Universidad de Deusto
Biblioteca

TITELMANN

IN PSALMOS

Universidad de Deusto
Biblioteca

ELVCIDA

in omnes Psalmos iu

TEM VVLGATAE ET E

VSITATAE AEDITIONIS LATINAE, CAS.

unquam anteà fuerit, Quæ & ipsa integra illibataqu.

nitur: Psalmis singulis singula argumenta ante se mo

totam Psalmi uirtutem atque intelligentiam quasi per m

dum epitomæ summatim complectentia: Post elucida-

tionem uerò adiunctis prolixioribus Annota-

tionibus, quæ uice Commentariorum

haberi possunt.

Adiuncta est etiam Elucidatio canticorum, quam Ecclesiasticus usus

appellare solet Ferialia.

Subsequuntur denique Annotationes ex Hebræo atque Chaldæo, in quibus, quicquid ex ueritate Hebraica occurrit difficultatis, tractatur & explicatur à Fratre Francisco Titelmanno Hasselensi, ordinis Fratrum Minorum, sanctarum scripturarum apud Louanienses professore.

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

Este libro es de la Librería de San [illegible]nardino de Bora

BIBLIOTHECAE LVGDVNENSIS SOCIETATIS JESU
IPSS

PARISIIS

Apud Ioannem Foucherium, sub scuto Florentiæ, uia ad D. Iacobum.

1545.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psalmus Nuncupatorius Beato

PATRI LVMINVM, A QVO OMNIS

est sapientia & intelligentia, quem cecinit illi servus
operarius, die quo finiebat laborem operis huius,
& coram domino offerens,
alt:

Laudabili domino nunc, ô anima mea, profer de corde canticum: si quid habes laudis aut carminis, vel in intimis absconditum, age, ne moreris, prodeat quantocyus in gloriam beati patris luminum.

Dilatare modo cor meum, & de plenitudine tua buccas impleris, distrumpe labiorum silentia, festina manus, celeriter arripe tibi charram & calamum, & describe illi gratiarum actionis canticum.

Opus enim laboris grandis iam ad finem optatum perduxit benignus fautor eius, opus quod dedit inchoare, dedit tandem & perficere.

Sine eo non potest iaci fundamentum operis vel minimi, quanto minus operi amplo dari possit bona consummatio?

Tibi ergo, domine Deus pater vocationis sanctæ, acceptum referimus quicquid est nostro ministerio laboratum in opere isto, fundamentum & consummationem, initium & finem tibi attribuimus, tua nuncupamus magnificentiæ.

Puer parvulus Bethleemites erat pascens in agris gregem patris sui, post fectantes ibat, pedum tenens in manu sua, doctor innocentis gregis paucularum ovium.

Citharam è domo patris sui egrediens puer alle decorus & rubicundus secum deferebat in loca pascua: gregibusque perductis ad pascua, apprehendebat illam, & exercitabat se in ea.

Oviculæ carpebant virentem herbam, & pastor dictabat Divina canticaille balabant, & hic canebat Deo psalmos in dulcedine citharæ.

Errabant illæ per pascua, & ille volitabat cælo: sedens in graminibus adolescentulus iste, qui portabat iugum domini, jactabat se supra se, & contemplabatur grandia.

Hunc ipsum tibi placuit altissime Deus, sublevare in regnum tuum, de gregibus ovium tulisti eum, & de post fortunatos assumpsisti eum.

Pascere Iacob servum tuum, & Israel hæreditatem tuam, vt eos pasceret in innocentia cordis sui, & intellectibus manuum suarum deduceret.

Pedum commutasti sceptro, & pastoralem peram ense regio: habitum rusticum regio mutasti velamine.

Citharam tamen suam non poterat obliuisci, etiam sublimatus in regnum. cum enim de pascuis conuocatur ad solatia, tam mox sunt dulcis citharæ, & secum eam defert in aulam regiam.

Non in tantum, illum extulit honoris dignitas, vt proiceret suavem citharam: quin & firmatus in regno, veste indutus linea, ante arcam ingrediens, percutiebat illam in oculis omnium, coram domino.

Quoties à prælio domini ad requiem rediens, ensem poneret de latere: discinctus statim arripiebat ei tharam in manibus, & canebat cantica domino.

Quid enim spiritus tuus bonus compleverat illum: vt esset tibi psaltes egregius & vates eximius præ omnibus qui antecesserant illum.

In pascuis adolescentulum parvulum & contemptum coepit erudire spiritus sanctus nec in regia fastigiis oblitus est veterem discipulum.

Eius perlustratus subtili radio, videbat cælos tuos opera digitorum tuorum: solem, lunam, & stellas quæ tu fundasti.

Corpore agebat in pascuis, sed ne deceptis errabat, sed quietus residebat in domo, quam tandem ædificasti ei, spiritu vero perlustrabat cælos, & quæ longe super cælos sunt, mira contuebatur acumine, in omnibus tibi quærens gloriam.

Incerta quoque & occulta sapientiæ tuæ manifesta fecisti eluculasti illi mentis oculos, & admirabatur mirabilia, quæ nunquam hominis viderat oculus, vel auris audiit.

In mysteria abscondita eorum quæ multo post erant exhibenda in plenitudine temporis, peregrabat tuo perlustratus radio: spiritus enim tuus omnia scrutatur, etiam profundissima tua.

Consilia tua omnia quæ decreuisti ab æterno super te ipsum, ante gaudia nostri, non celabat illum: singulari privilegio erudisti illum tua vocatione de omnibus.

Non illum latebat fœlicissima nobis humanatio coæterni verbi tuique coæqualis: admirabilis de intacta virgine velatus erat ante illum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sic neque iucunda in pace natiuitas,non absoluta conuersatio,non doctrina perfectissima,non pauper tas,egestas,& labores plurimi.
Non inimicorum contradictiones & odia grauissima,non passionis calix amarus,non turpissimæ mortis consummatio.
Non sepultura honorifica, non patrum diu desiderata visitatio:non præpotens à morte resurrectio, non in cælos cum iubilo & voce tubæ gloriosa ascensio.
Non sessio ad patris dexteram,non inimicorum fœda confusio:non authoritatis plenitudo, non potestas facere iudicium.
Non spiritus à patre demissio in corda simplicium : non quæ per hos ille erat operaturus stupenda mirabilia.
Non Euangelii sancti in omnem terram disseminatio:nõ conuersio gentium,non Ecclesiæ nouæ ædificium,non Iudæorum grauis vltio,& veteris synagogæ obliuio.
Non persequutiones susc itandæ fidelibus:non iræ dæmonum, non principum terrores,& argumenta vana prudentium.
Non hæresium adinuentiones,cum plurimorum seductionibus:nõ electorum ex munere superno præseruatio à cunctis periculis.
Non sæculi vltima consummatio,non tremendum illud examen nouissimum : neque quæ tunc erunt largienda pro operibus optima vel pessima,vitæ mortisque præmia.
Horum omnium nihil illum passus est ignorare sacer spiritus tuus:thesauros tuos omnes demonstrasti ei, nec quicquam celasti illum ex omnibus arcanis consiliorum tuorum.
Omnia ista nondum exhibita ille cernens eminus,in canticis Psalmorum descripsit ea:à Leuitis & cantoribus assiduè cantari iubebat illa,in modulatione vocis & instrumentis musicis.
Veruntamen sub inuolucro sermonum & obscuritate verborum velata erant omnia:nondum enim tẽpus aduenerat,quo in mundum proferri debebant illa Dei occulta consilia.
Non valebant neque sapientes, intellectu comprehendere quæ cecinerat ille:mysteriorum ignorantia & sermonis obscuritas foras pepulerunt legentes atque canentes ab intelligentia.
Ita quidem clausus erat liber, firmata erant libri signacula:donec veniret quæ seipsam patefaceret veritas,& adimpleret quæ ille cecinerat omnia.
Expectabatur enim agnus ille occidendus,qui faceret victoriam: qui clausum aperiret librum,& solueret signacula eius.
Clauem Dauid ipse habet , veniensque in nostrã eam detulit secum adimplendo in se omnia quæ ille Prophetante spiritu descripserat,manifestam fecit intelligentiam.
Quomodo claustra fortia aperiri nequeunt, nisi claui seris propria : sic non poterat absque claue ista in huius libri quisquam penetrare intelligentiam.
Qui clauem istam vel ignorant vel abiiciunt,manifeste vanos se comprobant:si libri huius claustra referare tentauerint.
Absque claue ista,benignissime pater luminum,nunquam fuisset nobis ausus attingendi librum istũ, vel digito minimo.
Nisi superbenedictus IESVS tuus filius,noster dominus,in seipso adimplens manifestata fecisset nobis omnia : nos hebetes ingenio , intellectu rudes , vecordes spiritu , quomodo tanta caperemus mysteria?
In huius autem clauis fiducia tentare ausus sum ego puer tuus enarrationem verborum istorum fortium:charitas tua,Deus,iniecit onus,fides dedit ausum,spes cauit ne deficerem.
Bethleemitis illius pueri & Israelitici regis carmina videbam etiamnum in ore versari omnium:peculiariter qui tibi segregati sunt,quos cleri comprehendit titulus, statutis horis ea tibi recitant.
Canuntur in templis,leguntur in cubilibus:oblectantur in eis corda diligentium beatum & inclytum nomen tuum,quod illa replicant milies & milies.
Magna omnino consolatio & instructio plurima ministratur in Ecclesia fidelibus ex canticis istis : ad mensam opiparã,omnigenis instructã ferculis,& plenã deliciis,accedit,qsquis in Psalmos introierit.
In agendis instruimur,in fugiendis præmonemur:ad agenda bona incitamur,deterremur à noxiis.
In aduersis abundantem inuenimus consolationem , in prosperis salutarem timorem:in afflictionibus docemur patientiam,in exultatione modestiam.
Firmatur in eis fides,spes roboratur,& exardescit charitas:cor nostrum & caro nostra rapiuntur in te, ó bonum optimum & lumen beatissimum.
Attamen sermonum obscuritas & inuolucra verborum, simplicioribus magnum exhibent negotium: ab his deterriti,quibus est captus tenuis,desperantes abscedũt vacui,aut fastidiosi dimittũtur inanes.
In hoc,Deus piissime,propositum fuit conatus nostri:impedimentum istud vt auferremus pro submi nistratis nobis à te viribus.
Vt fugaretur obscuritas , & verborum claritate pateret exposita sententiarum veritas, vt facile cuiuis ingenio pia attentio donaret intelligentiam.
Non est virtutis meæ,creare in testa nucleum:attamen quem tu tibi recondidisti,possum ego testa confracta educere , eductum mundare à cortice , mundatum proponere amiculis,vt manducent absque molestia.
Faciet labor iste meus, vt laborem illi non sentiant:oblectationem magis accipient ex suauitate nuclei,

quem illis propinauero.
Ita, Deus magne , sensus sublimes de meo sensu non iactat se collasse paruitas mea in opere isto : sed quæ recondidit in Psaltis tui verbis spiritus tuus,tentaui de absconditis eruere.
Laborem ego suscepi prolixum,multum & magnum,in humeris meis:vt laborem auferrem iis qui cũ intelligentia tibi optant psallere.
Tædium multum intriui ego in lancem meam, & ad fundum vsque exhausi vniuersum quod intriueram:vt molesta fastidia auferram desiderantibus intelligenter tibi psallere.
Pro viribus quas mihi subministrauit benignitas tua, conatum adhibui superare difficultatẽ omnem, obscura elucidare,contracta dilatare,inuoluta explicare,implere hiantia.
Memento mei,Deus meus,pro omni labore isto in bonum:laborantem agricolam fac primum de fructibus edere.
Gratiam tuam sanctam,quam tantopere semper commendaui in opere isto,non deneges mihi:peccata mea multa & magna,delear plurima & maxima misericordia tua.
Fidem rectam,quam in perpetuam veritatis protestationẽ descripsi in libro isto, nullis vnquam rationibus aut suasionibus patere auferri mihi,aut imminui certitudine.
Ab itineribus prauis prohibe semper pedes meos,in omne malum alioqui faciles:cor mundum & spiritum rectum innoua mihi in visceribus meis.
Prohibe,pater meus,ne cum alios ad psallendum sapienter inuitauero,ipse psallam in insipientia: ne cũ aliis prædicauero,ipse apud te inueniar reprobus.
Sit mihi hæc pro labore,quem tuo consecro nomini,remuneratio sancta: portio mea & merces magna nimis esto mihi,in terra beata viuentium.
Omnibus item qui in desiderio bono nostris perfrui volent laboribus , adsit benignus fauor tuus : da inuenire illis,vnde proficiant animæ quærentium te,domine.
Gloria patri & filio,& spiritui sancto.
Sicut erat in principio & nunc & semper:& in sæcula sæculorum,Amen.

DEO LAVS ET GLORIA.

D Iongh de Barrona

Universidad de Deusto
Biblioteca

CLEMENTISSIMO ET CHRISTIANISSIMO IMPERATORI CAROLO, EIVS NOMINIS QVINTO, HISPANIARVM REGI, &c. Frater Franciscus Titelmanus Hasselensis, ordinis Fratrum minorum, Gratiam & pacem, & contra hostes Ecclesiæ plenam de cælo victoriam.

INter tam innumera sæculi mala, Christianissime Cæsar, quibus refrigescente charitate & abundante malitia, mundus indies magis ac magis adimpletur: inter tantos tamque diuturnos tumultus, quibus annis aliquot grauius indies & immedicabilius nequissimum hoc nostrum sæculum non desinit perturbari, Christiano homini cordis sui pacem tenere cupienti nihil arbitror esse vtilius frequenti lectione, & assidua meditatione verborum Dei: quæ sola hominis animum aduersus quoslibet tentationum impulsus, contra quoslibet tempestatum ac procellarum quamlibet graues incursus, possunt reddere securum, & in veræ pacis soliditate stabilem conseruare. Peculiariter verò diuini illi hymni, quos rex & Propheta Dauid, sancti spiritus radio mirifice illustratus dictauit cecinitque domino, ad eam rem videntur nescio quid latentis energiæ occulteque efficaciæ in sese continere. Præter enim quod legentium mentes, de omnibus Christiano homini necessariis tam agendis quàm credendis, plenissime instituunt, hoc etiam probantur habere, vt legentium corda quàm efficacissime moueant, hinc quidem ad odium mali, illinc ad virtutis amorem: hinc ad terrenarum rerum & caducæ vitæ contemptum, illinc ad verorum & cælestium bonorum sanctum desiderium: sieque ab infimis istis, in quibus velut sus in volutabro luti voluntatur filii huius sæculi, affectus psallentium rapiant, & velut impetu quodam transuehant in cælestia. Mouit hæc multiplex vtilitas, patrum qui nostra præcesserunt sæcula non paucos, tam Græcos quàm Latinos, vt in Psalmos ederent iustos commentarios: nonnulli in aliquot tantum selectiores, alii in vniuersos: quorum tãtus est numerus, vt propter multitudinem vix liceat: propter fastidium non sit operæpretium, eos nominatim recensere. Nihilominus & mihi visum fuit omnium nouissimo, post præcedentium patrum labores, in hoc ipsum opus ingredi, & Ruth Moabitidis exemplo, metentium in agro isto dominico gressus insequendo, spicas quæ forte metentium subterfugissent manus, aut etiam de industria ex patrisfamiliàs voluntate fuissent relictæ, colligere, vbicunque clementis in me patrisfamiliàs comperissem gratiam. Sic ego post maiorum egregios labores nulla vnquam veneratione satis honorandos, quæ mihi clementis Dei in hoc fœcundissimo agro laboranti donauit benignitas, collegi in manipulos, singula coaptans, vt potui, quàm ordinatissime: non tam curam habens adferendi plurima, quàm pauca clare lucideque sic explanandi, vt nemo non vel tenuis ingenii, facile Psalmorum posset simplicem intelligentiam comprehendere. Tandem verò huius laboris finem ex Dei benigno fauore assequutus, dum ipse mecum reputo, huius operis nuncupatio post immortalem Deum (cui primam deberi non dubium est) inter mortales cui potissimum debeatur, tuæ maiestatis celsitudo, Christianissime imperator, dignissima mihi visa est, cuius patrocinio hi in Psalmos Dauidicos commentarii committrantur, cuiusque augustissimo nomini dedicentur & consecrentur. Cui enim iustius hanc suauem Dauidis citharam, per nos ex Dei gratia, modo quodam vel innouatam vel adornatam: citharam Dauidis (inquam) Regis, cui iustius nuncupabimus, quàm Carolo regi, & tanto Regi? Imperatori, & Imperatori tali, vt cum illo non immeritò, siue in regni gloria, siue in cordis pietate, possit comparari? Prophetam hunc regium, vel potius Prophetam regem cui poterimus iustiori dedicare titulo, quàm Regi & Imperatori Christianissimo? Et (vt vno verbo dicam semel omnia) Dauidem cui poterimus dicare nisi Dauidi? Neque enim hoc nominis tibi præter veritatem asscribimus, qui Dauidis illius veteris, & pectus & mores & vitam omem ita nobis in teipso refers atque depingis per gratiam Dei (qui te præuenit in benedictionibus dulcedinis, antequam coronam tibi imponeret de lapide pretioso) vt non immeritò Ecclesia vniuersa Dauidis tibi nomen possit attribuere, sibi nihilominus tali Dauide imperante debet gaudere. Si enim illius erga cultum Dei piam deuotionem, erga persequutores mansuetudinem cõtra hostes Dei, & veritatis inimicos ardentem zelum, in aduersis imperturbabilem patientiam, in prosperis tranquillam modestiam, prudentiam, & diligentiam in rebus agendis, mali consummatum odium, perfectum virtutis amorem, denique quicquid in illo Dauide nobis describit sacra historia, ita tu nobis in temetipso exprimis, ita propinqua imitatione assectaris, vt videaris ad rapiendũ tibi Dauidis nomen, magis quàm ad exprimendum in te Dauidis exemplum, contendere. Non hæc per adulationem dicimus, sed quod toti orbi iam ipse tu prior manifestum fecisti, ad gloriam Dei recitamus, cuius est ornatus omnis quem in te prædicamus, bonum omne quod in te veneramur. Vel ipsi tui inimici sunt iudices, quibus expugnandis, haud facile dixero, an iste quem gestas Imperialis gladius potentior, an probitas illa virtutis inueniatur efficacior. Alii forsitan partem asserent priorem, respicientes in ea quæ videntur foris. Ego sanè, nec vt arbitror solus ego, in alterius partis assensum, non vna sum ratione propensior. Et quoniam Dauidis ita in temetipso virtutes nobis quasi in exemplari viuo demonstras, confido in domino, qui tibi hanc dedit & conseruat voluntatem, victorias quoque illas glorioßissimas, quibus Dauidis nomen diuulgatum fuit in omnes nationes, suo tempore in te manifestandas aduersum gentes incredulas & barbaras nationes. Nam de fidei domesticis quis ignorat, quantos iam triumphos, penè citra omne negocium, quasi pro te pugnante Deo, retuleris? Quis ignorat, ab annis plus minus duodecim, quantas difficultates à fidei domesticis tibi suscitatas, ad impediendum quæ de te magnificando, magnus Deus decreuerat, tandem glorioßus victor superaueris? Vt quæ de te ille cogitauerat, opere adimplerentur: & ad nouissimum vsque verbulum complerentur omnia: quemadmodum hodie magno totius populi Christiani gaudio factum cernimus, vt non immeritò post toties deuicta hostium castra, eaque ferendo magis quàm furendo superata, in Deo propugnatore tuo sanctè iam possis cum Dauide gloriari, ac dicere, Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt, & ceciderunt. Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Ac deinde, In petra exaltauit me, & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos. Et quemadmodum Dauidi, post domestica superata mala, id est, post transactam illam nimis diuturnam & grauissimam Saulis, cõsentientiumque principum persecutionem, sua in regnum totius Israelitici populi inunctio, euidens fuit testimonium earum victoriarum, quas post erat de alienigenis accepturus (id quod statim ab vnctione ascendentibus Philisthæis sensibili miraculo fuit expertus) ita præteritorum malorum impedimentorumque euatio, quæ à fidei domesticis hactenus grauissima pertulisti, Dei potius voluntate, quàm humanis viribus iam superata, certum tibi ac nobis omnibus, qui sub tuo sceptro viuimus, & sub alis tuis protegimur, debet esse argumẽtum multo maiorum & plurium victoriarum, quibus post susceptam sacri imperii vnctionem, aduersus barbaras nationes, & iuratissimos Christianæ fidei hostes, omnipotens Dei brachium in te olim speramus iri clarificatum. Loqui me ista citra omnem adulationem nemo dubitabit, qui Dei nostri erga te miram prouidentiam, pio animo (vt æquum est) expenderit. Quis enim eas, quæ tibi intra annos pauculos contigere, victorias, tantas, tamque inauditas, quas commemorare nominatim non est opus, humanis viribus possit citra pudorem mendacii ascribere? Arbitror nec ipsos quidem inimicos id velle, etiamsi possint, neque posse, etiamsi velint, conscientia reclamante, asserere. Quum ergo Dei prouidẽtia hactenus erga domesticos tanta pro te ostenderit, vt te cuehere quò voluit, id est, vt ad Christiani angustissimi imperii sacrum fastigium sublimaret: completo iam hoc suo proposito, an putamus illũ quasi rebus omnibus peractis, quasi in tuto compositis negociis, manum subducturum, iamque aduersum exteros fidei hostes tibi defuturum, cui erga domesticos nunquam defuit? Nónne (vt Moyses sanctus ait) Dei perfecta sunt opera? Nunquid tanta præludia frustra præmisisse credamus illam prouidissimam sapientiam, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter? Iosue dixit Deus iam in ducem populi Israelitici assumpto, Non dimittam, neque derelinquam te. Confortare, & esto robustus. Et iterum, Ecce præcipio tibi, confortare, & esto robustus. Noli metuere, & noli timere, quoniam tecum est dominus Deus tuus in omnibus ad quæcunque perrexeris. Quod illi dicitur veteris synagogæ ducatum suscipienti, id tibi multo magis Christiani populi imperatori dictum, ac suo tempore exhibẽdum non dubitamus. Ascendant proinde, ascendant Philisthæi, ascendant incircuncisi isti idololatræ, effundantur quasi arena quæ est in littore maris, glorientur in fortitudine sua, & in multitudine exercitus habeant fiduciam, super equos & dromedarios ascendant, camelos onerent diuitiis, mercede conducant perfugas, emant precio proditores, instruant terra marique prælia. Tu interim os domini interrogabis, atque in oratione tua consulens dominum, audies loquentem in te pacem super te, ac vniuersum populum tuum, pugnabitque pro te dominus Deus, in quo habes fiduciam, & diuidet à te inimicos tuos, quomodo diuiduntur aquæ. Auxiliabitur tibi manus domini, & brachio eius cõfortaberis, vt nihil valeant aduersum te proficere inimici, aut vel in minimo tibi nocere iniquitatis filii. Illud quoque quod in libris Regnorum & Paralipomenon de rege Dauide sacra refert historia, quòd mox ab inunctione sua secunda ascenderit contra Iebusæos habitatores terræ, qui tenebant Iebus, siue Hierusalem, eosque viriliter expugnauerit, & abstulerit inde cæcos & claudos, qui oderant animam eius, quàm pulchre nobis tu, Christianissime Imperator, cœpisti imitari, qui statim à suscepta imperiali vnctione, ad terram illam conculeationis & volutationis (quæ est interpretatio nominis Iebus) id est, vbi sancta omnia conculcantur, vbi cælum terræ miscetur, vbi surßum atque deorsum volutantur omnia, vbi sacra prophanantur, & prophana sancta reputantur: ad hanc (inquam) terram, & ad huius terræ inhabitatores Iebusæos, id est, conculcatores & volutatores istos, Italia relicta, descendisti, vt auferres inde cæcos & claudos habitores terræ: qui intra ecclesiam habitantes, dicunt se Christi esse, & non sunt: dicunt se euangelicos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ, & impietatis magistri: dicunt se videntes esse, & cæci sunt, veritatis lumen quod à Christo nobis per apostolos & ecclesiasticos patres illuxit abnegantes: dicunt se rectos habere gressus, & claudi sunt, deficientes à via recta, quam illos mater ipsorum docuit ecclesia, impietatis & falsitatis itinera præeligentes, in quibus seducti seducunt errantes (vt sanctus apostolus ait) & in errorem mittentes. Quos licet nondum belli impetu abstuleris, malens benignitate (vt de Deo Paulus ait) inuitare peccatores ad pœnitentiam, & per longanimitatem expectare ad veniam, quàm in subita ira condem-

Ruth. 2.

Psal. 26.

2. Reg. 5.

Deut. 32.
Sapien. 8
Iosue. 1.

2. Reg. 5.
1. Para. 11.

Apoca. 2.

2. Tim. 3.
Roma. 8.

Ezec.18. & 33. natos morti tradere(nam & hoc à Deo didicisti,vt nolis mortem peccatorum,sed magis conuerti eos, & viuere) illud tamen indubitatum tenemus, non introiturum te in tabernaculum domus tuæ, non ascensurum in lectum strati tui,non daturum oculis somnum,non requiem temporibus,non cum quiete rediturum in domum tuam,donec Iebuseos istos cæcos & claudos abstuleris,donec pestiferos istos seductores auferas de terra,& Christi ecclesiam peste hac pessima misere contaminatam gladio imperiali, quem ad euangelii veri gloriam, & fundatissimæ nostræ fidei defensionem gestas, expurgaueris. Et quanuis Iebusæis istis spes ampla iam incipiat affulgere euasionis, quòd ita mansuete secum hactenus tuam serenissimam maiestatem viderint egisse, vnde & iactare in occulto se non veretur obstinatorum multorum impudens nimis & inconsiderata præsumptio,omnibus tamen tui animi candorem, & fidei zelum agnoscentibus,spes & persuasio certissima est,longanimem istam dilationem prudentissimi cordis tui(quod in manu habet idem ipse qui finxit)ecclesiæ Christi non ad detrimentum, sed ad commodum maximum aliquando profecturam : vt Iebusæis istis domesticis sublatis,tandem in exteros Philisthæos crucis Christi per te vexilla inferantur,& nominis eius gloria per sacratum brachium tuum clarificetur in nationibus, assistente tibi, & in omnibus cooperante optimo maximoque Deo,qui est adiutor fortis, & in se sperantes non potest derelinquere. In eo feliciter vale, Imperator Christianissime, & humilis tui clientuli munus,quod de corde tibi devotissimo,deuinctissimoque offertur,sub tuo patrocinio benignus assume. Louanii

Psal.70. Psal.9.

M. D. XXXI.

CHRISTIANO LECTORI FRATER FRANCISCVS TITELMANVS GRATIAM ET PACEM.

OMnis scriptura diuinitus inspirata (vt magnus ille gentium apostolus ait) vtilis est ad docendum,ad arguendum,ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Cuius rei causam alter ille apostolus circumcisionis pulchre exprimit,quum in scripturæ sanctæ commendationem de prophetico sermone ita scribit, Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia,sed spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines. Nimirum hic ille est spiritus, vnde habet omnis scriptura,vt ad docendum,arguendum,corripiendum,& erudiendum in iustitia vtilis inueniatur. Ipse enim est, de quo Christus dominus iamiam relinquendis apostolis,dixit,Paracletus quem mittet vobis pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Et iterum, Quum venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Et Paulus spiritum dicit omnia scrutari,etiam profunda Dei. Et quum ipsi nesciamus quid debeamus sicut oportet à Deo postulare, ipsum dicit nostram infirmitatem adiuuare, ac pro nobis secundum Deum gemitibus inenarrabilibus postulare. Talis si est spiritus sanctus,quo authore sanctæ scripturæ sunt descriptæ:quis dubitet,maximam vim illis inesse docendi de omnibus quæcunque homini proficiunt ad salutem? Ad arguendum quoque,& contradictores veritatis reuincendum,eundem esse prævalidum,ac proinde & quæ ab ipso manarunt scripturæ, vel vnicum illud apertissime probat Saluatoris nostri ad apostolos testimonium dicentis,Quum autem tradent vos,nolite cogitare,quomodo,aut quid loquamini,dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.Non enim vos estis qui loquimini,sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.Et apud alium euangelistam,Ego dabo vobis os & sapientiam,cui non poterunt resistere &contradicere omnes aduersarii vestri. Nec minus ad corripiendum potentia iudicabit scripturarum eloquia,qui illud expenderit verbum veritatis,quo de eodem spiritu pronunciauit dicens,Quum venerit paracletus,ille arguet mundum de peccato,& de iustitia,&de iudicio. Eruditionem quoque in iustitia, vt perfectus sit homo Dei in omne opus bonum instructus: hoc est,in vita agenda debitam institutionem à sancto spiritu pendere,manifeste ostendit,qui dixit, Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam,siue dux mihi erit in via recta.Hæc itaque commoda quatuor maxima,tametsi manifestum sit ab authore primario spiritu sancto omni scripturæ diuinæ inesse: fit tamen,nescio quo modo,vt in sacris illis hymnis,quos egregius psaltes Dauid,prius quidem humilis ouium pastor,deinde verò Israelitici populi magnificus princeps, spiritu Dei mirifice illustratus, domino decantauit, eadem illa peculiarius videantur elucere. Omnia nanque ista,nempe docere,arguere, corripere, erudire in iustitia, ita efficaciter,ita valide, ita potenter præstant hi Dauidici psalmi, vt vix aliam sit inuenire scripturam in huiusmodi rebus parem,quæ simul sic & intellectum illuminet,& formet affectum. Nam & ipsa sancta euangelia,tametsi simplicius,lucidius, ac plenius omnia tradant quæ ad piorum hominum mentes illuminandas,& vitam instituendam conducunt(vnde nec dubium esse debet,hæc longo interuallo,authoritate,dignitateque psalmos antecellere)attamen non illam habent loquendi formam psalmis peculiarem:qua fit,vt veluti impetu quodam legentium animos secum abripiant verius quàm abducant,ita vt quem in vitiis inuenerint,ad virtutis propositum auellant, quem in torpore compererint, ad alacritatem mentis restituant: quem sub tentationum pondere iacentem, aut mentis angustia constrictum, ad spiritus libertatẽ eleuent,& ad cordis educant latitudinẽ:quem verò terrenis curis deditũ,ab onere vano expediant,sicque alleuiatũ ad superna abducant,quem à bonis meditationibus affectionibusque vacuũ,sublato vacuitatis fastidio,suauissimis meditationibus affectionibusque adimpleant. Quę enim scriptura alia sic ante oculos ponit sub terribilium rerum similitudine diuini iudicii terrorem,& illius semper memorandi nouissimi examinis districtionem,vt hi nostri Dauidici psalmi,in quibus (vt ex locis mille vnum proferamus) talis aduersum impios profertur sententia, Qui habitat in cælis,irridebit eos, & dominus subsannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Ac rursum, Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum. Et parauit in eo vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. Et iterum, Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, dextera tua inueniat omnes qui te oderunt. Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui, dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Econtrario verò, cælestium bonorum suauissimam dulcedinem, & summè amabilem voluptatem, quæ scriptura sic aperte, sic velut sensibiliter ponit ob oculos, vt noster hic liber psalmorum: Quàm magna(inquit)multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te?Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum. Et alibi, Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quoniam apud te est fons vitæ,& in lumine tuo videbimus lumen. Et iterum, Satiabor quum apparuerit gloria tua. Ac rursum, Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Ac deinde,Melior est dies vna in atriis tuis super milia. Elegi abiectus esse in domo Dei mei,magis quàm

2. Tim.3
2. Pet.1.
Ioan.14. & 15.
1. Cor. 2.
Rom.8.
Matt.10. Luc.12.
Ioan.16.
Psal.142.
Psal.2.
Psal.7.
Psal.20.
Psal.30.
Psal.35.
Psal.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habitare in tabernaculis peccatorum. Rursum, quæ scriptura sic blande & suauiter ignorantes erudit, & ad bene beateque viuendum, velut precando inuitat? Pro exemplo considera quod habes psalmo
Psa.33. tricesimotertio, Venite filii, audite me, timorem domini docebo vos. Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam. Quæ item scriptura peccatores hypocritas sic terribiliter cum sermonis efficacia corripit? Vide psalmum quadragesimumnonum: Peccatori (inquit) dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum. Si videbas furem, currebas cum eo, &c. Ac deinde, Existimasti inique, quòd ero similis tui: arguam te, & statuam contra te faciem tuam. Intelligite hęc qui obliuiscimini Deum, nequando rapiat, & non sit qui eripiat. Quæ scriptura sic vbique persequitur, & damnat auaritiam, velut ad oculum depingens eius vanitatem, & superuacaneæ solicitudinis insaniam? Vbi sic impiorum prosperitas temporalis confunditur? Vbi sic consolantur instorum in hoc sæculo desolatorum animi? Vbi sic pauperum prædicatur beata portio, quam in futuro expectant sæculo? Vbi spes in hominibus cõdemnatur validius? Vbi in domino Deo fiducia vel efficacius, vel frequentius commendatur? In summa, talis est ista quam prædicauimus cithara, vt quisquis illi aurem accommodauerit (aurem dico spiritualem: tota enim spiritualis est hęc cithara, imò nervus est spiritus, ac) proinde spiritualibus vult auribus audiri) impossibile sit absque fructu vacuum illum abscedere. Si in pec
catis vitam agis, aurem accommoda nostræ huic citharæ, & emollietur tibi cor tuum ad pœnitentiam,
oculi tui exitus ac riuulos aquarum deducent, conturbabuntur ossa humiliata, & iam referata clama-
Psa.50. bunt labia, Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Docebit te hæc cithara, quomodo ad Deum clames in pœnitentia cordis tui, quomodo remissionem valeas impetrare admissorum criminum, quomodo teipsum accusare, quomodo Deum precibus flectere, denique vt vitam deinceps meliorem agere, vtque à recidiuo vitiorum deinceps cauere debeas, plenis ime & efficacissime te instituet. Si forte tuũ animum adhuc oblectant voluptates istæ temporariæ, mox vbi citharam hanc nostram audieris, voluptatum supernarum, & nunquam intermoriturarum dulcedinem suauiter personantem, illarum autem temporalium deliciarum finem breuem, & tristem nimis exitum, terrifico sonitu buccinantem, aut verius lamentabili querimonia deplorantem, fieri non poterit, quin omnia hæc temporaria tibi vt stercora reputentur: fieri non poterit, vt cor tuum terrenis adhuc inhæreat: fieri non poterit, vt non toto desiderio anheles ad cælestia. Si tribulationum aut tristitiæ pondere premeris, aurem accommoda nostræ citharæ: emoriar, si non quantocyus tibi releuabitur animus, si non iuxta multitudinem dolorum in corde tuo, consolationes diuinæ lætificent animam tuam. Ex aduerso, si in rebus tranquillis periculosam intra te percipis securitatem, aut etiam vanam elationem suboriri sentis, adhibe aures psalmorum melodiæ: videbis timore Dei configi carnes tuas, salutari timore intra te cor tuum continebitur, vt non in fastum eleuetur. Quòd si de fidei mysteriis quæstio fiat, quæso te per Deum immortalem, quid habent sacra euangelia sub planæ narratione historiæ, quid sub simplici contextu apostolorum literæ, quòd non idem diuini isti hymni, sub verbis interdum obscurioribus, interdum clarioribus, plene contineãt? Vide (exempli gratia) psalmum ordine vigesimumprimum, cuius initium, Deus Deus meus, respice in me, &c. Obsecro, quî fieri potuisset, vt plenius apertiusque narraret propheta dominicæ passionis historiam, etiam si ante oculos coràm positus, iam præteritam eam vidisset? Vt quod de Esaia ait sacer Hieronymus, non minus iuste de regio hoc nostro propheta dicendum videatur, ipsum non tam prophetiam quàm euangelium scripsisse. Vanus fuero, si in hac re demonstranda pluribus agere tentauero, quum totus psalmorum liber euangelicis mysteriis, euangelicisque doctrinis sit plenus: vt non immeritò à maioribus nostris hic psalmorum liber, totius scripturæ sacræ summarium meruerit appel
Luc.14. lari. Neque ego pro nihilo computandum, aut paruifaciendum puto, quod apud Lucam discipulis loquens dominus, specialiter psalmorum meminit, dicens, Necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & prophetis, & psalmis de me. Nisi enim singularem aliquam huius scripturæ voluisset indicare præcellentiam, satis erat dixisse, in lege & prophetis. Nemo enim Dauidem negat, aut dubitat, prophetam appellandum. Dum ergo non contentus generali prophetiæ appellatione, speciatim memi nit psalmorum, proculdubio peculiare quiddam magnæ excellentiæ voluit significare. Neque dubito, quin hac potissimum consideratione orthodoxorum patrum sagax prudentia, prudensque pietas, psalmos præ omnibus diuinæ scripturę tam veteris, quàm noui testamenti eloquiis, maxime in ecclesiis frequentari, ac per dies singulos statutis horis sanxerit decantari: vniuersis insuper quos cleri comprehendit titulus, diuinis ministeriis per episcopalem ordinationem peculiarius addictis, quotidianam in illis legendis meditandisque, sub obedientiæ sanctæ mandato, iniunxerit occupationem: quam dum his velut iugum quoddam salutare sub obediẽdi necessitate in humeros imponũt, cæteris nihilominus Christifidelibus omnibus vehementer eandem commendant, iis etiam quos nulla præcepti lege constringunt. Hanc ob causam, patrum piorum non pauci, Græci pariter atque Latini, in psalmorum explanatione plurimum sudarunt, ne sermonum obscuritate, & frequentibus difficultatibus nusquam penè non se offerentibus, piorum animi tanta vtilitate fraudarentur. Quorum pium studium adeò non damnamus, adeò nihil insequimur, vt omni potius honore, ob sanctos in re tam sancta insumptos labores, dignissimos iudicemus: de iis quæ nobis longa meditatione, frequentique & deuota oratione parta reliquerunt, quantas valemus beneuolo corde gratias agentes, quemadmodum communem dominum iam olim speramus gratiam illis retulisse. Nos tamen post horum omnium præuios labores

A in elucidandis psalmis nouam tentare voluimus rationem, simpliciorum piis affectibus magis quàm eruditorũ sublimibus ingeniis consulentes, non quòd maiorũ labores aut vanos aut insufficientes reputaremus, sed vt simplicioribus Christifidelibus eruditissimorum patrum prolixos tractatus, vel sensa sublimia non satis capere valentibus, nostro labore vel simplicem qualemcunque psalmorum intelligentiam administraremus. In hoc autem opere talem instituimus procedendi rationem. Psalmis singulis suum præmittitur argumentum, quo quicquid tractat psalmus figuraliter describitur. Dehinc elucidatoria subsequitur paraphrasis, vulgatam nostram editionem (quam Gallicanam appellant) non phaleratis aut sequipedalibus verbis, sed prorsus communibus, ita clare lucideque explanans, vt vel puerulus attentus possit quæ dicuntur intelligere. Cæterum, quid in textu cui parti in elucidatione respondeat, nota numeri versibus singulis præpositi designat. Versuum particulas asteriscis huiusmodi * signauimus. Vbi verò astericum in paraphrasi inueneris, scito duplicem tibi sensum eiusdem partis indicari. Post elucidatoriam paraphrasim habes annotationes, quæ prolixioris commentarii loco tibi erunt, si plura libuerit requirere quàm in Elucidatione legeris. Habes denique in fine operis annotationes secũdas, quibus Hebraicæ varietates, id est, ea in quibus lectio Hebraica differt à vulgata, vel ex Hebręo versiones diuersæ abinuicem continentur, quas ob hoc in partem vnam separauimus, vt non simplicioribus ingeniis (quibus ista forsan curæ non erunt) multitudo versionum, & interpretationum diuersitas pareret confusionem. Habes itaque, lector, in hoc nostro opere multa, vel pauca, vel simplicia, vel
B grandia, iuxta varium palati tui affectum, & ingenii (cuius tu ipse optimus potes esse iudex) captum. Si intelligentiam psalmi cuiuslibet desideras, nec vltra quicquam requiris, lege argumẽtum & elucidatoriam paraphrasim: annotationes omnes transili. Si amplius aliquid vel ad plenitudinem sententiæ, vel ad deuotionis affectum postulas, post elucidatoriam paraphrasim lege subsequentes præcipuas annotationes. Si verò vulgatis non contentus, etiam peregrina desideras, ad nouissimas te confer annotationes. Sic nos tibi, lector benigne, quàm maxime commodare existimauimus. Tu nos vicissim, vt speramus, affectu bono prosequere, & nostros labores sanctis tuis precibus consolare. Gratia tecum. Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX CENTVM ET QVINQVAGIN-TA PSALMORVM IVXTA ORDINEM ALPHABETICVM.

A
Ad dominum cũ tribularer. 119
Ad te domine clamabo. 27
Ad te domine leuaui. 24
Ad te leuaui oculos. 122
Afferte domino filii Dei. 28
Attendite populo meus. 77
Audite hæc omnes gentes. 48
B
Beatus vir qui non abiit. 1
Beatus qui intelligit. 40
Beatus vir qui timet. 111
Beati quorum remissæ. 31
Beati immaculati in via. 118
Beati oẽs qui timent do. 127
Benedicam dominum in omni tempore. 33
Benedixisti domine terrã tuã. 84
Benedic anima mea do.1. 102
Benedic anima mea do.2. 103
Benedictus do.Deus meus. 143
Bonum est confiteri domino. 91
C
Cantate do.canticũ nouũ.1. 95
Cantate do.canticũ nouũ.2. 97
Cantate do.canticũ nouũ.3. 149
Cæli enarrant gloriam Dei. 18
Confitebor tibi domine.1. 9
Confitebor tibi domine.2. 110
Confitebor tibi domine.3. 137
Confitebimur tibi Deus. 74
Cõfitemini do.& inuocate. 104
Confitemini domino quoniã bonus.1. 105
Confitemini domino quoniã bonus.2. 106
Confitemini domino quoniã bonus.3. 135
Confitemini domino quoniã bonus.4. 135
Conserua me domine quoniã. 15
Credidi propter quod. 115
Cũ inuocarem exaudiuit me. 4
D
De profundis clamaui. 129
Deus Deus meus respice. 21
Deus Deus me⁹ ad te de luce. 62
Deus auribus nostris. 43
Deus deorum dominus. 49
Deus in adiutoriũ meum. 69
Deus in nomine tuo. 53
Deus iudicium tuum. 71
Deus laudem meam. 108
Deus misereatur nostri. 66
Deus quis similis erit tibi. 82
Deus repulisti nos. 59
Deus steterit in synagoga. 81
Deus venerunt gentes. 78
Deus noster refugium. 45
Deus vltionum dominus. 93
Dilexi quoniam exaudiet. 114
Diligam te domine. 17
Dixit dominus do.meo. 109
Dixit iniustus vt delinquat. 35
Dixit insipiens.1. 13
Dixit insipiens.2. 52
Dixi custodiam vias meas. 38
Domine dominus noster. 8
Dominus illuminatio mea. 26
Dominus regit me. 22
Dominus regnauit decorem. 92
Dominus regnauit exultet. 96
Dominus regnauit iracscãtur. 98
Domine De⁹ me⁹ i te speraui. 7
Domine clamaui ad te. 140
Domine Deus salutis meæ. 87
Domine exaudi orationem meã 1. 101
Domine exaudi orationẽ.2. 142
Domine in veritate tua. 22
Domine ne in furore.1. 6
Domine ne in furore.2. 37
Domine non est exaltatum. 10
Domine probasti me. 138
Domine quid multiplicati sũt. 3
Domine quis habitabit. 14
Domine refugium factus. 89
Domini est terra. 23
E
Ecce nũc benedicite domĩo. 133
Ecce quàm bonum. 134
Eripe me de inimicis. 58
Eripe me domine ab. 139
Eructauit cor meum. 44
Exaltabo te Deus me⁹ rex. 144
Exaltabo te domĩe quoniã. 26
Exaudiat te dominus. 19
Exaudi Deus deprecationẽ. 60
Exaudi Deus orationem meam cum deprecor. 63
Exaudi domine iustitiã meã. 16
Exaudi Deus orationem meã & ne. 54
Expectãs expectaui dominũ. 39
Exultate iusti in domino. 32
Exultate Deo adiutori nost. 80
Exurgat Deus & dissipẽtur. 67
F
Fundamenta eius in montib. 86
I
Inclina domine aurem. 85
In conuertendo dominus. 115
In domino confido. 10
In exitu Israel de AEgypto. 113
In te domine speraui.1. 30
In te domine speraui.2. 70
Iubilate Deo oĩs terra.1. 65
Iubilate Deo oĩs terra.2. 99
Iudica me Deus & discerne. 24
Iudica me domine quoniam. 45
Iudica domine nocentes. 34
L
Lauda anima mea dominũ. 145
Lauda Hierusalem dominũ. 147
Laudate dominum quoniam bonus. 146
Laudate dominũ in sanctis. 150
Laudate dominũ de cælis. 148
Laudate dominũ oẽs gẽtes. 116
Laudate nomen domini. 134
Laudate pueri dominum. 112
Lętatus sum in his. 121
Leuaui oculos meos. 120
M
Magnus dominus & laudab. 47
Memento domine Dauid. 131
Miserere mei Deus secundũ. 50
Miserere mei domine quoniã. 55
Miserere mei de⁹ misere. mei. 56
Misericordiam & iudicium. 100
Misericordias domini in æter. 88
N
Nisi dominus ædificauerit. 126
Nisi quia dominus erat. 123
Noli æmulari in malignãtib⁹. 36
Nónne Deo subiecta. 61
Notus in Iudæa Deus. 75
O
Omnes gentes plaudite. 46
P
Paratum cor meum Deus. 107
Q
Quare fremuerunt gentes. 2
Quàm bonus Israel Deus. 72
Quàm dilecta tabernacula. 83
Quemadmodum desiderat. 41
S
Saluum me fac domine. 11
Saluum me fac Deus. 68
Sæpe expugnauerunt. 128
Si vere vtique. 57
Super flumina Babylonis. 139
T
Te decet hymnus Deus. 64
V
Verba mea auribus. 5
Venite exultemus. 94
Voce mea ad dominum.1. 76
Voce mea ad dominum.2. 141
Vsquequo domine obliuis. 12
Vt quid Deus repulisti. 73

Finit index psalmorum secundum ordinem alphabeticum.

INDEX ALPHABETICVS EORVM quæ in sequentibus tractantur.

A
ABire in consilio impiorum quid sit,& quomodo ab eo sibi cauere debet qui beat⁹ esse vult fo.1.f
Abire in eõsilio impiorũ,stare in via peccatorum,sedere in cathedra pestilentiæ,se habent vt malum,peius,pessimum ibidem
Ablactatus quõ se habet erga matrem,sic fidelis erga Deum 277.c
Abrahę benedixit Melchisedec, tanquã maior minori,& oĩbus qui in lumbis erant Abrahæ 143.h
Absalonis pulchritudo corporalis figura fuit spũalis decoris Christi 89.g
Absalon crines vendens ad ornatum mulierum, significat participationem fideliũ de plenitudine Christi ibidem
Absorpti sunt iũcti petrę iudices, qũo debeat intelligi. 291.h.292.a
Actiones nostrę sicut & vita nostra,ex Dei pẽdẽt volũtate. 56.f.g
Adam post peccatum quia excusauit non statim confitendo peccatum, sententiam condemnationis ilico accepit 292.c.f
Adam singulis animantibus imponens nomina, debuit omnium habere scientiam 361.d
Adeps frumenti(quod est Christus)ipsius est diuinitas, qua satiantur in patria beati:crassior est substantia humanitas, qua pascũtur in via electi 303.e
Adiutorium domini pro tribulatis,diuersis & nouis similitudinib⁹ exprimitur 41.a.b.& 62.a
Adiutorii diuini fortitudo & securitas 49.f
Adolescens quidã & ætate, quidã moribus,& quõ adolescẽs debeat ex lege dei corrigere vitã 263.h
Aduentus Christi in mundum & ad extremum iudicium pulchrè describitur 210.e.f.g
Aduersa & mala præsentis vitæ neminem debent à bono retrahere.70.h.& in psal præcedenti.
Aduersa præsentis vitę siue à dęmone, siue ab homine inferantur, suscipienda sunt tãquam de manu domini 75.f.& pulchre 101.a.b
Aduersitatis tẽpore laudare debemus Deum atque gratias agere,sicut tẽpore prosperitatis,ipsius misericordiam commendare 80.h
De aduersitatibus si plura velis, require De tentationibus & malis.
Afflicto & penitus desolato homini conuenit psal.87.qui totus in luctu finit & incipit.
Allegamus subinde in oratione coram Deo nostrę carnis malitiam, vt misericordiam facilius impetremus 10.a.b
Alliciũt dęmones & impii p blãdimenta simplices ad peccãdũ 18.f
Altaria Dei in cælis concupiscit terrena fastidiens 175.h
Alas & pedes habet spiritus hominis,quibus ad Deum proficiscatur,aut volet 285.d
Amici & ꝓximi ꝑpedimẽto sunt volẽtib⁹ cõuerti ad d.72.c.d.112.a
Amici Dei quantum honorificati sunt,& eorum principatus quomodo est confortatus 287.b
Amicorum Dei numerus est homini incomprehensibilis ibidem
Amicorum Dei maxima multitudo & summa exaltatio ꝓuocare merito debent peccatorẽ ad resurgendũ à peccatis exẽplo filii ꝓdigi,quod prolixe declaratur 289.b
Ancillę Dei filium quilibet fidelis se appellat pluribus rationibus. 182.c.d.184.c
Angeli deputati sunt ad hominũ custodiam 61.b
Angeli erunt nuncii & ministri resurrectionis mortuorum,& cæterorum quæ erunt peragenda in die iudicii 103.c
Angelorum de hominibus cura ex præcepto Dei 196.g.& seq.
Angelorum scribitur excellentia 221.g.h.225.c
Angelorũ in cõspectu quõ psallit homo in carne positus dom.285.d
Animi instabilitas per passerem designatur 19.f
Anima fidelis donec in montẽ sęculi nõ euolat,sed in nido.i.in Deo requiescit,non patitur à sagittis periculum:sin euolauerit, sagittis patebit 20.f.g
Animæ odium,duplex est, bonũ scilicet & malum 21.c
Anima fidelis in visitatione spũali cõsolatione repleta proponit mira,q̃ paululum subducẽte se gratiæ ꝑsentia,videntur difficillima,atque ita suã experitur infirmitatẽ 53.c.d
Animã nostrã & quæcunque habemus,fidentissime Deo cõmẽdare possumus & debemus 50.d.e.f
Aĩa hoĩs cũ oĩbus quas in se habet viribus à Deo creata ẽ,atq; ob hoc oẽs ipsi⁹ cogitatiõcs & ĩtẽtiões illi sunt optime cognitæ 61.e
Aĩæ deuotę desideriũ ad deũ,sub similitudine cerui anhelãtis ad fontes aquarum,pulcherrime describitur,psal.41.ĩ cui⁹ psal. tã elucidatione q̃ annotationi.iucũda inuenies.
Animam nostram quomodo intra nos debeamus effundere,vt toti transeamus in Deum 81.h
Anima diuinis intenta, plurimũ consolatur:quæ ad se reuersa, iterũ conturbatur ibidem
Anima deuota, vel ex sola rememoratione & certa expectatiõe vẽturorum cælestium bonorũ oblectatur & pascitur ibidem
Aĩa fidelis q̃ debeat habere,& q̃ bus ornari,vt fiat sponsa Christi. 88.f.& seq.pulchrius autem 91.f
Animæ peccatis fœdatę quo pacto & quo ordine fiat perfecta sanatio atque emundatio 91.d
Aĩa hoĩs qua ratione debeat merito subiici Deo suo creatori 121.c
Animæ deuotę à Deo in hoc mũdo peregrinantis accessus in spiritu ad ipsum,pulchre describitur. 150 per totum psalmum 62.
Anima suam habet iuuentutem, cũ feruet adhuc deuotionis calore: habet & suam senectutem,cum feruore,charitatis remisso,tędii frigus animam apprehenderit 142.f
Animę exhortatio ad exhibendã Deo gratitudinem pro susceptis à Deo innumeris beneficiis,est psalmus 102.dignus qui sæpius attenta mente legatur.
Animã Deus sanat ab omnibus suis infirmitatib⁹,quę sunt vitia & inclinationes malæ 221.e.223.b
Anima pro hoc statu in corpore hominis stabilitatem nullã habet, vt verius ipsum pertransire quàm inhabitare dicatur 222.c.224.d
Anima in corpore primũ principiũ est,effectiuũ omnium operationum vitalium 251.a.281.h
Anima cũ dormitare cœperit,vitificatur in verbo Dei 254.b.c
Anima mea in manib⁹ meis semp multipliciter exponitur 266.f
Anima hominis necesse habet sustentari cibo spirituali æque,atque corpus cibo corporali 219.h
Anima hominis mirabilia opera Dei non potest satis cognoscere. 286.b.c.288.f
Animam quærere,& animam requirere multũ differunt in vsu scripturarum 264.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Asa pœnitẽtis desiderãtis mĩam Dei est sicut terra sine aqua 295.c
Anima nostra quomodo adhæreat pauimento 264.a.b
Anni hominis secundum medio crem valitudinẽ sunt anni 70. vel 80.quod autem supereſt,labor est & dolor 194.c.& seq.
Annorum vitæ humanæ nõ tantus nunc est,quantus erat tempore Dauidis aut Moysi 196
Apostoli sancti infantiũ & lactẽtium nomine intelligũtur 13.c.g.h
Apostoli firmamentũ & cęlũ iusta ratione appellãtur 36.d.37.e
Apostolorum prædicatio prædicitur 42.c.& seq
Apostolos frequenter scriptura appellat Deos principes ac reges populorum,vt psal.44,& 46
Apostoli fundamẽta sunt Ecclesiæ,sed Christus vnicum est fundamentum primarium,super quo etiam ipsi fundantur 184.a.185.d
Apostoli flumina paradisi eleuauerũt voces suas,quibus præualuerunt super eleuationes maris,& omnẽ supbiã sęculi. 200.f.g.201.c
Apostoli ex lapidibus viuis Ecclesiam describuntur ædificaturi, quos & vehementer amabũt 218.c.220.c.f
Apostolorum semen perpetuo non deficiet 219.b
Apostolorum amor & ardor erga salutem electorum 220.e.f
Apostolica describitur prędicatio qualia etiã & quãta p illã Deus sit operat⁹,quõ porẽter illis cooperabatur,quõ persequutio orta,sed per Deum tandem sedata,quomodo Iudæa derelicta, & gentilitas visitata, Ecclesia ædificata,synagoga destructa 235.h.& seq.
Aquę fluũt spũ domini flãte:sed differentes sunt hę aquę, quędã lachrymarũ,quędã gratiarũ 279.h
Aquarũ magnitudo cõparatiõe ad terrę quãtitatẽ,& quõ ab initio terram ambibant,sed Dei iussione eam reliquerint 221.f.227.g
Aquarũ similitudine significantur aduersa vitæ præsentis, siue in corpore,siue in anima 82.d.e
Item quomodo secũdum aquarum similitudinẽ absque dãno salutis aduersa ferre debeamus.ibidem
Aquilo ventus frigidus ĩ scripturis malum semper significat 95.h
Aquilę in modũ renouat Deus iuuentutẽ nostram, 221.g.225.d. vbi prolixe habes de aquilę reiuuenescentia & spirituali applicatione huius comparationis.
Aquilis cõparantur cõfidentes ĩ domino 223.h
Araneus & aranea quid differãt 196.c.d
Araneorum studio atque labori comparatur hominũ vita pulchre satis & prolixe 194.c.196.c.d
Arcus Dei & gladius,diuini iudicii vltionẽ significant,& quomodo suum arcũ tensum habet Deus, vt peccatores terreat 11.f
Arcũ habet dominus, arcũ habet & diabolus,sed differẽter:quoniã arcũ suũ ostendit Deus antequam feriat,vt fugiant homines:diabolus autem occultat ne possint effugere 20.a.b
Arguit dominus quosdam correptione paterna,alios iudiciaria. 10.g.73.b.c
Ascendere siue euolare in montem,aliquando bonum, aliquando malum 20.c.d
Ascensio Christi prædicitur.56 a.b.& iterum 95.c.f
Ascensio Christi post resurrectionem iterum manifeste prædicitur 130.f
Ascensiones ĩ corde nostro quõ debeamus disponere, vt accipiam⁹ benedictionẽ Dei:& quare signanter in corde magis quàm in opere. 177.g
Aspect⁹ domini benign⁹ sup bonos,& toru⁹ nimis sup malos 61.e
Assiduitas in locis sacris exẽplo Dauid commendatur 48.b
Astronomorũ sententia de stellarum firmamenti magnitudine. 282.h
Astronomorũ de stellis scientia nulla est, si conferatur cum scientia Dei,qui sigillatim omnes nouit & numerat 54.e.f
Atria appellantur cælestes mansiones propter amplitudinem & capacitatem 176.h
In atriis cælestis Hierusalẽ stant aliquando pedes nostri, sed sedere in illis aut diu stare non permittimur,donec in hoc corpore viuim⁹ 269.f
Auarus in sua domo & substantia,hoc est,quod araneus in sua tela quam texuit 196.c
Augustinus intelligentiæ gratia ossum dicit pro os, melius ducens vt reprehẽdant grammatici, quàm vt non intelligant populi 207.g
Aues secundũ Dei ,puidẽtiã & inditã sibi naturã quędã alti⁹,quędã humilius nidificant,& quõ bestiæ quædã loca excelsa petũt gratia tutelę,alię humilia.235.f.& seq
Auicularũ exemplo monetur homo cęlestes mãsiones sibi exquirere, nec in terra habere requiem. 175.g.per totum.
Auxilium diuinum promittitur tribulatis & pauperibus 14.h 22.b.rursum.58.a.60.c.f.g.
Auxilium Dei in tribulationibus deposcere,est illi acceptissimum sacrificium 103.b

B

Babylonica captiuitas,signum fuit captiuitatis humani generis,& ab illa liberatio, ĩ signũ præcesit redemptionis humanæ p Christum 319.d
Babylonica regio multis irrigatur fluminibus,quorum sunt præcipua Tygris & Euphrates 284.a
Babyloniorũ pœna propter crudelitatem exercitam in Israelem. 283.c.284.a
Balthasar rex Babylonis per fastũ abusus est vasis tẽpli do.284.a
Baptistæ Ioannis ante Christum præcursio prædicitur. 179.f.181.c vbi etiam habes, quare specialiter præco iustitiæ appelletur.
Baptistæ Ioannis fit mentio in psalmo.131.vbi lucerna Christi appellatur.
Barbarus quis dicatur, & quare AEgyptii dicantur respectu Iudęorum barbarus populus 250.d
Beatitudinis cælestis dulcedo qualis & quãta sit, & quõ nunc absondita mortalibus 55.e.57.a
Beatitudinis cælestis plenitudo pulchre describitur per corporales similitudines 66.h.67.a.b
Beati sunt in re ciues superni, attamen spe beati sunt qui hic in terris Deo sperant auxilium,& ascensiones in corde disponunt,&c. 176.b.& prolixius.177.g.h
Beati fideles qui sciunt iubilare domino, quoniam sentiunt ipsius magna beneficia 189.g.h
Beatus quem de sua lege erudit dominus, quoniam bene illi erit in diebus malis 204.c.205.d.e
Beatitudo & fœlicitas non in tẽporalium abundantia, sed in Deo sita est 296.g.h
Beatus non semper veram significat fœlicitatem 284.e
Belli spiritualis forma pulchre describitur 34.g.h
Ad bellum Deus manus nostras docet 296.b
Benedictio domini super populũ ipsius 4.g
Benedictio Dei facit hominem bonæ voluntatis in spirituali fortitudine proficere 176.c.177.h
Benedictio Dei est ipsum ei⁹ bonum velle 179.a
Benedictionem impii nolunt', & ideirco ab eis elongabitur: maledictionem autem consequentur quã dilexerant 239.h.241.d
Benedictio iustorum non venit super impios 275.h
Beneficiorum prius exhibitorũ cum gratitudine commemoratio liberalem benefactorem excitat ad noua beneficia 47.b.c
Beneficii vel paruuli recens exhibitio gratũ excitat ad rememorationẽ maiorẽ antè susceptorũ 245.e
Beneficiorum Dei consideratio excitat ad laudem & gratiarum actionem: quemadmodum neglect⁹ considerationis huius à Deo separat,& alienos facit 156.d
Beneficia spiritualia maxima quę hominibus Deus exhibet propter suam misericordiam, pulcherrime describit psalmus 102. dignus qui frequentissime relegatur
Beneficiorum veteri populo Iudæorum olim exhibitorum prolixa commemoratio fit psalmo 104
Benepatientes secundum gręcorum phrasim vocam⁹ illos qui afficiuntur bonis, sicut per contrariũ benefaciẽtes appellamus qui alios bonis afficiunt 202.a
Beneplacitum domino est super timentes eum,& in ipso sperantes. 301.a.b
Beneplacitũ est domino in populo suo,& quis sit populus iste Dei in quo est ipsi beneplacitũ 306.d
Benignus respectus Dei super seruos suos est illi quasi scutum & clypeus 10.a
Benignitas Dei maxima erga nos in hoc declaratur,quòd suauissima & factu facilia prępicipiens etiam auxilium fidele nobis præstet ad implendum ea 177.h
Benignitas Dei facit terram cordis nostri dare fructum suũ 180.h
Benignitatem Dei erga homines maximã patẽtissime describit psal. 102.lectiõe & select.dignissimus.
Bernardi deuotissima contẽplatio,de contentione iustitiæ & misericordiæ Dei pro hominis redemptione 180.f
Boni & mali ĩ hac vita corripiũtur sed multũ differẽter, 10.a.82.a
Bonũ qđ opatur ĩ nobis De⁹,magni semp conãtur destruere 19.g
Boni in periculis nihil metuunt, quando impii vano timore contabescunt 24.g.h
Boni nunquam sibi satis videtur feciſſe boni, sed ad vlteriora semp tendunt:mali verò statim in initio bonę cõuersationis magna sibi persuadent 60.c
Bonitas Dei vnà cum iustitia eius, causa est quare legem dederit peccatoribus 47.c
Bonorum triplex gradus 48.e
Bonis & deuotis plurima occurrunt aduersa,à quibus tamen semper liberantur per Deum 62.a
Bonitas Dei multiplex erga homines,siue bonos siue malos, pulchre describitur 65.b.c.d
Bonorum & in bonitate persistẽtium multiplicia bona tam præsentia quã futura pulcherrime describuntur 67.g.& seq.per totum ps.
Bona quæ fidelibus prouenerũt ex redemptione facta per Christũ, pulchre describuntur 76.d.e
Boni maxime infestãtur à dęmonibus,cuius causam vide 81.a.b
Bonis oĩa cooperantur in bonũ, siue prospera siue aduersa 82.b.c
Boni persequutionibus adeò nõ deiciuntur,vt etiam firmius consistant,ac intra se amplius consolentur 92.d.admodum prolixe.
Boni viri maximam habent consolationem in iustitia, quæ ipsos facit certos de bono prẽmio 97.a
Boni proficiunt in punitione malorum 116.c
Bonę voluntatis hominibus pax erit apud dominum,etiamsi labantur nonnunquam 177.g
De bonis plura inuenies, sub appellatione iustorum atque sanctorum aut spiritualium hominum.
Brachiũ impiorum conficit dominus 19.c
Brachium Dei est cum summa potentia 189.d.192.e.f
Breuitas vitæ humanæ eiusdẽmque miseria pulcherrime describitur psal.89.& deinceps in annota.

C

CAdauer anima absente,neque oculum, neque aurẽ proprie habere dicendum est 251.b
Calix in scripturis retributionem significat 29.g
Calicem salutaris quomodo debemus accipere pro gratiarũ actione 252.h
Calicem accipere omnium est, sed nõ omnium bibere,& quomodo differãt calicem accipere,bibere & ebibere 252.h.& seq.
Calor naturalis perpetuo consumẽs facit vt corp⁹ egeat cibo,quẽadmodum calor concupiscentiæ facit vt egeamus cibo spũs 219.h
Canonis sacri missæ irrationabilis reprehensio, calumnięque confutatio 244.a.& seq.
Cantare debemus Deo, nec solã mĩam,nec solũ iudicium,sed mĩam simul & iudicium 216.a.b
Canticum domini in terra aliena recusat canere populus Dei 283.d
Cantare debent domino fideles ĩ viis eius,& de iis qui cantant nõ in viis domini 285.b
Captiuitatis filii nunquam debẽt obliuiſci patriã à qua abducti sunt 283.c
Captiuitas animæ duplex 16.h
Captiuitas miseranda generis humani ex præuaricatione processit. 284.h. à qua captiuitate cũ per se liberari non possent homines,ſ, unt per Deum liberati ibidem. atque id per verbum patris,in quo sanata sunt omnia ibidem
Caput efferre significat superbire 174.g
Capitis conquassatio significat grauissimam persecutionem & cõtritionem 244.c.d
Capitis exaltatio in scripturis magnam significat eleuationem,quod exemplis pluribus declaratur ibidẽ
Carbonibus desolatoriis comparantur verba Dei 268.c
Caro aliquando pro cute ponitur,sicut econtrario cutis pro carne 219.h
Carnales tentationes sagittis apte comparantur 199.a.b
Cathedra pestilẽtię q̃ sit,& quãtũ fugienda,tanquã malũ pessimũ 1.e
Causæ quædam sunt secundum fieri,quædam secundum esse suorũ effectum.psal.138 fo.287.c
Cæcitas describitur hominũ carnalium, qui in accumulandis diuitiis seipsos consumunt, nullum inde post mortem accepturi commodum 98.a.& sequen.
Cæcos Deus illuminat 299.g
Cælestia desideranti & terrena fastidienti conuenit psal.totus 83
Cælestes mansiones diuersis rationibus appellantur,interdum atria interdum tabernacula 185.g
Cęlũ de⁹ extẽdit sicut pellẽ 179.c
In cælo quomodo dicitur Deus respicere humilia 248.g
Cælorum nomine significantur sancti Apostoli 36.d
Cælos fecit Deus in intellectu & sapientia 282.b.c.d.
Ceruicem cõcidere significat punitionem extremam,sicut confringere aut conquassare caput,vel dẽtes conterere 276.c
Charitas nos facit gaudere de cõuersione peccatorum & profectu proximorum 265.h
Charitas fraternitatis magnifice cõmendatur,assimilata vnguẽto sa

Universidad de Deusto
Biblioteca

cerdotali,& fœcunditati roris impinguantis 280.g
Charitas vbi ad fuerit,illic omne est bonum 282.d.& seq.
Christi passionem sepulturam& resurrectionem describit psal.3.
Christus cum propria virtute resurrexit,tamẽ à patre dicit se resuscitatum, cuius assignatur duplex causa 5.c
Christus quomodo parauit thronum suum in iudicio 7.d.e
Christus præceptor & legislator appellatur in scripturis 18.c
Christi vaticinium 22.b.25.a.b
Christi ad patrem oratio, pro se ac suis membris 17.18
Christi natiuitas & ascensio prædicitur 36.d
Christus vt gigas fortissimus de cælo accurrit ad terras,nostri liberandi gratia 36.d.e
Christus sol appellatur in scripturis,& quomodo tanquã sol in medio Ecclesiæ refulsit: item de ortu & occasu huius solis, eiusque effectu multiplici 39.d
Christus in vtero virginis matris suæ geminas celebrauit nup. 38.a
Christus vermis appellatur pluribus rationibus 43.a.b
Christus duplici ratione est omnium dominus 45.g.h
Christi oratio pro suis membris, similis illi quam habuit post cœnã nouissimam 76.c.d
Christus in capi.libri vitę primo omnium descriptus est,ac per eum deinde cęteri adoptione filii 78.a
Christus secundũ corporis liniamenta,colorem, & cæteras corporalis pulchritudinis cõditiones pulcherrimus fuit 89.g
Christus maximam habuit linguæ gratiam pro hominibus patri reconciliandis ibidem,& 90.a
Christus nostrã causam suscipiẽs arduum nimis negocium aggressus est,quemadmodum pulchrè declaratur 90.a.b.c.d
Christus modis contrariis regnũ super genus humanum sibi vendicauit aliter quàm diabolus 90.e
Christo frater noster dicitur 99.e
Christi aduentus in carnem prior,& ad iudicium posterior,manifeste prædicuntur 101.d.e
Christus qui primo aduentu velut agnus coram tondente obmutuit,in aduẽtu secũdo tanquam leo rugiens,terribilis apparebit ibidẽ
Christi conceptio de virgine & de spiritu sancto,in psalmis prædicitur 179.d.e.181.a
Christo de inferiori inferno à patre fuit liberatus 183.f
Christus solus inter mortuos liber, quia potuit quando voluit à morte resurgere 187.d
Christus in laboribus fuit à iuuẽtute:sed ĩ ętate virili magis.ibidẽ.h
Christus Dauidi promittitur,& ipsius rẽgnum æternum sub typo Salomonis 190.a.& seq.
Christi gloriosum regnum quod accepit à patre deuicta morte,pulchrè describit psalmus 92
Christi regnũ & aduentus ad iudiciũ describũtur 210.e.& seq.
Christus à patre missus orbem sanauit 235.d
Christi ad patrem oratio,contra Iudam atque Iudęos,& maledictionum in illos imprecatio 238.g per totum
Christi sessio ad patris dexteram victoria & dominium super inimicos,natiuitas æterna de patris substantia,æternum sacerdotium, contra principes mundi iudicium, & post humiliationem glorificatio, describuntur psalmo 109.
Christo sunt subiecti tã amici q̃ inimici,sed differenter 242.g
Christi hæreditas sunt filii adoptionis, suntque ipsi merces & præmiũ oĩs laboris eius 273.g.274.c
Christus de custodia triplici orat liberari 277.f
Christũ expectabant iusti donec resurgẽs acciperet ad gloriã. ibidẽ
Christos suos tangi vetat dominus 229.a
Christianorum afflictio ad cõsolationem ipsis esse debet 193.b.c
Cibo sustentante homo indiget & quo ad corpus & quo ad animã, & quam ob causam duplici hoc cibo homo indigeat,pulchrè habes 217.d.e.219.h.& seq.
Cibũ omnia viuentia à Deo expectant & quærunt, neque nisi à Deo habere possunt 226.g.& seq.
Ciuitates diaboli quæ sint, & quomodo destructæ vel expugnatę prędicatione Apostolica 17.d.e
Ciuitas vt secura sit, fortitudinẽ mœniorum portarumque requirit Et insuper necessariorum prouisionem,quæ duo sunt in Ecclesia maxime triumphanti 303.d
Clamandũ ex profundo cordis, non labiis tantum 276.h.& seq.
Coagulata sunt corda impiorũ, iniquitatis frigore & corruptione malitiæ 259.b
Coagulatus mons dicitur sancta Ecclesia 130.c.133.d
Coagulum bonum est in Ecclesia charitas ibidem
Cogitationes hominũ Deus cognoscit 204.d
Cogitationes & affectiones prauæ,quæ vel ex diaboli fraudulẽtia, vel ex carnis malitia sese iũxerunt, præter voluntatis consensum, non sunt nostra pcta sed aliena 38.c
In cogitationibus nullus est similis Deo 77.h
Cogitatio & cõsilium quid sint, & quomodo ista Deo possunt attribui 68.e
Cogitatio Dei in agendis dirigit nos per viam iustitiæ, & perducit ad vitam æternam 84.a
Cognitio Dei requirit mundiciam cordis 93.b
Cogitationes hominum Deus à longe cognoscit 286.a.287.h
Cogitatione exactissima Deus hominem & omnia quæ intra vel circa ipsum sunt cognoscit.ibidem
Cognoscit Deus omnia nostra antequam fiant ibidem
Cognitio Dei omnia & præterita & futura includit ibidem
Cogitationes Dei nimis profundæ sunt 290.c
Commendare debemus Deo nostra omnia liberrime 57.a &.seq.
Commotio terræ salutaris per pœnitentiam 209.b.h
Commutatio mirabilis fit in futuro sæculo 195.b
Commutatio admirabilis facta est prædicantibus Apostolis, vt synagoga derelicta,gentium ædificaretur Ecclesia 236.b.c
Cõmodare plura signifi. 247.b
Comminatio terribilis diuini iudicii contra peccatores 11.f
Cõceptio Christi in psalmis describitur facta de spiritu sancto ex virgine matre 179.d.181.a
Confidentia tribulati de diuino auxilio 4.g
Confiteri positum inuenitur in significatione passiua 237.c
Confessio peccatorũ duplex est, laudis scilicet & peccati, quarum neutra inuenitur in inferno.10.a.h
Confidit in domino qui ipsum agnoscit 17.f.g
Confortatio diuina ad duo hominem facit robustum,videlicet vt mala omnia superet, & maxima quæque possit 36.a
Confidendum Deo plenissime, sed non homini quantumlibet amico 57.a.& seq.
Confidentia in Deum describitur 54.per totum psal.
Confusio colentium idola 210.h
Confessio peccati meretur remissionis veniam 57.c
Confidenter aliquando pro secure vsurpatur 198.h
Confessionem peccati maxime amat Deus,sicut excusationem pessime odit 292.e
Confessione Dauid de peccato meruit veniam,sicut excusatione Saul iram ibidem
Coniuges sibi mutuo obuiã ire debent vt pacẽ habeant 280.a.b
Consensus facit peccatũ,adeò, vt absque consensu,quãtũuis tẽtemur non imputetur peccatum 37.c
Consilia hominum sunt in manu domini 59.e.f
Consilia domini nullus impedire potest ibidem
Cõscientia in malo obstinata est carcer infernalis,à qua solus Deus hominem liberat 183.b
Conscientiæ bonæ habens probatum testimonium non conturbatur 247.c.d
Conscientia secura homini est quasi cubile in quo requiescit,& in quo dulciter conuiuatur 207.b
Consolatorius psalmus pro omnibus piis,ne in aduersis suis & impiorũ prosperis cõturbẽtur aut scãdalizẽtur 67.g.per totum psal.
Consolatio, ne quis obturbetur, si nõ semp se videat æque ad Deo seruiendum alacrem 264.c
Consolationũ spiritualiũ dulcedinem non sentit,qui afflictiones nõ aliquando degustauerit 143.b.c
Consolationẽ veram à solo Deo quærere oportet 159.a
Consolationes externas carnis ac mundi debet abnegare, qui voluerit internis gaudere 159.b.c
Consolatio in aduersis vtilissima,est diuinę legis meditatio.259.h.266.d
Cõsolatoria sentẽtia ꝓ iis q̃ sępe labũtur,sed resurgũt à casu 178.a
Contritos corde sanat Deus,& eorum vulnera alligat 300.f
Cõrẽtionis studiũ hęreticos abduxit in adinuẽtiões errorũ 246.h
Contemplari & meditari nõ penitus idem valent 1.h
Conuersio peccatoris ad Deum qualis esse debeat,plenissime describitur 6.f.g.h
Cõuertere se volẽs pcõr,afflictionẽ singularẽ patitur ab iis q̃ prius illi in pcẽs familiares fuerãt.217.g
Conuersio vera hominem alium facit quàm prius fuerat 17.c.d
Cõuersio Dei ad homines sic est quõ solis reditus ad terrã. 220.b.c
Conuersio gentium ad Ecclesiã in tempore gratiæ pulchre describitur psalmo 86
Conuertere nos debet Deus, vt cõuertamur ad ipsum.84.g.p totũ
Conuersis ad Deum,mox impedimentũ præbent amici, quibus quomodo resistere debeamus docet propheta 72.c.d.112.c
Cor dilatatur in spirituali consolatione 7.a
Correptio domini duplex:altera mĩæ,altera iusti. 10.a.73.b.&.82
Coronat nos Deꝰ in miserationibus suis 221.f.g.223.b
Coruorum ad pullos suos natura 18.h
Corripit dominus virga, baculo & gladio:sunt autem correptiones Dei bonis vtiles 44.f.82.d
Correptio domini signum est amicitiæ.39.e.f.g.& 82.d.e.iterum pulchrè 119.d
Corporis robore nemo apud Deũ valet salutẽ consequi 60.a.b
Corda nostrã quomodo effundere debeamus coram domino, vide pulchram annotationem 81.h
Corporalem cultũ Dei ordinare debemus ad interiorem hominem, de quo est principalis cura habenda 103.d.per totũ ipsum fo.
Cornu exaltare, est supbire:cornu alicuius exaltari,magnifi.247.f
Cornu Dauid in tempore gratię producendũ Ecclesiæ,est Christus nasciturus ꝓ salute hoĩm 279.a
Correptio iusti ex charitate,sume expetẽda voleti ꝓficere. 291.g
Corpus diaboli se seducit, sicut & corpus Christi ad salutem se adiuuat 293.c
Coruorũ pulli quomodo ad tẽpus derelicti à pãrentibus, à Deo benigne curentur 301.g.h
Corui triste quiddã referunt,& conditionibus aliquot cum diabolo habent similitudinem ibidem
קדר significat potentiam vel imperium, vnde procedit diuersa translatio 185.a
Credentes Christo,& de eo nũc in bonitate sentientes quanta sint cõsequuturi bona à domino,in præsenti & in futura vita 79.c.f
Credentem oportet non festinare,sed long animiter expectare,exẽplo Abrahæ 242.b
Creatura nulla dici debet ex Dei vtero genita,sed tantum vnigenitꝰ filius 243.c
Creaturarum omnium tam supnarum quàm inferiorum suauissimam contemplationem habet psalmus 103. ad prouocationem diuinæ laudis.
Cremio arefacto ossa pœnitentis pulchrè comparantur.217.d.219.g
Crystallus signat peccatores obduratos in malitia, quæ crystallus dicitur à Deo proiiciẽda sicut buccella 302.e.303.h
Crystallus aliquando quanlibet glaciem generaliter,aliàs specialiter glaciem obduratã significat.303.g
Crux Christi nidus est animæ,in quo dum requiescit,sagittis impiorum non patebit 20.d
In cubilibus suis lætantur sancti tam Ecclesiæ militantis quàm triũphantis 307.a
Cultus exterior sine exteriori vanus est,& nullius precii ante dominum 101.g.106.h.per totum
Cupiditas diuitum est inexplebilis 62.e
Custodia Dei super electos est continua,diligentissima,atque fidelissima 269.a
De custodia triplici Christus petit liberari,scilicet de custodia mortalis corporis,de obsidione inimicorum,& inferno atque sepulchro 294.b.f
De custodia multiplici petunt liberari homines iusti ibidem.f

D

DAuidi facta est promissio de semine & regno ppetuis,prĩcipaliter Christum respiciẽs 190.a.& seq.
Dauid à domino fuit percussus virga,vt euaderet gladiũ. 192.h
Dauid Sauli dissimilis, quia non excusabat, sed accusabat pcãta sua. 292.e
Dauid non in omnibus formam tenuit boni principis 216.a.b
Dauidis deuotio erga ædificandã domum domini 278.b
Dauidis meritum interponunt orantes posteri ibidem.f
Dauidis humilitas, qua agnoscit populum suum nõ nisi per Deum sibi esse subditum 297.b
Damnati quomodo dicantur in miseriis nõ subsistere.290.h.291.c
Damnati in æternum viuent,& semper patientur grauissima tormenta ibidem.c
Defectio corporis humani hoc fit ordine,vt primum decidat, deinde induretur, ac tandem arescat in puluere 194.b.195.g
Defuncti corporis vita qui & quamobrem detineantur in loco purgatorio 276.h.& seq.
Pro defunctis quare soleat legi psalmus 129 ibidem
Pro defunctis ad quid orent viuẽtes ibidem
Deiectio & torpor animi est periculosa etiam in viris iustis 82.h

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deliciæ & temporalia bona vanitas sunt atque mendacium 7.b
Deliciæ temporales fœces habent in fundo saporis pessimi, quas modo impii non gustant. sed in futuro gustabunt & epotabunt, velint nolint 40.d.154.d.155.a
Deleri aliquē de libro viuētiū, diuersis modis intelligitur 130.d
Deliciæ sunt iusto, quod etiā nocte in densissimis tenebris conspiciatur à Deo, cum latere non cupiat 288.d
Dæmonum & aliorum impiorū ad seductionem bonorum multiplex conatus & vehemens studiū. 16.c.d.20.f.g.31.c
Dęmonium meridianū quid sit 199.f
Dentium confractio significat grauem vltionem 5.e
Desiderium bonum adimplendi legem Dei debet adesse volenti in ea salubriter meditari 1.g
Desiderium pauperum exaudit dominus 16.g
Desiderium esuriēntium Deus adimplet bonis 221.f.223.c
Deus vnum diem deputauit vltioni nouissimæ: propter quod nō quotidie iram exercet 11.c.f
Deus est iudex iustus, fortis & patiens 11.c.d
Deus potius dicendus est iram adducere quàm irasci 12.c
Deus tres habet digitos 14.b.c
Dei prouidentia etiam ad hæc inferiora extenditur. 16.f.& prolixius 19.h.& 24.e
Deus multo antè comminatur quàm feriat, vt peccator terrore cō moueatur ad pœnitentiam, & gladii ictum effugiat 20.d
Deo manifestè præmittit minas, vt emendet: diabolus occulte ponit insidias, & sagittas habet in occulto paratas, vt noceat ibidem
Deus quomodo fideliū pars est, atque tota hæreditas, & quō pars hæreditatis eorum dicitur 28.e.f
Deus propter temporalia neminem aspicit 31.d
Deus mirabilis describitur, adueniens in auxiliū tribulatorū. 33.b
Deus talem se erga nos exhibet, quales nos ipsi præstamus 34.b
Deus contra inimicos suos vtitur frequenter ministerio hominū vel cuiuslibet creaturæ 34.f
Deus frequenter punit ad emendationem ibidem. 82.f
Dei confortatio hominē facit robustum ad quæuis mala superāda & quæuis bona agenda 36.a
Dei dona oēs accipimus 36.f
Dei erga suos bonitas & fidelitas 47.d.& 45.a.b
Diuinæ misericordię dulcedo iustitiæ rectitudo causā sunt, quia legē Deus dederit hominibus 53.a
Deo suis electis exhibet se aliquādo præsentem, aliquando absentē: vtrunque tamen facit misericorditer, & nobis ipsis vtiliter 53.p totū
Dei adiutorium, & fortissimum & securissimum 49.a.b.c.d
Deus aliquādo videtur nobis irasci, sed non ex ipsius beneplacito est ira 53.per totum
Deo nosipsos & nostra omnia debemus libero animo committere, non vlli hominum quantūuis amico vel potenti 53.h.& seq.
Deus frequēter graues immittit homini afflictiones, vt vel sic à malo resipiscat 57.e
Deus licet non semper corporaliter liberet suos, nunquam tamen illis abest aut deest 77.h
Deo specialis est cura de hominibus 59.h
Deus nūquā derelīquit suos, tāetsi aliquando temporaliter illos videatur deserere. 69.b.& in psalmi illius pluribus aliis versibus
Deus quia sicut est potētissimꝰ, ita etiam iustissimus, iccirco nihil agit inique, aut per tyrannidē 97
Deꝰ magnū sibi honorē reputat, si in omni occurrente tribulatione ipsum inuocaueris cum plena fiducia 103.h.& seq.
Deus duabus causis mouetur ad ferendam opem tribulatis 115.e.f
Deus sua nimia potentia interdū inimicos suos cogit ad exhibendū sibi ficta obsequia 127.c.d
Deus nunquam obliuiscitur misereri, neque potest negare suā misericordiam pœnitentibus in mundo isto 99.b
Dei nostri in hoc declaratur summa benignitas, quòd leuissima præcipit, & tamen ad eadem implenda fidelissime adiuuat 178.b.c
Deꝰ est suauis, mitis, & multę misericordiæ, vide horum 3. pulchrā distinctionem 178.h.182.h
Dei super omnes præcellētia pulchre describitur 188.a.& seq.
Deus nostra omnia exactissime cognoscit, sicut ea quæ habet ante oculos 194.c.196.a
Deus vt res cognoscat non eget extrinseco lumine, neque obsunt ei tenebræ 196.a
Deus vltionum in puniendo impios agit liberrime, nec potest impediri, cū longe dauersum sit de iudicibus huiꝰ sęculi 203.h.205.d
Deum nō cognoscere ea quę nos agimus, est rationi cōtrariū 204.a
Dei auxilio sustentantur iusti ne cadāt, & de inferno saluātur 122.a
Dei nostri præcellentissima maiestas hoc à nobis exigit, vt ipsi cum summo iudicio & maxima discretione, tanquam omnium primo domino, seruiamus 214.a.& seq.
Deus æternus immutabilis permanet, cælis & terra mutabilitati subiectis 218.h
Deus animas nostras sanat ab omnibus infirmitatibus peccatorū, miserationibus coronat, bonis replet, iuuentutē renouat, & alia multa confert beneficia, quæ pulcherrime describit psal. 102.
Deꝰ eo quòd summe magnus vel magnanimus, est etiam summe misericors 224.b
Dei prouidentia etiam insensibilia ligna pascit in campis, & de animalibus tutandis loco naturæ curam gerit 222.c
Dii gentiū omnes, dęmonia sunt & vanitas 208.b.209.c
Deus pater quomodo filium suū gignit ex vtero ante luciferum, cū secundum generationem ęternam, matrem non habeat 148.c
Dei custodia atque protectio super electos assidua est & diligentissima 169.h.& seq.
Deus à periculis grauissimis nos liberat, à quibus sine eo non possemus liberari 271.c.d
Deus Ecclesiæ præcipuus est ędificator & custos, Apostoli verò ministri tantum 273.c.f
Deus solus facit mirabilia. 282.a
Deus omnia quæ circa hominem & intra sunt, exactissime nouit, etiā cogitationes à longe cognoscit, & multo antè quàm res fiant præscit 286.b
Deus quomodo manum ponit super hominem 286.c.& 288.b. 62.d.e
Deus omnium est causa efficiens secundū esse, non secundum fieri tātum, propter quod sine eo nihil potest creari nec pmanere in esse. ibi.
Dei præsentiam nemo potest effugere, quocūq; se verterit. 286.d
Deo nihil impedimēti præstāt tenebræ quo minus oīa videat, etiam in nocte: quō lumen diei nihil illū adiuuat vt videat 287.c.f.288.f
Deus nō videt per lumen extrinsecum 288.f
A dextris esse quid sit 30.c
A dextris Christi & fideliū eius stat Deus. ibidem. & 240.c.241.c
A dextris impiorū stat diabolus, 239.a.205.a
A dextris patris sedere iubetur Christus dominus 241.a.g
A dextris esse, aliquādo i bonū, aliquando in malum sonat. 240.g
Dextera in vsu scripturarum pro fortitudine ponitur, vel pro persona filii Dei 255.c
Dextera impiorum, est ꝑdextera impietatis: iustorum verò est dextera æquitatis 196.c.197.d
Diabolꝰ mire artifex variis tētationū modis oppugnat hoīes. 109.a
Diabolus dicitur aspis, basiliscꝰ, leo, & draco, ob veneni malitiam, & nocendi cupiditatem: à fidelibus tamen vincitur. 197.a.200.c
Diabolus & Deus adinuicem pugnant 9.h.32.a
Diabolus quos viderit nutantes, & mente turbatos, validius oppugnat: ab iis autem qui animo constantes sunt, metuit 122.a
Diaboli venatores dicūtur, quoniam ipsis omnes competunt venantium conditiones 197.d.e
Diabolus Christum tentans peruerse scripturā citauit, qua in parte illum imitantur hæretici. 200.c
Diabolus stat à dextris impiorū 241.a.239.a
Diaboli ruina grauis, sed futura grauior 144.d
Diei nomine fideles significātur. 37.f
Dies nostra nūc est, quę noctem est habitura, sed veniet post hanc dies domini, cui non succedet nox 71.a
Dies vitæ humanæ fumo comparantur 217.c.11.g
Dies iustorum non euanescunt, sicut impiorum. ibidem
Dies iudicii & mortis recte mala dicitur impiis 99.c
Diesvna ī patria superna est melior, q̄ mille in præsenti sæculo 176.d
Diei vni hesternę quæ trāsiit, cō parantur anni vitę humanæ. 193.h
Dies virtutis Christi multipliciter intelligitur 148.c
Dierum in scriptura inuenitur plenitudo & dimidium, & qui dicantur habere dierum plenitudinem, & qui dimidium 229.h
Dies vitæ humanæ comparantur vmbræ declinanti 218.a
Dies vitæ humanæ cōparātur fœno, vel gramini, & flori, qui flante vento abripitur 221.g.224.c.d
Dies quam fecit dominus, est tēpus gratiæ & salutis, in qua nos oportet exultare 254.g
Dies Hierusalem dicitur dies visitationis ipsiꝰ, sicut dies hoīs appellatur dies punitionis eius 284.d
Digiti Dei tres sunt 14.b
Dignꝰ quis sit māsiōe cęlesti. 41.a
Dilectio Dei includit dilectionem iustitiæ, & iniquitatis odiū, ac proinde fieri nō potest, vt diligat Deū qui amat iniquitatem 91.g
Dissimulare peccata, q̄uis parua, nō est absque grādi periculo 78.d
Dispositiones omnium rerum ex Dei pendent voluntate 156.f.g
Disponere sermones in iudicio, quid sit 247.c
Disponens in iudicio sermones, meritò inęternū nō cōmouebitur. ibidem
Dispergit diabolꝰ: cōgregat Deꝰ quos ille disperserit. 300.f.301.c
Diuites & potentes deuorāt pauperem, vt cibum 36.c
Diuites huius sæculi semper sunt egentes 62.d.e.96.b
Diuites qui per aduersam fortunam ad paupertatem deuenerint, si ob humanam verecundiam, fame seipsos perimant, aut familiam, crudeles sunt homicidæ 71.b
Diuites & potentes huius sæculi non sunt timendi à bonis, quantūuis appareant gloriosi 98.f
Diuitias, honores, & potestatem in impiis nō magnificare debemꝰ, vtpote quæ illis nullam adferant vtilitatem, sed occasio sunt damnationis grauioris ibidem
Docere praua, sicque in pestilentiæ sedere cathedra, res perniciosissima est 1.& seq.
Doctrina salutaris, vinum & lac appellatur 14.a
Doctorum falsorū modus in docendo & decipiendo 44.f.g
Docentes quæ Dei sunt, & ipsi male viuentes, durissime increpantur à domino 101.g
Dolet sāctis vehemētissime, Deū blasphemari ab infidelibus, aut impiis 251.b
Domus & ædificia, quæ in hoc mundo homines ædificant, verius ipsorum tabernacula quàm domus dicenda sunt, propter nimiam temporis breuitatē, quo illa inhabitant 100.d
Dominium Dei, maximum & latissimum 189.b
Dominium Dei duabus rationibus est præcellentissimum. 207.g
Dominium Christi in medio inimicorum suorum. 241.b.242.d
Dona dei omnes accipimꝰ. 36.g
Donec aduerbium, non semper exclusionem significat, & eius vsus scripturis frequens exemplis multis declaratur 143.b
Dormitatio & exurrectio in scripturis nonnunquam remissionem & reparationem significant 46
Supra dorsum iustorū fabricant peccatores, & quid sit supra dorsum fabricare 276.b
Dracones aut cete ludunt in mari 226.g
Dracones dicuntur cete grandia 304.h
Duplicitatem & dolum contra proximum odit dominus. 21.h.8.b
Duplices corde, & corde loquuntur 22.g
Dulcedo diuinæ misericordię, & iustitiæ rectitudo, causa sunt quare Deus legē posuit hominibus. 47.c
Ducem se præstabat Deus etiam in lege naturæ, iis qui ad ipsum clamarent 244.f

E

Ebrietas & satietas sanctorū pulchre describitur per cōparationē ad corporalē ebrietatē. 67.a.b
Ecclesia tam militans, quàm triumphans mons dicitur sanctus, & nomine Sion significatur. 3.g.5.b
Ecclesiæ cōfessio ꝓ humani generis inimici deiectione. 14.h.15.a
Ecclesia filia Sion dicitur, id est, filia altissimi patris 18.b
Ecclesia est tabernaculū, siue tentoriū hominū peregrinorum. 27.c
Ecclesia noīe firmamenti, significatur nonnunq̄ in scripturis. 37.c
Ecclesia Christi spōsa dicitur, & illi desponsata fuit in vtero virginis: consummatum est autem hoc matrimonium in cruce. 38.a.b
Ecclesiæ ædificatio prædicitur 42.c.d.e
Ecclesias frequentare, & diuinis interesse bonum est 48.b
Ecclesias atque loca sancta, & alia ad diuinū cultū ptinētia ornare, excolere, & venerari, sanctitatis & pietatis est indicium: hęc verò non curare, animum non rectum erga Deum significat 48.b
Ecclesiæ penè oīa mysteria mira verborum magnificētia luculentissime describuntur. 51.g. per totum.
Ecclesia sancta sponsa Christi est. psal. 44. per totū: de cuius ornatu & gloria, & sublimatione, vide in verbis Sponsus & Sponsa.
Ecclesia sancta ī sui initio quāto fortius oppugnabatur exteriꝰ, tanto interius profectus virtutū, & spiritualium charismatum irrigatione amplius proficiebat. 113. per totū.
Ecclesia sancta firma est, neque vllis vnquam persecutionibus penitus destitui poterit. 92.c.b. per

Universidad de Deusto
Biblioteca

totum. & 95.
Ecclesiæ Christi atque principum rectorum illius mirabilis commendatio. 93.c. per totum.
Ecclesię Christi quomodo sub iugandæ erant vniuersæ gentes, cũ principibus eorum prædicitur. psal. 46. & 57. per totum.
Ecclesiæ sanctę fundatio, dignitas, stabilitas, atque multiplex commendatio egregie describuntur. psal. 46. & 47.
Ecclesia sãcta, dom⁹ Dei & ciuitas Dei ĩ scripturis appellat. 96.a
Ecclesię Christi dilatatio & exaltatio pulchre sub metaphora vineę describitur & prædicitur 269.d
Ecclesię fundamenta in montibus sunt, sancti apostoli 184.a.g
Ecclesiæ fundamẽta multa, sed vnieũ primarium Christus. ibidem
Ecclesiæ portas domin⁹ plus diligit, quàm synagogæ tabernacula 184.b.185.a
Ecclesia militans pulchre describitur. 184.a. per totum.
Ecclesiæ vox est psal. 117. Deo gratias agentis magnificas.
Ecclesię fũdatio post Christi resurrectionem, ipso regnante in cælis, per sanctos apostolos, pulchre describitur, & quãta difficultate siue potentia id actum fuerit. 186.b
Ecclesiã decet sanctitas æterna. ibi.
Ecclesię & filiorũ eius exultatio de prædicatione euangelica! 211.b
Ecclesiæ sanctæ in tempore gratiæ ædificatio per apostolos, eiusq; profectus & dilatatio. 266.b.c.d. deinceps.
Ecclesiæ gentium electio, reprobata synagoga, & summa illius fœcunditas 236.b
Ecclesiæ militantis ad triũphantem precatio, & vicissim huius ad illam responsio 270.a.b
Ecclesię gratiarũ actio est psal. 123. q̃ per Deum à grauissimis tribulationibus sit liberata.
Ecclesię ędificatio & custodia nõ est possibilis sine Deo, & quõ per apostolos ædificanda 283.c
Ecclesia etiã militãs recte appellari potest Hierusalẽ & Siõ 302.h
Ecclesię militantis quõ sereportarũ confortatæ, quõ Deus filiis eius benedixit, quomodo fines pacẽ posuerit, & adipe frumenti eam satiet 302.c
Ecclesiæ triumphanti quõ ędificta significantur conuenire. ibidẽ.
Ecclesiasticus vsus in diuinis officiis potest subinde aliquam scripturæ particulam in alium sensum accipere, quàm sit primaria scripturę sententia: neque cogendi sunt interpretes ex vsu eiusmodi 287.g
Effũdere debemus coram Deo animam nostram, & qualiter id accipiendum 122.b
AEgyptii quare dicãtur Iudęis populus barbarus 250.c
AEgyptiorum plagas psalmista describit. 147.h. & seq. 244.g.h
AEgyptus Hebręis aliquãdo significatur nomine Raab. 185.d. aliquando terra Cham. 165.b
Electorum suorũ Deus cognoscit numerum 246.d
Elemẽti aquæ magnitudo tanta est, vt terræ omnes montes possit operire 221.e
Elemenorũ vnumquodque aliquam habet prędominantem qualitatem 125.b
Eleuationi mẽtis in Deum forma commodissima 46.b
Emimus à Deo quæ postulando impetrata referimus 223.d
Epiicia virtus qualis sit, & quomodo Deo attribuatur 183.g
Episcopi vocabulum quid sonet, & quàm recte nomen officio conueniat 216.c
Episcopatum Iudæ alter accepit, sic & sacerdotium Iudaicorum atque totius populi. 239.c. 240.h
Erigit dominus allisos siue collapsos 298.f
Error quo ante Christi aduentũ homines tenebãtur in mundo, per ipsum ablatus est, clamantibus ad eum 233.d
Escam Deus præbet omnibus animantibus, vnicuique iuxta naturam suam 226.g.h
Esurientes impleri bonis, & qui vere esurientes dicantur 223.c
Esurientes & sitientes deficiebãt homines absque Deo, qui deinde per eum bonis adimpleti sunt, clamantes ad ipsum 233.d. & seq.
AEternitas quid sit pulchre declaratur, & quare hodie appelletur in scriptura, potius q̃ heri aut cras. 3.h
AEternus & immutabilis semper permanet Deus, cum cęlum & terra, & cætera omnia sint aliquando immutanda 218.g
AEternũ permanet in cęlo Dei verbum, & veritas item eius æterna permanet 259.h
Euangelium per apostolos in omnem terram diuulgandum aperte describitur 18
Euangelicę legis commendatio mirifica 36.h
Euangelicæ doctrinę efficacia, & confirmatio eius per signa prædicitur. 52. 129. h. & seq.
De euãgelio plura require in verbo Dei. Quæcunque enim de hoc dicuntur, de illo certum est eadem dici posse.
Eucharistię sacrę vaticiniũ 71.g
Eucharistia sacra in escam ꝓmittitur pauperibus laudaturis dominum 42.e.f
Eucharistia sacra in ecclesia datur fidelibus ad confortationẽ contra impugnantes 43.b
Eucharistiæ sacramentum in ecclesia memoriale est omniũ mirabilium, quæ pro nostra salute Christus exhibuit 244. & h. seq.
Pro Eucharistiæ sacramento ꝓlixam habes annotationem in annotationibus ex Hebræo super psal. 71. in versum illũ, Erit firmamentum in terra, &c. Vide item in annotationibus ex Hebræo psalmi 110. in versum quartum, Memoriã fecit, &c.
Exaltari aliquando Deus permittit inimicũ super iusto, etiam permanente iustitia, sed prętualere non sinit 24.c.g
Exaltatio vera nemini potest nisi à Deo procedere 154.a
Exaltationi maiori non raro succedit conturbatio, quod etiã Christo accidit, quomodo prius contigerat Dauidi 187.h
Exaltabuntur iustorum cornua, impiorum econtrario deprimẽtur, & quid sit exaltari cornu. 154.a.f. 247.f
Exaltauit De⁹ cornu populi sui, variis modis intelligitur 305.h
Excusatio in peccatis etiã minoribus, quàm sit periculosa, diligenter notandum 58.d
Excusantes se peccatores de præceptorũ obseruatione, ob difficultatem, & obseruandi impossibilitatẽ, durissime increpãtur. 205.b.h
Excusatio in peccatis summe cauenda, quia periculosissima 291. a.b.c.d
Excusauerũt se in peccatis primi parentes: sic itẽ Cain, & Saul. eodẽ
Exempla mala & corrupta doctrina sunt peccatorum reliquiæ, quas relinquunt suis filiis 31.e
Exprobrãt nobis vera exprobratione, qui iniqua proponũt, vt dęmon, mundus, caro 273.e
Exprobrãtibus hoc modo quomodo debeamus Christi exemplo respondere verbũ, vt nõ inimicorũ vincamur exprobrationibus. eodẽ
Externa operatio iusti citò potest ad summũ adduci, vt nõ possit vltra progredi, sed interna charitatis in corde operatio finem nescit. 178.b. Eandem ferè sententiam habes in psalmo 118.

F

¶ Fabricare supra dorsum quid sit, & quomõ fabricant peccatores supra dorsum iustorum 276.a
Facies domini placida non monstratur, nisi conuersis ad ipsum, & à peccato auersis 169.a
Facilitas diuinæ exauditionis erga fideles notatur à ꝓpheta. 171.b
Facere causã, significat iudicare causam, vel vindictã facere. 17.a
Fœlicitas præsentis vitæ meravanitas est, nullã habens stabilitatem 77.g. per totum. & iterũ 148.e
Fœlicitas temporalis malorũ iustos non debet mouere ad male agendum 80.f
Fœlicitas præsentis vitæ, qua florent homines mali in hoc mundo, pulchre describitur & prolixe 149.d. ac sequent.
Fœno tectorũ (quod priusquam euellatur arescit, & quod nulli seruit vsui) comparãtur impii. 275.g
Fœnerari in scriptura, non semper sonat vitium 247.b
Pro festorũ obseruatione debita exhortatio: contra non obedientes autẽ, cõminatio terribilis. 170.a.b
Festiuitas sermonis ẽ in eiusdẽ dicti replicatiõe. 202.a. 203.c. & seq.
Fidei Christianę triplices hostes 13.d
Fidelitas, vel fides nulla in terris 21.h. 22.b
Fides cum timore Dei, retinaculum sunt peccatorum, quibus deficientibus, statim in omne malum ruunt præcipites 25.c
Fidelis De⁹ erga seru. suos. 46.d
Fideles Christi prædicationi acquiescentes quanta tam in præsenti, quàm in futuro accipiãt. 78.e.f
Fideles omnes reges erũt in vita futura, erit tamen vnum omniũ regnum, quod sufficiet oĩbus 91.a
Fide plena ad Deũ in omnibus necessitatibus confugere, ei illi acceptissimum: & magnum sibi honorem reputat Deus, sic fideliter inuocari 104.c. & seq.
Fides in ecclesia est quoddam coagulum, quo adinuicem cõiungun tur fideles, & quasi in vnam massam coagulantur 130.c.d
Fides Christiana potẽtissimis signis est confirmata 282.f
Fidelis est Deus in omnibus verbis suis 206.a
Fidelium numerus in primordiis ecclesię minimus temporis processu excreuit in maximum 297.d
Fidere nemo debet in hominib⁹, quantumuis potẽtibus, sed in Deo fidendum, & harum rerum rationes 279.f. & seq.
Figmentum nostrum attendens Deus & pluuerem, promptus est ad miserendum nobis miseris 222.c.d. 224.b
Filios suos Deus corripit multipliciter 34.e.f.g
Per filiũ patrẽ cognoscim⁹ 67.f
Filii timentes Deum comparantur nouellis oliuis, & qui sint hi filii spiritualiter exponitur 274.h
Filii adoptionis sunt hęreditas & merces Christi, pro quibus fecit & tulit omnia 274.b
Filii prodigi exemplo debẽt peccatores à peccatis resurgere, & ad Deum patrem reuerti 289.d
Filia Sion pro ecclesia ponitur, filiæ Sion pro particularib⁹ ecclesiis 18.b
Filia Babylonis aut filia Sion, quomodo intelligantur 284.e
Filii Sion, filiæ Iudæ, filia Sion, quomodo intelligantur 306.c
Fines Hierusalẽ tam supernæ q̃ infernę Deus pacẽ posuit 303.a
Firmamentum virtutis Dei quid debeat intelligi 308.a
Flagellum domini duplex est, alterũ misericordiæ, alterum iustitiæ 10
Flere peccata proximorum facit charitas 261.h. 277.d
Flentes nunc dum seminant, ridebunt cum metent in iudicio 272.h. 273.a
Flori agri (qui flatu venti deiicitur) comparatur hominis vita 222.d. 224.b
Flumina dicũtur apostoli. 202.f 203.b
Flumina vitæ & paradisi apostoli, & flumina mortis ac inferni, nẽpe principes sæculi, adinuicem pugnant: sed illa vincunt, hæc succumbunt 203.c
Fomitis praui qui est ĩ corrupta carne meminit paraphrastes Chaldæus 203.a
De hoc vide prolixius in annot. ex Hebręo in psalmum 49.
Fontium amœnitatem psalmista considerat, vnde procedunt flumina, & iuxta quos dulciter cantillantes resident auiculę 202.a
Forma absoluta boni principis, vel prælati pulchre describitur 213.c. per totum.
Fortitudo multiplicatur inuocantibus dominum 285.a
Fortitudinẽ equi nõ diligit De⁹, neque tibias virorũ fortiũ 301.a
Fræciscus breuibus quatuor modos tentationum dæmoniacarum expressit 224.d
Franciscus psalmum proferens 141. emisit spiritũ 294.c
Fragilitas & ibecillitas carnis humanæ Deum inclinat ad miserendum nostro generi 10
Fraudem proximi & omnem iniustitiam habet Deus exosam 7.h & seq. 22.b
Frenum ori imponere, est studere silentio 292.e
Frigidi citius ad pœnitentiam conuertuntur, quàm tepidi 29.b
Frigus domini intolerabile dicitur, id est, ira eius, & quomodo hęc per frigus significatur 304.h
Fructũ vẽtris singulariter dicitur Christus, quia de matre virgine sine patris operatione natus 274.e
Frumẽtũ duo habet, nẽpe furfurẽ & adipẽ: sic Christus verũ frumentũ habet humanitatẽ & diuinitatẽ: de hac satiat beatos in patria, de illa sanctos pascit in via 303.e
Fulgura Deus facit in pluuiam, qd diuersimode exponitur. 281.g
Funiculus distributionis iustorũ in præclaram & iucundissimã sortem cadit 29.h
Funiculus vitæ humanæ, est cordis intentio, qua recta aut curua probantur omnia 287.h
Fumo comparatur humanę vitæ duratio 219. speciali tamẽ ratione impiorum duratio 302.b
Furor dnĩ qualis sit 2.g.10.c
Fundamentum spiritualis ędificii est sibiipsi humiliter diffidere, totamque in Deo spem constituere, super quo fundamento, vt possint ędificari maxima, ita sine eo oĩa collabuntur in cinerem 178.a
Fundamenta ecclesiæ sunt apostoli: vnicum tamen fundamentum primarium est Christus dominus 184.a.g.h

G

¶ Gaudere debet anima in bonitate Dei, sed cum tremore 4.d
Gaudia & bona ecclesię p Christum redemptæ notantur 76.d.e
Gaudent angeli super cõuersione peccatoris, gaudent & dæmones super casu iusti: horũ autẽ gaudiorum rationem vide pulcherrime 80.b
Gaudii cælestis memoria atque expectatio pascit animam, facitque contemnere quæcũque huius mundi sunt bona 82.b
Gaudium fidelium de redemptione humani generis dęmonibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

inuidentibus,in psal. 125
Gaudet & proficit iustus in punitione malorum 116.c
Gentilitas electa ad ædificationē nouæ ecclesiæ, reprobatis Iudæis & synagoga eorum 236.a
Gentilitatem diu sterilem tandē Deus fecit,iuxta prophetica vaticinia,multorum filiorum in gaudio matrem 248.b.h
Gentibus exhibendā in ecclesia misericordiam describit psal.116.
Glacies sunt coram Deo omnes peccatores propter frigus malitiæ, quo coagulantur corda eorum. 363.h.& seq.
Glacies liquefacta ē peccator cōuersus ad pœnitentiam 304.b
Glacies obdurata,& crystall⁹ est peccator nolens emolliri, aut liquefieri ad pœnitentiam. ibidem
Gladi⁹ malignus fuit Dauid gladius Goliæ & gladius Saulis. 296.f
Gladios ancipites habent sancti in manibus ad faciendum vindictā & iudicium in malos 306.d
Gladius aliquando significat iudiciariam potestatem, aliquando verbum Dei 307.b
Gladio verbi Dei quō sancti pugnant aduersus diabolū,& oēs mūdi potentes ac sapientes. ibidem
Gladio domini corripiuntur nō filii,sed reprobi 44.g
Gladium & virgam habet dominus,gladium pro reprobis,virgam pro filiis,vbi deliquerint 192.g
Gladius diu vibratur anteq̄ feriat, sed virga statim adest filiis peccātibus: quare in hac debet electus cōsolari,illū autē oēs timere. ibidē
Gloria peccatorum peribit 2.c
Gloria Dei quis dign⁹ habeatur 44.h.& seq.
Gloriæ cælestis omnimoda perfectio & plenitudo prolixe notatur 67.a.& seq.69.a
Gloria præsentis vitæ q̄ breuis sit, & q̄ infructuosa appetentibus illam.67.a. per totū.69.a.& seq.
Gloriam verā nullus assequi potest,neque hic, neque post hanc vitam,nisi à solo Deo 154.h
Gloriatur iustus, q̄ oppugnatus multoties,nō sit deiectus ab hostibus 275.d
Gratiarum actionis forma, pro liberatione ab omnibus inimicis 31.f.& seq.
Gratiam & illuminationem spiritus sancti omnes accipimus 36.f
Gratiarum actio pro regis victoria.39.per totum.
Gratiarū actio ꝑ præcipuis Dei beneficiis.43.h.per totum.
Gratiæ præsentia facit cōfortari spiritū, & reflorere carnem, quasi noua fortitudine,ad currēdam viā mandatorum Dei 50.c
Gratiarum actionis forma pro liberatione à tribulationibus,&aliis tentationibus 114.h
Gratiam & gloriam solus donat Deus 176.c
Gratiam reconciliationis humanæ per Christi aduentū prolixe & pulchre describit psalmus 84.
Gustus spiritualis deuotionis & quietis percipi non potest,vbi non præcesserit tribulatio,siue tentatio 143.b.& seq.

H

HErbę pri⁹ augmentū accipiēti pōst verō suo vigore depereunti, pulchre comparatur hō super terrā viuēs. 194.b.195.g
Hæretici scripturā peruerse, aut truncate citantes,patrem suū imitantur diabolum,qui similiter egit Christum tentando 199.h
Hęreticorū prauitate &'adinuentionibus in nouissimis tpibus seducendos plurimos ꝑdicitur 236.g
Hęretici propter ambitionem& contentionis studium confingunt hæreses ibidem
Cum hæreticis nō debent disputatione misceri, qui non sunt in fide multum fundati 73.c
Hæretici missam dolēt appellari sacrificiū, & orthodoxos patres ea ratione calumniantur 236.g
Hæreditas bonorū qualis sit pulchre describitur 28.d.29.c.f.g. iterumq̄ 15.f.75.b
Hæreditaria portio sanctorū est Deus, quam omnibus præferunt. 28.d.29.c.f
Hęreditate possidebūt sancti terram,non autē impii 69.c.70.d.e
Hæreditas Christi, omniumq̄ laborum & passionū eius merces, sunt filii gratiæ. 273.h.274.c.d
Hermon mons est trās Iordanē, vbi dominabatur Og 280.b
Hierusalē superna quō ędificatur vt ciuitas ex viuis lapidib⁹,& quō sit in ea summa coniunctio, atque coædificatio singulorum cum singulis, quod nō est in corporalibus ædificiis 269.g.h
Hierusalē ędificator est domin⁹. 300.f.301.c
Hierusalem superna feras portarum habet confortatas, & benedictionem filiorum suorū,fines quoque suos in pace habet, & frumenti adipis satietatem 302.c.h
Hymnū esse sanctis Dei varie intelligitur 306.g
Hypocritæ mala sua nolūt agnoscere 58.d.e

Hodie,significat æternitatē,quæ non est nisi perpetuum quoddam hodie 3.a
Hōdie alicubi significat, tempus gratiæ 207.h
Homo,rationalis creatura, vanitates & mendacia vitæ præsentis sequi non debet 6.d.7.b
Homo est peregrin⁹ super terrā, cuius tabernaculū est ecclesia militans,sed patria ad quam tendit,est triumphans ecclesia 27.d.e
Homo in scriptura,aliquando ꝑ carnali accipitur 31.h
Homo non fit gratus Deo per tēporalia, sed per bonam volūtatem 32.c
Hoīs mens,vel aīa, verius lucerna dicitur diuini luminis capax, q̄ ipsa lux dicatur 35.h
Homo qui in visitatione diuina positus,magna pollicetur atque,ꝑponit,vbi paululum derelictus fuerit,experitur sūā ex semetipso infirmitatem in bono 57.c
Homo ad considerandum suę naturæ dignitatem admonetur 58.b.& seq.
Hō multipliciter etiā proprium peccatū subinde ignorat 58.d.e
Homo quilibet à Deo positus est colonus ad excolendam cordis sui terram 70.c
Hoīs vanitas & instabilitas tā in natura, q̄ in actione pulchre describitur per totum psalmum 36
Homo per peccatū suę dignitatis oblitus, per omnia fit similis irrationalibus animantibus 98.c
Homini quid maxime formidādū in die mortis atque iudicii,ęnigmatice declarat propheta 97.f
Homines in hoc mūdo laborātes rectissima comparatione assimilantur araneis 194.e.196.b
Hominis nomine interdum diabolus includitur 291.a
Honor regis nostri, Dei iudiciū diligit,,plixe & pulchre exponitur 214.a.b.c
Humani generis reconciliationē tempore gratiæ per Christū factā, pulcherrime describit psal.84.
Humanę vitæ nimiam breuitatē & magnam miseriam pulcherrime describit psal. 89. quem cum suis annotationibus diligenter lege.
Humani generis salus per Christum facta describitur 210.e.f
Humani generis totus processus quo egit cū illo De⁹ ab initio,& aget vsq; ad cōsummationē sæculi, pulcherrime describitur in psalmo 106.per totum psalmum.
Humanæ vitę tempus comparatur fumo.217.c Ibidem vide annotationem notatu dignam, de eo ꝙ tempus bonorum non sic deficit, vt tempus malorum.
Humanę vitę tempus cōparatur vmbræ declinanti 218.b
Humanæ vitę tempus comparatur gramini,& flori agri,qui vento flante decidit 220.d
Humilitas crucis Christi nidus est fidelis animæ, in quo donec requieuerit,secura est ab omnib⁹ periculis 78.b
Humiles saluat & seruat domin⁹ 34.b
Humiles & mites docet domin⁹ vias suas 48.c.d
Humiles Deus respicit,&exaltat ad gloriam,ponitq̄ eos cū principibus 248.b
Humilitas maxima virginis Mariæ ipsam super omnes eleuauit in gloria.ibidem f.g
Humilitas maxima etiam nūc in virgine Maria in cęlo permanet. ibidem.
Humilitatis pulchram formam tradit psalmus 130.

I

IDola sūt vanitas &mēdaciū 7.b
Idolorū vanitas,& mira īpotētia apertissime depingitur 249.e
Idola quare non exerceant actus vitæ, & sensuū nō habeant operationes 251.b
Idumæorum pœna describitur 283.g.& seq.
Ignis triplex præcedet faciem iudicis venturi, ignis scilicet conflagrationis, ignis infernalis, & ignis charitatis 210.c.211.c.f
Ignis quidam est in homine malę concupiscentiæ,qui mirū in modum exhaurit animæ vires 219.g
Ignis concupiscentię malus continuō imminuens hoīs vires,ipsum tandem ad nihilum redigit, si non per eibū spiritualem interteneatur 217.d.219.h
Illuminat Deus tribulatos, docens quid agere debeant 58.b
Impius pulueri 1.b
Impiorum resurrectio qualis futura sit 2.b
Impiorum iudicium 7.a.b
Impii inimicos suos post hanc vitā non despicient, sed magis suspicient.302.b.iusti autē econtrario.
Impiorum contra bonos multiplex & vehemens nocendi studiū 16.c.19.g.22.c.24.g.31.b.63.a
Impii bonū quod operatur ī suis dominus, peruertere & destruere conantur 19.c.31.h
Impiorum magna est multitudo 21.h.24.g
Impios in circuitu ambulare,significat vel illorum multitudinem, vel conatum ad nocendū,vel exclusionem à regno, vel circuitum per deuium vitiorū,vel laborum suorū frustrationem 23.f
Impiorum & pauperum oppressorum,atque potentum huius sęculi mira peruersitas,illorumque sub sequens perpetua calamitas, econtrario verō iustorum perpetua fœlicitas pulchre describuntur 108. per totum.
Impii duplici ratione dicuntur non dimidiare dies suos, vt qui nō rarō ante senium moriuntur,vel vsque ad terminum quem sibi prefigunt non perueniunt, nec malum propositū in effectum plenum deducere potuerunt 113.c.116.c.118 a.b
Impiorū punitio multiplici comparatione describitur 118.a.b.c
Impiorum desiderium peribit, tā de seipsis,quàm de aliis 246.f
Impii ad vtilitatem prędesse aliis non possunt, sed tyranni sunt,fures, & latrones potius, q̄ pastores, aut rectores 288.d
Impiorum in hoc sæculo flenda prosperitas pulchre describitur 297.a.b
Impii dicūtur obsistere deo 31.h
Induratum esse,est sedere in cathedra pestilentiæ 1.d
Intellectu solo versari ī lege dei, parum confert 2.a
Intentio cordis humani funiculus dicitur vitæ,vel viæ ipsius,secū dū quam rectificantur omnia,quæ etiam oculus appellatur,& nomen imponit operi 288.h
Intellectus bonus iis qui faciunt quæ intelligunt 245.c
Innocentiam suam proponit iustus contra suos persecutores 63. d.e.10.h.30.e.f
Iniquitatis ordo & processus 1.g. & prolixius 12.d
Inędi pro tribulari, siue cruciari ponitur in scriptura, ignis verō ꝑ tribulatione 18.c
Interrogare iustum & impium quid sit 17.h
Interrogationes factę Deo ī scripturis, non responsionem postulant,sed vel admirationem, vel vehemens desideriū proponentis, siue interrogantis insinuant. 24.c.d
Inimicus hominis est praua sensualitas 24.d
Innocentiā & iustitiā suam enarrat tribulatus,vt facilē exaudiatur 47.h.& seq.
Interrogare aliquādo ponitur in scripturis pro obiicere 64.h
Inuocantes dominū ex solo timore non merentur exaudiri, imò hypocritam agunt 154.c
Infernus inferior multipliciter intelligitur,& quomodo ex eo nos Deus variis modis eruit 184.g
Infernus dicitur terra obliuionis, quia ibi non est memoria Dei, vel quia Deus non memor illorum est 186.f.187.g
Inferno appropinquare dicim⁹ eos qui in periculis maximis agūt, quasi morti proximi 186.h
Intellect⁹ diuinus sic se habet in cogitatione omnium rerū, quomodo oculus humanus de seipso lumē fundens in quo videat oīa 195.h
Indui iustitiā vel decorē, vel cō fusionem, secūdū modū scripturę, significat abundantiam 203.a
Inuitatio iucundissima ad Dei laudē & obedientiam, est psal.94.
Inuitans alios,non debet secūda tantum persona alios aduocare,sed prima se debet etiam includere 207.c.d
Inuitant ad laudandum Deum psalmi 95.97.99.in quibus etiam creaturæ inanimatæ inuitantur ad laudem atque lætitiam.
Inimicos suos quomodo iustus dum viuit debeat despicere, sic tamē vt timere nūquā omittat.255.a
Inuidia dęmonū & impiorū hominū de exultatiōe iustorū 246.f
Inimicos Dei, odio pfecto debet odire amic⁹ eius.287.c.290.a
Ioannis Baptistæ præcursio ante Christum in psalmis describitur 179.f.181.a
Ioseph īdigna humiliatio,& sub sequens gloriosa exaltatio 229.b
Ira domini quæ dicatur 3.c
Ira dn̄i terribilis cōtra illos qui cōuerti noluerīt,denūciatur 11.e.f
Irasci non statim debemus, vbi hominū ingratitudinem viderim⁹, quibus bona contulimus,sed pot⁹ exemplo Christi orare 200.f
Ira Dei contra nos nō est ex voluntate Dei,sed est ex indignatione,quā nosipsi peccatis nostris contra nos prouocamus 53.h
Ira Dei nō est perpetua aut implacabilis erga suos, sed superatur à misericordia 222.a
Ira Dei in scriptura,nunc per calorem vel ardorem, nunc per frig⁹ significatur: & quō duobus modis his Deū intelligamus irasci,exem-

Universidad de Deusto
Biblioteca

plo sensibili solis declaratur 304 a
Ira & indignatio contra peccatū laudabilis 10
Irridet dominus impios 3.e.& pulchre 70.h.& seq.
Iter impiorum peribit 1.e.& 2.c.& 24.prolixius 26.b
Iudæorum peccata multa, & frequenter nimis iterata, commemorat psalmus 105
Iudæi omnia sua faciebāt quodā ipetu & celeritate: ꝓpter quod nō erant in proposito stabiles 233.g
Iudea facta est deserta & ifrugifera ꝓpter malitiā ihabitatorū: gētilitate electa ex Dei gratia 236.b.c
Iudæorum contra Christum malitiā plene describit psalmus 108. & maledictiones continet seueriſsimas, quæ illis superuenerunt propter interfectionē sui Messię 238.g.per totum.
Iudæam præter consuetudinem pro tribu, & sub tribu totū populum Israel ponit propheta 250
Iudea quō facta est sanctificatio domini in exitu filiorū Israel.ibidē
Iudæ traditoris episcopatum alter accepit 239.b
Iudæ proditio manifeste prædicitur à propheta 78.e.& seq.
Iudico verbum cum accusatiuo, aliquando in bonam, aliquando verò in malam partem sonat. Iudicat enim Deus iustos & impios, sed nimium differenter 317.a
Iudicare iustitiam quid sit 17.c
Iudicium domini iam paratum est 33.f
Iudicii in illo magno die placare Deum super peccatis nostris non poterimus, nec muneribus, nec precibus: nec tunc nobis vllius patrocinium suffragabitur 97.h 101.h
Iudicium Christi extremum nemo effugere aut declinare poterit, neque pauper, neque diues, neque viuus, neque mortuus 155.a
Iudicium Christi duplex, alterum in primo aduētu, alterum in secundo, vtrunque in æquitate 209.d. 210.c
Iudicium extremum quàm sit futurū glorioſū, quāque terribile, ac plura alia de illo scribūtur 156.c
Iudicii diuini memoria facit hominem cautum & solicitum in omnibus 156.c.157.c
In iudicio disponere sermones & opera, quid sit, & quàm beatum 146.c.147.c
Iudicibus omnibus in terra vicē Dei gerentibus, veri iudicii forma præscribitur, quibus etiam male suasa iudicia ferentibus, terribilis cō minatio intentatur 171.g.per totū & pulcherrime ibidem in annotationibus.
Iudices quicunque, siue spirituales, siue sæculares, vices Dei gerūt: propter quod in scripturis dii appellantur 272.c
Iudicum peruersitas peruertit omnia quæ in mundo sunt, siue sursum, siue deorsum 173.c
Iudiciariæ sedes apostolis cum Christo datæ sunt, vt cum eo veniant ad iudicium 269.h
Iudiciū exercebūt sancti cū Christo in malos & reprobos 306.e
Iudicium in nobis dirigit honor Dei, quod pulchre & prolixe exponitur 191.d.& seq.
Iugum ducere cū infidelibus & peccatoribus nō debemus, & quid sit iugum ducere 3.d
Iumēta saluari à domino, quo ītellectu accipiendum sit 66.g
Iuramentum Dauid factum, est ipsa promissio: & iurare Dei, est promittere 190.h
Iurat aliquando Deus per semetipsum expresse, sed q̄ rarissime, vt etiam ipse nomen suum sanctificet, quomodo præcepit nobis 208.d
Iurare malum est, quāuis iuramēti adimpletio sit obligatoria 27.e
Iustus arbori iuxta fluēta aquarum semper virenti assimilatur 1.b
Iustus de tribulatione quā sustinet poscit auxiliū, ac simul in domino suam confidentiam excitat 4.c. 15.e 22.c
Iustum diuina voluntas velut corona circundat, ac velut scutū protegit 9.58.c
Iustitia est via ad veram cordis pacem 26.c
Iustitia perfecta est, declinare à malo, & facere bonum 27.e.61.c
Iustitia integra includit veritatē cordis, oris, & operis, & pulchre ista describitur psalmo 14.& in annotationibus.
Iusti in triplici distinctione inueniuntur 48.e
Iustitiæ atq; pietatis est indiciū, loca sancta, & alia quæ ad diuinum cultum pertinent venerari 48.b
Iustorū in diuino adiutorio fortitudo, victoria, & securitas 49.a
Iustū cadentem dominus statim subleuat 69.d
Iusti sua elargiuntur, & tamen nunquam egent 86.d.71.c
Iustitia Dei dupliciter ītelligitur in scripturis, & vtroq; modo Christus nobis annunciasse dicitur iusti tiam patris. 95.d. De hac duplici iustitia vide etiā. 218.h.& quomodo vtranque annunciauit Christ⁹.
Iusti post hanc vitam dominabūtur impiorum, à quibus in præsenti vita persecutiones & oppressiones sustinuerunt 103.e
Iusti in hac vita duplicem habēt molestiam, vnam ex difficultate virtutis quam operari volunt: alteram ex perpessione obuenientium malorum, siue ex corporis infirmitate, siue ex inimicorū persecutione 149.d.& seq.
Iustus continua examinatione se ipsum diiudicare debet, præcipue matutinali tempore, quando pacata sint omnia 150.b
Iustitias iudicare, accipitur ī scripturis secundum duplicem intelligentiam 154.e
Iustitia Deivna est, qua iustis bona retribuit secundum merita, malis autem similiter mala secundū illorum demerita 155.b
Iustitia & pax, siue misericordia in humani generis per Christū recōciliatione, quomodo se inuicem osculatæ sunt & redactæ in concordiam, quæ vsque tūc fuerant quodammodo dissidentes 179.b.& prolixius 180.b
Iustitia tempore gratiæ quomodo de cælis prospexit 179.c.80.g
Iustitia tandem aliquando conuertetur ad iudicium, quòd variis modis ītelligitur 204.f.& 205.e
Iustitia perfecta exigit, vt & ī aliis sicut in teipso odias ipietatē 216.e
Iustus palmæ florenti, & cedro libani aperta ratione comparatur 200.h.201.g
Iusto quē Deus erudierit in sua lege, bene erit in dieb⁹ malis, quando impiis erit pessime 204.e
Iustus erit in memoria æterna, non timebit ab auditione mala, paratum cor habens ad sperādum in domino, nec cōmouebitur donec despiciat inimicos: sed spiis omnia in contrariū euenient. 146.d. Prolixius autem & plenius hæc sigillatim exprimūtur. 147.c. Vide annotationem lectu dignam.
Iustus homo præcepta Dei habere debet suū consilium, vel suos consiliarios 257.b.264.c
Iusti omnes Christū expectabūt, donec accipiant suā gloriā 294.g
Iustorū vnūquenq; iusti oēs expectant ad retributionem 294.a
Iustificabitur nemo in conspectu Dei quomodo intelligendū 295.a
Iusti suum populum in eternum habent sibi à Deo subditum, non autem impii 297.b
Iuuentutem nostram Deus lætificat 83.84.c
Iuuentutem suam habet anima sicut & senectutem 84.c.142.d
Iuuentus nostra renouatur à deo sicut aquilæ. 221.b.223.d.& sequē. vbi comparatio illa spiritualiter exponitur.

L

Labor impiorum in peccatis suis vanus est & inutilis. 23.e.& prolixius 25.h.31.b
Labor hominis circa bonorum temporalium immoderatam congestionem ex hoc manifeste vanus conuincitur, quod animæ non adferat verum commodum: insuper & in morte ea omnia cogitur relinquere aliis 98.a
Labores quos impii in hac vita ferre incipiunt, in perpetuis tormētis cōsummabunt, eritque hac ratione illorum labor perpetuus. 99 g.h.& sequent.
Labores manuum suarum manducabit ī beatitudine iust⁹. 274.h
Labor frequenter pro afflictione ponitur 187.h
In laborib⁹ quomodo fuit Christus dominus à iuuentute sua. ibid.
Laborem fingunt impii in præceptis dei, cum sint æquissima, leuiaque, & minime grauia. 104.h. 205.b
Lac in scriptura non semper doctrinam tantum infirmorum significat, sed generaliter omnem salutarem doctrinam 13.g
Lactentes & infantes quare appellentur Apostoli sancti 13.e.g
Lachrymæ sanctis in peregrinatione positis sunt panis ac cibus, quo se consolantur & pascunt. 81.g
In lachrymis seminantes, metent cum exultatione. 262.h.& sequen.
Lachrymarū vallem homini posuit deus hunc mundum ad vltionem primi peccati, eandemque etiam sibi homo posuit per peccati consensum 178.d
Languores nostros Christ⁹ tulit. 223.c
Lapides in ædificio Ecclesiæ, sunt fideles per ministerium Apostolorum in compositionem Ecclesiæ compacti. 218.g.& quomodo hi lapides Apostolis ædificantibus placuerint 220.c
Lapis reprobatus Christus dominus quomodo factus est in caput anguli 244.d.245.b
Laqueus qui paratur aliis non ratio parantibus fit in scandalū & ruinam. 11.b.15.f.18.b.63.c.68.e.f
De laqueo venatorum in se confidentem liberat dominus psal. 90.
Laqueus per deum cōteritur, & nos liberamur psal. 123. vers. 6.
Latitudo cordis spiritualem consolationem significat 6.h
In latitudine ambulant serui dei fideles, licet secus iudicent carnales homines, qui ipsi magis ambulant vias angustas & difficiles. 258.a 265.d
In latitudine deum exaudite inuocantes quid significet 254.h
Latissimum est mandatum dei. 260.c.& seq.
Laudare deum non potest laude accepta, qui est immundus corde. 8.a.60.d
Laudari verbum subinde vsurpatur pro gloriari vel lętari. 62.c.233 b.c. prolixius
Laudari debemus in domino. id est, lætari & gloriari 233.c
Laudare deum, ipsumque in omnibus tribulationibus cum fiducia inuocare, est ei sacrificium gratissimum, quo & summe honoratur magis quàm in corporalibus obsequiis 101.h.& sequen. 106.f
Laudant plerique deum sufficienter, quantum ad exteriorem cultum attinet, quia tamen ab eo sunt corde aduersi, conqueritur de eis. 101.h
Laudare deum in spiritu & veritate grauissimum est ei sacrificium 107.h.& sequen.
Laudare deum monetur omnis creatura rationalis & irrationalis, animata in supernis & infimis. psal. 133.&134.
Laudare dominum monemur in omnibus instrumentis musicis, ad indicandum, quòd nullis modis digne satis possit laudari 37.e.f
Laudis diuinæ materia dignissima est consideratio rerum omniū quibus cum humano genere mirabiliter agit, & specialiter quæ operatur circa electorum salutem. 306.f.g
Laudari deum contingit laude sibi acceptissima ab iis qui psalmos proferunt minime intellectos: Vide de annotationem consolatoriam pro simplicibus & deuotis deo 294.c.d
Legem dei tam ī prosperis quàm in aduersis oportet meditari 1.h
Legis dei multiplex commendatio 26.h
Legis nouæ fœlicitas atque fœcūditas pulchre describitur 134.f per totum ipsum.
Lex Dei multis appellatur nominibus, sed rationib⁹ diuersis. 256.b
Lætificari volentes à domino debent ad ipsum leuare animas suas, atque consolationibus alienis abstrahere 182.g
Lætantur sancti pro diebus quibus viderunt mala, sicut lugent dānati pro diebus quibus viderunt seculi bona 165.g
Lætari monemur & in lętitia seruire domino 214.h
Leuare manum in scripturis duo significat, vel modum iurandi, vel extensionem potentiæ ad vindictā 233.h
Liberamur à malo, vt faciamus bonum 18.a
Liberat dominus pauperes & tribulatos de opprimentium manib⁹ 22.c
Libertas & securitas falsa, quam sibi persuadent impii, describūtur. 85.e
Liberari si volumus à malis præsentibus, primum à nobis radicem & causam plagarum, id est, peccata nostra auferamus 75.e
Liber inter mortuos solus Christus fuit 187.d.e
Libere agit deus ī punitione malorum quantumuis potentium, cū longe diuersum sit de sæculi iudicibus 203.h.205.d
Liber vitæ quis sit, & qui in eo scribantur, & quomodo scribantur in eo 78.a
A ligno quomodo regnauit Christus 210.a
Linguam & labia oportet iustū compescere 61.d.e.292.c
Linguæ dolosæ mala suggerenti opponūtur verba dei porc. 268.b
Linguosus homo non dirigitur vel prosperabitur 290.h
Ligua mala, res pessima. 292.b.d
Liquefacit emissum verbum domini corda pœnitentium & proficientium, sed differenter: illos ad lachrymas pœnitentiæ, hos ad aquas maioris gratiæ 302.f.304.d
Lixiuio cōparatur correptio fraterna, quæ multo præstantior est oleo adulationis blandissimo, quod corrumpit homines 291.h
Loqui malum damnabile est, sicut & malum operari 31.g.h
Loqui iniquitatem in excelsum quid sit 150.a
Loquax homo similis est ciuitati non habenti portas, vel domui absque ostio, vbi ingreditur quisquis

Universidad de Deusto
Biblioteca

voluerit:sic & sermo de ore loquacis 292.c
Lucerna Christi dicitur Ioannes Baptista rationibus congruentissimis 279.b.& seq.
Lumen Diuinum super nos signatum dupliciter intelligitur. 6.g
Lumen rectis oritur in tenebris. 146.c.147.a
Lumen vultus Dei dirigit iter fidelium 189.f
Luminaria duo magna appellantur sol & luna 281.d.h
Luna cum stellis facta est in potestatem noctis 281.d.h
Lux iustis in hoc mundo oritur fidei,cui in futura vita succedit pfecta lux visionis 211.b.c.h
Lux nunc seminatur iustis quam post metent ibidem
Luciferi nomine quid intelligatur,cuim dicitur,Ex vtero ante Luciferum genui te 143.c

M.

MAli quod aliis paratur, non nunquam in caput recidit parantis. 6.h. 18.b.64.g. 68.g
Malitia peccatorum contra Deū 16.a
Malorum maior numerus,quàm bonorum 21. h.22.d.25.e
Mali sic agunt omnia pro libito, quasi omnia à seipsis haberent,nec esset eorum aliquis dominus. 21.h. 22.h.25.d.e
Malorum consortium vitandum 47.a
Malorum obstinata peruersitas cōtra Deum aptissime describitur 7.a
Mali aliquando nolunt intellige re quid saluti illorum conueniat. 65.f.g
Mala plurima quæ obueniūt homini,etiam in corpore, in peccato perseueranti 71.b.g
Mali homines dum vident bonis aduersi aliquid accidere, gaudent insultantque illis 77.a
Mali in Ecclesia quodammodo necessarii sunt ad bonorum exercitium 117.g.h
Malorum studium cōtra bonos, atque illorum subita punitio pulchre describitur 123.g.per totum
Mali eo ipso quòd in hoc mundo aduersa nulla patiuntur, extra numerum filiorum Dei esse probantur 149.g.h
Maledictiones aduersus populū Iudæorum nimium terribiles habet psalmus 108
Maledictionem qui diligit, accipiet eam:& qui benedictionē fugit non obtinebit eam 239.h.245.d
Maledictionem quomodo dicantur mali diligere,& benedictionem nolle, cum omnes natura bonum appetant, & malum fugiant ibidē
Manens in Deo vtilis est ad omne bonum 25.f
Mandata dei sunt fidelia,& in sæculum confirmata & in veritate dispositа 245.b
Mansuetos exaltat deus in salutē 306.d
Mansueti dicuntur populus domini ibidem.h
Manus quomodo variis modis dicatur deus ponere super creaturam quam fecit 288.b
Manutentione dei omnibus op⁹ est creaturis ibidem
Manum aggrauare vel leuare super aliquem significat vltionē. ibi.
Manus nostras ad prælium & digitos ad bellum docet deus 266.b
Manus domini aperta escam cōmodam præbet omnibus. 226.h 298.g
Manus leuare debemus ad operandum quæ dei sunt, non solum lingua de eis loqui 258.a.265.d Et ibidem quòd manus non solum extendere oportet,sed eleuare ad mandata dei
Mare ingressi sunt Apostoli ad faciendum operationē in aquis,quādo exierunt ad prædicandum populis 235.f
Mare plenum admirabilibus natatilibus paruis ac magnis 226.h
Maris admirabiles elationes comprimit in cælis dominus,quod tam de mari corporali quàm mystico veritatem habet 202.g.& seq.
Maria virgo Solis nomine signatur 38.a
Mariæ vterus,thalamus Christi fuit ibidem
Mariā benedictam quomodo Ecclesiasticus vsus canit ab initio & ante montes creatam 143.f
Maria benedicta propter humilitatem infimam,summā meruit exaltationem 248.f
Maria virgo terra est benedicta, de qua veritas Christus orta est,& quæ benignitatem dante deo dedit fructum suum, de spiritu sancto gignens filium. 179.e.f.180.f.181.e.f
Mariæ virginis prius mentē gratia quàm ventrem fructu impleuit spiritus sanctus 181.f.& ibidem quomodo Maria terra nostra dicatur.
Mariam matrem suam Christus in Psalmo ancillam dei nominat,sicut ipsa seipsam appellauit in suo cantico 183.c
Martyribus conuenit psal. 115.
Matris ab vtero nos deus suscipit formādos, & facere exorsus est 288.h
In matutino interficiendi peccatores 215.h.216.g
Meditatio diuinæ legis sine bona voluntate inutilis est 1.h
Meditari amplius est quàm contemplari aut speculari, & quid sit meditari 2.a
Medicus animę de⁹. 221.c.223.c
In medio domus suæ paterfamilias debet perambulare,& princeps in medio regni, non latere in angulo,neque in ocio sedere. Vide pulcherrime 216.c.d
Meditatio sola legis dei non sufficit Christiano,sed adesse simul debet bona voluntas & bonum desiderium 2.a.b.263.d.e
Melchisedec quomodo in pluribus typum gessit Christi,& quare secundum ipsius ordinem dicitur Christi sacerdotium 143.g.h
Memoria frequens peccatorum nostrorum vtilis est 74.c.& seq.
Memoria cælestium bonorū delectabilis est animæ deuotę. 82.c.d
Memoria beneficiorū & operū atque iudiciorum dei multa bona facit in hominibus: horum autem neglectus,omnis remissionis & tepiditatis origo est 155.d. 157.c
Memoria dei delectat spiritū, facitque despere omnia inferiora & terrena 157.f.& sequen.
Memorari debemus semper, & frequentius nobiscum expendere præsentis vitæ & omnis temporalis delectationis breuitatem,sequētis verò temporis & gaudii cęlestis æternitatem 157.c.d
Mendacium & vanitas pro quibus accipiantur in scripturis 7.b
Mendax omnis homo 252.b
Mens humana non lumē est, sed lucerna,luminis scilicet diuini capax 35.h
Meridianum dæmoniū quid sit. 196.f.& prolixius 199.c
Metent in gaudio qui seminauerint in luctu 273.a.c
Miles Christi debet etiam appetere bellum cum inimicis Christi.5.c
Miserorum adiutor dominus. 18.h
Misericordiam negare, est adipē concludere 32.b

Misericordię pluraliter in scripturis pro miserationibus ponitur. 47.b
Misericordia domini apparet etiam in his qui à testamento Dei sunt alienissimi 47.c
Misericordia magna est,quòd dedit nobis dominus legem 47.c
Misericordia domini iustum velut corona circundat 10.h.58.c
Misericordiam & iudicium diligit dominus in se & in seruis suis. 59.c
Misericordia Dei ad homines mirabilis ostenditur 65.h
Misericordia Dei quomodo dicatur specialiter in cælo esse 66.f
Misericordia in pauperes, quàm sit Deo placita,quam vtilitatem etiam afferat in præsenti 79.c.f & sequent.
Misericordia Dei sola potest exhaurire peccatorum nostrorum inexhaustam profunditatem. 82.d
Misericordia Dei omnibus hominibus æque est communis. 97.g.h
Miseria vera quæ sit in hoc mundo,pulchre declaratur psalmo 48.
Miserationis & misericordiæ differentia 50.c.d
Misericordia domini melior est qualibet vita, deliciis plena super terram 122.c
Misericordia & veritas quomodo sibi obuiauerunt in humani generis per Christum reconciliatione, pulchre declaratur 179.c.180.b
Misericordia Dei sustentat periclitantes de lapsu,& secundū multitudinem, dolorum consolationē multiplicat 204.h
Misericordia Dei magna nō patitur ipsum ppetuo irasci, aut reddere nobis secūdum demerita peccatorum nostrorum : per quam etiam nobis donat peccata, aspicies figmentum nostrum 223.b
Misericordia magnanimis conuenit:propter quod Deus vt maxime magnanim⁹,ita summe misericors est,maxime erga miseros homines 224.b
Misericordiam & veritatem diligit Deus 176.c
Misericors & miserator duo hæc vocabula quomodo conuenienter secundum significationem distingui possint 145.g
Misericordis hominis & disponētis omnia in iudicio maxima commendatio. 246.d. 247.b. prolixa & pulchra annotatio : & per contrarium omnia de impiis & immisericordibus.
Mites & humiles docet domin⁹ vias suas,tam præceptorum quàm consiliorum & operum. 47.c.& sequent.57.h
Miserationes Dei esse super omnia eius opera,quomodo intelligēdum 299.c
Mysticę interpretatiōes sub brenitate positæ paruā plerunque habent gratiam 227.d.e
Mysterium conceptionis Christi de virgine, ex operatione spiritus sancti, in psalmis prædicitur. 179.f.180.b
Mysterium incarnationis Christi describitur in psal.86.
Mysteriū corporis Christi in Sacramento altaris indicatur psalmo 110.
Idem psalmo.4. 21. 22.
Myricæ in deserto assimilatur q confidit in homine 300.b
Modus obiiciendi in psalmis per hanc particulam, & dixi,vel & dixerunt,aut consimilem 288.d
Monitio pulchra & efficax fidelium tempore gratiæ,ne similes fiant inobedientibus Iudæis, ne & in pœna fiāt similes. 289.a.206.h
Monoceros siue vnicornis cornu habet insigniter exaltatum, propter quod magnifica exaltatio per ipsum nonnunquam in scriptura exprimitur 201.f
Mōs superbiam significat in scripturis 20.c
Et quomodo prohibetur anima ascendere in montem, & quomodo aliquando iubetur volare in mōtem ibidem
Montes appellantur sancti Apostoli. 184.a. Sed mons vnicus summus Christus,super quem montes illi sunt fundati 185.a
Montes suam eleuationem habent ex dispositione Dei, sicut & vallis suam depressionem, & quomodo montibus suus sit à Deo definitus terminus,vt terram non operiant 221.f
Montes exultastis sicut arietes, & cætera.variis modis exponitur. 249.c. 250.f
Montes significare possunt angelos & sanctos, & in montes istos quomodo possit fidelis ,leuare oculos 268.h
Morbi animę sunt peccata & malæ inclinationes ac prauæ consuetudines à quibus solus Deus sanat. 221.f.223.b
Moriendi ineuitabilis necessitas à psalmista indicatur 193.g
Moriendi necessitas non ex Dei bona voluntate, sed ex Dei ira & nostra culpa procedit. 194.b.195.h & alio in loco. 224.a
Moriendi salubriter videtur conuenientius tempus pueritiæ aut senectutis,quàm illud quod est medium,ob causas multas 221.a.b
Mors peccatorum mala 62.b
Mors omnes absumit,siue diuites siue pauperes,siue bonos,siue malos 97.f per totum
Mors sanctorum preciosa in conspectu domini 252.d.253.d
Mortis & vitæ portæ quæ dicantur 18.a
Morti proximis conueniens est psalmus 141.
Mortis dies aufert omnes cogitationes filiorum hominum 299.f
Mortuos sæculi variis modis dicimus 295.f
Moriens homo,secundum corp⁹ reuertitur in terram suam, & quomodo in terrā suam dicitur redire 299.f.300.c
Motus inordinati gulæ, iræ, siue alterius peccati,quamuis ex suo genere mali sint, nostra tamen mala non sunt sine voluntatis consensu. 38.d.& sequent.
Mundiciam cordis diligit Deus, & illam requirit ab orante 8.a.b 60.d
Mundiciam cordis non maculāt tentationum impetus 37.d

N

NEbulam spargit Deus quasi cinerem 302.c.303.g.
Negligitur Deus à peruersis.16.a
Negligentia & desidia prælatorum siue principum in Ecclesia Christi parit damna plurima. 215.c.216.c
Negocium perambulans in tenebris quid sit 196.f.199.a
Nidus animæ in quo tuta quiescat,Christus est, extra quē si euolauerit, sagittis inimicorum patebit. 20.g
Nidum sibi debet quęrere rationalis homo, exemplo irrationalium auiū,in quo tutus habitet iuxta suæ naturæ conuenientiam. 175.h.& prolixius 177.b
Nycticorax dictio Greca quid significet,& ex quibus componatur 220.b
Niuem Deus facit sicut lanam, & quomodo per niuem significantur electi 303.g

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nomina peccatorum non recordatur Deus, vbi vere conuersi fuerint 17.c.& pulchre 29.d
Secundum nomē Dei, laus eius: & vnicuique secundum suum nomen laus & honor competit. 96.h
Nominatiuus casus aliquando in psalmis propter emphasim absolute ponitur 21.b
Nominatiuus pro vocatiuo positus more Græcorum.
Nomine suo rem nuncupare aut nomen rei imponere, præsupponit eiusdem rei notitiam 301.d
Noua vita donat homini nouum nomen 29.d
Nouellis tyrunculis in Deo nondum bene firmatis cauendum, ne cum hæreticis aut peruersis misceantur in disputationem 73.d
Nonæ legis fœcunditas atque fœlicitas pulchre describitur, 152. per totum ipsum folium, & in aliis quam plurimis locis.
Nouellis oliuarum plantationibus comparantur filii timentis dominum 274.h
Nox æque atque dies lucet Deo, nec minus in nocte quàm in die videt omnia 288.f
Noctibus monemur leuare manus in sancta, quod dupliciter intelligitur 280.d
Noctis nomine Iudæi atque Gētiles Philosophi intelliguntur, & quomodo nox nocti indicet scientiam 37.f
Nocturnæ vni vigiliæ comparatur totum tempus vitæ humanæ, etiam si mille annorum fuerit. 193.h.195.f
Nocturnus timor nihil nocebit confidenti in domino 197.d
Nocturnus timor quid sit, multiplex expositio 199.a.b
Nubes Deus ab extremo terræ educit 280.h.281.g
Numerus fidelium in exordio Ecclesiæ minimus, post factus est ad modum arenæ maris plurimus. 287.a.289.
Nuptias geminas in vtero virginis Christus celebrauit, alteras cū humana natura & Ecclesia, quas sicut in vtero matris incepit, ita in cruce consummauit 38.e
Nuptiarum Christi & Ecclesiæ iucundissima gaudia prophetice describuntur. 87.d per totum.
Nuptiale carmen & dulce epithalamium est psalmus 44.

O

Bedire Deo iustissimis rationibus debet omnis homo 121.g.
Obedientia præceptorum Dei magis est homini necessaria, quàm oblatio sacrificiorum corporalium 102.b.& sequent.
Obstinati in peccatis sedens in cathedra pestilentiæ 1.f
Obstinatorum hominum terribilis punitio 11.f.20
Obstinatio peccatorum pulchre describitur per comparationem aspidis surdæ & obturantis aures suas, ne sapienter incantantis vocem exaudiat 116.b
Obstinatorum in malo terribilis pœna describitur. 131.a.& sequen. 134.d
Obumbrat super caput nostrū Deus in die belli 290.f
Obiurgatione acerrima increpātur, qui alios docent quæ ipsi non faciunt 102.d.& sequen.
Obiurgatione seuera feriuntur, qui in æquissimis Dei præceptis laborem fingunt, & ob difficultatem se excusant, quasi ea non possint implere 205.b
Obuiauerūt sibi misericordia & veritas in reconciliatione humani generis 180.a
Obuiam ire significat interdum cōdescendere: quomodo dicimus
Coniuges debere sibi mutuo ire obuiam ibidem
Ocium est occasio detractionis aduersus proximos, & aliorū multorum malorum 103.e
Oculi domini super iustos & timentes eum 60.b.61.f
Oculo de se illuminato non indigenti extrinseco lumine pulchre comparatur intellectus Diuinus. 196.a.288.f
Oculos nostros sursum debemus habere ad dominum, exemplo seruorum temporalium 97.g
Oculi stultorum sunt in finibus terræ ibidem
Oculos, fideles leuant in montes 268.h
Oculi domini quomodo dicantur esse lucidiores sole 196.a
Oculos nostros debemus à vanitate auertere, similiter & sensus cæteros 268.h
Oculi domini quomodo nostrū imperfectum vel informe viderint & substantiam nostram in inferioribus terræ 288.h
Oculi omnium sperant in domino 298.f
Odio habere debemus inimicos Dei perfecto odio, & quid dicatur perfectum odium 288.e.290.a
Odium perfectum malitiæ habuit Dauid, & habere debent omnes, maxime qui præsunt ibidem
Odit Deus omnem immunditiā & omnem iniquitatem. 7.h.8.a.b
Odit & linoris progressus 11.f.& prolixius 12
Odium animæ duplex 11.e
Oleum adulationis pessimum, & summe execrandum omnibus iustitiam tenere cupientibus, & prēeligendum seueræ correptionis lixiuium 291.h.292.e
Olei quis vsus, & quomodo exhilaret facie hominis 222.a.241.e
Opera iustorum nouit dominus, ea approbando 1.d
Opera iustorū peribūt 1.d.& 2.b
Opera hominum peccata intelliguntur in scripturis: virtutes autē, opera Dei dicuntur 42.h
Operari malum, & etiam loqui mala, prohibitum est 42.g.h
Opera exteriora seruire debent mandatis Dei, & secundum illa regulari, vt sine quib⁹ illa nihil prosunt implere 205.b
Obuiauerūt sibi misericordia & veritas in reconciliatione humani generis 180.a
Obuiam ire significat interdum cōdescendere: quomodo dicimus
Coniuges debere sibi mutuo ire obuiam ibidem
Ocium est occasio detractionis aduersus proximos, & aliorū multorum malorum 103.e
Oculi domini super iustos & timentes eum 60.b.61.f
Oculo de se illuminato non indigenti extrinseco lumine pulchre comparatur intellectus Diuinus. 196.a.288.f
Oculos nostros sursum debemus habere ad dominum, exemplo seruorum temporalium 97.g
Oculi stultorum sunt in finibus terræ ibidem
Oculos, fideles leuant in montes 268.h
Oculi domini quomodo dicantur esse lucidiores sole 196.a
Oculos nostros debemus à vanitate auertere, similiter & sensus cæteros 268.h
Oculi domini quomodo nostrū imperfectum vel informe viderint & substantiam nostram in inferioribus terræ 288.h
Oculi omnium sperant in domino 298.f
Odio habere debemus inimicos Dei perfecto odio, & quid dicatur perfectum odium 288.e.290.a
Odium perfectum malitiæ habuit Dauid, & habere debent omnes, maxime qui præsunt ibidem
Odit Deus omnem immunditiā & omnem iniquitatem. 7.h.8.a.b
Odit & linoris progressus 11.f.& prolixius 12
Odium animæ duplex 11.e
Oleum adulationis pessimum, & summe execrandum omnibus iustitiam tenere cupientibus, & prēeligendum seueræ correptionis lixiuium 291.h.292.e
Olei quis vsus, & quomodo exhilaret facie hominis 222.a.241.e
Opera iustorum nouit dominus, ea approbando 1.d
Opera iustorū peribūt 1.d.& 2.b
Opera hominum peccata intelliguntur in scripturis: virtutes autē, opera Dei dicuntur 42.h
Operari malum, & etiam loqui mala, prohibitum est 42.g.h
Opera exteriora seruire debent mandatis Dei, & secundum illa regulari, vt sine quib⁹ illa nihil prosunt 21. per totum. 103.d.106.a
Opera domini omnia in sapientia facta sunt 227.f
Opa domini magna & exquisita confessione quoque & magnificentia plena 244.h
Oppressio pauperum multiplex. 16.d
Oppressores innocentū arguuntur seueriſsime, qui gloriantur in diuitiis & malitia sua: quorum etiā calamitas æterna pulchre ibidem describitur psal. 51. & 52.
Opprobrium verum quod metuit spiritualis homo, est consentire peccato, non autem temporalia opprobria 265.c
Opera Dei anima hominis sufficienter cognoscere aut digne considerare non potest 295.b
Oratio peccatoris pœnitentis. psal. 6. & alia consimilis. 217. per totum psal.
Orans qua ratione possit suam infirmitatem ac fragilitatem proponere 10.
Oraturus, mundus Deo assistere debet 8.a.60.d
Oratio iusti tribulati, siue à malignis spiritibus, siue ab hominib⁹ eum persequentibus, vel ad peccatum trahere volentibus, pro sua liberatione 10.g.h.15.e.25.h
Oratio non semper exauditur, & quare exauditio aliquando differatur 19.g.h.108.h
Oratio hominis bene confidentis de domino Deo, cōtra illos qui ei volunt in via Dei nocere, & ad malum pertrahere 19.g
Oratio Christi pro se & suis mēbris beneficia sibi & suis exhibita commemorantis 28.a.& sequen.
Oratio innocentis qua cōtra iniuste sibi aduersantes petit fieri iudicium, sicque in iustitia stabiliri. 30.e.f. per totum.
Orare debemus dominum, vt cō summatos nos faciat virtutibus, secundum suam voluntatem, priusquam hinc nos auferat 139.c
Orare possumus pro immunitione potestatis impiorum 32.c
Oratio pulchra pro regibus & aliis præsidentibus, siue in temporalibus siue spiritualibus 38.g. per totum.
Oratio dulcissima pro cognatione Dei & mandatorum eius 46.e
Oratio iusti sedulo ad perfectionem innocentiæ conantis, in qua de inimicis petit iudicium, simul suam proponens iustitiam 47.g per totum.
Oratio efficacissima & bene notanda, complectens omnia necessaria saluti nostræ 49.d
Orationis forma ex consideratione pœnarum & retributionum quæ manent impios. 54. per totum
Orare iugiter debemus pro peccatorum remissione, si sanctitatem perfectam sectari cupimus 57.e 58.g
Oratio continua reddit hominē securum, seruatque illum ne tentatione succumbat 57.f
Orare debemus exemplo Christi, quando malum nobis pro bono reddi videmus, idque duplici ratione 240.h
Orationes & clamores iustorum apud dominum exaudiuntur. 61.e
Oratio iusti tribulati contra suos inimicos ad Deum suum vltorem, defensorem & saluatorem. 62.h per totum.
Oratio iustorum in sinum eorum reuertitur: malorum verò oratio in ventum abit 65.a
Oratio deuota hominis tentati & tribulati, maxime quando malæ concupiscentiæ ardoribus vehementius vtitur 71.e.f. per totum.
Orantes pro misericordia Dei in tentationibus & tribulationibus atque aliis malis, primum animam ab omni peccato expurgare debemus 75.f
Oratio iusti contra omnia mala præsentis vitæ, cōtra spirituales detectiones, desolationes, &c. 83.b
Orantes introimus ad præsentiā Diuinæ maiestatis 84.c
Oratio Ecclesiæ & fidelium tempore generalis afflictionis, desolationis, vel persecutionis ab hæreticis, vel aliis infidelibus 84.h per totum.
Oratio vocalis non intellecta ab orante, quando & quomodo possit esse Deo accepta 94.c
Oratio pœnitentis deuotissima & efficacissima 105.b. per totum.
Oratio iusti tam pro spiritualibus, quàm pro corporalibus tribulationibus 116.h
Ad idem est oratio 111.f.& seq.
Oratio populi fidelis pro omnium illuminatione 128.c
Orare semper debemus pro perpetua nostri in diuina seruitute custodia, ne qui in iuuentute Deo adhæsimus, in senectute Deum derelinquamus 142.c.d
Oratio pulcherrima & efficacissima tempore persequutionis Ecclesiæ, siue ab infidelib⁹ siue ab hæreticis psal. 73.& 78. per totum.
Oratio facilis & multum deuota est. psal. 85.
Orationem nostram postulamus dirigi, sicut insensum in conspectu domini 291.e.f
Oratio iusti penetrat nubes, & recta scandit sursum, cum oratio impii repellatur, nec permittatur ascēdere 292.d
Ornamenta animæ, fides & obœdientia 91.d
Orphani & pupilli Deo relinquūtur defendēdi & ptegēdi 18.b
Orphanorum pater & iudex viduarum est Deus 129.e
Osanna quod vulgo legitur, legi debet Hosian na. id est, salua obsecro 255.g
Os loquax est quasi ostium absque clausura pessulo 292.e
Oris voluntaria appellantur laudes spontaneæ: & quomodo Deo magis quàm manus voluntaria offerre debemus 266.g.
Ori nostro postulare debemus claustrum & ostium 291.f
Ossa tam corporis quàm spiritus dicit pœnitens quasi cremium aruisse 217.d.219.g
Ossa hominis quamuis tecta pelle & carne, Deo non sunt occulta 286.h
Ossa martyrum secus infernum dissipari quid sit 292.b
Ossum meum dicit Augustinus, pro os meum: melius dicens vt reprehendāt grammatici, quàm non intelligant populi 289.a

P

Almæ & cedro comparatur iustus 200.h.201.g
Panis obliuio facit cor arescere, tam secundum corpus, quàm secundum spiritum intelligendo. 217.e.220.h
Panis spiritualis ī scripturis quis appelletur 220.h
Panis confirmat cor hominis, vinum autem lætificat 222.a
Panem suum spiritualem oblitus comedere deficit. 217.e.220.h.& ibidem quis iste sit panis animæ necessarius.
Panem vel cibum animæ sumere non valet qui rostrum habet adunc atum. id est, rationem à sensualitate superatam 223.f.g
Parcere subiectis & debellare superbos ad magnanimum spectat, 216.c
Pascua in qua nos Deus posuit, Ecclesia est 43.h
Pascua duplicia quibus Deus fideles pascit 207.h
Passeris asperę cantioni pœnitentis clamore apte comparatur. 217.g
Passerum & turturum exemplo spiritualis homo monet seipsum cælestes mansiones quærere. 175.h 177.b
Passeres in terram promissionis vilis erant pretii, & in multitudine maxima 177.c
Passeri solitario in tecto comparatur pœnitens 217.g
Passio facit male iudicare etiam quantum ad Deum 8.g
Passio Christi eiusdemque resurrectio manifesto vaticinio prædicuntur 40.g.h
De passione Christi psalm⁹ 87. pulchre exponitur 185.h
Passionis Christi tempus appellatur dies virtutis congruentissima ratione, vtpote in qua fecit magnificam victoriam 243.c
Patrem se nobis ostendit Deus, figmenti nostri miserendo 222.c. 224.b
Patriarchas peregrinantes mirabiliter protexit Deus, ita vt pro eis reges corriperet 224.b.229.a
Patientiæ triplex gradus 48.c
Patientibus iniuriam Deus facit iudicium 299.g
Paulus fuit palma inuicta 201.g
Pauli Apostoli conuersio prædicta fuit à Psalmista, psalmo 67. Cuius Prophetiæ congruentiam nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Paulus cũm Beniamin confertur aptissimis comparationibus. ibidẽ
Pauimento animam adhærere quid sit, multiplex expositio. 264.c.d
Pauperib⁹ qui suas facultates dis perserunt, horum iustitia sempiterna permanet ante Deum, quanuis cesset distributio 246.c
Pauperis iudicium contra suos oppressores 15.c.24.h
Pauperes & vere humiles Deus semper adiuuat, & ab hæreticorũ contentionibus ne seducantur, custodit 137.a
Pauperum & miserorum semper recordatur dominus, etiamsi ad tẽpus relinquere eos videatur 15.c.d 16.e.f.& pulcherrime 18.h
Pauperum æque ac diuitum debet curam gerere princeps vel quinis præpositus: quomodo Deus omnium ex æquo est creator 216.c
Pauperum & miserorum oppressio ab impiis 16.d.24.h
Pauperum adiutor dominus. 16. e.f.& pulchre 145.g
Pauperes quomodo à sterc ore & terra Deus exaltat ad gloriam. 248.a.g
Pauper spiritus facit hominem ditissimum 61.c
Pauperes non debent inuidere diuitibus 70.g
Pauperum, orphanorum, atque viduarum causas & partes tueri, quàm sit vtile & Deo gratum, pulchre docetur 172.g.h
Pauperes quomodo Deus in Ecclesia panibus saturat 278.h
Pax vera est in vita bona 26.b
Pacem amare debemus 61.f
Pacis verę radix est iustitia 146.a
Pacem loquitur Deus in plebem suam, & super sanctos, & in eos qui conuertuntur ad cor 179.b
Pax multa illis qui Deum & legem eius diligunt 262.h.267.h
Pacem quærunt boni etiam cum malis, sed non inueniunt apud eos. 268.d
Peccatores non resurgent in iudicio 2.b
Peccatorũ iter ad interitum. 2.b. 26.a.b.& psal. 36. multis in locis.
Cum peccatoribus iugum ducere non debemus 3.c.d
Peccatores irridentur à domino. 3.c.& 69.f
Peccatoris conuersio qualis esse debeat, plenissime describitur 6.c. 7.a.& sequent.
Peccator ex diuinę vltionis cõsideratione merito turbatur. psal. 6. & fol. 71.g
Contra peccatores in malos persistentes vltio Diuina terribilis denunciatur 11.f.20.b
Peccati ordo describitur 11.h. & sequent.
Peccatoris pœnitentis oratio. psalm. 6
Peccator conuersus non est qui antè fuit 17.b
Peccator sibi parat mortem 14.f. 18.b
Peccatores dum infirmantur vel in periculo sunt, vano timore conteruntur: qui dum sani fuerunt, cõsilium bonorum audire contempserunt. psal. 13.& psal. 52.
Peccatores & quicunque declinant à domino, inutiles fiunt ad omne bonum, apti tamen combustioni & incensioni 45.g
Peccatoribus post modicum florem prætereuntibus damnatio est æterua, Deus in æternũ permanet. 200.f
Peccatores cognoscent aliquando Deum quem modo negant, & pœnam experientur, quam in præsenti non metuunt 26.d.110.b
Peccatorum multitudo siue grauitas nonnunquam occasionem adfert veræ pœnitentiæ 29.b
Peccatores implentur temporalib⁹ bonis omnib⁹ in hac vita. 16.e
Peccata parentum redire in memoriam coram domino (quod de Iudæis Christi interfectoribus dicitur) quid significet 239.f.241.c
Peccatorũ reliquiæ sunt cõfusio æterna & dãnatio perpetua 40.d
Peccatores in præsenti peccatorũ amaritudinem & malitiam non pcipiunt, vbi omnia eis dulcia sunt: post hanc vitam tamen perfectissime hæc omnia gustabunt psal. 21. per totum.
Peccator frequenter per multas afflictiones & tribulationes peccata agnoscit, & ad Deũ conuertitur 57.b.71.h
Peccata multis modis tecta siue operta dicũtur ĩ scripturis 57.g.h
Peccatores iumenta nominantur in scripturis 56.b
Peccatorum breuis fœlicitas, bonorum verò indeficiens bonum, pulcherrime describuntur 67. per totum.
Peccator dum in peccato manet, multa mala corporis & animæ patitur, Diuina contra eum seuiente iustitia 171.f.& sequen.
Peccata diminuunt fortitudinẽ animæ, & extingunt lumen gratię, & etiam mentis 74.g
Peccata nostra sunt causa flagellationis & correptionis Diuinę 75.f
Peccatum insania quædam est & perfecta vanitas 77.e.f
Peccatores sunt diabolo cibus quotidianus, quibus proinde non est multum infestus, sed contra bonos summũ habet negociũ 81.d.e
Peccatorum nostrorum tanta est multitudo & profunditas, vt exhauriri non possint, nisi per abyssum misericordiæ Dei 82.d
Peccatorum miseria & vanitas omnibus pulcherrime proponitur psalmo 48. per totum.
Peccatum solum est quod timere debeamus in die iudicii, & vere illud timere debemus ibidem
Peccatores omnes sicut ĩ peccatis suis ad illorum expletionẽ multum laborant in præsenti, sic post hanc vitam laborabũt multo amplius in cruciatibus æternis 99. h.& sequent.
Peccatis aliorum consentire, cõmunicare, aut fauere, grauissimum malum est 102.f.g
Peccatores in præsenti peccata sua post tergum proiiciunt, nolúntque ea cognoscere & cõfiteri: ideo Dominus illa statuet in medio ante faciem eorum, ad illorum maximam confusionem 104.a
Peccare in Deũ, & peccare Deo differunt 106.f
Peccatoris perfecta sanatio, quib⁹ modis & quo ordine fiat. 107.e
Peccatores surgant postquam ceciderint 283.g
Peccatum claudit os peccatoris, ne laudare possit Deum 107.f
Peccata nostra per suam misericordiam dimittit nobis Deus, agẽs nobiscum suauiter, vt cum filiis pater 222.b
Pœna damnatorum in scripturis nomine calicis significatur, propter multas rationes 155.b
Pœnę damnatorum æternę sunt, sine spe alicuius remissionis 99.h. & sequent.
Pœnitentia vera & integra quid requirat 6.e.f.g
Pœnitenti conueniens lugubris psalmus 217.c
Pœnitentes statim consolatur dominus 53.c.& seq.
Pœnitentibus vitæ prioris viam relinquere quęrentibus, plurimum obsistunt amici & noti: quibus quomodo resistendum sit, pulchre docetur 72.c
Pœnitentium dolor similis est dolori parturientium, quoniam breuis est, & gaudium æternum operans 96.d

Pellicano solitudinis, nycticoraci in domicilio, & passeri solitario, seipsum comparat pœnitens 217.f 220.c
Peregrini sumus super terram, & requiescere debemus in tabernaculo ecclesiæ sanctæ 27.g.75.g
Peregrinantibus nobis in via huius vitæ, lex Dei debet esse pro cantico, ad modum viatorum cantantium 258.d
Perfectio vitæ Christianæ requirit etiam minimorum peccatorum euitationem 58.d
Persecutores Christianæ fidei triplices 13.d
Persecutorum ecclesię iudicium 15.a
Persecutio grauissima in exordio nascentis ecclesiæ exorta, sed tandẽ per Deum sedata, est lætitia fideliũ 235.f.g
Pereunt per mortẽ cunctæ cogitationes filiorum hominũ 299.f
Persecutio ecclesiæ grauissima describitur 292.b
Petræ paruulos allidere, quomodo exponitur mystice 283.g
Petræ iuncti iudices impiorum absorpti sunt, quomodo intelligendum variis modis 291.h.295.a
Petræ allidens aquila nostrũ aduncatum, reiuuenescit: sic & homo reparatur, si conteratur mala concupiscentia ad Petram Christum 223.g
Placere hominibus, & in illis confidere, est damnabile coram domino 110.d
Plenitudinem ætatis atque dierũ habet, qui consummatus est in virtutibus, quantumuis sit ætate iuuenis 220.h
Populum suum Deus nunquam derelinquet 204.g
Populus pascuæ Dei sunt omnes serui ei⁹, & oues man⁹ eius. 206.h
Populum nostrũ quomodo Deus nobis subdit, populũ scilicet cogitationum & affectionum 297.b
In populo non quolibet, sed peculiariter suo est Deo beneplacitũ 306.h
Portę mortis sunt vehemẽtes tribulationes & discriminosa pericula 18.a
Portio spiritualis hominis, est custodire legem Dei 258.e
Potentia Dei semper cõiunctam habet iustitiam: quare iniuste neminem secundum potentiam suam affligere potest 280.b
Contra potẽtes huius sæculi pauperũ oppressores, domin⁹ aliquando graue faciet iudicium 108.h
Potentes & diuites deuorant pauperes, vt cibum panis 36.e
Præcepta Dei leuia sunt, lætificantque hominem, & multa alia bona afferunt hominibus 37.a
Præcepta Dei nobis data, laborem quendam & difficultatem habent in obseruãdo, propter nostrã vtilitatem 206.a
Præfectio Christi, significat prępationem ad præliũ contra principem tenebrarum, vel præparationem ad opus grande 202.c. 203.b
Prælati, ac cæteri superiores in ecclesia sancta, neque cælestibus, neque terrenis nimium inhærere debent, sed in medio partim sollicitudini, & partim quieti tempus vitæ suæ impartiri debent 132.h
Præpositis & principibus absolutam viuendi formam tradit psalmus 100.
Præpositi in medio debent perambulare, malos à se abigere, bonos sibi adiungere, & delinquentes punire 216.c
Præsentiam Dei nemo potest effugere 286.d
Primogenitus in multis fratribus Christus, omnibus fidelibus est author salutis ibidem
Probitatis tanta vis est, vt fuget à se malignos, & bonos alliciat. 216.d.e
Promptitudo diuinæ bonitatis, & exauditionis ad afflictos 16.h. & 19.d.& 58.a.60.b.77. per totum.
Promissiones Dei certæ & fideles 22.a.34.d.59.c
Promissio facta Dauidi de fructu vẽtris, principaliter de Christo intelligi debet 279.c
Propositum implendi legẽ Dei, præcedere debet illius meditationem 1.h
Prophetæ, ac cæteri patres veteris legis, futuræ gratiæ præ cognitionem habẽtes in pace nobiscum quieuerunt secure 7.d.e
Propositũ impiorum contra pauperes impedit dominus 19.c
Propositum domini solũ est stabile 54.c
Propositum bonum, quod Deo inspirante concepimus relinquere, magnę est imperfectionis, infirmitatisque, & remissę charitatis indicium 104.a
Prophetarum mos est, prę gaudii quod in corde gestant, plenitudine, omnem creaturam, etiam irrationabilem, inuitare ad gaudium. 110.b
Prosperitatis & aduersitatis tempore meditari debemus Dei legem 2.a
Prosperitates, honores, & potestates huius temporis, simul omnia cum homine peribunt 98.h
Prosperitas impiorũ in hoc mundo pulchre & prolixe describitur 296.g
Prouidentia Dei etiam erga irrationalia plurimũ debet hominem incitare ad cõfidendum illi 301.g
Pueri Hebræorum clamãtes Osanna, figura fuerunt apostolorum, per quos erat proclamanda diuina laus per totum terrarum orbem. 13.e.f
Pugnæ spiritualis forma 24.h
Puluis nomine significantur vilissimi filiorum hominũ, quorum etiam misereri voluit dominus, & in ecclesiæ ædificium eos colligi. 218.d.220.c

R

Rahab per he ĩ medio, nõ est nomen mulieris in Hierico, quæ per beth scribitur, sed pro AEgypto ponitur, vel superbum significat 185.c
Recidiuatio in peccatum periculosa est 73.d
Recogitare debemus frequenter cum amaritudine peccata nostra, & præterita & præsentia 73.f
Reconciliationem humani generis per Christum in tempore gratiæ factam, pulcherrime describit psalmus 84.
Recordatus est Deus misericordiæ & veritatis suæ erga genus humanum in tempore gratiæ. 210.e. & seq.
Regnum diaboli super genus humanum, quantum ex parte ipsius violenter vsurpatum & tyrãnicum fuit per iniustitiam, Christ⁹ autem de manu diaboli abstulit per iustitiam & potentiam 90.f
Regnum Christi quomodo communicabitur cæteris fidelibus, sine diminutione potestatis Christi 99.a.b
Regnum huius mundi semper quidem fuit filii Dei: sed tunc primum ipse agnitus est ab electis, quando in assumpta carne ad nos venit 96.a.b
Regnum Christi gloriosum post miseram passionem, pulchre describitur 202.d
Regnauit à ligno Christus, quomodo intelligendum 193.g
Reliquiæ impiorum sunt perpetua confusio & æterna damnatio 40.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Reliquiæ cogitationis quomodo diem festum agant domino. 156.d
Rememorare Deum iniquitates patrũ,quid sibi velit. 239.f.241.c
Remissionẽ peccati faciliter impetrare nos facit,nostræ miserię & vitiosæ corruptionis ante Deum denudatio 224.a
Remissionem peccati promeretur syncera peccati cõfessio.293.c
Renouatur vt aquilæ iuuent⁹ nostra per Deum 221.h.223.d.,plixe hæc comparatio secundum spiritualem intellectum exponitur.
Replicatio eiusdem dictionis,significat subinde vniuersaliter, vt homo homo, valet omnis homo, &c. 299.h
Requiem suã Deus appellat sanctam ecclesiam 278.h
Requirit dominus sanguinem iustorum de manu persequentium. 15.c.17.h
Respectus Dei super electos est eis quasi clypeus & munimentum. psal.6 ad finem.
Respondet nobis Deus exaudiẽdo orationes nostras 50.f
Resistendo malis tentationibus fortiores efficimur 50.b
Resistunt Deo,quãtum quidem in ipsis est, peccatores 32.a
Resurrectio Christi causa est multiplicationis & gloriationis electorum 289.c
Resurrectio peccatorum non est proprie resurrectio 2.b
Resurrexit Christus virtute ꝓpria: patri nihilominus suam ascribit resurrectionem,ob duplicẽ causam 5.c
Resurrectio Christi prædicitur. 42.b.& iterum 79.c
Retributio siue bonorũ siue malorum, nomine calicis frequenter in scripturis intelligitur 29.h 149.d
Retribuere aliquãdo pro tribuere ponitur 252.g.268
Propter retributionem quomodo iustus dicitur inclinare cor suũ ad facienda præcepta Dei. 267.a
Ridet Deus in peccatorũ interitu,& quomodo sit hic risus accipiendus 3.c
Rostrum suum adũcatum aquila quomodo ad petram allidat, vt reiuueneſcat,& huius similitudinis spiritualis expositio ibidem
Ruina dæmonum grauis fuit,futura grauior 144.d
Rumore malo audito quare statim conturbentur impii, iusti aũt non timeant 247.c

S

Sacerdotiũ Christi describitur secundum ordinem Melchisedech, non secundum ordinem Aaron,quod prolixe declaratur 243.g.& seq.
Sacerdotes prius offerunt sacrificium, quàm de eo communicent populo,idque tam in veteri,quàm in noua lege ibidem
Sacramentum dominici corporis & sanguinis, est memoriale in quo rememorantur fideles omnia mirabilia per Christum pro salute nostra exhibita 244.h.245.d
Sacramenti venerandi corporis Christi fit mentio in psalmo 110. 244.h.245.d
Sacramenti venerabilis corporis Christi apertũ vaticinium.6.h.7.d
Sacramenta dominici corporis& sanguinis cum iudicio sunt sumenda ex doctrina apostoli 214.a
Sacrificium Deo potentissimum, gloria & honor 51.g.h
Sacrificium acceptabile quo maxime honoratur, & vult honorari De⁹,laus est speciosa,& oratio deuota 101.h.104.c.105.h
Sagittas suas dominus in manifesto tenet,in arcu paratas: diabolus autem suas occultat in pharetra 20.c
Sagitta volans in die non nocet fidenti in domino 196.e
Sagitta volans in die, quid sit ibidem:& prolixius 199.b
Sagittis acutis comparantur verba Dei 268.c
Sagittis in manu potentis comparantur filii adoptionis 273.h 274.e
Salus nostra in nulla alia re, nisi in Dei misericordia cõstituẽda est 61.h
Sanctitas perfecta requirit omnẽ possibilem euitationem minimorũ peccatorum 57.d.per totum.
Sanctis in hoc mũdo nihil deest, siue in spiritualibus, siue in temporalibus 62.d
Sancti sunt omnes fideles per spiritum Christi,cui⁹ sunt participes 182.f
Sanctus omnis pro suæ sanctitatis custodia, solicite orare debet. ibidem.& 238.a
Sancti sperantes in domino,& in spe clamãtes liberantur, proteguntur,exaudiuntur, Deum secum habent in tribulatione,glorificantur, & æterna vita donantur 197.c
Sancti in die iudicii videbunt vltionem fieri de inimicis suis.197.a. & iterum 200.h.201.f.g
Sancti in hac vita multiplicãtur, tam robore,q̃ numero 201.a. 202.a
Sancti in hac vita humiles, in patria florebunt,eruntque glorioſi 202.a.b
Sancti Deum inuocantes exaudiuntur, & interdum ostendit pro eis Deus mirabilia 213.d.214.f
Sãctificatio in scripturis, significat sanctuariũ vel templum.209.f
Sãctificatio vel templum cordis nostri in summo decore & puritate custodiri debet ibidem
Sãctorum exaltatio & exultatio, potestas,iudiciaria,& supereminẽtia, pulcherrime describuntur 306.d
Sancti militantis ecclesię quomodo exultant in gloria, lætantur in cubilibus,exultationes Dei habent in gutture,gladios ancipites in manibus,ad faciendam vindictam atque iudicium 307.a
Sanctis Dei rebellantes, grauiter subinde à Deo puniuntur 214.f
In sanctis,potest exponi secũdum genus masculinum vel neutrum 306.b
Sapientia salutis, vinum & lac dicitur 13.h
Sapientia Dei deducit nos in via recta,& adducit in patriam.84.a.b
Saul excusator in peccatis pertinacissim⁹ declaratur, quamobrem & proiici meruit 292.c
Scabellum pedum domini adorandum, quomodo debeat intelligi 214.d.241.h
Scabelli in modum subiiciuntur inimici Christi sub pedibus ipsius 241.h.242.g
Scandalum iuxta iter ponunt inimici,non in itinere 209.c
Scapulis suis quomodo De⁹ obumbrat in se confidentibus 197.d
Scapuli Dei quid sint 198.h
Scientia Dei ex homine,quomodo diciturfacta mirabilis,vt nõ possit ad eã pertingere homo. 204.c
Scripturæ diuinę,mundæ,castæ, & veræ sunt: hominum verò scripturæ,meræ fabulationes 23.a. 34.d.36.h.& seq.59.d
Scripturæ diuinę efficiunt hominem mundum & castum 23.a.b. 34.d
Scripturarum sanctarum authoritas .spiritui sancto primo deferenda est: nonnullo tamen honore illos prosequi debemus,quorum ministerio velut calamo vtitur spiritus, in scripturarum sanctarum conscriptione & diuulgatione 89.e
Scripturarum sanctarũ festiuitas est,subinde eadẽ repetere 285.f
Scripturarum sacrarum fit mentio in psalmis 182.e
Securitas beata bene confidentis in domino psalmo 90.describitur pulcherrime.
Sedere in peccato quid sit 1.f
Sedes sederunt,quomodo intelligendum 269.h.270.e
Sedere super flumina dupliciter intelligitur 283.c.284.a
Sedet Deus sup Cherubin.213.c
Sedet filius non super caput patris,non ad sinistram, sed ad dexteram 241.g.h.242.e
Seminantes in lachrymis,in exultatione metent 272.h.273.c
Semen iusti multipliciter potest intelligi 246.c
Senes & iuuenes facili⁹ se ĩ mortem resignant,quàm viri 221.b.c
Senectutis miseriæ & afflictiones vtiliter à Deo sunt in ætate hominis vltima dispositæ,& quòd in illis est magna vtilitas iis qui cum patientia de manu domini ĩ punitionem peccatorum suorum eas suscipiunt 194.b.& seq.221.b
Senectus iustorum est in misericordia vberi 200.g.201.f.202.a
Sententia diuinę vltionis sagittis ignitis significatur 11.f
Septies in die laudẽ dicere Deo, quid sit 267.c
Septupla punitio, est vltio perfecta ibidem
Serpentum omne genus cõculcat fidens in domino 197.b.200.a
Serui quidam ex euentu,quidam ex naturali origine in seruitute geniti.psal.87.
Serui sunt omnes homines Deo secundum prædictos modos, ex naturali parentum linea ibidem
Seruorum oculi quomodo sunt in manibus,vel ad manus respiciũt dominorum,& ancillarum ad manus dominarum,sic & nostri oculi ad Deum respiciunt 270.h
Seruientium Deo magna vtilitas 46.d
Sessio aliquando quietem in scripturis significat contemplationem 287.g
In seruis suis Deus deprecabitur vel consolabitur 281.c
Si,particula,aliquando indicat iuramentum vel promissionem, aut vehementem assertionem, vel negationem, quando in oratione incompleta ponitur 277.f
Si, quando prædicto modo absque negatiõe explicita ponitur,indicat vehementem negationẽ:quãdo cũ negatione ponitur, vehementem affirmationem ibidem
Vide hoc ipsum prolixe tractatum 208.b
Signum in bono fecit pater cũ filio in resurrectione eius 185.a.b
Signũ in bono subinde fecit De⁹ erga Dauid,& fecit erga omnes seruos suos fideles ibidem
Silere dicitur dominus, quando orantem non exaudit 50.f
Silere ad argumenta hominum huius sęculi debent imperfecti,nec illis respondere vel vnum verbum 73.e
Simulachrorum vanitas,& eorũ qui illa colunt insipientia, pulchre describitur 249.e
Simulachra gentiũ non sunt dii, & illorum vanitas atque impotentia pulchre describitur 281.d 249.d
Simulachra quare nõ possunt vitales exercere operationes,cum habeant secundum apparentiam instrumenta operationum vitalium 281.h
Simulachrorum cultores,similes cur dicantur simulachris 249.d
Singulariter est iustorum congregatio antequam transeat, propter separationem electionis Dei,qua à reprobis diuiditur 293.c
Singulariter quomodo fuit Christus,donec trãsiret ad patrem.ibid.
Singulariter quomodo erunt sancti post transitum mortis in vita æterna ibidem
Sion ecclesiam significat,duplici ratione 3.g
Sol & luna quare singulariter lumiaria magna appellãtur.282.c.d
Sol in potestatem diei vel dominium factus est ibidem
Sol & luna singularissimas & potentissimas habent super terram, & quæ in ea sunt operationes, præ omnibus astris 282.h
Solicitudo & nimia cura præsentis vitæ,& circa temporalia aggreganda distractio vanissima est 74.d
Solicitudo & nimia distractio circa vana ista atque transitoria bona inutilis prorsus est,quæ neque animæ, neque corpori post hanc vitam prosunt, sed incertis hæredibus relinquenda sunt 98.d.e
Speculari & meditari non sunt idem 1.h
Sperant in domino qui nouerunt eum 17.f
Sperantium in domino maxima stabilitas 272.h
Sperare in domino optimum est,multis rationib⁹. 299.f.300.a
Sperantem in domino vt beatum pronunciat Hieremias, ita confidentem in homine asserit maledictum ibidem
Spõsi ecclesia decorem,gratiam, benedictionem,& pulchritudinem collaudans describit psalmista.87.f.& sequent.89.b
Sponsa Christi qualis esse debeat, & in quo placere possit sponso suo 88.e
Sponsæ ornatus quem in illa requirit spõsus qualis sit 88.h.91.d
Spõsa Christi in dextris Christi collocabitur in gloria patris. 91.e
Spiritus humanus pedes habet, quibus ambulat ad Deum, & alas quibus volat 285.d
Spiritus sanctus dux proponentiũ meliora per viam rectã. 295.e
Spiritu domini flante, aquæ fluunt in cordibus fidelium 302.f. 304.d.e
Spiritus sancti missio prædicitur 36.g
Spiritus sancti visitationem omnes accipimus ibidem
Spiritus sanctus nonnunquam etiam per malos & peruersos dicit, & scribit quæ voluerit 89.b
Spiritualis homo in omnibus facile inuenit vnde ædificetur, cum animalis nullis rationibus commoueri possit 177.b
Spiritualis homo ante omnia debet auxilium suũ expectare à Deo, ac sibiipsi prorsus diffidere,deinde ascẽsiones in corde disponere: quo facto,benedictione Dei se sentit in bono confortari, donec pertingat ad gloriam, admodum pulchre 187.g
Spirituales homines aliquando post consolationem grauissime afflliguntur 188.e
Spiritualis hominis in Deo bene confidentis securitatem describit pulchre,& prolixe psalm⁹ 90.
Spiritualis homo oblectatur in creaturis & admirabilibus operibus Dei 200.d
Spiritus sanctus author conceptionis Christi in vtero virgineo describitur 179.f.181.b
Spiritus aliquando ventum significat, aliquando animam, aliquando diuinæ indignationis impetum 224.d
Stabilitas ecclesiæ & sacramentorum eius vsque in consummationem sæculi 184.b.185.a
Stabilitas ecclesiæ per Christum & apostolos fundatæ 202.d.203.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Stare in peccato quid sit 1.g
Stellę firmamenti plurimæ,quãtitate sunt maiores luna, terra, & sole 201.a
Stellarum multitudinem numerat Deus, & eas omnes vocat suis nominibus 300.c.301.d
Per stellas mystice intelliguntur electi ibidem
De stercore quosdam erigit Deꝰ ad gloriam 248.a.b
Sterilem Deus, fœcũditatem donando, subinde lætificat 248.g.h
Sterilem gentium ecclesiam, Deꝰ multis prolibus fœcundatam constituit in lætitia ibidem
Studium vehemẽs malignorum, & dæmonum contra bonos 16.e. 19.h.20.c.31.a.b
Stulti & insipientes non intelligunt, neque considerant quæ Dei sunt: & quomodo distĩgui possunt 200.f.201.c
Stultorum hominum qui putant Deum non cognoscere res nostras sententia, eorumdemque efficacissima confutatio 204.d
Suauis estꝰ dominꝰ vniuersis, quomodo intelligendũ. 298.d.299.d
Subiecti sunt Christo fideles, & amici subiectione voluntaria & honorifica: dæmones autem & illorũ consortes subiectione vilissima & seruili, quomodo scabellum pedibus subiicitur 242.a
Superbos humiliat dominꝰ.34.d
Superbia & pompa principum sæcularium per naues Tharsis significantur in scripturis, quæ omnia confregit, & quotidie confringit dominus 96.e
Superbia in scripturis non raro per cornuum exaltationem significatur: huius autem metaphoræ pulchram rationem & conuenientiam vide 154.a

T

TAbernacula verius sunt q̃ domus, omnia huius mundi ædificia 100.d
Tabernacula recte appellãtur cælestes mansiones, nõ quasi peregrinorum, sed quia exercituum supernorum habitacula 176.g
Tempus opportunum orationi est omne tempus vitæ præsentis, maxime quod à seruis Dei mentis recollectioni deputatur 58.g
Tempus totum vitæ præsentis p diem significatur: futurum autem tempus, quia æternum est, per annos significatur. Omne enim tempus præsens quasi dies hesterna 159.c
Tempus vitę præsentis sumo cõparatur 217.d.219.b
Tempus vitæ humanæ comparatur vmbræ deficienti 218.b
Tẽpora iuuentutis & senectutis videntur esse magis vtilia ad mortem, iuxta communem vitam hominum, quàm tempus intermedium, ob certas causas, quæ pulchre declarantur 221.b.c
Tempus gratiæ & misericordiæ erga genus humanum pulchre describitur 218.c.220.d
Tempus huius vitæ, licet omnibus transeat, bonis tamen nõ perit quòd beata æternitate cõmutatur: malis autem perit omne tempus vitæ, quod expenderunt in vanitatibus suis 220.d.e
Tẽporibus nouissimis hæresum authores & fautores, Christianum populum misere perdituri describuntur, semper tamen simplices & rectos Deus custodit 236.g
Temporalia quæcunque vanitas sunt & mendacium.7.b.84.d.pulchre,& iterum.77.f
Temporalia & caduca ista bona absc̃odita sunt à Dei cõspectu, quoniam illa Deus non aspicit 32.d
Temporalia, & alia transitoria vtcunque petere possumus à domino, sed non debemus ea requirere 50.c
Tempus nunc est opportunum ad faciendam legem Dei 261.d
Propter temporalia Deus neminem aspicit 32.d
Templum cordis nostri debet summa puritate pollere 209.f.g
Tentari non est malum, quando non accedit consensus: & quòd ꝓpter tentationes cessare non debemus à laude diuina, & aliis bonis operibus 37.c.d.38.d.e
Tentationes adeò nõ debent nos deiicere, vt etiam propter illas amplius de Deo confidere debeamus 50.c.d.& psal.59.
Tentationibus presi non semper ab illis liberantur, sed dat eis dominus quod ad salutem satis est, & quæ sint illa, pulchre describitur 57.h
Tentationes & tribulationes, tanquam si à Deo nobis infligãtur, accipere debemꝰ: nec oculos nostros ad inferentem siue tentantem intendere debemus 65.c.82.d
Tẽtationes & tribulationes præsentis vitæ vt malis sunt mors, ita bonis sunt ad salutem, virtutisque profectum, & meritorum accumulationem afferunt ibidem
Tẽtatio prolixa & diuturna nõnunquã etiam virum iustũ deiicit ex parte, quare vnusquisque cauere sibi debet, ne seducatur blanditiis præsentis vitæ ibidem
Tentationum modi diuersi, quos omnes non timet qui habitat in auxilio altissimi 196.c.& seq. 198.f.g
Tepidi non facilè conuertuntur ad veram pœnitentiam 29.b
Tenebræ apud Deum non sunt tenebræ, neque quicquam impedimenti Deo præstant, quo minus videat omnia: quomodo lumen corporale nihil adiumenti illi præstat, vt melius videat 286.e
Terminum posuit Deus maris fluctibus, & montium altitudini, ne terram tandem operiant 211.f
Terra plena fructibus operum domini, iumentis herbas præbet, hominibus panem, oleũ, & vinum. 221.h
Terra nominatur sicca vel arida, à qualitate prædominante 207.g
Terra stabilis fundata est, vt moueri non possit 225.d
Terræ oẽs fines habet Deꝰ in manu sua, quod indicat ipsiꝰ perfectissimum dominium 206.f.207.f
Terram suo respectu facit Deus contremiscere 227.b
Terram Deus super aquas firmauit 282.c
In terram suam quare homo peruenire dicitur 300.b.c
Testamentum nouum cõfirmatum & æternum 245.a.g.h
Thabor mons est Iudææ ab Occidente 191.& seq.
Thesaurizare aurum & argentũ in præsẽti vita vanissimũ est.74.e
Thomæ Aquinatis, aliorumque doctorum pia sententia aduersus calumniatores hæreticos defenditur 243.h.& seq.
Thronus Christi ad iudicandum iam collocatus est, astatque iudex etiam iam paratus iudicare 17.d
In tibiis viri nõ est Deo beneplacitum, sed super timentes eum 301.a
Timor domini initium sapientię 245.e
Timor Dei cum vera fide, est retinaculum peccatorum 25.c.d
Timor domini sanctus manet in æternum 35.a
De duplici timore, seruili, & filiali 245.h
Timent peccatores, vbi non est timendum 26.f
Timere debemus vbi, & de quibus timendum est ibidem
Timentibus Deũ nihil deest, siue in spiritualibus ad salutẽ necessariis, siue in corporalibus. 62.d.e
Timendi non sunt diuites & potentes huius sæculi, propter gloriã & potentiam eorum transitoriam 98.h.114.e
Timere quid debeamus maxime in iudicii illo magno die, pulchre docet propheta psal. 48.
Timẽtis dominũ erit potẽs semẽ & benedicta generatio, & i domo eius gloria & diuitiæ.146.b.g
Timere hostes oportet quandiu sumus in hoc mundo 255.b
Tinnitus & iubilatio pro eodem accipiuntur 308.d
Tiunculorum in morem à Deo docemur ad prælium contra aduersarios 296.b
In titulis psalmorũ semp authoris nomẽ in datiuo casu accipitur, & quare hoc fiat 5.f.& seq.
Pro titulis omnium psalmorum, eorumque generali intelligentia, pulchra & vtilissima præmonitio ibidem.
Torrens in scripturis duplex inuenitur, alter voluptatis, alter pœnalitatis 244.c
Torrentem persecutionis pertrãsiunt fideles per Deum 271.d
Tranquillitas à persecutionibus ecclesiæ per Deum reddita 235.h
Transitus quidam est per mortẽ à mundo isto ad patriam 293.d
Tribulatus, vel persecutionem sustinens, quomodo possit proponere Deo suam iustitiã vel innocentiam 12.b
Tribulatiões & aduersitates præsentis temporis, ecclesiæ Dei & viro iusto adeò nihil obsunt, vt etiã quammaxime illis profint ad omne bonum & consolationem.92.c per totum. & pulcherrime 120.a
Tribulationes & tentationes necessariæ sunt homini iusto, vt perfectius deguſtet quietis dulcedinem, & commoditatem 143.c
Pro tribulatis, quære in verbo Pauper.
Tribulatis ad dominum recurrentibus promittitur diuinum auxilium 22.b.23.a.61.c
Tribulatis & tentatis adest dominus, auditque illorum orationes 59.g.h
Pro tribulatis & afflictis, & in paupertate & egestate vitã degentibus, consolatorius psalmus 67. per totum.
Trinitas personarum in diuinis eum essentiæ vnitate manifeste significatur à propheta psal.66.

V

VAcui à bonis, non tamẽ esurientes, non implentur bonis, sed relinquũtur inanes: vacui autem esurientes implentur.
Vana sunt omnia quæ peccatoribus & hominibus huius mũdi magnavidentur.30.a.b. vide suprà in verbo Labor peccatorum.
Vanitas & mendacium sunt omnia peritura 7.b
Vanitas est homo, & vanitati subiectus 296.b.prolixè psalm.38.
Vanissimum est, spem ponere in hominibus, omisso Deo 299.f. 300.a
Venatores appellantur diaboli, & applicantur illis venatorum conditiones 198.e.f. vide pulchram annotationem.
Vẽtris fructus singulari noie appellatur Christꝰ, quia sine patre de virgine matre natus 274.b.c
Ventos de thesauris suis Deus producit 280.h
Verbum Dei aliquando per ignem, aliquando per malleum, nõnunquam etiam per virgam significatur 4.c.d. de virga etiam habes 242.h
Verbum Dei sagitta domini est, qua confossa nostra corda statim moriuntur peccato, & viuunt domino 90.f
Verbum Dei in æternum pmanet in cælo, dupliciter exponitur 266.d
Verbũ euangelicę prædicationis quomodo emiserit Deus ex Sion 218.c
Verbum suum pater misit in mũdum, & sanauit genus humanum 235.d
Verbum suum misit Deus terrę, & eius multiplex in terra operatio atque vtilitas 302.d.& seq.
Verbũ Dei velociter currit. ibid.
Verba Dei admodũ potẽtia sunt 292.a
Verba deceptoria impiorũ erunt eis causa damnationis ibidem.b
Verba, scipuũ sunt quo possint bonis nocere mali 290.g.291.b
Verba Dei, eadem gladii ancipites & sagittę acutę appellantur, cõsimili ratione 307.b
Verbum Dei efficax est medicina animæ dormitanti aut defatigatæ 257.c.264.d
Verba Dei casta sunt & purissima.22.b.& prolixius 23.a.b.c.& 34.d.& 36.g.h.59.d
Verba Dei faciunt animam castã & mundam 23.d.& pulcherrime 36.h
Verba Dei prædicatoribꝰ assistit dominus multipliciter 132.g.h
Verba Dei sagittis acutis comparantur, & carbonibus desolatoriis 268.c
Verbum asperum dicitur sententia damnationis æternæ, & quomodo fideles ab eo Deus liberat 197.c.198.f.
Verba Dei, optimum sunt remedium aduersus malas suggestiones. psal.126
Veritas orta est de terra, quia Christus de virgine natus 179.d 180.e
Veritas est principium verborum Dei, quomodo intelligẽdum. 262. g.267.g
Veritas tam ad intellectum, q̃ ad mores pertinet psal.6.
Veritatem Deus custodit in sęculum 299.g
Vexatio & afflictio reducunt hominem ad peccatorum cognitionem 57.f
Via peccatorum ad interitũ 1.d
Via aliquando legem significat, aliquando vitam præsentem, aliquando conuersationem 263.d
Via domini, via immaculata 34.e.36.h
Via pacis est via iustitiæ 26.d
In via vitæ præsentis aut mãdatorum Dei immaculatum ambulare, quid exigat 256.d
Viæ domini accipiuntur nõnunquam pro præceptis & consiliis domini, per quæ ambulare iubemur: nonnunquam verò pro operibus & dispositionibus domini, quibus agit omnia 30.g.h
Viam mandatorum Dei quidam percurrunt, quidam perambulant, quidam repunt 264.f
Viam mandatorũ Dei si non percurrere possumus, saltem perambulemus, aut vt minimum perrepamus ibidem
Viam latam & facilem in veritate ambulãt boni, viam autem difficilem impii: licet contrarium sentiant mundani 265.d
Victoriam Deus in se confidentibus donat cõtra omnem virtutem inimici 197.c.199.g
Videt Deus omnia 16.e.20.a. 21.b.c.24.f.25.f
Vinum & lac, sapientiam salutarem significãt in scripturis. 14.a.b
Vinum lætificat cor hominis, panis cor confortat 222.a
Virga Dei aliquando pro inflexibili iustitia, aliquando pro Dei verbo, vel aliquãdo pro sceptro regni in scripturis ponitur 4.c.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Virga virtutis quam misit dominus ex Sion, variis modis intelligi potest, vel de humana natura assumpta, vel de verbo prædicationis euangelicæ, vel de sceptro regni. 242.h
Virga domini, est correptio paterna ad emendationem: gladius verò punitio iudiciaria ad condemnationem 192.h
Virga dominus erga filios vtitur, nec diu punitionem virgæ differt: sed gladius contra reprobos tandem producit ibidem
Nota hanc annotationem prolixã & pulchram.
Virgam impiorum dominus nõ relinquit super iustos 242.b
Virilis ætas tempus videtur esse minus vtile ad mortem, secundum communem cursum, quàm tempus pueritiæ aut senectutis: cuius causa pulchrè declaratur 221.b.c
Virtus nomen equiuocum est, ad significandum fortitudinem, vel morálem virtutem 188.d
Virtutes penè vbique exercitus significãt, nõ tamen vbique. 308.c
Visitationem domini in suis donis omnes sentimus 36.g.h
Vita nostra & dispositiones vitæ nostræ omnia ex Dei pendent voluntate 36.h
Vita præsens etiam habet periodum apud dominum 74.c
Vita præsens vana est, & velut in imagine transit ibidem.d
Vitæ præsentis vanitas & instabilitas pulchre describitur psal. 36. per totum. & prolixe 75.c.d
Vitam præsentem contemptibilem faciunt breuitas durationis, & multiplicitas afflictionis 297.f
Vitam potest omni viuenti auferre Deus, si velit manum claudere, aut faciem auertere, & cibum non præbere esurientibus 227.a
Viti fructiferæ cõparatur vxor timens Deũ: & quę illa sit vxor, spiritualiter exponitur 274.h
Vitis appellari potest sensualitas 275.c
Vltio diuina per dentium contritionem significatur 5.c
Vltio diuina manifeste parata ostenditur, vt vel terrore impii ab impietate retrahantur 20.e
Vltio damnationis & pœnæ infernalis super impios, pulchre describitur 290.h
Vltio diuina cõtra dãnatos q̃ sit terribilis, fortis, grauis & importabilis, pulchre notatur 155.a
Vltionis diuinæ grauitas contra iustorum persecutores, per dentiũ confractionem significatur. 5.c. 20.a
Vnguento defluenti à capite Aaron in barbam & oram vestimenti eius, comparatur fraterna charitas. 279.g.280.a
Voluntas bona faciendi legem Dei concomitari debet eius meditationem 1.h
Voluntas bona facit hominem Deo acceptum, non alia temporalia 32.c.77.c
Volũtas facit peccata esse nostra, quæ præter voluntatis consensum sunt aliena 38.d
Voluntarie & ex voluntate confiteri atque sacrificare debemus domino 51.d
Vota quæ in tribulationibus positi emisimus, liberati persoluere debemus 127.a.g
Vt diuersimode accipitur in scripturis, velvt notet finem, vel vt notet solam consecutionem: & quomodo secundum hæc, diuersę scripturæ exponendæ sint 106.g
Ex vtero quõ dicatur Christus ante luciferum genitus, cum secundum æternam generationem pater illum sine matre gignat. 243.e
Ex vtero Dei nulla creatura, quantumuis nobilissima, dici potest genita, sed tantum filius vnigenitus ibidem

Z

Zelus domus paternæ quo modo Christum comederit 136.d.138.f
Zelus quid significet 70.d
Zelare non debent boni impios, vt ob illorum temporalem prosperitatem discedant à iustitia 67.g
Zelus facit iustos contabescere super impiorum malitia. 261.h 287.e

FINIS.

A

ARGVMENTVM in primum psalmum.

PSALMVS hic primus apud Hebræos ἀνεπίγραφος, hoc est, sine titulo legitur, nullius in titulo authoris nomen præferens, neque ullius inscriptionis prænotationem habens, propter quod à plerisque ueluti proœmium sequẽtis libri Psalmorũ æstimari solet, ab eo qui Psalmos in ordinem redegit, præmissum. Virum beatum describit, qui malum fugiens, quæ bona sunt, & Deo placita sectatur, eumq; apta comparatione arbori iuxta fluenta aquarum semper uirenti assimilat. Opponit autem ex aduerso impiorum hominum miseriam & infœlicitatem, quos pulueri utilissimo comparans, cum iustis in resurrectione docet non præmiandos, sed in perditionẽ sempiternam mittendos.

B

PRIMI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Beatus uir qui non abijt in consilio impiorum.*

* *& in uia peccatorũ non stetit.*

* *& in cathedra pestilentiæ non sedit.*

C

2 *Sed in lege domini uoluntas eius.*

* *& in lege eius meditabitur die ac nocte.*

3 *Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum: quod fructum suum dabit in tempore suo.*

D

4 *Et folium eius non defluet:*

* *& omnia quæcũque faciet, prosperabũtur.*

5 *Non sic impij, non sic:*

* *sed tanquam puluis, quem proijcit uentus à facie terræ.*

HOminem illum ego iudico atque sentio beatum nunc quidem spe certa & expectatione indubitata, post verò possessione secura & fruitione sempiterna, qui à malo studiosè declinans, in prauis impiorum consiliis iter suum non posuit, eisque non consensit, & iniquas illorum suggestiones non est sectatus: * & qui ĩ itineribus hominum peccatorum pedem non fixit, inque peccatis & impietatibus illorum nõ quieuit, neque oblectatus fuit in eis: imo si forte aliquãdo contigerit eum in vllam impietatem per humanam fragilitatẽ incidere, mox ab ea decedere satagit ad viam iustitiæ: * Qui denique malũ se & noxium doctorem non exhibuit, ita vt neque verbo neque exẽplo pestiferum aliquid aut noxiũ (siue quantum ad dogmata, siue quantum ad mores) alios docuerit, quemadmodũ hæretici faciunt, & scandalisatores fratrum peruersi. 2 Qui deinde ad id quod bonum est perficiendum anhelans, omne cor suum, desiderium, voluntatem & affectum ponit præceptis dominicis, ex bona voluntate illa fideliter cupiens implere: * Et vt hoc posit, in eis iugi se meditatione exercitat, assidua cõtemplatione & consideratione ea versando in animo, sollicitus semper quomodo Dei legem operibus valeat illi placitis adimplere. 3 Cui autem similem æstimabimus virum huiusmodi, & cui cõparabimus illũ? Similis est arbori plantatæ iuxta riuulos atque fluenta aquarum, quib⁹ incessanter ipsa irrigata atque humectata, radicibus cõtinuum humorẽ attrahentibus, sic fœcũdata fructũ proferet opportuno tempore, postquã floruerit, & fructificandi tempus aduenerit. Simili enim modo vir iustus in legis diuinæ meditatione iugiter sese exercitans, cõtinua irrigatione spiritualis gratiæ & visitationis diuinæ fœcundatus, & modo, dũ tempus est operandi, fructum dabit bonarum operationum, & in tẽpore retributionis fructum accipiet suæ prioris iustitiæ, mercedẽ retributionis æternæ. Roma.6. 4 Permanebit qui talis fuerit, qualem si, prâ descripsimus, ad modũ arboris, cuius folia neque hyeme neque æstate defluunt, in perpetuo virore persistens bonarum operationũ, æque & in prosperis & in aduersis suum semper virorem & internũ ornatum custodiẽs: * Et omnia quæcunque operatus fuerit, Dei adiuuante gratia (quæ nũ quam illum destituet) prospere illi cedent, vt accepta Deo, & ad prosperitatem illi erunt fœlicitatis æternæ, eo quòd diligẽtibus Deum omnia cooperantur in bonum. 5 Impios verò & peruersos homines, qui consiliis impiorum consentientes, in itineribus peccatorum oblectati sunt, Roma.8. & pestiferos se doctores exhibuerunt, nunquid cõparabimus etiam ipsos arboribus virẽtibus? * Nequaquam: sed pulueri ficco & sitiẽti, quẽ præ ariditate & leuitate flatus vẽti, à superficie terræ suo impetu rapit, atque dispergit per aera. Sic enim per omnem modum illi cælestis gratiæ humore destituti, prorsus leues & aridi, nullam habentes stabilitatẽ neque cum cæteris vere fidelibus charitatis compaginationẽ ac solidi-
tatem, omni vento circunferuntur, rapiunturque & agitantur facillime, impulsibus suarum passionum & flatibus dęmoniacarum atque mũda-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iacobi.1. *6 Ideo non resurgũt impij in iudicio:*

** neque peccatores in concilio iustorum.*

Matt. 25. *7 Quoniam nouit dominus uiam iustorum.*

Hiere.29 ** & iter impiorum*

Psalm.6. *peribit.*

Iacobi. 1.

narum suggestionum,in omnẽ partẽ,& in omnia vitia,ad quæ ita sollicitantur,instabiles existentes in omnibus viis suis. 6 Et quoniã in hoc tempore vitam sine Deo duxerunt steriles,& sine operibus bonis,iccir co in nouissimo magni iudicii & generalis examinis die non resurgent ad gloriosam illam beatorum immutationem,ad quem resurgẽt electi: * Neque inuenientur aut recipientur peccatores illi in cõsessu aut beata illa congregatione iustorum,vt eandem cum iustis gloriam recipiãt: sed resuscitabuntur magis à morte temporali ad mortem æternam, cũ diabolo & angelis eius suam portionem accepturi. 7 Dominus enim (qui iudex est idem ipse & testis omnium humanorum actuũ)ipse considerat,attendit,nouit,& approbat opera iustorum,& bonã eorum cõuersationem habet placitam & acceptam. * Impiorum autem hominũ actus & studia nõ nouit dominus,vt approbet aut remuneratione iusto rum remuneret:neque permanebunt ante illum,sed ad perditionẽ sempiternam perducent operatores suos,marcescentque, & peribunt impii in prauis itineribus suis,per quæ ambulauerunt in carne viuentes. E F

ANNOTATIONES IN PRIMVM PSALMVM.

1.Petri.2. NOnnulli fidelium expositorum,Psalmum hunc peculiariter accommodandum putant Christo domino,qui peccatum nullum fecit,& in omnibus patris voluntatem impleuit.Nobis conuenientius videbatur,vt vniuersaliter ad vnumquenque iustorum accommodaretur.Non tamen negamus,quin Christi domino,vt capiti,à quo omnis beatitudo membrorum effluit,peculiari & eximio modo conueniat. Nihilominus tamen & particularibus hominibus, vt Christi membris & sectatoribus,Christoque conformibus,suo modo(licet non secundum eundem perfectionis gradum) recte accommodatur. ¶Versu primo,Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Nota distinctionem & ordinem eorum quæ dicuntur. Aliud enim est abire in consilio impiorum, aliud stare in via peccatorum,aliud sedere in cathedra pestilentiæ.Et primum quidem inter tria hæc videtur minimum, secundum maius,tertium grauissimum: vt sic ordo fiat ab inferiori ad summum malum. Abit enim in consilio impiorum,qui sequitur impiorum consilium, vel qui ambulat in illo,aut viuit secũdum illud. Stat autem in via peccatorum,qui iam delectari in peccatis incipit, & demorari veluti cum oblectatione & confirmatione propositi.Sedet autem in pestilentiæ cathedra, quando non iam solus ipse malum facit,sed aliis insuper author est,& exemplum præbet malefaciendi,siue verbo, siue exemplo alios docens impietatem.Secundum hanc autem expositionem,cathedra pestilentiæ dicitur praua & pestifera doctrina,eo quòd ad docentem cathedra spectat. Qui ergo praua & noxia docet,recte in pestilentiæ cathedra sedere dicitur. Quanquam posset & aliter ista pestilentiæ cathedra intelligi de mente reproba,& in malo obstinata. Qui enim iam pœnitus in malo obfirmati sunt & obstinati,quasi in sede iniquitatis confirmati & constabiliti,recte non iam in consilio impiorum tantum ambulare,neque tantũ stare in via peccatorum,sed in sede iniquitatis & pestilentiæ considere dicuntur. Qui enim sedet in cathedra,quiescit in ea, nec de surgendo cogitat:Sic & qui in peccato obstinatus est,quiescit iam in obstinatione sua,neque de reditu cogitat ad bonum.Nemo autem dubitat, quin hoc nouissimum maius sit præcedentibus.Quapropter ab illo maxime cauendum est,iis qui à beatitudine Dei nõ prorsus fieri volunt alieni.Si(vt sumus homines)consilium impiorum sectari nos aliquando contingat,si cõsentire incipimus prauis(siue dæmonis,siue mundi,siue hominum iniquorum) suggestionibus, curemus quamprimum,vbi aduerterimus fraudem,reuerti ab itineribus prauis,neque stemus in viis peccatorũ, non demoremur,non oblectemur in eis. Denique,etsi ad tempus aliquantũ stare nos contingat in eis, sollicitissime tamen cauendum nobis est à pestilentiæ cathedra, ab infirmorum seductione & scãdalo, siue à mente desperante & obstinata.Contigit aliquando,vt Propheta sanctus Dauid abuisset in consilio impiorum,dum prauas carnis & dæmonis suggestiones sequutus,consentiens adulterii concupiscẽtiæ,cum Bethsabee fecit adulterium:cum deinde in malo proficiens,etiam consilio interfectionis innocentis Vriæ (quod illi Satan indubie ministrabat) assensum & effectũ exhibuit, & forsitã hac ratione in via peccatorum etiam substitit ad tempus aliquantum, dum peccatum dissimulat:& de primo commisso non solum nõ pœnitet,sed aliud etiam crudelius adiicit. Verum vsque ad cathedram pestilentiæ non peruenit:quia mox vbi per Prophetam fuit à domino admonitus,pœnitẽtiam egit, & reuersus est à via iniquitatis,quam ambulare cœperat:neque obstinata mente perseuerauit in impietate,neque excusationes quæsiuit,sed statim peccatum agnouit,dicens,Peccaui domino:sicque per pœnitentiam reę dificauit,quod per peccatum destruxerat,vt in cathedram pestilentiæ non veniret.Atque ita factũ est, vt à beatitudine hac non prorsus exciderit. ¶Versu secundo,Sed in lege domini voluntas eius.Notãdum,quod bono ordine præmittit de voluntate,ac deinde de meditatione. Primum enim necesse est, vt voluntatem bonam habeamus in lege Dei,bonumque affectum,& pium desiderium,siue propositũ implendi omnia quæcunque præceperit lex Dei: vitandique omnia,quæcunque illa prohibuerit. Deinde consequitur,vt eam quam voluntas acceptauit legem Dei,mens assidue meditetur, vt sit voluntati bonæ bona regula ad perficiendum sancta desideria.Sunt enim quidã homines qui intellectu quidem sese strennue exercitant in diuinis eloquiis, meditantur, atque contemplantur assidue in iis quæ Dei sunt:& tamen huius propositæ beatitudinis expertes sunt,quoniã non est in lege domini voluntas G H

2.Reg.11. Ibidem.

2. reg.12.

A eorum,non est in diuinis præceptis eorum beneplacitum,neque affectum bonum habent, neque studium adimplendi illa.Intellectu enim contemplantur in iis quæ Dei sunt,tantum vt loquantur,vel doceant alios,sicque vel verbo vel scripto aucupentur quæstum,aut gloriam:voluntas autem eorum non est in lege domini,sed in desideriis potius carnis aut animæ suæ consequendis aut perficiendis.Quantum autem ad verbum meditari(quod hic ponitur)norandum est,amplius aliquid esse meditari quàm contemplari,aut speculari. Nam meditatio videtur curam quandam & solicitudinem includere, non autem speculatio & contemplatio. Vnde qui dicto modo solo intellectu se exercitant in consideratione præceptorum Dei,nullam habentes curam,nullam solicitudinem,quomodo ea adimpleant,hos recte dixerimus contemplari aut speculari legem Dei:non sic autem in ea meditari. Hanc autem significationis proprietatem aliquanto manifestius est videre in voce Græca μελετήσει,quæ hoc in loco ponitur,& pene vbique vertitur meditari. Quod autem sequiturdie ac nocte,vel simpliciter accipiatur cõ sueto loquendi more,loco semper,siue iugiter,aut assidue. Aut (secundum mysticam intelligentiam) per diem intellige tempus prosperitatis,per noctem tempus aduersitatis. Legem enim domini meditari debemus & in voluntate habere,æque & in prosperis & in aduersis,quemadmodum in beatis viris Iob,atque Tobia exempla habemus nobilissima,& imitatione dignissima,qui nec in aduersis, nec in prosperis,diuinæ legis vnquam fuere immemores. ¶Versu tertio,Et erit tãquam lignum. Quod Iob. Tobias.

B hîc dicitur de viro iusto sub comparatione virentis arboris, idem prolixius & planius aliquanto apud prophetam Hieremiam inuenitur capite decimoseptimo,in hunc modum, Benedictus vir, qui confidit in domino,& erit dominus fiducia eius.Et erit quasi lignum quod trãsplantatur super aquas,quod ad humorem mittit radices suas,& non timebit cum venerit æstus.Et erit folium eius viride,& in tempore siccitatis non erit sollicitum,nec aliquando desinet facere fructum.Potestque hæc Hieremiæ sententia sic accipi,vt propositi loci Psalmorum explanatio. Quod autem dicitur in tempore suo,valet, opportuno tempore, siue dum tempus est fructificandi. Hoc autem est tempus illud,de quo Paulus Apostolus aiebat,Ecce nunc tempus acceptabile,ecce nunc dies salutis. ¶Versu sexto,Ideo non re- Hiere.17. 2.Cor.6.

surgunt impii in iudicio. Videtur contrarium huic versui,quod Apostolus habet decimoquinto capite Epistolæ ad Corinthios,Omnes quidem resurgemus,sed non omnes immutabimur. Nam hoc loco videtur Psalmista asserere, impios non resurrecturos. Verùm iuxta sententiam nulla est contrarietas. Non enim sentit Psalmista,impios in iudicio omnino non resurrecturos à morte corporis. Foret enim hoc manifeste etiam Euangelicæ veritati contrarium, quæ impios docet prodituros de monu- 1.Cor.15.

mentis ad æterna supplicia.Loquitur autem Psalmista de resurrectione iustorum. Et necesse est intelligi præsens dictum de resurrectione ad vitam æternam,quæ est resurrectio iustorum. Hac autem re- Ioan. 5.

C surrectione nequaquam resurgent impii,qui non ad vitam, sed ad mortem æternam resuscitabuntur. Et cum resurgere sit ad vitam redire,vita autem damnatorum mors potius æterna sit quàm vita,consequitur non male,neque falsò secundum hunc intellectum dici posse,quòd non resurgant impii. Non enim vere ad vitam redibunt,sed potius denuo mortificabuntur, cum damnatio mortis non iam animam solam,sed etiam corpus inuadet resuscitatum. Secundum sententiam itaque idem est quod hîc dicitur,Non resurgunt impii:& quod Apostolus dicebat,Non omnes immutabimur, videlicet immutatione ad gloriam. ¶Versu vltimo,Iter impiorum peribit. Iter impiorum periturum,intelligi potest dupliciter.Primo,iuxta modum in elucidatione expositum,quia impii per vias suas malas ad perditionem & interitum sempiternum peruenient: quemadmodum per contrarium dicere possumus, viam iustorum effugere perditionem,& permanere ante dominum, quoniam iusti per viam suam damnationem euadunt,& permanent ante conspectum Dei.Secundum alteram verò sententiam intelligimus,ipsum iter impiorum,quod nunc ambulant,non perduraturum in perpetuum. Iam enim super Iudas.

terram viuunt in deliciis,& luxuriantur in concupiscentiis suis:opprimunt iustos,& seducunt innoxios,conuiuantur,inebriantur,voluptuãtur,diuitias accumulant,honoribus exaltantur, & multa se gloria ornant exterius.Hæc est impiorum via,hæc sunt itinera hominum qui sunt à proposita beatitudi- Iacobi. 1.

D ne alieni. Dominus autem perire faciet vias eorum,neque ambulare eos sinet in perpetuum in itineribus huiusmodi prauitatis suæ:sed emarcescet omnis eorum gloria, & peribunt omnes eorum cogitationes,ac studia vniuersa. Pfal.145.

SECVNDI PSALMI ARGVMENTVM.

CHristum in terris conuersantem nobiscum,insanabili odio principes Iudæorum ad mortem usque nõ destiterunt persequi,quemadmodum Euangelica omnis patefecit historia. Quem deinde in cælos assumptum, inq; patris dextera regnantem, & crudelius & numerosius gentium principes,& totius orbis præfecti addiderunt oppugnare:non ita quidam in semetipso,sed in nomine & membris eius, ita ut Christi nomen & regnum de terra prorsus delere arbitrarentur atque conarentur. Hos ergo utrosque Propheta in spiritu præuidens quod futurum erat, seuera obiurgatione increpat,temeritatisq; ac uanitatis arguit, eorum audaciam detestans, & Dei iudicium aduersus eorum malitiam uenturum proponens. Deinde sub persona Christi (quem introducit de seipso loquentem) de regno eius & principatu super Ecclesiam & omnem populum fidelem, de æterna ipsius à patre processione, de accepto à pa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tre dominio ſuper omnes gentes, dèque poteſtate iudiciaria qua iuſti quidem paſcuntur, peruerſi autem con E
teruntur, ueritatem omnem patefacit. Poſt quæ ſub perſona Chriſti loquentis interpoſita, ipſe ad exhortati-
onem ſe conuertens, monet eos ad pœnitentiam ſeſe conferre, & Chriſtianæ ſe diſciplinæ ſubmittere, ut uen
turam ualeant terribilem iram effugere.

SECVNDI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Quare fremuerunt gentes?*

* *& populi meditati ſunt inania?*

2 *Aſtiterunt reges terræ, & principes cõ uenerunt in unum:*

* *aduerſus dominũ & aduerſus Chriſtũ eius*

3 *Diſrumpamus uincula eorum:*

2.Cor.6. * *& proijciamus à nobis iugum ipſorum.*

4 *Qui habitat in cælis, irridebit eos.*

Prouer.1. * *& dominus ſubſannabit eos.*

5 *Tunc loquetur ad eos in ira ſua:*

* *& in furore ſuo cõturbabit eos.*

Sapien.5. 6 *Ego aũt cõſtitutus ſum rex ab eo ſup Siõ montẽ ſanctum eius:*

* *prædicans præceptum eius.*

Eſaię.61.

7 *Dominus dixit ad me, filius meus es tu: ego hodie genui te.*

8 *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam:*

Roma.8. * *poſſeſſionem tuam terminos terræ.*

Dani. 4. & 7. 9 *Reges eos in uirga ferrea.*

VT quid vos ô deplorandæ infideles nationes cum veſtris regibus atque principibus, contra Chriſtum Dei filium & mundi ſaluatorem per inuidiã & iracundiam fremitis, inſanitis, atque tumultuamini? * Et vos populi omnes infideles, quicũque ſiue ex Iudæis, ſiue ex gentibus in Chriſtum non creditis, quorſum vane meditamini & cogitatis ea, quæ vobis neque poſsibilia ſunt, neque prodeſſe poterunt, Chriſti videlicet gloriam oppugnare, eiúſque nomẽ gloriosum opprimere? 2 Ecce enim imperatores & reges populorum, qui dominantur in terra, conſurrexerunt pariter, & ſe oppoſuerunt in F
fortitudine ſua nomini Chriſti, & principes populorum i poteſtate ſua conuenerunt, ad tractandum pariter & conſulendum iunctis animis atque viribus, quo facilius & citius Chriſti ſanctũ nomen delere poſſent: * aduerſus Deum patrem, & aduerſus Chriſtum benedictum filiũ eius. Nam qui filium odit, odit & patrem: & qui aduerſus filii gloriam agit, agit quoque aduerſus patrem. 3 Nos verò qui in Deum patrem, & in Chriſtum verum filium eius ſine hæſitatione credimus, vincula, nexus, & catenas infidelitatis incredulorum illorum (quibus in ſuis erroribus ſunt compediti) rumpamus atque ſcindamus: * & iugum infidelitatis ipſorum longe proiiciamus à nobis, vt nullo modo iugum ducamus cũ infidelibus iſtis, neque participemus cũ eis, aut ſimiles reddamur in erroribus eorum. 4 Veniet certe, quando cęlorum habitator omnipotẽs Deus (cuius nunc filium miſeri perſequũtur) prolaturus aduerſum eos ſententiam æternæ damnationis, illuſione atque opprobrio ſempiterno G
eos afficiet: * Et is qui eſt omnipotens omniũ dominator, ſubſannatione atque confuſione miſerabili cõfundet eos, ridebitque in interitu inimicorum ſuorum, ſi à ſuis non reſipuerint malis erroribus. 5 In die enim illa, in forma iudicis ad vltionẽ malorũ quaſi iratus apparens, terribilem illam damnationis ſententiã proferet aduerſum eos: * & in illa ſua implacabili ira & irreuocabili ſententia, timore horribili conturbabit eos, in profundũ inferni in momento demergens, quando propter ſubitationẽ inexpectatæ damnationis anguſtiabuntur, & turbabuntur timore horribili. 6 Vox Chriſti. Ego verò, tametſi nunc ab incredulis rebellionẽ & perſequutionem ſuſtineam, ſum tamen verus Deus filius, rex cõſtitutus & verus Meſsias, vnctus à Deo patre meo cęli habitatore, ſuper Eccleſiam ſanctã, populum fideliũ: * conſtitutus (inquam) & deputatus prędicator ac doctor, ad prædicandũ fidelibus, & manifeſtãdum voluntatem patris mei, præcepta eius quæ obſeruari præcepit, & decreta, atque cõſilia eius quę ſuper humano genere implere propoſuit atque per meam prædicationẽ fieri manifeſta: quoniã quidem ſpiritus H
domini ſuper me, eo quòd vnxit me, euãgelizare pauperibus miſit me. 7 Omnipotens pater me verũ ſuum, ac conſubſtantialem & coæqualẽ filiũ agnoſcit, quẽ dicendo vt verbũ ſibi conſubſtantiale gignit, genuítque in æternitate, quæ perpetuũ quoddam eſt hodie, nullã habens præteriti aut futuri ſucceſsionẽ, ſed eſſe ſtabile ſemper habens atque cuſtodiens, neque aliam temporis differentiã admittes. 8 Diſpoſuit quoque ab æterno pater meus poſtulanti mihi ſecundũ humanitatis formã dare populos gentiũ, qui crediturí ſunt nomini meo, in hæreditatem meã ſempiternam: * & ex omnibus finibus totius mundi, in poſſeſsionẽ dare mihi: per fidem illos in Eccleſiam ſanctã congregabo, in populum electum & amabilẽ, in quo regnem & perpetuo inhabitem, veluti primogenitus in multis fratribus. 9 Dixit quoque pater meus, vt regerẽ ac paſcerem populũ hunc meum electum, quaſi rex & paſtor bonus in ſceptro ferreo, i poteſtate & authoritate æterna, neque vnquã mihi auferenda, conſumẽda, aut cõfringẽda (Poteſtas enim mea, poteſtas æterna) quomodo ferrũ nõ facile cõſumi aut cõfringi poteſt: * In omnimo-

A * *& tanquam uas figuli confringes eos.*

10 *Et nunc reges intelligite:*

* *erudimini qui iudicatis terram.*

11 *Seruite domino in* B
timore. * *& exultate ei cum tremore.*

12 *Apprehendite diſciplinam,* * *nequando iraſcatur dominus, & pereatis de uia iuſta.*

13 *Cum exarſerit in breui ira eius:*

* *beati omnes qui con* C
fidunt in eo.

da quoque æquitate, iuſtitia, & iudicio: quoniã virga ferrea flexibilis nõ eſt, neque curuari poteſt. Et quidem quantum ad bonos & infideles, ita paſcam & regam illos. * Cæterum, quod ad incredulos atque peruerſos attinet, dixit pater vt in eadem virga (quam tradidit mihi) iudiciariq; poteſtatis & iuſtitiæ meæ, confringam eos & cõteram per ictum horridæ ſententiæ: quemadmodum vas figuli magno impetu & ſonitu terribili confringitur abſque vlla reſiſtentia. Per ictum virgæ ferreæ, aduerſus quam terreo & fictili vaſculo nulla eſt virtus reſiſtendi. 10 Vox propheræ. Vel nunc tandem ô principes orbis terrarum, qui regnũ de manu Dei tenetis in populis, agnoſcite, & credite in eum quem Deus pa- Actо. 10.
ter regem, dominum, & iudicem conſtituit, poteſtatem habentem om- Matt. 28.
nium, & quæ in cælo, & quæ in terra. * Ponite rudem iſtam atque rebellem mentẽ, & diſciplinam ſuſcipite ſalutaris fidei, vos qui perfecti eſtis & iudices populorũ inhabitantium ſuper terram: ac ſub potẽti eius manu humiliemini, vt exaltari apud illum etiam in futuro mereamini. 11 Ne vltra addatis perſequi ſanctum Chriſti nomen, aut aduerſus eius 1.Petri.5.
gloriam malignari, ſed magis illius vos ſeruituti dedite, eum in timore ſancto & reuerentia debita, vt ſupremum & vniuerſalem omniũ dominatorem adorantes atque colentes. * Et gaudete atque lætamini in eo, quaſi in vero domino ac ſaluatore veſtro, ſalua ſemper debita illi reuerentia, atque honore congruo. 12 Suſcipite diſciplinam atque doctrinã ſanctæ fidei & iuſtitiæ eius: vitęque munditiã (quam verbo docuit ipſe, & exemplo firmauit) amplexamini: ſicque puro corde, & vita mũda adorate illum. * Vt hac ratione effugere poſsitis iram venturam irati iudicis, neque vos ira Dei cõprehendat in nouiſsimo, & amittatis viã rectam, qua peruenitur ad vitam, proiecti extra ſortem iuſtorum in tenebras exteriores. 13 In die illa vltionis & vindictæ, cũ apparuerit implacabilis illa iudicis ira, poſt paululum & quàm æſtimetur citius ventura, * beati inuenientur & cognoſcentur omnes qui vere crediderunt in eũ, quando cæteris omnibus infidelibus & inobedientibus certa & indubitata veniet mortis æternę damnatio, à qua modo per pœnitentiam, donec tempus illud aduenìat, liberari poteſtis in dulcedine gratiæ eius.

ANNOTATIONES IN PSALMVM SECVNDVM.

VErſu primo, Quare fremuerunt gentes. Signum quæſitiuum, quare accipi poteſt vt quærat cauſam, vel finalem, vel efficientem, ſiue mouentem. Iuxta priorem acceptionem, erit ſenſus, Quorſum, ad quid, propter quem finem fremuerunt gentes, &c. quaſi dicat Propheta, Omnino vane & fruſtra conamini, quoniam ad finem veſtrum quem intenditis, id eſt, diuinæ gloriæ oppreſsionem, & Chriſtiani nominis deletionem, peruenire nunquam poteritis. Iuxta alteram verò acceptionẽ, erit ſenſus talis, Quid eſt, quod vos mouet? quæ vos cauſa impellit ad tantã inſaniam, vt aduerſus Deũ & filium eius ita conſurgatis? quaſi dicat, Omnino nulla eſt vobis cauſa tantæ huius commotionis, cũ ipſe Chriſtus dominus verus ſit Dei filius, & rex verus ſuper omnes, cui non ſolum nemo poſsit obſiſtere, ſed omnes etiam reges terrarum ſe debeant ſubiicere, quemadmodum in proſequutione pſalmi euidentius deducit. ¶ Verſu tertio, Diſrumpamus vincula eorum. Complures tertiũ hunc verſum accipiunt vt vocem gentium infidelium, ſe inuicem contra Chriſtum ad perſequutionem nominis Chriſtiani exhortãtium, aſsignantes huiuſmodi ſententiam, Diſrumpamus & ſcindamus vincula & ſeruitutem eorum, id eſt, Dei & Chriſti eius, aut eorum qui Deo & Chriſto ſeruiunt: & iugũ ſeruitutis, ac fi- D
dei Chriſtianæ (cui ſe ipſi ſubmiſerũt) proiiciamus à nobis, non ſuſcipiamus illud, neque ſubdamur illi. Putant enim infideles Iudęi & Gentiles, Chriſti præcepta, & ſanctiſsimam legem eſſe vincula duriſsima Matth.11.
& iugum grauiſsimum, cum ſint iugum ſuaue & onus leue, neque ligent quenquam niſi in dulciſsima libertate: cũ ſint illi ſoli vere liberi, qui his ſalubribus vinculis fuerint bene captiuati. Atque hanc ſententiam indicat paraphraſis Chaldaica, quæ huic verſui præmittit verbum, dicunt, ſubaudiendo principes, aut reges terræ, atque populi infideles. Neque nos eam reiicimus, aut improbamus. In Elucidatione tamen alteram ſequuti ſumus, ſecundum quam hæc vox vt Prophetæ cum ſuis fidelibus accipiatur, qui ſe adhortantur non ducere iugum cum infidelibus: quaſi dicant, Scindamus à nobis vincula illorum infidelium, qui contra Deum & Chriſtum inania ſunt meditati, neque iugum ducamus cum incredulis illis. Cui conſonat illud Apoſtoli, Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quid enim eſt aliud 2.Cor.6.
proiicere iugum infidelium illorum, quàm nolle cum illis iugum ducere? Quemadmodum enim qui cum infidelibus communicant, & eiuſdem infidelitatis ſunt participes, dicuntur ſuſcipere infidelium iugum, & cum eis iugum ducere: ſic per contrarium, qui recuſant eidem ſubiici infidelitati, recte hos dixerimus proiicere iugum infidelium. Videtur autem à boum ſimilitudine ſumpta hæc eloquutio. Boues enim qui pariter iugum ducunt, vinculis & ligamentis quibuſdam ſolent ad cornua combinari: & qui ſic colligati fuerint, neceſſe eſt illos pariter iugum ducere. Qui autem vincula impetu diſrumpunt, quibus colligantur, hi à iugo facile ſe liberant. Atque ita ſane in vnum iugum colligati fue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rant principes sacerdotum & seniores populi, ita postmodum reges & principes populorum in persequutione Christiani nominis pariter colligati videbantur, & simul iugum ducebant vniuersi pene sapientes atque potentes. Nos autem fideles vincula illorum dissoluamus & confringamus, nec patiamur nos eisdem innodari: & sic iugum illorum proiiciamus, vt non cum illis iugum ducamus, sed libertatem fidei vinculis infidelitatis (quibus illi sunt in impietate sua colligati) præeligamus. E

¶ Versu. 4. Qui habitat in cælis, irridebit eos. Ei quod dicitur de irrisione & subsannatione Dei contra impios, respondent verba libri Prouerbiorum, in cuius capite primo Sapientiam audimus elamantem & conquerentem in hæc verba, Despexistis (inquit) omne consilium, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo, cum vobis id quod timebatis aduenerit. Quoniam autem non est hoc ridere, aut subsannare secundum corporalem aspectum accipiendum, quomodo homines per oris certam dispositionem rident, & nasi contractionem, aut corrugationem subsannant, sed secundum mysticam proprietatem: iccirco quid sibi iste risus & subsannatio velint, in consequentibus edocet. Cum irruerit (inquit) repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia, tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinam, & timorem domini non susceperint, nec acquieuerint consilio meo. Hoc enim est ridere, hoc subsannare Dei, in nouissimo non parcere, non flecti misericordia, secundum seueritatem immobilis iustitiæ vindictam referre absque compassionis dolore, eosque confundere, & in erubescentiam mittere: quomodo illi qui rident, aut subsannant, super eos quos rident aut subsannant, nulla afficiuntur compassione misericordiæ, sed absque misericordia confundunt eos & erubescere faciunt. Neque multo aliud est hic risus & subsannatio, quàm in versu sequenti ira & furor. Iratus enim dicitur Deus, quatenus pœnam infert: & furorem in eo imaginamur, quatenus tum erit implacabilis, nullasque excusationes vel recipere volet, vel audire. Tales enim fere videmus homines in ira & furore positos. Quo in loco illud diligenter notandum est, quàm dissimilis erit vox illa, quam tunc contra impios proferet dominus, ab ea qua nunc peccatores suauiter alloquitur, vocans eos ad pœnitentiam. Modo enim in mansuetudine loquitur, quasi pater filiis, sicut pastor bonus errabundis ouibus, quærens peccatores ad pœnitentiam, & infideles ad fidem, sicut gallina sua voce pullos sub alas congregare volens. Tunc verò in ira loquetur, & in furore sententiam pronunciabit conturbantem. Potest tamen ista Dei irrisio etiam aliter more humano intelligi. Solent enim homines irridere & subsannare eos qui magna moliuntur, quæ ipsis sunt impossibilia, & quæ ad effectum perducere non valent. Tunc autem maxime irridentur huiusmodi & subsannantur, cum res ipsa monstrat, eos non potuisse assequi quod sunt moliti: quemadmodum in Euangelica parabola irridendus dicitur & irrisione dignus, qui cœpit ædificare, & non potuit consummare. Ita sane in nouissimo die, cum manifeste patebunt irrita omnia impiorum contra Deum machinamenta, atque consilia eorum omnia dissipata, quibus contra Dei gloriam egerant, deridebuntur & subsannabuntur miseri. Sic & alibi Psalm. 36. de impio bonis machinante mala, dicitur, Dominus autem irridebit eum, quoniam prospicit quòd veniet dies eius: circa quem locum præsentem istam sententiam latius aliquanto inueniet explanatam, cui libebit requirere. ¶ Versu. 6. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion. Per Sion (quod interpretatur specula) intelligitur sancta Ecclesia, quæ etiam mons sanctus Dei dicitur. Mons enim altus est, firmus, & immobilis: Sic Ecclesia per fidei sublimitatem alta est, & per charitatis radicem firma atque immobilis, spiritu quoque sancto inhabitatore est sanctificata, vt sit domus, habitatio, & templum Dei. Cur autem per Sion intelligatur sancta Ecclesia, causa accipi potest, vel ex nominis significatione, vel ex loci electione. Nomen enim (vt diximus) speculam significat, specula verò in alto est. Sic & Ecclesia ratione sublimitatis fidei quasi specula est, in qua, & in cuius fide quisquis residet, contemplatur & videt quæ homines super terram inhabitantes extra Ecclesiam nequaquam valent conspicere, nimirum sanctæ fidei & Euangelicæ veritatis mysteria, quæ ignorant, nec videre valent, quicunque extra hanc speculam consistunt. Secundum loci autem electionem dici potest Ecclesia Sion, quoniam in monte Sion apud populum Iudaicum templum erat, in quo colebatur Deus, quod erat typus & figura illius templi, de quo in alio psalmo scribitur, Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui. id est, Ecclesiæ sanctæ, quam spiritus in templum Deo & Christo consecrauit. ¶ Versu septimo, Ego hodie genui te: Loquitur de generatione æterna, qua pater æternaliter gignit filium, & filius æternaliter gignitur à patre. Hæc autem æternitas significatur per aduerbium temporis, hodie. In æternitate enim neque præteritum est, neque futurum, cum partes non habeat secundum successionem, quarum altera alteram præcedat aut sequatur, sed est æternitas quasi momentum vnum perpetuo consistens. Ad imaginandum nanque æternitatis durationem, oportet intelligere quasi nunc quoddam siue momentum præsens, vnum atque idem & inuariatum, absque fluxu & transitu stabiliter imperpetuum consistens, sine præterito quod defluat, aut sine futuro quod adueniat, sicque velut perpetuum quoddam hodie, neque heri, neque cras habens. Heri autem & cras, successionem manifestam, transitionem & fluxum indicant: quoniam heri iam non est, & cras nondum aduenit. Propter quod, per ipsa nequaquam potest æternitas significari, imò impossibile est vt in æternitate intelligantur. Illud verò notandum, quod aduerbio, hodie, nouo modo iungit Psalmista, non tempus præsens (quod videretur aptius) dicendo, Ego hodie gigno te: sed præteritum, quod minus videtur conuenire, eo quòd præteritum tempus ex suæ significationis proprietate præteritionem signet, quæ in diuina generatione semper existente non habet locum. Intelligendum ergo est iccirco præteritum tempus cum aduerbio præsentis temporis coniungi à Propheta, vt ita significaretur hodie illud, de quo

Prouer. 1.

Ioan. 10.
Matth. 9.
Matt. 23.
Lucæ. 14.

Psal. 36.

Psal. 47.

F

G

H

loquitur, non esse recens hodie, neque iam incipere suam durationem, sed præcessisse (non dico præteriisse) ab æterno. Est enim inter hoc hodie æternum & nostrum hodie temporale, ista diuersitas: q̃ nostrum hodie recens sit, & cum antè nunquam fuerit, iam primum aduenit, mox abiturum vbi cras aduenerit. Atque iccirco nos illi solum præsens accommodamus, cum ad totum hodie respicimus, dicentes, Hodie viuo, hodie sum, hodie gigno: nisi ad partes respiciamus eius diei præsentis, de quo loquitur. Sic enim & præteritum & futurum his considerationibus licebit adducere, vt cum dicimus, Hodie comedi, & hodie dormiam, secundum diuersas huius diei partes. Secundum respectum tamen ad totum, non conuenienter nisi præsens tempus possumus applicare temporali & labili nostro hodie. Illud autem æternum hodie (de quo hic fit mentio) nequaquam recens est, neque iam nouum aduenit, quasi nunquam præcesserit, neque iterum cras vetus erit, neque tum abibit ab vllo fugatus die crastino, neque præterito succedit, neque futurum præcedit, sed antiquum hodie est, quod (quantumuis longam durationem mente comprehenderis) semper erat idem quod nunc est hodie, & quantũuis longã secundũ futurũ durationem cõprehenderis, similiter præstabit idem quod nunc est. Atque ideo illi potest (nulla etiã ad partes diuersas habita consideratione) apte addi tẽpus præteritũ vel futurum. Vnde sicut pater nunc dicit, Ego hodie genui te: ita eadem veritate & congruitate poterit dicere, Ego hodie gignã te. In hac enim æternitate, pater æternus & semper genuit filiũ, & semper gignet filium, & semper gignit filium. Propriissimus tamen de æternitate loquendi modus est, cum per tempus præsens loquimur. Ad significandam nihilominus nostro captui æternitatis durationem, præteritum est conuenientius. Vnde & in alio psalmo de eadem hac generatione loquens idem Propheta, dicit similiter præterito tempore, Ex vtero ante luciferum genui te. Significat enim, ipsam verbi generationem secundum durationem non præteriisse, sed tantum præfuisse: id est, non nouam esse, sed ab æterno præcessisse. Verum hæc forsitan simplicium captum videbuntur excedere: ad propositi tamen loci plenam intelligentiam videbantur necessaria: neque intellectu difficilia erunt iis, qui ex naturalium rerum tractatibus temporis & æternitatis agnouerint differentias. ¶ Versu. 8. Dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Gentes & hæreditatẽ, non pro vno accusatiuo computari debent, per appositoriam constructionem, sed tanquam duo accusatiui ab eodem verbo dabo, secundum vim vehementissimæ transitionis recti: cuiusmodi regimen est cum dicimus, Eligo te regem, consecro te sacerdotem. Estque sensus, Dabo tibi gentes in hæreditatem tuam, vel pro hæreditate tua. hoc est, vt sint hæreditas tua: quemadmodum orationis illius, Eligo te regem. sensus est, Eligo te in regem, siue vt sis rex. Similiter & in sequenti parte dicendum est, Et possessionem tuam terminos terræ. ¶ Versu. 9. Reges eos in virga ferrea. Per virgam istam ferream, præter inflexibilem iustitiam (cuius Elucidatio meminit) recte etiam intelligi poterit sermo Dei viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: quod sicut à Paulo gladius vocatur, imò gladio ancipiti penetrabilius asseritur: ita non inconuenienter virga ferrea (propter suam fortitudinem & virtutem) appellari potest. Apud Hieremiam verò etiam malleus nuncupatur: Nunquid non (inquit) verba mea quasi ignis, & quasi malleus conterens petram? Quòd si malleus petram conterens appellatur sermo Dei, cur non etiam recte ferrea virga nuncupari possit? Hæc autem virga est, qua Christus regit ac pascit bonas oues suas: malas autem vt vas figuli cõfringit, quoniam in verbis oris eius condemnabitur impius. Aut potest etiam hæc secunda pars in bonam partem interpretari, vt de salutari confractione intelligatur, qua videlicet corda dura, immitia, fera, & increbula ipse percutit, confringit, & interficit, vt mansuescant atque emolliscant per pœnitentiam. Huiusmodi enim corda sunt petræ quas conterit ille, de quo diximus: Malleus & ista, quam tunc loquimur, ferrea virga. Forsitan & eadem est, quam volebat Esaias, cum de Messia loqueretur, Percutiet (inquiens) terram virga oris sui. Virga enim hac verbi sui, quæ ex ore ipsius processit, terram percussit, quoniam impiorum corda ictu prædicationis suæ salubriter feriendo, ad fidem & virtutem conuertit. Nonnunquam & pro sceptro ponitur virga, vt Psalmo quadragesimoquarto, Virga directionis, virga regni tui. id est, sceptrum æquitatis, sceptrum regni tui. Atque ita per sceptrum ferreum significatur regnum infrangibile & indeficiens, nempe æternum: quam expositionem in Elucidatione priori loco positam comperies. ¶ Versu vndecimo, Seruite domino in timore. Duo coniungit Psalmista, quæ pariter in nobis erga Deum debent adesse. Exultare enim nos oportet, & gaudere plurimum, atque lætari in bonitate Dei: neque morosus ipse est dominus, vt seruis suis prohibeat gaudere. Imò locis plus mille, per seruos suos Prophetas & Apostolos, atque etiam per os suum lætari monet & gaudere semper. Gaudete (inquit idem ipse) quia nomina vestra scripta sunt in cælis. Debet tamen non esse inepta nostra exultatio, sed cum debita ex intimo cordis affectu reuerentia, omnique grauitate, maturitate, & morum honestate: quod est, cum tremore exultare. Non enim intelligendus est tremor iste secundum seruilem affectum. Tremor enim non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem: quanto magis & tremorem eiusmodi? Significat autem in proposito magnam totius affectus reuerentiam, & attentissimam mentis sollicitudinem atque diligentiam, quam merito in nobis efficere debet consideratio diuinæ maiestatis. De hoc autem timore & tremore Paulus loquitur, cum fideles monet, in metu & tremore suam salutem operari: id est, cum magna sollicitudine, attentione & vigilantia, non remisse, non trepide, vt faciunt quidam. Sed & seipsum apud Corinthios fuisse testatur in multo timore & tremore. Seruis quoque præcipit idem, vt dominis carnalibus seruiant cum timore & tremore, hoc est, cum summa obedientia & reuerentia. Quod si dominis temporalibus præcipiũtur serui cum tremore obedire, quanto magis æterno illi regi regum, & domino omnium dominantium? Neque enim tam seruus aut subditus potest esse infimus quilibet hominum suo temporali domino, quin sit is qui supremus est & glorioßissimus inter filios hominum infinito maiore

Psal. 109

Hebr. 4.
Hiere. 23

Esa. 11.

Psal. 44.

Luc. 10.

1. Ioan. 4

Philip. 2.

1. Corĩ. 2.
Ephes. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

subiectione subditus æterno domino. Recte ergo etiam reges & iudices populorũ seruite illi, vt summo domino, cum timore: & exultate in eius bonitate: sic tamen, vt cum tremore, memores semper vestræ erga illum humilitatis. ¶ Versu vltimo, Cum exarserit in breui ira eius. Posset principium huius versus secundum sententiam non male coniungi cum fine præcedentis, vt sit sensus, Apprehendite disciplinam modo, dum tempus est, nequando experiamini iram domini, & ne pereatis de via iusta tunc, cum exardescet subito ira eius, ne tũc videlicet pereatis de via iusta, ne tunc seperemini à retributione bonorum, cum exardescet, seque manifestabit furor iræ eius. Ac deinde legatur separatim, velut cõclusio totius psalmi, Beati sunt atque erunt vniuersi, qui confidunt in illo. Alterius autem connexionis sententia in Elucidatione expressa est.

TERTII PSALMI ARGVMENTVM.

2.Reg.13 EX titulo (qui tam apud Hebræos, quàm apud Græcos atque Latinos psalmo huic præponitur) manifestum fit, cum à Dauid compositum fuisse in ipsa persequutione quã à filio Absalon sustinuit, siue post peractam persequutionem, & assequutam liberationem. Propter quod, secundum historialem sensum, Dauid ipsi applicari commode posset. Verum quia persequutio ista Dauid à suo filio, figura erat & signum præuium persequutionis, quam Christus dominus à populo suo erat perlaturus (quemadmodum & in cæteris Dauid gestis, Christi mysteria figurari solent) iccirco præcipue est referenda psalmi huius intelligentia ad Christum, in persequutionibus & tribulationibus constitutum, ut sit eius ad patrem sermo, suæ persequutionis grauitatem, & tribulantium acerbitatem primum ueluti per querimoniam proponentis, in spe tamen diuini auxilij seipsum confortantis. Deinde mortis somnum, & subsequuturam ex patris uirtute resurrectionis gloriam, atque inimicorum finalem confusionem & punitionem prædicentis.

TERTII PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me: * multi insurgunt aduersum me.*

2 *Multi dicũt animæ meæ, * nõ est salus ipsi in Deo eius.*

3 *Tu aũt domĩe susceptor meus es, * gloria mea, & exaltãs caput meum.*

4 *Voce mea ad dominũ clamaui: * & exaudiuit me de monte sancto suo.*

5 *Ego dormiui & soporatus sum: * & exurrexi, quia dominus suscepit me.*

6 *Non timebo millia populi circũdantis me * exurge domine, saluũ me fac Deus meus.*

7 *Quoniã tu percussisti oẽs aduersãtes mihi sine causa, * dentes peccatorũ contriuisti.*

Matt. 27 Sapien. 2. Ioan. 10. Apo. 1. Luc. 23. Matt. 27 Heſt. 13 Dan. 4.

Ide pater mi, qui meus es secundum assumptam serui formam dominus, quàm sunt multiplicati persequutores & hostes mei: * multi admodum conspirant atque consurgunt aduersus me in malum, qui me quærunt ad mortem pertrahere. 2 Multi eorum veluti exprobrantes obiiciunt mihi, dicentes, * Non erit tibi salus in Deo tuo, in quo te ais habere fiduciam, neque tuam animam de manibus nostris ipse saluabit, dicentes, Confidit in Deo, liberet eum si vult: videamus, si liberabit eum de manibus nostris. 3 Attamen tu domine pater, susceptor, defensor, protector, & liberator meus es: * tu es qui me glorificabis, & qui me in regnum atque principatum exaltabis, liberatum de manibus eorum. 4 In tribulationibus & persequutionibus constitutus, vocem tam cordis quàm corporis mei ad te in oratione affectu magno leuaui: * & tu exaudisti me clamantem de sublimi throno gloriæ tuæ, in quo resides in magnificentia tua, in medio angelorum tuorum. 5 Increscente & operante aduersantium rabie, iuxta propositum tuæ voluntatis, ô pater æterne, morti me subdidi propria voluntate, mortisque somnum experiri in mea humanitate volui, & tridui spatium in somno illo perdurare, ponens à meipso ad tempus animam meam: * Non permansi tamen in morte, vt cæteri mortuorum: sed à somno illo mortis quantocyus resurrexi ad vitam, potestatem habens resumendi eam quam paulo ante posueram animam meam: & factus sum viuus post paululum, qui fuerã mortuus, idque ex virtute diuinitatis quam à te accepi, quoniam tu pater (in cuius manus spiritum meum commendaueram moriens) resuscitandum suscepisti me, & sustẽtasti atque custodisti, vt in morte nõ permanerem: sed post triduum resuscitasti me, quatenus à te virtutem diuinitatis (secũdum quam surrexi à mortuis) accepi. 6 Etiam si me millia hominũ persequentium per circuitum obsideant, & in circuitu custodiam aut obsidionem constituant, quomodo ex Iudæorum sollicitatione pauci custodes ad sepulchrũ meum vigilabunt, non metuam, neque ob hoc impediar aut cessãbo à resurrectione mea: * tu tantum domine pater, exurge mihi in auxilium: & secũdum decretum consilii tui æterni, à morte (in qua tua permissione ad tẽpus debeo quiescere) me libera, & ad vitam resuscita. Nulla est enim potestas humanarum virũ, quæ tuæ diuinæ potẽtiæ queat resistere, neque est qui tuæ possit resistere voluntati, aut tua consilia facere irrita. 7 Tu es qui omnes aduersarios meos, qui me sine meo merito iniuste afflixerunt, cõdẽnatione feries æterna. * Tu ictu graui iusti iudicii tui, & percussione seuera sententiæ tuæ in maxilla feries eos, ita vt dentes eorũ pariter conterantur atque excutiãtur. * Cõteres quoque, & cõminues inuidiã & malitiosam potestatem eorum, qua me lacerare atque discerpere existimabãt. 8 Ad te pater domine solum spectat saluatio, tuum est saluare, & à te vno salus omnis vera est expectanda: * & super populum tibi fidelẽ, tuisque mandatis obedientem, erit benedictio tua: in præsenti quidem salutaris gratiæ tuæ, in futuro autem sempiternæ gloriæ tuæ: quemadmodum ex aduerso super populum infidelem & rebellem veniet maledictio, in præsenti quidem sterilitatis ab operibus bonis, in futuro damnationis æternæ.

8 *Domini est salus, * & super populum tuũ benedictio tua.*

ANNOTATIONES IN PSALMVM TERTIVM.

NOrandum, quòd licet Psalmum hunc totum Elucidationis iam positę series peculiariter capiti nostro Christo accommodauerit, eamque intelligentiam solã expresserit, potest tamen nihilominus pulchre & cõmode admodũ etiam cuilibet Christi mẽbro, id est, cuilibet viro iusto in tribulatione posito, vox Psalmi huius aptari, vix in vllo variata intelligentia: nisi quòd in versu quinto sonus, & exurrectio paulo aliter debeant intelligi. Fit enim nonnunquam, vt viri iusti, siue grauitate, siue prolixitate persequutionum fracti, veluti torpere incipiant, atque in somnum peccati declinare: quos Deus lucis suæ visitatione, iam cassui propinquos sustentat, & pene iam collapsos benigne erigit, inimicis eorum in fugam conuersis. Huius ergo psalmi apparet ex prædictis triplicem inueniri intellectum: primum quidem de persona Dauid in Absalonis persequutione, quemadmodum indicat titulus: alterum de Christo domino, cuius typum gerebat Dauid: tertium verò, secundum quem cuilibet Christi membro accommodatur, de tribulatione poscenti auxilium, & in domino suam confidentiam bonam exercitanti. Neque verò hæc sensuum diuersitas vllam inducit confusionem, quandoquidem adinuicem cõiuncti sunt, & includuntur alius in alio: secundus quidem in priore, quemadmodum id quod de signo dicitur, spectat simul & ad signatum: tertius autem in secundo, quemadmodum id quod de capite dicitur, pertinet simul & ad membra. ¶ Versu tertio, Gloria mea & exaltans caput meum. Christus siue etiam iustus quilibet, Deum vocat suam gloriam, id est, suum glorificatorem, à quo gloriam sperat & victoriam atque coronam. Exaltare autem caput iusti quomodo dicatur Deus, vide in annotationibus Psalmi. 109. in pertractione versus vltimi, De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. ¶ Versu quarto, Exaudiuit me de monte sancto suo. Mons sanctus Dei, in psalmis atque item sacris aliis scripturis interdum Ecclesiam significat militantem, quomodo in psalmo præcedenti in verbo Christi, Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius. Et in Psalmo. 46, Magnus dominus & laudabilis nimis, in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. Interdum verò Ecclesiam significat triumphantem, & mansionem supernam beatorum, quæ propter altitudinem altissimæ contemplationis & speculationis, secundum quam Deum sancti contuentur facie ad faciem, rectissime mons dicitur: simul & propter inaccessibilitatem & inexpugnabilitatem eius. Vnde dicitur in alio loco, Non accedet ad te malum. Qui enim in montibus habitant, non facile valent expugnari: & quo mons altior fuerit, eo difficilius. Mons autem Dei tam altus est, vt nemo possit ad oppugnandum vel expugnandum appropinquare. Dicitur autem mons iste sanctus, propter singularissimam præsentiam, & inhabitationem firmissimam eius qui sanctificat omnia. Sic in Psalmo decimoquarto, Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Item Psalmo quadragesimosecundo, Emitte lucem tuam & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt & adduxerunt in montẽ sanctum tuum, & in tabernacula tua. ¶ Versu quinto, Ego dormiui & soporatus sum. Ex sacris dominis Iesu verbis in Euangelica historia, simul & ex Apostolorum literis, discimus mortuos dormientes appellari. Vnde de Lazaro ait dominus, Lazarus amicus noster dormit, intendens de mortis corporis. Similiter & Paulus, De dormientibus, inquit, nolo vos ignorare fratres: cum de mortuis loqueretur. Recte ergo hoc in loco per somnum intelligitur ipsa mortis dormitio, & ex consequenti per exurrectionem siue euigilationem à somno, ipsa à morte ad vitam resurrectio. Quod autem Christus ait ideo se exurrexisse, quoniam dominus pater videlicet ipsum suscepisset, id non sic intelligendum est, quasi non propria sua virtute resurrexit Christus. Resurrexit enim per virtutem & potentiam diuinitatis, quæ in eo erat, ipsi patrique communis: non quasi per alienam & extrinsecam virtutem, quemadmodum nos puri homines suo tempore sumus resuscitandi à monumentis: (Ait enim de se ipse Saluator dominus, Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam) sed per ipsam propriam suam virtutem, quam intra se habebat, & qua ipse licet homo factus nunquam destituebatur. Patri tamen asscribit suam resurrectionem, & in hoc & in aliis plerisque locis, quoniam omnia quæ habet, à patre habet: neque habet omnino quicquam filius, nisi per communicationem à patre: ipsamque potentiam omnem & virtutem, quam habet, à patre habet: atque ideo non immerito ad ipsum refert suæ resurrectionis gloriam. Denique manifestum est hîc Christum introduci secundum carnis dispensationem, in forma humilitatis loquentem: propter quod, ad designandum quòd non virtute humana surrexisset, sed diuina, patri suo asscribit resurrectionem. Nisi enim diuinitas humanitati fuisset auxiliata, non potuisset ipsa à somno exurgere. Si verò hunc psalmum totum personæ Dauid applicare quis vellet, hunc necesse esset somnum istum ad tempus aduersitatis & tristitiæ (in quo erat Dauid, donec perduraret Absalonis persequutio) referre: exurrectionem autem siue euigilationem, ad tempus liberationis de angustia. Si verò secundum spiritualem intellectum viro cuilibet iusto aptetur Psalmus, intelligitur ista dormitatio, quædam in virtutis proposito atque profectu remissio, & ad peccatum aliqua

Pſalm. 2. Pſal. 46. 1. Cor. 13 Pſal. 90. Pſal. 14. Pſal. 42. Ioan. 15. 1. Theſ. 4 Ioan. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex parte declinatio:exurrectio autem,in priſtinam diuinæ ſeruitutis alacritatem reparatio, ex benignitate Dei ſuſcipientis iuſtum,vel priuſquam cadat præſeruando, vel poſtquam ceciderit erigendo, ne in lapſu permaneat, & in fouea in quam cecidit non extractus ſuffocetur & computreſcat. Nam in alio Pſalmo dicitur. Niſi quia dominus adiuuit me,paulo minus habitaſſet in inferno anima mea. E

Pſal.93.

¶ Verſu penultimo,Dentes peccatorum contriuiſti. Sumptum videtur ex vulgari conſuetudine loquentium, ad deſignandum grauitatem percuſſionis, qua omnipotentia diuinitatis Chriſti hominis inimicos & percuſſit, & percutiet amplius. Grauius enim ictus eſt maxillæ, cum ex eo dentes vel infringuntur, vel excutiuntur. Atque huic intelligentiæ clare ſatis atque aperte conſonat beati Hieronymi verſio, quæ ſic habet, Quoniam tu percuſiſti omnium inimicorum meorum maxillam, dentes impiorum confregiſti. Cui conſentit etiam Chaldaica tranſlatio, habens in hunc modum, Quoniam tu percuſiſti omnes patronos odii mei ſuper genas eorum,dentes impiorum confregiſti. Eſt autem harum lectionum ſententia, tanquam ſi dicat Propheta, In maxillam inimicos meos percuſiſti:& quidem ictu tam graui,vt etiam dentes,qui in maxillis erant,confregeris atque excuſſeris:id eſt, ictu terribili,nimirum ſententia damnationis æternæ. Aut per dentes confractos,malitioſam eorũ poteſtatem,qua Chriſtum diſcerpere quærebant,ſimpliciter intellige. Vtranque autem intelligentiã ſuppoſita monſtrat Elucidatio.

DE TITVLO HVIVS PSALMI. F

PRimum illud in genere de titulis vniuerſis aduertendum eſt, quòd is cui Pſalmus aſcribitur, ſemper in datiuo caſu ponitur. Vnde in hoc Pſalmo & in cõſequentibus,cũ audis,Pſalmus Dauid,vel pſalmus cantici Dauid,ſemper nomen Dauid in datiuo caſu accipi debet, vt ſit ſenſus, Pſalmus ipſi Dauid. Id quod tam ex Græco quàm Hebræo euadit manifeſtum. Vtrobique enim articulus datiui caſus adiungitur nomini Dauid. In Græco enim dicitur τῷ Δαβίδ, id eſt(vt ita exprimamus) ipſi Dauidi. In Hebræo autẽ nomini Dauid præponitur litera Lamech,quæ ſolet eſſe articulus datiui caſus,quemadmodum He genitiui. Neque verò myſterio vacare putamus,quod authoris ipſius nomen caſu datiuo præpoſitum ſit, cum tamen videatur magis caſus genitiuus ad authorem competere. Opus enim dicimus illius,qui author eſt eius. Præponitur tamen pſalmis authoris nomen caſu datiuo,ad ſignificandum(vt equidem arbitror)alium eſſe authorem præter canentem Dauid, ipſo magis præcipuum, qui ſubticetur, & cui præcipuus locus in genitiuo caſu defertur, nempe ſpiritum do-
Pſal. 44. mini interius dictantem & interius illuminantem,ipſiſque Dauid pſalmos reuelantem,quemadmodum quodam in loco idem ipſe apertum perhibet teſtimonium, linguam ſuam ſcribæ velociter ſcribentis calamum appellans,videlicet ſpiritus ſancti velocem & efficacem motionem deſignans. Huic itaque ſcribæ deferens humilis & ſimplex puer domini Dauid, & tanquam primo authori primum locum concedens,ſe quaſi inſtrumentum & quaſi illuminatum atque edoctum à Deo caſu datiuo deſignat, dicens, Pſalmus ipſi Dauid, acſi diceret, Pſalmus ipſi Dauid reuelatus aut datus, quem videlicet Pſalmum docuit illum ſummus artifex ſpiritus Dei,qui per Dauid Pſalmos canebat. Atque iſtud quidem hoc in loco ſemel admonitum,aduertendum eſt & attendendum diligenter per vniuerſum
Pſalm.3. Pſalmorum librum,ne eadem opus ſit fruſtra ſæpius iterare. ¶ Demum (quod ad hunc titulum in
Pſal.28. ſpeciali attinet)aduertendum eſt,quòd frequenter contingit pſalmo alicui præponi titulum qui ſpe-
Pſal.29. ctat ad hiſtoriam, quemadmodum hic dicitur, Pſalmus Dauid, cum fugeret à facie Abſalon filii ſui.
Pſal.51. Alibi,Pſalmus Dauid in conſummatione tabernaculi. Itẽ,Pſalmus Dauid,in dedicatione domus Da-
Pſal.33. uid. Item,Pſalmus Dauid,cum venit Doech Idumæus,& annũciauit Saul,& dixit,Venit Dauid in domum Abimelech. Item,Pſalmus Dauid, cum immutauit vultum ſuum coram Abimelech, & dimiſit eũ,& abiit. In his tamen pſalmis quibus tales præponuntur tituli, non eſt neceſſe, imo neque conueniens,vt huiuſmodi hiſtoriale factum accipiatur vniuerſaliter, quaſi materia pſalmi, ſiue vt pſalmi ipſius intelligentia ad hiſtoriam talem accommodetur. Nam in Pſalmo. 33. (cui vltimus ille titulus de vultus immutatione præponitur etiam apud Hebræos)ne verbum quidem auditur de huiuſmodi facto particulari hiſtoriæ, quod in titulo præmittitur. Sed plerunque titulus vel tempus tantum H
deſignat,quo facta eſt Prophetæ reuelatio pſalmi huius aut illius, vel occaſionem decantandi ſiue deſcribendi eum. Valde enim ſteriles redderet Pſalmos, qui ſemper ex titulo haurire vellet ſolidam eorum intelligentiam. Quemadmodum in pſalmo propoſito, qui illud, Ego dormiui & ſoporatus ſum & exurrexi, intelligeret de humiliatione ac ſubſequenti liberatione Dauidis, vere ſterilem & nimis inamœnum efficeret ſenſum. Similiter pſalmus. 28. cui (vt diximus) præmittitur titulus, in conſummatione tabernaculi,ſi ad literam illi dedicationi materialis tabernaculi applicetur, ſterilem & prorſus ieiunam habebit interpretationem, cum ſit alioqui Pſalmus adipe myſteriorum noui teſtamenti pinguiſſimus & delicatiſſimus. Quod ſi roges, quid ergo in titulo hiſtoria præmittitur, ſi ad hiſtoriam non debet accommodari interpretatio Pſalmi qui ſubſequitur? Iam diximus ſatis eſſe, ſi tantum vel tempus vel occaſionem Pſalmum decantandi titulus indicet. Pro cuius rei intelligentia diligenter attendenda eſt illa Pauli ſententia,qua dicit in fidelibus abundare conſolationes, iuxta tri-
2.Cor.1. bulationum abundantiam. Sicut (inquit) abundant paſsiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. Quod Pſalmiſta noſter aliis verbis, ſecundum eandem tamen ſententiam ita expreſsit, confitens domino, & dicens, Secundum multitudinem dolorum in corde meo,
Pſal.53. conſolationes tuæ lærificauerunt animam meam. Ex quo apparet, Prophetam in magnis tribulationibus & anguſtiis poſitum,quanto magis affligebatur exterius,tanto magis percepiſſe interiorẽ à Deo illuminationẽ,in qua ſeipſum ſecũdũ ſpiritũ poſſet abunde cõſolari. Vnde arbitror fieri potuiſſe, imò

verisimile eſt & pene clarum ac certum ita fuiſſe, quod Dauidi in anguſtiis exterioribus & afflictionibus poſito, in ſpiritu demonſtrata eſt & reuelata illa poſt ventura perſequutio & afflictio, quam Chriſtus dominus præter omne meritum erat perlaturus ab inimicis: vt ſic in oſtenſa domini ventura tribulatione, ſeruus in ſua præſenti afflictione inueniret conſolationem: vt hoc iam Dauidi ſpiritus diceret,quod multo poſt ipſe dominus in carne ſuis diſcipulis ore proprio dicturus erat, Non eſt ſeruus maior domino ſuo: Si me perſequuti ſunt, & vos perſequentur. Sic enim & ſpiritus dicebat in corde Dauid, Ecce dominum perſequentur impii & infideles ſerui: tu ergo ne grauate feras,ſi te affligant iniqui. Atque hoc pacto conuenienter valde dici poteſt,quòd cum à filio ſuo Dauid perſequutionem ſuſtineret, indubie grauiſsimam, & ad tolerandum moleſtiſsimam (Tanto enim grauius eſt homini quod infligitur malum,quanto eum qui infligit minus æquum eſt hoc agere)ipſe autem ſummam coram Deo humilitatem exhiberet, de ciuitate regia miſerabiliter cum vniuerſa domo
pedibus ſuis egrediens, cliuum oliuarum aſcendens, nudis pedibus incedens, cum fletu & operto capite, maledictionem quoque Semei patienter ferens, & vlciſci volentes prohibens, aliaque his ſimilia plura corã domino humilitatis intimæ teſtimonia demonſtrans:quod in hac (inquam) tanta humilitate illi reuelatum fuerit ad ſuam conſolationem,quanta Chriſtus dominus in mundum venturus eſſet à populo ſuo,à filiis ſuis,ſed malis filiis paſſurus,& quomodo poſt paſsionem foret glorificandus.
B Atque hac illuminatione,velut ſuorum malorum omnium oblitus, totus in contemplationem perſequutionis Chriſti abreptus, quaſi ex perſona Chriſti ſic inimicis circundati,& per reſurrectionem liberandi in vocem Pſalmi prorupit,ſicque abunde magnam in ſua afflictione conſolationem inuenit, intelligens & ſe ſimiliter poſt perſequutionem inuenturum requiem. Atque ita quidem patet quod diximus,perſequutionem Abſalonis tempus fuiſſe,atque etiam occaſionem componendi propoſiti Pſalmi,non autem ipſius præcipuam materiam. Forſitan autem hæc & aliis pluribus in locis,vbi vſus venerit,admonebimus,& plurium exemplorum declaratiõe faciemus manifeſtius, ſi nos magnus dominus ſua illuſtratione dignabitur,& vita.

1.Reg.15
1.Reg.16

QVARTI PSALMI ARGVMENTVM.

IN hoc pſalmo,Propheta ubi eum,quam à Deo ipſe expertus fuerat exauditionis facilitatem, præmiſit, mox ad increpationem uerba conuertit,quòd homines,rationales creaturæ,ſuæ nobilitatis obliti, tam ſillimo ac benigniſsimo domino prætermiſſo,peccatis ſe turpiter ſubdant, & carnis ac mundi deſyderijs ignominioſe inhæreant. Quibus deinde ſi à uanitate conuerti uelint,aduocatum monſtrat,per quem propitiationem ſibi ualeant comparare: ſimul & modum quo ad illum conuerti debeant(per iram aduerſus uitia præterita,declinationem à malis,& operationem iuſtitiæ)ut ſecure in eo ſperare ualeant,luculẽter ma
C *nifeſtans. Vbi inſipientium hominum obiectioni reſpondens,naturalis luminis meminit,atque etiam ſpiritua lis illumInationis,unde nobis boni eſt indicium,& lætitia uenit in cordibus fidelium. Deinde per ſpiritusiluminationem quæ tempore gratiæ uentura bona erant præuidens,& præcipue fidelis populi futuram multiplicationem atque profectum,& ſacramentorum legis nouæ fœcunditatem,ea gaudenter in exultatione ſpiritus. futura quaſi præterita(iuxta morem Prophetarum)prænunciat: et in eis quæ præuidebat nõ hæſitans fide,ſe pariter cum uenturis adiungens,in pace ſecurus uult et gaudens requieſcere: credens unà cum nouo illo populo pariter uidere bona domini in terra uiuentium,propter ſpem certam et ſecuram expectationem eorum, quæ ſpiritu illuminante ſibi fuerant præmonſtrata.*

QVARTI PSALMI ELVCIDATIO.

*I Cũ inuocarem exaudiuit me deus iuſtitiæ meæ: * in tribulatio-*
D *ne dilataſti mihi.*
2 Miſerere mei, & exaudi orationẽ meã.
3 Filij hominũ,uſquequo graui corde?
** ut quid diligitis uanitatẽ,& quæritis mẽdacium?*

4 Et ſcitote quoniam mirificauit do-

VM ex debito cordis affectu elamarẽ in oratione mea ad dominum,non abiecit orationem meam Deus,author ipſe,cõſyderator,& remunerator iuſtitiæ meæ: * In tribulationibus & anguſtiis inuocatus,latitudinẽ ſpiritualis cõſolatiõis & gaudii interioris donauit mihi. 2 Atque iccirco cæleſtem ſæpius benignitatẽ expertus,iterũ clamare nõ deſino,quoties vlla mihi tribulatio obuenerit. Miſericordiã tuã demonſtra mihi domine,& exaudi me tibi in ſpiritu humili ſupplicantem. 3 Vos verò filii hominũ,ex hominibus rationalibus homines rationales progeniti,quos ſic ad imaginẽ ſuã Deus nobiles & glorioſos condidit,quouſque vos tandem ſecundũ affectum cordis onerati permanebitis peccatorũ mole,atque terrenarum concupiſcentiarũ pondere,ſemper in ima iſta reſpiciẽtes? * Et propter quid (quæſo)cor apponitis vanitatibus,& ex affectu ſectamini mendacium? Eccle.1.
hoc eſt,ea quæ carnis ſunt & mundi,quæ reuera nihil aliud quàm vanitas ſunt & mendacium:in quibus nihil eſt veræ ac ſolidæ bonitatis, & Rom. 6.
quæ ſuos ſectatores miſere decipiunt,pro fœlicitate quam promittũt, æternæ mortis ſtipendia adducẽtes. Nequaquam profecto hoc decens aut iuſtum eſt, aut etiã expediens,vt rationalis creatura,quã deus ſic nobilem creauit,ipſa ſe vanitati atque mẽdacio vltro ſubdat,atque ĩ ſeruire cupiãt,oſtendã eis,quis ſit qui illos poſsit leuare ſuis oneribus. Illud

Universidad de Deusto
Biblioteca

minus ſanctũ ſuum.

Ioan.3.

1. Ioan.2. Roma 5. Hebr. 9. Ioan.14. Matt.11. * *dominus exaudiet me cum clamauero ad eum.* ſ *Iraſcimini,*

* *& nolite peccare: * quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini.*

6 Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ,

* *& ſpate in domino:*

Roma.8. * *multi dicũt quis oſtendit nobis bona?*

Eccle.1. *7 Signatum eſt ſuper nos lumẽ uultus tui domine,*

* *dediſti lætitiam in corde meo.*

1.Ioan.1. Ioan.16. *8 A fructu frumẽti, uini & olei ſui multiplicati ſunt.*

9 In pace in idipſum dormiã & requieſcã.

10 Quoniã tu domine ſingulariter in ſpe cõſtituiſti me.

enim in primis ſciendum & fideliter attendendũ eſt,quòd pater omnipotens Chriſtum dominũ(quẽ ab initio conceptus ſui ſanctitate,miſericordia,& omnibus gratiis impleuit non ad menſuram,mirabilem fecit,mirifice exaltauit in cõſpectu ſuo,& mirabilẽ demõſtrauit in cõſpectu omnium credentiũ,tanquam aduocatũ noſtrum & propitiatorem, per quem nobis datus eſt ad patrẽ acceſſus,quíque mirabiliter à peccatoribus ſegregatus imperpetuum aſsiſtit vultui Dei pro nobis. * Deus pater oĩpotens exaudiet nos,quotienſcunque ad illũ clamauerimus:ita vt ſi quid patrem petierimus in nomine eius,hoc ipſe faciat nobis: ad quẽ accedẽtes,ab omni onere & põdere liberi(iuxta promiſſum eius) reficiemur. ſ Si verò modũ requiritis quo ad illum à vanitate redire oporteat,en primũ vobis dolor ira & indignatio ſancta aſſumi debet, per quæ peccatis præteritis,imò vobiſipſis(vt ſerui fuiſtis peccati)indignari debetis,vt illa quæ prius turpiter amaſtis,& cõcupiuiſtis nequiter,iã pœnitẽtes ſalubriter deteſtemini:* ac deinde,ne vltra peccetis firmo propoſito ſtatuendũ,atque diligenti obſeruatiõe eſt cauẽdũ: ne ea quæ ſemel defleta ſunt per pœnitẽtiã,per cõcupiſcẽtiã iterũ cõmittantur. * Cæterum,ſi quæ occurrãt aut exoriri cœperint per cogitationes in cordibus veſtris mala deſideria,vel ex ſuggeſtione exterioris dæmonis,mũdi,aut carnis,vel ex memoriæ volubilitate & affectus inſtabilitate,& ſi quæ huiuſmodi intus in animos veſtros forte ſe ingerant, nolite oblectari in eis,vt nõ noceãt,ſed cõpũgimini, & dolore voſipſos affligite ꝓ illis,vt ſic dũ oblata reſpuitis,etiã glorioſior fiat ex eis corona veſtra. 6 Neque verò ſat fuerit ad pfectã cõuerſionẽ,præterita peccata plãgere,& ab eis caute declinare:ſed ſtudioſum ſi:p bonũ opari oportet,& Deo offerre iuſtũ ſacrificiũ,& debitũ bonarũ actionũ,in operãdo ea quæ diuinæ ſunt volũtatis.Nullũ eſt enim ſacrificiũ tã à nobis Deo debitum,q̃ vt vitam iuxta eius voluntatẽ ducamus.Hæc verò vbi adfuerint(nempe de peccatis præteritis dolere,à malis actibus ceſſare,& operib° Deo placitis inſiſtere) * ſpẽ firmã habete in domino.Sic enim vt oportet ſperãtes in eo non cõfundemini, ſed ab omnibus malis ipſe vos faciet ſaluos. * Neque mouere quẽquã debẽt voces hominũ ſtultorũ atque carnaliũ(quorũ bonus ſemper, imò infinitus eſt numerus) dicentiũ,Vnde ſcire poterimus quæ vt bona ſectanda, quæve vt mala ex aduerſo fugiẽda,aut quis eſt qui nobis in oĩbus noſtris actionibus (quæ ſunt infinitæ)hæc demõſtret? 7 Ecce enim inditũ eſt & impreſſum nobis ratiõalibus creaturis naturale lumẽ,quod à facie Dei.i.ab illo increato infinito & ineſtimabili lumĩe,veluti quẽdã particula & quę dã participatio illius immẽſi luminis,in apice mẽtali & vi animę ſuprema deſuper immiſſum,Deo nos aſsimilat,& Dei imagine veluti conſignat:in quo lumine,naturaliter ea quæ bona ſunt & ſectãda, quæve ex oppoſito mala & fugiẽda cognoſcimus. * Inſup & lumẽ ſpũs tui ſancti,de cõſpectu diuinitatis tuę demittis in corda fideliũ,p quẽ inſculpitur in nobis,& veluti ſignatur atque imprimitur ſpũalis regeneratiõis imago,qui ſua nos interna vnctiõe oẽm docet tã de credẽdis,q̃ de agẽdis veritatẽ:* Et in horũ vtroque lętari me & exultare feciſti ĩ gaudio interiori ſpũs mei.Ex vtroque enim gaudiũ viri iuſti cõſcientiæ, cũ ſic duplici ratiõe munitur,atque ſecura redditur. 8 Et ô beata illa vẽtura tẽpora,ô fœlicia poſterorũ ſæcula,quãdo à fœcunditate ſacramẽtorum nouæ legis(quorũ præcipuũ in frumẽto & vino per cõſecrationẽ conficietur,atque alia quędã in vnctiõe ſacrati olei)multiplicabũtur atque augmentũ ſumẽt,tã gratia & merito q̃ numero, fideles in Deũ patrem & Chriſtũ filiũ eius credẽtes. 9 Mihi verò tametſi nondũ detur videre fœlicia hæc tẽpora,fidei tamẽ cõmunione cũ illis vẽturis generationibus meipſum ſpiritu coniungens,in pace ſimul cum eis obdormiam ſecurus,& in ſpe eadem pariter cum illis per mortis diſſolutionem ingrediar in requiem dormitionis meæ,eadem cũ illis beatæ reſurrectionis præmia certiſsime expectãs. 10 Quoniã tu domine per illuminationẽ iſtam tuã tam benignam de venturis Eccleſiæ tuæ bonis, in ſpe bona,ſingulari,& peculiari quodam modo ſecurum me conſtituiſti.

ANNOTATIONES IN PSALMVM QVARTVM.

2.Corí.1. VErſu primo; In tribulatione dilataſti mihi: poteſt,dilataſti, intelligi pro, latitudinem dediſti, in conſolatione videlicet interna, quam præbuiſti inuocatus in tribulationibus. Cui conſonat verbum Apoſtoli,dicentis,Sicut abundant paſsiones Chriſti in nobis, ſic & per Chriſtum

A abundat conſolatio noſtra:& ſi fuerimus ſocii paſsionum, erimus & conſolationum. Dum enim foris tribulatio corpus premit,intus per gaudium ſpiritus dilatatur.Propter quod idem Apoſt. hanc latitudinem probe expertus,In omnibus (inquiebat quodam loco glorians in afflictionibus) tribulationem patimur,ſed non anguſtiamur. Et iterum, Licet is qui foris eſt noſter homo corrumpatur,tamen is qui intus eſt renouatur de die in diem. Si verò malit quis accipere verbum dilataſti, ſecundum proprietatem ſuæ ſignificationis, vt ſonet latum facere,ſubaudiat accuſatiuum præcordia,vel cor, vel ſpiritum,vel conſolationem,aut aliud huiuſmodi:vt ſit ſenſus, Dilataſti mihi cor,aut præcordia, aut ſpiritum meum.In conſolatione enim & gaudio interiori ſpiritus intra ſeſe dilatatur, quemadmodum triſtitia conſtringitur & coanguſtatur. Aut dilataſti conſolationem, id eſt,latam mihi feciſti conſolationem. Forſitan autem hæc latitudo, de qua modo loquitur, eadem illa de qua & in aliis aliquot locis meminimus fieri ſermonem.Veluti Pſalmo. 17.Eduxit me in latitudinem.Et Pſalm. 118. Et ambulabam in latitudine.Et iterum,Viam mandatorum tuorum cucurri,cum dilataſti cor meum.Lectio autem Romana habet accuſatiuum pro datiuo.In tribulatione (inquit) dilataſti me. Et hæc lectio eandem habet cum ſupradictis ſententiam.Quid eſt enim innocantem dilatare,niſi inuocanti dare latitudinem,ipſumque in latitudine conſtituere? ¶ Verſu tertio, Vt quid diligitis vanitatem,& quæritis mendacium? Per vanitates & mendacia recte in Elucidatione intelliguntur ea quæ mundi ſunt & car-

B nis.id eſt,deliciæ & temporalia bona, & malorum concupiſcentiarum adimpletio: quæ nihil ſunt niſi vanitas & mendacium.Vnde & in Pſalmo. 39. ſimiliter de his dicitur,quòd beatus eſt homo ille, qui non reſpexit in vanitates & inſanias falſas. Poſſent nihilominus idola hîc intelligi vanitates & mendacia quæ reuera vaniſsima ſunt:cum dii habeantur, nihil tamen ſint minus, & mentiuntur ſuis cultoribus,eosque miſere decipiunt,pro ſalute æternam damnationem ipſis ſuperinducentes.Atque ita commode ſubſequitur in ſequenti verſu demonſtratio eius,qui vere diligi & requiri debet vt colatur, ſcilicet Chriſti Dei patris filii,qui non mentitur ſuis cultoribus, cum omnes clamantes exaudiat:quem relictis omnibus vanis idolis,iuſtum eſt vt verum Deum requirere & colere.Poteſt autem hic verſus legi,vel tanquam increpatoria interrogatio cum vehementia indignationis, vel quaſi per querimoniam cum ſuauitate compaſsionis.Neque omnino diſſonat vox iſta Prophetæ increpatoria, ab illa ſuauiſsima Chriſti exhortatione,ſecundum quam in Euangelio vniuerſis clamitat,dicẽs, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis,& ego reficiam vos. Tanquam ſi dicat, Quare curritis poſt vanitates, & mendacia diligitis, quæ nihil aliud q̃ grauiſsimum onus adferre poſſunt conſcientiis veſtris?Ad me potius accedite,meque diligite,deponentes omne mendacium & omne pondus ſæcularis vanitatis, vt in me reficiamini,& alleuientur corda veſtra. ¶ Verſu. 4.Et ſcitote quoniam mirificauit dominus ſan-

C ctum ſuum. Præter continuationem huius verſus cum præcedenti illa quæ in Elucidatione poſita eſt, poteſt aſsignari & alia nõ incommodior,in hunc modum,Nequaquam ô homines diligatis vanitatem, aut quæratis mendacium:Scitote enim, quoniam ille qui eſt veritas,ipſe ſanctus ſanctorũ Chriſtus dominus,potius toto eſt corde diligendus & requirendus atque colendus à vobis:quem Deus pater mirificauit,mirabilemque fecit,& ſuper omnia exaltauit,vt ipſe ab omnibus diligatur & colatur, qui ſolus potens eſt exaudire omnes ad ſe clamantes,& præſtare omnibus quæcunque poſtulauerint. Quod autem in ſecunda parte dicitur,Dominus exaudiet me cum clamauero ad eum,tametſi ſub prima perſona dicatur,intelligitur tamen ſecundum generalitatem,ac ſi diceretur, Dominus exaudiet omnem eũ qui clamauerit ad illum. Eſt enim hoc frequens,cum quis vniuerſalem vel indifferentem velit facere enunciationem,vt de ſua ipſius perſona loquatur ſingulariter. Vt cum dico, Si bene fecero,reddet mihi Deus mercedem bonam:ſin male,malam:ſub prima perſona loquendo,indico, quid omnibus vniuerſaliter ſit Deus bonis atque malis præmii largiturus. ¶ Verſu quinto,Iraſcimini & nolite peccare. Hunc paſſum nonnulli ad moderationem iræ referunt,ſic eum exponentes,Si iraſcimini,vel ſi iraſci cõ

D tigerit,cauete,ne peccatum fiat ira. id eſt,ne modum excedat, vt non mora nimia aut exceſſus furoris tranſeat in peccatum mortis,vt fere idem ſit quod quodam in loco ſcribit Apoſtolus, Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Verùm hæc expoſitio non ſatis videtur concordare conſequentibus atque præcedentibus. Propter quod longe aliam ſententiam ſequitur Elucidatio. Secundum quam diligenter attendendus eſt ordo qui in duobus his verſibus,id eſt,hoc præſenti atque proxime precedenti,deſcribitur:ſecundum quem conuerti debemus ad dominum,& illum requirere. Primũ enim iraſci oportet vitæ priſtinæ,deinde ne vltra addamus,diligenter attendere,inſuper exurgentes malos motus (ſiue ex conſuetudine malæ vitæ priſtinæ,ſiue ex carnis prauitate)comprimere, & per compunctionem extinguere,vt non iterum excrefcant per conſenſum,ſi permittantur libere exurgere, & abſque repreſſione proficere.Hinc verò diligenter operari oportet bonitatem, vt vera & perfecta comprobetur pœnitentia.Amor enim & deſyderium virtutis,ſi operari renuit, neque verus amor neque verum deſyderium eſt.Operantes autem bonum,cauere debent ne in ſemetipſis fidant.aut propriis viribus(quaſi iã aliquid cœperint eſſe,cum nihil ſint)ſed ſpem totam habeãt in domino, ſine quo prorſus nihil poſſunt efficere,& ex quo omnis eſt eorum in bonum ſufficientia.Vbi verò ſic prædicto & ordinato modo ad dominum ſe conuerterint,ſperent in eo fidenter,de ſua ſalute ſecuri:quoniam non illos confundet ſpes ſua.Cum verò conſequenter ſubiungitur,Multi dicunt quis oſtendit nobis bona? obiectio ponitur hominum carnalium, ac deinde verſu ſequenti eiuſdem obiectionis ſolutio, quemadmodum in Elucidatione euidenter exponitur. ¶ Verſu octauo, A fructu frumenti,vini,& olei ſui. Nonnulli hunc verſum de malorum proſperitate exponunt, referentes ſermonem ad illos multos, de quibus in verſu ſexto mentio fiebat, qui increduli & murmuratores dicunt fidelibus, Quis oſtendit nobis bona?hos dicunt multiplicari,id eſt,ditari in fructu frumenti,vini, & olei:id eſt,per abundantiam rerum tempo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ralium. In his enim tribus frumento, vino & oleo, omnium rerum temporalium abundantiam intelligunt. Hanc expositionem qui clarius volet ac plenius cognoscere, videat commentarium sancti patris E
Augusti. Augustini, qui eam late prosequitur. Nostra enim Elucidatio, propter connexionem commodiorem, nequaquam istam expositionem prosequitur, sed mystica intelligentia de sacramentis loquitur nouæ legis, quę per fructum frumenti, vini, & olei intelliguntur, ratione quæ inibi exprimitur. Iuxta quam intelligentiam illud etiam conuenientissime videtur accipi, quod populo misericordiam consequuto per
Ioel.2. pœnitentiã prædixit Ioel Propheta: Zelatus est (inquit) dominus super terram, & pepercit populo suo. Et respondit dominus, & dixit populo suo, Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini in eis, & non dabo vos vltra opprobrium in gentibus. Nam quòd hæc ad nouæ legis beneficia & gratiæ tempus pertineant, consequentia manifestius demonstrant, quæ de diaboli eiectione &
Acto.2. condemnatione, de deserti gentium fructificatione, de Christo doctore iustitiæ, eiusque prædicatione, euidenter satis faciunt mentionem, ac deinde etiam de spiritus sancti effusione Prophetia subnectitur, quam sine hæsitatione Petrus Apostolus in Actis Apostolorum populum Iudæorum alloquens, ad tẽpus nouæ legis asserit pertinere. Iuxta hanc item nostram interpretationem, venerabilis Ecclesię doctor
Thomas Aquinas. Thomas Aquinas, in officio sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti, præsentem versiculum accommodat, in Antiphona quam huic Psalmo præcinendam præmittit. Antiphona autem huiusmodi est, A fructu F
frumenti & vini multiplicati fideles, in pace Christi requiescunt. Quod autem oleũ omiserit, nihil moueat: quoniam ad Eucharistiæ sacramentum (quod ille laudabat) nõ attinet. ¶ Versu penultimo, In pace in idipsum dormiam. Nota, quòd prisci illi Patriarchæ atque Prophetæ, qui longe ante Christi aduentum præcesserunt per multa secula, quibus non est datum videre ea quæ oculi nostri viderunt, atque etiamnum vident in tempore hoc gratiæ & nouæ legis, fuerunt tamen illuminati à Deo de venturis illis nouæ legis mysteriis, per quæ futura erat salus & redemptio generis humani, & gratia copiosa credentibus conferenda, cum abundantia spiritualium bonorum: sicque ea quæ in tempore nouæ le-
Hebr.11. gis futura erant, per fidem velut à longe aspicientes, in pace quieuerunt: quemadmodum de Abraham Isaac & Iacob ait Paulus, quòd iuxta fidem omnes defuncti sunt, non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes, & salutãtes. Quieuerunt autem in pace, iuncti per fidem & spem pariter cum illis suis posteris venturis in tempore gratiæ: id est, nobiscum, qui ea quæ illi vt ventura credebant, nunc credimus & confitemur impleta. Et quemadmodum nos in fide securi quiescimus (domino vocante) in spe eius quæ iam impleta est redemptionis humanæ: ita & isti in pace pariter nobiscum quiescebant
Gen.49. securi, propter fidem & spem eorum quæ certissimo ventura & suo tempore implenda credebant. Vnde Patriarcha Iacob, congregatis in nouissimo filios, hanc suæ spei securitatem protestãdo, dicebat, Prę-
Tob.13. stolabor salutare tuum domine. Et Tobias sanctus morti proximus, in spiritu cernens decorem ædificandæ Hierusalem, id est, Ecclesiæ sanctæ, similiter dicebat exultans, Beatus ero, si fuerint reliquiæ se- G
minis mei ad videndam claritatem Hierusalem. Et iterum, Ego autem & anima mea gaudebo in domino. Imo & Balaam ille iniquus auaritiæ seruus, finem venturum iustorum non ignorabat, cum diceret,
Num.23. Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Secundum hunc itaque modum illuminatus de venturis Propheta Dauid. se dicit in pace pariter requiem accepturum, eo ꝙ peculiari modo esset ex Deo factus securus de beata sua resurrectione & glorificatione, non minus quàm si omnia salutis humanæ mysteria ipse oculis corporeis fuisset contemplatus: id quod in alio Psalmo a-
Psal.37. pertius confitetur, dicens, Credo videre bona domini in terra viuentium.

QVINTI PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus qui sequitur, formã aptam dat orandi ijs qui in tribulationibus aut tentationibus positi, uim patiuntur ab aduersantibus siue uisibilibus siue inuisibilibus persequutoribus. In quo uir iustus primũ orationem suam petit exaudiri, quam mane ante conspectum Dei se exhibens, in discussione uitæ suæ offert Deo. Et quia illum nouit super omnia odisse operarios iniquitatis, ab eorum numero se per conscien- H
tiæ bonæ testimonium separans, cõfidenter ante Dei præsentiã ingreditur, cælestem Dei ducatũ atque directionem fiducialiter postulãs, propter inimicorũ suorum quã proponit peruersam malitiam, quorũ optat & orat cogitationes decidere & irritas fieri. Iustis autẽ in domino sperãtibus lætitiã & exultationẽ, & diuinã erga seruos suos tutelã atque custodiã ꝓnunciãs, ita terminat uocẽ orationis pariter atque cõfessionis suæ.

QVINTI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Verba mea auribus percipe domine: * intellige clamorẽ meũ.*

2 *Intende uoci orationis meæ, rex meus & Deus meus.*

3 *Quoniam ad te ora-*

Erba orationis meæ quibus oro ad te in tribulationibus & tentationibus constitutus, ascendant ad te domine, & ad aures tuas ea fac peruenire, vt audias & exaudias orantem: * vocem orationis meæ qua clamo ad te, tu domine attende & consydera, vt exaudias. 2 Neque auertas te ab orationẽ mea, sed intentus esto ad vocem meam qua oro ante conspectum tuum, tu qui es rex meus cui milito, & dominus Deus creator atque redemptor meus cui seruio. 3 Ecce enim orationẽ meam ad te leuabo domine, in te spem omnẽ habẽs atque fiduciã, qui es Deus vnus & verus, solus me potẽs adiuuare in

A *bo domine: * mane exaudies uocem meam.*

4 Mane astabo tibi, & uidebo:

** quoniam non Deus uolens iniquitatem tu es.*

5 Neque habitabit iuxta te malignus:

B ** neque permanebunt iniusti ãte oculos tuos*

6 Odisti oẽs qui operantur iniquitatem:

** perdes omnes qui loquuntur mendacium.*

7 Virum sanguinum & dolosum abominabitur dominus:

** ego aũt in multitudi*

C *ne misericordiæ tuæ.*

*8 Introibo in domum tuam: * adorabo ad tẽplum sanctum tuum in timore tuo.*

*9 Domine deduc me in iustitia tua ꝓpter inimicos meos: * dirige ĩ cõspectu tuo uiã meã.*

D *10 Quoniã non est in ore eorum ueritas.*

** cor eorũ uanum est.*

11 Sepulchrum patẽs est guttur eorum.

** linguis suis dolose agebant:*

** iudica illos Deus.*

12 Decidant à cogi-

omnibus necessitatibus: * & tu me exaudies tibi supplicantem tempore matutino, tempore orationi accõmodo & opportuno: quando nimirũ tranquilla & pacata sunt omnia, & ad orationem est anima accõmodatior. * Mane etiã cum illucescere cœperit intra animam meam lux salutaris gratiæ tuæ, quæ me vt oportet orare doceat. 4 Matutino tẽpore Roma.8.
curabo me tibi præsentem exhibere, & ante conspectũ tuum per mẽtis eleuationẽ constituere, quando diuinis rebus contẽplandis atque percipiendis liberius vacare possunt homines: & tunc contẽplabor, peruidebo, & diligenter consyderabo tam ea quæ ad tuam veritatem spectant, quàm ea quæ ad meæ vitæ munditiam, vt mũdus tibi assistam: * Tu es enim Deus qui turpitudinẽ peccati, & omnẽ iniquitatis immunditiam non tantũ non diligis, sed habes etiã odio: propter quod eos qui se ante conspectũ tuum exhibere volunt, diligenter contẽplari oportet & perui dere, ne quid forte lateat in occulto, quod oculos tuæ maiestatis offendat. 5 Neque quisquã peruersus intromittetur ad habitationẽ tuã gloriosam, vt tua fruatur gloria, neque tu quenquã eorum qui operãtur malum fouebis quasi domesticũ tuũ: * neque perstabũt impii isti ante oculos beneplaciti tui, sed à conspectu gloriæ tuæ proiicientur & perdẽtur in tenebras exteriores, perpetuo diuisi à conspectu tuo. 6. Tu, cum sis summe bonus & perfectissima omnino bonitas, malitiam contrariã habes exosam, & oẽs qui operantur eã (quatenus iniquitatis operarii sunt) abominaris: * sempiterna dãnatione perire facies oẽs eos qui fraudem & mendacium loquuntur, vel agunt ad deceptionẽ proximorum suorum. 7 Hominem sanguinis appetitorẽ qui oblectatur in sanguinis effusione, & in nece hominũ, item & eum qui fraudibus ac dolis occupatur ad insidiandũ proximis, & inferenda quælibet nocumẽta per astutiã suam, huiusmodi detestatur atque execratur Deus: qui ex sua natura clemẽtissimus est, etiã inimicorũ in se peccantiũ mortẽ nolens, & omnis æquitatis atque veritatis amator, fraudẽ & iniustitiã sup omnia habẽs exosam * Ego verò ex dono gratiæ tuæ nullius horũ mihi conscius, & secundũ Ezec. 33.
magnitudinẽ misericordiæ tuæ à mortalibus hisce pestibus (testimoniũ & 18.
mihi perhibente diligenter perquisita cõscientia) immunis, confidens in misericordia tua quę est magna nimis. 8 Audebo fiducialiter exhibere meipsum cõspectui tuo, & ingrediar in domũ sanctã tuã, siue eã quam in cælis inhabitas, spũ mentis in illã ascendẽs, siue eã quæ in terris nomini tuo, & cultui est specialius dicata per corporis ingressum: * illicque siue mẽtis siue corporis præsentia cõstitutus, adorabo te dominũ cũ timore & filiali reuerentia, in vera humilitate cordis mei: nunc quidẽ tuã gloriam collaudãdo, nunc de beneficiis gratias agendo, nũc deprecãdo pro peccatorũ remissionibus, nũc pro ereptione clamãdo de periculis, atque aliis necessitatib⁹. 9 Esto mihi domine Deus dux itineris, & per viam iustitiæ tuæ in obseruatione præceptorum tuorũ me dirige, propter eos qui mihi ĩ via hac aduersantur, quærẽtes suis prauis suggestionibus & assiduis tẽtationibus variis modis à via iustitiæ me in peccatũ pertrahere: * & vt periculũ quod ex horũ acerba malitia mihi imminet valeã tuo auxilio euadere, dirige tu domine per ducatũ cælestis luminis tui viã vitę meæ in beneplacito tuo, vt corã te ambulem, fiamque perfectus. 10 Est enim malitia aduersariorũ meorum (peruersissimorũ dico dæmonum, & hominum prauorum, qui ministri sunt & mẽbra eorum) magna & crudelis valde: Quoniã nõ veritatem neque iustitiã loquũtur, aut suggerũt, sed quę vana sunt, iniqua & impia semper proponũt & suadent: * neque id mirũ, quandoquidẽ intima quoque eorũ plena sunt vanitate & peccati desyderio. 11 Guttur eorũ quasi sepulchrũ patens est, eructãs eã quam in se habet fœtoris turpitudinẽ, & ad voran dũ atque suscipiendũ in mortẽ semper apertũ. Sic enim peruersi dęmones pleni omni spurcitia, & fœtorẽ exhalant atque euomũt bonis intoles rabilẽ, & semper ad vorandũ bonorũ animas auidi existunt, & insatiabiles: * per linguas quoque suas, quo magis decipiãt, dolosè loquuntur, dũ blandis suis suggestionibus proponunt hominibus quæ videtur dulcia atque carni suauia, interdũ etiã quæ spiritui videtur secũdũ speciẽ bona atque vtilia, vt ita tandẽ sub boni specie fallãt, & incautos in sepulchrũ mortis coniiciant: * Tu verò pro seruis tuis pugnans Deus omnipotẽs, destrue potestatem illorũ: & pro nobis faciens iudiciũ, condemna illos, qui violentiam eorum tua potentia facillime vales compescere, & dolos tua sapientia depellere. 12 Fac tuo iusto iudicio Deus omnipotens,

Universidad de Deusto
Biblioteca

*tationibus ſuis: * ſecũdũ multitudinẽ ĩpietatũ illorũ expelle eos * quoniam irritauerunt te domine.*

13 *Et lætentur omnes qui ſperant in te, in æternũ exultabunt, & habitabis in eis.*

14 *Et gloriabuntur in te oẽs qui diligunt nomen tuũ, * quoniam tu benedices iuſto.*

15 *Domine, ut ſcuto bonæ uoluntatis tuæ coronaſti nos.*

vt fruſtrentur ipſi in conſiliis ſuis quæ cogitauerunt contra ſeruos tuos, E vt in effectum ſuas prauas machinationes nequeant perducere: * iuxta multitudinem & propter multitudinem iniquitatum quas cogitauerũt, à conſpectu tuo in ſempiternum proiicies eos, & à conſortio ſeruorum tuorum, quibus aduerſati ſunt, eliminabis eos in æternum: * quoniã nõn aduerſus homines ſolum, ſed & aduerſus tuam gloriam machinati ſunt & rebellauerũt: atque ad iracundiã te prouocauerũt, ex ſua peruerſa malitia conati tuam gloriam facere irritam. 13 Ex aduerſo verò qui crediderunt & ſperauerunt in te domine ſerui tui, ipſi non expellentur à cõſpectu tuo: ſed lætitia ſempiterna lætabuntur corã te, ineffabili gaudio tripudiabũt in præſentia diuinę maieſtatis tuæ: & tu inhabitabis in medio eorum, futurus eis ſempiterna lætitia, & gaudiũ æternum, & author indeficiens omnis boni, quaſi dominus in medio fidelium ſeruorũ ſuorum, imo quaſi pater in medio filiorum accumbentium menſæ tuæ. 14 Et magnifice atque glorioſe lætabuntur in aſpectu atque fruitione vultus tui, omnes qui nunc vero amore diligunt ſanctũ nomẽ tuũ, * tu es enim Deus optime, qui benedictionẽ pleniſsimã illã dabis omnibus F in iuſtitia nunc tibi famulantibus, quemadmodũ in vita præſenti, gratię tuæ benedictionẽ eiſdem conferre voluiſti. 15 Tu domine, beneplacito bonæ voluntatis tuæ, nos tibi ſeruire cupientes ad modũ ſcuti protegendo, ex omni parte circundas atque circuncingis protectione tua, ne alicunde malum nobis valeat, aut nocumentum accidere. Tua nanque erga ſeruos tuos bona voluntas, & tuus erga nos affectus bonus, atque benigna dilectio eſt nobis quaſi ſcutum & tutamentum, quo ab omnibus malis ſaluamur, & in vitam æternam illęſi atque ſalui perducimur.

ANNOTATIONES IN PSALMVM QVINTVM.

VErſu quarto, Mane aſtabo tibi, & videbo, quoniam. Secũda pars huius verſus poteſt vel diuiſim legi, vt quoniã ſit coniunctio cauſalis, quomodo in Elucidatione declaratum eſt: vel etiã coniunctim cũ verbo videbo, vt ſit ſenſus, Mane aſtabo tibi, & tum videbo, cõſyderabo, ſpeculabor, & cõtẽplabor ꝙ tu ſis Deus nolens iniquitatẽ. Cũ enim in tranquillitate mẽtis ponitur homo, abiectis & eliminatis omnibus paſsionibus perturbãtibus, illuceſcente fulgore ſuperni luminis, tunc contẽplatur homo purius, & videt limpidius quæ de Deo in hac mortali vita cognoſci poſſunt. Et frequenter quidem, dum in perturbationibus ſunt homines, dum feruet in eis paſsionum impetus, male iudicant, quòd velit iniquitatem Deus, aut impios diligat ſiue foueat: eo quòd illos in malis ſuis ita toleret, vt à non intelligentibus diuina conſilia videatur fauere illorum impietatibus. Verum qui mane Deo aſtiterint, videbunt & intelligent longe aliter rem habere, Deumque, vt ipſe ſanctus eſt, ita & in aliis diligere ſanctitatem, & eam requirere, ac nequaquam fouere apud ſeſe peccatores. Prior tamen ſententia plenior videtur, & magis literæ accommoda. ¶ Verſu ſeptimo, Virum ſanguinum & doloſum abominabitur dominus. Virum ſanguinum interpretati ſumus hominem ſanguinis innoxii appetitorem & effuſorem, cuiuſmodi ſunt homicidæ & tyranni crudeles, vt Saul & complices eius, qui innocentis Dauid tantopere cupiebant & quærebant ſanguinem fundere. Cui expoſitioni aperte fauet Chaldæa Paraphraſis, ita hoc loco habens, Hominem effuſorem ſanguinis mũdi, & doloſum longe propellet Deus.

2. Re. 16. Et ſecundum hanc intelligentiã, maledicus ille Semei exclamabat aduerſum Dauid, ꝙ vir ſanguinum eſſet: hoc nimirum illi ad contumeliam improperans, ꝙ prælia domini fuiſſet præliatus, & hoſtes populi Dei interfeciſſet, iuxta voluntatem domini, in ore gladii, impiorum ſcilicet ex voluntate domini interfectionem, homicidia iudicans. Poſſet tamẽ generaliori acceptione per virum ſanguinum quilibet peccator intelligi: quoniã nomine ſanguinum ſignificari peccata in ſcripturis, non eſt abſonum: vt Pſal. H

Pſal. 50. 50. Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis meæ. i. de peccatis. Quæ, quanã ratione ſanguinũ nomine appellentur, in iam citato loco require. ¶ Verſu. 9. Domine deduc me in iuſtitia tua propter inimicos meos. Particula propter inimicos meos, in medio poſita, poteſt cum præcedentibus cõiungi: quã connexionem habet Elucidatio, ad hunc modum, Domine deduc me in iuſtitia tua propter inimicos meos: ac deinde, Dirige in conſpectu tuo viam meam. Poteſt & ad ſequentia connecti, hoc modo, Propter inimicos meos dirige in conſpectu tuo viam meam. Vtraque autem connexio eandem habet ſententiam. Neque altera alteri vlla ratione præferenda videtur, niſi quòd prior vulgatior & vſitatior eſt, quam & beatus Auguſt. ſequitur. ¶ Verſu. 10. Quoniam non eſt in ore eorum veritas. Recta eſt in hoc verſu partium conſequutio. Nam ſecunda, prioris rationem reddit. Quod enim non ſit in ore im-

Matt. 12. piorum veritas, manifeſtum eſt, hoc ex cordis defectu procedere. Nam (veritate teſte) ex abũdantia cor

Lucæ. 6. dis os loquitur. Et ſicut bonus homo de bono theſauro profert bona, ita malus de theſauro ſuo profert

Matt. 12. mala. Et iterum ait quibuſdam mendacibus veritas, Progenies viperarum quomodo poteſtis bona loqui, cum ſitis mali? Itaque non eſt in ore impiorum veritas, quoniam nec eſt in corde: ſed quomodo cor eorum vanum eſt, ita & os non aliud quàm vanitatem poteſt eloqui. Recte autem huic conſonant

Ioan. 8. & alia veritatis verba, quibus diabolum aſſerit mendacem eſſe, & patrem mendacii, ac tum demum ex propriis loqui, cum mendacium loquitur. Et quomodo ipſe mendax eſt, pateręque mendacii, ſic & vniuerſos quos poſſederit, vanos & mendaces facit. Poteſt autem hoc loco veritas accipi, vel ea quæ

A ad intellectum ſpectat, oppoſita falſitati: vel ea quæ ad affectum ſeu mores pertinet, quæ cum iuſtitia eadem opponitur vanitati ſiue iniuſtitiæ. Nam & veritas & vanitas vtroque horum modorum reperiuntur in vſu ſcripturarum poſita. Et quidem in præſenti loco vtraque ſententia veritatem ex æquo habet. Nam falſa loquuntur mendaces dæmones in cordibus hominum, quotues de proprio loquuntur: loquuntur etiam ac ſuggerunt impia, quæ contra Deum exiſtunt. Quemadmodum (exempli graria) cũ primo homini ſub ſerpentis ſpecie loqueretur ille inuentor peccati, mendacium non ſimplex, multiplicemque falſitatem eloquebatur, dicens nequaquam ipſos morituros, ſi de vetito ligno ederent, ſed futuros quaſi deos. Vanitatem autem & impietatem loquebatur, quoniam ad inobedientiam creatoris ſui iniqua ſuggeſtione creaturam excitauit. Ex Hebræo tamen magis videtur de vanitate iniuſtitiæ fieri ſermo, quàm de falſitate. Vnde Felicis verſio habet, Nõ eſt in ore eorum rectitudo, intima eorum prauitates: quod manifeſte reſpondet intelligentiæ prædictæ, quam etiam ſolam exprimit Elucidatio. Gene. 3.

¶ Verſu. 11. Iudica illos Deus. Sciendum eſt, verbum iudico, cum accuſatiuo poſitum, aliquando in bonam partem ſonare, quemadmodum Pſalmo. 7. Iudica me domine ſecundum iuſtitiam meam. & alibi, Pſalm. 7. Iudica me domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum. Ac rurſum, Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam: hoc eſt, pro me fac iudicium, cauſam meam diiudica. Aliquando verò in malam Pſalm. 31. partem ſonat: vt in propoſito loco, Iudica illos Deus. & alibi, Iudica domine nocentes me, expugna im- Pſal. 64. B pugnantes. & aliis pleriſque in locis, hoc eſt, fac iudicium aduerſum illos, ad illorum condemnationem, Pſal. 43. ſine ſecundum tuum iuſtum iudicium redde illis mercedem dignam. Et iuſtos ergo & bonos iudicat Deus, ſed nimium differenter: nimirum pro bonis in ſalutem, aduerſum malos autem in perditionem.

¶ Verſu vltimo, Domine vt ſcuto bonę voluntatis tuæ coronaſti nos. Clarior foret oratio, ſi ita diceretur, Domine bona voluntate tua, vt ſcuto, coronaſti eum. Atque in hunc modum habet verſio Felicis ex Hebræo: Sicut ſcuto, dilectione coronabis eum. Aut ſicut ſcuto, placabili & beneuola voluntate circundabis eum. Cui & Paraphraſis Chaldaica conſentit: Veluti clypeo, voluntate bona coronabis eum. Atque in hanc ſententiam accipi oportet ſermonem lectionis noſtræ. Dei enim beneplacitum, ſiue placabilis voluntas, & benignus reſpectus ſuper ſeruos ipſius, quaſi ſcutum eſt clypeus, & munimentum, quo protegitur homo, & defenditur in vitam æternam. Videtur autem coronare hoc in loco idem valere quod circundare, ſiue circuncingere, in modum videlicet coronæ, quæ ambit & circundat caput: quemadmodum in hiſtoria libri Regum legitur de Saul & viris eius, quòd circuncingebant Dauid in 1. Re. 23. modum coronæ. Atque huic intelligentiæ conſonat quod Felix pro coronare putat verti poſſe circundare. Qui tamen voluerit intelligere de præmio coronæ & gloriæ æternæ, dicet bona voluntate Dei iuſtum vt ſcuto ſiue clypeo coronari, quoniam Dei in electis ſuis beneplacitum eſt, quo velut clypeo C ac ſcuto ab omnibus malis ipſos protegente, ad percipiendam propoſitam bonis operibus coronã perueniunt. Prior tamen expoſitio minus coacta videtur.

SEXTI PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iſte (qui inter pœnitentiales Pſalmos, iuxta Eccleſiaſticam conſuetudinem, primus ponitur) aptiſſimam dat formam pœnitentibus, ad Deum ſe poſt peccata conuertere uolentibus. Conſyderans nãque peccator turpitudinem peccati ſui, timere incipit iram Diuini iudicij, pro cuius amotione primum Deo ſupplicat, ne cum damnatis in furore & ira puniatur: ſuãmque infirmitatem proponens, & multiplicem peccati miſeriam, medelam ſibi poſcit atque auxilium impendi, priuſquam anima peccatis grauata deſcendat in infernum, ubi Diuinitatis non eſt confeßio. Atque ut exaudibilior fiat oratio, ſuæ pœnitentiæ luctum & afflictionem commemorat, metumque Diuinæ ultionis, quo ſe aſſerit conturbari. Verum quia ex diuina pollici- Matth. 5. tatione lugentibus promittitur ſubſequutura conſolatio, poſt uocem fletus, ſpe ueniæ concepta, in Deum reſumpta fiducia, inimicos omnes à ſe abigit: & operarijs iniquitatis, quibus antè ſeruierat, aut certe conſenſerat in malum, prorſus renunciat, eisq; confuſionem demachinato ſibi malo optat, atque prænunciat in ſua ſalute quam exauditus ſperat.

D

SEXTI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Domine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me.*

Omine ne quaſi furibundus & implacabiliter iratus me arguas, aut confundas in nouiſsimo die: neque quaſi iratus iudex in ſeueritate iuſtitiæ tuę me puniasſed ſi quãdo exigentibus iniquitatibus corripere aut arguere volueris ſeruum tuum, quęſo, id facias correptione paterna in amabili miſericordia tua, quomodo filios tuos corripere es ſolitus, non autem in iudicio ſeueræ vltionis tuæ: quemadmodum illis facies, quos in nouiſsimo in ira & furore tuo, æternæ dãnationis gladio es percuſſurus. 2 Et quanquam culpis meis exigẽtibus, ſecundum diſtrictionẽ iuſtitiæ tuæ duriora cõmerui, tu tamen piiſsime Deus mecum age ſuauiter & miſericorditer, attendens infirmitatem & fragilitatem meam, quam & ego humiliter agnoſco, & tu qui vides omnia nõ ignoras: * à qua infirmitate & debilitate te precor (qui ſolus medicus es & curator animarum) vti ſanes languentem animam meam: per me-

2 *Miſerere mei domine: quoniam infirmus ſum*
* *ſana me domine,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

** quoniam conturbata sunt ossa mea.*

3 *Et anima mea turbata est ualde: * sed tu domine usquequo?*

4 *Cõuertere domine, * & eripe animã meã: * saluũ me fac ppter misericordiam tuam.*

5 *Quoniam non est in morte q memor sit tui: * in inferno autẽ quis confitebitur tibi?*

6 *Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectũ meum: lachrymis meis stratũ meum rigabo.*

7 *Turbatus est à furore oculus meus: * inueteraui inter omnes inimicos meos.*

8 *Discedite à me oẽs qui operamini iniquitatem, * quoniam exaudiuit dominus uocem fletus mei.*

Ezec.18. 9 *Exaudiuit dominus deprecationem meam: * dominus orationem meam suscepit.*

10 *Erubescãt & cõturbẽtur uehementer oẽs inimici mei: cõuertẽtur & erubescant ualde uelociter.*

dicinalem gratiam tuam,& peccatorum languores ac vulnera auferendo,& ad operanda quæ recta sunt interius me corroborando. * Quãtocyus(inquam)adhibe medelam,quoniam iam debilitatus sum valde, etiam vsque ad ossa,& omnem virtutem,ita vt vix quicquam in me remanserit virium. 3 Animæ quoque virtutes debilitatæ sunt valde,neque quantum ex me vlla videtur superesse vis ad bene agendum,vt pœnitus mihimetipsi diffidens,omnem spem in te cogar proiicere: * Tu verò domine,quousque tãdem differes auxilium tuũ?cur tandiu miserum relinquis viribus & consolatione priuatũ? 4 Obsecro domine,ne vltra differas,ne tardes amplius,sed ad me iam pœnitentẽ conuerte benignum aspectũ tuum,quem à me peccante iuste auerteras, * & animã meã libera de peccatorũ vinculis,de iugo mortis & captiuitate diaboli,in quo per peccatũ meipsum nequiter cõieceram: * atque ab his per peccatorum remissionem,& gratiæ tuę largitionẽ liberum me facias ac saluum,non propter mea Deus merita,sed propter magnã & infinitam misericordiam tuã. 5 Ecce enim inter eos,quos mors æterna possidet, nemo memor est nominis tui,ad te honorandũ,adorandum vel laudãdum: * & in profunda inferni fouea non inuenitur qui voluntariã laudis confessionem,aut gratiarũ actionẽ det gloriæ tuæ,vbi blasphemiis, fletibus,& dentium stridoribus plena sunt omnia, & omnis vox laudis audiri non potest. Atque ob hoc quæ vtilitas erit tibi spirituum patri, ex vita mea,si nunc in peccatis persistens , in infernum tandem cum illis demergar?Præstat profecto,vt de morte ad vitam trãsferas animam meam,quo sic in ea & nunc & imperpetuum glorificetur nomen tuũ. 6 Et vt facilius flectatur ad parcendum misericordia tua,vide domine afflictionem pœnitentiæ meæ ,quẽadmodum gemitibus atque suspiriis propter peccata mea fatigor:neque adhuc cessare volo , sed per noctes singulas in amara recogitatione peccatorũ fletibus abundanter madefaciam lectũ meum,& lachrymis copiosis humectabo locũ quietis meæ, etiã nocte (quæ tamen quietis est tempus) lachrymis non abstinens,& neque lectulo(qui est requiei locus)à fletibus parcens. 7 Oculus quoque interior mentis meæ debilitatus est & cõturbatus à consideratione iræ tuæ,& vindictæ quæ propter culpæ meæ demeritum, secũdum districtionem iustitiæ tuæ,super me ventura erat: * nimium perseueraui ac veluti consenui in consortio peruersorum dæmonum atque prauorum hominum,omnium inimicorum meorum.atque ab eis velut ad finem deductus sum , & ad vltimum vsque virũ consumptus.Cito enim ad finem perducetur,& cõsumptus inuenietur,qui inter tã edacissimos voratores vel paululũ permãserit.Vox eius qui post luctũ,spe veniæ & diuini auxilii per Deum reddita,fidenter pellit aduersarios. 8 Tandẽ verò luctu finito,resumpta in Deo meo fiducia, procul abire iubeo, & quàm longissime à me recedere omnes operarios iniquitatis,cum quibus amodo prorsus nihil volo habere commercii , quibus vltra assimilari nolo, quibus amplius consensum in malo nullũ dare decreui ac statui: * iam enim,testimonium mihi perhibente conscientia , cõfido esse exauditum à domino fletum meum, & lachrymas pœnitentiæ meæ:atque ob hoc indignum fuerit,vt ad ea quæ mihi iam misericorditer sunt dimissa peccata,iterum turpiter cõuertar. 9 Exaudiuit benignus dominus,qui mortem non vult peccatoris, deprecationem meam,qua illũ pro peccatorum dimissione,& languorum curatione sum deprecatus: * benignissimus dominus(vt iterum repetam ad gaudium,quod semel dixisse animo lætanti parum videtur)orationem meam non repulit,sed acceptauit & exaudiuit eam. 10 Confundantur proinde & conturbẽtur & tabefiant præ confusione,odio & inuidia,omnes inimici mei qui perdere quærebant animam meam:conuertantur (inquam) retrorsum quantocyus , & celeriter ad præsentiam cęlestis auxilii impediantur ab effectu operis sui,vt non potentes præualere in eo quod cœperant,turpiter confusi erubescant : cum me,quem mortis ditioni destinauerant, diuina gratia conspexerint ad vitam rediisse.

ANNOTATIONES IN PSALMVM SEXTVM.

VErsũ primo.Domine ne in furore tuo arguas me . Corripit siue arguit Deus aliquando correptione misericordiæ,aliquando correptione iustitiæ. Correptione misericordiæ arguit siue flagellat nonnunquã etiam innocentes,tantũ ob probationẽ & meriti accumulationẽ:nonnunquã verò propter vltionẽ cõmissæ iniquitatis,à qua per correctionẽ eiusmodi quærit eum qui peccauit, sed

prædestinatus est à prauitate retrahere. Vtrunque autem hoc flagellum , misericordiæ est & paternæ disciplinæ.Pater enim nonnunquam seuerius agit cum filio,solum vt probet animum eius , & bonum faciat meliorem, vel certe in virtute custodiat. Iuxta illud Sapientis,Filii tibi sunt,erudi illos , & curua illos à pueritia eorum.Filiæ tibi sunt,serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.Nonnunquam verò,vt peccatum filii puniat,& castigatum emendet . Correptione autem iustitiæ arguer Deus in futuro iudicio,& flagellabit impios vniuersos:nõnullos verò ex eis etiam in præsenti tempore , quemadmodum obduratum Pharaonem, impium Antiochum, & superbum Herodem. Atque hoc est, argui in ira & furore.Prius autem,in misericordia & dulcedine paterna. Non ergo simpliciter orat vir iustus,omnino non argui,omnino non corripi (Quis enim filius , vt ait Apostolus,quem non corripit pater?Et si extra disciplinam estis,ergo adulteri, & non filii estis)sed tantum non argui in ira & furore.Argui autem in misericordia,etiam optare debemus:iuxta quod in alio Psalmo dicitur, Corripiet me iustus in misericordia,& saluabit me. ¶ Versũ secundo,Miserere mei domine,quoniam infirmus sum.Solent qui misericordiam petunt,in sua postulatione adducere,quicquid offensum potest placabiliorem efficere,& ad citius dimittenda commissa facilius inflectere. Habet autem homo quasi præcipuum quod ita adducat, fragilitatem & imbecillitatem carnis suæ : quoniam videlicet caro est , ad omne malum procliuis ab adolescentia sua, habens quidem ad male faciendum ex se potestatem, & occasiones, atque adiutoria plurima : ad bonum verò piger existens,& nimia difficultate boni quicquam operans. Iuxta quod apud Esaiam dicitur, Væ vobis qui potentes estis ad bibendum vinum,& viri fortes ad miscendam ebrietatem. Item,Sapientes sunt vt faciant mala,bene autem facere nescierunt. Hæc certe infirmitas, fragilitas, & debilitas magna , est toti generi mortalium ex suæ conceptionis vitiata origine insita, & ita medullitus impressa, vt vix vnquam hominem relinquat,imò vix post multos,eosque diuturnos nimium labores,superare illam contingat : nisi quos Dei gratia in bono iam confirmatos,ab ea fecit liberos.Hanc autem infirmitatem , supplicantes Domino proponimus,non quidem ad excusandas excusationes in peccatis nostris (Nequaquã enim id Dei misericordiam erga nos flecteret,quin potius contra nos Dei iustitiam prouocaret)sed tantum in hoc,vt nostra imbecillitate considerata,ad miserendum efficiatur pronior , ac facilius impetremus veniam. Nam vbi illectamenta ad peccatum minora fuerint inuenta,peccatum ipsum (vt magis voluntarium) maioris solet æstimari,& remitti difficilius:vbi verò maiora incitamenta,minus solet ponderari offensa, & facilius dimitti. Propter quam causam Sapiens tria mala proponit maxime execrabilia, aduersum quæ peculiari odio animam suam asserit commoueri.Tres (inquit) species odiuit anima mea, & aggrauor valde animæ illorum:pauperem superbum,diuitem mendacem, & senem insensatum . Paucum enim,quoniam minus habet causæ ad sese efferendum,cum vel sola paupertas merito suadere debeat humilitatem, idcirco ipsius superbia magis est detestabilis, quàm si diues superbiat : qui ex diuitiis nonnullam videtur occasionem habere sese efferendi . Sic econtrario,diues si mentiatur,non habet excusationẽ,cum mendacio non egeat qui sat habet.Pauper verò,vt ditescat,& rem faciat, si mendacium aliquod proferat, causam aliquam videtur suo mendacio prætexere , egestatem & penuriam. Nam (iuxta Sapientis sententiam) multis peccandi occasio est egestas. Sic adolescens indisciplinatus & non intelligens , ob defectum experientiæ & temporis breuitatem,simúlque complexionis & concupiscentiæ ardorem videtur nonnullam habere excusationem,& toleratur in insipientia spe melioris profectus:puer autẽ centũ annorũ,nullam habet honestam excusationem,neque vllo modo valet vltra tolerari,propter quod à Domino asseritur maledictus. Et secundum hunc fere modũ, quemadmodum pauper mendax ad sui mendacii faciliorem dimissionẽ allegare potest quodammodo suam penuriam,non tamen inhonestam excusationem(nemini enim ad peccandum vlla potest esse honesta excusatio)sic & peccator homo veniam postulans,Deo rectè potest proponere suam infirmitatem & fragilitatem. Vnde Psalmo 102. vbi de misericordiis Domini maximis erga genus humanum fit sermo,quasi in causam subiungitur humana infirmitas:Non(inquit Propheta)secundum peccata nostra fecit nobis,neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Quoniam secundum altitudinem cæli à terra corroborauit misericordiam suam super timentes se.Quantũ distat ortus ab occidente,lõge fecit à nobis iniquitates nostras.Quomodo miseretur pater filiorum,misertus est dominus timentibus se,quoniam ipse cognouit figmentũ nostrum.Recordatus est quoniam puluis sumus,homo sicut fœnũ,dies eius tanquam flos agri sic efflorebit.Quoniam spiritus pertransibit in illo,& non subsistet ,& non cognoscet amplius locum suum. Et iterum in alio psalmo, Ipse autẽ est misericors , & propitius fiet peccatis eorũ, & non disperdet eos. Et abũdauit vt auerteret iram suã,& non accẽdit omnem iram suam: Et recordatus est quia caro sunt,spiritus vadens & non rediẽs Quod aliqui ad corporalẽ mortem absque reditu,alii verò secundum mysticã intelligentiam,ad hominis in malum potestatem , non autem ex se in bonum,pertinere dicunt. Vtrunque autem Dei misericordiã inclinat, ad propitiandum infirmo nostro generi.In parte autem sequenti suum languorem aperit medico,dicens,conturbata esse ossa sua & animam suam,propter quod medelam postulat,dicẽs,Sana me domine: pro quo vertit Felix,Medere mihi domine. ¶ Versu tertio cum dicit, Sed tu domine vsquequo ? sententia sic incompleta per eclypsim,aliquid subaudiendum postulat ,ad hunc modum:Vsquequo sic me conturbatũ & miserum relinques? vsquequo non respicies?vsquequo differes adhibere medelam? Quod non ita dicitur,quasi postulet ipse diem sibi aut tempus miserationis per responsionem determinari,sed tantum vt sit indicium affectus magni,accelerationem petentis diuinæ misericordiæ : quemadmodum in alio pœnitentiali psalmo dicit apertius, In quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me . Magnam autem emphasim habent,& miram explicant affectus vehementiam huiusmodi breues & celeres in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

terrogationes,ita per abruptionem & defectum positæ. Indicant enim quasi plenum amaritudine animum,non valentem prę plenitudine qui latet,dolorem,vel liberationis desideriũ exprimere. ¶Versu quinto: In inferno autem quis confitebitur tibi? Confessio in scripturis duplex inuenitur, altera laudis,altera pœnitentiæ, peccatorum scilicet agnitio. De priori dicitur, Confitebor tibi domine in toto corde meo,narrabo omnia mirabilia tua:&,quoniam audisti omnia verba oris mei. Et iterum, Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam Deus: atque ita in aliis locis quamplurimis. De altera dicitur Numeri. 2. Confitebuntur peccatũ suũ: vbi idẽ habetur verbũ in Hebræo, quod hoc in loco ponitur. In præsenti autem loco, vtraque confessio potest intelligi. In inferno enim neque est confessio laudis diuinæ: quoniam vt in alio psalmo dicitur) Non mortui laudabunt te domine, neque omnes qui descendunt in infernum: sed nos qui viuimus, benedicimus domino. Neque rursum illic esse potest confessio peccatorum, vbi perpetua obstinatio est, ac proinde nulla pœnitentia, qua ad Deum valeant conuerti. Tempus enim pœnitentiæ quo se valet homo ad Deum conuertere, nunc voluitur, neque vltra hoc sæculum extenditur. Propter quod, in inferno (vbi tempus vltra non erit, sed horribilis tenebrarum æternitas) non inuenitur peccatorum talis confessio quæ ad pœnitentiam salutarem pertineat. Videtur tamen magis de confessione laudis sermo fieri, cuius solius meminit Elucidatio: cui etiam Felicis versio consentit, quæ pro confiteri habet celebrare. In inferno (inquit) quis celebrabit te? ¶Versu septimo: Turbatus est à furore oculus meus. In Elucidatione furorem interpretati sumus irã Dei, à cuius consideratione merito mentis oculus conturbatur, & mirũ si non conturbaretur. Veruntamen posset nihilo incommodius referri hic versus ad amaritudinem & indignationem quam ipse peccator in sese accipit, ex peccatorum recordatione. Turbatur enim oculus peccatoris, & veluti caligat præ fletu, propter indignationem nimiam contra peccatum, qua seipsum affligit. Nã (teste Apostolo) contristari secundum Deum, quod est pœnitentiam agere, operatur in iis qui peccarunt indignationem, imò etiam vindictam. Dum enim ad cor redeuntes post præuaricationẽ, agnoscere incipimus fœditatem peccati, vehementer indignamur, & multa amaritudine replemur, & dolore permaximo percutitur cor nostrum, & quasi in iram aduersus eos qui in peccatum nos adduxerant (maxime autem in nosipsos) insurgimus: quæ sanè indignatio, propter sui magnitudinem recte ira & furor potest nominari, quomodo habet nostra lectio: atque ita patet, etiam hanc sententiam in nostra vulgata lectione includi. Atque huic sententiæ magis consentiunt interpretum ex Hebræo versiones. Siquidem beatus Hieronymus vertit, Caligauit præ amaritudine oculus meus. Felix autem corrosus vel obtenebratus est præ dolore: quæ manifeste ad indignationem pro peccatis pertinent.

Psal. 9. Psal. 137. Psal. 70. Nume. 2. Psal. 113. Iob. 10. Eccle. 9. 2. Cor. 7.

SEPTIMI PSALMI ARGVMENTVM.

*PSalmus iste iudetur á Dauid cõpositus pro sua ab iniuste aduersantibus liberatiõe: siue de manu Saulis, qui illum odio implacabili sine tamen causa iusta annos multos ad mortem quæsiuit: siue de manu Absalonis filij, qui & ipse nullam habuit rationem iustam oppugnãdi sui amãtissimũ patrẽ. Est aũt forma orandi aptissima uiro iusto, ad Deum pro sua ab iniuste persequentibus liberatiõe clamare uolẽti. Potestq; totus orationis processus uel cõtra inuisibiles malignas potestates dirigi, quibus alios magis certos, magisq; noxios inimicos, ac persequutores non habemus: aut etiam cõtra homines peruersos, qui nos sine causa quæruntmorti dare, siue corporali, potissimum autem spirituali. Neque enim Christianus homo quenquam debet tam inimicum reputare siue aduersarium, quàm eum qui animam quærit in peccati & damnationis mortem quomodocunque pertrahere. Quod etiam in alijs quam plurimis psalmis, quoties cõtra inimicos fit oratio, diligenter est hoc attendendum, ne cum aduersus inimicos dura sic in psalmis legunt, animales homines contra eos intentionem psalmi mox dirigant, qui forte in recula qualibet temporali, causa fuerint magis, quàm animo aduersantes. Non enim hic bonus est psalmorum usus. Processus autem orationis talis est. Primum enim sæuitiam pertimescens uir innocens aduersantium leonum, à Deo spe sua, liberationis poscit auxilium: pro quo impetrando, suam (quantum ad illos) proponens innocentiam, Deum orat in iudicium pro se contra iniuste persequentes exurgere, ut cum pauperum fecerit iudicium (quemadmodũ & mandauit suis in terra uicarijs) adhæreant illi pauperum cateruæ, tanquam iudici defensori atque patrono suo: suam tamen innocentiam, & suorum persequutorum iniquitatem specialiter proponens, ob quæ iuste se confidit à Domino expectare adiutorium. Atque hæc usque ad uersum duodecimum. Deinde tribus uersibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

clos corde.

12 *Deus iudex iustus*

** fortis*
** & patiens:*

Roma.9.

** nunquid irascetur*

Roma.2. *per singulos dies?*

13 *Nisi conuersi fueritis: * gladium suũ uibrauit: arcum suum tetẽdit & parauit illum.*

14 *Et in eo parauit uasa mortis:*
** sagittas suas ardẽtibus effecit.*

15 *Ecce parturit iniustitiam, concepit dolorem,*
** & peperit iniquitatem.*

16 *Lacum aperuit, & effodit eum:*
** & incidit in foueã quam fecit.*

17 *Cõuertetur dolor eius in caput eius: & in uerticem ipsius iniquitas eius descendet.*

18 *Confitebor domino secundum iustitiam eius: & psallam nomini domini altissimi.*

iutorio,quod illis neque repromissum est,neque cõtinget. 12 Et nũc vos impũ innocentũ oppressores,qui Deum non habetis præ oculis,ne existimetis diuinam vos vltionem non percepturos:eo ꝙ differat longanimiter ostensionem vindictæ suæ. Illud enim scitote, quoniã Deus omnipotẽs qui iudex est populorũ.ipse per se iust⁹ est,imò iustitia ipsa propter quod sperare non debetis,vestrã malitiã impune transituram: * & fortissimus est atque robustissimus,ne forte existimetis nõ fore illi potestatem ad implẽdam executionẽ iustitiæ suæ: * est nihilomin⁹ etiã longanimis & patiens,ferre sciens,ac tolerare in sustinẽtia vasa irę apta in interitũ vt ne arbitremini,ideirco nullam vos manere vindictã,quia nõ statim vt peccatũ committitur,vindicta inferatur. * Facit enim hoc ei⁹ lõganimitas,vt irã suã nõ ostendat,neque vindictã exerceat per singulos dies,aut per momenta singula:sed vnũ diẽ destinauit,in quo reuelabitur ira ei⁹,& iustũ iudiciũ Dei, quãdo super omnes pariter impios vnus gladii ictus,& vnius terror sententiæ desæuiet. 13 Et ne forte de longa vindictæ huius dilatione vobis blãdiamini,illud scitote,quoniã nisi modo,dũ tẽpus est opportunũ,donec tẽpus est gratiæ,cõuertamini per verã pœnitentiã ab iniquitatib⁹ vestris: * ecce iam in ꝓximo est iudex & vindex malorũ omniũ,æternę mortis sententiam quã in vos distringat atque iaculetur paratã habẽs,ad modũ eius qui gladium aut hastã vibrat, vt letali vulnere feriat eũ qui pugnat ex aduerso:aut quẽadmodũ is qui arcum iã tensum tenet manibus, & paratũ ad iaciẽdum in hostem acutam sagittã. 14 Et in arcu suo iam aptauit atque locauit sagittas,quę sunt iacula & instrumẽta mortis,ad interficiẽdũ inimicos: * & eas quidẽ sagittas,quo sint amplius terribiles,carbonibus aut reb⁹ ardentibus operatus est,sicq; fecit ignitas:vt quos sagittis horrendę illius sententię suæ percusserit,incẽdat atque ardere faciat igne sempiterno. Quẽadmodũ enim sagittæ rebus ardẽtibus aptatæ atque ignitæ cũ iaculantur,hostiũ domos incendũt atque cõsumũt: ita diuinæ vltionis sententia eorũ in quos fuerit iaculata,& corpora & animas succẽdet atque exuret igne inextinguibili,quo magis peccatoribus sunt diuinę vltiõis hæ sagittæ formidãdæ. Et ne forte mirũ aut iniquũ videatur cur tã grauis vindicta apud misericordissimũ dominũ maneat impios illos hoim seductores atque subuersores,cõsiderãda est & diligẽter attẽdenda eorũ malitiosa & cõsummata puersitas. 15 Ecce enim postq̃ dolorẽ conceperunt,& afflictionẽ de alieno bono parturiunt, deinde & meditantur cõtra eos,quibus inuidẽt atque malitiose indignãtur, iniustitiã: * quã tandẽ in operis effectum,quantũ in ipsis est deducere conãtes,veluti pariũt.Nam hic ordo est in eis qui ex peruersa malitia pauperũ animas quęrũt subuertere. 16 Neque satis est eorũ insatiabili ad decipiẽdũ cupiditati,ꝙ palã oppugnẽt miseros,verũetiã calliditate sua & astutia insidias parant,quasi foueas occultas aperiẽtes, & profunde admodum effodientes, vt in eas incaute labantur miseri,& collapsi nõ facile queant eliberari.* Verũ Dei iudicio(qui suorũ pauperũ semper prouidam gerit curã)fit plerunque,vt liberatis iis quibus foueam effoderãt, ipsimet incidant in eã quam parauerant. 17 Fitque vt dolor & malum quæ aliis parauerãt,in capita recidant authorũ suorũ:& iniquitas male machinata innoxio,in collum redeat machinãtis.Quemadmodum dæmonib⁹ peruersis Dei iudicio euenit, vt eandẽ mortẽ,ad quã nos quærunt pertrahere,nobis liberatis ipsi æternũ ferre debeant:& cũ post omnes suas paratas insidias nos vident Dei auxilio de mortis tãdem fouea ereptos,affligũtur & cõfundũtur vehemẽtius, & augmentat eis omnis eorũ malus conatus dolorẽ.Similiter & impiis cõtingit hominibus,qui dum mortẽ siue corporis,siue animę machinãtur proximo,ipsi in mortis æternæ baratrũ,illis diuina protectiõe saluatis subito incidũt atque immergũtur.18 Ita sane iustus est Deus,& iustũ est hoc Dei pro innocẽtibus iudicium:cui proïde pro immẽsa hac & admirabili iustitia sua confessionẽ dabo,& laudẽ atque gratiarũ actionẽ cantabo ipsi qui super omnes est altissimus,rex regũ,iudex iudicum,& dominus dominantiũ.

ANNOTATIONES IN PSALMVM SEPTIMVM.

HVnc Psalmum nonnulli de Christo domino exponunt, vt sit eius oratio contra populum Iudæorum ipsum sine causa persequentem. Alii verò ad personam accommodant peculiariter ipsius Dauid,vel cõtra Saulem, vel contra Semæi de tribu Saul: de quo in annotationibus ex Hebræo,circa tituli expositionem,diffusius tractatum inuenire poteris,si requires. Nos verò in Elu-

cidatione sicut neutram sententiam exclusimus,ita neque ad alteram strinximus intelligentiam:sed potius in generalitate cuilibet iusto de tribulatione clamare,suamque iustitiam domino cõmendare volenti,potissimum autem in tribulatione spirituali constituto,& à spiritualibus hostibus liberationem postulanti(nemini aliorum præiudicantes)accommodauimus. ¶ Versu tertio:Si feci istud. Pronomẽ istud,demonstrat ad intellectum id quod mente tenetur, nempe tale aliquid ob quod iustam haberet causam inimicus persequendi.Aut tale aliquid,quale illi aduersus eũ quærunt, aut quod illi falso criminantur & accusant. Quemadmodum Dauid accusãbant,quòd malum quæreret aduersum regem, cum illud à veritate esset alienissimum:& de Christo dicebant,quòd seipsum Deum faceret, gloriam propriam quæreret,populum seduceret,& alia his similia,quæ nequaquã ita habebãt. Aut ad id quod pòst sequitur referatur pronomen,ad hunc modum: Si feci istud, nempe si est iniquitas in manibus meis,& si reddidi retribuentibus mihi mala. ¶ Versu quinto:Persequatur inimicus animam meã. In his tribus versibus,per contrarium sensum intelligendum est,quòd in sua postulatione vt præcipuum intendit postulans, quod tamẽ propter modestiam tacetur,& subintelligendũ relinquitur. Cum enim dixisset:Si feci istud,decidam merito ab inimicis meis inanis: Persequatur inimicus, &c. consequens erat vt subiungeret: Si verò non feci istud, si non est iniquitas in manibus meis, si non reddidi retribuentibus mihi mala, merito me custodiet & proteget iustitia tua, ne ab inimicis meis decidam inanis,& ne comprehendant neque conculcent in terra vitam meam.Verum istud propter modestiam maluit subaudiri:maxime cum ad Deum fiat oratio,cui tam est cognitum quod intus premitur,quàm quod foris enunciatur. ¶ Versu nono: Iudica me domine secundum iustitiam meam. Quærat forsitan aliquis, & dicat, Quidnam sibi vult,quòd hic modo postulat homo iudicari secundum iustitiam suam?cum in priori psalmo dictum sit, Saluum me fac propter misericordiam tuam. Et in alio psalmo dicatur,Non intres in iudicium cum seruo tuo domine,quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.Sed aduertendum est,quòd hîc dicitur,Iudica me domine secundum iustitiã meũ,& secundum innocentiam meam super me,debere dirigi ad eos,contra quos orat, persequutores suos, & ita intelligi,quòd aduersum illos nihil egerit,ob quod iuste debeant ipsum persequi,neque iustam habeant causam mala aduersum se machinandi,quodque ab illis criminibus quæ illi falso obiectant, & quæ ipsi quasi in causam persequutionis prætexunt, immunis sit & innocens. Vnde Dauid legimus cum Sauli in spelunca pepercisset,ita post tergum abeuntis clamasse, Animaduerte,quoniam non est in manu mea malum,neque iniquitas,neque peccaui in te.Tu autem insidiaris animæ meæ, vt auferas eam.Iudicet dominus inter me & te,& vlciscatur me Dominus ex te:manus autem mea non sit in te. Et iterũ,Sit dominus iudex,& iudicet inter me & te:& videat,& iudicet causam meam,& eruat me de manu tua. Quæ omnia iustitiam & innocentiam proponunt,quantum ad ipsum persequutorem,præter omnem orationem mala machinantem. Et iuxta hunc modum intelligi conuenit hũc locum, quoties homini applicatur:cum videlicet significare voluerit homo,præter meritum se à persequutore affligi,præter meritum(inquam)ex parte eius qui persequitur. Quantũ autẽ ad Deũ,ne dicamus,Si feci malum in oculis tuis,& si est iniquitas cõtra te in manibus meis:sed dicamus potius, Tibi peccaui- 1.Reg.7.
mus domine.Tibi soli peccaui,& quod dicebat filius ille qui substantiam suam prodegerat cum mere Psal.50.
tricibus,Pater peccaui in cælum,& coram te:ac deinde adiiciamus,Miserere mei Deus secundum ma Luc.15.
gnam misericordiam tuam:&,Secundum misericordiam tuam memento mei tu, propter bonitatẽ tu- Psal.50.
am domine.Si enim dixerimus quia peccatum non habemus,nosipsos seducimus, & veritas in nobis Psal.24.
non est.Peccatorem autem Dei iustitiam magis quàm misericordiam prouocare in iudicium, quæna 1.Ioan.1.
hæc humilitatis forma est?Si tamen(iuxta supradictam quorundam opinionẽ) Christo domino Psalmum peculiariter adaptemus,conuenienter poterit locus propositus absolute intelligi: quanquam nõ multum ita soleat loqui,secundum assumptam carnis dispensationem Christus dominus,sed more potius infirmorum atque humilium, ipse in nobis infirmus, & pro nobis factus humillimus. ¶ Versu duodecimo, Nunquid irascetur per singulos dies? Hunc versum absque interrogatione habet lectio quam in expositione psalmorum sequitur beatus Augustinus,ad hunc modum:Deus iudex,iustus,fortis,& longanimis,& non iram adducens per singulos dies:iuxta quem modum,etiam in Græcis exemplaribus legimus.Et eadem prorsus sententia est,quæ in lectione nostra vulgata,tametsi illa sit aliquanto clarior.Notat tamen Augustinus magis proprie de Deo dici iram adducens, quàm irascens: quoniam significatur ira non vt in Deo existẽs per modum passionis(quod significari aliquo modo videtur in verbo irascendi)sed tantum vt ab eo in impios proueniens. ¶ Versu decimoquinto, Ecce parturit iniustitiam. Quod communiter canitur, ac legitur parturit tempore præsenti,videtur rectius legendum parturiit,cum Græce præteritum habeatur ὠδίνησεν,id est, parturiit:atque ita etiã vetustiores & emendatiores habeant codices Latini.Notandum quoque,ordinẽ eorum quæ hic dicũtur aliquantulum videri inuersum.Rectius enim præponeretur concepit dolorem,ac deinde subiungeretur,parturiit iniustitiam.Primum enim est concipere,deinde parturire,postremum parere:quem ordinem in Elucidatione seruauimus. Vnde Hieronymus vertit: Ecce parturit iniquitatem,concepto dolore.id est,postquam concepit dolorem.Similiter vertit & Felix:Enixus est iniquitatem, postquam concepit afflictionem. In quibus versionibus manifeste is quem diximus ordo insinuatur. De ordine autem isto qui in hoc versu ponitur,primum quidem concipiendi dolorem, deinde parturiendi iniustitiam,ac postremo pariendi iniquitatem, faciamus exemplo vno aut altero clarum quod dicimus.Sic enim primus ille fratricida Cain, videns fratris sui hostias Deo fuisse acceptas,& igne domini absumptas,sua autem munera(nimirum quæ de pessimis obtulerat)à domino despecta,concepit in sese ma- Gene.4.
lignum erga fratrem inuidentiæ dolorem:ex quo deinde processit,vt iniustitiam meditaretur,ac velut

Universidad de Deusto
Biblioteca

parturiret,ita vt fratri diceret fraudulento animo,Egrediamur foras:postremo,factus impius homicida,imò crudelissimus fratricida,peperit iniquitatem. Ita Saul videns à se domini spiritum recessisse,& impleuisse Dauidem,cui etiam in choris à cæde Goliath redeunti cantari audierat:Saul percussit mille,& Dauid decem milia,atque alia huiusmodi virtutis opera in eo conspiciens,concepit in corde dolorem & afflictionem indignantis inuidiæ:ex qua veluti radice,ac seminario, meditari cœpit iniustam innocentis Dauid interemptionem:quam deinde,post consummatum furorẽ,obfirmato animo,quantum potuit in effectum perducere conatus fuit. Sic item diabolus(quem merito primo loco, vt primũ iniquitatis & omnis malitiæ parentem oportebat constituere)videns hominem possessurum quas ipse perdiderat cæli mansiones,fœlicitati eius inuidens,concepit primum inuidiæ in seipso dolorem, móxque parturire cœpit aduersus genus nostrum quod iustum non erat:quod in deceptione primorũ parentum peperit primum,& parere vsque modo in innocentum subuersione non desinit. 1.Re.18. Ibidem. E

OCTAVI PSALMI ARGVMENTVM.

RAptus in contemplationem sublimem Dei spiritus diuinus Propheta,in magnificis consilijs quæ super humano genere Deus cogitauit,obstupescens,ex cordis plenitudine prorumpit in uocem admirationis,Diuinam magnificentiam super cælos eleuatam extollens,eiúsque ex infantium ore laudem perfectam ad inimicorum confusionem pronuncians. Deinde eleuans in cælum oculos, cæleſtiúmque corporum nobilitatem perpendens,eámque cum humanæ naturæ infirmitate & utilitate comparãs,maximam Dei erga genus humanum dignationem plurimum admiratur,pro qua filium suum unigenitum(secundum carnis dispensationem,& susceptam mortis utilitatem)etiam infra angelos imminuerit,quem postmodum resuscitatum pro eiusdem humani generis salute,gloria & honore coronauit,subiectis ei omnibus quæ in cælo & in terra. Ad quam intelligentiam,manifestum est beatum Paulum Psalmi huius prophetiam in Epistola ad Hebræos,similiter & in Epistola priore ad Corinthios esse interpretatum. Quanquam potest(absque Paulinæ huius sententiæ præiudicio)etiam ad totius humanæ naturæ sublimationem referri Psalmus:ut miretur,hominem(quod ad corpus attinet)infirmum,uilem ac fragilem,tam magnifice à Deo ad imaginem suam conditum,ac deinde cunctis & piscibus maris,& auibus cæli,& bestijs terræ præfatum,atque super ea accepisse dominium. Vtranque autem hanc intelligentiam,subsequens Elucidatio geminata interpretatione faciet attendentibus manifestam. F

OCTAVI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Domine dominus noster.*

* *quàm admirabile est nomen tuum in uniuersa terra.*

Prou.10. & 15. 2 *Quoniã eleuata est magnificentia tua super cælos.*

3 *Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem:*

* *propter ĩimicos tuos:ut destruas inimicũ & ultorem.*

4 *Quoniam uidebo*

OMinator Deus qui es vniuersalis omniũ dominus,super creata omnia plenam omnino potestatem habens, speciali verò ratione noster Dominus, id est,eorum qui seruiunt tibi, quos præter creationem etiam regeneratione tibi astrinxisti: * ô quàm est excellens, quàm gloriosum, quàm honorandum nomen tuum benedictum, non in Iudæa solum,sed per vniuersum etiã orbem terrarum,dignum quod omnes vbique terrarũ summis efferant laudibus. 2 Neque mirum,si hic super terrã sit honorandum nomen tuũ, quandoquidem excelsa est & sublimata magnificentia gloriæ tuæ super altitudinem cælorum,ita vt cum in cælis lauderis ab omnibus, magnificentia tamen gloriæ tuæ in eis vel ab eis non comprehendatur. * Insuper filius tuus vnigenitus,qui est tua gloria & magnificentia (Gloria enim patris est filius sapiens,multo etiam amplius filius sapientia patris) cuius est secundũ diuinitatem eadem tecũ gloria,ipse peracto redemptionis humanę mysterio ascendit,& exaltatus est super omnes cęlos in tuã dexteram. 3 Ex ore paruulorũ,qui penè infantes adhuc erant,& vixdum ablactati,magnificasti,imò perfectam fecisti laudem tuam, quando Hebræorũ pueros cælica inspiratione edoctos,cantare faciebas tuo benedicto filio laudis diuinæ canticum, ac deinde per prædicationem Apostolorum(qui veluti simplices & pueri,ac iuxta sæculi sapientiam prorsus rudes habebantur)Euangelicã veritatem vbique terrarũ prædicare fecisti: * ad sic confundendum atque cõuincendum,per simplicium testimonia,prauitatẽ & superbiam scribarum atque pharisæorũ: deinde etiam dęmonũ atque sæculi huius potentũ & sapientũ,qui omnes aduersarios se exhibuerunt veritatis,& malos vltores .i. oppugnatores veritatis, vel vindicatores & defensores falsitatis. In hoc enim perfecta fuit laus Dei,& perfecta itẽ confusio superbiæ scribarũ atque pharisæorum,quòd per puerorum cælica inspiratione loquentium testimonia fuerint redarguti de sua infidelitate, qua veritati resistebant. Similiter & in hoc perfecta fuit cõfusio principum huius sæculi, quòd per simplicium & quasi infantũ Apostolorum prædicationem fuerint conuicti atque superati. 4 Dixi non iniuria, admirabile esse nomen tuum in vniuersa terra:quoniam ecce ego contẽplari volo & contueor G H

A *cælos tuos opera digitorum tuorum:*
** lunã & stellas quæ tu fundasti.*
5 *Quid est homo*

**quòd memor es eius?*
** aut filius hominis quoniam uisitas eum?*
6 *Minuisti eum paulominus ab angelis: **
B *gloria & honore coronasti eũ: * & constituisti eũ super opera manuum tuarum.*
7 *Oĩa subiecisti sub pedibus eius: * oues et boues uniuersas,insuper & pecora campi.*
8 *Volucres cæli &*
C *pisces maris,qui perãbulant semitas maris.*
Minuisti eũ paulominus ab angelis: glo. & ho. co. eũ: & consti. eũ sup. opera ma. tuarũ.
Omnia subie. sub pe. eius: oues & bo. &c.
Voluc. cæli & pisces maris,qui peram. &c.
D 9 *Domine dominus noster,quàm admirabile est nomen tuum in uniuersa terra.*

amplissimos illos cælorum orbes, qui sunt opera creationis tuæ,quæ tu creasti & fecisti,quẽadmodũ solet artifex facere opus digitis suis,ac manibus: * aut quos tu creasti in potentia,sapientia,& bonitate tua,quib⁹ tanquam digitis tribus creas vniuersa: * considero insuper & contemplor lunam & stellas alias firmamenti,quæ omnia prædicta,cælos videlicet,lunã & stellas,tu in sua natura,inque sua dispositione firmasti atque stabiliuisti. 5 Dum hęc ego cælestia cõtueor,eáque cũ humana cõfero natura:quæso te creator bone(quod ad corpus attinet)quàm longe ab horum cælestium perfectione(quæ sunt corpora nobilissima,am plissima, solidissima & indeficientia) abest homo modicus quantitate, impotens virtute,infirmus,caducus & mortalis:* quid(inquam)est homo,aut quid in nobis tale est,ob quod dignum tibi videatur recogitare de nobis,siue ad elargiẽdũ homini magna beneficia tua,siue ad tam admirabili cõsilio eum redimendum? * aut quid est homo mortalis de mortali homine genitus,vt eum dignum duxeris tuis magnificis donis, super omnia verò filii tui ad nos destinatione,atque post etiam spiritus tui sancti in nos missione ita benigne inuisere? 6 Christum hominem (qui in omni hominum genere primatum tenet)tu pater cælestis paululum infra angelos constituisti, quando eum carnem nostræ similem passionib⁹ aliisque miseriis obnoxium susc ipere voluisti,atque per passionem & mortem in crucis ignominia consummare voluisti: * verum post passionem (morte deuicta eum resuscitando) magnifica gloria,& honore superexcellenti mirifice eum ornasti,atque triũphaliter,vt mortis victorem & inferni debellatorẽ coronasti: * & proposuisti eum omni creaturæ,dans illi potestatem omnem in cælo & in terra, & considere in dextera tua,potestatem quoque faciendi iudicium viuorum atque mortuorum. 7 Omnia subiecisti ditioni,imperio,& potestati eius,quæcunque sunt in cælo & in terra, commune illi tecum donãs regnum atque vnum imperium: * neque ea solum quæ in cælis sunt, verumetiam vsque ad ea quæ sunt in terris infima, nempe oues omnes & boues omnes,& vniuersas bestias agri,atque etiam feras deserti. 8 Volucres insuper qui inhabitant aerem, & pisces omnes qui in mari sunt, qui natant in aquis maris,& veluti perambulant vias maris, ad similitudinem animalium terrestrium,quæ vias terræ perambulãt. ALTERA INTELLIGENTIA. Humanum genus in tanta cõstituisti nobilitate,vt non multum absit(quod ad animam attinet)à sublimitate naturæ angelicæ,magno quoque decore & magnifica ipsum gloria ornasti, dũ secundum animam ad imaginem tuam & similitudinem creasti,dans ei memoriam,intellectum atque voluntatem,angelicas plane & multo maximas virtutes: * & postquam ad imaginem & similitudinem creasti eum,perfecisti insuper eum operibus tuis,quę feceras propter hominẽ, veluti finem suum, quemadmodũ sunt imperfectiora eius gratia quod perfectius est. ¶ Cætera insuper omnia subiecisti hominis imperio, nempe animalia omnia,& terrestria,& volatilia,& natatilia, cum post creationem homini diceres, Crescite,& replete terram,& subiicite eã, & dominamini piscibus maris,& volatilibus cæli, vniuersæque terræ, & vniuersis animantibus quæ mouentur super terram. 9 Concludẽs verò laudis meæ contemplationem, repeto (quam ab initio proposui, & dignam & veram inuenio)Diuinæ magnificentiæ admirationem, dicens, Dominator omnium & peculiariter seruientium tibi Dominus quàm grande est,quàm magnificum & glorioſum nomen tuum in vniuersa terra. Plena siquidem est omnis terra gloria tua. Hebr.2. Matt.28. Marc.16. Ioan. 5. 1.Cor.15. Gene.1. Esaiæ. 6. Rom.10.

ANNOTATIONES IN PSALMVM OCTAVVM.

VErsu tertio, Vt destruas inimicum & vltorem. Intelligũtur hic per inimicos & vltores Christianæ fidei persequutores:qui dolentes de Christi Domini cultu & gloria,conati sunt vltionem facere & vindictam,siue euacuatæ legis veteris,siue contemptæ & cõculcatæ idololatriæ,siue dissipatæ humanæ mundanæque sapientiæ. Nam huiusmodi triplices vltores sensit fidelium populus, & contra triplices huiusmodi inimicos paruuli nostri & lactentes sancti Apostoli dimicarunt contra videlicet Iudæos,pro suæ legis litera non secundum scientiam zelantes,quam illi iam pręteritam denuntiabant & euacuatam: contra principes seculi & idolorum pontifices, qui idololatriam suam (aduersus quam illi prædicabant, & quam eliminare laborabant) armis & omni potentia tueri conabantur: aduersus quoque mundi sapientes, quorum sapientiam vanam illi coarguebant signorum efficacia & spiritus virtute. Exhibuerunt autem isti sese vltores pro sua vanitate, aduersum infantes

Universidad de Deusto
Biblioteca

& lactentes,& aduersus veritatem quam Deo inspirante prædicabant.Quod autem antecedit, ex ore B
infantium & lactentum Deum perfeciſſe ſibi laudem,ſiue (vt in Hebræo habetur) fundaſſe ſuam fortitudinem,id diligenter admodum conſiderandum eſt. Si enim per homines potentes,nobiles aut eruditos Deus Euangelicæ fidei myſteria induxiſſet mundo, poterant dicere inimici fidei, quòd non ipſa per ſe viciſſet veritas,ſed vi potentiæ,aut ſapientiæ, aut eloquentiæ ſæcularis introducta fuiſſet, quaſi per violentiam in mundum: quemadmodum de impiiſsima illa ſecta quam ab authore Mahumeticam vocamus,à Chriſtifidelibus dicitur,& veriſsime dicitur. Nunc verò,dum per hominum ſimplicium & impotentum atque ignobilium ora,veritatem fidei per vniuerſum orbem fecit Deus ſuperuincere,mirum in modum laudē ſuam perfecit,& fortitudinem ſuam ſtabiliuit atque cōmendauit. Atque hoc eſt quod Paulus Apoſtolus cōpluribus in locis teſtatur,veluti capite primo Epiſtolæ prioris ad Corinthi
1.Cor.1. os,vbi fideles ſuos alloquens, ait, Videte vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem,non multi potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes:& infirma mundi elegit Deus,vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus,vt ea quæ non ſunt deſtrueret,vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.Atque
1.Cor.2. iterum capite ſecundo:Et ego fratres (inquit) cum veniſſem ad vos, veni non in ſublimitate ſermonis aut ſapientiæ, annuncians vobis teſtimonium Chriſti: & ſermo meus & prædicatio mea, non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis: vt fides veſtra non ſit in F
ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. Et iterum alio in loco, loquens de commiſſa ſibi gloria E-
2.Cor.4. uangelicæ adminiſtrationis:Habemus (inquit) theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, vt ſublimitas ſit virtutis Dei, & non ex nobis. Dum verò ita hæc ſanctis Apoſtolis atque diſcipulis domini aptamus, nemo nos exiſtimet iniuriam facere,aut contradicere verbis domini,qui Phariſæis reſpondens pro He-
Matt. 21. bræorum pueris pium ſibi Oſanna in templo acclamantibus, verſum hunc Pſalmi paruulis iſtis Hebræorum applicabat, dicens, Nunquam legiſtis, quia ex ore infantium & lactentium Deus perfeciſti laudem tuam? Nequaquam enim huic Saluatoris aduerſamur ſententiæ. Nam & de illis paruulis loquitur Elucidatio. Arbitror tamen puerulos iſtos in Hieruſalem clamantes, figuram fuiſſe paruulorum illorum, per quos erat proclamandum Oſanna (id eſt, Diuina laus & vera ſalus annuncianda) non intra ſolius Hieruſalem anguſta mœnia, ſed per latiſsima terrarum ſpatia: de quibus paruu-
Matt. 11. lis Chriſtus dominus patri ſuo confitetur in Euangelio, dicens, Confiteor tibi pater domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis: Ita pater, quoniam ſic fuit placitum ante te. Et de his paruulis puto principaliter intelligi Pſalmum præſentem, magis quàm de pueris illis ad horam clamantibus. Neque enim valde ſunt deſtructi inimici ſcribæ & Phariſæi per illorum horarium clamorem,qui ſilentio mox finiebatur ad increpationem Phariſaicam. G
Imò iſtorum clamorem à Domino maxime permiſſum arbitror, vt figuram ſubſequuturi clamoris & prædicationis aliorum noſtrorum paruulorum, per quos ſibi laudem perfectam facere decreuerat.
Lucæ.19. Vnde & illud quod poſt adductum verſum præſentem adiiciebat Saluator: Dico autem vobis, quoniam ſi hi tacuerint, lapides clamabunt. forſitan Euangelicam prædicationem reſpicit: vt hoc ſermone ſignificare voluerit dominus, ſi Iudæorum paruuli clamare noluerint, gentiles annuntiaturos pro eis, & in eorum locum ſubrogandos, vt clament, vt Euangelicam veritatem prædicent:id quod iamdiu impletum cernimus. Ceſſant enim illi, & vltra clamare nolunt: atque ideo lapides leuauerunt vo-
Matth. 3. cem, neque deſinunt clamare. Gentiles enim per lapides recte nouimus ſignificari, propter cordis olim in idololatria, aliisque vitiis obſtinati, duriciem. Vnde & Ioannes dicebat, Potens eſt Deus de lapidibus his ſuſcitare filios Abrahæ: nihil dubium quin ſignificare volens, ſi Iudæi, quibus prædicabat,nollent pœnitentiam agere, ſuſcitandos eſſe ex gentibus, qui verum fiant Abrahæ ſemen, & veri ſecundum fidem Patriarcharum filii. ¶Verſu eodem. Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Roget forſitan aliquis, quur ſanctos Apoſtolos infantes dicamus, quibus tale os datum
Lucæ. 21. eſt à Domino ſuo, cui non poſſent reſiſtere omnes eorum aduerſarii: ita vt vniuerſa ſacerdotum ſynagoga nihil inueniret, quo vel vnius illorum poſſet refellere ſermonem. An verò ita fati, infanti-
Hebr.5. um eſt? Rurſum, quomodo lactentes dici poſſunt, quibus non vt imperfectis lac erat in pabulum, H
ſed potius vt perfectis ſolidus cibus? Perfectorum enim (cuiuſmodi ipſi fuerunt) eſt cibus ſolidus. Cum enim aduerſus inimicos & vltores perficere debebant illi laudem, non iam de illorum numero
1.Cor.3. eſſe poterant, de qualibus dicit Apoſtolus, Tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam. Verùm huic quæſtioni dupliciter reſponderi poteſt. Primum quidem, vt illos conſideremus ſecundum eum gradum,in quo ante ſpiritus aduentum præfuerant, vere infantes, vere paruuli, vere lactentes, & lacte opus habentes. Quàm enim tunc fuerint (vt ita dicam) infantes, Petrus
Matt.26. monſtrauit,cum tertio interrogatus ne ſimul quidem fari potuit, quod fari debuit, vt promiſerat au-
Ibidem. dacter. Quàm autem paruuli, quàm lacte opus habentes, quàm non capaces cibi ſolidioris, do-
Matt.15. cet toties increpata eorum ruditas & tarditas. Quare (inquit præceptor Ieſus) non intelligitis?
Marc.8. Necdum intelligitis? Adhuc & vos ſine intellectu eſtis? Quare dubitatis modicæ fidei? Quid eſt
Marc. 9. quod conquiritis inter vos? Item quod in fine iam abſcedens,dicebat, Iam non multa loquar vo-
Ioan.14. biſcum. Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Quid enim hoc eſt aliud,
Matt.14. quàm tanquam paruulis tantum lac in potum do, non eſcam? Non enim capere poteſtis. Et tamen ex ore horum infantium, horum lactentium ipſe Deus ſuam laudem perfecit,& ſtabiliuit per vniuer-
Sapiē.10. ſam terram. Dedit enim infantibus iſtis linguas ferreas & infatigabiles, & infantium linguas fecit diſertas: lactentes autem ablactauit,& ſolido ſpiritualis ſapientiæ cibo confirmauit, inque viros perfectos fecit excreſcere. Poteſt & altera via propoſita quæſtio diſſolui, ex ipſa ſignificatione vocabulorum.

A Infans enim hoc loco nō amplius quàm paruulum ſignificat vel iuuenem. Nam Græce eſt νήπιος, quod
frequenter in ſacris Euangeliis paruulus vertitur,vt illic,Reuelaſti ea paruulis.&,Sinite paruulos veni- Matth.11.
re ad me.Similiter & quod in Hebræo habetur vllim, proprie non ſignificat impotentem ad loquen- Matt.19.
dum,ſed tantum iuuenem ſiue paruulum:propter quod ſecūdum ſimilitudinem, etiam virgulta ſic nō-
nunquam appellantur,teſte Ioanne Reuchlino in rudimentis Hebraicis. Quòd autem paruuli fuerint
Apoſtoli,non eſt ambiguum:quandoquidem à præceptore audierunt cōſtituto paruulo in medio,Niſi
conuerſi fueritis,& efficiamini velut paruulus iſte,non intrabitis in regnum cælorum.Vnde ex his par-
uulis vnus,etiam cum iam gentium doctor eſſet,dicebat, Facti ſumus tāquam paruuli in medio veſtrū. Matt.18.
Et alibi,In facie humilis ſum inter vos. Item,In multo timore & tremore fui apud vos.De lactentibus 1.Theſ.2.
autem non magna quæſtio eſt. Non enim lac ſemper pro infirmiori doctrina & imperfectorum cibo, 2.Co.10.
vt in loco Pauli ſuprà allegato,accipitur: ſed interdum generaliter doctrinā omnē ſalutarem ſignificat, 1.Cor.2.
quæ tum propter candorem veritatis,tum propter dulcedinem ſaporis recte lac dici poteſt.Vnde cum
Petrus ſuos monet,depoſita omni malitia,ſine dolo lac concupiſcere,vt in eo creſcant in ſalutem,mani 1.Petr.2.
feſtum eſt,non imperfectam in illo doctrinam tantum ſignificari. Similiter & de eo dici poteſt, quod Eſaiæ.55.
apud Eſaiam Dominus clamat,dicens,Venite,emite abſque argento,& abſque vlla commutatione vi- Iudic.9.
num & lac.Eadem enim ſapientia ſalutis,& vinum & lac recte dicitur:vinum,quia fortificans & lætifi- Pſal.103.
B cans cor hominis:lac verò,quia dulcis,ſuauis, & enutriens corda potantium.Quiſquis verò hęc noſtra
de paruulis legens,prolixiora forſitan iuſto æſtimaueris(obſecramus)hanc noſtram prolixitatem æqui
bonique conſulas.Non enim potuimus pertranſire ſilentio quicquam eorū quæ ſuper hiſce rebus ſcri
benda ſeſe offerebāt. Valde enim nos oblectant iſti paruuli,per quos in viros perfectos inſtruimur,at-
que in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti prouehimur.Atque etiam nunc ab illorum conſideratio- Epheſ.4.
ne ægre diuellimur. ¶Verſu quarto:Videbo cælos tuos,opera digitorum tuorum.Quòd dicuntur cæ
li,opera digitorum Dei,poteſt ſimpliciter intelligi,ſecundum metaphoricū loquendi modum, quomo-
do alibi dicitur,Opera manuum tuarum ſunt cæli.Et iterum,Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerūt Pſal.101.
me:cum tamen nullas manus habeat Deus.Sed familiare eſt ſcripturis ſic de Deo vt de homine loqui. Pſal.118.
Vnde hoc in loco,& in aliis ſimilibus,quoties de operibus creationis Dei tractatur, ſed de Deo vt de Iob.10.
artifice inter homines opus aliquod ſuis manibus & digitis plaſmāte,vel de materia qualibet in ſua for-
ma pro ſuo placito conſtituente,fit ſermo.Atque ita nō opus eſt aſsignare, quot digitos habeat Deus,
aut qui iſti ſint digiti: quemadmodum neque quot manus habeat,aut quæ ſint manus eius.Secundum
tamen ſublimiorem conſiderationem intelligimus digitos iſtos,quibus Deus cælos fecit,tres eſſe nume
ro,ſcilicet potentiam,ſapientiam,& bonitatem.Iuxta quam ſententiam,præſentem locum accepiſſe vi-
C detur Ioannes Pechanus,vir in Diuinarum rerum ſcientia illuminatiſsimus, in inſigni illo officio quod
de ſancta & ſuperbenedicta Trinitate compoſuit:quod etiam ſecundum Eccleſiaſticam inſtitutionem
gitur & canitur.Sic enim in Antiphona quadam quæ huic Pſalmo præcinitur,legimus, Cælū terrām-
que digitis qui tribus appendiſti,præpoſuiſti conditis humanitatem Chriſti.Vbi dum digitos tres nu-
merat,manifeſte indicat myſticum aliquem ſenſum,videlicet quem iam ſuprà expoſuimus.Quòd autē
nonnulli ſanctorum doctorum cælos hoc loco,item & lunam & ſtellas,ſecundum myſticam intelligen-
tiam interpretantur:per cælos(vt aliis aliquot in locis)ſanctos Apoſtolos, vel etiam ſcripturam ſacram
digito Dei ſcriptam accipientes:per lunam Eccleſiā:per ſtellas verò Eccleſias particulares, aut alios vi-
ros fide illuminatos,nos ſicut in Elucidatione non ſequimur,magis inhærētes literali ſenſui, ita nequa-
quam damnamusaut abiicimus.Similiter & de eo dicimus,quòd in conſequentibus diſtinguunt inter
oues,boues,pecora campi,volucres cæli,& piſces maris:per oues,intelligentes humiles ſubditos:per bo
nes,laborioſos rectores & præpoſitos:aut per oues & boues,ſimul fideles homines & ſanctos,qui labo-
rant in præceptis Domini,& paſcuntur in paſcuis eius tanquam oues & boues: per campi pecora,ho-
mines carnales & in concupiſcentiis vagabundos: per volucres cæli,ſuperbos: per piſces autem maris,
D curioſos.Cui iſta libebit plenius cognoſcere,requirat in expoſitione ſancti patris Auguſtini,item & a-
pud Ludolphum carthuſienſem nequaquam ſpernendum,imò digniſsimum,optimeque meritum Pſal
morum commentatorem, qui hæc pro ſuæ deuotionis dulcedine ſuauiter atque diffuſius pertractant.
¶Verſu ſexto:Minuiſti eum paulominus ab angelis.Si iuxta Pauli ſententiam Chriſto Domino pecu
liariter iſta aptentur,videtur in relatiuo,eum,fieri tranſitus à ſpecie ad perſonam,ſiue (vt logicis eſt cō
ſuetudo loquendi)à ſuppoſitione ſiue acceptione ſimplici ad perſonalem:videturque relatio eſſe non ſe
cundum idem genus ſuppoſitionis.Siquidem in verſu quinto præcedente,ſecundum ſpeciem ſimplici-
ter ſermo fit de vniuerſitate generis humani:id eſt, de homine in ſpecie, non de vlla ſingulari perſona.
In hoc autem verſu priorem mox ſubſequente (iuxta hanc Pauli intelligentiam) de perſona hominis
Chriſti fit perſonaliter ſermo.Niſi forte etiam ſecunda pars verſus prioris de Chriſto perſonaliter di-
cta accipiatur, cum dicitur,Quid eſt filius hominis,quoniam viſitas eum?Verùm iuxta hanc ſententi-
am,in priori parte verſus accipi deberet ſermo de humana ſpecie, in poſteriori verò ſecundum perſo-
nam de ipſo Chriſto homine:quod non vſqueadeò videtur veriſimile. Apparet enim(quantum ex ipſo
loquendi modo)ſimilem eſſe vtriuſque partis loquutionem, & vtranque partem ſecundum rem idem
valere,alteramque altera explicari, & propter vehementiam ſignificandam factam eſſe repletionem e-
iuſdem ſententiæ,quemadmodum fieri ſolet,cum rem exaggerare volumus. Rurſum, vt totus verſus
quintus ſecundum ſpeciem intelligatur, & non ſecunda pars ad perſonam Chriſti peculiariter,ſuadet
etiam ſenſus commoditas. Nam quo modo Chriſtum filium hominis dicatur Deus viſitare,nō vſque-
adeò facile eſt intelligere.Exponunt enim de vnione Diuinitatis cum humanitate. Atqui iſtud potius

Universidad de Deusto
Biblioteca

est humanam in Christo naturam visitari,quàm Christum filium hominis visitari . Quomodo autem visitauerit Deus hominem(id est,humanum genus)per demissionem filii sui,& perfectam per eum redemptionem,omnibus clarissimum est. Congruentius itaque videtur , vt totus iste versus dicto modo de specie humana intelligatur , fiatque sequenti versu in relatiuo transitus de suppositione simplici ad personalem.Cæterum secundum alteram intelligentiam in Elucidatione monstratam, quæ totum Psalmum ad vniuersum genus humanum refert,hac ex parte nulla occurrit difficultas . Totus enim sermo de homine secundum speciem generaliter procedit.

NONI PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmum istum(qui apud Hebræos in duos diuiditur)Psalmista cecinisse uidetur in persona pòst uēturæ Ecclesiæ: atque huic,siue quātum ad se,siue quantū ad sua membra, totus ipse Psalmi processus recte apteq; cōuenit.Primū enim confitetur Domino liberatori suo,de iudicio illo, quo generis humani inimicum principem huius mundi,condemnatū foras proiecit,regnoq; priuauit gētibus idololatris, quibus ille dominabatur,ad Apostolicæ prædicationis sonum salubriter increpatis atque cōuersis:unde illi ciuitates , in quibus olim inhabitauerat,ablatæ sunt iusto Dei iudicio,cui afflictionis & tyrannidi(qua antè premebatur pauper humanum genus)tandem cōplacuit misereri.Propter quod filios suos ueros fideles Ecclesia ad sperandum in domino & laudem illi dandam inuitat, qui pauperum clamorem nō despicit:id quod in seipsa testatur,quàm grauissimis licet periculis & persequutionibus intolerabilibus in suæ natiuitatis primordijs afflictam & penè obrutam,semper tamen ipse ad sui nominis laudē sustantauit,nec pœnitus unquā deficere permisit,quemadmodū neque patietur usque in cōsummationē seculi:semper sibi suos electos seruaturus, impios uerò qui eam persequuti sunt,in mortis laqueos cōstrinxit,suo iudicio in infernum demergendos:ut ne existimentur humiliū ac fideliū uoces Deo curæ nō esse,aut eorū patientiā permansuram irremuneratā.Vnde uersu uigesimo,id quod quasi præteritū in spiritu iam prædixerat,Propheta postulare uidetur,orans dominum ut exurgat quantocyus ad implendū pro gentibus iudiciū,& ut Christum dominū præceptorē atque legislatorē(per quem uentura erant illa omnia)gentibus mittat,qui eos ut oportet erudiat . Post hæc uerò à uersu 22.(ubi secundum Hebræos Psalmi decimi est initium) lamentatio esse uidetur ipsius Ecclesiæ in spiritu pro suis mēbris,quæ in oppressione potentum atque malorum in hoc tempore quasi relicti uidentur , potissimum autē pro uenturis illis nouissimis tēporibus regni Antichristi,quando ueri fideles, refrigescente charitate & superexcrescēte iniquitate,grauissimā sustinebunt persequutionē ab Antichristi potestate.Cuius & adhærētiū ei peruersitās,& cōtra sanctos Dei acerbissima(tū per uiolentiā,tū per insidias,ac blandimēta)persequutio multis cōsequenter uersibus prolixe & graphice admodū depingitur. Quæ oīa,licet pro illis ultimis uēturis tēporibus potissimū prædicta sint,tūcq; perfectissime sint implenda , magna tamē ex parte uidemus etiā nunc in bonorū hominū oppressoribus eadē euenire,quatenus etiā nunc Antichristi multi sunt.Iuxta quā generalem sententiam,subsequens procedet Psalmi Elucidatio . Neque difficile erit uolentibus,ea quæ in generalitate de impijs dicuntur, ad ipsum impiorum caput & dominum peculiariter aptare.Post hæc uero , à uersu 25.proposita persequutione grauissima fidelium, dominum ut exurgat ad iudicium , pro suis membris sollicita deprecatur Ecclesia:& ut Christianum populum pauperem & orphanum,protectorem alium nescientem(diaboli,Antichristi,atque adhærentium uirtute contrita, eorumq; prauis machinationibus ad nihilum deductis)saluum faciat iudicio suo.Post quæ omnia , tribus uersibus ultimis domini æternum regnum,miram quoque & inæstimabilem Dei erga pauperes exauditionem, & promptum pro illis iudicium,ad prauorum repressionem denuntians,ita terminat canticum laudis atque confessionis suæ.

NONI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Cōfitebor tibi domine in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua.*

2 *Lætabor & exultabo in te:psallam nomini tuo altissime.*

3 *In conuertēdo inimicum meū retrorsum:* infirmabuntur & peribunt à facie tua.*

4 *Quoniā fecisti iudicium meum & causam meam: * sedisti super thronum qui iu-*

Onfessione laudis celebrabo te Domine Deus,ex toto corde meo,mētis diligenti attentione, & effectus pura deuotione pronunciabo ad tui nominis gloriam omnia quæcūque cognoui mirabilia tua: neque quicquā eorum(quod in me erit)occultum esse patiar,quod nō ad tuā laudem pariter & aliorū eruditionem annuntiabo. 2 Gaudebo quoque sancto ac spirituali gaudio,& præ lętitia immodica veluti tripudians exultabo in memoria,atque amore tui laudem canā tuo nomini , quemadmodū dignus es,ó rex regū super omnes excelse. 3 Propterea quòd expugnaueris pro me inimicos meos,dæmones malignos atque infideles ministros eorum,eosque in fugam verteris , & à me abegeris: * infirmati,deuicti atque confusi sunt,& prorsus condemnati ceciderunt à terrore præsentiæ tuæ:quoniam te respiciente Ecclesiam sanctam tuam,princeps huius mūdi iudicatus atque foras iectus est , & omnis ad præsentiam tuam defecit virtus malignantium . 4 Quoniam fecisti tu quidem pro me iudicium,& iudicasti causam meam contra aduersarios meos,contra principes tenebrarum , qui me iniuste sua tyrannide opprimebant , & seculi potestates qui me persequebantur in potestate & infidelitate sua: * ascendisti quasi iudex super thronum tuum iudiciarium (vt humano more ita balbutiens loquar)& super tribunal ad iudicandū causam meā sedisti tu,cui propriū est iudicare iustitiā,hoc est,iustū iudiciū,siue ,p iustitia atque iniustitia-

Matt. 24

1.Ioan 2.

Ioan.16.

dicas iustitiam.

5 Increpasti gētes,& perijt impius:
** nomen eorum delesti in æternum & in seculum seculi.*

6 Inimici defecerunt frameæ in finem:

** & ciuitates eorum destruxisti.*

7 Perijt memoria eorum cum sonitu:

** & dominus in æternum permanet.*

8 Parauit in iudicio thronum suum:
** & ipse iudicabit orbem terræ in æquitate,iudicabit populos in iustitia.*

9 Et factus est dominus refugiū pauperi:
**adiutor in opportunitatibus ī tribulatiōe*
10 Et sperēt in te qui nouerunt nomen tuum:
** quoniam non dereliquisti quærentes te domine.*
11 Psallite domino qui habitat in Sion,
** annunciate inter gentes studia eius.*

5 In tempore gratiæ(quo placuit tibi facere pro me iudicium)misisti filium tuum, ac deinde sanctos Apostolos tuos,atque prædicatores veritatis,qui idololatriæ,aliisque viciis deditas gentes increparent: atque ita destructa est impietas,desieruntque infideles esse & peccatores,facti iusti & fideles: * nomina illorum quibus ante veritatis manifestationem vocabantur , non erunt in perpetuum vltra in memoria coram te: neque vt talium,quales antè fuerant,vltra recordaberis illorum,sed nomine nouo donabis,& vocabis eos.Gentes enim quæ prius idololatræ, infideles,impiæ,atque à Deo adulterę vocabantur,atque huiusmodi ante Deum reputabantur,postquam ad veritatē se conuerterunt Euāgelii , vetera hæc nomina prorsus perdiderunt : appellationes verò bonas prædictis contrarias pro illis acceperunt , vt iam cultores & serui Dei veri dicantur,Deo creduli,iusti,sponsa Dei fidelis:& tales iam eos habet,atque agnoscit Deus. 6 Potestas diaboli,visque nocendi eius,tandem in fine temporum,quantum ad fideles veritati aquiescere volentes deuicta est, conculcata atque ablata per veritatis Euangelicæ manifestationem : & in sempiternum vltra non poterit ille resumere plenam suam illam,qua prius dominabatur,tyrannidem: * synagogas quoque satanæ , congregationes infidelium populorum,in quibus ipse inhabitabat inimicus,tu Deus ad nihilum redegisti,dum gentium idololatrarum populos à vanitatibus ad veritatem tua gratia peruenire fecisti. 7 Quod fuerant esse desierunt,& cessant, ac periit apud Deum eorū prior memoria,ad sonitum prædicationis Euangelicæ, qui per omnem terram percurrēs, ab infidelitate vbique terrarum electos ad veritatem adduxit,sicque nomine nouo donauit. * Aut cum sonitu,id est,subito, & veluti cum impetu & confusione periit memoria dæmonum,qui in gentibus colebantur:quoniam adueniente prædicatione Euāgelica,ipsi expulsi sunt,& adorari cessauerunt in terris: * Dominus autem in sua essentia semper stabilis,permanet in sempiternum idem ipse & immutabilis:& ipse participatione stabilitatis suæ,ad se conuersos,in veritate stabiles faciet permanere: * eiusque memoria ad consummationem vsque seculi apud fideles & electos permanebit. 8 Ipse tribunal suū atque iudiciariam sedem parauit,disposuit, atque constituit in iudicio & æquitate , non potens nisi quod æquum semper & iustum est iudicare: * & ipse iudicabit vniuersos inhabitatores orbis terrarum in iustitia,et populos omnes in rectitudine & æquitate iudicabit:nunc quidem iudicio discretionis,malos à bonis segregans,bonis gratiam misericorditer largiens,impiis eam iuste denegās:post verò,iudicio finalis retributionis,redditurus vnicuique secundum opera sua . * Peculiariter quoque in hoc tempore gratiæ,rex æternus constituit tribunal suum, ad faciendum iudicium pro electis suis : & ipse iudicauit in sua iustitia pro orbe terrarum, & pro vniuersis populis in eo inhabitantibus,contra principem tenebrarum,qui per tyrannidem dominabatur,agebatque principem in mundo:quem iuste atque æquissime suo regno priuauit,foràsque proiecit , vt in electos & fideles nihil vltra iuris reseruaret. 9 Et exhibuit se iudex dominus,atque demonstrauit pauperū auxiliatorem, patronum,siue defensorem,& contra iniquorū iniurias tutum refugiū, liberando eos de manibus inimicorum suorum: * adiutor factus est eis in opportuno tempore, nempe in tribulationibus & afflictionibus eorum. Tunc enim opportunum solet & gratum esse liberātis adiutorii, & iucundum esse potentis refugium . 10 Et est profecto cur merito absque vlla hæsitatione siue diffidentia in te debeant fiduciam & spem suam ponere,atque in necessitatibus inuocare ,omnes qui te per fidem vere cognouerunt,quàm videlicet sis iustus,bonus,misericors,atque fidelis: * propterea quòd nūquam inuentus es derelinquere pœnitus eos qui te ex animo quæsierunt, tibique semper studuerunt : sed assistis eis præsentia tua,nonnunquam quidem temporali adiutorio,vbi,quando, & quātum volueris:semper verò spirituali auxilio, & gratiæ tuæ interna consolatione. 11 Proinde fideles vos omnes veri Ecclesiæ filii , qui eius bonitatem & auxilium experti estis,psalmum & laudem canite ipsi qui est inhabitator Ecclesiæ suæ sanctæ , quæ per fidem illum speculatur,quam ipse vt pater ad benefaciēdū, vt iudex atque patronus ad defendendum,vt sponsus ad decorandū, vt pastor ad pascendum, inhabitat, * opera quoque eius quæ fecit , & consilia quæ cogitauit pro hominum pauperum redemptione,proclamate in omnes longe lateq; na-

Matt. 16.

Ioan. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 *Quoniã requirens ſãguinẽ eorũ recordatus eſt, * non eſt oblitus clamorẽ pauperũ.*
13 *Miſerere mei domine:* uide hũilitatẽ meam de inimicis meis.*
14 *Qui exaltas me de portis mortis:* ut annunciẽ oẽs laudationes tuas ī portis filiæ Syõ*
15 *Exultabo ī ſalutari tuo:* ĩfixæ ſũt gẽtes in interitu quẽ fecerũt*
16 *In laqueo iſto quẽ abſconderunt, cõprehenſus eſt pes eorum.*
17 *Cognoſcetur dominus iudicia faciens:* in operibus manuum ſuarum comprehenſus*
Sapien. 1. *eſt peccator.*
18 *Conuertantur peccatores in infernum:* omnes gentes quæ obliuiſcuntur Deum.*
19 *Quoniã non in finẽ obliuio erit pauperis:* patientia pauperum*
Iacob. 1. Hebr. 12. Lucæ. 21. *non peribit in finem.*
20 *Exurge domine, nõ cõfortetur homo:* iudicentur gentes in cõſpectu tuo.*
Exod. 4. Eſaiæ. 55. Ioel. 2. 21 *Cõſtituite domine legiſlatorẽ ſuper eos:* ſciant gentes quoniam homines ſunt.*
22 *Vt quid domine recceſſiſti lõge? * deſpicis in opportunitatibus, in tribulatione.*

tiones, vt laus eius creſcat in vniuerſa terra, & allecti qui audituri ſunt etiam infideles ad illius cultum & fidem confugiant. 12 Nam etiam ſi contingat nonnunquam confidentes in Domino temporaliter relinqui in manibus perſequentium, non eſt tamen exiſtimandum Deum prorſus oblitum eſſe eorum: ſed recordabitur eorum, requirẽdo ſanguinem ipſorum de manibus opprimentium: * & nequaquam obliuiſcetur, aut non attendet ad orationes pauperum ſe inuocantium, ſed memor erit patientiæ ipſorum, dando eis pro perſeuerantia vitam æternam, eorum verò perſequutoribus ſempiternæ mortis punitionem. 13 Ob hoc in omnibus obueniẽtibus mihi neceſsitatib⁹ meis fidenter ad te clamabo, dicens, * Miſerere mei domine, & benigno oculo miſericordiæ tuæ cõſydera afflictionem meam nimiam, quam ſuſtineo ab aduerſantibus mihi. 14 Tu (inquam) Domine, qui me glorioſe eripuiſti, & magnifice ſaluaſti de periculis maximis, quæ humana via videbar non poſſe euadere, & à quibus niſi Diuino tuo auxilio non poteram liberari, cum aduerſum me præter omnes aereas poteſtates, etiam vniuerſi mundi principes atrociſsime deſæuirent: à quibus tamen requiem tandem donaſti mihi, & in ſecuritate conſtituiſti: * idque feciſti ad gloriã tui nominis, vt annunciarentur per membra mea, per fideles tuos, laudes tuæ omnes, & laudabilia opera tua prædicarentur palàm & in propatulo, coràm omni populo fidelium, qui eſt in eccleſia ſancta. 15 Exultabo in ſpiritu meo, in ſaluatione tua quam feciſti mihi, atque in ſaluatore Chriſto, per quẽ ſalutem miſiſti mundo: * inuolutæ ſunt & illaqueatæ praua hoſtium meorum nationes, in perditione quam parauerant mihi: & pro morte ad quam me cupiebant pertrahere, mortis æternæ nexibus ſunt obuolutæ. 16 In laqueis, foueis, atque inſidiis mortis, quas in aſtutia atque malitia ſua parauerant fidelibus, in iiſdem ipſi pedibus ſuis inhæſerunt, ſuntque irretiti & inuoluti, ita vt in perpetuũ nequeant ſeſe extricare: dum ego ſaluor tuo munere, & illi incredeli qui ad mortem me perſequebantur, in morte permanent ſempiterna. 17 Agnoſcetur Dominus quàm pius, quàm iuſtus, quàm formidabilis, quàm verax, cũ innocentes ſaluando, noxios perdẽdo, fecerit iudicium. Sic enim & miſericordia patebit & iuſtitia eius, quæ ante iudicii exequutionem plurimos latere videtur. * peccatores ex operibus ſuis prauis quæ operati ſunt, damnationis inuenientur obſtricti vinculis, & ſeipſos in æternæ mortis laqueum præcipitauerunt. Neque enim mortem ſua voluntate creauit altiſsimus, ſed impii operibus manuum ſuarum accerſierunt illam ſibi, aſtrinxeruntque ſe illi. 18 Dæmones in ſua malitia obſtinati deſcendent iuxta decretum diuinæ iuſtitiæ, cadéntque in profundum inferni: * pariter & infideles omnes qui ſunt in nationibus, quæ Deum non agnoſcunt creatorem ſuum, eúmque ita vt oportet per fidem & mandatorum eius obſeruationem non habent ante oculos, neque cultu aut famulatu debito venerantur. 19 Nequaquam enim (vt illi falſo exiſtimant) pauperes ante Deũ prorſus in obliuione erunt, vt vel à ſuis afflictionibus nunquam ſint liberandi, vel nunquam ſit de eorum oppreſsione futura vindicta: * longanimis humilium in Deo ſperantium expectatio atque ſuſtinentia non erit vana in ſempiternum, neque finaliter fruſtrabitur: ſed fructum ſuo tempore proferet pacatiſsimũ, atque ſaluberrimũ vitæ æternæ, quam accipient à iuſto iudice omnes qui nũc in patientia poſſederunt animas ſuas. 20 Ne vltra diſsimules Domine, neque differas, ſed exurge ad iudicium tuum: neque permittas inualeſcere atque dominari hominis cuiuſquam malitiam aut poteſtatem: * fiat iudicium oppreſſarum gentium atque pauperum populorum ante te, per ſententiam iuſtitiæ atque voluntatis tuæ. 21 Mitte domine quem miſſurus es, legiſlatorem, doctorem, atque præceptorem populorum, Chriſtum tuum benedictum filium, qui gentibus tuam voluntatem annunciet, omnemque edoceat veritatem: * fac per hunc gẽtes cognoſcant & intelligant ſe homines eſſe: id eſt, naturæ non incorruptibilis, ſed mortalis: & humiliari diſcant, eúmque agnoſcere, cuius poſt mortem neceſſe eſt, ipſos iudicio mox præſentari. 22 Sed quorſum piiſsime domine, nunc in hoc tempore frequenter elongare videris teipſum à ſeruis tuis, eósque relinquere & cõtẽnere videris, neque clamãtes exaudire? * potiſsimũ, quãdo opportunitas maxima videtur, & neceſsitas exaudiẽdi, vtpote dũ in afflictionibus cõſtituti ſunt, atque perſequutionibus premuntur hominũ impiorum. Sic enim ſubinde ad tẽ-

23 *Dũ ſupbit impius, incẽditur pauper:* cõprehendũtur in conſiliis quibus cogitant.*
24 *Quoniã laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ:* & iniquus benedicitur.*
25 *Exacerbauit dominũ peccator:* ſecundum multitudinem iræ ſuæ non quæret.*
26 *Nõ eſt Deus in cõſpectu eius:* inquinatæ ſunt uiæ illius in omni tempore.*
27 *Auferũtur iudicia tua à facie eius:* omniũ inimicorũ ſuorum dominabitur.*
28 *Dixit enim in corde ſuo, non mouebor à generatione in generationem, ſine malo.*
29 *Cuius maledictiõe os plenũ eſt, & amaritudine, & dolo:* ſub lingua eius labor & dolor.*
30 *Sedet ī inſidijs cũ diuitibus:* ī occultis ut ĩterficiat innocẽtes.*
31 *Oculi eius in paupere reſpiciũt:* inſidiatur in abſcõdito quaſi leo in ſpelunca ſua.*
32 *Inſidiatur ut rapiat pauperẽ, * rape pauperẽ dũ attrahit eum.*
33 *In laqueo ſuo humiliabit eum:* inclinabit ſe, & cadet cum

pus pauperum clamorem te diſsimulare quotidiana docet experientia. 23 Ecce dum in hoc mundo florentes impii intumeſcunt atque eleuantur, & poteſtatem acquirunt atque authoritatem huius ſæculi, vruntur atque affliguntur qui pauperes ſunt & abiecti in mundo, dum à potentibus opprimuntur, atque variis modis ſpoliãtur miſeri: * veruntamen iuſto tuo iudicio comprehendentur, illaqueabuntur, atque irretientur quaſi vinculis quibuſdam damnationis ſuæ, in ſceleratis cogitationibus ſuis atque conſiliis, quibus cogitauerunt de pauperum oppreſsione. 24 Ecce enim gloriantur peccatores in peruerſis deſideriis cordis ſui, ſeque ipſos palpant, & ſibiipſis placent in aſtutis cõſiliis ſuis, quaſi rem bene geſſerint. * inſuper & adulatores habent à quibus per adulationem, laudem, gloriam & honorem accipiunt, quíque eis aſſentantur in cunctis peruerſis quæ conceperint atque propoſuerint: * & homines impii à ſui ſimilibus prædicantur, glorificantur, & benedictionem laudis atque adulationis accipiunt. 25 Cum exacerbauerint, irritauerint, atque multis modis per adinuẽtiones ſuas ad ſummam iracundiã prouocauerint Dominum Deum peccatores: * tamen propter ſæuitiam & magnitudinem obdurati furoris ſui, obſtinati & conſummati in ſua malitia, non curabunt ad placandum, neque requirent in gratiam redire eius quem ſic multifariam exacerbare non formidarunt. 26 Deſi non habent ante mentis oculos, & quaſi nõ ſit Deus qui de rebus humanis vel curam gerat, vel iudicium habeat, ita viuunt ſine freno, abſque vllo metu, libere obſequentes omnibus deſideriis animæ ſuæ: * opera atque ſtudia eorũ praua ſunt, malitiæque ſordibus inquinata, in omni tẽpore, dum aliud nihil quàm iniquitatem omni tempore meditari aſſueuerunt. 27 Elongata ſunt iudicia tua à conſpectu eorum, dum mente non attendunt ad præcepta iuſtitiæ tuæ, neque conſiderant ea quę ſunt ſuper impios ventura iudicia: quæ ſi haberent ante mentis oculos, non ita ſine freno in omnem proruerent iniquitatem: * Et quia Deum non habent ante oculos, videntur ſibi ſuper omnes qui eis aduerſari poſsint gerere principatum, neminem reuerentur, neque quenquam hominum ſibi poſſe obſiſtere cõfidunt propter ſæuitiam poteſtatis ſuæ. 28 Dicunt enim in cordibus ſuis, Non priuabimur in ſempiternũ, neque excutiemur à poteſtate noſtra, abſque vllo malo permanſuri in flore noſtro. Exiſtimãt enim in corde ſuo, & ſibi perſuadent, quaſi ſempiternã ſe habere, & imperpetuum perdurantem poteſtatem ſuam, & ſine malo fore ſe imperpetuum, quaſi nulla eos maneat vindicta: atque ob hãc falſam ſuam perſuaſionem neque Deum metuunt, neque hominem reuerentur. 29 Os habent maledictis & amarulentia plenum ad Deum blaſphemandum, proximis verò conuiciandum atque detrahendũ ſemper parati: * ſub lingua eorũ latet afflictio & dolor, dum per linguam ſuam illa in pauperes loqui meditantur, quibus eos affligãt & crucier: hoc eſt, blaſphemias, conuicia, improperia, aliáque huiuſmodi. 30 Ad inſidias reſident vnà cum cæteris ſæculi potentibus, ſuis complicibus, & in malo conſciis: * vt in occultis & quaſi latenter interficiant fideles, vorentque innoxios: quod ſane non raro faciunt, cum per ſua fraudulenta conſilia innocentes ad perditionem & mortẽ trahunt. 31 Oculos ſuos habent defixos in humiles atque ſimplices: nõ quidem ad benigne miſerendũ, ſed quaſi raptores ad prædam ad crudeliter perdendũ: * & inſidias tendunt per occulta ſua fraudulẽta conſilia, ad modũ leonis in ſpelunca ſua latentis, intenti ad rapinam. 32 Inſidias ponũt ad prædam pauperum, opportunitatẽ & media cõmoda ad eam rem meditantes, per aſtutiam ſuam: * ad rapiendum (inquam) pauperes, ad ſpoliandum, diſcerpendum, atque deuorandum, cum eos adinuẽtionibus ſuis ad ſe attraxerunt, cœperintque in aliquo eis prævalere, ad eum modum quo leo ſolet vnguibus ad ſe attrahere innoxia animalcula, quę eſt voraturus. 33 In laqueo & in reti adinuentionum ſuarum, quas ad pauperum deceptionem adinuenerunt, & quas veluti pedicas ſiue laqueos tetenderunt per inſidias ſimplicibus, ita poteſtatem acquiſierunt ſuper eos, eiſque prævaluerunt: * & vt ex illorum poteſtate non facile euadant, quibus ſemel fraudulenter prævaluerint hi impii, inclinabunt ſe, & penitus procumbent ſuper illos, cum cœperint dominari illorum: ad eum modum quo in luctа fieri ſolet, quando is qui alium proſtrauit in terram, mox ſeſe inclinat, ac corpore toto omnibuſque viribus incumbit ſuper proſtratum, vt nequeat proſtratus exurgere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dominatus fuerit pauperum.

*34 Dixit enī in corde suo, oblitus est Deus: * auertit faciem suã, ne uideat in finem.*

Iob.22.

*35 Exurge domīe Deus, & exaltetur manus tua: * ne obliuiscaris pauperum.*

*36 Propter quid irritauit īpius Deũ? * dixit enim ī corde suo, non requiret.*

*37 Vides, quoniã tu laborẽ & dolorẽ consideras: * ut tradas eos in manus tuas.*

*38 Tibi derelictus est pauper: * orphano tu eris adiutor.*

*39 Contere brachium pctŏris & maligni: * quæretur peccatũ illius, & non inuenietur.*

Dan.7.

*40 Dominus regnabit in æternũ & in sæculũ sæculi: * peribitis gẽtes de terra illius*

Apoc.21

*41 Desideriũ pauperũ exauduit dominus: * præparationẽ cordis eorũ audiuit auris tua*

*42 Iudicare pupillo & humili: * ut nõ apponat ultra magnificare se hõ super terrã*

34 Hæc autem omnia ita licenter, ita audacter audent peruersi pauperum oppressores eo quòd sibi male persuasum habeant in cogitationibus suis, Deum non aspicere res humanas, neque pauperum suorum vllam gerere curã: * putentque Deum à rebus humanis auertisse oculos prouidentiæ suæ, vt non attendat ea quæ hîc aguntur, quasi de eis nunquam in iudicio sit facturus mentionem, dicentes, Circa cæli cardines perambulat, neque nostra considerat. 35 Tu verò domine, tanta impiorum prauitate, & tam miseranda pauperum tuorum oppressione veluti excitatus atque permotus, exurge & clarifica, atque notã fac dexteram omnipotentiæ tuæ per ostensionem iustitiæ: * & re ipsa demõstra, non esse pauperes coram te in obliuione: ipsos quidẽ ab iniustis oppressoribus eripiendo, hos verò iusta vindicta puniendo, secundũ ordinem iustitiæ tuæ. 36 Vt quid enim sua temeritate ausi fuerunt impii te Deum irritare atque prouocare, in suam punitionem? * cum dicerẽt in cordibus suis, quòd nõ esset Deus expostulaturus, neque iudiciũ facturus de malefactis eorum. Nam hoc ipso visi sunt tuũ cõtra se prouocare iudicium: vt sic puniti, in seipsis dicant falsum fuisse persuasionem suam. 37 Nequaquã verò ita est vt isti sibi falso persuadent, imò econtrario vides tu, & aspicis diligenter quæ agunt homines: quoniam tu consideras afflictionem & dolorem quibus affligunt atque cruciant impii innocentes: * & consideras (inquam) vt eos, qui laborem hunc atque dolorem simplicibus inferunt, tradas ad vltionem in manus iudiciariæ potestatis tuæ, in manus potentiæ atque iustitiæ tuæ, illis qui iniuste affliguntur de vltricibus manibus tuis per eandem iustitiam liberatis. 38 Tibi enim pauper & humilis fidelium populus ad defensionem relinquitur: * & tu populo fidelium alium præter te adiutorem non habenti, eris defensor. * Et vniuersaliter, tibi quasi vnico patrono, quasi iudici iusto relinquuntur causæ pauperum, & tibi seruantur: pupillis quoque ac viduis, & iis qui humano sunt destituti auxilio atque solatio, tu te exhibes defensorem, supplens tuo Diuino auxilio, quod illis ex humano deest. 39 Confringe domine potestatem, & auser tyrannidẽ impiorum, atque malignorum hominum, qui nunc potestatem habent, & tyrannidem exercent super seruos tuos. * Tu verò si confregeris potestatem illorum, non poterunt perficere iniquas machinationes suas: ita vt si requiratur malitia, quam animo meditati fuerant, inueniri non possit in operis impletione, vtpote ab effectu per tuam Diuinam potentiam præpedita. 40 Dominus autem Deus noster in sua maiestate atque potestate stabilis, regnum tenebit sempiternũ, cuius potestas atque imperium nunquam deficiet: * eliminabuntur omnes idololatriæ, cæterisque vitiis deditæ nationes, neque habitabunt in hæreditate eius in terra viuentium: hoc est, neque in numero fidelium eius, neque in ciuitate superna. Nihil enim coinquinatum introibit in illam. 41 Erga verò pauperes & vere humiles atque mansuetos tãta est eius clementia, vt non solum clamoris vocem, sed ipsa quoque eorum desideria ocyus exaudiat: * imo priusquam plene expresserint suum desiderium, vbi primum parare cœperint corda sua ad desiderãdum atque postulandum, iam nunc adest benignitas Diuinæ exauditionis. Tanta est Dei erga suos pauperes ad exaudiẽdum prõptitudo atque facilitas. 42 Exaudit (inquam) Dominus orationem & desideria pauperum, ad faciendum iudicium pro pupillis atque humilibus, qui humano sunt destituti patrocinio, aut certe illi nequaquam fidunt: * Ob hoc verò Dominus se pauperum sic exhibet iudicem, vt nemo hominum qui super terram & ex terra sunt, viles & humiles, & ignobiles ex sua origine, quantumuis diuitiis potens, autpotestate præcellẽs, vltra se audeat extollere amplius quàm oportet, pauperes opprimendo, aut humiles pro suo libito tractando: sed attendant omnes, & reuereantur iustum Dei (quod sine personarum acceptione veniet) iudicium, & vel eius timore à pauperum oppressionibus atque iniustis vexationibus desistant.

ANNOTATIONES IN PSALMVM NONVM.

VErsu tertio, In conuertendo inimicum meum retrorsum. More Græco dicitur, In conuertendo inimicũ meum: quod secundum Latinã phrasim apertius diceretur, iuxta sententiam in Elucidatione propositã, Quoniã cõuersus est retrorsum. Quanquã potest & secundũ temporalem significationem exponi, ad hunc modum: Cum conuerteretur, vel cum conuersus fuerit inimicus meus retrorsum. Atque ita clarius vertit ex Hebræo Hieronymus, Cum ceciderint inimici mei retrorsum.

A Græca enim lectio ἐν τῷ ἐπιστραφῆναι τὸν ἐχθρόν μου, hoc est (ad verbum reddendo) in conuerti inimicum meum retrorsum, vtrunque sensum recte admittit. Possunt enim huiusmodi loquutiones secundum commoditatem sententiæ exponi vel temporaliter, vel causaliter, vel etiam conditionaliter. Retrorsum autem conuerti, notum est significare deiectionem, humiliationem, expulsionem, aut effugationem, forasque eiectionem: quemadmodum iam gratia Dei principi contigit tenebrarum. Infirmabuntur autem & peribunt, manifestum est ad potestatem referri, non ad substantiam. Neque enim secundum naturam impotens factus est diabolus, neque periit, neque aliquando est periturus: sed potestatis imminutio, & prolapsus à potestate & tyrannide priore, qua ante Christi aduentũ mundo dominabatur, ipsius infirmatio (vt ita loquar) atque perditio sunt. Vnde pro infirmabuntur, beatus Hieronymus ac cæteri ex Hebræo interpretes vertunt, corruent. ¶ Versu quarto, Quoniam fecisti iudicium meum & causam meam. Improprie dictum videtur, Fecisti causam, pro iudicasti causam, siue absoluisti causam meam. Non dicimus enim secundum proprietatem Latini sermonis facere causam, pro iudicare. Nisi forte causam quis hîc accipiat pro vindicta, vt facere causam meam, accipiatur, pro facere vindictam meam, siue pro me. Græca enim dictio δίκη (quæ hoc loco ponitur) ambigua est, & vtrunque significat, nempe & causam & vindictam. Prior tamen sententia apparet melior: tametsi eloquutio sermonis videatur minus propria. Secundum autem partem versus, Sedisti su- Iob.41.

B per thronum qui iudicas iustitiam, exponit Elucidatio secundum consuetudinem humanam, quemadmodum & illud quod suprà præcesserit Psalmo.7. In altum regredere, fere secundum eandem sententiam exposuimus. Alii verò thronum istum vel sedem, animas sanctorum exponunt: iuxta illud, Psal.7. Anima iusti, sedes est sapientiæ. Alii totam Ecclesiam siue militantem siue triumphantem. Vtraque enim sedes Dei est: & super vtranque residet gloriosus dominus. Priori tamen sententiæ magis fauere videtur, quòd de iudicio fit mentio: quam etiam solam vt magis proposito accommodam, sequitur Elucidatio. Vnde beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, Sedisti super solium iudex iustitiæ. Non solemus autem dicere sic Deum in animabus sanctorum residere, vt iudicem in solio. Quantum verò ad illud, iudicare iustitiam, aduertendum est, quod secundum scripturarum consuetudinem dicitur iudicare iustitiam, pro iudicare iuste, aut in iustitia, aut secundum iustitiam. Secundum quem modum loquendi, in scripturis inuenitur facere iustitiam aut bonitatem, pro facere iuste aut bene, vt illic, Spera in Domino, & fac bonitatem. Et rursum, Bonitatem fecisti: pro bene age, aut fecisti bene: siue bona age, aut bona fecisti. Ita facere iniquitatem & impietatem passim inueniuntur posita, loco facere inique & impie. ¶ Versu quinto, Increpasti gentes, & periit impius. Quod hîc impius dicitur ad increpationem domini periisse, de bona perditione intelligimus: secundum quod alio in loco dicitur, Prou.12.

C Verte impios, & non erunt: hoc est, ad iustitiam eos conuerte, & non vltra erunt impii, quòd fuerant, aut sunt. Tunc enim perit impius, quando (iuxta Esaiæ consilium) derelinquit viam pristinam, & Esa.55. iniquas cogitationes suas. Et secundum idem intelligitur, quod de nomine eorum dicitur delendo in sæculum. Qui etiam consonat, quod in Psalmo.15. subiungitur: Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Nominum scilicet veterum non erit Deus memor, quæ hîc ad eundem sensum dicuntur Psal.15. deleta in sæculum. Quomodo autem nomina deleta sint per Christi aduentum, nec vltra memorentur ea per labia sua, ipse per Prophetam Osee declarat, dicens, Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: & non misericordiam consequutam, misericordiam consequutam. Et erit in loco vbi dictum est eis, Non filii mei vos, ibi vocabuntur filii Dei viui. Hinc Petrus Apostolus, fideles in Christum credentes honorificentissimis titulis appellat, dicens: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Et per Prophetam prædictum erat, quòd nouo nomine suos esset nuncupaturus dominus Deus noster. Possent quoque & alia ex diuersis scripturarum locis ad eandem rem afferri testimonia: sed breuitati consulentes, ea prætermittimus. Quantum tamen ad priorem partem de perditione impii, alii eam referunt ad diabolum, qui Christi prædicatione perditus est & condemnatus: nominum autem deletionem nobiscum prædicto mo- Osee.2. Roma.9. 1.Pet.2. Esa.62.

D do intelligunt, vel etiam de diabolo, cuius nomen post Christi aduentum illic iam abominabile est, vbi antè adorari & venerari solebat. ¶ Versu sexto, Inimici defecerunt framææ in finem. In finem, referri potest ad finem temporis: secundum quam acceptionem, priori loco in Elucidatione pars ista exponitur: vel vt æternitatem significet, quomodo aliàs frequenter solet accipi: atque hanc sententiam secundo loco explicat Elucidatio, eaque magis Hebrææ lectioni respondet. Ciuitates autem impiorum, dicit Synagogæ Satanæ, congregationes idololatrarum, & conciliabula impiorum, quæ propter vnitatem & participationem in malo ciuitates dicuntur diaboli, quomodo congregationes sanctorum, & Ecclesiæ fidelium dicuntur ciuitates Dei. Et quomodo considerantes totam iustorum vniuersitatem, vnam dicimus Dei ciuitatem: considerantes verò congregationes plures, in locis diuersis concorditer Deo famulantes, Ecclesias particulares dicimus ciuitates, numero pluraliter malorum conciliabula, licet in vna malitia conueniant, sicque vnà sint ciuitas, dicimus tamen etiam plurali numero diaboli ciuitates. Aut per ciuitates intelligantur præstantissimi quique huius sæculi (cuiusmodi erant principes atque potentes, similiter & sapientes sæculi) quos velut pro suis munitionibus & ciuitatibus habebant dæmones. Nam & horum non pauci, per Christi aduentum & Apostolicam prædicationem, ab illo deficientes, Christum in sese receperunt. ¶ Versu octauo: Parauit in iudicio thronum suum. Quomodo suprà diximus versu quarto, per fidem Dei quosdam intelligere Ecclesiam: ita & hoc loco intelligunt, dicentes, quòd in iustitia sua fundauerit atque stabilierit Dominus Ecclesiam. Alii per thronum intelligunt quidem iudiciariam potestatem: sed ob hoc in iudicio dicunt paratum, quòd per humilitatem qua se passus est à Pilato iudicari, sicque morte

Universidad de Deusto
Biblioteca

interfici,peruenerit meruerit́que exaltari ad gloriam iudiciarii ſolii, vt iudicium intelligas paſsiue, E
quo ipſe iudicatus eſt,ſicque intelligatur paraſſe ſibi thronum in iudicio,quia iniuſte iudicatus & paſ-
ſus,ad thronum iſtum meruit à patre exaltari. Nos tamen in Elucidatione aliter ſumus interpretati,
iudicium ſcilicet accipientes(vt frequenter ſolet vſurpari)pro æquitate ſiue rectitudine iuſtitiæ:ſicque
dicimus ob hoc paraſſe Deum in iudicio thronum ſuum,quoniam in iuſtitia ipſum conſtabiliuit, fir-
Mat. 16. miſsimo ſcilicet decreto & immutabili propoſito conſtituens ſibi iuſtitiæ rectitudinem, ſecundum
Mat. 25. quam omnes eſt iudicaturus, vnicuique reddendo ſecundum opera ſua. Quemadmodum ex aduerſo
Pſal. 61. de iudicibus impiis dicere iure poſſumus,quòd throni eorum in curuitate & iniuſtitia parati ſint,quo-
Roma. 2. niam iuſtitiam non iudicant. Secundum hanc autem noſtram expoſitionem, particula iſta prima, per
duas ſequentes exponitur:quemadmodum frequenter in ſcripturis fieri ſolet. Nam paraſſe Chriſtum
thronum ſuum in iudicio, non aliud eſt, quàm iudicaturum eſſe orbem terrarum in æquitate, & po-
pulos in iuſtitia. Valde autem nouum eſt illud, quod iam paraſſe dicitur ſedem ſuam Deus, cum ad-
huc procul videatur abeſſe iudicium. Significatur autem hoc modo loquendi, Chriſtum item acce-
piſſe,iamque habere iudiciariam poteſtatem, temetſi nondum aduenerit tempus generalis exequu-
Actu. 10. tionis. Iam enim conſtitutus eſt iudex viuorum & mortuorum,& ſedet ad dexteram patris,veluti tem
1. Cor. 15 pus expectans iudicii,paratus ad iudicandum,& (quomodo Apoſtolus ait) de cætero expectans, vt
ſubiiciantur omnia ſub pedibus eius. Et licet nondum videatur ſuper hanc ſedem iudiciariam reſidẽs, F
illud tamen eſt attendendum,ſedem eſſe paratam, & paratum eſſe iudicem : tantum expectatur defi-
Eſaiæ. 3. nitum iudicii tempus,vt in ſede ſua iudex appareat. Et ſecundum hoc intelligi poteſt illud Eſaiæ, Do-
minus ſtat ad iudicandum populos. Modo enim quaſi ſtat paratus. Cum autem venerit, tunc (vt
Matt. 25. ipſemet teſtatur in Euangelio) ſedebit in ſede maieſtatis ſuæ. Poteſt quoque illud, in iudicio, accipi,
vt valeat in iudicium, ſiue ad iudicandum. Iam enim ſedes ad iudicandum parata eſt. Cui ſententiæ
conſonat Hieronymi verſio ex Hebræo, quæ ſic habet, Stabiliuit ad iudicandum ſolium ſuum.

¶ Verſu decimo, Et ſperent in te qui nouerunt te domine. Merito ſperent in te Domine, qui te no-
uerunt. Qui enim te neſciunt, vel nolentes, vel non audentes in te ſperare, certiſsimo conſtat, illos
non cognouiſſe nomen tuum:id eſt, non te talem cognoſcere, qualis reuera exiſtis, & qualis in ſcri-
pturis ſacris eſſe doceris. Si enim te ſcirent,ſi te vere cognoſcerent, fide te vt oportet in bonitate ſen-
tirent:ſi tuam miſericordiam,tuam benignitatem,tuam longanimitatem crederent,vtique ſecuriſsime
ſimul & libentiſsime toto corde in te confiderent. Hinc audimus illos qui te nouerunt, de te fidentiſ-
Pſal. 33. ſime loqui. Cognouit te, qui exaltans in fortitudine vocem ſuam ad vniuerſos exclamabat, Accedite
ad Dominum,& illuminamini,& facies veſtræ non confundentur. Guſtate & videte, quoniam ſua-
Pſal. 61. uis eſt Dominus. Et alibi,Sperate in eo omnis congregatio populi,& effundite coram illo corda ve- G
Pſal. 54. ſtra. Ac rurſum, Iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet, & non dabit in æternum flu-
ctuationem iuſto. Subditus eſto Domino,& ora eum, & ipſe faciet. Cognouit te ille quem Petrum
eſſe feciſti, & nominari voluiſti,caput fidelium tuorum: & ideo ad vniuerſos quos ei commiſiſti, ſol-
1. Petr. 5. licita exhortatione,paſtoris voce clamitat,dicens, Humiliamini ſub potenti manu Dei, omnem ve-
ſtram ſollicitudinem proiicientes in eum: quoniam ipſi cura eſt de vobis. Huiuſmodi ſententiis ple-
na ſunt vniuerſa illorum ſcripta qui te cognouerunt: atque ob hoc, in te ſperare non ipſi ſoli fiden-
ter audent, verum ad idem vniuerſos etiam inuitare contendunt. Denique & ex tua voce audimus,
Pſal. 90. Quoniam in me ſperauit, liberabo eum: protegam eum,quoniam cognouit nomen meum. Qui au-
Iob. 21. tem dicunt tibi, Recede à nobis,non eſt ſalus in Domino, cæci ſunt, & ignorant te ô lumen beatiſ-
ſimum,nomenque ſanctum tuum non eſt manifeſtatum oculis eorum. ¶ Verſu vndecimo, Annun-
ciate inter gentes ſtudia eius. In Pſalterio Romano mirabilia pro ſtudiis inuenimus. Sic enim habet,
Annunciate inter gentes mirabilia eius. Græce autem eſt ἐπιτηδεύματα, quod non mirabilia ſi-
gnificat proprie, ſed excogitationes, vel adinuentiones, id eſt,exquiſita conſilia, quæ ſolemus adin-
uentiones nuncupare. Neque omnino male hîc dicuntur ſtudia. Studium enim animi intenta vehe-
mensque applicatio eſt,qualem ſolent adhibere homines,cum inſolita & magna conſilia excogitant,
aut perficere quærunt. Beatus Hieronymus vertit cogitationes pro ſtudiis: quod noſtræ lectioni ſa- H
tis accedit. Quidam vertunt opera,nonnulli diſpenſationes. Harum autem lectionum vix vlla eſt in
ſenſu diuerſitas. Hoc enim ſunt Dei adinuentiones, quod ſtudia atque diſpenſationes: & hoc ſtudia
ſiue adinuentiones,quod mirabilia opera. ¶ Verſu duodecimo, Quoniam requirens ſanguinem eo-
rum recordatus eſt. Pronomen eorum,in medio poſitum,non facile apparet, an à nomine ſanguinem
regi debeat,an à verbo recordatus eſt,an videlicet ſententia ſit, Deus requirens ſanguinem, recorda-
tus eſt,requirens ſanguinem eorum. Mihi videtur congruentius, vt,quanquam ſemel tantum poſitum,
ad vtrunque tamen referatur,& tanquam bis poſitum repetatur ſecundum ſententiam, ſitque ſenſus,
Deus recordatus eſt eorum(ſcilicet pauperum) requirendo ſanguinem eorum. id eſt, vindictam ex-
poſcendo de illis, qui innocentem ſanguinem eorum crudeliter effuderunt:ſub quo etiam aliæ quæ-
libet tribulationes intelliguntur, quæ bonis à malis infliguntur. Neque enim pro illis ſolis faciet iu-
dicium, qui ſanguinem ſuum pro eo effuderunt, ſed quicunque vllam pro eius nomine, vel pro inno-
centia perſequutionem aut tribulationem ſuſtinuerunt. Obliuiſceretur autem Deus ſanguinem pau-
perum, ſi non aliquando vindictam expoſceret,& vltionem faceret de illorum oppreſſoribus.

¶ Verſu. 13. Vide humilitatem meam de inimicis meis. Clarior & aptior videretur eſſe oratio, ſi lo-
co præpoſitionis de,poneretur ex,vel ab, hoc modo, Vide humilitatem meam ab,vel ex inimicis meis:
id eſt,afflictionem, quam ex illis,vel ab illis ſuſtineo. Et ad hanc ſententiam accipere oportet vul-
gatam lectionem noſtram. Græce enim habetur, ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, id eſt, ex inimicis: quomodo etiam ex

A Hebræo venit Hieronymus. ¶ Verſu. 14. Qui exaltas me de portis mortis. Nota modum ſcriptura-
rum,quo dicitur eſſe in portis mortis, qui eſt in maximis periculis, & quaſi morti proximus. Quem-
admodum is qui grauiſsimis tentationibus ſollicitatur ad malum,ita vt penè conſentiat, & ſe in pec-
catum mittat, dicitur vſque ad portas mortis atque etiam inferni deueniſſe. Cuiuſmodi erat ille, qui
dicebat,Et vita mea inferno appropinquauit. Et iterum,Niſi quia dominus adiuuit me, paulominus Pſal. 87.
habitaſſet in inferno anima mea. Similiter & qui in periculis agit mortis corporalis, quæ vix ſperat Pſal. 93.
poſſe euadere,ſi ſaluetur,è portis vel faucibus mortis dicitur erutus:quoniam quaſi mortuus deputa-
tus fuit,& liberatus quaſi rediit ad vitam. Vtrunque enim eſt principium & ingreſſus, nempe & por-
tæ & fauces. Et nota pulchram partium iuxta poſitarum reſpondentiam,cum dicitur, Qui exaltas me
de portis mortis,vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. De illis me liberaſti, vt
in his me conſtitueres ad laudes tibi decantandas. Poſſet & ſimpliciter intelligi exaltatio iſta à por-
tis mortis,ſaluatio & liberatio ab ingreſſu mortis & inferni:vt ſit ſenſus, Liberaſti me, ne ingrederer
in mortem, eo quòd per portas fit ingreſſus: quemadmodum econtrario, ad portas vitæ exaltantur
fideles,quoniam ingreſſus eis conceditur & aperitur ad vitam. ¶ Verſu eodem, Vt annunciem omnes
laudationes tuas in portis filiæ Sion. Quæ in porta fiunt,in publico fiunt,quemadmodum antiquitus
iudicia in portis fieri ſolebant. Et ſecundum hoc dicitur, Vt annunciem omnes laudationes tuas in
B portis filiæ Sion. Filiam autem Sion vocat Eccleſiam. Nam per Sion Eccleſiam ſignificari ſupradi-
ctum eſt in annotationibus pſalmi ſecundi. Filia autem dicitur indubie altiſsimi patris cæleſtis:quem-
admodum & in alio pſalmo dicitur, Audi filia, & vide. Item apud Prophetam alium, Dicite filiæ Pſal. 44.
Sion. Atque ita plerunque ſolet filia Sion ſignificare Eccleſiam & populum vere credentium, cum in Eſaię. 62
bonam partem accipitur. Cum verò in numero plurali ponitur, vel ipſas particulares Eccleſias ſi- Zach. 9.
gnificat, vel ſingula Eccleſiæ membra. Vt cum dicitur, Viderunt eam filiæ Sion,& beatiſsimam præ-
dicauerunt eam. Item, Filiæ Sion exultent in rege ſuo. id eſt,particulares Eccleſiæ vnius matris Sion Canti. 6.
filiæ,vel animæ fideles & deuotæ,quæ omnes ſunt Sion filiæ. Confirmat autem expoſitionem ſuprapo Pſal. 149
ſitam Chal. para. habens in hunc modum, Narrabo omnibus miracula tua in ingreſsibus portarum
Eccleſiæ Sion. ¶ Verſu. 15. Infixæ ſunt gentes in interitu quem fecerunt: Impii infiguntur in interi-
tu quem fecerunt, quoniam mortem quam aliis parauerant,ipſi perſentiunt: & pro malis quæ con-
tra proximos meditati ſunt,recipiunt damnationem, quaſi in malo infixi quod aliis parauerunt. At-
que hunc ſenſum explanat Elucidatio. Poſſet tamen intelligi,ſecundum hoc quod per Sapientem di- Sapien. 1.
citur, Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Impii autem manibus & verbis
C accerſierunt illam. Mortis enim qua damnantur, ipſi ſibi ſunt authores. Priori tamen ſententiæ ma-
gis fauet, quod Hebraice fouea pro interitu habetur, quemadmodum vertit Felix. Propter quod vi-
detur eadem eſſe ſententia, quæ ſuprapoſita eſt pſalmo ſeptimo, Incidit in foueam quam fecit. Cui
etiam conſentit,quod in præſenti loco ſtatim ſubditur, In laqueo iſto quem abſconderunt, compre-
henſus eſt pes eorum. Idem enim videtur demergi in foueam quam fecit impius, & in rete compre-
hendi quod abſconderat. ¶ Verſu vigeſimoprimo, Conſtitue domine legiſlatorem ſuper eos. Legiſ-
latorem iſtum aliqui intelligunt Antichriſtum: quem ſecundum iuſtitiæ diuinæ ordinationem, vel
optat vel prædicit mittendum incredulis,& peruerſis gentibus, vt per eum ſeducti, & in damnatio-
nem cum illo inducti,experiantur in die vltionis ſe infirmos & mortales homines fuiſſe, ac proinde
vane Deo eſſe ex aduerſo appoſuiſſe. Erit autem hic peſsimæ legis contra Deum lator, præcipiens
ſe adorari & coli tanquam verum Deum,legiſlator malus contra legiferum noſtrum bonum, & Pro-
pheta mendacii aduerſus noſtrum iuſtitiæ doctorem: mirum aduerſus Chriſtum, Antichriſtus. Nos
hanc expoſitionem ſicut omnino non refellimus, ita tenuiter valde approbamus: quòd legiſlator pro-
prie hoc in loco ſignificare videatur doctorem & præceptorem, quæ ſanè Antichriſto puto non ni-
ſi admodum improprie poſſe attribui: Chriſto verò domino à Prophetis apertiſsime adſcribuntur, Eſaiæ. 33
quemadmodum Eſaiæ. 33. Dominus legifer noſter,&c. Et Iacobi. 4. Vnus eſt legiſlator & iudex, qui Iaco. 4.
D poteſt perdere & liberare. De doctore autem iuſtitiæ, dicitur Ioelis. 2. Lætamini gentes in domino Ioel. 2.
Deo veſtro, quoniam dedit vobis doctorem iuſtitiæ. Et apud Eſaiam, Non faciet vltra auolare do- Eſa. 30.
ctorem tuum. ¶ Verſu eodem, Sciant gentes quoniam homines ſunt. Sciendum eſt Hebraice haberi
vocabulum enos, quod hominem quidem ſignificat, ſed (vt Felix ait) vilem & miſerum, laboribusque
& miſeriis ſubiectum: propter quod commodior videtur intelligentia, quæ in Elucidatiõe poſita eſt,
vilitatem hominis exprimens & humilitatem. Alioqui potuiſſet æque ad dignitatem conditionis hu-
manæ accommodari intelligentia, hoc modo, Sciant & cognoſcant rationales creaturas eſſe ſe, non
equos & mulos, non irrationales beluas: vt vel hac conſideratione natiuæ dignitatis ſuæ, erubeſcant
fœdiſsimæ idololatriæ, atque vitiis aliis ſeſe indigne ſubdere. ¶ Verſu. 23. Dum ſuperbit impius, in-
cenditur pauper. Incendi ſiue ardere (vt vertit Hieronymus) accipitur pro affligi, cruciari, ſiue per-
ſequutionem pati. Atque ita habet Felicis verſio, In ſuperbia impii, perſequutionem patietur pauper.
Neque verò omnino nouum aut inauditum videbitur, ſi incendi aut vri ponatur pro perſequutionem
pati. Siquidem inuenitur nonnunquam in ſcripturis per ignem tribulatio ſignificari. Veluti Pſal. 16.
Igne me examinaſti,& non eſt inuenta in me iniquitas. Sapiens quoque igni comparat tribulationem, Pſal. 16.
dicens, Tanquam aurum in fornace probauit electos ſuos Deus. Neque ſemel de fornace ferrea AEgy- Sapien. 3.
pti, liberati dicuntur in ſcripturis filii Iſrael: pro eo quod eſt, de grauiſsima & crudeliſsima illa per- Deut. 4.
ſequutione atque afflictione, quam ſuſtinuerunt in AEgypto. Nouiſsime occurrit & illud Apoſtoli, 2. Cor. 11.
Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Quo in loco (iuxta conſonam doctorum interpretationem)
vri poſitum eſt pro affligi, & cordis dolorem ſuſtinere. Cæterum, in ſecunda parte comprehendun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur, dictum est pro comprehendentur vel comprehendantur. In consiliis autem quibus cogitant, clarius esset, si diceretur, In consiliis quæ cogitant, quemadmodum habet Psalterium Romanum, In cogitationibus, quas cogitant. In his tamen vsum Græci sermonis seruarunt interpretes. ¶ Versu. 27. Omnium inimicorum suorum dominabitur. Omnium inimicorum suorum dicuntur dominari impii, iuxta modum in Elucidatione expositum: quoniam omnibus se superiores potentiores ac fortiores putant, neque metuit quenquam. Sic enim vulgo dicere solemus, eos qui superiores euaserunt, & extra metum sunt, iam dominari illorum quibus facti sunt (vel causa, vel potentia, vel sapientia) superiores. Atque hunc sensum manifeste indicat versio beati Hieronymi, quæ habet, Omnes inimicos suos despicit. Felix in eandem sententiam legit, Omnes inimicos suos flatu prosternet, aut velut flatum venti iudicabit: id est, pro nihilo pendet, tanquam nemo illi quicquam valeat nocere eorum quos ipse affligit. Verti etiam potest, In omnes hostes suos sufflabit, quod eandem sonat intelligentiam. In signum enim vilipensionis flare solemus in illos quos indicamus nos contemnere. ¶ Versu. 28. Non mouebor à generatione in generationem, sine malo. In fine versus cum legis, sine malo, memento vt diuisim id legas à præcedentibus: verboque substantiuo intellecto, perficias sententiam, hoc modo, Non mouebor à generatione in generationem, ab hac videlicet potestate mea: absque malo ero, vel sine malo persistam: hoc est, non veniet mihi malum aut nocumentum. Putant enim impii, perpetuam sibi fore suam fœlicitatem, cum breuis nimium sit, & vix amplius quàm momentanea. Atque ad hunc modum legit beatus Hieronymus, Ero sine malo. In Hebræo autem est, aser lobera: quod ad verbum sonat, qui non in malo supplendo ero, id est (iuxta Hieronymi versionem) qui sine malo ero: vel qui non in malum, supplendo veniam: hoc est, cui malum non continget. Nonnulli autem hanc particulam tentant coniungere cum præcedentibus, & sensum nihilominus congruum inuenire: quod nobis sanè nec facile nec conueniens videtur. ¶ Versu. 29. Sub lingua eius labor & dolor. Sicut homines ex corde pleno immunditia semper faciles atque assuetos ad sermones impudicos proferendos, dicimus in ore semper habere eiusmodi, vel sub lingua, iuxta communem loquendi consuetudinem: ita hoc in loco dicitur, sub lingua impii esse laborem & dolorem, & os eius amaritudine & maledictione plenum: quoniam illa semper meditantur, quomodo scilicet laborem pauperibus inferant, atque aduersus ipsos perficiant iniquitatem, quomodo scilicet illos persequantur, crucient, & opprimant. De abundantia enim cordis loquuntur per os suum. ¶ Versu. 30. Sedet in insidiis cum diuitibus in occultis. Vulgo iungere solent particulam, in occultis, cum præcedentibus, hoc modo distinguentes: Sedet in insidiis cum diuitibus in occultis, ac deinde, vt interficiat innocentem. Videtur tamen magis pertinere ad sequentia, hoc ordine, In occultis vt interficiat innocentem: quomodo & beatus Augustinus distinguit, & beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, eam demque distinctionem habent exemplaria Græca. ¶ Versu. 32. Rapere pauperem dum attrahit eum. Attractio ista de qua hîc dicitur, accipi potest per blandimenta: maxime si ad spiritualem occisionem & seductionem referatur intelligentia. Attrahunt enim tam dæmones quàm alii peruersi, & alliciunt quibusdam blandimentis, & ostentatione boni secundum speciem, animos simplicium: ac deinde in mortem rapiunt allectas & inescatas animas. Sic Antichristus alliciet attrahetque ad sese plurimos: partim quidem rerum temporalium abundantia, partim apparenti sapientia, partim signorum falsorum euidentia. Attractos verò rapiet, & morte æterna interficiet. Sic & nunc hæretici, dæmonum ministri, & præcursores Antichristi faciunt iis quos decipiunt. Atque ita consequenter in sequenti versu, per laqueum intelligitur ista illaqueatio in errorem & perditionem. ¶ Versu. 36. Propter quid irritauit impius Deum? Huius versus cum præcedentibus talis est combinatio, Exurge domine, & vindictam faciens contra peruersos, magnifica dexteram tuam in pauperum defensione. Quur enim ausi sunt impii te irritare, dicentes in cordibus suis, quasi tu non esses pœnas sumpturus de oppressione pauperum. Quasi dicat, Iuste quidem exurges contra illos, & eleuabis manum tuam: quoniam te irritauerunt, dicentes: quòd non esset tibi cura tuorum pauperum: videlicet vt aperte cognoscant, quantum aberrauerint hoc existimantes. Quasi autem prouocatur, irritatur, & excitatur ad vindictam Deus, cum dicitur non requisiturus sanguinem pauperum. In hoc enim eius suauissimę bonitati nimium derogatur. ¶ Versu. 37. Vides quoniam tu laborem & dolorem consideras. Secundum intelligentiam in Elucidatione expositam, post vides subsequi debet distinctio, & legendum est cum firma assertione, quasi in contrarium eius quod existimant impii. Illi enim dicunt, Non videt dominus, non requiret malefacta nostra. Hic verò contrà loquitur, Imo vides tu domine, & attendis omnem eorum malitiam: quoniam tu consideras laborem & afflictionem quam inferunt pauperibus tuis: vnde fiet, vt perueniant aliquando in vltrices manus vindictæ tuæ, in quas (vt Paulus ait) horrendum est incidere. Potest & altera dari huius versus intelligentia talis, Tu nunc vides & attendis, vt tradas illos in manus tuas: id est, quomodo illos in iudicium adducas, & vltionem in eos perficias, vbi tempus vltionis aduenerit: quoniam tu consideras nunc laborem & dolorem, quem pauperibus inferunt. Iuxta vtranque autem sententiam videtur illud, quoniam tu laborem & dolorem cõsideras, quasi per modum parenthesis esse interiectum. Deum autem tradere impios in manus suas, non aliud est, quàm illos in iudicium adducere, & suo tribunali exhibere iudicandos. ¶ Versu. 38. Tibi derelictus est pauper. Nota in Elucidatione duplicem indicatam intelligentiam: priorem, de toto humano genere, siue specialiter de populo fidelium: qui, quoniam (iuxta domini in psalmo præceptum) oblitus est populum suum & domum patris sui, & (iuxta Abrahæ patris sui exemplum) vocante domino, exiit de terra sua, & cognatione sua. recte iam quasi orphanus dicitur, id est, alium non habens patrem præter Deum. Alteram verò notam, de iis qui secundum sæculum in hoc mundo tẽporaliter sunt pau-

Hebr. 10.

Psal. 44.
Gen. 22.
Psal. 26.

peres, orphani, & pupilli. Solent enim isti ab hominibus derelinqui, ac proinde à Deo assumi. Quemadmodum dicebat derelictus à cognatione sua Dauid, Pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. Hinc nonnulli tradunt in alio Psalmo dictum specialiter de pullis coruorum Deum inuocãtibus, quos ipse pascit, Qui dat iumentis (inquit de Deo Psalmista) escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Aiunt enim, quibus hac in re fides debetur, naturalium rerum descriptores, pullos coruorum plumis primum esse à parentibus dissimiles, id est, non nigros: propter quod à parentibus relinquuntur, destituunturque cura pastus, quasi degeneres, donec plumis nigrescentibus illos agnoscant vt germanam sobolem. Interea verò donec sic relinquuntur, rore cæli pascit illos Deus. Atque ita sanè, quibus parentum deest auxilium, copiosius adest diuinũ. Quòd si requiras, quur pauperes & orphani dicantur derelicti Deo? Respondemus, ita hoc esse accipiendum, quomodo de beato Martino scribit Sulpitius, quòd pauperem illum, quem omnes auersis oculis despexerant, sibi intellexit reseruatum & sibi derelictum: vt videlicet ipse quod omnes neglexerant, adimpleret. Nõ aliter pauperes & orphani dicuntur derelinquuntur Deo, vt ipse eis sit adiutor. Quoniam enim ab omnibus prætereuntur & negliguntur pauperes, vixque inueniatur inter homines qui pauperum pupillorum, viduarum, atque huiusmodi velit causam tueri, aut pro illis vel loqui vel agere, eo quòd non habent quid retribuãt, aut quæ donent auaris munera: fit, vt horum iudicium cura atque defensio Deo (qui personarum acceptor non est, neque munera spectat, aut vllam retributionem, quandoquidem bonorum nostrorum nõ indiget) relinquatur, & velut deuoluto (quod dicere solent) iure ad ipsum recidat, qui illic maxime sum solet præstare auxilium, vbi deest humanum, quique ea quæ apud homines sunt abominatio solet magnificare: quemadmodum econtrario abominatio sunt apud illum, quæ alta sunt hominibus. Illud tamen videndum, vt vere pupilli sint & vere orphani, qui diuinam expoſcunt protectionem & curam. Sunt enim nonnulli orphani temporaliter & rebus pauperes, qui tamen spiritu minime orphani sunt & pauperes: qui patres sibi alios quærunt super terram, in quibus confidunt, & spem constituunt, filios scilicet hominum, in quibus non est salus. Hi nimirum orphani & pauperes illi non sunt, de quibus Psalmista nunc loquitur. Vnde & Paulus loquens de viduis ab Ecclesia sustentandis, ait, Vidua autem quæ vere vidua est & desolata, sperat in Deum, & instet obsecrationibus die ac nocte. Dum, inquit, quæ vere vidua est & desolata, indicat, quid sit esse vere viduam: nimirum ab omni humana spe derelictam, & non nisi in domino spem habentem. Et qui sic vere pauperes sunt & vere orphani, diuinum sentiet adiutorium, iudicabitque pro illis dominus. Vnde & alio in loco pater orphanorum, & iudex viduarum, dicitur. Quanquam autem nunc in hoc tempore frequenter Deus dissimulat, finitque pupillos viduas & pauperes à potentioribus opprimi: veniet tamen retributionis tempus, quando aperte patebit, magnam curam fuisse Deo pro suis pauperibus: quando pro illis bonum faciet ac manifestum iudicium, quod nonnunquam ad declarationem prouidentiæ & bonitatis suæ etiam facit in hoc tempore: quemadmodum exemplum manifestum & clarissimum habemus in paupere Dauid, quantum ad potentem Saulem: nec desunt ad idem quotidiana exempla, quæ cernimus ante oculos. ¶ Versu. 39. Contere brachium peccatoris & maligni. Non potest impiorum brachium, nisi quantum permittit Deus. Cæterum, vbi voluerit eorum brachium confringere, eorum potentiæ obsistere, & eorum malignos cogitatus atque consilia dissipare, non inuenietur peccatum quod proposuerant, quod animo conceperant, non inuenietur impletum. Quemadmodum (exempli gratia) infideles imperatores cogitauerunt Christianos delere pœnitus, & Christi nomen auferre. Hanc verò iniquitatem siquis requirat, nequaquam perfectam inueniet: quoniam diuina potentia malignorum brachia contrita fuerunt, atque à proposita malitia sic prohibita. Sic Aman illius concepta contra innocentes Iudæos malitia, nequaquam perfecta inuenitur, sed contritione brachii eius à domino impedita. Similiter & de prauitate Saul erga innocentem Dauid est manifestum. Sic & in persequutione Antichristi, donec permittet dominus, forte erit brachium eius & validum nimis: non solum in potẽtia armorum, verumetiam in potestate signorum atque prodigiorum. At verò, vbi domino placebit propter electos brachium illius conterere, & dies potentiæ siue tyrannidis eius abbreuiare, irritus inuenietur omnis conatus illius. Neque inuenietur perfecta iniquitas, quam meditatus fuerat, de nominis scilicet Christiani deletione, & sui nominis super omnia glorificatione. ¶ Versu pœnultimo. Desyderium pauperum exaudiuit dominus. Obiiciat forsitan aliquis: Si tanta est Dei ad exaudiendum suos promptitudo, vt etiam præparationem cordis eorum statim exaudiat: quid ergo in Euangelio monemur semper orare, & non deficere? quid sibi vult, quod de importunitate postulantis dicitur, tam in parabola de iudice iniquitatis, quàm in altera illa de amico petente sibi cõmodari tres panes in nocte? Rursum si tanta est promptitudo & facilitas diuinæ exauditionis, quid ergo plerunque in longũ differt Deus impletionem eius quod postulatur? Verũ est aduertendũ quòd dominus, tametsi ab initio ex quo se præparant pauperes vt clament, attentas habeat aures, & auditum accommodet ad preces eorum: non tamen statim semper primo momento præbet quod postulant, sed differt nonnunquam in longum tempus, quoniam ita expedire nouit illorum exercitationi atque profectui, vel vt ex clamore continuato ac perseueranti augmentet in illis & crescere faciat munera suæ gratiæ. Nihil enim pauperi salubrius, quàm vt clamet ad dominum: multoque hoc illi vtilius est sic clamare, quàm statim quod postulat accipere. Denique, statim etiam adest oranti pauperi & iam cor præparanti: quoniam in præparatione sua illum adiuuat, & vt perseueranter digneque vt oportet postulare sciat, efficit. Posset tamen præsens locus & aliter intelligi, hoc modo, Eos qui corde præparato ad dominum orauerint, qui præparant corda sua (iuxta Sapientis verbum) vt digne & munde orent dominum, hos exaudiet auris Dei. Atque ita præparationem cordis pauperum dicitur Deus audire, quoniam eos qui cor suum præparant vt digni orent, exaudiuit. Qui autem

Psal. 26.
Psal. 146.
Psalm. 15.
Lucæ. 16.
Psal. 145.
1. Tim. 5.
Psal. 67.
Hester. 7.
Matt. 24.
Roma. 2.
Lucæ. 18.
Ibidem.
Lucæ. 11.
Eccles. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

impræparato corde ſolis labiis clamat,exauditionem non promeretur. Vnde apud Sapientem dicitur, B
Eccle.18. Ante orationem præpara animam tuam:& noli eſſe quaſi homo qui tentat Deum. Et iterum, Qui ti-
Eccleſ.1. mēt dominum,præparabunt corda ſua,& in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas. ¶ Verſu vltimo, Vt non apponat vltra magnificare ſe homo ſuper terram. In Hebræo idem hîc vocabulum ponitur enos,quod ſuprà verſu.21.Sciant gentes quoniam homines ſunt. Significat autem (vt diximus) hominem vilem & abiectum:quod recte quadrat propoſito:quoniam de ſuperbiæ repreſsione fit mentio,quæ certe non melius,quàm conſideratione propriæ vilitatis acquiritur.Atque ad eandem ſententiam accipi etiam poſſet quod additur ſuper terram:quod beatus Hieronymus vertit,ex terra,ad hunc ſenſum,Vt non apponat homo vilis & contemptus ex terra,ſcilicet factus,vel qui de terra eſt, vel qui ſuper terram & terrenus eſt,vltra ſe magnificare.Quam ſentētiam clarius exprimit verſio Hierony.in hunc habens modum:Vt nequaquam vltra ſuperbiat homo de terra.Quod enim in Hebræo habetur, min haaretz,ſignificat ex vel de terra.Huic autem conformius eſt, vt dictio ſuper terram in noſtra vulgata lectione iungatur cum homine,dicendo, Vt homo ſuper terram non apponat vltra ſe magnificare,quàm cum verbo magnificare,dicendo,Vt homo non apponat ſe vltra ſuper terram magnificare.

DECIMI PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus hic uiro iuſto competit,à ſe malignorum dæmonum atque peruerſorum noxias ſuggeſtiones (quibus ipſum à Deo,in quo ſpem fixit,quærunt abſtrahere)reijcienti,& nequaquam cōſenſum præbere uolenti:tentatorum inſidias per ſimilitudinem ſagittantiū demonſtrans,eorūque peruerſum ſtudium,quo ad demolienda & infringenda quæ à Deo in fidelibus bona ſtabilita ſunt,ſedulo conantur:proponens deinde prouidam curā Dei ergares humanas,qui licet in cælo inhabitet, quæcunque tamē in terris agimus,optime nouit,iuſtum facillime ab iniuſto diſcernens:quæ eſt iuſtorum in hoc mundo præcipua cōſolatio. Poſtremo uerò loco,punitionem impiorum demonſtrat in igne,ſulphure,& horrore æternæ tempeſtatis,quā is qui iuſtitias diligit,illis in nouiſſimo eſt inflicturus,qui odio habentes animas ſuas,dilexerunt iniquitatem.

DECIMI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *In domino confido:*

** quomodo dicitis animæ meæ, trāſmigra in montem,*

** ſicut paſſer.*

2 *quoniam ecce peccatores intenderūt arcū:*

** paraverūt ſagittas ſuas in pharetra, ut ſagittent in obſcuro rectos corde.*

3 *Quoniam quæ perfecisti, deſtruxerunt:*

Matt. 13. ** iuſtus autem quid fecit?*

Cce ſpem meam totam omnemque fiduciā cōieci in dominum Deum creatorem & ſaluatorem meum,in illo ſpe fixus hæreo, cui me ſemel addixi,atque totum deuoui,abnegato diabolo ac mūdo vnà cum omnibus ſuggeſtionibus atque pompis eorū: * Et vos nunc 3 tentatores mei,ſiue blādientes amici,ſiue ſæuiētes inimici,quomodo adhuc mihi mala ſuggeritis quæ ſemel abdicaui, dicentes animæ meæ per iniquas ſuaſiones veſtras,vt relicta Dei ſeruitute(quæ arcta videtur)tranſuolet,ſeque conferat ad eam quam reliquit gloriam ſæculi,quæ eſt veluti mons altus, latus, amœnus & ſpacioſus, vtque ad mundi celſitudinem,pōpam,delicias & voluptates denuo reuertatur: * ad eum modū quo auis inſtabilis,& paſſer libidinoſus,per inſtabilitatem concupiſcentiæ ſuū locum facile deſerit, & in aliū tranſuolat,vbi id quod ſenſui gratū eſt forte cōſpexerit.Fruſtra enim omnino iſta ſuggeritis animæ meæ,quæ vt caſta turtur in domino ſibi nidū fixit,manſionem ſtabilem elegit,nō emigratura imperpetuum. 2 Neque verò me latent peruerſorū inſidiæ:neque me clam eſt,quemadmodum maligni dæmones,eorūque miniſtri homines peruerſi, parati exiſtant ad perimendas ſimpliciū animas,ad modum eius qui arcū tenſum manu tenet,ad aues ſagittis perfodiēdas: * occultauerūt ſub boni qualibet ſpecie peſtiferas & noxias ſuaſiones ſuas, vt ſic in occulto ac velut latenter per inſidias interficiant animas innocentū, eorum qui bona & recta ſunt voluntate:quemadmodum qui ad aues perimēdas exeunt,ſagittas in pharetris abſcōditas geſtant,vt in promptu habeant cū opportunitatem viderint nocendi. 3 Et quidē illa quæ tu veluti ad perfectū adduxiſti,per benignū fauorem tuū & ſalutarem tuam gratiam (quib° adiumentū præbes ſeruis tuis)ipſis ſuis prauis machinationibus per iniuidiam ad nihilū deducere conantur,ſemper laborantes quæ per gratiā tuam in hominibus plantantur atque ædificātur, ſuis prauis ſuggeſtionib° inficere,aut eradicare,aut deſtruere,pque bono ſeminato tritico, mala ſuperſeminare zizania: * ſeruus autē tuus qui ex bona volūtate & deſiderio cupit in iuſtitia perſtare,quid egit, quid cōmeruit aduerſum illos,vt tanto deſiderio ei nocere cupiant? Vel apud te nunquid aliquid fecit aut promeruit,vt propter impias quas illi obtrudūt ſuggeſtiones,

A **4** *Dominus in templo ſancto ſuo:*
**dominus in cælo ſedes eius.*
5Oculi eius in pauperem reſpiciunt:

** palpebræ eius interrogant filios hominum.*

B **6** *Dominus iterrogat iuſtum & impium:*
** q aūt diligit iniquitatem,odit animā ſuā.*
7 pluet ſuper peccatores laqueos.

** ignis & ſulphur & ſpiritus procellarum,*
C *pars calicis eorum.*

*8 Quoniam iuſtus dominus, & iuſtitias dilexit: * æquitatem uidit uultus eius.*

tu offenſum te exhibeas ei? 4 Et quanquam machinātur illis iuſtis malum,ſpero tamen non aſſequuturos quod intenderunt: quoniam eſt in ſuperna Hieruſalem quam ipſe in templum ſibi ſanctificauit, & vbi tāquam in templo inhabitat & adoratur Deus omnipotens: * & in cælo in medio angelorū ſanctorum ſedem maieſtatis,atque manſionē ſtabilem habitationis ſuæ conſtituit omnipotens omniū dominator. 5 Hic licet in alto habitet,benigno tamen aſpectu ſuo ad eos qui in hoc ſeculo humiles ſunt & ſpiritu pauperes attēdit, eorum afflictionem quā ab iniquis ſuſtinent diligenter conſiderans, vt eos in præſenti à periculis eripiat,in futuro autem,condemnatis eorum perſequutoribus,coronet pro ſua patientia: * tam verò res oēs humanas exacte nouit ac perſpicit,vt,non dico oculis,ſed(modo quodam humano per exceſſum loquē do)ipſis etiam palpebris perſpicere valeat,quæ ſunt in filiis hominum, eosque ſecundum iuſtitiam & iniuſtitiam diſcernere, ita vt hoc ei pro minimo ſit & omnino facillimum: tametſi incredulis videatur ita non habere,aut eſſe prorſus impoſsibile,vt incorporeus & in cælis habitans Deus res humanas quæ geruntur ſuper terram pernoſcere valeat. 6 Dominus Deus examinat ac ,pbat(hoc eſt, quaſi interrogatos,probatos & examinatos optime nouit)omnes filios hominum, iuſtine ſint an iniuſti,diſcernens inter bonos ac malos: * illud autem certiſsimum eſt, quoniam iuxta veritatem oſor eſt animæ ſuæ, eiusque perditor & homicida,quicunque adhæret iniquitati,eāque ex cordis affectu ſectatur. 7 Quemadmodū ſolet deſuper cadere pluuia ſubito ſuper homines: ita in tempore venturi iudicii,ſuper peccatores iſtos qui iniquitatē diligunt,ſubito & cum impetu ac terrore magno deſuper,à ſententia diuinæ iuſtitiæ,quaſi pluuia copioſa ſuper eos cadent laquei mortis & damnationis æternæ,quibus obruentur,obuoluentur, atque irretientur pœnitus, ita vt in perpetuum ſeſe non valeant extricare:quæ quidem damnatio,eorum penetrabit intima,quemadmodū pluuia copioſa per veſtimenta ſolet ad carnem tranſire: * ignis æterni & inextinguibilis cruciatus,fœtor & ardor ſulphuris intolerabilis, & flatus turbinis horridiſſimorum illorū(inter quos eis erit ſocietas)ſpirituum,& ſempiterna ac nunquā ceſſatura tēpeſtas, eorū plena merces erunt & tota retributio, totaque eorū portio,quam(velint nolint)geſtabūt,epotabunt, & abſque redemptione perſentient,ac ferent in ęternū. 8 Deus enim tametſi miſericors eſt,per ſuā miſericordiā vindictam differēs,eſt tamē ſimul etiā iuſtus,neque minus iuſtus,quàm miſericors: & quoniā ipſe iuſtus eſt,iuſtitiā etiam in ſeruis ſuis diligit atque requirit, diligitque iuſtitiā operantes: * & æquitatē ſiue rectitudinē approbat benignus,placidiſque aſpectus eius:& eos qui in æquitate viuunt,ſeruos acceptos habet.

ANNOTATIONES IN PSALMVM DECIMVM.

VErſu primo,In domino confido.Confidentis hominis & optime ſtabiliti in Dei fiducia,eſt hæc oratio ſecundum modum aliquem ſimilis illi,qua alio loco dicit,Dominus illuminatio mea,& ſalus mea,quem timebo? Sicut enim hîc intelligitur, nullū timebo, quia dominus ſalus mea eſt: ita Pſal.26.
in præſenti ſermone indicatur,ꝑ nequaquā ſit euolatura anima aut emigratura à domino,i quo
D ſemel per plenā confidentiam veluti nidū conſtituit.Reſpondet etiā huic ſententię illud,quod Pſalmo
61. ſimiliter affectus erga dominū idem Pſalmiſta ait,Veruntamen Deo ſubiecta eſto anima mea, quo- Pſal.61.
niā ab ipſo patientia mea.Quia ipſe Deus meus,& ſaluator meus,adiutor meus,nō emigrabo.Et paulo ante,Ipſe Deus meus,& ſalutaris meus,ſuſceptor meus,non mouebor amplius. Multum autē vehemētiæ addit orationi,quod non ſimpliciter dicit,Quomodo tranſmigrabit anima mea in montē, ſicut paſſer?ſed ad maiorem rei deteſtationem,ait,Quomodo dicitis animæ meæ,tranſmigra in montē,&c. ſignificans rem deteſtabilis[illegible] eſſe quam proponunt,adeò vt vel proponere tantum,ſit prorſus abſurdum. Tanquam ſi dicat,Vana & prorſus abſurdiſsima ſunt,quæ proponitis:quæ ſuggeretis,indigniſsima ſunt.Nolite vltra mihi huiuſmodi ſuggerere.Habeo enim obfirmatum aduerſus huiuſmodi animum,neque proficietis,quicquid tandem egeritis.Mons autē iſte eſt,in quem conſcendit lucifer, mons Eſaiç.14.
aquilonis,mons ille peſtifer,cui apud Prophetam cōminatur dominus,dicens,Ecce ego ad te,mons pe- Hiere.51.
ſtifer,qui corrūpis vniuerſam terrā.Superbia ſcilicet vitæ eſt,& altitudo faſtuſque ſæculi,in quā etiam
Saluatorem noſtrum tranſmigrare cupiebat ſimul atque monebat diabolus, cum oſtenſa illi gloria omnium mundi regnorum,diceret,Hæc omnia tibi dabo,ſi procidens adoraueris me.Verùm ille,iuxta for- Matt.4.
mam huius Pſalmi,In domino (inquit) confido:quomodo dicis Satana animæ meæ,vt tranſmigret in Ibidem.
montem? Hoc eſt, Vade Satana. Scriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis,& illi ſoli ſeruies. Deute.6.
¶ Nonnulliverò hunc Pſalmum in perſona Chriſti intelligunt, iuxta hiſtoriam illam quæ deſcribitur
Lucæ.13. capitulo,cum illi quidam dicerent, Abi hinc,quia Herodes vult te occidere:videlicet vt re- Lucæ.13.
ſponſio ſit Chriſti domini fugam recuſantis, propter ſpem quam in patre habebat: quemadmodum

Universidad de Deusto
Biblioteca

& illo in loco respondens fugam suadentibus, subiungit, Ite, dicite vulpi illi, Ecce eiicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertio die consummor. Verùtamen oportet me hodie & cras & sequẽti die ambulare, quia non capit Prophetam perire extra Hierusalem. Alii peculiariter contra hæreticos præsentem Psalmum dirigunt. Nos tamen generali expositione dirigere eum maluimus contra vniuersos qui iustis in via Dei quærunt nocere, & ad mala quomodocũque suis fraudulentis consiliis eos adducere: potissimum, contra dæmones malignos, qui nobis suum montem, in quem ipsi male conscenderunt, & vnde infœlicius descenderunt, imò miserrime deiecti siue deturbati sunt, semper commonstrãt: nimirum, vt in simile nos adducant præcipitium. Casum enim nostrum quærunt, dum altitudinem cõmonstrant. ¶ Versu. 2. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum. Coniunctio quoniã, non videtur hoc loco vllam causalitatem indicare, sed esse tantum particula continuationis. Enarrat autem hoc versu suorum aduersariorum & malorum tentatorum insidias, quibus insidiantur bonis: idque sub simili-
Psalm. 7. tudine tenentis arcũ, & sagittas habentis in pharetra. Vbi notandum diligenter, quomodo per eandem
Ezec. 18. similitudinem diuersa nonnunquam figurari atque significari contingit in scripturis. Nam suprà Psal-
Sapien. 1. mo. 7. de Deo legimus, q̃ habeat etiam ipse paratum arcum suũ & tensum, inque eo aptata mortis iacula, & sagittas ignitas. Verũ id longe alia ratione accipiendum est, quàm hîc de peccatoribus sit dictum. Hi enim arcum suũ tendunt cupiditate nocendi, & desiderio mortificandi. Ille verò non vult mortem peccatoris, neque in perditione delectatur hominũ. Tamẽ æquitas & rigor iustitiæ arcum illi tendit, vt eos qui sua voluntate mortem quæsierunt, dũ viuerent, eamque verbis & manibus sibi accersierũt, mortis æternæ sagittis confodiat. Illud quoque diligenter notandum est, quòd cum Deus arcum tenens describitur, sagittæ minime occultantur. Nõ enim dicitur, quòd in pharetra sagittas habeat, sed in arcu di
Ezec. 18. cit Propheta esse parata vasa mortis, & sagittas ignitas aptatas in eo. Impii autem cũ arcum tensum gestent, tamen sagittas in pharetra absconditas, & nihilominus ad sagittandum paratas, habẽt. Scilicet dominus (cuius non est voluntas vt moriatur impius, sed magis vt conuertatur & viuat) multo antequam feriat, suum arcum paratum ostentat, vt vel terrore impios desinere ab impietate compellat, sicque sagittis parcat, ne in illos iaculetur. Ob hoc arcum suũ quasi in propatulo gerit, sagittas ostentat, earúmque terrorem denunciat, dum per scripturas sacras, per prædicatores veritatis, suæ vltionis terribilem
Psal. 59. sententiam prænunciat peccatoribus, ad cautelam. De qua re in alio Psalmo dicitur, Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti tui. Impii verò, qui non nisi morte quærunt afficere, quorum omne studium est interficere innoxias animas: hi nimirum arcum tensum habent, ad nocendum vt cupidi, ita parati: sagittas autem non ostentant in arcu, sed in pharetra gestant: ita tamen gestant in pharetra, vt paratas habeant ad emittendum, vbicunque viderint occasionem. Ita
Matth. 7. enim frequenter ad nos diabolus accedit, quasi inermis, quasi sagittas non habens. Sic & ministri eius, in vestimentis ouium, quasi absque sagittis, accedunt aliquando dominicas oues. Verum in pharetris iacula mortis gestant abscondita: & vbi vel minima sese occasio obtulerit, educta quantocyus iacula proferent ad interficiendum animas. ¶ Versu eodem, Vt sagittent in obscuro rectos corde. Quemadmodum passer, donec in nido manet, periculum non patitur à sagittante: sed vbi in sublime auolauerit, patet illius sagittis: Ita fidelis anima donec in eo in quo nidum suum fixit permanserit, donec dicit,
Psalm. 61. In Deo speraui, non emigrabo, non mouebor amplius, donec passer in domo quam inuenit permanet,
Psal. 83. donec turtur nidum quem inuenit non deserit, donec columba in foraminibus petræ, in cauerna mace-
Canti. 2. riæ, vbi nidificauit, perseuerauerit, non patebit sagittis inimicorum. Non enim potest illuc malum accedere, neque flagellum aut nocumentum vllum huic nido valet appropinquare. Atque hoc scientes dæmones, primum suggerunt, & operosè suadent, vt emigremus in montem, & nido domoque derelictis, in alta auolemus: ita demum sperantes suis sagittis efficere, quod concupiscunt: id est, morte vulnerare animas nostras. Similis fere & piscatorum ars inuenitur, qui quũ piscibus insidiantur, illis maxime qui ad ripas in cauernis aut in profundiori cœno inhabitant, primum baculo eos perturbant, vt è suis locis egrediantur: egressi verò mox in expansa incidant retia, sicque venundentur morti. Nos proinde huiusmodi artium conscii, si sagittatorum istorum pessimorum mortiferas sagittas volumus euadere, caueamus (quantumuis inuitemur) ab emigratione, vt nidum quem elegimus diligenter custodiamus, id est,
Psal. 90. humilitatem crucis Christi: vt simus passeres (de quibus alio in loco in bonam partem dicitur) solitarii in tecto, non vagi in montibus. A monte verò modis omnibus caueamus: quoniam nequit in mõte hoc salus inueniri, quemadmodum & dilectus domini discipulus, sagittas huiusmodi spiritu illuminato con
Psal. 101. spiciens, sollicite suos præmonebat, dicens, Nolite diligere munum, neque ea quæ in mundo sunt. O-
1. Ioan. 2. mne enim quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Quod est tanquam si iuxta præsentem loquutionem dicat, Nolite transmigrare in montem: quoniam omne quod in monte est, noxium est. Ad quem sensum, secundum mysticam intelligentiam, possumus non inconuenienter accipere, quod dicebat qui iam incendia Sodomæ & Gomorræ euase-
Gene. 19. rat, Quæso (inquiens) Domine mi, non possum in monte saluari, ne forte apprehendat me malum, &
Ibidem. moriar. In ciuitate tamen quæ adiacebat (licet parua) sperabat salutem. Atque hic rursum, quum relicta iam ciuitatula, in qua salus ei fuerat à Domino constituta, in montem emigrasset, timore perterritus, in turpem fœditatem cecidit. Illic enim & inebriatum legimus duabus vicibus, & secundo cum propriis filiabus concubuisse. Quamobrem cauendum est, ne in montem emigremus: sed in ciuitatula potius permanendum, iis qui salutem desiderant. ¶ Super hæc & illud considerandum est, non omnem emigrationem in scriptura vituperari. Legimus enim Prophetam alio quodam loco, in deuo-
Psal. 54. tione spiritus dicentem, Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Item, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Verum hæc emigratio non ad montem erat qui supra

positus est, sed in desertum, in mentis & cordis vnitatem, in desiderium ciuitatis supernæ. Neque est hæc emigratio à Domino, in quo erat habitatio iusti. Nequaquam enim qui sic migrat, qui sic se elongat fugiens, à Domino emigrat aut fugit: imò in ipsum migrat profundius, intimiusque intra illum penetrat, & securius collocat in eo nidum suum. A monte autem isto fugit, elongatur, & emigrat longius. Neque hîc nunc dicunt inimici, Elonga fugiens, & mane in solitudine, vt sicut columba requiescas: sed transmigra in montem sicut passer, vt nostris pateas sagittis, vt nobis venias in prædam. Fac pie Iesu, in te semper hæreat nostra fiducia, sicque nos intra tete conclude, vt in montem istum nunquam sinas quantumuis sollicitatos transmigrare. ¶ Versu tertio, Quoniam quæ perfecisti destruxerunt. Intelligunt nonnulli hoc loco Dei leges & præcepta, quæ perfecit Deus, constituit, fundauit siue stabiliuit: quæ sanè impii destruunt, dum vel ipsi contra faciunt, vel alios ad præuaricandum, suis consiliis & suasionibus inducunt. Qui verò contra hæreticos Psalmum dirigunt, scripturam sacram intelligunt, quam condidit per spiritum suum Deus: illi autem destruunt, dum eam prauis suis & commentitiis interpretationibus dilacerant, atque prauo ab vsu per malignum spiritum ad errores trahunt. Nos tamen in Elucidatione aliam sequuti sumus intelligentiam. ¶ Versu. 4. Dominus in cælo sedes. Videtur eloquutio esse non satis commoda. Sufficeret enim dicere, Domini in cælo est sedes: aut, In cælo est sedes eius, quoniam præcesiit antecedens Dominus in parte altera. Sequitur tamen hac in parte Latina interpretatio Hebræam atque Græcam consuetudinem, quæ pronomina huiusmodi frequenter absque necessitate adiungit. Quoties autem huiusmodi modus loquendi occurrit, videtur nominatiuus relinqui velut absolute & absque rectore positus. Neque enim vllum verbum potest inueniri, cui legitime supponatur: quemadmodum in proposito, sedes, est verbi substantiui subintellecti suppositum: nihil autem reperiri potest, cui legitime supponatur nominatiuus iste dominus. Ita fit etiam nonnunquã in eodem casu, propter relatiui replicationem. Veluti cum dicitur, Scitote, quoniam dominus ipse est Deus. Pronomen enim ipse aduenies, seque supponens verbo, cogit nominatiuum carere verbo regẽte. ¶ Versu. 5. & 6. Palpebræ eius interrogant filios hominum. Videtur secundum vulgatam lo- Psal. 99.
quendi consuetudinem hoc accipiendum, qua dicere solemus vel medio oculo nos videre, interdum etiam oculis clausis, quod ad cognoscendum non est difficile. Cum autem hoc quinto versu, atque etiã sequenti, Deus interrogare dicitur iustum & impium, de Deo fit sermo iuxta humanam consuetudinem. Homines enim (qui non nisi ea vident quæ foris patent, & qui per se occulta cordium videre nõ 1. Re. 16.
possunt) necesse habent ea quæ in homine sunt per interrogationem & examinationem cognoscere: quemadmodum & sæculi iudices quæstionibus atque tormentis, à reis iudicandis solent exquirere veritatem. Vnde etiam dictum est quæstionem facere, tormentis veritatem perquirere, eo quòd vicissim
C tormentis interrogationes subiungant, quo facilius pœnarum acerbitate veritatem exculpent. Deus autem, quia per se omnia nouit æque atque homo per interrogationem, imò multo etiam atque infinito perfectius, iccirco secundum humanam loquendi consuetudinem, interrogare dicitur iustum & impium. Quomodo enim in cæteris appellationibus quæ communiter Deo & hominibus attribuuntur, imperfectum omne secludi debet, cum eas Deo attribuimus, sic & in hoc vocabulo dicendum est. ¶ Versu sexto, Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam. Circa secũdam partem huius versus aduerte, odium animæ dupliciter accipi. Primum quidem, in bonum: vt cum Saluator ait in Euangelio, Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Ac rursum, Siquis non Ioan. 12.
odit patrem & matrem & filios, &c. adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Luce. 14.
Similiter & perdere animam, in bonam partem accipitur, cum dicitur, Qui perdiderit animam suam Matt. 10.
propter me, inueniet eam. Secundum hanc autem acceptionem, nequaquam hoc in loco intelligendum est, quod dicitur, Qui diligit iniquitatem, odit animã suam. Quin potius animam suam hoc modo diligit, qui sequitur iniquitatem. Dicitur enim hoc modo animam suam diligere, qui affectui animali siue concupiscentiæ carnis suæ obsequitur, & indulgenter satisfacit, qui illi habenas laxat, & in omne ad quod sollicitat affectus carnalis siue animalis consentit: quemadmodum male diligere proles suas dicũ
D tur parentes nimium indulgentes, qui pueris permittunt quicquid fuerit collibitum, qui dulces suos natos nesciunt aut nolunt vnquam contristari, neque puniunt delinquentes, neque coercent mala facientes. Oduint verò secundum hunc modum suas animas, qui affectui suo animali nequaquam indulgent, neque permittunt in sese quicquam quod rectum non sit: sed ad regulam rectæ rationis cuncta examinant, ipsumque velut freno & salutari retinaculo coercent, & prohibent ab omni eo quod iudicant secundum rationem esse fugiendum: impellunt verò & veluti cogunt ad omne illud quod secundum eã iudicant esse faciendum. Secundo accipitur odium propriæ animæ in malum, quemadmodum in loco proposito, Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Sic autem odire dicitur animam suam, quisquis nocet, malefacit, & damnum infert animæ suæ: quod facit indubie, quisquis sese peccato subdit. Animã enim suam æternæ damnationis vinculis implicat, perpetuisque cruciatibus inuoluit, quo maius nocumentum aliud cogitari non potest. Hoc autem, reuera odire est: illud verò alterum, potius secundum apparentiam, quàm secundum veritatem. Hoc, pestiferum est & crudele odium: illud, bonum, vtile & salutiferum. Huic autem malo animæ odio, contraria est bona dilectio, qua videlicet animabus no- Eccl. 30.
stris miseremur, easque Deo commendamus in benefactis, vt saluæ fiant in vitam æternã. Atque hæc, 1. Petr. 4.
vera & salutaris animarum dilectio est: illa autem superior mala, priori odio bono opposita, falsa est & abominabilis. De hac posteriori vera dilectione Sapiens loquitur, dicens, Qui diligit filium, assiduat Eccl. 30.
illi flagella. Et in Apocalypsi dominus ait, Ego quos amo, arguo & castigo. De malo autem odio, huic Apoca. 3.
bonæ dilectioni contrario, alio in loco dicitur, Qui parcit virgæ, odit filium. Licebit autem nobis, secundum hunc Sapientis modum, de anima propria dicere, Qui vere diligit animam suam, assiduat Prou. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illi flagella. id est, iugi obseruatione à malis refrenabit eam. Qui autem parcit virgæ, id est, indulgentiæ malæ laxat habenas, vere odit animam suam. Ex prædictis itaque facile dissoluitur paralogismus, qui aduersus præsentem Psalmi propositionem contexi posset, hoc modo, Qui odit animam suam (iuxta Saluatoris verbum) in vitam æternam custodit eam: qui autem diligit iniquitatem (iuxta præsentem sermonem) odit animam suam: igitur, qui diligit iniquitatem, in vitam æternam custodit animam suam. A Equiuocatio nanque paralogismum facit: quoniam odire animam, nō similiter in prima atque in secunda propositione accipitur, & ob hoc ratiocinatio sic contexta planè sophistica est. ¶ Versu penultimo, Ignis, sulphur, spiritus procellarum, pars calicis eorum. Ignem, sulphur, & spiritum procellarū esse partem calicis impiorum quidam sic intelligunt, quoniam hæc sunt tantum particula quædā retributionis eorum. Videtur tamen ex vsu scripturæ alia esse sententia huius loci. Modus enim est scripturarum, parte calicis, siue portione calicis, aut calice significare nonnunquam totam hereditatem, siue he-
Psalm.15. reditariam ipsam portionē. Vnde in Psalmo.15. dicitur, Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei: id est, tota mea portio, & pars mea hæreditaria, quā quæro, quā expecto. Nō ergo accipitur hīc pars calicis, quasi quædā particula hæreditatis vel mercedis. Est enim sententia, hæc tormenta (in quibus cætera omnia intelliguntur) totam fore impiorū mercedē, nec alia eos stipēdia debere expectare: iuxta illud
Rom.6. Apostoli, Stipendia peccati, mors. Iuxta quem modū iterum in alio Psalmo dicitur, Dixi domino, tu es
Psal.141. spes mea, portio mea in terra viuentium. Neque enim in his significat, dominū se habere quasi suæ hereditatis aut mercedis particulam, sed totam sortem, totam hereditatem, totamque mercedem dicit esse
Deut.32. dominū. Sic ecōtrario in cantico Moysi dicitur, pars domini esse populus eius, id est, hereditas domini.

VNDECIMI PSALMI ARGVMENTVM.

CONsiderans spiritualis homo, ac tacitus secum reputans bonorum paucitatem, & nimiam peruersorū multitudinem, in exclamationem prorumpit, ueluti sibi de tanta iniquitatis abundantia metuens, ne et ipse absorbeatur atque inuoluatur in ea, Deumq; ab ea poscens saluatorem: quam simul cum pœna debita, usque ad uersum quintum describit. Versu autem 5. & 6. diuina erga fidelium clamorem exauditio, & pollicitatio saluatoris Christi atque auxilij sempiterni interponitur, tanquam ex ore domini. Ac deinde, commendatis diuinis eloquijs, tanquam mundissimis, uerissimis, & ab omni mēdacio alienis, securus redditur qui prius clamauerat timidus: & spem ponit in diuina custodia, cuius firmitate etiam in medio impiorū circumeuntium sperat posse in ueritate consistere: quemadmodum secundum altitudinem diuini consilij semper perstabunt electi, quos ab impietate peruersorum Deus seruabit immunes.

VNDECIMI PSALMI ELVCIDATIO.

Matth.7. **1** *Saluum me fac domine,*

VM ipse mecum reputo, quàm arcta sit via quæ ducit ad vitam, & quàm pauci ingrediantur per illam: ex aduerso verò, quàm spatiosa via quæ ducit ad mortem, & quàm multi ingrediantur per illam, timēs ne & ego in numero illorum inueniar qui viam latam ambulant, ad te clamare cogor Deus Saluator meus, vt tu me à via mortis atque damnationis tua gratia saluare digneris. * Penè enim defecit sanctitas de terra: & vix inueniuntur (nisi forte electi quidam, sed comparatione ad maximum impiorum numerum, paucissimi) qui virtutibus studeāt, & sanctitati ac puritati vitæ: * modica valde est in filiis hominū veritas siue fidelitas: & qui veritati tam vitæ, quàm doctrinæ studeant, perpauci admodum sunt: & ii ipsi siqui forte reperiantur, nimiū tenuiter id faciunt, sed sunt vanitate omnia plena, & est stultorum infinitus numerus. **2** Loquuntur adinuicem filii hominū quæ vanitatis sunt, non quæ veritatis: mendacia videlicet, fraudes, seductiones, & persuasiones malas, siue ad seinuicem fraudandum atque decipiendum, siue ad male suadendum, & in peccata pertrahendum: * per dolosa labia sua, siue labiis dolosis inuicem loquuti sunt corde & corde: id est, corde duplici, non recto, non syncero, non simplici: dum aliud loquuntur voce oris, aliud gestant in animi intentione. **3** Tu autem domine (qui amator es veritatis & simplicitatis) disperdes, & secundum ordinationem districtæ iustitiæ tuæ in perditionem mittes omnes eos, qui dolosis labiis vtuntur, ad deceptionem & seductionem proximorū suorum: * & omnes item qui per linguas suas magna & superba iactitant, blasphemias atque conuitia, aut alia quælibet mala, siue in Deum, siue in proximos. **4** Qui seipsos atque seinuicem in malo confortantes, dicere solēt, Magnificemus atque corroboremus linguas nostras, & loquamur audacter atque libere quæcunque nobis visum fuerit, neque metuamus quicquam efferre per os nostrū, nec reprimamus in vllo sermonem: * labia enim nostra (aiunt ipsi) in nostra sunt potestate, & nostra sunt: atque à nobis, à natiuitate, naturali dono possidemus ea: atque

Matth.7. ** quoniam defecit sanctus:*
** quoniam diminutæ sunt ueritates à filijs hominum.*
Eccles.1. **2** *Vana loquuti sunt unusquisque ad pximū suū: * labia dolosa in corde & corde loquuti sunt.*
3 *Dispdat dominus uniuersa labia dolosa: * et linguā magniloquā.*
4 *Qui dixerunt, linguam nostram magnificabimus: * labia nostra à nobis sunt:*

A ** quis noster dominus est?*
5 Propter miseriam inopum & gemitū pauperum nunc exurgā, dicit dominus.

6 Ponam in salutari:
** fiducialiter agam in eo.*
B

7 Eloquia domini eloquia casta.

C ** argentum igne examinatū, probatum terræ, purgatū septuplū.*

8 Tu domine seruabis nos:
** & custodies nos à generatione hac in æternum.*
D **9** *In circuitu impij ambulant: * secundum altitudinē tuam multiplicasti filios hominum.*

ob id, quur non liceat nobis pro nostro libitol oqui, aut dicere quæcunque nobis placita fuerint? * aut quis nobis hac in parte dominº est, cui in hoc debeamus subiici, vt nō libere possimus mēbris quę nostra sunt vti? 5 Audiant verò pauperes, quid ad ipsorum consolationem, contra impios istos dicat dominus: attendant, quid per spiritum suum sanctum loquatur fidelibus. Propter orationes (inquit) & suspiria pauperū atque humilium de afflictione ad me clamantium, exurgam nunc in auxilium eorum: semel quidem filium missurus in plenitudine tēporis, in Galat.4.
tempore acceptabili, in die salutis, per quem genus humanū vniuersum 2.Cor.6.
de tyrannide illa grauissima principis tenebrarum, illo foras ejecto, libe-
rabo: & item semper quoties opportunum fuerit, in omnibus necessita Ioan.12.
tibus inuocatus mox exurgam, aderóque in auxiliū seruis meis fideli-
bus. 6 Auxilium & saluationem meam ponam in Christo filio meo:
quem ego salutare & saluatorem præparaui ante faciem omnium popu Luc.2.
lorum: * & in eo, atque per eum, vt per eōsubstantialem & coęqualem
mihi filium fidenter atque fortiter agam, facturus in eo potentiam ma- Ibidem.
gnam, vt in brachio virtutis meæ: per quem iudicium illud mūdi exer- Ioan.12.
cebo, & principis tenebrarum condemnationem, & omnia quęcunque
circa humani generis redemptionem voluero operari. * Dabo insuper
quotiescūque inuocatus fuero, in opportunitatibus, in tribulatione per
salutarem spiritum meum, auxilium inuocātibus, per quem propè exi-
sto omnibus inuocantibus me in veritate: & per eum fortiter agam pro Psal.144
illis, ita vt nihil debeāt vel à prauitate vel à multitudine iniquorū me-
tuere: quoniamquidem nihil condemnationis est his qui sunt in Chri-
sto, qui secundum spiritum ambulant, non secundum carnem. 7 Au- Roma.8.
diant hæc pauperes & lætentur, quoniam ipse qui loquitur hæc, & pol
licetur fidelibus, dominus est. Dei autem sermones (promissiones vide-
licet, atque etiā præcepta & doctrina omnis, & quæcunque per filium
nobis loquutus est, vel per spiritum adhuc loquitur in cordibus electo-
rum) mundissimi sunt atque purissimi, nihil continentes mendacii, va-
nitatis, iniquitatis, aut cuiuslibet impuritatis, quæ solent esse in verbis
humanis: * similes sunt sermones Dei argento quod igne est diligenter
examinatum, atque per ignis probationē à terra (id est, ab omni terre-
strcitate, & alia qualibet commixtionis impuritate) separatū atque de-
puratum: quod probatum est vsque ad septem vices, quàm fieri potuit
diligentissime, ita vt nihil amplius contineat alienæ speciei cōmixtum,
sed argētū sit tot probationibus purissimū. Sic enim sermones Dei om
nes quos loquitur, purissimi sunt, probatissimæque & indubitatæ veri
tatis: in quibus nihil est aut vanitatis, aut iniustitiæ, aut mendacii com-
mixtum. 8 Propter hoc, in te domine bene speramus & confidimus,
quòd nunquam sis relicturus electos tuos: sed per gratiā tuam benigne
seruabis nos, & modo ab iniquitate præseruando, qua plenus est mun-
dus, & in futuro, ad vitæ præmia perducendo: * proteges quoque nos 1.Ioan.5.
à generatione hac praua & peruersa impiorū hominum, quam suprà ti
mebam, & ab ea nos facias esse securos, neque quicquam veri nocumē-
ti ab ea perpeti in sempiternum. 9 Quianquā enim passim vbique oc-
currit magnus stultorū atque impiorum numerus, vt quasi per circui-
tum, quaquauersum respexerit quis, omnia plena videātur impiis: * & Eccle.1.
hi ipsi quanuis per circuitum bonos obambulent, eosque circumeāt ex
omni parte, & suasionibus malis, & prauis exemplis eos ad suam socie-
tatem pertrahere conantes: * tu tamen secundum altitudinem incom-
prehensibilis sapientiæ tuæ, atque profunditatem occulti consilii tui,
ex filiis hominum fideles tibi aliquot semper pro tuo beneplacito ele-
gisti, & electos ex impiorū numero segregasti, quos in singulis genera-
tionibus tibi & merito & numero multiplicas: eosque, quanquam non
in tanto numero, in quanto sunt impii, tibi pro tua bona voluntate sem
per custodisti: atque ita quoque amodo futurū cōfidimus, teque in ele- Matt.28.
ctis tuis & cum eis permansurum omnibus diebus vsque in cōsumma-
tionem seculi, quantumuis etiam abundauerit iniquitas impiorum.

ANNOTATIONES IN PSALMVM VNDECIMVM.

VErsu primo, Diminutæ sunt veritates à filiis hominum. Veritates accipi possunt pro veritate vitæ atque doctrinæ (vt in Elucidatione exponitur) quam propheta conqueritur immutam quo ad Deum, quàm quo ad proximos homines. Est enim hoc magna genitus materia, quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

fidelitas de terra defecerit,quòd vix inueniantur qui vel domino sint fideles, vt illi iustam & dignam præstent seruitutem, vel etiam suis proximis, quibuscum quotidie conuersantur, vt erga illos illæsam seruent charitatem atque iustitiam.Huic autem sententiæ Hebræa magis consentiũt.Ex Hebræo enim concorditer interpretes omnes pro veritatibus vertunt,fideles. Sic enim legunt, Diminuti sunt fideles à filiis hominum.Felix tamen adiicit verti posse numero plurali, siue fidelitates vel veritates. ¶ Versu secũdo,Labia dolosa in corde & corde loquuti sunt. Particula illa, labia dolosa, hoc in loco facit difficultatem:quòd difficile videatur explicare vnde regi debeat, aut secundum constructionem cui coniungi.Potest autem illi particulæ triplex modus constructionis assignari. Primum quidem, vt subintelligatur præpositio per, quæ regat accusatiuum labia dolosa,verbo loquuti sunt,subiecto supposito impii, quod secundum sententiam ex priore parte accipitur,cum dicitur, Vana loquuti sunt, vnusquisque ad proximum suum:sicque sensus erit,Per labia dolosa ipsi loquuti sunt in corde & corde. Idem quoque sensus haberetur, si labia dolosa pro labiis dolosis positum intelligatur, casus scilicet pro casu,accusatiuus pro ablatiuo,maxime cum Græci ablatiuo careant. Atque hæc sententia in Elucidatione secundum duplicem istam constructionem explanata est.Secundo, labia dolosa accipi possunt pro ipsis impiis,quorũ sunt labia dolosa.Non enim est hoc inusitatum,vt homines ab illis nominemus,quæ in eis inueniuntur:quemadmodum cum mulierem loquaculam,garrulum rostrum, vulgari sermone vulgus hominum appellat: & hominem facile iracundum, citoque(vt dici solet) capite Iesum,vulgo appellant infirmum capitulum. Sic & hominem multi cibi voratorem, ventrem appellitant: atque ita in reliquis. Secundum hunc ergo modum dicemus impios illos qui dolos loquuntur,dolosa labia nuncupari:eritque iuxta hãc constructionem talis sententia, Impii ipsi existentes dolosa labia,loquuti sunt corde & corde. Verum iuxta hanc constructionem, in lectione Latina incommodum videtur esse sermonis:eo quòd masculino genere dicatur, loquuti sunt, cum potius dicendum esset, loquuta sunt. Hoc autem incommodum nec in Hebræo occurrit,vbi verbum communis generis est:neque in Græco, vbi absque participio simplex verbum habetur ἐλάλησαν, quod nullius generis habet discretionem. In Latina autem lectione dici poterat loquuta sunt,pro loquuti sunt: vel intelligatur modo suprà indicato pronomen masculini generis,cui quo iungatur loquuti sunt, hoc modo & corde.Ipsi existentes dolosa labia,loquuti sunt corde.Tertio potest propositi versus talis accipi distinctio,vt labia dolosa quasi per se positũm,nec cum præcedentibus,nec cum sequentibus copuletur, sed per se efficiat sententiam,hoc modo,Vana loquuti sunt,vnusquisque ad proximum suum: ac deinde labia dolosa,supple sunt labia eorum,iungatúrque deinceps(sed diuisim) loquuti sunt corde & corde. Sic itaque huius particulæ difficultas triplici via poterit expediri. ¶ Nunc verò & illud dicẽdum est,quidnam sibi velit geminatio cordis, dicendo,In corde & corde. Significat autem hæc replicatio duplicitatem, quomodo si dicamus, virum & virum, pro viris: hoc est,pro vno ac altero.Sed rursum quæstio consurgit,quonam pacto dicantur impii corde vno & altero loqui,vel corde duplici, siue (vt ita dicam)duobus cordibus,cum non habeant nisi cor vnum,id est,peruersum,& mala meditans contra proximos?Quomodo ergo corde & corde loquitur,qui non nisi de corde peruerso loquitur, nec habet aliud?Intelligendum ergo est,horum cordium alterum secundum veritatem accipiendum,illud scilicet quod interius latet peruersum,quod tamen verbis non aperiunt:alterum autem tantum secundum apparentiam & exteriorem ostentationem, illud videlicet quod foris apparet & ostentatur in verbis.Dum enim peccator,ad decipiendum proximum,aliud ostendit ore,quàm gerit corde, vt cum verbo simulat se velle alteri commodum vel quodlibet bonum,corde autem intendit magis nocumentum, quasi duplex cor illic assignare possumus. Nam verba blanda & dulces sermones, cor bonum ostentant. Hæc enim,amici cordis indicia sunt. Interius autem latet cor malum & nocendi cupidum, quod verbis non panditur. Hoc ergo modo, Corde & corde loquuntur impii. Nonnulli autem præsentem locum etiam distinguunt, Labia dolosa in corde: ac deinde, Et corde loquuti sunt. Atque ita de duplicitate hac,nulla foret quæstio.Sensus autem erit,Labia dolosa sunt in corde eorum: quoniam in corde suo loquuntur,& tractant apud semetipsos, quomodo decipiant & fraudent proximos. In corde locuti sunt(supple)dolos,quemadmodum in corde dolosa habent labia.Hanc autem distinctionem habet Felix in sua versione ex Hebræo,item & Chal.paraphra.quæ habet in hunc modum, Mendacia loquuntur homines cum proximo suo, labia blandientia in corde eorum: cogitant malum, & corde mendaci loquuntur. Nostra tamen lectio,similiter & interpretationes assignatæ, recte & Græco & Hebræo consentiunt. ¶ Versu quarto, Labia nostra à nobis sunt,quis noster dominus est? Quod hîc ex impiorum persona de lingua peculiariter dicitur, idem applicari posset generaliter & ad omnia quæ impiorum sunt. Sic enim peccatores se in malo confortare solent, non modo quantum ad mẽbrum linguæ,verum etiam quantum ad cætera omnia & corporis & fortunæ bona, dicentes, Natura hæc mihi contulit, fortuna donauit,mea sunt:quur mihi pro mea voluntate meis vti non liceat? quis me prohibeat? quis mihi hac in parte dominari aut imperare valebit, vt meis non vtar pro meo libito?Non enim attendunt ad Deum creatorem suum,à quo possident omnia:sed quasi à seipsis habeant vniuersa,sic cogitant,sic loquuntur,sic agunt omnia pro libito. ¶ Versu quinto.Propter miseriam inopum,& gemitum pauperum nunc exurgam,dicit Dominus. Vox ista est patris generis humani liberationem per filium promittentis. Illud autem nunc cum dicitur, Nunc exurgam,aduerte ex Elucidatione referri ad tempus gratiæ,de quo dicit Apostolus, Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.In hoc autem tempore gratiæ exurrexit primum,mittens suum filium saluatorem mundi: atque exurgit etiãnum quotidie in auxilium,per adiutorem spiritus sui, quem per filium dedit fidelibus,de quorum vtroque simul loquitur Elucidatio.Posset etiam nunc istud sic accipi, vt significet ac-

celerationem implendi promissi.Sic enim vulgo loqui solemus, cum significare volumus nos quantocyus rem quamlibet impleturos: vt cum dico, Ecce nunc veniam, nunc faciam,nunc ibo: videlicet significare volens,nullam me moram facturum,sed moxmox aduenturum,facturum, iturum. Quod autem hîc promittit Deus, exauditio est eius quod suprà Psalmo.7. postulari diximus,Exurge Domine in præcepto quod mandasti. Nam illic rogabatur Deus in iudicium exurgere pro pauperibus, hîc autem promittit nũc se facturum.Nam exurgere hîc significat in bonam partem,ad liberationem, ad auxilium,ad iudicium consurgere.Vnde Chal.paraphra.habet, Exurgam in iudicium, dicit Deus. Psal.7.
¶ Versu septimo, Argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.Cum dicitur, Probatum terræ, videtur terræ esse casus datiui. Nam Græce per datiuum legitur δοκίμιον τῆ γῆ quod(mutata forma Græci sermonis)clarius verti poterat,secũdum Latini idiomatis proprietatem, Probatum à terra:id est,per probationem separatum atque expurgatum à terra. Cui consonat quod ex Hebræo vertit Hieronymus,Separatum à terra:& Chal.translatio, Argentum infusoria repurgatum à terra. Capitur autem infusoria vel infusorium, pro vase alchimico,in quo fit argenti purgatio, vel in quo argentum aurúmve infunditur vt liquefiat, & liquefactum purgetur. Est ergo sensus huius lectionis, Argentum repurgatum in vase alchimico, in infusorio, à terra: quomodo etiam ex Hebræo vertunt nonnulli interpretes. Quod autem dicitur,purgatum septuplum,ad perfectionem pertinet: ad significandum scilicet plenissimam purificationem, & quod nihil remanserit alienæ commixtionis. Nam septenario numero, vniuersitas & perfectio solent designari: quanquam posset secundum mysticam intelligentiam ista septuplex probatio referri ad septiformem spiritum sanctum. Ab hoc enim habente eloquia Domini & scripturæ sanctæ, quòd castissima sint atque probatissima:quoniam videlicet(iuxta Petri Apostoli sententiam)non voluntate humana allata est aliquando Prophetia,sed spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines.Neque enim habent suam munditiam probatissimam sancta Dei eloquia,ex humana sapientia aut eloquentia eorum per quos tradita sunt, sed ex virtute Dei,& septiformis spiritus sancti:qui,vt scriba calamo,linguis,digitisque vtitur eorum qui Diuina eloquuti sunt,vel descripserunt ea.Quæ autem humana sunt,etiamsi nonnulla contineant quæ sunt veritatis atque virtutis,multis tamen sunt vanitatibus polluta & contaminata: quoniam non sunt igne examinata,id est, spiritu sancto decocta: neque sunt septempliciter probata, quoniam non sunt septiformis spiritus gratia descripta: sed vel spiritu humano, qui per se vanus est & mendax, aut etiam(quod ad nonnulla attinet gentilium poetarum lubrica scripta) spiritu diabolico,qui est pater vanitatis atque mendacii.Recte proinde alio in loco, idem hic Psalmista considerans supereminentem Diuinorum eloquiorum castitatem atque perfectam munditiam, dicebat, Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua. Profecto enim fabulationes sunt, quæcunque non secundum hunc septiformem spiritum probata sunt, etiam si nonum in annum cusa fuerint. Quemadmodum Virgilianam illam Æneidem ferunt annos multos sub incude spiritus vani iacuisse, multorúmque dierum & noctium innumeros absumpsisse labores, vt munda,nitida,atque probata tandem prodiret in manus mortalium. Quod Flaccus præcepit,Nonum condatur in annum, plene in hoc opere, imò amplius quàm præscriptum est, tradunt fuisse obseruatum.Et tamen posteaquam prodiit, fabulationes in ea inuentæ sunt,longissime abest ab ea Diuinorum eloquiorum mundities: nimirum quæ nobis adhuc crepat nescio quos deos atque deas, deorúmque ac dearum filios, Iunonem aduersantem profugo populo, Venerem fauentem, Æolum ventorum deum ventos concitantem, Neptunum deum maris suo tridente cosdem sedantem, Cupidinem miseræ Didonis affectum suis sagittis transfigentem,aliaque his similia permulta: quæ mira illic verborum pompa,magnificoque sermonis apparatu,quasi maxima & summa quædam Diuinarũ rerum mysteria proponuntur hominibus: cum sint vanissimæ fabulationes, in quibus nihil est ædificationis bonæ, sed tantum falsa sunt oblectatio sensuum,ad decipiendum atque illaqueandum simplices animos,& à puritate eloquiorum Dei (quæ sola casta & probatissima sunt)remorandos, imò arcendos & prohibendos. Neque enim qui humsmodi assueuerunt,ad puritatẽ eloquiorũ Dei transferre se facile possunt:sed consenescunt plerunque, imò euanescunt & pereunt in vanitatibus,quas præelegerunt veritati,homines iudicio corruptissimi, sua autem propria voluntate miserrimi. Et tamen illa,quam modo in exemplum proposuimus,Æneis Virgiliana,præ omnibus fere gentilium Poetarum scriptis castior haberi solet atque probatior. Nam alii plerique huius generis scriptorum, multo his crepant absurdiora, quæ nec aures ferant humanæ. Hæc ergo humani ingenii eloquia, quanquam elaboratissima, tamen casta non sunt,multa mendaciorum figmenta continentia, vanitates plurimas proponentia lectoribus, elaborata etiam pleraque ad humanam gloriam,siue ad vulgi plausum, siue ad captandum principum fauorem. Eloquia autem Domini,etiam ex tempore(subito impellente spiritu)à viris Deo plenis vel dicta vel scripta, purissima,castissima,atque mundissima sunt, nulla figmenta,nulla mendacia, nullas vanitates, sed verbum vitæ continentia: non ad humanam gloriam, siue cuiuscunque mortalium captandos fauores dicta aut scripta, sed in simplici veritate,ad multiplicem fidelium vtilitatem: hoc est(vt Apostolus ait) ad docendum,ad arguendum,ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia. Atque hac consideratione, casta dicuntur Dei eloquia, non solum ob hoc, quoniam in sese munda sunt, & ab omni commixtione mendacii aut vanitatis aliena, verum etiam propter effectum quem habent:quoniam videlicet castificant,id est, mundos & puros faciunt homines sibi intentos. Vnde in alio Psalmo, postquam dixisset, Lex Domini immaculata,statim euestigio subiungit,conuertens animas,ab omni videlicet vanitate & errore ad Deum,& lumen veritatis. ¶ Cæterum,quod ad vocabulum casta pertinet, arbitramur vnicuique vel citrà admonitionem facile aduerti posse, quòd hoc loco non castitatem signi-

Ioan.8. Pfal.118. 2.Tim.3. Pfal.18. 2.Cor.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficet,ſpecialiter illam quæ luxuriæ aut corporali immunditiæ oppoſita eſt:ſed in generali tantum mun E
ditiam & puritatem, quomodo beatus Hieronymus ex Hebræo vertit,Eloquia Domini, eloquia mũ-
da: vt ſit idem cum eo quod paulo antè citatum eſt,Lex Domini immaculata. Solet enim ita nonnun-
1.Pet.1. quam caſtum generaliter ſignificare mundum,quomodo & Petrus Apoſtolus ait,Animas veſtras ca-
ſtificantes in obedientia charitatis. ¶ Verſu pœnultimo, Cuſtodies nos à generatione hac in æternũ.
Generationem iſtam,de qua in hoc verſu fit mentio,interpretatur Elucidatio nationem prauorum &
Matt.12. peruerſorum hominum,ſecundum quem modum in Euãgelio Dominus aliquoties legitur dixiſſe,Ge-
16.& 17. neratio mala & adultera,aut generatio praua & peruerſa. Sic & Paulus apoſtolus: In medio (inquit)
Philip. 2. nationis prauæ & peruerſæ. Et Moyſes in cantico: Generatio praua atque peruerſa, hæccine reddis
Deut. 32 Domino,populeſtulte & inſipiens? Et iterum:Generatio peruerſa eſt, & infideles filii. Similiter &
in aliis plærisque ſcripturarum locis. Huic autem ſententiæ conſonat Paraph.Chal. quæ legit: A ge-
neratione hac praua,in æternum. Poſſet tamen & alia aſsignari intelligentia talis, Tu Domine ſeruabis
nos,& cuſtodies nos in omni tempore:videlicet à præſenti generatione,ab ea quæ modo eſt, vſque
in ſempiternum: id eſt, in omnibus generationibus,vſque ad finem ſeculi. Atque ita coniunctim legi
deberet totum hoc, A generatione hac in æternum:quod dici ſolet, ex nunc,vel amodo vſque in æ-
ternum. ¶ Verſu vltimo,In circuitu impii ambulant. Quomodo impii ambulant in circuitu, variis mo-
dis intelligi poteſt. In Elucidatione enim duplex modus inuenitur: quorum alter eſt de abundantia F
& nimia multitudine impiorum, alter verò de circuitione ad nocendum. Super hæc autem alii intel-
ligunt excluſionem impiorum à regno cæleſti, quomodo dicere ſolemus,eos qui foris manent excluſi
ab habitatione,ambulare per circuitum domus. Sic enim cum electi(quos ſecundum altitudinem &
Mat. 25. magnificentiam ſuam nunc Deus multiplicat)ingreſsi fuerint ad nuptias, clauſa tanua, impii exclu-
dentur à regno,& foras manere compellẽtur extra ciuitatem beatorum. Atque ob hoc dicimus, quòd
ambulabunt in circuitu. Rurſum alii,propoſiti ſermonis intelligentiam referunt ad iterationem vitio-
rum,ſecundum quam de vitio ad vitium, de concupiſcentia in concupiſcentiam pergunt impii, de
malo in malum. Quomodo enim heri omnibus deliciis,cõcupiſcentiis & impietatibus perfruiti ſunt:
Iaco.6. ita & hodie agunt,ſimiliter acturi, vbi dies craſtinus aduenerit. Et quomodo præterito anno vixerunt
Iudas enutrientes in deliciis atque luxuriis corpora ſua, & ſatisfacientes deſideriis animæ ſuæ: ſic & in præ-
ſenti agunt,facturi ſimiliter & in die qui ſubſequuturus eſt. Iterũ,ambulare iſtud in circuitu cõuenien
ter referri poteſt ad laborem,errorem,& inutilem fatigationem impiorum. Qui enim extra viam re-
ctam poſiti per circuitum ambulant,quo diutius ambulant,eo amplius deuiant,& implicantur errori-
bus,& continuo elongantur magis à via recta,à termino. Et cum laborent, ac fatigentur plurimum,
nihil tamen proficiunt,ſed continuo magis elongantur à requie. Qui autem viam rectam ambulant, G
continuo appropinquant ciuitati ad quam pergunt, & breui illuc peruenient quo tendunt. Ita autem
faciunt iuſti,quorum via recta eſt:quoniam de bono ſemper in melius proficientes, aſcenſiones diſpo-
Pſal.83. nentes in cordibus ſuis,ambulant de virtute in virtutem,donec perueniant vſque ad Deum deorum
Philip. 3. in Syon. Semper enim (iuxta Apoſtoli verbum) ad anteriora extendunt ſemetipſos, ad ſupernæ vo-
cationis brauium. Illi ergo quia per circuitum ambulant,non appropinquant ciuitati: & ſi in circuitu
hoc permanſerint vſque in finem,nunquam eis dabitur in ciuitatem ingreſſus, quantumuis etiam ſic
per circuitum ambulantes vias ambulauerint difficiles,aut laſſati fuerint in circuitione ſua. Vnde in li-
Sapien.5. bro Sapientiæ,ex perſona reproborum dicitur: Laſſati ſumus in via iniquitatis,ambulauimus vias dif-
ficiles,nimirum curua impietatis itinera,quibus non appropinquatur ad requiem,vtpote quæ de labo
Sapiẽ.10. re temporali ad laborem perducunt æternum. Iuſtum autem deducit Dominus per vias rectas, oſten-
ditque illi regnũ Dei,vt ſic iter alleuiet ambulanti & proficiſcenti. Omnium autem horum ſenſuum
quis præferẽdus ſit, nõ vſque adeò facile eſt iudicare. Pene enim ſinguli bonã habent probabilitatem.

DVODECIMI PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iſte aptißimam dat formam clamandi ad Dominum ijs qui graui qualibet & diuturna tentatio- H
ne premuntur:utpote uel graui longóque libidinis æſtu,uel ponderoſa nimis puſillanimitate,uel triſti-
tia demergente, uel acedia omne opus bonum faſtidiente,aut infidelium cogitationum angentibus du-
bietatibus,aut alijs cuiuſuis generis malis. In quo,ſic tentatus,ueluti conquirens de tentationis grauitate &
prolixitate,dèque abſentia,ſiue protractione Diuini auxilij,poſtulat celerem à Deo miſericordiam,& ante
omnia mentis illuminationem:ne forte pereat in morte,ſicq; in poteſtatem ueniat hoſtium ſuorum,& illi ex
ultent de caſu eius. Contra quos,ultimis duobus uerſibus,concepta in Deo ſaluatore ſuo ſancta fiducia,glo
riatur fideiter,ſperans per Dei miſericordiam peruerſa illorum de ſe nunquam implenda deſideria: cui
etiam,pro ſua liberatione,laudis promittit cantica.

DVODECIMI PSALMI ELVCIDATIO.

*1 Vſquequo domine obliuiſceris me ĩ finẽ. * uſquequo auertis faciem tuam à me?*

QVandiu tandẽ piiſsime Deus,oblit' videberis mei,quem grauiſsimis premi vides malis,& duriſsimis, ac lõgis ſubiacere tentationibus,quaſi prorſus ſim derelictus in æternum?* nunquid multo adhuc tempore permanebis auerſo à me aſpectu vultus tui,me videlicet in his tẽtatiõibus relinquendo,aut conſolationem tuæ viſitationis atque liberationis diutius ſubtrahendo? Satis iam ſatis diſtuliſſe mihi videris preſentiã auxilii

tui:noli vltra negligere,ne auertaris diutius,res mecũ ad extremum pe
A *2 Quãdiu ponã conſilia in anima mea? * dolorẽ in corde meo per diem.*
*3 Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? * reſpice, & exaudi me domine Deus meus.*
4 Illumina oculos
B *meos,ne unquã obdormiã in morte:*nequando dicat ĩimicus meus, præualui aduerſus eũ*
5 Qui tribulãt me,exultabunt ſi motus fuero: ego autẽ in miſericordia tua ſperaui.*
6 Exultabit cor meũ
C *in ſalutari tuo:cãtabo domino, qui bona tribuit mihi: * & pſallã noĩ domini altiſſimi.*

nè deueniſſe videtur,aſpice, & intende quantocyus in auxilium meum.
2 Quandiu permittes me animo anguſtiatum varias in corde voluere
atque reuoluere cogitationes,variaque conſilia, ad eum modũ quo ſo-
lent ii qui in anguſtiis agũt,& ãxio ſunt animo? * etenim qui me pre-
mit,dolorem,anguſtiam,atque afflictionẽ,quæ me affligit iugiter in ſpi
ritu meo, quandiu tandem patieris obſidere ſpiritum meum? 3 Nun-
quid ad multum adhuc tempus poteſtatem hanc,qua nunc premor,ſu-
per me tenebit aduerſarius meus,vt illic liberum ſit tẽrationibus vehe
mẽtiſsimis affligere animũ meum? Sufficiat hactenus Domine, ſitque
iam ſatis:* reſpice nunc Domine Deus in me afflictum ſeruũ tuum, &
miſertus afflictionis quam patior,exaudi orationem meam,qua poſtulo
à tantis malis liberationem. 4 Mentis meæ oculos ſalutari lumine ſpi-
ritus tui illuſtra,& lumen ſanctum tuum hominum illuſtrator benigne
funde in cor meum, vt non vnquam per conſenſum plenum peccati
veniam in ſomnum mortis,in quo ſunt omnes quos tui luminis ſplen-
dor non facit ad vitam(quæ Chriſtus eſt)euigilare, apertosque tenere
mentis oculos:* ne glorientur vnq̃ de me & contra me aduerſarii mei, Ioan.14.
ſi mihi forte præualuerint,& voluntatem ſuam prauam de me impletã
conſpexerint:id quod eis factu fuerit facillimum,ſi defuerint mihi cæ-
leſtis luminis tui radius atque ducatus. 5 Aduerſarii enim & perſequu
tores mei(quibus nihil potius eſt perditiõe mea)mirifice gaudebũt, ſi
me cõtigerit à via recta declinare in viã iniquitatis,à virtute in peccatũ
cõmoueri,aut à ſtabilitate diuini timoris vacillare atque deficere:* Ego
autem ſpem meam omnem,& fiduciam totã poſui in miſericordia tua Eccle. 18
Domine Deus meus,quæ eſt ſuper omnẽ carnem,& qua plena eſt om- Pſal.118.
nis terra: ſperans & confidens, quòd nunquam patietur tua clementia
iniquum illud inimicorum meorum gaudium de me adimpleri, ſed per
gratiã tuam me præſeruabis,vt non moueat,ſicque cauſam nõ habeant
prauæ exultationis ſuæ. 6 Nec dabitur illis gaudere de commotione,
aut perditione mea,ſed mihi magis gaudiũ erit & exultatio in ſaluatio-
ne tua,quam à te accipiam,propter ſalutem quam tu daturus es mihi:
* in lætitiæ quoque meę teſtimonium & gratitudinis indicium laudem
cantabo Domino Deo meo,à quo omne bonum mihi liberaliter & be
nigne procedit:& pſalmũ laudis canam ſancto nomini Domini, qui eſt Iaco.1.
altiſsimus omnium in cælo & in terra,ac proinde omni laude ſuperior,
& nunquam ſatis laudabilis.

ANNOTATIONES IN PSALMVM DVODECIMVM.

VErſu primo & ſecundo, Vſquequo domine obliuiſceris me in finem, &c. Quandiu ponam
conſilia in anima mea? Nota, quòd in Pſalmis atque etiam in aliis ſcripturarum, maxime au-
tem Propheticarum locis, cum ad Deum iſte ponitur loquendi modus veluti per interroga-
tionem: Vſquequo,quandiu,quando,propter quod, vt quid, quare,aut ſimili aliqua particula,non ſic
accipi debet ſententia,quaſi ſit mera interrogatio reſponſionem expectans,quemadmodum cum ho-
mines quippiam interrogant proximos ſibi,reſponſionem expectantes: ſed tantum vt ſit mirantis &
admirationem proponentis,vel deſiderium magnum & expectationem inſinuantis. Quemadmodum
D ſuprà pſalmo.2. cum dicitur, Quare fremuerunt gentes, non expectatur vlla reſponſio, ſed tantum
admiratio ſic exprimitur: quaſi dicat Propheta, Miror rem tam abſurdam illos attentaſſe. Et in loco
præſenti,cum dicit, Vſquequo Domine, &c. non expectat ipſe vt audiat certam ſibi horam liberatio-
nis deſignari,ſed tantum eſt expreſsio vehementis deſiderii & expectationis magnæ, qua ſuam expe-
ctat liberationem. Similiter accipi poteſt pſalmo. 3. &. 20. Domine quid multiplicati ſunt qui tribu-
lant me? Deus Deus meus,quare me dereliquiſti? Et alibi,Quare obliuiſceris inopiæ noſtræ & tribu-
lationis noſtræ? ¶ Verſu. 3.&. 4. Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me, &c. Attende, aliud
eſſe exaltari inimicum,aliud prævalere. Nam iuſtis in iuſtitia ſua permanentibus, non poteſt inimicus
prævalere diabolus:poteſt autẽ ſuper eos exaltari,quatenus videlicet à Deo poteſtatem accipit ad ten-
tandũ atque affligendũ eos:quẽadmodũ ſuper beatũ virũ Iob modo quodã exaltatus fuit,cui tamẽ nõ Iob 1.& 2
prævaluit. ¶ Verſu. 4. Nequando dicat inimicus. Poſſet non incõmode iſtud ad peruerſitatem ſenſua-
litatis peculiariter referri, quæ nobis eſt hoſtis & maxime domeſticus, & maxime noxius, & maxime
inimicus noſter eſt,quoniã intra nos eum habemus. Orabit ergo vir iuſtus, mentis oculos cælitus ſibi
illuminari,vt non peruerſitate carnalis affectus alliciatur in peccati cõſenſum,atque ita in mortẽ. Huic
ſententiæ pulchre conſonat tranſlatio ſiue potius Paraph. Chal. quæ ſic habet, Deus meus, illumina
oculos meos in lege tua,ne vnq̃ peccẽ,& dormiã cũ his qui meruerũt mortẽ:& nõ dicat fomes prauus,
dominatus ſum in eo. ¶ Verſu vltimo, Exultabit cor meũ in ſalutari tuo. Salutare hîc pro ſalute vel
ſaluatione poſitum videtur. Vnde tranſlatio Chal. Exultabit cor meũ in redẽptiõe tua:quantuis poſſet
& pro ſaluatore accipi,à quo venit ſaluatio,quemadmodum in cantico Simeonis, & alibi frequenter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DECIMITERTII PSALMI ARGVMENTVM.

E

Hic Psalmus satis cum undecimo suprapositio consentit, & idem fere habet argumentum. Abundantiã enim malitiæ, & multitudinem malorum (qui, Dei timore postpositio, operãtur quicquid libet) uersibus septem primis describit. Deinde sub persona Domini, per amaram interrogationem insinuat, peruersos pauperum oppressores cognituros aliquando Deum iudicem, quẽ modo cognoscere atque inuocare noluerunt, quando timore horribili conturbabuntur, eo quòd fidelium consilio noluerint acquiescere: iustis ab eo timore liberis, propter Domini præsentiam in eis habitantis: atque ultimo tandem uersu, fidelium per Christum liberationem, spiritu reuelante, prænonstrat.

DECIMITERTII PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Dixit insipiẽs in corde suo, * nõ est Deus.*

2 *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis: * nõ est qui faciat bonũ, non est usque ad unũ.* Esaiæ.1.

3 *Dominus de cælo ℣ spexit super filios hominum: * ut uideat, si est intelligens, aut requirens Deum.* 1.Ioan. 5. Hiere. 6.

4 *Oẽs declinauerũt, simul inutiles facti sũt: * non est qui faciat bonũ, nõ est usque ad unũ* Titum.1. Psal. 35.

5 *Sepulchrũ patẽs est guttur eorũ: * linguis suis dolose agebant: * uenenũ aspidum sub labijs eorum.* Ioan.3. Prou.24

6 *Quorũ os maledictione & amaritudine plenum est: * ueloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.*

7 *Contritio & infœlicitas ĩ uijs eorũ: * & uiã pacis non cognouerunt * non est timor Dei ãte oculos eorũ.*

8 *Nõne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem? * qui deuorant plebem meam sicut escam panis.* Psal.9.

9 *Dominum non inuocauerunt: * illic trepidauerunt timore ubi non erat timor.*

10 *Quoniã dominus ĩ generatione iusta est.*

B ** consilium inopis cõfudistis, quoniã dominus spes eius est.*

11 *Quis dabit ex Sion salutare Israel?*

** cum auerterit dominus captiuitatem plebis suæ.*

C ** exultabit Iacob, & lætabitur Israel.*

DIxerunt filii hominũ in quibus non est scientia veritatis, neque sapiẽtia Dei, in cordibus suis, & hãc habẽt in animo suo erroneã existimationem, * quòd non sit secundũ veritatem Deus, vt à fidelibus creditur, qui res humanas cõsideret ac iudicet, qui iustis pro iustitia fœlicitatẽ, aut malis ℣ iniquitate reddat dãnationẽ: & hac falsissima p- F
suasiõe blandiũtur sibi in iniquitatibus suis, quo peccẽt liberius. 2 Hac autẽ falsa existimatione & persuasione iniqua præsupposita, sine timore existentes, neque cuiusquam metuentes iudicium, corruperunt ipsi viam suam, & computruerunt velut iumenta in stercore impietatũ suarum: suntque facti propter multitudinẽ & magnitudinẽ facinorũ suorũ, detestabiles & execrabiles ante Deũ & omnes homines pios, per impiissima opera sua & actiones corruptissimas quibus intendunt: * non est ex infidelibus istis qui timorem Dei abiecerũt (quorum est bona, imò maxima pars in hoc miserabili mũdo, qui totus in maligno positus est) cui sit curæ facere quod bonũ ac rectũ est: nõ est ne vnus quidẽ ex eis, qui studeat virtuti: sed à maiore vsque ad minimũ omnes studẽt iniustitiæ. 3 Dominus Deus omnipotens de sublimitate cælorum in quibus inhabitat, quasi prouidus & diligens humanarum rerum curator attendit & considerat filios hominum, & actiones eorum vniuersas bonas pariter atque malas, ad reddendum vnicuique venturo tempore pro operibus congruã mercedem: * prospexit (inquam) cõsiderãs G
ad eos qui per fidem rectam vere agnoscunt, aut ex animo quærũt Deum. 4 Et vidit Deus, quòd maxima pars hominum, via recta derelicta, ad iniquitatẽ declinauerũt, suntque facti ad omne bonũ opus veluti reprobi & inutiles, quasi qui iam didicerint virtutem, nescientes vltra neque volẽtes bene agere: * vix inuenitur qui bene agat, vix inuenitur vel vnus. Tanta est enim malorũ copia, vt vix vllus videatur numerus iustorum, si cum illorum conferatur immẽsa multitudine: & ex iis ipsis qui bonũ facere videtur, vix vnus est qui solum, ac semper faciat quod bonũ est, qui nõ frequenter admodum declinet ad malum, qui nõ subinde agat aliquid quod sit minus rectum: quandoquidẽ in multis offendimus omnes, & septies in die cadit iustus. 5 Guttur peruersorũ quasi sepulchrum est semper apertum, dum intolerabilem fœtorem malitiæ suæ interioris sine intermissione exhalant, & ad vorandũ innocios semper parari existunt: * linguas suas mollificant, & blandis mollibúsque H
verbis cõponunt, ad decipiendum proximos suos: * verba doctrinæ siue suasionũ, super omne venenum noxia meditantur, & sub linguis ad proferendum opportuno tempore retinent: conantes alios & pestifera docere dogmata, & in pessima pertrahere peccata. 6 Os eorum scatet maledictis, amarulentiis, blasphemiis in Deũ, & conuiciis atque detractationibus in proximos: * prompti semper & parati sunt ad effusionem humani sanguinis, faciles ad consentiendum, imò audi ad procurandum mortem etiam innocentum. 7 Conteruntur miseri, & infœliciter pereunt, viis istis pessimis sic ambulãtes: corpúsque & animam perdunt, dum sibi mortis æternæ reatũ per ista conciliãt: * viam virtutis & veritatis (quæ vere est via pacis) ipsi noluerunt agnoscere, vt ambularent in ea: * atque omniũ horum malorum seminariũ est, quia non est in eis timor Dei atque iudiciorum eius, quæ vel omnino nõ credũt, vel certe non attendunt. 8 Sed nunquid non tandem cognoscẽt Dei iudiciũ omnes qui nunc ex prauæ voluntatis studio operantur malum? * qui populũ Domini, hoc est, humiles ac simplices deglutiunt & vorant ad eum modum quo vorari solet panis à comedente, sine vlla cibi resistentia, vt sine vlla comedentis misericordia. Certe cognoscent Do-

minũ iudicia facientem (cuius cognitionem & timorem nunc abiiciũt) cum fuerint comprehensi in operibus manuũ suarum. 9 Cum in hoc mundo agerent peruersi isti, in Dominum non crediderunt, neque eũ vt Deum suum inuocauerunt, neque in eo spem suam posuerũt: sed vel in idolis, vel in aliis rebus perituris, in quibus posuerant fiduciam: * & iccirco, quia nescierunt Dominum, timore magno nonnunquam trepidant, & vehementer cõturbati sunt, quando nulla fuisset eis causa iusta timoris, neque quicquam periculi, si credidissent in dominum Deum, eúmque fideliter inuocassent: quemadmodũ in aduersitatibus temporalibus, in infirmitatibus corporalibus, atque similibus vehementer timere solent carnales homines, vbi tamen iustis nihil est turbatione aut timore dignum. 10 Neque mirum si trepidant illi timore, quandoquidem Dominus non nisi in generatione iustorum est, in ea solum ad ℣ protectionem atque custodiam inhabitans, non autem in generatione peruersorum: atque iccirco Diuina præsentia destituti illi metuunt, vbi bonis (quos inhabitat Deus liberator) nihil est periculi: * insuper & consilium pauperum atque humilium seruorum Dei repulistis, abiecistis, & suscipere noluistis, ô vos increduli atque peruersi: quoniam Dominus Deus spes eorum erat, quem vobis etiam annũciare & suadere ipsi cupiebant: quorum consilio si obtemperassetis, omnem timorem malũ iam euasissetis, neque in sempiternum venisset vobis vlla conturbatio. 11 Quis verò erit qui tantæ poterit mederi malitiæ, quæ abũdat in terris? quis de superna illa cælestique ciuitate (posteaquam hic super terram declinauerunt omnes, & maculati sunt in seipsis) dabit salutem & salutationem populo Israel, populo fidelium? * Indubie nemo præter Dominum Deum saluatorem nostrum: qui cum voluerit & sicuti voluerit, in tempore gratiæ, per filium suum auferet captiuitatem illã plebis suæ, sub qua misere detinebantur, saluúmque faciet populum suum, id est, credituros in se, à peccatis ipsorum, dans eis potestatem ex filiis captiuitatis & iræ, filios gratię fieri, & filios Dei: * ac tunc quidem ex- Matth.1.
ultabit gaudio spiritali omnis fidelis credens in Dominũ, vitia supplã- Ephe.2.
tans atque conculcans, & Dei placita perficiens. * Atque iterum, cum Ioan.1.
Dominus fideles suos ex huius mundi miseranda captiuitate, & ex huius vitæ peregrinatione eduxerit in patriam supernam, tunc perfecto gaudio gaudebunt fideles omnes, cunctis iã superatis & præteritis malis, quibus in hoc mundo iugiter ab iniquis affligebantur.

ANNOTATIONES IN PSALMVM DECIMVMTERTIVM.

VErsu primo, Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Quidam peculiariter huius Psalmi dicta accommodant incredulis Iudæis, qui Christi diuinitatem noluerunt susc ipere, neque agnoscere venientem in carne maiestatem: sicque cum dicitur, Non est Deus, supplendum putant, hic homo, Christum demonstrando: vt sit sensus, Dixit impius & incredulus Iudæus in corde suo, hic homo (qui filium Dei se asserit) non est Deus. Atque ex hac radice infidelitatis, iusto Dei iudicio, peruenerunt ad abominanda impietatis facinora, quæ in Psalmo describuntur. Et sane qui ita Iudęorum populo Psalmum applicant, non omnino præter authoritatem loquuntur: quandoquidem & Paulus Apostolus cap. 3. Epistolæ ad Romanos, ad idem fere propositum aliquot eius versus adducit, iuxta transla- Roma. 3.
tionem. 70. interpretum, ad declarandum, quòd Iudæos Christi aduentus non inuenerit innocẽtes. Scimus (inquit) quoniam quæcunque lex loquitur, his qui in lege sunt loquitur: vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo. Omnes enim peccauerunt & egent gloria Dei. In Elucidatione tamen generaliorem amplectimur sententiã, in vniuersum omnibus impiis (in quibus non est timor Dei) Psalmi processum intentes: quod dum facimus, priorem sententiã nequaquam excludimus, neque Pauli citationem repellimus, sed ex particulare in vniuersali potius includimus. Et conuenientius putamus quod dicitur, Non est Deus, intelligi absolute, absque subauditione suppositi. Hoc enim dicunt in cordibus suis impii, quoniam hoc sibi persuadent, & hoc sentiunt, sic viuentes, sic agentes atque loquẽtes, tanquam si id credant habeantque persuasum, videlicet non esse Deum qui res curet humanas, aut acti- Iob.22.
ones hominum sit iudicaturus: ex quorum persona in Iob dicitur, Circa cardines cæli perambulat, nec nostra considerat. Huic autẽ sententiæ aperte satis cõsonat Chal. Paraph. habens in hunc modum, Non est potestas Dei in terra. ¶ Versu secundo, Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis, &c. Nota pulchrum ordinem versus huius ad præcedentem. Dixerat enim, impios existimare nõ esse Deũ. Nunc verò euestigio subsequitur, Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis. Recta enim horum adinuicem consequutio est. Est enim fides ac timor Dei, retinaculum quoddam & salutare vinculum, quo arcetur homo ac prohibetur à commissione malorum: quemadmodum pulchre Sapiẽs at- Prou.15.
testatur, dicens, Per timorem declinat omnis à malo. Et qui sine timore est, non poterit iustificari. Et Eccles.1.
Psalmo. 110, Initium sapientię timor Domini. Cui etiam astipulatur quod in libro Boetii de consolatu Psal. 110.
Philosophico, sacra Philosophia eruditionem suam claudens, ait, in hæc verba, Magna vobis est (si dissi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mulare non vultis)necesitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis. Iuxta E
hanc itaque sententiam,qui Deum habet ante oculos,qui credit in corde suo esse Deum (vt vere credi
Eccle. 12. debet)qui singula hominum opera,cogitatus quoque,affectiones,& intima omnia cõspiciat,qui & cũcta suo tempore adducturus est in iudicium: quomodo nõ magnum habet retinaculum quo prohibeatur à committenda iniquitate? E contrario autem qui prædictæ veritati contrariam sibi induerunt existimationem,erroneamque persuasionem,fiunt quasi equus indomitus,fræno abiecto insaniens,& in o-
Ephe. 4. mne peccatum absque retinaculo ruunt præcipites. De cuiusmodi Apostolus scribit,quòd desperantes (id est,fidem & spem Dei nõ habentes)tradiderunt semetipsos impudicitiæ,in operationem omnis immunditiæ. Atque ita ex vna hac falsa persuasione cõsequitur statim perfecta corruptio,& fœditas multiplex omnis generis peccatorum,propter quæ abominabilis fit homo Deo. Quemadmodum enim sal in carne à corruptione eam præseruat,atque fœtore:ipso verò pereunte aut deficiente, caro mox corruptionem patitur,atque consequentem fœtorem:ita fides ac timor Dei vbi adfuerit, præseruat à corruptione animam,& gratam facit,aceeptabilemque Deo:vbi verò defuerit, mox corruptio & fœditas cõsequitur peccatorum,fitque anima odibilis & abominabilis Deo. ¶ Versu tertio, Dominus de cælo prospexit super filios hominum. More humano loquitur propheta de Deo, quasi speculatorem in alta specula positum fingens, qui desuper prospiciat super actus hominum: quomodo in alio rursum loco
Psal. 31. dicit,De cælo respexit Dominus,vidit omnes filios hominum. De præparato habitaculo suo respexit E
Psal. 101. super omnes qui habitant terram. Et iterum,Prospexit Dominus de excelso sancto suo,Dominus de cælo in terram aspexit:vt audiret gemitus compeditorum,vt solueret filios interemptorum. Proprie enim prospicere,quasi ex eminenti loco,& à longe aspicere est. Quod autem dicitur hoc in loco, Dominus prospexit,vt videat si est intelligens,non aliud est,quàm prospexit videns, aut videndo ad actus hominum,an videlicet ipsum cognoscerent & requirerent,an non. Ista enim nunc diligenter considerat, vt suo tempore fideliter pro meritis cuique retribuat. ¶ Versu quarto, Omnes declinauerunt,simul inutiles facti sunt. Qui à Deo declinat,inutilis est:quoniam fructum bonum(ad quem proferendum conditus est)facere non potest. Illud enim dicimus inutile,quod non seruit vsui ad quem factum est. Hinc
Prou. 6. apud Sapientem dicitur,Homo apostata,vir inutilis. Quicunque enim à Deo se separat,fit inutilis. Vti
2. Tim. 2. lis autem homo est, quisquis in Deo manet: quoniam seruit gloriæ Dei, ad quam conditus est. Iuxta quam sententiam Apostolus dicit,quosdam esse vasa in honorem sanctificata,& vtilia Domino, ad omne opus bonum parata. Nemo tamen sic est ex sese Deo inutilis, quin Deus illum nouerit sibi facere vtilem:si non ad glorificandam misericordiam & bonitatem, certe ad demonstrandam potentiæ atque
Roma. 9. iustitiæ magnificentiam. docet enim nos sanctus Apostolus esse vasa iræ apta in interitum, in quibus o-
2. Tim. 2. stendere velit Deus iram,& notam facere potentiam suam. Et alio in loco docet,in magna domo etiam G
fictilia vasa & terrea suum locum & vsum habere. Vnde docemur neminem (quantum ad Deum attinet)posse fieri inutilem,ita vt nulli vsui ipse eum valeat aptare: tametsi ex sese homo peruersus ad omne bonum sit inutilis. Et secundum hanc inutilitatem posteriorem,intelligi debet potissimum quod di
Ioan. 15. citur:Omnes declinauerunt,simul inutiles facti sunt. Huic autem consonat quod in Euangelio Ioãnis, ex ore Saluatoris,discipulis dicitur: Manete in me,& ego in vobis. Sicut palmes non potest facere fructum,nisi manserit in vite:sic nec vos,nisi in me manseritis. Et siquis in me non manserit, mittetur foras,sicut palmes & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Quod enim in proposito Psalmi versu declinare dicitur,hoc in verbo isto Saluatoris est,non in Christo & Deo permanere:inutilem autem fieri, est fructum non posse ferre,& proinde ignibus tradi. Quemadmodum autem palmes qui in vite non manserit,licet ad fructum natiuitatis faciendum sit inutilis, est tamen aptus adhuc combustioni,& igni nutriendo vtilis:sic & homo postquam declinauit, & à Deo separatus est,licet ad faciendum fructum vitæ & operationis bonæ sit factus inutilis,manet tamen aptus siue vtilis (vt ita di-
Matt. 25. cam)Deo,ad escam ignis,quem præparauit diabolo & angelis eius. Vnde & in parabola,malos homi-
Matt. 13. nes Christus zizaniæ, Ioannes autem paleæ comparat:quæ licet non sit vtilis, vt congregetur in hor-
Matt. 3. reum,apta tamen est,vt proiiciatur in caminum. ¶ Versu eodem,Vsque ad vnum intelligunt quidam, H
vsque ad Christum: quoniam videlicet ipse solus per se bonus est, & quoniam absque eo nemo boni
Ioan. 15. quicquam potest facere. Conuenientior tamen videtur altera expositio, quam in Elucidatione solam explicauimus, vt illud,vsque ad vnum, valeat,ne vnus quidem: sitque sensus, Non est qui faciat bonum, ne vnus quidem. Sic enim loqui solemus, cum vniuersitatem, vel maximam partem volumus
Roma. 3. significare. Atque in hanc sententiam videmus beatum Paulum in Epistola ad Romanos præsentem Psalmi locum intellexisse, & in testimonium citasse, cum tertio capite eius Epistolæ allegaturus præsentem locum ita scribit,Causati sumus Iudæos & Græcos omnes sub peccato esse: sicut scriptum est, Quia non est iustus quisquam: non est intelligens aut requirens Deum, &c. Vbi Græce habetur, οὐκ ἔστι συνιῶν: hoc est (ad verbum reddendo) Non est iustus, ne vnus quidem. Quod cum in Psalmo expressum non habeatur, satis apparet, illum quod in sequentibus ex Psalmo adducit οὐκ ἔστιν, id est, vsque ad vnum, accepisse pro אין, hoc est, neque vnus, vel ne vnus. Ad idem facit & Hebraica lectio,quæ habet, Non etiam vnus: hoc est (suppleto verbo) Non est etiam vnus: aut,Non est vel vnus, quomodo ex Hebræo interpretes vertunt. Quod si quis roget, quonam pacto hæc lectio habere posit veritatem, cum verisimile videatur in omnibus generationibus Deum semper electos suos
2. Tim. 2. habere, & habuisse, quos ipse ab iniquitate saluat, quemadmodum Paulus Apostolus ait, Cogno-
3. Re. 19. uit Dominus qui sunt eius. In illis quoque pessimis maleficæ Iezabelis temporibus, cum omnia plena essent pollutionibus, responsum nouimus querulanti Heliæ, septem milia virorum relicta esse, qui

A nunquam genu curuassent Baal, cum ille se solum existimaret relictum cultorem Dei. Imò & in nouissima Antichristi persequutione,qualis non fuit,neque erit,ex Euangelica narratione didicimus, ser- Matt. 24
uandos adhuc electos,quos diuina bonitas non patietur seduci à veritate. Quomodo ergo (quæret a- Ibidem.
liquis)Propheta hic pronunciat,non esse ne vnum quidem qui operetur bonum? Aut quod tempus respicit ille,dum hæc pronunciat? Huic quæstioni facile respondetur,primum quidem,si hyperbolico tropo vsum dicamus Psalmistam, qui Prophetis admodum frequens & familiaris esse solet: quo modo & illud Hieremiæ accipiendum est,A minimo vsque ad maximum omnes auaritiæ student. Et illud Pau- Hiere. 6.
li,Omnes quæ sua sunt quærunt:aliaque his similia permulta,quæ in scripturis passim sunt obuia. Et Philip. 2.
iuxta hanc sententiam procedit Elucidatio. Posset nihilominus hic locus & aliter excusari, secundum illud quod in alio Psalmo positus in extasi sua idem hic Propheta exclamat,dicens,Omnis homo mẽ- Psal. 115.
dax. Videtur enim hoc vniuersaliter(vt probatum est) absque tropo intelligendum. Omnis enim homo,quantum ex sese,vanus est,mendax,& instabilis,& ad peccati vanitatem pronus, atque à viciata origine,ex ingenita mala concupiscentia,ad malum procliuis. Atque ita non est ne vnus quidem,qui ex sese quicquam operis vere boni,Deoque placiti possit peragere, absque speciali Dei Saluatoris auxilio. Ait enim ipse,Sine me nihil potestis facere. Atque ita corruptio ista partim ad originale peccatum Ioan. 15.
refertur,quo vniuersi eramus inquinati & abominabiles facti,donec veniret salutare Dei nostri,quo de
B captiuitate sumus redempti ad gaudium filiorum Dei. Sed & tertio dicere licebit absque incommodo,quòd non de bonorum numero hic loquatur,sed tantum de insipientibus illis,de quibus primo statim versu sermonem proponit:qui omnes à maximo vsque ad minimum in studiis suis corrupti, nesciunt,neque volunt bene agere. ¶ Versu septimo,Contritio & infœlicitas in viis eorum. Quòd in viis impiorum sit contritio & infœlicitas,id Esaias secundum eandem sententiam testatur capite suæ Prophetiæ quinquagesimonono his verbis,Opera eorũ,opera inutilia:& opus iniquitatis,ĩ manibus eorũ. Esaiç. 59.
Pedes eorum ad malum currunt,& festinant vt effundant sanguinem innocentem. Cogitationes eorũ, cogitationes inutiles. Vastitas & contritio in viis eorum. Viam pacis nescierunt,& non est iudicium in gressibus eorum. Imò & ipsi impii in libro qui Sapientia inscribitur, perhibent de sua contritione testimoniũ,dicentes, Errauimus à via veritatis,lassati sumus in via iniquitatis & perditionis,& ambula- Sapien. 5.
uimus vias difficiles:viam autem Domini ignorauimus. Ac post pauca, In malignitate nostra consumpti sumus. Contritio autem hæc & infœlicitas impiorum accipi potest, vel illa æternæ mortis damnatio quæ in viis impiorum est: quoniam per eas ad illam recta pergunt, quam & inuenient, postquam cursum sui itineris perambulauerint. Aut illa quam in hoc tempore, ex tormento malæ conscientiæ & inquietudine animi,nonnunquã etiam ex multis corporis fortunæque aduersitatibus perpetiuntur ob
C impietates suas. Vere enim non minima contritio est,neque minima infœlicitas,perpetuam illã conscientiæ malæ carnificinam perpeti,libidinosis cogitationibus atque affectionibus iugiter torqueri, curis seculi & solicitudinibus vitæ huius misere distrahi atque diuexari: non raro etiam corpus & animam pro suis consequendis siue adimplendis desideriis, maximis exponere periculis, summoque obiectare discrimini:nonnunquam etiam corporis omne robur & temporalem vitam consumendo, in adimpletione carnalium desideriorum:quemadmodum ebriosi homines atque luxuriosi faciunt,qui nimio potu,nimiaque venere semetipsos enecant,viribusque exhauriunt, sicque sibi mortẽ ante tempus accersunt,sui crudeles interfectores:plerique etiam causa sibi sunt aut occasio, vt vel gladio vel veneno aliisve insidiis ante tempus pereant. Itaque etiam de temporali contritione & infœlicitate verum est,quòd inueniatur in viis ac studiis impiorum:tametsi de æterna illa potissimum sermo videatur haberi. Est enim ista quam nunc præsentiunt afflictio & infœlicitas,prænuntia eius quæ ventura est absque mensura & numero infinitæ tribulationis atque miseriæ,de qua Apostolus Romanis loquitur, dicens, Ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. ¶ Versu eodem, Roma. 2.
Et viam pacis non cognouerunt. De via pacis nemo ambigit, quin ipsa sit via iustitiæ. Hanc enim qui ambulant,veram pacem habent ac sentiunt:non qualem mundus dat,sed quam Christus suis reli- Ioan. 14.
D quit discipulis,dicens,Pacem relinquo vobis,pacem meam do vobis. Et iterum, In me pacem habebi- Ioan. 16.
tis. Ac rursum,Inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum le- Matt. 11.
ue. Hanc autem viam iustitiæ non cognouerunt impii,quoniam non intelligunt, quàm dulce sit huiusmodi viam perambulare. Existimant enim duram eam esse ac nimium difficilem, cum reuera nihil sit iucundius quàm ambulare,imò & currere in viis Domini. Non etiam cognouerunt viam pacis,quoniam illam noluerunt intelligere, noluerunt sectari vt eam acceptarent perambulandam: sed prælegerunt vias impietatis. Forsitan autem nec hoc mysterio vacat,quòd via pacis singulariter dicitur,viç autem impiorum numero plurali. Semita enim iustorum vna est & recta, quæ deflexionem non patitur, neque ad dexteram neque ad sinistram,vt quomodocunque deflexerit quis in partem alteram,mox desinat ambulare viam rectam. Cæterum,impiorum viæ admodum variæ & intricatæ sunt: quemadmodum in corporalibus viis non nisi vna est via recta, sed multa sunt deuia. In verbis autem Sapientiæ suprapositis,sub vtroque numero dicitur,primum singulari,deinde plurali: Lassati sumus in via iniquitatis,ambulauimus vias difficiles. Quasi enim vna est iniquitatis via, propter vnum exitum quo ten- Sapien. 5.
dunt omnes qui operantur malum. Vnus enim omnium finis,interitus,& perditio est: Viæ autem multæ,propter magnam peccatorum abinuicem differentiam. ¶ Versu octauo, Nónne cognoscent o-
mnes qui operantur iniquitatem? Modus loquendi iste per interrogationem, interdum ad amaram & seueram increpationem pertinet. Quemadmodum cum in cantico Moysi serui Dei,ex persona Domini dicitur,Nónne condita sunt hæc apud me,& signata in thesauris meis? Quasi diceret, Vtique con- Deut. 32.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dita sunt & signata. Ita in proposito loco firmissime assertoria responsio subaudienda est: tanquam si di E
Deut. 32. cat, Vtique cognoscent suo tempore qui nunc operantur iniquitatem. Quoniam autem nihil additur
post verbum cognoscent, neque determinatur quid sint cognoscituri operarii iniquitatis: iccirco neces-
se est aliquid supplere, quod sit sententiæ & loco conueniens. Potest enim intelligi, cognoscituros De-
um iudicem aut vindicem malorum nunc perpetratorum, quem nunc abnegant, dicentes (iuxta Psalmi
Psalm. 9. initium) Non est Deus. Cui consonat quod suprà Psalmo nono dictum fuit, Cognoscetur Dominus iu
dicia faciens. Poterit & aliter intelligi, Cognoscent impii quid egerint, aut cognoscent vindictam quam
nunc promeruerunt suis malis actibus, aut quid expectare debeant, quidve eis sit euenturum in nouis-
simo. Neque enim inconsuetum est, cum pœnam prædicere volumus, illam silentio premere. Cæterum,
illud deuorare pauperem vt cibum panis, quod nos in Elucidatione retulimus ad æstimationem poten-
tum, qui pro nihilo reputant pauperes deuorare, neque amplius commouentur, quàm si panem cibari-
um manducarent, intelligi etiam posset secundum hoc, quod diuites & potentes de rapinis pauperum
viuunt & pascuntur, quemadmodum homo pascitur pane. Rapinæ enim & deprædationes pauperum,
victus sunt diuitum, imò triumphus & gloria potentum. Alii præsentem locum sic intelligunt, quoni-
am quotidie oppressioni pauperum potentes insistunt, quemadmodum quotidie panem manducant.
¶ Versu nono, Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore vbi non erat timor. Nihil mi-
rum, vbi conscientia perturbata est & peruersum iudicium, si etiam timor suum non habeat ordinem, F
vt illud metuant quod metuendum non sit: econtrario aut timor desit, vbi timendum foret. Timor e-
nim iudicium sequitur: propter quod etiam aliter sensus timet, aliter intellectualis affectus siue volun-
tas. Cum igitur in impiis obstinatis pœnitus sit peruersum iudicium, adeò vt (iuxta verbum Prophetę)
dicant bonum malum, & malum bonum, tenebras lucem, & lucem tenebras: fit, vt ibi timeant, vbi vere
Esaiæ. 5. timendum non est, & econtrario. Timent enim ea quæ secundum veritatem potius speranda sunt &
concupiscenda: ea verò quæ timenda sunt, hæc concupiscunt, ad hæc spe & desiderio anhelant, quantũ
valent. Paupertatem nanque, egestatem, defectum, humiliationẽ, infirmitatem, dolorem, afflictionẽ, ad-
uersitatem quamlibet corporalem, mortem, & huiusmodi, summe horrent & execrantur. Honores au-
tem, pompas, delicias, corpus bene curatum, & bene validum, omnimodam prosperitatem, diuitias, &
huiusmodi, velut summa quædam admirantur, & vehementissime ista concupiscunt ac deamant: & si
forte in his periclitantur, ibi summe metuunt, quasi summis bonis sint priuandi. Cur ista? Quia per-
Titum. 1. uerse iudicant. Quare peruerse iudicant? Audi Apostolum: Quoniã inquinatæ sunt illorum mens &
conscientia, quoniam mente corrupti sunt, & ad omne opus bonum reprobi. Econtrario autem, vbi cõ
scientia bona est, adest quoque bonum iudicium. Bonum autem iudicium facit, vt quæ vere timenda
sunt timeamus, & quæ optanda optemus: & sic timeamus sicut mala sunt, sic optemus sicut bona sunt: G
vt ea quæ per se bona sunt, per se optemus, nempe virtutum opera & spiritualia bona: quæ autem tan-
tum adminiculatorie bona sunt (quatenus scilicet bene vti illis plerunque solẽt homines iusti, & per ea
proficere) hæc optemus propter virtutem & profectum spiritus: cuiusmodi est mediocris sanctarũ scri-
Prou. 30. pturarum cognitio, quæ sunt victui necessaria (vt postulat Sapiens) & si quæ sunt similia ad pietatem
conducentia. Sic ea quæ per se mala sunt, per se timeamus, separationem à Deo, damnationem æternã,
& vitia omnia, atque concupiscentias malas: quæ autem sic mala sunt, quia plerũque illis male vti solent
homines, & in eis deficere sæpius videntur, quàm proficere (cuiusmodi sunt honores, pompæ, magnæ
diuitiæ, atque deliciæ, supereminens seculi literatura, & huiusmodi) hæc non immerito piis mentibus
sunt propter periculum mali annexi metuenda. Et profecto non omnino sanum habet iudicium, seque
Eccles. 1. de stultorum numero esse comprobat (quem ait Ecclesiastes esse infinitũ) qui pro huiusmodi non for-
midat, in quibus tam plurimos deficere, imò deperire videt. ¶ Versu decimo, Consilium inopis con-
fudistis. Inopem istum quidam intelligunt singulariter Christum Dominum, cuius consilium confun-
dentes siue respuentes Iud ęi (contra quos etiam totum Psalmum nonnulli proferunt) seipsos in metum
malum coniecerunt. Timuerunt enim locum & gentem perdere, si huius inopis consilium admisissent.
Ioan. 11. Si dimittimus eum sic (inquiunt) omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locũ, H
& gentem. Nos autem qui Psalmum generali expositione ad impiorum maxime obstinatorum vniuer
sitatem referimus, partem istam generaliter idem maluimus explicare. Consonatque huic generali ex-
positioni Paraph. Chald. habens numero plurali, Consilium pauperum quod cogitant, in vobis vitupe
rastis, quoniam posuerunt in Deo spem suam. ¶ Versu vltimo, Cum auerterit Dominus captiuitatem
plæbis suæ. Captiuitas duplex potest intelligi. Altera, peccati & mortis æternæ, sub qua detinebatur ge
nus humanum ante Christi aduentum: altera verò exilii & peregrinationis, in vita præsenti. A priore iã
liberatum est humanum genus per Christi primum aduentum in mundum. A posteriore verò expecta
mus liberationem, cum ex hoc incolatu ad libertatem illam gloriæ filiorũ Dei pertingemus, à qua mo-
do in hac valle lachrymarum exulamus. Secundum duplicem autem hanc captiuitatem, duplicemque
liberationem, geminam in Elucidatione expressimus intelligentiam. Notandum autem, quod dicit, in
auersione captiuitatis à populo Dei, Iacob & Israel habituros lætitiam: Esau enim, & iis qui ex parte
1. Tim. 2. eius sunt (id est incredulis & peruersis) non est pars in Domino, neque in gaudio salutis eius. Cum e-
nim (quantum ex sese) saluator omnium hominum sit Deus, cupiens omnes saluos fieri, & ad salutẽ per
veritatis agnitionem peruenire: ipsi tamen recusant gratis allatam suscipere, ac per infidelitatem atque
Titum. 3. malitiam seipsos faciunt ab ea alienos. Sunt enim proprio suo iudicio (vt de hæreticis inquit Aposto-
lus) condemnati.

A

XIIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Considerat Propheta in hoc Psalmo & tractat, qui sint modo veri ciues domus Dei, quæ est Ecclesia, et qui ingressuri sint in requiem cælestem: idq; facit per interrogationem ad Deum cui per subsequentes uersus omnes à primo adhibetur responsio, accipiẽda uel quasi à Deo, uel quasi à Propheta sibipsi ad interrogationem propositam respõdente: id quod ad affectus cõmotionem facere nonnunquã homines solẽt. In responsione autem hac, illud notandum uidetur, quod primo ea quæ generaliora sunt, nempe declinare à malo, & facere bonũ, proponuntur. Deinde verò sequẽtibus uersibus, ad particularia descenditur specialius. 1. Tim. 3.

DECIMIQVARTI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Domine quis habitabit ĩ tabernaculo tuo?*
* *aut quis requiescet in monte sancto tuo?*

B 2 *Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam.*

3 *Qui loquitur veritatem in corde suo,*

* *qui non egit dolum in lingua sua.*

4 *Nec fecit proximo suo malum:*

C

* *& opprobrium non accepit aduersus proximos suos.*

5 *Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus:*

* *timentes autem dominum glorificat.*

6 *Qui iurat proximo*

D *suo, & non decipit.*

* *qui pecuniam suam non dedit ad usuram:*

* *& munera super innocentes non accepit:*

7 *Qui facit hæc, non mouebitur inæternũ.*

DOmine Deus mecum ipse perpendere cupio, & velut te docente addiscere, quinam sint illi qui tecũ habitabunt, modo in Ecclesia ista (quæ est veluti militantium tabernaculũ) tanquam veri serui tui, & veri incolæ illius: * & qui deinde requie tua sempiterna tecũ perfruẽtur in Ecclesia illa sublimi triũphante, in qua tu quasi in mõte immobili & firmissimo habitaculo inhabitas. 2 Considero autem & cõperio, non omnes absque discretione ex illorũ fore numero, sed eos tantum qui nunc in corpore isto sine peccati macula vitã ducere satagunt, semperque à malo declinantes, id quod bonũ ac iustum est sedulo persiciunt, & omne virtutis opus sectantur studiose. In his enim duobus, nẽpe in recedendo à malo & sectando bonũ, perfecta iustiria est. 3 Qui in corde suo loquuntur veritatem, ea animo voluentes, proponentes, atque desiderantes quæ vera sunt, quæ recta, quæ vtilia, & in vniuersum quæcunque ad veritatem siue virtutem spectant, nõ autẽ praua aut inutilia aut noxia: * qui per linguas suas dolosum ac fraudulentum nihil contra proximos loquuntur, quo eos circũuenire aut decipere conẽtur: sed lingua sunt, quemadmodũ & corde, veraces. 4 Qui denique opere exteriori malũ nullum intulerunt proximis, neque iniustitiã, neque fraudem, neque damnũ, neque aliud quodlibet malũ: sed omnia agunt in veritate atque synceritate, facientes hominibus quicquid sibi vellẽt fieri, & quod sibi fieri nollent, in alios non exercentes. In tribus autẽ his, nẽpe in veritate cordis, oris, & operis, tota iustitia est: * qui deinde oppro Psal. 33. Matth. 7. brio aut contemptu non affecerunt proximos suos, eos despicientes, atque etiam opprobria ab aliis illata proximis nõ acceptauerunt, non æquo tulerunt animo, neque eisdẽ præbuere consensum: sed potius (quã tum in ipsis fuit) auertere & impedire huiusmodi conati fuerunt. 5 Qui insuper homines malignos non magnificauerunt, nec laudauerũt, non fouerunt in sua malitia per adulationem, sed magis (quantũ in ipsis fuit) humiliare eos, & ad nihilum deducere studuerunt. eorũ conatibus malis constanter & viriliter amore iustitiæ resistendo: * eos autẽ qui diligunt Dominum, magni æstimauerunt: in precio habuerũt, & honore affecerunt debito, eorum piis studiis amorem, honorem, & auxilium, p sua conditione impendentes. 6 Qui denique si quando (vel necessitate compellente vel vtilitate suadente) proximo suo quicquam iuramento addixerint, non decipiunt neque fraudant eum cui factum est iuramentum, sed firmissima fide adimplent: similiter & si promisso aut voto quicquam fuerint polliciti, non fraudant eum cui vel votum vel promissio facta est: * qui pecuniam insuper non mutuo dederunt ad accipiendum inde lucrum vsurarium illicitum: * qui munera non acceptauerunt aduersus innocentes, vt pro muneribus peruerterent iudicium, aut contra eos iudicarent quibus causa est per se iusta. 7 Qui hæc & quæ in eis ineludũtur omnia obseruauerint, ex eis nõ transgrediẽtes neque omittentes, hi demum digni mihi videntur, quos in æternã requiẽtu potentissime Deus dignãter assumas: quo nulla vnquam ventura est conturbatio, nulla commotio, sed sempiterna erit securitas, & tranquillitas, ac stabilitas semper duratura. In quam nos quoque pauperes seruos tuos, per prænarratam iustitiæ viam, propter nomen sanctum tuũ perducere digneris, qui viuis & regnas Deus per immensa secula. Amẽ.

ANNOTATIONES IN PSALMVM DECIMVMQVARTVM.

VErsu primo, Domine quis habitabit ĩ tabernaculo tuo? In priori parte, per tabernaculum Dei, Ecclesiã militantẽ intelligimus: quoniã tabernaculũ ad militantes & peregrinãtes pertinet. Vita autẽ ista, & militia & peregrinatio est. Militia enim (vt ait sanctus Iob) est vita hoĩs sup terrã. Iob. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.38. Hebre.11. De peregrinatione autem alio in loco dicit Psalm. Aduena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei. Et ad Hebræos scribit Apostolus, quòd aduenas & peregrinos sese confitebantur sancti Patriarchę super terram. Recte ergo Ecclesia ista, in qua vt militantes & peregrinantes demoramur, taber- E
Apoc.21. naculum dici potest, & merito debet. De quo tabernaculo in Apocalypsi dicitur Ioanni, Ecce tabernaculum Dei cum hominibus. Pro tabernaculo autem ex Hebræo vertit Hieronymus tentorium, similiter & Felix. Domine (inquiunt) quis peregrinabitur aut demorabitur in tẽtorio tuo? quod aperte prædictæ astipulatur interpretationi. Peregrinabitur autem, loco habitabit, etiam translatio habet illa qua Augustinus vtitur. Mõs autem iste intelligitur Ecclesia, in supernis gloriose triumphans: quæ quamobrem mons sanctus dicatur, iam antè Psalmo tertio dictum est. Illa ergo hoc in loco inter tabernaculum, siue tentorium & montem sanctum Dei differentia est, quòd illic peregrinamur, in laboribus videlicet & miseriis multis vitam degentes pauperculam: hîc verò requiescimus, ab omnibus laboribus
Apo.14. & afflictionibus liberi. Sic enim in Apocalypsi legimus, Amodo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. ¶ Versu tertio, Qui loquitur veritatem in corde suo, &c. Docuit aliquãdo sanctus homo Dei, ac paupertatis altissimæ desponsator diuus Franciscus, illũ esse fidelẽ domini seruũ, qui cogitat quę domini sui sunt, q̃ loquitur quę domini sui sunt, itẽque operatur quæ sunt domini. Hæc tria, pulchro sa-
Psal.30. tis ordine, i hoc versu simul & initio sequentis, pariter iuncta conspicimus. Nã loqui in corde veritatẽ,
Ioan.14. perinde est atque loqui quæ Dei sunt: quoniã dominus ipse est Deus veritatis. Non facere autẽ dolũ in F
Psal.5. lingua, est non loqui quæ contra Deum sunt. Ipse enim omnis fraudis est osor. Nam virum sanguinum pariter & dolosum abominabitur dominus. Non facere autem proximo malum, spectat ad operationem boni. Neque enim ista sic mere negatiue, vt sonant, accipienda sunt: sed sub negatione, contraria affirmatio intelligenda venit. Vt cum dicitur, Non egit dolum in lingua sua: intelligitur, sed iustitiam & æquitatem loquitur cum proximis suis. Et iterum, Nec fecit proximo suo malum: intelligitur, sed fecit quod bonum, æquum & iustum est, quod in Elucidatione etiam indicauimus. ¶ Versu quarto, Et opprobrium non accepit aduersus proximos suos. Secunda pars huius versus specialiter posset detractione intelligi, vt ille dicatur accipere opprobrium aduersus proximum suum, qui detractionem audit & sustinet siue acceptat, audiensque arridet & applaudit, cum magis debuerit obsistere. Melius tamen generaliter puto accipiendum, vt intelligatur de quolibet contemptu, & qualibet contumelia: sic tamen, vt etiam detractio includatur. Nam & ipsa opprobrium aliquod semper adfert illi, aduersus quem profertur. Sicque aduersus alterum accipit opprobrium, qui contemptum aliquem videt irrogari, siue in præsentem, siue in absentem, aut quamlibet iniuriam, vilipensionem, aut oppressionem, quam acceptat, in qua oblectatur, imò quam sustinet, cum posset prohibere vel impedire, atque etiam deberet pro sua virili. Habet autem hoc loco aliquanto clarius & plenius versio Hieronymi ex Hebræo, in hunc mo- G
dum, Non sustinuit opprobrium super vicino suo. Felix, Opprobrium non tulit aduersus proximum suum. Neque dissonant ista à nostra vel lectione vel interpretatione. ¶ Versu quinto, Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus. Totum istud, ad nihilum deductus est, Græce vno vocabulo dicitur ἐξουδενωμένος: quod vno verbo correspondenter dici posset Latine, annihilatur, hoc est, nihili fit, & nihili pẽditur. Vnde beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, Despicitur in oculis eius improbus. Felix autem vertit, Neglectus in oculis suis abominabilis. quod eandem quidem sententiam, sed obscurius: continet. Est enim sententia, hominem impium & detestabilem in oculis iusti esse neglectum, & nullius precii habitum, nihilique reputatum. ¶ Versu sexto, Qui iurat proximo, & non decipit. Non ita hoc est intelligendum, quasi ad iustitiam pertineat, aut Deo hominem gratum faciat actus iurandi: sed tantum ad significandum iuramentum (cum ipsum fieri contigerit) debere esse syncerum, firmumque, &
minime fallax ac deceptorium. Tantumdemque valet, Qui iurat & non decipit: atque illud, Qui iurás
Psal.4. vel cum iurat, vel si iurat, non decipit. Est autẽ hæc loquutio satis vicina illi qua dicitur in Psalmo quarto, Irascimini, & nolite peccare, secundum quorundam expositionem suo loco suprapositam, qui sic intelligunt, Si irascimini, vel irasci contingat, nolite peccare. Vnde quemadmodum ex illo passu, secũdum hanc expositionem, non probatur iram spectare ad virtutem, sed tantum iræ temperationem & refræ- H
nationem: ita neque ex hoc loco probari potest iuramentum ad virtutem spectare, sed tantum fidelitatem in iuramẽti obseruatione. ¶ Versu eodem, Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram. Dare ad vsuram, cum in sermone generaliter ponitur, absque particula alteram indicante significationem, indifferenter respicit vel illum qui accipit sub obligatione fœnoris, vt videlicet lucrum debeat polliceri sibi mutuanti: vel illum qui luerum acceptat & spectat, ex mutuo quod præbet alteri. Manifestum autem est, quòd hoc in loco non nisi secundo modo accipiatur, cum dicitur, Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram. Quod primum quidem patet ex accusatiuo, pecuniam, adiecto. Is enim indicat significationem secundam. Non enim solent homines accipientes à creditoribus mutuum, dare pecuniam sub obligatione fœnoris, sed magis accipere. Deinde sententiæ veritas idipsum demonstrat. Neque enim hoc aduersatur virtuti, primo modo dare ad vsurã. Potest enim fieri, vt graui egestate quis oppressus merito debeat ad vsuram confugere, quasi remedium opportunum suæ necessitati. ¶ Versu vltimo, Nõ mouebitur inæternum. Præter expositionem in Elucidatione monstratam, posset conuenienter intelligi ad hũc modum, Non cadet inæternum, neque priuabitur, neque separabitur à cœtu filiorum Dei. Cui cõsonat quod ex Hebræo vertit Felix, Non elabetur in seculum: à fœlicitate scilicet æterna, à monte sancto, de quo in principio propositum fuit: sed recta illud pertinget, illicque permanebit.

XV. PSALMI ARGVMENTVM.

A *ORatio Christi est Psalmus iste, pro se ac suis membris ad patrẽ clamãtis, sibiq; ac suis ab eodem patre præstita beneficia commemorantis. Initio enim Psalmi, patris implorans custodiam, mox, quem admodum omne eius desideriũ in sanctis pater impleuerit, narrare incipit, & quomodo per ingraueſcẽtiã atque iualeſcẽtiã iniquitatũ, multorũ ad se filiorũ facta sit cõuersio: quos se dicit nõ ad gẽtiliũ aut Iudaicorũ rituum obseruantiam conuocasse, utpote quos ad cultum nouæ legis Euangelicæ aduocauerit. Deinde à uersu quinto Deum patrem gloriatur filius se suosq; habere in hæreditatem: in qua ut supra modum præclara, mirifice sibi complacet, etiam ad noctem usque benedicens Deum, quem in conspectu suo prospicit semper, semperq; à dextris sibi astantem, & paratum in auxilium: qui morte solutum filium custodiuit, ut nec anima in infernum descenderet, neque caro experiretur putrefactionem: sed in uitam ipsum resuscitauit immortalem, ac glorificatum sublimauit in dextera sua, ubi omnium est delectationum plenitudo.*

XV. PSALMI ELVCIDATIO.

B *1 Conserua me domine, quoniam speraui in te: * dixi domĩo, Deus meus es tu: * quoniã bonorũ meorum non eges.*

C *2 Sanctis qui sunt in terra eius: * mirificauit omnes uoluntates meas in eis.*

3 Multiplicatæ sunt infirmitates eorum:

** postea acceleraue runt.*

D

4 Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus.

** nec memor ero nominum eorum per labia mea.*

5 Dominus pars hæreditatis meæ: & calicis mei:

VStodi pater me filium tuum, mihique credentes, & mea membra, à morte & omni malo conserua, quoniã in te est spes atque fiducia mea, atque itẽ eorum qui in me credunt: * dixi tibi, ô pater (qui meus es secundum humanitatis infirmitatem dominus) & in oratione confessus sum, quòd Deus meus sis, me secundum humanitatem superior & maior: * te (inquam) domine & pater oro vt me Ioan.17. conserues, quoniã tu nullo bono nostro indiges, aut opus habes: sed ego & mei, tuorum bonorum egemus, & à te accipere omnia vere bona debemus, atque à te omnia expectare: cum ipse vicissim à me vel ab alio quoquam omnino nihil debeas expectare, aut etiam suscipere valeas.

2 Iccirco autem fideuter te pater inuoco, quoniam benignum te & facilem agnosco erga omnes te inuocantes. Nam quantũ ad sanctos & fideles qui sunt in terra tua, in hoc mundo quem creasti, in Ecclesia quã fundasti: * quantum ad hos, siue erga hos, & in eis, siue de eis, tu mirabiliter fecisti, & mirifice impleuisti omnes volũtates meas: id est, quæcunque de eis fieri volebã, optabam, desiderabam, omnia mirabili bonitate ac misericordia tua implesti, optime pater, de eis. Volebã enim credentes in me à peccatis fieri saluos, à morte & damnatione liberari, filios Dei fieri, diaboli regno esse subtractos, regni cælestis fieri hæredes, spiritu sancto regenerari, atque alia quæ ad electorum salutem pertinerẽt: quæ omnia mirabiliter in electis, diuinitatis tuæ potẽtia, per me filium tuum impleſti. 3 Et id quidem magis mirabile, dum attenditur eorũ mira ad me facta conuersio. Nam postquam eorum infirmitates atque miseriæ (tam idololatriæ, quàm cæterorum errorum atque vitiorum) multiplicatæ fuerant, & quasi vsque ad summum excreuerant, quando totus mundus hisce miseriis potissimum erat implicitus: * tunc, audita veritatis prædicatione, mox ardenti animo veritatem susceperunt, ac reiectis omnibus quibus impliciti fuerãt erroribus, ad Deũ viuum sese festinantes alacri corde conuerterunt: tanto iam ardentius atque libentius veritati adhærentes, quanto se turpius antè vanitatibus attẽdebant fuisse inuolutos. Concluſa enim fuerant omnia sub peccato, in incredu Roma.3.
litate, vt agnoscerent omnes se peccasse, & egere gloria Dei, sicque om- Roma.11.
nes consequerentur misericordiam. 4 Et ego (qui veni vocare pec- Matt.9.
catores ad pœnitentiam) venientes vndecunque ab infirmitatibus suis, benigne colligam: neque tamen eorum conuenticula aut synagogas aut collectiones congregabo de sanguinibus: hoc est, ad immolationẽ sanguinis quorumcunque animalium, hircorum aut vitulorum, aut etiam hominum (quemadmodum ad huiusmodi, siue propter huiusmodi immolationes faciendas, erant Iudæorum atque gentilium conuentiones) sed in Ecclesiam nouam, vbi erit sacrificium omnibus & Iudæorum & gentilium sacrificiis excellentius, congregabo eos: * neque quales ante conuersionem fuerint, in idololatriis atque vitiis suis vltra rememorabor per labia mea, postquam sese ab eiusmodi vanitatibus ad veritatem conuerterint: neque eis vnquã improperabo quid fuerint, sed erunt coram me priora omnia in obliuione, proiciamque post tergum meum Ezec.18.
omnia peccata eorum, & iniquitatum eorum vltra non recordabor. Esaiç.38.
5 Dominus Deus pater meus ipse est portio mea hæreditaria, & tota hæreditas mea: & ipse est portio calicis mei, hoc est, tota pars mea, simul & eorum qui credunt mihi, quem expecto, quẽ solum desidero in mer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

** tu es qui restitues hæreditatẽ meã mihi.*

*6 Funes ceciderũt mihi in præclaris: * etenim hæreditas mea præclara est mihi.*

*7 Benedicã dominum qui tribuit mihi intellectũ: * insuper & usque ad noctẽ increpuerunt me renes mei.*

8 Prouidebã dominũ in conspectu meo sem-

Ioan. 16. *per:* quoniam à dextris est mihi, ne commouear.*

9 Propter hoc lætatum est cor meum, &

Ioan.10. *exultauit lingua mea: * ĩsuper & caro mea requiescet in spe.*

*10 Quoniam non derelinques animã meam in inferno: * nec da-*

Ioan.1. &.3. *bis sanctum tuũ uidere corruptionem.*

Apoc.1. *11 Notas mihi feciſti uias uitæ:*

1.Cor.15. ** adimplebis me lætitia cũ uultu tuo: * delectatiões in dextera tua usque in finẽ.*

cedem & gaudium omnium electorum meorum. Ipse enim cum sit omne bonum & perfectissima bonitas, sufficientissima est hæreditas, abundeque ditare potens omnes electos, eosque plenissime reddere beatos:* tu es ô pater cælestis, qui me meosque pertingere facies ad hæreditatem meam, id est, ad possessionem cælestis regni, à quo secundum humanitatis formam ego factus fueram velut extraneus, & à quo mei fideles per peccata fuerant facti alieni. Ad hanc autem hæreditatem per resurrectionis gloriam, & me, & fideles omnes mecum reduces. 6 Funiculi diuisionis mihi in præstantissimis & optimis partibus ceciderunt: hoc est, mihi in partem hæreditariam obuenit, quod est omnium præstantissimũ :* nam hæreditatem meam (quæ est Deus meus, eiusque regni possessio) ego pretiosam atque præclarissimam reputo, præ omnibus quæcunque sunt in cælo vel in terra: neque quicquam omnium cum hac sorte mea ego arbitror posse comparari. 7 Gaudeant proinde alii in suis sortibus & hæreditatibus quas eligũt: alii quidem in diuitiis, alii in honoribus, alii in voluptatibus, alii in aliis: has sibi hæreditates obtigisse gaudeant. Ego certe, qui noui quàm sit præclara hæreditas mea (quæ est possessio summi boni) laudans ac gratias agens, benedicam Deum, qui me meosque instruxit, & intelligere fecit pretium hæreditatis huius præstantissimę: * insuper & vsque ad noctem in oratione, confessione & gratiarũ actione perseuerauit, ita vt me increparent, & veluti arguerent vigilias protrahentem, exhausti nimis vigiliis renes mei, veluti conquerentes subtrahi corpori debitum somnum, sibique congruum vigorem, qui in somni tẽpore potissimum comparatur: quemadmodum oculi increpare solent nimiũ vigilias protrahentes, veluti debitam requiem exposcentes. 8 Neque mirum si in oratione & benedictione ita perstabam, quandoquidem Deum patrem meum conspiciebam semper vt præsentem, & quasi ante oculos meos positum, qui nunquam me relinquit solum: * quoniam à dextris mihi semper assistit, veluti paratus in auxilium, ne vnquam veniam in casum vel conturbationem, siue peccati siue mortis. Diuinitas enim humanitatem nunquam destituit, sed adfuit semper eã custodiens, ne in vllum malum vel peccati vel etiam nocumenti alterius, extra tempus prædefinitum & præordinationem æternam posset ipsa per fragilitatem incidere. 9 Propter hanc autem patris mei iugem præsentiam & indeficientem assistentiam, lætatus sum in spiritu meo, atque etiã exultaui in laude & gratiarum actione per linguam meam, etiam ore benedicendo tam benignissimum patrem meum: * ad hæc, cum venerit tẽpus dormitionis meæ, vt ponam à meipso paululum animam meam, requiescet etiam tum sine vllo corruptionis periculo corpus meum (ab anima licet separatũ) in spe certa paulo post futurę resurrectionis suæ, atque cũ anima iterandæ coniunctionis. 10 Certus enim sum, ꝙ præsentia diuinitatis tuę ô pater (quę semper adest mihi à dextris) nõ derelinquet animã meã in inferno, ad eum modũ quo maligni spiritus atque dãnati in profundo eius detinẽtur: neque itẽ in lymbo inferni demorari aut detineri permittes, quẽadmodũ patrum priorum spiritus illic vsque in tempus redẽptionis conclusi seruabãtur: * neque iterum ex altera parte (nẽpe ex parte corporis) patieris me filiũ tuũ, quem sanctificasti tibi in vnctione spũs tui absque mensura, vllã experiri corruptionẽ siue putrefactionẽ, quẽadmodum cæterorũ mortuorum corpora solent mox post animæ à corpore separationem in putredinem resolui. Diuinitas enim in mortis triduo & corpori & animę (quanquam abinuicem separatis) semper manens vnita, vtrunque inhabitando custodiet, ad faciendam post tridui tempus præuisam adinuicem reunionem quę sicut animam ab inferno, ita corpus reducet à sepulchro. 11 Demonstrasti mihi primo omnium, quasi primogenito mortuorum, viam vitæ, reditũ videlicet à morte ad vitam, quando me à morte fecisti ad gloriosam vitam resurgere, vt essem primitiæ dormientium, & cæteris omnibus in me credituris author fierem resuscitationis ipsorum: quam sanè viã prꝛter me alius nemo inuenire potuit vnquã: * resuscitatũ verò & ad vitã reuocatũ me Christũ hominem, per glorificationẽ & exaltationẽ plenissime implebis, atque satiabis immenso gaudio & lætitia ineffabili, in aspectu vultus tui: * eritque mihi plenissima iucunditas & delectatio sempiterna in exaltatione ad dexteram tuam, in æqualitate gloriæ tuæ, in communicatione & fruitione bonorum omnium, quæ in te existunt.

ANNOTATIONES IN PSALMVM DECIMVMQVINTVM.

VErsu primo, Quoniam bonorũ meorum non eges. Nouissima illa coniunctio, quoniam, potest continuari secundum sententiã cũ primo verbo, Conserua: iuxta quem modum in Elucidatiõe accipitur, sicque causalitatis est indicatiua, vt quasi causam assignet filius, ob quam à patre petat conseruari. Et quanquam causa vera non sit plene expressa, intelligitur tamen vt affirmatio sub negatione, quomodo etiam in annotationibus Psalmi hunc proxime præcedentis ostendimus. Sub eo enim quod expresse dicitur, Bonorum meorum non indiges, tacite intelligitur (secundum affirmationem oppositam) sed ego cum meis, bonorum tuorum indigemus: quod lectio Hebræa aperte exprimit, habens hoc in loco, Bene non est mihi sine te, vt vertit sacer Hieronymus. Potest & continuari dictio illa, quoniam, cum verbo proximo, dixi: vt causalitatis nota non sit, sed tantum connexionis siue continuationis, ad hunc sensum, Dixi domino, Deus meus es tu, ita vt bonorum meorum non indigeas. ¶ Versu secundo, Mirificauit omnes voluntates meas in eis. Videtur pronominis repetitio in fine versus aliquantulam incommoditatem & obscuritatem adferre sermoni: simul & personæ mutatio de secunda ad tertiam, cum tamen tota oratio ad patrem dirigatur. Clarius enim diceretur, In sanctis qui sunt in terra tua mirificasti omnes voluntates meas. Sed neutrum in scripturarum (maxime Propheticarum) vsu, incognitum vel inconsuetum est, vt quenquam ista quasi noua aut insolita debeant turbare. Nam de pronominis repetitione iam in annotationibus Psalmi decimi meminimus, & forsitan posterius pluribus in locis admonebimus. Personæ autem commutatio nusquam non est obuia scripturarum lectoribus. ¶ Versu tertio, Multiplicatæ sunt infirmitates eorum. Contulit nonnihil gentibus in Christi aduentu, quòd earum infirmitates fuerant multiplicatæ, quòd excreuerant vsque ad summum infidelitates, idololatriæ, & cætera vitia in eis. Tanto enim facilius erat eis conuerti à fœditate paternę vanitatis, & agnitam veritatem susc ipere. Iudæorum autem populus, quoniam vsqueadeò non erant ipsius infirmitates multæ vt gentium, ideo non sic accelerauerunt ad Christum vt illi. Dicebant enim, se esse vnius Dei cultores, legis diuinæ obseruatores, paternarum traditionum sectatores: nec agnoscebant opus se habere medico, quoniam non excreuerant sic infirmitates eorum, vt facile sentirent. Ideo non accelerauerunt ad medicum Christum. Quemadmodũ is qui leui tãtum infirmitate languet, ita vt morbum non vehemẽter sentiat, non curat de requirendo medico, quoniam se non sentit illo habere opus: cuius autem infirmitates multiplicatæ sunt atque inualuerunt, vt facile sentit infirmitatem, ita medicum libenter suscipit, imo requirit. Atque id etiam hodie in plerisque videmus, qui in se confidunt tanquam iusti, cum reuera infirmi sint & periculosè laborantes: ad medicũ tamen non accelerant, quoniam non vsqueadeò multiplicatæ sunt eorũ infirmitates, neque adeò incruduerunt, vt eas valeant sentire: & ideo non intelligunt opus se habere medico, cuiusmodi erant scribæ & pharisæi, suntque etiam hac tempestate plurimi. Sunt verò alii, qui postquam in profundum vitiorum & in extremam insaniam deuenerunt, iam incipiunt suam fœditatem agnoscere, & sibipsis displicere propter fœditatem in qua se inueniunt, cum ad sese diuino respectu deflectunt oculos. Itaque fit, vt huiusmodi non raro ad Deum, cognita suarum infirmitatum magnitudine, accelerent tanto ardentius, quanto turpius, longiusque à Deo aberrauerant: & (iuxta Prophetæ verbum) quantum à domino abscesserant, decies tantum iterum conuertantur ad illum in toto corde suo. Atque hinc est, quòd in Apocalypsi dominus frigidos præelegit tepidis, dicens, Vtinam calidus esses aut frigidus: quasi hoc optandi modo indicans, nonnullam spem esse reliquam frigidis. Tepidos autem postponit, subiungens. Nunc autem, quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Nolunt enim huiusmodi tepidi ad ignem consumentem (qui Deus est) accedere: quoniam satis se calere arbitrantur, cum omnino non caleant, sed tepeant. Recte itaque hoc in loco dicitur, quod post multiplicatas infirmitates accelerauerũt electi Dei. Nonnulli autem de corporalibus infirmitatibus, vexationibus, & afflictionibus præsentem versum exponunt: quoniam scilicet vexatione data intellectum, plurimi ad Deum sese conferunt ardentius. Quæ sententia neque mala foret neque improbanda, si tantum inueniri posset cum reliquo Psalmi contextu bona connexio: quod forsitan fieri posset, si diceretur de persequutionibus & afflictionibus electorum in primitiua Ecclesia fieri sermonem. Nam hos constat tanto magis ad Deum accelerasse, tanto fidelius, plenius, atque intimius sese ad Deũ conuertisse, quanto magis affligebantur exterius. ¶ Versu. 4. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Eandem habet intelligentiam cum illo quod in Psalmo. 9. suprà positum est, Increpasti gentes, & periit impius: nomen eorum delesti in æternum & in sæculum sæculi, secundum expositionem quam inibi assignauimus. Notandum autem, quod dicit, Non recordabor nominum eorum per labia mea: non autem dicit, se non recordaturum illorum: quemadmodum illo etiam in loco non dicit, Delesti eos, sed nomen eorum delesti: nomen scilicet vetus, appellationes antiquas, quas sub diaboli seruitute tenebant. Nam (vt Apostolus ait) si qua in Christo noua creatura, vetera transierunt, facta sunt omnia noua. Et in Apocalypsi, ipse dominus qui sedebat in throno, ait, Ecce noua facio omnia. Quòd si omnia innouari debent in fidelibus, nomen etiam cõuenit innouari. Nam & principes gentium, eorum quos aliunde in suam seruitutem asciscunt nomina commutant & innouant: quemadmodum legimus de filiis captiuitatis, Daniele, Anania, Azaria, Mizaele, quos ex Iudæa transtulerat rex Nabuchodonosor. quorum nomina commutauit eunuchorum præpositus, sub cuius cura fuerant traditi, imponens Danieli nomen Balthasar: Ananiæ, Sidrac: Azariæ, Misac: Mizaeli, Abdenago. Quantomagis omnipotens omnium dominus nomine nouo appellabit seruos suos, nec recordari volet veterum nominum per labia sua? Denique, qui veterem hominem vult exui & expoliari cum actibus suis, quomodo nomen vetus patietur? Conuenit enim nouo homini nomen nouum.

Baruc.4. Apoca.3. Hebr.12. Esaiæ.28 Psal.9. 2.Cor.5. Apo.21. Danie.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ephes. 4 Coloss. 3. Non recordabitur igitur Deus nominum illorum veterum, per labia sua. ¶ Versu quinto, Dominus pars hæreditatis meæ, &c. Nonnulli hæreditatem hoc in loco intelligunt sanctam Ecclesiam, hunc sensum assignantes. Dominus pars & sors meorum fidelium, quæ est hæreditas mea. Iuxta illud quod Psal. 2. in secundo Psalmo dicitur, Dabo tibi gentes in hæreditatem tuam. Sic item quod sequitur, Pars calicis mei, secundum hunc sensum exponunt. Dominus pater est merces & præmium passionis meæ. Nam per calicem satis frequens est in scriptura noui Testamenti passionem significari. Nos tamen (absque horum præiudicio) longe alium sensum assignauimus, qui nobis videtur germanior, & usu Ecclesiastico conformior. Solet enim ex Episcopali iniunctione & Ecclesiastica institutione versiculus iste recitari ab iis qui insigniuntur charactere clericatus, atque in clericos consecrantur: id est, in partem vel sortem domini. Hinc enim habent vt clerici vocentur, id est, de sorte domini, vel sortem partemque suam hæreditariam habentes dominum. Hanc autem nostram sententiam (quę nobis videtur germanior) in Elucidatione satis clare lucideque explanauimus. ¶ Illud tamen aduertendum est, secundum hanc nostram expositionem, partem hæreditatis dici quasi partem hæreditariam. Quæ acceptio nec à communi loquentium vsu est aliena. Solent enim vulgo dicere homines, Hæc est portio hæreditatis meæ, cum demonstrare volunt suam hæreditariam portionem. ¶ Verum hoc loco forsitan quærat aliquis, quonam pacto fieri possit, vt filius aut fidelis quilibet dicat Deum esse partem Lucę. 16. suæ hæreditatis? Nemo enim potest Deo seruire & mammonæ, neque duobus dominis. Neque patitur ipse partitionem secum cuiuscunque: sed vult se esse totam insolidum hæreditatem eius cui se in hæreditatem dederit, totum cor exposcit, alienum amatorem secum non patitur, ex toto corde vult diligi. Quomodo ergo nunc pars dicitur hæreditatis, & non potius tota hæreditas? Videntur enim hæc adinuicem repugnare, pars hæreditatis, & tota hæreditas. Quæstionem istam ex iis quæ præmissa sunt aduertenti animum non fuerit difficile dissoluere. Non enim repugnant adinuicem, tota hæreditas mea, & pars hæreditatis meæ, cum iuxta prædictum modum accipimus partem hæreditatis pro portione hæreditaria: imò coincidunt magis: id quod in simili facile fuerit patenti exemplo declarare. Nam proles quæ paternam accipiunt hæreditatem, facta diuisione, vbi singulis fuerit assignata sua portio, recte possunt singulæ dicere, Hęc est pars hęreditatis meæ, singulis totum quicquid in hæreditatem sibi obuenit demonstrantibus. Vocat enim vnusquisque partem suę hęreditatis, totum hoc quod accipit: cum non amplius aliquid de hęreditate habeat, quàm totum quod demonstrat, sed quia ex tota paterna hęreditate per diuisionem illi hoc obtigit, cæteris cohęredibus alia sibi vendicantibus. Atque ita secundum hanc comparationem, vocant fideles partem hæreditatis suæ dominum: quoniam in hoc mundo, dum alii sibi honores eligunt, alii diuitias, alii mundanam sapientiam, alii delicias, ipsi sibi dominum Deum in suam portionem accipiunt cum gaudio, libentissime illis dimittentes suas quas elegerunt vanitates, modo ipsi suum possint adipisci electum, illumque te-
Psal. 72. nere imperpetuum. Vnde & alio in loco dicit Psalmista, Quid enim mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea, Deus in æternum. Mihi autem adhærere Deo bonum
Psal. 141. est, ponere in domino Deo spem meam. Et alibi, Dixi domino, Deus meus es tu, portio mea in terra vi-
Num. 18. uentium. In lege quoque dominus loquitur ad Aaron, dicens, In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos. Ego pars & hæreditas tua, in medio filiorũ Israel. Vbi manifestissimum est, partem pro hæreditate vel hæreditaria portione vsurpari: quod in aliis quoque scripturarum passibus admodum vsitatum est. Patet itaque nullum in supradicta nostra expositione inesse incommodũ, eamque conformem esse vsui scripturarum. ¶ Versu eodem, Et calicis mei. Quod autem mox subiungitur de parte calicis idem valet, quod pars hæreditatis. Calix enim in scripturis frequenter pa-
Psal. 74. ratam retributionem significat: quemadmodum cum dicitur, Calix in manu domini. Et in Apocaly-
Apoc. 14 psi, Bibet de calice iræ Dei. id est, de retributione indignationis eius, qua impiis retribuet secundum opera sua, condigna præmia. Vnde pars calicis recte dicitur sors retributionis diuinæ, id est, ipsa merces quæ ex Dei retributione expectatur. Accipiturque tam in bonam partem, quàm in malam, quemadmodum merces & retributio ad vtranque partem spectant. Hoc autem in loco sumitur in bonam partem, pro retributione scilicet fœlicitatis æternæ, quemadmodum & in sequentibus, Psalmo vige-
Psalm. 21 simoprimo, Calix meus inebrians quàm præclarus est. Sed in Psalmo decimo, cum diceretur, Ignis,
Psalm. 10 sulphur, spiritus procellarum, pars calicis eorum, in malam partem fiebat acceptio: id est, pro retributione damnationis æternæ, quemadmodum illo in loco explanauimus. ¶ Versu eodem, Tu es qui re-
Hier. 14. stitues hæreditatem meam mihi. Recte Christus patri dicit de restitutione hæreditatis. Per humilitatẽ
Matt. 15. enim carnis, & secundum formam serui de sinu patris descendens, exiit (quasi colonus futurus) in ter-
Lucæ. 8. ram, vt seminaret semen suum: factusque est velut peregrinus & extraneus (secundum eam formam) à præsentia diuinitatis. Confidit tamen à patre sibi restituendam suam hæreditatem: quoniam per passionem & resurrectionem se nouit etiam secundum formam serui, assumendum in dexteram patris. Valde autem accommode hanc partem dicere possunt fideles Christi membra suo capiti, vt ille eam dixit suo patri. Propter Christi enim amorem huius mundi pompam, gloriam, deliciasque spernunt, & abiiciunt vniuersa, quo Christum sibi valeant in solidam & certam hæreditatem comparare, dicen-
Matt. 19. tes cum beato Petro, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, id est, omnes partes, omnes hæreditates, omnia quæ sunt in mundo abnegauimus, & te præ omnibus elegimus in partem & hæreditatem nostram, te vno contenti, & extra te nihil requirentes. Hi enim confidenter subiungere possunt, ac dicere domino, Tu es, qui restitues nobis hæreditatem nostram quam speruimus. Pro tẽporali enim ob tuum amorẽ contempta, reddes nobis æternã: pro corruptibili & mox peritura, immarcessibilem & nunquam perituram. ¶ Versu sexto, Funes ceciderunt mihi in præclaris. Sumpta est hęc me-

A taphorica loquutio à diuisione sortiũ, quæ per funes siue funiculos solet fieri. Vnde psalmo septua- Psal. 77.
gesimo dicitur dominus filiis Israel sorte diuisisse terram expulsarum gentium in funiculo distributionis. Et frequenter admodum de hac funiculi mensuratione fit in scripturis mentio. Quomodo igitur ille, cui in distributione terræ alicuius obtigerit terra pinguior, longeque præstantior portionibus cæterorum qui pariter acceperunt & ipsi funiculo distributionis partes suas, quomodo (inquam) ouans ac gestiens iste dicere poterit funiculos sibi cecidisse in præclaris: id est, distributionis funiculo sibi præstantem atque insignem hæreditatem obtigisse, sic & in proposito Christus dominus de paterna hæreditate (maxime etiam pro suis membris) gloriatur: debemus quoque & nos singuli gloriari in parte ista, ac dicere, quòd vere in præclaris, vere fœliciter nobis ceciderit funiculus: id est, quòd fœlix portio obtigerit nobis, quòd præclaram partem nacti simus, quam non velimus commutare vlla aliena hæreditate: id est, nullis diuitiis, nullis honoribus, nullis voluptatibus quantumuis maximis. Sic econtrario miseri & cæci, voluptatum mundique amatores, clamant, in præclaris sibi cecidisse funes, & habent suam hæreditatem præclaram, suam portionem stupidissime ac stolidissime iactantes, dum abunde se beatos putant suis diuitiis, suis deliciis, suis honoribus. Reipsa tamen satis ostendunt, quàm non sit ipsis præclara sua hæreditas: quandoquidem illorum affectum minime valent adimplere quæ possident, reputantque minimum semper, imo velut nihilum quod habent, cum infinito plura &
B maiora cupiant: quod profecto non facerent, si id quod assequuti iam sunt, vere præclara esset hæreditas. Sed ostendit vel luce clarius hęc tam grandis insufficientia, tamque inexplebilis egestas, quàm sit paupercula, tenuis, & macra pręter dominum omnis hęreditas. Simul & illud euidentissime monstrat, impudenter mentiri omnes, qui præter dominum vllam iactant hæreditatem præclaram. Atque hæc quidem præsentis loci sententia est. Cæterum, quantũ ad sermonis commodum, dubium videtur, quid sibi velit illud, in præclaris. Apparet enim, hanc dictionem per sese non posse efficere compleram sententiam. Soluitur autem hæsitatio, vel substantiue accipiendo præclara, vel intelligendo substantiuum partibus, aut hæreditatibus, aut rebus. Præstat tamen substantiue accipi, vt tantundem valeat in præclaris, ac, in iucundis, in amœnis, in elegantibus, quomodo vertit Felix. Beatus autem Hieronymus, in pulcherrimis. Pro secunda autem parte, Etenim hæreditas mea præclara est mihi, vertit beatus Hieronymus, Et hæreditas speciosissima mea est: alii, Hæreditas præclara vel pretiosa est mihi. Chaldaica translatio, Sed & hæreditas mea complacuit super me. Quæ omnia lectionem nostram atque sententiam elucidant. ¶ Versu septimo, Increpuerunt me renes mei. Sicut oculi, cum nimium vigilias protrahimus, quasi per modũ aliquem nos increpant & affligunt, veluti debitam somnii requiem expo-
scentes: ita hoc in loco de renibus dicitur, qui vigiliis immodicis maxime exhauriuntur, suoque vigo-
C re fraudantur. Propter quod à Sapiente dicitur, Vigilia honestatis tabefaciet carnes. Et prisci illi pa- Eccle. 31.
tres, qui omne studium adhibebant edomandis carnis libidinosis affectibus (quorum sedes in renibus siue in lumbis est) vigiliis immodicis maxime vacabant, ita sese arbitrantes carnem optime in seruitutem spiritus subigere. Potest verò ista renum increpatio & aliter accipi, vt per renes intelligamus affectiones siue desideria, quomodo nonnunquam solent in scripturis accipi: veluti cum dicitur, Deus Psal. 7.
renum & cordium scrutator: id est, affectionum & cogitationum. Secundum autem hũc modum increpant nos renes nostri vsque ad noctem: quoniam affectiones piæ & bona desideria sanctorum, quibus satagunt gratos sese demonstrare erga Deum, non cessant extimulare & inuitare ad laudem & gratiarum actionem, neque ociosos esse permittunt: & quantumuis oratio aut gratiarum actio fuerit protracta, vix tamen patiuntur, vt fiat cessatio, sed ad ampliora semper prouocant & impellunt. Facit enim hoc in fidelibus pia grati animi erga Deum affectio, vt nunquam sibi videantur feciſse satis: sed ad maiora semper aspirent, quasi antè nil fecerint. Quemadmodum ex aduerso, in quibus non est debita erga Deum cordis affectio, hi vbi vel labia sua in oratione aut gratiarum actione aperuerint, vel genua tantum posuerint, iam abunde multa ac magna feciſse sese existimant. Alii verò, renes Chri-
sti dicunt esse Iudæos, ex quibus (vt ait Apostolus) secundum carnem Christus natus est: sicque re-
D nes (id est, populum ipsum suum de quo natus est) dicunt eum increpuisse vsque ad noctem: quoniam Roma. 9.
vsque ad mortem illum persequuti sunt. Verum hæc sententia nec connexioni satis consonat, quam in Elucidatione monstrauimus, neque vsquam puto in scripturis posse reperiri, vbi renes alicuius dicantur ipsius consanguinei, vel illi de quibus quis progenitus est. ¶ Versu octauo, Quoniam à dextris
H est mihi ne commouear. A dextris esse dicimus eum qui in auxilium paratus nobis assistit. Vnde in alio Psal. 108.
Psalmo, Qui astitit à dextris pauperis, vt saluam faceret à persequentibus animam meam. Et alibi, Dominus protectio tua super manum dexteram tuam. Alii verò per dexteram, intelligunt propitia- Psal. 120.
tionem & fauorem, vt esse alicui à dextris, sit illi esse propitium atque benefauentem. Quod non omnino male proposito quadrat, neque ab altera expositione multum dissonat: quoniã Deus, suæ propitiationis clementia & benigno respectu, auxilium nobis & protectionem impendit. ¶ Versu decimo, Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Nomen, sanctum, quidam accipiunt genere neutro, intelligentes corpus sanctum: sed obstat in Græca lectione articulus masculini generis. Habent enim Græca τὸν ὅσιον, id est (genere masculino) ipsum sanctum. Sed & ex Hebræo interpretes, masculino genere sanctum aut misericordem vertunt. Accipiendum proinde est secundum synecdochen, vt de toto pro parte sermo fiat. Quemadmodum enim in priori parte de anima fit mentio, sic in secunda de corpore. ¶ Quantum verò ad tres istos versus nouissimos, notandum est, quanuis peculiariter in Elucidatione aptati sunt personæ Christi, posse tamen commodissimę ad vniuersos etiam fideles extendi. Neque enim fidelium animæ in inferno derelinquentur cruciandæ imperpetuum, vt animæ impiorum: neque corpora omnimodam experientur corruptionem absque spe restitutionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

& resurrectionis:quemadmodum corrumpuntur penitus corpora iumentorum:sed nota fiet eis atque E
reserabitur via vitæ per resurrectionem à mortuis,postquam adimplebuntur lætitia in aspectu Deitatis,in dextera illius,in sorte electorum & beatorum,quos(vt Euangelicus sermo demonstrat) ad dex-
Matt.25. teram constituet iudex,vbi ad remunerationem aduenerit.Nam in siniſtra(quæ hœdorum erit locus) non delectationes erunt,sed cruciatus & tormenta æterna.

XVI. PSALMI ARGVMENTVM.

*EX tituli indicio fit manifestum,hunc psalmum formam esse orandi.In quo uir fidelis bene sibi cõscius, innocentiam atque iustitiam suam multis modis probatam proponens,petit sibi à Deo iustorum saluatore contra iniuste aduersantes fieri iudicium,sicq; in iustitia stabiliri,ut nunquam illorum prauitate moueatur à uia recta,Deumq; in hoc orat mirificare misericordiam suam,ut se quasi pupillã oculi custodiat,protegatq; sub alis misericordiæ & omnipotentiæ suæ,ut nocumentum nullũ sustineat à persequentibus. Quorum crudelitatem(quo exaudibilior fiat oratio)uersibus trib°,nempe decimo,undecimo,& duodecimo patenter aperit:ac deinde diuinum postulat auxilium,nouissime uersu decimoquinto, illorum cõdẽnationem per imprecationis modum, prædicens & ab electis separationem,pro eo quòd in hac uita illis quæ Deus non probat fuerint satiati,& omnium temporalium bonorum abundantia fuerint abusi: se uerò F
hoc in tempore peregrinationis ẽsurientem,cum apparebit gloria domini,sperat beatitudine æterna in aspectu diuinitatis satiandum.*

XVI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Exaudi domine iustitiã meã: * intende deprecationem meam.*
2 *Auribus percipe orationẽ meam: non in labijs dolosis.*
3 *De uultu tuo iudiciũ meũ prodeat: * oculi tui uideant æquitates.*
4 *Probasti cor meũ, & uisitasti nocte:*

** igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas.*
5 *Vt nõ loquatur os meũ opera hominum:*

** propter uerba labiorũ tuorum ego custodiui uias duras.*
Gene.8.
Matt.7.

6 *Perfice gressus meos in semitis tuis: * ut non moueantur uestigia mea.*

ATtende domine ad meã iustitiã.in qua(te teste simul & attestante mihi conscientia)sedulo studeo coram te conseruari:meam innocentiam cõsidera, quòd aduersum inimicos nihil peccauerim :* & considerata innocentia atque iustitia mea, benignus intende ad exauditionẽ orationis meæ, qua te deprecor pro mea ab inimicis liberatione. 2 Aures tuas,Deus piissime,auditumque benignum exauditionis tuæ accõmoda orationi meæ,quam corã te fundo corde syncero & integro,minimeque ficto aut simulato,non aliud ore loquens,quàm corde retinẽs. 3 A conspectu vultus tui(quo omnia conspicis , ac peruides humanarum actionum singula) procedat proueniatque mihi iudicium contra G
aduersarios meos,qui mihi iniuste sunt molesti :* oculi cognitiõis tuæ & benignus aspectus tuus aspiciant veritatem & iustitiã,qua me innocentem ex tua gratia confido:vt pro me iustitia cõtra iniuste aduersantes proferas(me liberato,illis verò fugatis)iustam sententiam. 4 Neque verò innocentia mea,quam propono ad exauditionem impetrandam,te latet:eamque nec vanam nec falsam esse tu nosti. Siquidem spiritum meum & conscientiam cordis mei tu probasti: inque variis tẽtationibus probatũ comperisti,& visitasti ad probationẽ maiorem etiam in nocte aduersitatis,in tristibus tenebris aduersitatum,quãdo mihi lucis atque præsentiæ tuæ subtracta videbatur consolatio:* tribulationibus quoque variis & afflictionibus,sicuti in fornace ignis probatur aurum.ita me quoque examinatũ & probatum reddidisti, & in omnibus perseuerantem me in iustitia conspexisti,atque ab omni iniquitate peccati sollicite declinantem : sic vt nullis tentationibus nullisque tribulationibus à iustitia potuerim dimoueri,cõfortatus gratia tua. 5 Vsque- H
adeò autem ab omni iniquitate caui,vt nõ solum opere non peccarem, verumetiam nec ore loquerer opera hominum.id est,quæ mala sunt & nõxia.Hæc enim sunt opera hominum,mẽdacium, vanitas & peccatũ: * propter sermones sanctos tuos,propter præcepta tua æquissima, quæ tu quasi per labia tua distinxisti,nobisque obseruãda districte præcepisti:ne ipsa (inquam) in vllo transgrederer, ego obseruaui diligenter & sollicite custodiui vias iustitiæ & virtutis:quæ sanè (propter homini inditam corruptionem , & sensum hominis ab infantia & origine pronũ ad contraria virtuti)arctę & angustæ sunt,duræque ac difficiles : ita vt pauci admodum sint qui illas inueniant,aut perambulare velint , pluribus vias latas,molles,ac spatiosas,quæ in perditionem ducunt , percurrentibus. 6 Veruntamen,quia absque tuo auxilio non potest homo in sua perseuerare iustitia,tuam misericordiam inuocare cogor , orans, vt perfectos facias gressus meos in istis iustitiæ semitis , vtque in finem vsque perseuerare me facias in illis:* ne forte vllo vnquam tempore contingat vestigia gressuum meorũ,actiones vitæ meæ moueri,& exerrare è viis illis duris ,illisque relictis in vias latas,ac sæculari animo suaues deuenire:quẽadmodum (proh dolor) non paucis euenire cõspicio.

A 7 *Ego clamaui,quoniã exaudisti me Deus: * ĩclina aurẽ tuã mihi, & exaudi uerba mea.*
8 *Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te.*
9 *A resistẽtibus dexteræ tuæ custodi me: * ut pupillam oculi.*
B
10 *Sub umbra alarũ tuarum protege me, à facie impiorũ qui me afflixerunt.*
11 *Inimici mei animã meam circundederunt:*

** adipem suum cõcluserunt:*
C ** os eorũ locutum est superbiam.*
12 *Proijciẽtes me nũc circundederunt me:*
** oculos suos statuerũt declinare in terrã.*
13 *Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam: & sicut catulus leonis habitãs ĩ abditis*
D 14 *Exurge domine, præueni eum:*

** & supplanta eum:*

** Eripe animã meã ab impio, frameam tuã ab inimicis manus tuæ.*
15 *Domine à paucis de terra diuide eos:*

** in uita eorum, de*

7 Fidenter autem clamo ad te,neque metuo postulare quicquam eorũ quæ mihi ad salutem necessaria cognouero, quoniam exauditionis tuæ gratiam frequenter sum expertus: * & nunc domine solita pietate flecte ad orationem meam,& exaudi dignanter verba orationis meæ.
8 Mirabiles ostẽde miserationes tuas,& magnos demonstra effectus cõ suetæ misericordiæ tuæ, ô Deus Saluator omnium in te vero corde cõfidentiũ.Omnino enim necesse est vt mirabilem exhibeas atque demõstres misericordiã tuam,in electorum tuorum saluatione: quoniam nisi maxima miseratione salus illis non posset contingere:neque in finem vsque,nisi tua iugiter miseratione adiuti , possent persistere in viis tuis: maxime tot vndiquaque inimicis circũdantibus,& à viis tuis abducere eos modis omnibus cupientibus atque conãtibus. 9 Serua me Deus, & custodi ab aduersariis meis,diabolis & hominibus malis,qui resistũt virtuti omnipotẽtiæ tuæ,quærẽtes impedire quæ tu vis fieri bona:quæ verò tu non vis,mala, sollicite conantes promeruere: * ab his(inquam) tu me dextera tua fie custodi,& serua diligentissime,assidua tua protectione,quemadmodũ in corpore pupilla oculi prouidentia naturæ sollicitissime custoditur per continuũ pelliculæ operculũ, quod ipsam pupillam ab omni nocumento iugiter defendit, ne alicunde læsionem valeat recipere aut quodlibet nocumentum. 10 Quomodo gallina sub alis suis pullos defendit ab auibus rapacibus,ita me quoque sub alis tuis,subque scapulis fortitudinis atque protectionis tuæ,protege ab impiis aduersariis meis,qui me grauiter affligunt suis tentationibus atque persequutionibus,quærentes morti dare animã meã, ne videlicet quod optant possint implere. 11 Vide autem,Deus piissime,feritatẽ & crudelitatem aduersariorũ meorum.Ecce enim animã meam ex omni parte obsederũt,magno impetu,magnaque astutia vndiquaque insidias cõstituentes,ad eum modum quo obsideri solent ciuitates:vt quocunque me verterem,nusquã deessent mortis pericula: * absque omni misericordia crudelissime agunt aduersus animã meã,nullã omnino habentes cõpassionẽ,siue vllius miserationis affectũ,quasi adipe (in quo cõpassionis & misericordię sedes est)cõcluso atque prorsus obdurato,visceribusque misericordiæ penitus obfirmatis,vt nullo valeant cõmiserationis tangi affectu:* ore quoque suo superba loquuti sunt,blasphemiam domine in te,atque in me conuitia,exprobrationesque indignas: quasi nemo omnino,ne tu quidẽ ipse,me possis de eorũ manib° liberare. 12 Ipsi nunc me è via recta,quantũ in se est, conãtes impulsibus suarũ tẽtationũ eiicere, siue in terrã proiicere à statu rectitudinis , ex omni parte me obsederunt,vbique mihi ponentes insidias,ne quo modo possim euadere manus eorũ: * statuerunt deflectere in terram oculos suos,diligẽtissimeque consyderare gressus meos,& vias quas ambulo,vt sic possent mihi cõmodius locare retia,& laqueos ponere certiores , quos nequiré euadere. 13 Parati stant ad excipiẽdũ me, si cõtigerit in laqueos eorũ vel leniter incidere aut inuolui,ad modũ leonis famelici qui ad pdã est paratus,feroci animo me vorare cupientes:& quẽadmodũ catuli leonis qui in occultis latitant,expectantes magno desyderio,donec prędam aptã conspiciãt. 14 Tu verò domine,meã innocentiã atque istorũ prauã crudelitatẽ consyderans,exurge mihi in auxiliũ, neque dissimules aut differas:& præueni atque anteuerte illos, priusquã mihi præualeant de eorũ insidiis & potestate me liberãdo, vt præsentior atque potentior mihi sit tua misericordia ad saluandũ,quàm sit illorum crudelitas ad nocendũ: * deuince illos , prosterne atque conculca sub pedibus [illegible](quemadmodũ victis fieri solet,& quemadmodum ipsi facere mihi sperabunt)omni eorũ virtute & astutia superata, atque in nihilũ per te redacta:* illisque caleatis sic animã meã saluã fac de manibus impiorũ, gladium quoque & potestatem quam à te acceperunt erue,eiice,& aufer ab iis qui sunt inimici & aduersarii potentiæ tuæ,sic vt non patiaris illos nobis per suam potentiã aut violentiam vllum inferre nocumentum. 15 Domine,tu iudex venturus secundũ vltionẽ tuæ iustitiæ diuides eos,separabisque quantũ ad bonę remunerationis præmiũ ab electis tuis(qui pauci admodũ sunt numero,cõparatione multitudinis perperuersorũ)de terra viuentiũ:à qua ipsi excludentur,illis intromissis: vt sic fiat peruersorũ à bonis diuisio,q nũc in hoc tẽpore simul sunt cõmixti: * causa autẽ ob quã diuidentur ab electis impii bonorũ persequutores, hæc est,quoniã in vita sua dũsuper terrã viuerent , adimpleuerũt ven- Matt.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

abſconditis tuis adimpletus eſt uenter eorũ.

Iacobi.6. Iudas. Luc.16.

16 *Saturati ſunt filijs*

**& dimiſerũt reliquas ſuas paruulis ſuis.*

17 *Ego autem in iuſtitia apparebo cõſpectui tuo:*

Matth.5. **ſatiabor cum apparuerit gloria tua.*

1.Cor.13.

trem ſuum, ſaturati ſunt & copioſe perfruiti ad omnem plenitudinem B
iis quæ abſcondita ſunt à conſpectu tuo,quæ tu ignoras, quæ tu minime probas:id eſt,ſæculi huius deliciis, & tẽporariis fœlicitatibus,inque vitiis atque concupiſcentiis,laſciuiis & luxuriis (quæ tu ignoras ac deteſtaris)enutrierunt corda ſua,& ſine freno oblectauerunt ſemetipſos: vt,quemadmodum in hac vita receperunt bona quæ tu non probas, ita in futura bonis illis priuentur quæ erunt in conſpectu tuo. 16 Filios in hac vita ac filias habent ad abundantiam, eosque egregie pulchros, robuſtos & bene compoſitos , & item omnium temporalium bonorũ abundantia ſunt perfruiti,& veluti ſatiati: * & vſqueadeò pleni fuerũt bonis omnibus,vt ea non poſſent per ſeſe expendere omnia, ſed dimiſerunt reſidua prolibus ſuis : * Inſuper & doctrinas prauas & exempla peſsima, morientes quaſi reliquias malitiarum ſuarum reliquerunt ſuis poſteris, quos in rectitudine iuſtitiæ debuerant inſtituere. 17 Ego verò illa omnia quibus illi modo ſatiantur contemnens, atque pro nihilo pendens vniuerſa:hoc ſolum curare volo ac prouidere , vt in iuſtitia omniſque virtutum perfectione appaream ante conſpectum tuum,& modo ſemper ante te in tuo beneplacito conuerſando, & poſt hanc vitam ad tuam præſentiam pertingendo: * parum autem eſt,ſi modo dum illi ſaturantur ego eſuriam,illis deliciantibus ego lugeam & fleam. Certiſsima enim fide ſcio,quòd pro hac eſurie,quam modo libens ob amorem tuum ſuſtineo, ventura ſit mihi perfecta bonorum omnium ſatietas , tunc , cum poſt tenebras vitæ huius manifeſtauerit ſe mihi gloria tua,cum tu dabis facie ad faciem contueri magnificam illam gloriã tuam,in qua tecum iubilant omnes ſancti tui in ſæcula ſæculorum. Amẽ.

ANNOTATIONES IN PSALMVM DECIMVMSEXTVM.

NOtandum quòd totus iſte Pſalmus à nõnullis accipitur,vt oratio Chriſti ad patrem,& pro ſua, & pro membrorum ſuorum liberatione , ſupplicantis . Idque potiſsimum ob hoc,quòd verſu quarto dicatur,Non eſt inuenta in me iniquitas:& quoniam de Chriſto dici videatur,quòd ,propter præceptum patris cuſtodierit vias duras,viam ſcilicet veritatis , tam vitæ quàm doctrinæ. C
Sed & alia quæ dicuntur de malitia aduerſantium,videlicet quòd ipſum circundederint & ſuſceperint quaſi leo paratus ad prædam,& cætera huiuſmodi,rectiſsime ad Chriſtum quadrãt. Atque item, quod vltimo loco de ſatietate dicitur ventura, Chriſto ſecundum humanitatem rectè competere cognoſcitur.Veruntamen & Eccleſiæ,quæ corpus eſt Chriſti,& cuilibet etiam iuſto,qui membrum eſt eius,rectè poteſt Pſalmus totus aptari,quemadmodum monſtrat Elucidatio . Quod autem dicitur , Non eſt inuenta in me iniquitas,ſi ab homine puro proferatur , cum modificatione debet intelligi : non vtique quaſi nulla omnino ſit aut fuerit in eo peccati iniquitas , ſed quia teſtimonium perhibente ſibi conſcientia,nullum agnoſcit in ſe peccatum mortis(cum Pſalmum profert)in ſe inhabitãs,propter quod Dei poſſet inimicus conſtitui. Tale enim peccatum proprie iniquitas reputatur , atque nominatur . Aut ad aduerſarios referatur iſta iuſtitia.quaſi dicat,ſe nihil commeruiſſe aduerſus illos, neque vllam in ſe inuẽtam contra illos admiſſam iniquitatem,vt ſic iuſte debeat ab illis ſuſtinere afflictionem . ¶Verſu primo,Exaudi Domine iuſtitiam meam.Exaudi iuſtitiam meam,tantundem eſt ac ſi dicas, Exaudi me in iuſtitia deprecantem,aut propter iuſtitiam & innocentiam exaudi orantem . ¶Verſu ſecundo , Non in labiis doloſis.Particula illa,Non in labiis doloſis , non eſt connectenda cum verbo auribus percipe, ſed ad orationem referri debet,ſupplendo aliquid,quo fiat completa ſentẽtia,hoc modo, Auribus percipe orationem meam , quam fundo , aut facio , aut quæ fit à me , non in labiis doloſis . Oratio autem doloſis fit labiis,cum affectus interior cordis & ſpiritus deſiderium non reſpondet voci deprecanti:vtpote cum exterius orant labia , cor autem longe eſt à Deo , neque rectum eſt coram eo quem lingua orat. ¶Verſu. 5. Vt non loquatur os meum opera hominum . Initium verſus huius ſecundum ſententiam aptius videretur iungi fini verſus præcedentis,ad hunc ſenſum , Non eſt inuenta in me vlla iniquitas , ita vt neque loquatur os meum opera hominum . Multum enim eſt , non ſolum non opere implere,ſed neque nominare,neque loqui quæ praua ſunt,ad conſenſum vllum ſiue delectationem , aut
Ephe.5. loquendo de ipſorum perfectione tractare.Vnde & Apoſtolus ſuos monet Epheſios , dicens, Fornicatio & omnis immunditia aut auaritia nec nominetur in vobis , ſicut decet ſanctos . Et alibi , Corrumpunt mores bonos colloquia praua . Opera autem hominum rectè dicuntur vitia & peccata , quibus
1.Cor.15. vacant carnales . Solet enim nonnunquam in ſcriptura ſimpliciter hominis nomine carnalis intelligi:
1.Cor.3. quemadmodum cum Paulus ſcribit Corinthiis, Cum (inquit) dicat quis , ego ſum Pauli , &cætera,
Pſalm.71. nõne homines eſtis , id eſt , carnales? Qui autem inter homines,carnem ſuperantes , ſecundum ſpi-
Philip. 2. ritum ambulant , hi non iam homines,ſed Dii merentur appellari:iuxta illud, Ego dixi,Dii eſtis, & fi-
Ioan.15. lii excelſi omnes.Inſuper virtutum opera,& actiones vere bonæ,Dei potius ſunt,quàm hominũ . De-
Pſal. 115. us enim eſt qui operatur in nobis & velle & perficere, pro bona voluntate:& ſine eo nihil omnino poſ
Gene.8. ſumus.Vitia autem & peccata,noſtra ſunt,hominũ ſunt opera,non Dei. Eſt enim ex ſeſe omnis homo vanus & mendax,imò vanitas vniuerſa: & ex ſenſus peruerſitate ad male agendum potentes facilesque

A ſumus. ¶Verſu nono,A reſiſtentibus dexteræ tuæ cuſtodi me. Quod modo dicuntur praui dæmones hominesque peruerſi reſiſtere dexteræ Dei,ipſum eſt quod Pſalmo.10 .de iiſdem dicitur, quòd deſtruant quæ perficit Deus. Siquidem hic ad ſeminandum ſemen bonum in cordibus hominum,ad inſerenda præclara virtutum germina,ad eradicandum malarum cupiditatum zizania, interius ſemper atque exterius operatur. Illi verò in contrarium ſedulo conantur,mala ſeminare ſemina,plantare ſpinas et tribulos,ſemen bonum ſuffocare,plantata quoque virtutũ germina euellere aut arefacere: ſicque dexteræ Dei(quantum quidem in ſe eſt)reſiſtunt,dum id quod ſuper omnia ipſe deſiderat,nempe electorum ſalutem,hi totis conatibus impedire quærunt. ¶Verſu eodem,Vt pupillã oculi. Quod dicitur de pupilla oculi,diligenter eſt notandum.Ipſa enim cum ſit præ omnibus membris corporis tenerrima,& facillime vel à leuiſsimo puluiſculo recipiat læſionem,propter tamen cuſtodiam pellículę ipſam operientis(quod cilicium nominant)atque etiam ſupercilium(quod veluti tectum eſt,deſuper ſitum, aduerſus illapſum leuium puluerum)ita ſeruatur atque cuſtoditur naturæ diligentia,vt rariſsime vllam perſentiat à foris læſionem. Atque ita ſanè & nos, cum ex nobis nimium ſimus delicati ac molles , facillimeque à quibuſlibet intrauolitantibus cogitationibus nocumenti ſuſceptibiles: obumbrante tamen & operiente nos iugiter protectione diuinæ cuſtodiæ tuti ſumus,neque vllum nocumentum perſentimus, donec illa nos non deſtituit. ¶Verſu.11. Adipem ſuum concluſerunt. Quomodo dicimur continere vel con-
B cludere ſuper aliquem viſcera,quando miſericordiam continemus,& nolumus miſereri(iuxta illud 1.Ioan.3. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi,& viderit fratrem ſuum neceſsitatem habere,& clauſerit viſcera ſua ab eo,&c.)ita ad eundem ſenſum dicere poſſumus concludere adipem, in quo ſedes eſſe videtur miſericordiæ . Cuius eſt indicium , quòd homines pinguiuſculos , & obeſa carne videamus magis lenes,tractabiles,mites,atque miſericordes:macilentos autem & exeſos, experiamur magis crudeles, feros,intractabiles,atque nonnunquã immanes & prorſus immiſericordes. ¶Verſu.12.& 13.Prouicientes me nunc circundederunt me,&c.Sic loquitur, aeſi iam proiectus , proſtratus,atque peſſundatus ſit ab inimicis,ſitque iam ab illis in prædam ſuſceptus,cum tamen prius ſuam allegauerit iuſtitiam,& iniquitatis nullius ſibi fuerit conſcius.Proinde duo hi verſus ſic intelligantur oportet,quomodo in Elucidatione expoſiti ſunt de inimicorum malitioſo conatu.Aut ſecundum eum loquendi modum accipiantur , quo id quod futurum metuimus,quaſi præſens reputamus atque enunciamus.Indubie enim facillime id nobis contingeret proiici , proſterni , & in prædam ſuſcipi , niſi nos ſeruaret diuina protectio. Quod etiam dicitur , Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram præter ſenſum in Elucidatione aſsignatum,accipi etiam poteſt,vt ſit idem quod prius dictum eſt,Adipem ſuum concluſerũt. Solent enim qui miſereri omnino nolunt,in terram oculos defigere,& nolle ad eum qui patitur miſerum, oculos di-
C rigere,ne forte moueat aſpecta patientis miſeria.Id in parentibus ac magiſtris,parcere nolentibus pœnam commeritis,filiis ſiue diſcipulis eſt conſpicuum. ¶Verſu decimoquarto,Frameam tuam ab inimicis manus tuæ.Per frameam nonnulli intelligendum putant ſpiritum & animam hominis iuſti. Per hãc enim Deus aduerſum inimicos pugnare cognoſcitur,eoſdemque ſuperare . Verum ea expoſitio, quam monſtrat Elucidatio,magis probanda videtur:videlicet,vt per frameam,rompheam,ſiue gladium intel ligatur poteſtas illa quæ à Deo malis ſubinde conceditur.Poteſtatem enim omnem quam habet diabolus,qua ad nocendum vtitur,non niſi à Deo habet:tametſi ab eo conceſſa non ſit ad hoc vt nocear. Si militer & hominibus prauis à Deo gladius frequenter conceditur ad exercitationem electorum:dũ impiis regna,imperia,dignitates,præfecturæ,diuitiæ,potentia,authoritas contingunt,quibus rebus nocere valent,ſunt que formidabiles. Hãc autem frameã poſtulat iuſtus eripi auferrique ab inimicis manus Dei,id eſt,ſic cohiberi Diuina virtute,vt nocere ſibi nunquã poſsint,neque aliquãdo hac ſua poteſtate præualeãt. Quia enim inimici ſunt manus Dei,& aduerſarii potentiæ eius,optandũ eſt ab iis qui amici ſunt manus Dei,vt aduerſus gladius ille tollatur de manibus impiorũ. ¶Verſu decimoquinto, Domine à paucis de terra diuide eos ĩ vita eorũ,&c.Particula iſta, in vita eorũ,in medio poſita à pleriſque ad ſequẽtia refertur ad verbũ diuide,hoc modo,Diuide eos in vita eorũ. Quę connexio rectam habet intel
D ligentiam,quoniam impii etiam donec viuunt,ſecundum iudicium Diuinæ diſcretionis , merito ſegregantur & diuiduntur ab electorum numero:dum abſque charactere Dei, abſque pignore & ſigno ſalutis ſeparatim conſiſtunt à parte diaboli,diuiſi à filiis Dei,& cauterio diaboli ſignati,iuxta verbum Apoſtoli,cauteriatam habentes ſuam conſciẽtiam.Diuidit quoque eos Deus ab electis,qui pauci ſunt, dum 1.Tim.4.
eis nunc concedit temporalibus frui proſperitatibus : ſuos autem electos diſciplina paterna corripit , & multis aduerſitatibus affligi & exerceri permittit.In Elucidatione tamen cum ſequentibus hanc particulam coniungimus,legentes hoc modo, In vita eorum de abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum:propterea quòd huius connexionis intelligentia nobis facilior & commodior videretur. ¶Verſu eodem,De abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum.Abſcondita iſta Dei intelligi poſſunt, vel tẽporalia & caduca bona quæ Deus non aſpicit , quia neminem propter illa aſpicit , aut acceptum habet,ſed tantum ob bonam voluntatem,& fidelem,quæ ſibi exhibetur,ſeruitutem.Dicuntur autem hęc abſcondita Dei,id eſt,abſcondita à Deo:non quòd ea ignoret,ſed quia non probat neque aſpicit ad illa.Poſſunt etiam intelligi vitia & peccata,quæ abſcondita ſunt à Deo, quoniã ea reprobat Deus & deteſtatur.Quam vtranque intelligentiam indicat Elucidatio.Per ventrem autem rectè accipimus ipſam carnalem concupiſcentiam vel cupiditatem illorum:quam cum Deus ſua permiſsione illis implet, concedendo eis temporalium bonorum abundantiam,quaſi ventrem eis implet de abſconditis. Vitiis quoque & peccatis ventrem illis adimplere Deus intelligitur , quia permittit illos ſuæ cupiditati & concupiſcentiæ obſequi,& abundanter illis præbet vnde ſuæ concupiſcentiæ & cupiditati ſatisfaciant , in vitiis degentes. ¶Verſu.16.Saturati ſunt filiis.Hoc loco,pro filiis habet Pſalterium Romanum.porcinã,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Saturati sunt (inquit) porcina: hoc est, immũditia & sordibus peccatorũ vel temporaliũ bonorũ. Atque E
hoc modo legit & interpretatur beatus Augustinus, agnoscẽs tamen & nostram vulgatam lectionem,
quã etiã interpretatur, p filios intelligẽs opera mala, dicẽs illos filiis saturos, quia operibus malis plenos.

XVII. PSALMI ARGVMENTVM.

2. Reg. 22. *Psalmus iste unà cum titulo, ex libro regum acceptus inuenitur. Est autem gratiarum actio cum laude, & commemoratio præteritorum beneficiorum, qua rex ipse & Propheta mirabilia sibi à domino Deo exhibita beneficia commemorat, potißimum in liberatione ab omnibus inimicorum oppugnationibus. Aduersus hos enim totus Psalmi decursus loqui conspicitur. Et primum quidem, quemadmodum à grauißimis sit pluribusq; periculis Dei beneficio liberatus, generaliter edicit usque ad uersum nonum: post hunc specialius modum Diuinæ liberationis, & terribilem Dei ad pugnandum pro se aduentum describens, uersibus decem proxime sequentibus, plurimumq; iuuabit in horum uersuum intelligentia, Dominum quasi uirum pugnatorem attendere, & modum obseruare corporaliter pugnantium. Nam introducit hic Psalmista Dominum quasi uirum pugnatorem, qui ad hoc de cælis descenderit, ut sibi contra hostes ferret auxilium. Deinde à uersu. 19. ad exaggerandam liberatoris sui gloriam, hostium fortitudinem & sæuitiam proponit, à qua se gloriatur liberatum. Allegat autem suæ liberationis causam uersu. 22. ex Dei beneplacito & ipsa sua innocentia, quam ad Dei gloriam prolixius protestatur, dicens se custodiuisse uias domini, & alia huiusmodi, quæ ad perfectam pertinent iustitiam. Deus uerò cum talis sit erga unumquenque nostrum, quales nos erga ipsum monstramus (cum sanctis sanctus, & cum peruersis ipse quoque crudelis, superbos humiliãs, humiles exaltãs) ob hoc ab eo meruisse se dicit liberationem, inimicos uerò confusionem. Atque hæc quidem usque ad uersum 31. Dehinc uerò, in Deum speciali spiritus exultatione & feruore raptus, miris modis prædicat eundem: partim, quantum ad ea quibus in seipso magnus est laudabilis, potißimum autem in ijs quæ ipse ab illo accepit beneficijs. Et super omnia fortitudinem illam cælestis auxilij, qua super inimicos obtinuit uictoriam perfectam, atque etiam imposterum obtinere nõ dubitat, multis uersibus prolixe ardenterq; commemorat, Deo non solũ in omnibus dans gloriam. Propter quod, commemoratis omnibus, in laudis proposito Psalmũ finit ac terminat.*

¶ *Aduertendum est autem, hunc Psalmum plerosque fidelium totum Christum applicare gratias agentem patri, pro suâ suorumq; mirabili liberatione & mirifica exultatione: alios, ad Ecclesiam, pro liberatione à grauißimis periculis & persequutionibus. Quas intelligentias nequaquam reprehendimus, neque abijciendas censemus: imò in annotationibus post hunc Psalmũ adijciendis, monstrabimus (uel figuraliter) utrãque. Quia tamen difficile est, singula omnino ad Christi personam aut Ecclesiæ adaptare, facilius autem ipsi personæ Dauid: ideirco hunc in nostra Elucidatione faciemus loquentem, Deóq; suo liberatori (quod & titulus patẽter indicat) gratias agentem. Nos uerò illum audientes tam feruenti spiritu Dei beneficia prædicantem, Deumq; liberatorem mirifice afferentem discamus ab eo, quemadmodum pro acceptis beneficijs nos quoque saluatori nostro grati esse debeamus.* G

XVII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Diligam te Domine*
Ioan. 15. Philip. 4. *fortitudo mea:*
** dominus firmamentum meum:*
** & refugium meum & liberator meus.*

2 *Deus meus adiutor meus, & sperabo ĩ eũ.*
3 Protector meus & cornu salutis meæ:
** & susceptor meus.*
*4 Laudans inuocabo dominum: * & ab inimicis meis saluus ero.*
5 Circundederunt me dolores mortis:

Illigere te volo ex corde bono, domine Deus meus, & vero charitatis amore tibi semper adhærere, dissolubiliterque copulari in sempiternum: quandoquidem tu mea es omnis fortitudo, sine quo omnino nihil possum facere, & in quo me confortante possim quæcunque possũ: * tu es Domine stabilimentum meum, super quem firmus ac solidatus consisto, quasi super firmam & immobilem petrã: cui donec innitor, impossibile est ĩ lutum peccatorũ immergi pedes meos: * es quoque mihi in tutißimum refugium, & tanquã arx munitißima, ad quã confugiẽs, & intra quã me concludens seruabar ab omnibus inimicis, & es mihi omnimodis liberator atque saluator. 2 Tu es dominꝰ Deus auxiliator meus, mihi semper in adiutoriũ paratus contra inimicos meos: & ob hoc in te securus spem meã omnem totamque fiduciã cõstitui. 3 Protector quoque ac defensor es mihi cõtra oppugnationes hostiles, & totũ robur ac vis saluationis meæ: per quẽ & inimicos meos debellare queo, & expugnare, sicque de manibus eorũ meipsum saluare, quemadmodum suis cornibus solent se animalia non solum saluare ab oppugnantibus, sed eadem etiam oppugnare atque deuincere: * susceptor meus atque defensor es, qui in defensionem me suscepisti. 4 Cum laude & gratiarum actione pro perceptis præteritis beneficiis invocabo Dominum ex toto cordis affectu, quandocunque me contigerit ab hostibus oppugnari: * & ipsius beneficio (nihil dubito) saluabor, liberaborque quantocyus ab omnibus inimicis meis, ita vt nihil mihi vniuerso suo conatu valeant nocumenti inferre. 5 Quæ mihi data sunt experiri, recitabo ad gloriam Dei mei, vt pro magnifica sua liberatione, digna laude celebretur liberator. Fuit enim, quando dolores grauissimi quasi dolores mortis me ita circundederunt ex omni parte, ita coangustauerunt, quemadmodum coangustari solent & vehemen- H

A ** & torrẽtes iniquitatis cõturbauerunt me.*
6 Dolores inferi circundederunt me: præoccupauerũt me laquei mortis.
7 In tribulatione mea inuocaui dominum: & ad Deum.
8 Et exaudiuit de tẽplo sctõ suo uocẽ meã:
B ** & clamor meus ĩ cõspectu eius introiuit in aures eius.*
9 Cõmota est & contremuit terra, fundamenta montiũ cõturbata sunt & cõmota sũt:
** quoniã iratus est eis.*
10 Ascẽdit fumus in
C *ira eius, & ignis à facie eiꝰ exarsit: * carbones succẽsi sunt ab eo.*
*11 Inclinauit cælos et descendit: * & caligo sub pedibus eius.*
12 Et ascendit super cherubin & uolauit:
** uolauit super pẽnas uentorum.*
D
*13 Et posuit tenebras latibulũ suũ: * in circuitu eius tabernaculũ eius, tenebrosa aqua in nubibus aeris.*
*14 Præfulgore ĩ conspectu eius nubes trãsierunt: * grando & carbones ignis.*
15 Et intonuit de cælo dominus, & altißi-

tißimis cruciari doloribus qui sunt morti proximi: * tantosque dolorũ cruciatus mihi intulerunt impiorum dæmonum & hominum prauorũ persequutiones: quibus, veluti torrente impetuoso à fonte iniquitatis manante, obrui, & opprimi, ac pene submergi videbar. 6 Ex omni parte angustiæ me pressserunt maximæ, quales sentiunt qui sunt in inferno: & iã occupasse me ante tempus videbantur laquei mortis atque dãnationis æternæ, & quasi illaqueatus iam videbar mortis laqueis adhuc in corpore viuens: ita vt super terram existens corpore, spiritu mihi viderer in angustiis inferni constituturus, viuénsque mortuus. 7 In his autẽ tantis tribulationum angustiis, in rebus tam iuxta humanam viam desperatis, memor Dei liberatoris mei ad ipsum leuaui oculos, eumque ĩ auxilium ex cordis intimo aduocaui, & clamorem orationis meę direxi ad illum, magno affectu ad illum clamãs pro salute de tantis periculis. 8 Ipse verò benignissimus Deus non despexit orationem supplicantis (tametsi in sublimibus cælorum habitet, & ego iaceam in imis terræ) sed benigne exaudiuit orationem meam de sublimi solio gloriæ suæ, de cælo sancto suo, in quo vt in templo ad suam cum electis inhabitationem deputato & specialiter sanctificato, inhabitat: * & clamor orationis meę intromissus est ante conspectum maiestatis eius, ascenditque & peruenit vsque ad aures ipsius, eumque ad miserendum & implendum postulata inclinauit. 9 Aduenit autem mihi quantocyus in auxilium contra inimicos, mirabiliter admodum & terribiliter, ita vt quasi moueri & contremiscere terra videretur, adeò vt etiam montes à fundamentis commoueri viderentur atque conturbari: * hunc autem terrorẽ exhibuit aduentu præsentiæ suæ, ad ostensionem iręsuæ, quoniam ira accensus erat aduersum iniquos me iniuste persequẽtes. 10 Eratque hæc eius ira & indignatio magna valde, quemadmodum cum de facie hominis ira pereiti fumus videtur exurgere præ nimio feruore iracundiæ, & cum videtur ex vehemẽti sanguinis cõmoti inflammatione quasi ignis flamma à facie hominis furentis exardescere: * ita vt ab ira sua veluti carbones succenderet, ignem vindicem de cælo super inimicos demittens. 11 Humiliauit semetipsum habitator cælorũ sublimium, & modo quodam cælos inclinauit, cum de sublimitate cælorum descendit vt mihi in terris ferret auxilium: * & caliginosę nubes erant sub pedibus aduenientis, calcabatque nubes, & quasi pro scabello subiectas habebat, in terrore aduenies. 12 Et quemadmodum ii qui ad pugnam se parant, equos ascendunt, quorum in bellis vtuntur ministerio & fortitudine: ita Deus pro me ad pugnã veniens ascendit, non super equos, neque currus equorum, sed super cherubicos spiritus, super nobilißimos illos candidißimos, celerrimos, fortißimosque vectores, super quos ipse residet, quique illi sunt pro curru: & his vectoribus non accurrit, vt qui equis vehuntur, sed celerrime aduolauit, nullam omnino moram patiens, sed absque mora statim præsens, vbicunque placuerit: * aduolauit (inquam) non alis auium gestatus, quæ aerem secando cum difficultate perceptibiliter moueri conspiciuntur, sed quasi super ventorum pennas, quasi ventum pro alis habens, ad modum venti celerrime absque vlla resistentia ac mora & imperceptibiliter aduolans: ventumque tempestuosum simul adduxit secum, ad inimicorum meorũ terrorem, quo ipse quasi vehi, & veluti alis quibusdam volare videbatur. 13 Aerem quoque perfudit, implecuitque tenebris, præ nimia densitate nubium: atque ita in tenebris sibi latibulum constituit, seque occultauit, vt tanto maior esset hostibus terror, cum plagas desuper acciperent, ferientẽ autem nõ viderent: * erat tabernaculũ eius in circuitu, nempe aqua tenebrosa in nubibus aeris: hoc est, per circuitũ sibi faciebat quasi tabernaculum & castrũ ex aquis nubiũ tenebrosis, ex nubibus aquosis, quæ erãt ĩ aere inter nubes cæli. Ex his enim insolito modo coagmẽtatis atque condensatis, quasi fortalitium atque munitionẽ sibi faciebat, vnde pugnaret aduersus inimicos meos. 14 A fulgore aspectus eius qui præcedebat à præsentia ipsius, nubes inflammatæ celerrimo volatu motæ sunt, & aduersus inimicos in sagittarũ modũ directæ: * simulque à præsentia & iussione eius, grãdo insolita, & flãmę ignis in modum carbonũ pariter commixta, proiecta sunt in hostes. 15 Vocem quoque tonitrui terribilem de supernis nubibus illis (ex quibus sibi tabernaculũ & cęlũ quoddam constituerat) emisit: & ipse altissimus, qui de excelsis pro me pugnabat, terribiles atque insolitos edidit sonitus, ad inimicorũ eorum-

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus dedit uocē ſuam:
** grando & carbones ignis.*
16 *Et miſit ſagittas ſuas, & diſſipauit eos.*
** fulgura multiplicauit, & cōturbauit eos.*
17 *Et apparuerūt fōtes aquarū:* ** & reuelata ſunt fundamenta orbis terrarum.*
18 *Ab increpatione tua domine:* ** ab inſpiratione ſpūs iræ tuæ.*
19 *Miſit de ſūmo, & accepit me:* ** & aſſumpſit me de aqs multis.*

Iob. 3. Pſal. 123. 20 *Eripuit me de inimicis meis fortiſſimis, & ab his q oderūt me:*
** quoniam confortati ſunt ſuper me.*
21 *Præuenerunt me in die afflictionis meæ:*
** & factus eſt dominus protector meus.*
Exod. 15. 22 *Et eduxit me in latitudinem:* ** ſaluū me fecit, quoniā uoluit me*
23 *Et retribuet mihi dominus ſecundum iuſtitiā meā:* ** & ſecundū puritatem manuum mearū retribuet mihi.*
24 *Quia cuſtodiui uias domini:* ** nec impie geſſi à Deo meo.*
25 *Quoniā omnia iudicia eius in conſpectu meo:* ** & iuſtitias eius non repuli à me.*

bationem:* grando inſolita, & ignis flammæ in modum carbonum ve E
hementer accenſæ, pariter ferebantur. 16 Et quemadmodū de caſtris
ac turribus in hoſtes iacere ſolēt qui intus pugnāt ſagittas & iacula, ad
vertendum illos in fugam: ſic omnipotens dominus de tabernaculo ſuo
eminus emittebat coruſcationum ſuarum ſagittas in hoſtes meos, qui-
bus perterrefacti mox terga dederunt, ſuntque præ timore abinuicē di
uiſi atque diſſipati, ordine pturbato, ſingulis quò videbatur fugiētibus:
* erant autem ſagittæ eius fulmina terribilia, quæ multiplicando copio
ſe iaculabatur in illos: & conturbati ſunt terrore vehementiſsimo, cum
pro me pugnantem deſuper cæli Dominum ſentirent, animoque deſti
tuti, in fugam acti ſunt præcipites. 17 Tantos verò Deus exoriri fecit,
tamque terribiles terræmotus, ad illorū conturbationem, vt confractis
canalibus, confractisque abſconditis aquarū fontalium meatibus, pate- F
rent occulta fontium: * loca quoque ſubterranea & profunda, quæ vide
bantur quaſi in fundamento orbis terrarum abſcondita, per terræ com
motionē, vel aperta vel ſciſſa (vt in terræmotibus fieri ſolet) denudata
atque patefacta ſunt. 18 Omnia autem hæc terribilia & horrenda por
tenta, quibus conturbari ſunt fugatique hoſtes mei, ab increpatione &
iracundia tua domine ſuper illos proceſſerunt: * ex eo quod flauit ad-
uerſum eos flatus indignationis tuæ, ab immiſsione vindictæ quā in ira
tua excitaſti, emiſiſti, ac veluti flare feciſti, ad modum venti tempeſtuo-
ſi contra illos. 19 Ita miſit de ſummitate cælorum (quos inhabitat)
Deus altiſsimus cæleſte mihi auxilium à terrarum ſimo ad ſe exclamā
ti, & in ſuam defenſionem de manibus perſequentium ſuſcepit me: * &
aſſumpſit me in protectionem, liberauitque à multitudine populorū et
hoſtium innumerabilium, qui me velut inundantes aquæ abſorbere vo
lebant & perdere: * aut à multitudine exorientium tribulationum at-
que perſecutionū, quibus veriſimiliter eram obruēdus atque abſorbē
dus, niſi me Diuinæ protectionis aſſumpſiſſet cuſtodia. 20 Ipſe me li
berauit ab hoſtibus meis, qui erāt fortes atque robuſti ſupra modū, po-
tentes valde ad nocendū mihi, & à talibus inimicis qui me obfirmato
animo & implacabili odio habebant exoſum, quibus mea perditione G
nihil prius eſt neque optabilius: * iccirco autem ipſe ſuā mihi liberati-
onem dignanter exhibuit, quoniā vidit inimicos meos eſſe multo me ro
buſtiores, & (quantum ad meam attinet virtutem) illos mihi conſpexit
facile prævalituros, niſi ſuo mihi ſuccurreret auxilio. 21 Quaſi præoc
cupando, tam numero multitudinis, q̄ magnitudine virtutis fortiores,
contra me exurgunt imparatum, & (quantum ex memetipſo) longe in-
feriorem excitantes mihi afflictionis diē, magnamque mihi anguſtiam
inferentes: * verum dominus Deus aduerſus illorum inſultus protecto-
rem ſe ac defenſorē exhibuit mihi. 22 Qui quidē ſua validiſsima po-
tentia, quaſi vir pugnator, de manibus inimicorum me liberatū conſti-
tuit in latitudine libertatis extra omne periculum, omnem à me angu-
ſtiam animi & cordis anxietatē repellens: * ipſe me ab omnibus inimi-
corū inſultibus ſaluū fecit, illæſumque abire: non propter meæ iuſtitię
condignum meritū, ſed propter beneplacitum benignæ voluntatis ſuæ.
quoniā ita placitum fuit ante illum: quia me elegit & ſaluare me voluit,
iccirco & fecit. 23 Reſpiciet nihilominus (tametſi prima liberationis H
meæ cauſa ſit, bona eius erga me voluntas) ad iuſtitiā atque innocentiā
meā, in qua ſedulo conuerſari ſtudeo ante conſpectū ipſius, & ſecundū
eam mihi bona retribuet ſibi ſeruiēti: * ſecundū puritatem cōuerſatio-
nis meæ, & bonorū operum rectitudinem, quam adiuuāte ipſius gratia
ſedulo conor operari, benefaciet mihi. Eſt enim hoc iuſtum, vt ſeruus à
domino protectionem accipiat atque defenſionem opportunā. 24 Sic
enim multi teſtimoniū perhibet conſcientia, quòd præcepta atque mā-
data Dei (p quæ ambulare nos voluit) diligenter cuſtodiui, eaque obſer
uare ſollicitus fui: * neque impietatem feci aduerſus dominum Deum
meum, per quam in finem ab eo diuiderer, aut quæ inter me atque illū
inimicitias cōſtitueret, ob quam protectionis mihi iuſte ſubtraheret pa
trocinium. 25 Quoniā iugiter ante oculos habeo, & mentis conſide-
ratione verſo omnia præcepta eius, quæ diſpoſuit nobis in iudicio: * at-
que etiam iudicia illa, quibus obſeruatores præceptorū ſuorum diſcer-
nit præmio à præuaricatoribus: * & præcepta ipſius iuſtiſsima, in quo-
rum obſeruatione homo iuſtificatur, non cōtēpſi, non abieci per tranſ-
greſsionem, ſed reuerenter ſuſcepi atque cuſtodiui, per ſtudioſam obſer

A
26 Et ero īmaculatus cū eo: ** & obſeruabo me ab iniquitate mea.*
27 Et retribuet mihi dominus ſecūdū iuſtitiā meā: ** & ſecundū puritatē manuum mearum in conſpectu oculorum eius.*
B *28 Cum ſancto ſanctus eris:*

** & cum uiro innocēte innocens eris.*
29 Et cum electo electus eris:
** & cū peruerſo peruerteris.*
C

30 Quoniā tu populū humilē ſaluum facies:
** & oculos ſuperborum humiliabis.*
31 Quoniā tu illuminas lucernā meā domine: ** Deus meus illu-*
D *mina tenebras meas.*

32 Quoniam in te eripiar à tentatiōe: ** & in Deo meo tranſgrediar murum.*

33 Deus meus īpolluta uia eius: ** eloquia domini igne examīata:*

uationem, permanendo in eis * Opera quoque iuſtitiæ veræ, quæ illi Actu. 10.
eſt accepta non neglexi: ſed ſollicite amplexatus ſum ea. 26 Et quem-
admodum hactenus conuerſatus ſum in beneplacito eius, ita etiā amo-
do in reſiduo temporis mei propono immaculatus permanere cum eo,
& ſine macula peccati ante conſpectū eius conuerſari *: ſicque in eius
gratia & dilectiōe in finē vſque perſeuerare, & obſeruare me volo, dili-
genterque mihi cauere ab omni iniquitate, ne quā aliquādo cōtra Deū
meum committam, per quam ab eo diuidi merear, eiuſque gratia & de
ſenſione priuari. 27 Et cum iuxta bonum iſtud rectitudinis propoſi
tum ambulauero, certus ſum, quòd bona reddet mihi iuſtiſsimus & mi
ſericordiſsimus Dominus, iuxta eā quā in me agnouerit iuſtitiā atque
innocentiam: * & ſecundū munditiā conuerſationis operūmque bono- Lucæ. 1.
rum quæ operatus fuero in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo, quaſi ad glo-
riam & laudem eius, tanquā ipſo inſpectore & iudice certus ſum, quòd
bona retribuet mihi, & in præſenti auxiliū opportunum nō denegās,
& in futuro ſeculo ſalutem largiturus æternam. 28 Et de his quidem
fide certiſsimus nihil omnino addubito, ô iuſte & miſericors Deus,
quin ita ſis cum ſeruis tuis ſemper acturus. Talis enim tu erga vnum-
quenque exiſtis, talemque te vnicuique exhibes, qualis ipſe erga te fue
rit, & qualem ſe erga te monſtrauerit. Erga eos enim qui in ſanctitate ti
bi atque iuſtitia ſtudēt ſeruire, ſanctum te exhibes, ac miſericordē, eos
in te ſanctificando amplius, & teipſum ſanctificādo in eis: agisque cum
eis ſancte per omnia, & miſericorditer: * & cum homine innocente, qui
te curat non offendere, tu quoque innocenter ages, non redditurus illi
mālum quod non commeruit, neque illi nocebis in veritate, vt ille à no
xa ſibi cauit erga tuā maieſtatē. 29 Cum amico tu amice ages, & qui
te elegerit in Dominū, tuæ ſe ſeruituti ex bona voluntate addicēs, hunc Ioan. 15.
abſque dubitatione & tu vicīſsim eliges in ſeruum, imò amicum, imò fi
lium: * contra verò, qui corde peruerſo per malitiam te derelinquēres
ad vitia & peccata conuertuntur, his tu peruerſus eris, id eſt, crudelis,
atque ſeuerus, & formidabilis vltor, agesque cum illis nō (vt cum prio-
ribus) benigne & amice, ſed peruerſe ſiue praue: hoc eſt, ſeuere admo- Matt. 5.
dū atque dictricte, traditurus nimirū huiuſcemodi tortoribus atque ab
eis exacturus omnia ad nouiſsimū vſque quadrantē, vt tanto te ſentiant Ibidem.
ſeueriorē vltorē, quanto prius benignum & miſericordem Dominum
contempſerant. 30 Tu enim es, qui homines ſpiritu pauperes, ac ſim-
plices corde, benigne reſpicis, facisque ſaluos, & nūc eos à malo cuſto-
diens, & in futura vita ad ſalutem æternam exaltans: * eos autē qui ince
dunt in ſuperbia, faſtum atque extollentiam animi elatis oculis mon-
ſtrātes, hos tu per tuam iuſtitiam deprimes, & ad terram vſque ſumma
humiliatione proſternes. Veniet enim, quando omnis qui ſe modo ex- Luc. 14.
altauerit, humiliabitur: & econuerſo, qui ſe humiliauerit, exaltabitur.
31 Et quidem tu ipſe es Domine, qui illuſtratione ſuperna cæleſtis ra-
dii meam mentem illuminas, eamque velut candelam, aut facem arden-
tem lucere facis, per tui ſpiritus irradiationem veluti particulam quan-
dam illius increati luminis infundendo in animam meam: * & hanc il-
luminationē te precor vt perficias, ita vt cor meū tenebricoſum (quod
ex ſeſe nihil eſt niſi tenebræ, & obſcuritate ignorantiæ plenum) perfe-
cte illumines: & ſiquid forte adhuc latet tenebrarum, hoc ipſum per lu
cis tuæ irradiationē depellas, vt prorſus nihil in me remaneat tenebra-
rum, nihil obſcuritate ſit horridum, ſed tua luce clareſcant, luceant,
niteantque omnia. 32 Per te enim omnem tentationem quæcunque
obuenerit, ſiue corporalem, ſiue ſpiritualem, ſuperare poſſum, atque li-
ber euadere: * & in te, ô Deus meus, (qui me illuminas, me adiuuas, Philip. 4.
me deducis, meque confortas) omnia poſſum: neque quicquam omni-
no eſt vel tam graue, vel tam humano iudicio impoſsibile, quod non in
te confortatus, tuoque amore confirmatus poſsim ac valeam, ſiue age-
re, ſiue ſuſtinere: etiam ſi (vt ita per exceſſum quendam rei magnitudi-
nem exprimam) murus validus foret tranſeundus, quod apud homi-
nes tamen iudicaretur difficillimum. Omnia enim poſſum in eo qui Ibidem.
me confortat: & certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque vlla
creatura, vlla tentatio, poterit ab eius charitate me ſeparare. 33 Dei Roma. 8.
mei via eſt immaculata: hoc eſt præcepta eius (per quæ nobis ipſe con-
ſtituit ambulandum) nihil immundum, nihil prauum continent: * ſer-
mones Domini, ſiue præceptorū ſiue promiſsionum, ſunt probatiſsi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.11.
Psal.18.

*protector est omniũ sperantium in se.

34 *Quoniã quis deus præter dominum: aut quis deus præter Deũ nostrum?*

35 *Deus qui præcinxit me uirtute: * & posuit ĩmaculatã uiã meã*

36 *Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum: * et super excelsa statuens me.*

37 *Qui docet manus meas ad præliũ:*

& posuit ut arcum æreũ brachia mea.

38 *Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ: * & dextera tua suscepit me.*

39 *Et disciplina tua*
Esa.28. *correxit me in finem: * disciplina tua ipsa me docebit.*

40 *Dilatasti gressus meos subtus me: * &*
Hebr.12. *non sunt infirmata uestigia mea.*

41 *Persequar inimicos meos, & cõprehendã illos: * & non conuertar donec deficiãt.*

42 *Cõfrigã illos, nec poterũt stare: * cadẽt subtus pedes meos.*

43 *Et præcinxisti me uirtute ad bellũ: * & supplantasti insurgentes in me subtus me.*

mi, purissimi atque castissimi, ad modum auri puri quod igne probatum est atque purgatum, dispositi in summa veritate atque æquitate. imò veritas ipsa sunt & æquitas, nihil continentes prauitatis, nihil vanitatis, nihil mendacii: * securus ac certus protector ipse est omnium in se recto corde sperantium. 34 Ipse enim solus est Deus verus omnipotens, qui posit in se sperantes protegere dextera sua, neque alius est deus verus, siue in cælo, siue in terra, præter hunc vnum Dominum & Deum verum, quem nos credentes in eum colimus, quẽ laudamus, cui nunc psallimus, cui vni vt soli vero Deo nostra omnia ferimus accepta. 35 Ipse est qui me armat, confortat, & quasi ad pugnam accinxit fortitudine, per virtutem gratiæ suæ me corroborando: * & viã vitæ, conuersationisque meæ gressum ipse custodiuit sine macula peccati, faciens me vias rectas percurrere. 36 Ipse est, qui pedes meos ita veloces reddidit, atque ad cursum ita perfecte agiles mobilesque effecit, quemadmodum sunt pedes ceruorum, qui in currendo sunt celerrimi. Sic enim & me fecit per agilitatẽ internæ gratiæ suæ, celeriter alacriterque absque pigritia, vias percurrere præceptorũ suorum: * & ipse est, qui me super excelsa constituit, ita me confortans, vt etiam vias difficiles ambulare, & ea quæ hominibus alta ac nimis sublimia, vixque posibilia videntur, audeam in ipso tentare. 37 Ipse est qui me docet manibus præliari aduersus hostes meos, quique in præliando manus meas dirigit atque confortat, vt me pugnante ipse magis quàm ego dicendus sit pugnare. Sic enim illi est placitum, ad faciendam contra inimicos nostros victoriam, nostrarum manuum, nostrarumque viriũ frequenter vti ministerio, quo confusibilior sit hostium prostratio ab imbecilli hominis manu: * ipse brachia mea in pugnando facit quasi æreum arcum, ad feriendum fortia, ad læsionem, suscipiendum dura, & verberum ictibus non cedentia, nullis potentia laboribus aut frangi aut fatigari. Id enim præstat suis pugnatoribus Deus, vt in pugna strenue feriãt aduersarios, ab ipsis autem læsionem non suscipiant: facitque eos nec aduersariorum ictibus vulnerari, nec frangi pugnæ molestiis. 38 Et saluasti me Domine protectione tua ab omnibus inimicis meis: * & virtus omnipotentiæ tuæ ipsa me defendit ab illorum insultibus atque oppugnationibus. 39 Et eruditio interiorque instructio tua, ipsa me rectificauit, inque rectitudine constituit ad perseuerandum in ea vsque in finem: * interior tua instructio siue eruditio ipsa me docebit, quomodo in omnibus agere debeam, & conuersari. * Ipsa etiam exterior per afflictionem disciplina atque eruditio, correxit me, atque ad rectam viam reduxit, si quando à rectitudine cœpissem in prauitates declinare, dansque intellectum inflicta vexatio à malo quantocyus reduxit, ita vt experientia mali edoctus, tanto de cætero firmius atque solidius in viis tuis cõsisterem. Virga enim disciplinæ est, qua electos tuos (siquando aberrare cœperint) ad bona reducis, firmiúsque (seueritate tua vel paululum experta) in te perstare facis, atque perseuerare in finem. Vix enim potest in finem perstare in numero filiorum, qui extra disciplinam tuam est, quique paterna tua visitatione non aliquando corripitur. 40 Dilatasti quoque subtus me gressus pedum meorũ, latisque pasibus me fecisti incedere: id est, feruenter me progredi, multúmque procedere ac promouere in via virtutũ fecisti: * & nõ sunt debilitati pedes mei in ambulando vias tuas, neque sunt infirmati in vestigiis suis, propter tuam confortationem, atque confirmationem gratiæ tuæ. 41 In tua autem hac confortatione non solum nõ timebo inimicos meos, verumetiam persequi audebo, atque etiam oppugnare & debellare eos, imò & comprehendam illos, atque sub mea redigam potestate deuictos: * & non cessabo ab eorum impugnatione, donec illorum sensero defecisse virtutem, & deuictam esse contritamque illorum potentiam: donec perfectam obtinuero victoriam, non remittam pugnam. 42 Conteram tuo auxilio virtutem illorum, atque in nihilum redigam, nec poterunt consistere ante conspectum meum, ad mihi resistendum, sed victi confusique aufugient: * & quẽadmodum ii qui gladio cæduntur, vulnerati cadunt sub pedibus cædentium: ita cæsi atque prorsus deuicti prosternentur ad pedes meos in testimonium perfectæ victoriæ. 43 Fortitudine præsentiæ tuæ armasti atque animasti me, & quasi accinctum paratúmque fecisti ad pugnam cõtra inimicos meos: * & eos qui in me insurgebant, qui mihi bella mouebant, qui mihi

A 44 *Et inimicos meos dedisti mihi deorsum: * & odiẽtes me disperdidisti.*

45 *Clamauerũt, nec erat qui saluos faceret: * ad dominũ, nec exaudiuit eos*

46 *Et cõminuam eos ut puluerẽ ãte faciẽ uẽti: * ut lutum platearum delebo eos.*

B 47 *Eripies me de cõtradictiõibus populi: * cõstitues me in caput gentium.*

48 *Populus quẽ non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.*

49 *Filij alieni mentiti sunt mihi: * filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis.*

C 50 *Viuit dominus, & benedictus Deus meus: * & exaltetur Deus salutis meæ.*

51 *Deus qui das uindictas mihi, * & subdis populos sub me: * liberator meus de inimicis meis tracũdis.*

52 *Et ab insurgẽtibus in me exaltabis me: * à uiro*
D *iniquo eripies me.*

53 *Propterea confitebor tibi in nationibus domine: * & nomini tuo psalmũ dicam.*

54 *Magnificans salutes regis eius: * & faciẽs misericordiam Christo suo Dauid, * & semini eius usque in seculum.*

bella mouebant, qui mihi nocere quærebant, tu per auxilium tuum deiectos proiecisti subtus pedes meos, dans mihi ita perfectam de eis victoriam, vt iuxta placitum eos calcarem, eosque vt scabellum pedum prorsus nihilifacerem. 44 Et vertisti in fugam inimicos meos, fecistique eos præbere mihi dorsum, ad modum fugientium in prælio, qui desperata victoria terga vertentes, insequentibus pugnatoribus dorsum præbent libere cædendum, neque vltra de pugnando cogitant aut resistendo: * & eos qui me odiose quærebant perdere, tu per terrorẽ potentiæ tuæ disperdidisti, dissipasti, atque contriuisti, ita vt prorsus præualere in nullo potuerint. 45 Cum cæsi præ miseria atque confusione clamarent pro auxilio, non erat qui illis posset ferre suppetias. Siquidem manus Domini pugnabat aduersum illos, cuius potentiæ nemo potest resistere: * etiam si ad Esa. 47. Dominũ cæli, cuius super se manum sentiebant clamarent, non ex- Dan. 4. audiebantur: quoniam non ex corde puro inuocabant, sed terrore tantum mortis conterriti, potissimum, quòd in innocẽtis persequutione fuissent deprehensi, quod Deo est abominabile. 46 Et datum est mihi ex Diuina virtute cõterere atque dispergere exercitus hostium meorũ, sicut puluis à facie venti impetuose flantis dispergitur: * quasi lutum quod in plateis iacet, quod calcantium pedibus vndiquaque dispergitur & cõculcatur, sic auferam, dispergam, atque disiciam illos. 47 Tu me de contradictionibus, de oppugnationibus populorum saluabis, pacem mihi daturus ab hostibus meis per circuitum: * insuper & constitues me principem, ducem, ac dominum super gentes plurimas, omnes quas tu subiugabis meo imperio, faciesque me illis præeminentem in regni gloria, quemadmodum eminet & excellit caput super membra cætera. 48 Populi alienigenæ, quos prius non agnoueram inter subditos meos, subiecti facti sunt mihi: & obedientissime in solo auris auditu, mox ad auditum vocis atque iussionis meæ seruierunt mihi. 49 Filii tamen alieni, filii iniquitatis, filii Belial, qui se meo imperio subtrahunt iniuste, quo peccent liberius, ipsi mendaciter, nequiterque suo more egerunt mecũ pacta, ac fœdera inita minime seruantes: * filii isti alieni (quos ego non pro meis ouibus agnosco) inueterati sunt in malitiis suis: propter quod odientes iustitiam, odiunt me quoque iustitiæ administratorẽ, & claudicauerũt, aberrauerúntque à semitis suis, in quibus olim ambulabant, obedientiam debitam & promissam abiicientes, quos propter impietatem sitam & ego nihilifacio, neque perdendo multum me perdidisse existimo. 50 Viuis tu Domine, esque vita vera viuificans omnia, à quo supranarrata cuncta mihi præstãtur: & benedictus sis tu atque laudatus Domine Deus, author salutis meæ & vnicus saluator meus: * & glorificeris magnificerisque, ô Domine Deus, author salutis meę. 51 Tu (inquam) Deus qui facis me vindictam atque vltionẽ contra inimicos meos: * & populos alienigenas non solum me non finis opprimere, verũetiã subiectos & tributarios mihi facis, ad ampliãdam gloriam regni mei: * tu es vnicus saluator meus, qui me liberas de hostibus furore suo in me insurgentibus, & prælia aduersum me exuscitantibus. 52 Et ab aliis qui oppugnando atque inuadendo insurgunt in me, tu salutẽ dabis mihi, & victoria me sublimabis: * ab omnibus iniquis qui mihi iniuste quærunt malum, tu me eripies, facieque salum. 53 Propter hoc, confessione laudis ego te celebrabo in gentibus plurimis, quas tu mihi subiectas feceris: * & psalmos laudis decantabo glorioso nomini tuo, in conspectu omnium populorum. 54 Tu enim es magnificans saluationes regis tui, mirabiliter & magnifice saluans regẽ populi tui, quem cõstituisti super populum tuum: * misericorditer agens cum Dauid Christo tuo, quem tu electum vnxisti oleo super populum tuũ ab omnibus hostibus & malis vniuersis eum liberando: * neque verò cum ipso solo, quantũ ad eius singularem personam peculiariter attinet, verũetiam cum vniuersis posteris eius in sempiternum, qui verum fuerint semen eius, & paternæ iustitiæ fuerint sectatores. His enim tu Domine benefacies in misericordia tua, qui personarum acceptionem nescis, omnes tibi in iustitiæ veritate fideliter seruientes gratos habes & acceptos vsque in æternum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNOTATIONES IN PSALMVM DECIMVMSEPTIMVM.

TAmetsi hunc Psalmum videamur personæ Dauid in Elucidationis processu peculiariter applicasse, non excludimus tamen eorum intelligentiam, qui Christo aptare illum, voluerint: imò etiam includimus, quemadmodum in figura figuratum continetur, & in signo signatum. Siquidem Dauid Christi figuram gessisse constat. Et quæ de Dauid in psalmis dicuntur aduersum inimicos suos dimicante, non est difficile ad Christum contra mundi principes, diabolos, scribasque & Pharisæos, pro veritate & humani generis liberatione pugnantem, accommodare. Neque rursum erit difficile, Psalmum propositum ad Ecclesiam referre: quæ prius grauissimis persequutionibus agitata atque concussa, ac veluti mortis doloribus circundata, tandem est diuinitus mirabiliter liberata propter innocentiam suam: quæ à Deo multis est donis preciosis tanquam amabilis sponsa dotata, quæ etiam super alienigenas populos accepit ex Dei beneficio principatum. Iterum, & iustus quilibet à grauibus periculis miro modo liberatus, Deo liberatori suo volens gratias agere, ex hoc Psalmo formam gratiarum actionis optimam poterit accipere. ¶ Versu quinto, Circundederunt me dolores mortis. Si Christo applicetur Psalmus, dolores istos mortis, & dolores inferni, intellige angustias & dolores agoniæ passionis atque mortis: torrentes autem iniquitatis, persequutionem grauissimam, quã impii dæmones, scribæ atque Pharisæi aduersus eum suscitauerant. Si verò Ecclesiæ aptetur, intellige afflictiones & persequutiones grauissimas, quibus in suis primordiis fuit conquassata à seculi principibus, ac deinde variis hæreticorum adinuentionibus, à quibus etiam postremo in nouissimo Antichristi tempore grauissime affligetur. ¶ Versu nono, Commota est, & contremuit terra. Ab hoc versu vsque ad decimum sequentem (hoc est, vsque ad versum. 19.) videntur hæc omnia ad personam Dauid commodius referri: certe facilius, nihil est dubium. Christo autem & ecclesiæ non nisi cum magna difficultate & obscuritate plurima. Pro quorum intelligentia est aduertendum, Deum nonnunquam seruo suo Dauid in auxilium adfuisse inuisibiliter, quemadmodum cum nullam exterius pugnam exhiberet, sed inuisibiliter ipsum Dauid cum suo exercitu confortans dabat cælitus victoriam. Nonnunquam verò nimia sua dignatione, ad ostendendum alienigenis terrorem suum, populúmque suum, ac seruum Dauid magnificandum coram oculis nationum, etiam visibiliter ad pugnandum pro Dauid apparuit, euidentibus signis suam demonstrans præsentiam, & veluti armis corporalibus pugnando se manifestans: quemadmodum & de Iosue legimus, quod ipso pugnante lapidibus de cælo demissis pugnabatur contra fugientes: & de AEgyptiis in mari rubro, cum insequerentur Israelem, ingressi post eos in siccum alueum. Respiciens enim Dominus (vt Exodi. 14. scribitur) super castra AEgyptiorum, per columnam ignis & nubis interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas curruum, ferebantúrque in profundum: quod videntes AEgyptii, dixerunt, Fugiamus Israelem, quia Dominus pugnat pro eis contra nos. Sic & in secundo Regum libro, cap. 5. legitur quemadmodum Philistheis diffusis in valle Raphaim, ad quærendum Dauid vnctum in regem Israel, Dominus ipse apparuit in cacumine pirorum. Sic enim responsum fuit Dauid à Domino, Cum audieris sonitum clamoris gradientis in cacumine pirorum, tunc inibis prælium, quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, vt percutiat castra Philisthiim. Et de hoc miraculo, commode intelligi potest Dauid in his decem versibus peculiariter loquutus. Videtur enim insignis admodum & manifesta fuisse victoria, quam à Deo cælitus accepit pro se pugnante: propter quod dignum duxit, illam singulariter in sua gratiarum actione commemorare. Percussit enim tunc temporis Philisthæos à Gabaa vsque Ceser, plaga maxima. Quãquam autem non exprimantur illo in loco omnia quæ hic dicuntur de terræ motu, de fulmine & tonitruo, & de nubibus condensatis: satis tamen est verisimile, omnia illic sic apparuisse, quomodo ipse qui adfuit, & pro quo exhibebantur hæc mirabilia, præsens ipse conspexit. Possunt nihilominus hæc omnia mysticis sensibus ad Christum referri, quem potentia Diuinitatis mirabiliter & magnifice fecit victorem super aduersarias potestates, principem huius mundi (quem iudicatum eiecit foras in ira sua) & contra omnes seculi superbos, potentes atque sapientes, quos conturbauit & commouit per simplicium Apostolorum prædicationem: per hos de cælo tonans, mittensque sagittas eloquiorum ardentium, quibus illi quidem fugati sunt, saluati autem de manibus, ac potestate eorum fideles: idque propter iram Dei aduersum hostes generis humani, quam ostendit in plenitudine temporis. Quæ omnia qui exactius velit cognoscere apud alios dignos fide Commentatores requirat, prolixius tractata. Nostra breuitas non patitur nos exactius singula prosequi. ¶ Versu 29. Cum peruerso peruerteris. Pro verbo peruerteris, quidam vetusti codices inueniuntur habere, peruersus eris. Nihil autem differt sententia, quæ talis est, Peruerse ages, & peruersum te monstrabis: hoc est, seuerum vltorem, & durum iudicem, iis qui peruerso & non recto sunt corde. Consonat illi, quod vulgo dici solet, Malo nodo malus quærendus est cuneus. Illud autem consideratione dignissimum est, quantæ hoc sit consolationis, talem erga nos sese monstrare Deum Dominum, quales nos serui erga ipsum nos exhibemus. Profecto aduersum longe est inter homines, qui cum innocentibus plerunque peruerse agunt, non metuentes ab illorum innocentia vindictam: cum peruersis autem (quorum potestatem aut vim metuunt) quasi innocentibus, benignius agunt. ¶ Versu. 31. Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine. Mens humana non ex se lux est vel lumen, sed lucerna, luminis videlicet capax, vt candela: quæ, si igne fuerit cælesti & lumine desuper participato accensa, lucet, & illuminat interiora hominis: Si verò accesa non fuerit, neque lumine cælitus participato donata, candela est quidem, sed extincta, non ardens, neque lucens. Iustorum autem mens, vt sit ardens, lucensque lucerna, à Domino illuminatur: quemadmodum de Ioanne dicitur, Ille erat lucerna ardens & lucens. ¶ Versu. 32. Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum. Dei confortatio iustum ad duo facit

Iosue. 10. Exo. 14. 2. Reg. 5. Ibidem. Ioan. 12. Ioan. 5.

valentem, in quibus est perfecta iustitia. Primum enim hoc agit, vt nulla tentatione à rectitudine & Dei charitate separetur. Deinde, vt ad quæcunque pro eius amore peragenda sit animo promptus, etiam si difficillima & humanitus videantur impossibilia, cuiusmodi est murum transgredi. Horum prius innuitur cum dicitur, In te eripiar à tentatione. Posterius verò, cum dicitur, In Deo meo transgrediar murum. Quid enim tam difficille vel impossibile humanitus quàm murum transgredi? ¶ Versu. 33. Deus meus impolluta via eius. Clarior foret oratio, si dixisset, Impolluta est via Dei mei: aut, Deus meus impollutam habet viam. Nunc verò dum primum Deus meus ponitur, ac sine rectore, hoc relicto adiicitur per relatiuũ, impolluta via eius, turbatior fit & inconsueta oratio: sed emphasis maior latet, & exprimitur hac in nouitate multa affectio, quemadmodum & alibi dicitur, Dominus ipse est Deus. ¶ Versu. 47. Eripies me de contradictionibus populi. Tres isti versus commodissime Christo possent applicari. Ipse enim de contradictione quam (Paulo teste) à peccatoribus aduersus semetipsum grauissimam sustinuit, patris potentia ereptus, constitutus est in caput gentium, regemque ac ducem populi, primogenitus factus in multis fratribus, iuxta illud, Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Populus quoque gentium qui prius fuerat idololatriæ deditus, quem prius Deus non agnouerat (quemadmodum neque cognitus fuerat ab eo) subiecit se seruituti eius, factusque est obediens ei, mox vt prædicationem Apostolicam, verbum Euangelii, doctrinam veritatis auribus audire cœpit. Filii autem alieni, Iudæi (qui ex electione paterna filii erant Dei, sed sua propria prauitate atque infidelitate facti à Deo alieni) ipsi mentiti sunt Christo Domino, negauerunt que eum, dicentes, se alium non habere regem, nisi Cæsarem: mentiti sunt verò Domino suo, illum abnegantes coram Pontio Pilato, suntque obdurati & obstinati in sua malitia, & deuiauerunt à semitis fidelium patrum suorum, Patriarcharum atque Prophetarum, & cæterorum iusto rum, qui aduentum Christi toto corde desiderabant, quem hi aduenientem mali filii contempserunt, atque etiam interemerunt. ¶ Versu vltimo, Magnificans salutes regis eius. Videtur esse incommodum orationis ex subita mutatione personæ. Priore siquidem versu dixerat secunda persona, Confitebor tibi, &c. nunc verò subito absque connexione debita, subdit, Magnificans salutes regis eius, & faciens misericordiam Christo suo, tertia persona: cum dicendum magis videretur ad hunc modum, Confitebor tibi in nationibus Domine, & nomini tuo Psalmum dicam. Tu enim es magnificans salutes regis tui, & faciens misericordiam Christo tuo Dauid, & semini eius vsque in seculum. Verum de huiusmodi difficultatibus quæ in scripturis ex personarum mutatione occurrunt, quisquis conqueritur, delicatis auribus esse se probat, minimeque in scripturis sanctis versatum, vtpote quem adhuc offendũt eiusmodi, quique nondum illis assueuit, quæ sunt scripturarũ vsui familiarissima, minimeque extranea.

Hebr. 12. Roma. 8. Psal. 2. Ioan. 19. Marc. 16 Actu. 13.

XVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

ERuctat Psalmista in hoc Psalmo, ex plenitudine cõtemplationis uenturorum mysteriorum nouæ legis, magna & mirabilia fidei nostræ sacramenta, incipiens à prædicatione Euangelij, quod per cælestes illos Apostolos nocte & die pergens atque proficiens omnibus populis est prædicatum, cuiuscũque linguæ uel idiomatis fuerint in omnibus finibus orbis terrarum. Atque hæc quidem primis quatuor uersibus. Dehinc, uersibus tribus sequentibus, Dei humanationem, atque à patris sinu ad terras filij Dei descẽsum, ac posteriorem ad eundem regressum, & sancti spiritus donationem prædicit. Post quæ à uersu octauo, de lege Euangelica (quam Christus aduentũ tradidit obseruandam, ad quam Apostoli prædicandam per orbem fuerant missi) prolixius loquitur, multipliciter eam commendans, usque ad uersum. 13. Vbi deinde, à delictis quotidianis, in quibus multipliciter etiam iustos contingit offendere, & ab occultis petit mũdari, & à peruersis atque alienis Deũ sibi parcere precatur: ita ut non dominentur eius, sicq; immaculatus perstare possit ante Deum, illiq; adiutori & redemptori suo grata semper laudis depromere cantica.

DECIMIOCTAVI PSALMI ELVCIDATIO.

D 1 *Cæli enarrant gloriam Dei:*

* *& opera manuũ eius annũciat firmamentũ.*

2 *Dies diei eructat uerbum, & nox nocti indicat scientiam.*

3 *Nõ sunt loquelæ neque sermones, quo-*

VBlimes ac cælestes viri, Apostoli sancti, (quos Deus sicuti cælos inhabitat, suaque luce dignanter perfundit, qui etiã in cæteros iferiores oẽs, super quos à Deo eõstituti sunt, mirabiliter & salubriter influũt) hi sunt, qui Dei magnificã gloriã enarrarunt, prædicarúntque populis per orbem vniuersum: * & opera Dei, quæ ipse in potẽtia, sapiẽtia, & bonitate sua mirabiliter est operatus, tã in rerũ omniũ potẽtissima creatiõe, quàm in humani generis dignãtissima redẽptione, annunciauit venerãdus ille senatus Apostolicus, qui est veluti firmamentũ, in quo lucent ipsi vt fulgidissimæ quædã stellæ, totũ mundum illuminantes. 2 Verbum autem prædicationis eorum, breuissimo temporis spatio percurrit & peruenit vbique, die vno diei alteri veritatis verbum eructante, celeriterque trãsmittente, & nocte vna alteri scientiã hanc verbi Dei, & Euãgelicæ legis cognitionẽ indicante: ita vt quasi de die in diem pergere videretur, celeriterque incrementa accipere quotidianis profectibus. 3 Vsqueadeò autem verbũ istud prædicationis eorum celerrime peruolauit omnia, vt non sint vlla loquelarum genera, neque idiomata vlla sermonum in quibus non auditæ sint

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum non audiantur uoces eorum.

4 In omnẽ terrã exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum.

Marc.16.

Ioan.1. *5 In ſole poſuit tabernaculum ſuum:*

Coloſſ.2. ** & ipſe tanquã ſpõſus procedens de thalamo ſuo.*

6 Exultauit ut gigas ad currendam uiam:

** à ſummo cælo egreſſio eius.*

Ioan.1.

Ioan. 16. *7 Et occurſus eius uſque ad ſummum eius:*

Pſal. 67.

Ephe. 4. ** nec eſt qui ſe abſcõdat à calore eius.*

aut fuerint voces prædicationis atque annunciationis eorum : itemque nulli fuerunt homines cuiuſcunque linguæ, cuiuſcunque idiomatis, cuiuſcunque loquelæ, ad quos non peruenerit illorum ſublimiſi prædicatorum inſtructio: quemadmodum non eſt vlla gens neque populus, ad quos nõ pertingat cælorum corporalium illuminatio, influxus, & multiplex operatio. 4 In omnes partes terræ peruenit vox Euangelicæ prædicationis ipſorum, & in omnes fines orbis terrarum peruenerunt ſermones eorũ, quibus magnalia Dei annũciauerũt: peruenit (dico) vox prædicationis eorum, in orientem, occidentem, & meridiem, & ſeptẽtrionem, vbique fructificans & creſcens, Domino (cuius gloriam prædicabant) iter ipſorum dirigente, & ſermonem ſequentibus ſignis confirmante. 5 Inter omnia autem magnalia Dei, quę cæli illi annunciarunt, hoc veluti caput eſt atque præcipuũ, quod Deus in ſole poſuit tabernaculum ſuũ: id eſt, manſionem atque habitationem ſuam poſuit in Chriſto homine, (qui ſic in medio totius Eccleſiæ cõſtitutus illuminat omnem hominẽ venientem in hunc mundum, quomodo ſol in medio firmamẽti, mundum totum illuminat) quando ipſi Diuinitati complacuit humanam ſibi in Chriſto vnire naturã, ita vt in homine Chriſto tota Diuinitatis plenitudo inhabitaret corporaliter. * & ipſe hic ſol, Dei filius, de ſecreto ſinus paterni, in quo erat ante ſæcula, proceſſit in publicum, aſſumpta carnis noſtræ ſubſtantia, inter homines viſibilis viſibiliter apparẽs: * Item & de ſecreto materni vteri, in quo per ſpiritus ſancti operationem conceptus latebat. Proceſſit (inquam) ad eum modum, quo ſponſus adornatus nuptialibus veſtibus, cum gaudio & feſtiuitate foras procedit de cubili ſuo. 6 Adueniens autẽ in mundum Dei filius, in gaudio magno & alacritate multa, hilariter ad noſtrã paruitatẽ deſcendit, viamque illam qua à cælorũ ſublimibus ad infima noſtra venit, alacriter valde cucurrit, ad modum fortis gigantis accurrentis ad pugnam & liberationem populi ſui. Sic enim Dei filius, gigas fortiſſimus, debellaturus hoſtem generis humani, non vtique vlla neceſſitate coactus, neque inuitus, ſed propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, libentiſſimo animo ad nos accurrit potius quàm acceſſit, imò adualauit potius quàm accurrit: * via autẽ quam percurrit ad nos veniẽs, maxima omnino & longiſſima erat. Siquidem egreſſus eius erat à ſublimitate cælorum, à patris ſinu, in quo quieſcebat ab initio. Exiit enim à patre, & venit in mundum. 7 Et poſt peractam pugnã, obtentúmque de hoſte triũphum, peractis omnibus ad quæ miſſus fuerat, iterum occurrit, eſtque regreſſus illuc vnde exierat. Mundũ enim relinquẽs, rediit ad ſinum & dexteram patris, vnde nobis aduenerat: * ipſe verò in altum aſcendẽs, dona dedit hominibus ſui ſpiritus, fecitque electos ſuos vniuerſos ſui caloris & ardoris (hoc eſt, ſpiritus ſui) participes: ita vt nemo ſit, quem non viſitatio donorum eius ſubinde tangat, qui non virtutem ſentiat illuminationis & ſpiritus eius, quantũuis etiam ſe abſcondere aut occultare videatur à cõſpectu Dei. Quemadmodum enim ſol materialis ad ſummũ cæli ſcandens, omnia ſui caloris virtute contingit, neque quicquã eſt quod nõ eius virtutẽ perſentiat, tametſi quædam amplius, alia minus: ita & ſol iſte, ſui caloris & luminis virtutẽ modo quodam diffundit in omnes, illuminãs omnem hominẽ venientem in hunc mundum. 8 Simul autẽ cum his Dei magnalibus annunciauerunt cęleſtes illi viri per orbem terrarũ, legẽ illam præclarã Euangelicã quam ſuis obſeruãdã Chriſtus Dominus tradidit, docerique gentes præcipit. Quæ ſane lex immaculata eſt, tã in ſemetipſa (vtpote nihil habens maculæ, nihil iniquum, neque vanum præcipiens aut prohibens) quàm in ſuis obſeruatoribus, quos ſanctos & immaculatos coram Deo conſtituit: * eſtque cõuertens hominũ animas à vanitate errorũ & peccatorũ, ad veritatem vitæ ac fidei. Qui enim illi intẽderit, facile relictis vitiis, veritati atque virtuti ſeſe accõmodabit: * lex illa (quę & teſtimoniũ Domini dicitur, quòd in ea teſtificetur mõſtretque Deus, quid agendũ quídve omittendũ) fidelis eſt, diſpoſita in iudicio & æquitate, firma, ſtabilis, ſuis obſeruatoribus precioſa reddẽs præmia: * præſtatque verã ac cæleſtem ſapientiã humilibus, diligenter aſſidueque meditãtibus in eo: quorũ mentem Deus ſua gratia dignanter illuminat, vt ipſius legem valeant ſecundum veritatem intelligere. 9 Præcepta Dei (quibus iuſtificantur homines) recta, æqua, & iuſta ſunt, lętificãtque corda illorũ qui obſeruant ea. Siquidem mens ex teſtimonio bonæ cõſcientiæ & obſer-

** ipſe veluti ſponſus procedens de thalamo ſuo.*

** à ſummo cælo egreſſio eius.*

** nec eſt qui ſe abſcõdat à calore eius.*

** conuertens animas:*

Pſal. 110. ** teſtimonium domini fidele, * ſapientiam præſtans paruulis.*

9 Iuſtitiæ domini rectæ, lætificãtes corda.

Prou.15.

A ** præceptum domini lucidum, illuminans oculos.*

10 Timor domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi.

** iudicia domini uera, iuſtificata ĩ ſemetipſa*

B *11 Deſiderabilia ſuper aurũ & lapidẽ pretioſum multũ: * & dulciora ſuper mel & fauũ*

12 Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea:

C ** in cuſtodiendis illis retributio multa.*

13 Delicta quis intelligit:

** ab occultis meis mũda me,*

** & ab alienis parce*

D *ſeruo tuo.*

14 Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero:

** & emundabor à delicto maximo.*

15 Et erunt ut complaceãt eloquia oris mei,

** & meditatio cordis*

uatione fideli præceptorũ Dei ſecura, quaſi iuge conuiuũ eſt: * lex Domini nequaquã obſcura eſt, nequaquam intricata aut implicita difficultatibus, cuiuſmodi ſunt pleręque hominũ leges, ſed lucida eſt, clara eſt, imò veluti lux quędã eſt illuminans oculos, & mentes intendentiũ illi, vt viã vitę videre poſſint, qua ambulare debeant, quidque vel agere, vel omittere oporteat. 10 Timor domini ac filialis reuerentia (qua nos docet lex Euangelica erga Deum vera affici charitate) ſanctus ac mundus eſt, per quẽ ſanctificatur homo, & declinat à malo, perduraturus in ſempiternum, & neque in patria fœliciratis abiiciendus. Permanebit enim in æternum ſanctorum erga Deum filialis reuerentia: * præcepta domini quæ in iudicio diſpoſita ſunt nobis, & ſecundum quę iudicaturus eſt Deus obſeruantes ſiue tranſgredientes ea, ſunt in ſumma veritate & æquitate diſpoſita, iuſtitiam & æquitatem habentia ex ſemetipſis, & in ſemetipſis, à Deo: videlicet quia domini illius ſunt, & ab illo data, qui poteſtatem habet plenam præcipiẽdi nobis quicquid voluerit. Quicquid enim ille præcipit, hoc ipſo quod ab illo præcipitur, iuſtum eſt vt obſeruetur à nobis, quicquid tandem illud fuerit. 11 Sunt autem hæc domini præcepta, bonis amabilia valde & concupiſcibilia: eſtque eorum intelligentia & obſeruatio ſumme optanda, concupiſcenda, atque deſideranda amplius, quàm poſſeſsio auri vel argenti, vel lapidis quantumlibet pretioſi: * maioremque præſtant ſuauitatem atque internam dulcedinem obſeruatoribus ſuis, quàm præſtare poſsint ea quæ reputantur corporali guſtui ſuauiſsima, veluti mel & fauus mellis. Nam hæc tã tum fortunę aut corporis bona ſunt, poſſuntque vel oculos vel palatum oblectare paululum, quæ oblectatio & modica valde eſt, & non diu durat: ſed lex autem domini, meditantibus in ea dulcedinem maximam inſpiritu donat, & obſeruantibus ex bonæ conſcientiæ teſtimonio integrã ſuauitatem atque oblectationem perfectam, quæ & his vere maior eſt illa quam mundus donat, & in æternum non deficiet. 12 Et quidem ſerui tui fideles, qui tibi placere quærunt, ipſi intenti ſunt ad obſeruationem illorum præceptorum tuorũ, ſolliciti ea cuſtodire, operęque adimplere: * & nõ eſt ſine fructu labor eorum, ſed in illorum obſeruatione bonam atque copioſam percipiunt remunerationem, dum & nunc in hoc tempore per obſeruationem gaudium acquirunt in conſcientia, ex bono teſtimonio, & in futuro beatam ſuſcipient æternæ fœlicitatis retributionem. 13 Veruntamen quia fragiles admodum ſumus ex nobis ipſis, & carnis ſenſu proni ad illicita, fit, vt frequenter etiam qui tibi bona voluntate ſeruire cupiunt, in multis offendant quotidie, & leuibus offenſionibus multipliciter delinquant, ita vt vix quiſquam ſufficiat ea omnia deprehendere, in quibus offendit: cum occultiſsime nõnunquam ſubrepant, etiam cum minime ipſe qui operatur animaduertit: * contra quas quotidianas offenſiones, tuam Deus piiſsime clementiam ſedulò deprecor, vt ab occultis iſtis peccatis meis (quæ ſiue per ignorantiam, ſiue per ſurreptionem commiſi, quæ mihi præ multitudine omnia non ſatis ſunt cognita) meam animam emundes, per indulgentiam & benignam illorum remiſsionem: * & ab iis qui à te ſunt alieni, à malis atque peruerſis (qui tui ſerui non ſunt, ſed potius tuæ voluntatis contradictores) parce mihi domine, & eſto mihi liberator: vt non illorum prauis aliquando ſuggeſtionibus ſeducar in malum: * Ab iis etiam quæ impii dæmones, vel carnis corruptio, aut mundi peruerſitas (quæ tria ſemper hoſtes tui ſunt, & à te alieni) mihi ingerunt, parce mihi, & hos motus prauos peccatorum, quos obtrudunt mihi etiam nolẽti, & ſecundum ſpiritum reluctanti, ne imputaueris mihi, nec conſentire me patiaris violentiæ illorum. 14 Quantumuis enim fuerint mihi moleſti, quantumuis me grauiter vrgeant & angant ſuis tentationibus: confido tamen, donec illi mihi non dominentur, donec eis ſecundùm ſpiritum non conſentiam in malitiis, me fore immaculatum ante conſpectum tuum, ſanctumque ac mundum reputandum ante oculos maieſtatis tuæ: * & mundus ſeruabor à peccato pleno atque perfecto, quod non ſit mihi per conſenſum voluntatis in oblatam propoſitamque iniquitatem. 15 Neque vlla ex parte illorum malitia (quandiu voluntate non cõſenſero) me tibi reddere poterit odioſum aut male gratum, ſed erunt (nihil illis obſtantibus) verba laudis & gratiarum actionis, quibus te laudauero per os meum, accepta tibi & beneplacita, cum nemo tibi fiat acceptus aliter quàm propriæ voluntatis cõſenſu: * & me-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mei in conſpectu tuo ſemper.

16 *Domine adiutor meus & redemptor meus.*

ditatio cordis mei in lege tua & beneficiis erit grata ſemper & placita ante conſpectum præſentiæ tuæ. 16 Tu enim es ô domine, auxiliator meus atque redemptor, cuius auxilio confido in præceptis legis tuæ perſeueraturum me ſemper, neque vllis vnquam alienorum ſuaſionibus aut impulſibus ceſſurum, ac tandem ab omnibus periculis liberatum ſaluum futurum in vitam æternam, quam promiſsione veridica pollicitus es vniuerſis tibi ſeruitute fideli famulantibus, in præmium retributionis æternæ. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM DECIMVMOCTAVVM.

VErſu primo, Cæli enarrant gloriam Dei. Per cælos, intelliguntur ſancti Apoſtoli. Habent enim magnam cum cælis ſimilitudinem. Cæli enim à Deo lumen ſuſcipiunt, & miram influendi agendique virtutem, vt ea in ſubiecta corpora effundant, terram vniuerſam circumambulant, Deique iuſſu circumeunt ad viuificandum eam. Neque eſt vlla terræ plaga, quam cæli non perluſtrent ac viſitent. Continent item quicquid in rerum natura exiſtit, & extra ipſos eſt nihil. Quæ omnia ſanctis Apoſtolis applicare, attendenti Elucidationis verba eſt facillimum. Eadem quoque ratione firmamento aſsimilantur: quanquam ad hoc poſsit etiam alia adiici ratio, quoniam videlicet ſicut firmamentum diuidit aquas ab aquis, aquas cæleſtes ab aquis quæ ſuper terram ſunt: ita venerandus ille Apoſtolorum ſenatus, aquas ab aquis, populos infideles diuidit atque diſtinguit à fidelibus, aquas cæleſtes ab aquis terræ. Aquæ enim multæ, populi multi. Poſſet nihilominus per firmamentum commode admodum intelligi vniuerſa fidelium Eccleſia, accipiendo firmamentum corporale (ad quod fit comparatio) non tantum pro ſphæra vnica, quam ponunt octauam in ordine cælorum: ſed pro tota illa machina cælorum, in quibus ſunt ſtellæ ſiue erraticæ ſiue fixæ. id eſt, pro omnibus ſimul orbibus, tam planetarum quàm cæterarum ſtellarum fixarum. Tota enim Eccleſia in laude & gratiarum actione opera Dei annuntiat, & cum fauore prædicat. ¶ Verſu ſecundo, Dies diei eructat verbum. Præter interpretationem in Elucidatione poſitam, poſſet verſus hic aliter intelligi, per diem, accipiendo fidelem legis Euangelicæ: per noctem verò, Iudæum aut etiam philoſophum, ad hunc ſenſum, Dies diebus verbum Euangelicæ prædicationis eructant, fideles à Deo quaſi dies illuminati, de plenitudine interioris vnctionis doctrinæque ſanctæ fidei, qua pleni ſunt, copioſe effundunt in alios fideles, ſicque fideles alii alios trahunt, quemadmodum dies diem quaſi poſt ſe trahit, & dies diei lumen velut tranſmittit: quemadmodum & nox nocti, id eſt, Iudæus (cuius cognitio legalis veluti noctis eſt lumen, comparatione ad cognitionem legis Euangelicæ, quę eſt quaſi lux diei) Iudæo legis indicat ſcientiam: quemadmodum item & philoſophus philoſophum docet rerum humanarum cognitionem, quæ veluti noctis tenebræ ſunt, comparatione ad lumen doctrinæ Euangelicæ, imò etiam comparatione ad ſcientiam legis. ¶ Verſu tertio, Non ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum. Sermo iſte multam habet difficultatem, eo quòd in eodem caſu duplex ponitur relatio, dicendo quorum & eorum: deinde etiam, quòd primi relatiui fiat enunciatio per genitiuum, quæ videretur rectius per caſum datiuum fieri debere, pro quorum, dicendo quibus. Non eſt tamen minor in Græco ſermone incommoditas aut difficultas, quàm ſit in Latino: vt ne quis Latino interpreti id putet imputandum. Sciendum autem eſt huius verſiculi duplicem dari poſſe intelligentiam. Prior hæc eſt, Non ſunt vllæ linguæ, neque vlla ſermonum genera, quibus non ſint auditæ voces Apoſtolorum prædicantium. hoc eſt, prædicaſſe illos in omnibus generibus linguarum, ita vt nulla ſit lingua, nullum idioma, quo non ipſi prædicauerint, & in quo non fuerit audita vox prædicationis eorum. Quæ intelligentia de dono linguarum loquitur: quod certiſsimum eſt Apoſtolos ita accepiſſe, vt quocunque peruenirent prædicandi Euangelii gratia, eiuſmodi illic ſermonis idiomate vterentur, quo ab illius loci incolis potuiſſent intelligi. Conſonatque hæc intelligentia illi quod in primo capitulo Actuum Apoſtolicorum diuerſarum linguarum homines dicebant, Audiuimus illos noſtris linguis loquentes magnalia Dei: audiuimus vnuſquiſque linguam in qua nati ſumus. Poſterior intelligentia eſt, ſecundum quam per loquelas & ſermones accipiuntur homines ipſi cuiuſcunque loquelæ ſiue idiomatis, quemadmodum & in aliis ſcripturæ locis non ſemel linguæ vel loquelæ ſolent accipi. Veluti cum dicitur, Ex omnibus gentibus, tribubus, & linguis. Et alibi, Tribus & linguæ ſeruient ei. ¶ Verſu quinto, In ſole poſuit tabernaculum ſuum. Quemadmodum per cælos Apoſtoli, ita per ſolem ſignatur Chriſtus dominus. Sol enim in medio cælorum quaſi rex & princeps locum habet illuminans mirabiliter omnia, & ſuum lumen per firmamentum longe lateque diffundens, ſuo reſpectu omnia viuificans, abſentia autem cuncta mortificans. Fulgerque gloria & ſplendore præ omnibus aſtris, & immenſum ſuperat claritatem cælorum. Oriens mane in magnifica gloria & fulgore permaximo ad veſperam occidit, cum in meridie in ſummo cæli eſt. hoc eſt, in eleuatione maxima, deſcendit quantocyus appropinquante veſpera, & ſe penitus per noctis tempus abſcondit: rurſumque mane in gloria magna, cum gaudio eorum qui in terra ſunt, reuertitur. Inſuper in medio firmamenti poſitus, ab illo vehitur, & veluti circunfertur per orbem vniuerſum. Hæc autem omnia non ita difficile fuerit Chriſto Dei patris filio applicare. Ipſe enim in medio Apoſtolorum, atque adeò in medio totius ſuæ Eccleſiæ, erat quaſi præceptor & doctor, ſuæ doctrinæ claritate eos illuminans, vt ipſi deinde mundo vniuerſo ſufficienter illuminando. Ipſe in medio eſt totius Eccleſiæ, omnem hominem venientem in hunc mundum illuminans, lucens in cordibus fidelium, ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei, vt ait Apoſtolus. Ipſe eſt veritas & vita,

Apoc. 17.

Apoc. 7. Dani. 6.

in quo omnia erant vita ab initio, & in quo viuimus, mouemur, & ſumus. Adueniente quoque mundi veſpera, temporis plenitudine appropinquante, deſcendit Dei filius de ſummo cælorum, de ſinu patris in vterum matris: illicque ſeſe (ſub humana natura diuinam occultando) abſcondit. Poſt paſsionem verò, veluti noctis peracto tempore à mortuis reſurgens, reuerſus eſt in magnificentia glorificationis ſuæ, ad ſummum cælorum vnde fuerat egreſſus. Inſuper ab Apoſtolis circũuectus eſt per orbem terrarum, & veluti per eius circuitum illorum prædicatione deportatus, dum eius gloriam vbique terrarum longe lateque prædicauerunt. Aduertendum præterea, quòd dicitur ipſa Diuinitas in hoc ſole poſuiſſe tabernaculum ſuum. Eſt autem tabernaculum peregrinantium aut ad pugnam pergentium. Venturus ergo ad pugnam Deus contra inimicũ generis humani, & quaſi colonus atque peregrinus futurus in terra, tabernaculum aſſumpſit carnis noſtræ, in quo peregrinus & pugnator inhabitauit: quod tamen (pugna peracta) non eſt dedignatus, neque à ſe abiecit, ſed dignanter glorificatum euexit ſecum in patriam ſuam. Poſſet etiam per ſolem virgo Maria intelligi, quæ propter præclarum fidei lumen, propter eximium charitatis feruorem, propter præclaram omnimodam ſanctitatem, recte ſolis nomine poteſt deſignari. In hoc autem ſole poſuit Deus tabernaculum, quando in ea humanam aſſumpſit naturam. ¶ Verſu eodem, Proceſsio iſta qua tanquam ſponſus proceſsit Chriſtus de thalamo, duplex inuenitur. Prior quidem, à patris ſinu in vterum matris, ac deinde à matris vtero in mundum. Et paternus ergo ſinus, & virginis vterus, Chriſti thalamus fuerunt. Clarius tamen proceſsio illa intelligitur, qua de patris ſinu per vterum virgineum proceſsit in publicum mũdi, inter homines homo apparens. Recte autem hoc loco, ſponſi & nuptiarum adhibetur comparatio. Siquidem in Chriſti incarnatione deſponſatio duplex, & duplices erant nuptiæ. Primum enim, admirabiles nuptiæ celebratæ ſunt in virgineo vtero inter naturam diuinam & humanam: quando in vnum ſuppoſitum, ſpiritu ſancto operante, Diuinitas atque humanitas pariter ſunt vnitæ. Deinde cum his nuptiis & alteræ fiebant, Chriſti videlicet hominis cũ Eccleſia ſancta. Hanc enim in vtero virginis homo factus, primum veluti duxit in ſponſam, eámque ſibi cohabitare fecit: quod matrimonium tunc conſummatum fuit, quando cum illa ſua deſponſata vxore in crucis lecto dormiuit: hoc eſt, quando in illa eadem quam in natiuitate aſſumpſerat natura, in cruce pro humano genere mori eſt dignatus. Sponſis quoque mos eſt veſtibus nouis & decentibus indui. ſic & Chriſtus habitum nouitatis aſſumpſit, habitu factus vt homo, in quo ſibi Eccleſiam copulauit. ¶ Verſu ſeptimo, Nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius. Per hunc calorem poſſet, præter ſpiritum ſanctum (de quo in Elucidatione dictum eſt) etiam aliud accipi, ſatis propoſito cõueniens: nempe poteſtas Chriſti iudiciaria, quam à patre morte deuicta accepit, conſtitutus iudex viuorum atque mortuorum, quemadmodum omnis clamat ſcriptura. Aſſumptus ſiquidem in cælum ad patris dexteram, de cætero expectat, vt veniat iudicare viuos & mortuos: contra ipſos verò & infideles ſpecialiter, in furore & feruore iracundiæ ſuæ, quam nemo poterit effugere, à qua ira nemo ſe poterit occultare. ¶ Quamuis autẽ præſentem Pſalmum hucuſque in Elucidatione atque annotationibus expoſuerimus ſecundum myſticam intelligentiam, per cælos intelligentes Apoſtolos, per firmamentum Apoſtolicũ ſenatum, per quos in vniuerſum orbem diffuſa eſt prædicatio veritatis Euangelicæ, atque ita in ſequentibus (ſecundum quem ſenſum manifeſte docet Apoſtolus Paulus debere nos hunc præſentem Pſalmum intelligere, cũ in Epiſtola ad Romanos, ad aſtruendam Apoſtolicæ prædicationis generalitatem, quartũ ipſius verſum allegat) poſſent tamen nõ inconuenienter hęc omnia de cęlo, firmamẽto, ſole & proceſsione atque curſu ipſius ad literam intelligi & exponi: idque pulchre admodũ, & iucunda ſententia. Cęli enim in amplitudine ſua, verbo ſolo creati, in omni ſuo ornatu manifeſte proclamant, & palàm annuntiant gloriam potentiſsimi Dei: qui (vt in alio Pſalmo ſcribitur) verbo ſuo illos firmauit, & ſpiritu oris ſui perfecit omnẽ virtutem illorum. Firmamentum quoque prædicat mirabilia opera Dei, quod tanta magnitudine & inæſtimabili ſtellarum multitudine mirifice eſt decoratum. Die ac nocte non ceſſant hæ creaturæ laudare dominum, & velut de die in diem laudem effundunt: neque finis eſt laudationis & annuntiationis huius, ita vt quo diutius quis in illis contempletur, eo amplius gloriã Dei perſpiciat. Inuiſibilia enim Dei, per ea quæ facta ſunt, intellecta, conſpiciuntur. Non ſunt vllæ linguæ, neque populi, quibus non prædicet cælorum magnificentia Dei omnipotentiam: & quaſi vocem ſuam & prædicationem effundit ſuper omnes gentes, ſicque modo quodam in omnem terram, & in fines orbis terræ exiuit ſonus iſte annunciationis & prædicationis eorum. Sol quoque iſte corporalis in medio cælorum, quaſi in tabernaculo ſuo inhabitat: & ipſe tanquam ſponſus procedit formoſus in ſtola ſua, quando de occaſu reuertitur, mũdo oriens, & illucęſcens in magnifico ſplendore. Currit quoque fortiſsime vt gigas, & motu velociſsimo intra naturalis diei ſpatium rapitur per medium cæli, vt completum efficiat curſum ſuum, totum cæli ambitum intra breuiſsimum hoc temporis ſpatium perambulans ſiue potius percurrens. Dum in ſummo cæli eſt, deſcendit in occaſum: & iterum ab occaſu reuertitur ſecundum viciſsitudinem ad cæli medium atque ſupremum, & pertingit calor eius ſuper vniuerſam creaturam. Quæ omnia ſic breuiter indicata, ſiquis latius explicet, aut profundius contempletur, videbit quàm non male poſsint hæc omnia etiam ſecundum literam intelligi & exponi de cælis & ſole corporalibus: id quod & in annotationibus ex Hebræo aliquanto fiet clarius, quantum ad verſus aliquot magis principales. In his tamen annotationibus noluimus, propter vitandam confuſionem, niſi myſticam interpretationem proſequi, quæ ex intentione Apoſtoli eſt, & orthodoxorum patrum expoſitionibus magis conformis. ¶ Verſu octauo, Lex domini immaculata. Nota, quemadmodum præcepta domini multiplici hîc appellatione nominantur: videlicet lex, teſtimonium iuſtitiæ, præcepta atque iudicia. Quorum nominum omnium atque etiã plurium rationes latius explicatæ inueniri poſſunt Pſal. 118. vbi harum appellationum eſt frequentiſsimus vſus. ¶ Verſu decimotertio, Ab alienis parce ſeruo tuo. Incertum eſt, an alienis maſculini generis

Ioan. 1. 2. Cor. 4. Ioan. 14. Acto. 17. Ioan. 1.

Hiere. 14

Philip. 2.

Acto. 10.

Rom. 10.

Pſal. 32.

Roma. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit,vt intelligatur ab iis qui à te alieni sunt:an generis neutri, vt accipiatur ꝓ malis vel peccatis alienis. H
hoc est ,pro iis quæ aliunde obueniunt, quemadmodum sunt cogitationes & affectiones malæ atque inordinatæ,quæ vel ex diaboli fraudulentia,vel ex carnis malitia sese ingerunt homini præter voluntatis consensum.Motus enim inordinati(siue iræ,siue gulæ,siue alterius peccati) quanuis ex suo genere mali sunt,non sunt tamen nostra mala,vel nostra vitia,nisi ex voluntate nostra procedant, vel per voluntatem propriam ea acceptemus, oblatis consentiendo, aut in ipsis delectationem constituendo.
Psal.136. Alioqui,si non consentimus,si mox,vt senserimus,ad petram allidimus,reclamamus,repugnamus,contraluctamur,non consensum præbemus,non delectatione immoramur:aliena sunt,non nostra, dæmonis enim sunt,malæ carnis:nostra verò non sunt,quæ quantum possumus,tota virtute abiicimus. Nullum enim vitium meum est,nisi quod voluntas mea facit esse meum.His autem alienis delictis frequenter virum etiam iustum contingit obrui,à quibus sibi postulat Deum parcere, vt scilicet non imputentur sibi ad punitionem, quibus pro sua fragilitate obluctatur:aut vt non sinantur aliquando ita excrescere,vt dominationem acquirant,& in consensum nimia pugna deuictum tandem pertrahant. Neutrum autem genus valet vel ex Græco vel ex Hebræo discerni. Vtrobique enim similis quæ in Latino est ambiguitas.Vnde ex Hebræo quidam vertunt, A superbis libera me: quod pro genere masculino videtur facere:alii,à superbiis vel temeritatibus, quod pro genere neutro. ¶Versu decimoquarto, F
Si mei non fuerint dominati. Idem in hoc versu vsuuenit, quod in præcedenti ostendimus: videlicet quòd incertum est,an genere masculino debeat legi,dominati sunt,vt referatur ad ipsos alienos: an genere neutro,dominata sunt,vt referatur ad ipsa aliena vitia & peccata.In Græco enim,verbum est: vnde fit,vt hinc decerni non possit de genere.Vtraque autem lectio bonum sensum habet.Secundum genus masculinum sensus est, manere hominem immaculatum & mundum à delicto magno & mortali, quo inter Deum & animã fiat diuisio, donec impii mala suggerentes non dominétur illi cui mala suggerunt.Non enim coinquinatur homo per tentantium malas suggestiones, nisi per consensum tentantibus se subiiciat,aut ab eis deuinci se patiatur,illosque dominari ac prævalere sibi.Si verò genere neutro legamus,& sic clara est sententia.Non enim maculat hominem, quod malis motibus & vitiosis cogitationibus atque affectionibus obruitur, modo non patiatur suo consensu illis venire intra se dominium.Quanquam autem vulgatiores codices Latini pene omnes habeant genere masculino, Si mei nõ fuerint dominati:apud beatum tamen Augustinum inuenimus genere neutro,Si mei non fuerint dominata:qui etiam exponit vitia & peccata.

XIX. PSALMI ARGVMENTVM.

G
Psalmum istum plerique fidelium doctorum ad Christum referũt,ut sit oratio populi fidelis,Christo domino prospera omnia precantis.Quorum pietati nullo modo obsistimus.Nobis tamen in Elucidatione placet magis ad regem temporalem,aut præsidentem temporaliter accommodari.Videtur enim oratio esse à Dauid composita,& sacerdotibus tradita,tanquam forma orationis simulatq; benedictionis pro salute,& prosperitate victoriæ cõtra inimicos ipsius:qua uterẽtur ad cantandum & supplicandum Deo pro
1. Tim.2. *regis salute,potissimum eo tempore quo contra hostes esset profecturus.Et quoniam beatus Paulus docet,Timotheo scribẽs,primum omnium fieri obsecrationes,orationes,postulationes,gratiarum actiones,pro omnibus hominibus,peculiariter autem pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt constituti,ut quietã & trãquillam uitam agant subditi,si illi accipiant misericordiam:cumque uix alius in uniuerso Psalmorum libro occurrat,qui tam commode & aperte per omnia ad hoc propositum quadret,uisum fuit nobis expediens,hunc Psalmum ita elucidando aptare,ut apta forma esse posit orandi pro rege,aut etiam alio quolibet,siue in tẽporalibus,siue in spiritualibus præsidente,ut ipsum proferant siue sacerdotes,siue alij ei subiecti, pro salute regis:potissimum, cum huius Psalmi nullus penè sit usus,si Christo applicetur. Nihil enim opus est nunc postulare patrem,ut filium suum exaudiat,ut illius holocaustum acceptet,ut illum saluet ab inimicis. Iam enim ista peracta sunt.Secundum nostram autem quam proposuimus intelligentiam, totus Psalmus recte cohæret, H*
Luc.19. *neque opus ullo argumenti contextu,cum seipsam monstret connexio. Veruntamen & spiritualiter accommodari poterit hic Psalmus cuilibet fideli,pro quo uolumus deprecationem facere, ut de hostibus spiritualibus obtineat pugnando victoriam.Et poterit Psalmus iste pro quolibet proferri,cupiente regnum Dei(quod intra se est)custodire ab inimicis, populumq; subiectum(id est,uires omnes,actiones,cogitationes atque affectiones)sub imperio iusto,tanquam rex bonus,continere.Hoc enim pacto,unusquisque fidelis qui cũ uitijs & concupiscentijs pugnat,cumq; dæmonibus & mundo,rex nominatur.Et quatenus rex est,uel esse cupit,eatenus pro eo Psalmus iste contra inimicos dirigi potest.Neque difficile est habenti uel paululum spiritualis luminis,ea quæ de temporali rege dicuntur,ad huiusmodi spiritualiter regem transferre.Nunc tamen attendamus,quemadmodum pro regibus ac præsidentibus orare debeamus: attendentes quoque,affectum cordis & desiderium orationi conformemus.*

XIX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Exaudiat te dominus in die tribulationis: * protegat te no-*

EXaudiat te dominus in tempore tribulationis,cum insurrexerint aduersum te inimici tui, ad persequendum animam tuam,cum clamaueris ad ipsum de tribulatione tua: * protegat te atque defendat dominus Deus patrum nostrorum, Abraham, Isaac, & Iacob, ad inuocationem nominis sui sancti.

A *men Dei Iacob.*
*2 Mittat tibi auxiliũ de sancto: * & de Sion tueatur te.*
3 Memor sit omnis sacrificij tui:
** & holocaustum tuum pinguefiat.*
4 Tribuat tibi secundum cor tuum:
B ** & omne consilium tuum confirmet.*
*5 Lætabimur in salutari tuo: * in nomine Dei nostri magnificabimur.*
6 Impleat dominus omnes petitiones tuas:
** nunc cognoui, quoniam saluum fecit do-*
C *minus Christũ suum.*
7 Exaudiet illum de cælo sancto suo:
** in potentatibus salus dexteræ eius.*
8 Hi in curribus, & hi in equis:
** nos autẽ in nomine domini Dei nostri inuocabimus.*
D *9 Ipsi obligati sunt, & ceciderũt: * nos autem surreximus, & erecti sumus.*
10 Domine saluũ fac regem: & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.*

2 Mittat tibi desuper de cælo sancto suo adiutorium, præbeatque tibi auxilium supernum de sublimi sanctuario suo:* & de superna illa cælesti arce Sion,tibi adueniens in auxilium,tueatur te ab omni nocumento hostium tuorum. 3 Aspiciat Dominus ad omne sacrificium tuum, quod ei animo liberali & corde deuoto frequentissime obtulisti, aut etiam offers,aut in futuro proponis offerre: * & holocaustũ tuum in cõspectu eius pinguescat, & quasi pinguissimum fiat acceptum in oculis eius, in modũ adipis pinguissimi,tam illud quod obtulisti, quàm quod offers etiam nunc,aut in posterum offerre decreueris. 4 Tribuat tibi dominus omnia iuxta desiderium & votum cordis tui,quæcunque salutaria postulas siue desideras:* & omne tuum consilium,omne propositum cordis tui,quodcunque cogitaueris in corde tuo,ac gloriam Dei atque propriam tuam subiectorũmque tuorum salutem, dominus ipse confirmet,& in effectum perducat. 5 Lętabimur nos(qui ex Dei ordinatione sub alis tuis protegimur)in salute & saluatione tibi à Deo concessa contra inimicos tuos,ac deinde etiam in saluatione quam nos per te & ex te consequemur:quemadmodum lætari soient subditi in saluatione & victoria regis,& ipsi nimirum hac via protecti ab inimicis suis: * & in nomine Dei nostri, quem speramus tibi protectorem atque defensorem fore,nos magnificabimur atque exaltabimur super inimicos nostros,liberati de manibus eorum, imò de eis obtenta victoria, & reportato triumpho. 6 Adimpleat dominus,& ad effectum plenum perducat omnes petitiones & omnia desideria cordis tui, quæcunque secũdum Deum salutaria concupiscis tibi donando:* nunc fisi in Dei misericordia,& spei certitudine confirmati,quasi rem indubitatam firmiter tenemus,ac si res iam perfecta foret:plenèque confidimus,quòd saluum faciet dominus te regem nostrum Christum suum, quem super nos vnxit,præposuitque regem populo suo. 7 Exaudiet te dominus de cælo quod sanctificauit sibi in aulam & sedẽ regni tui,vbi nihil omnino pollutum est,nihil coinquinatum,sed sunt omnia diuinæ consona voluntati:* salus autem dexteræ eius,victoria atque saluatio,quã faciet per dexteram suam,ipsa erit in fortitudinibus supernis Diuinæ potentiæ, inque virtute superna,qua Deus tibi velut in multis potentibus exercitibus assistet. 8 Sperent alii & confidant in apparatu bellico, in fortitudine prudentiaque humana,in curruum multitudine,& equorum fortitudine ac numero:* nos autem spem habebimus non in huiusmodi,neque in equis nostris,neque in curribus nostris,aut in vlla nostra fortitudine siue prudentia,aut cuiuscunque etiam auxilio:sed in Deo omnipotente,cuius nomen inuocabimus,quotiescunque graue aliquid nobis iminebit,* & cuius nomen etiam inter præliandum conclamabimus,ab illo postulaturi salutem atque victoriam,qui eam habet in manu sua. 9 Ipsi quidẽ fidentes in humanis viribus,atque in semetipsis spem habentes,cõprehendentur,constringentur,concludentur,& quasi obuincientur,& cadent prostrati in prælio, non potentes suo tanto apparatu obtinere quam sperabant victoriam: * nos autẽ in domino spem habẽtes,fortissimo propugnatore nostro, non prosternemur,neque succumbemus,sed per victricem Dei nostri manum exaltabimur, & resurgemus ab humilitate nostra, sub qua presi aliquando iacebamus sub inimicis nostris,& etiam ab illa,ad quam nos prosternere sperabant aduersarii nostri impetu virtutis suæ. 10 ô Domine,te precatur supplex populus tuus,vt regem quem vnxisti super nos,quem propugnatorem & saluatorem dedisti nobis, saluũ semper ab omni aduersitate custodias, & item omnes qui in sublimitate super populum tuum sunt constituti, vt tranquillam & quietam vitam agat populus tuus in omni pietate: * & exaudi nos Domine,salutaria ista bona à te humiliter deposcentes, in quocunque die te ad protectionẽ ex corde inuocauerimus: vt ita tuæ exauditionis benignitate,& qui præsident,& qui subiiciũtur omnes seruitui tui,pariter in salutem tuam perducamur æternam, sine fine tecum illic pariter regnaturi ante conspectum tuum in secula seculorum. Amẽ. I. Tim. 2.

VIGESIMI PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste conuenienter accipi posset ut forma gratiarum actionis pro regis victoria, quemadmodum mox præcedentem diximus esse formam orandi pro regis salute.Et ad eum sensum facile est totum Psalmum exponere,si tantum ea quæ Christo absque mensura tribuimus,& secundum æternitatem,regi tem

Universidad de Deusto
Biblioteca

poralem gloriã iuxta congruitatẽ adaptemus. Possunt item quæ in hoc Psalmo dicuntur pro sanctorum glori E
osa victoria, & salute post pugnam secura, Deo decantari. Hi enim omnes reges sunt regnaturi cum Christo
Apo. 22. imperatore suo, qui illis dedit esse reges in secula seculorum. Et his facile est applicare Psalmum, tantum ea
quæ Christo attribuũtur secundum plenitudinem ut primogenito, his ad mensuram (quasi adoptione regibus
factis) applicando. Verum quia huius Psalmi omnia peculiariter, & eximio modo ad Christum pertinere co-
gnoscuntur, uisum fuit nobis, hunc Psalmum regi Messiæ, Christo domino peculiariter aptare: sicq; totã Elu
cidationis seriem texere, ut gratiarum actio sit patri decantanda pro filij sui domini nostri magnifica exal-
tatione & inæstimabili gloria, ad quam illum post passionis uilitatem sublimauit. Et quidem usque ad Psal-
mi penè dimidium, hoc est, usque ad uersum octauum, gloria exaltati Messiæ exprimitur: pòst uerò, omnium
aduersariorum ueritatis, qui Messiam hunc respuerunt, & in eo patrem Deum contempserunt, pœna atque
uindicta terribilis describitur. Nouissimus autem uersus in laudis proposito canticum terminat.

VIGESIMI PSALMI ELVCIDATIO.

Omine Deus, omnipotens pater, in virtute potentiæ tuæ lætabitur Christus rex noster, cum per eam hostes suos deuice-
d rit, optatúmque de hoste (ad quem debellandum venerat) tri F
umphum reportauerit: * & de salute atque saluatione, quam
tu illi in tua virtute facere dedisti pro populo suo, gaudio p-
maximo gaudebit. Cum enim nihil ipse tam optauerit, quam salutẽ ac
redemptionem populi sui, constat gaudium illi fore perfectum, tunc, cũ
morte deuicta, & hoste humani generis debellato, perfectã populo suo
redemptionem fuerit operatus. 2 Desiderũ cordis & votum pii affe-
ctus ipsius adimplesti ei, & desideratam populi sui salutem contulisti ei:
* neque denegasti ei petitionẽ voluntatis suæ, qua te orauit per os suũ,
& postulauit per labia sua, postulans à te dari sibi gentes in hæreditatẽ,
& terminos terræ in possessionem. 3 Iccirco autem ipse in te lætabi-
tur, & tu adimplesti desiderium eius, quoniam tu illum copiosè imple-
sti, non ad mensurã dulcissimis benedictionibus omnium gratiarũ spiri
tualium, faciens super eum requiescere spiritũ sapientiæ & intellectus,
cõsilii & fortitudinis, scientię & pietatis, & timoris sancti tui: atque ob
hoc nõ potuisti non exaudire tam gratissimũ puerum tuũ, tibi supplica-
tẽ: * fecisti illum, hoste deuicto, regẽ super populum quem dari sibi G
postulauerat, & diadema regni gloriosum, coronã immarcesibilem re-
gni æterni imposuisti capiti eius, vt regnet super omnes sanctos in secu-
la seculorum. 4 In diebus carnis suæ, cũ adhuc in pugna versaretur,
preces, supplicationesque obtulit tibi, patri suo petẽs à morte saluus fie
ri, & in manus tuas commendãs spiritũ suum: petiit à te vitam æternã,
non pro se tantum, sed & pro populo suo: & tu liberaliter dedisti ei, tã
pro se, quàm pro omnibus seruis eius: * longitudinẽ scilicet dierum de-
disti ei, id est, durationẽ æternam, & vitam sine fine, in omnia secula se-
culorum. 5 Gloria regni eius est magna valde, superans nimirũ omnẽ
gloriã principũ terræ: cum sit ipse regnũ terræ princeps, rex regum &
dominus dominantiũ, & duratione existens sempiterna: quã sanè gloriã
ex tuo salutari, ex tua saluatione ipse habet, eo quòd à morte illũ tua po
tentia mirabili saluare volueris, sieque mirifice exaltare, dans illi nomen
quod est super omne nomẽ: * pro passionibus quoque & laboribus, q-
bus fuit pro salute populi sui humiliatus, magnifica gloria & honore
permaximo coronasti, decorasti, & exaltasti illũ, ita vt ĩ nomine eius o- H
mne flectatur genu. 6 Quoniam tu illum benedices benedictione æ-
terna, imò benedictionis authorẽ constitues, ita vt in eo benedicantur
omnes tribus terræ, ita vt ipse omnium vere benedicendorũ sit benedi-
ctio in sempiternũ: * lætitia illũ inæstimabili adimplebis, in gaudio fœ-
licitatis æternæ, per aspectum vultus tui, per præsentiã Diuinitatis tuę.
7 Quoniã quidem rex noster Christus sperauit in domino Deo patre
suo, & illi suã causam omnẽ cõmisit, inque illius manus omnia commẽ-
dauit: * & in misericordia altissimi confidens, nõ potuit conturbari aut
frustrari, neque etiam commouebitur aut frustrabitur vnquam, sed in
sempiternũ securus erit, tã quo ad se, quàm quo ad populũ suũ. 8 Qui
verò se tibi aduersarios, inobedientes, atque inimicos exhibuerint, illi in-
uenient sentientque manũ tuam, & seuerã experientur vltionẽ districtę
iustitiæ tuæ: * dextera tua tanget & cõprehendet omnes qui tibi aduer
santur, vltionemque exercebit ĩ eos. 9 In ignẽ sempiternũ mittes eos,
vbi igne vehementissimo & inextinguibili ardebũt, quasi caminus ignis
vehementissime calefactus atque inflammatus: idque facies in tempore
iræ tuæ, quando tempus veniet ostendendi seueritatem iusti iudicii tui:

Psalm. 2.
Ioan. 3.
Esaiæ. 11.
Hebre. 5.
Apoc. 19.
Philip. 2.
Ibidem.
Gene. 22. & 26.
Galat. 3.
Matt. 25.

A *num ignis, in tempore ultus tui: * dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.*

10 *Fructũ eorũ de terra perdes: * & semen eorum à filijs hominũ.*

11 *Quoniã declinauerũt in te mala: * cogitauerũt cõsilia quæ nõ*
B *potuerunt stabilire.*

12 *Quoniã pones eos dorsum: * in reliquijs tuis præparabis ultũ eorum.*

C 13 *Exaltare domine in uirtute tua: * cantabimus, & psallemus uirtutes tuas.*

* tu domine in furore isto iracundiæ, in illo tempore vltionis conturbabis, disperdes, & confundes eos conturbatione maxima: & mox ad prolationem sententiæ tuæ accipiet eos ignis gehennæ, inque eum incident atque mergentur in ictu oculi, perpetuis & intolerabilibus cruciatibus in eo affligendi. 10 Simul quoque perdes, & ad nihilum rediges omnẽ fructum, quem in terra habere videbãtur, ita vt damnati nullum vltra valeant fructum percipere ex iis quæ possederãt, quæque reliquerant super terram, neque de omnibus operibus quæ operati sunt super terrã, de quibus iam erubescunt & confunduntur confusione sempiter Ioan. 6.
na: * semẽ quoque eorũ & posteros (quos prauis suis exẽplis ipsi corruperũt, qui malitiæ parentũ suorum fuerint imitatores) perdes, periréque facies de numero filiorum hominum viuentium, de numero bonorum segregabis eos, & inter mortuos collocabis. 11 Iccirco autẽ pœna huiuscemodi vlciscéris in eos, quoniam mala & peruersa contra te, tuosque seruos attentauerũt: * & ad suas malitias conceptas adimplẽdas, consilia, modos, & adinuentiones subtiliter excogitauerunt: quæ tamen non potuerunt confirmare, & in effectum perducere, vincente nimirum tua potentia atque sapientia omnem illorum malitiam. Cogitauerunt enim tui nominis gloriam annihilare, & tuos cultores opprimere inimici tui: quod te impediente, neque potuerunt vnquam, neque poterunt operis effectu complere. 12 Quoniam tu pones illos facies que esse tibi velut dorsum, impositurus super eos onus importabile, & pondus damnationis æternæ, quod tuo iudicio portare debebunt: * in pœnis damnationis æternæ, quas tu illis seruas quasi reliquias peccatorum suorum, quę veluti fæces sunt vini deliciarum, quod in hoc mundo potarunt: in his (inquam) tuis reliquiis, implebis vultum eorum, & his potabis eos, cum vultum suum exhibuerint tibi, cum venerit ante conspectum tuum: his reliquiis, his fæcibus tu præparabis, ac miro modo ad horrorem aptabis, atque dispones facies eorum, cõfusionem mortis & damnationis (quæ illis ex operibus suis relicta est) veluti superductus super faciem eorum. 13 Ita tu domine rex noster & dominus noster, exaltaberis & gloriosus apparebis, ac talem teipsum demonstrabis in omnipotenti fortitudine tua: * nos verò populus tuus & serui tui congratulantes tibi, laudibus prædicabimus, canticisque ac Psalmis ad laudem aptatis efferemus fortissima opera virtutis atque omnipotẽtiæ tuæ quæ Christo Iesu regi nostro est tecum ô ingenite pater, & cũ spiritu sancto communis in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XX.

VErsu tertio, Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. Si pro sanctorum gloria hunc Psalmum proferimus, manifestum satis est, quomodo ipsi præueniatur à Deo benedictionibus dulcedinis, visitatiõe, liberalitate, & multiformi gratia Dei quibus suos electos misericoditer Deus præuenit, vt dignam valeant & bonam militiam militare, & fructum dignum facere. Iuxta quod alio loco noster canit Psalmista, Misericordia eius præueniet me. Quod autem dicitur Deus po Psal. 58.
suisse in capite coronam de pretioso lapide, non aliud est, nisi quòd reges sunt in conspectu eius: iuxta quod in Apocalypsi dicitur, Fecit nos regnum & sacerdotes, Deo & patri suo. De regibus autem tem Apoc. 5.
D poralibus intelligendo Psalmum, præuentio item in benedictionibus dulcedinis intelligitur liberalis donatio gratiarum, quas in rege posuit Deus, vt aptus esset atque idoneus dominator super populum suum: & corona illa de lapide precioso, temporalis regni diadema accipietur. Et quæ sequuntur cætera, facile aptari possunt vtrique intelligentiæ. ¶ Versu octauo, Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis. Quæ hîc sequuntur sub persona secunda, possunt referri vel ad patrem, ad quem factus est sermo in principio Psalmi, vt sit sensus, Tua manus, ô Deus pater, inueniatur omnibus inimicis tuis: qui videlicet filio tuo resistendo, aduersarios sese tibi exhibuerunt. Aut ad personam regis nostri Christi pertinere possunt, ad hunc sensum, Inueniatur manus tua, ô rex noster Christe, omnibus inimicis tuis, qui tuo se regno subdere nolunt, oblatam per te Euangelii gratiã recusantes, & redemptionis exhibitum beneficium abijcientes. Neque multum refert, siue hoc, siue illo modo sermo efferatur: quandoquidem iidem sunt Dei patris & regis Christi inimici, aduersarii iidem. Qui enim odit filium, Ioan. 15.
& patrem odit qui misit illum. Et qui filio aduersatur, inimicum se patri constituit. Commune item erit vltionis iudicium patri & filio. Iudicabit enim pater per filium, cui dedit potestatem iudicium Ioan. 5.
facere, quemque (iuxta Petri sermonem) iudicem constituit viuorum atque mortuorum. ¶ Versu pe- Act. 10.
nultimo, In reliquiis tuis præparabis vultum eorum. Reliquiæ illæ peccatorum, pœnæ sunt, quæ pro commissis peccatis eis apud iustum iudicem seruantur. Nam (Paulo testante) stipendia peccati, mors Roma. 6.
est: nihilque aliud manet impios post mortem ex omnibus, quibus in hoc mundo inseruierunt vitiis, quàm confusio æterna & damnatio perpetua. Quemadmodum enim vinum, & ceruisia, & omne quod inebriat, aut in deliciis est, fæces habet, quæ tamen à bibentibus relinquuntur, neque simul cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

potu hauriuntur,sic omnes huius mundi deliciæ quibus peccatores fruuntur, fæces quasdam habent gustus pessimi & intolerabilis:quæ modo quidem ab illis non gustantur,quàm sint amarę, verum iustus iudex reliquias has & fæces illis reseruabit in tempus vltionis, atque in diem iudicii adducet eas, ac tunc quidem illos gustare,imo velint nolint epotare compellet,cum (iuxta illud Apocalypsis) tantum illis dabitur de tormentis, quantum prius in deliciis fuerant glorificati. Neminem verò turbet, quòd Deo loquens Psalmista dicat,reliquiæ tuæ,quasi Dei sint istæ reliquiæ,& non peccatorum. Reliquiæ enim Dei dicuntur,quatenus ipse eas seruabit peccatoribus, non autem quasi ipse eas sit gustaturus. Quemadmodum vindicta Dei dicitur,quam in impios proferet, non quam sentiet ipse. Peccatorum autem longe aliter esse dicitur, quatenus scilicet in eas exercebitur, & quatenus ipsi eam ferent in sese. Sic differenter reliquiæ istæ & Dei dicuntur,qui eas seruat impiis,& impiorum, qui gustabunt epotabuntque eas. Potest autem commode admodum præsenti loco accommodari etiam illud,quod in Psalmo alio scribitur de calice domini,cuius fæx non est exinanita,de qua bibent omnes peccatores terræ.

Apo.18.

Psal.74.

XXI. PSALMI ARGVMENTVM.

HVnc Psalmum,manifestißimum est ad Christi personam spectare ex Euangelijs sacris:in quibus,ipsius uersus plures ad Christum pertinere asseruntur,& in Christi passione impleti. Nam principium Psalmi,à Christo in cruce prolatum,scribit Matthæus cap.27.sui Euangelij:ubi etiã illud,Respice in me, non adijcitur,quemadmodum neque hoc loco in Hebræis habetur codicibus. Illud quoque,Diuiserunt sibi uestimenta mea,Ioannes cap.19.testatur,in Christi passione impletum. Rursum illud,Narrabo nomẽ tuum fratribus meis,Paulus Apostolus in Epistola ad Hebræos ad Christum accommõdat,docens quomodo nos Christus dignatus sit uocare suos fratres. Et(ut summatim dicam)quisquis ea quæ sancti Euangelistæ scripserunt de passione Dominica(Matthæus quidem cap.26.& 27.Marcus cap.15.& 16.Lucas.22.& 23. Ioannes uero.18.& 19.)contulerit cum ijs quæ in hoc loco dicũtur,apertißime cognoscet, omnia hæc ad Christum optime quadrare:& uidebit,quemadmodum clarißimo illuminationis radio præuidens ante multa tempora Dauid quæ futura erant,sic quasi præterita descripserit,atque ea quidẽ ita perfecte atque distincte,acsi præsens ipse omnia transacta oculis conspexisset. Est ergo Psalmus iste oratio Christi in afflictione passionis positi,quam ad patrem effundit:in quo primum suam derelictionem proponit,quasi cum querimonia,secundum eam infirmitatem,secundum quam etiam calicem sibi auferri in Euangelio legitur postulasse. Ad eãdẽ enim partem(nempe infirmam & humanam,secundum sensualem affectum)uidentur illa petitio & ista querimonia pertinere:& indicat utraque,carnis infirmæ fragilitatem,quam se habere ueram ac passibilem, atque passiones etiam exhorrescentem,Christus dominus & illa petitione & hac querimonia nobis demonstrare uolebat. Exaggerat autem querimoniam ex eo,quòd patres antiqui(qui non nisi serui erant) clamantes ad patrem,frequenter exauditi fuerint,deq; manibus inimicorum liberati:cum ipse,filius existens dilectus, in tantam derelictionem,patris permissione deuenerit. Moxq; incipit suæ passionis miseriam & magnitudinem enarrare per omnia iuxta Euangelicæ narrationis historiam:atque id quidem à uersu septimo usque ad uigesimum. A quo deinde,post enarratam passionis miseriam,patrem orat pro liberatione & resuscitatione sua,ne in morte uel in inferno permaneat,sed à mortuis redeat uictor:idq; facit tribus uersibus. Quæ uerò debinc sequũtur,à uersu. 23. ad Christi resurrectionẽ,& ad nouæ Ecclesiæ per Christi resurrectionẽ genitæ ædificationẽ pertinẽt,usque ad finẽ Psalmi. Et primũ quidẽ patri promittit filius clarificationẽ & prædicationẽ ipsius i medio Ecclesiæ. Debic uersu.24.subito cõmutata persona,Christus quĩ hactenus ad patrẽ direxerat sermonẽ,nũc ad fideles Ecclesiæ filios exhortationẽ cõuertit,monẽs eos pro suæ resurrectiõis gloria gratias agere patri liberatori. Ac deinde conuersionẽ gẽtiũ ad Deũ,& Ecclesiæ ædificationẽ, ac beneficia quæ in Ecclesia conferẽtur(tã de patre,quàm de se ad patris dexterã exaltato, quasi de tertia persona loquens) prædicit:atque ita qui in querimonia incœperat,propter solitudinis(ut uidebatur) derelictionem,in gaudio terminat,propter fidelium ex sua resurrectione conuersionem & multiplicationem.

Mat.27.

Ioan.19. Hebr.2.

Mat.27.

Mat.3.& 17.

XXI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Deus Deus meus respice in me:*

* *quare me dereliquisti?*

Esa.53. * *longe à salute mea uerba delictorũ meorum.*

OMinator omniũ Deus,qui meus etiam peculiariter es pater,& Deus secundum assumptæ carnis fragilitatem,aspice quæso nunc ad me, in quanta sim positus desolatione,in quanta pendeam miseria,omni destitutus solatio, omni prorsus auxilio humano priuatus, posteaquam omnes noti atque discipuli fugiẽtes me reliquerũt:* atque adeò etiã tu pater meus benignissime, quomodo sic me reliquisti,tuæ mihi diuinæ liberatiõis subtrahẽs cõsolationẽ, perinde ac si purus essem homo,& nõ etiã filius tuus,vnus tecũ Deus & dominus? * ecce verba delictorũ meorũ,id est,opera peccatorũ generis humani,populi mei,quæ tu pater in me posuisti & ego in meipso libẽs suscepi,atque portaui,quæ ego nõ secus atque mea reputo,volens pro eis tanquã pro peccatis propriis ex tua volũtate satisfacere:hæc (inquã)peccatorũ opera sunt,quæ longe me faciũt à salute mea,quæ nunc à me tuã saluationem elongant,propter quæ nunc tuã me Deitas non liberat. Nam sic decretũ est à te,& sic ego acceptaui,vt hanc desolationẽ ad mortem

A 2 *Deus meus, clamabo per diem, & non exaudies:*

* *& nocte,*

* *& non ad insipientiam mihi.*

B

3 *Tu autem in sancto habitas laus Israel.*

4 *In te sperauerũt patres nostri:* sperauerunt, & liberasti eos.*

5 *Ad te clamauerũt, & salui facti sũt:* in te sperauerunt, & non sunt confusi.*

C

6 *Ego autẽ sum uermis, & nõ homo:* opprobrium hominũ, & abiectio plebis.*

7 *Omnes uidẽtes me, deriserunt me:* locuti sunt labijs, & mouerunt caput.*

D

8 *Sperauit ĩ domino, eripiat eum:*

* *saluum faciat eum, quoniam uult eum.*

9 *Quoniam tu es qui extraxisti me de uentre:* spes mea ab uberibus matris meæ:*

* *in te proiectus sum ex utero.*

10 *De uentre matris*

vsque, pro generis humani peccatis expiandis, debeam sustinere.

2 Quãquam autem id sciam, & secundum spiritum ad id sim promptissimus:tamen,quantũ ex parte carnis,quæ infirma est,& aspera horret,præ nimio pauore & horrore,tędio,atque miseria clamaui ad te, secundum inferiorem hanc partem,postulans,si possibile esset, auferri à me calicem quem præuidebat spiritus: clamaui(inquam)per diem,cum horror ille futuræ passionis partem inferiorem turbaret: verum tu non exaudisti me in hac petitione,secundum inferioris partis appetitum postulantem: * atque etiam cum nocte clamarem in horto positus, flexis genibus in terram prostratus,atque etiam in agonia grauissima constitutus:tu tamen non exaudisti,sic vt auferres à me calicem, quem ex tuo decreto, & ex meæ etiam voluntatis secundum spiritum acceptione eram bibiturus: * nequaquã tamen hoc ad insipientiã mihi debet imputari,nemo hoc debet in me arguere, quòd secundum partis inferioris appetitum postulauerim id,in quo nõ est mihi facta exauditio:quoniam licet secundum inferioris partis infirmitatem(ad testimonium veræ humanitatis meæ) exhorruerim calicem,atque pro eius amotione fuerim deprecatus,tamen secũdum spiritum in omnibus submisi atque commendaui meipsum voluntati tuæ,dicens tibi,Non mea,sed tua voluntas fiat. 3 Dum verò ego in his pendeo angustiis,dum in hac desolatione ago in terris,tu in excelso cælo sancto tuo habitas,ô mi suauissime pater,qui es laus populi tui fidelis,quem laudant ac prædicant serui tui,& in quo laudatur & gloriatur omnis populus tuus. Siquidem laudabilis est populus,cuius tu es dominus Deus eius: & in te semper est ipsorum laudatio. 4 Patres nostri, fideles serui tui Patriarchæ atque Prophetæ,& cæteri iusti horum imitatores,ex quibus secundum carnẽ ego factus sum: ipsi spem suam omnem in te positam habuerunt: * & tu non dereliquisti sperantes in te,sed liberasti eos de manibus omnium inimicorum,& saluos fecisti eos ab omni malo. 5 Clamantes ad te de necessitatibus & angustiis suis pro auxilio,tua diuina virtute ipsos protegente,& pro eis pugnante,salui facti sunt: * spem suam in te posuerunt,& non sunt frustrati spe sua,nec sunt confusi ab expectatione sua. 6 Cum verò istis,qui tantum serui erant, semper misericordiam tuam exhibueris, mihi tamen nunc in tanta hac derelictione posito non præstatur à te liberatio. Ego enim non quasi homo, sed potius vt vermis paupertimus & miserrimus appareo, cuius nemo miseretur, quantumuis indignissimis modis sim tractatus: quemadmodum super vermem nulla est misericordia: * sum factus hominum opprobrium & illusio,atque etiam infimę vilissimæque plebis despectio, vir dolorum & sciens infirmitates,quasi leprosus & despectus, de nouissimis virorum, cui non est species neque decor. 7 Omnes qui me viderũt in hac pendentem miseria,transeuntes per viam,derisionis & illusionis signa exhibuerunt contra me: * loquuti sunt ore suo aduersum me conuitia,probra,blasphemias iacientes in me,absque vlla reuerentia:& in derisionis signum mouerunt aduersum me capita sua, quasi congaudentes meæ miseriæ,& protestantes dignam factis me accepisse vindictam. 8 Loquuti sunt aduersum me in tantis angustiis pendentem,in hunc modũ, Ecce vbi nunc est Deus,quem se patrẽ habere gloriabatur,in quo sperare se dicebat,quem se glorificare,& à quo se missum prædicabat: veniat nunc illi in auxilium,& eripiat illum de manibus nostris:* si hic filius Dei est,descendat nunc de cruce:& si pater hũc filium suum agnoscit,descendere illum faciat de cruce, sicque faciat saluum de manibus nostris:quandoquidem ipse asseruit,se à patre suo diligi & amari, & esse Deo in ipso,vt patri in filio beneplacitum. Atque ita, dum tu pater me nunc derelinquis, isti crucifixores mei arbitrantur falsa esse quæcũque de te prædicaui. 9 Ecce Domine pater tu es qui me sine humanę virtutis operatione,tua diuina operatione,nasci fecisti scundũ carnem, atque modũ,in verum hominẽ prodire,de vtero virginis matris meæ: * & quemadmodum generationis, patrem alium præter te,non habui authorem: sic tu etiam spes mea tota semper fuisti,in te semper cõfisus sum,etiam tunc cum sugerem vbera matris meæ:id est, à prima etiã infantia semper spem in te habui, tanquam in Deum & patrem meum: * in te omnem spem meam conieci,& veluti meipsum totum plenissima confidentia in te proieci,à prima infantia,à tępore egressus ex vtero. 10 A tępore quo egressus sum de vtero matris meæ, à prima ætate

Mat.26. Ibidem.

Luc.22.

Luc.22.

Psal.143 Roma.1. &.9.

Esa.53.

Mat.27.

Ibidem.

Ioan.8.

Mat.27.

Ioan.3. & 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

meæ Deus meus es tu:
** ne discesseris à me.*

Psal.15.

11 *Quoniã tribulatio proxima est:*
** & non est qui adiuuet.*

Mat.26.

12 *Circundederũt me uituli multi:*
** tauri pingues obsederunt me.*

13 *Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.*

Luc.23.

14 *Sicut aqua effusus sum: * & dispersa sunt oia ossa mea.*
15 *Factũ est cor meũ tanquã cera liquescẽs, in medio uentris mei.*
16 *Aruit tãquã testa uirtus mea: * & lingua mea adhæsit faucibus meis: * & in puluerẽ mortis deduxisti me.*

17 *Quoniam circundederunt me canes multi:*
** concilium malignãtium obsedit me.*

Mat.27.

18 *Foderunt manus meas & pedes meos:*
** dinumerauerunt omnia ossa mea:*

semper ego te agnoui & habui Deum meum & patrem meum, semper te colui, semper in te speraui: * ne ergo nunc derelinquas me pater vsquequaque, quemadmodum isti existimãt: propterea quòd temporalis liberationis auxiliũ nõ præstas, arbitrantes me prorsus à te derelictum: sed adesto mihi in auxilium sic, vt in morte non permaneam, & tempore definito per te à mortuis resuscitet ad vitã, vtque interim in his passionibus fortis perseuerem pro generis humani salute. 11 Iccirco autem tuæ præsentiæ supplex deposco auxilium, quoniam tribulatio maxima ex omni parte mihi adiacet, & vndiquaque me premit, ex oĩ parte circundantibus me angustiis & malis, dum continuo inimicorũ sæuientes inuidia, malitia, accumulãtur mihi cruciatus: * & in his omnibus doloribus nemo est hominum qui mihi impendat quicquam auxilii, dum omnes à me discipuli atque noti fugerunt: & siqui etiam sint qui velint adiuuare, propter fortitudinem & rabiem inimicorum non valent. E
12 Circundederunt me ad comprehendendum, illudendum, & affligendum milites delicati atque lasciui, ad modum vitulorum lasciuientium & saltantium præ petulantia, gaudentes in captione, illusione & afflictione mea: * scribæ, pharisæi, & seniores populi (qui veluti tauri erant implacabili odio & crudelitate erga me obdurati, pinguesque vtique & potentes deliciis & diuitiis) obsederunt me, & ita diligenter custodiri fecerunt, atque ipsi etiam obseruauerunt, vt nullo modo secundum humanam viam viderer posse eripi de manibus eorum, donec me morti traderent. 13 Ad deuorandum me aperuerunt os suum aduersum me, ad modum leonis rapere quærentes prædam, & rugitum emittentis ad perdendum suo terrore innoxia animalcula. Sic enim & ipsi ferocissimi aduersarii mei contra me dilatauerunt os suum, & rugitum sæuæ accusationis contra me emiserunt, ante Pontium Pilatum præsidem terribiliter me accusantes in multis, dicentes, me subuersorẽ gentis, turbatorem populi, potestatibus rebellantem, & Dei blasphematorem iuxta legem mortis reum: quem sanè rugitum iniqui clamoris contra me emiserunt, vt me morti adiudicatum crudeliter interficerent. F
14 Et ego præ passionis enormitate, acerbitate pœnarum, & vexatione immensa, quibus me affecerunt, dilapsus sum, quasi viribus omnibus destitutus in modum aquæ effusæ, quæ consistentiam non habens, mox diffluit & dilabitur: * & omnia ossa mea dissipata sunt, dilapsa sunt, infirmata sunt, suaque fortitudine & robore pristino destitura, ita vt nihil vltra superesset in me virium. 15 Cor meum nimia passionum angustia oppressum, factũ est intra me, in medio corporis mei, in superioribus corporis, ad modũ ceræ quæ per ignis calorem dissoluitur, sicque suam perdens quam prius habebat duritiem & continuitatem, diffluit resoluta. Sic enim & cor meum intra me cõtinuo defectu resoluebatur, & defluebat tendens ad defectionem, præ passionis ardore atque vehementia, nimia afflictione penè exesum atque consumptum. 16 Fortitudo mea omnis, omnisque vigor qui intra me fuerat, exhauritur, penitusque absumitur & excoquitur passionis magnitudine: ad eũ modum quo ex vase fictili (quod humido prius fictum fuerat) per ignis actionẽ, omnis humor excoquitur & elicitur, donec pfecta sit solaque siccitas: * adeò autem omnis humor & vigor defecit in me, vt lingua adhæreat faucibus meis, veluti conuiscata nimia siccitate: quod solet fieri iis qui grauissima siti premuntur: * & vsque ad puluerem mortis (in quem reuertuntur mortui) penè redire permisisti me, mox in mortem venturum, dum mihi robur ab illis sic exhaustum nõ reparas. 17 Neque verò mirum, si tam grauem sustinuerim in mea passione miseriã. Circundederunt enim me inimici mei malitiosa inuidia ac implacabili iracundia, velut canes rabidi latratus suos sæuissimos cõtra me emittentes, & dentibus suis me crudelissime laniantes, iidemque numero non pauci: nimirum scribæ omnes, pharisæi, seniores populi, & omne concilium, atque etiam veluersus populus, quem illi contra me concitauerunt, vt vnà cum eis contra me clamarent, mortemque meã deposcerent: * congregatio peruersorum istorum qui maligne & inuidiose egerunt cõtra me, obsedit me, quasi per circuitum, & ita diligenter, vt euadere non valerem. 18 Accepta tandem improbis suis rugitibus, latratibus, atque clamoribus importunis, sententia, vt ego crucifigerer, perfoderunt clauis manus meas & pedes meos, cruci me sic affigentes crudeliter: * & in cruce me extendentes, extensione terribili ita distenderunt tenerum G H

A
19 *Ipsi uero cõsiderauerũt & inspexerunt me: * diuiserunt sibi uestimẽta mea: * & super uestem meam miserunt sortem.*
20 *Tu autẽ domine, ne elongaueris auxiliũ tuum à me: * ad defen*
B *sionẽ meam conspice.*

21 *Erue à framea Deus animã meã: * & de manu canis unicã meã.*

22 *Salua me ex ore leonis: * & à cornibus unicornium humilitatẽ meam.*
C 23 *Narrabo nomẽ tuũ fratribus meis: * in medio Ecclesiæ laudabo te.*
24 *Qui timetis dominum, laudate eũ: * uniuersum semen Iacob, glorificate eum.*
25 *Timeat eum omne semẽ Israel: * quoniã*
D *non spreuit neque despexit deprecationem pauperis.*
26 *Nec auertit faciẽ suam à me:*
** et cum clamarem ad eum, exaudiuit me.*

27 *Apud te laus mea in Ecclesia magna: * uota mea reddã in conspectu timentium eum.*

corpus meũ, vt dinumerari facile possent ab astãtibus omnia ossa mea, ossibus ipsis præ nimia illa distensione ita prominentibus, vt distincte videri facile valerent. 19 Cum verò hæc egissent, nihil permoti misericordia, imo magis gaudentes & gloriantes de perpetrata impietate, stabant ex aduerso, & contuebantur exaltatum in ligno, pendentemque in altitudine patibuli, ac diligenter inspexerunt me, ad satiandum desiderium suum, & sibimuicem me demonstrabant illudentes: * illi quoque qui huius sceleris (meæ dico crucifixionis) extiterunt ministri, acci Mat. 27.
pientes vestimenta mea partiti sunt ea, faciẽtes quatuor partes, vnicuique militi partem: * & super vestem meam, super tunicam incõsutilem, Mat. 27.
quæ desuper erat contexta per totum, miserunt sortem, cuius esset, quis Ioan. 19.
eam totam sibi acciperet, nolentes eam (eo quòd inconsutilis erat) scindere. 20 Et illi quidem rabidissimi canes, & rugientes leones, hanc in me crudelitatem exercuerunt. Tu verò Deus pater meus, qui non relinquis me solum, qui semper mecum es: ne mihi nunc in tanta desolatiõe Ioan. 8.
posito deneges auxilium tuum, postquam ab omni humano & temporali destituor: * sed aspice ad defensionem & liberationẽ meam, vt me in morte non derelinquas, neque in inferno, neque in sepulchro, quemadmodum isti opinantur: sed vt ad vitam post triduum quantocyus me resuscites. 21 Erue animam meam à gladio diaboli, à potestate mortis, vt non tenear à morte neque ab inferno: * & de potestate canũ istorum rabidorum, qua me morsibus suis insanis interficere existimabant, erue animam meam: quæ mihi, vt vnica, est merito charissima. Nã carnem quidem in passionem & mortem dare non formidaui, & in manus inimicorum corpus tua voluntate venire libenter permisi: animam tamen oro modis omnibus à morte saluari, neque in potestatem inimicorum meorum venire. 22 Salua me per resuscitationem potentiæ tuæ, ex ore leonum istorum pessimorum, ne quod ipsi petebant obtineant, cum me à morte saluaueris: * & à potestate maligna istorum (qui sunt veluti vnicornes, ad nocendum concessa sibi potestate atque authoritate terribiles) salua me humilem, pauperculum, & afflictum puerũ tuũ.
23 Ego verò à morte, quam illi mihi putabant inferre, resuscitatus, tui nominis gloriam annunciabo & manifestabo fratribus meis, Apostolis Actu. 1.
atque discipulis meis, quibus post passionem meam præbebo meipsum viuum in multis argumentis, per quadraginta dies apparens eis, & loquens de regno Dei: * atque per hos ego te faciam in medio totius Ecclesiæ fidelium laudari & glorificari, missurus eos in mundum vniuersum vsque ad vltimum terræ, vt omnes credentes, baptizatos in nomine trinitatis, doceant seruare præcepta tua, & veritatem tuam, ad quam Mat. 28.
prædicandam tu me misisti in mundum: atque ita tu pater Domine, in Ioan. 18.
medio totius Ecclesiæ per hos fratres meos congregandæ, fies laudabilis, & glorificaberis ab omnibus fidelibus. 24 Vertitur sermo ad fideles Ecclesiæ, Vos fideles quicunque creditis in Dominum Deum vestrum, illumque vt dignum est reueremini, vos (inquam) nostrum est, dignum & congruum laudare eum pro mirabili vestra redẽptione, quam per me filium suũ ipse dignatus est operari: * quicunque verum estis semen Iacob, non carne tantum, sed fide & veritate; quicunque fidei Patriarcharum imitatores estis, vos glorificare conuenit Deum patrem meum, qui liberationem patribus vestris repromissam fideliter per me filium suum adimpleuit. 25 Honorate, colite, ac digne reuereamini illum quicunque reparari vultis in verum & spirituale semel Israel: * vtique enim laude est dignissimus, quoniam non abiecit, neque exaudire renuit deprecationem, qua ego in passionis humilitate infirmus, despectus, pauper, & contemptibilis, ipsum fui deprecatus. 26 Neque auertit à me vultum suum cum deprecarer eum pro me atque mẽbris meis, quasi exaudire noller postulantem, aut quasi male gratam haberet postulationem meam: * imo clamantem me vultu placido respexit, benignis auribus audiunt & exaudiuit, de morte me ad vitam immortalẽ faciens resurgere: vnde & vobis quicunque creditis, quicũque mea membra estis, vita processit æterna, & simul omne bonũ: propter quæ, à laudibus illius (qui vobis tanta tam dignanter præstitit) cessare nunquam debebitis. 27 Ad te, ò pater meus, tendit, & apud te est, atque etiam de te, laus mea in Ecclesiæ meæ nouæ copiosa multitudine, in qua te vno animo cõcordes laudant fideles mei & membra mea: * laudes meas & pia cordis mei desideria, quibus te semper desideraui & optaui lauda-

Universidad de Deusto
Biblioteca

28 *Edẽt pauperes,& saturabũtur:* & laudabunt dominũ qui requirunt eum :* viuent corda eorum in sæculum sæculi:*

Deu.8. Mat.4. Ioan.6. Ibidem. 29 *Reminiscentur & conuertentur ad dominũ uniuersi fines terræ*

Ioel.2. Luc.1. 30 *Et adorabunt in conspectu eius, uniuersæ familiæ gentium.*

Apo.16. 1.Par.29. 31 *Quoniã domini est regnum:* & ipse dominabitur gentium.*

32 *Manducauerũt & adorauerũt omnes pingues terræ : * in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram.*

33 *Et anima mea illi uiuet : * & semẽ meũ seruiet ipsi.*

Roma.6. 34 *Annũciabitur domino generatio uentura:*

** & annunciabũt cæli iustitiam eius populo*

Roma.3. *qui nascetur, quem*

Ioan.1. *fecit dominus.*

re,ego persoluã per membra mea in Ecclesia quam tibi congregabo,in E
conspectu omniũ fideliũ timentium & colentium sanctum nomen tuũ.
Tu enim qui nũc in paruulo Iudææ loco paucos habes tui nominis cul
tores,post meam resurrectionem,laudaberis & honoraberis cultu præ
stantissimo in multitudine gentium, vbique per Ecclesiam sanctam.
28 Pauperes spiritu,humiles,& mites,quos ego congregauero in Ec
clesiam meam, ipsi gustabunt & comedent cibum, non panis neque
carnis,sed verbi Dei,cibũ quoque corporis mei,quod eis in sacramẽto
dabo absconditũ,quo cibo vtroque copiose reficientur(quantum opus
erit)fideles & humiles serui mei:* & ipsi non ingrati de percepto pa
bulo,cũ laude gratias agent nutritori suo Deo,ex toto corde illi place
re atque seruire desiderantes:* & quẽadmodũ cibo corporali sustẽtã
tur & cõfirmantur homines in vita corporis,ita cõfirmabuntur corda
& spũs eorũ in vita atque augmẽto spirituali,vitamque accipient,& in
ea cõfirmabũtur in sempiternũ:nũc quidem in vita gratiæ, & in futura
patria,in vita glorię sempiterna. Viuit enim homo in omni verbo quod
procedit de ore Dei:suntque verba Dei,spiritus & vita. Et itẽ panẽ il- F
lum Eucharistiæ,panẽ vitæ qui de cælo descẽdit,quisquis manducaue=
rit,non morietur,sed viuet in æternũ. 29 In illo tempore,post meam
resurrectionem prædicantibus Apostolis in vniuersis mundi partibus,
quotquot fuerint ad vitã prædestinati, recordabũtur Domini Dei sui,
credentes in nomine eius,quẽ abiecerant,neglexerant,cõtempserant, &
prorsus ignorauerãt patres eorũ idololatræ, & eũ affectu ex toto corde
ad ipsum cõuertentur,vt auersi ab omni vanitate cõuertãtur ad seruien
dum Deo viuo & vero, in iustitia & omnimoda sanctitate. 30 Et ex
omnibus tribubus omnibusque nationibus gẽtiũ alienigenarũ, cõuersi
ad fidem ab infidelitate sua,in vera humilitate & corde fideli procidẽt
ante cõspectum tuũ,adorabũtque te Dominum Deũ suum. 31 Et vere
ita dignũ & iustum est,eritque hoc mihi summũ gaudium, cũ ista post
meã resurrectionem impleri per Apostolicã prędicationem in Ecclesia
mea cõspexero,vt abnegata vanitate ad cultũ Dei,fideles cõuertantur.
Tibi enim,ô mi pater,qui es verus omniũ dominus,cõpetit regnũ,tuũ G
est regnũ,tibi cõpetit regnare in populo,nõ aũt idolis aut dæmonibus:
* & tu es qui regnare debes atque dominari in vniuersis gẽtibus,per to
tã Ecclesiã,nõ aũt diabolus princeps tenebrarũ,cui tantum cõpetit ty
rannis inferni. 32 Plurimi quoque ex iis qui potẽtiores,nobiliores,sa=
pientiores,ditiores ac præstantiores videtur super terram,gustabunt &
comedent etiã ipsi de pabulo prædicto,panẽ salutaris Euangelicæ do
ctrinæ,& sanctũ panẽ corporis mei:& adorabunt Dominũ Deũ suum
cũ laude & gratiarũ actione:* corã te incuruabunt se,& adorãdi gratia
procident ante cõspectum tuũ,omnes quicunque sese curuatis genibus
posuerint super terrã.hoc est,quicũque se in terrã ad adorandũ proster
nent,quicũque in terræ puluerẽ siue in pauimẽtũ se demittent ad ado
randũ,hoc facient non iam ante idola,sed in cõspectu tuo:hoc est,pene
omnes & plurimi valde tibi procident. 33 Et ego resuscitatus per te,
morte deuicta,vita spiritali in gloria immortalitatis viuã coram te,ante
conspectum tuum,atque ad gloriã tuam, mortem non visurus vltra in
æternũ:* & vniuersi filii mei, vniuersi fideles qui crediderũt in nomen H
tuũ,doctrinamque meã susceperint, te colent fideliter,tibique serui &
obedientes erunt. 34 Generatio ventura,populus nouus fidelis Ec
clesiæ,qui surget post meã resurrectionem euangelizabitur tibi Domi
no Deo suo,prædicationẽ & annunciationem salutis accipiet per Apo
stolos,vt credat in Dominũ Deum suũ:* sicque per veritatis prædica
tionem quam tunc accipiet,populus ille fidelis factus ex infideli, annu
merabitur tibi tanquam vero Domino suo,asscriberturque & recensebi
tur inter seruos tuos,quasi receter subiectus dominationi tuæ:* annun
ciabunt sancti Apostoli mei,viri plane cælestes, populo illi nouo (qui
adhuc est nasciturus,qui est per Apostolicã prædicationẽ in baptisma
te & fide generandus)iustitiã Dei,iustitiam verã quæ corã Deo iustifi
cat,quæ est ex fide in patrem & filium eius:illi(inquam)populo, quem
tu pater ab æterno prædestinasti & pręordinasti facere in tempore suo,
& quem itẽ perficies aptabisque tibi in tẽpore definito, regeneraturus
illum tibi ex aqua & spiritu sancto,vt fiat tibi in populũ electũ & pecu
liarem,in Ecclesiã sanctã.in qua inhabites,& modo per dulcedinẽ tuæ
gratiæ,& in futuro secundũ plenitudinẽ gloriæ tuę sempiternæ. Amẽ.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXI.

A VErsu tertio,Tu autem in sancto habitas laus Israel.Nota,ꝙ laus Israel dicitur Deus dupliciter, vel quẽ laudat Israel:id est,omnis populus fidelis,omnis plebs Dei:vel in quo laudatur & glo
rificatur populus fidelis.Siquidẽ magna est fidelis populi gloria & laus magna,quòd Dominũ habeat Deum susũ in se habitantem,ad custodiã atque protectionem:quẽadmodũ & summa erat ido
latris ignominia,ꝙ simulachra muta haberẽt pro diis suis.Vnde erat illud Moysi, Non enim est alia Deut.4.
natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi,sicut Deus noster adest nobis. ¶ Versu sexto,Ego autem sum vermis,& non homo.Aduerte differentiam inter occasionem vermis & alterius animalis perfectioris. Si enim animal perfectius,vtputa bos, vel ouis, vel equus, vel aliud quodlibet interficiatur aut moriatur,sunt qui compassiõe mouentur & doleãt. Et si ob vsum humanum cogan
tur homines illa interficere,quemadmodum ea quæ in cibum veniunt,faciunt hoc tamen absque vlla ostensione crudelitatis,siue ictu vno graui,siue persossione gutturis, iuxta quod conuenit, morte bre
uiori & faciliori ipsa interimentes. Erga autem vermes nequaquam vulgo hac vtuntur compassionis misericordia homines, quantumuis illis magna videatur inferri inflictio aut vexatio : sed absque vlla cõmiseratione frequenter in varias partes secantur, neque etiam naturaliter viscera sic commouentur intra homines,quomodo si eadem aliis perfectioribus animantibus contingerent. Nisi forte quis Di-
B uina pierate plenus, etiam in infimis & nouissimi gradus viuentibus nosset primam illam vitam, & omnis vitæ primarium fontem agnoscere & venerari.Causa autem quare magis super animalibus per
fectioribus sit humanis visceribus naturalis commiseratio,q̃ super vermibus imperfectioribus,videtur hinc esse,quòd illa sint humanæ speciei aliqua ex parte(ratione perfectionis sensuum & membrorum) magis similia atque vicina,q̃ sint hæc infima & imperfectissima animalia. Cum verò omne simile di
ligat sibi simile secundum naturalem affectionem,amor autem commiserationem progignit,fit,vt vbi maior est similitudo,maior quoque sit amor & commiseratio. Ob hæc numirum,Christus Dominus vermem se nominat:quem Prophetæ agnum nominarunt,ouem & vitulum : nimirum ipse se amplius humilians,q̃ illi ausi fuerant. Propter enim nimiam crudelitatem,quam in eum exercuerant impii Iu
dæi,vix homini similis videbatur. Propter quod ab Esaia prædictum fuit, Vidimus eum quasi lepro- Esa.53.
sum,despectum,& quasi nouissimum virorum, virum dolorum,& virum scientem infirmitates. Non erat species ei,neque decor.Et in humilitate iudicium eius sublatum est,atque alia plura: quæ omnia, palàm vermis nostri miseriam attestantur. Et quoniam præ hac summa despectione, hominis similis nõ videbatur, vix quisquam fuit qui super eo moueretur misericordia.Imo cum iam à Pilato,portans Ioan.19.
spineam coronam, & flagellis per totum corpus crudelissime vulneratus, exhiberetur,demonstrare-
C turque turbis,ad misericordiam excitandam,adeò moti non sunt persequutores,vt etiam amplius iam mortem sitirent,inualescẽtibusque vocibus absque omni misericordia clamarent, Tolle,tolle,crucifi
ge eum. Nonnulli verò sanctorum patrum aliud insuper mysterium intelligunt, in eo quòd Christus se vermem & non hominem dixit : quoniam videlicet non vt cæteri homines est humano more con
ceptus,ex cõcubitu maris & fœmine,sed nouo miraculo,ex superna operatione spiritus sancti.Quem
admodum enim vermis patrem non habet, cuius cum matre concubitu generetur, sed in ligno vel in terra, ex putrefactione vel occulta virtute interna (quæ ex influxu venit corporis cœlestis) concipi
tur & generatur : ita Christus Dominus non ex virili semine, neque ex commixtione, sed ex influxu superno & obumbratione spiritus sancti conceptus fuit in vtero virginis superbenedictæ Mariæ, quasi in medio ligni castissimi, & ab omni sorde purissimi : aut quasi in medio terræ pinguissimæ, & per gratiam spiritus sancti fœcundissimæ. Intra pinguem enim terram solent libenter vermes progi
gni.Atque huic rectè quadrabit,quòd Dauid(qui personã Christi præfigurare solet)legimus. 2. Re- 2.Re.23.
gum vigesimotertio capite, tenerrimum ligni vermiculum nuncupatum. Fuit insuper Christus Do
minus secundum humanitatem tenerrimus,complexionis dispositionem nobilissimam habens:quem
admodum in vermibus summa est teneritudo. Qua de re latius egimus in libris quos de consydera-
D tione rerum naturalium conscripsimus, libri noni capite vigesimooctauo. His ergo rationibus, vel diuisim, vel potius in vnum simul coassumptis, Christus Dominus vermem sese nuncupasse intelli
gatur. Primum tamen Elucidationi respondet, & proposito rectius quadrat, intelligentiam quoque plenorem facit. ¶ Versu.15. Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei. Participium liquescens, potest indifferenter coniungi vel cum cera, vt sit sensus, Cor meum factum est in medio ventris mei,tanquam cera liquescens:aut cum corde ad hunc sensum, Cor meum factum est liquescens in medio ventris mei, tanquam cera. Quod autem ad sententiam pertinet, nihil re
fert, sic an sic iungamus. Vulgatior est modus prior, quem in Elucidatione quoque sequuti sumus. Per ventrem autem hoc loco intelligi oportet non solum partem illam quæ solet eo nomine appel
lari, in quo cibi sunt & stercora (In hoc siquidem ventre non est cor, neque in medio eius locum ha
bet inter intestina plena stercoribus) sed pro parte corporis superiori vsque ad collum accipi opor
tet ventrem:atque in huius ventris medio situm est cor hominis. ¶ Versu vigesimoquarto, Qui ti
metis Dominum,laudate eum. Posset ab hoc loco residuum Psalmi accipi, quasi ipsius Prophetæ Da
uid sermo,loquentis in spiritu de gloria resurrectionis Christi, deque patris ex hoc clarificatione, de populorum conuersione,Ecclesiæ ædificatione, de Apostolica prædicatione, sacramentorum viui
ficorum institutione, & aliis quæ in tempore gratiæ futura erant. Nos tamen in Elucidatione ma
luimus totum Psalmum à Christo pronunciari,ea quę de Deo dicit ad patrem referentes,atque etiam ad ipsummet Christum,quatenus patri suo est coæqualis : sicque, cum ait, Conuertentur ad Domi
num, Laudabunt Dominum,Domini est regnum, &c. simul & de patre loquitur,& etiam de seipso

Universidad de Deusto
Biblioteca

sub tertia persona,quasi de alio. ¶Versu. 32. In conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram. Huius versus posterior pars videtur habere difficultatem. Fit tamen facilis eius intelligentia,si ita legatur: Omnes qui descendunt in terram.id est,omnes qui se demittunt in terram,& prosternunt ad adorandum,cadent ante conspectum eius:id est,procident ante ipsum. Dictum est autem, omnes, hyperbolice: quia plurimi in primitiua Ecclesia contertebantur, vel omnes præordinati & electi in Ecclesia,quemadmodum apud Ioannem,Et erunt omnes docibiles Dei. ¶Versu vltimo,Annunciabitur Domino generatio ventura. Quod dicitur annuncianda Domino generatio ventura,in Elucidatione indicauimus,duplicem recipere intelligentiam.Iuxta primam improprie accipitur vox annunciabitur, vt idem valeat quod prædicabitur improprie item sumpta, vt tantundem valeat,atque prædicationem & annunciationem suscipiet de Deo. Et huic sententiæ illud quod mox sequitur,concordat:Annunciabunt cæli iustitiam eius populo qui nascetur. Estque hæc particula secunda, expositio prioris:vt ista posterior pars,quæ per actiuum verbum enunciatur, prioris per passiuum obscurius enunciatæ tollat obscuritatem:id quod scripturis non est infrequens.Populus enim fidelis (qui erat generatio ventura)annunciatus,euangelizatus,siue prædicatus est(vt ita loquamur)Domino,id est,prædicationem & annunciationem susciepit de Domino, & ad credendum in Dominum:quia cæli, id est, Apostoli annunciauerunt eidem populo iustitiam Dei. Non autem mirum videatur, si verbum illud annunciabitur, dicamus improprie hîc accipi. Nam & in Euangelio verbum euangelizari (quod secundum virtutem idem valet pene quod annunciari) similiter improprie sumitur, cum dicit ad discipulos Ioannis saluator, Pauperes euangelizantur:id est, pauperes bona & læta nuncia accipiunt, vel pauperibus bona Euangelica nunciantur.Prædictæ expositioni fauet Chald.Paraph.quæ hoc loco sic habet,Semen Abrahæ seruiet coram eo,annunciabit virtutem fortitudinis Dei generationi venturæ: vbi secúdum actiuam significationem idem exprimitur,quod in iam dicta intelligẽtia dicitur per passiuum.Altera autem intelligentia,quam innuit Elucidatio,erat accipiendo verbum annunciari, quasi pro annumerari vel recenseri:vt sit sensus,Annumerabitur Domino generatio ventura, quemadmodum populus de nouo acquisitus annunciatur,ascribitur,annumeratur regi,qui illum acquisiuit, recenseturque & velut refertur ad eum.Veluti cum rex quispiam copiosum mittit exercitum,vt alienigenas sibi gentes subdat:is qui exercitui præest,quoscunque expugnat,domino suo cuius negocium agit,annumerat,ascribit,atque annunciat.Ad eundem enim modum sancti Apostoli, qui à Christo ad orbem subiugandum missi fuerunt,ex omnibus finibus orbis terræ quoscunque ad fidem Christi conuertendo salubriter expugnabant,eos Christo adnumerabant, adiungebant in populum, & veluti in numerum retulerunt ditionis ipsius:cuius non suum agebãt negocium, quemadmodum insignis quidam ex illis aiebat,Non enim nosipsos prædicamus,sed Dominum nostrum Iesum Christum. Cælis ergo annunciantibus iustitiam Dei,annunciata est Domino generatio noua,populus nouus adnumeratus est ei,& in numerum subditorum ipsi relatus,simulque recensitus.Et secundum hanc sentẽtiam verti potest ex Hebræo,Numerabitur Domino generatio quæ veniet.

Ioan. 6.

Matth. 11. Lucæ. 7.

2. Cor. 4

XXII. PSALMI ARGVMENTVM.

Dvlcißimus est hic Psalmus fideli cuilibet electo atque spirituali homini,ad meditandũ Dei & Christi præcipua beneficia,& pro eis gratias agendum ualde accommodus. In ipso nanque multiplicia Dei beneficia cõmemorantur:quemadmodum uidelicet Deus quasi pastor bonus, nihil eorum nobis deesse patitur quæ sunt ad salutem nostram utilia,constituens nos in uberrimis Ecclesiæ pascuis,potans nos aquis sapientiæ salutaris,quæ à spiritu sancto fluit in Ecclesia, & cuius participes fiunt fideles omnes in sancta Ecclesia:insuper corda nostra ad se benigne conuertens,& per uiam iustitiæ nos benigne deducens propter misericordiam suam.Deinde,etiam in summis periculis protectionis suæ beneficium nunquam nobis subtrahens,disciplinam insuper paternam ut filijs uirga & baculo impendens, ad corroborandum nos contra hostium oppugnationes mensam paranstid est,sanctißimum suum corpus & sanguinem nobis donãs in Ecclesia:ueque sic solum exterius pascens,uerumetiam interius oleo spiritualis gratiæ spiritum lætificans & fœcundans:mercedem quoque & retributionem gloriosam preciosamq; calicem fortiter agentibus proponens.Cuius denique indeficiens misericordia nũquam nos deserit omnibus diebus uitæ nostræ,donec nos adducat in mansionem quietis æternæ.

XXII. PSALMI ELVCIDATIO.

Ephe. 2. Ioan. 10.

1 *Dominus regit me, & nihil mihi deerit:*

* *in loco pascuæ ibi me collocauit.*

2 *Super aquã refectiõis educauit me:* * *animam meam conuertit.*

DOminus Deus, qui diues est in misericordia, ipse quasi pater & pastor bonus me pascit ac dirigit,quemadmodum pastor suam ouiculam, ita mei sollicitam ac prouidam curã gerens:& ob hoc confido,quòd non deficiam omni bono, neque quicquam vnquam mihi deerit in vlla gratia,quod mihi sit ad salutem atque ad spiritualem vitã necessariũ: * Et primũ quidẽ (vt ipsius saltẽ aliqua enumerem beneficia)cõstituit me,firmauit,atque habitare me fecit in optimis pascuis,in vnitate & corpore Ecclesiæ suæ sanctæ: in qua veluti in pascuis pinguissimis atque vberrimis pascũtur atque enutriũtur oẽs fideles. 2 Enutriuit me secus decursus aquarũ viuentium, iuxta fontẽ aquæ viuæ,quæ est aqua sapiẽtiæ salutaris fluens in pascuis Ecclesiæ,qua potãtur omnes fideles in ea:atque in hac cælesti sapientia crescere me fecit,& augmentum sumere in spiritu: * cuius aquæ tanta

est dulcedo,tanta est refectio atque refocillatio quã præstat animæ bibenti ex ea,vt per suũ gustum animã meã ac spiritũ ab omni vanitate auersam cõuerterit in purum ac solum verum ipsius Dei mei amorẽ. Gustato etenim spiritu,desipit omnis caro:& cælestis illa sapientia, omnia facit quæ in mundo sunt insipida. 3 Perduxit quoque me pastor meus in viam iustitiæ,ponens me in via & obseruatione præceptorum suorũ,atque etiã ducem & custodem mihi in hac via se præbẽs,à lapsu & transgressione me præseruando, vtque ad implenda ipsius mandata essem validus me interius corroborando: * fecit aũt hæc omnia mihi, non propter mea merita,nõ q̃ ego dignus essem ex me tãtis beneficiis ab eo affici,sed propter suu nominis gloriã,quoniã sic illi fuit placitum, voluitq; his modis suũ nomen,suam gloriã, suã bonitatẽ in me demõstrare. 4 Insuper etsi cõtigerit me peruenire vsque ad maxima pericula,ita vt quasi proximus videar morti, iamq; me mors ipsa videatur operuisse,& velut obũbrasse,atque expãdisse se supra me, nõ tamẽ conturbabor,neque desperatione aut diffidentia deiiciar à timore iminentiũ aut prementiũ malorũ: * quoniã te semper mecũ habeo adiutorẽ, & defensorẽ meum,qui etiã de periculis maximis,imo & de morte potens es(si tibi placitum fuerit)me liberare,qui de me es amplius,quàm egomet de meipso sollicitus,quique in tribulationibus & periculis maxime & præsentissime adesse soles. 5 Quod siquãdo aduersitas quælibet tua permissione,aut dispositione aduenerit in eruditionẽ & correptionẽ(siue virga ea fuerit,siue baculus,siue modica,siue magna,siue ad tolerandum leuior siue grauior)vsque adeò non conturbabor super paterna disciplina tua,vt etiã magnam consolationẽ sim ex ea accepturus. Erit enim hoc mihi iudicium,q̃ nõdum à cura tua me abieceris,q̃ nondum adulterinum me habes & nothum,sed vt legitimum filiũ:potissimum,cum sciam, nullum esse filium quem non corripit pater & eos qui extra disciplinam sunt, adulterinos esse, non filios legitimos.

3 *Deduxit me super semitas iustitiæ.*

* *propter nomẽ suũ.*

4 *Nam etsi ambulauero in medio umbræ mortis, nõ timebo mala:* * *quoniam tu mecum es.*

5 *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.*

6 *Parasti in cõspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me.*

7 *Impinguasti ĩ oleo caput meum:*

* *& calix meus inebrians, quàm præclarus est.*

8 *Et misericordia tua subsequetur me:*

* *omnibus diebus uitæ meæ.*

6 Et quoniã tribulantiũ atque persequentiũ magna est copia & multa crudelitas, partim carne interius sæuiente, partim mundo exterius, diabolis vtrinque: vt aduersus omnes istos, infractus & imperterritus stare queam,& non aliquando succumbere,mensam parasti in conspectu meo,cibum proponis salutarem in Ecclesia tua sancta fideliter pugnantibus,panem vitæ qui de cælo descendit, preciosissimum corpus tuum & sanguinem:de qua mensa sumentes digneque communicãtes, accipimus fortitudinem,& cõfirmamur in spiritu, vt aduersum omnes nos tribulantes,fortes & inuicti perstare valeamus. 7 Ad hæc,interna vnctione spiritus tui sancti vnxisti spiritum meum, oleo suauissimo spiritualis gratiæ tuæ mentem meam atque affectum(lętificando pariter atque fœcundando)copiose perfudisti,quẽadmodum oleum corporale faciem exhilarat & impinguat. Id enim facis,dum charitatẽ tuam per spiritũ sanctum diffundis in cordibus nostris,quãtum ad effectum: quod ad mentem verò attinet,vnctione tua doces nos de omnibus, & omnem doces de credendis atque agendis veritatẽ: * Super omnia vero pars calicis mei quam expecto,portio mea hæreditaria, & beatissima illa hæreditas atque retributio fœlicitatis æternę,quę me satiabit ac prorsus inebriabit,quæ totũ meum desyderium & appetitum sufficiet implebit,ó q̃ est præclara,& q̃ pretiosa & inæstimabilis, super omnia quæ in mundo sunt aut valent cogitari: quam neque oculus videre potuit,neque auris audire:imo nec in cor hominis ascẽdit, quæ præparauit Deus sę diligẽtibus. Atque in hũc calicẽ præclarissimũ, iam præparatum mihi & seruatum in cælestibus aspiciens,mentisque oculos ac cordis affectũ spe certissima intentos tenens,omnes pro nihilo superabo aduersantiũ tribulationes atque tentationes. 8 Semper autẽ misericordia tua præsto mihi aderit,ac veluti subsequetur,ita vt mecum sit, & mecum laboret in omnibus,quocũque me vertero,custodiẽs introitum & exitum meũ,custodiens animã meã ab omni malo,parata auxiliũ præbere in omni opere bono,ad quodcũque voluero extẽdere manum meam:quẽadmodum pastor diligẽs ouiculas suas subsequitur,neque vnquam solas eas reliquit,donec in caulas induxerit, ne vsquam forte vel aberrent, vel in foueas cadãt,vel luporũ esca fiãt: * atque hoc tuæ sollicitissimæ curæ atque custodiæ beneficiũ, non vno tantum vel die vel anno impendes mihi, verum omnibus diebus,quibus hîc vivero super terram,donec vixero in hac militante Ecclesia,in hoc deserto,

Heb. 12. Ioan. 6. Psal. 103. Rom. 5. 1. Ioan. 1. Ioan. 14. & 16. Esa. 64. 1. Cor. 2. Sapien. 7 Psal. 120

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 Et ut inhabitem in domo domini in longitudinem dierum.

vbi omnia sunt periculis,foueis,laqueis,ac lupis plena. 9 Et ita quidem semper tua misericordia me subsequetur,vt in æternitate in domo tua tecum valeam inhabitare, vt nemo me in hac via à præparata illic mãsiõe valeat impedire,aut à te vlla ratione separare,sed in æternũ permanere & habitare valeam in conspectu tuo atque in domo tua: nunquidem in Ecclesia hac militante,per gratiam tuam in triumphãte verò aduentura,secundum perfectam gloriam tuam,quæ sine fine perdurabit omnibus electis in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXII.

VErsu primo,Dominus regit me. Regere in bonam partem accipitur. Est enim Græce ποιμαίνει, quod significat regere ad modum pastoris,siue pascere:quod verbum etiam suprà Psalmo.2.haberi diximus in Græco,Reges eos in virga ferrea. Loquitur enim hic Psalmus de Deo quasi pastore,& plura ex iis quæ hoc loco dicuntur de Christo erga Christianos, dicta videntur secundum similitudinem pastoris corporalis & ouium. Est enim pastoris officium,curare vt nihil desit ouibus quod sit ad earum bonam valitudinem necessarium:vt in loca pascuorũ educat eas,vt in vias bonas & rectas deducat,à deuiis & suspectis locis custodiat,vt si in pericula incidant præsentia,auxilii sui eas liberet,vt pedo suo(siquando à via recta aberrare incipiant,aut à grege se segregent)eas redire co-
Ioan.10. gat:denique,vt pro ouibus sollicitam curam gerat,& nunquam eas deserat,donec in quietis locum,in caulas,inducat. Hæc autem omnia in iusto Psalmo facile est considerare, quomodo Christo Domino (qui sese testatus est pastorem bonum)applicẽtur,interiectis nihilominus & aliis quibusdam,quę corporalibus ouibus non conueniunt:quemadmodum de aquis refectionis,quibus oues non egent corporales:de conuersione animæ,de parata mensa,de imaginatione capitis in oleo,& calice præclaro. Nobis enim rationalibus ouibus,ampliori atque etiam alia cura est opus, quàm oues corporales accipiãt à suis pastoribus. ¶ Versu.5. Virga tua & baculus tuus,Nonnulli per baculum intelligunt sustẽtationem Dei,qua iustos sustentat. Cum enim Dominus electas oues suas virga percutit(hoc est,disciplina qualibet seu aduersitate corripit)baculo nihilominus eos sustentat,dando in aduersitate patientiã: ne vel in murmurationem,vel in desperationem,vel in alia mala per impatientiam cadant. Cum ergo simul sunt virga & baculus,in hoc cõsolari debet electus. Virga autem si sola fuerit, defueritque baculus,timendum est,ne reprobus fiat ille qui sine baculo virgam sentit. Alii, per baculum pastoralem sue pedum,intelligunt Dei internam directionem. Consolatio enim est electorum,cum exteriùs flagellante virga,interius directio Diuina in viam rectam reducit. Parum enim profuerit virga, si defuerit hic baculus. Hæc autem vbi simul adsunt,magna est eius qui ea experitur cõsolatio. Sensit virgã Pha-
Exo.4.5 &.6. rao,sensit & Sennacherib:verum quia baculus defuit,non eis sola virga attulit cõsolationem. Sensit & Dauid virgam,post dinumerationem populi:sensit item Nabuchodonosor,postquam eleuatũ fuisset
4.Re.19. cor eius. Et his,quia simul adfuit baculus,interior Dei directio ad pœnitentiã:iccirco acceperunt con-
2.Re.24 solationem,& per virgam pariter atque baculum senserunt emendationem. Nos autẽ in Elucidatiõe,
Danie.4 tam per virgam,quàm per baculum indicauimus accipi correptionem disciplinæ:per virgam quidem mitiorem,per baculum verò duriorem. Quosdam enim virga tantum,alios etiam baculo corripit pastor bonus:& quosdam quidem leuiori ac mitiori disciplina, alios verò duriori corripit, iuxta quod ipse nouit vnicuique ad salutem & meriti promotionem conuenire. Iusto autem quicquid tandem ex
2.Re.12. Domini manu euenerit,siue virga corripiatur siue baculo,consolatio esse debet,dum attendit dominum esse & patrem qui corripit:idque totum quod agitur ad suam sibi salutem proficere. Quasi vir-
1.Par.21. ga percutiebatur Dauid,cum pro adulterii & homicidii peccato pueruli ex adulterio concepti vitam impetrare non potuit. Leuis enim satis & mitis videbatur ista correptio,pro peccati magnitudine. Ba-
2.Re.16. culo verò cædebatur,cum post populi denumerationem,septuaginta milia hominum ex populo sibi charissimo,pro suo peccato percuti vidit pestilentia:item,cum grauissimam sibi persequutionem à filio suo Absalon suscitari conspexit. In vtroque autem, suscipiens patienter Diuinam correptionem, emendatus & consolatus est. Quòd autem per virgam dicamus intelligi correptionem mitiorem, per baculum verò duriorem,ex communi consuetudine accipimus parẽtum,qui filios donec,in ætate sunt minori,virga corripiunt:quos iam grandiores factos,omissa virga,baculo corrigunt,si commeruerint. Est autem præter virgam & baculum,etiam gladius Domini,quo corripit reprobos, qui de numero
Rom:13. filiorum non sunt. Atque hic potius ad vltionem,quàm ad disciplinam spectat. Non enim ad patrem, sed ad iudicem spectat gladius. Gladius ergo Domini metuendus est,& semper præcauendum ne veniat nobis. Cæterum virga & baculus cum aduenerint,etiam in consolatione sunt habenda, atque inter præcipua Dei beneficia hominibus spiritalibus sunt æstimanda.

XXIII. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iste in initio & in fine Christũ Dominũ respicit:in medio aũt,eos qui dignos se Christo per iustitiã & uitã bonã exhibuerint. In principio itaque Christi Domini uniuersale super omnẽ terrã dominiũ proponitur,propterea q; ipse orbẽ terrarũ fecerit & creauerit. Est enì iustũ,rationabile,atque necessariũ,eũdẽ esse orbis dominũ qui creauit illũ,atque oẽs habitãtes in eo. Versu aũt.3 incipit describere,qui digni habẽdi sint ut admittãtur in orbẽ illũ uenturũ,in ciuitatẽ supernã:posteaquã cõstat,nõ oẽs illic admittendos absque discrimine,quẽadmodũ in hoc orbe sine distinctiõe habitãt boni & mali,& oĩm secũdũ natu-

ralem subiectionẽ(ratiõe creationis)æqualiter Deus est Dominus. Describit autẽ quales ipsi esse debeãt, qui in illum uenturũ orbẽ,in montẽ sanctum sint admittẽdi,uersibus quatuor,nimirũ a tertio usque ad septimũ. A quo rursum,usque ad finẽ,Christi gloriosum dominiũ proponit,nõ iã quod ratiõe creationis rerũ habet, sed quod ratiõe peractæ uictoriæ à patre accepit,iuxta illud,Data est mihi oĩs potestas in cœlo & in terra. Mat. 26. Considerãs itaque propheta in extasi spũs,Christũ accepto hoc dominio cũ gloria magnifica ascẽdẽtẽ,una cũ multitudine illius beatæ captiuitatis,quã ascendẽs secũ ducebat in altũ(de quibus in præcedẽtibus satis prædixerat)tãquã præcurrẽs nũcius,angelos alloquitur,ut aperiãt ueniẽti Domino portas ciuitatis,se cundũ omnẽ altitudinẽ & latitudinẽ:causam simul adiungẽs,magnitudinẽ gloriæ & maiestatis eius,quẽ cõ- Ephes. 4 tẽplabatur aduenientẽ:sicq; dulcissimo exitu,in suauissima cõtẽplatiõe ingressus Christi,Psalmũ hũc terminat. Psal.67.

XXIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Domini est terra & plenitudo eius: orbis terrarum & uniuersi qui habitant in eo.*

2 Quia ipse super maria fundauit eũ: & super flumina præparauit eum.*

*3 Quis ascẽdet in mõtẽ domini? * aut quis stabit in loco sancto eius?*

4 Innocens manibus & mundo corde:

** qui nõ accepit in uanum animam suam:*

** nec iurauit in dolo proximo suo.*

*5 Hic accipiet benedictionẽ à domino: * & misericordiam à Deo deo salutari suo.*

6 Hæc est generatio quærẽtiũ eũ: quærẽtiũ faciẽ Dei Iacob.*

7 Attollite portas principes uestras:

** & eleuamini portæ æternales: * & introibit rex gloriæ.*

8 Quis est iste rex

Terra vniuersa cum omni sua plenitudine,cũ omnibus quæ in ea sunt, & in ea sustentãtur,creaturis,Domini Dei est,qui creauit eam: * vniuersus (inquam)orbis terrarũ,totus terræ globus, cum omnibus qui in eo vbicunque gentiũ, vbicũque locorũ inhabitant. 2 Ipse enim est,qui orbẽ ter- Gene.1. ræ creãs stabiliuit,firmauit,constituit, solide posuit sup elemẽtũ aquæ,super eõgregatiões aquarũ,quæ sunt maria: * & super vniuersitatẽ aquarũ,super elementũ totũ aquæ,artificio magno & sapiẽtia præparauit,stabiliuit,firmiterque collocauit eũ,quasi globũ in medio aquæ. 3 An verò oẽs qui nũc in hac terra inhabitãt,absque discrimine boni atque mali,sic etiã in supernam mansionẽ sunt absque discretiõe admittẽdi? Quod si non oẽs: qui ergo digni erunt assumi in montem illum excelsum, atque ad sublimitatem peruenire maiestatis Dei,ante conspectum Diuinitatis? * aut qui digni reputabũtur,vt stent,permaneant,atque vt ciues inhabitẽt in ciuitate illa supernа,in mãsione illa beata, quam ipse Dominus sanctificauit sibi in aulam regiam,& gloriosum palatium suum? 4 Illi nimirũ,qui mani-bus fuerant mundi,puri, & innoxii, qui nihil operati sunt iniquum, neque contra Deũ,neque contra proximos,sed econtrario opere iustitiæ & virtutis sedulo sunt operati:qui(inquam)non solum opere exteriori innocentes se exhibuerunt,verumetiam cor mundum & affectum syncerum gestauerunt,adeò vt non solum opere nihil noxiũ perpetrarint,verum neque desyderio quicquam tale cõcupierint: * qui animas suas non in uanũ,siue frustra à Deo acceperũt,sed ipsis bene vsi sunt,ad bonũ cultũ Dei,ipsarum vires omnes diuinis obsequiis dedicando, ad quem finem indubitatũ est hominibus animam rationalem datam esse: * qui etiam non iurant in dolo,non perierant,& omnino non mẽdaciter neque dolosè agunt cũ proximis suis:sed si quæ promiserũt aut iurauerunt,implent iuste atque fideliter:& quęcũque agunt cũ proximis, syncериter absque fraude & dolo peragũt in iustitia. 5 Hi sunt qui in cælestibus benedictionem accipient immortalitatis, & donum beatitudinis æternæ à Domino,cuius in hac vita voluntatem peregerunt: * & hi perfectam illam æternæ salutis misericordiam consequentur à Deo omnipotente saluatore suo:rigorem autem vltionis, quam illi sentient qui contraria fuerint operati,non experientur. 6 Hæc atque huiusmodi,qualem suprà descripsimus,est generatio eorum qui timent Dominum:tales esse debent,qui de populo & numero timentiũ esse cupiũt, atque cum eis præmii æqualitate participes fieri: * hic est(inquam)populus & generatio eorum,qui ex puro corde requirunt conspectũ Dei veri, qui ambulant tanquam in conspectu Domini Dei sui, semper illi cupientes placere: & tales fieri oportet, qui de horum numero haberi velint. Atque huiusmodi sunt,qui Dominum sunt in cælestia scandentem comitaturi,in laudibus,vt hic ante conspectum eius semper ambulauerunt in virtutibus. 7 Vox Prophetæ in spiritu exhortantis angelos,vt Christũ Dominum cum victoria redeuntẽ suscipiant: Vos verò ô principes,ô sublimes angelici spiritus,attollite,eleuate, & in altum atque latum aperite portas vestras,redeunti cum victoria magnifico Domino: * vos quoque portæ æternitate stabiles,ciuitatis supnæ,eleuamini alte,lateque aperiamini: * ecce enim aduenit rex gloriosus Christus Dominus,peracta militia,regnũ in ciuitate superna accepturus, omnibusque angelicis exercitibus præferendus. Cui sane,cũ innumera multitudine iustorum omnium qui se in vita Deo dignos exhibuerunt aduenienti,conuenit portas ciuitatis vestræ (in quam ingredietur, accepturus regnum)alte lateque aperiri. 8 Quod si cognoscere velitis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

gloriæ? dominus fortis, & potẽs, dominus potens in prælio.

*9 Attollite portas principes uestras: * & eleuamini portæ æternales:*

Apoc.19.

** & introibit rex gloriæ.*

*10 Quis est iste rex gloriæ: * dominus uirtutum, ipse est rex gloriæ.*

Ioan.4. &.5.

quisnam iste sit rex glorioſus, cuius prædico aduentum, & cui portas iubeo attolli atque eleuari, ſcitote, quoniam ipſe eſt Chriſtus Dominus, rex fortiſsimus & potẽtiſsimus, eandem cum patre fortitudinem & coæqualem habens virtutem: ipſe (inquam) qui potens & robuſtus eſt pugnator, qui potentia ſua debellato inimico generis humani glorioſe triumphauit deuicta morte, infernoque, & inferni principe diabolo ſuperatis. 9 Iterum vos exhortor, ô principes excelſi, angelicæ poteſtates, vt portas ciuitatis veſtræ late aperiatis veniẽti à victoria, inque propria redeunti Domino, cum innumero iuſtorum comitatu, quos ſecum à captiuitate inferni potenter liberatos adducit, veſtris ordinibus inferẽdos: * vos iterum moneo, ô portæ æternæ, nunquam confringendæ, ciuitatis ſupernæ, quam nemo vnquam poterit expugnare, vos (inquam) iterum iubeo alte lateque quantum fieri poteſt aperiri, in tanta gloria & comitatu venienti Domino: * Introibit enim per vos rex regum & dominus dominantiũ, rex glorioſus ſuper omnes reges. Non debet autem qui in tanta maieſtate & tanto cum comitatu aduenit, per anguſtum oſtiolum intromitti, ſed portas neceſſe eſt illi in altum & latum prorſus aperiri. 10 Neque verò eſt quòd miremini, quiſnam iſte tãtus ſit, qui ſic aſcendit in gloria, qui venit tanto comitatu ingreſſurus in ciuitatem veſtram vt regnum accipiat: * ecce enim ipſe eſt dominus angelicarum virtutum, omniumque veſtrorum exercituũ, & omnino omniũ veſtrum ipſe eſt Dominus, filius Dei patri æqualis, qui olim exiens ad patris implendam volũtatem in terras, nunc reuertitur, peractis omnibus, cum gloria: propter quod cũ omni reuerentia & obſequio quo poteſtis, illi debetis obuiã procedere, aduenientemque cum omni lætitia et iubilo ſuſcipere generis humani redemptorem, & angelicorum ordinũ reparatorem, Dominum Ieſum Chriſtum, qui patri erat, eritque coæqualis, vnà cum ſpiritu ſancto in omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM VIGESIMVMTERTIVM.

VErſu primo, Domini eſt terra & plenitudo eius. Nota duplex eſſe Chriſti dominium: prius quidem, ratione creationis. Eſt enim ipſe creator omnium, & iccirco omniũ etiam Dominus. Qui enim de nihilo fecit omnia, cælum, terram, & quæ in eis ſunt, quidni etiam dominus ſit horum omnium? Hoc modo, vt irrationabilium omnium, ita etiam omnium hominum Chriſtus eſt Dominus, ſiue bonorum ſiue malorum. Ac de hoc dominio, in duobus primis verſibus agitur. Alterũ eſt dominium quod ſibi Chriſtus veluti comparauit, atque per paſſionem promeruit, quo poſt laboriоſam militiam ac pugnam cũ diabolo (victoria tandem per propriam mortem obtẽta) veluti lucrifecit,

Philip.2.

iuxta quod ad Philippenſes Apoſtolus ſcribit, Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortẽ, mortem autẽ crucis: propter quod & Deus exaltauit illũ, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur. Quo dominio licet etiam omniũ dominetur, nempe cæleſtium, terreſtrium & infernorũ, tamen peculiari modo ſuper ſanctos & electos ſuos habebit dominium in regno cæleſti: intra quod regnum non includentur, & ſub quo dominio non erunt niſi illi, qui nunc per innocentiã & iuſtitiam dignos ſe Deo ſeruos exhibuerint: quos etiã ſecum vehet in gloriã ſuam, regnaturus cũ eis in perpetuũ. De hoc autem ſecundo dominio ſit ſermo in reliqua parte Pſalmi: maxime autẽ circa finem deſcribitur illius dominii & imperii à Chriſto ſuſceptio. Huius autẽ duplicis dominii conſideratio, facile manifeſtabit Pſalmi connexionem, quæ alioqui difficile capitur. ¶ Verſu. 6. Hæc eſt generatio quærentium eum. Generatio collectiuũ nomen eſt hoc loco, idem fere valens, quod

Mat.16. &.17.

populus, vel natio, vel etiam progenies. Et frequenter tum in Pſalmis, tum in Euangeliis, in hanc ſignificationẽ accipitur, veluti cũ Iudæis exprobrat Dominus, Generatio prauа, incredula atque peruerſa.

Philip.2. Pſal.64.

Et apud Paulum, In medio nationis prauæ atque peruerſæ. Atque in alio Pſalmo, Quadraginta annis offenſus fui generationi illi. Atque etiam in fine præcedentis. 21, Annunciabitur Domino generatio vẽ tura. ¶ Verſu. 7. Attollite portas principes veſtras. Hic in ſpiritu Propheta monet angelicos ciues, aperire portas venienti Domino: eosque velut interrogantes de Domino, quiſnam ſit, introducit: ac reſpõſionem ſubdit. Loquitur autem hic, cum portas iubet attolli & eleuari (quæ idem ſonant, id eſt, in altũ & latum aperiri) ſecundum conſuetudinem & vſum hominum. Cum enim ingreſſurus eſt in ciuitatem nobilis quiſpiam aut rex, magnum comitatum & apparatum ſecum habens, præcurrunt nuntii, qui portas aperiri iubent, non tantum iuxta conſuetudinem vſque ad dimidium, ſed ad integrum, ita vt deſuper omnibus repagulis & obicibus amotis, quantum poſsibile eſt in omni ſua latitudine pateãt ad ingreſſum magnifici regis. Atque hoc etiam vulgo in magnificis domibus conſpicimus, quæ cum conſuetudinarie non niſi anguſtum habeant introitum, ingreſſuro tamen ipſo domus Domino, aut alio quopiam magnæ æſtimationis viro, tota patefit porta ſecundum latitudinem, vt cõuenientior illi & honorificentior ſit introitus. Iuxta hunc ſane modum Dauid in ſpiritu veluti præcurrens ante aſcendentem & in propria redeuntem Dominũ, ad eos qui intus ſunt principes cæleſtes clamitat, vt tollant portas: illisque abintus (vt ipſe eos introducit) more humano interrogantibus, quiſnam ille ſit cui ſic portas iubeãt patefieri, reſpondet, adeſſe fortiſsimum victorem & gloriæ regem, Chriſtum Dominum.

XXIIII. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iſte, ut ſatis eſt intellectu facilis, ita eſt & utiliſsimus. Eſt enim forma cõmodiſsima ad eleuãdum ſpiritum in Deum. In qua primum ob fiduciam quam in Deum habet homo fidelis, ab inimicis & confuſione quam illi conantur adducere, petit diuinitus liberari: atque id ut fiat, petit uias Dei ſibi monſtrari, inq; eis diuino & ſuperno dirigi ducatu. Et quo moueat efficacius, antiquas miſerationes Dei commemorat, ſibiq; delicta iuuentutis & ignorantias dimitti, & miſericorditer ſecum agi poſtulat: ne forte ob peccata priſtina, ſi in diſtrictione iuſtitiæ cum ipſo agatur, in ullo detrimentum ſuſtineat. Poſt hæc, à ſe conuertit: declarans Dei erga ſeruos ſuos bonitatem & fidelitatem, & multam ipſi ſeruientium utilitatem, uſque ad uerſ. 17. ubi iterum ad ſecundam perſonam, quam aliquantulum intermiſerat reuertitur, ſuas tribulationes multas & increſcentes Deo proponens, protectionemque & liberationem poſtulans: non peculiariter tantum ſuam, ſed in concluſione Pſalmi, generaliter totius populi fidelis, qui eſt Iſrael Dei.

VIGESIMIQVARTI PSALMI ELVCIDATIO.

B *1 Ad te domine leuaui animã meã: * deus meus in te confido, nõ erubeſcam.*

*2 Neque irrideãt me inimici mei: * etenim uniuerſi qui ſuſtinent te, non confundentur.*

3 Cõfundãtur oẽs iniqua agẽtes ſupuacue.

C *4 Vias tuas domine demõſtra mihi: * & ſemitas tuas edoce me.*

*5 Dirige me in ueritate tua, & doce me: * quia tu es Deus ſaluator meus: & te ſuſtinui tota die.*

6 Reminiſcere miſerationũ tuarũ domine:

D ** & miſericordiarũ tuarũ quæ à ſeculo ſũt.*

7 Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris.

*8 Secũdũ mĩam tuam memẽto mei tu: * propter bonitatem tuã domine.*

*9 Dulcis & rectus dominus: * propter hoc legẽ dabit delinquen-*

ED te ô Domine ſpiritum meũ leuaui, mentẽ atque voluntatẽ totã in te: fide recta, ſpe firma, & charitate pura direxi: * tu es Deus meus in quo omnis mihi ſpes poſita eſt, & in quo omnẽ meã conſtitui fiduciam: propter quod & poſtulo, vt nõ me permittas cõfundi ab expectatiõe mea, ſed voti atque deſiderii mei fac me cõpotẽ, Pſal.118.

dando mihi quæ à te expectaui ſpiritualia omnia bona. 2 Neque permittas ſuper meo lapſu gaudere aduerſarios meos, qui quærũt mihi dominari, qui me conãtur in peccati lapſum adducere, & in mortis foueã pertrahere: * quicũque enim cũ patiẽtia te expectant, & ſuſtinẽtes permanent in obſeruatione præceptorum tuorum, non experientur confuſionẽ, neque fruſtrabũtur à deſiderio ſuo. 3 Qui verò te nõ expectãt, qui non permanent in obſeruatione præceptorum tuorum, ſed inique agunt ſuperuacue, abſque vlla vtilitate & ratione, imò contra rationem omnem, & ad maximum ſuum malum tranſgredientes præcepta tua, hi confuſionem æternam inueniẽt in nouiſsimo, cum tuo iuſto iudicio ſuę iniquitatis pœnas luent. 4 Mihi verò Domine, qui in te cõfido, te expecto, tibique placere cupio, demõſtra vias tuas, per quas ambulem coram te, vt placeã tibi: * & doce me ambulare per ſemitas tuas, quas cõſtituiſti nobis, vt per eas recta ingrediar, non declinãs ad dexteram vel ad ſiniſtram: hoc eſt, mandata atque præcepta tua fac me intelligere, & ſecundum ea diligenter operari. 5 Fac me Domine ambulare in veritate iuſtitiæ tuæ, & eſto mihi director atque doctor in via veritatis & iuſtitiæ tuæ: * quoniã tu es Deus author ſalutis meæ, teque vt ſolũ ſalutare me potẽtem in patientia ſuſtinui ingiter, nulla fractus expectatione, nullo diſſolutus tædio. 6 Recordare ô Domine miſerationum tuarum antiquarum, quibus ab initio miſereri ſemper ſolitus es petẽtibus miſericordiam: * miſerationes tuas multas ac magnas, quas te feciſſe audiuimus cum patribus noſtris, ex quo ſtetit præſens ſeculum, harum (inquam) miſerationum tuarum antiquarũ tu Domine reminiſcere, vt ſicut ſemper miſereri es ſolitus, ita etiam nunc mihi pauperculo tibi humiliter ſupplicanti miſericordiã benignus impendas. 7 Peccata adoleſcentiæ meæ, quibus te multipliciter offendi in temporibus præteritis, dum in me feruoret iuuenilis ardor, & vigeret vis concupiſcentiæ: item & ea quæ quomodocunque per ignorantiam, aut ſurreptionem commiſi, quorũ mihi numerus determinatus eſt incognitus, & quę omnia ſigillatim non valeo recogitare in amaritudine, tu Domine dimittẽ mihi miſericorditer: proiice omnia poſt tergum tuum, & noli vltra memor eſſe eorum, ſic vt ea mihi imputes ad vltionẽ. 8 Secundum multam & magnam miſericordiam tuam memento mei in bonum Domine, vt mecum agas ſecundum dulcedinẽ miſericordiæ tuæ, in peccatorum dimiſsione & collatione gratiæ tuæ: * idque peto non ſecundum rigorem ſeueræ iuſtitiæ tuæ, ſed propter ſuauiſsimã & dulciſsimã tuam miſericordiam, qua promptus es & expoſitus omnibus, qui te humili corde requirunt. 9 Tu enim Domine dulcis es in miſericordia, & rectus in iuſtitia: ſic dulcis, vt etiam rectus: ſic miſericors, vt nihilominus iuſtus: tamẽ præcedit quodammodo & præcellit erga electos dulcedo miſericordię, rectitudinẽ iuſtitiæ: * atque ob hoc (quòd dulcis ſimul ſis ac rectus, iuſtus pariter atque miſericors) legem ponis peccatoribus in via vitæ huius, in via cõuerſationis ſuæ, per quam nimirũ auerſi à pec-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tibus in uia.

1.Petri.5. 10 *Diriget mãsuetos in iudicio: * docebit mites uias suas.*

11 *Vniuersæ uiæ domini mĩa & ueritas:* requirẽtibus testamẽtũ eius & testimõia eius.*

12 *Propter nomẽ tuũ domine propitiaberis peccato meo: * multũ est enim.*

13 *Quis est homo qui timet dominũ? legẽ statuit ei ĩ uia quã elegit.*

14 *Anima eius in bonis demorabitur: * & semen eius hæreditabit terram.*

15 *Firmamentum est dominus timẽtibus eũ: * & testamẽtũ ipsius, ut manifestetur illis.*

1.Cor.8. Ioan.14. 16 *Oculi mei semp ad dominũ:* quoniã ipse euellet de laqueo pedes meos.*

17 *Respice in me, & miserere mei: * quia unicus & pauper sum ego.*

18 *Tribulatiões cordis mei multiplicatæ sunt: * de necessitatibus meis erue me.*

19 *Vide humilitatem meam, & laborẽ meũ: * & dimitte uniuersa delicta mea.*

catis, à uiis suis malis, cognoscant viã rectam, quam ambulare debeant, quid agere, quidve omittere, quid facere, quid declinare. 10 Homines humiles & mansuetos, qui se humiliant sub potenti manu tua, tu dirigis in iustitia, ambulare eos faciens per rectitudinem iustitiæ tuæ: * mites ac humiles tu doces ambulare uias tuas, obseruare præcepta tua. 11 In omnibus uiis tuis, Domine simul coniuncta sunt misericordia & ueritas siue iustitia, ita vt in omnibus actionibus, atque dispositionibus, quibus agis nobiscum, simul hæc duo reluceant: sic in omnibus misericordem te exhibens, vt nihilominus inueniaris iustus: sic quoque ex altera parte iustus & verax in omnibus existens, vt nihilominus & misericors: * peculiariter verò ambo hæc manifestantur erga electos tuos, qui exquirunt & desiderant testamẽtum tuum, quod disposuisti nobis obseruandum, & qui requirunt præcepta tua ad opere implendum ea. 12 Obsecro ergo te Domine, propter gloriã nominis tui, quoniã bonus es Dominus, quoniã es saluator misericors, vt propitius fias, & clementer indulgeas peccatis meis: * quæ cum multa sint & magna, opus habent magna propitiatione & infinita misericordia tua: & id etiam vt postulo, te facturum confido. 13 Quisquis ex hominibus timet, reueretur, ac digne colit Dominũ, huic lex à Deo statuta ac posita est in uiis iustitiæ, quam elegit ad ambulandũ in ea, vt secundum legem illam viuat in via recta, in iustitia quam sectari & operari cõcupiuit. Qui enim timent Dominum, legem Euangelicam habent à Deo constitutam, secundũ quã ambulare debẽt, & sese dirigere in omni via sua. 14 Anima siue spũs eorum in bonis Domini cõmorabitur, dũ mẽte atque uoluntate cælestibus ac supernis bonis inhærebunt, & deliciabũtur in eis, testimoniũ habentes bonæ conscientiæ: * & non solum ipsi ingredientur in hæreditatem æternã, verumetiam imitatores eorum & filii secũdum spiritum (quos siue verbo doctrinæ, siue exemplo bonæ conuersationis genuerunt Deo) etiam ipsi hæreditate possidebũt terrã viuentium. 15 Dominus firmamentum est atque stabilimẽtũ omnibus seruis suis timẽtibus eum, super quo firmati sunt, ædificati, fundati, atque stabiliti, quasi super firmam petrã: cui innitẽtes, decipi aut frustari non possunt: * & testamẽtum est ipsius Domini, promissioque firmissima quam disposuit seruis suis, vt sese manifestet illis. Qui enim diligit Dominũ, cognoscitur & diligetur ab eo, & (iuxta promissum) familiari dignatione manifestabit illi seipsum. 16 Oculi mei interiores ad Dominum sunt, & aspiciũt omni tempore, quasi ad eum in quo spes mea omnis recumbit: * ipse enim est solus me saluare potens, qui me de laqueo peccati & obligatione mortis liberabit, vel præseruando ne incidã, aut certe (si per quãcunque fragilitatem incidero) ex laquei nexu me extrahendo. * Eueilet quoque pedes affectuum meorum à laqueo, vt non irretiantur laqueis terrenarum cõcupiscentiarum, & nexibus peccatorum, sed liberi in ipso semper rectis gressibus pergant. 17 Aspice ad me benignis oculis tuę misericordię, & misericorditer age mecũ: * quoniam tanquam orphanus & solitarius ego sum, quasi ab omnibus derelictus, neminem habens adiutorem præter te Domine, in quo spes mea omnis sita est: & pauper sum, multorum indigus spiritualium donorum, quorũ nihil ex memetipso habeo: atque ob hoc opus est mihi modis omnibus, vt tuus me benignus aspectus diligẽter custodiat, & diues tua misericordia meæ suppleat paupertatis inopiã. 18 En cordis mei angustiæ, afflictiones, atque tribulationes (quibus me grauiter affligunt aduersarii mei, diabolus, mundus, & caro propria) vehemẽter multiplicatæ sunt, & vehemẽter insurgunt: dum illi tanto me fortius oppugnãt, quanto ego tibi diligẽtius seruire laboro: * tu verò Domine (qui solus potes, & in quo omnem habeo fiduciam) de angustiis istis, quæ me vrgent, libera me, vt non mihi impedimentum vllum præstent in seruitute tua, in obseruatione præceptorum tuorum. 19 Aspice Domine benigno misericordiæ tuæ intuitu ad omnẽ afflictionem meã qua humilior & premor, & ad omnem laborẽ atque molestiam qua grauor, dum tuis mandatis seruire contendo: * aspiciensque humilitatem meam & laborem, tanto facilius benigniũsq; dimitte mihi omnia peccata mea, siue grandia, siue minora, quibuscunque vllo vnquam tempore te offendi: vt sit mihi humilitas hæc omnis & labor quẽ nũc pro tuo amore sustineo, veluti ad purgationẽ vitæ peioris anteactæ, atque etiam in purgationem quotidianorum delictorum: quibus per singulos dies multi-

A 20 *Respice inimicos meos: quoniam multiplicati sunt:* & odio iniquo oderunt me.*

21 *Custodi aĩam meã, & erue me:* nõ erubescã quoniã spaui ĩ te.*

22 *Innocentes & recti adhæserũt mihi: *

B *quia sustinui te.*

23 *Libera Deus Israel ex omnibus tribulationibus suis.*

pliciter etiam nũc te offendere contingit. 20 Vide Domine ad inimicos meos, quemadmodum multiplicati sunt, factique numero plurimi: * & ii ipsi odio crudeli atque implacabili præter omnem causam & rationem oderunt me. Neque enim vnicus est inimicus volentibus in lege tua ambulare, sed multi admodum, qui molestiis affligũt, tibi seruire cupientes: neque parum inimici sunt quicũque aduersantur, sed inimici sunt irreconciliabiles & implacabiles, qui nõ prius cessant ab impugnatione & persequutione, quàm nos in suum consensum, id est, in mortem pertraxerint. 21 Aduersus ergo tam multorum tamque crudelium inimicorum sæuitiam, tu mihi esto custos atque defensor: & libera me de manibus illorũ, vt non mihi prævaleant: * non me patiaris confundi vt illis subiiciar, quoniam in te domine, non in propriis viribus, spem meam omnem constitui. Nequaquam autem tuũ est derelinquere in te sperantes. 22 Et quanquã peruersi se mihi hostes & inimicos exhibuerint, iusti tamẽ & boni adiunxerũt se mihi, & sancto fœdere sociati sunt mihi: adhæsiq; ego per amicitiam & charitatem innocentibus, declinato prauorum consortio: * propterea quòd te sustinui domine, quòd te expectaui, quòd in te speraui, quòd tibi volui placere. 23 Libera ô Deus & salua fidelem populum tuum, qui te agnoscit, & debito colit famulatu ex omnibus afflictionibus & angustiis, quibus in hoc mundo, in hac lachrymarum valle premimur, cõforta, vt non succumbamus: patientiam dona & perseuerantiam, ne deficiamus, donec saluos nos facias in regnum tuum cæleste. Amen.

Psal.9.

ANNOTATIONES IN PSALMVM VIGESIMVMQVINTVM.

VErsu sexto, Reminiscere miserationum tuarum domine. Qui vere magnanimus es atque munificus ex commemoratione priorum beneficiorum, adeò non commouetur ad continendum vlteriora, vt etiam extimuletur magis & inuitetur ad plura exhibenda, prioribus vel similia vel potiora. Atque hoc modo sancti patres, Deum magnificentissimum, itemque munificentissimum considerantes, hunc seruant morem, vt volentes Deum ad conferenda beneficia excitare, atque efficaciter vt obtineant commouere, priora exhibita patribus proponant. Hoc ipsum nunc diligens ora-
C tor hoc in loco obseruasse conspicitur, cum antiquas miserationes replicat, vt nouas impetret. Inter misericordias autem & miserationes, nulla videtur esse secundum rem aut sensum diuersitas. Videntur enim quotiescunque misericordiæ inueniũtur plurali numero, accipi debere pro miserationibus: quẽadmodum cum dicitur in alio Psalmo, Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ domine? Et apud Paulum, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis. Alioqui non misericordiæ multæ sunt domini, sed vna est perfecta misericordia. Miserationes autem, non vna tantum, sed plurimæ, nouæ & antiquæ. Miserationes enim eius, super omnia opera eius, vt habet alius Psalmus. ¶ Versu nono, Dulcis & rectus dominus. Dulcedo diuinæ misericordiæ & iustitiæ rectitudo, causa sunt, quur legem ponat Deus peccatoribus in via huius vitæ, per quam à peccato volentes se auertere, & pœnitentiã agere, cognoscere valeãt quomodo ad Deũ debeant cõuerti, & quid agere debeãt ad placẽdũ illi. Magnæ enim inest misericordiæ, op nobis per legis Euangelicæ & illius quidẽ dulcissimæ & facillimæ traditionem, dignatus sit suam indicare voluntatem, quid à nobis exigat, quid velit fieri, quid postulet à nobis. Rectitudo quoque iustitiæ eius, seruos rectitudine & iustitia sibi similes postulat: atque ob hoc legem nobis iustitiæ constituit, secundum quam & ipsi iustificemur, sicut ipse iustus est. Et exigit hoc iustitiæ rectitudo, vt tales sint eius serui, qualis est ipse dominus: iuxta illud Euangelicum, Estote vos
D perfecti, sicut pater vester cælestis perfectus est. Non ergo solũ quia rectus, neque solum quia dulcis est dominus, sed quia dulcis pariter & rectus, ob hoc legem dat iis qui in via sunt, cæcis peccatoribus, vt habeant quomodo pœnitentiam agant, & ad Deum se cõuertant. Si enim dulcis tantũ esset dominus, non etiam rectus, videretur non esse illi curæ vt iustitiæ vacarent serui eius, sicque lege opus nõ esset. Et si tantũ rectus ac iustus esset, nõ etiã dulcis ac misericors, nõ illi curæ esset, iuste an iniuste nos agemus. Habet enim ipsius iustitia modum, quo etiã in impiis nouit glorificare potentiam suam. Quoniam verò & dulcis est & rectus, ob hoc legem ponit: quam custodientes, secundum quam ambulantes, & iustitia ipsi assimilemur, & dulcedinem eius æterna remuneratione percipiamus. ¶ Versu vndecimo, Vniuersæ viæ domini misericordia & veritas. Videntur viæ domini in hoc versu alia accipi significatione, quàm in versu mox præcedenti, cum dicitur, Deus docere mites vias suas. Viæ enim domini in scripturis dupliciter intelliguntur. Primum quidem præcepta & consilia Dei, quæ frequentissime via nuncupantur, cum aliis in locis, tum præcipue Psalmo. 118. Propterea quòd per ea nos ambulare, & secundũ ea viuere nõ declinãdo, Deus constituit & præcepit. Altera acceptione viæ domini intelliguntur opera, dispositiones, aut consilia Dei, quibus agit omnia. Iuxta quam acceptionem apud Esaiam ait dominus, Non enim viæ meæ, viæ vestræ. Et quantum distant cæli à terra, sic distant viæ meæ à viis vestris. Hoc est, Non sunt actiones meæ & cogitationes, quibus ago & dispono omnia, similes actionibus & cogitationibus vestris. Et alibi, Non esse æquam viam domini blasphemãt impii. id est, actiones Dei & consilia, cogitationes & dispositiones quibus agit, non esse æqua ac iusta, neque eum iuste agere in operibus suis. Videtur autem in versu priori rectius competere pri-

Psal.88. 2.Cor.1. Psal.144. Matt.5. Esa.55. Ezec.18. Iob.19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ma acceptio. Docet enim Deus mansuetos & humiles præcepta sua & testimonia, eos illuminando, & E
Psal. 118. ad implendum gratiam dando: iuxta illud, Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. In hoc autem 9. versu conuenientior videtur altera posterior significatio, iuxta quod in Elucidatione expresimus. Possent nihilominus etiam hîc viæ domini intelligi præcepta eius. Sunt enim præcepta eius, per quæ nos ambulare præcipit, misericordia & veritas, id est, in misericordia & veritate siue æquitate dispositа: quemadmodum alibi opera manuum eius dicuntur esse veritas & iudicium,
Psal. 110. id est, in veritate & iudicio facta, vera & iusta. Item & in priori versu non esset incommodus sensus, si iuxta secundam acceptionem daretur intelligentia. Docet enim Deus mites & humiles vias suas, con
1. Petr. 5. silia sua & opera facit eos intelligere, quæ superbi (propter tumorem cordis) capere nō valent. Superbis enim resistit, humilibus autem dat gratiam. ¶ Notandum autem, cum subditur in hoc versu vndecimo, Requirentibus testamentum eius & testimonia eius, non ita hoc accipiendum, quasi iuxta rei veritatem viæ domini iis qui non requirunt, non sint misericordia & veritas. Vere enim, etiam erga pessimum quemque & alienissimum à testamento Dei & præceptis eius, viæ domini misericordia & veritas erunt. De veritate quidem nihil dubium erit, quando promissa præuaricantibus pœna illa persoluetur, & iusta vindicta reuelabitur. Misericordia autem apparet, primum quidem præuia, dum illum priusquam ad vltionem adducit, tam multiplici miseratione præuenit. Imò & in ipsa condemnationis sententia, non deerit prorsus misericordia, cum longe infra condignitatem accipiet pœnam. Veruntamen quia omnis misericordia præuia malis exhibita, in illa vltima districtione & condemnationis sententia per iustitiam contra eos proferenda, videtur absorberi (dum nullam ex prioribus illis miseratio F
nibus vtilitatem tenebunt, imò etiam grauius ob eas accipient iudicium) & quia pondus illud intolerabile iustæ sententiæ tantum erit, vt quod simul aderit misericordiæ, non sentiatur: hinc quodammodo erga illos videbuntur viæ domini carere misericordia, & videbitur hæc abesse, dum illa nimium a-
Iacobi. 2. perte atque clarissime superlucebit: quemadmodum Iacobus dicit, iudicium sine misericordia futurū illi qui non fecit misericordiam: cum tamen secundum veritatem nullus omnino hominum sit, qui iudicium prorsus absque misericordia sit suscepturus.

XXV. PSALMI ARGVMENTVM.

HOminis iusti & ad perfectionem innocentiæ sedulo conantis, hic Psalmus est: qui in testimonio bonæ cōscientiæ sibi bene cōscius cōtra inimicos petit à Deo fieri iudiciū pro sua innocentia, quā etiam à Deo probari & tentari (ne forte ulla subsit fictio, & ut gratiæ prioris mereatur augmentum) postulat. Enarrat autem particulatim suam iustitiam, quomodo ueritatem dilexerit, iniquitatem autem detestatus fuerit, odio habens iniquorum cœtus & conciliabula, innocentum societatem diligens, quòd in templo Deo G
sacro sit assiduus ad audiendum laudes domini, in quibus oblectatur. Atque hæc quidem usque ad uersum nonum: ubi deinde, enarrata sua iustitia, postulat à Deo non simili cum impijs perditiōe puniri, posteaquam ab illis uita sese & actibus differentem ante conspectum eius exhibuit. Constat autem hunc Psalmum non satis competere ijs, qui adhuc in imperfectiori sunt gradu, qui nondum totis uiribus ad innocentiæ perfectionem contendunt: neque adhuc ualidi satis uidentur huiusmodi ad huius Psalmi pronunciationem. Nondum enim illi dicere ualent, In innocentia mea ingressus sum, In domino sperās nō infirmabor, Proba me, &c. Et quod in fine subiungitur, Ego in innocentia mea ingressus sum: &, Pes meus stetit in directo. Quæ tamē in medio Psalmi sunt, fere omnes qui nō prorsus impij sunt, uteunque possunt fideliter de se dicere. Imò & priora & nouissima (quæ secundum constantem pronuntiationem non nisi perfectis competūt) possunt nihilominus ab ijs qui imperfectiores sunt, sed bonæ uoluntatis, dici cum formidine, & diminutione, & quodā pudore, quasi agnoscentibus suum imperfectum: hoc ipsum autem quod in se aduertunt boni, Deo ferētibus acceptū. Sunt enim (ut non dubium est) innocentiæ atque iustitiæ gradus.

VIGESIMIQVINTI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Iudica me domine,*

* *quoniā ego in īnocētia mea ingressus sum.*

* *& in domino sperās non infirmabor.*

2 *Proba me domine, & tenta me:*

* *ure renes meos & cor meum.*

DOmine Deus, qui iudicas iuste, & facis vindictā innocentum, te oro fieri mihi iudicem: tibi meam causam contra aduersarios committo, vt pro me cōtra illos facias iudiciū, qui sine causa me persequūtur: * ego enim (te teste, simul & testimoniū perhibente mihi cōsciētia mea) sedulo conatus sum in iustitia ita cōuersari, vt nemini quantū ex me nocumētū inferrē, neminemq; offenderē eorū qui nunc me persequūtur: * & in te domine sperās, ab innocētia mea nō deficiā, nō frangar, nō dissoluar, nō infirmabor à virtutis & innocētiæ proposito, sed stabilis & fortis præstare in te confido, quantumuis me vrgeant aduersarii. 2 Et ne forte mihiipsi falso adblandiar, placet mihi domine, vt secundum voluntatem tuam probes me ac tentes, quantum & sicut tibi expedire videbitur, ad eum modum quo in igne probantur & purgantur metalla, ne forte aliud mihi de me videatur, quàm sit in veritate: quēadmodū metalla priusquā probētur, sæpe id esse existimātur, quod pòst conspiciuntur nō fuisse, dum probantur. vtq; per hanc probationem purior fiam, quemadmodum aurum verum igne probatum: * vre tu domine, & igne probationis tuę examina cūcta mea intima, affectiones meas & intentionem cordis mei: ita vt ad purum excoquas omnem scoriam, & omnem vitiosam commixtionem absumas: quemadmodum per ignis examinationem & vstionem, probatum & purificatum efficitur aurum. 3 Est enim misericordia tua mihi semper ante oculos, in Psal. 16.
eam iugiter intendo, ad illam aspicio, propter quam etiam non dubito spem meā omnem in te conicere, & propter quam probari à te non formido, sperans & sciens quoniam fidelis tu es qui non patieris me 1. Cor. 10.
tentari supra id quod possum: * & veritas atque iustitia tua complacuit mihi, in ea mihi bene placuit, dilexi eam, & elegi ad custodiendum eam, inque ea ad finem vsque perseuerandum. 4 Ad hanc autem custodiendam veritatem, declinaui malorum consortia, recusans sedere in conciliis iniquitatis, conciliabulis hominum peruersorum (qui vanitatem tractabant) nolens præbere consensum: * & cum hominibus peruersis, cum operariis iniquitatis nolui habere commercium, nolui illis commorari, neque cum eis, tanquam consentiēs eorum malitiæ, ingredi & egredi, aut cum eis non introibo in concilium, neque consentiam malis eorum actibus. 5 Congregationes & cœtus eorū qui mala cogitant, & iniquitatem tractant, ego odiui & detestatus fui, ex affectu cordis mei: * & cum hominibus, in quibus nō est timor Dei, in quibus non est pietas, nolo considere, nolo vllo pacto vel consentire, vel subscribere illis in malitia: sed quantum potero, elongabo me & separabo ab illis, ne quo modo contingat me coinquinari ab illis. 6 Cum hominibus autem Deum timentibus, qui in iustitia sese innocentes custodire studeant, cum his ego communicabo, illis adhærebo, cum his familiariter agam: inter quos non solum nō coinquinari, sed melior etiam possim fieri: * & in locis, in quibus tuum nomen colitur, in quibus tu laudaris circum altaria, in quibus tuo nomini offertur sacrificium laudis, ero assiduus, & tanquam circundans illis adhærebo. 7 Ad hoc (inquam) circum altaria tua ero assiduus, in tabernaculo & templo tuo nomini sanctificato, vt illic voces laudantium atque psallentium tibi audiam, ministrorum tuorum: quæ mihi omnibus cantilenis & omnibus musicis sonis longe sunt gratiores: * vtque eū psallentibus tibi etiam ipse pariter enarrē & eloquar pro meā virili omnia mirabilia tua, quantum potero ea pronuntiando ad gloriam tuam: idque vel corde interius, vel etiam exterius oris sono, me pariter laudantibus ministris adiungendo, & quasi vnum ex psallentibus constituendo. 8 Dilexi domine affectu magno decorum & splendidissimum templum tuum, quod est tuo nomini dedicatū, in quo tu inhabitas vt in ornatissima domo tua: & huius sancti templi tui (in quo tu habitas & coleris) decorem multo amplius quàm propriæ domus ornatum dilexi: * & locum, in quo tu dignanter inter homines Deus inhabitas, secundum magnificentiam gloriæ tuæ, valde dilexi, adque eius decorem & ornatum (quantum in me fuit) promouendū, diligenter semper laboraui & laborabo.
9 Ne itaque domine Deus animam meam in perditionem venire finas, in quā impii sunt peruenturi, qui innocentiā contempserunt, reque & cultum tuum ignorauerunt: * & cū hominibus peccatoribus multis commaculatis fœdissimis peccatis, interfectoribus & oppressoribus innocentum, ne perire sinas vitam meam. 10 Quorum manus plenæ sunt iniquitatibus & operibus pessimis, quæ patrarunt, & donec viuant patrare sunt parati: * qui in dextris suis accipiunt munera indifferenter ab omnibus, ad subuersionem iustitiæ: ita vt quasi plenæ sint muneribus manus eorum, pro quibus vendunt & subuertūt iustitiam. 11 Ego verò huiusce modi nequaquam in prauitatibus suis cōsensi, neque assimilatus fui, neque operatus similia, sed in iustitia innocenter conuersari sedulo conatus fui: * ac proinde, ne simili cum illis pœna me inuoluas vt perdas, sed econtrario libera me à perditione, & misericordiam tuam perfectam ostende mihi in vita æterna.
12 Ex munere enim gratiæ tuæ pedes mei steterunt in iustitia & in rectitudine, ambulauerūntque in ea, & perseuerant vsque modo, perseueraturi quoque (vt confido) in finem: * & ego pro gratiarum actione laudem tibi & benedictionem reddam, in omnibus congregationibus sanctorum, in conspectu omnium timentium te, donec me perducas ante conspectum vultus tui, vbi te sine fine collaudabo cum omnibus sanctis tuis in sæcula sæculorum. Amen.

A

3 *Quoniā mīa tua ante oculos meos est:*
* *& complacui in ueritate tua.*
4 *Nō sedi cū cōcilio uanitatis: * & cū īiqua gerētibus nō ītroibo.*

B 5 *Odiui ecclesiam malignantium: * & cum impijs non sedebo.*

6 *Lauabo ītер innocē tes manus meas: * & circūdabo altare tuū domine.*
7 *Vt audiam uocem laudis:*

C * *& enarrem uniuersa mirabilia tua.*
8 *Domine dilexi decorem domus tuæ:*
* *& locū habitatiōis gloriæ tuæ.*
9 *Ne pdas cū impiis Deus animā meā: * & cum uiris sanguinum uiam meam.*

D 10 *In quorū manibus iniquitates sunt: * dextera eorū repleta est muneribus.*
11 *Ego aūt ī īnocētia mea ingressus sum:*
* *& redime me, & miserere mei.*
12 *Pes enim meus stetit in directo: * in ecclesijs benedicā te domine.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNOTATIONES IN PSALMVM VIGESIMVMQVINTVM.

VErsu secundo,Proba me domine,& tenta me. Nota homines iustitiã tenentes in triplici esse distinctione. Infimus enim gradus est eorum qui aduersa toleratu leuia patienter ferunt, vbi aduenerint:nondum tamen eò peruenerunt,vt grauiora ferre sint parati pro iustitia. Qui enim prorsus nulla ferre cum patientia sustinent,clarum est eos(vt prorsus mũdanos & carnales) extra iustitiam esse. Secundus est gradus eorum qui non leuia tantum,verũetiam quãtumuis grauia, vbi aduenerint,sustinent patienter, potius quàm iustitiam & veritatem deserant: veruntamen passiones & toleratu difficilia horrent,neque appetunt,mallentque absque tribulatione prorsus vitam agere. Et ferunt quidem,facientes(quod dici solet)ex necessitate virtutem: nondum tamen eò peruenerunt, vt afflictionem vel ipsi vltroneam assumere, vel à Deo postulare velint. Tertius verò gradus est eorum qui non solum ea quæ accidunt,quadam necessitate cogente,voluntarie tolerant, verumetiam in tribulationibus gaudere,easque secundum Dei voluntatem exoptare & concupiscere didicerunt. Tales legimus beatissimos Apostolos, qui ibant gaudentes à conspectu consilii, quòd digni essent pro Christi nomine pati,qui docuerunt in tribulationibus gloriandum:& omne gaudium existimandum, cum in tentationes varias inciderimus. Talem in Actibus Lucas describit Paulum,qui rogatus obnixè à fratribus ne Hierosolymã ascenderet,vbi tribulationes & vincula per omnes Ecclesias illi spiritus prædicebat,nequaquam consensit. Talis erat Ignatius,qui Romanos obtestabatur, ne suam passionem impedirent, cupiens Christi frumentum dentibus moli bestiarum, & cum eis fœlicem depugnare pugnam. Talis quoque erat Psalmista,qui dicebat, Proba me domine,& tenta me, vre renes meos & cor meum. Et tales nos esse conuenit, cum ista proferimus: cupientes videlicet, quantum ex Dei voluntate fuerit,& quantum ipse nobis expedire viderit,modis illi placitis probari & vri: vt cum Augustino dicamus, Hic vre domine, hic seca, vt illic parcas. ¶ Versu septimo, Lauabo inter innocentes manus meas. Lotio ista manuum potest intelligi ad literam,corporalis:& ita cum ait ,se lauare inter innocentes manus suas,significat suã se conuersationẽ cũ innocentibus habere, illisque familiarem se fieri,cum illis ad mensam accedere,illisque conuiuere,assidere,& adhærere: quemadmodum econtrario peruersi cum peruersis lauant manus, id est, cum peruersis conuiuunt, habitant, & conuersantur. Solent enim pares sociari paribus. Aut lotio ista intelligi potest emundatio à peccato & macula. Qui enim manus lauat corporaliter,sordes abluit,& fit candidior. Ita quoque is,qui inter innocentes & bonos habet conuersationem suam,illisque assidue conuiuit,illorum bona conuersatione, si in eius vita est vlla macula,emundatur, & fit continuo profectu (conuictorum exemplis allectus) mundior atque candidior. Impii ergo inter impios polluant manus suas,easque fordidiores indies reddant,proficientes in peius. Iustus autem in medio innocentum lauabit manus suas. ¶ Versu septimo,octauo & nono,Circundabo altare tuum domine. Quæ hìc dicuntur de altari domini,de vocibus laudis, & de decore domus Dei,ad literam intelligi possunt commodissime de altari atque domo materialibus, & laudibus cantorum voce factis,quomodo exponit Elucidatio. Vir enim iustus,& vere in innocẽtia sua timens Deum, non solum in spiritu ipsum veneratur, verumetiam vniuersa quæ ad Deum propinquius spectant,& velut è vicino ad ipsum attinent (quemadmodum sunt loca Deo dicata, & laudes sacræ quæ Deo exhibentur in templis,ornatúsque templorum honestus & decens)tametsi corporalia & externa,peculiari tamen reuerentia veneratur: quemadmodum econtrario illi in quibus vera non est pietas, nullam prædictis impendunt reuerentiam, sed aut negligunt, aut contemnunt planè & irrident. Posset nihilominus mystice intelligi altare & domus Dei & voces laudis, in spiritu. Siquidem altare nostrum,Christus est:quem amoris affectu circundamus,dum inter innocentes manus lauamus. Illud altare circundantes,in cælestibus psallentium angelorum voces spiritu audimus, ipsique iam in cælis positi nostras laudes adiungimus: decorem quoque illius domus diligimus, cum mente ad cælorum gaudia aspiramus. Aut ad Ecclesiam militantem hæc omnia referantur. Hoc enim modo decorem domus Dei diligunt omnes perfecti & iusti,dum pro Ecclesiæ bono statu zelant, &,quantum in se est,omnem deformitatem errorum,hæresum,atque vitiorum auferre laborant.

Actu.5. Rom.5. Iaco.1. Actu.21. Ignatius in epist. ad Rom.

XXVI. PSALMI ARGVMENTVM.

HOc Psalmo Dauid protectionis & auxilij diuini uirtutem primum describit sex uersibus,dicens, neque castra hostium fortißima se timere,ubi Deum habuerit adiutorem. Deide usque ad uersum duodecimum,quomodo unam petitionem postulans, diuinam protectionem & super inimicos uictoriam sit consequutus,enarrat: & pro percepto beneficio,laudem & gratiarũ actionem proponit. Post hæc uerò usque ad uersum penultimum,ut nondum securus,domini misericordiam deprecetur,ut ab ea nunquam deseratur: sed contra inimicorum malitiam,diuina misericordia,in omnibus recta uia dirigatur. At demũ uersibus duobus nouißimis,in domini fiducia seipsum stabilit atque confirmat, credens uidere bona domini, & paratus expectare aduentum ipsius.

VIGESIMISEXTI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Dominus illuminatio mea & salus mea: * quem timebo.*

DOminus est illuminator atque saluator meus, qui me in omnibus agendis illuminat, vt sciã quid & quomodo agere oporteat, & saluando protegit, vt sim in omnibus per eum securus: * & quis est, propter quem ego conturbabor, talem habens saluatorem? cum nemo prorsus neque hominum neque dæmonũ inueniatur tam ad nocendum potens,quam

A **2** *Dominus protector uitæ meæ: * à quo trepidabo?*
3 *Dum appropiãt super me nocentes, & edant carnes meas.*
4 *Qui tribulãt me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.*
5 *Si consistant aduersum me castra: * non*
B *timebit cor meum.*
6 *Si exurgat aduersum me prælium: in hoc ego sperabo.*
7 *Vnã petij à domino hanc requirã: * ut inhabitẽ ĩ domo domini omnibus diebus uitæ meæ.*
C **8** *Vt uideã uoluptatem domini: * & uisitẽ templum eius.*
9 *Quoniam abscõdit me ĩ tabernaculo suo: * in die malorũ protexit me, in abscondito tabernaculi sui.*
D
10 *In petra exaltauit me: * & nũc exaltauit caput meum super inimicos meos.*
11 *Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hostiam uociferationis:*

sit hic meus dominus ad saluandũ. 2 Dominus(cui nomen est omnipotens)ipse protector est vitæ meæ,& defensor animæ meæ, aduersum eos qui eam quærunt interficere: * & quis siue hominũ,siue dæmonum tam potens aut validus,à cuius timore ego conturbari debeam, aut qui mihi tam potenti defensore confirmato possit præualere? 3 Cum appropinquauerint contra me nocere quærentes inimici mei, dum aduersus me insurrexerint ad oppugnandum animo crudeli, ad interficiendum,tanquã comedere quærentes carnes meas,vt me interficiãt ac deuorent. 4 Qui tribulant me,& affligunt isti inimici mei,ipsi Deo me protegente defecerũt viribus,& frustrati sunt à proposito ac desiderio suo,non potẽtes implere malitiã quam cõtra me cõceperãt: & quantũuis conati fuerint,non potuerũt malitiæ suæ adhuc cõplere propositũ. 5 Etiamsi contra me congregẽtur inimici in multitudine maxima, castrametantes in circuitu meo,& me obsideant validissime ex omni parte,circumcingantq; in modum coronæ: * non timebit tamẽ neque conturbabitur pro hoc spiritus meus,in cælesti sperans auxilio. 6 Etiamsi aduersus me omnes hi in prælium cõsurgant,incipiantq; aperta oppugnatione me inuadere,non cõturbabor,nõ deiiciar animo,sperans semper,nec sperare desinẽs in deo illuminatore,saluatore & defensore meo qui semper adest in opportunitatib⁹, & propè est iis qui tribulato sunt corde,inuocantes eum in veritate. 7 Vnam rem, vnam petitionẽ præomnibus & ante omnia postulaui à domino Deo meo,quã eandẽ etiam perseueranter exquiram,& instanter postulabo,ad hanc cõtendam donec perfectè obtineam,quam mihi denegari nullatenus patiar: & quam vnam si obtinuero,facile paruipendam alia omnia quæ desiderari possunt: * hæc autem vna petitio est, vt inhabitare possim in sempiternũ in domo domini,semperq; Dei domesticus permanere:ita,vt & nunc in gratia confirmatus, donec viuam in Ecclesia militante (quæ est domus Dei)tam numero q̃ merito permaneam,& post vitam corporis,in ciuitate ac mansione superna, in æternitate inter domesticos tuos merear inueniri:sicque columna fiam in domo tua immobilis & firma, vt foras nunquam proiiciar à conspectu tuo. 8 Vt experiri percipereque merear iucundissimam voluptatẽ,& suauissimas domini delicias: & nunc quidem secundum præuiã degustationem supernæ dulcedinis, ex parte aliqua,& plenius in futuro,secundum perfectam satietatem: * & vt peruenire merear ad templum sanctum ipsius in cælestes mansiones,in quibus Deus inhabitat gloriosus,tanquam in tẽplo sancto suo,vbi deliciis æternis perfruar cum electis. Hanc enim vnicam petitionem si merear obtinere, pro nihilo reputo omnes aduersantium turmas, quæ ab illa petitione me,quantumuis conentur, non poterunt facere alienũm. 9 Idcirco autẽ huic vni rei inhærens,in nullo timeo neque cõturbor, neque illi mihi possiunt præualere,quoniam abscõdit me dominus à facie inimicorum meorũ, & quasi in tabernaculo occultauit me ipse per præsentiam auxilii sui,ita vt sub eius protectione quasi in tabernaculo & domo securus agam: * in die belli,in tempore quo me oppugnare vellent, in tempore periculorum cum ipsi mihi mala meditarentur, protexit me ab inimicis meis veluti in abscõdito tabernaculi suirita me diligentissime custodiens, concludens,& conseruans, vt ex nulla parte ad me patere possit aditus aduersariis meis:quomodo ea quæ habẽt homines charissima,& quæ nulla ratione auferri sibi patiuntur, solent in absconditis & occultissimis locis domus suæ abscondere, ne furibus vllus ad ea pateat accessus. Sic enim dominus cum preciosam & charissimam habeat animam meam,quasi in abscondito sui tabernaculi diligẽtissime sollicitissimeq; eã custodit. 10 In firmamento suo atque fortitudine qua me stabiliuit & sustentauit, tanquam in fortitudine petræ, ipse dedit mihi victoriã,& glorificauit super inimicos meos: * & nunc, ex Dei beneficio exaltatum est caput meũ super inimicos meos:nondũ succubui,nondum deiectus sum à statu aut proposito virtutis, in quo me Deus in celsitudine constituit, sed perstо adhuc victor & superior omnibus inimicis meis. 11 Propter hoc in gratiarũ actionem circui ui per omnia mihi facta à deo beneficia,mẽte ea reuoluendo,& per singula diligenter recogitando: & quasi sacrificium gratissimum obtuli in templo eius,ante conspectum eius hostiam laudis & gratiarum actionis ex animo depromptæ, cum magno clamore & vociferatione, præ affectu gratitudinis:quemadmodum clamare solent & vociferari homines,

Exod.15.
Psal.9.
Psal.33.
1.Tim.3.
Psal.3.
Psal.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

* *cantabo, & psalmũ dicam domino.*

12 *Exaudi domine uocẽ meã, qua clamaui ad te:* * *miserere mei, & exaudi me.*

13 *Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea:* * *faciem tuam domine requiram.*

1.Cor.13. 14 *Ne auertas faciẽ tuam à me:* * *ne declines in ira à seruo tuo.*

15 *Adiutor meus esto,* * *ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.*

16 *Quoniã pater meus & mater mea dereliquerunt me:* * *dominus aũt assumpsit me.*

Psal.9. &.67.

17 *Legem pone mihi domine in uia tua.*
* *& dirige me in semita recta:* * *propter inimicos meos.*

18 *Ne tradideris me in aĩas tribulãtiũ me: quoniã insurrexerunt in me testes ĩiqui:* * *& mẽtita est ĩiquitas sibi*

19 *Credo uidere bona domini:* * *in terra uiuentium.*

20 *Expecta dominũ,*

præ nimia lætitia: * neque cessabo imposterũ à laude ipsius, sed cãtare eius nomini propono, & psalmos dicere (vt est æquissimum) pro plurimis iisdemq; maximis quæ ab eo percepi beneficiis. 12 Tu verò domine me cum gratiarum actione & laude te deprecãtem benignus aspice, vocemq; orationis meæ qua ad te clamare nõ desino clemẽter exaudi, vt tibi sit accepta laus mea, & exaudita fiat deprecatio: * miserere mei, misericors domine, & exaudi deprecantem, vt vnam illam quam petii mihi non deneges. 13 Tibi testificatur domine & loquitur cor meum, qui vides cordis mei intima, quòd te desiderem: facies quoque mea item te exquisiuit, semper ad te intenta, ad te directa & eleuata, tanquam ad id quod omnium maxime desidero: * tuam faciem ô domine Deus meus, ego toto corde & omnibus viribus requiram, tuam præsentiam, tuum benignum & gratiosum aspectum, quo aspicis electos filios tuos, ego semper ex tota affectione exquiram, & prę omnibus desiderabilibus concupiscam & petam, donec mihi demonstres eam, donec perueniat facies mea ad contuendam faciem tuam, donec eo perueniam vt facie ad faciẽ te merear contueri. 14 Noli domine, noli auertere à me benignum aspectum tuum, quem exquiro, sed ecõtrario magis illum ad me misericorditer conuerte: * ne iratus aliquando discedas vel paululũ à me pauperculo seruo tuo, qui sine te neque sum aliquid, neque possum aliquid: sed in benignitate tua mihi placabilis semper existas, & semper mecum permane in defensionem, atque auxiliũ meũ. 15 Esto mihi auxiliator in omnibus necessitatibus meis aduersum omnes oppugnãtes me: neque aliquãdo destituas me auxilio præsentiæ tuæ, * neque despicias, derelinquas, aut abiicias me imperpetuum, ô Deus, in quo tota mihi spes est posita salutis. Si enim tu me reliqueris vel ad momẽtum per subtractionem gratiæ aut protectionis tuæ, mox prævaluerint mihi in impetu aduersarii mei, & tam facile me sine te prosternent, quàm donec tu mecũ esses, prævalere omnino non poterãt. 16 Tu (inquam) domine, ne me deseras. Ecce enim parentes mei carnales, omnesq; cognati & noti dereliquerunt me, non potentes mihi ferre auxilium aut salutem dare, contra tam potentes inimicos, qui me impugnant: neque omnino quisquã est in nominibus, à quo expectem cõtra eos auxiliũ: * tu ergo domine qui solus me adiuuare potes, ad quem solum sunt oculi mei, assume me pauperem & orphanum, derelictum ab omnibus in protectionem & curã tuam. Tu enim pater es pauperum orphanorum atque derelictorũ, & iudex ac defensor eorum qui humano sunt destituti auxilio. Assume (inquam) me in filium pater, in discipulũ præceptor, in ouiculam pastor, in seruum dominus, in clientem patronus, vt sis mihi vnus tu in omnibus sufficiẽs, quæ sunt meæ saluti necessaria. 17 Pone Domine mihi legẽ in via tua, firma eam in corde meo, dans mihi intelligentiam præceptorum tuorum, secundum quam ambulam coram te, vt placeam tibi, & ad te merear exoptatissimũ terminum peruenire: * & dirige me per ducatum sancti spiritus tui in via recta, in obseruatione perfecta præceptorum tuorũ, vt ea non transgrediar, declinans ad dextram vel ad sinistram: * idque ego peto abs te, & tu mihi domine impẽdas propter inimicos meos, qui maximo studio me conantur à via recta abducere, & morti tradere: vt quantum illi solliciti sunt in malum meum, tanto tu in bono me confirmes amplius: vt sic ipsi confundantur, & ego ab illorũ malitia nullum accipiã nocumentum. 18 Ne permittas domine me venire in potestatem aduersariorũ meorũ, qui tentationibus & persequutionibus suis affligunt spiritũ meũ, neque permittas illos prævalere animæ meæ, aut super eã consequi dominũ. * Ecce enim insurrexerũt aduersum me testes iniquitatis & iniustitiæ, qui male de me loquuntur, & falsa aduersum me pronũciant atque testãtur, vt ad mortem me valeant perducere: * & iniquitas eorũ confinxit sibi mendacia, ipsi sibi per iniquitatem confinxerunt falsa ac vana, quibus me innocentem ad mortis mala perducerent. 19 Quantumcunque autem illi mentiantur, & fingant falsa ac vana, eaque aduersum me proponant: ego tamen spero & confido visurũ me bona sempiterna, quæ seruis suis dabit dominus Deus meus: * non vtique in hac terra, quam mortales homines inhabitãt, sed in terra illa cælestis patriæ, in terra absque mortis sensu æternaliter viuentium. Illic me spero bonis sempiternis perfruiturum, in perfecto gaudio. 20 In hac autem spe confortatus te moneo ac hortor, anima mea, vt cum aduersorum tolerantia & æterno-

* *uiriliter age:*

* *& confortetur cor tuum, & sustine dominum.*

rum desiderio, expectes dominum Deum tuum, quasi parata semper occurrere illi: * expectans autẽ non otio torpeas, neque cesses ab operando bonum: sed fortiter operare opera Dei, prælia domini aduersum hostes præliando, & in operatione omnis boni, dum tempus est, non deficiendo: * confortetur in confidentia diuini auxilii & spe bonorum cælestium, cor tuum: confortare in spiritu, & roborare, sicque secura sustine dominum, & corde eum diligens, & expectans aduentum ipsius: donec adueniens, de tabernaculo militiæ huius te educat in habitationem gloriæ suæ: in qua triumphabunt vniuersi, qui prælia domini in finem vsque fortiter fuerint præliati, in gloria & deliciis sempiternis. Amen. Galat. 6.

ANNOTATIONES IN PSALMVM VIGESIMVMSEXTVM.

VErsu sexto, In hoc ego sperabo. Facilius est iuxta sententiam in Elucidatione expressam, vt pronomen hoc siue referat, siue demonstret id quod præcesserit initio Psalmi, protectorem videlicet, illuminatorem & saluatorem. quasi dicat, In eodem hoc quem ab initio dixi illuminationem & salutem meam, & protectorem meum, semper ego sperabo, quantumuis illi insiliant & ferociant contra me. Posset tamen etiam hanc habere intelligentiam, Si exurgat aduersum me prælium, adeò non turbabor, adeò non deiiciar animo, vt etiam ex hoc sperem diuinæ gratiæ maiora mihi aduentura munera. Qui enim fortiter in præliis domini rem gesserit, restiteritque viriliter, impugnantibus aduersis potestatibus, meretur ampliora à domino accipere dona gratiarum. Et quemadmodum milites bellicosi non solum non detrectant pugnam, sed etiam gestiunt quodammodo, & velut anhelant ad pugnam, tum propter lucra & spolia, tum quòd suas vires gaudeant exercere, & duci suo suam fidelitatem commendare: ita spiritualis domini bellator in domini virtute confidens, non tantum non debet fugere aut timere prælium, & tentationes diaboli omnino exhorrescere, verumetiam quodammodo cum lætitia suscipere, & aggredi animo prompto, confidens ex hoc suo domino probatior & acceptior fieri. Atque iuxta hanc sententiam legimus perfectiores quosdam ex patribus, vtpote magnum Antonium, & simplicem Frãciscum, dæmonum exercitus etiam inuitasse, & velut prouocasse atque extimulasse ad pugnam. ¶ Versu septimo, Vnam petii à domino. Vna est petitio, vna res est, quã quilibet iustus & petere debet & requirere: id est, sedulo postulare, & velut pro ea contendere, ita vt omnino nolit illa priuari. Hæc est æterna & perpetua nostri spiritus humani cum Deo coniunctio, & vnio beatitudinis æternæ. Multa quidẽ postulamus & varia, sed in hoc vno summatim includuntur omnia, quæcunque ad salutẽ nostrã postulare possumus. Cætera autẽ quæ ad hãc vnam non spectant, vt temporaria siue corporalia bona, possunt quidem vtcunque ab hominibus peti & postulari, quatenus videntur fore commoda & conducibilia spiritui (vtpote necessaria corpori, & ad virtutis exercitia opportuna adiumenta) verum requiri ista non debent, id est, non omnino quis pro illis debet contendere vt à Deo accipiat, sed submittere magis huiusmodi petitiones diuinæ voluntati, vt si expedire non iudicet quod postulatur, non præstet. ¶ Versu octauo, Vt videam voluntatem domini. Videtur hoc in loco facta deprauatio vulgatæ lectionis, ex mutatione vnius literæ, nempe p, in, n: videturque pro, voluntatem, legendum voluptatem. Primum enim, sensus magis quadrat proposito. Deinde, vtraque lectio & Græca & Hebræa voluptatem habet, & nequaquam voluntatem. Nam ex Hebræo vertit beatus Hieronymus pulchritudinem domini. Alii amœnitatem vel incunditatem vel dulcedinem interpretantur, quæ omnia voluptatem sonãt. Habet similiter & Chaldæa Paraphrasis. Quin & beatus Augustinus in suo Psalterio manifeste legit, & clarissime exponit delectationem domini. Græca verò litera (ex qua immediate nostri Psalterii versio facta est) habet τερπνότητα, quod manifeste sonat voluptatem. Cum itaque in vna litera apud Latinos stet mutatio (quæ facile admodum fieri potest) & vtraque consentiat originalis lectio, atque ipsa etiam faueat sententia, satis probabile est factam esse mutationem. Nos tamen, licet in Elucidatione ita expressimus, ob hoc noluimus ex nostra authoritate publicam mutare lectionem, scientes non hoc esse nostri officii: satis esse putamus, si id admonuerimus quod videtur probabilius. Potest nihilominus, si voluntatem legamus, cõueniens dari intelligentia, imò eadem penè cum altera lectione quæ habet voluptatem. Cum enim datum nobis fuerit videre voluptatẽ domini, id est, frui voluptate & gaudio beatitudinis æternæ, tunc pariter & videbimus voluntatem domini, illam videlicet qua nos summe vult, & cupidissime optat fieri saluos: hanc tunc videbimus plenissime impletam in nobis. Hæc est (inquit Christus dominus) voluntas eius qui misit me, vt omnis qui credit in me, non pereat, sed habeat vitam æternam. Proinde, eadem ex vtraque lectione sententia potest accipi. ¶ Versu vltimo, Expecta dominum, viriliter age. In Elucidatione ita exposuimus hunc versum, vt sit exhortatio hominis, siue ad animam suam, iuxta quod in alio Psalmo dicit, Conuertere anima mea in requiem tuam. siue ad semetipsum se conuertentis, atque seipsum ad patientiam & perseuerantiam exhortantis. Posset nihilominus accipi vt exhortatio generalis, quam Propheta postquam suam proposuit fiduciam, dicens, Credo videre bona domini, etiam cæteros ad idem inuitando, generaliter facit: tanquam si dicat, Ego confido visurum me bona domini in terra viuentium. Et tu quisquis es, qui eadem cupis assequi, & à Deo similiter auxilium & salutem obtinere, expecta dominum, & viriliter age: spiritu confortare, & esto robustus, & ita securus expecta dominum. Ioan. 6. Psal. 114.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XXII. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste aptã præbet fidelibus orandi formã. In quo considerans fidelis pessimam quæ manet impios retributionẽ, ad Deũ clamorẽ orationis dirigit, uehemẽter & multis uerbis postulans, ut cũ illis in retributionẽ non ueniat, neque similem cum illis mereatur accipere sententiã qui dolosè agũt cum proximis suis, atq; ob hoc iustam accipient secundum opera sua condemnationem. Atque hæc, primis septem uersibus. Hinc uero concepta in Deo fiducia, & interno testimonio cõfortatus, cõsurgit ad gratiarũ actionem, dominum suum protectorem & adiutorem, carne refloreſcẽte & animo hilari collaudare paratus: cui omnem uictoriam & omnem salutem tam suam quàm populi totius asscribit: nouissimo uersu, pro uniuerso populo Dei fundens orationẽ, ut illum saluum facere & benedicere dignetur, atque in æternum exaltare.

VIGESIMISEPTIMI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Ad te domine clamabo: * Deus meus ne sileas à me, nequando taceas à me, * & assimilabor descendentibus in lacum.*

2 *Exaudi domine uocẽ deprecatiõis meæ, dũ oro ad te: * dũ extollo manus meas ad templum sanctum tuum.*

3 *Ne simul tradas me cum peccatoribus: * & cũ operãtibus iniquitatẽ ne perdas me.* Matth.7. Lucæ.13.

4 *Qui loquuntur pacem cũ proximo suo; * mala autem in cordibus eorum.*

5 *Da illis secũdũ opera eorum: * & secundum nequitiam adinuentionum ipsorum.* Roma.6.

6 *Secundũ opera manuũ eorũ tribue illis: * redde retributionẽ eorum ipsis.* 1.Cori.3. Matth.16 Matt. 25.

7 *Quoniã nõ intellexerunt opa domini: * & in opa manuũ eius: * destrues illos, & non ædificabis eos.* Psal.35.

AD te domine leuabo uocem orationis meæ, & ex affectu magno te inuocabo, qui solus mihi potẽs es præstare quę postulo: * tu uicissim domine me clamãte ne taceas, ne despicias te deprecantẽ, ne tanquã surdus, tanquã qui nõ audieris, à respõsione sileas: sed ex aduerso loquere mihi verbũ miserationis, & respõde verbũ exauditiõis: * alioqui enim (si tu silere & tacere uolueris, neque respõderis mihi) similis fiã iis qui degunt in inferno, & quasi unus ero de numero illorum qui iam descenderunt in illum. Quos enim tu non exaudieris, quos tu responsione nõ fueris dignatus, hi iam inter mortuos deputati sunt, & quasi desperati atque reprobi à conspectu tuo: quemadmodum qui iam in infernum descenderunt, quantũcunque clament, responsionẽ abs te non merentur, sed quasi surdus non attẽdis clamorẽ illorũ. 2 Ne ergo domine mihi sic obsurdescas, sed exaudi benignus uocẽ deprecationis meæ, qua oro ante conspectum tuum: * cum ex affectu piæ deuotionis atque ex desiderio impetrationis in oratione positus, eleuo manus meas, siue spirituales mentem atque affectum: siue etiam corporales, uersus cæleste tabernaculum tuum, in quo ut in templo sancto tuo inhabitas. 3 Ne me simul in eandem portionem tradas cum iis qui sese peccatis maculant, tuámq; sanctissimam uoluntatem multipliciter transgrediuntur absque pœnitẽtia: ne eadem me cum illis retributione præmies, neque cum illis in eandem punitionem uenire patiaris: * & ne me in eandem perditionem uenire finas, ad quam uẽturi sunt operarii iniquitatis, quos à te iubebis maledictos in ignẽ æternum abire. 4 Qui duplici corde existentes, ore quidem & uerbo simulant pacem & dilectionem cum proximis suis: * cum sint mala in cordibus eorum, & mala meditentur aduersus proximos in cordibus suis, sicque longe diuersum est cordis desiderium atque propositum à sermone oris, & loquuntur in dolo proximis suis, quod tibi est abominabile. 5 Atque iis quidem qui huiusmodi sunt, tu Deus, secundum ordinem iustitiæ tuæ, reddes præmia operibus talibus condigna: * & mercedẽ persolues cõuenientem nequitiæ atque prauitati astutarum cogitationum suarum, quas adinuenerunt & effinxerunt ad deceptionẽ proximorum, nimirum æternam mortem, quæ est peccatis debitum stipendiũ. 6 Mercedem congruam dabis illis iuxta ordinem iustitiæ tuæ, secundum opera sua, quæ in uita egerunt: * retributionem cõgruam & præmium condignum, quod suis malis actibus iustè cõmeruerunt, persolues eis. Vnusquisque enim secundum suum laborem à te accipiet mercedem: & tu reddes unicuique secũdũ opera sua: iis qui bona egerunt, uitam æternã: illis uerò qui mala, ignem æternum. 7 Idcirco autem præmio pessimo, morte æterna punies illos, quoniam noluerunt intelligere ut bene agerẽt, noluerũt intelligere opera Altissimi, non cognouerunt opera tibi grata & placita, nec intenderunt eiusmodi operibus, quibus tibi placere possent: * neque intelligere studuerunt opera manuũ tuarũ, quæ tu fecisti, facis, & facturus es in nouissimo: sed adeò fuerunt immersi terrenis rebus, & adinuentionibus suis malis adeò intenti, ut non conuerterent se ad cognoscendũ te in mirabilibus operibus tuis, neque ad intelligẽdum quibus operibus tibi placere deberẽt: * atque ob hoc, quia te noluerunt dum tẽpus fuit cognoscere, te nõ studuerunt bene operãdo sibi placare, ob hoc in nouissimo die perdes eos sententia damnationis æternæ, & non saluabis eos: non uidebunt salutem iustorum, nec coædificabuntur cum illis à te in ædificio ciuitatis tuæ. Sunt enim lapides inutiles, & igni æterno sua prauitate præparati.

A 8 *Benedictus dominus: * quoniã exaudiuit uocẽ deprecationis meæ.*

9 *Dominus adiutor meus & protector meus: * & in ipso sperauit cor meum, & adiutus sum.*

10 *Et refloruit caro mea:*

B

** & ex uoluntate mea confitebor ei.*

11 *Dominus fortitudo plebis suæ: * & protector saluationũ Christi sui est.*

12 *Saluum fac populum tuum domine:* C

** & benedic hæreditati tuæ:*

** & rege eos, & extolle illos usque in æternum.*

8 Ego verò testimonio tuo interno bene sentiens, & bene confidens, in horum numerum non venturam animam meam, benedico te domine Deus meus, laudo & glorifico: * propterea quòd exaudieris vocem orationis meæ, qua deprecatus sum, & iugiter deprecor faciem tuam, ne similem me fieri illis permittas, aut in eandem venire perditionem. 9 Tu domine adiutor meus es & eris, atque itẽ protector, & à te erit semper adiutorium meũ, atque mea protectio: * & in te domine spẽ omnem constitui ex corde meo, ex pleno affectu bonæ uolũtatis meæ, & ita accepi abs te auxilium. Qui enim tibi fidunt, sentiunt tuũ adiutorium. 10 Adueniente autem adiutorio gratiæ tuæ in animam meam, nõ solũ spiritus ipse interius inhabitans cõfortatus est, sed & caro exterior quasi particeps facta internæ visitatiõis & lætitiæ, nouum accepit uigorem, & quasi refloruit atque reuiguit: depositoq; senectutis uelut corpore, iterũ cœpit reuirere & reiuuenescere, quasi noua accepta fortitudine, parata in omne opus bonum: quẽadmodum is qui lassatus ex itinere, fameque & siti exhaustus flaccescit in ambulatiõe, cum panis & uini uel paululum degustauerit, noua assumpta fortitudine ueluti re floreſcit atque reuireſcit exterius, paratus iam ad pergendũ uiã quam cœperat alacritate pristina: * & sic tuæ gratiæ adiutorio cõfirmat⁹, paratus sum ex bona & prompta uoluntate, ex corde læto & alacri, spiritu prõpto & hilari, tibi confessionẽ laudis persoluere omnibus diebus uitæ meæ. 11 Tu domine es fortitudo populi tui, in quo populus tuus valet quicquid valet, & sine quo nihil omnino potest: * & specialiter Ioan.15, tu es protector atque author præcipuus omnium saluationũ quas fecit Christus tuus rex populi tui, quem super populum uxisti, & constituisti loco tui. Omnẽ enim salutẽ quã facio ego Dauid seruus tuus pro populo tuo, omnem uictoriam quam consequor, non asscribo fortitudini populi mei, neque mihiipsi quem super populum tuum cõstituisti: neque nobis ipsis damus gloriam, sed tibi soli Domine Deus noster: quo protegente, defendente, & dante fortitudinem, hostes sunt in manibus nostris, & nos saluamur de manibus eorũ. 12 Tibi ergo domine ut in omnibus damus gloriam, ita quæso, ut populum tuum (qui tui nominis unicus est cultor) semper tua cælesti propugnatione saluũ facias ab omnibus tã uisibilibus quàm inuisibilibus inimicis: * & po Esa.19, pulo huic quem tibi in hæreditatem specialem & in peculiũ ex omnibus gentibus elegisti, ut habitares in medio eius, cælestis tuæ benedictiõis gratiã largiter infunde, ut ab inimicis sint te protegẽte securi, & tuo nomini (benedictione superna interius uiuificati) semper sint, permaneãtque deuoti: * rege quoque illos, & pasce ut pastor bonus, & dirige eos in omnibus agendis, ut semper ambulent, corã te in corde perfecto: & extolle atque exalta illos super inimicos suos ut nunquam ueniant in subiectionem malorum. * Exalta quoque illos, & magnifica in sublimitate gloriæ tuæ æternę, in qua glorificas omnes electos tuos: ut sicut nunc tibi corde fideli famulantur, ita tecum post laborem operationis sublimentur in requiem gloriæ tuæ sempiternæ, quam tu possides unus & trinus ante omnia sęculorum sæcula. Amen.

D

ANNOTATIONES IN PSALMVM VIGESIMVMSEPTIMVM.

VErsu primo, In ultima particula uersus, Et assimilabor descendentibus in lacũ. Nota diligenter nouam acceptionẽ & significationẽ coniunctionis, &. Non enim hoc loco simpliciter (ut solet) accipitur, sed posita est quasi pro alioqui, quemadmodum & in psalmo.143 cum dicitur, Non auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum. Est aũt sententia & hic & illic similis, tanquam si diceret orans, Non auertas faciem tuam à me: Alioqui, si tu auertas: uel, nam si auertas, mox assimilabor descendentibus in lacum. Ita & hic, Ne taceas à me: alioqui enim, id est, si tu taceas à me, assimilabor descendentibus in lacum. Quanuis autem hæc acceptio coniunctionis, &, raro admodum occurrat: cogit tamen his in locis intelligentia, ut ad eum modum accipiatur coniunctionalis illa enunciatio: alioqui nulla haberetur recta sententia. ¶ Versu decimo, Et ex uoluntate mea confitebor illi. Ex uoluntate confiteri, est corde alacri & hilari laudare. Et iuxta eundem modum dicitur in Psalmo. 53. Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum est. Psal.53. Idem enim illic est uoluntarie, quod hic ex uoluntate. Quia enim id quod inuitus fit, uel ex coactione, uel tantum ex consuetudine, solet cum torpore & pigriter fieri: contra verò, ardenter & hilariter, quod ex propria siue bona uoluntate: inde hæc uidetur locutio proficisci, ut ex uoluntate uel uoluntarie dicamur facere, quod hilariter & alacriter ex bono ac prompto corde uolumus perficere. ¶ Versu penultimo, Protector saluationum Christi sui est. Intelligitur Dauid loqui de seipso, quasi sub alterius persona. Christus enim domini erat ipse, postquam in regem populi domini

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum electionẽ fuerat inunctus. Hoc enim nomine frequenter inuenimus Saulem ab ipso honorifice nominatum. Nõ mittam(inquit)manum meam in Christum domini,& aliàs frequenter. Significat ergo hoc verbo,omnem victoriam & salutem,quam ipse vt rex populi Israelitici faceret, non ex se esse,neque ex populi cui præerat fortitudine,sed ex domini magis auxilio & protectione: Sed & si ad Dauid mysticum,ad Christum dominum patris filium,spiritualiter referamus intelligentiã, etiam sic verum est,Deum esse protectorem saluationum Christi sui. Salus enim & victoria quam operatus est Christus dominus in generis humani redemptione,Deo authore facta est:id est,ex virtute diuinitatis est profecta. Verũ prior intelligẽtia minus torta videtur,& quadrare aptius. ¶ Versu vltimo. Posset in verbis huius versiculi assignari iucunda petitionum diuersarum distinctio. Primum enim petitur saluatio populi,cum dicitur,Saluum fac populum tuum domine. Deinde, ipsius populi saluati benedictio: Tertium,vt à Deo regantur. Quartum,vt extollantur exaltatione æterna. Primum enim est, vt à peccatis & mortis obligatione saluemur. deinde,vt à peccatis liberati benedictionem cælestium gratiarum consequamur: post hoc,vt Dei semper cura regamur & dirigamur, ne in dimissa peccata iterũ recidamus,aut collata bona perdamus: ac tandem post hæc omnia,vt ad exaltationem gloriæ æternæ subleuemur.

1.Re.26.

XXVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Videtur Dauid cum hunc Psalmum caneret,fuisse singulari & peculiarissima quadam illuminatione edoctus,de cunctis ædificandæ nouæ Ecclesiæ mysterijs:quæ hic ita luculenter aperit,ac si completa iam ea audisset,mira uerborum magnificẽtia. Est que Psalmus iste exhortatio fidelium ad laudem Christi domini,propter multiplica & maxima beneficia,quæ ipse in mundum aduenies,per ueritatis doctrinam & Apostolicam prædicationem,electis exhibuit. Monentur itaque afferre oblationem domino, & sacrificare filios arietum,gloriam & honorem,& adorare in cælis regnantem,cuius uox(nempe prædicatio Euangelicæ ueritatis,quam primum per seipsum,deinde & per Apostolos prædicauit)effusa est super omnes populos,quasi uox tonitrui super aquas multas,cum magna uirtute & magnificentia, in ostensione signorum & prodigiorum mirabilium,ita ut etiã electissimi plurimi,tanquã cedri Libani,fuerint hac prædicationis uoce conuersi & humiliati atque confracti: per quam prædicationẽ,credentibus diuisa sunt spiritus sancti dona,concussum est desertum gentium,atque etiam populus Iudæorum,dum ex utroque populo plurimi sunt conuersi: per quam insuper fideles quasi cerui sunt parati,& ad omnia alacres facti, condensa siue occulta sunt patefacta: per quam multitudo populorum,quasi aquæ inundantes in modũ diluuij confluxerunt in alueum Ecclesiæ,in cuius medio residet ipse Christus dominus,idem qui ad patris dexteram, populo suo dans fortitudinem & benedictionem,ad pacem æternam.

VIGESIMIOCTAVI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Afferte domino filij Dei:*

* *afferte domino filios arietum.*

1.Cor.4.

Rom.12.
2.Cor.6.

Apo.22.

2 *Afferte domino gloriam & honorem: afferte domino gloriã nomini eius:* * *adorate dominum in atrio sancto eius.*

Heb.13.

Ioan.4.

3 *Vox domini super aquas:*

* *Deus maiestatis intonuit.*

Os,ô fideles omnes,qui per Christũ ex filiis iræ facti estis filii Dei, ,p summo & multò maximo vobis impẽso beneficio,in gratiarum actionem, afferte hostias,ad immolationem & sacrificium: * afferte(inquã)præstantissima & optima quęque quæ habetis,cuiusmodi sunt in sacrificiis corporalibus filiis arietum: id est,oues & agni, quæ sunt in oblationibus & sacrificiis legalibus præ cæteris animalibus acceptiora. * Afferte iterum vosipsos atque vos mutuò,qui estis filii arietum Patriarcharum & Apostolorum,qui vos in Christo,vt arietes oues genuerunt,suntque vobis duces & antecessores in fide Christi,& primi in gregibus Ecclesiæ: vosipsos quidem afferte,vt hostiam viuentem,sanctam,Deo placentem, in omnibus exhibentes vos sicut Dei ministros: vos inuicem quoque afferte, curantes proximos ad cultũ & seruitutẽ Dei adducere, vt qui audit,dicat,veni. 2 Afferte ad immolationem & sacrificium Christo domino facienda,gloriam & honorem,quæ sunt illi gratissima sacrificia præ omnibus quæ postulat à nobis. Nihil enim tam nos illi debemus pro maximis suis erga nos beneficiis,nihilque vicissim adeò à nobis ipse postulat,quàm vt illi gloriã & honorẽ exhibeamus,& laudis hostias semper offeramus,vitulos labiorũ nostrorũ confitentiũ nomini eius: * & si requiritis,quo pacto gloriã illi & honorem afferre debeatis, hic modus est præcipuus,vt puro corde ipsum in spiritu & veritate adoretis, residentem gloriosum in aula sancta sua: latriã illi & cultum summum, soli summo & primo enti omniũ dominatori debitũ,exhibere,residenti & regnanti in amplissimo & augustissimo cælorum habitaculo, vno eodẽque & penitus æquali honore cũ patre Christũ filium venerãtes. 3 Si requiritis,beneficia quæ sint & mirabilia ista,pro quibus adorare & gloriam dare exhortor,præcipua quædam breuibus cõmemorabo. Ecce enim vox domini effusa est super aquas multas, super omnes populos: quãdo per semetipsum primũ,ac deinde per suos Apostolos prædicauit dominus Euangelicæ veritatis doctrinã,per vniuersum orbẽ,in omnibus gentibus & populis: * Christus Dominus(qui erat in

maiestate & æqualitate patris)ipse quasi tonitrui vocẽ edidit in mundo: quæ apud omnes nationes,in omnibus finibus orbis terrarum,breuissimo temporis spacio audita est,quemadmodum tonitrui sonus longe ac late diffunditur per vniuersam regionem. * Tonitrui etiam vocem emisit,quia terribiliter insonuit,ita vt commouerentur corda infidelium ad pœnitentiam: & ab infidelitate ad fidem potenter cõuerteret plurimos in omnibus finibus terræ: * Dominus(inquam)hoc pacto super populos multos (Aquæ enim multæ, populi multi)fortiter Apo. 17.
intonuit,& vocem fortissimam emisit. Atque hoc maximum est beneficium,quo Ecclesia ex gentibus congregari ad fidem,& in ea ædificari cœpta fuit. 4 Vox autem ista Domini non fuit infirma & impo- Marci.1.
tens,sed magnæ admodum virtutis,potens valde & efficax,ad operandam conuersionem multorum populorum,ad penetrandũ intima cordium: * vox ista Domini in magnificentia apparuit,virtute signorum atque prodigiorũ sequentium confirmata,& mirum in modũ glorificata,factaque hac confirmatione nimium credibilis. 5 Vox illa Domini tantæ fuit virtutis,& tam magnifica,vt etiã cedros electas arbores sufficeret cõfringere,id est,sublimes & potentes sæculi à sua superbia cõuertere,atque sub fidei iugo humiliare: * & confregit Dominus per virtutem huius prædicatiõis suæ,etiam electissimas cedros, quales sunt quæ in Libano crescunt: id est,magnos etiam & gloriosos tam potentia quàm sapientia,aut nobilitate humana(qui sunt tanquam cedri Libani)ab infidelitate & superba vanitate sua auertit,atque ad humilitatem fidei inflexit. 6 Neque verò magna difficultate confregit & humiliauit sublimes illas cedros,sed mira facilitate,quemadmodum pinguem,delicatum,& tenerrimũ vitulum(cuiusmodi sunt qui in Libano pascuntur)facile est comminuere, & agere quocunque quis voluerit. Fecit enim vox Euãgelicę prædicationis quasi agnos mansuetissimos, & quasi vitulos teneros,atque ad omnia facile agitabiles,eos qui prius tanquam cedri per altitudinem superbiæ,& duriciẽ feritatis,insuperabiles & intractabiles videbantur: * & ipse per quem hæc omnia fiũt, Christus Dominus est,patri suo singulariter dilectus,quemadmodum filii vnicornium qui erga suos fœtus probantur dilectionẽ habere specialem. Ita hic,speciali dilectione admodum fuit suo patri dilectus, & Matth.13
ipsi in suo filio fuit beneplacitum. 7 Ad vocem insuper Euangelicæ Act.2.
prædicationis,dispartitus est fidelibus spũs sanctus,qui est veluti flamma ignis,corda illuminans,purgans,& inflammans: eiusque dona velut diuisa sunt,ac tanquam intercisa distribuendo: dum alii quidẽ per spiritum dabatur sermo sapientiæ,alii sermo scientiæ,&c. In quorum do- 1.Cor.11.
norum multiplicitate,quasi intercisio videtur flammæ ignis,& diuisio vnius spiritus,cum hęc omnia operetur vnus atque idem spiritus,diui- Ibidem.
dens singulis prout vult: * per vocẽ hanc concussus est populus gentium,qui erat omnino desertũ,prorsus alienus à Deo: & percussus est Apostolica prædicatione,quasi malleo, vt salubriter conuerteretur ad Act.13.
pœnitentiam. Est enim verbum Domini,quasi malleus conterens petram: * commouit quoque vox ista Apostolicæ prædicationis nõ so- Hiere.23
lum populum gentium(qui erat velut prorsus desertum,ac perfecta solitudo,omnino à Deo derelicta) verumetiam populum Iudaicum qui erat quidem desertũ,quatenus perfecto, vero ac spirituali cultu destituebantur: sed desertum cades erat,desertum sanctificationis,habẽs legem sanctam,& sancta qualiacunque sacramenta: propter quæ nõ simpliciter,neque omnino(vt gentium populus)erat desertũ. Atque etiã hos commouit dominus sua voce,multos ex eis ad veritatem Euãge- Act.13.
lii inducendo, quotquot ad vitam præordinati fuerant ex eis: & item commouebit plures ex eis in fine temporũ,post Antichristi persequutionem. Cęteri verò qui conuerti noluerunt,ipsi commoti sunt inuidiciter odio & inuidia,contra prædicatores Euãgelicos, & aduersum illos insurrexerunt,prohibentes illos(quantum in se fuerat)loqui in deserto gentium,verbum veritatis. 8 Vox Domini ipsa sibi parauit fideles suos,quasi ceruos,alacres & promptos animo, ad currendum velocissime per vniuersum orbem,ad ascendendum summa mõtium, fadium cum serpente diabolo,cumque de cauernis in quibus latitat (de Act.14.
cordibus infideliũ)extrahendo: quæ omnia sicut ceruis cõpetũt corporaliter,ita fidelib⁹, quos Dei vox sibi pręparat,& suo ministerio aptos

A

* *dominus super aquas multas.*

4 *Vox domini in uirtute:* * *uox domini in magnificentia.*

B 5 *Vox domini cõfrin gentis cedros:* * *& cõ frãget dominus cedros Libani.*

6 *Et cõminuet eas tan quam uitulum Libani:*

C * *& dilectus quemadmodum filius unicornium.*

7 *Vox domini intercidentis flammã ignis:*

* *uox domini cõcutientis desertum:*

D * *& commouebit dominus desertum cades.*

8 *Vox domini præparantis ceruos:*

Universidad de Deusto
Biblioteca

* *& reuelabit cõdẽsa:*

* *& in tẽplo eius omnes dicent gloriam.*

9 *Dominus diluuium inhabitare facit:*

Ephe.3.

* *& sedebit dominus rex in æternum.*

Ephe.2.

10 *Dominus uirtutem populo suo dabit:*

Apoc.19. * *dominus benedicet populo suo in pace.*

facit,spiritualiter recte cõueniunt: * & reuelauit Dominus per vocem Apostolicæ prædicationis occulta & abscõdita fidei Christianę & veritatis Euangelicę mysteria,quæ antè multiplicitate figurarũ & inuolucris ceremoniarum erant velut tecta & occulta, quemadmodum ea quæ foliorum densitate sunt operta: * atque hoc peractis, patefactis fidei Christianæ mysteriis,quę antè fuerãt occulta, fideles omnes in Ecclesia(qui huius veritatis reuelatæ facti fuerint participes)dabunt gloriam omnipotenti Domino,qui ista in plenitudine temporis dignatus fuerit manifestare,quæ sæculis præteritis non erant agnita. 9 Dominus,per vocẽ Euangelicæ prædicationis multitudinem copiosissimam populorum ex gentibus cõuersorum, tanquam aquam copiosam & in modum diluuii inundantẽ,fecit inhabitare in hoc templo suo, in vnitate sanctę Ecclesiæ ciues sanctorum eos faciens,& domesticos Dei,ex hospitibus,& aduenis,quales prius fuerant: * & ipse vt omniũ dominator,& super omnia tenens imperium,vt rex regum & dominus dominantium,sedebit,& regnabit sine fine in sæcula sæculorũ in vtraque Ecclesia,tam militante,quàm triumphante: qui immobilis manens in sua quiete,hæc omnia in temporis plenitudine operatus est pro nobis. 10 Ipse quoque sedẽs in maiestate sua,curã gerit populi sui,dabitque in fortitudinem:qua & inimicis resistere valeat,& ea quæ recta ac bona sunt operari: * Dominus benedictionem multiplicem spiritualium omnium gratiarum dabit populo suo,dans illi pacem, tẽporalem quidem,quantum ipsi expedire videbitur:spiritualem verò atque internã, nũc in gratia,pòst in gloria sempiterna:cuius pacis & nos quoque participes facere digneris,Domine Deus noster, qui trinus & vnus viuis per æterna sæcula. Amen.

E

F

G

H

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXVIII.

ILlud aduertendum est,per totum hunc Psalmum,frequenter eadem replicari: veluti cum in ipsius principio,verbum afferte tertio ponitur:& cum toties vox Domini,vox Domini, pene ad finem vsque replicatur. Item versu tertio particulatim,& quasi concise, singulæ particulæ efferũtur, Vox Domini super aquas:&,Deus maiestatis intonuit:& iterum,Dominus super aquas multas,vbi partes incompletæ sunt. Iterumque versu quinto,Confringentis cedros,vbi mox subditur,Et confringet Dominus cedros libani. Hæc(inquam)omnia,sic vel replicata vel concise atque imperfecte prolata,ad magnificentiam faciunt sermonis,& vehementiam exhortationis,quæ in hoc Psalmo ad vniuersos dirigitur qui sunt in Ecclesia fideles. ¶Versu tertio,Vox Domini super aquas. Vox illa Domini super aquas accipi posset vox paterna,quæ,cum in Iordane baptizaretur à Ioanne Christus Dominus, audita est,de eo testificans,ac dicens,Hic est filius meus dilectus,in quo mihi complacui. Nos tamẽ in Elucidatione in totius Psalmi processu,per vocem Domini intelligimus prædicationem veritatis Euangelicæ:cui omnia quæ sequuntur aptissime consonant:& magis hæc intelligentia videtur proposito conuenire,quàm illa altera de voce paterna. ¶Versu. 5.&.7.&.8. Cum per genitiuum dicitur, Vox Domini confringẽtis cedros,intercidentis flammam ignis,concutientis desertum,præparantis ceruos, viderentur orationes clariores,si genitiui illi mutarentur in nominatiuos,hoc modo, Vox Domini confringẽs cedros,intercidens flammam ignis,&c. Atque ad hunc modum vertit omnia casu nominatiuo diuus Hieronymus ex Hebræo. Græca tamen lectio(quæ nostræ Latinæ vulgatæ respondet, & ex qua ista translata est)habet casum genitiuum,quomodo & nos habemus. Et habet etiam ipsa conuenientẽ, licet difficiliorem,intelligentiam. Dicitur enim vox Domini cõfringentis cedros,&c. vox Domini qui per ipsam confregit cedros,per ipsam concusit desertum, per eam intercidit flammam ignis, per eam Præparauit ceruos. Diuinitas enim,per vocem prædicatiõis operata est hæc omnia:& fuit vox ipsa exterior prædicationis,non nisi ministerialis causa:ipse autem Dominus, secundum diuinitatis internam virtutẽ,causa erat principalis,quæ intime operabatur hæc omnia. Neque tam dici potest vox hæc operata,quàm per vocem Dominus,qui emittebat eam.

Matth.3.

XXIX. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iste spirituali uiro rectißime conuenit,& ea quæ intra se spiritualis percipit, optime explicat: neque facile poterit intelligi,nisi ab eo qui modum illum quo Deus agit cũ seruis suis(nũc præsentem se exhibendo,nũc absentem se ab illis elongando)intelligit. Videtur autem Dauid,cum istum Psalmum componeret,ex magna & grauißima admodum tribulatione emersisse,quæ illius spiritum uehementer afflixerat,siue corporalis illa siue spiritualis fuerit. Vnde à magna lætitia incipit, laudem Dei cõmemorans,pro præstita liberatione & ab inimicis saluatione,pro exauditione & quasi ab inferis reuocatione: cõsyderansq; mirã & nõ satis sibi laudabilem Dei misericordiam,cãdèmque omnibus æque expositã generali exhortatione,fideles omnes ad laudem Dei inuitat: propterea quòd ipse,tametsi nõnunquam ad tẽpus modi cum uideatur irasci,nostris culpis id exigentibus,semper tamẽ uitam nostram & bonũ magis uult, & magis de eo gaudet ex sua uolũtate,qui etiã facile lugẽtes in pœnitẽtia cõsolatur per misericordiã suã.

A *Atque hæc usque ad uersum septimum. A quo deinceps, id quod in se expertus didicit,confitetur: quomodo uidelicet ipse in abundantia Diuinæ consolationis constitutus proposuisset quidem nũquam à Deo dimoueri, sed auertente illo paululum conspectum præsentiæ suæ,senserit infirmitatem fragilitatis propriæ:ita ut præ nimia conturbatione cogeretur exclamare ad Dominum,& lachrymabilibus uocibus Dei misericordiã inuocare,donec tandem oratione exaudita rediens,& priorem illam abundãtiam reducens,redderet ipsi lætitiam salutaris sui:ita ut per aduentum præsentiæ suæ,omni luctu & sacco depositis, pristinum illi redderet spiritus gaudium: propter quod pollicetur se Domino in omni gloria laudem æternam persoluturum.*

XXIX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Exaltabo te domine quoniã suscepisti me:*
* *nec delectasti inimicos meos super me.*

B 2 *Domine deus meus clamaui ad te:* & sanasti me.*

3 *Domine eduxisti ab inferno animam meã:*
* *saluasti me à descẽdentibus in lacum.*

4 *Psallite domino sancti eius:* & cõfitemini memoriæ sanctitatis eius.*

C 5 *Quoniam ira in indignatione eius.*
** & uita in uoluntate eius.*

6 *Ad uesperũ demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.*

D 7 *Ego aũt dixi in abundantia mea: * non mouebor in æternum.*

8 *Domine in uoluntate tua præstitisti decori meo uirtutem.*

9 *Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.*

AGnificabo te Domine, & prædicabo celsitudinẽ gloriæ tuæ donec viuã,propterea quòd in defensionem & protectionẽ suscepisti me, perire nõ sinens animã meã: * neque passus es supergaudere mihi inimicos meos,& de meo lapsu, aut mea perditiõe illos lætari noluisti. 2 Domine Deus meus,in tribulatione & periculis positus ex affectu cordis te deprecatus sum,auxilium à te petens, & defensionem postulans: * & tu me postulantẽ benignus exaudisti,& saluasti me, atque liberasti ab omnibus doloribus & periculis meis. 3 Erat iam in infernũ descensura anima mea,& in proximo erat vt in peccatũ cõsentiẽs ream damnationis & inferni se faceret:aut certe iam in peccatũ consenserat,iam inferno se addixerat per peccatũ mortis: sed tu Domine ab inferno eã eduxisti,atque saluã fecisti,vel eam præseruãdo à peccato ne inferni rea fieret,vel iam ream factam ex inferno extrahẽdo, per peccati dimissionem: * ita saluasti me à damnatis qui in lacũ descenderunt inferni,priusquam illuc descenderem,vbi nulla est redemptio benigne me liberando. 4 Propter hanc quam ego in memetipso expertus sum Dei misericordiam,hortor vos omnes quicunque in sanctitate & iustitia ambulatis coram Domino Deo vestro,vt mecũ illum ad gratiarum actionem collaudetis: * confessionem date sanctitati ac bonitati eius, commemorando,& magnificando illam: scientes, eandem hanc misericordiam quam mihi exhibuit æque omnibus etiam vobis esse expositam, & æque paratam(absque personarum delectu)vniuersis. 5 Quanuis enim irascatur aliquando ad tempus,& iram suam erga nos nonnunquã ostẽdat,nimirum in indignatione sua: cum videlicet nostris culpis vel peccatis id exigentibus,aduersus nos iustam habet indignationem zelus iustitiæ eius: * vita tamen nostra & omne bonũ nostrum est in voluntate & beneplacito eius. Nequaquam enim vult mortem etiam peccatorum, neque oblectatur in perditione aut punitione nostra, sed vult magis vt conuertatur peccator & viuat: & in vita nostra, atque bono nostro est ipsi beneplacitum. 6 Imo tam facilis est Dei iræ in misericordiam cõmutatio, vt nonnunquam qui ad vesperam in fletu demorati fuerint, & pœnitentiam egerint,mox summo mane percipiant redditam sibi lætitiam salutaris suiita statim adest pœnitentibus ipsius misericordia, ita euestigio lugentes subsequitur consolatio, modo ex vero corde doleant atque lugeant commissa sua, quibus contra se eius indignationem prouocauerunt. 7 Et ego cum essem aliquando in abundantia consolationis internæ constitutus, cum essem in latitudine deuotionis spiritalis positus,corde interius per Diuinæ visitationis præsentiam dilatato, dicebam intra memetipsum,& ita proposui: * iam amodo non mouebor à Domino Deo meo vsque in æternum, amodo illi adhærere volo vinculo indissolubili: exnunc me nemo poterit separare vel paululum à Domino Deo meo, nulla res me poterit posthac ab illo diuellere. 8 Ego quidem ita dicebam: & vere, donec in illa abundantia positus essem,ita quoque existimabam. Verum subsequens experientia hoc me docuit, non esse in hominis potestate absque te propositum cordis sui perficere,neque sine te illud posse hominem pro voto in effectum deducere:& hoc cognoui, quòd tu Domine solus esses, qui decori spirituali & ornatui gratiæ tuæ,qui intra me est, præstas virtutem in bona & benigna voluntate tua: qui ornatum omnem & pulchritudinem quæ est in anima mea,ex tua gratia corroboras,& tua virtute, donec placitum est tibi, custodis, vt in me permaneat, & ego in illo persistam. 9 Vbi vero auerteris faciem tuã à me,& vel paululum abscesseris,quasi me relinquens: siquando tuæ præsentiæ consolatione destituor, statim conturbatur intra in me anima mea, quasi quæ periclitetur de omni or-

Ezec.18. & 33.

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 *Ad te domine clamabo, & ad Deũ meũ deprecabor.*

11 *Quæ utilitas ĩ sanguine meo, dũ descendo in corruptionem?*

12 *Nunquid confitebitur tibi puluis:*

* *aut annunciabit ueritatem tuam?*

13 *Audiuit dominus, & misertus est mei:* * *dominus factus est adiutor meus.*

14 *Conuertisti planctum meum in gaudiũ mihi:* * *cõcidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia.*

15 *Vt cantet tibi gloria mea, & non cõpungar:* * *domine Deus meus, in æternum confitebor tibi.*

natu quem intra se abs te continet, & vehementi angitur solicitudine: sciens, tum me in magno periculo positum, & facillime à te posse decidere. 10 Sed quid faciam, cum me ita derelictum sensero, cum te percepero auertisse faciem tuam? Non cessabo domine lachrymis, fletibus, & precibus ad te clamare, teque totis affectibus intentissime deprecari cum amaris singultibus, donec exorem, & obtineã ad me reditum præsentiæ tuæ, donec reddatur mihi lætitia salutaris tui. E

11 Flens quoque & plorans clamabo, in hunc modum, Quæ tibi erit vtilitas, piissime Deus, ex vita mea? quis tibi honor, quæ tibi gloria, ex eo quod viuere me fecisti super terram? quid etiam mihi profuerit vita mea, si in corruptionem mortis æternæ descendero? si à te derelictus, descendam in sepulchrum inferni, cum damnatis in corruptione sempiterna? Nunquid ad hoc me creasti, Deus optime, vt in corruptionem mortis venirem, & non magis ad hoc vt vita fruerer coram te, & laude sempiterna glorificarem faciem tuã? At hoc quomodo faciam, quomodo exequar, ad quod creasti me, si me permittas derelictũ in putrefactionem peccatorum deuenire? 12 Nunquid impii (qui sunt tanquam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ) aut nunquid ii qui in puluere dormiunt, qui sine spe glorioſæ resurrectionis ad vitam, in terræ pulueremrem resoluuntur, semperque vt puluis aridi & vigore Diuinę gratiæ destituti permanebunt: nunquid hi (inquam ego) dabunt tibi confessionem laudis, gratam & placitam? * aut nunquid ipsi annunciabũt & prædicabunt cum laude & gratiarum actione, veritatem & iustitiam tuã? Imo per hos blasphemabitur potius, quàm laudabitur veritas tua. Noli ergo permittere Domine, vt in numerum horum aliquãdo deueniam, neque illis assimiler (quod certe facile fiet, si diutius à me auertas faciem tuam) sed quantocyus ad me conuerte benignum aspectum tuũ, vt non illi assimiler arido puluери: redeatque mihi decor ille & ornatus quem tu præstitisti mihi, in beneplacito tuo. 13 Cum verò ira orarem, audiuit Dominus orationem meam, & misericordia motus est ad exaudiendum deprecationem meam: * factusque est mihi ipse Dominus, respectu misericordiæ suæ & auxilio gratiæ, adiutor, defensor & liberator. 14 Commutasti tu Domine luctum meũ in gaudiũ: & mœrorem pœnitentiæ quo affligebar pro peccatis meis, atque etiã propter pericula, in quibus me constitutum videbam per tuam absentiam, cõuertisti in lætitiam spiritualem, quæ mihi reddita est te redeunte, iterumque me dulci tua consolatione visitante: * abiicere me iussisti habitum lugubrem, ad me lætificandum rediens: & saccũ pœnitentiæ quo operiebar, velut concidisti atque rupisti, nolẽs me vltra lugere, iubẽsque me à luctu cessare in aduentu tuo: sed magis gaudere, epulari & iucundari in spiritu me voluisti, cum iam mecum esses tu sponsus animæ meæ: & mira, noua, atque insolita lætitia me abunde lætificasti in aduentu tuo. F

15 Idque fecisti, dulcissime domine Deus meus, vt ego tibi iam laudem canã in omni gloria mea, in omni ornatu meo, & in omni virtute mea, omni deposita tristitia: & nequaquam vltra doloribus stimuler, aut in tristitia agam: * & ita sane domine Deus meus, omni nunc abiecta tristitia, omni timore foras per charitatem misso, cõcepta spe salutis meæ & damnationis timore pulso, ex toto cordis affectu volo æterna tibi cõfessione laudem persoluere, & nũc quidem in vita corporis quantum patietur humana fragilitas, & perfectius in futura vita in æternitate sæculorum. Amen. G H

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXIX.

NOn ignoramus, hunc Psalmum quosdam fidelium doctorum Christo domino totũ accommodare, qui à patre susceptus fuit atque custoditus, ne vel à morte vel ab inferno teneretur, qui à plaga mortis tẽporalis in sua resuscitatiõe à patre fuit sanatus, & ab inferis reductus, cui pater velut ad momentum, ad tempus modicum, ob culpam generis humani (quam in se susceпit) visus fuit irasci: voluit tamen ad vitam eum resurgere, & ab horrore mortis ad resuscitationis lætitiam redire. Sed & cætera quæ sequuntur, non ita difficile fuerit ad Christum applicare, in passione humiliatum, atque in resurrectione glorificatum. Quam intelligentiam, in aliorum Commentariis promptum est requirentibus inuenire. Neque nos illam damnamus aut abiicimus, tametsi in hoc Psalmo quædam sint quæ intelligentiam huiusmodi non nisi coactius ferre posse videantur. Ea autem quam in Elucidatione latius expressimus, nobis visa est consyderantibus singulas huius Psalmi partes, aptius quadrare. ¶ Versu quinto, Quoniam ira in indignatione eius. Notandum pro huius versus intelligentia, quòd cum Deus erga suos nonnunquam ostendit iram, hoc profecto non in voluntate neque ex beneplacito ipsius est, qui omnes cupit viuere, & saluos fieri: sed ex indignatione est, quam contra nos nosipsi peccatis nostris prouocamus: atque ob hoc, quantumuis irascatur ad indignationem à nobis prouocatus, mox tamen vbi nos per pœnitentiam placauerimus indignationem eius, cessabit ira quæ non est in voluntate eius, redibitq; nobis vita & salus, quæ in eius beneplacito est: quæ res indubie maxima est materia magnifice laudandi tam piissimum Dominum. ¶ Versu vndecimo, Quæ vtilitas in sanguine meo. In sanguine dicitur vita animalium conseruari: & sanguine deficiente, deficit animalium vita. Atque ob hoc, cum dicitur, Quæ vtilitas in sanguine meo, idem est, acsi dicatur, Quæ vtilitas in vita mea? hoc est, quorsum profuerit me vixisse, si in corruptionem mortis, in damnationem inferni descendam? Ad hoc enim creati sumus, vt bene viuendo in hoc sæculo, ad vitam æternam (quæ Deus est) peruenire mereamur, ibique illius perpetuo frui conspectibus: ad quem finem, qui sua culpa non peruenerint, certe nulla erit in sanguine eorum vtilitas, nihil illis proderit vixisse, dum in corruptionem proiici meruerunt. Vnde de suo traditore loquens Saluator, dicebat, Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Applicando autem hunc versum Christo, erit ista sententia. Quæ erit vtilitas, ô pater cœlestis, in effusione sanguinis mei? quid proderit fusum esse meum sanguinem, si ego in corruptionem permittor venire, vt anima apud inferos permaneat captiua, corpus putrefiat in sepulchro? Nihil videtur profutura mei sanguinis effusio, nisi à mortuis ego resurgens, omnibus meis fidelibus (quos per sanguinem meum redemero) vias vitæ demonstrem, & ianuas aperiam regni tui. ¶ Versu. 14. Conuertisti planctum meum in gaudium mihi. Versus iste, qui de planctu in gaudium conuerso loquitur, respondet illi promisso Euangelico, quo lugentibus Diuina promittitur consolatio, tametsi præcipua in futuro sæculo, nonnulla tamen etiam in præsenti tempore. Atque hoc idem est, quod in posteriori parte versiculi dicitur, de concisione sacci & circundatione lætitiæ. Saccus enim lugentibus conuenit. Vnde Mardochęum in libro Hester legimus, sacco indutum processe ante portam regiam, & Niniuitas in sacco & cinere legimus egisse pœnitentiam. Per hoc ergo quod dicitur saccus concisus, significatur, tristitiam & luctum pœnitentiæ ex Diuina præsentia ablatum, lętitiæ verò indumentum esse redditum. Ad Christum autem accommodando intelligentiam, concisus est in resurrectiõe saccus mortalitatis, quando à corpore ablata est mortalitas, corruptibilitas, grossities, obscuritas, & multiplex infirmitas: circundatus autem est & indutus vestimento lætitiæ, recipiens corpus glorificatum, agilimum, splendidissimum, immortale, & prorsus impassibile. A B

1. Tim. 2.

Mat. 26.

Matth. 5.

Hest. 4. Ionæ. 3.

XXX. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste, hominis est plenam in Deo spem habentis: qui, sua spe firmissima initio Psalmi decem uersibus proposita, deinde suam miseriam magnam & multiplicem quam ab aduersariorum pranitate sustinet, sequentibus octo uersibus, lamentabiliter describit, usque ad uersum. 18. ubi rursum in Deũ sese conuertens, suam liberationem & aduersariorum confusionem postulat, uersu. 20. ad æternæ fœlicitatis cõtemplãdã dulcedinẽ (quasi extra se raptus) transcẽdẽs, Dominumq; collaudãs pro mirifica misericordia. Et quia donec in hoc mundo sumus, semper gaudia sunt miscenda tristibus, & in die bonorũ (iuxta sapiẽtis uerbum) Immemores non oportet esse malorum. Ideireo uersu. 28. animi sui desolatorium quendam excessum (in quo fuisse se aliquando recordatur) commemorat, à quo tamen diuina miseratione statim se fatetur liberatum. Nouissimis autem duobus uersibus ad fidelem Dei seruitutem & dilectionem, uniuersalem ponit exhortationem, cupiens, eius quam ipse expertum se nouit Dei benignitatis & misericordiæ fideles omnes fieri participes. C

Eccle. 11.

XXX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *In te domine speraui, nõ cõfundar ĩ æternũ:* * *in iustitia tua libera me.*

2 *Inclina ad me aurẽ tuã:* * *accelera ut eruas me.*

3 *Esto mihi ĩ deũ ptectorẽ, & ĩ domũ refugij: ut saluũ me facias*

4 *Quoniã fortitudo mea & refugiũ meum es tu:* * *& propter nomen tuum deduces*

D

NTe Domine Deus meus spem meam omnem constitui, non me patiaris ab expectatione mea vnquam confundi, neque in æternum sinas frustrari desyderium meum: * sed propter iustitiam, veritatem, & fidelitatem tuam libera me ab omni periculo & confusione, quemadmodum in te speraui. Exposcit enim hoc tua iustitia (quòd verax es, quòd fidelis in promissionibus) vt sicuti pollicitus es, tuo auxilio non destituas in te sperantes. 2 Inclina Deus auditum tuum ad precem meam, & dignanter attende orationi meæ: * festina, ne tardaueris, vt eruas ac liberes animam meam de periculis, angustiis & necessitatibus, siue spiritualibus siue corporalibus, in quibus versor. 3 Talem te mihi exhibe Domine Deus, vt sis mihi defensor atque propugnator, pariter & asylum siue tutus refugii locus, vt ita me facias saluum ab inimicis meis: quatenus protector pro me tua potentia contra aduersarios meos dimicans ac pugnans: quasi asylum verò atque tutus locus refugii, me ad te confugientem veluti abscondens, concludens atque diligenter custodiens, vt accessum ad me habere non valeant nocere parati. 4 Tu enim Domine es mea omnis fortitudo, & in te est robur meum omne, per cuius propugnationem spero ab inimicis fieri saluus: & tu es meum tutissimum refugiũ, ad quem semper in omnibus periculis confugiens, spero inimicorũ rabiem effugere: * & hoc de te optime cõfido, quòd propter tui nominis gloriam eris mihi ductor & enutritor, qui me per

Universidad de Deusto
Biblioteca

me,& enutries me.

1.Cor.1.

*5 Educes me de laqueo quem abſconderũt mihi: * quoniam tu es protector meus.*

6 In manus tuas commẽdo ſpiritum meum:

** redemiſti me domine deus ueritatis.*

7 Odiſti obſeruantes uanitates, ſuperuacue.

Eccleſ.1.

*8 Ego autẽ in domino ſperaui: * exultabo & lætabor in miſericordia tua.*

*9 Quoniã reſpexiſti humilitatem meam: * ſaluaſti de neceſſitatibus animam meam.*

*10 Nec cõcluſiſti me in manibus inimici: *

1.Cor.10 *ſtatuiſti in loco ſpacioſo pedes meos.*

Pſal.17. *11 Miſerere mei domine, quoniam tribulor: * conturbatus eſt in ira oculus meus, anima mea & uẽter meus.*

Pſal.18.

periculoſiſsima huius mundi itinera deduces, vt abſque nocumento inſidiantium in via pertranſeam, atque ad optatum æternæ vitæ terminum pertingam: quique me in hoc deſerto vaſtæ ſolitudinis, vbi multi fame pereunt, educabis & enutries, ita vt nihil mihi deſit in vlla gratia ſpiritali: paſcéſq; & enutries me pane verbi tui, & in pabulo internæ gratiæ tuæ: in quo etiam pane duplici educabis me, donec euadam in virum perfectum. 5 Educes quoque me, & liberabis ab inſidiis omnibus iſtis quas ponunt mihi callidiſsime, & occultant inimici mei, mihi eas notas faciendo, & ne in eas incidam, aut eis illaqueer diligẽter præſeruando: * tu enim Domine fieri voluiſti protector meus, propter quod me non patieris in laqueos inimicorum incidere: præcipue cum tu omnes illorum quantumuis callidiſsimas fraudes, quas contra me moliuntur, pleniſsime habeas cognitas, & facillimum ſit tibi illas mihi patefacere, aut certe etiam neſcientem ſaluare, vt illorum machinationes tua potentia atque ſapientia pro me diſſoluas. 6 Et ego Domine optime, tibi fidens, & corde integro omnem ſollicitudinem in te proiiciens, quem ſcio mei ſollicitiſsimam gerere curam, commendo, & committo tibi id etiam quod preciоſiſsimum habeo, nẽpe ſpiritum meum: illumque tibi protegendum, cuſtodiẽdum, & ſaluandum committo, vt tu de illo & cum illo agas per omnia, iuxta beneplacitum ſanctiſsimę voluntatis tuæ: multo vero magi corpus hoc, & corporis omnia (quæ æſtimationis minoris ſunt) tibi etiam committo: * tu enim Domine, qui es Deus verax, Deus fidelis, fallere neminem potens, primaque & ſumma veritas, redemiſti me hactenꝰ de morte & miſeriis plurimis, neque hactenus tibi fidens ſum confuſus, etiam in grauiſsimis periculis: atque ita eadem fiducia volo & pro futuro tempore omnia mea tibi in manus dare, atque in tuæ diſpoſitionis arbitrio ſpiritum meum & mea omnia audacter conſtituere, vt in omnibus non mea, ſed ſanctiſsima tua voluntas fiat. 7 Habes tu quidem Domine odio, & diſplicent tibi omnes qui inhærent vanitatibus, qui vaniſsimæ idololatriæ, aut ambitioni, aut voluptatibus carnis, aut cæteris peccatorum vanitatibus ſeſe dedunt, & illis inhiant atque inſeruiunt: qui has (inquam) vanitates ſuperuacue, abſque vtilitate & fructu, abſque omni vero commodo, contra omnem rationem turpiter obſeruant ac diligunt, tu merito odiſti & deſpicis: neque ſaluos facies eos qui perſeuerãt in huiuſmodi. * Odiſti quoque eos qui ad vana hominum auxilia attendunt, qui in rebus caducis ſpem conſtituunt (quæ omnia vanitas ſunt) qui hæc obſeruant fruſtra, cum vere non poſsint iſta ſalutem dare, niſi tu ſolus Domine Deus. 8 Ego verò nequaquam obſeruaui vanitates, nõ inhæſi iniquitatibus, neque attendi vanis illorum auxiliis qui ſaluare non poſſunt, ſed ſpem meam omnẽ in te collocaui, quis es Dominus Deus meus, & tibi tota fiducia inhæſi, qui ſolus potens es ex tua volũtate ſaluum me facere ab omnibus inimicis meis: * magnifice gaudebo, & quaſi exultabo præ lætitia in dulciſsima miſericordia tua, quã me neque raro neque tenuiter expertum recordor atque profiteor in gaudio, ſperans item & in poſterum quę occurrerint, per eandem mala ſuperare. 9 Quoniam tu Domine benigne aſpexiſti humilitatem & afflictionem, qua me premebant aduerſarii mei: * ſaluam feciſti miſericordia motus animam meam de anguſtiis & neceſsitatibus quibus vrgebant me aduerſarii. Eſt enim hoc tibi proprium, miſerorũ aſpicere & ſubleuare miſerias. 10 Neque concludi me aut conſtringi paſſus es in manibus inimicorum, non me paſſus es victum & captiuum venire in poteſtatem hoſtibus meis, neque permiſiſti tentari me ſupra id quod poſſem, ſicque adeò coanguſtari, vt non poſſem effugere manus tentatorũ: ſed feciſti cum tentatione prouentum, vt poſſem ſuſtinere, vt poſſem exitum habere, & effugere poteſtatem perſequẽtium: * ſtatuiſti pedes meos in loco admodum lato & amplo, eduxiſti me in latitudinẽ, extra omnem anxietatem animi & periculorum anguſtiam: eduxiſti me in libertatem animi & cordis latitudinem, vt ſecure poſſem currere dilatato corde latam viam mandatorum tuorum. 11 Miſerere ſemper mei Domine, vt hactenus non defuiſti mihi miſericordia tua, quoniam vehementer affligunt & perſequuntur me inimici mei: * & tam graui tamque diuturna ac longa perſequutione adeò me nonnunquam fatigant, vt præ indignatione conturbentur quęcunque intra me ſunt, ſenſus mei exterius, interius anima, atque etiam interiora corporis mei

A *12 Quoniã defecit in dolore uita mea: * & anni mei in gemitibus.*

*13 Infirmata eſt i paupertate uirtus mea: * oſſa mea cõturbata ſũt*

14 Super omnes inimicos meos, factus ſũ opprobrium uicinis meis

B *ualde: * & timor notis meis.*

*15 Qui uidebãt me, foras fugerũt à me: * obliuioni datus ſum tanquã mortuus à corde.*

*16 Factus ſum tanquã uas perditũ: * quoniã*

C *audiui uituperationem multorum commorantium in circuitu.*

17 In eo dum conuenirent ſimul aduerſum me, accipere animam meam conciliati ſunt.

18 Ego autẽ in te ſperaui domine: dixi Deus meus es tu:

D

** in manibus tuis ſortes meæ.*

19 Eripe me de manu inimicorum meorũ & à pſequẽtibus me.

*20 Illuſtra faciẽ tuã ſuper ſeruum tuum: * ſaluũ me fac in miſericordia tua: * domine non confundar, quoniam inuocaui te.*

præcordia & cor, quæ ſunt in medio ventris mei, in parte corporis ſuperiori. 12 Neque mirum, ſi ita conturbor. Ecce enim continuo decurſu deficit, & ad finem tendit vita iſta quam viuo, in dolore nimio, ſpiritu triſti mihi continuo exiccante oſsium vigorem: * & anni vitæ meæ iſtius corporalis tranſeunt & abſcedunt in gemitibus, fletibus, & ſuſpiriis, quæ mihi extorquent moleſtiſsimi atque implacabiles hoſtes mei, non dantes dolori requiem. 13 Robur corporis mei imminutum eſt, & decreuit paulatim in humilitate iſta nimiæ afflictionis meæ, & veluti emarceſsit omnis vigor qui intra me eſt: * & oſſa mea (quæ latent interius) deſtituta ſunt viribus, quaſi medullis intrinſecus conſumptis, vt ſoler grauiter & diu afflictis accidere. 14 Propter omnes aduerſarios meos, qui & numero tanto & tanta ferocitate aduerſus me inſurgunt, & tam grauiter me perſequuntur, factus ſum vicinis meis in opprobrium & confuſionem, ita vt ex me confuſionem ſuſtineant, qui mihi propinquos aut vicinos fuiſſe ſe dixerint: * & terror factus ſum cognatis & notis meis, quibuſcum aliquando vixi familiariter: dum metuunt ipſi ne propter me aliquam ab inimicis meis ſuſtinere contingat moleſtiam: atque ob hoc non audent mihi vllum obſequium impendere, aut vllam monſtrare humanitatem. 15 Etiam ex vicinis & notis meis, qui me fortè conſpiciebant, qui me alicubi reperiebant, foras aufugerunt, & abſceſſerunt à me, vel non volentes, vel non audentes verbo aut facto communicare mihi, ne fortè ex me vllum periculum incurrerent, aut vlla infamia ex meo conſortio notarentur: * ſicque factum eſt (dum nemo mihi audet præſtare humanitatem) vt obliuioni datus ſim à corde, etiam iis qui vicini prius & familiares fuerant, tanquam ſi plane eſſem mortuus, vt nemo de me ac mea conſolatione quicquam vltra cogitaret, ſed prorſus à corde deductus ſim in perfectam obliuionem, quemadmodum à corde penitus obliuioni dari ſolent mortui: ſicque viuens etiamnum, eram mortuus omnibus amicis & notis meis. 16 AEſtimatus ſum tanquam vas inutile, quod non niſi oneri eſt, dum nulli vltra deſeruit vſui, & locum tantum occupat. ſic & ego videbar iam prorſus inutilis & abiectus, & quocunque veniebam, quaſi oneri eram omnibus, omnes me pellebant, nemo meum volebat conſortium: * audiui etiam (præter omnem afflictionem corporalem & anguſtiam perſequutionis) vituperia multorum circunquaque contra me locuentium, & exprobrationes: quibus de me diuerſi diuerſa, quiſque pro ſuo erga me affectu, loquebantur, vt fieri ſolet de iis quos publica aut principis poteſtas perſequitur, & ad mortem quærit. 17 In conueniendo ipſos aduerſum me, hoc eſt, tunc cum conuenirent in concilium, vel in exercitum pariter cõtra me vno animo, vno deſiderio, vnáque voluntate nocendi, tractauerunt pariter & concilium fecerunt, quomodo raperent animam meam, quomodo vitam à me auferrent, quomodo me morti traderent. 18 Ego autẽ in tantis perſequutionibus, in tam multiplici miſeria poſitus, quid agerẽ? Hoc habui conſilii, vt mihipſi diffidens (qui me imparem ſciebam tantæ aduerſariorum potentiæ & ferocitati) in te omnem fiduciam conicerem: ac proinde ad te direxi clamorem orationis meæ, ſupplici voce clamans, & dicens, Ecce domine tu es Deus meus, cui ſermo, cui ex toto corde etiam in deſperatiſsimis rebus confido: * ſortes meæ ecce in tuis manibus poſitæ ſunt, omnis fortuna mea (ita vt humano more loquar) omnis mea ſpes in te vno ſita eſt, in manibus tuis, in diſpoſitione ſanctiſsimæ tuæ voluntatis: tibi omnem meam fortunam & ſalutem committo, tu fac quod bonum ac rectum videtur in oculis tuis. 19 Eripe me Domine de poteſtate aduerſariorum meorum, & ab illis qui me ad mortem perſequuntur, tu me tua protectione facias ſaluum, vt mihi non præualeant, vt quod moliuntur non perficiant, vt fruſtrentur cõtra me omnes machinationes eorum. 20 Lucere fac ſuper me ſeruum tuum irraditionem vultus tui: conuerte ad me benignum aſpectum faciei tuę, & quaſi te adueniẽte ſplendeat ſuper me fulgor præſentiæ tuæ: quomodo ſol adueniens ſuper terram, præſentia aſpectus ſui refulget ſuper eam: * ſaluum me fac ab omnibus inimicis propter miſericordiam tuam, quæ ſemper patet miſeris, eſtque poſcentibus ſemper opem ferre parata: * neque permittas piiſsime Domine, confundi me ſeruum tuũ, vt in ſubiectionem non veniam hoſtibus meis: quoniam te ego aduocaui in auxilium meum, qui non ſoles te inuocantes relinquere confuſos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

21 *Erubescant impij, & deducãtur in infernum: * muta fiant labia dolosa.*

22 *Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem: * in superbia: * & abusione.*

23 *Quã magna multitudo dulcedinis tuæ domine: * quã abscondisti timentibus te.*

24 *Perfeciſti eis q̃ ſperant in te: * in conſpectu filiorũ hominum.*

25 *Abſcondes eos in abſcõdito faciei tuæ:*
Pſal.90. ** à cõturbatione hominum.*

26 *Proteges eos in tabernaculo tuo à cõtradictione linguarum.*

27 *Benedictus dominus quoniam mirificauit miſericordiam ſuã mihi: * in ciuitate mu-*
Eſa.64. 1.Cor.2. *nita.*

28 *Ego autẽ dixi in exceſſu mentis meæ, proiectus ſum à facie oculorum tuorum.*

29 *Ideo exaudiſti uocem orationis meæ, dũ clamarem ad te.*

30 *Diligite dominum omnes ſancti eius.*

21 Impii illi & iniqui perſequutores, q̃ ſine cauſa mihi machinati ſunt mortem, hi ex vltione iuſtitiæ tuæ accipiant confuſionem, & temporalem modo, vt irrita fiant eorum contra me conſilia, & in futuro vltionis die æternam, ex terribili ſententia tua: & proiiciantur à facie tua in damnationem inferni: * obſtruantur ita per ſententiam tuam labia eorum qui doloſe & inique loquuti ſunt, & egerunt contra proximos: ſicque muti fiant in damnationem protruſi, & æterna confuſione perfuſi, vt non vltra valeant ſuam in quẽquam innocentem exercere malitiã. 22 Illi (inquam) confundatur qui labiis ſuis loquuntur iniqua, falſa, calumnias & deceptiones contra proximos ſuos, contra iuſtos & innoxios, vt eos morti tradant: * idque in ſuperbia & inani timore, quaſi ſem per ipſi victuri ſint, quaſi ſupra ſe ſuperiorem alium non habeant iudicem, quaſi non ſit qui de operibus eorum rationem poſsit exigere, aut cui ſint rationem reddituri: * & in magna item abuſione atque contẽptu, proximos ſuos ad eandem Dei imaginem creatos (ipſis quantum ex naturæ conditione nihilo inferiores, imò ſecundum iuſtitiam multo meliores) contemnentes, & quaſi pro nihilo æſtimantes. * Poteſtate etiam & diuitiis, quæ abs tẽ illis conceſſæ ſunt, peſsime abutentes, ad innocentum oppreſsionem, quibus ad illorum defenſionem vti debuiſſent. 23 Veruntamen, vt his omiſsis quæ animum aggrauant, reſpirẽ aliquantulum in ſpe bonorum cæleſtium (quæ aduerſus omnia occurrentia mala ſufficiens eſt conſolatio) in primis conſideranda occurrit illa immenſa & infinita iucunditas cæleſtis dulcedinis tuæ: * quam præparaſti ab æterno, & dare diſpoſuiſti diligentibus te, electis tuis, tametſi nunc in hoc tempore abſcondita ſit, neque nunc eam detur hominibus in hoc mortali corpore conſtitutis plene experiri: ſeruas autem eam, & differs in tempore ſuo manifeſtandam, quando à ſpe electi tui ad fruitionem & poſſeſsionem transibunt. 24 Operatus es eam, & velut perfeciſti, iamque perfectam habes apud te, pro illis qui in te ſperauerunt electis tuis: * perfeciſti (inquam) reddendam & manifeſtandam, palam omnibus angelis & electis tuis, in conſpectu filiorum hominũ, ſanctorum tuorum. 25 Illic eos abſorptos in te, & iam totos in te transformatos, abſcondes & occultabis quaſi in tutiſsima cuſtodia recluſos, in aſpectu vultus tui, in præſentia Diuinitatis tuæ, dum te illis facie ad faciem præbebis contuendum: * ita (inquam) abſcondes eos, vt nulla hominum conturbatio ad illos poſsit accedere, nullum ad illos malũ poſsit introire, nullum flagellum ad tabernaculum illud appropinquare: ſed erunt eis abſque vlla conturbatione omnia ſalua, læta, & proſpera. 26 Illic quoque protectione tua, in tabernaculo (in quo tecum inhabitabunt) ſecuros facies eos, & tutos reddes à contradictione linguarum: quibus donec in hoc mundo viuimus, vexamur & tribulamur, ita vt illic nullam vltrà contradictionem, ſiue calumniæ, ſiue deceptionis, ſiue malæ ſuaſionis, ſint audituri, quam in hoc mundo paſsim (velimus, nolimus) ferre oportet. 27 Benedictus per omnia & laudatus ſit dominus Deus meus, qui erga me mirabilem oſtendit miſericordiam ſuam, mire miſericorditer agens mecum: * in Eccleſia ſua ſancta, ſiue militante, ſiue triumphante: quarum vtraque eſt quaſi ciuitas fortiſsima atque optime munita, ciuitas inexpugnabilis, cum habeat vtraque in medio ſui fortiſsimum cuſtodem omnipotentem dominum. In Eccleſia quidem militante mirificauit mihi miſericordiam ſuam, in qua tanta mihi cõfert beneficia gratiarũ ſuarũ. In triumphãte verò, dũ in ea mihi præparauit, & iam veluti cuſtodit præparata, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, & quæ nunquã in cor hominis aſcenderunt. 28 Et quãquam nunc ita exultem & læter in ſpiritu, in conſideratione venturorũ bonorũ: memini tamen in tali aliquando me ſtatu fuiſſe adductũ in talem eceſtaſim, in talem ſtuporis exceſſum, vt mihi viderer proiectus ac reprobatus à conſpectu præſentiæ tuæ, quaſi de numero electorũ nõ eſſem: ad quẽ exceſſum ſtuporis me perducebat, quòd conſiderarem me tam grauibus affligi malis, & interius ita aridum cordis deuotione, vt prorſus videreris iã me abieciſſe, atque omnino mei exiſtimareris oblitus. 29 Tu verò cum me videres ita animo dejectum, ita humiliatum corde, & contribulatũ ſpiritu, ne forte diutius abs te derelictus corruerem in deſperationem, ſtatim vbi ad te clamaui, ſupplici prece miſericordiam poſtulans, exaudita oratione mea, quãtocyus adfuiſti, per ſubuentionem & conſolationem miſericordiæ tuæ. 30 Concludens tandem, hortor vos omnes, quicunque fideles eſtis ſerui domini, & illi in ſanctitate placere vultis, vt toto corde diligatis dominum Deum veſtrum: * Dominus enim veritatem & iuſtitiam requirit in ſeruis ſuis, volens eos in veritate, id eſt, in ſanctitate & iuſtitia, ante conſpectum ſuum fideliter conuerſari, ſicuti ipſe eſt fidelis & verax: * iis autem qui ſuperbe egerint, contemnentes aut tranſgredientes ſanctiſsima & æquiſſima præcepta ſua, ipſe copioſe reddet pro ſua iniquitate cõdigna præmia. 31 Propter hæc, vel qui diligitis dominum, electi eius, qui in ipſo ſperatis, confortamini, & eſtote robuſti, ad fortiter operandum opera domini, vt veritas quam requiret dominus, inueniatur in vobis, atque ita ſerui digni inueniamini in aduentu ipſius, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

A ** quontã ueritatẽ requiret dominus: * retribuet abundanter facientibus ſuperbiam.*

31 *Viriliter age, & cõfortetur cor ueſtrũ, oẽs q̃ ſpatis ĩ domino.*

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXX.

B VErſu tertio, Eſto mihi in Deum protectorem, & in domum refugii. Duo ſimul poſtulat vir fidelis à Deo: primum quidem, vt Deum habeat protectorem. Deinde, vt eundem habeat in domum ſiue locum refugii. In his enim duobus firma cuſtodia eſt: cum quis & locum habet bene munitum, in quo ſe valeat concludere, & protectorem habet atque propugnatorem, qui ab impugnantium inſultibus ipſum valeat defendere. His verò duobus partibus ſatis accommode reſpondent particulæ duæ verſiculi ſequentis. Nam quod dicitur, fortitudo mea, ad protectionem refertur: quod verò refugium dicitur, ad domum ſpectat refugii, pro quo alia tranſlatio habet locum munitum. ¶ Verſu ſexto, In manus tuas commendo ſpiritum meum. Ex Euangelio didicimus Chriſtum in cruce arbore pendentem, verſiculum hunc protuliſſe, cum emitteret ſpiritum. Propter quod non incongrue totus hic Pſalmus Chriſto domino à pleriſque ſanctorum doctorum ſolet applicari: potiſsimum cum cætera omnia, quæcunque in hoc Pſalmo dicuntur, conuenienter admodum ad idem propoſitum valeant accommodari, id quod attendenti cuilibet facile poteſt fieri manifeſtum. Nos tamen ita temperauimus Elucidationem, vt Pſalmus totus & perſonæ Dauid, & Chriſto domino, & fideli cuilibet in ſimili neceſsitate atque derelictione poſito, libere valeat applicari. Quantum verò ad huius verſiculi intelligentiam attinet, notandum, quòd (ſecundum communem loquendi conſuetudinem) in manus commendare dicimus, duplici ratione. Primum quidem, committere in poteſtate, & in arbitrio
C conſtituere, vt is, cui res commendatur, agat in ea & de ea, prout ei viſum fuerit: quemadmodum in manibus habere, vulgato more dicimur, illud quod habemus in poteſtate. Idque ob hoc, quoniam quod in manibus tenemus, eum illo agimus pro libito. Dicimur etiam illud commendare in manus, quod alicui in cuſtodiam & protectionem committimus: quemadmodum fideles homines commendare debent ſuas animas in manus Dei: & ſubditus omnis, in manus regis ſui ſeſe commendat. Iuxta hanc verò duplicem conſiderationem, verſiculus hic & pleniſsimæ reſignationis indicium exprimit, & ſuperni auxilii expectationem. Cum enim in manus potentioris rem aliquam commendamus ſiue committimus, partim quidem in illius poteſtate, plena reſignatione eam conſtituimus, partim verò illius auxilium expectamus & imploramus, velut agnoſcentes propria virtute non ſufficere noſipſos ad tantæ rei cuſtodiam. Quanquam autem expreſſe in hoc verbo ſolum fiat de ſpiritu mentio, oportet tamen ſub eo quod præſtantiſsimum eſt, alia quoque inferiora comprehendi, corpus videlicet & omnia quæ ad corpus attinent. Quemadmodum enim ſpiritum patri commendauit Chriſtus moriens, ita commendauit & corpus: vt quemadmodum ille non teneretur in inferno, ſic neque hoc in ſepulchro: ſed patris operatione, die tertia ſimul redirent in corporis nouam compoſitionem. Idem dicendum, ſi ad perſonam Dauid, aut alium quemlibet fidelem Pſalmi intelligentia accommodetur. Ad perfectam enim iuſtitiam pertinet, corpus, animam, ſpiritum, & omnino omnia quæcunque habuerit homo, in manus Dei commendare, inque illius poteſtate plena reſignatione conſtituere, & eius fidei ſeruanda com-
D mittere. Si enim, quod omnium maximum, eum (nempe ſpiritum noſtrum) Deo commendamus, multo magis ea quæ ſunt inferiora. Sed & illud aduertendum eſt, quod ſecundum vſitatam cõſuetudinem libenter ſolent homines, ſi pretioſum aliquid habeant cui metuunt, talibus commendare cuſtodibus, quos potentes ſatis & ſapientes norunt, vt poſsint & ſciant depoſitum cuſtodire: & ſimul etiam bonos, ſibique benignos & amicos, vt commiſſum diligenter ſeruare velint, ſolliciteque curare. Nemo enim ſanæ mentis, rẽ pretioſam quã diligit, tali commendat homini, qui vel non eſt potens ſeruare, vel non ſatis ſapiens eſt, aut prudens vt ſciat, aut denique etiamſi prudens ſit & potens, non eſt tamen bono erga cõmittentem animo, neque bene amicus, vt velit adhibere curam & operam pro rei cuſtodia. Cum enim tali homini res committitur, ſtultus eſt qui ſic male commendat, quod ſeruatum cupit. Atque ita ſane omnium hominum ſtultiſsimi ſunt, qui ſuas animas commendant in manus hominum, ſeque & ſua omnia filiis hominum (in quibus non eſt ſalus) committunt. Neque enim potentes ſunt, neque ſapientes, vt vel corporis, aut etiam fortunæ bona cuiquam cuſtodiãt: quantominus vt ea quę ſpiritus? Deinde, etiãſi potentes eſſent, aut vſqueadeò prudentes, vt hoc poſſent ac ſcirent quod certum eſt, eos nec poſſe nec ſcire: conſtat tamen, aut pauciſsimos, aut omnino nullos inueniri tam benigno affectu, tam amico animo, tam ſtabili cordis bonitate, quibus tuto poſsimus noſtra precioſiſsima quæ habemus committere. Cum videamus eos etiam, quos natura arctiſsimo vinculo colligauit, inuicem ſibi fraudem facere, nec ſatis tuto fidere: fratres videlicet fratribus, parentes filiis. quodque amplius eſt, etiam coniugibus coniu-

Lucæ.1.

Lucæ.23.

Pſal.145.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hiere.17. ges. Recte proinde maledictum pronunciauit Propheta, hominem illum, qui carnem ponit brachium E
suum: hoc est, qui in manus hominis sua commendat. At verò per contrariũ, Quisquis in manus Dei se
suaque commendat, is demum sibi optime consulit. Neque enim frustrari poterit eiusmodi: cum sit
Deus sua omnipotentia potentissimus seruare quæcunque illi commiserimus, etiam si preciosissima &
2. Tim.1. maxima omnino fuerint: quemadmodum de illo Paulus testatur, dicens, Scio cui credidi, & certus sum,
quia potens est depositum meum seruare. Est item sapientissimus, vt periculum nobis esse non debeat,
ne per vllam fraudis circunuentionem perdere nos contingat quæ illi commiserimus. Et denique per-
fecte & stabilissime bonus, affectu in nos optimo, benignissimo, suauissimo, amicissimo, & vere paterno:
vt metuendum nobis non sit, quin quicquid illi commendauerimus, sit ex animo & ex bona voluntate
diligentissime seruaturus, & nostra omnia, quæcunque in eius manus obtulerimus, sit pro sui nominis
gloria & nostro sempiterno salutis commodo dispositurus. Recte ergo Christi exemplum imitantes,
tam in vita, quàm in morte dicamus Deo salutari nostro, In manus tuas commendo spiritum meum.
¶ Residuum autem huius versiculi dimidium, quod subsequitur, Redemisti me domine Deus veritatis, potest ad liberationẽ à periculis præteritis referri. Facit enim experientia fidelitatis in præteritis tẽ-
poribus, vt secure, & in posterum fidamus. Atque ita ex beneficio liberationis præteritæ, quam aliquan
do, imò frequenter admodum experti sumus, recte fiduciam concipimus, vt securi committamus Deo
etiam in venturis omnia nostra. Si verò redemptionem illam peculiariter intelligamus, qua totum ge- F
nus humanum redemptum fuit à morte & faucibus diaboli, dulcissima est & omnino suauissima hu-
ius sermonis connexio. Tanquam si dicat fidelis domino, Quidni ego commendem in manus tuas
spiritum meum? Quur tibi illud etiam, quod preciosissimum habeo, dubitem aut verear committe-
re, qui genus humanum vniuersum, atque in eo meipsum misere perditum, tam mirabili consilio &
tam magnifico precio redemisti? Quomodo enim non commendatos illos benignissime suscipies, fi-
delissimeque defendes, quos adhuc inimicos tantis laboribus placuit redimere? Verum hæc latius di-
ximus, latiusque adhuc meditanda deuotis mentibus relinquimus. Abyssum enim inexhaustæ dul-
cedinis continet iam tractatus versiculus, quam nullis sermonibus explicare sufficimus. ¶ Versu
14. 15. & 16. Super omnes inimicos meos, & cætera. Legimus hæc in persona Dauid omnia bene
1.Re.20. impleta: aduersus quem tanta persequutione Saul egit, vt nemo quicquam auderet cum eo habere
1.Re.22. commercii. Nam & Ionatham filium proprium carnis suæ, sæuissima obiurgatione pro amore &
studio erga Dauid confudit, voluitque percutere lancea: & Achimelech pontificem, qui illi panes de-
1.Re.23. derat & gladium, totius negocii ignarus, cum omnibus sacerdotibus causa illius interfecit: simúl-
que & paruulos, & mulieres, & omnem ciuitatem eorum percussit in ore gladii. Ceilam quoque
cum omni virtute Israel voluit oppugnare, propterea quòd in eam ingressus fuisset Dauid. Non in- G
iuria igitur refugiebant omnes consortium eius, suæ saluti metuentes. Consequenter quoque de obli-
uione illud clarum est, quòd siqui amico animo fuerant erga Dauid (quales non dubium est plures
extitisse) qui eius vicem dolerent: tamen ob longam ac diutinam absentiam, quasi mortuum ac des-
peratæ salutis (videbant enim Saulis iram implacabilem, & spem nullam de reditu Dauid) ab illo-
rum memoria excidisse: quemadmodum facile obliuisci solemus eorum quæ diutius absunt ab oculis,
1.Re.25. etiam si fuerint aliquando charissima. Porro de vituperatione multorum in circuitu, docet Nabal il-
lius, iuxta nomen suum stulti, stulta & blasphema responsio. Et verisimile est, non hunc solum fu-
Ioan.9. isse, qui ita indigne contra Dauid fuerit loquutus. Rursus in Christum dominum hæc apte conueni-
Ioan.12. unt, aduersus quem à principibus populi & sacerdotibus legimus sæpius data edicta publica, vt siquis
Ibidẽ.12. eum confiteretur, extra synagogam fieret. Et siquis nosset vbinam esset, indicaret, vt apprehende-
Ioan.9. ret eum. De Lazaro quoque legimus, quòd eum cogitabant interficere, propterea quòd à Christo re-
suscitatus, Christi gloriam magnificabat. Cæcus natus extra synagogam cum probro eiectus fuit, non
Ioan.7. nisi quia expertum sanationis beneficium confitebatur, suumque curatorem nolebat blasphemare.
Nicodemus quoque, ob hoc tantum quòd legis processum pro Christo requirebat, dicens, non esse
consuetudinem legis quenquam iudicare, donec auditus fuerit, & causa examinata acri obiurgatione H
Ioan.7. & ironia valde amara, in concilio publico fuit redargutus. Obliuioni quoque datus fuit, quando
Ibidẽ.11. propter edictum principum nemo de illo palàm quicquam in bonum loqui audebat, quando ad de-
clinandam persequutionis rabiem in desertis agebat, quando à mane ad vesperam vsque prædicatio-
Ioan.7. nis laboribus fatigato, nemo cibum vel hospitium præbere ob principum metum audebat. Cæte-
Ioan.9. rum, vituperationem multorum per circuitum, satis indicant illæ tumultuantis vulgi voces, Malus
Matth.11. est, & seducit turbas. Nos scimus, quia homo peccator est, homo vini potator, amicus publicano-
Lucæ.7. rum, & cætera. ¶ Versu decimoseptimo, In eo dum conuenirent simul, & cætera. Clarior esset o-
ratio, si ita versum haberetur, In conueniendo illos simul aduersum me: quemadmodum alibi dici-
tur, In conuertendo dominus captiuitatem Sion. Vel simpliciter, Cum conuenirent simul aduersum
me. Atque ad hunc sensum accipi oportet propositum sermonem. ¶ Versu decimooctauo, In ma-
nibus tuis sortes meæ. Ex communi loquendi consuetudine sumptus hic sermo indicat, nos nostrã
que omnia, omnemque de nobis & nostris dispositionem in Dei voluntate pendere. Omnia enim si-
ue aduersa, siue prospera, siue læta, siue tristia, in illius prouidissima dispositione & benignissima
voluntate posita sunt. Potestque subintelligi indifferenter verbum vel indicatiui modi, vel imperati-
ui. Atque hoc posteriori modo erit verbum resignationis: tanquam si dicat anima fidelis, In ma-
nibus tuis sint sortes meæ, tibi me meaque omnia commendo, vt sic mihi cedat in omnibus, sicque
agatur mecum, quomodo tu mihi cuncta euenire, & quomodo tu de me fieri volueris: quemadmo-
dum inter hominem qui sortes tenet in manibus iaciendas, in eius iactu est vel lucrum vel damnum,

A vel prosperitas vel aduersitas eius, ad quem sortes attinent. Si enim iactus illius cadat fœliciter, habebit
lucrum & gaudium: sin aliter, damnum atque dolorem. ¶ Versu vigesimotertio, Quàm magna multi-
tudo dulcedinis. Quod dicitur, magna multitudo dulcedinis, magnam habet emphasim, ad exprimendũ
vtcunque immensam & ineffabilem æternæ fœlicitatis dulcedinem. Alioqui sufficiebat alterum, dicen-
do, magna dulcedo, vel multa dulcedo. In altera autem parte, cum dicitur, quam abscondisti timentib⁹
te, absconsio illa sic accipitur, quomodo in Epistola Petri priore dicitur de hæreditate æterna, quòd cõ 1.Petr.1.
seruatur in cælis. Et in Canonica Ioannis, Filioli, nondum apparuit quid erimus. Et iuxta Prophetam, 1.Ian.3.
Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Esaiç.64
Quod enim præparatum est, nondum tamen manifestatum, proculdubio recte absconditũ dici potest, 1.Cor.2.
& debet. Et sic pręparare atque perficere, vt tamen lateat adhuc occultum, hoc in loco videtur esse abs-
condere. Longe autem alio modo accipitur absconsio, quum Dei gloriam dicimus abscõditam impiis.
Sic enim illis est abscondita, non quòd seruetur aliquando manifestanda, sed quia prorsus nunquam sit
illis manifestanda. ¶ Versu vigesimooctauo, Ego autem dixi in excessu mentis meæ. Excessus aliquis Psal.115.
in bonum legitur, qualis est ille de quo alio in loco dicitur, Ego dixi in excessu meo, omnis homo men- Psal.67.
dax. Et rursum, Ibi Beniamin adolescentulus, in mentis excessu. Hoc autem in loco videtur excessus iste
referri, non quidem planè ad vitium, sed potius ad stuporem qui ex admiratione nimia solet accidere,
B iuxta quod in Elucidatione monstrat intelligentia. Vnde in translatione beati Hieronymi ex Hebræo
habetur, In stupore meo. Psalterium verò Romanum habet, In pauore. Alii (de quorum numero sunt
Ioannes Reuchlinus & Felix) putant rectius vertendum, in præcipitatione vel festinatione: id est, dum
subito conturbatus stuperem, videlicet non bene considerata ex altera parte tua misericordia.

XXXI. PSALMI ARGVMENTVM.

*IN numero pœnitentialium Psalmorum, secundum hic locum ex antiqua consuetudine obtinere dignosci-
tur: estq; pœnitentibus, & ad Deum sese conuertentibus, ualde accõmodus. Videtur autem illi maxime cõ
petere, qui postquam in peccato aliquo diutius perstitit, ipsumq; uel excusando, uel (quod frequẽtius est)
dissimulando, tacuit, agnoscereque & emendare neglexit, tandem conscientiæ stimulo compunctus, & diu-
na qualibet ultione tanquam cõpulsus (uexatione dante intellectum) agnoscit iam & cõfitetur aperte, quod
prius dissimulauerat peccatum, ac ueniam & remissionem quantocyus accipit. Ac de his quidẽ, usque ad uer
ctari & tenere cupientes, pro peccatorum remissione iugiter debeant in hoc tempore orare: ne forte si illa
C negligantur, excrescant in modum aquarum diluuij, sicq; ab eis obruti & oppressi, in profundum damnati-
onis mergantur, quomodo impijs solet contingere. A quo periculo sanè maximo, quoniam solus potẽs est sal-
uare Deus, in illum transilit uersu nono, ut in suum refugium, & ab omnibus circundantibus malis securũ mu-
nimentum. In uersibus autem duobus sequentibus, id est, decimo & undecimo, Deus ipse ueluti acceptans pœ-
nitentiam & confessionem pœnitentis, responsionem bonam reddit, promittens quærentibus uiã iustitiæ præ-
stare intellectum & instructionem, suamq; superintentionem prouidam & sollicitam curam: simul, generali
exhortatione, homines à uitæ carnalis & sensualis illecebris auocans atque dehortans. Versu autem duodeci
mo, Propheta in spiritu quasi diuinam exhortationem adimpleri exoptans, dominum orat, ut ad peccatorum
conuersionem eorum qui pœnitere assimulant, neque fræno neque chamo parcat: hoc est, ut per aduersa eius
modi cogat & compellat. Postremo, describens diuersam sortem iustorum atque peccatorum, exultans in ele
uatione spiritus, iustos omnes generali exhortatione ad lętandum & gloriãdum in domino exhortatur, sic-
que (ut pœnitentialibus Psalmis mox est) qui à tristibus cœpit, terminatur in lætitia.*

XXXI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Beati, quorum remissæ sunt iniquitates:

D ** & quorũ tecta sunt peccata.*

*2 Beatus uir, cui non reputauit dominus peccatum: * nec est in spiritu eius dolus.*

3 Quoniã tacui, inueterauerunt ossa mea.

1 Lli verè beati sunt (nunc quidem certa spe, pòst futuri in perfecta fruitione) quibus Deus per suam misericordiam omnia
I peccata dimisit, indulgentiamque & veniã concessit omnium
peccatorum, quibus illum offenderant, & quibus rei tenebantur ad perditionem mortis æternæ: * illi (inquam) quorum
peccata per remissionem plenariam ita sunt tecta & operta, vt ea Deus vltra non aspiciat, non recordetur amplius, suntque veluti pòst tergum proiecta, & per obliuionem deleta. 2 Beati sunt homines illi,
quibus Deus ita perfectam concessit peccatorum omnium remissionem, vt nullum omnino peccatum in eis ipse agnoscat: * illi (inquam)
qui non solum exterius nullum habent apparens crimen, sed neque
latentis prauitatis quicquam habent in corde absconditum. Nam qui
exteriorem tantum iustitiæ apparentiam custodiunt, ita vt illis homi-
nes (ea quæ foris patent solũ videntes) nullũ queant imputare peccatũ, 1.Reg.16.
hi verè beati non sunt (tametsi falso sibi id persuadeant) eo ꝙ in corde
interius lateãt in spiritu, quę illis Deus cordiũ inspector imputat in pec
catũ. 3 Ego verò quoniã tacui, dissimulans agnoscere & cõfiteri pec-
catũ meum, quo onusta erat conscientia, consenuerunt & aruerunt ossa
mea, omnes vires defecerũt, robur omne abscesit, & omnis vigor spiri-
tus qui in me erat assumptus est, quemadmodũ cũ homo ad ossa vsque

Universidad de Deusto
Biblioteca

* *dum clamarem tota die.*

4 *Quoniã die ac nocte grauata est super me manus tua: * conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.*

5 *Delictum meum cognitum tibi feci:*

* *& iniustitiam meã non abscondi.*

6 *Dixi, cõfitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatẽ peccati mei.*

7 *Pro hac orabit ad te omnis sanctus:*

* *in tempore opportuno.*

8 *Veruntamen in diluuio aquarum multarum, ad eum nõ approximabunt.*

9 *Tu es refugiũ meũ à tribulatione quæ circundedit me: * exultatio mea, erue me à circundantibus me.*

10 *Intellectũ tibi dabo, & instruam te in uia hac qua gradieris:*

Esaię.30.
Psal.50.
Esa.49.
2.Cor.6.
1.Ioan.1.

consumitur: * tametsi iugiter per omnem diem absque cessatione ad dominum clamarem, poscens auxilium. Donec enim tacemus, donec dissimulamus, donec excusare volumus, donec aperte nolumus confiteri domino quæ latent intrinsecus in abscondito cordis nostri, non est Deo exaudibilis nostra oratio, quantumuis clamemus voce, quantũuis ore & exteriori gestu Deum postulauerimus. 4 Veruntamen tu domine, qui de salute mea semper es sollicitus, vt me ad pœnitentiam, peccatique agnitionem & confessionem perduceres, aggrauasti super me manum tuam, graues mihi afflictiones ex tua ordinatione siue internas, siue externas immittendo: * & ego in afflictione huiusmodi positus, agnoscens vltricem manum tuam, conuersus sum, de peccato pœnitentiã agens, ad te dominum Deum meum, à quo per peccatũ fueram aduersus, dum remorsus ille malæ conscientiæ ad modum spinæ continuo pũgit mentem, ac veluti infigitur ad pungendum: quomodo infigitur carni spina rubi, vt eam diuexet ac laceret. 5 Itaque velut compulsus hac tortura atque carnificina malæ conscientiæ, & tali compunctus stimulo, agnoui, quia tu domine esses qui me requirebas ad pœnitentiam: sicque meum peccatum, quod vsque tunc vel excusando vel dissimulãdo tacueram, per agnitionem & confessionem ipsum tibi manifestaui: * & iniustitiam, quam aduersum te commiseram, nõ vltra celaui, neque reticui, sed palàm eam ante conspectum tuum proposui, & accusaui.

6 Mox verò vbi peccatum agnoui, tanta fuit erga me tua pientissima misericordia, vt statim ad propositum cordis mei, cum iam proposuissem in corde meo peccatum confiteri, ac memetipsum accusare, tu stastim adesses, dimittens mihi impietatem peccati mei, tãquam si stes expectans ad miserendũ mei. 7 Pro hac autem impietate peccati, quemadmodum mihi fuit necessarium pœnitere, & remissionem postulare: ita necesse est omnem eum, qui se sanctificare voluerit in hoc mundo, frequenter orationem facere ad te domine, cui soli peccant homines: * donec ad exorãdum est tempus opportunum, donec in hoc tempore acceptabili, in hoc die salutis exaudibilis est oratio. Quisquis enim in hoc mundo viuit, non sine quotidianis degit offensis, pro quibus per singulos dies (donec tempus est miserendi) in recollectione mentis posi tus, lachrymas & orationem fundere debet, remissionemque petere, q in sanctitate & iustitia tibi domine cupit placere. Siquis enim dixerit quia peccatũ non habet, pro quo oret, seipsum seducit, & veritas in eo non est. Atque etiam si propriam quis impietatem non habeat, pro cuius remissione debeat orare, habet nihilominus peccata proximorum, quæ tanquam propria quilibet verè sanctus debet in oratione deflere, proque eis remissionem abs te postulare. 8 Qui tamen sanctus est, dum ita per quotidianam orationem sese continuo purgare studet, & sanctificari adhuc, per hanc continuam bonam exercitationem seruabi tur, vt nunquam pondere peccatorũ prorsus valeat obrui atque demergi in profundum: ita vt etiamsi inundantes tentationes in modum copiosarum aquarum magni diluuii excreuerint, non sint ad illum appropinquaturæ, sic vt illum obruere valeant, aut prorsus in perditione demergere. Qui enim à quotidianis delictis sese continuo emendare satagunt, hi non facile vel grauissimis tentationibus prorsus succumbunt: quemadmodum econtrario, qui minima negligunt agnoscere & confiteri, ac quotidiana delicta tacent, & ante conspectũ tuum domine Deus confiteri dissimulant, paruipendunt, & emendare nõ laborant, propter peccandi consuetudinem & prauam habitudinem, cum graues tentationes illis aduenerint, facile etiam peccatis mortis obruuntur, imò etiam leuibus tentationibus facile succumbunt. 9 Tu es, ô domine, ad quem confugio in omni tribulatione, quæcunque me circundederit & apprehenderit: tu es meum tutissimum refugium, ad quem semper in aduersis omnibus habeo recursum, nihil dubitans de tuæ misericordię fidelitate, modo ego fideliter tibi confitear iniquitatem meã: * tu domine, q es meum gaudiũ, in quo exulto & glorior in spiritu meo, libera me ab inimicis meis, qui me ab omni parte & plurimi & ad decipiendum sollicitissimi circumcingũt. 10 Responsio diuina. Non quidem hoc tibi ego polliceor, ab omni tribulatione & malo sic te liberare postulãtem, vt nihil omnino mali persentias: sed hoc dabo, quod tibi ad salutem satis erit. Dabo tibi ego ipse intelligentiam præceptorum meorũ, atque eorum quæ tibi erunt ad placendum mihi necessaria, & docebo te (siue

A

* *firmabo super te oculos meos.*

11 *Nolite fieri sicut equus & mulus quibus non est intellectus.*

B

12 *In chamo & fræno maxillas eorum constringe, qui nõ approximant ad te.*

13 *Multa flagella peccatoris:*

C

* *sperantem autem in domino misericordia circundabit.*

14 *Lætamini in domino, & exultate iusti:*

* *& gloriamini omnes recti corde.*

vnctione mea interna, siue etiam doctrina exteriore) in via ista iustitiæ, quam tu ambulare proponis: & in lege mea, secundũ quam tibi viuendum erit, si mihi placere velis: * ponam etiam super te, & firmiter ponam benignum aspectum meũ, neque illum à te amouebo, donec perstare volueris in hoc ppposito iustitię tuę: habeboque semper ad te piũ aspectum, vt sim tibi quasi custos, protector, & prouisor in omnibus, ne quicquam tibi possit aduersum contingere: quemadmodũ solet bonus pastor super gregem firmatos habere oculos, & pater super filium dilectum. 11 Propterea, ô filii hominum, cum ego tam parato sim erga vos animo ad benefaciendum, ne vestro vitio, via veritatis relicta, similes efficiamini irrationalibus animantibus, ne vestro honore cõtempto, in quo creati estis, vosipsos comparetis iumentis insipiẽtibus, equis atque mulis, in quibus nullus est intellectus quo ducãtur, nulla rationis regula qua dirigantur: quæ solo agitatu affectu sensuali, quocunque ille pertraxerit, pergunt: sed intelligite magis dignitatẽ conditionis vestræ, & tanquam rationales creaturæ, ratione ac spiritu non carne viuere curate, secundũ ducatum rationis, illuminationisque & eruditionis meæ. 12 Vox prophetæ. Quia verò multi iam suæ dignitatis obliti, iumentis assimilati, ad vocem exhortationis tuæ obsurdescunt, nec audiunt te domine dulciter monentem, suauiterque vocãtem, obsecro te domine, vt eiusmodi qui ad te conuerti dissimulant, neque dulcibus tuis exhortationibus & pollicitationibus ad pœnitentiam commouentur, vt eiusmodi (inquam) vel aduersitatum pressuris ad te cogas, ac veluti per vim cõpellas reuerti, ad eum modum quo equi & muli solent frẽnis & chamis constringi, & cogi ad faciendum opera hominum, quæcunque ipsi voluerint, ad quæ alioqui induci non possunt. 13 O si cognoscerent qui Deo approximare nolunt, quanto iuxta veritatem sit melius hominì iusto, quàm peccatoribus. Nam homines quidem peccatores, tametsi florere videantur in hoc sæculo, multa tamen expectant flagella & tormenta varia, eáque æterna, quibus cruciabuntur in sæculo futuro: atque etiam modo ex mala conscientia, veluti perpetuum sustinent flagellum, pugionem ac stimulum: & in omnibus obuenientibus necessitatibus atque aduersis multum torqueri illos videmus, dum consolationem interiorem diuinam nesciunt, propter quod etiam minima recula facile commouentur, & vehementer affliguntur: * qui autem domino seruiunt, & norunt sperare in eo, atque in eo consolationem accipere, hos misericordia ex omni parte circumcinget, & in futuro quidem sæculo perfecta atque plenissima, & in præsenti nihilominus sufficienter admodum, quãtum præsentis vitæ conditio patitur. 14 Proinde vos, ô serui Dei excelsi, quicunque in sanctitate & iustitia Deo vestro seruire laboratis, lætari merito debetis ĩ eo, & perfecta lætitia exultare: * & vos quicunque estis recti corde, mundi spiritu, in rectitudine iustitiæ & mandatorum Dei ambulantes, omnia deuia, omnia tortuosa malorum fugientes, vos (inquã) decet iure in domino magnifice gaudere, in misericordia eius qua circundabimini, & à peccatorum flagellis saluabimini in vitam sempiternam. Amen.

D

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXXI.

VErsu primo, Quorum tecta sunt peccata. Nota quòd peccata dupliciter dici possunt tecta siue abscondita. Quorundam enim peccata, bene & fæliciter tecta sunt & operta: quẽadmodũ de charitate dicit sanctus Petrus, quòd multitudinem peccatorum ipsa operiat. Et ista quidem vere tecta sunt atque operta, eo quòd à facie Dei sunt abscondita, qui ea non videt, vltra ad imputationem & punitionem sed (ob veniam & indulgentiam) est eorum oblitus: quomodo per Prophetam pollicetur iis qui se à via mala auerterint, quòd omnium iniquitatum præteritarum non recordabitur amplius. Et in Cantico, Ezechias confitetur, Deum post tergum proiecisse omnia peccata sua. Iuxta autem hunc modum peccata dimissa dicuntur tecta, quia ea quæ tecta sunt & operta, non videntur. Quorundam verò peccata tecta quidem sunt & occulta hominibus, quorum oculos per exteriorem sanctitatis simulationem fascinant & decipiunt: Deum autem (qui scrutatur renes & corda) non latet interior tupitudo: atque ideo vere tecta non sunt. Et hi sane qui sic tecta habent sua peccata, ab hominibus quidem beati dicuntur, sed apud Deum malediĉti potius inueniuntur: in quorum hypocrisin, sacra Euangelia ex ore domini multiplex admodum væ detonant & defulminat. Sunt etiam nonnulli, qui propter cordis cæcitatem sic tecta habent peccata, vt etiam ipsos lateant factores. Nec hi quidem sub beatitudine inueniuntur, cuius hic Psalmus meminit: quoniam non bene tecta habeant peccata sua. Rursum & alii sunt, qui non ignorant quidem peccatum suum, tamen ob complacentiam vel dissimulant quasi ignorent, vel etiam excusare conantur excusationes in peccatis. Hi, tametsi quã-

1.Pet.4.
Ezec.18.
Esa.38.
Mat.23. & 24.
Psal.140

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum in ipsis est, conentur ea tegere & operire excusationis velamine, aut operculo dissimulationis: B
non possunt tamen efficere, vt ante Deum vere tecta habeant, qui nullis excusationibus vanis potest
decipi: atque ob hoc, ne ipsi quidem huius beatitudinis valent esse participes. ¶ Versu tertio, Quo-
niam tacui, inueterauerunt ossa mea. Quæ hîc atque in sequentibus dicuntur, non sunt de solis pecca-
tis mortalibus intelligenda, quibus omnimoda inimicitia inter Deum & animam hominis constituitur, verumetiam ex aliqua parte de leuioribus, quæ venialia vocamus. Oportet enim eos, qui sancte vi-
uere volunt, & fideliter Deo in finem vsque seruire, nihil dissimulare, neque grande, neque paruum,
quicquid in se vitiosum deprehenderint: sed pro sua virili conari debent, vt etiam ea quæ parua ad-
modum reputantur obseruent, ne committant: commissa, deplorent vt dimittantur: dimissa autem,
emendare satagant, ne recidant in eadem. Nam qui minima negligit, facile sibi continuo malitiæ pro-
fectu (vt est malum omni bitumine viscosius) & plura & maiora agglomerabit. Et id quidē satis aper-
te docet experientia, eos qui diuinæ seruituti serio atque fideliter intendunt. Nam si quando vllū pec-
catum, tametsi leuius, in eis cœperit residere, & mansionem facere, cœperintque ad illud assuescere,
negligereque ipsum, & velut dissimulare, aut etiam excusare, sibi persuadentes parum esse si in vno illo
(maxime cum mortiferum non sit) offendant paululum, modo alia præcipua & maiora custodiant: si
quando (inquam) ista seruis Dei incipiant insidere animo, statim sentient se veluti flaccescere in soli- F
tis Dei obsequiis, & à priore ardore atque spiritus robore deficere: efficientúrque velut languidi spi-
ritu, & incipient clamare ad dominum pro recuperanda fortitudine solita, & deuotionis gratia: verum
non sentient pro voto respondentem, donec in proposito perstiterint sui peccati. Et vix in principio
morbi agnoscere valent, aut magis volunt causam morbi sui, donec tandem aggrauata super ipsos ma-
nu domini, & conscientiæ stimulo compulsi, agnoscant, confiteantur, & emendare cupiant peccatum
suum: quod vbi primum animo conceperint, mox adest Dei consolatio. Si verò pergant in cœpto er-
rore, & pungentem conscientiam, monentemque Deum omnino recusent audire, periculum est, ne cō-
tinuo fluxu ad alia diffluentes, prorsus dilabantur, cadantque resoluti in nihilum: ac tepescente in eis
continuo ardore, tandem euomantur ab ore domini. Quapropter seruis Dei valde abhorrenda est,
Apoc.3. etiam in iis quæ parua æstimantur, dissimulatio & excusatio. Et diligenter insequendum est hoc in
loco pœnitentis nostri propositum exemplum, vt minima quoque non taceamus, neque dissimulemus
quicquam eorum in quibus offendimus: quin potius si peccauerimus (vt non potest absque offensis
transigi hæc vita miserabilis) ad eum statim pœnitentes & confitentes confugiamus, quem apud pa-
1. Ioan.1. & 2. trem habemus aduocatum Iesum iustum: qui fidelis est, vt dimittat nobis peccata nostra, si confitea-
mur (inquam) non ore tantum, sed ex animo, cum desiderio & proposito stabili vitæ melioris. Pro- G
lixe nos quidem ista deduximus: prolixius tamen & exactius te quisquis es, Christiane lector, hæc ipsa
meditari ac ruminare optamus, & in domino pro tua ipsius salute exoramus. ¶ Versu septimo, Pro
hac orabit ad te omnis sanctus. Pronomen, hac, relatiue accipitur: refertúrque non ad vocem, sed ad
rem intellectam: de qua facta est mentio in versu mox præcedenti. Pro hac, id est, pro dimissione pec-
cati. Quanuis posset etiam accipi vt referat iniquitatem, sicque relatio erit ad nomen: eritque senten-
tia, Pro hac, id est, iniquitate, orabit omnis sanctus: videlicet vt dimittatur. Et est in vtroque prorsus
eadem sententia. Quod autem dicitur, In tempore opportuno: intelligendum est de opportunitate ad
exauditionem & impetrationem postulationis, quod est tempus vitæ præsentis. Nam post hoc tem-
pus, frustra erit omnis oratio, cum nulla erit exauditio. Atque hanc intelligentiam aperte indicat Feli-
cis ex Hebræo translatio, quæ habet, In tempore inueniendi, hoc est: donec tempus est inueniendi &
impetrandi remissionem peccati. Neque dissonat, quod vertit beatus Hieronymus, tempus inueniens.
Iuxta hanc autem expositionē, apertum est, idē hîc dici tēpus opportunum, quod Apostolus ex Esaiæ
testimonio vocat tēpus acceptabile, diemque salutis. Posset nihilominus & aliter ista temporis oppor-
tunitas intelligi, ad tempus discussionis & recollectionis, cum ad eor ingredientes qui se sanctificare
2.Cor.6. student seruis Dei, ad examen omnia cogitata, dicta & facta reuocantes, si quid inuenerint, quod Deo
existiment displicere, mox per pœnitentiam deflent: ne si peccatum quod agnoscitur, per pœniten-
tiam non deleatur, suo pondere (iuxta Gregorii sententiam) mox ad aliud pertrahat. Ad quem sen- H
sum non incongrue accipi potest quod vertit Hieronymus, tempus inueniēs: quasi dicat, Omnis san-
ctus tempus inueniens: id est, cum tempus commodum inuenerit, orabit pro peccati remissione. Ean-
demque habet intelligentiam, si verteretur ex Hebræo, In tempore inueniendo: id est, quod inuentum
fuerit commodum ad orationem. ¶ Versu decimo. Particula illa, In via hac qua gradieris, in medio
duorum posita, potest vel cum præcedenti, vel cum sequenti coniungi. Rectius tamen cum præceden-
ti, ad illum sensum quem in Elucidatione expressimus. Cui aperte etiam consonat versio beati Hiero-
nymi ex Hebræo, quæ sic habet, Docebo te, & monstrabo tibi viam per quam ambules. Cæterū, quod
in altera parte dicitur, Firmabo super te oculos meos, iuxta communem loquēdi consuetudinem dici-
tur: quomodo ponere dicimur oculos super eos, quos benigno fauore amplectimur, & pro quibus sol-
Psal.10. licitudinem bonā gerere volumus. Et est hic loquendi modus scripturis sanctis non infrequens: quem-
Psal.32. admodum in alio Psalmo dicitur, Oculi domini in pauperem respiciunt. Et alibi, Oculi domini super
metuētes eum: & aliis plerisque in locis. Plus autem est, super aliquem firmare oculos, quàm simplici-
ter ponere. Contingit enim eos qui super quempiam oculos ponūt, rursum oculos auertere, & id qui-
dem frequenter absque omni ratione iusta: quod vt Deus excludat, ait se non simpliciter posituru oc
Roma.11. los super seruos suos, sed etiam firmaturum, id est, stabiliter firmiterque posituru, ita vt nunquam
Num.23. absque illorum culpa sit eos auersurus, ab illis super quos semel posuerit. Sine pœnitentia enim (vt ait
Malac. 3. Apostolus) sunt dona Dei: neque temere mutari nouit, vt homo.

A

XXXII. PSALMI ARGVMENTVM.

*Psalmus iste exhortatorius est ad laudem Dei, ex consideratione multiplicis ipsius perfectionis. Et prin-
cipio quidem, uersibus tribus primis, iusti ad laudem Dei inuitantur: mox uerò deinde laudis materia
proponitur ex rectitudine in uerbis, fide in operibus, ex iustitia & misericordia qua plena est uniuer-
sa terra, ex potentibus operibus creationis rerū oim, quas solo uerbo creauit, ex præpotenti consilio sapien
tiæ eius, cui nulla potestas potest obsistere, quiq; etiam principum & populorum consilia facit irrita, ex om
ni scientia deinde, & omnium humanarum rerum inspectione & cognitione. Atque hæc quidem, usque ad
uersum. 16. Hic uerò iterum replicans de potentia fortitudinis Dei, proponit, quemadmodum non sit in ulla
alia re salus constituenda, nisi in sola Dei misericordia, quæ quos uoluerit, potens est à morte & omni malo
seruare in æterna satietate. Ob quod, in persona iustorum omnium loquens Propheta, dicit se dominum iusti-
nere adiutorem & protectorē suum, atque in ipso lætari uelle & sperare: postulans in cōclusione, sperata mi
sericordia non frustrari, eámque iuxta expectationem suam experiri.*

TRIGESIMI SECVNDI PSALMI ELVCIDATIO.

B **1** *Exultate iusti in domino: * rectos decet collaudatio.*

Audete & exultate in domino Deo vestro omnes qui sectamini iustitiā, & diligitis æquitatē, syncera sanctaque & immaculata lætitia: * eos enim qui recto sunt corde, bene vti oportet eū Deo cōpositi, huiusmodi (inquā) decet laudare dominū. Nam Eccle.15.
& iure possunt, & merito debēt. Possunt quidem, eo quòd in ore ipsorū sit laus Dei speciosa, quēad modū ecōtrario nō est speciosa laus in ore pecca-
toris. Debēt verò, quia quāto amplius Dei bonitatē cognouerūt, eiúsque beneficia sunt experti, eo magis debēt prædicare laudabilē dominum. 2 Date illi cōfessionē & laudē ex corde hilari, in lætitiæ euidens
testimonium etiam instrumenta adhibentes musica, citharas & psalteria decem tensa chordis: atque huiusmodi psalmos illi canite, in iubilo
cordis pariter & vocis. 3 Cantate ei cāticum nouitatis in nouo & in-
solito gaudio, quemadmodum noua cātica solent peculiari iucunditate
decantari, & gaudio maiori quàm vetera & trita carmina: * psallite &
canite illi sollicite, diligēter, ac sapienter in iubilo & exaltatione vocis,
in protectionem magni gaudii, ita vt vox animo per omnia respon-
deat. 4 Laudis autem ratio & canticorum materia sit vobis ista, quo-
niam rectum est omne verbum quodcunque egressus fuerit ex ore do-
mini, plenū veritate & fidelitate, iustitia & æquitate: estque fidelis ipse
& verax in omnibus verbis suis, sicut in præceptis æquissimus, ita in
promissis fidelissimus: * & omnia opera eius quæ ipse facit fideliasunt, Psal. 110.
in veritate & æquitate dispositā, nihil omnino vel in fraude vel in dolo
vel in instabilitate agēs. * Et sic agit ipse nobiscum in omnibus ope-
ribus suis, vt de eius fide nemo debeat, aut possit merito dubitare, sed
quilibet illi secure possit absque metu fidere. 5 Diligit ipse misericor-
diam & iustitiam, duo hæc pariter coniuncta: & in seipso, & in seruis
suis. In seipso quidem, dum in omnibus operibus suis semper duo hæc
pariter iuncta vult adesse: ita in omnibus seruans iustitiam, vt nusquam
prorsus absit misericordia, atque iterum econuerso sic in omnibus te-
nens misericordiam, vt nusquam absit iustitia. In seruis autem suis hæc
diligit, dum in eis ista pariter requirit, & in quibus hæc inuenit, eos ha-
bet acceptos: * quanquam autem & iustitiam & misericordiam simul Psal. 118.
diligit: peculiarius tamen relucet in operibus ipsius misericordia, qua
plena est vniuersa terra, quæ in omnibus creaturis orbis terrarum elā-
tius effulget, & erga omnes homines (vbicunque tandem locorum ha-
bitantes) sese monstrat apertus. 6 Per verbum domini cælorum or- Gene.1.
bes conditi sunt in principio, quando dixit Deus, & facti sunt ab initio. 1.Cor.1.
Pater enim per suum filium coæternum (qui est verbum, virtus, & sa-
pientia ipsius) creauit omnes cælorum orbes: * & omnis eorum virtus Ioan.15.
atque perfectio, in spiritu sancto illis donata est atque infusa, qui est spi- & 16.
ritus à patre spirante procedens, atque item à filio, quemadmodum spi-
ritus & flatus corporalis ab ore spirātis procedere conspicitur. Hic si-
quidem spiritus, amor est, bonitas, atque suauitas, in quo omnia virtutē
atque perfectionem suam accipiunt, sicut per filium creata sunt omnia.
7 Qui aquas maris quæ sub cælo sunt cōgregauit in vnum locum, vt Gene.1.
appareret arida: suisque terminis & limitibus concluſit, & cōclusas te-
net, quemadmodum aqua in vtre aut vase concluditur & continetur:
* qui profunditates immēsas in locis occultis constituit, vbi tanquam
in thesauris habet conclusas aquas, ventos, & alia in maxima abundan-

C **2** *Confitemini domino in cithara: in psalterio decem chordarū psallite illi.*

3 *Cantate ei canticum nouum: * bene psallite ei in uociferatione.*

4 *Quia rectū est uerbum domini:*

** & omnia opera eius in fide.*

5 *Diligit misericordiam & iudicium:*

D

** misericordia domini plena est terra.*

6 *Verbo domini cæli firmati sunt:*

** & spiritu oris eius omnis uirtus eorum.*

7 *Congregās sicut in utre aquas maris:*

** ponens in thesauris abyssos.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gent. 7. Ionæ. 2.

8 *Timeat dominus omnis terra:* * *ab eo autem cõmoueantur omnes inhabitantes orbẽ.*

Psal. 71.

9 *Quoniã ipse dixit, & facta sunt: ipse mãdauit, & creata sunt.*

10 *Dominus dissipat consilia gentium:*
* *reprobat autem cogitationes populorũ:*
* *& reprobat cõsilia principum.*

11 *Consiliũ aũt domini in æternum manet:*

Heſt. 13. Esa. 47. Prou. 21.

* *cogitationes cordis eius in generatione & generationem.*

Apoc. 21.

12 *Btã gens, cuius est dominus Deus eius:*

Deut. 14 Psal. 134.

* *populus quẽ elegit in hæreditatem sibi.*

13 *De cælo respexit dominus:*

Iob. 22.

* *uidit omnes filios hominum.*

14 *De præparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram.*

15 *Qui finxit sigillatim corda eorum:*

Iob. 12.

tia quæ educit quoties voluerit: quemadmodum in tempore generalis diluuii rupti fuerunt omnes fontes abyssi magnæ ex mandato Dei: & ad Ionę susceptionem, de abyssis maris cætus prodiit: & alias frequenter, de profunditatibus aquarũ cæte grandia apparere facit, & de abyssis terræ dracones terribiles, nonnunquã quoque & ventorum magnam vim educit ad ostensionem terroris sui. 8 Timeant proinde magnificum in operibus suis dominum omnes inhabitatores terræ, eúmque digno reuereantur honore: * & commoueantur à facie eius omnes qui habitant super terram: atque ex consideratione magnorum mirabilium eius quæ ipse facit solus, paueant omnes, & sancto timore commoueantur ad reuerentiam illius. 9 Ipse nãque est, qui solo verbo creauit omnia, sola iussione voluntatis suæ ex nihilo produxit vniuersa. Nullum enim laborem in rerum creatione exhibuit, neque exterius operari aliquid debuit, neque temporis mora indiguit vt creationem faceret, quomodo necesse est homines artifices suis operibus (quæ secundum artem operantur) plurimum & laboris & sollicitudinis & temporis insumere, nonnunquam & aliorum complurium vti ministerio siue auxilio. Ipse enim absque labore & sollicitudine, absque temporis mora, absque omni adiutorio, absque præiacente materia, solo verbo suo potentissimo, & iussione efficacissima, de nihilo creauit omnia. 10 Ipse est in cuius dispositione & voluntate cuncta sunt posita, in cuius manu est dissipare consilia hominum, eáque ad nihilum redigere, & à suo effectu impedire, quoties ipsi fuerit placitum: * cogitationes populorum quas proposuerint, animóque concepernt, ipse tanquam inutiles reiicit, prohibetque impleri, cum voluerit: nec potest populorum multitudo, vnius Dei potentiæ contraeuenire, vt aduersus ipsius voluntatem, vllam suarum cogitationum in effectum perducant: * sic neque principum vniuersa potestas præualere potest virtuti Dei, vt contra ipsius volũtatem sui cordis possint proposita atque decreta perficere: sed dissipat ea, infringit, & euacuat regũ dominus, quotiescũque & quomodocũque voluerit. Neque quicquam ipsorum valet potentia, nisi quantum magnus dominus sua voluntate permiserit. 11 Consilium autem atque propositum Dei, & definita voluntas eius, nulla aliena potentia, nullo consilio impediri potest: sed impletur absque vllo impedimẽto, & permanet in æternum: * voluntates, cõsilia atque decreta eius quæ cogitauit, & desinita voluntate voluit operari, in omnibus generationibus impleta sunt ab initio, & perficientur vsque in sæculum. Neque enim vnquam aut fuit, aut erit, aut esse potest vlla potestas, quæ possit resistere voluntati Dei, aut eam à suo effectu prohibere. Siquidem nõ est sapientia, nõ est prudentia, non est consilium contra dominum. 12 Proinde, populus ille verè beatus est, qui hunc potentissimum dominũ habet Deum suũ: vt ipse Deus, sit eorum Deus, & ipsi sint populus eius: * verè beatus est populus ille, quem dominus tantus & tam omnipotens, per electionem suæ bonæ voluntatis elegerit sibi in hæreditatem, quam sibi adoptauerit in peculium & in possessionem æternam, vt habitet in medio eorũ eosque possideat & custodiat in sempiternum. 13 Neque tamen populi illius tantum ipse est Deus & dominus, sed etiã vniuersorũ. De cælorum enim altitudine eminus prospicit, attendens & considerans, quid agatur in terris. Neque enim circa cardines cæli tantum perambulat, neque solum quæ aguntur in cælestibus, sed etiam quæ in terris geruntur, considerat: nimirũ vt cæli, ita & terræ dominus: * prospiciens autem de cælo, specialiter considerat & attendit filios hominum. Nam cum omnes creaturas quæ in terra sunt noscat & considereat, speciali tamen modo filios hominum contemplatur, quibus æterna præmia (cæteris in corruptione abituris) proposuit. 14 De habitaculo cælesti, quod sibi ipse præparauit in mansionẽ & aulam regiam, attendit ad omnes qui habitant in terra, siue bonos siue malos. Ad illos quidem, vt eorum bonos conatus ac pia studia adiuuet, & in quibus imperfecta fuerint, sua gratia perficiat, ac póst beata fœlicitate remuneret. Ad hos verò, vt eos à vitiis suis malis auocet ad pœnitentiam: etsi quidẽ conuerti voluerint, auxilietur pœnitentibus: sin autem in obstinatione sua obdurati permanserint, digna eos vltione in mortem æternam proiiciat. 15 Ipse est pater spirituũ vniuersæ carnis, qui miro artificio secundum infinitam sapientiam suam creauit singulorum hominum singulas animas ac spiritus: singulisque vitam omnem & motum, & quicquid est in

A * *qui intelligit omnia opera eorum.*

16 *Non saluatur rex per multam uirtutem:*

B * *& gigas non saluabitur in multitudine uirtutis suæ.*

17 *Fallax equus ad salutẽ:* * *in abundantia autem uirtutis suæ non saluabitur.*

18 *Ecce oculi domini sup metuẽtes eũ:* * *& in eis qui sperãt super*

C *misericordia eius.*

19 *Vt eruat à morte animas eorum:*
* *& alat eos in fame.*

20 *Ãa nostra sustinet dominũ:* * *quoniã adiutor & protector*

D *noster est.*

21 *Quia in eo lætabitur cor nostrũ:* * *& in nomine eius sancto speramus.*

22 *Fiat mia tua domine sup nos:* * *quẽadmodum sperauimus in te.*

ipsis vitale, miro artificio indidit, estque vitæ author & dominus: * & quoniã sic & intime omnia fecit, & occultissimas quoque potentias ac vires tam corporis q̃ animæ in homine constituit, nihil mirũ si ipse singula cognoscat hominũ opera: neque solum exteriora, verũetiã cogitationes & affectiones, & quæcũque sunt homini intima. Imò hoc ipsum ratio monstrat, vt multo melius, multoque exactius & intimius ipse cognita habeat nostra omnia, quàm habeamus nosipsi: quãdoquidem ipse fecit nos & intima nostra, non autem ipsi nos. Quis autem melius & intimius cognitũ habere possit opus quodlibet artifice qui fecit illud? 16 Dum verò respicit dominus super filios hominum, non attendit ad temporalem potestatem vel potentiã, siue ad corporis robur. Nõ enim reges salutem consequi poterunt coram Deo per multitudinem exercitus & roboris sui. Primum quidem, non spiritualem: quia ad hanc salutem, eiusmodi corporalia per sese nihil adiuuant. Deinde, neque corporalem in bellis & præliis, vbi dominus per suam potentiam voluerit obsistere: quoniam in manu domini est victoria, & cui vult donat eam. Neque est illi differentia, in multis vel paucis salutem dare: * ne gigantes quidem, in omni robore suo & magna corporis fortitudine saluari poterũt ante faciẽ domini: cui non est differentia inter immanẽ gigantem & pusillum nanum. Hæc enim (nempe potestas magna & corporis robur) nos Deo nõ commendant. 17 Illi quoque qui in equis confidunt, decipiunt seipsos in ista vana fiducia equorum, qui saluare non possunt de manu Dei: quoniam non minus facile est Deo, cum voluerit, siue equitem siue peditẽ prosternere: * in omni abundantia suæ fortitudinis nõ saluabitur de manu domini, neque equus ipse, neque sessor illius. Nam vno ictu vtrosque prosternit, quemadmodum olim equum & ascensorem proiecit in mare. 18 Vis autem audire, vnde vera salus tibi proueniat? Ecce oculi domini (id est, benignus atque misericors ei⁹ respectus) aspiciunt ad seruos eius, qui timẽt eũ, atque obediunt ei: * & in bonum aperti sunt, & attenti erga eos qui spem habent in misericordia Dei, eamque inuocant, & in ea saluari confidunt. 19 Ad hoc autem oculi domini aspiciunt super metuentes eum, vt ipse eos qui eiusmodi sint, per potentiam virtutis suæ, & propter misericordiam suam, saluet à morte æterna in regnum suum cæleste: * & vt in tempore famis, in tempore egestatis, eos pascat suo cælesti pabulo: hic quidem in præsenti tempore (dum nihil deesse eis patitur, quod ad veram vitam spiritus sit necessarium) pascens eos copiosè atque reficiens, cum impii fame sitque defectu verbi Dei, & spiritualium bonorum egestate cõsumantur & pereant. In futuro quoque seculo, cum fame æterna affligentur impii, epulabuntur iusti: & satiabuntur pane vitæ æternæ in aspectu vultus Dei, inebriabũtúrque ab vbertate dom⁹ eius. Nam impiis esuriẽtibus, serui Dei comedent: & illis siti cruciatis, hi in ebrietate sua gaudebunt. 20 Quoniam itaque solus est dominus, à quo vera salus sit sperãda, volumus in spiritu sustinere & præstolari dominum, atque ab eo solo salutem expectare: * ipse enim est auxiliator atque defensor noster, ipse est saluator animarum nostrarum: quo nos adiuuante sua gratia, & ab hostibus protegente, salui erimus ab omni malo, & consequemur vniuersa bona. 21 Et quidẽ in hac spe & expectatione lætabitur in ipso spiritus noster, nihil metuens, nihil de promisso sollicitus: * & in nomine eius, quod est sanctum & admirabile, spem nostrã omnẽ collocauimus: ad eius inuocationẽ sperantes omnia semper bona consequi, & ab omnibus malis liberari. 22 Nunc itaque, piissime domine, qui tam magnificus cõprobaris in omnibus operibus tuis, tam misericors erga omnes seruos tuos, fac experiamur in nobis sanctam hanc quam prædicamus, quam psalmo laudamus, misericordiam tuam: * sicuti semper in te sperauimus, vt nõ confundamur ab expectatione nostra: sed per beneficiũ misericordiæ tuæ ab omnibus malis liberemur, & in bona introducamur sempiterna. Amen.

Psal. 93. & 99.

2. Mac. 5. 2. Re. 14.

Exod. 15.

Psal. 16. Psal. 35. Esa. 65.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXXII.

VErsu primo, Rectos decet laudatio Dei. Impios autem non decet laudare Deum, donec in sua impietate secundum voluntatem persistunt. Omnis enim qui laudat Deum, quasi præsens assistere debet Deo quẽ laudat, & cũ eo velut colloqui. Non est autẽ decens, vt is qui sordibus peccatorum est inquinatus, Deo assistat, illiúsque maiestati se obiiciat ante oculos. Vnde & in alio loco scriptum est: Peccatori dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per

Psal. 49.

Universidad de Deusto
Biblioteca

os tuum? Tu verò odisti disciplinam,& proiecisti sermones meos retrorsum , &c. Quapropter, si is qui peccator est,cupiat vnà cum iustis laudare dominum,curet primũ illis se similem reddere, per pœ nitentiam abluens immunditiam peccatorum:atque ita demum , speciosam laudem Deo proferet in ore suo. ¶ Versu vndecimo,Consilium autem domini in æternum manet. Cõsilium & cogitatio si secũdum proprietatem significationis accipiantur,non competunt Deo. Non enim est in Deo cõsilium neque cogitatio: quæ sunt ex imperfectione , & includunt ratiocinationis quendam discursum. Tunc enim consulit homo,quando varia perpendit,& simul confert:siéque deliberat , vt eligat quod visum fuerit melius. Et tunc cogitat, cum multa mente voluit , & varia coagitat,vnde etiam nomen accipit cogitatio. Pro cuius intellectu sciendum est,cogitationem & consilium dupliciter accipi. Primo,vt cogitatio sit ille discursus, quo per diuersa discurrentes multa coagitamus : & consilium, sit ipsa deliberatio quà plura eligibilia simul conferimus. Secundo,accipimus minus proprie cogitationem,pro conclusione quæ per ratiocinationis discursum tandem acquiritur , & post illam coagitationem in mente relinquitur. Consilium verò, pro electione illa quæ terminat deliberationis collationem , & est velut conclusio prioris consilii. Cum ergo in Deum ista non competant,neque discurrere ratiocinãdo,neque consulere deliberando,qui omnia simplicissima intelligentia contuetur,& simplici volutione eligit:patet,neque cogitationem neque consilium in Deo inueniri , secundum eum modum quo in hominibus ponuntur. Cum autem Deo in scripturis attribuuntur,fere secundo modo accipiuntur,imperfecto tamẽ secluso . Accipitúrque cogitatio ,p definitione & iudicio mentis eius, quam sine discursu habet ratiocinationis. Consilium autem,pro definita voluntate & proposito volũtatis eius,quod in eo est absque omni deliberatione,& collatione vnius ad aliud. Atque hæc sunt consilia,& hæ sunt cogitationes domini , quæ manent in æternum. ¶ Versu duodecimo , Beata gens cuius dominus Deus eius. Non talis est in hoc versu constructio dictionum,qualis esse videtur prima facie secundum positionis ordinem:sed intelligere oportet nominatiuum,dominus,vt suppositum verbi est:alterum autem nominatiuum,Deus,vt à posteriori parte rectum,à verbo substantiuo,ad hunc modum,Beata gens,cuius dominus est Deus eius. Quemadmodum enim maledicti sunt,quorum idola & dæmonia sunt dii eorum: ita beati asseruntur à Propheta,quorum dominus est Deus eorum. Sed & pronominis illius posterioris additio diligenter notanda est:q̃ non sit quantum ad emphasim & plenitudinem sententiæ superfluum,tametsi Latinitatis & grammaticæ ratio non vsqueadeò constet. Si enim omitteretur illud pronomen nouissimum,diceretúrque tantum,Beata gens,cuius dominus est Deus,sententia haberet,beatam esse gentem illam quæ dominum habet Deum. Cum verò additur,eius,sententia est , beatam esse gentem illam que dominum habet Deum suum. Quanquam autem in vtroque horum secundum rem eadem sententia indicetur:maiorem tamen emphasim habet illa posterior eloquutio,cum sua sententia: atque ob hoc magis oblectat pios animos,tametsi fortsitan minus sit grata linguis disertis, & delicatis auribus. Sancta enim scriptura,mentium non aurium delicias spectat.

XXIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Prophetа in hoc Psalmo, corde & ore Deum laudare proponens,inuitat ad idem uniuersitatem iustorum,eam in spiritu alloquens,tam quo ad absentes,quàm præsentes:quibus domini proponit benignitatem,in exaudiendo orationes sanctorum suorum,pro laudis materia & incitamento gratiarũ actionis: peculiariter uerò suæ exauditionis exemplum proponens,atque ex illo cæteros exhortãdo inuitans: ut gustent,& uideant quòd suauis sit dominus,utque illum timeant,qui suos seruos(sæculi diuitibus penuriam patientibus)omnibus uerè bonis abundare facit. Atque hæc quidem decem primis uersibus . Post hoc verò , ad institutionem sese conuertens,in quo iustitia & timor Dei consistant,edocet:& de domini erga iustos benigno respectu,specialiq; custodia,protectione,& prouisione,impiorúmque ex aduerso punitione,pluribus uersibus late disserit,eadémque subinde replicans propter spiritus plenitudinem. Atque hæc ad finem usque Psalmi perdurant.

TRIGESIMITERTII PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Benedicã dominũ in omni tẽpore:* semper laus eius in ore meo.*
2 *In domino laudabitur aïa mea: * audiant mansueti, & lætẽtur.*
3 *Magnificate dominum mecum:*
** & exaltemus nomẽ eius in idipsum.*
4 *Exquisiui dominũ*

Benedicere ego volo,& ex bona voluntate laudare dominũ Deũ, omnibus diebus quibus viuam, pro tam immẽsis suis,quæ in me collocauit, beneficiis: * nunquã deficiet laus eius ab ore meo,sed erit ipsa mihi vt in corde , ita & in ore,perpetua. 2 In domino magnifice lætabitur, atque gloriabitur cũ laude anima mea,& spũs meus:* qui mites sunt & humiles corde,in mansuetudine domino seruiẽtes,cupio vt meã hãc audiãt cognoscãtque lętitiã,vt pariter & ipsi mecũ lætẽtur. 3 Magnificate,prędicate,& laudibus ac psalmis vnà mecũ celebrate omni laude digniſsimũ oĩpotentẽ dominũ, quicũque fideli estis & mãsueto corde: * & exaltemus atque glorificemus eũ pariter,vos mecũ,& ego vobiscũ,vno studio,eodẽ animo,eodémque conatu & feruore: vt quia ex memetipso nequaquã sufficio dignã vllam magnificentiæ & beneficentiæ illius gratiarũ actionẽ persoluere, saltem vestro auxilio,& communi charitatis studio,fiat illi laus nostra acceptior. 4 Ecce ego primũ quid ipse sim expertus,proponam,quo vos ad collaudãdum reddam alacriores. Cum magno cordis affectu ego requisi-

A ** & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.*
5 Accedite ad eum,et illuminamini:
** & facies uestræ nõ confundentur.*
6 Iste pauper clamauit,& dominus exaudiuit eum:& ex omnibus
B *tribulationibus eius saluauit eum.*
7 Immittit angelus domini in circuitu timentium eum.
** & eripiet eos.*

8 Gustate & uidete, quoniam suauis est dominus.
C ** beatus uir qui sperat in eo.*
9 Timete dominum omnes sancti eius:
** quoniam non est inopia timentibus eum.*

10 Diuites eguerunt & esurierunt:
** inquirentes autẽ dominum non minuentur omni bono.*
D *11 Venite filij, audite me.*
** timorẽ domini docebo uos.*
12 Quis est homo,q uult uitam?
** diligit dies uidere bonos?*
13 Prohibe linguam tuam à malo.

ui dominũ in oratione mea,& ipse me exaudiuit orantẽ: * & ex omnibus tribulationibus meis vndecũque mihi obuenientibus, ex omnibus necessitatibus & angustiis ipse me sua consolatione & protectione liberauit. 5 Et quoniã ita in memetipso Dei beneficia largiter sum expertus,sciens non esse personarũ acceptorem Deũ:iccirco etiam vos, quicunque estis fideli & mansueto corde ac bonæ voluntatis , vrgente me summa charitate,fidenter exhortor , vt accedatis eũ fiducia ad thronũ gratiæ eius. Accedẽtes enim illuminabimini à respectu vultus eius,quẽ super vos faciet illucescere q̃ fideli corde ad eũ accesseritis:* & nõ eritis confusi,neque repulsam patiemini,sed benigne donabit vobis peritiones cordis vestri,honorabitque faciem vestrã in benignitate sua. 6 Quis verò hoc posit iure metuere,ne accedens ad dominũ cõfusus recedat? Ecce enim hunc pauperculũ & vilissimũ hominum(meipsum dico,qui pauper sum,egenus,& modicus , & ex memetipso nil nisi nihil) clamantẽ & orantem nequaquã despexit,neque confudit aut abiecit ad se accedentẽ:sed exaudiuit benigne,& ex omnibus angustiis atque necessitatibus liberauit. Quur ergo quisquã metuat accedere, aut cõfundi timeat? 7 Per circuitũ timentium dominũ, angelus illius ad eorum auxiliũ & protectionẽ deputatus atque destinatus sese immittit,seséque diffundit,& velut castrametatur per circuitũ eorum, ne posint ad illis nocendũ accedere aduersarii: * Immittit etiã angelus domini terrorem & timorẽ per circuitum seruorũ Dei , in aduersarios qui vndequaque illos obsederint: * & ipse pro illis pugnans defendet eos ab omni malo, & ex omnib⁹ periculis faciet saluos. Sunt enim angeli Dei administratorii spiritus,in ministeriũ missi,propter timentes dominũ,qui hæreditatẽ accipient salutis æternæ:& hoc habẽt de iustis à Deo mandatũ,vt custodiant eos in omnibus viis ipsorũ. 8 Laborate gustare,& intima experientia sentire:discite que & cognoscite,q̃ benignus,dulcis sit & suauis dominus omnibus qui requirunt illũ:nequaquã amarus, durus,austerus,morosus,crudelis aut difficilis,cuiusmodi ferè inter homines esse solent,q̃ vlla potentia siue authoritate præeminẽt: * vere beatus est vir ille,& securus est de bona salute,quisquis spem suã & fiduciã in eo constituit,illique ex toto corde suam animã & seipsum in benefactis cõmẽdat. 9 Reuereamini,timete,diligite,& honorate dominum Deum oẽs serui eius,q̃ creditis in eũ:eiusque mandata obseruate diligenter:* quoniã iis qui sic eũ filiali affectu timẽt ac reuerẽtur,nullius rei est defectus nulla egestas,nihilque illis deesse patitur Deus, quod ad salutem sit eis necessariũ,sed sunt diuites per illũ in omni bono,ita vt nihil illis desit in vlla gratia & bono spirituali. In corporalibus verò bonis,tametsi videantur egere, habent tamen oĩa,& abundant:eũ per internã cõsolationẽ hæc omnia nihil faciunt,& de defectu magis quàm abundãtia gloriari sciunt. 10 Diuites sæculi qui in diuitiis transitoriis huius mundi spem suã constituũt, & in illis omne adhibẽt studiũ,ipsi vere egeni sunt, pauperes & inopes,esuriemque & defectum magnũ patientes:qui spiritualium bonorum(quæ sola vere bona sunt) omnino nihil vel paululũ admodum habent,eo quòd nimium intenti caducis,transitoriis,& proinde falsis bonis , negligant ea quæ sola sunt vere bona: * qui autem ex bono corde seruiunt domino,& illi desiderant placere, hi non deficiẽt, non patientur egestatem & defectum in vllo vere bono, sed abundantiam consequentur omnium per Deum. 11 O fratres mei & filioli (sic enim per amoris teneritudinẽ mihi nunc placet omnes vos seruos Dei & præsentes & futuros tali nuncupatione compellare) accedite huc ad me,qui vos rem vtilissimã cupio monere : & auribus tam cordis quàm corporis susçipite doctrinam meã : * docebo enim vos timorem Dei, qui est veræ sapientiæ initium , & sine quo nemo potest iustificari , ac proinde ante omnia maxime vobis est necessarius. 12 Quisquis igitur hominum es,qui veram cupis possidere vitam, eam quæ secundum Deum est, quam nulla mors subsequetur,vitam animæ & spiritus,nũc quidem in gratia,post verò in gloria,sempiternam: * quisquis dies bonos cupis experiri,dies illos æternitatis beatos in gloria , dies interminabiles,dies sine noctibus,dies qui nunquam occident,dies gaudii perpetui & fœlicitatis æternæ : quisquis (inquam) es tu qui ista desideras, erunt tibi quæ subsequuntur diligenter attendenda, & obseruanda diligentius. 13 Primum quidem linguam tuam compescere stude , ne egrediatur per eam quod malum est, ne vllum vel noxium vel mendax

Hebr.1.
Pſal.90.
1.Cor.1.
Philip.11.
Pſal. 110.
Eccle.1.
1. Petr.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

verbum,vel etiam vanũ & otiosum proferas. Nam qui se existimat religiosum esse,& nõ refrenat linguam suam,huius proculdubio vana est religio:quandoquidem de omni verbo otioso quod loquuti fuerint homines,reddituri sunt rationem in iudicio domini: * potissimum autem os tuum custodias,ne quicquam loquatur noxium,aut fraudulentũ,aut dolosum aduersus proximos suos. Qui enim dolos loquũtur,Deo sunt abominabiles. Qui autẽ custodit os suũ,seruat animã suam. 14 Hoc autem iacto fundamento à linguæ custodia, sine quo facillime corruet quicquid ædificatum fuerit, sollicitum te deinde exhibeas in fugiendo malum,& prosequẽdo bonum:ita vt ab omni vitio abhorreas:& quicquid malum esse dideris,ac proinde Deo ingratum,id tanquam venenum pestiferum,præsentissimum toxicum fugias: operibus autem virtutis & bonitatis diligenter insistas: & quicquid bonum esse,ac proinde Deo gratum didiceris, id fideliter & sollicite implere festines: * ad hæc, diligenter perquire pacem,& sectare eam sollicite, quæcunque ad pacem faciunt libenter amplectens: pacem (inquam) primum quidem cum Deo, vt nihil in te patiaris inhabitare quod inter te & ipsum ponat iustam dissidii causam:deinde,& cum temetipso, & secundum spiritum & rationis iudicium turbulentas omnes & seditiosas tam cogitationes,q̃ affectiones studeas in pacem & concordiam cõponere:postremo & cũ proximis,vt quantum fieri potest,& quantum in te est,cũ omnibus hominibus pacem habeas: neque solũ habeas ipse,verumetiã in aliis pacem semper studeas componere. Beati enim pacifici,quoniã filii Dei vocabuntur. Et in pace est locus eius,qui est Deus pacis. 15 Nihil verò pigere te debet huius laboris, neque tibi hoc virtutis studium esse debet molestum. Oculi nãque domini(id est, benignus & paternus respectus illius)aspiciunt ad eos qui student iustitiæ, & curam ipse gerit de illis,vt eos in suis conatibus consoletur,adiuuet,atque confirmet: * & auditum benignum facilemque præbet illorum precibus, paratus semper ad exaudiẽdum illos,quicquid in oratione petierint, vt propter hoc nemo debeat à virtutis studio deficere, sciẽs, liberum sibi in omni difficultate ad dominum patere accessum & securum refugiũ. 16 Ex aduerso autem,super eos qui student impietatibus,est vultus iracundiæ & indignationis Dei,& toruus aspectus eius etiam illorum opera, sed non in ipsorum bonum considerans: * nimirũ, vt operarios iniquitatis iusto suo iudicio in perditionem mittat pro suarum iniquitatum demeritis,sicque eos de terra viuentium disperdat,& prorsus auferat memoriam eorum,tam de terra ista corporaliter viuentium, vnde per mortẽ auferentur,q̃ de terra illa æternaliter viuẽtium, vbi nulla erit memoria damnatorũ qui proiecti sunt à facie Dei. 17 Et quoniã(vt diximus) oculi domini super iustos sunt,& aures ad preces eorũ,hinc fit,vt quotiescunque iusti ad dominũ clamauerint, ipse mox sit ad exauditionem paratus:vt quodcunque postulauerint,ipse eis(iuxta quod proficuũ & salutare nouerit)concedat:* & ex omnibus tribulationibus, angustiis, & necessitatibus, in quibus fuerint,ipse eos benigne liberabit secundũ beneplacitum suũ:nonnunquã quidẽ etiam temporali liberatione,semper autem spirituali & æterna:ita sanctos interius in præsenti consolando,vt in tribulationibus non deficiant:tandẽ verò,ex omnibus malis in fœlicitatẽ æternam eosdem recipiendo. 18 Propè est dominus,per suæ misericordiæ præsentiã, iis qui sunt propter tribulationũ & tentationũ magnitudinẽ animo anxio,ac velut confracto atque contrito:quẽadmodũ permittit nõnunquã Deus etiã iustis contingere ad suũ exercitiũ & meriti augmentũ,vt tentationũ vel magnitudine,vel multitudine,vel lõga nimis ac cõtinua duratione,veluti in anxietatem animi veniant, cupientes omnimodis seruare iustitiã, & tamen propter tentationum vehementiã metuentes, ne forte eam contingat relinquere:atque his propè adest dominus,bonã voluntatẽ aspiciẽs,quo eos sustentet:& nequaquã collabi in desperationẽ,aut cũfringi per tentationem patietur:* & eos qui sunt pauperes spiritu,& corde humili,humiliter Deo suas animas commendantes, ipse humilium saluator faciet saluos ab omni malo,in regnum suum cæleste. 19 Multæ quidem numero, ac variæ admodum vndiquaque obueniunt tribulationes iustis: & necesse est omnes qui pie volunt viuere, multiplicem pati persequutionem, Deo sic disponente ad illorum coronam: partim quidem à mundi hominibus,partim à carnis vel prauitatibus vel necessitatibus,partim ab inimicis dæmonibus:* verumetiam si millecuplo plura forẽt ac grauiora, Dominus vnus est,qui de omnibus eos liberat, & per varias tribulationes(quasi aurum in fornace)probatos, ad gloriam regni illos perducit. 20 Et licet videantur iusti apud homines nõnunquã male tractari secundum corpus à malis,& vsque ad ossa in illos nonunquam contingat desæuiri:illud tamen sciendum est, quòd Dominus omnia ossa iustorum numerata habet,neque vnũ ex illis perire sinet in nihilum,quod non illis diligenter custodiet,& in suo tempore cum magna gloria restituet in resurrectione:quemadmodum iustorum omnes capilli numerati sunt, & capillus de capite illorum perire non potest. 21 At verò mors peccatorũ vere pessima est,&maxime metuenda:tam illa secunda qua anima morte æterna perditur, quàm etiã prior mors corporis:quæ tãetsi nonnunquã mitior videatur morte violenta iustorum, est tamen secundum verum iudicium terribilissima,quoniam per ipsam ad mortem transitur æternam,& damnationem cruciatus perpetui:cum econtrario iusti per mortem temporalem pertingant ad æterna gaudia: * & omnes qui iustos oderunt,atque in eos machinantur mala,tanquã osores iustitiæ,peccatores sese comprobant,& damnationis reos, quam etiam non euadent. 22 Dominus autem saluabit animas eorum qui sibi quærunt in sanctitate & iustitia placere:nec patietur, quantum ad animam,quicquam illis ab hostibus accidere aduersi:* & qui in eo spem suam iactatam & bene firmatam habuerint,non cadent in peccatum tale,quo prorsus à Deo separentur. Sollicite enim curabunt,ne peccatum vllum tale admittant:& si forte contigerit incidere,sollicitius curabũt, ne in peccato pmaneãt,sed resurgẽt quãtocyus ĩ spe misericordiæ Dei.

Iacob.1.

Matt.12. * & labia tua ne loquantur dolum.

Prou.21. 14 diuerte à malo, & fac bonum.

* inquire pacem, & persequere eam.

Rom.12.

Matth.5.
Psal.75.

2.Co.13. 15 Oculi domini super iustos.

* & aures eius in preces eorum.

16 Vultus autem domini super facientes mala: * ut perdat de terra memoriam eorum.

17 Clamauerũt iusti, & dominus exaudiuit eos.

* & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.

18 Iuxtà est dominus his qui tribulato sunt corde.

* & humiles spiritu saluabit.

2.Tim.3. 19 Multæ tribulationes iustorum.

* & de omnibus his liberabit eos dominus.

20 Custodit dominus ossa eorum: unum ex his non conteretur.

21 Mors peccatorum pessima.

* & qui oderunt iustũ delinquent.

22 Redimet dominus animas seruorum suorum: * & non delinquent omnes qui sperant in eo.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXXIII.

VErsu secundo,In Domino laudabitur anima mea. Nota, verbum laudari in sacris literis solitum vsurpari nonnunquã pro gloriari. Est enim hoc in loco,ac si dicas,In domino gloriabitur anima mea:quemadmodum alibi, Lætabitur iustus in domino,& laudabũtur in eo omnes recti corde. 1.gloriabuntur. Non enim videtur hic Dauid loqui velle de laude vel laudatione suæ animæ passiue accipiendo,qua videlicet anima ipsius laudaretur:cum hoc in loco potissimum de laudatione Dei attendat facere sermonem. Videtur ergo istud verbum laudabitur,& in hoc loco, & in aliis similibus, q̃q̃ voce passiuã habeat terminationem, magis tamen actiuam vel neutrã habere significationem,quẽadmodum glorior,aut lætor:& significat,cum laude lætari,quod pene idem est cum gloriari. ¶Versu quinto,Facies vestræ non confundentur. Ex more scripturarum dicimus confundi faciem eorũ quibus denegatur petitio. Vnde.3. Regum.2.loquens pro Adonia ad Salomonem mater ipsius Bethsabææ,dicebat,Petitionem vnam paruulam ego deprecor à te,Non confundas faciem meam. ¶Versu sexto,Iste pauper clamauit. Iste pauper cum ait,videtur esse demonstratio suiipsius, cum alium neminem exprimat,neque certam aliam personam designet. Nam ita fere loqui solemus,quoties de nobis abiectius loquimur. Veluti si dicam,Miserere Deus huic pauperculo peccatori,demonstrãdo meipsum qui loquor. Sed & aliàs sese pauperem & inopem atque contemptum nominat Psalmista, veluti Psalmo. 118. Adolescentulus sum ego,& contemptus. Et alibi, Ego verò mendicus sum & pauper. ¶Versu octauo, Gustate & videte quoniam suauis est dominus. Suauis hîc non intelligitur, vt ad gustum referatur, vt significet dulcedinẽ. Nam Græce est χρηστὸς, id est,bonus siue benignus:opponiturque fero,aut immiti, aut difficili. Et ita etiam vertit beatus Hieronymus ex Hebræo: Quoniã bonus est dominus. Ad eundem modum accipi etiam debet hæc eadem vox Psalmo centesimo quadragesimoquarto,cum dicitur, Suauis dominus vniuersis,& cætera. ¶Versu nono & decimo,Non est inopia timentibus eum. Notandum,illud quod hîc dicitur de timentibus dominum, nihil eis posse deesse, principalius intelligi de bonis spiritualibus iis quæ ad salutem homini fuerit necessaria. Nam horum non finit Deus seruos suos pati defectum,quin(vt ait Paulus) præstet illis abunde omnia. Habet tamen minus principaliter etiam de bonis temporalibus veritatem. Sancti enim viri, qui propter internas diuitias transitoria ista pro nihilo pendunt,neque ea requirunt, nisi quatenus ad vitam corporis transigendam & satisfaciendam naturali necessitati,illis opus habuerint paucissimis, & iis quidem vilissimis contenti,facile habent & adipiscuntur quod cupiunt,id est,victum & vestitum: quemadmodum ex illis quidam egregius ait, Habentes alimenta,& quibus tegamur,his contenti simus. Et alibi, cum paucula quædam in necessitatem quotidianas ex donatione fidelium recepisset,Habeo(inquit)omnia,& abundo. Imò verò alio rursum in loco nihil habens,gloriatur nihilominus omnia se possidere. Tam facit opulentos ea quæ secundum Deum est spiritus vera paupertas. Sed & vetus illud misericordiæ,& omnis pietatis exemplum sanctus Tobias, filium suum erudiens, dicebat,Noli timere fili mi, pauperem quidem vitam gerimus: sed habebimus multa bona,si timuerimus Deum,& recesserimus ab omni peccato,& fecerimus bene. sed etsi contingat sanctos Dei interdum vix etiam necessaria inuenire naturali sustentationi, ne hoc quidem admodum grauate ferunt,qui in Deo firmati sunt. Vnde ille ditissimus omnium possessor,quẽ suprà commemorauimus,didicisse se confitetur, quomodo contentus esse etiam in minimis possit. Ego (inquit)didici,in quibus sum sufficiens esse. Scio & humiliari,scio & abundare. Vbique,& in omnibus

Sapien.5.

Psal.63.

3.Reg.2.

Psal.118.

Psal.39.

Psal 144

1.Tim.6.

Ibidem.

Philip.4.

2.Cor.6.

Philip.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

institutus sum & satiari,& esurire, & abundare,& penuriam pati. Omnia(inquit)possum in eo qui me E
confortat. At verò huius sæculi diuites,qui præter falsas istas temporarias,alias non nouerunt veras &
æternas diuitias,ac proinde spem omnem in illis ponunt , & cor totũ ad illas adiiciunt,dum sine modo
eas expetunt, nullũ suæ cupiditati constituentes terminum,fit,vt post multum laborem , post plurima
pericula,quantumuis magnos aceruos congregauerint,nunquam tamen expleri valeat illorum inordi-
nata cupiditas : neque eo deuenire aliquando possunt , vt eorum quæ desiderant, sat habere se dicant.
Quam interminam & insatiabilem diuitum cupiditatem,Seuerinus Boetius eximius ille Christiano-
rum Philosophus,imò philosophice magis Theologus , in libro Philosophico consolatu pulcherrime
depingit & exprimit metro secundo libri secundi. Quod carmen totum , quoniam lectu & attentione
est dignissimum,pariterque nostro proposito valde accommodum, iccirco huic loco duximus inseren-
dum.Sic ergo apud illum canit sacra Philosophia.

Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas,
Aut quot stelliferis ædita noctibus
Cælo sydera fulgent,
Tantas fundat opes,nec retrahit manum
Pleno copia cornu: F
Humanum miseras haud ideo genus
Cesset flere querelas.
Quanuis vota libens excipiat Deus,
Multi prodigus auri,
Et claris auidos ornet honoribus:
Nil iam parta videntur,
Sed quæsita vorans sæua rapacitas
Alios pandit hiatus.
Quæ iam præcipitem frena cupidinem
Certo fine retentent:
Largis cum potius muneribus fluens
Sitis ardescit habendi?
Nunquam diues agit,qui trepidus gemens,
Sese credit egentem.

Cum itaque sancti Dei homines minimis pauciſsimisque plenissime contenti, abundent etiã in tenuis- G
sima substantia:hi verò etiam in amplissimis possessionibus semper adhuc egeant , semper eis desit ali-
quid,ad quod aspirent,imò quo amplius conquirunt,eo & pluribus & maioribus in dies indigeant: cõ
stat iuxta veritatem(etiam quo ad res temporarias) his esurientibus & defectum patientibus in suis di-
uitiis illos in sua tenuitate,vel etiam penuria abundare. Quis autem dubitet, eum qui eget,pauperiorẽ
esse secundum veritatem eo qui abundat?Relinquitur itaque tam de spiritualibus,quàm de temporali-
bus bonis verum esse propositum Prophetæ sermonem.

XXXIIII. PSALMI ARGVMENTVM.

*Psalmus hic uiro iusto competit, qui ab aduersarijs persequutionem grauem patitur,cum sit ipse inno-
cens,& illi nullam habeant causam hunc persequendi.In quo,Deo more humano loquens, quasi uiro
pugnatori,ipsum aduocat in suum ultorem,defensorem & saluatorem:confusionem imprecãs ex ad-
uerso suis persequutoribus , quos ait sibi mortis tetendisse laqueos,quos secundum conformitatem ordinati-
onis Diuinæ iustitiæ uel precatur ut ueniant,uel prædicit uenturos super authores suos.Ipse verò in Deo suo
lætari promittit,eiq; ut pauperem liberatori cõfessionis laudũ persoluere. Atque hæc quidem,usque ad uer-
sum decimumtertium.Hic verò iterum reuertitur ad commemorandum peruersitatem aduersariorum & suã H
ex aduerso humilitatem atque charitatem,qua se pro illorum peccatis pœnitentiã egisse,atque humiliter sup
plicasse profitetur:qua etiam erga illos ut amicos & fratres sese studuit exhibere,ac pro eorum malis cũ lu
ctu dolere:cum illi econtrario non solum nõ doleant super malis eius,uerumetiã studio & consilio mala mul
ta aduersus eum excogitent præ nimia indignatione & obdurata inuidia:ita ut cum ille eis quasi amicis pla-
cere fraterno affectu studeat,hi econtrario hostili animo dentibus frendeant in illũ. Atque hæc,usque ad uer
sum uigesimum. Deinc,tribus uersibus subsequentibus liberationem postulat à Deo,pro exauditione grati-
arum actionem & laudis confessionem promittens. Mox verò uersu.24.& 25. aduersariorum duplicitatem
& malitiam replicat,ut ad exaudiendum facilius flectat quem orat.Nam uersibus sequẽtibus,magno affectu
à Deo postulat sibi quidem liberationem & salutem,illis verò confusionem pro meritis dignam , ut exultent
quibus grata est innocentia atque iustitia,& ipse per linguam suam liberatori personet confessionem sempi
ternam.Illud autem in hoc Psalmo aduertendum est,quod & in pluribus alijs,posse uidelicet eum pene indif-
ferenter referri uel ad personam Christi domini,uel ad personam Dauid,uel ad unum quemlibet ex iustis,q
sunt in tribulatione & persequutione ab aduersarijs constituti. Nos autem in Elucidatione ita omnia tempe
rabimus,ut cuilibet etiam iusto aptari facile possit,ad Dominum secundum hanc formam clamare uolẽti,aut
gratias agere.Siquidem in hoc Psalmo permixtim,nunc diuini auxilij imploratio, nunc pro exauditione gra
tiarum actio proponitur.In annotationibus autem distinctius quædam uel Christo applicabuntur,uel Dauidi.*

XXXIIII. PSALMI ELVCIDATIO.

A **1** *Iudica domine nocẽtes me: * expugna impugnantes me.*
*2 Apprehende arma & scutũ: * & exurge adiutorium meum.*
*3 Effunde frameam,et conclude aduersus eos qui persequuntur me: * dic animæ meæ,salus tua ego sum.*
B *4 Cõfundãtur et reuereãtur qrẽtes aĩam meã*
5 Auertantur retrorsum, et confundantur, cogitantes mihi mala.
*6 Fiãt tanquã puluis ante faciem uẽti: * & angelus domini coartans eos.*
C *7 Fiant uiæ illorũ tenebræ & lubricum: * & angelus domini psequens eos.*
8 Quoniã gratis absconderunt mihi interitum laquei sui:
** superuacue exprobrauerũt animã meam.*
D *9 Veniat illi laqusquẽ ignorat: * & captio quã abscondit apprehẽdat eũ: * & in laqueũ cadat in idipsum.*
*10 Anima autem mea exultabit in domino: * & delectabitur super salutari suo.*
11 Oĩa ossa mea dicẽt: domine,qs similistibi?
12 Eripiens inopẽ de

Ac pro me domine iudiciũ aduersus eos qui mihi quærunt nocumenta inferre : eosque propter suã iniquitatem, secundum iustitiam tuam cõdemna, vt quod quærunt,adimplere non valeant:* pugna pro me aduersus illos qui me suis persequutionibus & tentationibus impugnãt. 2 Quasi vir pugnator exhibe te mihi,& in pugnam mihi te prępara , quomodo facere solent homines qui ad pugnam sese accingentes arma arripiunt,quibus hostem feriant , & scutũ quo se ab hostium ictibus defendant:* sic (inquam) paratus ad prælium, adueni mihi in adiutorium contra aduersarios meos:qui vt me sunt lõge potentiores , ita tua potentia multo sunt inferiores. 3 Insuper(vt humano more amplius tibi loquar domine Deus meus)euagina,& velut extra vaginam effunde gladium vltionis tuæ, quem donec dissimulas,donec differs facere iudiciũ,quasi conclusum intra vaginam seruare videris:& conclude, atque obsidionem pone per circuitum contra eos q persequuntur me, vt non valeant tuum iudicium & tuas manus effugere: * mihi verò interius in spiritu loquens,testificare de salute, quòd eã tu mihi sis certo præstiturus,quòd videlicet non sim hostium impugnationibus deuincendus,sed tua protectione semper securus ac saluus sim futurus. 4 Illi autem qui animam meam quærebant diripere, qui perdere laborabant vitam meam,& ad mortem me pertrahere , confusionem accipiant, & erubescentia atque pudore impleantur,cum se viderint suo proposito per tuam protectionem fraudatos. 5 Cogãtur tua protectione retrorsum reuerti,id est,à cœpto cordis sui proposito desistere,impediti nimirum obstaculo potentiæ & voluntatis tuæ : & confundantur,perficere non valentes conceptum desideriũ omnes qui cogitabant contra me mala,qui consilia faciebant, & in corde versabant, quomodo mihi mala irrogarent. 6 Fiant huiusmodi,te dissipante eorum conatus, quasi puluis terræ aridus ante conspectum venti:vt quẽadmodum ob venti impetum nullam habet puluis soliditatem,neque continuitatẽ,sed rapitur atque dispergitur à vento quocunque ille proiecerit:ita tu per vim potentiæ tuæ dissipes & dispergas eos, vt non valeant quod desiderant:* & angelus tuus,domine, ad auxilium mihi destinatus,sit coartans,persequens,impellens,atque ad fugam compellens eos,vt cogantur cœpta relinquere , & proposita nequeant perficere. 7 Viæ illorum fiant obscuræ & tenebricosæ , vt non videant quo vadant:fiant etiam lubricæ , vt non valeant commode per eas ambulare, vel effugere:* & sit angelus tuus domine persequens eos,eosque in fugam compellens,ad faciendum pro me vindictam & iudicium. 8 Sine causa nanque,& præter meum omne meritum,in absconditio posuerunt mihi laqueum perditionis,& insidias mortis, per quas me quærebant in perditionem concludere,& morte illaqueare:* sine causa & absque meo omni demerito opprobrio affecerunt animam meam,loquutique sunt mala contra eam. 9 Veniat illis(quicunque tandem fuerint qui mihi sine causa mala quærunt)laqueus insperatus , & malum inexpectatum,quod ipsi mihi meditabantur: * aut laqueus damnationis æternæ(qui est laqueus inextricabilis)quam modo ignorant, quam nunc non attendunt,qui mala meditantur contra proximos suos: * & rete illud siue laqueus ille ad captionem meam ab illis paratus , quem illi in occulto posuerant ad me illaqueandum,comprehendat eos, ita vt ipsemet qui aliis insidias posuerant,incidãt in laqueum,in laqueum(inquã) ipsum eundem quem innocentibus aliis parauerant.Ita enim habet vltio Diuinæ iustitiæ,vt eos qui proximis suis machinantur mala,& mortem meditãtur damnationis æternæ,indissolubilibus nexibus inuoluat. 10 Anima autem mea Diuino iudicio liberata,vel de liberatione secura,magnifice gaudebit in domino Deo saluatore suo:* & iucũdabitur de salute sua,quam illi Diuina præstitit benignitas,aut in saluatore suo qui sibi salutẽ prestitit,& ab inimicis liberationẽ. 11 Tanta autem erit exultatio animæ meæ,vt ex omnibus viribus te collaudet, ita vt omnes vires quæ in ea & ab ea sunt(quæ sunt veluti ossa in corpore) tanquam gestientes cõfessionẽ laudis persoluere,dicãt tibi,& confiteantur, quòd nemo sit alius similis tibi,sic omnimodis magnus, sic potẽs, sic sapiens, sic bonus ad saluandũ humiles. 12 Tu es enim q liberas eos,qbus deest

Universidad de Deusto
Biblioteca

manu fortiorum eius.
** egenũ & pauperem à diripientibus eum.*
13 *Surgentes teſtes iniqui, quæ ignorabã interrogabant me.*
14 *Retribuebant mihi mala pro bonis: * ſterilitatẽ animæ meæ*

15 *Ego autem, cũ mihi moleſti eſſent, induebar cilicio.*

16 *Humiliabã in ieiunio animam meam: * et oratio mea in ſinu meo conuertetur.*

17 *Quaſi proximum & quaſi fratrem noſtrũ ſic complacebã: * quaſi lugens & cõtriſtatus, ſic humiliabar.*
18 *Et aduerſum me lætati ſunt, & conuenerunt: * congregata ſunt ſuper me flagella, & ignorani.*
19 *Diſſipati ſunt nec compũcti: * tẽtauerũt me, ſubſannauerũt me ſubſannatione, frẽdebunt ſuper me dẽtibus ſuis.*

20 *Domine quando reſpicies: * reſtitue animã meã à malignitate eorum: * à leonibus unicam meam.*
21 *Confitebor tibi in Eccleſia magna:*
** in populo graui laudabo te.*

humanũ auxiliũ de potẽtia & violẽta manu potentum ſeculi, qui ipſis E
ſunt diuitiis, dignitate, & authoritate potentiores: * qui liberas egenos
& pauperes ſupplices tuos, tibique deuotos, à violentia iniquorum, qui
eos per vim quærũt opprimere. 13 Volo autẽ ego ad laudẽ tuam, meæ
oppreſionis & perſequutionis exponere grauitatem. Ecce conſurgen-
tes aduerſum me falſi teſtes, obiiciebant mihi, & proponebãt quaſi reo,
ea de quibus mihi ſecũdũ veritatẽ minime eram conſcius, & à quibus
me conſcientia & veritas nouit alieniſsimũ: de illis me accuſabant, quæ
ego nunquam me vel dixiſſe vel feciſſe cognouerã. 14 Pro bonis quæ
ego illis impenderam, & impendere non deſinebã, reddebant mihi ma-
la, afflictiones & perſequutiones grauiſsimas, quas ab illis ſuſtinui: * ad
ſterilitatem animæ meæ, ita vt quaſi ſterilem facerent animam meã, cui
præ nimia moleſtia nihil agere libebat eorum quę vellet: quemadmodũ
accidere ſolet iis qui nimiis premuntur moleſtiis, vt quaſi ſteriles & ſe-
mimortui videantur, dum eis nihil agere libet, vel licet eorũ quæ vellẽt.
15 Ego verò, cum illi ſic mihi multis modis eſſent moleſti, non me con E
uerti ad reddendum malum pro malo, aut vt pro meipſo vindictam fa-
cerem: ſed magis ad pœnitentiæ lamẽta, & ad humilitatis inſignia, vt ſic
humiliatus & pœnitens tibi commendarem cauſam animæ meæ, ſimul
& pro illis te deprecarer: itaque, ego ad humilitatis & pœnitentiæ pro-
teſtationem, operiebam meipſum cilicio vel ſacco quæ ſunt operimẽta
apta pœnitentibus. 16 Humiliabam quoque & affligebam coram te
animam meã in ieiunio, quod ipſum etiam pœnitentibus & ſeſe humi-
liantibus conuenit: ſicque in hac humilitate tam pro meis quàm pro il-
lorum peccatis orabã: * & oratio mea quam pro illis effudi, licet in illis
propter impedimentum obſtinati cordis eorum non proficeret, nõ fru-
ſtra tamen effuſa fuit: quia ad me reuertebatur, & ad memetipſum ac
meos redibat copioſe fructus ipſius. 17 Tanquã ad amicos, & amicitia
ſingulari velut proximos, imò tanquam erga fratres meos, ſic placide,
manſuete, & benigne in omni gratia conuerſabar ad illos, quantum in
me erat cum illis pacem & charitatem quærens & tenens, ſicque meam
erga illos conuerſationem inſtituens, vt laborarem eis tanquam amicis G
& fratribus meis cõplacere, ſi quo modo potuiſſent emolliri, & ne quo
modo ego illis cauſam præſtarem mali odii: * & pro illorum obſtinati-
one atque conſummata malitia ſic humiliabar & affligebar, quẽadmo-
dum ſolent qui luctum habent & degunt in triſtitia. Quia enim chari-
tas faciebat aliena mala quaſi propria reputari, non poteram non cõtri-
ſtari & lugere ſuper iſtorũ inſanabili peruerſitate. 18 Ipſi verò econ-
trario in malis meis cõtra me gaudebant, quum mihi mali aliquid vidi-
ſent accidere, imò conuenerunt ipſi pariter aduerſum me vt tractarent
quo modo mihi mala inferrent: * ſicque per illorum conciliabula ini-
qua, accumulata ſunt ſuper me mala plurima, cum ego ignorarem cau-
ſam tantorum malorum, & nullius omnino rei mihi conſcius eſſem, ob
quam ita contra me impie & crudeliter agerent. 19 Diſſipati ſunt, at-
que in diuerſa ſuis cogitationibus diſtracti, quærentes varia concilia &
modos diuerſos, quibus me affligerẽt: & in his omnibus non ſunt com
puncti corde, neque vlla miſeratione cõmoti ſuper innocentia mea, ſed H
abſque omni miſericordia & compunctione pergebãt nouã contra me
excogitare malitiã: * multis & variis modis vexauerũt me, irriſionibuſ-
que & illuſionibus variis contumeliam magnã & multiplicẽ intulerunt
mihi: inſuper & fremuerunt contra me, frenduerunt̃que dentibus ſuis
præ indignatione nimia, veluti dolentes ꝙ non poſſent omnẽ ſuam ma
litiã & crudelitatẽ ſufficienter effundere, veluti maiora ac plura adhuc
irrogare cupiẽtes. 20 Tu verò domine Deus, cui cõmendaui cauſam
meã, in quo tota mihi ſpes poſita eſt, reſpice tandẽ oculo miſericor-
diæ tuæ ad me ſeruũ tuum, & mea hæc omnia mala, quæ ſine cauſa pa-
tior ab iniquis: * & animã meã, quæ nunc tantis affligitur malis, in liber
tatẽ conſtitue, & eripe à peruerſitate illorũ: * ab illis (inquã) perſequu-
toribus meis, in modũ leonum ferociſsimis, animã meam (quę vt vnica
eſt mihi chariſsima) reſtitue in libertatẽ, & ſalua, vt ab illis nõ rapiatur
in mortẽ. 21 Pro gratiarũ actione ego tibi cõfeſsionis laudẽ perſoluã,
in multitudine magna & copioſa fideliũ atque ſanctorũ tuorũ, in cõſpe
ctu oĩs Eccleſiæ ſanctæ tuæ: * in populo multo & magno valde ego lau
dabo te: & corã omnibus fidelibus tuis, quorũ futurus eſt maximus nu
merus, laudẽ tibi pro gratiarũ actione reddã, cum me ex illorũ manibus

A 22 *Non ſupergaudeant mihi qui aduerſantur mihi iniquè: * qui oderũt me gratis, & annuũt oculis.*
23 *Quoniã mihi quidẽ pacifice loquebãtur: * & in iracũdia terræ, loquẽtes dolos cogitabant.*
24 *Et dilatauerunt ſuper me os ſuũ: * dixerunt eu*
B *ge euge, uiderunt oculi noſtri.*
25 *Vidiſti domine ne ſileas: * domine ne diſcedas à me.*
26 *Exurge, & intẽde iudicio meo: * & Deus meus & dominus meus in cauſam meam.*
27 *Iudica me ſecũdũ iu*
C *ſtitiam tuã, domine Deus meus: * & nõ ſupergaudeant mihi.*
28 *Non dicãt in cordibus ſuis, euge euge animæ noſtræ: * nec dicãt, deuorabimus eum.*
29 *Erubeſcãt & reuereantur ſimul qui gratulaneur malis meis.*
D 30 *Induãtur cõfuſione & reuerentia, qui magna loquũtur ſuper me.*
31 *Exultẽt & lætentur qui uolũt iuſtitiã meam: * & dicãt ſemp, magnificetur dominus, qui uolunt pacem ſerui eius.*
32 *Et lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam: * tota die laudem tuam.*

ſaluaueris à morte, & in vitam reduxeris. 22 Non patiaris tu Do-
mine neque permittas fieri, vt gaudeant ſuper me, & de caſu atque
perditione mea exultent impii illi, qui contra omnem iuſtitiam &
æquitatem innocentem me perſequuntur & tribulant: * qui ſine
cauſa (cum ego illis nihil niſi bonum oſtenderim) me proſequun-
tur odio, & nihilominus ſecundum exteriorum ſignorum iudicium
inimicitias diſſimulant, & ſimulant, finguntque amicitiam, oculis
mihi & nutibus (vt ſolent amici amicis) annuentes. 23 Nam mi-
hi quidem ore pacem monſtrabant, & velut amici loquebãtur cum
pace & reuerentia, ne prauas eorum machinationes aduerterem:
* verum intrinſecus in iracundia terrena & peſsima inuidia (quam
ipſi ex terrenis affectionibus contra me conceperant) dum mihi lo-
querentur dolos, & malitias peſsimas contra me voluebant in cor-
dibus ſuis, excogitantes quomodo me in mortem & confuſionem
pertraherent. 24 Et cum ego in malum aliquod veniſſem, aut
aduerſi aliquid mihi contigiſſet, aperiebant illi in latitudine os ſuum
contra me, ad exprobrandum & illudendum mihi: * reſolutiſ-
que in cachinnum, ad ſe inuicem contra me dixerunt in magna læ-
titia, euge euge, iam tandem viderunt oculi noſtri quod tandiu de-
ſiderauimus, iam oculis noſtris vidimus impletum vel ex parte a-
liqua cordis noſtri deſiderium: ſic inuicem ſe ad congratulationem
de meis malis excitantes & meæ miſeriæ inſultantes. 25 Non te
iſta latent Domine, qui vides, & noſti omnia: ac proinde oro, vt
motus miſericordia non diſsimules, neque ceſſes auxiliari mihi:
* Domine Deus ne elonges teipſum à me per ſubtractionem au-
xilii & defenſionis tuæ. Nam ſi tu vel paululum abſceſſeris, facil-
lime illi dominabuntur mihi. 26 Exurge Domine, & quaſi de
ſomno excitatus euigila, ſiſque attentus ad faciendum & exequen-
dum pro me iudicium contra illos perſequutores meos: * tu (in-
quam) qui es Dominus meus & Deus meus, exurge, & intende ad
diſcernendam & iudicandam cauſam meam, quam tibi commen-
daui, neque vltra differas iudicium. Tempus eſt enim, vt illorum
malitia confundatur, & ſerui tui patientia remunerationem acci-
piat. 27 Fac pro me iudicium, & cauſam meam iudica contra ad-
uerſarios meos, ſecundum iuſtitiam & æquitatem tuam: cuius eſt
innocentes liberare, & condemnare noxios: * & non permittas,
vt illi de me lætentur, neque patiaris illos ſui voti compotes fieri.
28 Non ſinas eo rem meam deuenire, vt gaudentes de mea perdi-
tione, dicant intra ſe, lætitia & exultatio ſit animæ noſtræ: non ſi-
nas (inquam) ita illos ſeſe lætificare de meo interitu: quod certe
facerent, ſi ſui propoſiti effectu potiri poſſent: * neque eo rem de-
uenire patiaris, vt vere dicere poſsint, Iam prorſus deuorabimus &
abſorbebimus eum, iam illum in mortem & perditionem præcipi-
tabimus. 29 Quin potius confuſio & erubeſcentia illis veniat
pariter omnibus, quicunque gratulantur & gaudent de malis meis,
aut concupiſcunt meam perditionem. 30 Confuſione & erube-
ſcentia inuoluantur, & velut operiantur, quicunque contra me in
malum magna & ſuperba loquuti ſunt, quicunque in ſuperbia ad-
uerſum me præſumptuoſe egerunt. Confundantur (inquam) viden-
tes tuo auxilio omnia ipſorum contra me conſilia eſſe irrita, & per
te malum quod mihi fuerãt machinati, eſſe à me depulſum, & in ip-
ſos potius authores retortum. 31 Illi verò quibus beneplacitum
eſt in iuſtitia mea, & qui amant innocentiam meam, eamque illæſam
cupiunt & ſaluam ab iniuſtis perſequutoribus, fac tu Domine, vt ex-
ultent & lætentur, congaudentes ſaluti meæ: * & illi qui deſide-
rant & optant pacem atque ſalutem meam, cum te viderint ſecun-
dum iuſtitiam tuam liberaſſe meam innocentiam, laudem tibi red-
dentes, dicant ſemper, glorificetur Dominus, & benedicant nomini
ſancto tuo propter miſericordiam mihi exhibitam. 32 Sed & lin-
gua mea de gratiarum actione ſollicita, ex corde meditabundo elo-
quetur, & laudabit admirabilem iuſtitiam tuam: * & laudem tuam
iugiter omni tempore perſonare conabitur, neque deficiet laus tua
de ore meo in æternum. Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXXIII.

VErsu primo, secundo, & tertio, Iudica Domine nocentes me. Clarum est in his versibus, ex spiritus abundantia, & velut fidenti ac libera familiaritate ad Deum humano more dirigi sermonem: id quod & in aliis pluribus locis, maxime in Psalmis, subinde solet occurrere. Consonat autem hæc descriptio bellica satis cum eo quod in Cantico Moysi dicitur: Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius. Viri enim pugnatoris est, cum prælium fuerit ineundum, ad inuasionem hostium arma apprehendere, ad propriam verò protectionem clypeum assumere, gladium euaginare, & hostem circuncingere, sicque eum expugnare atque deuincere. Quod autem in. 2. parte tertii versus dicitur, Dic animæ meæ, salus tua ego sum: illi vtcunque consentit, quod in alio Psalmo ait, Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam. Et alibi, Auditui meo dabis gaudium & lætitiam. Rursum alio in loco, Auditam fac mihi mane misericordiam tuam. Tunc enim dicit animæ nostræ Deus, Salus tua ego sum: cum eam interius consolando, & timorem hostium repellendo, de liberatione & salute securam reddit, & de victoria facit bene sperantem. Ac tunc sane loquitur Dominus pacem in nobis, tunc datur auditui nostro interiori gaudium, tunc audita fit nobis Dei misericordia. ¶ Versu quinto, Auertantur retrorsum & confundantur. Auerti retrorsum dicuntur ex communi loquendi consuetudine, qui impediuntur quoquo modo ab impletione operis quod proposuerant aut cœperant. Orat ergo vir iustus, vt ii qui aduersus se mala excogitant, auertantur retrorsum: id est, vt progredi non possint, neque perficere quod vel cogitarant vel cœperant. Hanc autem auersionem vel prohibitionẽ in malis (qui Deo cedere nesciunt) eueſtigio subsequitur confusio & erubescentia, eo quod in effectum suas cogitationes perducere sint prohibiti. Nam in viris bonis, etiam si in re qualibet prohiberi eos Diuina dispositione contingat (quemadmodum in Apostolicis actibus Paulo factum legimus, cum in Bithyniam proficisci proponens, prohiberetur à spiritu Iesu) non subsequitur tamen confusio neque deturbatio. Norunt enim Diuinæ dispensationi cedere, & subiectam illi semper suam voluntatem tenentes, non confunduntur, cum illa aliud disposuerit: sed gaudent magis, sua voluntate frustrata, superiorem illam, quæ omnibus est præponenda, impleri. ¶ Versu septimo, Fiant viæ illorum tenebræ. Tria simul mala coniungit, quæ deuictis & fugientibus de prælio (sic enim iam initio Psalmi loqui cœpit Propheta more pugnantium) valde sunt incommoda. Primum enim incommodum est, si viam habeant tenebrosam, vt non videant quo fugiant. Facile enim tunc vel in foueas, vel in alia loca periculosa incidunt, aut hostibus etiam nescientes fiunt obuii. Quod si etiam lubrica est via, geminum malum est. Si verò & persequitor velox subsequatur, qui vrgeat fugientem, & talis persequutor qui agilitate & fortitudine superat fugientem (cuiusmodi est angelus Domini, comparatione ad humanam virtutem) vix effugibile malum est. Videntur autem ista potissimũ ad corporalem cõfusionem & fugam referri, tametsi valeant & secundum spiritualem sententiam mystice intelligi. ¶ Versu nono, Veniat illi laqueus quem ignorat. Notandum, quòd hæc simul cum præcedentibus quæ per modum imprecandi pronuntur, recte in Christi persequutoribus impleta videntur. Pugnauit enim pro ipso aduocatus omnipotens pater eius, & salutem fecit à morte, die tertia ad vitam eum resuscitando. Illi verò confusi sunt & impediti ab impletione cogitationum suarum, quibus Christum cogitabant morti tradere, & eius gloriam (etiam post resurrectionem cognitam) obscurare: facti sunt quasi puluis, dispersi ĩ omnes partes mundi ex vltione Dei, quæ per angelos administratur: in tenebris ambulant, & lubrica est via eorum (qua secundum legis literam currunt) nihil habens solidum, in quo pedem valeant figere: & Diuina vltio vsque ad tempus constitutum consummationis sæculi, quasi subsequitur & coangustat illos: denique laqueus mortis & damnationis, quem Christo tetenderant, apprehendit eos, dum iam propter incredulitatem captiui tenentur, & temporali & diabolica captiuitate, post hoc sæculum infœlicius æternæ mortis vinculis illaqueandi. Ipse verò Christus Dominus, & in se, & in membris suis delectatur in Domino, & plenæ laudis ei reddit confessionem. Sed & quæ sequuntur de iniquis testibus. Christo apertissime ex Euangelica historia conueniunt, & quòd mala ei pro bonis impii retribuebant. Personæ quoque Dauid hæc omnia non incommode applicari facile videt, quisquis historiam libri Regum memoria retinet. Neque enim semel pro illo Deus, aut angelus eius pugnasse legitur, hostesque in fugam vertisse per vias tenebrosas, & pluuia ac grandine lubricas factas, persequente eos ad hæc angelo Domini nouis terroribus. Et laqueum mortis, quem innocenti Dauidi tanto studio tetenderat Saul iniquus, quomodo idem ipse tandem susceperit, inque eodem perierit, manifeste docet præfata historia. Quæ verò de iniquis testibus dicuntur, intelligi possunt de his qui apud Saulem falsò accusabant Dauid, in iis in quibus reuera erat innoxius. Fuisse enim eiusmodi aliquot, qui apud Saulem falsò detrahebant Dauidi, ipsius verba satis dilucide monstrant, quæ post Saulem egressum è spelunca, abscissa chlamydis ipsius ora, clamauit dicens, Quare audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malum aduersum te? ¶ Versu decimotertio, Quæ ignorabam, interrogabant me. Attende nouam acceptionem verbi interrogare, quod hîc ponitur pro obiicere. Alioqui, testes non proprie interrogant quærendo, sed asserunt potius testificando. Dicuntur autem testes hîc interrogare, forsitan propterea quòd sicut is qui interrogat, responsionem expectat ab eo quem interrogat: ita testes dum suam accusationem proponunt, velut responsionem expectant eius aduersus quem obiiciunt, vt vel consentiat, vel abneget accusatus. Vnde cum de saluatore nostro falsi testes dixissent, Hunc audiuimus dicentem, &c. statim adiunxit princeps sacerdotum, Nihil respondes ad ea quæ isti testificantur aduersum te? ¶ Versu decimoquarto, Retribuebant mihi mala pro bonis. Cum Psalmus iste Christo Domino accommodabitur, sterilitas hæc animæ referri commode poterit ad

Exo.15.
Psal.84.
Psal.50.
Psal.142
Psal.34.
Act.16.
1.Re.24
Matt.26
Mar.14.
Mat.26

illum statum in quo erat, cum imminente iam passione pauere inciperet & tedere, contristari & mœstus esse: cum factus in agonia, sanguinis guttas sudaret. Aut intelligatur sterilitas ista animæ, cessatio ipsius ab opere, ad quod missus fuerat. Constat enim frequenter Iudæos sua ingratitudine (dum mala pro bonis nimis ingrate & improbe redderent) Christum ab opere prædicationis & sanationis cessare fecisse, ita vt aliquando lateret, cedendum putans malitiæ, & illorum insaniæ locum dare volens. Ac tunc velut sterilis videbatur anima & vita eius, cum tamen secundum veritatem nullo vnquam momento apud patrem esset nobis sterilis, tametsi foris videretur sterilis, cum nihil exterioris operis ageret. ¶ Versu decimoquinto, Induebar cilicio. Quæ hic dicuntur de cilicio & de ieiunio, non certo videntur ad literam in scriptura vsquam vel de Christo, vel de Dauid legi: quòd videlicet in persequutione inimicorum ista fecerint. Vnde possumus per ista simpliciter intelligere humiliationem & afflictionem, qua & Christus Dominus, & Dauid ipse pro inimicis sese afflixerunt: id quod de vtroque est ex scripturis satis manifestum. ¶ Versu. 16. Et oratio mea in sinu meo conuertetur. Oratio dicitur in sinum orantis conuerti, quando pro aliis effusa, & velut foras emissa, in propriam vtilitatem redit eius à quo fusa est. Ex communi autem loquendi consuetudine hic sermo accipitur. Quod enim in sinu habemus, nondum periisse dinoscitur. Et quod in sinum nobis reuertitur, nondum periit fructus eius. In sinu enim seruabitur. Atque per hunc modum econtrario dicimus, in ventum vel in aerem abire orationem illorum, qui nec sibi, nec aliis fructum orando faciunt: quemadmodum sunt superborum & impiorum inacceptabiles preces. Quæ enim in ventum effunduntur, pereunt. ¶ Versu. 17. Quasi proximum & quasi fratrem nostrum sic complacebam, ac deinceps, manifestum ex Euangelica historia, Christo hæc omnia competere. Mansuetissima enim & amicabilissima eius erga omnes conuersatio fuit: & tamen sæuissima fuit rabies persequutorum eius, tam in cruciatibus & flagellis, quàm in irrisionibus & opprobriis. Sed & versus. 22. manifeste indicat, hunc Psalmum de Christo potissimum intelligi. Nam apud Ioannem legimus Christum sibiipsi huius scripturæ partem applicasse, cum post enarratam Iudæorum feritatem conclusit, dicens, Sed vt adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, Quia odio habuerunt me gratis. Versus quoque mox sequentes, Christo optime quadrant. Pacifice enim Iudæi loquebantur Christo, vocantes eum magistrum, præceptorem, & à Deo missum, vt ex diuersis Euangelii locis clarescit: & cætera item quæ sequuntur, ex Euangelica lectione aperte Christo videntur conuenire. ¶ Versu vigesimoprimo, In populo graui laudabo te. Populus grauis non significat grauitatem morum, quam maturitatem possumus nuncupare, vt sit sensus, In populo maturo laudabo te. Tametsi enim hæc sententia habeat veritatem (siquidem in maturis & bene compositis laudatur Deus, non in iis qui leues sunt & incompositis moribus) non videtur tamen ista hoc in loco esse scripturæ huius intelligentia. Significat autem grauitas ista potius copiosam multitudinem. Nam & vulgo sic loquimur, multitudinem, vel magnitudinem admodum copiosam volentes significare. Veluti cum dicimus, Rex cum exercitu graui inuasit hostes. Congregat imperator aduersum Turcas grauem exercitum. Sic primi libri Machabæorum primo capite de Antiocho dicitur, quòd ingressus est Aegyptum in multitudine graui: id est, in magna exercitus multitudine. & Esaiæ. 21. cap. dicitur, à facie grauis prælii, pro prælio grandi & magno. Vnde ex Hebræo quidã vertũt, In populo multo. Beatus verò Hieronymus, In populo forti: quod ad eãdem potest sententiam reduci. Populus autem iste multus, est fidelium populus, qui ex Dei gratia mirum in modum auctus est, & excreuit per vniuersum orbem. in quo sane populo, per vniuersam Ecclesiam, laudat filius patrem, vt hoc in loco pollicetur. ¶ Versu. 23. In iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant. Iracundia terræ dicitur mala iracundia, qualis erat iracundia persequutorum Christi. Exarserunt enim & indignati sunt contra eum, non secundum Deum, neque propter Deum (tametsi falso illud suæ impietati prætexerent) sed secundum carnem & terrenas affectiones: quoniam videlicet veritatem prædicabat, & cælestia annunciabat, vitia autem illorum arguebat in quibus perstare eligebant. Sed & in illo solenni suo concilio, quod aduersus Christum põtifices collegerant, quid aiunt? quã proponunt indignationis causam? Si dimittimus eum sic (inquiunt) omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem. Videlicet manifestum est, iracundiam hanc non nisi terrenam fuisse, qua loquentes dolos aduersus illum cogitabant. ¶ Versu. 24. Dilatauerunt super me os suum. Dilatare os solent, qui irrident & exprobrant aliis, aut qui cõtra aliquem gloriantur. Vnde Anna Samuelis mater, in Cantico suo dicebat, Dilatatum est os meum super inimicos meos, & cætera. nimirum significare volens, iam se gloriari posse contra suam æmulam, & habere iam quod illi respondeat, quæ antè ipsam crebris exprobrationibus solita fuerat affligere. Particula autem, euge euge, partim quidẽ exprobrantis & insultantis esse videtur, quatenus contra ipsum dirigitur, super quo profertur: partim verò exhortantis ad gaudiũ, quatenus sibimuicem loquũtur, qui pariter gloriantur aduersus alium. Et similem fere vim habet cum dicitur, vah vah, quod beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, pro euge euge. In Hebræo habetur heach heach: quod est aduerbium gaudendi atque etiam illudendi.

A
Luc.22.
B
C
D
Ioan.15.
1.Mac.1.
Esa.21.
Ioan.11.
1.Reg.2.

XXXV. PSALMI ARGVMENTVM.

IN profunda meditatione rerum duarum diuersissimarum, id est, humanæ prauitatis & Diuinæ bonitatis, constitutus Propheta, hunc sequentem Psalmum composuit. In quo primis quatuor uersibus, hominum in malitia obstinatorũ depingit peruersitatẽ, qui Dei timore abiecto, dolose agunt corã Deo, tã uerbis q̃ operibus, ad oẽm ipietatẽ faciles semperq; parati. Mox uero in. 5. & .6. uersibus, quasi ab extremo ĩextremũ aliud subito trãsiĩs, saltu magno, ad diuiæ bonitatis et oĩmodæ perfectiõis cõsiderationẽ trãsilit: misericordiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius in cælis altitudinem, ueritatis ac fidei plenitudinem, iustitiæ firmitatem, & iudiciorũ inexhaustã profunditatem considerans. Ac deinde specialius magnificentiam misericordiæ eius prosequitur, per quã etiam infimos, uilissimos peccatores à sua salute Deus non repellit: sub cuius alis sperant omnes fideles, de cuius dulcedine reficiuntur atque potantur electi, tanquam de fontali origine uitæ & omnis boni. Quam etiam misericordiam simul cum uera Dei iustitia prætendi & exhiberi fidelibus postulat. Suam meditationem cõcludens: & ne impedimentum ullum aut obstaculum inueniat operatio Diuinæ misericordiæ, malum superbiæ deprecatur, per quod cecidisse meminit omnes operatores iniquitatis. Facit autem hanc contemplationem admodum iucundam & delectabilem illa rerum diuersissimarum comparatio (opposita enim sibi inuicem iuxta posita magis elucescunt) dum primum profunditatem malitiæ hominum obstinatorum considerat, mox uerò ex opposito Dei omnimodam & sublimissimam perfectionem contemplatur: à qua deinde, ordinato progressu, descendit ad considerationem beatitudinis & fœlicitatis bonorum, qui sperant in illa.

XXXV. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Dixit iniustus, ut delinquat in semetipso:*
** nõ est timor Dei ante oculos eius.*
2 *Quoniam dolose egit in conspectu eius:*
** ut inueniatur iniquitas eius ad odium.*

DIxerunt homines impii in cordibus suis intra semetipsos, & propositũ fecerũt, vt absque remorsu male agãt: sicque ex electiõe & proposito malæ uolũtatis præeligunt iniquitatẽ virtuti: * nõ habent Deũ præ oculis, neque timorẽ eius: atque ita sine freno, sine retinaculo sese libere dedunt oĩbus iniquitatibus, quas cogitauerunt in cordibus suis. 2 Nõ habere autem illos timorẽ Dei ante oculos, hinc euidens, quoniam dolose, nequiter, & duplici corde agunt in conspectu Dei, quasi existiment se posse latere Deum, vel quasi non sit ipse iniquitatũ iudex & vltor futurus: * ita (inquam) dolose & nequiter agũt, vt inueniatur iniquitas eorũ odibilis, detestabilis, & abominabilis Deo, fiãtque ipsi propter suam dolosam malitiam Deo prorsus odibiles & abominabiles, & reprobi à conspectu ipsius. Qui enim ex infirmitate qualibet peccant, sic tamen vt non prorsus timorem Dei abiiciãt, neque dolose agunt in conspectu Dei, in impœnitentia absque remorsu perseuerando, quasi ipsum latere possint, aut eius manus effugere, sed post commissum peccatum ad cor reuertuntur, horum iniquitas non omnino inuenitur ante Deũ ad odium: neque ipsi Deo per hoc prorsus odibiles fiunt & reprobi, quemadmodum illi priores. 3 Verba oris impiorum illorũ quę loquuntur, plena sunt malitiæ & fraudis. malitiæ quidẽ contra Deum, fraudis contra proximum. Ex abundantia enim cordis (quod in proposito malitiæ firmatum est & obduratum) os illorum similia loquitur: * neglexerunt, imõ contempserunt & recusauerunt intelligere veritatem, & ea cognoscere quæ ad vitam bene agendam essent necessaria, à veritate auditum & intelligentiam auertentes, dicentes Deo, Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. 4 Iniquitatem meditantur in cubilibus, in penetralibus cordis sui: atque etiam in cõclauibus suis, cum fuerint solitarii, nihil aliud reuoluunt, quàm quomodo suas iniquitates valeant perficere: * assistunt iuxta omnes vias malas, prompti eas perambulare, ad mala quælibet operando faciles atque parati: * nullam horrescunt impietatem prompti ad exercendam quamlibet malitiam, vbi primum sese obtulerit occasio. 5 Verũ his in sua peruersitate relictis, ad te potentissime Domine Deus transeo contẽplandum. Ac primum quidem offert sese mihi immensa tua misericordia, quæ tanto mihi est admirabilior, quãto illorum est impietas profundior, quam tu ita benigne sustines, ita toleras patienter. Relucet autem eadẽ hæc misericordia tua, potissimum in cælo, & beatis incolis eius: * veritas autem & fides tua totam replet terram, estque altissima & excelsa, quasi vsque ad nubes: quoniam tu veritatem & fidem seruas altissimã atque certissimam omnibus inhabitantibus terram, omnibus verax existens, & fidelis in omnibus verbis tuis. 6 Iustitia tua per quam vnicuique reddis secundum opera, & per quã iudicas omnia, ipsa est alta nimis firmaque, stabilissima & immobilis, ad modum montiũ Dei, id est, altissimorum & immobilium, quam nemo poterit à rectitudine sua in alterã partem deflectere: * iudicia autem tua, quibus omnia dispensas, gubernas, & diiudicas, profunda sunt & imperuestigabilia, quæ nullus valeat humanus intellectus perserutando inuenire: quemadmodum abyssus immensa, cuius profunditas cognosci non potest. 7 Tu Domine secundum occulta tua consilia atque iudicia saluos facere decreuisti, nõ solum homines præcipuos, qui secundum legem tuam vel scriptam, vel naturalẽ rationabiliter vt homines viuunt, te colentes, & tibi operibus bonis se-

3 *Verba oris eius, iniquitas & dolus:*
** noluit intelligere ut bene ageret.*
Mat.12. Luc.6.

4 *Iniquitatem meditatus est in cubili suo:*
** astitit omni uiæ non bonæ: * malitiam autem non odiuit.*
2.Tim.4 Iob.21.

5 *Domine in cælo misericordia tua:*
** & ueritas tua usque ad nubes.*
Psal.144.

6 *Iustitia tua, sicut montes Dei:*
** iudicia tua abyssus multa.*

7 *Homines & iumẽta saluabis domine:*

** quemadmodũ multiplicasti misericordiã tuam Deus.*
8 *Filij autẽ hominum in tegmine alarũ tuarum sperabunt.*

9 *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ:*
** & torrẽte uoluptatis tuæ potabis eos.*

10 *Quoniam apud te est fons uitæ:*

** & in lumine tuo uidebimus lumen.*

11 *Prætẽde misericordiam tuã sciẽtibus te:*
** & iustitiã tuam his qui recto sunt corde.*
12 *Non ueniat mihi pes superbiæ: * & manus peccatoris nõ moueat me.*

13 *Ibi ceciderunt, qui operãtur iniquitatem:*

** expulsi sunt, nec potuerunt stare.*

cundum rationem & legem præscriptam seruientes, versietiam infimos & despectissimos hominum, qui iumenta potius quàm homines appellari meruerunt, assimilati per vitã irrationabilem iumentis irrationalibus, similesque facti equis & mulis, in quibus nõ est intellectus: cuiusmodi populus gentiũ erat idololatrarũ, & peccatorũ omniũ carnalium, quorum bonam partem à suis vitiis & irrationali vita conuersam tu saluabis: * & in hoc mirabili opere misericordiæ tuæ, ô bone Deus, quomodo & quantum magnificasti atque glorificasti sanctam misericordiã tuam. Nam quòd etiã nos infimos & sordidissimos peccatores dignatus es vocare & susscipere ad gratiã atque salutẽ, est hoc profecto maximæ & inæstimabilis misericordiæ certum indiciũ. 8 Atque ob hanc tuam præclaram misericordiam, filii hominum de sua salute solliciti, & tibi seruire cupientes, spem suam cõstituent in protectione tua, subque alas misericordiæ tuæ velut ad tutissimum refugium confugient, vt sub eis foueantur in profectu spiritualiũ virtutum, & protegantur ab aduersitate persequentium. Nusquã enim nisi ab his tuis alis tutum est electis refugium. 9 Sub his autẽ alis tuæ misericordiæ habitãtes, copiosè pascentur atque reficientur de vbertate, de abundantia, de pinguedine domus tuæ: * & tu Domine potabis eos, atque reficies de limpidissimo illo torrente iucunditatis tuæ: in hac quidem præsenti vita, de pinguedine & torrente gratiæ spiritus sancti, qua in Ecclesia sancta reficiũtur, consolantur, & abunde implentur animæ fidelium tuorum: in futura autem patria, de illa abundantissima plenitudine omnis boni, qua satiantur omnes beati, cum apparuerit illis gloria tua. 10 Nam apud te, siue tecum, est fontalis origo omnis vitæ: esque ipse tu fontalis vena, à qua omnis vita effluit, & à qua incessanter & indeficienter vita profluit atque emanat in omnes in quos volueris: atque ob hoc, potens es voluptatem vitæ æternæ cõmunicare filiis hominum, adhærẽtibus tibi, qui es vena aquarum viuentium: * & in lumine tuo quod in nobis tu infundis, datur nobis videre & cognoscere teipsum, qui es lumen increatum, infinitum, & immensum. Nam & nunc in via, quod te vtcũque cognoscimus per speciem, ex beneficio est tui luminis siue naturalis siue fidei, quod tu vtrũque infundis in nobis. In patria autem, cum te facie ad faciẽ contuebimur, erit in nobis refulgentia gloriæ & claritatis tuæ, quam in nobis recipiemus tanquã in speculo, quando ad imaginẽ tuam transformabimur à claritate vultus tui. 11 Oro autem te Domine, concludens meditationem hanc meam, vt misericordiã tuam extendas ad illos omnes qui in te credunt, qui te per fidem cognoscunt & sciunt: * & iustitiam tuã exhibe ac prætende iis qui sunt syncerę & bonæ voluntatis, è quorum numero me quoque ex tua gratia vnũ esse confido. 12 Ne autem vllum mihi misericordiæ atque iustitiæ tuæ eueniat impedimẽtum, obsecro Domine, vt non patiaris in mentis elationem me incidere, & superbiam in me venire, qua per præceps ferar in malum, & dimouear à rectitudine status mei: * neque permittas, vt peccatorũ potentia atque potestas (siue diaboli, qui peccat ab initio: siue hominũ malorũ, qui imitantur illum, & sunt ex parte illius) suis tentationibus & persequutionibus, extra veritatis viam me pertrahant in deuia iniquitatis, & à soliditate virtutis dimouear in instabilitatem peccati. 13 Neque verò sine causa est quod mihi metuo. Illic enim (id est, in superbia & per superbiam) ceciderunt omnes operarii iniquitatis: primũ quidem spiritus magni, qui per superbiam corruerunt à sublimitate cõditionis suæ in infima barathri: deinde & omnes qui peccauerũt in hominibus, quoniam initiũ omnis peccati superbia est, & per illam apostatare siue auerti à Deo: * per illam expulsi sunt, & eiecti à suis sedibus (quæ illis præparatæ fuerant, si in superbiã non fuissent elati) & non potuerunt perstare in ea gloria, in qua conditi fuerant ab initio, postquam venisset illis pes iste superbiæ: qui si illis non venisset, nunquam expulsi fuissent, sed perstitissent vsque in hodiernum diem, & in sæculum sæculi. Atque hanc ob causam, cupiens ego imperpetuum sentire misericordiã tuam, atque in tua iustitia semper perstare, merito hoc à te omni instantia postulo, vt ab illo pede superbiæ pessimo, & peccatorum manibus, me custodias in sempiternum. Amen.

Psal.48. Psal.31.

Psal.16.

Hier.17.

1.Cor.13. 2.Cor.3.

Ioan.8. 1.Ian.3.

Eccle.10

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXXV.

VErsu primo, Dixit iniustus vt delinquat in semetipso. Iuxta sententiã in Elucidatione explanatam particula, in semetipso, copulari debet cum verbo primo loco posito, ad hunc modũ, Di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

xit iniustus in semetipso,vt delinquat. Videntur autem hoc enunciandi modo significari illi, qui pec- E
cant ex proposito cordis, ex peruersa & obstinata malitia. Nam qui ex infirmitate aut fragilitate pec-
cant (quod est humanum)hi in semetipsis in spiritu,priusquam peccent, dicunt vt bene agant, id est,
proponunt bene agere : tametsi obueniente tentatione, iuxta propositum non agant. Atque hi sane,
cum vt homines peccent,non penitus statim reprobantur à Deo,sed per pœnitentiam redeuntes post
peccatum, recipiuntur & saluantur ab eo. Atque huiusmodi ex infirmitate, vel etiam ex ignorantia
peccantes,iumenta illa commode intelligi possunt, de quibus fit mentio in versu septimo. Vt enim
priorum illorum propter obstinationem insanabile peccatum est, & iccirco sub odio Dei sunt & re-
probi: ita horum econtrario propter infirmitatem sanabile malum, neque reprobi sunt à conspectu
Domini, qui non solos agnoscit innocentes, verumetiam suscipit & saluat peccatores pœnitentes.

Psal. 110. ¶Versu tertio, Cum dicitur, Verba oris impii,iniquitas & dolus,similis modus loquendi est,quo ali-
Psal. 118. bi de Deo dicitur,quod opus eius sit confessio & magnificentia, id est,magnificum & confessione di-
gnum. Et alio in loco, mandata eius,dicuntur veritas & æquitas,id est, vera & æqua. Ita sane & hoc
in loco, verba impiorum dicuntur iniquitas & dolus, quoniam iniqua sunt & dolosa,siue fraudu-
lenta,impietate nimirum & fraudulentia plena. In secunda autem parte versus, verbum noluit, accipiatur non vt dicat meram negationem, quasi non voluit,sed potius contrarietatem, pro recusauit &
voluntatē auertit. Nam obstinati illi in impietate sua (de quibus manifestum est hoc loco fieri sermo- F
nem)non solum non volunt intelligere quæ bona sunt,verumetiam recusant intelligere, & plane sua
praua voluntate auertunt intellectum. ¶Versu quinto, Domine in cælo misericordia tua. Ne discri-
minatim & diuisim istas huius versus partes intelligas,quasi solum in cælo sit Dei misericordia,& ve-
ritas solum vsque ad nubes. Nam & in cælo est veritas, & est in terris vsque ad nubes misericordia.
Illo tamen distincto loquendi modo vti voluit Propheta, propterea quòd in cælo specialius reluceat
Dei misericordia, & vbique fidem & veritatem ipse custodit omnibus,vbicunque locorum fuerint,
Act.10. absque personarum acceptione: quemadmodum in Apostolicis actibus ait Petrus,In veritate (inquit)
comperi, quia non est personarum acceptor Deus : sed in omni gente, qui timet Deum,& operatur
iustitiam, acceptus est illi. Potest etiam per hanc distinctionem sermonis accipi tantum superexcel-
lentia Diuinę misericordiæ, secundum manifestationem & apparentiam : eo quòd multo maior ap-
Psal.144 pareat erga nos Dei misericordia, quàm iustitia. Vnde in alio Psalmo dicitur, Miserationes eius su-
Iaco.2. per omnia opera eius. Et Iacobus Apostolus in sua Canonica Epistola, Superexaltat (inquit) mise-
ricordia iudicium. Hanc autem præcellentiam misericordiæ conuenienter accipimus, in eo quod dici-
tur,misericordiam esse etiam in cælo,id est,pertingere vsque in cælum, iustitiam autem vsque ad nu-
bes. Manifestum est enim, nubes sub cælis esse inferiores. Secundum veritatem tamen,& vsque in cæ-
lum pertingit iustitia,& illic est: oportetque eam æqualem esse cum misericordia, cum vtraque infi- G
nita sit, & æque immensurabilis : cum sint iustitia & misericordia Dei, vnus & idem ipse infinitus
Deus & incommensurabilis. ¶Versu septimo, Homines & iumenta saluabis Domine. In Elucida-
tione spiritualiter quæ sint iumenta exposuimus. Non enim incongruum est,neque nouum in scriptu-
ris, vocari res illorum nominibus quibus assimilantur secundum aliquam proprietatem : quando &
Esa 53. Christus,propter mansuetudinem & tolerantiam passionis, ouis vel agnus : propter fortitudinem at-
Apo.5. que victoriam,leo:propter firmitatem,petra inuenitur appellatus. Ita nihil inconueniens, si homines
Ibidem. honorem sibi à Deo datum non intelligentes, ac seipsos iumentis insipientibus assimilantes, iumen-
1.Cor.10 ta etiam appellentur. Quod autem etiam iumenta huiusmodi velit saluare Dei misericordia, aper-
Esa.8. tissime testatur ipsa vox filii, dicentis in Euangelio, Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœ-
nitentiam. Quid enim hoc est aliud, quàm, Non solum homines, verumetiam iumenta veni saluare?
Matth.9. Nam publicani & peccatores (de quibus loquebatur Dominus) indubie ex his iumentis erant. Ve-
rum hinc nemo ansam sumat erroris, nemo aliter quàm oportet ea quæ hîc dicuntur de saluatione iu-
mentorum intelligat:quasi dicere velit Propheta, æque omnes à Deo salutem consequuturos, siue bo-
Matt. 23. nos siue malos: & tam esse vniuersalem Dei misericordiam, vt neminem sit repulsura à salute æter- H
Ioan.5. nam damnationem.Manifeste enim hoc aduersatur Euangelicæ doctrinæ, quæ bonos in vitam æter-
nam docet ituros in die iudicii, malos verò in æternum ignem. Non ergo illa est sententia Prophe-
tæ,quòd vniuersaliter omnes etiam irrationabiliter & male viuentes sit Deus in salutem æternam ad-
missurus, eos qui in morte & in die iudicii iumenta inuenti fuerint : sed hoc tantum vult sermo Pro-
phetieus, quòd multos peccatores in suis peccatis sordidos, à peccatis in hac vita saluos facit Deus
& mundat : sicque qui erant iumenta,homines facit, atque in salutem æternam perducit. Possent ta-
men iumenta ista intelligi corporaliter irrationales bestiæ:ac tunc verbum, saluabis, non debet acci-
pi,vt solet in scripturis, pro saluatione iustorum, vel à peccatis,vel in vitam æternam, sed referri ad
nutritionem, & sustentationem in sua essentia. Est enim tam magna Dei misericordia, vt non solum
hominibus quæ ad vitam sunt necessaria subministret, verumetiam irrationalibus bestiis, & infimis
Psal.144 animalibus,iuxta illud alterius Psalmi, Omnia à te expectant, vt des illis escam in tempore opportu-
Psal.103. no. Et iterum,Qui dat escam omni carni. Verum prior intelligentia magis videtur esse ex mente Psal-
Psal.135. mographi. ¶Versu eodem,Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus. Istud legi po-
test diuisim,secundum sententiam à priori parte : vt sit admiratio quædam ex consideratione magnæ
misericordiæ Dei. Et hanc sententiam in Elucidatione sequuti sumus. Cui etiam consentit beati Hie-
ronymi ex Hebræo translatio,quæ sic habet, Quàm preciosa est misericordia tua,domine. Ad quem
modum concorditer vertunt etiam cæteri ex Hebræo interpretes. Posset tamen iuxta nostram lectio-
nem legi coniunctim cum priore parte,ad hunc sensum,Homines & iumenta saluabis domine, secun-

A dum quod,vel iuxta quod multiplicasti seu magnificasti misericordiam tuam:hoc est,secundum multi-
tudinem,vel potius secundum magnitudinem aut magnificentiam misericordiæ tuæ. ¶Versu nono,
Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. Illud mirandum de libertate sanctarum scripturarum,q̃ illis e-
tiam vocabulis quæ apud homines vitium sonant & fœditatem,in rebus sacratissimis vtitur. Veluti cũ
hîc inebriari dicuntur sancti ab vbertate domus Dei,& cum alibi satiandum se dicit Propheta,apparen Psalm.16
te gloria domini. Manifestum autem est, in huiusmodi sermonibus omnem crassitiem semoueri debe-
re,nihilque crassum,corporale,aut fœdum oportere intelligere. Inebriatio enim hoc in loco,sicut & il-
lic satietas,non aliud quàm plenitudinem & perfectam abundantiam significat : quemadmodum apud
homines pleni sunt cibo aut potu absque defectu,qui satiati sunt aut inebriati. Potest verò ista vbertas
domus Dei,vel ad Ecclesiam militantem,vel ad triumphantem referri,quemadmodum & sequens par
ticula de torrente voluptatis:quanuis magis videatur de Ecclesia triumphante sermo haberi. Quod au
tem torrens voluptatis dicitur quo potantur sancti,satis illi consonat quod apud Ioannem de aqua spi-
ritualis gratiæ dicitur,Omnis qui biberit ex aqua hac,fiet in eo fons aquæ viuæ salientis in vitam æter- Ioan.4.
nam. Non enim est aqua hæc stagnalis, sed impetu perpetuo illuc recurrit vnde egreditur: iuxta illud,
Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur. Quemadmodum enim aqua spiritualis gratiæ à throno Eccle.1.
procedit omnipotentis,ita ad eundem magno impetu redire semper festinat, secum rapiens cor huma-
B num,& cogitationes atque affectus illius:quemadmodum fluxus aquarum torrentis secum rapit folia,
arenam,lapillos,atque alia quælibet,quæ forsitan fuerint immixta. Sed & in Canticis de his aquis dici-
tur,quòd impetu fluunt de Libano: quod sanè ad torrentem spectat. Et quoniam non dedignantur sa- Cant.4.
cræ literæ in rebus tam maximis, tam vilissimis vti vocabulis, illam æternæ beatitudinis sufficientiam
ebrietatis & satietatis appellationibus significantes,age & nos aliquantulum illam qualis & quanta sit
futura,ex horum consuetudine consideremus.& quanto seruis Dei sua sit ebrietas & satietas futura sua-
uior,quàm huius sæculi ebriosis aut voratoribus,paululum degustemus, siue potius delibemus. Pri-
mum quidem,illud sibi in magnam fœlicitatis partem reputant voratores & ebrioſi huius sęculi,si plu
rimum valeant ingurgitare : & cum ingurgitauerint plurima, si non inde grauamen aut nocumentum
persentiant:optarentque,si fieri posset,perpetuo ingurgitare,& nunquam cibum ori abesse,potumque
nunquam deesse gutturi,si capacitas ventris ita permitteret. Hinc & esuriem vehementer amant & si-
tim. Imò si forte hæc non adsint pro voto,mille modis sibi procurant vorandi aut potandi appetitum:
non certè vt esuriant aut sitiant,sed vt cibum ori,aut potum gutturi cum delectatione immittere vale-
ant. Dolent quoque & conqueruntur, non maiorem sibi ad edendum & bibendum esse appetitum.
Deinde & illud eorum fœlicitatem perficit,si tam sint abundantes,vt quantumcunque ingurgitent,sci-
C ant nunquam sese defectum passuros. Alioqui non admodum magnam adferret voluptatem hodie ine-
briari aut satiari,cras verò penuriam pati. Est autem his considerationibus sanctorum in patria admo-
dum beata futura satietas atque ebrietas. Semper enim mensæ illi beatissimæ in æternitate assidebunt,
nunquam imperpetuũ recedent à conuiuio illo delicioſissimo,ad quod semel si fuerint admissi, conui-
uio opulentissimo, vbi omnium rerum indeficiens est copia, vbi nihil non erit eorum quæ desiderari
possunt,& tantum erit quantum desiderari potest : vbi perpetuo comedentes mel dulcissimum, & vi-
num electissimum mulsumque amabilissimum perpetuo bibentes, nullum vnquam grauamen sustine-
bunt,nullam sentient aut repletionis aut tædii aut nauseæ molestiam. Neque metus nobis esse poterit,
ne deficiat aliquando in quo reficiamur,mel videlicet ab ore,aut vinum à gutture. Erit enim illic om-
nis boni indeficientia. At verò sæculi voratores ac ebrioſi,non perpetuo inuicere possunt vel cibum vel
potum:sed cessare aliquando eos oportet à sua delectatione, eamque intermittere. Neque enim perpe-
tuo comedere valent,vel perpetuo potare. Et quidem cum multum biberint, infirmantur, & magno
dolore nonnunquam torquentur:subinde etiam cum amaritudine euomere compulsi, quæ cum mo-
dica delectatione fuerant ingurgitata: & cum in conuiuio aut comportatione ad diem sederint, fatigati
coguntur recedere,& somno sese dare:rationeque ita destituuntur,& eius vsu priuantur,vt neque pro-
D ximos sibi,neque etiam seipsos cognoscant:cum beati illi semper comedentes,semperque bibentes,absque omni intermissione,nullo inde vel minimo incommodo afficiantur:ita vt post mille annorum mi-
lia, tam recens & tam plena sit illis futura suæ ebrietatis atque satietatis voluptas, quàm primo ipso
momento,quo ad ea perfruendum fuerant admissi. Et licet semper ebrii,semperque saturi sint futuri,
nunquam tamen impedientur à perfecta cognitione, imò visione aperta Dei, & rerum omnium in eo
contemplatione. Denique illud expende, quàm beatum se putaret ebriosus quispiam, si illi liceret iu-
xta vas maximum & indeficiens optimo liquore plenum perpetuo adiacere, absque nocumento, sem-
perque ex vasis plenitudine in guttur suũ liquor optimus copiose influeret,ipse verò nullum inde gra-
uamen,nullam molestiam,nullam torquentẽ sentiret repletionem. Talis profecto erit beatorum ebrie-
tas,& infinito quàm cogitari possit admirabilior. Hæc de sanctorum beata fœlicitate,ex vilissima secu-
larium ebrietate, nos quidem prolixius forsitan quàm necesse erat deduximus. Te tamen quicunque
huic annotationi lector obtigeris,putamus recte facturum,si in istis ruminandis etiam longius diutiùs-
que demoreris:vt vel ex parte aliqua, quantum ex humanis rebus possunt capi cælestia,discas, quæ te
maneant in futuro beata præmia. ¶Versu decimo,Quoniam apud te est fons vitæ. Apud Deum es-
se fontem vitæ,idem est ac si dicatur,ipse est fons vitæ:quemadmodũ & alibi,Apud dominum est mise- Psal. 129.
ricordia,cum ipse sit misericordia. Quod autem de lumine dicitur, In lumine tuo videbimus lumen:
præter eam quæ in Elucidatione ponitur intelligentiam,potest etiam ita accipi,vt sit sensus, Teipsum,
in teipso videbimus:te,qui lumen es,videbimus in tuo lumine:in teipso,qui es lumen,aut in tua illumi
natione. Te enim nos illuminante,ad tui cognitionem perfectam,tunc te videbimus. Sed & altiori ad-

Universidad de Deusto
Biblioteca

huc contemplatione,ad patrem & filium distincte ista referre possumus. Est enim filius lumen,est lumẽ E
& pater. Et quia de lumine quod est pater,procedit lumen quod est filius(nimirum lumen de lumine)
iccirco hac ratione filius dici potest lumen patris. In tuo ergo consubstantiali lumine te videbimus, ô
Matth.11. pater ingenite, ô lumen beatissimum,in tuo coæterno filio te videbimus,æternum patrem luminum.
Lucæ.10. Nemo enim nouit te patrem,nisi tuus filius,& cui voluerit ille reuelare. Insuper & splendor est gloriæ,
Hebr.1. imago quoque,figura,& character substantię tuæ. Manifestum est autem,in imagine illud videri cuius
est imago: potissimum in tali imagine,quòd eandem habet cum eo,cuius est imago,substantiam.

XXXVI. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste(ut alij nonnulli)secundum alphabeti Hebraici literas contextus est,hac ratione,ut quælibet litera geminos cõplectatur uersus:ita ut primus uersus,Noli æmulari,incipiat à litera Aleph:tertius,Spera in domino,à Beth:quintus,Reuela domino,à Deleth,atque ita deinceps. Tractat autem totus fere hic Psalmus discretionem malorum(qui plerunque florent temporaliter, sed condemnabuntur æternaliter)& bonorum,qui nunc quidem despecti sunt plerunque & egentes in hoc tempore,sed in uenturo sæculo æternæ fœlicitatis sunt hæreditate ditandi. Est q; Psalmus uehementer consolatorius iustis,& impijs terribilis:quem quisquis legit,& sic legit ut intelligat,mirum,si temporalem prosperitatem, non dico,nõ appetat,non dico,pro nihilo ducat,sed etiam si non abhorreat quodammodo & abominetur:huius uerò temporis egestatem,paupertatem,& patientiam,mirũ,non solum si non ferat,sed etiam si non desideret potius,& gaudenter amplexari quærat. Tanta ferè per uniuersum hunc psalmum dicuntur,& iterum iterumq; replicantur de commutatione admirabili temporalis fœlicitatis in æternam miseriam,& temporalis miseriæ in æternã fœlicitatẽ. Suntq; hæc eo magis terribilia,quòd per oia eis subscribat,eaq; cõfirmet Euangelicus sermo. Quid
Lucæ.6. *enim aliud sibi uult,quod saluator noster tonat in Euangelijs,Væ uobis diuitibus,qui habetis consolationẽ ue*
Lucæ.16. *stram. Væ uobis qui saturati estis,quoniam esurietis. Væ uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ*
Ibidem. *cum benedixerint uobis omnes homines,&c. Iterum quid aliud sibi uult Euãgelica parabola pauperis Lazari & diuitis epulonis? Quid sibi uult ille Abrahæ ad diuitem sermo,Fili recordare quia recepisti bona in uita*
Esaiç.65. *tua,& Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur,tu uerò cruciaris. Denique & illud quod Esaias multo antè prædixerat, Ecce serui mei comedent,& uos esurietis. Ecce serui mei bibent,& uos sitietis. Ecce serui mei letabuntur,& uos confundemini. Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis,& uos clamabitis præ dolore cordis,& præ contritione spirit⁹ ululabitis,nunquid aliam spectat sententiam,quàm eam quam totus hic Psalmus clamat,& iterũ iterumq; ingeminat? Proinde attente admodum hic Psalmus legendus est,ijs potissimum ad consolationem,qui temporali egestate affliguntur:sed & illis ad salutarem timorem non minus intime legendus atque intelligendus est, qui sibi uident sæculi pompas,omnium rerum abun-* G
dantiam,& temporales omnes prosperitates undiquaque affluere. Quoniam autem totus penè Psalmus continuato nexu super his atque huiusmodi cõtextus est, speciali alio uel argumento uel epitomate mihi uidetur non indigere. Nam attento seipsam clare satis mõstrabit cõsequutio uersuum. Proinde,pro argumento hæc à nobis dicta sint satis. Tu uerò nunc prophetæ attende beatis sermonibus, ut consolationem spiritus aut salutarem cordis timorem,uitæq; institutionem inde percipias.

XXXVI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Noli æmulari in malignantibus:neque zelaueris faciẽtes iniquitatem.

2 Quoniam tanquam fœnum uelociter arescent:

** & quemadmodum olera herbarũ cito decident.*

3 Spera in domino:&
Iacob.1. *fac bonitatem:*
1.Petr.5. **& inhabita terram.*

NOli,quisquis iustitiam diligis, æmulationem tuã apponere ad malignantes,neque zelũ tuum apponas ad operarios iniquitatis:noli indignari,noli conturbari, si in hoc mundo eos videas temporali prosperitate, & omnium rerũ bono successu florentes,noli illis inuidere temporalem suam fœlicitatem, neque commouearis intra temetipsum, vt illos imitari aliquando velis,dicẽs'cũ impijs in corde tuo: Ex quo cœpi seruire domino,apprehenderunt me multa mala:volo proinde similis fieri peccatoribus,vt possim cum illis & ipse temporalibus frui prosperitatib⁹. Sed H
neque indignatione mouearis,vel contra ipsos impios florentes,vel contra dominũ ita res humanas dispensantem. Ne(inquam)hisce modis,æmulatione aut zelo in illorum prosperitatibus cõmouearis. 2 Verè enim non nisi vanitas est illa apparens eorũ fœlicitas,neque vllam habet stabilem durationẽ:sed quemadmodũ gramen virens nõ diu suũ virorẽ obtinet, breui exiccandũ: ita & ipsi qui nunc virere & florere conspiciuntur,secundũ sæculũ mũdi huius, breui & citius quàm quis credat, suo priuabuntur virore:* & quemadmodum herbæ latis foliis pulchrè virentes ad tempus aliquantulum,breui intereunt,dum aut abscinduntur,aut flaccescunt & arescunt solis defectu,ita illi breui decident ab omni ornatu suo,in quo nunc gloriantur. Quomodo enim exardescente sole exarescit gramen,& decidit flos eius,ita & diues marcescit in itineribus suis. 3 Tu verò qui iustitiã diligis,noli ad illorũ attendere tẽporalem fœlicitatẽ,neque assimilari cupias illis:sed studiosus esto,vt in domino Deo totã spem tuã cõstituas,inque eũ sollicitudinẽ tuã oẽm,pu-
ciasti sperãs autẽ i domino,studiosè operare opera illius,& quæ bona cognoueris,ea pficere sedulo cõtendas:* sic autẽ i domino sperãs,& bonis

A *& pasceris in diuitijs eius.*

4 Delectare in domino:
** & dabit tibi petitiones cordis tui.*

5 Reuela domino uiã
B *tuam,& spera in eo:*

**& ipse faciet.*

6 Et educet quasi lumen iustitiam tuam:
**& iudiciũ tuum tan-*
C *quam meridiem.*

** Subditus esto domino,& ora eum.*
7 Noli æmulari in eo qui prosperatur in uia sua,in homine facente iniustitias.
8 Desine ab ira,&
D *derelinque furorem:*
** noli æmulari ut malignetis.*
*9 Quoniam qui malignãtur, exterminabuntur: * sustinentes autem dominũ, ipsi hæreditabunt terram.*
10 Et adhuc pusillum & non erit peccator:
** quæres locum eius, & non inuenies.*

operibus intentus,inhabita eun fiducia (vt peregrinus tamen & aduena)super terram istam,in qua te dominus posuit, vsque ad tempus trãslationis tuæ,donec illi erit placitum peregrinandi tibi tempus cõcedere:& copiosè sustentaberis ex fœcunditate eius & abundãtia fructuum, Psal. 38.
quos ad sufficientiam producit omnibus mortalibus. Qui enim volueres cæli pascit,ipse etiam te indubie pascet seruientem & fidẽtem sibi: Matt. 6.
licet forsitan non ita delicate, vt impii illi florentes in sæculo inebrientur,satiantur, & deliciantur in voluptatibus suis. 4 Sit tibi studium delectari in domino Deo tuo,ipse sit tuum gaudiũ,ipse tuæ deliciæ: vt nunquã in vlla re,nisi in eo,& secundum eũ delecteris,& ipse sit omnis tui gaudii oblectationisque principiũ,& regula:* & si autem fideliter hoc obseruaueris,quæcũque petieris in nomine ipsius,quę tibi verè fue Ioan.15.
rint salutaria atque vtilia,dabuntur tibi ab eo, qui omnibus in fide firma nihil hæsitando petentibus præbet affluenter,& non improperat. Iacobi. 1.
5 Manifestas fac domino vias tuas,& coram illo aperi consilia tua omnia,& actiones tuas illi propone atque cõmenda,tanquã optimo,fidelissimo & securissimo consiliario:& ab eo pete, vt vias tuas dirigat atque Tob.4.
consilia tua:nihilque illũ celes omnium consiliorum tuorũ,quin os eius semper interroges,auxiliumque implores:quod eũ feceris,esto securus, & fidenter spera in illum:* ipse enim pro te,rerum sibi cõmissarum curam sollicitam geret,& ipse perficiet atque adimplebit pro te, quæ tuipse per te nunquã proprio consilio vel propriæ prudentiæ innixus potuisses expectare. Est enim ipse nobis infinito & potentior,vt valeat,& sapientior vt sciat, & melior vt velit perficere quæcũque nobis sunt ad salutem necessaria:& (quod super omnia est) cum tanta potentia & sapientia,nostri etiam est q̃ simus nosmetipsi multo amantior: & pro iis quæ nobis salutaria sunt,ipse nobis est multo sollicitior. 6 Si verò te ipsum ita illi toto corde commendaueris, ipse suæ gratiæ cooperatione exurgere & effulgere faciet iustitiam tuam: id est, omnis virtutis in re perfectionem,quasi lumen præclarum:* & iudicium tuum,id est,rectitudinem & æquitatẽ tuam faciet exoriri & effulgere, quasi lumen meridiei clarissimum: ita vt non solum tuipse totus ab eo illumineris, verumetiã vt luceat lumen perfectionis tuę corã hominibus,vt videãt bo Matth. 3.
na opera iustitiæ tuæ,& glorificent patrem qui in cælis est: valeantque & ipsi aliqua ex parte ambulare in lumine tuo,exemplum imitãtes tuæ iustitiæ,quomodo in lumine meridiano tuto solẽt homines ambulare:
*tu verò subde teipsum domino,sub potẽti manu eius te humiliãs,pa- 1. Petr. 5.
tienterque ferens quicquid ille immiserit,& quicquid de te disposuerit, nihil remurmurans:in humilitate hac tua instãter eum orans, vt tecum faciat iuxta sanctissimam voluntatem suam in omnibus, vtque te in bono confirmet atque promoueat. 7 Iterũ dico ac moneo,quisquis iustitiam diligis, ne æmulationem tuã apponas ad homines impios, qui prosperantur in viis suis malis,in viis huius sæculi, aduersum homines, qui per opera iniustitiæ subleuantur ad florem & gloriam huius mũdi. 8 Caue indigneris aut cõturberis super fœlicitate temporali illorum, & noli contra illos sic de causa exacerbari animo aut inuidentia stimulari:* noli ad illos sic tuam æmulationem apponere,vt respectu & intuitu temporariæ huius & momentaneæ prosperitatis teipsum illis velis assimilari ad malefaciendum,quo per fas & nefas(vt illi faciunt)tibi cõparare possis similia:* Neque ita etiam contra illorum fœlicitatem indigneris,vt propter hoc tu male agas,aut Deum offendas:quemadmodum nonnulli faciunt, qui cum bonos vident affligi & penuriam pati, malos autem abundare & florere,Deum quasi rerum humanarum non bonum dispensatorem,blasphemant. 9 Noli (inquam) ita conturbari ad male agendum,quoniã omnes male agentes,in perditionẽ sempiternam condemnabuntur:*illi autem qui in humilitate & patientia dominum expectant,illius iudicia non discernentes,in omnibus bene contenti quæcunque ille disposuerit,illi toto corde fidentes,ipsi sunt qui hæreditate possidebunt terram viuentium, eamque inhabitabunt in sempi- Apo.22.
ternum,in qua reges etiam sunt futuri. 10 Vis autẽ cognoscere,cuiusmodi sit flos ille prosperitatis impiorum? Ecce paululum sustine,expecta tempus modicum,& videbis ante oculos tuos,quomodo per mortẽ deperdet peccator omnia,ita vt qui prius in impietate sua florere videbatur in maxima gloria, per mortem velociter, & admodum cito ad non esse deueniat:* adeò vt si quęsieris locum eius,vbinam sit qui antè

Universidad de Deusto
Biblioteca

11 *Mansueti autẽ hæreditabunt terram:*

* *& delectabuntur in multitudine pacis.* Matt.11.

Esaię.57 **12** *Obseruabit peccator iustum:* * *& stridebit super eum dentibus suis.*

Psal.13. **13** *Dominus autem irridebit eum:*

* *quoniam prospicit, quòd ueniet dies eius.*
14 *Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcũ suum.*
15 *Vt decipiãt paupere & inopẽ:* * *ut trucident rectos corde.*
16 *Gladius eorũ intret in corda ipsorum.*

* *& arcus eorum cõfringatur.*

17 *Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas.*

18 *Quoniam brachia peccatorum conterentur:* * *confirmat autẽ iustos dominus.*
19 *Nouit dominus dies immaculatorum:*

* *& hæreditas eorũ* paululum tam glorioſus extiterat, non queas vltra illum inuenire, quoniam morte abſumptus eſt. 11 Qui verò mites ſunt, & humiles corde, B
in patientia & benefactis Deo commendãtes animas ſuas, ipſi ſunt qui hæreditate poſsidebunt terram: & hanc quidem corpoream, donec placitum erit altiſsimo, in ea habitando, & ex ea quantum ſat erit accipiendo: pòſt verò, terram illam æternaliter viuentium, quam expectant omnes animæ iuſtæ: * & veram accipient delectationem in abundantia pacis, in requie & tranquillitate animarum ſuarum: quam inueniunt, quicunque mites ſunt, & humiles corde. Iuſti enim & in hac vita pacem habent cordis, & plus verę delectationis, quàm habere poſſunt impii in omni proſperitate ſua: cum non poſsit pax eſſe impiis, neque proinde vera vlla ac ſolida delectatio. 12 Laborant quidem impii modis omnibus, vt noceant iuſtis, & attente obſeruant illos: vt occaſionem captantes, & anſam aliquam inuenire deſiderantes, ad inferendum eis nocumẽtum: * & præ nimia ira, indignatione, atque inuidia, etiam dentibus ſtridebunt contra eos, vel in ſignum conſummatæ aduerſus illos indignationis, vel præ cupiditate nocendi, eo quòd pro voto & deſiderio ſuo F
non ſatis valeant nocere. 13 Dominus verò, qui de cælo proſpicit ſuper filios hominum, ipſe miſeros illos fruſtra molientes in perniciem animæ ſuæ, pro nihilo ducit, & tanquam irridet vanos conatus eorum: videns illos tam multum male cupere iuſtis, & tam minimum poſſe: * proſpicit enim dominus, quòd ventura ſit dies vltionis aduerſum illos, qui nunc proximis ſuis cogitant malum: quando in eos omnis hæc iniqua cogitatio & machinatio retorquebitur, illi autem aduerſus quos fruſtra machinati fuerant, abſque omni nocumento apparebunt. 14 Parauerunt ſe quidem impii ad oppreſsionem iuſtorũ, omni vi & virtute qua potuerunt, arma ſumentes ad eam rem accõmoda, gladios videlicet euaginantes, & arcus intendentes, tanquam mox ferire parati: & omnem armorum ſuorum virtutem aduerſus iuſtos apparauerunt. 15 Ad hoc vt humiles ſpiritu, & ſanctos Dei, mundo deſpectos (qui omnis auxilii humani ope deſtituti in ſolo Deo habent fiduciam) deciperent, &
in mortem caute præcipitarent, priùs etiam quàm ipſi percipiãt. Nam G
qui gladium euaginatum tenet, facile ſimplicem etiam ignorantem & inaduertentem perimet: * & vt crudeliter per malitiam trucident atque perimant innocentes, quibus nulla eſt in corde iniquitas. 16 Verum ex diuinæ iuſtitiæ diſpoſitione euenier in vltionem impietatis eorum, vt mors illa quam innocẽtibus parauerant, ad ipſoſmet voluatur impios, qui aliis eam fuerant meditati: imò hoc ipſo quòd in alios gladium parant, & mortem meditãtur, ſeipſos crudeliter in anima perimunt, priusquàm reipſa vllum intulerint iuſtis nocumentum: * & arcus eorum, hoc eſt, omnis eorum virtus & poteſtas qua bonis nocere cogitauerãt, diuinæ iuſtitiæ diſpoſitione, non habebit fortitudinẽ: euacuabiturque praua eorum machinatio, & Deo impediente ad effectum non pertinget. 17 Illud autẽ certiſsimũ ac veriſsimũ verbũ eſt, ac iuſtis in mediocritate vel etiã tenuitate rerum temporalium viuentibus admodũ cõſolatorium, lõge melius eſſe, ſalubriusque, ac beatius homini iuſto, modicũ
illud quod ei obtigerit cum iuſtitia, quantumcunque tandem tenuiſsimum vel minimũ fuerit, q̃ ſint peccatoribus multæ ac magnæ ipſorum H
diuitiæ & amplæ poſſeſsiones cum iniquitate coaceruatæ, aut in peccato poſſeſſæ. Longe nanque quietius & melius vir iuſtus ſua mediocritate contentus viuit, q̃ peccatores in abundantia diuitiarũ ſuarũ. Et multo præſtat, paupere nunc vel mediocrem vitam degere in iuſtitia, cũ ſpe futuri regni, quàm nunc in iniquitate diuitem, in expectatione æterni ſupplicii. 18 Tametſi enim nunc videantur ad tempus terribiles in potentia diuitiarum ſuarum impii: futurum eſt tamen breui, vt fortitudo eorũ omnis conteratur & conſumatur: neque quod valere modo videntur, valebunt imperpetuũ: * iuſtos aũt dominus corroborat, cõfortat, & confirmat in omni bono, vt nunquam à ſpirituali ſua fortitudine deficiant. 19 Nouit dominus, & quaſi deſcriptum habet in ſcientia prædeſtinationis ſuæ numerũ dierũ vitæ hominũ bonorũ, qui nunc cõuerſantur ſine macula: & vniuſcuiuſque eorum dies, quibus victurus eſt ſuper terrã, omnes apud dominũ numerati ſunt: neque conſtitutũ à Deo tempus vitæ ipſorũ, vlla humana potentia poterit antecertere: atque ob hoc, qui in domino ſperant, metuere non debent impiorum potentiam:
* hæreditas quoque illa vẽtura vitę æternæ in terra viuentiũ, perdura-

A *inæternum erit.*

20 *Non confundentur in tempore malo:*
* *& in diebus famis saturabuntur:*

* *quia peccatores peribunt.*

B **21** *Inimici uerò domini mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodũ fumus deficient.*
22 *Mutuabitur peccator: & non soluet:*

* *iustus autem miseretur, &* C *tribuet.*

23 *Quia benedicentes ei hæreditabũt terrã:*
* *maledicentes autem ei disperibunt.*
24 *Apud dominum* D *gressus boĩs dirigetur:*
* *& uiam eius uolet.*
25 *Cum ceciderit, non collidetur:*
* *quia dominus supponit manum suam.*

26 *Iunior fui, etenim senui: & non uidi iustum derelictum:*

bit illis in ſempiternum, nunquã ab eis auferenda, vbi ſemel ad eam poſ ſidendam fuerint admiſsi. Atque ob hoc conturbari nõ debent, ſi tẽporaria proſperitate permittat Deus florere impios, ipſis nunc in hoc tẽ- Matt. 25.
pore egentibus. Seruãtur enim ad meliora gaudia, vt illi ad peſsima ſup- Sopho. 1.
plicia. 20 In die iræ, calamitatis, & miſeriæ, in tempore quando male erit omnibus operariis iniquitatis, non male ſentient cum impiis, neque participes erunt confuſionis illorum: * & in tempore illo quando fame æterna cruciabuntur impii, comedent, & ſatiabũtur ſatierate perpetua ſancti. Quapropter æquo animo ferre debent iuſti, ſi in aliquanto honore & qualibuſcunque deliciis nunc florere permittantur impii, ipſi verò deſpectiores nunc ſint, eſuriemque & egeſtatẽ patiantur. Vult Lucæ. 16.
enim hoc diuinæ iuſtitiæ prouida ac iuſtiſsima diſpenſatio, vt ii qui nũc in vita ſua bona recipiunt, in venturo ſæculo recipiant mala: e contrario autem qui nunc mala, illic bona: * peccatores enim pro modico flore et breui gaudio, in perditionem æternam condemnabuntur. 12 Itaquidem iuſti amici & ſerui Dei honorabuntur & glorificabuntur in diebus æternitatis. At verò ex aduerſo impii, inimici domini, & ſerui diaboli, non perſtabunt in gloria ſua: ſed mox vbi honoribus ac diuitiis exaltati fuerint, poſt paululum ſubito deficient, quemadmodum fumus ſubito euaneſcit & auolat: neque relinquent vel vllum ſuæ glorię veſtigium, cum prorſus in cinerem redigentur & puluerem, & omnis ornatus auferetur ab eis. 22 Et vt etiam, quantum ad huius vitæ tempus aliquam faciamus comparationẽ, illud ante oculos quotidie cernimus, homines iuſtos in ſua mediocritate multo magis eſſe liberales, & ſibi atque etiam aliis ſufficientes ad benefaciendum, quàm ſint impii homines in omni abundantia ſua. Vidimus enim nonnunquam peccatores etiam ea quæ mutuo accipiunt ab aliis, nolle reddere aut perſoluere, propter malitiam & auaritiam, etiamſi plurimum abundent, & ſine incommodo id poſsint: ſicque auare non ſolum ſua non communicant, ſed aliena inſuper per rapinam occupant, frequenter etiam mercedes operariorum ſuorum, & depoſita pupillorum detinentes: * iuſtus verò non ſolum alienum non retinet, verumetiam de eo quod habet, miſericorditer impartitur iis quos viderit pati egeſtatem, iuxta conditionem fa- Tob. 4.
cultatis ſuæ. Eſt enim vt potuerit, miſericors. Et quidem ſi abundanter illi fuerit, tribuit abundanter: ſi verò exiguum, & hoc ipſum libenter impartiri ſtudet. Sed etſi à quopiam miniſterii, obſequii, aut commodi quicquam acceperit, pro ſua facultate retributionem aliquam facere ſatagit. Vſqueadeò ditior eſt iuſti mediocritas, quàm impii abundantia: & ſufficientius eſt modicum iuſto, quàm impio ſua plurima.
23 Et quidem benedicentes dominum ſerui ipſius, qui illum cordis affectu & ore ſimul & opere benedicunt atque glorificãt, hæreditate poſſidebunt terram: de hac craſſa ac temporali, ad æternam facturi tranſitum, vnde nunquam expellentur: * impii verò qui affectus ſui impietate, oris blaſphemia, & conuerſationis fœditate maledicunt dominum, ipſi mittentur in perditionem & interitum ſempiternum. 24 Greſſus viri iuſti apud dominum diriguntur, & ab eo in via recta bene inſtituuntur, vt non ambulet per deuia, neque declinet ad dexteram vel ad ſiniſtram: * & viam eius bonam, per quam ambulat, habebit beneplacitam, complacebitque ſibi in via eius. Nouit enim dominus, & amat vi- Psalm. 1.
am hominum iuſtorum. 25 Si quando contigerit vt ex humana fragilitate ad caſum declinet, præſeruatus erit ne collidatur ſiue confringatur, vt non omnino cadat ad mortem: atque etiam ſi iam cecidiſſe cõtigerit, non erit tamen ei ad mortem & læſionem irrecuperabilem, ſed quantocyus reſtituetur in ſtatum priſtinum: * dominus enim illũ præſeruat ad modũ eius qui manum ſupponit: vel ei qui iam caſurus erat, vt caſum impediat: vel ei qui iam ceciderat, vt ipſum à caſu eleuet. Sic enim per manum ſuã benignã, per ſuam potentiã benigniſsimã, iuſtos dominus, cũ in diſcrimen lapſus veniunt, ſuſtentat gratia ſua, ne cadant: atque etiã ſi cecidiſſe contigerit, ex humana fragilitate vel ſuperueniẽte abundantia malitiæ, rurſum gratia ſua erigit iacentes per pœnitentiam.
26 Neque in ſpiritualibus ſolum prouidet ſuis Deus, verumetiã in corporeis neceſsitatibus ad ſufficientiã: id quod ego per experientiã longã manifeſte didici. Fui enim ego puer aliquando, & adoleſcẽs ac iuuenis, ac nunc in ætate prouecta viuo ſenex: & nõ vidi ego toto hoc tempore vitæ meæ virũ iuſtũ, quẽ Deus deſtituiſſet omnibus vitæ neceſſariis: cui

Universidad de Deusto
Biblioteca

* *nec semen eius quærens panem.*

27 *Tota die miseretur & commodat:*

Lucæ.6. * *& semẽ illius in benedictione erit.*

28 *Declina à malo, & fac bonũ: * & habita in sæculũ sæculi.*

29 *Quia dominus amat iudiciũ: * & non derelinquet sanctos suos, inæternum conseruabuntur.*

30 *Iniusti puniẽtur: **

Apo.22. *& semẽ ipiorũ peribit*

31 *Iusti autẽ hæreditabunt terrã: * &*

Colos.1. *habitabũt in sæculum sæculi super eam.*

32 *Os iusti meditabitur sapientiam:*

Matt.12. Lucæ.6. * *& lingua eius loquetur iudicium.*

33 *Lex Dei eius in corde ipsius: * & nõ supplãtabuntur gressus eius.*

34 *Considerat peccator iustum: * & quærit mortificare eum.*

35 *Dominus autẽ non derelinquet eum in manibus eius.*

* *nec dãnabit eum, cũ iudicabitur illi.*

1. Petr. 5. 36 *Expecta dominũ, custodi uiam eius:*

Lucę.14. * *& exaltabit te, ut hæreditate capias terrã: * cũ perierint peccatores, uidebis.*

37 *Vidi impium su-*

non tantum ipse submiſtraret de cibis corporeis, quãtum erat ad vitam ſuſtentandam neceſſarium: * neque filios iuſtorũ vidi prorſus deficientes nutrimento, ſicque alimenta requirẽtes, vt inuenire non poſſent quæ vitæ ſuſtentandæ ſufficerent. 27 Imò verò iugiter ad omnem occaſionem, vbi poterũt, & quantum poterũt, viri iuſti aliorũ quoque miſeriis & indigentiis ſtudent ſuccurrere, nunc ſua miſericorditer egentibus impartiendo, nũc iis qui egeſtatem patiũtur mutuũ dando abſque fœnore, nihil inde ſperando: * & ſemen ipſorum, filii ac filiæ qui iuſtitiæ & miſericordiæ paternæ fuerint imitatores, benedicentur à domino in benedictionibus gratiæ ſanctæ. 28 Tu quiſquis diligis iuſtitiã, nihil metuas, neque conturberis de vlla re, neque metuas quicquam: tãtum fuge malitiam, & ſectare bonitatẽ: * atque ſecurus inhabitabis apud dominum in domo eius inæternum: primum hîc quidem ſuper terram, donec illi erit placitum: deinde in ſæculo venturo in terra viuentium. 29 Diligit enim dominus per rectitudinem iuſtitię: & omnes qui ſecundum iuſtitiam & æquitatem conuerſantur, cum iudicio mala declinantes, & facientes bona, ipſe gratos habet & acceptabiles: * eosque qui ita ſibi ſeruierint, ipſe non derelinquet in finem, tametſi ad tempus nonnunquam videatur illos relinquere: imò in ſempiternum cuſtodiet, conſeruabit, & ſaluabit eos ab omni malo, in regno pacis ſuæ. 30 Homines impii pœnas luent de ſua impietate in æternis cruciatibus: * filii quoque & filiæ eorum, qui imitatores ſeſe præſtiterint paternæ iniuſtitiæ, ſimili perditione interibunt cum illis. 31 Iuſti verò cum ſemine ſuo (quemadmodum ſæpe iam diximus) hæreditate poſſidebunt terrã: * & inhabitabunt ſuper eam in æternitate. Erunt enim reges in terra viuentium, & cum ſuo rege (cui in hac vita ſeruierunt) dominabuntur ſuper eã in ſæcula. 32 Vir iuſtus meditatur cum ſollicitudine, vt loquatur verba ſapientiæ per os ſuum: curabitque, vt ſermo quem profert, ſemper in gratia ſit ſale conditus, vt profit audientibus: * & per linguam ſuam ipſe loquetur quod rectum ac iuſtũ eſt: cum econtrario impius meditetur inſipientiam & iniquitatem, quæ nihil valent proficere audiẽtibus. 33 Neque verò in ore ſolum & lingua vir iuſtus quæ recta ſunt & iuſta loquitur, ſed intus etiam in medio cordis legem Dei ſui ſemper portat abſconditam: & ita quicquid foris per linguam eloquitur, de bono theſauro qui intus eſt profert: * & quoniam ſic in corde ſemper legem Dei geſtat, ita fiet, vt non valeat ſupplantari, proſterni, & ad caſum inclinari in greſſibus ſuis. Qui enim legem Dei in corde iugiter geſtant abſconditam, illique attendunt, & cum illa confabulantur interius, non facile poſſunt in lapſum præcipitari: neque facile vlla inimici vel violentia vel fraudulentia poſſunt à recto dimoueri: quẽadmodum econtrario impii (qui legem Dei in corde non portant, ſed impia ſua deſideria reuoluunt) in omnes vias malas & omnia peccata ſunt faciles. 34 Conſiderant & obſeruant impii iuſtos, propter iram & inuidiam occaſionem quærentes & opportunitatem, vt eis noceant: * imò ſi quando offeratur opportunitas, conantur etiam morte afficere innoxios. 35 Dominus tamen (cui cura eſt de iuſtis in ſe ſperantibus) non permittet illis poteſtatem contra ſeruos ſuos faciendi quæ cogitauerint aut voluerint, ſed per auxilium ſuum ſaluos faciet eos: * & cum iudicabitur aduerſus illos impios, cum à Deo proferetur contra illos iudicium vltionis, non eandem condemnationis ſententiam accipient iuſti, neque pariter cum illis hos damnabit Deus, ſed aliam longe ſententiam proferet erga eos, pacis & beatitudinis æternæ. 36 Suſtine tu dominum, quiſquis iuſtitiam diligis in humilitate & patientia, totum te illius voluntati ſubmittens & committens, quicquid ex illius voluntate tibi acciderit, patienti ac grato animo ſuſcipiens, nihilque obmurmurans, & viam mandatorum Dei diligenter obſerua: * ſi ita nunc te humiliaueris ſub potenti manu eius, indubie magnificabit, glorificabit, & exaltabit te in die viſitationis & retributionis: ita vt accipias terram viuentium in poſſeſſionem hæreditariam & ſempiternam in qua victurus ſis pariter & regnaturus imperpetuum. Omnis enim qui ſe nunc humiliat, exaltabitur: * & ſi forte id creditu difficile videatur, propterea quòd florere cõſpiciantur impii, deſpectis iuſtis in humilitate & patientia ſua: expecta paululum, & crede interim, donec poſt modicum oculis tuis videas, cum in perditionem miſſi fuerint iniqui. 37 Vidi ego nonnunquam in hoc ſæculo, ſupra modum magnificatos

A *perexaltatum:*

* *& eleuatũ ſicut cedros libani.*

38 *Et tranſiui, & ecce non erat:*

* *quæſiui eum, & non eſt inuẽtus locus eius.*

39 *Cuſtodi innocentiã, & uide æquitatẽ:*

B * *quoniã ſũt reliquiæ homini pacifico.*

40 *Iniuſti autem diſperibunt:*

* *ſimul reliquiæ impiorum interibunt.*

41 *Salus aũt iuſtorũ*

C *à domino: * & protector eorũ in tempore tribulationis.*

42 *Et adiuuabit eos dominus, & liberabit eos, & eruet à peccatoribus: & ſaluabit eos, quia ſperauerunt in eo.*

D

& glorioſos in honoribus, diuitiis, fortitudine, & poteſtate magna, ad quam altitudinem per iniquitatem conſcenderant: * vidi (inquam) illos non ſolum re, ſed etiam corde vehementer eleuatos, & ſuperbos extento collo in magna pompa gradientes, ad modũ cedrorum Libani, quæ & procerę ſunt, & altiſsimę ſaturę, pulchrique viroris. 38 Trãſiui ego, mecum admirãs huiuſcemodi magnitudinem & celſitudinem: & poſt paululum vbi tranſiſſem, mox diſparebat omnis illa pompa & celſitudo, quæ prius viſa fuerat: neque iam apparebant vſquam locorũ, qui antè paululũ ita magnificos ſeſe exhibuerãt triumphatores: * quæſiui eos, & conſideraui diligẽter, quidnam actum eſſet de eis, aut vbi remanſiſſent illi tam floridi, tam glorioſi: & nemo commonſtrare potuit, ſed prorſus vt fumus euanuerant cum omni gloria ſua, quaſi non fuiſſent: iamque in perditionem fuerant abiecti, vnde nunquam ſunt imperpetuum redituri. 39 Tu itaque horum fœlicitate ſic tranſitoria nihil commotus, cura ſemper quo ad potes, vt innocens ſis immaculatus ante dominum Deum tuum, & attende ad iuſtitiæ rectitudinem, vt in ea permaneas, eam in omnibus cogitationibus, affectionibus, ſermonibus, & operibus ſollicite cuſtodiens, ne vnquam cõtra illam agas: * hominibus enim pacificis, qui nunc ita per iuſtitiam pacem ſectantur, erũt reliquiæ pretioſæ: & nouiſsima eorum erunt optima atque fœliciſsima, tametſi nunc modica admodum videantur proſperitate gaudere, ſed magis aduerſis affligi. 40 Impii autem poſt modicum florem, & momentaneum quod delectat, pariter omnes in perditionem mittentur, proiicientúrque in ignis æterni cruciatum, nec apparebunt in numero aut præmio ſanctorum: * neque illis tales erunt poſt mortem reliquiæ quales ſunt iuſtis, neque erunt nouiſsima horum illis ſimilia: omnes enim impiorum reliquiæ ſimul cum ipſis interibunt: id eſt, ex omni proſperitate qua in hoc mundo freti ſunt, nihil eis erit poſt hanc vitam reliquum, niſi mors tãtum & interitus ſempiternus: ſicque eorum reliquiæ diſperibunt, quia nullæ erunt, quemadmodum iuſtorum ſeruabuntur reliquiæ, quoniam precioſæ ſunt futuræ. 41 Salus verò iuſtorum à domino Deo eſt, qui eos ſecundum ſuam voluntatem ſaluos facit: & temporaliter, quando & quantum voluerit de manibus impiorum, & vniuerſaliter, à damnatione mortis æternæ: * & ipſe eſt defenſor atque propugnator illorum, quoties tribulatio aliqua & perſequutio eis obuenerit: quo protegente, & ſua gratia aſsiſtente, ſeruantur ab omni malo. 42 Ipſe eos adiuuabit auxilio ſuæ protectionis, & per gratiam ſuam eos pro ſuo placito liberabit, eripietque eos de manu peccatorum, & ſaluos eos faciet: quoniam ſpem ſuam omnem in ipſo fidẽri corde collocauerunt, ac proinde (quoniam fidelis eſt) cõmiſſos ſibi nequaquam patietur in perditionem abire. Quanquam enim ſanctorum ſuorum corpora & facultates & huiuſmodi permittat Deus nonnunquam in poteſtatẽ venire impiis, vt ea diripiant, & interficiant pro ſuo placito: animam tamen non illis concedit poſſe occidere, quæ eſt hominis pars præcipua: quam ipſe ſuſcipit in ſinum ſuum, cum iuſtorum occidũtur corpora: ſed neque corpus illis annihilare datum eſt, quod ſuis ſeruis iterum reſtituet in die retributionis in gloria cæleſti. Amen. Lucæ.12. Matt.10.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXXVI.

VErſu primo, Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris, &c. In Græco (vnde pſalterium noſtri vſus tranſlatum eſt) in priori parte habetur μὴ παραζήλου quod ſignificat, Ne ad zelum, ad indignationem, ad iracundiã prouoceris, vel ne irriteris. Nam παραζηλῶ: ſignificat ad zelum prouocare, ſiue irritare, ſine excitare: quod vocabulũ Paulus Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos, aliquoties vſurpat, primũ quidem cap. 10. allegans illud ex cantico Moyſi, Ego ad æmulationẽ vos adducam in non gentem, &c. Deinde, cap. 11. cum ait, Honorificabo miniſterium meum, ſi quo modo tandem ad æmulandum prouocem carnem meam. In vtroque enim horum locorum, ſupradictum vocabulum in Græcis habetur. Et quia zelus plura ſignificat, hinc fit, vt vtraque huius verſiculi pars multiplicem ſimul includat intelligentiam. Significat enim zelus feruorem iræ vel indignationis vel inuidiæ, vel ardentem affectum ad rem aliquam: quemadmodum cum Apoſtolus ait, AEmulor enim vos Dei æmulatione: ſiue ad aliquem diligendum, ſiue etiam ad imitandum & aſsimilandum: quæ omnia propoſito huic accommoda, breuiter in Elucidatione attacta per ſeipſum occaſione data ſapiens ac prudens lector plenius poterit intelligere. Nos, breuitatis cauſa, ſingula perſequi omittimus. ¶ Verſu tertio, Spera in domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & paſceris in diuitiis eius. Frequenter admodum in hoc Pſalmo mentio fit de terra à ſanctis hæreditanda atque inhabitanda, atque etiam in regnum eis ſubigenda, cum econtrario dicantur impii eam non poſſeſſuri hæ-

Deut.32. Rom.10. Rom.11. 2.Co.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reditate,neque inhabitaturi,multo minus super eam regnaturi. Quibus pulchre admodum respondet, quod à domino in promissione beatitudinum dicitur. Beati mites,quoniam ipsi possidebunt terram. Nos in Elucidatione vbique terram hanc, partim ad istam corpoream retulimus, in qua sancti, quandiu placitum est altissimo,in pace cordis viuunt,contenti præsentibus, hoc est victu & tegumentis. Quia enim sciunt domini esse terram, & vniuersam eius plenitudinem, eam quasi terram domini & patris sui fidenter inhabitant: & de iis quæ illa protulerit(quæ hic vocantur diuitiæ eius) quasi de promptuario & cellario domini & patris sui viuunt cum fiducia. Præcipue tamen ad illam beatissimam terram viuentium refertur intelligentia, de qua alibi dicit Propheta, Credo videre bona domini in terra viuentium. Præter hæc tamen, commode admodum etiam de terra cordis proprii intelligi possunt hæc omnia, quemadmodum & venerandus pater Augustinus, supra adductum illud domini verbum exposuisse inuenitur. Vnicuique enim homini Deus cor suum dedit, expurgatione viciorum & insertione virtutum diligenter & fideliter excolendum: sicque singulos hominum veluti colonos & agricolas in huiusmodi agro constituit. Atque hanc quidem terram,& hunc agrũ cordis,omnes mali æque atque boni dono acceperunt à Deo,qui finxit sigillatim corda filiorum hominum. Verùm est mirabilis quædam hac in re distantiainter bonos & malos. Boni enim cupientes ex sibi data terra fructum bonum accipere, habitationẽ sibi in ea constituunt,& ad seipsos sese conuertunt, vt in illo agro laborent assidue:quæcunque pullulare conspexerint mala zizania,sollicite euellendo: quæcunque verò bona & salutaria nouerint virtutum semina, in eo seminando. Atque in hoc sane negotio totam vitam super terram istam transigunt. Nunquam enim ab hac terra colenda cessare conuenit fideles operarios virtutis. Sicque ad modum coloni,hæreditatem suam corporalem incolentis,inhabitant boni omnes terram cordis sui, donec viuant super terram. Deus verò qui singulorum attendit opera,& vnicuique reddit secundum suum laborem,eos quos sic diligenter conspexerit,non desertam reliquisse suam terram, sed inhabitasse eam,& fideliter excoluisse: ipse de labore agriculturæ huius transferet in terram viuentium,vbi tum illos de pinguedine & fructibus terræ suæ absque labore in æternum iubebit refici,satiari,& inebriari:hoc est,de dulcedine æternæ fœlicitatis,& plenitudine gaudii sempiterni, quod in corde ipsorum erit pro piorum remuneratione laborum. Contra verò,impii datam sibi terram nolunt inhabitare, nolunt ad cor conuerti, nolunt intra se habitare: sed per diuersa desideria sæculi huius,per concupiscentias & auaritias foras semper euangantur,& se intra se cõtinere recusent, atque ita desertam relinquunt, & proinde incultam, terram suam, quam ad excolendam à suo conditore acceperant. Ex quo deinde consequitur, vt fructum nullum dignum inde recipiant. Cum ergo dominus agri illius viderit colonos istos pessimos infideliter excoluisse, imò penitus incultam reliquisse terram,quam illis tradiderat atque locauerat, putas quid faciet agricolis istis? Iusto suo iudicio pro negligentia & infidelitate eos condemnabit, simulque cum eis terram iam spinis & vepribus plenam,nullisque bonis onustam segetibus proiiciet in perditionem, & combustionem camini ignis. Ita fiet,vt hanc terram non sint hæreditate possessuri impii, quæ simul cum illis in perditionem æternam mittenda veniet. His verò apte admodum & manifeste nimium consentiunt,quæ cap. 6. Epistolæ ad Hebræos,de terra fructificante ac benedictionem accipiente, & de terra sterili maledictioni obnoxia, scribit beatus Apostolus in hæc verba, Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & germinãs herbam opportunam illis à quibus colitur,accipit benedictionẽ à Deo: proferens autem spinas ac tribulos,reproba est & maledicto proxima,cuius consummatio in combustionem. ¶ Versu octauo,Desine ab ira,& derelinque furorem: noli æmulari vt maligneris. Secunda pars duplicem (vt in Elucidatione monstratur) recipit intelligentiam. Prior est, Noli sic illorum prosperitatem considerans ad æmulationem prouocari, vt malignari proponas, seu male agere, illisque assimilari in impietate,quo similiter vt illi floreas. Et tales sane nonnullos conspicimus infirmiores, qui cum vident se,donec in iustitia & innocentia permanent, pauperes & despectos haberi, & ab aliis calumniam & oppressionem perpeti:iniquos autem conspiciunt florere & abundare omnibus, esseque honorabiles, & omnibus acceptos,incipiunt dicere sibi in cogitationibus suis, Vt video, nihil proficiam, donec in hac simplicitate perseuerauero: sed, vt sum,ita permanebo pauper & contemptus omnibus. Ibo ergo, & faciam iniustitiã,fraudabo proximos,mentiar,furabor, opprimam quotquot potero, vt ipse hactenus oppressionem sustinui:peierabo,si lucrum occurrat: fidem violabo, adulabor magnatibus, iniusta lucra sectabor,& absque discretione quicquid mihi vel pauxillum lucri adferre quiuerit,aut vllum adducere fauorem, exercebo libere. Atque his rationibus experiar,an non etiam ego, vt cæteri, ad diuitias & honores valeã pertingere,atque ex hac paupertate & despectione emergere. Isti sane sic æmulantur in miseriis miseri,vt malignentur,atque à iustitia excidant. Posterior autem intelligentia est, Noli sic ad æmulationem, ad iracundiam,ad indignationem, aut ad stimulantem inuidiam prouocari,vt male agas:idque vel Deum blasphemando,qui ita dispensat humanarum rerum statum,vel etiam contra illos nimium & irrationabile atque iniustum odium gerendo in pectore,quemadmodum nonnulli inueniuntur rebus pauperes, qui propter hanc inæqualitatem vsqueadeo magnum erga diuites odium concipiunt, vt gaudeant si quid illis mali euenerit, doleant verò illis rem bene cedere. & obsunt in quibus possunt: & si opere non possunt, certe corde nocere concupiscunt. Hi verò non sunt ex manifestis illis,qui terram inhabitabunt. Sunt enim animo diuites & immites, tametsi rebus foris appareant pauperes,& gestibus quandam prætendãt mansuetudinẽ. Prior autem intelligentia versui mox subsequenti aptius quadrare videtur. ¶ Versu.13. Dominus autem irridebit eum. Quod dicitur dominus irridere impios proximis mala meditantes,vt more humano dictum accipi oportet: quemadmodum si rex videat quempiam ex ministris suis infimis, callidas insidias excogitare, & iniquas

Hebr.13. 1.Tim.6. Psal.23. Psal.26. Psal.32. 1.Cor.3. Heb.6.

machinationes struere suorum magnatum alicui, quem ipse vnice diligat, & præ cæteris habeat familiarem,atque præcipue charum,ridet ille impias machinationes iniqui insidiatoris, differens tamen & dissimulans, donec dies opportunus adueniat, quo innocentem à malitia liberet, ipsum verò impium dignas iubeat pœnas luere. Sic enim & nunc dominus cum electis suis agit. Ridet enim peruersorum malitiam,quæ quantum potest nocet,& multum quidem se nocere putat bonis,cum reuera parum admodum sit,quod aduersum hos illi valent. Sed veniet, quando dominus qui nunc dissimulat, pro suis faciet aduersum illorum prauam voluntatem,vindictam: pro horum autem innocentia, salutem. In secunda autem parte,pronomen eius ancipitem habens relationem, duplicem efficit intelligentiam:ita tamen,vt ambæ in vnam coincidant. Potest enim relatiuum eius, referri ad dominum: vt sit sensus, Prospicit dominus venturum esse diem suum,hoc est,diem iudicii, quo ipse adducet omnia in iudicium, & quo de impietatibus iniquorum exquiret vindictam. Diem autem iudicii vocari diem domini etiam in Apostolo didicimus, qui Thessalonicensibus scribens in prima epistola, Dies domini(inquit)sicut fur in nocte,ita veniet. Et apud Prophetã,Donec veniat dies domini magnus & horribilis. Aut referri potest relatiuum eius,ad impium,hoc modo,Dominus irridebit impium,quoniam prospicit venturum esse diem ipsius,nempe impii: id est,diem quo ipsius malæ impietates,quas nunc meditatur,omnes palàm fient. & iustam suo authori adducent condemnationem. Sic enim & vulgo loqui solent homines,Heri dies nostra erat,cras forsitan vestra erit: cum significare voluerint,idipsum miseriæ vel infortunii quod ipsi sustinuerunt priores,proximis suis adhuc esse venturum. Atque hanc posteriorem intelligentiam sequuta est Elucidatio. ¶ Versu.17. Melius est modicum iusto. Tametsi quod hic dicitur, modicũ iustis melius esse,quàm diuitias peccatorum multas, præcipue intelligatur de bonitate & vtilitate spirituali:habet tamen etiam veritatem de vtilitate & bonitate temporali. Nam & temporaliter melius plerunque est iusto ex sua mediocritate,cum sua sorte contentus viuit, in secura mente (quæ,iuxta sapientis verbum, est quasi iuge conuiuium, perpetuam habens oblectationem) cum impii cupiditate sua insatiabiles,etiam maxima abundantia non valeant suos animos quietos reddere,sed perpetua torquentur amplius habendi solicitudine. De hac autem re plenius diximus in annotationibus Psalmi.33. ¶ Versu.26. Iunior fui,etenim senui,&c Miretur forsitan quispiam,quonam pacto ita fidenter Dauid hoc audeat asserere,quod vsque ad senectutẽ iustum nõ viderit derelictũ, aut semen eius quærens panẽ. Certe nos plurimos iustorũ videmus,saltem panẽ quærẽtes mendicatim, & hostiatim pro colligendo pane circũeuntes:imò & derelinqui videtur nonnulli, & deficere iis quæ sustentationi sunt necessaria. Neque enim dubiũ est quin multos fames passim extinguat: & si non semper subito,ita vt ad oculum appareant exhalare animam,certe paulatim,dum præ defectu conuenientis pabuli,destitui incipiunt viribus,sicque paulatim prorsus intereunt. Pro hac autem obiectione dissoluenda,primum est attendendum, improprie admodum accipi hoc in loco, quærere panem. Non enim panem quærit, qui mendicatim panem sibi colligit: sed panem quærere hoc in loco, potius est, pane deficere, panem non inuenire, quasi panem requirere siue desiderare secundum eum terme modum quo dici solet,in præliis illos desiderari qui interfecti sunt. Vnde hoc loco Psalterium Romanum habet,Nec semen eius egens pane,pro quærens panem. Alioqui qui est ex operariis, qui non quærit panem? Et quomodo non quæret panem homo,cui præceptum est, In sudore vultus tui vescẽris pane tuo? Cæterum,quod adducitur de multis fame pereuntibus, hoc aduertendum est diligenter, plures esse hominum qui derelinquuntur & destituuntur necessariis:verum à seipsis derelinquuntur, non à Deo. Et multi fame consumuntur, quos non dereliquit Deus, sed ipsi sese interimunt. Neque solum se,sed & suos liberos multo miserius. Sunt enim nonnulli(quod dolendum est)crudeles sui suorumque interfectores:qui cum honesta & satis diuite sint familia prognati,si ad paupertatem deuenerint, malunt extremam pati penuriam,seque ac suos fame crudeliter & impie perimere, quàm suam paupertatem propalare,& eleemosynæ gratiam verecunde postulare. Et dum foris nonnunquam vestimentorum decore satis splendent,interius membra corporis tabescere sinunt, & esurire familiam: quo (vt ipsi aiunt)suam non dehonestent progeniem. Hos sane Deus neque derelinquit neque perimit, sed potius ipsa illorum vana superbia. Atque huius rei vehementer expedierit eos qui pascendo & erudiendo populo præsunt, illos commonefacere: quoniam satis compertum est, multum hominum numerum ita sese perdere. Neque sua tantum & suorum corpora (quod forsitan vtcunque fuerat tolerandum)verumetiam crudelius proprias suas animas,crudeli homicidio, æternæ damnationi reddere obnoxias. Quomodo enim sui suorumque nõ est crudelis interfector, qui ob humanam verecũdiam,imò verò ob vanam superbiam, seipsum & suos domesticos interficit? Imò verò non vnius est homicidii reus, qui cum medicando possit alere creditam sibi domum, fame perire sinit. Quid enim refert, sistractione,cogas emigrare? Hi ergo non vt iusti non derelinquuntur, cum nec iusti sint, qui sunt crudeles homicidæ. Deinde,neque à Deo,sed à semetipsis derelinquuntur. Si enim media ad hanc rem accommoda quærerent,vel laborantes manibus,vel(si id non valeant,aut si id non sufficiat) verecunde suam necessitatem exponentes,& eleemosynæ gratiam, quam etiam Dei filius non est dedignatus agnoscere,postulantes,nequaquam neque ipsi,neque domus eorum fame deficerent. Quemadmodum enim(iuxta domini vocem)semper pauperes habiturus est mundus,ita eiusdem ordinatione & dispositione nunquam deficient viri misericordiæ, qui non patientur fame perire iustos. Et si quando omne humanum subsidium deficeret viro iusto, nihil dubitanti & fidenter postulanti proculdubio temestiue adesset diuinum: id quod de pluribus sanctorum virorum atque mulierũ certissimæ prodiderunt historiæ. De Helia quidem in torrente à coruo pasto, liber Regum:per quem Sareptana quoque

1.Thes.5. Ioel.2. Prou.15. Gene.3. Matt.26. 3.Re.17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mulier(cuius oleum iam & farina defecerant)plurimo tempore sustentata est, alioqui iamiam cum fi- E
lio cocto ac vorato vltimo pane,fame moritura. Item & de huius discipulo Elizeo, per quem reges
4.Reg.3 tres periclitantes in solitudine,cum omnibus exercitibus suis refocillati sunt. De Daniele in lacu leo-
Dani.14. num,liber Danielis refert.De Paulo quoque eremita scribit sacer Hieronymus. Sed & de aliis pluri-
mis in noua lege viris sanctis,dignissimæ fide hoc ipsum tradunt historiæ.

XXXVII. PSALMI ARGVMENTVM.

*HIc Psalmus(qui in ordine pœnitentialiũ tertius ponitur)formam cõuersionis ad Deum præbet,illis qui de graui iniquitate sese toto corde conuertere uolunt ad dominũ.Videturq; hominis esse propter com missam iniquitatem supra modum conturbati:qui intra se sentit grauissimam miseriã,diuini scilicet iudicij horrorem,& afflictiuos ad modum malæ conscientiæ stimulos,mirabilem in corpore indispositionem & conturbationem,ac motuum diuersorum tumultum,quæ sibi ex peccatorum multiplicatione,aggrauatione, & reiteratione fatetur euenisse,propter suam insipientiã: quibus omnibus uehementer affligi se dicit & con tristari,præcipue uerò dum à lumbis oriri intra se sentit fœdos concupiscentiæ motus, quibus ita premitur, ut totum corpus fiat mirabili confusione prorsus deproportionatum:sicq; uehementer afflictus,sentiẽs ma num ultricem domini,gemitus, suspiria, atque etiã clamorem fundit pro miseria ad dominum.Hæc autẽ om nia,usque ad uersum undecimum,per ordinem pœnitus consitetur.Debine exprimit graue certamen, quod sustinet extrinsecus,ab illis qui noti amici & proximi ei fuerant,donec in peccatis illis extitisset socius.Nã F
hi cum uident pœnitentem uelle ueteris uitæ uiam relinquere, eligere uerò arctas uias pœnitentiæ,multis mo dis aduersantur bona proponenti:partim suasionibus blandis,partim comminationibus asperis infirmũ ani mum,& alioqui mala conscientia satis onustum,uehementius affligentes.Aduersum quos,quo usus fuerit cõ silio,exponit uersu 14. & deinceps, dicens,aduersus illos suas aures prorsus se obturasse, quasi nihil au diret,nihilq; uoluisse illis respondere ad consentiendum, tanquam si mutus fuisset: posuisse uerò in domino spem suam,& illum contra inimicorum sæuitiam accepisse defensorem:offerens quidem se ad correctionem & disciplinam domini paratum,propter iniquitatem quam agnoscit:ab inimicis tamen istiusmodi,qui boni tatem sectanti detrahunt & obsistunt,orans liberari:& contra illorum rabiem,diuinum sibi recte poscit au xilium.*

TRIGESIMISEPTIMI PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Domine ne i furore tuo arguas me:*neque in ira tua corripias me.*
2 *Quoniã sagittæ tuæ infixæ sunt mihi:*

** & cõfirmasti super me manum tuam.*

3 *Non est sanitas in carne mea,à facie iræ tuæ:*
** non est pax ossibus meis,à facie peccatorum meorum.*

4 *Quoniã iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum:*

** & sicut onus graue grauatæ sunt sup me.*

DOmine in implicabili illo furore, quẽ exhibebis atque demõstrabis in omnes impios in die iudicii tui, G
à quo nemo saluare impiũ poterit, ne tũ simili cum illis sentẽtia arguas me: * & in seuera illa vltiõe tua, in terribili illa vindicta iræ tuæ,ne sentiã correptionẽ & formidabilem sententiam tuã, quam experien tur omnes qui in impietatibus suis perseuerauerũt. 2 Idcirco autẽ iram tuã formido & deprecor domi ne,quoniam punctureq timoris tui iam stimulare cœperunt animã meã, dum reuoluo peccatorum meorum magnitudinem: quemadmodum sagittæ cum infiguntur in carnem, stimulant uehementer & affligunt eam: * & tu extendere iam cœpisti atque aggrauare super me vltricem manũ tuam,ex qua etiam nunc istos malæ conscientiæ stimulos atque torturas graues me sentire percipio:quæ si modo ita mihi grauis est, vt affligar uehemẽtissime, quanto erit intolerabilior tunc,cum in immen sum vltionem faciet grauiorem?Merito ergo domine iram tuã ego formido,& à facie implacabilis tum furoris tui,iure ego (dum tempus est miserendi)expauesco. 3 Ecce iam nunc in carne mea non est sanitas, nihil est integrum propter iram tuam & indignationẽ, quam per pec cata mea scio iuste contra me prouocatam:sed totus quasi languidus,& H
mala distemperantia animi ægrotans, deficio ita,vt præ dolore & lan guore,vix mihi libeat vltra viuere: * nullam pacem habent ossa mea, vniuersæ vires corporis & animæ commotæ sunt & conturbatæ pro pter peccata mea: per quæ cum me sentiam tuam iram iuste cõmeruisse,non possum vllam præ timore & horrore habere requiem:& omnia prorsus quæ intra me sunt,per istam pessimam peccati deordinationẽ, velut in magna conturbatione & indispositione sunt constituta: & tu multu insolito, atque inordinatione mirabili voluuntur intra me ima ginationes,cogitationes,& affectiones meæ,absque vllo ordine & com positione soluta,nullam mihi permittentes pacem cordis mei. 4 Ecce enim peccata mea quæ hactenus dissimulaui, quæ hactenus operui aut excusaui,confiteri quoque & emendare neglexi,iam eo excreuerunt, vt etiam supergrediantur caput meum:ita vt iam spiritum habeant(men tem dico & voluntatem)pessundatum,illumque velut superauerint, & ad sensualis appetitus concupiscentiam inflexerint, imò huius seruituti illum velut subiecerint: * & paulatim crescentia, facta sunt super me grauiora & ponderosa valde,quẽadmodum onus magnum dorso alicu-

A 5 *Putruerũt & corruptæ sunt cicatrices meæ:* à facie insipiẽtiæ meæ.*
6 Miser factus sum, & curuatus sũ usque in finẽ: tota die contristatus ingrediebar.*
7 Quoniã lumbi mei impleti sunt illusionibus: & nõ est sanitas in carne mea.*
B

8 Afflictus sum, & humiliatus sum nimis:
** rugiebam à gemitu cordis mei.*
C

9 Domine ante te omne desiderium meum:
** & gemitus meus à te non est abscõditus.*
10 Cor meũ cõturbatũ est in me,dereliquit me uirtus mea: & lumẽ oculorũ meorũ,& ipsum non est mecum.*
D *11 Amici mei & proximi mei,aduersum me appropinquauerũt & steterunt.*
12 Et qui iuxta me erãt,de longe steterũt:
** & uim faciebãt,qui quærebãt animã meã.*
13 Et qui inquirebant mala,mihi loquuti sũt uanitates: & dolos tota die meditabãtur.*

ius aut capiti impositum, ita vt dissimulare vltra non possim, nec ferre vltra valeam. 5 Insuper & cicatrices vulnerum meorum renouatæ sunt,& semel sanatis vulneribus iterum cœperunt periculosius subtus carnem exurgere:hoc est, peccata mea aliquando dimissa,& per pœnitentiam sanata reiteratu,& recidiuo mihi non cauens factus sum quàm antè fueram deterior, & ægrotans periculosiori vulnere: * idque propter insipientiam meam, quoniam videlicet ita insipienter vulnera illa priora feci recrudescere:& quę semel planxeram,stultus ego iterum resumere non metuebam. 6 His modis vsque ad finem (id est, nimium & vehementissime,quantum ferre poteram) miseriis variis & magnis afflictus fui, & totus incuruatus sub pondere miseriarum, vsque in finem,ita vt mihi viderer amplius ferre non posse: * atque ita horrore conscientiæ perturbatus, & peccatorum turpitudine conterritus,iugiter versabar in magna mœstitia & desolatione. 7 Nam lumbi mei(in quibus luxurioſi affectus est sedes) pleni erãt fœdissimis motibus, quibus mirum in modum mihi illudebatur: & qui magna me afficiebant ignominia,dum ex eis fœdas,bestiales,& omnino inordinatas commotiones exurgentes,& tyrannizantes persentirem in meo corpore: * & plane non est sanitas in carne mea,nulla est debita compositio, nulla est rectitudo, nulla rectitudinis proportio: sed distemperata, incomposita, confusa & inordinata sunt omnia. Postea enim quàm spiritus meus eam,quam tecum habebat, ô Domine Deus,rupit confœderationem, cœperunt non solũ quæ in anima,sed & quæ in corpore omnia confundi suam compositionem dissoluere,à sua confœderatione discedere,tumultibusque misceri: quod malũ indies augmentũ sumens,vehementer iam aggrauatum sentio. 8 Ita ego malis multis & magnis afflictus sum,& vltiõe tua Domine in magna humilitate,despectiõe atque miseria cõstitutus: * atque ita vexatione dante intellectũ,recogitans in amaritudine animæ meæ peccata quibus te offendi, in spiritu contribulato & corde contrito atque humiliato cœpi edere gemitus atque suspiria, Esaiæ.28
ita vt præ gemitu clamorem etiam magnum per os in modum rugitus Esaiæ.38
emitterem,affectu maximo te veniam precando peccatorum meorum. Psal.50.
9 Domine,qui omnia nosti, qui inspicis & probas corda filiorum hominum,qui desiderium pauperum exaudis: tibi apertum est omne desi Prou.17.
derium cordis mei,quo desidero vitam in peccatis male actam tuæ gra Esaiæ.16
tiæ auxilio corrigere,tibique amodo fideliter seruire: * gemitus meus Psal.9.
ac crebra suspiria ex imo cordis educta pro peccatis,quibus te ita multum & multipliciter offendi, non te latent, non sunt coram te abscondita:sicut tu ea nosti,ita ea tibi absque dissimulatione confiteor, suppliciter poscens veniam. 10 Conturbatus est præ horrore in me spiritus meus,& omne robur meum discessit à me,vixque in me quicquam remansit virium:ablata est à me fortitudo mea ad bene agendum, & ea quam habere solitus fueram,& quam habere debuerã:* ipsum quoque lumen mentis meæ, quo videre solebam,& alios etiam illuminare (siue ipsum lumen naturalis iudicii,siue etiam lumen gratiæ tuæ) non vltra in me est sicuti solet: sed magna ex parte per peccatorum fœditatem obscuratum,obnubilatum atque obtenebratum est: ita vt non solum iam quæ bona sunt non valeam agere,sed vix etiam cognoscere & iudicio discernere. 11 Præter hæc verò,quæ intrinsecus patior, gravia nimium tormenta,etiam extrinsecus mihi afflictio accedit, cum me à peccatis voluero ad te conuertere. Illi enim qui prius me diligebant, tanquam amici & proximi mei, cum illis essem in peccato socius,videtes quòd me velim à viis ipsorum prauis separare, facti sunt mihi aduersarii, appropinquauerintque mihi,& statuerunt se ex aduerso contra me,vt obsisterent meo proposito, illúdque valenter quantum possent impedirent. 12 Et qui prius mihi proximi erant noti atque amici,elongauerunt se à me,& elongati ita steterũt contra me: * quęrẽtes quę animam meam perdere, & in mortem me trahere, vim intulerunt mihi,& grauem suscitauerunt persequutionem. 13 Et qui mihi male cupiebant, qui me in peccatis fouere laborabant,& à proposito bono ex tuæ manus visitatione concepto auertere,ipsi mihi proposuerunt & suggesserunt vanitates: iterum mihi proponentes peccata pristina, sæculique pompas & delicias,ex aduerso autem,difficultates in Dei seruitute obuenturas,aggrauantes: * & iugiter tota die dolos & fraudes astutas excogitabãt, quibus me possent decipere,& à recto dimouere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 *Ego aũt tanquam ſurdus non audiebam:*
** & ſicut mutus non aperiens os ſuum.*

15 *Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones.*

16 *Quoniã in te domine ſperaui: * tu exaudies me domine Deus meus.*

17 *Quia dixi nequando ſupergaudeãt mihi inimici mei: * & dũ cõmouẽtur pedes mei, ſuper me magna loquuti*
Luc.1. *ſunt.*

18 *Quoniã ego in flagella paratus ſum:*
** & dolor meus in cõſpectu meo ſemper.*

19 *Quoniã iniquitatẽ meã ãnũtiabo: * & cogitabo p peccato meo.*

20 *Inimici autẽ mei uiuunt, & confirmati ſunt ſup me: * & multiplicati ſunt qui oderunt me inique.*

21 *Qui retribuũt mala pro bonis, detrahebãt mihi: * quoniã ſequebar bonitatem.*

22 *Ne derelinquas me domine Deus meus, ne diſceſſeris à me.*

23 *Intende in adiutoriũ meũ domine Deus ſalutis meæ.*

14 Ego verò (vtpote qui iam tuæ manus viſitatione edoctus eſſem, & E
tuo timore medullitus confixus) in propoſito pœnitẽtiæ perſiſtens, immobilis obſurdeſcebam ad omnia quæ illi proponebãt: & quaſi ſurdus fuiſſem, ita nihil permotus illorum dictis, ſiue blandis, ſiue comminatoriis, qui illos dicere quęcunque voluiſſent: * & quemadmodum mutus omnino loqui neſciens, ita nihil illis reſponſi dabam ad vllum conſenſum. Iam enim firmo virtutis & pœnitentiæ propoſito, animum meum contra illorum impias obiectiones & propoſitiones penitus obfirmaueram. 15 Sicque meipſum feci propter virtutis propoſitum, quaſi ſurdum & mutum: perinde acſi nihil audirem eorum quæ ipſi proponebant, nihilque haberem quod illis reſponderem, aut quo illorum vanas propoſitiones cõfutarem. 16 Atque hæc quidem ideireo feci Domine, quoniam in te iam cœperam conſtituere ſpem meã: propter quod, ab omnibus illorum vanitatibus volebam prorſus auertere animum: * neque dubito, quin tu miſericordiarum pater, pro tua benignitate ſis exauditurus me pauperem & afflictum ſeruum tuum, ſpiritu contribulato ac humili, contritoque corde tibi ſupplicantem, & totum ſe tibi F
plena fiducia committentem. 17 Dixi enim in corde meo: volo, dum tempus eſt, in Domino ponere ſpem meam, vt per eum poſſem fieri ſaluus à rabie inimicorum meorum, nequando ipſi de me gaudeãt, ſi mihi præualuerint, ſuamque de me videant impleri voluntatem: * cum enim vel modicum incipiunt moueri à recto pedes mei, ſtatim exultãtes magna & ſuperba loquũtur aduerſum me, quaſi ſuo voto potiti: ſed ante victoriam (vt ſpero) canentes triumphum. 18 Et quidem, quod ad te attinet Domine, ego conſcius magnitudinis peccatorum meorum paratum me offero ad diſciplinam & correptionem ſufferendam, prout miſericors iuſtitia tua dictauerit, & expediens cognouerit: non refugio à te, Domine, pro peccatis meis diſciplinam ſuſcipere correptionis, ſciens quòd grauiter peccauerim in cælum & coram te, vt iam non ſim dignus lætari tecum adhuc vt filius, ſed potius flagella ſuſtinere vt ſeruus malus & fugitiuus: * imò & ipſe volo propter iniquitates meas do- G
lore iuſto & pœnitentia meipſum affligere, & dolorem meum ſeruare volo ſemper, donec viuam, nunquam prorſus obliuioni daturus iniquitatem meam: voloque in hoc dolore & afflictione hac pœnitentiæ perſiſtere, vſquedum tu me tua conſolatiõe ab eo releuare dignaberis. 19 Nam iniquitatem meam ego ipſe confiteri paratus ſum, & celare non volo, ſed meipſum in aperta cõfeſsione paratus ſum accuſare: * & recogitabo in amaritudine turpitudinem peccati mei, & pro eo me afligam. * Ero quoque memor, donec viuam, peccati mei: atque etiam poſtquam tibi placitum fuerit dimittere, mihi tamen iuſtũ erit ſubinde recordari & recogitare, quàm à te olim fuerim elongatus. 20 Quanquam autem ita per omnia tuæ voluntati me ſubiiciam, & à te paratus ſim quicquid decreueris correctionis, libenter ſuſcipere: inimicorum tamen meorũ rabiem metuo, & ab illis per te ſaluari oro: melius iudicans in manus tuas incidere, tuaque manu corrigi, quàm illorũ poteſtati tradi, vt per eos morte interficiar. Ipſi aũt hi inimici mei adhuc ſuperſunt, neque deſiſtunt me male perſequi, & contra me fortitudine & violẽtia H
cõfortati ſunt atque corroborati: * iſuper & numero multiplicati ſunt qui me falſo & ſine cauſa oderunt & perſequuntur, malũ quærentes pauperculæ animæ meæ. 21 Ecce homines ingrati qui pro bonis mala retribuunt, ipſi mihi aduerſati ſunt in pietatis negotio: & cum ego nihil illis niſi bonum exhibuerim, nunc viciſsim mala mihi rependere laborant, detractionibuſque & contumeliis moleſti fuerunt mihi: * propterea quòd ab illorum prauo conſortio meipſum ſegregans, viam eligerem virtutis, eamque deinceps ambulare vellem. 22 Quanto verò illi magis mihi aduerſantur, tãto te piiſsime Domine Deus meus precor mihi fieri propitium, vt in tantis malis (quę ego partim intrinſecus fero, partim à foris ſuſtineo) miſerum me, & tam multimodis afflictum nunquam derelinquas: neque teipſum à me ſic elonges, vt abſque tuo auxilio in tantis me periculis relinquas. 23 Quin potius, vt tuam miſericordiam decet, intentus eſto ad auxiliandum mihi, & cogita de impendendo mihi adiutorio tuo, Domine deus ſaluator meus: vt qui mihimetipſi in tantis difficultatibus prorſus diffido, neque poſſe me inde eluctari ſcio, tua gratia valeam exitum bonum & finem beatum inuenire. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXXVII.

A

NOn ignoramus quoſdam totum hunc Pſalmũ Chriſto applicare, in perſona generis humani peccata cõfitenti, & miſerias, quas pro illis perpeſſus eſt (tum ab horrore interius, tum ab inimicorum rabie, extrinſecus) proponenti. Quam interpretationem nos ſane non damnamus: tametſi conſideranti ſingulas huius Pſalmi partes quædam occurrant, quę non recte admodum Chriſto videantur competere, quibus etiã non optime conſonat tota Pſalmi connexio & conſequutio. Proinde talem in Elucidatione monſtrauimus intelligentiã, quæ in pœnitentię ſtatu conſtitutis conueniat: potiſſimum cũ Eccleſiaſtica conſuetudine, & ſeptem pœnitentialibus vnus iſte ponatur. Pœnitentiales autẽ hos Pſalmos nominari conſtat, eo quòd pœnitentibus aptam præbeant formã ſeſe cõuertendi, & illorũ ſtatũ exprimant. Et q̃q̃ illum Elucidatio accõmodauit iis ſolum qui poſt diu tranſactã peccatis vitam ad pœnitentiam ſeſe conuertũt: poſſet tamen paucis ſecundum intelligentiã immutatis etiã iuſtis accõmodari, qui grauiſsimis tentationibus ad peccata ſollicitantur, quemadmodũ cum quis iuſtus (probationis gratia, aut gratia humilitatis conſeruandæ, aut alia quauis de cauſa) permittitur grauibus æſtibus torqueri malæ concupiſcentiæ, & libidinis carnalis ardoribus vehementer vrii: id quod etiam ſanctis viris legimus nonnunquam Deo permittente accidiſſe. Qui enim in tali ſtatu fuerit, etiã ſi iuſtus ſit, præ
B horrore periculi & abominatione mali peccata ſua præterita rememorans, apte poterit hunc Pſalmum pronunciare, diuinũ iudiciũ formidans, & liberari exoptãs. Ac ſic quidem ira iſta Dei, à facie cuius dicit non eſſe ſanitatem in carne ſua, intelligenda eſt ſecundum apparentiam. Videtur enim Deus tunc iratus, & quodammodo (ſi ita loqui licet) iratum ipſe ſe ſimulat, quando à iuſtis ſe elongans, grauius eos tentari permittit, maxime fœdioribus eiuſmodi & magis abominabilibus tẽtationibus. Quoniam verò in hominibus etiam iuſtis, vbi paululũ ſe ſubduxerit præſentia Dei, permiſſa inimicis poteſtate, graues ſtatim incipiunt inſurgere motus, qui totum videntur corpus inuadere, & etiam oſſa corripere, recte tales conqueruntur non eſſe ſibi ſanitatem in carne, neque pacem in oſsibus. Et quia piarum mentiũ eſt, quicquid patiuntur ſuis peccatis aſſcribere, iccirco recte pati ſe hanc miſeriam dicunt à facie peccatorũ ſuorum. i. propter peccata ſua, quæ deinde etiamſi mundi iam ſint à mortalibus, accuſant, vel præterita mortalia rememorando, vel præſentia venialia propter multitudinem & quotidianam reiteratione exaggerando. Atque ita conſequenter non difficile erit lectori cordato, tali modo Pſalmum pariter & Elucidatione totam huiuſmodi tentatis accõmodare. ¶ Verſu primo, Domine ne in furore tuo arguas me. &c. Corripit ſiue arguit Deus aliquando correptione miſericordiæ, aliquando correptione iuſtitiæ. Correptione miſericordię arguit, ſiue flagellat nonnunquã etiam innocentes, tantum ob probationem & meriti accumulationem: nonnunquam verò propter vltionẽ cõmiſſæ iniquitatis, à quo per correctionem eiuſmodi quærit eũ qui peccauit, ſed prædeſtinatus eſt, à prauitate retrahere. Vtrunque autẽ hoc flagellum, miſericordiæ eſt, & paternæ diſciplinæ. Pater enim nonnunquã ſeuerius agit cum filio, ſolum vt probet animum eius, & bonũ faciat meliorem, vel certe in virtute cuſtodiat: iuxta illud Sapiẽtis, Filii tibi ſunt, erudi illos, & curua illos à pueritia eorum. Filiæ tibi ſunt, ſerua corpus illarum, & non Eccle.7.
oſtendas hilarem faciem tuã ad illas. Nonnunquam verò, vt peccatum filii puniat, & caſtigatum emendet. Correptione autem iuſtitiæ arguet Deus in futuro iudicio, & flagellabit impios vniuerſos: nonnul Exod.14.
los verò ex eis, etiam in preſenti tempore: quemadmodũ obduratum Pharaonem, impium Antiochum, 2.Mac.9.
& ſuperbum Herodem. Atque hoc eſt argui in ira & furore. Prius autem eſt in miſericordia & dulce- Actu.12.
dine paterna. Non ergo ſimpliciter orat vir iuſtus omnino non argui, omnino non corripi: (Quis enim Hebr.12.
filius, vt ait Apoſtolus, quem non corripit pater? Etſi extra diſciplinam eſtis, ergo adulteri, & non filii eſtis) ſed tantum non argui in ira & furore. Argui autem in miſericordia, etiam optare debemus iuxta
quod in alio Pſalmo dicitur, Corripiet me iuſtus in miſericordia, & ſaluabit me. ¶ Verſu quarto, Quo Pſal.140.
niam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meũ. Per caput, non inſolitum eſt in ſcripturis, quod in homine ſupremum eſt intelligi, id eſt, ſpiritum ſiue mentem & voluntatem. Tunc ergo iniquitates ſuper-
D grediuntur caput, quando vſqueadeò excreſcunt, ſiue multitudine ſiue magnitudine, vt ſpiritum peſſundent, vt mentem obtenebrent, & voluntatem incuruent ad mali conſenſum. Facit autem hoc non ſolum vnius peccati mortalis grauitas, verumetiam nonnunquam nimium excreſcentium quotidianorum multitudo: vbi neglecta vel contempta, non fuerint quotidianis lachrymis expurgata. Secundum
hunc autem modum & in alio Pſalmo poſtulat Propheta, caput ſuum non impinguari peccatoris oleo, hoc eſt, adulationis blanditia non pertrahi aut ſeduci mentem & voluntatem in peccati conſenſum.
¶ Verſu quinto, Putruerunt & corruptę ſunt cicatrices meæ. Cicatrix, vulneris præcedentis ſed curati Ibidem.
indicium eſt. Vbi autem cœperit ſemel curatum vulnus & iam clauſum, intus ſub pelle reputreſcere, plerunque maius eſt periculum, quàm fuerit in primo vulnere. Ita ſecundum ſimilitudinem, per cicatrices, putrefactionem & corruptionem, peccati dimiſsi reiteratio (quam recidiuationem nuncupant) ſignificatur. Recte autem dicit pœnitens, à facie inſipientiæ computruiſſe cicatrices. Vere enim inſipientia magna eſt & aperta ſtoliditas, quæ ſemel propria voluntate & affectu planxiſti, ea propria iterũ voluntate reſumere: quemadmodum cum reuertitur canis ad vomitum. ¶ Verſu decimoquarto, Ego Prou.26.
autem tanquam ſurdus non audiebam. Quemadmodum (iuxta Saluatoris verbum) inueniuntur Eu- 2.Petr.2.
nuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum Dei: ita ſunt & ſurdi, qui ſeipſos ſurdos faciunt pro- Matt.19.
pter regnum Dei, ſimiliter & muti: illi videlicet, qui propter regnum Dei interdixerunt ſibi, ne cum
voluptate & conſenſu audiant vel dicant aliquid eorum quæ contra Dei gloriam faciunt, atque virtu- Iob.31.
tem. Atque hoc modo & cæci inueniuntur propter regnum Dei, qui pepigerunt fœdus cum oculis ſu- Matth.5.
is, vt non videant in quo offendant. ficque oculos ſibi eruunt, vnde ſcandalum paterentur. Similiter & & 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 *Thesaurizat, & ignorat cui congregabit ea:*

** & nunc quæ est expectatio mea, nónne dominus?*

Iob.17. Psalm.7. ** & substantia mea apud te est.*

11 *Ab omnibus iniquitatibus meis erue me:* opprobriū insipienti dedisti me.*

12 *Obmutui, & nō aperui os meum, quoniam tu fecisti:*

** amoue à me plagas tuas.*

13 *A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus:*

**propter iniquitatem corripuisti hominem.*

14 *Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius: * ueruntamen uane conturbatur omnis homo.*

15 *Exaudi orationem meam domine, & deprecationem meam:*

** auribus percipe lachrymas meas.*

16 *Ne sileas:* quoniam aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei*

Hebr.13. 2. Cor.5.

modicum incommodum vehementer conturbari, quod mox post momentum diffugiet. 10 Inter omnia autem quę vanitatis sunt hominū, E
illa est vel præcipua, vel apertissima, quòd magno studio, cura, labore, sollicitudine thesauros magnos homines cupidissime congregant, in aceruos congerentes aurum & argentum, & cætera huiusmodi (pro quibus & corpora periculis exponūt, & animas suas perditioni æternę mācipare non formidant) & tamen ignorant, quibus ista sic congregent. incertum est enim, ad quē huiusmodi rerū sit deuētura possessio: neque sciunt homines, ad quem sit post mortem, suarum rerum venturū dominiū. Et de hærede quidem frequenter omnino ignorant, dum sic cupidissime congregant, quisnam ille sit futurus. Aut si personam vtcunque sciunt, certe qualis ille scit futurus, & quomodo partis vsurus, ignorant, aut in quos vsus ipse cōgregata sit expēsurus, aut quo animo (gratóne an ingrato) erga eū qui thesaurizauit futurus. Sic autem in incertū tantos labores pro nihilo, imò in detrimentum æternū insumere, quis non videat esse vanissimum? * Quæ verò est, ó piissime Deus, mea expectatio? quod est meum desideriū? quid est quod ego expeto, quod desidero? Certe non aliud, nisi tu ipse dominus & Deus meus. Tu enim es F
stolatio mea & patientia mea, quem solum expecto cum desiderio: vt te aliquando possideam, propter quem alia omnia temporaria pro nihilo contēno, & omnia aduersantia patienter ferre volo: * & substantia mea omnis apud te est: id est, meas omnes diuitias in te vno positas habeo, teque reputo omnes diuitias & totam possessionē meā, in quo vno habere me omnia confido. 11 Tu domine, quo te dignus fiā, ab omnib* peccatis meis me libera: * tu permisisti me fieri opprobrium & illusionē hominibus insipientibus, aduersariis meis, quē contemptū & afflicti onē patienter fero, modo tu tantum sic humiliatum me à peccatis meis absoluas. 12 Cum autē illi mihi illuderent, & irrogarent iniurias, obmutescebā ego iuxta quod dixeram ac proposuerā in corde meo, neque ad responsionem, defensionem, aut exprobrationē aperui aduersum illos os meū, finēs illos agere contra me quicquid esset collibitū: quoniā sic ista accipiebam tanquā à te illata & facta, id est, à tua prouida dispo- G
sitione & prudenti permissione, propter exercitium patientiæ & purgationem peccati mei: * & quia hæc omnia quæ patior, non vt ab insipiētibus hominibus, sed vt à tua prouida dispositione accipio, iccirco non illis respondeo, non cum illis contendo vt cessent: sed te domine deprecor, vt tu à me ista tua verbera, ista tua flagella amoueas, cū tibi ita placitum & vtile visum fuerit. Te enim volente, cessabunt plagæ aduersariorum meorum, quorum ministerio ad meam disciplinam vti te considero. 13 A fortitudine vltricis manus tuę, quā super me grauiter extētam experior, ego quasi defeci in castigationibus & flagellis tuis: & iam totus videor exhaustus præ grauitate persequutionis & afflictionū, quę super me ex tua dispositione venerūt: * tu enim domine corripere solitus es homines, arguere & castigare propter iniquitatem: quemadmodum pius pater filium corripit peccantem, partim, vt quod per iniquitatem iustitiæ subtractum est, per vindictæ pœnalitatē restituatur: partim verò, vt correptus offendisse se sciat, & quem offenderit agnoscat, H
agnoscens verò emendare studeat, ne iterū vel eadem, vel prioribus peiora non castigatus committat. 14 Et facis tu domine tabescere animam meā, atque in nihilum vitam defluere, ad eū modū quo aranea exhausta omni vigore & exiccata tabescit: quæ sane correptio & pœna toti etiam generi hominum propter originale peccatum infligitur: * verūtamen vanū est hominē pro vlla re tēporaria cōmoueri animo, & vel nimia delectatione affici, vel immodico dolore torqueri: propter quod mihi consultius videtur in nullo conturbari, tibique in patientia omnia committere. 15 Tu tantū domine exaudi orationē meam, quā fundo ante conspectum tuū, & deprecationē qua te deprecor pro remissione peccatorū: * lachrymosas orationes meas, & preces quas cū lachrymis ex dolore pœnitētiæ effundo, auribus percipe, & clementer exaudi. 16 Ne taceas, neque obsurdescas, sed magis attentus esto ad orationē meā, & benigna exauditione responde deprecationi meæ: * quoniam ego ante te sum quasi aduena, & quasi peregrinus in hoc mūdo, stabilē hic nō habens mansionē: quomodo omnes maiores mei, nō nisi aduenas & peregrinos esse se cōfessi sunt super terrā. Non enim habemus hic manētē ciuitatē, sed futurā inquirimus: & donec in corpore viuimus, à domi-

A 17 *Remitte mihi ut refrigerer, priusquam abeam, & amplius nō ero.*

no peregrinamur, per fidem ambulantes, non per speciem. 17 Quoniam ergo aduenis & peregrinis debetur misericordia & consolatio, precor te domine, vt remittas aliquantulum super me manum tuā: paululumque, si ita tuæ voluntati placitū & expediens visum fuerit, cā alleuies, & à me subtrahas: vt qui pene mihi videor iā exhaustus, atque destituturus internis viribus, respirem & refociller aliquātulū, accipiamque vel modicam consolationem & requiem, prius quam ab hac terra miseriæ & peregrinatione egrediar, quando amplius non ero super terram, neque vltra redibo, posteaquam semel abscessero: vt etiam modo in peregrinatione, aliquid illius superplenissimæ consolationis velut prægustare valeam, qua apud te spero in æternum frui. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXXVIII.

VErsu quinto & sexto, Notum fac mihi domine finem meum. Quod petit Propheta, notum sibi fieri finem suum, & numerum dierum vitæ suæ, non aliud quàm exprimit tædium præsentis vitæ, & desiderium futuræ, in qua se liberandum credit ab omnibus malis. Mos enim est, cum ad
B aliquam rem vehementer aspiramus, siue vt finiatur, siue vt inchoetur, vt suppuratis diebus expendamus, quando hæc res desinet, aut illa incipiet. Et aliàs diximus, cum ita loquitur Psalmista: Vsquequo domine obliuiscēris me: quousque, quandiu, aliisque consimilibus modis, nō aliud indicari nisi magnum desiderium, nullam autem expectari certam responsionem. Atque ità & in proposito, petens vir iustus à domino vt notum sibi faciat finem & numerum dierum, nequaquam responsionem expectat: sed tantum suum desiderium vehemens, sic loquendo, insinuat. ¶ Versu sexto, Quid desit mihi, id est, quantum desit mihi temporis vitæ meæ: hoc est, quantum adhuc mihi superest dierum, aut temporis, quo viuendum mihi est super terram. Illud enim temporis dicitur nobis deesse, quod nondum viximus, quod adhuc supereſt in vita transigendum. Vnde & vulgo loquentes dicere solent homines, tot annos se habere, quot annos viuendo transegerunt. Illos enim qui nondum transacti sunt, habere se nō dicunt. Verbi gratia, qui. 30. annos vixit, ex loquendi vulgata consuetudine dicit se. 30. annos habere. Eos autem quibus victurus est, nondum se dicit habere. Et secundum hunc modum, annos residuos qui supersunt transigendi, sibi dicit Propheta deesse: eo quòd nondum eos habeat. Quanuis forsitan secundum aliam considerationem rectius dicere possumus iuxta veritatem, illos annos habere nos qui adhuc supersunt: illos verò iam deesse, iam non haberi, qui præterierunt. Nam secundum veritatem ni-
C hil minus habemus, quàm id quod omnino præteriit, & ita præteriit, vt nullo modo reuocari possit: cuiusmodi est tempus quod iam præteritum est. Illud verò quod adhuc habendum est, saltem spe habemus, & expectatione possidemus. Versu. 7. Et substantia mea tanquam nihilum ante te. Substantia in hoc Psalmo bis ponitur, & iuxta Elucidationis declarationem, non eodem modo accipitur. Nam prius quidem, pro substantia seu vita ponitur. Vnde & ex Hebræo vertit beatus Hieronymus: Et vita mea quasi non sit in conspectu tuo: pro quo alius vertit tempus, eandem prætendens intelligentiam: videlicet de tempore vitæ, & subsistendi in hoc corpore. In secundo autem loco, videtur substantia aliud esse quàm subsistentia, vel tempus vitæ: nimirum ipsum in quo omnes suas diuitias, possessionem omnem, atque omne suum bonum positum iudicat. Nam quadrat hæc intelligentia recte ad id quod præcessit de vanitate hominum auarorū. Quasi dicat Propheta, Hi quidem thesaurizant, & ignorant cui congregant illa tēporaria bona. Mea verò expectatio non alia est, q̄ dominus: & substantia mea omnis, meæ omnes diuitiæ, & omnes mei thesauri apud te sunt, ita vt cū te vnum habuerim, omnia sim habiturus, quæ ego expecto & desidero. Atque his recte satis Hebræum consentit, quod hoc in loco habet: Præstolatio mea, vel spes mea in te. ¶ Versu octauo, Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viues. Hūc versum ita explanat Elucidatio, vt vniuersa & vanitas regimine adiectiui & substantiui copulentur, sitque sensus, Omnis homo viuens, est vniuersa vanitas. Atque huic constructioni consentit Felicis transla-
D tio ex Hebræo, quæ habet, Certe omnis vanitas, omnis homo permanens, in vita scilicet ista corporis. Et videtur hæc esse Psalmistæ sententia, qua omnem hominem, donec hic viuat super terram, facit esse vniuersam vanitatem: significans nimirum illam maximam & summam mutabilitatem atque instabilitatē, cui præ cæteris omnibus creaturis, donec in corpore degit, amplius subditus est homo. Nam sicut (iuxta beati Gregorii demonstrationē) omnis creaturæ aliquid homo, nimirum esse cōmune habēs cum inanimatis omnibus, viuere & vegetare cum plantis, sentire cum animalibus, intelligere, & velle cum angelis: ita similiter & omnium creaturarū mutabilitati communicat homo: & est omnis creaturæ mutabilitas in humana specie velut agglomerata. Cum inanimatis enim communicat homo, quantū ad corpus mortale quod modo inhabitat, in mutabilitate ab esse, ad non esse: quoniam corruptioni subiectus est, atque etiam aliis mutationibus secundum locum, & secundum varia accidentia corporalia. Cum viuentibus, secundum mutabilitatem augmentationis, diminutionis, nutritionis. Cum sentientibus, secundum omnes mutationes sensuum & sensualium affectionum atque passionum. Cum angelis verò secundum volubilitatem cogitationum & volitionum. Quomodo ergo iuxta magni illius Gregorii sententiam, recte omnis creaturæ nomine itelligitur homo, eo quòd omnis creaturę aliquid habet homo: ita & in proposito dicimus hominem recte vniuersa, siue omnem vanitatem nominari, quoniam omnis vanitatis omnium creaturarum aliquid habet homo. Et quæ in aliis sunt dispersa, in hoc vno simul inueniuntur. Non fuit autem Prophetæ satis dicere, Vniuersa vanitas homo viuens: sed addere voluit etiam secundum vniuersale signum, Omnis homo viuens. Nam si omisisset signū illud vniuersale, forsi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tan existimaretur de tota specie tantum loqui,quasi non in singulis indiuiduis speciei humanæ inuenire E
sit vniuersam vanitatem,sed in tota solum specie,quantum ad diuersa indiuidua:vtpote in vno,hanc va
nitatis partem,in altero alteram.Nunc verò in singulis quoque indiuiduis vniuersa vanitas est, & per
fecta,plenaque eiusmodi mutabilitas.Atque iccirco dixit, Vniuersa vanitas,omnis homo viuens.Vide
tur autem prima facie huic nostræ expositioni repugnare lectio Græca,quæ ita habet, πλὴν τὰ σύμπαν
τα μεταβάτους,πᾶς ἄνθρωπος ζῶν.hoc est, Veruntamen omnia vanitas omnis homo viuens. Atque huic e
tiam consonat Hieronymi ex Hebræo translatio quę sic habet,Omnia enim vanitas,omnis homo stás.
id est,permanens in vita.Vnde apparet, quòd non recte secundum priorem expositionem iunxerimus
vniuersam vanitatem per modum adiectiui & substantiui,& aliam esse à supraposita sententiam. Verũ
aduertendum est,etiam hanc lectionem ad supradictum sensum facile posse reduci,tantum præpositio
ne per,aut in Græco κατὰ (id quod apud Græcos non est nouum)subintellecta,ad hunc modũ, Per om
nia vanitas est,omnis homo viuens.Et quid aliud esse potest per omnia vanitas, quàm vniuersa aut om
nis vanitas?Si autem omnino nihil placeat intelligere : quæ nos coniunximus, lege diuisim, & talem
accipe sententiam : Veruntamen vniuersa sunt vanitas,omnia sunt vanitas quæ in hoc mundo sunt,etiã
omnis homo viuens:vel,præcipue autem omnis homo viuens.Verũ prior sententia & coniunctio,mul
to conuenientior est,præcipue cum neque Græco aut Hebræo repugnet. ¶Versu.12.& 13. Ab omni-
bus iniquitatibus meis erue me,&c.Saluberrimum nobis in tribulatione malorum positis hoc in loco F
proponitur consilium:videlicet cum affligimur,omnia tanquam de manu domini suscipiamus.Quem-
Iob.2. admodum eximium illud ac celeberrimum patientiæ exemplum sanctus Iob, cum à Satan tantis affli
geretur malis,ad domini manum respiciens,dicebat, Si bona de manu domini suscepimus : mala quur
non sustineamus?Dominus dedit,Dominus abstulit:sit nomen Domini benedictum.Quod consilium
si sectemur,& non oculos nostros ad hominem persequentem,atque iniuriam inferentem, sed ad De
um (cuius permissione & prouida dispositione pro nostra salute id fieri credendum est)intenderimus,
non faciles erimus ad murmurationem,aut retaliationem iniuriæ, aut exactionem vindictæ,neque pec
cabimus in blasphemiis vel maledictionibus:quemadmodum de illo legimus.quod in omnibus illis(ma
Iob.1.& 2 ximis indubie)aduersitatibus non peccauit labiis suis, neque stultum quicquam contra Deum loquu
tus est. Contra Satan verò ministrum horum malorum,aut contra vllum aliorum hominum, ne ver
bum quidem murmurationis aut iniuriæ emisit de ore suo . Sic & Dauid rex fugiens à facie filii,cum
2.Re.16. maledíceretur ab homine Belial,oblatam de manu Abisai vltionem compescuit,dicens, Dimitte eum,
vt maledicat.Dominus enim præcepit ei,vt malediceret Dauid.Et quis est,qui audeat dicere,quare sic
fecerit?Et rursum, Dimitte eum vt maledicat,iuxta præceptum domini,si forte respiciat dominus af
flictionem meam, & reddat mihi dominus bonum pro maledictione hac hodierna . Illud autem nos G
prudentiæ cautelam docet,quod oraturus Propheta dominum pro flagellorum amotione, prius orat
versu præcedente pro omnium peccatorum dimissione. Prius enim dicit, Ab omnibus iniquitatibus
meis erue me: ac deinde subiungit versu sequenti, Amoue à me plagas tuas . Est enim ille ordo rectus,
vt prius causa tollatur, ac deinde effectus. Sunt autem plurimi, qui orant quidem Deum labiis pro
afflictionũ amotione,sed ad radicem non ponunt securim,neque prudenter petunt.quia non curant de
suorum peccatorum(in quibus stare eligunt)dimissione.Et cum hæc plerunque causa sint flagellorum
Dei,stultum est pro affectus amotione orationem facere,& de causæ ablatione nihil curare. ¶Versu
Hebr.13. pœnultimo,Ne fileas quoniam aduena ego sum apud te & peregrinus.Omnes quidem homines,æque
Actu.6. boni atque mali, non aliud in hoc mundo sunt,quàm aduenæ & peregrini.Omnes enim tantum transi
tum facimus per viam huius vitæ : neque habet hîc quisquam hominum manentem ciuitatem, imò
neque passum pedis proprium & vere hæreditarium, sic vt perpetuò illum valeat tenere in possessio-
nem suam . Verum est inter bonos & malos differentia,quòd boni affectu hîc se peregrinos faciunt &
sunt : idque & ore agnoscunt & confitentur, quemadmodum pulcherrime admodum de sanctis Patri-
Hebr. 11. archis scribit beatus Apostolus, quod à longe tantum aspicientes & salutantes factas sibi promissio-
nes, confitebantur,quòd peregrini essent & hospites super terram, terram repromissionis,tanquam a-
Philip.3. lienam inhabitantes in casulis, eo quòd patriam meliorem expectarent,nempe cælestem, & ciuitatem H
Colos.3. fundamenta habentem, cuius artifex & conditor Deus . Quia enim affectu & mente non inhærent
Ioan.17. rebus huius mundi, sed conuersationem suam in cælis habere student : quia non quæ super terram,
2.Cor.4. sed quæ sursum sunt, sapiunt & quærunt:quia in mundo existentes non sunt de mundo: quia non con-
2.Cor. 5. templantur ea quæ videntur temporaria,sed quæ non videntur æterna : quia corpore absentes à do-
Ephes 2. mino, spiritu & desiderio præsentes se ei exhibere & placere contendunt . iccirco hîc quidem super
Gen.47. terram non nisi aduenæ sunt, hospitesque & peregrini, ciues autem sunt sanctorum & domestici Dei.
Vnde & egregius ille Patriarcha Iacob interrogatus à Pharaone, quòd essent anni vitæ ipsius, Dies
(inquit) peregrinationis vitæ meæ, centum triginta annorum, sunt parui & mali : & non peruene-
runt vsque ad dies patrum meorum, quibus peregrinati sunt . Impii verò & terreni homines, licet re
ipsa velint nolint, aliud quàm aduenæ esse non possint, neque aliud quàm peregrini, affectu tamen
nihil sunt minus . Ita enim rebus huius mundi inhærent, acsi perpetuo hîc in terra sint permansuri:
& quidem affectu cupiunt, si fieri id posset, perpetuo in terrenis his possessionibus vitam agere:liben-
tissime Deo (vt ipsi stulti stultissime effutire solent) sua regna superna concessuri, si pro illis terram
vellet ipsis dare perpetuam . Et cum hinc aduenìente statuto tempore migrare compelluntur, æger-
rime reddunt animam : nimirum hoc ipso monstrantes, quòd affectu super terram non aduenæ, sed
vere ciues fuerint, & quòd patriam veterem morientes relinquant, non nouam requirant .
¶Versu vltimo, Amplius non ero. Cum dicit Propheta,Amplius non ero: nemo hinc ansam accipiat

A male opinandi,quòd per mortem prorsus homo intereat, tam secundum corpus,quàm secundum ani-
mam,& quòd non sit post mortem aliquando futura resurrectio.Nequaquam enim hoc volebat Pro-
pheta sanctus,sed tantum de incolatu suo & peregrinatione loquitur:quasi dicat,Sine me peregrinum
& aduenam refocillari atque respirare aliquantulum,priusquam abeã hinc ex isto incolatu atque per-
egrinatione,& vltra hîc non ero in hoc incolatu,in hac vita mortalis corporis,quomodo iam viuo,do-
nec tibi erit placitum finire peregrinationem meam.

XXXIX. PSALMI ARGVMENTVM.

*Psalmum istum de Christo intelligendũ manifeste docet Paulus Apostolus in Epistola quã scripsit He-
bræis,cap.9.ubi aliquot uersus(nonum uidelicet,decimum,& undecimum) ex eodem profert, quos
Christo applicat de legalium consummatione & nouæ hostiæ immolatione loquenti. Videntur tamen
prima facie principium & finis Psalmi non usqueadeò conuenire Christo:potissimum ubi uersus finem pec-
cata sua confitetur,& iniquitatum suarum multitudinem,qui Psalmum profert:Christus autẽ agnus existens* 1.Petr.2.
sine macula,peccatum omnino non fecit,neque inuentus est unquam dolus in ore eius.Veruntamen,sic Chri
stum aduertimus pro suis membris confitentem & deprecãtem,id est,pro nobis peccatoribus (qui licet eius
redempti sanguine,& per eum liberati,tamen multipliciter quotidie offendimus)nihil prorsus uidebitur ab-
surdum,si ipsum,qui quantum ad suæ personæ singularitatem uere est sine peccato, audimus aliena peccata*
B tanquam sua confitentem,& pro membrorum delictis capitis deuotionem uideamus exorantem. Atque hac Iacobi.3.
de causa in Elucidatione quæ subsequetur,explanando principium atque finem Psalmi,in quibus loqui uide
tur in persona membrorum suorum,usi sumus tertia persona,quo clarior esset intelligentia : ita ut ipse in-
telligatur de nobis loqui, sub persona tertia, cum in Psalmo uideatur de se loqui sub primam per-
sonam. In medio autem, ubi ad Christi personam quæ dicuntur sunt accommodanda, primam personam
(ut in textu)seruauimus:ut sic manifeste lector hac diuersitate dijudicare ualeat,quid ipse secundum per-
sonam fidelium,atque membrorum dicat,quidue secundum personam suam propriam.His itaque præmissis,
ad commonitionem legentium,nunc breuiter solito more, Psalmi totius sententiam complectamur. Comme-
morat itaque in primis illud de suis membris Christus Dominus,quomodo post longam & uehementem pa-
trũ expectationẽ,humanũ genus tandẽ respiciens Deus pater omnipotens,de captiuitate mortis,lacu inser-
gaudentes liberatori suo canunt dulcia gratiarum actionis & læta cantica,ita ut mutuis exemplis multi ad
Dei timorem uideantur conuerti:cuiusmodi hominum certe & uera asseritur esse beatitudo. Atque hæc pri
mis sex uersibus.Dehinc uerò,Christi ad patrem de semetipso sermo dirigitur,enarrantis quæ per ipsum er
ga genus humanum ille uoluit secundũ consilium sapientiæ suæ mirabiliter operari,quomodo uidelicet mira
C bilia Dei secreta consilia annunciare uenerit hominibus,quomodo in carne humana patri factus est obediẽs
usque ad mortem,ut hostia placabilis fieret pro peccatis hominum,posteaquam alia nulla oblatione aut ho
stia corporali potuit patris ira placari:quomodo deinde patris uoluntatem diligentissime impleuerit,neque
ipse solum impleuerit,uerumetiam fidelibus uniuersis publice & palàm annunciauerit, nihil celans eorum
quæ à patre sibi tradita fuerant docenda. Atque hæc usque ad uersum.15. Ab hoc autem uersu, usque ad fi-
nem,transitum facit ad deprecandum patrem pro infirmis membris suis,quorum iniquitates & miserias ut
proprias reputat,pro illis tanquam pro semetipso patrem rogans,ut illos ab omni malo eripiat, & sic ad-
iuuet per confirmationem gratiæ suæ,ut malis non succumbant:illi uerò qui ad ipsorum laborant pernicie,
ut confusione æternæ damnationis absorbeantur,ut liberati fideles patrem magnificent,in quo sibi reposi-
tum habent omne adiutorium.*

XXXIX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Expectans expectaui dominum:*
** & intendit mihi.*
D

2 *Et exaudiuit preces meas : * & eduxit me de lacu miseriæ,& de luto fæcis.*

3 *Et statuit supra petram pedes meos:* & direxit gressus meos.*

4 *Et ĩmisit in os meum canticum nouum :*

Agno & vehementi desiderio,longaque expectatione,ante perfectam generis humani redemptionẽ expectauerant patres ad salutẽ Domini patris mei, vt iuxta consilium & propositũ suũ æternum ipsos aliquando faceret saluos, ab ea in qua iacebãt captiuitate : * & tãdem propitius factus pater meus oculos misericordiæ suæ posuit super illos, vultuque placabili misericordia motus aspexit illos. 2 Et exaudiuit preces eorum,& clamores multos magnos & lõgos,quibus pro sua liberatione ad ipsum exclamauerant : * & eduxit eos de profunda fouea inferni, à morte æterna & damnatione illos liberans,cuius per peccata facti fuerant debitores:atque item à luto cœni,à sorditie & fœditate peccati,tam eius quod ex origine contraxerant, quàm eorum quæ per propriam voluntatem sibi superiecerant: saluos eos faciens à peccatis eorum, & à regno mortis transferens ad vitam. 3 Eductos autem de lacu & cœnoso luto peccatorum, ipse constituit super viam bonam mundam & firmam,cuiusmodi sunt viæ lapidibus stratæ & petrosæ : id est, in via iustitiæ & virtutis gratia sua conformauit eos,vt vltra in lutum & fæcem peccati non immergerentur : * ipse director illis ac ductor fuit per viam iustitiæ, operari eos docens iustitiã,& in operando sic dirigens, vt nõ deflecterẽt neque ad dexterã neque ad sinistram. 4 Eductos verò è tantis miseriis dehinc lætificauit interius in vnctione spiritus sui sancti,atque ita canticũ nouũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

* carmẽ Deo nostro.
5 Videbũt multi, & timebunt: * & sperabunt in domino.
6 Beatus uir cuius est nomen domini spes eius: * & nõ respexit in uanitates & insanias falsas.

7 Multa fecisti tu domine Deus meus mirabilia tua: * & cogitationibus tuis nõ est qui similis sit tibi.
Ioan. 17. 8 Annunciaui, & loquutus sum:
* multiplicati sunt super numerum.
Hebr. 2. Mar. 10.

9 Sacrificium & oblationem noluisti.

* aures autem perfecisti mihi.
Philip. 2.

Gene. 3. 10 Holocaustum & pro peccato non postulasti: * tunc dixi, ecce uenio.
Esa. 1. Hebr. 10.

1. Cor. 13. Roma. 8. 11 In capite libri scriptũ est, de me ut facerem uoluntatem tuam: * Deus meus uolui & legem tuam in medio cordis mei.

dedit in ore eorum: * carmen (inquam) lætitiæ & gratiarum actionis, E
ad laudẽ Dei saluatoris sui, quod illos interior exultatio & lætitia spiritus docuit decantare liberatori suo. 5 Videbunt multi aliorum exẽpla,
& lumen iustitiæ atque virtutis eorum refulgebit multis proximorum
in exemplum, qui inducent exẽplo bono timorem Domini: * discẽtque ponere in Domino spem suam, vt cum proximos suos tanta viderint à Deo misericordia affectos, & tanta cõsolatione repletos, animentur & ipsi spe simili, ad istiusmodi bona consequenda. 6 Et verè beatus est homo ille, qui spem habet & fiduciam in nomine Domini, qui
Dominum Deum ponit spem suã, & omnem fiduciam habet in eo, toto ei corde & tota mente inhærens: * ad ea verò quæ sunt huius mundi
tẽporaria & caduca bona, itemq; ad vitia & peccata, quibus plenus est F
mundus, non intendit oculis mentis suæ, vt cor suum poneret super illa, fiduciaque & amore eis inhæreret: quæ reuera nihil aliud sunt, quàm
vanitas, & meræ insaniæ atque dementiæ, quibus homo velut demẽtatur, imò efferatur, & prorsus ab humanæ conditionis nobilitate elongatur: quæ cum multa polliceantur, & eximiam quandam promittere videantur fœlicitatem, secundum veritatem tamen nihil præstare possunt
suis amatoribus eorum quæ pollicebantur: sicque fallunt plane & decipiunt, apparentia quadam, ostẽtatione, ac specie boni, amatores suos.
7 Multa admodum sunt opera tua, quæ tu fecisti Domine Deus pater
meus, & magna, & admirabilia: partim in rerum omnium potenti creatione, partim in generis humani magnifica redemptione, & electorum
tuorũ saluatione: * & nõ est quisquã neque in cælo, neque in terra, neque alicubi gentium, qui similis sit tibi, aut æqualis in cogitationibus
tuis: qui secundum cogitationes atque cõsilia sapientiæ tuæ valeat tibi
comparari. 8 Ego assumpta carne in mundum aduenies, annunciaui
& prædicaui hominibus, ad quos missus fueram, istas mirabiles cogitationes & magnifica consilia tua: omnia quæcunque à te patre meo audiui, nota faciens eis, ea potissimum quæ tu de humani generis redemptione, electorũque glorificatione, & damnatorum reprobatione cogitaueras, atque decreueras, & annuncianda mihi cõmiseras: * me autem G
super terram annũciante (partim quidem per memetipsum, partim per
meos Apostolos atque ministros, in orbem vniuersum destinatos) submiserunt se veritati quamplurimi in omnibus gentibus & populis: sicque multiplicati sunt vehementer fideles, qui totam, contẽptis omnibus
vanitatibus, in te solo ponerent fiduciam. 9 Eorum autem quæ illis ex
tua voluntate annunciaui præcipuum erat, opus miserationis illius, quod eis per meum in mundum aduentum exhibuisti. Tu enim pater, sacrificia corporalia, & corporales oblationes, non propter seipsa requisisti, neque vnquam vt per se placita, & propter se grata offerri tibi voluisti neque hisce corporalibus rebus placari voluisti iram tuam: ergà genus humanum: * sed mihi filio tuo ad operis illius perfectionem, aures perfecisti, & corpus aptasti: hoc est, corpore me induisti, in quo perfecta tibi obedientia, etiam vsque ad probrosissimam mortem obediẽs
fierem atque subiectus, vt sic per summam illam meam obedientiam restituerem, quod per inobedientiam fuerat collapsum, genus humanum.
10 Oblationes illæ corporales, siue quæ pro peccatis offerebantur, siue β
pro holocaustis nõ tibi fuerũt per se gratæ, neque tu ea propter seipsa requisisti de manibus seruientium tibi, nisi quatenus figurę & vmbrę
erant venturorum, quæ in carne mea erant adimplenda: * tunc in tempore quo illa consummari debebant, & finiri vetera, adueniente tempo
ris ad hoc constituti plenitudine, dixi ego tibi, Ecce pater, paratus sum iuxta æternam prædestinationem tuam venire in carne humana, in seruiforma, vt placitum tibi offeram sacrificium, & hostiam vere placabilem: quo fic adimpleam in memetipso consilium redemptionis humanæ, quod illis corporalibus perfici non potuit. 11 In libro enim vitæ
& æternæ prædestinationis tuæ, de me præordinatum est & prædestinatum, tanquã de primogenito in multis fratribus, tanquam de præcipuo ac primo omniũ electorum, in salutis gloriam ex hominibus ventu
rorũ, sicque in libri illius capite, id est, in primo atque dignissimo loco: vt ego voluntatẽ tuam etiã vsque ad mortis ignominiã, in perfecta obedientia perficerem & adimplerem. Ita enim pater ab æterno dispositi, vt per me tuum filiũ, in persona serui assumpta voluntatem tuam de generis humani reparatione perficeres: * & quia ita à te dispositum co-

A 12 Annũciaui iustitiã tuã in ecclesia magna: * ecce labia mea non prohibebo, domine tu scisti. 13 Iustitiam tuã non abscondi in corde meo: * ueritatem tuam & salutare tuum dixi. 14 Nõ abscõdi mĩam tuam, et ueritatem tuam, à concilio multo.
B 15 Tu autẽ domine, ne lõge faciasmiseratiões tuas à me: * mĩa tua et ueritas tua sẽper susceperũt me. 16 Quoniã circũdederũt me mala, quorũ nõ est numerus:
C * comprehenderũt me iniquitates meæ, & nõ potui ut uiderem. 17 Multiplicatæ sũt sup capillos capitis mei: * et cor meũ dereliqt me
18 Cõplaceat tibi domĩe ut eruas me: * domine ad adiuuãdũ me respice. 19 Cõfundãtur et reuereãtur simul q̃ q̃rũt aĩam meã, ut auferãt eã. 20 Cõuertãtur retrorsum, et reuereãtur q̃ uolũt mihi mala.
D 21 Ferant cõfestim cõfusionẽ suam, qui dicunt mihi euge euge.
22 Exultẽt & lætẽtur sup te oẽs quærẽtes te: * et dicãt, semp magnificetur dominus, qui diligunt salutare tuum.
23 Ego autẽ mendicus

gnoui, iccireo & ego mi pater, voluntatem meam sanctissimæ tuæ vo- Ioan. 4.
luntati conformem feci, paratus in omnibus, non meam, sed tuam 5. & 6.
adimplere voluntatem, & quæ tibi sunt placita, facere semper. sicque Ioan. 8.
legem tuam ego accepi, & reposui in intimo cordis mei, mente pariter & affectu eam diligentissime amplexans, vt eam toris viribus
perficiam. 12 Iustitiam fidei, iustitiam veram, quæ coram te iustitia est: * atque ipsam etiam tuam iustitiam, qua in teipso iustus
es, ego prædicaui: partim per memetipsum, partim per meos discipulos, in cœtu magno fidelium, in multa ac magna congregatione
populorum credentium: * ecce tu nosti domine, quomodo non continuerim os meum, neque tacuerim, quin tuam iustitiam vbique pa- Ioan. 18.
làm & aperte prædicauerim. 13 Non celaui, neque occultatam continui in corde meo iustitiam tuam, quasi erubescens aut formidans
eam confiteri propter malorum persequutiones: * sed absque omni Ioan. 17.
metu in te habens fiduciam, tuam veritatem & tuam salutem prædicaui in ore meo: & præcepta omnia iustitiæ tuæ diligenter eis cum
seuera interminatione proponendo: & quam tu eis miseras per me
salutem constanter euangelizando. 14 Non occultaui, neque celaui consilia misericordiæ tuæ, & rigorem iustitiæ tuæ, à concilio frequenti: sed etiam in publicis conciliis, in conspectu multorum nihil
reueritus, fidenter confessus sum veritatem, ad quam testificandam
ego à te missus veni in mundum. 15 Tu verò domine mi pater, posteaquam ego pro electis, pro fidelibus & membris meis tanta egi
diligentia, quæso, vt miserationes tuas ab eis nunquam elonges, sed
serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, & quos tanta humilitate, tantoque precio redemi: * & quemadmodum misericordia tua atque veritas siue fidelitas iustitiæ tuæ semper me susceperunt atque
seruauerunt, ita & ipsi per misericordiam & veritatem tuam semper
seruentur à malo, vt mihi non pereant electi mei, quos tam chariss- 1. Ioan. 5.
imo precio mihi comparaui. 16 Ecce enim mundus iniquitatibus & omni malitia plenus est, totus in maligno positus: ita vt
pauperculos fideles meos ex omni parte circundet abundantia malitiæ, absque numero & mensura: * plurimi quoque ex illis qui in
numero sunt fidelium, partim ob humanam fragilitatem, & ad mala pronitatem, partim ob tentantium violentiam, partim ab abundantia malitiæ, quæ in mundo est, grauantur peccatis & delictis
tam multis, vt nec videri singula aut dispici possint.
17 Excreuit numerus eorum valde, ad modum capillorum qui in
capite sunt innumerabiles, ita vt vix videatur quomodo possint effugere electi mei: * pro quibus ego summa teneor anxietate, ne consentiant malo, ne impietate seducantur peruersorum, ne abundante
& excrescente nimium iniquitate refrigescat aut pereat eorum charitas. 18 Placeat ergo tibi, pater sancte & domine, vt meos pauperculos fideles quos elegi, eruas à periculis tantæ malitiæ, & tua
protectione custodias: * aspice ô mi benignissime pater in auxilium
membrorum meorum, quos tibi ego perinde atque memetipsum commendo, cum sint membra corporis mei. 19 Confusio & erubescentia sempiterna apprehendat illos in nouissimo die, qui quærunt animas illorum, vt eas perdant & interficiant, qui laborant vt
in mortem pertrahant animas, quas magno precio & summa mea
humilitate mihi comparaui. 20 Cogantur auerti retrorsum, & non possint in effectum perducere praua sua proposita atque consilia: sicque confusione & pudore afficiantur omnes qui nocere cupiunt, & mala inferre fidelibus seruis meis. 21 Accipiant pro præmio
& retributione meritis condigna, confusionem damnationis perpetuæ, omnes qui insultantes meis fidelibus, aut de eorum malis gaudentes, dicunt collætando & insultando euge euge. 22 Qui autem te bono & fideli corde requirunt, qui tibi placere cupiunt,
ipsi super te exultando gaudeant, & magnifice lætentur, cum se viderint tuo auxilio liberatos: * & qui tuam salutem diligunt, eámque fide & bona voluntate cum gratitudine acceptant, eiusque fieri participes contendunt, ipsi tuo nomini iugiter dent gloriam, &
cum lætitia te semper magnificent. 23 Ipsi autem egeni sunt & pauperes, humiles & despecti, & tanquam mendici ante conspectum tuum, suam infirmitatem & impotentiam agnoscentes & con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum & pauper:
** dominus sollicitus est mei.*
24 Adiutor meus & protector meus tu es:
** Deus meus ne tardaueris me.*

fitentes, sibiipsis nihil fidentes, sed in te spem suam omnem collocantes: quomodo & ego, tanquam pauper eram & mendicus ante conspectum tuum, cum in mundo conuersarer: * & tu domine de pauperibus & humilibus tuis curam geres, quemadmodum & de me semper fuisti sollicitus. 24 Adiutor eorum & liberator eorum tu es, à quo necesse est vt veniat illis adiutorium & saluatio, & à quo omne suum bonũ ipsi expectant: * Deus meus ne elongaueris ab eis auxilium tuum, neque nimium differas: sed tempestiue succurre iis, qui in tanta iniquitatis abundantia grauiter periclitantur, vt sic tuæ gratiæ auxilio à peccatis nunc præseruatos, in vitam sempiternam, iuxta consilium tuum æternum introducas. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XXXIX.

VErsu primo, secundo, & tertio, Expectans expectaui dominum, &c. Nota diligenter ordinem sermonis. Expectaui (inquit) & intendit, & exaudiuit preces: Exaudiuit, & eduxit de lacu & de luto, & statuit supra petrã pedes: Statuit pedes, & direxit gressus. Parum enim esset de lacu & luto nos fuisse erutos, nisi super viam lapidibus stratam ac paratam (id est, super viam bonam & sc curam) constituerentur pedes nostri. Quid enim prodesset de luto semel fuisse erutos, si iterum eodẽ in luto esset volutandum? Denique non vsqueadeò multum prodesset super viam firmam consistere, nisi esset director & dux viæ, qui vacillantem & viam ignorantem deduceret. Iam verò qui in via bono comite securi ambulant, ad itineris leuamen, in exaltatione vocis cantare solent cantica gaudii: ita vt qui obuiam processerint canentibus, pariter & ipsi in hilaritate eorum oblectẽtur. Ita sanè per omnem modum & nobiscum agit benignus dominus noster. Cum enim attento desyderio & oratione exaudita, nos educit de inferni damnatione & fœditate peccatorũ, super viam iustitiæ nos constituit, vt mundi ambulemus in ea, nec vltra inquinemus vel baptismo vel pœnitentia lota vestimenta nostra. Et ne in via aut deficiamus propter infirmitatem, aut aberremus propter ignorantię cæcitatem, donat nobis confirmatorem & directorem spiritum suum sanctum: de quo, quantum ad confir-
Psal.50. mationem. Psal.50. postulat Propheta, Spiritu principali confirma me. Quantum verò ad ducatum
Psal.142. viæ, Psal.142. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Sic autem ambulantes per vias iustitiæ, ad consolationem laboris, docet nos cantare cantica lætitiæ in iubilo cordis & confessione oris, ju-
Psal.118. xta quod in Psalmo. 118. dicitur, Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Videntes autem proximi, qui vel nondum conuersi sunt, vel nondum plene conuersi sunt ad dominum, ita seruos Dei cum iucunditate & alacritate seruire domino, animantur & ipsi ad seruiendum eidem, & sese illis adiungunt atque associant: pariter & ipsi cantantes in viis domini, eandem à domino misericordiã consequuti. Iucundissima omnino & spirituali homini ista hîc pulcherrime descripta partium consequutio. ¶ Versu sexto, Et non respexit in vanitates & insanias falsas. Adiectiuum falsas, referri potest simul ad vtrunque præcedentium, videlicet ad vanitates & insanias: vt dicamus falsas vanitates, & falsas insanias. Dicuntur autem bona temporaria & caduca (cuiusmodi sunt
Eccle.1. diuitiæ, honores, pompæ, voluptates, & cætera huiusmodi) vanitates & insaniæ falsæ, non quòd non verè sint vanitates (verissimè enim nil nisi vanitas sunt, & vanitas vtique vanitatum) sed falsæ ab affectu, quòd fallant omnes suos amatores, minimè præstantes quod promittunt. Sunt ergo insaniæ & vanitates falsæ, id est, fallaces & deceptoriæ. Possumus autem etiam vitia & peccata intelligere, quæ multo magis sunt vanitates & insaniæ, quàm temporaria bona. Siquidem hæc talia sunt, vt eis quis bene vti possit, & ad bonum sibi conuertere, qui nouerit quomodo sic illis recte vtatur, vt non spem in eis constituat. Illa autem nihil nisi mala esse possunt, neque aliud quicquam nisi vanum hominem
Esa.55. reddunt, & animum dementant. ¶ Versu septimo, Et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi. Non esse quenquam similem Deo in cogitationibus, pulchre declarat Esaias, dicens, Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neque viæ meæ, viæ vestræ, dicit dominus. Quia sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris. Denique, quis non ex hominibus, si inobedientes fiant serui, & in inobedientia perseuerent, vindictam meditabitur aduersus illos, & tormenta excogitabit quibus rebelles digne puniat? Deus autem noster, de nobis inobedientibus, & multimodis suo mandato repugnantibus, cogitabat nihilominus
Hier.29. cogitationes pacis, & non afflictionis, quemadmodum per Hieremiam attestatur: Et cum essemus na-
Ephes.2. tura filii iræ, cogitauit de nobis in gratiam reuocandis. Et vbi quæso inuenietur in hominibus, vt pro liberandis seruis sua iniquitate carceri adiudicatis, vnicum filium suum mittat paterfamiliàs: vt hic quidem morte moriatur, illi autem vitam eius morte accipiant? Attamen ista fuit vna ex cogitationi-
Roma.8. bus Dei, quam opere perfectam denunciat S. Apostolus, dicens, Proprio filio suo non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum. In abyssum descendimus, si in hæc altius cœperimus ingredi. Tantum dixisse sufficiat, ad indicandum verè dixisse sanctum Prophetam, quòd cogitationibus non sit quisquam similis Deo. Nam & vulgo dici solet, Qualis quisque est, talia & cogitat. Proinde cum Deus reuera summe & immense bonus sit, & item sapientissimus atque potentissimus, ita vt nemo in his illi valeat assimilari: consequens est, vt & in cogitationibus suis talis inueniatur longè omnibus superior. ¶ Versu octauo, Multiplicati sunt super numerum. In parte secunda versus, quoniam Græcum verbum ἐπληθύνθησαν ambiguum est, & ad omne genus indifferens, masculinum, fœmininum, atque neutrum: putant nonnulli legendum esse potius, Multiplicata

sunt super numerum, genere neutro, vt fiat relatio ad mirabilia. Alii malunt genere fœmineo dici, Multiplicatæ sunt, videlicet cogitationes Dei mirabiles, super numerum. Vtraque harum lectionum bonam quidem habet intelligentiam. Videmus tamen etiam vetustissimos Latinorum codices concorditer habere genus masculinum: atque ita potius arbitramur tenendum, posteaquam & Græca lectio non repugnat (quæ omne genus patitur) & commoda admodum sententia inueniri possit, quemadmodum monstrat inspecta Elucidatio. Neque enim temere cuiuslibet iudicio arbitramur esse cõmutanda aut innouanda, quæ sunt plurimorum sæculorum vsu confirmata, nisi vbi vel ratio vel authoritas id fieri debere manifeste edoceat. ¶ Vers.11. In capite libri scriptum est de me, &c. Manifestũ est ex vsu scripturarum sanctorum, esse librum quendã vitæ apud Deum, dicente Moyse, cũ zelaret pro remissione culpæ, quam patrauit duræ ceruicis populus, Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro quem scripsisti. Et in Psalmis orat propheta sanctus, Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur. Imo & ipse Dominus in Euangelio, cum ad gaudendum & exultandum suos hortaretur, gaudii causam proponit inscriptionem libri: In hoc (inquit) gaudete, q̃ nomina vestra scripta sunt in cælis. Nam qui in terra scribuntur (iuxta Hieremiã) impii sunt, qui recesserunt à domino. Hic autem liber vitæ, nihil aliud est, quàm ordo diuinæ dispositionis, & scientia prædestinationis beatorum omnium eorum qui sunt ad vitam æternam præordinati atque prædestinati. Nunc itaque quia Chri-
B stus quatenus homo, & ipse ex illis vnus est, qui sunt ad gloriã assumendi, recte & ipse se fatetur in hoc libro scriptum. Quia verò ipse primogenitus est fratrum suorum, & præcipuus eorum omnium qui in illam sunt gloriam sublimandi, per quem etiam vt filium naturalem & consubstantialem in gratiam ciusmodi vocati sumus & suscepti à patre, omnes nos qui secundum adoptionem sumus in spe filiorũ Dei: iccirco recte ipse (iuxta humanum loquendi morem) tanquam dignior & primus omnium, in capite libri, quasi in primo libri folio, scripturis dicitur. Ipsum enim libri caput dignior est locus. Non dicit autem simpliciter, In capite libri scriptus sum: sed de me scriptũ est, vt facerem voluntatem tuã. Nam omnes qui in libro ad gloriam conscribuntur posidendam, necesse est mediis congruis ad eum pertingere, adimpletione videlicet diuinæ voluntatis. Vnde sicut in libro illo scriptum est, quòd ad gloriam æternam sint peruenturi, ita similiter & quòd Dei voluntatem implere debeant (per quam ad illam pertingitur fœlicitatem) eodem in libro describitur. Vnde ipsemet Saluator dicebat in via ambulantibus discipulis, Nónne oportuit Christum pati (quod erat paternæ voluntatis) & sic introire in gloriam suam? Tanquam si diceret, De me quidem scriptum erat in libro, vt in gloriam introirem: sed & hoc in eodem scriptum erat, quòd passionem & mortem antè eram passurus. Scien-
C dum tamen est, plerosque hunc locum simplicius intelligere de principio libri Psalmorum. In primo enim Psalmo, in descriptione viri beati dicitur, quòd in lege domini debeat esse voluntas eius: quem Psalmum nonnulli Christo peculiariter accommodant. Atque etiam si ipsi non peculiariter soli aptetur, constat tamen ad ipsum vt caput omnium fidelium & primum beatorum præcipue pertinere. Itaque, cui illa superior expositio forsitan videbitur altior, poterit hac simpliciore contentus abscedere. ¶ Versu. 12. & 13. Annunciaui iustitiam tuam in ecclesia magna. Ex Paulo manifestum est, iustitiam Dei dici dupliciter. Primum eam qua ipse in se iustus est, quæ est ipsemet Deus iustus, quemadmodum & omnia quæ Deo attribuimus, non aliud sunt quàm ipse Deus, & secundum rem eum essentia ipsius sunt idem. Alio modo dicitur Dei iustitia, vt distinguatur contra iustitiam quæ ex lege est. Atque ita accipitur pro iustitia quæ coram Deo est, quam Paulus etiam appellat iustitiam fidei siue ex fide, de qua plurima disserit in Epistola ad Romanos. Quod ergo hic dicit Christus, Iustitiam tuam annunciaui, iustitiam tuam non abscondi, vel ad priorem, vel ad posteriorem iustitiam referri potest. Nam iustitiam, qua pater iustus est, annunciauit filius, quando finalem nos retributionem iustorum atque impiorum, cuique pro meritis venturam edocuit. Iustitiam nihilominus fidei etiam docuit, cum ad credendum sua prædicatione omnes inuitabat, dicens, Qui credit in me, flumina de vẽtre eius fluent aquæ viuæ. Qui credit in me filium Dei, habet vitam æternam. Qui crediderit, &
D baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur: & huiusmodi permulta. Deinde nec hoc absurdum foret, si iustitiam Dei intelligeremus præcepta illius, quæ filius aperte proposuit mundo, & obseruanda cum districtione, promissionibus q̃, & interminationibus tradidit. Illud autem aduertendum est diligenter, quòd non iustitiam solam, neque misericordiam solam annunciasse se dicit Christus, sed misericordiam semper coniungit cum iustitia & veritate: vt quemadmodum terrorem incutiebat, detonando iustitiæ rigorem: ita & animos demulceret, suauis misericordiæ Dei & æternorum bonorum proponendo consolationem. Quæ res omnibus veritatis prædicatoribus diligenter & sollicite imitanda est, vt neque semper blandiantur dulcedine misericordiæ, neque solum fulminent terrore iustitiæ: sed prudenter ista tanquam boni pharmacopolæ, adinuicem commisceant, vt fiat ex hac commixtione audientibus salutare antidotum: vbi si solum præberetur alterutrum, forsitan in nocumentum cederet accipientis.

Ioan.7. Ioan.3.& 1.Ioan.5. Marci.16

Exo.32. Psal.68. Lucæ.10. Hier.17. Roma.8. Apo.1. Luc.24. Rom.13. &.4.

XL. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus sequens de Christo domino agit, quemadmodum ex Euangelij Ioanis capite. 13. fit manifestum: vbi partẽ decimi uersus manifeste ipse sibi dominus accõmodat, significans Iudæ proditionẽ à Psalmista prophetice prænũciatã. Attamen uersus tres Psalmi priores nõ uidẽtur à Christo pronũciari, sed potius ab ipso Propheta, qui in spũ Christũ cõtẽplans, de Christo loqui incipit, beatos illos pronũcians, & beatitu

Universidad de Deusto
Biblioteca

dinem illorũ particulatim declarans, qui in Christum egenum & pauperem uenturũ essent crediturí, ita ut ipse quasi à præfatione incipiat. Mox uerò, à uersu quarto usque in finem, personam introducit Christi loquentis, pro suis membris primũ deprecantis, ac deinde aduersantium rabiem, ac maliuolentiã patri aperientis, & peculiariter Iudæ peruersissimam proditionem. Post quæ omnia sic enumerata, patris misericordiam implorans, orat non derelinqui, sed à morte resuscitari: de quo certificatus, in Deo patre suo gloriatur.

XL. PSALMI ELVCIDATIO.

2. Cor. 8. **1** *Beatus qui intelligit super egenum &*
Ioan. 1. Philip. 2. Esa. 53. Sapien. 1. *pauperem.*

B Eatus atque fœlix est homo ille, qui intelligit & sentit vt oportet de paupere illo: qui cum esset diues, & nullius rei indigus, propter nos egenus factus est, vt nos sua inopia faceret diuites: qui cum esset excelsus in sinu patris, pauper & humilis factus est, exinaniẽdo semetipsum, accepta serui forma: in qua tanquam pauperrimus, despectissimus, atque nouissimus hominum videri voluit: qui super hunc (inquam) pauperem intelligit, qui de eo sentit in bonitate, creditque in illum, & toto affectu ei adhæret, is vere beatus est futurus: nimirum particeps eius beatitudinis, quam ille humano generi sua miseria voluntarie assumpta parauit: * hunc enim Deus pater omnipotens liberabit, & saluum faciet ad vitam æternã in die terribili, in die mortis, in die iudicii & vltionis, quãdo male erit omnibus, qui super illum pauperem noluerunt intelligere: * Insuper in tempore quo venerint super ipsum mala, siue peccatorum tentationes & animæ pericula, siue aduersitates aliq; quælibet etiam corporales, dominus eum faciet sua protectione & consolatione saluum, & de omnibus constituet sua gratia victorem. 2 Dominus conseruabit eum, & custodiet ab omni malo, & viuere faciet illum nũc quidem vita gratiæ in hoc tempore: pòst verò, vita gloriæ in æternitate: & faciet eum beatum in terra primum quidem in ista crassa atque corporea terra secundum spem & securam expectationem, deinde plena atque perfecta fruitione in terra viuentium, quæ expectatur in possessionem à fidelibus: * & non tradet eum voluntati inimicorum eius, neque patietur venire in manus & potestatem inimicorum, vt faciant ei iuxta suũ desyderiũ, & quicquid voluerint mali adimpleant. 3 Etiam cũ morte appropinquante super stratum doloris sui conscenderit, dominus lenict atque consolabitur dolorem infirmitatis cõsolationibus suis: aderitq; laboranti, & velut pro ministro atque consolatore astabit illi: * & quẽadmodum solet ad infirmorum consolationem lectus illorum diligenter versari ac reuersari, vt molliter cubent, & aliquod habeant sui doloris lenimentũ: ita tu eris huiusmodi homini quasi minister, versans stratum ipsius, dum illum in bona conscientia & lætitiæ interioris consolatione facies velut suauiter quiescere. 4 Vox egeni & pauperis: In afflictione & humiliatione mea positus ego filius tuus, ô mi pater, pro iniquitatibus populi mei (quas tu super me posuisti, vt pro eis tibi satisfacerem, & quas ego in memetipso libẽter accepi ob amorem salutis eorum) clamani ad te in oratione mea, dicens, Domine pater, miserere mei atque meorum: * sana animas pauperum meorum, sana animas mẽbrorum meorum, quoniam agnosco & confiteor peccasse eos aduersum te: quorũ peccata quo tu facilius remittas, ego in memetipso susciens, vt propria cõfiteor. * Animam etiam meam & vitam fac saluam ab omnibus malis, quæ propter istorum peccata ex tua voluntate susciam, vt neque in morte, neque in inferno permaneã. 5 Ecce aduersarii mei loquuti sunt aduersum me, mala dixerunt adinuicem, & in cordibus suis contra me: Quando ad mortẽ illũ poterimus perducere, & quomodo nomen eius poterimus delere de terra, & de cordibus, atque memoria hominum? Huiusmodi sermonibus cõceptum atque firmatum contra me mortale odium protestantes. 6 Et quidem si ad me ingrediebantur (vt me viderent, vel audirent docentem, aut miracula facientẽ, vel aliud quidlibet agentem) cõsyderantes me, & diligenter cõtemplantes in omni conuersatione & doctrina mea, vt aliquid possent in calumniam & reprehensionem trahere, obseruantes nonnunquam diligentissime & callidissime os meum, vt aliquid ex eo possent rapere in calumniam: si (inquam) sic ad me ingrediebantur, meam frequentantes præsentiam, vana loquebantur, calumnias videlicet & opprobria: vtputa cum ante oculos viderent me potentissima signa edere, dicebãt, me ea facere in Beelzebub dæmoniorum principe: * congregauerũt & accumulauerũt sibi in cordibus suis iniquitates, dum ita per odiũ quotidie excrescerent malitiosæ cogitationes eorum. 7 Cum verò foras à me egrederentur, similia loquebantur, detractiones & blasphemias impudentissimas: * congregatique eũ pariter tractare cœperunt, quomodo me perderent, quomodo suas de me pessimas voluntates adimplere possent. 8 Aduersum me in meã perniciem & in malum meũ, in occulto, in conciliabulis suis tractabant pariter, quomodo me dolo tenerent & interficerent: * contra me excogitauerunt mala in cordibus suis. 9 Firmauerunt contra me sermonem impium, crudele decretũ, & iniquissimam sententiam: certa definitione statuentes, me sine causa interficere: hoc tanquam irreuocabile, & firmiter, quacunque tãdem via, quocunque tandem consilio adimplendũ, ita firmauerant: * Sed quid vos, ô miseri, frustra molimini? quid tum erit vobis, si hoc vestrum desiderium complere vos permittam, & vestram iniquitatem quam concepistis perficere? Nónne qui sua voluntate ad quietem se componit similis mortuo, postquam dormitionis tempus finitũ fuerit, iterũ à somno resurgit ad opera solita? Quare nõ intelligitis, sic & mihi esse hanc potestatem, ponendi ad tempus animam meã: & cũ voluero, cum resurrectionis tempus constitutum aduenerit, iterum resumendi eam? Ac tum quidem, cũ à somno mortis resurrexero, videbitis omnes machinatiões vestras iniquas esse frustratas. 10 Et certé illud, ô mi pater, inter cætera graue admodum ad ferendum, & durum toleratu fuit, quòd Iudas ille vir pacificus mecum, imò domesticus meus familiaris discipulus & Apostolus, is cui præ cæteris maiora ostenderam familiaritatis & honoris indicia, in quo etiam præ omnibus me fiduciam habere demonstraueram, dum illum velut dispensatorem mei sodalitii constitui, portatoremque & custodem eorum, quæ mihi dabantur in vsus quotidianos, assignaueram: qui mecum panes comedebat in mensa mea, qui de eleemosynis mihi donatis sustentabatur, mecum semper accumbens, vt cæteri Apostolorũ, vbicunque inuitabar: * quòd hic (inquam) contra me fraudem, deceptionem & malitiam suam magnificauit, hic ita aperte, ita ignominiosè sine causa in me insurrexit, vt in mortẽ me traderet, vẽderetque vili precio sacerdotibus & principibus populi Iudaici: quòd hic (inquam) leuauit cõtra me calcaneũ & plantã pedis sui, ita cõtra me insurgendo ferociter ad me supplantandum, & morte opprimendum. 11 Tu autem domine videns omnes meas, quas pro generis humani salute ex tua voluntate suscepi miserias, videns quoque consummatam & crudelissimam hanc malitiam aduersariorum meorum, age mecum misericorditer: * & ne permittas me (quod illi sperant) à morte teneri: sed post paululum dormitionis meę, tua potentia ad vitam fac me redire, atque à mortuis resurgere: * ac tunc accepta abs te iuxta decretum voluntatis tuæ potestate iudiciaria, illis aduersariis meis in obstinatione sua perdurantibus ego retributionem condignã & iusta reddã præmia prauitatis suæ. 12 In hoc autem ego cognoui ꝙ diligas me, quòd tibi sit in me beneplacitum, quòd non permittes inimicos meos plena lætitia gaudere contra me: quòd non patieris illos sui voti omnino fieri compotes. Quanquam enim ad tempus modicum habebant lætitiam, dum me viderint morientem: non perdurabit tamen, neque perficietur hæc eorũ lætitia, sed confundetur, cum me cognouerint à morte resurgentem. Nã si quidem in manus inimicorum me dedisses, & plenum eis fecisses suum gaudium, indicasses vtique non fuisse tibi in me beneplacitum. 13 Nunc verò tu me suscepisti in defensionem tuam, non relinquendum in manibus illorũ, sed custodiendum ab inferno, & resuscitandum tertia die: idque propter innocentiam meã, quam tu mi pater optime nosti. Nam pro peccatis generis humani suffeci, ꝙ morti memetipsum ad tempus subdiderim. Innocentia autẽ mea hoc apud te promeretur, vt à morte propter alienam tantũ offensam susceptа, tua potẽtia resuscitẽr: * & tu me confirmasti à morte resuscitatũ, ante conspectum tuũ, in præsentia maiestatis tuæ in sempiternũ: ita vt vltra non moriar, mihique mors nõ dominetur amplius, sed viuã in dextera tua inęternũ. 14 Pro tua immẽsa misericordia, quã per me præstitisti generi humano sis benedict⁹, sis laudatus & glorificatus inęternũ, ô mi pater, ꝙ es Deus verus, Deus totius fidelis populi tui: * ita fiat: ita fiat: ita fieri dignũ & iustũ est, ab omnibus quicũque sunt de populo sancto tuo, & nũc donec subsistunt in vita præsenti corporis pro modulo eorũ: & post huius vitæ terminum, in venturo sæculo, laude perfecta inæternum. Amen.

in die mala liberabit eum dominus.

2 *Dominus conseruet eum, & uiuificet eum, & beatum faciat eum in terra:*
** & non tradat eum in animam inimicorum eius:*
3 *Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: * & uniuersum stratũ eius uersasti in infirmitate eius.*
Esa. 53. **4** *Ego dixi, domine miserere mei:*
** sana animam meam, quia peccaui tibi.*

5 *Inimici mei dixerũt mala mihi, quando morietur & peribit nomen eius?*
6 *Etsi ingrediebatur ut uideret, uana loquebatur:*
Luc. 14.
Matt. 12. ** cor eius congregauit iniquitatem sibi.*

7 *Egrediebatur foras: * & loquebatur in idipsum.*
8 *Aduersum me susurrabant oẽs inimici mei: * aduersum me cogitabant mala mihi.*

9 *Verbum iniquũ cõstituerũt aduersũ me: * nunquid q dormit, nõ adiiciet ut resurgat?*

10 *Etenim homo pacis meæ, ĩ quo speraui, qui edebat panes meos:*

** magnificauit super me supplantationem.*

11 *Tu autem domine, miserere mei:*
** & resuscita me:*
** & retribuam eis.*

12 *In hoc cognoui, quoniam uoluisti me: quoniam non gaudebit inimicus meus sup me.*

13 *Me autẽ propter innocentiã suscepisti:*

** & confirmasti me in conspectu tuo in æternum.*
14 *Benedictus dominus Deus Israel, à sæculo & in sæculum:*
** fiat, fiat.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNOTATIONES IN PSALMVM XL.

VErsu primo,Beatus qui intelligit super egenum et pauperem. Nota in hoc Psalmo simile aliquid esse,quale & in secundo prius admonuimus. Primum enim Propheta in spiritu contemplans ea de quibus in posteriorib⁹ sermo habẽdus est,quasi sub sua persona loquitur:ac deinde post tres versus,Christum de quo prius esse sermonẽ fecerat,loquentem introducit de semetipso ad patrẽ quemadmodum in Psalmo secundo,versibus aliquot,ipse Propheta indignabũdus inuehebatur aduersus Christi occisores,& gloriæ eius osores:post verò,Christum facit de seipso loquentem,suamque gloriam à patre sibi datam magnifice proponentem. Et quemadmodũ in psalmo isto secũdo, circa finem, rursum Propheta finitis Christi verbis ad suam personam repetit sermonẽ,dicens,Et nunc reges intelligite,&c.ita posset & in hoc presenti Psalmo versus vltimus accipi,quasi à Propheta post finitos Christi sermones pronunciatus:videlicet vt ipse qui initium Psalmi proposuerat, vltimum quoque versum, velut concludendo,dictis Christi adiiciat:vt cum Christus confiteatur à patre se susceptum & confirmatum inæternum,ille quasi auribus cordis hoc audiens,præ gaudio respondeat versum benedictionis & gratiarum actionis,dicens,Benedictus dominus Deus Israel,à sæculo & in sæculum:fiat,fiat. Aduertendum tamen est,quantum ad primos versus(quos in Elucidatione peculiariter ad Christum accommodauimus)posse illos etiam generaliter ad omnem pauperem & egenum accommodari. Eritque tum sensus,beatum esse omnem illum qui super egenis & pauperibus(quos mundus despectos habet) ita intelligit, ita sentit,quique ita eis afficitur,vt oportet:vt eorum & miseriis condoleat, & egestatem suppleat,in quibus potuerit. Et reuera iis,qui sic intelligunt super egenum & pauperem, euenient omnia bona illa quæ in sequentibus duobus versibus describuntur. Nam (iuxta domini vocem) beati misericordes pronunciantur,eo quòd & ipsi sint misericordiam consequuturi. In die enim mala liberabũtur misericordes per misericordiam suam,& conseruabuntur atque custodientur à malo,nec in manus venient hostium suorum,& in tempore accipient consolationẽ per eam. Quæ omnia respondẽter ad huius Psalmi particulas pulchre explicat vir ille misericordiarum Tobias,filium suum instruens, in hunc modum:Quomodo(inquit)potueris,ita esto misericors. Si multum tibi fuerit,abundãter tribue:si exiguum tibi fuerit,etiam exiguum libẽter impertiri stude. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis:quoniam eleemosyna ab omni peccato,& à morte liberat: & nõ patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna,omnibus facientibus eam. Veruntamen ꝓpter totius Psalmi cohærentiam,magis cõgruum videtur,vt de paupere & egeno Christo potissimum intelligantur ista priora. ¶ Versu sexto: Etsi ingrediebatur. Anceps in hoc versu distinctio est. Potest enim particula,cor eius coniungi vel cum precedentibus, ad hunc modum, Et si ingrediebatur vt videret,vana loquebatur cor eius:ac deinde separatim congregauit iniquitatem sibi. Aut cum sequentibus iuxta quod in Elucidatione distinximus, secundum communiorem virorum Ecclesiasticorum vsum. Verum vtro modo distinctio fiat,parum admodum refert:cum sit vtriusque distinctionis eadem ferè sententia. ¶ Versu. 8. Aduersum me cogitabant mala mihi. Videtur esse hîc manifesta negatio, ac superfluitas vnius pronominis. Sufficiebat enim alterum, vel aduersum me, vel mihi: cum vtrunque idem velit. Sed nihil dubium est, quin propter emphasim non inutiliter facta sit hęc repetitio: quemadmodum & aliàs solet non raro in scripturis inueniri. Veluti in Psalmo mox præcedenti, Beatus vir, cuius est nomen domini spes eius. ¶ Versu decimo, Etenim homo pacis meæ in quo speraui. Iudam Christus vocat hominem pacis suæ, id est, hominem pacifice secum conuersantem, tanquam vnum è familiaribus & discipulis suis, nihilque verbo vel signo nisi quod pacis erat prætendentem: adeò vt ipso traditionis momento, osculum cum salutatione offerret, dicens, Aue rabbi. Quod autem dicit Christus, se speraſſe in Iuda,non sic accipiendum est, quasi spem in eo posuerit (Maledictus enim homo, qui spem suam ponit in homine) sed intelligi debet, in quo fidebam, & cui confidebam. Planè enim Iudæ confidebat dominus,cui etiam loculos credidit, in quibus ea portaret quæ ex fideliũ deuotione Christo offerebantur. Neque tamen hoc sic intelligendum est,quasi reipsa dominus illum fidelem habuerit,& vt talem reputauerit. Ipse enim multo ante(vt dilectus ait discipulus) nosscebat omnes:& non opus erat,vt quisquam ei indicaret de aliquo,propterea quòd sciret ea quæ sunt in homine. Neque dubium erat,quin quod postea apparuit, antè præcognouit dominus: quòd fur erat & auarus animo. Vnde referente Ioanne cognouimus,diu ante passionis tempus à Christo Iudæ malitiam in genere perstrictam. Cum enim multi verbis domini scandalizati abscessissent retro,loquens discipulis duodecim, ait ad illos, Nónne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Quod exponens Euangelista Ioannes, secretorum Christi optime conscius, subiungit, Hoc autem dicebat de Iuda Simonis Iscariotis. Hic enim erat traditurus eum, cum esset vnus ex duodecim. Itaque, non sic in Iuda sperauit Christus,non sic illi fuit confisus,vt non præsciret fraudulentum animum: sed fisum illi se dicit,quantum ad exterioris operis exhibitionem. Cui enim præ cæteris credimus rerum nostrarum custodiam,illius apud nos esse bonam fidem hoc ipso monstramus. Atque hac parte erat execrabilius Iude facinus,ꝙ sic à domino suo honoratus, accepta rerum omniũ cura,talem ꝓditionem excogitauerit. Grauius enim est malũ,& toleratu difficilius,cum ii quos beneficio nobis obstrinximus, pro bonis mala referunt. Hinc in lib. Geneseos,Ioseph ab vxore domini sui ad concubitum sollicitatus,constanter æque ac fideliter respõdit,Ecce dominus meus,omnibus mihi traditis,ignorat quid habeat in domo sua: nec quicquam est quod nõ in mea sit potestate,vel nõ tradiderit mihi, præter te quæ vxor eius es:quomodo ergo possum hoc malum facere,& peccare in dominũ meũ? Recte ergo humano more cõquerẽs, illud exaggerat Christus dominus,quod ab homine domestico,cui se bene fidere demonstrauerat, quẽ corã cæteris Apostolis bonæ fidei testimonio honorauerat,talẽ sit passus proditoriã supplantationem.

XLI. PSALMI ARGVMENTVM.

FAtigatus qui corpore peregrinatur in terris,spiritu autem in cæls habet conuersationem,multiplicibus quæ in hoc mundo occurrunt tentationibus,distractionibus,diuisionibus,atque molestijs hoc psalmo ad cælos mittit,suspirio,fonte perenni refocillari(ad modum cerui) desiderans,ac diuinis aspectibus quãtocyus repræsentari exoptans:desiderium habens dissolui,& esse cum Christo:quod desideriũ donec differtur,pascit interim sese,& consolatur lachrymis:subinde totus in sese effundens animam,ut in cælestia transiens etiam nunc in terra positus,aliquem percipiat gustum illius perfectæ,quam postea consequuturum se sperat,fœlicitatis:sicq; semetipsum in peregrinatione consolatur,animamq; aduersum inordinatam tristitiam & superfluam conturbationem confirmat.propter spem in sæculo futuro repositã. Atque ista quidẽ, septem uersibus primis. Debinc autem,conturbationem quam in hoc mundo patitur,intra angustos limites conclusus,ante dominum(quem ab initio se dixerat sitire) proponit,& tribulationes graues pariter & multas,quibus uelut abyssis & immensis fluctibus obruuntur non rarò corda fidelium:contra quos,remediũ est gaudere in domino,& sicut in prosperis,ita & in tristibus æque in domino lætari:specialiter autem orationis studium,quod admodum singulare & promptum ualde refugium est aduersus omnia, ijs qui sibi illum familiarem student efficere. Queritur tamen rursum apud dominum de sua derelictione,& debilitatione uirium,potissimum inimicis cum gaudio sibi exprobrantibus. Verum contra hanc querimoniam,in spe bona Dei, & salutis expectatione,seipsum confirmat animo,& querulantem tristemq; animam consolatione corroborat. Philip.1.

XLI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum:
** ita desiderat anima mea ad te Deus.*

2 Sitiuit anima mea ad Deum fontẽ uiuũ:

** quando ueniam,& apparebo ante faciem Dei.*

3 Fuerũt mihi lachrymæ meæ,panes die ac nocte:
** dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus?*

4 Hæc recordatus sum:
** & effudi in me animam meam:*
** quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei.*

5 In uoce exultationis et confessionis sonus epulantis.

QVemadmodum ceruus,cũ à venatoribus diu multumque agitatus,& canibus infectatus fuerit,vehementi desiderio anhelat ad fontes aquarũ, vt in eis se saluet,in eis sese refrigeret,quo ad cursum vires nouas recuperet:* ita anima mea inh oc seculi deserto,tentationibus pluribus ac variis fatigata,insectationibusque multiplicib⁹ (partim à dæmonũ atque hominũ peruersorũ malitia, partim à carnis praua concupiscentia)molestata, ad te anhelat desiderio, cupiens in te oblectari,consolari, & refocillari. 2 Sitiuit aſa mea,& magno affectu anhelauit ad te dominũ,qui es fons vitæ æternæ, & vena prima omnis vitalis gratiæ,de qua hauriunt in gaudio omnes qui pia affectione ad te accesserint:ad te (inquã) sitiuit anima mea, tuis fontalibus & vitalibus aquis gratiæ spiritalis cupiens refocillari & confortari: vt non in cursu atque insectatione aduersariorũ deficiam:* ô domine, quandiu in hoc degã exilio,quãdiu hisce fatigabor laboribus,quando dabitur mihi ad te venire,& exhiberi conspectui tuo.vt facie ad faciem te videam,illicque satier in aspectu glorię tuæ. 3 Interim verò donec in peregrinatione ista cõsisto,cõsolor me lachrymis,quas iugiter die ac nocte præ desiderio præsentiæ tuæ,absens tamen,effundo:atque his, nempe lachrymis,suspiriis,singultibus,quibus ad tuam præsentiã iugiter aspiro,quibus veluti panibus me pasco, me consolor,& conforto in spiritu meo: * dum interim dicitur mihi ab exprobrantibus incredulis & peruersis, Vbi est quem expectas Deus tuus?quando veniet?vbi apparet,ob cuius amorem ita te affligis,ita lachrymas fundis?sic mihi exprobrãtes, quasi vana sit expectatio mea,& inane meum desideriũ,quo te expecto & desidero dominum Deum meum. 4 Reuolui in memoria,& recogitaui in corde meo ista, quæ ab exprobrantibus per singulos dies me molestantibus,atque à spe mea auertere cupientibus,audio:atque ex aduerso illas venturas æterni fontis delicias,quas concupisco:* & ista sic recogitans,effudi in memetipso affectum animę meæ,velut habenas ei liberas concedens,vbi quantum posset ad te currere, plenoque desiderio memetipsum excitaui,vt quantũ valerẽ, memetipso atque omnibus quæ ĩ hoc mundo sunt temporariis relictis .totus in te transirem: * Spe enim iam certus sum,quòd transibo ex hoc peregrinationis loco,ex hac valle laboris,in locum illum quietis sempiternæ,in mansionem cælestem, in tabernaculũ non manufactũ quod fixit Deus,& non homo,tabernaculum verè admirabile perfectis delicijs, & omnium bonorum abundantia:in domum domini Dei mei. Atque ob hoc, quoniã illic stabilem & firmã ciuitatem me habere cognosco, interim etiã donec in terra peregrinus ago,eam si non corpore,certè spiritu & desiderio frequẽtare volo. 5 Ibi sonus auditur dulcissimus & suauissima melodia, in vocibus exultantium atque collaudantium pariter beatorum, qui in summa illic charitate, & vnitate permaxima, in vno summe bono(quo omnes perfruuntur)compaginati & coadunati, pariter exultant in eo,paritérque collaudant,quasi festum celebrãtes perpetuum,quasi iucundũ cele-

Psal. 35. Hiere.2. Esaiç.12. 1.Cor.13. Psalm.16. Hebrę.8. 2. Cor.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 Quare tristis es anima mea: & quare cõturbas me?

7 Spera in Deo:

** quoniam adhuc confitebor illi, salutare uultus mei & Deus meus.*

2.Cor.3. 1.Ioan.3. Coloss.3. *8 Ad meipsum anima mea cõturbata est:*

Eccle.1. ** propterea memor ero tui de terra Iordanis & Hermoniim à monte modico.*

Psal.68. *9 Abyssus abyssum inuocat:*

** in uoce cataractarũ tuarum.*

10 Omnia excelsa tua & fluctus tui, super me transierunt.

11 In die mãdauit dominus misericordiam suam:

brantes conuiuium, fœlices nimiũ conuiuæ:inter quos tanta est in exultatione,confessione,& lætitia vnitas, vt quasi vna vox tantũ esse videatur vnius conuiuæ,mirifice apud sese lætantis,exultantis,atque(vt in iucundis epulis fieri solet)in hilaritate gaudiose canentis. 6 Et tu ô anima mea,ô mi spiritus,qui ista nosti,qui eandem hanc (cui etiam modo datur nonnunquam velut à longe assistere)expectas lætitiam & fœlicitatem,tu(inquam)mea bona anima:quare non in his accipis cõsolationem?quare tristitia grauaris & deprimeris?& quare me variis cogitationibus,atque affectionibus sine ordine diuersis,conturbas & cõtristas? An non tibi merito tantorum bonorum expectatio,& tantæ pacis secura spes,atque etiam ex parte aliqua in hoc tempore nonnunquã deliba tio,sufficere debeant ad consolationẽ & fiduciã? 7 Noli igitur contur bari,ô mea anima,si te insectentur venatores:noli canes rabido ore insequentes formidare,vt desperes,sed spem habeto in fonte aquarũ viuẽtium,in domino Deo tuo:in illo refrigerare , quoties fatigaris:in illũ te immerge, quoties æstu atque siti torqueris , infectata à malis venatoribus:* adhuc enim illi confessionẽ dabo in iucunditate cordis mei,quoniam ipse est salus facici meæ,qui meam faciem honorabit,sublimabit, glorificabit & beatificabit ante faciem suam, cum meam faciem suæ faciei opposuerit,vt à facie eius fulgeat in meam aperta claritas splendoris æterni,sicque transformer in imaginem eius,vt similis ei fiam,& appaream in sempiterna gloria,& ipse est Deus saluator meus. 8 Quãquam autem,piissime Deus,hisce modis cõsolari studeã memetipsum, & quietam reddere desiderantem animam:tamen quoties ad memetipsum conuertor , cũ ad meipsum redeo ex contemplatione horum cœlestiũ,quoties ab his auocor (per corporis necessitatem aut fragilitatẽ, aut aliter quomodocunque)mox mihi oritur conturbatio:& quemadmodũ,donec sic in desiderio æternorũ defixus persisto, vtcunque cõsolationẽ & quietem percipio:ita ecõtrario quoties ad me redeo, & ad ea quæ circũ me sunt corporea ac tẽporaria,rursum conturbationem,tristitiam & afflictionẽ inuenit anima mea: quoniã nihil aliud sunt omnia quæ sub sole sunt,nisi labor & dolor & afflictio spiritus:* ac propterea iugiter ego studebo memor esse tui de terra ista corporea, quã nũc peregrinus inhabito:quæ iuxta Iordanẽ corporalẽ fluuiũ sita est,& iuxta montẽ Hermoniim,qui iuxta adiacet:à monte(inquam)paruulo & modico qui hîc in Iudæa est, in qua egò nunc in dolore peregrinationis vt aduena viuo,donec ad illos fluuios æternos paradisi tui,& montes æternitatis immensos perueniã. Nunc enim inter Iordanem fluuiũ paruulũ & Hermoniim montem paruulũ, concluſa est terra angusta habitationis meæ, dum interim suspiro ad cælestem illam tuæ domus amplitudinem. 9 Donec autẽ hîc ita in angusto terræ velut concluſus viuo,multæ quotidie tribulationes occurrunt,etiam graues admodũ,&(quantũ humanitus videtur)impertransibiles & insuperabiles:à quibus nisi diuino adiutorio liberati,indubie absorberemur & demergeremur in profundum:quæ sanè tentationes grauissimæ & profundissimæ,tot sunt,et ita cõtinue fideles obruunt,ita sese eueſtigio subsequuntur, vt videatur alia aliã velut aduocare,adducere , siue attrahere post sese:ita vt vel simul irruant plures,vel abeunte vna,mox succedat altera ,ita vt frequẽter ne respirare quidem liceat:* veniunt autem super nos hi tentationũ abyssi,quasi impetu per cataractas tuas,quasi tu super nos eas effundas per canales tuos,cum impetu:dum ex tua dispositione & voluntate , ad nostram vtilitatem eas in nos finis irruere. 10 Omnes sublimes tuæ inundationes,& feri fluctus grauium tentationum (quibus ex tua vltione pro peccato , & etiam ex tua dispositione , prò salutari exercitatione atque probatione solent homines obrui & grauari) etiam me tetigerunt , & transierunt velut gurgites aquarum super caput meum: omnium vitiorum tentationes & impetus pulsarunt animum meũ,nõnunquam etiam in altum sese accumulantes in modũ diluuii, vt me demergerent in profundum:neque tamen me demerserunt,sed absque nocumento tantum transierunt. 11 In tempore prosperitatis,quando lęta, iucunda, & serena sunt omnia,cum præsente in nobis Dei visitatione nihil sentimus tenebrosum,triste,aut nubilum: sed sunt in corde pacata & trãquilla omnia,tunc mandauit nobis Deus misericordiã suam, præcepitque memores esse misericordiæ suæ, vt illam tum maxime colaudemus,ac pro spiritali gaudio illi gratias agamus, quæ nobis ita diẽ

A ** & nocte canticum eius.*

12 Apud me oratio Deo uitæ meæ:

** dicam Deo, susceptor meus es.*

B *13 Quare oblitus es mei?*

** & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?*

14 Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei.

15 Dum dicunt mihi

C *per singulos dies, ubi est Deus tuus?*

** quare tristis es anima mea, & quare conturbas me?*

16 Spera in Deo:

** quoniam adhuc confitebor illi:*

** salutare uultus mei*

D *& Deus meus.*

in corde facit: * in tempore verò aduersitatis & tristitiæ, cum obruentibus tentationib⁹ cœperit obnubilari atque obscurari serenitas cordis, tunc mandauit nobis Deus ad cordis nostri consolationem,orare æquo animo & psallere:hoc est,canere sibi carmina lætitiæ , & cantica gratiarum actionis, quibus nos vult ingruentem tristitiam & nubila depellere,ne tristitia aut acedia absorbeamur, aut nimia cordis obnubilatione obscuretur lumen spiritus nostri. 12 Atque ob hæc semper ego paratam apud me habere volo orationem ad dominum Deum,qui est vita mea:semper in promptu habere volo orationis refugium , atque illius studium mihi conabor facere super omnia familiare , vt in omnibus obuenientibus tristibus æque ac lætis, aduersis atque prosperis,semper ad illam securum habeam recursum:illa,meæ peregrinationis miseriam studebo mitigare,& per illam interim corpore absens , spiritu me Deo præsentem sedulo exhibere conabor:* dicam in oratione mea,& confitebor domino, quòd ipse sit defensor meus atque protector,ad quẽ statim per orationis deuotionem confugiam , quem mox affectu apprehẽdam , quoties vlla mihi difficultas aut aduersitas aduenerit. 13 Et cũ tu sis domine, quem ego elegi,& habeo in meum protectorem:quid est ô dulcissime defensor,quòd ita mei obliuiscaris , quòd ita nõnunquam te mihi subtrahis,& sic absens (diu nimium iuxta meum desiderium) te abscondis,quasi prorsus mei videaris oblitus ? * & quare me pateris ita afflictum & tristem incedere, dum me tribulant grauiter & affligũt inimici:quare ita permittis me tuum pupillum , tuæ fidei commissum, ab illorum prauitate tribulari? 14 Cum infringi cœperint atque deficere ossa mea,dum paulatim quasi flaccescunt vires animæ meæ , spiritu tristi ossa mihi exiccante,statim gaudentes & exultãtes insultant mihi aduersarii , homines carnales & amatores huius sæculi , atque etiam dæmones peruersi , exprobrando loquentes contra me superba & inania. 15 Exprobrant(inquam)mihi per dies singulos absque intermissione,cum me vident in tristitia & afflictione incedentem,quasi desolatum dicentes in modum exprobrantium , velut irridentes & insultantes mihi:Vbi nunc est Deus tuus,in quo habes fiduciam,propter cuius spem refugis nostra commercia,propter quem consentire recusas consiliis nostris,aut vias nostras sectari? quare nunc ita tristem te videmus incedere & desolatum ? Vidésne , quoniam vana est spes & expectatio tua?Hæc certè & alia his maiora,per singulos dies,præter omnem tentationem,audire me necesse est,ô domine defensor meus,ab insultantibus.* Attamẽ,ô tu mea anima, noli absorberi tristitia,noli conturbatione deiici, noli illorum terreri vanis exprobrationibus, neque vel tantillum commoueris ab eis. 16 Quin potius spem tuam figito in domino Deo tuo,sicque ea tibi velut anchora firma & immobilis, quam nulla tibi neque serenitas diei , neque turbulentia aduersæ noctis auferat: * tametsi enim nunc in peregrinatione agamus , elongati ab eo plurimum : veniet tamen , neque longe abest tempus, in quo laudem plenæ confessionis ei persoluam: * ipse est enim salus mea,qui glorificabit sua bonitate vultum meum:& ipse est Deus meus,cui adhærebo,quem desiderabo donec viuam , vsque dum me introducat in locum suum sanctum cum gloria cælesti. Amen.

Iacob.5.

2. Cor.5.

Prou.17.

Hebr.6.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XLI.

VErsu primo,Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum,& cætera . Non est vsitatus loquendi modus,vt dicamus desiderare ad fontes,aut sitire ad Deum, cum adiũcta præpositione.Proinde,quod hîc dicitur,Cervus desiderat ad fontes aquarum , & anima mea ad te sitit,atque desiderat:ita accipiendum est,vt sit sensus,Cervus desiderio fertur,aut trahitur, aut anhelat ad fontes aquarum.Item anima desiderio & siti fertur ad te, siue desiderando & concupiscendo tendit atque anhelat ad te.Notandum verò hoc in loco(quemadmodum & in aliis nonnullis scripturæ locis)per cervos rectè intelligi & figurari homines spirituales, quemadmodum per equum & mulũ significari solẽt homines carnales.Vt enim equos,mulos & asinos,qui in humana sunt seruitute,& ignobilioris sunt cõditionis,venatores non persequuntur,sed cervos maxime,qui extra humanam sunt seruitutem, tãquam libertate à natura donati,nimirum in spatiositate & virore syluarũ geniti,quorũ etiam caro ad deuorãdum est delicatior aliis domesticis & seruilibus mancipiis: ita similiter sunt inter homines nonnulli, tanquam equi & muli,quos diabolus velut quieta possidet seruitute,homines terreni,animales,intricati,& desperati in concupiscentiis suis.Atque hos , quoniam pro sua voluntate secure possidet impius venator , non opus habet venatione persequi.Cæterum, qui nobiliori animo ac meliori corde , in libertate sunt progeniti filiorum Dei,qui sui generis & originis nobilitatem attendentes, & libertatem (in qua

Psalm.31.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioan 1. 1. Ioan. 3. à Deo per spiritualem regenerationem sunt constituti, vt filii Dei esse mereantur) semper habentes ante oculos, ab impia & vilissima diaboli seruitute quammaxime abhorrent, cupientes, in ea ad quam generati sunt libertate persistere: hi nimirum seruis sese assimulare studeant. Nam vt illi venatorum cornu expauescunt, ita & hi semper sunt bene pauidi, & ad omnem sonitum malum salubriter sibi prospiciunt, & ad montes conscendunt quantocyus: cursu velocissimo & admirandis saltibus, cuncta obuiantia mira agilitate transiliunt: quo sane cursu rapidissimo, & admirandis saltibus, fit plerunque vt venatorum atque insequentium canum ora effugiant, nisi longa fatigatione deficiant. Huiusmodi autem ceruos impii venatores nocte ac die persequi non desinunt, vt interficiant ac deuorent. Et cum fortassis aliquem venatione caperint, quasi festum agunt diem: & multo gratior illis est esus carnium istorum, quàm priorum illorum quibus in pace fruuntur pro suo libito. Nam cum vnum aliquem ex spiritualibus hominibus, post multum laborem dentibus apprehendere ac deuorare contigerit impios dæmones, tanquam magnas nacti delicias, gaudent & oblectantur multo amplius, quàm super perditione hominum carnalium, qui illis sunt velut cibus quotidianus, ac proinde vilior. Illorum verò esus & perditio, tanto est impiissimis his venatoribus gratior cibus, quanto minus expectatus, & quanto maioribus partus laboribus. Quomodo enim (Saluatore nostro omnium ceruorum progenitore attestante) maius est gaudium angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis qui non indigent pœnitentia: ita credendum est ex aduerso, maius esse gaudium angelis diaboli super vno iusto & perfecto in peccatum cadente, (id est, super vno ceruo venatione capto) quàm super nonagintanouem peccatoribus, qui nunquam fuerunt in iustitia: id est, quàm super nonagintanouem porcis, equis, aut mulis, qui semper fuerunt in impœnitentia. Neque verò hoc tantum in loco, sed & in aliis compluribus, inuenimus perfectiores, & sublimiores propositos homines per ceruos designari: quemadmodum supra Psalmo decimoseptimo, Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum, & super excelsa statuens me. Et rursum Psalmo. 103. Montes excelsi ceruis, petra refugium erinaciis. Et in Cantico canticorum, assimilatur dilectus capreæ hinnuloque ceruorum super montes Bethel. Causa autem quare per ceruum signetur vir spiritualis (quemadmodum econtrario per equum & mulum homo carnalis) & per se quisque facile intelligit, & ex præcedentibus insuper sufficienter colligi posse existimamus. ¶ Versu. 2. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, & cætera. Apparet in vulgatis codicibus male legi hoc loco, Ad Deum fontem viuum: legendum autem esse, pro fontem, fortem. Nam & in Græco apertum est haberi ἰσχυρὸν: quod vocabulum, notum est non fontem, sed fortem significare. Et beatus Hieronymus ex Hebræo similiter fortem vertit: Sitiuit anima mea (inquit) Deum fortem viuentem. Atque ita videtur verisimile, propter simlitudinem dictionum factam esse transmutationem, vnica tantum litera commutata, n, videlicet pro r: quod sane facillimum est fieri, maxime cum sententia prima facie magis fauere videatur fonti. Quid enim aptius potuit verbo sitiendi adiungi, quàm quod aquas continet? Atque ita duplici hac ratione verisimile est factam esse immutationem. Similem locum indicauimus versu. 8. Psalmi. 26, vbi pro voluptate legitur voluntas. Nos tamen in Elucidatione vulgatam lectionem explanauimus, & in textu (iuxta quod legi consuetum est) reliquimus. Vtraque enim lectio commodam habet intelligentiam. Ad Deum enim fontem viuum sitit fatigata anima, vt potu aquarum viuentium refocilletur, atque ita innouetur viribus. Sitit verò ad Deum fortem viuentem anima, petens ab eo fortitudine spirituali corroborari, & à forti postulans adiutorium, contra persequentes rabidos venatores. Atque ita in idem fere vtraque lectio coincidit. ¶ Versu. 2. Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Particula secunda huius versus, Quando veniam, potest legi vel per se absolute, vt sit sensus: ô quando veniam, & apparebo, vt sit quasi cum suspirio emissa vox desiderantis. Dixerat enim, desiderare & sitire animam suam ad Deum: ac mox subdit huius desiderii expressionem, dicens, O quando veniam. Aut legi potest coniunctim cum priore parte, ad hunc sensum, Anima mea ad Deum sitiuit, quando veniam, & apparebo ante faciem domini: quasi dicat, Desiderio anhelaui ad Deum, donec veniam & exhibear ante conspectum ipsius. Per quod significat, suum desiderium non pœnitus complendum, neque extinguendam sitim, donec veniat ante conspectum domini, vt illic de ipsius plenitudine inebrietur. Huic autem connexioni, licet prima facie vtcunque officere videatur, quod mutata persona dicitur quando veniam, cum præcessisset sitiuit anima: secundum veram tamen considerationem, cum homo & ipsa eius anima ad idem spectent, nihil impedit quo minus recte ista valeat acceptari sententia. In Elucidatione verò, non nisi priorem expressimus. ¶ Versu tertio, Fuerunt mihi lachrymę meæ panes die ac nocte. Audi spiritualis homo, audi qui ceruus esse cupis: quem tibi panem quærere debeas, quo debeas pane in via peregrinationis huius sustentari. Fuerunt mihi (inquit Propheta sanctus, ceruorum exemplum) lachrymæ meæ panes die ac nocte. Ecce lachrymas in panem habet rex & Psaltes Domini, lachrymæ in viaticum sunt regi peregrino ad patriam tendenti. Et vere dulciores sunt hæ lachrymæ homini totis præcordiis Deum sitienti, quas pro absentia & peregrinationis dilatione effuderit, omnibus impiorum deliciis & voluptatibus. Neque potest sæculi conuiuis tam esse suauis cuiuscunque liquoris per os & guttur ingurgitatio, quàm est peregrinis Dei, per natantes oculos, lachrymarum effusio. Neque vllus cibus ingrediens in ventrem tam potest oblectare voratoris gulam, quàm refocillat mentem vel vnum ex imo corde eductum suspirium. Et forsitan iste panis est, de quo alibi conqueritur pœnitens, percussum se esse vt fœnum, & exaruisse corde, eo quòd oblitus fuisset comedere panem suum. Et nos itaque hunc panem nunquam obliuiscamur, interim dum peregrinamur in corpore lachrymis ac suspiriis nostram peregrinationem atque exilium consolantes. ¶ Versu quarto, Et effudi in me animam meam. Alibi hortatur sperantes in domino effundere coram illo corda sua. Videtur autem duplicis huius sermonis non eadem omnino esse sententia. Tunc enim effundimus intra nos animam nostram, quando (vt ita loquar) plenam nostro desiderio concedimus libertatem, quando penitus illi laxamus habenas, ita vt currat, imò volet quantum possit, illuc quo anhelat. Tunc sane corda nostra effundimus, intra nos quidem, non autem ad nos, sed magis ad Deum: quemadmodum ex aduerso effundi dicimus impiorum hominum corda ad secularia desideria, ad quæ sine retinaculo ardentissime anhelant & festinant. Cum verò iubemur siue monemur, vt libere ante oculos eius cuncta velut profundamus, nihil omnino illum celantes, sed nos & omnia nostra, omnem miseriam, angustiam, egestatem, & omne nostrum imperfectum, ante conspectum illius nude proponentes, & quasi ante pedes illius proiicientes, & pleno cordis affectu illi commendantes: quomodo etiam vulgo dicere solemus, amicum effundere coram amico cor suum, quando illi omnia secretissima quoque & occultissima denudat, auxilium & cõsilium poscens, suamque causam amico amice commendans. Debet ergo vir iustus hoc modo coram Deo cor effundere, debet nihilominus (iuxta præsentis Psalmi textum) etiam interdum in sese animam suam effundere, atque liberis datis habenis pati, vt tota in cælestem transmigret felicitatem: vbi tanquam præsentialiter assistens, audiat voces collætantium ciuium supernorum, vnde consolationem hauriat animæ suæ, contra voces exprobrantium, atque ad seculi voluptates ipsam sollicitantium. ¶ Versu octauo, Ad meipsum anima mea conturbata est. Nota, quòd cum ad Deum sitimus, donec ad illum effundimus animam, donec præ desiderio lachrymas fundimus, donec cælestibus conuiuiis spiritu assistimus, non conturbatur anima nostra, sed consolatur semetipsam in tantorum contemplatione & expectatione bonorum: quæ tanta vtique sunt, vt non tantum in fruitione, verumetiam in expectatione animum fidelem mirifice oblectent. Verum cum ab his anima recedens ad semetipsam conuertitur, id est, cum se apud se rursum inuenit (Neque enim diu permittimur corporis fragilitate, & persequẽtium malitia talibus interesse deliciis) tum verò tanto amplius conturbatur & anxiatur paupercula anima, quanto iam dulcescere ei cœperant, quibus ad modicam morulam permissum fuerat oblectari. Et quemadmodum qui à somnio magnæ fœlicitatis euigilat, torquetur, nihil inueniens eorum in quibus paulo antè gaudere videbatur: ita multo amplius ad solitas miserias relapsa à tam sublimibus anima vehementer conturbatur. Non tamen quiescit, sed rursum quo ad potest ascendere conatur, vnde cecidit. Et si non semen eius & recordationem nequaquam abiicit. Nouit enim anima, quæ fidelis est Dei amatrix, etiam in sola Dei memoria semetipsam oblectare, iuxta quod alio in loco in desolatione positus ait: Memor fui Dei, & delectatus sum. Quid enim? Si ii qui secundum carnem amore fœdo se diligunt, non solum in præsentia mutua delectantur, sed & in recordatione sciunt inuenire qualemcunque oblectationem, si sic amantibus iucunda est, vel recordatio mutua, vbi non datur frui præsentia, quãto amplius putamus purissimum illum Dei amorem (qui nequaquam secundum carnem est, sed secundum spiritum) sufficientem ex sui dilecti haurire posse sola recordatione lætitiam, qua se consoletur, ne tentantium vocibus consentiat, aut post alienos amatores proprio relicto discedat? Atque hanc ob causam ait sitiens ad Deum, postquam conturbari sentit animam suam, velle se Dei memorem esse de terra ista miseriæ, de angustia mundi huius. ¶ Versu eodem, Memor ero tui de terra Iordanis, &c. Hoc tametsi habeat mysticas intelligentias, quas apud alios qui ante nos in Psalmis elucidandis laborarunt, promptum fuerit inuenire: nos tamen maluimus secundum literam intelligere, vt per hoc significetur angustia & vilitas huius mundi, & terrenæ huius habitationis, quam ille non ignorat etiã ad superna nonnunquam conceditur acceſſus. Est autem (vt crasso exemplo manifestam aperiam intelligentiam) talis fere hæc Psalmistæ in terra promissionis consistentis, atque eius etiam regna tenentis, sermo, tanquam si ego in hoc Louanienſi solo positus (in quo nunc mihi peregrinatione constituit omnipotens) dicam iuxta formam huiusce modi, ad meipsum, Domine, anima mea conturbata est, dum humana audio, humana video, humana sustineo, dum corporalia sese & crassa ista vbique ingerunt: propterea ad consolamen animæ meæ volo tui iugiter esse memor, de terra hac (in qua mihi dedisti peregrinandi locum) fluuii Diliæ & montis Roselani, qui mons paruulus & modicus est: id est, de terra angusta quæ fluuio Dilia & monte Roselano (qui modicus admodum est) concluditur. Illud verò mirum, Prophetæ cælestia desideranti totam Iudeæ terram videri angustam & modicam, Iordane fluuio & monte Hermoniim conclusam: cum terrenis & terrena amantibus, etiam pedis vnius spacium tanti æstimetur, vt pro eo nonnunquam acerrime depugnent atque digladientur, interdum vsque ad vitæ pericula, & maxima discrimina. Ita videlicet, qui non nisi terram norunt, nunquam contemplati superna, mira putant quæ hic vident omnia. Contra verò, quibus familiare est, aut certe quibus nõnunquã concedi-tur relictis his infimis ad superna euolare, quorum pedes in amplissimis illis atriis supernæ Hierusalem aliquando constiterunt, quibus videre datum est, quàm iuxta Prophetam magna sit domus Dei, & quàm ingens locus possessionis & regni eius: hi nimirum, etiã regiones & patrias totas reputare norunt angustissimas: imò totam mundi quæ videtur latitudinem, non nisi angusti carceris æstimant locum. ¶ Versu nono, Abyssus abyssum inuocat, &c. Quod abyssus abyssum inuocet, alii ad duorum testamentorum (quorum vtrunque abyssus est impenetrabilis) consonantiam malunt referre. Alii abyssum vnam dicunt esse, humanæ miseriæ & multiplicis iniquitatis profunditatem interminam: alteram verò exaduerso, Dei misericordiam, quæ similiter est abyssus altissima & prorsus inexhausta, quã tantorum sæculorum decursus neque adhuc exhausit, neque exhaurire poterit vnquam. Huius autem duplicis abyssi, illa quidem hanc inuocat: prior illa, ad hanc posteriorem clamat (quotam profunditas iniquitatis humanæ, profunditatem inexhaustam postulat Diuinæ misericordiæ)

Psal. 17. Psal. 103. Cant. 2. & 8. Lucæ. 15. Psal. 101. Psal. 76. Psal. 121. Baruch. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ab hac illa absorbeatur. Neque enim potest aliunde absorberi abyssus & profunditas humanæ mali- B
tiæ, nisi ab abysso Diuinę misericordiæ. Nos tamen in Elucidatione, quod ad continuationem lite-
ræ, & præcedentium atque sequentium consonantiam magis nobis videbatur accommodum explana-
uimus, per abyssos intelligentes tentationes profundas, & quantum ex nobis impertransibiles: de cu-
Psal. 123. iusmodi in alio Psalmo legimus. Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos.
Torrentem pertransiuit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem. Hu-
iusmodi enim intolerabilem, id est, impertransibilem & ineuasibilem aquam, nos maluimus in propo-
sito abyssum nuncupare. Verum iuxta hanc sententiam, forsitan difficile videbitur intelligere, cur de
abysis istis dicatur, quòd adducat siue aduocet alia aliam, in voce cataractarum Dei. Quæ enim sunt
istæ cataractæ Dei, & quæ est ista vox cataractarum? Sed attendendum est sermonem fieri metaphori-
cum, secundum respectum ad defluxum aquarum copiosarum in tempore pluuiæ. Cõgregantur enim
pluuiales aquæ, & descendunt per cataractas siue canales, & ita irruunt super transeuntes, nouo con-
tinuo gurgite aquas copiosas cum sono magni impetus effundente. Per cataractas itaque Dei, fidelis
sibi venire asserit inundationes aquarum, quas super se venire sentit: quoniam tribulationes atque ten-
tationes quas experitur plurimas, tanquam à Deo desuper missas acceptat, attendens ex ipsius iudi-
cio & dispositione ita hæc sibi euenire, ac velut desuper super se emitti. Quæ enim nobis in præsen- F
ti tempore perferenda obueniunt, vel à Diuinæ iustitiæ vltione procedunt (veluti cum in vindictam
& vltionem peccati Deus famem, pestilentiam, aut bellum, aut etiam alias interiores animæ vltio-
nes immittit) vel à Diuinæ misericordiæ benignitate, quæ electis suis aggregare volens cumulos me-
ritorum, multis illos aduersis & tristibus, tam quo ad corpus, q̃ quo ad animam exercitari permittit: vt
1. Petri.1. (iuxta Petrum Apostolum) probatio fidei & virtutis eorum multo pretiosior inueniatur auro, quod
per ignem probatur: quibus modis, sanctos viros Iob atque Tobiam etiam legimus exercitatos. Non-
Iob.1.& nunquam verò desuper nos obruunt tentationum atque tribulationum gurgites, pariter ab vtraque, id
12. est, simul à misericordiæ benignitate & vindicta iustitiæ. Quemadmodum omnia pene corporis in-
Tobię.3 commoda & necessitates plurimæ, in pœnam & vindictam primæ inobedientiæ humano generi sunt
Roma.8 inflicta: ita tamen, vt ex dispositione supernæ clementiæ diligentibus Deum cooperentur in bonum,
qui ea de manu Domini susceperint, atque pertulerint cum patientia. Recte ergo vir fidelis, tanquam
à Deo cuncta suscipiens quæ patitur, & propter ipsum libenter omnia sustinens, dicit abyssos vnam
post aliam super se venire in voce & impetu cataractarum Dei: eo quòd videantur vt à Deo effusa,
cum impetu decurrere. Quomodo autem viri iusti in omnibus quæ patiuntur malis, semper ad Do-
minum respiciunt, & tanquam ab eo venientia acceptant in annotationibus Psalmi. 38. satis aperte
declarauimus in pertractione illius sententiæ: Quoniam tu fecisti, amoue à me plagas tuas. ¶ Versu G
decimo, Omnia excelsa tua & fluctus tui, &c. Per excelsa, intelliguntur sublimes & eleuati gurgites,
siue altæ aquarum inundationes. Vnde alia translatio habet pro excelsis, suspensiones, id est, aquas al-
tas, & quasi in alto suspensas. Beatus verò Hieronymus ex Hebræo vertit gurgites: alius autem, inun-
dationes: quæ omnia consensu in Elucidatione explanatò, rectè consentiunt. Hoc tamen notandum
est, quòd gurgites isti inundantium aquarum & fluctuum, id est, magnarum tribulationum atque ten-
tationum, dicuntur fluctus & excelsa Dei. Sic enim ait Omnia excelsa tua & fluctus tui. Quod eadem
ratione accipiendum est, quæ iam statim à nobis exposita est: quoniam videlicet ab eo descendunt, &
vt ab eo demissa suscipiuntur. Quemadmodum cum dicimus plagas Dei, non intelligimus eas quas
Deus suscipit, sed quas à Deo non suscipimus, & quæ ab illo super nos veniunt. Quoniam verò hoc
in loco tentationum aduentum per abundantiam aquarum desuper per cataractas aduentantium si-
gnificatur, considerandum est, quòd sicut irruentibus huiusmodi aquarum fluctibus quidam tantum
abluuntur corporaliter, ita vt transeuntes aquæ nihil afferant corporalis nocumenti, iis super quos
transierint, alii verò in iisdem suffocantur: ita & in spiritualibus videmus quosdam quantumuis ma-
gnis tentationum gurgitibus non solum non vitæ detrimentum accipere, verumetiam per ablationem
fieri mundiores, cum alii sub iisdem conspiciantur perire, & si quid habebant vitæ spiritualis deper- H
dere. Nam vt sub canalibus domorum, cum vehemens pluuiæ impetus descenderit, qui erecto con-
stiterit corpore, caput verò in parte alteram declinans, aut manibus alióve commodo operculo com-
muniens, diligenter custodiat (ita vt omnis aquæ cadentis impetus in robustas ad perferendum sca-
pulas feratur) detrimentum vitæ non accipiet eiusmodi, etiamsi tempestuosa valde & longa fuerit plu
uia (transibit enim aqua, & mox vt illum tetigerit, diffluit ab eo) contrà verò qui sub canali consistens,
adueniente pluuiæ impetu, mox in terram corruit, necessario suffocabitur ab irruẽte aquarum aqua: sic
& in tentationum aduentu, qui forti & inuicto animo perstiterint, perseuerantes in sua rectitudine,
& infracti corde, ex tentationum incursu non accipient vllum detrimentum, sed transibunt tentatio-
nes: ipsi verò, illis diffluentibus, etiam mundiores apparebunt. Qui verò tentationum impetu in ter-
ram prosterni se patiuntur, continuo desuper cadentibus aquis necesse erit hos suffocari. Noster autem
cælestia sitiens Propheta, fluctus super se quidem confitetur irruisse, sed gaudet transisse: quomodo
Abac.3. etiam Abacuc Propheta, finem considerans persequutionum populi Dei, canebat, transisse aqua-
rum gurgitem ¶ Versu.14. Dum confringuntur ossa mea, &c. Quemadmodum confractis ossibus,
nihil est in homine stabilis virtutis, ita vt nec ambulare quicquam valeat (iuxta quod etiam vulgo
per ironiam dicere solemus, pigros in operibus, aut in gressu tardos sic operari aut ambulare, quasi ossa
habeant omnia confracta) ita & spiritualiter dicuntur ossa confringi, cum incipiunt vires ad bene agen
dum deficere. Contingit autem nonnunquam homines etiam iustos, tentationum vel grauitate, vel ni-
mium morosa prolixitate, adeò vehementer conturbari & frangi, vt videantur quasi viribus destitu-

A ti, & collabi in nihilum: cum se videlicet sentiunt & grauissimis vrgeri tentationibus, & nullo diuina-
rum rerum feruore tangi, ita vt nihil illis ex animo libeat agere, dum nullam percipiunt internam con
solationem. Atque in hoc statu cum inuenerint impii dæmones, atque homines sæculi, eũ qui Deo ser
uire cupit, tanquam occasionem bonam nacti, incipiunt tum exprobrare illi, ac dicere, Quid ita am=
bulas tristis, desolatus, atque deiectus animo? Videsne iam Deo nullam esse tui curam? Necdum per-
cipis frustra te illũ expectare? Nónne es tu ex electis illis, quos ad vitam prædestinauit? Illis enim sunt
gaudia, tibi verò perpetuus cruciatus. Iam tantos dies, tantos menses, ecce tristis & desolatus obambu
las, & nihil omnino consolationis persentis. Vel hoc ipsum euidẽs est testimonium, quòd Deus (in quo
speras, propter quem deliciis huius mundi frui recusas) te abiecerit. Veni ergo nobiscum, & fruere iis
quæ offeruntur, & lætare in diebus vitæ tuæ, ne vtraque pariter consolatione priueris. Hæc (inquam)
atque huiusmodi iustis in illa quam dixi arditate & deiectione positis, solẽt inimici proponere partim
quidem ad eorum illusionem, partim verò ad ipsorum in malum sollicitationẽ. Verum attendẽdum est,
quid aduersus horum exprobrationes obiecerit consilii Propheta sanctus. Mox enim ad animam suam
sese conuertens, blanda increpatione eam redarguit contristatã, hilariq́ exhortatione consolatur ean-
dem, spem firmam bonorum cælestium proponens. Hoc enim est, quod post inimicorum exprobratio
nem statim subiungit, Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam ad-
B huc confitebor illi, &c.

XLII. PSALMI ARGVMENTVM.

ARgumentum Psalmi sequentis non aliud est, quàm quod habuerit præcedens: estq; uelut continuo ma teriæ Psalmi præcedentis. Vnde & in Hebræo ἀνωνύμως est, id est, tituli nullius inscriptionem ha bens. In illo nanque circa finem dixerat uir spiritualis Deum sitiens, de aduersarijs sibi exprobran=tibus, seq; affligentibus. Contra hos nunc, non mala tantum exprobrantes, sed dolos etiam meditantes & ma la inferentes, Diuinum implorat iudicium, suam derelictionem & desolationem in afflictione ab aduersarijs, per querimoniam proponens. Postulat autem aduersus omnia huius uitæ discrimina, de cælo sibi demitti lucẽ & ueritatem, quibus comitibus per uiam secure deduci se posse confidit, & ad optatum pertingere termi-num, usque ad altare Dei, usque ad præsentiam Diuinæ maiestatis. Nonissimis autem uersibus duobus, in spe beatæ confessionis & salutis seipsum consolatur atque confirmat.

XLII. PSALMI ELVCIDATIO.

C **1** *Iudica me Deus, & discerne causam meam de gẽte nõ sancta: * ab homine iniquo & dolo so erue me.*

2 *Quia tu es deus fortitudo mea: * quare me repulisti, & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?*

D **3** *Emitte lucẽ tuã & ueritatẽ tuam: * ipsa me deduxerũt & adduxerũt in mõtẽ sanctum tuum, & in tabernacula tua.*

4 *Et introibo ad altare Dei:*

** ad Deũ qui lætificat iuuentutem meam.*

AEpro me Deus iudiciũ, & discute, discerne, dili genterq́ cõsidera causam innocentiæ meæ, ad-uersus populum impiũ, contra turbã malorũ qui me persequũtur: vt pro me, aduersum illos, facias iudicium: * ab hominibus iniquis & fraudulẽtis qui impietatẽ & dolos meditantur contra me in cordibus suis, & exercent in operibus, tuo iusto iudicio libera me, vt quod desiderãt nõ obtineãt, neque voto suo valeãt potiri. 2 Tu enim Domine es meũ robur om- Philip.4. ne, & tota fortitudo mea, in quo possum quicquid possum, imò in quo Ioan.15. omnia possum, & sine quo nihil possum: atque ideò Domine nõ confi-dens nisi in te forti auxiliatore meo, ad te cõfugio: * & cum in te spem meam omnẽ cõstituerim, quid est piissime Domine, quòd me ita dere-linquis, vt quasi repulisse & abiecisse videaris, quasi nulla sit tibi cura mei: cũ ab inimicis iniustè me sustines affligi? & quare sic mœstũ atque desolatum permittis incedere, affligentibus & tribulantibus me aduer-sariis meis, qui mihi sunt suis tentationibus admodum molesti & infe-stiẽ. 3 Respice tandem ad me multimodis afflictum, & demitte mihi de cælis in cor meum lucem spiritualis gratiæ tuæ, & præclarã verita-tem tuam: per quam, tam credenda quàm agenda valeam cognoscere: * hæc enim sunt, quæ me inter tot miserias, angustias atque tentatiões secure deducent per vias huius vitæ, ducatumque certum præstabunt, ne vllum ad patriam tendenti obueniat nocumentum, & addũcent ad optatum terminum, nempe in locum habitationis gloriæ tuę, qui est vt mons altissimus, atque stabilissimus, ad sanctum & firmissimum habita-culum tuum, in quo sunt mansiones plurimæ, in quo cum tuis ministris oĩbus inhabitas in tua magnifica gloria. 4 Atque his ducibus, perque Ioan.13. viam comitibus, introgrediar ante præsentiam Diuinæ maiestatis tuæ, palamque accedam ante conspectum gloriæ tuę, vt te facie contempler 1.Cor.13. ad faciem, vt tibi hostias sempiternas plenæ laudis coram te assistẽs in-desinenter offeram: * ad te inquam mi suauissime Deus, qui meam ve-tustatem consumis & conteris, ac iuuentutem restituis: qui renouas vt Psal. 102. aquilæ iuuentutem meam, qui me quotiescũque nunc per defectum vi-gõris spiritualis veterasco, benigno aspectu tuo & interioris gratiæ in-fusione, in pristinum, imò in meliorem statum restituis: & cum per tri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prou.17. & 25. Psal.50.

*5 Confitebor tibi in cithara, Deus Deus meus: * quare tristis es anima mea, & quare conturbas me?*

Psal.149

*6 Spera in Deo: * quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei et Deus meus.*

stitiam ossa consumentem, animique deiectionem ad interitum tendo, tu mihi lætitiã reddens salutaris tui, & spiritu principali iterum me confirmans, facis velut reiuuenescere: vt non solum non peream, sed etiam ad virtutum exercitia alacrior, fortiorque reuertar. 5 Proinde confessionẽ tibi dabo in maxima lætitia cordis mei, etiam in citharis aliisque musicis instrumentis, ad plenioris gratiarum actionis testimonium tibi laudem cãturus, tibi (inquam) ô mi Deus, ô mi suauissime Deus: quod nomen, quo frequentius replico, eo dulcesit amplius: * tu verò ô mea bona anima, quur contristaris ista non ignorans, tantarum rerum spem habens, & quare tua tristitia atque deiectione me conturbas? quur non in his teipsam potius consolaris? 6 Firma spem tuam in Domino, & in illo temetipsam oblecta, dum in aliis omnibus nihil nisi vanitatẽ inuenis & afflictionem spiritus: * adhuc enim illi dabo confessionem laudis in gaudio, adhuc illi plenis buccis concrepabo, adhuc erunt exultationes & cãtica eius in gutture meo: ipse enim est salus & gloria vultus mei, & Deus meus verus ac viuus, cuius laudem nunquam ego eripi patiar de ore meo, sed spero mihi fore perpetuam, donec ad locum laudis plenissimæ me adducat, ante conspectum suum. Amen.

E

F

ANNOTATIONES IN PSALMVM XLII.

HVnc Psalmum habet consuetudo Ecclesiasticorum plurimorum sacerdotum, ante missæ initium, quasi in præparationem accessus ad altare sanctum præmittere: nimirum quòd eos qui ad sacrosancta illa mysteria dominici corporis & sanguinis celebranda & percipienda sunt accessuri, non conueniat esse spiritu contristatos, aut deiectos animo, sed alacres & hilares corde, ob præsentiam Diuinæ maiestatis, ad cuius venerandum altare accedit, qui sacrificinm Ecclesiæ est oblaturus. Petit itaque hoc Psalmo præparatorio sacerdos, sancta Domini sacramenta celebraturus, auxilium Diuinæ miserationis, & aduersum contristantes affligentésque spiritum suum, postulat fieri iudicium, lucem quoque & veritatem desuper mitti, quibus comitatus secure, munde, & digne possit ad Dei altare accedere, fructúmque sacrificii percipere. Et licet principaliter de altari spirituali intelligatur versus quartus, ad quod videlicet mente & affectu introgrediemur, siue in hoc mundo constituti, siue in futuro sæculo (vt pòst dicemus) potest nihilominus cõmodè ad hanc intentionem sacerdos Psalmum vsurpans, per altare Dei, ipsum illud materiale altare intelligere, ad quod sacrificii causa parat accedere. Atque ita sperat lætificari suam iuuentutem, non quidem ab ipso materiali altari, non à lapidibus & cæmento: sed ab ipso, quem offerre parat, & cui offerre parat, Deo, id est, à patre, verbo, & spiritu sancto. Atque ideo non dicit simpliciter, Introibo ad altare Dei quod lætificat iuuentutem meam: sed adiicit dicens, Ad Deum, qui lætificat. Ad Deum autem accedit qui sacrificare parat, siue ad tocam beatam Trinitatem, vt illi sanctissimam saluberrimamque hostiam offerat & consecret, & in eius conspectu oblatã sumat: siue etiam ad Christum hominem & Deum, vt illum offerat patri, atque adeò (quatenus secundum humanitatem hostia est) toti superbenedictæ Trinitati. Confidit autem lætificari suam iuuentutem, quoniam ex Ecclesiastico dogmate nouit, quisquis sacrificium illud non indigne celebrauerit, & sacramentum non indigne manducauerit, accipere eum per virtutem mortis Christi (cuius est memoriale spiritualis gratiæ confirmationem siue augmentũ, & pignus vitæ æternæ, iuxta quod in festo altissimi illius sacramenti, canit sancta Ecclesia, O sacrum conuiuium in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis eius, mens impletur gratia, & futuræ gloriç nobis pignus datur. Et quia in accepto pignore æternæ felicitatis non potest non bene sperare & lætari fidelis, idcirco hac spe suam animam tentationibus fatigatam consolatur. Hæc diximus, propter vsum venerabilium dominorum sacerdotum: vt sciant quemadmodum hunc Psalmum præparatorium sibi debeant adaptare. Sicut vniuersi Christifideles (iuxta Apocalypsis testimonium) spiritualiter sunt Dei sacerdotes, offerentes per Christum (iuxta quod Hebræis scribens ait Apostolus) hostias laudis semper Deo patri, ita & vnicuique potest Christifidelium spiritualiter etiam secundum hunc vsum competere, cum suum animum voluerit ad offerenda orationum laudúmque suarum sacrificia præparare. ¶ Versu primo, Iudica me Deus, & discerne causam meam. Discernere pro diiudicare positum est, siue potius attendere. Nam diiudicatio & discretio, comparationem quandam vnius ad alterum & ex comparatione eiusmodi, cognitionem, secundum propriam acceptionem, videntur significare: quod manifestum est Deo non conuenire, qui non per eiusmodi comparationem causæ ad causam, sed absque omni collatione, sola causæ attentione & inspectione cognoscit, cuius sit innocentia. Quod ergo dicit, Discerne causam meam, more hominum iudicum loquitur: quos necesse est causam causæ comparare, atque ita quis reus, quis innocens, perdiscere. Est autem sententia: Attende ad causam meam, cognosce eam, respice ad eam: videlicet, vt propter innocentiã meam, cum tibi fuerit perspecta & bene cognita, ab aduersantium infestatione me liberes. Quantum verò ad particulam illam, de gente non sancta, aduertendum est, ancipitem eius esse constructionem. Solemus enim vulgatori vsu eam coniungere præcedentibus, quomodo & in Elucidatione exposuimus, hoc modo: Iudica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta: vt petat sibi fieri iudicium de gente non sancta, & quantum ad illos suam causam discerni. Ac deinde subsequitur: Ab homine iniquo & doloso erue me, quasi prioris partis clarior explanatio. Nihil enim aliud, Iudica pro me de gente non sancta, quàm

G

H

Apo.1. & 5.

Hebr.13.

A ab hominibus iniquis eripe me. Sunt tamen qui particulam suprà dictam cum sequentibus cõnectunt, præcedentia absolute legentes, ad hunc modum, Iudica me Deus, & discerne causam meam. Ac deinde, De gente non sancta, ab homine iniquo, & doloso erue me. Atque huius quidem lectionis non est difficilis intelligentia. conuenientior tamen videtur prior distinctio, quæ & vsitatior est. ¶ Versu tertio, Emitte lucem tuam & veritatem tuam, &c. Per lucem & veritatem intelligimus in Elucidatione dona, quæ desuper mittit Deus in cordibus nostris per spiritum suum sanctum, qui est spiritus lucis & veritatis, interius nos illuminans, & veritatem docens de omnibus tam credendis, quàm agendis, iuxta quod promisit suis discipulis Dominus Iesus, ipse prima veritas. Recte autem dixit Propheta, emitte, quasi desuper de cælo sancto tuo mitte: quoniam (secundum Apostoli Iacobi sententiam) Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens à patre luminum. Vnde & Sapiens orans Dominum pro sancta sapientia, Tecum (inquiebat) est sapientia tua, quæ nouit opera tua. Mitte illam de cælis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ. Et forsitan non aliud est quod hic nunc Propheta postulat, q̃ lux & veritas. Ipsa enim cælestis atque diuina sapientia, vera est lux cordis nostri, & ipsa est veritas. Cui etiam illud quod sequitur aptissime consonat: Ipsa me deduxerunt & adduxerunt. id est, deducent & adducent (Siquidem iuxta non inconsuetum scripturarum morem, præteritum propter euentus certitudinem pro futuro ponitur) in montem sanctum tuum, &c. Vnde

Ioan.16. Iacobi.1. Sapien.9

B in oratione Sapientis supraposita consequenter adiungitur, Vt mecum sit, & mecum laboret, & sciam quid acceptum sit apud te. Scit enim illa omnia, & intelligit: & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia, & erunt accepta opera mea. Ac post pauca, Sensum autem tuum quis sciuit, nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis: & si correctæ sint semitæ eorũ qui sunt in terris, & quæ tibi placent didicerint homines? Hæc omnia habet Sapientis oratio: quæ quàm clare cum huius Psalmi postulatione consentiant, est per se manifestum. Recte ergo lux & veritas desuper nobis missa, nos deducent & adducent in montem sanctum Dei, ad ciuitatem supernam: quæ quam ob causam mons dicatur, suprà dictum est Psalmo tertio. Diligenter autem contuenda est differentia inter duo illa verba, deducent & adducent. Magis enim significatione differunt, quàm vocis sonus præ se ferat: id quod in Græco est aliquanto euidentius, quàm in idiomate Latino. Vnde in Græco priore loco habetur ἀγαγέτωσάν: quod verbum ab ἄγω: id est, via, deriuatum, significat per viam deducere, siue ducatum præstare: quæ significatio, pulchre admodum expressa est in Sapientis prænarrata oratione, cum diceretur, vt mecum sit, & mecum laboret. Atque hoc ipsum vocabulum etiam Psalmo.142. inuenitur positum, dicente Propheta, Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Et Psalmo.118. Deduc me in semita mãdatorum tuorum: atque in aliis plerisque locis, vbique

Ibidem. Sapien.9 Psal.142. Psal.118.

C fere tantum valens, quantum, Dux esto mihi per viam, & ducatum præsta. Verbum autem quod secundo loco ponitur, est εἰσήγαγον, id est, adduxerunt vel introduxerũt. Vnde beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, introducent. Inter autem deducere per viam, & introducere ad terminum, clarum est nõnullam esse differentiam. ¶ Versu quarto, Et introibo ad altare Dei. Introimus etiam nunc, donec in corpore sumus, ad altare Dei (id est, ad præsentiam diuinæ maiestatis) quoties in spiritu & veritate adorantes, coram illo procidimus, aut sacrificium facimus. Verum posteaquam ad montem sanctum Dei illum excelsum & cælestem fuerimus adducti, tunc ad altare Dei, id est, ad præsentiam & ante conspectum Diuinæ maiestatis, introgrediemur perfectius, ita vt nunquam ab eo simus diuellendi neque separandi. Semper enim illi astabimus sacrificantes, quod iam per corporis fragilitatem perpetuo facere non possumus. Altare autem istud, idem est de quo Psalmo.50. dicitur, Tunc imponẽt super altare tuũ vitulos. Per altare autem Dei, intelligimus præsentiam & cõspectum diuinæ maiestatis: eo quòd soleamus in materialibus altaribus Diuinam præsentiam specialius honorare, sicuti & vere peculiariter ibi honoranda est. Nihil enim dubium est, specialius illic Deum adesse, & præsentem se facere, vbi colitur, adoratur, inuocatur, & sacrificia accipit. Possẽmus tamen altare istud intelligere etiam Christum dominum, qui est altare nostrum, sacerdos & hostia. De quo Paulus Hebræis scribens ait, Habemus altãre de quo potestatem non habent edere, qui tabernaculo deseruiunt: nimirum Christum Dominũ designans, cuius non sunt participes veteres Iudæi. Ad hoc enim altare, & modo per fidem accedimus, vt

Ioan.14. Psal.50. Hebr.13.

D innouetur iuuentus nostra: & introgrediemur (cum terminus aduenerit) per speciem, vt perficiatur beatitudo nostra. ¶ Versu eodem, Lætificat iuuentutem meam, sic mihi videtur accipiendum, quasi lætificando renouat iuuentutem meam: iuxta quod Psalmo.102. dicitur, Renouabitur vt aquilæ iuuẽtus tua. Per iuuentutem autem, quum in bonam partem vsurpatur in scriptura sancta significatur alacritas, robur, agilitas & fortitudo, quæ in iuuenibus maxime imieniuntur: sicut per puritiam, cum in bonã partem vsurpatur, significari solet innocentia & simplicitas, quæ maxime relucet in pueris: & per senectutem maturitas atque reuerentia, quæ senibus competit, & mortificatio carnalium concupiscentiarum. Contrarium autem significant, cum in malam significationem vsurpantur: senectus videlicet, desidiam, tarditatem ad bene operandum, defectum quoque ad declinationem in interitũ: iuxta illud, Quod antiquatur & senescit, prope interitum est. Iuuentus, impetum & sequelam cõcupiscentiarum malarum. Pueritia, ruditatem & ignorantiæ malam simplicitatem. De senectute, in malam partẽ dicitur, in Psalmo.31. Inueteraerunt ossa mea. Et psalmo.6. Inueteraui inter omnes inimicos meos. De iuuentute monet Apostolus Timotheum, iuuenilia desideria fugere. De pueritia idem ipse Corinthios monet, ne pueri efficiantur sensibus.

Hebre.8. Psal.31. Psal.6. 2.Tim.2. 1.Cor.14

Universidad de Deusto
Biblioteca

XLIII. PSALMI ARGVMENTVM.

E

IN Psalmo sequenti difficultas occurrit, ex eo quòd principiũ atq; finis non satis uideãtur respõdere uersibus aliquot medijs, id est. 6. 7. 8. 9. & decimo. Hi enim omnino uidentur gaudium prosperitatis, & pro uictoria gratiarum actionis, præ se ferre: cum residuum totius Psalmi in summa affictione & humiliatiõe positi esse uideatur. Cum enim dicitur, Tu es ipse rex meus & Deus meus, qui mãdas salutes Iacob. In te inimicos nostros uentilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis. Saluasti nos de affligẽtibus nos, & odientes nos confudisti. In Deo laudabimur tota die, & in nõe tuo cõfitebimur in sæcula: hæc sane populi i maxima affictiõe positi uerba nõ uidẽtur, sed potius i tali prosperitate, qualis erat sub Dauidis & Salomonis regno, cum de hostibus in nomine Domini triumpharent. At uerò uersus mox sequentes usque ad finem manifeste summam desygnant miseriam & oppressionem grauissimam: qualis fuit in captiuitate Babylonica, uel in persequutione Antiochi illustris. Hæc autem minime uidentur in eodem Psalmo consonare. Ad huius ergo dissonantiæ concordiam mihi uidetur necessariũ, ut sicut de diuersis tẽporibus duæ illæ partes loquuntur, altera quidẽ de tẽpore prosperitatis gratulatoria, altera uerò de tẽpore aduersitatis querulatoria: sic & ex populo Domini, pro diuersis tẽporibus loquentes diuersi introducãtur, ut uidelicet illos uersus prosperitatis loqui intelligatur populus Domini sub Dauide & Salomone, aut sub alijs tẽporibus prosperis, aut ipse intelligatur Dauid in persona sui populi prospere agẽtis in omnibus loqui. Quæ uerò à uersu. 11. sequuntur, ad finẽ usque, populus loquitur sub hostibus in oppressione degens, in maxima miseria, qualis multo post tẽpora Dauidis aut Salomonis fuisse legitur: qui populus affligẽs, à principio quoque Psalmi loqui cœperat. Et uidetur totus hic Psalmus à Psalmista cõpositus pro tẽporibus affictionis & desolationis, ut tũc esset filijs Israel ad Dominum sese conuertentibus, & misericordiam poscere uolentibus, debita oratiõis formula. Satis enim uerisimile est, Prophetam sanctum illas subsequuturas populi desolationes præuidisse, quemadmodum & Moyses populo similia prædixerat, & Iosue famulus Domini. Itaque cũ scriberet Psalmista, Nũc autem repulisti & confudisti nos, uendidisti nos, posuisti nos opprobrium, parabolam, & c. non ad suum tempus (in quo ipse cum populo florido regnabat, tametsi multas pateretur molestias) sed ad illa quæ præuidebat, uenturæ desolationis tempora respiciebat, futura quasi præsentia in Psalmo plangens. Hæc præmissa omnino oportuit, prius quã tota Psalmi uis & connexio sufficienter potuisset intelligi. Nunc ad breuiter summam eius perstringendũ pergamus. Conuenit itaque hic Psalmus populo Domini in maxima desolatione posito, qui uolens ad misericordiam Deum inflectere, primũ antiqua Dei opera, quæ pro patribus suis legerunt, & audierunt ab illo misericorditer & mirabiliter exhibita, proponunt: illud nominatim recensentes, de introductione per manum ualidam in terram promissionis, & expulsione atque delectione habitatorũ eius: quæ nulla humana uirtute, sed sola Diuina potentia facta fuisse confitentur. Atque hæc quidẽ. 5. primis uersibus. Debic uersibus quinque sequẽtibus, Dauid ipse, qui Psalmũ cõscripsit, pro ũturis tẽporibus seipsum cũ populo suo introducit loquẽtẽ, de prosperitate status sui sæculi: fidẽter admodũ in spe Domini, & cõtẽpti ualde cõtra inimicos populi Dei. Mox uerò post uersũ. 10. usque ad finẽ totius Psalmi, cõtinuat populus affictus cœptũ ab initio sermonẽ, & ex oppositio proponit suæ desolatiõis miseriã, eãdẽ multis uerbis & sentẽtijs exaggerans, & Dominũ humiliter orans, ut misericordiã ualeat percipere, & de grauissima tribulatiõe salutare auxiliũ. Illud autẽ est aduertendũ, Psalmũ præsentẽ cõmodissime posse applicari fidelibus nouæ legis & populo Ecclesiæ sanctæ, quotiescũque ab alienigenis (utpote à Turcis, alijs infidelibus) opprimũtur, persequutionẽ patiuntur, in captiuitatẽ ducuntur, & in seruitutẽ subijciũtur, aut aliàs quomodocũque crudeliter & ignominiosè tractãtur: quẽadmodũ isto nostro sæculo (hac sane in parte infœlicissime) per singulos annos misere cernimus. Rectè enim ueteres Dei beneficia proponentes, quæ patribus nostris filijs Israel (quorum nos Christiani uerum semẽ & ueri filij sumus) Deus exhibuit, nostram autem oppressionem querulis affectibus & uocibus aperientes, cum lachrymis deposcimus eius misericordiam, in qua sola confidimus liberari.

XLIII. PSALMI ELVCIDATIO.

VOX FIDELIVM IN TRIBVLATIONE CLAMANTIVM.

1 Deus auribus nostris audiuimus, patres nostri annunciauerunt nobis.

2 Opus quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.

3 Manus tua gẽtes disperdidit:

F

G

H

POtentissime Deus, nos auditu accepimus, auribúsque nostris tanquam certissima & indubitata audiuimus, nimirum edocti à patribus ac maioribus nostris, qui ea nobis partim uerbo, partim scripto, nota fecerunt per successionem generationũ, prout illi quoque à suis maioribꝰ acceperant, usque ad eos qui ipsimet uiderunt ea quæ nos audiuimus, & in seipsis ea sunt experti reali exhibitione, quæ nos tantum cognoscimus uerbali relatione. 2 Audiuimus (inquam) & annunciauerunt nobis patres nostri opera tua magnifica & mirabilia, quæ operatus es in diebus eorũ in temporibus antiquis, & lõge ante multa sæcula præteritis: uidelicet in diebus captiuitatis filiorũ Israel in AEgypto, quãta feceris prodigia terribilia atque gloriosa, ꝓ patribus nostris, aduersus Pharaonẽ & seruos eius: itẽque ĩ deserto, & ĩ introductiõe ĩ terrã promissiõis, ac deinceps, signa multa & magna. 3 Vt cætera trãseamus, illudque solũ loquamur de introductiõe in terrã promissiõis. Nõne tua potentia, & omnipotẽs uirtus tua erat, quæ patres nostros filios Israel eductos de AEgypto, ĩtroduxit ĩ terrã promissiõis? Ipsa enim oĩpotens & ualidissima dextera tua est, quæ gentes septem peccatrices, quæ inhabitabant promissionis terram, Chananæum, Euæum, Iebusæum, Ethæũ, Amorrhæum, Gergezeũ, ac Pherezæum, atque cireũiacẽtia loca & regna eiecit, expulit, ac deleuit de terra sua, ut fierent in possessionem populo tuo: * his autem expulsis de terra, patres nostros tu loca illorũ inhabitari fecisti: & quomodo arbor in terra manu agricolæ in loco alterius infrugiferæ plãtatur & radicatur, ita tu eos illic ut in firma & stabili mansione tua manu plantasti, & radicare fecisti, ac germinare, filios & filias procreare, iumenta quoque educare, ut in firmo propriæ habitationis loco: * grauiter afflixisti ultrice ac pugnatrice manu tua populos illos terræ promissionis, usque ad exterminiũ & totalem deletionẽ de terra sua. 4 Et rectè quidẽ dico, manu tua hęc omnia perfecta. Nequaquam enim potentes erant patres nostri, sua uirtute absque te, tantã facere uictoriam: neque ipsi per uirtutẽ aut experientiã bellicam, quę in ipsis erat, pertigerunt ad possessionẽ terræ promissionis: * neque propria uirtus eorum ad tantæ salutis uictoriam eos perduxit, ut de tantis tamque fortissimis & ditissimis gẽtibus possent reportare triũphũ: imò nunquam manus illorũ euadere potuissent, sua propria tantum fortitudine suffulti. 5 Sed tua fortis dextera, & tuũ ualidissimũ brachriũ (.i. omnipotentia fortitudo tua) & benignus aspectus ultus tui, quo lucere fecisti & splendere super eas lucẽ misericordiæ tuæ, ipsa sunt, quæ patres nostros introduxerũt in possessionẽ terræ suæ: * fuit enim tibi in illis beneplacitũ, & dilexisti eos: quoniã elegeras eos in tuũ populũ, & in peculium præ uniuersis populis terræ: atque iccirco complacuit tibi in eis glorificare nomen tuũ. VOX POPVLI DAVIDIS TEMPORE PROSPERE AGENTIS INTERPONITVR. 6 Tu es rex noster, & dominus Deus noster, & nõ es alius, neque in ullo mutatus: * q præcipis etiã nũc de salute populi tui fidelis, q saluationes præcipis populi tui: quo iubente atque mãdante, & ex cuius uoluntate salus est populo tuo. 7 In spe auxilii tui animati, & tua fortitudine suffulti atque cõfortati, deiiciemus, humiliabimus, & expugnabimus inimicos nostros pro libito, eosque ventilabimus & prosternemus quocũque uoluerimꝰ ad modũ bouis: qui quod cornibus suis rapit, in ventũ proiicit & dissipat, quocunque uoluerit: * & in fiducia atque inuocatione nominis tui, in confidentia auxilii tui pro nihilo æstimabimus, imò conculcabimus & expugnabimus eos qui insurgũt cõtra nos, ad nos expugnãdos, quãtæcunque tandẽ fuerint fortitudinis, aut quantacunque fuerit eorũ multitudo. 8 Nequaquã enim spem habere nos uolumus in arcubus nostris, aut reliquis bellicis armis quibuscũque: & gladius noster nõ per se potens est absque te, ad saluandum nos de tam potẽtissimis inimicis, & plurimis per circuitũ aduersarijs nostris: sed potentia uirtutis tuæ cum uoluerit aduenire in auxilium, ipsa nobis potẽs erit cõferre salutẽ, atque iccirco non timebimus hostiũ multitudinẽ uel ferocitatẽ, scientes, quoniã non est apud te differentia saluare de manu multorum siue paucorum. 9 Non enim à nobisipsis salus nobis prouenit aut uictoria, sed tu es q nos fecisti saluos & uictores de persequẽtibus nos aduersarijs nostris per circuitũ: * & eos qui nos oderunt atque psequuti sunt, tua potentia confudisti: primũ quidem eorum malas cogitationes, quibus nos putabant opprimere ad nihilum deducens: deinde etiam pro nobis aduersus eos pugnans, eosque ante nos in fugã conuertens, atque sub nobis humilians, nostrę quoque ditioni subiiciens. 10 Et pro tantis operibus omnipotẽtiæ tuæ, partim quæ pro patribus nostris, partim etiã quæ ꝓ nobis operari dignatus es, iugiter uolumus in te domino Deo saluatore nostro lætari, & cum laude in lætitia gloriari: * & in fide atque cultu nominis tui confessionem dabimus tibi laudis sempiternæ. CONTINVATVR VOX FIDELIVM DE TRIBVLATIONE CLAMANTIVM. 11 Ista quidẽ quæ suprà iam expressa sunt, audiuimus & cognouimus, patres nostros in præteritis sæculis, tanta & tam miranda abs te accepisse superni tui auxilii beneficia. Nũc uerò in nostro hoc tẽpore miseriæ & tribulationis, longe in diuersum cõmutata sunt omnia. Videris enim nos iam à cura & protectione tua abiecisse, & nõ ultra ad nostras afflictiones attendere: & in cõfusionẽ maximã deuenire permisisti nos in subiectionẽ hostiũ & afflictionẽ magnam, quam sustinemus ab eis: * & videris ultra non uelle egredi nobiscum in exercitibus nostris ad auxilium. Ipse enim effectus nostræ miseriæ & expugnationis

A

** plantasti eos:*

** afflixisti populos, & epulisti eos.*

4 Nec enim i gladio suo possederũt terrã:
** & brachium eorum non saluauit eos.*

B

5 Sed dextera tua, & brachiũ tuum, & illuminatio ultus tui:
** quoniam complacuisti in eis.*

6 Tu es ipse rex meus & Deus meus:
** qui mandas salutes Iacob.*

C

*7 In te inimicos nostros uẽtilabimus cornu: * & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.*

8 Nõ enĩ in arcu meo spabo: & gladius meus non saluabit me.

9 Saluasti enim nos de affligentibus nos:

D

** & odientes nos confudisti.*

10 In Deo laudabimur tota die:
** & in nomine tuo cõfitebimur in sæcula.*

11 Nunc autẽ repulisti & confudisti nos:

**te nõ egredieris Deus ĩ uirtutibus nostris.*

Iosue. 24

Deu. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 *Auertisti nos retrorsum post inimicos*
Deut.28. *nostros:* * *& q oderũt nos, diripiebant sibi.*

13 *Dedisti nos tãquã oues escarum:* * *& in gẽtibus dispsisti nos.*
14 *Vendidisti populum tuum sine precio:* * *& non fuit multitudo ĩ commutationibus eorum.*
15 *Posuisti nos opprobriũ uicinis nostris subsannationẽ & derisum his qui in circuitu nostro sunt.*
16 *Posuisti nos ĩ similitudinẽ gẽtiũ:* * *cõmotionẽ capitis ĩ populis.*
17 *Tota die uerecundia mea contra me est:* * *& confusio faciei meæ cooperuit me.*
18 *A uoce exprobrãtis & obloquentis:* * *à facie inimici & persequentis.*
19 *Hæc oĩa uenerũt sup nos, nec obliti sumus te:* * *et iniquè nõ egimus in testamento tuo.*
20 *Et non recessit retro cor nostrum:* * *& declinasti semitas nostras in uia tua.*
21 *Quoniã humiliasti nos in loco afflictionis:* * *& cooperuit nos umbra mortis.*

monstrare videtur, quòd non sis nobiscum in pugna, quomodo olim soles cum patribus nostris exire ad pugnam, & pariter cum eis pugnare desuper, sicque victoriam illis parere. 12 Inimicos nostros priores fecisti nobis, eis concedens victoriam, & super nos dominationem: nos verò per illos deuinci, atque in fugam verti, & in subiectionem venire illis permisisti: vt simus iam in caudam, quorum patres olim erant in caput: posteriores, qui olim priores: victi, qui olim victores: subiecti, qui olim dominãtes: * & qui capitali odio semper nos sunt persequuti, sem per nobis bella & persequutionem mouere non desinunt, iam tua permissione potestatem acquirunt super nos, & sibi nos atque liberos nostros & nostra omnia pro libito diripiunt, faciuntque de nobis quicquid voluerint. 13 Permisisti nos fieri tanquam oues ad occisionem & esum deputatas, quæ gregatim ad vænundandũ ducuntur de loco ad locum, vel portantur in humeris: quæ morti sunt proximæ, ita vt quacunque hora libuerit dominis vel emptoribus, iugulentur: * passus es nos populum tuum abduci captiuos ab infidelibus, & idololatris gentium populis, atque inter eos per miserandam captiuitatem dispergi. 14 Populum tuum quem olim vt peculium tuum, habuisti tibi charissimum, iam passus es venundari, quasi pro nihilo & absque vllo precio: imò tuipse videris populum tuum alienigenis vendidisse, siue potius pro nihilo dedisse, dum nihil ab eis accipiendo nos illis tradis: * & non fuit in commutationibus emptionibusque eorum multitudo precii, sed modi eo admodum precio, velut iumenta vilia, vili emebantur: idque propter nimiã copiam abductorum in captiuitatem, & expositorũ ad vænũdationem nimiam multitudinem. 15 Fecisti nos in opprobrium & contemptum fieri gentibus alienigenis quæ adiacent nobis, ita vt subsannent & derideant nos omnes populi impii qui habitant per circuitum nostrũ. Huc enim res nostras deuenire tu Deus permisisti, vt qui prius eramus omnibus per circuitum alienigenis gentibus terrori & veneration, iam nos habeant ludibrio, simulque facti eis in despectum & publicam illusionẽ. 16 Permisisti nos fieri alienigẽis & incredulis nationibus in parabolam & in prouerbium: hoc est, in publicum despectum ita vt de nobis nostraque miseria passim omnes publice & priuatim loquantur, iocantes & illudentes: ac velut similitudo & exemplum simus positi omnis confusionis: * tanta quoque est confusio & miseria, ad quã tua permissione deuenimus, vt populi alienigenæ insultantes & exprobrantes moueant super nos capita sua. 17 Iugiter nunc confusio nostra coram nobis est, & non recedit erubescentia atque verecũdia à nobis: * & cõfusio atque ignominia ista, ad quam deuenimus, operit faciẽ nostram, ita vt sit plena confusio ignominiæ nostræ: propterea quòd in tantam subiectionem & miseriam maximam venimus, illis fœdissimis idololatris subiecti. 18 Idque maxime, propter voces oppressorum nostrorum, qui blasphemias atque conuicia aduersum nos proferunt, exprobrãtes nobis derelictionem hanc nostram & humiliationem, sicque etiam in blasphemiam tui nominis impie prorumpentes: * propter rabiem aduersariorum atque persequutorum nostrorum, qui dum tanta nos humiliatione prostrauerunt, confusione maxima perfuderunt. 19 Omnia hæc mala quæ cum dolore recogitauimus, & enarrauimus ante conspectum tuum, ecce apprehenderunt nos: iam sub his omnibus tantis malis degimus: noluimus tamen obliuisci tui domine, neque tui memoriam à nobis abiicere, tuique nominis cultum & fidem abnegare: * neque inique agere voluimus contra testamentum tuum quod disposuisti nobis, vt recederemus à te, tuoque cultu derelicto idololatriam sequeremur, & alias gentiũ coinquinationes. 20 Et non est auersum, neque recessit retrorsum à te cor nostrũ: sed fidenti corde tibi permanemus, etiã in tantis difficultatibus adhærentes, parati etiã in summo discrimine tibi seruire: * Et cum nos ita tibi permaneamus adhærẽtes, tu tamen contrà videris à nobis auerti, dũ gressus nostros quasi declinare videris à via præceptorũ tuorum, ac nos quasi extra viã tuam expellere & eiicere. Dũ enim tã magnis opprobriis ab idololatris nos pateris affici, quasi nos à tua seruitute videris velle dimouere. 21 Permisisti enim nos humiliari valde in loco captiuitatis, vbi multipliciter affligimur, & in magnã abiectionẽ atque despectũ deuenire: * imò in tãtis terroribus, angustiis, periculis, & persequutionibus egimus, vt nobis videremur sub vmbra mortis detineri: mortique proximos nos arbitrantes, illam

A 22 *Si obliti sumus nomen Dei nostri:* * *& si expandimus manus nostras ad Deũ alienũ*

23 *Nónne Deus requiret ista?*

* *ipse enim nouit abscondita cordis.*
B 24 *Quoniã propter te mortificamur tota die:* * *æstimati sumus sicut oues occisionis.*

25 *Exurge, quare obdormis domine?*

* *exurge, & ne repellas in finem.*
C

26 *Quare faciẽ tuam auertis?* * *obliuiscéris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ?*
27 *Quoniã humiliata est ĩ puluere aĩa nostra:* * *cõglutinat° est*
D *in terra uenter noster.*
28 *Exurge domine, adiuua nos:* * *& redime nos, propter nomẽ tuum.*

quasi desuper venientem assidue expectaremus. 22 Nos tamen interim, quanquam tot malis angustiamur, & propter tuum nomen etiam in mortis periculis sic ageremus, noluim° obliuisci, neque abnegare, aut relinquere nomen tuum, vt à tuo cultu recederemus: * neque expandere voluimus manus nostras ad deos alienos, ad deos & idola gentium, vt ea adoremus aut ea te relicto coleremus: quemadmodum faciunt alienigenæ isti, quos tu passus es dominari nostri: & ne tantis quidem malis vexati, adduci potuimus, vt gentium abominationibus coinquinaremur. 23 Nos enim sciebamus, quòd tu inspector esses, & item iudex omnium, quem latere non posset, si quid tale faceremus, & qui ista ad iudicium adduceres, & exquireres ad vltionem æterni supplicii: propter quod, etiam si videremus nobis tẽporaliter posse melius esse in abnegatione tui nominis, & in cultu deorũ alienorum: noluimus tamẽ abstte recedere, ducentes melius esse, temporaliter affligi, quàm æterna punitione cum infidelibus illis abs te feriri: * tu enim es quem nullum la- 2.Mac. 7
tet secretum, ne abscondita quidem & occultissima cordis nostri. 24 Ecce enim ob hoc, sustinere malentes quæcunque obuenerint pro tuo nomine aduersa, quàm te relinquere, multis grauibus malis affligimur iugiter absque intermissione, persequutoribus nostris nullam dantibus requiem: * sumus facti quasi oues occisioni deputatæ, quibus iugiter mors imminet, quæque de tempore vitæ nullam habent securitatem: quæ mortem expectant, cum voluerint qui emerunt eas: sic & nos quasi morti addicti, continuo in periculis mortis agimus, continuo expectantes impetum inimicorum, vt in nos irruant, nosque interficiant. 25 Ecce mala multa & magna, quibus tuus populus affligitur, tibi domine Deus noster proposuimus: quæsumus ergo, vt commoueantur viscera misericordiæ tuæ super populo tuo, & exurge, acceleransque festina ad ferendam opem oppressis tuis. Videris enim dormire populo tuo, dum absque vindicta & vltione, tanta mala euenire pateris populo te colẽti: dum dissimulas, dum permittis, qui facillime, si velis intendere, possis ĩpedire, sicuti & olim corã patribus facere es solitus: * exurge (inquam) Psalm. 9.
à somno isto, & ne vltra dissimules, neque populum tuum derelinquas
pœnitus vsque ad consummationem: sed vel reliquiis saluandis tandem intende, ne prorsus deficiant, & deleantur de terra cultores tui. Iã enim abunde multa mala persenserunt serui tui, & iam tempus videtur, vt eis tuam misericordiam ostendas. 26 Quare enim tu domine vultũ tuum non conuertis ad pauperes seruos tuos: & quare tanquã auerso vultu ab eis, neque videns quæ eis inferantur mala, permittis hostes nimiũ Psalm. 9. Tren.5. Iudith.8.
crudeliter in eos desæuire? * quare negligis, & non attendis ad inopiam & afflictionem nostram: in qua nos sumus serui tui, omni ope destituti, neque aliud præter te habentes auxilium, & grauissime ab hostibus afflicti? 27 Iam enim vsque ad puluerem humiliati sumus, & ad terram proiecta est vita nostra, plena laboribus & miseriis: & conculcatur vita nostra ab impiis oppressoribus: * & in tantis angustiis constituti proci dimus super terram ante faciem tuam, humiliantes coram te animas & corpora nostra, ita vt adhæreat venter noster terræ, eique velut conglutinetur præ longitudine moræ super eam: vt per hanc humiliationem, tuam misericordiam supplices inuocarem°. 28 Euigila domine Deus, ne vltra dissimules: sed in adiutorium populi tui intende, & ad adiuuandum fideles seruos tuos festina: * & saluos nos facias de manibus aduersariorum nostrũm, propter inclytum & glorioſum nomẽ tuum, propter te metipsum & immensam misericordiam tuam: vt quam in omnibus generationibus ita copiosè experti sunt patres nostri, nos etiam posteri iuxta promissa tua aliqua ex parte sentiamus. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XLIII.

VErsu secundo, Opus quod operatus es in diebus eorum, &c. Potest accipi singulare pro plurali, opus pro operibus. Neque enim vnicum opus est memoria dignum, quod Deus pro antiquis patribus exhibuit: sed multa sunt, & magna valde. Neque est inconsuetum in vsu scripturarum, numerum pro numero ponere. Qui tamen singulare singulariter intelligere maluerit, dicet, singulariter hîc fieri mentionem de illo opere quod nominatim commemorat, introductionis videlicet filiorum Israel in terram promissionis, & expulsionis inhabitatorum ab ea. Forsitan autem requirat aliquis, quur hoc opus præ cæteris, & solum proponat, verbisque pluribus exaggeret: quur non potius illas AEgyptiacas plagas, & Pharaonis submersionem in mari, quæ videntur magis nominata prodigia? Qui hæc requirit, sciat conuenientius aliud non potuisse ad propositam rem adduci opus Dei specta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bile,ex omnibus quæ Deus pro populo illo olim exhibuit,quàm sit istud de expulsione inhabitantium E
terram promissionis,& introductione patrum. Nam hoc posterorum querimoniam valde rationabilẽ
& miserabilem reddit,quòd ipsi ab alienigenis Diuina permissione sinantur expelli à locis suis,& in ca
ptiuitatem abduci,cum patres eorum sola diuina virtute,non propria virtute armorum,in eam fuerint
potenter expulsis alienigenis,introducti.Multa siquidem in his differentia est.Nam pro illis Deus for-
tissimus plurimas & ditissimas gentes extirpauit suæ deitatis virtute , vt locum eis daret habitationis:
& gentes quæ illis nihil nocuerant , sed nec nocere cupiebant , imò quæ se in seruitutem etiam offerre
paratæ erant, seuerissimo edicto diuinæ voluntatis trucidatæ sunt,vt illi loca eorum inhabitarent,& ac
ciperent terram repromissam:quam hi tamen,atque horum patres,plurimis sæculis anteactis inhabita-
uerant,vt solum natale.Neque tot regibus,tantisque populis & regnis parcitum est , vt vnus populus
filiorum Israel locum amplissimum acciperet. Populus autem iste desolatus & oppressus , cui diximus
hunc Psalmum competere , ab illa terra in quam tam potenter introducti fuerant patres , expelluntur,
Deo permittente:nonnunquam etiam ad hoc specialiter adiuuante atque procurante,idque ab alienige
nis & infidelibus. Et quos pro patribus expulit Deus.i.infideles,& idolorum cultores,hi nunc vicissim
dominantes filiorum,expellunt eos de terra patribus data, iterum introductis gentibus quæ eam pollu
ant. Ista enim manifestum est in transmigratione Babylonica contigisse,atque etiam sub illustri Antio-
cho.Et nunc similia quotidie videmus in terris fieri Christianorum , qui de suis locis crudeliter abdu-
cuntur,& commiscentur impiis Mahometicis , & idololatris gentibus. ¶Versu. 4.Nec enim in gla- F
dio suo possederunt terram.Poterat ad illud,quòd de patrum suorum introductione in terram promis-
sionis versu statim præcedente adduxerant afflicti filii,exaduerso obiici:non mirum esse, si illi hoc po-
tuissent propter maximam multitudinem & exercitum eorum fortissimum.Nam cũ ad ingressum ter-
Num. 26 ræ promissionis pararentur filii Israel(sicut.26.cap.libri Numerorum legimus)summa eorum qui à vi
ginti annis & supra recensiti sunt per manum Moysi in campestribus Moab super Iordanem,erat sex-
centa milia & mille septingenti triginta:qui omnes erant ad bella apti, exceptis paruulis, qui infra vigin
ti annos erant,neque inter prædictos fuerant connumerati.Itaque videri posset,quòd per hanc nimiam
multitudinem deuicissent gentes,quæ in montanis habitabant.Verum hanc obiectionem dissoluunt &
longe abiiciunt,cum in proposito versu quarto aperte testantur , quòd non suo gladio aut arcu patres
ingressi sint in terram promissionis , sed operatione diuinæ virtutis quæ antecedebat eos pugnans pro
eis:id quod manifestissimum est ex sacris historiis.Quia ergo hoc certum est,Deũ sua virtute patres ĩ-
troduxisse,gentes verò expulisse:eccirco rationabilis videtur eorum querela,cum idem sit nunc domin⁹
qui etiam ipsos similiter(si vellet)posset de manibus inimicorum liberare:etiamsi ipsi non in tanto sint
numero,aut non ex se tam valentes.Non enim est Deo differentia,saluare in multis vel in paucis,si mo G
do voluerit. ¶Versu.6.Tu es ipse rex meus & Deus meus, &c. Versus iste cum quatuor sequenti-
1. Re. 14. bus(vt in argumento tactum est)difficultatem facit continuationi huius orationis : propterea quòd hîc
non videntur iam loqui qui cœperant ab initio,& qui sunt finituri orationem afflicti & desolati pòste-
ri:sed ipse Dauid cum suo populo,sese facit sub sua persona,de suorum temporum prosperitate bene fi
denter loquentem.Et quidem clarus esset huius orationis processus , si isti versus à supplicantibus mi-
seris ita proponerentur.Tu quoque qui primos patres in terram introduxisti, ipse idem es , qui post in
subsequentibus generationibus & seculis(vtpote tempore Iudicum & Regum multorum maxime Da
uidis & Salomonis)tanquam Rex & Deus illorum,præcepisti illis fieri,& dedisti salutem:qui illis dedi-
sti inimicos qui per circuitum relicti fuerant,& non pœnitus à principio introductionis expulsi,affligẽ
re,ventilare cornu,conculcare & subiugare:idque rursum non per suum arcum & gladium,sed per tu-
am misericordiam & potentiam:vnde tibi confiteri debẽt,& laudem dare in secula.Si(inquam)ad hũc
modum ipsos qui cœperant loqui ab initio continuato sermone feciſſet Psalmista loqui, de præteritorũ
temporum felicitate, aprissimo ordine & congruentissima connexione sequeretur querimonia. Nunc
autem repulisti:nec vlla esset difficultas continuationis . Nunc autem dum suum sermonem interponit
Psalmista,vbi prius loquentes introduxerat suos posteros,quos etiam posterius rursum facit loquentes, H
ista interpositione sic confundit vnitatem continuationis.Verum hæc res neminem turbare debet,quę
& aliàs non raro solet in sacris libris occurrere,videlicet vt commutentur personæ loquentium,quem-
admodum nominatim indicauimus Psalmo secundo & quarto. ¶Versu decimo,In Deo laudabimur
tota die. De verbo laudari,in ea significatione,in qua hic ponitur, require supra , Psalmo trigesimotер-
tio. ¶Versu vndecimo , Nunc autem repulisti & confudisti nos . In hoc versu,atque item in conse-
quentibus, quod dicitur Deus fecisse omnia illa,nempe repulisse populum,confudisse,auertisse retror-
sum,dedisse tanquam oues escarum,dispersisse,vendidisse,posuisse in opprobrium & parabolam, & cæ
tera:accipi potest dupliciter.Primo secundum permissionem tantum , eo quòd Deo permittente hæc
omnia euenerint illis,cum facillime(si modo vellet,& si sic ei esset placitum)prohibere posset:quemad-
modum à patribus antiquis hæc mala sua dextera & brachio auertit , eo quòd fuisset ei beneplacitum
in illis. Et notum est,in scripturis hunc esse sermonis vsum non infrequentem , vt dicatur fecisse Deus,
Roma.1. quod factum est ipso tantum permittente,non etiam ad rem ipsam cooperante. Quemadmodum est il
Exod.10 lud apud Paulum,Tradidit illos Deus in passiones ignominiæ,in desideria cordis , & in sensum repro-
11.&14. bum.Item in Exodo,Obdurauit dominus cor Pharaonis.Altero modo possunt prædicta accipi,non se
cundum permissionem tantum,verumetiam secundum efficientiam.Quia enim quæcunque hic ponĩ-
tur,mala sunt non culpæ,sed pœnæ:eiusmodi autem malorum Deus author, & efficiens causa esse po-
test,non absurde poterunt etiam secundum efficientiam intelligi,vt Deus ista fecisse dicatur.Et conso-
nabit valde hæc intelligentia illi quod in annotationibus Psalmi. 38. prolixe deduximus,circa versum

duodecimum:quemadmodum videlicet iusti,dum affliguntur temporaliter,& mala sustinent, omnia il
A la tanquam à Deo suscipiunt,& ad ipsum vt liberatorem in humilitate confugiunt. Et plane huic sen-
tentiæ astipulantur plurima Prophetarum testimonia , in quibus admodum frequenter legimus com-
minationes de adducendis à domino malis,& afflictionibus variis:quemadmodum videlicet Hieremiæ
quarto,ex ore domini dicitur,Malum ego adduco ab Aquilone,& contritionem magnam . Et cap. 5. Hiere. 4.
Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo,gentem robustam,& cætera. Et per Moysen in cõ- Ibidẽ. 5.
testationibus,palàm fatetur,omnia hæc mala se operaturum in eis , si ipsum dereliquerint . ¶Versu Deut.32.
14. Et non fuit multitudo in commutationibus eorum.Sensum quem Elucidatio monstrauit , expri-
mit clarius versio beati Hieronymi ex Hebræo,quę habet,Nec grandis fuit commutatio eorum.i non
magno commutasti siue vendidisti eos,sed quasi pro nihilo.Cui etiam accedit Felicis translatio.Et non
multiplicasti in commutatione eorum:quod est , non abundasti , non factus es ditior in venditione eo-
rum:hoc est , non magno vendidisti . Quæ satis aperte coincidunt in eandem sententiam . Nam ex re
quam non magno vendis,non potes ditari, neque multum proficere . Potest tamen vulgatæ nostræ le-
ctionis accipi etiam alia intelligentia , huiusmodi : Tanta fuit multitudo eorum qui venditi sunt, vt in
commutationibus eorum siue venditionibus non esset certa multitudo,aut certus numerus : quemad-
modum illa quæ vilissimo precio venduntur,& quorum plurima ad vẽundandum exponuntur,dice-
B re solemus,sine numero vendi.i.sine certo numero . ¶Versu. 19. & 20. Hæc omnia venerunt super
nos,& cætera.Quæ hic de sua innocentia loquuntur afflicti,supplicantes pro misericordia,quantum ad
bonos intelligi debent,qui ne in tanta quidem desolatione , etiam cum in captiuitatem essent abducti,
obliti sunt domini Dei sui.Sic enim de Daniele cum sociis Anania,Azaria,Misaele legimus, quòd con- Danie.1.
stituta de mensa regis cibaria optima,& vina, propter cultum Dei respuerint : præeligentes legumina
ad vescendum,& aquam ad bibendum,omnibus cibis regiis . De Tobia quoque legimus , quòd in ca- Tob.1.
ptiuitate positus,veritatis viam non deseruit:ita vt aliis ad vitulos aureos abeuntibus, ipse consortia fu
geret eorum,cultumque domini requireret: & cum omnes ederent de cibis gentilium , ipse custodiuit
animam suam,& nunquam contaminatus est in escis eorum.Neque est ambigendum , eiusmodi plures
extitisse tum temporis , qui etiam in dispersione sua impollutos se custodierunt ab omni inquinatione
gentium . ¶Versu . 20 . Et declinasti semitas nostras à via tua . Secunda pars huius versus , absque
negatione affirmatiue posita videtur : atque ita sensum habes in Elucidatione expressum . Sunt autem
qui repetere malunt negationem ex priore parte,ad hunc modum , Et non recessit retro cor nostrum,
& non declinasti semitas nostras à via tua. Eritque tum hæc sententia , Tu non fecisti,neque passus es
gressus nostros deuiare à via tua recta.Hoc est,Licet tantis nos temporalibus malis afflixeris,non tamẽ
C permisisti nos à via tua discedere, sed hac in parte nos custodisti . Et huic intelligentiæ consonat lectio
beati Hieronymi ex Hebræo,Nec declinauerunt gressus nostri à via tua . Sed Felicis translatio aperte
pro vulgata lectione facit.Sic enim absque negatione vertit,Et declinasti gressus nostros à via tua. Si-
militer habet & Chald.Paraphr.Et tu declinasti gressus nostros à recta via tua. ¶Versu.24.Quo-
niam propter te mortificamur tota die.Hunc versum beatus Apostolus in octauo capite Epistolæ ad
Romanos,applicat etiam nouæ legis sanctis & fidelibus, qui pro Christi nomine patiuntur persequu- Roma.8.
tionem,loquens de sẽ suique similibus,in hunc modum,Quis nos separabit à charitate Christi? tribu-
latio?an angustia? an fames ? an nuditas?an periculum ? an persequutio?an gladius? Sicut scriptum est,
Quoniam propter te mortificamur tota die:æstimati sumus sicut oues occisionis.Sed & in cap.quarto
prioris Epistolę ad Corinthios,videtur ad præsentem locum respicere,cum ait,Puto autem,quòd De- 1.Cor.4.
us nos Apostolos nouissimos ostendit , tanquam morti destinatos : quia spectaculum facti sumus
mundo,& angelis,& hominibus. Et quæ consequenter enumerat,magnæ humiliationis opprobria , a-
pertissime quadrant ad omnia quæ hîc enumerantur, ad declarationem oppressionis & multiplicis mi-
seriæ.Manifestum itaque est ex Pauli testimonio, Psalmum istum commode posse applicari sanctis no-
uæ legis,temporaliter ab impiis pro Christi nomine patientibus , qui merito conqueri videntur de sua
D derelictione,& poscere à Deo auxilium:cum patribus illis antiquis Dei cultoribus tanta cognoscantur
exhibita beneficia.

XLIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste qui sequitur,dulce canticum est & suauissimum epithalamiũ,id est,nuptiale carmen,quòd diuinus Psaltes dulcissimarum nuptiarum multo ante rei exhibitionem factus contemplator, de plenitudine cordis,ad sponsi sponsæq; gloriam eructauit.Canit autem nuptiarum Christi cum Ecclesia iucundissima gaudia,ad fœlicem illam copulam filij Dei cum humana natura & uniuersa Ecclesia aspirans, simul & exhortans.In primis itaque uersibus duobus,quasi præfationem præmittit suo carmini: indicans, q de inhabitantis sancti spiritus plenitudine & dono,canticum istud bonum esset decantaturus,per quem suam linguam sic asserit agitari,quomodo calamus in manu uelocis scribæ agitatur , ita ut à laude sese continere non posit,posteaquam ille scribere uoluit.Mox uerò à uersu tertio suum carmen inchoat:primum quidem, sponsi decorem,gratiam,& benedictionem collaudans,eundemq; ad prælium cum principe tenebrarum,pro sua sponsa sancta Ecclesia exhortans,prosperum successum & triumphum in uirtute omnipotentis dexteræ promittens:ita ut nationes populorum,sagittis doctrinæ salutaris salubriter uulneratæ,sub eo casuras,inq; eius subiectionem uenturas pronunciet:regniquoque eius stabilitatem & æquitatem,ac plenitudinis spiritualis præcellentem unctionem,atque ob hanc suauissimarum laudum super illum à fidelibus Ecclesijs effusionem, ad sponsi laudem,mira uerborum festiuitate,simul & sententiarum atque comparationum dignitate prædicans.Atque hæc quidem,usque ad uersum undecimum.A quo deinde,ad sponsam conuertit suæ laudis cãticũ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam à dextris sponsæ aureo uestimento indutam uidit astare: quam suauiter in spiritu alloquens, monet propheta, ac uelut dulciter instruit, qua ratione suo sponso ualeat chara semper permanere, nec repudij debeat metuere periculum: si uidelicet audiat, uideat, inclinet aurẽ, & populum diaboli atque opera eius detestetur. Sic enim futurũ ait, ut ipsius decorem amplectatur dominus Deus omnibus adorandus, quoniam ornatũ interiorem potißimum diligit & requirit, simul cum exterioris bonæ operationis exemplo, & uirtutum omnium uario ornatu, per quem ornatum futurum dicit, ut multæ filiæ ad sponsum regem cum lætitia post illam currẽtes, adducantur in thalamum eius. Huius autem negotij promotores, sanctos dicit Apostolos futuros: qui loco primorum illorum patrum & patriarcharum, Christo nato, principes sunt constituti super omnes populos uniuersæ terræ: ut per illos sanctæ Ecclesiæ sponsæ Christi decor monstretur, & ad sponsi nuptias per illos uirgines adducantur: id est, ad fidem & cultum Christi. Tandem duorum uersuum conclusionem ponẽs, ut præfationem faceret similiter duorum, se dicit uelle in sempiternum memorari nomini domini, & populos laudem sempiternam reddituros prænunciat, pro reuelatis atque exhibendis immensis beneficijs.

XLIIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Eructauit cor meũ uerbum bonum:*

** dico ego opera mea regi.*

2 *Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis.*

3 *Speciosus forma præ filijs hominum:*

** diffusa est gratia in labijs tuis:*

** propterea benedixit te Deus inæternũ.*

4 *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime.*

5 *Specie tua & pul-*

Cãt.1.10.
Ioan 1.
Ioan. 3.
Ioan.1.
Ioan.11.
Ioan.6.
Ephes. 6.
Hebr. 4.

Onsiderans spiritus meus sponsi cælestis cum sua sponsa sancta Ecclesia mirãdã copulam, continere se nequiuit: sed præ plenitudine internæ dulcedinis, effundere gestiit verbũ cantici, longe optimũ: & ad nuptiarum huiusmodi congratulationẽ, spõ siq́ue ac sponsæ laudem, dictauit bonum nuptiale carmen: * opera mea, & quæcunque siue loquor, siue scribo, siue operor, ecce loquor & ꝓfero ante cõspectũ regis sponsi, cuius gloriã specto in omnibus: & cui semper ego dico ac depromo omnia mea opera, ei nunc de cordis plenitudine dulce eructabo canticum. 2 Non erit autem hoc mihi verbũ à memetipso, neque per semetipsam hoc eloquetur lingua mea: sed erit ipsa tantũ instrumentum diuini spiritus, qui eam suauiter mouebit ad decantationẽ nuptialis huius cantici: eritq́ue lingua mea velut calam⁹ aut stylus ĩ manu scriptoris velocis, qui in scribendo peritus est exercitatus, & expeditus. Quomodo enim non ipse calamus scribit, sed scriba potius per stylum: ita nõ ipsa erit balbutiens lingua mea, quæ hoc subsequens cantabit epithalamium, sed ipse spiritus scriba admodum velox, qui eam pro suo placito mouebit, ad canẽda tantis nuptiis digna. 3 Tu ô Christe, rex & sponse suauissime, speciosus es forma, id est, totus formosus, amabilis, pulcher & decorus, super omnes filios hominum: tantus est decor tuus, & ornatus internæ veræq́ue pulchritudinis tuæ, vt nullus ex filiis hominum tibi valeat comparari. Es nanque plenus gratiæ & veritatis, & nõ ad mensurã accepisti spiritũ, qui te facit sine mensura speciosum, ita vt oẽs de plenitudine pulchritudinis tuæ oporteat accipere: * multa gratia sunt adornata labia tua, sunt́que admodum grata, jucunda, & accepta, primum quidem tuo patri Deo: cui tam sunt grata ac placita tua labia, vt quicquid per ea tu pronũcies, ipse ratum habeat, & suum censeat esse sermonem: & quicquid per ea postulaueris, ipse placitũ habeat, & velit implere: cuius etiam iram aduersus tuam sponsam humanũ genus per tua gratiosa labia placasti, apud illum loquens pro nobis bona: sunt etiam labia tua plena gratia in conspectu sponsæ tuæ Ecclesiæ, ex quibus verba vitę æternæ se nouit haurire, ex quibus gratiam, salutem, & omne bonum sibi à Deo patre prouenire agnoscit: * & ob hoc, quod ita eximie decorus es, & propter gratiam istam labiorum tuorũ, benedixit te Deus pater, simuĺque & tuam sponsam & omnia mẽbra tua benedictione sempiterna, & tibi, & tuis omnibus benedictionem conferens gloriæ sempiternæ. Impetrasti enim tuis gratiosis labiis, vniuerso humano generi pacem & salutem æternam: & maledictionem quæ sup nos erat, gratia labiorum tuorum, in benedictionem commutasti. 4 Nunc itaque, ô potentissime sponse, qui saluator es assignatus, liberator atque redemptor sponsæ tuæ, ô gigas fortissime: quasi vir pugnator accinge gladium super femur tuum, ad pugnam te para, veni ad prælian dum prælium pro tua sponsa, cõtra oppressores eius malignos, qui eam sub sua tyrannide crudeliter subiectam detinent: assume tibi corpus, quo pugnes aduersus principem mundi: * Assume etiam verbum sanctum tuum quod prædicaturus es mundo, quod penetrabilius est omni gladio ancipiti, in quo tanquam in gladio electo caput es amputaturus serpentis antiqui, qui hactenus tuam sponsam sub vanitate deti nuit. 5 In tuo illo plenissimo decore, & tua summa illa omnis gratiæ & veritatis perfectione, aggredere rem, attenta, intende, incipe opus

A *chritudine tua, intende: * prospere procede, & regna.*

*6 Propter ueritatem & mansuetudinem & iustitiã: * & deducet te mirabiliter dextera tua.*

B *7 Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadẽt in corda inimicorum regis.*

8 Sedes tua Deus, in sæculum sæculi:

C ** uirga directiõis, uirga regni tui.*

9 Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem:

** propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis.*

D

10 Myrrha, & gutta & casia à uestimentis tuis, à domibus eburneis

** ex quibus delectauerunt te filiæ regum, in honore tuo.*

quod tibi mandauit Deus pater tuus de redemptione sponsæ tuę: * & cum aggressus fueris, ne cesses donec perfeceris victoriam, sed perge & progredere prospere: & iudicato, forasq́ue ejecto huius mundi principe, regnum quod ille sibi iniuste vsurpauerat, tibi vindica: vt pro illo crudeli tyranno, tu regnes, rex verus & mansuetus, in populo tuo. 6 Facies autem hæc per tuam veritatem, mansuetudinem & iustitiam. Tua enim veritate, imò quia tuipse es veritas, debellare poteris, deuincere, atque fugare illum omnis mendacii & vanitatis parentem, mansuetudine tua summa crudelem tyrannum: perfecta autem iustitia furem illum & homicidam, iniustũ alieni regni vsurpatorem: * & deducet te in opere isto redemptionis & saluationis humanæ, atque (vt ita dicam) adiuuabit, siue potius transducet ad optatum vsque terminum, tuæ diuinitatis omnipotentia. Hæc nanque sub tua humanitate abscondita, magnifice, mirabiliter, & gloriose te faciet de hoste triumphare. Regnabis nanque vt homo, sed vinces vt Deus. 7 Eloquia illa veritatis, quæ tu ad pugnandum veniens tecum adferes, verba Euangelicæ prædicatiõis, quæ erunt velut acutissimæ sagittæ, dirigentur, iaculabuntur, & infigentur in corda inimicorum tuorum, ô rex potentissime: ita vt sub te vulnerati salubriter cadant populi, & per pœnitentiam quasi se tibi subiiciant. Tu enim sicut in gladio pugnabis contra principem tenebrarum, vt illum in manu valida suo regno expellas, ita in sagittis pugnabis contra populos illi prius subiectos: id est, eloquiis Euangelicæ prædicationis, quæ tu velut sagittas acutas, partim per temetipsum, partim per missos à te pugnatores Apostolos ac prædicatores tuos iaculaberis, & infigi fácies in corda eorũ, qui prius donec diabolo seruiebant, inimici tibi fuerant: vt ita salubriter vulnerati, quasi sub manu tua cadentes, sub ea se humilient, tuæque fidei, ditioni, & seruituti se libenter subiiciant. 8 O Deus, rex & sponse nimium amabilis, tua regia sedes æterna est, thronus & solium regni tui in sempiternum perdurabit. Regnum enim tuum, regnũ æternum erit: neque superueniens vnquam fortior quisquã tibi illud auferre poterit, vt tu superueniẽs, à diabolo illud es ablatur⁹: * sceptrum quoque regni tui, sceptrum est rectitudinis æquitatis, & iustitiæ: quoniam non in iustitia regnabis, vt ille impius homicida mundi, rector tenebrarũ harum cuius sceptrũ est sceptrũ curuitatis & iniustitiæ: sed in rectitudine & æquitate, secundum quam vt pater & pastor bonus, diriges & gubernabis in pace subiectos tibi populos. 9 Dilexisti, ô sponse merito amabilis, iustitiam, & odio habuisti iniquitatẽ, atque ob hoc, cordi tibi fuit diabolum, omnis iniquitatis principẽ & authorem, omnis autem virtutis & iustitiæ osorẽ, ac pro tua virili oppressorem, expugnare: quo sic populos ab iniquitate quã odio habes emundares, & in iustitia quã diligis, erudires: * propter hoc enim, & ad hoc, nempe vt iustitiam diligeres, & odires iniquitatem: propterea (inquam) ô Deus, vnxit te Deus pater tuus oleo lætitiæ & exultationis, vnctione spiritus sancti, super omnes consortes & cohæredes tuos, super omnes electos, quos tibi placuit habere cohæredes & comparticipes regni tui. Quemadmodũ enim super omnes homines spiritu sancto te pater vnxit non ad mensuram: ita & super omnes te fecit iustitiam diligere, & iniquitatem odio habere. Atque ob hoc, dignũ duxisti (propter iniquitatis subuersionem & iustitiæ promotionem) huiusmodi inire prælium. 10 Myrrha, & gutta & casia, & omnis generis bene odorifera aromata atque vnguenta, à vestimentis tuis defluent: idq́ue ab eburneis domibus, à cordibus deuotis fidelium, & conscientiis sanctorum tuorum: quæ sunt velut domus eburneæ bene terſæ, politæ, candidæ, mundæ, nitidæ, & preciosæ, & sunt velut pyxides pretiosorum aromatum, quæ sunt sanctæ orationes, laudes, benedictiones, & gratiarum actiões, carnis quoque pro tuo amore mortificatiões & spirituales exercitationes: quas velut super caput tuum effundent, & quibus tibi caput suauiter delinient, ita vt videantur quasi per vestimẽta tua decurrere: quemadmodum cum corporali vnguento quis perfunditur, per vestimẽta tua decurrit: * ex quibus pretiosis vnguentis te oblectabũt animę de uotæ, quibusuis temporaliũ regnorum filiabus nobiliores: nimirum per principes populorum & reges terræ, sanctos Apostolos tuos, regeneratæ. Hæ autem talium regum filiæ te oblectabunt illis aromatibus & liquoribus odoriferis, tibiq́ue magnas exhibebunt delicias ad honorem tuum, ad impendenda tibi honoris obsequia. Valde enim tu oblectabe-

Ioan.12.
Ioan. 16.
Zacha. 9
Matt. 21.
Ioan. 14.
Ioan. 8.
Ibidem.
Hebr. 2.
Lucæ. 1.
Matth. 3.
Lucę. 11.
Hebr. 1.
Ioan. 8.
Ephes. 6.
Ioan. 10.
Roma. 8.
Ioan. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.112. **11** *Astitit regina à dextris tuis:*
** in uestitu deaurato, circundata uarietate.*

12 *Audi filia:*
** & uide, & inclina aurem tuam:*
** & obliuiscere populum tuum, & domũ patris tui.*

13 *Et concupiscet rex decorem tuum:*
** quoniam ipse est dominus Deus tuus, & adorabunt eum.*

14 *Et filiæ Tyri in muneribus:*
** uultũ tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.*

15 *Omnis gloria eius,* 1.Petri.5. *filiæ regis abintus:*
** in fimbrijs aureis,*
** circumamicta uaria* Galat.5. Matth.5. *tatibus.*

ris in eiusmodi liquoribus:neque alius est honor,quo malis honorari. E
11 A dextris autem constituisti tibi sponsam reginam tuam,Ecclesiam sanctam tuam:quam inopem & pauperem de terra & stercore subleuare,atque ad fastigium regni tibi complacuit exaltare,ita vt tecum esset regni tui æterni particeps: * quam tu quidẽ sordidis exutam vestibus, deaurato siue aureo vestimẽto induisti,circundatam & circumamictam variis ornatibus,vt tanti regis sponsam merito decet. Vestimentũ enim aureum dedisti ei,fulgẽtem sanctam charitatem tuam, & vario ornatu omnium cœlestium virtutum eam mirifice adornasti. 12 Liceat mihi, ô sponsa nobilis,& filia altissimi regis,te paululũ alloqui, & admonere quomodo placere valeas dilecto & nobili sponso tuo.Primum quidem auditum adhibere debes maxime sollicitũ,ad ea quæ tibi loquitur amabilis sponsus tuus,& quid in te loquatur diligenter attendere: * deinde,tibi sollicite est peruidendum,quod ille dixerit aut iusserit, quomodo quàm integerrime valeas iuxta eius voluntatem & credere & perficere:& ad obediendũ illius voluntati auditum tuum diligenter accommoda,vt non in vanum transeat vox dilecti sponsi tui siue interius siue F
exterius loquentis: * & ne recordatione impediaris vitæ veteris, obliuisci te oportet populũ,de quo egredi te iussit, cum te vocaret sponsus tuus:& domum atque cognatione prioris patris tui,id est, mundũ vniuersum te oportet contemnere,& omnia quæ in mundo sunt, qui domus est diaboli patris omniũ male agentiũ: ita vt nihil vltra quicquam desideres aut concupiscas eorũ quæ sunt in mundo,neque vltra manducare desideres siliquas porcorum, quibus te ille pascere solebat, donec in eius familia misere viueres:& ne vltra reuerti velis ad populũ tuum, vnde diuinæ voci obediens exiisti, id est, ad vitam & conuersationem peccatorum. 13 Hæc autem si obseruaueris,non est quod timeas vnquam te repudiandam à nobili sponso tuo:non est quod metuas,ne aliquando tædere eum incipiat tuæ vilitatis & ignobilitatis:imò oblectabitur ipse in pulchritudine tua,quam ab eo accepisti:eritque ei in te beneplacitum: * iustum autem omnino est vt ita attentissima sis,quomodo dixi,ad vocẽ illius,diligenter audiens & videẽs, auremque inclinans, G
& aliorum obliuiscẽs: quoniam licet te in sponsam sua dignatione elegerit,tamen meminisse te semper oportet,quàm sis illi impar, & quanto te sit nobilior,qui te dignanter elegit:videlicet non mortalis, homo purus,similis tibi,sed dominus Deus tuus,qui te creauit & regenerauit: vnde & ipsum adorabunt vniuersi fideles & omnes nationes populorum. 14 Adorabunt (inquam) etiam filiæ huius sæculi ditissimæ & nobilissimæ: cuiusmodi sunt filiæ Tyri, opulentissimæ & nobilissimæ vrbis:quæ cum muneribus magnis & preciosis venient ad adorandum dominum Deum tuum, cupientes & ipsæ in sponsas recipi,& cum eo nuptiis copulari. * Populi quoque gentium(inter quas admodum nominati sunt Tyrii) venient cum muneribus,ad adorandum Dominum Deum tuũ: * imò propter tui sponsi magnificentiam & præcellentem gloriã,etiam tuum vultum ô sponsa nobilitata, ô sancta Ecclesia Deo coniuncta,deprecabuntur omnes diuites populorũ & gentium: magni etiam & gloriosi in populis procident ante faciem tuam,& te deprecabuntur,vt eos tibi velis adiungere, & in sponsi tui communionem tibi H
vnitos perducere.Scient enim, quoniam non poterunt nisi per te & in te tuo sponso copulari:atque iccirco tibi sese adiungere etiã gemebundis precibus supplicabunt. 15 Omnis gloria eius,nempe ipsius huius filiæ altissimi regis,intrinsecus est: omnis ornatus filiæ & sponsæ magni regis,quem ipse quærit,quẽ ipse amat,quem concupiscit,non exterior est in vestimentis corporalibus multi precii,sed interior: ille videlicet qui intrinsecus latet in corde fideli, aurea charitate pulchre rutilante, cuius Deus attendit & concupiscit pulchritudinem: * neque tamen in interiore ornatu sic oblectatur, vt exteriorem omnino vel non curet,vel etiam non exquirat. Vult enim & aureas fimbrias (quæ foris prominent hominum conspectibus)habere sponsam suam,& vult eam circundari quasi vestimento variegato, & variis coloribus intertexto: hoc est,vult interius latentem spiritus ornatum & charitatis fulgorem, in operibus etiã exterioribus(quę charitas exigit)apparere. Vult enim sponsus,vt per dilectionem fides sponsę operetur: & lumen in quo ipse interius oblectatur,foras etiam vult proximis in exemplum bonum radiare ad suam gloriam: * Circumamiciri quoque eã vult varietate co-

A
lorum multiplicium, quoniam omnium virtutum studio suam spõsam vult honestari:quæ sic sunt charitati interius rutilanti intextæ,quomodo in preciosis operimentis diuersos colores filis aureis videmus intertextos. 16 Hanc autem sponsam sic caste, munde,& tamen pulcherrime à sponso ornatam videbunt filiæ Sion,virgines,complures animæ Canti.6.
deuotæ electorum,& capientur desiderio pulchritudinis sponsę huius, cupiẽtque & ipsæ huius sponsæ fieri pedissequæ:adhęrebuntque & adiungent se illi,illectæ pulchritudine eius:sicque per illã ad regem sponsum,quasi post ipsam insequentes,adducentur ad fidem & cultum eius: vt etiam ipsæ illi iungantur,& ad nuptias similiter recipiantur: * proximas multas suo exẽplo prouocatas,& sua gratiosa pulchritudine attractas,ipsa adferet ô rex,& adducet ad cultum tuum tuasque nuptias. Complures enim fidelium animæ,quæ prius diabolum sequebãtur patrem & amatorem suum,sancto ornatu proximorum prouocatę,seipsas detestari discunt,mũdumque abnegare,& ad sponsi regis nuptias properare. 17 Adducentur autem huiusmodi in magna lætitia & mirifica exultatione,tam ipsius sponsi,qui maxime in earum aduẽtu gaudet, quàm ipsius spõsæ,quę nescit inuidere quotquot aduenerit:sed eo gaudet amplius,quo magis multæ accesserint: magna insuper lætitia sanLucæ.17
ctorum angelorũ,quibus gaudium est super vno peccatore pœnitentiã agente,quique ad has procurãdas nuptias perpetua sollicitudine elaborant,& sunt velut paranymphi aut pronubi nuptiarum istarum: * adducentur(inquam) in aulam sanctam, & in thalamum siue templum summi regis:nunc quidem,per fidem,in Ecclesiæ sanctæ vnitatem,quæ est templum Dei regis summi:post verò,in cœlestem mansionem, vbi cum beatissimis ciuibus suis Deus gloriose inhabitat:vt illic primũ imperfectius,deinde & hic plenius suo sponso nuptiis indiuiduis copulentur. 18 Quod si requiras,per quos ita post sponsam adducentur regi virgines, ecce loco patrum illorum primorum atque Patriarcharum, Abraham, Isaac & Iacob,tibi ô sponse amabilis nascentur filii eorum sancti Apostoli,atque horum etiam loco successores illorum,viri Apo-
C stolici: * hos tu,ô sponse nobilissime, principes cõstitues populorum per vniuersum orbem terrarũ.Mittes enim illos in virtute tua, & in eo Marc.16.
mitatu atque operatione spiritus tui sancti, in omnes fines orbis terræ, vt populos eruant de potestate principis tenebrarum,& ad tuæ veritatis regnum adducant: quos tu velut tuo loco constitues, faciesque esse præfectos & principes Ecclesiarum,atque omnium populorum, quos tibi intra eas congregabunt. 19 Memor ero ego,& recordabor nominis tui,ô domine,ô sponse nimium amabilis: & memorabile faciam in canticis nomen tuum,per omnes generationes sæculorum, ita vt nunquam tui nominis memoria deficiat de corde meo, neque posterorum meorum. 20 Propter hæc omnia tam magnifica & admiranda (quæ tibi cecini in iucunditate spiritus mei)populi ipsi quos eliges tibi intra Ecclesiam sanctam sponsam tuã,quosque tuis nuptiis dignos habebis, confessione laudis celebrabunt te, laudem sempiternam & perpetuam gratiarum actionem persoluent tibi in sæculum sæculi. Amen.

16 *Adducentur regi uirgines post eam:*
** proximæ eius afferentur tibi.*

17 *Afferentur in lætitia & exultatione:*
B
** adducentur in templum regis.*

18 *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij:*
** constitues eos principes super omnem terram.*

19 *Memor ero nominis tui in omni generatione & generationẽ.*

20 *Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in sæculum sæculi.*

D

ANNOTATIONES IN PSALMVM XLIIII.

VErsu primo,Eructauit cor meum verbum bonum.Nonnulli ad patrẽ referunt hoc Psalmi initiũ,vt ipse pater de æterna verbi à se & ex se generatione loquatur,dicens,Eructauit cor meum verbũ bonum:quem sensum hymnus quidam à nonnullis Ecclesiis in natali domini cantari solitus indicat,cuius initium,Corde natus ex parentis,ante mundi exordium. Et id quidem admodum recte.Nam pater æternus de corde suo,id est, de sua substantia,gignit de se filium,quasi verbum eructans:cui verbo eandem cõmunicat bonitatem,quam & ipse habet,imò quæ est ipsemet Deus. Et hanc quidem sententiam libenter ipsi quoque sequeremur,si ea quæ mox subiiciuntur,tam consonarent,apteque responderent eidem intelligentiæ.Verum hæc magis Prophetæ loquenti videntur competere,quàm Deo patri: dicere videlicet opera sua regi, linguam ipsius esse calamum scribæ velociter scribentis. Sed & totus Psalmi processus indicat, non loqui Deum patrem, sed Prophetam spiritualiter nuptias istas contemplantem. Nam de Deo patre sub tertia persona Psalmus loquitur, dicens Propterea benedixit te Deus in æternum. Et iterum, Propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ.Nos itaque, quanquam nulli præiudicantes, talem elegimus intelligentiam, quæ ab initio ad finem vsque Prophetali voci conueniat.Notandum verò, in verbo eructauit, indicari similitudinem hominum corporaliter eructantium: quod maxime fieri solet, vel cum nimium pleni sunt, vel cum pinguia nimium manducauerunt.Atque ita & viri sancti,cum pleni sunt cœlestium mysteriorum cognitione (quæ pinguia sunt & delicata) eructant de plenitudinis profundo. Sic & alio loco dicitur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.144 Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. Et rursum, Eructabo abscondita (dicit filius) à con-
Psal.77. stitutione mundi. ¶ Versu eodem, Dico ego opera mea regi. Cauendum, ne quis putet verbum di- E
co (id quod prima facie aptius ad intelligentiam videri posset) primæ esse coniugationis, pro dedi-
co aut nuncupo. Nequaquam enim ita accipiendum est, cum Græce sit λέγω, quod dico tertia con-
iugatione significat: similiter & in Hebræo participium est verbi amat, loco verbi præsentis positum,
quod valet dico vel loquor. Est enim sensus, Opera mea ego propono, ego profero regi, tanquam
ad gloriam eius facta. Et loqui intendit potissimum de opere carminis huius, quod nunc canit ad lau-
dem nuptiarum. ¶ Versu secundo, Lingua mea calamus scribæ. Quod hic de seipso confitetur Pro-
pheta, idem necesse est fateamur & de omnibus quicunque non humana voluntate, sed spiritu sancto
inspirati quippiam vel loquuti sunt vel descripserunt. Non enim fuerunt scribentes ipsi aut loquen-
tes, nisi sicut calamus siue stylus in manu scriptoris, id est, non nisi instrumenta: ipse verò spiritus san-
ctus, primarius operator, à quo sicut eloquuta aut descripta veritas, sic & authoritas dictorum scri-
2. Petr.1. ptorumque procedit. Vnde & beatus Petrus Apostolus ait, Non voluntate humana allata est aliquan-
do prophetia, sed spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei homines. Et quemadmodum de bo-
na scriptura per calamum facta, laus præcipua, & prima gloria ipsius est scribæ qui calamum sua peri-
tia dirigit, & sua fragilitate atque habilitate modo congruo per chartam transuehit: ita si quid recte
dicunt scribúntve sancti Dei homines, præcipuam laudem & primam gloriam sancto spiritui dire-
ctori concedunt. Nos tamen posteros conuenit, non solum scriptorem habere in veneratione, ve- F
rumetiam post scriptorem & calamos, quibus spiritui sancto vti ad ministerium placuit. In factis enim
insignibus, non solum ipse qui principalis est author, debitam accipit gloriam. verumetiam instru-
1.Reg.17 menta ipsa suum quendam accipiunt honorem. Vnde cum Dauid, caput Philistæi proprio ipsius
abscissum gladio victor ingrediens in eo gestaret, non solum choros ipse audiuit sibi triumphalia can-
tantes carmina, verumetiam gladius iste, in quo abscissum fuerat caput conuiciatoris, debito est ho-
1.Reg.21. nore in sacris reconditus. Vnde 1.Reg.21 legimus à sacerdote Abimelech eundem Dauidi postulan-
ti exhibitum. Huiusmodi ergo calamos & stylos, qualem hic se confitetur Propheta sanctus, digna ve-
neratiõe iustũ est nos honorare: per quos ea nobis sunt descripta, quibus ad perpetuã nostram salutem
proficimus. Præcipua tamen gloria, Deo & spiritui sancto est debita. Quòd autem spiritus sanctus
scribæ veloci comparatur, satis apertum est ob hoc dictum esse, quòd in scribendo temporis mora
non indiget: sed mox vbi voluerit, & quantum voluerit, & quomodo voluerit, calamum mouet.
Quemadmodum in sermone quodam de Apostolis beatus Papa Gregorius pulchre attestatur, cum
in multis contemplans spiritus huius merito admirandam potentiam, tandem subiungit, Qualis est au
tem iste artifex? Nulla ad discendum mora agitur in omne quod voluerit: mox vt tetigerit mentẽ, do-
cet: solumque tetigisse, docuisse est. Nam humanum cor subito illustrat, & immutat. Neque verò il- G
lud est absque consideratione prætereundum, quòd sicut scriba peritus etiam calamo inepto vti no-
uit ad recte scribendum, tametsi plerunque bonis & aptis soleat vti instrumentis: ita spiritus sanctus
quanquam fere soleat tales eligere per quos vel scribit vel loquitur, qui per vitam bonam apti sint &
digni eius directione atque impletione: nonnunquam tamen etiam per malos & peruersos homines
Ioan.11. dicit scribítve quæ voluerit. Vnde & per Caypham, in Iudæorum concilio, apud Ioannem illum le-
Num.22. gimus loquutum, & per Balaam malum Prophetam magna quædam protulisse. ¶ Versu tertio, Spe-
cioſus forma præ filiis hominum. Quod hic de speciositate formæ dicitur, nihil dubium est, quin ad
spiritualem pulchritudinem potissimum debeat referri: secundum quam constat, neminem homi-
num Christo sponso posse comparari. Atque hæc est pulchritudo, de qua toties in Canticis & sponsus
Canti.5. de sponsa, & vicissim de sponso sponsa loqui solent. Dilectus meus (inquit sponsa) candidus & rubi-
Canti.4. cundus, electus ex milibus. Tota pulchra es (inquit ex aduerso sponsus) & formosa amica mea, & ma-
cula non est in te. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias: & alia huiusmodi multa. Verun-
tamen non male etiam ad corporis pulchritudinem poterit præsens versiculus minus principaliter
referri. Verisimile enim est, Christum hominem sicut corpus optime compositum, siue (vt dicere so-
lent) complexionatum & proportionatum assumpserat, ita & colorem & formam & totam corpo- H
ris habitudinem, electissima accepisse. Nón tamen accipienda foret hæc pulchritudo, secundum vulgi
æstimationem, & carnalium hominum iudicium. Solent enim homines, illam formam fere pulchram
iudicare, quæ facilius ardentiusque potens sit commouere libidinem. At verò nequaquam in hoc spe-
ciosa forma consistit, nequaquam ista est recta naturæ pulchritudo. Nam & beatam virginem, nostri
sponsi huius speciosi matrem, ferunt pulcherrimam secundum corpus & speciosissimam extitisse:
sic tamen, vt nemo vnquam hominum per eius pulchritudinem fuerit ad vllum illicitum affectum
excitatus siue inflammatus. Accipienda ergo est vera pulchritudo, secundum proportionem natura-
lem coloris & formæ eius quæ ab interna complexione naturali procedit, quæ sese potissimum mon-
strat in facie: ex qua proinde pulchritudo ipsa attenditur prouenire. Admodum autem dulcis sese
hic offert contemplatio, dum Absalonis recordamur corporalem pulchritudinem: quam tantam fuis-
se legimus, vt etiam capillos cæsariei capitis sui magno venderet, cum semel in anno tonderetur. Sic
enim legimus in historia libri Regum, quòd eos ponderabat ducentis siclis auri pondere publico.
2.Reg.14 Iuxta hoc autem exemplum, secundum mysticam intelligentiam, à nostro isto speciosissimo Dauid
dis filio accipere nos oportet, & emere pulchritudinem: id est, de eius plenitudine accipere, vt nos
quoque ad mensuram speciosi simus, quomodo ipse est sine mensura speciosus. Tondet autem no-
ster speciosus non semel in anno tantum, sed quotiescunque volumus, de sua nobis pulchritudine ven-
dit. Vendit autem, non precio ducentorum auri siclorum, sed prece & postulatione sola. Iuxta illud,

A Qui non habetis argentum, venite, & emite absque vlla commutatione. Omnis enim qui petit, acci- Esa.55.
pit. ¶ Versu eodem, Diffusa est gratia in labiis tuis. De diffusione gratiæ in labiis sponsi, multiplex Luc.11.
& copiosa intelligentia in Elucidatione posita est. Et tamen super ea dignum considerare, quanam
ratione hic de speciosо nostro sponso dicatur, quòd diffusa sit gratia in labiis eius, potius quàm in ge-
nouerunt causas perorare, & efficaciter ipsa vocis aptitudine persuadere, magnam in lingua habere
gratiam. Et iuxta hunc fere modum hic dicitur, quòd diffusa sit gratia in labiis spõsi. Quomodo enim
tantam causam, ad quam expediendam missus fuit à patre, potuisset peragere, & legationem tam ar-
duam adimplere, de sarcienda videlicet inter Deum & humanum genus concordia, de veteri illa &
obfirmata tot sæculis simultate componenda: quomodo (inquam) Deum patrem, qui tam grauiter
& toties hominum malitia offensus fuerat, placare potuisset: quomodo item hominibus tam in ido-
lorum cultibus radicatis, & in omnibus vitiis enutritis, persuadere potuisset recedere ab institutis pa-
ternarum traditionum, ad cultum veri Dei patris sui: hæc (inquam) tam difficillima, quomodo iuxta
æternum consilium in temporis plenitudine perfecisset, nisi fuisset diffusa gratia in labiis eius? Aduo-
catus enim, in cuius labiis & lingua non est gratia, qui linguæ facundiam non habet, & labiorum gra-
tiam, non est aptus sua aduocatione grauibus rebus transigendis: potissimum antiquis odiis & obfir-
B matis inimicitiis terminandis. Oportet enim, vt suæ linguæ facundia valeat vtrique parti persuade-
re conditiones pacis, & animos diuisos ad vnum flectere, & in concordiam redigere: quod cum sit ad-
modum difficile, necesse est, vt magnam habeat linguæ gratiam qui hoc sit facturus. Atque ita sanè
dominus noster Christus, constitutus mediator Dei & hominum, & apud iratum Deum aduocatus 1.Tim.2.
pro peccatis generis humani, necesse habuit primum quidem patris sui aduersum nos iram placare, & 1.Ioan.2.
illius animũ ad se flectere, ita vt cõsensum præberet in cõpositionẽ & pactum. quæ ipse cum altera par
te cũ humano genere erat initurus. Atque hoc q̃ fuerit difficile, tũc intelligimus, cum Dei iram, quàm
iusta, quàm magna, quàm generalis, quàm diuturna fuerit, attentius consideramus. Ex altera autem
parte, quasi cum irrationabilibus bestiis illi erat negocium, eratque ei hoc in efferatis hominibus labo
randum, vt eorum animos obstinatos sua persuasione & prædicatione ad pœnitentiam adduceret,
& confessionem peccatorum, ac fructus pœnitentiæ dignos: vt alienatos à Deo, diabolóque ac mun-
do seruientes, ad Deum conuerteret, vt à terrenis rebus & vanitatibus (quibus assueti fuerant) eos
auerteret. Et hæc, altera ex parte, quantæ difficultatis sint facile cognoscimus, si humanæ naturæ in-
ditam illam originis peruersitatem, & ad omne malum procliuitatem, contrà verò ad bonum tardi-
tatem, attẽdimus. Hæc itaque duo, quanquam maxima & difficillima, ita tamen (gratiæ patri filioque
C & sancto spiritui) videmus per Christum adimpleta, vt nullam vltra habeat inimicitiam patris ma-
iestas aduersus genus nostrum, sitque oblitus omnis iræ suæ, & veterum inimicitiarum vltra non re-
cordetur: homines verò non paucos videamus toto conatu fructus agere pœnitentiæ dignos, seque
ipsos abnegantes fortissime, & toto corde quomodo Deo placeant intendentes. Quis non dicat hunc
aduocatum & mediatorem, maximam linguæ habuisse gratiam? quis non dicat, plena fuisse gratia la-
bia eiusmodi, per quæ res tantæ intra temporis modicum spatium (id est, annorum. 33.) compositæ
sunt? Dicamus ergo sponso nostro, quòd verè magna & multa gratia sit diffusa in labiis eius: diffusa
vtique, id est, procedens à patre, à quo habet omnia: dicamus & hoc, quòd per gratiam istam labio-
rum suorum à patre benedictionem impetrauerit sempiternam, non sibi tantum (secundum humani-
tatem) sed etiam vniuerso semini suo, id est, toti Ecclesiæ & omnibus fidelibus. Nam & ipse pro re
bene composita à patre accepit glorificationis præmium, à nobis verò laudem & gratiarum actionẽ:
quomodo solent mediatores & pacis compositores vtrinque recipere gratiam & præmium: suo se-
mini autem, quæcunque voluit, à patre similiter impetrauit. ¶ Versu quarto, Accingere gladio tuo
super fœmur tuum, potentissime. Christum more humano, Propheta vt virum pugnatorem allo-
quitur, postulans vt exurgat, ac cito veniat ad perficiendam generis humani suæ sponsæ liberationem.
D Cum autem in priori versu tantum de gratia labiorum dixerit & superexcellenti pulchritudine, quòd
hic etiam gladium iubet assumere super fœmur suum, dulcissimum in hoc latet sacramentum. Vide-
licet, quoniam non solum cum Deo patre & humano genere illi erat pro sua sponsa negocium: sed
insuper & cum principe tenebrarum illi res erat, non alia via quàm ferro (id est, vi gladii, & virtute
dexteræ) peragenda. Neque enim cum tyranno diabolo suasionibus agendum erat, aut gratia labio-
rum aduersus illum vti debuit: sed gladii virtute erat ille regno (quod sibi per fraudem vsurpauerat)
pellendus: & in brachio valido erat sponsa sub tyranni vinculis alligata, liberanda. Cuius rei gra-
tia consequenter subiungitur, Deducet te mirabiliter dextera tua: id est, Diuinitatis tuæ potẽtia, quæ
in te secundum plenitudinem habitabit, in cuius fortitudine opus tuum quantum ad principem mun-
di mirabiliter & terribiliter perficies, & ad optatum effectum perduces. Hoc enim est, Deducet te mi
rabiliter dextera tua, Triumphabis in virtute diuinitatis tuæ. ¶ Versu quinto, Intende, prospere pro-
cede, & regna. Cauendum est, ne (vt ferè fieri solet) aduerbium prospere iungatur cum priori ver-
bo intende, sed cum sequenti procede: vt sic legatur, Prospere procede, iuxta intelligentiam in Elu-
cidatione positam. Hanc enim distinctionem manifeste demonstrat editio Romana, quæ legit, In-
tende, & prospere procede, & regna. Clarius etiam in Græco, vbi præter coniunctionem, verbo vni-
co dictum habetur, quod Latine per aduerbium cum verbo redditur. κατευοδοῦ enim Græce est,
quod valet, prospere procede, habe successum bonum & prosperum, siue prosperare: quod vocabu-
lum etiam Paulus aliquoties vsurpat, nominatim primo capite Epistolæ ad Romanos, Si quo mo- Roma.1.
do tandem aliquando prosperum iter habeam veniendi ad vos. Totum enim hoc quod nos per cir-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunloquutionem dicimus,prosperum iter habere , vnico vocabulo apud Græcos dicitur . ¶ Versu sexto, Propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam. Notandum , quòd contrariis modis ad diabolum Christus sibi suum regnum vindicauit de manu illius,ad pugnam aduenies . Diabolus enim per mendacium dominatum acquisierat super hominem : Christus autem per veritatem recuperauit. Diabolus per feritatem & crudelitatem,vt tyrānus sub sese captiuum detinebat genus humanum, ad eum modum quo Pharao filios Israelis in AEgypto : Christus autem mansuetudine , obedientia, & patientia vicit, factus obediens vsque ad mortem, & similiter in mansuetudine imperat rex mansuetissimus. Postremo,diabolus per iniustitiam,generis humani vsurpauit possessionem. Neque enim ipse hominem condiderat, neque comparauerat sibi vllo precio , neque vllum habuit ius verum, quo dominaretur illius. An verò hæc iusta erat possessionis causa, quòd hominem decepisset ? An ob hoc ipse sibi ius comparauit regni super hominem , quòd eum à Deo auertisset? Non vtique quicquam veri iuris ipse sibi per hoc cõparauit,nisi q̃ diuina permissione,ob culpam,Deus hominem reliquerit in manibus eius, cui male in transgressionem consenserat. Iuxta illud Petri Apostoli , A quo quis superatus est,huius & seruus efficitur. Et iuxta illud beati Pauli, Cui exhibuistis vos seruos ad obediendum,serui estis eius cui obedistis.Atque ita sanè,quantū ad nos attinet,iuste nos ille occupabat. Verūtamen,quantum ex parte Dei,nullū diabolo super hominē ius erat,nisi solum quòd sua volūtate permittebat dæmonem homini dominari.Possidebat ergo hominē secundū iniustitiā . At verò Christus, perfectissima,imò(si dici possit)plusquam perfectissima iustitia,hominem sibi restituit. Nam cum potuisset secundū absolutā suam potentiā,solo verbo diabolū abigere,& sibi restituere genus humanum, quēadmodum solo verbo illum condiderat ab initio:voluit tamen ad hæc,precio iusto quasi alienū populum emere genus humanū,& precio vtique maximo,& in infinitū mercis emptæ valorem superexcedente, id est,precioso sanguine suo. Iuxta illud Apostoli Pauli, Empti estis precio magno . Et illud Petri Apostoli, Non enim corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis,sed precioso sanguine agni quasi incontaminati. ¶ Versu . 7. Populi sub te cadent,&c. Quòd dicitur,Populi sub te cadent,videtur interiectum per modū parenthesis , vt hæc sit sententia, Sagittæ tuæ acutæ in corda inimicorum regis.supple infigentur vel transibunt:vnde fiet , vt sub te cadent populi.Istas autē sagittas,secundum Elucidationis intelligētiam accipimus pro eloquiis veritatis,iaculis Euangelicæ prædicationis:quas partim per se ipse , partim per alios sagittarios iaculatus est per vniuersum orbem.Misit enim spōsus rex noster in fines orbis terræ viros sagittarios, phare tras plenas habentes sagittis acutis, ad vulnerandum in loco cordis nationes gentium : id est , sanctos Apostolos emisit,aliosque viros Apostolicos plenos eloquiis veritatis ardentibus & acutis , ex virtute Dei:vnde habebant,vt penetrarent intima cordium. Atque hæ sunt sagittæ,quas alibi postulat , qui inter odientes pacem,laborat in exilio contra linguas dolosas.Has sagittas emittebat ille, qui in Apocalypsi super equum album sedens,tenebat in manu arcum,exiitque vincēs vt vinceret. Cuneus enim prædicatorum primitiuæ Ecclesiæ (qui per equum illum candidum significabatur , Christum sessorem portantem) per sagittas huiusmodi, quasi ex manu & virtute Dei emissas , gentes & regna sessori suo Christo subiecerunt. Beati verò, quibus istiusmodi sagittis acutissimis contigerit vulnerari: & fœlices,qui sic eis vulnerantur,vt sub regis manibus occisi cadant.Notandum verò, quòd sagittæ istæ non in manum ferantur,aut caput,aut pedem,sed in corda inimicorum regis:quoniam videlicet quem diuinorum eloquiorum iacula verè contigerint, cui verè infixa fuerint, hunc mori necesse est vitæ veteri & affectibus pristinis,id est(vt Apostolus ait) peccato: viuere autem Deo , cui prius fuerat mortuus.Vnde & quidam ex his vulneratis, sagitta percussus,dicebat , Christo confixus sum cruci . Viuo autem iam non ego,quoniam videlicet in corde mihi infixa est sagitta:viuit verò in me Christus , sub quo vulneratus cecidi , cui meipsum totum amodo subieci.Sed & illud clarum per se esse potest attendenti, quod dicitur inimicorum regis, secundum tempus præteritum debere accipi , pro iis qui antequam sagitta ferirentur,inimici fuerant regis.Dum enim sagittantur,desinunt esse inimici.Vulnerantur enim inimici,vt vulnerati cadant sub vulnerante, sicque amici fiant ex inimicis . ¶ Versu octauo, Virga directionis,virga regni tui.Notanda est secundæ partis constructio:quoniam non secundum localem situm, sed contrario ordine est accipienda,hoc modo,Virga regni tui,est virga directionis: quæ constructio, in Græco clare se manifestat, dum posteriori loco articulus apponitur , non priori , hoc modo: ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου . Pro virga autem directionis , translatio Romana habet , virga recta : beatus Hieronymus , ex Hebræo , virga æquitatis : quæ omnia eandem volunt sententiam. ¶ Versu nono, Propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ. Propterea non hîc accipiendum videtur , vt id quod præcesserit,innuat causam esse,ius quod subsequitur , vt sit sensus, Christum propterea vnctum esse oleo lętitiæ præ participibus, quòd dilexisset iustitiam,& odisset iniquitatem. Non enim videtur veritatem habere ista sententia:cum certum sit , Christum primo ipso momento sui conceptus fuisse plenum gratiæ, & huius vnctionis spiritus sancti absque mensura . Ac tunc quidem, nondum secundum humanitatem dilexerat iustitiam , neque iniquitatem oderat , cum antè homo non fuisset. Sed accipiendum est , propterea (secundum faciliorem intelligentiam) vt significet quasi rationem finis,vt sit sensus: propter hoc, vt videlicet diligeres iustitiam , & odires iniquitatem,vnxit te Deus oleo præ participibus.Habet enim hoc in se istud oleum, id est, charitas Dei per spiritum sanctum in cordibus diffusa: vt quisquis eo vnctus fuerit , non possit non diligere iustitiam,neque non habere odio iniquitatem. Vnde & Psalmista hic noster,hoc oleo indubie vnctus , aliis in locis clamat Iniquos odio habui,& legem tuam dilexi.Facientes præuaricationes odiui . Qui oderunt te domine oderam,& huiusmodi alia multa.Et quo quisque oleo hoc fuerit magis perunctus (si-

Gene.3. Philip.2. — Psal.119. Apoc.6. — 2.Petr.1. Roma.6. — Roma.6. Galat.2. — 1.Cor.6. 1.Petri.1. — Roma.5. — Psal.118. Psal.100. Psal.138.

quidem alius alio magis vngitur) eo magis,feruentiusque diligit iustitiam , & exosam habet iniquitatem.Propter quod,velut à posteriori,cognoscere non ita difficulter possumus,an hoc oleo vncti simus. Qui enim inuenit non displicere sibi iniquitatem,sed eam potius diligit , iustitiam autem fugit & horrescit,sciat ille huius vnctionis se esse expertem. Qui verò in se(testimonium perhibente fideli conscientia in spiritu sancto)senserit contrarium,gaudeat ille in vnctione sua. Oleum enim lætitiæ est , nempe charitas Dei in cordibus credentium diffusa,per spiritum sanctum,qui datus est nobis.Resudat autem nobis hoc oleum,& stillat de plenitudine vasis huius,quod hîc præ omnibus impletum dicitur : id est, de plenitudine Christi filii Dei , qui hîc dicitur vnctus præ consortibus suis. ¶ Versu eodem, Præ consortibus tuis. Nota præ præpositionem, hîc idem valere, quod supra Præ participibus , id est, supra participes:quemadmodum huius eiusdem Psalmi versu tertio, Speciosus forma præ filiis hominum.Sic per contrarium,præpositio à vel ab,pro infra nonnunquam vsurpatur.Vt Psalmo octauo,Minuisti eum paulominus ab angelis:id est,infra angelos. Quemadmodum enim præ vsurpatur pro super,ita ab pro infra accipitur. Participes autem(vt alia habet translatio)hic vocat Propheta , omnes adoptionis filios,quos Christus vt primogenitus sui patris hæredes fecit, & sibi cohæredes , iuxta illud Apostoli,Quòd si filii,& hæredes:hæredes quidem Dei,cohæredes autem Christi. Non sic autem participes nos dicimur Christi,quasi nos partem simus accepturi regni eius , aut quasi per nos adoptionis filios,ipse primogenitus & naturalis filius aliquid sit minus habiturus in regno, quàm absque nobis erat habiturus:aut quasi partem aliquam nobis ipse cessurus sit,quemadmodum fieri solet in terrenis regnis,cum primogenito placuerit etiam alios fratres amplitudinis regni sui facere participes . Illic enim nulla omnino futura est partitio,nulla futura regni scissio:sed vnum erit & indiuisum omnium regnum quod omnibus satis erit . In quo tamen Christus regnabit vt primogenitus , præ omnibus eminenter. Dicimur ergo participes , id est , consortes , cohæredes , & communicantes in adoptione regni .

¶ Versu decimo,A domibus eburneis.Per domos eburneas, Elucidatio intelligit conscientias sanctorum:qui dum de intimis affectibus Deo laudes & gratiarum actiones, piasque meditationes quaslibet aut affectiones offerunt,quasi pyxides eburneas aperiunt,& super sponsi caput effundunt. Atque in huiusmodi obsequio,plurimum constat oblectari dominum:iuxta illud , Sacrificium laudis honorificabit me.Et iterum,Immola Deo sacrificium laudis.Huiusmodi enim aromatibus vult à nobis reungi , pro suo lætitiæ oleo , quo nos vngit interius . Possent tamen (fere secundum eandem intelligentiam) per eburneas accipi sanctæ particulares Ecclesiæ, per orbem terrarum Christo adueniente ædificatæ . Est enim Ecclesia,domus Dei : quæ ex candidissimis & solidissimis lapidibus , fidelibus hominibus ædificatur.Ab his autem domibus eburneis,sponsus vnus omnium Ecclesiarum suauiter perungitur suprādictis aromatibus atque liquoribus : dum illi vbique terrarum ab omnibus Ecclesiis canuntur laudes, gratiarū actiones,& pia sacrificia offerūtur. In secunda autem parte,tametsi filias regum exposuerimus spiritualiter filias Apostolorum,qui sunt principes terrarum constituti à Deo : possumus tamen etiam ad literam intelligere de filiabus regum,id est,magnatum diuitum atque nobilium. Nam & harum nō paucæ,ad huius sponsi nostri cultum conueniunt,ac bonis odoramentis Christum perfundunt. Cæterum,quod in fine versus dicitur,in honore tuo, perinde videtur valere, acsi dicatur , in honorando te, vel ad honorem tuum,vel ad honorandum te:acsi dicatur,Ex quibus te lætificauerunt, honorare te cupientes,& debita honoris obsequia tibi præstare volentes . ¶ Versu. 11. Astitit regina à dextris tuis. Valde iucundum est,quod hîc dicitur,astare reginam à dextris sponsi.Nimirum hoc illud est , quod in carne veniens pollicitus est filius,Vbi sum ego(inquiens)illic & minister meus erit,multo magis ibi erit & sponsa mea.Ipse itaque quemadmodum à patre locum accepit in ipsius dextera , sic consimili honore & suam sponsam à dextris sibi constituet : volens nimirum eadem illam gloria sublimari & lætari, quam ipse à suo patre accepit.Hoc enim est,quod suis quoque discipulis , iam abscedens,ac testamentum constituens dicebat,Et ego dispono vobis,sicut disposuit mihi pater meus , regnum : vt edatis & bibatis super mensam meam in regno patris mei.Et apud Ioannem in oratione nouissima: Pater, volo, vt vbi ego sum,& illi sint mecum:vt videant claritatem meam.Et claritatem quam tu dedisti mihi,dedi eis : vt sit vnum in me , sicut & ego in te . Non ergo quasi ancillam vilem ad pedes illam constituet sponsus iste generosus,licet nobilissimus:neque vt ignobilem despiciet, ipse incomparabiliter nobilior: sed considere secum faciet in cælestibus, in maiestate paternę gloriæ . Vnde & in Apocalypsi ex sponsi iussione,spiritus præconizat Ecclesiæ. Qui vicerit,dabo ei sedere mecum in throno meo : sicut & ego vici,& sedeo cum patre meo in throno eius . Hanc autem reginæ Ecclesiæ in Christi dextera sublimationem præsignabat olim thronus ille Bethsabeæ matris Salomonis, qui illi ad regem filium suum ingressę iussus est collocari,in quo & consedit ad dexteram regis.Cæterum,deauratum hîc pro aureo dictum videtur.Vnde & beatus Hieronymus ex Hebręo vertit,in diademate aureo: & alius,in massa auri ophir.Qui tamen malet distinctionem inter deauratum & aureum assignare , potest intelligere , seruo deauratum vestimentum applicetur. ¶ Versu. 13. Et concupiscet rex decorem tuum . Non est istud sic accipiendum,quasi aliquid in nobis sit,quasi ex nobis , in quo oblectari possit sponsus . Quicquid enim in nobis est amabile,siue concupiscibile,ex ipso est:neque sumus,quantum ex nobis,nisi sordidi,cæci,nudi,& prorsus miserabiles.Proinde quod sponsæ dicitur,Cōcupiscet rex decorem tuum,intelligitur de decore & ornatu quo ipse eam adornat:aut ad hunc sensum, amabit te & diliget, vt te decoram faciat,& suis diuitiis adornet.Qui enim se Christo obedienter submiserint, & eius mandata implere sunt solliciti.hos ipse concupiscit suarum gratiarum adornare decore. ¶ Versu decimoquarto, Et filiæ Tyri in muneribus.Per filias Tyri intelliguntur,vel conuersi ex gentibus, eo quòd Tyrus vna

Roma.5. — Pfal.49. Ibidem. — 1.Tim.3. — Ioan.12. — Lucæ.22. Ioan.17. — Apoc.3. 3.Reg.2. — 2.Cor.3. Apoca.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

erat ex nominatioribus & vicinioribus Iudææ,gentium ciuitatibus:aut diuites & nobiles,cuiusmodi in hac ciuitate complures erant.Hi autem vtrique cum muneribus & spiritualibus & etiam corporalibus veniunt ad adorandum dominum.Putant verò quidam , pro numero plurali hic legendum singulare: pro filiæ scilicet,filia.Atque ita sane in Græco legimus, καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις.hoc est , Et filia Tyri in muneribus. Similiter & beatus Hieronymus ex Hebræo singularem numerum vertit . Atque hoc modo eadem potest accipi sententia, quæ in Elucidatione ex numero plurali posita est , videlicet ista: Etiam filia Tyri,id est,populus gentium,in muneribus adorabunt dominum Deum tuum . Per filiam enim Tyri(quæ ciuitas est nominata gentium)rectè intelligimus populum gentilem : quemadmodum per filiam Sion,populum Iudaicum non paucis in locis accipimus. ¶Versu decimoquinto , Omnis gloria eius filię regis. Difficultatem facit,& multis deceptionem, pronomen eius hoc in loco adiectum præter sententię(vt videtur)necessitatem,atque etiam commoditatem.Putant enim huius pronominis occasione plerique nomen filiæ esse nominatiuum pluralis numeri,vt sit hic sensus, Omnis gloria eius, scilicet sponsi,sunt filiæ regis abintus.Scire autem oportet,hanc non esse veram sententiam.Nam filiæ, genitiuus singularis est,id quod tam ex Græco,quàm Hebræo est manifestum . Nam Græce habetur absque pronomine, πασα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως: id est, Omnis gloria filiæ regis , abintus . Et similiter beatus Hieronymus vertit,Omnis gloria filiæ regis,intrinsecus.Accipiendum ergo est pronomen eius secundum hanc sententiam,vt simul cum genitiuo filiæ iungatur quasi per appositionem:hoc modo,Omnis gloria eius,nempe filiæ regis,intrinsecus est,siue abintus est . Hæc autem sententia, illud ipsum dicere videtur,quod beatus Petrus in prima sua Canonica Epistola de mulieribus scribit,dicēs, 1. Petr. 3. Quarum non sit extrinsecus capillatura,aut circundatio auri,aut indumenti vestimentorum cultus:sed qui absconditus est cordis homo,aut incorruptibilitate quieti & modesti spiritus , qui est in conspectu Dei locuples.Ac consequenter exemplum proponens Saræ, maximum ornatum mulierum docet esse, Ibidem. spem in Deo,& venerationem,subiectionem atque obedientiam erga proprios viros.Quod huic loco accommodantes dicimus,summum Ecclesiæ ornatum quem sponsus requirit , esse obedientiam & fidelem subiectionem ad ipsum.Vnde nec dicebat Propheta sponsæ, Vestire auro & indumentis preciosis,aut stybio depingas faciem tuam,aut similia huiusmodi:sed tantum,audi, vide, inclina aurem, & obliniscere domum patris tui.Hæc enim sunt,quæ à sponsa sua requirit dominus Deus,fidem scilicet & obedientiam. ¶Versu eodem, Circumamicta varietatibus.Varietates istæ quibus circumamicta dicitur sponsa,intelligantur vestimenta preciosa & elegantia, magno artificio & multiplici intertextiõe, variisque interseruationibus diuersorum colorum elaborata:quas solent phrygianas vel phrygianicas vestes nuncupare. Beatus autem Hieronymus ex Hebræo vertit scutulata . Translatio Chaldaica habet, indumenta diuersarum figurarum.In Græco autem dicitur numero singulari περικεκυμένη: quod sonat, ac si Latine dicas,vestem variegatam,vel diuersicolorem : quæ omnia in eandem recidunt sententiam. Quid autem secundum mysticam intelligentiam iste varius ornatus sibi velit,satis monstrat Elucidatio . ¶Versu. 16. Adducentur regi virgines post eam . Quotidie post sponsam sanctam Ecclesiam regi Christo adducuntur virgines,quando posteri priorum fidem & vitam insequentes , ad Christi fidem accedunt,eique copulantur nuptiis.Dicuntur quidem post sponsam adduci : & tamen intra sponsam fiunt,& pars sponsi, dum adducuntur . Sponsa enim ista ex vniuersis fidelibus tanquam ex membris composita est.Attamen post sponsam adducuntur,quatenus priorum patrum(qui in Ecclesia præcesserunt)fidei & morum regulam insequentes, sponso merentur coniungi . Videmus enim nos posteri pulchritudinem sponsæ , & complacet nobis puritas fidei , atque secundum vitam integritas prædecessorum in Ecclesia:atque ita & nos post eam , ad regem sponsum currimus. Sancti verò Apostoli & prædicatores,dum plurimos ad fidei veritatem & vitæ iustitiam sua prædicatione inducunt , quasi ante regem virgines & proximas adducunt. Atque hi sane vsque ad consummationem sæculi non deficient,sed nascentur semper pro patribus filii. Quod autem non sólũ puellæ dicuntur quæ adferuntur regi,verumetiam virgines,illi respondet quod ait Apostolus,Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Decet enim sponso virgini,sponsas virgines adduci in coniugium. ¶Versu.18. Pro 2.Cor.11. patribus tuis nati sunt tibi filii.Notandum,quòd sicut in locum Patriarcharum successerunt sancti Apostoli, quos constituit Deus principes super omnem terram : ita & in horum locum succedere faciet Deus,vsque in sæculi consummationem,viros Apostolicos , per quos Ecclesiæ ornatus promouebitur, & in suo decore conseruabitur,vsque dum ipsa transferatur in locum quietis sempiternæ . ¶Versu penultimo,Memor ero nominis tui. Tametsi libri vulgatiores habeant,Memores erunt,plurali numero & tertia persona:verior tamen lectio Gallicani Psalterii (quod nos sequimur) habet numero singulari, Memor ero .Nam memores erunt,sumptum videtur ex æditione Romana . Quapropter in textu primam personam & numerum singularem (iuxta probatiorum codicum fidem) posuimus . Cui etiam Græca consentiunt,in quibus habetur μνησθήσομαι, id est,recordabor, memorabor,vel memor ero . Similiter & ex Hebræo beatus Hieronymus vertit, Recordabor . Veruntamen propter vsum Romanæ Ecclesiæ,non est omnino repudianda altera lectio (Habet enim & ipsa facilem & optimam intelligentiam)sed tantum dicimus,ipsam non esse ex veritate Gallicanæ æditionis,quam sequimur,& elucidandam suscepimus. ¶Subiungendum verò in fine huius Psalmi,quod in vsu Ecclesiastici officii multa ex hoc Psalmo vsurpari solent,atque decantari in laudem virginum. Verum in hoc vsu,necesse est vt multa ex iis secundum longe aliam intelligentiam accipiantur,quàm supra in Psalmi Elucidatione expressimus. Vt(verbi gratia)cum illud, Diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum,de virgine qualibet canitur,quod in Psalmo manifestum est de sponso fuisse dictum : clarum est debere aliter in vsu illo accipi,quàm suprà fuerit expositum . Sic item & de illo , Specie tua & pulchritudine tua. Et,Propter veritatem. Item,Dilexisti iustitiam. Similiter & in sequenti Psalmo , Deus in medio eius nõ commouebitur, adiuuabit eam Deus mane diluculo,vel secundum aliam lectionem, vultu suo,cani solet de vna qualibet sancta virgine:cum secundum intelligentiam Psalmi,de tota Ecclesia videatur intelligi.Sed facile est piis animi,ista secundum proportionem ad prædicta, cõgrua aliqua intelligentia aptare vsui Ecclesiastico, & prærogatiuæ virginum:quæ nos tamen,ne vltra modum efficiamur prolixi,particulatim declarare omittimus.

XLV. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus istepopuli fidelis est in domino Deo spe firmati,inq; eius fiducia nullam pertimescentis cõturbationem . Poterit autem conuenientissime intelligi de illa immani & generali persequutione,quæ in primordijs Ecclesiæ aduersus ipsam iam nasci incipientem ubique terrarum sæuiebat:in qua persequutione,eminentes quique(ut reges,pontifices,& sapientes)caput erant atque præcipui. Diuina tamen protectione,Ecclesia sancta(quæ ciuitas Dei appellatur,sicuti & uere est)inconcussa permansit,neque quantumuis oppugnata hactenus potuit expugnari.Adeò uerò ipsa non angustiabatur Ecclesia,neque opprimebatur, ut etiam interius profecta uirtutum & spiritualium charismatum irrigatione tanto lætificaretur à Deo uberius , quanto exterius ab aduersantibus sæculi potestatibus persequutiones grauiores sustinebat.Tandem autem,Deo iubente,etiam pax reddita est populo Dei,& omnis aduersariorum illa impugnatio, Deo disponente,suppressa est.Sed & Antichristi illam nouissimam persequutionem conuenientissime hic Psalmus aptabitur:quæ tametsi sæuissima erit,ita ut etiam montes deuoret in profundum malitiæ,ita ut uniuersus pene mundus contra Ecclesiam consurgat:tamen in Domino fidentes electi non absorbebuntur fluctibus, neque timebũt desperationis terrore,neque sinet Deus commoueri electos suos:sed adiuuabit eos in tẽpore opportuno, ac tandem etiam pacem restituet,quando palàm Christi nomẽ in uniuerso orbe prædicabitur,& gloria eius ubique terrarum fiet manifesta. Aduertendum autem est,per uniuersum hunc Psalmum loqui populum fidelem, præterquam in uersu penultimo,in quo Deus ipse de sua gloria loquens introducitur:sed uno tantũ hoc breui uersiculo. Nam ultimus subsequens, eiusdem est populi qui loquebatur ab initio.

XLV. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Deus noster refugiũ & uirtus:* adiutor in tribulationibus, q̃ inuenerũt nos nimis.*

2 *Propterea non timebimus,dum turbabitur terra:*

** & transferentur montes in cor maris.*

3 *Sonuerunt & turbatæ sunt aquæ eorum:*

** conturbati sunt mõtes in fortitudine eius.*

4 *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei:*

** sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.*

DOminus Deus noster in quẽ credimus, qui nobiscum est vsque ad consummationem sæculi,ipse est tutissimũ nostrum refugium & nostra fortitudo, per quem ab obuenientibus quibuscunque periculis speramus saluari , ipso tanquam asylo nos intra sese concludente, & tanquam forti pugnatore pro nobis propugnãte: * adiutor est nobis magnus valde,semper paratus & fidelis in omnibus tribulationibus & malis:quæcunque nobis obuenerint, nunquam derelinquens seruos suos in afflictionibus atque periculis. 2 Propter fiduciam eius non desperabimus,neque deiiciemur aut conseruabimur animo,neque timebimus quicquam,etiam tunc cum vniuersa terra , & terreni atque peruersi fuerint commoti atque cõturbati aduersum nos: * neque cum montes,id est potentes & eminentes super terram , absorpti fuerint in profunditate malitiæ sæculi huius:etiam si omnes potentes & eminentes(siue potentia,siue sapientia sæculi)adiungantur infidelium populis, ad nos tribulandos,nõ tamen timebimus aut desperabimus in Deo nostro fidentes. 3 Impetum magnum fecerunt , & conturbatione vehementi conturbatæ sunt contra populum domini multitudines terrenorum hominum,& ad populi Dei oppressionem vndiquaque confluxerunt in modum aquarum multarum, vt vno impetu vnanimes irruerẽt in populum domini,sicque eũ possent absorbere penitus:* tantus quoque fuit hic impetus & tanta conturbatio , vt etiam eminẽtes quique (siue sæculi potentia,siue mundana sapientia)conturbarentur à fortitudine multitudinis illius, & impetu,ac violentia persequutionis eius grauissimæ. 4 Ciuitas autem Dei ex tanto aquarũ impetu adeò nihil accepit nocumenti,adeò opprimi non potuit, vt etiam magis inde profecerit.Nam impetus ille fluminis & maris(id est,persequutionis grauissimæ in modum maris aut fluminis per circuitum ipsam aggredientis & concutientis)etiam lætificat Dei ciuitatem:quæ quo magis exterius affligitur & coangustatur,eo magis intra se reficitur in spirituali consolatione, & dilatatur intra semetipsam . Nouit enim in tribulationibus gaudere & gloriari:sciens,quoniam tribulatio patientiam operatur , & Roma.5. spem inconfusibilem:& quoniam sicut abundant passiones in eo, sic & 2.Cor.1. per eum pro quo tribulatur,id est, ciuitatis ipsius dominum , abundat consolatio. Nam quo magis exterius quatiunt ciuitatem fluctus maris & alienorum fluminum , eo qui intra ciuitatem sunt fontes , copiosius aquarum viuentium dulcissimos riuulos effundunt: * ipse enim altissi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

naculũ ſuũ altiſſimus.

5 Deus in medio eius non commouebitur:

** adiuuabit eã Deus mane diluculo.*

*6 Conturbatæ ſunt gentes, & inclinata ſunt regna: * dedit uocẽ ſuã, mota eſt terra.*

*7 Dominus uirtutum nobiſcum: * ſuſceptor noſter, Deus Iacob.*

Matt.16. *8 Venite, & uidete opera domini, quæ poſuit prodigia ſup terram: * auferens bella uſque ad finem terræ.*

9 Arcum cõteret, et cõfringet arma, & ſcuta comburet igni.

10 Vacate: & uidete quoniã ego ſum Deus:

Pſal.75. ** exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.*

11 Dominus uirtutum nobiſcum: ſuſceptor noſter, Deus Iacob.

mus & potentiſsimus rex regum & dominus dominantium, ſuam Eccleſiam (quã in ciuitatis modum ædificauit atque circummuniuit) etiã E
ſanctificauit in firmitate fidei, & ſtabiliuit eam in habitationem ſibi, quaſi tabernaculum & caſtrum ſuum: ita vt ipſo protegente, nunquam valeat hoſtili impetu vel quomodocunque expugnari. 5 Deus fortiſſimus eſt in medio ciuitatis & tabernaculi huius, tanquam dominus, pꝛuiſor, cuſtos, & protector eam inhabitans: & iccirco talem habens protectorem in medio ſui, ipſa nõ poterit conturbari: quoniã tali protectore ſe nouit bene ſecuram: * & ſi quando videatur graue aliquod periculum ei imminere per noctẽ, in tempore aduerſitatis & deſolationis, apparebit tamẽ opportune, aderitq; tẽpeſtiue dominus cuſtos eius primo mane, antequã quicquam valeant hoſtes oppugnãdo efficere: & ab omni periculo eã ſuo opportuno adiutorio ſaluabit. 6 Vidimº cõturbari: & ita inſana nonnunquam commoueri contra ciuitatẽ Dei, populos multos: vidimus etiã regna ampliſsima & reges fortiſsimos inclinatos & cõmotos cũ ſuis populis, ad oppugnationẽ ciuitatis Dei: * etiam terra vniuerſa, velut coniuratione facta & cõſpiratione, conclamauit cõ F
tra ciuitatem Dei, & vno impetu cõmoti ſunt ad oppugnationem eius. 7 Quid verò valebunt, etiamſi in vnũ fuerit agglomerata vniuerſa terra, & omnis infideliũ natio? Ecce enim Deus noſter, qui eſt cæleſtium exercituũ Dominus, nobiſcũ eſt, ac noſtras partes tueri nobis pollicitus eſt, & noſtrã nobis ciuitatẽ cuſtodire ſecurã: * Deus verus fideliũ, ipſe eſt defenſor atque protector noſter, qui nos ſuſcepit in defenſionẽ ſuã: cuius vnius virtutem omnibus alienis incurſibus opponimus, ſuper quẽ ciuitas noſtra fundata eſt, & ita firmata, vt nec portæ inferi aduerſus eã poſsint præualere. 8 Venite ô fideles animæ, & cõſyderate opera domini Dei noſtri quæ pro ſuo populo exhibuit, eſtq; exhibiturus ſup terram, in conſpectu omnium populorum, quaſi prodigia id eſt, magna mirabilia, & vſque ad miraculum ſtupenda: * in eo potiſsimum, quòd ſua voluntate Eccleſiam ciuitatẽ ſuam (quę prius tantis quatiebatur fluctibus perſequutionum, ita vt vno impetu totus terrarum orbis aduerſus eam pugnaret) non ſolũ cuſtodierit, ſed etiam in pace cõſtituerit, & G
ſecuram ab omnibus oppugnationibus in medio terrę, ita vt iã ex eius voluntate habeat etiam protectores, quos prius habuerat acerrimos impugnatores, nimirum montes ſæculi, id eſt, principes & potentes. 9 Arcus contriuit, & confregit arma, & ſcuta combuſsit igni, id eſt, omnia arma, quibus prius oppugnabatur Eccleſia, ipſe contriuit ſua virtute: & cum eſſet ipſi placitum, ceſſare fecit omnem oppugnationẽ populi ſui, eãq; ab omni fecit perſequutione quietam. At ita in omni tribulatiõe, opportuno tempore, poſt pugnam ſolet dare requiem. In quo ſane mirabile eſt conſilium eius, quod & arma permittit moueri contra ciuitatem ſuam, ad exercitationem ciuium ſuorum, & eadem ſuo tẽpore prohibet, ad cuſtodiam & pręſeruationem electorũ. 10. VOX DIVINA, VNO HOC VERSV INTERPONITVR. Ceſſate ô populi, deſiſtite ab impiis veſtris aduerſum me ac populũ meũ machinationibus, omnibusq; vacui prauis affectibus & cogitatibº, emundatis cordibus, videte, conſyderate, & diſcite, ꝙ ego vere ſim Deus & dominus, qui aduerſus omnem mundi malitiam potens ſum populũ meũ ſer H
uare: * ego qui olim in Iudæa tantũ notus eram, cum mihi placitũ erit, magnificabor in populis multarum gentiũ, & adorabor atque glorificabor vt Deus, per vniuerſam terram. RESVMVNT SERMONEM, QVI LOQVEBANTVR AB INITIO. 11 Concludentes in lætitia illud repetimus, in quo ſummam noſtri boni cõſtitutã arbitramur, quòd nobiſcum habemus potentiſsimũ dominũ cæleſtiũ exercituum, ꝙ defenſorem habemus Deum fortiſsimũ, Deum Iacob, Deũ viuũ & verũ: in cuius fiducia, omnẽ terrenam potentiã, & quantoſcunque inſultus, nihil pertimeſcimus, per ipſum in omnibus ſaluari confidentes.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XLV.

VErſu primo, Quæ inuenerunt nos nimis. Aduerbium nimis, quod in fine ponitur, licet ſecundum ſitum localem videatur pertinere ad verbũ inuenerũt, vt ſit ſenſus, Quæ tribulationes inuenerunt nos valde, aut nimis: poſſet tamen non incõmode conſtrui etiam eũ nomine adiutor, vt ſit ſenſus, Nimis adiutor, valde adiutor: hoc eſt, fortis & validus adiutor, in tribulationibus quæ nos inuenerunt. Iuxta hanc enim ſententiam, beatus Hieronymus ex Hebræo vertit auxilium validum. Atque hanc intelligentiam vtranque ſimiliter etiam Græca lectio admittit. ¶Verſu tertio,

A Sonuerunt & turbatæ ſunt aquę eorum. Aquas iſtas intelligimus, ſecundum quod in Apocalypſi dicitur Aquæ multæ, populi multi. Hæ nanque aquæ ſonuerunt propter impetum perſequutionis, & turbatæ ſunt ira & cæco furore contra populum Chriſtianum: quemadmodum & amplius facient in nouiſsima Antichriſti perſequutione, quando omnes gentes pariter confluent in modum aquarum, & ſua multitudine ciuitatem ſanctorum circunfluent, ſuisque perſequutionibus atque inſultibus concutient eam: & erit tunc quidem tantus ſonitus harum aquarum, tanta violentia, tam terribilis impetus & cõmotio, vt plurimos etiam potentes ſit illa perſequutio abſorptura, & demerſura in malitię profundum. Attamen quos elegit Deus, hi in ciuitate munita, quanquam anguſtati valde, tamen non erunt conturbati: quomodo de Eccleſia primitiua legimus, quòd quantumlibet grauibus perſequutionum fluctibus quaſſaretur, commoueri tamen non potuit neque expugnari. ¶Verſu quarto, Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Flumen iſtud poteſt vel in bonam partem accipi, vel in malam. Si quidem in malam, ident erit flumen, quod priori verſu mare dicebatur: id eſt, abundantia malitiæ & perſequutionis impiorum, cuius impetus crudelis adeò ciuitatem Dei non conturbat, vt etiam per occaſionem lætificet: dum eo amplius ciuitas Dei interius ſpiritualibus bonis reficitur. Vnde & Paulus in hac ciuitate poſitus, cum circumquaque fluminis impetus alluereet, ita vt intus pugnas, foris ſentiret timores, ita vt tanquam ouis morti deſtinata videretur, dicebat tamen in tribulatione ſe gaudere atque etiam gloriari, ſci- Roma.8. Roma. 5.
B ens, quoniam per varias tribulationes oporteret ingredi in regnum Dei. Si verò in bonam partem accipiatur fluminis iſtius impetus, ita opponetur maris fluctibus, de quibus in præcedenti verſu dictum fuit: vt quemadmodum fluctus aquarum maris conturbat & affligit exterius, ſic fluminis qui intra ciuitatem eſt dulcis impetus, ecntrario eam lætificet. Erit autem flumen iſtud lætificans, ſpiritus ille ſanctus, de cuius plenitudine reficiuntur corda fidelium. Huius fluminis impetus, dulciſsimus eſt ille influxus cæleſtium donorum, & ſpiritualium chariſmatum, quæ ex eo quaſi ex vitali fonte ſcaturiunt. Et hæ ſunt aquæ quæ impetu decurrunt de Lybano: de quibus & Eſaias dicit, Haurietis aquas in gaudio, de Cant. 4.
fontibus Saluatoris. Fontes enim Saluatoris qui ciuitatem noſtram inhabitat, ſeptiformis eſt plenitudo Eſaię. 12.
ſpiritus ſancti. ¶Verſu quinto, Deus in medio eius nõ cõmouebitur. Duplex huius verſus poteſt eſſe ſententia. Prior erit, vt poſt pronomen eius, fiat per punctulum diuiſio, & verbo ſubſtantiuo ſubaudito diuidatur ſententia. Atque ita ſenſus erit, Deus eſt in medio eius, nẽpe ciuitatis aut tabernaculi Dei: nõ commouebitur ipſa ciuitas aut tabernaculum: quem ſenſum expreſsit Elucidatio. Poſterior verò ſentẽtia erit, ſi tota hęc oratio abſque diuiſione coniunctim ſic legatur: vt Deus ſuppoſitum ſit verbi cõmouebitur, ad hunc ſenſum, Deus qui in medio ciuitatis inhabitat, ipſe non commouebitur. Neque omnino male propoſito conuenit, quòd dicitur Deus in medio ciuitatis non commouendus. Bonum enim
C ciuitatis quæ vel obſidetur vel oppugnatur ex eo maxime pendet, cui credita eſt ipſius cura & protectio. Vnde donec ille peruigil eſt, & bono animo, atque ad defenſionem ſufficiens, non eſt ciuitati periculum. Quòd ſi ille incipiat vel viribus, vel animo deficere, aut conſternari animo, ſiue deſperatione tãgi, actum erit de ciuitatis ſalute. Cum itaque (iuxta hanc ſententiam) in propoſito loco dicitur, quòd Deus in medio ciuitatis vt protector & cuſtos inhabitans, eſt imperturbabilis, quẽ terrere aut conturbare non poſsit quantuſcunque hoſtium vel numerus vel impetus: quis non videt, recte hoc ſermone ipſius ciuitatis firmam cuſtodiam ſignificari? Neque valde diſsimile eſt huic ſententię quod Pſalmo. 120. ad ſecuritatem populi domini idem ſcribit Pſalmiſta, Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui cuſto- Pſal. 120.
dit Iſrael. Dominus cuſtodit te, dominus protectio tua ſuper manum dexteram tuam: ae deinceps, Dominus cuſtodit te ab omni malo. ¶Verſu penultimo, Vacate, & videte quoniam ego, & cætera. Apto admodum ordine dicitur prius, vacate: deinde, videte. Prius enim eſt, vt deſiſtamus ab impietatibº, vt per pœnitentiam abiiciamus propoſitum malum, & expurgemus omne inquinamentum quod poſſit oculum mentis in ſua contemplatione impedire. Vnde & Saluator dicebat, Beati mũdo corde, quo- Matt. 5.
niam ipſi Deum videbunt. Et Ioannes in priore Epiſtola, Qui facit iniquitatem (inquit) non cognouit 1. Ioan. 3.
Deum. Donec enim malis actibus pleni ſumus, antequam deſiſtamus peruerſe agere, impeditur oculus mentis, vt Deum quomodo oportet nequeat videre. Vacate, inquit, ergo, & videte, quòd ego ſim
D Deus: & quantumuis vos ô rebelles contrà nitamini, ego tamen exaltabor in gentibus, & adorabor in omnibus populis. Valde autem magnam gratiam addit cantico, & multam indicat magnificentiam, quòd ita ſubito breui ſermone (id eſt vnico verſu) dominum ipſum introducit gloriam ſuam prædicantem, moxque verſu vltimo reuertitur perſona populi fidelis, qui per vniuerſum loquitur Pſalmi proceſſum. Hæc autem perſonæ commutatio, & vocis Diuinæ interpoſitio, ſimilis eſt cum ea quæ in Pſalmo ſecundo annotata fuit.

XLVI. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iſte populi fidelis eſt, ſiue totius Eccleſiæ, alloquentis in ſpiritu, & exhortantis uniuerſas gentes ad lætitiam & laudem in domino. Et primum quidem Dei in ſemetipſo ſublimitas & magnificẽtia proponitur, omni digniſsima laude: deinde, ipſa eius erga Eccleſiam dignatio, qua nimirum gentes plurimas ſubiecit, & ipſam in ſpecioſam & amabilem hæreditatem elegit. Iterum uerſu. 6. Chriſti magnificentiam in glorioſa aſcenſione in laudis materiam proponens, monet omnes ſapienter pſallere tanto regi: quem, regnori per efficaciam Apoſtolicæ prædicationis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XLVI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Omnes gentes plaudite manibus: * iubilate Deo in uoce exultationis.*

2 *Quoniam dominus excelsus, terribilis,*

Apoc.22. *rex magnus super omnem terram.*

3 *Subiecit populos nobis & gẽtes sub pedibus nostris.*

Deu.7. 4 *Elegit nobis hæreditatem suam:*
** speciem Iacob, quã dilexit.*

Ioan.16. 5 *Ascendit Deus in iubilo:*
** & dominus in uoce tubæ.*

6 *Psallite Deo nostro, psallite: * psallite regi nostro, psallite*

7 *Quoniam rex omnis terræ Deus:*
** psallite sapienter.*

Esai.29. Matt. 15. Titum.1.

8 *Regnabit Deus*

Marc.16. Actu. 10. Mat. 28. *super gentes: * Deus sedet super sedem sanctam suam.*

9 *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham:*
** quoniam dii fortes terræ uehementer eleuati sunt.*

OMnes gentes, tribus, linguæ, & populi vniuersi, in maximi gaudii testimonium etiam manus ad plausum cõcutite: * in maxima lętitia cordis vestri canite Deo, per voces exultationis & gaudiosa cantica. Iustum enim est, vt absque exceptione illum nũc collaudẽt in canticis populi vniuersi, posteaquam ipse omnes absque personarum acceptione participes effecit misericordiæ suæ. 2 Iccirco autem plaudendum, & merito illi est iubilandũ, quoniam dominus Deus noster sublimis est & excelsus, totus quoque terribilis & venerãdus, omnibusque colendus & adorandus: nimirũ rex magnus, & imperator potentissimus, nõ vnius alicuius partis terræ, sed generali imperio sup vniuersam terram, rex regũ & dominus dominantium: cui proinde vniuersæ nationes populorũ vt suo regi, laudem offerre debent & honorẽ. 3 Ipse nobis sua bona voluntate subiectos fecit populos multos, & gẽtes multas perfecta obedientia nobis fecit subditas: dũ ex omnibus gẽtibus, tribubus & linguis, sub fide nominis sui congregauit plurimos, & sanctæ matri Ecclesiæ pleno corde obedientes & fideles filios fecit. Vnde factũ est, vt non solum in Iudæa iam notum sit magnũ nomen eius, verum & in diuersis mundi partibus, quas sub Ecclesię suæ obedientiã subegit. 4 Elegit nos in hæreditatem suam, in peculium ex omnibus infidelibus & omnibus nationibus, in populum peculiarem quem possideat, & in quo inhabitet inæternũ: * speciem atque pulchritudinem Iacob, id est, pulchram & speciosam hæreditatem fidelis populi sui, quam ipse singulari amore vnice dilexit: nimirum pro qua sibi cõparanda, maxima omnino & admiranda facere atque pati elegerit. 5 Ascendit ipse rex magnus ex mortalitate hæreditatis huius, post exhibita dilectionis opera, peractis omnibus quę pro hac hæreditate sua venerat operari: ascendit (inquam) relinquens mundũ, & ad patrem rediens in magnifica gloria, magna iubilatione angelorũ sanctorũ, qui illum comitabantur ascendentẽ in sublimia: * & dominus noster gloriose ascẽdit, quasi in voce tubæ, in laude & confessione fortissima angelorum sanctorũ, quorũ laudes & cantica omnem tubarũ magnificentiã atque cõcentũ superabãt. 6 Vos proinde omnes qui ex gentibus in illũ creditis, in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus canite laudes ascendẽti Deo nostro: * regi nostro magno vniuersæ terræ psalmos & laudes indeficienter cãtate, corde, ore, & opere. 7 Neque mirũ, si tam sollicite omnes vos ad laudes exhorter, quãdoquidẽ Deus ipse rex est & princeps magnus vniuersæ terræ, cui pinde merito omnes inhabitatores eius laudẽ debẽt & honorẽ: * atque iccirco moneo, vt illi psallatis apte & sapienter, quomodo tanto regi indignũ est psallere: id est, nõ imprudenter & insipiẽter sola voce, quemadmodũ irrationabilia pecora clamant: sed cũ intelligẽtia & attentione animi, vt hoc ipsum voluatur in corde, quod sonat ĩ ore, sitque etiã operatio & vita consona voci. Nã labiis Deũ honorare, corde autem ab eo lõge euagari, aut aure quidem Deũ cõfiteri, factis autẽ negare, profecto insipiẽter psallere est: neque huiusmodi laus est, qua psallere debemus Deo nostro. 8 Ecce enim iam regnũ accepit Deus noster super omnes gentes, iã ĩ maiestate sua deuicta humilitate mortis, regnat gloriosus: * iam loculi habet & requiem in throno sancto gloriosæ maiestatis suæ, ad dexterã patris, in cælestibus: tanquã iudex cõstitutus à patre viuorũ atque mortuorũ, sedet paratus ad iudicandum populos, omni in cælo & in terra accepta potestate. 9 Iam etiã populorũ diuersorũ rectores & præsides, vnà cũ sibi subiectis populis, congregati sunt cũ Deo vero, quem coluerunt Abrahã Isaac & Iacob Patriarchæ, & semen eorum: & qui olim ab vna gente colebatur, huic iã se reges & principes orbis terrarũ adiungũt, per fidei & cultus eius acceptationẽ, huic se couniũt, cõiungũt, atque subiiciunt cũ suis populis: * idque per hoc quod sancti Apostoli atque Apostolici viri, prædicatores gloriæ eius (qui velut dii fortes terræ positi sunt à Deo, & principes ac iudices constituti sunt super omnem terram) magnifice ex ipsius virtute exaltati sunt, & sublimati: mirabili accepta à Deo potestate, in verbo & in opere, in efficacia doctrinæ, & virtute signorũ atque prodigiorũ ex virtute spiritus sancti. Per horũ siquidem magnificam exaltationem, etiã principes orbis terrarum iugo fidei sese submittentes, conuenerunt in vnius Dei cultũ, quem prius contempserant, atque etiam fuerant persequuti.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XLVI.

VErsũ quarto, Elegit nobis hæreditatem suam. Iuxta sensum in Elucidatione expressum, videtur in hoc versu esse incommodum sermonis. Ad efficiendam nanque illam sententiam, videtur potius debuisse poni casus accusatiuus, hoc modo, Elegit nos in hæreditatem suam, quemadmodum habet Romana editio aliquanto etiam clarius, hoc modo, Elegit nos in hæreditatem sibi. Et ad hanc sententiam videtur nostra lectio Gallicana accipienda. Neque magni æstimandum est huiusmodi in sermone incommodum, potissimũ cum & in Greco similiter inueniatur. Nam & ipsi datiuum habent. In secunda autem parte versus, diuersitas lectionis inuenitur. Quidam enim codices masculino genere habent, quem dilexit: atque ita relatio fit ad Iacob, quod difficile non est intellectu: quoniam Iacob, id est, populum Israel, populum fidelem, Deus habet dilectum. Veruntamen fœminino generi correctiores codices fauent: similiter & lectio Græca, quæ habet ἣν ἠγάπησεν, id est, quam dilexit, genere fœminino. Sed & ex Hebræo beatus Hieronymus legit gloriam Iacob quam dilexit.

¶ Versũ quinto, Et Dominus in voce tubæ. Per hanc vocem tubę, in qua Dominus dicitur ascendisse, præter magnificam laudem & iubilationem angelorum cantantium atque deducentium (quam in Elucidatione diximus) potest intelligi etiam vox prædicationis Apostolicæ, quæ Christum ascendentem est prosequuta. Post Christi enim ascensionem, Apostoli voces suas (iuxta Esaiæ vaticinium) leuauerunt quasi tubas, clamauerúntque, nec cessarunt euangelizantes Sion Ecclesiæ sanctæ, donec in omnem terram exisset sonus prædicationis eorum, & in omnes fines orbis terræ peruenissent verba doctrinæ eorum. Per huius autẽ tubæ clamorem atque concentum, gloria ascendentis Christi longe lateque in omnibus gentibus manifestata est: quemadmodum solent principum aduentus, tubarum clangore manifestari. Verũtamen in hoc differentia apparet, ꝙ sæculi principes, tubæ antecedant: hũc autem nostrum principem & regẽ ascendentem, tubæ huiusmodi subsequebãtur, subsequebãtur (inquã) corporaliter in cælum ascendentem, præcedebant tamen spiritualiter ad Ecclesiarum inhabitationem aduenientem. Notandum tamen est, quod partes istæ duæ huius. 5. versus, quas nos ambas exposuimus de gloria Christi ascendentis, ad diuersa commode possunt applicari: vt in priori parte intelligatur (sicut diximus) ascendentis gloria, in posteriore verò redeuntis ad iudicium terror & magnificentia. Atque ita secundo loco subintelligi debebit verbum futuri temporis, ad hunc modum: Ascendit Deus in iubilatione, & Dominus iterum veniet, vel apparebit in voce tubæ: iuxta quod in actis Apostolicis angelos dixisse legimus spectantibus discipulis, Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Nam quòd in voce tubæ iudex aduenit, Paulus Apostolus indicat, dicens, Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba. Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Et iterum alio in loco, Ipse Dominus in iussu & in voce archangeli, & in tuba Dei ascẽdet de cælo, & mortui qui cũ Christo sunt, resurgẽt primi. Manifeste quoque idipsum sermo Euangelicus testatur, cum apud Matthæum ex ore Saluatoris dicitur, Mittet filius hominis angelos suos cum tuba, &c. ¶ Versu septimo, Psallite sapienter. Psallere sapienter, Græce dicitur συνετῶς quod sonat intelligibiliter, id est, prudenter, cordate, cum intellectu, siue attenta mente, quod beatus Hieronymus ex Hebræo vertit erudite, quasi cum prudentia & bono intellectu. Huic autem opponitur, psallere insipienter, vel imprudenter, vel inerudite & inattente, absque intellectu videlicet in attentione eorum quæ canuntur: quemadmodum (proh dolor) passim fieri videmus tam in lectione, quàm in cantionibus Diuinorum carminum: in quibus (quantum ad oris operationem & labiorum motionem) tam legendis quàm decantandis totos dies insumunt miseri, nihil prorsus eorum quæ labiis terunt, & toties per linguã vane effundunt, intellectu considerantes. Vere autem non est hæc laus quæ Deum nostrum decet: non est hæc decora in eius oculis laudatio, qui tota attentione mentis optimo iure laudandus venit. Est tamen hoc in loco attendendum, posse fieri, vt quis sapienter psallat & intelligibiliter, iuxta Psalmi monitionem, qui tamen eorum quæ profert ore, nihil distincte intelligat: modo Deũ iugiter habeat ante oculos, illique tota mentis acie intendat. Sit enim (verbi gratia) simplex aliquis aut idiota, qui Psalmos quidem memoriter edidicerit (quemadmodum facere solent AEgyptii monachi) vt Diuina carmina, & in quibus maxima cõtineantur sumi Dei præconia: non intelligit tamen distincte Psalmorum verba, sed tantum nouit ex doctrina patrum, huiusmodi cantica, altissimas domini laudes & veneranda continere mysteria. Hanc autem ob causam, quoties Deo laudes magnas dicere gestit, cantica ista recitat, sciens quoniam in his laudes magnæ contineantur ab illuminatissimis Prophetis, & viris Deo plenis compositæ, cuiusmodi ipse intellectu rudis & hebes nunquam posset conficere aut proferre. Qui autem ista sic recitat, & licet quid dicat distincte non intelligat, tota tamen mente Deum spectat, & quasi ante oculos Diuinæ maiestatis consistens, eúmque spectatorem, & laudum harum acceptatorem conspiciens, sic illi offert quæ ore pronunciat quasi pretiosissima & ipsi acceptissima dona, hunc nihil dubito ego sapienter psallere. Quod enim ore sonat, hoc ipsum in corde habet, nimirum Deum & eius præconia: imò nec hoc dubito, huiusmodi Psalmorum & canticorum pronunciatores subinde Deo sapientius psallere, quàm plerique faciant eorum qui singulos pene Psalmorum apices excusserunt & intelligunt. Atque hæc res magnæ debet esse consolationi Deo sacratis virginibus, quas ex patrum documentis, & traditione maiorum, videmus in sacris conuentibus decantare idiomate Latino Psalmos, & alia omnia quæ ad Ecclesiasticum spectant officium: cum pleræque ex eis ne verbulum quidem intelligant eorum quæ legunt ac canunt in templis. Quarum quidem virginum deuotum erga Deum obsequium, impudentes nonnulli homines plus sapere volentes, q̃ sapere oporteat, & in iudicando temerarii, velut stultum

Universidad de Deusto
Biblioteca

& vanum laborem irridere non verentur, neque quid dicant scientes, neque quid damnent intelligentes. Quod si quis obiiciat, quonam pacto fieri possit, vt huiusmodi sapienter siue intelligibiliter psallant, cum nihil eorum quæ legunt intelligant? Dicimus, vtique intelligere eos quod psallunt. Deum enim intelligunt, & in mente habent, cuius laudes se ore proferre cognoscunt, neque aliud mente tenent, quàm voce sonant: tametsi non distincte intelligant, quid verba illa sonent quæ proferunt laudantes. Alioqui, quotusquisque est etiam eorum qui optime Latinum idioma callent, qui cum sacros Psalmos & Prophetarũ oracula, aliaque quæ sunt ex sacris libris Ecclesiastico officio inserta, ex Ecclesiæ præscripto recitat, distincte omnia intelligat? aut quis illud ad prudenter sapienterque psallendum putet necessarium? Nam si hoc quis dixerit, non video quomodo beatus Antonius, quomodo hoc vetustior senex ille Paulus, quomodo alii sancti eremitæ & anachoritæ sapienter potuerint in Psalmorum decantatione Deo psallere: quos nequaquam putamus singula penetrasse, quæ sunt in sacris libris mysteria. Huiusmodi enim viros arbitramur magis in primo illo suprapositio sapienter psallendi modo fuisse exercitatos: tametsi non sit dubitandum, Diuina dignatione plurimos etiam scripturarum difficiles passus illis fuisse patefactos ad intelligentiam, quantum Domino placuit, & expedire visum fuit. Hæc autem pro simplicium consolatione sint dicta: minime tamen ad illorum excusationem qui sola verba recitare contenti, corde diuagantur per castra, ciuitates, & regna, imò & per vniuersi orbis latissima spatia, à Deo quem ore laudant, corde & mente plurimum elongati. Quibus recte illud
Psal. 29. Matt. 15. conuenit Propheticum ex ore Domini: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. ¶ Versu vltimo, Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Huius versus potest, præter eam quæ in Elucidatione posita est, etiam alia dari intelligentia, secundum quam principes populorum intelligantur iidem qui mox per Deos fortes, nempe sancti Apostoli: qui (sicut ex præcedenti Psalmo. 44. constat) principes & reges populorum recte appellantur, eo quòd regendis & moderandis populis à Deo sint præpositi. Hi autem principes populorum, iam congregati, iam simul collecti sunt, cum rege Messia Christo Domino iam associati sunt, iam beatitudinis eius intra cælestem patriam sunt facti participes, & illic iam vehementer eleuati sunt, magnifice exaltati cum eo, cuius gloriam in hoc mundo prædicauerunt. Aut ad iudiciariam potestatem, sanctis Apostolis vt principibus populorum concessam, sermo referatur. Sunt enim Christo Domino ad iudicium exercendum associati, & quasi assessores illius facti: quoniam sic mirifice eos ad tam sublimem dignitatem eleuare illi complacuit, vt sicut ipse super sedem sanctam suam residet, ita & illi sedeant super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et est hoc sane vtrunque, magni gaudii materia, & iusta ratio plau-
Matt. 19. dendi manibus præ lætitia: siue quòd iuxta priorem intelligentiam, iam isti sint introgressi ad Dominum, eique in beatitudinis participatione associati (Spem enim dat nobis, quòd & nos similiter illuc simus congregandi, qui obedientes fuerimus doctrinæ eorum: quomodo illi obedierunt doctrinæ Domini, & ad ipsum collecti sunt) siue quòd iuxta posteriorem intelligentiam, ipsi Apostoli Domino sint in iudices & assessores sociati. Magnam enim hoc nostræ fragilitati præbet fiduciam, qui in illorum patrocinio confidimus. Cæterum quòd sancti Apostoli hîc dii appellentur, id non mirum videri debet, cum in lege veteri vel iudices solos inueniamus deos appellatos: & ex ore Domini didicerimus deos appellari, ad quos tantum sermo Dei factus est. Quanto magis ergo hi præcellentes Ecclesiarum principes, ad quos incarnati verbi sermo factus est, quibus in carne Deus ipse ore ad os loquutus est, deorum merebuntur appellatione honorari?

XLVII. PSALMI ARGVMENTVM.

Sublimi cõtẽplatiõe raptus Propheta, & illuminatæ mẽtis oculo futura de ædificatiõe Ecclesiæ sanctæ quasi præsentia conspiciens, in laudem diuinam erumpit, magnum Dominum clamans, & nimium laudabilem, in ciuitate quam contemplabatur, magna totius orbis terrarum exultatione ædificari: in cuius ciuitatis domibus ait Deum cognoscendum, sic vt etiam reges terræ à persequutione cessantes, imò de ea pœnitentiam agentes, sint congregandi pariter in fidem & ciuitatem regis magni, regis regum, & Domini dominantium. Atque hæc quidem sex primis uersibus. Hinc uerò rursum consurgit in Dei confessionem: & quasi iam omnia impleta conspiciens quæ ab antiquis temporibus fuerant patribus repromissa, sic magnifice gratulatur, & confitetur misericordias Domini, laudemq; eius immensam in omnes fines terræ, & iusta iudicia, ob quæ lætari iubet fideles: simul & generalem ponens exhortationem ad uniuersos, vt confluant ad sanctæ Ecclesiæ amplexus, eiusq; gloriam prædicent, & posteris enarrent uniuersam quæ est de Deo Domino veritatem, & quòd ipse director sit populi sui in æternum.

XLVII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Magnus Dominus, & laudabilis nimis:*

* *in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius.*

VEre excelsus est Dominus Deus noster, & magnus in omnibus, magnus Dominus, magnus Deus, magnus rex: magnus in potentia, magnus sapientia, magnus in bonitate, magnus in duratione, magnus in gloria, atque ita in cæteris omnibus quęcũque illi possunt attribui: & quẽadmodum in omnibus præcellenter magnus est, ita est & in omnibus valde laudabilis: * præcipue autem & singulari quodam modo in ciuitate sua, & in monte suo sancto, nempe fidelium Ecclesia: quæ per ipsum vt architectum est constructa & ædificata, in compaginatione spiritus sancti, ex fidelibus hominibus, qui ciues sunt & domestici ciuitatis huius: quæ etiam quasi mons per fidem atque claritatem altus est, firmus & immobilis. 2 Fundatur autem ista ciuitas, & ædificatur velut à fundamentis, cum magno gaudio vniuersi orbis terrarum: omnibus qui in illa erũt coædificãdi gaudentibus, quòd ciues futuri sint tam glorioſæ ciuitatis, & siquis requirat, vbi hæc ciuitas fundetur, & vnde ædificetur: * ecce mõs Sion iunctus cum lateribus Aquilonis: efficiunt ciuitatem istam, quam diximus magni regis, Iudæa & gentilitas, in vnam Christi fidem conuenientes, Ecclesiam sanctam componunt. Ex his enim duobus populis, in vno angulari lapide Christo coniunctis, & super hunc vt vnicum fundamentum fundatis, ædificatur sancta Ecclesia, ciuitas Dei viuentis. 3 Et licet olim in mundo existens non fuisset agnitus à mundo, nunc tamen in temporis plenitudine agnitus est Dominus Deus in domibus ciuitatis huius: in Ecclesiis particularibus (quæ per vniuersum orbẽ terrarum ædificantur, tanquã domus magnæ ciuitatis, id est, totius vniuersalis Ecclesiæ) cognitus est vt verus Deus & Dominus, atque vt talis cœpit adorari: * posteaquam venit plenitudo temporis, quo ipsi complacuit per humanationem ad nos venire, ad suscipiendum hanc ciuitatem suam, quando ei placuit fieri in similitudinem hominum, sicque Ecclesiam sanctam susscipere inhabitandam, possidẽdam, regẽdam, defendendam, promouendam, ad eum modum quo paterfamilias in domum suam aduenies, digno à familia honore suscipitur, & rex in suo regno agnoscitur, cum aduenerit ad suscipiendũ illud. 4 Ecce enim reges & principes orbis terrarum, vnà cum subiectis sibi populis, iam congregati sunt vnanimes, iam pariter conuenerunt & coadunati sunt in vnum, vno corde & animo suo colla submittere parati iugo fidei, & in Dei nostri ingredi ciuitatem, Ecclesiasticęque vnitatis fieri participes. 5 Modus autem cõuersionis eorum hic fuit: quoniam videntes signa & prodigia mirabilia, quæ Dominus per suos ministros sanctos Apostolos operabatur, cum illi placeret Ecclesiã ædificare, sic mirum in modum admirati sunt, de rebus tam stupẽdis & insolitis, tam in verbo quàm in opere, quæ per homines infirmos fieri videbãt, simul & de mirabilibus illis quæ hi ex ore Dei annunciabant: * & contemplãtes veritatem fidei atque virtutem Dei, conturbati sunt intra semetipsos, quòd sanctum Dei nomen ante veritatis agnitionem ita impietatis viribus oppugnassent, sintque ad pœnitentiam commoti salubriter: ita vt quasi timor & tremor in eos irruerit præ horrore patratæ pristinæ impietatis suæ. 6 Apprehendit quoque eos dolor vehemens contritiõis & pœnitentiæ, quasi ad modum parturientis: qui & maximus est, & tamen admodum vtilis, vtpote per quem homo in vitam spiritualem regeneretur: * in spiritu violento & valido tu Domine contriuisti diuitias & superbiam gentium atque populorum: in magna virtute & efficacia, illos ab infidelitate & vitiis suis auersos, ad te fecisti conuerti, eosque tibi potẽter subiugasti. * Insuper & gentium idola, ex auro no bili (cuiusmodi à Tharsis per naues afferebãtur) facta, item & auro mul to ac preciosis ornatibus onusta, ad modum nauiũ ex Tharsis aduehentium multas diuitias tu contriuisti & confringi fecisti, per virturem & efficaciam spiritus tui sancti: qui per os sanctorum Apostolorũ tuorum magno impetu flans, illa de sua gloria deturbauit, & præstrauit in terrã. 7 Ecce Domine iam vidimus impleta omnia, quæcũque prædicta audiuimus in lege & Prophetis de tempore aduentus tui & ædificationis nouæ Ecclesiæ tuæ: & sicut audiuimus ea ventura, ita iam in temporis hac plenitudine datum est nobis ea impleta conspicere in Ecclesia sancta, quæ est ciuitas illa quam iam diximus magni regis cælestium exercituum, & ciuitas Domini Dei saluatoris nostri: * quam ædificauit velut à fundamentis, quãmque stabiliuit, & in soliditate sua constituit super firmissimam petram, ipse Deus & non homo: ita vt in sempiternũ non posset cadere neque deficere, aduersus quam nec portæ inferi possent præualere. 8 Misericordiam tuam, ô Deus, quam Abrahæ & patribus certissima fide promissam, anteactis sęculis maximo desiderio expectauerant, & pro qua ita vehemẽter suspirauerant patres nostri, hanc nos impletam suscepimus, hanc nos reali adimpletione vidimus exhiberi: * in medio Ecclesiæ, quæ est sanctum templum tuum, ita vt iam quasi in medio exposita sit omnibus in tua misericordia, quicũque per fidem intra hoc templum fuerint, sitque in commune omnibus absque perso-

A

2 *Fundatur exultatione uniuersæ terræ: * mõs Siõ latera Aquilonis, ciuitas regis magni.*

3 *Deus in domibus eius cognoscetur:*

B * *cum susceperit eam:*

4 *Quoniã ecce reges terræ cõgregati sunt: conuenerunt in unum.*

5 *Ipsi uidẽtes, sic admirati sunt:*

C

* *conturbati sunt, cõmoti sunt, tremor apprehendit eos.*

6 *Ibi dolores ut parturientis:*

* *in spiritu uehementi conteres naues Tharsis.*

D

7 *Sicut audiuimus, sic uidimus in ciuitate domini uirtutũ in ciuitate dei nostri: * Deus fundauit eã ĩ æternũ.*

8 *Suscepimus Deus misericordiam tuam:*

* *in medio tẽpli tui.*

Ephe. 2.

Ibidem. 1. Cor. 3.

Ioan. 1.

Philip. 2.

Matt. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 *Secundum nomẽ tuũ Deus, sic & laus tua in fines terræ:*

Psal.112. * *iustitia plena est dextera tua.*

Mat.25. 10 *Lætetur mõs Siõ, & exultent filiæ Iu-*

1.Cor.3. *dæ: ppter iudicia tua domine.*

11 *Circũdate Siõ, & complectimini eam:*

* *narrate in turribus eius.*

12 *Ponite corda ue-*
stra in uirtute eius:
* *& distribuite do-*
mos eius, ut enarretis
in progenie altera.

13 *Quoniã hic est De-*
us Deus noster ĩ æter-
Psal. 99. *nũ & ĩ sæculũ sæculi:*
Psal.22. Ioan. 10. * *ipse reget nos in sæ-*
cula.

narum acceptione propoſita, quicunque per fidem eius voluerint par- E
ticipes fieri, neque quiſquam excludatur ab ea, niſi qui ſeipſum excluſe
rit. 9 Et pro tanta tua miſericordia ſic in medio templi tui exhibita,
tu es ô Domine Deus ſumma & immẽſa laude vere digniſsimus. Quẽ-
admodum enim nomen tuum magnum eſt glorioſum, incomprehenſi-
bile, & ineffabile: ita & laus tua ô Deus magna eſt, & glorioſa nimium,
incõprehenſibilisque & ineffabilis, per vniuerſos fines terræ: quoniã à
ſolis ortu vſque ad occaſum, ſicut magnũ eſt nomen tuum in omnibus
gentibus, ita & laus tua maxima eſt, quã nullus ſufficiat explicare: * ſpe
cialiter verò laus tibi conuenit de tua admirabili & æquiſsima iuſtitia,
qua plena eſt dextera tua: quoniã videlicet in ſumma iuſtitia omnibus
facis remunerationẽ, esque in retribuendo æquiſsimus, vnicuique red-
dens ſecundum opera ſua. 10 Lætetur proinde, & merito gaudeat ſan
cta Eccleſia, & fideles quique qui per confeſsionem fidei habitãt in ea,
propter æquiſsima & iuſtiſsima iudicia tua, quibus tu agis omnia, & in
dicas de omnibus, vnicuique reddens ſecundum proprium laborem & F
operari ita infallibili æquitate, vt neminem ſis pro merito bonis actioni-
bus præmio fraudaturus, neque econtrario quenquam ſis contra meri-
ta indignum præmiaturus. 11 Circundate, ô fideles animæ ciuitatem
regis magni iſtam beatam, de cuius ædificio multa diximus, & amoroſis
amplexibus cõplectamini eam: nimirum in qua ſola ſalus eſſe vobis po-
terit, & à qua omne bonum procedit: eique ſic adhæreatis fidei firmita-
te & charitatis dulcedine, vt nunquam vos patiamini ab eius auelli am
plexibus: * proclamate quoque, ô amatores ciuitatis huius, laudes &
bona eius palàm in turribus eius: & ſuper tecta, in propatulo, præconi-
zate eius gloriam, vt ad eius amorem & amplexus etiam exteros conuo
cetis. 12 Firmate corda veſtra in ſpiritu ſancto, qui eſt virtus ciuitatis
huius: & in hac eius fortitudine, ſecura ponite, & quaſi firma collocate
corda veſtra, ſemper in eius fortitudine & auxilio confidentes, in cuius
virtute etiã maxima quæque poteritis: * & domos eius diſtribuite, Ec-
cleſias particulares in populis & gentibus conſtituite, ita vt generatio-
nibus ſequentibus enarretis, atque ita ſemper conſequẽti ordine de pro G
genie in progeniem, de generatione in generationem, narrent alii aliis,
priores ſuis poſteris. 13 Quòd hic ipſe quẽ diximus, dominus & rex
magnus, ædificator & ſuſceptor ciuitatis ſanctæ, ſit vere Deus omniũ,
& ſpecialiter Deus noſter, Deus fideliũ ſuorũ, neque id ſolum ad tẽpus
modicum, quemadmodum reges huius mundi reges ſunt tẽporarii, quo
rum regnũ tranſit & deficit quàm velociſsime, ſed Deus æternus in ſæ
cula ſæculorum, ſine fine regnũ tenens: * & ipſe eſt, qui nos populum
ſuum & oues paſcuæ ſuæ (id eſt, ſibi credentes) reget, paſcet, deducet, &
diriget, quaſi paſtor bonus & pater miſericors, in ſempiternũ nũquam
abiecturus à ſe curam fidelium ſeruorum ſuorum.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XLVII.

VErſu ſecundo, Latera Aquilonis ciuitas regis magni. Per latera Aquilonis recte intelligun-
tur populi gentium, qui ſunt quaſi in circuitu Sion, & velut à lateribus terræ promiſsionis: quæ
in meditullio terræ fertur poſita, ac proinde quæ circumiacent neceſſe eſt ad latera eſſe loca- H
ta. Deinde, quia à Iudæa cœpit Euangelica prædicatio, per quam Eccleſia ſancta fuit ædificata, atque
hinc deriuata eſt in gentes per circuitum, etiam hac conſideratione non inepte populos gentium la-
tera appellabimus, cõparatione ad Iudæam in qua Sion poſita eſt. Vnde Eſaias Propheta alloquens in
Eſaiç.60 ſpiritu Hieruſalem, ait, Filii tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent: loquens indubie de con
uerſione populi gentium, quemadmodum ea quæ antecedunt atque ſequuntur aperte demonſtrant.
Quod autem latera Aquilonis hîc dicantur potius, quàm orientis aut meridiei, propter frigus iniqui-
tatis & idololatriæ (quòd in locis gentium abundabat plurimum) dictum videtur. Vnde & diabolus
Eſaiç.14. per Aquilonaris regionis principem ſignificatur, de quo apud Eſaiam legimus, quòd ſedem ſuam in
Hiere.1. Aquilone ponere, & in lateribus Aquilonis ſedere elegerit. Sedebo (inquit) in monte teſtamenti in la-
teribus Aquilonis. Et frequenter de hac Aquilonari parte apud Prophetas mala proferuntur. Cuiuſ-
modi eſt illud Hieremiæ, Ab Aquilone pandetur malum: & alia pleraque huiuſmodi. Alioqui non
minus ad orientem aut meridiem populi gentium idololatriæ dediti erant, quàm ii qui ad Aquilona-
rem plagam demorabantur, ſi tantũ localem ſitũ attendimus. Neceſſe eſt ergo, vt ſecundum myſticam
intelligentiam iſta Aquilonis latera prædicto modo accipiamus. Itaque, non ſolus mons Sion ciui-
tas eſt magni regis illa, de qua hîc tam glorioſa loquitur Propheta: ſed mons Sion coniunctus cum la-
teribus Aquilonis, populus Iudaicus cum inhabitatoribus laterum Aquilonis, cum populis qui prius
ſubditi fuerant principi Aquilonis, cum populis frigori, idololatriæ & omni malitiæ antè ſubiectis,
pariter ciuitatem magni regis componunt. Et erat quidem ante hanc duorum populorum coædifica-

A tionem cœpta fundari huius ciuitatis pars altera, quæ erat Iudæorum Synagoga: verum id exultatio- Pſal.75.
ne tantum erat partis terræ, nempe ſolius Iudææ. Neque enim niſi in Iudæa, tum temporis noſceba-
tur Deus. Poſtea verò quàm iſtam vnam ciuitatem ſic ex monte Sion pariter cum lateribus Aquilo-
nis Deo placuit ædificare, factum eſt hoc exultatione maxima vniuerſæ terræ: quoniam iam ad omnes
abſque diſcretione participatio ſalutis deriuabatur, Apoſtolica prædicatione in omnẽ terram exeunte.
¶ Verſu tertio, Deus in domibus eius cognoſcetur, &c. Quomodo ciuitas quælibet ex pluribus do-
mibus ædificatur, ita Eccleſia vniuerſalis ex particularibus Eccleſiis conſurgit atque componitur:
tametſi recte etiam tota vniuerſalis Eccleſia nonnunquam domus Dei appelletur, quẽadmodum Pau-
lus ait, domum Dei eſſe Eccleſiam. Recte enim & domus & ciuitas dicitur. Domus enim, patrifami- 1.Tim.3.
liàs competit: Ciuitas, potius regi: Dominus autem noſter, & paterfamiliàs, & rex ſolet nominari po-
puli ſui. Poſſent autem per domos intelligi etiam ſingulæ fidelium animæ, in quibus Deus quaſi in do-
mibus ſuis inhabitat. Quòd autem cognoſcẽdus ſit Deus cum ſuſcipiet ciuitatẽ, ideo dictum videtur,
quoniam antequam veniret dominus rex noſter in ciuitatem hanc ſuam, antequam veniret eam ſuſci-
pere, & quaſi in poſſeſsionem atque regnum ſuũ vendicare, non agnoſcebatur in populis, neque hono-
nus erat mundus, & ſumme inhonorabatur Deus. Vnde & Ioannes dicit in Euangelio, In mundo erat,
B & mundus per ipſum factus eſt. & mundus eum non cognouit. Verum poſteaquam placuit ei venire Ioan.1.
ſecundum ſimilitudinem carnis in ciuitatem ſuam, ad eam ſuſcipiendam ſuæ poſſeſsioni reſtituendam,
iam agnitus eſt in populis, & debito ſuſceptus honore ab omnibus quotquot ad vitam fuerant præ-
ordinati: de quibus ſubſequenter Ioannes ait, Quotquot autem receperunt eum (nimirum in propria Ibidem.
venientem) dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Nam quod præceſsit, In propria venit, & ſui eum non
receperunt, ad eos ſpectat qui de domo diaboli ſunt & Synagoga eius, non de domibus ciuitatis ſan-
ctæ. Propter quod etiam ſignanter dictum eſt, Deus in domibus eius cognoſcetur, nempe in domibus
ciuitatis huius regis magni. Habet enim & diabolus domos ſiue Synagogas ſuas, ſed in illis non agno-
ſcitur Deus, donec illius domus permanẽt. Poteſt autem ad pleniorem huius verſiculi intelligentiam,
regis terreni & ciuitatum quæ ſub eo ſunt, fieri apta comparatio, ad regem iſtum cæleſtem & ſanctam
eius ciuitatem. Nam ſicut rex priuſquam regnum ſuſceperit iuxta ritum debitum, & iura patria priuſ-
quam ciuitates in ſuam fidem, poſſeſsionem, tutelam, defenſionem ſuſceperit, non agnoſcitur vt rex,
neque penitus honorem illi regium homines impendunt. Cum verò ille aduenerit cui regnum com-
petit, in ciuitates regni ſui, easque ingreſſus ſuſceperit (vt prædictum eſt) in poſſeſsionem, fidem atque
C ditis agnoſcitur. Sic ſane dominus rex noſter, antequam veniſſet in mundum, erat quidem vere mundi
dominus, & omnium mundi partium rex erat verus & imperator, quoniam per ipſum facta fuerant
omnia: non eſt tamen agnitus vt rex & Deus ab hominibus, qui in mundo inhabitabant, neque regiũ Ibidem.
illi honorem voluerunt impendere: ſed inuiſibilis imperatoris loco, viſibilem & corruptibilem creatu-
ram coluerunt, commutantes (iuxta Apoſtoli verbum) veritatem Dei in mendacium, & gloriam in- Roma.1.
corruptibilis Dei in ſimilitudines creaturarum, quibus maluerunt ſeruire, quàm creatori, qui eſt bene-
dictus in ſæcula. Verum vbi in carne adueniens ſimilis nobis apparuit, ſeque ipſum præſentem in car- Philip.2.
ne monſtrauit, in ſimilitudinem hominum factus, habituque inuentus vt homo, Eccleſiam congre-
gans, & ædificans ex omnibus populis, tum agnitus eſt vt rex, Dominus, & Deus verus, ab omnibus
quotquot vere ſunt de ciuitate & populo eius: etiamſi plurimi adhuc filii Belial, & de ciuitate diabo-
li recuſent illum vt verum Regem cognoſcere, donec manum eius violentam in ſeſe perferentes, co-
gantur confiteri nolentes, quòd modo confiteri renuunt. ¶ Verſu quarto, Quoniam ecce Reges ter-
ræ congregati ſunt, &c. Neminem turbet confuſio temporis, quæ in his verſibus conſpicitur, cum ver-
ſu ſecundo dicitur tempore præſenti, fundantur: deinde verſu tertio, cognoſcetur tempore futuro: hoc
autem quarto verſu ac ſequentibus, tempore præterito, congregati ſunt, &c. atque iterum poſt, verſu
D ſexto, conteres. Hæc enim temporum mutatio, ex libertate eſt in ſpiritu contemplantis, quæ tempo-
ris differentias ſolet plerunque confundere. Quæ verò hîc dicuntur de Regum commotione, contur-
batione, dolore atque tremore, tametſi in Elucidatione vertantur ad partem meliorem, ad ſalutarem
videlicet commotionem pœnitentiæ: licebit tamen etiam in malam partem nihilo forte incommodus
exponere, de commotione ſcilicet perſequutionis maximæ, quam contra Chriſti nomen præ ira & fu-
rore excitauerunt in primordiis naſcentis Eccleſiæ, rectores populorum: tametſi illorum poteſtas ac
ſæua rabies, tandem ſpiritus violentia deiecta fuerit atque contrita. ¶ Verſu ſexto, Ibi dolores vt par-
turientis. Secundum intelligentiam, quæ in Elucidatione ponitur, notandum eſt, dolorem pœniten-
tium recte comparari cum dolore parturientis. Eſt enim dolor parturientium vehemẽs quidem, vſque
dum fœtus egreſſus fuerit, poſt verò in gaudium commutatur: & cum ſit breuis, multam tamen adfert
vtilitatem, vtpote poſt quem fœtus viuus egreditur, & per quem inter viuentes proles generatur.
Atque ita & dolor pœnitentium nunc quidem magnus & vehemens eſt, & multæ afflictionis, pro-
pter quod alio Pſalmo de huiuſmodi dicitur, Euntes ibant & flebant: veruntamen breuis eſt, & fru- Pſal.125.
ctum multo maximũ parit, vtpote per quem homo regeneratur, & denuo naſcitur, ex filio iræ & mor- 2.Cor.4.
tis factus filius gratiæ & vitæ, ex filio diaboli filius Dei. Eſt quidem pœnitentiæ tempus, breue admo-
dum: quod verò inde conſequitur gaudium, æternum eſt: iuxta illud Apoſtoli, Id quod in præſenti eſt
momentaneum, & leue tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate æternum pondus gloriæ ope
ratur in nobis. Et quomodo (iuxta verbum domini) partus lætitia omnem qui in parturiendo fuerat
dolorem facit obliuiſci: ſic & conſolatio quæ ſubſequitur, partim quidem in præſenti tempore, maxi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioan.16. me tamen in futuro,omnem doloris priſtini fugabit memoriam. Mulier (inquit Saluator) cum parit, triſtitiam habet,quia venit hora eius. Cũ autem pepererit puerum,iam non meminit preſſurę propter gaudiũ,quia natus eſt homo in mundũ. Et vos igitur nunc quidem triſtitiã habetis. Iterũ autẽ videbo vos,& gaudebit cor veſtrũ,& gaudiũ veſtrũ nemo tollet à vobis. ¶ Verſu eodem, In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis. Per naues Tharſis,in Elucidatione indicauimus intelligi vel ſuperbiam gentium, vel vanitatem idolorum: quam vtranque, in ſpiritu vehementi dominum conſtat aduenientem contriuiſſe. Quare autem per naues Tharſis intelligamus gentium vel regum gentilium ſuperbiam, cauſa poteſt aſsignari, eo quòd penè omnis virtus,& regum & principum terræ in auro & diuitiis ſita eſt. Non enim in propria ſua fortitudine aut corporis robore ipſi poſſunt quæ poſſunt,ſed diuitiis,auro,& pecunia ſubiectos ſibi faciunt homines, & miranda poſſe videntur: ita vt ethnicorum Poetarum quidam cecinerit,reginam rerum eſſe pecuniam,illiq́ue obedire omnia. Ex hiſtoria verò libri re-
3.Reg.9. gum didicimus, ex Tharſis aurum optimum & diuitiàs maximas adferri ſolita. Vnde & de Salomone & Hiram rege Tyri legimus,quòd claſſes ſuas cõiunxerint ad illinc auehendum aurum copioſum. Atque hinc ſumptum videtur, vt dicantur naues Tharſis pro ſuperbia diuitiarum, pro copioſis diuitiis auri,argenti,atque ſimilium. Verum ſpiritus domini ſua vehementia & virtute omnes imperatorum & principum ſimul atque populorum quantumuis ditiſsimorum diuitias deuicit, omnibúſque ſe potentiorem monſtrauit: dum per homines ſimplices & pauperes, illorum conatus infregit,atque etiam iugo fidei illos ipſos tandem ſubiugauit. Hic autem loquendi modus, quo dicimus conteri naues Tharſis pro diuitiis gentium, fere talis eſt,quo vulgo dicere ſolemus, euacuari arcas aut crumenas diuitum,cum ſignificare volumus,exhauriri & conſumi eorũ diuitias. Et ſi quidem in bonam partem hanc contritionem exponimus, de ſalutari confractione & prædicta ſubiugatione intelligimus. Si verò in malam partem quis malit accipere rebellium principum fruſtrationem,& irritos factos eorum conatus,aut etiam eorum iuſtam diuino iudicio cõdemnationem intelligat. Cæterum,idola(iuxta ſecundam expoſitionem) naues Tharſis dicimus: primum quidem,ratione materiæ, quòd ex auro & preciosa materia fieri ſolebant,cuiuſmodi per naues Tharſis(vti diximus) aduehebantur. Deinde, per quandam ironiã ſic appellari poſſunt,eo quòd ita multo ornatu eſſent circundata,& variis rerum preciosiſimarum ornamentis ita circumpoſita & onerata, vt naues quæ ex Tharſis aduehebantur, preciosis rebus erant onuſtæ. Qua ratione,etiam reges & principes in nimia pompa & ſuperbia gradientes,non omnino male nuncupare licebit naues Tharſis:eo q̃ tantũ videantur geſtare diuitiarum, quantum nauis ex Tharſis aduenies. Poſſet etiam ad literam intelligi iſta contritio nauium Tharſis,& per ſpiritum vehementem ventus validus: vt ſignificetur,Deum ſua potentia per ventorum(quos in manu ſua habet)validitatem,poſſe gẽtium fiduciam & regum diuitias facile cõterere, eorúmque diuitias & poteſtatem in manu ſua habere,& ad nihilum poſſe cum voluerit redigere. ¶ Verſu octauo, Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui. Quoniam Dei miſericordia humano generi exhibita,æque vicina eſt omnibus,quicunque habitant in ea,idcirco in medio templi ſuſcepta dicitur. Quod enim in medio eſt,omnibus qui in circuitu ſunt,æque eſt proximum:quemadmodum cẽtrum in circulo,comparatione ad omnes partes circunferentiæ per circuitum. Hinc & in alio loco Pſalmiſta dicit, Dominus operatus eſt ſalutem in medio terræ. Cui etiam conſonat, quod Simeon iuſtus in manibus tenens puerulum illum,in quo omnis miſericordia nobis exhibita eſt,canebat dicẽs, Viderunt oculi mei ſalutare tuum,quod paraſti ante faciem omnium populorum. Ante faciem nanque omnium populorum, idem eſt,quod in medio omnium. A quo neque illud abhorret, quod dilectus diſcipulus in Epiſtola de Chriſto domino loquens,ſcribit in hunc modum, Qui eſt (inquit) propiciatio pro peccatis noſtris:non pro noſtris autem tantum,ſed & pro totius mundi. Quod autem recte ſancta Eccleſia tẽplum Dei dicitur,nemo dubitare debet:quandoquidem Paulus etiam ſingulorum fideliũ corpora,templa audet nominare,dicens, Neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt ſpiritus ſancti, qui habitat in vobis? Quanto rectius ergo vniuerſam ſanctorum congregationem appellabimus templum Dei? Non eſt enim aliud templum,q̃ domus Deo ſanctificata,ad inhabitationem, & cultum debitum in ea Deo exhibendum. Poſſet tamen in hoc verſiculo diſtincti° intelligi per miſericordiam ipſe Chriſtus dominus:qui ſicut(Apoſtolo teſte)datus eſt nobis à patre iuſtitia & redemptio: Ita nihil dubium, quin & miſericordia, atque (vt iam mox ex Ioanne citauimus) propiciatio:eo quòd per ipſum ſimus adepti diu expectatam & multum expetitam miſericordiam. Per medium verò templi accipi poteſt vel ipſa Iudæa ſiue populus Iudaicus,qui recte medium totius Eccleſiæ dici poteſt, ea ratione qua diximus verſu ſecundo latera Aquilonis ſignificare populum gentium,eo quòd ſalus(iuxta verbum Saluatoris)ex Iudæis orta ſit,& ex eis omnes gentes proceſſerint per circuitum. Vel ipſum etiam materiale templum intelligi poteſt, quod in Hieroſolymis domino ſacrum erat. Atque ad hunc intellectum ex antiqua inſtitutione, in ſolennitate glorioſæ virginalis purificationis verſiculus præſens ſolet pro introitu Miſſæ decantari,eo quòd tunc memoria agatur illius admirabilis gaudii, quòd ea,quã diximus præſens miſericordia (id eſt,verbum factum caro,datum nobis à patre ad miſericordiam) in medio templi illius oblata eſt à parentibus,& ſuſcepta à ſane ſancto Simeone, & altera veneranda vidua,nomine Anna: in quibus tota iam Eccleſia pòſt ventura ſignabatur, & in quibus ipſa Chriſtum iam ſuſcipiebat ſuam miſericordiam. ¶ Verſu nono, Secundum nomen tuum Deus, ſic & laus tua. Sicut nomen Diuinitatis ſummum eſt,atque etiam nomen Ieſu nomen eſt ſuper omne nomẽ: ita & laus tam Dei patris,quàm Chriſti filii,ſumma eſt,& ſuperat omnẽ laudem: atque ideo recte dicitur, quod ſecundum nomen eius ſit & laus eius. Nam & apud homines,ſecundum nomen vnicuique laus & honor competit. Qui enim dominus appellatur & pater, huic ratione huiuſcemodi duplicis nominis,

Pſal.73.

Lucæ.2.

1.Ioan.2.

1.Cor.6.

1.Cor.1.

Ioan.4.

Lucæ.2.

duplex item honor competit. Propter quod apud Prophetam dominus expoſtulat,dicẽs, Si pater ſum, vbi eſt honor meus? Et ſi dominus,vbi eſt timor meus? Ei verò qui dux eſt,aut rex,aut imperator, aut aliud huiuſmodi,manifeſtum eſt,ſecundum hęc nomina laudem & honorem competere. Cum ergo dominus noſter,per quem nos tantam miſericordiam ſuſcepimus,ſit nobis pater,dominus,dux,paſtor,ſaluator,defenſor,iudex,pontifex inæternum,Rex regum,& dominus dominantium, & (quod omnium maximum eſt) Deus ſuper omnia benedictus,conſequitur ſecundum hæc omnia,ipſum eſſe in immenſum laudabilem, neque laudis aut honoris obſequia nos illi poſſe vllo pacto condigna reddere. ¶ Verſu eodem, Iuſtitia plena eſt dextera tua. Per dexteram Dei plenam iuſtitia, intelligit Elucidatio Dei retributionem,tam erga bonos,quàm erga malos, ſecundum ſummam iuſtitiam vnicuique pro operibus mercedem diſpenſantem. Idque admodum conuenienter,quoniam per dexteram ſoler fieri donatio & mercedis exhibitio. Quicquid enim damus,aut reddimus,aut perſoluimus, per dexteram manum facimus. Et huic expoſitioni manifeſte ſatis conſentit,quod ſequitur de iudiciis domini, propter quæ lętari iubentur fideles. Veruntamen poſſet dextera domini etiam hoc loco accipi, ſecundum quod aliàs plerunque ſolet,pro Dei potentia & virtute:quæ dicitur eſſe plena iuſtitia, quoniam ſic Deus potentiſsimus eſt,vt tamen ſit pariter & iuſtiſsimus: quod ſane & magnæ laudis materia eſt, & fidelibus omnibus cauſa magni gaudii. Nam hominum potentiam fere iniuſtitia ſolet coinquinare, dum contra iuſtitiam vel innocentes puniunt, vel nocentes abſoluũt: ſicque illorum dextera vacua fit iuſtitia, & in tyrannidem conuertitur potentia dexteræ eorum. Longiſsime autem hoc abeſt à Dei dextera, vt vlla iniuſtitia poſsit in ea contineri. ¶ Verſu decimo, Lætetur mons Sion,& exultent filiæ Iudæ. Merito ſane lętentur fideles,propter iudicia domini. Vere enim maxima eſt cauſa gaudii, omnibus qui piæ ac bonæ ſunt voluntatis,quòd iudicem talem habeant,qui in æquitate & iuſtitia omnes eſt iudicaturus,ita vt neminem hominum ſit abſque demerito per calumniam condemnaturus, neque econtrario quenquam ſit peruerſum impunitum relicturus. Neque enim tam potens quiſquam,tam nobilis aut terribilis poſsit inueniri,cuius gratia ipſe aliter ſit iudicaturus, quàm expoſtulet iniuſtitia. Neque quiſquam tam prudens,aſtutus, aut callidus poterit inueniri, qui vllum poſsit vel falſa perſuaſione decipere, vel muneribus aut adulationibus peruertere à recto iudicio: vt vel innocens quiſquam ab eo non accipiat bona præmia,vel noxius non recipiat iuſta tormenta. Et licet hanc iudiciorum Dei ſummam æquitatem homines impii & peruerſi ſibi male conſcii,faciant ſibi doloris cauſam(ingemiſcunt enim ſi quando iſta attentius recogitant,mallentq́ue eſſe Deum vt hominem, quem vel minis ſuæ potentiæ perterrefacere poſſent,aut ſuauiloquẽtia vel aſtutia poſſent decipere,ne recta iudicaret iudicia. Sic enim ſpem haberent euadendi æterna ſupplicia,quæ iam certo expectant, & conſequendi bona cæleſtia de quibus deſperant) filiæ tamen Iudæ,fideles animæ ſummam in hac æquitate accipiunt conſolationem: nimirũ hac ex re certiſsimi,quòd ſuorum laborum præmio non poterunt fraudari,neque pro vlla re quam ipſi non commiſerint,vltionem pati. Nam ſi non eſſent iuſta Dei iudicia, ſi non eſſet eius dextera plena iuſtitia,ſed ſecundum perſonarum acceptionem iudicaret,non ſecundum opera, ſed ſecundum affectionem,aut quemlibet perſonæ reſpectum,vt homo,vere miſere ageretur nobiſcum,& minimũ eſſet pauperculis nobis fiduciæ:maxime, cum omnibus peractis fideliter, & poſt conſtantem perſeuerationem vſque in finem,necdum certi eſſemus de beato præmio:exaduerſo verò eos qui in perpetuum vacaſſent iniuſtitiæ,contingeret hoc pacto pœnas euadere,& præmia bona conſequi. Pro hac re,ſi dexteram haberet Deus commixtam cum iniuſtitia,lætaretur quidem Synagoga Satanæ, & exultarent filii Belial. Mons autem Sion lætari debet,& exultare oportet filias Iudæ, propter iuſta iudicia domini. Vnde & in alio Pſalmo,in eandem ſententiam dicitur, Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes. Lætentur & exultent gentes,quoniam iudicas populos in æquitate,& gentes in terra dirigis. ¶ Verſu vltimo, Quoniam hic eſt Deus Deus noſter,& cætera. Nota quòd hic verſus ſecundum ſententiam coniungi debet immediate cum præcedenti,ad hunc modum, Vt enarretis in progenie altera, quoniam hic eſt Deus Deus noſter,& cætera. Nam,quoniam,non videtur accipi vt dicat cauſalitatem, ſed tantum continuationem,non valens niſi quod continuatiue acceptum:vt indicetur id quod ſequitur eſſe ipſum quod annunciari velit.

Ioan.10. Hebr.7. Apoc.19. Roma.9.

Pſal.66.

XLVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

TOtus moralis eſt hic Pſalmus,uanitatem & miſeriam peccatorum pulcherrime ponens ante oculos. In quo,præmiſſa exhortatione,& uelut ad concionem conuocatis omnis conditionis hominibus, & benuolentia ex dicẽdorum utilitate captata,uerſu quarto proponit quæſtionem: quid uideliceet ſit,propter quod in die mala,in die mortis atque iudicij, debeat homo ſibi metuere: quam & ſtatim (licet ænigmatice & obſcure ſatis) diſſoluit: ſub iniquitate calcanei indicans,proximi oppreßionem & ſupergreßionem (quæ diuitibus ſæculi & potentibus plurimum ſolet eſſe familiaris) ipſum eſſe propter quod potiſsimum in die illa timere debeat homo, & merito ſane timere,eo quòd ab ira dei illius,qui hac calcanei iniquitate cõprehenſi fuerint, nullo precio poterunt redimi,neque ullius auxilio liberari: ſed mortem ſempiternam ſuſtinebunt, abſque ulla ſpe euaſionis aut liberationis ſuæ. Atque hæc quidem,octo primis uerſibus. A uerſu autem nono,uanitatem eiuſmodi hominum deſcribit,qui non conſiderantes uenturæ æterni interitus ſuper ſe tormenta, inſipienter & ſtulte ſibipſis per iniuſtitiam & oppreßionem ſuperinducũt perditionem pro temporarijs diuitijs, quas,uelut nolint,per mortem hinc abeuntes relinquere cogũtur alijs, ipſi inhabitaturi in ſepulchris & inferni fouea: cum eorum domus,quas magno ſumptu ſibi extruxerant,de progenie in progeniẽ tranſeant ad poſſeſſores diuerſos. Vbi obiter,uerſu duodecimo,quaſi lamentando deflet, quòd dignitatis ſuæ obliti homi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes,ita rebus perituris inhiantes,sese iumentis æquiparant:mox ad illorum infœlicitatem & uanitatem rediens deseribendam,quos per uias suas malas dicit ad infernum deducendos,& á morte deuorandos,iustisq; uelut scabellum subijciendos,& omni destruendos auxilio. Versu autem decimosexto,ab hac miseria sefore liberum confidenter pronunciat,ac de iniquitate calcanei nihil sibi male conscius:sub sua persona indubie & alios sui similes,id est,fideles & iustos animare uolens,ne supra explicita debeãt metuere supplicia, simúlq; exhortationem facit iustis omnibus,ne magnifaciant quam uident in impijs temporalem prosperitatem,ex consideratione eius,quæ pòst subsequuturæ est,æternæ egestatis & miseriæ:eo quòd neque secum deferet rerum suarum aliquid,neque lumẽ sit ultra in sempiternum uisurus,coniectus in exteriores tenebras. Rursumq; illud quod uersu duodecimo de humanæ naturæ indigna á semetipsa nullificatione & conculcatione dixerat,uelut rem abominabilem nunquam satis dolendam,replicans,ita terminat Psalmum optimis considerationibus admodum fœcundum,modo spiritalem consequatur lectorem. Nam prudentibus seculi,aut mundi sapiẽtibus,ueniæ magis uidebuntur,quæ aduersus illorum pessimas affectiones cum grandi terrore proponuntur.

XLVIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Audite hæc omnes gentes: auribus percipite omnes qui habitatis orbem.*

2 *Quique terrigenæ & filij hominũ: simul in unũ diues & pauper.*

3 *Os meum loquetur sapientiam:* * *& meditatio cordis mei prudentiam.*

Psal. 84.

4 *Inclinabo in parabolam aurem meam:*
* *aperiã in psalterio propositionem meam.*

5 *Cur timebo in die mala:*

1.Thes.4. * *iniquitas calcanei circundabit me.*

6 *Qui confidũt in uirtute sua:* * *& in multitudine diuitiarum suarum gloriantur.*

7 *Frater nõ redimit:*

* *redimet homo:*

* *& non dabit Deo placationem.*

HAEc quæ ego loquar,audite vniuersi populi:vniuersi habitatores orbis non solum auribus corporis suscipite,sed etiam cordis auditu interius percipite,intra pectoris arcana & secreta cordis ea conditi. Erunt enim quæ sum dicturus,vniuersis ad bene beateque viuendum,& salubriter moriendũ vehementer conducentia. 2 Audite (inquam) quicunque ignobiles de terra nati homines, & omnes filii hominum,siue plebei,siue nobiles,pariter absque discretione diuites & pauperes,pusilli & magni,& cuiuscũque sitis cõditionis. AEque enim quæ sum dicturus conducent omnibus, neque minus sunt vt audiantur,diuiti quàm pauperi,nobili quàm ignobili,necessaria. 3 Ecce loquar ego per os meũ verba sapientiæ, per quæ in rebus quæ supra hominem sunt instruatur quisquis attenderit: * & ex multa ac profunda meditatione cordis mei ego loquar doctrinam prudentiæ,per quam in agendis instruentur omnes qui attentis auribus perceperint eam. 4 Quæ autem loquar, non à meipso loquar, sed applicabo prius auditum cordis interius docenti per ænigmata, quasi in parabolis, quasi per velamen: cuiusmodi est eruditio omnis interior ex Deo, quæ in hac vita mortali suscipitur: * atque vbi ex vnctione interiori accepero, tum demum proponam quod proponendum fuerit problema meum, aut ænigma,aut eruditionem quã voluero,in cantico Psalmi, quod decanto in instrumento Psalterii. Nam est hæc voluptas cordis mei,in cãtico Psalterii apertius proponere vtilitati hominũ,quæ ego ex interiori alloquutione quasi parabolas,quasi per speculũ in ænigmate,accipio. 5 Propositio autem quam propono,hęc est: quidnam sit ipsum,ob quod merito & iusto timore timere debeat homo in die mala, in die mortis atque iudicii Dei:hãc propositionem, quasi basim & cardinẽ totius mei cantici propono,circa cuius dissolutionẽ totus mei cãtici discursus versabitur:* cui quidem propositioni respondere cupiẽs,illud in primis aduerto,quòd iniquitas qua homo proximũ suum circumuenit & supergreditur,quasi calcaneo ipsum supplantans, ipsa est quæ hominem circũdabit in die mala,& in nouissimo cõprehendet,cõstringet,& obligabit in dãnationẽ:ac proinde,eadem ipsa est propter quã i die mala meri to debeat homo timere. 6 Huiusmodi autem sunt,qui stultam & vanam fiduciam habent in potentia & fortitudine sua, atque eorum quos sibi habent subiectos:per quam nimiam potẽtiam fit,vt neminem metuentes,audacter conculcent,opprimant, & supplantẽt proximos suos: * & qui vana exultatione lætantur,& gloriantur in abundantia substantiæ & diuitiarum suarum:per quam vanam confidentiam,stulte existimantes neminem sibi posse resistere aut contradicere, audent nequiter pauperes & inferiores suo calcaneo conterere:hos (inquam) iniquitas calcanei circundabit,& his in die mala est metuendum. 7 Huius autẽ rei causam(id est,quare huiusmodi in die mala sit timendum)facile aduertimus,si illius diei districtionẽ diligentius cõtemplemur. Ecce enim in die illa,ne frater quidẽ fratrẽ poterit redimere,& de angustiis atque poenis maximis(quibus tum opprimẽtur illi,qui nũc alios suo calcaneo conculcãt) liberare: * & quomodo vllus alius hominũ huiusmodi poterit redimere? Nam cum frater non possit fratrem redimere,quis alienus id poterit? * & non poterit huiusmodi proximorum supplantator,

quantumuis diues aut potẽs,quicquam tunc dare Deo,quo ipsius iram placet,aut manus effugiat:imò neque frater quicquam inuenire pro eo poterit,neque vllus hominum,quo tunc ira Dei placetur, & ipse è manibus iudicis tremendi redimatur,in quas incidit mortuus in iniquitate sua. Horrendum enim est sic incidere in manus Dei viuentis: & his qui sic in eas incidunt,merito est in die mala timendum. 8 Et non poterit offerre aut dare Deo vllam rem, per quam possit redimere animã suam de manibus eius,& de sententia ac pœnis grauissimis, in quas incidit per iniquitatem suam: * imò laborabit feretque grauia, & cruciabitur in sæcula seculorum absque cessatione aut fine,in tormentis sempiternis:& quanquam in æternis cruciatibus sic laborabit, non consumetur tamen,nec deficiet in sempiternum,neque mortem quærens inueniet eam:sed in sempiternũ permanebit in substantia,vt imperpetuũ crucietur in pœna: neque vnquã per cruciatus deficiet à subsistentia,vt perpetuo ferre possit tormenta. 9 Miseri autem huiusmodi supplantatores non respiciunt neque attendunt ad interitũ istum æternũ,qui eos manet:istam sempiternã mortem quam experiẽtur,nõ habent ante oculos,cum vident etiã sapientes & bonos viros moriẽtes. Putant enim,cũ etiam bonos & sapientes conspiciunt moriẽtes,q̃ omniũ sit æqua conditio,& æqualis sit mors omniũ:& arbitrantur hac ratione,quòd nihil amplius sit præmii bonis q̃ malis,eo quòd ad nihil attendant nisi quod vident oculis corporis,neque sciunt ad ventura respicere,sed tantum in præsentia defigunt oculos:* scire autẽ hos oportet, quòd pariter & insipientes atque incredduli(qui credũt non esse vitã post hanc vitã, neque bonis,neque malis indignã remunerationẽ)atque etiã stulti & vani homines(qui licet credere se dicant,tamen factis negãt,& reipsa ante oculos se nõ habere monstrãt)hi,inquam, pariter in perditionem ibũt per insipientiã & stultitiam suam,cum per mortem à corpore abscesserint. AEqua enim vtriusque horum erit portio. 10 Ipsi autẽ in perditionẽ æternã hinc abeũtes, diuitias suas(propter quas conquirẽdas & coacer uandas in perditionẽ & damnationẽ proiecerunt semetipsos) cogẽtur aliis relinquere,à quibus iam per mortẽ sunt prorsus factι alieni: ita vt nullo auxilio,nullo suffragio,ab eis valeant vltra adiuuari:frequenter etiam prorsus alienis secundum sanguinem & cognationem dum ignoti & extranei eorum substantiam diripiunt,vbi vel hæredes defuerint,vel defraudari eos contigerit:certè ipsi nunquam vltra post abscessum,coacerυatis fruentur diuitiis:* & non redibunt amplius de sepulchris, in quibus eorum corpora posita fuerint, vt recipiant relictas diuitias: sed in eis permanebunt quasi in domibus suis & mansionibus hæreditariis, resoluendi in cinerẽ atque putredinem,donec veniat consummatio seculi,& tempus generalis resuscitationis omnium: * loca etiam inferni, in quo sepultæ sunt animę eorum,domus illorum erunt in sempiternũ, è quibus nunquam emigrabunt. 11 Domus autem & habitacula quæ ædificauerant sibi super terram(quæ tamen ipsi non nisi vt tabernacula breui transcursu inhabitare permissi sunt) permanebũt & perstabũt in plures generationes,& inhabitabunt in eis posteri, cũ ipsi qui ea ædificauerunt in sepulchris suis delitescent: * nomina sua magna & solennia facere studuerũt in terris,suorum nominum appellationes indentes ædificiis atque possessionibus suis:à suis nominib⁹ illa appellãtes, vt sic nomen suũ immortale redderent. 12 Sic misere seipsos miseri homines per sua vitia perdunt & proiicĩt,nõ attendẽtes ad dignitatem conditionis suæ,sic sibi falsam nobilitatẽ & dignitatẽ quærũt, postquã veram quæ in ipsis est proiecerunt. Cũ enim à Deo in magno honore & magnifica gloria essent creati(nimirũ ad imaginẽ & similitudinem Dei creatoris sui, similes angelis quantũ ad rationalis animæ, quæ in ipsis à Deo infusa est,dignitatẽ,secundum quã etiam immortales sunt,& Deiformitatis atque Dei filiationis capaces)nõ intellexerũt honorẽ in quo eos posuit Deus, neque cognouerũt gloriã in qua conditi sunt ab illo: * sicque obliti suæ dignitatis,cõparauerũt,æquauerũt, & assimilauerũt semetipsos iumentis irrationabilibus:facti sunt similes equis & mulis in quibus non est ratio vel intellectus:dum non secundũ spiritus ductum, sed secundum carnis concupiscentias bestiarum more, feruntur in sola temporalia & terrena:non attendentes nisi ad ea quæ sensibus exposita sunt temporalia, æternorum (quòd sensibus non pateant) prorsus nullam habentes considerationem:quemadmodum irrationabilia bru-

A

8 *Et precium redemptionis animæ suæ:*
* *et laborabit in æternum, & uiuet adhuc in finem.*

9 *Non uidebit interitum,cum uiderit sapientes morientes:*
B

* *simul insipiens & stultus peribunt.*

10 *Et relinquent alienis diuitias suas:*
C

* *& sepulchra corũ domus illorum inæternum.*

11 *Tabernacula corũ in progenie & progenie:*

D * *uocauerunt nomina sua in terris suis.*

12 *Homo cum in honore esset, non intellexit:*

* *comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.*

Hebr.12.

Titum.1.

Lucæ.16.

Psalm.31.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioel.1.

13 *Hæc uia illorum scandalum ipsis:*

** & postea in ore suo complacebunt.*

14 *Sicut oues ī inferno positi sunt:*
** mors depascet eos.*

Apo. 20.
1.Cor. 6.
Psal.146.

15 *Et dominabuntur eorū iusti in matutino:*

1.Cor. 4.

** & auxilium eorum ueterascet in inferno à gloria eorum.*

Iob.17.

16 *Veruntamē Deus redimet animā meā de manu inferni:*
** cum acceperit me.*

17 *Ne timueris, cum diues factus fuerit homo:*
** & cū multiplicata fuerit gloria domus eius.*

18 *Quoniā cum interierit nō sumet omnia:*

Iob.1.

** neque descēdet cum eo gloria eius.*

19 *Quia anima eius*

Lucę. 12.

*in uita ipsius benedicetur:**

Lucæ.6.

confitebitur tibi cum benefeceris ei.

ta,non nisi in præsentia respiciunt exposita sensibus :* Sunt etiam in hoc similes facti iumentis insipientibus, quòd sicut cōputrescūt & fœdantur iumenta in stercore suo,sic & hi in fœditate concupiscentiarum suarum & sordibus peccatorum semetipsos defœdāt, & computrescūt ac misere cōsumūtur in eis: & quēadmodū iumēta per omnia ductum sequūtur sensualis appetitus, vtpote superiorem non habentes rationē: sic & homines isti,carnis affectum sequuntur,frustra reclamante ratione,secundum quam,appetitum sensualem frenare debuerant. 13 Hęc est via,hic est modus operationis & vitæ ipsorū,in omni irrationalitate & sensualitate,pecudum more: quæ ipsis erit in scandalū & ruinā sempiternam,nimirū causa iustæ condemnationis eorū,per quam præcipites dabuntur,& ruent in profundum inferni:* & posteaquam ita suam iniquitatis & iniustitiæ viā cucurrerint,postquam suas prauitates bene perfecerint,adhuc in ore suo seipsos iactitant atque collaudāt , quasi re bene gesta:propter impœnitentiā & obstinationem, in malitiis suis gloriantes,atque semiuicem etiam in malefactis cōmendantes. 14 Propter hoc in infernū detrudētur & concludentur, vt esca sint diaboli,& ignis æterni,quomodo oues occisionis in stabulis ponuntur,& concluſæ seruantur,vt mactentur atque edantur:* illic autē non ipsi pascentur,vt in mundo pasti fuerant terrenarū rerum abundantia: sed econtrario depascentur,vorabūtur,& cōsumentur à morte sempiterna.comedētque eos damnatio,mors & diabolus:morte æterna mordebuntur,atque cruciabūtur in secula. 15 Iusti autē quos hīc suo calcaneo oppresserit, accipiēt super eos dominiū & exaltationē,etiā iudices constituti impiorū oppressorū suorū,habentes in manibus suis gladios ancipites , vt faciāt vnā cū domino suo iudiciū conscriptū in eis:ira(inquam)dominabūtur eorū,tūc cū exortus fuerit post tenebras huius tēporis dies domini clarus & lucidus,qui illuminabit abscondita tenebrarū,& occulta producet in lucē:quemadmodū fieri solet,cū post tenebras,matutino tēpore, solis fulgor aduenerit:* & auxiliū eorum omne quod à gloria sua,potē tia atque diuitiis habuerāt super terrā,auferetur,atque deficiet ab eis in inferno positis:neque vlla res erit,quæ ipsis possit vltra ferre auxilium, vbi semel in hūc lacū descenderint,in quo nulla est redēptio. 16 Quā quam autem ita sciam impios homines in has deuenturos esse miserias, spem tamen firmā habeo in Dei misericordia,& bonæ cōscientię testimonio securus,q̄ meā animam liberabit Deus de manu inferni, & saluabit de potestate mortis atque diaboli:* tunc cū ei placitum erit susci pere me ex hac vita corporis,& accipere à me spiritum meum. Firmisi me enim cōfido, quòd cum illi placitū fuerit me transferre de vita hac mortali,non patietur animam serui sui venire in loca tormentorum deputata impiis:sed in locum gaudii æterni magis transferet seruos suos. 17 Te verò moneo,quisquis iustitiam diligis, & oppressiones forsitan ab impiis sustines,ne timeas,neque admireris quasi magnū aliquid , neque cōturberis pro hoc, si videas quempiam temporaliter diuitē factū abundare rebus omnibus tēporariis:* & ne magni æstimes,cum videris gloriā domus eius(id est,diuitias,possessiones,familiam,& honores ipsius)multiplicatam esse, aut creuisse vehementer:cum multis diuitiis videris abundantem,aut multis ornatum honoribus,& aliis huius mūdi prosperitatibus affluentem. 18 Ne magni hæc æstimes (inquam) quoniam omnia hęc quæ vides,necesse erit illum velit nolit in hoc mūdo relinquere,cum per mortem emigrabit anima ē corpore:neque poterit quicquā eorū secū deferre,quæ hic possidet : sed quemadmodum nudus ex vtero matris egressus est,ita & nudus reuertetur in terrā, descendetque in infernum:* neque poterit cum eo descendere, siue secundum corpus in sepulchrum , siue secūdum animam in infernum gloria huius sæculi,neque substātia,neque possessiones, neque honores,neque fama,neque potestas,neque aliud quicquam eorum in quibus fuerat in vita sua vane gloriatus . 19 Quoniā quidē benedicet animæ suæ in vita sua,blandietur animæ suæ,& inuitabit eā,iubebitque comedere,epulari,bibere,atque deliciari in parta diuitiarū abundātia:* suscipiet etiā ab aliis sibi similibus benedictiones,id est,adulationes & blandas assentationes,quemadmodum facere solent parasiti diuitibus:& benedicent eis omnes homines :* confitebitur tibi, & laudabit te quisquis es qui illi benefeceris : tantum laudem & commendationem , vel solo verbo gratiarum actionem accipies , quisquis es qui illi vel vllius muneris

A

20 *Introibit usque in progenies patrum suorum:* usque inæternū non uidebit lumen.*

21 *Homo cum in honore esset,non intellexit:comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.*

B

donatione,vel obsequii exhibitione,impenderis beneficiū.Putāt enim, ob gloriam diuitiarū suarū,omnia sibi velut debita esse :propter quod magnum putant , si vel gratias agant pro accepto beneficio. 20 Licet autem nunc in hac vita sic floreat impius, veniet tamen tempus mortis eius,quando apponetur ad patres suos,& accedet ad illos in infernum, quorum in vita imitatus est prauitates:* quando etiam patri suo diabolo & angelis eius in tormentis associabitur: * ac tūc quidem in tenebras exteriores coniicietur,in caminum ignis,vbi inæternum lumen non videat gloriæ Dei:sed in sempiternis degat tenebris atque horroribus,in damnatione æterna. 21 Concludens hunc meæ propositionis tractatum & Psalmum, illud gemens repeto,quòd non attendentes homines ad honorem & nobilitatem conditionis suæ , seipsos nimium deiiciunt,dum se misere æquiparant, & similes faciūt bestiis rationis expertibus, & illis se per carnis concupiscentias & rerum temporalium auiditatem assimilant,suæ dignitatis nullam habentes rationem. Hæc etenim res est,propter quam merito in die mala timere oporteat.In huius rei consideratione,vera est sapientia & prudentia, quam ab initio pollicitus sum docere omnes attendentes meo cantico.

Matt. 25.

Iob.10.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XLVIII.

VErsu secundo,Quiq̄ue terrigenæ & filii hominum.Inter duas illas copulatiua coniunctione iunctas particulas,nempe terrigenas & filios hominum,ex Hebræo apparet talem esse differentiam: vt primum plebeios designet & ignobiles , quos etiam ethnicorum literæ, terræ filios nonnunquam appellare solent,quasi nulla natiuitatis suæ origine insignes:secundum verò , nobiles & egregios,insignibus ortos natalibus. Aut vt primum ad malos & terrenos homines , secundum verò ad bonos,& secundum rationem bene viuentes referatur.Nam in Hebręo priore loco dicitur,Filii Adam: secundo autem filii Isī.Recte autem ad auditum horum quæ in Psalmo isto proferuntur , omnes conuocat concionaturus Propheta.Nemo enim est siue diues,siue pauper,nobilis siue ignobilis , ad quem non ista attineant. ¶ Versu quarto,Inclinabo in parabolam aurem meam.Per parabolam in Elucidatione intelleximus doctrinam quam interius magisterio Dei cordis aure accipimus: quæ propter obscuritatem donec non facie ad faciem contemplamur quod discimus,sed tantum per speculum videmus in ænigmate,non male prouerbium similitudo aut parabola dicitur:quanuis alii ob hoc putent diuinam sapientiam dici parabolam siue prouerbium,quod sapientia Dei & stultitia huius mundi. Quasi enim in prouerbium & in derisionem sunt carnalibus & mundanis hominibus , quæ docet interior spiritus vnctio:iuxta quod Paulus ait,verbum crucis pereuntibus esse stultitiam,Iudæis verò etiam scandalum: quemadmodum ecōtrario, spiritualibus hominibus sapientia mundi,parabola,prouerbium & stultitia est.Videtur tamen prior intelligentia commodior,quam & beatus Augustinus approbat . ¶ Versu eodem,Aperiam in psalterio propositionem meam. In secunda parte versus,quod Latine habemus ,propositionem,Gręce habetur problema:ex Hebræo autem vertunt beatus Hieronymus,atque etiam posteriores interpretes,ænigma. Ex quo videtur hic propositio vel problema significare quæstionem obscuram,& multis ad soluendum difficilem,cuiusmodi est ea quæ versu quinto statim subiungitur: Cur timebo in die mala?Omnino enim magna & difficilis hæc quæstio est , bene ænigmatica,& obscuritatem magnam habens:quam sapientum huius sæculi plurimi inuenire nescierunt,dum alii maxime timēdam tradiderunt egestatem ciborum,potuum,honorum,possessionum,diuitiarum,sanitatis, atque aliarum huiusmodi rerum transeuntium:in quibus cum locarint fœlicitatem,recto consequio infertur,contrariam fœlicitati miseriam siue infœlicitatem eos in prædictarum rerum defectu constituisse.Quid autem vere sit timendum,& quid sit quod ad veram miseriam,nempe æternam hominem perducat , minime inuenerunt:atque ita,nec quid vere timendum sit,cognouerunt. ¶ Versu quinto, Cur timebo in die mala?De die mala,etiam Psal. 40 .dictum fuit, eum qui super egenum & pauperem intelligit,in die mala liberandum. Dicitur autem dies mortis vel potius iudicii,dies mala:non quidem bonis,sed impiis,quibus(iuxta Prophetarum oracula)erit dies vltionis,dies interfectionis,dies tribulationis,dies tenebrarum,dies magnus,terribilis & crudelis,dies furoris,indignationis,& cōsummatæ iracundiæ Dei. His enim atque aliis huiusmodi terribilibus nominibus,passim diem istam inuenimus in scripturis nominari.Quòd autem quęstionem proponit sub prima persona,dicens,Cur timebo in die mala?& deinde etiam solutionem similiter ponit,dicens,Iniquitas calcanei mei circundabit me , non ita accipiēdum est,quasi de sua ipsius persona specialiter moueat quæstionem, aut subiungat responsiuam enunciationem:sed iuxta modum consuetum loquendi,sub suæ personæ expressione , generalem intendit sermonem:quemadmodum si dicam ego interrogans, Quid est,quod me potest facere acceptum Deo meo? & Quid est, quod me potest facere Deo detestabilē?ac deinde responsionem subiungam,Operationis bonæ studium me commendatum faciet Deo,mala autem opera me facient ab illo haberi odio , sic loquens non de mea ipsius tantum persona intendo, neque quæstionem neque responsionem:sed sub expressione huius meæ personæ,sermonem intendo generalem de omnibus hominibus. ¶ Versu eodem, Iniquitas calcanei mei.Iniquitatem calcanei,in secunda parte versus exponit Elucidatio iniustitiam calumniæ siue oppressionis,aut deceptionis,qua quis(iuxta Apostoli dictū) circumuenit aut supergredi-

C

1.Cor.13.

1.Cor.3.

1. Cor.1

D

Psal. 40.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur fratrem:eo quòd hoc modo velut opprimatur,conculcetur,aut supplãtetur proximus, & quasi sub calcaneo teratur atque prematur. Cui intelligentiæ apte videntur sequentia omnia consonare, in quibus de diuitibus huius sæculi fit sermo, quibus hoc vicium admodũ est frequens & familiare. Similiter & illud consentit,quod apud Ioannem de Iudæ supplantatione loquens dominus ait, Qui manducat meum panem,leuabit super me,vel contra me calcaneum suum:pro quo vulgata Psalmi lectio Gallicana habet,Magnificauit super me supplantationem. Vnde patet, per hanc calcanei leuationem, oppressionem,& deceptionem intelligi. Similiter loquitur in Genesi fraudatus per Iacob benedictione paterna Esau, cum se à fratre secundo deceptum atque circunuentum,significare volens, eiulando dicebat, Recte vocatum est nomen Iacob. Supplantauit enim me,en altera vice. Primogenita mea antè tulit, & nunc secundo surripuit benedictionem meam. Attamen posset generaliter hæc iniquitas calcanei intelligi de omni peccato omniq́ue malitia conuersationis humanæ:vt sic dicatur iniquitas calcanei, iniquitas quam operatur homo, & velut per quam ambulat. Omnis enim iniquitas quam calcat homo siue perambulat,circundabit eum,id est,irretiet,& quasi nexibus quibusdam inuoluet ad æternam damnationem. Posset insuper per hanc iniquitatem calcanei intelligi peccatum,in quo quis ad finem vsque & mortem perseuerat,& in quo quis moritur,eo quòd calcaneum sit vltimum hominis,quo terram contingimus:quemadmodum dicere solemus interdum,à capite vsque ad calcem,pro eo quod est, à principio vsque ad finem. Hæc autem iniquitas calcanei,hæc finalis,& ad finem vsque sine pœnitentia in homine perseuerans impietas,ipsum in die mala est indubie circundatura. Primam tamen intelligentiam solam,vt potiorem,sequitur Elucidatio. ¶ Versu sexto, Qui confidunt in virtute sua,& cætera. Dum hic statim ad tertiam personam transit,postquam sub prima dixisset, Iniquitas calcanei mei circundabit me,significat(quod paulo ante diximus)etiam prius sub prima persona generalem se voluisse habere sermonem:cuius rei consideratio absurditatem quoque tollit malæ connexionis,quæ prima facie videtur inter hunc versum & præcedentem. Nam licet secundum vocem diuersitas videatur esse personæ,cum in quinto versu sit persona prima,in sexto autem tertia,secundum rem tamen patet esse conuenientiam,quoniam quantum ad sententiam,etiam in quinto versu de omnibus in genere tacite fit sermo sub expressione primæ personæ. Notandum autem,quòd non dicit simpliciter, qui potentes sunt, aut diuitias habent,sed tantum qui confidunt in virtute sua,& in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. Non enim omnibus diuitibus aut potentibus iniquitas calcanei conuenit in comprehensionem & obligationem,sed illis qui spem suam ponunt in eis,sic vt per suam potentiã atque diuitias nihil formident diuina iudicia,neque magni æstiment proximis suis iniustiriam & calumniam facere. De huiusmodi enim Psalmus potissimum loquitur. ¶ Versu septimo, Frater non redimit,redimet homo? Per fratrem intelligunt aliqui peculiariter Christum dominum, qui frater dignatus est fieri totius generis nostri,quando ipsi placuit similem nobis humanitatis formam assumere, atque ita in filios Dei nos promouere. Sic enim frater noster factus est,primum quidem, ratione assimilationis suæ nobiscum in forma humana. Deinde etiam ratione adoptionis nobis collatæ,& ratione assimilationis nostræ ad ipsum, secundum gloriam diuinitatis. Quando enim nobis potestatem dabat filios Dei fieri, simul & nobis potestatem dabat fieri fratres ipsius. Nam eiusdem patris filii, fratres sunt. Christus ergo nos sibi fratres fecit,cum eiusdem patris,cuius ipse est filius naturalis,nos secundum adoptionem filios constituit. Propter quod post resurrectionem dicebat mulieribus,Ite,dicite fratribus meis. Et iterum, Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum. Vnde & Paulus Apostolus,Non confunditur(inquit) fratres eos vocare, dicens, Nuntiabo nomen tuum fratribus meis. De hoc ergo fratre sic intelligunt præsentem locum. Christus dominus qui est frater totius humani generis nostri amantissimus,ne ipsi quidem huiusmodi proximorum supplantatores, & charitatis violatores est redempturus à morte aut damnatione. Non enim illis veniet salus Christi, neque salutis effectum in illis habebit preciosa mors eius: & quis alius homo poterit illos redimerè?Certe nemo,posteaquam frater ille non redimit,qui à morte solus saluare potens est,& redimere venit vniuersos credentes. ¶ Versu eodem, Non dabit Deo placationem suam. In secunda parte versus huius. 7. placatio neutraliter accipitur, pro re qua placare vel placari quis potest:potestque exponi actiue vel passiue. Actiue sensus erit,Nõ poterit homo dare Deo quicquam,quo sibi eum placet,aut placatum reddat. Passiue autem sensus erit, Non dabit Deo quicquam,quo placetur sibi Deus. Similiter & suam relatiuũ,facit sensum diuersum. Vel ei refert Deum,vt sit sensus, Non poterit homo quicquam dare,quo ipse Deus placetur. Ac sic quidem manifestum est quasi passiue accipi debere placationem. Si verò referat impium,de quo fit sermo,sensus est, Non dabit quisquam Deo placationem ipsius,siue pro ipso:hoc est,nihil dare poterit homo,per quod ipsi impio (in quo iniquitas calcanei inuenta fuerit) Deus valeat placari. Erit enim erga illum ira Dei omnino implacabilis. Quantum autem ad verbum dabit, potest esse sensus, Frater vel homo non dabit Deo placationem suam,pro impio videlicet circundato iniquitate calcanei:vel ipse impius circundatus iniquitate calcanei,non dabit Deo placationem pro semetipso,& cætera. ¶ Versu octauo, Laborabit impius inæternum:quoniam & hîc in vita temporali sollicitudines,labores,molestias, timores,& mille incommoda sustinet pro rebus temporalibus,siue acquirendis,siue augmentandis,siue conseruandis. In futuro autem sæculo, tormenta grauissima perferet, & ea quidem nunquam finienda. Notandum enim est, quoniam non solum laborare dicitur homo,cum aliquid difficilis operis fecit, cui sit adiuncta difficultas & molestia siue fatigatio, verumetiam quoties difficilia perpetimur, æque laborare dicimur, etiamsi nihil agamus operis. Secundum quem modum Ecclesiastes se asserebat comperisse, omnia quæ sub sole sunt,laborem esse & afflictionem spiritus: laborem indubiè pro molestia, vexatione,& afflictione accipiens. Similiter & Paulus Apostolus, molestias, tribulationes atque persequu-

Pſal. 40. Gen. 17.

Hebr. 2. Pſal. 21.

Eccle. 1.

tiones sustinere,frequenter laborare appellat. Itaque, etiamsi ab omni opere essent ociosi impii in hoc sæculo,dicuntur tamen laborare. Et in futuro, cum ab omni opere erunt ociosi, quia tamen perferendis malis erunt pleni,& superpleni,recte laborabunt in æternum. Et quanquam semper laborabunt, semper mala maxima sustinebunt, viuent tamen in sempiternum: quoniam Dei potentia, semper in vita conseruabuntur,vt semper laborent, vt semper crucientur. Erunt enim immortales, & incorruptibiles, mali æque atque boni: & sicut hi viuent adhuc in finem, in æternum perstabunt immortales, vt semper gaudeant, semper conuiuentur in mensa agni:ita illi semper viuent, vt semper crucientur, & laborent in lacu serpentis antiqui. Terribile autem est, quod hîc de impiis supplantatoribus coniunctim dicitur, quòd in æternum viuent,& in æternum laborabunt. Nam si tantum diceretur,laborabunt, & viuent in æternum, spem possent audientes concipere, quòd solum ad tempus aliquantum essent laboraturi, ac deinde vita sempiterna absque laboribus victuri: quemadmodum nonnulli errorum magistri,olim commenti sunt,quos satis Euangelicus sermo redarguit, dicens impios in supplicium æternum & in caminum ignis inextinguibilis proiciendos. Aut si tantum diceretur, Laborabunt, & viuent, existimare possent, de labore in hac vita fieri sermonem: nullam autem post hanc vitam,aliam expectandam,in qua labor ipsis esset metuendus, quemadmodum brutales homines plurimi somniant. Atque hinc sanè parum terrerentur, cum etiam labores illos,quos suprà diximus, impii sibi dulces & suaues reputent. Nunc verò, dum vtrobique æternitas determinatur, dicituŕque, & laborabunt in æternum,& viuent in æternum,aufertur spes omnis, vel per mortem, vel per temporis longitudinem effugiendi æterni supplicii. Quod si interroget quispiam: si hîc impii dicuntur victuri adhuc in finem,id est,in æternum, quur ergo bonis peculiariter in præmium addicunt sacrosancta Euangelia vitam æternam? Quomodo enim bonis in præmium proponitur, quod ipsis commune asseritur cum reprobis? Propter huius quæstionis solutionem, præmiserat propheta, laborabit in æternum,& viuet adhuc in finem. Laborare autem in æternum & viuere, verius in æternum mori est, quàm in æternum viuere. Nam & ipsa impiorum vita æterna,mors æterna est. Viuent enim in morte: & ad hoc semper viuent corporis & animæ subsistentia, vt semper moriantur damnatione & cruciatu. Nunquam eis vita deficiet,vt nunquam derelinquantur à morte:vt mortem nequeant effugere,nunquam vita discedet ab eis. Iustorum verò æterna vita ad hoc erit,vt nunquam valeant mori,vtq́ue imperpetuum mors sit elongata ab eis. Neque quisquam est fide instructus, qui ignoret distinctionem beatæ huius vitæ æternæ bonorum,ab illa infœlici malorum. ¶ Versu nono, Simul insipiens & stultus peribunt. Insipiens & stultus in Elucidatione ita distinguuntur,vt insipiens eum signet,qui non sapit,neque sentit de veritate,de Deo ac diuinis rebus,vt oportet:vt infideles homines,qui non credunt iustitiam Dei:cuiusmodi sunt plerique diuitum,& potentum seculi,qui sibi persuadent,non fore post hanc vitam talem iustitiæ remunerationem, qualem sacræ literæ testantur. Stultus autem dicitur, quantum ad agenda,qui non agit quæ oportet, etiamsi sciat & sentiat vt debet: cuiusmodi sunt plerique nomine tantum Christiani, qui cum intellectu veritatem agnoscant, opere tamen vnitatem demonstrant,& vani sunt:cuiusmodi etiam erant illi de quibus dicit Apostolus, quòd cum cognouissent Deum,non sicut Deum glorificauerunt,sed euanuerunt in cogitationibus suis. Qui tamen distinctionem istam vanam esse contenderet, & idem assereret verbis diuersis ad exaggerationem rei bis positum, hic poterit propositum sermonem ita accipere,acsi dicatur, insipientes & stulti omnes peribunt: hoc est (quemadmodum iuxta vulgatum loquendi modum dici solet) insipiens vnus cum alio, siue stultus cum stulto, pariter omnes peribunt. ¶ Versu decimo, Et relinquent alienis diuitias suas. Quomodo alienis relinquant diuitias suas impii, satis in Elucidatione monstratur. In eo autem quod sequitur,Sepulchra illorum,domus illorum in æternum, notandum est, duplicem latere intelligentiam. Aut enim de sepulchris terrenis dictum accipimus,quantum ad corpus: aut de mansionibus inferni,in quibus sepeliuntur damnati,iuxta quod in Euangelio de epulone diuite legimus, quòd sepultus fuerit in inferno. Clarum autem est illic sepulchra impiorum esse, vbi fuerint sepulti. Est tamen in duplici ista intelligentia hæc notanda diuersitas, quòd secundum priorem oporteat accipere Particulam in æternum impropriè:non vt significet perfectam æternitatem, sed tempus vniuersum vsque ad consummationem seculi. Nam si perfectam æternitatem significaret, consequeretur non esse impios de monumentis prodituros in nouissimo die: quod manifestè aduersatur verbis domini, dicentis, Amen dico vobis,quia venit hora, quando omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filii Dei,& procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ:qui verò mala, in resurrectionem iudicii. At verò iuxta alteram intelligentiam,quæ de mansionibus loquitur inferni, particula,in æternum, perfectam signat æternitatem. Mansiones enim infernales, erunt domus & habitacula impiorum in æternum. ¶ Versu vndecimo, Tabernacula eorum in progenie & progenie. Diligenter notandum, quòd in priore versu dixit impiorum sepulchra esse domos illorum, & domos æternas. Hic verò, habitacula quæ super terram extructa posteris relinquunt,non domos appellat, sed tabernacula. Non enim vacat mysterio ista,in loquendo discretio. Rectè enim habitacula,in quibus super terram homines inhabitant, tabernacula vocantur: quoniam minimum temporis in eis permittuntur demorari, neque vlla in eis fixa aut stabilis mansio est. Frequenter enim contingit, vt mox postquam ædificata fuerint diuitum palatia, morte absorbeantur, imò nonnunquam,& priusquam ad perfectum structura fuerit perducta: cogunturque,velint nolint,erecta multis laboribus & sumptibus palatia posteris derelinquere:neque eis inhabitandi illa facultas,aut tempus conceditur. Et si conceditur, certè breue nimium est quod conceditur. Plerunque enim homines ad multam ætatem deuenisse cernimus,priusquam erigant ædificia: atque ita fit, vt mox post consummationem cogantur loco cedere. Deinde,

Roma. 1.

Luce. 16.

Ioan. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hebr. 11. Iob. 7. quoniam impij, velint nolint, aduenas se confiteri debent super terram & peregrinos, non habent autem aduenæ ciuitatem manentem vbi aduenæ sunt, neque domum fundamenta habentem. Et iterum, quoniam militia est vita hominis super terram, non habent autem qui in militia degunt fixas domos, sed in tabernaculis agunt: idcirco rectè impiorum domus, non domus, sed tabernacula secundum veritatem appellabimus. Sepulchra verò illorum, siue terrena, siue infernalia, rectè illorum domus dicuntur propter stabilem & longissimam in eis mansionem. Nemini enim regum aut potentum concessum est tanto tempore inhabitare suum palatium, quàm coguntur inhabitare sepulchrum, vel infernum. Secunda autem pars huius versus, Vocauerunt nomina sua in terris suis, secundum eam sententiam accipienda est, quam exprimit aliquanto clarius beati Hieronymi ex Hebræo versio, habens in hunc modum, Vocauerunt nominibus suis terras suas. Huius autem rei patet exemplum in regibus nonnullis, quorum nominibus etiam ciuitates, & loca insignia legimus appellata: quemadmodum Cæsarea Philippi (de qua fit in Euangelio sermo) in honorem Cæsaris, Cæsarea nominata est: ab ipso autem eius ædificatore, siue renouatore, Philippi dicta est. Similiter Roma, à Romulo. Ita castra & domus quælibet insignes, à suis ædificatoribus plerunque denominantur: quemadmodum apud Louanienses arx Iulii in hodiernum vsque diem, ab ipso ædificatore Iulio, antiquam obtinet appellationem. ¶ Versu duodecimo, Et homo cum in honore esset, non intellexit. Solet versus iste plerunque ad totius generis humani naturam, eiusque lapsum, & à statu innocentiæ deiectionem, peculiariter applicari: quoniam videlicet cum in summo honore esset homo, à Deo conditus in originali iustitia, in omnimoda rectitudine, ab omnibus miseriis corporeis, quibus nunc subiacemus, alienus, non attendit ad dignitatem suam, & ad Dei voluntatem vt permaneret in ea: sed oblitus sui, comparatus est iumentis, & illis assimilatus est, iisdem subiectus miseriis, quibus illa subdita conspicimus: factus similiter vt illa, mortalis, famelicus, sitibundus, fatigabilis, æstu & gelu passibilis, variisque morbis, ac corruptionibus obnoxius. Assimilatus etiam est illis, quantum ad sensualitatis peruersum dominium, quæ ab ipsa transgressione cœpit suam in hominis corpore exercere tyrannidem, brutales motus frequenter contra rationis imperium in carne exuscitans, & confundens atque perturbans omnia: cum ante præuaricationem summa fuisset & iucundissima omnium virium inferiorum obedientia, sub rationis & voluntatis imperio. Denique, cæcus factus est homo per transgressionem, & cælestibus rebus capiendis per vitiorum turpitudinem minime idoneus, brutorum more sola spectans præsentia, non attendens in futura. Et hæc quidem recta & bona sententia est. Veruntamen ad propositum Psalmi, rectius ad singulos impios, Dei imaginem, quam in se gerunt, misere fœdantes, refertur intelligentia, iuxta modum in Elucidatione expressum. ¶ Versu decimotertio, In ore suo complacebunt. Complacebunt, videtur improprie accipiendum, pro Benedicent, quemadmodum habet æditio Romana, id est, blandientur, & adulationes loquentur: vt complacebunt in ore suo, idem valeat quod, placentia loquentur, vel ad complacendum loquentur: quoniam videlicet inuicem adulantur. & ad complacendum loquuntur inuicem, postquam male egerint. Vel potius ipsimet sibi in malis complacendo, se iactitant de maleactis: quod consummatæ nequitiæ efficax indicium est. De quibus alibi dicit scriptura, Gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Aduersus quos, alio Psalmo etiam inuehitur amara quæstione Psalmista, Quid gloriaris (inquiens) in malitia, qui potens es in iniquitate? ¶ Versu decimoquinto, Et dominabuntur eorum iusti, &c. Quomodo iusti super impios accepturi sint dominium in die iudicii, manifeste ex pluribus tam veteris quàm noui testamenti locis est manifestum. Illud tantum hîc singulariter commemorabimus, quod de hac re in sacratissima Apocalypsi spiritus loquitur Ecclesiis, Qui vicerit (inquit) & custodierit vsque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à patre meo: & dabo illi stellam matutinam. In sequenti autem parte huius versus, particula illa, à gloria eorum, geminam facit sententiam. Nam si coniungatur cum auxilio, ad hunc modum, Auxilium eorum à gloria eorum, veterascet in inferno, erit sensus qui in Elucidatione expressus est. Auxilium quod à gloria & potentia atque diuitiis suis habere solebant, deficiet in inferno ab eis. Potest & iuxta ordinem localem connecti cum verbo Veterascet, eritque sensus, Auxilium omne in inferno eis deficiet à gloria eorum: quoniam à gloria eorum (id est, diuitiis & potentia) non vltra eis veniet auxilium, vt venire solebat cum agerent in terris. Recte enim deficiet, siue cessabit auxilium à gloria, dum ab ea vltra non veniet. Prior sensus clarior & conuenientior videtur. Veterascet autem, pro Deficiet, & consumetur, siue auferetur dictum est: quoniam quod antiquatur, & senescit (vt ait Paulus) prope interitum est. Et quoniam eius quod in propinquo est, parua distantia est, ad illud cui est propinquum, non omnino absurde Veterascere, pro Deficere dictum est. ¶ Versu decimooctauo. Non sumet omnia, licet secundum elocutionis vim valeret, quædam non sumet, particulariter, & negatiue enunciando: videtur tamen sic accipiendum, tanquam si vniuersale signum præponatur, negatio autem subsequatur: id est, Omnia non accipiet: hoc est, nulla accipiet. Neque enim hic loquendi modus scripturis sanctis est infrequens: quemadmodum cum Geneseos quarto capitulo de Cain dicitur, Posuit Deus signum in Cain, vt non eum interficeret omnis qui inuenisset eum. Sensus est, vt nullus eum interficeret. Et Geneseos decimoquarto, cum Abraham dicit se non accepturum ex omnibus quæ de præda & victoria secum tulerat, sentit se ex omnibus non (id est, ex nullis) accepturum. Aut legere possumus hanc partem cum amara ironia, quasi minimum quidem dicentes, sed maximum significare volentes: sicque eadem quæ prius dicta est, habetur sententia. ¶ Versu decimonono, Quia anima eius in vita ipsius benedicetur. Animæ impiorum in vita benedicitur, quoniam & sibiipsis benedicunt, blandiuntur, loquuntur dulcia: quemadmodum diues ille in Euangelica parabo-

Prou. 2. Psal. 51.

Apoc. 2.

Hebr. 8.

Gene. 4.

Gene. 14

Luce. 12.

la, cuius ager fructus vberes attulerat, animæ suæ blandiebatur, dicens, Anima mea, habes multa bona in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Verum quæ post mortem, huiusmodi benedictionem sequatur maledictio, subsequens Dei ad hunc diuitem responsio declarat, Stulte (inquit Deus) hac nocte repetent à te animam tuam: & quæ parasti, cuius erunt? Benedicuntur etiam, & blandas adulatorias que laudes accipiunt ab aliis, qui eos beatos prædicant, sed decipiunt. Ait enim sacrum Euangelium, Væ vobis, cum benedixerint vobis omnes homines. Quantum verò ad secundam partem, difficultas esse videtur propter personæ mutationem. Clarius enim fuisset, si subsequenter continuando sub persona tertia diceretur: Confitebitur benefacienti sibi, aut confitebitur illi qui sibi benefecerit. Nunc verò dum subito secunda persona interponitur, incertum est ad quem sermo diriga- Lucæ. 6.
tur. Et quidem in Elucidatione indicauimus, sermonem referri ad eum qui benefacit impio potenti, qui propter cordis superbiam magnam rem se facere existimat, cum acceptum beneficium vel verbo agnoscit, & pro eo vel gratias agit. Non enim curant referre gratiam, qui etiam mercenariis suis & seruis solent iustam detinere mercedem, nec operariorum suorum labores dignantur persoluere: magnum putantes si non pro beneficio (quod solent non raro) etiam contumeliam reddant. Potest tamen sermo etiam ad Deum dirigi, vt sit sensus. Impius confitebitur tibi, & tûc solum te laudabit, cum ei benefeceris, cum pro voto ei præstiteris omnia. Nam si aliter illi quàm postulat euenerit, statim paratus erit in blasphemiam & conuitia. Verum hæc sententia non vsqueadeò forsitan vt prior arridebit profundius consideranti: quoniam hi impij, & in peruersitate obstinati, neque cum bona accipiunt, Deo sciunt gratias agere. Non enim attendunt ad illum à quo manant quæ habent omnia: sed quasi à seipsis habeant vniuersa, sic sibi placent, & stulti stulte sibiipsis benedicunt. ¶ Versu penultimo, Introibit vsque in progenies patrum suorum. Progenies patrum hic dicit generationes præteritas priorum ac progenitorum suorum, illorum potissimum quorum imitatores in sua prauitate fuerunt. Malos enim patres sequentur ad pœnam mali filii: & quo illi priores descenderunt, eodem isti aduenient posteriores: vt simul cum malis patribus, mali filii in æternis tenebris crucientur. Possunt etiam diaboli per patres istos accipi, qui patres sunt omnium malorum. Nam peccat ab initio diabolus, & imi- 1. Ioan. 3.
tantur eum omnes qui sunt ex parte illius. Ad hos autem introibunt impij, vt cum eis in æternum lumen non videant: quoniam Diuina sententia compellentur discedere ipsi in exteriores tenebras, & Matt. 25.
ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.

XLIX. PSALMI ARGVMENTVM.

In Nitium huius Psalmi de duplici Christi aduentu loquitur: priore uidelicet, quo iam uenit, & ex omnibus partibus terræ fideles uocauit, incipiens à Hierusalem & Iudæa, unde pulchritudo Euangelij processit: & posteriori, quo uenturus est in manifesta gloria, igne & ualida tempestate præcedente conspectum eius uenientis ad iudicium, ad quod cælum & terram (id est, cælestes & terrenos) simul est aduocaturus, & sanctos suos est secum congregaturus qui annunciauerunt iustitiam eius. Atque hæc. 7. primis uersibus. A uersu autem. 8. ad finẽ usque Psalmi, Deus ipse introducitur loquens Israelitico populo suo, siue illi ueteri, siue populo nouo, eundem instruens primum de sacrificio acceptabili, quo uelit ab ipsis potissimum honorari: uidelicet non corporalibus sacrificijs, hircis, uitulis, bobus, ouibus, aut huiusmodi, quorũ usu nec ipse opus habet, neque si opus haberet, necesse foret eum ista ab hominibus accipere (quandoquidem ipse est Dominus omnium, & abundat in omnibus) sed sacrificio laudis & inuocatiõis in aduersis, maxime se dicit honorari. Deinde à uersu decimoseptimo, ad ministrum infidelem sermonem conuertit, qui ipse indisciplinatus existẽs moribus, & ad omnem impietatem perpetrandam effusus, præsumit tamen Dei præcepta ore suo contaminato alios edocere: quem amara & aspera ualde increpatione redarguit, prænuncians illi grauem suæ impietatis ultionem: ultimo tandem uersu, iterum replicans sacrificij acceptabilis propositionem.

XLIX. PSALMI ELVCIDATIO.

D *1 Deus deorum Dominus loquutus est:*

Eus altissimus super omnes deos, ipse omnibus superior qui vel secundum hominũ falsam opinionem dii existimantur, vel participatione aliqua dii appellantur, qui etiam est vniuersorum dominus: ipse in diebus nouissimis, quando venit plenitudo temporis, aduenies in terras, audiri fecit in mundo Euangelii sui prædicationem, per orbem vniuersum ipsam diffundens:

* *& uocauit terram:*

* & prædicatione sua vniuersam terram vocauit ad regni adoptionẽ quam prædicabat, omnesque fines terræ cõuocauit ad vnius fidei susceptionem, vniusque corporis & Ecclesiæ compositionem: quod cœpit quidem in semetipso, peregit autem in Apostolis, eorumque successoribus. 2 Vocauit (inquam) terrã vniuersam & omnes inhabi- Hebr. 2.
tatores eius, ex omnibus gentibus & regnis, ab oriẽte vsque in occidentẽ, & à septẽtrione vsque ad meridiẽ: per quatuor mundi plagas, vocem suæ prædicatiõis emittens: * pulchritudo tamen gloriæ eius & decor honoris eius (diuinitatis scilicet manifestatio, & gloriæ eius prædicatio) ex populo Iudaico processit, quoniam salus ex Iudæis or- Ioan. 4.
ta est, exiitque de Sion lex, & verbum Domini de Hierusalẽ: eo quòd Esaiæ. 2.
in Iudæa primũ audita sit vox prædicatiõis Christi, ac deinde in omnes gentes sit Apostolico ministerio circunquaque per omnia mũdi

2 A solis ortu usque ad occasum:

** ex Sion species decoris eius.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 *Deus manifeste ueniet:*

Apo.1. Mat.16. Esaiæ.3. Apo.1.

* *Deus noster, & nõ silebit.*

Esaię.53. Amos. 3. Apo.5.

4 *Ignis in conspectu eius exardescet:*

* *& in circuitu eius tempestas ualida.*

5 *Aduocabit cælum desursum:*

* *& terrã, discernere populum suum.*

Mat.13. Ibidem. Mat.25.

6 *Cõgregate illi sanctos eius:*

Mat. 24.

1.Thes.4.

* *qui ordinant testamentum eius super sacrificia.*

1.Reg.15.

7 *Et annũciabunt cæli iustitiam eius:*

Ioan.5. Mat.16.

* *quoniam Deus iudex est.*

8 *Audi populeus, & loquar: * Israel, & testificabor tibi: * Deus Deus tuus ego sum.*

Exod.19 Deut. 7. &.26.

9 *Non in sacrificijs tuis arguam te:*

* *holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.*

10 *Non accipiam de domo tua uitulos:*

climata deriuata. 3 Ipse autem idem Deus noster qui in aduentu suo E
hoc quem modo diximus priore, occulte uenit, & quasi sub silentio (nimirum Deus occultus, homo manifestus) idem ipse aliàs adueniet manifeste: quando iudicaturus uiuos & mortuos, ueniet cũ nubibus in gloria & maiestate sua, cũ angelis suis, & cum senioribus populi sui: ita manifeste & glorioſe, vt eum videat omnis oculus etiam qui illum pupugerunt: * aduenier(inquam)ipse dominus & Deus noster, in iudicis forma, manifeste in oculis omnium, & nequaquam in silentio vel occulto: ac tunc etiam futurũ est, vt ipse qui olim in aduentu priore occulto tacebat coram præside iudicandus, & quasi agnus nõ aperiebat os suum, idem ipse tum secundo aduenies quasi leo rugiat, & quasi iudex verus proloquatur, pronuncietque eum authoritate sententiam. 4 Cum autem ita secũdo aduenerit, præcedet ante conspectum eius ignis ille conflagrationis, quo purgabitur mundus, & quicunque sunt in eo: qui vehementia virium suarũ fortiter omnia conflagrabit atque purgabit, iuxta decretum diuinæ voluntatis: * & erit in circuitu eius cum adueniet valida tempestas, mira conturbatio & cõmotio elementorum omnium, & F
omnium quæ sunt in mundo mirabilis commutatio. 5 Sic autem adueniens aduocabit desuper ex cælis, adducetque secum eos qui in cælestibus secum degunt, nimirum angelos ministros suos, cum quibus vnà veniet tanquam rex stipatus infinitis militum turmis, atque etiã Apostolos, aliosque beatos spiritus, qui iam cum ipso in cælo inhabitabant. Et hos enim aduocabit & adducet, vel vt simul cum eo tãquam assessores iudicent impios, vel vt perfectam in corpore iam accipiant remunerationem: * aduocabit item terram, id est, omnes terrenos & impios, aut homines vniuersos in suis corporibus de terra resurgentes: sic (inquam) aduocabit tam desursum cælũ quàm de deorsum terram, vt ita in maiestate sua diiudicet atque discernat populum suũ: vt videlicet malos separet de medio iustorum, paleasque & zizania igne comburenda, diuidat & distinguat à tritico cõgregãdo in horrea. hœdos quoque separet ab ouibus, illis ad sinistram his ad dexteram iusta discretiõe locatis. 6 Vt autem hoc perficiat Deus, exite celeres ó ministri angeli, G
& congregate illi vestro ministerio electos eius à quatuor ventis terræ, adducite eos resumptis corporibus ante conspectum iudicis glorioſi, vt illi obuiam procedant in nubibus in aera, sicque semper amodo sit cum domino: * qui sancti testamentũ & pactum eius ordinauerũt ac disposuerũt super sacrificia, qui Dei voluntatẽ & impletionem testamẽti eius pluris fecerũt, & priorem habuerunt q̃ corporalia sacrificia, qui nõ satis putarunt corporalia offerre sacrificia, sed super omnia studuerũt testamentũ Dei obseruare, eiusque voluntatẽ perfecte adimplere: sciẽtes, obedientiã esse meliorẽ victima & holocaustis arietũ. 7 Et annunciauerunt atque prædicauerũt cæli, id est sancti Apostoli, aliique horũ successores cælestes viri, iustitiã Dei, in retributiõe bonorũ atque malorũ: * quoniã ipse est iudex cui datũ est à patre iudiciũ facere, & cui competit omnimoda perfectaque iustitia, ad reddẽdũ vnicuique secũdũ opera sua. VOX DOMINI INTRODVCITVR POPVLVM SVVM INSTRVENTIS DE ACCEPTABILI SACRIFICIO.
8 Priusquã autẽ hęc sese manifester iustitia, audi nũc populo meus quẽ H
elegi mihi in peculium ex omnibus populis, & loquar tibi, instruens te de iis quæ saluti tuæ erunt opportuna: * audi(inquam) ô Israel electa gens mea, & cum testificatione ac asseueratione firmissima pronunciabo tibi voluntatem meam, testamentum & pactum cõstituam inter me & te, vt scias quomodo mihi debeas gratã impendere seruitutem: * ecce ego sum Deus omnium, & specialiter per electionem gratuitam sum etiam Deus tuus, & te elegi mihi in peculiarẽ populum. Sed audi nũc, quid à te requiram ego Dominus Deus tuus. 9 Non habeo quur te arguam in sacrificiis corporalibus, hircorum, taurorum, ouium, atque vitulorum, & cæteris quæ secũdum legem institutæ sunt oblationibus. Nã, quod ad ista exteriora pertinet, hac sane in parte satis bene obseruantur hæc in vobis, atque etiam propter se non ea requiro: * & de holocaustis corporalibus lege institutis, non est quod te arguam, quoniam rite satis ista obseruas, & proponis ea ante conspectum meũ semper, in omni tempore ad hoc à lege determinato. 10 Non accipiam ego vitulum de domo tua, aut è stabulo tuo, aut de gregibus tuis hircum, aut aliud quodlibet animal immolatitium, sic quasi ego eo egeam ad esum,

A * *neque de gregibus tuis hircos.*

11 *Quoniã meæ sunt omnes feræ syluarum:*

* *iumenta in mõtibus & boues.*

12 *Cognoui omnia uolatilia cæli:*

B * *& pulchritudo agri mecum est.*

13 *Si esuriero, non dicam tibi:*

* *meus est enim orbis terræ, & plenitudo eius.*

C

14 *Nunquid manducabo carnes taurorũ?*

* *aut sanguinem hircorum potabo?*

D 15 *Immola Deo sacrificium laudis:*

* *& redde altissimo uota tua.*

16 *Et inuoca me in die tribulationis:*

* *eruam te:*

* *& honorificabis me.*

aut aliũ quẽlibet necessitatis vsum: * & si tu non offerres, non tanti mihi foret eorũ omissio, vt ea raperem è stabulis tuis: quãdoquidẽ ipsum offertis cordiale affectum & deuotionẽ in illis expeto potius, q̃ ipsum quod offertur corporale sacrificium: neque vllam haberem necessitatem à te accipiendi si emsmodi requirerem, cum ipse abundem in his omnibus. 11 Nam omnes feræ quæ in syluis vagantur, meæ sunt, tam creatione quàm possessione, & libera de eis dispositiõe: quæ multo præstantiores æstimantur & nobiliores hircis & vitulis: * neque hæc solũ animalia syluestria sub mea sunt possessione, verũetiam domestica omnia iumenta, quæ sub hominum custodia pascuntur in montibus, & boues atque oues, cæteraque huiusmodi. Quid ergo à vobis debebo requirere posteaquã nihil ipsi habetis, quod nõ meũ sit, prius etiam quàm vos 1.Par.29. Roma.11.
mihi donetis: neque potestis priores mihi aliquid dare, neque nisi quæ de manibus meis accepistis, reddere valetis? 12 Cognoui sigillatim omnia volatilia aeris, & numerum eorum apud me descriptum habeo, tanquam quæ subsint omnia ditioni meæ, & quæ singula propriis nominibus possim aduocare, & dicent, assumis: * & tota agrorum pulchritudo, omnes segetes quæ crescunt ac vegetãtur in agris, ad me pertinẽt, & in mea sunt possessione, vt possim de eis quicquid voluero pro mea voluntate disponere, citra cuiuscunque iniuriam & fraudem. Ego enim sum qui terram creaui, & foecũdam feci, qui semen omne dedi, & pluuiam desuper effundo, vt crescant segetes: aliisque vel arantibus tantum, vel seminantibus, ipse do incrementum & vitam, faciens de semi- 1.Cor. 3.
ne culmos exurgere, & omne frumẽtũ, omnemque fructũ in eis. 13 Et si tandẽ fieri posset vt esurirem ego aliquando, appeteremque in esum vllum animaliũ, vel domesticũ, vel syluestre, vel volatilia, vel frumenta agri, nõ mihi opus foret à te exposcere quod appeterẽ, neque tibi exponere me oporteret desyderiũ meũ, vt ex te ipleretur mea egestas: * totus enim orbis terrarum meus est, & omnia quæcũque in eo sunt, à maximo vsque ad minimum, mea sunt, & plenissimẽ ditioni atque potestati meæ subiecta: & haberem abunde à memetipso vnde meo desiderio satisfacerem in omnibus, multo amplius quàm quiuis hominum. Nam homines quidem multo precio vel labore vix sibi sufficientia valent comparare. Ego verò solo verbo aduocabo, si voluero, & syluestria & domestica & volatilia: & quæcũque edi possunt, vno verbo aduocabo semel omnia. 14 Neque tamen hæc dixerim, quasi his aliquando indigeam, aut quasi eis vnquam vtar in cibum aut potum. Neque enim ego esurio aliquãdo, aut sitio, vt carnes taurorum, vitulorũ aut ouium, aut aliorum quorumlibet animalium manducem: * neque sitio vnquã, vt sanguinem hircorum aut aliorum animalium experam. mihi in potum: multo minus etiam frumẽtum agri aut vinum in vite mihi vendico in cibum, neque ego, neque ministri mei qui sunt in cõspectu vultus mei. Proinde, quòd istorum oblatio grata fuerit mihi suo tempore, non hoc erat ob meam egestarẽ aut vtilitatem, neque quòd per se illa requirerem: sed magis vt cum his cordis vestri deuotionem acciperẽ, quam præcipue quærebam, & spectabam in illis: simul etiam, vt in eis ventura in temporis plenitudine acceptissima præsignaretur oblatio. 15 Vis autẽ scire, quam oblationem ego Deus tuus à te potissimum requiram, & quid sit quo oblecter maxime? Confessio laudis ex corde grato & fideli oblata laudatio recti cordis, & gratiarũ actio à bona volũtate procedens, gratissimum mihi sacrificiũ est, quod immolari à te mihi opto: * & vt persoluas mihi altissimo Deo tuo vota tua: id est, pias affectiones & sancta desideria, atque etiam pollicitationes Deo sacratas (quæ ex amore Deo obtuleris) diligenter adimpleas. * Aut pro acceptis à me beneficiis, redde mihi tua vota, ex tuo corde pias erga me animi affectiones, atque ex eis, & pro eis laudationes & gratiarũ actiones, ex amore & animi gratitudine proficiscentes. 16 Ad hæc, in tempore tribulatiõis, ex corde fideli inuoca me in auxilium, & postula in fide mihil hæsitans: certissimo persuasum habens, q̃ ego sum qui tibi possim ferre auxilium, etiã in desperatissimis rebus, & q̃ bonus sum, qui nõ possim, aut nolim derelinquere pie clamantes, aut fideliter postulãtes abiicere: * & tu si hoc feceris, si me sic inuocaueris, ego te exaudiã, & eruã, atque liberabo de tribulatione de qua clamasti ad me, vel temporaliter liberando, vel certe consolationem internam & virtutem ad ferendum donando in confortatione spiritus: * & tu me hac in re valde glorifica-

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 *Peccatori aũt dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas?*
** & assumis testamentum meũ per os tuum?*
18 *Tu uerò odisti disciplinam:*

** & proiecisti sermones meos retrorsum.*
19 *Si uidebas furem, currebas cum eo:*

** & cũ adulteris portionem tuam ponebas.*
20 *Os tuum abundauit malitia:*
** & lingua tua cõcinnabat dolos.*
21 *Sedens aduersus fratrẽ tuũ loquebaris:*

** & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum:*

** hæc feciſti, & tacui.*

Deut. 31.

Roma. 2. 22 *Existimasti inique, quòd ero tui similis:*

** arguã te, & statuã contra faciem tuam.*

Eccle.12.

1.Cor.4.

bis atque honorabis, magis quàm si milia hircorum aut vitulorũ mihi obtulisses. Honorem enim permaximum fieri mihi puto, cum in tribulatione ad me fidenter & absque hæsitatione clamant homines. Nã hoc ipso, me & summe potentem, & summe bonum protestãtur. Non enim inuocarent, nisi summe potentem crederent, qui possem ferre auxilium: neque iterum nisi optimum, qui non possem iusta ac pia vota abiicere. E
17 Impio autẽ suo ministro (cuiusmodi illi sunt qui corporalibus tãtum insistunt sacrificiis, conculcantes testamentum Dei, & neglectores Diuinæ volũtatis, sacerdotes vita & moribus peruersi) loquitur per sueram increpationem Deus, in spiritu ad hunc modum, Qua fronte, qua audacia, tu ô præuaricator impie testamẽti mei qui ordinas sacrificia super testamentũ meum, præsumis enarrare præcepta ac iustificationes meas? * & qua audacia tu assumis testamentum meum in os tuum, vt illud tuo contaminato ore, & pollutis labiis alios doceas: cum intus tuipse plenus sis omni spurcitia & immũditia. 18 Quomodo (inquã) tu ista audes, cum ipse rectam disciplinam, id est, bonã vitæ ac morum institutionem habeas exosam, neque teipsum secundũ eam studens cõponere, neque eam in aliis amans, tametsi eam ore ad quæstũ vel ad gloriam prædices? * & verba atque præcepta mea proiecisti post tergum tuum: non posuisti ea ante oculos vt obseruares, sed abiecisti ab oculis tuis vt non videres, neque ambulares secũdum ea: propter quod & ego te proiiciam à facie mea, & à conspectu meo in æternum. 19 Vbi furẽ videris aut iniustum quemlibet fraudem faciẽtem proximo, curris cum eo, adiũgis te ei, & particeps fieri studes furti ac fraudis illius: idque vel consensum præbendo iis, quos oportebat ex officio ac ministerio tibi commisso arguere & prohibere, vel auaritiæ causa dissimulando, aut participando cum illis, eosque in hoc propter quæstum inducendo vel confortando: * & adulteris assimilasti teipsum, factus es in societate & crimine male particeps: * fecistique vt eadẽ tibi cũ his portio & merces debeatur, iusto meo iudicio. 20 Os tuum plenum fuit malitia, impudenter & absque freno loquens mala plurima, blasphemias, cõuitia, fraudes, oppressiones, de corde pleno malitiæ huiusmodi pessima eructans: * & lingua tua magno artificio componebat atque coaptabat verba dolosa & fraudulenta, vt per ea deciperes simplices, & tuarum captionum inexpertos, per tuam suauiloquentiam, & subtilem, artificiosamque dictionem. 21 Sedens quasi ociosus ab omni bono opere, contra proximum tuum loquebaris detractionem, falso aduersus illũ mala dicendo. Solet enim detractio, sicut & murmuratio, fere comitari ociosos eiusmodi sessores. * Aut sedens quasi iudex ex officio, cum secundum legem iuste debuisses iudicare, loquebaris cõtra legẽ aduersus fratrem & proximum falsũm iudicium: pro quo, ad impendendã illi iustitiã, loqui ex officio debueras: * atque his modis, qui alios ædificare debueras, ponebas offendiculum pessima tua illa conuersatione infirmis fratribus & proximis tuis, filiis eiusdem Synagogæ aut Ecclesiæ, cuius te gloriaris membrum & filium esse: * hæc omnia, atque his etiam plura (quæ omnia difficile foret explicare, quę sunt apud me signata in thesauris meis) tu opere nequiter perpetrasti, cum ore enarrares iustitias meas, & alios doceres præcepta mea: & ego dissimulaui, qui te agere pro tuo libito, impunitum hactenus dimisi te in tua malitia, mea benignitate & longanimitate te inuitans ad pœnitentiam. 22 Existimasti impie, & pessime tibi persuasisti, quòd forem ego similis tui: sic permansisti in impœnitentia & obstinatione tua, nihil horrescẽs meã vltionem, quasi persuasum haberes, me oblectari in tua malitia, atque ita quasi similem tibi esse iniquitatis amatorẽ, vt es tu amator iniquitatis, eo quòd hactenus tacuerim, quòd vltionem mox iam non adduxerim: * Veniet tamen dies iudicii mei, in qua non amplius tacebo, non vltra dissimulabo, non feram longius impunitum: quando te aperte increpabo, & exprobrabo tibi palam omnibus vniuersam nequitiam tuam, & constituam te cõtra faciem tuã: ita te depingam, ita singulis occulta tuæ iniquitatis patefaciam, vt quasi è regione & ex oppositi tui consistens cuncta pariter videas per te patrata, aperte & nude omnibus ad tuã cõfusionem reuelata, ita vt videant vniuersi æque atque tu, ignominiam & iustam damnationem tuam. Cuncta enim quæ modo peruerse operaris, adducam ego in iudicium, & proponam ante oculos tuos: illuminaboque abscondita tenebrarum, & manifestabo consilia cordium: & F G H

A

23 *Intelligite hæc q obliuiscimini Deum:*

** nequando rapiat, et non sit qui eripiat.*

24 *Sacrificium laudis honorificabit me:*

B ** & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.*

tunc sicut à me laus erit vnicuique iusto, ita econtrario omnibus impiis exprobratio atque confusio. VOX DAVID PROPHETAE, PER EXHORTATIONEM INTERPONITVR. 23. Hæc intelligere curate, & in intimis cordis vestri sollicite reponite, vos qui dominũ Deum vestrum non habetis ante oculos, qui illum contemnitis, & quasi post tergum proiicitis sermones illius, eius mandata prætergredientes: hæc (inquam) quæ vobis per spiritum suum ipse loquitur ad præmonitionem, vos cupiens reuocare à malitia, modo (dum tempus est bene operandi, & æternam illam confusionem euadendi) considerate & intelligite: * ne vos dies vltionis eius comprehendat, néve in die illa in furore suo ad vos adueniens, per mortem subito auferat, hincque abripiat ad districtum tribunal suum, raptosque condemnationis sententia proiiciat in caminum ignis, quando nemo erit qui vos possit de manu eius eripere, aut saluare de lacu iræ eius, in quo nulla est redemptio. VOX DIVINA SERMONEM PROSEQVITVR. 24 Quomodo iã antè monstraui, ita & nunc repetens ad conclusionem eruditionis meæ dico, quòd sacrificium laudis & gratiarum actionis est, quo ego honorari opto, & quod ego postulo à seruis meis: * & hæc via est, in sic laudãdo iter est, quo peruenitur ad conspectum vultus mei, quo pertingitur ad præmia meę fœlicitatis, ad salutem beatitudinis sanctorum. Qui enim nunc iugiter mihi laudes & gratiarũ actiones de bono corde obtulerint, perducam illos ad conspectum apertum diuinitatis meæ: vbi me facie ad faciẽ videntes collaudabunt & lætabuntur in salutari meo, in sæcula sæculorum. Amen. 1.Cor. 4. Galat. 6. Matt. 13. Iob.10. 1.Cor.15.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XLIX.

VErsu primo, Deus deorum dominus, &c. Genitiuus deorum in medio positus, regi potest indifferenter vel à priore nomine Deus, vt sit sensus, Dominus Deus deorum, loquutus est: vel à posteriori, vt sit sensus, Deus dominus deorum. Verum prior connexio videtur rectior, quam solam ponit Elucidatio. Deos autem hos intelligere possumus, eos de quibus Apostolus ait: Sunt qui dicuntur Dii, siue in cælo, siue in terra. Sunt enim dii multi, & domini multi. Ipse enim Deus, est omniũ 1.Cor.8.
C Deus: id est Deus verus super omnes qui dii appellantur. Fingunt (verbi gratia) Poetæ deos, Iouem, Saturnum, Dianã aut Solem, Lunam, aliúdve siue animatũ corpus, siue inanime simulachrũ: dicũt illi, Deo nostri es, quemadmodum olim vetus ille populus à Deo vero aberrãs, de vitulo trãsgressionis dicebat, Isti sunt dii tui Israel, qui te eduxerũt de terra AEgypti. Nos autẽ vere dicimus, quoniam omniũ horũ Exod.32. deorum, dominus noster Deus est: quoniam ipsius sunt creaturæ, & ipse vnus est, qui in immensum superexcedit hæc omnia. Atque hi quidem dii sunt appellatione sola. Sunt verò & alii dii secundum participationem, quomodo videlicet in lege scribitur, Diis non detrahes. Et in alio Psalmo, Ego dixi, Dii Exo.22. Psal.81. estis, & filii excelsi omnes. Quẽ locum tractans in Euangelio Saluator, ait, Deos esse dictos ad quos sermo Dei factus est, nimirum per participationem aliquam ad Deum. Atque hoc pacto, iam ante sanctos Apostolos Deos fortes terræ appellauimus. Sic & sancti Angeli Dii sunt & omnes sæculi potentes ac iudices & præpositi, quatenus accepta à Deo primo potestate, aliis vice ipsius præsident. Et horum autem deorum, vniuersi intelligimus & agnoscimus dominum esse Deum: quoniam (iuxta Apostolum) Ipse est super omnem principatum & potestatem & virtutem, & vniuersaliter super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen. Psal. 46. Ephes.1.
D ¶ Versu quarto, Ignis in conspectu eius, & cætera. Iste ignis est, de quo petrus Apostolus in. 2. Canonica sua Epistol. loquitur, dicens, Aduenient autem dies domini vt fur, in quo cæli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur: terra, & omnia quę in ipsa sunt opera, exurentur. Et post pauca iterum loquens de aduentu diei Domini, Per quem (inquit) cæli ardentes soluẽtur, & elementa ignis ardore tabescent. De quo igne, qualis sit futurus, & quos effectus particulares habiturus, apud Ecclesiasticos doctores solet in. 4. Diuinarum sententiarum libro plenius determinari. Roma.9.
¶ Versu sexto, Congregate illi sanctos eius, & cætera. In priore versu dicitur etiam de terra, quòd aduocata sit vel aduocanda ad Dei iudicium, vt discernatur videlicet, & diiudicetur inter bonos & malos. Verum non nisi de sanctis dicitur hîc, quòd congregantur domino. Non enim impii congregabuntur domino, sed in fasciculos alligabuntur diabolo ad comburendum. Sancti autem domino congregabuntur, vt inferantur quasi triticum in horrea eius. Iusionem autem illam quam signat verbum Cõgrega- Matt. 13.
te, sanctis angelis applicauimus, quoniam ipsorum ministerio perficienda creditur corporum resuscitatio, quemadmodum in parabola Euangelica zizaniorum agri exponitur, ab ore Saluatoris: qui angelos messoribus comparans, subiungit in hæc verba: Mittet filius hominis angelos suos, & colliget de regno Matt.13.
eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. Et iterum in parabola sagenæ, Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittẽt eos in caminum ignis. Ibidem.
Sic & in alio loco apud eundem Matthæum dicitur ex ore domini, Mittet filius hominis angelos suos Mat. 25.
cum tuba & voce magna, & congregabunt electos à. 4. ventis, à summis cælorum vsque ad terminos eorum. Ex quibus verbis apparet, resuscitationem vltimam corporum angelico ministerio futuram, & sanctos resuscitandos per ministerium angelicum, gaudenter diuinis conspectibus in sua nouitate repręsentandos. ¶ Versu eodem, Qui ordinant testamentum eius super sacrificia. Ordinare testamẽtum

Universidad de Deusto
Biblioteca

domini super sacrificia,sic intellige,vt in Elucidatione explanatum est:vt idem sit quod cõstituere Dei voluntatem super corporales victimas , videlicet vt magis studeat quis Dei testamentũ adimplere, & eius voluntatem perficere,quàm corporales tantum hostias immolare . Tametsi enim & hoc facere oportebat pro tempore veteris legis:illud tamen præcipuum semper fuit, nempe Deitestamentum custodire,& eius voluntatem non transgredi . Qui autem sacrificia ordinant super testamentum Dei , ii sunt qui pluris faciunt exteriores victimas aut corporalia sacrificia,quàm adimpletionem Diuinæ voluntatis,& obedientiam testamenti Dei.Ex quorum numero Saulem fuisse legimus,cum post longuã Samuelis expectationem,tandem quod muneris sacerdotalis erat,sibi contra Dei prohibitionẽ assumpsit.Ordinauit certe sacrificia super testamentum Dei: quia ne corporales illas victimas amitteret,Dei præceptum transgredi maluit: & potius existimauit non obedire testamento Dei,quàm holocaustum & pacifica non immolare.Samuel autem Propheta domini, testamentum Dei longe ordinauit super sacrificia:& illum male ordinantem sacrificia super testamentum , seuera increpatione redarguit , dicens, Quid fecisti?Stulte egisti,nec custodisti mandata domini Dei tui , quæ præcepi tibi . Nequaquam regnum tuum vltra confurget, eo quòd non seruaueris quæ præcepit dominus . Iterum in deletione Amalech,cum accepisset Saul præceptum à Deo per Samuelem,vniuersa illius demoliri,ac prorsus nihil reseruare ex omnibus bonis illius,ipse quanquam iam antè super hac re reprehensus esset,rursum tamẽ sacrificia super testamentum ordinauit , quando Agag regi optimisque gregibus ouium & armentorum pepercit sub prætextu sacrificiorum:quod scilicet (vt ipse dicebat) ea vellet sacrificare domino in Galgalis.Samuel autem sanctus domini qui testamentum Dei ordinabat super sacrificia,dure admodum hunc male ordinantem redarguit,dicens,Nunquid vult Deus holocausta & victimas, & non potius vt obediatur voci domini?Melior est enim obedientia,quàm victimæ : & auscultare , magis quàm offerre adipem arietum: quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare , & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.Ac deinceps:Pro eo ergo quod abiecisti sermonem domini,abiecit te dominus ne sis rex.Similiter & Esaias,primo suæ Prophetiæ capite,principes simul & populum Israel sæuerissime redarguit,quòd sacrificia male ordinarent super testamentum domini.Audite (inquit) verbum domini principes Sodomorum,auribus percipite legem Dei vestri populus Gomorrhę.Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum dicit dominus?Plenus sum,holocausta arietum, & adipem pinguiũ &, sanguinem vitulorum,& agnorum,& hircorum nolui.Cum veniretis ante conspectum meum,quis quæsiuit hæc de manibus vestris,vt ambularetis in atriis meis? Ne offeratis vltra sacrificium frustra. Incensum abominatio est mihi.Neomenias & festiuitates alias non feram,iniqui sunt cœtus vestri.Calendas vestras & solennitates vestras odiuit anima mea,facta sunt mihi molesta,laboraui sustinens.Quare autem hæc omnia?Quoniam(vt subiungit)manus vestræ sanguine plenæ sunt:id est,quia sacrificia ordinatis super testamentum domini.Mox verò eos instruens, quomodo debeant testamentum domini ordinare super sacrificia,subiungit.Lauamini,mundi estote , auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Quiescite agere peruerse,discite benefacere. Quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo,defendite viduam:& venite,& arguite me, dicit dominus . Si fuerint peccata vestra quasi coccinum,velut nix alba erunt:& si fuerint rubra sicut vermiculus,velut lana alba erunt. Apud Ezechielem quoque similia de hac re legimus,& in aliis plerisque Prophetarum locis . Sunt autem hæc pro præsentis loci clariori explanatione sic latius à nobis explicata,propterea quòd hunc passum non videremus pro sua dignitate à prioribus explicatum . Nonnulli verò sic crude intelligunt disponere testamentum domini super sacrificia,testamentum nouum præponere sacrificiis veteris legis . Verum prior sententia exactius perpendenti mox apparebit commodior. ¶ Versu octauo,Audi populus meus,& loquar Israel & cætera.Solent vulgo hunc versum ita distinguere:Audi populus meus, & loquar Israel:ac deinde, & testificabor tibi. Verum conuenientior apparet altera distinctio, quam in Elucidatione expressimus,vt ante Israel fiat distinctio modica,hoc modo,Audi populus meus,& loquar,Israel,& testificabor tibi:vt secundum idem sit quod primum,ad efficacius commouendum:quoniam videlicet in secundo loco nomen proprium repetitur.Nomen autem Israelis,nomen electionis est,& magnificentius quàm nomen Iacob.Hoc enim à natiuitatis exordio à parentibus accepit:illud,multo post ab angelo,postquam fortem sese contra Deum exhibuisset.Sic enim ait ad eum angelus : Nequaquam Iacob appellabitur nomen tuum,sed Israel:quoniam si contra Deum fortis fuisti,quanto magis contra homines præualebis?Hoc ergo nomine dum compellat populum Israel, magis honorifice illum alloquitur, quàm si dixisset,Audi Iacob.Erit autem secundum hanc posteriorem distinctionem repetendum verbum audi,ad hunc modum:Israel audi,& testificabor tibi.Aduertendum autem est, quòd ab hoc versu vsque ad. 17. Propheta Deum ex sua persona introducit loquentem , & suum populum electum instruentem de oblatione sacrificiorum corporaliũ,quomodo non illa acceptet aut requirat propter sese, quasi ipse eis egeat,aut vlla ratione horum vsum habeat necessarium.Et licet vulgo dici soleat , Deum hoc in loco reprobare veteris legis sacrificia:videtur tamen hoc non habere plenam veritatem. Non enim hic alius dominus indicare videtur,nisi (vt dixi)quòd nõ ista sola sufficerent corporalia sacrificia, sed oporteret etiam laudem debitam,& adorationis Diuinum honorem illi offerre,ac vota rẽddere, & quod non propter se illa corporalia requirebat,quasi ipse opus haberet,& per se ea habere non posset, sed magis vt hæc in laudis protestationem & votorum animi perfectionem offerebantur . Vnde quod dicitur versu nono: Non in sacrificiis tuis arguam te,non est sic intelligendum.quasi dicat dominus populo Israelitico,Etiam si omiseris sacrificia in lege prohibita,non peccabis coram me. Sed in hanc potius sententiam venit accipiendum.Quantum ad exteriora & corporalia sacrificia, non habeo quòd te arguam:satis illa obseruatis.Cui sententiæ aperte fauet,quod sequitur, Holocausta tua in cõspectu meo

1.Reg.13.

1.Reg.13.

1.Reg.15.

Ibidem.

Esaię. 1.

Ibidem.

Gene.25. Gene.32.

sunt semper.Similiter & illa ex Esaia suprà adducta increpatio, quanquam videretur valde contra sacrificia inuehi:tamen non aliud volebat,quàm solam illam corporalium sacrificiorum obseruantiam absque misericordia & iudicio esse abominationem Deo. ¶ Versu. 15. Immola Deo sacrificium laudis. & cætera.Per sacrificium laudis intelligimus in Elucidatione ipsam Dei laudationem,sub qua omnia opera huiusmodi spiritualia(nempe meditationem Diuinarum rerum,earum prædicationem & magnificationem, gratiarum actionem,adorationem,orationem,atque huiusmodi) includimus . Quanquam posset generalius per laudis sacrificium intelligi,omne opus iustitię,quo adimpletur mãdata Dei, eo quòd in illo vere laudetur Deus:sicque idem hîc diceretur sacrificium laudis,quod Psalmo. 4 .sacrificium iustitiæ.In secunda autem parte versus,cum de votis dicitur,aduerte,quòd votum non solum dicitur illud,quod nos vulgo appellamus obligationem,videlicet qua Deo rem quamlibet prorsus conseruamus,& omnimoda obligatione nos ad eam persoluendam addiximus;sed etiam pia desideria,& salutaria proposita quæ Deo inspirante concipimus.Tametsi enim illa,atque nos ipsos plena resignatione voluntatis astrinximus, maxime & diligentissime adimplere debeamus : iustum tamen est nihilominus,vt etiam pia desideria & sancta proposita,quæcunque Deo inspirante concipimus, ad effectũ perducere & Deo persoluere laboremus.Alioqui , probatur infirmum & horarium fuisse propositum atque desiderium , nisi illud homo reddere,& ad effectum operis adimpletione perducere studiose laboret.Inter hæc tamen vota,illa quæ ex voluntaria obligatione facta sunt,quibus nosipsos Deo secũdum propositum obligationis & necessitatis addiximus,ad cuiuslibet obsequii exhibitionem , sic soluenda sunt,vt negligere omnino non liceat,quin iram Dei promereatur omissio.Illa verò quæ tantum simplici proposito aut desiderio fiunt,manente libertate faciendi vel non faciendi quod proponitur , non sic reddenda sunt necessario,vt omissio iram Dei inducat.Attamen quanto illud sic desiderio vel proposito conceptum, fuit ardentius desideratum, siue firmius propositum,tanta oblata occasione , si negligatur desiderii vel propositi adimpletio,ex maiori imperfectione est. Est enim quasi retrocedere, & quasi aliquo modo addictum Deo non præstare : quod ad mendacium , secundum partem aliquam accedit. Quasi enim secundum aliquem modum Deo quis consecrat & addicit,quod firmo proposito se facturum decernit,etiam si non omnino sibi necessitatem imponat. Ac proinde secundum modum aliquem & mentitur Deo,qui sic firmo proposito Deo addictum,non præstat.Minus tamen est,nudum desiderium,quàm firmum aut forte propositum. ¶ Versu.16 .Peccatori autem dixit Deus.& cætera . Ab hoc loco vsque ad finem Deus introducitur iniquo legis,siue veteris,siue nouę ministro,per increpationem loquens:nisi quòd versus penultimus interiicitur atque interseritur verbis domini , nouo admodum & iucundo modo:quemadmodum si paterfamilias increpante & eruditente suam familiam,astans patrifamilias amicus quispiam,ad ipsius verba adiiciat,Audite filii hæc verba patris vestri,ne si non audieritis,iuste ab eo exhæredemini,& proiiciamini de familia & hæreditate eius. Quòd autem versus ille penultimus non proferatur ab ipso domino,satis indicatur ex hoc quod tertia persona dicitur , Nequando rapiat , & non sit qui eripiat.Nam si vox esset Dei,prima persona potius diceretur , Intelligite hæc qui obliuiscimini me,nequando rapiam, & non sit qui eripiat. ¶ Versu. 17. Et inuoca me in die tribulationis:eruam te,& cætera. Valde magnum honorem sibi reputat Deus , cum quis sic in illo firmatus est,vt in omni occurrente tribulatione mox ad Diuinum confugiat auxilium : ita sibi de Dei sui potentia persuasum habens, quòd nulla tam magna tribulatio , aut tanta difficultas nulla obuenire possit homini,à qua non sit facillimum Deo liberare in se confidentem: iterumque tam bene fidens de Dei sui bonitate,vt iudicet nullam rem esse tam magnam (modo sit salutaris) quam non libentissimo, promptissimoque animo ipse sit largiturus suppliciter ex corde poscentibus:imò credens(quod verum est)non posse fieri,vt Deus electorum preces iustas respuat, neque hoc pati eius misericordiam, neque iustitiam sustinere.Huiusmodi homo,cum ex tanta fide, tantaque spe fiducia dominum inuocat , vere honorem magnum Deo impendit:& omni sacrificio corporali(hoc faciendo)gratiorem Deo offert oblationem . Quemadmodum econtrario , homines illi qui in omnibus necessitatibus mox ad humana confugiunt auxilia,confidentes in diuitiis suis,aut in principibus,in quibus non est salus,aut in sua fortitudine corporali,aut eloquentia, os autem domini nunquam interrogant, non illum consulunt, non sunt memores ad inuocandum illum:hos constat Deum vehementer inhonorare,multo magis quàm si sacrificia quæcunque corporalia Deo subtraherent.Si enim filius in vllã necessitatem, angustiã,aut egestatẽ venerit,vt ei sit vel cõsilio,vel auxilio opus:ad quẽ potius confugiet,quàm ad patrem?præcipue si patrem habeat bonum atque rationabilem virum,simul & potentẽ,vt filii possit absque suo incommodo subuenire necessitatibus.Et si filius talem patrem habens , eo in occurrentibus necessitatibus postposito aut non requisito,ad alienos(auxilii atque consilii petendi gratia) recurrat:nónne magnã facit ĩhonorationem optimo &potentissimo & generosissimo patri?Iuste enim cum illo expostulare hic poterit,dicens,Quur me habens potentissimum & optimum patrem (qui tibi semper plura quàm postulare ausus fueris,soleo impendere, qui nunquam tibi petenti quicquam denegaui , sed affluenter do & non impropero)ad aliena confugis auxilia? alios quæris tibi adiutores ? qui neque tam potentes sunt vt possint,neque tam firmi tibi amici vt velint ferre auxilium : me derelicto,qui & possum,volo, sempérque paratus existo,quotienscunque postulaueris.Nunquid pro tyranno ego tibi sum, vt nõ audeas cõparere ante faciem meam?Nunquid tibi insipiens videor,vt non sufficiam rerum tuarum consilio? Aut nunquid pauperem me,& rebus tenuem putas,metuisque ne dando exhaurias meas diuitias,& ad paupertatem me redigas ? Aut nunquid morosum me inuenisti in exaudiendo , aut parcum siue auarum in largiendo,vt erubescas amodo apparere ante faciem meam:vt hac causa,post aliena, me relicto ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.5. Luc.12. Matth.6. ras auxilia? An putas tu teipsum saluare absque me, qui teipsum non potuisti facere sine me: sed neque capillum album facere potes aut nigrum, aut ad staturam tuam adiicere cubitum vnum? Ad hunc sane modum, iustissimam querelam proponere potest Deus erga illos qui ad se non confugiunt in tribulationibus, sed vel in scipsis fidunt, vel in filiis hominum, aut in principibus siue mundi huius siue tenebrarum, vt aliunde quàm à Deo petant auxilium. Vnde & in scripturis pro hac re grauissimas inuenimus increpationes, per sanctos Prophetas pronunciatas, aduersum illos qui in tempore tribulationis Deum non inuocantes, sic eum inhonorarunt. Nam quarti Regum primo capite, per Heliam Thesbitem dominus Ochozian acriter valde increpat, qui nuncios miserat ad consulendum Beelzebub deum Accaron. Nunquid non est (inquit Propheta) Deus in Israel, vt eatis ad consulendum Beelzebub deũ Accaron? Quamobrem hæc dicit dominus, De lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Sed & per Esaiam dominus terribiliter væ intonat, dicens, Væ filii desertores, qui ambulatis, vt descendatis in AEgyptum, & os meum non interrogastis sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in vmbra AEgypti: & erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia vmbræ AEgypti in ignominiam. Et iterum, Væ, qui descendunt in AEgyptum, ad auxilium, in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt, & super equitibus, quia præualidi nimis: & non sunt confisi super sanctum Israel, & Dominum non requisierunt. Sunt & alia huiusmodi innumera. Ex quibus omnibus manifeste patet, quàm exigat dominus, vt in die tribulationis confugiamus ad eius auxilia. ¶ Versu decimonono, Si videbas furem, currebas cũ eo. Currere cũ fure est ei cõsentire, sicque illi cõmunicare in peccato. Vnde beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, Si videbas furem, consentiebas ei. Felix autem, Si vidisti furem, vel cõplacuisti, vel voluisti cũ eo, vel cucurristi cũ eo. ¶ Versu vigesimoprimo, Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & cætera. Prioris partis in Elucidatione duplex sententia posita est. Prior tamen quæ detractionis meminit & murmurationis, magis consonat æditioni Romanæ, quæ habet, Sedens aduersus fratrem tuum detrahebas. Non dicuntur autem detrahere iudices iudicantes iniqua iudicia. Sed in Græco ponitur verbum καταλάλω, quod detraho significat. Veruntamen lectio æditionis nostrę Gallicanæ, recte etiam de falso iudicio secundum alteram sententiam exponi poterit, quemadmodum & Hebræa lectio anceps est, & vtranque prædictarum sententiarum recipit. In Hebræo enim simpliciter loqui habetur, non detrahere. Loquitur autem contra fratrem non solum qui detrahit, sed etiam qui falsum aduersus ipsum profert iudicium. In secunda autem parte versus, tametsi exposuerimus filium matris, mystice, referendo ad eandem Synagogam vel Ecclesiam, quæ est quasi mater vna singulorum qui de ea sunt: potest tamen intelligi de matre carnis. Impii enim isti consummati, quales hîc describuntur, ne propriis quidem fratribus suis carnalibus ex eadem matre progenitis parcunt à calumnia, scandalis, iniuriis, & fraudibus: id quod ad oculum etiam hodie facillimum est videre. ¶ Versu vigesimosecundo, Existimasti inique, & cætera. Dictio inique, neque in Hebræo, neque in Græco sic inuenitur, neque est in æditione Romana. Vnde incertum est, an debeat vocatiuo casu accipi vt nomen, an vt aduerbium determinãs verbum existimasti. Vtraque enim sententia bona est. Siue enim dicamus, Existimasti tu, ô impie, quòd ero tui similis: siue, Tu peccator existimasti hoc inique, quòd ero tui similis, vtraque bona est sententia. Et licet videatur prima facie magis esse nomen vocatiui casus, in Elucidatione tamen exposuimus potius secundum aduerbialem significationem, eo quòd videatur illa magis consonare lectioni Romanæ, simul atque Græcæ, quæ in hunc habet modum, Existimasti iniquitatem, quòd ero similis tui. Cuius lectionis hic est sensus, Tu persuasisti tibi, & iudicasti de me impietatem hanc: videlicet quòd ego tui ero similis. Pene autem idem, sed clarius exprimit nostra lectio, si tantum aduerbialiter accipiatur inique. ¶ Versu eodem, Statuam contra faciem tuam. Quod dicitur, Statuam contra faciem tuam: idem est, ac si dicatur, Faciam te tibi manifestum, & denudabo tibi tuam turpitudinem: & tunc ostendam tibi, quàm non sim tui similis, quàm non mihi placeat tua iniquitas. Modo enim homines peccatores seipsos ponunt post tergum suum, quia nolunt intendere in turpitudinem suam, nolunt seipsos quales sint contemplari, nolunt peccatorum suorum fœditatem agnoscere. Donec autem sic homines dissimulant, manent peccata eorum ante faciem Dei: & ipse in die, quando manifestabuntur consilia cordium, statuet illos ante oculos suos, ac veluti cõtra faciem suam. Eos autem qui modo seipsos statuunt contra faciem suam, id est, qui nunc agnoscunt & detestantur peccata sua, dicentes cum Propheta, Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo. Hos non constituet Deus in nouissimo die ante faciem suam, sed proiecta erunt post tergum ipsius omnia peccata illorum. Si enim nosipsos modo iudicauerimus, non iterum à iusto iudice iudicabimur. Qui autem seipsos iudicare renuunt, ipsi sentient iudicium domini. ¶ Versu vltimo, Et illic iter quo ostendam illi salutare Dei. Sententia partis secũdæ satis clara est, quòd videlicet laudatio Dei via sit qua peruenitur ad beatitudinem, in qua ostenditur homini salutare Dei: quoniam qui nunc Deum sedulo pro sua virili, & digne pro sua paruitate laudare studuerint, hos Deus ad laudationem sui æternam adducet inter choros angelorum. Attamen ipse sermo videtur difficilior. Illic iter quo ostendam illi salutare Dei. Clarius autem lectio habet, quam ponit sanctus pater Augustinus, Et hæc via est, qua ostendam illi salutare Dei: id est, hæc est via per quam eum deducam, vt videat salutare meum: siue, per quam ipse ad talem finem deueniet, nempe vt ostendatur illi salus mea. Et secundum hanc sententiam, accipere oportet sermonem vulgatæ lectionis nostræ.

Esa.30.

Esa.31.

Pſal. 50. Pſal.37.

Esa.38. 1.Cor.11.

L. PSALMI ARGVMENTVM.

EX tituli indicio clarum est, hunc Psalmum à Dauide factum post commissum adulterium cũ Bethsabæe, & homicidium Vriæ: quando Nathan Propheta ex mandato Domini illum accedente, & increpante, agnouit peccatum suum, & pœnitentiam egit, dicens, Peccaui domino. Tunc enim per misericordiam Dei, quasi de pestifero ac mortali somno excitatus, apertis sibi mentis oculis (quos ante pœnitentiã habuerat clausos, & per mortale peccatum modo quodam excæcatos) cõtemplans sui peccati magnitudinem, sciens se gratia Dei priuatum, spirituq; salutari & internis diuitijs destitutum, timẽs quoque ne abijceretur imperpetuum à facie domini, ad Diuinam (quam frequẽter cecinerat, & nedum oblitus fuerat) misericordiã confugit: dimitti sibi peccatum suppliciter exorans, & sanctum spiritum quem de corde per peccatum effugauerat, sibi reddi, inq; eo constabiliri: quo resumpto posset (ut antè) Domini laudes decantare. Pro diuinæ autem iustitiæ placatione, suiq; reatus expiatione, sacrificium offert Deo spiritus per pœnitentiã & contritionem humiliati, in quo est Deo, qui bonorum nostrorum non indiget, super omnia beneplacitũ. Attendamus itaque peccatorum istum fœdissime lapsum, ex amaritudine animi humiliati & contritione spiritus miserabiliter plorantem, ac Diuinæ misericordiæ supplicantem: ut discamus & nos, quemadmodum pro nostris peccatis Deum debeamus deprecari.

2.Reg.11. 2. Re.12.

Pſal.15.

I. PSALMI ELVCIDATIO.

SI quidem, potentissime Deus, iuxta seueritatẽ districtionemq́ue iustitiæ tuæ nunc mihi velles reddere, qui tam fœdissime prolapsus sum, nõ esset reliqua mihi spes vlla salutis. Atque ideireo, ad benignitatẽ misericordiæ tuę, subq́ue eius alas potiꝰ confugiẽs, suppliciter te rogo, vt per misericordiã tuã mei nũc misereri, meq́ue in gratiã receperis: * neque verò hoc vel ſposſibile est, vel incõgruũ misericordię tuæ, quoniã sicut magna est mea in qua nũc fœteo miseria, ita magna oĩno & maxima est mĩa tua: adeò vt nulla sit tã grauis iniquitas & peccati miseria, quã nõ purgare valeat hũiliter iplorata tua suauissima, latissima, & poẽtissima mĩa. 2 Quãtas verò à patribus nostris au diuimꝰ miseratiões tuas & multas & magnas, quibꝰ pepcisti à sęculo hũi liter pœnitẽtibus, adeò vt sint miserationes tuę super omnia opera tua. Iuxta multitudinẽ itaque istarũ miserationum tuarũ nunc hoc vnũ abs te humiliter peto, vt peccata mea non recorderis amplius ad iudiciũ vltionis, sed penitus deleantur à cõspectu tuo. 3 Vehementer me polluit & cõmaculauit turpitudo peccatorũ meorũ (primũ quidem adulteriũ, deinde multo etiam fœdius innocentis occisio) & ideo me pluribus rationibus fœdatum, plurimum ac diligenter laua ab iniquitate mea: * totum me facias mundũ in perfecta remissione peccatorum meorum. 4 Siquidem nollem agnoscere, aut dissimulare vellẽ, siue excusare peccatũ meum, iuste nõ inuenirẽ apud te misericordiã. Nunc autẽ ecce iniquitatem meã nec dissimulo nec excuso, sed agnosco, detego, & accuso ante faciẽ tuam: * & peccatũ hoc meũ (quod mihi modo ad tempus miserabiliter placuit, & ob cuius complacentiam tua præcepta neglexi) ex nunc odio habere & detestari volo, habeboq́ue odio, & detestabor omni tempore: & quoties recordabor, simul & execrabor illud: * eroq́ue memor donec viuã, ad mei humiliationẽ, & tui nominis glorificationẽ. 5 Non est neque in cælo neque in terra præter te, ad quẽ spectat iudiciũ de peccato meo: hoc est remittere vel retinere, ĩdulgere vel punire: sed tibi soli, vt iudici & cognitori omniũ humanarũ actionũ, peccaui: & malũ quod feci, coram te feci cognitore & iudice: qui solus, nemine requisito, si velis, potes dimittere: * itaque miserere mei, & dele iniquitatem mihi confitenti. Si enim feceris quod postulo, consequetur exinde gloria tua, vt inueniaris & comproberis iustus fidelis ac verax in verbis tuis, quibus pollicitus es misericordiam, reuertentibus ab iniustitia sua: * vinceśque tu, ac superabis illorũ calũnias, qui te calũniantur quasi infidelem, iniustum, aut nimium crudelem scelerum vltorem, qui te vt iniustum, infidelem, & in promissis vanum arguerent, si mihi peccatũ nolles dimittere: vincentur autem & confundentur, si postquã mihi iam ita grauiter lapso præstitisti misericordiam, adhuc pergant te vt iniustum aut nimium crudelem aut non veracem calumniari. 6 Quo verò sit etiã iustitia tua ad miserendum figmenti nostri, & ad peccatorũ dimissionem facilior, illud precor considera & attende, quemadmodũ in originali peccato concipitur homo in vtero matris suæ (quę corruptio humano generi cõgenita, iniquitatũ ommũ fomes est, origo & seminariũ) atque ita in peccatis modo quodá cõcipitur & nascitur, eo q́ ab ipsa cõ

Pſal.144.

1 *Miserere mei Deus:*

* *secundũ magnã misericordiam tuam.*

2 *Et secũdũ multitudinẽ miserationum tuarũ, dele iniquitatẽ meã.*

3 *Amplius laua me ab iniquitate mea:*
* *& à peccato meo munda me.*

4 *Quoniam iniquitatẽ meã ego cognosco:*
* *& peccatũ meũ contra me est semper.*

5 *Tibi soli peccaui, & malum coram te feci:* * *ut iustificeris in sermonibus tuis:*

* *& uincas cum iudicaris.*

6 *Ecce enim in iniquitatibus cõceptus sum, & in peccatis cõcepit me mater mea.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Ecce enim ueritatẽ dilexisti:
** incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.*

Leuit.14. *8 Asperges me domine hyssopo, & mundabor: * lauabis me, & sup niuem dealbabor.*

*9 Auditui meo dabis gaudiũ et lætitiã: * et exultabũt ossa hũiliata*

10 Auerte faciẽ tuã à peccatis meis: & oẽs iniquitates meas dele.

*11 Cor mundũ crea in me Deus: * & spiritũ rectũ innoua in uisceribus meis.*

*12 Ne proijcias me à facie tua: * & spiritũ sanctum tuum ne auferas à me.*

*13 Redde mihi lætitiã salutaris tui: * & spũ principali cõfirma me.*

*14 Docebo iniquos uias tuas: * & impij ad te conuertentur.*

*15 Libera me de sanguinibus, Deus Deus salutis meæ: * & exultabit lingua mea iustitiam tuam.*

16 Domine labia mea
Psa.144. *aperies: & os meũ an-*
Psal.115. *nunciabit laudem tuã.*

ceptione indita nobis est hæc prauitas, & ad malum omne pronitas. E
7 Rursum verò ex altera parte veritatem tibi obiicio, quam & in te diligis, & in seruis tuis requiris, quæ etiam iustitiam tuam modo quodã compellit, misericordiam non denegare suppliciter poscentibus, quemadmodum habent promissiones tuæ: * tu enim mihi nota fecisti incerta, id est, occulta consilia, iudicia atque decreta sapientiæ tuę, quæ non sunt passim omnibus certa siue manifesta & cognita. Et ob hoc, licet peccauerim, non tamen despero: quemadmodum faciunt, qui ignorant decreta misericordiæ tuæ. Hæc autem quæ olim de misericordia tua te familiariter reuelante cognoui, nunc tibi fiducialiter propono (nempe humanis generis naturalem infirmitatem, & promissionis tuæ infallibilem veritatem) ex duabus hisce rebus fiduciam concipiens remissionis peccatorum meorum, sicque tuam potentissimam misericordiam et veritatem meæ infirmitati patrocinaturam, remedioque futuram. 8 Quomodo autem iuxta legis ritũ qui à corporali lepra mundatur, hyssopo aspergitur, sic tu me summe sacerdos (ad quem spectat istius corruptissimæ lepræ, quæ inualit spiritum meum, emundatio) hyssopo tuo asperge: id est sanguine tuo de cruce perfunde, ad emundationẽ animæ meæ: * tu me laua à sordibus peccatorum meorum, & totus efficiar cãdidus, sic quasi nulla in me vnquam fuisset macula: quemadmodum in niue candidissima, prorsus nulla nigredinis valet macula conspici. F
9 Fac me audire, queso te, vocem gaudii & lætitiæ, loquere quob obleãt aures animæ meæ: loquere spiritui qui est intra me, & dic illi, Dimittuntur tibi peccata tua, vade in pace. Fides tua te saluũ fecit à peccatis tuis: * Atque hoc si misericorditer mihi præstiteris, reuirescent, vigoremque & virtutem resument (ex consolatione spiritualis gratiæ) omnia ossa corporis, & vniuersæ vires animæ meæ, exiliéntque prompta & parata ad laudandum & seruiendum tibi: & quæ velut mortua torpebant, redeunte spiritus gratia, reuiuiscẽt in gaudio. 10 Noli vltra aspicere peccata mea, aut recordari quasi nõ dimissa, sed prorsus obliuiscere, & proiice post tergum tuum, penitusque dimitte omnes iniquitates meas: quas siue modo recenter commisi, siue olim commissas modo per occasionem recordor. 11 Expulsa verò omni peccatorum malitia, cor nouum, animam nouam, & spiritum nouum da mihi Deus, pro immundo mundum, pro iniusto iustum: * & animam istam mala peccatorum vetustate consumptam, ac velut nihil factam, in nouam & per iustitiam rectam mihi commutare digneris in intimis meis: spiritumque meum, qui sub pondere peccatorum, & malę concupiscentiæ tractu atque consensu vehementer fuerat incuruatus, ad congruam & tibi placentem restitue rectitudinem. 12 Non me permittas, pater piissime, sic iacere proiectum à gratia tua, sicque à te remanere separatum, vt nunc iaceo retro tergum tuum, in numero impiorum hominum, quos non respicit benignus aspectus tuus: * & tuum sanctum spiritum (quo tibi iungi & gratus esse solebam) ne vltra mihi deesse patiaris: atque cum reddideris, amplius auferri mihi non finas. 13 Restitue nunc mihi lætitiam illam salutarem spiritus mei, quæ mihi olim iugis erat & indeficiens, cum inhabitaret in me lætificator spiritus tuus: * & munifico illo, ac regio, potentique, & super admirabili tuo spiritu, me ita in omnibus vere bonis confirma, vt imperpetuum à te non valeam vltra separari: qui sit mihi dux & princeps, adiutor, liberator, atque director in omnib⁹ viis meis. G H
14 Cum verò mihi misericordiam hanc præstiteris, id quod tibi gratissimum esse cognouero, pro gratitudine sedulo persoluam, tam verbo salutaris correptionis, exhortationis & eruditionis, quàm exemplo sanctæ conuersationis dicendo eos qui inique agunt, viam præceptorum atque iudiciorum tuorum: * & qui nunc sunt impii, mea eruditione, per gratiam tuam, ab impietate sua auersi, ad tuam seruitutẽ, tuorumque mandatorum obseruationem sese conuertent. 15 Libera me Deus omnium, Deus qui solus me saluare potens es à corruptionibus peccatorum meorum quæ in carne & sanguine inhabitant: * & cũ fuero liberatus ab eis præ abundantia gaudii spiritus mei, exultãdo collaudabit etiam lingua mea iustitiam & veritatem tuam: quoniam iustus, fidelis es & verax in promissionibus tuis. 16 Nunc quidẽ vinculis peccatorum conclusa fuerunt labia oris mei, vt non valerent tibi cantare speciosam laudẽ. Sed vbi tu vinculis disruptis, aperueris ea, statim gaudens os meum pro exhibita misericordia, cãticum siue psalmum laudis

A
*17 Quoniã si uoluisses sacrificiũ, dedissẽ utique: * holocaustis non delectaberis.*
*18 Sacrificiũ Deo spiritus contribulatus: * cor contritũ & humiliatum Deus non despicies.*
B *19 Benigne fac domine in bona uoluntate tua, Sion:*

** ut ædificentur muri Hierusalem.*
*20 Tũc acceptabis sacrificiũ iustitiæ, oblatiões & holocausta: **
C *tunc imponẽt super altare tuum uitulos.*

decantabit tibi. Os enim quod peccator claudit iniquitatem operãdo, tu peccatorum remissione aperis, vt digne laudetur misericordia tua.
17 Ecce autem paratus sum pro peccatorum expiatione quodcunque volueris offerre sacrificiũ. Et quidem si corporale sacrificium aliquod præcepisses aut iniunxisses mihi, aut exegisses à me, siue requisisses, libentissimo animo vtique obtulissem: * sed holocausta corporalia non sunt quæ tu per se requiris, aut in quibus sit tibi per se placitum, quasi per virtutem illorum expientur peccata pœnitentium. 18 Verum autem sacrificium, tibique per se gratum, quod pœnitens peccator pro remissione consequẽda offerre possit, & debeat quod semper tibi erit placitum, anima est pœnitens pro commissis, dolens & afflicta: * & licet in venturo tempore gratiæ futurum sit, vt euacuentur legis corporalia sacrificia, nunquam tamen futurum est vt sacrificium spiritus per contritionem & agnitionem suæ culpæ humiliati abiicias: sed permanebit hæc tibi semper acceptissima pro peccatis hostia. Atque hanc ipsam tibi (quandoquidem aliam non postulas) offero pro peccatis meis.
19 Concepta verò tandem fiducia de remissione peccatorũ meorum, etiam generalem audeo pro vniuerso populo, electorum tuorum (& qui nunc est, & quem mihi venturum demonstras) deprecationem facere. Nimirum vt benigne facias ciuitati Sion, id est, secũdum benignitatem misericordiæ tuæ, non secundum seueritatem iustitiæ agas cum populo tuo electo & fideli, qui te cognouit aut cogniturus est, tibique seruiturus in hac militante Ecclesia: * Sic enim ædificabuntur muri supernæ Hierusalem, & complebitur cæleste illud ædificium, quod ex viuis cõponitur lapidibus, qui hîc in misericordia Dei aptantur, suo tempore in muros ciuitatis illius cum cæteris beatis coædificandi. 20 Cum verò hoc ædificium consummatum fuerit atque completum, illic sacrificium acceptissimum ingis gratiarum actionis & laudis indeficientis ab omnibus cæli ciuibus tibi offeretur: sacrificiũ vtique iustitiæ, quod tibi æquum & iustum est offerri præ omnibus, quod tu acceptabis vt oblationes & holocausta gratissima: * tunc veros ibi & delicatissimos illos vitulos labiorum confitentium nomini tuo (id est, perpetuam laudem, omnibus vitulis acceptiorem) offerent & præsentabunt super altare ante conspectum tuum sine fine, in sæcula sæculorum. Amen. Hebr. 13.

ANNOTATIONES IN PSALMVM L.

VErsu primo & secundo, Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Magnam misericordiam postulat, qui magnam iniquitatem suam agnoscit: & multas miserationes Dei proponit, qui multa vulnera curanda habet. Sciendum autem est, vnam quidem esse Dei misericordiam, sed miserationes multas, si proprie de misericordia & miserationibus loqui velimus. Nam miseratio à misericordia sic differt, quomodo opus iustitiæ ab ipsa iustitia. Est enim miseratio, opus misericordiæ: & tot sunt miserationes, quot opera misericordiæ. Vna autem misericordia est, à qua miserationes omnes quæ fuerunt ab initio, queque futuræ sunt vsque ad consummationem sæculi, pariter effluxerunt. Veruntamen contingit nonnunquam, misericordias domini plurali numero in scripturis inueniri: ac tunc quidem necesse est misericordias accipi loco miserationum, quemadmodum & miserationem interdum pro misericordia accipi contingit. Hoc tamen in loco patenter fit distinctio, dum priori versu singulari numero dicitur, appositio signanter adiectmo magnitudinis: sequenti autem per numerum pluralem cum nomine multitudinis: illic proponendo magnam misericordiam, hîc autem multitudinem miserationum. Quod autem secundo loco hîc dicitur de miserationum multitudine, secundum duplicem considerationem potest accipi: vel vt innuat petens, propter multitudinem peccatorum se egere miserationum multitudine, quemadmodum pluribus eget curationibus & cataplasmatibus qui plura habet vulnera. Dauidis autem peccatum non simplex fuisse constat, qui præter adulterium commisit & homicidium. Vel ad miserationes pristinas in temporibus pristinis exhibitas refertur ista multitudo. Quasi dicat, In multis, ô misericordiarum pater, audiuimus, & vidimus opera misericordiæ tuæ: toties experti sunt in præteritis seculis patres nostri misericordiam tuam, ad dimissionem peccati pœnitentibus concedendam semper maxime pronam: ita vt semper propitium te populo tuo ostenderis, posteaquam suarum iniquitatum egissent pœnitentiam. Nunc itaque & mihi hac vice liceat experiri semel istam misericordiam tuam, vt miseratione tua mihi totum hoc malum quod iam commisi dimittas, sicque deleas omnem iniquitatem meam. Quare autem delere iniquitatẽ significet iniquitatem penitus dimittere, non est difficile aduertere: quoniam scilicet id quod delemus, vltra non volumus venire nobis in memoriam. Ita cum Deus iniquitatem dimittit, vt vltra illius recordari non velit, dicitur peccatum delere. Vnde quodam loco apud Prophetam ex ore domini dicitur, Delebo quasi nubem iniquitatem tuam. id est, sic à memoria abiiciam & non recordabor vltra, quo- Esa. 44. & 43.

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo nubes quæ transit ab oculis,& non vltra videtur. Notandum tamen est magnam esse diuersitatem inter delere peccatum & peccatorem: & illam quidem deletionem (peccati videlicet) optimam esse,summeque exoptandam. Beati enim,quorum remissæ sunt iniquitates. Deletio verò peccatoris de libro viuentium,maxime horrenda est: de qua deletione alio in loco Psalmista loquitur dicens, Deleantur de libro viuentium,& cum iustis nõ scribantur. ¶ Versu. 3. Amplius laua me ab iniquitate mea. Amplius,hoc loco non valet insuper aut præterea,quomodo nonnunquam solet accipi: sed aduerbium est quantitatis,valens multum,valde,vel plurimum. Id quod manifeste tam ex Hebræo quàm ex Græco cognoscimus. Nam ex Hebræo beatus Hieronymus vertit,Multum laua: alii,plurimum vel admodum laua,aut etiam atque etiam laua. Græce autem habetur πλυνον με,quod sonat adhuc multum: quasi dicat,etiam atque etiã laua,aut(vt ita loquar)plus & plus laua. Cui aperte correspondet lectio quam beatus Augustinus sequitur,habens,Etiam atque etiam laua. ¶ Versu quarto, Peccatum meum cõtra me est semper. Huius versiculi intelligentia multo clarior fiet,si annotationem secundam circa versum vigesimumsecundum, mox præcedentis Psalmi aut regales, aut iam bene lectam reuoces ad memoriam. Illa enim te docebit,quid sit peccatum esse contra peccatorem,vel contra faciem peccatoris.

¶ Versu quinto, Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Quæstionem mouere solẽt simpliciores, quomodo dicere potuerit Propheta pœnitens domino, Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. An enim non in Vriam grauiter peccauerat, cuius primum sibi vxorem contra iustitiam vsurpauit ad actum non licitum & deinde vitam sua iniqua traditione perdidit? Peccauit & in Bethsabæe, quam ad rem pessimam induxit, & cuius maritum interfici curauit. Quomodo ergo nunc dicit, Tibi soli peccaui? Pro huius autem quæstionis solutione, aduertenda est differentia sermonis: quoniam videlicet non idem valent, Tibi peccaui, & in te peccaui. Lõge enim aliud sonat in aliquem peccare, quàm peccare illi. Peccamus enim in illum, quem nostro peccato offendimus, aut potius cui nostro peccato damnum aut iniuriam quamlibet inferimus. Peccamus autem illi, ad quem spectat peccati punitio, & qui in sua potestate habet vel dimittere peccatum, vel vltionem de eo sumere. Vnde fit, vt non illi semper peccetur in quem peccatur. Non enim est cuiuslibet in quem peccatur, sumere pœnas, & facere vindictam in peccantem. Ait enim dominus, Mea est vltio, & ego retribuam. Atque hac causa vindictam exercere in peccantes, non nisi illis competit, qui à Deo acceperunt potestatem: quemadmodum sunt principes & iudices, qui(vt ait Apostolus)non sine causa gladium portant, sed vt sint terror malefactoribus, & pro innocentibus aduersus noxios exerceãt vindictam. Cæterum, cum aduersus illum delinquitur, qui nulla est potestate præditus, in illum quidem, sed non illi, peccatur. Recte itaque Dauid cum rex esset in Israel, omnibus in regno superior, ita vt nullius subiaceret iudicio, neque quenquam agnosceret inter homines, cuius esset sententiæ subditus, nisi Deum solum (cuius potentiam & dominationem negare nec poterat, nec volebat) dicere potuit domino, Tibi soli peccaui. Quod autem sequitur, Malum coram te feci, expositio est eius quod antecessit. Non enim sic accipiendum est coram Deo, quasi solo Deo inspectore & cognitore se fateatur fecisse malum, quasi præter Deum alius nemo factum conspexerit aut cognouerit. Neque enim Bethsabæe latebat adulterium, neque Ioab principem militiæ(qui literas acceperat proditionis) latebat Vriæ homicidium. Forsitan & ministri qui illam de domo sua regi adduxerant, non ignorabant adulterium. Similiter & Nathan, à domino vtrunque facinus extitit reuelatum, &c. Sed intelligi debet, Coram te solo, tanquam vindice & iudice, cui competat de his meis iniquitatibus facere vindictam, & pœnas sumere. ¶ Versu eodem, Vt iustificeris in sermonibus tuis. In secunda parte versus, particula vt, diligenter notanda est. Non enim finem significat, vt fere solet, sed tantum consequutionem: in qua significatione & aliàs in scripturis solet vsurpari. Veluti cum dicitur Matthæi primo capite, Hoc autem totum factum est, vt impleretur quod dictum est à domino. Et Ioannes decimonono, Facta sunt enim hæc, vt scriptura impleretur. Simile est & illud Saluatoris apud Lucam, capitulo decimoquarto, Cum(inquit) inuitatus fueris ad nuptias, vade, recumbe in nouissimo loco, vt veniens is qui te inuitauit, dicat tibi, Amice, ascende superius. In his enim locis non potest particula vt, finem significare, quemadmodum plerunque solet accipi. Non enim verum est, Christum vel sic agere, vel sic pati voluisse, ad eum finem vt scripturam impleret. Non enim ideo sic agere, vel sic pati voluit, quia sic scriptum fuerat aut prædictum: sed econtrario magis ideo sic scripta fuerant, quoniam sic futura erant. Iterum, non suadet dominus humilem locum ad eum finem accipere, vt sic eleuetur homo ad altiorem, & honorem talem accipiat. Vana enim est humilitas, quæ ordinatur ad superbiam. Oportet ergo particulam vt, consequutionẽ tantum significare: estque præcedentium propositionum ista sententia: Per hoc quòd hæc aut illa facta sunt, consequuta est scripturæ huius aut illius impletio. Aut quia ista sic facta sunt, idcirco scriptura, quæ hoc prædixerat, impleta est. Sic & in alio loco Euangelicæ illius exhortationis, sententia verborum Domini talis est, Recumbe in nouissimo loco: & sic fiet, vel ita consequetur, vt veniens qui te inuitauit, dicat tibi, Amice ascende superius. Ita & in proposito loco, Dele iniquitatem meam, domine laua me ab iniquitate, & à peccato munda me, vt iustificeris. sensus est, Dimitte mihi peccatum domine: sic fiet, vel ita consequetur, vt tu iustificeris & vincas, iuxta sententiã in Elucidatione latius explanatam. Hoc tamen aduertendum est, quòd hæc particula, vt iustificeris, & vincas, &c. non cum eo quod immediate antè, sed cum iis quæ paulo ante præcedunt, iungenda videtur, iuxta modum quem iam nunc expressimus. Nam id videtur connexio sententiæ expostulare. ¶ Versu sexto, Et in peccatis concepit me mater mea. Huius versus partem secundam nonnulli ad ipsum conceptus peccatum referunt: id est, ad libidinem quæ est in conceptione prolis, dicentes, ob hoc in peccatis concipi hominem, quoniam libido adest quasi commaculans aut vicians conceptum. Verum non satis apparet, hanc esse sententiam Psalmistæ: quo-

Pſal.31. E
Pſal.68.
Deut. 32 F
Roma.12
Roma.13
G
Matth.1.
Ioan.19.
Luce.14. H

niam vbi nos habemus, cõcepit me mater mea, æditio Romana habet peperit, & similiter vertit ex Hebræo sacer Hieronymus. Trãslatio autem Augustini habet, In vtero me aluit. Hæc autem nullo modo prædictæ expositioni consonant. Quomodo enim verum esse potest, quòd in peccatis nos pariunt matres nostræ, aut in vtero alunt ac fouent, si ad peccatum ipsius marris referatur: id est, ad libidinẽ? Non enim in pariendo libido est, sed dolor & cruciatus maximus, forsitan & prioris delectationis quædam expiatio. Rectius ergo & hęc particula, vt prior, ad peccatum originale ipsius concepti vel partus æditi referetur, vt eandem habeat cum priore sententiam. Quomodo autem dicatur numero plurali, in iniquitatibus & in peccatis, cũ nõ nisi vnũ sit originale peccatũ in quo cõcipimur, & q̃ intelligentiã istud requirat, ex Elucidatione lector attẽtus facile per semetipsum aduertet. ¶ Versu octauo, Asperges me domine hyssopo. &c. De hyssopo legimus in veteri testamẽto, quòd ad emundationẽ ab immunditiis, à Deo instituta erat. Ná capite decimonono libri Numerorũ, de emundatione eius qui tetigisset cadauer, præcipitur in hunc modum, Tollent de cineribus cõbustionis atque peccati, & mittent in aquas vi- Num.19
uas super eos in vas: in quibus cũ homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo ómne tentorium, & cunctam supellectilem, & homines huiuscemodi cõtagione pollutos: atque hoc modo, mundus lustrabit immundũ tertio & septimo die. Iterum, Exodi decimoquarto capitulo, de emũdatione leprosi di- Exod. 14
citur, quòd offerre debebat hyssopum cũ duobus passeribus, ligno cedrino & vermiculo, & quòd hyssopum cũ altero passere viuo ac ligno cedrino & cocco deberet intingere in sanguine alterius passeris immolati, sicque aspergi deberet effuso sanguine. Secũdũ mysticã verò consideratione, apta admodum videtur hyssopus ad significandã purificationẽ. Est enim humilis ac modica, & tamen admodũ purgatiua atque mundificatiua pectoris, præcipue autem pulmonis, & vehementer curatiua: vt per eam vel humilitas vel pœnitentia apte significetur, qua spiritus & affectus humanus optime curatur, tametsi hominem faciat secundum speciem vilem. Notandum quoque, quòd & aspergi petit & lauari, vt fiat perfecte mundus, qui sese vehementer agnoscit pollutum. In lege enim veteri, hisce duobus modis legimus solitos purificari immundos, nempe aspersione & ablutione. Et de aspersione quidem ex duobus locis iamiam citatis est conspicuũ. De ablutione quoque ex libris legis est manifestũ, vbi nunc vestimenta nunc locus, nunc totum corpus aqua lauari sæpissime iubentur. Quod autem dicit, super niuem dealbabor, illi respondet quod & apud Esaiam, Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum. Si fuerint peccata vestra quasi coccinum, velut lana alba erunt: & si fuerint rubra vt vermiculus, velut nix alba erunt. Significat autem ista tanta dealbatio integrã & perfectam ab omni peccati inquinamento emundationem. ¶ Versu nono, Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, dictum est: loco huius, Facies me audire gaudium & lætitiam: quemadmodum in alio Psalmo dicitur, Auditam fac mihi mane misericordiam tuam: loco eius, Fac me audire, Fac vt audiam. Secũdum quem modum, hoc etiam in loco beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, Auditum mihi facies gaudium & Pſal.142.
lætitiam. Nota verò ordinem, qui in hoc versu simul & statim præcedente indicatur. Primum enim est vt nos aspergat Deus summus sacerdos hyssopo, quasi secundum ritum expiationis nos purificans: sequitur, vt mundemur. & loti dealbemur. Interius auditur gaudium & lætitia, foris exultant ossa, prius humiliata. Sic enim ab intimis ad extrema debet procedere perfecta curatio. Simul & hoc notandum est, in duobus istis versibus, quòd vel accipi possunt secundum sententiam fiducialiter deprecantis: sicque verba futuri temporis modi indicatiui, accipi possunt secundum significationem modi imperatiui, siue deprecatiui, vt sit sensus, Asperges me domine, & munder, laua me, & super niuem dealber. Auditui meo da gaudium, & exultent ossa humiliata. Neque enim rarum est, cũ fiducialiter postulamus, & quasi familiariter supplicamus, vti futuro indicatiui modo pro imperatiuo aut deprecatiuo. Nam hoc modo indicatiuo postulantes, indicamus, nos non dubitare quin ita fit futurum vt petimus. Quasi enim humiliter & implicite petimus, cum id quod volumus, confidenter futurum proponimus. Aut accipi potest quasi secundum conditionalem enunciationem, vt sit iste sensus, Si tu me asperseris domine, mundabor: & si tu me laueris, dealbabor. Si tu auditui meo gaudium dederis, exultabunt ossa.

¶ Versu decimotertio, Spiritu principali confirma me. Spiritus principalis Græce habetur ἡγεμονικὸν, id est, ducalis, vel regius, siue principalis. Nam ἡγεμὼν, ducem vel principem significat. Ducalem ergo siue principalem siue regalem spiritum vocat, quasi magnificum, nobilem, munificum & liberalem: diuitem & potentem, vt valeat: bonum, vt velit benefacere, & in omni bono hominem firmare quem inhabitauerit. Sic & secundum vulgatum loquendi vsum, solemus eos qui animo regali sunt (id est, munificos, diuites atque potentes, simulque liberales) nuncupare principes, vel principales siue regales homines. Beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, Spiritu potenti. Felix autem, spiritu munifico vel liberali: quæ omnia in eandem cum nostra lectione recidunt sententiam. Quomodo autem sanctus iste spiritus dicatur, sitque vere principalis, regalis, ducalis, nobilis, potens, munificus, & liberalis, pulcherrime exprimit prosa illa quam in eius solennibus commemorationibus decantare solent fideles, cuius initium, Veni sancte spiritus, in qua multis pulcherrimis & iucundissimis titulis, honoratur principalis iste spiritus. Veni(inquit) pater pauperum, dator munerum, lumen cordium. Consolator optime, dulcis hospes animæ, dulce refrigerium: in labore requies, in æstu temperies, in fletu solatium. Sine tuo numine, nihil est in lumine. O lux beatissima, & alia multa nunquam satis frequenter iteranda, neque satis diligenter contemplanda. ¶ Versu decimoquinto, Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ. Præter Latini sermonis consuetudinem, sanguinibus hoc loco dictum est, numero plurali. Quia tamen in Græco pluralis numerus positus est, maluit interpres (vt inquit Augustinus) minus Latine dicere, quàm minus proprie interpretari. Nam & in Græco & in Hebræo

C
D

Universidad de Deusto
Biblioteca

ita habetur:neque quisquam interpretum aliter vertit, quàm de sanguinibus. Cur autem sanguines (vt ita dicam) appellet peccata, in Elucidatione indicatum est, quoniam videlicet à corruptione carnis & sanguinis peccata procedunt, maxime carnalia, cuiusmodi erat concupiscentia adulterii, quæ radix fuit omnis peccati Dauid. Præter quam rationem adduci posset etiam altera:quia scilicet per peccatum meretur homo mortem,quæ est per sanguinis effusionem. Sicque liberari à sanguinibus est, liberari à peccatis,per quæ commeruerat mortem. Sed & ad effusionem sanguinis innoxii referri posset. Verum prima expositio & vulgatior, & solidior est,& verior: quam etiam beatus Augustinus prolixius prosequitur,& Elucidatio solam ponit. Quæ autem sequitur replicatio Diuini nominis,cum ait, Deus Deus salutis meæ,ad magni affectus testimonium sic posita est. Valet autem Deus salutis meæ, ac si dicas,Deus saluator meus. ¶ Versu eodem,Et exultabit lingua mea iustitiam tuam. Exultabit,cauendum est,vt plus aliquid significet,q̃ vúlgo solet:neque mere neutralem habet significationem,qualem habet cum dicimus, Exultate iusti in domino. Nam propter accusatiuum,qui sequitur,nempe iustitiam tuam,necesse est aliquid transitiue significationis in eo verbo includi,vt commode ab eo possit secundum hanc transitionis vim regi accusatiuus. Valet ergo exultabit, tanquam si dicas, Exultando laudabit,vel exultando cantabit. Sic & verbum iubilare,quod plane neutrum est, & absque casu accusatiuo ferè semper positum legimus:inuenitur tamen Esaiæ. 49. iunctum habens post se accusatiuum, cum dicitur, Iubilate montes laudem: quo in loco similiter non secundum neutralem significationem accipi poterit verbum iubilandi, sed partim transitiue, vt significet iubilando laudate vel canite, vel depromitte laudem. Huiusmodi autem verborum solent & Grammatici tractatores facere mentionem ex Poetis & oratoribus assignantes exempla. Cuiusmodi est illud Vergilii, Nec vox hominem sonat. Sonare enim per se neutrale est,sed hoc loco valet sonando repræsentare. Vanum autẽ est, quòd quidam emendandam putant eam lectionem,quæ habet Exultabit,putantque legendum, magis exaltabit,quòmodo habet Romana æditio:dicentes male commutatam esse litteram a in u, sicque ex exaltabit viciose factum esse exultabit, propter vicinitatem dictionum. Qui hoc (inquam) sentiunt, vane iudicant: quoniam in Græco aperte & manifeste non exaltabit habetur, sed exultabit. Est enim ἀγαλλιάσεται: quod nemo ignorat significare exultabit non ὑψώσει, quod valet exaltabit. Inter has enim dictiones, apertissima differentia est. Deinde beatus Hieronymus ex Hebræa vertit, laudabit: quod nostræ lectioni & expositioni est vicinius. Felix etiam vertit iuxta nostram expositionem, Lingua mea exultando cantabit iustitiam tuam. ¶ Versu decimosexto, Domine labia mea aperies. Peccator sibi quasi os & labia claudit, quando per peccatum facit, vt digne Deum laudare non possit. Siquidem non est speciosa laus in ore peccatoris:sed recti sunt,quos docet laudatio Dei. Et peccatori dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Neque dubium,quin eadem hæc increpatio,etiam Dei laudem indigne per os acceptam simul includat. Sed & si peccator os aperiat,vt Deum laudet, non tamen illam vt suam laudem Deus acceptat: quando cor per iniquitatem elongatum est ab eo. Clausum itaque habet peccator os suum, & conclusa labia, donec in peccato permanet. Deo autem misericorditer peccatum dimittente,reserantur prius conclusa labia,& os aperitur,vt laudem dignam & speciosam Deo possit offerre:dum etiam cor interius solita diuina illuminatione & visitatione iterum ad eius laudes excitatur, & feruore bono extimulatur. ¶ Versu decimoseptimo, Quoniam si voluisses sacrificium,dedissem vtique. Huius versus duplex datur constructio. Quidam enim ita ordinant,vt accusatiuus sacrificium regatur à verbo voluisses, aduerbium autem vtique iungatur cum verbo dedissem,ad hunc sensum,Si sacrificium voluisses, vtique dedissem:ac deinde diuisim legatur,holocaustis non delectaberis. Atque hanc sententiam manifeste demonstrat Græca lectio, quæ sic habet, ὅτι ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἂν· ὁλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκήσεις. In qua sententia, quilibet Græcæ literaturæ vel tenuissime peritus, clare videt particulam ἄν (quæ valet vtique) non posse nisi cum præcedente copulari. Absurdissimum enim erit, si quis ita velit iũgere τὸ ἂν ὁλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκήσεις. Non enim potest hæc particula recte poni in principio totius sententiæ, quam determinabit: neque multo minorem absurditatem faceret apud Græcos, quàm si quis dicat apud Latinos, Petrúsque Ioannes: cum postponi debeat, dicendo, Petrus Ioannesque. Itaque, quantum ad Græcam lectionem, appareret omnino necessarium esse, vt particula vtique determinet verbum dedissem. Atque hanc sententiam, vt potiorem, nos in Elucidatione sequuti sumus & expressimus:potissimum cum beatum Augustinum ad eundem modum distinxisse inueniamus. Legunt nihilominus plurimi secundum aliam constructionem, particulam vtique ad ea quæ sequuntur referentes,ad hunc modum,Quoniam si voluisses,sacrificium dedissem: ac deinde, Vtique holocaustis non delectaberis. Quã distinctionẽ non pauci Latini codices habent. Atque hæc lectio, neque malam,neque difficilem,imò neque aliam,quàm prædicta habet sententiam. Prior tamen (vt monstratum est) rectior videtur. Ex Hebraico autem non potest videri vtra sit verior lectio, quoniam in Hebræo particula ista vtique non habetur. Nam beatus Hieronymus ita vertit, Non enim vis vt victimam feriam,nec holocaustum tibi placet:vbi nusquam particula ista vtique ponitur, quæ difficultatem facit. Quod autem dicitur in fine, Holocaustis non delectaberis, Græce sonat, holocausta non habebis accepta aut placita, non complacebis tibi in eis:quod Latinus interpres recte expressit, Holocaustis nõ delectaberis. ¶ Versu penultimo, Benigne fac, Græce vno verbo dicitur ἀγάθυνον, quod verbum ponitur etiam in Psalmo. 124. vbi habemus, Benefac domine, bonis & rectis corde. Habet autem peculiarem quandam emphasim hoc verbum, quæ nullo Latino vocabulo satis appropriate potest exprimi. Nam benefacere proprie exprimit Græcam vocem ἀγαθοποιῆσαι. Vocabulum autem quod hic ponitur

Esaiæ. 49. F

Ecclesi. 15. Psal. 32. Psal. 49. G

Psal. 134. H

& in Psalmo. 124. valet acsi effecto vocabulo dicas, benignare, vel benignus, aut bonus esto. Est enim sententia, benignare, vel benignus, aut bonus esto ciuitati sanctæ Sion, sanctæ Ecclesiæ: hoc est, benigne age cum ea, bonum & benignum te illi exhibe, sicut exprimit elucidatio. ¶ Versu vltimo, Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ. Pro verbo acceptabis quod hic ponitur, Græcè idem est verbum quod paulo ante versu. 17. habebatur pro delectaberis. Vnde acceptabis, valet accepta habebis, possetque verti iuxta priorem modum: Tunc delectaberis sacrificiis iustitiæ, oblationibus & holocaustis: quemadmodum & illic verti poterat, Holocausta non acceptabis. Sacrificium autem iustitiæ quod hic dicit Deo futurum acceptum ædificatis muris Hierusalem, laudes sine fine offerendas interpretatur Elucidatio: quemadmodum beatus Augustinus quoque interpretatur. Cur autem laudis Dei in Hierusalem sacrificium iustitiæ appelletur, ratio est, quia non pro iniquitate ibi sacrificabitur, vbi nulla erit iniquitatis memoria, sed tantum iustitia: quoniam dignissimum est & iustissimum illi summo bono (quod videbunt ciues beatæ illius ciuitatis facie ad faciem) laudem & benedictionem offerre in sæcula sæculorum. Iustum etiam est, vt illi sacrificemus quod habemus in nobis optimum. Sacrificium autem laudis, adorationisque in spiritu & veritate, in immensum corporalium victimarum oblationem præcellit: & iustum est, spirituum patrem (qui & ipse spiritus est) in spiritu magis honorari, & immortalibus, atque incorruptibilibus hostiis coli, quàm corporalibus & mortalibus victimis. Vituli autem isti, quos dicit super altare imponendos, illi sunt, de quibus Propheta Osee loquitur, dicens, Omnem aufer impietatem, & omne accipe bonum: & vitulos labiorum nostrorum sacrificabimus tibi. Quos vitulos labiorum, Paulus Apostolus in ea, quam ad Hebræos scripsit Epistola, fructus labiorum appellat, dicens, Per ipsum ergo (id est, per Christum) offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum labiorum confitentium nomini eius. Hi sunt ergo vituli labiorum, laudes, benedictiones, & gratiarum actiones. Per altare autem Dei, vel simpliciter intellige, ante conspectum Dei: quoniam altare in conspectu Dei sistitur, & dicimur in altare Dei offerre, quoties coram Deo offerimus. Vel ipsum illud altare, de quo Paulus in loco iãiam citato loquitur, dicẽs, Habemus altare, de quo edere non habent potestatẽ, qui tabernaculo deseruiunt, Christum dominũ significans, qui est altare nostrum, sacerdos, & hostia. Super hunc enim vt altare ponemus nostras laudes, in conspectu diuinitatis, cum per illum, vt sacerdotem, & pontificem nostrum ęternum, acceptas laudes diuinitatis, offeremus in sæcula sæculorum, quæ in trinitate & vnitate perfecta viuit, regnumque & imperium tenet per omnia sæcula sæculorum, Amen.

A

B

C

Ioan. 4. Ibidem. Osee. 14. Hebr. 13. Ibidem.

*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Argumentum in Psalmum
QVINQVAGESIMVMPRIMVM.

EX titulo historico huic Psalmo præmisso, facile cognoscimus, & quæ fuerit componendi occasio, & quisnam sit aduersus quem tanta seueritate per totum decursum Psalmista inuehitur. Titulus talis est, In finem, intellectus Dauid quando uenit Doeg Idumæus, & annunciauit Sauli, & dixit, Venit Dauid in domum Achimelech. Historia satis nota est ex libris regnorum: quomodo post consummatam Saulis iram fugiens Dauid, uenerit ad Achimelech sacerdotem in Nobe, tanquam ex iussione regis aliquo proficiscens:
1.Reg.21. à quo etiam panes propositionis, & gladium Goliæ accepit. Intus uerò in tabernaculo erat Doeg Idumæus, unus inter primos seruos Saulis, qui hæc ipsa quæ conspexerat, nequiter & odiose detulit ad Saulē: propter
Ibidem. quod sacerdos ipse Achimelech cum omni domo sua à rege uocatus, post accusationem, excusatione non recepta, crudelissime interficitur per manū eiusdem Doeg Idumæi: simul & tota domus sacerdotalis, octoginta quinque uiri, ueśliti ephod lineo: insuper & tota eorū ciuitas percussa est in ore gladij, ita ut neque fœminis, neque paruulis, neque lactantibus parceretur, ne bobus quidem & ouibus. Inter hæc uerò, unus tantum ex filijs Achimelech effugiens manus Saulis, Abiathar nomine, hanc eādem crudelissimam renunciauit Dauidi. Qui tactus dolore cordis intrinsecus, atque indignatione maxima, tam contra illum impiissimum delatorem Doeg Idumæum, quàm contra crudelissimum tyrannum & homicidam Saulem, in spiritu doloris commotus atque concitatus, Psalmum præsentem uidetur composuisse, & cantasse coram domino, in sui doloris lenimentum, impietatis illorum descriptionem, & suæ innocentiæ protestationem. Possumus tamen Psalmum hunc uniuersis Sauli & Doeg similibus, id est, omnibus pauperum & bonorum oppressoribus, generaliter accommodare. Atque ita secundum generalem applicationem procedit Elucidatio.

LI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Quid gloriaris in malitia: qui potens es in iniquitate?*

QVid tu, ô impie, in peruersitate tua gaudes, ac gloriaris, qui potens es & validus ad operandum iniquitatē? quid tibi cōplaces, quid teipsum iactas ī impietatib⁹ tuis (vnde potius erubescere debebas, ac merito confundi) qui nunc ad tempus in sæculi huius sublimitate, ac prosperitate constitutus, Deo permittente potens es ad perpetrandum iniquitatem tuam? 2 Per omne tempus iugiter cor tuum cogitationes voluit iniustitię, & de sua plenitudine similia per linguam eloquitur: dum eum tui similibus conciliabula celebrans, de innocētum oppressione pertractas: * facis fraudem, dolosque & insidias struis innocentibus, vsque ad nouissimam miseriam, vsque ad mortem & omnimodam perditionem fraudibus tuis illos cupis adigere: quomodo acuta nouacula nihil relinquit pilorum, sed totū abripit funditus acutie sua. 3 Ex proposito cordis & deliberata voluntate iniustitiam præelegisti bonitati atque virtuti, iustitiam odio habens & fugiens, iniustitiam verò diligens & prosequens in operibus tuis: magis gaudens in proximorum nocumento, q̄ in eorundem obsequio: * elegisti quoque loqui magis falsitatem & iniustitiam q̄ veritatē, atque iustitiam. Cum enim per veritatem posses tueri bonorum innocentiam, maluisti per iniquitatem oris tui, illos ī perditionem & condemnationem iniustam adducere. 4 Complacent tibi sermones omnes qui faciunt ad pauperum oppressionem, simpliciumque perditionem, supplantationem, & in mortē præcipitationem: quos tu loqueris per linguam tuam dolosam, id est, ad dolos compōnendos, & concinnandam fraudem, atque deceptionem bene appositam & instructam. 5 Nequaquam verò manebit impunita hęc tui cordis & oris adamata impietas. Iustus enim scelerum vindex Deus, in vltionem consummatæ iniquitatis tuæ, perdet te perditione sempiterna, prorsúsque te euiciet quasi radicitus euulsum à statu gloriæ tuæ, in quo nunc habitas, à domo & substātia tua, à sæculo hoc præsenti, in quo tibi videris pulchre virens & benefloridus: hinc̄que te faciet, velis nōlis, p mortis sentētiam emigrare in regionem ignotam, in locum horroris atque tenebrarum: * ita (inquam) te prorsus faciet emigrare, & hinc abscedere, vt nihil omnino tui remaneat, vt etiam radix tua auferatur de terra viuentiū: omnis videlicet substantia, omnis gloria, omnes delicię, oīs spes, omnis fortitudo, omne auxiliū: quibus rebus sic te stabilitū in hoc sęculo male credis, quemadmodū arbores suis sunt radicibus in terra stabiles. 6 At verò boni & simplices, quorū oppressione & malo nūc gaudes & oblectaris, quos tu nūc contēptui habes & ostētui, cū ita te viderint diuina vltione punitū, mirabūtur, & intra sese diuinā reuerebūtur, adorabūtq̄ue & prædicabūt rectitudinē: * & super te diuina vltione sic miserū factū atque cōdemnatū, risum facient diuinę iustitię rectitudini

2 Tota die iniustitiā cogitauit lingua tua:
** sicut nouacula acuta fecisti dolum.*

3 Dilexisti malitiam super benignitatem:
** iniquitatem magis quàm loqui æquitatē.*

4 Dilexisti ōnia uerba præcipitationis, lingua dolosa.

5 Propterea Deus destruet te in finem, euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo:
** & radicem tuam de terra uiuentium.*

6 Videbunt iusti, & timebunt:
** & super eum ridebunt.*

** & dicēt, ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum.*
*7 Sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum: * & prævaluit in uanitate sua.*

8 Ego autē sicut oliua fructifera in domo Dei:

** Speraui in misericordia Dei inæternū, & in sæculum sæculi.*
*9 Confitebor tibi in sæculum, quia fecisti: * & expectabo nomē tuum:*

** quoniam bonum est, in conspectu sanctorū tuorum.*

congaudentes atque applaudentes, ac de sua liberatione magnifice gloriantes: * & in exprobrationem aduersum te loquentur, ac dicent, Ecce quomodo deiectus humiliatus atque protestat⁹ est homo iste, qui Deū non habuit præ oculis, qui in illo fidem & spem suam noluit reponere, qui donec vixit, timorem Dei recipere noluit. 7 Sed timore & fiducia Dei postpositis, spem habuit in abundantia potentiæ atque substantiæ suæ, & in multis diuitiis suis: quibus subnixus, putabat omnia se posse superare: * quin & prævaluit, ac potens fuit, ad oppressionem bonorum & perficiendum impietatem, in superbia & vanitate diuitiarum suarū, donec Deo placitum fuisset illum in sua prosperitate permittere. Ecce (inquient iusti) quo nunc proiectus est, quantum humiliatus & miser factus, qui nos aliquando in derisum habuit, & in similitudinem impro Sapien.5.
perii: ecce quomodo nunc cōputatus est inter filios mortis, & inter malignos dæmones sors illius est. 8 Ego verò testimonio conscientiæ in spiritu mihi de bona voluntate bene conscius, nemini moliens, imò nec cupiens quidem malum aut vllum nocumentum, & in diuitiarum vanitate nequaquam confidens, ero in domo Dei, in Ecclesia sancta, sicut oliua virens, fœcunda atque fructificans in operibus virtutum per charitatis & spiritus pinguedinem, fructus proferens operationū Deo placitarum, in Ecclesia quoque triumphante, perpetua lætitia & satietate æterna semper virens, & stabilis inæternum, in plenitudine fœlicitatis illius: * spem habui in misericordia & bonitate Dei mei defixam inęternum & imperpetuum: plenissime videlicet confidens, diuinæ bonitatis nunquam mihi defuturum auxilium, quæ spes me in perpetuo virore facit, facietque persistere inæternum. 9 Laudabo te domine Deus meus in sempiternum, eo quòd fecisti, eo quòd mihi hoc præstitisti per tuam gratiam, vt essem in conspectu tuo quasi oliua fructifera, qui insu per dedisti & fecisti in me quicquid est boni, quicquid laudis, quicquid virtutis: * & ob hoc cum patientia sustinebo & expectabo te domine, qui iuxta nomen tuum optimus es: in tua fiducia perstabo atque perseuerabo vsque in finem, nunquam in alio, præterquam in te spem meam locaturus, nunquam alienis occupandus amoribus: * bonum enim est te domine sic expectare, in bona perseuerātia, omnibus seruis & fidelibus tuis. Quicunque enim te in sanctitate & iustitia viuentes fideliter expectauerint, non frustrabūtur inæternum, neque ab expectatione sua poterunt confundi.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LI.

CIrca titulum nota, Dauidem non composuisse hunc Psalmum tunc, quando Doeg venit, & annunciauit Sauli de Achimelech, neque propter hanc annunciationem nudam tanta amaritudine & increpatione in eum fuisse inuectum (quanquam id secundum faciem videatur sonare titulus, eo quòd dicatur, quando venit Doeg, & annunciauit, & cætera.) sed propter crudelissimam innocentum sacerdotum necem, quando venit ad ipsum Abiathar, qui hanc illi annunciauit. Vnde quòd dicitur, Intellectus Dauid, cum venit Doeg Idumęus, & nunciauit Sauli, sic accipi debet, vt cum potius causam vel occasionē quàm tempus designet, hoc est, pro eo quòd venit Doeg, & nunciauit Sauli. Hæc enim annunciatio causam dedit tantæ crudelitati, aduersus quam Psalmus canitur. ¶ Versu primo,
D Quid gloriaris in malitia? Quemadmodum in argumento indicauimus, secundum specialem tituli applicationem, potest Psalmus æque proferri contra Saulem, vel contra Doeg Idumæum, vel potius contra vtrunque. Magis tamen videtur contra iniquum delatorem, & crudelissimæ sententiæ exequutorē, Idumęum istum dirigi: aduersus quem merito tam acri obiurgatione Dauid inuehitur, quoniam quum sciret sacerdotem Achimelech innocenter & ignoranter egisse, dando illi panes & gladium Goliæ, ipse tamen absque excusatione crudelem detulit accusationem ad furiosum regem Saulem. Neque enim ignorabat Doeg iste simpliciter egisse Achimelech, in eo quòd panes dedit & gladium Dauidi, qui se simulabat proficisci ad negotia regis. Non enim scriebat Achimelech quicquam grāde vel paruum, de ira Saulis cōtra Dauidē, vel de fuga Dauidis à facie Saul: neque illi quicquam indicauit Dauid fugiēs, 1.Reg.22
sed persuadebat se ad negotia regis secreta pergere. Hæc sane Idumæum istum sanguinolentum, & (iuxta nomē suum) sanctorum sanguine rufum, non latebant: ob quæ merito accusare non debebat innocētem sacerdotem, qui fauentem partibus Dauidis, aut minimum hanc sacerdotis innocentiam & ignorantiam debuisset accusationi cōiungere. Nunc verò accusationem grauissimam proponens, & factum ipsum vehementer exaggerans, excusationem silentio premit. Denique, etiamsi constitisset sacerdoti Achimelech de fuga Dauidis, cum illi humanitatem impenderet: non debebat tamen hoc iste impius multarum pastor Idumæus ad regem sæuientem deferre: quandoquidem sacerdotalis officii non est miseros prodere, vt perdantur, sed misericordiam potius exhibere, & pacem facere, tam erga Deum, quàm erga homines. ¶ Versu secundo, Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua. Secundum hunc Psal.35.
loquendi modum in alio Psalmo dicitur, Os iusti meditabitur sapiētiam. Et alibi, Lingua mea tota me- Psal.34.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditabitur iustitiam tuam. Quem autem sensum faciat hic loquendi modus, monstrat Elucidatio. Simi- B
lem fere significationem intendunt vulgo homines, cum de eo qui semper discursibus gaudet, & oble
ctatur in euagationibus, dicere solent, Huius hominis pedes nihil cogitant, quàm discurrere atque va-
gari, dum sic pedibus secundum tropum loquendi tribuitur, quod cordi de ministerio pedum secun-
dum rei proprietatem conuenit. ¶ Versu eodem, Sicut nouacula acuta fecisti dolum. Nouacula si
bene acuta non sit, nequit bene pilorum radices auferre. Quæ verò optime acuta fuerit, vsque ad fun-
damentum pilos radit, & prorsus nihil relinquit aut pertransit. quod non secum abripiat minimo nego
tio, veluti imperceptibiliter. Ob hoc, Doeg iste Idumæus, atque etiam author malitiæ rex ipse Saul, re-
cte vterque acutæ nouaculæ comparantur: quoniam vniuersam sacerdotum familiam penitus perdide-
runt, & in nullo prorsus illis pepercerunt, etiam fœminas, etiam liberos, etiam iumenta, in ore gladii fe-
1.Re.22. rientes, mansionem quoque ciuitatis eorum subuertentes. Quid enim amplius poterant, aut quomodo
nocere crudelius acutissimæ istæ nouaculæ? Nam quod vnus ille pilus (id est, Abiathar vnus de sacer-
dotibus) effugit harum nouacularum acutiem, specialis erat muneris Dei: vt haberet apud sese profu-
gus rex Israel Dauid, profugum sacerdotem Abiathar. Generaliter quoque hæc comparatio ad omnes
spectat pauperum & innocentum oppressores, qui eos & externis bonis omnibus, atque etiam vita cor
poris absque misericordia spoliant, plus nocituri, si valerent amplius. Potest etiam hæc comparatio acu
tæ nouaculæ aliter intelligi: quoniam sicut ipsa hominem citissime vulnerat, simul & grauissime, eo F
quòd propter acutiem maxime penetrat: sic impii hominum bonorum oppressores, per suas fraudulen
tas linguas, tanquam per nouaculas acutas, quasi imperceptibiliter lædunt, & grauissime nihilominus
nocent. ¶ Versu quarto, Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa. Orationem illam, lin-
gua dolosa, quidam in ablatiuo casu accipiunt, vt coniungatur cum præcedentibus: vel subaudiendo a-
liquid. iuxta quod monstrat Elucidatio, vel coniungendo simpliciter cum illo, verba præcipitationis,
subaudita præpositione in, quemadmodum habet Psalterium Romanum, In lingua dolosa. Alii accipi-
unt prædictam orationem in casu vocatiuo, hoc modo, Dilexisti omnia verba præcipitationis, ô lingua
dolosa: vt homo ipse fraudulentus atque dolosus, ita per contumeliam vocetur lingua dolosa: quemad-
Psalm. 11. modum Psalmo. 11. in expositiõe versus illius, Labia dolosa in corde & corde loquuti sunt. de labiis do-
losis diximus. Alii verò per accusatiuum casum legunt, linguam dolosam: quomodo habet Psalterium,
quo vsus est beatus Augustinus, quomodo etiam Hieronymus vertit ex Hebræo. Atque ita accusati-
uus iste ad verbum dilexisti, referri debet. ¶ Versu quinto, Euellet te, & emigrabit te de tabernacu-
lo tuo. Aduerte, emigrabit secundum impropriam significationem positum, pro emigrare faciet, abso-
1. Cor.2. lutum scilicet verbum pro transitiuo: quomodo apud Paulum dicitur: Deo autem gratias, qui semper
triumphat nos in Christo. pro triumphare facit. Quod autem sequitur, Et radicem tuam de terra vi- G
uentium. subaudiendo auferet, abscindet, siue euellet, pulchre ad Doeg & Saulem potest accommoda-
ri, ad exprimendum conditionem punitionis eorum. Quemadmodum enim sacerdotem Achimelech
prorsus innocentem, Saul radicitus (quantum quidem in se fuit) euulsit, & ipsum & liberos omnes vs-
que ad lactentes, & cætera eius omnia interficiens: ita iuxta modum peccati, aduersus ipsum pœna hîc
pronunciatur condigna, quòd sit euellenda radix eius de terra viuentium. Quam quidem radicem in
Elucidatione interpretati sumus substantiam, diuitias, & gloriam, ac cætera huiusmodi: quibus veluti
radicibus quibusdam sese fixos putant impii, & firmos in terra. Posset tamen & ad liberos referri, vt
prædicatur contra impium Saulem & Doeg, quòd non ipsi soli, sed etiam eorum semen de terra sint
(propter commissam in sacerdotes domini crudelitatem) auferendi: id quod de Saule aperte indicat re-
gnorum historia, & de Doeg verisimili existimatione est credendum. ¶ Versu octauo, Ego autem
sicut oliua fructifera. Non hæc vt iactanter dicta accipi debent, sed vt ad gloriam Dei, in bonæ consci-
entiæ testimonio pronunciata: quæ sub persona Dauidis dicta, ad vniuersos generaliter debent accom-
modari, qui per innocentiam vitæ atque iustitiam fructificare student in operibus bonis, quorum spes
& fiducia in domino Deo est. Omnes enim huiusmodi, quasi oliuas virentes & semper fructiferas effi-
cit Dei nunquam deficiens misericordia. Attendendum verò, hunc Psalmum (qui secundæ quinquage-
næ iuxta Græcorum atque Latinorum vsitatam distinctionem primus est) ordine prorsus contrario H
procedere, ad illum qui situ loci primus est in quinquagena priori. In hoc siquidem, primum prolixe
describitur viri iusti beatitudo atque fœlicitas, ac posterius exaduerso breuiter adiungitur impiorum
calamitas. Contrario autem ordine, Psalmus qui iam in manibus est, prius impii prolixe peruersitatem
& subsequentem calamitatem depingit, atque exaduerso, paucis verbis iustorum perpetuum opponit
virorem. Quanquam autem ordo commutatus est, res tamen ipsa quæ tractatur, & Psalmi materia
prorsus eadem est. ¶ Versu nono, Confitebor tibi in sæculum, quia fecisti. Complenda est ad sensus
perfectionem ista oratio, vel ex eo quod proxime antecedit, Fecisti me sicut oliuam fructiferam in do-
mo tua, & fecisti me sperare in misericordia tua: vel ex iis quæ paulo longius distant, in hunc modum,
Quia fecisti vltionem & vindictam contra impios, parastique eis damnationem suam superius descri-
ptam: sicque præteritum pro futuro (consuetudo scripturarum more) videretur commodius accipien-
dum, vt sit sensus, Confitebor tibi, quoniam facies pro iustis vindictam de inimicis & persequutori-
bus eorum iuxta modum supradictum, de terra viuentium eos auferendo, eradicando, & in confusio-
nem æternam proiiciendo. Atque hoc pacto recte consonabit, quod sequitur, Expectabo nomen tuum.
id est, te expectabo cum patientia, donec tibi placitum erit iudicare causam meam, meque de manibus
iniquorum misericorditer liberare. Atque huic posteriori manifeste consonat quod habet Paraphrasis
Chaldæa, Confitebor tibi, quoniam operatus es punitionem siue vindictam iudicii mei: hoc est, vltio-
nem ad iudicandum pro me contra aduersarios meos. In eo quoque quod sequitur, Quoniam bonum

est in conspectu sanctorum tuorum. varia partis illius, in conspectu sanctorum tuorum, constructio est. A
quidam enim referunt ad nomen bonum: vt bonum in conspectu sanctorum tuorum, idem valeat
quod, bonum ipsis sanctis tuis. Quæ sententia, tametsi prima facie non occurrat, videtur tamen satis cõ
moda, & facilior cæteris. Alii iungunt eam cum verbo confitebor, hoc modo, Confitebor tibi in con-
spectu sanctorum tuorum. hoc est, coram multitudine fidelium: iuxta quod dicitur in alio Psalmo, Vo- Psal.115.
ta mea domino reddam coram omni populo eius. Iungi etiam potest cum verbo expectabo, vt sit sen-
sus, Expectabo nomen tuum in conspectu sanctorum tuorum: hoc est, expectabo te coram & simul cũ
sanctis tuis: vel, ita vt proximis etiam meis luceat exemplum patientiæ & perseuerantiæ meæ. Potest po
stremo etiam ita intelligi: Expectabo nomen tuum, quoniam hoc ipsum (scilicet expectare cum patien-
tia nomen tuum) bonum est coram omnibus sanctis tuis: id est, te agnoscentibus atque ita credentibus
omnibus sanctis. Omnes enim pii hoc norunt, hoc credunt, bonum esse, præstolari dominum in silen- Thren.3.
tio, & in patientia.

LII. PSALMI ARGVMENTVM.

Hic Psalmus abundantiam malitiæ & multitudinem malorum (qui timore Dei postposito operãtur quic- B
quid libet) uersibus quatuor primis describit. Deinde sub persona domini, per amaram interrogationẽ,
insinuat, peruersos pauperum oppressores cognituros aliquando Deum iudicem, quẽ modo cognosce-
re atque inuocare noluerunt: quando timore horribili conturbabuntur, iustis ab eo timore liberis, propter do
mini præsentiam in eis habitantis. Atque ultimo tãdem uersu, fidelium per Christum liberationem, spiritu re-
uelante, prænonstrat.

LII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Dixit insipiens in corde suo:*
* *non est Deus.*

2 *Corrupti sunt, &* C
abominabiles facti sunt in iniquitatibus:

* *non est qui faciat bonum.*

3 *Deus de cælo prospexit super filios hominum:* * *ut uideat si est intelligens aut re-* D
quirens Deum.

4 *Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt:* * *non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.*

5 *Nónne scient omnes qui operantur iniquitatẽ?* * *qui deuorãt plebẽ meã ut cibũ panis?*

6 *Deum non inuocauerunt:*

DIxerunt filii hominum in quibus non est sciẽtia ueritatis neque sapientia Dei, in cordibus suis, & hãc habent in animo suo erroneam existimationem: * quòd non sit secundum veritatem Deus, vt à fidelibus creditur, qui res humanas confideret ac iudicet, qui iustis pro iustitia fœlicitatem, aut malis pro iniquitate reddat damnationem: & hac falsissima persuasione blandiuntur sibi in iniquitatibus suis, quo peccent liberius. 2 Hac autem falsa existimatione & persuasione iniqua præsupposita, sine timore existentes, neque cuiusquam metuentes iudicium, corruperunt ipsi viam suam, & computruerunt velut Ioel 1.
iumenta in stercore impietatum suarum, suntque facti, propter multitudinem & magnitudinem facinorum suorum, detestabiles & execrabiles ante Deum & omnes homines pios, per impiissima opera sua & actiones corruptissimas, quibus intendunt: * non est ex infidelibus istis
qui timorem Dei abiecerunt (quorũ est bona, imò maxima pars, in hoc
miserabili mundo, qui totus in maligno positus est) cuiusfit curæ facere
quod bonum ac rectum est: non est ne vnus quidem ex eis, qui studeat
virtuti, sed à maiori vsque ad minimum omnes student iniustitiæ. 3 1.Ioan. 5.
Dominus Deus omnipotens, de sublimitate cælorum, in quibus inha- Hiere. 6.
bitat, quasi prouidus & diligẽs humanarum rerum curator, attendit &
considerat filios hominum, & actiones eorum vniuersas bonas pariter
atque malas, ad reddendam vnicuique venturo tempore pro operibus
congruam mercedem: * prospexit (inquam) considerans ad eos qui per
fidem rectam verè agnoscunt, aut ex animo quærunt Deum. 4 Et vi-
dit Deus, quòd maxima pars hominum, via recta derelicta, ad iniquita-
tem declinauerunt, suntque facti ad omne bonũ opus veluti reprobi &
inutiles, quasi qui iam didicerint virtutem, nescientes vltra, neque volẽ-
tes bene agere: * vix inuenitur qui bene agat, vix inuenitur vel vnus. Tã Titum. 1.
ta est enim malorum copia, vt vix vllus videatur numerus iustorum, si
cum illorum conferatur immensa multitudine: & ex iis ipsis qui bonũ
facere videntur, vix vnus est qui solum ac semper faciat quod bonum
est, qui non frequenter admodum declinet ad malum, qui non subinde
agat aliquid quod minus rectum est: quandoquidem in multis offendi-
mus omnes, & septies in die cadit iustus. 5 Sed nunquid non tandem
cognoscent Dei iudicium omnes qui nunc ex prauæ voluntatis studio Iacobi. 3.
operãtur malum? * qui populum domini, hoc est, humiles ac simplices, Prou. 14.
deglutiunt & vorant ad eum modũ quo vorari solet panis à comedẽte,
sine vlla cibi resistentia, & sine vlla comedentis misericordia? Certe co-
gnoscent dominũ iudicia facientem (cuius cognitionẽ & timorem nũc Psalm. 6.
abiiciunt) eũ fuerint comprehensi in operibus manuũ suarum. 6 Cũ
in hoc mundo agerent peruersi isti, in dominũ non crediderunt, neque
eum vt Deũ suum inuocauerunt, neque in eo spem suam posuerunt, sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

* *illic trepidauerunt timore, ubi non fuit timor.*

7 Quoniã Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent:
** confusi sunt, quoniã Deus spreuit eos.*

Mat. 25.

Psal. 9.

Psal. 145.

8 Quis dabit ex Sion salutare Israel?
** cum conuerterit dominus captiuitatẽ plebis suæ,*

Matth. 1. Ephes. 2. Ioan. 1.

** exultabit Iacob, & lætabitur Israel.*

vel in idolis, vel in aliis rebus perituris, in quibus posuerant fiduciam: * & iccirco quia nescierunt dominum, timore magno nõnunquam trepidant, & vehementer conturbati sunt, quando nulla fuisset eis causa iusta timoris, neque quicquam periculi, si eredidissent in dominum Deũ, eumque fideliter inuocassent: quemadmodum in aduersitatibus temporalibus, in infirmitatibus corporalibus, atque similibus, vehementer timere solent carnales homines, vbi tamen iustis nihil est turbatione aut timore dignum. 7 Deus enim cõfringit, & ad nihilum redigit omnes vires, omnemque virtutem eorum, qui se relicto, ac timore sui abiecto, in hominibus spem ponunt, hominum gratiam quærunt, & iis placere student, quasi auxilium ab illis expectantes, vnde habere nõ possunt, ad Deum autem oculos non leuant: * confusione æterna confundentur eiusmodi, neque raro etiam confusione temporali in hoc sæculo: quoniã Deus omnipotens abiecit eos, & à se imperpetuum seperauit, iubẽs eos vt iniquitatis operarios abscedere in ignem æternũ, cum diabolo & angelis eius, cui in vita seruierũt. Cũ enim solus hic sit adiutor in opportunitatibus ac tribulationibus, necesse est cõfundatur omnis qui huic placere non studet, qui non totis viribus hunc sibi contendit demereri: sed ad filios hominũ attendit, in quibus nõ est salus. 8 Quis verò erit qui tantæ poterit mederi malitię, quæ abundat in terris? quis de superna illa cælestiąque ciuitate (posteaquã hic super terrã declinauerunt omnes, & maculati sunt in seipsis) dabit salutem & saluationem populo Israel, populo fidelium: * indubie nemo, præter dominum Deum saluatorem nostrum: qui cum voluerit, & sicuti vóluerit, in tempore gratię, per filium suum auferet captiuitatem illam plebis suæ, sub qua misere detinebantur, saluumque faciet populum suum, id est, credituros in se, à peccatis ipsorum: dans eis potestatem, ex filiis captiuitatis & iræ, filios gratiæ fieri, & filios Dei: * ac tunc quidem exultabit gaudio spirituali omnis fidelis, credens in dominum, vitia supplantans atque conculcans, & Dei placita perficiens: * Atque iterum, Cum dominus fideles suos ex huius mundi miseranda captiuitate, & ex huius vitæ peregrinatione, eduxerit in patriam supernam, tunc perfecto gaudio gaudebunt fideles omnes, cunctis iam superatis & præteritis malis, quibus in hoc mundo iugiter ab iniquis affligebantur.

ANNOTATIONES IN HVNC PSALMVM REQVIRE POST Elucidationem Psalmi decimitertii. Omnes enim versus Psalmi præsentis iste cõprehendit, septimo tantum excepto, cuius in Elucidatione satis clara ponitur expositio.

LIII. PSALMI ARGVMENTVM.

CLamat hoc Psalmo uir iustus in tribulatione positus, ad dominum liberatorem suum, auxilium postulãs & saluationem contra sæuissimos hostium insultus, quos sustinet: promittens liberatori cantica gratitudinis. Valet autem hic Psalmus, tam contra spirituales, quàm contra corporales tribulationes.

LIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Deus ĩ nomine tuo saluum me fac:* & in uirtute tua iudica me.*
2 *Deus exaudi orationẽ meã: auribus percipe uerba oris mei.*
3 *Quoniã alieni insurrexerũt aduersum me, & fortes quæsierunt animam meam:* & nõ proposuerunt Deum ante cõspectum suum.*
4 *Ecce enĩ Deus ad*

DOmine Deus, propter nomen sanctũ tuũ, & per virtutem potẽtissimi nominis tui, salua me ab hostibus meis, q & numero plurimi sũt, & crudelitate, animóque nocendi maxime formidabiles: * & in potentia Diuinitatis tuæ fac pro me iudiciũ & vltionẽ aduersum illos. 2 Exaudi Deus orationẽ meã, quã fundo in cõspectu tuo, pro liberatione mea: verba deprecationis meæ quæ loquor ex corde pleno amaritudine & angustia, ingrediantur, domine mi, in aures dulcissimę misericordiæ tuæ, & ad exauditionẽ cõmoueant viscera misericordiæ tuę, vt nõ frustrer ab expectatione mea. 3 Ecce enĩ hostes & aduersarii, animo prorsus alienato, crudeli & efferato, consurrexerunt aduersum me, vt me persequãtur, atque requirãt ad mortẽ: & ii q potentes sunt ad nocendũ mihi, ad mortẽ me requirunt, meque vt perdant, hostili animo persequuntur: * nõ habent te domine ante oculos suos, timore tuo, & iudiciorũ tuorũ non auocantur à proposito malitiæ suæ. * Neque etiam cõsiderant potentiã tuam, quæ mihi potens est contra omnem illorum virtutem sufficies præbere auxilium. 4 Et quidem in his angustiis atque periculis, tu es domine, omne auxilium meum, tu me adiuuabis contra inimicos meos: te solum habeo susceptorem animæ meæ, atque defensorem vitæ meæ.

A *tuuat me: & dominus susceptor est animæ meæ.*
*5 Auerte mala inimicis meis: * & in ueritate tua disperde illos*
*6 Volũtarie sacrificabo tibi: * & cõfitebor nomini tuo domine quoniam bonum est.*
B *7 Quoniã ex õni tribulatione eripuisti me*
** & sup ĩimicos meos despexit oculus meus.*

Tu enim solus mihi abunde sufficis contra hostium milia, aduersum omnem persequentium numerum & apparatum. 5 Auerte tu domine: & prohibe ne mala mihi veniant ab inimicis meis, tua defensione prohibe, & impedimentum præsta, ne mala quæ mihi proposuerunt inimici inferre, super me veniant: auerte, ne impleatur quod concipiũt ac moliuntur contra me: * & in veritate iustitię tuæ dissipa virtutem illorum, confringe potentiam, & robur exercituũ eorum dissice: vt non illis concedatur, tua permissione adimplere, quod sua praua voluntate decreuerãt. 6 Ego verò pro accepto liberationis beneficio, vbi tua misericordia id fuero consequutus, ex bono corde & bona ac liberali volũtate sacrificium offeram tibi: hilari & gaudenti animo, ad præstandam gratitudinem, sacrificabo quæ nouero tibi esse gratissima: * & cõfessionem laudis dabo tibi liberatori meo: quoniam bonum est confiteri & psallere nomini tuo amplius, quàm immolatio sacrificiorũ quorumlibet corporaliũ. Sacrificium enim laudis te honorificat, & ipsum est quod tibi immolari postulas. 7 Ecce enim ex omni tribulatione tu hactenꝰ liberasti me ex plurimis, iisque difficillimis periculis tua protectione hactenus saluus euasi, neque datus sum in manus hostium meorum: * & omnes inimicos meos despexit oculus meus, omnes inimicos in te confidens quasi pro nihilo reputo, minimeque vltra formido: sciens, te vnũ plus omnibus valere, teque multo ad saluandum, quàm illos ad perdendum, potentiorem atque validiorem.

Psal. 91. Psal. 49.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LIII.

VErsu primo, Et in virtute tua iudica me. Psalterium Romanum habet, libera me: quod secũdum rem idem valet, quod iudica me. Sic enim tribulatus iudicari petit, id est, iudicium pro se fieri, vt liberetur. In Græco autem habetur κρίνον με, hoc est, (vt nostra habet Gallicana lectio) Iudica me. Beatus Hieronymus vertit, In fortitudine tua vlciscere me. Felix, Vindica me. Quę & secũdum vocem, nostræ lectioni quàm Romanæ magis consonant. ¶ Versu tertio, Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me. Alieni intelligi possunt, tam quoad Deum, quàm quoad hominem iustum. Qui enim aduersum iustos consurgunt, à Deo alieni sunt atque extranei: nimirum Dei osores, hostes, contradictores, & (quantum quidem in ipsis est) oppugnatores: & insuper alieni atque extranei à iustis, quos opprimunt, & quibus, quantum præualent, animũ hostilem ostendunt. ¶ Versu quinto, Auerte mala inimicis meis. Huius partis multiplex dari potest intelligentia. Primum illa, quam ponit Elucidatio, prohibe, vt ab hostibus mala mihi non veniãt. Altera hæc est, Auerte mala à me, in inimicos meos. hoc est, conuerte malitiam eorum, & mala quæ mihi machinantur, retorque & refunde super eos. Secũdum quem modum alibi dicitur, Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abscondit apprehendat eum, & in laqueum cadat in ipsum. Et iterum, Gladius eorum intret in corda ipsorum. Et in aliis locis compluribus similiter. Atque huic expositioni consonat quod ex Hebræo vertit Hieronymus, Redde malum insidiatoribus meis. Et Felix in eandem sententiam, Redde malum, vel conuerte malum tribulantibus me. Chaldaica quoque translatio similiter, Fac reuertatur malum ad eos qui me agitant, vel persequuntur. Potest addi tertia expositio: Auerte mala ab inimicis meis: vt sit perfectæ innocentiæ deprecatio pro aduersariorum salute: quomodo Christus pro inimicis rogauit, dicẽs, Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Ita auerte mala inimicis meis, ab eis mala amoue, malum cor, malam animam, ina la vitia, vt pro malis conferas bona. Verum non satis consentit huic expositioni quod euestigio subsequitur: Et in veritate tua disperde illos? nisi forte & hanc perditionem salutarem intelligamus, in partem æquiorem, secundum quem modum alibi dicitur, Increpasti gentes, & periit impius. ¶ Versu sexto, Voluntarie sacrificabo tibi. Habet hoc loco, voluntarie sacrificare, peculiarem quandam emphasim, quam in Elucidatione vtcunque indicauimus, quam etiam Felix exprimit, dicens, Cum munificentia sacrificabo tibi, vel cum quadam animi liberalitate offeram. Significat enim dictio Hebraica (vt ipse ait) oblationem spontaneæ mentis. Atque huic simile videtur, quod in alio Psalmo dicitur, Ex voluntate mea confitebor illi. ¶ Versu eodem, Confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum est. Particula ista vltima, quoniam bonum est, dupliciter intelligitur. Primo, quoniam bonum est confiteri nomini tuo, iuxta illud quod in alio Psalmo dicitur, Bonum est confiteri domino, & psallere nomini tuo altissime: quem sensum in Elucidatione expressimus. Vel secundum alterum sensum, Confitebor nomini tuo, propterea quòd bonum est nomen tuum. Nomen enim domini laudari debet, quoniam bonum. Non enim propter vtilitatem aliquam vel commodum, sed maxime quia bonum. Atque ita secundum rem idem est, acsi dicas, Confitebor tibi domine, quoniam bonus es.

C

Psal. 34. Ibidem. Luc. 23. Psal. 9. D Psal. 91.

LIII. PSALMI ARGVMENTVM.

CLamat in hoc Psalmo uir iustus in graui malorum conturbatione positus, ad auxiliatorem dominũ: proponens primum, ex inimicorum persequutione nimiam cõturbationem atque desolationem animæ suæ, postulansque sibi ad fugiendum pennas dari columbæ, ut in solitudinem auolans, alicubi requiem queat in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uenire. Atque hæc primis octo uersibus. Dehinc, orationem fundit contra prauorum malitiosos conatus & cõtra ciuitatem impiorum, cuius prauitatem usque ad uersum 12 proponit. Vbi dehinc, illud uehementer exaggerat & ponderat, q̃ etiam ab ijs qui proximi & amici uidentur, contingat persequutionem & afflictionis pati: quod multo est ad tolerandũ difficilius, quàm si ab extraneo & aperto inimico procederet afflictio: cuiusmodi hominibus dignã mortem uel precatur uel prænunciat, ipse in domino spem ponens, & dominũ iugiter omni tempore inuocans liberatorẽ, in quo & sperat ab omnibus tribulantibus liberari, inimicis in sua impœnitentia & iniquitate perseuerantibus, à conspectu præsentiæ Dei per ultricem sententiam proijciendis in puteum mortis: à qua salui erunt, qui curam suam ĩ dominum proijciunt. Posset uero hic Psalmus totus in persona Christi satis apte exponi. In Elucidatione tamen generali expositione uiro iusto cuilibet afflictione malorum tribulato, illum applicabimus. Post uerò in Annotationibus, quomodo nonnulla peculiarius ad Christum ualeant aptari, monstrabimus.

LIIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationẽ meam:* * *intende mihi, & exaudi me.*

2 *Contristatus sum in exercitatione mea:* * *conturbatus sum à uoce inimici, & à tribulatione peccatoris.*

3 *Quoniã declinauerũt in me iniquitates:* * *& in ira molesti erant mihi.*

4 *Cor meũ conturbatum est in me:* * *& formido mortis cecidit super me.*

5 *Timor & tremor uenerunt super me:* * *& contexerunt me tenebræ.*

6 *Et dixi: quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & uolabo & requiescam?*

7 *Ecce elongaui fugiens.*

EXaudi Deus precẽ meã, quam in amaritudine animi mei fundo ad te: & ne amoueas, neque abiicias eã à conspectu tuo, sic vt eã non sinas ascẽdere ad sacrariũ exauditionis tuæ: * conuerte ad me benignũ aspectũ misericordiæ tuæ, & dignãter me exaudi, ad te humiliter clamantẽ. 2 Contristatus sũ vehemẽter in meditatione mea, dũ meipsum exercito, meditando & considerando plurima & maxima pericula, in quibus versor, aut quę mihi imminẽt per circuitũ: quorũ meditatio non modicã mihi incutit tristitiã: * in exercitatione quoque qua exerceor, probor & affligor, à multitudine malorũ inter quos versor, cõtristatus sum: * & conturbatus sum atque perterritus à vocibus inimicorũ, quibus contra me loquuntur in malũ, & à tribulationibus atque persequutionibus hominũ impiorũ. 3 Ipsi enim falsis accusationibus, criminationibus atque detractionibus, proiecerũt super me, & imponũt mihi mala, quorũ mihi non sum conscius: de multis me falso accusantes, quasi hęc aut illa mala egerim, quo sic me reũ mortis ostẽdere valeant aliis, & iuste persequi me videantur: * & in iracunda sua inuidia, quam contra me gerunt, mirũ in modũ molesti facti sunt mihi, vehementer & multipliciter me vexant ac persequuntur. 4 Adeò verò aggrauata est in me tristitia ex consideratione atque exercitatione huiusmodi, adeò inualuerũt cõtra me mala, vt cõturbetur intra me cor meũ, præ nimio timore periculorũ & malorum quæ sentio: * formido quoque & horror mortis, qualem habere solent quibus mors in proximo est, irruit super me. 5 Timor magnus ĩ intimis, atque hinc tremor in membris, cecidit super me, apprehẽdit atque inuasit me: * & operuit caligo tenebrarũ oculos meos, simul & cor meum: prorsus obtenebrati sunt præ timore oculi mei, simul & cor meũ, ita vt nec oculi lumen suũ teneant, & vix sibi mens constet amplius: quemadmodũ hominibus in maximo metu & proxime ad mortem positis, euenire solet, vt lumen tã cordis, q̃ oculorũ incipiant deficere, & velut obtenebrari siue operiri tenebris. 6 Et cum in tanta essem positus angustia, in medio hominũ iniquorũ affligentiũ animam meam, optaui modum aliquem inuenire, quo effugere possem tantam malitiæ me affligentis abundantiam, dixiq́ue apud memetipsum, Quis mihi dare possit alas in modum colũbæ, quemadmodũ habet columba, vt eis suffultus auolare possem in locũ tutum, & quietũ, ab hominũ perturbatione extraneũ, vbi requiem possit aliquantulã inuenire nimiũ fatigata anima mea? Columba nanque si vllam sentiat perturbationem aut strepitũ, mox alis suis suffulta auolat, quo voluerit, in loca solitaria: ibiq́ue sese abscõdens, in petra aut nido, secura quiescit, solis gemitibus extra omnem tumultũ intenta. Atque vtinã sic præclare mecũ agatur, vtinã similes & mihi alę donentur, quibus de medio impiorũ quotidie excruciantiũ & affligentiũ animã meam quietemq́ue perturbãtiũ, valeam auolare, & in locũ solitariũ me abdere: vbi in quiete, absque tumultibus mundi posita, vni Deo vacare queat anima mea, vniq́ue ac soli Deo intendere. 7 Ecce autem, quomodo optaui, ita partim & contigit mihi gratia tua. Fugiẽs nanque elõgaui memetipsum à cunctis mundi tumultibus, ab vniuersis sæculi huius conturbationibus memetipsum subduxi: primum quidem, quãtum potui, loca quærens solitaria amica meditationibus atque mœroribus, deinde super omnia, cor habere studens elongatũ ab omnibus humanis affectibus & tumultibus, cuncta quæ in mundo nequã sunt magno animo abiicẽdo atque abnegando, ac veluti subtus me posita despiciendo:

A * *& mãsi in solitudine.*

8 *Expectabam eum qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate.*

9 *Præcipita domine:*

* *diuide linguas eorũ:*
* *quoniam uidi iniquitatem & cõtradictionem in ciuitate.*

B

10 *Die ac nocte circũdabit eam super muros eius iniquitas:* * *& labor in medio eius, & iustitia.*

11 *Et nõ defecit de plateis eius usura & dolus.*

C

12 *Quoniã si inimicus meus male dixisset mihi, sustinuissem utique.*

13 *Et si is qui oderat me, super me magna loquutus fuisset, abscondissẽ me forsitan ab eo.*

14 *Tu uerò homo unanimis:* * *dux meus &*

D *notus meus.*

15 *Qui simul mecũ dulces capiebas cibos, in domo Dei ãbulauimus cum consensu.*

16 *Veniat mors super illos, & descendant in infernum uiuentes.*

17 *Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum in medio eorum.*

* atque in hac solitudine tã carnis quàm mentis constanter permansi, quantũ gratia tua potui: in hac meipsum viriliter cõtinere summopere curaui, ne mihi quies deperiret animæ meę, si ad ea, quę ãte fugeram, atque fugiẽdo reliqueram, rediissem denuo. 8 In hac autẽ quiete & solitudine expectabam cum patientia Dominũ, qui me saluũ faceret à pusillanimitate spũs qua tenebar: hoc est, ab illa maxima conturbatiõe animi & grauissima tristitia, qua me affecerãt homines peruersi, amatores sæculi huius, & à tẽpestate ac tumultu persequutionis atque molestationis eorum. In hac (inquam) quiete, & in hoc silentio positus, à te Domine expectaui salutem, te expectaui, te sustinui, & à te cõsolationẽ quæsiui, ne me vel spiritus mei timiditas, vel tẽpestuosa & turbulẽta hostium persequutio absorberet. 9 Oro autẽ te Domine, iam hic tecũ in solitudine positus, vt pessimos illos sæculi amatores (quorum est studium in hoc mũdo iustos affligere) præcipites, atque deiicias de altitudine, in qua tua permissiõe cõsistũt: * eorumque linguas quibus semper cõtra iustos mala loquũtur diuidas, & in discordiã mittas, vt ita effectum nõ consequãtur praua eorum consilia: * vidi enim in ciuitate & cõgregatione impiorum nihil aliud nisi iniquitatẽ & contradictionem, tam cõtra veritatem, quàm contra iustitiam. Et ipsi nãque iniqua agũnt, & quantũ in se est resistunt veritati, atque iustitiæ aduersantur, toto conatu iniquitatẽ promouere & iustitiam atque veritatem opprimere laborãtes. 10 Iugiter die ac nocte per circuitũ eius, vsque ad muros graditur iniquitas, excelsa est in medio eorũ impietas, & quasi per circuitum totam ciuitatẽ hanc super muros circumit: * estque in medio ciuitatis huius pauperũ atque bonorũ afflictio & iniustitia, hęc in impiorũ congregatione regnant, hæc nusquam non inueniuntur apud impios. 11 Omnis quoque modus fraudandi decipiẽdique proximũ, siue per vsuram, siue per aliam quamlibet dolosam adinuentionem, vbique occurrit in societate praua-rum, & velut vbique in plateis huiusmodi occurrunt, quoniã vulgatissima hęc sunt inter eos. 12 Et quidẽ in his omnibus illud toleratu difficillimũ est, quòd videamus non raro etiam proximos, vicinos, notos, familiares, ac nonnunquã etiam ad tempus singulari iunctos amicitia, sibiinuicẽ fraudem facere, & amicos suos supplantare, quomodo & mihi nũc euenisse experior. Nam si quispiã ex iis qui se apertos inimicos demõstrant, & pro aduersariis gerunt, de me mala & indigna fuisset proloquutus, facilius mihi id visum fuisset sustinere & perferre, quàm ab iis qui se amicos simulãt, aut qui lõga mihi amicitia aut familiaritate fuerũt sociati. 13 Et si aliquis eorum qui apertum odiũ contra me demonstrant, mala magna contra me loquatur, si mihi grauia comminetur, potero eius iram declinare abscondendo & subtrahendo meipsum à facie eius, sicque ab eo facile mihi cauere potero, ne nocumentum accipiam. 14 At verò, quod hanc nunc tribulationẽ contra me suscitat, huiusmodi mala aduersum me loquitur homo olim tam amicus, vt vnius animi esset mecũ, vniusque affectus ac sententiæ: * homo cui ita fidebã, vt tuto me illi committerem, illiusque insequerer consilia, quẽ habui quasi consiliarium meum, aut etiam ducem itineris mei, homo (inquam) quondam mihi intimus & familiarissimus. 15 Qui simul mecum dulcissima ac lætissima solet celebrare conuiuia, qui frequẽter dulcis mihi cõuiua fuit, sicut & ego vicissim illi: qui etiã in domo Dei nostri frequẽter perambulauimus, cum magna concordia & iucundo consensu, iuncti lateribus tãquam intimi socii & familiares amici: quod hic (inquã) de quo nihil vnquã sinistre suspicari potui, nunc ita aduersum me mala loquitur vel agit, quod nunc mihi hanc excusitat cõturbationẽ, id mihi certe toleratu videtur omnium difficillimum, affligitq́ue vehementissime animum meum, quòd ab illis potissimũ mala suscipiã, à quibus minime expectabam. 16 Digni sunt huiusmodi, super quos ex vltione tua descendat sententia mortis & condemnationis æternæ, atque vt in infernum absorbeãtur viuentes: vt manifesta punitione omnes videãt in eis vltionẽ iustitiæ tuæ, aliis in terrorẽ & exemplum, quomodo Dathan & Abyron, cunctis aspicientibus, in infernum prolapsi atque demersi sunt. 17 In habitaculis nanque eorum nihil aliud, quàm nequitiæ, stultitiæ, fraudulẽtię, atque alia mala huiusmodi inueniũtur, & huiusmodi in medio eorum sunt, hisce pleni sunt, abundantes in omni malitia:

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 *Ego autẽ ad Deum clamaui:*
** & dominus ſaluauit me.*
19 *Veſpere, et mane, & meridie, narrabo & annunciabo:* & exaudiet uocem meam.*
20 *Redimet ĩ pace animã meã ab his qui appropĩquãt mihi:* quoniã in ter multos erant mecum.*
21 *Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui eſt ante ſæcula.*
22 *Nõ enim eſt illis cõmutatio, & nõ timuerũt Deũ:* extendit manum ſuam in retribuendo.*
23 *Cõtaminauerũt teſtamẽtũ eius, diuiſi ſunt ab ira uulteus eius:* & appropinquauit cor illius.* Matt.25.
24 *Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum:*
** & ipſi ſunt iacula.*
25 *Iacta ſuper dominũ curam tuam: * & ipſe te enutriet: * non dabit in æternum fluctuationem iuſto.*
26 *Tu uerò Deus deduces eos in puteũ interitus.*
27 *Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos:*
** ego autem ſperabo in te domine.*

neque aliud volunt in cogitationibus atque affectionibus cordis ſui. E
18 Ego verò aduerſus illorum execrandam malitiam vnicum habeo remedium, vnicum refugium: videlicet vt clamem ad Dominum Deũ meum, & ab eo de tanta iniquitatis abundãtia poſcã auxilium: * & nõ deſpexit me deprecantem dominus, neque dimiſit confuſum, ſed benigne & miſericorditer me exaudiuit. 19 Quãdocũque opportunum fuerit, ſiue mane, ſiue veſpere, ſiue in ipſo diei medio, ſiue aliàs quocũque opportuno & orationi accommodo tempore, ego narrabo domino miſeriam & anguſtiam meam, annunciaboque & proponam illi conditionem neceſsitatis meæ: * & hoc de illius bonitate cõfido, quòd clamantem exaudiet, facietque omnia quæ poſtulauero ab eo. 20 Ipſe me ſecurum faciet ab oppugnationibus, & in pace cõſtituet animam meam, ab his qui me aggrediũtur animo iniquo, vt noceãt, ita vt nequaquam illos permittat prçualere mihi, & ſuper me acquire dominationẽ: * quoniã ipſi cum multis mihi appropinquabant, ſimul cum multis me aggrediuntur ad nocendum, & inter multos ſimulque cum multis mihi ſe adiungunt, & mihi appropinquãt, vt tã F
facilius, quàm crudelius valeãt nocere. 21 Exaudiet autem me Deus ad ſe humiliter clamantem, & humiliabit illos atque deprimet humiliatione maxima, vſque in profundum inferni: ipſe Deus æternus qui erat ante omnia ſæcula, principium non habens durationis ſuæ, quẽadmodum neque finem in omnia ſæcula. 22 Non enim commutatio eſt illis, de malo in bonũ, nolunt commutari, nolunt conuerti, nolunt agere pœnitentiã aut reſipiſcere de malis viis ſuis: ſed proficiunt magis in iniquitatibus ſuis, indies profundius immerſi nequitiæ: & non eſt timor Dei in eis, quã ob rẽ & pœnitere neſciunt, aut à malo in bonum commutari: * & quia transferre ſe nolunt à viis malis, & Deum non habent ante oculos, iccirco iam Deus manũ ſuam extendit, tanquam paratus ad reddendã vltionem, vt retribuat vindictam & pœnam cõdignam eorum impœnitentiæ, & peruerſæ atque conſummatæ nequitiæ. 23 Contaminauerunt nanque ac polluerunt teſtamentum Dei, eius præcepta præuaricando per inobedictiã: atque ob hoc G
proiicientur à conſpectu Dei, & in æternum reprobantur, atque penitus diuidentur ab ira indignationis eius, per ſententiã terribilẽ intonantem, Diſcedite à me maledicti in ignem æternum: quæ ſane ſententia, ab ira indignatiõis eius proficiſcetur: * neque lõge adhuc abeſt hæc vltio, ſed appropinquauit ad vltionem cor & cogitatio eius, cogitauit in proximo facere vindictã. 24 Impii illi quo facili° noceãt, ſermones ſuos lenes, blãdos atque molles faciũt, amplius quàm vllũ oleũ valeat eſſe molle aut blandum: * & ipſi tamen ſunt quaſi ſagittę ac iacula, vt in eis trãsfigant animas ſimpliciũ. Tanquam acutiſsima nãque iacula ſunt verba doloſa impiorũ, quibus vulnerãt & perimũt innoxios. 25 At tu qui horũ cupis malitiam effugere, proiice curam omnẽ, omnemque ſolicitudinẽ tuam ſuper Dominum Deum tuum, & illi te toto corde, pleniſsima fiducia totũ committas, ac ſuper illũ ſecurus innitere: * ipſe enĩ te fouebit, cuſtodiet, & educabit ſolicite, quaſi nutrix puerũ, quaſi filiũ mater: * & non patietur iuſtum periclitari imperpetuum, nunquã illũ ſinet cadere in perditionem. 26 At H
verò impios illos bonorum perturbatores, tu Deus ſcelerum vltor & vindex, demerges in lacum perditiõis, in puteum abyſsi, in profunda inferni, vnde egredi nunquam poſsint, neque vllam debeãt ſperare liberationẽ. 27 Et quidem in hoc ſæculo viri homicidæ ſanguinem ſitientes, oppreſſoresque bonorũ, frequenter non pertingũt ad dimidium dierum ſuorum, quo ſecundum naturalis cõplexionis curſum videbantur poſſe viuere, ſed ante tẽpus præmatura morte hinc abripiuntur, comprehenſi in iniquitatibus ſuis, vel gladio, vel alio quolibet mortis genere ante tempus propter impietatem occumbentes. * In vniuerſum quoque, homines peccatores pertingere non valent ad dimidium dierum quod ſibi præſtituunt, & quod ſibi vt terminũ vitæ ſuæ præſcribunt. Exiſtimant nanque in æternũ ſe victuros, ſic viuentes, quaſi nunquam finienda eſſet vita præſens: & tamẽ poſt pauculos ãnos cogũtur abſcedere, ſicque cõceptos dies ne dimidiãt quidem: * ego verò de tua miſericordia cõfidẽs, ĩ te Domino Deo meo ſemper ſperabo, & ſub hac tua ſpe degã ſecur°, donec placitũ tibi erit de mũdi huius iniquitate educere afflictam pauperculã animã meã.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LIIII.

A VErſu ſecundo, Contriſtatus ſum in exercitatione mea. Exercitationem quidam exponũt meditationem. Alii exponunt probationem, qua exercitantur boni à malis. Vtranque expoſitionem in Elucidatione attigimus. Priori tamen magis conſonat vocabulum Græcum ἀδολεσχί'α, quod ſignificat contemplationem vel meditationem, ſiue meditatoriam exercitationem. Et ex Hebræo vertit Hieronymus, Humiliatus ſum in meditatione mea. ¶ Verſu quarto & quinto, Cor meum conturbatum eſt in me. Hæc verba optime in Chriſtum cõpetunt in agonia illa nouiſsima poſitum, quando triſtis facta eſt vſque ad mortem anima eius, quando cœpit pauere & tædere, contriſtari & mœſtus eſſe, ita vt etiam guttæ ſanguinei ſudoris præ agoniæ difficultate in terram deciderent. Quæ autem ſequuntur ver. 6. &. 7. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ. Ecce elongaui, fugiens ad Chriſti latibulum & abſconſionẽ, in deſerto referentur, cum de Chriſto Domino voluerimus Pſalmum exponere. Saluator enim, propter rabiem perſequutionis Iudaicæ, volens perſequentium improbitati ad tempus cedere, legitur ſubinde receſsiſſe in loca deſerta cum diſcipulis ſuis: vbi à tempeſtate & perſequutionis impetu liber agebat, vt columbn gemens pro peccatis generis humani, & meditans de perficienda ſaluatione eius. Quæ verò deinde verſu. 9.10.&.11. ſequuntur de ciuitate peruerſa, ad Hieroſolymam videntur referenda, in qua aduerſus innocentem Dominum plurima celebrabantur
B quotidiana concilia, in qua auaritia vſqueadeò dominabatur, vt etiam principes ſacerdotum populum docerent propter auaritiam præcepta Dei humanis traditiunculis poſtponere, ad auaritiam compoſitis. Illa verò quæ deinde ponuntur verſibus. 12. 14. &. 15. de Iuda proditore commodiſsime videntur intelligi: qui cum procurator eſſet negociorum Chriſti, loculos ſibi creditos geſtans, eius familiaris conuiua atque Apoſtolus, cum eo ambulans & comedens, dolum tamen peſsimum machinatus eſt aduerſus optimum præceptorem, cui proinde iuſtam & condignam mortem denunciat. ¶ Verſu. 12. Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique. Si ad literam Dauidi applicemus Pſalmum, apparet ipſo tempore quo compoſitus eſt, ſingulare aliquid accidiſſe Dauidi, de amici cuiuſpiam aut admodum familiariter noti infidelitate: vt ſcilicet perſequutionem tunc ſuſtinuiſſe intelligatur ab aliquo, cum quo prius valde familiariter & amice viuebat, quem aliquando velut à ſecretis & omnino intimum habuerat. Quemadmodum (exempli gratia) cum Doeg Idumæus qui forſitan Dauidi ſe familiarem exhibuerat, donec ageret in aula Saulis, poſt iectionem, aduerſus ipſum crudeli accuſatione ſæuiebat. Et cum in Abſalonis perſequutione, Achitophel ipſius conſiliarius contra ipſum coniurauit. Vnde Chald. Paraph. aperte hoc loco meminit Achitophelis, cum ait, Tu Achitophel, homo ſecundum ordinem meum, vel ſimilis mihi, præceptor meus, qui me docuiſti, & ſcire
C feciſti ſapientiam. Cum verò Chriſto Domino Pſalmus accommodatur, de Iuda pars iſta (vt ſuprà diximus) exponitur: qui cum vnus eſſet ex duodecim familiariſsimis Chriſti conuictoribus, tradidit Dominum ſuum. Iuxta quem modum, in alio Pſalmo dicitur, Homo pacis meæ, in quo ſperaui, qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem. Poteſt & vnuſquiſque iuſtus in querimoniam hoc trahere, dum conſiderat non ſolum ab extraneis & inimicis tribulationem ſe perpeti, verũetiam ab amicis & familiaribus non eſſe ſecurum: quod ſane vehementer hominem excruciat, nimirum ab iis quos coniunctiſsimos habere te putas pati calumniam. Modus autem loquendi in his tribus verſibus, ex vulgato vſu ſumptus videtur. Sic enim loqui ſolent homines, cum ab iis iniuriam accipiunt, quos minime æquum erat facere iniuriam. ¶ Verſu. 20. Quoniam inter multos erant mecum. Clarius ex Hebræo vertit Hieronymus, Multi enim fuerunt aduerſum me. In quem fere ſenſum accipere oportet quod habet vulgata lectio, vt intelligamus, Inter multos fuerunt mecum, ad nocendum mihi, vel cum multis: quaſi dicatur, Ipſi atque alii ſimiles complures mecum fuerunt, mihi appropinquauerunt, mihi ſe adiunxerunt, ex aduerſo contra me appropinquauerunt, ad nocendum mihi.
¶ Verſu. 22. Non enim eſt illis cõmutatio. Expoſuimus de commutatione in bonum à malitia, quod clarius aliquanto habet verſio Hieronymi, Non enim mutantur, & non timent Deum: hoc eſt, ſpes
D non eſt mutationis, vt reſipiſcant & agant pœnitentiam, ſed in eo quod ſunt, obſtinati permanent, id eſt, in impœnitentia ſua. Apertiſsime conſonat his, quod habet Paraph. Chald. Peccatores non mutantur à viis ſuis peſsimis, & non timent ab aſpectu Dei. ¶ Verſu. 24. Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula. Significat verba impiorum lenia, blanda, & maxime mollia eſſe (ſicut oleum blandum eſt lene, ac molle) cum tamen maxime ſint noxia, & animam perimant, vt venenata, ſed melle tincta iacula. Nonnulli in bonam partem interpretantur, ad hunc modum, Sermones eius (Dei videlicet) molliti ſunt ſuper oleum: id eſt, molliores ſunt oleo, lenes ſunt, dulces ſunt, iucundi atque amabiles ſunt: attamen ipſi ſunt iacula, quibus condemnabuntur & perdentur impii, qui inobedientes fuerunt aut increduli ſermonibus Dei. Verba enim Dei condemnabunt impios, iuxta quod in Euangelio Saluator ipſe ait, Sermo quem loquutus ſum vobis, ipſe vos iudicabit in nouiſsimo die. Alii ſic intelligunt: Sermones Dei, ſecundum impiorum exiſtimationem, molliores ſunt oleo, ita vt nihil formident ab eloquiis Dei: attamen ipſi ſunt iacula, quibus perimentur, inque perditionem condemnabuntur. Primæ tamen expoſitioni (quam & ſolam in Elucidatione conſtituimus) magis conſonat lectio Pſalterii Romani, Mollierunt ſermones ſuos ſuper oleum, quod manifeſte de ipſis impiorum verbis blandiloquis debet intelligi. Similiter quod ex Hebræo vertit Hieronymus, Molliores ſermones eius oleo, cum ſint lanceæ. Item quod Felix, Leniora fuerunt verba eius ſupra oleum, & ipſa ſunt gladii, vel maledictiones, vel prælia, manifeſte ſatis primæ expoſitioni aſtipulantur: maxime cum in præcedentibus non niſi de impio faciant hi ſermonem. ¶ Verſu. 25. Iacta ſuper dominum curam tuam, & ipſe te enutriet. Pſalterium Romanum habet pro cura, cogitatum. Iacta in Deum (in-

Lucę. 22. Ibidem.
Matth. 15 Ioan. 12.
1. Re. 22. 2. Reg. 15
Pſal. 40.
Ioan. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quit)cogitatū tuum,eſtque eadē vtriuſque lectiōis ſententia: Si quid tibi curæ eſt,ſi quid cogitas quod perfectum velis,ſi tibi pro re qualibet ſolicitudo eſt,Deo cōmenda negociū,& ipſe faciet. Cōſonat autem his pulcherrime,quod princeps Apoſtolorū Petrus,ſuis in exhortationē proponit,dicens, Omnē 1.Petri.5. veſtram ſolicitudinē proiicientes in Deū, quoniā ipſi cura eſt de vobis. ¶ Verſu vltimo, Viri ſanguinum & dolofi non dimidiabūt dies ſuos. In Elucidatione duplicē huius verſiculi monſtrauimus intelligentiam. Prior non habet in omnibus generalem veritatē, cum videamus pleroſque homines Belial, impios & crudeles pauperū oppreſſores,vſque in multam caniciem vitam producere, neque vel quicquam aduerſum perpeti. In multis tamen id verum eſt, ante tempus occūbere homines ſanguinolētos & aliorum oppreſſores. Plerunque enim mala morte ſubito ante tempus maturitatis ſuæ abripiūtur caſu aliquo,Deo ſic iuſto ſuo iudicio diſponente, vt qui alios vita ante tempus per vim priuare deſide- 1.Reg.31. rant,ipſi ſimiliter ante tēpus eodem vulnere cadant. Exemplū habemus in Saule, qui optimū Dauidē tam obſtinato animo vſque in diem mortis ſuæ non deſiit perſequi,ad auferendam animam eius. Ipſe verò ante tempus ſublatus eſt,in proprio gladio cadens ſuper montes Gelboe,pariter cum filiis ac ſeruis ſuis. Nam & hos iſte vir ſanguinū impius ſecū in hoc pertraxit,vt non dimidiarent dies ſuos, quo 2.Reg.1. manifeſtior eſſet Dei vltio pro ſanguine Dauidis,quem ille tanta auiditate quæſierat. Dauid autem in multam ſenectutem vixit diuino munere: neque tantum dimidiauit,ſed & prorſus compleuit dies vitæ ſuæ. Poſſunt ſimilia exempla plurima ex aliis ſcripturæ locis paruo negocio huc adferri: veruntamen (vt diximus) non eſt vniuerſalis veritatis hæc prior expoſitio. Poſterior autem altera, vniuerſalior eſt. Omnibus enim impiis hoc eſt cōmune,non pertingere ad dimidiū dierū atque tēporum quæ ſibi prę- ſtituunt,aut quæ cōcupiſcunt. Optant enim ſemper viuere,vt ſemper peccare poſſint,& ſua impia ſem per adimplere deſideria. Et licet ſecundū contēplationē cognoſcant plurimi,ſe non poſſe ſemper viuere,ſed debere aliquando morte deficere: ſemper tamen diem mortis elōgant à ſe,& longiſsimum tempus imaginantur vitæ ſuæ,ſic quaſi longiſsime adhuc abſit tempus mortis eorum, ita vt in multa canicie vix iam de mortis propinquitate valeant cogitare: ſicque ad dimidium dierū,quos ipſi ſomniant, & quibus ſe victuros putant,non perueniunt. Cum enim tempus mortis aduenerit, tum iudicant non niſi horulam ſeſe in vita tranſegiſſe. Denique ſic viuunt homines impii, quibus non eſt Deus in oculis,quaſi perſuaſum habeant ſe imperpetuum victuros, nihil cogitantes neque de mortis neceſsitate, neque de diuini iudicii diſtrictione, neque de terribilibus tormentis quæ illos manent in venturo ſæculo. Itaque fit,cum poſt paululum abſcedere coguntur,qui ſibi æternitatem modo quodam ſpondebant, vt recte dicamus,illos non ad dimidium,imò longe citra dimidium, ac vix etiam ad principium perduxiſſe dies ſuos. At verò homines iuſti,in quorum oculis verſatur Deus, hi quandocunque tandem mortem obierint,ſemper dies ſuos compleuerunt: quoniam nulla ſibi vitæ tempora præfigūt,ſicque viuūt ſemper quaſi cras morituri,imò quaſi per horas ſingulas diuino iudicio præſentandi: neque Philip. 1. diutius cupiunt viuere,quàm Deo placitum ſit ipſos hinc ſuſcipere. Cupiunt enim diſſolui & eſſe cum 1.Cor.5. Chriſto,ſciētes meliorē ſe expectare māſionē,ædificationē ex Deo nō manufactā (vt ait ſanctus Apoſtolus)& æternā in cœlis. Atque ita fit,vt quacūque hora Deus illos euocauerit,ipſi compleuiſſe ſe reputent dies ſuos: maxime cum de tempore hoc labili tranſeant ad ſtabilem æternitatem.

LV. PSALMI ARGVMENTVM.

IN magna perſequutione poſitus fidelis, Deo proponit querimoniam aduerſum tribulantes: ipſe tamen nequaquā diffidens propter perſequutionē, ſed fortiter confidens propter ſpem Dei. Proponit autem inimicorum ſuorum malitiam, & nimiam nocendi cupiditatem: ſimul adiungens iuſtam iniquitatem, eorum ultionem, ſuamq; iuxta Dei promiſſum facilem & ſemper promptam exauditionem: pro qua uicißim, ingratitudinis proteſtationem, laudis uota offerre pollicetur (quæ in ſeſe) liberatori & ſaluatori ſuo.

LV. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Miſerere mei Deus quoniā conculcauit me homo: * tota die impugnans tribulauit me.*

2 *Cōculcauerūt me inimici mei tota die, quoniā multi bellantes aduerſum me.*

3 *Ab altitudine diei timebo? * ego uerò in te ſperabo.*

4 *In Deo laudabo ſermones meos: * in Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi homo.*

STende mihi miſericordiam tuam Deus, quoniam opprimūt me homines maligni perſequutores mei, ac veluti pedibus me conculcauerunt,& quaſi in imum præcipitiūm deiecerunt, ſupra modum me humiliantes & affligentes: * non ceſſant perſequendo & oppugnando affligere animam meam, iugiterque cupiunt & quærunt nocere mihi. 2 Oppreſſerūt,& veluti ſub calcibus protriuerunt me inimici mei iugiter,non cōcedētes mihi à moleſtiis vllam requiē: valde enim multi ſunt qui me perſequuntur,& infeſti ſunt mihi. 3 An verò ab altitudine diei ego timebo? nunquid à ſuperbia proſperitatis ſæculi huius,ab æſtu perſequutionis humanæ, quæ cōtra me graſſatur & ſæuit,ego expaueſcā,& animo deiiciar propter eam? * Nequaquā: ſed magis in Deo ponam fiduciā,in quo ſperans non confundar, quicunque tandem & quanticunque aduerſus me inſurrexerint aduerſarii. 4 In Deo ad laudem proferam ſermones meos,verba mea in Deo ad ipſius laudem componam, curaboque in verbis meis laudare Dominū Deum meum: * in ipſo quoque ſpem meā fixi & immobilē conſticui, ac proinde non timebo ab vlla humana poteſtate,non timebo ab omni eo

quod poteſt facere homo: qui nō niſi infirma caro eſt,& creatura imbecillis atque paupercula. Scio enim creatorē Deum (qui ſpiritus eſt & ſpirituum pater) potentiorē eſſe omnibus hominibus, atque adeò vniuerſa creatura ſua. Propter quod vnū, hunc habens protectorem, ab omni ſum humano timore ſecurus. 5 Iugiter tota die etiā verba mea obſeruabāt inimici,& cauillabantur atque execrabātur ea, cum non poſſent inuenire in opere quod reprehenderēt aut calūniarentur: * omnes cogitationes eorum aduerſus me erant in malum, nihil aliud cogitabāt, nihil meditabātur aliud quàm me perdere, aut quoquo modo (ſiue in re, ſiue in nomine, ſiue in corpore, ſiue in anima) nocere. 6 Inhabitabūt mecū, mecumque cōuerſabūtur,& in abſcōdito ſe ponent, vt explorent ad calūniam cūcta verba & opera mea: abſcondentque etiā animum nocendi, ſimulantes amicitiam: * & interim ipſi obſeruabunt calcaneū meū, conſiderabunt opportunitatē nocendi, inſidiisque diſpoſitis captabunt occaſionē præcipitādi me, ſupplantandi, atque perdendi. 7 Tu verò Domine, per vltionem iuſtitiæ tuæ reddes eis mercedē, ſecundū ea quæ ipſi aduerſum me patrarunt. Sicut enim ipſi animā meam expectauerunt & obſeruauerunt, ad auferendā eam, neque perdendū, ita tu pro nulla re ſalutem dabis illis, nullo precio redimentur à perditione, nullū perſoluere tibi poterunt preciū redemptionis animæ ſuæ, quo à te valeāt ſalutem comparare, aut tuæ vltionis euadere ſententiam: * ſed in implacabili ira tua populos in ſuis malitiis obſtinatos & perſeuerātes in impœnitentia ſua conteres, atque in æternā perditionem proiicies. 8 Ecce ego vitam meā iſtam quam dego in afflictione & miſeria, notam feci tibi cum querimonia: * & tu fletum lachrymarū mearum nō deſpexiſti neque abieciſti, ſed acceptaſti, gratas habuiſti & repoſuiſti eas ante conſpectum tuū, quæ ego in oratiōe lachrymans poſtulaui impleturus in tempore ſuo. 9 Sic (inquam) acceptaſti lachrymas meas, ſicut & erat in promiſsiōe tua, quēadmodum promiſiſti miſereri miſeris, miſericordiā tuam prēſtare poſtulantibus, auxiliumque opportunum adferre in tribulationibus: * ac tūc quidē cum tibi ſic placitum erit acceptare orationē meā, inimici mei erubeſcent confuſi, cogenturque magna ſua cōfuſiōe à propoſito deſiſtere. 10 Ego verò iam frequenti experientia edoctus hoc inueni, hoc didici, & firmiſsimum habeo, quòd in quacūque die te ex affectu cordis inuocauero, tu mox adſis mihi, vt Deus meus, mox te mihi Deū & optimū dominū oſtēdis, per facilitatē tuæ exauditiōis, potenter me liberando de periculis & anguſtiis, è quibus ad te clamauero. 11 Et in gratiarū actionē, ego in Deo ad laudē proferā, & componam illi verba mea, quibus eum laudē atque magnificē: ad Deū (inquàm) pro laude aptabo & componam ſermonē meū, vt in meis ſermonibus ſemper laudetur dominus meus: * atque ita in Dei laudibus memetipſum oblectans, & in ipſo ſpem figens, non timebo ab omni nocumento humano, quod mihi poterit obuenire, ſciens fortiorem eſſe ad ſaluandū qui mecum eſt omnipotentem Dominum, quàm ſit ad nocendum quiuis inter homines. 12 In me Deus parata ego habeo vota, quæ tibi reddam atque perſoluam, nempe laudationes & gratiarū actiones. Hæc enim laudis ſacrificia, vt tibi acceptiſsima ſunt ſuper omnia holocauſtoma ta, ita mihi ſunt facillima atque promptiſsima, vtpote quæ in me habeo, & aliunde adferre nō egeo, ſed ex memetipſo, ex penu gratiami ſemper valeo depromere. 13 Et merito quidem has laudationes tibi debeo ſemper perſoluere. Tu enim es qui ſaluaſti me, & cuſtodiſti vitam meam, animam meam à morte & perditione ſempiterna ſaluaſti, ne perderet eam hoſtis impius: * & pedes meos cuſtodiſti, ne laberētur in profundum peccati & inferni: per tuam gratiam me à peccatis cuſtodiens, & de periculis plurimis tā corporis quàm animæ fideliſsime liberans: * vt vel tantis beneficiis à te Domine prouocatus, merito debeam omni conatu totisque viribus contendere, ad complacendum tibi, digneque & placide conuerſandum, in præſentia conſpectus tui: idque in lumine ſancto ſpiritus ſancti, quod eſt lumen omnium fidelium tuorum, vera vita ex fidei lumine viuentium: atque ita tandem placere valeam ante conſpectum vultus tui, in illo perfecto & pleniſsimo lumine glorioſe tecum viuētium in ſæcula ſæculorum. Amen.

A *ui, non timebo quid faciat mihi homo.*

*5 Tota die uerba mea execrabantur aduerſum me: * omnes cogitatiōes eorum in malum.*

*6 Inhabitabūt & abſcondent: * ipſi calcaneū meum obſeruabunt.*

B *7 Sicut ſuſtinuerūt animam meā, pro nihilo ſaluos facies illos: * in ira populos confringes.*

*8 Deus uitam meam annunciaui tibi: * poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo.*

9 Sicut & in promiſsione tua: C *& tūc cōuertētur inimici mei retrorſū.*

10 In quacūque die inuocauero te, ecce cognoui quoniam Deus meus es.

*11 In Deo laudabo uerbum, in domino laudabo ſermonem: * in Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi homo.*

D *12 In me ſunt Deus uota tua, quæ reddam laudationes tibi.*

*13 Quoniā eripuiſti animam meam de morte: * & pedes meos de lapſu: * ut placeam coram Deo, in lumine uiuentium.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNOTATIONES IN PSALMVM LV.

VErsu tertio, Ab altitudine diei timebo? Videtur hæc pars versus legenda per modũ interrogationis siue percunctationis, vt intelligatur responsio negatiua, Nequaquam timebo: ac deinde, quasi per contrarii vehemẽtiorẽ assertionem subiungatur, Imo verò ego in te semper sperabo, propter quod minime formidabo. Posset tamẽ legi absque quęstiõe, ad hũc sensum, Ab altitudine quidem & superbia fastus sæculi, quantum ad meam fragilitatem, ego timebo, conscius propriæ fragilitatis & tenuitatis: attamen qui in meipso timeo, in te domine sperabo, & in tua spe confortabor vehementer, quantũcunque tandem se eleuet altitudo diei. Intelligimus autem per altitudinem diei, superbiam & fastum prosperitatis huius mundi, quæ profectò simplicibus admodum esset formidabilis, si
Ioan. 16. non in illo spei haberent locatam fortitudinem, qui dixit, Confidite, quoniam ego vici mundum.

¶ Versu. 4. In Deo laudabo sermones meos. Iuxta sensum, quem in Elucidatione explanauimus, videtur oratio accipi satis improprie: non ita tamen quin conueniens satis atque probabilis videatur expositа intelligentia. Alii autem sic intelligunt, Laudabo & probabo sermones meos qui de Deo fuerint. Alii rursum ita accipiunt, Sermones meos in Deo laudabo: hoc est, si quid loquor boni, non mihi ipsi asscribam: neque meipsum pro his laudabo, sed Deũ, à quo habeo vt bonum loquar. Sit suum cuique iudicium liberũ. Nobis quod in Elucidatione positum est, & proposito & literæ aptius quadrare videtur. ¶ Versu. 6. Ipsi calcaneum meum obseruabunt. Potest hæc obseruatio calcanei dupliciter intelligi. Primo veluti ad apprehendendum, atque ita in terram proiiciendum: hoc est (vt apertius dicam) ad supplantandum & prorsus humiliandum siue perdendum. Atque hoc pacto calcaneum obseruant, qui insidias struunt ad supplãtationem proximi. Aliter, calcaneum obseruat, qui gressus siue viam considerat innocentis, vt videat quomodo illum commodius seducat, & vbi facilius valeat nocere: sicque idem est calcaneum siue plantam obseruare, quod obseruare vestigia. Ambo autem hi modi in idem secundũ rem coincidunt. Nocere enim cupit tam is qui ad supplantandum quærit apprehendere calcaneum, quàm is qui ad seducendum obseruat vestigia simpliciter gradientis. ¶ Versu nono, Sicut in promissione tua. Videtur hæc particula secundum sententiam coniungenda cum fine versus præcedentis, hoc modo: Posuisti lachrymas meas in conspectu tuo, sicut & erat in promissione tua: hoc est, quemadmodum & tu fuisti pollicitus. Quod verò deinde sequitur, Tunc conuertentur inimici mei retrorsum, diuisim legi debet, & quasi per se efficere sententiam. Quæ distinctio, in Psalterio Romano manifeste obseruata conspicitur. ¶ Versu. 10. In quacunque die inuocauero te, ecce cognoui quoniam Deus meus es. Potest hoc primo sic intelligi, Ecce cognoui, quòd tu Deus meus sis, in quacunque die te inuocauero: id est, quòd vere Deus meus sis, custos, protector, prouisor, & pater optimus, quotiescunque, & quandocunque te inuocauero. Vel aliter ad hunc sensum: In quacunque die te inuocauero, ecce cognoscere me facis, & monstras hoc mihi tuo auxilio, quòd vere Deus meus sis, Dominusque ac pater meus. ¶ Versu. 12. In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi. Constructio in hoc versu difficilis apparet, propter verborum (vt videtur) perturbatam implicationem: maxime autem propter nomen, laudationes, quod non satis videtur cum cæteris cohærere. Proinde hic ordo accipiatur sermonis: In me sunt Deus vota tua, quæ reddam tibi, nempe laudationes: vt dictio laudationes, appositorie iungatur cum nomine, vota tua. Psalteriũ autem Romanum hoc loco sic habet, In me sunt Deus vota, quæ reddam, laudationis tibi. Cuius lectionis sensus satis planus est, In me sunt vota laudationis, quæ reddam tibi. Beatus autem Hieronymus, omisso relatiuo sic vertit, In me sunt Deus vota tua, reddam gratiarum actiones tibi. ¶ Versu vltimo, Vt placeam coram Deo in lumine viuentium. Ex Hebræo vertit Hieronymus, Vt ambulem coram Deo, atque ita vertunt & cæteri. Quod magis fauet priori expositioni in Elucidatione positæ, quæ de vita præsenti loquitur in lumine fidei: quàm posteriori, quæ de vita futura in lumine gloriæ. Per fidẽ enim modo ambulamus, dum ad Deum tendimus. Tunc verò magis requiescemus, & (vt ita dicam) ociabimur in eo.

LVI. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste post magnam tribulationem atque ab ea factam liberationem uidetur fuisse compositus in commemorationem Diuini beneficij, & magnificationem gloriæ Dei. In quo statim post inuocationem de tribulatione, supernum describitur auxilium misericordiæ & ueritatis Dei, quibus se de medio catulorum leonũ fidelis homo confitetur ereptum. Post hæc, uersu. 7. in Deum præ nimio gaudio transiliens, breuiterq; uno uersu commemorata sæuitia hostium, rursum in Deum resilit, paratum cor offerens ad cantãdas Dei laudes, seq; ipsum ad idem excitans, & musica instrumenta in spiritus eleuatione quasi rationabilia animantia alloquens atque inuitans, quo laudem personare ualeat pleniorem: uult quoque confiteri & Psalmos dicere in omnibus gentibus, propter altissimam eius misericordiam & ueritatem, quæ super omnes extenditur: sicq; in dulcissimo ad Deum transitu, canticum iucunditatis terminat, maxima spiritus exultatione.

LVI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Miserere mei Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea.*
2 *Et in umbra alarum tuarũ sperabo, donec transeat*

MIserere mei Deus piissime, & misericordiam tuã demonstra mihi, tuæ opis maxime indigo: quoniam spem meam in te reposuit, & fiduciã habet in te spūs meus, tu inter tot tribulatiões quibus premor, vnicũ es firmamẽtũ fiduciæ meæ. 2 Et sub custodia protectiõis tuæ, sub alis potentiæ tuæ fixam habebo fiduciam spei mei, donec finiatur iniquitas & crudelitas persequutorum

A *iniquitas.*

3 *Clamabo ad Deũ altissimum, Deum qui benefecit mihi.*
4 *Misit de cælo, & liberauit me: * dedit î opprobriũ cõculcãtes me.*
5 *Misit Deus mĩam suã & ueritatẽ suã: * et eripuit animã meã de medio catulorum leonum: * dormiui cõturbatus.*

6 *Filii hoĩm dentes eorũ arma et sagittæ: et lĩgua eorũ gladi⁹ acutus.*
7 *Exaltare super cælos Deus: & in oẽm terram gloria tua.*

C 8 *Laqueũ parauerunt pedibus meis, et incurua uerunt animam meam.*
9 *Foderunt ante faciẽ meam foueam: * & inciderunt in eam.*
10 *Paratum cor meum Deus, paratũ cor meũ: cãtabo, & psalmũ dicã.*
11 *Exurge gloria mea:*
D * *exurge psalterium & cithara: * exurgam diluculo.*
12 *Cõfitebor tibi in populis domine: et psalmũ dicam tibi in gentibus.*
13 *Quoniã magnificata est usque ad cælos misericordia tua, et usque ad nubes ueritas tua.*
14 *Exaltare super cælos Deus:*

meorum, & omnium qui quęrũt malũ mihi: sub alis tuis requiescam & latitabo, neque egrediar, donec contra me ſtare video aduersarios meos: qui si vel modicum à te abscederem, mox me quo vellent abriperent, agerentque mecum pro libito. 3 Sub his autem alis protectionis tuæ positus, clamabo ad te Deum altissimũ, in oratione mea pro auxilio & liberatione contra omnes hostes meos: ad te (inquam) pientissimum & liberalissimum benefactorem meum, cuius ego tõties expertus sum beneficia. 4 Me autẽ clamante & inuocante Dominum, misit ipse desuper auxilium mihi, & in virtute potentiæ suæ liberauit me ab omnibus inimicorum periculis: * dedit que in opprobrium, & plane confusos effecit eos qui me conculcare volebant, & existimabant prorsus opprimere. 5 Per misericordiã suam & veritatẽ suam, Deus venit in auxiliũ mihi: per misericordiã quidem iniuste patienti cõpatiens, per veritatem autẽ & iustitiã, iniuste persequẽtibus irascens: * sicque propter misericordiam & veritatẽ suã eripuit animã meam, & saluauit de hostibus ferocissimis, in modũ catulorum leonum, qui me obsidebant per circuitũ: * inter quos etiam dormiui conturbatus, ita vt nullã præ timore habuerim plenam requiem, sed etiam cũ timore & conturbatione dormierim, quoties me quieti dedissem. Quomodo enim fieri posset, vt in medio tam rabidissimorũ & ferocissimorũ hostium, securus absque conturbatione dormirem? 6 Catuli autem isti leonũ quos dico, non illi sunt qui in syluis habitant irrationabiles bestiæ, sed impii sunt filii hominũ qui adeò crudeles sunt, vt videãtur dentes eorũ arma atque sagittæ, & lingua acutus gladius: hoc est, prorsus crudelissimi & sæuissimi sunt, maxime cupientes me pauperculum dilaniare, dilacerare & perdere. 7 Tu verò, ô Deus, super cælorum altitudinem magnificare & glorificare, & gloriam potentiæ tuæ demonstra in vniuersa terra: fac vt vniuersi inhabitatores eius gloriam tuã & sublimitatem cognoscant, id quod maxime declaras, cum innocentes misericorditer saluas de manibus potentum sæculi iniuste opprimentium, ipsos verò pauperum oppresso res iusta sententia tua mittis in perditionem. 8 Vide domine studiũ malitiæ inimicorũ meorum, vt sis ad miserendũ facilior. Ecce paraue runt pedibus meis laqueos mortis, insidias struxerunt vt in mortẽ me capiant, & detrahere quęrunt ad nihilũ vitam meã, præcipitare atque deiicere laborant animã meam in mortẽ. 9 Foderũt ante me foueã, vt incaute inciderẽ in eã, mortisque callidas insidias struxerũt & machinati sunt mihi: * verũ diuino iudicio factũ est, vt ipsi inciderint in foueã quã fecerant, vt in mortẽ ceciderint quã ipsi parauerant mihi. Siquidem Dominus iudex iustissimus, super impios reuoluit malum Psalm. 7. impietatis suæ. 10 Propter hoc ô potentissime Deus, paratũ est cor meum, & modis omnibus iterum iterumque paratũ, ad te laudandũ, te glorificandũ, tibique vt dignũ est, per omnia famulandũ, cantabo coram te, & laudes dicã tibi, propter maximã gloriam tuã. 11 Exurge mihi alacriter omnis gloria mea, quicquid est ĩ me roboris, quicquid virtutis, quicquid vigoris, quicquid fortitudinis, ingenii, memorię, ceterarũque virtũ: exurge mihi (inquã) prõpte & alacriter omnis decor meus & gloria, quę intra me existis, siue secundũ corpus, siue secundũ animã aut spiritũ, vt in tota virtute digne psallatur magnificẽtissimo domino: * & quo sit laus plenior, etiã instrumentis decãtata musicis, accedite huc in manus meas psalteriũ & cithara: venite, vt in vobis Psalmum canam altissimo Domino: * & ego primo mane, admodũ diluculo, exurgã de stratu quietis meæ, vt in tempore illo quietissimo simul & amœnissimo diuinas laudes cũ alacritate valeam decantare. 12 Celebrabo te, laudemque tibi dicã in gentibus, Domine: & in omnibus per vniuersum orbẽ terrarũ diffusis nationibus populorum, te laudabo in Psalmis & canticis. 13 Iustũ verò ac rationabile est, vt tibi psallã in omnibus gentibus & nationibus: quoniã misericordia tua magnificata, glorificata, & exaltata est vsque ad cælos: & veritas tua vsque ad nubes magnificata est: hoc est, vtraque adeò sublimis & excelsa est, vt à nobis cõprehendi non valeat. Nemo enim sufficit cõprehendere numerũ & mensuram magnitudinis misericordiæ & veritatis tuæ. 14 Fac potentissime Deus, vt super cęlos cognoscatur maiestas tua, fac per ostensionem potentiæ tuæ cognoscere homines altitudinem gloriæ & sublimitatem altissimæ maiestatis tuæ, quæ cælis

Universidad de Deusto
Biblioteca

** & super omnem terram gloria tua.*

est altior,& nec cælorũ amplitudine,siue altitudine cõprehenditur, sed in immẽsum superexcedit altius: * & super omnẽ terrã fac cognosci celsitudinẽ gloriæ tuæ, vt in omnibus finibus orbis terrarũ cognoscaris & habearis is q̃ vere es potẽtissimꝰ Deus ac dominus vniuersæ creaturæ. B

ANNOTATIONES IN PSALMVM LVI.

ADuerte,hunc Psalmum satis commode totum exponi posse in persona Christi,de sua liberatione per resurrectionem gratias agentis patri. Potest etiam accipi in persona totius Ecclesiæ, gratias agentis Deo pro sua liberatione de manu dæmonum,hostium ferocissimorum,eiusque gloriam magnificari,& nomen sanctificari postulantis. In Elucidatione autem, generalem tantũ expositionem dedimus,quæ etiam cuilibet iusto pro sua liberatione Deo gratias agenti conueniat. ¶Versu quinto,Misit Deus misericordiam suam & veritatem suam. Duæ res sunt (vt ita loquar secundum humanum captum)quæ Deũ faciunt miseris de tribulatione clamantibus ferre auxilium. Misericordia enim facit,vt super iniuste persequutionem patientibus cõmoueantur viscera eius. sicque ad auxiliandũ accurrat,maxime aduocatus. Deinde,veritas siue iustitia iram Dei excitat in vltionem, contra eos qui iniuste affligunt innoxios,atque ita vltionem prouocat in illos,liberatis de angustia afflictis. Deinde,veritas siue fidelitas Deum veluti compellit opem ferre poscentibus miseris. Exigit enim veritas, vt seruet quæ est pollicitus. Propter hoc ergo,quia misericordia & veritas Deum mouent ad miserendũ clamantibus,secundum nouum quendam loquendi modum hic dicitur misisse Deus misericordiam suam & veritatem,ad liberationem tribulati. Si verò hunc Psalmum applicare maluerimus toti Ecclesiæ, & de salute generis humani accipere præsentem versiculum,intelligemus per misericordiam & veritatem Ioan. 14. Dei Christum dominum,qui seipsum testatur esse veritatem, & quem Ioannes testatur esse propitiatio- 1. Ioan. 1. nem pro peccatis totius mundi. Paulus verò,iustitiam & iustificationem nostram:per quam sane Dei misericordiam & veritatem,genus humanum,vniuersum,ereptum est de medio catulorum leonum,inter quos conturbati dormiebant,id est,de manu, potestate & societate dæmonum, in quorum medio iacebant in idololatriis & peccatis suis. ¶Versu nono,Foderunt ante faciem meam foueam. Ante faciem meam,improprie dictum est,pro ante me. Siquidem ante faciem,proprie sonat,ante conspectum, vel in oculis meis,siue me aspiciente. Quomodo autem volẽs ponere insidias,eas ponet in oculis meis? Quomodo me aspiciente fodiet foueam, qui me velit in eã incidere? Nónne magis occulte fodiet? Intelligatur ergo,Foderunt ante me foueam. id est,insidias opportunas posuerunt,in quibus me existimabãt comprehendere. Beatus Hieronymus vertit,Foderunt ante me foueam. ¶Versu duodecimo, Confitebor tibi in populis domine,& psalmum dicam tibi in gentibus. Possunt hæ duæ particulæ accipi, vt idem valeant,sicque propter vehementiam eiusdem sententiæ posita replicatio,id quod frequenter fieri solet. Alii autem malunt diuisim intelligere,priorem quidem partem de Iudæis, posteriorem de gentibus. In vtrisque enim populis confessio datur nomini domini,postquam Deo placuit suam gloriã manifestare mundo. Potest autem illud in populis & gentibus,intelligi, inter populos & gentes, vel super populis ac gentibus:quoniam videlicet vbique gentium suam misericordiam Deus ostendit. Quod autem tua,satis intelligitur ex iis quæ dicta sunt in annotationibus Psalmi. 35. circa ver. 5. eiusdem Psalmi, qui fere idem est cum huius penultimo. Sic enim illo in loco admirans exclamat Propheta sanctus, Domine in cælo misericordia tua,& veritas tua vsque ad nubes. Nolumus autem quę illo in loco semel dicta sunt iterare denuo,ne nimia & superflua prolixitate adferamus properanti lectori molestiam. G

LVII. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iste qui sequitur,magna & admodum singulari uehementia contra impios iniqua cogitantes, loquentes,& operantes,inuehitur. In quo Propheta uelut profundum impietatis & cordium latibula conspiciens,amara uel interrogatione impios aggreditur, inueteratam ab infantia eorum malitiam, atque in malitia cõtinuum profectum describens: ac deinde etiam obstinationem in impietate,quam pulchre admodum per comparationem aspidis aures suas obturantis,ut nõ audiat uocem incantantis,depingit. Atque hæc usque ad uersum sextum. A quo deinde,impiorum punitionem multiplici comparatione describit,per cõfractionem leoninorum dentium,per aquæ defluxum,per ceræ liquefactionem,per spinarum in ira subitã absorptionem: tandem uersibus duobus nouissimis gaudium subiungens,atque profectum bonorum, in punitione impiorum. H

LVII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Si uere utique iustitiam loquimini?
** recte iudicate filij hominum.*

VOs ô filii hominũ,ô impiorũ cõgregatio,an vere quod iustũ est loquimini? an vobis vtique videmini loqui iustitiã? nũ iusti & recti vobis videntur sermões vestri? * & æquò libramine iudicate,diligenter trutinate & expẽdite,ô filii hominũ,nũ (vt interrogo) vere loquamini iustitiã, ne forte vobisipsis blandientes,malũ dicatis bonũ,aut bonũ malũ: id est,iustitiam esse persuadeatis quod vere iniustitia est.

2 Etenim in corde

2 Et quomodo hoc vobis psuadere poteritis,q̃ loquamini iustitiã, quandoquidẽ in corde vestro iniquitates operamini super terram, in cordibus & cogitationibus

A *iniquitates operamini ĩ terra: * iiustitias manus uestræ cõcinnant.*
3 Alienati sunt peccatores à uulua,erraruntab utero:

vestris iniquitatem voluentes atque meditantes, quomodo scilicet iniquitatem faciatis cum proximis vestris: * & ex cordis plenitudine manus vestras ad iniustitiam faciendã cõponitis, nõ tantũ corde malitiam concipientes,sed meditatam etiam opere sedulo perpetrantes. Quomodo ergo iustitiã loqui poteritis,cũ & cor,& manus plena sint impietate? 3 Homines impii in iniquitatibus suis reprobi,alieni facti sunt à Deo, ab eo ipso tẽpore quo egressi sunt de vulua matris suæ,à tẽpore quo egressi sunt de vtero errauerunt à via iustitiæ: ab infantia sua, per opera praua sese alienauerunt,& extraneos fecerunt à Domino: habentes in sese primum ipsam ab origine inditã carnis corruptionẽ, qua ad omne malũ proni facti sunt, deinde, parentũ sui similiũ malã institutionem & exẽpla pessima,quibus corrupti sunt,vt tanquam viperarũ fierent gemina,atque ita cũ ætate semper proficientes in malitia, continuo amplius sunt elongati à Deo atque iustitia: * loquuti sunt falsa contra proximos suos, mentientes & detrahentes in malũ eorũ, suis mendaciis & falsis accusationibus etiã innocentes in mortis discrimen adducentes.

** loquuti sunt falsa.*

B *4 Furor illis secũdũ similitudinẽ serpentis: * sicut aspidis surdæ et obturãtis aures suas*
*5 Quæ non exaudiet uocem incantantium: * & uenefici incantantis sapienter.*

4 Obdurata illorũ aduersus bonos iracundia,inueterataque & obfirmata inuidia aut indignatio illorũ qua contra bonos aguntur,est ad modũ venenati serpentis,quòd suũ virus quærit in hominẽ (siue per impetũ,siue per insidias) effundere,vt noceat. Sic enim & ipsi modis omnibus crudelitatẽ iræ suæ cupiunt in innocentes,siue per vim,siue per insidias ostendere: * specialiter verò serpenti aspidi cõparantur,qui surdũ seipsum facit obturando aures suas. 5 Qui serpens ad hoc surdũ facit seipsum,& aures obturat, vt non capiat auribus vocem eorum qui per magiæ incantamenta norunt certis quibusdam carminibus angues ad mansuetudinẽ cogere,vt venenũ ponant: * vt non exaudiat (inquam) vocẽ veneficii ac magi, quantumuis sapienter & scitẽr iuxta artem suã faciat incantamenta. Ad hunc nanque modũ & isti in sui furoris veneno obstinati,aures suas obturant,vt nullis monitionibus quantumlibet dulcibus,nullis exhortationibus quantũuis piis atque efficacibus,valeãt à proposito malitiæ suæ reuocari,vt venenum furoris sui ponant, & in mansuetudinem redigantur. 6 Et quoniã ipsi in sua malitia obstinati permanentes,nullis sese patiuntur modis à proposito reuocari, iccirco ictu grauissimæ punitionis feriet illos vltor omnis iniquitatis Deus om Psalm. 3. nipotens: sicque eos grauiter in maxillam percutiet, vt dentes confringat,qui sunt in maxillis oris eorũ: * ferocissimorum illorum leonũ maxillas vel molares dentes,dentes robustissimos,confringet: hoc est, punitione grauissima æternæ dãnationis feriet illos (tametsi videantur sęui & fortissimi) qui est omnipotens. 7 Dilabentur in nihilum, omni eorum ablata potestate, & omni pereunte eorũ robore, quemadmodũ aqua quæ decurrit in terrã,& dilapsa absorbetur ab arente terra: * extendit omnipotens ad vindictam aduersum illos potentiã suam, vt pro remuneratione seu præmio malorum operum,ad summam humiliationem atque afflictionem æternam perducat eos: neque poterunt euadere in omni virtute sua extentam manũ ipsius. 8 Auferentur de terra vi-

C *6 Deus cõteret dẽtes eorũ in ore ipsorum: * molas leonum confringet dominus.*
*7 Ad nihilũ deuenient tanquã aqua decurrens: * intendit arcum suũ donec infirmẽtur.*
*8 Sicut cæra quæ fluit auferentur: * supD cecidit ignis,& non uiderunt solem.*
*9 Priusquã intelligerent spinæ uestræ rhã nũ: * sicut uiuẽtes,sic in ira absorbet eos.*

uentium,& in perditionem abibunt,ad modũ cęrę liquescentis à calore ignis nimii. Sic enim & ipsi tabescent,dissoluentur, & vera perditione consumentur,à facie caloris iracundiæ Dei: * cecidit super eos ignis furoris & iracundiæ Dei,tetigit eos ira Dei, & proiecti sunt in perditionem æternam,in tenebras exteriores & sempiternas,vbi imperpetuum non videbunt lumen. 9 Priusquam spinæ eorum peruenirent & cre- Mat. 22. scerent vsque ad rhamnos, antequam eorum malitia potuit in perfectũ excrescere,antequam iuxta propositum ad plenum effectum perducere potuerunt conceptam malitiam: * subito de vita abripiet & absorbebit illos vltio furoris Dei,quasi viuos prouiciens in infernum: antequã credant ipsi,repente veniet super eos inexpectata Dei vindicta,quæ illos inopinato rapiet,quasi in tempestate, de medio viuentium, coniiciętque in lacum mortis & inferni. 10 Iustus verò & innocens cum viderit vltionem Dei in impios, ipse afficietur gaudio: partim quidem vt congaudens diuinæ iustitiæ rectitudini,partim verò sua causa, videns se Dei misericordia talem damnationẽ euasisse,insuper & de condẽnati peccatoris manu liberatum: * profectum quoque accipiet ex vltione facta in impium, dum seipsum studebit magis elongare in omni impietate,& in operibus virtutum,quibus solis illa impiorum pœna effugitur,amplius exercitare. 11 Et cum viderint homines seuerã impio-

*10 Lætabitur iustus cũ uiderit uindictam: * manus suas lauabit in sanguine peccatoris*
11 Et dicet homo, si

Universidad de Deusto
Biblioteca

utique est fructus iusto, utique est Deus iudicans eos in terra.

rum vltionem,dicent adinuicem, atque intra seipsos fideliter loquẽtes, Profecto vtique iustis merces est suæ iustitiæ,profecto vtique Deus est qui iudicium facit in terra inter filios hominũ discernens iustos ab impiis. Nequaquam ita est vt impii existimabant, non esse iusto suæ iustitiæ remunerationem , neque impium suæ impietatis manere vltionem: sed in veritate est vnicuique sua merces reposita,quæ licet ad tẽpus modicum differatur,suo tamen tempore opportunè reuelabitur:quemadmodum iam experientia nobis in hac impiorũ punitione demonstrat. B

ANNOTATIONES IN PSALMVM LVII.

QVidam ea quæ in hoc Psalmo dicuntur de malitia & punitione impiorum,peculiariter applicãt Iudæis in odio Christi obstinatis:alii consiliariis impii Saulis. Nos in Elucidatione generalẽ tenuimus explanationem,neque ad hos,neque ad illos restringentes intelligentiam,sic tamen vt liberum sit vnicuique referre quo voluerit. ¶Versu primo, Si vere vtique iustitiã loquimini:recte iudicate filii hominum. Hunc versum secundum accentum diuersimode licet proferre . In Elucidatione siquidem priorem partem secundum interrogationis accentum exposuimus posteriorem verò secundum exhortationem,velut cum increpatione & amaritudine prolatam , vt primũ proponatur quæstio, moxque subdatur admonitio,vt de responsione bene deliberẽt, & diligenter de eo quod interrogatur, sese examinent. Alii verò totum absque interrogatione legunt in hunc sensum,Si vos ô filii hominũ loquimini iustitiam,si ea quæ bona sunt loqui nostis,vel naturali lumine vel lege instructi , ne existimetis id vobis esse satis,sed pergite recto iudicio iudicare quæ loquimini,vt sic scilicet agere decernatis in opere quomodo sermo vester sonat in ore. Nihil enim prodest ore loqui iustitiã,si cor meditetur, manusque operetur iniustitiam. Deinde recto ordine consequitur, Atqui vos iniquitates operamini in corde, & manibus cõponitis iniustitias. Rursum & alia potest dari cõmoda sententia talis , O filii hominum, recto ac vero iudicio iudicate,num verè vtique loquamini iustitiam:id est, passionibus malis sepositis, recto iudicio apud vosipsos expendite,an cũ & de proximis vestris loquamini quę recta ac iusta sunt,& Matt. 12. non magis quæ iniqua,quæ impia,quę proximis noxia. Ecce enim iniquitatẽ cogitat cor vestrũ,& manus operatur iniustitiam:& quomodo poteritis bona loqui,cum sitis mali corde & opere? In hac autem expositione,coniunctio etenim in versu sequenti posita,proprie accipi poterit,vt causalitatẽ notet , vel occasionem præcedentis admonitionis . Iuxta verò secundã videtur accipienda magis vt aduersitatiuæ significationis,loco sed,siue veruntamen. ¶Versu. 2. Etenim iniquitates in corde operamini. Operari in corde iniquitates non aliud videtur esse,quàm corde voluere & meditari, sicque modo quodã velut fabricare iniquitates. Malum enim quod in corde concipitur, ac tandẽ de corde per os vel opus ꝓgreditur,recte dici potest in corde operatum. ¶Versu. 3. Alienati sunt peccatores à vulua,errauerũt ab vtero. Duæ hæ particulæ idem valent. Dicuntur autẽ peccatores alienati à vulua,& ab vtero errantes,quia ab egressu ex vulua & vtero:hoc est,statim ab infantia,semper in malitia proficientes:quomodo per contrariũ,quos à puero virtuti deditos nouimus,dicimus iam inde ab vtero & à vulua quæsiisse dominum. ¶Versu. 4. Sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas. Ferunt,serpentes carminibus cogi vt virus ponant;& mansuescant. Aspidi ergo surdæ,id est,obturanti aures suas ne vocẽ audiat incantatoris(qui illi quidẽ nihil nocere cupit,sed tantum ex latibulo eam educere, & veneno abiecto in manuetudinẽ redigere)cõparat Psalmista homines in malitia obstinatos,qui aures claudunt,nequando educantur de horridis latibulis pessimarum conscientiarũ suarum,nequando resipiscant ad pœnitentiã,aut posita iniquitate ad virtutẽ conuertantur:qui scilicet nec internis Dei inspirationibus nec externis bonorum exhortationibus,nec vllis congruis mediis se patiuntur ad virtutem adduci:qui dicunt Deo,Recede à nobis,scientiam viarum tuarum nolumus. Tales sese monstrabant Iudæi,quando Stephano pleno gratia & fortitudine veritatem ipsis annunciante,continuerunt aures suas, ne audirent verbum salutis:& impetu facto,venenum effuderunt in sapienter incantantem:id est lapides insanię suæ miserunt in virum sanctum,veritatis doctrinam,salutarem incantationem illis proponentem. Nemo verò ex hoc putet,magiam siue artem magicam probari à scriptura. Non enim hic facit magiæ mentionem,vt eam cõmendet,sed tantum ad accipiendam aptam proposito comparationem. Est enim hæc scripturarum vsitata libertas,vt etiam rebus malis & turpibus secundum comparationem bene vtatur. Cæterum,quod de aspide vulgo adducitur,quòd ad euadendum incantationem magi , ne audiat incantatoris carmina, alteram aurem terræ adfigat,alteram cauda obturet:si verum esset,non male,neque magno negocio secundum mysticam intelligentiam proposito posset accommodari. Non est tamen necesse,ad propositi loci explicationem,rem illam incertam adferri:præcipue, cum ii qui ex professione animalium naturas speciatim descripserunt probati authores,nihil tale de aspide tradiderint. ¶Versu sexto, Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum. Quomodo per dentium in ore confractionem intelligatur grauis vltio siue percussio,latius diximus in expositione Psalmi tertii,circa versum penultimum , qui sic in Hebræo habetur , Percussisti inimicos meos in maxilla,dentes impiorum confregisti . In secunda autem parte,per molas leonum intellige molares:id est,dentes fortissimos & firmissimos, quibus potissimum molunt ac terunt quod manducant . Vnde tam Hieronymus quàm Felix , molares verterunt : quam quam possunt per molas intelligi & mandibulæ,siue ipsæ etiam maxillæ continentes molares dentes. ¶Versu septimo,Intendit arcum suum,donec infirmentur . Clarior esset sententia , si loco infirmentur,poneretur conterantur , quemadmodum vertit beatus Hieronymus . Intendit enim arcum suum Deus, id est, vltionem dirigit contra impios, donec ad intentionem & perditionem perducat eos , pro

Iob. 22. Actu. 7.

C D E F G H

A suis meritis. ¶Versu. 8. Supercecidit ignis,& non viderunt solem. Quidam intelligunt de igne malæ concupiscentię:quo cadente super impios,& eorum intima occupante,inque eis acquirẽte dominiũ, obscurantur ne videant solem,illum videlicet de quo in lib. Sapientiæ dicitur,Sol intelligentiæ non est ortus nobis. Atque ita sensus erit,Deum cæli,vel lumen cæli,lumen spirituale non viderunt,non in sese susceperunt,quoniam capaces fieri noluerũt . Nos autem in Elucidatione ignem infernalem sumus interpretati,& solis priuationem,carentiam luminis æterni,& perpetuas tenebras:iuxta quod in Psalmo 48. de impio dicitur,Introibit vsque in progenies patrum suorum,& inæternum non videbit lumen. Sapien. 5. Psal. 48.

¶Versu. 9. Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnũ. Nouo loquendi modo,secundum expositionem in Elucidatione positã,dictũ est , Priusquam intelligerent spinæ rhamnũ,loco huius, Priusquam experirentur spinæ rhamnũ:hoc est,Priusquam peruenire possent vsque ad rhamnum, & in rhamnum excrescere,siue ad rhamni perfectionem pertinere. Inter spinas autem & rhamnos hæc videtur differẽtia,ꝙ spinæ teneriores sunt,& licet pro sua acutie pungentes, tamen propter teneritudinem fragiles & facile confringibiles,neque vsqueadeò formidabiles. Rhamnus verò rubus est,aculeis acutissimis & admodum duris in rectum extensis:feruntque,vnum esse è generibus sentium asperrimũ,ac proinde maxime ad dilacerandum validum. Constat ergo, secundum perfectum & imperfectum accipiendam hãc comparationem spinarum ad rhamnum. Impii enim priusquã perfectam pro suo placito acquirant no
B cendi potestatem,quasi spinæ sunt,pungentes quidem semper , & ab initio quantum valent nocentes: verum priusquam in rhamnos excrescant, Dei iusto iudicio(qui pro bonis semper facit cum tentatione prouentum)subito auferuntur de medio viuentium,& quasi viuentes coniiciuntur ante tempus in baratrum mortis:sicque vsque ad rhamni mensuram,acutiem & duritiem peruenire non permittũtur , ne fiant electis intolerabiles. Hinc & de illa pessima spina (quam proferet in sui consummatione sæculum istud nequam,abundante malitia)filio perditionis,Antichristo,ex ore domini dictum audiuimus,ꝙ ꝓpter electos succidetur,& priusquam in rhamnum excrescat,subito absorbebitur in ira domini:quãdo (vt Paulus Apostolus ait) interficiet illum dominus Iesus spiritu oris sui,& destruet illustratione aduẽtus sui. Sic & in dignis fide historiis,diuina dispensatione frequenter euenisse legimus pessimis istis spinis,ꝙ cum iam rhamno fierent proximæ, ita vt bonis & electis inciperet fieri intolerabilis eorum crudelitas,succisi sunt & absorpti,priusquam ad extremum pertingerent. Quod autẽ in secunda parte dicitur,Sicut viuentes,sicut in ira absorbet eos,secundum eum modum accipiendum videtur , quo supra dictum est,Descendant in infernum viuẽtes: ad significandum videlicet subitam & apertam punitionẽ: quemadmodum viui leguntur Dathan & Abyron descẽdisse in infernum. Inducunt autem alii alias huius loci expositiones,quas propter confusionem vitandam omittimus. Illud autem diligẽter notandũ, non recte quosdam codices habere,Sicut viuẽtes,sic in ira absorbet eos:priore loco sicut,posteriore po
C nendo sic. Hæc enim variatio dictionis,prorsus turbat rectam intelligentiam: sed legendum est vtrobique sicut,hoc modo,Sicut viuentes,sicut in ira absorbet eos. Nã & in Græco vtrobique eadem dictio ponitur: ὡσεὶ ζῶντας, ὡσεὶ ἐν ὀργῇ. Et beatus Hieronymus eadem dictione vertit,Quasi viuentes,quasi ĩ ira,tempestas rapiet eos. ¶Versu decimo,Lætabitur iustus cum viderit vindictam. Quomodo Deo non est beneplacitum in morte peccatoris,neque delectatur ipse in perditione hominum: sic neque viri iusti,qui Deo conformes esse debent in omnibus,oblectantur in perditione malorum,neque in ipsa eorum punitione per se gaudium aut beneplacitum habent. Non ergo sententia huiusmodi ex versu præsenti accipi debet,quæ prima facie se offert,sed ea quæ in Elucidatione expositа est,de congratulatione & applausu rectitudinis iustitiæ Dei,simul & de euasione propria ab horribili illa damnatione , in qua impios illos sub se positos conspicient. ¶Versu vltimo,Et dicet homo,si vtique est fructus iusto. Hũc versum in Elucidatione ita explanauimus, vt absque vlla interrogatione cum assertione totus pronuncietur:secundum quam expositionem,coniunctio si impropriè accipi debet , vt non dubitationem aut conditionem aut interrogationem denotet,sed magis assertionem:secundum quem modũ ex Hebræo vertit Hieronymus,mere assertiue,Et dicet homo,verè fructus est iusto, verè est Deus iudicans in terra. Similiter etiam vertit Felix,nec aliud habet Chald. Paraphrasis. Estque huius lectionis sensus,acsi di
D catur,Conspecta hac impiorum vindicta,vulgo dicent,vel vnusquisque homo apud se dicet, experientia doctus,Profecto(vt video)fructus est iusto,& vtique Deus est iudicans in terra . Cui satis consonat quod habet Paraphra. Chald. Et dicent filii hominis,profecto est præmium bonum iusto, profecto est Deus cuius iudicia extenduntur in terra. Alii verò vulgatam nostram lectionem ita distinguũt, vt illud si vtique est fructus iusto,per modum interrogationis proferant:id verò quod subsequitur,tãquam responsionem adiungant,in hunc sensum,Quæret igitur nunc homo,post dicta hæc omnia,an verè merces sit iustis pro sua iustitia. Indubie sciat,iusto mercedem expectandam suæ iustitiæ : quoniam verè est Deus in terra,iudicans inter bonos & malos,iusto & æquo iudicio. Alii verò totam orationem vno cõ textu sic accipiunt,vt conditionalis vel potius causalis sit enunciatio, ad hunc sensum , Et dicet homo, quoniam vtique est fructus & merces à Deo, iccirco necesse est Deum esse iudicem impiorum in terra,qui pro iustis contra impios debitam faciat vltionem. Quemadmodum enim piis bona reddit præmia Deus,sic ex aduerso consentaneum est,malis illum reddere mala.

LVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

EX tituli indicio claret,hunc Psalmum fuisse à Dauide compositum,postquam Saul missis militibus iussisset custodiri & obsideri domum eius,ut adducerent eum ad interficiendum,quando per artificium Michol uxoris pro Dauide statuam in lecto reponentis,atque ægritudinẽ uiri simulantis,fuga euasit manus 1. Reg. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Saul, & militum eius. Vnde totus hic Psalmus magna uchementia in impios & crudeles huiusmodi homicidas B
inuehitur: nunc ipsorum crudelitatem & impietatem, nunc eorundem punitionem condignam describens. Et
primũ quidem, suam proponens innocentiam, postulat à Deo peculiariter suam liberationem: ac deinde gene
raliori deprecatione, uniuersarum gentium miserecordem uisitationem pro omnibus ubique terrarum, simili
qualem ipse experiebatur malitia oppressi: subiungens deinde per uersus plures impiorũ multiplicẽ peruer
sitatem & condignã retributionẽ, in laudis proposito, cum gaudio spiritus liberatori domino Psalmũ claudit.

LVIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Eripe me de inimicis meis Deus meus: & ab insurgentibus in me libera me.*

2 *Eripe me de operãtibus iniquitatẽ: & de uiris sanguinum salua me.*

3 *Quia ecce ceperunt animam meam: * irruerunt in me fortes.*

4 *Neque iniquitas neque peccatũ meũ domine * sine iniquitate cucurri & direxi.*

5 *Exurge in occursum meum, & uide: * & tu domine Deus uirtutum, Deus Israel.*

6 *Intẽde ad uisitandas omnes gentes: * non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem.*

7 *Cõuertentur ad uesperam, & famẽ patientur ut canes: * & circuibunt ciuitatem.*

8 *Ecce loquẽtur in ore suo, & gladius in labijs eorum: * quoniam quis audiuit.*

9 *Et tu domine deridebis eos: * & ad nihilũ deduces omnes gentes.*

10 *Fortitudinem meã ad te custodiam:*

Psal. 32.

SAlua me Deus saluator meus, dẽ manu aduersa riorũ meorũ, & ab iis qui in me sæuissima persequutione insurgũt libera me, vt cordis sui desideriũ in me nequeãt adimplere, te conatus eorũ faciente irritos. 2 Erue me ab operariis iniquitatis, ab hominibus peruersis, qui mala meditantur contra me: & ab hominibus homicidis sanguinẽ innocentẽ sitientibus, quęrentibus mortẽ meam, saluũ me facito, vt non oblectari illos permittas in omnimoda P
perditione mea. 3 Ecce enim quasi canes rabidi venati sunt, & quasi ceperunt venatione paupercũlã animam meã, dum permissione visi sunt acquisisse potestatẽ super me, ad me afficiendũ morte: * irruerũt super me valẽter, impetu magno, potentes aduersarii, tota virtute & potestate sua quærẽtes me perdere. 4 Neque tamen iniquitas aut peccatũ vllũ in me est, propter quod me persequi debeãt: nõ est i me offensa aduersum illos, propter quam cũ ratione me valeãt persequi: nihil illis nocui, neque quicquã peccaui aduersus illos, quẽadmodũ tu Deus optime nosti: * Nã absque iniquitate viã vitæ huius ego perãbulaui cũ magna diligentia abstinẽs ab omni offensa & peccato, & direxi vitã meã in via innocentiæ, vt nõ valeant habere aduersarii mei causam rationabilẽ psequutionis meę. 5 Tu ergo domine, q optime nosti innocentiã meã, exurge mihi in occursum: surge ꝓ me, & veni ex aduerso, quasi obuius fœtus mihi, & attende ad me siue ad causam G
meã, ad ferendã opem iniuste patienti, ad faciendũ pro iniuste oppresso iudiciũ vltionis: * Et tu, ô potentissime Deus, exercituũ cælestium dominus, qui es Deus Israel populi tui. 6 Intende, quæso te, & corappone ad visitandos oẽs populos per vniuersũ orbẽ terrarũ, & quasi iudex vniuersalis attendas ad oẽs qui vbique locorũ ab impiis patiũtur calumniã, & attendẽs facias ꝓ eis iudiciũ. Neque enim solus ego sum qui iniuste patior, sed vbique gentiũ video regnare improbitatẽ, & bonos à malis iniuste opprimi: propter quod, generalẽ peto fieri in omnibus gentibus visitationẽ tuam: * non miserearis, nõ parcas omnibus q ex prauitate & malitia animi operantur aduersum bonos iniustitiã, qui proximos & innocẽtes opprimũt per fraudem & malitiã: sed exerce contra illos vltionẽ & vindictã tuã. 7 Ipsi sera pœnitẽtia ducentur, cũ aduenerit iudiciũ eorũ, sicque velut ad vesperã nimium sero conuertentur: & quia nõ in tẽpore opportuno ad veritatẽ cõuersi nõ sunt, perpetuo famelici permanebunt, & fame vehemẽtissima ac rabidissima torquebuntur, cuiusmodi est fames canũ: * & nõ poterũt H
intrare in ciuitatẽ requiei, vbi panis est satietas, sed excluſi erũt ab ea: & clausa ianua, velut per circuitũ ambulare, eamque circuire cogẽtur, neque ĩtroire poterũt, vt cũ bonis cibũ sumãt: sed foris permanebũt, vt perpetua esurie velut canes rabidi esuriãt. 8 Ecce enim nõ aliud quàm iniquitatẽ & iniustitiã loquũtur in ore suo, & quasi gladiũ habẽt in labiis suis: dũ nihil aliud quàm de nocẽdo et perdẽdo, de interficiẽdo, de opprimẽdo loquũtur aut cogitãt: * idque faciũt sine timore, tanquã si nemo audiret eorũ praua cõsilia, veluti adinuicẽ dicẽtes, Quis sciet quæ nos agimus & tractamus? quis videre possit? qs pro hoc nos possit arguere? quasi nõ sit Deus, qui cũcta eorũ secreta consilia audiat, & reponat in iudiciũ. 9 Tu verò domine illorũ impios conatus ridebis, & ridiculas facies cogitationes eorũ: dũ tua potẽtia, vbi volueris, illorũ omnia consilia & omnes cogitationes potes nullo negocio infringere: * tibi pro nihilo est fortitudo atque potẽtia omniũ populorũ, & quasi pro nihilo reputabis, ac velut nihilũ superare potes omnes populos, ita vt dissipare possis pro tuo placito cõsilia gẽtiũ, & cogitationes populorũ reprobare, atque in nihilum redigere.
10 Et ego ad te seruabo fortitudinẽ meã, non deficiã viribus, tametsi

A * *quta Deus susceptor meus es: * Deus meus, mia eius præueniet me.*

11 *Deus ostẽdit mihi super inimicos meos: * ne occidas eos, nequãdo obliuiscantur populi mei.*

12 *Dissperge illos in uirtute tua: & depone eos,* B *protector meus domine.*

13 *Delictum oris eorũ, & sermonẽ labiorũ ipsorum: * & cõprehẽdãtur in superbia sua.*

14 *Et de execratiõe & mendacio annunciabuntur in ira cõsummatiõis, * & non erunt.*

C 15 *Et scient, quia Deus dominabitur Iacob, & finium terræ.*

16 *Conuertentur ad uesperam: * & famem patientur ut canes: * & circuibunt ciuitatem.*

17 *Ipsi dispergẽtur ad manducandum: * si uerò* D *non fuerint saturati, & murmurabunt.*

18 *Ego aũt cãtabo fortitudinẽ tuã: * & exaltabo mane miam tuam.*

19 *Quia factus es susceptor meus & refugium meum, in die tribulationis meæ.*

20 *Adiutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es, Deus*

ad tẽpus duret afflictio: sed fortis & inuictus perstabo in perseueran tia virtutis ac fortitudinis meæ: * quoniã scio quòd tu domine susceptor atque defensor meus es, qui nequaquam me derelinques sed in opportuno tẽpore auxiliũ & salutẽ adferes: * Deus meus misericordia tua prætenier me, vt in tẽpore opportuno succurrat mihi laboranti, antequã succũbã, antequam deficiam. 11 Non solum autem misericordia tua mihi aderis, præueniens periculum, verũetiam indicasti mihi de vltione inimicorũ meorum, quid facturus sis eis: * ego tamẽ oro, ne subito occidas eos, protinus interficias in mortẽ: ne hac per obliuionem & desidiã torpeant populi mei, ne deficiente exercitio negligant, & negligenter agãt boni serui tui. Bonũ enim est, malorum improbitate exerceri seruos tuos, ne mala securitate torpeãt, aut negligẽter siue obliuiosẽ agãt, sed iniquitatis potius stimulis excitati vigilanter se gerant in operibus tuis. 12 Attamen dispersa illos domine, & potestatẽ eorũ dissipa, atque prohibe per fortitudinẽ tuã: & humilia eos, ac deiice à proposito malitiæ suę, & de potestate sua illos depone, vt non quantum velint valeant nocere, sed quãtum tu satis esse nosti, ad salutarem exercitationem & bonũ profectũ populorum tuorum. 13 Propter delictum oris eorũ, & propter sermonem labiorum ipsorum, quoniã per os suũ & labia sua non aliud loquuntur, quàm impietatem & iniustitiã cõtra proximos suos: quam vt implere nõ possint, postulo impediri, & dispergi eos potentia tua: * superbia & vanitas cordis eorũ sit ipsis in confusionem, & comprehendat, atque in laqueũ inducat eos superbia eorũ. 14 Et propter abominationem & mendaciũ (quæ operantur) accusabũtur, & tanquam punitiõe digni numerabuntur in consummatione malitiæ suæ, postquam fuerit cõsummata & matura eorum impietas: * siue Matt. 25.
in sæculi cõsummatione, quãdo nõ amplius cum tritico permittentur zizania, sed separabuntur in caminum ignis: * annunciabuntur (inquã) ita in ira cõsummatiõis, in tempore quo manifestabitur ira iudicis terribilis, ad consummationẽ & perditionem impiorum omniũ, electorumque beatã præmiationẽ: * ac tunc quidem in perditionem mittentur æternam, & nõ erunt vltra in numero viuentium, sed quasi non sint, in morte æterna erunt. 15 Et tunc reipsa cognoscent & videbunt, quòd Deus dominetur populi sui, & seruorũ suorum faciat iudiciũ in vniuersa terra: cũ viderint hos quidem de malo liberatos, se verò in perditionem æternam coniectos: cum viderint hos ante cõspectum Dei in vitã inductos, se verò à vultu Dei in mortem reprobatos: hoc (inquã) modo cognoscent, quòd vere Deus dominus sit & iudex in terra, qui suo tẽpore vnicuique iustũ adducet iudiciũ. 16 Tunc verò sera ducti pœnitentia, intra se dolebunt, & an- Sapien. 5.
gustiabuntur præ timore horribili, cum perditionẽ senserint, dicẽtes intra se pœnitentiã agentes, & præ angustia spiritus gementes, Ecce quomodo facta sunt nouissima nostra sine honore, & pditio ac mors in portionẽ venerunt nobis: * & esurie æterna punientur vt canes rabidi, pro tẽporali affluentia qua in hoc sæculo de pauperum rapina fuerint satiati: * & clausa ianua, ibũt per circuitũ ciuitatis sanctorũ, vbi est copia panis: & nõ poterunt intrare in terram fertilitatis, in ciuitatem abundantiæ, in societatẽ sanctorum Dei. 17 Dispergentur cum se in die illa cõsummatiõis egentes inuenerint, & quasi desperati huc illúcque cursitabũt, sicubi valeãt inuenire quod comedant: vo lent tũc exire ad emendũ panẽ, & in lampadibus oleum, sed heu se- Matt. 25.
ro nimiũ: * & cum viderint se non posse saturari, cum nõ potuerint cibum vitę adipisci, eo quòd nimiũ sero & inopportuno tẽpore quę fierint, loquentur male, & blasphemabunt aduersus iustitiã Dei omnipotentis, qui tale contra ipsos protulerit iudicium. 18 Ego autem simul & omnis iustorum Ecclesia, illis blasphemantibus, cãtabimus virtutem fortitudinis tuæ, quam in impiorum punitiõe potissimum ostẽdis: * & exaltabimus opportuno tẽpore, primo diluculo, in tranquillitate cordis & corporis, altissimã misericordiã tuam, quam exhibes potissimum in saluatione sanctorũ tuorum. 19 Tu enim factus es defensor noster & refugium nostrum in tẽpore tribulationis nostræ: tu nos in defensionẽ atque protectionem suscepisti, vt in tempore tribulatiõis nos defendas ab insultibus aduersariorũ nostrorum.
20 Tibi ego psallã, & laudes cãtabo oĩbus diebus vitæ meæ, atque

Universidad de Deusto
Biblioteca

meus, misericordia mea.

etiam in perpetuis æternitatibus,ô potẽtiſsime & fideliſsime auxiliator meus:tu enim vere defenſor meus es,tu(ĩquã)domine Deus meus, qui es miſericordia mea , qui facis mecũ pro tuo beneplacito miſericordiã. E

ANNOTATIONES IN PSALMVM LVIII.

TOtum hunc Pſalmum expoſitores quidam catholici non inconuenienter perſonæ Chriſti applicant , ad patrem pro Iudæorum oppreſsione clamantis , & per reſurrectionem de manibus illorum ſaluari poſtulantis. Atque hi, punitionem quæ in hoc Pſalmo deſcribitur , de Iudæis peculiariter interpretantur , idque ſatis rationabiliter : quemadmodum in annotationibus conſequentibus ſuo loco monſtrabimus. Nos tamen(vt in aliis pleriſque Pſalmis) totum etiam hunc generali expoſitione in Elucidatione proſequuti ſumus, vt ſiue perſonę Chriſti , ſiue perſonæ Dauidis , ſiue alii cuilibet iuſto in tribulatione poſito poſsit applicari. ¶ Verſu tertio: Quia ecce ceperunt animam meam. In Græco eſt ἐθήρευσαν, quod ſonat , venati ſunt, vel venatione ceperunt , quemadmodum feræ capi ſolent venatione. Vnde lectio beati Auguſtini habet , venati ſunt , loco ceperunt . Beatus verò Hieronymus ex Hebræo vertit,inſidiati ſunt . Propter quod in Elucidatione expoſuimus venatione ceperunt. Comparantur enim perſequutores (propter nimiam importunitatem & crudelitatem) venatoribus,qui nullis parcunt laboribus, vt feram valeant comprehendere. ¶ Verſu quarto : Sine iniquitate cucurri,& direxi. In Elucidatione expoſuimus , direxi viam meam . Poteſt tamen & ad aliorum directionem referri,vt dicat,non ſolum ſeſe abſque iniquitate cucurriſſe , ſed inſuper alios etiam
Pſal.50. ſimiliter direxiſſe, quomodo in alio Pſalmo aiebat Dauid : Docebo iniquos vias tuas , & impii ad te conuertentur. ¶ Verſu quinto,Et tu domine virtutum,Deus Iſrael.Manifeſtum eſt hanc poſteriorem partem verſus quinti, debere coniungi ſecundum ſententiæ neceſsitatem , cum initio verſus proxime ſequentis, hoc modo, Et tu domine virtutum Deus Iſrael , intende ad viſitandas omnes gentes . Circa hanc autem viſitationem quæ poſtulatur , notandum eſt , ſi Chriſti perſonæ Pſalmus accommodaretur , poſſe eam intelligi de viſitatione per Euangelicam prædicationem , & gratiæ ac ſpiritus communicationem : vt Chriſtus quaſi pertæſus nimiæ malitiæ & incredulitatis , qua Iudæos conſpiciebat ſibi contradicere,vſque ad ſupplicium crucis , ac poſt etiam amplius contradicturos veritati
Actu. 13. eidem per Apoſtolos prædicandæ.poſtulet à patre , vt illis iuxta ſuam ordinationem relictis in obſti-
Rom.9. natione ſua(quandoquidem indignos ſe facerent) ad gentes conuerteret miſericordiam ſuam , quas vſque tunc videbatur ignoraſſe,& quaſi non gentem reputaſſe: ipſorum verò Iudæorum , qui ex certa
Rom. 11. malitia agnitæ veritati contradicebant , non amplius miſereretur , donec in conſummatione temporis, vbi intraſſet plenitudo gentium,reliquiæ Iſrael quaſi ad veſperam ſaluæ fierent . Nam ſecundum G
hanc expoſitionem , admodum recte quadrabit verſus ſeptimus : Conuertentur ad veſperam , & famem patientur vt canes,& circuibunt ciuitatem,ad conuerſionem Iudæorum circa finem ſęculi,poſtquam plenitudo gentium fuerit ingreſſa. Siquidem ille in fine temporis ad fidem Chriſti acceſſus, recte videtur conuerſio ad veſperam nuncupari. Patietur autem famem tunc vt canes , quoniam maxima auiditate quærent panem fidei & verbi Dei tanto vtique auidius , quanto diutius hoc pane caruerunt:& ciuitatem circuibunt,Eccleſiam ſanctam , diligenter in ea panem prædictum à viris fidelibus requirentes,quomodo ſolent, qui vehementer eſuriunt , diſcurrere ad requirendum panem . Aut iſta fames in malam partem accipi poterit, vt ſit hic ſenſus totius verſus : Conuertentur quidem ipſi Iudæi ad veſperam in conſummatione temporis , interim tamen (in vltionem incrudelitatis & impugnationis veritatis) famem patientur maximam & ſummam egeſtatem veri panis & ſalutaris doctrinæ : quemadmodum hoc tempore videmus , eos maxima laborare egeſtate veri panis & vere
Apoc.3. ſcientiæ Dei , cum nihil eorum quæ in ſacris literis tenent , rectè vt oportet intelligunt , nimirum claue abiecta, id eſt, Chriſto domino (qui eſt clauis Dauid) abnegato . Ciuitatem quoque interim circuibunt in vltionem:quoniam per mundum vniuerſum incerti vagantur ſedibus , tributarii viuentes
Ioan.11. in diſperſionibus ſuis. Euenit enim eis quod timebant, perdideruntque locum & gentem, diſperſi per ciuitatem , per vniuerſam habitabilem terram profugi , & paternis expulſi ſedibus , ſub captiuitate H
ſeruientes, qui veritatem noluerant recipere , quæ ſola illos potuiſſet liberare. ¶ Verſu nono, Ad
Ioan.8. nihilum deduces omnes gentes. In Græco habetur ἐξουδενώσεις, quod aliquando ſonat ad nihilum
Pſalm.13. deducere,ſiue(vt ita dicam) annihilare:quemadmodum & in pſalmo .13 . Ad nihilum deductus eſt in
Pſal.105. conſpectu eius malignus . Aliquando verò accipitur pro nihil facere,vel pro nihilo habere , quemadmodum Pſal.105 dicitur : Pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem , vbi in Græco eadem dictio inuenitur quæ hoc loco poſita eſt. Et ſecundum hunc ſenſum habet etiam hoc loco Pſalterium Romanum: Pro nihilo habebis omnes gentes. Cui lectioni ſatis conſonat , quod ex Hebræo vertit Hieronymus:Subſannabis omnes gentes. Vnde & nos in Elucidatione vulgatam noſtram lectionem ad hanc potiſsimum ſententiam explicauimus. ¶ Verſu decimo,Fortitudinem meam ad te cuſtodiam. Hunc verſiculum non ſatis appoſite quidam remiſsioris diſciplinæ amatores citare ſolent in confirmationem ſuæ remiſsionis , quaſi ex Prophetæ authoritate formidantes , vel vigiliis, vel ieiuniis , vel aliis paulo durioribus corpus affligere , ne forte non ad dominum cuſtodiant ſuam fortitudinem: non ſatis attendentes, quòd Paulus Apoſtolus harum rerum optime expertus , de ſeipſo ait , Cum in-
2.Cor.12 firmor,tunc fortior ſum : &,Virtus in infirmitate perficitur. Qui etiam alibi in laboribus,ieiuniis , &
2.Cor.8. vigiliis,ſupra modum gloriatur, & caſtigat corpus ſuum,atque in ſeruitutem redigit , ne efficiatur re-
&.11. probus: cum hi interim molles pugnatores , Prophetica iſta ſe voce bene munitos exiſtimant , aduer-
1.Cor. 9. ſus omne quod arctioris videtur ſeueriorisque diſciplinæ . Sciendum autem eſt, Dauidi talem senten-

A tiam nunquam neque per ſomnium veniſſe in animum , neque vlla ratione hoc illum velle quod iſti exiſtimant: ſed illud ſentit potius, quod explicat Elucidatio , nimirum , velle ſe ad Deum conſeruare ſpiritus fortitudinem , & nequaquam deficere aut abiicere animum , ſed expectare potius & ſuſtinere defenſorem dominum. Vel per fortitudinem vires omnes ſiue animæ accipiantur , quas vir ſanctus domino cuſtodire proponit, quoniam non niſi ad gloriam Dei illis bene vti decernit , cuius eſſe nouit quæ in ipſo ſunt omnia. ¶ Verſu vndecimo , Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos,ne occidas eos, nequando obliuiſcantur populi mei.Si ad Iudęos Chriſti aduerſarios ſermo hic referatur , ſignificat Chriſtus dominus ſibi oſtenſam à patre vindictam,quam eſſet facturus aduerſum illos:ipſe verò orat, non prorſus occidi,neque prorſus deleri populum Iudaicum : ſed vel reliquias remanere,ne penitus in obliuionẽ veniat populus eius,& ne in totũ repuliſſe ac repudiaſſe videatur populũ ſuũ,quẽ olim habuit tam peculiarem:pœnam tamen diſperſionis in omnes gentes,& humiliationis ſiue depoſitionis,in priuatione regni,admittit,in verſu ſequenti dicens, Diſperge illos in virtute tua,& depone eos , protector meus domine.Illud quoque breuiter annotandum eſt,orationem illã,populi mei,ab aliquibus accipi in caſu genitiuo,ab aliis verò caſu nominatiuo,numero plurali,ſicque diuerſam iuxta diuerſas iſtas conſiderationes facere ſententiam.Noſtra Elucidatio caſum accipit nominatiuum,quo caſu etiam Felix vertit,& alii plures ex Hebræo interpretes,numero ſingulari:Nequando obliuiſcatur populus meus.

B ¶ Verſu.13.Delictum oris eorũ,ſermonem labiorũ ipſorum.Videtur ſubaudiẽda præpoſitio propter, aut ſimilis , hoc ſenſu:Propter delictum oris eorum, & propter ſermonem labiorũ ipſorum. Cui conſonat quod beatus Hieronymus vertit geminata præpoſitione,dicens:In peccato oris ſui,in ſermone labiorum ſuorũ.Poſſent tamen accuſatiui iſti referri ad verba præcedentia , diſperge aut depone , vt ſit ſenſus,Diſperge cum illis,ſimul & depone delictum oris eorũ,& ſermonẽ labiorum ipſorũ : nimirũ vt nihil eorũ quæ illi ſuperbe & impie loquuti ſunt,impleatur,ſed tua virtute impediantur eorum iniqua decreta.Pſalteriũ verò Romanum per nominatiuum caſum habet : Delictum oris eorũ,ſermo labiorũ ipſorum.Quæ lectio per ſubauditionem verbi ſubſtantiui perfectum ſenſum habet. ¶ Verſu.17. Si verò non fuerint ſaturati,& murmurabunt.Si de Iudęis hoc exponatur iuxta modum ſupradictum, ſenſus erit,Iudæos magna auiditate in conſummatione ſæculi ad veſperam quæſituros panẽ doctrinæ veritatis,quo tanto iam tempore fraudãtur miſere inſaniẽtes,vt famelici canes,atque ita auide quæſituros, vt vix poſsint ſatiari:vt hoc murmurare,non aliud indicet quàm dolorem,ſi non ſatiſfiat deſiderio.

LIX. PSALMI ARGVMENTVM.

C *Psalmus iſte à Dauide cõpoſitus uidetur,poſt glorioſas illas uictorias,quæ deſcribũtur.2.Regũ.8. capitulo , poſtquã uidelicet percuſſit & humiliauit Philiſthiim , frænumq; tributi tulit de manu eius.Moab quoq; percuſſit,& ſub tributo ſeruire fecit Syriam,item & filios Ammon:quando etiam reuerſus à capta Syria,in ualle Salinarum nomen ſibi fecit,cæſis decẽ & octo milibus,& in Gebelem ad uiginti tria milia:quando etiam uniuerſa Idumæa(poſitis cuſtodibus & præſidio) Dauidis ditioni ad tributũ ſubiugata eſt.* 2.Reg. 8 &.12. *Poſt has ergo uictorias tam mirabiles & tam multas,ipſi Dauidi diuinitus præſtitas,Pſalmum ſequentem pro gratiarum actione uidetur cecinisse.In quo Pſalmo,ut euidentior fiat magnitudo Diuini beneficij , oppoſitis ex aduerſo iuxta poſitis,primum inducit priſtinam populi dereliction em,in qua nonnunquam Iſraelem dominus uenire permiſerat ſub manus hoſtium:partim propter peccata eorum, partim propter exercitium & uirtutis cuſtodiam:idq; facit uerſibus quinque primis. Dehinc uerò regni ſui ſtatum glorioſum,qui tãta gentium circũquaque ſubiection e inſignis erat,ſequentibus uerſibus aperit, ſimilitudinibus uarijs ad ſubiectionẽ perfectam deſignandã utens:totãq; uictoriam omnium ſummã nouiſſimis uerſibus Deo aſcribit,in cuius uirtute expugnaſſe ſe dicit hoſtiũ ciuitates munitas:in quo etiã modo(contẽpta ſpe humanæ fortitudinis)uiriliter & fortiter ſe ſemper actũrum confidit.Quidam uerò ſanctorum patrum totum hunc pſalmum Eccleſiæ accommodare laborant.Quod nos ſane libenter ſequeremur,ſi illa quæ de partitione Sichimæ , mẽſuratiõe conuallis tabernaculorum,de poſſeſſione Galaad,Manaſſe,& cætera huiuſmodi,Pſalmo nõ fuiſſent ut præcipua in medio inſerta.Nam reliqua ſatis recte ad Eccleſiæ tribulationes & poſtulationem auxilij ſuperni, poſſent accommodari.Verum illa quæ in medio interpoſita ſunt,omnino difficile eſt (niſi admodum longinqua & difficili expoſitione, ex ipſa interpretatione nominũ accepta) aptare Eccleſiæ.Nos tamen nequaquã illorũ pietati,qui myſticas quærunt intelligentias,uolumus contradicere:ſed ſenſum eligimus facilliorẽ, qui & titulo & hiſtoriæ magis apparet conſentaneus.Vt enim in Pſalmorũ expoſitiõe uitio datur,perpetuo hiſtorijs & literæ inhærere,& no magis ſpectare ſpiritũ:ita profecto nõ erit laudandũ , ſic ubique myſtica (quocunq; tandem modo) quærere,ut nuſquam hiſtoriam aut literalem ſententiam putes acceptandam.*

D LIX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Deus,repuliſti nos,& deſtruxiſti nos : * iratus es,& miſertus es nobis.*

Deus,tu nos videbaris abieciſſe à te , & diſsipaueras nos atque diſieceras,iratusque nobis tradideras nos in manus hoſtium noſtrorũ ,cum olim propter peccata iuſtam aduerſum nos irã tuam voluiſſes oſtendere : * at nunc viciſsim ad miſericordiam rediiſti,iam placatus iterum colligere & erigere nos incipies.

2 *Commouiſti terram, & conturbaſti eam :*

2 Commoueri olim faciebas terrã noſtrã perſequutione & oppugnatione aduerſariorum , & vehementer eam conturbari tumultibus bellorũ permiſiſti : ita vt neceſſe haberẽt clamare ad te,

Universidad de Deusto
Biblioteca

** ſana contritiones eius, quia commota eſt.*

*3 Oſtendiſti populo tuo dura: * potaſti nos uino compunctionis.*

4 Dediſti metuẽtibus te ſignificationẽ, ut fugiant a facie arcus.

Ro.1.& 2 Pſalm.7.

*5 Vt liberentur dilecti tui: * ſaluum fac dextera tua, & exaudi me.*

*6 Deus loquutus eſt in ſancto ſuo: * lætabor, & partibor Sichimã: * & conuallem tabernaculorum metibor.*

7 Meus eſt Galaad, & meus eſt Manaſſes, & Ephraim fortitudo capitis mei.

*8 Iuda rex meus: * Moab olla ſpei meæ.*

*9 In Idumæã extendam calciamẽtũ meum: * mihi alienigenæ ſubditi ſunt.*

10 Quis deducet me in ciuitatẽ munitã? qs deducet me uſque in Idumæam?

11 Nõne tu Deus, qui repuliſti nos: & nõ egredieris Deus in uirtutibus noſtris?

*12 Da nobis auxilium de tribulatione: * quia uana ſalus hominis.*

*13 In Deo faciemus uirtutem: * & ipſe ad nihiliũ deducet tribulantes nos.*

& dicere: * medere malis iſtis, & à conturbatione huiuſmodi liberam fac terram tuam potentia tua: quoniam verè nimium com B
mota & cõturbata eſt, & agnoſcit fortitudinẽ manus tuæ. 3 Dura oſtendiſti, & ad tolerãdum grauia propoſuiſti populo tuo: permiſiſti populum tuum grauibus affligi miſeriis: * dediſti nobis bibere vinum amaritudinis, potum lachrymarum, tribulationis & anguſtiæ, ad compunctionem & afflictionem animæ noſtræ.

4 Et in his tribulationibus corporis, aduerſitatibuſque temporalibus, dediſti ſeruis tuis te metuentibus veluti ſignum quoddam & indicium venturæ vltionis tuæ, vt effugiant arcum illum, quem iam tetendit fortiſsimus iudex, vt vltionis illius venturæ (quæ erit abſque miſericordia) ſagittas euadant. Quod enim aduerſitatibus & malis temporalibus tu domine populum tuum nunc affligis, idcirco facis, vt eum à malis reuocando ſalues à ventura diſtrictione nouiſsimæ iræ tuę, quę parata eſt in tempore ſuo reuelari, quemadmodum arcus iam extentus ad ſagittas iaciendum paratus eſt. 5 Vt ſic (inquam) à facie arcus liberentur electi ſerui & amici tui, F
quos ad ſalutem tuam prædeſtinaſti ante ſæcula, & non ſimul cum reprobis in damnationem inuoluantur: * ſalua tu domine populum tuum per omnipotentiam virtutis tuæ, & hac in re exaudi me: tu conſiliis quibus bonum videtur in occultis tuis, ſiue per proſpera, ſiue per aduerſa, age cum populo tuo: hac tantum vna in re exaudi me, vt dextera tua ſalues electos tuos. 6 Olim quidem iſta quæ commemorauimus, dura ac triſtia pati feciſti populum tuum. At verò nunc aliud decreuiſti, & loquutus es, in ſanctuario tuo: * videlicet quòd ego vt rex & princeps populi tui lætabor in triumphis victoriæ, ex virtute dexteræ tuæ, contra aduerſarios populi tui, & diuidam terram Sichem, tanquam bello partam, populo meo: * & vallem illam, quæ Sochot dicitur, id eſt, tabernaculorum, ego dimetiar tanquam meo dominio & iuri ſubiectam. 7 Populus Galaadites mihi ſubiectus eſt, ſimiliter & Manaſſe: populus autem Ephraim, præcipua & velut capitanea eſt fortitudo mea, G
& quaſi robur ac virtus capitis, id eſt, principatus mei, vtpote aliis tribubus potentior, bellicoſior & numeroſior. 8 Tribus Iudæ regnum mihi præſtat, in qua & principium fuit regni mei: * populus Moabitarũ eſt mihi velut olla & lebes oblectationis, vnde haurire poſsim delicias & oblectationẽ, eisque libere vti iuxta deſiderium. 9 Super filios Edom extendam calciamentum meum, ſuper illos calcabo tanquam perfecta ſubiectione pleniſsime ſubiectos mihi: * Philiſthiim, Amalechitæ, & alienigenæ per circuitum facti ſunt mihi tributarii, & ſubiecti ditioni meæ. 10 Et quis eſt qui me perduxit vſque in ciuitates munitas, vt loca etiam munitiſsima obtinerem? quis me deduxit in ciuitates Idumæorũ, admodum robuſtas & populoſas, vt eas cogerem ſub imperium regni Dei? 11 Quis alius præter te domine, qui olim videbaris abieciſſe nos, ac velut prorſus deſeruiſſe abſque auxilio: & non volebas cum exercitibus noſtris ad pugnam egredi, nolebas pugnare cum exercitibus noſtris, nolebas tua præſentia defendere populum tuum pugnantem, ſed quaſi à prælio abſens permiſiſti vinci exercitus noſtros ab aduerſariis? Profecto tu, qui olim ita repulisti populũ tuũ, H
& cum eis nolebas egredi ad pugnã, idem ipſe nunc reſpexiſti nos, & egreſſus nobiſcum dediſti nobis præclaras victorias. 12 Tu itaque domine, ſemper præſta nobis de tribulatiõe auxilium: ſi inſurrexerint aduerſum nos aduerſarii & tribulatores populi tui, ſuccurras tu nobis auxilio tuo: * vere enim vana eſt ſalus quæ expectatur ab homine, & prorſus vaniſsimum eſt, auxiliũ & ſalutẽ expectare ab humana potentia, cũ tu illam habeas in manu tua. 13 Ex nobis quidẽ prorſus imbecilles & impotentes ſumus, magnum aliquid efficere: ſed in tuæ virtutis fiducia & auxilio fortiter agere poterimus magnæ virtutis opera, agemúſque tua virtute cõfortati viriliter: * tu quoque facillime deſtrues, & abſque omni labore, ſiue moleſtia ad nihilum deduces oſpotenti fortitudine tua aduerſarios noſtros, quanticunque tãdẽ ſiue numero ſiue fortitudine extiterint: propter quod, in te ſemper fiducialiter pſtare volumus, & tuo ſancto cultui ſemper inhærere, neque abſcedere abs te imperpetuum.

A ANNOTATIONES IN PSALMVM LIX.

VErſu primo, Deus repuliſti nos, & deſtruxiſti nos: iratus es, & miſertus es nobis. Tria illa priora, repuliſti, deſtruxiſti, iratus es, ſimul debent coniungi, tanquã ad idem tempus præteritum pertinentia: deinde, facta diuiſione, ſubiungi debet quaſi oppoſitũ, & miſertus es nobis, vt referatur ad tẽpus ſtatus præſentis, in quo florebat tum Dauid, cum Pſalmũ hũc caneret. ¶ Verſu. 2. Sana contritiones eius, quia cõmota eſt. Videtur hæc deprecatio interpoſita tanquam pertinens ad tempus deſolationis, & debere ſubintelligi aliquid, quemadmodum in Elucidatione indicauimus. Vnde ex Hebræo quidam ſic vertit, Cura (orabamus) cõtritiones ſiue cõfractiones eius, quoniam commota vel inclinata eſt. Aliqui ſimpliciter intelligunt, nullo verbo ſubaudito. Prior autem ſententia connexioni magis fauet. ¶ Verſu quarto, Dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus. Per arcum Dei ſolet & aliàs diuina vltio deſignari, vt Pſalmo ſeptimo, Arcum ſuum tetendit, & parauit Pſal.7.
illum: & in eo parauit vaſa mortis, ſagittas ſuas ardentibus effecit. Significatio autem datur metuen- Gene.6.
tibus dominum, vt fugiant à facie arcus, dum diſpenſatione prouida miſericorditer Deus nunc ſuos & 8.
electos permittit exercitari, interdum temporalibus aduerſitatibus, vt ſic à vitiis cohibeantur, ad quæ Eſa.28.
prona ſemper eſt humana infirmitas, potiſsimum autem in tempore proſperitatis, quando pro voto ſuccedunt omnia: atque etiam ſi in peccatis ſint, vt per afflictionem ad Deum ſeſe conuertere compel-
B lantur, vexatione dante intellectum. Qua de re pulchram admodum poſuit exhortationem is qui ſanctam Machabæorum conſcripſit hiſtoriam, ad legentium conſolationem poſt multa præmiſſa nimium terribilia, ita ſcribens, Obſecro autem eos qui hunc librum lecturi ſunt, ne abhorreſcant propter ad- 2. Mac.6
uerſos caſus: ſed reputent ea quæ acciderunt, non ad interitum, ſed ad correptionem eſſe generis noſtri. Etenim multo tempore non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vltiones adhibere, magni beneficii eſt indiciũ. Non enim ſicut in aliis nationibus dominus patienter expectat, vt eas cum iudicii dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis ſtatuit, vt in peccatis noſtris in finem deuolutis ita demum in nos vindicet. Propter quod, nunquam quidem à nobis miſericordiam ſuam amouet: corripiens verò in aduerſis populum ſuum, non derelinquet. Ex quibus lectu vtique & ruminatu dignisimis verbis, euadit manifeſtum, quomodo hæc per aduerſa tribulatio, ſignificatio quædam eſt ſanctis, fugiendi à facie arcus, atque ad ſalutem perueniẽdi. ¶ Verſu ſexto, Deus loquutus eſt in ſancto ſuo. Elucidatio interpretatur, In ſanctuario ſuo, in templo ſancto ſuo, id eſt, in cælo definiuit & ſtatuit. Intelligi etiam poteſt, Deus loquutus eſt in ſanctitate ſua. hoc eſt per ſuam ſanctitatem: quoniam videlicet ſancte firmiterque ſtatuit & definiuit. Alii verò exponunt genere maſculino, Deus loquutus eſt per ſanctum ſuum, videlicet Nathan Prophetam, per quem mihi iſtas victorias prædixit.
C Expoſitioni noſtræ primæ quam in Elucidatione ſolam ponimus, fauet quod vertit Hieronymus, In ſanctuario ſuo: & Chald. Paraphraſis, Deus loquutus eſt in domo ſanctuarii ſui. Felix autem vertit, In ſanctitate ſua. ¶ Verſu octauo, Iuda rex meus, Moab olla ſpei meæ. Idcirco dicit Iudam regem ſuũ, 2.Reg.2.
quoniam à Iuda regnum accepit. Statim enim poſt mortem Saulis vnxerunt eum ſeniores Iuda in Hebron, vt regnaret ſuper domum Iuda: ſuper alias tribus regnante Iſboſeth filio Saul. Nam tum temporis, ſola domus Iuda ſequebatur Dauid. Valde autem noua & inſolita comparatione dicit, Moab eſſe ollam ſiue lebetem ſpei ſuæ, quoniam videlicet Moabitas in pleniſsimam ſubiectionem perduxerat. 2.Reg.8.
Pereuties enì eos (vt ſacra regnorũ teſtatur hiſtoria) mẽſus eſt funiculo, & coæquauit eos terræ: meſuſque eſt funiculos duos, alterum ad viuificandum, alterum ad occidendum, & factus eſt Moab ſeruiens ſub tributo. Quia ergo ita pleniſsima ſubiectione Moab deuicerat, exigere tributi quantũ volebat poterat ab eis: & cum eſſet populus potens & abundans valde, quaſi ex olla plena haurire pro ſuo placito libere poterat: quomodo etiam vulgo dicere ſolent homines, vbi magna eſt abundantia, hauriri illic omnia ex ollis plenis, idque magnis cochlearibus. ¶ Verſu decimo, Quis deducet me in ciuitatem munitam? Licebit hìc facili intelligentia ſingulare accipere pro plurali, vt ſit quæſtionis ſenſus, Quis potens eſſet, aut erit in ciuitates munitas & fortiſsimas deducere, & de eis mihi dare victoriam? Quis ad victo- 2.Reg.12
D riam populi Edom robuſti & validi admodum, me perducere poterit, niſi tu Deus, &c? Alii verò ſingulariter dictum accipiunt, de Rabbath ciuitate regia filiorum Ammon munitiſsima, ita vt multum negocii præberet Ioab principi militiæ, antequam expugnare poſſet eam: in cuius expugnatione etiã Vrias Etheus mortuus eſt cum pleriſque de populo Dauid. ¶ Verſu vndecimo, Nónne tu Deus, qui repuliſti nos, & non egredieris Deus in virtutibus noſtris? Nos in Elucidatione ſic interpretati ſumus, quaſi vnica ſit interrogatio. Alii verò quaſi duplicem faciunt interrogationem, hoc modo, Nónne tu Deus deduces nos, qui olim nos repuliſti? vtique facies. Deinde: & nõ egredieris Deus in virtutibus noſtris? vt iterum ſubaudiatur noua reſponſio, vtique egredieris.

LX. PSALMI ARGVMENTVM.

Pſalmus iſte oratio eſt & laudatio totius populi fidelis, Deo liberatori ſuo cum gratitudine, pro benigna exauditione & potenti liberatione ſibi cœlitus præſtita, uerſibus quinque prioribus conſtitentis, ac deinde futuræ hæreditatis æternæ expectationem, & Meſſiæ regis cum ſuis electis æternum regnum cõmemorantis, ueritatem quoque & miſericordiam eius admirantis, uotaq; laudis æternæ pollicentis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Exaudi Deus deprecationem meã, intende orationi meæ.*

2 *A finibus terræ ad te clamaui: * dũ ãxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.*

3 *Deduxisti me, quia factus es spes mea: * turris fortitudinis à facie inimici.*

4 *Inhabitabo ĩ taberna culo tuo ĩ sæcula: * protegar in uelamento alarum tuarum.*

5 *Quoniã tu Deus meus exaudisti orationẽ meã: * dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.*

1. Petri. 1. Esa. 64. 1. Cor. 2.

6 *Dies sup dies regis adijcies: annos eius usque in diem generationis & generationis.*

Mat. 16. 1. Cor. 15. Psalm. 8. Matt. 28

7 *Permanet ĩ æternũ in cõspectu Dei: * miam & ueritatẽ eius qs requiret?*

8 *Sic Psalmũ dicã noĩ tuo in sæculũ sæculi: ut reddam uota mea de die in diem.*

Exaudi Deus deprecationẽ meã, quã fundo ad te: esto intentus ad orationẽ meã, illiq; appone aurẽ tuam & cor tuũ, vt quod postulo, tua benignitate impleas. 2 Ab extremis orbis terrarũ supplex clamauit ad te populus tuus, cultor nominis tui: ex omnibus partibus orbis ad te clamant vndiquaque terrarũ serui tui: * tu verò non defuisti seruis tuis te inuocantibus, sed exaltasti nos in petra, dum à tribulationibus & persequutionibus impietatis anxiaretur cor nostrum, subduxisti nos, & quasi in altum subleuasti in rupem fortem & validam, in qua ab inimicis securos fecisti nos. 3 Dux nobis fuisti, protector, atque defensor, per periculosissima & multiplici discrimine plena itinera sæculi huius, securos nos deducens atque tutissimos: propterea quòd factus sis spes nostra, quoniam in te elegimus ponere fiduciam: * quasi turris fortis, & arx munitissima factus es nobis aduersus inimicos nostros, ita vt te nos protegente, illi nobis nocumenti nihil queant inferre. 4 Non deseret autem tuam protectionem populus tuus, sed concludet se intra te, & quasi habitationem suam in te firmabit, vt in te tanquam in tabernaculo suo inhabitet in sempiternum: & nunc quidem vt in tabernaculo militiæ, post verò in aula triumphali quietis æternæ: * & protegetur, defendeturque ab omnibus malis populus tuus, sub opertione & obumbratione alarum siue scapularum tuarũ: hoc est sub protectione omnipotentiæ tuæ, & sub expansione atque cõmunicatione æternæ bonitatis siue misericordiæ tuæ. 5 Tu enim Deus noster exaudisti orationem seruorum tuorum, qua de huius mundi angustiis vndiquaque clamatur ad te: * seruis tuis agnoscentibus & colentibus sanctum nomen tuum, fecisti donationem præclaram hæreditatis regni æterni, & terræ beatæ viuentium: quam sane hæreditatem incorruptibilem, immarcessibilem, æternam, conseruatam in cælis, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, tu firmissima attestatione pollicitus es omnibus timentibus nomen tuum. 6 Ipsi autem regi populi tui, Christo filio tuo (per quem nobis, populo tuo, obtinget hæc beata hæreditas) dabis annos æternitatis, da bis illi dies super dies, id est, diem æternitatis: faciesque illum corã te in æternũ viuere atque regnare, & ãnos eius perduces atque extẽdes vsque in omnes generatiões, in omnia sæcula sæculorũ. 7 In æternitate stabilis & immutabilis permanet corã Deo patre suo, sedem habens à dextris eius, tãquã is cui pater subiecit omnia sub pedibus, & cui dedit omnẽ potestatẽ in cælo & in terra: * Quis aũt inuestigare posset, & inuestigando pernoscere misericordiã & veritatem eius, quas in populi sui saluatiõe monstrauit, & quibus opus saluatiõis huiusmodi potẽter est operatus? 8 Pro his autem maximis misericordiæ tuæ beneficiis, ita nos Psalmos canemus, & laudes dicemus altissimo nomini tuo in æternum, quando in cõspectu tuo astabimus, possessores facti promissæ hæreditatis nostræ, vt etiã interim, donec in hac paupercula vita degimus, nũquã cessemus à tuis laudibus, sed iugiter per dies singulos vota nostra reddamus tibi, id est, pias desideria, pias affectiones, pias laudationes, pias gratiarũ actiones: quibus dignissimũ est nos tantis beneficiis deuinctos, te quantũ possumus celebrare, & nunc, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LX.

VErsu primo, Exaudi Deus deprecationẽ meã. Aduerte, Psalmũ hũc, tãctũ exposuerimus eũ in persona totius populi fidelis siue Ecclesiæ, posse tamẽ absque omni incõmodo etiã vnicuique iusto singulariter accõmodari, idque citra oẽm difficultatẽ, quẽadmodum per se quisque facile videt. ¶ Versu. 2. A finib⁹ terræ ad te clamaui. In Elucidatiõe exposuim⁹ in psona Ecclesiæ, ex oĩbus partib⁹ orbis terrarũ. Si aũt vni alicui applicetur, rectius tum exponetur, ab infimo vel extremo terræ, quasi ex imo terræ ad te in altissimis habitãtẽ. Cui consonare videtur, quod vertit Hieronymus, De nouissimo terræ ad te clamaui. Exaltationẽ aũt in petra, de qua fit in altera parte sermo, Elucidatio interpretatur subductionẽ & ereptionẽ à periculis, quasi in rupe forti, ad quã nõ sit accessus inimicis. Per quod intelligitur specialis liberatio ex Dei potẽtia, per quã iusti à periculis malorũ salui euadũt. In verbo autem exaltasti, potest accipi emphasis, vt dicat rupẽ hanc altiorẽ se fuisse, ita vt eã nõ potuisset per se ascendere, hoc est, ad talem salutẽ se nõ potuisse suis viribus attingere, nisi per Deũ fuisset ad eam exaltatus. Quã emphasim vtcũque explicat Chald. Paraph. quæ sic habet, Cum triste fuerit cor meũ, in arce munita, quę cõstructa est sup rupẽ altiorẽ meipso, deduxisti me. Et ex Hebræo verti potest, In rupẽ quę ex

A altatur à me, vel super me: id est, quæ altior est, quàm vt in eam per me possim conscendere. Licebit autem per hanc petram, etiam Christum dominum accipere, in quo exaltatur super suos inimicos fidelis populus, ex gratia & virtute Dei ipsum sic magnificantis. Nam & Apostolus petram nouit, & testatur significari Christum, dicens, Bibebant autem de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus. 1. Cor. 10

¶ Versu quinto, Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum. Hæreditas ista est, de qua in alio loco dicitur, Hæreditas eorum inæternum erit, quam beatus Petrus incorruptam, immarcessibilem, & æternam dicit, conseruatam in cælis, paratam reuelari in tempore nouissimo: quæ quidem hæreditas ab æterno disposita & data est omnibus præordinatis ad vitam, & specialiter per mortem & resurrectionem Christi, quasi iterum data est: verum latet adhuc & abscondita est, neque nobis traditur, donec in vita hac degimus. Accepturi autem sumus eam, cum (Deo volente) hinc emigrabimus in sinum ipsius, propter quod, in verbo suprà allegato dicebat Petrus, conseruari eam in cælis, tanquam paratam reuelari in tempore suo. Et in alio Psalmo dicitur multitudo dulcedinis supernæ, quæ ad hanc hęreditatem pertinet, abscondi timentibus dominũ. Donata tamen est eis iam hęc hæreditas, & est in Dei secretario iam signata donatio, vt reuocari seu prohiberi non possit, quin accipiatur ab eis in tempore suo. Pfal. 36. 1. Petr. 1. Pfal. 30.

LXI. PSALMI ARGVMENTVM.

B *Psalmus iste totus moralis est, in quo seipsum uir iustus ad iustam subiectionem & debitam obedientiam Deo præstandam exhortatur: cum in ipso suum omne bonum agnoscat repositum, aduersarijs (qui eum à Deo uolunt abstrahere) cum increpatione insultans, suam uerò animam aduersum illorum malitiosos conatus fortiter confirmans, propter bonũ omne quod à Deo accipit & expectat. Atque hæc, usque ad vers. 8. Hic uerò animam suam peculiariter alloqui cessat, exhortatione generali transiens ad uniuersos, monẽs eos, in domino spem ponere, & coram illo cor effundere: nequaquam uerò uanis filijs hominũ & mẽdacibus assimilari, neque in iniquitate sperare, neque rapinas concupiscere, neque diuitijs cor apponere: proponens in fine Psalmi, ad terrorem malorum & consolationem bonorum, duo illa quæ certissimò nobis sunt ex Dei uerbo cognita, nempe potentiam Dei, & bonitatem siue misericordiam: secundum quæ redditurus est unicuique pro operibus condignam mercedem, ut ob hoc merito & iustus debeat in Deo suo cõsolari, & impius de sua nequitia pertimescere, siue potius ab ea sese ad Deum conuertere.*

LXI. PSALMI ELVCIDATIO.

C 1 *Nonne Deo subiecta erit aĩa mea? * ab ipso enĩ salutare meum.*

Certe Deo subiecta esse debes, ô anima mea, qui te ad imaginem suam nobilem valde creauit, suæ fœlicitatis capacẽ, corporique cõiunctam, bonis sempiternis deputauit: Deo certe perfectam omnino debes subiectionem, & plenam obedientiam: * ab ipso nanque pendet salus mea, & meum omne bonum ex ipso est: ipse me in suam tutelam suscepit, fidelemque protectorem se pręstiturum promisit: propter quod, iustũ est, te illi esse subditã. 2 Ipse (inquã) est dominus Deus meus & saluator meus, ex quo tota spes dependet salutis meæ, susceptor, defẽsor, & propugnator meus fidelissimus: * propter quod, nolo ob eo moueri vltra inæternũ, nulla ratione posthac me quisquam amouebit ab obedientia & subiectione eius, nemo me à proposito virtutis auocabit, aut ad mala vitia poterit ĩpellere. 3 Quousque igitur tãdem vos hostes mei, pessimi dæmones praua suggerentes, mundus nequã offerens cõcupiscibilia, molesta caro ad mala semper solicitãs: quãdiu tandẽ impetũ facietis, & insultus tentationũ vestrarũ aduersum me concitabitis? * quasi coniuratione facta, pariter ad interficiendũ concurritis & collaboratis, vniuersi aduersarii mei: * quasi contra parietẽ inclinatũ ad casum, & contra maceriam iam impulsam minantẽque ruinã. Vos enim sic me existimatis, quasi ruinæ proximũ, tanquã si paries sim aut murus iam casui proximus, atque ob id toto impetu conamini (vt video) me prosternere. Sed frustra omnino laborẽ impenditis. Sũ enim amodo, vt murus æneus & immobilis: nõ mouebor amplius, confirmatus proposito firmissimo in domino Deo meo. 4 Quantũque autẽ ego contraluctor & reclamo, illi in hoc absque fatigatione inuigilãt, & sunt ad hoc semper soliciti, vt preciũ & honorẽ meũ mihi auferant: partim quidẽ, vt honorẽ illũ in quo me Deus condidit secundũ animæ nobilitatẽ, per peccati fœditatẽ & vilitatẽ cõculcent: deinde vt honorẽ illũ, ad quẽ me Deus exaltare decreuit gloriæ æternæ, per peccati consensum mihi surripiãt. Est enim hic summus aduersariorum meorũ conatus, vt priuare me valeãt honore & dignitate ĩ qua me Deus creauit, & ea itẽ ad quã me idem ipse prædestinauit: * ego verò illorũ videns malitiosum conatũ, tãto amplius ad propositũ mihi supernæ vocationis bra Philip. 3. uiũ cucurri, magno desiderio maximoque ardore festinaui & sectatus sum, vt cõprehẽdã, nec prohibear aduersariorũ malitia: * & ipsi quo fa

2 *Nam et ipse Deus meus & salutaris meus, susceptor meus: * nõ mouebor ãplius.*

3 *Quousque irruitis in hominem?*

D * *interficitis uniuersi uos: * tanquam parieti inclinato & maceriæ depulsæ.*

4 *Veruntamẽ preciũ meum cogitauerũt repellere:*

* *cucurri in siti.*

* *ore suo benedice-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

bãt,& corde ſuo maledicebant.

5 *Veruntamen Deo ſubiecta eſto aïa mea:*
* *quoniam ab ipſo patientia mea.*

1. Cor. 10. 6 *Quia ipſe Deus meus & ſaluator meus, adiutor meus:*
* *non emigrabo.*
7 *In Deo ſalutare meum, & gloria mea Deus auxilij mei, & ſpes mea in Deo eſt.*
8 *Sperate in eo omnis cõgregatio populi:*
* *effundite coram illo corda veſtra:*

* *Deus adiutor noſter inæternum.*

Roma. 1.

9 *Veruntamen uani filij hominum:*
* *mendaces filij hominum in ſtateris:*
* *ut decipiant ipſi de uanitate in idipſum.*
10 *Nolite ſperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiſcere:*
* *diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.*

1. Cor. 7.

11 *Semel loquutus eſt Deus:* * *duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt,*

Deut. 31. Heſt. 13. Iudith. 6.

& tibi domine miſericordia:
* *quia tu reddes uni-*

cilius deciperent, blanda quidem oſtentabãt in ore, & proponere videbantur placentia, primaque fronte admodũ arridẽtia: cor autẽ eorũ ad nocendũ erat, & nouiſsima atque intima eorũ maledictione, execratiõe, & morte plena erant. 5 Attamen, ô anima mea, quantũcunque hi tumultuentur & inſaniant, tu ſemper permane firma in obediẽtia & ſubiectione domini Dei tui: ſi ipſo te firma, & pleniſsima ſubiectione te illi cõfecra. Ira enim futurũ eſt, vt illi prorſus nihil tibi nocere queãt, quãtũcunque machinentur male: * ab ipſo enim erit tibi virtus ſuſtinendi & præſtolandi dominũ cum patiẽtia: ipſe tibi dabit vt poſsis ſuſtinere, & abſque nocumento euades inſultus hoſtiũ. Fidelis enim eſt ipſe, & cũ tentatione faciet prouentum, vt poſsis ſuſtinere. 6 Et quidem ipſe eſt Deus ſaluator, adiutor, protector atque defenſor meus: ipſe vnus eſt mihi omnia, ita vt extra ipſum nulla re indigeã, ipſe mihi vnus aduerſum hoſtium mille milia eſt ſufficientiſsimus: * propter quod, firmiſsimo propoſito ſtatui nunquam ab eo moueri, nũquam ab eo me ſeparare in æternum, ſed in eo ſemper fixus & ſtabilis permanere. 7 Neque verò gratis in ipſo permaneo, ſi fideliter permaneo. In ipſo enim pariter habeo quæ mihi neceſſaria ſunt vniuerſa. Siquidem in ipſo tota mea ſalus eſt, & vniuerſa mea gloria: ipſe eſt Deus auxiliator meus, qui ſolus mihi poteſt in tribulatione ferre auxiliũ, & ſpes mea tota in Deo poſita eſt. Ipſe enim ſolus potens eſt me ſaluare, neque extra ipſum vlla eſt vera ac ſolida gloria, & præter eum non eſt quiſquam potens & certus auxiliator. 8 Neque verò ſic illum mihi facio peculiarem, vt cæteros generis mei excludam ab eo: imò verò multo magis ad vniuerſos verba faciens, generali exhortatione omnes populorum congregationes abſque exceptione admoneo, vt in ipſo ſpem ſuam conſtituant: * & vt corda ſua prorſus effundant ante conſpectum eius, cunctos & cogitatus & affectus cordis ſui aperientes ante oculos bonitatis eius, imò curas omnes & ſolicitudinem proiicientes ante pedes maieſtatis ipſius, tãquam coram eo qui poſsit, & veht cuncta bene adimplere, & omnia in bonum conuertere: * ſecuri autem audere, quoniam dominus Deus ipſe eſt aditor noſter inæternum, ipſe eſt abſque diſcretione omnium ſibi ſubditorum auxiliator & conſolator, neque eſt apud eum perſonarum acceptio, vt hunc quidem adiuuet ac conſoletur, illum verò minime: ſed in omni gẽte & tribu, qui ſperat in eo, ſentiat bonitatem illius. 9 At verò filii hominum qui ſpem ſuam non ponunt in domino, ſed in gloria & diuitiis ſæculi huius, ipſi ſunt vani, dum vanitatibus per fiduciam inhærẽt: * mendaces ſunt in ſtateris ſuis, mentiuntur abſque rubore, vt ſeinuicem fraudent ac decipiant: etiam in iis inſtrumentis quæ ad menſurãdã iuſtitiam cõmuni iure ſunt inſtituta, fraudẽm facientes, doloſis videlicet vtentes ſtateris: * vt ſic de vanitate & propter vanitatem, quæ eis prodeſſe non poteſt, decipiãt in idipſum, vt pariter ſe mutuo hic illum, ille hunc fraudent atque circumueniant. 10 Nolite queſo, ô filii hominum ita agere, nolite vſqueadeò hiſce inhærere vanitatibus, vt propter hoc ſaudem vlli hominũ, aut dolum faciatis. Nolite in iniquitate ſpem ponere, & nolite concupiſcere quæ per iuſtitiam acquirũtur, per dolum et circumuentionem proximorum: quemadmodum faciunt homines auari & rapaces, qui per fas & nefas diuitias congregant: * Imò & ſi vltro accedant, affluantque diuitiæ, ſi etiam per iuſtitiã vobis cõtingat copia diuitiarum, cauete tamen, ne his rebus cor inhæreat, ne affectum in eis collocetis: ſed habete tanquã non habentes, & poſsidete tanquam non poſsidentes: ſic vt non aliquando per affectum auaritiæ excæcati, ad iniuſtitiam, diuitiarũ amore declinetis: quemadmodum pleriſque contingit: aut inſuperbiam & ambitionẽ ex affectu diuitiarum efferamini, aut quomodocunque ĩ obliuionem & neglectũ Dei veniatis: ne poſtquam incraſſati fueritis, impinguati, & dilatati, obliuiſcamini dominũ Deum veſtrum. 11 Verbum Dei vnum eſt ſimpliciſsimum & firmiſsimum, ſemel loquitur, & non repetit iterum, quoniam ſimplex eius aſſertio firmiſsima & certiſsima eſt, non minus quàm ſi milies idem replicet: * & ego ex verbo eius duo hæc didici, & certo cognoui, quòd ipſi cõueniat ſumma poteſtas, maximaque virtus & potentia ſuper omnem creaturam, ita vt eius poteſtati nemo valeat reſiſtere: neque tamen poteſtas ſola, ſed coniuncta etiam ſumma bonitas & miſericordia, ne ſola potentia à bonitate ſeparata tyrãnis exiſtimetur: * & per hæc duo, per poteſtatem dico & miſericordiã, tu domine omnium iudex, reddes vnicuique

A *cuique iuxta opera ſua.*

mercedem iuxta meritum operum ſuorum: iis qui bene egerunt, vitam æternam: qui verò male, æterni ignis incendia. Propter quod, vaniſsimum omnino eſt ſperare in iniquitatibus, rapinas concupiſcere, aut diuitiis cor apponere, quæ in illo die cauſa erunt condemnationis ſuis ſectatoribus: omnino autem ſaluberrimum, ſperare in domino, & in illius obedientia perſiſtere.

Matt. 16. Ioan. 6.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXI.

VErſu primo, Nónne Deo ſubiecta erit anima mea? Hæc interrogatio magnam habet vehementiam: neque tanquam à dubitante proponitur, ſed tanquam ab eo qui velit fortiſsimam indicare aſſertionem, quemadmodum cum dicit filius matri, Nónne ego te diligam, mea chariſsima mater? Quaſi dicat, Niſi te diligam, ero omnium qui viuunt ingratiſsimus, & prorſus vita indignus. Nemo enim eſt cui magis, imò cui æque debeam, vt tibi amoris dilectionem. Nos in Elucidatione hanc vehementiam aſſertionis abſque interrogatione explicare tentauimus, per aduerbium affirmationis, certe.

¶ Verſu. 3. Quouſque irruitis in hominem? interficitis vniuerſi vos, tanquam parieti inclinato & maceriæ depulſæ. Hæc inuectio in aduerſarios, ſimilis eſt illi, quod æquali vehementia in Pſalmo dicitur, In domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, tranſmigra in montem ſicut paſſer? iuxta expoſitionem quam præmonſtrauit Elucidatio. Quaſi dicat in ſpiritu vehementi vir iuſtus, Fruſtra conamini, in vanum laboratis & fatigamini, tentationibus ac malitioſis conatibus mihi inſultantes. Nihil enim proficietis aduerſum me, qui iam firmiſsimo cordis propoſito, Deo meo ſum adglutinatus, ita vt ab eo ſeparari amodo non poſsim: quemadmodũ dicebat beatus Apoſtolus, Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, &c? Et deinceps, Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Quod autem dicitur in fine verſus: Tanquam parieti inclinato, & maceriæ depulſæ, ratione conſtructionis facit difficultatem. Non enim prima fronte apparet cui valeat coniungi. Facilius tamen videtur, vt iungatur cum verbo irruitis, altero illo, interficitis vniuerſi vos, per modum parentheſis interiecto, ſicque ſenſus iſte habebitur, Quouſque ô aduerſarii, irruitis in hominem tanquam in parietẽ inclinatum, & maceriam depulſam? quaſi dicat, An exiſtimatis me eſſe ſimilem parieti inclinato, & maceriæ iam minanti ruinam, vt ita ſpem concipiatis, vos facile poſſe me in terram proſternere? Nam cũ parietem iam inclinatum vident homines, & velut minitantem ruinam, facile appoſitis humeris ſperãt poſſe illum in terram deiicere, vbi alioqui ſi rectus & fortis perſtaret murus, nihil tale quiſquam attentaret. Similiter & de maceria, quæ iam partim depulſa eſt, & ad caſum tendit. Ad hunc ſane modum & aduerſarii noſtri, quos vident ad caſum & lapſum declinantes, per concupiſcentiæ curuitatem, hos audacius & validius oppugnant, concepta ſpe victoriæ, donec prorſus incuruent, & in terram proſternant. Quos verò velut muros validos conſpiciunt, animo forti & inuicto propoſito fortiter perſtantes in ſua rectitudine, hos non ita libenter ſolent ſaltem apertis congreſsibus oppugnare, veluti pertimeſcentes illorum fortitudinem: tametſi fere velut latrunculi per inſidias adoriantur huiuſmodi, per ſuperbiam, vanam gloriam, contentionem, æmulationem, hæreſim, atque id genus alia. Ait ergo vir iuſtus, increpando aduerſarios, An me exiſtimatis velut parietem iam ruinæ proximum, aut maceriam incipientem cõcidere, vt ſic in me irruatis, concepta fiducia victoriæ? Lõge certe aberratis, ſi ita exiſtimatis. Ego enim in Deo iam ſtabilitus ſum, vt nullo modo à rectitudine mea patiar me dimoueri donec viuam. ¶ Verſu octauo, Effundite coram illo corda veſtra. Videtur idem hic dici quod ſupra Pſalmo. 30. Reuela domino viam tuam, & ora eum, & ipſe faciet. Et iterum in alio Pſalmo, Iacta ſupra dominũ curam tuam, vel cogitatum tuum, & ipſe te enutriet. Tunc enim cor ſuum effundit homo coram Deo, quando omnia cordis ſecreta, omnes cogitatus, & affectus denudat ante oculos maieſtatis Dei, pleniſsime eius fidei vniuerſa committens, & in manus eius cuncta commendans: ita vt quicquid hic egerit, ille ſit æquiſsimo & grato animo ſuſcepturus. Qui autem aliquam partem ſiue cogitationum ſiue affectionum ſuarũ celare voluerit ante dominum, quemadmodũ faciunt illi qui diſſimulare volunt peccata, aut excuſationum palliis obtegere, item et qui non omnia ſua plena reſignatione in manus Dei commendant, hi non recte effundunt corda ſua coram domino: ac proinde eorum merito frequenter contingit, vt non conſequantur auxilium ſalutis Dei. ¶ Verſu decimo, Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Hoc ſcilicet eſt, quod docet Paulus Apoſtolus, Timotheo ſcribens, in hunc modum: Diuitibus huius ſæculi præcipe, non ſublime ſapere, non ſperare in incerto diuitiarum, &c. Apponit autem cor diuitiis (generali ſermone loquendo) omnis qui affectu inordinato eis inhæret, ita vt propter eas vel in ſuperbiam eleuetur, vel in contemptum aut neglectum Dei peruenìat, vel denique aliquid agat eorum quæ ſaluti officiunt, ſiue eorum quæ ſalutaria ſunt aliquid omittat. ¶ Verſu vltimo, Semel loquutus eſt Deus, duo hæc audiui. Quod Deus ſemel dicitur loqui, poteſt referri vel ad firmitatem & certitudinem aſſeuerationis, quoniam illius verbo ſimplici non minus quàm frequentiſsime iterato, ac multiplicibus iuramentis firmato fides debetur, vel ad vnitatem veritatis verbi Dei. Verbum nanque Dei vniſsimũ eſt, & ſibi prorſus maxime conſentaneum, in quo nihil inuenitur repugnans, nihil contrarium. Et cum ita ſit vniſsimum, duo tamen hæc quæ videntur repugnantia, docet conuenire Deo: poteſtatem ſcilicet iuſtitiæ, & bonitatem miſericordiæ, ad reddendum vnicuique ſecũdum opera ſua. Omnis enim ſcriptura, duo iſta in Deo coniuncta prædicat, potentiam & bonitatem, iuſtitiamque & miſericordiam.

B

Pſal. 10.

Roma. 8.

1. Tim. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LXII. PSALMI ARGVMENTVM.

B

QVod huic Psalmo præmittitur, Psalmus Dauid, cum esset in deserto, siue Idumææ (ut habent uulgati codices) siue Iudææ (ut habent Hebræa) manifeste docet, hunc Psalmũ à Dauide compositum, cum adhuc in deserto uagaretur, exularetq; à terra Israel, & populo Domini, propter persequutionem Saulis. In hoc enim exilio, & in hac fuga positus, dũ corpore abesset ab hæreditate domini: nec illi liber daretur in corporale templum aut tabernaculum domini accessus, tanto amplius spiritu se contendit Deo exhibere præsentem: declarans initio Psalmi, quomodo & anima & corpore multipliciter ad Deum uigilet atque sitat, positus in terra deserta, unde tamen ad Deum tota spiritus uirtute sedulo conscendit, ad contemplandũ Dei gloriam, inq; ea sese oblectandum: quam etiã labijs laudare, & in uita benedicere, ex corde pleno spiritualis deuotionis adipe, pollicetur insuper & noctibus & matutino tempore iugiter de eo meditari. Versibus autem duobus nouissimis, inimicorum suorum condemnationem, suamq; liberationẽ, fidenti corde, ex Dei auxilio futuram prænunciat: unde & se, & seruos omnes Dei fideles, asserit habituros lætitiam.

LXII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Deus Deus meus ad te de luce uigilo.*

2 *Sitiuit in te anima mea: * quàm multipliciter tibi caro mea.*

3 *In terra deserta inuia & inaquosa sic in sancto apparui tibi: ut uiderem uirtutem tuã,*
2.Cor. 5. *& gloriam tuam.*
4 *Quoniã melior est misericordia tua super uitas: * labia mea laudabunt te.*
5 *Sic benedicam te in uita mea: * & in nomine tuo leuabo manus meas.*
6 *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: * et labijs exultationis laudabit os meum.*
7 *Si memor fui tui super stratum meum, ĩ matutinis meditabor ĩ te: * quia fuisti adiutor meus.*
8 *Et in uelamẽto ala-*

IDe mi domine Deus (qui & generaliter es omniũ & peculiariter secundũ beneplacitũ assumptionis tuæ meus dominus) quando ad tuã bonitatẽ ferar desiderio, qui prima luce, summo mane ad te vigilo: videlicet de te meditãdo, ad te suspirãdo, & modis omnib⁹ in te affectũ cordis exercitãdo, sicque me in pressuris mundi huius tuæ bonitatis contẽplatione consolando. 2 Anima mea & spiritus ad te ardet ac sitit, tuã mirũ in modũ desiderans præsentiã: * atque etiã corpus hoc meũ infirmũ & fragile, quod multis iam est obnoxiũ malis, & corruptionibus ac variis subditũ afflictionibus, admodũ multis rationibus, vehemẽti ad te fertur desiderio, quasi desiderãs per te de afflictionib⁹ nimiũ magnis, nimiũ multis, nimiũque diuturnis, inuenire requiẽ. 3 Ecce ego hic positus in terra deserta & inaccessa, derelictaque, & solitaria, vbi non sunt refocillantes aquæ, ita in sanctitate & iustitia meipsum exhibere studui ante cõspectũ tuũ, vt contemplarer potentiã fortitudinis tuæ, & gloriã altissimæ maiestatis tuæ: positus in loco isto peregrinationis, in hoc mũdo (qui vere desertũ est & solitudo, qui ex sese verè cõsolationis aquas non habet) tãetsi corpore peregrinatus fuerim à te, spiritu tamen meipsum contendi tibi exhibere præsentem, ad contemplationẽ maiestatis tuæ. 4 Tua nanque misericordia, qua cõsolaris eos qui ad te sitiunt, melior, amabilior, & optabilior est, quàm vita quæcunque aut qualiscunque super terrã. Iucũdius enim est tuã misericordiã, & bonitatẽ contemplari, sicque in eã secundũ spiritũ consolari, quàm sit voluptas omnis, quæ in hac vita quantũuis etiam secundũ speciẽ fœlici, possit homini contingere: * quod ego considerans, ex bono corde per labia mea gratias agam altissimæ bonitati tuæ, & laudes cantabo quãtas potero. 5 Non solũ autem labiis te laudabo, sed corde etiam & animo benedicã tibi, donec viuam, & in tota vita mea, quantus quantus sum, & quantũ vtique potero: * & in laude nominis tui, siue in oratione mea, ego extollã ad cælũ manus meas, vt sic etiam corporis gestu, & cõgruis ex corde prodeuntibus ceremoniis, ostendã piam erga te animi mei deuotionẽ: vt suppleant corporis gestus & membra, quòd nõ ad plenũ iuxta desideriũ prævalet animus. 6 Quo sit autẽ gratius & acceptius tibi sacrificium laudationũ mearum, oro, vt spiritũ meum repleas deliciis spiritus tui, bonis charismatibus, & suauibus visitationibus, quę sunt spiritui meo quasi adeps & pinguedo, quibus pellatur macies ariditasque animæ meę: * vt sic ex abundantia internæ deuotionis, ex plenitudine cordis, labiis bene vnctis, labiis gaudiosis, laudare te valeam in laude perfecta per os meum: ne forte si spiritui desit pinguedo visitationis tuæ, arescant siue marcescant laudes labiorum meorum. 7 Ita ego media nocte memor fui nominis tui, dum cubarem in stratu meo: etiam mane primo cum expergiscerer, statim ad te, & in te direxi meditationem cordis mei, neque noctu, neque interdiu à primo mane aliud quàm te cogitans, meditans, aut desiderãs: * neque verò immerito semper ad te meditor, non mirum si tu mihi semper sis in animo: quandoquidem solus tu fuisti adiutor meus in omnibus meis tribulationibus: tu auxiliator vnicus, qui hactenus me saluasti de angustijs omnibus, quemadmodum & imposterum te facturũ minime ambigo. 8 Et sub protectione scapularum tuarũ, sub custodia & defensione potentis

A *rum tuarum exultabo: * adhæsit anima mea post te: * me suscepit dextera tua.*
9 *Ipsi uerò in uanum quæsierũt animã meã: * introibunt in inferiora terræ: * tradẽtur in manus gladij: * partes uulpium erunt.*

B 10 *Rex uerò lætabitur in Deo: * laudabũtur omnes qui iurãt in eo: * quia obstructum est os loquẽtiũ iniqua.*

misericordiæ tuę ego gaudebo cum exultatione & tripudio cordis mei in tua fideli protectione optime securus: * propter quod, etiam adhæsit tibi spiritus meus, per amorem se tibi adglutinans & couniẽs, & per fiduciam plenam tibi indiuulse affixus: * potentia enim tua Deus suscepit me in protectionem & defensionem suam, vereque defendit & protexit me à cunctis hostium insidiis & oppugnationibus. 9 Ipsi verò, te conatus eorum faciente irritos, frustra quæsierũt vitam meam: quoniã quod quæsierunt, te prohibente, non sunt cõsequuti, neque (spero) consequuturi sunt aliquando: * insuper & pœnam reportabunt malitię suæ, vt in loca mittantur obscura inferni, vt ablegentur ad mãsiones infernales, vbi in loco vilissimo & omniũ infimo, in sempiternis tenebris degant, atque pœnis immensis: * dabuntur Diuina iustitia in potestatẽ gladii, in pœnã condemnabuntur dãnationis æternæ: * erunt portio vulpium, proiicientur in partem vulpibus, malignis & callidis dęmonibus dabuntur vorandi atque cruciandi imperpetuum, quibus donec vixere super terram, ad exercendam malitiam, suas concesserunt voluntates: vt quibus seipsos subiecerant in culpa, eisdem tuo Diuino iudicio tradantur in pœnam. 10 Is autem quem tu regem fieri & cõsecrari voluisti, dispersis hostibus suis, ex Dei potentia lætabitur magnifice in Deo saluatore suo: * gloriabuntur quoque omnes qui tibi domino Deo Diuinum tribuunt honorem, & cultum supremum: qui aliud nomẽ non norunt per quod iurent, neque alium dominum in quo iuramentum faciant, cum ita res poposcerit: * iccirco autem tam rex quàm cæteri veri Dei serui lætabuntur in Deo, quoniã confusos videbunt impios, quoniam obstructa erunt ora eorum qui solent loqui impia contra Deum & proximos suos: sicque partim de vltione Dei, vt congratulãtes rectitudini diuinæ iustitiæ, partim de sua liberatione & salute, vt extra metum omnem positi, magnifice in Deo lætabuntur & gloriabuntur in sæcula.

ANNOTATIONES IN PSALM[illegible]

C VErsu secundo, Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. Videtur ... um, quod ait Apostolus, Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim sibiinuicem aduersantur. Nam si contraria concupiscunt, quomodo hoc in loco dicitur, & de anima siue spiritu quòd concupiscat Deum: atque item de carne, quòd quàm multipliciter Deũ concupiscat? An non hæc manifeste videntur repugnantia? Verum sciendum est, quod Paulus ait de contrarietate, intelligi debere de carne, secundum prauam illam corruptionem quæ in ipsa inhabitat, ipsique radicitus inhæret ex prima vitiosa origine, ratione scilicet fomitis praui, qui semper ad mala sollicitat, cum spiritus ex aduerso deprecetur ad optima. Hic verò de carne loquitur, vt reformata per exercitium spiritus, ipsique spiritui subiugata: quæ sane quo maioribus est subiecta miseriis, eo amplius & pluribus rationibus ad Deum sitit, qui (iuxta Apostoli vocem) reformaturus est corpus istud humilitatis nostræ configurando ipsum corpori claritatis suæ. Cum enim vnaquæque res sitiat, & vehementer appetat suam perfectionem, quomodo non vehementer desiderabit misera ista caro (quæ nunc tantis est miseriis, infirmitatibus, passionibusque subiecta) absolui ab his omnibus molestiis, & ad reformationem illam gloriosam perduci, quæ ipsam manet in præcellenti gloria? Potest verò istud corporis ad Deum desiderium & aliter intelligi. quoniam videlicet in viris perfectis, propter abundantiam & plenitudinem
D gratiæ spiritualis quæ in anima inhabitat, etiam corpus ipsum ad Deo seruiendum, & peragẽdum quæ Dei sunt, promptum sese offert, & quasi exposcit in diuinis sese occupare obsequiis, inque eis libenter exercitatur & oblectatur. ¶ Versu tertio, In terra deserta, inuia, & maquosa. Quidam istud ad literam interpretantur de locis desertis in quibus vagabatur Dauid, cum hunc Psalmum componeret in persequutione Saulis. Præstat tamen spiritualiter sæculum istud mundi huius intelligere, quod reuera terra deserta aptissime dici potest, & inuia & inaquosa: vbi magna est egestas & raritas nimia bonorum, vbi vix inuenitur qui faciat bonum, vbi omnia vanitas sunt, laborque, & afflictio spiritus: vbi via veritatis spinis & tribulis, omnibusque malis passionibus operta, non agnoscitur: vbi aquæ mundæ, aquæ veræ cõsolationis non reperiuntur, sed tantum cisternæ dissipatæ, quæ non habent aquas: aut si habẽt, immundas, fœtidas & sordidas habent, é quibus neque libitum neque licitum, est bibere iis qui Deum sitiunt. Quod autem dicitur, In sancto, aliqui exponunt in sanctitate, quomodo vertit Felix, & interpretatur nostra Elucidatio. Alii intelligunt, in sacrario, vt sit sensus, In hoc mundo deserto positus, licet absens corpore, spiritu tamen præsens, quasi in sanctuario tuo apparui coram te. Alii intelligunt, in sancto spiritu, vel in sancto desiderio: id est, per sanctum spiritum, vel per sanctum desiderium. ¶ Versu quarto, Melior est misericordia tua super vitas. Clarius exprimit sensum Hieronymus, Melior est misericordia tua, quàm vitæ. Quanquam autem vitæ numero plurali non multum sit receptum Latinis, propter tamen conseruandam veritatem sermonis Hebraici, numerum interpretes consulto non mutarunt: quemadmodum & in Psalmo. 50. diximus, in versu illo, Libera me de sanguinibus. In vtroque enim horum locorum Hebraica lectio similiter & Græca, numerum pluralem posuerunt. Potest autem

Galat. 5.

Philip. 3.

Psal. 13.

Eccles. 1.

Hiere. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in hoc numero plurali accipi emphasis quædam sententiæ, vt significetur, meliorem esse misericordiam Dei, qualibet quantumcunque secundum speciem fœlici vita huius temporis: quemadmodum in Elucidatione indicauimus. Chald. Paraph. hanc misericordiam refert ad tempus futuri sæculi. Sic enim habet, Bona misericordia tua, quam facies iustis in mundo venturo, magis quàm vitæ, quam dedisti impiis in mundo isto. ¶ Versu sexto, Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labiis exultationis laudabit os meum. Quidam Deum laudant labiis, sed non labiis exultationis: magis autem labiis torpentibus & frigidis, quoniam non bene perunctis, idque ex defectu interioris adipis siue pinguedinis: quoniam videlicet deest illis pinguedo spiritualis gratiæ: quæ si mentem & affectum impinguarent spirituali lætitia, non ita torpida pateretur esse, neque adeò macilenta labiorum cantica. Recte ergo vir sanctus primum adipe & pinguedine repleri animam postulat, vt hinc laudem gratam Deo decantet in labiis exultationis. Pro labiis autem exultationis, beatus Hieronymus vertit, Labiis laudantibus canet os meum. Alii labiis ouantibus, vel laudabundis. ¶ Versu nono, Partes vulpium erunt. Quemadmodũ boni & iusti in partem veniunt Christo agno & sanctis angelis eius, dum eorum animas secum adducũt in beata gaudia, suis inferendas ordinibus: ita ex aduerso diabolo & angelis eius veniunt in partem ac possessionem impii, quorum animas è corpore emigrantes secum arripiunt in profundum baratri. Assignant autem alii alias expositiones. Nos ea quam in Elucidatione posuimus contenti simus. ¶ Versu vltimo, Rex verò lætabitur in Deo. Loquitur Dauid de semetipso, quasi de alio, sub persona tertia: si de persona Dauidis exponatur. Quod si secũdum mysticam intelligentiam accipiamus, poterit quilibet fidelis qui regnum Dei intra se habet, passionibus malis bene imperans, & suas vires omnes recte gubernans, rex appellari: quemadmodum & vere est. Qui verò totum hunc Psalmum in persona Christi exponunt, vt positi in deserto, & ad patrem suum suspirantis ac sitientis, hi regem Messiam in patre lætantem intelligunt.

LXIII. PSALMI ARGVMENTVM.

ORat uir iustus hoc Psalmo, contra inimicos: quorum sæuitiam in cupiditate nocendi, & studio structarum insidiarum præmittens, sub iungit deinceps, quomodo irritæ factæ sunt Dei uirtute machinatiões & impia consilia illorum: iustis quidem de impiorum crudelitate liberatis, impijs uerò pro sua temeritate iusta ultione in terrorem omnium percussis: quod bonis omnibus profunda contemplatione Dei opera cõsiderantibus, materiam præstat gaudij, laudis, & gratiarum actionis, meritoq; prouocat, vt in Deo spem ponant securi.

PSALMI ELVCIDATIO.

EXaudi Deus orationẽ meã, cũ deprecor: à timore inimici eripe animam meã.

2 Protexisti me à conuentu malignantium: à multitudine operantiũ iniquitatẽ.

*3 Quia exacuerũt ut gladiũ linguas suas: * ĩtẽderũt arcũ rem amaram, ut sagittẽt in occultis immaculatum.*

*4 Subito sagittabunt eũ, & non timebũt: * firmauerũt sibi sermonem nequam.*

*5 Narrauerunt ut absconderent laqueos: * dixerunt quis uidebit eos?*

*6 Scrutati sunt iniquitates: * defecerunt scrutãtes scrutinio.*

7 Accedet homo ad cor altum:

EXaudi domine pater deprecationem meam qua oro ante faciem tuã: libera animã meam à timore aduersariorũ qui me persequũtur, & ad mortẽ requirunt. 2 Protexisti & saluũ fecisti me à consilio malignantiũ aduersũ me, & impie cõtra me machinantiũ, à multitudine eorũ qui contra me ad nocendũ mihi multo studio magnaque diligentia operãtur impietatẽ. 3 Ipsi enim ad vehementer nocendũ studiose aptauerunt linguas suas, ad eũ modũ quo solẽt homines acuere gladios, vt facilius certiusque pugnent in eis, & quasi acutum gladiũ reddiderunt linguas suas: * quasi arcum tetenderunt, pro sagittis habentes rem amarã, sermonẽ amarissimũ, verbũ odii & nocuméti, vt absc5dite, & quasi per insidias sagittare queãt innocentẽ: parãt sese, vt quib⁹ modis valuerint, nocẽãt bonis. 4 Et vt facilius cõtra iustitiã sua perficiãt consilia, subito & quasi inopinato solent sagittas suas aduersus innocẽtes dirigere, vt sic nõ prẽmeditatũ facili⁹ opprimerẽt, vel prẽueniẽdo obruerẽt: & nõ timuerũt neque Deũ neque homines, in hac impietate sua: * stabili decreto inter sese firmarũt sermonẽ pessimũ, rẽ pessimã ĩ suis cõsiliis statuerũt, de innocẽtis videlicet oppressione, cogitãtes opprimere & interficere eũ, q̃ mortẽ nihil cõmeruit. 5 Dixerũt adinuicẽ, vt insidias ponerẽt innocẽti, cogitantes & pariter tractãtes, quomodo eũ dolo tenerẽt & occiderẽt: * persuaserũt sibi, & ad mutuo sese cõfortãdũ dixerũt: quis videbit nostras ĩsidias? nemo facinus nostrũ cognoscet, absque omni ĩpedimẽto & rubore voti facile efficiemur cõpotes. 6 Ipsi profunda inuestigatione & cõsideratione intima scrutati sunt, & exquisierũt iniqua cõsilia: * verũtamen defecerũt in adinuẽtionibus suis, nõ potuerũt prævalere in eo quod propo suerũt, & exquisitum nequiuerũt iuxta desiderũ suum perficere. 7 Homines verò ista vidẽtes, irritos scilicet fieri conatus & adinuẽtiones astutorũ istorũ, ingrediẽtur ĩtra sese in secretũ cordis, vt illic attentius considerent mirabilẽ hac in re prouidentiã Dei: quę

A * *& exaltabitur Deus.*

8 Sagitte paruulorũ facte sunt plagæ eorum:

** & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorũ.*

*9 Cõturbati sunt omnes qui uidebant eos: * & timuit omnis homo.*

B *10 Et annũciauerũt opera Dei: * & facta eius intellexerunt.*

*11 Lætabitur iustus in domino, & sperabit in eo: * & laudabũtur omnes recti corde.*

& suos nouit ĩ tẽpore opportuno liberare de ãgustia, & aduersariorũ vires infringere, ne pro libito quantũ voluerint noceant: * & cum ita ad cor profundum intrauerint boni, exaltabitur, magnificabiturque Dominus in cordibus eorũ, cũ illum tã pium aduertent erga bonos, tam verò iustũ & seuerũ scelerũ vltorẽ in impios. 8 Plagæ & verba eorum quibus scilicet affligere & nocere putabant nobis, factæ sunt quasi paruulorũ sagittæ: nullam habuerunt potentiã, nullam ad nocendum fortitudinẽ: quemadmodum sagittæ puerorũ in plateis cursitantium, nullam vim inferunt, nullamque læsionem vel homini, vel voluceri, sed tantum laborẽ & fatigationem faciunt puerulis sagittantibus: * & linguę eorũ quibus iustis nocere laborabãt, infirmatę sunt contra eos: malũ linguæ eorum in ipsos reflexum est, quoniã ex verbis suis iudicatur & condemnatur impius. 9 Conturbatiõe magna velut attoniti facti sunt omnes qui viderũt eos in se vltionẽ Dei portantes, & suo conatu frustraros: * & præ admiratiõe maxima subitæ mutationis & grauis Dei vltiõis, expauerũt omnes homines qui rem considerauerunt attentius. 10 Et annunciauerunt cum laude fideles homines, in aliis videntes Dei vltionẽ, mirabilia opera Dei, quæ tam potenter simul atque sapiẽter operatur pro liberatiõe electorũ suorum: * & ipsi alieno malo edocti intellexerũt opera mirabilia altissimi, quòd vere sit liberator & protector seruorũ suorum, & impiorũ terribilis vindex. 11 Lætabuntur iusti in Domino, hanc impiorum vltionem conspicientes, & firmabuntur in spe sua: adiicientque vt in Domino firment amplius spem suam: * & lætitia magna exultabũt atque glorificabuntur oẽs qui sibi sunt bene cõscii, in quibus est cor rectum & integrum, nulla curuitate malitię distortum: gloriabuntur (inquam) in contẽplatione misericordię & iustitię Domini Dei sui.

Lucę. 19.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXIII.

C VErsu primo. Totum istum Psalmum aptissime sancti patres applicant Christo Domino, aduersus quem tantis conatibus, totque consiliis agentes Iudæi, obstinati in infidelitate & odio, nihil profecerunt. Quorum etiam punitionem omnes populi gentium iam obstupescunt, mirabilem in iudiciis suis Deum glorificantes. Nos in Elucidatione expositionem vtcunque generalem dedimus, vt siue Christo proprie, siue iusto cuilibet generali applicatione possit æqualiter competere. ¶ Versu tertio, Intenderunt arcum, rem amaram, vt sagittent in occultis immaculatum. Interiectio accusatiui illius, rem amaram, orationem reddit aliquantulum difficilem. Hoc enim omisso, si tantum diceretur, Intenderunt arcum, vt sagittent in occultis immaculatum, minor esset obscuritas. Fiet autem sententia facilior, si res amara pro amaro verbo accipiatur, sicque arcum & rem amaram simul iungantur ad idem verbum intenderunt, hoc sensu, Tetenderunt arcum, tetenderũt verbum amarum, quasi sagittam, ad perimendum innoxium. Cui sententiæ fauet, quod ex Hebræo vertit Hieronymus, Tetenderunt sagittam suam, verbum amarissimum: hoc est, Ceu tenso arcu, amara verba pro sagittis emittunt & eiaculantur in innocios. ¶ Versu septimo, Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Qui non attendunt ad opera Dei, neque considerant profunda mentis contemplatione mirabilia altissimi, in his non magnificatur, non exaltatur Dominus. Qui verò ad cor altum, ad cor profundum ingrediuntur, secum diligenter meditantes in omnibus operibus Domini, exacta pẽsiculatione secum perpendentes miram illam harmoniam & consonantiam misericordiæ & bonitatis Dei in bonorum saluatione, iustitiæque ac seueritatis in impiorum condemnatione: hi nimirum Deum magnificant, vt in operibus suis vere magnum, vere mirabilem, in huiusmodi hominũ cordibus exaltetur mirabilis Deus. Alii verò præsentem versum de Christo Domino sic exponunt: Accedet homo Christus in passione sua ad cor altum: id est, ad perficiendum secretum & abditissimum patris consilium, quod cogitatum fuerat, & ab æterno propositum in secretario Diuinitatis, & exaltabitur Deus: quoniam post passionem apparebit gloria Domini in mundi redemptione, generisque humani saluatione, & tyranni diaboli potenti deiectione. Iuxta illud quod apud Ioannem ex ore suo Dominus pronunciat, dicens, Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Et rursum, Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum. ¶ Versu. 8. Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum. In Elucidatione hunc versum ita sumus interpretati, vt conuerso sermonis ordine nominatiuus posterior plagæ eorum intelligatur suppositum verbi: prior autem sagittæ paruulorum, regatur à posteriori parte, ex vi verbi sustantiui, ad hunc sensum, Plagæ eorum factæ sunt sagittæ paruulorum, secundum quem ordinem plagæ impiorum dicuntur, non quas ipsi accipiunt, sed quas inferre aliis conantur. Veruntamen etiam si ordinem sequamur, quem habet litera, nihilominus commodà habebitur intelligentia talis, Sagittæ paruulorum: id est, humilium atque simplicium (vt pote Apostolorum discipulorumque Domini, ac similium aliorum sequentium) prædicationes, quas velut sagittas acutas emiserunt, factæ sunt plagæ impiorum, potentum sæculi. His enim sagittis Apostolorum, vulnerati sunt & interfecti dæmones, estque ad nihilum redacta potestas eorum: vulnerati sunt scribæ & Pharisæi, potentes ac sapientes mundi, quando cruciati sunt inuidia, liuo-

Ioan. 12.
Ioan. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

re ac dolore, videntes impleri contraria iis quæ ipsi volebant, videntes Dei & Christi gloriam effulgere, quam conabantur viribus totis opprimere. E

LXIIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste secundum mysticam intelligentiam expositus, pulchre admodum describit fœlicitatem temporis nouæ legis, & anni gratiæ fœcunditatem. In quo primum Dei bonitatem nunquam satis laudabilẽ considerans, & ex aduerso humanam iniquitatem cõsiderans populus Dei, orationem fundit illi quem decet semper laudatio: fœlicitatẽ obiter commemorans illorũ, quos iam assumpsit sibi Dominus in atria suæ: ad quæ licet corpore absens, spiritu tamen iam aspirat, exaudiri postulans ab eo qui summa montium simul & profunda marium in potestate habet. Atque hæc septem primis uersibus. Deinde uerò, ad describendum fœlicitatem temporis gratiæ procedit, asserens, omnes populos ortos & occasus à signis mirabilibus conturbandos, atque etiam lætificandos, propter Dei singularem uisitationem, qua in tempore gratiæ dignabitur uisitare populum suum, & Ecclesiam suam spiritualibus bonis omnibus ditare: quæ beneficia, populo fideli magnæ erunt laudis materia, ut clamantes hymnum dicant munificentissimo suo Domino.

LXIIII. PSALMI ELVCIDATIO.

I *Te decet hymnus Deus in Sion:* * *& tibi reddetur uotum in Hierusalem.*

E Deus summe & optime laudatio decet ī Siõ, tibi æquum est offerri laudis cantica in Ecclesia fidelium tuorum, dignus es cui laudẽ canat populus tuus: * & in superna Hierusalẽ vota reddent tibi beati incolæ ciuitatis illius, plenam cordis sui deuotionem reddent tibi in laudatione perpetua, & incessabili voce cantici. 2 Exaudi Deus orationẽ quã ad te fundit populus tuus, hîc in carnis adhuc miseria positus, & præsta quæ petimus dona gratiarũ tuarũ: * tu enim es iudex, omniũ habens potestatẽ, cuius vultui omnis caro præsentabitur, ante cuius tribunal omnis homo viuẽs in carne manifestabitur, vt referat vnusquisque prout gessit in corpore, siue bonũ siue malũ. 3 Verba impiorũ male permissimus prævalere nobis, suggestionibus malis cõsensum dedimus: partim ignorãtia decẽpti, partim cõcupiscentia propria abstracti & illecti, sicque in multis te laudabilẽ Dominũ offendimus: * tu verò es cui soli competit propiciari iniquitatibus nostris, qui solus tã potẽs es vt valeas peccata dimittere, tãm insuper bonus vt velis, quotiescũque misericordiã pœnitẽtes poscimus. Propter quod, tuã bonitatẽ cõtemplantes, nostram ex aduerso impietatem considerantes, merito ad te clamamus, exaudiri postulantes. 4 Illi verò beati sunt, quos tu ab æterno prædestinatos elegisti tibi in filios adoptionis & regni tui, quosque iam assumpsisti ex huius sæculi miseriis & infirmitatibus carnis, ad fœlicitatem regni tui, & in tuã perpetuam familiaritatem tibi iam associasti, vt amodo securi inhabitẽt in aula illa amplissima & speciosissima cœlestis regni tui: quos (inquam) ad hanc fœlicitatem iam euocasti ex ærumnis corporis huius, merito nos dicimus beatos. 5 Illic enim abundantia erit & perfecta satietas omnibus incolis beatæ hæreditatis illius, ibi & nos cum illis qui priores assumpti sunt, pariter saciabimur in plenitudine bonorum, quæ præstabis nobis in ostensione gloriæ & aspectu vultus tui: * prorsus mundum & sanctum est hoc glorioſum templum tuum, in quo cum tuis beatis perpetuo inhabitabis, & est in iustitia, munditia, & puritate admirabile, ita vt sanctius, mundius, purius, immaculatius nihil valeat excogitari. adeò vt nihil coinquinatum in eam valeat introire, nihilque vel minima ex parte immundũ in ea possit inueniri. 6 Et hoc proinde qui adhuc in periculis versamur corporis huius, multis quotidie delictis obnoxii, absque cessatiõe te precamur, piissime Deus saluator noster, vt nostris impietatibus iugiter propitium te exhibeas, & peccata demittas debitoribus: ne forte impedimento fiant nobis pertingẽdi ad sanctum illud templum tuum: * tu (inquam) saluator noster, qui es spes & fiducia omnium inhabitantium super vniuersam terram, in omnibus finibus eius, atque etiam in extremis maris in nouissimis insulis procul à terra distantibus. 7 Tu qui in fortitudine virtutis tuæ montes eleuas in altitudinem suam, eosque ascendere facis in sublimitatem altitudinis suæ, paratus ad opus, & quasi accinctus in potentia tua, quę te facit ad omne opus (quantumuis humanis viribus impossibile) sufficientem & validum: * & sicut in supremis montium operaris in potentia tua, ita similiter & in profundo maris plenum habes imperium, & operaris pro tuo libito: ipsum conturbans vbi volueris, etiam in profunditate sua, nedum in aquarum superficie, sonumque ac tumultum fluctuũ

Actu.10. Matt.28. Rom.14. 2.Cor.5.

2 *Exaudi orationem meam:* * *ad te omnis caro ueniet.*

Iacobi.1. Iacobi.3.

3 *Verba iniquorũ præualuerunt super nos:* * *& impietatibus nostris tu propiciaberis.*

4 *Beatus quẽ elegisti, & assumpsisti: inhabitabit in atrijs tuis.*

Psal.16.

5 *Replebimur in bonis domus tuæ:* * *sanctũ est tẽplũ tuũ, mirabile in æquitate.*

Apoc.21.

6 *Exaudi nos Deus salutaris noster:* * *spes omnium finium terræ, & ī mari lõge.*

7 *Præparans montes in uirtute tua accinctus potentia:* * *qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum eius.*

A **8** *Turbabũtur gẽtes, & timebunt qui habitant terminos à signis tuis:* * *exitus matutini & uespere delectabis.*

9 *Visitasti terram, & inebriasti eam:*

B * *multiplicasti locupletare eam.*

10 *Flumen Dei repletum est aquis:* * *parasti cibum illorũ, quoniã ita est præparatio eius.*

11 *Riuos eius ĩebria, multiplica genimina eius:* C * *in stillicidijs eius lætabitur germinans.*

12 *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ:* * *& campi tui replebuntur ubertate.* D

13 *Pinguescent speciosa deserti:* * *& exultatiõe colles accingentur.*

14 *Induti sunt arietes ouium:* * *& ualles abundabũt frumento: clamabunt etiam & hymnum dicent.*

sese magno horrore collidentium. Tu enim & in altissimis mõtium, & in profundissimis marium, æquam & candẽ habes potestatem. 8 Specialiter verò in plenitudine temporis ostendes admirabilem potentiam tuam, quando propter admirabilia signa, atque prodigia inaudita, conturbabis gẽtes præ admiratione, & timere facies omnes populos, etiam qui habitant in extremis finibus terræ: * populos exitus matutini siue orientis, simul & vespere siue occidentis, tu delectabis & lætificabis in mirabilibus prodigiis tuis, quæ exhibiturus es humano generi. Vniuersi enim habitatores orbis (etiam qui in extremis orientis, vnde sol mane egreditur super terram, & in extremis occidentis, quo sol vespere reuertitur, habitant) mirum in modum præ admiratione conturbabuntur & lætificabuntur propter nouitatem signorum quæ fient in fine temporum, & annunciabuntur per orbem vniuersum. 9 In plenitudine enim temporis, quando tibi placuit manifestare misericordiam tuam, visitasti populum tuũ, habitantes super terram, in dulcedine gratiæ tuę, mittens eis Messiam liberatorem & restitutorem omnium: per quem copiosè implesti, abundeque irrigasti & fœcundasti eos aquis salutaris doctrinæ, & spiritualis gratiæ, quas tum temporis copiosè fecisti super terram fluere: * multipliciter valde ditasti, & plurimum locupletasti habitatores terrę, eos qui antè fuerãt pauperes, inopes, famelici, & siticulosi, abundanter cunctis implens bonis, ita vt nihil iam eis desit in vlla gratia. 10 Impleuit Deus flumen suum aquis, omnipotens pater Christum suum (per quem mundum voluit saluare & irrigare) impleuit gratiis spiritus sancti, dans eis non ad mẽsuram spiritum, vt sic de eius plenitudine omnes acciperent: * sicque ex plenitudine huius fluminis cibum & potum illis qui habitant super terram parasti, sancte pater omnipotens, vt esurientes pasceres, & potares sitientes. Ita enim debuit fieri præparatio terrę, ita debuit, & ita voluisti eam visitari & renouari per aquas fluminis tui, & cibum spiritualem, quem parasti eis. 11 Sanctos Apostolos discipulos atque prędicatores tuos (ī quos Christi plenitudo derivata est, quemadmodũ à fluuio in riuulos aqua deducitur) copiosè implebis spirituali gratia & salutari doctrina, sicque ex eorum abundantia multiplicabuntur nouæ plantationes, & generabuntur in te plurimi generatione noua quæ ex Deo est regenerari: * lætabitur ipsa terra germinans in guttulis gratiæ Dei, per riuos defluẽtibus atque stillantibus in ipsam desuper, & profectum ex desuper stillante gratia accipient habitatores eius: quemadmodum terra corporalis quodammodo lætatur & gaudet, stillantibus super ipsam guttulis pluuiæ temporaneæ. 12 Benedices tu Domine toti plenitudini & circulo temporis illius gratiæ & misericordiæ, dabis benedictionem, & pones misericordiam tuam toti tempori gratiæ (quod ab aduentu Messiæ ad consummationem vsque sæculi perdurabit) omnibusque partibus temporis illius benedices, ita vt nunquam claudas misericordiam tuam, aut gratiam abscondas à tuis electis, donec annus iste, siue hoc tempus gratiæ durabit, sed permanebis cum eis vsque ad consummationem sæculi: * & ex gratia tuæ benedictionis, campi tui (id est Ecclesiæ tuæ, quas tibi colis ad ferendum spiritualem fructum, quemadmodum agricola campum colit ad ferendos fructus corporales) replebuntur abundantia omnium bonorũ spiritualium, onustique erunt bonis fructibus virtutum & virtuosarum actionum, cuiusmodi fructus tu requiris. 13 Ex eadem quoque benedictionis tuæ gratia pinguescent & fœcundabuntur pascuæ deserti, quod prius fuerat aridum, sterile & infœcundum: populus gentium, qui fructum nullum faciens Deo, quasi desertum reputabatur, cœlesti gratia conuersus & impinguatus, fœcundabitur cœlesti munere, vt fructus faciat dignos Deo: * & qui in populo Dei fuerint eminentes, more collium, præpositi simplicibus, peculiari exultatione lætabuntur, & veluti accingentur, tanquam ad ministeriũ sibi creditum prompti & expediti: cum viderint sibi commissos cõtinuo profectu in Deo crescere. 14 Ipsi (inquam) præpositi & prælati in Ecclesiis, qui ante cæteros gradiuntur, verbo & exẽplo suis subditis ducatum viæ præstantes, eosdemque per Euangelium Christo gignẽtes (ad eum modum quo arietes ante oues gradiuntur, iisdemque sunt generatiõis principium) induti sunt exultatione & gaudio, cum viderint filios suos in veritate ambulãtes, ditari in omnibus spiritualibus bonis, quo maius non potest contingere gaudium spiritualibus patribus: * humiliores

Luc.ę.1. 1.Cor.1. Ioan.3. Ioan.1. Mat. 28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bunt frumento:
** clamabunt, etenim hymnum dicent.*

autem & prepositis subditi in Ecclesia populi, nullius boni defectum patientur, sed abūdabunt frumento & pabulo spirituali, fructumque ferent copiosum bonorum operum: * ac tūc quidem maiores simul atque minores, præpositi vnà cū subditis, vna voce clamabūt in voce gratiarum actionis, & cantabunt laudem tibi beneficentissimo & liberalissimo Domino, qui præstiteris illis misericordiā tuam in sæculum. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXIIII.

VErsu primo, Te decet hymnus Deus in Sion. Psalmo. 32. dicitur, Rectos decet laudatio. Hic autem, Deum decet hymnus siue laudatio. Et vtrunque vere dicitur. Nam rectos decet, hymnum & laudē offerre Deo: ipsum autē Deum, à rectis decet accipere. Illos decet, vt soluant: hunc, vt suscipiat. Alteram autē partem versus huius, Tibi reddetur votū in Hierusalem, ita in Elucidatione explanauimus, vt diuersam habeat sententiam à priore. Per Sion enim Ecclesiam istam militantem, per Hierusalem verò triumphantem intelleximus. Votum autem reddendum diximus in superna Hierusalem, quoniam illic Deum pleno corde incessanter laudabimus. Donec enim in hac carne degimus, laudare Deum pro voto non possumus, propter carnis multimodas miserias. Ibi autem, omni semoto & longissime excluso impedimento, plenam Deo & perpetuam laudem incessanter offeremus: quomodo de quatuor animalibus in sacra Apocalypsi legitur, quòd requiem non habebant
Apoc. 4. nocte ac die, clamantia atque dicentia, Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus noster omnipotens qui est, & qui erat, & qui venturus est. Sicui tamen hæc distinctio non arriserit (maxime quòd in Hebræo non habeatur particula illa, in Hierusalem) poterit has duas partes sub vna concludere sententia, vt idem sit posterior quod prior, sitque sensus, Te decet laus in Ecclesia, & tibi debet reddi votum, siue pia cordis affectio, laudis, gratiarum actionis, & amoris in populo tuo. ¶ Versu secundo, Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet. Præter sensum in Elucidatione positum, potest & iste assignari, Exaudi tu Domine quam ad te fundo orationem, quoniam tu es ad quem venit, supplicandi & orandi gratia, omnis homo viuens: quoniam ad te venit omnis homo, quicunque postulare aliquid voluerit, te debemus in omnibus semper requirere, tibique de omnibus quæ desideranerimus supplicare: quandoquidem omnium tu habes potestatem. ¶ Versu tertio, Verba iniquorum præua-
Gene. 3. luerunt super nos. Quomodo primis nostris parentibus præualuerunt verba impii serpentis, quando illi consensum præbentes, misere seducti fuere: ita & nos eorum posteri quotidie verbis impiorum seducimur, partim per ignorantiam, quæ nos cæcutire facit, vt malum bonum existimemus, & bonum malum: maxime vbi suauiloqui alicuius seductoris blanda & elaborata suasio accesserit: partim
Iacobi. 1. verò concupiscentia propria abstracti & illecti. Vnusquisque enim (vt Iacobus sanctus ait) tentatur, à propria concupiscentia, abstractus & illectus. Facillime enim verba impiorum mala proponentium nobis prævalent, si concupiscentiæ quæ proponuntur arriserint. His ergo modis facile fit, vt quoti-
Iacobi. 3. die in multis omnes offendamus: sed iucundum est quod mox adiungitur, verbum miserationis, Et iniquitatibus nostris tu propiciaberis. Et est pulchra admodum sermonis propositi correspondentia, in partibus sibiinuicem oppositis, cum prius dicitur, Super nos prævaluerunt verba impiorum: mox verò econtrario subditur, Et iniquitatibus nostris tu propiciaberis. ¶ Versu quarto, Beatus quem elegisti, & assumpsisti. Electionem hanc & assumptionem Elucidatio interpretatur, ad patriam cœlestem introductionem: vt sit sermo talis, qualem solent homines in mundo adhuc habitantes, suamque multiplicem miseriam & quotidianas offensas recogitantes, loqui in gemitu cordis, dicentes, O quàm beati sunt ciues illi superni, qui istas iam miserias transierunt, quàm beata est illorum sors qui iam in pace secura sunt compositi. Attamen qui volet, intelligere poterit etiam de præsenti vita, beatos esse secundum spem vitæ æternæ, quos Dominus elegerit ad saluandum, & quos assumpserit ipse in suam protectionem, curam, custodiam, & in suam familiaritatem sibi adiunxerit: vt eos in huius mundi tumultibus securos custodiat à malo, sicque ad beatam vitam tandem bono fine perducat. ¶ Versu quinto, Sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate. Secundum vsitatum loquendi modum dicitur templum Dei mirabile in æquitate, id est plenissimum æquitate, ita vt nihil posset ibi iniquitatis inueniri vel intromitti: quemadmodum cum dicimus hominem diuitiis, sapientia aut potentia admirabilem, significare volentes, eum plenum diuitiis, sapientia, aut potentia.

¶ Versu septimo, Præparans montes in virtute tua. Præter expositionem quæ in Elucidatione posita est, potest versus iste aliter intelligi, Qui montes ornas, & vestis herbis, graminibus, atque arboribus, per fortitudinem tuam. sicque præparas, vel ornas, vel instruis in virtute tua. Cui expositioni satis fauet, quod habet Chald. Paraph. Qui præparat cibum ibicibus montium, in virtute fortitudinis suæ. Quasi enim præparantur & ornantur montes, quando arboribus, herbis, atque graminibus vestiuntur & ornantur, vt valeant in eis animalia inuenire suum pabulum. Nonnulli verò montes istos Dei virtute præparatos, spiritualiter intelligunt, sanctos Apostolos & Apostolicos viros, quos Deus præparauit in eximia virtute sua, ad ædificium Ecclesiæ, & fundamentum solidæ veritatis in æternum stabiliendæ: mystice item intelligentes conturbationem profundi maris, & soni fluctuum eius commotionem populi gentium, quæ facta est tempore gratiæ ad prædicationem sanctorum Apostolorum. ¶ Versu octauo, Exitus matutini & vespere delectabis. Magna videtur in hac parte esse difficultas, quoniam in ea nulla apparet completa sententia. Fiet autem facilior lectio, si aliquid subaudiatur, iuxta quod in Elucidatione indicauimus, ad hunc modum, Homines exitus matutini & vespere delectabis, vel habitatores exitus matutini & vespere, capiendo totum illud exitus

matutini, vt sit genitiui casus, pro oriente, ex quo sol mane egreditur: & vespere pro occidente, ad quem sol vespere reuertitur, vt intelligantur habitatores orientis & occidentis. Cui sententiæ satis accedit, quod secundum sententiam quidam vertit ex Hebræo, Facies lætos ouare, qui agunt ad ortum solis, quique ad occasum. Posset etiam subaudiri ablatiuus, tempore, ad hunc sensum, Timebunt qui habitant terminos à signis tuis, lætificabis habitatores orbis, tempore exitus matutini & vespere: hoc est, mane & vespere lætos facies eos, vt cantent laudem & hymnum tibi, vel lætificabis, & cantare facies eos à solis ortu vsque ad occasum. Atque huic consonat quod habet Chald. Paraph. Ab ortu matutino & vespere, ordinabis in ore eorum laudem. Beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, Egressus matutini & vesperi laudantes facies, quod eandem habet cum nostra lectione obscuritatem. Quod autem quidam pro delectabis, legunt delectaberis, vitiosum est. Nam & in Græco & in Hebræo & in correctioribus codicibus Latinis, verbum actiuum ponitur, non passiuum. ¶ Versu decimo, Flumen Dei repletum est aquis. Potest per hoc flumen Dei, præter expositionem in Elucidatione positam, intelligi populus fidelis, qui à fonte Christo impletur aquis, dum de eius plenitudine accipiunt omnes credentes. In postrema autem parte, cum dicitur: Quoniam ita est præparatio eius, relatiuum Ioan. 1.
eius accipiatur genere fœmineo, referatque terram de qua in priore versu dictum fuerat, Visitasti terram, & inebriasti eam, iuxta sententiam in Elucidatione positam. Alii verò putant referri ad cibū. Ne-
B que sic incommoda habebitur sententia. Beatus tamen Hieronymus in sua versione ex Hebræo priori sententiæ aperte astipulatur, genere fœminino vertens, Quoniam sic fundasti eam: quod manifestum est ad cibum referri non posse. ¶ Versu vndecimo, Riuos eius inebria, multiplica genimina eius: in stillicidiis eius lætabitur germinans. Pronomen eius tertio repetitum, vbique referre videtur terram: quoniam eodem casu fœmineo, tam in Græco q̄ in Hebræo, quolibet prædictorum locorum ponitur. Riuos autem in Elucidatione diximus sanctos Apostolos, idque cōparatione (vt arbitror) non inepta. Est enim Christi diuinitas, siue ipse Deus pater, quasi fons vnde manat originaliter omnis gratia viuificans: Christus autem homo, velut flumen est, quod à fonte prædicto secundū plenitudinem impletur: sancti Apostoli atque eorū successores, velut riuuli sunt, per quos aquæ fluminis deriuantur in vniuersam terram. Neque enim per semetipsum Christus dominus secundum humanitatis formā vbique terrarū prædicauit Euangelicam gratiam, sed missis Apostolis in omnem terram diffudit gratiæ sue plenitudinem. Quod si cui non placebit hæc comparatio, potest simpliciter intelligere per riuos, siue sul-
Huiusmodi enim qui corda sua (iuxta Prophetæ monita) sciderint per pœnitentiam, implebuntur & Ioel. 2.
irrigabuntur aquis gratiæ Dei. Siquidem humilibus Deus dat gratiam. ¶ Versu. 12. Benedices coronę 1. Petri. 5.
C anni benignitatis tuæ. Annum diuinæ benignitatis, vocat Psalmista tempus nouæ legis & gratię, quod Paulus Apostolus ex authoritate Esaiæ Prophetæ appellat tempus acceptabile, & diem salutis, cum ait, Ecce nūc tēpus acceptabile, ecce nūc dies salutis. Quod tēpus & alibi apud Esaiā capitulo. 61. annus Esa. 49.
acceptus vocatur, in ea Prophetia quæ de Saluatore Christo loquitur, in hūc modū, Spiritus domini su- 2. Cor. 6
per me, eo q̄ vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, &c. prædicare annū domini acceptum, & in Esaię. 61.
diem retributionis. Facit autē difficultatē nōnullā sermonis, quod nō dicitur simpliciter, Benedices an- Luc. 4.
no benignitatis tuæ (Nam id facilē vtcūque haberet intelligentiā) sed dicitur, Benedices coronæ anni benignitatis tuæ. Difficile autem videtur, quid sibi velit corona ista anni benignitatis Dei. Accipiēdus est ergo propositus sermo, ad hunc sensum, Benedices anno gratiæ per circuitum, perq̄ne totū circulū, & (vt ita dicam) coronatim: vt hoc loquendi modo insinuetur totalitas & plenitudo, quantum ad temporis gratiæ benedictionem, secundum sententiam in Elucidatione prolixius expositam.

LXV. PSALMI ARGVMENTVM.

D *Videtur huic Psalmo dedisse materiam insignis aliqua victoria, aut liberatio magnifica de manu hostili, sub quibus Israeliticus populus antè graui seruitute fuerat afflictus: pro qua salute gratias agere uolens Psalmista, in persona populi totius Psalmum hunc cecinisse putatur: in quo, ad Dei laudē cōuocat uniuersos habitatores terræ, ad considerandū opera admirabilia altissimi, quæ operatur pro filijs hominū, specialiter cōmemorans memorabilem illam maris rubri pro patribus exsiccationē, ac deinde factam populi liberationē (præmissa iterum laudis exhortatiōe) proponens, quòd per ignem & aquā eduxerit populum suū Deus in refrigeriū. Propter quod, in gratiarū actionē, holocausta omnis generis offerre, & uota in tribulatione promissa persoluere pollicetur, in gratitudinis testimonium. Rursum uersu decimoquinto, uelut ad concionem conuocans omnes timentes Deum, exponit ad finem usque Psalmi, quam in oratione à Deo accepit misericordiam, sicq̄, in Dei benedictione (uti incœpit) plenus gaudio Psalmum terminat.*

LXV. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Iubilate Deo oīs terra, psalmū dicite nomini eius: * date gloriam laudi eius.*

VBilate Deo omnes inhabitatores orbis ter- Psal. 118.
ræ, psalmos & hymnos canite nomini eius, quod est glorioſum & benedictum in sæcula: * date gloriam, & exhibete omnem honorem laudi eius, ipsumque super omnia laudabilem vt laudandus est glorificate. 2 Dicite domino in confessiōe magnitudinis eius, quàm ad-

2 *Dicite Deo, quàm*

mirabilia & q̄ stupēda sunt opera tua potentissime Deus, quæ tu ostēdisti in creatione, gubernatione, dispositione & instauratione rerum omniū, peculiariter quoque pro salute

Universidad de Deusto
Biblioteca

terribilia sunt opera tua domine: * *in multitudine uirtutis tuæ mentiẽtur tibi inimici tui.*

Exo.8.9 &.10. 3 *Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.*

4 *Venite & uidete opera Dei terribilis in cõsilijs super filios hominũ.*

5 *Qui conuertit mare in*

Exod.14 *aridã:* * *in flumine pertransibunt pede, ibi lætabimur in ipso.*

6 *Qui dominatur in uirtute sua ĩ æternũ:* * *oculi eius super gẽtes respiciũt:* * *qui exasperãt, nõ*

Hebr.4. *exaltentur in semetipsis.*

7 *Benedicite gẽtes Deũ nostrũ: & auditam facite uocem laudis eius.*

8 *Qui posuit aĩam meã ad uitã:* * *& nõ dedit in cõmotionem pedes meos.*

9 *Quoniã probasti nos Deus, igne nos examinasti:* * *sicut examinatur argentum.*

Esaię.1.

10 *Induxisti nos in laqueum:* * *posuisti tribulatiões in dorso nostro:* * *imposuisti homines super capita nostra.*

11 *Trãsiuimus per ignẽ & aquam:* * *& eduxisti nos in refrigerium.*

12 *Introibo in domum tuam in holocaustis:*

electorum tuorum:* tam terribilia (inquam) sunt opera tua, vt ob magnitudinem potentiæ tuæ etiam inimici tui, qui ex corde te non E
amant, metu seruili compulsi mentiantur tibi, simulantes seruire tibi & velle implere voluntatem tuam, cum non ex animo velint: quemadmodum impius Pharao fortitudine manus tuæ compulsus, & plagis pterritus ac fatigatus, pluribus vicibus promisit seruo tuo Moysi dimittere populum, quod tamen relaxata manu tua nõ præstabat. 3 Omnes qui inhabitant terram, summũ tibi impendere debent honorẽ, teque vt summũ & super omnia excellsum solum verum Deum adorare, tibique laudem decantare: psallere debent omnes & cantare dulcia laudis, & gratiarum actionis cantica, nomini tuo magno & benedicto in sæcula. 4 Venite vniuersi habitatores orbis, adiungite vos mihi, mecumque pariter attendite, vt profundiori cõtemplatione consideretis opera Dei: qui Deus terribilis est, nimiumque admirabilis ac stupẽdus in cogitationibus suis, quas cogitauit de filiis hominũ, in iis quę voluit operari & facere pro seruis suis vilibus & infirmis, de genere mortalium. 5 Qui per virtutem suæ potẽtiæ mare rubrum ita exsiccauit, acsi suisset terra arida, ita vt non solũ transnatare, verũetiam per medium siccati aluei siccis vestigiis perambulare possent patres nostri, filii Israel, fugientes AEgyptios:* in F
eo fluminis, vbi prius aquæ fuerant copiosissimæ, pertransibant pedibus suis patres nostri: ibi lætabãtur magnifice in ipso Deo suo, qui tanta suo populo ostendisset ad salutem suam prodigia. 6 Ipse est qui in virtute omnipotẽtiæ suæ dominatur, & imperium tenet vniuersale super vniuersum orbem, nullo vnquam tẽporis fine claudendum, sed absque termino imperpetuum duraturum:* oculi eius ad omnes populos respiciunt, contemplatur per suã omniscientiam bonos & malos, vt vnicuique reddat pro suis operibus congruam mercedem:* atque ob hoc, homines inobedientes, rebelles, & qui irritãt suis impietatibus Deum, caueant sibi à superbia, non glorientur in semetipsis, quasi impunè sint euasuri. Non enim effugient manus eius, cuius oculis nuda & aperta sunt omnia, & cui nõ potestas deest G
aut potentia, ad inferendam vindictam. 7 Benedicite omnes populi, & collaudate dominum Deũ nostrum, & voces laudis eius facite audiri palam omnibus, ita vt resonẽt vbique voces laudationis eius: in publico & aperto detis illi confessionem, vt palàm exaudiant omnes. Dignissimus enim est, cuius laudes resonent per ora omnium super vniuersam terram. 8 Ipse enim constituit animas nostras ad vitam qui ex bonitate electionis suæ nos elegit ad vitam, & à morte præseruando custodiuit ad vitam:* non permisit commoueri in lapsum & mortem pedes nostros, non est passus nos mortificari ab hostibus nostris. 9 Quanquam enim hactenus nos populum tuum multis passus es calamitatibus corporalibus affligi ab hostibus, non id tamen egisti vt nos deleres, vel morti traderes: sed ad nostrũ commodum omnia disposuisti, vt nos probares & examinares, vtrum in lege tua constantes inueniremur:* & quemadmodum in camino ignis examinatur ac purificatur argentum, ita nos in camino tribulationis voluisti probare & mundare, per patientiam ad purum excoH
quendo scoriam, vt essemus coram te velut argentũ probatissimum. 10 Permisisti olim tua voluntate super nos venire, & ad tẽpus permanere laqueum captiuitatis, iugum seruitutis sub gẽtibus alienigenis, quæ in circuitu nostro sunt, & principibus eorum:* passus es graues tribulationes & afflictiones super nos venire, quas portare & sustinere debuimus, ac velut incuruato dorso gestare:* sub vilissima seruitute hominum alienigenarum & infidelium siuisti subiectos nos fieri, seruitute vtique tanta, tam graui, & tam contemptibili, vt quasi super capita nostra viderẽtur ambulare dominatores nostri, qui nos sibi subiugauerant. 11 Ita nos transiuimus per difficillima & laboriosissima discrimina: experti sumus & passi, te permittente, quæ videbantur intolerabilia, quomodo si quis ignem & aquam transeat:* nunc autem eduxisti nos in refocillationem & requiem qualẽcunque, à tantis laboribus, postquam placuit tibi iterum reuerti ad populum tuum, & præstare nobis de inimicis victoriã, sub quibus antè victi ac prostrati iacebamus. 12 Proinde de tribulatione, tuo munere liberati, introibimus ante cõspectum tuũ, in templum sanctum

A ** reddã tibi uota mea, q̃ distinxerũt labia mea.*

13 *Et locutũ est os meũ in tribulatione mea.*

14 *Holocausta medullata offerã tibi cum incenso arietũ:* * *offeram tibi boues cum hircis.*

15 *Venite, audite, & narrabo omnes qui timetis Deum,* B *quanta fecit animæ meæ.*

16 *Ad ipsum ore meo clamaui, et exaltaui sub lingua mea.*

17 *Iniquitatẽ si aspexi in corde meo, non exaudiet dominus.*

18 *Propterea exaudiuit Deus,* C *& attẽdit uoci deprecationis meæ.*

19 *Benedictus Deus q̃ nõ amouit orationẽ meã & mĩam suam à me.*

tuũ, cum holocaustis quæ offerimus coram te, in testimoniũ gratitudinis:* persoluemus tibi vota quæcunque pro nostra saluatione, vel pollicitatione certa tibi consecrauimus, vel etiam proposito bono offerre decreuimus, cum adhuc in tribulatione ageremus, quæ aperuerunt vel egressa sunt labia nostra: hoc est, quæ per labia nostra pollicita sumus, vel consecrauimus tibi. 13 Et quæcunque per os nostrũ loquuti sumus, cum adhuc in tribulatione essemus, ea tibi promptissimo animo volumus cuncta persoluere: neque iam extra periculũ positi ita infideles erimus, vt obliuiscamur eorum, aut persoluere ea negligamus, quę in tribulatione nostra polliciti sumus. 14 Holocausta electissima, pinguissima, ac delicatissima, medullis & adipe plena, offeremus tibi, simul & arietes quos incẽdemus in holocaustum coram te:* offeremus tibi boues pariter & hircos, non viles, neque minimi precii hostias, ne de peioribus aut vilioribus tibi faciamus immolationem: & in vniuersum ex omnibus quæ tibi grata esse cognouerimus ad sacrificandum, ea offeremus ante conspectum tuum, eaque & preciosissima & electissima. 15 Accedite verò huc ad me omnes qui timorem habetis domini, & aurib⁹ percipite quæ ego vobis dicturus sum: & narrabo vobis, quanta fecerit pauperculæ animæ meæ. Nequeo enim celare aut intra me continere Dei beneficia, tam sum gaudio plenus, vt necesse mihi sit in commune effundere omnibus. 16 In tribulatione positus ad ipsum ex cordis intimo per os meũ clamaui, ipsum in oratione fideliter inuocaui & exaltaui, magnificauique eum in lingua mea, ipsum solum Saluatorem confitendo, ipsique vota tacite faciendo pro consequutione auxilii. 17 Veruntamen si iniquitatem vllam aspexissem in corde meo, si vllius mihi peccati fuissem conscius, profecto non exaudisset me dominus, auertisset à clamore meo aures misericordiæ suæ, donec per pœnitentiam studuissem cor meum ab iniquitate emundare. 18 Et quia omni cura studui corde purgato ad illum orationem meam effundere, ic circo exaudiuit me dominus, & aurem suam inclinauit ad exauditionem vocis meæ. 19 Et verè benedictus sit atque laudatus inæternũ dominus Deus meus, qui non abiecit orationem serui sui, neque repulit eam à conspectu suo, sed accedere permisit, & ascendere fecit vsque ad thronum gratiæ suæ, vt exauditionem reportaret: neque item misericordiam amouit aut prohibuit à seruo suo, sed eam vsque ad me venire permisit, mihique auxilium & salutem ferre præcepit sola bonitate sua: etiamsi ex memetipso tanta gratia minime dignus existam.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXV.

VErsu secundo, In multitudine virtutis tuæ mentientur inimici tui. In hoc verè maxima declaratur Dei potentia, quod etiam inimicos compellit interdum sua potestate, ad exhibendum sibi ficta obsequia: quemadmodum in exemplo Pharaonis, quod proponit Elucidatio, manifestissime apparet: qui cum plagis Dei affligeretur, Moysen petiit apud dominum fieri pro se intercessorem, Exo.8.9 & 10.
promittens, populum Dei dimittere: quod tamen, à plaga Moysi oratione liberatus, facere recusabat, do 1.Reg. 6.
D nec aduenientes plaga alia rursum mẽtiri compelleret, iam antè fœdifragum. Simile ferè & de Philisthinorum principibus, propter arcam Dei fœdissimo vulnere percussis, legimus: qui consilio sacerdotum & diuinorum, ad placandum Dei iram, & satisfaciendum pro peccato, quòd arcam Dei infideles apud sese detinuissent, iuxta numerum prouinciarum suarum fecerunt quinque anos aureos, & quinque aureos mures: quoniam in his plagis fuerant percussi, sicque compulsi gloriam dederũt Deo Israel, vt manum suam reuelaret ab eis, & à diis suis, & à terra sua: quando & plaustro nouo ob reuerentiam imposuerunt arcam domini, iungentes in plaustro duas vaccas fœtas, quibus iugum non fuerat impositum: ipsis quoque satrapis vsque ad terminos Philisthiim insequentibus. Cum hæc (inquam) timore & vltione dira compulsi, facerent alienigenæ Philisthæi, veri Dei inimici, animo neutiquam recto ad colẽdum Deum, sed tantum necessitate quadam ad euasionem pœnæ, reipsa tamen gloriam illi dantes, quem fic similiter timebant: nónne recte dicemus, quòd & hìc præ multitudine virtutis Dei, mentiti sunt illi inimici eius? Idem omnino de impio Antiocho dicẽdum, qui in diebus suis nouissimis, morbo fœdissimo 2.Mac.9.
à Deo percussus, epistolas scripsit ad Iudæos, plenas fictę, & solis tormentis extortæ pietatis: cum antè obstinatissimo animo aduersus locum sanctum, & legem Dei sanctam impiissime desæuisset. ¶ Versu quarto, Venite, & videte opera Dei, terribilis in consilis super filios hominum. Secundum vulgatam lectionem nostram, dictio terribilis accipi debet casu genitiuo, ac iungi cum genitiuo Dei, vt sit sensus, Videte opera Dei terribilis in consiliis. id est, Dei qui est terribilis. Psalterium autem Romanum sic habet, Videte opera domini, quàm terribilis in consiliis super filios hominum. Iuxta quam lectionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

nominatiuo casu accipi debet terribilis, quomodo habet etiam lectio Græca ὡς φοβερός in βουλῇ.

B ¶ Versu quinto, Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede. In Elucidatione vtram que partem de transitu maris rubri exposuimus. Posset tamen pars prior sola, de maris rubri diuisione intelligi: posterior autem, de diuisione Iordanis fluuii, qui exiccatus fuit diuina virtute, vt transirent per eum filii Israel ad terram promissionis. Vtrunque enim horum, admirabile & celeberrimum opus fuit. Et huic expositioni manifeste consonat Chald. Paraphrasis, quæ sic habet, Qui conuertit mare rubrum in siccum, in flumine Iordanis transierunt filii Israel pedibus suis. In eo autem quod sequitur, Ibi lætabimur in ipso, videtur tempus futurum poni pro præterito, & persona prima pro tertia, vt sit sensus, Ibi lætabuntur, scilicet patres nostri, in ipso Deo Saluatore suo. Vel secundum tempus futurum, lætabimur nos etiam posteri in ipso domino, quoties recordabimur ista quæ pro patribus fecit mirabilia, confidentes quòd similiter & nos velit ac possit etiam de maximis periculis liberare. Vel secundum mysticam intelligentiam, nos fideles & Christiani, ibi lætabimur, in ipso Saluatore: quoniam ille maris rubri transitus per quem effugiebant patres Israelitici Pharaonis imperium, signum erat & figura nostri baptismi, quo diaboli euadimus imperium: propter quod, nos ibi lætamur in spiritu, mysticam intelligentiam & significationem rei gestæ considerantes. ¶ Versu octauo, Qui posuit animam meam ad vitam: & non dedit in commotionem pedes meos. Pulchrè hic versus secundum mysticam intelligentiam accommodari poterit ad vitam futuram, vt Deus per suam prædestinationem & protectionem F intelligatur electos suos ponere, siue constituere ad vitam sæculi futuri, & non dare in commotionem pedes eorum: quoniam pedes eorum in lapsu præseruat, atque eruit, si in peccatum inciderint. Consentit huic sententiæ quod habet Paraphrasis Chaldaica, Qui connumerauit animam nostram in vitam mundi venturi, & non permisit commoueri pedes nostros. ¶ Versu vndecimo, Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Transisse per ignem & aquam prouerbialiter dicitur, qui per difficillima quæque probatus euasit, qui nihil non est difficilium rerum & miseriarum expertus. Ambo enim hæc elementa, & sola, probant ac purgant. Vnde Numeri. 31. Eleazar sacerdos, viris Num. 31. exercitus qui pugnauerant aduersus Madianitas, præscribit, dicens, Aurum & argentum, & æs, & ferrum, & plumbum, & stannum, & omne quod potest transire per flammas, igne purgabitur: quicquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur. Populus itaque domini, qui plenè se variis tribulationibus agnoscit probatum, dicit per ignem & aquam se transisse. Prouerbialiter quoque & illud quod in priori versu dicitur, Imposuisti homines super capita nostra, significat vilem & ignobilissimam, angustissimamque seruitutem, sub imperiosis & crudelibus dominatoribus. Contemptum Ipsue. 10. enim sonat & ignobilem subiectionem, quod dicitur, Homines imposuisti super capita nostra. Vnde in libro Iosue, principes Israelitici exercitus, ex iussu ducis Iosue, colla regum quinque eductorum de spe- G lunca calcauerunt Iosue promittente calcantibus, quòd similem victoriam populo suo dominus esset daturus de vniuersis hostibus suis. ¶ Versu duodecimo, Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea. Clarius Hieronymus ex Hebræo: Quę promiserunt labia mea. Felix nobiscum habet, Quæ distinxerunt labia mea, vel quæ aperuerunt: hoc est, quæ egressa sunt per labia mea, quæque semel promisi & voui. Quasi enim labia distinguit, diuidit. & aperit promissum, quod ex ore egreditur, atque ita diligenter attendendum est, quod secundum constructionem, quæ relatiuum nominatiui casus, est verbi suppositum: & labia mea accusatiuus à verbo transitiuo à posteriori parte rectus. Vota enim labia distinguunt atque aperiũt, quoniam per labia egrediuntur: tametsi communius & vulgatius contraria accipiatur constructio, vt labia intelligantur distinguere vota, id est, loqui vel promittere. Quantum autem ad id quod de votis reddendis hîc dicitur, illud aduertendum est, non satis esse, si homo ea reddat quæ tanquam vota promittit, cum obligatione, absque libertate reuocandi aut omittendi (quæ nunc vsus habet peculiariter vota appellari) sed insuper etiam conuenire & iustum esse, vt ea quæ firmo proposito tantum decreta sunt, absque huiusmodi libertatis abdicatione, & necessitatis cõstructione, Deo post liberationem persoluantur. Contingere enim potest, vt absque vllo speciali tali voto, solum propositum animi bonum, Dei misericordia respiciens, hominem liberet de tribulatione, siue corporali, siue spirituali, pro cuius liberatione clamat ad dominũ, Quo casu, ingratus proculdubio iudicabitur homo H ille, si liberatus bonum cordis propositum, quod Deus aspiciebat, non studeat adimplere. Quemadmodum (exempli gratia) si quis in infirmitate graui positus, propositum bonum faciat, bona cuncta pauperibus pro Dei amore se distributurum, si Dei clementia permaneat superstes, Deus autem propositum bonum aspiciens, desiderium impleat ægrotantis, & de lectulo doloris faciat consurgere laborantem: quis non huiusmodi hominem vt ingratum, & male fidum, atque iniquum iudicabit, si post recuperatam sanitatem negligat quæ in tribulatione proposuit? An non sic agere, Deo est illudere? Non solum ergo vota illa, quæ vulgo vota vocamus, vir iustus de tribulatione liberatus debet reddere, sed etiam quæ generaliter vota nuncupantur, pia cordis proposita, & affectiones deuotas, ad exequutionem merito debet deducere, si perfecte iustus & pius velit haberi. Plura super hac re diximus in annotationibus Psalmi quadragesimi noni, pertractantes versiculum illum, Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. ¶ Versu decimoquarto, Holocausta medullata offeram tibi, cum incenso arietum: offeram tibi boues in hircis. Possunt hæc secundum mysticam intelligentiam pulchre exponi, vt per holocausta medullata intelligatur deuotio cordis, per charitatem ad Deum tendentis, & quæ sub hac comprehenduntur spiritus exercitii, Deo gratissima, velut holocausta medullata: per incensum arietum, concrematio motuum interiorum: per ignem charitatis, obsequium Dei: per boues, vires omnes tam corporis quàm animæ, simul & corporis membra, quæ Deo sacrificamus, cum diuinis obse-

A quiis, & exequutioni voluntatis eius deputamus ac consecramus: per hircos verò, fœdos sensuales motus, quos iugiter Deo ingulare & immolare debemus, qui Deo placere volumus. ¶ Versu decimosexto, Et exaltaui sub lingua mea. Deprauate hic nonnulli legunt exultaui, pro, exaltaui. Exaltaui enim legendum est, per a, in secunda syllaba, non per u, exultaui: id quod tam ex Græco quàm ex Hæbreo fit manifestum. Siquidem in Græco habetur ὑψωσα, quod exaltaui significat. Similiter & eius quod in Hebræo ponitur radix est verbum, quod significat extulit, exaltauit, vel eleuauit. Consentit etiam translatio beati Hieronymi ex Hebræo, quæ habet exaltaui, non exultaui. Alii verò ex Hebræo interpretes verterunt genere passiuo, Exaltatus est sub lingua mea, quod eandem habet sententiam cum lectione nostra. Exaltare autem Deum sub lingua, aliqui dictum putant, pro in lingua, quemadmodum beatus Hieronymus vertit ex Hebræo, Exaltaui in lingua mea: quemadmodum illud in alio Psalmo, Sub lingua eius Psalm. 9. labor & dolor, quidam intelligunt idem esse quod, in lingua eius. Alii verò proprietatem significationis particulæ sub considerantes, dicunt sub lingua exaltare idem esse quod in corde exaltare, ac velut in occulto silentio. Quoniam enim de cordis profundo ad linguam ascendere debet sermo, ob hoc, quasi sub lingua esse dicitur exaltratio, dum adhuc in cordis secreto continetur. Secundum quam expositionem, apta valde habebitur sententia. Qui enim ore ad Deum clamat, neque solo ore, sed corde pariter Deum exaltans, ac deinde omnem iniquitatem, quæ impedire possit exauditionem, abiicit, hunc indubita-
B tum est à Deo exaudiri.

LXVI. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste uersibus brevis, sed affectu maximus, oratio est populi fidelis, Dei fauorem, misericordiam, & benedictionem multa uerborum replicatione postulantis, pro omnium populorum illuminatione, et ad unius ueri Dei cultum conuersione.

LXVI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Deus misereatur nostri & benedicat nobis:*
** illuminet uultum suũ super nos, & misereatur nostri.*

C 2 *Vt cognoscamus in terra uiã tuã: * ĩ oĩbus gentibus salutare tuũ.*

3 *Confiteantur tibi populi Deus: * confiteantur tibi populi omnes.*

4 *Lætentur et exultẽt gẽtes, quoniã iudicas populos in æquitate, et gẽtes in terra dirigis.*
D

5 *Confiteantur tibi populi Deus, cõfiteantur tibi populi omnes:*
** terra dedit fructum suum.*

6 *Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus:*

MIsereatur populi sui dominus Deus noster, peccata dimittendo debitoribus, & gratiam confe-(ẽdo pœnitentib⁹ ac benefaciat nobis, sua benedictione spirituali nos fœcundando & locupletando in omnibus verè bonis: * illucescere faciat super nos benignũ aspectũ vultus sui, ostendátque nobis placatam faciẽ suam, & faciat nobiscũ misericordiam. 2 Vt à respectu & irradiatio ne vultus eius illuminati, cognoscere valeamus in terra ista, absque te domine tenebris & cæcitate plena, viam in qua tu nos ambulare præcepisti, & per quam ad te peruenire valeamus: vt intelligere possim⁹ viam mandatorum tuorum, & non ambulemus vias tenebrosas, vias malas peccatorum, quæ perducunt in damnationẽ: * vtque à te ó lux prima, illuminati, cognoscamus in omnibus gentibus, tribubus, populis, & linguis, salutem tuam quam voluisti cõmunem esse toti generi humano, vt huius salutis cũctæ nationes queãt fieri participes. 3 Ita fac domine, vt de tua luce illuminati populi te agnoscãt, in te credãt, tibique laudẽ dent ac cõfessionẽ, non alienis diis, quos plerique ignorantes colunt, sed tibi soli vero & viuo Deo: * ita (inquam) fac vt tibi dent cõfessionẽ vniuersi populi, & vno animo omnes seruiãt tibi. Sic enim dignũ & iustũ est, vt omnes tibi seruiãt & cõfiteantur, qui oẽs æque solus tua potentia, sapientia, & bonitate condidisti. 4 Fac lætẽtur in te nationes, & in te summo gaudio spiritus exultẽt, fide te agnoscentes: quoniã tu vt iudex æquissimus populis præsides, iudicãs eos in summa iustitia, nemini calumniã faciens, neminẽ per vim opprimes, neminẽ potestate tyrannica supplantans: sed in summa æquitate omnia agis & dispensãs, & in eadẽ summa æquitate tua populos moderaris atque gubernas infinita & inæstimabili sapientia: quæ populis merito iusta debet esse lætitię & exultationis causa, si tantũ tui vult⁹ lumine illustrati, talẽ te fide cognoscãt. 5 Ita fac suauissime De⁹, vt tibi confessionẽ & laudẽ persoluãt omnes populi, vt te vna fide & vno animo omnes adorẽt ac prędicẽt, quẽadmodũ dignus es solus ab omnibus cõfessionẽ & gloriã accipere: * nã & terra fructũ suũ ex tua benignitate largitur omnib⁹ populis, de cuius diuitiis, tua gratia, vniuersi reficimur & sustentamur: proferente ipsa ex virtute benedictionis tuæ cibũ cõmodũ, ad sufficientiã omnibus populis: vt vel hoc solo merito tibi sint deuincti, tuoque seruitio astricti. 6 Benedictionẽ suã largiatur omnibus nobis Deus pater omnipotẽs, increatus, & ingenitus: benedictionẽ largiatur nobis Deus ingeniti patris vnigenitus fili⁹, verbũque ipsius cõsubstantiale, & per oĩa coæquale, qui pro nobis homo fieri dignat⁹ est in tẽporis plenitudine, benedictionẽ lar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

** & metuant eum omnes fines terræ.*

giatur nobis Deus spiritus sanctꝰ,à patre & filio indifferẽter procedẽs, patriq́ ac filio consubstantialis,& per omnia coæqualis: * hunc Deum, sic trinum,&tamen subsistãtialiter vnum, trinum in persona,vnum in essentia,timeant, reuereantur, diligant, colant, honorent,& adorent omnes mortales,vbicunque tandem locorum habitantes,etiam qui extrema orbis incolunt,& fines terræ inhabitãt.Solus enim ipse Deus trinus & vnus est, qui ab omnibus debet venerari, & super omnia adorari:qui est benedictus in sæcula.Amen. B

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXVI.

VErsu primo,Illuminet vultum super nos.Illuminet positum est pro illustret.Clarior enim & magis propria est oratio,si dicamus, Illustret vultum suum super nos, quomodo vertit Hieronymus: hoc est,Vultum suum lucere faciat super nos,suo vultu nos illustret vel illuminet,lucis suæ radio nos collustret, vt ex eius videlicet aspectu, & ipsi suscepto in nobis radio illuminemur, quemadmodum sol corporeus,cum faciem suã illuminat vel illustrat super homines, sui luminis radio eosdem collustrat & illuminat,vt viderunt qui ante Solem illucescẽtẽ degebant in tenebris.Huic autem quod in proposito ponitur,Deum illuminare vultum suum super homines,contrarium est,Deum abscondere faciem suam ab hominibus. Abscondit enim à peccatoribus impœnitentibus Deus vultum suũ,sed super homines bonæ voluntatis,aut pœnitẽtes peccatores,vultum suum illuminat. ¶ Versu.2.In omnibus gentibus salutare tuum.Hæc est latitudo veræ charitatis,vt omnium salutem totis præcordiis siti amus,& iugiter apud Deum postulemus. Propter quod in oratione hac saluberrima,non sat erat dixisse, Vt cognoscamus in terra viam tuam:sed adiicitur quod latius est, & ad omnes se extendit natio nes, In omnibus gentibus salutare tuum. Cui etiam secundum consimilem generalitatem consonant quæ sequuntur,Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes. ¶Versu quarto,Lætentur & exultent gentes,quoniam iudicas populos in æquitate.Verè iusta exultationis materia est populis,quòd talem habeant iudicem,qui in æquitate iudicat. Ita enim certò quisque scire potest se(modò velit)salutem cõsequuturum.id est,si à malo velit abstinere,& operari bonum. Quòd si iudicem haberemus iniquum,qui non secundum æquitatem faceret iudicium,nemini certa esset spes salutis,quantumcunque diligenter ac sedulò in vita bonis vacasset operibus. Semper enim metueret de iniquitate iudicis: ne fortè(vt frequenter soler in humanis rebus fieri) præter meritum omne & omnem culpam posset per iniustitiam,aut per calumniam,falsasve accusationes,in condemnationem præcipitari.Et reuera vt nihil consolabilius est homini in vita hac bene operanti, quàm probata & certa æquitas iudicis illius,qui de operibus viuentium ferat iudicium: ita ex aduerso nihil esse posset formidabilius hoc horrent ad non æquum tribunal suas actiones debere adduci, & coram iudice non iusto examinari. Super minibus bonæ voluntatis,qui non cupiunt nisi quæ recta sunt operari,quàm si post omnia peracta scihac autem re dictum meminimus in Annotationibus Psalmi quadragesimiseptimi, in expositione versi

Psal.47. culi illius, Lætetur mons Sion,& exultẽt filiæ Iudæ,propter iudicia tua domine. ¶Versu quinto,Terra dedit fructũ suũ.Mysticè potest hæc terra intelligi,benedicta & imaculata genitrix Dei,Maria:quæ absque virili susceptο semine,sola sancti spiritus fœcundatione,de sua substantia,de carne sua immaculata,fructum edidit saluberrimum,qui est cibus,pabulum,& refectio salutaris animarum:quemadmodũ terra,cœlesti in ea virtute operãte,fructũ progignit de sua materia.In Elucidatione tamen, de terra materiali & fructu eius interpretati sumus. ¶Versu vltimo,Benedicat nos Deus,Deus noster:benedicat nos Deus,& metuãt eum omnes fines terræ.In hac trina deitatis replicatione,iuxta patrum authoritatem,sub mysterio intelligi datur superbenedicta in personis diuinis Trinitas.In eo autem quòd relatiuum subiungitur numero singulari,Et metuant eum omnes fines terræ:nõ autem eos, numero plurali essentialis vnitas designatur: quoniam tres in diuinis personæ, in vnam conueniunt essentiam. Id-

Esa.6. ipsum à laudatissimis antiquissimisque patribus,tam Græcis quàm Latinis, annotatum inuenimus in illo cantatissimovsitatissimóque trishagio,Sãctus,sanctus,sanctus,Dominus Deus sabaoth,plena est o-

Apo.4. mnis terra gloria eius: quod astantes Deo Seraphici spiritus,in visione Prophetica, domino decantabant:quod postmodum dilectus etiam domini discipulus in sacra Apocalypsi, ab animalibus quatuor, indeficienti voce,nocte ac die cantari audiuit,pauculis in fine cantici immutatis,ad hunc modum,Sanctus,sanctus, sanctus,dominus Deus noster omnipotens,qui est,& qui erat, & qui venturus est. Dum enim ter sanctus replicatur,mysterium superbeatæ Trinitatis innuitur. Dum verò post ter replicatum sanctus numero singulari subiungitur,dominus Deus exercituum,vel dominus Deus noster omnipotens,apertè vnitatis veritas designatur.Suaui quoque contemplatione annotare possumus,non absque mysterio,secundo loco dictum esse Deus noster,quod nec primo,nec tertio loco adiicitur: forsitan ob id,quòd persona filii peculiari quodam modo Deus noster sit, Deus(inquam) populi sui,propter spe-

Philip.2. cialissimam coniunctionem quam nobiscum habet,humanam habens naturam, & habitu factus est vt homo, verus nihilominus Deus permanens in omnipotentia sua: secundum quam naturam assumpram,etiam frater noster voluit appellari.Non mirum ergo,si filium peculiariter nostrum Deum dicamus,ob eximiam familiaritatem,& societatem singularem, quam nobis ipse apertius monstrauit. Neque enim pater aliquando similitudinem assumpsit carnis humanæ,neque item spiritus sanctus: neque pater aut spiritus sanctus nobiscum visibiliter conuersati sunt, neque pro nobis passi,aut salutem nostram exterius operati,sed sola persona filii. C D E F G H

LXVII. PSALMI ARGVMENTVM.

A PSalmũ qui sequitur,ex illuminatissimo spiritu & corde mirabiliter pleno reuelationibus Dei processisse tam ipsa uerborum mæiestas,quàm supereminens dignitas sententiarũ & absconditorũ propositio mysteriorum aperte demonstrant.In quo,contemplans spiritu illuminato Propheta uenturã in temporis plenitudine humano generi salutem,ac principis tenebrarũ ciectionẽ,in uehementia spiritus inimicis Dei primũ insultat,& improperat suam impotentiã: sanctos uerò inuitat ad laudẽ reddendã Deo,cuius in seipso sublimitatẽ & erga genus humanũ benignitatem, multis uersibus cõmemorat: uersu decimo specialius ad beneficia populo nouæ legis in tẽpore gratiæ exhibita descendens,eáque ad finem Psalmi prosequẽs. Inter quæ posissimũ mẽtionem facit de pluuia uoluntaria Euãgelicæ doctrinæ & gratiæ spiritus sancti,quam Deus super hæreditatẽ suam nouam copiosẽ effudit,idq; ministerio Apostolorũ & primorũ Christi discipulorũ,euangelizantiũ uerbum Dei in uirtute, de quibus multa admodũ Psalmus hic loquitur sub comparationibus diuersis:quos reges appellat,à Deo cõstitutos super montem pinguem & coagulatũ, qui est Ecclesia.Versu autẽ decimooctauo & deinceps, de curru Dei loquitur,qui ex myriadibus angelorũ cõstat,de ascensu Christi ad superos,& spiritualiũ donorũ in homines effusione,incredulorum consequuta cõuersione,inimicorum grauiultione,gentilis populi(qui per Basan significatur)cõuersione. Rursum autẽ de Apostolis & primis Ecclesiæ magistris loquitur uersu uigesimoseptimo,quos principes appellat,item & fõtes Israel, aliquot eorũ specialibus etiam proprietatibus describẽs. Nouissimè uerò uersu trigesimoprimo,post enarrata plurima beneficia, quæ cœlitus accepit Ecclesia,orat Psalmus,diuina uirtute bona hæc cœlestia in nobis confirmari, ut in omnibus templis in pace manera offerri possint nomini eius:sæculi autem potestates ueritati resistẽtes(quas per feras arundinis intelligit)prohiberi postulat & cohiberi uirtute Dei,ut nõ sint impedimẽto Ecclesiæ sanctæ in profectu suo:prædicit quoque futurum,ut AEgyptus se submittat fidei,& item AEthiopia festinet cõuertere sese ad dominum Deum suum. Propter quæ omnia,deinceps à uersu trigesimo, ad finem usque,non niſi ad laudem exhortatur,& gratiarum actionem reddẽdam,omnia regna,omnesque populos,ut iuxta magnificentiam gloriæ suæ,ipsum uniuersi fideles benedicant in sæcula. B

LXVII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Exurgat Deus, & dissipẽtur inimici eius:*

Xurgat populo suo Deus,vel tandẽ in hora nouissima in temporis plenitudine exurgens visitet mũdũ,quẽ ab initio sub tyrãno crudelissimo,principe tenebrarũ,passus est derineri:ipsoq́ue adueniente, iuxta promissum,ad saluãdũ populũ suũ,mox dissipabũtur ac dispergẽtur velut ad nihilum redacti, vniuersi inimici eius, prĩcipes tenebrarũ vnà cũ angelis suis,cunctisque sibi adhærentibus:* & diffugient quantocyus à cõspectu præsentiæ eius oẽs qui oderunt eũ:cuncti eius aduersarii,qui ab initio suæ cõditionis illi contumaciter sese opposuerũt,ad eũ modũ quo raptor aliquis sola fraude præter omne ius raptã ciuitatẽ occupãs,ciuitatẽ deserit,& quãtocyus fugã adornat,vbire gẽ cuiꝰ est ciuitas eũ virtute pceperit aduenire,recipiẽdæ ac liberãdę ciuitatis suæ gratia. 2 Deficiẽt & diffugiẽt ad eũ modũ quo fumus mox vt exortꝰ fuerit in altũ,euanescit subitò,neque vestigiũ vllũ derelíquẽs, ita euanescẽt, ita disperibũt & aufugiẽt subitò à præsentia aduenientis domini:* quẽadmodũ cęra ignis virtute liquescit,ac liquefacta cõsumitur ab igne:sic à præsentia diuinitatis(quæ ignis cõsumẽs est)cõsumen Hebr.12: tur impii dæmones,& in perditionẽ ignis collabẽtur.Nõ enim poterũt ferre illi tenebrarũ principes,aduenientẽ ad salutẽ populi sui lucis principẽ,lucisque authorẽ,& tanquã gelida glacies dissoluantur à cõspectu eius in perditionẽ atque in nihilũ. 3 Iusti verò ac fideles, gaudẽtes in Messia saluatore suo,exultabũt,epulabũtur,atque deliciabũtur in gaudio spũs, lætitiaque magna delectabũtur ante cõspectũ Dei sui,qui tali eos gaudio intus ac foris lętificabit,,ppter salutẽ & fœlicitatẽ quã allaturus est mũdo. 4 Cãtate domino,& psalmos,laudũque cãtica canite benedicto nomini eius:* in reuerẽtiæ signũ,& debiti honoris testimoniũ,viã facite illi tam magnifico domino,tã nobilissimo principi,tã fortissimo pugnatori,tã glorioſissimo triũphatori:qui sup occasum tãquã victor ascendit,qui mortẽ resurgẽdo superauit,deque morte & mortis domino glorioſe triũphauit:propter quod, illi vt victori & triũphatori proclamamusparari iter,& viã fieri, vt glorioſe transeat in põpa solennitatis,vt tam glorioſum decet triumphatorẽ:* & si nomen eius requiritis,nomẽ habet Deus dominus.Solus enim à seipso esse habet, & nõ est ab alio,à quo cætera omnia quæ sunt,esse habẽt:quẽadmodũ & omniũ est dominus,oĩa cõtinẽs in sua ditione, rex regũ & dominusdo Apo.19: minãtiũ.5 Proĩde vos iusti oẽs exultate ĩ cõspectu eiꝰ,aduenientẽ cũ gaudio susciꝑite. Venit enim ad vos in pace,vt liberet populũ suũ: *impiis

** & fugiant qui oderunt eũ à facie eius.*

C

2 *Sicut deficit fumus, deficiant:*
** sicut fluit cæra à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.*

D

3 *Et iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitia.*

4 *Cantate Deo, psalmũ dicite nomini eius:*
** iter facite ei qui ascẽdit super occasum:*
** dominus nomen illi.*

5 *Exultate in conspectu eius: * turbabun-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur à facie eius patris orphanorum & iudicis uiduarum.

autem erit formidabilis, & inimici eius conturbabũtur timore horribi B
li in aduẽtu eius, & præsentiam eius formidabunt ac fugient: eius (inquam) qui est pater orphanorũ eorũ qui ab hominibus derelicti sunt, paternam curam & nutritiam solicitudinem gerens, quíque pro viduis iudicat, eas quæ humano patrocinio & solatio orbatæ sunt, singulari solicitudine defendendo, ac pro eis contra oppressores iudicando: vt merito à facie eius conturbari debeant impii dæmones, qui genus humanum ante Messiæ aduentum velut patre ac viro destitutum, dissimulãte ac permittente Deo, grauiter opprimebant: quemadmodũ pupillorũ & viduarũ oppressores confunduntur & conturbantur, vbi potens aliquis aduenerit, qui pupillorũ & viduarũ causas tueri voluerit. 6 Ipse est Deus inhabitans in solio gloriæ suæ, in throno maiestatis, in aula cælesti, quam sanctificauit sibi in habitationem æternam: * ipse est Deus, qui homines vnius moris, homines vnius animi, in vna fide, in vna spe, in vno fideli proposito, habitare facit simul per cõcordem charitatem, & fidei vnitatem, in Ecclesia sancta, quæ est domus ipsius. Ipse enim ex diuersis gentibus & linguis homines in vnam hanc domũ conuocat, & F
congregat per fidei vnitatem, & charitatis concordiã: estque ipsius desyderium semper congregare, & in vnum colligere, quomodo inimici ipsius principis tenebrarum, per discordiam & dissidia dispergere semper atque diuidere. 7 Ipse est, qui vinctos compedibus & vinculis irretitos peccatorũ educit in virtute diuinitatis suæ. qui conscientias peccatis onustas, & velut in carcere mortis conclusas, dimissis peccatis potest sua virtute libertati pristinæ restituere: * animas etiam patrũ antiquorum in lymbo inferni captiuitate detentas, confractis inferni claustris, fortitudine cunctis dæmonibus tremenda liberauit: * item & homines incredulos atque inobedientes, qui Deum suis peccatis exasperant, & qui iam longa peccandi consuetudine velut sepulti sunt in terrenis cupiditatibus, potẽs est educere de sordibus peccatorum suorum, & in vitam bonam constituere. 8 O Deus magne, cum tu olim coram populo Israelitico egredereris, tanquam ductor eorum & propugnator tua virtute eos in signis prodigiisque maximis deducens & saluãs: * cũ G
pertransires cum eis per desertum illud vastissimũ, in columna nubis per diem, & in columna ignis per noctem: quanta tunc edebas corã patrib⁹ nostris mirabilia signa atque prodigia, quàm familiarẽ ac beniuo lũ tũc exhibebas teipsum populo tuo? 9 A præsentia Dei Israel in mõte Sinai legem dantis populo suo, terra tremuit, & moueri visa est, cum ipse ad ferendũ legem in magna gloria & maiestate descẽderet, in igne, nube, fulgure, chorusca tionibus, & clangore buccinæ, ad populi terrorem, & suæ præsentiæ ostensionem: neque mirũ si terra mota fuit, quãdoquidẽ & cæli desuper iussione Dei mãna ad modũ roris stillauerũt. Quòd si veteri illi populo tanta ostẽdisti beneficia, quanto magis cum in fine temporum egredieris ante nouum populũ tuum, & transies per desertũ mundi huius, non iam in ostensa columna ignis & nubis, sed in assumpta forma carnis: quanto (inquam) tunc maiora exhibebis beneficia, quanto magis & tunc cõmouebitur terra, cum nouã legem dabis in amore, qui veterem illam tuleras in terrore: & quanto tunc suauius efficaciusque manna de cælo stillare facies ad ostensionem dulcedinis tuæ? H
10 Pluuiam electã & valde singularem Euãgelicæ doctrinæ, & cum ea spiritualis gratiæ tuæ dabis ac dispensabis speciali electione beneplaciti tui, nouæ hæreditati tuæ, Ecclesiæ sanctæ, in tuo aduentu ædificandæ, tibíque in sempiternam possessionẽ venturæ: quam pluuiam ex solo tuo beneplacito, non existens vllius boni debitor, effundes super hæreditatem tuã, eò quòd tibi sit in ea beneplacitũ: qua etiã pluuia irrigabis commodè, & affatim fœcundabis illam: * fuit tamen hæreditas tua Deus in suis primordiis, ac deinde etiam in successũ temporum, admodum afflicta, humiliata atque infirmata, per oppugnationem principis tenebrarum, satellitumque eius sæculi potentũ: * sed tu omnibus potentior, ita eã fundasti, ac stabilem cõstituisti, ita firmã stare fecisti, vt euerti ac destrui penitus non potuerit, quantumuis videatur aduersis oppugnari, aduersariorumque oppugnatione infirmari. 11 Habitabunt in hac hæreditate Ecclesiæ sanctæ, simplices & innocentes fideles, veræ oues pascuę tuæ. Inhabitabũt enim ipsi in tua hæreditate, quasi ciues in ciuitate sua, quasi domestici ac filii in domo sua, quasi oues in ouili suo: * & tu quasi pastor ac pater eorũ parasti pauperibus spiritu, humilibus

*6 Deus in loco sancto suo: * Deus qui habitare facit unius moris in domo.*

1. Tim. 3.

*7 Qui educit uinctos in fortitudine: * similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.*

*8 Deus cum egredereris in conspectu populi tui: * cũ pertransieris in deserto.*

9 Terra mota est, etenim, cæli distillauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel.

Exod. 19

10 Pluuiam uoluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ:

** & infirmata est.*
** tu uerò perfecisti eam.*

11 Animalia tua habitabunt in ea:
** parasti in dulcedine tua pauperi Deus.*

A
12 Dominus dabit uerbum euãgelizantibus, uirtute multa.

ac mansuetis, cibum tam corporalem quàm spiritualem, & necessariorum omnium sufficiẽtiam, in dulcedine & benignitate dilectionis tuæ: quoniam complacuisti in eis. 12 Dabit enim Deus omnipotens sanctis Apostolis ac prædicatoribus gloriæ suæ (quos per vniuersum orbem mittet in temporis plenitudine, prædicare regnũ Dei & iustitiam eius) sermonem efficacem & constantem loqui in multa efficacia & virtute, ita vt per suæ prædicationis virtutẽ operaturi sint mirabilia. Non enim ipsi erunt qui loquantur, neque ipsi opus habebunt cogitare quomodo, aut quid loquentur: sed spiritus patris erit, qui loquetur in eis, quíque in illa hora dabit quid loquantur, etiam coram regibus, præsidibus, cũctisque sæculi potẽtibus & sapiẽtibus. Neque erit verbum prædicationis eorum in sublimitate sermonis, aut in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, Deo sermonem confirmante per varia signa atque prodigia, ita vt per virtutẽ prædicationis suæ audeant resistere vniuersæ mundanę potestati atque eruditioni sæculi, plurimosque & potentum & sapientum valeant suis sermonibus, simplicibus quidem, sed efficacissimis, superare. 13 Dabit (inquam) dominus ille, qui est rex virtutum, rex gloriosus, pater dilecti, imò dilectissimi filii sui, in quo sibi est beneplacitum, etiam spolia diuidere suis euangelizatoribus, ad speciem, decorẽ, pulchritudinem, & ornatum domus suæ, quę est Ecclesia sancta. Dabit enim Deus pater vnigeniti dilectissimique filii, Apostolis suis, per verbum prædicationis ita multos vbique superare, atque salubriter quasi iaculis vulnerare, vt singuli pro sua portiõe plurimos sint accepturi in sorte sua, vnde vberẽ fructum reportẽt: ad modũ eorũ qui ĩ bello victores fiũt, qui vbi alios prostrauerint, ad spolia deinde se conuertunt, & sui laboris atque victoriæ præmia requirunt. Eritque hæc spoliorũ diuisio atque distributio fidelium per varias partes Ecclesiæ ad magnam speciem & decorẽ magnifi cum domus Dei, quæ in multitudine filiorum & credentiũ decoratur. 14 Vos verò, ò sancti euangelizatores ac prędicatores verbi Dei, quibus Ecclesiæ ornatus creditus est, super omnia diligenter curate, vt columbam Dei sanctam Ecclesiam decore suo adornetis. Si enim vos in medio duarum sortium habitare atque quiescere velitis, si medii inter cælestem sortem & sortem terrenam habitare eligatis, ita vt terrena hæreditate prout oportet (id est, non nisi ad necessitatem corporis) vtamini, in cælesti autem sorte prout oportet delectemini, id est, toto corde ad eam anhelantes properaueritis: * si sic (inquam) inter medias sordes domire elegeritis, erit indubie speciosa & pulchra admodum ad videndum vnica columba illa altissimi: quemadmodum secundum corporalem pulchritudinem, pulchra est columba, quæ pennas habet velut deargentatas, secundum speciem argenti relucentes, & supremũ dor si ad similitudinem fului siue pallentis auri. 15 Dum cælestis ille rex virtutum designabit, deputabit, & constituet reges super hanc domum suam, super hanc columbam suam, dum super Ecclesiam suam præfectos constituet sanctos Apostolos, eorúmque successores, vt eã pascant ac regant, tum quasi ad modum niuis dealbabuntur habitatores in Selmon, quod est, in vmbra vel obscuritate: hoc est, qui prius ante aduentum atque prædicationem Apostolorum, in tenebris errorũ viuebant, & in vmbra mortis, per Apostolorum prædicationem efficientur albi & candẽtes in decore spiritus, quemadmodum nix corporalis lucet & candet in sua pulchritudine: * & in horũ prædicatione mons Dei surrexit atque creuit, sancta Ecclesia, populus fidelium, per fidem in modum montis sublimis & bene stabilis, congregatione multorum populorum magnus, longus & latus, qui mons admodum etiam pinguis est, omnium spiritualium charismatum pinguedine & diuitiis plenissimus. 16 Mons iste est quasi mons coagulatus siue incaseatus, ad eum modũ quo lac coagulatur & incaseatur. Quemadmodum enim immisso in lac coagulo, per coaguli virtutem lac cõgregatur & velut in vnum coit ac conuisceatur, vt fiat partium adglutinatio & mutua adhæsio: ita in sancta Ecclesia, fides est vice coaguli, quæ populos multos in vnum constringit & cogit, atque adinuicem corda fidelium omnium conuiscat & conglutinat, vt vnum corpus & vnus spiritus fiant. * Et licet coagulatus mons sit, est tamen electus admodũ, delicatus & pinguis, omnium spiritualium charismatum pinguedine refertus: * vt quid verò, ò increduli quicunque intra hunc montem coagulati non estis, suspicamini &

13 Rex uirtutum dilecti dilecti, & speciei domus diuidere spolia

B

14 Si dormiatis inter medios cleros:

C

** pennæ colũbæ dealbatæ, & posteriora dorsi eius pallore auri.*

15 Dum discernit cælestis reges super eã, niue dealbabuntur in

D

Selmon:

** mons Dei, mõs pinguis.*

16 Mons coagulatus

** mons pinguis:*
** ut quid suspicamini*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ni montes coagulatos?

17 *Mõs in quo bene placitũ est Deo habi-*
Matt.28. *tare in eo: etenim domi*
Ioan.14. *nus habitabit in finẽ.*
18 *Currus Dei decẽ milibus multiplex:*
* *milia lætantium:*

Dan.7.

* *dominus in eis in Si nai, in sancto.*

19 *Ascẽdisti in altũ:*

* *cepisti captiuitatẽ:*

* *accepisti dona in ho minibus.*

confingitis ac persuadetis vobis alios, nescio quos, montes coagulatos? vt quid alias vobis congregationes diaboli & synagogas Sataneæ con- E
struere molimini? cum hic vnicus mons sit verè coagulatus & pinguis & non extra Ecclesiam hanc vnicam salus: vestri autem montes inanes & macri sunt, pleni mortifero veneno, vt mortis filii sint, quicunque coagulentur in eis. 17 Mons iste Dei vnicus est, in quo est Deo patri & Christo filio eius beneplacitum, vt in eo habitet: neque solum ad tẽpus aliquantulum, sed prorsus vsque in consummationem sæculi & in æternum. Erit enim Deus cũ suis fidelibus (iuxta promissum) vsque in consummationẽ sęculi, & mansionem sibi faciet sempiternam in cordibus eorum. 18 Currus autem Dei quo in magnificẽtia glorię suę vehitur, & super quem equitat ipse, nulla quidem necessitate vectoribus opus habens, sed tantum ob magnificentiam glorię ita vehi ac ferri volens, ex multiplicatis decem milibus vehentium componitur, id est, ex innumerabili vehentium multitudine: * infinita milia sunt cælestium spirituum, angelorum sanctorum, super quos residet Deus, tanquam super currum suum, & à quibus vehitur, maxima ipsorum exultatione & F
gaudio inenarrabili. quod ex aspectu habent, & presentia eius quem vehunt in gloria sua. Milia enim milium sunt quę ei ministrant, & decies centena milia sunt quę assistunt ei: & hi omnes pro curru sunt illi, comitantes illum semper & vehẽtes, quocunque pergere voluerit: in quo curru semper residet in amplitudine magnificentię suę, neque vnquam descẽdit ab eo: * & in his ipsis milib⁹ qui pro curru ei sunt, olim Deus veteri populo apparuit, in monte Sinai, in loco sancto: quando aduenit in terrore & ostensione potentię ad ferendam legẽ populo suo, per quorum etiam ministerium terribilia circa montem illum tunc operata fuere, ad presentiã currus huius & aurigæ demonstrandã. 19 Atque hoc ipso curru vectus, post peractũ in carne laboriosum certamen, post mortem morte deuictam, post resurrectionem à mortuis, omni opere peracto ad quod veneras, redire voluisti tu magnificentissime domine, in propria: ad patris dexterã (vnde exieras) angelico stipatus exercitu, gloriose ascendisti: * quando etiam tecum abduxisti pro tuis captiuis patres illos quos ad inferos descendens, sub diabolo captiuos inueneras: quosque tua morte & descẽsu ad inferos de captiuitate illa liberaue- G
ras: quãdo hos (inquam) antè sub diabolo quodammodo captiuos & in lymbo in vmbra mortis conclusos, tecũ abduxisti, captos de manu diaboli, in libertatem gloriæ filiorum Dei, in amplitudinem regni: * simul & genus humanum vniuersum, quod antè sub principis tenebrarum imperio detinebatur, cepisti in manu eius, ac ad cælestem hæreditatem tecum abduxisti, spem firmam tuo proprio ingressu omnibus præbens credentibus, & ius introeundi eis restituens, quod donec sub diaboli captiuitate vincti tenebantur, non habuerãt: * quando etiam post ascensionem hanc tuam in cælum, à patre (à quo tibi sunt omnia) dona accepisti, siue pro hominibus: quæ videlicet hominibus, quos in mundo secundum carnis præsentiã reliqueras, Apostolis ac discipulis tuis, de cęlo mitteres. Accepisti à patre tuo, vt spiritum sanctum (iuxta promissum) cum omnibus donis suis mitteres mundo, impartiẽs illum credentibus omnibus, vsque ad consummationem sæculi: item & varia spi- H
ritus dona, sapientiam, intelligentiam, scientiam, potestatem miraculorum, genera linguarum, interpretationem sermonum, animi fortitudinem, fidem, spem, charitatem, aliaque his similia: quæ omnia operatur in homine vnus atque idẽ spiritus veritatis. 20 Et quidem hoc insuper ascendens in altũ accepisti à patre tuo, vt illos qui te adhuc in carne agente increduli fuerãt (siue ex gentibus idololatrię, siue ex Iudæis in te impii, tibique repugnantes) post tuam ascensionem in cælum iam inhabitet dominus deus, pater & spiritus sanctus, atque ita & tu ipse: vt post ascensionem tu simul cum patre & spiritu sancto, ad eos iam compunctos & pœnitentes per Apostolorum prędicationem, familiari dignatione veniatis, & mansionem apud eos faciatis. 21 Benedictus sit proinde, ac semper laudatus dominus Deus, tam magnificẽtissimus erga populum suũ de die in diem, hodie, heri, cras & quotidie: sitque benedictus semper & in sæcula: * omnia nobis faciet prospere cedere, omnia faciet nobis cooperari ad bonum, & recta via in salutem præparatam nos adducet ipse Deus salutis nostræ, omnium saluationum nostrarum author: quo authore, ab omnibus periculis salui fore confidi-

1.Cor.12.

Ibidem.

20 *Etenim nõ credentes inhabitare dominũ Deum.*

Ioan.14. 21 *Benedictus dominus die quotidie:*
* *prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.*

A 22 *Deus noster, Deus saluos faciendi:*
* *& domini domini exitus mortis.*

23 *Verũtamen Deus cõfringet capita inimicorum suorum:*
B * *uerticẽ capilli perambulantium in delictis suis.*

24 *Dixit Dominus, ex Basan conuertam:*

* *conuertã in profundum maris.*

25 *Vt itinguatur pes tuus in sanguine:*
C * *lingua canum tuorũ ex inimicis:*

* *ab ipso.*

26 *Viderũt ĩgressus tuos Deus:*

* *ingressus Dei mei, regis mei, qui est in*
D *sancto.*

27 *Præuenerũt principes:*

* *coniuncti psallentibus:*

* *in medio iuuenculatum tympanistriarum.*

mus in æternũ. 22 Deus noster, Deus portẽtissimus est, Deus est ad saluãdum, qui solus homines potest facere saluos à peccatis, siue à morte, Matth.1.
siue ab inferno, siue à diabolo, & ab omni malo: propter quod etiam Iesus siue Saluator, nomẽ est illi: * & solus domini Dei, domini (inquã) Dei nostri solius, sunt exitus mortis. Solus enim ipse mortẽ primo per- Apoc.1.
transiit, illæsus, solus à morte teneri nõ potuit, cum vere fuisset ad tempus mortuus: sed potentia suę diuinitatis à morte exiit, rediẽs ad vitam, Roma.6.
& viuus permanens in sæcula sæculorum. Neque soli sibi exitũ à morte inuenit, sed omnibus etiam in se credentibus exitũ dabit à morte: quandoquidem in hoc venit in mundum, vt omnis qui in ipsum credit, in Ioan.3.
morte nõ maneat, sed à morte transeat ad vitã sempiternã. 23 Quanquam verò ipsius domini nostri sunt exitus à morte, vt credentes in se quos voluerit faciat exire à morte: ii tamen qui aduersus ipsum inimicitias obstinato animo seruãt, qui in ipsum corde obdurato credere recusauerint, ipsumque vt Deũ verũ & summũ nõ voluerint debito agnoscere famulatu, horũ capita ipse potenter in sęueritate iustitiæ suæ concutiet, & valde conquassabit, ita vt confringat: * confringet (inquam) verticem capilli eorum qui in delictis suis, obstinato animo & mala voluntate, per superbiam & inobedientiam perseuerant: verticem capitis horum concutiet & comminuet, id est, in mortem crudelem ęternę punitionis vltrice sentẽtia sua, huiusmodi condemnabit. 24 Dixit quidem dominus, & ita definiuit, quòd ex Basan (quod est confusio vel ignominia) hoc est, ex populo nationũ, qui prius miser erat, & confusione atque ignominia, propter idololatriam, & alia fœdissima facinora, plenus, conuersurus esset plurimos ad agnitionem veritatis, & verum cultum suum ac filii sui: * dixit quoque conuersurũ se multos etiam eorum qui habitãt longe à terris, in insulis maris: proposuit & voluit, plurimos tam ex terra, quàm ex mari Apostolica prędicatione ad suum cultum conuertere. 25 Illos tamen inimicos qui obstinati elegerũt permanere in impietatibus suis ita cõfringet & interficiet (vti dictum est) vt vniuscuiusque pertranseũtis pedes intingi possent in sanguine: * & vt linguæ canum vniuscuiusque pertranseuntiũ possint lambere de sanguine, effluxit ab inimicis: quemadmodum in prœliis magnis tanta solet strages hominũ fieri, & in tanta copia sanguis effundi, vt pertrãseun- Matth.1.
tes per riuos sanguinis, ab hostium corporibus defluentes, debeant sanguine pedes suos commaculare, & canes sanguinem lambant: hoc est, vltio fiet grauissima, & plaga horribilis, aduersum obstinatos in malitia: * idque ab ipso fiet vltore Deo, qui sicut pœnitẽtes atque credentes suauissimis refocillabit benedictionibus, ita inimicos suos grauissima ferier vindicta. 26 Viderunt fideles tui, ô Deus, ingressus tuos, quibus in mũdum aduenisti, rursumque à mundo in cælum rediisti, & incessus tuos omnes, omnemque conuersationem, quibus in hoc mundo cũ hominibus conuersatus es, & operatus in nobis opera tua ad quæ missus fueras à patre: * ingressus (inquam) tuos, ô Deus meus, ô rex meus, qui habitas in sancto solio gloriæ tuæ, & in sanctitate tua. Fideles enim tui viderunt ingressus tuos, nonnulli quidem etiam corporali visu, vtpote sancti discipuli tui, cum quibus familiarem duxisti cõuersationem: quibus datum fuit oculis te videre, auribus audire, & manibus etiam palpa- 1.Ioan.1.
re: cæteri verò oculis mentis te conspexerunt, in lumine sanctæ fidei, illo rum verbis inhęrentes qui tuos ingressus oculis cõspexerant. 27 Illi autem qui tuos ingressus videre meruerunt, sancti fuerunt Apostoli tui atque discipuli, qui cæteros fideles omnes præuenerunt, primi à te dignanter vocati, primique te feruenter & obedienter corpore & animo insequuti: quos tu proinde principes esse fecisti, progenitoresque & rectores omnium nationum & Ecclesiarum, quas ipsorum prædicatione ad fidem tuam vocari voluisti: hi (inquam) principes & primitiui discipuli, præuenerunt ante omnes: * neque ipsi tamẽ soli aduenerũt, tametsi præuenerunt, sed psallentibus fidelibus sua prędicatione cõuersis comitati & sociati. Mox enim adiuncti sunt illis nõ pauci numero, qui illorum prędicatione compuncti, appositi sunt ad illos cum gaudio & Act.2.
lętitia spiritus psallentes, & gratias agẽtes Deo, pro vocatione sua sancta & ineffabilibus beneficiis: * mox verò inuẽti sunt principes isti nostri in medio iuuẽcularum tympanistriarũ, in medio Ecclesiarum multarũ nouiter exurgẽtium, ac fucerescẽtium nouellarum plantationum: quę tanq̃ bonæ tympanistrię, dulcissimas melodias tam corde, quàm

Universidad de Deusto
Biblioteca

2.Cor.11. 28 *In ecclesijs benedicite Deo Domino:*
** de fontibus Israel.*

Gene.35. 29 *Ibi Beniamin adolescentulus in mentis*
2.Cor.12 *excessu.*

Galat.1.

1.Cor.15
1.Cor.3.

Gene.35.
Actu.9.

30 *Principes Iuda, duces eorum, principes Zabulon, & principes Neptalim.*

31 *Manda Deus uirtuti tuæ:*

** confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.*

32 *A templo tuo in Hierusalem, tibi offerent reges munera.*

33 *Increpa feras arundinis.*

** congregatio tauro*

ore & opere, atque etiam musicis instrumentis pro tempore abhibitis, in gloriam Dei sponsi & patris sui resonabant: in quarum iuuenculari-
E medio, principes illi à Deo positi sunt, vt hic quidem plantarent, illic rigarent, hîc secarent, illic insererent, omni solicitudine laborantes suas iuuenculas (quas vni viro Christo virgines exhibere desponderant) & custodire immaculatas, & in Deo reddere perfectas. 28 Proinde omnes vos qui in Ecclesiis estis, qui mẽbra estis & filię iuuencularum istarum tympanistriarum, laudem date, & gratias agite Domino Deo vestro: * idque de principibus vestris, qui & fontes sunt Israel, quòd videlicet per tales principes ad fidem suam & spem salutis æternæ vos adduxerit, quòd per fontes istos omnes populos atque Ecclesias irrigare
F sir dignatus, & salutaris doctrinæ fluentis copiosè refocillare. Fontes enim sunt Apostoli sancti, à Deo primitiis spiritus copiosissime impleti, ex quibus orbis vniuersus siti & ariditate iãdiu emortuus, humectatus est & irrigatus, salutaris Euangelicæ doctrinæ prædicatione, & spiritus sancti charismatúmque eius liberali communicatione. Et hi sane fontes Israel fuerunt, quia ex populo Israelitico electi à Deo, qui ex Iudæis salutẽ voluit oriri, & diffundi in omnes nationes. 29 Inter hos autem fontes Israeliticos, qui suis fluctis tympanistrias iuuenculas irrigarunt & viuificarunt, vnus non infimus fuit de tribu Beniamin, cæteris fratribus & Apostolis posterior vocatus (quẽadmodum Beniamin inter fratres suos natu minimus erat) Paulus nomine: qui in extasi mentis supra se raptus, in paradisum, vsque in tertium cælum, audiuit ibi arcana verba quæ non licet homini loqui, illicque in mentis excessu hausit ac didicit, quod postmodum iuuenculis de sua plenitudine effunderet: neque ab homine, neque per hominẽ, sed per reuelationẽ, in excessu mentis, doctus Euangelium Dei: qui plus omnibus laborauit, iuuenculasque plurimas egregias genuit & educauit, plantauit atque rigauit: vt merito debeat huius nomen inter fontes cæteros nõ omitti, tametsi tempore aliquanto posterior, & (quomodo Beniamin in senectute patris genitus) post Domini sui ascensionem primum vocatus. 30 Du-
G ces fideliũ & antesignani illi, de quibus iam antè diximus, fuerunt principes & primi quidã de tribu Iuda & stirpe regia, alii de tribubus Zabulon & Neptalim. Ex Israelis enim tribubus eligi debebant primi salutis prædicatores, & Euangelicæ gratiæ præcones, vt iuxta promissiones patribus factas, ex Iudęis salus oriretur, atque ita demum ad nationes deriuaretur. 31 Nunc verò, Deus piissime, posteaquã tam plurima, tamque maxima beneficia contulisti populo tuo, quæ nisi tua virtute & beneficio tuo non poterũt conseruari, ne tanta tua beneficia pereãt, cõmenda Deus, ac præcipe virtuti tuæ (quandoquidem humanas vires excedit negotium) tantorum in nobis bonorum conseruationẽ: * & tua ipsius virtute, in qua ea contulisti & operatus es, intende ad custodiam, conseruationem & promotionem eorum quę operatus es in nobis: vt per spiritum tuũ sanctum Ecclesiarũ rectorem firma sint & stabilia dona gratiarum tuarũ, & opera tua, quæ potenter & mirabiliter operatus es in nobis. 32 Fideles autem tui, etiam reges & potentes, pro gratiarum actione offerent tibi deuota munera per omnes Ecclesias in locis
H tuo nomini sacratis, incipiendo à tẽplo illo tuo sancto, quod est in Hierusalem nominatissimum, & sub tuo nomine apud omnes populos gloriosum. Atque ita & ordine consequenti, per omnes Ecclesias in locis tuo nomini sacratis, offerent tibi nobiles siue potentes cum pusillis & ignobilibus deuota munera, siue cordis in laude & oratione: siue etiam corporis in externis quibuscũque oblationibus, ex abundantia pii cordis. 33 Verũtamen vt non opprimantur aliena malitia Ecclesiæ, iussu tuo ædificatæ, compesce (quæsumus) & prohibe sæculi potẽtes infideles, qui tanquam feras se exhibent aduersus sanctum nomen tuũ & populum fidelem tuum, animo feroci & crudeli insultantes, vimque infe-
* rentes electis, & velut cornupetæ bestiæ, suæ potẽtiæ cornu sanctos interficere cupientes: sed arundineæ feræ sunt, & nullius solidi roboris, si ad tuam potentiã conferantur, ita vt tibi non valeãt resistere, possisque eos ad modum arundinis pro nihilo confringere, cum omni sua sæculari potentia: has lasciuas, petulantes, & crudeles feras, quas tibi ita facile sit confrigere, petimus, vt tu cõpescas, ne iuxta furorem suum queant in sanctos agere, & in Ecclesiam pro voto desæuire! * omnis eorum virtus nõ aliud est quàm congregatio, siue exercitus indomitorum tau-

A *rum, in uaccis populorum:*
** ut excludant eos qui probati sunt argento.*

34 *Dissipa gẽtes quæ bella uolunt.*
** uenient legati ex AEgypto.*
B **AEthiopia præueniet manus eius Deo.*
35 *Regna terræ cãtate Deo, psallite domino.*
36 *Psallite Deo qui ascendit super cælum cæli * ad orientem.*
37 *Ecce dabit uoci suæ uocem uirtutis:*
C
** date gloriã Deo super Israel, magnificẽtia eius & uirtus eius in nubibus.*
38 *Mirabilis Deus in sanctis suis: * Deus Israel ipse dabit uirtutem & fortitudinem*
D *plæbi suæ:*
** benedictus Deus.*

rorum, id est, ducum ferocium & efferatorum, in omne facinus quodcunque princeps cogitauerit paratorum, vnà cum multitudine populorum subiectorum, qui sunt quasi vaccæ tauros insequentes, quodque suos principes viderint priores facientes, libenter insequentes: * quorum omnium simul coniunctorum propositum & desideriũ in hoc est, vt excludant à veritate fidei, & prohibeant, ac cessare faciant ab opere suo & commisso sibi officio, sanctos principes tuos, eos qui corãte electi & probati sunt, quasi argẽtum, quos tu examinatos & probatos habes, vt etiam cæteros simpliciores excludant & impediant à veritate fidei suscipienda, & consequenda salute. 34 Dissipa tu Domine, virtute omnipotentiæ tuæ, populos qui bella mouere & persequutiões suscitare moliuntur aduersus Ecclesiam tuam, eorúmque comprime potestatem, vt non prætualeant populo tuo: * te verò rebellium & persequentium potentiam dissipare & humiliare volente, mox ad pacem cõuenient regiones populorum, & legatos mittẽt pacis nuncios, ad principes & capita fidelium: specialiter AEgyptus fœdus inire volet cũ Ecclesia tua, sanctamque fidẽ suscipere, vt in corpus Ecclesiæ tuæ compingatur: * ĩsuper & AEthiopia festinabit dare manus suas Deo, sese victã humiliter prosternere ante Deum in humilitate gratiam postulans salutis, quę est in populo sancto tuo. 35 Propter hæc autem tam multa, tamque immẽsa toti orbi à Deo præstita beneficia, cantate Deo omnia regna terræ: quoniam communis salus est, & communia sunt ex æquo omnibus, quæ iam commemorauimus, & psalmos canite tam munificentissimo Domino. 36 Psalmos canite (inquam) altissimo Deo, qui morte deuicta ascendit super summum cælorum, in summam altitudinem, super omnes cælestes orbes & exercitus beatorum spirituum: * ad patris dexteram, locum nobilissimum, vbi perpetua processione filius à patre exoritur sicut lumen increatum, & imensum de increato & immenso lumine. 37 Ecce qui secundum assumptã carnis formã ascendit ad patris dexteram, in summum cælorum idem ipse sic vẽturus est, quemadmodum ascendit in cælum in magnifica gloria, cum angelis suis & virtute multa: & tunc quidem dabit voci suæ, vt sit vox virtutis & maximæ potentiæ, ita vt omnes qui in monumentis sunt audiãt vocem eius, & procedant in reassumptis corporibus suis, vt recipiant pro suis operibus condignam mertedem: ac tunc quidem consummatio erit & finis omnium quæ ab initio pro electis est operatus, mirabilium: * proinde gloriam dabo Deo super mirabilibus quæ operatus est in Israel, populo suo fideli: magnificentia gloriæ eius, virtúsque potentię eius in nubibus, & apparuit olim, quando in nube assumptus est in cælum, & apparebit iterum, quando veniet cum nubibus, in potestate multa, cũ angelis, in gloria patris sui, & videbit eum omnis oculus in maiestate sua. 38 Vere mirabilis est Deus erga sanctos suos, mirabilia sunt, stupenda vixque credibilia, quæ ipse pro salute electorum suorum dignatur operari: * neque dubito, quin Deus fidelium daturus sit virtutem & fortitudinem spiritualem populo suo & omnibus in eum credentibus, vt nullis vnquam tentationibus, nullis impulsibus excidant à salute, ad quam Dei gratuita bomtate sunt prædestinati: * sit benedictus, sitque laudatus in sempiternum tam admirabilis in omnibus Deus, de quo tam stupenda, longa iam verborum serie commemorauimus: laus eius perduret in sæcula sæculorum. Amen.

Actu.1. Matt.25. Ioan.5. Actu.1. Apo.1. Matt.25.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXVII.

VErsu primo, Exurgat Deus & dissipentur inimici eius. In Elucidatione increpatoriam hanc orationem dirigimus peculiariter aduersus principes tenebrarum, aduersus spiritualia nequitiæ in cælestibus, qui se ab initio hostes exhibuerunt diuino nomini. Hos enim quanuis per multa sæcula velut dissimulans permisisset Deus tenere mundi imperium, & dominari in filiis hominum, veniente tamen plenitudine temporis, condemnatos iusto suo iudicio eiecit foras, Deoque exurgente, dissipati, & dispersi sunt aduersarii nominis eius, qui Deo dissimulante & quasi dormente, suâ in mundo exercebant tyrannidem. Posset tamen generaliter ad omnes Dei inimicos hæc oratio dirigi. ¶ Versu tertio, Et iusti epulentur & exultent in conspectu Dei. Epulentur positum est, pro iocundentur. Vnde in Græco habetur ἐυφρανθήτωσαν: quod significat, iocundentur, vel lætentur. Et ex Hebræo beatus Hieronymus vertit, Iusti autem lætẽtur, & exultent. ¶ Versu quarto, Iter facite ei qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi. In solennibus (quos vocant) actibus, vbi multa est populorum frequentia, solent ii qui dignitate præeminent, sub præconis voce introduci: qui præco tumultuantem, & in vnum compactam multitudinem iubet sese diuidere, & venienti locum facere: simul

Ephe.6. Ioan.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& nomen eius,ac officii appellationem commemorans , vt audientes tanto promptius reuerentiúsque
iter præbeant,& parent viam transituro. Ita mihi videtur accipiendum, quod hic dicitur , Iter facite E
ei qui ascendit super occasum:Dominus nomen est illi,vt sit quasi vox præconia,triumphatorem præ-
Psal.23. currens Dominum:quemadmodum & in alio Psalmo diximus,de versibus illis , Attollite portas prin-
cipes vestras,& eleuamini portæ æternales,& introibit rex gloriæ , ac deinde interrogantibus abintus,
Quis est iste rex gloriæ?responsio adhibetur , Dominus fortis & potens , Dominus potens in prælio.
Dominus virtutum , ipse est rex gloriæ . Si cui tamen hæc sermonis iocunditas non arriserit , accipiat
quod dicitur,vt simplicem exhortationem,qua moueantur fideles Domino viam præparare, per con-
scientiæ & cordis expurgationem , vt tanto visitatore & inhabitatore digni fieri valeant , qui nomen
Philip. 2. habet pro sua dignitate superans omne nomen. Occasus verò super quem Deus ascendit, præter expo
sitionem in Elucidatione monstratam,intelligi commode posset vitiorũ occasus,id est conuersio à pec
catis:super quem occasum Dominus ascendit , quoniam libenter ad illos aduenit, in quibus occidunt
vitia, & surgunt virtutes,qui derelinquentes malum,bonis se dicant operibus. ¶Versu octauo,Deus,
cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransieris in deserto . Quod secundo loco dicitur,
iuxta Latinos codices vulgatos,cum perrranfieris,accipiendum videtur,pro sententiæ maiore commo-
ditate,loco pertransires,vt sit conformitas in tempore & modo,cũ eo quod præcedit , cum egredereris.
In Græco autem,per infinitiuum,vtrũque horũ effertur,hoc modo, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι, ἐν τῷ διαβαίνειν: F
hoc est,ad verbum,in egredi te,& in pertransire te. Quidam verò codices, etiam primo loco habent ,
Cum egredieris,non cum egredereris. Sententia tamen commodior est,si egredereris dicatur , & per-
transires. Dicitur autem Deus egressus in conspectu populi sui,non quòd locum vllum egredi possit ,
secundum suæ substantiæ præsentiam : sed secundum similitudinem ducis egredientis ante populum
suum, cuius dux est, sermo iste venit accipiendus. Erat enim illis Dominus pro ductore , per diem si-
mul atque per noctem. Posset tamen versus iste totus vnà cum sequenti , accommodari ad populum
nouæ legis, hoc modo,Deus cum tu egressus à patre in mundum venires in conspectu populi tui,cum
pertransires per desertum mundi huius, cum hominibus, tanquam vnus ex nobis conuersando , tunc
mota est terra per pœnitentiam,ad vocem prædicatiõis tuæ & mirabilium signorum tuorum. Nam &
cæli Apostoli sancti(qui in aliis locis frequenter cælorum nomine intelliguntur) distillauerunt sanctæ
Euangelicæ doctrinæ pluuiam:non quidem à seipsis,sed à facie Dei ipsius eiusdem,qui olim legem tu
lit,& terribiliter apparuit in monte Sinai, à præsentia (inquam) Dei Israel. ¶Versu duodecimo,Do-
minus dabit verbum euangelizantibus,virtute multa,Rex virtutum dilecti dilecti, & speciei domus di
uidere spolia. Ablatiuus virtute multa,constrUi debet non cum participio euangelizantibus , sed cum
verbo dabit,vt sit sensus,Dominus euãgelizantibus dabit verbum in multa virtute : hoc est,cũ magna
efficacia & fortitudine,vt operetur videlicet sermo eorum mirabilia , vel cum virtute magna , ad fa- G
ciendum signa & prodigia. His enim duabus rationibus,verbum Dei cum virtute multa datur à Deo.
Primum,quia verbum quod ex Deo loquebantur sancti Apostoli,ita magnæ virtutis & effieaciæ erat,
vt corda penetraret audientium,multosque potentum etiam & sapientum sæculi ad Deum conuerte-
ret,à consuetudinibus & erroribus patriis:regna quoque & imperia ad Christum adduceret. Et licet
mouebat. Quod autem sequitur,Rex virtutum dilecti dilecti, cum nominatiuo prioris versus , domi-
nus, coniungi debet, quasi secundum appositoriam connexionem , hoc modo , Dominus existens rex
virtutum,dilecti dilecti filii sui,id est dilectissimi filii sui,supple,pater. Siquidem per geminationẽ hãc,
dilecti dilecti , vehementia dilectionis indicatur , quasi dicas,charissimi filii pater. In quo tacite indica-
tur quur dominus pater daturus sit euangelizantibus verbum in tanta efficacia:nimirum quia rex vir-
tutum ipse est & pater charissimi sui filii,cuius gloriam annunciabunt illi euangelizatores. Vnde quia
rex virtutum est,à quo omnis est fortitudo,manifestum est posse ipsum dare verbum virtutis : & quia
filii sui dilectissimi gloria prædicanda est,quomodo non verbo illi daret virtutem,quo erat illa annun-
cianda quam optat super omnia? Quod deinde sequitur, Et speciei domus diuidere spolia,mirabili cõ
structione cum prioribus iungitur,ita vt infinitiuus diuidere, nectatur cũ verbo dabit,repetito ex ver- H
su priori,hoc sensu,Et dabit Dominus rex virtutum , dilectissimi filii pater,euangelizantibus diuidere
spolia. Quod autem supereſt speciei domus,datiui casus est,quemadmodum ex Græco est manifestum,
& valet ad speciem domus,hoc est,ad decorem domus. Et hæc quidem,quantum ad grammaticę con
structionis congruitatem. Quantum verò ad sensum,videtur hic sermo respicere consuetudinem præ-
liantium,qui post peractam pugnam, prostratis & interfectis hostibus,ad diuisionem spoliorum dein-
de se accingunt,atque ex reportatis post triumphum spoliis domus suas ornant , in altitudine suspen-
dentes quæ magis electa videntur,in testimonium victoriæ & virtutis quam in bello fecerunt . Sic &
Apostoli,qui quasi viri pugnatores egressi sunt cum verbo Dei, quasi viri sagittarii , sagittis acutis ar-
mati, plurimas nationes & imperia prostrauerunt Christo : accipientesque singuli sortes suas , quasi
spolia diuiserunt,ex quibus ædificarent & ornarentdomum Dei. Ornamẽta enim domus Dei,fructus
est eorum qui ad Deum Euangelica prædicatione fuerint conuersi. ¶Versu. 14. Si dormitatis inter
medios cleros,pennæ columbę deargentatæ,& posteriora dorsi eius in pallore auri . κλήρος Græce,sor-
tem Latine significat. Inter medios autem cleros idem valet,quod in medio clerorum,vel in medio sor-
tium, quemadmodum Græce dicitur ἀνὰ μέσον τῶν κλήρων. Sortes autem istæ duæ sunt , sors cælestis
& terrena. In medio sortium istarum dormire vel requiescere vel excubare prælatos Ecclesiæ,est affe-
ctu,nec penitus inhærere terrenis plusquam necesse est , neque ita etiam solis velle inhærere cælesti-
bus , vt cura negligatur subditorum : sed medio modo quasi inter vtrunque habitare, vt neque om-

A nino occupentur terrenis distractionibus,neque semper inhæreant contemplationis solitudini. Colum-
ba autem ista de cuius pennis & dorso hic dicitur,sancta Ecclesia est,de qua sponsus in canticis cantico
rum loquitur,dicens,Vna est columba mea,perfecta mea. Et iterum,Surge,propera,amica mea, colum Cant.6.
ba mea,formosa mea,& veni:columba mea,in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ . Ostende mihi Cant.2.
faciem tuam,sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis,& facies tua decora. Quod autem hic
dicitur de columbæ pennis de argentatis,& de posteribus dorsi in pallore siue in fulgore auri, pulchri-
tudinem exprimit columbæ. Corporali enim pulchritudine illa columba bene formosa est , cuius pen-
næ quasi deargentatæ,sic niueo candore resplendent,supremum verò dorsi quasi auri pallentis , siue ad
viredinem tendentis,habet speciem. Per quem corporalem pulchritudinem columbæ intelligitur spiri-
tualis pulchritudo interior Ecclesiæ. Est itaque totius huius versiculi sensus,Si vos,ô Apostoli,Aposto
lorumque locum tenentes,si vos quicunque præpositi estis Ecclesiarum,in medio duarum sortium ex-
cubaueritis,atque requieueritis(vti suprà declaratum est)ita fiet,vt Ecclesia ipsa vobis commissa,colũ-
ba Dei formosissima & speciosissima fiat. Quemadmodum econtrario,si inter medios cleros dormire
recusaueritis,admodum deformem(quantum quidem in vobis erit)columbam istam reddetis. Cum e-
nim præpositi ac rectores Ecclesiarum bene se gerunt,optime proficit populus, & quasi peculiari pul
chritudine nitet atque resplẽdet Ecclesia. Cum verò nõ in sollicitudine debita præsunt gregi pastores,
B grex deficit,& Ecclesia plumis suis deformis redditur,pristinumque perdit nitorem . Contingere autẽ
potest duabus rationibus,vt non inter medios cleros,non in medio sortium habitantes præpositi Eccle
siarum,columbæ suum auferant decorem. Sunt enim quidam sorti inferiori,id est, parti terrenæ peni-
tus vel certe nimium inhærentes:per gulam, luxuriam , comessationes, ebrietates,ambitionem,auariti-
am, aliáve his similia,quæ omnia de mundo sunt. Qui per hæc tetra vitia,dum & exemplo male docẽt
subditos,& per vitam malam verbo etiam(quod sorte prædicant)authoritatem & fidem derogant:nõ
mirum si columbæ suæ pulchritudinem vehementer obscurent,vt non appareat pennis deargentatis &
dorso aureo colore fulgente. Rursum,alii nimium sibi vacare volunt,nimium quieti intendere,superi-
ori sorti plusquam pastoralis cura permittat immanere volunt, neque satis circuierunt gregem, non sa-
tis attendunt qui lupi obambulent,quis infirmetur ex grege , quis inficiat conciues : negligunt multa,
multa dissimulant:quoniam molestiam fugiunt & laborem,ne à quiete(vt aiunt)impediãtur. Et hi cer
te quanquam sint prioribus tolerabiliores,tamen magna ex parte frequenter columbę pulchritudinem
obscurãt,& plumas atras multas succrescere finunt,quas tempestiue non euellunt. Qui autem colum-
bam in suo nitore,in quo eam acceperunt à Deo,conseruare volunt:ita necesse est in medio duarum ha
rum sortium dormiant, habitent atque excubent , vt neque nimium terrenis se implicent , neque plus-
C quam necesse est,contemplationi & quieti insistere velint. Hoc enim exemplum Saluator(qui hanc for
mosam columbam genuit,& in sui sanguinis balneo tali pulchritudine donauit)ipse nobis reliquit,non
perpetuo inter populares turbas agere voluit,sed frequenter in deserta orationis gratia secesit, semper
tamen ad erudiendos Apostolos ac cæteras turbas opportuno tempore rediit. Idem & Apostolos legi-
mus fact itasse,eorumque legitimos successores . Atque vtinam nostro quoque sæculo hæc non deesset
fœlicitas. Vtinam nõ toti in sorte infima dormirent plerique eorum,quibus hic clamatur, Si dormie-
ritis inter medios cleros . Haberemus profecto columbam Iesu Christi non ita multis atris piceisque
plumis commaculatam,haberemus candidam vt olim , splendidam vt olim , alis deargentatis vt olim,
dorso pallente in fulgore auri vt olim. Sed benedictus per omnia Deus,qui vbi volet,fœliciter restituet
nobis omnia . Nonnulli verò columbæ pennas deargentatas,& posteriora dorsi in pallore auri,secun-
dum mysticas intelligentias aliter exponunt:quas apud alios promptum sit inuenire,nos propter pro-
lixitatem nimiam vitandam pertransimus. ¶Versu decimoquinto, Niue dealbabuntur in Selmon.
Quod apud Latinos duabus dictionibus dicitur , niue dealbabuntur , Græce vnico verbo habetur
χιονοβήσονται, quod ad verbum sonat,acsi conficto vocabulo dicamus niuabuntur,vel deniuabuntur,id
est,in modum niuis dealbabuntur. In quo sensu etiam accipiendum est,quod dicitur in vulgata lectio-
D ne, niue dealbabuntur,hoc est quasi nix albi fient:quemadmodum sermo teutonicus dictione compo-
sita sneeuvvit appellat,qui in modum niuis vehementer sunt albi:atque econtrario peckswart, eos qui
vt pix nigri sunt,vulgari appellatione dicunt. Selmon verò,quod secundum Hebraicam orthographi-
am scribi deberet Zalmon, significat obscuritatem vel tenebrositatem,aut(secundum alios , qui Zale-
moth legunt)vmbram mortis. Vtrunque autem gentili populo conuenit,imò & Iudaico, quoniam an-
te horum regum(i. Apostolorum)super orbem constitutionem,ante apostolicam prædicationem,om
nes sub tenebris ignorantiæ & mortis vmbra residebant:qui Apostolica prædicatione, per pœnitenti-
am veram,facti sunt velut nix candidi,dealbati & lucidi. Per montẽ verò Dei,intelligit Elucidatio san-
ctam Ecclesiam,quam prius columbam diximus. Posset tamen etiam ipse Christus intelligi,qui mõs est
Dei sublimis,mons pinguissimus plenus spiritu sancto,mons coagulatus: quoniam omnes fideles ipsi-
us membra sunt,& omnes per fidei coagulum sibi counitos habet , qui vnus est mons vere coagulatus
& perfectus,in quo beneplacitum est toti Diuinitati,secundum plenitudinem (vt Paulus ait) corpora-
liter inhabitare. ¶Versu decimooctauo,Currus Dei decem milibus multiplex. In Græco,totũ hoc,
decem milibus multiplex,dicitur vnica voce μυριοπλάσιον. quod Latine vno verbo reddi commode non
potest:sed per circunloquutionem debet explicari, myriadibus multiplex,id est,decem milibus multi-
plex,quod est,ex decem milibus multiplicatis ac frequenter replicatis compositus. Nam vna myrias cõ
tinet decem milia. Myriadibus ergo multiplex idem est quod decem milibus multiplex. Aut efficta vo-
ce dici posset,decem millecuplex,si non innueretur replicatio myriadum. Hoc enim modo,quemadmo

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum millecuplex diceretur currus,qui ex multitudine mille constaret vectorũ,ita μυριοπλάσιος.hoc est, E
decem millecuplex diceretur,qui ex decem milibus componitur.Nam vna myrias (vt iam dictum est)
decem milia complectitur.Per hunc autem numerum,siue decem milium,siue(iuxta quod verisimilius
est)myriadum multiplicatarum,intelligimus innumerabilem multitudinem angelorum , qui sunt cur-
rus Dei.Vnde Hieronymus ex Hebræo vertit,Currus Dei,innumerabilia milia abundantium . Atque
ita etiam accipi posset vox Græca suprà posita,myrioplasios,vt valeat infinite multiplicatus,hoc est,ex
infinita multitudine compositus.Nam μύριοι plurali numero,neutro genere, Græci dicunt infinita:my-
riadem verò,numero singulari,genere fœmineo,tantũ decem milia . Quidam verò hunc currum accì-
piunt populum Dei,electos ex hominibus,aut saltem hos illis coniungunt:sed præstat angelorum exer
citus intelligere,in quibus etiam vectus apparuit in Sinai monte sancto. Maxime cum scripturarũ mos
sit iste loquendi,vt dicant Deum super angelos sedere , vel equitare : quemadmodum in Psalmo deci-
Psal. 17. moseptimo,Ascendit super Cherubim,& volauit.Et alibi,Qui sedes super Cherubim. ¶Versu de-
Psal. 79. cimonono.Cepisti captiuitatem,accepisti dona in hominibus.Captiuitas ista(vt in Elucidatione indi-
cauimus)vel peculiariter ad patres in lymbo detentos refertur,vel generaliter ad vniuersum genus hu-
manum.Omnes enim sub diaboli manu detinebamur captiui,donec veniret ille fortior qui fortem ar-
Lucæ.11. matum alligasset,& vasa captiuitatis eius diripuisset.Et quidem iuxta textum nostræ lectionis Gallica-
næ,non habet difficultatem quòd dicitur CHRISTVS in altum ascendẽs cepisse captiuitatem. Quod F
autem in Psalterio Romano legitur,Captiuam duxisti captiuitatem (quomodo tam in Hebræo , quàm
in Græco aperte conspicimus)videtur maiorem habere difficultatem.Nam siue patres intelligas è lym
bo eductos , siue homines vniuersos è diaboli potentia ereptos : quomodo dicetur CHRISTVS eos
quos liberauit captiuos duxisse?An non verius diceretur,Liberam dimisit , vel liberam eduxit captiui-
tatem?Attendendum proinde est,duplicem in his verbis indicari captiuitatem: alteram duram & pessi-
mam,qua sub diabolo fuerant detenti:alteram verò optimam, dulcissimam , & dimissime expectatam,
qua videlicet per CHRISTVM & priore durissima fuerunt liberati.Ad hoc enim CHRISTVS ere-
ptos duxit vel cepit captiuos,vt liberos faceret.Qui enim extra captiuitatem abducuntur , ad liberta-
tem abducuntur.Quemadmodum si rex quispiam audiens subditos regni sui à tyranno aduersario in
captiuitate abductos , atque in carceres immanes retrusos,in potentia sui exercitus veniens,expugnato
tyranno populum illum suum de captiuitate mortis excutiat,ac secum abducat:recte dicemus,illum ca
ptiuam secum abducere captiuitatem,non quòd ipsos vitra captiuos detinere velit,sed quia de manu e-
ius qui prius illos in captiuitatem concluserat,cepit. Captiuitas prior,seruitutis erat:posterior, liberta-
tis.Notandum præterea,cum dicimus(iuxta secundam expositionem)totum genus humanum CHRI-
STVM ascendentem duxisse captiuum,etiamsi intelligatur quòd secum abduxerit in cælos, non debe- G
Ephes. 2. re hoc falsum neque absurdum videri:sed ita accipi debebit, quomodo Paulus Apostolus in Epistola
ad Ephesios loquitur,dicens,Deus qui dives est in misericordia,propter nimiam charitatem suam qua
dilexit nos,& cum essemus mortui peccatis,conuiuificauit nos in CHRISTO, cuius gratia estis salua-
ti,& conresuscitauit,& consedere fecit in cælestibus,in CHRISTO IESV. Ait nos iam consedere in
cælestibus, in CHRISTO,siue per CHRISTVM: non quòd illic iam agamus,sed quia per ipsum cer
tam spem & securam habemus expectationem ,illum obtinendi.Ita plane omnes nos ascendens CHRI
1.Ioan. 3. STVS cepit à diabolo, ac secum abduxit:quoniam de morte nos transtulit ad vitam iuxta dictum dile-
cti discipuli : & mortis imperio exemptis , ad hæreditatem vitæ æternæ nobis restituit accessum.
¶Versu eodem, Accepisti dona in hominibus . Mirabile videtur , quomodo præsentem versum alle-
gans Paulus Apostolus , capite quarto Epistolæ ad Ephesios , diuerso modo citauerit , dicens, Ascen-
Ephes. 4. dens CHRISTVS in altum , captiuam duxit captiuitatem , dedit dona hominibus : cum hîc dicatur,
non de datis donis,sed de acceptis.Multum enim interesse videtur inter hæc duo,Dedit dona homini-
bus,&,Accepit dona in hominibus.Verum si sensum vtriusque lectionis penitus introspiciamus,com-
periemus manifesto,non magnam inter ea esse diuersitatem. Nõ enim potuisset filius dare neque spiri-
tum sanctum,neque vllum donum hominibus,nisi à patre accepisset,vt dare posset & daret. Quæcun- H
que enim habet filius,à patre se confitetur habere,dicens,Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Ac rur
Matt.11. sum, Non possum ego à meipso facere quicquam. Et de spiritu veritatis,cum discipulis eum promitte-
Ioan. 5. ret,dicebat à patre se illis daturum, Cum venerit (inquit) paracletus quem ego mittam vobis à patre.
Iohan.15. Et iterum,Paracletus quem mittet pater in nomine meo. Item, Rogabo patrem, & alium paracletum
Ioan.14. dabit vobis,spiritum veritatis . Vt ergo hominibus spiritum,ac dona eius filius in altũ scandens daret,
Ibidem. prius oportebat accipere in hominibus,id est,pro hominibus, vel vt in hominibus diffunderet . Vnde
videtur Paulus idem clarius & apertius dixisse,mutata verborum forma , quod obscurius continet le-
ctio Psalmi:quemadmodum & in aliis aliquot locis scripturarum citandis fecisse cognoscitur . Alii ve-
rò præsentem particulam,Accepisti dona in hominibus, sic intelligunt , Accepisti tu ô CHRISTE,
postquam victor ascendisti in cælum,dona in hominibus:id est,ex hominibus,ex genere humano, quã-
do scilicet prædicantibus Apostolis,tuis in terra vicariis,multa hominum milia & innumerabiles popu
Psalm.2. li tuæ ditioni sunt subacti & subiugati:quando (iuxta Psalmi alterius Prophetiam) datæ sunt tibi gen-
tes in hæreditatem , & termini orbis terræ in possessionem , Ecclesia sancta tua per orbem Apostoli-
ca prædicatione dilatata . Secundum quam expositionem Pauli allegatio ita deberet concordari , quia
prius erat,vt Christus sua dona daret hominibus , vt spiritum mitteret in corda Apostolorum , quàm
posset ex hominibus accipere dona,id est, populos suo imperio acquirere subiectos . Nunquam enim
orbis terrarum ita se Christo subiecisset,nisi de cælo demisisset suum spiritum, qui Apostolos ad rem

A tantam sufficientes fecit , cuiusque virtute sancti Apostoli cuncta mirabilia fuerunt operati. ¶Versu
vigesimo,Etenim non credentes inhabitare dominum Deum.Dependet hic versus secundum construc-
tionem à priore:quoniam totum hoc, Nõ credentes inhabitare dominum Deum, verbo accepisti de-
bet coniungi.Idque fieri poterit secundum duplicem constructionem. Primo, vt accusatiuus posterior
dominum Deum,ab anteriori parte verbi inhabitare regatur:prior autem non credentes , à parte po-
steriori:totum verò hoc,dominum Deum inhabitare non credentes,sit pro accusatiuo vno qui regatur
à verbo transitiuo,accepisti,hoc sensu, Etenim accepisti dominum Deum , inhabitare non credentes:
hoc est,Accepisti vt dominus Deus inhabitet non credentes, eos videlicet qui antè non credebant,qui
olim increduli fuerant,vt illos Deus pater,& tota diuinitas iam inhabitet per gratiam,postquam de cœ-
lo misisti tui spiritus dona. Spiritus sanctus enim de cælo demissus , corda idololatrarum & infidelium
quæ inuenit habitacula dæmonum,consecrauit in templa Christi & Dei patris . Altera constructio est,
secundum quam accusatiuus,non credentes,regitur immediate à verbo accepisti: infinitiuus autem qui
sequitur,Græcorum more,pro gerundio accipitur,ad hunc sensum,Etenim accepisti non credentes,ad
inhabitandum dominum Deum in ipsis.hoc est,Eos qui antè increduli fuerant , à patre tuo post spiri-
tus sancti missionem accepisti dono , vt ipse dominus Deus habitaret in ipsis . Et harum construction-
num vtranque rectè patitur etiam versio Hieronymi ex Hebræo, quæ eadem est cum vulgata lectione:
B nisi quòd loco,etenim,ponit insuper &,hoc modo,Insuper & non credentes inhabitare dominum De-
um. Sciendum tamen est,quòd in Græcis exemplaribus , item & in Romano Psalterio alia habetur di-
stinctio. Finiunt enim versum in infinitiuo inhabitare,ac deinde à casu nominatiuo , Dominus , versus
alterius initium sumunt.Nã Græci libri sic habent, καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας,τοῦ κατασκηνῶσαι:ac deinde κύριος ὁ
θεὸς ἀλογιστὰς· hoc est(vt Romanũ habet Psalterium)Etenim qui non credunt(id est incredulos)inhabi
tare,Dominus Deus benedictus,& cætera . Quæ lectio Græca,non nisi posteriorem patitur constru-
ctionem,vt sit hæc sententia,Etenim accepisti non credentes ad inhabitandum,vt scilicet eos inhabita-
res,quos antè inhabitat diabolus . Verum lectio vulgata , Hebræo originali magis apte respondet.
¶Versu vigesimoprimo, Benedictus dominus die quotidie , prosperum iter faciet nobis Deus salutа-
rium nostrorum.Cum dicit Latina translatio,die quotidie,conata est exprimere figurã sermonis Græ-
ci,qui habet ἡμέρας καὶ ἡμέραν,quod sonat ac si dicas, die & die: hoc est, per singulos dies, vel quotidie,
vel semper . Solet enim illa replicatio vniuersalitatem significare , quemadmodum cum dicitur , Ge- Psal.144
neratio & generatio laudabit opera tua.i.omnes generationes.Item,à progenie in progenies. i. in om- Lucæ.1.
nes progenies siue generationes . Figuram sermonis Græci conatur etiam exprimere lectio Romani
Psalterii,quæ habet,Benedictus dominus de die in diem. Quod autem sequitur,Prosperum iter faciet
C nobis Deus , intelligi debet ex communi modo hominum , secundum spem bonam fidenter loquenti-
um:qui etiam solent dicere, Deo donante, Bene cedent omnia,Fortunabit omnia Deus,Dabit omni-
potens prosperum exitum nostris negotiis, Dominus omnipotens rem nostram diriget , & prosperum
faciet negotium in manibus nostris.Illud tamen sciendum est,in sermone Græco,pro toto illo,prospe-
rum iter faciet,poni vnicum verbum κατευοδῶσαι,quod significat, faciat prospere cedere , vel prospe-
rum iter faciat.Idem vocabulũ & Paulus vsurpat,primo cap. Epistolæ ad Romanos, vbi Latina lectio
habet, Si quo modo tandem aliquãdo prosperũ iter habeã in voluntate Dei,veniendi ad vos. ¶Versu Roma.1.
vigesimosecundo, Deus noster,Deus saluos faciendi:& domini domini, exitus mortis . Græce est,ὁ θεὸς
ἡμῶν,ὁ θεὸς τοῦ σῶσαι,καὶ τὰ κυρίου κυρίῳ αἱ ἔξοδοι τοῦ θανάτου :hoc est,Deus noster,Deus ad saluandum, & ipsi-
us domini domini sunt egressus aut transitus mortis : quod aliquanto clarius est quàm habet nostra le-
ctio vulgata.Et manifestum est domini domini,esse casus genitiui:exitus autem, casus est nominatiuus,
numeri pluralis.Istos autem exitus mortis,præter expositionem in Elucidatione positam, exponunt a-
lii exitus ad mortem,vt duæ partes versus contraria proponant.Prior enim dicit , Domini esse saluare:
posterior verò,Domini esse perducere ad mortem,& ad mortis exitum perducere quos voluerit: vt fi-
gnificetur vno versu isto,tam vitæ quàm mortis Deus habere æqualem potestatem,quemadmodum ex
ore domini dicitur, Ego percutiam & sanabo, occidam & viuere faciam . ¶Versu vigesimotertio, Deut.32.
D Veruntamẽ Deus confringet capita inimicorum suorum, verticem capilli perambulantium in delictis
suis.Quod hîc dicitur de confringendis capitibus inimicorum, & de confringendo vertice perambulã
tium in delictis suis , secundum metaphoram significat vltionem grauissimam & seuerissimam iustitiæ
Dei,in impios obstinatos exercendam:quæ huiusmodi metaphorica loquutione in scripturis fere solet
significari.Quemadmodum Psalmo tertio,Percussisti omnes aduersantes mihi sine causa,dentes pecca Psalm.3.
torum contriuisti:vbi per maxillæ percussionem(quomodo in Hebraico habetur) & dentium contri-
tionem,similiter hęc vltio damnationis impiorum significatur,quemadmodum illo in loco apertius de-
clarauimus . Similiter & illud quod dicitur versu secundo,loco post hunc sequente:Vt intingatur pes
tuus in sanguine,lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso , secundum translationem accipi debet , ex
consuetudine præliorum,in quibus sanguinis copiosissima fit effusio,videturque (quantum ad senten-
tiæ conuenientiam)rectius versus ille.25.debere immediate huic.23.copulari , accipiendo eum qui in-
terponitur.24.quasi per parenthesim interiectum: quanquam & aliæ dari possint expositiones,secun-
dum quas non foret necesse ita accipere,quas tamen breuitatis studio omittimus. Circa versum autem
vigesimum,nota illud,in profundum maris,accipiendum pro de profundo, vel ex vel in profundo ma-
ris,id est,de insulis longinquis à terra,in mari longe sitis . Atque ita vertit beatus Hieronymus ex He-
bræo:de profundo maris.In versu verò vigesimoquinto, cum dicitur, Pes tuus & canum tuorum, ser-
mo videtur fieri non determinate ad aliquem, neque ad Deum , neque ad hominem aliquem determi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nate,sed in genere ad vnumquenque qui prælio interfit.Sic enim persona secunda nonnunquam vti solemus.Vt(verbi gratia)cum dicimus,Videas plerosque omissa via recta,sectari de via, tantundem est, B
aesi dicamus:Videre quilibet facile potest,& cætera.Denique,illud ab ipso,in versu. 25. quod in Elucidatione exposuimus,A Deo vltore,alii intelligunt secundum numerum pluralem,Ab ipsis inimicis: vt
sit(iuxta scripturę vsitatum morem)perissologia,eiusdemque rei inculcatio:alii,Ab ipso principe inimicorum:alii,Ab ipso sanguine ex inimicis effluente. ¶Versu vigesimoseptimo, Præuenerunt principes,coniuncti psallentibus,in medio iuuencularum tympanistriarum.Totum hunc versum in Elucidatione secundum intelligentiam mysticam enarrauimus.Poterit tamen & ad literam intelligi,secundum
ordinem qui fit in solennibus gratiarum actionibus, vbi præueniunt,seu antecedunt principes, idque intelligendo potius de præfectis seu principibus cantorum, quàm de principibus populi:hos deinde
subsequebantur cantores,psallentes & confitentes Domino quoniam bonus,quoniam in sæculum misericordia eius:quibus coniungebantur iuuenculæ in tympanis tympanisantes,& choros ducentes eum
gaudio.Atque hunc sensum clarius explicat,quod habet versio Hieronymi ex Hebræo, Præcesserunt cantatores eos qui post tergum psallebant, in medio puellarum tympanistriarum. ¶Versu vigesi-
mooctauo,In Ecclesiis benedicite Deo domino,de fontibus Israel. Elucidatio interpretatur de fontibus,vt significetur quasi materia benedictionis,ad quam fit exhortatio,quasi dicatur, Benedicite Deo
super fontibus Israel.Aliter verò intelligi poterit,Benedicite in Ecclesiis domino, vos qui estis de fon- P
tibus Israel geniti. id est, per sanctos Apostolos (qui fontes sunt regenerationis) ex Israel regenerati.
Quod magis videtur quadrare ad versionem Hieronymi ex Hebræo,quæ habet numero singulari,De
fonte Israel,vel(vt alii vertunt)de vena Israel, siue de scaturigine Israel. quod Hebræi quidam exponunt,Quicunque estis de semine vel progenie Israel: quãquam & hæc intelligi possint de fonte siue ve-
Gen.49. na,siue scaturigine Euangelicæ prædicationis,quę ex Israel in mundum defluxit vniuersum per omnes populos nationum. ¶Versu vigesimonono,Ibi Beniamin adolescentulus,in mentis excessu. Quod
hunc versum de beato Paulo exponimus,primum non absque grauissimorum virorum authoritate fanon solum quod hic scribitur, verumetiam quod in Genesi in prophetia Iacob de Beniamin dicitur,
Philip.3. Beniamin lupus rapax,mane rapiet prædam,& vespere diuidet escas, putat de Apostolo Paulo intelligendum. Paulum quoque de tribu Beniamin fuisse, ipsiusmet comprobatur testimonio, capite tertio
Epistolæ ad Philippenses,ita de se loquentis,Siquis alius videtur confidere in carne, ego magis, circun-
Actu.9. cisus octauo die,ex genere Israel,de tribu Beniamin,Hebræus ex Hebręis, & cætera. De extasi autem in qua fuit Paulus,legimus Actuum nono capitulo, quomodo in profectione ad Damascum, luce cæ-
lesti tactus desuper,& voce Dei audita,postquam ad manus deductus fuisset in ciuitatem à comitibus, G
tribus diebus permanserit non videns,neque manducans,neque bibens,in oratione, per excessum (vt videtur)totus eleuatus.Id quod loquens ad Ananiam dominus,indicabat,dicens,Surge,& quære Sau-
lum nomine Tharsensem:Ecce enim orat.Vbi cum ait dominus, Ecce enim orat, indicat Paulum triduo illo,dum ita à cibo potuque abstineret, item & visu non vteretur, non mente alienatum fuisse,sed
cum Deo prorsus occupatum.Et verisimile est,tunc in mentis excessu ipsum fuisse, & à Deo didicisse
quæ statim post receptum visum audacter & fiducialiter de Christo, etiam in Synagogis,& palam omnibus gentibus atque Iudæis cœpit prædicare:maxime cum ipse aperte testetur, humano magisterio se
Galat. 1. non didicisse mysterium fidei Christianæ,sed per immediatam reuelationem Dei.Sic enim Galatis scribit,Notum vobis facio fratres,Euangelium quod euangelizatum est à me,quia non est secundum ho-
minem.Neque enim ego ab homine accepi illud,neque didici,sed per reuelationem Iesu Christi.Et ve-
1.Cor.12. risimile est,idem fuisse hoc tempus in quo illi datum est in tertium cælum scandere, & ineffabilia verba audire, de qua re scribit in Epistola posteriore ad Corinthios,in hęc verba,Scio hominem in Chri-
sto ante annos quatuordecim(siue in corpore,siue extra corpus,nescio, Deus scit) raptum huiusmodi
vsque ad tertium cælum.Et scio huiusmodi hominem(siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus
scit)quoniam raptus est in paradisum, & audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui. Hæc ergo H
extasis est adolescentuli nostri & paruuli Beniamin. Nunc verò & congruentiam videamus comparationis.Beniamin inter omnes fratres suos natu minimus fuit, & fratrum vltimus: quem pater in sene-
ctute genuit,ac tenerrime dilexit.Ita Paulus,Apostolorum omnium vltimus,vocatus est,quasi in sene-
ctute patris:quoniam post Christi ascensionem in cælos.Vnde de seipso confitetur scribens Corinthiis,
2.Cor.15. quòd nouissime omnium,post Apostolos omnes viderit dominum,quasi abortiuus,addens & causam, Ego(inquit)sum minimus Apostolorum,qui non sum dignus vocari Apostolus,quoniam persequutus
Ibidem. sum Ecclesiam Dei.Audis Beniamin fratrem minimum, in senectute Christo genitum. Vis autem audire,quare ita tenerè pater(tametsi minimum & in senectute genitum)hunc dilexit? Lege quod sequi-
tur, Gratia Dei sum id quod sum,& gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui.Non ego autem,sed gratia Dei mecum.Ad hæc Beniamin matris suæ Rachelis (vt ita loquar)
interfector fuit.Siquidem in partu mater mortua est,& sepulta in via quæ ducit Bethleem.Egrediente
Gene.35. quoque anima præ dolore,mater appellauit illum Bennoni,id est,filium doloris mei:pater verò nomen commutauit, appellans illum Beniamin, id est,filium dextræ,sicuti manifeste docet historia Genesis.
Hæc autem omnia aptissime secundum mysticam intelligentiam Paulo accommodantur gentium Apostolo. Deum enim ita fortiter per omnes epistolas suas monstrare conatur legis veteris abrogatio-
nem,dum vbique contra Iudæos mordicus tenere volentes,sua legalia constanter agit pro Euangelica
libertate:nónne tibi Synagogæ matris suæ,in qua educatus & edoctus fuit,& veteris legis in qua geni-

A tus,quasi interfector quidam fuisse videtur? Nónne recte tibi videtur Synagoga vetus hunc posse appellare Bennoni,id est, doloris mei filium, qui matrem à qua educatus & institutus fuit deficere fecit,
& (vt ita loquar)voluit interire? Quis enim Apostolorum omnium ita legalium euacuationem docet,
quis ita pro Euangelicæ gratiæ libertate dimicat,vsque ad sanguinem,vt hic adolescentulus Beniamin?
Et licet Synagoga mater videns se prę dolore expirare animã ac deficere,vocet illum doloris sui filium,
licet illum crudelissimo odio prosequeretur ipsius populus: pater tamé Beniamin illum appellauit.Deus pater non patitur filium doloris nuncupari,sed commutato nomine Beniamin appellat,id est,filium
dextræ. Quid autem est, quòd à Deo filius dextræ vocatur? Nempe id quod ad Ananiam dicebat, Actu.9.
Vas electionis est mihi,vt portet nomen meum coram gentibus,& regibus,& filiis Israel.Ego enim ostendam illi,quanta eum oporteat pro nomine meo pati.Quis igitur miretur,si in hoc Psalmo,vbi copiosissimus sermo habetur de nouæ Ecclesiæ ædificatione, quæ ex gentibus potissimum constat, de
hoc Paulo gentium primo Apostolo peculiaris fiat mentio? si etiam priori loco ante alios exprimatur
sub figura Beniamin. ¶Versu trigesimo,Principes Iuda,duces eorum,principes Zabulon, & principes Neptalim.Fuerunt Apostolorum aliqui electi ex tribu Iuda,vt Iacobus & Ioannes filii Zebedęi: Matt.4.
item Iacobus minor,Iudas & Simon fratres,ac inter discipulos Ioseph iustus, qui omnes filii erant so- Ioan.1.
roris matris domini.Porro Zabulon & Neptalim,in Galilæa sitæ sunt,vnde dominus Petrum, & An-
B dream assumpsit,& Philippum,qui & ipse à Bethsaida Galilææ erat, & Nathanaelem discipulum, &
alios plærosque ex Galilææ partibus:quemadmodum primo capite Actuum Apostolorum testantur Actu.1.
stupentes linguarum miraculum,cum admiratione dicentes.Nónne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? Et angeli ascendente domino,Viri Galilęi,quid statis aspicientes in cælum? ¶Versu trige Ibidem.
simosecundo,A templo tuo in Hierusalem,tibi offerent reges munera.Quidam huius versus principium coniungunt fini præcedentis,hoc modo,Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis, à templo
tuo in Hierusalem:id est, quod in Ecclesia tua operatus es, incipiendo à templo sancto tuo,quod est in
Hierusalem,quia illic primum cœpit Euangelium prædicari,& Ecclesia ædificari.Aut,Confirma hoc à templo sancto tuo, id est, virtute desuper missa, & spiritu sancto de cælo demisso,de sanctuario tuo,
quod est in superna Hierusalem. quod vbi feceris,in gratiarum actionem offerẽt tibi reges munera, per
vniuersum orbem terrarum. ¶Versu trigesimotertio, Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum,vt excludant eos qui probati sunt argento.Per feras arundinis, in Elucidatione principes sæculi intelligimus,Euangelio repugnantes:per tauros, illorum duces & præfectos: per
vaccas,vulgus ipsum in malo consentiens. Aut per feras arundinis,intellige hæreticos vel sapientes sæculi,contra Christum & Ecclesiam inani timore superbiæ & simulatione falsa scientiæ insurgentes:per
C congregationem taurorum, exercitus principum & potentum quos contra fidem mouent,vt persequutionem faciant Ecclesiæ.Aut per feras arundinis,malignos & sæuos spiritus erroris accipe:deinde, per
tauros sæculi potentes & sapientes,quos feræ illæ exagitant,& quorum vtuntur ministerio, ad perficiendum concupitam sibi malitiam.Quod autem per tauros, potentes significantur atque maiores: per
vaccas minores & vulgus hominum qui alios sequuntur,docet etiam Psalmus vigesimusprimus,vbi di Psal. 21.
citur,Circundederunt me vituli multi (quod ad ministros & vulgus refertur Christum comprehendentium)tauri pingues absconderunt me, quod ad Pharisæos & primos Iudæorum spectare dinoscitur.
Quod autem in fine dicitur, Vt excludant eos qui probati sunt argento,intelligitur,probati sicut argẽtum:quemadmodum suprà,Niue dealbabuntur,id est,quasi nix dealbabuntur.Alii verò per argentum
intelligunt verbum Dei,optime sonorum,quemadmodum est argentum bene tinniens. Sicque sensus
talis est,Vt excludant & impediant eos qui probati sunt & instructi verbo Dei,id est, prædicatores &
Apostolos Christi. ¶Versu trigesimoquarto,Venient legati ex AEgypto,AEthiopia prœueniet manus eius Deo.Videntur hæc completa tempore Apostolorum,quando in Alexandria AEgypti(vt Phi Philo.
lo Iudæorum disertissimus testatur)schola erat celeberrima Christianorum,ad formam Ecclesiæ Hie-
rosolymitanæ communiter viuentium,sub Marco Euangelista,primo Alexandriæ Episcopo: quorum
D vitæ ordinem summa commendatione idem hic Philo latè in libris suis prosequitur.In Antiochia verò
primum cognominatos fuisse discipulos Christianos,discimus ex capitulo vndecimo Actuum Aposto Actu.11.
lorum,vbi & Ecclesia iam in principio nascentis fidei erat congregata.Post verò,Mrtthæus Apostolus
atque Euangelista,eandem in suę prædicationis sortem fertur accepisse,populosque plurimos ad fidem
conuertisse.Quod autem dicitur:Venient legati ex AEgypto,secundum translationem dicitur sumptũ
ab iis qui pacem quærunt:quorum consuetudo est,legatos mittere, qui de pace simul cum hostibus tractent. Neque alius per horum legatorum aduentum significatur,quàm ipsorum pax cũ Ecclesia & po-*
pulo Dei,per susceptionẽ fidei.Similiter de AEthiopia,quòd prœueniet vel festinabit dare manꝰ Deo,
secundum metaphoram dicitur, comparatione sumpta ab iis qui in bello se victos dedũt.Hi enim dare manus dicuntur,nimirum supplicandi gratia,itemque vt vinciantur,efficianturque captiui, si placitũ
fuerit hostibus,ne vitam perdant,rem omnibus rebus magis optatam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LXVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

E

QVemadmodum ex sacris Euangelijs & Apostolorum scriptis edocemur, necesse est hunc Psalmũ Christo domino applicari. Pleraq; enim eorum quæ hic Psalmus continet, tam in sacris Euangelijs, quàm in alijs Apostolicis scriptis, de Christo scripta perhibentur. Cuiusmodi est illud uersu quinto, Oderũt me
Ioan.15. gratis quod apud Ioannem dominus de se dictum testatur, cum ait, Sed ut impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. Item & illud uersus. 12. Zelus domus tuæ comedit me, apud Ioan-
Ioan.2. nem Apostoli recordati sunt de Christo scriptum fuisse, postquam flagello uendentes columbas eiecisset de tẽplo. Alteram uerò partem uersus eiusdem, Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me, Paulus Apo-
Rom.14. stolus cap. 14. epistolæ ad Roma. ad Christum accommodat, eius humilitatem in exemplum adducẽs, ut discãt nõ superbe sapere. Idem cap. 11. uersus. 27. & 28. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum. Obscurentur oculi eorum, &c. de uindicta contra Iudæos Christi inimicos, manifestissime exponit. Petrus uerò in actibus A-
Rom. 12. postolorum, primo capite, de Iuda proditore coram fratribus uerba faciens, & alterius substitutione, uersum trigesimum (Fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet) de Iuda proditore
Actu.1. & eius complicibus, testatur à spiritu sancto per os Dauidis prolatũ. Illud quoque quod habet uersus. 26. de felle & aceto, Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto: nonne luce clarius ad histo-
F riam pertinet dominicæ passionis? Negari igitur à fidelibus non potest, Psalmum istum ad personã Christi pertinere: tametsi forsitan & Dauid, quatenus Christi typus erat, secundum literam possit applicari, in tribula-
Ioan.19. tionibus grauissimis constitutum, atque etiam ad fidelium singulos, quatenus Christi membra sunt, & quatenus eius passioni in uarijs tribulationibus conformantur. Clamat itaque in hoc Psalmo ad patrem Christus, in passionum angustia positus, secundum similitudinem hominis in aquis periclitantis, pedes lutoso cœno infixos habentis: qui usque ad rauim exclamans pro auxilio, & usque ad oculorũ defectum, huc illucq; respiciens, nullum percipit liberatorem: quam metaphoram mox uersu quinto, ac deinceps aperte exponit, suorum persequutorum multitudinem & ferocitatẽ multis uersibus, multaq; uerborũ inculcatione manifestans, causam suæ persequutionis, dicens, Zelum esse domus Dei: ex quo, cum increparet superbos increpationis impatientes, in tantam uenit miseriam. A uersu autem 16. & deinceps, magna uehementia auxilium patris inuocat contra aduersarios, suamq; innocentiam, & exaduerso maximam miseriã proponit, usque ad uersum. 27. Hinc uerò usque ad uersum. 34. de sua tacens miseria, eam quæ super inimicos secundum ordinẽ paternæ iustitiæ uẽtura erat ultionem & pessimam retributionem, quasi per imprecationis modum, secundum conformitatẽ Diuinæ uoluntatis, prædicit. Nouissime uerò, à uersu. 34. ad finem usque, suam à passione & morte salutẽ, ac resurrectionis uictoriam proponens, laudẽmque patri promittẽs super omnia uetera sacrificia gratissimã, uniG uersim fidelium cœtum ad considerandum & magnificandum opera Dei mirabilia exhortatur. imò in spiritus plenitudine, cœlum, terram, mare, & quæ in eis sunt, omnia ad laudem Dei conuocat & inuitat, propter ædificationem Ecclesiæ sanctæ, eiusque constabilitionem, usque in consummationem sæculi.

LXVIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Saluũ me fac Deus*
** quoniam intrauerũt aquæ usque ad animã meam.*

2 *Infixus sum in limo profundi:*
** & nõ est substãtia.*

3 *Veni in altitudinẽ maris:*
** & tempestas demersit me.*

4 *Laboraui clamãs, raucæ factæ sunt fauces meæ:* * *defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.*

S Alua tu me Deus saluator meus, ad quem solum ab omnibus derelictus clamito, & quantocyus grauissime periclitanti fer opem: * quoniã tribulationes plurimæ & angustiæ intolerabiles me affligunt, & iã occupauerũt uniuersum cor meũ, tãquam si aquæ per os copiosè ingrediantur ad suffocandũ cor, & extinguendũ animam. Et plane in tantis his tribulationibus sic cõsisto, quomodo is qui in profundo aquarũ usque ad os ascendentiũ consistit, periclitatur de uita corporis, nisi accurrat auxiliator. 2 Ad modum eius qui secundum corpus in limoso luto infixus est, in profundo aquarum (ita ut mouere se nõ possit, aut enatando periculum euadere) ita nunc ego in profundo tribulationũ hæreo infixus, ita ut per me non uideam euadendi uiam: * & non est mihi ulla firH ma subsistentia, nihil est solidum ubi subsistã, non est ubi firmũ possim ponere uestigiũ pedis mei, sed continuo immergor profundius: quóque amplius laboro, eo infigor altius: sicut is qui in limoso profundo consistit, quo plus laborat corpore, ut se extricet, eo magis ac magis cœno ifigitur. 3 Deueni iam usque in profunditatem maris totus immersus undis tribulationũ, ut uix uidear mihi posse mergi profundius: * & tribulationũ impetus atque tumultus in modũ tempestatis, quasi fluctus fœui maris tumultuantis atque feruẽtis, penitus obruerũt me atque absorbuerũt, ita ut ex me prorsus desperẽ posse euadere. 4 In tantis autẽ angustiis positus, clamaui uoce excelsa muocãs auxilium, & clamãdo uim magnã mihi feci, & laborẽ exhibui, ut clamarẽ efficacius: & præ clamore nimio quasi raucæ factæ sunt fauces meæ, ut iã clamare uix ultra possim. Maximo enim desiderio & affectu profundissimo, de tãtis tribulationibus inuocaui auxilium: * caligauerũt oculi mei præ nimia obseruatione liberationis, dũ iam diu intentos teneo oculos ad dominũ Deũ saluatorẽ meũ, in quẽ spero, & quem inuoco: nimiũ expectat, nimiũ differt exaudire, ut non sufficiãt ad eum ultra aspicere præ defectu oculi mei.

A 5 *Multiplicati sũt sup capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.*
6 Confortati sunt qui persequuti sunt me inimici mei iniuste: * *quæ nõ rapui tunc exoluebã.*

5 Crescit indies numerus inimicorũ meorũ, & maximo numero iam multiplicati sunt qui me absque causa præter omnẽ rationem, contra omnẽ æquitatem, odio habent & prosequuntur, ita ut præ multitudine iam uel dinumerari uel dinosci omnes non possint: quẽadmodum capilli capitis mei præ multitudine nõ ualent dinosci neque dinumerari. 6 Non solum autem secundum numerum multiplicati sunt, sed etiam uiribus inualuerunt, & sæuitia aduersus me aggrauati sunt aduersarii mei, qui me iniuste præter omnẽ equitatem persequũtur: cum ego illis mali nihil fecerim, neque occasionem ullã huius malitiæ contra me præstiterim: * illis autẽ contra me prævalentibus & ira sic exardescentibus, ego exoluere debui quæ nõ rapui: passiões & afflictiones sustinere coactus fui, tanquã malefactor, quas non cõmerui: pœnam sustinui pro culpa, quam non admisi, & cuius mihi non erã conscius: quẽadmodũ cum quis à furto innocens, cogitur quasi furti reus exoluere & pœnam pati. 7 O Deus, cuius oculis nuda & aperta sunt Hebr. 4.
B *7 Deus, tu scis insipiẽtiam meam:* * *& delicta mea à te non sunt abscõdita.*

omnia, tu nosti insipientiã meam & malitiam meam: tu scis, an in me sit insipientia illa & malitia, quã mihi obiiciunt, dicentes me blasphe- Ioan.7.
mum, seductorem, seditiosum, & huiusmodi multa: * & tibi occultum Luc.23.
nõ est, an peccata cõmiserim, oh quæ has miserias sustineo: tu optime nosti, nũ uerè mihi insint peccata quæ isti per calũniam mihi impingunt, obiiciunt, & testificantur aduersum me. Tu enim nosti meã innocentiã atque iustitiã, & quòd hæc omnia quæ fero, absque mea culpa sustineo. 8 Ne patiaris ô domine cœlestium exercituũ, eos qui te expectant, & à te salutem consequi desiderant, confundi propter miseriam passionũ istarum mearũ: totũ genus humanũ, quod à te salutem expectat, non cõfundatur in me, non propter istam meã humilitatem & miseriam passionis frustretur expectatione sua. 9 Non patiaris (inquam) ô Deus Israel, confundi & frustrari spem fidelium tuorũ, qui seruiunt tibi, & expectant à te salutem atque redẽptionem: sed ab hac tribulationum mearum miseria me liberatũ, fac à morte resurgere, ut sic populo tuo diu expectata salus, per mortis uictoriã possit contingere. * Atque ita fac per subsequentis resurrectionis gloriã, ut non sit fidelibus meis in opprobrium & confusionem humilitas passionis meæ: sed magis gloria sit illis opprobrium crucis, ubi per eã talis præstita fuerit salus & uictoria. 10 Quod enim nũc opprobria sustineo Mat. 26.
maxima, ab aduersarijs mihi illudentibus, me uelantibus, conspuenti- Luc.22.
bus, ridentibus, uerbis ridiculis atque gestibus fœdis subsannantibus: item & quod nunc sustineo quæ ignominiosa sunt & cõfusiõe plena, de quibus solent homines maxime erubescere, publicã confusionẽ & publica opprobria tu nosti pater sancte, quòd nõ propter mea peccata ea sustineam, sed propter tuam uoluntatem: quoniã tu me hæc tanta pro hominum salute uoluisti perferre, ut pro eorũ peccatis tuæ iustitiæ satisfacerem, neque nisi ex obedientia à te missus ad hãc deueni humilitatem. 11 Etiam fratribus meis, cognatis, uicinis, & conciuibus factus sum extraneus: & filiis matris meæ, filiis synagogæ, filiis populi mei, factus sum quasi peregrinus & extraneus: etiam qui mihi proximi erant & amicissimi, præ miseria me nolunt agnoscere, quasi extraneos se gerunt, & quasi me nunquam cognouerint fugiũt à me, propter confusionis opprobriũ. 12 Omniũ autem tribulationum mearum origo hinc est, quia zelus & ardens æmulatio siue desideriũ pro gloria domus tuæ, siue populi tui, totũ possedit & absorbuit atque deuorauit me: propter quẽ zeliũ, dũ ferre nõ potui (ut nec debui) abominatiões & impietates quas uidebam inter eos, pro tui nominis gloria confidenter illis restiti, illosque priuatim & palàm redargui, ut de primũ aduersum me odium conceperunt, quod me tandem in istã pertraxit miseriã. Item & cum populum docerem, quæ tu mihi præcepisti docere, propter zelum salutis populi tui & gloriæ tuę, cumque miracula ederem, illi aduersum me indignabantur, & per indignationem atque inuidiã huc tandẽ me adduxerunt: * & opprobria eorũ qui per suas prauitates tibi exprobrabãt, super me ceciderũt, ego tanquã proprias cõtumelias reputaui, imò maioris existimaui quàm proprias: propter quod, illas ferre nec uolens nec potens, fiducialiter illis Ioan.8.
contradicebam, eosque arguebam pro iis in quibus tuæ gloriæ (quam semper quæsiui) derogabant. 13 Ego uerò non reddebam illis malũ pro malo, neque pro odio odium, eũ mihi exprobrarent & maledice-

10 Quoniã propter te sustinui opprobriũ, operuit cõfusio faciẽ meã.

11 Extraneus factus sũ fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ
D

12 Quoniam zelus domus tuæ comedit me:

** & opprobria exprobrantium tibi ceciderũt super me.*

13 Et operui in ieiunio animam meam:

Universidad de Deusto
Biblioteca

* & factũ est in opprobrium mihi.

14 Et posui uestimentũ meum cilicium:
* & factus sum illis in parabolam.

15 Aduersum me loquebãtur qui sedebãt in porta: * & in me psallebãt qui bibebant uinum.

16 Ego uerò orationem meam ad te domine: * tẽpus beneplaciti Deus.
Psal.39. 17 In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me: * in ueritate salutis tuæ.

18 Eripe me de luto, ut non infigar: * libera me ab his qui oderũt me, & de profundis aquarum.
19 Nõ me demergat tẽpestas aquæ, neque absorbeat me profundum: * neque urgeat super
Psal.15. me puteus os suum.
20 Exaudi me domine, quoniã benigna est misericordia tua: * secũdum multitudinẽ miserationũ tuarum respice in me.
21 Et ne auertas faciem tuam à puero tuo: * quoniam tribulor, uelociter exaudi me.
22 Intende animæ meæ, & libera eã: * propter inimicos meos eripe me.
23 Tu scis improperiũ meum & confusionem

rent: sed meipsum afflixi in ieiunio & oratione pro inimicis meis, tã propter tui nominis contemptum, quàm propter illorum impœnitentiam, vt pro malo redderem bonum: * & hoc ipsum vbi percepũt, mihi verterunt in opprobriũ, ob hoc me deridentes, ampliusque velut vanum & ridiculum hominem contemnentes. 14 Et vt perfectior esset acceptabiliorque pro inimicis meis pœnitentia, etiã vestitu lugubri incedebã, sacco & cilicio: hoc est, tristis & mœrẽs, mœrore etiam foras se prodente exteriori habitu, tum propter tuam inhonorationem, quòd in eis nihil proficerẽ, tum quòd illos ita videbã & dolebam in sua obstinatos malitia: * & factum est hoc mihi, vt ita mœrens & lugens incessi in derisionem, quasi in prouerbium, parabolam, atque iocum publicũ, vulgatum per ora hominũ. 15 Aduersum me loquebantur palàm qui in publicis conuenticulis residebant, vtpote qui in porta sedebant, vbi publicus erat hominũ plurimorum conuentus, & continuus multorũ transitus, homines ditiores & potentiores qui illic residebant: * & in opprobrium meũ carmina sua cantabant bibentes vinum in conuiuiis publicis: in meum contemptum, cantica vulgaria de me composuerunt, quæ decantarent aduersum me potores vini, in cõuiuiis & comessationibus suis. 16 Ego verò inter hæc omnia orationẽ meam dirigebam ad te domine, coram te (qui solus eras tota spes & consolatio mea) effundebam precem meã, sicque tibi colloquendo meipsum consolabar aduersum improperia illorum: * veniat tandem, ô Deus, tempus beneplaciti tui, tempus beneuolentiæ, in quo complacitum sit tibi eruere miserum de tantis angustiis: complaceat tibi tandem vt eruas me, & respice ad adiuuandum me. 17 Secundũ multitudinem atque magnitudinem misericordiæ tuæ exaudi me, misericordiarũ pater, piissime Deus, qui nunquam soles derelinquere ad te clamantes de tribulationibus: * exaudi me (inquam) in veritate salutis tuæ, quam pollicitus es exhibere & præstare omnibus qui te fiducialiter inuocant in necessitatibus: propter veritatem tuam, qua saluare pollicitus es fidentes tibi, exaudi & salua me. 18 Eripe me de angustia tribulationũ cui hæreo infixus, quasi in luto, vt non in illis permaneam, non illis absorbear: * saluum me fac ab aduersariis & osoribus meis, qui mala quærũt aduersum me, & de magnis tribulationibus quibus immergor & obruor, quasi in profunditate aquarum multarum. 19 Non me penitus demergat magnitudo tribulationis, in modum tempestatis aquarum sese accumulantis & aggrauantis super me: neque in profundum absorberi me patiaris, vt non rursum emergam: sed à grauissimis istis tribulationibus quibus nunc premor, & penè suffocor, per resurrectionẽ à morte, iube me emergere: * neque permittas puteum inferni super me claudere ostium suum, non derelinquas animã meã in inferno, neque corpus in sepulchro: nõ permittas detineri animã meam in lymbo inferni, cum illuc ad liberandum captiuos patres descenderit: sed exitum dabis illi, vt ad corpus redeat, vitamque corpori restituat. 20 Exaudi me pater domine, quoniã misericordia tua ineffabilis erga omnes omnino homines, suauis & benigna est, & exaudire auxiliaríque parata omnibus inuocantibus: * secundum multitudinem miserationum tuarum, quibus à sæculo misertus es humiliter te inuocantibus, etiam ad me respice benigno aspectu fauoris tui, vt de angustiis afflictum liberes tuũ vnigenitum. Neque enim tuum vnigenitũ filiũ debes despicere, qui etiam seruulos clamantes non dedignaris exaudire. 21 Neque auertere velis faciem tuam à me puero tuo, noli quasi iratus vultu auerso orationẽ repellere, quam offero tibi: * exaudi me quantocyus, & ne distule auxiliũ, quoniam vehemens est afflictio mea, & cõtinuo profectu incrementum accipiens. 22 Aspice benigno aspectu fauoris tui in animam meam, vt saluam facias eam: * libera me propter inimicos meos, propter inimicorũ meorum rabiem, quoniam nõ cessant affligere animam meam, & crescit cõtinuo eorũ aduersum me sæua crudelitas: vt quanto illi aduersum me crudelius sæuiunt, tanto mihi tu fias ad auxiliandum atque saluandum propinquior. * Insuper & propter confusionem inimicorum meorum saluum me fac, vt confundantur & frustrẽtur ab iniquis cogitationibus suis. 23 Tu nanque optime nosti improperia & contumelias, quibus me affecerunt

A meam, & reuerentiam.

24 In conspectu tuo sunt omnes qui tribulãt me: * improperium expectauit cor meũ & miseriam.

25 Et sustinui qui simul contristaretur, &
B non fuit: * & qui consolaretur, & nõ inueni.

26 Et dederũt in escã meã fel, & in siti mea potauerunt me aceto.

27 Fiat mẽsa eorum corã ipsis in laqueum,
C & in retributiones:

* & in scandalum.

28 Obscurentur oculi eorum, ne uideant:
* & dorsum eorum
D semper incurua.

29 Effunde sup eos iram tuam: * & furor iræ tuæ comprehẽdat eos.

30 Fiat habitatio eorum deserta: & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.

31 Quoniam quem tu percussisti, persequuti sunt:

aduersarii, confusionem quoque & erubescentiam meam: quàm multa, quàm fœda, quàm ignominiosa ab eis perpessus fuerim, quomodo mihi illuserint, quomodo de loco in locum cum ignominia publica traxerint, quomodo diffamauerint, quomodo accusauerint falso testimonio, & omnino quantas contumelias, tam publicè quàm priuatim mihi irrogauerint. 24 Corã oculis tuis sunt, neque latere te possunt (quàm nullum latet occultum) omnes aduersarii mei: tu eorum & numerum & malitiam & corda habes optime cognita, neque ignoras quo animo, & quàm inique contra omnem iustitiam mihi aduersantur: * ego verò paratus sum ad omnia quæcunque tu permiseris, & in quantiscunque potestatem dederis eis: adeoque non abhorreo ab his quas fero passionibus, vt etiam spiritus desiderio expectauerim improperia illusionum, & passionum miserias. Desiderio enim desideraui, secũdum spiritus desiderium, ealicem hunc bibere, quem tu cœlestis pater dedisti mihi. 25 Et consideraui, an esset aliquis qui in tantis tribulationibus mihi oftenderet compassionis signum, nec inueni: sed vniuersa turba hominum, odio potentum atque principum excitata, simul omnis aduersum me clamitabat, etiam tunc cũ me in maxima conspiceret miseria: * & expectando consideraui, si fortè aliquis mihi veniret consolator, & non potui quenquam aduertere, qui mihi in tãtis angustiis ferret solatium. Derelictus enim eram ab hominibus, & propter miseriam à me vniuersi aufugerant. 26 Quodque omnium immanissimum & crudelissimum erat, in nouissima angustia, accepta iã crucis sententia, vbi peruenissem ad locũ supplicii, cum misericordia erga reos vti homines solent, & ad cordis confortationẽ dulce præbere poculum, crudelissimi isti & passionibus meis insatiabiles hostes, dederunt mihi bibere acetum & vinũ felle mixtum, ne in tanta quidem mea miseria vlla tacti misericordia. 27 Propter hanc autem tam inauditam & immanem crudelitatem, quam contra me principes Iudæorũ Scribæ atque Pharisæi cũ senioribus exercuerunt absque misericordia, secũdum ordinẽ atque definitam sententiam iustitiæ tuæ, grauissima vltione punies eos pro impietate sua. Apparatus nanque promissionum temporalium, in quas semper intentos habent mentis suæ oculos, erit illis in occasionem mortis, tanquam laqueus quo irretiantur ad perditionem, & in retributionem finalem atque nouissimam, post quam non sperent neque expectent aliam: * item & in offendiculum, quod illos faciet ab æterna salute cadere: quia tẽporalibus inhærentes promissis, cœlestia & sempiterna longè potiora negligent. Nam propter temporalium promissionum respectum, in quas ex legalis literæ consuetudine intendunt semper oculos, Christum absque illis venientem contempserunt, sicque ab æterna retributione ceciderunt, & de peccato in peccatũ male scandalizati corruerunt. 28 Obscurabitur quoque acies mentis eorum, sic vt veritatem fidei & Euangelicæ veritatis videre nequeant. Excæcabit enim eos odium & malitiosa inuidia, vt non attendant sermonibus veritatis, sed magis resistãt, omni sua virtute: * & semper ipsi in ima respicient, quomodo solẽt qui dorso incuruato incedũt, idque vel temporalia semper bona respiciendo, vel sub pondere & seruitute legis grauiter sudando. Ipsi nãque qui illuminari potuerant oculis, si veritati voluissent acquiescere magis quàm repugnare, atque per libertatem Euangelicam potuerant exonerari à legis onere, in sua cæcitate obstinati eligent permanere obscurati mẽtis oculis, & dorso incuruato sub pondere legis sudãbunt. 29 Effundes tu sanctè pater, super eos vindictam iræ tuæ: in abundantia iracundiæ, iusto tuo iudicio exercebis in eos vindictam magnam: * & indignatio tua magna ad quam te prouocauerunt, cõprehendet eos, puniet eos, vltionemque de eis accipiet grauissimam. 30 Loca habitationis ipsorũ, tuo iudicio fient deserta ab habitatoribus suis: & in ciuitatibus ac domibus eorũ nõ erit ex eis, neque de semine eorum inhabitator. Eicientur enim ipsi à ciuitatibus & domibus suis, & occupabunt alieni terram eorũ: euenietque illis quod timere se simulauerant, vt locum suum & gentem simul perdant: qui autem residui fuerint, captiui ducentur in omnes gentes & in regiones exteras, absque spe redeundi in loca sua patria. 31 Quoniam quem tu propter scelus populi tui ad verbera & passionẽ voluisti mittere, me filium tuum, ipsi odio crudeli, & irrationabili ira atque inuidia grauissime persequuti sunt, semper contradicentes tam verbis quàm

Ioan.18.

Ioan.19.

Ioan.19.

Ioan.11.
Lucæ.21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

* & *super dolorẽ uulnerum meorum addiderũt.*
32 *Appone iniquitatem*
Abz.2. *super iniquitatem eorũ:*
Roma. 1. * *& non intrẽt in iustitiam tuam.*
33 *Deleãtur de libro uiuentium: & cum iustis nõ scribantur.*

Psal. 21. Esaiç. 53. 34 *Ego sum pauper & dolens:*
* *salus tua Deus suscepit me.*
35 *Laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laude.*
36 *Et placebit Deo super uitulum nouellũ, cornua producentem & ungulas.*
37 *Videant pauperes, & lætentur:*

* *quærite Deum, & uiuet anima uestra.*
38 *Quoniam exaudiuit pauperes Dominus:* * *& uinctos suos nõ despexit.*

39 *Laudent illũ cæli & terra: mare & omnia reptilia in eis.*
40 *Quoniã Deus saluã faciet Siõ:* * *& ædificabũtur ciuitates Iudæ.*
41 *Et inhabitabunt ibi:* * *& hæreditate acquirent eam.*
Ephe.2. Ro.8. 42 *Et semen seruorum*

factis meis: * & propter insatiabile odiũ quod contra me gerebant, dolorem super dolorem addiderũt mihi: non potuerunt satiari afflictionibus & miseriis meis: quęcũque excogitare potuerũt, crudeliter operati sunt in me. 32 Ita & tu in vltionem appones eis iniquitatem aliam super aliam, fines illos de iniquitate ruere in iniquitatẽ, de peccato in peccatũ cadere patieris illos: * & non ingredientur in iustitiam fidei quã oppugnauerunt, quæ est vera coram te iustitia: hęre bũt enim in legali sua iustitia vsque in finem sæculi, & nolent recipere iustitiã fidei, in qua iustus saluatur & viuit. 33 Delebũtur de libro viuentium, id est, cum iustis non inuemẽtur scripti in libro vitę. De numero enim non erũt eorũ qui vitam ęternam percepturi sunt, tametsi falso sibi iustitiã & sanctimoniam persuadeãt, sicque deletos se inueniẽt in nouissimo: quia vbi scriptos sese putabãt, non sese scriptos inuenient, & salutẽ perdent de qua securos se exstimauerãt. Inuenient autem sese in libro mortis, sub reprobatiõe Dei, & simul cũ filiis damnationis conscriptos. 34 Ego verò secundum hanc infirmitatem passionis, ad quam me perduxit illorũ malitiosa rabies, vilis & pauperculus sum, vermis & non homo, opprobriũ hominũ & abiectio plebis, nouissimus virorũ, vir dolorũ & sciens infirmitates: * scio autem & firmissime cõfido, quòd me defendet atque suscipiet salus tua, quę nõ me derelinquet in passionibus meis, sed à morte resuscitatũ saluum faciet. 35 Ac pro mea quidẽ liberatione & salute laudabo, mi pater, nomen tuum cum psalmis & canticis, prædicabo & exaltabo te in laudib⁹ & iubilo, & ego & cũcti fideles fratres mei, vniuersa quę per meã resurrectionem & salutem ędificabitur Ecclesia. 36 Eritque tibi hęc benedictio laudis & gratiarũ actionis multo acceptior & gratior, quàm oblatio vituli nouelli ac teneri anni vnius, cui cornua iã pro ratiõe ætatis enasci incipiũt, & indurari vngulæ: cuiusmodi oblatio acceptissima & cõmodissima esse solet in veteribus sacrificiis. Magis enim optas & diligis sacrificiũ laudis à fidelibus tuis, quàm vel electissimas & delicatissimas corporales hostias. 37 Videant omnes humiles, mansueti, pauperes atque fideles, quomodo me de passiõe liberauit pater resuscitatũ: videant, quã mihi fecit pater meus misericordiã, & quantã erga me fecerit commutationem: tam misere tractatum ac mortuũ, ita gloriose resuscitando ad vitã: & merito lætentur in tanto Dei beneficio. Non enim mihi passus siue mortuus fui, neque itẽ mihi, sed vobis omnibus ad salutẽ resurrexi, vt merito vos hinc gaudere deceat & lętari: * in synceritate fidei & puritate vitæ quærite Dominũ Deũ vestrũ, qui vos per gratiã suam à morte redimit ad vitã, & vitam habebũt ex eo animę vestrę. Ipse enim est, qui vitam verã & spiritualẽ dat omnibus in se credentibus, qua caret incredulì atque peruersi omnes. 38 Exaudiuit enim dominus pauperes & humiles fideles suos, qui multis iã sæculis pro salute generis humani ad ipsum clamare nõ desierũt: * & genus humanum vniuersum, quod vinctum erat atque ligatũ peccatorũ vinculis, in carcere mortis, sub tyrannide principis tenebrarũ, ipse non despexit, non neglexit, nõ est oblitus in finẽ: sed misericorditer respiciens, saluatorẽ misit illis in opportuno tempore. * Eos etiam qui in lymbo inferni vincti atque capti detinebãtur, quasi in vmbra mortis spũs dilectorũ suorũ, nõ despexit neque neglexit, sed dulci visitatiõe p me filiũ suũ de captiuitate eduxit. 39 Laudẽt illũ & celebrẽt pro tãtis beneficiis hũano generi exhibitis omnia quę creata sunt, cæli, terra, maria, & oĩa quæ in eis sunt. Dignũ enĩ est, vt pro tãto beneficio ab oĩ creatura laudetur munificẽtissimus domin⁹, quoniã laudabilis est nimirũ, nec laudari sufficit, qui & condidit & reparauit oĩa. 40 Quoniã domin⁹ populũ suũ fidelẽ quẽ elegit, saluũ faciet à peccatis, à dãnatiõe mortis, atque tyrãnide diaboli: * & per operationẽ gratiæ eius ædificabũtur ciuitates Iudæ, Ecclesiæ fideliũ credẽtium & confitentiũ nomini eius erigentur & confirmabũtur, post Christi ascensionẽ, prædicantibus Apostolis. 41 Et in ciuitatibus istis inhabitabunt fideles, tãquam domestici in domibus suis, tanquam cõcines in ciuitatibus suis, tanquã oues in ouilibus suis. * & hereditate possidebunt eas, in eis habitantes, non tanquam hospites & aduenæ, sed tanquam filii & hæredes, ciues facti sanctorum & domestici Dei. 42 Posteri quoque & nepotes fidelium patrum fidem insequẽtes,

eius possidebit eã: & qui diligunt nomẽ eius inhabitabunt in ea.

vsque in finem sæculi possidebunt sanctam Ecclesiam, quasi hæreditatem suam: & amatores nominis tui vsque ad consummationẽ sæculi habitabunt in ea, tanquam in domo sua. Nũquam enim destituetur inhabitatoribus fidelibus Ecclesia Dei, qui pro patribus nasci semper faciet filios, parentum fidelium imitatores fideles, quos constituat inhabitatores & possessores domus suæ vsque in sæculum. Psal. 44.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXVIII.

VErsu primo, Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Manifestum est, in quatuor primis versibus, metaphoricam esse loquutionẽ. Assimilat enim se Christus in passionum amaritudine, mortisque periculo positus, homini consistenti in profundo aquarum: qui cum totus iam sit immersus, ita vt aqua ingrediatur per cũctos corporis meatus & iam interiora omnia occupet, adhuc tamen periculum patitur ex immersione in molle & viscosum lutum, quod in fundo sub pedibus eius est, cui continuo altius infigitur: & quanto magis sese eximere laborat, tanto infigitur profundius: qui in tanto discrimine vitæ se conspiciens, vocem eleuat, & vsque ad raucedinem quantum prævalet clamat, vndique circunspiciens, si vsquam forte videat, cuius possit inuocare auxilium. Quia considerata metaphora, facile erit versus quatuor priores intelligere. Quod autem versu secundo dicitur, Non est substantia, Græce est οὐκ ἔστι ὑπόστασις: quod verti potest, Non est subsistentia. quod clarius vertit ex Hebræo Hieronymus, Non possum consistere. Felix, Non est stabile. ¶ Versu quinto, Multiplicati sunt super capillos capitis mei. Hyperbolica loquutio est, qua significatur innumerabilis & magna valde multitudo, iuxta vulgatam loquendi consuetudinem. Posset tamen subtiliori consideratione exponi, secundum prosequutionem metaphoræ in prioribus versibus habitæ, vt inimici isti intelligantur in modum aquarum inundantium adeò excreuisse, vt capillos ac verticem capitis iam videantur supergredi: quemadmodum desperata penè res est postquam super verticem capitis aquas ascendit, maxime vbi limo infixus inhæserit, ne possit enatare. Sed prior expositio secundum hyperbolen, ita se manifeste offert, vt vix secũdæ huic probabilitas relicta videatur. ¶ Versu sexto, Quæ non rapui, tunc exoluebam. Prouerbialis & hic sermo videtur, quo vtimur, quoties significare volumus, quempiam pro facinore quod non patrauit immeritas pœnas pendere: veluti cum quis furti pœnas luit aut homicidii, vel alterius cuiuslibet malæ rei, cum sit à facinore alienus & innocens. Sic sane Christus dominus, tanquam latro, tanquam seductor, tanquam blasphemus, tanquam seditionum author, tanquam rebellis Cæsari, crudeliter morte punitur, ipse innocentissimus, & ab omni peccato alienissimus existens. Pro alienis autem peccatis, id est nostris, punitus est: quemadmodum apud Esaiam patris voce dicitur, Propter scelus populi mei percussi eum. Et rursum ex persona generis humani, Omnes nos quasi oues erauimus, vnusquisque in viam suam declinauit: & dominus posuit in eo iniquitates omniũ nostrum. Tanquam oues ad occisionem ductus est, & cætera. Post hunc, idem testatur & Petrus Apostolus, dicens, Christus pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis. Ac rursum, Qui peccata nostra in corpore suo pertulit super lignum. Quid multa? Vniuersa tam veteris quàm noui testamenti sacra pagina, non aliud figurat, non aliud loquitur, non aliud signat, non aliud clamat, quàm agnum immaculatum pro humani generis transgressione in temporis plenitudine oblatum. ¶ Versu septimo, Deus tu scis insipientiam meam, & delicta mea à te non sunt abscondita. Hunc versum quidam ita exponunt, Deus, tu vides, quomodo vt fatuus atque insipiens peccator nunc reputor ab hominibus: & delicta aliena humani generis, quæ ego assumpsi persoluenda, tu cognouisti ea. Sensus tamen quem in Elucidatione expressimus, magis conueniens videtur, tanquam si dicat Christus in protestationem suæ innocentiæ, Deus tu scis, si aliquid insipienter & inique egi, quo hanc pœnam commerucrim: neque te latet, si delictum vllum habeo. Sic enim loqui solent homines in animi amaritudine positi, cum falso accusantur, neque excusantibus creditur, Nouit Deus iniquitatem meam. Nouit Deus, si hoc illúdve egerim. Veluti si in angustia posita Susanna exclamans, dixisset ad Dominum, Domine tu nosti adulterium hoc meum, cuius me isti seniores accusant: nemo aliter intelligeret, quàm si dixisset, Deus tu nosti, si commiserim adulteriũ de quo accusor: tu nosti aliter rem habere, quàm contra me isti testificantur. ¶ Versu octauo, Non erubescant in me qui expectant te domine, domine virtutum. Si Christus in passionibus permansisset à morte detentus, nec per resurrectionem fuisset liberatus, profecto crux eius confusio & erubescentia discipulorum permansisset, visumque fuisset hominibus stultum & prorsus vanum, in hominem qui tam miserè periisset credere, & pro Deo huiusmodi colere, qui tam vilem mortem obiisset, ac post mortem nullum maiestatis signum dedisset. Verum cum per resurrectionem fortiter mortem deuicit, & gloriose triumphauit, sic factum est, vt nequaquam erubescant in cruce & passionibus domini sui Christiani, quærentes dominum. Imò nolunt in alio gloriari, qui perfecti sunt, nisi in cruce domini sui Iesu Christi: neque aliud se scire iudicant, etiam qui scientia non sunt imperiti, nisi Iesum, & hunc crucifixum: verbumque crucis, quod incredulì propter passionis infirmitatem stultitiam reputant, ipsi propter resurrectionis potentiam, Dei virtutem confitentur. Dum ergo Christus orat, non confundi, neque erubescere in se vel super se pios & fideles: quid aliud orat, quàm in illa passionis humilitate non derelinqui, sed potẽter resuscitari, vt non frustra in ipsum sperare liceat cunctis fidelibus? ¶ Versu decimo, Propter te sustinui opprobrium. Propter te, id est, propter tuam iussionem, propter tuam voluntatem, propter obedientiam meam erga te, ex qua in mundum veni. Vnde propter tuum honorem, propter zelum gloriæ tuæ: quoniam videlicet tuam doctrinam prædicans, offensam tui honoris

Esa. 53. Ibidem. 1. Petri. 3. 1. Petri. 2. Gala. 6. 1. Cor. 2. 2. Cor. 11. 1. Cor. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non ferens, atque ob hoc etiam principes & sapientes increpans, veni in odium & in opprobrium hominum: qui si loqui voluissem illis placentia, veritate relicta, etiam honore magno ab eis fuissem affectus. ¶ Versu vndecimo, Extraneus factus sum fratribus meis. Quomodo Christus etiam fratribus suis fuerit extraneus, monstrat Euangelista Ioannes, septimo capite sui Euangelii, ita scribens, Erat in proximo dies festus Iudæorum, Scenopegia. Dixerunt autem ad eum fratres eius, Transi hinc, & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua quæ facis. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse. Si hæc facis, manifesta teipsum mundo. Neque enim fratres eius credebant in eum. Fratribus etiam suis Apostolis (quos tanquam fratres habuit, fratresque iniuriæ immemor etiam post resurrectionem appellauit) factus fuit in passione extraneus, quando relicto eo omnes fugerunt, princeps insuper illorum trina negatione abiurauit. Filios autem matris suæ, manifestum est secundum carnem non debere intelligi. Maria enim mater ipsius, vt virgo in partu, sic & post partum inuiolata permansit, solius primogeniti sui mater benedicta: sed secundum mysticam intelligentiam, filios Synagogæ, vel filios populi sui, oportet intelligere. Vnde Paraphrasis Chald. sic habet, Et velut filius gentium siue alienigenarum factus sum filiis populi mei. Aut figurate filios matris suæ dicit coniunctissimos cognatione & sanguine. ¶ Versu duodecimo, Zelus domus tuæ comedit me, & opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. Huius verbi (quemadmodum ex secundo capitulo Euangelii Ioannis discimus) recordati sunt Apostoli, cum Christum vidissent facto flagello de funiculis eicere vendentes & ementes de templo, mensas nummulariorum euertere, æsque illorum effundere. Recordati sunt (inquit) discipuli, quia scriptum est, Zelus domus tuæ comedit me. Loquitur autem illo in loco de domo & templo materiali, cuius munditiam & reuerentiam magno zelo Christus ardebat, quòd locus ille patri suo fuisset deputatus ad cultum specialem. Multo verò magis zelus domus Dei spiritualis (quæ est Ecclesia sancta, ex viuis ædificata lapidibus) Christum comedit, ac totum possedit, quanto signum melius est signato, & res ipsa figura præstantior est. Templum enim illud materiale, Ecclesiæ spiritualis templi, figura fuit: quemadmodum & cultus exterior, qui in illo exhibebatur, interioris cultus, quo in spiritu seruitur Deo in Ecclesia, signum tantum & figura extitit. Merito proinde sibi metuant, ac dum tempus est miserendi prospiciant per pœnitentiam, qui domum hanc spiritualem Dei, speluncam efficiunt latronum: qui Ecclesiam sanctam suis doctrinis siue exemplis pessimis scandalizant atque defœdant. Veniet, veniet, quando non iam in flagello de funiculis, sed in romphæa sua ex vtraque parte acuta, pugnabit aduersum huiusmodi in gladio oris sui, quando non iam cathedras euertet & mensas, non æs in terram effundet, sed animas simul & corpora in ira implacabili perdet, mittetque in caminum ignis inextinguibilis. ¶ Secundum autem partem huius versus, quam Paulus allegat capite decimoquinto Epistolæ ad Romanos, alii sic intelligunt, Opprobria quibus tibi contemptum & vilipensionem fecerunt peccatores, ita cordi accepi, ita mihi ad ferendum graues fuerunt, acsi illata fuissent mihi: imò magis me presserunt, atque ad tolerandum grauiores mihi fuerunt, quàm si mihi irrogata fuissent: sicque dissimulare nolui, neque silere, quin illos pro tua gloria redarguerem. Atque ita solent homines quasi sibi factum reputare, quod aduersum illos fit, erga quos optimum affectum gerunt: vt si quis exprobrat patri, cadit hoc ipsum super filium, si recte patri afficitur: neque minus dolet hoc filio, quàm si in personam suam accepisset contumeliam, neque (si potest) feret patris contumeliam. Et hæc quidem sententia huic loco admodum conueniens est, præcedentique particulæ Zelus domus tuæ comedit me, valde consona, eamque solam in Elucidatione expressimus. Alii tamen malunt sic intelligere, Peccata & mala hominum, quibus exprobrant tibi, super me ceciderunt: quoniam quicquid illi peccabant, super me veniebat: meum erat dependere & pœnas luere, quoniam in me suscepi persoluenda passionibus meis quæcunque illi contra te nequiter egissent. Alii rursum sic intelligunt, Peccata omnia quibus tibi exprobrauerunt homines, ego tanquam mea suscepi, sic tanquam propria defleui, ac pro eis dolui: tantum cor meum vulnerabant atque affligebant, acsi propria fuissent peccata, propter zelum honoris tui. Et hæc sanè ad propositum Apostoli apte quadrare videntur, qui ex hoc scripturæ loco docere conatur, Christi exemplo, firmiores fidelium non debere cæteros ob imperfectionem spernere, sed magis eorum defectus & peccata sustinere. Etenim Christus (inquit) non sibi placuit, sed (quemadmodum scriptum est) impropria improperantium tibi ceciderunt super me. ¶ Versu decimotertio, Et operui in ieiunio animam meam: & factum est in opprobrium mihi. Quid est in ieiunio operire animam? quomodo potest cooperiri anima, maxime autem ieiunio? Cooperire dictum videtur pro abscondere, id est, humiliare: vt sit sensus, Humiliaui in ieiunio animam meam. Et intelligitur hæc afflictio pœnitentiæ, vel propter zelum honoris Dei, vel propter illorum prauitatem ex compassione peccantium, vel potius ob vtrunque. Ad misericordem enim, horũ vtrunque spectat: nimirum cum peccantes videt, vt de illorum peccato intima cordis compassione doleat, amplius tamen super Dei per peccatum inhonoratione atque contemptu commoueatur. Magis enim debet nos commouere Dei contemptus, quàm proximi malum, quatenus proximi ipsius est. Forsitan autem interroget hic aliquis quid sibi velit, quod hic dicitur de ieiunio, atque in versu sequenti de cilicio. Non enim videntur ista secundum scripturam Christo recte conuenire. Nam de ieiunio Saluatoris, nihil peculiariter legimus, nisi de diebus illis quibus in deserto ieiunauit: quod sanè ieiunium pro exprobrantibus inimicis non suscepit: quoniam nondum opprobria sustinuerat: neque factum fuit ei ieiunium illud in opprobrium, quoniam apud homines ignotum fuit. De alio autem ieiunio nihil peculiare legimus, nisi quòd aliquando (iuxta hominum necessitatem) efflriit. De cilicio verò omnino nihil tradunt scripturæ, neque quòd ob hoc factus sit cuiquam in derisionem.

Ioan.7. Matt.28. Matt.26. Ioan.2. Apoc.2. Matt.13. Rom.15. Matth.4

Hanc quæstionembreui responsione dissolu imus in enarratione Psalmi. 34. pertractantes versus. 15. ac. 16. qui propositis non admodum sunt dissimiles. Sic enim ibi legimus, Ego autem, cum mihi molesti essent, induebar cilicio. Humiliabam in ieiunio animam meam. Diximus autem accipi hæc posse, vt tantum significent luctum & afflictionem, quibus vel Christus Dominus, vel alius quilibet verè fidelis, pro Dei honore contempto, & proximi malo affligitur. ¶ Versu vigesimoquarto, Improperium expectauit cor meum & miseriam. Præter intelligentiam quæ posita est in Elucidatione, de prompta voluntate Christi patientis, exponi etiam aliter potest hoc modo, Non erat finis improperiorum, neque miseriarum quibus me afficiebant inimici, sed improperium super improperium expectabam, & afflictionem super afflictionem: ita vt continuo plura atque maiora cor meum expectaret, sicque afflictus tolerantia malorum præsentium, cruciabar simul etiam consideratione imminentium, vt duplici afflictione cruciaretur cor meum. ¶ Versu vigesimosexto, Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Ad hanc scripturam respiciebat Euangelista Ioannes, cum narrans Christi passionem, ita scriberet, Sciens Iesus quia omnia consummata sunt, vt impleretur scriptura, dixit, Sitio. Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius. Quam autem scripturam assignare poterimus tunc euidentius manifestiusque, vel ad sensum impletam, quàm istam quæ modo proposita est, In siti mea potauerunt me aceto? Matthæus verò distinctè exprimit, quòd dabant ei bibere acetum felle mixtum: quod cum gustasset, noluit bibere. Sed quomodo dici potest, quòd in escam dederunt illi fel, cum dicat Matthæus, quòd acetum mixtum felle dabant illi, non manducare, sed bibere? Forsitan ideo, quia fel crassius est quàm acetum, & per se magis cibi quàm potus vice esse videtur. Sed neque opus est tam exacte verba pensitare, vbi sententia manifesta habetur. ¶ Versu vigesimoseptimo, Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum. Hanc mensam, alii interpretantur scripturam sacram, quæ est mensa refectionis animarum: quoniam non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Facta est autem hæc mensa Iudæis in laqueum, quando per infidelitatem suam, iusto Dei iudicio excæcati, literæ tantum inhærentes, perdiderunt veritatem: & inde sibi sumere iam conantur fomenta atque adiumenta sui erroris, vnde si credere voluissent, salutarem accepissent veritatis cognitionem: sicque laqueus illis factus est scriptura sacra, quo irretiti teneantur in infidelitate atque peruersitate sua, donec ad retributionem finalis damnationis perueniant. ¶ Versu trigesimoprimo, Quoniã quẽ tu percussisti, persequuti sunt. Nota quòd pater filium percussit, non autem est persequutus. Iudæi verò non percusserunt tantum, sed etiam sunt persequuti. percussio nanque ad disciplinam pertinet, persequutio ad odium & crudelitatem. Cum enim pater ad emendationem castigat filium quem diligit, percutit quidem eum, sed minime persequitur. Ita & pater cælestis filium suum, tametsi charissimum, percussit tamen, & disciplinam voluit esse super eum. Sic enim per Esaiam pater cælestis de filio loquitur, Propter scelus populi mei percussi eum. Percussi (inquit) non persequutus sum, quoniam propter scelus non proprium, sed alienum. Et ex persona generis humani, eodem in loco dicitur, Disciplina pacis nostræ super eũ. hoc est, disciplina, correctio, atque punitio pro peccatis nostris debita, per quam patri reconciliari, inque eius gratiam redire debebamus, super ipsum venit, super ipsum imposita fuit: quoniam voluit pater, vt ipse percuteretur, atque (vt ita dicam) disciplinaretur pro omnibus nobis, vt nos per eius disciplinam, pacem haberemus apud patrem. Impii autem Iudæi, quem Deus percussum volebat, odio crudeli & immani crudelitate, inimicissimo animo persequuti sunt: non quasi patris ministri, sed tanquam suæ propriæ peruersissimę impietatis, propria authoritate & voluntate exequutores. ¶ Quod autem sequitur, Et super dolorem vulnerum meorum addiderunt: præter expositionem in Elucidatione positam, potest etiam sic intelligi, Addiderunt etiam ignominiam & opprobria verborum, ac gesticulationum super dolorem, quem ex inflictis corporis grauissimis vulneribus patiebar. Admodum verò festiua est collusio illa, quæ est versus statim sequentis, Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, ad partem iam antè tractatam, Super dolorẽ vulnerum meorum addiderunt. Indicatur enim hac allusione, correspondentia pœnæ ad culpam, tanquam si dicat, Illi sine compassione, crudeli animo vulnera vulneribus, plagas plagis apposuerunt, ad vulnera quoque & passiones corporis etiam contumelias & opprobria adiecerunt: itu ex aduerso, in vltionem, appones iniquitatem super iniquitatem eorum, sines eos de peccato ruere in peccatum, absque retinaculo. Iudicium enim sine misericordia debetur illis, qui non fecerunt misericordiam. Cum autem in secunda parte versus dicitur, Et non intrent in iustitiam tuam: aduerte, signanter dictum esse, in iustitiam tuam. Hæc enim est illa iustitia Dei, iustitia fidei, iustitia vera, quæ (vt Paulus Apostolus ait) per fidem est Iesu Christi, in omnes, & super omnes qui credunt in eum, quam idem Apostolus toties à iustitia Iudaica siue legali distinguit, in ea potissimum Epistola quam Romanis scripsit: apertissime verò capitulo decimo, vbi sic ait, Ignorantes enim (Iudæi) iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Finis enim legis Christus, ad iustitiam, omni credenti. In hanc ergo iustitiam dicit non ingressuros illos, super quos veniet hæc diuina vltio. Cum tamen plenitudo gentium intrauerit, tunc & reliquiæ ex Israel (iuxta Apostoli vocem) introibunt in hanc iustitiam, & saluæ fient. ¶ Versu trigesimotertio, Deleantur de libro viuentium. Notus est ex scriptura liber vitæ Dei, vel Moyse dicente, Si non dimittis populo hanc noxam, dele me de libro quem scripsisti. Hic liber non aliud est, quàm Dei præscientia & prædestinatio, qua electos ad salutem ab æterno venturos cognouit, atque vt peruenirent prædestinauit: de quo libro & iis qui in eo scripti sunt, frequens in sacra Apocalypsi sermo habetur. De hoc libro, si (vt fere solet) hic passus exponatur, quæstio suboritur, quomodo possit deleri aliquis de libro vitæ: cum fieri non possit, vt qui semel prædestinatus est, à prædestinatione cadat: vtque is, quem Deus ab æterno præuidit saluandum, salutem non consequatur. Erit autem faci-

Psal.34. Ioan.19. Mat.27. Deut.8. Mar.4. Esaiæ.53. Ibidem. Roma.5. Iaco.2. Roma.3. Rom.10. Roma.11. Exod.31. Roma.8. Ephes.1. Apo.2.& 21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis ſolutio obiectionis, ſi dicamus improprie accipi in hoc loco verbum deleri, non vt ſignificet ſemel inſcriptum eradi. Sic enim impoſsibile eſt, ſemel vere ſcriptũ in libro vitæ deleri: ſed accipi improprie, pro nõ ſcribi in libro, vt impios de libro viuentium deleri, non aliud ſit, quàm impios in eo non adſcribi ſimul cum iuſtis. Atque ita pars ſequens, Et cum iuſtis non ſcribantur, prioris erit explanatio: quod in ſcripturis Propheticis, maxime autem in Pſalmis, non eſt infrequens. Subtiliori verò conſideratione, referre poſsimus hanc deletionem in generali ad ipſam gentem Iudaicam, facta conſideratione ad patres eorum. Ante enim Chriſti aduentum, videbatur ſola gens Iudaica hunc librum occupare, quoniam propter electionem (vt ait Apoſtolus) chariſsimi erant, & ſoli populus Dei peculiaris, genus electũ, gens ſancta, cæteris interim populis ſub ira Dei concluſis, atque ita vt filius mortis in mortis libro deſcriptis. Poſt Chriſti autem paſsionem, & in cœlos aſcenſionem, Iudæis nolentibus oblatam gratiam recipere, gentibus autem econtrario ambabus (quod aiunt) manibus Dei gratiam excipientibus, mirabilia facta eſt commutatio: meritoque deleta eſt Iudaica gens de libro vitæ, in quo patres eorum vt populus dilectus ſcripti fuerant, fuerantque & ipſi non delendi, ſi non ſeipſos indignos præſtitiſſent: populus autem nationum, in librum vitæ meruit ſua credulitate ex Dei munere inſcribi. Atque ita quidem in generali populi totius reprobatio deſignatur: non quidem ita, vt ex eis nemo poſsit ſalutem conſequi, aut quaſi ſinguli fuerint excluſi, ſed quia non amplius tota gens illa, vt olim, in electione & peculio Dei (vt ita loquar) permanſit. Poterit tertio hic locus rectè intelligi aliter, quàm de libro vitæ Dei, vt de libro viuentium deleri, ſit deleri à memoria hominum. Memoria enim hominum, quaſi eorum liber eſt. Atque ita ſenſus erit, Deleantur de memoria hominum, quãtum ad fœlicitatem & gloriam, in qua antè fuerunt: hoc eſt, ita eos fac humiles, abiectos & miſeros in exilio ſuo, vt iam nulla ſit priſtinæ fœlicitatis memoria, vt prorſus quaſi non ſint, & nullius habeantur momenti in ſæculo. Atque hanc intelligentiam prætendere videtur, quod habet Paraphraſis Chaldaica, Deleantur de libro memoriæ viuorum, & non mereantur intrare in Eccleſiam iuſtorum tuorum. Attamen hæc expoſitio, cæteris minus probabilis videtur. Tametſi enim frequentius in ſcriptura inueniatur, deleri nomen alicuius, pro eo quod eſt, perire de memoria hominum. non arbitror tamen, quod hîc dicitur, de libro deleri, vſpiam in tali ſignificatione reperiri. ¶ Verſu trigeſimoſexto, Et placebit Deo ſuper vitulum nouellum, cornua producent & vngulas: per vitulum nouellum, id eſt, magis quàm vitulus nouellus cornua producens & vngulas: hoc eſt, magis quàm vitulus nouellus, cornutus, & vngulatus: ad ſignificandum videlicet ætatem ſufficientem, & ſatis maturam ad offerendum. Et ſub hoc intelligimus omne ſacrificium legis veteris. Gratior enim eſt Deo confeſsio laudis, quàm veteris legis quodcunque ſacrificium. Alii putãt addition illam de cornubus & vngulis, ad vilipenſionem hoſtiarum veterũ addi. quaſi diceretur, Placebit Deo cõfeſsio laudis meæ, magis quàm vitulus cornutus & vngulatus, ac proinde irrationale animal. Laus enim Dei rationalis, quæ de corde & intellectu procedit, multo acceptior eſt Deo, quàm creatura irrationalis, in ſacrificio. Nonnulli verò intelligunt, ſuper vitulum nouellum, id eſt, de vitulo nouello, dicentes Deo eſſe beneplacitum in vel de nouello vitulo, ad myſticas intelligentias recurrentes. Quod autem priori loco dictum eſt, longe videtur probabilius. ¶ Verſu quadrageſimo, Quoniam Deus ſaluam faciet Sion, & ædificabuntur ciuitates Iudæ. Quod per Sion intelligatur præſens Eccleſia, ex plurimis Pſalmorum locis in prioribus fecimus manifeſtum. Vnde Pſal. 2. dicebat filius, Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius. Et Pſal. 47. Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Iudæ. Quæ autem hîc dicuntur ædificandæ ciuitates Iudæ, eædem ſunt, quæ illo in loco dicuntur filiæ Iudæ, particulares videlicet Eccleſiæ, in quibus eſt confeſsio nominis Chriſti: quæ omnes tamen vbicunque terrarum conſiſtant, Sion vnam habent matrem, vnam ſcilicet vniuerſalem Eccleſiam, quæ omnium eſt particularium mater. Non enim plures ſponſas aut vxores patitur ſponſus ſanguinum, quę non in vnam conueniant, & non ex vna ſint matre progenitæ: & ſi plures recipit vxores, eas neceſſe eſt ex vna matre eſſe ſorores.

Roma, 10
Deut. 7.

Pſal. 2.
Pſal. 47.

LXIX. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iſte, oratio eſt hominis in grauibus tentationibus, ſiue ſpiritualibus, ſiue corporalibus poſiti, poſtulantis Dei auxilium, inimicorum (à quibus tentatur, & periculum patitur) confuſionem atque ceſſationem, ac demũ piorum de ſua liberatione exultationem. Manifeſtum eſt autem, totum penè hunc Pſalmum in Pſalmo. 39. ſuperius expoſito eſſe incluſum, & huius Pſalmi ſingulos verſus in illo inueniri. Quapropter, non opus eſt ut hoc loco ſingula tractentur exactius.

LXIX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Deus in adiutorium meum intende:*
* *domine ad adiuuandũ me feſtina.*

2 *Cõfundantur, & reuereantur, qui quæ-*

Eus meus, mea omnis ſpes & fiducia, intentus eſto ad auxiliũ meũ contra hoſtes meos: qui niſi tuo iuuer auxilio, facile mihi prœualuerĩt ſua fortitudine: te autẽ auxiliũ ferẽte, nihil quicquã poterunt: & quia vrget me vehemẽter aduerſantiũ improbitas, neque fatigãtur in tentando ſiue oppugnando, circũeuntes die ac nocte ad perdendũ me, iccirco feſtinato opꝰ eſt: ⁎ neque moreris quæſo aut differas amplius ferre opẽ periclitanti in dilatione auxilii.

2 Fac tuæ virtutis auxilio cõfuſiõe & erubeſcẽtia pfundãtur oẽs aduerſarii mei, q tollere quęrũt aiam meã, q ſtidiãtur vitę meę, & i mor

A *runt animam meam.*
3 *Auertãtur retrorſum, et erubeſcant, qui uolunt mihi mala.*
4 *Auertãtur ſtatim erubeſcentes, qui dicunt mihi euge euge.*
5 *Exultẽt & lætẽtur in te oẽs q quærũt te:*
* *& dicãt ſemper magnificetur dominus, q*
B *diligũt ſalutare tuum.*
6 *Ego uerò egenus et pauper ſum:*

* *Deus adiuua me.*

7 *Adiutor meus & liberator meus es tu:*
* *domine ne moreris.*

C

tem cupiunt præcipitare pauperculam animam meam: quorum ſtudiũ atque deſiderium in hoc eſt, vt vitam auferant mihi, inferãtque mortẽ. 3 Fac retrorſum abeant, & confuſione atque pudore afficiantur omnes qui moliuntur aduerſum me mala, qui mihi nocere cupiunt, qui vel inſidias mihi ſtruunt vt occultè noceant, vel etiam aperto odio me oppugnant vt interficiant. 4 Fac retrorſum conuertantur cum confuſione & reuerentia, qui mihi vel inſultantes & exprobrantes, vel de malo gaudentes atque plaudentes, dicunt, euge euge, ſiue vah vah, ſi viderint aliquid mihi aduerſum contingere. Hos inſultatores meos, gaudẽtes de malo alieno, coge tu à cœpto deſiſtere ſuæ malitiæ propoſito: fac illos ſuo intento fruſtrari, & quod conantur minime conſequi. 5 Illi verò qui te ex animo & fideli corde quærunt, qui tibi placere, & tibi amicitia iungi deſiderant, atque ad hoc conantur iugiter, gaudeant huiuſmodi & lætentur, cum me viderint de impiorum manibus tuo auxilio liberatum: ⁎ & qui tuam ſalutem diligunt, eamque omnibus communem fieri, & ad omnes pertingere gaudent (cuiuſmodi ſunt omnes verè pii) dicant pro gratiarum actione, ſemper magnificetur dominus, ſit ſemper & in ſæcula Deus noſter benedictus, qui pios nouit de tentatione eripere, & cum tentatione ſemper prouentum facere, vt valeant ſerui eius ſuſtinere, neque vnquam reliquit in ſe ſperantes. 6 Ego verò ante oculos tuos, ô domine, ſum non aliud quàm pauper & mendicus, ex memetipſo nihil niſi miſerias & infirmitatem habens, plenus egeſtate, abſque omni bono, niſi tu donaueris: qui neceſſe habeo à te omnia mendicando & poſtulando accipere: ⁎ tu proinde, Deus piiſsime, qui pauperes exaudire ſoles, & pauperum atque humilium curam gerere ſingularem, adiuua me, tuum auxilium humiliter implorantem contra aduerſarios meos. 7 Tu es quem ego elegi auxiliatorem meũ, & quem ſpero ſaluatorem atque liberatorem: ⁎ ô domine, ne moram facias, ne vltra differas ferre mihi opem contra importunos hoſtium inſultus, ſed in tẽpore aduenĩ, priuſquam mihi prœualeant qui oppugnant, vt tua ope liberatus, tibi gratias agam in ſæcula ſæculorum. Amen.

1. Cor. 19
Pſalm. 9.
Ibidem.

D

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXIX.

VErſu primo, Deus in adiutorium meum intende, domine ad adiuuandum me feſtina. Oratione iſta maxime opus habent, eiuſdemque frequentiſsima & indeficienti replicatione, qui perpetuũ cum hoſtibus non deſidibus aut ſomnolentis, ſed pergiuilibus vtique & alacribus certamen habent. Quapropter, rectè Eccleſiaſtica inſtitutione hic verſus ſingulis canonicis horis præmittitur, atque in ipſo iam initio ſolenni voce concinitur, antequam ad Pſalmos canendos, ſiue aliud quicquã decantandum procedatur. Primum enim eſt, vt hoſtium inſultum poſtulemus reprimi, quo ſic quietius atque ſecurius, Diuinis deinde laudib⁹ poſsimus vacare. Sed & antiqui illi eremi apud Ægyptum incolæ, diſcipulos, maxime nouitios, docebant, verbum iſtud frequenti iteratione etiam in mediis occupationibus & exercitiis corporalibus, ardenti affectu in Deum velut eiaculari. Nouellis enim tyronibus Dei contra aduerſarios auxilio maxime eſt opus. ¶ Verſu quinto, Et dicant, ſemper magnificetur dominus, qui diligunt ſalutare tuum. Aduerbium ſemper in medio poſitum, poterit vel cum ſequẽti conſtrui, hoc modo, Et dicant, ſemper magnificetur dominus, qui diligunt ſalutare tuum. vel cũ precedenti, hoc modo, Et dicant, ſemper magnificetur dominus, & cætera. Prior autem conſtructio magis videtur conuenire, quam & in Elucidatione ſolam expreſsimus.

LXX. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iſte eiuſdem ferè argumenti eſt cum Pſalmo. 30. in quo etiam aliquot verſus priores ad verbum fere poſiti ſunt, & expoſiti. Exercitat in eo ſe iuſtus ſpem ſuam in domino, eum aſſerens ſuum protectorem, munitionem atque refugium, in quo ſperauerit à iuuentute, ex matris utero, eundemq; multa ueriorum replicatione, contra aduerſariorum inſultus, ita precatur habere perpetuum protectorẽ atque ſaluatorem, ut ab eo nunquam, ne in ultima quidem ſenectute derelinquatur: ſciens, quàm facile in prædã & ſubiectionem ueniret efferatiſsimis hoſtibus, ſi uel ad tempus modicum à Deo derelinqueretur ſuis uiribus. Pollicetur autem pro gratiarum actione, magnificam laudem & perpetuam prædicationem iuſtitiæ atque veritatis Dei, quam cunctis etiam pòſt uenturis generationibus promittit (iuxta quod à Deo non per humanam ſapientiam edoctus fuit) facere manifeſtam: in concluſione tandem Pſalmi verſu. 22. peculiariter commemorãs mirabilem Dei erga ſuos electos diſpenſationem, in eo quòd grauiſsimis illos nonnunquã permittit affligi tribulationibus, eoſdemque ubi placitum ſibi fuerit liberatos, quaſi ab inferis ad uitam reducit: qua in re, duo ſimul electis ſuis Deus commonſtrat, nempe infinitam ſuam potentiam, qua de tentatione quantumuis maxima, & humanis uiribus inſuperabili, nouit ſuos electos eripere, ſimul & maximam ineffabilemque ſuã miſericordiam, qua nunc nec in deſperatiſsimis & difficilibus rebus deſerit in ſe ſperantes. Propter quæ, tam fideliſsimo liberatori laudem promittens, in muſicis inſtrumentis, in lingua & labijs, ex corde depromendam, ita terminat ſalutarem exercitationem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LXX. PSALMI ELVCIDATIO.

Psa.144. Psal.90.

1 *In te domine speraui, nō cōfundar in æternū:* * *in iustitia tua libera me, & eripe me.*

2 *Inclina ad me aurem tuam:* * *& salua me.*

3 *Esto mihi in Deū protectorē, & in locū munitū: ut saluū me facias.*

4 *Quoniam firmamentum meum & refugium meum es tu.*

5 *Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis, et iniqui.*

6 *Quoniam tu es patiētia mea, domine:*

* *domine spes mea à iuuentute mea.*

7 *In te cōfirmatus sum ex utero:*

* *de uentre matris meæ tu es protector meus.*

8 *In te cātatio mea sēper:* * *& tanquā prodigiū factus sum multis:*

* *tu adiutor fortis.*

9 *Repleatur os meum laude:*

* *ut cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam.*

10 *Ne proijcias me in tempore senectutis:*

* *cum defecerit uirtus mea, ne derelinquas me.*

IN te domine Deus meus spem meam omnē cōstitui, non me patiaris vnquam confundi, neque in cōfusionē ęternā venire permittas: * sed propter iustitiā, veritatem, & fidelitatem tuā, libera me ab omni periculo & confusione, quemadmodū in te speraui. Exposcit enim hoc tua iustitia, quōd verax es, quōd fidelis in promissionib⁹, vt (sicuti pollicitus es) tuo auxilio non destituas in te sperantes. 2 Inclina Deus auditū tuum ad precem meā, & dignāter attende orationi meę: * festina, ne tardaueris, vt eruas ac liberes animā meam de periculis, angustiis, & necessitatibus, siue spiritualib⁹, siue corporalib⁹, in qbus versor. 3 Talē te mihi exhibe domine De⁹, vt sis mihi defensor atque propugnator, pariter et asylū, siue tutus refugii locus, vt ita me facias saluū ab inimicis meis: quatenus ,ptector, pro me tua potētia contra aduersarios meos dimicās ac pugnās, quasi asylū verō atque tuus locus refugii, me ad te cōfugientē veluti absc̄ōdens, concludēs, atque diligenter custodiēs, vt accessum ad me habere non valeant nocere parati. 4 Tu enim domine es mea omnis fortitudo, & ī te est robur meū omne, per cuius propugnationē spero ab inimicis fieri salu⁹, & tu es meū tutissimū refugium, ad quem semper in omnibus periculis confugiens, spero inimicorū rabiem effugere. 5 Deus meus, tota fiducia mea, salua tu me de manu peccatorū, in qbus nullus inest timor tuus, & de manu hominū contra legē tuā agētiū, & iniquorū, qui ex peruersitate cordis sui absque timore & pudore operātur cōtra æquissimas leges tuas atque prę̄cepta, quicquid eis fuerit collibitū: de manu & potestate istorū salua me, non me permittas istis venire in potestatē, vt mihi vnquā prævaleant, aut me in consensum aliquando pertrahant suæ malitiæ. 6 Tu enim es patientia, sustinentia, spes & expectatio mea, propter quē ego cunctas impiorū suasiones & propositiones abiurau, & etiamnū abiuro, tuā solius cōsolationem & salutē desiderās atque expectās: tu solus es quem sustineo, quē in perseuerātia & potentia expecto, cōsolatorem & saluatorem meū: * ō domine, spes mea & tota fiducia fuisti ab ineunte ætate mea, ab ipsis incunabulis: statim vt cœpi ratione vti, in te spem meam constitui. 7 In te ego sum firmatus, & fiducia spei velut defixus, ab eo penè tēpore quo egressus sum de vtero matris meę, vsque in ætatē istā in qua viuo: ab eo tēpore semp in te hęsit, & infixa fuit, atque firmata fiducia spei meæ: * ab eo tēpore quo de matris meę vtero egressus sū, te semper & habui & sensi protectorē atque saluatorē, qui me pauisti à primo die egressus materni vteri, ītsuper à periculis plurimis & grauissimis seruasti, et ī omnib⁹ tua ,ptectione saluū me custodisti. 8 Tu mihi semp fuisti laudis materia, de te semp fuerūt mea cāticа: & quicquid cantabā vel dicebā, tui nominis gloriā & laudē cōtinebat: * & ego factus sum multis tanquā prodigiū, quasi spectaculū factus sum orbi, coniectis omniū oculis in me, & admirantibus velut rē supra naturā, quod de tot ac tantis malis saluus euasissem, existimātibus id (sicut nec reuera erat) humana via nō fuisse posśibile: * sed tu mihi fuisti validus & præpotens adiutor, qui in omnibus his semper mihi adfuisti, & non est passus venire me in manus quærentiū animā meā. In te nanque, manus hostiū etiā potentissimorū & plurimorum potui euadere, quōd propriis meis viribus minime potuissē. 9 Vt aūt gratus tibi esse valeā ,p tāta tua erga me sollicitudine, peto, vt os meū repleas laude, tu me doceas p illuminationē & eruditionē ītrnā spūs tui, quomodo te dignè laudare queā: * vt cātare possim magnificētiā gloręq tuę, & iugiter oībus diebus vitę meę cāticis & psalmis valeā celebrare magnitudinē tuā, secūdū quā per omnia verè es maximus. 10 Et postquā à puero, mei semper sollicitissimā gessisti curā, noli quęso pati, vt in ętate pleniori, aut etiā iā deficienti, à te aberrē, & à tua gratia excidā: * qui me semper in tuo seruitio cōfortasti, cū essem valido et vegeto corpore, ne patiaris me (quęso) à te aberrare, aut te relinquere in tempore senectutis, quando deficere incipiet virtus mea. Esset enim id prorsus abominabile, si ego (quē semper à puero tanta cura in tua seruitute custodisti) in ætate tandē deficienti dleirare incipiēs, à tua seruitute me separarem, sicque à te & tua gratia derelinquerer.

A

* insup si quādo aduenerit in anima mea tempus senectutis, id est, tepor deuotionis, & declinatio à feruore charitatis pristinæ, ita vt contingat aliquando refrigescere in me charitatem, sicque ad nihilū incipiat tēdere vita spiritus mei (quemadmodū senectute temporali corpus frigescit, depereunte calore, & vita ad occasum declinat) vt tū me non sustineas in totum frigefieri, & prorsus vitam spiritus perdere: sed si forte, quacunque occasione, in eiusmodi statū deuenero, tempe stiuè memēto mei, & reuoca ad te, atque ad charitatis pristinę feruorē tua benignitate restitue, priusquam totus frigescā, & vitā perdā fūditus. 11 Neque verō immerito de futuro tēpore sollicitus, nūc oro (donec mihi sum bene cōscius) pro iis quę obuenire aliquādo possēt. Scio nāque meorū hostiū, qui me ad mortē quærunt, infatigabiles conatus, & propriā meā fragilitatē non habeo incognitā. Ecce enim aduersarii mei, vbi vel modicū viderint me refrigescere siue flaccescere in tuo seruitio, mox contra me loquuntur: * & ipsi qui semper obseruant animā meā, nocte ac die circūeuntes, siquà tandē valeāt inuenire aditū expugnandi, aut siquà tandem occasione possint ad nocendum mihi pertingere, ipsi mox iunctis capitibus, concilium pariter ineūt, tractantes quomodo facilius suā de me voluntatē adimplere possint, quomodo in mortis laqueū certius præcipitent. 12 Dicunt adinuicem sese exhortantes, ecce iam senescere incipit, iā non qualia solet operatur, feruor abscessit, nō apparet solitæ charitatis in eo ardor: nūc ecce opportunū tentationi tempus est, quod tam diu quæsiuimus: apparet illum iam à Deo derelictū, quo protectore hactenus prævalere nequiuimus: * nūc autē sic derelictū audacter persequamur, modo nō cessemus ab oppugnatione. Spes enim est proposita victoriæ, vbi ab auxilio se subduxit ille, per quē cōtigit huic semper victoria. Ecce iā non habet, qui eū de manibus nostris saluet, facile iā illi in virtute nostra prævalebimus. 13 Ita ,pfecto loquūtur aduersus me hostes mei infatigabiles, si vnquā vllo signo vel indicio percipere sibi videātur, me abs te derelictū, tuoque destitutū auxilio: quod quia non ignoro, merito de futuro vitæ meę tēpore sollicitus, supplex oro, ne vnquā īperpetuū teipsū à me elonges, ne me inperpetuū derelinquas, sed ego semper tecū in vltimā vsque ætatē omnibus diebus vitæ meę permaneā, & tu vicissim me nunquā deseras: * semp, ō Deus, tota mea fiducia, ad me aspicias, nunquā benignos tuos oculos à me auertas, & ī auxiliū mihi opportune semper accurras. 14 Ita tuo auxilio fac confusione & pudore operiātur hostes mei, & cessare atque desistere cogātur à sua prauitate omnes qui mala loquūtur & pernicioſa cōtra animā meā: * fac penitus erubescētia & pudore perfundātur, omnes qui siue per insidias siue per apertā oppugnationē quærūt mala aduersū me, quicunque contra me machinantur impia. 15 Ego verō in tua protectione optime securus, nunquam desinā sperare in auxilio tuo: *& pro gratitudine adiiciā super omnē laudem tuā: continuō laudes laudib⁹ accumulabo, de die in diē amplius me exercebo in laude tua, & super omnē laudē, quam tibi cecini à pueritia mea, apponā etiam laudare te vsque in ætatem nouissimā. 16 Et quo alios quoque attrahā ad tui nominis laudem, annunciabo ego, & prædicabo palā omnib⁹, vbicunque opportunū fuerit, iustitiā, sanctitatē, veritatē, & fidelitatem tuam: vt etiā proximos inuitē ad ponendā in te spē et fiduciā, cum te iustū, ita veracem atque fidelem cognouerint: * iugiter omnibus diebus prædicabo salutem tuam, semper expositā & paratā cunctis in te sperantibus, quam nunquā pateris deesse iis qui seruiunt, & fidunt tibi corde perfecto. 17 Quoniā etsi literaturam non cognoui, tametsi ex literis & doctrina scholari siue humana, neque per auditū neque per lectionē didici ea quæ ad laudem tuā faciunt, tametsi sciētia humana instructus à præceptoribus atque doctoribus minime fuerim: ītroibo tamē in potētias Domini, ingrediar tamē ducatu spūs tui & magisterio interiori illuminationis tuæ, vsque ad cognoscēdas virtutes tuas & mirabilia opera potētiæ tuæ, quę operaris in hoībus, quę melius me docet interi⁹ tua illuminatio, q̄ omnis possit exterior vocis aut literarū instructio: * sicque à te edoctus, nō ab humana sciētia, solus tuæ iustitiæ memor ero, semper de tua sanctitate, veritate & fidelitate cogitare volo, semp illā rnminare memoria, semper de ea loqui: illā palā oīb⁹ annūciare & prędicare, vt ne inanis & sine fructu sit

II *Quia dixerunt inimici mei mihi:*

* *& qui custodiebant animam meam, cōcilium fecerunt in unum.*

B

12 *Dicētes Deus dereliquit eum:*

* *persequimini, & cōprehendite eum, quia nō est qui eripiat.*

13 *Deus ne elongeris à me:*

C

* *Deus meus in auxiliū meum respice.*

14 *Cōfundātur & deficiāt detrahētes animæ meæ:* * *operiantur cōfusione & pudore q quærunt mala mihi.*

15 *Ego autem semper sperabo:* * *& adijciam*

D *super omnē laudem tuā.*

16 *Os meū annunciabit iustitiam tuam:* * *tota die salutare tuum.*

17 *Quoniam non cognoui literaturā, introibo in potentias domini:*

* *domine, memorabor iustitiæ tuæ solius.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.50.

18 *Deus, docuisti me à iuuentute mea:*
** & usque nũc pronunciabo mirabilia tua.*
19 *Et usque in senectã & senium:*

** Deus ne derelinquas me.*

20 *Donec annunciem brachium tuum generationi omni quæ uentura est.*

21 *Potentiam tuam et iustitiam tuam Deus usque in altissima quæ fecisti magnalia: * Deus quis similis tibi?*

22 *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas:*

** & conuersus uiuificasti me, & de abyssis terræ iterum reduxisti me.*
23 *Multiplicasti magnificentiam tuam: et cõsolatus es me.*

24 *Nã & ego confitebor tibi ĩ uasis psalmi, ueritatem tuam Deus:*

Psal. 44.

cognitio incertorum & occultorum sapientiæ tuæ, quæ manifestasti mihi. 18 Deus piissime,iãinde à puero,ex quo vti cœpi ratione,sem per tu me illustratione tua interius docuisti, cognoscere temetipsum et mirabilia opera tua,quę solo humano nunquã didicisse magisterio: * & vsque modo nõ cessio prædicare mirabilia opera potentiæ,sapien tiæ atque bonitatis tuæ, quæ mihi dedisti considerare & cognoscere, etiamnũ in his prædicandis & collaudandis perseuero. 19 Et vsque in senectã meã iugiter perseuerabo in prædicatione tuorũ mirabiliũ, etiam vsque ad vltimũ senium,vsque ad canissimos canos, & ætatem decrepitam non cessabo à tuis laudibus : nec ætas illa summe imbecillis(quæ homines solet pigros ac desides efficere,& ad ea quibus in ætate minori fuerãt oblectati,fastidiosos reddere ac nauseabũdos)me poterit eò perducere,vt cessem à tuis mirabilib⁹ laudandis atque decantandis:* tu vicissim,Deus optime,me ita optima proponentẽ,me sic tibi tuisque laudibus imperpetuũ memetipsum dedicantem,ne vl lo vnquã tempore derelinquas,me vnquã à te aberrare,aut à te sepa rari(vel dæmonũ vel hominũ quantumuis excrescente malitia) per mittas:vt quomodo ego tibi fidelem memetipsum propono famulũ, sic tu mihi te fidelẽ perpetuo exhibeas custodẽ & dominũ. 20 Non me(inquam)derelinquas,nec in ętate vltima,donec ego(quantũ qui dem in me erit)prædicẽ oĩbus generationibus quę vẽturę sunt vsque in consummationẽ sæculi, fortissimũ brachiũ tuũ,& omnipotentem virtutẽ fortitudinis tuæ, donec ego per meos psalmos & cantica,tuũ nomen celebre reddidero & manifestũ, pro generationibus omnib⁹ quæ pòst vẽtura sunt. Ita enim ego te,donec viuã,semper,& vbique prędicare nõ desinã,vt quantũ ĩ me fuerit,tui nominis & glorię memoriã in omnibus generationibus derelinquã. 21 Brachiũ (inquã) tuũ,id est,fortissimã potentiam virtutis tuæ, & certissimã veritatem atque fidelitatẽ tuæ iustitiæ:donec prædicem,& efferã eas vsque ad altissima magnalia quæ in eis operatus es mirabilia opera tua,quę tu pro hominibus es operatus in maxima potentia & veritate, secundũ suam dignitatẽ & supereminentiã digne magnificando, iustisque lau dibus ac pręconiis efferendo:* ô Deus,quis tibi poterit secundũ vllũ modum aut gradũ digne comparari?Nemo profecto,neque in cælis, neque in terris.In cõparatione enim tui creatura omnis est tanquam fumus euanidus,& tanquam nihilũ reputatur coram te. Tam es maximus,tam es summus,tam es perfectissimus, vt tibi nemo secũdum vllam rationẽ digne queat conferri. 22 Vel in me solo,quàm magnifica sæpe,& quàm mirabilia ostẽdisti opera tua.Ecce enim interdum me fecisti in tribulationes plurimas & maximas incidere, pericula simul multa & grauia experiri fecisti me, & tua permissione super me venerunt,adeò vt prorsus non viderem exitũ, desperarẽ penitus posse me euadere.* verum vbi placuisset ad me iterum conuertere beni gnum aspectũ vultus tui,iam pene mortuũ,& de vita desperantẽ rursum ad vitam tuo auxilio restituisti, & quasi de infimis terræ, quasi de portis inferni atque mortis,reduxisti me morti proximũ, imo (vt dicã verius)nihil à morte distãtẽ. 23 Atque in hoc ipso multiplicasti, siue magnificasti gloriã magnificẽtiæ tuæ,quòd post tantas miserias & tribulationes,in quibus penitus res desperata videbatur, iterũ cõuersus,iterumque ad me respiciens,liberaueris me à miseria, & cõsolatione tua lætificaueris,reddideris que securũ,vt anté. Sic enim tu Deus,ad ostensionẽ tuæ magnificentissimæ potentiæ,nonnunquã electos tuos pateris venire in grauissima discrimina,siue corporalia,siue spiritualia,è quibus nullus videatur exitus humana via residuus, vbi spes omnis secundũ humanum iudiciũ ablata videatur:quos tamẽ sic in angustũ conclusos,& de seipsis penitus desperantes, potẽter simul & misericorditer,cum tibi opportunũ videtur,liberas,ab omni periculo faciens saluos,& in plena securitate constituens partim consolatos.Idque facis, partim vt illorũ in te spem probatã facias:partim vt tuã potentiã manifestius euidentiusque commõstres. 24 Itaque & ego vicissim,pro tuis maximis beneficiis,dabo tibi confessionẽ & laudem in instrumentis psalmorũ,cũ instrumẽtis musicis,in quibus psal mos & cantica laudis decantabo tibi,confitebor (inquam) & prædicabo,ô Deus,speciali laude veritatem fidelitatis tuæ, quòd fidelis sis & verax in omnibus verbis tuis, erga eos qui in te fidunt, & qui-

A ** psallam tibi in cithara sanctus Israel.*
25 Exultabunt labia mea cũ cãtauero tibi: & anima mea quam redemisti.*
26 Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuã: cũ cõfusi & reuériti fuerint, qui quærũt mala mihi.*

bus pollicitus es tuæ salutis auxilium : * Psalmos & cantica laudis in citharis, suauissima qua potero melodia, & psalteriis, aliisque musicis instrumẽtis,decãtabo tibi,ô sancte Deus populi tui, Deus fidelis seruorum tuorum fidelium. 25 Non solum autem exteriori corporis motu in externis musicis instrumentis tibi psallam, sed labia mea exultabunt,& magnifice gestient,atque lætitiã mõstrabunt in laudatione tua,cũ tibi laudem cecinero: * maxime autem anima mea,quam tu saluam fecisti ex tãtis periculis,in tua laude oblectabitur & exultabit. Erit enim mea in te exultatio, nõ exterior tãtum,sed & in intimis cordis,ex omni virtute animæ meæ. 26 Lingua quoque mea iugiter eloqui conabitur & prædicare iustitiam, veritatẽ atque fidelitatẽ tuam, quam semper custodis erga seruos tuos in te sperantes: * cum confusi fuerint, pudoreque ac reuerentia affecti aduersarii mei,quærentes aduersum me mala: cũ horum manus euasero,te liberante,& illi suo conatu frustrati abscesserint, nihil præter confusionẽ & ignominiam reportantes.

B

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXX.

VErsu tertio, Esto mihi in Deum protectorem,& in locum munitum. In Psalmo trigesimo,versus tertius huic respondens pro loco munito, habet, domum refugii : & eadem sententia est. Locus enim bene munitus, recte domus vel habitaculum siue locus refugii dicitur, quoniam talis est,ad quem pro securitate possint homines confugere, & in quo saluare se queant. Talem autem se nobis exhibet benignissimus dominus Deus noster,quẽadmodum Psalmo. 33.latius declarauimus. ¶ Versu octauo, Tanquam prodigium factus sum multis. Si de Christo Psalmum hunc peculiariter exponamus ad patrem loquente (quemadmodum quidam recte exponunt) apte hoc verbum cũ illo Simeonis conueniret, Ecce positus est hic in signũ,cui contradicetur. Vere enim Christus multis admodum quasi prodigium factus fuit, quando stupebant omnes, & mirabantur de doctrinæ efficacia,& operibus miraculorum, quæ ipse palàm toti mundo exhibuit : id quod ex Euangelicæ historiæ contextu est euidentissimum. Fuit etiam in prodigium præ miseria, in tempore passionis : quando vermis apparuit & non homo,opprobrium hominũ,& abiectio plebis, ita vt(iuxta Esaiæ vaticinium) non esset ei species neque decor. Recte tamen etiam Dauidi,vel alii cuilibet iustorũ in Deo pleno corC de à puero fidentium,competit fieri & esse prodigium hominibus sæculi huius : quandoquidem Paulus Apostolus,de se ac suis similibus,ait, Spectaculum facti sumus mundo, angelis,& hominibus. Peculiariter autem in persona Dauid, stupendum erat neque paruum miraculum de tantis periculis, in tam diuturna persequutione.tam fortissimi aduersarii Saulis potuisse effugere,& tanto tempore quæsitum,regis tanti patientia non potuisse comprehendi. Erat etiam prodigium, videre hominem tanta aduersa,tanta potentia sufferentem, & tam longanimi sustinentia in Dei seruitute & spiritus gaudio indesinenter perseuerantem. Ita generaliter plerique iustorum hominum, maxime eorum qui toto cor de Deo fidunt,eique fidelissimo animo adhærent,tanquã prodigium sunt hominibus huius sæculi,dum conspiciuntur magna animi alacritate, cuncta mundi huius fallacia bona abiicientes, victu tantum & vestitu contenti viuere, semper nihilominus tam corpore,quàm animo lætari, etiam in frigore,nuditate,fame,laboribus,& tribulationibus,propter Christum,semper gaudentes, semper gratias agentes. Dum hæc conspiciunt homines sæculi, mirantur attoniti : & quasi pro miraculo stupent, prodigium & portentum se videre existimant,eo quòd supra naturam esse videatur quod cernunt. Verum hi fortem illum adiutorem non attendunt,de quo mox subditur, Et tu adiutor fortis,in quo sancti omnia se posse cognoscunt. ¶ Versu decimo, Ne proiicias me in tempore senectutis. Elucidatio duplicem inD dicat intelligentiam: priorem,de senectute corporali:posteriorem, de senectute spirituali. Secundum vtranque verò admodum necessaria est hæc oratio, & digna quæ frequentissime à nobis replicetur, effundaturque ante dominum. Quia enim (iuxta Sapientis verbum) in die bonorum memores nos conuenit esse malorum,idcirco prudentis & timorati hominis fuerit, dum sibi testimonium bonum adhuc perhibet conscientia, ventura tempora interdum considerare, & pro eis metuere, ne forte (vt est mundus plenus inquinante & seducente malitia) vllo vnquam venturo tempore contingat à via recta seduci,aut in errores,& peccati itinera abduci. Et dum hoc metuit, sibi adhuc non male conscius,attenta mente & pleno cordis desiderio dominum deprecabitur, postulans pro futuris temporibus,perpetuam & indeficientem sui in diuina seruitute custodiam. Merito verò nos mouere debet, vt etiam tunc cum bona sumus conscientia,de futuris metuamus, vt ob Salomonis ipsius horrendum exemplum:qui cum in ætate tenella miram ostendisset cordis sui erga Deum deuotionem,postmodum in ætate grandiori,abduci permisit cor suũ per alienigenas mulieres,ad deos alienos. Et Dauid, quàm fœde,neque semel,lapsus fuerit post vitam diu bene actam,minemo ignorat. Sed & ante oculos nostros quantos quotidie cernimus,qui post pueritiam atque adolescentiam,siue etiam virilem ætatem,in Dei seruitute transactam,vbi ad grandiorem ętatem ascenderint,tum demum quasi domini Dei sui obliti, incipiunt currere post deos alienos, sectantes quæ sunt sæculi huius, vel diuitias, vel delicias, vel ambitiones,vel honores,siue ad alia huiusmodi quæ habet mundus,prorsus effusi. Quoniam ergo multos experientia quotidiana discimus in huiusmodi periculum incidere,cõsultum fuerit & necessarium, vt sancto timore nobisipsis metuamus, non quidem vt de Dei auxilio desperantes, sed vt nobisipsis

Lucę.2.
Lucę.4.
Psal.21.
Esaię.53.
3.Cor.4.
Philip.4.
Eccle.11.
1.Ioan.5.
3.Reg.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pessime fidentes, nimirum qui frequenter Deum non relicti relinquimus,non repulsi auersamur, non fugati fugimus,imò reuocantem & vltro beneficiis insequentem spernimus atque repellimus: stantem quoque & pulsantem ad ostium,non intromittimus,sed foris stare compellimus. Merito ergo semper solliciti oremus, dicentes,Ne proiicias nos Domine in tempore senectutis, cum defecerit virtus nostra,ne derelinquas nos. Et quid aliud est, quòd nos saluator orare docuit, Ne nos inducas in tentationem,sed libera nos à malo?non vtique præterito tantum,neque tantum præsenti, sed indubie etiam futuro,aut quodcunque possit occurrere. Secundum verò posteriorem intelligentiam(quæ est mystica)notandum est,animam habere suam quandam iuuentutem,similiter & senectutem. Quando enim anima adhuc feruet & calet,per feruorem deuotionis in ea existentis, estque hilaris, valida,robusta & alacris,ac parata ad peragendum omnia quæ Dei sunt, tunc velut in iuuentute est posita. De qua iuuentute in alio psalmo dicitur,Introibo ad altare Dei,ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Et alibi,Renouabitur vt aquilæ iuuentus mea. Quando verò tepescere incipit deuotionis pristinæ feruor, & charitate refrigescente voluntas tædium acquirit, & velut nauseam earum quæ Dei sunt operationum: contra verò incipit in ea locum habere mundus, aut eorum aliquid quæ in mundo sunt, profecto senectus apprehendit animam. Pro hac autem senectute, iustum est metuere omnes eos qui firmi in Dei amore cupiunt perstare. Cum enim huiusmodi senectus animam apprehenderit, in graui periculo laborat anima,ne à Deo excidat. Nam & grauiorem tunc pugnam susceitant spirituales nequitiæ, velut tempus opportunum nacti tentationis, & spem habentes consequendæ victoriæ, propter teporem & defectum quem in homine ita senescente, callidissimi obseruatores considerant. Deinde ad resistendum minor virtus est,postquam tepuit anima, & refrixit charitas, vt merito sibi homo pro huiusmodi defectionis statu debeat metuere, nisi singulari Dei respectu foueatur in bono, & custodiatur à malo. Orabimus ergo,donec in iuuentute feruemus, vt si forte aliquando in huiusmodi senectutem venire nos contingat,non nos ibi deserat secundum iustitiam suam Deus, non nos in deterius labi permittat,sed benigne velit aspicere collabentes,atque ad statum pristini feruoris dignanter restituere. Si verò vt Christi vocem accipimus,quod prædictum est,intelligenda erit hęc oratio,non quasi pro se eam Christus effuderit,qui ad senium non peruenturum se cognouit, vtpote qui in validissimo robore vitæ suæ affigendus erat crucis patibulo,sed pro corpore suo quod est Ecclesia, ne in nouissimis diebus, in quibus (iuxta Saluatoris verbum) abundante iniquitate refrigescet charitas, deseratur paterno auxilio, ne vnquam deficiat fides eius: quemadmodum Petro Saluator ipse dicebat,Ego pro te rogaui Petre vt non deficiat fides tua. Tunc enim in nouissimo tempore, grauissima erit Ecclesiæ & fidelium in ea existentium persequutio,qualis non fuit à principio,ita vt in errorem inducantur (si fieri possit)etiam electi, vt merito pro his Christus orandum duxerit. ¶ Versu. 14. Confundãtur & deficiant detrahentes animæ meæ. Detrahere non hic simpliciter accipitur,vt solet, vt idem sit quod de alio malum, vel male loqui,& quasi famam bonam commaculare: sed amplius aliquid significat, videlicet calumnias loqui,& mala ac pernicioſa aduersus alterum,quibus ad malum adducatur: quomodo ii qui de innocentis morte pariter loquuntur, illi detrahunt contra quem loquuntur. Ita hoc loco accipitur ista detractio. Vnde in Græco dicitur διαβάλλοντες τὴν ψυχήν μου, id est, calumniantes animam meam,vel aduersantes animæ meæ. Et beatus Hieronymus ex Hebræo vertit,aduersarii animę meæ. ¶ Versu decimoquinto, Adiiciam super omnem laudem tuã. Vel intelligitur de laude posteriore semper ad priorem adiicienda, vt sit vox proponentis semper magis laudare,& maiori laude celebrare, quomodo in Elucidatione explanauimus. Vel intelligitur comparatione ad alios Deum laudantes, vt sit sensus, Adiiciam ego laudem super omnem laudem, quam tibi alii quicunque obtulerunt,vel quæ tibi oblata est: hoc est, ego conabor tuam laudem magnificare, & adiicere aliquid tuis laudibus, super omnes aliorum laudationes. Quidam exponunt, Adiiciam ego,& crescere faciam laudem super omnem laudem tuam: ego nitar in laudando excellere omnes laudantes. Sed priora magis quadrant proposito, & humilitati canentis. ¶ Versu decimoseptimo, Quoniam non cognoui literaturam, introibo in potentias Domini. Hoc loco multum dissonat lectio Romana à nostra,quę pro literatura habet negotiationem vel negotiationes. Quæ dissonantia euenisse videtur ex vicinitate duarum Græcarum dictionum,videlicet πραγματείας,& γραμματείαν:quarum prior à πρᾶγμα(quod significat negocium) formata,significat negociationem: posterior verò,à γράμμα (quod significat literam) deriuata,literaturam sonat. Videntur itaque Græci codices(vnde versiones Gallicana atque Romana desumptæ sunt) in his duabus dictionibus variasse,quibusdam dictionem priorem, aliis posteriorem habentibus. Exemplaria tamen Græca, quæ nunc in manibus sunt γραμματείας habent, quod significat literaturam, iuxta quod nostra habet lectio Gallicana. Vtraque autem lectio congruam habet intelligentiam. Nostra quidem Gallicana in Elucidatione explanata est sufficienter, nisi forte illud insuper admonendum videatur,quòd particula quoniam,non accipitur secundum propriam suam consignificationem, pure causaliter, sed tantum continuatiue: acsi dicatur, Et quidem ego non cognoui literaturam, non didici,neque scio literas, quemadmodum ii qui in scholis instruuntur per humanam sapientiam, introibo tamen absque literatura,in Dei bona gratia,in potentias Domini Dei,vt absc̃dita eius cognoscam. Altera autem lectio Romana hunc sensum habet, Quoniam non habui prudentiam huius sæculi, quoniam non meipsum inuolui negotiationibus, atque huiusmodi exterioribus distractionibus, quæ & mentem à diuinorum consideratione abstrahunt,& affectum ad auaritiam siue iniustitiam frequenter pertrahunt:quia (inquam) sic me ab huius mũdi tumultibus & sæcularibus negotiis expediui, amore tuæ cęlestis sapientię,ob hoc ingrediar in potentias domini, & cętera. Qui enim à tumultibus huius sæculi sese segregant,hi diuinam merentur eruditionem: quemadmodum ecõtrario, qui semper sæculi inuoluuntur distractionibus, interiorem Dei instructionem non multum percipiunt. ¶ Versu decimonono, Et vsque in senectam & senium, Deus ne derelinquas me. In Græco diuersa habentur vocabula, prò senecta & senio. Sic enim habetur ἕως γήρους καὶ πρεσβείου: quorum prius, nempe γήρους, significat simpliciter senectutem: alterum, nempe πρεσβεῖον, honorabile senium, vel dignitatem, siue reuerentiam senilem: quomodo etiam ex vsu communi plus aliquid sonat dignitatis vel honoris, cum presbyterum dicimus, quàm simpliciter senem. Vult ergo significare Psalmista,se laudaturum Deum vsque ad senectutem,imò vsque ad nouissimam caniciem, & ætatem vltimam, maxime honorabilem. Vnde ex Hebræo beatus Hieronymus ac cæteri interpretes vertunt, vsque ad senectutem, & canos, vel caniciem. Sciendum est autem,hanc partem supradictam diuersis modis à diuersis coniungi. Quidam enim cum versu præcedenti connectunt,hoc sensu, Vsque nunc pronunciabo mirabilia tua: neque solum vsque nunc,sed etiam vsque in senectutem & caniciem pronunciare non desinam. Ac deinde separatim legunt, Deus ne derelinquas me, donec annunciem brachium tuum omni generationi, &c. Atque hanc connexionem in Elucidatione, vt magis congruam sequuti sumus. Alii à principio huius versus nouam faciunt sententiam, secundam partem cum priore copulantes, hoc modo, Vsque nunc pronunciabo mirabilia tua: ac deinde, Et ô Deus, ne me derelinquas vsque in senectutem & senium, donec annunciem, &c. Habet quidem & hæc lectio facilem sensum, sed prior & vehementior videtur, & magis commoda, vt prius proponat, ac velut polliceatur annunciare vsque in senectam & caniciem Dei mirabilia, moxque subiungat, quasi vicissitudinem postulans, vt nõ derelinquatur aliquãdo, donec, &c. In eo autẽ quod dicitur, Non me derelinquas, donec annunciem brachiũ tuum omni generationi, attende (quod & alibi non raro occurrit) non proprie accipi particulam donec, vt importet exclusionẽ, quasi re ista peracta (id est, potẽtia Dei omni generationi annunciata) iam contentus sit à Deo relinqui. Nunquam enim absolute vir iustus à Deo vult derelinqui: sed ita accipi debet, quomodo apud Matthæum de Ioseph dicitur, quòd Mariam non cognouit, donec peperit filium suum primogenitum. Et in Psalmo. 109, Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorũ. Quo in loco, plenius huius particulæ vim à nobis expositam inuenies, si tibi libebit requirere. ¶ Versu vigesimoprimo, Potentiam tuam & iustitiam tuam Deus, vsque in altissima quæ fecisti magnalia. Duo isti accusatiui videntur secundum appositorium constructionem iungi cum accusatiuo, brachium tuum, qui est in versu præcedenti, hoc modo, Donec annunciem omni generationi quæ ventura est, brachium tuum, nempe potentiam tuam & iustitiam tuam, vt per additionem horum accusatiuorum explicetur, quodnam illud sit Dei brachium, quod vult in altissima prædicare. Siquidem hoc Dei brachium est,eius infinita potentia & iustitia,siue veritas,per quam operatur mirabilia, immensis laudibus ad cælum vsque efferenda. ¶ Versu vigesimosecundo, Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas. Quemadmodum nescit dulcedinem epularum,qui famem non est expertus, neque potus refocillationem qui non antè expertus est sitim, & quemadmodum nescit sufficientiæ rerum temporalium externam commoditatem qui non aliquando passus est earum magnam indigentiam: ita non satis agnoscerent electi magnitudinem diuini beneficii, in consolatione interna quam iugiter habent in cordibus suis ex spiritu Dei, si non aliquando dispensatione & consilio Dei permitterentur in graues incidere afflictiones, siue mentis,siue corporis: è quibus dum rursum Dei benignitate educuntur, tanto amplius iam in Dei exardescunt amorem, & precioſum reputant beneficium diuinæ præsentiæ, quanto prius absque illo senserint grauissime pericliatos. Atque hoc est,quod versu isto vir iustus Domino per admirationem proponit. Aduerte autem,cum tribulationes dicit multas & malas, non dici tribulationes malas, quomodo peccata dicuntur mala,quasi simpliciter & vere mala sit tribulatio,per quam Deo dispensante,probamur,& meliores reddimur: quoniã(vt Paulus ait) tribulatio patientiã operatur. patientia probationem, probatio spem: spes autẽ nõ confundit. Itaque nõ potest tribulatio in sese cõsiderata,simpliciter & vere dici mala: sed mala dicitur,quatenus pœnalis & afflictiua: cuiusmodi malũ vulgo malũ pœnæ appellamus. Quod autem in versu sequenti dicitur,de reductione ex abyssis terræ,secundum eum modum dicitur, quod in Psalmo. 9, Qui exaltas me de portis mortis, vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. Has enim profundissimas & maximas tribulationes,abyssis terræ comparat, vt illic portis mortis comparabat. Versu vigesimoquarto, Nam & ego confitebor tibi in psalmis veritatem tuam Deus. Primum aduerte, coniunctionem nam, hoc loco causalem non esse, sed pro continuante positam, pro autem, siue verò, ad hunc sensum, Ego verò, vel ego autem confitebor tibi. Atque ita ex Hebræo vertit Hieronymus, Ego autem confitebor tibi in vasis psalterii. Deinde, vasa intellige Hebraico more dici instrumenta, & specialiter vasa Psalmi, instrumenta illa in quibus Psalmi erant decantari soliti. Accusatiuus autem ille sequens, veritatem tuam, vel vnico contextu regitur à verbo confitebor, ad hunc sensum, Ego autem in vasis Psalmi confitebor tibi veritatem tuam. id est, ad laudem tuam prædicabo & decantabo tuam veritatem. Aut repetendo verbum, hoc modo, Ego autem dabo tibi confessionem in vasis Psalmi, confitebor scilicet,vel fatebor specialiter veritatem tuam ô Deus. In eo autem quod sequitur, Confitebor tibi in cithara, sanctus Israel, more Græcorum, casus nominatiuus pro vocatiuo ponitur. Familiare enim est illis pro ὦ, quod est vocandi signum, ponere ὁ articulum casus nominatiui. Secundum Latinæ autem loquutionis normam, aptius diceretur, Confitebor tibi in cithara, sancte Israel.

Matt. 6. Psal. 102. Matt. 24 Lucę. 22. Matt. 24 Matt. 1. Psal. 109. Roma. 5. Psal. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LXXI. PSALMI ARGVMENTVM.

IVcundiſſimo uaticinio hic Pſalmus regis noſtri Meſſiæ gloriam & magnificentiam, amplitudinemq; regni eius deſcribit, quaſi ſub typo regni Salomonis, quod cæteris omnibus auguſtius, quietius, magnificentiusq; extitit, & peculiariter regni Chriſti ueri Salomõis typũ gerit. Incipit ergo à precatiõe Pſalmus, poſtulans Chriſto Domino dari iudiciũ, & iuſtitiæ exequutionẽ, ad faciẽdũ pro pauperibus terræ, & pro humano genere miſere captiuato æquitatis iudiciũ: mõtesq;, ſanctos Apoſtolos, precatur ſuſcipere pacis Euangeliũ, annũciandũ populis, & iuſtitiã fidei per Apoſtolicã prædicationẽ ſuper populos deſcẽdere. Atque hæc, tribus primis uerſibus. Hinc uerò generis humani liberationẽ, & calũniatoris dæmonis humiliationẽ, Chriſti domini æternitatẽ, mirabilẽ eius deſcenſum in uirginis matris uterũ, iuſtitiæ in mũdũ, pacisque aduẽtũ, deſcribit: ſimul & latitudinẽ regni eius à mari uſque ad mare, & ab oriẽte uſque in occidentem, ita ut populi antè inimici & alieni à Deo ueniant ad adorandũ cũ muneribus, uoluntarie ſubiectos ſe mõſtrantes eius imperio, eo quòd à potẽti diabolo liberaſſet genus humanũ, cũ quo miſericorditer aget, humilibus omnibus miſericordiã largiturus atque ſalutẽ: quorũ plurimos ex maximis quoque & fœdiſſimis peccatis ad pœnitentiã uocabit, & nihilominus in magno pretio atque honore habebit, à priſtinis uitijs ad ueritatẽ cõuerſos. Poſt hoc uerò, à uerſu decimoquinto, Chriſti perpetuã gloriã, & mirabilẽ Euãgelicæ ueritatis in Eccleſia fructũ, deſcribit: & quomodo in Chriſto oẽs gentes ſint cõſequuturæ benedictionẽ. Pro quibus omnibus, corde pleno exultationis, Pſalmiſta ipſum & ſanctũ eius nomẽ optat uotis omnibus benedici, & glorioſum fieri in oia ſæcula.

LXXI. PSALMI ELVCIDATIO.

Pſal.1. 1 *Deus, iudiciũ tuum regi da:*
** & iuſtitiam tuam filio regis.*

Lucæ.1. Roma.1.

Ommitte, Deus pater, iudiciũ tuũ regi Meſſiæ, Chriſto domino, quem vnges & cõſtitues regem ſuper Sion montem ſanctum tuum: trade illi poteſtatem facere iudicium pro populo tuo, aduerſum principem mortis: * & iuſtitiæ tuæ exequutionem commoda ac trade in manus Meſſiæ filii tui, ô rex regũ Deus potẽtiſsime: * qui etiã filius erit regis Dauid, ex cuius ſemine ſecũdũ carnem eſt naſciturus. 2 Vt iudicet ipſe populum tuũ, genus humanũ, electos tuos, iuſtitia: & pauperes tuos, fideles, humiles, tibi credẽtes atque obedientes, in vero iudicio & æquitate: nimirũ vt ſecundũ iuſtitiã & æquitatem ſuã, mundi faciat iudiciũ, ac pro electis ſententiam ferat aduerſus principem mundi huius: eo verò condemnato, ac foras eiecto, genus humanũ antè ſub miſera captiuitate oppreſſum, reſpiret iã in libertate & ſpe filiorũ Dei. 3 Veniat tẽpus in quo mõtes excelſi Apoſtoli tui atque Apoſtolici viri, fidei plenitudine & primitiis ſpiritus ſublimes, à te pacem ſuſcipiant pro populo tuo, quo Euangelium veræ pacis à te accipiant annunciandum toti orbi terrarum: * quo etiam Eccleſiæ omnes in altitudine fidei ad modum collium fundatæ, ſub Apoſtolicis montibus per horum prædicationem ſuſcipiant veram quæ ex fide eſt iuſtitiam, non Iudæis peculiarem, ſed toti orbi communem. 4 Neque verò mirum, ſi tantopere deſideremus tui Meſſiæ aduẽtũ. Ipſe enim cum aduenerit, iudicium faciet pro pauperibus populi, id eſt, pro humilibus ſimplicibus & mãſuetis, quos diabolicæ auferet poteſtati: * filios quoque pauperum, id eſt filios hominũ qui ſuam egeſtatem, paupertatẽ, & nuditatem humiliter agnoſcere voluerint, ipſe faciet ſaluos de manibus inimicorum, ſub quibus tyrannide magna premebantur, liberabit eos: * calumniatorem autem eorum, ſiue oppreſſorem, atque etiam accuſatorem diabolum, ſua virtute humiliabit. Hunc ſiquidem tyrãnum, qui per calumniam & violentiam ſibi nos ſubiecerat, debellabit, & deuincet rex pius & innocens, virtute ſua: condemnatúmque illum ãc iudicatum, foras eiiciet, atque de ſui regni faſtigio iniuſte vſurpato deturbabit. * Inſuper & peccatum, & mortem, & omne quod accuſare poterat, aut ius aliquod prætendere aduerſum genus humanum, ipſe humiliabit, auferet, ad nihilum rediget, tanquam agnus peccatum auferendo. & tanquam leo mortem ſuperando. 5 Ipſe verò in regno ſuo abſque defectu permanebit, quandiu ſol iſte perſtabit in ſua ſubſiſtentia, ſimul & coram luna, vel in conſpectu lunæ: hoc eſt, cũ luna, & quandiu luna erit, in omnes generationes pòſt venturas, in omnia ſæcula ſæculorum. Nunquam enim neque ipſe, neque regnũ eius deficiet, neque aliquando ab alio ſuperueniẽte ſuperabitur, aut alteri cedet imperpetuum: ſed erit poteſtas eius poteſtas æterna, quæ nunquam auferetur, & regnum eius regnum ſtabile, quod imperpetuum neque deficiet, neque commutabitur, neque deuoluetur ad regem alium. 6 Aduentus autem eius ad homines nequaquam erit vt cæterorũ hominum, ſed nouus admodum & mirabilis, ſic tamen vt priorum patrum geſtis præfiguratus. Deſcen-

Ioan.12. *2 Iudicare populum tuũ in iuſtitia, & pauperes tuos in iudicio.*

Roma.5. *3 Suſcipiant montes pacem populo:*
** & colles iuſtitiam.*

4 Iudicabit pauperes populi:
** & ſaluos faciet filios pauperum:*

** & humiliabit calũniatorem.*

Ioan.12.

Ioan.1. Apoca.5. *5 Et permanebit cum ſole & ante lunam, in generatione & generationem.*

Danie.7. *6 Deſcẽdet ſicut pluuia in uellus:*

det ſiquidem de patris ſinu in vterum matris, ad eum modum quo ros ſiue pluuia in vellus deſcendit: vt quẽadmodum abſque omni nocumẽto vellus implet, & rurſum abſque nocumẽto inde egreditur aut exprimitur: ſic & ipſe in benedictæ ſuæ genitricis vterum (per quem mundo prodibit) abſque vllo virginitatis nocumento, abſque vlla virginalis clauſtri læſione, non viciato pudore virgineo, ſpiritus ſanẽti dulciſsima irroratione & efficaciſsima operatione illabetur: ac rurſum, vbi partus aduenerit, abſque læſione item egredietur, & prodibit in mundũ id quod olim per Gedeonis vellus pluuia ſuperna miraculoſe impletum, cognouimus præfiguratum: * & quemadmodum guttulæ pluuiales ſuper terram ſtillantes, ingrediũtur eam & replent, abſque vlla tamen terræ diuiſione vel ſciſsione, ita & ipſe deſuper veniet (operante ſpiritu ſancto) in virgineum vterum, nihil illaturus violentiæ pudori virgineo, neque virginalibus clauſtris quicquam nociturus. 7 In diebus autem aduentus & regni eius exorietur iuſtitia per vniuerſum orbem, ſimul & pax copioſa: neque deficient donec perſtabit luna, ſed in æternum permanebunt à tempore aduentus eius. Adueniente ſiquidem Chriſto, iuſtitia vera (quę vix niſi apud pauciſsimos antè inueniebatur in toto mũdo, quando ſolum in Iudæa notus erat Deus, cæteris gentibus idololatriæ atque alijs immanibus vicijs miſerrime ſeruientibus) Apoſtolorum prædicatione publice annunciabitur per orbem vniuerſum, & efficientur fideles ac iuſti innumeri vera iuſtitia quæ coram Deo eſt, in fide Ieſu Chriſti: quam iuſtitiam neceſſario conſequitur pax copioſa, nõ quidem illa quam mundus pacem iudicat, ſed pax vera quam mundus dare non poteſt, ſolus autem ſuis fidelibus eam Deus donat: atque hęc iuſtitia ſimul & pax permanebũt in populo fideli, ĩ ſancta Eccleſia, vſque ad conſummationem ſæculi. Nunquam enim vel fidei iuſtitia, vel pax & imperium eius erit latiſsimum. Extendetur ſiquidem à mari magno, vſque ad mare magnũ ex altera parte oppoſitũ, per omnia regna mundi intra hoc ſpaciũ comprehenſa: * & à flumine magno Euphratis quod in oriente eſt, vſque ad terminos orbis terrarum: hoc eſt, ab oriente in occidentem, & per vniuerſum mundum. Neque enim iam tũc (vt olim) ſolum Iudeæ regnum Deus ſuum reputabit, ſed cunctas gentes ſuo regno continebit. 9 Populi AEthiopum, qui longe in oriente habitant, eius regno & imperio ſe ſubmittentes, venient, & adorabunt eum procidentes in terrã: * & qui antè inimici fuerant, increduli atque inobediẽtes, iam coram ipſo in maximæ humilitatis proteſtationem, etiã terram deoſculabuntur, cadent in facies ſuas ſuper terram, vt videantur quaſi terram lingere, ad exhibendum illi maximã quam poſſint reuerẽtiam. Qui enim antè increduli & inimici fuerant, poſt conuerſionem deuotione maxima adhærebunt illi. 10 Reges etiam regionum & ciuitatũ opulentiſsimarum (cuiuſmodi erat Tharſis) ſimul & inſulæ ditiſsimæ, in quibus eſt auri & cæterarum precioſarum rerum copia, offerent munera regi Meſſiæ: * reges etiam Arabiæ & Saba, locorum opulentiſsimorum dona adferent Chriſto domino, in proteſtationem ſubiectionis & deuotiõis erga ipſum: quomodo ſubditi dona, munera, atque etiã annua tributa offerunt iis quibus ſe agnoſcunt ſubiectos. 11 Denique ſeruient illi omnes reges orbis terrarum vnà cum populis ſuis: & omnes gentes libenter ſe ſubmittent eius imperio. Exeũtibus ſiquidẽ Apoſtolis in omnem terram, & verbum ſalutis prædicãtibus vſque ad extremum orbis terrarum, fides Chriſti per omnia regna dilatata eſt, pluriméque reges & potentes ad Chriſtũ ſunt cõuerſi cũ ſuis populis. Omnes autem (etiam qui increduli & rebelles permanſerunt) patris authoritate Chriſto ſunt, etiam ſecundum humanitatem, ſubiecti: vtpote cui pater omnem dedit poteſtatem in cælo & in terra. 12 Idcirco autem cuncti ei libenter ſeruient, & eius ſe ſubmittẽt imperio, quoniam genus humanũ, quod in magna paupertate atque inopia premebatur iugo diabolicæ ſeruitutis, ab huius potentis tyrannide & crudeliſsimo imperio liberauit, confringens iugum ſeruitutis eius, & genus humanum in libertate conſtituens: * pauperẽ (inquam) talem liberauit, cui nullus erat præter Deum adiutor, cui alius nemo in hac liberatione auxilium ferre poterat, niſi ſolus ipſe Meſsias. Neque enim quiſquam erat hominum tam fortis, neque vlla aliarum creaturarum, quæ hominem potuiſſet de manibus principis tenebrarũ eripere, niſi ſolus iſte Meſsias noſter: qui

A

6 totum, comprehenſum, in se est bonum.
** & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terrã.*

Iudicũ. 6

7 Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna.

B

Pſal.75.

8 Et dominabitur à mari uſque ad mare:
** & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum.*

C

Roma.3.

Ioan.14.

9 Coram illo procident AEthiopes:
** & inimici eius terram linguent.*

*10 Reges Tharſis & inſulæ munera offerent: * reges Arabũ & Saba dona adducent.*

D

11 Et adorabunt eum omnes reges, omnes gentes ſeruient ei.

Pſal.18.

12 Quia liberabit pauperem à potente:

** & pauperẽ cui non erat adiutor.*

Matt.28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lucę.11. 13 *Parcet pauperi & inopi:*

Lucę.1. ** & animas pauperũ ſaluas faciet.*

Matth.9. Matth.2. Lucę.19. Lucæ.7. 14 *Ex uſuris & iniquitate redimet animas eorum:*

Lucæ. 8. ** & honorabile nomen eorũ coram illo.*

Roma.8. 15 *Et uiuet, & dabitur ei de auro Arabiæ: * & adorabunt*

Ioan.4. *de ipſo ſemper, tota die benedicent ei.*

16 *Erit firmamentum in terra in ſummis mõtium:*

** ſuperextolletur ſup Libanũ fructus eius:*

** & florebũt de ciuitate ſicut fœnũ terræ.*

17 *Sit nomen eius benedictum in ſæcula:*

** ante ſolem permanet nomen eius.*

18 *Et benedicẽtur in ipſo omnes tribus terræ:* * *omnes gẽtes magnificabunt eum.*

Ioan.1. 19 *Benedictus dominus Deus Iſrael, qui facis mirabilia ſolus.*

20 *Et benedictum nomen maieſtatis eius in æternum:*

aduenies in hunc mundum, fortem armatum diabolum, ſuum atrium cuſtodientem, fortior ipſe ſuperueniens alligauit, ſicque vaſa captiuitatis illi diripuit. 13 Neque verò cum iam ſuæ ditioni ſubiecerit genus humanum, & à diaboli manu eripuerit, ipſe crudeliter aget cum populo ſuo, aut tyrannidem in eos exercebit: ſed mãſuete aget cum omnibus pauperibus, & humilibus qui ſuam paupertatem & inopiam in humilitate voluerint confiteri: gratioſe cũ illis aget, debita relaxando, & bonorum omnium abundantiam eis miſericorditer largiendo, ita vt illis nihil deſit: * animas pauperum atque humilium faciet ſaluas ab omni malo & peccato, à morte, à diaboli poteſtate, in vitam æternam: ſuperabos tamen, & eos qui ſe diuites exiſtimant, relicturus in ſua miſeria vacuos à ſalute. 14 Horum autem pauperum & humilium animas plærasque liberabit ex peccatis patentibus & manifeſtis, velut ab vſura & aliis variis vitiis. Ex ſordibus enim peccatorum, per pœnitentiam plurimos perducet ad iuſtitiam: quemadmodum teloniarium Matthæum, & publicanum Zachæum, peccatricemque illam famoſam, atque conſimiles. Siquidem non veniet vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam: * & poſtquam illos iuſtos fecerit per pœnitentiam ad ſe conuerti, non eos habebit quaſi vilia mãcipia, non contemnet, non parũpendet eos quemadmodum ſolent homines contemnere eos quos de captiuitate emerunt: ſed erit nomen eorum honorabile coram illo, erunt ipſi ſic conuerſi Chriſto admodum chari & ſpecialiter dilecti, & erũt apud eum magno & honorabili loco, erunt in bona æſtimatione, & in multo precio in conſpectu eius. Siquidem vt filios habiturus eſt eos, atque vt fratres & cohæredes, ſuæque menſæ conuiuas, & ſui regni conſortes. 15 Et viuet ipſe in æternum, virebitque in flore regni ſui, & offerentur ei huius mundi precioſiſsima quæque, nimirum aurum Arabiæ nobiliſsimũ, & quicquid eſt electum illi tanquam ſummo & ſupremo omnium domino offeretur: * & adorabunt ipſum omni tempore cultores eius in ſpiritu & veritate: iugiter illi dabunt laudem & confeſsionem in ſempiternum. 16 Eritque tum tẽporis, regnante Meſsia, ſuper terram firmamentũ, ſolidúmque ſuſtentamentũ Euangelicæ doctrinæ & ſpiritualis gratiæ, in ſummis montiũ, in altiſsimis mõtibus, quos Meſsias illuminabit ad eum modum quo ſol corporalis illuminare ſolet vertices montiũ: id eſt, in ſummis illis viris ſanctis Apoſtolis, eorúmque veteris ex Deo ſucceſſoribus, quorum mentes ſuæ illuſtratiõis radio illuminabit, vt ſufficiant toti orbi illuminãdo & erudiendo. In his erit ſoliditas ſalutaris doctrinæ, ſuper quam firmi & immobiles ſtare debebũt omnes fideles, & in qua cõfirmabũtur, atque ſolidabũtur, vt non deficiant: * huius autẽ ſalutaris firmamenti fructus quẽ proferet, maximus erit, & ſuperexcreſcet, atque ſuperefferetur quaſi ſuper altitudinẽ Libani, altior Libano fructus erit quẽ proferet. Maxime enim fructificabit in fidelib⁹ verbum Dei, & mirabiliter magnificabitur atque exaltabitur: neque poterit tã electas & excelſas cedros proferre Liban⁹, quàm mõtes iſti ſublimem proferunt fructum, verbo Euangelii: * & ex fœcunditate eius florebũt in fide & virtutibus fideles plurimi de ciuitate, de populo Dei in Eccleſia ſancta, quemadmodum vireſcit gramen ſuper terram. * In tanta quoque multitudine (vt ita loquamur) exurgent & reuiuiſcẽt per fidem, qui antè non erant per infidelitatem: quomodo gramen è terra, infinita multitudine exoritur, & in vitam conſurgit, de terra. 17 Nomen huius glorioſi regis noſtri Meſsiæ, ſit benedictum, atque laudetur in omnia ſæcula: * neque enim recens ipſe eſt Deus, neque eſſe tum primum incipiet, cum in mundum ſaluator nobis aduenerit: ſed in principio erat apud Deum, ab æterno erat apud patrem, Deus in Deo, Dei filius antequam ſol aut luna aut cælum aut vlla creatura fuiſſet condita. 18 Et conſequentur in ipſo benedictionem optimam hæreditatis cæleſtis, vitæ æternæ, omnes populi gentium: abſque perſonarum acceptione, per eum accipient ſalutem omnes quicunque in ipſum crediderint: * & pro tãto tamque vniuerſali, mundo toti allato beneficio, omnes populi glorificabunt & laudabunt eum in ſæcula. 19 Benedicatur, laudetur, glorificetur Dominus Deus populi ſui fidelis, qui ſolus Diuina ſua omnipotentia facit opera vere miranda, qui pro electo populo ſuo, ſicut ab æterno præordinauit, ita in tempore perfecit incomprehenſibilia ſalutis opera. 20 Et nomen gloriæ eius plenum maieſtate & reuerentia, omnibus tremendum atque adorandum, ſit benedi-

A ** & replebitur maieſtate eius omnis terra: fiat fiat.*

ctum in ſæcula: * & replebitur maieſtate atque magnificentia gloriæ eius vniuerſus orbis terrarum, & omnes habitantes in eo: ita fiat, ita fiat: ita cupimus euenire, votis omnibus iſta impleri optam⁹: quandoquidem hic eſt totius noſtri deſiderii finis, tota eſt ſumma ſalutis noſtræ, quam deſideramus, quam expectauerunt omnes patres noſtri, & nos totis viribus concupiſcimus.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXI.

DIcendum priore loco occurrit, quid ſibi velit quod in titulo huic Pſalmo, præter aliorum conſuetudinem præmittitur, In Salomonem: in fine verò Pſalmi aſcribitur, Defecerunt laudes ſiue hymni Dauid filii Ieſſe, aut (vt ex Hebræo vertit Hieronymus) Completæ ſunt orationes Dauid filii Ieſſe. Quantum quidem ad prius attinet, de titulo in Salomonem, videtur Dauid pater hunc Pſalmum compoſuiſſe, futurum proſperum ſtatum regni Salomonis filii ſui Prophetico ſpiritu prænuidens, atque etiam (quod maioris erat illuminationis) venturum Chriſti regnum, eiusque magnificentiã, ſpiritu ſancto illuſtrante præcognoſcens. Contemplabatur enim in regno Salomonis regnum Chriſti, tanquam in ſigno ſignatum, tanquam in typo veritatem, atque in vmbra imaginem: quemadmodum reuera non

B alnud regnum Salomonis fuit, quàm vmbra & typus regni veri illius regis pacifici, quem Eſaias princi- Eſaiæ.9.
pem pacis appellauit. In Salomonem ergo typicũ & figurale regnum eius, hic Pſalmus minus principaliter reſpicit: & videtur nonnulla eorum quæ in hoc Pſalmo dicuntur, in hunc Salomonem competere, cuiuſmodi eſt illud verſu ſeptimo, Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis. Item de muneribus à gentibus & regibus opulentis allatis. In verum autem Salomonem (qui eſt Chriſtus Ieſus) & in æternum regnum eius, primario atque finaliter tendunt quæ in hoc Pſalmo dicuntur omnia. Neque cũ veritate fieri poteſt, vt temporali Salomoni omnia huius Pſalmi applicentur. Quomodo enim verum erit de Salomone priore illo typico, quod quinto verſu dicitur, Et permanebit cum ſole: & ante lunam, in generatione & generationem? Nónne mortuus eſt ipſe, ſicut omnes patres eius? Item quod verſu ſeptimo dicitur, Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis, cum adiectione, donec auferatur luna, quomodo verum eſt? Nónne ſimul cum ipſo pax interiit, cum ſtatim ſub Roboam eius filio ſe ſepa- 3.Re.11.
rarent decem tribus à domo Dauid, ſequentes Hieroboam? Imò viuente adhuc Salomone, pax eius temporalis non minimum conturbata eſt. Suſcitauit enim illi dominus in ſenectute per mulieres alienigenas deprauato, atque in idololatriam pertracto, aduerſarios plures: Adad videlicet Idumæum, de ſemi-
C ne regio, & Razon filium Eliada, ac Hieroboam Euphratæũ filium Nabat. Quomodo ergo permanſit Ibidem.
pacis abundantia ſub Salomone, donec auferetur luna? Rurſum & illa quæ dicuntur verſu. 17. & 18. Ante ſolem permanet nomen eius, vel (vt ex Hebræo vertit Hieronymus) vltra ſolem permanet nomẽ eius. Et benedicentur in ipſo omnes tribus terræ, quomodo non manifeſtiſsime ad Chriſtum pertinẽt: in quo (vt Apoſtolus ait) benedictio data eſt omnibus gentibus? Recte ergo in Salomonem hic Pſal- Galat. 3.
mus inſcribitur, ſed principaliter in verum Salomonem, Meſsiam dominum. Beatus verò Hieronymus, ex Hebræo non vertit, in Salomonem, ſed ſimpliciter, Salomoni. quomodo in aliis Pſalmis præponi ſolet Dauidi. Quamobrem arbitrantur nonnulli hunc Pſalmum à Salomone fuiſſe compoſitum pro ſeipſo deprecante, & de ſeipſo vaticinante, ſimul & de gloria Meſsiæ, cuius intellexit ſuum regnum eſſe typum & figuram. Nihil tamen obeſt, quin illud, Salomoni, ita accipiamus, vt valeat in Salomonem, vel de Salomone, vel pro Salomone. Neque ob hoc neceſſarium fuerit fateri, ipſum Salomonem eſſe Pſalmi authorem. Quantum verò ad id, quod poſt huius Pſalmi finem ſubiicitur, Defecerunt Pſalmi vel hymni Dauid filii Ieſſe, manifeſtum eſt, non hoc ita debere accipi, quaſi nulli omnino Pſalmi poſt hũc ſecundum ordinem poſiti ſint attribuendi Dauidi. Siquidem apertum eſt, multos adhuc Pſalmos in ſe- *
quentibus poni, quos nemo negare poterit eſſe Dauidis: cuiuſmodi eſt Pſalmus. 109. quem in Euange- Pſal.109.
D lio Chriſtus dominus affirmat eſſe Dauidis, cum apud Matthæum Phariſæis loquens, ait, Nónne Dauid in ſpiritu vocat Chriſtum dominum, dicens, Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum. Nõ ergo ita hæc clauſula accipienda eſt, quaſi inter Pſalmos Dauid hic vltimus ſit: ſed quia (iuxta quorundam ſententiam) aliquot pòſt ſequuturi, ipſius Dauid non ſunt. Plures enim eorum qui ſequuntur, inſcribuntur ipſi Aſaph, neque id quidem ſimul cũ nomine Dauid, vt in aliis quibuſdam, vt cum diceretur, Pſalmus Dauid, in finem, pro filiis Core, vel abſque nomine Dauidis, In finem pro filiis Core, ſed ſimpliciter abſque additamẽto, Pſalmus Aſaph: quos ſane Pſalmos ita inſcriptos alieno nomine arbitrantur quidam non eſſe Dauidis: atque ideo dictum hîc eſſe, quòd defecerunt laudes Dauid, quoniam aliquot ſequentes continuo ordine illius non ſint. Alii verò, & noſtro iudicio rectius ita accipiunt, quòd materia huius Pſalmi, finis ſit quẽ in omnibus ſuis Pſalmis Dauid concupierat. Omnium enim Pſalmorum ipſius finis erat Meſsias, & regnum eius: quemadmodum Paulus Apoſtolus ait, Finis legis Chriſtus, ad iuſtitiam omni credenti. In hoc ergo Pſalmo de- Roma.10
fecerunt pſalmi Dauid, quoniam totam ſummam Pſalmorum hic aperte complexus fuerat, & finem omnium propoſuerat, apertiſsime & glorioſiſsime deſcripto rege Meſsia, & regno eius. Omnes enim Pſalmi Dauidis, hoc vnico quaſi complentur, abſoluuntur, finiuntur. Tendunt enim ad Chriſtum hic clariſsime deſcriptum, ſecundum ea, propter quæ expectabatur. Atque ad hanc ſententiam, aliquanto aptius quadraret, quod ex Hebræo vertit Hieronymus, Completi ſunt, vel finiti ſunt hymni Dauid, quoniam totam plenitudinem & finem iam enarrauerat. Atque hanc ſententiam in annotatione Felix

Universidad de Deusto
Biblioteca

ita exponit, Quomodo (inquit) finitæ sunt orationes Dauid, si corporis redemptionem, non autem animæ, dum hæc diceret, præuidebat? Videbat enim venturum Messiam, redempturumque omnes animas, atque eiecturum dæmonem extra hunc orbem, & ianuam cælorum aperturum, cuius orationes nil aliud postulabant. Hæc Felix. Forsitan verò etiam sic responderi posset, Psalmum hunc vltimum fuisse eorum quos Dauid composuit, tametsi secundum ordinem localem non inueniatur vltimus: ita confectus senio Dauid hûc ceciniſſe dicatur in diebus nouissimæ senectutis, & forte filio suo Salomone iam
3.Reg.1. in regnum introducto: quemadmodum legimus, primo cap. 3. libri Regum, vt tunc intelligatur hanc habuisse reuelationem: partim quidem de pace & gloria regni filii sui, iam in regnum introducti, potissimum verò de futuro rege Messia & glorioso regno eius. Quod autem secundo loco dictum est, ampliorem habet certitudinem, vel certe verisimilitudinem. ¶ Versu primo, Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis. Idem est, qui rex vocatur, & qui regis filius, siue Salomonem typicum, siue Salomonem verum spectemus. Nam prior Dauidis regis filius & in regno successor fuit, Chri
Apo.19. stus verò dominus, patris sui regis æterni filius, & rex ipse fuit. Vnde in Apocalypsi Ioannes in eius fœmore scriptum legit, Rex regum, & dominus dominantium. Sic enim rex est & regis filius, quomodo
Roma. 1. & Deus est & Dei filius, Dominus & domini filius. Est insuper filius regis Dauid quatenus (iuxta Apostolum) de semine Dauid secundum carnem factus est. ¶ Versu tertio, Suscipiant montes pacem populo. Montes, Apostolos & Apostolicos viros intelleximus, quorum cacumina & mêtes sua illustratione primum Deus illuminat, vt deinde lumen ad alios humiliores fundant: quemadmodum sol cum exoritur, primum sui luminis radios in vertices montium effundit, à quibus mox in colles & valles resilit susceptí luminis splendor. Ita sane montes isti pacem susceperunt à Christo, qui illis prædicandum
Ioan. 14. dedit Euangelium pacis, sed non sibi tantum susceperunt (quanquam sibi primum, ipso dicente, Pacem
Ioan. 16. relinquo vobis, pacem meam do vobis: &, In me pacem habebitis) verumetiam vniuerso orbi. Atque hoc est quod non simpliciter dicitur, Suscipiant montes pacem: sed adiicitur, ipsi populo. Nam populo casus datiui est, secundum acquisitionis vim, rectus à verbo suscipiant: quoniam vtilitas significatur toti populo. Id quod etiam angelus dominicæ natiuitatis nocte pastoribus apparens, suo beato nuntio præ-
Lucæ.2. dicauit, dicens, Euãgelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie saluator. Colles autem recte Ecclesias intelligimus, Apostolica prædicatione fundatas, altas quidem & sublimes fide susceptа ab Apostolis, qui tamen vt montes supereminent, præcellentia authoritatis & dignitatis, tanquam Ecclesiarum post Christum progenitores & capita, quomodo montes subiacentibus collibus præeminent. ¶ Versu quarto, Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. De iudicio pauperum, pluribus in locis prophetauit Esaias: nominatim
Esaiæ.11. capitulo vndecimo, vbi sic ait, Iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ. Quod autem sequitur, Et percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impiũ:
Esaię.14. illi respondet quod in præsenti loco mox subditur, Et humiliabit calumniatorem. Et capite decimo-
Roma. 8. quarto sic habet, Pascentur primogeniti pauperum (sancti videlicet Apostoli, primitias spiritus habentes, & quasi inter cæteros Christi fideles primogeniti) & pauperes fiducialiter requiescent, cæteri videlicet omnes priorum prædicatione fideles facti. De calumniatore autem subditur, Et interire faciam in fame radicem tuam, & reliquias tuas interficiam. Licet autem calumniatorem peculiariter exposuerimus diabolum (Nemo siquidem generi humano tam calumniator & malignator est) potest tamen etiam ad omnes impios extendi, quales fuere potentes atque sapientes sæculi: quos humiliabit Deus, quã-
1.Cor.1. do iuxta verbum Prophetæ, perdet sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobabit: &
Sapiẽ.6. quando potentes (vt Sapiens ait) potenter tormenta patiẽtur. Verum hi, vt membra in corpore, siue sub capite, facile in diabolo comprehenduntur. ¶ Versu quinto, Et permanebit cum sole, & ante lunam, in generatione & generationem. Græce est συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ, id est (vt ita dicam) compermanebit so
li, hoc est, simul manebit cum sole. Quod secundum literam intellectum de sole corporali, significat æternitatem & indeficientiam regis Messiæ. Illud verò, ante lunam, in Elucidatione exposuimus, in conspectu lunæ, vel coram luna, vel dum perseuerabit luna, quemadmodum ex Hebræo vertit Felix. Quod si præpositio acciperetur, vt nota prioritatis & præexistentiæ Christi ante lunam, significaretur Christi à parte priori æternitas: sicut eandem à parte posteriori, per illam priorem particulam permanebit cum sole, diximus significari. Esset enim hic sensus, Permanebit Messias cum sole, quemadmodum & fuit ante lunam, atque omnem creaturam, ab æterno à patre secundum diuinitatem procedens. Et huic sensui magis fauere videtur Græca lectio, quæ habet πρὸ τῆς σελήνης, id est, ante lunam: non, in conspectu lunæ. Nam in conspectu apud Græcos dici solet ἐνώπιον, vel κατενώπιον, vel ἐναντίον, quorum nullũ hîc habetur, sed simplex præpositio significans ante: nisi etiam ipsam accipiamus improprie, pro coram. Sic enim idem esset, quod in conspectu lunæ. Alii verò prædictum versum exponunt secundum mysticam intelligentiam. Permanebit Christus, humiliato calumniatore & superato diabolo, cum patre suo in dexte-
ra eius residens. Ipse autem est verus sol, perpetuum splendorem de se diffundens, radium videlicet con
Ephes. 1. substantialem, qui est filius: & ardorem, qui est spiritus sanctus. Permanebit quoque ante lunam. i. ante Ecclesiam, tãquam caput, rector & viuificator ipsius: quemadmodum Paulus ad Ephesios scribit, quod ipsum Deus pater caput dederit super omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius. ¶ Versu sexto, De-
Iud. 6. scender sicut pluuia in vellus. De humanatione Christi intra virgineum vterũ, in Elucidatione hic versus expositus est. De vellere autem cum dicit, videtur ad illud Gedeonis velluſ nõ absque mysterio respexisse, quod in futuræ signum victoræ primum quidem rore impletum fuit, tota terra per circuitum manente aridatised deinde conuersõ ordine, tota terra per circuitum fuit humectata, solo vellere in sua

siccitate permanente. In quo, per mysterium intelligunt quidam, id quod multo pòst in aduentu Chri-
A sti impletum fuit, quando primum in virginis vterum descendens, atque ita mundo prodiens, ad solos Iudæos venit, eisque salutis verbum prædicauit, cæteris per orbem nationibus in ariditate relictis, quã-
do dicebat, Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt, domus Israel. Et Apostolis præcipiebat, ne in Matt.15.
viam gentium abirent. Postmodum verò, vbi ascendisset in cælum, descendit secundo per spiritus sui Mat. 10.
missionem, in modum guttularum stillantium super terram, per infusionem gratiæ suæ in corda fidelium: ac tum quidem omnis terrarum orbis pluuiæ huius salutaris factus est particeps, sola Iudæa remanente arida, & obstinata in incredulitate sua. Nostræ autem expositioni in Elucidatione positæ, de descensu Christi in vterum virginis, aperte suffragatur dulcissima antiphona illa, quę in die sacræ circumcisionis suauissime canitur, Quando natus es ineffabiliter ex virgine, tunc impletæ sunt scripturæ: sicut
pluuia in vellus descendisti, vt saluum faceres genus humanum, te laudamus Deus noster. ¶ Versu
septimo, Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis, donec offeratur luna. Quomodo in diebus Messiæ orta sit iustitia, nemini incognitum est, & in Elucidatione satis aperte monstratur. De pacis au-
tem abundantia, forte quis dubiter, ex eo quod Saluator ipse ait in Euangelio, Nolite arbitrari, quia pa Ibidem.
cem venerim mittere in terram. Non enim veni pacem mittere, sed gladium. Sed manifestum est, aliam esse pacem quæ abundanter in diebus Messiæ exorta est, ab ea quam idem se dicit auferre. Hæc enim temporalis est, & pax mundi. Illa verò pax est cordis, pax cælestis, pax Dei. Inter quam duplicẽ pacem, manifestam ponit distinctionem Saluator, cum in cœna nouissima ait iamiam relinquendis discipulis, atque in eis posteris omnibus per eos credituris. Pacem (inquit) relinquo vobis, pacem meam do Ioan.14.
B vobis. Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Et iterum, Hæc loquutus sum vobis, vt in me pacem Ioan.16.
habeatis. In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum. Hæc autem est pax bona, de
qua Paulus loquitur, dicens, Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intel- Philip.4.
ligentias vestras, in Christo Iesu. Et Propheta alius, Non est pax impiis, dicit dominus. Licet autem ve-
rum sit, fuisse in tempore natiuitatis Christi abundantiam pacis temporalis, orbe toto sub imperio O-
ctauiani Augusti à præliorum strepitu quiescente, manifestum est tamen in textu de hoc non fieri ser- Esai. 48.
monem: nisi fortè aliquo modo, quatenus pax ista temporalis in qua nascebatur Christus, signum erat Esai. 57.
veræ pacis, quam ipse afferebat mundo. De temporali autem pace principaliter non fieri mentionem, est manifestum: primum, quia pax illa in diebus Christi non est exorta, sed annis aliquot ante Christi
aduentum cœperat. Incœpit enim circa finem imperii Iulii Cæsaris, post quem in pace multa regnauit
Octauianus Augustus: cuius anno decimooctauo natus est Christus. Deinde, neque stabilis ista pax fu
it, neque perdurat donec auferatur luna: quandoquidem paulo post Christi mortem pax illa tempora-
lis grauissime turbari cœpit. Euidens ergo & certum est, de pace altera vera, fieri sermonem. Et rectè
C quidem, de hac pace loquens, præmittit iustitiam, bono ordine demum subiungens pacem, Orietur (in-
quit) in diebus eius iustitia, & abundantia pacis: vt hoc ordine, quasi radicem insinuet veræ pacis, quæ
nimirum est iustitia. Quemadmodum enim nemini impio pax ista esse potest, ita profecto non potest Esai. 48.
eadem non esse homini cuilibet iusto. Consequitur enim iustitiam. Vnde & Paulus Apostolus in exor- & 57.
dio epistolarum penè omnium hoc deprehenditur obseruasse, vt discipulis gratiam & pacem ante omnia fuerit imprecatus: iuxta prædictum ordinem semper gratiam præmittens, per quam est homini à
Deo sua iustitia, ac deinde pacem subnectens. Hanc autem iustitiam & abundantiam pacis, in electis &
in Ecclesia sancta permansuram vsque in finem sæculi, nemo verè fidelis dubitat, nec in illa quidem vlti
ma & grauissima Antichristi persequutione, quæ nec ipsa pacem à Deo relictam firmatis fidelibus po-
terit eripere, quantumuis mundus omnia miscuerit inauditis tumultibus. ¶ Sed quærat aliquis, quid
sibi vult quod dicitur, Donec auferatur luna? An luna aliquãdo auferetur? Imò potius inæternum per-
stitura creditur, neque aliquando auferenda. Sed intelligendum est hoc, secundum eum statum in quo
nunc est, mutabili videlicet & imperfecto lumine. Nunc enim donec seruit homini, varium habet & in-
stabile lumen, nunc plena, nunc dimidia, nunc crescens, nunc decrescens, nunc hac parte tantum, nunc il
la tantum lumen à sole suscipiens, iuxta quod variis modis soli obiicitur: interdum verò penitus luminis
D eclypsim siue defectum patiens. In resurrectione autem & consummatione sæculi, quando cessabit ho-
mini ministrare, quasi pro mercede laboris accipiet nouam gloriam, & in melius reformabitur, ab om-
ni motu & instabilitate Dei voluntate liberanda. Ac tunc quidem auferetur, non secundum subsisten-
tiam, sed secundum imperfectionem: quomodo cælum & terra (iuxta Saluatoris verba) transibunt, non
secundum substantiam, sed secundum qualitatem: quoniam ad statum perfectiorem redigentur. Erit e- Lucæ.1.
nim tunc luna tota plene illuminata à sole, ex omnibus partibus, idque lumine multo lucidiore: & suam
hanc plenitudinem ita seruabit absque mutatione imperpetuum. De cuiusmodi luna in alio Psalmo di Psal. 88.
citur, Sicut luna perfecta inæternum. Donec ergo auferatur luna, id est, vsque in sæculi consummationem, quando secundum prædictum modum auferetur mutabilis luna. Aut intelligatur secundum negationem dictum esse, donec auferatur luna, quia nunquam est auferenda, & ideo imperpetuum est pax
illa permansura. Quemadmodũ si quis dicat, Non excident sancti Dei à gloria, donec deficiat ipse Deus: non aliud sibi hæc volet oratio, quàm sanctos nunquam priuandos gloria, vt Deus nunquam defi-
ciet à sua subsistentia. ¶ Versu octauo, Et dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad
terminos orbis terrarum. In Elucidatione generaliter exposuimus, à mari vsque ad mare oppositum, ad
significandũ vniuersale dominiũ Christi super omnem terram intra terminos istos contentã: quod ali-
qui specialius exponunt, à mari Indico vsque ad Gaditanum. Hæc enim sibi ex oppositо sunt. Alii intel
ligunt, à mari rubro vsque ad mare Palestinæ. Alii dicunt, à mari falso vsque ad mare magnum. Atque

Universidad de Deusto
Biblioteca

ita solum intelligunt hac prima parte versus totam terram Iudæorum, quæ his terminis comprehendi- B
tur. In altera autem parte, scilicet à flumine vsque ad terminos orbis terrarum, intelligũt totam terram
gentium, à flumine scilicet Euphratis, vsque ad terminos orbis. Quanquam hoc flumen, alii Iordanem
intelligunt, alii Nilum. In omnibus autem his conuenientia est, quòd significatur vniuersalitas dominii
Christi, qui morte deuicta, etiam secundum humanitatem factus est dominator super omnem terram
Iudæorum pariter & gentium. Paraph. Chald. sic habet, Et dominabitur ab angulo maris magni & Eu
phrate vsque ad fines terræ. Quod nostræ expositioni in Elucidatione positæ aptè quadrat. ¶ Ver
su decimoquinto, Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper. Difficultatem
nonnullam facit additio particulæ huius, de ipso: quam in Elucidatione visi sumus præterire. Simplicis-
simum erit, si improprio loquendi modo accipiatur, Adorabunt de ipso, pro adorabunt ipsum. Alii ve-
rò sic intelligunt, De ipso auro Arabiæ adorabunt semper, quia cum illo adorabũt, vel in oblatione p-
tiosi muneris adorabunt. Non enim adorabunt vacui, cum adorabũt dominum: neque de nihilo, vel si-
ne vllo munere adorabunt, sed cum pretioso munere, siue corporali, siue potius spirituali. Nam cordis
deuotio, & pia erga Deum affectio, aurum est longè optimum, de quo Deus vult adorari. Alii probabi-
lius arbitrantur, relatiuum ipso referre Christum dominum, hoc modo, Et viuet Messias, & adorabunt
Ioan. 4. de ipso rege Messia semper. Dicunt autem fideles adorare de ipso semper, vel quia ab eo habent quod
Deum adorare sciunt in spiritu & veritate. Ipse enim nos & orare & adorare docuit, & debito cultu F
Deum venerari, suoque exemplo nos hac in re informauit. Vnde & forma orationis Dominicæ, quæ in
Mat. 6. ore est omnium fidelium, de ipsius est magisterio: quemadmodum sacra testãtur Matthæi & Lucæ E-
Lucæ. 11. uangelia. Propter quod, in Missæ sanctissimo sacrificio, orationem hanc Deo prolaturus Sacerdos,
præmittit, dicens, Præceptis salutaribus moniti, & Diuina institutione formati, audemus dicere. Vel
quia ipse dat vt oremus. Siquidem fides, & quicquid ex fide operamur, illius sunt dona. Ipse quoque spi
Roma. 8. ritus qui postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ipsius est donum. Vel de ipso, quia per ipsum.
Vnde quoties patrem cælestem accedimus, adorandi gratia, per ipsum accedimus. Nam (vt Paulus Apo-
Ephes. 2. stolus ait) per ipsum habemus accessum ad patrem. Ex Hebræo vertit Hieronymus, Orabunt de eo
iugiter. Quod sic potest intelligi, Fideles iugiter de eo adorabunt, vt possint ipsius esse, & ipsi incorpo
rari, ipsumque semper & habere & tenere, & in eo permanere. Ad eandem sententiam reduci potest,
quod vertunt alii, Orabunt pro eo. Alii dicunt tunc orari de Christo, vel pro Christo, cum pro ipsius
membris qui sunt fideles, aut corpore quod est Ecclesia, fit oratio. Sunt qui vertunt, Orabunt per eum
Ioan. 15. iugiter: quod faciunt fideles, dum per Christum patri supplicant, iuxta illud, Si quid petieritis patrem
& 16. in nomine meo, hoc faciam. Alii, Orabunt coram eo, vel ante eum iugiter. Et hoc manifestum est. Ex
omnibus his eligat quisque, quod sibi maxime arridebit. Nam in Elucidatione nullius horum memine-
rimus. ¶ Versu decimosexto, Erit firmamentum in terra, in summis montium. Firmamentum istud G
Titum. 1. Elucidatio dicit soliditatem Euangelicæ doctrinæ, quæ firmissima fundatissima atque certissima est, ni
Psa. 104. mirum à prima veritate (quæ mentiri non potest) deriuata. Potest etiam accipi firmamentum pro pa-
Psal. 103. ne, quomodo in Psalmo dicitur, Et omne firmamentum panis contriuit: eo quòd panis (iuxta alterius
Psalmi sententiam) confirmat cor hominis. Atque ita per firmamẽtum istud panis, intelligimus panem
verbi Dei, idem videlicet quod suprà per firmamentum. Euangelica nanque doctrina verbum Dei est,
& panis animarum, quo reficiuntur, nutriuntur, cõfirmantur, atque solidantur in bono corda fidelium.
De hoc autem versu annotationem notabilem require in annotationibus ex Hebræo. Itẽ & circa ver-
sum sequentem, Ante solem permanet nomen eius.

LXXII. PSALMI ARGVMENTVM.

*Psalmus iste argumentum habet satis conueniens cum Psalmo trigesimosexto, cuius initium est, Noli æ-
mulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem. Vterque enim multa loquitur de pro-
speritate impiorum & aduersitate bonorum in sæculo præsenti: econtrario uerò de felicitate bono-
rum & miseria malorum in sæculo uenturo, ubi mirabiliter commutabuntur omnia. In hoc tamen est differẽ-
tia, quòd in Psalmo illo, Propheta in sua persona loquens, quasi perfectus, non ipse conqueritur, sed imperfe- H
ctos in uia Dei (quos prosperitas impiorum forsitan commouere posset) alloquens, eosdem contra tentationẽ
huiusmodi confirmat: per uarias comparationes ostendens & demonstrans, prosperitatis illorum non durabi-
lem statum: contra uerò, bonorum felicitatem æternam. In hoc autem, quasi infirmorum & querulantiũ per-
sonam suscipiens, zelantium ratiocinationes & querelas ipse proponit, donec tandem circiter finem Psal-
mi, ad personam propriam rediens, sapienter murmurationem & tentationem infirmorum, perfectionis res-
ponso, ex sua sententia dissoluit. Non enim arbitrandum est, Psalmistam in sua propria persona murmuratio-
nes eiusmodi, quales in hoc Psalmo apparent, proferre: sed tandem uelut ratiocinando obiecit, ex aliena sen
tentia, ut postmodum ex propria dissoluat: quemadmodum facere solent, qui quæstiones disputabiles tractãt.
In hoc ergo Psalmo, proposita initio firma conclusione, de bonitate Dei erga suos electos, mox imperfectorũ
personam assumens, hanc propositam conclusionem multis uersibus impugnat: quorum omnium in hoc summa
est, quòd impij in hoc mundo florere, dominari, & absque ulla aduersitate in cunctis uidentur prospere age-
re, dum pij interim uarijs tribulationibus diucxantur: id quod eum Dei erga res humanas prouidentia, non
satis uidetur secundum humanam tenue iudicium consistere. Et hæc quidem usque ad uersum decimumquin-
tum. Vbi rursum ad oppositam partem pro ueritate argumentans, prædictas ratiocinationes imperfectorum
elidit: absurdum reputans, si uniuersa natio electorum condemnetur, & uelut stulta ac uana iudicetur: quod
sanè inconueniens statim consequitur eũ qui se frustra & uane Deo seruire dixerit, eo quòd temporalia ma*

A *la sustineat. Est enim hoc omnibus electis commune, ut persequutionem patiantur pro iustitia: & in hoc est
eorum gloria. Deinde, considerare uolens & perquirere hæc Dei occulta iudicia, uidet se in sua considera-
tione deficere, nec posse huius occulti diuini consilij secretum comprehendere, donec ad sanctuariũ Dei tan
dem pertingat, ubi nouissima tam iustorum quàm impiorum considerans, intelliget mirabili dispositione factũ
esse, ut impij in hoc sæculo bona, iusti uerò mala reciperent. Vbi uersibus duobus, impiorum damnationem &
à pristina fœlicitate delectionem describens, ac uelut seipsum pro murmuratione & æmulatione ex imperfe
ctorum forma assumpta increpans, amodo ut iumentum absque ratione existẽs, & suo domino absque iudicio
in cunctis obediens, domino se submittit, ut eius manu deducatur, & in finem gloriosum tandem perducatur.
Post hæc uerò totus supra se raptus, & quasi in extasi positus, qui hactenus quasi conqueri uisus fuit, ex alie-
na persona insipientia, propria iam sapientia totus in Deum transit, illum solum desiderans, & præter illum
aliud nihil siue in cælo, siue in terra expectãs: cui (mortis interitu cõminato desertoribus) bonum iudicat, &
decernit perpetuo adhærere, & spem totam in eo firmare, laudesq; eius palã omnibus celebrare. Sic qui per
Psalmi decursum, quasi insipiens loqui uisus fuerat, ad primi uersus conclusionem rediens, sapientissima con-
clusione Psalmum finit, ut uix inueniatur Psalmus alius, qui tam ardenti charitatis flamma abrumpitur ma-
gis quàm finitur.*

LXXII. PSALMI ELVCIDATIO.

B **1** *Quàm bonus Israel Deus: * his qui recto sunt corde.*

Ere bonus, suauis, dulcis, benignus, misericors, & beneficus est dominus Deus noster erga Isra el populum suũ, erga fideles atque electos suos: * erga eos nimirũ qui sunt recto corde, qui sunt verus Israel secundum spiritum, qui affectu syn Roma. 9. cero & puro corde super omnia Deo placere, & ipsius voluntatẽ implere satagunt, cunctas au tem errorũ & vitiorum tortuosas vias & eurui tates studiosè declinant. 2 Attamen euenit nonnunquam hoc mihi, secundũ sensus imperfectũ iudiciũ iudicare volenti, vt penè à via re-
2 Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. cta mouerẽtur pedes mei, vt penè sese effunderẽt gressus mei ad rece dendũ à domino, & ambulandũ vias peccatorũ: cõtigit aliquando, vt vacillare inciperẽ quantũ ad inferiorẽ partẽ animæ, secundũ carnis af fectũ, ac hæsitare, vellẽmne in via angusta permanere iustitiæ, aut in
C *3 Quia zelaui super iniquos, pacem peccatorũ uidens.* spacioſam impiorũ abscedere. 3 Causa autẽ huius hæsitationis mihi vt sic imperfecto erat, ex eo ꝙ videʒ hoïes huius sæculi impios Deũ non timẽtes, pacẽ temporalẽ habere, & omnibus bonis in hoc mũdo affluere, nihilque aduersum habere, sed epulari, deliciari, & pro libito omnia agere, zelo cõmotus fui aduersum illos, intra memetipsum sup hoc turbatus fui, velut indignans de eorũ fœlicitate & pace tẽporali: cũ ego in Dei seruitute, plurima mihi aduersa conspicerẽ euenire: at-
4 Quia non est respectus morti eorum: que ita cõmotus, secundũ sensuale iudiciũ, quodãmodo trahebar de-
** & firmamentũ in plaga eorum.* siderio æmulandi illorũ vias, vt simili fruerer fœlicitate. 4 Quoniã quidẽ non habẽt respectũ siue cõsiderationẽ in diem nouissimũ mor
D tis suæ, nõ recogitãt de mortis exitu, non respiciũt, neque ante oculos ponũt finem exitus sui, quemadmodũ faciũt studentes iustitiæ: atque ita absque omni metu & timore liberè faciũt quicquid fuerit collibi-
5 In labore hominum non sunt: tũ sensui, & sine timore deliciis perfruuntur, quantum valuerint: * &
** & cum hominibus nõ flagellabuntur.* non est firmamentum, non est stabilitas in afflictione siue aduersitate eorũ: & si quid aliquando illis occurrat afflictionis, non est stabilitas mali illius, statim possunt depellere suis diuitiis, sua potentia, sua mali tia, siue astutia, mox sciunt quomodo se liberent & expediãt ab affli-
6 Ideo tenuit eos superbia: ctione. 5 In laboribus & molestiis quales perpeti solẽt homines iu-
** operti sunt iniquitate & impietate sua.* sti, non inueniuntur, sed extra omnem laborem & molestiã in quiete atque deliciis otiosè vitam degũt: * neque flagella aduersitatũ & tri-
bulationum sustinent, quemadmodum cæteri homines piè volentes ĩ 2. Tim. 3.
Deo viuere, quos oportet per multas tribulationes transire, & perse- Actu. 14.
quutionũ flagella frequenter tolerare. Tam enim sunt feroces isti hu ius sæculi impii homines, tam sunt timore Dei postposito furibundi, vt nemo illis audeat sese opponere, nemo illos audeat cõtingere, vt o-
mnib⁹ sint formidini, sicque nemo illis quicquã audeat mali inferre: cũ econtrario boni & pii passim opprimãtur, derideãtur, decipiãtur, & variis modis affligantur à malis. 6 Et quoniã sic in perpetua ꝓ-
speritate videt se vitam ducere, nihilque sibi aduersum obuenire, ob hoc superbia intumescunt & efferuntur intra sese, volũtque omnib⁹ se præponere: * circundederunt se, & quasi vestimento operuerunt se iniquitate & impietate sua: quasi pro lorica induerunt, & pro armis assumpserũt sibi iniquitatẽ & impietatẽ suam. Est enim impiorũ ini-

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum.

** transierunt in affectum cordis.*

8 Cogitauerũt & loquuti sunt nequitiam:
** iniquitatẽ in excelso loquuti sunt.*

9 Posuerunt in cælũ os suum:
** & lingua eorũ transiuit in terra.*

10 Ideo conuertetur populus meus hic:

** & dies pleni inuenientur in eis.*

11 Et dixerũt, quomodo scit Deus, et si est scientia in excelso?

Iob.22.

12 Ecce ipsi peccatores & abundantes in sæculo, obtinuerũt diuitias.

13 Et dixi, ego sine causa iustificaui cor meum:
** & laui inter innocẽtes manus meas.*

14 Et fui flagellatus tota die:

quitas, quasi pro munimento illis, dum propter ferocitatem nemo illis audet resistere, & ipsi propter carentiam timoris Dei quidlibet aliis audent inferre, neque Deũ timentes, neque hominem. 7 Iniquitas quam ipsi operantur, prodit in opus exterius, quasi ex adipe & pinguedine, ex crassa & impinguata in corde eorum malitia: foris operantur malum, quasi ex delectatione & proposito peccantes, & in peccatis dulcedinem atque delectationem captantes: * eo tandem pertingunt, vt quicquid desiderare possint, aut corde concipere siue proponere, id audeant opere patrare, nulla habita ratione, siue virtutis siue honestatis: solis suis affectibus seruiunt, his tantum obsequuntur, nihil cõsiderantes aliud: quicquid corde concipiunt, quicquid mente disponunt, audacter patrantes. 8 In cordibus iugiter versant nequitiam & malitiam, nouis adinuentionibus apud sese ingeniose ac solicite exquirentes, quomodo iustis nocere valeant: eandemque vt concipiunt corde, ita efferunt ore, cum suis similibus de huiusmodi sedulo pertractantes in suis conciliabulis: * neque verò contra homines proximos suos tantum loquuntur iniquitatem, sed etiam in cælum extendũt linguas suas, blasphemiam & impietatẽ contra Deũ loqui non formidantes, eo ꝙ nec homines, nec Deũ timeant. 9 Audent aduersus cæli habitatorẽ opponere os suũ, & in sanctitatẽ eius tremendã non verẽtur soluere impias linguas suas, impie ac infideliter de Deo loquentes, aut aduersus Deũ, si quid non iuxta illorũ animũ contingit, blasphemantes: * & quẽadmodũ contra Deũ male loquũtur in cælo residentẽ, sic multo facilius linguã suã laxant in habitantes super terrã, vt aduersus illos iniquitatẽ loquantur, mendacia, calumnias, detractiones, conuicia, fraudes, hisque maiora. Qui enim Deũ cęli potentissimum nõ metuunt, vt in illũ audeant aperire ora impudentia: quomodo nõ in imbecilles proximos, quibus sunt potẽtia sæculi superiores, audebunt impias soluere linguas? 10 Propter ista, populus pius (de quorũ numero & ego esse cupio, atque ob hoc me illis cõnumero) hic cõuertetur: in hac consideratione sistet gradum, & quasi vacillare incipiet, & quodãmodo moueri à proposito iustitiæ: in harum scilicet rerum cõsideratione sistunt gradum, quasi cũ admiratione, tantã impiorũ fœlicitatẽ fixius cõtemplãtes, & velut cum quadã dubitatione hæsitantes, num in via iustitię pergere debeant, an illis sese velint assimilare: * & cum se conuertet populus pius, aliud etiã considerat quod grauat afflictionẽ, nempe ꝙ dies pleni inueniũtur in impiis, & impiorum prosperitate, ꝙ vident impios vitam longam in sua prosperitate ducere, & vsque ĩ multã senectam viuere, nihilque aduersum perpeti. Quod quidem mirũ in modum prædictã aggrauat piorũ tentationẽ. 11 Et dixerunt intra sese, hanc tantã fœlicitatẽ malorum considerantes boni velut in vacillatione & quodam scandalo positi, apud sese ratiocinantes ac sibi obiicientes, Quomodo fieri potest aut credi, vt Deus scientiã habeat earum rerum quæ hìc aguntur in terris? & quomodo potest esse apud Deum, qui in excelso habitat, cognitio harum rerũ quæ hìc in terris aguntur? Quomodo nõ magis videtur, Deum res nostras vel ignorare, vel non curare? Quomodo nõ magis videtur ipse circa cæli perambulare cardines, nec nostra considerare? Non enim secundũ humanam æstimationem videtur verisimile, Deũ ista sic permissurũ, si eius sese prouidentia ad nos vsque extenderet. 12 Quomodo enim eius prouidentia hoc pateretur, vt impii homines huius sęculi abundent, & diuitias possideant, omnibusque diuitiis, deliciis, & quibuslibet temporariis bonis affluãt, piis interim in egestate & paupertate multa vitam degentibus? Nónne si mundum regit, & humana curat Dei prouidentia, æquũ magis videtur & rationabile, vt seruos suos nutriat, eisque bona sua tribuat, quàm alienis & perfidis contẽptoribus? Quomodo ergo cum hac impiorũ prosperitate, & bonorũ aduersitate, stat Dei erga res humanas prouidentia? 13 Et dixi, horum assumpta persona, in hac æmulatione, tentatione, atque argumentatione progrediens, Si bonis male est, & malis ecõtrario bene, vanus ergo & stultus ego sum, qui studui cor meum iustum exhibere coram Deo, & in iustitia ac sanctitate vitã ducere mala cuncta fugiendo, & bona sedulo operando: idque magno labore & studio: * itemque frustra conuersationem meam institui apud iustos & innocentes, illis me assimilando, illisque me iungendo, & impiorum prauam societatem fugiendo. 14 Frustra etiam & absque vtilitate iugiter afflictiones & flagella pertuli, partim quidem quæ

ab aliis illata propter iustitiã patienter sustinui, partim verò quæ amore iustitiæ ad propriæ carnis dominationem, & malarũ affectionum repressionem ipse suscepi, castigans corpus meum, & in seruitutem redigens, ne à iustitia reprobus efficerer: * & frustra meipsum primo diluculo ante solis exortum examinaui, diiudicaui, argui, reprehendi & castigaui: vane vtique & frustra egissem, sic diiudicãdo meipsum, & corripiendo per rigidam examinationem, cunctas operationes vitæ meæ, proque commissis malis meipsum puniendo & affligẽdo per pœnitentiam, quoties errata deprehendissem: hæc (inquam) & similia, quibus sese occupant homines iusti, frustra & absque vtilitate videbor feciſſe. Nam si boni recipiunt mala, e contrario verò mali bona: quomodo non maiori vtilitate vacassem iniquitati, & impiis fuissem assimilatus, vixissemque in deliciis, absque omni timore & castigatione? Nam sic quidẽ bona recepissem, cum iustitiæ multo labore & afflictione inseruiẽs accipiam mala. 15 Cum verò ista sic mecum animo voluerem, ex altera parte intra memetipsum, velut prædictis cogitationibus & ratiocinationibus respondens, dicebam, Si sic narrauero, si ita dixero, vt iam antè ex imperfectorum murmurantium consuetudine, velut conquerẽdo de Dei iudiciis obieci, si eiusmodi ex corde meo protulero, si talia ex animi sententia pronunciauero: * ecce inconueniens offert se ex altera parte, maximũ, nimirũ talibus dictis reprobatur, & velut cõdẽnatur vniuersa generatio filiorum Dei: ecce qui talibus querimoniis ex animi sententia vtitur, hoc ipso vniuersum populum electorum Dei despicit, & velut stultum ac vanè agentem iudicat & condemnat. Cum enim omnes qui piè volunt viuere in Deo, persequutionem patiantur, & mala in præsenti multa suscipiant, per quæ illos oportet in regnum Dei intrare, in patientia possidentes animas suas, & gloriantes in tribulationibus, atque in huius mundi malis gaudentes: nónne manifeste vt stultos & vanè ista ferentes damnat & reprobat electos, qui se frustra putauerit aut dixerit seruire Deo, eo ꝙ in præsenti mala recipiat? Est enim hoc illi commune cum omnibus electis Dei. Absurdissimum autẽ fuerit, totam filiorũ Dei nationem reprobare. 16 Itaque inter vtrunque velut hæsitabundus consistens, habui consilium, vt ista Dei iudicia diligenter conspicerem: & sperabam diligenti consideratione posse assequi intelligentiã huius rei, quid videlicet sibi vellet, & quãobrem ita Deus disponeret, vt in hoc sæculo mali bona recipiant, boni verò ex oppositio mala, cum id minime videatur secundum humanam rationẽ conuenire: * sed cum ad inuestigandum hæc Dei iudicia apponerem considerationem, inueni difficillimum hoc esse, & nimis laboriosum, nec homini possibile, altitudinem diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, & incomprehensibilia eius iudicia inuestigabilesque vias cõprehendere, aut sensum mentémve domini cognoscere. 17 Est quidem hoc admodũ difficile, imò impossibile mihi, vsque dum hac carne fragili & obscura grauabor, neque pertingere ad eiusmodi cognitionem potero, donec à corporeis his sensibus & corporali crassitie liber, ingrediar in sanctuarium domini, in conspectu tuæ diuinitatis, vt te facie ad faciem contuear, illicque in te quasi in speculo lucidissimo, omnium rationes conspiciam. Tunc enim facillimum cuncta erit videre, quæ nunc difficillimum foret cognoscere: * ac tunc intelligam, & videam nouissima impiorum, cum mihi demonstrabitur æterna eorum mors & perditio, contra verò vita & gloria sempiterna iustorum. Nam tunc quidem cum nouissima illorum viderimus, non mirabimur, si eos quos tanta tamque diuturna (nimirum infinita & æterna) tormenta manebant, omniũ præscia æterna sapientia permiserit in hoc sæculo temporalibus modicũ florere deliciis: quemadmodũ neque ex aduerso mirum videbitur, si eos quos immensis & sempiternis bonis destinauit, voluerit temporalibus nunc ad tempus modicum affligi malis, vt per mala hæc transitoria pararentur ad bona perpetua. 18 Quanquam autem iuxta supradictas ratiocinationes, sub imperfectorum persona ita fuerim querulatus, illud tamen de impiorũ nouissimis certissimo cognoui, quòd propter dolos & fraudes & innumera eorum mala quæ operantur in hoc sæculo, iam illis reposuisti apud te tormenta & supplicia æterna, quæ tu nunc illis seruas, & quę illis es redditurus in tempore suo, digna operibus malis pessima præmia: * & hoc scio, quòd dum maxime eleuati & exaltati fuerint, ab illa sua gloria deiicientur, & demergentur in profundũ baratri, de sum-

** & castigatio mea in matutinis.*

15 Si, dicebam, narrabo sic:

** ecce nationem filiorum tuorũ reprobaui.*

16 Existimabã ut cognoscerem:

** hoc labor est ante me.*

17 Donec intrem in sanctuarium Dei:

** & intelligam in nouissimis eorum.*

18 Verũtamen propter dolos posuisti eis

** deiecisti eos, dum alleuarentur.*

1.Cor. 9.

2.Tim.3. Actu. 14 Lucę. 21. Roma. 5.

Roma.11.

1.Cor.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psalm. 9. Apoc. 8.

19 *Quomodo facti sunt in desolationem: * subito defecerunt, perierunt, propter iniquitatem suam.*

ma gloria ad infimam miseriam, de nimiis gaudiis ad importabilia supplicia, & quasi in ipsa sua exaltatione decident in profundum. Tanto enim erit casus grauior, quanto in altiori gradu splendidius florebant. 19 Quàm mirabili commutatione, quàm miserè proiicientur in deuastationem, destructionem, desolationem, & perditionẽ æternam: * quomodo defecerũt subito, & repẽte ad nihilũ redacti sunt, perierũt quasi cũ sonitu, impetu magno prostrati in dãnationẽ: quomodo si lapis molaris magno impetu proiiciatur in profundũ maris: idque propter suam iniquitatem, mercedem accipientes suis condignã operibus. Nec enim talia opera pessima, melior alia merces decebat. 20 Ad modũ somnii quod dum expergiscitur homo, aufugit & perit, ita euanuerunt subito tanquam si non fuissent. * Ita quoque per mortem defecit, & aufugit ab eis omnis fœlicitas eorum. Nam vt euigilãs à somno eorum quę per somnium imaginabatur, nihil inuenit ita esse, vt per somnium apparebat: & quemadmodum pauper aliquis fœlici somnio illusus, diutiis & deliciis plusquam regiis abũdare sese imaginatus, vbi euigilauerit, nondum se inuenit, vt antè, nihilque eorum verum esse cõperit, quibus antè per somnium gloriabatur: * ita tu domine, in ciuitate tua cœlesti, in superna beatorum societate, illorum fœlicitatem tantum imaginariam & vmbratilem ad nihilum rediges, annihilabis, nihil esse demonstrabis, facies vt manifeste appareat, nihil eos veræ fœlicitatis habuisse, quemadmodum sibi dum viuerent dulciter, somniando persuaserant. Peribit enim per mortem ab eis omnis imaginaria fœlicitas, sicut ab expergiscente fugit somniũ: atque ita illis extra ciuitatem tuam exclusis, ad nihilum deducetur, & nihil fuisse reipsa cõprobatur eorum imago, id est, imaginaria simulata tantum fœlicitas. 21 Et quidem donec ita prioribus meis cogitationibus inuoluebar, super impiorum prosperitate volens Dei iudicia discutere, inflãmabatur intra me, & exæstuabat velut præ indignatiõe & æmulatiõe cor meum: & affectus mei corporales immutati sunt, & velut indispositi ad operãdum bene, æmulatione hac siue indignatione à corde in mẽbra cætera ac vires inferiores se diffundente: * & ego eiusmodi æmulatione memetipsum grauans, quasi ad nihilum redigebar, penè virtutem & promptitudinem ad operandum iustitiam perdideram, flaccescere incipiebam in proposito iustitiæ: & ego non aduertebã sic me imminui, ita occulte eneruabat me spiritualibus viribus ista tentatio, vt vix ipse aduerterem debilitationem & defectum spiritus mei. 22 Propterea volens amodo omnem huiusmodi tentationem seponere (vbi illam mihi sic impedimento esse cernerem in progressu viæ tuæ) nihilque tale vltra permittere in meum animum, hoc habui consiliũ, vt tanquam iumentum reputarẽ memetipsum ante conspectum tuũ: vt quemadmodũ iumentũ irrationale sui domini imperio subiicitur, nihil inquirens eorum quę dominus agit, neque rationem postulans eorum quæ iubet, sed per omnia ducitur & trahitur, sic mouetur, sic agit, nihil perquirens, nihil contramurmurãs, rationem non discutiens, cur iam hoc opus iniungitur, aut cur hoc tempore, aut cur non magis illud opus, aut alia huiusmodi: sic & ego erga te dominum meum sum quasi brutum, rationem non habens, nihil perquirens de tuis iudiciis, quur hoc sic agas, aut illud quur ita, vt quare iustis mala, malis bona dispensas: * ita in simplicitate & humilitate obedientiæ meæ ego semper tecum permanere dispono, in omnibus te sequi quocunque traxeris, omnia operari quæ tu iusseris, omnia pati quæ tu permiseris, in nullo contramurmurando aut rationem inquirendo. Sufficit enim mihi posthac voluntas tua, & incõprehensibile consilium sapientiæ tuæ, neque quæram rationem alteram. 23 Cum autem ego me totum ita dispositioni tuæ resignatione plenissima committerem, tu me nequaquam abiecisti, neque aberrare permisisti, quemadmodum neque dominus iumentum, quod se illius ductui credit, aberrare patitur: sed apprehendisti manum dexteram meam, ad eum modum quo solẽt matres apprehendere dexteram manum paruuli sui, ad deducendum per viam, partim vt viam bonam ambulent, partim ne fatigati deficiant: * atque ita velut apprehẽsa manu, in tua benigna voluntate, in tuo beneplacito, factus es mihi ductor per viam vitæ hujus, & viam mihi bonam tuo ducatu commonstrans, vt non deuiem, & imbecillitatẽ meam sustentans atque confirmans, vt in via non deficiam: * ac tandem post peractam huius vitę viam, post peractum itineris huius cursum, cũ ma-

domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

** & ego ad nihilũ redactus sum, & nesciui.*

22 *Vt iumẽtũ factus sum apud te:*

** & ego semper tecum.*

23 *Tenuisti manũ dexteram meam:*

** & in uoluntate tua deduxisti me:*

Matt. 25. ** & cum gloria suscepisti me.*

A 24 *Quid enim mihi est ĩ cælo: & à te quid uolui super terram?*

gnifica gloria apud te me recipies, dicturus, Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium domini tui. 24 O Deus optime & pater piissime, qui tam paternum mihi affectũ exhibes, totus in te transit affectus cordis mei, & ipsum nimio tui amoris igne liquescens, totum in te resoluitur, adeò vt nihil prorsus sit in vniuersa cælorum amplitudine, quod ipsum possit oblectare vel reficere, nisi tu, quem solum cõcupiscit: neque super terram sit omnino quicquam prẽter te, quod desideret, quod concupiscat, quod à te postulet, nisi tantum te vnicum habere, tenere, possidere, te frui, te oblectari, te videre, tibi colloqui, tecum conuiuari, tecum deliciari, in te habitare, in tuis hortis deambulare, in tuo lecto eubare, in tua sede residere, in tuo foco calefacere, in te suauiter requiescere: denique prorsus in te transire, & absorberi, & vnum fieri tecũ, vt viuam iam nõ ego, sed tu vnus in me. 25 Præ amore languet corpus & cor meum, ac præ nimio tui desiderio deficit, tibi beata vnione copulari desiderans, tibique viuere, & te in se viuere, ipsum verò in sese mortuũ esse concupiscens: * tu es Deus cordis mei, desideratus animæ meę, hæreditaria mea portio, & hæreditas mea æterna: quam vnam habere postulo, abiectis & abnegatis omnibus, quæcũque vel in cælo vel in terra possint contingere, quæ omnia libenter diuendo & abnego, vt te abscõditum thesaurum, te margaritam preciosam, tuique possessionem veram & solidam mihi valeam comparare. Quæcunque enim in mundo sunt, propter te reputo vt stercora, vt vnicum te mihi lucrifaciam. Tu enim es totum meum desiderium, tota mea spes & expectatio & mercès magna nimis. Neque iam existimare volo, siue aduersa siue prospera, siue læta siue tristia: modo te mihi possim demereri, & in meam portionem te valeam lucrifacere. Siquidem in te vno me arbitror habere & posse oĩa: nihilque mihi reputabo deesse, si tu modo adfueris. 26 Ecce enim qui se faciunt per transgressionem tuorum præceptorum à te alienos, qui per peccata se diuidunt ac separant à te, qui per alienos amores rerum mundanarum mox pereuntium, suum affectum à te auellunt, tibi amore non adhærent, hos certa manet perditio & æternus interitus: * in perditionem æternam mittes omnes eos, qui fornicatione pessima adulterantes, te relinquunt, cui vni iungi debebant, & alienos sequũtur amatores, quibus amorem nullum debent: ad modum mulieris adulteræ, quę relicto amore & societate viri legitimi, cui despõsata est, & matrimonio iuncta, adhæret per amorem meretricium alieno viro, cui nõ est sociata matrimonio. 27 Mihi verò optimum est, indissolubili charitatis vinculo adhærere domino Deo meo, vt sponso legitimo (cui vni & soli totum meum amorem debeo, & plusquam possim debeo) sicque cum illo fieri vnum spiritum, ex qua vnione omnium mihi spiritualium bonorum procedit abundantia: * & ita quidem illi adhærere, vt totam spem meã atque fiduciam ponam in Deo meo, non confidam neque in diuitiarum gloria, neque in deliciarum voluptate, neque in sæcularis sapientiæ pompa, neque in vlla prorsus re, nisi in te solo domino Deo meo: vt non in alio sciam aut velim, præterquam in te vno gloriari.

Ioan. 17. Galat. 2.

25 *Defecit caro mea & cor meum:*

B ** Deus cordis mei & pars mea, Deus in æternum.*

Philip. 3.

26 *Quia ecce qui elõgant se à te, peribunt:*

C ** perdidisti oẽs qui fornicantur abs te.*

27 *Mihi aũt adhærere Deo, bonum est:*

** ponere in Domino Deo spem meam.*

1. Cor. 6.

28 *Vt annũciem omnes prædicatiões tuas in portis filiæ Sion.*

D 28 Ita (inquam) tibi adhærere & in te sperare, vt palàm te prędicem, & omnes laudes tuas enarrem atque enunciem, & cuncta quæ tu iusseris fideliter annunciem, non in angulo, non in cubiculis, quasi erubescẽs de prædicatione operum tuorũ. sed in portis Ecclesiæ tuæ sanctæ, hoc est, palam omnibus tuis fidelibus, in Ecclesia sancta fide vera & corde illuminato agnoscentibus, ac tandem etiam in portis supernæ Hierusalem, vbi non deficiet neque per diem neque per noctem de ore nostro laus beata in sæcula sæculorum. Amen.

2. Cor. 10 Galat. 6.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXII.

VErsu primo, Quàm bonus Israel Deus iis qui recto sunt corde. Quomodo apud eos qui scholasticas quæstiones tractant, conclusio firma, cuius veritas asseritur, præponi solet, ac deinde contra eam adhiberi rationes quæ videntur contradicere: ita in præsenti Psalmo, primum firmissima ista & verissima ponitur assertio, contra quam in sequentibus obiiciendæ sunt infirmorum tentationes potius quàm rationes: quibus nonnunquam vel scandalizantur, vel certe diuexantur in firmæ conscientiæ, hunc zelum siue æmulationem istam non facile superare potentes, neque ex animo abiicere. Notandum autem, quòd Israel in hoc versu casus datiui est, id quod ex Græco patet, vbi articulus additur τῷ, casus datiui, similiter in Hebræo Lamed adiicitur, sicut & ad datiuum posteriorem. Est ergo sensus, Quàm bonus est Deus Israeli, nimirum iis qui recto sunt corde: vt per sequentem partem, iis qui recto sunt corde, exponatur, quid per Israelem debeat intelligi. Simul & hoc di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ligenter attende, ꝙ dicitur Deus bonus nō ſimpliciter omnibus, ſed Iſraeli, ſed populo ſuo, ſed iis qui
Matth. 1. recto ſunt corde. Non ergo Amalech, nō Philiſthiim, nō alienigenis, qui de populo ipſius nō ſunt, non E
iis qui in mūdo & per terrenas cupiditates incuruato ſunt corde. Sic enim & angelus Ioſeph loquens,
Iſraelem iſtū reſpiciēs, dicebat de Ieſu, ꝙ ſaluū facturus eſſet populū ſuū à peccatis ipſorū, omnes vide-
licet qui crediturі erant in eū. ℂ Verſu. 4. Quia nō eſt reſpectus morti eorū: hoc eſt, nō eſt ipſis impiis
reſpectus in mortē, vel cōſideratio de morte: quod clarius vertit Hieronymus ex Hebræo, ſecūdū ean-
dem tamē ſententiā, hoc modo, Quod nō recogitauerit de morte ſua. Et Chald. Paraph. Non terrētur,
neque cōturbātur propter diē mortis ſuæ. Et quidē ſi de tēporali fœlicitate loquamur, magnū eſt tēpo
rale gaudiū, nullo mortis timore affici: quēadmodū afflictio corporis magna eſt, diē mortis iugiter an-
te mentis oculos habere propoſitū. In ſecunda autē parte huius verſus, Et firmamentū in plaga eorū:
nota duplicē intelligentiā, ſecundū quod vel repetitur negatio, quę erat apertè poſita in parte priori, vt
ſit ſenſus, Non eſt reſpectus morti eorū, & nō eſt firmamentū in plaga eorū. Atque ita habet manifeſte
lectio Romani pſalterii, dicēs, Nec firmamentū in plaga eorū. Et nos in Elucidatiōe ſecundū huiuſmo-
di negationis repetitionē, partē iſtā explicauimus, nimirū quòd ſtabilitas & duratio nō ſit in plagis im-
piorū, quòd nō diu duret eorū afflictio, ſi in quā inciderint. Mox enim norunt ſeſe extricare, & conſola
tionē inuenire, qua pellant incidentē triſtitiam. Exempli gratia, Diues huius ſæculi frigore incipit tor-
queri: extructo ſtatim igne copioſo, medetur afflictioni frigoris, & nō eſt ſtabilitas, non eſt duratio in F
plaga iſta: ſi vel paululum ſitiat, mox adferri iubet vini aut alterius delicati potus copiam: ſi eſurit,
delicias habet epularum, quibus eſuriem pellat: ſi grauis melancholia animum incipiat affligere, ha-
bet amœnos hortos, prata virentia, in quibus obambulando animum releuet, habet muſica inſtru-
menta, accedit ſolo nutu aduocata læta ſocietas, pellitur afflictio: ſi quis aduerſatus eſt, ſi quis nocuit,
ſi quis conuiciatus eſt, ſi à quopiam offenſum aut contemptum ſe putat, in illum mox vindictam pa-
rat, quanta poteſt damna infert illi à quo hæc accepit. (Deum enim nihil metuit) ſicque facta vtrio-
ne, lenit placatque animum aliena miſeria. Denique, & in aliis idipſum facilè quilibet conſiderabit.
Poſſet verò & affirmatiue legi prædictus verſus, non repetita negatione, hoc modo, Non eſt reſpe-
ctus morti eorum, & firmamentum eſt in plaga eorum. Quod hanc habet ſententiam, Firmamentum
& ſolida ſtabilitas potentiæ eſt in plaga eorum: hoc eſt, ſi quem velint plagis afficere, ſi cui velint facere
afflictionem & exitum malum, fortiter & potenter id poſſunt. Potentes enim ſunt vt faciant male:
partim quidem, quòd potentiam habeant & diuitias huius mundi, maxime verò quia Deum non me-
tuunt, ſicque nullum habēt retinaculum à nocumento proximi. In quem ſenſum ferè conuenit, quod
habet Chald. Paraphraſis, Efferuntur cogitatus eorum, & pingue ac ſorte eſt cor eorum. Sic & ex He-
bræo verti poteſt. Et viuidum vel forte eſt robur eorum. videlicet ad ſeſe defendēdum, ne à quoquam
nocumentum patiantur, ad alios quoque oppugnandum vbi voluerint. ℂ Verſu quinto, In labore G
hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Homines pii duplicem habent in hac vi-
ta moleſtiam, priorem quidem in operando opera virtutis, quæ ſanè difficilia ſunt: eo quòd (iuxta
verbum Ariſtotelis) ars & virtus verſentur circa difficile, idque propter carnis noſtræ corruptionem,
vnde magis ad malum omne proni ſumus, quàm ad bene agendum: quemadmodum Apoſtolus dice-
Roma. 7. bat, Romanis ſcribens, Scio (inquit) quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea, bonum. Nam vel-
le adiacet mihi, perficere autem non inuenio. Et iterum, Inuenio igitur legem, volenti mihi facere bo-
num, quoniam mihi malum adiacet. Et video aliam legem in membris meis, repugnantem legi men-
tis meæ, &c. Hinc ergo habet magnum laborem, qui operari ſtudet quæ ſunt virtutis, & Deo placi-
ta: quem profecto laborem & moleſtiam euadit, qui legi carnis totum ſe obedientem præſtans. de per-
ficiendis operibus Dei nihil cogitat. Poſterior bonorum moleſtia eſt, ex iis quæ in vita iſta occurrunt
perferenda, ſiue ex proprie carnis miſeria, ſiue ex hominum peruerſorum malitia, idque Dei prouі-
da diſpenſatione, qui his modis electos ſuos exerceri vult, & velut parari ad ſalutem nouiſſimam. Vn-
Lucæ. 6. de ſuis diſcipulis Saluator dicebat, Beati eritis, cum maledixerint vobis homines, & ſeparauerint vos,
& exprobrauerint nomen veſtrum tanquam malum, propter filiū hominis. Gaudete in illa die, & exul-
2. Tim. 3. tate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis. Et Paulus Apoſtolus, Omnes (inquit) qui piè vo- H
Actu. 14. lunt viuere in Chriſto Ieſu, perſequutionem patientur. Et in actis Apoſtolicis, Per varias tribulatio-
Hebr. 12. nes oportet nos intrare in regnum Dei. Eſtque hæc illa diſciplina, de qua ad Hebræos ſcribit, eos qui
extra illam ſunt, adulteros, non filios eſſe. Ab hac autem afflictione iccirco liberi ſunt impii, quoniam
adulteri ſunt, & non filii. Si enim filii eſſent, patris diſciplinam ſentirent. Atque hoc eſt quod in ſe-
cunda parte dicitur, Et cum hominibus non flagellabuntur, id eſt, cum filiis diſciplinam non ſen-
tient: ſed cum nothis erunt extra diſciplinam. Hanc etiam diſtinctionem pulchre admodum innuit
Paraphraſis Chaldaica quæ ſic habet, In labore virorum laborantium, in lege non loquuntur, vel non
cenſentur, vel non computantur: & cum hominibus iuſtis qui patiuntur martyria, non vulnerantur,
vel flagellantur. ℂ Verſu ſeptimo, Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum, tranſierunt in affectum
cordis. Huiuſmodi non ſunt illi qui tantum ex infirmitate peccant, à propria concupiſcentia, vel a-
liorum perſuaſione abſtracti & illecti in malum, aut qui ex errore & ignorantia delinquunt, qui cum
timore & remorſu peccant, aut certè non peccarent, ſi malum agnoſcerent, neque iſti adhuc in affe-
ctum cordis tranſierunt: ſed illi qui ſunt obſtinati in ſua impietate, & ex peruerſa malitia ac ſcientia
operantur quod malum eſt, abſque timore & pudore, tali animi ſtatu compoſiti, vt quicquid affectus
carnis ſuggeſſerit, audacter audeant patrare: de quibus ſcribit Apoſtolus, dicens, Qui deſperantes,
Ephe. 4. ſiue (vt Hieronymus transferendum potius cenſet) indolentes, hoc eſt, abſque dolore & remorſu pec-
cantes, tradiderunt ſemetipſos impudicitiæ, in operationem omnis immunditiæ. ℂ Verſu octauo,

A Iniquitatem in excelſo loquuti ſunt. Videtur in excelſo accipiendum, pro, in excelſum, tum propter
Græcam literam quæ habet ὑψηλὸν, id eſt, in excelſum, caſu accuſatiuo, quomodo etiam habet le-
ctio Romana: tum propter ſententiam. Videtur enim ſenſus eſſe quaſi in ſublime, contra cælum & re-
ſidentem in cælo, ita vt ſignificetur blaſphemia eorum in altum conſcendere, ad ſedentem in cælum:
quemadmodum ſtatim ſequens indicat verſiculus. Niſi fortè intelligatur, in excelſo, pro in ſublimi,
vel ſuperbo corde, vel quaſi de excelſo: quemadmodum ſuperbi quaſi de excelſo loquūtur, ſeſe omni-
bus alteiores æſtimantes, & præ ſeſe cunctos deſpicientes. Cui expoſitioni conſonat quod habet Para-
phraſis Chald. Ad violentiam de celſitudine cordis loquuntur. ℂ Verſu nono, Poſuerunt in cælum
os ſuum. In Elucidatione ſolum de blaſphemia in Deum ſumus interpretati. Verum ſub blaſphemia
in Deum, comprehendi debent etiam conuitia & maledictiones in miniſtros ac ſanctos eius. Vnde Pa-
raphraſis Chald. habet, Poſuerunt in ſanctis cælorum os ſuum, quod noſtris hiſce infœlicibus tempo-
ribus egregie impleri cernimus ab iis, quorum dentibus non ſufficiunt Eccleſiæ huius militantis vni-
uerſa membra & capita, niſi & linguis ſuis venenati ſanctos cæli conſpuant. Sed eſt qui videt omnia
Deus, qui viperis venena ſibilantibus linguas quandoque præſcindet, easque ferrea claudet muſcipu-
la (æternum dico infernalis carceris clauſtrum) vt virus ſuum vltra nequeant niſi in ſeſe euomere.
Pro eo quoque quod in ſecunda parte dicitur, Et lingua eorum tranſiuit in terra, pulchre eadem Pa-
B raphaſis habet, Et lingua eorum inflammauit vel afflixit vel viſit iuſtos terræ. Sunt enim moleſtæ
linguæ iſtæ viperinæ omnibus hominibus, & parcunt nemini, adeò vt cuiquam deferre turpiſsimum
ſibi putent. ℂ Verſu decimo, Ideò conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.
Manifeſtum eſt ex Græco, dictionem hic non eſſe pronomen, ſed aduerbium. Intelligunt autem qui-
dam paſſum iſtum hoc modo, Propter prædicta, populus ſanctorum Dei, vel populus fidelis in hac
tentatione auertetur à Deo ſuo, & conuertetur ad vias impiorum: & tempus plenorum dierum, id eſt,
multum tempus inuenietur in eis, ſic malorum viam ſequentibus, multo ſcilicet tempore permane-
bunt in ſcādalo illo, in aſsimilatione impiorum ex prędicto ſcandalo, ſic tamen vt qui electi ſint, tandem
redeant ad dominum. Hanc verò intelligentiam probet qui volet. Nos in Elucidatione aliam dedi-
mus, quam putamus ſequentibus magis conſonare. ℂ Verſu decimoquarto, Et fui flagellatus tota
die, & caſtigatio mea in matutinis. Hæc ſunt quæ iuſtus quilibet in ſeſe habere debet: primum quidē
flagellare, quod eſt (iuxta Apoſtoli verbum) caſtigare corpus, & in ſeruitutem redigere, carnemque 1. Cor. 9.
cum vitiis & concupiſcentiis crucifigere, varia quoque pro iuſtitiæ amore obtingentia mala ferre cum Galat. 5.
patientia. Deinde, caſtigationem habeat neceſſe eſt in matutinis. Quid autem ſibi vult iſta in matu-
tinis caſtigatio? Nimirum vt diſcutiat homo matutino tempore, primo diluculo, quando tranquilla
C ſunt omnia, ſtatum vitæ ſuæ, atque ad examen reuocet cunctas ſuas cogitationes, affectiones, loquu-
tiones, operationes: & ſi quid inuenerit quod Deo non placeat, vt ſeuera diſtrictione id condemnet
ac puniat, firmato propoſito idipſum nunquam reſumendi. Atque hæc caſtigatio ſiue examinatio in
matutinis, tunc fit commodiſsime, quando nullis paſsionum nebulis mens eſt obſcurata, quando nul-
lis tumultibus conturbata, nullis diſtractionibus eſt impedita, vt abſque nocumento limpidius poſ-
ſit etiam minima quæque diſcernere, & ſeuerè omnia diiudicare, iuxta conſilium beati Apoſtoli di-
centis, Si noſipſos diiudicaremus, non vtique à Domino iudicaremur. Illud enim experientia certa in 1. Cor. 11.
ſeipſo diſcit, quiſquis huic caſtigationi ſecundum timorem Dei dat operam, frequenter euenire, vt
ea quæ veſpertino tempore poſt multas occupationes ac paſsiones iudicium habens impeditum,
abſque vllo conſcientiæ remorſu, abſque omni dolore vel agit vel loquitur, eadem tempore matuti-
no, cum in memoriam reuocauerit pridie dicta ſiue facta, grauiſsime illi diſplicere incipiant, ac pro
eis ſibiipſi plurimum indignetur, ſeque vehementer increpet & caſtiget, quòd eiuſmodi ſic vel ege-
rit vel dixerit. Et fit quidem non raro, vt per diem hilarior quis factus excedat, ſiue in cibis ac poti-
bus, ſiue in iocis & multiloquio, ſiue in mala temporis inſumptione, quæ tamen ob gaudium quod
poſsidet, ſuauiter diſsimulat, diemque peragit in lætitia. At verò vbi poſt noctem mane aduenerit, &
D paſsio omnis diurna abſceſſerit, tum demum cum dolore ſeſe offerunt quæ pridie in ſuauitate & dul-
cedine geſta præterierunt: & fit tunc quidem antè geſtarum rerum memoria tanto amarior, quanto
dulcior fuit earum præſentia. Qui autem hanc in ſe caſtigationem non experitur, qui æque & mane
& veſpere abſque remorſu, abſque ſuiipſius reprehenſione ac diiudicatione perſeuerat, merito ſibi
metuat huiuſmodi. Domus enim abſque cuſtodia, familia abſque rectore eſt, domus illius: & male me-
tuendum eſt, ne tenebrarum Dominus cor illius poſsideat, mentem obſcurans caligine, vt patrata vi-
tia nolit agnoſcere. ℂ Verſu decimoquinto, Si, dicebam, narrabo ſic, ecce nationem filiorum tuorum
reprobaui. Quantum ad vim ſententiæ, ſatis planè arbitror in Elucidatione omnia explanata. Verum
ordo ipſe verborum videtur difficultatem ſecum adferre. Et quidem ſi coniunctione cōditionali poſt-
poſita, ita haberet oratio, Dicebam, ſi narrabo ſic, non magna foret difficultas. Nunc autem turbat
intelligentiam, quòd mutato ordine ita dicitur, Si dicebam, narrabo ſic. Mihi videtur facile omne incō-
modum poſſe euadi, ſi tantum verbum illud, dicebam, per parentheſim accipiamus interiectū, hoc mo
do, Si (dicebam) narrabo ſic, ecce reprobaui nationem filiorum tuorum. Sic enim ſenſus idem erit, ac ſi
coniunctio poſtponeretur, hoc modo, Dicebam, ſi narrabo ſic. Atque ad hunc modū feciſſe videmus
beatum Hieronymum in ſua verſione ex Hebræo, quæ ſic habet, Dixi, ſi narrauero ſic, ecce, & cętera:
cum tamen in Hebræo manifeſte ponatur coniunctio in ipſo verſus initio. Illud autem reprobaui, hoc
loco valet, condemnaui, vel iniurius fui, vel iniuriam feci, male videlicet de illis ſentiendo & male lo-
quendo. Indubie enim multum iniurius fuerit electis Dei, qui fruſtra illos & vanè dixerit ſeruire Deo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Versu decimoseptimo, Donec intrem in sanctuarium Dei. In Elucidatione exposuimus de beato ingressu ante conspectum diuinitatis in vita ventura. Attamen generalius potest intelligi ingressus iste in sanctuarium Dei, quoties quis mentem à temporalibus subleuans, spiritu sese Deo præsentem exhibere satagit, & transitoria ista transcendens ad contemplanda per fidem æterna animum transfert, sicque à Deo illuminari meretur & erudiri, quantum quidem pro hac via contingit homini. Nam sic templum Dei quotidie visitare possumus, quotidie introire sanctuarium, ac nouissima tam iustorum quàm impiorum à longè in ænigmate considerare. Quod vbi facimus, diuina eruditione instructi, facile impiis suum hunc temporalem florem concedimus: nec eis intuidebimus, imo compatiemur magis & miserebimur illorum, qui pro tam immensis gaudiis & æternis, hæc acceptant temporaria, nulla ex parte illis conferenda. Chaldaica tamen translatio magis respondet expositioni alteræ. Sic enim habet, Vsque ad tempus redemptionis, quo veniam ad sanctuaria Dei, & intelligam finem eorum. Hoc autem tempus redemptionis, intelligere videtur, à corpore mortis huius in vitam æternam: & sanctuaria Dei, beatam eius præsentiam. ¶ Versu. 18. Veruntamen propter dolos posuisti eis. Videtur oratio defectum pati, & subaudiendum accusatiuum, mala, quin in Græco item & in Psalterio Romano exprimitur. Sic enim Græce legitur: ἔβαλες αὐτοῖς κακά, id est, posuisti eis mala, quomodo habet etiã Romanum Psalterium. In altera autem parte huius versus, Deiecisti eos dum alleuarentur, Græce est ἐν τῷ ἐπαίρεσθαι, hoc est, in alleuando, vel potius in eleuando, id est, dum eleuarentur vel in altum ferrentur, aut hoc ipso quod efferebantur aut eleuabantur per suam superbiam. Alleuatio enim siue elatio, occasionẽ præstat, & causam præbet grauissimi casus. Quanto enim gradus altior, tanto casus grauior. Et dum seipsos omnibus præponere, omnibus anteferre laborant, sibi causa fiunt vt in ima ruant, & infra omnes infimos locum accipiant in pœna, qui hîc supra omnes sese eleuare conati sunt in temporali gloria. ¶ Versu. 20. Velut somnium surgentium, domine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Vocatiuus, domine, aptius posterioribus quàm prioribus coniungitur. Illud verò, ad nihilum rediges, in Græco vno vocabulo dicitur ἐξουδενώσεις, quod vno verbo dici posset annihilabis: quod alicubi vertitur, ad nihilum rediges: alicubi, pro nihilo reputabis: quemadmodum circa illud Psalmi. 58. diximus, Ad nihilum deduces omnes gentes. Potest ergo & hîc intelligi, Domine in ciuitate tua superna, pro nihilo reputabis, & nihil esse demonstrabis imaginem illorum: id est, imaginariam fœlicitatem eorum. Illic enim vbi veram præbet fœlicitatem, omnibus modis impiorum temporali prosperitati incomparabilem manifestat reipsa, nihil esse quod illi in vita acceperant, neque fuisse nisi imaginem & somnium quoddam fœlicitatis: tametsi illi sibi mire placerent sua illa vmbratili fœlicitate, æternam nescientes: quemadmodũ is qui in dulci somnio iocundatur, non minus se putat fœlicem, donec in ipso perseuerat somniũ, q̃ is cui verè id contingit, quod iste sibi somniat. Posset quoque per imaginem impiorum intelligi eorũ memoria, quam verè Deus in ciuitate sua ad nihilum rediget: quoniã omnem impiorũ memoriam delebit, nec in Ecclesia sanctorũ perdurabit. ¶ Versu. 22. Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecũ. Hucusque visus est Psalmista, insipientium siue imperfectorum in tentatione loquentium gessisse personam. Versu autem mox præcedenti, cœpit prudentis verba proferre, eaque in finem vsque prosequitur. Verè enim sapit, qui hoc intelligit, quod huiusmodi querimoniis (quales per totũ psalmum propositæ sunt) ratiocinari & disquirere velle cum murmure, Dei iudicia, nihil aliud q̃ affligit cor hominis atque consumit, vt nihil agere libeat boni, & torpidum sese ac desidem prorsus inueniat homo ad omne opus bonum: propter quod melius iudicat huiusmodi omnes tentationes seponere, & tanquam iumentum Deo sese plenè submittere, quemadmodum in sequentibus subiungitur, quo sic à Deo per viã huius vitæ perduci mereatur in gloriam vitæ quæ ventura est. ¶ Versu. 23. Et in voluntate tua deduxisti me. Illud, in voluntate tua, in Elucidatione exposuimus, in tuo beneplacito, in tua bona voluntate, quasi in benignitate tua: quoniam scilicet voluisti. Potest tamen aliter intelligi: Deduxisti me secundũ voluntatem tuã: id est, quocũque voluisti, me videlicet iam absque ratione & perquisitione te libenter insequente ad omnia, neque in vllo remurmurante, posteaquam vt brutum factus sum apud te. In Græco habetur ἐν τῇ βουλῇ, quod recte verti poterat, In consilio tuo. Atque ita sensus erit, tuo consilio, vel per tuum consilium deduxisti me, interna scilicet tua inspiratione, per spiritum consilii, viam in agendis omnibus demonstrando. Atque huic consonat, quod pulchre habet Chald. Paraphra. In consilio tuo deduc me in mundo isto: & postquam compleueris gloriam, quam dixisti venturã super me, suscipies me: hoc est, donec in hoc mundo fuero, dux mihi eris per consilium tuum: & in venturo sæculo suscipies me in gloriam, quam es pollicitus seruis tuis. ¶ Versu. 24. Et à te quid volui super terram? Potest intelligi, quid abs te volui, quid à te postulaui, pro qua te rogaui, ex omnibus quæ sunt super terram? Melius tamen accipiendum videtur vt impropriè dictum, loco præter te, vt sit sensus, Quid à te aliud, quid præter te, quid nisi te, quid extra te volui super terram? Nam & in Græco habetur præpositio, non ἀπὸ, sed παρὰ, quæ huic sententiæ rectè fauet. Deinde & sententia videtur commodior. Et consonat aptius lectioni Hebraicæ, quæ habet, Quid tecum volui in terra? Idem enim est, nihil velle habere aliud simul cum Deo, & nihil velle aliud præter Deum. Manifestius etiam habet Chaldaica Paraphrasis, Tecum socium non volui in terra, id est, quod simul tecum amarem vel haberem, sed te solum volui. Cæterum, quomodo Deus pars nostra in sequenti versu dicatur, ex iis quæ dicta sunt in expositione Psalmi. 15. in versum illum, Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei, plenius poteris cognoscere: quemadmodum & illud versus vltimi, In portis filiæ Sion, manifestum relinquimus ex Psalmi. 9. enarratione, vbi de eisdem his portis dicitur, Qui exaltas me de portis mortis, vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.

Psal. 58.

Psal. 15.

Psal. 9.

LXXIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste, populi fidelis est in maxima desolatione et oppressione positi: qui recte ueteri illi populo Iudæorũ in Babylonica captiuitate posito posset aptari. Nos tamen maluimus ad nostra referre tempora: in quibus (proh dolor) uidemus per singulos fere annos, immanissimos Agarenos (qui sibi Saracenorũ nomen falsò uendicãt) iuratos & obfirmatissimos hostes Christiani nominis, ui armorum loca occupare populi Christiani, sancta prophanantes, Christi templa & sacramenta Ecclesiastica temerantes: denique & populũ fidelitũ sub tributa redigentes, imò exquisitis supplicijs crudelissima morte perimẽtes: id quod proximo quoque elapso anno maximo mœrore, per Christianissimum Hungarorum regnum factum audiuimus. Recte ergo nunc huius Psalmi usus nobis conuenit, cũ pro fidelium populorũ desolatione, contra immanissimos hostes, Deo nostro supplicare uoluerimus. In quo, primũ querimonia cũ postulatione Deo proponitur, ut in hæreditatem suã oculos flectere dignetur: atque ut facilior fiat exauditio, crudelitas & superbia hostium, tã in populum quàm in sancta Dei commemoratur: ac deinde uersu. 11. & 12. rursum querela proponitur, quòd nũc Deus ita suos deserat, quum olim pro patribus mirabilia signa ediderit coram omnibus gentibus, in maris rubri diuisione, in Pharaonis submersione, in Iordanis exiccatione, quum etiam potentia illi nulla desit, utpote qui dominus sit omniũ temporum & omniũ finium terræ, omniũ plenam habens potestatẽ: ut manifestum sit, non deesse illi potentiam saluandi suũ populum, si tantũ uelit. Propter quod, uersu. 19. ac deinceps, ad finem usque multis uerbis exaggerando postulat, ut ad miseriam populi & inimicorum crudelem superbiã aspicies, suos pauperes non relinquat in manibus truculentissimarum beluarum. Ac tãdem, si forte nihil humana Deũ mouerat miseria & populi afflictio, ut uel sui nominis contemptum & blasphemiam, quæ in ipsum iugiter ab infidelibus cõijciuntur, aspiciat, & uel hac de causa ultionem in reprobos exerceat, superbia tumidos, Deoq; superbe & bonis omnibus aduersantes.

LXXIII. PSALMI EVICIDATIO.

1 *Vt quid Deus repulisti in finem: * iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ?*

Cquare ô Deus noster, nos populũ tuũ, ita penitus tradis & derelinquis in manus hostiũ tuorũ, perinde ac si nos à te in totũ repuleris, & nulla prorsus tibi amodo cura sit de nobis: * & quare furorẽ tuę iracundiæ ita ostendis aduersus populũ tuũ, qui sunt oues sanctæ pascuæ tuę, quorum tu rector & pastor es, defensorque et propugnator, populũ Ecclesię sanctæ tuæ? 2 Memor esto

C

2 *Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.*

Ecclesiæ tuæ sanctæ, vt eã ita in hostiũ manibus non derelinquas, sed tua potentia liberes, quã ex antiquis diebus possedisti, quam in patribus primũ ex AEgypto in manu potenti eduxisti, vt esses dux eius: ac deinde tui etiã sanguinis precio tibi emisti, & redemisti in possessionem sempiternã. 3 Redemisti (primũ quidem in brachio valido, de manu Pharaonis & AEgypto, deinde sanguinis tui maximo precio, de potestate diaboli & damnatione mortis) funiculũ hæreditatis tuę, id est, populũ tuũ, quem in hęreditariã possessionẽ tibi elegisti: * ipse est mons Siõ, Ecclesia tua, fidei contẽplatione exaltata atque firmata, in qua habitationẽ tibi constituisti & cõfirmasti in sæculũ, quam elegisti vt habitares in ea, ranquã in domo & familia tua. 4 Extende

3 *Redemisti uirgã hæreditatis tuæ: * mõs Sion, ĩ quo habitasti ĩ eo.*

4 *Leua manus tuas in superbias eorũ in finẽ: * quãta malignatus est inimicus in sancto.*

D

manum tuam, & ad vindicandum leua brachium tuum aduersus superbiã inimicorũ nostrorũ: noli vltra permittere, vt suã contra nos impietatem possint perficere, non abeant impuniti, sed redde illis iuxta merita sua: * quanta enim sunt, quàm multa, quàm grauia, quàm immania, quàm truculẽta, quàm inaudita, quæ populus hostiũ maligne egit aduersus populũ sanctum tuũ: vt merito nõ videantur vltra tolerãdi, neque à misericordia tua, qua semper tuis soles in opportunitatibus misereri, neque à potentia, per quam hostiũ soles furorẽ cõprimere.

5 *Et gloriati sunt qui oderunt te: * in medio solennitatis tuæ.*

6 *Posuerũt signa sua signa, & non cognouerunt, sicut in exitu super summum.*

7 *Quasi in sylua ligno rum, securibus exciderunt ianuas eius in idipsum: * in securi &*

5 Et in his malis, quę cõtra tuũ populũ peregerũt, gloriati sunt aduersarii nostri & tui, quasi cõtra te etiã præualuerint, quasi tu nõ potueris nos saluare de manu ipsorũ. Suæ enim potentiæ, nõ tuæ permissioni omnẽ ascribũt victoriã: * gloriati sunt (inquã) & victoriæ signa ostenderũt, in medio solennitatũ tuarũ: in ipsis festiuitatibus, in quibus te solet colere populus tuus, isti suas glorias & pompas exhibuerunt, vt nõ liceret nobis sanctificare tuũ nomen in solẽnitatibus tuis. 6 Et exerunt vexilla sua & trophæa in signa victoriæ, sicut in exitibus ciuitatũ, in portis, super eminentissima vrbis loca, quasi gloriantes plurimũ de victoria contra populũ Dei: & nõ cognouerũt, quòd nõ ipsi sua virtute, sed tua magis permissione propter peccata nostra, consequuti sint hãc de nobis victoriã. 7 Quẽadmodũ in sylua lignorum cæsores absque timore feriũt in ligna securibus suis, & præcidũt ea: sic isti nullũ dantes locis sanctificatis honorẽ, ianuas templorũ tuorũ, pariter iũctis viribus, vnanimes in malitia & crudelitate exciderũt: * instrumentis quibus ad eã rẽ vti solẽt in syluis (cuiusmodi sunt secu-

C

Universidad de Deusto
Biblioteca

ascia deiecerunt eam.
8 *Incenderũt igni sanctuarium tuum in terra:*
* *polluerunt tabernaculum nominis tui.*
9 *Dixerũt ĩ corde suo, cognatio eorũ simul: quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.*
10 *Signa nostra nõ uidimus:* * *& iam non est Propheta:*

* *& nos nõ cognoscet amplius.*

11 *Vsquequo Deus improperabit inimicus:*
* *irritat aduersarius nomen tuum in finem?*
12 *Vt quid auertis manum tuam, & dexteram tuam de medio sinu tuo in finem?*
13 *Deus autem rex noster ante sæcula, operatus est salutem:*
* *in medio terræ.*

Esai. 59. 14 *Tu confirmasti in uirtute tua mare:*
Exod. 14. * *contribulasti capita draconum in aquis.*
Ibidem. 15 *Tu confregisti capita draconis:*
Ezec.29. * *dedisti eum escam populis Aethiopum.*

ris & bipennis(vti sunt ad deiiciẽdas valuas tẽplorũ,& ad excidendũ atque destruẽdũ hæreditatẽ tuã,ędificationes populi tui. 8 Igni incenderũt nõ tantũ domos prophanas,sed loca etiã tuo cõsecrata cultui,tuo honori nihil deferẽtes:* polluerũt & cõtaminauerũt taberna culũ dicatũ nomini tuo , tẽpla sancta in quibus inuocabatur nomen tuũ,agẽdo in illis quæ nequaquã erãt licita , & oĩa quæ in ipsis erant ad cultũ tuũ deputata(vt vestimẽta & vasa sacra)cõfringẽtes, & conuertẽtes in vsum suũ. 9 Dixerũt,tota ista generatio praua & puersa impiorũ,pariter vnanimes,& cõspirauerũt cõuenerũtque in hoc pariter,vt oẽs dies festos Dei facerẽt cessare ĩ populo fideli,quo sic memoria cultus Dei facilius è cordibus hoĩm exciderẽt : ꝓpoſuerũt,ꝓhibere celebrationẽ oĩm solẽnitatũ & festiuitatũ,quas habebat in reuerẽtiã memorię Dei fidelis populus,vt sic facilius animũ nostrũ abs te alienũ redderẽt. 10 Et interim quidẽ,dũ ista tã abominabilia patitur populus tuus, absque auxilio nõ desunt qui cõmoueri incipiunt atque vacillare imperfecti,qui querulãtes dicũt,Ecce signa nobis fieri nulla videmus,quomodo olim fieri solẽt pro patribus nostris,nullũ prodigiũ pro nostra liberatione videmus, quẽadmodũ solẽt olim experiri patres nostri:*insuper neque Propheta quisquã,aut vir magnæ sanctitatis apparet,qui potẽs sit in miraculis & sermone,qui nobis loquatur ex ore Domini,vel qui nos cõsoletur in his oĩbus tribulationibus nostris,aut qui nos iubeat esse bono animo,quique nobis indicet quãdiu sit duratura hęc desolatio:* & ita satis apparet,ꝙ nos Deꝰ iã prorsus abiecerit , ꝙ nullã vltra curã habeat nostri,vt olim habuit patrũ nostrorũ. Si enim adhuc nos respiceret,& nostri gereret curã, aut via aliqua nos liberaret,vt olim patres per signa maxima saluarat: aut certe Propheta aliquẽ mitteret,qui populũ vel cõsolaretur vel ĩstrueret,quẽadmodũ olim fuerũt patribus nostris qui populũ monebãt pœnitẽtiã agere,& viã docebãt qua Deũ sibi possent placatũ reddere.Cũ ergo nihil horũ nunc faciat,videtur nos non amplius ꝓ suo populo agnoscere,videtur nos quasi alienos habere. 11 At tu domine Deus,quãdiu patieris aduersarios nostros improperare nobis ac tibi, dicẽtes,quòd tu Deus noster potẽs nõ sis ad saluandũ nos,& male de te loqui:* quãdiu tandẽ te permittẽte, irritabunt nomẽ tuũ aduersarii nostri,quãdiu impune in te iaciẽt blasphemias & cõuitia? 12 Et quare ĩ finẽ vsque tandiu auertis à nobis benignũ aspectũ vultus tui, vt non ostendas nobis tuã fortem potentiã?& quare in finem tandiu auertis siue desinis aut cessãs extrahere manũ dexterã tuã de medio sinu tuo? quare tandiu cõtines manum tuã in sinu, sic omnia illos impune permittis agere,nec illis resistis , quẽadmodũ homo qui in sinu manũ continet ociosus?Extrahe illam potius de sinu,exere, & ostẽde potentiã tuã:sentiãt illi vltricẽ,& nos adiutricẽ manum tuam,vt illos digna vltione ferias,nos verò benigna liberatione defendas. 13 Nos enim cognouimus & scimus,nõ deesse tibi potentiã,si modo velis eã ad nostrã salutẽ conuertere. Tu siquidẽ qui es dominus Deus noster, ab æterno in te ipso perfectissimus ,ab initio mũdi creationis,omnibꝰ diebus patrũ nostrorũ operatus es pro patribus nostris in magnitudine omnipotentis dexteræ tuæ salutẽ: * in signis atque prodigiis magnis,quasi in medio terrę,corã vniuersis populis & regnis & nationibus per circuitũ:atque ita glorificare teipsum ſoles atque sanctificare in conspectu gentiũ per circuitũ,simul & populũ tuum magnificare. Scimus aũt manum tuã,quam olim extendisti,nõ esse abbreuiatã:eamdemque omnia quæ olim potuisti,etiãnum posse , si tantũ velis in opus extẽdere nũc ociosam. 14 Tu in virtute omnipotẽtiæ tuæ, olim pro liberatione patrũ nostrorũ filiorũ Israel,cõsolidasti mare rubrũ, firmumque ac solidũ fecisti , vt in modũ muri staret transcuntibus à dextris & à sinistris:*ac post trãsitum electorũ tuorũ,feroces AEgyptios (qui in modũ draconũ populum tuum hostili animo deuorare quærebant & interficere)insequi volentes electorũ tuorũ vestigia,tu operuisti aquis,& demersisti in ꝓfundũ,ita vt nec vnꝰillorũ euaderet. An non hoc maximũ potentiæ tuæ signũ erat? An non & nunc similia posſis pro populi tui salute,si tantum velis? 15 Contriuisti illic caput Pharaonis illius magni draconis,& superbi Leuiathan,qui cubabat in medio fluminũ AEgypti,q sese ausus fuit opponere tibi , ipsũ interfecisti inuoluẽs fluctibus cũ omni apparatu suo: * eumque demersum cum suis omnibus dedisti in escam AEthiopibus,proiecisti eos in escã & cibum atrorũ dæmonũ, in portionẽ eorũ proiecisti eos, in lacũ damnationis æternæ : quod quidẽ multo grauius fuit corporali illa demersione aquarũ. 16 Post hæc,eidem populo tuo per disruptionem petræ dedisti fontes ita copiosos, vt torrentes & fluuii ex aquis prodeuntibus decurrerent: illic vbi antea nunquã aqua fuerat, aquã de petra in maxima abundantia dedisti eis : * insuper & fluuios Ethan,id est,flumina fortia tu exiccasti:quemadmodũ flumen Iordanis,quod erat rapidũ & forte flumen,siccũ fecisti,vt per ipsum trãsire possent filii Israel,ad terrã promissam sibi ac patribus suis. Si ergo nunc pro populo tuo liberando aliquod virtutis signũ ostẽderes, non hoc nouũ tibi foret,neque tuo populo insolitũ. 17 Insuper tempora omnia,& temporũ vicissitudines in manu tua sunt,dies & nox secundum vicissitudinẽ inuicem sibi iugiter succedũt tuo imperio:* neque id mirum,quandoquidẽ tu es qui condidisti omne lumẽ , siue minus, quẽadmodũ est lumen auroræ:siue maius, cuiusmodi est lumen solis. Tu enim fecisti omnia luminaria , luminare maius quod præsit diei, & luminare minus quod præsit nocti,& stellas quæ lucẽt in firmamẽto. 18 Tu fecisti omnes terminos orbis terræ,orientẽ scilicet,occidẽtem,aquilonẽ & meridiẽ,& cuncta quæ sunt in omnibus finibus terræ simul fecisti.& oĩm quæ in eis continentur,plenã habes potestatẽ: * diuersorũ quoque tẽporũ anni vicissitudines,ac secundum diuersas qualitates variabilitatẽ,tu similiter dispoſuisti:diuidẽs scilicet annũ in partes quatuor,nẽpe,in ver,ęstatẽ,autumnũ et hyemẽ,singulasque harum partiũ suis propriis qualitatibus determinans. 19 Tu ergo,potentissime Deus,quẽ constat & temporũ,& quæ in eis sunt,omnium habere potestatẽ,qui tantã olim ostẽdisti potentiã, vt prænarrata potueris pręstare prodigia:esto etiã huius memor iniuriæ,hanc etiã attẽde impietatẽ,qua nunc tuũ nomen blasphematur,& tuus populus affligitur:* quod scilicet inimici nostri blasphemauerunt te dominum Deũ nostrum,& populus iste stultus & infidelis hominũ alienigenarũ in te non credentium exacerbauit & irritauit nomen tuũ, tuo nomini sese opposuit,vt ipsum deleret, ipsiusque cultũ exterminaret de terra. 20 Ne permittas fideles tuos te agnoscẽtes, & tuo nomini ex fide pura confitentes,ita misere venire in manus infidelium, qui sunt velut beluæ immanes,quasi absque intellectu te Deũ non agnoscentes,& absque misericordia,innocẽtes fideles tuos absque omni compassione crudelissime interficientes:*& pauperes simplices ac humiles fideles tuos,ne obliuiscaris inæternũ, neque eos perpetuo in potestate impiorũ istorũ permittas , vt eos perimant & trucident pro suo libito:sed tandẽ aliquando respice ad auxiliũ eorum qui in te credũt, & confidunt in salute tua. 21 Respice & attende ad testamentũ pactũmve tuũ quod fecisti cum electis,memor esto promissionis & pollicitationis eis factæ,quòd nõ esses derelicturus qui tribulato sunt corde,humiles autẽ spiritu saluares:fac,tuo testamento satisfacias, vt verax cõproberis erga fideles tuos:* nam obscurati terræ, illi qui super terram obscurati sunt,infideles isti & alienigenæ pleni tenebris infidelitatis & errorum,excæcatum & obscuratũ cor habentes, ipsi sunt repleti domibus iniquitatum,cõscientiis inquinatissimis,& omni abominatione plenis,quibus valde indignum videtur & durũ tradi sanctos tuos in potestatem,vt illis subiiciantur,& illorum debeant parere imperio. 22 Non auertas,neque à te confusum abiicias populum tuum valde humiliatum & nimium afflictum , oppressumque ab aduersariis,non repellas inexauditum cum confusione populum tuum qui se in conspectu tuo humiliat,tuã opẽ ex tota pectoris fiducia postulãs:* pauperes & inopes fideles tui confitebuntur tibi,& laudẽ dicent nomini tuo,cum eis bene feceris,cũ eos pro tua benignitate exaudieris. 23 Noli amplius dissimulare,ne vltra distuleris vindictam, sed exurge ad faciendum iudiciũ pro populo tuo. Atque etiamsi nos propter nostra peccata digni simus mala tanta perferre : attamen dignũ non est,vt tuo nomini talia inferantur opprobria.Propter quod, etiamsi ex nostra parte non cõmouereris,vt te nostra nihil cõmoueat afflictio,certe pro tui nominis honore zelare debes, & vindicare opprobriũ nominis tui , quo affectus es ab impiissimis istis alienigenis: dũ & sancta tua prophanarunt,& nomen tuũ blasphemarunt , tuúm-

16 *Tu disrupisti fontes & torrentes:*
* *tu siccasti fluuios Ethan.*

17 *Tuus est dies, & tua est nox:* * *tu fabricatus es auroram et solẽ.*

18 *Tu fecisti omnes terminos terræ:*
* *æstatem & uer tu plasmasti ea.*
19 *Memor esto huius:*

* *inimicus ĩproperauit domino, & populus insipiẽs incitauit nomẽ tuũ.*
20 *Ne tradas bestijs animas confitentes tibi:*
* *et aĩas pauperũ tuorũ ne obliuiscaris in finem.*

21 *Respice in testamẽtum tuum:*

* *quia repleti sunt qui obscurati sunt terræ, domibus iniquitatum.*
22 *Ne auertatur humilis factus confusus:*
* *pauper & inops laudabunt nomen tuum.*
23 *Exurge Deus, iudica causam tuam:*

Universidad de Deusto
Biblioteca

** memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die.*

24 *Ne obliuiscaris uoces inimicorum tuorũ*

Hebr. 4. ** superbia eorũ qui te oderũt ascẽdit semper.*

que cultum,quantum in ipsis fuit,extirpare conati sunt: * attende ad E
improperia & conuiciatorias blasphemias quæ iugiter tibi inferũtur
à populo infideli & peruerso,qui tuũ nomen absque timore blasphe-
mant,eo quòd se videant nullam inde vltionem percipere. 24 Noli
dissimulare,neque quasi non aduertens inultas relinquere impias vo-
ces aduersariorum tuorum,qui & tibi & nobis propter te obfirmato
odio aduersantur:* ecce enim superbia & præsumptio infidelium isto-
rum qui te odiũt,& te in tuis cultoribus persequuntur.nunquã quie-
scit,sed ascendit iugiter,assidue machinantur aliquid aduersus nomẽ
tuũ,aut populũ tuũ: id quod te latere non potest,cuius oculis omnia
nuda sunt & aperta.Propter quod,concludentes, tam ob tuæ gloriæ
contemptum,quàm ob nostræ afflictionis miseriam, postulamus mit
ti nobis desuper contra inimicos nostros auxilium,vt de manibus sæ-
uissimorum hostium eruti,quietam & tranquillam in sancto tuo ser-
uitio vitam ducamus.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXIII. F

VErsu primo,Vt quid Deus repulisti in finem?Plurimum habet conueniẽtię hic Psalmus cum eo qui est in ordine quadragesimustertius,& est vtriusque pene eadẽ materia,desolatio scilicet populi Dei sub oppressione hostium infidelium:à qua postulatur diuina liberatio. Vterque allegat quæ prius Deus veteri populo exhibuit mirabilia beneficia, & quàm mirabiliter priores illi patres Dei manu sint proiecti commemorat,vt facilius impetretur misericordia. ¶Versu secundo,Memor esto congregationis tuæ,quam possedisti ab initio Si ad populum veterem Hebræorum hoc referatur,possedit istos Deus ab initio,ex quo eos de AEgypto eduxit.Si verò ad populũ nouę legis, possedit eos Deus ab initio,ex quo placuit ei in sanguine suo emere genus humanum à patre,de manu diaboli,& per Apostolos ædificare Ecclesiam.Ab eo siquidẽ tempore,nõ defiit Christus dominus possidere suam Ecclesiam,nunquam eam dereliquit,quemadmodum neque derelinquet in finem. Eundem hunc populum fidelem in versu sequenti vocat virgam hæreditatis,id est virgam hęreditariam,hoc est,
Deut. 32. hæreditariam possessionem Videtur enim virga hæreditatis,idem hic esse,quod alibi dicitur funiculus hæreditatis dicente Moyse,Pars autem domini populus eius.Iacob funiculus hæreditatis eius. Estque ratio eadem, cur hæreditas domini virga dicatur & funiculus, quoniam scilicet mensoriis & funiculis
Psal. 67. terra diuidebatur.De monte autem isto,in quo habitat Deus,supra dictum fuit,Psalmo. 67. Mons in G
quo beneplacitum est Deo habitare in eo,etenim dominus habitabit in finem. ¶Versu sexto, Posuerunt signa sua signa:hoc est,signa vexillorum suorum posuerunt pro trophæis,erexerunt in signa victoriæ:Vnde beatus Hieronymus vertit,Posuerunt signa sua trophæa. Videtur autem quod sequitur,
Et non cognouerunt,per parenthesim esse interiectum,vt quod proxime sequitur: sicut in exitu super
summum,iungatur prioribus, ad hunc sensum, Posuerunt vexilla sua pro trophæis & signis victoriæ,
Iudit. 14. quasi in exitibus,in portis, super loca altissima, quemadmodum fieri solet à gloriantibus de victoria.
2. Re. 1. Vnde in libro Iudith legimus, victricis mulieris consilio,caput Holofernis in muro suspẽsum.Similiter & corpora Saul ac filiorum eius,in muro Betsan à Philistæis fuere suspensa in victoriæ signum. Illud autem,Et non cognouerunt,separatim legendum videtur,indicans,hostes non agnouisse quid agerent, & vnde sibi victoria proueniret,& cætera.quemadmodum in Elucidatione explanauimus. ¶Versu septimo,In securi & ascia deiecerunt eam.Psalterium Romanum habet ea, vt referat sancta & ostia tẽpli.Rectius autem habet nostra lectio genere fœmineo eam,vt referat hæreditatem,velut etiam in priori parte,ianuas eius accipimus,ianuas hæreditatis Dei.Itaque sensus erit,In securi & bipenni subuerterunt & destruxerunt hæreditatem tuam,omnia confregerunt & comminuerunt ausu temerario,hostes insanientes. Fit autem hoc ex Græca lectione manifestius,vbi tam genitiuus eius,quàm accusatiuus eã, H
genere fœmineo manifeste cernitur haberi. ¶Versu decimo, Signa nostra non vidimus. Manifestũ est hanc vocem non esse illorum qui in versu mox præcedenti dicebant, Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra,sed esse vocem populi Dei conquerentes, inter hæc tanta grauamina,& tam summas miserias nulla apparere Dei testimonia,nulla signa,nullas Prophetias:vt ex his videri possit, Deũ prorsus abiecisse populum suum,nec vltra ad eum in bonum aspicere.Solet enim Deus afflicto populo saltem Prophetas mittere,qui ipsum in tribulatione consolarentur, quemadmodum olim Iudæis in Babylonica captiuitate,Hieremiam,Ezechielem,atque alios plures.Et forsitan hoc sibi vult versus iste quod in nouissimæ persequutionis miserandis illis temporibus futurum dicunt quidam sanctorum,vt prorsus cessent in Ecclesia Christi ad tempus miracula, cum etiam aduersarii falsa edent prodigia.
¶Versu duodecimo,Vt quid auertis manum tuam & dexteram tuam de medio sinu tuo in finem? Videtur defectiua esse oratio,verbi adiectione cõpleda:quod dupliciter fieri poterit,vel vt infinitiuo subaudiatur connexus verbo auertis, hoc modo, Vt quid auertis extrahere dexteram tuam de sinu tuo?vel vt imperatiuus subaudiatur:hoc modo,Et dexteram tuam aufer,vel extrahe de medio sinu tuo. Manifestum est autem,sermonem istum iuxta humanũ morem sic ad Deum dirigi, quasi ociosum,& manũ
Prou. 19. in sinu gestantem absconditã.Nam absconsio manus in sinu vel sub ascella (vt ait Sapiens)ad ociosum pertinet.Exerimus autem de sinu,quãdo ea percutere volumus,aut agere quippiam operis.Chald. trãslatio verbum supplet,& sententiam complet hoc modo, Quare conuertes manum tuam?dexteram autem tuam de medio bonitatis tuæ exere,vel extrahe, & contere qui præbent molestias tibi. ¶Versu

A tridecimo,Deus autem rex noster ante sæcula.Versum istum vnà cum sequentibus aliquot, possumus exponere secundum literam primum,ac deinde secũdum sensum mysticum,iuxta quod figuræ illæ quæ exponuntur,significant.Vnde hanc salutem,quam in medio terræ Deus est operatus pro patribus,primũ ad literam interpretamur de liberatione populi Israelitici à seruitute Pharaonis: quæ in medio terræ facta est,dum coram omnibus populis gesta, ad omnium aures fama peruenit. Quia verò ista liberatio Israelitici populi sub Pharaone rege AEgypti,figura erat liberationis populi fidelis per Christum à diabolo,tenebrarum principe,iccireo hanc salutem secundum mysticum sensum interpretamur,illam quæ per Christum in carne propria pro nobis facta est in temporis plenitudine.Quæ quidem salus rectissime in medio terræ facta dicitur,quoniam pro omnium omnino populorum & gentium vtilitate,
in vno Iudææ loco facta fuit.Omnium enim communis erat hæc salus,omnibus eque propinqua,æque
vicina omnibus.Aut(vt quidam aiunt)in medio terræ,quia in Iudæa,quæ habitabilis terræ mediũ est.
Deinde,quod versu.14. & 15.proxime sequitur,de maris transitu & capitibus draconum contribulatis
in aquis,primum quidem secundum literam de transitu filiorum Israel per mare rubrum,& submersi-
one AEgyptiorum exponitur,quemadmodum manifeste indicat Chald.Paraph. quæ sic habet, Deus
meus cuius diuinitas sancta,ab æterno operatus est redemptionem in medio terræ. Tu diuisisti in for-
titudine tua aquas maris,tu contriuisti capita draconum,& mersisti AEgyptios in mare. Tu cõfregisti
capita procerum Pharaonis,dedisti eos ad destructionem populo domus Israel,corpora verò eorũ dra-
B conibus:id est,piscibus magnis,& cetis maris.Secundum verò mysticam intelligẽtiam, manifestum est,
istud de institutione baptismalis sacramenti exponi:in quo diabolus quasi submergitur & conteritur,
dum ei potestas aufertur:populus autem domini saluatur,dum ab eius manu à morte saluus euadit per
baptisma.Similiter & de eo dicendum quod sequitur,de fontium & torrentium datione in deserto, &
fluminum exiccatione, quæ secundum mysticam intelligentiam facile possunt exponi, quia in deserto
gentium vbi antè non fuerant aquæ spiritualis doctrinæ vel spiritualis gratiæ,ibi post Christi passionẽ
fluxerunt fontes saluberrimæ doctrinæ Euangelicæ,fontes viuentium aquarum, qui quasi in torrentes
exereuerunt,quando mira celeritate per vniuersum orbem transierunt.Exiccata autẽ sunt flumina for-
tia ad transitum filiorum Israel,quoniam potentia potentum sæculi,& sapientia sapientum euacuata at-
que humiliata est, vt non noceant veris Israelitis, in terram promissionis volentibus ingredi. Omnia
ergo ista sic mystice poterunt apte interpretari,neque incommode ad negocium propositum,vt per cõ
memorationem Deo velut in memoriam reducamus, quanta populo suo nouo olim dum in carne no-
biscum ageret,exhibuit beneficia: propter quod,nos populum suum merito non debet nunc in fine tẽ
porum abiicere,quem olim ita clarum habuit,& tantis affecit spiritualibus bonis.Attamen expositio il
C la quæ ad literam historialia facta intelligit,ad propositum videtur quadrantior,quàm illa quę secundũ
mysticos sensus incedit. ¶Versu decimoquinto,Dedisti eum escam populis AEthiopum.Populos
AEthiopum nos in Elucidatione interpretamur mystice, denigratos & teterrimos dæmones, quibus
dati sunt in escam impii illi & infideles AEgyptii,Pharao cum exercitibus suis. Iuxta quod in alio Psal
mo de impiis persequutoribus iustorum dicitur, Introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus Psal. 62.
gladii,partes vulpium erunt,id est,malignorum & astutissimorum dæmonum.Et iterum,Mittit cristal Psal. 147.
lum suam(id est homines induratos & obstinatos ſ sua malitia,cuiusmodi erant hi AEgyptii, post tot
visa signa,nihil adhuc Deum metuentes)sicut buccellam,in escam scilicet diaboli eos proiciens, quo-
modo buccella proiici solet ante faciem canis vt vocetur.Alii verò dicunt illos datos in escam populis
AEthiopum,quoniam arma illorum & ornatus atque diuitiæ ad litora AEthiopum applicabant, at-
que ita eorum spolia accipiebant.Qui autem ex Hebræo vertunt,Dedisti eum in escam populis deser-
ti,pro populis AEthiopum: exponunt de filiis Israel,qui in desertis tum morabantur: quibus quasi in
escam dati fuerunt AEgyptii,quando à facie eorum ex Dei virtute sic contriti sunt & deuorati, quo-
modo esca absque molestia conteritur. ¶Versu decimosexto, Tu disrupisti fontes & torrentes.
Non est sensus,Diuisisti fontes & torrentes,quasi in partes secando,quomodo mare rubrum fuit diui
sum:sed tantundem est ac si diceretur,Per disruptionem dedisti,vel per diuisionem aut scissionem fluę-
D re fecisti fontes & torrentes:per disruptionem(inquam)vel diuisionem non ipsorum fontium, aut tor-
rentium,sed petræ vnde effluxerunt.Valet ergo disrupisti,idem quod disrumpendo vel scindendo de-
disti aut fluere fecisti,quemadmodum per contrarium,confirmasti mare,inversu.14.nõ aliud est,quàm
per confirmation ẽ& consolidationem vtrarunque partium continuisti ne flueret,sed transitum daret.
Atque huic sententiæ aperte subscribit quod habet Chald.Paraphrasis,Tu cõfregisti fontem de rupe,
& factus est in flumen.In eo quoque quod sequitur,Tu siccasti fluuios Ethã:quidam per fluuios Ethã
intelligunt mare rubrum,quod vicinum fuisse loco vocato Ethan,manifestum est ex cap. 13. Exodi:si- Exod. 13.
quidem populus Israel egressus AEgyptum,castrametatus est in Ethan,quod est in extremis finibus so
litudinis,iuxta quem pene locum inuenerunt illos AEgyptii,cum ad persequendum eos fuissent egres-
si.Vnde putãt iterum hîc significari diuisionem maris rubri.Verum quia hoc iam supradictum fuerat,
magis videtur de Iordane sermo fieri,atque ita illud Ethã suam interpretationem accipiet. Sonat enim
fortia.Vnde beatus Hieronymus vertit ex Hebræo,Tu exiccasti flumina fortia.Apparet autem,rapidũ
fluuium & violentum fuisse Iordanem.Quam sententiam manifeste approbat Paraph. Chald. sic ha-
bens,Tu siccasti flumina Arnon,& decursum eius rapidissimum,& Iordanem insuper validum.vbi ma
nifestum est,de fluminibus fortibus & rapidis fieri sermonem. ¶Versu vigesimo, Ne tradas bestiis
animas confitentes tibi.Bestias secundum similitudinem vocat infideles hostes,vel propter ignorãtiam
Dei,vel propter crudelitatem & immanitatem,omnisque misericordię & compassionis defectum:dum
ita crudelissime solius Dei odio fœuiunt in populum, qui nihil sibi nocuit. Pauperes autem, fideles &

Universidad de Deusto
Biblioteca

humiles vocat. Pulchre verò hunc versum Chald. translatio exponit, sic habens, Ne tradas populis simi E
libus animalibus syluestribus animas discentium legem tuam, vel eruditas in lege tua, quomodo etiam
ex Hebræo vertit Hieronymus. Felix item pulchra admodum ex vtraque parte respondente comparati
one, ita vertit, Ne des feræ vel bestiæ animam turturis tuæ. id est, populi tui in lege tua meditãtis, & tui
desiderio gementis assidue, quod est turturis officiũ. ¶ Versu vigesimoprimo, Repleti sunt, qui ob=
scurati sunt terræ, domibus iniquitatum. Latina lectio hoc loco aliquanto obscurior & inuolutior est
Græca, quæ sic habet, ἐπλήσθησαν οἱ ἰσκοτισμένοι τῆς γῆς οἴκων ἀνομίων. hoc est, obscurati terræ repleti sũt
domibus iniquitatum. Nam genitiuus terræ, iungi debet cum illo, qui obscurati sunt, & ablatiuus do-
mibus iniquitatum, à verbo repleti sunt, regi. Quem autem sensum hæc lectio habeat, indicat Elucida-
tio. Posset tamen & aliter exponi, hoc modo, Obscurati terræ, homines impii super terram obtenebra-
ti, & in sua infidelitate obstinate, repleti sunt domibus iniquitatum: hoc est, abundant domibus & exer.
citibus impiis, in quibus cõfidunt, & in quibus valent quicquid audent, vbi tu Deus non miseris tuis
adiutorium. ¶ Versu vigesimosecundo, Ne auertatur humilis factus confusus. Participium factus in
medio positũ, nõ satis constat, an ad præcedens debeat, an ad sequens referri. Aptius tamen videtur, vt
cum sequenti iungatur, hoc sensu, Ne humilis auertatur factus confusus, id est populus afflictus & hu-
miliatus non auertatur cum confusione. Quam sententiam satis manifeste continere videtur versio Fe-
licis ex Hebræo, Ne reuertatur contritus, confusus: aut, Ne reuertatur miser & pauper confusus. F

LXXIIII. PSALMI ARGVMENTVM.

In hoc Psalmo Christus introducitur loquens ad patrem, initio quidem simul cũ suis fidelibus, dicens se unà cũ illis patri confessionẽ laudis daturum, & cuncta eius mirabilia annunciaturum: mox verò in medio uer sus secundi, ipse solus in persona propria singulariter loquitur de extremi iudicij die, deq; mundi perditi reparatione & instauratione, de Euangelica prædicatione, & impiorum à superba mente ad pœnitentiã reuocatione, eo quòd iudex omnium sit Deus, & de calice indignationis pleno fæcibus, de quo prædicit bibi turos omnes peccatores terræ. Nouissimis autem duobus uersibus, iterũ replicat, se uelle semper cantare do mino: & in nouissimo die, superbis humiliatis iustos prædicit exaltandos.

LXXIIII. PSALMI EVLCIDATIO.

1 *Confitebimur tibi Deus, cõfitebimur, &*

Apoc. 4. & 5. *inuocabimus nomẽ tuũ*

2 *Narrabimus mirabilia tua:*

Ioan. 5. Actu. 10. ** cũ accepero tempus: ego iustitias iudicabo.*

Matt. 24.

Mat. 28. Ioan. 5.

3 *Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea:*

** ego confirmaui colũnas eius.*

4 *Dixi iniquis, nolite inique agere:*

Onfessione & laude te celebrabimus, ego tuus v-
nigenitus simul & fratres mei populus credentiũ
tibi, sicut dignus es accipere omnem laudem, om-
nem honorem, & omnem benedictionem confes- G
sione & prædicatione gloriæ tuæ te celebrabim⁹
atque magnificabimus: & laudãtes, ex corde fide=
li affectuque pleno fiducię, inuocabimus auxilium
sancti nominis tui. 2 In confitendo autem, enar-
rabimus pro nostra virili cuncta magnalia tua, & opera magnifica, quæ
pro tuo populo operari voluisti ab initio: eorũque virtutẽ & magnificẽ
tiam, quantum in nobis erit, prædicabimus, & notam faciemus vniuer-
sis: * ego autem vnigenitus filius tuus, cui dedisti potestatem iudicium
facere, quem iudicem constituisti viuorum atque mortuorum, cum tẽ-
pus aduenerit à te cõstitutum nouissimo examini, cum dies illa & hora,
quam nemo nouit nisi tu, dies (inquam) suprema illa & vltima hora om
niũ humanorũ actuũ discussioni & retributioni assignata adfuerit, tum
ego potestate vtar quam dedisti mihi, iuste iudicando de singulis homi
num operibus, redditurus vnicuique secundũ opera sua: iis qui bona e-
gerunt, vitã æternã: illis autem qui mala patrarunt, æterni ignis tormẽ
ta. 3 Liquefacta, dissipata, & prorsus resoluta, siue vsque ad nihilum re H
dacta fuerat terra, cum omnibus inhabitatoribus suis: quando ante meũ
aduentũ, sub principatu diaboli (qui tum erat huius mundi princeps)
regnante impietate, & concupiscentia dominante, omnes declinauerãt,
vixque superat operans bonũ: cum plenus esset mundus errorum tene
bris, & omnia idololatria ac aliis vitiis enormibus essent fœdata atque
dissipata: * ego verò tempestiue in hunc mundum aduenies, terrã iam-
iam velut ruituram & disperituram in nihilum, salutari remedio prædi-
cationis ac doctrinæ Euangelicę seruaui, ac velut columnarum firmita-
te suffulciui, atque constabiliui, ne prorsus deficeret: quemadmodũ cũ
domus ruinæ proxima, suppositis columnis, aut iis quæ columnarũ vice
sint, subiectis, sustẽtatur ne cadat. Ita plane orbem perditũ, & iam pro-
ximum vt in nihilum collaberetur (vtpote nimia malitia deuastante o-
mnia) ego aduenies, salutari doctrina Euangelii, velut firmamento co
lumnæ sustentaui & constabiliui, vt non penitus collabatur vsque in cõ
summationem sæculi. 4 Reuocaui impios ab impietate sua, dixique
illis in terrore comminationis meæ, nolite pergere in vestris iniquitati-
bus, neque addatis vltra præuaricationem ad ea quæ hactenus egistis,

A ** & delinquentibus, nolite exaltare cornu.*
5 Nolite extollere in altum cornu uestrum:
** nolite loqui aduersus Deum iniquitatẽ.*

6 Quia neque ab oriẽte, neque ab occidente,
B *neque desertis montibus:*
** quoniã Deus iudex est.*

7 Hunc humiliat, & hunc exaltat.

** quia calix in manu*
domini uini meri, ple-
C *nus mixto.*

8 Et ĩclinauit ex hoc in hoc:

** uerũtamen fæx eius non est exinanita:*

D ** bibent omnes pecca tores.*
9 Ego autem annun ciabo in sæculum:
** cãtabo Deo Iacob.*
10 Et omnia cornua peccatorũ confringã:
** & exaltabuntur cor nua iusti.*

sed pœnitentiam agite præteritorum facinorum, & iustitiæ amodo va
eate: * & iis qui in delictis & impietatibus versantur denunciaui cum
terrore comminationũ mearum, ne cornua sua erigerẽt, ne superbe &
præsumptuose agere perseuerarẽt, ne in superbia sese exaltarent, ob suã
temporalem potentiam atque diuitias sæculi. 5 Nolite (inquiebam
ego illis) erigere vestra cornua in excelsum, nolite de vestra porẽtia glo
riari contra Deũ, neque in vestris temporalibus gloriis præsumatis, vt
quicquam audeatis aduersus illum agere impietatis: * cauete, ne cõtra
Deũ extento collo in superbia & abusiõe loquamini, quæ blasphema
sunt & impia, ne de illo blasphemando aliter loquamini quàm deceat,
néve contra illum proponatis agere, quæ non conueniant præuarican-
do, sed potius seruite illi vt Domino Deo vestro, in timore, & exultate
ei cũ tremore. 6 Merito sane cauendum est omnibus, ne aduersus Deũ Psal. 2.
erigant cornu, quoniã ipse est Deus vnus ac solus iudex, neque est prę-
ter eum alius, neque ab oriẽte, neque ab occidẽte, neque à montosis lo
cis deserti, qui ad meridiem sunt, neque itẽ ab aquilone, neque ab vlla
omnino parte alius potest venire Deus: * quoniã Deus vnus & solus
iudex est, potestatẽ habẽs facere iudicium omniũ in terra, qui vnus om Ioan. 5.
niũ & bene & male facta examinabit atque remunerabit, ꝓ merito, cu- Rom. 14
ius tribunali sisti & cuius iudicio præsentari suo tempore debebunt, ve 2. Cor. 5.
lint, nolint, vniuersi: illi etiam qui in hoc sæculo superbe sese exaltãt, &
cornua erigunt aduersus ipsum. Siquidem illius vnius iudicio omnes
necesse est præsentari: neque quisquã erit vel tã potens, vel tam sapiens,
qui eius posit iudicium effugere. 7 Ipse autẽ iudex vnus secundũ iu-
stitiæ suę equitatẽ, pro cuiusque merito faciet remunerationẽ, hos qui-
dem humiliando, & in ima inferni condemnationis sententia demergẽ-
do, cum eis inquiet, Discedite à me maledicti in ignem æternũ, qui pa- Matt. 25.
ratus est diabolo & angelis eius: illos autẽ exaltando in vitam æternam
pro studio bonarũ operationum, cum eis inquiet, Venite benedicti pa- Ibidem.
tris mei, possidete paratũ vobis regnum ab origine mundi: * Est enim
in manu iudicis huius dispensatio cõdignæ retributionis & distributio
promeritæ mercedis, tanquã calix in manu hominis alicuius, tanquam
calix (inquam) vini fortissimi & impotabilis, plenus cõmixtione fęcum
& sordium, totúsque turbulentus, & fęculentus, vt horror sit ex illo bi-
bere, illúmve gustare. Est enim hic calix iræ & indignationis Dei om- Apoc. 16
nipotentis, qui cõtinet vltionem amarissimã, & importabile iudicium,
quod est tanquam vinum meracissimum, fortissimum, durissimum, &
prorsus fęculentum, quod sit impotabile. 8 Et inclinauit Deus hunc
calicem quem in manu tenet, ex parte vna in aliã, quemadmodum fieri
solet cum diuersis ex eodem calice datur bibere: ex eodem hoc poculo
potũ propinat omnibus impiis, quos omnes simili iudicio condemnat,
eodemque condẽnationis poculo potat: * verũtamen quanticũque pec
catores ex hoc calice bibãt, adhuc nõ est fęx eius prorsus exhausta, ne-
que vnquã exhaurietur, adhuc eadẽ seruatur damnatio impiis põst ven
turis, & de hoc calice bibituris: semper irã & indignationẽ Dei bibent,
& sententia mortis amarissima potabũtur, quicũque id suis malis ope- Prou. 27.
ribus cõmeruerint. Infernus enim & perditio nunquã replentur, nun-
quam dicũt, sufficit: * bibent ex hoc calice iræ & indignatiõis Dei om-
nes qui super terram mala patrarũt, & peccatis se cõmaculauerunt, nec
egerunt pœnitentiam. Huiusmodi omnes bibent amarissimas fęces ca-
licis huius, horum ne vnus quidem effugiet mortis iudicium. 9 Ego
autem pariter cum meis fidelibus annunciabo in æternũ mirabilia Dei
patris mei, misericordiam erga bonos, & erga impios iustitiã: * canta-
bo in Psalmis & hymnis, laudemque & honorẽ dicã, in testimoniũ gra
tiarũ actionis, Deo patri meo, qui est Deus populi sui. 10 Et in tempo
re iudicii illius, de quo iam ante dixi, ego conteram atque comminuam
omnia cornua impiorum, omnẽ superbiam & celsitudinem prauorum
ego deprimam & humiliabo, deponamque omnes potentes de sede, &
diuites faciam vacuos: * iustorum autẽ humilitatem ego subleuabo, & Lucæ. 1.
eorũ potentiã glorificabo: quãdo exultationes meas & patris mei dabo
in guttur eorũ, & gladios ancipites in manibus: quãdo in capite eorum
ponam diadema gloriæ meæ, & sceptrum regni mei dabo in manibus Psal. 149.
eorũ. Erit enim tunc & manifeste apparebit omnibus mirabilis illa mu
tatio, qua omnes qui se in mundo exaltauerant humiliabuntur, contrà Lucę. 14.
verò exaltabuntur qui se humiliauerant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXIIII.

VErsu primo, Confitebimur tibi Deus, confitebimur, & inuocabimus nomen tuum. Recto ordine confessio præmittitur: succedit inuocatio. Sunt enim, qui solo timore nonnunquam inuocant, quando non merentur exaudiri, iuxta illud, Tunc inuocabunt, & non exaudiam. Et Miche.3. fatuis virginibus clauso ostio clamantibus dicetur, Nescio vos, discedite omnes operarii iniquitatis. Matt. 25. Qui autem cõfitentur Deo, vt oportet, corde videlicet, ore & opere, (Nam ore ac verbis confiteri, factis autem negare, nihil aliud quàm irrisio est & simulata hypocrisis) hi sunt qui fiducialiter inuocare Titum.1. possunt nomen Domini. ¶ Versu secundo, Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Accepit quidem iam Christus potestatem faciendi iudicium, iuxta quod apud Ioannem dicitur, Potestatẽ de- Ioan.5. dit filio pater iudicium facere, quia filius hominis est. Et apud Matthæum, Data est mihi omnis po- Matt.28. testas in cælo & in terra. Et in Actibus Apostolorum, Hunc constituit Deus iudicem viuorũ & mor- Actu.10. tuorum. Nondum tamen accepit tempus, in quo suum debeat complere iudicium, quia nondum tempus illud aduenit iudicandi, quod à patre ab æterno est prædefinitum. Cum ergo tempus hoc acceperit Christus, tum iudicabit iustitias. Iudicare autem iustitias, accipiendum videtur, vt idem sit quod iudicare iusta, quomodo ex Hebræo vertit Hieronymus, Ego recta iudicabo. Nam iuxta communem loquendi consuetudinem scripturarum, facere bonitatem, poni solet pro facere bonũ: facere iustitiam, pro iuste agere: facere iniquitatem, pro facere quod iniquũ & malũ est, atque ita in aliis. Aut intelligatur Christus iudicaturus iustitias, quoniam iustitias hominum examinabit, & de iustitiis iudicabit: ita F vt in quibus eas inuenerit, pro iustitiæ qualitate reddat beata præmia: in quibus autem abesse compererit, illis reddat æterna tormenta, eo quidem maiora, quo longius ab illa abfuerint. Attamen prior intelligentia, secundum consuetudinem scripturarum videtur prior. Posset verò hoc iudicium Christi intelligi iudicium prius, quod iam impletum est in primo ipsius aduentu, quo videlicet pro humano Ioan.12. genere in temporis plenitudine iudicauit, dum huius mundi principem foras eiiciens, condemnauit, humanum autem genus de captiuitate misera & grauissima tyrannide misericorditer liberauit. Cum enim tempus accepit Christus, quo hoc iudicium fieri debebat, vbi aduenit temporis plenitudo, magnificam rem compleuit in potentia virtutis suæ, mortem simul ac mortis authorem sua morte interficiens. Huic autem sensui non inepte consonat versus qui subsequitur, de constabilitione terræ, iuxta expositionem à nobis in Elucidatione positam. ¶ Versu tertio, Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea, ego confirmaui columnas eius. In Elucidatione versum istum de constabilitione & restauratione mundi, per Euangelicæ doctrinæ prædicationem, & sancti spiritus desuper missionem, sumus interpretati. Iuxta quam expositionem, manifestum est secundum metaphoricam loquutionem accipiendum, quod dicitur de confirmatione columnarum terræ. Quemadmodum enim ædificium G quod minatur ruinam, & casui proximum est, columnis subiectis fulcitur, & stabile redditur, vt iam casum non metuat: ita mundus qui ante Christi aduentum videbatur pene in extremas fœces deuenisse, vt vix vltra pietatis quicquam esset reliquum, stabilitate doctrinæ ipsius Euangelicæ velut confirmatus est atque stabilitus, ita vt iam imperpetuum fide & pietate penitus nequeat deficere. Semper enim verbum Dei conseruabit electos. Potest etiam intelligi de futura mundi purgatione, hoc modo, Antequam adueniam ego in iudicium, liquefiet terra, & igne conflagrationis purgabitur, cum omnibus inhabitantibus. Neque mirum si liquefiet, si comburetur terra à facie mea: quãdoquidem ego ab initio stabiliui & fundaui eam, constituendo eã super stabilitatem suã, vt non moueatur neque cadat in Psal.103. sæculum, atque ita velut posui, & firma locaui fundamenta eius: quemadmodum illa quæ firma & immobilia volumus consistere, solemus super confirmatas columnas ædificare. Ipse enim Deus est, qui terram fundauit, stabilemque posuit, nec aliud habet fundamentum vel columnam stabilitatis suæ, nisi Dei verbum. ¶ Versu quarto, Nolite exaltare cornu. Exaltatio cornuum quæ in hoc Psalmo frequẽti admodum iteratione replicatur, superba elatio intelligitur. Vnde & vulgo dicimus, quempiam erigere vel extollere cornua, vbi sese per superbiam magnificare & exaltare aduersus alios cœperit. Vnde Horatius de vini virtute, carmine ludens, pauperem dicit hausto vino sumere cornua. Et vulgo homines, vbi quempiam viderint ferociam, superbiam, aut proteruiam relinquere, dicunt illum cor- H nua ponere, aut perdidisse cornua. Item & cum significare volumus, nos quempiam humiliaturos, & superbiam proteruiamque dedocturos, dicimus nos illi attrituros siue detrituros cornua, quæ gerit superbiens atque proteruiens. Sumpta est metaphora à tauris feris, qui gloriantur cornuum potentia: quomodo peruersi homines eleuantur suis temporalibus dignitatibus, potentiis atque diuitiis.

¶ Versu sexto, Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à desertis montibus. Manifestum est, hunc sermonem pati defectum: potestque variis subauditionibus compleri. Vel sic, Neque ab oriẽte, neque ab occidente, neque desertis montibus, alius est Deus vel iudex, quoniam vnus Deus, vnus ipse est iudex omnium. Vel sic, Neque ab oriente, neque ab occidente, &c. veniet liberatio, vel saluatio, vel effugium cuiquam hominum, in die nouissimi examinis: quoniam Deus est iudex vniuersalis omnium, cuius potentiæ nemo potest resistere, cuius imperium & iudicium nemo poterit effugere, eo quòd in omni loco ipse habeat plenum & perfectum dominiũ. Nemini enim spes esse debet contra Christi Dei nostri iudicium posse quenquem habere auxiliatorem aut defensorem, per quem illam possit seueritatem impune euadere, si actionibus malis in vita corporis eam promeruerit. Vel sic, Neque ab oriente, neque ab occidẽte, &c. cuiquam venire potest vera exaltatio, nisi à Deo, neque cuiquã potest cõtingere, nisi cui Deus donauerit. Is nãque solus exaltatus vere est & magnus, nõ qui se exaltat, sed quem exaltat Deus: quemadmodum non est probatus qui seipsum commendat, sed quem commẽ- 2.Cor.10 dat Deus. Atque ita apte etiam consonat quod sequitur, quoniam Deus iudex est, cuius nimirum so-

A lius est exaltare exaltatione certa ac solida. Vnde mox subditur: Hunc humiliat, & hunc exaltat. Atque hanc sententiam aperte exprimit versio Felicis, quæ hoc loco sic habet, Quoniam neque ab oriente, neque ab occidente, neque à deserto exaltatio. Primæ autem expositioni (quã & in Elucidatione solam sequimur) consonat Chald. Paraphrasis sic habens, Quoniam non est alius præter me, ab oriente vsque in occidentem, & à septentrione domus desertæ, & ab austro vsque ad loca montosa. Cæterum, illud quod dicitur, à desertis montibus, plagam meridionalem significat. Nam desertum magnũ (in quo & montes erant) Iudææ à meridie est, quemadmodum mare Iudæis est ab occidente. ¶ Versu septimo, Calix in manu Domini vini meri, plenus mixto. In Elucidatione hunc calicem interpretati sumus, dispensationem iustæ vltionis & condemnationis quam Deus propinabit impiis. De quo calice, & aliàs in scriptura frequens fit mentio, vt Psalmo decimo, Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, pars Psal.10. calicis impiorum. Et in Apocalypsi, Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, &c. hic habet de vino Apoc.13. iræ Dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & ante conspectum agni. Item Esaiæ quinquagesimoprimo, Eleuare, eleuare, consurge Hierusalem, quæ bibisti de manu domini calicem iræ eius: vsque ad fundum calicis soporis bibisti, Esa.51. & potasti vsque ad fœces. Quibus verbis exprimitur vehemens vltio & grauis vindicta Dei super populum Israeliticum. Et quidem interdum temporalis punitio, interdum verò sempiterna indicatur, ve
B lut in loco proposito. Quòd autem calix iste dicitur plenus vini meri, significat fortitudinẽ, duriciem, & grauitatem vltionis, quod ipsum magis exprimit plenitudo commixtionis, & turbulentia quæ subiungitur. Duo enim sunt quæ maxime vinum faciunt impotabile, primum quidem si nimium fit austerum, rigidum, forte, violentum, nec bene attemperatum debilitati humanæ complexionis: deinde, si turbulentum sit, & fæcum commixtione amarum redditum. Dum ergo duo hæc ad calicẽ adiicit, eius impotabilitatem significat. Impotabilitas autem (vt ita loquamur) calicis, signat importabilitatem diuini iudicii, quod super impios veniet in die nouissimo. Vnde Petrus Apostolus in epistola secunda, loquens 2.Petr.2. de malis angelis, dicit, eos nõ portare aduersum se execrabile Dei iudicium. id est, importabile eis esse, terribile & horribile Dei iudicium. Posset tamen calix iste prædictus generalius intelligi, vt includat retributionem vtranque, tam bonorum quàm malorum. Atque ita quidem calix iste intelligetur dispensatio iustitiæ Dei, secundum quam vnicuique cõgruam pro meritis tribuet mercedem, bonis salutem, malis damnationem. Cum enim Deus per eandem suam iustitiam, his quidem vitam, illis autem damnationem æternam retribuit, quasi ex eodem calice iustos simul & impios potat. Verum iuxta hanc expositionem, per vinum merum conuenientius intelligenda videtur fœlicitas & iocunditas vitæ æternę. Nam vinum lætificat cor hominis. Licet autem in hoc tempore nonnunquam gustare & bibere detur Psal.103.
C electis de vino isto, tamen iam non merum est, non purum est, non ita præstans & electum, quemadmodum tunc erit, quando absque omni commixtione tristitiæ solidum & plenissimum erit gaudium. Tali ergo vino mero, tali vino præstantissimo & amabilissimo plenus est calix ille Dei, vt inde reficiantur Psal.35. & inebrientur sancti. Siquidem hi inebriabuntur ab vbertate domus Dei. Et calix iste sic inebrians, Psal.22. quàm præclarus est. Non tamen solum inest vinum istud merum, sed propter impios plenus est mixto, plenus est fœcibus commixtis, plenus est felle & absinthio, quæ ex eodem calice potabũt omnes impii. Ex eodem calice bibent pii vinum merum, & impii fœces amarissimas. Atque ita quod in versu sequẽti subnectitur, Et inclinauit ex hoc in hoc, pulchre admodum intelligitur, ex dextera in sinistram: iis quidem qui ad dexteram sunt ouiculis inclinando, vinum purissimum præbens, illis autem qui ad sinistrã, ex eodem fœces amarissimas & turbulentissimum potum administrans. Vtraque autem harum expositionum bene apta videtur: neque satis apparet, vtra vtri sit præferenda, nisi quòd non multum in scriptura soleat calix cõplecti vtrãque retributionẽ, videlicet piorũ & impiorũ pariter, sed diuisim, vel solã retributionẽ fœlicitatis, vel solam damnationis, iuxta exigentiam materiæ de qua sermo habetur. Hebræa quoque lectio non videtur ferre nisi calicem impiorum. Sic enim iuxta Hieronymi versionem legimus, Calix in manu Domini est, vino meraco vsque ad plenũ mixtus, & propinabit ex eo: vbi duo-
D rum contentorum non potest accipi distinctio, sed vnius tantum ad summũ vsque impletio, quod vtique videtur in malum accipi, tum propter præcedentia, in quibus terror iudicis significatur, tum propter consequentia, in quibus secum fit mentio, quas vtique in electorum non erit inuenire. Consonat & Chald. Paraphrasis quæ calicem hunc vocat calicem maledictionis, plenum vino mero, & temperamento amaritudinis.

LXXV. PSALMI ARGVMENTVM.

PRophetat in hoc Psalmo Propheta, de cultu unius Dei Christi Iesu in Ecclesia sancta, quæ est Iudæa, Israel, Hierusalem, & Sion uera, dèque mirabili Christi uictoria contra inimicum generis humani, & pace uera mundo allata, de mundi admirabili illuminatione per sanctos Apostolos, unde facta est infidelium conturbatio: qui in somno infidelitatis suæ permanentes, nec ad Euangelij lucem uolentes exurgere, ua cui permanserunt ab omni bono: quorum erit terribilis ultio in nouissimo iudicij magni die, cuius terrorem uersu septimo, octauo, & nono describit. Versibus autem tribus nouissimis, ex pia magnalium Dei cõsideratione, monet laudem optimo Deo reddere, & deuotionis munera persoluere, illi qui unus est etiam regibus terræ formidabilis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LXXV. PSALMI ELVCIDATIO.

Elebris fama & optime cognitus est Deus in Ecclesia sancta sua,quę est Iudęa vera, cõfessionem bonã illi ex corde fideli persoluẽs:* in populo fideli(qui est Israel verus secundũ spiritũ, fide videẽs & cognoscẽs Deũ)magnũ,pretiosum,honorabile & glorioſum est nomẽ eius. Quẽadmodũ enim olim in paruula Iudęæ terra solũ notus fuit Deus,& in solo semine Israelis secundũ carnẽ notitia erat nominis & cultus Dei,ita nũc & in tẽpore gratię, & Ecclesia & populo fideli,cognitio abundat,& cultus viget vnius veri Dei:dum interim cæteri omnes qui extra Ecclesiã sunt,Deum ignorãtes, vel sua idola colẽtes,euanescunt in cogitationibus suis,vt gẽtiles idololatrę:vel Deo cõtradicẽtes,suam iustitiã quærunt constituere,vt carnales Iudęi. 2 In loco pacis,in Hierusalẽ vera factus est locus & mansio eius: & in Sion vera elegit sibi habitationẽ perpetuã.Siquidẽ in Ecclesia,quæ est vera Siõ & Hierusalẽ(nimirũ fidei cõtẽplatiõe sublimata & pace Christi,quã mũdus dare nequit firmata)elegit sibi Deus mãsionẽ & locum habitatiõis,vt habitet & permaneat in ea vsque ad cõsummationẽ sęculi:quẽadmodũ olim ad tẽpus aliquãtum in Sion & Hierusalẽ corporali:quẽadmodũ olim ad tẽpus aliquãtum in Sion & Hierusalẽ corporali secundũ figurã inhabitauit. 3 In hac autẽ sua Ecclesia,in hac Iudęa, in hoc Israele,in hac Hierusalẽ,in hac Sion,mirabilia ostẽdit opera omnipotẽtiæ suæ,cõfringens, cõterens,& ad nihilũ redigens omnes inimicorũ virtutes,omnemq́ue aduersariã potentiã:* arcus scilicet,scuta, gladios,cæteraq́ue instrumẽta bellica aduersariorũ cõfringens & superãs, ac bella auferens,hoc est populum suum ab omni malo saluum faciens, & ab omni hostiũ oppugnatiõe securũ,ita vt illis nec gladius nec arcus nec scutũ nec vllum corporale bellum possit suã pacẽ verã auferre, aut quicquã veri inferre nocumenti. 4 Hanc autẽ salutem & securitatem populi tui feciſti modo admodũ mirabili,illuminando à mõtibus æternis radios superni luminis tui mũdo tenebris obcæcato,& sub hostium tyrannide velut in obscuro carcere concluso,per viros altissimos ad hoc ab æterno præparatos effundendo : id est, per sanctos Apostolos tuos, quos primum tuo radio illuminare voluisti (partim tuiipsius magisterio,quo illos coràm ore ad os loquens in humanitatis forma eruditiuisti, partim spiritus tui sancti interna vnctione, quem in cælum scandens eisdem misisti, ad perfectam de rebus omnibus eruditionem) vt deinde per hos sic illuminatos montes,vniuersam terram illuminares : quẽadmodum sol corporalis primum in montes suum mittit lumen, vt inde in humiliora loca splendor luminis refulgeat : * quod dum faceres, turbati sunt omnes increduli & insipientes corde: cõmoti sunt & conturbati omnes terreni & infideles homines,qui noluerunt gratiam Dei recipere,tam Iudæi carnales,qui horum mõtium splendorem, nimium sibi placentes,ferre non potuerunt,quàm gentium populi,qui grauissimas etiam oppugnationes & persequutiones suscitauerunt superno lumini,Euangelii lucem qua potuerunt virtute oppugnãtes. 5 Dormierunt ipsi somnium infidelitatis suæ,permãserunt sua voluntaria electione stertentes,& dormientes in infidelitate ac pristinis vitiis & concupiscentiis suis:similes hominibus dormientibus media die,qui ad lucẽ nolunt expergisci,qui se non patiuntur exercitari à lumine diei.Ita noluerunt ad lumen supernum mundo infusum expergisci,noluerunt aperire oculos vt lumen reciperẽt,recusauerũt suscipere veritatis doctrinã, elegerúntque magis permanere in cæcitate ignorantiæ suæ:* atque ita vacui permanserunt isti viri diuitiarum,homines terreni in potentia & diuitiis gloriãtes,ab omni opere bono,& nihil veri boni inuenire potuerunt in manibus suis , qui diuitiis terrenis & potentia sæculi excæcati contradixerunt lumini sancto Euangelicæ veritatis & fidei , sine qua impossibile est placere Deo,aut boni operis quippiã facere, vnde possit sperari beata remuneratio. 6 Vbi verò tibi placitum fuit horum sæculi potentum,& veritatis persequutorum superare potentiam , verbo tuo increpasti atque prohibuisti illos,& ab increpatione tua, à voce insionis tuæ,omnes illi magni atque potentes ascensores equorum similes facti sunt dormitantibus:qui prius gloriabantur in potentia sua, & confidebant in equis & curribus , aduersus populum domini , facti sunt quasi dormientes , prorsus impotentes ad perficiendum sui cordis

1 Notus in Iudæa Deus: * *in Israel magnum nomen eius.*

Roma. 1.
Rom. 10.

2 Et factus est in pace locus eius,& habitatio eius in Sion.

Ioan. 14.

3 Ibi confregit potentias:
* *arcum,scutum,gladium,& bellum.*

4 Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis:

Hebr. 2.
Actu. 1.
Ioan. 16.

* *turbati sunt omnes insipientes corde.*

5 Dormierunt somnum suum:

* *& nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis.*

Hebr. 11.

6 Ab ĭcrepatiõe tua Deus Iacob, dormitauerunt qui ascenderũt equos.

propositum:quõmodo homines somno depressi nihil valẽt agere vitalis operis,quamtumlibet sint fortissimi. * Ab increpatione quoque tua somno mortis correpti sunt,& perierunt ascensores equorum, cõfidentes in potentia & diuitiis suis : voce ac iussione tua plerique interempti perierunt , vt cordis sui propositum non possent perficere tua increpatione,vltione,siue prohibitione impediti. 7 Tu profectò terribilis es ac merito formidabilis vniuersis,quantũuis iuxta sæculum potentibus, quantocunque armorum apparatu,quodlibet milium copiis instructis: atque vbi tu ostendere volueris terrorem potentię tuę,non est rex,non est princeps , non est exercitus , non est vlla virtus,neque potestas quæ tuę potentię valeat resistere:non est vlla creatura,quæ contra stare possit in conspectu tuo:* & quanquã nunc dissimulas,multa longanimitate agas etiam cum hostibus tuis:veniet tamen,quãdo terrorem tuę potentiæ manifeste demonstrabis : & extunc , illo in momento , cum dies illa aduenerit,tum apparebit furor iræ tuæ, tunc palàm apparebit omnibus terribilis indignatio tua, quæ in punitione reproborum mõstrabitur in die nouissimo. Tunc enim loquẽris ad impios in ira tua , & in furore tuo conturbabis eos:eritq́ue dies illa,dies calamitatis & miserię, dies terroris & iudicii,dies fletus & luctus omnibus impiis. 8 Antequam verò hęc ira cõpleatur,tu Deus de cęlo auditum facies iudicium: voce desuper missa proclamari facies venturum tuum iudicium, quando mortui audient vocem filii Dei , & procedent ad remunerationem: quando tuba canet,& mortui resurgent incorrupti : quando descendet iudex de cælo in voce archangeli,dicentis,Surgite mortui, venite ad iudicium : quando missi angeli colligent electos à quatuor angulis terræ, vt sistantur tribunali tuo: * ac mox vbi proclamatum & auditum fuerit hoc nuncium iudicii tui,simul eodem momento,in ictu oculi , terra vniuersa cõtremiscet,& dabit mortuos suos:cõtremiscẽtq́ue tũc omnes à facie iudicis tam glorioſi tamq́ue terribilis:boni quidem cũ reuerentia,mali verò cum seruili pœnarum terrore,& malę conscientię erubescentia:* & quiescẽt omnes atque silebunt, eritq́ue silentium magnum expectantibus singulis sententiam iudicii sui,quando nemo mutire audebit,aut os aperire , vel ad excusationem, vel ad accusationem , vel ad probationem,aut propositionem suorũ negotiorum,aut etiam ad murmurationem & conuicium:sed omnia solius iudicis(qui simul & iudex erit & testis)arbitrio & cognitione transigentur. Eritq́ue ibi magnũ silentium,quomodo fieri solet,cum in scholam magister virgã tenens in ira & terrore ingreditur:dũ quisque sibi metuit, & rei exitum discipuli tacitus cõsiderantes,in quos grassatura sit punitio,attendunt cum silentio,ne mutire quidem aut verbum vllum facere audentes. 9 Contremiscet (inquam) & silebit terra,tunc cum aduenìet Deus in iudicium, cum post longam dissimulationem ad faciendum iudicium & exercendam vltionem consurget, ad morum hominis qui à torpido somno cui gilans post cessationem opus aggreditur : * vt suo iudicio saluos faciat omnes fideles, pios,humiles,atque obedientes terræ : vt remunerationem bonam tribuat omnibus electis,qui super terram vixerunt in mansuetudine,humilitate,& obedientia præceptorum ipsius : vt hos videlicet ab impiis segreget,& in regnum patris sui ab æterno illis præparatum inducat,impiis ex aduerso in abyssum protrusis. 10 Et quidem cum hæc omnia(piis certe admodum iucunda & grata) profunda contemplatione meditabitur homo,dabit cõfessionem & laudem tibi: non se continebit à laude & confessione nominis tui, qui ista consideratione profunda contemplabitur:* & post huiusmodi consideratiõnẽ profundam,atque intimam contemplationem tantorum mirabilium , quæ pro suis electis operatur piissimus Deus, tanta lætitia mentis atque pietatis affectus (quę velut reliquię sunt talis intimę cõsiderationis, vtpote quæ ex ea solent in homine generari,& in anima etiã post actualem speculationẽ relinqui) hominem obtinebũt,vt videatur in eis anima velut magnum festum celebrare.Præstat siquidem hoc fidelibus profunda & attenta meditatio Diuinorum mirabilium,vt ab omni grauitate & tristitia facti alieni, Deo suo quasi perpetuum festum,in mentis quiete & animi alacritate,celebrare videantur. 11 Pro gratiarum actione autem ó fideles omnes , ad animi gratitudinẽ demonstrandam vota facite domino Deo vestro,affectiones sanctas,pia desideria , salutaria proposita illi offerte,atque etiã firmate , sanctasque oblatiões illi addicite & con-

7 Tu terribilis es,& quis resistet tibi?

* *extunc ira tua.*

8 De cælo auditũ feciſti iudicium:

* *terra tremuit,*

* *& quieuit.*

9 Cum exurgeret in iudicium Deus:

* *ut saluos faceret omnes mãsuetos terræ.*

10 Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi:
* *& reliquiæ cogitatiõis diem festum agẽt tibi.*

11 Vouete & reddite domino Deo uestro:

Roma. 2.
Psal. 2.
Sopho. 1.
Ioan. 5.
1. Cor. 15.
1. Thes. 4
Matt. 24
Hiere. 29
Matt. 25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

secrate:atque vbi proposita siue firmata fuerint,Deoque cõsecrata,cura te quæ Deo sunt addicta reddere,fideliterque persoluere.Nõ enim vouere tãtũ sufficit,nisi & reddãtur quæ vota sunt domino : * oẽs absque delectu,quicunque estis in circuitu eius,quicunque de populo eius esse & haberi vultis,quicunque illi adhæretis,vt Deo vestro ac domino afferre illi debetis deuota laudum,orationum,piarum affectionum,& salutarium desideriorum grauissima munera,siue etiam exteriora quælibet,quæ cordis deuotio suggesserit,vt offeratis & consecretis ea domino. 12 Ei(inquam) reddatis & offeratis,qui solus verè terribilis est,& merito omnibus metuendus: vtpote qui solus potestatem habet auferendi animam principibus sæculi vbi voluerit:qui solus in manu habet vitas quantumuis potentum atque magnorum super terram,vt quando voluerit, & sicut voluerit, eos possit solo verbo vita priuare,habetque potestatem simul & corpus & animã mittere in gehennam:atque idcirco merito etiam potentissimis terræ regibus est metuendus ac formidabilis:quanto magis & cæteris omnibus qui sunt super faciem terræ?

* *omnes qui in circuitu eius affertis munera.*

12 *Terribili, & ei qui aufert spiritũ prĩcipum, terribili apud reges terræ.*

Matt.10. Lucæ.12.

E

F

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXV.

VErsu primo,Notus in Iudæa Deus. Quidam hunc Psalmũ totum exponunt de temporali aliqua insigni liberatione populi Israelitici ab hostibus, velut de liberatione à Sennacherib, aut alia priori consimili:cuiusmodi in regnorum libris plures factas legimus,beneficio Dei. Multis siquidem præclaris gestis huiusmodi,fuit in populo Israelitico,in terra Iudææ, nobilis Deus, & ex iis quæ in populo illo gessit,omnibus per circuitum gentibus notus,in eo quòd pro filiis Israel pugnans, potentiam aduersariorũ,& eorum omnem apparatum sua virtute contriuit : mirabiliter apparens cum terrore desuper è cælis quasi ex montibus quibusdam ab initio fundatis, vnde increduli turbati sunt, nihil inuenientes roboris in manibus suis,diuina virtute superati: neque auxilium habuerũt in equis in quibus sperauerant. Atque ita illud iudicium de quo fit mentio in versibus octauo & nono, non intelligetur extremum,sed temporale,quo iudicauit Deus pro populo suo Israelitico, contra aduersarios: quos tremor & silentium corripuit,Deo exurgente ad suũ huiusmodi iudicium. Huic expositioni non dissonat,quod pro titulo in codicibus quibusdam Græcis atque Latinis ponitur Psalmus Asaph,contra Assyrios vel ad Assyrios. Nos tamen maluimus Ecclesiæ & victoriæ illi,quæ in Ecclesia per Christum facta est,psalmi processum applicare. Nam vt prior ille sensus secundum historiã & figuram non sit incõmodus,certè is quem dedimus secundum rem signatam videtur conuenientior. Cum enim om-
1.Cor.10 nia in figura (iuxta Apostoli verbũ) illis contingebant carnalibus Iudæis,manifestum est victorias omnes in populo Israelitico factas,in figur am præcessisse illius summæ & glorioſissimæ victoriæ, qua de hoste humani generis Christus triumphauit. ¶ Versu.2. Et factus est in pace locus eius. In Hebræo Salem ponitur,quod putant pro Hierusalem positum esse,dicẽtes locum eundem qui pòst appellatus est Hierusalem,prius vocatum fuisse Salem:vt quatuor simul commemoret Propheta,scilicet Iudæam,Israel,Salem vel Hierusalem,& Sion:diuersis quatuor nominibus,rem vnã eandemque designãs. Quod manifeste indicat Chald.Parap.habens in hunc modum, Notus est in domo Iuda Deus, in domo Israelis magnum nomen eius. Et fuit in Hierusalem domus sanctuarii eius, & habitaculum domus diuinitatis sanctæ eius in Sion:quando fecit domus Israel voluntatẽ eius,habitauit diuinitas eius inter eos. Hæc autẽ Paraph.quãquã expositionem illam iam antè breuiter tactam de mirabilibus in populo Israelitico sequitur:nos tamen in spiritualem domum Iuda,domum Israelis,Hierusalem & Sion, conueniente sensum subducimus,vti in Elucidatione est manifestum.Rectè autẽ factus est locus Dei in pa-
1.Cor.14 ce,in vnitate Ecclesiæ,in qua vera est pax Christi in cordibus fidelium,in quibus regnat pax eius: quo-
2.Cor.13 niam ipse(vt ait Apostolus)Deus non est dissensionis,sed pacis.Propter quod, plerisque in locis Chri-
1.Thes.5. stum appellat idem Apostolus Deum pacis. Quod autẽ in versu sequenti dicitur, Ibi confregit poten- H
2.Thes.3 tias,arcum,scutũ,gladium & bellũ,significat perfectam populi Christiani pacem & victoriã per Christum,& hostiũ potestatẽ contritã. Quasi enim confracta & cõminuta est potentia arcus,scutum, gladius,& bellum principis tenebrarum quando per Christum ita deuictus est,vt nihil iam damnationis
Roma.8. sit his qui in Christo Iesu,vt nihil illis nisi propria sua voluntate nocere possit,aut vllum in eos habere imperiũ. Potest & ad pacem temporalem mirabiliter tandem Ecclesiæ redditam, referri. Diuina enim virtute factum est, vt Ecclesia prius grauissimis conquassata persequutionibus, postmodum secura
Psal.45. quieuerit,velut bellicis omnibus instrumentis confractis. De quo in alio Psalmo dicitur, Venite & videte opera domini,quæ posuit prodigia super terram,auferens bella vsque ad finem terræ. Arcum conteret,& confringet arma,& scuta comburet igni. ¶ Versu quarto,Illuminans tu mirabiliter, à mon-
P.al.71. tibus æternis. Iam sæpenumero admonuimus,per montes in scripturis intelligi Apostolos sanctos,quemadmodum suprà Psalmo.71. Suscipiant montes pacem populo. Cæterum, æterni dicuntur hi montes, non qp ab æterno fuerint,sed quia ab æterno ad hanc rem sunt præordinati & prædestinati à Deo, peculiari dispositione,vt in temporis plenitudine per eos illuminaretur mundus. Profecto autem mirabiliter Deus mundum illuminauit per hos æternos montes. Erant enim ipsi in sese orbi illuminando minime idonei,vtpote homines omnis disciplinæ ignari,homines piscatores & telonearii,ex infima penè vulgi sorte electi,sermone atque scientia imperiti. Quapropter,non absque maximo miraculo fieri potuit,vt per indoctos istos ac prorsus rudes homines, tenebrę depellerentur,quæ totum mũdum ob-

A sederant,& lucis fulgor per orbem vniuersum emicaret. Notandum autem, quòd non dicit Propheta, ipsos montes illuminare mirabiliter,sed Deo confitetur,quòd mirabiliter à mõtibus ęternis illuminet. Scilicet hoc illud est,quòd quidam ex his montibus ad mensurã sapiens vt oportet,ingenue confitetur, dicens,Non enim sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis : sed sufficientia nostra ex 2.Cor. 3.
Deo est,qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti,non litera,sed spiritu. Et alibi, Non ego au- 1.Cor.15.
tem,sed gratia Dei mecum. Ac rursum,Deus qui dixit de tenebris lumen splẽdescere,ipse illuxit in cor 2.Cor.4.
dibus nostris,ad illuminationem scientiæ claritatis Dei. Non enim sibi, sed Deo bonorum omnium au
thori dant gloriam serui fideles. De illa autem conturbatione quæ exorta est,interim dum hi mõres suũ lumen inciperent diffundere(quæ cõsequenter in altera versus parte innuitur)dictum fuit in Psal.46.
Quoniam ecce reges congregati sunt,conuenerunt in vnum. Ipsi videntes sic admirati sunt,conturbati sunt,commoti sunt,tremor apprehendit eos:quod quidem partim de salubriter conturbatis ad pœni
tentiam,partim de malitiose conturbatis ad persequutionem intelligitur. ¶ Versu septimo, Extunc ira tua. Videtur esse demonstratio tantum ad intellectũ,similis illi qua vsus est Apostol° ad Timoth. ita scribens, De cætero reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illum diem iustus 2.Tim.4
iudex:demonstrans videlicet iudicii diem,cuius tamen antè non meminerat,sed ipse eam præ oculis habebat,& intellectu contemplabatur,quam demonstrabat. Ita & in proposito diem illum terribilẽ men
te tenens Propheta,dicebat,Extunc ira tua . Quæ autem sequuntur versu.8.& 9. enunciata tempore
B præterito,videntur accipienda magis,vt dicta secundum tempus futurum,ad hunc sensum,De cælo auditum facies vel annũciabis iudicium,terra timebit,& quiescet. Cum exurrexerit in iudicium Deus, vt saluos faciat omnes mansuetos terræ. Atque ita per futurum vertit ex Hebræo Hierony. Sciẽdum est, quòd recte possent ista intelligi etiam de iudicio primo,quo iam Saluator perfecit iudicium mundi, cõ tra principem tenebrarũ, quando desuper missa est tuba Euãgelicæ prædicationis,qua præconizatum est iudicium mundi,& principis tenebrarum condemnatio:timuitque terra,quantum ad incredulos: & quieuit,quantum ad fideles,exurgente Deo in salutem electorum suorum. ¶ Versu decimo, Quoniã cogitatio hominis confitebitur tibi,& reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Aduerte,coniunctionem quoniam,hoc in loco non causam dicere,sed tantum continuationem ad præcedentia:quod in Elucidatione nos explanauimus,eius loco constituentes,& quidem. Cæterum pro cogitatione in Græco vtroque loco ponitur ἐνθύμιον, quod à verbo ἐνθυμέομαι descendit. Valet autem hoc verbum idem quod animaduerto,perpendo,considero,cogito,recordor,& quasi in corde verso,ac teneo. Vnde enthy
mion significat animaduersionem,considerationem,pensiculationem, recordationem, diligẽtem animi ad rem aliquam attentionem. Huiusmodi autem hominis cogitatio dicitur confiteri domino,quoniam
C ipsa homines facit confiteri,& laudem dare Deo. Qui considerant profunda mentis cõtemplatione opera Dei,ipsi sunt qui Dei gloriam prædicant:quemadmodũ econtrario defectus laudis diuinæ in plurimis est,ex eo quod non recogitant mirabilia Dei opera,& erga genus humanum immensa beneficia. Quæ autem sint reliquiæ huius cogitationis,& quomodo diem festum agãt domino, in Elucidatione sufficienter est declaratum. ¶ Versu vndecimo,Vouete & reddite domino Deo vestro,omnes qui in circuitu eius offertis munera . Græci codices habent tertia persona οἴσουσι, hoc est,offerent:faciuntque distinctionem aliam quàm nostra habeat lectio,hoc modo,Vouete & reddite domino Deo vestro,omnes qui in circuitu eius(subaudi sunt)offerent munera. Atque ita vertit Hieronymus ex Hebræo, Omnes qui in circuitu eius sunt,offerent dona. Eandem sententiam habet Felicis versio, & manifestissime Paraph.Chal.ita habens,Omnes qui habitant in circuitu sanctuarii,offerẽt sacrificia domui sanctuarii in timore. Ferunt quoque Gallicanam lectionem ita habere,per tertiam personam & tempus futurum: habetque similiter lectio quam beat° Augustinus explanat,tametsi vulgo in Ecclesiastico officio secus legatur,id quod ex commixtione Romanæ lectionis verisimile est euenisse, eo quod prima facie videretur secunda persona magis conuenire cum præcedentibus imperatiuis,vouete & reddite. Nos autem in Elucidatione iam dictam lectionem vt veriorem explanauimus:potestque nostra lectio in eandẽ re-
D ducisententiam,si tantum pro affertis legatur afferte vel afferetis. Nos tamen in textu nihil immutauimus. Cæterum de votis reddendis,diximus in Psalmum quadragesimum nonum,in annotatione versus illius,Immola Deo sacrificium laudis,& redde altissimo vota tua.

LXXVI. PSALMI ARGVMENTVM.

IN hoc Psalmo uir spiritualis totum se in oratione ad Deum eleuans,& cuncta quæ in mundo sunt transcẽ dens,omnemq; mundi consolationem respuẽs,in memoria Dei etiam noctis tempore sese oblectat,& in cõsideratione mirabilium operum eius exercitat:simul quoque suum spiritum discutiens,scentilans & examinans,ne sit in eo aliquid quod tantæ maiestatis oculos offendat. Sibi nanque persuadẽs,quòd impossibile sit obliuisci Deum misericordiæ suæ,adeò non cessat a bona sui ad Deum exercitatione,ut etiam propositũ innouet,uelut de integro Dei seruitutem incipiens,in confidentia uirtutis Dei,quæ semper adest meliora proponentibus. In consideratione autem operum Dei amodo se exercitare proponens,specialiter illud ponit ante oculos,quod est super omnia quõdam populo Israelitico exhibita singulariter memorabile:quomodo uidelicet populum illum de manu Pharaonis atque AEgyptiorum, in manu ualida & extento potentiq; brachio liberauit,uniuersum populum Israel quasi oues sub ducatu Moysi & Aaron deducendo, & pro eis contra hostes pugnando usque ad internicionem. Quod miraculum sicut figura et typus fuit eius quæ pòst subsequutura erat saluationis generis humani,ita rectè in eo secundum mysticam intelligentiam potest intelligi:tãetsi ea quæ in ultimis uersibus dicũtur,secundũ literã manifeste satis sonent temporalem illã Israelitarũ redẽptionẽ.

D

Universidad de Deusto
Biblioteca

LXXVI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Voce mea ad dominũ clamaui: uoce mea ad Deũ, et ĩtẽdit mihi*
2 *In die tribulationis meæ Deum exquisiui, manibus meis nocte cõtra eũ: * & non sum deceptus.*
3 *Renuit cõsolari anima mea:*

** memor fui Dei:*

** & delectatus sum,*

** & exercitatus sũ, et defecit spiritus meus.*

4 *Anticipauerũt uigilias oculi mei:*

** turbatus sum, & nõ sum locutus.*

5 *Cogitaui dies antiquos:*
** & annos æternos in mente habui.*

6 *Et meditatus sum nocte cum corde meo:*
** & exercitabar, & scopebã spiritũ meũ.*

1.Cor.11. 7 *Nunquid inæternũ proiiciet Deus:*

VOce orationis meæ exclamaui affectu magno ad dominũ, spem omnem salutis meæ: voce (inquã) mea ad Deũ clamaui, & nõ repulit clamorem orationis meæ, sed benigna aure accepit, & exaudiuit eã. 2 In die afflictionis & tribulationis meæ toto cordis affectu Deum exquisiui, magno desiderio suspiriisque ac gemitibus ad illum conscendens in oratione: manibusque meis noctis tempore ex oppositо iacui expansus in oratione: expandi per noctẽ in oratione manus ad illum, tanquam si stetisset ex aduerso corã me: * atque hęc faciens non erraui, non stulte egi, non laboraui frustra. Scio enim ante quem effudi precem meam, & coram quo expandi in oratione manus meas: & certus sum, quia potẽs est ferre mihi auxiliũ, nec derelinquet in se sperantem. 3 Abnegauit spiritus meus & abominatus est, propter Dei amorem, omnem terrenam & transitoriam mundi huius cõsolationem in nulla temporali delectatione voluit, neque potuit quiescere ardens in te spiritus meus, nec propter quãcunque temporalem cõsolationem patiebatur se ab æternorum desiderio auelli: maluitque tuam dulcedinem cum afflictione esurire solo desiderio, quàm omnibus mundi oblectamentis cum abundantia perfrui: * abstractus autem ab omni cõsolatione aliena, in mente habui dominum Deum, in illum defixi mentis oculos: illum contemplabar, meditabar, & circa illum apposui omnẽ cogitatum cordis mei: * neque absque delectatiõe multa & magno gaudio fuit ista meditatio mea. Siquidem ipsa sola Dei memoria non potest non gaudium magnum afferre piis animis: * atque hac consolatione confortatus, exercitabam memetipsum, piis affectibus atque suspiriis tendens in Deum meum, & præ nimio desiderio atque consideratione defecit intra me spiritus mentis meæ, tanquam victus magnitudine Dei succubuit: quasi fatigatus, attenuatus & exhaustus est, præ nimia eius consideratione: dum eo minus sibi videtur agnoscere, quo amplius in ipsum fuerit defixus. 4 Non cessaui tamen à contemplatione Dei, sed primo mane exurrexi ante cæteros, præueneruntque oculi mei vigilias consuetas hominum, somno mane excusso ex oculis, dum adhuc cæteros premeret sopor grauis, vt ita in tranquillitate opportunissimo tempore contemplationi totus intenderem: * sic autem meipsum exercitando, & in meditatione totum occupando, præ nimia contemplatione & admiratione conturbatus sum super magnitudine operum Dei, & immensa eius bonitate velut obstupescens: & quasi in extasi supra me raptus, qua voce destitutus, vocem non edebam in hac conturbatione positus. Non enim inueniebam quid dicerem, neque proloqui valebam quippiam dignum: quemadmodum accidere solet obstupefactis admiratione hominibus, dum velut elingues ac muti consistunt attoniti. 5 Proposui ante oculos cordis, & mente consideraui tempora præterita ab initio, quę in eis facta fuerũt, mirabilia Dei opera reuocãdo ad memoriam, vt in eis contemplarer magnitudinem Dei, & præcipue maximam bonitatem, qua semper egit erga genus humanum: * & annos æternos, temp° æternitatis, quod absque finis termino subsequuturum est, ego reuolui ante mentis oculos, simul & reuoluendo retributionem bonorum atque malorum, vtranque ex æquo æternam: vt huiusmodi consideratione in bono memetipsum firmarem, & ab omni malo cauerem sollicitus. 6 Et meditatus sum nocte in corde meo, in noctis silentio colloquendo cum corde meo, diligenterque rimando, & sollicite perquirendo cordis abscõdita: * & exercitabam memetipsum, propriæ vitæ & actionum vniuersarum sollicita exactaque discussione limabam, expurgabam atque emũdabam spiritum meum, eundemque etiam ventilabam, profundeque fodiebam, & perscrutabar vsque ad occulta latibula, etiam cordis intima diligentissime peruestigando, sicque emundando & expurgando ab omni inquinamento, etiam occultissima quæque cordis latibula: nequid vsquam latere posset, quod tam magnum dominum iuste posset offendere, aut in annis æternitatis iusta vindicta puniri: sciens quòd ii qui seipsos diiudicant, à domino non iudicabuntur. 7 Dixi autem in corde meo, Nunquid poterit Deus hominem inæternum à se proiicere, ita vt nequaquam vlera flecti se patiatur ad misericordiam: etsi forsitan ad tempus aliquantũ videtur ho-

A ** aut non apponet ut cõplacitior sit adhuc?*

8 Aut in finem misericordiam suam abscidet à generatiõe in generationem?
9 Aut obliuiscetur misereri Deus:
** aut continebit in ira*
B *sua misericordias suas*

10 *Et dixi, nũc cœpi,*

** hæc mutatio dexteræ excelsi.*
C

11 *Memor fui operũ domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.*
12 *Et meditabor ĩ oĩbus operibus tuis: & in adinuentionibus tuis exercebor.*
D 13 *Deus in sãcto uia tua:*
** quis Deus magnus sicut Deus noster?*
** tu es Deus qui facis mirabilia.*

14 *Notam fecisti in populis uirtutem tuã:*
** redemisti in brachio tuo populum tuum filios Iacob et Ioseph.*

minẽ à se repellere, ac vt in tribulationes & tentationes varias incidat, permittere, an inæternum negligetian non iterum aduocatus miserebitur, & præstabit clamanti de tentatione auxilium: * aut non adiiciet Deus vt fiat adhuc placidior, vt postquam iracundiam ostẽderit, benignиorem se & placidiorem iterum placatus exhibeat: & si fortè iratũ se aliquando nobis ostendat, nónne rursum humilitate placari poterit, vt misertus afflictorum, iterum conuertat ad nos benignum ac amabilem aspectum vultus sui? 8 An credi hoc potest de Deo, quòd prorsus in finẽ abscideri, & abstulerit ab hominibus suam misericordiã in omnes generationes, ita vt nulli hominum in quacunque generatione posthac velit ostendere misericordiam suam, nec vltra cuiusquam misereri? 9 Aut credi hoc potest de Deo, quòd prorsus obliuisci possit suæ misericordiæ, vt immisericors fiat, & misericordia non vltra flexibilis vllis p̃cibus: * aut tanta, siue talis potest esse eius iracundia, vt per eam omnino contineat omnes miserationes suas, vt implacabilis ira non vltra patiatur Deum homini exhibere opus vllum misericordiæ suæ? Itáne inique, ita impie, ita crudeliter de Deo nostro sentire poterim⁹? Absit. Magis autem credamus, quoniam etsi ad tempus proiecisse videatur, aut ad tempus iram ostendere, opportuno tamẽ tempore rursus blandus illuceſcet mortalibus, sua iucũda præsentia opportunum afflictis allaturus auxilium: faciens interim cum tentatione prouentũ, vt possit is qui tentatur sustinere. 10 Et quia hæc suprà quasi per querimoniam proposita, omnino absurda sunt & impossibilia, dixi ĩ corde meo, ecce nequaquam desperabo, nequaquam cessare volo ab expectatione, à desiderio Dei mei: non desinam quasi fatigatus in eo meditari & exercitare spiritum meum: quin potius resumpto spiritu, & innouata fiducia consequẽdæ misericordiæ, ecce nunc incipio, quod vsque nunc factum est reputans quasi nihilum, in anteriora autem meipsum extendens: & amplius quàm hactenus vnquã fecerim, nunc meipsum volo exercitare in Deo: * hanc autem bonam commutationem nõ propriis meis viribꝰ tribuo, non me confido posse virtute propria perficere: sed omnipotẽtis dexteræ altissimi tribuo virtuti, quæ me potens est in omni bono confirmare atque promouere: in cuius conspectu facile est ditare ac honestare pauperem, & in seipso imbecillem atque inualidum, ad omne opus bonum sua virtute corroborare. 11 Itaque, vt proposito satisfacerem, & Deo me totum dedicarem, occupaui & exercitaui memetipsum in meditatione mirabilium operum altissimi: quoniam ad memoriã reuocare volo omnia magnalia Dei, quæ pro suo populo fecit in præteritis temporibus, quæque ab initio patribus pollicitus est sese præstaturũ in fine temporum. In horum nanque diuinorum operum attenta consideratione & fideli comtemplatione, optima est pii cordis exercitatio. 12 Et meditari volo de omnibus operibus tuis, & exerceri mente pariter & affectu in cunctis exquisitissimis tuis operibus, quæ adinueniſti seu excogitasti secundum occultam sapientiam tuam, vt faceres: horum consideratione volo inhærere iugiter, vt considerem in eis magnitudinẽ potentiæ, sapientiæ, bonitatis & misericordiæ tuæ, sicque ex operum consideratione in tui reuerentiã prouocer & amorẽ. 13 O maxime Deus, via tua in sanctitate est, tu in sanctitate & iustitia ambulas, & cũcta quę agis, ĩ sanctitate atque iustitia agis: neque est iniquitas aut iustitia in omnibus viis & operationibꝰ tuis: * Est etiam in sanctitate via tua, quoniam per sanctitatem ad homines venis, ad eos qui in sanctitate & iustitia conuersari studeut, libenter accedens, vt ponas in eis mansionem: * Ecquis est, vel vbi est Deus aliquis, inter omnes qui dicuntur vel existimantur dii, verè magnus in omnibus, sicut tu es verè in omnibus magnus, domine Deus noster, magnus in potentia, magnus sapientia, magnus bonitate, magnus misericordia, magnus in iustitia, magnus in duratione, magnus in imperio, & in omnibus sic magnus vt maximus? * tu es domine, qui solus tuæ virtutis potentia operaris opera verè miranda, quæ omnem excedunt humanam virtutẽ, ac totius naturæ superãt facultatem. 14 Inter cætera autẽ quæ fecisti mirabilia, coram patribus nostris filiis Israel, vnum hoc admodum spectabile est, & sempiterna memoria recolendũ, in quo manifestasti corã omnibus populis virtutem omnipotentiæ tuæ: * quãdo in manu valida & in brachio extento, in fortissima omnipotentia tua, redemisti de seruitute AEgyptiorũ, manu violẽta, populum quẽ elegeras tibi in peculium ex omnibus gen-

2.Co.10.

Philip.3.

1.Reg.2.

Exod.19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

15 *Viderunt te aquæ Deus, uiderunt te aquæ & timuerunt:*

Exod.14.

* *& turbatæ sunt abyssi.*

16 *Multitudo sonitus aquarum:*

* *uocē dederūt nubes.*

17 *Etenim sagittæ tuæ transeunt:* * *uox tonitrui tui in rota.*

Ibidem.

18 *Illuxerunt coruscatiões tuæ orbi terræ:* * *commota est, & contremuit terra.*

19 *In mari uia tua, et semitæ tuæ in aquis multis:*

* *& uestigia tua non cognoscentur.*

20 *Deduxisti sicut oues populum tuum, in manu Moysi & Aaron.*

tibus, nempe filios Israel, à patre Iacob progenitos, & ob gratiā Ioseph in Aegyptum, vt incolæ terræ fierent, & inibi pascerentur, ingressos. E
15 Cum autem istos in manu valida de seruitute velles redimere, quàm mirabile erat quod p eis dignatus es operari. Ecce enim quasi te vidissent aquę maris rubri, ita ad imperium iussionis tuæ fugerunt, ac velut timere à verbo tuo se indicabant, cum ob tuę iussionis imperium, naturalem suũ fluxũ relinquentes, cõstringerentur, atque solidarẽtur in modum muri vtrinque consistentes, alueumque siccum contra naturæ suæ instituta relinquentes, vt transitum securũ præberent populo tuo, quę ita per aquam saluare voluisti: * & profunditates aquarum visæ sunt cõturbari, dum sese in altum magno impetu celeriter accumulauerunt ex imperio tuo, vt alueũ siccum facerẽt & pertransibilẽ populo. 16 Vbi autem populus tuus pertransisset, insequentibus illum hostibus, cũ fragore magno & impetu redierunt aquæ, te iubẽte, in statum pristinum: & factus est sonitus magnus aquarum impetu suo recurrentium, vt opprimerent atque obruerent hostes populi tui, occurreruntque mugitu magno AEgyptiis persequentibus dissolutæ aquæ, & inuoluerunt illos F
in impetu fluctuum suorum: * insuper & de nubib⁹ sonitum terribilis tonitrui fecisti procedere in terrorem & conturbationem persequẽtiũ.
17 Nam & fulgurationes, quas tu eiaculabaris è nubibus, tanquam sagittæ ignitæ transierunt per medium eorum, cum terrore maximo: apparuerunt quę fulgura terribilia, & coruscationes horribiles: * sonitus terribilis tonitrui in rotis curruũ AEgyptiorum apparuit: dum per tonitrui tui impetum rotę curruum illorũ submersæ sunt, vt per præceps ferrentur in profundum rubri maris. Siquidem respiciens dominus per columnam ignis & nubis super castra AEgyptiorum, interfecit exercitum eorum subuertitque rotas curruum, & ferebantur in profundum, ita vt conterriti AEgyptii dicerent adinuicem, Fugiamus Israelẽ, quia dominus pugnat pro eis contra nos. 18 Illuxerunt & apparuerunt coruscationes atque fulgurationes tuæ super orbem terræ aduersum AEgyptios: & ipsi terreni impii & infideles existentes, cõmoti sunt, cõturbati, & tremefacti à terrore præsentiæ tuæ: * Insuper & in vniuersis gẽ G
tibus per orbem terrarum, vbicũque res ista audita fuit, commoti sunt homines & conturbati, præ magnitudine tam stupendi & merito admirandi miraculi. 19 Tu etiam in mari habes viam tuam, æque maria ac terras perambulas, æquale vtrobique imperium tenens: & viæ tuæ in aquarum copiis & congregationibus sunt, neque vllæ sunt tam multæ, tamque magnę aquarum aut marium congregationes, in quibus non tu æque atque per terram obambules: * imò peruolas potius quàm perambulas, ita vt vestigia gradientis non possint videri. Non enim quemadmodum homo dum locum quempiam calcat, ob molis corporeæ pondus vestigium relinquit in signum conculcationis, sic Deus vestigia relinquere putandus est, ad modum ambulantis hominis. Nullũ enim habet pondus grauitatis, vt sub eo debeat cedere terra vel aqua, nullos habet pedes corporis, nullis graditur corporeis passib⁹, vt terræ aut aquæ debeat pedes infigere, aut infixi pedis signum post se relinquere. 20
Ac tum quidem in tanto hoc miraculo, deduxisti populum tuum Israeliticum, sub ducatu Moysi & Aaron, quos constitueras principes & H
duces totius multitudinis, per quorum etiam ministeriũ cõpleuisti miraculũ istud diuisionis aquarum, & reuersionis super AEgyptios: deduxisti (inquam) illos sub manu istorum, quemadmodum deducuntur oues sub manu pastorum suorum, per quos defendũtur ab iis qui nocere volunt, absque suo labore, absque vlla sua molestia. Ita enim quiete, ita tranquille, ac velut otiosè liberasti filios Israel, pro eis pugnans, omnemque inimicorum virtutem solus conterens, absque vlla eorũ molestia: ita vt tantum spectatores ipsi essent interfectionis hostium suorum, quos omnes perire videbant ante oculos suos, cum ipsi ne manũ quidẽ ad prælium iuberentur extendere, Moyse tantum clamante ad te, & virgam super aquas extendente, te autem mirabiliter operante omnia.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXVI.

VErsu secundo, In die tribulationis meæ Deum exquisiui manibus meis nocte contra eum, & non sum deceptus. Quidam ita versum diuidunt, In die tribulationis meæ Deum exquisiui manibus meis: ac deinde, nocte contra eum, & non sum deceptus. Melior autem & vulgatior connexio est, si totũ hoc, nocte contra eũ, iungatur absque distinctione præcedentibus, ad hunc modũ,

A In tempore quo mihi obuenit quælibet tribulatio, ego exquisiui Deum, manibus meis nocte contra eũ expansis, vel nocte contra eum illas expandendo in oratione, ac deinde sequitur quod ad totum præcedens refertur, Et non sum deceptus: in eo scilicet, quòd in die tribulationis Deum exquisiui, nocte manibus versus ipsum protensis, &c. Quod autem dicitur, contra eum, nõ sonat in malum, quomodo hostis contra hostem manus extendit, sed tantum valet quantum ex opposito eius, vel coram eo. Est enim talis loquutio secundum modum imaginationis humanæ. Quemadmodum enim homines cũ alicui supplicant, ex opposito se prosternunt, illicque quem rogant velut exaduerso manus protendunt supplicatrices: ita in oratione Deum quoque nobis velut contrapositum, & è regione contrastantem imaginamur: atque ita contra eum dicimur manus extendere, id est, ex opposito illius, vel ante conspectum eius. Illud verò, non sum deceptus, Græce est οὐκ ἠπατήθην, quod proprie sonat, non sum seductus, non sum male suasus, non erraui hoc faciens, nõ sum errore deceptus. Quasi dicat, Hac in parte prudẽter egi, nec erraui, Deum meum solum requirens in tribulationibus solatium. Et reuera non errant, non male suasi sunt, nec male sibi consulunt, qui ita agunt. Qui verò Deo relicto ad homines confugiunt, aliisue quærentes auxilium vel solatium, hi verè in errore sunt, seducti sunt, male suasi sunt, pessime illis est consultum. ¶ Versu tertio, Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum. Attende, quęso, pulcherrimum ordinem. Primum enim est, vt quis consolationem externam omnem propter Deum respuat. Zelotes enim est Deus, nec alienos secum patitur amores, alienis consolationibus occupatos, Exod.20
B suæ consolationis ac visitationis non dignatur beneficio. Abnegata verò aliena consolatione, nequaquã animus permanere debet otiosus, sed Dei bonæ memoriæ vacare, & diuinis meditationibus insistere. Siquidem, domum scopis mundatam, & post emundationem male vacantem, ex Euangelica parabola Matt.12.
didicimus fieri dæmoniorum habitaculum. Vnde & in Psalmo dicitur, Vacate, & videte, quoniam ego Esai.45.
sum Deus, quasi dicat, Ad hoc vacate, vt videatis. Ita sanè in proposito loco, vir spiritualis indicat ob hoc se respuisse alienam consolationem, vt iis quæ Dei sunt memorandis tota posset mente inhærere, atque inde solida certaque delectatione perfrui. Fieri enim non potest, quin sancta & pura Dei recordatio delectationem pariat in animo memorantis: quemadmodum non potest sano palato non inferre dulcedinem, degustatus mellis fauus. Demum, hæc quæ est ex Dei memoria delectatio, in exercitio spirituali hominem confirmat, & infatigabilem custodit, atque etiam promouet, vt continuo amplius diuinis intendat, vsquedum præ nimia exercitatione obstupescat, & velut in sese deficiat. Aduersus hunc autem pulcherrimum ordinem magno suo dispendio peccant, qui tametsi nonnunquam iis quæ Dei sunt recogitandis intendunt animum, nolunt tamen abiicere amores alienos: consolationes extraneas à mundo, à carne oblatas, nimium libenter amplexantur, non renuit consolari anima eorum: propter
C quod, non merentur suauitatem diuinæ delectationis gustu mentis percipere, quoniam etsi Deo videantur præbere mentem, seruant tamen alienis consolationibus affectum, vt in eum sese gustus supernæ dulcedinis non possit instillare. Itaque fit, vt sua culpa Diuinam dulcedinem ignorantes, tepescant in opere Dei, moxque in tempore tentationis recedant, nec vnquam prouehuntur ad eum perfectionis gra Matt.13.
dum, vt spiritus eorum in Deo deficiat. Omnino enim bonam intelligimus hanc defectionem, de qua spiritualis vir loquitur, dicens, Exercitatus sum, & defecit spiritus meus: quemadmodum in alio Psalmo Psal.118.
dicitur, Defecit in salutare tuum anima mea. Et iterum, Defecit caro mea & cor meum, Deus cordis Psal.72.
mei, & pars mea, Deus inæternum. ¶ Versu quinto, Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui. In Elucidatione per dies antiquos, vt aliàs frequenter, præterita tempora intelligimus: per annos autem æternos, tempus æternitatis, quod expectamus indeficiens & imperpetuum duraturum. Admodum autem pulchre, tempora præterita, dies: futura autem, annos nuncupat: rursumque illa, dies antiquos tantum: hæc verò, annos æternos, quoniam videlicet omne tempus quod præteritum est, quasi dies pauculæ computantur. Mille enim anni, sicut dies hesterna quæ præteriit. Antiqui autem dies Psal.89.
dicuntur, quoniam præcesserunt iam olim in sæculis patrum nostrorum. Tempus verò quod subsequetur absque durationis termino, anni dicuntur & anni æterni, quoniam non deficient imperpetuum,
D quomodo in alio Psalmo de æternitate Dei dicitur, quòd anni eius non deficient. Duo autem hîc pro Psal.101.
ponuntur nobis frequenter cogitanda. Primum quidem, ea quæ in præteritis sæculis transierunt, vt eorum quæ prius gesta sunt consideratione vel instruamur, vel corroboremur, vel consolemur, vel quomodocunque in Dei seruitute stabiliamur. Nam (vt sanctus Apostolus ait) quæcunque scripta sunt, ad Rom.15.
nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. 1.Co.10.
Et omnia patribus nostris contingebant in figura nostri, in quos fines sæculorum deuenerunt. Quamobrem ea quæ olim ab initio gesta sunt, & quomodo Deus siue cum iustis, siue cum impiis semper egerit, non absque fructu subinde reuocanda sunt ad memoriam. Specialiter etiam illa quæ nostris temporibus iam elapsis, à nobis male patrata sunt, cum dolore sunt recogitanda, quemadmodum Ezechias ait in suo cantico, Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Secundo autem loco Esaie.38.
iugiter in mente habenda sunt ventura æternitatis tempora, ad quorum considerationem nos multis in locis Saluator inducit, dum nobis æterna præmia subinde replicat, nunc vitæ æternæ propositione adblandiens, nunc supplicijs æternis comminando perterrefaciens. Sic & per Moysen, optando simul & exhortando dicitur, Vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Et Paulus Apostolus Deut.32.
contra præsentes afflictiones, ex æternitate ventura nusquam non profert consolationem. Id quod in
præsenti est (inquit quodam loco) momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Et iterum, Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, ædificationem habeamus ex Deo domum non manu factam æternam in cælis. Et alibi, Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuela- Roma.8.

bitur in nobis:item & in aliis locis quamplurimis. Idem faciunt & alii Apostoli atque discipuli domi- E
Eccles.7. ni,& sancti Ecclesiæ doctores. Vnde per Sapientem dicitur,In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua,& in æternum non peccabis. Recte ergo vt spiritualis hoc duplici exercitio se dicit salubriter exercitatum,nempe præteritorum commemoratione,& æternorum venturorum consideratione. Neque nos aberrabimus,si propositum exemplum imitantes, per omnem vitam iugiter ista considerabimus. ¶ Versu sexto,Et scobebam spiritum meum. Vulgo codices Latini habent scopebam, per p. Apparet autem mutari debere p in b,aut certè e in a,vt dicamus scobebam, vel scopabam. Quorum prius,scilicet scobebã,deriuatur à nomine scobes,scobis,quod significat puluisculũ qui abraditur à ferro,vel alia qualibet materia. Vnde verbum ab hoc nomine deriuatum,scobo,is,ere,significabit scobem abradere vel abstergere,velut limando & abstergendo. Atque hoc modo scobere spiritum, nõ aliud est quàm limare,& diligenter ab omni macula expurgare, atque vt niteat efficere, quemadmodum facere solent qui limando,scobem faciunt decidere. Neque male consonat huic, quod habet Psalterium Romanum,Ventilabam spiritum meum:hoc est,ventilando emundabam & purgabam,vt nihil pulueruleũ tum,nihil alienum in eo remaneret. Si verò scopare legamus,per a & p,à scopa verbum deducitur,& eadem rursum quæ ex prioribus habetur intelligentia. Non enim aliud est spiritum scopare, quàm velut scopa emundare,& purgare à sordibus atque omni immunditia. Lectio quam exponit beatus Au- F
gustinus habet,Scrutabar spiritum meum. Græca verò habent ἐσκαλλον,id est,fodiebat,ad hunc sensum: Fodiebat spiritus meus. Nam σκάλλω,significat fodio. Neque hæc diuersam à supradictis habent ἰtelligẽtiam. Qui enim emundare vult conscientiam,& ab omni inquinamento purgare, scrutatur eam & fodit,penetrando intima & abscondita latibula cogitationum atque affectionum suarum,vt perquirat & dispiciat,si fortè fœcidum aliquid in occulto lateat. Fodere spiritũ aut scrutari spiritũ, idem est quod emundare,quod scobere,quod ventilare,quod scopare:estque in his omnibus manifesta secundum sensum consonantia. Forsitan autem in Græco scriptum fuit ἐσκυλλον, solum mutato a in y:quæ mutatio facillime fieri potest,neque raro solet scriptorum vitio contingere. Atque ita sensus esset,Exercitabar,& vexabat se spiritus meus. Nam σκύλλω,vexo significat. Rectè autem spiritum suum vexat, qui illum emundare curat. Aut rectè se vexat spiritus,qui seipsum expurgare satagit. Quemadmodum enim dicitur ferrum secundum modum aliquem vexare,qui vt illud nitidũ faciat,scobem abradit ab eo: sic quo-
1.Cor.11. dammodo spiritum vexant spirituales homines,qui semper existentes pauidi,iugiter conscientiam examinant,ac perpetua inquisitione(vt ita loquar) diuexant atque excruciant:quanquã salubris est ista vexatio,qua nunc se diiudicant,ne in futurum iudicio vexentur æterno. ¶ Versu decimoquarto, Notã fecisti in populis virtutem tuam:redemisti in brachio tuo populum tuum,filios Iacob & Ioseph. Quæ ab hoc versu dicuntur vsque ad finem Psalmi, in Elucidatione exposuimus de redemptione temporali G
filiorum Israel ex AEgypto:cui expositioni nimis manifeste totus textus suffragatur. Possunt tamẽ mystice intelligi de liberatione tempore gratiæ facta de manu diaboli,& de mirabilibus per Christũ in tempore gratiæ ad Ecclesiæ ædificationem exhibitis:sicque aquæ istæ, accipientur populi multi: aquarum abyssi conturbatæ,corda profunda iniquitatibus,commota ad pœnitentiam:vox nubium,vox Apostolorum:sagittę Dei,verba efficacia prædicationis Apostolicæ:vox tonitrui in rota,eadem vox euangelicæ prædicationis,p orbis circuitum discurrens:choruscationes,miracula quibus Euangelica doctrina fuit confirmata, atque ita consequenter aptando cætera.

LXXVII. PSALMI ARGVMENTVM.

In hoc Psalmo admodum prolixo,commemoratio fit ueterum beneficiorum quæ Deus ab initio liberationis filiorum Israel de AEgypto,illis exhibuit,& exaduerso Iudæorũ inobedientia atque incredulitas,qua perpetuo Deum exacerbabant,atque ad iracundiam prouocabant,quotlibet signis uisis,& quamlibet magnis,nunquam tamen diffidere,tentare,murmurare desistentes. Incipit autem à commemoratione Israelitici populi,ostendens quomodo cuncta prius gesta,uoluit Deus posteris nota fieri,& ad nepotum transmitti memoriam,ut per recordationem diuinæ magnitudinis,caurent similes fieri prauis progenitoribus, sed Deum H
magis metuerent,& famulatu debito colerent,qui pro patribus tam stupenda edidisset miracula. Enumerat autem particulatim penè omnia,quæ in eductione filiorũ Israel ex AEgypto gesta fuere,uel in deserto post eductionem,uel in AEgypto in plagis uarijs ante eductionem,ac etiam post introductionem in terrã promissionis,sub temporibus Iudicum,ubique interponens cum magna exaggeratione Iudæorum ingratitudinẽ & perpetuam rebellionem,tandem in erectionem Dauidis faciens psalmi consummationem.

LXXVII. PSALMI ELVCIDATIO.

Exod. 20 **I** *Attendite populo meus legem meam:*
** inclinate aurem uestrã in uerba oris mei.*

*2 Aperiam in parabolis os meum: * lo-*

ATtendite populo meus, quem elegi mihi in peculiũ ex omnibus gentibus, ad legem meam, quam ego pro beneficio speciali donaui patribus vestris:* aurem vestram accommodate ad verba quæ ego loquutus sum, aut loquor, aut loquar per os meum, aut per os Prophetarũ seruorũ meorũ: auré prębete, & obedientiã prestate meis sermonibus. 2 Aperiã os meũ,& loquar in parabolis: doctrinã salutis ego per mysteria verborũ proponã,ita quidẽ in parabolis veritatẽ tegendo, vt indigni excludantur & exerceantur boni: * loquar vobis ꝓpositiões

A *quar propositiones ab initio.*
*3 Quãta audiuimus,& cognouimus ea: * & patres nostri narrauerunt nobis.*
4 Non sunt occultata à filijs eorum in generatione altera.
5 Narrantes laudes
B *Domini & uirtutes eius,& mirabilia eius quæ fecit.*
6 Et suscitauit testimonium in Iacob: & legẽ posuit in Israel.
7 Quãta mãdauit patribus nostris, nota facere ea filijs suis: ut cognoscat generatio al-
C *tera.*
8 Filij qui nascentur & exurgent,& narrabunt filijs suis.
9 Vt ponant in Deo spem suã, & nõ obliuiscãtur operum Dei:
** & mandata eius exquirant.*
10 Ne fiant sicut patres eorum, generatio
D *praua & exasperans.*
11 Generatio quæ non direxit cor suum:
** & non est creditus cũ Deo spiritus eius.*
12 Filij Ephrẽ intendentes & mittentes arcum, conuersi sunt in die belli.

& ænigmata de iis quæ præcesserunt in diebus antiquis, quæ in sęculis præteritis peracta memorãtur. Vox prophetæ: 3 Quàm multa sunt,& quàm magna quę nos auditu fide digno accepimus,& ex relatu cognouimus:* maiores nostri fide digna narratione manifestauerunt nobis posteris suis. 4 Non voluerũt ea esse celata & occultata posteris suis, in generationibus quæ post ipsos venturæ erant: sed de generatione in generationem,ac de progenie in progeniem semper patres ea filiis manifestauerunt, atque vicissim hi suis filius, donec tandem ad nos vsque perlata sunt. 5 Narrauerunt (inquam) nobis patres nostri, narrando laudes Domini & mirabilem potentiam eius:hoc est, laudabilia & potentissima opera eius,ad gloriam & laudem Domini Dei sui, mirabilia scilicet signa atque prodigia quæ fecit pro salute populi sui. 6 Et imprimis quidem illud ad laudem Dei memorãdum est,quòd populo suo Israelitico dare voluit legem præclarã,æquissimam atque iustissimam, in testimonium illis,secũdum quam scilicet vitam ducerent,& gratam sibi exhiberent seruitutem:in qua scilicet contestatus est eos de sua voluntate,& de omnibus præceptis atque iustificationibus suis,vt scirent quomodo ambularent in conspectu eius:hoc,inquã,testimonium,hanc testificantem legem,ipse suscitauit,erexit,dedit, stabiliuit,atque constituit in suo populo Israelitico,quod nulli alteri fecit nationi. 7 Quàm Psal.147
multa sunt,& quàm magna, quæ ipse voluit per patres nota fieri,& manifestari filiis,quæ voluit per maiorum narrationem tradi memorię posterorum:vt generationes pòst venturæ vsque in consummationem sæculi agnoscerẽt mirabilia opera Domini & laudes eius,neque deficeret laus Dei in æternum ab omni posteritate eorũ. Quæ enim in initio electionis populi fecerat Deus pro populo Israelitico,ea voluit palã fieri, per narrationem maiorum, in omnibus pòst venturis generationibus. 8 Vt filii(inquam) qui adhuc nascentur in futuris generationibus, & ad vitam prodibunt de maternis vteris,cognoscãt ea ex suorũ patrum narratione: qui etiam ipsi vicissim à se progignendis narrabunt eadem quæ à suis acceperunt,eruntque solliciti suis posteris annunciare mirabilia altissimi,quomodo ipsis sunt annunciata à patribus eorũ. 9 Ad hoc autem,annuncianda erunt posteris studiosè quæ in sæculis pręteritis peregit Deus, vt posteri ipsi his auditis discant sperare in Domino Deo patrum suorum:confidentes,eum pro patribus tam stupẽda peregisse cognouerunt,nec sibi denegaturum auxilium,si fideles fuerint in cultu & lege eius:* vtque per memoriam operum potẽtiæ eius permaneant in timore Dei,& in obseruatione præceptorum eius:partim allecti blandimentis triumphalium signorum,quæ pro patribus obedientibus facta cognouerint,partim territi horrendis ac prodigiosis punitionibus incredulorum atque rebellium. 10 Vt priorum exemplis territi,& alieno periculo præmoniti,non fiant similes patribus suis incredulis & inobedientibus,qui fuerunt generatio praua,& ad iracundiã prouocans Dominũ suum,qui suis tẽtationibus,murmurationibus,dissensionibus,seditionibus,idololatriis,& aliis multis peccatis inobedientiæ atque incredulitatis,semper Deo restiterunt,dura ceruice,& ad amaritudinem iracundiæ concitantes mansuetissimum Dominum. 11 Generatio (inquam) quæ non studuit cor suum dirigere ad Deum factorem suum,quæ non præparauit Domino cor suum vt rectum faceret in oculis eius,sed sequuta est vias curuas & malas,derelinquens Deum suum: * & non est fidelis inuẽtus cum Deo spiritus eorum, non credidit anima eorum Deo,non credidit spiritus eorum ad Deum, nõ adhæserunt per fidem ex corde illi,quãtumlibet foris ore & signis id fingerẽt. Ore Esa.29.
nãque & labiis Deo se fingebant seruire velle, cor autem eorum longe erat ab eo,nec fuit fidele & rectum in oculis illius. 12 Filii Israel mali & inobedientes,similes fecerunt seipsos temerariis & glorioſulis,& tamen timidis bellatoribus: qui antequã tempus belli adueniat, mira videntur agere,intendentes arcus suos,& mittẽtes sagittas suas ad signa, quasi præludia quædam pugnę sic exhibentes,itemque gladiis adinuicem dimicantes,& hastas vibrantes,in pugnæ præludium,quasi miranda sint acturi. verum vbi tempus pugnæ aduenerit, & adfuerit ipse arti culus congressionis,cõuertuntur in fugam,& nihil comprobatur fuisse omnis illa vana audacia quam ostentauerant,& tantũ temeritas quędam ac vanitas fuisse comprobatur. Ita enim increduli isti Israelitę,cum viderent ante oculos pro se miranda signa fieri,acclamabant laudẽ do-

Universidad de Deusto
Biblioteca

13 *Non custodierunt testa*
Exo. 24. *mentũ Dei: & in lege eius*
noluerunt ambulare.
14 *Et obliti sunt benefa-*
*ctorũ eius: * & mirabiliũ*
eius quæ ostendit eis.
15 *Coram patribus eorũ fe-*
cit mirabilia ī terra AEgypti, in campo Taneos.
16 *Interrupit mare, & pduxit eos: & statuit aquas*
quasi in utre.
17 *Et deduxit eos in nube*
diei, & tota nocte in illu-
Exo. 14. *minatione ignis.*
Exod. 13. 18 *Interrupit petrã ī ere-*
*mo: * & adaquauit eos ue-*
lut in abysso multa.
19 *Et eduxit aquam de pe-*
Num. 20 *tra, & eduxit tanquam flu-*
mina aquas.
20 *Et apposuerũt adhuc*
*peccare ei: * ī irã excitaue*
rũt excelsum in inaquoso.
21 *Et tẽtauerunt Deũ in*
cordibus suis, ut peterent
escas animabus suis.
Num. 11. 22 *Et male locuti sunt de*
& 21. *Deo: * dixerunt, nunquid*
poterit Deus parare men-
Num.14 *sam in deserto?*
23 *Quoniam percussit pe-*
trã, & fluxerunt aquæ: & torrentes inundauerunt.
24 *Nunquid & panẽ po-*
terit dare, aut parare men-
sam populo suo?
25 *Ideo audiuit Domi-*
*nus, & distulit: * & ignis*
accensus in Iacob, & ira
ascendit in Israel.

mino, vsque ad sydera præ gaudio vociferabantur, prædicabant Moysen, & fidem atque obedientiam amodo magnis clamoribus promittebant: item & loquente ad eos Domino, mirabilia spõdebãt, dicẽtes, Omnia quęcunque mandauerit Dominus, faciemus, & erimus obedientes. Verum in tempore tẽtationis statim discedebant ad incredulitatẽ, mox exclamabant contra Moysen, murmurabãt contra Dominũ, & cuncta quæ prius proposuerãt, fuerantque polliciti, indomita ceruice cõfringebãt. 13 Non obseruauerunt testamẽtum Domini Dei sui, hoc est, noluerũt obedire legi eius, præceptis videlicet & iudiciis quę disposuerat eis. 14 Et obliti sunt beneficiorũ quę illis iam antẽ Deus exhibuerat: * hoc est, mirabilium signorum atque prodigiorũ quę operatus fuerat in conspectu eorum, in tempore tentationis non aduerterunt ad ea præcedentia signa, æque increduli, æque murmuratores, acsi nihil eorũ cõspexissent, cum debuissent merito ex præcedentium memoria cautiores fieri in futuris temporibus. 15 Non recogitauerũt maxima illa prodigia, quę coram & pro patribus eorum fecit Deus in terra AEgypti, quę appellabatur cãpus Taneos, vel regio Taneos, à ciuitate dicta Tanis, quæ insignissima, nominatissima, & maxima AEgypti ciuitas fuit ī ostio Tanitico. 16 Inter cętera autem illud maxime memorabile est quòd aquas maris rubri diuisit pro eis, ita vt per medium ficci aluei deduxerit filios Israel, & diuisas aquas ex vtraque parte cõstituerit quasi in vtre, vt essent transeuntibus ex vtraque parte velut murus solidus. 17 Et ducatum illis præstitit per diẽ in columna nubis, quæ per diem apparuit illis ad viam mõstrandam, & tota nocte præcesserit illos in colũna ignis lucẽtis per noctem, vt die simul ac nocte cœlesti ducatu non destituerẽtur. 18 Insuper in deserto, cum deficerent aquæ, adfuit Dominus sitienti & periclitanti populo suo, rupẽ scindẽs & rũpens, hoc est, iubens è rupe aquas effluere: * & copiosè potum illis dedit, ita vt biberẽt ad sufficientiam de abundantia aquarum è petra exilientium, tanquam in maxima profunditate aquarum. 19 Fecitque de petra aquas effluere populo sitienti, Moyse tantum virga percutiente silicem, & prosilire fecit aquas copiosissimas in maxima abundãtia, vt deriuari viderentur quasi in flumina aquæ quæ eruperant. 20 Neque hæc tamen tanta beneficia, tam inaudita prodigia stabilire potuerũt fidẽ populi illius, nec propterea cessauerunt à peccatis suis: sed post hęc omnia, nouum peccatum adiecerunt prioribus: * ad iracundiam prouocauerunt altissimũ in deserto, quod est locus absque aqua. 21 Et tentauerunt Deum in cordibus suis, signa potentię eius, & præsentiæ intempestiue, importune, & infideliter poposcerũt ab eo, cum murmuratione & iurgio petentes cibos secundũ desideria sua, fastidientes cœlestẽ panem, atque dicentes, Anima nostra arida est, nihil aliud vident oculi nostri nisi man, & alia huiusmodi. 22 Et male loquuti sunt de Deo, contra eum murmurantes & blasphemantes, cũ dicerent, Vtinam mortui essemus in AEgypto, quando sedebamus super ollas carniũ, aliaque his deteriora: * & dixerunt maleuoli adinuicem, murmurãtes, Nunquid potens est Deus nobis cibos diuersos prębere, iuxta desideriũ animæ nõstræ, quomodo fieri solet in apparatu mensarũ, in quibus varia ciborum genera proponuntur? 23 Nam de petra quidẽ vidimus, quòd solũ virga percussa dedit aquas, easque ita copiosè & superabundanter, vt in modum torrentium magno impetu egredientes aquę sese accumulauerint, & quasi torrẽtes rapidi de petra profilierĩt. 24 Sed nunquid idẽ ipse poterit nobis dare apparatũ cibi humani in hac solitudine, aut mensam variis onustam cibariis parare, quibus solebamus in AEgypto saturari: piscibus videlicet & carnibus, cucumeribus & pepombº, porrisque & alliis, quibus vescebamur in AEgypto? 25 Iccirco (quia hæc dixerunt murmurantes) audiuit ista Dominus, & ad cunctas eorum murmurationes attendit: distulit tamen aliquantulum punitionem, quam eis pro murmuratione volebat inferre, volens prius implere de quo murmurando ipsum tentauerunt, quàm eos puniret: * & ira Dei in modũ ignis accensa est, atque efferbuit cõtra populũ Israeliticũ

A 26 *Quia nõ crediderũt in Deo: nec sperauerũt in salutari eius.*

27 *Et mandauit nubibus desuper: & ianuas cæli aperuit.*
28 *Et pluit illis mãna ad manducandum:*
B

** & panem cæli dedit eis.*

29 *Panem angelorum*
manducauit homo:
** cibaria misit eis in*
abundantia.

C 30 *Trãstulit Austrũ de cælo: * & induxit*
ī uirtute sua Africũ.
31 *Et pluit super eos*
sicut puluerẽ carnes, & sicut arenam maris
uolatilia pennata.
32 *Et ceciderũt ī me-*
dio castrorũ eorũ, cir
ca tabernacula eorũ.
D 33 *Et mãducauerũt &*
saturati sunt nimis, & desideriũ eorũ attulit
*eis: * nõ sunt fraudati*
à desiderio suo.
34 *Adhuc escæ eo-*
rũ erant ī ore ipsorũ,
& ira Dei ascẽdit su
per eos.
35 *Et occidit pingues*
eorum, & electos Is-
rael impediuit.

murmurantem, & furor magnus Dei exortus est contra populum. 26 Propterea quòd visis etiam tot miraculis, non crediderunt in Dominum Deum suum, à quo tanta iam perceperant beneficia, nec spem habuerunt in saluatiõe eius in salute quam eis præstitit de manu inimicorum, non sperauerũt, quòd ipse qui eos saluauit, etiã nutrire esset potens: adeoque ex præcedẽtibus signis nõ sunt in fide aut spe cõfirmati, vt magis ex acceptis beneficiis prioribus sua procacitate mouerẽtur ad nouas murmurationes & tentationes quemadmodum ex percepta refectione aquæ de petra mori fuerunt, vt ciborum peterent apparatum. 27 Et videte quanta fuit ingratitudo, quanta impietas contra Deum, pro carnium & AEgyptiorum ciborũ apparatu murmurare cõtra Dominum, vbi cælestem panem haberent ex Dei dono ad abundantiam. Ecce enim multo antè quàm ita murmurando carnes petissent, præceperat Dominus nubibus quę sursum sunt, vt in eis Dei virtute generatum mãna super terras demitterent, & velut portas cęli aperuit. 28 Et pluit desup panẽ qui naturæ lege ex terra solet progigni, hoc est, pluit illis desuper, & copiosè demisit cibum diuinitus præparatum: quem velut pluẽdo demisit, quoniã simul cũ rore descendebat desuper. Descẽdente enim rore nocte super castra, descendebat pariter & man: * panẽ desuper missum qui non de terra iuxta naturam generatus fuerat sed in superioribus fuit diuina virtute formatus, dederat eis Dominus: quo & cibauit eos annis quadraginta in solitudine, donec attingerent terrã habitabilem. 29 Panem ministerio angelico in supernis formatum, aut certe panem non humanum, nec naturali via de terra enatum, dederat Deus mãducare populo huic: * cibos misit eis absque omni labore suo & solicitudine, pręparatos in magna copia, ita vt quisque quantũ posset edere, colligeret. Tali, inquam, miraculo iam illis panem dederat cælestem, ita mirabiliter, ita copiosè, cum pòst adhuc nauseantes peterent sibi mẽsam parari, & AEgyptios cibos exposcerent, panẽ suauissimum de cælo demissum abiicientes, ad iniuriam diuini beneficii, cibũ leuissimum illum appellantes, & animam suam aridam dicentes, quòd nihil ederent nisi manna. Quapropter nec mirum fuit, si furor Domini contra ingratissimum populum efferbuit. 30 Voluit nihilominus implere desiderium murmurantium, priusquam exerceret in eos vindictam. Vnde ventum australem qui antè iam flauerat de cęlo, violenta sua inuasione transtulit, silere fecit atque compescuit: * & in virtute potentiæ suæ (cui & venti & mare obediunt) adduxit Africum ventum: qui egrediens à Domino, arreptas trãs mare coturnices detulit, & demisit in castra. 31 Et misit eis in maxima abundantia carnes coturnicũ, quemadmodum puluis abundat super terram: ita vt quomodo pluuia terram operit guttis aquæ, sic visa fuerint castra Israelitarum plena coturnicibus, & aues istas adduxit in maxima copia, quasi arenam quæ est in littore maris inumerabilis. 32 Et vt nulla esset difficultas populo, vrque eorum desideriis plenissime satisfieret, fecit Deus vt caderent coturnices istæ in medio castrorum eorum, circa ipsa eorum tabernacula, ne vllum in colligendo laborem insumerent. Volabant enim in aere duobus cubitis altitudine super terram ex omni parte castrorum, itinere quantum vno die potest confici: ita vt surgens populus toto die illo & nocte ac die altero, congregauerit coturnicum maximam multitudinem: qui parum, decem coros, & siccauerunt eas per gyrum castrorum. 33 Et mãducauerunt carnes iuxta concupiscentiam cordis sui, & saturati sunt valde, suntque copiosè satiati cibo cõcupiscentiæ suæ: attulit illis Deus quæ desiderauerãt & concupierant, murmurantes: * nõ sunt passi defectum eius quod concupierant, datũ est illis abundanter quantum vtique desiderare potuissent: non quidem propter hoc vt illorum expleretur desiderium, sed vt reipsa monstraretur Dei omnipotentia, simulque ostẽderetur, male incredulos illos de Deo dubitasse. 34 Vbi autem ad ostensionem suæ potentiæ murmuratorũ satisfecisset desiderio, tũ voluit hactenus dilatã iram aduersus impios manifestare. Itaque, cum adhuc escæ istæ carnium essent in dentibus ipsorum, neque adhuc defecisset cibus eiusmodi de ore eorum, ecce furor Domini concitatus est aduersus impios murmuratores, percussitque eos plaga magna. 35 Et interfecit in ira sua Dominus pingues populi Israel, & electos ac superbiores ex populo ipse ispediuit per mortẽ, & interfectiõe prohibuit ne ingrederentur in terram promissam patribus eorum: impediuit

Num. 11.
Exod. 16.
Num. 16.
Num. 21.
Num. 11.
Exod. 16.
Num. 11.
Nume. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ibidem.

36 *In oĩbus his peccauerunt adhuc:* * *& nõ crediderunt in mirabilibus eius.*

37 *Et defecerũt ĩ uanitate dies eorũ:* * *& anni eorum cum festinatione.*

Hebre.3.

Num.I.

38 *Cum occideret eos quærebãt eũ, & reuertebãtur:* * *& diluculo ueniebant ad eum.*

39 *Et rememorati sunt, quia Deus adiutor est eorum:* * *& Deus excelsus redemptor eorum est.*

Esaiç.28.

40 *Et dilexerunt eũ in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei.*

41 *Cor aũt eorũ non erat rectũ cũ eo:* * *nec fideles habiti sunt in testamento eius.*

42 *Ipse aũt est misericors, & ꝓpitius fiet peccatis eorũ:* * *& nõ disperdet eos.*

43 *Et abundauit ut auerteret iram suam:* * *& nõ accendit omnem iram suam.*

44 *Et recordatus est quia caro sunt:*

quoque à profectiõe, ne vltra possent proficisci cum populo Dei, quoniam prostrati fuerunt illic in deserto. Pingues enim, id est, diuites, deliciores, & minus patientes, qui ad murmura solent esse magis proni, & electi atque teneriores, qui huius murmurationis potissimum causa fuere, à Deo iusta punitione interfecti sunt, propter peccatum murmurationis eorum, adeò vt ex horum interfectione locus ille vocatus sit, sepulchra concupiscentiæ. 36 In omnibus mirabilibus his & maximis beneficiis, quibus illos Deus affecit, itemque terribilibus prodigiis quæ in eis ostendit, non sunt conuersi pleno corde ad dominum, nec desierunt à prauitate sua, sed adiecerunt peccatis prioribus alia posteriora atque peiora: * & post tot ac tanta mirabilia, quę Deus pro illis exhibuit, non sunt firmati in fide & fiducia Domini Dei sui, sed permãserũt vt antè rebelles semper & increduli. 37 Et quoniã increduli fuerũt, iusta Dei punitione omnes prostrati sunt in deserto, intra tempus breue quadraginta annorum, propter vanitatẽ, falsitatem, malitiam, & incredulitatem cordis sui: * & anni vitæ eorum cum festinatione transierunt, intra tempus modicum corpora murmuratorum omnium in deserto prostrata sunt, ita vt ex infinita illa multitudine, quę numerata fuit per Moysen & Aaron in deserto Sinai, nullus inueniretur in tempore ingressus in terram promissionis, nisi Iosue & Caleb: cæteris omnibus (iuxta verbum Domini) in deserto intra quadraginta ãnorum spatium prostratis. 38 Similes erant peruersis pueris, qui donec virga cædũtur, magna promittũt, & mores malos iurant commutare in melius: sed vbi cessauerit virga, ad ingenium redeũt, & solita mala studia. Ita enim & ipsi dum à Deo occiderentur, confugiebant ad Moysen & Aarõ, petentes pro se supplicari Domino, tum cõfitebantur peccasse se Domino, nimirum mortis timore perterriti, videbanturque tunc ad horã cõuerti ad Deum: * & quasi festinabant studiose ad eum, primo diluculo consurgentes: quemadmodum solent qui in re qualibet soliciti & diligentes existunt, primo mane cõsurgere. 39 Ac tum quidem, vexatione dante intellectum, didicerũt, quòd Deus solus esset qui eis posset in malis omnibus ferre auxilium, quique paratus esset semper ad adiuuandum potius quàm ad perdendum, si modo ipsi non se reddderent indignos: * & cognouerunt experientia edocti, quòd altissimus Dominus Deus eorum verus esset redẽptor & saluator, qui semper paratum sese monstrabat ad suscipiendum pœnitentes. 40 Et simulauerunt ore diligere se Deum, & illi velle de cætero, cultu debito famulari, atque obedientiam & fidem præstare, & lingua sua falsa ac mendaci multa pollicebantur, quæ ex vero corde non procedebant. Timore enim compulsi, & ad euasionem periculi, nihil non promittebant. 41 Et quanquam ore multa promittebãt, non fuit tamen cor eorum rectum ad Deũ, nec fuit eorum voluntas syncera erga illum, neque ex animo proponebant pristinam malitiam & infidelitatem relinquere: id quod subsequẽs semper resumpta murmuratio, vel inobedientia aperte monstrabat: * nec sunt inuenti fideles in testamento Domini Dei sui, mendaces cõprobati sunt in lege eius propter multiplices transgressiones suas. Non enim obseruabant legem Dei, quam susceperant, & obseruare promiserant. 42 Quãuis autẽ huius populi tanta tamque obfirmata fuerit malitia, ipse tamen Dominus non obliuiscebatur suę misericordię, seruabatque illis, quantumuis frequẽter lapsis ac relapsis, suam misericordiam: quẽadmodum ipse in se semper est misericors: & propitium se semper exhibebat peccatis eorum, paratus illis dimittere peccatũ, quoties egissent pœnitentiam: * & non genitus illos voluit disperdere, non illos omnino voluit exterminare, sed patribus incredulis in deserto prostratis, filios fecit in illorum locum exurgere, in quibus promissiones factas patribus adimpleret. 43 Et abundanti ac superefluenti sua misericordia fecit, vt auerteret iram suam à populo, vt non penitus vsque ad internicionem vel deletionem populi desæuiret indignatio: * & non permisit exęstuare vsque ad perfectum aut superexcessum furorẽ indignatiõis suę, sed etiam represit, ne in filios murmuratorũ grassaretur, vtque consisteret in punitione patrum: neque ipsis etiam patribus totam inferens vindictam, quam sua impietate nimia, nimium rebelles commeruerant. 44 Habensque se Deus in modum recordantis, attendit ad fragilitatem naturæ & conditionis humanæ, quòd scilicet non pure essent homines spiritualis naturæ, aut angelis similes, sed quòd carnem

gestarẽt in qua habitat ex corruptiõe originali fomes prauus, lex peccati, praua sensualitas, vnde ad omne malũ proni sunt hoĩes ab adolescentia sua, vnde habent vt ab omni virtute alieni, & ad omne bonum difficiles, econtrario in omne malum sint proni ac faciles: quę certe naturalis ad malum inclinatio, nõnulla est occasio compatiendi & miserẽdi, neque iuxta extremam iustitiæ seueritatem vindictam exigẽdi à natura fragili: * attẽdit insuper Deus, quòd homo res caduca & fragilis sit, ac modici tẽporis: cuius spiritus cum egressus fuerit à corpore, non iterũ potest reuerti per semetipsum, sed mortuus semel homo manet mortuus, donec virtute Diuina resuscitabitur ĩ nouissimo: propter quod, non ita paratus est Deus mortẽ etiam temporalem inferre peccantibus, sed frequenter dissimulat, malens dissimulando tempus illis cõcedere pœnitentiæ, quàm subito opprimẽdo æternæ perditiõis eos submittere sententiæ. * Vadens etiam est homo & non rediens, quoniam per se quidem à Deo potest recedere, & in malum ire: verũ per seipsum à malo ad bonũ redire nõ potest, nisi adiutus speciali Dei auxilio. Ex se enim habet, vt peccare possit: vt autẽ bene agere, non nisi ex Deo. 45 Quàm multis vicibus legimus illos Deũ ad iracundiã prouocasse in deserto, per ãnos quadraginta: quoties ad indignationẽ cõmouerunt Deũ in deserto illo arido ac siticuloso absque aquis, vbi nõ erãt aquarũ flumina. 46 Et cõuersi sunt semper ad malum, postquam semel bene proposuerant, pactũ infringentes quod cũ Deo pœnitentes in afflictione inierant, & iterum tentauerũt, murmurantes, ac signa intẽpestiue pro sua cupiditate fieri postulantes: * & Deum sanctum Abraham Isaac & Iacob patrum suorũ, ad amaritudinem siue iracundiam prouocauerũt, cui fidelissimo corde adhæserãt patres eorum. 47 Non sunt recordati potẽtiæ eius, quam in signis admirandis & inauditis prodigiis ostenderat, in tẽpore quo eduxit patres eorũ de AEgypto, de potestate Pharaonis & seruorũ eius, à quibus crudeliter affligebãtur, & oneribus grauissimis opprimebãtur. 48 Nõ sunt (inquam) recordati manuũ Dei, quomodo exhibuit in cãpo Thaneos, in terra AEgypti, potẽtissima signa atque prodigia, Pharaonem & seruos eius decẽ plagis grauissimis percutiẽs, propterea quòd non vellet iuxta vocem Domini dimittere populum eius. 49 Ipse enim omnes aquas AEgyptiorum per manũ Moysi & Aaron, solius virgæ ictu, conuertit in sanguinẽ, factumque est, vt omnes fluuii eorũ & riui, paludes etiã & stagna ac lacus, ĩ quibus aqua pluuialis, vel alia quęlibet erat collecta, verterẽtur in sanguinem, & cruor esset pro aqua in omni terra AEgypti, vt nõ possent AEgyptii bibere aquã fluminis. 50 Misit insuper in eos cõmixtionem muscarum, & impleta est vniuersa terra AEgypti muscis omnis generis, quibus terra vniuersa corrupta est, ac velut deuorata atque cõsumpta, afflictaque vehementissime: * fecit quoque fluuios ebullire ranas, occupãtes domos & oĩa penetralia AEgyptiorũ, quibus grauissime fuerunt afflicti, ascẽdẽtibus illis in domum in cubiculum lecti, & super strata hominũ, & in reliquias ciborum. 51 Et dedit erugini siue rubigini cõsumenti fructus eorum, suscitans corruptionem deuastantem, quæ absumeret terrę nascentia, ne haberent AEgyptii quæ ipsi ederent, vel iumenta eorũ: * fecit insuper surgere locustas quæ operuerũt superficiẽ terræ, & comederunt in agris omnia in quibus laborẽ impenderãt, corroseruntque omnia ligna in agris, & impleuerũt habitatiões AEgyptiorũ. 52 Et destruxit, ac infrugiferas reddidit vineas AEgypti, in grandine quam pluit Deus super AEgyptũ, per quã & percussa sunt quęcũque fuerũt ĩ agris, ab homine vsque ad iumẽtũ, & omnis herba agri percussa est, & omnia ligna regiõis confracta: * & arbores eorum fructiferas ipse mortificauit, & steriles reddidit per pruinam nocturnam prauæ qualitatis, cõgelantem & corrũpentem ligna qualitate noxia. 53 Et tradidit iumẽta AEgyptiorũ grandini, ad interfectionem: fecit eorum iumẽta omnia quæ in agris fuere inuẽta, perire grandine: * & possessiones eorum datæ sunt igni deuorãdę, agri videlicet eorum, & omnia quæ in agris inuẽta sunt. Siquidem grãdo & ignis pariter mixta serebantur circa terram discurrentia fulgura, quibus tacta & consumpta sunt quæ in agris erant. 54 Exercuit in illos iram indignationis suæ, ipso videlicet multiplicis punitiõis effectu, patenter demonstrãs suam aduersum illos indignationem & iracũdiam suam: * misit quoque eis

A

** Spiritus uadẽs & non rediens.*

45 *Quoties exacerbauerũt eum in deserto, in irã concitauerũt eum in inaquoso.*

B 46 *Et cõuersi sunt, & tẽtauerũt Deum:* * *& sanctum Israel exacerbauerunt.*

47 *Nõ sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulantis.*

48 *Sicut posuit in AEgypto signa sua:*

C *& prodigia sua in campo Thaneos.*

49 *Et cõuertit ĩ sãguinẽ flumina eorũ: & imbres eorũ ne biberent.*

50 *Misit in eos cynomyiam, & comedit eos:* * *ranã & dispdidit eos*

51 *Et dedit ærugini fructus eorum:* * *& labores eorum locustæ.*

D

52 *Et occidit in grãdine uineas eorũ:* * *& moros eorum in pruina.*

53 *Et tradidit grãdini iumẽta eorũ:* * *& possessionem eorum igni.*

54 *Misit in eos irã indignatiõis suæ: indignationem & iram & tribulationem immissiones per angelos malos.*

Exod.7.

Rom.7. Gene.6. & 8.

Exod.8.

Ibidem.

Exod.10.

Exod.9.

Ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

55 Viam fecit semitæ iræ suæ, & nõ pepercit à morte animarum eorum, & iumẽta eorũ in morte concluſit.

Exod.11. & 12. *56 Et percuſsit omne primogenitum in terra AEgypti:* primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.*

57 Abſtulit ſicut oues populum ſuum:

** & perduxit eos tanquã gregẽ in deſerto.*

58 Et deduxit eos in ſpe, & non timuerunt:

** & inimicos eorum operuit mare.*

Pſal.43. *59 Et induxit eos in montem ſanctificatiõis ſuæ:* montem quẽ acquiſiuit dextera eius.*

*60 Et eiecit à facie eorũ gẽtes: * & ſorte*

Gene.12. & 15. *diuiſit eis terram, in funiculo diſtributionis.*

61 Et habitare fecit in tabernaculis eorum, tribus Iſrael.

62 Et tentauerunt & exacerbauerunt Deum excelſum: & teſtimonia eius nõ cuſtodierũt

Iudicũ.2. *63 Et auerterũt ſe, & nõ ſeruauerũt pactum:*

** quẽadmodum patres eorũ cõuerſi ſunt in arcum prauum.*

immiſsiões & morſus punitionum, per miniſterium angelorum, quorũ miniſterio in huiuſmodi inferẽdis Deus vti ſolet, & cuiuſmodi ipſi ſe libenter immiſcere ſolẽt, nihil tam cupientes quàm hominibus nocere, vel in ſpiritualibus vel in corporalibꝰ rebus: * Terrores quoque & incurſus horribiles miſit in eos per miniſteriũ angelorũ malorum, vt eos vehementer perterrefacerent. 55 Fecit viam ſemitæ iræ ſuæ, direxit ſemitam indignationis ſuæ, viã rectam præparauit furori ſuo, nimirũ vt recta tranſiret furor, atque indignatio eius penitus compleretur, nec cohiberetur amplius, ita vt etiam ab interfectione non abſtinuerit, ſed morte eos, & iumenta eorum peſte crudeli feriens, interfecit. 56 Et poſt plagas plures præuias, nouiſsimam ſuperaddidit, eamque grauiſsimam, qua percuſsit omne primogenitum in terra AEgypti, à primogenito Pharaonis vſque ad primogenitũ nouiſsimæ humillimæque ancillulæ, & omnia primogenita iumentorũ, ita vt non eſſet domus in qua nõ iaceret mortuus: * primitias omnis laboris eorum, primitias partus, primogenita quę laborioſiſsimis partubus fuerant enixa, percuſsit in tabernaculis Cham, id eſt, in domibus AEgyptiorum, quorũ Cham pater & principium extitit. 57 Et poſt hanc plagam, eduxit dominus in manu valida & forti populum ſuum, ſicut paſtor educit oues, abſque vllo eorum labore, abſque pugna, abſque omni moleſtia: * & perduxit eos in deſertũ, extra captiuitatẽ AEgypti, quomodo paſtor gregem ouiũ educit de ſtabulis in paſcua. 58 Et deduxit eos in fortitudine ſua, antecedẽs eos per columnã ignis & nubis, in bona ſpe & cõfidentia & gaudio: & non timuerunt egredientes, protectorem & propugnatorem habẽtes tam potentiſsimum dominum: * & eorũ aduerſarios AEgyptios, cum obſtinato animo inſequuti fuiſſent ad ſe reuocãdum, Deus miraculo ſtupendo inuoluit fluctibus maris, & demergi fecit in profundum. 59 Et poſt annos multos, introduxit populum ſuum iſtum in terrã quam promiſerat patribus eorũ, in loca mõtoſa quę ipſe ſibi ſanctificare voluit, & ſuo populo dare ad habitationẽ: * loca (inquã) montoſa, quæ acquiſiuit dextera eius, quæ ipſe tanquam victor & triumphator manu potenti quaſi iure belli obtinuit, & tradidit populo ſuo. Nec enim filii Iſrael in gladio vel arcu ſuo poſſederunt terrã promiſsionis: ſed dextera Dei pugnante pro eis, gentes robuſtiſsimæ de terra deletæ ſunt, in quorum locum ipſi introducti ſunt. 60 Eiecit nãque Deus in fortitudine manus ſuæ pugnãs pro populo Iſrael, gẽtes multas & fortiſsimas, deleuitque eos & conſumpſit de terra, videntibus illis: * & in ſortẽ atque hæreditatẽ diuiſit eam populo ſuo: iuxta quod promiſerat patribus, dicẽs, Vobis & ſemini veſtro dabo terrã hãc: diuiſit (inquam) filiis Iſrael, per Ioſue filiũ Nun, in funiculo diuiſiõis, quomodo ſolent terræ menſurari, vnicuique tribui ſuam ſortem ſecundum funiculum aſsignando. 61 Fecitque dominus in habitationibus iectarum gentium, in illarũ ciuitatibus & locis, habitare duodecim tribus Iſraeliticas, plantauitque eas ibi, & inſtituit in locum illorum veros terræ poſſeſſores & dominos, vt ibi firmam ſuã manſionem ponerent, domoſque ædificarent, & filios ac filias procrearent, tãquam in terra ſua: quomodo ſolet arbor in terra, in qua plantata eſt, ſeſe firmare radicitus, quaſi in loco proprio. 62 Verum quemadmodũ ab initio ſemper ſe peruerſos & inobedientes exhibuerunt, ita & tum non ceſſauerunt à ſua impietate: ſed iuxta malitiam antiquam tentauerunt dominum Deum ſuum, nondum in Deo poſt tanta percepta beneficia confidentes, nondum fide plena illi adhærentes: & ad iracundiam prouocauerũt Deum altiſsimum, à quo tanta iam perceperãt bona, & de quo tam multa audierãt à patribus ſigna narrata: & legem eius non cuſtodierũt, pactum Dei quod pepigit cum eis, non obſeruauerũt. 63 Et auerterunt ſe, poſt mortem Ioſue ac ſeniorum, nouis exurgẽtibus qui nõ cognoſcebãt dominum, nec viderant opera eius, & nõ ſeruauerũt pactum quod patres eorum pepigerant cum Deo, polliciti ſemper illius cultum & obedientiam cuſtodire: * quemadmodum fecerunt patres eorum, ita & filii cõuerſi ſunt in arcum prauum, exhibuerũt ſeipſos tanquam arcum malum & inutilẽ, facti ſunt ſerui praui, rebelles & inutiles: ita vt quẽadmodum malus arcus ſagittanti non ſeruit ad libitum, quãtumuis ſit artis peritus, nec ſagittam mittit quo ille deſtinauerit: ſic nec illi fideles ſeruos ſe exhibuerũt optimo domino, neque quæ ipſe veller perficiebant, ſed

A *64 In irã concitauerũt eũ in collibus ſuis:*

** & in ſculptilibus ſuis ad æmulationem eũ prouocarunt.*

65 Audiuit Deus et ſpreuit, & ad nihilum redegit ualde Iſrael.

B *66 Et repulit tabernaculũ Silo:* tabernaculũ ſuũ ubi habitauit in hominibus.*

67 Et tradidit in captiuitatẽ uirtutẽ eorũ:

** & pulchritudinem eorũ in manus inimici.*

68 Et cõcluſit in gladio populum ſuum:

C ** & hæreditatem ſuam ſpreuit.*

69 Iuuenes eorũ comedit ignis: & uirgines eorum non ſunt lamentatæ.*

70 Sacerdotes eorũ in gladio ceciderunt:

D ** & uiduæ eorum nõ plorabantur.*

71 Et excitatus eſt tanquam dormiens dominus: tanquam potẽs crapulatus à uino.*

72 Et pcuſsit inimicos ſuos in poſteriora:

** opprobrium ſempiternum dedit illis.*

quod eorum eligeret voluntas praua. 64 Ad iracundiam concitauerunt Deum in extructione excelſorum, nouum cultum inſtituentes ſecundum ſimilitudinem gentium idololatrarum, quem Deus non præceperat: qui ob hoc tabernaculũ fieri præceperat, ne loca aliena extruerent, eſſetque vnus omnibus orationis locus ad tabernaculum, vt vnus erat omnium dominus: * quodque grauius erat, etiam idola ſculptilia vel fuſilia artificis manu fabricata, coluerunt, iuxta ritus gentium, vnius Dei cultu poſtpoſito: ſieque ad indignationem Deum manſuetiſsimum ſuperabundanti ſua impietate prouocarunt. 65 Attendit Deus ad opera eorũ peſsima, & aſcenderunt mala hæc omnia in aures eius, tanquam vindictam clamitia aduerſum illos: & per vindictam iuſtitiæ ſuæ ſpreuit, contempſit, abiecit, ignobiles reddidit, & conculcari permiſit eos: populumque ſuum Iſraeliticum quem antè ita magnifice glorificauerat, valde humiliauit atque annihilauit, dans illos in manus alienigenarum per circuitũ, faciensque eos tributarios, & grauiſsima ſeruitute ſinens opprimi. 66 Locum quoque tabernaculi, qui à tempore Ioſue fuerat in Silo, in ſorte Ephraim ipſe abiecit: nec vltra Ioſue. 18. in Silo voluit commorari, vt non eſſet amplius locus orationis & ſacrificii in Silo: * locum, inquam, ſui tabernaculi, vbi inter homines habitauit, in quo elegerat manſionem ſuam, & ſpecialem exhibuerat ſui præſentiam, vt illic adoraretur, inde loqueretur, vota quoque & ſacrificia illic acciperet à populo ſuo. 67 Et permiſit in captiuitatem venire arcam ſanctam, quæ erat ſpes & fortitudo populi Iſraelitici, in qua maxime confidebant, & per quam ſperabãt cõtra inimicos aſſequi victoriã: * atque hanc arcam (quæ erat populi Iſraelitici decor, pulchritudo, or- 1.Re.4. natus, & gloria) propter præſentiam diuinitatis in ea ſeſe exhibẽtis populo, permiſit capi in bello à Philiſtæis alienigenis, & abduci in regionem Philiſtæorum. 68 Neque hoc ſolum, verũetiam de populo plu- Ibidem. rimi gladio interfecti ſunt. Nam vna illa vice, quãdo area domini capta Exod.20 fuit, plaga magna facta eſt in populo, ceciderunt̃que triginta milia peditum: * & hæreditatem ſuam, populum quem in peculium ſuum elegerat, valde abiecit atque humiliauit ſub manibus inimicorũ ſuorum. 69 Iuuenes eorum ſortes & robuſti, ferro & igni abſumpti ſunt, & in exardeſcente igne hoſtilis iracundiæ interfecti ſunt: * & virgines eorũ interfectas non vacabat nec libebat iuxta conſuetudinem lamentari, nõ præſtabantur mortuis virginibus ſolitæ funeris põpæ, tum propter nimiam populi conſternationem, tum propter nimiam multitudinẽ abſque miſericordia interfectarum, tum propter metum maioris mali inſtantis, adornante vnoquoque fugam pro ſalute ſua: dum quiſque magnum putauit, ſi ſuæ poſſet vitæ conſulere: nec erat otium, neque animus lamentationibus vacare, aut defunctis ſolita funeris præſtare obſequia. 70 Sacerdotes eorum gladio interfecti ſunt, quemadmodum vi- 1.Reg.4. delicet Ophni & Phinees, ambo filii Heli ſacerdotis, ceciderũt die vna, capta arca domini: * & viduæ defunctorum virorum in prælio nõ plorabantur, non deflebãtur, vti ſolet fieri. Nimius enim terror omnes inuaſerat, & tãta erat vnicuique ſuę formidinis miſeria, vt nemini liberet, aut etiam vacaret alterum quantumuis proximum plangere: quẽadmodum fieri ſolet in rebus deſperatiſsimis & ſumma miſeria, quando tanta eſt vnicuique ſua miſeria, vt nec frater fratris, nec filius patris habeat rationem aut ſolicitudinem. 71 Attamen non imperpetuum hæc ira permanſit ſuper populum domini, neque diu hoſtes paſſus eſt gloriari de victoria, neque inultos permiſit: ſed poſt tempus modicũ, is qui antè dormire viſus fuerat, & nihil agere pro ſua gloria, cœpit ſuas vires oſtendere, quemadmodum cum homo exurgens à ſomno, ad ſolita redit opera: * factus eſt tanquam homo fortis, poſtquam abſceſsit crapula vini, qui ad tempus crapula vini oppreſſus grauiſsimum ſomnum dormiens nihil agebat, ſed vino edormito, atque digeſtione conſumpto, exurgit potentior, vino ſcilicet inſtauratus & calefactus. Ita ſe Deus poſtquam ad tempus modicum diſsimulauerat, diſtuleratque vindictam in impios hoſtes populi ſui, fortior apparuit ad vltionem. 72 Et percuſ- 1.Reg.5. ſit inimicos ſuos Philiſtæos plaga peſsima, in ſecretiori parte natium, ita vt cõputreſcerent prominentes extales eorum, præter quod innumeram multitudinem hominum in ſingulis ciuitatibus interfecit, dum circunduceretur arca eius: * opprobrio ſempiterno, in hac punitione tam fœda & abominabili plaga affecit eos. Merito enim hoc in perpetuum

Universidad de Deusto
Biblioteca

illorum cõsit ruborem atque confusionem sempiternam, quòd ita miseranda plaga cæsi fuissent à Deo Israel,quem spernebant,& cuius populum oppugnabant assidue. 73 Repulit tamen tabernaculum Ioseph,id est,tribum Ephraim filii Ioseph non elegit, vt habitaret in ea, & mansionem figeret in ea tabernaculi sui. Nam licet primum tempore Iosue locus tabernaculi fuisset in Silo, in sorte Ephraim filii Ioseph, non voluit tamen dominus illic habitationem sibi constitui, nec stabilem templi locum: neque etiam illic voluit stabile perdurare regnum, vbi tamen prius regnauerant Saul & Hieroboam. 74 Sed tribum Iuda elegit,vt in ea templũ ædificaretur nomini suo,esset̃que in ea principatus regni:* maxime autem Hierusalem,vbi erat mons Sion, quem dilexit,& quem elegit vt in eo templum sibi ædificaret, illicque adorationis locum constitueret, vtque eam faceret ciuitatem regiam & præcipuam populi Israelitici. 75 Et ædificauit in terra Iuda sanctuarium suum,templum sanctum suũ, in quo sibi offerrentur sacrificia legitima: ad modum vnicornium zelans pro puritate & solitudine habitationis suæ,nolens alium Deum præter se,in hoc templo quod sibi ædificarat, F
coli vel adorari,neque plures sibi habitationes permittens construi, sed vnicam istam charissimam habens, neque transiens de loco ad locum, sed stabiliter semel electum templi,& cultus sui locũ absque mutatione custodiens:*idque fecit in terra Iuda,quam fundauit, ac stabiliuit pro cultu suo in æternum,vbi perpetuo coleretur atque adoraretur (quantum quidem ex ipsis erat electione, cuius sine pœnitentia & retractatione dona sunt atque electio)si non illorum impedisset male grata infidelitas:* Fundauit insuper eam in sæcula pro habitatione sua,quatenus figura erat Ecclesiæ sanctæ,in qua habitationem suam perpetuam habiturus est Deus vsque in consummationem sæculi: * Aut quia donec vetus illa Synagoga perstaret cum suæ legis ritibus & veteri tabernaculo,non alius erat locus deputandus diuino cultui. 76 Ex hac quoque tribu Iuda,ex omnibus filiis Israel elegit Dauid seruum suum,quẽ per Samuelem vnxit in regem populi sui, reprobato Saule,de tribu Beniamin: * quem & tulit è pascuis pascentem greges ouium patris sui, à G
pecorum cura ad populi regimen eum sublimando: accepitque eum & assumpsit ad regiam dignitatem,ab ouium fœtarum cura, quas sequebatur,atque tanta humilitate ad tam magnificam euexit regalis fastigii dignitatem. 77 Ad hoc (inquam) assumpsit eum ab ouium cura, vt in modum pastoris regeret & gubernaret Israelem, populum domini, quem in hæreditatem & peculium sibi modo mirabili elegerat ex omnibus gentibus: vt qui prius patris sui paucarum ouium in humilitate extiterat pastor,iam innumerabilis populi in regia maiestate gloriosus fieret moderator. 78 Ipse verò innocens à domino & simplex vocatus,qualis vocatus erat talis permanens,pauit,rexit, ac gubernauit subditos sibi populos in simplicitate & innocẽtia cordis sui,in pace & cultu Dei,quãta potuit diligentia,fideliter illos gubernãs:* & in prudẽtia operum suorum dux illis fuit, ducatum illis bonum præstitit in cultu Dei,sapienter omnia agens,& in omnibus prudenter se gerens, ex Dei gratia,ad quæcunque pro salute populi fuisset egressus. H

73 *Et repulit tabernaculũ Ioseph, & tribũ Ephraï nõ elegit.* — Iosue. 18.

74 *Sed elegit tribũ Iuda: * montem Sion quem dilexit.*

75 *Et ædificauit sicut unicornium sanctificium suum:*

** in terra quam fundauit in sæcula.* — Roma.11.

76 *Et elegit Dauid* — 1.Reg. 6.
seruum suum: * *& sustulit eum de gregibus ouium,& de post fœtantes accepit eum.*

Exod.20 77 *Pascere Iacob seruum suũ,& Israel hæreditatem suam.*

78 *Et pauit eos ĩ innocentia cordis sui:*
** et ĩ intellectib⁹ manuũ suarũ deduxit eos.*

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXVII.

VErsu primo,Attendite populo meus. Duo versus primi,quasi pro introductione Psalmi sunt positi,tanquam ex ore domini loquentis,cum versus omnes ad finem vsque subsequentes non sint vox domini,sed Prophetæ ipsius,ab ore domini inchoatum sermonem prosequentis. Mirum autem videtur,quòd hic dicat dominus se aperturum os in parabolis,& loquuturum propositiones siue ænigmata,cum Psalmus totus pene omni difficultate careat,& nuda tantum proponatur rerum gestarum historia absque vlla difficilium sensuum siue verborum inuolutione. Potest verò huic quæstioni pluribus rationibus satisfieri. Primo,si dicamus omnem sermonem Dei quantumuis lucidum & clarum,esse tamen parabolam & ænigma,mũdo & iis qui sunt in mundo incredulis:quoniam videlicet a- 1.Cor.2.
nimalis homo non percipit quæ sunt spiritus Dei,& nescit intelligere: quoniam spiritualiter examinari debent quę spiritualia sunt:ipse verò caro est,& non spiritus. Amplius verò,quæ in hoc Psalmo dicuntur, tametsi in se secundũ superficiem considerata facilia videantur,& obscuritate carentia:tamen si ad rationem Diuinæ prouidentiæ atque prædestinationis referantur,vere maxima sunt ænigmata,mirandę parabolæ,quæ hoc Psalmo proponuntur. Si enim presius intueamur, profundiusque considerem⁹, populum hunc Israeliticum secundum carnem, tam semper rebellem & inobedientem permansisse in dura sua ceruice,à primo die quo cœpit illis loqui Moyses,vsque dum in eis habitauit dominus,voluis-

A se tamen Deum hunc tam pertinacem,& durissimum populum præ omnibus gentibus ita peculiari electione seligere,& tam gloriosis portentis in eo clarificare suam dexteram,nec tot offensis,tot murmurationibus adduci potuisse,vt penitus populum illum deleret, adeò vt post innumeras rebelliones etiã florido regno, sub Dauidis manu,illos adornaret:huius (inquã)rei consideratione quis nõ dicet ænigmaticam?quis non obscuritate plenam?quis lucide rationem eius capere poterit?Item quòd solam tribum Iuda elegit,tabernaculi prioris loco repulso,Silo videlicet reiecto, & electa Hierusalem pro ædificatione templi,atque constabilitione regni,non sunt hæc absque obscuritate. ¶ Item,quòd Dauid minimum,de post fœtantes ad regnum elegit,præteritis principibus & potentibus populi,& alia huiusmodi multa. Denique,quoniam proponuntur veteris historiæ gesta,non propter historicæ narrationis literam,sed ad posterorum commonitionem & instructionem,vt ex iis quæ patribus contigerant,discãt posteri,quomodo timeant dominum,& recedant à malo:& quoniam hæc omnia (iuxta Apostoli testi- 1.Cor.10
monium)in figura facta sunt nostri,recte parabolæ ista dicuntur: quoniam similitudines proponuntur & figuræ veteris historiæ,quæ posteris vt typus & figura præcesserunt, in quibus veritas debeat compleri. Erat quoque perpetua illa rebellio populi Israelitici contra dominum in deserto,signum ac typus eius quod postmodum incarnato domino in propria venienti contigit,vt à suis non reciperetur,sed pateretur contradictionem grauissimam,vsque ad ignominiosissimæ mortis opprobrium. Quod autem Hebr.12.
in secundo versu habetur,Loquar propositiones ab initio:in Græco pro propositionibus,habetur προ-
B βλήματα, quod proprie significat quæstiones difficiles & dubitabiles,de quibus potest disputari: & capitur nonnunquam vt sit sermo quilibet habens obscuritatem,difficultatem latentem,& occultam cõsiderationem veritatis. Vnde beatus Hieronymus ex Hebræo vertit,ænigmata antiqua,& sanctus Euãgelista Matthæus præsentem locum adducens, habet, Eructabo abscondita à constitutione mundi.
¶ Versu quinto,Narrantes laudes domini. Participium istud narrantes,cum iis quæ sequuntur,continuari debet ad finem versus tertii præcedentis, hoc modo, Patres nostri narrauerunt nobis narrantes laudes domini,& cætera. Versus autem quartus,veluti per parenthesim accipitur interiectus. ¶ Versu septimo,Vt cognoscat generatio altera. Elucidatio interpretatur in generationibus subsequentibus, vt significetur,Deum mandasse Israelitis,docere filios suos,vt cognoscerent generationes subsequentes edoctæ à patribus,opera magna Dei. Altiori tamen intellectu, recte populus Christianus intelligi potest ista generatio altera,de qua in Psalmo.21.legimus,Annunciabitur domino generatio ventura,& an Psalm.21.
nunciabunt cæli iustitiam eius populo qui nascetur, quem fecit dominus. Pro hac autem generatione scripta sunt gesta omnia veteris testamenti,quemadmodum aperte testatur Paulus Apostolus,dicens,
Quæcunque enim scripta sunt,propter nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consola- Rom.15.
C tionem scripturarum spem habeamus. Item in alia Epistola,Omnia in figura contingebant illis (patri- 1.Cor.12.
bus videlicet antiquæ generationis)scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum deuenerunt. Cui expositioni satis fauet,quod ex Hebræo vertit Felix, vt cognoscat generatio no- 1.Ioan.2.
uissima. Recte enim generatio nouissima dicitur populus in plenitudine temporis,in ætate vltima(quę 1.Cor.10.
nouissima hora est,quasi occidente mundo)genitus,qui est populus Christi fidelium,in quem fines sęculorum deuenerunt,quosque nouissima occupauit hora, quotidie præstolantes aduentum domini.
¶ Versu vndecimo,Et non est creditus cum Deo spiritus eius. Non est hic sermo secundũ Latinitatis vsum admodũ proprius:tamen interpres reddidit,vt in Græco legitur οὐκ ἐπιστεύθη μετὰ τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ: quod ad verbum redditur, Non creditus est cum Deo spiritus eius. hoc est, non est fidelis inuentus cum Deo spiritus eius,vel fidelis probatus. Clarius autem ex Hebræo vertit Hieronymus,Et non credidit Deo spiritus eius. Et Felix,Et non fuit fidelis cum Deo spiritus eius. ¶ Versu duodecimo,
Filii Ephrem,intendentes & mittentes arcum,conuersi sunt in die belli. Versum istum in Elucidatione secundum prouerbialem & similitudinariam loquutionem intelleximus,sumpta comparatione à temerariis & gloriosis pugnatoribus,per filios Ephrem generaliter accipientes filios Israel, eo quod in tri-
bu Ephraim primum omnium locus fuerat diuino cultui deputatus,à duce populi sancto Iosue,fixo ta-
D bernaculo domini in Silo:qui locus est in sorte Ephraim, vbi & permansit vsque ad mortem Heli sa- Iosue.18.
cerdotis,quando capta fuit arca domini. Sed & Saul de tribu Beniamin,rex primus filiorum Israel,ibi- 1.Reg.4.
dem legitur regnasse in Galgala:& post diuisionem regni Salomonis,insuper Hieroboam in Sichem,in 1.Re.10.
monte Ephraim. Vnde non immerito ob hanc præcellentiam,potest totus populus filiorum Israel nun- 3.Re.12.
cupari ab illis sic præeminentibus:maxime cum in malam partem,inque contemptum & reprehensionem tendit sermo (quemadmodum fit hoc in loco) eo quòd omnis illa dignitas & primitas sit à Deo abiecta. Vnde & locus tabernaculi in Silo desertus fuit post tempora Heli sacerdotis, & regnum Saulis reprobatum fuit. Regnum quoque Hieroboam,qui idololatria fœde contaminauerat Israelem, per 3.Reg.15.
duos quos erexit vitulos post mortem filii penitus euersum legimus, ita vt nec anima remaneret de semine eius. Propter quas causas,etiam in fine Psalmi dicitur, Tribum Ephraim non elegit, sed tribum Iuda. Sic itaque conuenienter totus Israeliticus populus per Ephraim intelligitur. Verum quod nos exposuimus secundum similitudinem & comparationem,alii exponunt secundum sensum historialem, dicentes in hoc versu significari,quòd filii Israel,ob suam prauitatem, quantumlibet essent armati & periti rei bellicæ,terga tamen hostibus dederunt,& in prælio fuerunt superati, quoties per infidelitatem deserebant dominum. Verum ista sententia non satis huic loco videtur opportuna, nisi forte dicamus, quod postea prolixius dicturus est iam obiter præindicasse. Alii verò cladem illam intelligunt,qua percussi sunt filii Israel,cum contra Dei mandatum post murmurationem ascenderunt ad populum terræ promissionis,dicente Moyse,& contestante eos,Nolite ascendere,quoniã nõ est dominus vobiscum,ne Num.14.
corruatis corã inimicis vestris. propter quod,nec hi obedientes voci domini,cęsi sunt ab Amalechite &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Chananæo,& in fugam turpiter conuersi. ¶Versu decimoquinto,In campo Taneos.Primum illud B
est in hoc Psalmo aduertendum,quòd frequens admodum est eiusdem in eodem versu repetitio, ita vt
pars secũda, expositio sit partis prioris:quod licet in aliis Psalmis frequẽs sit,in hoc tamẽ specialius at-
que frequentius vsuuenit,item & in aliis fere historialibus,qui posterius suo loco exponentur. Consi-
dera in hoc Psalmo,in ipso statim ingressu versum primum,Attendite populo meus legem meam,quod
est pars prima:&,Inclinate aurem vestram in verba oris mei, quod est pars secunda: quantum abinu-
cem differunt?Minim m.Item versu sexto,Et suscitauit testimonium in Iacob, & legem posuit in Is-
rael:vtraque pars eandem habet sententiam.Iterumque versu.13.Non custodierunt testamentum Dei,
& in lege eius noluerũt ambulare. Ac rursum versu.31. Et pluit super eos sicut puluerem carnes,& si-
cut arenam maris volatilia pennata.Atque ita per temetipsum considerare poteris in reliquis. Ita ergo
& in proposito versu,idem esse dicimus,quod priori loco dicit terram AEgypti, ac posteriori campũ
Taneos.Tanis enim(teste Strabone libro.17.)maxima in ostio, quod Tanniticũ vocatur, ciuitas fuit,
cuius etiam meminerunt Ptolomæus & reliqui Geographi,fuitque ciuitas regia AEgypti. Vnde apud
Esaiç.19. Esaiam cap.19.principes AEgyptiorum appellantur principes Taneos.Stulti facti sunt principes Ta-
neos,sapientes consiliari Pharaonis,dederunt consilium insipiens.Et iterum, Stulti facti sunt principes
Taneos.ab hac ergo ciuitate regia,nobili & insigni,tota AEgyptus accipit appellationem. Quod au-
tem terra AEgypti campus dicitur,puto propter fœcunditatem & pulchritudinem terræ,sic eam fuis- F
Genes.13. se appellatã.Vnde Genesis.13.vbi de separatione agitur Abrahæ & Loth,data optione Loth ab Abra-
ham,legimus,quòd eleuatis oculis viderit omnem circa regionem Iordanis, quæ vniuersa irrigabatur
antequam subuerteret dominus Sodomam & Gomorrham,sicut paradisus domini,& sicut AEgyptus
venientibus in Segor:vbi manifeste cernitur quàm amœna terra habita fuerit AEgyptus,vt simul etiã
cum paradiso mereatur in comparationem adduci, secundum speciem pulchritudinis & fœcunditatis:
id quod ex Nili habebat irrigatione,quemadmodum paradisus ex fonte qui ebulliebat in medio eius.
Genes.2. ¶Versu.27.28.& 29. Et mandauit nubibus desuper,& cætera.Et pluit illis manna,& cætera. Panẽ
angelorum,& cætera.Hic interponitur miraculum mannæ,quasi simul factum cum miraculo datarum
Num.11. carnium,cum tamẽ ex historia libri Numerorũ manifestissime constet,multo antè filios Israel manna
vsos fuisse,quàm tentatio ista & murmuratio pro carnibus fuisset exorta,imò occasionem sibi sumebãt
murmurationis ex ipso manna,dicentes,Nihil aliud vident oculi nostri,nisi man. Anima nostra nauseat
super cibo isto leuissimo. Quod ergo hîc in narratione murmuris pro carnibus interponitur datio
mannæ,non ita accipiendum est,quasi eodem tempore hæc contigerint: sed quasi ad exaggerationem
malitiæ & peccati murmurantium,interponitur insigne beneficium quod antè iam acceperant: quoni-
am videlicet tali pane accepto de cælis, absque suo labore & molestia, speciali miraculo angelorum mi- G
nisterio formato,adhuc pro corruptibilibus vlibusque carnibus murmur excitarent cõtra dominum.
¶Notandum autem pro versu. 29. quod vbi nos habemus, Panem angelorum manducauit homo,
Chal.translatio habet,Cibum qui descendit de habitaculo angelorum, comederunt homines. Ex quo
alia potest accipi intelligentia,præter eam quæ in Elucidatione posita est, de pane angelico ministerio
formato.Quæ tamen expositio satis est verisimilis,eo quòd soleat Deus huiusmodi miracula per ange
lorum ministeria perficere.Vnde non est dissimile vero,in hoc tam præclaro miraculo adfuisse minis-
terium angelicum.Paraph.autem Chald.ideo angelorum indicat appellari cibum, quia non de terra,sed
desuper descendit in terram: quam etiam expositionem paucis in Elucidatione indicauimus, tametsi
priorem vt præcipuam præeligimus. ¶Versu quadragesimoseptimo, Non sunt recordati manus e-
ius, die qua redemit eos. Ad complendum sententiam nostræ huius lectionis, videtur necessario sub-
audiendum verbum aliquod,cum quo ablatiuus die, iungatur, hoc modo, Non sunt recordati manus
eius,quem ostendit vel exhibuit die qua redemit:id est,tempore liberationis eorum.Ex lectione tamen
Græca similiter atque Hebraica,posset per genitiuum verti,absque vllius verbi subauditione, hoc mo-
do,Non sunt recordati manus eius,diei qua redemit eos.Nam hoc pacto,non nisi repetendum foret ex
parte priori verbum recordati sunt. Atque ita sane ex Hebræo verterunt Hieronymus ac Felix.
¶Versu quinquagesimo,Misit in eos cynomyiam,& comedit eos. Beatus Hieronymus locum præsen H
tem tractans in Epistola ad Suniam & Fretelam,scribit in hunc modum,Cœnomyia,non,vt Latini in-
terpretati sunt,musca canina dicitur,per y Græcam literam κυνομυῖα,sed iuxta Hebraicam intelligenti-
am per œ diphthongum debet scribi,vt sit κυνομυῖα,id est,omne genus muscarum:sed Aquila πάμμυιαν,
id est,omnimodam muscam interpretatus est. Hæc Hieronymus. Veruntamen Græci codices omnes
constantissime & maxima consonantia etiam nunc cernuntur habere κυνομυῖαν,per y Græcũ,non per œ
diphthongum. Et lectio Psalterii Romani aperte habet muscam caninam. Quantum verò ad dictio-
nem Hebraicam quæ hoc loco ponitur,arob, sciendum est quòd à diuersis diuersimode redditur. Bea-
tus enim Hieronymus,& hoc in loco:& in Exodi historia,sæpius vertit omne genus muscarũ, vel mu-
scam omnis generis.Felix in textu simpliciter muscam vertit: ad margine autem dicit, omne genus mu-
scarum & volatilium pessimorum commixtum.Alius,turbam insectorum reddidit, alius mixtionem fe
rarum syluestrium.Alii verò muscam,venenatum dicunt significari.Alii verò dicunt, vocabulum He-
braicum prædictum significare mixtionem.Vnde ereb per zere in prima,& segol in secunda significat
diuersorum populorum commixtionem,vt Exodi.12.Sed & vulgus promiscuum innumerabile descen
dit cum eis.Omnes omnium sententias recensuimus, vt videat lector, neutram lectionem esse prorsus
contemnendam:tametsi quod dicit Hieronymus de omnimoda musca, videatur probabilius, quàm de
musca canina,quantum ad Hebraicam attinet veritatem. ¶Versu quinquagesimoquinto,Viam fe-
cit semitæ iræ suæ.In Græco clarius aliquanto dicitur ὡδοποίησε τρίβον τῇ ὀργῇ αὐτοῦ: vbi quod apud nos

A dicitur per orationem,viam fecit,in Græco simplici vocabulo dicitur ὡδοποίησε, quod significat viam
facere,vel viam parare:estque sensus,Viam præparauit,viam fecit semitæ iræ suæ,vt sit semitæ casus da
tiui:quod clarius vertit Felix ex Hebræo,Direxit semitam iræ suæ.Beatus autem Hieronymus vertit,
Muniuit semitam furori suo,videlicet vt non cessaret,nec declinaret ira ipsius,sed pergeret desquire vs-
que ad internicionem & mortem,qui hactenus tantum plagis citra mortem AEgyptios afflixerat. Sic
autem dicitur homo parare viam suæ iracundiæ,& semitam eius rectam facere,atque dirigere, quando
illam decreuit ad plenum effundere,nec vltra cohibere:quemadmodum econtrario,quoties ira compe-
scitur,dicere commode possumus, viam illi vel illius semitæ seu cursui esse obstructam & impeditam,
videlicet vt transire ad plenum non possit.Quod autem in fine versus dicitur,Et iumenta eorũ in mor-
te conclusit:exponi potest de plaga pestilentiæ,qua(vt scribitur Exodi nono capite) mortua fuerunt a- Exod.9.
nimantia AEgypti, peste à Deo immissa. Cui apte concordat, quod ex Hebræo vertit Hieronymus,
Animantia eorum pesti tradidit.Et Felix,Iumenta eorum in pestem cõclusit. ¶Versu quinquage-
simosexto,Et percussit omne primogenitum in terra AEgypti,primitias omnis laboris eorum. Expo-
sitioni nostræ,quam in Elucidatione dedimus, per primitias laboris intelligentes primogenitos partu
laboriosissimo editos,& primitias partus in quo est dolor maximꝰ,attestatur versio Hieronymi ex He
bræo,quæ sic habet,Percussit omne primogenitum in terra AEgypti, principium partus in tabernacu
lis Cham.Cæterum,quòd habitationes AEgyptiorum,tabernacula Cham appellantur,inde est,quoni-
am filius Cham fuit Mezraim(vt legitur decimo capitulo Genesis)à quo AEgyptii & nomen,secundũ Gene.10.
B Hebræorum appellationem, & originem ducunt. Nam AEgyptus, Hebræis appellatur Mezraim.
¶Versu septuagesimoprimo,Et excitatus est tanquam dormiens dominus, tanquam potens crapula-
tus à vino.Huius lectionis assignatur duplex intelligentia.Secundum priorem,comparatur Deus homi
ni à somno exurgenti,qui prius crapula vini fuerat obrutus, omnique virtute priuatus, & in somnum
grauem vini violentia præcipitatus: quemadmodũ accidere solet iis qui nimio vino sese ingurgitarũt,
qui postquam vino edormito,atque per somnum digesto euigilant, iterum viribus resumptis valentes
fiunt. Quam expositionem indicat Elucidatio, & confirmat versio beati Hieronymi ex Hebræo quæ
sic habet,Et euigilauit quasi dormiens dominus,quasi fortis post crapulam vini:quod alius quidam pa
raphrastice ita ex Hebræo explicauit,tanquam vir qui excusso sopore vini vociferatur. Secundum ve-
rò intelligentiam alteram, comparationem facimus cum homine vino inebriato: verũ non ita vt ei vi-
res ob hoc deficiant,sed potius vt ei vires accrescant & animus.Frequenter enim euenit,imò familiare
est,vt ii qui ante gustatum vinum sobrii existentes patientiam monstrant,mox vbi vino fuerint accen-
si, exurgant ad vindictam.Nam(vt scite quidam gentilium dixit) vina parant animos, ac pauperem e-
C tiam faciunt cornua sumere.Atque huic intelligentiæ consonat,quod habet versio Felicis,Et excitatus
est,vel surrexit,tanquam dormiens dominus, velut potens exultans præ vino, aut exultans à vino, vel
quadam exultatione cantans vel vociferans. ¶Versu septuagesimosecundo, Et percussit inimicos
suos in posteriora.Chald.Paraph.sic habet, Et percussit infestos eis vel molestantes eos,hæmorrhoidi-
bus,in posteriora.Historia verò ex primo libro Regum est manifestissima, de plaga Philistinorum in 1.Reg.5.
secretiori parte natium,& quomodo ad euasionem pœnæ, anos aureos ex diuinorum consilio fecerũt, 1.Reg.6.
gratia placandi dominum:quod certe in maximam illis incredulis cessit confusionem. Alioqui,nisi tam
esset manifesta historia,potuisset sermo secundum similitudinem accipi, vt in posteriora percutere ide
intelligeretur,quod vltione aliqua & punitione castigare, maxime eum confusione & opprobrio:sum-
pta à pueris comparatione,qui cum praue quid egerint, in posteriora cæduntur, quod illis in magnam
apud coætaneos cedit confusionem.Posset itaque commode per hanc in posteriora percussionẽ,igno-
miniosa illa Dei punitio significari. ¶Versu septuagesimo quinto, In terra quam fundauit in sæcu-
la.Elucidatio triplicem indicat intelligentiam.Quod autem secundo loco dicitur, de firmitate & stabi
litate Ecclesiæ,quæ est vera Iudæa,verisimilius videtur,maximeque ex intentione Prophetæ: qui sem-
per in finem Christum respiciebat,quoties de venturis faceret sermonem. ¶Versu septuagesimosex-
D to,De post fœtantes accepit eum.Sermo iste,Latinis admodum infrequens est,videlicet coniungendo
duas præpositiones adinuicem, absque coniunctione media. Interpres tamen proprietatem sermonis
(quæ & in Hebræo & in Græco sic reperitur)maluit similiter retinere, quàm sermonis formam mu-
tando,à proprietate originalis lectionis abscedere.Beatus tamen Hieronymus ex Hebræo vertens,mu-
tat hanc loquendi formam.Sic enim legit,Tulit eum de gregibus ouium,sequentem fœtas adduxit eũ.
Et Felix,Ab insequendo fœtas adduxit illum. vel de post fœtantes adduxit. Sententia difficultatem
nullam habet, nisi forte quis interroget,quur specialiter dicatur de post fœtantes acceptus. Nónne e-
nim æque sequebatur post ouiculas omnes, totius pastor gregis,etiam eas quæ fœtæ non erant? Facile
verò per se quilibet intelligit,hoc ideo dictum fuisse,quòd fœtarum ouium specialem curam gerant pa
stores,ne quid aduersis eis accidat,vtque partum obseruent,si nondum pepererunt:aut si partu sunt li-
berę,vt agniculis teneris impendant solicitudinem.Vnde & apud Esaiam,vbi de Christi(vt ita loquar)
pastoratu fit mentio,singularis etiam fœtarum cura exprimitur.Sic enim legimus, Leuabit agnos in si- Esaiç.40
nu suo,fœtas ipse portabit.

LXXVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

*Psalmus iste lamentatio est fidelis populi,in maxima desolatione & dissipatione constituti,ueluti in eo
statu,in quo erant sub illustri Antiocho.Vnde.1.Machabæorũ septimo,huius Psalmi uersus tertius ad-
ducitur,tanquam in illo tempore impletus. Et omnibus historiam Machabæorum memoria tenentibus
perspicuum est,si unquam aliàs,tunc maxime fuisse omnia quæ in Psalmo isto dicuntur impleta.Itaque,secũ-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum historialem hanc sententiam, querimoniam proponit populus domini, in angustia huiusmodi positus, ad- E
uersum gentium nationes, à quibus patiebatur grauia, quorum & crudelitatem ipso statim Psalmi initio cõ-
memorat usque ad uersum quintum, unde Deum precatur finem facere iracundiæ aduersus populum suum,
eãq; potius in alienigenas & incredulas nationes sanctorũ ipios impressores effundere, orans Deũ non recor-
dari peccata populi sui præterita, sed afflictis nimiũ largiri potius misericordiam, & in misericordia oppor-
tunũ auxiliũ, ipsis suis persequutoribus reddita ultione, pro gloria nominis sui, ut desinãt blasphemare Deũ,
& populum eius conculcare promittens Deo liberatori populi sui pro gratiarum actione, confessionem lau-
dis æternam. Aptissime autem hic Psalmus applicari poterit fideli populo sub lege noua, ab exteris nationi-
bus patienti gratia: quemadmodum nostris temporibus, per singulos fere annos solet accidere. Plenissime au-
tem adimplebantur hæc omnia tempore persequutionis illius grauissimæ, quam Antichristus ille impius susci-
tabit aduersus Ecclesiam Dei, & omnes electos eius.

LXXVIII. PSALMI ELVCIDATIO.

I *Deus uenerũt gẽtes in hæreditatẽ tuam: **
& polluerunt templũ
sanctum tuum:

DEus, gentes idololatræ, nationes barbaræ & incredulæ, in quibus non est fides, neque scientia nominis tui, animo hostili venerũt in hæreditatem tuã, F
armorum virtute obtinuerunt populum tuum, & ciuitates nostras vt victores occupauerunt: * templum sanctum tuũ, quod in nobis erat tuo cultui deputatũ, ipsi coinquinauerunt abominationibus suis, quas fecerunt in eo, item & vasa omnia quæ in ministeriũ templi & sacrificiorũ exhibitionem fuerant Deo cõsecrata, polluerunt, usibus prophanis ea deputantes, aut certe idolorum cultibus: * denique ciuitatẽ tuam electam Hierusalem (quã elegisti tibi ex omnibus locis ad inhabitationem) similem fecerũt tugurio extructo ad pomorũ custodiam: sicut umbraculũ in vinea, aut tugurium in cucumerario, quæ post fructus decerptos deseruntur, aut deserta per semetipsa collabuntur. Ita enim pene deserta facta est ciuitas tua sancta, multis interfectis, plurimisque in captiuitatẽ abductis, sedetque iam sola, & quasi vidua ac derelicta secundũ comparationem multitudinis eorũ à quibus antè fuit inhabitata. 2 Tantã autem in populũ tuum exercuerũt tyrãnidẽ, vt nec sepulturæ tradere voluerint, nec tradi permiserint corpora G
interfectorũ: sed morticina siue cadauera eorũ dederunt in cibũ auibus quæ volitant in aere: * corpora seruorũ tuorũ posuerunt in escã bestiis terræ, insepulta & inhumata relinquentes in plateis atque in agris corpora eorũ, ita vt veniẽtes aues cæli & bestiæ terræ, eorũ carnes manducarẽt. 3 Effuderũt sanguinem seruorũ tuorũ vndique per circuitũ ciuitatis tuæ Hierusalẽ, tanquam aquã, in abundantia maxima, vt flueret tanquam riui sanguis, nec ampliori tangebantur misericordia sequissimi hostes super effusione sanguinis, quàm si effudissent aquã pro sanguine: * & non erat qui interfectis sepulturę impenderet obsequiũ, tũ propter nimiam interfectorũ multitudinẽ & remanentiũ paucitatem, tũ ꝓpter hostiũ metũ, qui non patiebãtur sepulturæ tradi peremptorũ cadauera: sed in plateis ea iacere voluerunt, & in agris, ad terrorẽ cæterorũ, & suæ gloriæ ostentationẽ. 4 Facti sumus in opprobriũ & irrisionẽ vicinis nostris, ita vt nos subsannent, irrideant, cõtemnant, atque ludibrio habeãt alienigenæ nationes, quæ in circuitu nostro habitant, gaudentes in affli H
ctionibus nostris, & cum gaudio nobis exprobrantes. 5 Tu verò domine (à cuius volũtate toti pendemus, de cuius manu omnẽ hanc punitionem susceipimus, scientes quòd non nisi tua prouida permissione ista nobis eueniant) quousque tandem iram hanc tuã fines perdurare aduersum nos? * quandiu patieris indignationem hanc exæstuare & flagrare contra nos, ad modum ignis continuo glisscentis, vorantisque omnia, ac sese continua voratione augmentantis? 6 Vtinam piissime pater, vel nunc tandem relaxares à nobis vltricem manum tuam, & propitius factus populo tuo in illas potius gentes vim brachii tui extenderes, quę te non agnoscunt, quę tibi non credunt: * & in regna incredula, barbarasque nationes, in quibus idololatria viget, & nulla est cognitio nomi nis tui, quæ te non adorant, non colunt, nõ inuocant: vtinam aduersum huiusmodi magis conuertas potentiam tuam, & manum tuam super illos aggraues, quemadmodum olim feciste te cognouimus: populum autem te agnoscentem, te vnicum colentem, solita benignitate aspicias. 7 Admodum verò iuste hæc illis præstare poterit vltio tua, propterea quòd populum tuum Israeliticum, quem tu tibi in peculium elegisti ex omnibus gentibus, ipsi penitus consumpserunt, & velut exossauerunt

** posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam.*

Esaiæ.1.

2 Posuerunt morticina seruorũ tuorum escas uolatilibus cæli:

Thre.1.

** carnes sanctorum tuorum bestijs terræ.*

3 Effuderũt sanguinẽ ipsorũ tanquã aquã in circuitu Hierusalem:
**et nõ erat q̃ sepeliret*
4 Facti sumus oppro brium uicinis nostris, subsannatio & illusio iis qui in circuitu nostro sunt.
5 Vsquequo domine irasceris in finem?
** accendetur uelut ignis zelus tuus?*
6 Effunde irã tuã in gẽtes q̃ te nõ nouerũt:
** & in regna q̃ nomẽ tuũ non inuocauerunt.*
7 Quia comederunt Iacob:

A ** & locum eius desolauerunt.*

*8 Ne memineris iniquitatũ nostrarũ ãtiquarum: * cito anticipent nos misericordiæ tuæ*
** quia pauperes facti sunt nimis.*

9 Adiuua nos Deus
B *salutaris noster, & ꝓpter gloriam noĩs tui Domine libera nos: **
& propitius esto peccatis nostris ꝓpter nomen tuum.

10 *Ne forte dicãt in gẽtibus, ubi est Deus eorũ? * & innotescat in nationibus coram*
C *oculis nostris.*

11 *Vltio sanguinis seruorũ tuorũ, qui effusus est: * introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.*
12 *Secundum magnitudinẽ brachij tui posside filios mortificatorum.*

D

13 *Et redde uicinis nostris septuplum in sinu eorum:*

** improperium ipsorũ quod exprobrauerunt tibi Domine.*
14 *Nos autem populus tuus & oues pascuæ tuæ, confitebi-*

atque commanducauerunt: * & locum habitationis eius desolatum fecerunt absque omni gloria, absque omni gaudio, absque habitatorum multitudine: aliis gladio & igni trucidatis, aliis in captiuitatem abductis, omnibus verò spoliatis & miserè conturbatis, ac consternatis animo. 8 Ne aspicias Domine ad peccata nostra antiqua, quibus in generationibus præcedentibus à diebus antiquis te frequenter nimium irriTauerunt & exacerbauerunt patres nostri, quorum nũc iniquitates, tuo iusto, licet occulto, iudicio portamus: neque etiam proprias nostras iniquitates, quas in prioribus annis à te declinantes commisimus, aspicias: * potius autem nos præueniant magnæ & multæ miserationes tuæ, potius memor esto solitæ misericordiæ tuæ, vt per eam nobis pareas, quibus per iustitiam non aliud comperit quàm vindicta: * verè enim iam humiliati sumus, afflicti, & attenuati valde, nimiúmque cõtempti, abiecti & miseri facti sumus, ita vt in exẽplum simus & in opprobrium tunctis nationibus. 9 Mitte verò in tanta humilitate positis nobis auxilium de tribulatione, ô Deus saluator noster, nostra salus vnica, & libera nos de manibus inimicorum nostrorum propter honorẽ & gloriam nominis tui: * & peccatis nostris patrúmque nostrorũ exhibeto te propitium, vt vltionem misericorditer remittas, secundum iustitiam debitam, propter tui nominis gloriam. Erit enim magna in hoc tui nominis & tuæ potentiæ glorificatio, si populum tuum de inimicorum opprimentium manibus liberaueris, ipsos autem oppressores iusto tuo iudicio, digna vltione fueris persequutus. 10 Ita fac nobiscũ Domine misericorditer, vt non dicant in nationibus incredulis, vbi est Deus illorum? quur illos non saluat de manibus nostris? quare nõ defendit (si potens est vt prædicatur) populum suum, à quo colitur? vt non sic blasphemetur propter nos nomen sanctum tuum: * potius verò innotescat, manifesta fiat, & palàm se exhibeat inter nationes incredulas, nobis aspicientibus, vltio tua. 11 Vltio, inquam, & vindicta sanguinis seruorum tuorũ, qui crudelissimè ab hostibus illis absque omni misericordia effusus est: manifesta (inquam) fiat hæc vltio contra inimicos coram oculis nostris, nobis videntibus, itemque & cunctis per circuitum nationibus, vt desinant blasphemare, cum manifestam conspexerint vltionem manus tuæ, neque vltra dicant irridentes, vbi est Deus eorũ? cũ te in pondere vindictæ tuæ præsentem persenserint: * ad quam rem vt flectaris facilius, attende, obsecramus, pio oculo ad gemitus eorũ qui adhuc forte relicti sunt de tanta clade populi, qui nunc in grauissima captiuitate ex intimis cordis affectibus ad te emittũt gemitus atque suspiria: ne hũc gemitum repellas, ne auerseris, ne abiicias ignita & doloris plena suspiria, quin potius ita ad te introeant, ita à te excipiantur, vt ab illis flecti te patiaris. 12 Et licet iam patres gladio afflumpti sint, nec de his ad vitã reuocandis spes aliqua nobis sit, vsque in diem resuscitationis nouissimæ: attamen, pro reliquiis populi tui, pro filiis interfectorum, & morte crudeli in manu hostium absumptorũ, te deprecamur, vt secundum magnitudidem brachii tui, secundum infinitam potentiæ tuæ magnitudinem, adiicias animum ad posidendum reliquias istas pauculas filios interfectorum illorum, nos pauperes seruos tuos, qui tuo munere de tanta clade sumus superstites, & reliquię pauculę de tam ingenti populo resíduæ: * Attende quoque ad orphanos & pupillos relictos in populo tuo, ex parentum nece, & solita tua miseratione patrem te illis exhibe: quoniã pater es orphanorum, & pupillorum adiutor. 13 Vicinis autem nostris, id est, gentibus idololatris, quæ sunt in circuitu nostro, quæ nobis omnis nostræ calamitatis fuerunt authores, secundum iustitiæ tuæ æquitatem & ordinationẽ, redde punitionem condignam, & vltionem perfectam (cuiusmodi est septupla punitio) in sinu eorum, in retributionem videlicet & præmium eorum quæ crudeliter egerunt in populum tuum, & in sanctum nomen tuum: * redde (inquam) illis secundum vel propter improperia ipsorum, quibus exprobrauerũt tibi Domine propter contẽptum, ignominiam & opprobria, quibus (partim verbis, te blasphemando, partim factis, tua sancta conculcando, & omnia prophanando) tibi fuerũt iniurii & contumelioſi. 14 Nos autẽ, qui sumus populus tuus & oues pascuę tuę, qui aliũ præter te Deum nõ cõlimus, qui alium præter te pastorem & rectorem ignoramus, qui nostram omnem spem & solicitudinem in te proiicimus, & à te pasci semper, regi, & gubernari optamus, dabimus tibi cõfessionem laudis &

Psal. 67.
Psal. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mur tibi in ſæculum.
15 *In generatione & generationem, annunciabimus laudẽ tuam.*

gratiarum actionis,in ſempiternum. 15 Annunciabimúſque & prædicabimus laudes tuas in omnes generationes,& in omnia ſæcula imperpetuũ,cum tu nobis liberationis poſtulatę pro tua bona volũtate præſtiteris beneficium.In aduerſis quoque & proſperis, quicquid tandem tibi de nobis placitum fuerit diſponere, ſemper læti ſeruiemus tibi, & in gratiarum actione perſeuerabimus ſemper,in patientia præſtolantes ſalutare tuum.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXVIII.

VErſu primo, Deus,venerunt gentes in hæreditatem tuam. Cum Pſalmum hunc volumus nobis orationis formam efficere contra inſultus Turcarum, aliarúmque infidelium nationum, non alia re opus eſt, quàm vt per Hieruſalem, hæreditatem domini, & populum eius intelligamus ſanctam Eccleſiam, quæ eſt Hieruſalem vera, vtpote cuius prior illa erat tantum figura. Habet autem Pſalmus iſte ferè argumentum commune cum Pſalmo. 63. maxime quantum ad initium. Vterque enim à querimonia incipit, & hoſtium crudelitatem depingit. Attamen in hoc Pſalmo nulla fit præteritorum Dei beneficiorum ſpecialis cõmemoratio,ſed in ſupplicatione & gratiarum actione finitur. Ille verò,circiter medium, aliquot Dei beneficia populo olim exhibita ſingulariter narrat, ac deinde orando & gratias agendo, vt hic præſens, concludit. Videtur inſuper præſens hic Pſalmus maioris calamitatis,quàm prior ille.facere mentionem: vt ille magis videatur tempori captiuitatis Babylonicę conuenire, hic verò potius perſequutioni ſæuiſsimæ illuſtris Antiochi. ¶ Verſu eodem, Poſuerunt Hieruſalem in pomorum cuſtodiam:Significatur non aliud, quàm deſolatio ciuitatis olim celeberrimæ.Dicitur enim pomorum cuſtodia,tugurium vel domuncula ad cuſtodiam pomorum extructa, quemadmodum in vineis fieri ſolet: quæ vel deſtruitur,vel deperit atque collabi permittitur, facta abſque habitatore, vbi fructus fuerint collecti. Eodem hoc modo loquendi vſus eſt Eſaias, primo capite ſuæ Prophetiæ,in prædicendo deſolationem populi Sic enim ait, Terra veſtra deſerta, ciuitates veſtræ ſuccenſæ ſunt igni. Regionem veſtram coram vobis alieni deuorant, & deſolabitur ſicut in vaſtitate hoſtili. Et derelinquetur filia Sion,vt vmbraculum in vinea,& ſicut tugurium in cucumerario,& ſicut ciuitas quæ vaſtatur. ¶ Verſu octauo,Ne memineris iniquitatũ noſtrarum antiquarum.Expoſuimus in Elucidatione principaliter de peccatis patrum, qui præceſſerunt. Cui conſentit quod habet Chald. Paraph. Ne commemores nobis iniquitates noſtras, quibus deliquimus à principio.Vnde & Hieremias in Threnis plorans,ait, Recordare domine, quid acciderit nobis. Patres noſtri peccauerunt, & non ſunt: & nos iniquitates eorum portauimus. Et ſanctus Tobias, Et nunc domine(inquit)memor eſto mei,& ne vindictam ſumas de peccatis meis,neque reminiſcaris delicta mea, vel parentum meorum. Nam pro parentum peccatis puniri filios, manifeſtum eſt ex pleriſque ſcripturarum locis.id quod aperte ipſemet dominus conteſtatur legem ferens,Ego (inquit) ſum dominus Deus tuus fortis,zelotes, viſitans iniquitates patrum in filios, in tertiam & quartam generationem, eorum qui oderunt me: & faciens miſericordiam in milia, his qui diligunt me, & cuſtodiunt mandata mea. Veruntamen ſub iniquitatibus antiquis poſſumus intelligere etiam peccata propria, ætate minori patrata,delicta videlicet adoleſcentiæ, de quibus in alio Pſalmo dicitur, Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris. Pro eo autem quod habet noſtra lectio, Cito anticipent nos miſericordiæ tuæ: beatus Hieronymus vertit, Cito occupent nos miſericordiæ tuæ, quia attenuati ſumus nimis. Et Felix,Feſtina,præueniant nos miſerationes tuæ, quoniam pauperes vel attenuati ſumus nimis: quæ eandem habent intelligentiam. ¶ Verſu decimo, Et innoteſcat in nationibus, coram oculis noſtris. Quomodo in aliis aliquot locis, ita & hoc in loco faciendum eſt, videlicet vt finem huius verſus cum principio ſequentis connectamus, ad complendum ſententiam, hoc modo, Et innoteſcat in nationibus coram oculis noſtris vltio ſanguinis ſeruorum tuorum,qui effuſus eſt. Nomen enim vltio, quod ponitur in verſu vndecimo, ſuppoſitum eſſe debet verbi innoteſcat, quod in præcedenti verſu locum habet. Quam connexionem manifeſte cernuntur habere exemplaria Græca, itemque verſio Hieronymi ex Hebræo,quæ ſic habet, Nota fiat in gentibus ante oculos noſtros vltio ſanguinis ſeruorum tuorum, qui effuſus eſt. Sic & Paraphraſis Chald. Manifeſtetur in populis, vt videamus ipſi vltionem ſanguinis ſeruorum tuorum,qui effuſus eſt.

Eſaię.1.

Thre.5. Iob.3.

Exod.20

Pſal.23.

LXXIX. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus hic eiuſdẽ ferè argumenti eſt cũ præcedẽti. Poſtulatur nãque in eo omnipotẽtis Dei auxiliũ,cõtra aduerſantiũ nimias oppreſsiões: & vt efficacior ſit poſtulantiũ oratio,uetus Dei beneficiũ erga populum ſuum proponit:ſub uineæ ſimilitudine exprimens,quomodo olim glorioſe eductum de AEGYPTO tranſtulerit in promiſsionis terram, ibiq; multiplicauerit & glorificauerit ſuper omnes per circuitum nationes:cui cũ nunc in prædam fiat omnibus hoſtibus per circuitum,quemadmodum uinea,ubi diruta fuerit macheria,ab omnibus tranſeuntibus cõculeatur,atque etiam à beſtijs agrorum & ſyluarũ effoditur,diſſipatur,atque exterminatur.Propter quod,uerſu decimoquito,ac deinceps,Deus oratur,ne uineã ſuã tã glorioſe olim plantatã,prorſus deſerat:ſed ut cõuerſus perficiat quod cœpit in uinea ſua,inimicis fugatis,atque ad nihilũ redactis.Vbi ex tẽporali ſaluatione & reparatione hæreditatis(ut aliàs frequenter ſolent ſancti Prophetæ) tranſiens Pſalmiſta ad ſpiritualem generis humani liberationem,Meſſiæ meminit,& aduentus eius,quem uerum dexteræ Dei,& filium hominis appellat,nimirum ſecundũ diuinam naturam, uerum & conſubſtantiã

lem patri Deũ,& ſecundũ humanã,uerũ hominẽ natũ de homine:poſtulans,ut per hunc reſtituantur in ſuo tẽpore omnia,& ſalus ueniat humano generi,ut per eũ fideles inſtructi & ſaluati,imperpetuũ ĩ eius cultu in ſancta Eccleſia perſiſtant.Itaque Pſalmus iſte,qui ſecundũ ſuũ initiũ atque etiã cõ[illegible]quẽtẽ decurſum,nõ uidetur niſi tẽporalem liberationẽ poſtulare,in fine tandẽ ſpirituale ſpectat,ueranq; & potiſsimã liberationẽ, ſine qua nihil eſt omnis ſaluatio tẽporalis.Neque uerò hoc uideri poterit inecõueniens,illis qui in ſacris Prophetarũ uaticinijs uel ſobriè ſunt uerſati.Eſt enim iſte à tẽporalibus ad ſpiritualia,à figuralibus ad uera trãſitus,in illis frequẽtiſsimus.Atque hac etiam de cauſa arbitror ego, in titulo huius Pſalmi præſcriptum eſſe (iuxta communem Græcorum atque Latinorum lectionẽ)in finẽ,pro ijs qui cõmutabuntur, quos in Pſalmo 44.diximus eſſe populum fidelem nouæ legis.Ad hos enim finis Pſalmi & præcipua ſpectat intentio. Aut (iuxta Hebraicam lectionẽ)pro liilijs,quod diximus in eandem conuenienter intelligi ſignificationem. Sunt enim lilia,animæ fideliũ in ſancta Eccleſia,quos huius Pſalmi finis & nouiſsima intẽtio(ut diximus)reſpicit.

LXXIX. PSALMI ELVCIDATIO.

A
1 *Qui regis Iſrael intende: * qui deducis*
B *uelut ouem Ioſeph.*

2 *Qui ſedes ſuper Cherubim:*

** manifeſtare coram Ephraim, Bẽiamin & Manaſſe.*
3 *Excita potentiam*
C *tuam, & ueni:ut ſaluos facias nos.*
4 *Deus, cõuerte nos: * & oſtẽde faciẽ tuã, & ſalui erimus.*

5 *Domine Deus uirtutũ quouſque iraſceris ſuper oratiõẽ ſer ut tui?*
D 6 *Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis, in menſura.*
7 *Poſuiſti nos in contradictionẽ uicinis noſtris: * & inimici noſtri ſubſanauerũt nos.*
8 *Deus uirtutum cõuerte nos: * & oſtende faciem tuam, & ſalui erimus.*

M Agne Deus,paſtor,gubernator,& rector fidelis populi tui, attẽde ad gemitus & orationes noſtras, quas fundimus ante conſpectum tuum: * tu qui in bonitate tua ducẽ te præbes populo tuo,quemadmodum paſtor deducit oues, ante eas gradiens ad ducatum itineris, eisque defenſionem præbens ab omnibus nocere volentibus, & ſalutaria vitæ paſcua commonſtrans, quemadmodum paſtor ante oues graditur, defenditque eas, & bona deducit in paſcua. 2 Tu domine qui in maieſtate tua ſecundum magnificentiam gloriæ tuæ ſedem habes in ſummis beatorũ ſpirituum, in cuius ſignum & teſtimonium veritatis,ſuper propiciatorium quondam elegiſti ſedẽ tuam,inter duo Cherubim, alis ſuis obũbrantia propiciatorium arcæ,vnde reſponſa dabas,teque populo tuo preſentẽ mõſtrabas:* veni(inquam) de ſublimi ſede tua,& manifeſtum te fac,præſentemque exhibe,in oſtenſione gloriæ tuæ in conſpectu omnis populi tui,coram omnibus te colentibus.Ephraim videlicet,Beniamin & Manaſſe,vbicunque locorum,& in quacunque tandem ſorte conſiſtant. 3 In ſuſcitatione potentiæ tuæ, in oſtenſione omnipotẽtis virtutis tuæ veni & accede ad nos, vt de malis maximis & peſsimá inimicorum tyrannide quibus premimur,ſaluos facias nos.Tu enim vnus es, qui nos poſsis omnipotenti tua virtute ſaluos facere ab omnibus malis noſtris, nec præter te eſt ſiue in cælo ſiue in terra alius. 4 Tu nos domine,ad te conuerte,vt totam mẽtem,totúmque affectum, & quicquid in nobis eſt,ad te valeamus conuertere, quo ad percipienda tua beneficia ſimus idonei.Si enim tu cõuertas nos,conuertemur ad te: * vultúmque tuum benignum & amicum aſpectum,quo in filios tuos ſoles aſpicere,cõuerte ad nos,& oſtende nobis te placabilem, iterum cõuerſus ad nos:& te reſpiciẽte,te miſerente,ſalui erimus.Solus enim reſpectus miſericordiæ tuæ,ſalutẽ præſtat miſeris,quacunque oppreſsis calamitate. 5 Quouſque verò tu,ô domine Deus angelicorum exercituum,& omniũ virtutum,omniſque fortitudinis dominator,quaſi iratum te demõſtrabis precibus ſeruorum tuorum?quouſque vultũ auertes?quandiu velut ob ſurdeſces ad clamorem noſtrum?quandiu exaudire differes,nec impleſ quæ poſtulamus?Ecce multum iam tempus eſt,quòd in afflictione humilitatis noſtræ perſeueramus,quòd perſtamus in orationibus, clamantes ad te,nec ſentimus auxiliũ. 6 Comedere nos facis in dolore & lachrymis panem noſtrum,& potum miſces nobis cum dolore ac lachrymis,in menſura maxima,& nimium abundanter. Nam propter nimiam miſeriam,quæ tua permiſsione ſuper nos venit, etiam ipſa corporis refectio(quæ ſolet oblectationem adferre)dolorem habet atque triſtitiã: nec vlla omnino res eſt corporalis,in qua nobis vlla poſsit eſſe oblectatio. 7 Permiſiſti nos fieri gẽtibus quæ ſunt per circuitum noſtrum,in contradictionem atque contentionem,ita vt de nobis inter ſeſe ipſi certarent & contenderent adinuicem,ſingulis nos ſibi in ſeruitutem rapere feſtinãtibus:ita vt nũc hic populus,nunc ille,noſtri occuparet dominiũ:* & aduerſarii noſtri infideles habitãtes per circuitũ, videntes nos ita à te derelinqui,ita in prædam hoſtibus dari,turpiter cõtẽpſerunt & irriſerũt nos. 8 Tu verò domine Deus cæleſtiũ exercituũ,& oĩs virtutis atque fortitudinis author,gratię tuę opatiõe nos ad te cõuerte: * & faciem tuã benignus exhibe nobis,quã nũc videris à nobis tenere auerſam:iterum nos tuo placabili vultu ad cõmiſerationem aſpicias, & ſaltui ſiemus ab omnibus anguſtiis & neceſsitatibus noſtris. Quo enim tu benigne aſpicis,& faciem dirigis,non poteſt illuc non venire ſalus &

Thre.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 Vineam de AEgypto transtulisti:

Deut. 4.

** eiecisti gentes, & plantasti eam.*

10 *Dux itineris fuisti in conspectu eius:*

Exod. 13. Exod. 23 & 33.

** & plătasti radices eius, & impleuit terram.*

2. Reg. 17 3. Reg. 4.

11 *Operuit mõtes umbra eius:*

** & arbusta eius cedros Dei.*

12 *Extendit palmites suos usque ad mare: & usque ad flumen propagines eius.*

13 *Vt quid destruxisti maceriã eius, & ũdemiãt eam omnes qui prætergrediũtur uiã?*

14 *Exterminauit eam aper de sylua:*

** & singularis ferus depastus est eam.*

15 *Deus uirtutũ conuertere: respice de cælo, & uide,*

** & uisita uineã istã,*

omne bonum: quemadmodum vbi corporeus sol aspectum sui luminis dirigit, mortua viuificantur omnia. 9 Quo verò sis ad miserendum pronior, faciliúsque tuam potẽtiam nostra flectat oratio, recordare Domine, quanta olim gloria & dignitate tuum populum prœminere fecisti omnibus, quando patres nostros filios Israel, populum illum Israeliticũ eduxisti de AEgypto, de domo seruitutis & fornace ferrea, ad modum agricolæ qui vineã de loco incommodo transfert sua diligẽtia ad locum alium commodiorem, quem voluerit. Ita enim tu velut agricola bonus, populũ illum (qui in modũ vineæ, late alteque suos ramos emiserat, & in maximã multitudinẽ excreuerat) de AEgypto, loco afflictionis & laboris voluisti trãsferre: * atque vt hãc de terra AEgypti euulsam vineã in loco plantares lacte & melle manãte, in terra commodissima atque delicatissima, pro qua iuraueras patribus eorũ, eiecisti gentes septem fortissimas ante cõspectum eorum, Euæum, Iebusæum, Gergezæum, AEthæũ, Amorrhæũ, Chananæum, & Pherezæum: illisque tua potentia iectis, in loco illorũ firmiter radices agere & secure habitare fecisti populum tuũ, atque in eo filios ac filias progignere, & animalia nutrire, domos habitationesque ædificare. 10 Exhibuisti te ducẽ itineris ante faciẽ populi tui, & cum de AEgypto eos educeres in mirabilibus ostentis tuis, & cum in deserto in columna nubis per diem, & columna ignis per noctem, gradereris ante eos, ac postremo cum prœmitteres ante eos angelum tuum in terram, quam dare volebas eis, vt gẽtes fortissimas terram incolentes eiiceret ante faciem eorum, vt absque labore acciperẽt repromissam terram: * túque ipse plãtasti, & firmasti radices eius, dans ei firmam & securam habitationẽ in terra illa: & vinea ista impleuit terram vniuersam, quam accepit in possessionem. Creuit enim populus valde, & inhabitauerunt terram in multitudine maxima, à Dan vsque Bersabee, sicut arena quæ est in littore maris. 11 Ad tantam autem excreuit celsitudinem, tam in sublime ascendit vinea ista, vt sub vmbra eius requiescerent & absconderentur etiã mõtes excelsi, ita vt multis regnis & prĩcipatibus per circuitum imperaret, emineretque gloriosior, omnibus per circuitum munera offerentibus, & amicitiam ac fœdera postulantibus: * & palmites eius ac germina, quæ de hac vinea exorta sunt, gloriosa facta sunt & alta nimis, super cedros electissimas & altissimas: cuiusmodi nimirũ fuerunt Dauid, Salomõ, Ezechias, & alii nonnulli, qui tam sanctitate q̃ potentia & gloria regni, cunctis præeminebãt regnis per circuitum. 12 Dilatata quoque est vinea ista, & palmites suos extẽdit, vsque ad mediterraneum mare Philistinorum, ex parte vna: & vsque ad fluuium Euphratem, ex parte altera extendit suas propagines. Creuit enim populus iste vehementer ex tuo munere, & dilatauit terminos suos, donec tu cum eo esses: & dominabatur omnibus per circuitum, nec erat ex omnibus regnis illis, quod super hanc vineã posset cõscendere, vt ipsam opprimeret. 13 Tunc quidẽ ita floruit, ita dilatata fuit, ita prælelluit vinea tua. Nũc verò ecce tota desolata & miserabilis apparet, similis factæ vineæ cuius diruta est & deiecta maceria, ita vt omnes pertranseũtes per viam pro suo libito absque obstaculo & resistentia possint in eam ingredi, & ex ea decerpere, eamque cõfringere ac destruere, quisque pro suo placito, nullo prohibente, nullo reclamante. Ita profecto factus est nunc populus tuus, posteaquã tuæ protectionis custodia (quæ illi pro muro semper fuit) subtracta est omnium qui commorantur per circuitum inimicorum direptioni expositus, neque est qui excludat illorũ impetum atque potentiã, posteaquam tu manum abstrahis à protectione. 14 Quemadmodum vineam maceria diruta omnibus patentem, apri sylueſtres de syluis egredientes, & feræ aliæ quælibet demoliuntur & dissipant: ita nos quoque populum tuũ beneficio tuæ protectionis priuatos, infideles & incredulæ natiões per circuitum (tanquam sylueſtres apri sordidi & immundi, in concupiscentiis suis, & propter vagum infidelitatis errorẽ quasi in sylua vagabũdi) exterminãt & opprimũt grauissime: * & iidem ipsi sicut feræ deserti, sicut bestiæ solitariæ, feræ solitudinis, alieni à domo Dei (quæ est Ecclesia) depascuntur & consumunt nos. 15 O potentissime domine Deus virtutum, conuertere iterum ad nos, qui nunc auersus videris, & benignos tuæ misericordiæ oculos rursum ad nos conuerte: & vide pio compassionis affectu, vt opem feras, præbeasque auxilium: * & veni ad visitandum vineam tuam istam, vt quam olim tanta diligẽtia plantasti,

16 *Et perfice eã quã plantauit dextera tua:*
** & super filium hominis, quem confirmasti tibi.*

17 *Incensa igni & suffossa:*
** ab increpatiõe uultus tui peribunt.*

18 *Fiat manus tua super uirũ dexteræ tuæ:*

** & super filium hominis quem confirmasti tibi.*

19 *Et non discedimus à te:*

** uiuificabis nos,*

** & nomen tuũ inuocabimus.*

20 *Domine Deus uirtutum conuerte nos:*
** & ostende faciem tuã, & salui erimus.*

atque in tanta exaltasti gloria, non ita nũc sinas ab hostibus cõculcari, sed eam de manibus conculcantiũ & diripientiũ potius excutias, & tuæ protectionis maceria, vt olim, circundes atque custodias. 16 Et quam olim tua omnipotens dextera plantauit de AEgypto translatã, eã nunc quoque dignãter promoue, benigne dirige, guberna, tuere, defende, & perfectam redde: * cõuertere quoque, respice, & vide sup filiũ hominis, super Messiam tuum, attende in faciem Christi tui, quẽ de homine humanam facies assumere naturam, quem tibi cõfirmasti, quẽ firmissimo cõsilio prædestinasti, & decreuisti de hac vinea nasciturũ: * quem etiam constabiliuisti vt corã te vnà cũ suis viuat, ac regnet in æternũ: * quem etiã plenitudine spiritus tui corroborabis absque mẽsura, & fortẽ facies ad debellandũ diabolũ, & subuertendũ regnũ eius: vt vel propter hũc, qui de vinea ista nasciturus est, populũ tuũ nõ prorsus deleas, nõ penitus cõculcari permittas, sed vel reliquiæ saluæ fiant de quibus ille procedat. 17 Est quidẽ iam igni succẽsa & subuersa vinea ista tua, est quidem nũc misere dilaniata, fœdè cõculcata, & ferè ad nihilum redacta, hostili sæuitia: * verũtamen si tu conuersus iterum nos volueris aspicere, si tibi visum fuerit conuertere ad nos benignũ vultũ tuũ, nobisque ferre subsidiũ, mox illi ab ostensione iræ tuæ peribunt quasi nihilũ, ad nihilum redigetur vltione iracundiæ tuæ omnis virtus & potestas eorũ: tibi facillimũ & quasi pro nihilo erit, omnẽ illorum virtutem confringere, nosque in statũ pristinũ restituere. 18 Fiat, obsecramus, manus tua super Messiam Christũ tuũ, qui de semine vineæ huius nasciturus est, qui erit vir dexteræ tuæ, per quẽ videlicet tu operaberis opera fortitudinis tuæ, quique tibi erit secũdũ virtutem coæqualis, eiusdem dexterę, eiusdemque potẽtiæ: mitte illũ quẽ expectamus saluatorẽ & liberatorẽ nostrũ, & in illo cõstitue plenitudinem potentiæ atque virtutis tuę, vt per eũ salutẽ opereris toti orbi desideratã, iuxta promissiones factas patribus nostris: * super virum (inquam) hunc Messiam nostrũ, quem tu cõfirmasti tibi, quẽ firmissime decreuisti, præordinasti, & definiuisti mittendum ex semine Israel secũdum carnem, ad salutem humani generis: * quemque etiã promissionibus & prophetiis multo ãte factis firmiter sanxisti vẽturum: * quem etiã fortitudine Diuinitatis tuæ adimplebis & corroborabis, vt sufficiens sit ac validus ad regnũ mundi & principis eius destruẽdum, ac pro eo regnũ Dei erigendum. 19 Et nos, ô piissime Deus, quãtumuis grauibus affligamur molestiis, quantiscunque opprimamur afflictionibus, quantumlibet diu distuleris auxilium tuũ, nolumus tamen vnquã à te decedere, nolumus per impatientiã tuum cultum deserere, aut proiicere quam in te habemus spem nostrã, imò constantes permanere volumus, & perseuerãtes vsque ad mortẽ i cultu tuo: & si morã feceris, neque statim impleueris quę postulamus, expectabimus te, & in silẽtio ac spe præstolabimur salutare tuũ: * hoc certissimo scientes, & firmissimè sperantes, ip non imperpetuũ nos fis abiecturus, neque derelicturus, quasi penitus desperatos: sed in tẽpore beneplaciti tui, cum tibi optimũ videbitur, misereberis nostri, & vitam adferes nobis per filium hominis illum virum dexteræ tuæ, vitam dabis nobis, restituesque nobis omnia, & ab oĩbus inimicis facies saluos: * & nos tuũ nomẽ quod colimus, deuote inuocabimus: nos interim donec tibi placi tũ erit nostri misereri, non cessabimus ab inuocatiõe tui nominis. Præstolãtes enim inuocabimus, & inuocãdo præstolabimur. Tunc quoque cum vitã per tuũ Messiã populo tuo attuleris, toto ex corde inuocabimus nomẽ tuũ, omnes qui crediturí sumus in nomine eius, & inuocantes consequemur salutem. 20 Tu ergo domine Deus supernarum virtutũ, & cælestium exercituum, cõuerte nos ad te, vt toto corde, totaque mente, & omnibus viribus tibi adhæreamus, tuoque insistamus cultui, vt non indigni habeamur in conspectu tuo, quibus tua impẽdas beneficia: * ostende nobis benignum vultum tuum, benignitatem exerce, & fac benignè nobiscum, iuxta dulcedinem misericordiæ tuæ, & salui erimus ab omni malo. Solus nanque benignus aspectus tuus, ad pellendũ omne malum & omne bonum conferendum, sufficit.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXIX.

VErsu primo, Qui regis Israel intende, qui deducis velut ouem Ioseph. In Græco est participium ποιμαίνων, quod significat pascentem, vel (vt plenius exprimamus) pastoraliter regentem: quemadmodum suprà etiam admonuimus in Psalmo secundo, circa versum illum, Re- Psal. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ges eos in virga ferrea. Et in Psal. 22. in versu primo, Dominus regit me, & nihil mihi deerit. In his Psal.22. E
enim locis, eadem in Græco dictio ponitur. Sed & in aliis quibusdã Psalmorum locis, eandem hanc dictionem Græcam interpretes Latini verterunt, pascere. Nam suprà Psalmo. 77. vbi in fine Psalmi de Psal.77.
Dauide dicitur, Pascere Iacob seruum suum. Ac rursum, Pauit eos in innocentia cordis sui: in Græco idem verbum ponitur quod supra diximus. Vnde manifestum est, pascere & regere pro eodem debere accipi. Insuper & in Hebræo hoc loco participiũ ponitur, significans pascentẽ. Quod autem sequitur, Qui deducit velut ouem Ioseph, à quibusdam exponitur de ipsa persona Ioseph, quem Deus sibi fidentem & seruientem deduxit velut ouem, qui semper vt ouis & innocẽs mãsuetũ se gessit in omnibus, tam apud patrẽ in terra Chanaan, quàm apud extraneos in AEgypto: & Dominus illum semper vt pastor bonus comitabatur, in omnibus seruans eum à fratrũ nece, suaque prouidentia ad principatum AEgypti prouehens. Cui expositioni consonat Chald. Paraphrasis sic legens, Qui deducis velut ouem patrum nostrũ Ioseph. Atque ita quod præcedit, Qui regis vel pascis Israel, simili ratione de
Gene.48 persona Israelis posset intelligi, iuxta illud quod Israel ipse pueris Ioseph benedicens, ait, Deus qui me pascit à iuuentute mea, &c. Nos tamen in Elucidatiõe maluimus ad totum populum Israeliticum referre sermonem. Cui sententiæ magis fauet quod ex Hebræo secundo loco vertit Hieronymus, Qui deducis velut gregem Ioseph. Et Felix per numerum pluralem vertit, velut oues. Id enim ad populum totum magis spectat. ¶ Versu secundo, Qui sedes super Cherubim, manifestare coram Ephraim, F
Beniamin & Manasse. Hanc manifestationem coram Ephraim, Beniamin & Manasse, in Elucidatione generaliter sumus interpretati, de apparitione coram populo Domini. Potest tamen specialis assignari ratio, quare de his tribubus specialis fiat mentio, non autẽ de tribubus aliis. Arca nãque Domini, vbi suprà propiciatorium inter duo Cherubim locum sibi elegerat, in medio erat totius multitudinis filiorum Israel: omnes autem tribus. 12. erant per circuitum: ab oriente quidem erant Iudas, Issachar & Zabulon: à meridie, Ruben, Simeon & Gad. Et hi præibant, cum esset proficiscendum. Ab occidente verò erant castra Ephraim, Beniamin & Manasse: & ab Aquilone, Dan, Aser & Nepthalim. Itaque erat præsentia Domini peculiariter ante Ephraim, Beniamin, & Manasse, qui in postrema parte erant ad occidentem. Nihil ergo aliud sibi vult hæc postulatio, quàm vt præsentiam suam Deus populo exhibeat, vt ad propiciatorium sunm velit descendere, & se populo toti exhibere præsentem. Sic enim quoties Deus manifestatur ante tres illas tribus, intelligitur toti populo sese exhibere præsentem. Cum enim Deus populum suum derelinquebat in manus hostium, & duris afflictionibus subiacere patiebatur, quasi absens, propiciatorio derelicto, reputabatur, eo quòd defensione solita non monstraret suam præsentiam. Orant proinde vt appareat, & ad propiciatorium redeat. ¶ Versu tertio, Excita potentiam tuam, & veni, vt saluos facias nos. Nonnulli hîc intelligunt postulari aduentum Christi in carnem, ad humani generis salutem. Quod quidem secundum intelligentiam mysticam rectè incipitur, quemadmodum & Psalmus totus huic proposito de Christi incarnatione non G
incommode posset applicari. Videtur tamen ex Psalmi deductione, de aduentu in auxiliũ fieri sermo, quemadmodum monstrant querimoniæ quæ mox enarrantur, præsentiumque miseriarum simul & beneficiorũ corporalium patribus olim exhibitorum propositio. ¶ Versu. 6. Cibabis nos pane lachry-
marum, & potum dabis nobis in lachrymis, in mensura. Panis lachrymarum est, qui in dolore, & cum
Psal.101. lachrymis à lugentibus sumitur. Simile est de potu in lachrymis. Sic & in alio Psalmo dicitur, Cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam. Illud autem, in mensura, quod ad arctitudinem & tenuitatem cibi ac potus referunt, nos in Elucidatione exposuimus, maximam abundantiam lachrymarum atque doloris. Cui consonat quod Felix vertit ex Hebræo, Fecisti illos (scilicet de populo tuo) comedere panem lachrymarum, & fecisti illos bibere lachrymas in maxima mensura. Nec dissonat quod habet Paraphrasis Chaldaica, Cibasti eos panibus intinctis lachrymis, & bibere fecisti eos vinum lachrymis affluens. Neque aliud velle videtur quod Hieronymus ac cæteri vertunt, Potasti nos in lachrymis tripliciter, de quo in annotationibus ex Hebræo nonnihil dicemus. ¶ Versu septimo, Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris. Habet hæc enunciatio du-
plicem intelligentiam. Prior est, quam in elucidatione explanauimus, de hostium adinuicem conten- H
tione pro direptione populi fidelium. Quando enim populus fidelis ita ex omni parte ab hostibus per circuitum opprimitur, vt nunc ab illis vim patiatur, rectè quasi in contradictionem & contentionem positus dicitur, vtpote pro quo hostes adinuicem contendunt, quis illum possideat, quis in illum vsurpet dominium, quis illum affligat miseriis: quomodo ager quilibet in contentionem vel contradictionem poni intelligitur, cum de eo, in cuius possessionem veniat, contenditur. Hæc autem diuersorum pro eiusdem afflictione, contentione, exprimit magnam patientis, pro quo contenditur, miseriam: dum scilicet quisque pro viribus molestare & affligere nititur miserum. Et planè quomodo de Sinone capto ait Vergilius, dicens, Certantque illudere capto: ita Israelitis quoque legimus accidisse, vt certarent adinuicem hostes populum istum opprimere, affligere, atque conterere: quod ex sacris historiis fit manifestum, in quibus quàm sæpe legimus populum Israeliticum, Deo permittente, nunc ab Assyriis, nunc ab AEgyptiis, nunc ab aliis per circuitum nationibus spoliatum, ac grauia passum. Posterior intelligentia est, Posuisti nos in contradictionem & oppugnationem hostium. id est, fecisti nobis contradictiones, contentiones, oppugnationes, & prælia suscitari, ab aduersariis vicinis nostris. Secundum quem intelligitur contradictio ista sine contentio aduersariorum, non adinuicem, sed contra populum Israeliticum: quomodo & de Saluatore nostro Christo Hebræis scribens
ait sanctus Apostolus, quòd passus sit aduersus semetipsum contradictionem. Recogitate (inquit) eum
Hebr.12. qui talem sustinuit pro nobis aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini animis vestris

deficientes. ¶ Versu octauo, Deus virtutũ conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Ver- A
sus iste tertio in hoc Psalmo repetitur. Est enim versus quartus & octauus, est & nouissimus, totiusque orationis clausula. Quæ trina repetitio, ad sanctæ ac superbenedictæ Trinitatis inuocationẽ rectè intelligitur pertinere. Dignus autem versu est versiculus iste, qui non dico tertio repetatur, sed perpetuo in ore vestro versetur. Et vide, quæso te, quàm apto ordine procedat hæc postulatio. Primum enim oramus à Deo conuerti, ac deinde monstrari nobis faciem domini, sicque salutem percipere. Prius enim est, vt iracundiæ causa tollatur, ac deinde vt placidus redeat vultus eius qui iracundiam posuit. Quid autem est in nobis, quo Deum cogimus à nobis vultum suum auertere? Quid, nisi quia nos prius auertimur ab eo? Semper enim oculi domini super iustos, & metuentes eum, sunt in bonum. Itaque, nisi
nos priores auertamur ab eo, nunquam ille faciem suam auertet à nobis. Aptissime ergo qui facié Dei Psalm.22.
placidam sibi cupit restitui, prius se postulat ad dominum conuerti. Quis autem ex auersis faciat con- Psal.23.
uersos, nisi solus ipse cui in oratione loquitur Propheta, dicẽs, Cõuerte nos domine, & conuertemur ad Hiere.31.
te? Scio enim (inquit idem Propheta) quoniam non est hominis via eius, nec viri est, vt dirigat gressus Thre.5.
suos. Est enim homo spiritus vadens, & non rediens: à Deo per suam malitiam recedens, ad Deum au- Hiere.10.
tem per suam propriam solam virtutem redire non potens. Ergo tu domine virtutum (cui nihil impos- Psal.102.
sibile neque difficile est) conuerte nos, ac deinde conuersus, faciem ostende placabilem, qui auersis iuste auertisti vultum iratum. Si autem faciem tuam nobis ostenderis, si nobis solita miserationis placiditate illuxeris, non poterit non ex hac tuæ faciei conuersione & vultus illuminatione, salus nobis procedere. Vnde quasi hac de re certus, neque quicquam dubitans, ait, Ostende faciem tuam, & salui erimus. B
Sic & in alio Psalmo dicitur, Deus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super Psal.66.
nos, & misereatur nostri. Est autem notatu digna hoc in loco Chaldaica Paraphrasis, pulchrè admodũ præsentem versiculum exponens, in hunc modum, Deus exercituum, conuerte nos de captiuitate, illumina splendorem iocunditatis faciei tuæ super nos, & salui erimus. Illam autem captiuitatem, præcipue intellige captiuitatem peccati & mortis, deinde etiam eam quæ temporaliter premit populum. Ex priore nanque posterior proficiscitur. ¶ Versu nono, Vineam de AEgypto transtulisti. Populum Israeliticum hoc in loco intelligendum monstrat Chaldaica Paraphrasis, quæ sic habet, Domum Israelis quæ assimilatur vineæ, de AEgypto transtulisti. Et pro eo quod in sequenti versu habemus, Dux itineris fuisti in conspectu eius: eadem Paraph. habet, Expulisti à facie eius Chananæos. Et alias in scriptura legimus, hunc populum vineæ assimilatum, & vineam domini nuncupatum, veluti apud Esaiam cap. 6. Vinea facta est dilecto meo, in cornu filio olei. Ac post pauca, Vinea enim domini exercituum, domus
Israel est, & viri Iuda germen delectabile eius. Et de eadem Saluator ait in Euangelio, Vineam pastina- Esaię. 6,
C uit homo, & sepem circundedit, & fodit in ea torcular, & locauit eam agricolis, & cætera. Pulchrè verò Matt.21.
in metaphora persistens Propheta, populi istius de AEgypto eductionem, vocat translationem vineæ, ipsiusque populi in terra promissa firmationem appellat vineæ translatæ plantationem, ac deinde eius populi exaltationem, & multiplicationem describit per similitudinem vineæ in altum conscendentis supra sublimitatem montium, & in latum sese expandentis vsque ad mare. Demum vbi querimonia proponitur desolati populi, continuata vineæ metaphora, dicitur maceria eius diruta, ipsa verò omniũ vindemiationi, deprædationi atque rapinæ exposita, ita vt feris syluarum & bestiis agri liber pateat introitus ad conculcandum & eradicandum omnia. Ita consideratione aptissima, quæcunque de populo hoc proponuntur, siue ad commemorationem prioris beneficii, siue ad querelam præsentis miseriæ, sub vineæ comparatione, metaphoræ semel assumptæ continua prosequutione, pulchrè admodum explicantur. Si verò secundum mysticam intelligentiam, vineam istam intelligamus spiritualem & veram domum Israel, quæ est Ecclesia fidelium, domus Dei, aptissime hæc omnia in nos competent, quoties in
prædam & in direptionem infidelibus damur: quemadmodum ex iis quæ frequenter suprà dicta sunt, fa- 1.Tim.3.
cile per se intelligens quisque poterit animaduertere. ¶ Versu decimo, Dux itineris fuisti in conspe-
ctu eius. Intellige, viam præparasti, & viã fecisti ante eã. In Græco enim vno verbo dicitur ὡδοποίησας, quod est viam fecisti, quomodo etiam habet Psalterium Romanum. Et Felix ex Hebræo, Præparasti D
viam vel semitam in conspectu eius. In sequenti autem versu, per arbusta, intellige propagines vel ramos: & per cedros Dei, cedros electissimas atque altissimas: quemadmodum Psalmo. 35. per montes
Dei, intelligimus montes altissimos, Iustitia tua sicut montes Dei. Hæc autem de exaltatione vineæ & Psal.35.
dilatatione, si iuxta mysticam intelligentiam ad populum fidelem in Ecclesia noua referatur, aptissime intelligi poterunt de Ecclesiæ exaltatione, dilatatione, & profectu. Operuit enim montes Ecclesiæ vmbra, quando sub fide & vnitate Ecclesiæ, principes orbis & regna gentium elegerunt requiescere: arbusta autem eius cedros Dei operuerunt, quando filii Ecclesiæ omnem mundi sapientiam & sublimitatẽ
superantes, omnem altitudinem & omnem sublimitatem aduersantem scientiæ Dei nouerunt in capti- 1.Cor.13.
uitatem redigere, potentissimorumque principum sæcularem potentiam, & sapientissimorum homi-
num sæcularem sapientiam, suæ fidei stabilitate destruere. Vsque ad mare verò palmites extendit, & vsque ad flumen misit germina, quando missis per orbem terrarum Apostolis aliisque veritatis prædica- Psal.18.
toribus, in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ peruenerunt verba eorum, sicque per orbem dilatata est fides catholica. Cui mysticæ expositioni nõ dissonat quod habet Paraph. Chal.
Expandit ramos suos, misisti discipulos eius vsque ad mare magnum, & vsque ad flumen Euphraten
germina eius. ¶ Versu decimoquarto, Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Potest singulare accipi pro plurali secundum communem loquendi consuetudinem, vt significetur, apros de sylua & feras solitarias, vel feras deserti demolitas esse vineam domini. Aut sub numero singulari (quod in idem redit) intellige populum gentilem, qui est velut aper de sylua egrediens, idem-

Universidad de Deusto
Biblioteca

que velut singularis ferus. Est enim loquutio à similitudine vineæ sumpta, quam collapsa macerie, bestiæ huiusmodi solent demoliri. Vigilanter autem attende, quomodo homines infideles apris comparantur, quos etiam dominus in Euangelio interdum porcos, interdum verò canes appellat. Veluti cum discipulis ait, Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè
Matth. 7. Matt. 25. conculcent eas pedibus suis, & canes conuersi dirumpant vos. Alibi verò etiam hœdis comparat, dicens, Cum venerit filius hominis in maiestate sua, tunc congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos abinuicem, sicut segregat pastor oues ab hœdis. Sed & hoc notandum diligenter, quòd apri isti non de domo exeunt, sed de sylua. Domus enim Dei (teste magno gen-
1. Tim. 3. tium Apostolo) sancta Ecclesia est. Infidelitatis autem & peruersitatis natio, sylua est, quia à Deo deserta: & quicunque in ea inhabitant, à domo Dei sunt alieni, syluestres sunt, non ciues sanctorum, & domestici Dei. Vbi autem nos habemus singularem ferum, Græce habetur μόνιος ἄγριος: hoc est, solitarius ferus, vel singularis agrestis, i. fera deserti. Non enim ita accipi debet quod dicitur, singularis ferus, vt idem valeat quod singulariter vel eximiè ferus. Non enim significatur ista superexcellentia, quemadmodum Græci sermonis proprietas manifestius indicat: sed singularis potius vnicum vel solitarium significat. Inuenimus autem & in sacris literis vocabulum istud singularis, in hac significati-
Marc. 4. one vsurpatum, velut Marci. 4. Et factum est, cum esset singularis, interrogauerunt eum discipuli. hoc est, cum esset solitarius, & extra multitudinem. In Hebræo autem, vnica dictio ponitur ziz, quam interpretes admodum diuersimode reddunt. Hieronymus vertit, Omnes bestiæ agri depastæ sunt eam: intelligens scilicet per ziz, generaliter omnem bestiam agri. Felix etiam vertit, Fera agri depasta est eam, asserens, hac dictione significari omne genus animalis syluestris. Atque horum versiones magis nostræ lectioni consentiunt. Plura de hac eadem dictione Hebraica diximus in annotationibus ex Hebræo Psalmo. 49. pertractantes partem illam, Et pulchritudo agri mecum est, vbi in Hebræo eadem dictio ponitur. ¶ Versu decimosexto, Et super filiũ hominis, quẽ confirmasti tibi. Hoc loco quidam codices Latini non habent additum genitiuum hominis, sed habent tantũt, Super filium quem confirmasti tibi: qua in parte Hebraicæ consentiunt lectioni, quæ genitiuum hoc loco non habet. Græci tamen codices, atque etiam plerique Latinorum addunt, æque atque in versu. 18. Intelligunt autem quidam per hunc filium, non Messiam, sed ipsum populum Israeliticum, qui per vineam hactenus significabatur. Tanquã
Exod. 4. Ibidem. filium nanque Deus habuit populum Israeliticum, iuxta quod in Exodo legimus, Filius meus primogenitus Israel. Ac rursum ex voce domini, per Moysen, ad Pharaonem, Dixi tibi, dimitte filium meum, vt sacrificet mihi: eundemque populum intelligunt in versu sequenti, per virum dexteræ Dei: quoniam scilicet dextera sua illum Deus solitus erat protegere. Verum quod sequitur in versu. 18. Et super filium hominis quem confirmasti tibi, non satis commodè videtur posse alio, quàm ad Messiam accommodari. Illic enim, & in Hebræis & in Græcis & in Latinis exemplaribus legitur, filius Adam vel hominis. Nusquam autem in scriptura legimus totum populum Israeliticum filium hominis, vel filium Adam appellatum. At verò Messiam nostrum filium hominis fuisse etiam peculiariter appellatum, ex Euangelica historia nimis est manifestum, cum & seipsum plerunque hoc nomine appellauerit. Nos itaque hunc filium hominis, in Elucidatione sumus interpretati Messiam Christum. Cui expositioni apertè
Psal. 109. subscribit Chald. Paraph. quæ sic habet: Et super regem Messiam, quem confirmasti tibi. Et in versu. 18. Sit manus tua super virum cui iurasti in manu dextera tua, quod rectè in Messiam competit, cui (vt in alio loco dicitur) iurauit dominus, & non pœnitebit eum. ¶ Versu decimoseptimo, Incensa igni & suffossa, ab increpatione vultus tui peribunt. Quidam versum præsentem sic accipiunt, quasi incensa & suffossa nominatiui casus existant, in neutro genere, & supponantur verbo, peribunt, vt sit sensus, Incensa igni & suffossa peribunt ab increpatione vultus tui. Verum hanc constructionem manifestè cõdemnat lectio Græca, quę nominatiuos habet singulares genere fœminino, hoc modo: ἐμπεπρησμένη πυρὶ, καὶ ἀνασκαπτομένη. Rectius ergo diuisim ita accipiemus sententiam, Vinea succẽsa est igni, & suffossa: ab increpatione tamen vultus tui, hostes incensores & effossores peribunt, & reuertetur vinea tua in statum pristinum. Iuxta quam sententiam ita vertit Felix, verbo substantiuo suppleto, Conbusta est igne, excisa est: ab increpatione vultus tui peribunt.

LXXX. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iste octuagesimus, exhortatio uidetur esse ueteris populi, ad celebrandum in latitia festiuitates domini Dei sui, maxime illam quæ in mensis septimi principio tubis clangentibus erat celebrãda, simúlque rememoratio ueterũ beneficiorum populo exhibitorum, & commonitio contestatioq; domini ad populum, de fideli cultu & pura seruitute, quam sibi uult impendi, & quam serio exigit à seruis suis, non compatiens secum deos alienos: ubi accepta occasione, commode exprobratur populo, post tot accepta beneficia, & proposita promissa amplissima, pertinax ipsius incredulitas, cuius etiã pœnam tam temporalẽ, quàm æternam describit. Nos uerò ad spiritualem exhortationem siue admonitionem, ad spiritualiter Deo festa dignè celebranda, ipsíque cultu debito famulandum, præsentis Psalmi textum commodè poterimus referre.

LXXX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Exultate Deo adiutori nostro: * iubilate Deo Iacob.*
2 *Sumite psalmum,*

VM exultatione laudate fideles vniuersi dominum Deum, fortissimum, fidelissimumque adiutorem nostrum: * cum iubilis & laudibus celebrate Deum Israel, Deũ fidelis populi sui. 2 Assumite Psalmos ad illi canendum in gaudio, & exhibete tympana, vt personetur in eis sonitus lætitiæ,

A *& date tympanum:*
** psalterium iocũdum cum citharа.*
3 Buccinate in neomenia tuba, in insigni die solennitatis uestræ.
4 Quia præceptũ in Israel est, & iudiciũ Deo Iacob.
5 Testimoniũ in Ioseph posuit illud, cum
B *exiret de terra AEgypti: * linguã quam non nouerat, audiuit.*
*6 Diuertit ab oneribus dorsũ eius: * manꝰ eiꝰ ĩ cophino seruierũt*
*7 In tribulatione inuocasti me, & liberaui te: * exaudiui te in*
C *abscondito tẽpestatis:*

** probaui te apud aquam contradictionis.*

*8 Audi populus meꝰ & cõtestabor te: * Israel, si audieris me, nõ*
D *erit in te Deus recẽs, neque adorabis Deũ alienum.*
*9 Ego enim sum dominus Deus tuus qui eduxi te de terra AEgypti: * dilata os tuũ, & implebo illud.*

*10 Et nõ audiuit populus meus uocem meam: * & Israel non intendit mihi.*

* psalterium iocundum simul exhibete cum citharis, & omnis generis musica instrumenta proferte domino, vt in eis laus plenior resonet, nõ solum voce oris deprompta, sed & foris per artis instrumenta sese effũdens. 3 Clangite tuba in nouilunio, in ipsis Calendis, & prima die mẽsis septimi: quæ dies est vobis solennis, & insigniter celebris ex præcepto domini, vt omne opus seruile non faciatis in ea, quoniam dies clangoris est & turbarum. 4 Quia de hac solennitate celebranda præceptum accepit populus Israel, & decretum est, siue lex à Deo Israel constituta populo suo. Voluit enim ipse, & præcipiendo decreuit, vt prima dies mensis septimi esset filiis Israel sabbathum memoriale, clangentibꝰ tubis, quod vocaretur sanctum, in quo nullum facerẽt seruile opus, sed constitutum offerrent sacrificium, parantes se ad solennitatem alteram decima die eiusdem mẽsis suo ordine sequuturã: ad expiationẽ publicã, ac deinde etiã ad festiuitatẽ tabernaculorum, quæ erat die decimaquinta mensis eiusdem. 5 Posuit autẽ Deus præceptum illud in testimonium & memoriale in populo Israel, cum educeret eũ de terra AEgypti: hoc præceptum illi cõstituit in commemorationem beneficii eductionis de AEgypto, atque cæterorum pòst exhibitorum omnium beneficiorum: * in qua terra AEgypti aduena fuerat, & sub iugo ac seruitute barbaræ & incognitæ gentis seruierat, cuius linguam non intelligebat, sub AEgyptiorum seruitute, quorum lingua illi fuit peregrina. 6 Verum Deus ipse ab oneribus grauissimis luti & lateris, sub quibus miserime seruiebant, liberauit eos, ne dorsa amplius deberent eiusmodi oneribus subdere, ipse eos de grauissima hac seruitute qua premebantur redemit: * siquidẽ manus eorum seruierant in cophinis, ad colligendum paleas, ad portandum lutum & lateres, iuxta numerum præfixum sibi, vsque ad amaritudinem animæ suæ. 7 Vox domini, Ecce populę meꝰ cum in tribulatione esses, cum AEgyptii perducerent ad amaritudinẽ vitam vestram, grauissimis oneribus luti & lateris clamastis ad me dominum Deum patrum vestrorum: & ego non obsurdui ad clamores vestros, sed iuxta petitionem vestrã liberaui vos de fornace ferrea AEgypti: * exaudiui te in occulto tempestatis & tonitrui, cum ego sub colum na nubis latens, tonitrui tempestate concitata, AEgyptiorum currus in profundũ maris rubri subuersis rotis agitarẽ, sicque illos in mediũ fluctuũ iniicerem: ita pro vobis mirabiliter pugnando, vt nõ euaderet nec vnus ex eis, cum tamen ego velut ex absconditо pugnarẽ, nec exterius in pugnatoris forma me ostenderem: * posthac autem tantũ tuæ liberationis beneficiũ, & alia huiusmodi plura, probaui ego te apud aquas quæ ex murmuratione vestra nomen acceperũt, vt cõtradictionis appellenturꝰ ibi te probaui cũ esset aquæ defectus, vt viderem an fidelis esses tot acceptis beneficiis, an non: & ostẽdisti te, post tot accepta beneficia, & tam patentissima cõspecta prodigia, adhuc infidelem murmuratorẽ & cõtradictorem. 8 Audi proinde populę meus, & ego serio loquar tibi, & cũ obtestatione aperiã tibi voluntatẽ meã, vt scias quẽadmodũ coram me debeas ambulare, ne tibi dicas non prædictum, aut ne excuses per ignorãtiam: * ecce Israel populę meus, si me audire velis, & mihi verè esse obediẽs, hoc ante omnia prouidebis, vt nõ sit in te Deus aliqs nouus & extraneus, quem non coluerunt patres vestri, vt nõ vobisipsis aliquod idolum fabricetis, neque vllam speciem cuiuscunque rei quam pro Deo colatis: neque vllum omnino Deum alium præter me adorabis, sed mihi vni & soli cultum diuinitatis impendetis. 9 Ego enim sum dominus & Deus vester, qui vos in potentia virtutis meę eduxi de terra AEgypti, quique & ante edictionem hanc stupenda, pdigia exercui in Pharaone & seruos eius, vestri causa: itẽ & pòst eductionem in deserto, mirabilia coram oculis vestris exhibui: * & nunc latè aperi os tuum, postula quæcunque volueris, & quantacunque volueris, & ego quæcunque postulaueris, abundanter tribuam tibi iuxta desiderium cordis tui: tantum postula, tantum quid velis indica, imò & quid volueris pete, & ego absque tuo labore abundantissime tuis votis satisfaciam, si te modo in veritate fidelem inueniam. Vnde nihil opus habes, ad alienos deos confugere, posteaquã per me omnia consequeris. 10 Quanquam autem ita blanda promissa proposuerim populo meo, noluit tamen obedire voci meæ, nec tam blandis propositis conditionibus susciпere voluit obedientiam præceptorum meorum: * populus Israeliticus, cui tanta præstiteram beneficia, cui tam egregias of-

Num. 29
Ibidem.
Ibidem.
Exo. 14.
Num. 20

Universidad de Deusto
Biblioteca

11 *Et dimisi eos secũ dum desideria cordis eorum:*
** ibunt in adinuentionibus suis.*
12 *Si populus meus audisset me:* * *Israel si ĩ uijs meis ambulasset*
13 *Pro nihilo forsitã inimicos eorum humiliassem:* * *et super tribulantes eos misissem manum meam.*
14 *Inimici domini mẽtiti sunt ei:*
* *& erit tempus eorũ in sæcula.*
15 *Et cibauit eos ex adipe frumenti:*
* *& de petra melle saturauit eos.*

ferebã pollicitationes,non acquieuit sermonibus meis,non credidit,ne- E
que adhærere voluit mihi. 11 Et quoniam me eligentem,vocãtem,&
benefacere volentem spreuerunt & abiecerunt,semper inobediẽtes vo-
ci meæ:ideirco & ego vicissim abieci illos propter suam ingratitudinẽ
& inobedientiã,& permisi illos duci prauis concupiscentiis cordis sui,
dimisi illos sequi prauitatẽ & prana desideria peruersi affectus sui:* am
bulabunt à me dimissi secundum prauas adinuentiones suas, secũdum
malas cogitationes & pessima consilia carnalis cordis sui,perficiẽt quę-
cunque illis suggesserit maligna sua cogitatio. 12 At verò si populus
quem elegeram,gratum se delectatione atque vocatione pręstitisset de-
bitam mihi præstans obedientiã:* si Israeliticus populus ambulasset in
præceptis atque iustificationibus meis quæ illi proposueram vt ambu-
laret in eis. 13 Pro nihilo vtique inimicos eorũ humiliassem,pro mini-
mo sanè,imò pro nihilo mihi fuisset,eorum aduersarios omnes expur-
gare,ipsisque subiugare,& ante faciem eorũ conterere: minimo vtique
negotio,& nullo penitus labore ab omnibus aduersariis illos seruassem F
securos:* & super aduersarios eorum volentes eos affligere,ego aggra-
uassem vltricem manum meam,potentiã vltionis meæ exercuissem ad-
uersus omnes qui voluissent nocere populo meo: quemadmodũ abũde
satis re ipsa ostenderam in cõtritione terribili AEgyptiorũ, & Chana-
næorum eiectione valida. 14 At verò isti rebelles semper & incredu-
li,semper aduersantes & repugnantes domino, obstinati in dura cerui-
ce infidelitatis suæ,mẽtiti sunt aduersus dominũ, nihil eorum obseruã-
tes opere quæ ore polliciti fuerãt,egeruntque mendaciter contra domi
num:* & erit tempus punitionis eorũ inæternum,punitione æterna vl-
tio sumetur de ipsorum tanta ingratitudine, infidelitate,& inobediẽtia.
Siquidem ignis æternus deuorabit inobedientes huiusmodi & incredu
los:vt qui in hoc tempore tot beneficiis suauissime inuitantem, peruica
citer nimium contempserunt,in futuro vltionis tempore durissima sine
fine sustineant tormenta. 15 Attamen Deus gentẽ illam repugnãtem
& inobedientẽ cibauit ex pinguedine frumẽti,ex medulla tritici,id est, G
pane electissimo & delicatissimo:* & comedere dedit eis ad abundan-
tiam mel,quod de petris colligebãt, vbi absque hominũ studio vltro a-
pes mellificabant:dedit eis terram lacte & melle manantem,proferentẽ
fructus pinguissimos,& electissimum triticum,vbi & tanta mellis erat
copia,vt de petris abundanter mel possent colligere,quod sanè benefi-
cium valde illorum impietatem exaggerat, qui nec sic emolliri potue-
runt,aut in Dei seruitutem saltem beneficiorum dulcedine inescari.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXX.

Gene.22. VErsu tertio,Buccinate in neomenia tuba.De festo tubarum,quod initio mensis septimi celebra-
batur,legimus Numeri. 29. Dicunt autem quidam, clangorem istum tubarum fuisse in tubis
corneis,propter memoriam oblationis Isaac, pro quo fuit oblatus aries cornibus hærens inter
vepres:qua in re typum gessit pòst immolandi agni, pro peccatis mundi. Alii, in rememoratio-
Exod. 20 nem acceptę legis Dei.Cum enim legem daret dominus,audita fuit vox buccinæ terribiliter buccinan
tis,& concrepantis admodum terribili sonitu.Pro quo facit, quod in hoc Psalmo principaliter sermo
siat de obedientia legis Dei,& de transgressionis querimonia,cum dicitur,Audi populę meus, & con- H
testabor te,& cætera.Ego sum dominus Deus tuus,& cætera. Si populus meus audisset me, & cætera.
¶Versu quinto,Testimonium in Ioseph posuit illud.Ioseph,hìc accipitur pro populo Israelitico, qui
Psal.76. nonnunquam à Ioseph (propter eminentiam ipsius in AEgypto)nominatur:quemadmodũ supra Psal.
Psal.79. 76.Redemisti in brachio tuo filios Iacob & Ioseph.Et Psalmo proxime hunc præcedente, Qui regis
Israel intende,qui deducis velut ouem Ioseph.Fieri autem de ipso toto populo sermonem,manifeste sa
tis indicant verba textus.Non enim Ioseph ipse egressus aliquãdo fuit de terra AEgypti, neque in suo
egressu huius festiuitatis pręceptum vllum accepit:sed populus vniuersus,post liberationem in deserto,
loquente domino in monte Sinai, mandatum huiusmodi de festo tubarum ac cæteris celebrandis ac-
cepit.Quod autem sequitur,Linguam quam non nouerat audiuit,nos in Elucidatione exposuimus de
lingua AEgyptiorum,quæ filiis Israel erat peregrina,cum primum in AEgyptum descenderẽt.In quo
significatur,ipsos in AEgypto aduenas fuisse & peregrinos: ac proinde cum educerentur, de gente bar
bara,& sibi peregrina fuisse eductos.Alii verò intelligunt de loquela domini, in legis donatione in de-
serto.Non enim soliti fuerant,donec in AEgypto manerent, audire vocem tonantis domini, quam in
deserto in datione legis audierunt cum maximo terrore,vt tanto fixius proposita inhærerent cordibus
audientium. ¶Versu sexto,Manus eius in cophino seruierunt.In cophino seruierant manus populi
Israelitici,quoniam in cordibus portare debebant lutum & lateres,ac paleas colligere per totam terrã.
Quod autem ex Hebræo vertit Hieronymus,Manus eius à cophino recesserunt: significat liberationẽ
ab huiusmodi seruitute,quemadmodum id quod statim antecedit, Diuertit ab oneribus dorsum eius.

A Eandem etiam habet sententiam,quod vertunt alii,Manus eius ab olla recesserunt,vel transierunt. hoc
est,ab ollis conficiendis liberati sunt. Non enim solum ad lateres coquendos cogebãtur filii Israel,sed &
ad alia opera fictilia,quæcunque ex luto erant facienda. Vnde legimus Exodi. 1. cap. quòd AEgyptii ad
amaritudinem perducebant vitam eorum,seruitute dura in luto & lateribus ac omni opere. Consentit
& quod Chal. habet Parah.in hunc modum,Manus eius à ferendo ad ollas luto transierũt. Idem etiam
vult,quod alii vertunt,Manus eius à furno vel à fumo recesserunt. In omnibus enim his, non aliud si-
gnificatur,quàm populi de grauissima seruitute liberatio. Et per contrarium idem erit, siue dicamus in
cophino seruierunt,siue in ollis seruierunt,siue in furno,vel ad fumum seruierunt. ¶Versu septimo,
Exaudiui te in abscondito tempestatis. Istud,in abscondito tempestatis,diuersi diuersimode intelligũt.
Elucidatio exponit,In occulto columnæ nubis,vbi velut occultabatur pręsentia deitatis pro filiis Isra-
el,tempestate horribili tonitrui & fulminis terribiliter pugnãtis.Cui expositioni satis consonat modus
ipse loquendi,quo in Exodi historia factum istud memorabile describitur. Sic enim legimus,quòd re- Exod.14.
spiciens dominus per columnam nubis interfecit exercitum AEgyptiorum,& subuertit rotas curruũ.
In hoc autem quod dicit,per columnam nubis respexisse dominum,significat, quasi de occulto suo la-
tibulo super hostes eum prospexisse:quemadmodum solent,qui è turri aut munitione qualibet mittũt
in hostes iacula.Nec dissonat ab hac expositione Paraphr.Chald.quæ sic habet,Exaudiui te,vel respõ-
di tibi in loco occulto,domo diuinitatis meæ,vbi ardebant coram me rotæ ignis. Nam hoc vltimum,
B tempestatem significat.Alii verò quasi per antiphrasim dictum accipiunt istud absconditum tempesta-
tis siue tonitrui,quoniam minime in absconditò perfecta fuit hæc liberatio,sed palàm & manifestè coràm
oculis omnium, dum horribili tonitruo & terrificis coruscationibus rotas curruũ subuerteret,& cur-
rus ipsos ageret in profundum. Alii intelligunt,in occulta & absconditas tribulatione tua:cum grauissi-
mè scilicet affligereris & opprimereris vehementissimè,tamen silere cogebaris,& palàm non audebas
exclamare ad me propter duritiem prætectorum, sed quasi in silentio & in absconditò. ¶Versu o-
ctauo, Israel,si audieris me,non erit in te Deus recens. Dii recentes sunt, quicunque artificis manu de
nouo fiunt,cuiusmodi erat vitulus ille quem ad petitionem populi opere fusorio formauerat Aaron,itẽ
& vituli duo quos ædificauit Hieroboam:aut omne quòd humano ingenio cœpit tanquam numẽ ha- Exod.23.
beri,& vt Deus coli:quemadmodum gentiles,Iouem,Belum,& huiusmodi, vt deos coluerunt. Deos 3.Re.12.
autem alienos siue peregrinos vocat deos aliarum gentium, vt non exemplo aliarum gentium per cir-
cuitum traherentur ad idololatriam. ¶Versu decimo,Dilata os tuum,& implebo illud.In ista oris
dilatione & adimpletione duo accipimus.Primo facilitatem qua dominus pollicetur populo suo bono-
rum impetrationem,si fidelem sibi præstiterint seruitutem.Quid enim facilius,quàm os aperire: quid
C facilius,quàm os dilatare?Secundo intelligimus abundantiã omnis boni,quam seruis fidelibus promit-
tit dominus,Ego, inquit, implebo illud. Quid amplius potest quàm implere? Mira verò est in hoc ser-
mone emphasis.Non enim dicitur,Extende ad opus manus tuas,& ego implebo eas,sed dilata tantum
os tuum.Neque rursum dicitur,Aperi os tuũ,& ego in illud iniiciam aliquid, vel non sinam illud va-
cuum:sed ait, Dilata,id est,late aperi,& ego totum implebo,quantumcunque tu dilataueris.Iuxta com
munem autem modum loquendi dicuntur dilatare homines os suum, quando magnũ aliquid,& quasi
incredibile proferunt.Veluti si quis historiam aliquam narrans,loquatur aliquid incredibile, aut quod
non videatur verisimile,dicimus illum dilatare os suum,id est, late aperire. Ita in oratione postulando,
dilatat os suum,qui magnum aliquid, & quod secundum humanum iudicium non ita videatur impe-
trabile,postulat.Vult ergo domini sententia, Populę meus,tantum fidelis esto: & ego quicquid postu-
laueris,quantumuis magnum,quantumuis videatur humanam facultatem excedere,opportuno tempo
re præstabo tibi.Siquidem apud me nõ est impossibile,neque difficile omne verbum.Implebo autem,
id est,copiosissime & abundanter supra quàm petere possis,faciam. Cui consonat quod Paulus Apo-
stolus ait,Ei autem qui potens est omnia facere superabũdãter,quàm petimus, aut quàm intelligimus, Lucæ. 1.
& cætera.Quod autem in hoc Psalmo per Prophetam Deus loquitur veteri populo,idem in tempore Gene.18.
gratiæ,nouissime loquutus est nobis per filium suum in Euangelio clamantem & dicentem,Si quid pe Ephes. 3.
D tieritis patrem in nomine meo,hoc faciam.Petite,& accipietis.Et iterum, Omnia quæcunque petieri- Ioan.14.
tis in oratione,credite quia accipietis,& euenient vobis.Quid sunt hæc aliud, quàm late operi os tuũ, Lucæ.11.
& implebo illud? ¶Versu decimotertio.Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem. Aduer- Marc.11.
bium illud forsitan,non in Deo significat dubitationem aut mutabilitatem, aut vacillationem, quasi i-
gnoret Deus quid facturus fuisset,si obedientem se præstitisset populus, sed vel libertatem tantum in-
dicat voluntatis diuinæ,vel etiam iuxta communem modum loquentium accipitur, vt quandam sermo
nis notet modestiam,cum tamen firma intendatur assecuratio.Veluti cũ pater dicit rebelli filio,Si obe-
dientem te præstitisses meis consiliis, forsitan ditiorem te & gloriosiorem reddidissem, quàm nunc sis,
significat hoc sermone,filium indubie futurum fuisse fœliciorem,si suis obtemperasset consiliis. Ita cũ
dominus loquitur seruo,Si mihi fideliter inseruieris,forsitan non damnum inde referes.sic modestè lo-
quendo,multum insinuat:simul & indicat sibi liberũ esse facere quod velit,& tamen voluntarie se mul
ta facturum.Sic & in alio Psalmo dicitur, Nisi quia dominus erat in nobis. Cũ exurgerent homines in
nos,forte viuos deglutissent nos.Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos: Psal. 123.
vbi nulla indicatur dubitatio assecuratis. In Græco verò etiam manifestius est, nullam indicari dubita-
tionem.Nam particula ἐὰν ponitur,quæ significat potius vtique,vt ita legatur,Pro nihilo vtique inimi-
cos eorum humiliassem.Quod autem dicitur pro nihilo, Græce est ἐν μικρῷ,hoc est in nihilo.Quod si-
telligi potest,tanquam pro nihilo,minimo labore,nullo negotio,quemadmodum in Elucidatione expli
cauimus:vel quasi nihilum sic eos humiliassem.i.vsque ad nihilum redegissem eos,vel pro nihilo & gra

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis,nulla conductus mercede.Iuxta quam intelligentiam reſpicere videtur hic ſermo illud quod in hiſto E
riis ſacris legimus,filios Iſrael magno nonnunquam ære, multisque auri & argenti & diuerſorum ornamentorum ſumptibus conduxiſſe auxilia regum ac principum, contra inſurgentes quos metuebant aduerſarios:quos Deus gratis & pro nihilo,nulla conductus mercede,ſola oratione poſtulatus,citiſsime abegiſſet & contriuiſſet, ſi iuſtam ei præſtitiſſent obedientiam. ¶ Verſu vltimo, Et cibauit eos ex adipe frumenti,& de petra melle ſaturauit eos.Significatur hoc modo loquendi maxima fœcunditas& amœnitas terræ promiſsionis,ſuppeditantis abundanter,non ſolum quæ ad victum ſunt neceſſaria,quę in frumenti adipe intelliguntur:verũetiam quæcunque ad oblectationem & delicias pertinent, quæ in mellis dulcedine accipimus.Hanc ob cauſam frequenter in ſcripturis dicitur terra iſta manare ſiue fluere lacte & melle.Quantum verò ad mel,dicunt,in terra illa apes mellificare in petris, ſicque magnam
1.Reg.14 ibi vltro ſe offerre mellis copiam,id quod ex hiſtoria libri Regum poſſumus cognoſcere,vbi Ionathas filius Saul in agro mel reperit,in quod virgæ ſummitatem intinxit.Quid verò per iſtum frumenti adipem,& petram mellis,debeat myſtice intelligi,non magnam habet difficultatem. Adipe enim frumenti in eccleſia nos dominus cibat,dum precioſiſsimi corporis & ſanguinis ſacramento, frumento electiſsimo,medulla tritici vtique pinguiſsima,& placentula tritici delicatiſsima nos paſcit, vitam veram præbens,eamque ſempiternam. De petra autem melle nos ſatiat,quando ſuauibus,& pluſquam melleis de
Ioan.1. petra Chriſto fluentibus Euangelicis doctrinis,animas noſtras reficit,aut cum ſpiritualium gratiarum F
dulciſsimis chariſmatibus,de plenitudine Chriſti effluentibus,mentes implet fidelium.

LXXXI. PSALMI ARGVMENTVM.

IN hoc Pſalmo,dura & terribilis ſit increpatio eorum qui poteſtate iudiciaria à Deo accepta, non recte vtuntur ad iuſtum iudicium,ſed per iniquitatem illud peruertunt.In primo uerſu Propheta loquitur, item & in vltimo.Cætera omnia intermedia,tãquam ex ore domini accipimus,cũ terrore & authoritate pronunciata.Propheta ergo non niſi præfatur,ut dominum introducat loquentem:& oratione concludit, poſtulans Deum aduenire iudicem,poſtquam in terris corruptum eſt omne iudicium.In alijs autem uerſibus, Deus ut iudex primus malos & iniquos iudices ſeuera increpatione redarguit,& quid ab illis uelit fieri proponit, ac tandem vltionem æternam male adminiſtrantibus cum terrore denunciat,tunc utique manifeſtandã,quãdo per mortem omnis ab eis auferetur poteſtas.

LXXXI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Deus ſtetit in Synagoga deorum:*

OMinus Deus omnipotens ſtat in medio congregationis deorum, id eſt, iudicum & principũ, qui G
eius vicem & locum in terra gerentes, eius iudiciũ tanquam vicarii Dei exercent,propter quod etiam dii merentur appellari:in horum(inquam)deorum cœtu Deus ſtat,tanquam omnibus præſidens,tanquam iudex primus, cuius cæteri omnes miniſtri ſunt atque vicarii:* ſic autem in medio eorum conſiſtens,diiudicat eos,diligenter attendit quis poteſtate ſibi commiſſa,&
Rom.13. ** in medio autem deos dijudicat.* gladio quem portat recte vtatur,ad vindictã malefactorũ, laudem verò & defenſionem bonorum: aut quis econtrario poteſtate ſibi tradita,& cõmiſſo gladio abutatur in bonorum oppreſsionem, malorũ verò exaltationem:ita hos tantũ vicarios,ille primus & verus iudex, à quo eſt omnis poteſtas,conſiderat,conſpicit,diiudicat,vt ſi quidem probe cõmiſſo ſibi funguntur officio,beatam illis donet pro fideli ſeruitute mercedem:ſin ad tyrannidem verterint ſuum principatum,aut per auaritiam eo abuſi fuerint ad iniuſtitiã,vt pœnas de illis ſumat in tormẽtis ęternis. H

2 *Vſquequo iudicatis iniquitatem?*

** & facies peccatorũ ſumitis?*

2 VOX DOMINI CONSISTENTIS IN IVDICVM MEDIO, Quandiu tandem vos iudices terræ, quibus vicem meam cõmiſi in terris,abutentes tradita vobis poteſtate,peruertitis iudicium,non quod ęquũ & iuſtum eſt,ſed iniqua & iniuſta iudicia iudicãtes? * & quouſque tandẽ vos praui iudices accipietis perſonam in iudicio? quouſque cõſiderabitis & accipietis perſonam impiorũ,diuitum & potentũ huius ſæculi,propter illorũ vel gratiam vel metum peruertentes iudicium?cum tamen ego vobis mandauerim,iuſtum iudicare iudicium,& vultum nõ reſpicere potentũ,nec cuiuſcunque in iudicio accipere perſonã. 3 Facite iudicium iuſtum pauperculis & orphanis,& viduis,quibus non eſt inter homines aliud auxilium præter æquitatem iuſtitiæ,cum opprimãtur ab impiis omnibus:*humilibus,vilibus & pauperculis,æque atque magis potentib⁹ & diuitibus facite iuſtitiã, abſque perſonarũ reſpectu, omnibus cõmuniter ex æquo adminiſtrantes iuſtum iudiciũ, nec reueream ini vultũ potentis,vt propterea nolitis pauperũ ſuſcipere iudicia, nec ad illorum attendatis fauorẽ,vt eius gratia aduerſum pauperes ferratis pro potentibus falſam ſententiam. 4 Pauperes,& egenos, orphanos,& viduas,& derelictos (quibus non eſt aliud humanũ auxiliũ

Leui.19.
Leui.14.
Leui.19. 3 *Iudicate egeno & pupillo:*

** humilem & pauperem iuſtificate.*

4 *Eripite pauperem,*

A *& egenũ de manu peccatoris liberate.*

præter æquitatem iuſtitiæ)eripite & ſaluate de poteſtate peccatorũ diuitum atque potentum,volentium illos opprimere:commiſſa vobis authoritate & poteſtate iudiciaria,hos compeſcite ab iniuria,à calumnia, à rapina,& qualibet oppreſsione : illos autem, paterno affectu,vt commiſſos veſtræ tutelæ filios,defendite ab iniuria. Ad hoc enim poteſtatẽ vobis contuli, propter hoc gladium portatis,vt ſitis miniſtri mei, vindices in iram male agentibus,bonis autem in defenſionem atque tutelã.

5 *Neſcierũt neque intellexerunt:*

Roma. 13 5 Verum hi excæcati muneribus, corrupti affectu prauo, non ſcierunt neque intellexerunt iudicium & æquitatem : noluerunt attendere,quid æquum, quid iuſtum,non intelligunt, meum eſſe: iudicium non attendunt,quòd ego in medio eorũ conſiſtam,iudicaturus de ſingulis eorum iudiciis : non cõſiderant,quòd coram meo tribunali ſint rationem reddituri ſuæ adminiſtrationis,non habẽt ante oculos diſtrictum iudicium meũ: * & in hac ſua cæcitate cuncta agunt, non ſecundum æquitatem,

** in tenebris ãbulant:*

B ** mouebuntur omnia fundamenta terræ.*

ſed pro libito,quaſi non alium habeant ſuperiorem iudicem,quaſi poteſtatem omnem à ſeipſis habeant, nec ab alio acceperint : * veruntamen poſt paululum veniet tempus, quando à fundamentis commouebitur terra: adhuc modicum, & ego commouebo cælum & terram: Aggæi. 1. Apoc.20 veniet hora iudicii mei, quando terra à fundamentis commouebitur, & dabit mortuos ſuos : quando de omnibus eis vna hora faciam iudicium, cuique pro merito ſuæ adminiſtrationis : quando ſimul ipſi cum pauperibus vno momento reſurgent, ſimulque accipient iuſtum ſuper ſe iudiciũ.

6 *Ego dixi, dij eſtis,*

6 Ego quidem mirifice vos exaltaui, vobis in terra committens meam poteſtatem,meamque authoritatem, ad exequendũ iudiciũ:dans vobis ſuper alios proximos generis veſtri poteſtatem & imperium,etiam vitę ac mortis:ſicque vos loco meo poſitos feci tales,vt merito appellemini dii,quoniam Dei eſtis vicarii : * & eſtis omnes vos (ratione huius exaltationis ſuper cæteros confratres veſtros, eiuſdémque naturæ conſortes) quaſi filii Dei altiſsimi, qui vos loco ſui conſtituit adminiſtratores iuſtitiæ : eſtisque nũc ſuper terram, ratione commiſſæ poteſtatis,admodum præcellentes,magnificati vehemẽter,& glo

** & filij excelſi omnes.*

C *7 Vos autẽ ſicut homines moriemini:*

rioſi,ac Deo proximi. 7 Veruntamen non hoc vos eleuet,non ſecuros reddat,vt propterea negligatis iuſtitiam: quoniamquidem vt homines (iuxta communem omnium legem)aliquãdo moriemini, ac tunc quidem auferetur à vobis omnis poteſtas & præcellentia veſtra,ſuccedentibus aliis in locum dignitatis veſtræ:nec erit tunc vlla, quantũ ad vos ac cæteros pauperes,hac in parte differentia : neque tunc, niſi de bona adminiſtratione,fiet inquiſitio. Statutum nanque eſt hominibus ſemel Hebre.9. mori,& poſt hoc iudiciũ,neque hanc legẽ generalem vlla poteſtas poteſt effugere:* & ſicut vnus quilibet de principib⁹ cadere ſolet in prælio,ſubito omni gloria,omni honore,omni poteſtate priuatus, qui antè erat glorioſiſsimus in equis,& in militum milibus,moxque in eius locũ & hæreditatem ſuccedit alius:ita & vos ad meæ iuſsionis imperiũ, cum mihi placuerit,ſinguli per mortem cadetis & interibitis,neque vllius veſtrum erit poteſtas æterna:ſed interire vos faciã ſubito,omnemque gloriam poteſtatis veſtræ auferam à vobis,& dabo alteri cuicũque voluero. * Et quomodo ceciderunt nobiles illi ſpiritus de cælo, quomodo Lucę. 10. Satanas de cælo cecidit tanquam fulgur,propter ſuperbiam : ita & vos tanquam vnus aliquis ex illis (licet nunc multum vobis videamini exaltati)ſubito in profundum damnationis cadetis, qui nunc per ſuperbiam contemnitis Deum, cuius vices geritis. 8 Vox prophetæ:Quia Eſaiæ.1. verò in terris vix inuenitur iuſtum iudicium, quoniam omnes ſequuntur munera,& accipiunt perſonam, nec eſt pauperibus & orphanis ex iudiciaria poteſtate auxilium,tu Deus(cui competit iudicare, cuius eſt 2.Par. 19 iudicium) exurge ad iudicandum populos, conſurge vt iudices pro iis Pſal.7. qui opprimuntur in terra, aduerſum illos qui diſsipant & dilacerant, ac miſere defœdant ſua auaritia & iniuſtitia hæreditatem tuam : * tu enim es Dominus omnium populorum, tibi competit omniũ gentium verum dominium,ac proinde tuum eſt facere pro eis iudicium & adminiſtrare iuſtitiam,quam poſteaquam negligunt & peruertunt, imò opprimunt tui vicarii,ad te confugere cogimur primarium Dominum & iudicem : vt quod illi ſua malitia non præſtant, tua bonitas & miſericordia aliquando reſtituat.

D

8 *Surge Deus,iudica terram:*

** quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXXI.

VErsu primo, Deus ſtetit in ſynagoga Deorum. Quemadmodũ vulgo is qui vice fungitur præfecti, appellari conſueuit præfectus, maxime vbi in eodem loco non commoraturis cuius vicẽ gerit: ita iudices terræ, quia vice Dei funguntur, & locũ eius tenent, iccirco in ſcripturis meren-
Exod. 22. tur elohim & elim, id eſt, dii appellari. Vnde Exodi. 22. dicitur, Si quis commendauerit amico pecuniã, aut vas in cuſtodiã: & ab eo qui ſuſceperat furto, ablata fuerit, &c. ſi latet fur, dominus domus ap-
plicabitur ad deos, & iurabit, quòd non extenderit manum in rem proximi ſui. Et poſt pauca, Ad deos vtriuſque cauſa perueniet: hoc eſt, ad iudices. At rurſum eodem in loco, Diis non detrahes. id eſt, iu-
dicibus & principibus populi. Manifeſtum tamen eſt, quicquid præter vnum verum Deum nomine Dei appellatur, analogice dici nec poſſe ſecundum vnam rationem & propriam ſuam ſignificationem, niſi de vno dici. Cæteri enim per participationem vel aſsimilationem quandam dicuntur dii, aut
1. Corĩ. 8. etiam ſecundum opinionem, vel appellationem tantum: quemadmodum Paulus Apoſtolus ait, Deos multos eſſe, videlicet qui dii appellantur in cælo & in terra. At verò Deus noſter non ſecundum participationem hoc nomen habet, ſed ſecundum ſuam propriam ſubſtantiam, ſecundum ſuam propriam eſſentiam Deus eſt, videlicet ens ſummum & primum, quo nihil poteſt cogitari maius aut melius, & ſummum quod cogitari poteſt. ¶ Quod autem iudices ſuper terram ſint Dei tantum vicem gerentes, in credita ſibi poteſtate, ex verbis Ioſaphat regis Iſrael diſcimus, cuius in ſecundo libro Para-
2. Par. 19 lipomenon talem legimus ad conſtitutos iudices exhortationem: Videte (ait) quid faciatis. Non enim hominis exercetis iudicium, ſed Domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite. Non eſt enim apud Dominũ Deum noſtrum iniqui-
tas, neque perſonarum acceptio, neque cupido munerum. Et eodem in loco ſubditur, In Hieruſalem quoque conſtituit Ioſaphat Leuitas & ſacerdotes & principes familiarum ex Iſrael, vt iudicium & cauſam Domini indicarent habitatoribus eius. In quibus verbis, iudicium quod iudicibus committi-
tur, audimus iudicium Domini & cauſam Domini appellari. Nec minus clare Paulus Apoſtolus mul-
Rom. 13. tis verbis hoc ipſum teſtatur, capi. 13. Epiſtolæ ad Romanos, in hæc verba, Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas, niſi à Deo. Quæ autem ſunt, à Deo ordinatæ ſunt. Itaque qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi damnationem acquirũt. Et poſt pauca. Non ſine cauſa (poteſtas) gladium portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei qui male operatur: & alia huiuſmodi plura ibidem commemorat. ¶ Verſu ſecundo, Vſquequo iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum ſumitis? Iudicare iniquitatem, poſitum eſt pro iudicare quod iniquum eſt, vel iudicare iniuſte: quemadmodum facere iniquitatem vel bonitatem, ex ſcripturarum conſuetudine dici ſolet, pro bene vel male facere. In ſecunda autem parte pro faciebus Græce eſt προσωπα: quod ambiguum eſt, & verti poteſt indifferenter facies ſiue perſonas. Siquidem προσωπον, & faciem & perſonam ſignificat. Eadem autem videtur eſſe ſententia, ſiue dicamus, ſumere facies, ſiue perſonas ſumere. Qui enim non ipſam in ſe cauſæ iuſtitiam attendit, ſed aliud aliquid conſiderat cauſæ extraneum, propter quod vel fauore attractus, vel odio auerſus, vel timore perterritus, contra æquitatem iudicat, hic faciem ſumit, & perſonam accipit. Quidam verò præſentem locum ſic intelligunt, Quouſque ſimiles vos facitis peccatoribus? quouſque veſtro iniquo iudicio efficitis, vt peccatores appareatis & iniqui iudices? Verum prior ſententia videtur verior, magisque probanda.

¶ Verſu tertio & quarto, Iudicate egeno & pupillo, humilem & pauperem iuſtificate. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Hæc ſunt, in quibus Deus iudices vult ſui potiſsimum
Pſal. 67. ſimiles fieri: & dum hoc fideliter agunt, deorum appellatione dignos ſe faciunt. Quemadmodum
Pſal. 9. enim prima eſt Deo cura eorum qui humana ſunt ope deſtituti, quibus non eſt conſilium, non eſt auxilium ab homine, cuiuſmodi ſunt orphani, viduæ, pauperes & abiecti, adeò vt peculiari etiam appellatione voluerit in ſacra ſcriptura pater orphanorum, adiutor pupillorum, iudex viduarum, refugium pauperum, ſaluator rectorum & humilium, nuncupari: ita nihil æque à iudicibus Deus expoſcit, quàm vt huiuſmodi hominum curam gerant, vt pro his iudicent contra aduerſantes aut opprimere molientes iuſta iudicia. Neque in aliqua re tam poſſunt aſsimilari Deo iudices, quàm in hac pauperum defenſione. Plane enim diuinum quiddam eſt, & ſupra hominem, ſaluare, defendere, eripere, vindicare, tutari. Et plane tyrannicum, imò diabolicum eſt, pauperem iniuſte opprimere tuæ commiſſum fidei, aut in manus opprimentium derelinquere, cum ex officio poſsis & debeas, vel omnium bonorum atque etiam tuæ vitæ impendio, liberare. Quapropter, nunquam minus dignum aliquid faciunt iudices ſuo vocabulo, quàm quoties perſonam accipientes, contra Dei præceptum, huiuſmodi miſerorum curam & iudicium poſtponunt. Hinc apud Prophetas huius rei tam frequens inuenitur admonitio, tam multa paſsim eius commemoratio, vt vix aliud quicquam ita inuenias replicatum atque inculcatum. Conſiderent iſta, quibus eſt iudiciaria poteſtas commiſſa: attendant etiam illi, qui vel procuratoris vel aduocati (vt vocant) officia exercent: attendant qui Canonibus & legibus dant operam, & intelligant, quid ſit in quo maxime gratificari poſsint domino Deo ſuo, cuius ſunt iuſtitiæ adminiſtratores, & cui in ſuis adminiſtrationibus ſeruiunt. Diſcant, nuſquam ſibi quæſtum eſſe vberiorem, quàm in pauperum tutela, & orphanorum procuratione vel aduocatione. Sciant, non aliunde ſibi prouentus ampliores, neque lucrum cumulatius poſſe accedere, quàm ex miſerorum patrocinio: neque Deo vllum ſe poſſe gratius præſtare obſequium. Tametſi enim non habeant ipſi quod retribuant in præſenti tempore, habent tamen in cælis curatorem ditiſsimum, qui pro eis beatam mer-
Lucç. 14. cedem in æternitate ventura perſoluet, qui (ne quicquam dubitemus) ipſemet voce aperta atteſtatus
Matt. 25. eſt, ſe quicquid vni ex minimis factum fuerit in ſuo nomine, tanquam ſibi factum habere. Et ipſe eſt

A Samaritanus ille, qui pro vulnerato illo Euangelico ſtabulario ſpondens, ait, Curam illius habe, & quæcunque ſupererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Ipſe eſt inſuper, qui in ſancto Euangelio Luce. 10.
docet, ad prandium aut cœnam non eſſe vocandos diuites, amicos, cognatos, aut huiuſmodi, qui habent vnde retribuant: ſed potius cæcos, debiles, claudos ac pauperes: & eos qui huiuſmodi inuita- Luce. 14.
uerint, pronunciat beatos, eo quòd non habeant iſti quod retribuant, ac proinde ſeruatur benefacienti retributio in reſurrectione iuſtorum. Ita ſane multo beatior eſt, qui orphano, viduæ, pauperi patrocinium impendit iuſtitiæ, multo ſuis rebus melius conſulit, vere pinguiorem nactus eſt venationem, eo qui diuitis aut potentis retribuere cauſam agit. Sed (quod cum maximo animi dolore proferimus) obtenebrati ſunt mortalium plurimorum oculi, execranda auaritia ac philargyriæ peſsima cupiditate, excæcatæ ſunt eorum mens & conſcientia, vt in futuram retributionem minime intendentes, ſolis intenti temporariis mercedibus, nullis minus libenter, minus fideliter, minus alacriter adminiſtrent iuſtitiam, quàm iis quibus maxime debuerant, & quibus Deus potiſsimum impendi volebat: id eſt, pauperibus non habentibus retributionem. Ita ſunt plærique auribus corrupti, vt libentius nummuli vnius impræſentiarum tinnientis ſonitum exaudiant, quàm cœleſtium retributionum ſuauiſsimas promiſsiones: ſuam quoque operam & ſtudium libentius viliſsimo obulo diuendant, quàm pro ampliſsimo æternæ hæreditatis præmio collocent. Qui vtinam ſaperent, vtinam intelligerent, & no- Deut. 32.
B uiſsima prouiderent, quando de contemptis ac neglectis miſericordiæ operibus, glorioſus ille pupillorum pater, & viduarum iudex, in maieſtate ſua, de ſupernis progrediens ſedibus, diſtrictam exqui- Matt. 25.
ret rationem, & horribilem exercebit vltionem. Si enim veterem illum Iudaicum populum toties audimus per Prophetas reprehenſum acerrime, quòd pupillis non iudicarent, quòd cauſa viduæ non Eſaiæ. 1.
ingrederetur ad eos, & alia huiuſmodi: quid arbitramur Chriſtianis illis euenturum, qui diuitum perſo- Iudas.
nas venerantes & mirantes (iuxta Apoſtoli vocem) quæſtus gratia, pauperibus vel iudicium vel patro- Iacob. 2.
cinium denegant: aut ſi non plane denegant, certe nimium frigide & oſcitanter, ac nihil minus quàm ex animo agunt, protrahentes ad annos multos iudicii ſententiam, & vanis verbis inanibusque ſpebus miſere miſeros lactantes, donec omnes illorum pilos vſque ad nouiſsimum abraſerint, & ex miſeris effecerint miſerrimos? An putamus Deum, qui olim ſanguinis Abel de terra clamorem audiuit. non Gene. 4.
iam exaudire pauperum gemitus, cum quibus ita iam in terris agitur vt libet hominibus, non vt voluit Deus? Cum ergo venerit pater pauperum iſtorum, pater orphanorum, & iudex viduarum, ſuſce- Pſal. 67.
ptor humilium, putas quid faciet ſuis iſtis vicariis? Quæ illos manet, putamus, pro ſui officii tali exequutione retributio? Malos male perdet, & infideles ſeruos, per quos blaſphematur nomen eius inter gentes, proiiciet in tenebras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentium. Cum autem interierint, Matt. 22.
C non ferent ſecum munera quæ à diuitibus corraſerunt, peruertentes iudicium, neque deſcendet cum Pſal. 48.
eis gloria eorum quam ſibi parauerant in abuſu poteſtatis ſuæ. Si quis autem fidelis inuentus fuerit in eis, omnia quæcunque pauperibus impendit, accipiet ſecum: & non apparebit vacuus aut nudus in die illa coram Domino. Vtinam hac in re ſapiant, quorum oculos plus fulgor obſectat argenti, quàm ſpes omnis promiſsionũ Dei. Iſta forſitan tibi, lector bone, dicta videbuntur tam vehementius, quàm etiam prolixius. Nos tamẽ noſtro dolori nondum ſatisfecimus. Qui potens eſt in omnibus Deus, ipſe pro ſua bona voluntate cuncta reſtituat. ¶ Verſu quinto, Neſcierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant, mouebuntur omnia fundamenta terræ. Chald. Paraph. hoc loco ſic habet, Neſcierunt bonum operari, & non intellexerunt legem, in tenebris ambulant. Quod accipi poteſt, vt noſtræ le- 1. Ioan. 5.
ctionis vulgatæ completio. Quod autem ſequitur, Mouebuntur omnia fundamenta terræ: præter expoſitionem ſuprapoſitam de terrore diei nouiſsimi, poteſt etiam exponi continue ad præcedentia, in hunc ſenſum, Iudices ipſi non intelligunt, neque ſciunt quæ Dei ſunt, in tenebris ambulant, peruertentes iudicia, nec ſecundum legem Dei iudicantes aut dirigentes populum: & ob hoc omnia conturbantur, ob hoc totus mundus in maligno poſitus eſt, omnia ſurſum ac deorſum voluuntur, peruertuntur & euertuntur omnia, neque quicquam eſt integrum. Sic enim exprimere ſolemus grauem con-
D turbationem & inordinationem, cum dicimus, vſque in fundamenta aliquid commoueri. Secundum quem modum in Pſalmo. 74. dicitur, Liquefacta eſt terra, & omnes qui habitant in ea, iuxta expoſitionem quã in Elucidatione ſuprà aſsignauimus. Cum enim Deus confirmaſſe ſe dicit terræ liquefactę columnas, profecto monſtrat eas fuiſſe commotas, præ abundante videlicet malitia, quæ columnas conturbauerat, atque à ſua ſtabilitate dimouerat. ¶ Verſu ſexto, Ego dixi, dii eſtis, & filii excelſi omnes. Hunc verſum Saluator, Ioannis. 10. capitulo adducens contrra Phariſæos, ex eo conuincit, non Ioan. 10.
male ſe fuiſſe loquutũ, cum Deum aut filiũ Dei ſe dixiſſet. Sic enim Iudæis lapidare ipſum vt blaſphemum volentibus, reſpondit, Nónne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi, dii eſtis? Si illos dixi deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui ſcriptura: quem pater ſanctificauit, & miſit in mundum, vos dicitis, quia blaſphemas, quia dixi, filius Dei ſum? Eſt autem talis eius argumentatio: Deus homines alloquens, ipſemet deos illos appellat: non ergo ob hoc blaſphemũ me poteſtis oſtendere, quòd dixerim, me eſſe filium Dei. Nam ſi Deus homines etiam deos appellat, quur blaſphemia reputatur, ſi homo dicatur filius Dei? maxime vbi quod verbo dicitur, operibus confirmatur? Propter quod & ſubiungit, Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio opera patris mei, Ibidem.
etſi mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis & credatis, quia pater in me eſt, & ego in patre. ¶ Verſu vltimo, Surge Deus, iudica terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus. Poteſt iſtud accipi, vt prophetia & poſtulatio de aduentu regis Meſsiæ, ad quem ſpectat omnium gentium hæreditas, & ipſe tanquam iudex aduenit in terram facere iudicium mũdi, & principem mundi condemnare. Veruntamen altera expoſitio, quam in Elucidatione dedimus, Deum poſtulans ſuperin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tendere rebus humanis,& iusta ferre iudicia,posteaquã apud homines omnia sunt peruersa, toti pro- E
cessui Psalmi videtur magis quadrare. Atque in hanc sententiam etiam illud suprà exposuimus, quod
Psal. 7. Psalmo septimo dicitur, Exurge Domine Deus in præcepto quod mandasti, & synagoga populorum circundabit te. Et propter hanc in altum regredere, dominus iudicat populos.

LXXXII. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste oratio est ueteris populi Israelitici, deprecantis Deum pro ultione contra insurgẽtes aduersarios: quorum primum quidem, malignum propositum, & copiosam multitudinẽ congregatarum gentium Domino proponit, ac deinde exempla aliquot insignia diuinæ ultionis, præteritis sæculis coram patribus eorum iudicum tempore exhibita commemorat, postulans similem nunc contra insurgentes aduersarios fieri uindictam, maxime aduersum principes hostilium exercituum, ut manifesta Dei ultione conuicti cognoscant magnitudinem diuinæ potentiæ, quòd solus ipse sit Dominus Deus super omnia altißimus, cui nemo possit comparari. Poterit nihilominus fidelis Ecclesia accõmodatißime hoc Psalmo uti pro supplicatione ad Deum, quoties idololatrarum obruitur impetu, aut infideliũ nationum crudelitate opprimitur. Neque quicquam obstat, modo sub illis gentium nominibus quæ in Psalmo exprimuntur, Idumæis uidelicet & Ismaelitis, Moabitis, Agarenis, Gebalitis, Ammonitis, Amalechitis, Philisthæis, Tyrijs, & Assyrijs, generali acceptiõe intelligantur infideles quælibet nationes contra Christi fidem & Christianum populum consurgentes. Siquidem illi olim oppugnantes Synagogam, figura erant immanißimorum hostium, qui nunc Ecclesiam nõ cessant iugiter bellis atque omni armorum ui oppugnare. F

LXXXII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Deus quis similis erit tibi?*
* *ne taceas, neque compescaris Deus.*

Omnipotens Deus, tu ita es sublimis & excelsus super omnia, vt nemo possit inueniri similis tui, qui tibi possit cõparari, vel in potentia, vel in sapientia, vel in alia qualibet perfectiõe: * proinde nũc, ô potentissime Deus, quando opportunitas maxima se offert demõstrandi tuã istã magnitudinẽ, & nostra ex parte suprema occurrit necessitas, ne sileas, ne quiescas, ne cesses, ne dissimules, ne nos populum tuũ in manus persequentiũ derelinquas: sed extende potius manum tuã contra illos, & te nobis ostende placabilem, & exhibe defensorẽ. 2 Ecce enim opportuna sese offert occasio, & nostra ex parte magna occurrit necessitas, quoniã infideles nationes per circuitũ, aduersarii nominis, fidei & cultus tui, rumores suscitãt bellorũ, magno fragore & strepitu ad bella se parãtes, & in finibus nostris suæ præsentiæ signa exhibentes: * & qui tuũ cultũ oderũt impii idololatræ, caput suũ eleuauerunt per superbiam, erigunt cornua sua, superbia efferuntur, & eleuantur contra te & populum tuum, sperãtes posse præualere nobis, & tui nominis cultum extirpare. 3 Contra populum sanctum tuum, pium, iustum, & innocentem, malitiosè tractauerunt, & nequiter excogitauerunt consilium: * & secundum astutiam sæcularis prudentiæ suæ cogitauerunt contra fideles tuos, quibus modis illos possent opprimere, & vel prorsus delere, vel in suam subiectionẽ perducere. 4 Dixerunt seinuicem excitando, & cohortando ad oppugnationẽ nostri: Venite, pariter iungamus vim exercituum nostrorũ, sicque iunctis copiis coadunati illos inuadentes dispersamus illos ex gẽtibus & populis, vt amplius nõ sit populus: neque cessemus, donec ita deleamus totum hũc populum, vt ex populo fiat non populus, & ex gente non gẽs: * deleamus memoriam gentis huius, adeò vt nõ vltra nominetur gens vlla ab Israelis nomine, cum ea, quæ hoc nomen iam tenet, prorsus fuerit deleta, & vsque ad radices extirpata. 5 Quoniam cogitauerunt vnanimiter, consilium fecerunt vnanimes, vno cõsensu, vna mẽte, vno proposito, vna voluntate: * pariter inierunt pactum, & fœdus pepigerunt contra te, vt tuum populum delerent, & cultum tuum annihilarent: in hoc proposito malitiæ, contra te & populum tuũ pene omnes gentium nationes per circuitum conspirauerunt, & velut pariter coniurauerunt: * videlicet Idumæi & Ismaelitæ, primi & inquietissimi hostes nostri, qui sic nos modo fine causa persequũtur à Iacob & Isaac patribus progenitos, quomodo olim patres eorum Edom siue Esau, & Ismael filius ancillæ Agar, persequebantur innocentes fratres suos, Iacob & Isaac, patres nostros, absque omni iusta causa, cũ magis vt fratres diligere eos debuissent: hoc scilicet vetus odium contra nos innoxios, absque omni causa, etiamnum isti exercent malorũ patrum mali filii, cum magis diligere nos & adiuuare debuissent, ratione cognationis progenitorum nostrorum. 6 Insuper & Moabitæ, & filii Agar, Gebalitæ quoque, & Ammonitæ & Amalechitæ, qui primi oppugnauerunt patres egressos G H

2 *Quoniam ecce inimici tui sonuerunt:*

* *& qui oderũt te, extulerunt caput.*

3 *Super populũ tuum malignauerũt cõsiliũ:*
* *& cogitauerũt aduersus sanctos tuos.*

4 *Dixerũt, uenite, & disperdamus eos de gẽte:* * *& nõ memoretur nomen Israel ultra.*

5 *Quoniam cogitauerunt unanimiter:* * *simul aduersum te testamẽtũ dispoſuerũt:* * *tabernacula Idumæorũ & Ismaelitæ.*

6 *Moab & Agareni, Gebal & Ammõ,*

A *& Amalech alienigenæ cum habitãtibus Tyrum.*

7 *Etenim Assur uenit cum illis:* * *facti sunt in adiutorium filijs Loth.*

8 *Facillis sicut Madian:*

B

* *& Sisaræ sicut Iabin, in torrẽte Cyson.*

9 *Disperierũt in Endor, facti sunt ut stercus terræ.*

C 10 *Pone principes eorum sicut Oreb & Zeb, & Zebee & Salmana.*

11 *Omnes principes eorum qui dixerunt:* * *hæreditate possideamus sanctuariũ dei.*

12 *Deus meus, pone illos ut rotam:*

D * *& sicut stipulam ante faciem uenti.*

13 *Sicut ignis qui comburit syluam:*
* *& sicut flamma cõburens montes.*

14 *Ita persequeris illos in tempestate tua:*
* *& in ira tua turbabis eos.*

de AEgypto, ipsi nec læsi, nec prouocati: alienigenę quoque Philisthęi, qui nobis per multa tempora maximum exhibueruut negociũ, insuper etiam Tyrii, qui licet aliquando tempore Hiram regis, amici fuerint cũ Salomone & populo eius, postmodum tamen cum cęteris versi sunt ad inimicitias. 7 Neque verò isti solum viciniores contra nos coniurauerunt in malum, sed etiam qui longius distant, Assyrii illi sunt associati, pariterque cum illis venerunt cõtra nos: * nimirum aduocati & conducti in auxilium à filiis Loth, in subsidium & adiutorium Ammonitarum & Moabitarum: qui, vt certior esset facilioręque eorũ victoria, Assyriorum etiam virtutem studuerunt sibi coniungere. Omnes hæ gentes, vniuersi populi isti, quanquam inter sese maxime discrepantes, quãquam sibiinuicem aliàs aduersarii, in nostri tamen oppugnatione conuenerunt vnanimes, & socii facti sunt, icto contra nos pariter fœdere, quasi testamẽto disposito, & pacto firmato de perditione nostra. 8 Verumtamen tu (qui es cunctis nationibus longe fortior, cuius potentiæ nemo potest resistere, eo quòd non sit similis tui) age cum illis per virtutem tuæ fortitudinis, quemadmodum egisti olim cũ Madianitis, tempore Gedeonis, qui per annos septem grauiter oppresserant Israelem: Iudicũ. 7.
* & sicut tempore Delboręprophetissæ, per Barach fecisti Sisarę principi exercitus Chanaanitarum: & sicut Iabin regi Chanaan, qui per annos viginti vehementer oppresserat filios Israel, habẽs iam nominatum Sisaram ducem exercitus sui, qui apud torrentem Cyson, per manũ Barach, tua virtute ita sunt contriti, vt ipse Sisara dux exercitus de curru coactus fuerit desilire, ac pedes ad latibulum confugere, vbi à muliere quadam susceptus, clauo per tempora percussus interiit, & omnis exercitus eius ad internicionem vsque percussus interiit. 9 Disperierunt omnes isti, & ad nihilum redacti sunt in Endor, loco vicino iuxta torrentem Cyson: facti sunt quasi stercus & fimus super faciem terrę, dum præ multitudine, insepulta eorum corpora remanserunt, & cõputruerunt in fœtore stercoreo: sic etiam conculcati sunt, & pro nihilo contriti atque prostrati, quasi stercus fuissent terræ vilissimi atque imporentissimi. 10 Ita fac cũ principibus & ducibus istorum hostium nostrorum, qui nunc contra nos in pugnam veniunt, sicut quondã fecisti principibus Madianitarum, Oreb & Zeb: quos fugientes à facie Gedeonis Iudicũ. 4
& filiorum Israel, comprehenderunt & interfecerunt filii Ephraim, capitibus eorũ missis ad Gedeonem, Zebee quoque & Salmana regibus Madianitarum, quos Gedeon persequutus proprio interfecit gladio, omni eorum exercitu interfecto, circiter centũ triginta milia. 11 Tales (inquam) pone omnes principes, ita age cũ omnibus principibus eorum qui in superbia & malitia cordis sui mutuo sese in malum exhortantes & confortantes, dixerunt: * hæreditate possideamus terram filiorum Israel, in qua est tabernaculum Dei: venite, subiiciamus illam ditioni nostræ, vendicemus eam nobis, vt de ea faciamus quicquid libuerit, & vel deleamus pro libito nostro, vel seruituti nostræ subiiciamus. 12 Deus noster, vltor & defensor noster, fac illos similes rotis quę voluuntur in orbem, fac agitentur spiritu vertiginis in modum rotarum, ita volue ac reuolue eos tua virtute, quemadmodum rota minimo negocio in curru vel alibi vertentis manu voluitur atque reuoluitur. * Fac etiam eos instabiles & nutabundos, in omnibus cõsiliis & cogitationibus suis: * & quemadmodum stipula abripitur flatu validi venti, sic à facie iræ tuæ illi dispergantur, & omnis eorum fortitudo dissipetur, redigaturque ad nihilum. 13 Sicut ignis corripiens & inflammãs syluam aliquam, magno impetu & stridore ligna consumit: & licet ob viriditatem multum repugnent, præualet tamen ignis, & deuorat vniuersa magno stridore & terribili sonitu: * & sicut flamma cum montes sulphureos forte comprehenderit, grauissime sæuit ac grassatur vehemẽtissime in materiam illam montis quem inuaserit, vt non sit qui possit ignis grassantis impetum extinguere, aut vel compescere, cum nec à longe accedere quisquam audeat. 14 Ita tu Domine pro nobis egrediens ad pugnam & vltionem, persequere inimicos nostros vehemẽti indignatiõe tua, quasi ad modum tempestatis vehementissime perterrefacientis & conturbantis aduersarios: * sic tu in furore iræ & indignatione conturbabis eos, & grauissima feries vltione. Erit nanque eis ira indignationis tuæ, quasi ignis rapidissimus, quæ eos in impetu magno cõsumet, cui nemo vel audebit vel poterit resistere, multo minus quisquam eam poterit extin- Iudicũ. 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

15 *Imple facies eorũ ignominia:* & quærent nomen tuum Domine.

16 *Erubescãt & conturbentur in sæculum sæculi:* & confundantur, & pereant.

17 *Et cognoscant,* Apoc.19. Psal. 94. Psal.112. *quia nomẽ tibi Dominus: tu solus altissimus in omni terra.*

guere. 15 Ita tu Domine pro nobis iudicans, reple facies eorum confusione & ignominia, fac tua manifesta punitione turpiter percusi con- B
fundantur & erubescant coram omnibus gentibus: * vt sic humiliati quos ex eis forte elegeris ad sanam mentem, vexatiõe dante intellectum conuertantur, teque incipiant cognoscere, quem tam manifestissimis signis vident prædicari: & qui prius tuum nomen oppugnauerant increduli & idololatræ, tuæ potentiæ conuicti testimoniis, ipsum iam fidenti corde inuocent facti fideles. 16 Erubescant tua vltione, & conturbentur confusione sempiterna, qui post conspecta tam euidẽtia tuæ virtutis testimonia obstinati permanserunt in incredulitate & duritia cordis sui: * cõfusio sempiterna & interitus æternus portio eorũ erunt in profundo abyssi. 17 Et cognoscant omnes gentes (euidentissimis & quibus contradici non possit, efficacissimis signis conuicti) quia tu es verus Deus, cui soli secundum veritatem competit nomen Domini, qui solus es verus Dominus, & quòd tu solus excelsus sis & altissimus, super omnes qui sunt in terra, quòd tu sis rex omniũ regum & omniũ dominantium Dominus, magnus Dominus & rex magnus super omnes deos, super omnes gentes excelsus, & cui prorsus nemo potest vel in cælo vel in terra comparari: vt sic nomen tuum cum gloria & honore magnificetur super omnem orbem terrarum, quemadmodum dignum est laudari & benedici in sæcula sæculorum. Amen. F

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXXII.

VErsu primo, Ne taceas, neque compescaris Deus. Ne compescaris, dictum est, pro nõ quiescas, quomodo ex Hebræo vertit Hieronymus. Reputatur autem Deus velut cõpesci, id est, quiescere vel desistere ab vltione, cum dissimulat, cum fert patienter (absque præsenti vltiõe) malorum impietatem. ¶ Versu secundo, Quoniam ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te, extulerunt caput. Sonitus iste, apparatus bellici est non incognitus. Non enim possunt multa milia hominum galeis, loricis, aliisque id genus armis bellicis armatorum & accinctorum coire in vnum absque fragore & strepitu maximo. Dum ergo inimicos dicunt sonuisse, significant eos sibi bellum intentasse. Illa quoque capitis elatio, de qua secundo loco dicitur, manifestum est quòd secundum prouerbialem consuetudinem intelligatur, iuxta quam dicunt homines efferre illos caput, qui superbe se eleuant, Psal. 74. quod alibi dicitur exaltare cornua: vt Psalmo. 74. ex voce domini, Nolite inique agere, nõlite exaltare cornu. Nolite extollere in altum cornu vestrum. Et alterius caput dicitur exaltare vel extol- G
4.Re.25. lere, qui magnificat alterum, quemadmodum vltimo capite. 4 libri Regum legimus, Euilmerodach regem Babylonis subleuasse caput Ioachim regis Iuda de carcere, quando benigne ei loquutus est, & Eccle.11. thronum eius posuit super thronos regum qui secum erant in Babylone. Sic per Sapientem dicitur, *Sapientia humiliati exaltabit caput illius*. Et in alio Psalmo is qui super inimicos victor per Deum Psal.26. euasit, Et nunc (inquit) exaltauit caput meum super inimicos meos. Per contrarium verò, caput deprimere, vel demittere, vel humiliare, significat submissum esse, ac humilem esse atque subiectum, quo- Eccle.7. modo in Ecclesiastico dicitur, Magnati humilia caput tuum. In sequenti autem versu, malignauerunt, intellige nequiter tractauerunt, quemadmodum ex Hebræo vertit Hieronymus, atque etiam Felix. ¶ Versu quinto, Quoniam cogitauerunt vnanimiter, simul aduersum te testamentum disposuerunt, &c. Aduerbia illa vnanimiter & simul, quidam pariter annectunt eidem verbo cogitauerunt, ad hunc sensum: Cogitauerunt vnanimes pariter: ac deinde separatim legunt, Aduersum te testamentum disposuerunt. Cui distinctioni non male consonat lectio Græca, quæ sic habet ὅτι ἐβουλεύσαντο ἐν ὁμονοίᾳ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ σὲ διαθήκην διέθεντο. hoc est, Quoniam cogitauerunt in vna mente, vel in vno corde, vel in vnanimitate in idipsum, contra te testamentum disposuerunt: vbi in idipsum H
aptius videtur cum præcedentibus iungi. Manifestius verò eandem connexionem monstrat Chaldaica Paraphrasis quę ita legit, Quoniã cogitauerunt in toto corde aduersum te pariter, & propterea aduersum te pactum pepigerunt. Communius tamen solent prædicta aduerbia abinuicem separari, hoc modo, Quoniam cogitauerunt vnanimiter, simul aduersum te testamentum disposuerunt, quomodo nos in Elucidatione explicauimus. Hebraica autem lectio ambigua est. Cæterum, tabernacula Idumæorum dicit, vel quia de bellum parantibus & terram alienam inuadentibus loquitur, qui in tabernaculis & tentoriis habitare solent, vel quia populi illi orientales magna ex parte (vt ferunt) in tabernaculis inhabitant. ¶ Versu sexto, Moab, & Agareni, Gebal & Ammon & Amalech, alienigenę cum habitantibus Tyrum. De istis Agarenis dubium est, an à præcedentibus differant, scilicet Ismaelitis. Nam Ismael filius fuit Agar, à qua Agareni. Videbuntur ergo iidem esse Ismaelitæ, qui & Agareni. Forsitan autem præter Ismaelem habuit Agar & alios filios, à quibus descendentes populi, Agareni vocentur: qui verò ab Ismaele, specialiter appellantur Ismaelitæ. Et sunt qui dicunt, Agar
Gene.20 eandem esse quæ alio nomine appellatur Cethura, quam post mortem Saræ (vt legimus Geneſis. 20. capitulo) Abraham duxit vxorem, procreauitque ex ea filios plures, quos omnes separauit ab Isaac electo filio suo, ad orientalem plagam. Populi autem isti qui hic commemorantur, orientales sunt populo Israelitico. De populo autem Gebalitarum, nihil vsquam peculiare in scripturis possumus inuenire, qualis aut quantus fuerit, aut quid contra Israel, aut quantum egerit. Alienigenas autem sin-

A gulariter intelligi debere Philistæos, ex Hebræo est manifestum. Pro alienigenis nanque singulari numero habet Philistæum, quomodo Hieronymus & Felix ac cæteri interpretes vertunt. Quòd autem habitatores Tyri inimici fuerint & aduersarii populi Israel vt cæteri, vel ex Esaiæ Prophetia cognoscimus, qui contra omnes gentes per circuitum prophetans, Israeli fuerant aliquando molesti, & suum cuique onus prædicens, nouissime omnium & Tyro suum onus denunciat, quemadmodum videre potes Esaiæ vigesimotertio. ¶ Versu septimo, Etenim Assur venit cum illis, facti sunt in adiutorium fi- Esaiç. 23.
liis Loth. In historia Geneseos legimus, quemadmodum Loth per filias inebriatus, ex coitu cum filia ma- Gene.16.
iori, nocte prima, genuit Moab: altera autem nocte, ex filia minore, genuit Ammon. De Moab verò dicit eadem historia, quòd ipse pater sit Moabitarum vsque in præsentem diem: & de Ammon, quòd pater sit Ammonitarum vsque hodie. Moabitæ ergo & Ammonitæ, generali appellatione nominantur filii Loth. De hoc autem adiutorio ab Assyriis impẽso filiis Loth, id est, Ammonitis, particulare quoddam factum legimus, secundi libri Regum. 10. capite: quando nunciis regis Dauid per rationem dimi- 2.Reg.10
diæ barbæ & vestium præcisionem vsque ad nates illusis, & turpiter valde confusis, ab Anon rege filiorum Ammon, conscit sceleris, & vltionem Dauid metuentes Ammonitæ, propter illatam iniuriam, miserunt, & mercede conduxerunt Syrum Roab, & Syrum Soba, viginti milia peditum: qui fugati sunt à facie Ioab. Rursum tamen miserunt & adduxerunt Syros qui erant trans flumen, in multitudine magna, ita vt ex eis percusserit Dauid septingentos currus, & quadraginta milia equitum. ¶ Versu octauo, Fac illis sicut Madian & Sisaræ, sicut Iabin in torrente Cyson. Vltio illa Madianitarum, quam
B vnico verbo attingit in principio sermonis, dicens, sicut Madian, non eadem est cum ea quæ statim sequitur contra Sisaram & Iabin, sed tempore fuit posterior, quemadmodum ex libro Iudicum est manifestum. Quarto enim & quinto capitibus eius libri, vltio describitur contra Iabin regem Chanaan, qui per viginti annos vehementer Israelem oppresserat, & Sisaram principem militiæ eius, atque vniuersum exercitum eius. Idque factum fuit sub Delbora prophetissa, & Barach filio Abinoen. De afflictione autem qua Israelitæ à Madianitis fuerunt oppressi, & de victoria per Gedeonem contra Madianitas mirabiliter obtenta, & vltione in eos grauissima, tractatur per capita tria sequentia, fluxeruntque inter victoriam Barach & Madianitarum oppressionem, anni quadraginta. Post nanque victoriam Ba- Iudi.41.
rach contra Sisaram, quieuit terra per annos quadragĩta, ac tunc demum filii Israel malum facientes in cõspectu domini, traditi sunt in manu Madian septẽ annos. Itaque, ordo ille, Sicut Madian & Sisarę, nequaquam secundum historiæ veritatem, & rei gestæ seriem intelligitur, sed quod posterius est (vt frequenter in narrationibus fieri solet) breuiter ante prius gesti narrationem perstringuntur, postmodum verò versu decimo latius explicatur: vbi principes Madianitarum propriis suis explicantur nominibus,
C Oreb videlicet & Zeb, Zebee & Salmana. Notandum verò, quòd hic dicitur de Iabin, Fac illis sicut Iabin in torrente Cyson, non intelligendum secundum personam ipsius Iabin. Nam Iudicum historia non meminit, nisi de duce exercitus eius Sisara clauo percusso, & contrito exercitu. Ipsum autem regẽ non legimus fuisse in prælio, neque ipsius personæ mali aliquid accidisse. Nihil autem dubium est, quin regi factum dicitur, quicquid eius duci & exercitui cognoscitur euenisse. Idem de Endor, in historia Iudicum nulla fit mentio. Ex libro autem Iosue cognoscimus, locum esse in tribu manasse: quem locum credendum est propinquum esse torrenti Cyson. Cuius etiam loci fit mentio primi libri Regum cap. Iosue.17.
28. de muliere Phytonissa, quæ habitabat in Endor. Chald. translatio per Endor fontem intelligit. Sic enim habet, Dispersi fuerunt ad fontem Dor. Ex loco autem iam citato libri Regum, magis apparet ei uitas vel viculus aliquis fuisse. Stercus autem terræ facti intelliguntur percussi aduersarii, secundum duplicem similitudinem: vel quoniam tanquam fimus facti sunt, computrescentes, & dispersi super faciem terræ: vel quoniam sic conculcati sunt absque resistentia virtute Dei, quomodo stercus calcatur in plateis. Cui posteriori expositioni consonat quod Chald. Paraph. habet, Facti sunt sicut stercus conculcatum in terra. ¶ Versu. 12. Deus meus, pone illos vt rotam. Pro rota in Hebræo habetur galgal, quod significat sphæram, circulum, rotam, & quodlibet rotundum ac volubile, propter volubilitatem & gira
D tionem. Nam verbum radicale galgal, idem est quod girauit, mouit, voluit, rotauit. Vnde in Græco habetur τροχός, quod manifestæ est significationis. Est ergo sensus, Ita illos tuo terrore conturbatos volue, quomodo voluitur rota, vt non sint apud sese præ miseria: sic illos torque, quomodo solet trochus torqueri à pueris, aut quomodo solet sphæra aut globus rotari atque iactari super terram. Vulgo autem dicere solent homines, de eo quem pro libito tractant absque resistentia, quòd quasi sphæram eius modi possint voluere, & quod tanquam trochum possint circungirare, aut tanquam rotam circunuoluere. Videtur autem in hoc sermone, de illo spiritu vertiginis fieri sermo, de quo apud Esaiam legimus capite. 19. in hæc verba, Dominus miscuit in medio eius (scilicet AEgypti) spiritum vertiginis, & erra- Esaiæ.19.
re fecerunt AEgyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius & vomens. Vnde & aliter præsens locus potest intelligi, sumpta metaphora ab iis qui in capite patiuntur vertiginẽ. Nesciunt enim quid agant, aut quo vadant, quasi priuati sensibus. Ita hoc loco intelligi potest postulatio fieri, pro eo vt mittatur in principes aduersariorum talis pauor ac tremor, vt præ pauore nesciant quid agant, fiantque sine omni consilio. Et quemadmodum facillimum est vertigine capitis laborantes in terram prosternere, vt sic illi quoque absque resistentia, terrore Dei conturbati, possint prosterni atque deuinci. Sunt tamen, qui dictionem Hebræam hic positam putant significare carduum talem, qui facit lanuginem quandam desuper, quæ ad modicum venti flatum dissipatur & fugit. Quæ expositio est Rabbi Salomonis. Verum doctiores & potiores nostræ potius fauent versioni. Vnde beatus Hieronymus & Felix nõ aliud quàm rotam verterunt, neque alii vlli ex Hebræo interpretes, quos mihi contigit videre, aliud quàm rotam verterunt. Sed & Chal. Paraph. manifestissime rotam intelligit. Sic enim habet, Pone eos sicut rotam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ voluitur & mouetur,& non consistit in decliui. Si cui tamen placeat illam Rabbi Salomonis sententiam sequi,poterit etiam in communi lectione eam accipere,si rotam secundum similitudinem accipiat. Lanugo enim illa quæ super herbas quasdam post florem apparet,in modum rotæ currus disposita videbitur,si quis contempletur exactius. ¶ Versu decimoquinto, Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum domine. In Elucidatione ita explanauimus, Quærent ipsi impleti ignominia nomen tuum. Tametsi enim maior pars populi infidelis peruersa remanserit, quantiscunque signis conspectis:non tamen dubitandum est,multos ex gentibus, visis tamen manifestissimis diuinæ virtutis indiciis,Deo dedisse gloriam. Vnde in libro Iudith,Achior dux filiorum Ammon coram Holoferne manifestissime de Deo populi Israelitici loquebatur,attestans,quòd si non in populo peccatum inueniretur,nequaquam vllius quantacunque virtute possent deuinci,talem habentes protectorem. Et quomodo de isto legimus,quòd postmodum cum omni sua gente,conspecta virtute per Iudith contra Holofernem facta,se adiunxerit populo Dei, & Deum Israel coluerit:ita non dubium est,multos alios extitisse,qui similibus diuinæ virtutis signis credentes,ad fidem Dei veri fuerunt conuersi. Posset tamen aliter prædictus versus intelligi hoc modo,Imple hostium facies ignominia:& pii serui tui,cum illi confusi fuerint,quærent nomen tuum:id est,fidelius & perfectius tibi adhærebunt,& seruient: iuxta quem fere modum,vltimum Psalmi versum explanauimus.

Iudith. 5.

LXXXIII. PSALMI ARGVMENTVM.

IDem argumentum habet præsens hic Psalmus cum eo qui ordine est. 41. Quemadmodum desiderat, &c. uehemens scilicet æternorum desiderium hominis cuncta ista temporalia fastidientis, & ad cælestia nõ peritura toto cordis affectu transeuntis. Mox enim in principio desiderium ardentissimum profert tabernaculorum cælestium,adducens auicularum passeris & turturis exemplum,ad sui desiderij confortationem:ut quomodo irrationales illæ habitationes suas quærunt & inueniunt,sic & ipse homo spiritualis æternam mãsionem quærere non desinat,donec inueniat,propter quod,magna admiratione ad illa superna altaria suspirans,eorum qui in domo illa iam commorantur, beatitudinem prædicat. Et quia nondum hãc sibi uidet posse contingere,ad id quod proximum est,nempe spem bonam,se conuertens,illos quoque secundum spem beatos nunc commemorat,qui meliora in dies proponẽtes,atque in uia Dei semper progredi satagentes,Dei benedictionibus corroborati,continuis gressibus ad illam primam beatitudinem pergunt. In quorũ numero ut ipse quoque posit inueniri,uersu octauo precatur suam orationem à Deo exaudiri:& quo magis ad misericordiã Deum flectat,nomen benedicti Messiæ interponit,iterum replicans cælestis mansionis quam tantopere concupiscit præcellentiam:ac tandem uersibus duobus ultimis,in Dei misericordia & ueritate seipsum consolãdo, fiducia sancta confirmat,solicitamq; animam spe bonæ quietis in pace componit.

LXXXIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Quàm dilecta tabernacula tua domine uirtutum:* * *cõcupiscit & deficit anima mea in atria domini.*

Matth.8.

2 *Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum.*

3 *Etenim passer inuenit sibi domum:* * *& turtur nidũ, ubi reponat pullos suos.*

4 *Altaria tua, domine uirtutum:*

Apoc.4.

VÀm sunt amabilia,quàm desiderabilia illa superna tua tabernacula,ô exercituũ cælestiũ dominator Deus,q̃ iocundæ & expetibiles sunt paternæ mansiones illæ domus tuæ,in quibus cõmorantur tui exercitus,in quibus tui inhabitant domestici, qui corã te sunt omni tẽpore:* profecto tam sunt amabilia amplissima illa atria tua,tã sunt illæ mãsiones expetendæ,vt iã in corpore adhuc mea anima inhabitans,vehementissimo illorũ teneatur desiderio,ac velut morę impatiens deficiat,præ nimio desiderii ardore. 2 Neque verò solũ anima mea mansionũ harum cælestiũ æstuat desiderio, sed & omne quod intra me est,cor meũ,& corpus hoc meũ,& cũctæ corporis vires(quasi diffundente ac spargente sese desiderio superabundanti animæ)cũ exultatione oblectãtur in te domino Deo meo,q es Deus vnus, viuus & verus:tãtus est affectus animæ,vt & ſ corporis quoque mẽbra redundãs, in te ea faciat velut exultãtia præ lætitia. 3 Ecce enim passerculi,irrationalia animalcula,& quibus nulla est spes immortalitatis,naturali ducti instinctu,solo sensus ac naturæ impulsu,quęrunt & inueniũt sibi domos,loca iuxta suæ naturæ conditionẽ apta ad inhabitandũ:* & turtures similiter,naturæ ac sensus tantum ductu,possunt inuenire sibi nidos in quibus habitẽt,progignantque,& enutriãt pullos suos. Ita(inquam) animalia rationis expertia,solo prædita sensu, immortalitatis spẽ minime habentia,congrua suæ naturæ loca quærũt & inueniunt:& nõ quęram ego,creatura rationalis,certã habẽs spẽ immortalitatis, habitationes tuas æternas,solas mihi iuxta naturæ meæ cõditionem conueniẽtes, vt mortales illi passeres ac turtures quærũt ac inueniunt tẽporales sibi congruas? 4 Mansiones autem istæ quas desidero,ad quas suspiro, illa sunt tua sacrosancta altaria,ô fortissime Deus exercituum, quæ sunt in conspectu præsentiæ diuinitatis tuæ,in quibus sacrificium perfectæ laudis iugiter & incessanter tibi offertur,vbi requiem non habent sacrificantes nocte ac die, dicentes,Sanctus,sanctus,sanctus,Dominus Deus

A * *rex meus & Deus meus.*

5 *Beati, qui habitant in domo tua domine:*

* *in sæcula sæculorũ laudabunt te.*

6 *Beatus uir, cuius est auxilium abs te:*

B * *ascensiones in corde suo disposuit in ualle lachrymarum:*

**in loco quem posuit.*

C 7 *Etenim benedictionem dabit legislator:*

* *ibunt de uirtute in uirtutem.*

* *uidebitur Deus deorum in Sion.*

D 8 *Domine Deus uirtutum, exaudi orationem meam, auribus pcipe Deus Iacob.*

9 *Protector noster aspice Deus:* * *& respice in faciem Christi tui.*

10 *Quia melior est*

noster omnipotens,qui est,qui erat,& qui venturus est:* hæc(inquam) sunt illa tabernacula,ô rex meus & Deus meus,ad quæ suspirat gemẽs anima mea,in quibus quærit mansionem sibi, vt & ipsa his aliquando assistere, & in eis iuge sacrificium laudis incessabilis tibi posit offerre. 5 Verè beati sunt,& non solum terq̃ quaterq̃ beati, sed in infinitum beati, qui iam inhabitant illam amplissimam iocundissimamq̃ domum tuam, à qua ego adhuc peregrinans in corpore longè absum, tametsi illuc contendam spiritu: verè beati illi sunt, quibus iam concessum est stare coram te omni tempore, duleissimumq̃ vultum tuum contueri:beati,qui iam panem manducant in regno tuo, facti conuiuæ mensæ tuæ:* hi profecto à laudibus tuis nunquam cessabunt, & indeficienti cantico te collaudabunt in perpetuis æternitatibus:ab his æternæ laudis perpetuum accipies sacrificium. 6 Nihilominus & illi aliqua in parte secundum spem bonam sunt beati,quantũ beatus esse potest adhuc in mortali degens corpore,qui licet nondum ante conspectũ vultus tui sunt admissi,tamẽ in hac sua peregrinatione omni studio adnituntur,dignam tibiq̃ placitam ducere vitam,omnem suam spem ſ te habentes repositam,omne suum auxiliũ à tua misericordissima bonitate sperantes:non vane sibiipsis fidentes,sed solidam in te spem suam cõstituentes:* quiq̃ ita in tuo auxilio sperantes,in dies meliora proponunt,pedem non referũt,neque progredi cessant in viis tuis, neque manum retrahunt semel missam ad aratrum,sed ad anteriora extendũt semetipsos,& altiora continuo meditantur:semper videlicet soliciti,quomodo magis ac magis placeant tibi suo domino,vt abundent magis: 9 sic(inquam)ascensiones disponũt in cordibus suis, interim dum in hac valle lachrymarum degunt,in hoc loco exilii & ploratus,vbi multo vtilius est sanctis lachrymis rigari,quàm inepta lætitia dissolui: * in loco isto quem posuit atque constituit eis dominus,in loco exilii, cui diuina sententia sunt addicti, vt in eo pœnitentiam agentes,& vitam Deo dignam ducentes, possint tandem aliquando post peractum suæ peregrinationis cursum, ad illas beatas pertingere mansiones. 7 Hi sanè spe beati sunt,qui se tales in hoc exilio præstiterint. Nam is qui legem tulit Deus benedictus,qui mandata atque præcepta hominibus dedit, idem ipse benedictionem gratiæ suæ paratus est omnibus qui bonæ sunt voluntatis conferre:vt qui legem tulit,idem ipse ad legem suam implendã adiuuet eos qui bonæ fuerint voluntatis,cognoscẽs figmentum nostrũ, & nostrã ex nobisipsis infirmitatem,vtpote quòd sine ipso nihil possũmus:* ipsi verò ex legislatoris suauissimis benedictionibus continuum accipient in spiritu profectum, efficiẽturq̃ in dies robustiores seipsis, progredientur de fortitudine in fortitudinem, adiicietur robori robur: corde dilatato perambulabunt,imò percurrent, imò peruolabũt viam mandatorum Dei:volabunt,& non deficient: * donec tandem pertingant illuc quo peruenire omnibus votis desiderant,videlicet ad videndum dominũ Deum,qui est rex magnus super omnes Deos,in superna patria,in Sion cælesti, vbi est contemplatio aperta vultus Dei facie ad faciem: venientq̃ tandem à labore itineris ad requiem æternitatis, à desiderio fidei & expectatione spei, ad conspectionem beatæ faciei, & plenissimam fruitionem rei semper desyderatæ. 8 O domine Deus cælestium exercituum,potentissime & glorioſissime princeps,exercitibus mille milium semper stipatus atque circundatus,exaudi(quæso)orationem meam, & ad aures benignitatis tuæ, ô Deus Iacob,introire permittas, vt fiat exaudibilis, quam ego ex hac valle lachrymarum ex intimo affectu effundo,toto desiderio anhelans atque suspirans ad æterna illa tabernacula. 9 Protector,defensor,adiutor,& propugnator noster,ô Deus,aspice ad miseriam paupertatis & infirmitatis nostræ,aspice ad locum exilii huius in quo nihil est nisi fletus,nihil nisi miseriæ: vt tua benedictione abundantius conferas, quod ex nobis penitus abest: * attende etiam ad faciem Messiæ Christi tui, quem vnxisti in salutem generis nostri:in eius nomine petimus,vt tua nos misericordia aspicias, vt qui ex nobis fortè beneficio indigni sumus,eius nomine, qui tibi nõ potest non esse acceptissimus,impetremus quæ nobis in hac misera vita sunt necessaria,vt tandem aliquando ad illa amabilissima tabernacula peruenire mereamur, & non frustra sit omne nostrum suspirium. 10 Ecce enim hoc certo scio, quòd dies vna in tuis mansionibus melior sit,quàm multa dierum milia in hac valle miseriæ: longe magis o-

Matth.8. Luc.4. Philip.3. Philip.1. Psal.102. Ioan.15. Psal.118. Esaiç.40 Psal.94. 1.Cor.13. 2. Cor.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dies una in atrijs tuis, super milia.

11 *Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in*
Matt.11. Lucæ.7. *tabernaculis peccatorum.*

12 *Quia misericordiã & ueritatem diligit Deus: * gratiam & gloriam dabit dominus.*

13 *Non priuabit bonis eos qui ambulãt in innocentia.*

** Domine uirtutum, beatus homo qui sperat in te.*

ptãdum est, vel vnius dici spatio inhabitare in mãsionibus tuis amplissimis atque iocundissimis, vbi est omnis boni plenitudo, quàm mille annos, imò multa annorum milia in hac valle miseriæ habitare, vbi omnis est boni egestas. 11 Optarem magis ego quidem esse infimus seruulus, abiectissimus custos ostii, & omnium nouissimus, in domo domini Dei mei, in supernis illis mansionibus beatissimis, quàm habitare in hac vita in habitationibus peccatorum, quàm hîc inter peccatores vitam ducere, etiamsi primatũ hîc gererem, & omnium essem primus. Qui enim minimus est in regno cælorũ, mmaior est, & infinito fœlicior eo qui in terris videtur maximus, & omniũ primus. 12 Et quidem dominus Deus misericordiam diligit, & veritatem, ea diligentissime seruans in cunctis operibus suis, misericordissimus pariter & veracissimus: vt non potens non misereri, ita non potens fallere: propter quod, optimè confido, iuxta promissum, ad illa, ad quæ nunc suspiro æterna tabernacula aliquando me peruenturũ: * ipse est qui nobis (iuxta promissum) si bonæ volũtatis fuerimus, gratiam dabit suæ benedictionis, per quam in omni bono confirmati, tandem aliquando ad æternam illam gloriã adducamur. A quo enim nunc benedictionem gratiæ misericorditer suscipimus, ab eodem, perfecto cursu peregrinationis nostræ, supernæ gloriæ brauium & beatę retributionis coronam præstolamur. 13 Illud enim certissimũ habeo, quòd, eis qui nunc iustitiæ student, ambulantibus in simplicitate & innocentia, neque aduersus Deum impium aliquid, neque aduersus proximum iniustum quid meditantibus, huiusmodi (inquam) non sit Deus negaturus sua bona, neque in hac vita, neque in futura: sed dabit illis nunc in præsenti gratiam, & in futuro consummatam gloriam: * ac proinde cõcludens dico, verè beatum esse hominem illum pro statu huius vitæ, vtpote de futura beatitudine sécurum, qui in te, ô domine supernorum exercituum, habet rectam ac bonam fiduciam: videlicet qui ob spem tuarum promissionum, & bonorum quæ à te expectat in venturo sæculo, cuncta huius mundi blandimenta despiciens, vni tibi placere totis viribus studet.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXXIII.

VErsu primo, Quàm dilecta tabernacula tua, domine virtutum. Hũc Psalmum quidam, maxime Hebræi, intelligũt literaliter nimiũ de absentia Dauidis à tabernaculo domini, cũ videlicet in persequutione aliqua degens, non permitteretur adesse tabernaculo domini: vt totum istud desiderium ad præsentiã materialis tabernaculi domini referatur. Verũ multo est sensus fœcundior, & spiritualior, ac spirituali Psalmista dignior, vt de absentia ab illis cælestibus mãsionibus, ad quas subinde solebat in extasi spiritus hinc commigrare, deque ipsius ardentissimo ad has mansiones desiderio, omnia exponamus. Sed quare tabernacula appellat cælestes mansiones? Tabernacula enim, militantium sunt, triumphantibus non videntur conuenire. Quur ergo nõ potius dixit palatia, aut certè atria, vt statim subiungit? Nam hæc magis triumphantibus in gloria congruunt. Sed attende qui ista quæris, cælestes illas myriades supernorum ciuium, in sancta scriptura exercitus appellari. Sæpissimè enim legimus Deum appellari Deum sabaoth. id est, Deum exercituum. Et quoties in Græco habetur θεὸς δυνάμεων, hoc est, Deus virtutum: in Hebraico ponitur, Deus sabaoth, id est, Deus exercituum: vt satis probabile sit, per virtutes in his locis exercitus illos fortissimos intelligi, qui semper astant in circuitu regis sui, vt in numero inæstimabili, ita in incomparabili fortitudine. Atqui, ad exercitus spectant tabernacula. Militantium enim dicuntur exercitus. In nouo quoque testamento, angelorũ multi-
Lucæ. 2. tudinem vocari inuenimus nomine militiæ, cum apud Lucam de angelorum multitudine in Christi ortu apparentium, ita scribitur, Facta est cum angelo multitudo militiæ cælestis, laudantium Deum & dicentium, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, vbi in Græco στρατιᾶς ponitur, quod propriissima significatione valet militiam. Quis autem ignorat, ad militiam spectare tentoriorum atque tabernaculorum inhabitationem? Ergo cælestes istas mansiones tabernacula appellat Propheta, non tanquam peregrinãtium instabilem, & cito transeuntem incolatum, sed tanquam cælestis militiæ semper stabilem, & imperpetuum duraturam habitationem. ¶ Aduertendum quoque est, pro eo quod nostra habet lectio, Quàm dilecta tabernacula, in Græco haberi ἀγαπητὰ, quod sæpe verti solet, charissima: vt sit sensus, Quàm amabilia, quàm desiderabilia, quàm summe expetenda. Charissimum enim dicimus, quod nobis est maxime amabile, & desiderabile. Atque ita legit Romanum Psalterium, Quàm amabilia tabernacula tua. ¶ Versu eodem, Concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Quòd eædem illæ cælestes mansiones, quæ paulo antè appellatæ sunt tabernacula, iam appellentur atria, diuersa fit consideratione: videlicet ob significandam
Baruch.3 gloriosam amplitudinem, quam alius quidam in spiritu Propheta contemplans, exclamando dicebat, O Israel, quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius. Solent enim atria magnæ esse amplitudinis & capacitatis, amplius quàm interiora cubicula, aut partes aliæ domus interiores. Secundum quam amplitudinis considerationem, optimo vtique iure superna mansio, atriorum appellatio

A nem meretur: in quam tam infinitus mille miliũ numerus, absque vlla coartatione susceptus est initio: suscipitur etiam nunc, & suscipietur vsque in finem sæculi, ita vt posterius aduenientes prius ingressis nullam faciant angustiæ compressionem: & cum tam multa milium milia iam illi accumbant mensæ, etiam ex plateis & vicis, imò & à viis ac sepibus collectis omnibus, quantumuis miseris, renuncietur nihilominus, quòd adhuc locus sit. Denique, vbi magnum quodlibet festum, videlicet nuptiarum, aut aliud consimile fuerit celebrandum, aut triumphus aliquis exhibendus, ad atria cubilibus neglectis confugitur. Secundum quam considerationem, in atriorum appellatione (qua frequenter apud hunc Psalmistam inuenimus diuinas mansiones nuncupari) præter amplitudinem supradictam, etiam gaudii festique nuptialis, quod illic perpetuo celebratur, possumus intelligere indeficientem iucunditatem. Mirúmne igitur nobis videbitur, si ad hæc tam amabilia atria desiderando deficiat fidelis anima? Nã si operarii serui perpetuo grauem in agris colendis, aut alio quolibet graui opere, ferentes laborem, magna anhelatione festos expectant dies, aut nuptiarum celebritatem, quo vel paululum requiescant à laboribus: quomodo non multo magis fidelis anima cognoscens illic paratam sibi, non diei vnius requiẽ, non paucularum horarum tenue gaudium, sed indeficientis æternitatis suauissimam quietem, & infinitorum sæculorum interminabilem lætitiam, summo desiderio ad hæc tanta sibi reposita anhelabit gaudia? ¶ Versu. 2. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Huic satis consonat, quod Psalmo. 62. dicitur, Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea: de quo iam supra Psal.62.
B tractauimus in annotationibus. Nisi fortè illud singulare videatur, quod hîc dicit, cor & carnem exultare in Deum viuum, illic verò sitire Deum. Non sunt tamen ista abinuicem multum diuersa. Quomodo enim cor & caro exultet in Deo, quin simul etiam sitiat ad Deum? atque econtrario, si in Deum sitit caro, vtique & exultat in eum, quoties illum fideliter cum affectu mens recogitauerit. ¶ Versu. 3. Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum. Vade ad formicam (inquit Sapiens quo- Prou.6.
dam loco ad pigrum) & disce sapientiam. Hic verò Psalmista noster, etiam ad passeres & turtures nidificantes suam dirigit considerationem, & nostram reuocat attentionem. Ita sanè vir Deo deditus, & 1. Cor.2.
vitæ spiritualis totus intentus, in omnibus vel minimis animalculis inuenit, vnde boni aliquid discat: discit, vnde seipso melior euadat: cum econtrario, animalis homo non sapiens neque intelligens quę Dei sunt, ac minus etiam qui secundum carnem omnia iudicant bestiales homines, nullam omnino recipiant ex rebus quantumuis maximis bonam eruditionem. Quid autem est, quod hic Propheta sanctus in passerculis considerauit: quid vidit in turture, quod sit memoratu dignum? Vtique multa & magna, quæ spiritualem hominem valeant ædificare, si iuxta suæ modum naturæ satageret animalcula illa in naturalibus conditionibus imitari. Præcipuum tamen ob quod nunc auicularum istarum introducit
C consideratione, videtur esse, vt seipsum hortetur ad quærendum congruam sibi domum, neque cessandum, donec illam assequatur: simul vt seipsum bona spe confirmet, quod diligenter quæsitã aliquãdo sit inuenturus. Quemadmodum enim auiculæ istæ habitationis loca apta sibi quærunt, passer quidem in tectis, turtur autem in locis maximè solitariis, vtraque iuxta conditionem suæ naturæ (quoniam illud gregale satis & sociale animal est, hoc solitudinis amantius) nullo verò modo contenta sunt hæc animalcula loco oblato, vtputa ramusculo cui casu insederint, nisi domum alicubi propriam habeant quam norunt, & ad quam confugiunt, in qua generationi & nutritioni insistunt, & ad quam semper post multam euagationem redeunt: ita & homo spiritualis, diuina atque cælestis creatura, ad Dei imaginem & immortalitatis bonũ singulari priuilegio creata, iuxta hanc suæ naturæ conditionem, congruam domum sibi debet quærere, nec vlla ratione à quærendo desistere, donec inuenerit. Neque contentus esse debet casulis istis & antris huius mundi, quoniam nulla est hîc stabilitas, nulla securitas: neque multum diu hîc licebit persistere. Cito enim aduenient qui te conturbabit, facietque auolare, vbicunque tandem resederis, etiamsi in altissima arbore aut in summis montiũ fastigiis. Veniet (dico) veniet, qui te auolare faciet, neque securus vsquã locorum esse poteris, nisi nidum tibi congruum elegeris, nisi habitationem propriam iuxta tuæ naturæ exigentiã adinuenias. Vbi verò nidus iste erit, & quę
D hæc domus, quæ homini quęrenda est ad securitatem? Nimirum cælestes illę mansiones, ad quas possidendas creati sumus. Quicquid enim corporale est, quicquid temporarium, quicquid periturum, non potest esse creaturę rationali & immortali congrua domus. Et cum in his homo affectu insederit, similis est auiculę ramo cuilibet extra proprium nidum insidenti, cui donec insidet, proculdubio periculo non caret. Quòd nec ipsę ignorantes, ad leuissimum quemque transeuntiũ rumusculũ magna celeritate auolantes, ad locum refugii sese conferunt, id est, ad nidum & habitationem propriam. Ita videlicet nostram tarditatem admonentes, vbicunque tandem animus noster conquieuerit, non fore absque periculo vitam nostram, nisi quantocyus in propriã habitationem, in nidum refugii, studeamus auolare. Videlicet in hoc nido iam delitescebat ille minimus Apostolorum, & peccatorum omnium primus, humilis passerculus, cum diceret, Nostra autem conuersatio in cælis est. Ad eundem hunc nidum volabat ille, 1. Cor.15.
cuius in alio Psalmo vox est, Ecce elongaui fugiens, & mãsi in solitudine. Expectabam eum qui saluum Philip.3.
me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Quò enim elongasset fugiens, qui sibi metuebat de Psal.54.
periculo malitię, nisi ad nidum proprium? Quare in solitudine mansit, nisi quia illic nidum suũ habuit? Atque hęc quę hactenus dicta sunt, nihil adhuc peculiare, quãtum ad speciem hic expressarum auium aperuerunt, sed tantum generalis auium conditionis faciunt mentionem. Neque opus est ad speciales earum conditiones, pro textus sententia, singularius descendere. Nam si quem dubitatio moueat, quur duarum istarum specierum tantum fiat mentio: huic responderi potest, vt magis notas magisque familiares duas istas species pro toto genere positas. Fuisse enim aues huiusmodi in maxima abundantia in terra illa promissionis, ex Mosaica lege & Euangelica historia ostenditur. Nam pauperũ oblatio erat Leuit.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

par turturum, videlicet quod ob multam copiam vili emerentur precio. De passeribus quoque Salua-
Mat.10. Lucæ.12. tor testatur, passeres duos asse vendi, & quinque dipondio. Sic ergo duas has species, vt in genere auium notissimas & vulgatissimas posuit, significare volens, etiam infimas & vilissimas auiculas hanc ex natura habere prudentiam, quam debeāt spirituales homines imitari. Forsitan & duas istas species expressit, vnā non contentus, propter conditionem diuersam. Nam passer, auis est admodū garrula, audax & temeraria, non multum metuens humana consortia, etiam in tectis, & proxime ad fenestras nidificans. Turtur verò admodum quieta est, & meditabunda, non garrula, sed gemebunda, meticulosa magis & solitaria: vt his diuersarum conditionum speciebus duabus totam comprehendat auium generalitatem, significans, omnes auiculas cuiuscunque sint conditionis, tam eas quæ frequentiam amant hominum, quàm eas quæ solitudinem quærunt, habere hanc naturalem prudentiam, vt locum aliquem tutum firmæ habitationis sibi quærant. Quòd si descendere nobis liberet ad peculiares conditiones, hisce auiculis secundum speciem conuenientes, easque liceret per atramentum & calamum latè depingere, ac spiritualibus hominibus spiritualiter applicare, multæ paginæ nequirent comprehendere quæ super his in spiritus dulcedine posset pius animus meditari. Quapropter nimiam effugere cupientes prolixitatem, quæ dicta sunt, arbitrantes sufficere, generali expositione contenti, specialibus quæ dici poterant supersedemus, atque ad sequentia pergemus. ¶ Versu quarto, Altaria tua, domine virtutum. Quidam hunc versum secundum sententiam cum præcedentibus connectunt, hoc modo, Passer inuenit sibi domum, & turtur nidum, vbi reponat pullos suos, nempe altaria tua ô domine virtutum: significando videlicet, aues istas interdum habitationes sibi eligere, & nidos construere circiter altaria in templis, quemadmodum nonnunquam videmus, columbas in templi parte aliqua nidificare: vt sic moneat etiam se spiritualis homo, circa altaria Dei nidum facere, & habitationem firmare. Verum id, quantum ad turtures, non satis probabile est, cum sint animalia solitudinis amantiora, quàm vt circa altaria in templis (vbi quotidie fidelium fit conuentus & tumultus plurimus) velint nidificare. Quapropter nobis conuenientius visum fuit, hanc partem separatim legere, quasi cum resumptione suspirii: vt sit oratio incompleta, defectum patiens propter desiderii vehementiam exprimendam, suspirio videlicet complementum deuorante: quemadmodum accidere solet hominibus profunda suspiria emittentibus, aut ex magno affectus desiderio sermonem proferentibus. ¶ Versu quinto & sexto, Beati, qui habitant in domo tua domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Beatus vir cuius
1.Timo.2 est auxilium abs te. Quidam vtrunque versum referunt ad incolas militantis Ecclesiæ, quæ apud Apostolum appellatur domus Dei. Neque mala sententia est, eos qui nunc Ecclesiam sanæ fidei & bonæ conuersationis merito inhabitant, dignè ambulantes secundum vocationem in qua vocati sunt, lau-
Mat.10. daturos Deum in sæcula sæculorum. Qui enim in finem vsque perseuerauerint, & in finem opera Dei custodierint (iuxta veritatis promissionem) salutis æternæ fient participes, vbi laus diuina nunquam, non dico deficiet, sed nunquam intermissa cessabit. Nobis tamen in Elucidatione placuit versum quintum ad beatitudinem rei, sextum autem ad beatitudinem spei accommodare. Pro quo vtcunque facit, quod in quinto mentio fit de vnico illo opere quod est in beata patria præcipuum, Deum videlicet indefessis laudibus celebrare: in sexto verò, illa exprimuntur opera quæ miseris peregrinis conueniunt, expectare scilicet à Deo auxilium, ascensiones in corde disponere, per vallem lachrymarum transire, de virtute in virtutem procedere. ¶ Versu sexto, Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit. Nota eorum quæ hîc dicuntur pulcherrimum ordinem: quem vt in se habeat
Mat.19. spiritualis quilibet, summo studio conari debet. Primum enim, quia via mandatorum Dei angusta est, & ascensus ad Deum vsque homini mortali crasso isto corpore circundato difficilis, admodum stolidus sit necesse est, qui se putet suis viribus posse viam istam percurrere, & terminum præfinitū attin-
Ioan.15. gere. Oportebat enim illud attendere quod ait in Euangelio Saluator, Sine me nihil potestis facere.
2. Cor.3. & quod ait Apostolus, Non sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Atque ob hoc, qui ad patriam vult proficisci, primum omniū sibiipsi pœnitus diffidens, totam suam spem fiduciamque in Deo constituat, quomodo sanctus Petrus nos monet dicens, Omnem vestram solicitudinem proiicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Absque hoc fundamento, vt nihil sunt omnia quæcunque proponit homo: ita eo firmiter iacto, quantumuis hominum iudicio impossibilia, imbecillibus etiam hominibus fiunt possibilia, imò facilia, imò iucunda, & desiderabilia. Absque hoc fundamento, vt quidam iuxta humanum iudicium fortes & validi magna conati turpiter lapsi sunt de sublimi, quo iam conscendisse videbantur: ita in huius fundamenti stabilitate, multos comperimus secūdum hominem infirmissimos, nimis excelsa petiuisse, & fœliciter obti-
2.Cor.3. nuisse. Ita sanè Apostolorum ille minimus, qui ex se neque cogitare aliquid sufficiebat, in eo qui se con-
Philip.4. fortat omnia posse magno animo confidit, & confidenter iactat. Apud Esaiam quoque, huius fun-
Esaiæ.40 damenti efficacia pulcherrime describitur, his verbis, Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicus aquilæ, current & non laborabūt, ambulabūt & non deficient. Iacto autem fundamento hoc stabili, pergat deinde ascensiones in corde disponere, in omni sanctitate & iustitia domino Deo suo instituat seruire, de die in diem studeat proficere, ac suo domino magis magisque placere. Consideret, quæ illius maxime placita sunt voluntati, atque ea potissimum sectetur
Lucę.1. (vt miles fidelis) quibus maxime se commendari nouerit suo domino, cui se probauit atque ad-
2.Tim.2. dixit in militiam. Vbi vigilanter intendendum est, quod non dixit Propheta, beatum illum qui
Iacobi.3. semper ascendit, sed qui ascensiones disposuit in corde. Semper enim ascendere, paucissimis da-
Prou.24. tur: cum (iuxta Iacobi Apostoli vocem) in multis offendamus omnes, & (iuxta Sapientis testimo-
1.Ioan.1. nium) septies in die cadit iustus. Insuper (quemadmodum dilectus ait Christi discipulus) si dixerimus

quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Si ergo solus ille spe beatus pronunciaretur, qui ascendit semper in opere, quæ foret spes toties à disposita ascensione labentibus? Mitius ergo dixit, quia ascensiones in corde suo disposuit. Videlicet hoc illud est, quod in nouis Lucæ.2.
Dominici natalis gaudiis, angeli gloriam Deo personantes, simul pacem nunciant hominibus bonæ voluntatis, iuxta Latinæ Ecclesiæ receptissimā lectionem. In terra, inquiunt, pax, hominibus voluntatis. Qui autem bonæ sunt voluntatis, ipsi sunt & qui ascensiones in corde disponunt: qui quotiescunque quacunque tandem occasione lapsi fuerint, non in sordibus permanent iacentes, vt sordescant amplius, sed quantocyus à casu student exurgere, rursumque ascensiones à quibus ceciderūt erigere. Tam enim miseri sumus, tam in bono impotentes, & nimium instabiles, vt vix inueniatur qui in eodem iustitiæ statu, non dico perpetuo, sed diu permaneat, qui non sæpe vel carnis propriæ fragilitate, vel suggestione dæmonis occulta, vel malis proximorum exemplis, aut mundi huius blandimentis, aut alio quolibet modo tepescat à bono proposito, sicque ab ascensionibus quas disposuerat decidere incipiat. Non ergo beatus ille solus, qui semper ascendit, & ab ascensionibus nunquam decidit, sed qui ascensiones in corde disponit, qui semper proponit meliora: & licet non semper assequatur quod optat, neque quæ proponit, semper inuiolata custodiat, propositū tamen bonum nunquam abiicit, nunquam despondet animum, donec in hac vita volui se conspexerit. Denique, ascensiones dixit 1.Tim.1.
in corde disponendas, videlicet quoniam finis præcepti est charitas, & quoniam super omnia Deus Prou.23.
eor hominis sibi dari postulat, & corda multo magis quàm manus intuetur. Nam in exteriori opere potest quis multū feruidus cito eousque conscendere, vt vlteriorem non posit ascensum disponere. In corde verò quantūcunque ascenderis, semper altior vlteriorque ascensus relinquitur. Potest quis (verbi gratia) tantam eleemosynam exteriori dispensatione largiri pauperibus, vt vltra non posit ascendere, vt ampliora dare non possit. Potest item quis tandiu pauperibus ministrare, infirmos visitare, vt non posit amplius: orationem adeò potest protrahere, vt non posit diutius: similiter & ieiunium in summum facile potest adducere, & quicquid est corporalis exercitii, suum habet terminum. Est enim modus in eiusmodi rebus omnibus, sunt certi denique fines, quos vltra citraque nequit consistere rectum. Verum in cordis ascensione nullus est definitus terminus. Deum amandi (quod ad cordis voluntatisque affectum pertinet) nullus est finis: via est latissima, quam penitus percurrere, quantumuis velocissimus cursor nunquam poterit. Vnde & in alio loco idem hic Propheta velut præ admiratione exclamans, ait, Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. ¶ Interim Psal. 118.
verò, dum hæc agit homo, Deum videlicet ponens suum adiutorium, ac deinde super hoc fundamento innixus, ascensiones in corde disponens, quid ex parte altera agat benignus Dominus (qui piis nunquam deest hominum conatibus) versu subsequēti nobis explicat Diuinorum secretorum optime conscius Propheta, dicens, legislatorem illis sic conantibus daturum benedictionem, vt eant de fortitudine in fortitudinem, donec tandem perueniant ad videndum Deum facie ad faciem. O mira Dei benignitas. O nimia piissimi patris facilitas. Quàm minimū est, quod à nobis exigit. Quàm maximum verò, quod ipse præstiturum se promittit. Tantum duo sunt, quæ à nobis exiguntur, auxilium videlicet nostrum in Deo constituere, ac deinde in eius fiducia ascensiones in corde disponere. Quibus duobus quid potest esse facilius? Quid enim facilius, quàm in tam piissimo patre ponere fiduciam? quid leuius, quàm ascensiones corde saltem & voluntate disponere? Atque hæc tantum sunt, quæ nostra ex parte postulātur. Quicquid supereſt, ipse se cuncta præstiturum promittit. Nos illi fidamus, & meliora semper proponamus. Cæterum, ab ipso qui dedit velle, expectandum est vt det etiam perficere, Philip. 2.
pro sua bona voluntate: quemadmodum ait sanctus Apostolus. Idem enim est quod ipse bonam appellat Dei voluntatem, & quod noster hic Psalmista appellat benedictionem. A Dei nanque bona voluntate, vt ait Apostolus, siue à legislatoris benedictione, vt loquitur Psalmista, expectanda nobis est omnis boni propositi adimpletio, quomodo pulchrè alio quoque in loco idem hic Psalmista ait, Reuela domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Quàm optime nobiscum agitur, qui tam mitem Psal.36.
atque suauem habemus legislatorem, tam suauia nobis suis legibus proponentem, vt vere dicere possit, Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Et nihilominus eundem tam fidelem, tam suauem, tam fortem experimur adiutorem, vt sua propria virtute, quicquid nobis præceperit, ipse in nobis, aut (vt verius dicam) ipse nobiscum velit operari, quemadmodum beatus ait Apostolus, Non ego autem, sed 1.Cor.15.
gratia Dei mecum. Et hæc quidem quantum ad generalem sententiam duorum horum versuum, latius diximus. ¶ Sunt tamen, quantum ad particulas horum versuum, quædam adiicienda. Nam circa illud quod dicitur versu sexto, Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum, in loco quem posuit. Notandum, quòd verbo posuit diuersi diuersa assignant suppositā. Nos in Elucidatione exposuimus, In loco quem posuit homini Deus. In hac enim valle lachrymarum nos Deus posuit, post primi parentis peccatum è paradyso eiectos: quemadmodum Genesi. 3. capi. legimus, in hæc verba, Gene.3.
Emisit eum (videlicet Adam) dominus de paradyso voluptatis, vt operaretur terram de qua sumptus est. Alii verò intelligunt, in loco quem posuit sibi homo: eadem videlicet ratione, quoniam per propriam culpam, primus parens à paradyso in hanc miseriæ vallem eiectus fuit, sicque modo quodam sibiipsi locum hunc miseriæ posuit, quem sua propria culpa promeruit, cum illi Deus locum constituisset longè alium, ac iam in illum instituisset. Iam enim tulerat Adam Deus, posueratque in paradyso voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum. Ipse verò inobediens factus, inde se eiecit, quo fuerat per Deum introductus. ¶ In versu quoque sequenti, caue, ne id quod dicitur de virtute in virtutem, intelligas de moralibus aut Theologicis virtutibus: humilitate videlicet, castitate, iustitia, & similibus. Virtus enim hîc pro robore & fortitudine sumitur, quod in Græco manifestum est, vbi non

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἀρετὴ ponitur, quod virtutem (à qua boni dicimur) significat, sed δύναμις, quod significat virtutem potentiæ, siue robur fortitudinis. Vnde & beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, Ibunt de fortitudine in fortitudinem. Hoc autem quid sit, satis in Elucidatione explicatum meminimus. ¶ Versu nono, Respice in faciem Christi tui. De Messia peculiariter exponit Elucidatio, cui aperte consonat Chald. Paraphrasis, quæ hoc loco sic habet, Meritum patrum nostrorum respice Deus, & attende faciem Messiæ, Posset verò intelligi Dauid de sua ipsius persona loquens, vt sui faciens peculiarem apud Deum memoriam. Quod si ab alio vel aliis hic Psalmus factus asseratur, accipere possumus, ipsos voluisse regis Israelitici (qui ab vnctione Christus domini appellabatur) specialem facere memoriam. Potest etiam fidelis quilibet se spiritu sancto vnctum confidens, vnctione interna, versiculum istum cum timore & verecundia sancta sibimetipsi applicare (postulando videlicet à Deo, vt quę spiritu suo sancto voluit vngere, quemque tanto est beneficio dignatus, velit benigno semper fauore aspicere, & in omni bono ad finem vsque constabilire, donec ad finem desideratum pertingat.

LXXXIIII. PSALMI ARGVMENTVM.

MYsterium omne redemptiõis humanæ, apertè satis hic Psalmus videtur explicare, statim in ipso exordio, pro maledictione collatam benedictionem, pro captiuitate libertatẽ, pro culpa ueniam, pro ira reconciliationem, in temporis plenitudine per Christum Saluatorem factam, iucundo uersuum processu commemorans, cuestigio subiungens orationem, qua Dei misericordiam populo petit ostendi, & omnẽ auerti iracundiam. Mòxque finita oratione, Propheta se ad audiendum uocem interius loquentis spiritus sancti conuertens, pacem & salutem audit sibi denunciari, super omnes qui essent credituri in uenturũ Messiã. In cuius aduentu, mirabili modo dicit obuiam sibi processisse misericordiam & ueritatem, iustitiámque & pacem siue misericordiam redactas esse in osculi cõcordiam, posteaquam ipse Dei filius prima ueritas in terra uoluit incarnari, & de cælo ipse, uera iustitia, in hæc infima descendere: idque modo supernaturali, ut in terris sine patre de uirginis matris utero, sancto spiritu desuper fœcũdato, procederet: quomodo è terra germen, desuper ueniente fœcunditate, generatur. Ante cuius Messiæ aduentum, uenturum prophetat præcursorem, iustitiæ præconem: cuius deinde serui uestigia, statim desyderatus cunctis gentibus Messias subsequatur.

LXXXIIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Benedixisti domine terram tuam:*

** auertisti captiuitatẽ Iacob.*

2 *Remisisti iniquitatem plebis tuæ:*
** operuisti omnia peccata eorum.*

3 *Mitigasti omnem iram tuam:*

** auertisti ab ira indignationis tuæ.*
4 *Cõuerte nos Deus salutaris noster:*

Onuersus tãdem in tẽporis plenitudine abstulisti, piissime Deus, maledictionem, sub qua vsque tũc fuerant detenti homines habitãtes in terra, & pro maledictione cõtulisti benedictionẽ: tandem tibi complacuit misereri humani generis, atque dilectionis, complacentiæ, & miserationis signa ostendere: * captiuitatẽ illam durissimã, cui populus tuus ab initio per primi parentis transgressionẽ factus fuerat subiectus, in illius manibus cui seipsum subiecerat per cõsensum in malum: hanc captiuitatem populi tui, tam miseram dam, tam diutinã, placuit tibi tandẽ, definito ad hoc tẽpore, auferre atque auertere à nobis: vt ex seruitute, imò tyrannide grauissima, nos restitueres ad libertatẽ gloriæ filiorum Dei, & ex filiis miserandæ captiuitatis, filios faceres beatæ libertatis. 2 Et quoniã nos ex nobisipsis omnino soluendo nõ fuimus, neque vlla ratiõe potentes ad satisfaciendum pro peccatis nostris, tibi placuit, liberaliter dimittere iniquitates nostras: * neque tantũ vnam aliquã iniquitatem, sed omnia in vniuersum peccata, quibuscũque te quomodocũque offendimus, ita voluisti velare & operire à cõspectu tuo, sicque penitus dimittere, vt nõ ea nobis amplius velis imputare, neque vltra ad vltionẽ ante oculos tuos adducere, sed perinde quasi nunquã gesta fuissent habere. 3 Omnis illa ira & indignatio tua, qua ante tẽpus illud aduentus benedicti filii tui indignabaris humano generi, in ipsius aduẽtu sedata atque mitigata est, & quasi secundũ modũ aliquẽ extincta siue sopita: quẽadmodũ cũ homo iracundia exardescens aduersus alterũ, occurrente amico ac loquente pro eo, aduersus quẽ fertur indignatio, statim furorem ponit, & iracundiam mitigat, velut flamma aquę superfusione extincta, aut certè mitigata: * auertisti te atque cessasti ab ira illa indignationis tuæ, defiisti indignari aduersus genus humanum, & factus es nobis placabilis. 4 Veruntamen quid nobis proderit, te primam illam posuisse semel iracũdiam, cum per filium tuum genus redimeres humanũ: si nos in nostra vel infidelitate, vel vitiorum quorumlibet prauitate remanentes, iustam super nos iram tuam non amoueamus, sed magis etiam duplicemus? Idcirco te oramus, domine, iam factum nobis placabilem, Deũ salutis nostræ, te Deum salutarem ac saluatorem nostrum, vt nos ad te ex toto corde cõuertas. Cum enim ex nobisipsis vt oportet conuerti sufficienter, haudquaquam valeamus, ad te confugimus: vt postquam tu conuersus es ad

A ** & auerte irã tuam à nobis.*

5 Nunquid in æternũ irasceris nobis?
** aut extendens iram tuam à generatione in generationem?*
6 Deus tu conuersus uiuificabis nos:

B ** & plebs tua lætabitur in te.*
7 Ostẽde nobis domine misericordiã tuam:
** & salutare tuũ da nobis.*
8 Audiã quid loquatur in me dominus Deus:

C ** quoniã loquetur pacem in plebem suam.*
*9 Et sup sanctos suos: * & in eos qui cõuertuntur ad cor.*

D *10 Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius:*
** ut inhabitet gloria in terra nostra.*
11 *Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi: * iustitia & pax osculatæ sunt.*

nos, nos etiam facias conuerti ad te: * sicque tuam iram penitus auferas à nobis, quam certe non euaderemus, si te conuerso nos adhuc permaneremus auersi: imò verò iram tuam ita super nos aggrauaremus, quẽadmodum faciunt omnes qui hoc in tempore gratiæ te facto placabili, adhuc veteres tenent inimicitias in suis iniquitatibus vt ante permanẽtes, nec ad lucem diuinarum miserationum respicientes. 5 Scio enim quòd non patiatur hoc tua infinita misericordia atque benignitas immensa, vt perpetua permanere posset tua illa aduersum nos indignatio: * neque poterat hoc ferre tua immensa misericordia, vt protenderetur ira tua in omnes generationes: sed in tempore placito, in tempore definito, debuit ira tua commutari in mansuetudinẽ, & debuisti redire placatus nostro generi. Alioqui vbi nobis apparuisset tua misericordia, in qua gloriaris coram filiis hominum, si nũquam cessatura fuisset illa seueritas iustitiæ? 6 Proinde tu Deus piissime (qui olim auersus à nobis per tempus iracũdiæ permittebas nos detineri sub mortis imperio) conuersus nunc ad nos, iterúmque ad nos rediens, per placationem tuæ gratiæ, ad vitam nos restitues, deque morte ad vitam reduces, ex filiis mortis & damnationis faciens filios vitæ atque salutis ęternę: * populus autem tuus, tanto per te accepto beneficio, gratum erga te animum gerentes, lętabuntur ex toto cordis affectu, & exultabunt in bonis tuis. 7 Ostende nobis tu domine, & palàm exhibe misericordiam tuam, innotescat coram omnibus tam suauissima misericordia tua: * & salutem tuam illam ad quam nos prędestinasti, ipsumque illũ saluatorem, quem nobis ab æterno prædestinasti dare in tempore suo, da nobis in cunctis populis, vt in ipsum credentes, per eum salui fiamus ab ira in vitã sempiternam. 8 VOX PROPHETICA. Volo ergo aurem cordis mei adhibere ad arcanum diuinæ alloquutionis, vt audiam in silentio quid intra me loquuturus sit dominus de venturæ redemptionis mysterio, & deventuræ salutis ordine ac tempore scrutabor, in quod, vel in quale tempus spiritus prædicat futurum illud iucũdissimum, & optatissimum humanæ redemptionis beneficiũ, quibúsque rationibus id sit adimplendum: * id enim certo iam percepi, quòd loquetur dominus verbum pacis & propitiationis super populum suum, super genus hominum, aduersus quem olim verbũ indignationis protulit & maledictionis. 9 Super populum suum (inquam) hoc est, super omnes electos suos & fideles, qui crediturí sunt in eum, quicunque oblatam sibi gratiam non respuerint, prælegẽtes in suis pristinis remanere impudicitiis: * & super eos qui conuertũtur ad cor, quicunque suorum peccatorum consiederata turpitudine, in semetipsis ad cor redeuntes meliora proposuerint, veram agentes pœnitentiam, dignosque facientes pœnitentiæ fructus. 10 Et (vt generaliter dicam) salus ipsius propè erit omnibus timẽtibus eũ, offeretur salus ista omnibus qui ipsum suscipient cũ timore & reuerentia, quique verbis illius credulos se & obedientes præstabũt, neque quisquam omnino hominum excludetur ab ea: * vt magnificẽtia glorię eius reueletur atque inhabitet in ista terra nostra, ita vt gloria diuinitatis inhabitet in loco isto miserię, quando ex filiis mortis & dãnationis efficientur filii vitę & gloriæ sempiternæ. 11 In hac autem generis humani amabilissima reconciliatione, misericordia & iustitia modo mirabili occurrerunt sibi, & velut obuiam processerũt in amplexus mutuos: * iustitia (inquam) & pax sesinuicem amplexatę atque osculatæ sunt, in amicitiæ & concordię signum. Siquidem in hoc tẽpore reconciliationis & gratię, misericordia & veritas siue iustitia & pax in vnitatem & concordiam mirabiliter tãdem redactę sunt, quę ab initio velut ex aduerso videbantur contendere, & vsque tunc modo quodã dissentientes, videbantur non posse in eandem conuenire sententiam. Exigebat enim seueram nimium satisfactionem iustitia, pro offensa humani generis, cum homo ipse nequaquam haberet quod pro reconciliatione persolueret: econtrario autem misericordia infinita remissionem quærebat liberalem, neque exigendam putabat districtam talem solutionẽ, maxime cum is à quo exigenda erat nequaquã esset soluendo, imò pauper esset, miser, & miserabilis, quo etiam amplius illi videbatur exhibẽda miserationis liberalitas. Ad hunc ergo modum videbantur ab initio contẽdere misericordia atque iustitia, & iustitia paci se videbatur exaduerso opponere. Pacem enim hominis erga Deũ iustitię seueritas prohibebat, reconciliationis precium exposcens, nec aliter pacem volens

2.Petri.1.

Apoc.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tribuere,quantũuis misero. Attamen in temporis plenitudine, cũ Deo placeret terram misericorditer respicere,& generis humani salutẽ operari,modo mirabili in concordiã redactæ sunt iustitia & misericordia, vtraque in parte aliqua cedens alteri, vtraque alteri secundum aliquid condescendens,vt sic redigi possent in concordiam. Tali enim medio prouisum est,vt & iustitiæ satisfieret & misericordiæ, ita vt neutra iure posset conqueri. Et tamen neutra totũ quod à principio videbatur postulare,accepit. Atque huiusmodi facta compositione, in diuinitatis secreto concilio,quæ vsque dum dissenserant,redactæ sunt in amicitiam, siuntque inuicem se in testimonium pacis (vt ita loquamur) amplexatæ & deosculatæ. Quemadmodum facere solent qui à veteri inimicitia reuertuntur ad cõcordiam. 12 Quòd si quis interroget quomodo id fieri potuerit,ecce in hoc totum est mysteriũ eius quod sub parabola verborum dicitur,quòd verbũ caro factum est,quòd filius Dei æterna veritas ipse carnem assumere, & de homine homo fieri est dignatus: ita de purissimo ac sanctissimo virgineo vtero absque virtute virilis seminis sola operatione spiritus sancti procedẽs,quomodo de terra gramen exurgit,à fœcunditate quæ illi inest ex diuino munere: * & in eo quòd ipse,qui est vera iustitia,de cælo voluit prospicere,atque ad nostra exire, nostram assumere carnem, resque nostras omnes & cuncta dissidia componere. Quid verò non posit ipse, qui veritas est atque iustitia? Quomodo non sibiipsi posset satisfacere instita,posteaquã id quod ab homine exegit per semetipsam voluit persoluere? 13 Et hoc quomodo intelligi possit,si dubitas,apertius audi,non humanum,sed pure Diuinum esse huius operis mysterium. Dominus enim Deus omnipotens desuper dedit benignitatem gratiæ suæ,omnium artifice spiritu sancto misso de cælo:cuius mirabili operatione fœcundata terra illa superbenedicta virginei vteri,protulit nobis fructum salutis, filium Dei benedictum,per quem salus venit mundo. Spiritus sanctus enim superueniet in terrã vteri virginei,& virtus noua altissimi obumbrauit illi: ideoque & quod ex ea natum est,sanctum vocatum est,filius Dei. 14 Prius autem q̃ hic veniret humani generis redẽptor atque saluator, complacuit patri mittere angelum siue nuntiũ,qui præpararet viam ante eum:præcursorem seruum voluit præmittere,iustitiæ præconem, Ioannem Baptistam,qui pœnitentiam prædicando,& ad iustitiam homines erudiendo,plebem Israeliticam pararet venturo domino: * cuius peracto cursu,posuit deinde dominus ipse pedes suos in via, ad veniendum post illum præcursorem suum:postquam ille suum præcursionis officiũ peregisset,succesit euestigio dominus, ante cuius faciem præcurrerat ille seruus, vt regnum cælorum euangelizaret pauperibus, & sua doctrina illuminaret mundum, operaretúrque omnia ad quæ missus fuerat à benedicto patre suo,cum quo viuit in vnitate spiritus sancti Deus in omnia sæcula benedictus. Amen.

12 *Veritas de terra orta est:*

Ioan.1.

* *& iustitia de cælo prospexit.*

Lucę.1. Matth.1.

Ioan.14.

13 *Etenim dominus dabit benignitatẽ,& terra nostra dabit fructũ suum.*

Lucę.1.

14 *Iustitia ante eum ambulabit:*

Malac.3.

* *& ponet i uia gressus suos.*

Lucę.1. Matth.3.

Esa.49. Lucę.3.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXXIIII.

VErsu quarto, quinto,sexto,& septimo, Conuerte nos Deus salutaris noster, &c. Ita exposuimus in Elucidatione hos versus, vt sint oratio populi fidelis, facta iam generis humani redemptione, postulantis conuerti ad Deum, iram auferri,& misericordiam ostendi, ne perfecta per Messiam salute frustrentur. Non enim omnino ad omnes homines hæc salus ita se extendet, vt eam omnes assequantur. Plurimi enim seipsos facient oblata salute indignos, eo quòd non conuertantur ad Deum salutis authorem. Propter hoc videlicet, populus domini petit à Deo conuerti. Scit enim non posse nos conuerti ad dominum,nisi ille nos ad se conuertat. Id quod Hieremias Propheta apertè satis indicat,cum orando dicit, Conuerte nos domine, & conuertemur ad te. Et iterum, Scio, quoniam non est in manu hominis via eius,nec viri est vt dirigat gressus suos. Possent tamen isti versus accipi vt prophetica oratio,in spiritu facta, pro adimpletione eorum quæ iam tribus primis versibus commemorauerat:id est, pro generis humani redemptione: vt eo quod venturum erat per modum præteriti proposito, ad illius eiusdem vt nondum exhibiti considerationem Propheta transiens, oret ipsum adimpleri in tempore suo. Cum quo recte etiam concordat, quod versu octauo,ac deinceps, accepta reuelatione interna de futura humani generis restitutione, pulcherrimo canit vaticinio. ¶ Versu sexto,Deus,tu conuersus viuificabis nos,& plebs tua lætabitur in te. Psalterium Romanum pro passiuo conuersus,legit actiuum,conuertens,hoc modo,Deus,tu conuertens viuificabis nos. Et habet quidem lectio ista sensum bonum & commodum,Tu Deus conuertẽdo nos ad te,facies nos viuere. In hoc enim est hominis vita, si ad dominum Deum suum fuerit conuersus, quemadmodum econtrario mortuus est omnis qui à Deo est auersus. Veritas tamen lectionis huius habet, conuersus. Nam in Græco habetur ἐπιστρέψας, quod significat cõuersus vel reuersus. In Hebræo quoque passiuum

ponitur,hoc modo,Nónne tu conuerteris,viuificabis nos? vel;Certè tu conuerteris,siue reuerteris, viuificabis nos. Quod nostra quidem lectio verbo priori commutato in participium,pulchrè secundum eandem sententiam dixit Deus,Tu conuersus viuificabis nos. Quod autem beatus Hieronymus vertit,Deus tu reuertens viuificabis nos,quãuis secundum terminationem videatur magis conuenire cum participio conuertens,tamen secundum rem & significationem idem est quod conuersus. Conuertitur enim Deus ad hominem,dum ad ipsum reuertitur:& auertitur ab homine,quoties ab homine recedit. Quantum verò ad sententiam,notandum,quòd sicut sole conuerso ad terram, atque ex latibulo hyemis, verno tempore ad terram redeunte, omnia lætificantur, resumúntque vigorem, quæ eius autumnali hyemalique absentia fuerant velut emortua,omnique destituta virore: sic hominũ corda Dei absccssu & auersione omnino sterilia & infœcunda, omnique virore virtutum & vigore gratiæ destituta,Deo conuerso per gratiæ suæ placationem, viuificantur iterum,& accipiunt vigorem atque virorem admirabilem in omni ornamento spiritualium virtutum. ¶ Versu octauo, nono,& decimo, Quoniam loquetur pacem in plebem suam, Et super sanctos suos, &c. Videntur hæc sic per coniunctiones adinuicem iuncta, non diuersis modis esse exponenda, sed prò eodem accipienda, vt sequentia exponant præcedentia, quomodo frequenter fieri solet. Plebs enim Domini qui sunt, nisi sancti eius? & sancti domini qui sunt, nisi qui conuertuntur ad cor? & agentes pœnitentiam mali præteriti, credunt & obediunt Deo. Et hi ipsi sunt qui verè censentur timere dominum,quibus salus est propinqua. Vnde illud veruntamen,versu decimo,non significat aduersationem,sed prius dictorũ potius complerionem vel explanationem. Valet enim illud veruntamen,ac si dicas, quinetiam: vt sit sensus, Quin prope timentes eum: vel, Imò verò prope timentes eum, salutare ipsius. Nonnulli tamen particulas istas omnes distinguunt,dicentes,per sanctos intelligi perfectos:per eos qui conuertuntur ad cor, pœnitentes & imperfectos. Per timentes autem,Iudæos timore pœnarum seruientes, prope quos fuit salus, quoniam salus ex Iudæis orta est, iuxta Saluatoris testimonium. Prior tamen expositio videtur conuenientior. Neque scripturis est infrequens,ita rem eandem pluribus dictionibus explicare. ¶ Versu vndecimo,Misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Prouerbialis vsus loquẽdi habet, vt qui mutuo sibi aliqua in parte cedendo,in vnitatem pacis atque concordiæ conueniunt,dicantur sibi inuicem occurrere vel ire obuiam, quod est obuiare:quomodo vulgo dicimus,virum vt perfectiorem,debere subinde mulieri obuiam ire, & mulierem vt subiectam & inferiorem debere frequenter suo marito ire obuiam. Nam inter coniuges sibi mutuo obuiare nescientes aut nolentes, rara admodum pax esse poterit. Quoniam videlicet non semper extremum iustitiæ rigorem mordicus tenere debent coniuges pacem quærentes,sed frequenter inuicem donare & condescendere debent, & suo iuri frequenter cedere,ac dissimulare aliquid & tolerare, pacis gratia: id est, non semper exposturare,neque semper iurgia concitare ad omnem occasionem. Ac iuxta hanc loquendi consuetudinem, in Elucidatione obuiationem istam sumus interpretati,insequentes hac in parte mellifluum Bernardi sententiam, qui ad eundem modum pulcherrime dulcissimeque præsentem locum enarrat in sermone de annunciatione:vbi prolixis dissertationibus introducit loquentem misericordiam pro hominis redemptione, iustitiam verò exaduersò pro hominis condemnatione,easque facit velut exaduersò causam dicere coram tribunali & consistorio beatissimæ Trinitatis:atque post multa, iudicis sententiam proponit,dissentientes (vt videbatur) concordantem: in eo scilicet quòd beata Trinitas, pro homine redimendo, filium in diuinis voluit carnem assumere & humanari, vt homo factus ipse manens verus Deus, pro omnium hominum peccatis moriens, iustitiæ satisfaceret vindictam exposcenti, nec absque condigna satisfactione volenti peccatum dimittere: & nihilominus satisfieret misericordiæ, pro humani generis reconciliatione sollicitissime agenti: ita tamen,vt neque hæc,neque ita totum quod videbatur postulare obtinerent. Misericordia enim voluisset gratis statim peccatum omne & debitum vniuersum dimitti. Iustitia verò voluisset illum ipsum qui peccatum commiserat satisfactionem dare, & reconciliationis de semetipso persoluere pretium. Neutra verò totum hoc quod postulare videbatur planè accepit, sed vtraque aliqua in parte rigori suæ exactionis debuit cedere. Iustitia enim non potuit summum ius persequi,neque consequuta est. Misericordia etiam non totũ potuit gratuita donatione impetrare. Per mediatorem tamen Christum,iustitiæ satis est factum,vt non habeat quod cõqueratur, pro homine puro voluntarie ex charitate summa illo mortuo,qui homo simul & Deus erat. Misericordia quoque,licet cum multa difficultate,ac tandem post multa tempora,obtinuit tamen,vel tandem,quod voluit, nempe hominis reconciliationem: ac proinde non est in totum frustrata. Hæc omnia mellifluus ille Bernardus, loco suprà allegato,diffusius & dulcissime prosequitur. Alii verò hanc obuiationem intelligunt concursum & coniunctionem. Concurrerunt enim,& pariter conuenerunt,atque coniunctæ sunt misericordia & iustitia in redemptione generis humani. Neque enim solius misericordiæ hoc opus erat, quæ sola maluisset hominem simpliciter absque satisfactione recipere in gratiam. Neque solius erat opus iustitiæ, quæ sola nunquam Deum innocentem fecisset pro homine impio ad tam vilia descendere. Sed misericordia & iustitia simul conuenerunt, hocque admirabile effecerunt consilium. Quanuis possit per veritatem etiam aliud intelligi, nempe fidelitas & veritas promissionum Dei. Misericordia enim & veritas simul adfuerunt in Christi incarnatione, & humana reconciliatione. De misericordia id est manifestum. Erat enim hoc opus maximæ profundissimæque miserationis. Veritas autem & fidelitas non defuit. Quia enim mentiri Deus aut fallere non nouit, promissiones patribus factas in tẽpore suo debuit implere. Vnde & aliàs in sacris literis hæc duo, videlicet misericordiam & veritatẽ,coniuncta inuenimus, cum humanæ reconciliationis faciunt mentionẽ. Beata nanque virgo Maria,in suo gratulatorio cantico mysterium humanæ reconciliationis pandens,

Ioan. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lucę.1. ita cecinit, Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ: Sicut loquutus est ad patres E
nostros, Abraham, & semini eius in sæcula. Vbi dum priore loco dicit, Recordatus misericordiæ suæ:
Ibidem. aperte misericordiam exprimit. In eo autem quod sequitur, Sicut loquutus est ad patres nostros, Abra
ham, & semini eius, tacitè veritas atque fidelitas indicatur. Zacharias autem & ipse plenus spiritu san-
cto, licet priore loco veritatem proponat, dicens, Sicut loquutus est per os sanctorum, &c. Iusiuran-
dum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis, &c. ante tamen conclusionem can-
tici, apertissime meminit misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto, &c. ¶ Versu
eodem. Iustitia & pax osculatæ sunt. Quanquam hæc pars conformiter ad præcedentem rationabi-
lius videatur intelligenda de reconciliatione iustitiæ & pacis, quæ ante Christi incarnationem adinui-
cem videbantur repugnare (quoniam iustitia pacem super humanũ genus prohibere videbatur) Chri-
sto autem humano amicitia sunt coniunctæ, & admisit iustitia pacem, nec vltrà prohibuit: attamen
posset etiam aliter intelligi, de iustitia non ipsius Dei sed hominis, qua coram Deo iustus est, & quæ à
Deo homini procedit, deque pace non totius generis humani, sed qua anima iusta pacem habet cum
Deo. Hoc enim modo iustitia & pax in tempore gratiæ se osculantur, quoniã adinuicem coniungũtur
& couiuntur nexu admirabili, ita vt non sit vnum absque altero. In quocũque enim est iustitia, in eo-
dem & pax est erga Deum: & qui iustitiam non habet, pacẽ non habet erga Deum. Per iustitiam enim
Esaię.57. veram, quæ coram Deo est, pacem quoque veram habemus. Non enim (iuxta prophetę testimonium) F
pax est impiis. Hoc ergo modo secundum metaphoram, iustitia & pax se osculantur, siue amplexan-
tur, sibique inuicem cohærent, & mutuo se comitantur. ¶ Versu. 12. Veritas de terra orta est, & iusti-
tia de cælo prospexit. Nos in Elucidatione illam intelligimus veritatem, quæ de semetipsa in sacro
Ioan. 14. Euangelio loquitur, dicens, Ego sum via, veritas & vita: itemque iustitiam illam de qua Paulus scri-
1. Cor. 1. bit Apostolus, Qui factus est nobis (inquiens) sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redem-
ptio. Hæc enim veritas de terra orta est, siue de terra germinauit aut pullulauit, quando de virgine be-
nedicta Maria carne assumpta, Dei filius nasci dignatus est. Prospexit nihilominus de cælo hæc ipsa
Ioan. 16. nostra iustitia & veritas, quoniam exiuit à patre, & venit in mundum, vt res humanas restitueret. Pro-
spicere autem istud intelligere possumus, vel deorsum aspicere, vt significetur, iustitiam quæ vsque ad
temporis plenitudinem auersa videbatur à nostro genere, iam tandem caput extulisse ad prospicien-
dum super nos, & ad componendum nostrum miserabile negotium: quomodo & in alio Psalmo scri-
Psal. 101. bitur, Quia prospexit de excelso sancto suo, dominus de cælo in terram aspexit: vt audiret gemitus
compeditorum, vt solueret filios interemptorum. Vel prospicere istud intelligatur prodire, siue exire
& descendere, vt iustitiam prospexisse de cælo sit, Dei filium de patris sinu prodiisse, & exiisse de sum-
mo cælorum ad ima mundi. Quanuis posset hæc iustitia rectè intelligi ipsa quæ in animalibus no-
stris à Deo gratuito ipsius munere infunditur. Incarnato nanque Dei filio, & veritate de terra exor- G
Roma. 3. ta, iustitia simul & pax vera de cælo manauit in corda nostra, ita vt clamaret Apostolus ac diceret, Iu-
Roma. 5. stitia Dei per fidem & ex fide, in omnes qui credunt in eũ. Et rursum, Charitas Dei diffusa est in cor-
dibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Quidam etiam veritatis de terra ortum siue
germinationem secundum metaphoram exponunt, dicentes, per veritatis germinationem de terra,
& iustitiæ prospectum vel emanationem de cælo, non aliud significari quàm fœcunditatem spiritua-
lium charismatum, & omnis verè boni abundantiam, in tempore gratiæ: quasi dicat Propheta, Tan-
ta erit in tempore gratiæ spiritualium bonorum abundantia, vt terra non aliud videatur quàm veri-
tatem germinare, neque cælum aliud quàm iustitiam depluere. Cum enim quid desuper simul & de
subtus prouenit, non potest non esse illius rei maxima abundantia: quemadmodum in diluuio illo ce-
Gene. 7. leberrimo quod per aream euasit Noe, desuper veniente pluuia per dies plurimos absque cessatione,
& ruptis abyssi fontibus à subtus ascendentibus, aquas copiosissimas legimus excreuisse. Atque ita
etiam quod sequitur, Etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum, ex-
ponunt non de fœcundato virgineo vtero, nec de spiritus sancti super illam obumbratione, sed de ir-
rigatione spirituali animarum fidelium, totiusque Ecclesiæ. Dat nanque dominus, & mittit desuper
benignitatem beneplaciti sui, benedictionemque gratiæ suæ, & terra cordis nostri huiusmodi salutа- H
ri imbre irrigata profert fructum suum. Deus enim (iuxta Apostoli sancti testimonium) est qui ope-
Philip. 2. ratur in nobis velle & perficere pro sua bona voluntate: quique nobiscum, & in nobis operatur om-
1. Cor. 15. ne bonum: quemadmodum idem ille testatur, dicens, Non ego, sed gratia Dei mecum. Itaque, terram
intelligunt, vel ipsam fidelium Ecclesiam: quam recte terram nostram appellamus, quicunque in Chri-
stum credimus: vel ipsa singulorum fidelium corda, quæ singuli velut singulos agros susceпimus co-
lendos de manu Domini. Conformiter quoque & nouissimum illum versum, Iustitia ante eum ambu-
labit, & ponet in via gressus suos, exponunt non de præcursore, iustitiæ præcone, vt nos exposui-
mus, sed de iustitia in cordibus fidelium: quam ante Deum quodammodo ambulare dicunt, quatenus
habitaculum Deo in cordibus fidelium præparat, videlicet quia non nisi ad illos Deus accedit, neque
nisi in illis habitare dignatur, qui pœnitentiam agunt veterum delictorum, & in sanctitate iustitiaque
Deo placere studeant. Quæ expositio licet nequaquam videatur improbanda, nos tamen in Eluci-
tione maluimus versus quatuor istos nouissimos de mysterio incarnationis Christi, & humanæ recon-
ciliationis apertius interpretari. Omnino enim singularia quædam in hoc Psalmo sacer vates sibi in-
dicat reuelata, cum ante horum descriptionem speciali modo præmittit, Audiam quid loquatur in me
dominus Deus. Propter quod omnia ista ad mysterium incarnationis, & modum humanæ reconci-
liationis specialiter accommodauimus, vti monstrat aperte satis Elucidatio. Et ne quis arbitretur hanc
expositionem nos de capite nostro confingere, & in fauorem sacratissimæ nostræ fidei, sciendum est,

A præter antiquorum patrum Latinorũ expositiones, etiam veteres Hebræorum Rabbinos ad singula-
rem Messiæ natiuitatem ista retulisse, quæ hic de ortu veritatis è terra dicũtur. Nam Rabbi Moles, in
annotationibus super hunc locum, Veritas de terra orta est, & iustitia de cælo prospexit, ita scripsit. Et
quur dixit, crescet, siue orietur, siue pullulabit, & non dixit, nascetur? Quoniam nimirum generatio, si-
ue natiuitas eius, non erit similis generationi siue natiuitati creaturarum quæ sunt in mũdo, imò diuer-
sa & distans erit absque socio & coniunctione. Et hic erit saluator noster & iustus noster quem mittet
Deus. Et hoc est quod dicit, Vtique Deus dabit bonum vel benignitatem, & terra nostra dabit fructũ
suum. Hæc ille. In qua expositione manifeste cernimus, indicari virginitatem matris Messiæ nostri, quæ
dicitur absque socio & cõiugatione fructum editura, & nouo generationis modo præter naturam pa-
ritura. ¶ Versu pœnultimo, Etenim Domin⁹ dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructũ suum.
Cum de beata virgine præsentem versum exponimus, hanc benignitatem referre possumus non solum
ad ipsam vteri eius fœcunditatem, verũetiam ad animæ eius in omnibus spiritualibus bonis copiosum
ornatum. Prius enim Dei benignitas copiosissime impleuit eius mentem quàm ventrem, prius animam
omnibus ornauit preciosissimis donis, quàm vterum grauidauit puerilibus mẽbris: prius arcam omni
ornatu fecit expolitam, quàm cæleste manna in ea reposuit. Et in vtroque horum dominus suam dedit
benignitatem, vt digna fieret hæc nostra terra talem nobis dare fructũ, vt de tam sancta terra tam san-
ctus procederet fructus, vt esset sancta delibatio sicut & massa: esset radix sancta, vt erat ramus ille san-
ctus à principio, qui in tempore ex ea erat processurus: esset denique virga sancta de radice Iesse, vnde
B flos ille Nazarẽus debuit ascendere, in quo erat accepturus requiem spiritus domini. Cæterũ, quomo- Rom. 11.
do hæc virgo beatissima simul & fœcundissima, terra nostra dicatur, fideli cuilibet non est obscurum.
Quomodo enim non nostra terra est, quæ nobis ab æterno ordinata atque præparata est, & in tempo- Esaiæ. 11.
re nata, in tempore sanctificata, in tempore spiritu sancto fœcundata, vt nobis fructum proferret nostræ
salutis æternæ? Nónne enim terram nostram iuste appellabimus, quæ nobis suũ progignit fructum, vn-
de pascimur, nutrimur, & viuimus? ¶ Versu vltimo, Iustitia ante eũ ambulabit, & ponet in via gres-
sus suos. Partem istam in Elucidatione exposuim⁹ de præcursione Ioannis Baptistæ, qui præco fuit iu-
stitiæ, quemadmodũ ex sacris Euangeliis manifestissime cognoscimus. Quicquid enim docuit, iustitia Lucæ. 3.
erat. Docuit enim homines agere pœnitẽtiam, & quid iustius? Docuit pœnitentiæ fructus dignos face- Matt. 3.
re, & quid iusti⁹? Turbas docuit mutuo sibi succurrere alimenta & vestimẽta impartiendo non haben- Ibidem.
tibus: & quid iusti⁹? Milites docuit neminẽ concutere, nemini calũniam facere: publicanos monuit non Lucæ. 3.
amplius, quàm quod constitutũ, est exigere: & hæc nónne ad iustitiam spectant? Denique, quod Hero-
dem arguit propter vxorem Philippi fratris sui Herodiadem, dicens, Non licet tibi habere eam, nónne
C & hoc palàm ad iustitiã attinet? Merito ergo iustitiæ præco speciali appellatione nũcupari potest Ioan-
nes, qui tandem pro iustitia, vltra omnẽ exhortationem, etiam vitam impendit, & seipsũ superimpen-
dit. Quid autem Prophetæ occultũ non fuerit mysteriũ præcursionis huius, etiam ex alio Psalmo aper
te satis cognoscimus, cũ in fine Psalmi. 131. de populo fideli loquens, ita ait, Illuc producã cornu Da-
uid, paraui lucernam Christo meo. Quo in loco per cornu Dauid, Christus Dominus: per lucernã ve-
rò, ipsius Christi præcursor Baptista intelligitur, quemadmodũ in expositione eius Psalmi prolixi⁹ tra-
ctatũ videre licet. In sequenti autem parte, Et ponet in via gressus suos, satis ambiguũ & incertum vi-
detur, quid debeat subaudiri pro suppositio verbi, ponet. Quidam pro suppositio intelligũt iustitiam, ad
hunc sensũ, Iustitia ponet in via gressus suos. quod ita intelligũt, Iustitia disponet suos gressus ad viam,
quia videlicet iustitia facit hominem non stare, nõ quiescere, sed ambulare de bono in melius, facitque
homines perãbulare vias rectas & bonas. Alii iustitiam pro suppositio accipiũt, sed pro suos legũt eius,
vt sit sensus, Iustitia ponet gressus Domini in via. id est, facit dominũ aduenire in corda fideliũ. Facili⁹
tamẽ est & melius, vt pro suppositio verbi ponatur ipse dominus, iuxta sensũ in Elucidatione expositũ,
Iustitia ante eũ ambulabit, & ipse ponet gressus suos in via. id est, præcurret Christũ iustitiæ præco, &
ipse deinde subsequetur euestigio Domin⁹, ante quem seru⁹ ille fuit præmissus. Cui consonat quod tu-
bis prædicans Ioannes, dicebat, Veniet fortior me post me, cui⁹ non sum dignus soluere corrigiam cal- Ioan. 1.
D ciamentorũ eius. Et est hæc constructio omniũ aptissima. Nam qui iustitiam pro suppositio ponũt, &
gressus suos proprie accipiũt, his lectio Græca reclamat, quæ relatiuũ habet masculini generis, hoc mo-
do, καὶ θήσει τὰς ὑποβάσεις αὐτοῦ. Qui verò iustitiam pro suppositio ponũt, & gressus suos exponũt
gressus domini, his proprietas relatiui suos, obsistit. Iuxta nostram autem suprapositam expositionem,
nullum est incommodum, neque in sermone, neque in veritate.

LXXXV. PSALMI ARGVMENTVM.

*FOrma orandi est hic psalmus, quemadmodum & titulus indicat: in quo considerãs homo suam ex semet-
ipso imperfectionem & indigẽtiam, à Deo postulat custodiam & misericordiam, cuius bonitatem & po
tentiã miris extollit modis, usque ad uersum decimum: ubi deinde à Deo in uia bona dirigi, & in spiritu
lætificari deposcit, promittens confessionem laudis Deo misericordi suo liberatori, per quem se agnoscit ab
inferni profundo liberatum, per quem & in posterum orat ab inimicis insurgentibus liberari, sibique in bonũ
fieri signum salutis, ut confusis impijs persequutoribus, ipse lætetur in domino. Quidam hanc orationem pe-
culiariter Christo attribuunt, illum introducentes loquentem ad patrem pro se ac suis fidelibus. Nos autẽ in
Elucidatione maluimus generali expositione ad quemlibet fidelem Psalmum accommodari.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal. 144 Psal. 9.

1 *Inclina domine aurem tuam, & exaudi me: * quoniam inops*

Apoc. 3. *& pauper sum ego.*

2 Custodi animã meã, quoniam sanctus sum:

** saluum fac seruum tuum Deus meus sperantes in te.*

Psal. 9.

*3 Miserere mei domine, quoniam ad te clamaui tota die: * lætifica animã serui tui, quoniam ad te domine animam meam leuaui.*

*4 Quoniam tu domine suauis & mitis, & multæ misericordiæ: * omnibus inuocantibus te.*

5 Auribus percipe domine orationem meam, & intende uoci deprecationis meæ.

*6 In die tribulationis meæ clamaui ad te: * quia exaudisti me.*

7 Non est similis tui in dijs domine:

** & non est secundũ opera tua.*

8 Omnes gentes quascunq; fecisti uenient,

DEus piissime, qui propè ades omnibus inuocantibus te in veritate, qui adiutor es in tribulatione, & in opportunitatibus, inflecte nunc aures misericordiæ tuę ad precem meam, & benignum mihi præbe auditũ, orantemque exaudi pro tua misericordia: * ego enim qui coram te nunc fundo precem meam, verè egen⁹ sum & pauper, à memetipso nihil habens, nisi quæ tua liberalitate accipio: qui absque te sum cæcus, nudus, pauper, miser, & miserabilis: propter quod meam paupertatem agnoscens, ad te ditissimum dominum confugio, vt de tua liberali abundantia nimiæ meæ succurratur inopiæ. 2 Conserua me domine in vita, protectione custodiæ tu me custodi, vt non morte afficiar, & non mihi auferatur vita animæ ab aduersariis meis, quorum est hoc summum studium: sum enim sanctificatus munere spiritus sancti tui, tu sanctificasti animam meam tibi in habitationem, & in templum me consecrasti, per F
vnctionem spiritus tui: propter quod, me consecratum tibi ac dedicatum, oro, diligenter fideliterque custodias, ne forte pollui me contingat ab hostibus, id super omnia quærentibus: * ita domine saluum fac me pauperculum famulum tuũ, ex bonæ voluntatis desiderio tibi seruire cupientem, ab omnibus periculis in quibus versatur anima mea: maximè cum ego omnem habeam in te repositam fiduciam, & de tua bonitate tuoque auxilio confidam plenissime, qui nunquam derelinquis sperantes in te. 3 Ostende mihi misericordiam tuam, miserator Deus, quàm iugiter continuis precibus clamans ex toto cordis affectu postulo, pro qua consequenda tota die clamo ad te: * lætam fac animam serui tui benigna exauditione tua, quoniam toto conatu cor meũ in oratione ad te eleuaui, quoniam ab omnibus quæ sunt in mundo visibilibus atque delectabilibus auulsi mentem meam & desiderium meum, vt tibi pura mente & mundo corde totus intenderem, sicque G.
fieret mea oratio tibi magis accepta & exaudibilis. 4 Cognoui enim, & certe mihi persuasum habeo de te, quòd non sis tu (vt vulgo sunt potentes inter homines) durus, morosus, & crudelis, sed magis benignus, placidus, & dulcis, quem facile sit prece flectere: mitis quoque & propiciabilis, ad dimittendum pœnitentibus pronus ac facilis: item quòd sis magnæ & infinitæ misericordiæ, ad concedendum postulata humiliter petentibus: * idque non erga vnum tantum aut alterum, non erga hanc gentem solam aut solam illam, sed erga omnes indifferenter, absque personarum acceptione, quicunque ex fideli corde te inuocant in veritate, ad eum modum quo tu vis & nos decet te inuocare. 5 Qua consideratione ego animatus, spe exauditionis concepta, fidenter ad te fundo orationem meam, petens, vt aures tuæ misericordię ad eam dignanter accõmodes, vtque voci deprecationis meæ benignus intendas: vt si iustum & bonũ inueneris quod propono, benigne illud adimpleas. 6 Hoc enim mihi consuetudinarium est, hoc vetus ac solitum mihi est refugiũ, in omni mihi obueniẽte tribulatione, vt ad te leuẽ vocẽ clamoris mei, vt ad te clamãs, & orsã confugiã: * quoniã te do H
mine fidelẽ semper inueni auxiliatorẽ, nõ soles repellere humiliter deprecantem, sed benigne potius exaudire & opportunũ ferre auxilium pro tuo beneplacito. Propter quod, olim nõ semel tui auxilii fidem expertus, semper in angustiis ad te volo confugere. 7 Et quem aliũ possem ego commodiorem inuocare auxiliatorem, aut ad quem confugere protectorẽ meliorẽ, quàm ad te domine Deus meus? Non est enim in omnibus diis, qui sit tibi similis: non est in omnibus potentibus, siue angelorũ bonorũ vel malorũ exercitibus, siue in sæculi potẽtibus quisquam, qui tibi valeat comparari: siue potentiam spectemus, siue veritatem & fidelitatem, siue etiam bonitatem & misericordiam: neque in omnibus diis gentili qui falsa appellatione dii nominantur, quisquam potest inueniri similis tui, qui sic possit subuenire inuocantibus: * & non est quisquam similis tui in operibus, qui possit operari similia eorum quæ tu facis, opera tantę potẽtiæ & virtutis, cuiusmodi tu monstras in omnibus. 8 Propter quam super omnes præcellentiam, cunctæ natio nes populorũ, quas tu tã secundũ animã, quàm secundũ corpus creasti, venient ante conspectum tuum, teque adorabunt, ô rex regũ & domi-

A *& adorabũt coram te domine:*
** & glorificabunt nomen tuum.*
*9 Quoniam magnus es tu, & faciẽs mirabilia: * tu es Deus solus.*
10 Deduc me domine in uia tua, & ĩgrediar in ueritate tua:
** lætetur cor meũ, ut*
B *timeat nomen tuum.*
11 Cõfitebor tibi domine Deus meus in toto corde meo: & glorificabo nomẽ tuum in æternum.
12 Quia misericordia tua magna est sup me:
** & eruisti animam*
C *meam ex inferno inferiori.*
13 Deus iniqui insurrexerunt super me, & synagoga potentium quæsierunt animã meã
** & nõ proposuerũt te in conspectu suo.*
14 Et tu domine Deus
miserator & miseri-
D *cors: * patiẽs, & multæ misericordiæ, & uerax.*
*15 Respice in me, & miserere mei: * da imperium tuũ puero tuo:*
** & saluum fac filiũ ancillæ tuæ.*

ne dominantiũ: * dabũntque gloriam, & honorem exhibebunt magno nomini tuo. Veniet enim tempus, quando tibi flectetur omne genu cæ Rom. 6.
lestium terrestriũ, atque infernorũ: quando ante te cõgregabũtur om- Philip. 2.
nes gentes, quando omnes manifestabuntur & exhibebũtur ante tribu Mat. 13.
nal tuum, vt referat vnusquisque prout gessit in corpore, siue bonũ, si- 2. Cor. 6.
ue malum: quãdo, velint, nolint, cogentur omnes tuæ maiestatis superexcellentiã agnoscere, teque solum vt verũ Deum & supremum iudicem adorare, ac tuæ obedire sententiæ. 9 Et id quidem optimo iure. Tu enim verè es in omnibus, & per omnia magn⁹, id quod & in opere patenter ostendis, dum operaris pro tuo placito admirabilia quęcũque volueris: * profectò tu solus es Deus viuus & verus, & non est extra te alius. 10 Vt autem tibi sicut iustũ est syncera valeam seruitute placere, quæso, sis tu mihi ductor atque director in via præceptorum tuorum, per quam tu nos ambulare voluisti, nequãdo aberrem à via recta aut declinem, siue ad dexterã, siue ad sinistram: & tuo ducatu directus ambulem in veritate & æquitate iustitiæ tuæ, alienus ab omni iniquita te & iniustitia: * fac lætari in te sancta lætitia cor meum, fac me sancto gaudere gaudio in dulcedine spiritus tui, vt debito timore & amore re uerear nomen tuum, vt gustata paternę suauitatis dulcedine cor meum in hilaritate te discat reuereri, ad eum modum quo filium decet timere atque reuereri nomen paternũ. 11 Confessione laudis ego te celebrabo domine Deus meus, ex toto affectu cordis mei: & nomen tuum sanctum atque in sæcula benedictũ ego laudabo & glorificabo, donec viuam, in perpetuis æternitatibus, ita vt in perpetuum nũquam pœnitus deficiat laus tua ab ore meo. 12 Neque illud quidem immerito, quoniam quidem misericordia tua erga me magna est nimis, quoniam misericordiã maximam mihi demonstrasti, egistique mecũ misericorditer valde, supra quàm explicare aut etiam cogitare possim: * & tu saluasti animam meam à profundo lacu inferni, tu me tua benignissima custodia præseruasti & custodisti à dãnatione mortis & inferni, in quo paulominus habitasset anima mea, nisi tu Domine me adiuuisses. 13 Ec- Psal. 93.
ce enim, Deus piissime, impii dęmones, eorúmque ministri & membra, &. 85.
homines peruersi, feroci animo & crudeli proposito insurrexerunt aduersum me: & congregatio fortium, qui me (quantum ex memetipso) multo sunt potentiores, conantur me perdere, & morte afficere: * & nõ habẽt te dominum Deum ante oculos, non te metuunt, non est timor tui ante oculos eorum, vt desistant à suo peruerso proposito, à perditione innocentis. * Non etiam attendunt te, neque considerant, quòd tu sis mihi auxiliator: atque idcirco tantum me in memetipso considerantes, & meam debilitatem cum sua fortitudine conferentes, ita confidũt se mihi posse prævalere, nec verẽtur oppugnare seruum tuum. 14 Ego verò nequaquam in memetipso cõfido, neque in propria virtute spem habeo, sed in te domine Deus me⁹, qui semper tuis supplicibus misere- Psal. 24.
ri es solitus, & cuius sunt miserationes à sæculo super omnia opera tua, quemadmodum & es natura misericors, imò ipsa immensa & inexhausta misericordia: * qui es insuper longanimis & patiens in dissimulando peccata hoĩm & differendo vindictam, quo sic per longanimitatem Rom. 2.
peccatores inuites ad pœnitentiam: multæ quoque misericordiæ, nimi- * rum infinitæ & inexhaustæ, per quam semper es paratus redeuntes per pœnitẽtiam recipere in gratiam, & nihilominus verax, iustissimus vide licet remunerator omnium humanarum actionũ, & fidelis in omnibus Psal. 144.
verbis ac promissionibus tuis. 15 In te (inquã) est spes mea omnis & tota fiducia, tu benignis misericordiæ tuę oculis in me seruum tuum aspice, & misericordiam tuam ostende mihi: dum illi econtrario, omni studio & toto conatu mihi machinãtur mala, vt tua misericordia adiutus illorum possim feritatem effugere, ne mihi iusta desiderium suum præualeãt: * da mihi seruo tuo ex bona voluntate tibi famulari cupienti, imperium, dominium, & victoriam super inimicos meos: da mihi fortitudinem, per quã illos possim superare atque subiicere mihi, per quã exaltari valeãt super illos, illisque euadere superior: * ab omnibus inimicis saluum fac me, qui sum filius ancillæ tuæ, Ecclesiæ sanctæ ancillæ tuæ, quæ me tibi per fidem & verbum tuum in spiritu sancto genuit: * qui etiã sum pauperculæ matris meæ, humilis tuæ ancillæ, filius. Sum enim ego seruus tuus & filius ancillę tuę, quoniã & ego seruus tuus sũ, & mater mea tua est vernacula atque ancilla: quoniã eque & ego & oẽs pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

16 *Fac mecũ ſignũ in bono:* ut uideant qui oderunt me & confundantur, quoniam domine adiuuiſti me, & cõſolatus es me.*

genitores mei, ſerui tui ſumus. *16* Oſtende erga me ſignum aliquod misericordiæ & beneplaciti tui, quo poſsint cognoſcere aduerſarii mei, quòd te habeam mihi propicium & protectorem: demonſtra indicio aliquo liberationis gratuitæ, quòd tibi ſit in me beneplacitum: * vt hoſtes mei qui me implacabili odio perſequuntur, id videntes, confundantur & erubeſcant, cum viderint me tuo auxilio defenſum atque munitum, & tua conſolatione ſancta corroboratum, vt nulla illis ſpes eſſe poſsit de me obtinendi impium ſuum deſiderium & iniquum propoſitum. B

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXXV.

VErſu ſecundo, Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum. Si de Chriſto domino ſingulariter Pſalmus exponatur, nullum eſt dubium, quomodo ſanctum ipſe ſe iuſte poſsit aſſerere, cum ſit ſanctus ſanctorum, ſanctificans omnia: qui non ad menſuram accepit ſpiritum, vt eſſet abſque menſura ſanctus. Si verò ad vnumquenque fidelem dicamus pertinere Pſalmum (iuxta Elucidationis proceſſum) ne ſic quidem difficile eſt intelligere, quomodo fidelis ex teſtimonio bonæ conſcientiæ ſe dicat ſanctum, videlicet participatione plenitudinis Chriſti. Nam vt ille per ſpiritum acceptum non ad menſuram, ſanctus eſt non ad menſuram: ita ſinguli nos de eius plenitudine accipientes, ſanctificamur in ſpiritu eius, efficimúrque ad menſuram ſancti. Vnde Paulus Apoſtolus ab idololatria ad Chriſtum conuerſis Corinthiis, Et hæc (inquit) aliquando quidem fuiſtis. id eſt, idolis & peccatis ſeruientes, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri. In eodem quoque capitulo, etiam membra & corpora noſtra quomodo ſancta ſint, declarat, dicens, Neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? Et iterum, An neſcitis quia membra veſtra templum ſunt ſpiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri? Sanctificamur ergo quicunque ſpiritum Chriſti accipimus, primum quidem in membra Chriſti, vt illius ſancti ſanctorum membra ſimus, ſitque ille caput noſtrum. Deinde, vt templum ſimus ſpiritus ſancti, atque adeò totius ſuperbenedictæ Trinitatis. Merito proinde inceſſanter clamemus ad dominum, dicentes, Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum. Niſi enim dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilant cuſtodes. Attamen omni diligentia curandum nobis eſt, vt in quo ſanctificati ſumus, in eo permaneamus: ne ſemel facti membra Chriſti, iterum efficiamur membra diaboli: & ne ſemel facti templum ſpiritus ſancti, iterum efficiamur mancipia & habitaculum ſpiritus maligni. Non eſt enim æquum tollere membra Chriſti, & facere membra diaboli: neque iuſtum eſt conſpurcare templum Chriſti, & facere habitaculum diaboli. ¶ Verſu tertio. Lætifica animam ſerui tui, quoniam ad te domine animam meam leuaui. Diligenter nota, quod addit, Quoniam ad te domine animam meam leuaui. Hic enim ordo ſeruandus eſt, vt qui lætificari quærunt à domino Deo ſuo, qui diuinis refici exoptant conſolationibus, ad Deum ſtudeant toto conamine leuare ſuas animas. Quæ enim in imis huius mundi, in fecibus & cœno temporalium voluptatum adhuc immerſæ iacent, capaces non ſunt cæleſtis illius & diuinæ lætitiæ. Quæ autem ſemetipſas ex lutoſo illo cœno temporalium extricantes, ad æterna erigunt, ad Deum ſe leuant, temporalem & vanam lætitiam abnegantes, iuxta quod in alio Pſalmo ſpiritualis homo loquitur, dicens, Renuit conſolari anima mea. huiuſmodi merebuntur diuinis conſolationibus & caſtiſsima ſpiritus iocunditate viſitari & oblectari. Sed & in aliis compluribus locis, quoties Propheta magnum aliquid à Deo poſtulat, hoc inuenimus ſpecialiter ipſum præmittere, quòd animam ſuam eleuauerit ad dominum. veluti Pſalmo. 24. Ad te domine (inquit) leuaui animam meam, Deus meus in te confido, non erubeſcã, Neque irrideant me inimici mei. Et Pſalmo. 142. Notam fac mihi viam in qua ambulem, quia ad te leuaui animam meam: Eripe me de inimicis meis, domine ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam. Videlicet hoc modo orandi ſignificare volens, fruſtra nos quæ ſunt Dei expectare aut poſtulare, niſi ad illum ſatagamus leuare animas. ¶ Verſu quarto, Quoniam tu domine ſuauis & mitis, & multæ miſericordiæ omnibus inuocantibus te. Datiuus ille nouiſsimo loco poſitus, omnibus inuocantibus te, refertur ad ſingula præcedentium trium, hoc modo, Tu Domine ſuauis es omnibus te inuocantibus, tu mitis es omnibus te inuocantibus, tu es multæ miſericordiæ omnibus inuocantibus. id eſt, erga omnes inuocantes es copioſus in miſericordia & multum miſericors. Poteſt autem inter hæc tria apta quædam poni diſtinctio. Eſt enim Deus ſuauis, id eſt, benignus & dulcis. Nam in Græco ponitur χρηστὸς, quod ſignificat benignum, & in Hebræo tof, quod ſignificat ſimpliciter bonum. Eſt enim Deus benignus omnino & bonus, benigne & dulciter agens cum ſeruis ſuis, pauca ab illis & factu facilia exigens, neque niſi quæ illis vtilia ſunt, inſuper etiam ad perficiendum illos fideliter adiuuans. Secundo autem loco in Græco habetur ἐπιεικὴς, id eſt, modeſtus & mitis, videlicet qui non à pœnitentibus peccatoribus extremum exigit, neque extremum ſequitur iuſtitiæ rigorem, ſummum ius exigendo, extremámve ſolutionem expoſcendo, ſed facile placari permittit, facile recipit in gratiam redeuntes. Nam hæc eſt virtus epiiciæ, non extremum ſequi iuris rigorem, ſed diſpenſare ac diſſimulare noſſe pro loco & tempore, conditione perſonarum expenſa. Et hanc ſignificationem habet etiam vox Hebraica hoc loco poſita, quæ venit à verbo ſalach, quod ſignificat dimiſit vel propiciatus eſt. Vnde dictio hoc loco poſita valet fere idem quod propiciabilis, vel facilis ad dimittendum: quemadmodum & beatus Hieronymus vertit, bonus & propiciabilis. Felix adiicit, vel parcens, id eſt, ad parcendum facilis. Apertius etiam hoc ipſum indicat Chalda. Paraphraſis, quæ

Ioan.3. F

Ioan.1.

1.Cor.6.

Pſal.126. G

Pſal.76.

Pſal.24.

Pſal.142 H

A ſic habet, Quoniã tu Deus bonus es, iuſtus, & remittis iis qui conuertuntur ad legẽ. Inuenitur autem duo hæc, quæ Pſalmiſta hic connectit, etiam Paulus quodam in loco coniunxiſſe, vbi Corinthios obſecrat per manſuetudinẽ & modeſtiã Chriſti. Quod enim manſuetudinem dicit, ad ſuauitatem pertinet: quod verò modeſtiã ad iſtam mititatẽ. Nam pro modeſtia idem vocabulum ponitur epiicia, cuius hîc ponitur adiectiuũ. Quod autem tertio loco ponitur multæ miſericordiæ, ſiue copioſus miſericordia, id generale eſt tam ad peccatorũ dimiſsionem, q̃ ad beneficiorũ exhibitionem ſpectans. ¶ Ver. 8. Omnes gentes quaſcunque feciſti, veniẽt, & adorabunt corã te domine. In Elucidatione hũc verſum expoſuimꝰ de nouiſsimo iudicii magni die, quando omnes exhibebuntur ante tribunal iudicis: & palàm omnes boni atque mali corã eo aſtabunt iudicandi iuxta illud Propheticum, Viuo ego, dicit dominus, quoniã mihi flectetur omne genu. Poteſt tamen intelligi de cõuerſione populorũ in tẽpore gratiæ, quando exeunte ſono prædicationis Apoſtolicæ in omnes fines orbis terrarum, ex omnibus gentibus aliqui conuerſi ſunt ad fidẽ Chriſti, qui ipſum adorauerunt & glorificauerũt, vt ſummũ & verum Deum. ¶ Verſu. 10. Deduc me domine in via tua, & ingrediar in veritate tua. Ingrediar poteſt accipi, vt ſit imperatiui ſiue deprecatiui modi ſicut quod præcedit verbum, deduc, & quod ſubſequitur, lætetur: cui conſonat quod ex Hebræo vertit beatus Hieronymus, Deduc me domine in via tua, vt ambulẽ in veritate tua: ſecundũ quem modum & nos in Elucidatione expoſuimus. Vel poteſt accipi vt indicatiui modi futuri temporis, eritque ſenſus, Tu eſto mihi ductor, & ego ambulabo, te ductore, in veritate tua. ¶ Ver. 12. Eruiſti animam meam ex inferno inferiori. Si Chriſto applicetur Pſalmus, intelligenda erit hæc liberatio animæ ipſius ex inferno inferiori, ſecundum id quod in alio Pſalmo ex perſona eiuſdẽ domini noſtri ad patrem dicitur, Quoniam non derelinques animam meam in inferno, quoniam videlicet animam Chriſti omnipotens pater nõ permiſit deſcendere in damnationẽ inferni cum reprobis, qui infernus merito dicitur infernus inferior, pro quo beatus Hieronymus vertit infernũ extremũ. Imò neque in lymbo patrũ (qui ſuperior quidam infernus merito appellari poteſt, reſpectu loci damnatorum) detineri animam eius permiſit, ſed loco illo tantum viſitato, patribúſque de captiuitate liberatis, ſecit eam in corpus reuerti, atque ita in cælum vnà cum reſuſcitato & glorificato corpore glorioſe conſcendere. Cum verò generaliter fideli cuilibet Pſalmus applicatur, accipitur verſus iſte vt gratiarũ actio pro liberatione ab inferno, videlicet quoniam per Dei magnam miſericordiam agnoſcit ſe à mortalibus peccatis (in quæ ceciderat, & pro quibus inferioris inferni damnationem commeruerat) liberatum, ex miſericordia & liberali peccatorum dimiſsione. Vel quia agnoſcit Dei eſſe beneficiũ, q̃ non in peccata talia ceciderit, & q̃ non filius ſit mortis effectus. Id enim quotquot omnes fateamur neceſſe eſt, Dei gratiam & munus eſſe, ſiue q̃ à peccatis noſtris pœnitentiam agentes reuertimur, ſiue quòd in eiuſmodi peccata non cecidimus, pro quibus mortis damnationem fuiſſemus commeriti: vt tam immaculata ſanctitas, q̃ pœnitentiæ veritas, Deo referatur accepta, & pro vtraque merito illi agantur debitæ gratiæ. Veruntamen poſſet infernus iſte inferior recte etiam intelligi carcer malæ & deſperatæ conſcientię. Vere enim infernus eſt, & inferior atque extremus infernus eſt, carnificina malæ & deſperatæ conſcientiæ. Et erit hic infernus multo dãnatis intolerabilior, quàm ipſe ille corporalis locus horroris, quem illis Deus deputauit, vt in eo cum angelis malis inæternum puniantur. Ab hoc autem inferiori inferno ſubinde Deus homines in hac vita degentes liberat, & velut à morte ad vitã reducit, atque ex profundo horroris puteo in claritatem auræ ſupernæ educit: qui proinde, agnito Dei beneficio, tanto poſt maiore affectu ſuo liberatore afficiuntur, agendiſque gratiis tanto affectuoſius inſiſtunt, quanto maioris miſerationis circa ſe perfectũ opus, reuelato mentis oculo, conſpiciunt. ¶ Verſu. 15. Da imperium tuum puero tuo. Græca dictio quę reſpondet imperio, nempe κράτος, ambiguæ eſt ſignificationis. Interdum enim ſignificat potentiam, vt apud Lucam in cantico beatæ Mariæ virginis, Fecit potẽtiam in brachio ſuo, vbi Græce legitur ἐποίησε κράτος. Hinc Græco vocabulo Deum appellamus παντοκράτορα, id eſt, omnipotentem. Interdum verò ſignificat imperium vel poteſtatem, qualem habet ſuperior ſuper inferiorẽ. Vnde Deum vocamus κοσμοκράτορα, id eſt, mundo imperantem, vel mundi dominantem, id eſt, ſuper omnia quæ in mundo ſunt poteſtatem atque imperium habentem. Neque ſunt iuxta veritatem hæ duæ ſignificationes abinuicem diuerſæ, ſi potentiam intelligamus imperialem & poteſtatiuam (vt ita loquar) per quam quis ſuum aliũ obtinet imperium. Non enim niſi per imperialem ſuam potentiam Deus omnium dominatur, neque aliter ſuper cuncta habet imperiũ, niſi quia ipſe eſt omnipotens. Secundũ hæc ergo diuerſimode locus præſens à diuerſis inuenitur tranſlatus. Nam lectio Pſalterii Romani pro imperio habet poteſtatem. Da poteſtatem (inquit) puero tuo. Hieronymus autẽ legit, fortitudinẽ. Quæ lectiones facile reduntur in concordiã, ſi intelligamus talem poſtulari à Deo fortitudinem, qua inimicis perſequentibus poſſumus euadere ſuperiores, vt non nos illis veniamus in ſubiectionem, ſed ipſi econtrario nobis in poteſtatẽ veniant, & ſubiiciantur confuſi atque deuicti. Talis eſt fortitudo, quam à Deo petimus, talis poteſtas, tale imperium, quod poſtulat in perſequutione poſitus homo ſpiritualis. Illi tamen qui Pſalmum peculiariter accõmodant Chriſto, imperiũ iſtud poterũt exponere abſque incõmodo, poteſtatem illam quam ipſe accepit à patre poſt reſurrectionem, de qua in Pſalmo. 2. ex patris perſona dicitur, Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam, & poſſeſsionẽ tuam terminos terræ: & de qua ipſemet Chriſtus à diſcipulis abſcedens loquitur in Euangelio, dicens, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. De qua etiam poteſtate multis in locis multa loquitur ſanctus Apoſtolus. At tunc quidem ancillam illam, cuius ſe filium Chriſtus loquitur, manifeſtum eſt debere intelligi illam benedictam terram de qua in Pſalmo præcedenti fecimus mentionẽ, Deiparam virginẽ Mariam: quæ etiam ſeipſam ancillam Dei in ſuo iucundo cantico humiliter nũcupauit, vt nunc à filio hîc loquente eam audimus nuncupari. Cõformiter quoque in verſu ſequenti illud ſignum in bono quod ſecum fieri optat, intelligeretur Chriſti

C

D

Pſal.2.

Pſal.28.

Lucæ.1.

Lucæ.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

resuscitatio,& in cælum assumptio. Nam hoc signum fuit, quod omnipotens pater cum Christo fecit, B
quod erga ipsum demõstrauit in bonũ,quo se ostendit illum diligere,sibiq; in illo esse beneplacitũ:in
quo etiã signo,euidentissime omniũ aduersariorum Christi apparuit confusio,ita vt mendacio & pecu
Mat.28. nia cogerentur ruborẽ suæ verecundiæ palliare,quando custodibus data copiosa pecunia, vt veritatem
tacerent, mendacibus linguis rumorẽ falsum sparserunt in populo,dicentes, ꝙ custodibus dormienti-
bus fuissent illum suffurati discipuli. Quidam etiam personæ Dauid applicant Psalmũ, neque omnino
incommode.Iuxta quam applicationem, Dauid in persequutionibus positus postulat, cælitus sibi dari
contra hostes fortitudinẽ,qua possit illorũ superare persequutionẽ,petitq; liberationis signum & sa-
lutis erga se à Deo monstrari,vt confusi hostes abscedant,desistantq; à proposita malitia, cũ dominũ
viderint pro seruo suo dimicantẽ,quemadmodũ nõ semel in sacris regnorũ historiis legimus accidisse.
Vsqueadeo enim nouis admirabilibusq; modis subinde Deus suum Dauid liberauit de manibus Sau
lis,vt nemini non esset perspicuum,solius Dei fuisse talem liberationem,ita vt nimia coactus euidentia
1.Reg.24 & 26. ipsemet Saul,licet obstinatissimo animo esset contra Dauid, aliquoties legatur à persequutione popu-
lum reduxisse in propria. Quòd si etiã Dauid introducamus postulantẽ dari sibi imperiũ,& regnum
super populũ domini,nõ ambitionẽ aut superbiã illi impingimus. Poterat enim is qui regem se à Deo
vnctum sciebat,postulare,vt Dei in se propositum adimpleretur. Illa tamen sententia,quam in Eluci-
datione explanauimus,potior videtur. ¶ Versu eodem,Saluum fac filium ancillæ tuæ.In Elucidatione F
duplex est monstrata intelligentia,secundum quarum vtranque singulis fidelibus versus iste possit con
uenire.Secundum priorem nanque intelligentiã,ancilla ista accipitur Ecclesiu,quæ dicitur ancilla Dei,
ipsi videlicet seruiens deuotione fidei & operibus placitis.Posterior autẽ magis videtur probanda, qua
ad maiorem perfectioremq; humiliationem seipsum nominat non solum seruum Dei,sed etiam ancil
læ eius filiũ.Pro cuius intelligentia nota,quosdam esse seruos qui casu aliquo vel euentu in seruitutem
venerũt suis dominis,vt qui sunt quidem liberi natiuitate,sed bello superati,in captiuitatemq; abdu-
cti & venundati in seruos,tali sic euentu ex libertate veniunt in conditionẽ seruilem.Idipsum & aliis va
riis modis contingit.Et qui sic facti sunt serui, licet dominos appellent illos quibus venerunt in subie-
ctionem,non tamen matres illorum ancillæ fuerunt eorundem dominorũ.Nam ex progenitoribus libe
ræ sunt conditionis,tantum ex euentu facti serui.Sunt verò alii,qui ex ipsa sua origine sunt serui,vtpote
qui in seruitute sunt geniti,quorum patres matresq; in seruitute domini alicuius tales proles genue-
rũt.Atque hi lõge magis sunt viles & humiles prioribus,estq; maioris humilitatis sic ex progenie natũ
esse seruũ,q̃ ex accidente seruũ tantum fieri.Volens ergo significare seruus Dei maximã suam erga Deũ
subiectionem,& summam humilitatẽ indicare,non tantum se fatetur seruum Dei,sed & matrem suam
fatetur eiusdem ancillam,cum se nominat filium ancillæ eius.Aperto enim consequio elicitur,meã ma- G
trem esse ancillam Dei,si ego me fatear esse filium ancillæ eius.Intelligit autem in matre totam proge-
niem,patrem,auum,atauum,tritauum,& vniuersum genus vsque ad primum parentem. Omnes enim
progenitores nostri,vilissimi serui & ancillæ Dei fuerũt.Secundum hunc quoque modũ in Psalmo.115.
positus in extasi vir fidelis,magno deuotionis affectu loquitur,dicẽs, O domine, quia ego seruus tuus,
Psal.115. ego seruus tuus & filius ancillæ tuæ. ¶ Versu vltimo,Fac mecum signum in bonũ.Nos simpliciter in-
terpretati sumus,Demonstra erga me indicium aliquod bonitatis tuæ & beneplaciti,atque amoris erga
me,vt videntes inimici tuo me fultum auxilio,confundantur.Potest etiam sic intelligi,Exhibe circa me
signum & prodigium in bonum.id est,prodigioso aliquo signo me libera ab inimicis,vt aperte videtes
inimici tuo me iuuari auxilio,confundantur.Vnde quidam ex Hebræo sensum hunc magis quàm tex-
tus verba sequutus,ita vertit,Insigniter benefac mihi,&c.Optime autem hanc postulationem impletã
cognouimus,tam in persona Christi (in cuius resurrectione signũ Ionæ Prophetæ, & prodigium ma-
ximum fuit exhibitum) quàm in persona Dauid, qui non sine maximo miraculo de summa miseria in
Lucę.11. qua erat,cum fugitiuus ageret in desertis & montibus, ad glorioſi regni magnificentiam tandem fuit
subuectus.Vere enim prodigium magnum erat, videre iam super omnem Israelem longe lateq; do-
minantem,cui pridem vix pro corporis salute tutum erat angustæ alicuius speluncæ latibulum. Cum
omnibus quoque fidelibus signum faciet Deus in bonum, & prodigiosum aliquid erga eos operabi- H
tur,quando eos tam ex se imbecilles & miseros, de tantorum hostium, tamq; fortium & crudelium
potestate liberatos,sublimabit in gloriam fœlicitatis æternæ,impiis ad suam perpetuam confusionem,
Psal.111. id cum dolore dentiumq; stridore cernentibus.

LXXXVI. PSALMI ARGVMENTVM.

EX abundantia cordis in hoc Psalmo,uerborum quidem numero modico,sed maiestate sensus multũ dissimili,prorumpit Psalmista in laudes Ecclesiæ,quam dicit in montibus fundatam,portas habẽtem Deo super omnia tabernacula Iacob dilectas,de qua gloriosa dicit esse prædicta.Cuius etiã uersu tertio & quarto miram describit amplitudinem,utpote quæ intra sese concludat cunctarum gentium quondam à Deo alienarum nationes.Versu autem quinto admirabilem eius depingit gloriam,quòd in ea natus sit qui ipsam fundauit & condidit,quòd in ea Deus homo factus sit,quemadmodũ in scripturis prædictũ id fuerat & præsignatum,ad instructionẽ populorum:nouissimo tandem uersu,huius ciuitatis & omniũ in ea habitantiũ prospiciens prænunciansq; lætitiã.Parũ autem refert,an de Ecclesia militãte,an de triũphãte,Psalmũ intelligamus.utrique enim recte ea cõueniunt,sed huic perfectius,illi secundum suũ modũ imperfectius.Præstat autẽ, ut simul de utraque Ecclesia Psalmus intelligatur.Ad unum nanque spectant,& est unus utriusque Dominus: ciuesquoque iidem sunt,qui ab una transeunt in alteram,quasi ab anteriori atrio ad interiorem thalamum.

LXXXVI. PSALMI ELVCIDATIO.

A **1** *Fundamenta eius in montibus sanctis:*

Iuitatis illius quam mente contemplor in tempore gratiæ per Messiam ædificandam,Ecclesiæ illius sanctæ quã
C sibi in domum & ciuitatem ædificabit rex magnus in
plenitudine temporis aduenturus,huius(inquam)ciuitatis,domus & ædificii fundamenta erunt in sublimibus
illis montibus,Apostolis atque Apostolicis viris,quos sui spiritus pri- Rom.8.
mitiis copiose sanctificabit ædificator huius ædificii Deus,facietq; in
veritate sublimes & immobiles. Quicunque enim in hoc ædificio coæ 1.Petri.2.
dificabuntur in habitaculũ Dei, tanquam lapides viui,superædificari Ephe.2.
eos necesse erit super fundamentum Apostolorũ & Prophetarum: 1.Cor.10.
quemadmodum & ipse consequenti ordine super Petram Christum,& 1.Cor.3.
super fundamentũ illud præter quod nemo potest aliud ponere(quod
est Christus Iesus)erunt firmiter ædificati. * neque mirum,si super talia tamque pretiosa & sublimia fundamẽta ædificabitur ciuitas illa,spi
ritualiter dicta Sion (propter lucentis in ea fidei speculationem, atque
B ** diligit dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.* etiam propter singularem Dei electionem)quoniamquidem diliget dominus eam multo amplius,quàm veterem illã Synagogam, imò ipsas
portas,ipsum tantum introitum huius Ecclesiæ nouæ,quam in spiritu
præuideo ædificandam,magis diligit,quàm omnia tabernacula,omnes
habitationes veteris illius Israelitici populi,adeò vt præ nimio illius a-
more videri possit hunc populum non amasse. * Ipsam etiam stabilitatem Ecclesię nouę,quam sibi mansionem stabilem & nunquam com
mutandam elegit,diligit multo amplius,quàm Synagogam veterem,
quam ad tẽpus tantũ inhabitare voluit, magis vt in tabernaculis quàm
2 Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. vt in domo & ciuitate stabili. 2 O ciuitas nobilis magni Dei,quę artificem & conditorem es habitura,non Beseliel,non Moysen,nõ alium
quemlibet hominem,sed Dei filium,quamq; Deus ipse vt domũ suã
inhabitabit:quàm glorioſa,quàm magnifica,quàm eximia sunt,quę de
te per sanctos patres & prophetas sunt prędicta: * quæq; de te sunt
C in secreto diuinitatis concilio definita,& ab æterno ordinata:quàm ma
gna sunt,quę in te implebuntur in tẽpore suo, iuxta quod à Deo prę-
ordinata sunt,atque per viros sanctos prænunciata.Talia profecto sunt
& tanta,vt eorum comparatione nihil videri possint, quęcunque olim
3 Memor ero Raab & Babylonis scientium me. veteri illi Iudaico populo fuere exhibita. 3 Vox domini. Intra hanc
ciuitatem non solum vnam aliquam gentem concludam,aut vnius generis populum,quemadmodum olim synagogam mihi ex sola natione
Israelitarũ segregaueram:sed ex omnibus gentibus, populis & linguis,
ex omnibus nationibus quę sub cælo sunt,ædificabo eam. In ædificando enim ciuitatem istam, etiã AEgypti & Babylonis ero memor, etiã
AEgyptios & Babylonios qui antè fuerant idololatræ & alieni à me,
ego tum agnoscam,eos videlicet qui ad Apostolorum prędicationem
3 Ecce alienigenæ & Tyrus & populus AEthiopum hi fue-
D *runt illic.* me voluerint agnoscere,quicunque sunt ex eis me per fidem cogniturі,
& in nomine meo credituri. 4 Imò verò Philistæi alienigenæ, qui
antè fuerãt à me alienissimi,imò populi mei aduersissimi hostes,Tyrii
quoque & Sidonii,quiq; longe habitãt in extremo terrę AEthiopes,
ecce omnes hi illic erunt in ędificio ciuitatis illius,hi omnes inuenientur.Ex omnibus enim gentibus,populis,tribubus,& linguis,ex omnibus finibus orbis terrę cõgregabo mihi electos meos,quos omnes vno
eodemq; spiritu regeneratos in vnam Ecclesiam coędificabo, tanquã 1.Cor.12.
lapides viuos,in habitaculum meum in spiritu sancto. Neque omnino 1.Pet.2.
quisquam excludetur à ciuitatis illius glorioso ędificio:sed absque per- Ephe.2.
sonarum acceptione,in omni gẽte, qui crediderint in nomine filii mei, Act.10.
eumq; adueniẽtem receperint,coędificabit eos in habitaculum Dei, Ioan.1.
faciet q; filios Dei illos fieri,qui vsque tũ alienissimi fuerãt à Deo, &
5 Nunquid Sion dicet homo? & homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. testamento promissionum meorum. 5 Vox prophetæ. Illud quoque
summe admirabile mysteriũ,nunquid homo dicet aut explicabit Sion?
nũquid explicare vllus homo,aut persuadere ipsi Sion poterit hoc mysterium & ęnigma quod proponitur?videlicet quòd in ea esset homo
& vir quidam temporali natiuitate nasciturus,qui tamen idem ipse secundum veritatem omnibus excelsior & maior eam fundaturus esset
atque ædificaturus:quomodo mysteriũ hoc vllus hominũ posset dicere
& explicare Ecclesiæ,quod ipse huius ciuitatis ędificator,in ipsa,quam
ipse erat ędificaturus,ciuitate nasceretur? Nónne glorioſum hoc est, &
inauditum,humanóque ingenio incomprehensibile? Et hoc tamen ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

in te futurũ est,ô ciuitas Dei,cũ Dei filius ex virgine fidelissima & immaculatissima carnẽ assumens venerit in mundũ, ad te ex omnibus gentibus(vti iam vox domini protestata est)ædificandã. 6 Et quoniam id prorsus foret incredibile humano ingenio,ne ob nostri sensus crassitiem non acceptaretur Dei veritas,voluit Deus mysteriũ istud in scripturis sanctis patefacere,vt per fidem fieret credibile quod per ingeniũ humanũ non potuisset comprehendi: quæ sane scripturæ sunt fidelium populorum,& principum atque rectorum , isti fuerunt,vel futuri sunt in ea ciuitate principes . Sanctæ enim scripturæ à Deo datæ sunt Ecclesiæ sanctæ,in maximum beneficium,ad ædificationem & institutionem populorum : quandoquidem omnis scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendũ,ad arguendum,ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia,vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Sunt quoque scripturæ istæ principũ & rectorum qui in Ecclesia fuerunt vel futuri sunt,vel quoniã per ipsos sunt descriptæ , ex inspiratione Dei . Nã spiritu sancto inspirati,loquuti sunt atque descripserũt eas sancti Dei homines. Vel quia ipsi ex his hauriũt quę populis effundãt, veritatem omnem ex eis quasi ex ore Dei addiscentes, qua cõmissos sibi populos pascunt. 7 Sed quid multa de te,ô gloriosa Dei ciuitas,tẽtamus dicere?Magna quidem & multa sunt,sed adhuc abscondita quæ de te dicta sunt,& in te implebuntur in tempore suo . Neque ego nunc plura adiciam,nisi hoc tantum,quòd propter abundantiam bonorum quæ in te erunt,in lætitia vera & sempiterna viuent omnes habitatores tui,inhabitatio omnium qui intra te erunt , erit sicut magnifice lætantium,exultantium,atque tripudiantiũ:quicunque intra portas tuas habitabunt,ciues sanctorum & domestici Dei, in maximo vtique gaudio (quod nemo ab eis auferre poterit)& in maxima pace cordis(quam illis Deus dabit,& mundus vt non dare, ita nec auferre poterit)illic habitabunt.

6 Dominus narrabit in scripturis populorum , & principũ horum qui fuerunt in ea.

2.Tim.3.

2.Petr.1.

7 Sicut lætantiũ omniũ habitatio est in te.

Ephe.2.
Ioan. 16.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXXVI.

VErsu primo,Fundaméta eius in mõtibus sanctis. Quomodo in Euãgelio amore ardẽs illa peccatrix fœmina,perditũ medici corpus,ab eo quẽ hortulanũ existimabat requirens,ex cordis abũdantia prorumpens in verba dicebat , Domine , si tu sustulisti eum , dicito mihi , & ego illum tollam : cum nihil in sermone præmisisset , quod in pronomine illo posset accipi : ita & in proposito sermone, ex magna affectus abundantia , qui secum longa meditatione multa voluerat cordis sui tacita cogitatione,tandem spiritus feruore impulsus in verba prorumpens , ita loquitur acsi omnibus quid ipse mente gestat foret notum , neque aliter quàm si antè de illo verba multa fecisset quod sola cogitatione apud sese reuoluit.Vnde patet,paucula hæc verba & pauculas syllabas,quibus constat hic Psalmus,ex profunda mentis consideratione, & abundanti spiritus dulcedine procedere : quam ob causam,multa etiam in eis inuenitur difficultas & obscuritas. Nam fic fere obscurioribus sermonibus solent Prophetæ depromere sacra mysteria , cum in ea totus animus raperetur profundius. De fundamentis autem istis, in Elucidatione satis indicauimus quæ potissimum debeant intelligi,nimirum Apostoli sancti,quos & aliàs diximus montium nomine significari,vt Psal.71. Suscipiant montes pacem populo. Et alibi,Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.In his autem montibus esse fundamenta ciuitatis Dei,nihil aliud sibi vult quàm montes istos eius esse fundamenta. Quod autem montes isti fundamenta sint Ecclesiæ Dei . Paulus Apostolus manifeste indicat,cũ Ephesiis scribens, ita ait, Itaque iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei,superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Quis verò melius nouit ædificii cuiusli-bet fundaméta,quàm architectus ipse ædificii?Paulo ergo credamus necesse est,qui (quod ad hoc ædificium attinet)sapientem se architectum alio in loco epistolarum suarum appellat. Neque verò hic solus Apostolorum minimus & abortiuus fœtus fundamenta appellat sanctos Apostolos, verumetiam singulari priuilegio dilectus ille discipulus,in sua sancta Apocalypsi, ciuitatem quam conspexit, vidit habere fundamenta duodecim:in quo non dubium est , sanctum duodecim Apostolorum cœtum intelligi.Nam duodecim Apostolorũ nomina, simul & agni,illis fundamentis duodecim vidit inscripta.Notandum verò quòd vtrobique pluralem numerum ponens, fundamenta ciuitatis dicit esse in sanctis montibus:videlicet magna illuminatione numerum singularem illi fundamento & illi monti seruans, qui est fundamentum fundamentorum, & mons montium. Quod vnum fundamentum ille iam antè citatus architectus respiciebat,cũ diceret, Fundamentũ aliud nemo potest ponere,præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Cui etiam fundamento vnico , priora illa plura fundamenta initi, & in quo vno multa illa contineri & firmari insinuat , cum post fundamentum Apostolorum & prophetarum,subiungit,dicens, Ipso summo angulari lapide Christo Iesu : in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum , in domino. Quod & in prædicta Apocalypsi alter ille discipulus indicat,cum duodecim Apostolorum nomina dicit duodecim fundamentis inscripta,adiiciens, & agni:quasi significare volens multorum fundamentorum vnum hoc præcipuum,

Ioan.20.

Psal. 71.
Psal.75.

Ephe.2.

1.Cor.3.
1.Cor.15.

Apo.21.

1.Cor. 3.

Ephe.2.

Apo.21.

Hunc eundem montem vnicum super omnes eleuatum, alius Propheta in spiritu conspiciebat,cum in ventura tempora eminus prospiciens,clamaret, Erit(inquiens) in nouissimis diebus præparatus mons domus domini,in vertice montium,& eleuabitur super colles:& fluent ad eum omnes gentes,& ibunt populi multi . Sic ergo in sanctis montibus sunt ciuitatis huius fundamenta , vt hæc vlterius fundamenta vnum habeant fundamentum primum , in monte illo qui est sanctus sanctorum , altior omnibus. Aduerte autem,quòd non solum Apostolos , verumetiam Prophetas & Patriarchas dicere possumus nouæ Ecclesiæ fundamenta,quatenus eadem est fides Patriarcharum & Prophetarum, qua ante Christi aduentũ cuncta fidei nostræ mysteria credebant,& prædicebant,præsignabantque implenda, & qua sancti Apostoli post Christi aduentum cuncta salutis nostræ mysteria crediderunt,& docuerunt impleta.Prædictæ expositioni non male consonat,quod habet Chaldaica Paraphrasis:Fundamentum eius super ore patrum qui fuerunt à principio. ¶ Versu eodem, Diligit dominus portas Siõ, super omnia tabernacula Iacob. Vide comparationem. Non dicit, Diligit dominus Sion , plusquam Iacob.Non dicit,Diligit dominus portas Sion , super portas Iacob . Non dicit, Diligit tabernacula Sion, super tabernacula Iacob: sed portas tribuens Sion, & tabernacula Iacob,hoc asserit, quòd portas Sion diligat dominus super tabernacula Iacob. Qua in re illud primum euadit manifestum , distinctionem hic poni inter Sion & Iacob, neque per duo hæc idem intelligi . Vnde Sion recte putamus nouam Ecclesiam significari, Iacob verò synagogam veterem, Israeliticam plebem . Quid verò est, quòd portas tribuit Sion,id est, Ecclesiæ: Iacob verò,id est,Synagogæ veteri , tabernacula? Si tu melius aliud non habes , puto ego in hoc stabilitatem Ecclesiæ nouæ designari , & Synagogæ repudiationem.Portę enim non nisi munitorum locorum sunt,& fundamenta ac munitiões firmitatemque & stabilitatem habentium ciuitatum. Tabernacula verò non habent stabilitatem neque firmitatem. Et quidem donec in Synagoga Iudęorum tantum Deus habitabat,quasi in tabernaculo potius quàm in domo:in castris siue in tentorio,potius quàm in ciuitate habitabat , nimirum vnde post modicum erat emigraturus.In noua autem Ecclesia stabilem sibi posuit mansionem , non eam relicturus vsque in consummationem sæculi.Nisi forte mentiri ipse potest,ex cuius ore audiuimus,Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi . Atque hanc sententiam in Elucidatione posteriori loco indicauimus.Præter quam,alteram loco priori , nec illam quidem incommodam locauimus : vt secundum vulgatum loquendi modum significetur, longe maiorem & longe alium esse amorem Dei erga Ecclesiam,quàm erga Synagogam:quod significari videtur,cum portas ipsius Sion dicit esse Deo magis dilectas, quàm ipsa Synagogæ tabernacula . Velut si dicam ego ad præferendum ciuitatem alteram alteri, huius solum introitum esse meliorem vniuersis illius plateis & habitationibus. Alii verò per portas Sion intelligunt sacramenta nouæ Ecclesiæ,per quæ est in hanc ciuitatem ingressus,sicuti per portam est in ciuitatem ingressus.Per tabernacula autem Iacob intelligunt vmbras illas quas lex habebat, & in quibus sub lege Iudæi habitabant,in illis & sub illis ad tempus conclusi , vt coercerentur à grauioribus malis,sed in temporis plenitudine amouendis & abrogandis, vbi aduenisset lex libertatis.

¶ Versu tertio,Memor ero Raab & Babylonis,scientium me . Per Raab,Latinorum plærique intelligũt mulierem illam quæ in Hiericho exploratores susceptt hospitio , & saluauit.Atque ita per Raab, quæ meretrix fuisse dicitur,& Babylonem , per quam solet peccatorum congregatio designari, intelligimus peccatores nominatissimos : quorum Deus memor fuit in tempore ædificationis Ecclesiæ, quando illorum plurimos fecit pœnitentiam agere vitæ prioris , & veteri exuto homine in nouitate vitæ diligentissime ambulare,iuxta quod & Saluator ait in Euangelio , loquens Pharisæis , Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei.Et alio in loco,Multi (inquit) venient ab oriente & ab occidente:& recumbent cum Abraham Isaac & Iacob in regno cælorum : filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores. Apte verò iuxta hanc expositionem , Raab fit specialis mentio,quæ nuncios missos à Iosue susciptens saluata est ab internicione & populo Dei adiuncta est,videlicet ad significandum in tempore gratiæ peccatores omnes Apostolica prædicatione conuersos , qui per fidem & obedientiam ad Deum conuersi, salutem sunt ex nunciis Dei consequuti per Christum.In Babylone quoque extitit Niniue , quam post tempora Dauid ad prædicationem Ionæ missi à domino & ex ore domini pœnam prædicantis , insignem legimus egisse pœnitentiam , adeò vt eam Saluator dignam duxerit proponere in exemplum,ad perfidæ Iudaicæ ceruicis confusionem . Secundum hanc ergo intelligentiam, significatur peccatorum vilissimorum tempore gratiæ conuersio, & in Ecclesiam cum cæteris coædificatio,omnium eorum qui veram egerunt pœnitentiam : vt deinde in versu sequenti , specialiter gentium intelligatur poni conuersio ad Ecclesiam. Si tamen Hebræum consulamus , videbitur non hîc nomen haberi mulieris illius supra nominatæ quæ Rachab per heth in medio scribitur, cum hoc in loco per he in medio Rahab legatur.Propter quod in Elucidatione aliorum sequimur sententiam,qui per Rahab dicunt significari AEgyptum,cuius sententiæ plures sunt Hebraicarum literarum periti:vt sit sensus, Memor ero AEgypti & Babylonis. Cuius etiam sententiæ fuisse Chaldaicæ Paraphrasis authorẽ,manifeste conspicimus,qui pro Rahab posuit Mezraim , quod Hebræis vbique significat AEgyptum,à Mezraim filio Cham:à quo vt originem,ita & nomen acceperunt AEgyptii,quemadmodum diximus in annotatione versus.56. Psalmi. 77 . Quidam etiam illud Esaiæ. 51. Nunquid non tu percussisti superbum,vulnerasti draconem?de AEgypto dicunt intelligendũ, sicque transferendum,Nunquid non tu percussisti AEgyptum,vulnerasti draconẽ? id est,caput AEgyptiorum Pharaonem? Et in hoc loco penitus eadem dictio inuenitur in Hebræo , quæ in præsenti versu est posita, Rahab,per he in medio dictionis. Beatus quoque Hieronymus non videtur illorum accedere sententiæ,qui Rahab hîc intelligunt meretricem.Nam in sua versione ex Hebræo, non vt nomen

Matt.28.

Galat.3.
Iosue.2.

Matth.21
Marci. 8.

Ionæ.3.
Lucę.11.

Psal.77.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propriũ,sed vt appellatiuũ transtulit,dicens,Cõmemorabor superbiæ & Babylonis scientiũ me.Nam Rahab per he in medio significat etiã superbũ vel superbiã,à verbo Rahab,quod significat excellit vel superbiuit.Et fieri potuit,imò verisimile est sic factum esse,vt à superbia siue excellentia AEgyptus tali denominatione fuerit appellata, quòd insignis eorũ fuerit semper superbia siue excellentia & gloria, propter omniũ rerũ abundantiã & potẽtiæ sublimitatẽ.Notandũ quoque est vbi iã vulgo legimus per genitiuũ scientiũ me,in Græco haberi datiuũ,sciẽtibus me,quomodo etiã Psalteriũ Gallicanũ dicũt habere.Nã quod nos vulgo legimus per genitiuũ,videtur ex Romana lectiõe mutuatũ. Facit autẽ casus datiuus aliã quàm genitiuus sententiã, videlicet istã,Memor ero Rahab & Babylonis cognoscentibus me.hoc est,memoriã faciã apud cognoscẽtes me Rahab & Babylonis, memorabor istorũ apud fideles meos,de eis loquar,& eos intra numerũ fideliũ meorũ cõputabo,ceterisque me agnoscẽtibus adnumerabo.In quẽ sensum quidã ex Hebræo,licet sentẽtiã potius quàm verba sequutus,hic vertit,Adnumera homo natus est in ea,& ipse fundauit eã altissimus?Ex Hebræo patet, Sion esse casus datiui. Propter quod ita in Elucidatione exposuimus,Nũquid homo dicet ipsi Sion,hoc est, nunquid aliquis hominũ hoc sufficiet ipsi Siõ exponere,enarrare,& explicare,quod sequitur:videlicet, quòd homo sit natus in Sion,qui idem ipse fundauit eam?Neque enim secundum humanum ingenium id credibile aut persuasibile videtur,quòd in ciuitate aliqua esset nasciturus infans, qui illam ædificauit.Videtur enim inclusi in hoc repugnantia.Si enim ciuitatem hanc iste ædificauit,fuit ergo antequam ædificaretur ciuitas. Est enim efficiens causa,prior effectu:& artifex opus suum tempore antecedit,velut fabricator domũ. Et si in ea hic natus est,fuit ergo illa (vt videtur)ante hunc qui i ea natus est. Locus enim in quo quis nascitur,præfuit ante eum qui in illo nascitur.Sed licet hoc mysterium ipsi Sion homo dicere non potuit,licet non homo id persuadere & credibile efficere potuerit,Deus tamen reuelãs mysteria,fecit nobis id esse credibile.Propter quod subiungitur,versu sequenti,Dominus narrabit in scripturis populorum.Et hæc quidem sententia iam assignata facilior est aliis quibusdam,quas in hoc loco ponũt cõmentatores.Veruntamen si ad originalem lectionem respiciamus Hebream,profecto non magnam inuenimus cum prædicta expositione consonantiam,neque in hoc versu,neque in sequentibus. Propter quod,in annotationibus ex Hebræo aliam præter suprapositam dabimus huius loci intelligentiã, Hebraicæ lectioni magis conformem:quam tamen hoc in loco effugiendam confusionem noluimus cõstituere.Illuc te mitto,si tibi non satisfaciunt hic proposita.

LXXXVII. PSALMI ARGVMENTVM.

IN toto Psalmorum libro,nix est inuenire alium sequenti huic Psalmo similem. Alij enim Psalmi qui à tristitia incipiũt,tandem in lætitia finem accipiunt:& plerunque tanto maiori finiuntur gaudio, quanto à grauiori inceperunt ploratu,id quod in Psalmo tertio & sexto,atque aliis plurimis apertissime quilibet uidere poterit. Hic uerò sicut in luctu incipit,ita & finit,non lenito dolore,non reddito gaudio,animo prorsus in nullo releuato.Est itaque oratio pauperis penitus derelicti in grauissimis afflictionibus & tribulationibus, siue corporis, siue animi, uel potius utriusque: in qua pauper & afflictus multis uerbis suam proponens miseriam,affectu maximo postulat misericordiam.Potest uerò Psalmus totus rectè admodum Christo domino applicari,de passionis afflictione ad patrem clamanti, quemadmodum in annotationibus mõstrauimus.Nos tamen in Elucidatione ita omnia temperauimus,ut unicuique grauiter tribulato possit apta esse forma clamandi ad dominum,ita tamen,ut Christum clamantem nequaquam excludamus.

LXXXVII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Domine Deus salutis meæ, in die clamaui & nocte coram te.*

2 *Intret in conspectu tuo oratio mea:* inclina aurem tuam ad precem meam.*

3 *Quia repleta est malis anima mea:*
** & uita mea inferno appropinquauit.*

4 *AEstimatus sum cum descendentibus*

DOmine Deus saluator meus, in quo oĩs est spes salutis meæ, cuius solius est saluare, à quo vno salus vera est expectanda, eleuata voce orationis meæ,magno affectu, clamaui ad te per diem atque noctem, in oratione iugiter perseuerans ante conspectum tuum,non abiiciẽs fiduciam, orationem non remittens,quo vel sic assidua te prece & clamore importuno flecterem. 2 Ingrediatur proinde ante conspectum tuum deprecatio mea, non illam repellas,non abiicias,sed dignanter ante misericordiæ tuæ sacrarium ascendere permittas:* & ad exaudiendum quod postulat mea oratio, benignè inflecte,& accommoda auditum tuum. 3 Neque verò absque causa est quod oro,non frustra clamo ad te, domine Deus meus. Ecce enim iam plena est malis anima mea,in grauissimis animæ & corporis versor angustiis & tribulationibus permaximis, ita vt plenum sit cor meum amaritudine atque dolore:* & vita mea penè ad nihilum deducta est: iam inferno mihi & morti videor proximus,tædet animam meam vitæ huius:tristis est ad mortem vsque anima mea,præ horrore & pauore nimio, & iam in portis inferni mihi videor constitutus. 4 Deputatus sum cum iis qui iam descẽderunt in foueam sepulchri, atque in lacum profundum inferni:cum illis iam computatus sum, &

A *in lacũ:* factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber.*

5 Sicut uulnerati dormientes in sepulchris, quorum nõ est memor
B *amplius:* & ipsi de manu tua repulsi sunt.*

6 Posuerũt me ĩ lacu inferiori: ĩ tenebrosis & ĩ umbra mortis.*

7 Super me cõfirmatus est furor tuus:
C
** & oẽs fluctus tuos induxisti super me.*

8 Lõge fecisti notos meos à me: posuerunt me abominationẽ sibi.*

9 Traditus sum, &
D *non egrediebar:*

** oculi mei languerũt præ inopia.*

10 Clamaui ad te, domine: tota die expandi ad te manus meas.*

11 Nunquid mortuis facies mirabilia?
** aut medici suscita-*

nihil vel parum admodum ab illis videor abesse,quãdoquidem præ nimia afflictionis & tribulationis angustia nihil inter me & illos distare videtur,neque multo melior est hęc mea vita tot plena doloribꝰ,quàm sit mortuorum illorum cõditio,iamque cum illis penitus videor deputatus,vt qui iamiam illis sim adnumerandus,nisi tuæ consolationis ope subleuer:* factus sum quasi homo vacuus & destitutus omni auxilio, quasi desperatus,cui nulla sit spes euasionis,quasi derelictus inter mortuos,de quo vltra erigẽdo nemo cogitat quemadmodum solent qui inter mortuos derelicti sunt à nullo vltra curari. Sic enim & mihi nunc vsuuenire video, vt de me erigendo,liberando, consolando nemo cogiter,nulla ex parte vllum percipiam consolationis leuamen.Maneo totus aridus,desolatus,afflictus,plenus angustiis:& quantumuis clamem, non sentio subleuantem. 5 Quemadmodum interfectis cõtingit qui iam in sepulchris mortui quiescunt,& manent in morte,quorũ nõ amplius memor videris vt eos ad vitam reducas,sed eos relinquis i puluere suo donec resuscitatiõis dies vltima aduenerit:* & ipsi repulsi abiectique videntur de manu tua, videris illos abiecisse à cura tua, vtpote quos ita relinquas in puluere suo, nec manum apponis vt ad vitam resuscites eos: ita planè & mihi nunc videor à te penitus inter mortuos computari, & tãquam vnus aliquis ex illis prorsus videor de manu tua repulsus,quoniamquidem manum tuam nõ vltra ad meam protectionem aut consolationem extendis, sed penitus me absque omni consolatione relinquis. 6 Tribulatores & persequutores mei sua afflictione nimia constituerunt me velut in profundo inferni, doloribus maximis(cuiusmodi in inferno sunt)implentes animam meam, exterius interiusque grauissime me affligentes:* posuerunt me in locis tenebrosis inferni,& quasi i vmbra mortis, ita vt super me videretur se mors ipsa expandere,& totum me obumbrare. Dolores enim mortis circũdederunt me, & inuenerunt me inferni pericula, vt iam in inferni profundo,& sub mortis miseria mihi videar vitam agere. 7 Omnis autẽ hæc mea miseria inde mihi processit,quoniam tuæ misericordiæ solitũ non persentio influxum, consuetæ tuæ cõsolationis non percipio visitationem: clausisse mihi videris misericordiæ puteum, fontem consolationis tuæ, & omnino apparet confirmata esse aduersum me ira tua,dum afflictio super afflictionem venit,nec percipitur consolatio:* & omnes tribulationum afflictionúmque inundationes tu venire permisisti super me,quibus velut aquarum fluctibus obruor, & vehementissime timeo mergi in eis,vt non videam quid vltra ad afflictionẽ meã possit adici. 8 In tantam abominationem,afflictionem & miseriam venire me permisisti,vt etiã noti mei,cõsanguinei,affines,vicini,& quondã familiares mei,fugiant à me:* posuerũt me sibi quasi abominationem,ita me existimauerunt quasi abominabilem,ita vt illos mei pudeat, erubescãtque vel me alloqui,tam despectũ & cõtemptibilem,vel meesi vllam habere familiarẽ cõuersationẽ.* Insuper & præ timore me fugiunt,quasi abominationẽ,ne fortè ex mea familiaritate,si vllum amicitiæ mihi signum ostendãt,& ipsi veniãt in periculum à meis persequutoribus:qui ita me persequitur crudeliter,vt omnẽ mihi propitiũ habeãt exosum. 9 Veni in manus hostium meorũ,permissus sum & traditus in potestatẽ persequutorum,venit hora & tenebrarũ potestas, vt operentur in me persequutores mei tua permissione quæ voluerint,& non datur mihi exitus,non apparet liberatio,non video vsquam mihi patere exitum, non video malum leuari,sed cõtinuo aggrauari magis & cõcludi me ab hostibus:* atque ob hoc,oculi mei huc & illuc considerãtes ac perspectantes ad auxilium,præ inopia & defectu vigoris languescunt ac deficiũt. 10 Et ego in tanta positus aduersitate, in tanta desolatione constitutus,necdum tamen spem tuæ misericordiæ abiiciens, neque in tam desperatis rebus desperans,fidenter ad te in oratione mea clamaui:* iugiter per totam diem in oratione extendi ad te manus meas,absque intermissione toto cordis affectu, insuper & corporis gestibus orans à te postulaui misericordiam:hoc sciens, quòd nec in rebus desperatissimis tibi sit difficile succurrere periclitantibus,teque vnum esse sciẽs, qui in tanta necessitate mihi possis ferre suppetias. 11 Clamabam autem in hunc modum,dicens,Nunquid tu domine in illis qui iam morte perierunt,ostẽdis tua mirabilia,& non magis in viuis exhibes tua magnalia, & in illis glorificare soles potentiã tuam qui adhuc in viuis agunt?* &

Universidad de Deusto
Biblioteca

bunt, & confitebũtur tibi?

Psal.113.

12 *Nunquid narrabit aliquis ĩ ſepulchro miſericordiam tuam?*
** & ueritatem tuã in perditione?*

Matth.8. & 13.

13 *Nunquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua?*
** & iuſtitia tua in terra obliuionis?*

14 *Et ego ad te domine clamaui:* & mane oratio mea præueniet te.*

15 *Vt quid domine repellis orationem meã?*
** auertis faciem tuam à me?*

16 *Pauper ſum ego & in laboribus à iuuentute mea:* exaltatus autem humiliatus ſum & conturbatus.*

17 *In me tranſierunt iræ tuæ:*

** & terrores tui conturbauerunt me.*

18 *Circundederũt me ſicut aqua tota die:*

cum homo morte abſumptus fuerit, non eſt vlla virtus humana, nulla medicorum induſtria, quæ poſsit mortuum ad vitam reducere, vt reſuſcitatus det confeſsionem & laudem tuo nomini. Non enim mortui vltra laudabunt te domine, ĩ vita corporis: neque ſemel mortuus reduci poteſt humana virtute, vt redeat ad iterum laudãdum te in vita corporis. Proinde nunc, ô ſuauiſsime Deus, donec adhuc in viuis ago, lætifica animam meam & ſpiritum meum, vt te donec fuero laudem in lętitia: quandoquidem tempus breue eſt quo te laudare poſſum in vita iſta corporis, nec erit ſemel egreſſo reditus. 12 Nunquid aliquis ex iis qui iam mortui ſunt, iamq́ue ſecundum corpus in ſepulchro conditi, enarrabit vltra, aut eloquetur per os ſuum opera miſericordiæ tuæ, ad laudem tibi dandum in eis & gloriam? * & iuſtitia tua atque veritas nequaquam ad laudem tuam narrabitur in damnatione & morte inferni, ſed erunt illic potius omnia lamentis & fletibus, dentiúmque ſtridoribus plena: nec audietur ibi vox laudis aut gratiarũ actionis, vbi non niſi fletus audietur & ſtridor dentium. Nos itaque qui viuimus, fac in ſpiritus gaudio benedicere ſancto tuo nomini, & ne illis nos ſimiles fieri patiaris derelictione nimia. 13 Profecto in loco illo horroris, in exterioribus illis tenebris non agnoſcentur ad laudem, aut vllam gratiarum actionem, nec commemorabuntur aut recenſebuntur mirabilia opera tua: * & iuſtitia tua nequaquam agnoſcetur ad laudem, nõ commemorabitur ad gratiarum actionem, in terra illa obliuionis, in qua nulla erit tui vel tuorum beneficiorum grata recordatio, in qua nullius eſt bonæ aut lætę rei memoria, in qua nulla eſt rerum præteritarum læta aut conſolatoria recordatio: * quam etiam tu prorſus obliuioni dediſti, & abiecisti penitus à facie tua, vt non eorum miſererис imperpetuũ, nullãque eis mittas in æternum redemptionem. Quapropter, ad tui nominis gloriam te rogo, donec adhuc in loco iſto peregrinationis dego, donec à miſericordia tua non ſum abalienatus, vt mihi tempeſtiue ſuccurras: ne in locum illum tenebrarum & obliuionis deſcendam, ſed tua gratia & conſolatione ſuſtentatus, in tua ſemper laude permaneam. 14 Et ego, piiſsime domine, illorum conſiderans ſortem miſerãdam, & meum attendens maximum periculum, eo magis ad te exaltaui clamorẽ orationis meæ: * adeò vt ſummo mane exurgens de ſtrato lecti mei, ſpreto cubili requiei, prævenirem ante conſpectum tuum, antequam exoriretur dies, & donec adhuc molliter cubarent in ſtratis ſuis cęteri homines, vt vel tanta diligentia & importunitate quaſi extorquerem à te quam petebam miſericordiam. 15 Ecquid eſt, piiſsime Deus, quòd orationem meam non admittis ante conſpectum tuum, quòd non exaudis tam ſõlicite, tamq́ue aſsidue & importune clamãtem? * & quare auertis à me benignũ aſpectum fauoris tui? quare non acquieſcis clamãti? quomodo ita permanes obfirmatus, neque flecti te ſuſtines? Non enim ſoles humilium & ſupplicum vota aſpernari, neque abiicere humiliter & fideliter tuam faciem orantes. 16 Ecce ego (quemadmodum optime tu noſti) pauper ſum, & in laboribus ac malis plurimis verſatus ſum per omnẽ decurſum vitæ meæ, ab infantia mea vſque nunc multas grumnas, calamitates atque miſerias ſuſtinui in diuerſis ætatibus, priuſquã in hãc vſque ætatẽ peruenerim: * nunc autem tandẽ, cum videar ex tua ordinatione ad aliquã conſcendiſſe celſitudinem, cum ad ætatem grandiorem perueniens viderer, vel tẽporalibus bonis exterius, vel ſpiritualibus interius ſublimatus, iam vel maxime humilior, deiicior, atque conturbor, adeò vt quicquid laborũ in prioribus ætatibus (quãdo humilis eram & abiectus) pertuli, nihil videri poſsit, præ malis iſtis quæ nunc mihi in ætate grandiori & ſtatu altiori (quãtum videtur) conſtituto exurgunt. 17 In me nunc tranſire videntur omnes iræ tuæ, videtur ſuper me & aduerſum me nunc irruere perfecta & obfirmata iracundia furoris tui: tot mihi ſimul mala ex omni parte interius exteriuſq́ue immittis, vt nõ videam quid vltra poſsit mali accedere, niſi viuens mergar in infernũ: * & præter hæc ipſa quæ nunc iam ſuſtineo, etiã terrores tui quibus de ſubſequuturis æternę damnationis anguſtiis cõſcięntia vexante metuo, valde conturbant anxiã, ſcrupuloſam, & in puſillanimitate conſtitutam animã meam. 18 Ex omni parte me circundederunt tam punitiones iræ tuæ, q̃ terrores illi, ad modũ aquæ vndiquaque circundantes animã, nullam relinquentes partẽ corporis vel animæ quã non affligant, quam non contingant: quomodo aqua cum circũdederit quempiam, nullam

partem non contingit, ita vt vehementer mihi metuam ne obruar aut immergar in illis: quemadmodũ in maximo eſt mortis diſcrimine, qui ex omni parte aquis conſiſtit circundatus, maxime ſi cõtinuò increſcãt aquæ, & nulla videatur imminutio: * pariter in vnum agglomeratę afflictiones preſentes, & terrores malorum imminentiũ, ex omni me parte circundãt, vt nullũ videatur effugiũ: quemadmodũ cũ ex omni parte ſe aquarum fluctus agglomerant, vt non poſsit qui in aqua conſiſtit euadere. 19 Et foret id quidem vtcunque tolerabile, atque ad ferendũ leuius, ſi in tantis malis adeſſet aliquis qui mihi tam afflicto aſsiſteret, qui compaſsionis affectu commotus, vllum mihi ſiue verbo ſiue facto præberet conſolationis leuamen. Nunc verò, ad cumulũ totius meæ miſeriæ, omnis à me amicorum, proximorum, & familiarium elongata cõſolatio, præ nimia miſeria: dum illi propter nimiam meã humiliationẽ, vel de me erubeſcunt, vel aſsiſtere mihi metuunt, ne & ipſi per me in periculũ veniant. In tantis malis, ecce domine quomodo derelinquis ſeruum tuum, iugiter tamen ad te clamãtem, & hactenus non eſt exaudi- Thre.3.
tio. Expectabo tamẽ in ſilentio ſalutare tuum domine, & poſsidebo in Lucæ.21.
patientia animam meam, donec tu quem expecto liberator aduenias.

** circundederunt me ſimul.*

19 *Elongaſti à me amicum & proximum, & notos meos à miſeria.*

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXXVII.

VErſu tertio, Quia repleta eſt malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit. Per metaphoram dicitur quis appropinquare inferno, quando tantos ſuſtinet cruciatus, vt videatur ſibi exiſtentibus in inferno ſimilis, aut ab illis non multum abeſſe. Vel inferno appropinquare accipiatur, pro, appropinquare morti. Secundum quem modũ dicere ſolemus, eos qui morti corporis ſunt propinqui, iam alterum pedem habere in ſepulchro. Applicando autem Pſalmum hunc peculiariter Chriſto domino, intelligendus eſt hic verſus ſecundum id quod Apoſtolis dicebat ipſe, agoniam illam Mat.26.
grauiſsimam ingrediens, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, quando cœpit pauere & tædere, contriſtari & mœſtus eſſe: quando in agonia poſitus, guttas ſanguinis in terram decurrentis ſudauit. Verè Lucæ.22.
tunc oportuit repletam eſſe malis animam eius, tunc (vt ita loquamur) via eius inferno erat vicina.
Quomodo etiam Dauid nonnunquam in tanta anguſtia exiterit, vt eſſet anima ipſius plena malis, & vita inferno proxima, nemo ignorat, niſi cui non eſt nota perſequutionum impii Saulis ſęua & inſignis
C crudelitas. Idipſum quoque ſubinde experiuntur, qui piè volunt in Deo viuere, dum ad tempus, Dei diſpenſatione, ad ſuam probationem, à ſuo conſolatore videntur derelicti: quomodo de ſeipſo ſatis apertè teſtatur gentium Apoſtolus, in Epiſtola ſecunda ad Corinthios ita ſcribens, Non enim volumus 2.Cor.1.
ignorare vos, fratres, de tribulatione noſtra quæ facta eſt in Aſia, quoniam ſupra modũ grauati ſumus ſupra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere: ſed ipſi in nobiſmetipſis reſponſum mortis habuimus, vt non ſimus fidẽtes in nobis, ſed in Deo qui ſuſcitat mortuos. ¶ Verſu quarto, AEſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum. Poteſt hoc intelligi, Aſsimilatus ſum mortuis atque damnatis, & illis factus ſum ſimilis. Vel ſic, AEſtimatus ſum ab inimicis cum deſcendẽtibus in lacum: hoc eſt, inimici me æſtimauerunt & reputauerunt quaſi vnum ex illis qui deſcendunt in lacum. Secundum quem modum intelligi etiam poteſt quod ſequitur verſu quinto & ſexto. Omnia enim iſta exponi poſſunt de æſtimatione inimicorum, qui exiſtimabant non poſſe illum quem perſequebantur infernum & mortem effugere, & iam quaſi inter mortuos atque habitatores inferni computabant, quem morti apud ſe deſtinauerant, definito conſilio. Atque id ſi Chriſto aptauerimus, optime in eum quadrabit, aduerſus quem mortis definita ſententia non ſemel fuit à publico inimicorum concilio: quemadmodum apud Ioannem le- Ioan.11.
gimus. Ab illo ergo die cogitabant Iudæi interficere eum. Et alibi, Reus (inquiunt) eſt mortis. Opina-
D ti etiam ſunt, nullam fore curam Deo, de Chriſto reſuſcitando ad vitam, ſi eum potuiſſent ſemel inter- Mat.26.
ficere, ſicq́ue de eo cenſebant quemadmodum de cæteris, qui vulnerati & interfecti cadunt in ore gladii, quos nemo conſpicit ad vitam redire, ſed dormientes manere in ſuo puluere. Sic enim cenſebant & de Chriſto futurum, ſi tantum ad mortem ſemel illum potuiſſent deducere. Nequaquam enim reſuſci- Lucæ.23.
tandum illum credebant. Item quaſi vnum ex damnandis in inferno illum reputauerunt, quoniam ab Mat.11.
eis quaſi blaſphemus, quaſi ſeductor populi, quaſi ſeditioſus aduerſus poteſtates ac principes, quaſi potator vini & homo vorator, iudicabatur: cuiuſmodi hominibus ſcimus eſſe deputatum lacum inferni, 1.Petr.5.
loca tenebroſa, & mortis vmbram. Ad eundem modum & de nobis exiſtimant noſtri inimici dęmones peruerſi, ſemper nos circumeuntes vt deuorent: cum fortè nos viderint à Deo derelictos ac deiectos animo, viribusq́ue deficientes. Nos tamen in Elucidatione iſta omnia non ſecundum inimicorum opinionem vel exiſtimationem expoſuimus, ſed de ipſis afflictionibus & miſeriis, quarum ratione aſsimilari videtur homo deſolatus iis, qui in morte ſunt vel in inferno. ¶ Verſu eodem, Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber. Hæc pars nonnullam videtur habere difficultatem, ex nomine, liber. In Elucidatione expoſuimus per vacuum vel derelictum: vt ſit ſenſus, Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio, derelictus ab omnibus, vel vacuus abſque omni adiutorio. Poteſtq́ue ſecundum hunc ſenſum duplex haberi cõſtructio. Poteſt enim dictio, liber, coniungi cum illo quod præcedit, ſine adiutorio, vt ſit ſenſus, AEſtimatus ſum ſicut homo liber ſine adiutorio, inter mortuos: id eſt, deſtitutus & vacuus ſine adiutorio: ſecundum quem modum loquendi interdum dicunt homines, ſe eſſe nudos abſque veſtimẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

to,pauperes absque pecunia.Potest etiam nomen liber copulari immediate cum illo,inter mortuos, ac tunc sonat derelictum,estque tunc sensus: Derelictus inter mortuos,vt ad quem nemo vltra respiciat. E
Atque horum sensuum vtrumque nos in Elucidatione paucis indicauimus. Secundum verò priorem
Rom.6. sensum illum de vacuitate siue destitutione & carentia, ferè etiam Paulus Apostolus eodem vocabulo vsus inuenitur,cap.6.Epistolæ ad Romanos, ita scribens, Cum serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ.id est,à iustitia vacui,nudi,iustitia destituti, iustitia carentes. Quidam intelligunt, liber à rebus huius vitæ:vt exprimatur mortuorum conditio,qui hac vita defuncti,à rebus huius vitæ sunt liberi.Si verò hunc versum peculiariter personæ Christi voluerimus accommodare, præter expositionem supradictam alia admodum digna & iocunda pro illius gloria in hoc versu accipi poterit intelligentia,
sed erit alia accipienda constructio.Nam illud quod nouissimo loco ponitur,inter mortuos liber,debe
bit secundum constructionem verbo factus sum præponi, & à parte suppositi constitui, ad hunc modum,Ego qui sum inter mortuos liber,factus sum sicut homo sine adiutorio.Nam in passionis humi-
litate,Christus dominus qui solus est inter mortuos liber,factus fuit sicut homo omni destitutus adiu
Psal.21. torio,patris ac sua voluntate in tantam destitutionem derelictus, vt secundum serui formam clamaret,
dicens,Deus meus,Deus meus,quare me dereliquisti?Rectissime verò Christus Dominus se dicit inter
mortuos liberum,& hoc illi peculiariter in omnibus mortuis competit.Neque aliorum hominũ quis-
quam se poterit inter mortuos appellare liberum præter vnum Christum dominum.Iccirco autem in- F
ter mortuos liber est,quoniam non aliqua necessitate mortem sustinuit,quasi fur aut latro, aut cæteri
homines,quibus volentibus nolentibus vis inferri potest vt mori cogantur,sed propria sua voluntate,
quando voluit,& sicut voluit,mortem suscepit:neque potuisset,nisi propriæ voluntatis permissione &
acceptatione,à morte apprehendi.Deinde,cum ad triduum in morte ex sua propria voluntate permane-
ret,iuxta patris voluntatem,& iuxta quod ipse prædixerat,non habuit ne tunc quidem mors pote-
statem illum detinendi:sed liberrime quando voluit exurrexit,& morte relicta ac superata, iterũ ad vi-
uos rediit:factusque est viuus post paululum qui fuerat mortuus,vt vltra mors illi nõ dominaretur in-
Rom.6. æternum,& ámodo viueret in sæcula sæculorum:quemadmodum ipse in Apocalypsi apparens dilecto
Apoc.1. suo discipulo loquitur.Pulcherrime verò hanc suam libertatem ante passionem expressit,coram turbis
Ioan.10. & discipulis ita loquens,Potestatem habeo ponendi animam meam,& potestatem habeo iterũ sumen
di eam.Et iterum,Nemo tollet eam à me,sed ego pono eam à meipso.Qui enim sic talem habet pote-
statem,& animam ponendi,& iterum pro placito resumendi:nihil dubiũ, quin huiusmodi sit liber etiã
inter mortuos.Hoc ergo conqueritur (secundum hanc applicationem) Christus, quòd ipse Dei filius
etiam inter mortuos liber,factus sit quasi homo impotens absque adiutorio,vt existimetur nõ posse de
manibus inimicorum sese defendere.Verum ista intelligentia non videtur quadrare,nisi cum ad Chri-
stum Psalmus peculiariter applicatur.Et si Hebræam respiciamus lectionem, obsistit huic quoque in- G
telligentiæ,q illud inter mortuos liber ita distinguatur,vt sit principium versus sequentis, vt videatur
non connectendum cum præcedentibus,ac proinde sensum prædictum non satis commode posse habe
ri.Sic enim distinguũt,Factus sum sicut homo sine adiutorio.Ac deinde.Inter mortuos liber sicut vul
nerati,&c.Cum verò generaliter applicare voluerimus Psalmum,accipienda est altera illarum exposi-
tionum,quæ in Elucidatione indicatæ sunt,& in annotationibus priori loco expositæ,quæ etiam origi
nali lectioni Hebraicæ magis consonant. ¶Versu.8.Longe fecisti notos meos à me,posuerũt me abo-
minationem sibi.Hoc ipsum vt magnum miseriæ suæ grauamen repetit versu vltimo,dicens,Elongasti
à me amicum & proximum & notos meos à miseria.Experitur enim hoc in se quilibet,q̃ graue sit,ab
iis quos prius amicos habuit,in tempore aduersitatis derelinqui. Quomodo autem istud tam Christo
domino,q̃ in persona Dauid valde fuerit impletũ,manifeste docent sacræ historiæ: de illo quidẽ noui,
de hoc autem,veteris testamenti:& nos in Annotatione ver.14.15.& 16.Psalmi 30.latius deduximus.
¶Versu 13.Et iustitia tua in terra obliuionis.Terra obliuionis dicitur locus damnatorum duplici ra-
tione:videlicet quia non sunt vltra memores Dei in bonum qui illic sunt,neque etiam memoriam vllã
habent priorum,quæ ipsis in aliquam esset consolationem.Omnium enim pomparum,deliciarum, vo-
luptatum,quibus in hoc mundo vacabant,iam non est illis ad consolationem quamcunque vlla memo H
ria:sed prætereunt omnia,acsi nunquam fuissent.Secundo,terra obliuionis est,quia à Deo obliuioni da
ta,sic vt nunquam qui in ea degunt inde sint eliberandi.Siquidem in inferno nulla est redemptio. Ne-
que verò solus Deus obliuioni dat terram illam,verumetiam sancti angeli & super terrã viuentes. Nec
enim sancti angeli vllam de illis adiuuandis curam gerunt,scientes definitam Dei sentẽtiam:neque qui
super terram sunt,illorum vltra recordantur,vt quicquam eis impendant vel solatii vel auxilii. Atque
hanc posteriorem intelligentiã indicat versio Hieronymi ex Hebræo,quæ sic habet,In terra quæ obli-
uioni tradita est.Neque male consonat quod habet Felix,In terra desolationis, vel in terra desolata &
deuastata.¶Versu.16.Pauper sum ego,& in laboribus à iuuentute mea.Quod istud quidam ad labo-
rem manuum referunt,dicentes intelligi, q Christus simul cum nutritio Ioseph in exercendo fabrilem
artem laborauerit,propter pauperiem,id huic loco non admodum videtur conuenire,etiamsi de Chri-
sto totus Psalmus peculiariter exponeretur. Labor enim in scriptura plerunque pro afflictione quam
quis sustinet accipitur,& pro difficultatibus quas perpetimur:quemadmodum ex plurimis locis facile
posset declarari,si non vt rem certam & notam præsupponeremus.Vnde & hoc in loco beatus Hiero-
nymus vertit,Pauper ego & erumnosus ab adolescentia mea.Neque ego nunc differo,an nõ verum sit
aliquando manibus Christum laborasse:sed hoc tantum dico,huic scripturæ non esse illud accommo-
dum,neque de tali labore intelligendũ,sed de erumnis,afflictionibus,& miseriis multimodis, quas ipse
pro nobis in sua tenera carne Dei filius portauit à principio suæ natiuitatis:quando in loco extraneo,

A in parentum peregrinatione nasci voluit,in loco ad puerperium inepto & imparato,minimeque ido-
neo,nempe in stabulo,vbi pro lecto erat durum præsepium:mox verò in fuga ad AEgyptum à facie re-
gis Herodis,ac deinceps vsque ad horam mortis.Admodum verò pulchrè subiungit.Exaltatus autem,
humiliatus sum & conturbatus.Nam ea quæ Christus pertulit pro nobis,donec latebat absconditus,
donec vt infans,vt puer,vt adolescens viueret mundo incognitus,vtcunque leuia erant,neque ita ad to-
lerandum grauia.At verò posteaquam tricesimo ætatis suæ anno,patris voce desuper intonãte,Hic est Matth. 3.
filius meus dilectus,in quo mihi complacui,ipsum audite:sic magnifice exaltatus & mirabiliter glorifi-
catus est,cœpit iam multo grauioribus laboribus obrui,multo pluribus iisque difficilioribus molestiis
grauari:vt priores ætates dulces videri potuerint præ huius status amaritudine.Ab eo enim tẽpore quo
ita exaltatus fuit,ex quo cœpit patris iussione prædicando Euangelio intendere, extunc concitati sunt
aduersus eum Scribarum & Pharisæorum animi,qui ipsum odio implacabili per totum prædicationis
tempus obseruabant amaro inuidoque animo,& persequebantur:qui multas illi exhibuerunt molesti-
as & conturbationes secundum hominem,donec tandem in mortem crucis ignominiosissimam illum
adegissent.Peculiariter etiam ex illa exaltatione maxima,qua paulo ante suam passionem in Hierosoly
mam introiuit cum summa gloria,ipse in asino sedẽs, turbis illi pium Osanna acclamantibus,& Bene- Matt.21.
B dictus qui venit in nomine domini,eleuata voce canentibus,in summam post paululum venit humilia-
tionem & conturbationem. Extunc enim consummatus fuit Iudeorum furor,vt illum irreuocabili sen
tentia,quocunque tandem mortis genere auferrent de medio:quomodo & post paululum,vbi aduenis
set statuta hora,in manus illorum traditus,verè multum conturbatus fuit,vt diceret, Tristis est anima
mea vsque ad mortem,& humiliatus valde,nimirum (iuxta Apostoli vocem) vsque ad mortem crucis. Matt.26.
Atque ita quidem Christo domino ista peculiariter rectè accommodamus.Neque minus cõmode ipsi Philip.2.
quoque Dauidi hæc valebunt applicari:qui licet ab adolescentia gregem patris pascens,& post fœtãtes
incedens,multos fuisset perpessus labores (Non enim parui laboris erat magnos greges pascere,quem- Gene.1.
admodum Iacob coram vxoribus suis de patre illarum conquerens,satis luculenter exponit) multo ta-
men maiora, & his nequaquam cõferenda sustinere debuit,post immanem illum gigantem blasphemũ
Goliath gloriose deiectum:quando triumpho illo tam magnifico ita sublimatus est,vt ab eo penderẽt
oculi omnium,essetque ipse dux populi ante illos ingrediens & egrediens,velut locum regis tenens,fa-
ctus populi dux & gener regis.Post hanc enim exaltationem,in quantum venerit laborẽ,ex Saulis per-
sequutione,nemini est incognitum.Idipsum & in nobisipsis passim experimur,quo altius euchimur &
subleuamur,eo maiores nobis cõtinuò labores superaddi:vt illos quos vulgus putat propter gloriæ sub
limitatem beatos,prudentes viri iudicent omnium hominum ærumnosissimos,ac laborum præ cunctis
mortalibus plenissimos,si modo sibi commissa potestate pro dignitate & iustitia rectè fungi velint.Spi
C ritualiter verò hoc ipsum subinde solet accidere,vt post summam exaltationem veniant spirituales viri
in maximam humiliationem atque conturbationem.Interdum enim Deus abundanti consolatione suæ
præsentiæ atque visitationis,adeò lætificat corda seruorum suorum,vt sibi videãtur in maximo gaudio
ac summa lætitia & libertate vitã ducere,vt sibi videantur intra cælestes agere ciues.Vicissim verò nõ-
nunquam prorsus se elongans Deus,& inimicis ad tentandum concedens aditum,eum quem prius tan
ta cõsolatione sic exaltauerat,vt in cælo sibi videretur degere,ita permittit grauissime interius exteriũ
que affligi,ita permittit conturbari illum & consternari,vt sibi videatur in inferno vitã ducere, & iam
se morti iudicet proximum:dum continuò accrescente afflictione,nullam alicunde percipit consolatio-
nem releuantem.Tale aliquid in Psalmo vigesimonono Psalmista indicauit,dicens, Ego autem dixi in
abundantia mea,non mouebor inæternum:Domine,in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem. Psal.29.
Hic certè exultatio est.Sed audi quod sequitur,& videbis conturbationem.Auertisti(inquit)faciem tu-
am à me,& factus sum conturbatus.Videlicet manifesta est hæc commutatio,quam etiã prolixa sequi-
tur lamentatio.Ad te domine (inquit) clamabo,& ad Deum meum deprecabor. Quæ vtilitas in san-
guine meo,dum descendo in corruptionem?Nunquid confitebitur tibi puluis,aut annunciabit verita-
tem tuam?Vide fletum conturbati,vide gemitum hominis terroribus diuinis conterriti.Ita sanè dispen
D satione occulta sapientissimus Deus electos suos nunc humiliat,nunc exaltat,nunc subleuat,nunc depri
mit prosuo beneplacito:omnia verò propter illorum probationem & lucrum salutis,vt ab ea quam te
nent,non cadant iustitia,& ad altiora Dei munere,cum probati fuerint, mereantur promoueri, donis- Iob.22.
que maioribus cumulari:quemadmodum de beato viro Iob in exemplum legimus,quòd post probatã
patientiam,reddita sint illi cuncta duplicia.

LXXXVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

*PRephetat in hoc Psalmo sacer uates sub typo Dauid,de regno regis Messiæ,in cuius typum ille præ-
cessit:prius tamen uersibus aliquot in præconio multiplicis Dei laudis occupatus,ui delicet i n efferẽ-
do Dei ueritatem,magnificentiæ & gloriæ incomparabilem,sublimitatem,summam potestatem, qua
etiam mari imperat,quaque superbos omnes & inimicos conterit:dominii latitudinẽ,quòd se latissime spar-
git in cælum usque,& in omnes partes terræ:iustitiam quoque & iudicium,misericordiam & ueritatem,in
quibus est præparatio sedis Dei:iustis rationibus beatum prædicans populum,qui nouit iubilare suo domino,
quòd illa à domino futurum protectio,& mirabilis danda sublimatio.Atque hæc usque ad uersum decimum
nonum.Hinc uerò Deus pater introducitur,magnifica promissa Dauidi etiam iuramento confirmans, de se-
minis sui perpetua conseruatione,de throni regii æterna sublimatione,de misericordia imperpetuum semini
ipsius seruanda,& alia huiusmodi multa:quæ omnia ad Daud quidem uteunque pertinent,& ad semẽ eius,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum temporalem quandam fœlicitatem ipsius ac filii Salomonis post eum: præcipua tamen intentione, uerum illum Messiam (cuius typum gessit filius Isai) spectant, ad quem præcipua & primaria referenda est intelligentia omnium eorum quæ de æterna illa fœlicitate multis uersibus describuntur, usque ad uersum. 37. Post hæc uerò ad finẽ usque Psalmi grauis proponitur querimonia, super fidelis populi derelictione & afflictione, cui tam magnifica sunt in Dauide & Christo promissa: quorum etiam cõmemoratio Deo qui promisit obicitur, ut uel sic ad miserendum cogatur: qui cum sit ueracissimus, non potest non implere promissa. Nouissime uerò circa finem Psalmi graue opprobrium proponitur Deo ante oculos, quo ab impiis populus fidelis afficitur, imò ipsum Dei nomen blasphematur, quo uel sic Dei misericordia ad subueniendum inflectatur.

LXXXVIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Misericordias domini in æternum cantabo.*

M Isericordiam domini maximam & multiplicẽ, quam semper erga humanum genus monstrauit ab initio, & quam exhibere erga electos nũquam desinet, ego, vt dignum ac iustum est, perpetuis celebrabo canticis, vt sempiternęm i sericordiæ perenniter respondeat laus, & carmen æternũ.

Psa.144. 2 *In generatione & generationem, annunciabo ueritatem tuam in ore meo.*

F 2 Veritatem quoque & fidelitatem tuam, qua verax es in cunctis sermonibus, & fidelis in promissionibus tuis, ego prędicabo & celebrabo, notamque faciam per mea cantica in subsequuturis ad consummationem vsque sæculi cunctis generationibus, per Psalmos & cantica, quæ super his dictabo, & canam per os meum, ad tuam sempiternam gloriam. 3 Tu enim dixisti, tu ita apud te statuisti ac definiuisti, quod in cælis sempiternam ædificares ac præpararet misericordiã tuam, quódque veritatem & fidem tuam præpararet & ædificares sempiternam in cælis: * Ita tibi placuit ab æterno prædestinare & definire apud temetipsum in cælis, quomodo in temporis plenitudine prædestinatam ab æterno misericordiam & veritatem opere exhiberes in tempore suo.

3 *Quoniam dixisti, inæternum misericordia ædificabitur in cælis, præparabitur ueritas tua in eis.*

4 Vox domini. Patribus prioribus, quos elegi & segregaui mihi de coinquinatione sęcularis malitię, ego disposui, ordinauique testamentum, percussi cum illis fœdus, feci promissionem illis de exhibenda in temporis plenitudine misericordia semini eorum, cum Abraham videlicet, Isaac & Iacob atque horum similibus, primis illis Patriarchis: * peculiariter verò in posteris generationibus pollicitationem stabilẽ, sic quasi iuramento firmatam feci seruo meo Dauid, quem inueni hominem secundum cor meum, promittens illi, quòd inæternum essem conseruaturus & stabilisturus posteritatem & semen ipsius. 5 Quodque thronum regni eius ita stabilirem in omnes generationes, vt esset de semine eius qui regnaret in domo Iacob super populum Dei inæternũ, & cuius regni non esset finis. Huic enim Dauidi cum iuramento firmaui, ꝙ de semine eius nasciturus esset in temporis plenitudine Messias filius meus, qui regnaturus esset super populum meum, cui ego darem sedem Dauid patris ipsius secundum carnem, vt regnaret in domo Iacob, in populo fidelium, in sancta Ecclesia inæternum, & cuius regni non foret finis imperpetuum. 6 Vox Prophetæ. Mirabilia ista quæ tu domine decreuisti & cogitasti, ac ab æterno præparasti exhibere generi hominum, in tempore suo, confitebuntur & prædicabunt sancti tui Apostoli viri planè cælestes: * & quidem veritatem tuam ac fidem qua fidelissime seruas promissa & imples, ipsi annunciabunt, prædicabunt, & diuulgabunt per orbem vniuersum in congregationibus sanctorum, per vniuersam Ecclesiam sanctam tuam: insuper & veritatem tuam omnem quam notam facies eis, & quam illos docueris per spiritum veritatis, ipsi diligentissime annunciabunt per vniuersam Ecclesiam. 7 Nec immerito te cæli prædicabunt vbique terrarum, quoniamquidem tu omnibus es excelsior, & dignus qui efferaris, quique prædiceris super omnia. Nemo enim vel in nubibus desuper, nemo in supernis cælorũ habitaculis inueniri potest, qui æquetur tibi, qui possit aut debeat æstimari æqualis tibi, ô altissime: * nemo vel in filiis Dei, in sublimib⁹ illis angelicis spiritibus, qui in cõspectu tuo sunt, assignari poterit similis tui, qui tecum in vllo valeat conferri. Quãtominus hic in terra, aut subtus terram in inferno poterit inueniri aliquis, qui tibi possit secundum aliquã æqualitatem vel similitudinem comparari? 8 Tu Deus es qui glorificaris, qui magnificaris, & glorioſus redderis in beata congregatione sanctorũ tuorum, cuius maiestas summa relucet, ac sese monstrat siue ostẽtat in medio angelorũ sanctorũ, sanctorũque patrũ, in quorũ medio habitas: sicut glorificatur regia maiestas in medio siue in concilio magnatum suorum, cum in eorum medio secundum magnificentiam suã regalibus indumẽtis adornatus refidet: * verè magnus in omnibus tu es, & terribilis ac metuẽdus, præ omnibus qui sunt in circuitu tuo: tu omnisi ministrorum tuorũ gloriam tua præcellentia offuscas & obscuras, vt in immensum tuę maiestatis resplendescentia illos superans. 9 O magne & verè maxime domine Deus cælestiũ illorum & inuictorũ exercituũ, qui coram te sunt omni tempore, quis posset vel in cælis desuper, vel in terra deorsum, aut in extremis maris inueniri tui similis, qui exaduerso tibi possit opponi, quasi tibi æqualis, aut tui secundum omnimodam perfectionis nobilitatem similis? * tu enim domine potentissimus es, & ita potens, vt nihil tibi sit difficile, neque sit apud te impossibile omne verbum: insuper & veritas tua est in circuitu tuo, ipsa te ex omni parte circũdat: quicquid in circuitu tuo est, fides est & veritas: inseparabilis est à te veritas & fides, vt non possis nõ adimplere quæ es pollicitus, vt non possis obliuisci promissionum tuarum, vt mentiri non valeas inæternũ, neque aliud quàm quod fides & veritas exposcit præstare. 10 Tu imperium habes & dominium non solum longè ac latè super vniuersam terram, verumetiam super maris superbiam atque sæuitiam: & tu potestatem habes mitigandi atque sedandi feritatẽ, elationemque fluctuũ eius pro tuo libito, vt non se altius quàm oporteat eleuẽt, & ad tuæ inssionis mandatũ statim conquiescant: quod certè nemo potest ex omnibus regibus aut principibus, qui super terram sunt. 11 Tu in virtute terribilis potentiæ tuæ humiliasti ac deiecisti superbum illum principẽ exercitus angelorum malorum: tibi se volentem æquare Luciferum, humiliasti atque deposuisti de sede gloriæ suæ, in mortem eum coniecis, sicut hominem interfectum gladio: * in extento brachio glorioſæ tuæ fortitudinis omnes complices eius tuæ gloriæ detrahentes deiecisti, & deturbasti potentes illos de sedibus suis, ac rudentib⁹ inferni detractos de cælo in profundum abyssi demersisti eos: * Superbam quoque AEgyptum tu humiliasti, & interfecisti in plagis tuis pluribus: & rebellantem tibi Pharaonem cum vniuerso populo suo demersisti in profundum maris, & morte eos perire fecisti, quomodo solent qui iugulantur & interficiuntur gladio. 12 Tua sunt quæcunque creata subsistunt, suprema & infima, cælestia atque terrestria: tu omnia potenti verbo iussionis tuæ suscitasti de nihilo, propter quod & ad te vt verum dominum spectant vniuersa, ita vt solus potestatẽ habeas de eis agendi quicquid libuerit: * vniuersum orbem terrarum, & quicquid in eo continetur, tam animatum quàm inanime, tam sentiens quàm insensibile, tam rationalia quàm rationis expertia, omnia tu potenti verbo tuo creasti de nihilo: * vniuersas quoque orbis partes cum omnibus quæ in eis sunt, partem videlicet Aquilonarem, quæ est ad siniſtram, & partem meridionalem, quæ est ad dexteram, & ad quam situm est mare, æque tu creasti, cum omnibus quæ continentur in eis. 13 Plaga occidentalis in qua situs est mons Thabor, confideratione ad terram Israel, & plaga orientalis ad quam situs est mons Hermon (qui sunt duo præcipui montes terræ Israel) exultabunt in nomine tuo: omnes habitatores terræ populi tui, siue qui ad orientem habitant, siue qui ad occidentem, in te domino Deo creatore suo lætabuntur, cum exultatione magna, quãdo tibi placitum erit respicere & visitare populum tuum: * tuum brachium nequaquam impotens est, vt est omne humanum brachium: tua potentia minime debilis aut infirma est, sed est tuum brachium præualidum, & tua potentia est robustissima, ita vt nihil tibi sit impossibile, neque difficile: neque quisquã illi possit resistere, aut impedimẽtũ præbere in omni eo quod agere tibi libuerit. 14 Et quidẽ de fortitudine tui brachii, de tua prędalida potẽtia omnino nihil hæsitamus, nihil diffidimus. Tantũ oramus, vt manus tua ista confirmetur super nos in bonum, ad protectionẽ, defensionẽ, & custodiã nostri, vtque robustissimã istam dexteram tuam non sinas in tuo sinu marcescere, & ociosam esse: sed ad operationem mirabilem extendas eam, vt in ea pro tui populi salute operari velis mirabilia opera potentiæ tuæ, sicque exaltetur ipsa & glorificetur in mirabilibus tuis: * iustitia & iudicii sunt, quæ tibi pparant sedem tuam, thronus tuus in æquitate & rectitudine cõstitutus est, fundatus & constabilitus, vt non possistu nisi quòd iustum & æquũ est peragere: ac proinde nullum est bonis & rectis periculum à tua potentia: neque est quod metuamus, ne tu innos tyrannidẽ exerceas (quæ

A

** magnus & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt.*

*9 Domine Deus uirtutũ, quis similis tibi? * potens es domine, et ueritas tua in circuitu tuo.*

B

10 Tu dominaris potestati maris: motũ autem fluctuum eius tu mitigas.

*11 Tu humiliasti sicut uulneratum superbum: * in brachio uirtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.*

C

12 Tui sunt cæli, & tua est terra:

** orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti: * Aquilonem & mare tu creasti.*

13 Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt:

D

** tuum brachium cum potentia.*

14 Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua:

** iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ.*

Gene. 18. Lucæ. 1.

Lucæ. 1. 2. Petri. 2.

Gene. 18. Lucæ. 1.

Lucæ. 1.

6 *Confitebuntur cæli mirabilia tua domine: * etenim ueritatem tuam in ecclesia sanctorum.*

7 *Quoniam quis in nubibus æquabitur domino? * similis erit Deo in filiis Dei?*

8 *Deus qui glorificatur in concilio sanctorum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

15 *Misericordia & ueritas præcedent faciem tuam:*

Psal.24.

* *beatus populus, qui scit iubilationem.*

16 *Domine in lumine uultus tui ambulabunt:*

Ioan.16.

*& *in nomine tuo exultabunt tota die:*

Ioan.14. Philip.4.

* *et in iustitia tua exaltabuntur.*

Ioan.1.

17 *Quoniam gloria uirtutis eorum tu es:*

2. Cor.3. Ioan.15.

Philip.2. Esaię.26. 2. Cor.3. * *et ī beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.*

18 *Quia domini est assumptio nostra, et sancti Israel regis nostri*

19 *Tunc locutus es in uisione sanctis tuis, et dixisti:* * *posui adiutorium in potente, et exaltaui electū de plebe mea.*

20 *Inueni Dauid seruum meum:* * *oleo sancto meo unxi eum.*

1.Re.16.

ferè apud mortales magnam & eximiam solet cōsequi potentiam, cum in vnum aliquem fuerit congesta) eo quòd stabilitū habeas tuum thronum regium & iudiciariam sedem in iustitia & iudicio, neque posis nisi quod iustum est & æquum iudicare vel agere. 15 Misericordia & veritas antecedunt faciem tuam, nusquam à te absunt misericordia & iustitia, aut misericordia & fides siue fidelitas: semper his comitatus incedis, suntque tibi velut indiuidui comites & cōsiliarii, neque omnino quam agis absque horum præsentia simul & consilio: quoniam quidem vniuersæ viæ tuæ sunt misericordia & veritas, & hæc duo mōstras vbique in cunctis operibus tuis: * Beati proinde sunt illi, qui cognoscentes fide dominum Deū suum, quantū habeant & qualem, quàm iustū, quàm veracem, quàm misericordem, quàm fidelem, qui hæc (inquam) fide recta cognoscentes, norunt iubilare atque lætari in domino Deo suo, qui spem habentes in domino Deo suo, omni procul pulsa tristitia gaudere norunt in illo, in pace Dei exultantes in cordibus suis, quòd tale se cognoscant habere dominū. 16 Domine, huiusmodi qui recta te sic fide cognouerint, ambulabūt in directione atque ducatu cælestis & spiritualis luminis, quod à vultu tuo radiare facies, ac resplendere ī cordibus eorum: à resplendentia lucis tuæ facies in mentibus illorū lucere claritatem spiritualis luminis, permissionem & vnctionem internam spiritus tui, in cuius ducatu ambulabunt, atque proficient de virtute in virtutem, & nequaquam torpidi iacebunt aut quiescent: * sic autē ambulantes in lumine tuo nequaquam degent in tristitia, sed erunt in continuo gaudio, quod nemo tollet ab eis, eruntque semper in te gaudentes, vtpote in cordibus suis tuam pacem habentes, quam mundus vt nō dare, ita nec auferre potest: sed quam tu dabis, & relinques eis, quæ omnē longe sensum exuperat: * & in tua iustitia vera, quam dabis illis, magnifice exaltabuntur. Per iustitiam enim fidei, qua à te iustificabuntur credentes in nomine tuo, potestatem accipient, vt fiant ex filiis diaboli filii Dei, quæ sanè exaltatio est omniū maxima. 17 Tu enim es gloria fortitudinis omnium seruorū tuorum, vniuersi populi tui gloria tu es: non est quod gloriemur in nobis, cum non simus sufficientes ex nobis, quasi ex nobis, vel cogitare aliquid, neque sine te quicquam posimus facere, absque te nulla prorsus sit virtus nostra, nisi nobiscum operetur gratia tua, quæ iustificat animas nostras: propter quod, oportet nos non in nobisipsis gloriari, nō fidere in propria fortitudine, sed in te domino Deo nostro, qui operaris in nobis & velle & perficere pro tua bona voluntate, qui omnia opera nostra in nobis, & nobiscū operaris, à quo denique est omnis nostra sufficientia: * & in tua bona atque benigna voluntate magnifice sublimabitur atque eleuabitur fortitudo & virtus nostra: cū tibi fuerit in nobis placitum, vt tua nos adiuues gratia, & fauore tuo benigno prosequaris, tunc subleuabimur & exaltabimur super omnes inimicos nostros. 18 Ad te enim domine spectat susceptio nostra, à te esse debet, & est nostra defensio, protectio, liberatioque populi tui, ab omnibus inimicis nostris, & ad te solum id spectat, à te vno id expectamus, ō sancte Israel rex noster, qui sanctificaris in populo tuo, & solus verè regnas in eo, vt in electo regno tuo. Non enim est nobis susceptor alius, non alius protector, defensor, aut liberator: tu solus es qui nobis potes, vbi fuerit tibi beneplacitum de inimicis nostris dare salutem. 19 Illo in tempore, quando tibi placuit respicere & assumere tuum populum, eumque ab inimicis & omnibus qui eum oderant & oppresserant liberare, tunc per spiritum in visione interius reuelasti autem sanctorū tuorum, indicasti sanctis Prophetis tuis, Samueli, Nathan, Gad, & si qui alii erant horum similes, consilium beneplaciti tui, dixistique eis, * Vox domini, Elegi mihi virum secundum cor meum, quem ego meo adiutorio faciam potentem, ad liberandum populum meum & saluandum de manibus inimicorum, & de populo meo ego elegi quem volo exaltare & vngere in regem, vt regnet super populū meum, eumque defendat. 20 Hic quem loquor Dauid est, filius Isai, quem ego inueni virum secundū cor meum, quem ego aptaui mihi seruum meum fidelem, quem ego talibus ornaui dotibus & bonis, vt sit mihi bene in illo complacitum: * hunc ego per Samuelem Prophetam meum volui sancto consecrationis oleo vngere in medio fratrum suorum, atque hac consecratione regem populi mei, Saule abiecto, cōstituere. * Simul verò in hoc Dauide temporaliter regnante super Israeliticum populum secundum

A

21 *Manus enim mea auxiliabitur ei: * & brachiū meum confortabit eum.*

22 *Nihil ꝓficiet inimicus ī eo, & filius iniquitatis nō apponet nocere ei.*

B

23 *Et cōcidā à facie ipsius inimicos eius:*

C

* *& odientes eum in fugam conuertam.*

24 *Et ueritas mea & mīa mea cum ipso:*

* *& in noīe meo exaltabitur cornu eius.*

25 *Et ponam in mari manum eius, & in fluminibus dexterā eius.*

D

carnem, præcipuum alium spectо verum Dauid & Messiā, in cuius typum prior ille præcesit, vt typicus Dauid in figura veri Dauidis: in quo, cum aduenerit in temporis plenitudine, ponam ego prævalidum adiutorium meum, quem oleo lætitiæ & spiritus mei præ omnibus participibus & consortibus ipsius vngam, non ad mensuram posituris in eo spiritū meum, vt regnet in domo Iacob, in Ecclesia mea in æternū. Psal.44. Ioan.3.

21 Et quidē fortitudo manus meæ adiuuabit tam illum typicū, quàm hunc verum Dauidem: * & prævalidum brachium meum confortabit eum & corroborabit: typicum quidem illum, vt tēporaliter sufficiat de corporalibus hostibus per circuitum liberare populum, qui secundum carnē Israeliticus dicitur, sibique armorū vi omnes per circuitū posit subiugare nationes, vt reddere tributarias: hunc autem verum Dauidē, vt posit Israelem secundum spiritum, fidelem populum meum, saluare à peccatis eorū, & de crudeli tyrannide principis tenebrarum. 22 Nihil poterūt aduersus eum omnes inimici eius, nō illi aliquo modo prævalere, sed neque resistere poterūt: iniqui & mēdaces non apponent vt noceant illi, non ad hoc pertingere poterunt, vt quicquā illi inferāt nocumenti. Nam illum quidem typicum Dauidem ita ego mea protectione defendam, simul & regnum eius, vt nullus inimicorū illi posit prævalere, imò neque resistere: neque filii Belial alienigenarū nationū quæ sunt in circuitu eius aduersus illum quicquā promouere, sed ecōtrario omnes subiugabūtur ipsius imperio, reddamque illi cūctas per circuitum nationes tributarias. Hunc autem verū Dauidem ita exaltabo super omnes inimicos populi sui, super etiam spiritalia nequitię dęmones peruersos (qui sunt veri iniquitatis filii, omnis iniquitatis inuētores, suasores & promotores) atque adeō super ipsum principē tenebrarum, & principē huius mundi, ita vt aduersus ipsum nihil habere valeāt: quinimo omnibus his cōdemnatis & foras ejectis, absque resistētia & nocumento eripiat de manu illorū populum suū, & de captiuitate durissima in gratissimā restituat libertatem filiorum Dei. 23 Atque ad hūc modum ego percutiam & interficiam coram eo inimicos ipsius, per virtutem omnipotentiæ meę: & temporales illius hostes, & huius spirituales (qui populum ipsius tyrannide iniusta oppressērant) ego confringam, comminuā atque humiliabo: * & omnes qui eum oderūt, ego confusos reddam, & in fugā cōuertā, dispersam, ad nihilum redigam, faciamque nihil eorum quæ moliuntur obtinere. 24 Eritque cū eo semper veritas siue fidelitas mea & misericordia mea, quę illū defendet ad quæcunque perrexerit, & prosperari faciet in omnibus quęcunque fuerit operatus, per quam in omnibus semper tutus ipse erit & securus, etiam ī medio vmbrę mortis, & ad omnia quęcunque voluerit, forte habebit auxilium: * & in nomine meo sublimabitur cornu illius, ex virtute quā ego ostēdam per illum aduersum inimicos glorificabitur virtus eius, & extolletur caput eius, imperiumque & gloria efferetur per vniuersum orbē terrarū, vbicūque fuerit audita fama virtutū gloriæ eius, quas per illū ego fuero operatus. 25 Tam latè aūt regni illius protendam terminos, vt non solum intra montana habeat suæ dominationis imperium, neque in terra solum Iudææ, verumetiam in insulis maris obtineat principatum, & in regionibus longinquis (quæ per flumina varia diuidūtur abinuicem) habeat principatum & imperium, vt illas habeat suæ subiectas dexterę. Nam & typici mei Dauidis imperiū latè admodum propagabo, ita vt agnoscāt aliquando eius imperiū cuncti Syri vsque ad Euphratē, totaque Mesopotamia dicta Syria fluminum, item & Palestini, qui ad mare habitant. Ammonitæ quoque, Moabitæ, Edomitæ, & aliæ gentes per circuitum. Messiæ autem mei imperium per orbem vniuersum mirabiliter dilatabo in plenitudine temporis: quādo illi dabo omnem potestatem in cælo & in terra, quando illi dabo gentes in hæreditatem, & terminos terræ in possessionem, quando ex omnibus gentibꝰ & populis (tam qui in terra habitant, quàm qui in maris insulis) faciam cōuerti ad verum cultum nominis eius. 26 Ipse corde fideli me invocabit vt patrē suum, dicetque mihi filiali affectu: pater meus es tu, Deus meus es tu, & defensor salutis meæ: solus tu saluator meus, imò tota salus mea: affectu prorsus filiali ita erga me affectꝰ erit, quomodo erga patrem filius afficitur, agnoscens corde grato verè paterna mea beneficia, & in me quomodo pater in filio omnem collocatam habebit fiduciam. Ille quidem typicus patrem me appellabit secundum specialem cura- 2.Reg.8. Matt.28. Psal.2. Psal.17.

26 *Ipse inuocauit me pater meus es tu, deus meus, & susceptor salutis meæ.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.109. Psal.2.

27 *Et ego primogenitum ponam illum:*

* *excelsum præ regibus terræ.*

Psal.8. 1.Cor.15. Philip.2. Rom.8.

28 *In æternum seruabo illi misericordiam meam:* & testamentum meum fidele ipsi.*

Apo.1. Apoc.19.

29 *Et ponã in sæculũ seculi sæmen eius, & thronus eius sicut dies cæli.*

Rom.1. Lucę.1. Ioan.3.

30 *Si autẽ dereliquerint filii eius legem meam, & in iudicijs meis nõ ambulauerint.*

Mat.28.

31 *Si iustitias meas pphanauerint, & mandata mea nõ custodierint.*

Esai. 28.

32 *Visitabo in uirga iniquitates eorũ, & in uerberibus peccata eorum.*

33 *Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in ueritate mea.*

Psal.10. Titũ.1.

34 *Neque prophanabo testamẽtum meum:* & quæ procedunt de labijs meis, non fa-*

tionem: hic autem verus, verum secundum naturam agnoscet me,& appellabit patrem, vtpote qui mecum sit vnũ, sitque cõsubstantialis meus E
filius, quem ego ante luciferum ex vtero & substãtia mea ab æterno genui. 27 Et ego vt primogenitum illum constituam,& sicut vnicè dilectum præ omnibus qui sunt in terra, eleuabo super omnes, quèadmodum solet primogenitus gloria & dignitate exaltari super omnes posterius genitos, soletque poni velut Dominus & princeps cæterorũ fratrum suorum:* excelsum illum ponam super omnes reges qui sunt in terra: gloria regni & diuitijs, latitudinéque imperij illum faciam sublimiorem omnibus regibus qui regnãt in terra. Illum quidem typicum sublimabo, per temporalis regni sublimem gloriã, dando illi potẽtiam nimiam & glorioſissimas victorias, quot, quales, & quantas nunquam quiſquam legitur principum huius mũdi obtinuisse. Hunc autẽ verum gloria & honore coronabo, & super cuncta opera manuũ mearũ constituã: subijciamque omnia sub pedibus eius, nomen illi daturus quod sit super omne nomen, vt in nomine eius omne genu flectatur, cælestiũ, terrestrium, & infernorum: eritque ipse velut primogenitus in multis F
fratribus, Dominus omniũ fratrum suorũ, etiam princeps & iudex regum terræ, rex regum & Dominus dominantiũ. 28 Imperpetuũ seruabo ergà illum ac semen eius misericordiã meam, semper erga ipsum ac ipsius filios meę miserationis demõstrabo effectũ:* & testamentum quod illi disposui, siue promissionis fœdus quod cum illo pepigi, erit illi fidele, firmum ac stabile, quod nunquam rumpetur, nunquã euacuabitur. 29 Videlicet semen eius iuxta promissum meum faciam in sempiternum permanere stabile & indeficiẽs: & thronũ regni eius firmabo & stabiliam, vt perduret imperpetuum, iuxta dies cæli secundũ durationem cælorum, donec cælum perstabit in sęculum sæculi. Quam sanè promissionẽ, in typico Dauide implebo, primum quidem secũdum partem aliquam, in filijs post ipsum aliquandiu regnantibus: sed plenissime in filio meo, qui de eius semine secundum carnem nascetur, regnabitque in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Messiæ autem meo semẽ dabo sempiternũ, electos fideles, quos sibi & mihi ex aqua & spiritu sancto regenerabit in filios Dei, quibus vsque in cõsum G
mationem sæculi, vt non ipse deficiet, ita nec ego deero, nunquam ab electis ablaturus directionem spiritus mei, neque super eis clausurus misericordię viscera. 30 Quod si filios illius cõtingat abscedere à lege mea: & dimissis viis iudiciorum atque præceptorum meorũ ambulare per deuia, declinare siue ad dexteram siue ad sinistram, relicta via, quã ego illis monstraui, vt ambularent in ea. 31 Si iusta mandata mea, quę ego in iustitia & æquitate fundaui, impia sua prœuaricatione prophanauerint, coinquinauerint, atque contaminauerint per inobedientiam, & quæ mandaui non obseruauerint. 32 Si sic(inquam) inobedientes semihi præstiterint, non diu morabitur vltio mea, nõ in longinquum differam punitionem, quemadmodũ agere soleo cum iis, quos in damnationem grauiorem seruo reprobatos: sed quãtocyus adero illis in virga disciplinæ meę, puniturus illos pro impietatibus suis, peste, fame, gladio, opprobrio, captiuitate, exilio atque id genus aliis afflictionib⁹ corporalibus: vt his modis, vexatione dante intellectũ resipiscant, & pœnitentes ad me reuertãtur in toto corde suo: quomodo solent boni patres H
suorum filiorum non dissimulare errata, neque indulgẽtia mala permittere illos in suis iniquitatibus, donec tandẽ adigantur in crucem, sed virga & verberibus corrigunt, mox vbi errantes viderint: ne dilata correctione, in peiora prolapsi, tandem pereant incorrigibiles. 33 Affectum tamen atque etiam effectum miserationis meę nunquam auferã à semine eius, nunquam desinam semini eius benefacere propter ipsum cuius est semen, neque immisericorditer cũ illo agam in veritate & fide mea: non permittet mea veritas & fides promissionis meę aliter me agere, q̃ iuraui cum semine illius, neque potero cum electis populis eius nõ agere benigne & misericorditer secundum promissionem iuramenti mei. 34 Neque ego fœdus quod pepigi cũ illo prophanare vel infringere vnquã potero, neque violare promissum:* & quę promisi per os meũ, quę in verbis meis sum pollicitus, non faciam irrita, non patiar fieri vana, qui sum Deus verax, & Deus vocor veritatis: qui neque mẽtiri noui, neque fallere. Propter quod, iuxta promissum meum, nunquã penitus misericordiam amouebo à semine Christi mei, vsque in cõsummatio-

A *ciam irrita.*

nem sæculi, non claudam electis & fidelibus viscera misericordię meæ, neque thronum gratię meæ illis vnquã præcludam, sed patére illis semper volo fontem misericordiæ & thronum gratiæ meæ, vt liceat omnibus qui voluerint cõfidenter accedere atque inde aquas haurire in gaudio, de salutis fontibus, & auxilium reportare in opportuno tempore. Hebr. 4. Esa.12.

35 Semel iurauit in sancto meo, si Dauid mẽtiar: semẽ eius in æternum manebit.

35 Semel ego hoc illi promissione firmissima, & fœdere certissimo cũ iuramenti confirmatione pollicitus sum, in sanctitate mea: neque mẽtiar illi, sed implebo plenissime quæ fuero pollicitus, videlicet quòd semen eius coram me permanebit in æternum. 36 Quodque (vt iam antè dixi) thronus eius & solium regni eius sit permansurum coram me in maxima gloria & splendore, ad modum glorioſe fulgentis Solis glorioſissimum: item & ad similitudinẽ Lunę absque mutabilitatis defectu in ęternum perstantis in perpetua plenitudine. Regnum nanque Messiæ mei, in quo Dauidis promissioni satisfaciam, absque omni defectu, & mutabilitate integerrimũ semper & glorioſissimũ perdurabit imperpetuum: neque regni eius vllus erit finis: * & ne forte vanę existimentur hę promissiones Dauidi factæ, ecce est in cælis testis fidelis & Luc.1.
verax, qui nouit & testatur, quòd hæ promissiones factæ sint Dauid: hoc est, ego ipse testis simul & promissor existo, quemadmodum testis idem ipse & iudex, teste nõ indigens alio, neque admittens aliũ, in omnibus quęcunque decreuero, vel egero. Testis sum ego ipse, quòd promiserim, testis sum fidelis qui nõ negabo quod scio: sed curabo fideliter, vt secundũ veritatem cuncta impleantur in tẽpore suo. 37 VOX Hier. 39.
PROPHETAE. Ista quidem tunc dixisti, hęc tũ loquebaris, cum tibi fuisset placitũ respicere & visitare populũ tuum. Nũc verò merito lamentari & querulari nos possumus in tẽpore isto infœlicitatis & miseriæ: quãdo tanta est in populo tuo afflictio, vt prorsus videaris Christi tui & promissionũ ex ore tuo factarũ oblitus. Videris enim nunc repulisse, contempsisse, & elongasse, atque remouisse longè à cõspectu tuo Dauid, item & Messiam tuum, cui tanta promiseras, dum fideles, illorũ semen, in tantis derelinquis angustiis, ita miseris modis finis affligi.

37 Tu verò repulisti & despexisti, distulisti Christum tuum.

C *38 Auertisti testamẽtum serui tui:* prophanasti in terra sanctuarium eius.*

38 Videris abiecisse pactũ quod cũ seruo tuo Dauid atque Messia & semine eius pepigeras: promissi videris factus immemor, quod illi fueras pollicitus: * cõtaminari permisisti in terra populũ tuum, in quo vt in sanctuario, & in tẽplo erat tibi firma habitatio: hunc populũ tuum permisisti prophanari, faciens gẽtes alienas dominari eorũ, ac super eos gerere principatũ: item permittens diuersis vitiorũ generibus cõspurcari populũ, qui olim sanctus erat & mundus, charitatẽ refrigescere sinens, & excrescere iniquitatẽ, mala quoque plurima & afflictiones enenire inter eos, vt merito velut prophanatus nũc censeatur, qui olim sanctus fuerat & quasi sanctuariũ tuum. 39 Exposuisti populum tuum prędę in manus hostiũ, munimento tuę solitę protectionis ablato: quẽadmodum cum à vinea sepes aufertur, patet ipsa direptioni & conculcationi omniũ qui transierint per viam:* etiam munitiones & fortalitia eorum posuisti in formidinem atque pauorem: nusquam iam est nobis securitas, ne in ipsis quidem munitionibus & fortaliciis, sed omnia pauor & formido occupat. Dissolutæ sunt manus omnium, & non est virtus, nõ est animus, sed resistendum hostibus. 40 Quemadmodum vinea, confracta sepe & diruta maceria, conculcatur & diripitur ab omnibus per viã transeuntibus: ita populus tuus, consuetæ defensionis tuę munitione priuatus, passim opprimitur & spoliatur, nũc ab hoc populo, nunc ab illo, quęcunque contigerit ad oppugnationem ascendere: * & omnino factus est populus tuus in opprobrium gentibus omnibus quę sunt in circuitu eorũ: illi quibus olim in magna gloria & in magno terrore imperabamus, nũc sibi ludum & iocum faciũt de nobis, quos olim venerabantur, nunc etiam nos oppugnare, molestare, & sibi subiugare tentant: & prœualent, qui olim te nos protegente nec, audebant aduersum nos hiscere. 41 Exaltasti super populum tuum, dexteram inimicorum qui eum quærũt deprimere: sibique subiicere fecisti illos nobis prœualere, & dominari nostri: * lætari fecisti omnes inimicos populi tui, propterea quòd ad tãtam miseriam eũ permiseris deuenire: & gloriati sunt pro victoria, quam te permittente, obtinuerunt super illum. 42 Abstulisti adiutorium gladij eius, auxilium quod illis in gladio pugnantibus soles impendere iam aufers ab eis, imò eorum gladios auertis, vt nec secundum suam fortitudinem inimicis valeant resistere,

39 Destruxisti omnes sepes eius: posuisti firmamentũ eius formidinem.*

D *40 Diripuerunt eum omnes trãseuntes uiã:*

** factus est opprobrium uicinis suis.*

41 Exaltasti dexterã deprimentiũ eũ: lætificasti omnes inimicos eius.*

42 Auertisti adiutorium gladij eius:

Universidad de Deusto
Biblioteca

* & nō es auxiliatus ei in bello.

Psal.88. 43 *Destruxisti cum ab emundatione:*

* *& sedem eius in terra collisisti.*

44 *Minorasti dies temporis eius:*

* *perfudisti eum cōfusione.*

45 *Vsquequo domine auertis in finem?*

* *exardescet sicut ignis ira tua?*

46 *Memorare, quæ mea substantia:*

* *nunquid enim uane constituisti omnes filios hominum?*

47 *Quis est homo qui uiuet, & non uidebit mortem, eruet animam suam de manu inferi?*

Eccl. 40 Hebr. 9.

Rom. 8.

48 *Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ domine?*

* *sicut iurasti Dauid in ueritate tua?*

49 *Memor esto do-*

& velut retundis aciem gladii eorum, & ictum deflectis, ne seriant hostes suos & vincant: quandoquidem ita decreuisti, vt hostes reportent victoriā, & tuus populus victus succūbat: * & nullum prorsus auxiliū eis adfers in prælio, non vltra egredieris ad pugnam cum exercitibus nostris, nō amplius pugnas pro nobis, sed prorsus videris reliquisse nos. B

43 Destruxisti & dissoluisti populū tuum ab emundatione in qua solet gloriari, auferri permisisti & violari munditiam eius, & omnino pristinus ille splendor munditię & sanctitatis dissipatus est, & nusquā apparet, suntque omnia conspurcata iam & plena immunditiæ: * & thronum regni, dignitatem regiam, ad terram siuisti prosterni: regni gloriā, ad summam humilitatem & subiectionē venire fecisti. 44. Minuisti atque abbreuiasti dies tēporum eius, fecisti illos ad modicam temporis durationem subsistere, morte prematura ante tēpus occumbere fecisti plurimos præ nimia miseria & afflictione: * & omnino magna confusione atque ignominia affecisti illos, ac velut indumento ex omni parte operuisti. Est enim illorū tanto nunc maior confusio, quanto prius gentibus omnibus longe latéque imperauerāt glorioſius. Et qui solent in te gloriari vt victores, præ omnibus iam summa operiuntur cōfusione, dum se vinci cernunt ab omnibus, etiā infimis gentibus, maxime à fœdissimis illis idololatris, canibus & porcis verius, quàm hominibus, quibus subiici nō minus est miserū, quàm irrationabilibus subiici bestiis. F

45 Sed quandiu tandem, piissime Deus, dissimulabis, & non attēdes ad tantam istam populi tui miseriam? quandiu tandem vultu permanebis auerso, vt non aspicias ad omnem hanc nostrā calamitatem? * quandiu hic in nos furor iracundiæ tuę desæuiet ad modum ignis sæuientis & corripientis, ac deuastantis omnia vsque ad puluerem? Vel nunc tandem conuertere Domine, & benigno tuo vultu aspice in nos, atque ad omnē miseriam nostrā, cui viuimus subiecti: factúsque placabilis super malitia nostra, qua tuā iram prouocauimus, cessare iube furorē iracundiæ tuæ, mitiga irā tuę indignationis, & reddere nobis placatus ac placidus. 46. Aspice Domine, & attēde ad breuitatem vitę huius: cōsidera, quæ sit nostra subsistentia, quàm sit breue tempus vitæ & subsistentiæ nostræ, quo subsistimus hic super terram: attende quàm breuis sit morula vitæ huius, & æui quod hic ducimus, vt cito flectaris ad miseri cordiam: neque nobis hanc ipsam breuem periodum abbreuies, vt non subito præoccupemur à morte, sed tēpore pœnitentiæ nobis concessō, antequam hinc emigremus, te recipiamus placatum, qui per nostras iniquitates tuam prouocaueramus iustitiam: * Quid enim? An tu vane, & ad nullam vtilitatem creasti omnes filios hominum? Quis fructus erit, quæve vtilitas tibi ex nobis, si ita nos in tuo furore vniuersos pergas absumere, quemadmodū iam plerique absumpti sunt? An non hoc præstat, vt nobis parcendo & indulgendo exhibeas misericordiam, & nos in gratia tua viuentes laudemus & celebremus miserationes tuas? G

47 Nemo enim hominum est qui vitam sibi possit seruare perpetuā, & qui non tandem per mortem hinc debeat exire, mortéque vitam finire: nemo est qui suam animam poterit custodire, vt non veniat sub imperium inferni, id est, in mortem & interitum. Hæc est enim lex super omnes filios Adam, lex est vniuersæ carnis. Et est omnibus hominibus semel mori statutum, vt nemo possit mortem euadere. Atque ideo interim dum adhuc viuimus in isto corpore, aspice ad nos per tuam misericordiam, antequā nos dies illa mortis præoccupet, aut imparatos opprimat. * A morte quoque ęterna & damnatione inferni, nemo se suis propriis viribus potest saluare, nisi tu Domine solus, qui tua gratia potes efficere, vt nihil sit damnationis iis qui in te credunt. Propter quod, in te vnum respicientes, tuam salutem supplices deposcimus. 48 Vbi nūc sunt illę miserationes tuę, quas exhibuisti in prioribus sæculis, cum tam manifeste ostenderes illis præsentiam bonitatis tuæ: quando populus tuus, te ductore & directore, in omni virtute & iustitia fulgebat, lęto corde tibi seruiēs, toto pectore in te confidens, toto animo tibi adhęrens: quando tam in tēporalibus, quàm in spiritualibus omnibus abundare faciebas populum tuum? * iuxta quod in veritate & fide tua pollicitus fueras ipsi Dauidi & Messię tuo, videlicet misericordiā tuam facere cum ipso, & posteris eius vsque inæternum: cum nunc longe aliter habeant omnia, tuo populo pene ad summā redacto miseriā. 49 Attende vel nūc tandem ad opprobriū & confusionem, quo serui tui affi- H

A *mine opprobrii seruorum tuorum quod continui in sinu meo multarum gentium.*

50 *Quod exprobrauerūt inimici tui, domine: * quòd exprobrauerunt cōmutationem Christi tui.*

51 *Benedictus dominus in æternum:*

B

* *fiat fiat.*

ciūtur ab infidelibus & idololatris, quib⁹ cōceditur à te victoria: quod opprobriū à multis gentibus alienigenis nos susćipimus & cōtinemus quasi intra sinum nostrum, quod nos gementes & dolentes accipimus & ferimus ab impiissimis illis oppressoribus nostris, tam inuisibilibus quàm visibilibus inimicis. 50 Quo opprobrio non nobis Domine solum exprobrauerūt, verumetiam tibi & tuo sancto nomini, dicentes, non te esse potentem qui saluares nos de eorum manibus, sibi hanc omnem ascribentes victoriam non tuæ permissioni: sicque non nos solum blasphemant, quòd gementes vtcunque ferremus, sed insuper etiā sanctum nomen tuum, quod nequaquam ferēdum est nobis: * quo (inquā) opprobrio exprobrauerunt cōmutationem Christi tui, dicentes, quòd commutatus sit, & auersus à nobis atque elongatus is quem tu nobis vnxisti in saluatorem. Ita enim exprobrantes dicunt nobis: Vbi est rex vester, vbi saluator vester, in quo soletis gloriari & habere fiduciam? Quare nō iam vos saluat, quare non adiuuat? 51 Quicquid tamen de nobis contingat, quicquid tandem de nobis, siue ad prosperitatem, siue ad aduersitatem tu disponas & facias in vero iudicio tuo, tu nihilominus omni semper laude & benedictione dignus es: nostrum semper est, in laude & gratiarum actione permanere, & dicere, Sicut Domino placuit, ita factū est, sit nomē Domini benedictū: & tibi Domino Deo nostro semper benedictio, claritas, honor, & gratiarū actio debetur, in sæcula sæculorū: * atque ita optamus, vt etiam atque fiat, vt etiam atque etiam detur tibi laus & benedictio per omnia sæcula sæculorū. Amen. Sapiē. 12. Iob. 1. Apo. 7.

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXXVIII.

VErsu quarto, Iurauí Dauid seruo meo, vsque in æternum præparabo semen tuum. Abrahæ quidem Dominus iurasse legitur de semine, cum post summam obedientiam illam animo impletam, de vnigeniti immolatione, ita illum desuper secundo vocatum alloqueretur, dicens, Per memetipsum iurauí, dicit Dominus, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, &c. Et post pauca. Et benedicentur in semine omnes gentes terræ. Hoc autem semen Apostolus Paulus in Epistola ad Galatas Christum interpretatur, cum ait, Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius. Non dicit seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno. Et semini tuo, quod est Christus. Cæterum ad Dauid nusquam legimus expressum tale fieri iuramentum, sed tantum promissionem & firmam pollicitationem. Quamobrem, iurare hic videtur accipiendum pro firmiter & irreuocabiliter promittere. Fit enim iuramentum, ad promissi confirmationem atque firmitatem. Dei autem quantumuis simplex promissio, omnino firmissima est nec minus certa, quàm si multiplici foret iuramento firmata. De promissione autem hac Dauidi facta, per Nathan Prophetam ex ore Domini legimus. 2. Regum. 7. & 1. Paral. 17. vbi eadem fere dicta habentur ex ore Nathan, quæ hic per Psalmistam commemorantur. Et licet in illa sacra historia Dominus videatur prima facie Salomonem respicere, cum loquitur de templo ædificando, & de regni eius pace & gloria, manifestum est tamen diligentius considerantibus, in omnibus illis præcipue Christum Dominum spectari, in quo solo perfectę implerę sunt promissiones illæ factæ Dauidi. nequaquam enim thronus Salomonis stabilis fuit imperpetuum, & iandiu per multa secula ipsius atque etiam posterorū eius secundum carnē cessauit imperiū: Christi verò regnū manet in æternū, iuxta quod angelus ad matrē virginem loquitur, dicens, Dabit illi dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternū: & regni eius non erit finis. Aduerte autem, quòd præparabo, hic valet stabiliā, vel confirmabo. Vnde beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, Vsque in æternum stabiliam semen tuum. ¶ Versu septimo, Quis in nubibus æquabitur Domino? similis erit Deo in filiis Dei? In nubibus dictū est, pro in cęlis, quòd nubes supernē locum habeant: sicut econtrario frequenter locus nubium, vel etiam locus superior appellatur cælum: vt cum volucres cæli subinde appellantur in sacris Euangeliis aues quæ volitant in aere. Filii autem Dei intelliguntur sancti angeli. Vnde Chald. translatio habet, Inter choros angelorum. Iti dem Felix vertit, Inter ordines angelorum. ¶ Versu decimo, Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas. Significatur hoc versu, potestatē habere Deus ad compescendam maris superbiā atque elationem, in quo magna valde ostēditur Dei potentia. Nam quia & vulgo homines agnoscunt terribilē maris feritatem, quam nemo possit domare, cum posset ignis facile aqua extingui, idcirco magis glorificatur in hoc Dei potentia, quòd etiam matis superbiæ & elationibus possit imperare. Hinc & in alio Psalmo dicitur, Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus. In Hebræo autem, loco potestatis, superbia ponitur, ad hunc sensum, Tu dominaris superbiæ maris, & elationes gurgitum eius tu comprimis. Potest verò istud de superbi maris represione, etiam spiritualiter intelligi de superbia huius sæculi, cuius habet ipse dominium: quoniam omnem sæculi superbiā atque potentiam sua potest virtute deprimere & superare, & omnes superbi huius sæculi fluctus, elationes & commotiones potest, cum serenus illuxerit, mitigare. ¶ Versu duodecimo, decimotertio, decimoquarto, decimoquinto, & decimosexto, Tui sunt cæli, & tua est terra, &c. Aliquanto aptius hi versus distinguerentur, si finis præcedentis cum initio sequentis semper iungeretur, iuxta hunc modum: Tui sunt cæli, & tua est terra: orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti. Aquilonem & ma- C D Gen. 22. Gen. 3. Luc. 9. Mat. 13. Luc. 8. Psal. 92.

Universidad de Deusto
Biblioteca

re tu creasti,Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt.Tuum brachium cum potentia: firmetur manus tua.& exaltetur dextera tua.Iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ: misericordia & veritas præcedent faciem tuam.Beatus populus qui scit iubilationem.Domine, in lumine vultus tui ambulabunt,&c.Quam distinctionem,ita per omnia in sua versione Felix obseruat.Notandum autem,quòd per quatuor illa,aquilonem,mare,Thabor & Hermon,iuxta faciliorem & verisimiliorem expositionem,intelligi debeant quatuor partes mundi,videlicet septentrio,meridies,occidens & oriens. Vnde in Hebræo pro mari habetur dextrum.Sic enim vertit Hieronymus,Aquilonem & dextrum tu creasti.Per dextrum autem significari dicunt meridiem,qui est quasi dextra pars mundi, vt plaga præcipua, ad latus orientis:septentrio verò quasi sinistra,vt plaga minus digna, ad latus similiter orientis posita.Vnde Felix meridiem vertit pro eo quod Hieronymus verterat dextrum. Thabor verò montem terræ Iudææ dicunt esse ab occidente,quemadmodũ Hermon ab oriente:vt manifestum sit,quatuor his appellationibus omnes plagas orbis terræ & mundum vniuersum in sua amplitudine significari.Cui expositioni pulchre admodum & aperte consonat Paraph. Chal. quę sic habet, Desertum aquilonis habitatoresque austri,tu creasti:Thabor ab occidente,& Hermon ab oriente in nomine tuo laudes dicunt.Possent verò ista separatim accipi,vt per aquilonem & mare,siue sinistrum & dextrum intelligatur tota mundi latitudo:quemadmodum cum subinde in scriptura ab oriente vsque ad occidentem,vel ab ortu vsque ad occasum ponitur,ad significeandum totam mundi amplitudinem,vt illic: Ab ortu solis vsque ad occasum,laudabile nomen domini.Per exultationẽ verò Thabor & Hermon, qui sunt montes in partibus Galilęę volunt quidam intelligi priuilegium singulare virtutum & miraculorum Christi in tempore gratiæ,quę primitus in Galilęęp,artibus maxime claruerunt, vbi plurima Christus ex Euangeliis & docuisse & fecisse legitur.Alii insuper mysticas alias intelligentias ex aquilonis & maris proprietatibus item ex interpretatione nominum Thabor & Hermon adinueniunt,quas nos prolixitatis vitandę gratia omittimus. ¶Versu. 13. Tuum brachium cum potentia.Potest hoc duplicem suscipere constructionem.Primo hanc,Tuum brachium est cum potentia:id est,brachium quod tu habes,nõ est impotens,sed cum summa potentia.Secundo hanc: Tuum est brachium cum potentia,siue Tibi est brachiũ cum potentia,quomodo vertit Felix:hoc est,tu habes fortissimum brachium,quod possit miranda.Est autem sententia penitus eadem in vtraque constructione.Quomodo autem peculiariter id Deo attribuatur,quòd habeat brachium cum potẽtia,euidenter cognosci poterit ex collatione nostri nimium infirmi & imbecillis brachii,cum illius potentissimo & robustissimo,de quo in suo cantico humilis illa mater virgo cecinit, dicens, Fecit potentiam in brachio suo,dispersit superbos mente cordis sui: Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Verè enim prœualidum sit brachium necesse est,per quod tanta fieri debebat commutatio.per quod tam potens erat expugnandus inimicus,tam fortis vincendus & alligandus armatus,suum atrium custodiens. ¶Versu decimooctauo, Quia domini est assumptio nostra. Assumptionem interpretati sumus protectionem atque defensionem. Vnde Hieronymus ex Hebræo ita vertit, Quia à domino est protectio nostra,& à sancto Israel rege nostro.In Græco etiam habetur ἀνάλημψις, id est, susceptio siue defensio,aut protectio: quemadmodum sæpissime ἀντίλημπτωρ ponitur, pro susceptore, defensore,aut protectore. ¶Versu decimonono, Tunc loquutus es in visione sanctis tuis: & dixisti, posui adiutorium,&c.Hic propheta personam Dei patris loquentem facit, de promissionibus Dauidi & Christo factis,vsque ad versum trigesimumseptimum.Quæ omnia nos in Elucidatione satis clare tam Dauidi filio Isai,quàm Christo filio Dei (ad quem hæc omnia principaliter diximus spectare) accommodauimus,vt opus non sit pro his versibus prolixiora annotamenta frustra adiicere. ¶Versu trigesimosecundo,Visitabo in virga iniquitates eorum.Per virgam,in scriptura, disciplina paterna intelligitur:quemadmodum per gladium, vltio iudicis. Vnde de paterna disciplina Sapiens ait, Qui parcit virgæ,odit filium.Et iterum, Qui diligit filium,assiduat illi flagella. De gladio autem dicitur Psalmo septimo,Nisi conuersi fueritis,gladium suum vibrauit.id est, iudiciariam vltionem iam habet paratam,qua se de vobis vlciscatur.Et in sacra Apocalypsi,suum terribilem aduentum sub comminatione proponens,ait,Si non pœnitentiam egeris, veniam, & pugnabo tecum in gladio oris mei. Qua de re,nonnihil etiam diximus in annotationibus Psalmi vigesimisecundi,circa illum versum,Virga tua & baculus tuus,ipsa me consolata sunt. Est autem differentia inter hanc virgam & gladium, quòd gladius quidem non statim adest peccanti,sed differtur plerunque in longum ictus gladii, quoniam non vult Deus mortem peccatoris, nec delectatur in perditione viuorum: sed magis vult eos conuerti & viuere,omnes cupiens fieri saluos: atque ob hoc, plærunque terribilem illum damnationis æternæ gladium diu vibrat & ostentat,antequam feriat, cupiens videlicet terrore suo ferien-dos à malo auellere,vt gladii ictum valeant effugere.Vnde de eodem hoc gladio, sub arcus extenti similitudine loquens alibi Propheta,sic ait, Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus. Quod ipsum Paulus quoque Apostolus testatur, cum benignitatem & longanimitatem Dei asserit peccatorum adducere siue inuitare ad pœnitentiam, & longanimitatem Dei illos dicit contemnere,qui diu patienter tolerati,absque vltione,recusant pœnitentiam agere. Quanto verò diutius gladii ictus differtur,& quanto magis feriendus expectatur à Deo,vt effugiat & non feriatur,tãto est ictus grauior & importabilior,cum desuper aduenerit.Propter quod,eodem in loco Apostolus ait, illos sibi iram thesaurizare,in diem reuelationis iusti iudicii Dei, qui secundum duritiam cordis impœnitentis, longanimi Dei expectatione non emolliuntur ad pœnitentiam. Virga verò econtrario, statim quidem aderit peccanti,si electus fuerit qui delinquit,nec diu differetur, imò quo magis fuerit dilectus & electus qui offendit,eo minus differtur virgæ punitio, eo celerius delinquens ictum per-

Pſal. 114.

Luc.c.1.

Luc.11.

Prou. 13.
Eccl. 30.
Pſal.7.

Apo.2.

Pſal.22.

Sapien.1.
1. Tim.2.
Pſal.59.
Rom.2.

Ibidem.

sentiet:sed multo est ictus virgæ leuior quàm gladii:neque durat imperpetuum,sed ad momentum, vel breuem morulam,& sit percussi emendatio,ipsiusque ad corripientem patrem reconciliatio. Id manifeste etiam in Dauide ipso,nobis monstrat sancta historia:qui vbi per malam concupiscentiã deliquisset cum Bethsabee, ac post iniquitatem iniquitati adiiciens, Vriam innoxium dolo perire fecisset, non diu in errore permissus est:sed quantocyus ad eum Propheta Nathan missus est,qui illum dura increpatione confundens,& pœnam statim denuncians,quasi virga percussit. Et licet non statim grauis aliqua vltio super Dauid venerit:nihil tamen dubium,quin regi sic increpari.& peccatum quod occultum & latens credebat iam reuelatum sensisse,virga aspera fuit:insuper & prolis mortem, pro cuius vita impetranda tantum faciebat luctum, debuit sustinere,& alia in posterum expectare,quæ suo tempore sustineret.Ita cum alias in dinumeratione populi male suggerenti consensisset Satanæ, statim re peracta percussit illum cor suum,quasi virgæ verbere:simul & Gad videns ad eũ missus est,qui illi gladium, famẽ, & pestilentiam proposuit,vt ex tribº vnum quod vellet eligeret. Vides,quomodo non in longum peccantis dilata punitio est,sed quasi euestigio est commissum peccatum subsequuta.Idem quoque in Salomone & aliis plęrisque,qui post ipsum regnauerunt,ex sacra historia est manifestum. Hinc ille historiarum Iudaicæ miseriæ sub Antiocho descriptor,in secundo Machabæorum libro, cũ horrenda quædam descripsisset,ab illo impio impie in Israelitas operata,ad suæ gentis consolationem,atque legentiũ commotionem,dignissimam sententiam de hac punitione virgæ proloquitur:quam hîc quoque ad verbum describere non duxi inutile. Obsecro autem eos(inquit) qui hũc librum lecturi sunt,ne abhorrescant propter aduersos casus,sed reputent ea quę acciderint nõ ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere,magni beneficii est indicium. Non enim sicut in nationibus dominus patienter expectat, vt eas,cum iudicii dies aduenerit,in plenitudine peccatorum puniat:ita & in nobis statuit,vt peccatis nostris in finem deuolutis,ita demum in nos vindicet.Propter quod,nunquam quidem à nobis misericordiam suam amouet,corripiens verò in aduersis populum suum non derelinquit. Quæ profecto sententia optime cum iis quæ hoc in loco ex ore domini proferuntur consentiunt, & confirmant ea vsque in multas generationes recte fuisse impleta in veteri illo populo Israelitico, donec Synagogæ perduraret electio.Nunc autem illa reprobata in populo Christiano consideranda hæc punitio est,quam etiã modo ad oculum cernimus,dum quotidianis plagis & nouis signis ciuitates omnes pene per totum Christianorum imperium experimur affligi,multo amplius quàm infideles & obstinatos idololatras, quibus iudicium reseruatur importabile,& vltio grauissima in extremum diem, suo tempore reuelanda. Vnde quæ in præcedentibus ad consolationem Iudaicæ gentis descripta proposuimus, nostra tempestate,Christiani nos,rectissime ad nostram commotionem & consolationem poterimus accommodare: ne cum nouas semper & insolitas punitiones de anno in annum aduersum nos immitti viderimus,conturbemur,quasi populum suum Deus in totum abiecerit.Donec enim id cernimus,magis indicium habemus dilectionis Dei.Quandiu enim patris virgam sentit filius,certo colligit argumento, nondum se à suo patre repudiatum.Propter quod Psalmo vigesimosecundo hoc intelligens spiritualis homo, dicebat,Virga tua & baculus tuus,ipsa me consolata sunt.Et Psalmo decimoseptimo,Disciplina tua correxit me in finem,& disciplina tua ipsa me docebit. ¶Versu quadragesimotertio, Destruxisti eum ab emundatione.Clarius secundum expositionem in Elucidatione positam vertit ex Hebræo Hieronymus,Quiescere fecisti munditiam eius:accipiendo quiescere,pro cessare:quemadmodum alibi,Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.Verti etiam potest ex Hebræo, Retrocedere fecisti eum à mundicia vel puritate,aut deleuisti munditiam eius,vel destruxisti splendorem eius. Quæ omnia clarius quàm nostra lectio eandem habent sententiam. ¶Versu quadragesimosexto,Memorare quæ mea substantia. Substantia hoc loco videtur non accipi debere pro ipso quod subsistit, vel ex quo homo subsistit, videlicet pro materia & forma, ex quibus homo compositus subsistit,sed pro subsistentia potius,vita aut duratione.Est enim sensus, Memorare quæ sit mea vita, quæ sit mea subsistentia: id est, quàm modica sit duratio vitæ meæ,qua ego subsistam in terra. Vnde ex Hebræo vertit Felix, Memor esto,quanti temporis,vel quàm breuis momẽti sim ego.Alii vertunt,Quòd subitaneus sim ego,id est, subito & cito admodum absumendus per mortem,quòd cito præcipitabor,& non diu durabo. Et secundum hunc modum indicauimus subsistentiam accipi etiam Psalmo trigesimooctauo,cum dicitur, Ecce mensurabiles posuisti dies meos,& substantia mea tanquam nihilum ante te:quemadmodum videre poteris in Elucidatione & in vtrisque annotationibus super eo loco. Poterit tamen præsens locus non male intelligi de ipsa substantia,siue materia & compositione,vnde corpus hoc corruptibile compositum subsistit. Atque ita sensus erit, Memento domine, quòd de luto & de limo terræ me composuisti,propter quod necesse habeo quantocyus redire in puluerem, iuxta quod tua vox ad primum parentem meum loquuta est,dicens,Puluis es,& in puluerem reuerteris.Sicque eadem erit hæc querimonia,cum illa quam apertius proponit sanctus Iob,cum ait, Memẽto,quæso, quòd sicut lutum feceris me,& in puluerem reduces me.Atque huic expositioni consonat manifeste Paraph. Chald. quæ sic habet,Recordare,quòd creatus sim de puluere.Versio tamen beati Hieronymi,nec huic,nec priori nostræ fauet intelligentię.Sic enim diuersa ab vtraque lectione sententia ille vertit,Memento mei de profundo:id est,de imo miseriarum quibus iaceo immersus. ¶Versu quadragesimonono,Memor esto domine opprobrii seruorum tuorum,quod continui in sinu meo,multarum gentium. Aliter dicitur opprobrium seruorum Dei,aliter gentium. Seruorum enim Dei dicitur opprobrium passiue, quatenus ipsi hoc sustinent. Gentium autem actiue, quatenus ab eis infertur populo domini. Clarius autem hæc sententia efferretur, si vltimus ille genitiuus poneretur in ablatiuo,ad hunc modum, Memor esto

Pſal. 22.
Pſal. 17.
Pſal. 73.
Pſal. 38.
Gene. 3.
Iob. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

opprobrii seruorum tuorum, quod continui in sinu meo à multis gentibus. ¶Versu penultimo, Quod exprobrauerunt inimici tui domine, quod exprobrauerunt commutationem Christi tui. Potest, quod, accipi coniunctionaliter, loco quoniam: vt sit sensus, Memor esto, & cætera. Quoniam exprobrauerunt tibi domine, & cætera. Atque hæc constructio difficultatem non habet. Verum lectio tam Græca, quàm Hebræa magis declarat, quod relatiue accipiendum. Nam & in Hebræo & in Græco relatiuum habetur, atque ita conuenientior esset eloquutio per ablatiuũ casum, iuxta quod ex Hebræo vertit beatus Hieronymus, & nos in Elucidatione similiter explanauimus: cum & in Græco sit ὗ casus genitiui, qui apud Latinos reddi solet per ablatiuum.

LXXXIX. PSALMI ARGVMENTVM.

HVmanæ uitæ breuitatem & multiplicem miseriam Psalmus iste coram Deo sub orationis forma proponit, ostendens totum hoc tempus uitæ nostræ, etiam si mille foret annorum, non nisi unius diei spatiũ cõputari, nec diu in eodem statu posse hominem secundum corpus perdurare, sed debere continuo transmutari & transire ad finem, mox ut exordium cœperit, donec per senectutem tandẽ penitus deficiat, redeatq; in puluerem, iuxta legem omnibus filijs Adam ex ira Dei constitutam. Deinde, etiam aliam afflictionẽ commemorat uersu septimo, et deinceps, quæ homini est ex timore diuini furoris atque districti iudicij, quod post huius uitæ finem expectatur, quando seuere nostra omnia dijudicabũtur, quæ nunc Deus ante oculos cõsiderat, ut tunc adducat in iudicium, ad quod iudicium nostræ uitæ decursus quantocyus properat, continuo fini accedens uicissim: quæ uita & labore afflictionẽq; spiritus plena est (propter quod, aranei comparatur exercitationi, frustra sese fatigãtis & exhaurientis) & nimia breuitate deficiens, utpote quæ non nisi 70. aut ut maximum, 80. annos habet durationis in bona qualicunque ualitudine, ut quicquid superfuerit, ad laborem & dolorem pertineat. Deo sic in mansuetudine ad præteritorum delictorum expiationem in ætate noussima corripiente hominem, ut ucturam iamq; de proximo imminentem iudicij iram paterna correctione emendatus possit effugere: quæ tam est terribilis, ut nemo hominum satis possit illius terrorem comprehẽdere, propter quod postulat, paternam sibi dexteram notam fieri, & ex disciplina paterna erudiri corde in sapiẽtia. Atque hæc ad uersum usque decimumquintum. Vbi ad Deum orationem dirigẽs, se consolatur in misericordia Dei, qua repleri confidit omnibus bonis, exultarẽque & lætari pro afflictionibus præteritis: quæ licet futura, sub tempore tamen præterito, quasi iam accepta significat. Duobus autem uersibus nouissimis, perpetuam Dei directionem & illuminationem postulans, ita Psal. terminũ humanæ miseriæ cõtemplator imponit.

LXXXIX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Domine refugiũ factus es nobis, à generatione ĩ generationẽ.*
2 *Priusquã mõtes fierent, aut formaretur terra & orbis, à sæculo & in sæculum tu es Deus.*

DOmine Deus, tu exhibuisti te nobis refugiũ in omnibus generationib⁹ ab initio, protectorem, defensorẽ, susceptorem, & auxiliatorẽ semper te præstitisti nobis atque patribus nostris in omnib⁹ generationibus quæ præcesserunt ab initio. 2 Tu verò, qui factus es nobis refugiũ in tempore, absque nobis sempiternũ persistis, neque nobiscũ cœpisti habere uitæ principiũ. Siquidem ante omnẽ creaturam tu eras, antequam fierent montes, antequam altissimæ illę & nobilissimæ angelicæ mentes crearentur: sic & priusquam crearetur orbis terrarũ, cum omnibus quæ sunt in ipso: ante omnia sæcula in æternitate tu uerus eras Deus, & subsistebas in temetipso perfectissimus, omniũ bonorũ aggregatione perfectissimaque possessione plene beatus. Vnde cognoscimus, quòd nobis vt te refugium exhibeas, nõ hoc vllius esse tui cõmodi gratia, qui ante omnẽ creaturã cuncta in te plenissime possederis, vt nõ possis à quoquã quicquã susciperc, sed nostri cõmodi & boni gratia id facis. 3 Hinc nos populus tuus sumpta fiducia bonitatis tuæ, oramus, vt non sinas humanum genus penitus auerti in humilitatem: ne nos patiaris, neque nunc declinare in vilitatem peccati, neque post huius uitæ exitum in illam infimam & extremam vilitatem damnationis inferni, quæ verè vltima & extrema abiectio siue vilitas est: * quoniam tu dixisti, ita definiuisti de omnibus filiis hominũ, quòd reuerti debeant secundum corpus, per mortem in terram vnde formati sunt: generali sententia & lege voluisti, vt omnes mortales sicut de puluere facti sunt, ita quoque per mortem redirent in puluerem: quam sententiam tuam nemo poterit effugere. Quapropter, pro huius humilitatis (quæ tantum secundum corpus est) auersione, nequaquam volumus deprecationem facere, sed pro illa vltima & pessima quæ ad animam attinet, oramus, vt non in illam nos auertas, nunquam ad illam nos abiicias, sed misericorditer ab ea custodias. 4 Ecce enim mille anni cum iam præterierint, ante oculos tuos sunt quasi dies vna, videlicet hesterna, quæ iam præteriit, & nihil eius supereſt. Idem enim erit de mille annorum spatio & duratione, cum illi iam euoluti siue transacti fuerint, vt nihil illius durationis superſit. Vnde quanuis hominem ali-

3 *Ne auertas hominẽ in humilitatem:*

* *& dixisti, conuertimini filij hominum.*

4 *Quoniam mille anni ante oculos tuos, tãquam dies hesterna quæ præteriit.*

quem contingeret mille annos viuere (quod omnino nemini datur) & huius tamen vita non nisi tanquam diei vnius reputaretur, neque coram te æstimaretur diuturnior mille annorum, quàm vnius diei duratio, neque quenquam potest longa vita ab illa tua generali sententia excipere, etiam si daretur illi mille annorum duratio. 5 Eritque illa mille annorum duratio non nisi sicut vigilia noctis, quæ cito transit, & succedit ipsa abeunte aduenies altera posterior, quomodo & ipsa priorẽ alteram abeuntem subsequuta fuit, ab eius termino sumendo initium: * anni filiorum hominum quibus super terram viuunt, sunt ex numero eorum quæ pro nihilo habentur, id est, quasi nihil existimantur dies humanæ vitæ, duratio mortalium pro nihilo computatur, propter successionem perpetuam, defectum continuum, siue continuam ad finem tendentiam, & celerrimum transitum. 6 Mane transibit quasi herba in ortus sui initio transibit homo, & permutabitur continuo per augmentationem & profectum ad perfectionem iustam consequendam: quemadmodum mane exoriente sole gramen proficit, & transit per augmentationem ad perfectiorem valitudinem, augmentaturque mole, & perficitur conuenientibus qualitatibus: * in ætate prima florebit & vigebit secundum corpus, & proficiet in augmentatione atque perfectione corporis, donec in virile robur euaserit: quasi in meridiem & vitæ medium, sicut herba floret & transit continua augmentatione proficiẽs, donec perueniat ad staturam perfectam: * sed ad vesperam, cum diei finis, id est, vitæ terminus, siue senectus ipsa aduenerit, deficere incipiet vigor eius, & deperibit, imminueturque continuo defectu à statu perfectionis & vigoris pristini: & exhaustus vigore humoreque naturali indurescet cõuiscato corpore, vt solent indurari senum corpora: & prorsus exiccabitur, humido naturali magna ex parte consumpto, nec vltra sufficiẽti ad reparationẽ corporis & sustentationẽ caloris vitalis, sicque tandem redibit in puluerem. 7 Hanc enim defectionem, hanc mortis necessitatẽ, nõ in bona volũtate tua ordinasti in nobis, sed ex ira tua in vindictã inobedientię nostrę nobis imposuisti. Tu enim ab initio rectũ feceras hominem, & sic constitueras immortalem, vt potuisset si voluisset nõ mori, neque ab initio ista lex mortis incumbebat nobis: sed propter inobedientiam offensus, in ira tua protulisti aduersus nos duram istam sententiam, vt iam non liceat cuiquam mortis statum effugere: sumúsque non tua bona volũtate, sed nostra culpa, huic legi mortis subiecti: * Et forsitan parum id videretur huic necessitati corporalis mortis subiacere, toleranda vtcunque foret pœnalis illa, sed temporalis afflictio. Nũc verò (quod miseriam nostram in hac vita valde aggrauat) ex alia parte, consideratione eorum quæ post mortem immittet iudiciorũ tuorum valde conturbamur, à facie furoris tui, quem credimus aduersus omnes impios te ostensurum in die illa tremenda, merito contremiscimus & expauescimus, ne forte post huius vitæ miseriam temporalẽ, tuo furore illo, proiiciamur cum reprobis in sempiternam. 8 Et merito quidẽ conturbari debemus in hoc tuo furore, in consideratione terribilis iudicii tui, quoniam credimus te omnes nostras iniquitates, quibus nunc tuæ voluntati cõtrariamur exactissime cognoscere, & habere ante conspectum tuum, eaque omnia quæ nunc agimus mala non te latere, sed habere ante oculos: * totum etiam decursum vitæ credimus te habere ante oculos, atque in lumine siue cognitione vultus tui, ita vt omnes nostras operationes præteritas, præsentes atque futuras (quas p omnem decursum sæculi nostri siue durationis vitæ nostræ operari sumus, vel operabimur super terrã) tu habeas lucidissime cognitas, quẽadmodũ id quod nos ante oculos nostros positũ in medio diei lumine clarissime cõspicimus: neque quicquã eorum quę nos hic agimus, in obscuritate positum est tibi, quasi absconditũ ab oculis tuis: vt merito cõturbari debeamus in consideratione vẽturi illius furoris tui, ob cõscientiam plurimorũ malorum quæ in te commisimus, & quotidie cõmittimus: cum sciamus, districtissimã de cunctis operibus nostris à te exquirendã rationẽ. 9 Quid enim non timeamus venturũ illum furoris & iudicii diẽ? Ecce ex sentẽtia iræ tuæ, quæ super nos irreuocabiliter prolata est, defectionis & mortis nobis incumbit necessitas, nec est via effugiendi, nõ est fortitudo, non est consiliũ, non est sapientia cõtra hoc decretũ tuũ: * transieruntque omnes dies & anni nostri: totum tempus vitæ nostrę cõtinuo fluxu ad finem proxime accedit, & necesse nobis erit

5 *Et custodia ĩ nocte:*

* *quæ pro nihilo habẽtur, eorũ anni erũt.*
6 *Mane sicut herba transeat:*

* *mane floreat, & trã seat:*

* *uespere decidat, induret, & arescat.*

7 *Quia defecimus in ira tua:*

* *& in furore tuo cõturbati sumus.*

8 *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo:*

* *sæculum nostrũ in illuminatione uultus tui.*

9 *Quoniã omnes dies nostri defecerunt:*

* *& in ira tua defecimus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

2.Cor.5. velimus nolimus, ante tuum conſpectum exhiberi, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſsit, ſiue bonũ, ſiue malum. Nónne igitur ſtolidiſsimi fuerimus, id ſcientes, non poſſe nos euadere: ſi nõ modo ſtudeamus à conſideratione furoris illius ſic ſalubriter conturbari, vtp œnitẽtiam agentes, illius tunc mereamur terribilem vltionem euadere? E

10 *Anni noſtri ſicut aranea meditabantur.* 10 In omnibus annis & toto tempore vitæ noſtræ, nos plerique mortalium meditamur & exercemur multo labore & ſollicitudine, ſicut araneus: in multo & ſuperfluo labore & afflictione tranſigimus annos vitę noſtrę ad ſimilitudinem araneæ. Quemadmodũ enim araneus magna ſollicitudine diſcurrit, & multa inſtantia laborat in texendo telam, ad componendum opus ſuum, & ob hoc ſeipſum euiſcerat & exhaurit, vt citius ante tempus deficiat exhauſtus: è qua tamen tela, modicum admodum habet fructum, tenuem ſcilicet victum in ea ſibi venando, neque poſt omnem laborem habet aliud: & frequenter poſt omnem laborem, poſt perfectam telam, ipſe qui texuit, fugatur è ſuo ædificio, aut ſcopa circunducta per parietem abripit ſimul in momẽto temporis & araneũ & telam eius, atque in ignem coniicit, ſicque omnis perditur labor & F qui laborat in eo: ita & homines ſuper terram in annis vitæ ſuę frequenter multis exercentur inutilibus laboribus, quos impendunt rebus temporariis, maxima ſollicitudine & ſedulitate operantes in illis, ſeipſos exhaurientes, euiſcerantes, atque mirum in modum excruciantes: cum nõ poſsint ex omnibus nisi tenuem ſibi victum & veſtitũ accipere: & non raro poſt omnes labores peractos, ſubito homo vita priuatur, & cogitur relinquere quæ congregauit omnia, vel ipſum etiã opus ſubito deſtruitur ac perit abſque vtilitate aliqua. Atque ita manifeſtum eſt, totũ hoc tempus noſtræ vitæ, non eſſe niſi laborem, dolorem & afflictionẽ ſpiritus, cuiuſmodi eſt araneorum vita: * Eſt præterea humana vita etiã durationis permodicæ. Dies enim annorum hominis, duratio vitæ humanæ qua poteſt homo vt plurimum ſecundum conſuetũ naturæ curſum in ſanitate & bona valitudine viuere, ſunt anni ſeptuaginta aut citer, vel paulo infra, vel paulo ſupra, iuxta complexionis fortitudinem & bonam proportionem hominis. 11 Si verò in magnis viribus, ſiue (vt ita dicam) robuſticitatibus, multaque cõplexionis fortitudine, aliquibus detur octoginta annos viuere, in bona valitudine & qualicunque robore, profecto id quàm pauciſsimis contigit, & optimę robuſtiſſimæque compoſitionis talis eſſe deberet, qui ad tantum terminum in bono corporis robore poſſet pertingere: * quod verò vltra hos terminos eſt reliquum vitæ, in afflictione eſt atque dolore, propter defectum continuum. Reſiduum tempus vitę humanę quod in plurimis ſecundũ communem humanæ complexionis curſum vltra ſeptuaginta annos viuitur, vel in pauciſsimis illis & fortiſsima complexione prẽditis vltra octoginta annos, id plenum eſt dolore & afflictione: eoque magis, quo lõgius vltra terminum illum tranſitur, & fini acceditur vicinius. Omnib⁹ enim viribus deſtituuntur, neque membris corporis ſui vltra valent vti pro libito, propter caloris naturalis & ſpirituũ defectũ, morbisque variis implentur & pœnalitatibus: cum etiamſi aliud nihil mali illis cõtingeret, ſenectus ipſa per ſe morbus dicatur, ſicuti & vere morbus eſt. G

Eccle.1. * *dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni.*

11 *Si autem in potentatibus, octoginta anni:*

* *& amplius eorum labor & dolor.*

12 *Quoniam ſuperuenit mãſuetudo, & corripiemur.* 12 Tunc enim in ſenectute venit ſuper nos mãſueta diſciplina tua, per H quam corripimur variis malis, & erudimur in manſuetudine tua. Afflictio enim illa ſenectutis, prouide ſic à tua benignitate humano generi inducitur & imponitur, in expiationem erratorum vitæ priſtinæ, vt pro delictis iuuẽtutis (quæ donec ſenſus carnis in nobis viguit contraxim⁹) deficiens, iamque ad finem vergens vltima illa ætas, carne conſumpta, velut ſatisfaciat: puniatque illa vitæ ætas nouiſsima iudicio proxima, quod in prioribus delictum eſt, antequam hinc abſcedere per mortem homo cogatur, diſtrictoque tribunali aſsiſtere: * Superuenit quoque nobis in ſenectute quædam remiſsio & defectus quidam vigoris atque fer uoris, corporis viribus omnibus deficientibus, & membris flaccefcẽtibus, per quam remiſsionem & deficientiã corripimur & affligimur, eſtque ipſa nobis pro correptione & diſciplina, pro punitione erratorum ætatis prioris, in qua per inordinatũ carnis feruorẽ mala multa commiſimus. 13 Quis ex hominibus nouit poteſtatẽ & fortitudinẽ iræ tuæ? & quis nouit dinumerare, menſurare, cõprehẽdere iram tuã, prę timore tuo, ſecundũ timorẽ tuũ, ſecundũ quod merito es timendus & formidabilis. Profecto nemo comprehẽdere poteſt, nemo valet intelligere, q̃

13 *Quis nouit poteſtatẽ iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare.* A potens, quàm terribilis, quàm formidabilis vltio illa iræ tuæ ſit futura, cum ſeſe manifeſtauerit: atque ob hoc parũ nobis videri debet, imò nihil, imò gratum nobis eſſe debet, quicquid in hoc mundo pro peccatorum noſtrorũ expiatione, in manſueta Dei corruptione ex ipſius ordinatione ſuſtinemus. Paululũ enim eſt omne quod in præſenti cruciat: & 2.Cor.4. id quod in præſenti eſt momentaneum & leue correptionis paternę, ab illo pondere grauiſsimæ iræ, quæ tunc reuelabitur, animam alleuiat.

14 *Dexteram tuam ſic notam fac:* 14 Ita pater lic nos affligendo diſciplina tua, notifica nobis paternam dexteram tuam: fac nos tuam diſciplinã qua nos percutis agnoſcere, vt agnoſcentes à te nobis has obuenire afflictiones, & patris noſtri eſſe hęc verbera, patienter ea cum gratiarum actione ſuſtineamus, fiantque nobis in purgationem peccatorum noſtrorum, & in euaſionem venturę illius iracundiæ, quã tunc ſentient qui nunc extra diſciplinam ſunt, aut q non cũ patientia tuam correptionem ſuſcipiunt: * & fac nos ſicut corpore exterius afflictos, ita corde interius eruditos per ſanctam ſapientiã tuam: vt dum exterius nos cædis virga tuę correptionis, interius nos erudias inſtitutione ſanctæ vnctionis: & vexatione dante intellectũ, ad te penitus conuertas, atque in tua ſapientia perfectos facias: ne ſi foris tantum manum ſentiamus verberantem, interiori eruditione deficiente, nihil nobis tua diſciplina proficiat. 15 Quoniam itaque ſic ſe habẽt res humanæ, quoniam omnia noſtra plena ſunt afflictione & dolore, tandẽ aliquando Deus piiſsime ad nos conuertere benigno aſpectu tuo: * mitemque, placidũ, benignum & exorabilem te oſtende erga ſeruos tuos, vt flectere te poſsint ad miſericordiam. Tota enim vitę noſtrę quam iã expoſuimus miſeria, nõ aliud clamat, quàm medicinalem tuã miſericordiã. 16 Te verò ad nos conuertente benignum aſpectum tuum, te ad nos redeunte in fauore gratiæ tuæ, quaſi in matutino tempore (quando feſtinus ſol exoriens lætificat orbem) abunde implebimur omnib⁹ bonis, ex diuitiis theſauri inexhauſtæ miſericordiæ tuæ: * & nos in hac abundantia bonorum tuorum magno gaudio exultabimus atque delectabimur, omnibus diebus quibus viuemus ante conſpectum tuum, in perpetuis æternitatibus. 17 Tunc lætabimur pro temporibus præteritis, in vita iſta corporis tranſactis, in quibus afflixiſti nos, & diſciplina tua correxiſti: quando fructum illum pacatiſsimum recipiemus patientiæ, & hæreditatem regni quod comparatur, patientia: * lætabimur ſu- Hebr.12. per diebus & temporalibus quibus experti ſumus & ſuſtinuimus mala: quemadmodum econtrario veniet aliquando tempus vt triſtentur impii qui in bonis duxerunt dies ſuos, pro diebus quibus fuerunt iucũdati, & pro annis quibus viderũt bona. Erit enim in futuro rerributionis tempore miranda commutatio, vt ii qui in hac vita corporis bona receperunt, mala tunc accipiant: qui verò nunc mala, tum bona ſuſcipiant, vt qui in vita luxerint, tum rideant: & qui in vita riſerint, tum lugeant. Lucæ.16. Quam commutationem dum mentis oculis attendimus, vtique modis Matth. 5. omnibus parati ſumus, animo patienti, grato & hilari, tuæ correptionis ſemper diſciplinam ſuſcipere. 18 Vt autem ad illam omnis boni abundantiam, & ſatietatem pertingere aliquando valeamus, oramus, vt nos ſeruos tuos & opera manuum tuarum, paterno ſemper aſpectu reſpicias, ſemper ad nos paternum oculum ſolicitudinis, curæ & prouidentiæ dirigas, curam verè paternam de nobis gerens: vt nos qui ſumus ſerui tui & opera manuũ tuarum, quæ tuis manibus feciſti & plaſmaſti, ſemper in tuo ſeruitio ſtabiles permaneamus: * neque verò pro nobis tantum, ſed & pro filiis ac poſteris noſtris hoc ipſum poſtulamus, vt ſemper te eis directorem & ducem in omni bono, ad conſummationẽ vſque ſæculi, exhibeas, & quaſi paſtor bonus baculo tuo eos dirigas, etiã neceſſariam corruptionem & diſciplinam nunquam abſtrahens ab eis, vt non aliquãdo à te aberrent. 19 Et ſit ſplendor tuus, ô domine Deus noſter, ſuper nos: tu deſuper refulge, & reſplende in mẽtibus noſtris, ſancta illuminatione tua, per quam dirigamur in cunctis operibus noſtris, & in cunctis operibus manuũ noſtrarũ: in omnibus noſtris actionibus dirigamur, gubernemur, firmemur, & conſtabiliamur, vt ſanctæ tuæ illuminationis ducatu, in omnibus tuam ſanctiſsimam voluntatem adimplentes ad perpetuæ tuæ beatitudinis nimis amabile conſortiũ, fœliciter aliquando pertingere valeamus, ac poſt miſeræ, laborioſæ, atque ærumnoſæ huius vitæ laborem, in quietiſsimæ tuæ & beatiſsimæ manſionis requiem introire. Amen.

14 *Dexteram tuam ſic notam fac:*

* *& eruditos corde in ſapientia.* B

15 *Conuertere domine uſquequo: * & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos.*

16 *Repleti ſumus mane miſericordia tua:*

* *& exultauimus, & delectati ſumus in omnibus diebus noſtris.* C

17 *Lætati ſumus ꝓ diebus quibus nos humiliaſti: * annis quibus uidimus mala.*

18 *Reſpice in ſeruos tuos, & in opera tua:* D

* *& dirige filios eorum.*

19 *Et ſit ſplẽdor domini Dei noſtri ſuper nos, & opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos, & opꝰ manuũ noſtrarum dirige.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNOTATIONES IN PSALMVM LXXXIX.

Psal.124. VErsu secundo,Priusquam montes fierent. Elucidatio montes interpretatur angelos , quomodo & aliàs nonnunquam,vt Psalmo.124. Mõtes in circuitu eius, iuxta vulgatiorem expositionem, vt significetur fuisse ab æterno Deum,ante constitutionẽ omnis creaturæ,tam spiritualis quàm temporalis.Potest tamen simpliciter intelligi de montibus corporalibus, qui sunt in terra:quos fecit Deus in initio conditionis rerum,tunc (vt verisimilius creditur)quũ aquis terram ex parte discooperuit. ¶Versu tertio,Ne auertas hominem in humilitatem.Potest intelligi, in vilitatem peccati atque damnationis,vt vides in Elucidatione:vel ad humilia ista & vilia huius mundi visibilia bona: vt sit sensus,Non patiaris nos declinare,affectiue incuruari, ad humilia & vilia ſeculi bona. Quod etiam sequitur,Et dixisti,conuertimini filii hominum:recipit hoc quoque duplicem intelligentiam. Prior in Elucidatione posita est,de sententia domini post peccatum super Adam prolata,Puluis es, & in pulue rem reuertêris:vt accipiatur conuertimini,pro reuertimini. Posterior conuersionem istam proprie intelligit,secundum hunc sensum, Tu dixisti,ac præcepisti filiis hominũ,vt se conuerterent ab amore harum rerum humilium,ad amorem bonorum æternorum & inuisibilium. Secundum vtranque autem expositionem,aptè hæc pars cum præcedenti connectitur.Meritò enim postulamus, non auerti in humilitatem rerum temporalium,eo quòd nobis præceperit Deus conuerti ad æterna, & ab illis auerti. Merito etiam postulamus non auerti in humilitatem peccati & damnatiõis æternæ, eo quòd nobis iuxta sententiam Dei sit quantocyus secundum corpus moriendum, ne ex vtraque parte mors nos apprehendat,vt saltem spiritus saluus fiat,dum corpus ex statuto quod effugere non potest,reuertetur in terram suam,& in puluerem terræ de qua formatus est.Coniunctio autem ista,&, in medio versus posita, videtur accipienda pro quia,vel cum:vt sit sensus,cum tu dixeris, Conuertimini filii hominũ. ¶Versu quinto,Et custodia in nocte:quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. Principium huius versus secundum sententiam iungi debet cum fine præcedentis,hoc modo, Quoniam mille anni ante oculos tuos,sicut dies hesterna quæ præteriit, & custodia in nocte:ac deinde,Quę pro nihilo habentur,eorum anni erunt,qualem distinctionem habet lectio Hebraica. Apte autem tempus vniuersum vitæ nostræ, imò annorum mille duratio comparatur non tempori noctis, sed custodiæ siue vigiliæ nocturnæ, quæ tribus tantum aut quatuor constat horulis,& continuò vna succedit alteri, sunt́que singulæ durationis minimæ.Siquidem totum noctis tempus,in quatuor diuidebatur vigilias. Vigiliæ quoque ad militiam spectant,qua etiam ratione non male nostræ vitæ hoc tempus vigiliæ comparatur, quoniamquidem
Iob. 7. militia est vita hominis super terram.Neque verò cuilibet vigiliæ comparatur,sed nocturnæ: quoniam omnia hîc tenebris & obscuritate sunt plena.Nocturnam enim vigiliam custodimus,quicunque in hac vita & in sæculo isto tenebroso subsistimus. ¶Versu sexto,Mane sicut herba transeat.Facilius est, vt verba incipiantur secundum indicatiuum modum,hoc sensu,Mane sicut herba transibit,mane florebit & transibit,vespere decidet,indurabit,& arescet.Nisi velimus hæc,subito commutata persona,vt ex ore domini sententiam suam pronunciantis accipere,vel secundum optationem Prophetæ,optantis conformiter ad diuinæ voluntatis sententiam.Quod priori tamen loco dicitur,& simplicius & facilius est. Transitus autem ille qui hîc geminatur, idem est: & videtur transitus esse ad statum perfectiorem, id quod satis indicat adiectum verbum floreat.In principio enim vitæ proficit homo & perficitur, ad modum herbæ florẽtis.Sed quomodo herba,postquam mane floruit, ad vesperam deficit,& vigorem perdit:ita & homo postquam floruerit,& perfectionem iustam adeptus fuerit in vitæ medio,statim ad defectionem tendit,efficituŕque aridus & senio contabescens, vti nos docet experientia. Transitum autem illum in priori parte versus intelligi ad perfectionem,etiam Paraphrasis Chaldaica indicat, sic legens, Similes sunt operationes eorum herbæ quæ de mane floret & augetur, vesperi autem decidit & siccatur propter æstum.Nota etiam hoc,quòd distincte tria hîc de hominis defectione dicuntur.Primo enim loco dicitur,decidat:secundo,induret:tertio,arescat.Quæ tria,ordinãte in hominis defectione sic ad oculũ conspicimus.Primum enim collabi incipit illud robur virile,& perfectio vigoris imminui deficiente calore naturali,& ad defectionẽ tendente corpore:sentit́que homo, sensim viribus corporis se destitui,& mẽbrorũ solito vsu priuari. Statim verò consequitur corporis induratio, dũ corporis partes caloris naturalis actione deperditæ & assumptæ nequeũt reparari:fiéque cõuisc̃atur senũ corpora & ĩdurãtur,succo exhausto,quomodo lutũ indurat ad solẽ,si nõ superfundatur humor cõtinuus.Postremò,cũ iam ad vltimũ defectionis statũ res deuenerit,exiccatur penit°,& arescit,redigituŕque ĩ puluerẽ. Quomodo autẽ hæc naturaliter in hominis corpore sic proueniãt,qualiter homo secũdũ naturales eas as à prima ętate vsque ad mediã proficiat,augmentũque sumat,qualiter ad vesperã senectutis decidat, qualiter indurescat & deficiat in puluerẽ,hę́c(inquã)omnia,plenius exactiusque tractauimus ĩ libris de cõsideratione rerum naturaliũ,libro octauo,per plura capitula. De cõuisc̃atione verò & induratione seniliũ corporum,libro quinto,capitulo quinto. ¶Versu septimo,Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.Possent quidẽ duæ istæ partes ad idem referri,& posset non male posterior accipi,vt secundũ sententiam eadem cum priori.Nobis tamen videtur conuenientius, vt priorem de defectione corporali,quam in præsenti vita ex sententia vindictæ iræ Dei experimur, intelligamus posteriorem de conturbatione quæ in conscientia nostra oritur,ex cõsideratione venturi furoris Dei,cuius ira ista,quam nunc experimur in defectu & afflictione corporis,tantum indicium est & signum præuium. Nam afflictio ista quam propter primi parentis peccatum modo in corpore sustinemus, & defectionis necessitas, manifeste nos docet, quàm terribilis vltio sit exercenda in reprobos, pro peccatis ipsorum

propriis,cum in furore suo iudex aduenerit.Meritò proinde,cum ex ira Dei semel (mansuetè tamen) irascentis,talem in nobis defectionem experimur, salubriter conturbemur à facie furoris illius quem venturum scimus: vt dum tempus est ab illo declinare, illum effugere satagamus. ¶Versu octauo, Sæculum nostrum in illuminatione vultus tui. Sæculum nostrum appellat, totum decursum & totam durationem vniuscuiusque viuentium. Nam & hoc vulgò appellamus nostrum sæculum, tempus ipsum durationis nostræ,quo super terram viuimus: quemadmodum sæculum futurum appellamus, totam illam æternitatis durationem,in qua sine fine viuemus. Hoc autem nostrum sæculum Deus ponit in illuminatione siue in luce,quia ante suos oculos constituit, & suæ limpidissimæ cognitionis lumine percipit, vt nihil eorum quæ nos hîc agimus, cogitamus aut dicimus, illum possit latere. Notandum verò,quòd non dicit tantum,sæculum nostrum tu conspicis aut vides: sed dicit,sæculum nostrum posuisti in illuminatiõe vultus tui.Sic enim est diuinus intellectus in cognitiõe rerum omnium, quomodo si oculus humanus de seipso diffundere lumen, per quod rem exterius positam sibi faceret perceptibilem. Nam vt oculus talis opus non haberet ad colorum distinctionem qualibet alia re illuminante,neque illius obstaret perceptioni, quòd res in tenebris essent positæ,quoniãquidem ipsemet in suo lumine rem sibi faceret visibilem,nec egeret alieno lumine, nec impediretur tenebris: ita & diuina mens superbenedicta, nullo indiget lumine alieno,vt nostrum sæculum conspiciat, vt nos & nostra quæ hîc agimus discernat: non opus habet aliqua illuminatione vel solis, vel lucernæ ardentis: Eccle.23.
sed ipsamet lux est limpidissima,in qua cernit omnia: vt merito dicatur ipsemet ponere sæculum nostrum in illuminatione vultus sui.Vnde per quendam Sapientem rectissime dicitur,Oculi domini lucidiores sole. Nisi enim quod prædictum est respiceret, non diceret oculos esse sole lucidiores, sed oculos eius diceret ad videndũ clarissimos, supra visum omnium oculorum. Dicens autem oculos sole lucidiores,significat,ipsam mentem diuinam sua propria illuminatione omnia cognoscere, multo melius quàm ea quæ corporeo visui obiecta sunt,in lumine solis discernantur. Vnde & in alio loco Psalmista, Et dixi, forsitan tenebrę conculcabunt me, & nox illuminatio mea in deliciis meis. Psal.138.
Quia tenebræ non obscurabuntur à te,& nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius,ita & lumẽ eius.Cuius intellectum difficilem quidem,sed prædictis bene conformem (si libet) suo loco require. ¶Versu decimo, Anni nostri sicut aranea meditabuntur. Mirum est, quòd dicat annos nostros meditari siue exerceri, vt araneum. Non enim ipsi tempori vitæ nostræ conuenit meditatio vel exercitatio ista,secundum aranei similitudinem. Accipienda ergo est eloquutio illa impropriè, vt idem valeat quod,Nos in annis nostris meditamur,exercemur, sicut araneus: plærique nostrũm operationes
C similes exercent,quales exercet araneus.De hac autem comparatione,multa satis in Elucidatione breuiter indicauimus, quæ si quis dilatare velit (id quod vnicuique vel paululum mentis habenti factu perfacile fuerit) inueniet, comparatione aptissima operationi aranei vitam humanam assimilari. Quibus etiam potest adiici,quòd araneus omnem suum laborem videtur impendere ad hoc, vt animalcula innoxia prædetur & interimat.Opus enim eius cum perfectum fuerit,nõ aliud q̃ laqueus est, rete quo muscæ,ac huiusmodi capiantur. Et cum venatione muscam ceperit,statim accurrit,vt exugat sanguinem. Ita plærique mortalium, impii videlicet & iniusti homines, omnem impendunt solicitudinem & diligentiam ad decipiendum seducendumque & opprimendum innoxios. Videmus & hoc,araneum multo minus liberum ac tutum esse, & magis coangustatum facilius posse comprehendi atque necari,post opus telæ perfectum,post domum consummatã,q̃ ante potuerit. Nam ante ædificatam domum,mox vbi vel flatum lenem persenserit,magna celeritate longe aufugit,& euadit periculum. Cum verò intra domum ædificatam fixerit iam habitationem,nõ nouit nisi in cubiculũ interius se subducere è propatulo:in quo,dum non conspicitur,securũ se putans, plærunque simul cũ sua aranea araneus inuoluitur,atque in terram prostratus calcatur, vt eiiciat venenosa viscera,ac pereat, qui donec viueret,innoxia oppressit,ĩteremit́que animalcula. Ita & auari homines,huius sæculi filii, multo minus tuti sunt,liberi,& securi,post suas ædificatas telas, post sua ædificia magna & alta, consumma-
D ta,quàm fuerant antequam quicquam omnino ædificassent aut possedissent.Diligunt enim telas suas: & quantumuis metus magnus ingruerit,non volunt relinquere telas quas ædificarunt,sed abscondunt sese in diuitiis quas congesserunt,& in operibus quæ extruxerunt, fiduciam habentes, q̃ saluari possint in eis,donec tandẽ veniat qui ipsos latitantes,& videri se non putantes, humiliet vsque ad terram, & pedibus conculcatos in infernum tremendũ proiiciat,perpetuo torquendos:sicut & ipsi dum viuerent in telis suis,tortores fuerant simplicium.Verum hæc impiis peculiaria sunt:illa autẽ quæ in Elucidatione posita sunt,generaliter plerisque mortaliũ conueniũt,etiã iis qui absque iniustitia & fraudibus viuunt.Potest etiam ista meditatio aranei accommodari ad solicitudinem humanæ vitæ,in qua viuimus.Araneos enim experimur,præ cæteris animalibus maxime solicitos & timentes.Dum enim resident in arce sui cubilis,plærũque dimidio corpore in foramen conclauis absconditi,ita quasi excubias videntur agere:vt q̃ primũ vel leuiter tela contacta fuerit, cernantur ad interiorem suam munitionem sese retrahere,atque illic sese abscondere,donec ad experiendũ, verúmne periculum sit an non, iterum caput efferant.Sic in perpetua videtur agere solicitudine.Nec aliter se habet omnis vita hominũ, quæ in magna solicitudine ducitur: dum ad quemlibet leuem timorem homo metuit frequenter vbi nullus est timor. Nec illud pro simplicioribus inutile fuerit annotare,quòd aranea apud probatiores authores linguæ Latinæ telam ipsam potius,quàm animal inuenitur significare:animal autẽ ipsum quod telam texit,genere masculino,araneus appellatur.In præsenti tamen loco, araneam genere fœmineo, vulgata lectio ponit pro animali texente,non pro tela quę texitur:quomodo etiam subinde apud Poetas,atque adeò apud ethnicorum Poetarum principem Virgilium, aliquando inuenitur vsurpatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Versu eodem, Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Facilior esset sermo, si tantum diceretur, In diebus annorum nostrorum septuaginta anni, aut dies annorum nostrorum septuaginta continent annos, aut septuaginta annis constant. Cum verò præmittitur dies annorum, ac deinde replicatur, in ipsis, ita difficilior redditur oratio, nominatiuo illo primo absque rectore propter alterum interpositum relicto. Verum id non est scripturarum vsui infrequens, & aliàs non semel similia admonuimus, velut Psalmo decimo, Dominus in cælo sedes eius. Et alibi, Dominus ipse est Deus. Quantum verò ad sententiam, nota ordinem huius partis ad præcedentem: quoniam in parte priori fiebat mentio de afflictione & labore qui est in vita hominis, hic autem de eius breuitate. Duo enim hæc sunt, quæ præsentem vitam faciunt contemptibilem, & aliquo modo vilem ac miseram: videlicet quòd vita sit plena laboribus, iuxta quod Sapiens ille dicebat, Omnia quæ fiunt sub sole non esse nisi vanitatem, laborem, & afflictionem spiritus: deinde, quòd tantæ sit breuitatis, tantæ celeritatis, vt non nisi pro vno die, imò non nisi pro noctis vna vigilia mereatur computari. Duo hæc in libro quoque Sapientiæ coniungunt impii, ad impietatem sese exhortantes, Exiguum (inquiunt) & cum tædio est tempus vitæ nostræ. Vbi dum exiguum dicunt, posterius notatur eorum quæ diximus: dum verò adiicitur, & cum tædio, prius indicatur, videlicet quæ est in vita præsenti afflictio spiritus. ¶ Versu vndecimo, Si autem in potentatibus, &c. Ad perfectum sensum eliciendum expediret hunc versum coniungi cum præcedenti, ipsumque hoc principium legi vt quandam parenthesim, ad hunc modum, Dies annorũ nostrorum in ipsis septuaginta anni (si autem in potentatibus, octoginta anni) & amplius eorum labor & dolor: vt sit hic sensus, Duratio vitæ humanæ annos complectitur septuaginta (aut forte in validissimis & robustissimis quibusdam, octoginta) quod verò vltra hunc terminum est, reliquum vitæ eorum, certè labor & dolor est. Valet enim hoc, in potẽtatibus, aesi dicamus, in robusticitatibus, in iis qui singulariter forti & robusta sunt cõplexione præ cæteris. Debet autem terminus iste humanæ vitæ hic assignatus sic accipi, vt ad quem possint homines sani & benè valentes, cum bono robore, absque dolore & afflictione pertingere: secundum communẽ videlicet cursum, vsque ad annos septuaginta: ex maxima autem complexionis fortitudine, vsque ad octoginta. Quod satis apertè in Paraphrasi Chaldaica innuitur, quæ septuaginta annos dicit fortitudinis, Dies (inquit) annorum nostrorum septuaginta anni fortitudinis. Vnde patet, periodum siue durationem humanę vitę multum esse imminutam citra tempus Moysi, si hic (iuxta tituli prænotationem) dicatur Psalmi author, vel citra tempus Dauid, si ipse Psalmum dicatur conscripsisse. Quapropter, male ex hoc loco arguunt quidam, periodũ & durationem humanæ vitæ iam eandem & æqualem habere speciem humanam, quantam habebat tempore Moysi, eo quòd etiam nunc multos videamus viuere vsque ad annos septuaginta paucos quosdam (secundum comparationem loquendo) ad annos octoginta, imò nonnullos, sed paucissimos, ad annos nonaginta, aut centum. Sed decipiuntur qui istud asserere conantur, non recte intelligentes quod hic de numero annorum vitæ humanæ dicitur. Non enim ipsa extrema duratio humanæ vitæ assignatur à Moyse vel à Dauide, ad quam posset humana vita perduci, etiam cum dolore & afflictione: sed illud tempus, quo in vigore potest homo permanere & bona qualicunque valitudine absque vitæ tædio, cum vsu bono sensuum & membrorum persistere. Nam Moyses cui hunc Psalmum plærique Hebræorum ascribunt, aut saltem, cuius tempus propter inscriptionẽ tituli videtur considerari debere, centum & viginti annis vixisse inuenitur. Vnde post annum septuagesimum vixit annos quinquaginta. Iosue quoque mortuus est, centũ & decem annorũ. Sed & ex naturali ratiõe pulchrè id demõstrari potest, nõ posse fieri secundũ naturã, vt eadem nunc sit humanæ speciei periodus, quam tunc describitur habuisse, quòd nimia tẽporum mora intercesserit. Nos rem istã totam cũ declaratiõe loci ex Psalmo propositi, ex ipsa radice plenissime tractauimus in libris de cõsideratione rerũ naturaliũ, capitulo vigesimosecũdo libri octaui: vbi ostẽdimus, quid sit ĩ causa, quur ĩ diuersis mũdi ætatibus periodus humanæ vitę continuo deficiat, deficiatque donec perstabit cursus iste tẽporum, tam ex authoritate scripturæ sanctæ, quàm ex demõstratiõe rationis naturalis, ac naturalis Philosophię principiis. ¶ Versu eodem, Et amplius eorũ labor & dolor. Verior sententia ista esse videtur: Quod supereſt, vel quod est residuum vltra septuaginta annos, vel in fortissimis vltra octoginta, afflictiõe & dolore est plenum: & vix intra vitæ terminum meretur computari, cum post terminũ illum vita sit quasi non vita, estque ille quotidianus defectus corruptionis mors potius dicenda quàm vita, & verius mortis protractio siue expectatio, quàm prolongatio vitæ. Secundum quam intelligentiam, amplius eorũ, valet, amplius vltra illos annos. id est, quod vltra hos annos est. Quidam tamen sic intelligunt, Maior pars annorum vitæ nostræ est labor & dolor, quoniam maiorem partem temporis nostri in labore & dolore consumimus, variis obnoxii corporis necessitatibus, in fame, siti, frigore, opprobriis, curis, molestiis, extrinsecus & intrinsecus obuenientibus, & aliis mille malis. Quam sententiam videtur habere lectio Psalterii Romani, quod loco amplius, habet Plurimum (inquiens) eorum, labor & dolor: hoc est, potior pars annorum nostrorum labor est & dolor. Græca autem lectio vtranque patitur expositionẽ, quemadmodum & lectio nostra vulgata Gallicani Psalterii. Nam si hanc velis secundam intelligentiã, tantum, amplius eorum, accipe, vt valeat, potius eorum, vel maior pars.

Eccle. 1.
Sapien. 2.
Deut. 34
Iosue. 14.

XC PSALMI ARGVMENTVM.

Securitatem hominis in Deo habentis fiduciam, mira iucunditate hic Psalmus depingit, ostendens eũ qui in adiutorio altissimi per bonã spem inhabitat, & in protectiõe altissimi cõmoratur, deminũ in protectore atque refugiũ suũ eligendo, ab oibus insidiatorũ laqueis & mortis amaritudine per Dei liberari, sub eius scapulis & alis, quomodo solent pulli sub alis maternis tutari, ueritate Dei ut scuto circundari, ut nullum debeat periculum metuere, neq; per noctem, neque per diẽ, neque ex insidijs, neque in aperto, neque

A à quantolibet hostium numero, de quibus omnibus ex Dei munere talem in Deo speranti promittit victoriã, ut hinc inde cadant hostes deuicti, & ipse salus absque omni nocumento euadat glorioſior: adijciens etiam hoc, quòd oculis propriis aliquando sit punitionem inimicorũ suorũ conspecturus. Quæ omnia illi hinc dicit prouenire (quemadmodum ab initio indicauerat) quòd dominum Deum altissimum posuerit suum refugium, unde fit, ut nullum malum ipsum possit accedere. Peculiariter etiam ex singulari angelorũ auxilio, quibus Deus præceptum dedit super electis omnibus in se confidentibus, quòd eis debeãt in omnibus uitæ huius uijs, alioquĩ uix pertransibilibus absque summo discrimine, assistere, ne ullum aliquando patiantur scandalum, & in mortem corruant filij regni, quos ad uitam Deus prædestinauit. Insuper & hoc pollicetur uersu decimo-tertio, omne serpentum genus, & omnem inimici rabiem atque astutiam, nihil illi nocitura qui ergà Deũ cor de fuerit bene fidenti. A uersu autem decimoquarto usque ad finem, Deus ipse bene sperantem alloquẽs introducitur, quæcunque sub Prophetæ persona iam prædicta fuerant, sui uerbi indubitata assertione corrobo rans atque cõfirmans, uitæ etiam æternæ beatitudinẽ post liberationẽ ab oĩbus periculis fideliter promittẽs.

XC. PSALMI ELVCIDATIO.

B *Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectiõe Dei cæli commorabitur.*

QVi suam habitationem & mansionem elegerit in auxilio omnipotentis Dei, non cõfidens in propriis viribus, neque spem ponens in homine, aut in diuitiis, aut in potestate, aut sæculi prudentia, aut alia quacũque huiusmodi vanitate, sed totam suam spem constituit in domino, huiusmodi homo permanebit & commorabitur in defensione Dei altissimi, regnãtis in cælis: huic velut pro habitaculo firmo & secura mansione erit benigna omnipotentis Dei protectio, à qua diuinæ protectionis securitate excluduntur, qui alibi quàm in adiutorio altissimi eligunt suam habitationem. 2 Qui huiusmodi fuerit, cum multa fiducia dicet domino, Tu es defensor meus, cuius protectioni in cunctis mihi obuenientibus malis volo inniti: tu quoque meum es securum refugium, & quasi arx valida, quasi locus munitus, ad quem semper in omnibus periculis voló confugere, quasi ad asylum & salutis locum: * denique tu es Deus meus, & mea omnia, & in te totam cordis mei ponam fiduciam. 3 Tu nanque es qui me tibi fidentem hactenus liberasti, & liberabis (vti non dubito) etiã imposterum, de laqueis & insidiis omnium inimicorum meorum, qui ad modum venatorum pauperculam animam meam summo studio & sedulitate maxima persequuntur, vt eam interimant: ponuntque laqueos multiplices & varias insidias, vt illaqueatam in eis animã meam morte afficiant: quomodo solẽt venatores maximis laboribus persequi innoxia animalcula, & laqueos ponere, foueas effodere, aliasque insidias struere, tantum vt illa possint cõprehendere, & vita priuare: + liberasti tu quoque me hactenus, & liberabis (vti confido) imposterum, à verbo illo aspero, ab illa terribili sententia damnationis æternæ, quæ super omnes illos aliquando est proferenda, quos illi venatores suis laqueis apprehenderint, qua cuncti iniquitatis operarii in ignem æternum iubebuntur abscedere cum suis venatoribus, à quibus illaqueari se permi serint, id est, cum diabolo & angelis eius, à quo se præter necessitatem superari permiserunt, cum in auxilio Dei potuissent superare omnes illorum laqueos. Quod sanè verbum erit nimium asperum, nimiũ terribile, penetrabilius omni gladio ancipiti, pertingẽs vsque ad internecionem & perditionem, non corporis modo, verumetiam spiritus & animę. Ab hoc enim aspero verbo me liberasti, dum in laqueos venatorũ non peruenire, aut certè in eis non permanere mihi dedisti. 4 Vox Propheræ ad eum qui habitat in adiutorio altissimi. O tu quisquis es, qui sic, vt modo dictum est, tali confidentia habitas in adiutorio altissimi, quàm bene tibi erit, & quàm eris securus in tua ista fiducia. Ecce Deus ipse in quo habes fiduciam, suæ potentiæ fortitudine tibi obumbrabit, quasi scapulas suas super te expandet. suum auxilium super te faciet apparere, vt nocumenti nihil ad te possit pertingere: quomodo cũ pater scapulas suas & humeros obiicit pro filio, vt is qui paruulo nocere cupit, non possit, obstaculum præbentibus latis obumbratis patris scapulis: * & sub expansis alis misericordiæ ac bonitatis eius securus ages, & confidendo tutus eris ab omni aduersariorum nocumento: quomodo pulli gallinæ sub alis & pennis maternis agunt securi, qui cum extra alas euagãtur, accipitris, aliarumque rapacium auium patent vnguibus, suntque direptioni & morti expositi. 5 Quasi scuto circundabit te veritas & fides eius, sic te eius certissima veritas ex omni parte

*2 Dicet domino, susceptor meus es tu, & refugiũ meũ: * Deus meus, sperabo in eum.*

3 Quoniam ipse liberauit me de laqueo uenantium: C

** & à uerbo aspero.*

D

4 Scapulis suis obũbrabit tibi:

** & sub pennis eius sperabis.*

5 Scuto circundabit te ueritas eius:

Matt. 25.
Hebr. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

* *non timebis à timore nocturno.*

* *à negocio perambulante in tenebris.*

* *ab incursu & dæmonio meridiano.*

7 Cadēt à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis:

* *ad te autem non appropinquabit.*

8 Verumtamē oculis tuis cōsiderabis, & retributionem peccatorum uidebis.

*9 Quoniam tu es domine spes mea: * altissimum posuisti refugium tuum.*

10 Nō accedet ad te malum:

* *& flagellum nō appropinquabit tabernaculo tuo.*

11 Quoniam angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis.

12 In manibus portabunt te:

* *ne forte offendas ad lapidē pedē tuum.*

13 Super aspidem & basiliscum ambulabis:
* *& cōculcabis leonē & draconem.*

14 Quoniā in me sperauit, liberabo eum:
* *protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.*

15 Clamauit ad me, & ego exaudiam eum:
* *cum ipso sum in tribulatione: * eripiam eum, & glorificabo eum.*

16 Longitudine dierum replebo eum:
* *& ostendam illi salutare meum.*

securum custodiet, quomodo is qui scuto vndiquaque circūdatur, nulla ex parte vulnerari potest: * nō erit timor tibi, neque periculū, sed in E
securitate deges, quæcunque tandem tentatio obuenerit: & primū quidem non timebis ab omni terrore qui per noctē potest occurrere, nulla tibi tētatio occulta, quasi per noctis temp" ex occulto, & ex latebris proueniens, poterit prævalere: ab omnibus nocturnis huiusmodi terroribus atque periculis eris securus, vt non te superent in domino confidentem. * In aduersissimis quoque casibus nullum patieris nocumentum, Deo tibi assistēte in omnibus. 6 AEque etiam non timebis à periculis quę per diem possint obuenire, nihil tibi nocere poterit malorum quæ per diem obuenerint in aperto, etiamsi sagitta aduersum te iactetur. non tibi infigetur, non ea vulneraberis: si tētatio aliqua manifesta, sed lenis tibi adueniat, non te feriet mortali vulnere. * In vesperō quoque rerum statu, quando nihil apparebit nubilum, sed videbuntur serena tibi & pacata omnia. Dei custodia similiter tutus perstabis, & in prosperis & in aduersis tibi adferet auxiliū: * item illæsum te seruabit ab omni malo quod in tenebrarum latibulis obambulat, à tentatione graui, molesta & diuturna, quæ te multum, & diu quasi circūcundo & circumambulando molestat, vt tandem vel importunitate vincat, aut ex occulto tandem aliquando te opprimat, si quando te videat minus paratum: * tandem etiam ab omnibus insultibus apertis & manifestis oppugnationibus eris saluus, cuiusmodi sunt quę per vim fiūt, claro tēpore meridiei: & ab inimicis huiusmodi sic apertē per vim tentationum oppugnantibus æque saluaberis in diuino auxilio, vt ab illis negociis tenebrarum: hoc est, non tibi poterunt aduersarii dæmones prævalere, propter diuinam custodiam, quoscūque tandem modos adinueniant, quamcunque tandem viam experiantur, siue occulte nocere cupiant, quasi in occulto tenebrarum, absque oppugnatione aperta, sub latibulo aliquo, siue etiam apertam persequutionē aut tentationē, omni sibi cōcessa virtute aduersus te exusciten: etiamsi in omni sua virtute aduersum te conentur, & aperte te oppugnent, nihil patieris incōmodi. 7 Pugnante pro te Deo tuo protectore, prosternentur in terram, & ad nihilum redigētur omnes aduersarii tui, qui tibi nocere quęsierint, concidentque superati ab vtroque latere tuo, in maximo numero: ab hoc quidē latere, nempe sinistro, mille, & ab altero latere dextero (quæ est pars fortior) decem millia: id est, absque numero eadēt ex omni parte, ex qua te oppugnauerint, siue à dextris, siue à sinistris. & hostium cuneos ita penetrabis securus, sicut cū bellator robustus & prævalidus, dextra lęuaque multos prosternēs, ictu sui gladii, hostium agmina perrūpit & pertransit illæsus: * tibi verò non poterit ad nocendum appropinquare ne vnus quidē aduersariorū tuorum, nullus oīno ex omnibus oppugnātibus ita tibi poterit approximare, vt expugnet, vt prevaleat, vt quod molitur obtineat. 8 Quod verò amplius est, etiam tuis oculis aliquando cernes, & videbis dignam impiorum, qui te modo persequuntur, punitionem: videbis hisce tuis oculis, illorum ex Dei iudicio condemnationem in tempore illo vltionis, in nouissimo die, quando sententiam mortis & damnationis æternæ videbis aduersum illos proferri, & exequutionem terribilem accipere. 9 Omnia autem hęc tam H
singularia diuinæ protectionis beneficia inde tibi procedunt, quoniam dominum Deum posuisti spem tuam, & fiduciam habuisti in domino Deo tuo: * quoniam non in caducis & inferioribus his constituisti fiduciam, sed ipsum omnipotentem, & omnium altissimum dominum tu elegisti in refugium tuum, ab illo postulans & sperans optime protegi atque tutari. 10 Et quoniam ipsum, qui est altissimus, dominū Deum posuisti tuum refugium, iccirco non poterit tibi vllum malum appropinquare, nullum te malum valebit apprehendere, vt nocumenti quicquam inde sustineas: * & nullum flagellum, nulla pestis, nullum verò malum poterit ad domum mansionis tuæ intrare: eris in tuo illo tabernaculo (quod in altissimo tibi posuisti) ab omni malo, & ab omni peste malitiæ securus. Is enim, in quo refugium tuum posuisti, altissimus, te sibi fidentem, ab omni malo seruabit, & noxia omnia longē profliga bit. 11 Ipse enim tui solicitam curam gerens, mandatū præceptumque dedit angelicis spiritibus ministris suis, de tua diligenti & firma custodia: videlicet vt te diligenter custodiāt atque obseruent in omnibus viis tuis, quocunque perrexeris, vt in omnibus actionibus, ad quas volueris

A manum extendere assistāt tibi, teque ita obseruēt, & illuminando perficiendoque dirigant, vt in nullo à via recta deuies, neque ad dexterā, neque ad sinistram declinans, neque ab vlla aduersariorū potestate te patiantur nocumentum accipere: ita videlicet angelicos suos ministros tibi administratorios & custodes cōstituens, quōmodo solet pater filio vnicè dilecto assignare custodes, suisque ministris solicitissime mandare de filii obseruatione atque custodia. 12 Atque hi administratorii Hebr.1.
spiritus, accepto hoc Dei mandato, solicitissime perfectissimeque iussa complere satagent, teque fidelissime omni cura & studio custodiēt: ita vt quasi in manibus te portent per viam quam ambulare volueris, in cunctis actionibus tuis ita tibi suo adiutorio assistendo, ita manifestum præstando auxilium, vt in vlnis te gestare videantur: * ne quo modo contingat alicubi te pedem offendere ad lapidem, vel aliud quodlibet viæ offendiculum, ne vllum vsquam scandalū patiaris. ne vsquam quicquam accipias nocumenti in via quam ambulas diuinorum perceptorum, sitque tibi adamanti legem domini pax multa & nullum scandalum. 13 Denique, nec vniuersum serpentum genus tibi quicquam no- Psal. 118.
cere poterit: sed absque læsionis nocumento, perambulabis super aspidem & basiliscum, similiter & super aliarum specierum serpentes, cuiuscunque tandē malitiæ aut infectionis fuerint, nihil tibi mali illorum venenum inferet: * imò neque leonem neque draconem in via timebis, sed securus & imperterritus in via tua conculcabis eorū capita, tametsi leo ferocissimum sit animal, draco astutissimum: tu tamen & illius ferocem fortitudinem, & huius nociuam astutiam æque victor calcabis atque superabis: hoc est, nulla virtus inimicorum, siue infirmorum, siue fortiorum, siue magnorum, siue paruorum, tibi nocere poterit aut prævalere. Ecce enim altissimus quem posuisti refugium & spem tuam, de Luce.10.
dit tibi potestatem calcandi super omnes serpentes & scorpiones, & su Ioan. 12.
per omnem virtutem inimici: & sicut ipse prior vicit malignum, iudica & 16.
tum, condemnatū, ac foras iectū: ita & tibi debet potestatē, hunc quoque vincendi malignū. 14 Vox domini. Istum cui hactenus te meum C
Prophetam audio loquentem, & cui te audio magna fuisse pollicitum, ego (iuxta verum verbum tuum) liberabo, & saluū faciam ab omni malo, propter quod in me spem & fiduciam constituerit, secundum fidem ipsius faciam illi, & nō eū frustrabor, neque confundam ab expectatiōe sua, quoniā non noui ego in me sperantes derelinquere: * ego eum defendam ab omnibus aduersariis & omni malitia, eo ꝙ nomen meū cognouit, eo ꝙ in me credidit & sperauit, atque vt patrē, dominū, protectorem, & saluatorem inuocauit. 15 Ipse ad me ex corde fideli nihil
hæsitans clamauit, confidens de exauditione, ꝙ postulata esset acceptu- D
rus: & ego nequaquam illū frustrabor, sed quod postulauit concedam, Psal.33.
eiusque supplicationi benignus annuam: * adero illi in tribulationibus Psal.144
& angustiis, quoniā propè sum iis qui tribulato sunt corde, & omnibus Psalm.4.
me in veritate inuocantibus: * adero (inquam) vt fiam ei adiutor in
opportunitatibus in tribulatiōe, vt eū de tentatiōe & periculo eripiam, Psal.26.
vt eum liberem à malo: & mea singulari protectione glorificabo eum, exaltabo caput eius super omnes inimicos eius, donando illi gloriosam de cunctis hostibus victoriam. * Ereptum etiā de tētationibus omnibus huius malitiæ super terram, saluū faciā, & magnifice sublimabo in regno meo & gloria cælesti. 16 Adimplebo illū de laboribus & periculis huius vitæ translatū, dierum longitudine: perducam illum ad tempora æternitatis, quorum erit sine fine in immensum longa duratio, viuere illum faciam in perpetuis æternitatibus: * faciamque illū meæ salutis participem, meam salutē illum videre, gustare, experiri, & possidere faciam, & meam gloriam, meam diuinitatem (quæ est salus & vita omnium beatorum) ego illi ostendam, ita vt facie me contueatur ad faciem, quomodo videt homo facie ad faciem amicum & proximū suū, 1.Cor.13.
vt qui in hoc tempore in me sperauit, quem non videbat, in æternitate perpetua meæ diuinitatis visione atque perfecta fruitione mecum lætetur, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XC.

VErsu primo, Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. Secunda pars huius versus, quantum ex ipso modo Latinæ eloquutiōis, incertum est, an simul debeat iungi cū præcedēti absque sententiæ cōplemento, vt debeat ad cōplendum sententiam adiungi

Universidad de Deusto
Biblioteca

proxime sequens versiculus,an ita separatim,vt compleat sententiam absque illius annexione. Iuxta priorem illum modũ hæc foret sententia,Qui in adiutorio altissimi habitat,& qui commorabitur in protectione altissimi, hic dicet Domino,susceptor meus es tu,&c. Iuxta posteriorem modum, hæc est sententia,Qui in adiutorio altissimi habitat,hic commorabitur,& securus deget in protectione Dei cæli. Deinde diuisim subditur:Huiusmodi dicet Domino,susceptor meus es tu. Quam connexionem nos in Elucidatione solam expressimus,q̃ hæc sit verisimilior.id quod tã ex Hebræo, quàm ex Græco est manifestum. Vtrobique enim ponitur nudum participium,loco huius,qui habitat, ad hunc modum,Habitans in adiutorio altissimi,in protectione Dei cæli commorabitur:vbi apertum est non nisi primam sententiam posse accipi. Posito enim participio,cessat illa supraposita ambiguitas. Deinde,in Hebræo verbum initio sequentis versus positum,primæ personæ est,non tertiæ. Sic enim legitur, Dicam Deo,&c. Propter quod,non potest versus præcedens,qui habet verbum personæ tertiæ, aptè coniungi sequenti, habenti verbum personæ primæ. ¶ Versu tertio, Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium. Venatores istos quos poterimus commodius intelligere, q̃ ipsos illos obfirmatissimos & vigilantissimos hostes nostros, malignos dæmones? Optime enim illis venatorum conditiones conueniunt. Nam sicut venatores summa diligentia & assiduitate feram sectantur, interdum per plures dies neque cibum neque somnum vllum commode capientes,frigora & calores patienter tolerantes,insuper currendo cornu sonando, & canes insequendo, mirum in modum sese fatigantes, nullis parcentes laboribus, non à cursu & persequutione cessantes, donec vlla est feræ adipiscendæ spes reliquata:ita per omnia nostri isti aduersarii,summa diligentia & vigilantia nostrarum animarum quærunt perditionem,nihil æque optantes ac perimere nostras animas:cuius etiam gratia (vt Petrus Apostolus ait) tanquam leones rugientes perpetuò nos circuneuntes, quærent quem deuorent. Neque caro & sanguis ipsi sunt,cum quibus est nobis colluctatio, vt ait alter ille gentium Apostolus:sed spiritalia nequitiæ in cæleſtibus,mundi rectores tenebrarum harum,qui eo q̃ carnem & sanguinem non habent,nulla cibi necessitate,nulla somni indigentia,à tentatione & persequutione auelluntur: sed in sua malitia æque semper vigiles & alacres persistunt. Insuper, venatores videmus non tam ipsa carne delectari ferarum quas persequuntur, neque tam precium requirere, quàm ipsam animantium interfectionem (neque enim multum solent venatores auari inueniri, neque multum in esu ferinarum carnium consueuerunt oblectari)sed præcipuum gaudium quod ex venatione accipiunt, tum habent, cum hasta sua venatoria datum fuerit bestiam confodere. Ibi videlicet serio triumphant, ibi voluptas est præcipua, quam requirunt. Et cum feram contigerit sua velocitate illorum manus effugere, vehementissime sibi indignãtur, non quòd pellem,aut carnem perdiderint, non causa cibi aut lucri perditi: sed ob hoc tantum, quòd bestiam non peremerint. quæ illis nihil nocuit. Hac enim causa etiam nobiles principes,quoties magnificè animũ releuare voluerint,ad syluas consueuerunt venatum egredi(quod indubitatum est)neque cibum,neque lucrum quærentes,sed gaudium illud quod ex innoxiorum animalium timida fuga,ac deinde violenta interfectione concipiunt. Atque ita profecto nostri isti hostes peruersissimi, non aliud quærunt,quàm nostram perditionem. Neque enim suum bonum quærunt,dum nos persequuntur,sed tantũ nostrum malum:neque vllum ipsi luerum ex nostra interfectione norunt,sed nostra ipsa mors,quanquam nullum inde consequantur commodum, est tamen illis voluptati,& mirum in modum ad hoc anhelant,vt nos valeant morte perimere. Neque id sanè mirum. Cum enim contrarii sint hi impiissimi diaboli optimo & clementissimo domino Deo nostro, consequitur, vt quomodo ipse nostri est amantissimus, & nihil æque optat ac nostram salutem & vitam, omnino nolens mortem peccatoris,neque delectationem accipiens in perditione viuorum: ita illi nobis inimicissimi nihil æque concupiscunt,quàm perditionem & mortem animarum nostrarum: neque maior illis potest contingere voluptas,quàm in morte hominum & perditione viuorum. De his venatoribus meminimus dixisse nos quædam etiam in Annotationibus Psalmi quadragesimiprimi, in enarratione versus primi,Quẽadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. ¶ Versu eodem,Et à verbo aspero. Verbum hoc asperum,in Elucidatione sumus interpretati,mortis atque condemnationis æternæ terribilem sententiã:à quo verbo per Deum liberatur, quisquis à peccato seruatur. Potest enim verbum asperum,intelligi maligna persuasio, aut vana suggestio peruersorum,aut praua impiorũ doctrina:quæ bonis verè asperum,verè amarum verbum est, tametsi aliter peruersis videatur. Ab hoc autem aspero verbo electos liberat Deus, cum eos mala suggestione aut pestifera impiorum doctrina seduci nõ patitur. Potest etiam verbum accipi pro re,vt sit sensus,Ab omni re praua & noxia. ¶ Versu quarto, Scapulis suis obumbrabit tibi. Vertit hic Propheta sermonem ad ipsum qui confidit in domino, de quo hactenus sub persona tertia, per tres versus loquutus fuerat:incipitque iam illũ alloqui sub persona secunda,dicens,Scapulis suis obumbrabit tibi, &c. vsque ad versum decimumquartum, vbi dominus ipse introducitur loquens, & confirmans ea quæ prius per Prophetam à Prophetico spiritu fuerant prædicta. Notandum verò, quòd per scapulas recte intelligimus Dei fortitudinẽ,sub qua proteguntur fideles sperãtes in domino. Homines enim latas habẽtes scapulas,robustos dicimus,vt merito in scapulis fortitudo intelligatur. Vnde obumbratio ista scapularum,rectè accipitur protectio fidelium, ex Dei potenti adiutorio. Nihil enim aliud est, Scapulis suis obumbrabit tibi,quàm,scapulis suis operiet te,sub scapulis suis te occultabit & proteget. Sperabis autem in secunda parte,idem videtur valere quod, confides vel confidenterages: id est, securus eris,vel tutus ages: vt sit sensus,Sub pennis eius ages securus. Confidenter enim interdum vaIet secure,quemadmodum cum apud Prophetam dicitur,Israel habitabit cõfidenter:id est,secure. Pulchrè totum hũc versum explicat Chaldaica Paraphrasis,hoc pacto,Vmbra diuinitatis eius obumbra-

1.Petr.5. Ephe.6.

Ezec.33. Sapien.1.

Hiere.23

bit tibi,& sub vmbra gloriæ eius securus consistes. Manifestum est autem, sumi hìc comparationem à pullis gallinarum qui sub matrum alis degunt securi,nec rapacitatem metuunt accipitrum. Secundum quam comparationem & in alio Psalmo dicitur,Sub vmbra alarum tuarum protege me, à facie impiorum qui me afflixerunt. ¶ Versu quinto,Scuto circundabit te veritas eius. Scuto circundabit,id est, ad modum scuti circundabit,tanquam scuto ex omni parte communiet,facietque securum:vt est bene securus,qui validissimo scuto est circundatus. Quæ autem sequuntur de timore nocturno,sagitta volãte in die,negocio in tenebris perambulante,& dæmonio meridiano,à diuersis diuersimode exponũtur. Simpliciter ita possunt intelligi, Veritate Dei te protegente,eris ab omni nocumẽto securus,siue quod per noctem obuenire poterit,siue quod per diem,siue quod ex occulto,siue quod in manifesto. Nã his quatuor modis solent homines pati periculum. Quidam enim nocturnis insidiis vincuntur,aut fugãtur terroribus,quemadmodum timore nocturno Gedeon Madianitarum vicit exercitũ. Quidam clara luce,arcu,hasta,aut gladio feriũtur. In horum enim vsu,diei lumine est opus. Interdũ ex occulto, & quasi in tenebris ex improuiso homo ab hoste opprimitur. Interdum violento incursu,manu valida:qui modus est maxime fortium siue audacium. Quomodocunque ergo te hostes tui oppugnare tentauerint, non poterunt tibi scuto optime circundato quicquam nocere. Alii timorem nocturnum ad aduersitatis tempus referunt:sagittam in die volantem,ad tempus prosperitatis:negocium perambulans in tenebris intelligentes tentationem grauem & molestam multo tempore velut obambulantem & circũeuntẽ hominem,nõ sub aperta inimicitia,sed quasi sub boni specie,vt ex absc̃odito capta opportunitate noceat: quemadmodum in alio Psalmo dicitur,Parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. Et sagittent in occultis immaculatum. De quibus negociis in tenebris perambulantibus,etiam Paulus scribit Corinthiis,dicens,Ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis. In cursum autem & dæmonium meridianum,accipiunt tentationem apertam & violentam, velut cum sub meridiei tempus in ciuitatem aut arcem aliquam incursus siue insultus fit ab hostibus violentus. Vel per timorẽ nocturnum intelligatur tentatio occulta,& leuiter transiens,non omnino importuna, quo modo contingit timor nocturnus,qui ex occulto est,& non multum durat. Mox enim ablato lumine aufugit,aut clarescente die. Per sagittam volantem in die, intellige tentationem manifestam, sed celerem & velociter antequam penitus præuisa fuerit ferientem:quemadmodum sagitta licet manifestè veniat, tamen celeriter in carnem infigitur,& vulnerat hominem: attamen si mox extrahatur,& salubre medicamentum adhibeatur,modicum est à vulnere periculum. Huiusmodi sunt tentationes carnales,quæ quasi sagittæ celeriter in animum hominis immittuntur, & antequam penitus præuisæ fuerint,vtcunque vulnerant. Nam aliqua in parte animam lædunt. Verum si mox extrahantur hæ sagittæ,& non permittantur malo consensu intra affectum habitare, non erit vulnus mortiferum. Per negocium verò perambulans in tenebris,accipiatur tentatio importuna,quæ licet nõ omnino subito hominem oppugnet,vel subito cõturbet,tamen prolixa mora est mirabiliter homini molesta:& quãuis repellatur,non abscedit,nec semel repulsa desinit,sed obambulat quasi per circuitum,opportunitatem quærẽs ad reditum. Per meridianũ autem dæmonium & incursum,intelligatur subita grauis oppugnatio cuiuslibet tentationis aut persequutionis,siue corporalis,siue spiritualis. Hanc autem quadruplicis tentationis distinctionem inuenim⁹ virum illum humana quidem literatura simplicem,sed diuina scientia minime vacuum, & cum beato Paulo licet sermone,nequaquam tamen scientia imperitum,beatum Franciscum, in egregia illa dominicæ orationis expositione,quam solet Ecclesiasticis horis prẽmittere,breuibus aptè admodum expressisse:cum orans non induci in tentationem,ita diceret,Et ne nos inducas in tentationem, occultam vel manifestam, subitam vel importunam. Ecce quomodo singulis verbis singulas expresit tentationes. Quomodo autem omnibus his tentationum mille modis diabolus artifex vtatur ad deceptionem humani generis,hominibus spiritualib⁹ non est incognitum:qui in seipsis, commutatis vicibus,nunc hãc, nunc illam experiuntur. Vtuntur nanque inimici nostri non eadem aduersus omnes, tentationis specie: sed aduersus quosdam hac,aduersus alios alia,iuxta quod sperant faciliorem,sed hoc aut illo modo posse parare sibi victoriam. Quosdam enim melius timoribus nocturnis concutiunt,& à bono cessare faciunt,ac in pusillanimitatẽ pertrahunt:alios,sagittis per diem volantibus vulnerare satagunt:alios, obambulant quasi in tenebris,vt non percipiantur eorũ fraudes,& incautos habita opportunitate,pternant,illos maxime quos aperte non audent inuadere. Alios etiam aperto insultu grauissime oppugnãt. Duæ autem hæ tentationes vltimæ,validiores sunt:priores,minus graues videntur. Alii alias adhuc pomunt expositiones. Nobis ista impræsentiarum sufficiant, ne nimia expositionum abundantia faciat, vt nulla placeat:id quod fere solet euenire, vbi nimia interpretationum congeries fuerit coaceruata.

¶ Versu septimo,Cadet à latere tuo mille,& decem milia à dextris tuis. Ex similitudine eorum qui in pugnis viriliter agentes,vtraque ex parte plurimos prosternunt, tam ad sinistram quàm ad dexteram, sumpta videtur ista eloquutio. Propter quod,etiã talis fit distinctio, vt à latere sinistro cadentib⁹ mille, à dextero dicantur cadere decem milia: quoniã multo plures solent pugnatores ex parte dextera quàm ex sinistra prosternere,eo quòd ictus gladii & vis brachii magis feratur ad dexteram,& validius illic operetur. Iuxta hanc verò expositionem,est manifestum, fieri de casu prostratorum aduersariorum hoc loco sermonem. Alii verò sic malunt intelligere. Aliis qui in domino non habent fiduciam hincinde peruentibus,potissimum quatuor prædictis speciebus nocendi,ita vt à sinistris tuis interfecti cadant mille,& à dextris tuis decem milia:tu nihilominus in Deo firmatus,spei tuæ fiducia tutus & illæsus permanebis,& ab omni huiusmodi periculo securus:solusque vel mille milibus pereuntibus, nihil persenties nocumenti,ad te vnum nullum malum appropinquabit, vt noceat. Et hæc expositio non minus commoda est quàm præcedens. Quidã,duo ista latera mysticè exponũt, per dexterã intelligẽtes prosperita-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem,per ſiniſtram verò aduerſitatem,dicentes,ſignanter dictum eſſe,quòd à ſiniſtra cadentibus mille,à E
dextris cadant decem milia:quoniam multo plures rebus proſperis quàm aduerſis corruunt & perdũ-
tur.In temporali nanque proſperitate,omnia velut inuitant ad malum,mundus ad ſe allicit in ocio ꝓ-
ſperè agentem,diabolus facilius perſuadet quæ vult,& caro ipſa quæ concupiſcit,leuiter impetrat. In
aduerſis verò caſibus,ipſa aduerſitas velut conſtringit hominem, & auocat animum dolentem ab om-
ni inordinata voluptate. Quæ quidem expoſitio non omnino male loco præſenti quadraret,ſi quod di
citur à latere tuo & dextris tuis,intelligeretur de ſiniſtra & dextera Dei.Nam ita in Deo vtcunque í-
telligere poſſumus diuerſitatem diſpenſationis,qua quibuſdam proſpera,aliis aduerſa in præſenti vita
diſpenſat,quemadmodum & illam vltimæ retributionis inæqualitatem,per dexteram & ſiniſtrã, ipſe-
Matt.25. met dominus in Euangelio ſignificauit,cum dixit, oues à dextris,hœdos à ſiniſtris , in illo diſcretionis
die collocandos.Verum quia in omnibus his verſibus ſermo dirigitur non ad Deum , ſed ad ipſum in
Deo fidentem,ob hoc non ſatis conueniens videtur illa expoſitio:quoniam nuſquam legimus, per dex
teram hominis ſignificari ipſius ſtatum proſperum aut per ipſius ſiniſtram,ſtatum aduerſitatis.Aduer
tendum etiam eſt,quòd in Græco nominatiui habentur ſingulares,vbi nos habemus plurales. Nam ꝓ
mille ponitur χιλιας,quod ſonat acti dicamus,millenarius.pro decem milibus autẽ ponitur μυριὰς,quod
ſignificat numerum decem millium.Propter quod,in ſecunda parte verſus,illud, Ad te autem non ap-
propinquabit,poteſt exponi,allato ſuppoſito ex parte priori , Ad te nec chilias nec myrias appropin-
quabit:id eſt,neque numerus mille hoſtium,neque numerus decem miliũ, ad te poterit appropinqua- F
re:hoc eſt,quanticunque fuerint numero,æque nihil efficient : ſecundum quam intelligentiã verti po-
tuiſſet,Ad te autem non appropinquabunt , videlicet nec mille,nec decem milia. In Elucidatione nos
expoſuimus,Ad te non appropinquabit vllus ex eis , videlicet ex tanto numero nec vnus . Secundum
verò aliam expoſitionem ſuprapoſitam,quæ dicit cadentibus ex omni parte iis qui in Deo non ſperãt,
ipſum fidelem permanſurum illæſum,ita debebit iutelligi,Ad te non appropinquabit vllum malũ, vi-
delicet neque timor nocturnus,neque ſagitta in die volans,neque negocium in tenebris perambulans,
neque incurſus,aut dæmonium meridianum. ¶Verſu nono,Quoniam tu es domine ſpes mea,altiſ
ſimum poſuiſti refugium tuum. Prima iſta pars verſus videtur cum toto contextu verſuum præceden
tium atque ſequentium male cohærere,quoniã tam in præcedentibus,quàm in ſequentibus verba ſunt
Prophetæ,alloquentis ſperantem in domino.Hæc autem vox eſt ipſius in domino ſperantis,ſic tamen
vt ſtatim cõtinuetur ſermo Prophetæ,ad ipſum in domino ſperantẽ.Oportet ergo hoc accipere,quaſi
breuiter ex affectu ipſius ſperantis in domino interiectum:vt tã magna audiens ſibi polliceri,quaſi ex-
ultans in ſpe ſua , illo adhuc loquente ſermonem aliquantulum interrumpat,dicens,Quoniã tu es do- G
mine ſpes mea.Quaſi dicat domino,Quicquid mihi boni pollicetur ſpiritꝰ, totum mihi ex recta erga
te fiducia procedit.In Elucidatione verò,ob claritatem continuationis huius partis prioris,Quoniam
tu es domine ſpes mea,ſententiam tanquam ex ore Prophetæ alloquentis in domino ſperantem expli-
cauimus ſub perſona ſecunda, cum textus habeat primam.Mox verò Propheta ipſe , ſiue in Propheta
Propheticus ſpiritus,ſermonem proſequitur,dicens,Altiſsimum poſuiſti refugium tuum.In quo notã-
dum,quòd altiſsimum generis eſt maſculini,vt ſit ſenſus,Dominum Deum omnipotentem,qui eſt al-
tiſsimus,tu poſuiſti tuum refugium.Id enim manifeſte ex Græco apparet,vbi articulus additur gene-
ris maſculini τὸν ὕψιστον,hoc eſt,ipſum altiſsimum,genere maſculino.Vnde quod quidam exponunt,ſer
monem ad Deum dirigentes,hoc modo,Tu Deus poſuiſti tuum refugium altiſsimum: ac deinde, Ad
te Deum non accedet malum,& tuo tabernaculo non appropinquabit flagellũ:tametſi poſsit tolerari,
& habeat veritatem,non videtur tamen hæc eſſe vera præſentis loci intelligentia:tum (vt diximus) ꝓ
Græca obſtet lectio,tum ꝓ ſequentia manifeſtum eſt non ad Deum,ſed fidelem eſſe referenda,cum di
citur,Quoniam angelis ſuis mandauit de te,vt cuſtodiant te,&c. ¶Verſu vndecimo,Quoniam an-
Matth.4. gelis ſuis mandauit de te.Hunc verſum vnà cum ſequente,ex Euangeliis cognouimus,tentatorem dia
bolum Chriſto obiecciſſe,ad perſuadendum illi de templi pinnaculo præcipitium.Sed peruerſe ille hãc
ſcripturam citauit,& ſcripturę ſe prauum interpretem atque applicatorem oſtẽdit, pluribus de cauſis.
Primum quidem,ratione prauę intentionis:quoniam ad malum,ſcripturę vſum quærebat,videlicet vt H
ad vanam gloriam(iuxta ſanctorum Theologorum ſententiam)Chriſtum hominem alliceret , aut etiã
Dei faceret tentatorem.Secundo,quia non ſecundum ſpiritualem ſenſum,vt debuit, ſcripturam accõ
modauit:cum debeat hæc ſcriptura non ſecundum verborũ ſuperficiem intelligi de cuſtodia & geſta-
tione manuum corporali,ſed potius de ſecura angelorum protectione atque cuſtodia , qua angeli ele-
ctis ſuperintendunt ex mandato Dei.Manifeſtiſsimum enim eſt,non debere corporaliter iſta intelligi,
vel ex eo quòd nullæ ſunt angelis corporeæ manus.Quidam etiam hinc diabolum,id eſt,calumniatorẽ
malum non male calumniantur,id eſt,iuſte arguunt, ꝓ ea adduxerit quæ pro ſua parte facere videban
tur,eo tacito quod aduerſum ſe faceret.Vnde quod ſequitur,Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis,
&c (quod de diaboli proſtratione & conculcatione intelligitur)ſubticuit: quemadmodũ hæretici hac
in parte ſuum patrem,mendacii omnis parentem,mendaces filii inſequentes,ſcripturas citare ſunt ſoli-
ti:deſumentes ex eis particulas aliquas,quæ ſecundum aliquam apparentiam pro illorum erroribus fa
cere videntur,diſsimulantes & nolentes attendere quæ antecedunt,& quæ conſequuntur , ne eliciant
rectam ſententiam,& veritatem inueniant.Eſt enim his proprium,truncatè ſcripturas adducere:& ve-
ritatem,ſi quando citent,proponunt dimidiam.Inſuper & hoc reprehendunt in citatione diaboli,ꝓ ea
quæ generaliter de quolibet fideli in Deo ſperante ſcripta ſunt,vt peculiariter de filio Dei ſcripta ad-
duxerit.Sic enim ait,Si filius Dei es,mitte te deorſum.Scriptum eſt enim, Quoniam angelis ſuis man
dauit de te,& cætera.Cum enim præmittit,Si filius Dei es,mitte te deorſum:ac deinde ad hoc propo-

ſitum ſubiungit,Scriptum eſt , & cætera, indicat iſta de filio Dei ſingulariter dicta, quæ ſcripta ſunt
A vniuerſaliter de quolibet in Deo bonam habente fiduciam. In omnibus autem his modis , inuenimus
etiam hodie plurimos ſacris ſcripturis turpiter in ſuam perniciem & confuſionem ęternam abutentes,
quemadmodum & ille ex ſua peruerſa ſcripturæ citatione nihil præter confuſionẽ reportauit. ¶Ver-
ſu.15.Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis.Poſſent hoc loco multa de proprietatibus aſpidis,baſi-
liſci,leonis,& draconis adduci, & dęmonibus variis modis ſuum venenum fundentibus,aut ferocẽ ma
litiam exercentibus applicari.Nos tamẽ ſimpliciter putamus(vt in Elucidatione indicauimus)his qua-
tuor nominibus totam dęmonum cohortem,cum omnibus ſuis artibus,omnibusque viribus intelligi:
quòd nihil aduerſæ poteſtatis nocere valeat electo,in domino habenti fiduciam. Cui cõſonat quod in
Euangelio Saluator diſcipulis loquitur,dicens , Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes Luc.10.
& ſcorpiones,& ſuper omnem virtutem inimici,& nihil vobis nocebunt.

XCI. PSALMI ARGVMENTVM.

*EXhortatio eſt Pſalmus iſte fidelium ad laudem Dei,bonum dicens eſſe laudare dominũ per diem ac no
ctem,pro miſericordia & ueritate ipſius,in canticis & inſtrumentis muſ... ex conſideratione mira-
bilium et imperueſtigabilium operum eius,in quibus homines fideles quæ Dei ſunt ſapientes norũt ob-
B lectari,inſipientes autem & peruerſi ea non attendunt: quorum damnatio uerſu ſeptimo , octauo, & nono
deſcribitur,ac deinceps iuſtorum per Deum exaltatio,uiror atque fœcunditas commemorantur.*

XCI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Bonum eſt confiteri domino,& pſallere nomini tuo altiſsime.

BOnum eſt,ô altiſsime Deus,nos humiles tuos ſeruulos confeſsione laudis tuã celſitudinem cõcelebrare, & tuo magno nomini,quod eſt ab ortu ſolis vſque ad occaſum magnũ & laudabile,iugiter laudis decantare carmina. Cũ enim tu vnꝰ & ſolus ſis verè bonus,imò bonitas vniuerſa,& cum à te vt omnis boni fontali principio cuncta nobis bona procedant(quoniam omne datum optimũ, & omne donum perfectum à te luminũ patre eſt deſcendens deſuper)optimũ digniſsimũque & æquiſsimũ eſt, vt quantũcunque valuerimus,dignis te celebremus laudibus. 2 Bonũ eſt ira te laudare,ita tibi confiteri,vt annunciemus mane primo diluculo miſericordiã tuã,qua plena eſt omnis terra,qua miſereris omniũ , queque ſuper omnem carnem expanditur:& etiã per noctẽ,fidẽ atque veritatẽ tuam, qua fidelis es & verax in omnibꝰ verbis tuis,per quã nec mentiri potes nec fallere, vt ita tuã miſericordiã & veritatẽ ſumma diligentia & alacritate primo mane vigiles decantemus:inſuper & mediis noctibus cõ ſurgamus,aut vigiles excubemus, ad celebrandũ te condignis laudibꝰ. Dignus enim es,in cuius laudibꝰ vniuerſum diei noctisque tempus expendamus:* Vt etiã ſpecialiter certis horis ac ſtatutis temporibus miſericordiã & veritatẽ tuã laudemus, cuiuſmodi ſunt tempus matutinũ & tempus veſpertinũ,dũ vel à ſomno alacres reſurgimus,vel ad quietũ corpus cõponimus. 3 Laus autẽ iſta & cõfeſsio quo ſit plenior, bonũ fuerit etiã inſtrumẽta adhibere muſica,per quæ canamus cantica domini,videlicet per pſalteriũ tenſis decẽ chordis compoſitũ, cũ apto ad pſonandũ in illo cantico,& per ſuauiter ſonantẽ citharã, ad melodiã domini aptiſsimã. 4 Omnino autẽ bonũ eſt & iuſtũ ſic nos tibi canere, quoniã tu domine lætificaſti me,& gaudio refeciſti ſpiritũ meum in facturis,figmentis,ſiue creaturis tuis : & magno me gaudio perfundis in conſideratione mirabiliũ operũ tuorũ,quæ operantur manus tuæ,quæ tu operaris in potentia,ſapientia,& bonitate tua.Summam enim mihi adfert voluptatẽ,tuarũ creaturarũ attenta cõſideratio:& quanto profũdius preſsiusque contẽplor, tanto maiori gaudio reficitur intra me ſpiritus meus,in ſingulis tuæ infinitæ perfectionis agnoſcens veſtigiũ,etiã in creaturula omniũ minima & viliſsima conſiderando immenſam potentiã,ſapiẽtiã,& bonitatẽ tuã. 5 O quàm magna facta ſunt opa tua, potentiſsime,ſapientiſsime,& perfectiſsime Deus:in quanta perfectione & nobilitate à te condita ſunt,quàm magna potentia & ſapiẽtia abs te fabricata.Non eſt enim vlla creatura,in qua non tu & potentiæ , & ſapientiæ,& bonitatis tuæ infinitatẽ demõſtraueris:* cogitationes tuæ & tua conſilia nimis profunda ſunt & imperueſtigabilia,omnẽ humani ingenii excedunt facultatem,ita vt tuũ ſenſum, aut tuos conceptus, cogitatus ſiue conſilia nemo hominũ poſsit cognoſcere ſiue comprehendere:nemo eſt qui ad ea poſsit pertingere,quantũuis benè ingenioſus,quantumuis in apprehendendo celer,& in diiudicando extiterit acerrimus.Sunt enim iudicia tua incomprehenſibilia , & inueſtigabiles Rom.11.
viæ tuæ : neque cognouit aliquis ſenſum tuũ, aut tibi fuit conſiliarius,

2 Ad annunciandum mane miſericordiã tuam,& ueritatem tuam per noctem.

3 In decachordo pſalterio , cum cantico,in cithara.

4 Quia delectaſti me domine in factura tua: & in operibus manuũ tuarum exultabo.

*5 Quàm magnificata ſũt opera tua domine: * nimis profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ.*

Malac.1. Pſal.111. Iacobi.1. Pſal.118. Pſal.32. Sap.1. Eccle.18. Pſa.144. Titũ.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Cor.2. *6 Vir insipiens non cognoscet: & stultus non intelliget hæc.*

7 Cũ exorti fuerint peccatores sicut fœnum, & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem.

8 Vt intereant in sæculum sæculi:

** tu autem altissimus in æternum domine.*

9 Quoniã ecce inimici tui, domine, quoniã ecce inimici tui pibũt:

Rom.6. ** & dispergentur omnes qui operãtur iniquitatem.*

10 Exaltabitur sicut unicornis cornu meũ:

** & senectus mea in misericordia uberi.*

11 Et despexit oculus meus inimicos meos:

** & ab insurgẽtibus in me malignãtibus audiet auris mea.*

Psal.90. *12 Iustus ut palma florebit:*

** sicut cedrus libani multiplicabitur.*

vt ea possit cognoscere. 6 Homo carnalis aut animalis, qui non percipit quæ Dei sunt, neque in consideratione tuorum mirabiliũ se exercitat, sed vel in desideriis carnis suæ perficiendis, vel in adinuentionib⁹ ingenii sui secundum humanam sapientiam siue prudentiam occupat animum: huiusmodi (inquam) verè insipiens non intelligit pulchritudinem & magnitudinem istam operum domini: & stultus huiusmodi nõ cognoscet ea quę diximus, vt sciat in operibus domini delectari, & pro eis laudem Deo persoluere. Non enim nouit oblectari nisi in desideriis animæ suæ, vel in cogitationibus cordis sui: & est ab eo aliena omnis ĩ Deo voluptas, quæ tamen sola casta & munda est, sanctum huiusmodi & castum gaudium ille omnino non nouit. 7 Impii homines Deum non habentes ante oculos, neque respicientes in opera eius, cum ipsi per cogitationes cordis sui cœperint exurgere, & velut enasci de terra ad aliquam altitudinem, siue in diuitiis, siue in honorib⁹, siue in deliciis, vel aliis huiusmodi temporalibus rebus: cum ita (inquam) de terra enati fuerint, quasi gramen de terra, quod continuo augmento acquirit pulchritudinem viroris, donec ad staturam perfectam attingat, cũ ipsi operarii iniquitatis quasi florentes mũdo se ostentauerint, & quasi magnum aliquid facti iã apparuerint, cœperintque eminere in temporali prosperitate, cui penitus intenderunt oculis cordis, relicta consideratione mirabiliũ Dei. 8 Accipient ipsi exitũ huius suæ gloriæ in summa miseria, finietur flos iste & exaltatio ĩ maxima ignominia, voluptas modica in pœna infinita, parua atque horaria delectatio & gloria ĩ immensa perpetuaque afflictione & ignominia. Morte nanque & damnatione æterna punietur in sæculũ, quòd in hoc mundo Deo neglecto vanitatibus totos se dederint: * tu verò domine Deus, istis in perditionẽ abeuntibus, permanes altissimus, super omnes glorioſus, idem qui eras ab initio in omnia sæcula, neque (vt illi) vnquã viuere desines. 9 Ita enim habet decretũ æternæ iustitiæ tuæ, vt peccatores inimici tui qui te contempserunt, tuo cultui donec viuerent noluerunt intendere, qui de acceptis beneficiis ingrati contra tuã voluntatẽ, in sola terrena defixos habuerunt mentis oculos, negligentes & præuaricantes æquissima præcepta tua, vt isti (inquam) inimici stipendiũ peccati accipiãt mortẽ, vt in perditionẽ mittantur ęternã: * & dispergẽtur, dissipabũtur, atque ad nihilũ redigẽtur omnes illi operarii iniquitatis, qui æquissimis tuis præceptis fuerunt inobedientes. 10 Et exaltabitur vehementer potestas ac fortitudo & gloria mea, omniũque qui in te habuerunt fiduciã, qui tuis semper vacarunt laudibus, ad modũ cornu monocerotis siue vnicornis, cuius est præ cæteris animalibus cornu admodũ eleuatum: * & licet multis fuerim in vita ista fatigatus laboribus, finietur tamẽ senectus mea tandẽ in copiosa misericordia: finẽ bonũ ego accipiã ex dono Dei in cõsolatione abũdanti gratiæ, quæ meã senectã consolabitur, & faciet quasi iuuenescentẽ ac validã. * Et cũ videbor ego secundũ corpus senio deficere, nequaquã vt illi ad perditionẽ ibo, sed copiosiorem tunc sentiã & pinguiorẽ Dei misericordiã: quæ tanto mihi erit abundantior & pinguior, quanto ad illã subsequuturam retributionis fœlicitatem accedam vicinius. 11 Veniet quoque tẽpus, quando ego despiciam, & pro nihilo æstimabo omnes inimicos meos, quando mihi vltra nocere nihil poterunt, quando etiam oculis meis illorũ punitionem videbo: * & de maligne agentibus contra me aduersariis, qui aduersum me persequutiones suscitant, audiẽt aures meæ iustam vltionis sententiã. Oculis meis considerabo, & videbo retributionẽ peccatorũ, & auribus meis audiã sententiã proferri in aduersarios meos. 12 Iusti verò opera domini considerantes, & diuino cultui intendentes, non perdẽtur cũ impiis, sed virebũt virore perpetuo, & flores producẽt honestatis, bonarũ virtutũ operationes. à virendo atque florẽdo neque hyeme neque æstate cessantes, neque in prosperis neque in aduersis omittẽtes benefacere, quemadmodũ palma in suo semper viroris flore persistit: * neque solũ ipsi in semetipsis virebũt, verũctiã in fœcunditate multa (partim verbo salutaris doctrinæ, partim luce bonæ cõuersationis, partim feruore assiduę orationis) plurimos ad iustitiam cõuertent, suique simules faciẽt, operãte in eis & p eos gratia Dei, ad ꝓximorũ cõuersionẽ, quẽadmodũ cedri q in libano sunt, magna fœcũditate vehementer multiplicẽtur. * Insup multiplicẽtur, id est, proficiũt virib⁹, & augmẽtũ sumũt, atque corroborãtur ĩ bono, quẽadmodũ cedri ĩ libano quoti

A *13 Plantati in domo domini, ĩ atrijs domus Dei nostri florebunt.*

*14 Adhuc multiplicabũtur in senecta uberi: * & bene patientes erunt, ut annunciẽt.*

15 Quoniã rectus dominus noster, & nõ est iniquitas in eo.

B dianis proficiunt incrementis vsque ad naturam permaximã. 13 Iusti isti plantati in domo domini, insiti Christo, in Ecclesia sancta (quæ est domus Dei) in atriis & mãsionib⁹ domus Dei nostri florebũt, ibi Christo veræ viti vt palmites insiti, flores & fructũ dabunt in tempore suo: quoniã qui in hac vite mãserit, in hoc solo plantatus perstiterit, fructũ multum afferet: quemadmodũ econtrario fructum nullũ potest facere qui in illo non manserit. 14 Adhuc multiplicabuntur & fructificabunt in pingui senectute, etiã in vltima ætate, deficiente corpore, multiplicabuntur in operibus bonis, & augmentũ sument profectus ex copiosa vnctione misericordię Dei, senectutẽ eorum velut perungẽte sua gratia: * & bene patiẽtes erunt, bona multa & magna patiẽtur, multis & magnis à Deo bonis afficientur: vt cum tantis fuerint affecti ab eo beneficiis, susceptam gratiam non dissimulent neque sileant, sed palàm annuncient & confiteantur. 15 Annuncient (inquam) & confiteantur, quòd rectus, æquus, iustus, & verax sit dominus Deus noster, & nõ est in eo vlla iniquitas aut infidelitas, qui suis seruis ipsum ex corde confitentibus omnium bonorum tribuit abundantiam, impiis autem contemptoribus iustam infert condemnationis sempiternæ vindictam. 1.Tim. 3. Ioan.15. Psalm.1. Ioan.15.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XCI.

VErsu secundo, Ad annunciandum mane misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctẽ. Posse sunt ista distincte exponi, vt mane laudanda dicatur potissimum Dei misericordia, per noctem autem veritas: intelligendo per mane, tempus prosperitatis: per noctem, tempus aduersitatis. In prosperitate enim spirituali, & in alacritate animi constituti, Dei benignam misericordiã collaudamus: in aduersitate autem & tristitia aut tribulatione spirituali positi, veritatem & fidem Dei canimus, eam inuocantes vt adueniat ad liberandum: eamque laudantes, ꝙ nunquam nos destituerit, vt neque nunc deserat. Nos in Elucidatione, absque huiusmodi distinctione tempus vtrũque, id est, diem & noctem, applicauimus & misericordiæ & veritati: vt intelligatur & mane & per noctem annuncianda misericordia, itemque & mane & per noctem annuncianda veritas. Sub altero enim alterum intelligimus. Simile quid diximus in Psalmum. 35. super ver. 5. Domine in cælo misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua. Psal.35.

C ¶ Versu. 6. Vir insipiens non cognoscet, & stultus nõ intelliget hæc. Duę istę partes secundum faciliorem intelligentiam ita sumuntur, vt eandem habeant sententiam. Si tamen Hebræam respiciamus lectionem, ex vi vocabuli aliquid diuersitatis inuenimus inter eum qui priori loco dicitur insipiens, & posteriori stultus. Vox enim baar priore loco posita, significat stupidum vel bestialem: posita autem loco posteriore chesil, significat praue stultum, vel animi prauitate desipientem. Ex quo talem possumus sumere distinctionem, vt priore loco significentur homines prorsus carnales, & omnino sensui dediti, qui potius à concupiscentia deuicti vel ignorantia obtenebrati peccant, quàm ex mentis peruersitate: quales illi fuerãt de quibus scribit Apostolus, Scitis, quoniam cum gentes esseris, ad simulachra muta prout ducebamini euntes: quales fuerant (inquam) sed esse iam desierant. Posteriore verò loco vt illi significentur, qui non ex ignorantia neque ex mera infirmitate, sed ex animi peruersitate negligunt quæ sunt Dei: cuiusmodi erant Scribæ illi & Pharisæi, qui agnitam veritatem peruersa mente impugnabant, quos proinde obiurgationibus sæueriſsimis pius medicus Saluator noster toties redarguit, vt stultos reduceret ad sapientiam. Hoc ergo modo duas hominum species indicat hic versus, qui Dei opera non considerant. De hac autem damnatione impiorum qui opera domini non studient intelligere, alio Psalmo ita dicit Propheta, Quoniam non intellexerunt opera domini, & in opera manuum eius destrues illos, & non ædificabis eos. 1.Cor.11. Psal.27.

D ¶ Versu septimo, Cum exorti fuerint peccatores quasi fœnum, & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem. Ex Hebræo aliquanto clarius sic legitur, Cum germinauerint impii quasi fœnum vel herba, & floruerint omnes qui operantur iniquitatem. Vnde patet, illud apparere, quod habet nostra lectio, accipiendum pro caput efferre siue eleuari vel exaltari, quod est florere in hoc mundo. Quantum autem ad continuationem huius versus cum sequentibus, videtur difficultas: quoniam non apparet vlla connexio, nisi aliquid vsquam in supplementum adiiciatur. Sciendum autem est, eandem hanc difficultatem & in Hebræo & in Græco occurrere. Nusquam enim apparet bona connexio absque supplemento. Hieronymus vt habeat connexionem, omittit particulam cum, sic legens, Germinauerunt impii quasi fœnum, & floruerunt omnes qui operãtur iniquitatem, vt conterantur vsque in sempiternum. Atque hîc quidem commoda sententia est, sed particula cum omittitur, quæ tamen manifeste in Hebræa lectione ponitur. Felix in sua versione vt sententiam integram acquirat, ita vertit, Dum germinabũt siue florescent impii sicut fœnum, & florescent omnes operantes iniquitatem, destruentur vsque in æternum. Sed hic iam alteram omittit particulam, videlicet vt, quæ etiam in Hebræo ponitur, hoc modo: Vt intereant vel conterantur. Duos ergo modos assignabimus, quibus absque omissione vllius particulæ accipi poterit bona connexio. Prior est, ante illud vt intereant, subaudiendo, futurum est, ad hunc sensum: Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnum, & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem, tum futurum est, vt intereant in sæculum sæculi: vt significetur, quanta calamitas modicam fœlicitatem quantocyus sit subsequutura. Quam connexionem aperte monstrat Chald. Paraph. quæ sic legit, Quando germinabunt impii sicut herba, & flore-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bunt omnes operarii falsitaris, futurum est quòd destruat eos Deus vsque inæternum. Alius modus est, coniungendo illud quod sequitur, Tu autem altissimus inæternum domine, cum præcedentibus, ad hunc modum, Cum exorti fuerint peccatores, &c. vt intereant in sæculum sæculi, tu qui es altissimus omnium, nequaquam tum peribis cum illis, sed inæternum permanebis illis pereuntibus. Quæ connexio satis esset commoda, si non obstaret coniunctio, autem, quæ connexionem istam non satis recte ferre videtur. Ea autem dissimulata, aut secùndum emphasim intellecta, nihil erit in connexione incommodi. Aliqui cum præcedentibus quærunt connexionem, hoc modo, Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget: quid? hoc videlicet, quòd cum exorti fuerint peccatores, &c. futurum sit vt intereant in sæculum sæculi, vt sit sensus, Homines stolidi, carnales, & animales non hoc intelligunt, quòd modicam fœlicitatem istam horariam tanta sequetur æterna calamitas. ¶ Versu. 9. Et dispergentur omnes qui operantur iniquitatem. Dispergentur, potest exponi, disperdentur, ad nihilum redigentur: id est, in perditionem æternam abiicientur, quomodo videlicet perire solent quæ dispersa sunt. Atque ita nos in Elucidatione interpretati sumus. Potest etiam accipi pro separabuntur, vt sit sensus, Abiicientur aut separabuntur à conspectu tuo, vel à consortio beatorum. Vnde Chalda. Paraphra. sic habet, Separabũtur à congregatione iustorum omnes qui operantur iniquitatem. Hieronymus autem legit, dissipabuntur, quod priori sententiæ magis fauet. ¶ Versu decimo, Et exaltabitur sicut vnicornis cornu meũ. Monoceros siue vnicornis præ omnibus animalibus altum habet cornu, & in sublime protẽsum. Propter quod, commode per ipsius cornu exprimitur magna exaltatio. In secũda autem parte, Et senectus mea in misericordia vberi, pro misericordia in Hebræo est oleũ. Vnde Hieronymus vertit, In oleo vberi: Et Felix, oleo viridi. Chalda. Paraphra. habet oleum recens oliuæ frondosæ. Quod oleum accipi potest lætitia spiritualis, qua mẽs ex Dei gratia vngitur, aut ipsamet gratia Dei, per quam homo vngitur, de quo alibi, Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ. Nostra autem lectio quæ pro oleo habet misericordiam, ad eandem sententiam facile reducitur. Potest etiam per hanc senectutem intelligi senectus spiritualis: id est, quidam in bono tepor & refrigescẽtia, de quali senectute diximus in Psalmum. 70. in pertractione versus illius, Ne proiicias me in tempore senectutis meæ, cum defecerit virtus mea ne derelinquas me. Talis enim senectus siquãdo homini aduenerit, ex propriæ infirmitatis defectibilitate, expellitur vetustas illa per vberem Dei gratiam atque misericordiam, per quam renouatur vt aquilæ nostra iuuentus, restituimurque ad alacritatem & fortitudinem debitam. ¶ Versu. 11. Et despexit oculus meus inimicos meos. Sic & alibi dicit, Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me, & super inimicos meos despexit oculus meus. Atque iterum, Non commouebitur iustus, donec despiciat inimicos suos. Illos enim despicimus, quos vltra non metuimus, neque magnificamus. AEditio autem Romana habet, respexit, quomodo etiam in Hebræo legitur. Atque ita est sensus, Respiciet oculus meus inimicos meos, subaudiendo in punitione debita, videlicet cum voluptate cõtemplando eorum iustam damnationem. Quod illi consonat subsequenti particulæ, Et ab insurgentibus in me malignãtibus audiet auris mea. id est, de iis qui consurgunt aduersum me (vt vertit Hieronymus) vel super eos audiet auris mea sententiam diuinæ vltionis. In quam sententiam manifeste interpretatur Paraphrasis Chaldaica, sic habens, Vidit oculus meus interitum molestantium me, qui insurgunt contra me vt malignentur, audient aures meæ vocem confractionum eorum: id est, vocem perditionis eorum, vtpote qua ipsi confringentur, atque redigentur ad nihilum. Quidam ad perfectius exprimendum sententiam, supplent grata, desiderata, vel optata, hoc modo, Videbit grata, vel optata oculus meus de inimicis meis, & de insurgentibus in me malignantibus grata vel optata audiet auris mea. ¶ Versu. 12. Iustus vt palma florebit sicut cedrus libani multiplicabitur. Palmæ comparatur iustus, vel propter perpetuum virorem, quem neque hyeme neque æstate perdit, iuxta illud primi Psalmi, Et folium eius non defluet. Vel propter fructus suauitatem. Est enim fructus palmæ suauissimus. Forsitan etiã ob illã nobilem conditionem, quam dicũt palmã habere, nempe quòd oneribus impositis nõ cedat neque demittatur in terram, sed magis contranitatur: quomodo vir iustus tentationũ pondere nequaquam deprimitur, sed magis victor euadit: quemadmodum nobis quædam palma, patenti voce clamat, dicens, In his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos. Et alio in loco, In omnib⁹ (inquit) tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur: persequutionem patimur, sed non derelinquimur: humiliamur, sed non confundimur: deiicimur, sed non perimus. In secunda autem parte, multiplicatio illa cedri potest vel ad multitudinem & pluralitatem referri. quomodo multiplicari dicitur homo multa prole, & arbor dicitur multiplicari, cum ab ea multæ arbores enascuntur. Vel multiplicatio ista intelligitur de augmento, robore & perfectione quantitatis, vt sit multiplicabitur dictum, pro magnificabitur vel corroborabitur, aut perficietur. Vnde quidam vertunt ex Hebræo, Sicut cedrus libani magnificabitur, vel crescet, aut pollebit viribus: id est, roboris sumet augmentum. Manifestum est autem, iustos vtroque modo in Dei gratia fœliciter multiplicari. Robore enim multiplicantur, quando de virtute in virtutem quotidianis gressibus pergunt. Numero verò, dum sic lumen suum lucere faciunt coram proximis, vt glorificent patrem in cælis, dum per Euangelium Christo gignunt animas, proximorum, dum sanctis precibus sedulo Deum pro omnium salute deprecantur, peccatores velut parturientes, & iterum parturientes, donec formetur in eis Christus. Nam his tribus modis multiplicantur cedri nostræ, de quibus loquimur. ¶ Versu decimotertio, Plantati in domo domini, in atriis domus Dei nostri florebunt. Per domum domini & atria Dei, in Elucidatione idem intelligimus, videlicet sanctam Ecclesiam, quæ (secundum Apostolum) est domus Dei. In sancta enim Ecclesia plantati iusti, florent & fructificant in ea. Altiori tamen contemplatione, possent hæc duo distingui, ita vt prius de Ecclesia militante, posterius de triumphante intelligeretur, ad hunc sensum, Iusti

qui nunc plantati fuerint, radicesque acceperint bene firmatas in hac militãte Ecclesia, hi florebunt in illis amplissimis atriis domini, ibi apparebunt florentes & pulchri, ibi magnificati erunt & sublimes in gloria superna. Modo enim illorum flos latet, modo videntur aridi, & iudicantur quasi steriles. Illic autem apparebit flos & decor eorum. Prior tamen expositio videtur simplicior, vt per domum & atria idem intelligamus. Non enim est hoc scripturis infrequens ita eandem rem diuersis appellare nominibus: imò est hæc non minima sanctorum eloquiorum festiuitas, eadem subinde repetere, vel sub diuersis vocabulis, vel etiam sub iisdem. Veluti illud quod in eodem Psalmo antecedit, Quoniam ecce inimici tui, domine, quoniam ecce inimici tui peribunt, quantam habet gratiam, quod ita voculas easdem replicando dicitur? ¶ Versu. 14. Adhuc multiplicabũtur in senecta vberi, & bene patiẽtes erunt, vt annuncient. Quod versu duodecimo, de hoc verbo multiplicari diximus, idem hic quoque dicendum, posse videlicet ipsum accipi vt dicat multiplicationem secundum numerum, vel secundum virtutem & vigorem. Vtroque enim modo, etiam in sua senectute, iusti multiplicantur, dum neque à benefaciendo vnquam cessant, neque ab aliorum (quantum in ipsis est) ad virtutem institutione desistunt. Quanquam enim grandior ætas corpus infirmum reddat, vt ad opera difficilia fiat homo impos: manet tamen vigor mentis, & accedit per ætatem authoritas, vt tum monendo, tum consulendo, abunde possint etiam in decrepita ætate proximis proficere. Hieronymus verò, pro multiplicabuntur, vertit, fructificabunt. & Felix germinabunt: quorum vtrunque, vtrique prædictarum expositionum facile potest aptari. In senecta autem vberi, intelligi debet in senecta pingui, id est, copiosa Dei gratia & misericordia quasi perũcta. Nam quòd quidam per vberem senectutem, intelligãt magnam senectutem, vel etiam æternitatem (quæ copiosa senecta non male posset appellari, sicut Psalmo præcedenti dicta est longitudo dierum) Græcę lectioni non respondet, quæ habet ιψηλοφυοῦντες: hoc est, in senectute pĩgui. In vberi ergo senectute intelligi debet in senectute pingui, quomodo superius in misericordia vberi, dictum est, pro pingui misericordia. In eo autem quod sequitur, Et bene patientes erunt, notanda est nouitas illius dictionis bene patiẽtes, ne (iuxta quorũdã expositionẽ) existimetur significare bonam patientiam, vt sit sensus. Bonam habebunt patientiam. Græci enim ἐυπαθοῦντας dicunt eos qui afficiuntur beneficio. Vt enim in alios beneficia conferentes appropriato vocabulo ἐυεργετοῦντας, id est, bene facientes: ita eos qui ab aliis accipiunt beneficia ἐυπαθοῦντας, id est, bene patientes appellat. Benepatientes ergo hoc loco idem valet, quod affecti beneficiis. Vnde in Hebræo huius loco dicitur, Frondentes siue frondosi, aut virides aut viuidi erunt. Cæterum, quod secundum distinctionẽ nostrę lectionis in eodem versu continue sequitur, vt annuncient: melius in versus sequentis caput separaretur: hoc modo, Vt annuncient, quoniã, &c. quam distinctionẽ habet lectio Hebræa, & nos in Elucidatione indicauimus, ad caput vltimi versus verbum præcedens replicando.

XCII. PSALMI ARGVMENTVM.

PRophetat Psalmus iste de gloria regni Christi, quod accepit passione consummata rediens ad patrẽ, unde exierat: deq; ædificatione sctẽ ecclesiæ, quæ post Christi ascensionẽ per Apostolorũ prædicationem ædificata est, nihil obstantibus grauissimis persequutionibus & insanis tumultibus, quos contra Apostolicam prædicationem excitauit mare mundi huius efferuescens, id est, potẽtes & sapiẽtes sæculi, cũ sibi adhærẽtibus infidelibus populis, cõtra ueritatẽ pessima uacuidia exardescẽtibus: quos Deus in altis admirabilis, testimonijs efficacissimis conuicit, ut in omni sua uirtute & sapientia neque contradicere, neque resistere potuerint: sitq; ex firmitate uerborum & signorum quæ pro ueritate monstrata sunt, Ecclesia in sempiternum in sua sanctificatione permansura, usque in consummationem sæculi, & ultra. Psal. 92.

XCII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Dominus regnauit:*

* *decorem ĩdutus est:*

* *indutus est dominus fortitudinem,*

* *& præcinxit se.*

2 *Etenim firmauit orbẽ terræ, qui non commouebitur.*

CHristus Dominus morte deuicta, cui se sua voluntate subiecerat, iam regnum habet, & imperium tenet in dextera patris, omnia habẽs subiecta sub pedibus suis, omni accepta potestate in cælo & in terra: * depositoque habitu serui, in quo ab hominibus visus, & cum hominibus conuersatus fuerat, iam gloria & honore circumamictus est: facoque humanę mortalitatis cõscisso, stola gloriosæ resurrectiõis & perpetuæ ĩmortalitatis est vestitus: * abiit iam ab eo procul omnis infirmitas, induitque pro infirmitate fortitudinẽ: fortem nũc Deũ sese mõstrans in cælis, qui olim se hominẽ infirmũ exhibuerat in terris: * & quẽadmodũ vir pugnator sese accingit gladio, vt aduersus hostẽ dimicet: ita Christus rex, dux, & saluator populi sui, accinctus est gladio super fœmur suũ, ita se aptauit ad salutẽ populi sui, ad eiiciẽdum ẽ mũdo suũ aduersariũ, principẽ tenebrarũ, & electorum numerum de eius tyrannide per virtutem Euangelicæ prædicationis liberandum. 2 Ipse enim est, qui orbem terræ stabiliuit atque firmauit, qui Ecclesiã suam sanctam in firmitate fidei super petram firmissimam fundauit, vt non possit commoueri in sæculum sæculi, aduersus quam nec portę inferi possint prævalere. Ipse post resurrectionem & gloriosam ascensionem, missis in omnẽ terrã Apostolis, ædificauit fundauitque in fidei fir-

1. Cor. 15. Matt. 28 Psal. 8. Psal. 29. Psal. 44. Matt. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Parata ſedes tua ex tunc:

mitate Eccleſiam ſanctam,velut nouum orbem terrarum,quę vſque in conſummationẽ ſæculi nunquã deficiet:quemadmodum in initio creationis rerum materialem orbem terrarum fecit,qui perſtabit in ſęcula. E

3 Ex eo autem tempore,quando tu ô rex præclare, regnum accepiſti, morte deuicta,quando decorem,gloriam & fortitudinem induiſti, humilitate,ignobilitate,& infirmitate depoſita,paratũ eſt tibi ſolium gloriæ,thronus regius & iudiciarius tibi ſecũdum humanitatis formam in cælum redeunti cum victoria ad patris dexterã eſt conſtitutus, vt tanquam patri coæqualis ſederes in ipſius dextera:extũc dixit tibi Deꝰ pater tuus,ſede à dextris meis:extunc fecit te conſidere ad dexterã ſuam, iudicem te conſtituens viuorum atque mortuorum,dans tibi gentes in hæreditatem,& in poſſeſsionem terminos terræ:* neque mirum, ſi ad tantam ſis prouectus dignitatẽ, quoniãquidem patri tuo es ſecundũ diuinam naturam coæternus,ab initio & ante ſęcula cum ipſo permanẽs, ante omnem creaturam. 4 Cum autem propoſitum tuum de principis tenebrarum expulſione velles perficere,atque ad ſalutem per te operatã tuos electos aduocare,miſiſti tu domine per vniuerſum orbem terrarum ſanctos Apoſtolos tuos,prędicatores veritatis:quos ſic impleuiſti aquis ſalutaris ſapientiæ,& ſcientia Euangelicæ doctrinæ, quemadmodum flumina aquis ſunt ſalutaribus plena: quæ quidem flumina in altum leuauerunt vocem ſuam,exaltauerunt quaſi tuba vocem prędicationis ſuæ,ita vt in omnem terram exiret ſonus prædicatiõis eorum,& in fines orbis terræ perueniret ſonus vocis eorum. 5 Eleuauerunt,dico,hæc tua flumina alte reſonantes doctrinas ſuas,quaſi gurgites quoſdam & fluctus mundantes,quibus totũ orbem implerent, & velut conuerterent orbem ad conuerſionem fidei.* ita eleuauerunt vocem & fluctus ſuos,præ vocibus aquarum multarum,ſupra & contra voces multorum populorum contraclamantium & repugnantium priorum illorum fluminum prædicationi. Vicit enim illa potens vox fluminum, ita vt non potuerit reſiſtere contradictio multorum infideliũ populorum. Tale enim os & talis ſapientia illis data fuit, tam efficax fuit vox ſonitus eorum,vt non potuerint reſiſtere neque cõtradicere,multo verò minus prævalere omnes eorum aduerſarii. 6 Interim enim dum hęc tua flumina,flumina vtique paradiſi & gratiæ,eleuarent vocem ſuam, mundus totus in maligno poſitus,hoc mare magnum,ſpacioſum,& plenum inſanis tumultibꝰ,mirabiliter commotũ eſt,mirabiliter efferbuit,ſęque in altum nimis extulit:principes,potentes,& ſapiẽtes ſæculi huius cum ſibi adhęrentibus,grauiſsimos perſequutionum tumultus ſuſcitauerunt fidelibus prædicatoribus veritatis: & mirabiliter ſe aduerſus tua mitia flumina extulit hoc mare ſuperbum & ſemper inquietũ:* ſed eſt in excelſo cælorum habitaculo mirabilis Dominus,qui maris illius quantũuis mirabiles elationes ſua poteſt virtute mitigare,compeſcere, atque etiam in totũ ſedare,pro ſuo beneplacito: qui in hoc ſe mirabiliter oſtẽdit mirabilem,quòd illis talibus maris elationibus poſsit pro ſua voluntate imperare. 7 Teſtimonia ipſa quibus fluminum tuorum vocem, Apoſtolicam prædicationem confirmaſti,ſigna & prodigia admirabilia in virtute ſpiritus tui per ſanctos tuos prædicatores exhibita in confirmationem Euangelicæ doctrinæ,per quæ tu illis cooperabaris prædicantibus,eorúmque ſermonẽ confirmabas,facta ſunt admodum perſuaſibilia,valde ad perſuadendum efficacia, vt quemuis etiam inuitum (modo ratione vtentem,& mente obſtinata non inſanientem) poſsint inducere,imò cogere quodam modo & compellere ad credendum veritati mundo annunciatæ: ita vt per ea etiam barbaræ nationes plurimæ ad fidem ſint perſuaſæ ſiue inductæ,plærique etiam potentia & ſapientia in mari ſæculi huius admodum pollentes. * Et quoniam tu domine pro tua ſancta Eccleſia ædificanda, tam mirabilia operari dignatus es, domum tuam iſtam, quam tibi per Apoſtolicæ prędicationis miniſterium ædificaſti,decet ſanctitas atque munditia,tam interior quàm exterior, vſque in conſummationem ſęculi: & imperpetuum decens eſt, vt domus illa,quam ſic tibi tam mirabiliter ædificaſti & comparaſti, non polluatur in ęternũ,neque deficiat vnquam in ea ſanctificatio fidei tuę: ſed iuſtum eſt,eam ſic à te fundatam, in conſummationem vſque ſæculi ſemper in veritate perſiſtere,& nullam vnquam malitiam prorſus illi dominari,donec ſecundum plenitudinem gloriæ tuæ eam pleniſsime inhabites in æternum. Amen. F G H

Pſal.109. Marci.16 Actu.10. Pſal.2. ** à ſæculo tu es.*

4 Eleuauerunt flumina,domine,eleuauerũt flumina uocem ſuam.

Eſa.58.

Pſal.18.

5 Eleuauerunt flumina fluctus ſuos:

** à uocibus aquarum multarum.*

Lucę.1.

6 Mirabiles elatiões maris:

1.Ioan.1.

** mirabilis in altis dominus.*

7 Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis:

** domum tuam decet ſanctitudo domine in longitudine dierum.*

ANNOTATIONES IN PSALMVM XCII.

A VErſu primo,Dominus regnauit,decorem indutus eſt. Regnauit, non debet exponi, rex fuit, quaſi ſignificetur regni tranſitus: ſed regnum accepit, vt ſignificetur iam illum accepiſſe ſibi regnum & imperium: quomodo ipſe de ſe ad patrem redeunte, poſt reſurrectionem, aiebat, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Quod autem dicitur, Induit decorem, induit fortitudinem,vel ſignificat ornatũ quo ſe Chriſtus ornauit decore & fortitudine:vel aſſumptionẽ qua aſſumpſit ea:vel plenitudinem deſignat. Ita enim abundantiam & plenitudinem, ſacræ literæ ſolent non raró per induitionem ſignificare. Velut cum in alio Pſalmo dicitur, Induantur quaſi diploide cõfuſione ſua. Et iterum, Induantur confuſione & reuerentia,qui quærunt mala mihi. Item, Et induet maledictionem quaſi veſtimentum. Sic & in bonam partem Pſalmo.131. Sacerdotes tui induantur iuſtitiam. Sacerdotes eius induam ſalutari. Et in actis Apoſtolicis, Donec induamini virtute ex alto: & in aliis plus mille locis. Prącinctio verò illa, cuius meminit finis verſus, intelligitur præparatio ad prælium contra principem tenebrarum,Chriſti aduerſarium,in ſalutem electorum. Atque hæc eſt iſta prącinctio, ad quam in alio Pſalmo Propheta dulce ſponſo canens epithalamium, eundem adhortatur, dicens, Accingere gladio tuo ſuper fœmur tuum, potentiſsime: Specie tua & pulchritudine tua, intende,proſpere procede, & regna. Propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam, & deducet te B mirabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ, populi ſub te cadent,&c. Quod illic(inquam) in ſpiritus deſiderio poſtulatur, vt veniat id iam hoc Pſalmo,quaſi peractum decantatur.Comparatur ergo Chriſtus,iam in patris dextera ſedens,duci ſiue regi pugnatori,ad pugnam ſe pro liberatione ſui populi apparantis. Poſſet tamen iſta prącinctio conſiderari ſecundum conſuetudinem eorum qui operari aliquid volunt, qui ſe prącingendo componunt, vt expediti poſsint eſſe ad laborem, nec patiantur impedimentum. Prącinctos enim eſſe oportet eos qui magni operis quippiam volunt agere. Atque ita per Chriſti hanc prącinctionem intelligeretur ipſius velut præparatio ad ædificationem Eccleſiæ, & noui orbis terrarum conſtitutionem. ¶ Verſu ſecundo, Etenim firmauit orbem terræ. Nos in Eluciatione orbem terrarum ſpiritualem expoſuimus Eccleſiam ſanctam, velut nouum mundum & nogelio Saluator Petro ait,Tu es Petrus,& ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam,& portę inferi nõ prævalebunt aduerſus eam.De orbe autem terrarum materiali,quomodo firmatus ſit,vt nõ commoueatur,vt non pereat,ſtabilisque perſiſtat,eſt manifeſtum.Notandum tamen eſt, cum de orbe terrarum materiali exponitur Pſalmus, prącinctionem iſtam,de qua ſit in prącedenti verſu ſermo, conuenientius tum intelligi de præparatione ad opus. Cum enim ab æterno Deus decore ſuo & fortitu- C dine fuiſſet indutus,voluit tamen in tempore ad opus ſe prącingere,vt orbem terrarum in ſua ſtabilitate perpetuo manſurum conderet. Atque ita quod ſequitur,Parata eſt ſedes tua Deus extunc, intelligi debet,quòd à principio creationis rerum ſteterit regnum eius, & quòd thronus regni eius paratus fuerit ab initio:id eſt,quòd ab initio omnium creaturarum rex & dominus fuerit. Nos tamen omnia ad Chriſti glorificati regnum & thronum retulimus. ¶ Verſu quarto, Eleuauerunt flumina domine,&c. Mira eſt ſermonis feſtiuitas & magnificentia in trina iſta replicatione, cum dicitur primum, Eleuauerũt flumina domine:deinde ſubditur,Eleuauerunt flumina vocem ſuam:atque iterum, Eleuauerunt flumina fluctus ſuos. Eſt enim quaſi gradatio quædam verborum, dum in poſteriori ſemper plus dicitur, quàm in priori,quemadmodum Pſalmo. 28. Afferte domino filii Dei, afferte domino filios arietum,afferte domino gloriam & honorem. Et alibi, Afferte domino patriæ gentium, afferte domino gloriam & honorem, afferte domino gloriam nomini eius. Quod autem per flumina intelligimus ſanctos Apoſtolos,id nos recte feciſſe arbitramur: quoniam ſicut flumina à fonte accipiunt in ſui aluei capacitate abundantiam aquarum, perpetuo è fonte currentium: ita & hi in capacitate credulorum cordium ſuorum aquas vitales ad abundantiam capientes, implebantur ex plenitudine ſui D fontis,id eſt,Chriſti domini: apud quem(vt in alio Pſalmo dicitur) eſt fons vitæ, quique (iuxta Hieremiam)vena eſt aquarum viuentium.Neque verò mirum videri debet,ſi ipſos prædicatores fidei nos flumina appellauerimus: quandoquidem Dominus non eos tantum flumina appellauit qui in ipſum credunt, ſed flumina etiam dixit de eis effluere: iuxta quod apud Ioannem in templo clamat publica voce,dicens,Qui credit in me,ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Non ſolum ergo flumina dicit credentes,ſed fluminum velut quoſdam fontes, quatenus ex eorum ventre effluunt flumina: qua etiam conſideratione, fontes appellari diximus fideles Apoſtolos, Pſalmo. 67. cum dicitur,In Eccleſiis benedicite Deo domino de fontibus Iſrael. ¶ Verſu quinto, Eleuauerunt flumina fluctus ſuos. Quidam hæc flumina intelligunt oppoſita & contraria prioribus. Illa enim flumina Dei & agni erant flumina paradiſi & vitæ. Hæc verò intelligunt flumina Satanę, flumina mortis & inferni. Quæ flumina tum intellige ſæcularem potentiam & ſapientiam, quæ ſe contra Apoſtolos erexerunt. Secundum quam ſententiam,notanda eſt diligenter ſermonis huius proprietas. Dicuntur enim flumina iſta poſteriora eleuaſſe fluctus ſuos,cum illa priora dicantur eleuaſſe vocem ſuam: vt ſignificetur,aduerſus vocem Apoſtolicam homines mundi huius eleuaſſe non vocem,ſed fluctus ſuos. Videlicet,quoniã illi efficacia verbi pollebant,iſti perſequutionis inſania ſæuiebant,neque vocem voci opponebant. Non enim poterant voce,id eſt,rationabili reſponſione contradicere,non poterant(quomodo de beato Stephano in Actis Apoſtolicis ſcribitur) reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui qui loquebatur. Promiſſum enim Saluatoris noſtri irritum non cecidit,quo ſuis electis teſtificatus eſt,dicens, Ego dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere omnes aduerſarii veſtri. Quia ergo ori os non potuerunt ſæcularia flumina opponere,quia non vocem voce repellere, ad fluctuum impetum &

Pſal.35. Hiere.17. Pſal.28. Ibidem. Pſal.131. Pſal.1. Pſal. 44. Ioan.7. Pſal.67. Actu.6. Lucę.21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gurgitum sæuas concussiones confugerunt, vt quibus ratione contradicere non poterant, eos violentia B
persequutionum destruerent. Vbi etiam hoc notandum, quòd flumina priora vocem dicuntur eleuare,
singulari numero, nõ plurali: quoniam videlicet quasi ex vno ore loquebantur omnes, idipsum docẽtes
1.Cor.11. & prædicantes, iuxta quod ab vno magistro Christo & doctore eodẽ spiritu sancto acceperãt, qui non
est magister neque Deus dissensionis, sed pacis. Flumina autem posteriora fluctus eleuauerunt, quoniã
multas & frequentes persequutiones excitauerũt aduersus populum fidelium. Quod autem sequitur, A
vocibus aquarum multarum, secundum prædictam expositionẽ ita intellige: Sæculi potentes & sapiẽtes superbe excitauerunt persequutiones graues, contra Apostolicam doctrinam, à vocibus aquarum
multarum: id est, ab insanis clamoribus & contradictionibus multorũ populorum veritati recusantium
acquiescere, & suorum principum atque sapientũ infidelitati adhærentium. Sæculi enim potentes & sa
pientes, tantũ ex fiducia in multitudine populorum sibi adhærentium & subiectorum, ausi sunt obsiste
re fluminibus Dei, suam aquam salutarẽ effundentibus, nõ autẽ ex vllo interno bonæ cõscientiæ testi
monio, aut vlla rationabili persuasione ad hoc inducti. Verũ iuxta expositionẽ nostram, quã in Elucida
tione assignauimus, à vocibus, idem valet quod, pro vocibus, vel super voces, id est, pluspuam voces a
quarum multarum. Altior enim fuit vox prædicationis Euangelicæ omnibus vocibus aquarum mul
tarum, id est, populorum obmurmurantium. Vicit enim veritas: & nihil obstantibus incredulorum tur
mis, numero plurimis, fœliciter triumphauit, vt vsque hodie non defecerit eius regnũ in Ecclesia, quẽ F
admodum neque deficiet vsque in consummationem sæculi. ¶ Versu sexto, Mirabiles elatiões maris,
mirabilis in altis dominus. Nota pulcherrimam partium harum adinuicem correspondentiã. Non ne
go (inquit) elationes maris fuisse mirabiles, tales profecto, vt secundum hominem spes non videretur
posse eas supprimi. Verum hoc aduerti & sciri debet, esse in cælis admirabilem dominum, qui istas ela
tiones maris, quantumuis mirabiles, & si millecuplo magis mirabiles, solo potest verbo compescere.
Quod etiam de elationibus maris corporei veritatem habet. Mirabilem enim se Deus ostendit, quòd
mirabilibus huius maris elationibus, cum plena potestate & authoritate imperat, iuxta quod in alio
Psal.88. Psalmo dicitur, Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas.

XCIII. PSALMI ARGVMENTVM.

ADuersus impios bonorum oppressores Psalmus iste dirigitur, postulans simul & prædicẽs Dei aduersum illos iusta uenire iudicia, quorum impietatem pluribus uersibus describit, in oppressione maxime illorum qui humana carent defensione: ac deinde eorum insipientiam, putantium Deum sua latere fa cinora: qua de re illos arguit & conuincit, impossibile esse ostendens, ut Deus oculorum & aurium fictor, largiens omnibus uidere & audire, ipse non cognoscat quæ agunt homines, dicens, etiam cogitationes homi G
num singulas Deo esse cognitas, & omnem illarum uanitatem non latere Deum. Quorum impietate cõfuta ta, uersu duodecimo beatum pronunciat, quem Deus in sua lege erudit, illiq; bene futurum dicit in nouissimo, quando peccatoribus fodietur fouea, & iustitia exercebit ultionis iudicium. Versu autem 16. spiritu feruẽs aduersus malitiæ destructionem, optat sibi ad id perficiendum auxilium: sed absque Deo nihil fieri posse ipse in se expertus, confitetur dicens, quòd nisi per Deum fuisset adiutus, in inferno iam haberet mansionem: & diuinæ asscribit misericordiæ, quòd non fuerit in infernum collapsus, à qua etiam consolationem abundãtem iuxta afflictionis porportionem, se cõfitetur semper percepisse ut non deficeret. Qua de re, uersu uigesimo, acri obiurgatione in illos subitaneo spiritus motu inuehitur, qui præcepta Dei ut grauia & obseruatu im
possibilia calumniantes, sic loquuntur, & sic agunt, acsi non aliter quàm male possent uiuere: contra quorũ prauitatem & fraudem, ipse se in domino tutum confidit habere refugium, illis suo tempore iusta condem
natione pro sua impietate puniendis.

XCIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Deus ultionũ dominus, Deus ultionum li*
Psal.50. *bere egit.*
Matt.22.

2 *Exaltare qui iudicas terrã, redde retri*
butionem superbis.
3 *Vsquequo peccatores domine, usquequo*
peccatores gloriabũtur?

DEus potentissimus, cuius est vltionẽ facere aduersus omnem impietatem & iniustitiam, ad quẽ spectat vltio & retributio vindictæ, vt iudicem verũ H
& primum, cui soli peccant homines, ipse Deus scelerũ vltor, libere & confidẽter egit, semperque agit confidenter & libere, in cunctis vltionibus quas secundum suam iustitiam peragit. Nõ enim respicit cuiusquã personã, neque metuit vultũ potentis, neque defert vllius dignitati aut gloriæ, neque cõcedit prudẽtiæ aut scientiæ: sed libere absque omni personarũ respectu, vltionẽ in omnes exercet impios, siue magnos, siue pusillos. 2 Tu itaque scelerũ vltor, qui semper libere agis in impiorũ punitione, tu qui terram iudicas, qui iudex es hominũ, ad quẽ spectat cũctarũ humanarũ actionũ discussio atque remuneratio, ostende nunc gloriam potentiæ tuæ: & superbis impiis istis qui nunc in mundo dominantur, & opprimunt bonos, redde vicissitudinem, debita sceleribus præmia. 3 Quàm diu enim tu, iudex cõfidentissime atque liberrime, patieris homines impios, qui te nõ agnoscunt, neque tibi seruiunt: quàm diu (inquam) patieris istos impune euadere, atque etiam gloriari in sua malitia, degentes in multa securitate & voluptate, absque timore iudiciorũ tuorum, eo quòd se videãt

ita longanimiter à te tolerari, & omnino nihil sustinere mali. 4 Quãdiu patieris impune, vt effutiant, & eloquantur quæ sunt iniqua & noxia, & contra te blasphemias, & contra proximos dolos atque iniustitiam: vt talia proponant in cordibus, & loquantur in ore, atque etiam opere exerceant operarii iniquitatis: quandiu dissimulabis, & feres impiorum istam malitiam impunitam? Exurge quantocyus, & ostende vltionem tuam, vt bonis tuo iudicio ereptis de tẽtatione, impii illi iustam accipiant operum suorum mercedem. 5 Ecce enim Domine afflixerũt populum tuum, humiles & pauperes tuos seruos humiliauerũt, po
pulum humilem & simplicem, quem tu velut tuam peculiarem hæreditatem habes & reputas, ipsi tuo timore postposito crudeliter oppresserunt, & multis modis per suam potentiam atque astutiam vexauerunt.
6 Homines pauperes & derelictos destitutosque humano auxilio, cuiusmodi sunt viduæ, orphani, pupilli, & aduenæ, & huiusmodi, non habentes inter homines auxilium vel consilium, in hos crudelius suam malitiam exercuerũt impii, non solum bonis illos spoliantes, verumetiam vitam eis auferẽtes sine causa: vel propter bonorum acquirendam possessionem, mortis fallas causas comminiscendo, vel bonorũ iniusta ablatione & graui oppressione eorum vitam in dolore ad mortem deducendo, præ nimia animi amaritudine. 7 Ista autem omnia sic libere agunt pro sua mala voluntate, quoniam persuasum habẽt, Deum non attẽdere ad res humanas, dicẽtes, eum perambulare circa cardines cæli, neque nostra considerare, vt pro operibus reddat aliquando condigna præmia: dicũntque in cordibus suis, non videbit dominus quę nos agimus: Iob.22.
* & non intelliget Deus Israel, Deus cæli nõ attẽdet, non considerabit ea quæ nos hic in terris agimus, sic vt ea aliquando adducat in iudicii. Psal.13.
Atque ita hac persuasiõe faciũt, vt nõ sit timor Dei ãte oculos eorũ: pter quod, absque omni retinaculo feruntur in omne malũ præcipites, Psal.110.
abiecto timore tuo, per quẽ declinat omnis à malo, quique sapiẽtię est Eccle.1.
initium, & sine quo nemo potest iustificari. 8 Vos verò, ô insipientes in populis, qui nõ sapitis quæ Dei sunt, sed terrena solum, ponite istam vestram insipientiam, quæ vos excæcat: & rationis vestræ lumen quod vobis à Deo inditum est, conuertite ad considerandum & intelligendũ id quod verum est: * & ô stulti, ac stolidi homines, qui vobis huiusmodi tam stolide persuadetis, quæ nullam habent verisimilitudinem, quæ etiam ratio naturalis monstrat esse falsa & vana, tandem aliquando sapere curate, & attente considerate quod verum est, vt non in vestra insipientia atque stultitia pereatis. 9 Vosipsi quæ dico iudicate, vestram ipsorum rationẽ constituo iudicẽ. An fieri potest, vt ille qui aures finxit, deditque hominibus, à quo omnes homines auditum habent, & audiendi ad hoc aptum organũ, qui dat omnibus vt audiant, hic ipse non possit audire siue percipere nunc quæ vos superba & impia loquimini? * & qui mirabili artificio hominis oculos finxit, talique virtute formauit, vt possit per eos videre, & quę foris sunt, obiecta apprehẽdere, ipse non poterit videre, non poterit cõsiderare, atque percipere ea quæ vos pro vestra mala voluntate nunc in terris agitis? An hoc persuadere vobisipsis potestis? potest hoc vestro insidere animo? patitur lumẽ naturale quod vobis inest, vt ita sentiatis, Deũ qui dat hominibus vt audiant & videant, non audire neque videre, & non percipere quæ dicuntur & aguntur à vobis? Est hoc profecto omni rationi cõtrariũ, neque quicquam habet apparentiæ talis existimatio. 10 Denique ipse qui corripit & castigat populos, qui vltionem facit de peccatis gentium, existimatis hunc non arguturũ suo tempore & puniturum vestra scelera? putatis illum latere vestra dicta, aut facta, vt existimare possitis, nõ vos ab eo pro illis esse corrigendos? * ipse qui docet hominem sciẽtiam, à quo est omnis scientia & omnis veritas, qui cũcta manifestat hominibus, & cognoscere facit ea quidem quę ad corpus per naturale lumen quod signauit in nobis: ea verò quæ ad animæ salutẽ per internam spiritus sui instructionẽ, atque etiam per dictamen naturalis luminis: scilicet iste à quo sic est omnis veritatis cognitio, sola vestra non videbit opera? scilicet hunc vestra dicta factaque sola latebunt? Quàm mirandum est, vos ista tam irrationabilia, tam non cohærentia, tam dissona rationi, tam nihil apparentiæ probabilitatisve habentia, posse inducere in animum, sicque agere & viuere, quasi hęc vera esse credatis. 11 Vt autem planam vobis enunciem veritatem, & vestra confundatur insipiens ista persua-

A **4** *Effabuntur & loquẽtur iniquitatem, lo*
quẽtur omnes qui operantur iniustitiam?

5 Populum tuum domine humiliauerũt, &
hæreditatem tuam uexauerunt.
6 Viduam & aduenã interfecerunt, & pu
B *pillos occiderunt.*

7 Et dixerũt, non uidebit dominus:

** nec ũtelliget Deus*
Iacob.

8 Intelligite insipien
tes in populo:
C

** & stulti aliquando*
sapite.

9 Qui plantauit aurẽ,
non audiet?

** aut qui finxit oculũ*
non considerat?

D

10 *Qui corripit gen*
tes, non arguet?

** qui docet hominem*
scientiam?

11 *Dominus scit co-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

gitatiões hominũ, quoniam uanæ sunt.

12 *Beatus homo quẽ tu erudieris domine:*

** & de lege tua docueris eum.*

13 *Vt mitiges ei à diebus malis, donec fodiatur peccatori fouea.*

Matt.25.

14 *Quia non repellet dominus plæbẽ suam, & hæreditatem suam non derelinquet.*

Esaiæ.40
Ephe.2.
Roma.2.

15 *Quoadusque iustitia conuertatur in iudiciũ:*

** & qui iuxta illam, omnes qui recto sunt corde.*

16 *Quis consurget mihi aduersus malignantes? * aut quis stabit mecũ aduersus operãtes iniquitatem?*

17 *Nisi quia dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea.*

sio, hoc scitote, dominum Deum non solum dicta audire & facta cõspicere, verumetiam latentes in occulto cordis cogitationes & propositaE
omnium hominum: & hoc cognoscit, quòd hominũ cogitationes vanæ sint ac futiles, quòd homines terrena sapientes (quãtum ex semetipsis) vana & inutilia cogitant, & omnẽ vanitatem cogitationum nostrarum ipse conspicit: propter quod, non solum à dictis & operibus malis, verumetiã à malis, vanisque cogitationib⁹ solicitissime districtissimeque abstinere nos conuenit. 12 Et quoniam homo, quantum ex semetipso, mẽdax ac van⁹ est, vt de terra natus, & de nihilo factus: ita plerũque de terra & de vanitate, siue de nihilo cogitans, idcirco illum ego iudico fœlicem quem tu domine erudieris, quẽ tu interna tua vnctiõe instruxeris, vt sciat cogitare quę bona sũt & salutaria, eaque loqui & agere: * & quem tu instruxeris in lege tua, cui tu intelligentiam dederis præceptorũ atque mandatorũ tuorum eorum, secundũ quæ tu nos vitã instituere præcepisti, vt illa intimo cordis affectu pcipiat, ita vt illi sapiat doctrina æquissimæ legis tuæ, & in ea oblectetur ac meditetur iugiter.
13 Huic enim, quẽ tu sic erudieris & instruxeris, tu mitigabis à diebus malis, huic facies bene esse in tempore angustiæ, in diebus in quib⁹ male erit omnibus impiis, quibus per sententiam districti iudicii fodietur & aperietur fouea inferni, dum iubebuntur discedere in ignẽ æternum: quando his (inquam) impiis ita male erit, quando cum eis ita terribiliter agetur, vt cũ sordidis hircis: tu mitigabis iusto, tu illi molliter & bene esse facies, cum illo benigne ages, vt cum tua ouicula, nimirũ locaturus illum ad dexteram tuam, atque proloquuturus super illum æternæ beatitudinis vocem suauissimam. Et cum impiis fodietur in inferno fouea, quãdo in inferno sepeliẽtur reprobi, iusto in supernis cœlorũ mansionibus gloriosa sedes exaltabitur, in qua cum suo domino fœliciter regnabit & triumphabit imperpetuum. 14 Non enim à se abiiciet dominus populum suum, & illos quos ipse vt suam hæreditatẽ possidet, quos ipse vt suas oues agnoscit, in suam possessionẽ computat, non eos derelinquet imperpetuum, sed custodiet ab omni malo, & faciet saluos in regnum suum cæleste: non eos abiiciet vt reprobos in sepulchra inferni, sed colliget eos in sinum suum, & considere faciet eos secũ in cælestibus. 15 Futurum est enim, vt iustitia Dei, quæ ad tempus dissimulat, differtque vindictam, velut expectans peccatorẽ ad misericordiam, & velut inuitans ad pœnitentiam, tandem aliquando reueletur, & conuertatur ad vltionis iudicium: futurum est, vt iustitia exequutionem accipiat, atque in opus procedat, ad reddendum vnicuique secundũ opera debitam mercedem, ad faciendam in impios vindictam de omnibus quæ sunt operati malis: * & qui tunc inuenientur iuxta illam, qui tunc adiuncti erũt iustitię Dei, omnes illi & soli illi erũt, qui nunc recto sunt corde: qui coram iustitia Dei stabũt atque cõsistẽt absque repulsa, erũt iusti, fideles, & recti corde. Nam impii qui prauo sunt corde, tũc nequaquam inuenientur iuxta illam Dei iustitiã, non poterunt in conspectu iustitiæ illius iudiciũ exercentis consistere, sed repulsam quãtocyus patientur, & longè proiicientur ab ea in profundum inferni, in ignẽ æternum, elongati à Dei cõspectu in æternũ. Tolletur enim impius, vt non videat gloriam Dei. * Erunt etiam omnes recti corde iuxta illum Dei H
iustitiam iudicantem, quando sancti omnes quasi assessores astabũt, vel assidebunt, vel assentientur iustitiæ iudicanti, approbabúntque iudicii sententiam. 16 Cum verò tanta sit hominum impiorum in hoc sæculo prauitas, vbi potero ego reperire aliquem, qui pro me velit ac possit exurgere contra maligne agentes, & malum quærentes innoxiis? * aut vbi inueniam qui pro me ex mea parte velit ac possit stare contra operarios iniquitatis, ad illos expugnandum & prohibendum, ne sua peruersa implere possint consilia? O vtinã tale possem alicubi reperire adiutoriũ, quo omnia impiorũ machinamenta (quod vehementissime desidero) possem dissoluere atque dissipare, eorúmque pessimis conatib⁹ obsistere? 17 Sed non inuenio in hominibus potentiã huiusmodi, quæ mihi id possit præstare: neque hominis hoc est opus, tã abundãtẽ mundi malitiã effugere vel destruere, nisi quẽ tua domine misericordia adiuuerit. Vnde de meipso hoc expertus loquor, quòd nisi tu domine misericorditer adiuuisses me, periculum mihi fuisset maximum, ne iam morte absorptus inhabitarẽ lacum inferni, iam malitia nimia deuictus succubuissem tentationi, non potuissem inuenire malorũ exitum: atque id-

A 18 *Si dicebam, motus est pes meus, misericordia tua domine adiuuabat me.*

19 *Secundum multitudinẽ dolorũ meorũ in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt*
B *animam meam.*

20 *Nũquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto?*

circo quòd nũc saluus adhuc in vita cõsisto, nõ meis nudis viribus, sed tuæ potissimũ gratiæ debeo. 18 Si existimabã ego in corde meo, motus est pes meus, si mihi videbar venisse in lapsus periculũ, quotiescũque in tale discrimẽ me cõtingeret incidisse, vt mihi viderer nõ diu posse cõsistere, iamque in tentationẽ induci inciperẽ, tu domine quãtocy⁹ præsentẽ te mihi exhibebas in auxilio tuæ gratiæ, per misericordiam tuam opportunum mihi mittebas adiutoriũ, non patiens tentari me supra vires, faciensque cũ tentatione prouentũ, vt possem sustinere & inuenire exitũ, misericorditerque me liberasti ab omni lapsus periculo, vel lapsum quantocyus erigẽdo, vel labi incipientẽ à casu preseruãdo. 1.Cor.10
19 Neque solum à casu me custodiuit misericordia tua, sed abũdanter insuper adimpleuit consolationibus. Secundũ enim multitudinem dolorũ & afflictionũ, quib⁹ affligebatur cor meũ, ex proportionis æqualitate, tuæ suauissimæ consolationes ex altera parte lætificauerunt animam meã: ita facis semper cum tẽtatione prouentũ, vt quemadmodũ 2.Cor.1.
abundant passiones & afflictiones, ita & abũdet per te cõsolatio mea, ne sub pondere tribulationũ deficiã, victusque succũbã, si non tuis suauissimis consolationibus iuxta mensurã tribulationũ sufficienter existam confortatus. 20 Et cũ egoipse tantam sim expertus in memetipso Diuinæ miserationis dulcedinem, etiam in afflictionibus maximis nunquam me deserentẽ: quare vos ô peruersi, falsas excusationes quæritis, dicẽtes, præcepta Dei nimiũ grauia esse, & obseruatu difficillima, nõ posse vos peccata derelinquere, & Deo seruire? Nunquid vobis qui sic fingitis laborẽ, difficultatẽ, & velut impossibilitatẽ quandã in æquissimis præceptis Dei, nũquid vobis (inquam) adhęret sedes iniquitatis, vt non possitis iniquitatẽ deserere? an vlla vobis est adglutinata peccandi maleque viuendi necessitas? vt non possitis ex iniquitatis sede in qua nunc quiescitis exurgere, eamque surgendo relinquere? Si hæc dicitis, mentimini; & blasphematis dulcedinem miserationis Dei, quæ (vt ego certissima didici experientia) parata semper est vobis auxilium ferre, vt à malitia vestra, ĩ qua turpiter sedetis & requiescitis, valeatis resurgere, si vos tantùm vobisipsis non defueritis. Neque verũ est quod fingitis, in eius præceptis esse laborem, difficultatẽ, & velut impossibilitatem. Mandata enim eius grauia non sunt, estque iugũ eius suaue, & onus le 1.Ioan.5
ue, & amanti nihil est difficile. 21 Impii isti persequutionem excita- Mat.11.
bunt, & quasi venationem instituent aduersus animas iustorum, cupiẽtes eos in laqueum & perditionem inducere: * & homines innocentes ipsi, si poterũt, ad mortẽ deducent absque tuo timore, occasiones quærent, vt innocentes possint de vita tollere. 22 Verum aduersus omnẽ impiorum malitiam, contra omnem impietatem, dolos & machinamẽta prauorum, factus est mihi dominus Deus in refugium, tanquam arx munita, ad quam semper ego cõfugiã, & in qua ab omnibus malorum periculis tutus abscondar: & Deus meus factus est mihi in auxilium fiduciæ meæ, in adiutorium, in quo ego spero omnia malorum superare pericula. In ipsius enim refugio & protectione ero ab omni malo securus. 23 Illis autem impiis retribuere mercedem debitam impietatib⁹ eorum: propter malitiam eorum condemnabit & perdet eos dominus Deus noster, Deus vltionũ qui semper agit libere, ipse perditione sempiterna condemnabit illos, proiicietque & separabit à facie sua in æternum, pro omnib⁹ iniquitatibus, quas sunt operati, redditurus illis mortem, peccati totum stipendium, à qua suos electos omnes, qui bonitatẽ sedulò sunt sectati, faciet saluos in vitam æternam. Amen.

C 21 *Captabunt in animam iusti: * & sanguinem innocentem condẽnabunt.*

22 *Et factus est mihi dominus ĩ refugiũ, & Deus meus in adiutorium spei meæ.*

23 *Et reddet illis iniquitatẽ ipsorum, & in*
D *malitia eorum disperdet eos, disperdet illos dominus Deus noster.*

ANNOTATIONES IN PSALMVM XCIII.

VErsũ primo, Deus vltionum libere egit. Apud homines, qui iudicum funguntur officio, frequẽter non possunt, vt volunt, exercere in maleficos vindictam, vel quòd non satis potentes sint ad exequendum vltionem, vel quòd præ timore, aut spe lucri, vel alicuius accipiendi beneficii non audeant, vel quia potestatem habent restrictam, atque limitatam, ab eo qui est potestate & authoritate superior. Atque ita fit vt vltores & iudices in terris, qui loco Dei super terram sunt vltionum domini, ad quos ex commisso officio spectat vindicta malorum, frequenter non libere agant, non secure, non confidenter, non pro voluntate, neque pro æquitate: dum vel spe, vel timore, vel superiori authoritate, ita eorum brachium constringitur, vt non quantum debeant, velint, aut certè non valeant, quantum velint. Deus verò, quoniam est omnipotens, cui nihil est impossibile, neque difficile, qui omnia quæcun- Gene.17.
que vult facit, sub cuius ditione cuncta sunt posita, vt non inueniatur qui possit resistere eius voluntati: ditissimus item & sibi sufficientissimus, vt bonorum nostrorum non indigeat, neque à quoquam Lucæ.1. Psal.115.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Heſt.13. Pſal.15. Pſal. 94. quicquam debeat expectare: ſupremus omnium dominus, rex magnus ſuper omnes reges, vt non poſsit B
vlla ſuperiori authoritate prohiberi: quoniam talis (inquam) eſt dominus Deus vltionum, iccirco libe-
re ſemper & confidenter agit, in exequutione ſuæ iuſtitiæ. ¶ Verſu decimo, Qui corripit gentes,
non arguet? qui docet hominem ſcientiam? Ad vltimum partem hanc, Qui docet hominem ſcientiam,
repeti debet illud ex parte præcedenti, non arguet, hoc modo, Qui docet hominem ſcientiam, non ar-
guet? Quare in eundem ſenſum ſic dici poterat abſque repetitione, Qui corripit gentes, qui docet ho
minem ſcientiam, non arguet? Cum autem dicitur, Qui corripit gentes, videtur reſpicere celebriores
punitiones factas in prioribus ſæculis ſuper totas gentes, cuiuſmodi erat punitio diluuii ſuper totũ or-
Gene.7. bem, & ignis ſulphuris ſuper Sodomam & Gomorrham, plagarum per Moyſen ſuper terram AEgy-
Gene.19. pti, aliarumque his ſimilium. Eſt ergo ſenſus, Is qui totas gentes corripit pro ſuis ſceleribus, vos impios
Exod.7. non arguet pro veſtris impietatib⁹? Si totæ gentes non poſſunt illius effugere vltionem, vos effugietis?
& 8. Si non parcit nec populis, vos impunè peccabitis, quaſi ignoret Deus quæ agitis? ¶ Verſu decimo-
tertio, Vt mitigetis ei à diebus malis, donec fodiatur peccatori fouea. Clarius ex Hebræo vertit Hiero
nymus, Vt quieſcat à diebus afflictionis: & Felix, Vt præſtes quietem illi à diebus malis: hoc eſt, vt il-
lum cuſtodias à diebus malis, ne dies malos ſentiat, tuncque illum facias habere requiem, quando im-
piis erunt dies mali & dies afflictionis. In eo etiã quod ſequitur, Donec fodiatur peccatori fouea, partí- F
cula donec improprie ſumi videtur: & facilior appareret ſententia, ſi ita diceretur, Vt mitiges ei à dieb⁹
malis, quando fodietur peccatori fouea. Poteſt tamen etiam improprie accipi hæc particula, & talem
efficiet ſententiam, Beatus quem tu erudieris, & cætera. vt bene illi eſſe facias, & quietem præſtes per
patientiæ tuæ doctrinam, à diebus afflictionis in quibus nunc agit, preſſus nimia peccatorum malitia:
vt interim ex inſtitutione tuæ legis conſoletur in aduerſis, perferatque in patientia & dulcedine ſpiri-
tus impiorum malitiam, donec tandem aduerſum impios perſequutores videat fieri vltionem in no-
tiſsimo, quando illis fodietur fouea, id eſt, reuelabitur interitus atque perditio mortis æternæ, vt cum
Lucæ.16. diuite illo epulone ſepeliantur in inferno. Atque ita per dies malos, intelliguntur dies afflictionis & tri
bulationis in præſenti tempore. Iuxta priorem verò ſententiam, intelliguntur tempora æternitatis, qui-
bus impii in tormentis detinebuntur. ¶ Verſu decimoquinto, Quoadusque iuſtitia conuertatur in
iudicium. Manifeſtum eſt, particulam quoadusque non accipi vt denotet excluſionem, quaſi ſignifice-
tur, interim non derelinquendos ſanctos donec iuſtitia conuertatur in iudicium, ac tum ſanctos
derelinquendos, quando iuſtitia conuertetur in iudicium: ſed accipitur vt ſignificet conſequutio-
nem eius, quod poſterius futurum eſt, ſecundum temporis ordinem: quemadmodum in Euange-
Matt.1. lio de Ioſeph dicitur, quòd deſponſatam ſibi vxorem Mariam non cognouit, donec peperit fi-
Pſal.109. lium ſuum primogenitum. Et in Pſalmo.109. Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, & cæ- G
tera. Iuſtitiam autem cõuerti in iudicium, intelligunt duobus modis, videlicet vel de iuſtitia Dei, vel de
iuſtitia ſanctorum. Iuxta priorem modum in Elucidatione diximus, iuſtitiam Dei conuertendam in
iudicium, quia ipſa quæ nunc diſsimulat & differt punitionem impiorum, & velut otioſa ceſſare vide-
tur, tandem ad vltionis iudicium præcedet. Sicut enim nunc à iudicio ceſſare videtur, ita tum manife-
ſtè conuertetur ad iudicium. Alii de iuſtitia ſanctorum interpretantes, dicunt, iuſtitiam ſanctorum, quę
nunc contemnitur, deridetur, & perſequutionem ſuſtinet, aliquando venturam in iudicium, quando co
ram omnibus reuelabitur, & quanti ſit precii monſtrabitur, pro qua glorioſam accipient ſtolam incor
ruptionis. Nunc enim quaſi abſque iudicio, abſque æſtimatione, & velut nullius precii habetur iuſti-
tia: ſed veniet tempus, quando in iudicium conuertetur. quando præ ſubitatione inſperatæ ſalutis con-
Sapi.5. turbati impii dicent, Ecce quos aliquando habuimus in deriſum & in ſimilitudinem improperii. Ecce,
quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt. ¶ Verſu eodem, Et qui
iuxta illam, omnes qui recto ſunt corde. Plerique id legunt accentu quæſtionis ac ſubnexæ reſponſio-
nis, hoc modo, Et qui iuxta illam? omnes qui recto ſunt corde. Verum ſi originalem Græcam lectio-
nem reſpiciamus, videbimus manifeſtè, nequaquam hanc eſſe rectam lectionem. In Græco enim ſic
legitur: καὶ οἱ ἐχόμενοι αὐτοῖς πάντες οἱ ἰυθεῖς τῇ καρδίᾳ. Vbi manifeſtum eſt, nullum poni ſignum quæſiti- H
uũ: poteſtque ſic verti, Et exiſtentes iuxta illam, omnes recti corde, ſubaudiendo verbum ſubſtantiuũ,
ſunt. Vnde patet, qui, in noſtra lectione non eſſe ſignum quæſitiuum, ſed indefinite poſitum, vt hunc
faciat ſenſum, Et omnes qui recto ſunt corde, ſunt illi qui ſunt iuxta eam. Foretque ſermo aliquanto
facilior, ſi ita legeretur, Et iuxta illam omnes recti corde. Cæterum, quod ad ſententiam pertinet huius
lectionis, nos in Elucidatione duplicem indicauimus. Priorem de bonis in die iudicii, abſque confuſio-
ne aſtituris iuſtitiæ Dei, quando tolletur impius, ne videat gloriam Dei: poſteriorem de approbatione
diuinæ ſententiæ, quemadmodum aſſeſſores iuxta iudicis iuſtitiam iudicãtem aſsiſtunt per circuitum.
In lectione autem Græca, relatiuum poſſet referre iudicium æque atque iuſtitiam: quoniam in eo idio
mate vtrunque eſt generis fœminini. Vnde legi poteſt, Et qui iuxta illud, omnes recti corde. Quod ad
eundem modum poteſt exponi. Sancti enim iuxta iudicii Dei erunt, quoniam ei adhærebunt, ipſúm-
que approbabunt, tanquam aſſeſſores. Beatus Hieronymus vertit ex Hebræo, Et ſequentur illud om-
nes recti corde, quod in eandem ſententiam recte poteſt interpretari. Dicuntur enim aſſeſſores ſequi
iudicium iudicis. Ad quem modum exponi poteſt etiam lectio noſtra vulgata, per ſequelam iuſtitiæ,
intelligendo eius approbationem. ¶ Verſu decimoſexto, Quis conſurget mihi aduerſus malignan-
tes, aut quis ſtabit mecum aduerſus operantes iniquitatem? Intelligitur hæc interrogatio pronunciari,
vel ex metu periculi, propter mala & pericula quibus plenus eſt mundus, vel ex feruore indignationis
bonæ ſecundum Deum, propter deſiderium diſsipandi improborum malitiam. Priori ſatis conſonat,
quod mox ſequitur, Niſi quia dominus adiuuit me, paulominus habitaſſet in inferno anima mea. Po-

A ſteriorem tamen ſententiam explicat Elucidatio, & connexionem cum verſu ſequenti non ineptam
demonſtrat. ¶ Verſu vigeſimo. Nunquid adhæret tibi ſedes iniquitatis, qui fingis laborem in præ-
cepto? Nos in Elucidatione hunc verſum ſumus interpretati, quaſi interiectum ad obiurgationem im-
pii in peccatis permanere eligentis, prætextu difficultatis, quam fingit eſſe in obſeruatione mandato-
rum Dei. Atque ita pronomen, tibi, demonſtrat ipſummet impium, ad quem dicitur fieri ſermo: qua
autem occaſione hîc ad peccatorem dicamus verti ſermonem, ſatis id monſtrat continuatio Elucidati-
onis. Et hoc incognitum non eſt, quomodo impii laborem fingunt in præceptis Dei, quomodo diffi-
cultatem cauſantur, & queruntur de labore atque dolore, quem dicunt eſſe in obſeruatione diuini mã
dati: cum ſecundum veritatem, impiorum viæ ſint multo magis difficiles, & plenę laboribus, quemad-
modum in libro Sapien. ſero pœnitentes impii atteſtantur, dicentes, Laſſati ſumus in via iniquitatis, am
bulauimus vias difficiles. Et in Pſalmo.13. de viis impiorum dicitur, Contritio & infœlicitas in viis eo- Sapien.5.
rum. Hos autem qui ſic fingunt in præcepto laborem, vbi verè labor non eſt, amara obiurgatione fe- Pſal.13.
rit Prophęta, cum ait, Nunquid tibi, qui ſic fingis in præcepto laborem, adhæret ſedes iniquitatis? So-
lent enim dicere, non poſſe ſe vitam malam deſerere, debere ſe hoc pacto. i. male in peccato quopiam
viuere, non poſſe aliter agere, vitium non poſſe deſerere, de quo fortè commouentur: atque ita ſibi di-
cunt ſedem iniquitatis adhærere, vt non poſsint ab ea, in qua ſedent, iniquitatis ſede exurgere, vt non
poſsint prauitatem ſuam, in qua firmati ſunt, derelinquere. Dicunt quoque à natura ſe habere vt ſic vi-
B uant, contrarium eſſe ſuæ naturæ non ſic viuere vt viuunt, atque etiam hoc pacto ſedem iniquitatis ſi-
bi dicunt adhærere. Contrarium tamen indicat Prophetæ hæc obiurgatoria interrogatio, cum ait, Nũ-
quid tibi adhæret ſedes iniquitatis, qui fingis in præcepto laborem? quaſi dicat, Nequaquam adhæret,
vt tu impie & obſtinate fingis. Quacunque enim hora pœnitentiam agere volueris, poteris aſsiſtente
Dei gratia, à tua malitia exurgere. Alii verò ſermonem dirigunt ad Deum, ad quem ſermo fit in verſu
mox præcedenti, hoc modo, Nunquid tibi ô Deus, adhæret ſedes iniquitatis? vt ſignificetur nequaquã
Deo adhærere eos qui in iniquitatibus ſedent, quoniam (vt in alio Pſalmo dicitur) non habitabit iu- Pſal.5.
xta eum malignus, neque permanebũt iniuſti ante oculos eius. Quod autem ſequitur, aliqui legunt p
verbum perſonæ ſecũdæ, hoc modo, Qui fingis laborem in præcepto: vt, qui, referat Deum. Fingit e-
nim Deus in præcepto laborem, quia præcepta nobis talia poſuit, quæ in obſeruatione ſua propter car
nis noſtræ ad mala pronitatem, habent quandam difficultatem: verùm id propter noſtram fecit vtilita-
tem, vt tanto fiat nobis remuneratio glorioſior. Et iuxta hãc ſententiam prſens verſus cum præcedẽ-
ti ſermone hoc pacto poterit continuari, Quando ego in periculis eram, & ad caſum tendebam, tua mi
ſericordia domine adiuuabat me: & ſecundum multitudinem dolorum, in corde meo, lætificatus ſum
C conſolationibus tuis. Tibi enim nequaquam adhæret ſedes iniquitatis, tu in iniquitate non reſides, qui
laborem formas, & ponis nobis in præcepto. Et licet laborem poſueris in præcepto quod dediſti no-
bis, minimè tamen id feciſti, quòd iniquitatem diligas, vt labore deterriti præceptum violaremus: quan
doquidem ita nobis ſemper paratus aſsiſtis tuis conſolationibus, ne frangamur laboribus. Alii legunt
per tertiam perſonam, Qui fingit laborem in præcepto. Nam in Græco relatiuum nullum eſt, ſed tan-
tum participium πλάσσων, id eſt, formans, quod iungunt cum nomine θρόνος, hoc modo, Nunquid ad-
hæret tibi thronus iniquitatis, qui fingit laborem in præcepto? Eſtque ſenſus, Nequaquam tibi domi-
ne adhærent throni iudicum & hominum impiorum, qui throni (id eſt, iudices & principes ipſi in eis
reſidentes) fingunt laborem in præcepto, præcipiunt grauia, difficillima, & ferè impoſsibilia aliis, vt cũ
non pro voto ſatisfecerint, iuſtam inueniſſe videantur anſam ad perdendum innoxios. Nequaquã Deo
tales throni iniquitatis adhærent, nequaquam ad ipſum tales iniquitatis ſedes pertinent. Noſtra tamen
lectio, quæ habet perſona ſecunda, fingis, rectè etiam ex Græco accipitur, nec aliter vertit ex Hebræo
Hieronymus. ¶ Verſu vigeſimoprimo, Captabunt in animam iuſti. In Græco eſt θηρεύσουσιν, id eſt,
venabuntur, vel venationem inſtituent aduerſus animam iuſti, vel ſuper animam iuſti: videlicet vt eam
comprehendant, & morte illaqueent. Idem valet captabunt, id eſt, capere, ſiue comprehendere ſtude-
D bũt & conabũtur. Eſt enim hoc captare, quaſi cũ obſeruatione diligenter venerari & ſeduló quærere.

XCIIII. PSALMI ARGVMENTVM.

*INuitatio eſt hic Pſalmus fidelium ad laudem Dei, propterea quòd ipſe rex & dominus ſit omnium ſu-
premus, qui omnia fecit, & ubique tam in terra quàm in mari plenum & perfectum tenet imperium, qui
eſt omnium ſuorum fidelium paſtor & curator beniginſsimus. Dehinc à uerſu octauo ad finem uſque, ex-
hortatio ponitur fidelis populi, ad credendum & obediendum illi potentiſsimo domino, ad cuius laudem
iam antè inuitauerat, proponens exemplum ueteris illius populi iudaici, inobedientis & murmuratoris, ne, ut
illi ultione Dei in terram promiſsionis propter ſuam impietatem non fuerunt introducti, ita & nos contingat
à terra quietis æternæ nobis promiſſa excidere, ſi uoci domini fuerimus inobedientes.*

XCIIII. PSALMI ELVCIDATIO.

I *Venite exultemus domino, iubilemus Deo ſalutari noſtro.*
2 *Præoccupemus fa-*

ENite pariter omnes qui timetis dominũ, vt vnà lętemur
& exultemus in domino Deo noſtro, laudesque ĩ iubilo
V alacriter cãtemus Saluatori noſtro, q nos à morte ſaluos
facit, & vita donat ſempiterna. 2 Maturem⁹, feſtinem⁹,
quaſi pręueniẽtes & præoccupãtes ante cõſpectũ vultus

Universidad de Deusto
Biblioteca

cię eius in cõfessione:
** & in psalmis iubilemus ei.*

3 *Quoniã Deus magnus dominus, & rex magnus super omnes deos: * quoniam nõ repellet dominus plebẽ suam.*

Apo.19.

4 *Quia in manu eius sũt omnes fines terræ:*

** & altitudines montium ipsius sunt.*

5 *Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud: * & siccam manus eius formauerunt.*

6 *Venite, adoremus, & procidamus:*

** et ploremus ante dominum,*
** qui fecit nos, quia ipse est dominus Deus noster.*

Gene.48

7 *Et nos populus pascuæ eius:*

** & oues manus eius.*

Hiere.33.

Esaiç.49
2. Cor.6.

8 *Hodie si uocẽ eius audieritis, nolite obdurare corda uestra.*

eius, laudibusque & actionibus gratiarum accedere eius præsentiã festinemus, velut contendentes quis prior sit aduenturus: neque tamen appareamus ante conspectũ eius vacui, sed laudis & actionis gratiarum aeferamus coram eo munera:* & in psalmis, hymnis, atque canticis spiritualibus iubilemus ei Saluatori nostro. 3 Quoniam Deus noster est magnus dominus, & rex magnus, præ omnibus qui dii nominantur vel existimantur in cælo aut in terra. Ipse enim est rex regum & dominus dominantium, qui dominatur super omnes habentes potestatẽ vel imperium in terris, & ipsi nemo dominatur superior. Omnes quoque qui dii nominantur, huic sunt vt primo & soli vero Deo subiecti, quomodo serui erga dominum suum:* & ipse dominus non abiiciet in sempiternum populũ suum, nunquam derelinquet sibi seruientes, & in se habentes fiduciam. 4 Est profecto Deus noster magnus dominus, & rex magnus super omnes deos, quoniam plenissimo imperio dominatur & imperat omnibus finibus terræ: tota latitudo terræ ab oriẽte vsque ad occidentem, & à septentrione vsque ad meridiẽ eius est ditioni plenissimè subiecta: & quæcunque tota hac terræ latitudine continentur, ipse habet quasi in manu sua, vt de eis possit agere & cõstituere quicquid libuerit, & quæcunque voluerit facere: cũ cæteri interim domini vel dii, non nisi in aliqua terræ angusta particula suæ habeant dominationis imperium, angustis valde terminis conclusum: & illo ipso in loco vbi dominantur, nõ omnia possunt agere, ac disponere pro sua voluntate, neque omnia agere illic valent quæ volunt, vt merito horũ cõparatione, Deus noster magnus dominus, & rex magnus debeat nũ cupari:* imò & altissima montium summos vertices montiũ ipse possidet: adeò nihil est in vniuersa terra ipsius imperio non subditum, vt loca etiam altissima & hominibus inaccessa, in sua habeat possessione. 5 Neque verò solum in terra suum habet imperium, verum æque etiã in amplitudine maris. Ipse enim est, qui mare in principio creationis rerum de nihilo condidit, propter quod iure ipsi quoque ascribi debet in dominium:* sicuti & terram (quæ propter naturalem suam siccitatem arida siccaque merito nuncupatur) ipse formauit suis manibus, hoc est, virtute suæ potentiæ & sapientię ipsius industria: quomodo artifex manibus suis format opus de luto, ita ipse sua potentia de nihilo. 6 Venite vnà mecum, vt summo illi regi, & domino summum exhibeamus honorem, adorantes illum in spiritu & veritate, vt primum & supremum dominatorem, & coram eo in profundissima cordis humilitate procidentes, simul & corda & corpora nostra, hoc est, totos nos sub illius potentissima manu humiliantes:* insuper & lachrymas fundamus coram eo, tũ ad obtinendam peccatorum veniam, quibus ipsius magnificentiã vehementer, multipliciter, & frequẽter offendimus, tum ad impetranda sancta dona salutaris gratiæ eius:* & merito coram illo procidere atque flere debemus, quoniam ipse est qui nos de nihilo creauit, & rationales creaturas esse fecit, cum nihil fuissemus, & ipse est dominus Deus noster, cui totos nosipsos debemus quanti quãti sum⁹, cui debem⁹ hoc ipsum quod sumus, & quòd homines sumus, & cui ſsuper omnia quæ sunt in nobis debemus referre accepta, omnẽque dare gloriam, honorem, benedictionem, & gratiarum actionem. 7 Nos verò sumus populus pascuę eius, sumus quasi grex ouũ, quas ipse vt pastor bonus regit & pascit ab infantia nostra: qui secundũ corpus in hoc mundo nos pascit abundanter, omnibus quæ sunt ad corporis sustẽtationem necessaria, faciens terram germinare herbam, & fructus humano vsui aptos, terramque frecundans & irrigans desuper, ad subministrandũ nobis commoda cibaria: ſecundũ spiritũ verò, intra suam Ecclesiam ornatissimã nos pascit viuificis doctrinis atque sacramentis, donãs abunde nobis omnia quæ ad salutẽ sunt necessaria, ita vt nõ deficiamus in vllo bono siue gratia:* & sumus nos quasi oues sub manu eius, sub eius cura viuẽtes, sub ei⁹ ducatu, ⁊ protectione & custodia securi quomodo oues sunt sub manu pastoris, qui nos etiã facit numerãdo trãsire per manũ suam, siue sub manu sua, quomodo greges ouiũ transeũt sub manu numerãtis, per omnia fidelissimi pastoris erga nos exercens officiũ. 8 Proinde vos, quicũque Deo placere cupitis, ſi ſ hoc die salutis, in hoc acceptabili tẽpore gratię, vocẽ audieritis domini Dei vestri ad vos loquẽtis, siue per exteriorẽ sermonẽ, siue per internã alloquutionẽ, siue per alium quemlibet vocationis modũ, cauete, ne obduretis cor-

da vestra, ne vestræ voluntatis arbitriũ liberũ obfirmetis aduersus vocem domini vocantis, vt nolitis vocantem sequi, nolitis monentem audire, obedire præcipienti: sed mitia & mollia illi exhibete corda vestra, obedientes estote vocanti, monenti, præcipienti. 9 Nolite (inquam) in hoc die vestra corda obdurare, sicut olim patres vestri, illa vetus Iudæorum synagoga, populus duræ ceruicis & cordis lapidei, obdurauit cor suum aduersus dominum in tempore illo quando irritauit, exacerbauit, & ad iracundiam, siue ad amaritudinem prouocauit dominũ per infidelitatem in tẽpore tentationis, in deserto. 10 In quo deserto patres vestri, illi duræ ceruicis Iudæi, me tentauerunt multis vicibus, non credentes, neque obedientes voci meæ, qui illis per Moysen & Aaron seruos meos loquebar, & operabar pro eis mirabilia:* ipsi experimentũ quęsierunt potentiæ meę, perpetuo diffidentes, non credẽtes, & murmurantes, & viderunt opera mirabilia quæ ego coram eis, licet incredulis & murmurantibus, exhibui: & ne sic quidem ab infidelitate & murmure eos potui prohibere. 11 Et propter hanc illorum infidelitatem, diffidentiam, atque murmurationẽ, per annos quadraginta offensus fui veteri populo illi, generationi pernersæ incredulorum & tentatorum: circunduxi eos in indignatione mea per annos quadraginta per desertũ, quod iter intra quadraginta dierũ spatium perfeciſſent, ſi voci meæ credidiſſent, fuiſſentque obedientes:* & dixi (videns illorum obstinatã malitiam, quòd malum super malum adderent, quodque nec mirabilibus beneficiis, nec terribilibus vltionibus possent à sua prauitate auerti) populus iste semper errat corde, perpetuò murmurant, diffidunt, nõ credunt, tentant, & me ad iracundiã prouocant: quomodocunque ego cũ illis agã, siue beneficia cõferendo, siue terrores ostendendo, nihil ꝓficio, perseuerant illi in sua malitia, nihil aliud quàm tentant & murmurant, neque beneficiis emolliri, neque terroribus cõpelli possunt ad obedientiam. 12 Et ipsi non cognouerunt vias meas, meam iustitiam, meam misericordiã, meam veritatẽ, meam fidem, quibus ego ambulo & incedo in omnibus actionibus meis, non crediderunt mihi, nec in me confisi sunt, vti faciunt quibus cognitæ sunt viæ meæ:* propter quod ego illis iuraui in iracundia mea, propter quam infidelitatem atque malitiam firmissimo decreto statui, & tanquam irreuocabilem sententiam protuli, quòd nõ essent ingressuri in terram quietis, quam promiseram patribus eorum, & in quã eos introduxissem, ſi debitam mihi præstitissent obedientiam. Propter quod, omni attentione solicitissime cauendum est in hac die, in hoc tempore gratiæ, ne illorum culpa & inobedientia similes inuẽti, digni efficiamur consimili pœnæ nempe videlicet ob incredulitatem & inobedientiã excludamur ab illa fœlici repromissionis terra, quam expectant & desiderãt omnes electi, vt in ea habitẽt, & regnent in sæcula sæculorum.

A

9 *Sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto.*

10 *Vbi tẽtauerũt me patres uestri:*
** probauerunt, et uiderunt opera mea.*

B

11 *Quadraginta annis offensus fui generationi illi:*
** & dixi, semper hi errant corde.*

12 *Et isti non cognouerunt uias meas:*

C

** ut iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meam.*

ANNOTATIONES IN PSALMVM XCIIII.

D VErsu primo, Venite, exultemus domino. Valde iucundum est, quod in hoc Psalmo, quoties fit inuitatio vel ad Deum laudandum, vel ad Deum adorandum, non dicit Propheta per secundã tantum personam, Venite, exultate domino, iubilate Deo salutari nostro, prꝫoccupemus faciem eius. &c. sed prima persona dicit, Adoremus, exultem⁹, procidamus, ploremus. Non enim est hic Propheta ex illorum numero qui alios docentes, & ad bonum exhortantes, ipsi nihil agunt eorum, ad quæ adhortantur alios: qui ad fortiter bellandum contra hostem classicum canunt, tubam suæ vocis exaltantes, ipsi interim viuentes in otio, ac sub hostili tyrannide miserè seruire præeligentes. Sanè qui huiusmodi sunt, ita dicunt, Venite, exultate, iubilate, procidite, plorate: sed prima persona negligunt seipsos includere cum iis quos adhortantur. Videlicet tales erant illi de quibus Saluator terribiliter in Euangelio loquitur, dicens, Super cathedram Moysi sederunt scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæ dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera autem eorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt. Alligant autem onera grauia & importabilia in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Horum verò longe dissimilis est, qui proximis dicens venite, statim illis se adiungens, subiicit, exultemus, iubilemus, procidamus, ploremus, &c. Sic & apud Esaiam seinuicem adhortantes fideles populi, dicunt, Venite, ascendamus ad montem domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius. ¶ Versu secundo, Prꝫoccupemus faciem eius in confessione. Prꝫoccupemus, idem est quod prꝫeniamus, quemadmodum vertit Felix, siue maturemus, aut festinemus: hoc est, tempestiuè veniamus, dum tempus est laudandi, quemadmodum alibi dicitur, Anticipauerunt vigilias oculi mei. Et rursum, Prꝫeuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua. Potest etiam ista prꝫoccupatio indicare quandam contentionem & vehemens studium, quo sancti Dei serui

Mat.23.

Esaiç.2.

Psal.76.
Psal.118.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quasi contendere videntur adinuicem,præueniendum in Dei laudibus,dum sancta quadam æmulatione vnusquisque suum proximum conatur superare:vt sit sensus, Quasi inuicē præoccupando siue prę- B
uēniendo,festinemus venire ante conspectū domini Dei nostri.Cōfessio autem in qua monemur præoccupare faciem domini,intelligitur confessio laudis & actionis gratiarum.Vnde Hieronym⁹ sic vertit,Prœoccupemus vultū eius in actione gratiarū.Et Felix,Præueniamus faciem eius in confessione, celebratione,vel laude. ¶Versu.3.Quoniā non repellet dominus plebem suam.Hanc particulā,quæ secundum vsum Romani Psalterii in tēplis canitur,non habet lectio Hebræa, neque aliquid eius loco. Et dicūt,Gallicanum Psalteriū ipsam similiter non habere,quanuis communiter in libris habeatur inserta ex Psalterio Romano.Neque habet hoc loco satis aptā connexionē,quæ melior esset,si illo omisso ita legeretur,Quoniā Deus magnus dominus,& rex magnus super omnes deos.Quia in manu eius sunt omnes fines terræ & altitudines montiū ipsius sunt.Sic enim versus subsequens manifestè causam reddit eius quod dicit præcedens.Ratio enim magnitudinis regni & dominii Dei nostri, rectè ex hoc sumitur,quia in manu sua habet omnes fines terræ,& quoniā altitudines montium ipsius sunt.Propter quod in Elucidatione licet particulam illam, Quoniam non repellet dominus plebem suā adiecerim⁹ & explicauerimus,sic tamen eam posuimus quasi imperfhentem, & velut ex abundanti interiectam. Illud autem quod sequitur,Quia in manu eius sunt omnes fines terræ,&c. iunximus cū præcedenti illo,Quoniā Deus magnus dominus & rex magnus.Vbi notandū quòd regnum atque dominiū domini nostri in duobus hic cōmendatur,& vt magnū eleuatur.Primū quidem in hoc quod latissime expā- F
ditur,quoniā videlicet non in vna aliqua terræ parte, nō in Europa sola,neque tantū in Asia,neque in Aphrica tantū:quemadmodū qui inter homines dominantur,nemo prorsus inuenitur ex illis, qui vniuersale habeat totius terræ dominiū:sed vel vnius tantū plagæ in terra,vel minimæ alicuius particulæ, quæ cōparatione facta ad totius terræ magnitudinem,non nisi punctulus venit æstimanda. Dominus autem Deus noster in omnibus finibus terræ imperium tenet,imò & altissima montiū,loca hominib⁹ inaccessa,imò incognita possidet.Secundo cōmendatur dominiū Dei nostri in perfectione imperii & perfecta subiectione,cū dicuntur fines terræ esse in manu eius.Quod enim in manu quis habet, plenissime illud suæ habet voluntati subiectū,vt possit agere de eo quicquid libuerit:quemadmodum etiam vulgo dicere solemus,illud nos habere in manu,quod in plena est nostra potestate,vt agere de eo possimus pro nostro placito.Nō sic enim alii qui dominantur super terrā,in manu habēt terras, quarū sunt domini:neque eos omnino in manu habent quibus dominantur,neque agere semper possunt quodcūque voluerint,nisi & ipsi velint aliquando pati quodcunque subditis placuerit. ¶Versu.5.Quoniā ipsius est mare, & ipse fecit illud. Illud posterius, Et ipse fecit illud, accipi potest,vt exprimatur in eo causa dicti prioris.Ratio enim quare domini sit mare,est,quia ipse fecit illud. Vnde Hieronym⁹ in sua G
versione coniunctionem causalem pro copulatiua ponit in hunc modū,Quoniam ipsius est mare, ipse enim fecit illud.Quod si quis obiiciat,artifices plæraque ædificia facere,& domos construere, quórū tamen ob hoc ipsi non sunt domini:Manifesta obiectionis huius est solutio,quoniā artifices illi tantum in construendo ministri sunt ex aliena materia,ex precio & lucro alieno ædificantes,neque sibi, sed illi qui eos conducit precio,ædificant. Deus autē cælum,terram, & omnia quæ condidit,non vt minister fecit conductitius,non ex aliena materia,quam sibi alius quisquam suppeditasset,non ab aliquo mercede conductus,non operans sub lucro,nō etiam vtens cuiuscunque adiutorio:sed de nihilo, propter semetipsum & per semetipsum omnia creauit:propter quod,merito omniū dominus habetur,& vt talis colitur atque adoratur,ab omnibus qui incolunt locum dominationis eius. Per siccam autem siue aridam,quam in parte posteriori dicuntur formasse manus domini,manifestum est intelligi terram, quæ sic appellatur à qualitate prima in ea prędominante.Vnumquodque enim elementū,vnam ex quatuor primis qualitatibus in se habet excellentem & prædominantem,vtpote ignis dominantem habet caliditatem:aer,humiditatem:aqua,frigiditatem:terra,siccitatem. Quæ de re latius ex proposito egimus in libris de consideratione rerum naturalium,libro.5.quem inscripsimus de generatione & corruptione rerum naturalium.A prædominante ergo siccitate,terra in scripturis appellatur arida vel sicca,quē- H
Gene.1. admodum Geneseos primo dicitur,Congregentur aquæ quæ sub cælo sunt in locum vnum,& appareat arida.Et iterum, Et vocauit aridam terram. ¶Versu.7.Oues manus eius, Oues manus domini, intelligi possunt,quas creauit & fecit.Melius tamē videtur,vt intelligantur oues sub manu eius,vel sub cura eius,quemadmodum in Elucidatione exposuimus. Sub manu enim pastoris dicuntur oues pasci, sub cuius cura & defensione pascuntur.Pascua autem ista,cuius nos dicimur esse populus,altera corporalis est mundi huius,de qua pascua in alio Psalmo dicitur,Spera in domino,& inhabita terram, & Psal.36. Psal.22. pasceris in diuitiis eius:vel spiritualis,de qua iterum in alio Psalmo, Dominus regit me, & nihil mihi Ioan.10. deerit,in loco pascuæ ibi me collocauit.Et ipse pastor in Euangelio, Per me si quis introierit, saluabitur,& ingredietur, & egredietur,& pascua inueniet:nihil dubiū,quin spiritualia pascua significare volens. ¶Versu octauo,ac deinceps,Hodie si vocem eius audieritis,&c.Totum hunc locum vsque ad 2.Cor.6. finem Psalmi prolixè tractat Paulus Apostolus,tertio & quarto capitulis Epistolæ ad Hebræos:per hodie istud,cuius fit hīc mentio,intelligendo tempus istud gratiæ & salutis, de quo in alia Epistola Corinthius scribens,ait,Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Monemur autem exemplo veteris illius increduli populi, non obdurare corda nostra ad vocem Domini, ne simili pœna pereamus, ne quomodo illi in deserto prostrati non potuerunt introire in requiem, ita & nos contingat à requie æterna fieri alienos:ne patrum imitatores facti in culpa, similes efficiamur etiam in pœna. Fœlix enim quem faciunt aliena pericula cautum. ¶Versu vndecimo, Quadraginta annis proximus fui generationi illi. Psalterium Romanum hoc loco legit, Quadraginta annis proximus fui genera-

tioni huic,quomodo etiam in Ecclesiastico recitatur officio,in horarum matutinarum inuitatorio.Decuius lectionis veritate non magna est difficultas,si intelligamus, Deum illis fuisse proximum in beneficiorum collatione & mirabili prouisione, qui & manna illos per annos quadraginta pauit, & vestimenta eorum custodiuit vt non detererentur, & in omnibus eos protexit atque seruauit à nocumento bestiarum & hostium,semperque præsentem se exhibuit in tabernaculo, loquens Moysi & Aaron. Attamen lectio Hebraica non habet,proximus fui,neque etiam lectio Græca:sed vtraque habet offensus fui. Vnde ex Hebræo vertit Hieronymus, Quadraginta annis displicuit mihi generatio illa. Felix autem, Tæduit me generationis huius, vel fastidium perpessus sum de generatione hac, aut molestia sum affectus. Alius vertit, Iurgatus sum cum generatione hac: quæ omnia satis cum nostra lectione conueniunt. Cum enim offensi sumus, illius nos solet tædere,ab illo perpetimur molestiam, cum illo iurgamur.Posset verò etiam illa lectio Romani psalterii ad hanc reduci sententiam,si intelligamus, Deum illi generationi quadraginta annis fuisse proximum ad vltionem & castigationem, quomodo præceptor se proximum semper exhibet discipulo commisso suæ fidei, quem perpetuò obseruat, vt mox vbi deliquerit castiget, nec impunè patiatur delinquere. ¶Versu vltimo, Vt iurauí in ira mea, si introibunt in requiem meam. Lectio Romana pro vt, habet,quibus, hoc modo, Quibus iurauí in ira mea. Et est sententia aliquanto clarior, quàm sit in lectione nostra vulgata. In Græco tamen habe- B
tur ὡς ὤμοσα,hoc est,vt iurauí,quomodo habet nostra lectio Gallicana: vbi vt videtur accipiēdum loco quamobrem,vt sit sensus, Quamobrem,vel propter quod, iurauí in ira mea. Ex Hebraico autem quidam vertunt, Quibus iurauí:alii, propter quod,vel quamobrem iurauí. In eo autem quod sequitur, Si introibunt in requiem meam, nota modum huius enunciationis, quæ ex consuetudine hominum in ira loquentium defectum patitur, & negationem firmissimam, absque tamen vllius negationis expressione, significat. Exprimit enim dominus in huiusmodi loquutionibus modum hominum iracundia inflammatorum, qui talibus solent eclypticis siue deficientibus vti sermonibus, velut ira supprimente orationis complementum. Quod autem quidam dicunt, in huiusmodi orationibus si idem valere quod non,non videtur aptè dici. Sic enim non esset oratio deficiens, sed perfecta, si idem valeret si,quod non. Qui enim dicit, Non introibunt in requiem meam: manifestum est, eum facere orationem completam. Hoc tamen verum est, vbi sic ponitur si coniunctio tali modo quo hīc ponitur,in imperfectione sermonis, per modum iuramenti vel protestationis, illic negationem fortem & vehementem indicariex ipso modo loquendi, non tamen ex vi significationis ipsius dictionis, si quæ hīc non aliter quàm solet,accipitur.Et notandum, quòd cum absque negatione si ponitur,tunc negatio vehemens indicatur. Quando autem negatio apponitur, tunc per contrarium vehemens affir- C
matio insinuatur. Secundum affirmationem dicitur in Psalmo, Semel iurauí in sancto meo, si Dauid Psal.88.
mentiar hoc est,nequaquam ei mentiar.Sic Esaiæ. 32. Si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec mo- Esaię. 32.
riamini,dicit Dominus Deus exercituum. Atque hīc manifestum est indicari vehementem negationem,quasi dicat,Nequaquam mentiar,nequaquam dimittetur. Secūdum negationem verò, apud Hieremiam dominus loquitur,dicens,Galaad tu mihi caput libani, si non posuero te solitudinem, & vr- Hiere.22
bes inhabitabiles.hoc est,vtique ponam te in solitudinem,& vrbes tuas inhabitabiles. Et apud Esaiā, Esaię.14.
Iurauit dominus exercituum, dicens, Si non,vt putaui, ita erit, & quomodo mente tractaui,sic eue- 3.Reg.21
niet:quasi dicat,omnino vt putaui erit, & quomodo mente tractaui eueniet. Item in libris Regum, de Achab homicida innocentis Naboth interfectore, Si non pro sanguine Naboth,& pro sanguine filiorum eius quem vidi heri, ait dominus, reddam tibi in agro isto, dicit dominus: hoc est, indubie reddam. In omnibus his manifestum est addita negatione indicari affirmationem, absente autem negatione indicari negationem. Et interdum quidem in scripturis inuenimus completam hanc iuramenti formam,interdum incompletam. Incompletam audiuimus in exemplis iam citatis. Alibi tamen non raro hanc formam iurandi vel promittendi completam legimus. Veluti cum Sauli interro- 1.Reg.17
ganti de Dauid post cæsum Goliath de qua stirpe esset. Ioab interrogatus,respondit, Viuit anima tua 2.Reg.3.
D rex,si noui. Et vbi Saul lugens super morte Abner populo conuenienti ad sumendum cibum, respondit, Hæc mihi faciat Deus,& hæc addat, si ante occasum solis gustauero panem,vel aliud quicquam. Sic Heliab ad Achab loquitur ex ore domini, Viuit dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto, si 3.Reg.17
erit annis his ros vel pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Ita rex Israel, nimia commotus inediæ misę- 4.Reg.6
ria,aduersus Helizeum loquebatur, dicens, Hæc mihi faciat Deus,& hæc addat, si steterit caput Helizei filii Saphat super ipsum hodie. Possunt huiusmodi ex scripturis plura adduci, sed quæ modo citata sunt,abundè sufficiunt. Est tamen & hoc aduertendum, maxime illa iuramenta incompleto sermone pronunciari, quæ à domino, vel per Prophetas ex ore domini proferuntur: quemadmodum in exemplis illis primis omnibus manifestum est videre. Quæ autem iam citata sunt,hominum erant iuramenta,& illa quidem completa.Cuius differentiæ causa ista videtur,quia homines maiorem sui habent per quem possint iurare, & cuius in iuramento possunt nomen interponere. Deus autem maio- Hebr. 6.
rem se non habet, per quem possit iurare: & ipsius vel solum verbum debet propter infallibilis veritatis certitudinem,merito sufficere ad faciendam fidem. Et licet aliquando inueniatur per semetipsum iurasse(vt cum ad Abraham de seminis promissione loqueretur,dicens, Per memetipsum iurauí, &c. Gene.22.
de quo iuramento tractat etiam Paulus Apostolus in Epistola ad Hebræos, dicens, Deum quia ma- Hebe. 6.
iorem per quem posset iurare non habuit,iccirco iurasse per semetipsum) id tamen non passim,neque nisi in rebus maximis facit, vt suum nomen sanctificet ipse qui nobis suum nomen sanctificare & non in vanum assumere præcepit. Tanta enim debet esse verbi eius authoritas, vt etiamsi non interponat eius nomen per quem iurat, ipse iurandi modus sufficere debeat, ac pro firmo iuramento re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

putari. Hæc de modo iuramenti semel prolixius diximus, ne sæpius eadem ista opus haberemus cum minore fructu frustatim & particulatim proponere. Præstat enim, rem semel in sua plenitudine ad integrum, quantum iustum est, pertractare, quàm per multa loca dispergere, particulatimque diuidere, & nusquam pro dignitate tractari. B

XCV. PSALMI ARGVMENTVM.

INuitantur in hoc Psalmo omnes fines terræ, non soli Iudæi, sed uniuersæ quoque quæ procul sunt nationes, ad cantica, laudes, & prædicationem gloriæ magni Dei, cuius magnitudini atque sublimitati (qua omnes Deos immenso interuallo superexcedit) monentur patriæ gentiũ gloriã & honorem afferre, eúmque cum hostiarum muneribus in atrio sancto adorare. Versu autem decimo, prædicari iubet Christi gloriosum regnum, & orbis correctionem siue reparationem, id est, humani generis redemptionem, & Ecclesiæ sanctæ ædificationem. Ad cuius tanti gaudij congratulationem, in ebrietate spiritus Propheta omnem creaturã superiorem pariter atque inferiorem exhortatur, dicens, Lætentur cæli, & exultet terra, & c. ita ut nec ligna nemorum omittat inuitare. Gaudij autem huius materiam duobus ultimis uersibus apertius exprimit, iudelicet quoniam esset uenturus dominus iudex & ultor populi, qui pro orbe terrarũ in sua æquitate esset facturus iudicium, & populos iuxta fidem & ueritatem suam redempturus. Nihil autem dubium uidetur, quin hunc Psalmum Propheta componens, illam tunc uenturam, iam uerò factam humani generis per Christum liberationem, in spiritu præuiderit, de qua totũ hoc tã iucundũ, tam gaudio plenũ cecinit exhortatorium canticum. AEque non dubium, quin gentium futuram conuersionem, spiritu monstrante, prænouit, qui ciſdem tam solicite totum ueritatis mysterium prædicare satagit, & uniuersos multa uerborum replicatione ad gloriã, honorem, & hostias offerẽdum, atque in domini atria ingrediẽdũ, studiosissime exhortatur. F

XCV. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Cantate domino canticum nouũ: cantate domino omnis terra.*

ANtate domino noua cantica in alacritate cordis vestri, ex animo hilari & gaudẽti depromite cantica omnes inhabitatores terræ, quicunque siue orientem siue occidentem siue meridiem siue septẽtrionem inhabitatis, pariter absque exceptione vniuersi carmina laudum concinite domino.

Malac.1. Psal.12. 2 *Cantate domino, & benedicite nomini eius* * *annunciate de die in diem salutare eius.*

2 Cantate domino, & laudem dicite nomini eius, quod ab ortu solis vsque ad occasum est magnũ in gentibus, estque ab ortu solis vsque ad occasum laudabile: * de die in diem annunciate, iugiter prædicate & proclamate sceſſanter salutem, quam ipse venit adferre populo suo. Nequaquam enim tanta salus premi debet silentio. G

3 *Annũciate inter gẽtes gloriam eius:* * *in omnibus populis mirabilia eius.*

3 Neque verò in Iudæa tantum, aut in alia qualibet vnica regione, sed & in omnibus gentibus atque nationibus per vniuersum orbem terrarum dispersis, prædicate magnificentiam gloriæ eius: * & in omnibus populis, tribubus, ac linguis, absque personarum acceptione, sine vllius gentis exceptiõe, annunciate mirabilia eius, quæ cogitauit ab æterno, & in tẽpore suo exhibuit, ad ostensionẽ magnificẽtissimæ gloriæ suæ.

4 *Quoniã magnus dominus:* * *& laudabilis nimis : * terribilis est super omnes deos.*

Psal.88.

4 Et est quidẽ dignissimus ipse, cuius gloria sic prædicetur in vniuersis gẽtibus: quoniã dominus est verè & plenè magnus in omnibus, magnus potentia, magnus sapiẽtia, magnus bonitate, magnus imperio, magnus duratiõe, magnus in iustitia, magnus in misericordia, denique perfectè magnus per omnia: * & secundum hanc suam perfectam in omnibus magnitudinẽ, qua excedit omnia, est etiã multũ laudabilis: vt omnibus incõparabiliter maior, ita laude omnibus in immensum superior: * & est ipse terribilis, honorabilis, atque metuẽdus, super omnes qui dii nominantur in cælo vel in terra. Non enim est similis ei in diis, & nõ est secundũ opera eius quisquã alius. H

5 *Quoniam omnes dij gentium dæmonia:* * *dominus autem cælos fecit.*

1.Cor.10

5 Omnes enim dii gentiũ, quos idololatræ gẽtes pro Diis colunt, omnia idola nationũ quæ pro diis adorant, quibus vt diis sacrificant, & per omnia vt diis famulantur, non sunt veri dii, sed dæmonia, quæ in huiusmodi idolis coluntur. Quæ enim ipsi immolant, dæmoniis immolant, non Deo: & in omni suo cultu dæmoniis seruiunt, non Deo: * dominus autem Deus & saluator noster, ipse est verus Deus, qui creauit cælos & terram, & omnia quæ in eis sunt: qui suam diuinitatem operibus patentissime comprobat, quod illi facere minime possunt.

6 *Confessio & pulchritudo in conspectu eius:* * *sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius.*

6 Ante faciem eius nihil aliud est quàm confessio & pulchritudo, nihil aliud quàm gloria & decor: omnia in conspectu eius sunt plena confessione & pulchritudine, omnia ante oculos maiestatis eius sunt confitenda, celebranda, magnificanda, decora atque nitidissima: nihil coinquinatum ipse patitur in conspectu præsentiæ suæ, nihil fœdum, nihil sordidũ, nihil turpe, nihil indecens, aut indecorũ potest esse ante oculos eius. Ab his enim ipse auertit oculos: * in sanctificatione vel sanctuario eius, in templo quod ipse sibi ad inhabitationem sanctificauit, nihil esse potest nisi sanctimonia &

A

magnificentia, debent illic omnia esse sancta, munda, nitida, preciosa, & magnifica. Nihil enim illic immundum, pollutum, aut sordidum potest inesse: sed debent omnia pro dignitate tanti regis esse sancta, magnifice ornata, polita atque fulgida, ita vt præ decore illic cuncta resplendeant.

7 *Afferte domino patriæ gentium, afferte domino gloriam & honorẽ, afferte domino gloriam nomini eius.*

7 Huic proinde tam magnifico domino, cũctæ patriæ & familiæ gentium, omnes tribus nationũ adferte & offerte quasi pro munere & sacrificio, non dico vitulos & hircos, oues & boues, aut alia huiusmodi, sed gloriam & honorem: adferte (inquam) & offerte domino & nomini eius gloriam in laude & debita actione gratiarum. Hoc est enim sacrificium quod super omnia postulat dominus Deus noster, videlicet immolari sibi sacrificium laudis, quod omnibus corporalibus oblationibus habet gratius. Non enim ipse nostrorum bonorũ indiget, vt expectare à nobis quicquam debeat: attamen quia dominus & pater noster est, paternum honorẽ à filiis requirit, nosque seruos & creaturas æquissimum est domino & creatori nostro dare gloriam. Psal.15.

8 *Tollite hostias, & introite in atria eius:*

B

8 Accipite hostias, quas illum nostis habere acceptissimas, hostias videlicet laudis & gratiarum actionis: & cum hostiis istis confidenter ingredimini etiam vos gentium nationes in atrium eius. Ne appareatis ante cõspectum domini Dei vestri vacui, assumite vobis hostias laudis, sicque confidenter introite in aulam eius, in sanctam Ecclesiam, in qua tãquam in aula sua Exod. 23 & 34.

* *adorate dominum in atrio sancto eius.*

resident atque inhabitat: * non vos alienos putate, ô patriæ & familiæ gentium, tametsi olim longe fuistis à domino Deo, sed accedite nunc confidenter, & adorate illum in spiritu & veritate: qui non Iudæorum est Deus tantum, sed etiam gentium, atque adeò vniuersæ terræ, & omnium finium eius. Ephe.2. Ioan.4. Roma.3.

9 *Commoueatur à facie eius uniuersa terra:* * *dicite in gentibus, quia dominus regnauit.*

C

9 A facie eius cõmoueatur vniuersa terra, ipso adueniente à conspectu eius salubriter commoueantur omnes inhabitatores vniuersæ terræ, salubriterque cõmoueantur & cõturbentur ad pœnitentiam veteris idololatriæ & paternæ malitiæ: * & hoc in omnibus gẽtibus prædicetur atque proclametur, quòd dominus verus mundi huius iniquo principe condemnato ac foras eiecto, regnum iam sibi accepit, & imperat in omnibus populis: quòd morte deuicta regnum mundi huius de principis tenebrarum tyrannide per filium suum vindicauit, atque in se, ipsumque suum filium suo iure transtulit, omnibus subiectis sub pedibus eius, omnique illi potestate tradita in cælo & ĩ terra. Ioan.12. & 16. 1.Cor.15. Matt.28.

10 *Etenĩ correxit orbẽ terræ qui nõ cõmouebitur:* * *iudicabit populos in æquitate.*

10 Etenim ipse rectificauit, ad rectitudinem restituit, reparauit, & velut innouauit orbem terrarum, qui in æternũ iam ab illa restauratione & innouatione non mutabitur, aduersus quem vltra nec portæ inferi prævalebunt: per filii mortem & Euangelicam prædicationem mundum perditum reparauit, Ecclesiamque sanctam fundauit, quæ in æternum non commouebitur, neque deficiet: * & ipse dominus faciet iudicium pro populis in æquitate iustitiæ suæ, iudicabit pro gentibus contra principem tenebrarum, hunc condemnando, illos saluando & eripiendo de illius tyrannide. Matt.16.

11 *Lætentur cæli & exultet terra, commoueatur mare & plenitudo eius:* * *gaudebũt campi, & omnia quæ in eis sunt.*

D

11 Et quoniam tam immensa est hæc lætitia, quia tam magnum est huius salutis beneficium, ad congratulationẽ super tantis bonis debet inuitari vniuersus creaturarum superiorum simul atque inferiorum ordo. Cæli proinde lætentur, & terra exultet ad congratulationem: mare quoque velut plaudendo, suis fluctibus cõmoueatur, ad ostendendum exultationis signum: & omne quod in ipso est, simul plaudat & commoueatur: * camporum quoque planities & omnia quæ sunt in eis, agri & omnes segetes fructusque crescentes in eis, lætentur & exultent, vnà cum creaturis cæteris.

12 *Tũc exultabũt oĩa ligna syluarũ:* * *à facie domini: quia uenit, quoniam uenit iudicare terram.*

12 Neque erunt nemora expertia exultationis huius, sed debebunt etiam ipsa exultãdo cõgratulari, vnà cum arboribus, quę nascũtur in ipsis. Dignum est enim, vt omnis omnino creatura hominis reparationi congratuletur & congaudeat, propter quem facta sunt omnia: * exultatio autem ista & congratulatio, ad quam omnem modo inuitauimus creaturam, erit à conspectu domini, propter præsentiã aduentus domini: videlicet quoniam venit facere iudicium pro terra & habitatoribus eius, iudicare contra principem tenebrarum pro orbe terrarum: ad saluum faciendum populum suum, eumque de potestate tenebrarum eripiendum, & transferendum in regnum lucis suæ. Matth.1. Lucæ.2. Coloss.1.

13 *Iudicabit orbẽ terræ ĩ æquitate:* * *& populos in ueritate sua.*

13 Ipse iudicauit pro orbe terrarũ in æquitate, iuste condemnato impio tyranno, & liberato humano genere: * & populos vniuersos, qui omnes detinebantur sub morte, & erant natura filii iræ, ipse vt iudex ac vindex liberauit in veritate & fide sua: quando visitauit & fecit redemptionem plebis suæ, sicut loquutus fuerat ad Ephe.2. Lucæ.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

patres nostros, & per os sanctorum Prophetarum suorum à sæculo.
Matt.25. * Olim etiam in consummatiõe sæculi aduenier in iudicij forma, in glo
2.Cor.5. ria patris sui, cum angelis suis: & tunc reddet vnicuique secundum ope
ra sua, iudicabitque viuos & mortuos in æquitate & veritate.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XCV.

VErsu quinto. Quoniam omnes dii gentium dæmonia. Quomodo hîc dicuntur omnes dii gentium esse dæmonia, cum sint dii gentium simulacra, vel sculptilia, vel fusilia, artificis manu facta? quemadmodum in alio Psalmo dicitur, Simulacra gentium, argentum & aurum, opera
Psal. 113. manuum hominum. Hæc autem dæmonia non sunt, quæ nulla artificis manu non ex vlla præiacente materia facta sunt, sed de nihilo, sola diuinæ potentiæ virtute, creata ab initio. Sed aduertendum est, quòd gentiles idololatræ in simulacris illis suis manufactis & arte fabricatis, adorabant spiritus illusores, qui illudentes miseris, simulabant aliquid numinis inesse lignis illis & lapidibus, & diuinitatem illis inesse fingebant, dantes responsa, & ligna quædam edentes permissione Dei veri, per quæ seducebant populum, vt coram illis sua vota & sacrificia offerrent, sicque debitum Deo summo honorem sibi vsurparent serui profugi & infidelissimi. Vnde manifestum est, in idolis gentes non coluisse ligna & lapides, sed magis ipsa illa dæmonia, quæ in illis venerabantur, quasi numina Deitatis, F
cum non essent nisi figmenta vanitatis & effictores illusionis. In Hebræo autem hoc loco non habetur, dæmonia, sed sculptilia, vt vertit Hieronymus: aut vanitates, & nihil, quomodo ad marginem ponit Felix, vt iuxta Hebraicam veritatem sic legatur, Omnes dii gentium sunt sculptilia, aut sunt va-
Psal.110. nitates, & nihilum. ¶ Versu sexto. Confessio & pulchritudo in conspectu eius. Accipiendum hoc est secundum eum modum, quo dicitur in Psalmo centesimo decimo, Confessio & magnificentia opus eius: hoc est, omne opus eius est confessione vel laude dignum, & plenum magnificentia: omne opus eius est laudabile & magnificum. Ita propositi sermonis hic sensus est, Quicquid in conspectu Dei est, confessiõe dignum est, & plenum pulchritudine, summe laudandum est, & maxime decorũ. Atque ita & in eo quod proxime sequitur, Sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius, dicendum. Vbi sanctificatio accipienda videtur pro sanctuario, quemadmodum ex Hebræo vertunt Hieronymus, Felix, & cæteri ex Hebræo interpretes. Nam & aliàs sanctificatio inuenitur posita in scripturis
Hiere.51. pro sanctuario, vt apud Hieremiam, Venerunt alieni super sanctificationem domus domini. Et pri-
1.Mac.1. mo Machabæorum, de Antiocho dicitur, quòd intrauit in sanctificationem cum superbia magna. Ac
1.Mac.4. rursum quarto capite Iudas debellato hoste cum suis ad templum ascendens, dicitur sanctificationem
Psal.77. vidisse desertam, hoc est, desertum templum & sanctuarium. Psalmo autem septuagesimoseptimo, sanctuarium, quod hîc dicitur sanctificatio, etiam sanctificium inuenitur appellatum, cum iuxta nostram le G
ctionem dicitur, Et ædificauit sicut vnicornis sanctificium suum, in terra quam fundauit in sæcula. Per hanc autem sanctificationem siue hoc sanctuarium, in Elucidatione intelligimus sanctam Ecclesiam, quam etiam postmodum per atrium siue aulam domini accipimus. Potest tamen similiter & ad vniuscuiusque fidelis mundum & sanctificatum cor intelligentia accommodari, quatenus omnes sanctificatio & sanctum templum Dei sumus, quicunque spiritũ Christi habemus inhabitantem in nobis: quẽ-
1.Cor.3. admodum sanctus ait Apostolus, Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Et iterum, Vos estis tem-
2.Cor.6. plum Dei. In hoc autem templo cordis nostri oportet sanctimoniam esse & magnificentiam, oportet omnia sancta esse, ornata, nitida, siue magnifica, & velut splendore quodam refulgentia. Hinc idẽ Apo-
1.Cor.3. stolus ait, Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Siquis autem templũ Dei
1.Cor.6. violauerit, disperdet illum Deus. Et rursum, An nescitis quia membra vestra templum sunt spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri? videlicet vt non liceat vobis contaminare vosipsos pro vestro libito, sed sanctimonię intendere debeatis propter honorem eius, qui vos si-
2.Cor.6. bi in sanctificationem & templum elegit. Et iterum, Quis consensus templo Dei cum idolis? Vos
Leui.26. enim estis templum Dei viui, sicut dicit dominus, Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo in-
Esaiç.52. ter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Propter quod, exite de medio eorũ, & separamini, dicit dominus. In his omnibus manifeste cernimus, quomodo nos Apostolus moneat & iubeat sanctimoniam & magnificentiam spiritualem sectari, ex eo quòd corda nostra sunt sanctificatio Dei. Omnino enim iustum est, vt ille qui est sanctus sanctorum, magnificus super omnes, habeat etiam sanctum & magnificum habitaculum. Non enim conuenit, sanctum dominum, pollutũ inhabitare taber-
Leui.19. naculum, neque magnificum regem vile habere habitaculum. Propter quod, ipsa etiam voce domini
Lucę.6. non semel admonemur, Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Et in Euangelio, Estote misericor-
Matth.5. des, sicut & pater vester cœlestis misericors est. Estote vos perfecti, sicut pater vester cœlestis perfectus est. ¶ Versu septimo, Afferte domino patriæ gentium. In Hebræo est familiæ gentium, vel populorum. Atque ita etiam vox Græca sonat πατριὰ. Significat enim familiam vel cognationem. Et verisimile est, quod nos modò patriam, totos alicuius regionis incolas appellamus, ab illa significatione prima sic denominari, quòd in numero populorum sint quasi vna πατριὰ siue familia vna, ortum trahens, vim, genusque ducens ab eodem patre. Neque secundum vim significationis aliud esse videtur patria vna, quàm familia, siue stirps vna, aut vnum genus: tota videlicet aliqua collectio magna ab eodem patre originem longam trahentium. In postrema autem parte, cum dicitur, Afferte domino gloriam nomini eius: nota præter consuetudinem duos datiuos absque coniunctione eidẽ verbo, ex abundantia spiritus, appositos, videlicet domino & nomini. Cuius effugiendi incommodi gratia, quidam subintelligunt dignum, hoc modo, Afferte domino gloriam, digna nomini eius. Verum id non

A admodum videtur probandum. ¶ Versu octauo, Tollite hostias, & introite in atria eius: adorate dominũ in atrio sancto eius. Tollite hostias, id est, accipite hostias, vel (vt ex Hebræo vertit Hieronymus) leuate munera. Atria autem dixit pluraliter pro atrio. ¶ Versu nono, Commoueatur à facie eius vniuersa terra. Commotio ista non mala, sed bona intelligatur, videlicet qua quis per timorem iustum salubriter commouetur. Idem enim est cum eo, quod in alio Psalmo dicitur, Metuant eum omnes fines ter Psal.66.
re. Et alibi, Timeat dominum omnis terra, ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbẽ. Vn Psal.32.
de ex Hebræo hoc loco vertit Hieronymus, Paueat à facie eius omnis terra: hoc est, timeat dominum omnis terra. Quod exponit Paraphrasis Chaldaica, dicens, Contremiscite vel expauescite à conspectu eius omnes inhabitatores terræ. ¶ Versu eodem, Dicite in gentibus, quia dominus regnauit. In Psalterio Romano, ad finem huius versus additur, à ligno. Sic enim habet, Dicite in nationibus, quia dominus regnauit à ligno. Atque ita per tempus illud quod inter octauam Paschę & Pẽtecosten interiacet, in commemoratione victoriæ crucis Christi, pro versiculo cantatur, secundum ordinem Ecclesiæ Romanæ, in matutinis atque vespertinis horis. Quam etiam lectionem sequutus est, qui crucis triumphalem hymnum composuit, cuius est initium, Vexilla regis prodeunt. Nam versu tertio ita canitur, Impleta sunt quæ cecinit Dauid fidelis carmine, dicens, In nationibus regnauit à ligno Deus. Neque difficile est intelligere, quomodo dicatur dominus regnasse à ligno: videlicet quia per lignum crucis de dia
B bolo triumphauit, mundumque de potestate illius exemit, & sibi in regnum comparauit, maximo vtique sui sanguinis precio. A ligno ergo regnauit, quia per lignum sic sibi regnum illud comparauit, in illo persoluens precium redemptionis nostræ, id est, sacratissimum sanguinem fundens, pro salute mundi. Veruntamen additamentum illud à ligno, neque in Hebraicis, neque in Græcis codicibus inuenitur, neque in Psalterio Gallicano. De correctione autem siue cõfirmatione orbis terræ, cuius fit mentio versu sequenti, & quomodo non commouebitur, dictum fuit etiam Psalmo nonagesimosecundo, in Psal.92.
versu secundo, Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur. Potest enim vel de prima rerum creatione, vel potius de ipsa mundi restitutione exponi: quemadmodum illud iudicium, de quo subsequenter fit sermo, potest vel nouissimum quod expectatur, vel primum quod iam perfectum creditur, intelligi. ¶ Versu vndecimo, Lætentur cæli, & exultet terra, &c. Quidam ista omnia, videlicet cælos, terram, mare, campos, & syluarum ligna, exponunt mysticè. Nobis videbatur secundum modum Propheticum conuenientius, vt absque mystico sensu intelligamus secundum literam, inuitari hîc omnem creaturam ad laudem Dei: quomodo solent facere Prophetæ, quando singulari aliqua illuminatione suꝑ venturis mirabilibus humanæ redemptionis mysteriis visitabantur, vt inuitarent montes & colles, cælos & terram, mare & aridam, campos & syluas, & omnia quæ in eis sunt. Tam pleni enim sunt gau
C dio, vt ferre in seipsis totum non possint, quin effundant, quin & alias omnes creaturas faciant participes. Si tamen per cælos intelligamus angelos, & per terram homines inhabitantes eam, nihil erit insolitum. Vnde & Chaldaica Paraphrasis sic exponit, Lætentur exercitus cælorum, & exultent iusti terræ. Maris autem commotionem quæ subiungitur, quidam intelligunt sæculi huius ad prædicationẽ Euangelicam malitiosam commotionem siue persequutionem: & item quæ sequitur de camporum gaudio, & lignorum syluestrium exultatione, mysticis exponunt sensibus: sed magis (vt dixi) Propheticæ exultationi videtur conueniens, vt secundum literam intelligatur, tali inanimatarum creaturarum alloquutione vniuersitas creaturarum ad congratulationem inuitari. Atque ita cõmotio maris intelligitur fluctuum concussio, siue fluctuum eius resonatio. In quẽ sensum vertit Hieronymus, Tonet mare & plenitudo eius. ¶ Versu duodecimo & decimotertio, Quoniam venit iudicare terram, Iudicabit orbẽ terræ in æquitate, & populos in veritate sua. Possunt hæc intelligi vel de iudicio, quo in primo aduentu dominus iudicauit mundum, id est, pro mundo, aduersus principem tenebrarũ: vel de iudicio nouissimo, quod expectatur futurum in aduentu secundo, quando orbem iudicabit, id est, habitatores orbis: quã- Ioan.16.
do de ipsis ipsorumque operibus faciet iustum iudicium. Vtrunque autem hoc iudicium in æquitate & Ioan.12.
iustitia est, quoniam in illo priori iustè princeps mundi condemnatus est, & è regno mundi foras ei-
D ectus: in hoc autem posteriori iuste iudicabitur de singulis orbis habitatoribus, quando recipiet vnusquisque prout gessit in corpore, siue bonum siue malum: quando vnusquisque metet quæ in corpore 2.Cor.5.
seminauit. Vtranque autem prædictarum intelligentiarũ nos in Elucidatione indicauimus. Iuxta prio- Galat.6.
rem, iudicare terram, est iudicium facere terræ, siue pro terra: iuxta posteriorem, est facere siue exercere iudicium de terra, id est, de habitantibus in ea. Super hæc verò, iudicare terram, accipi potest vt valeat, agere iudicem terræ, vel regnare aut imperare super terram: quemadmodum dicitur in libris Iudicum & Regum, quòd hic iudex aut ille iudicabat populum: id est, iudicem populi agebat, & quodammodo principem agebat. Ita & venit in hunc mundum dominus iudicem agere, & regnare in terra, mundóque imperare, illo iniquitatis iudice principe tenebrarum deiecto, foràsque expulso.

XCVI. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iste de Christi regno & gloria canit, orbemq; terrarum uocat ad lætitiam, enarrans domini magnificentiam & ex aduerso idolorum uanitatem atque confusionem, usque ad uersum octauum: ubi angelos hortatur adorare dominum, & sanctam Ecclesiam dicit in eo oblectatam, propter nimiam ipsius super omnes deos exaltationem. Versu autem undecimo, monet seruos domini iniquitatem habere odio, quòd iustitiæ studentes, & odientes iniquitatem ipse custodiat, luce quoque sua illustret, & recreet cordis lætitia: in exhortatione ad Dei laudem canticum finiens, ut cœpit in lætitia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XCVI. PSALMI ELVCIDATIO. E

Hristus dominus morte deuicta regnum accipit,& imperium tenet,ſedens ad dexteram patris,poteſtatem habens
C omnium quæ in cælo & quæ in terra,cõſtitutus iudex viuorum atque mortuorũ: * propter quod,lętari atque exultare debent omnes habitatores terrę,ſimul & illi qui in inſulis procul habitant,etiam in nouiſsimis maris:omnes de Chriſti domini hoc imperio,haęque ſublimatione,gaudere debebunt. 2 Nube & caligine circũdatus eſt,in nube & caligine habitat , quem ſecundum diuinitatem nemo hominum vidit, cuius maieſtatem nemo perſcrutari ſufficit. * Nube quoque & caligine terribiliter circundatus veniet ad iudicium,quando veniet cum nubibus in gloria patris ſui: & ſicut à nube ex hoc mundo ad patrem aſcendens fuit aſſumptus in cælum , quæ eum aſcendentem accepit,& abſcondit ab oculis ſpectantium,ita in nube veniet,& in nube reuelabitur mundo,cum ad iudicandũ aduenerit: * iuſtitia & iudicium ſunt prεparatio,firmatio,& rectificatio ſedis eius: F
thronus ipſius ĩ ęquitate & iudicio ſitus,prεparatus, firmatus eſt atque rectè diſpoſitus : imperat & iudicat in iuſtitia & iudicio, vt non poſsit apud eum inueniri iniquitas aut iudicium iniuſtitiæ. 3 Cum verò aduenerit rex iſte ad exercẽdum iudicium,vltrix flamma coram facie eius præibit : vel ignis ille conflagrationis , qui aduentum præcedet iudicis: vel ignis ille ætternus , qui quodammodo ante faciem domini præcedet quaſi vltionis miniſter,quatenus à iudice prolata ſententia,ignis hic ſtatim condemnatos vorabit : * & exuret atque cõſumet hoſtes ipſius per circuitum,inuoluet ignis ille,& comburet omnes iniquitatis operarios, qui dum viuerent,inobedientes ſe atque rebelles exhibuerunt mandatis iudicis. * Præceſsit quoque iandiu ignis ille , quem venit ipſe homo factus mittere in terram,& quem voluit ardere ac vehemẽter incendi: id eſt,ignitum eloquium Euangelicæ prædicatiõis,& vorans flamma ſpiritus ſanctiſquo duplici igne,hoſtes domini ſunt inflammati atque conſumpti : hi quidem ſalubriter, zelo bono per pœnitentiam : illi verò in ſuum malum,per iracundiam & contradictionem. 4 Terribilia ful- G
gura eius illuceſcent & apparebunt toti orbi terrarum,antequam aduenιet ad iudicium:demonſtrabuntur terrores mirabiles,& erunt ſigna in ſole & luna terribilia: * quibus viſis,vniuerſi habitatores terræ conturbabuntur timore horribili,ita vt areſcant & diſſoluantur præ expectatione eorum quæ ſuperueniẽt vniuerſo orbi,& præ terrore nimio prodigiorum terribilium. * Iam quoque fulgura diuinorum eloquiorum, micantium ad modum coruſcationis deſuper venientis , orbi apparuerunt:iam agnouit omnis terra,& ſalubriter commota eſt , quantum ad fideles,ſicut quantum ad incredulos malitioſe conturbata. 5 Montes liqueſcent,diffluent,& reſoluẽtur , ad modum liqueſcentis & diffluentis ceræ,ante conſpectum domini:cum ita in terrore ſuo aduenerit, vidεbuntur ardere mõtes,& diffluere per ignis vorantis impetum , ad eum modum quo cera liqueſcit igni admota vel iniecta: * à præſentia Domini ſic terribiliter aduenientis liqueſcet & commouebitur omnis terra,cum omnibus ſuis inhabitatoribus. * Iam quoque in tempore H
iſto Chriſti præcedente iudicium,per Euangelicæ prædicatiõis & ſpiritus ſancti gratiam,altiſsimi montes ſæculi huius,ſublimes potentia,ac ſapientia glorioſi,emolliti,& humiliati ſunt à facie domini , per ignem quem venit mittere in terram:& omnis terra vim perſenſit ignis huius conflagrantis. 6 Annunciabunt & manifeſtabunt cæli deſuper aduenientem in terrore iuſtitiam iudicis:cæli illum glorioſum demittent, & demonſtrabunt venientẽ mundo in gloria patris ſui:item & angeli cælorum habitatores prædicabunt iuſtitiam venientis iudicis,qui mittentur ante filium hominis, cum tuba & voce magna , vt prædicent iudicium venturum, & congregent omnes electos à quatuor ventis terræ: * & omnes populi , tribus ac linguæ,videbunt eum venientem in gloria ſua,& patris,& ſanctorum angelorum : & videbit eum omnis oculus ,etiam qui eum pupugerunt, vt videant in quem cõfixerunt. * Iam quoque in tempore iſto annunciauerũt Apoſtoli regnum Dei & iuſtitiam eius,iuſtitiam veram quæ ex fide eſt:& cognouerũt omnes populi gloriam Domini,illorum prædicatione edocti. 7 Confundentur in illo terribili vltionis tempore omnes qui adorant idola,ſculptilia , ſiue fuſilia,ſiue quomodocũque aliter artificis manu facta:& omnes qui glo

Marci.16 Matt.28. Actu.10. 1 *Dominus regnauit:*

** exultet terra, lætentur inſulæ multæ.*

2 *Nubes & caligo in circuitu eius:*

Ioan.1: Apo.1. Actu.1.

** iuſtitia & iudicium correctio ſedis eius.*

3 *Ignis ante ipſum præcedet.*

** & inflãmabit in circuitu inimicos eius.*

Lucę.12.

Lucę.21.

4 *Alluxerunt fulgura eius orbi terræ:*

Ibidem.

** uidit, & commota eſt terra.*

5 *Montes ſicut cera fluxerunt à facie domini:*

** à facie domini omnis terra.*

Lucę.12.

6 *Annunciauerũt cæli iuſtitiam eius:*

Matt.24 Ibidem.

Matt.25. Apo.1. Zach.12. ** & uiderunt omnes populi gloriam eius.*

7 *Confundantur oẽs qui adorãt ſculptilia,*

A *& qui gloriantur in ſimulacris ſuis.*

8 *Adorate eum omnes angeli eius:*

** audiuit, & lætata eſt Sion.*

B

9 *Et exultauerunt filiæ Iudæ, propter iudicia tua domine.*

10 *Quoniam tu dominus altiſsimus ſuper omnem terram:*

** nimis exaltatus es*

C *ſuper omnes deos.*

11 *Qui diligitis dominum, odite malum:*

** cuſtodit dominus animas ſanctorum ſuorum, de manu peccatoris liberabit eos.*

12 *Lux orta eſt iuſto:*

** et rectis corde lætitia.*

D

13 *Lætamini iuſti in domino: * & confitemini memoriæ ſanctificationis eius.*

riantur,ſpemque & fiduciam ponunt in idolis ſuis,quę non ſunt dii veri,ſed vanitas ſunt & mendacium, quemadmodum & confundi cœperunt ad prædicationem Euangelicam,quando paſsim homines, abiuratis & confractis idolis,ſe conuertebant ad ſeruiendum Deo viuenti, & gloriandum atque ſperandum in Deo viuo & vero. 8 Hic dominus Pſal.93.
eſt,quem adorare debet etiam vniuerſitas angelorũ.Non ſunt adoran- Pſal.113.
da idola gentium,quæ non niſi dæmonia ſunt, ſiue argentum & aurũ, opera manuum hominum:ſed iſte noſter dominus,qui mundum ſaluauit,regnum accepit, & vt iudex ſuo tempore cum terrore reuelabitur, ipſe eſt ab omnibus adorandus,etiam ab angelicis exercitibus,id eſt,ab iis qui ſunt inter omnes creaturas præcellentiſsimi & nobiliſsimi:quãto magis à nobis hominibus adorari debet,qui illis multo ſumus ſecũdum naturæ dignitatem inferiores & ignobiliores?* audiuit hoc Sion, audiuit ſancta Eccleſia hanc Chriſti prædicationem,hanc annũciationem,quòd Chriſtus dominus ſit adorandus ſolus , vtpote ſolus verus Deus & dominus,& contemnenda eſſe idola gentium,nimirum vana: hæcque audiens,& corde fideli ſuſcipiens,lætata eſt in Chriſto ſalutari ſuo,lætata eſt ſuper Chriſti gloria & eiectione idolorum atque dæmonum.* Audiens etiam ſancta Eccleſia de ipſius aduentu ad iuſtum iudicium,gauiſa eſt in ſpe bonę retributionis. 9 Et exultauerunt omnes animæ fideles,omnes filii fidei & confeſsionis magna ſunt affecti lętitia,propter tua æquiſsima iudicia,quibus tu iuſtiſsime domine decreuiſti agere cum humano genere , tam propter iudicia iuſta , quibus in nouiſsimo die redditurus es vnicuique ſecundum opera ſua: quàm ꝓpter iudicia,quibus iã pro mundo iudicaſti aduerſus tyrannũ diaboli. 10 Et merito ſane te adorẽt angeli,merito in tuis iudiciis exultare debent homines fideles: quoniam tu es dominus excelſus & altiſsimus ſuper omnem terram , tu es eleuat⁹ & ſublimis ſuper omnes habitatores terræ: * valde tu exaltatus es ſuper omnes qui vel ſola hominum imaginatione & appellatione dii æſtimantur,vel etiam qui ſecundum participationem vere dii nuncupantur: hos omnes tu immenſo interuallo ſuperas,nec eſt in diis ſimilis tui domine. 11 Vos proinde quicunque Pſal.81.
vere in dominum creditis,eumque vere diligitis,qui ſolus es bonus & infinite bonus,odio habete malitiam , & omnem execremini impietatem. Cum enim ipſe perfecte bonus exiſtens,imò ipſa infinita bonitas, ex diametro pugnet cum malitia,oportet,ſi illum velitis diligere , odio habere iniquitatem. Nõ enim poteſt ſimul & ipſum amare,& mala diligere: * eorum enim qui ſic malum odiunt & fugiunt,ipſe miſericorditer & fideliter cuſtodit animas,animas piorum atque ſanctorum ipſe ſaluat à malo,& cuſtodit in vitam æternam,& de poteſtate omniũ impiorum eos liberabit:nõ ſinet eos venire in manus peccatorũ, qui ipſis quærunt malum,ſed ab omni malo ſaluos faciet in ſuum regnum cæleſte. 12 Iuſtis quoque peculiariter lux oritur,ſingulari illuminatione Dei donantur & viſitantur qui ſtudent iuſtitiæ,diligẽtes dominum,& Prou.15.
odientes iniquitatẽ:* & rectis,ac mundis corde,quibus eſt affectus ſyncerus,& cor purum ab omni malitia,oritur lętitia,ex teſtimonio bonæ conſcientiæ & ſecuræ mentis,quæ eſt quaſi iuge cõuiuium,& ſuper omnia,ex cõtinua Dei præſentia & inhabitatione. Beati enim mundi & recti corde,quoniam ipſi Deum videbunt.Non poſſunt autem nõ plurimum lætari,qui ſic mundo corde Deũ iugiter conſpiciunt. 13 Exul- Philip.4.
tate proinde & lætamini in domino Deo veſtro,quicũque diligitis iuſtitiam,& odio habetis iniquitatem,gaudete in domino ſemper,iterum dico gaudete:* & date cõfeſsionem ac laudem memoriæ ſanctificationis vel ſanctitatis eius:confitemini illi,rememorantes ſanctitatem eius, qua ipſe ſolus eſt ſanct⁹ in ſemetipſo,ſuper oẽs deos,atque etiã ſanctificationẽ,qua ſuos electos ſanctificauit & ſanctificat.Eſt enim ĩ vtroque valde laudabilis,& qa ipſe ĩ ſe ſanctus eſt,et qa ſanctificator eſt fideliũ.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XCVI.

VErſu ſecundo, Iuſtitia & iudicium correctio ſedis eius.Si correctionem acciperemus,quomodo vulgo ſolet apud Latinos accipi,videlicet ꝓ reductione ad rectitudinẽ, poſſet præſens locus ſic intelligi,Omnis correctio quæ à ſede eius procedit,iuſtitia eſt & iudicium: id eſt, ſecundum iuſtitiam & in iudicio.Sed ex Hebræo cognoſcimus,correctionem iſto in loco idem valere quod prεparationem vel fundationem,aut ſtabilitionem aut ędificationem,ſiue in rectitudine fundationem aut rectam conſtitutionem . Vnde correctio ſedis eius hìc intelligenda eſt , ipſa fundatio aut recta ſituatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

siue constitutio regalis solii:vt quod hic dicitur correctionem sedis eius esse iustitiam & iudiciũ, idem
Psal.9. sit cum eo quod in alio Psalmo dicitur, Parauit in iudicio thronum suum,& ipse iudicabit orbem ter- E
ræ in æquitate. Iuxta quam sententiam,ex Hebræo vertit Hieronymus,Iustitia & iudicium firmamen
tum solii eius Felix,Iustitia & iudicium,habitatio sedis eius, vel bases sedis eius. Quod autem nos de
sede domini iudiciaria exposuim⁹ in Elucidatione,posset etiam ad eam, quam in se habet quælibet fi-
delis anima,sedem Dei referri. Iustitia enim & iudicio præparatur in homine locus & sedes Dei. Non
Sapien.1. enim intrabit Deus,neque spiritus eius in maliuolam animam, in qua non est iustitia & iudicium: sed
Esai. 66. requiescit super mitem & trementem sermones suos. id est, super eum in quo est iustitia & iudicium.
Sed illa expositio quæ in Elucidatione est posita,magis videtur facere ad propositum. ¶ Versu ter-
tio, Ignis ante ipsum præcedet. Hic versus cum aliquot sequentibus, æque commode possent exponi,
vel de terrore eorum quæ futura sunt ante aduentum,siue in aduentu iudicis, vel de iucunditate eorũ
quæ facta sunt post Christi resurrectionem, vbi ascendisset ad patris dexteram, accipere sibi regnum
& imperium super orbem. Atque ob hoc, in Elucidatione per plures versus geminam constituimus
intelligentiam, consueto duplicis intelligentiæ signo adiecto. Quòd si tertius hic versus de igne in-
telligatur terribili aduentus secundi,iterum ostendimus duplicem intelligentiam. Prior est de igne cõ-
flagrationis,per quam sancti Theologi in aduentu iudicis mundum dicunt purgandum: quemadmo-
2.Petr. 3. dum Petrus Apostolus in posteriori sua Epistola indicat,dicens, Aduenient autem dies domini vt fur, F
in quo cæli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur: terra autem, & quæ in ipsa sunt
Psal. 49. opera,exurẽtur. De quo igne etiam in alio Psalmo dicitur,Ignis in conspectu eius exardescet,& in cir-
cuitu eius tempestas valida. Hic autem non videtur esse ille ignis æternus,de quo subinde loquitur Sal
uator in Euangelio. Non enim ille ad purgationem cælis aut elementis, sed ad punitionem & crucia-
tus diabolo & angelis eius,præparatus est: quemadmodum in sententia domini dicitur, Discedite à me
Matt.25. maledicti in ignem æternum,qui paratus est diabolo & angelis eius. De hoc ergo igne conflagrationis
& purgationis prior est intelligentia. Posterior verò est de igne illo condemnationis æterno,qui (vt iã
diximus) diabolo & angelis eius paratus est,qui ante faciem iudicis præcedere dicitur, non quòd prius
tempore realiter debeat præcedere aduentum iudicis in mundum, sed quomodo minister vel instru-
mentum exequendæ iustitiæ præcedere dicitur ante iudicem, quomodo gladius solet iudicem præce-
dere,vt ministeriale instrumentum exequutionis iustitiæ. Quia enim ignis ille infernalis mox ad pro-
nunciationem iudicialis sententiæ corripiet impios,& in eos ipso momento desæuiet,iccirco rectè qua-
si cum iudice vel ante iudicem aduenisse dici potest. Et iuxta hunc modum videtur etiam intelligen-
2.Thes.1. dum,quod in Epistola posteriore ad Thessalonicenses scribit Apostolus Paulus,in hunc modum, Si ta
men iustum est apud Deum retribuere retributionem iis qui vos tribulant,& vobis qui tribulamini, G
requiem nobiscum,in reuelatione domini Iesu de cælo,cum angelis virtutis eius,in flamma ignis,dan-
tis vindictam iis qui non nouerunt Deum,& qui non obediunt Euangelio. Nam si participium illud
dantis iungatur cum genitiuo proxime præcedenti ignis(quæ connexio prima facie apparet commo-
dior) videtur per ignem istum dantem vindictam intelligi ignis infernalis, per quem proprie vltio con
digna exercebitur in reprobos. Nam ignis conflagrationis, etiam si corpora impiorũ possit breui mo-
mento interimere, animam tamen impiam non potest æterna punitione (quæ illam decet) affligere.
Quare per ignem dantem vindictam,intelligendus videtur in citato iam Pauli loco ignis æternus, vt
dicat Paulus,reuelandum dominum Iesum cum angelis virtutis eius, & cum flamma ignis æterni vin-
dicis. ¶ Versu octauo, Adorate eum omnes angeli eius. Hunc locum Paulus Apostolus allegat, ca-
pitulo primo Epistolæ ad Hebræos,ad probandum Christum filium Dei esse angelis maiorem, ex eo
quòd illum iubeantur adorare. Non adorat enim nisi minor maiorem. Adducens autem Paulus hunc
Hebræ.1. locum,sic ait, Et cum iterum introducit (videlicet pater) primogenitum in orbem terræ, dicit, Et ado-
rent eum omnes angeli eius. Ex qua citatione difficultas est,quid sibi velit quod ait, Et cum iterum in-
troducit pater primogenitum in orbem terræ. Dicendum est,quòd iccirco hoc dicitur,quoniam in il-
lo Psalmo mentio fit de regno Christi quod ei datum est à patre,morte deuicta. Vnde & initium Psal-
mi sic habet, Dominus regnauit,exultet terra. Quòd si prædicta in versibus prioribus exponantur de H
terribili aduentu domini ad iudicium,rectè dicitur iterum introduci à patre in orbem terrarum, ad i-
psum iudicandum: quoniam venturus est in gloria patris sui iudicium exequuturus, per potestatem
à patre sibi datam,quemadmodum apud Ioannem dicitur, Pater diligit filium, & omnia dedit in ma-
Ioan. 5. nu eius: & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Si verò prædicta intelligantur
Ibidem. tantum de conuersione populorum per Euangelicam prædicationem, dicitur introduci filius à patre
in orbem terrarum,quatenus ita Christ⁹ regnum recuperauit in populis,vbi prius idola colebantur,&
ipse ignorabatur. Quid autem per Sion & per filias Iudæ intelligatur,ex Elucidatione patet, & pleni-
us diximus in Psalmo quadragesimoseptimo circa versum illum, Lætetur mons Sion, & exultent filiæ
Iudæ,propter iudicia tua domine: vbi etiam prolixius ostendimus, quare gaudendum sit monti Sion
& filiis Iudæ,propter hæc domini iudicia. ¶ Versu duodecimo, Lux orta est iusto, & rectis corde
lætitia. Nos in Elucidatione lucem illam,quæ intra mentes iustorum oritur, indicauim⁹ accipiendam,
cõsimilemque in posteriori parte lætitiam. Posset verò & de futura illa plenitudine lucis ac gaudii ex-
poni,præteritum accipiendo pro futuro,vt sit sensus, Lux æterna lucebit,& orietur iusto,& rectis cor-
de orietur sempiterna & inæstimabilis lætitia: quemadmodum in alio loco dicitur, Lux perpetua luce-
Esaiæ.35. &.51. bit sanctis tuis domine. Et iterum, Lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem
obtinebunt. Ad quem sensum rectè quadraret quod ex Hebræo vertit Felix,& alii quidam, Lux sata
vel seminata est iusto,& rectis corde lætitia. Nunc enim iusto lux illa seritur,nunc seminatur, quia nõ-

dum iustus eam metit,nondum ea perfruitur,sed ad eam aliquando suscipiendam & acquirendã præ-
A paratur,& modo quodam nunc illi seritur,& seminatur vt suo tempore metatur tam lux plena, quàm
perfecta lætitia. Quemadmodum enim quod seminatum est,in occulto latet,& nondum apparet quid
futurum sit,postmodum verò in tempore suo caput effert,seque manifestat: ita nunc lux & lætitia bea
torum seminatur & occultatur,vt aliquando lucis plenæ & perfectæ lętitiæ fructus inde metatur. De
qua re,pulchre dilectus discipulus ita loquitur discipulis, Charissimi,nunc filii Dei sumus,& nondum
apparuit quid erimus. Scimus,quoniam cum apparuerit,similes ei erimus,quoniam videbim⁹ eum sic- 1.Ioan.3.
uti est. Quasi dicat, Mira quidem gloria vobis iam seminata est,sed nondum enata est, nondum appa-
ruit. Neque male consonat huic expositioni quod in Chal. Parap. dicitur, Lux quiescit,t& reposita est
iustis,quo modo beatus Petrus hæreditatem illam incorruptibilem, incontaminatam,& immarcessi- 1.Petr.1.
bilem,dicit conseruatam in cælis,& salutem ait paratam reuelari tempore nouissimo.

XCVII. PSALMI ARGVMENTVM.

*HAbet Psalmus iste argumentũ idem cum præcedentibus. Est nanque inuitatio ad laudem Dei,pro mira
bilibus per eum patratis mundo; exhibitis: inter quæ,præcipua est salus illa quam Deus per suæ diui-
nitatis dexteram uoluit operari, & in conspectu omnium gentium manifestari, propter misericordiã*
B *& ueritatem suã. Post quæ paucis enarrata, à uersu sexto usque ad finem, nihil aliud quàm inuitatio ad lau-
dem, ad iubilationem, ad cantica ponitur, nõ hominum tantum, uerumetiam maris, & omniũ quæ in eo sunt,
terræ & omnium quæ in ea fluminum & montium, propterea quòd ipse uenit iudicare terram.*

XCVII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Cantate domino cãticum nouum:*
** qa mirabilia fecit.*
2 *Saluauit sibi dextera eius, & brachium sanctum eius.*
C

CAntate domino in alacritate cordis carmen nouũ, nouæ laudis & insoliti gaudii cãticum illi depro-
mite de plenitudine interni gaudii:* fecit enĩ mi-
randa, & quæ nouis peculiaribusque canticis de-
cantentur dignissima. 2 Et licet multa admodũ
sint Dei opera miranda, quæ ipse patrauit ab ini-
tio sæculi,in rerum omnium creatione & sapien-
tissima administratione siue gubernatione,pecu-
liariter etiam in admirabilis generis humani directione ab initio sæculi:
illud tamen omnia superat,& quasi obscurat quod in nouissimis dieb⁹
in temporis plenitudine operari dignatus est, in redemptione humani
generis: quando omnipotẽs dextera eius, pro sua voluntate salutem est
operata,& sanctũ brachium eius fecit salutem magnã in populo & pro
populo suo, quando per suã potentiã genus humanũ de captiuitate &
seruitute durissima redemit. 3 Hanc autẽ salutem sic sua dextera per-
fectã, Dominus voluit reuelare,& notã facere,ac prædicare in omnib⁹
populis: ipsum quoque salutare,ipsum Saluatorẽ Christũ filium suum,
per quem tantam fecit salutẽ,mundo voluit notũ facere:* iustitiã suam
prædicari fecit,& notificari in conspectu omniũ populorũ,iustitiã suã,
iustitiam quę est ex fide,& per fidem in Christo filio eius,sanctos Apo
stolos suos prædicare fecit,& notificari in omnibus populis.* Notum Roma.3.
etiam fecit salutare suũ & auxiliũ suũ,in exhibitione salutis quam con-
tulit mũdo: & in hoc aperte monstrauit suam iustitiã, per quam genus
humanum redemit de manu & tyrannide iniuste ipsum opprimentis.

3 *Notum fecit dominus salutare suum:*
** in conspectu gentiũ reuelauit iustitiã suã.*

D 4 *Recordatus est misericordiæ suæ et ueritatis suæ domui Israel.*

4 Recordatus est dominus misericordię & fidei siue veritatis sue: ipse
qui per multa anteacta sæcula obitus videbatur misericordiæ, obfirma
tam habens iram suã aduersus genus humanũ, & qui suam fidẽ videba
tur negligere aut violare, non exhibendo quondam promissa patribus
Abrahã, Isaac, & Iacob, ipse tandem in temporis plenitudine curauit
suæ misericordiæ satisfacere, & suam fidẽ liberare, seque veracẽ & fi-
delẽ in promissis operis exhibitione demõstrare: sicque velut recorda-
tus est misericordiæ & veritatis suæ erga domũ Israel, super populum
fidelem. verũ ex fide semen Patriarcharũ, quibus fuerat facta repromis
sio. 5 Neque verò hęc salus intra Iudęæ angustos limites delituit, ne-
que intra tam angusta spatia fuit occultata, licet in Iudęa fuerit orta &
perfecta: sed nota facta est & diuulgata per Apostolorũ prædicationẽ,
hæc salus simul,& ipse Saluator qui eam operatus est, in vniuersos ter-
minos terræ, ab oriente vsque ad occidentẽ,& à septentrione vsque ad
meridiem. Siquidem in omnem terram exiuit salutis huius prędicatio,
& vbique terrarum salus hæc agnita fuit. 6 Proinde omnes qui in-
habitatis terram, Deo (qui tam miranda pro vobis in temporis pleni-
tudine operari dignatus est) in cordis vestri lætitia iubilate:* cordis
quoque lętitiam vocalibus canticis declarate, exultantes insuper gesti-

5 *Viderũt omnes termini terræ salutare Dei nostri.*
6 *Iubilate Deo omnis terra:*
** cantate, & exultate & psallite.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 *Psallite domino in cithara: * in cithara & uoce psalmi: * in tubis ductilibus & uoce tubæ corneæ.*

Apo.19. 8 *Iubilate in conspectu regis domini: * moueatur mare & plenitudo eius, orbis terrarum, & qui habitant in eo.*

9 *Flumina plaudent manu, simul mõtes exultabũt à cõspectu domini:* quoniam uenit*

Ioan.12. Lucæ.1. *iudicare terram.*

Ioan.8. Ephe.6. 10 *Iudicabit orbem terrarum in iustitia, et populos i æquitate.*

bus etiam corporis lætitiã exhibete,& psalmos illi de mirabilibus editis facinoribus componite & canite. Omnium enim est hoc commune gaudium,vniuersalis est omnium hęc lætitia & exultatio, quoniam omnibus salus ista facta & annunciata est. 7 In perfectũ verò gaudii testimonium,etiam musica adhibete vestris laudibus instrumenta,concinite illi in citharis,nabliis,& aliis ad eam rem aptis musicis instrumẽtis: * in citharis simul adiuncta voce cantici,sic vt manu contingente musicum instrumentum lingua nõ cesset à laudibus, sed modulationẽ aptam simul decantet,quę sono instrumenti suaui melodia respondeat: * in tubis quoque ductilibus,ad concinendum in vocis fortitudine,& in clangore concrepantis buccinę siue tubę corneæ,cuius est sonus fortis ac prędlidus. 8 Iubilate in conspectu regis nostri domini, qui videlicet rex noster & dominus est rex regum & dominus dominãtium. iubilate coram eo, & laudes concinite,vt dignũ est tanto ac tali domino iubilari à nobis,qui eius sumus pluspquam seruissimi serui:* & quoniam non est vniuersa terrarũ habitatio, neque tota rationalis creatura sufficiens ad dignę laudis persolutionem, atque iterum quia omnis creatura vna cum homine merito debet collętari & congaudere,iccirco & cęteras creaturas omnes iustum est pro suo modulo laudare dominum. Itaque mare suorum collisione siue collusione fluctuum sonitũ edat,& tonet,pro suo modo sic collaudans dominum, simul & omnia quę in ipso sunt: vniuersus quoque orbis terrarum cum omnibus suis inhabitatoribus,cum omnibus quę in eo sunt, pro suo vnumquodque modo laudem canat domino. 9 Flumina quoque exultabũt,& quasi plaudent manibus in dulci allusione fluctuũ: simul etiam mõtes quasi exilient & exultabunt à prędsentia domini, denique cæli & terra & omnia quæ in eis sunt, omnia præ gaudio gestient, à prędsentia aduenientis domini:* quoniam ad hoc veniet in temporis plenitudine, vt iudicet terram,vt faciat iudicium mũdi, vt principe mũdi diabolo ejecto, ipse regnet in domo Iacob in populo suo inæternũ, eosque regat, pascat,& iudicet imperpetuũ. 10 Iudicabit pro orbe terrarũ,& reget eũ in iustitia,& populos omnes in æquitate. Non enim regnabit in tyrannide & iniustitia,vt ille pater mendacii, mundi rector tenebrarum harum,sed in omnimoda æquitate regnabit super populum suũ. * In iustitia quoque faciet pro orbe terrarũ iudicium, aduersus iniquũ mũdi principem,& liberabit populos in equitate sua,de oppressione iniqua. * Denique & in nouissimo die, in iustitia iudicabit totũ orbem terrarum,redditurus vnicuique pro operibus condignam retributionem.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XCVII.

VErsu secundo,Saluauit sibi dextera eius. Datiuus ille sibi,facit difficultatem in oratione. Nos ĩ Elucidatione indicauimus,sibi positum esse,acsi diceretur,iuxta suum placitum,vel iuxta quod voluit:saluauit autem,pro salutem fecit,vel salutẽ operatus est:vt sit sensus, Dextera eius iuxta suum bene placitum,salutem est operata. Alii verò putant, vulgatam lectionem male habere casum datiuum:pro datiuo autem constituendum accusatiuum,ad hunc modum,Saluauit eum dextera eius, quo modo habet Romanum Psalterium,sicut in Græco legitur, ἔσωσεν αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ. hoc est,Saluauit ipsum dextera eius. Cuius lectionis sensus est, Dextera Christi, id est, diuinitas Christi, saluauit ipsum: hoc est,à morte fecit saluum,& ad vitam resurgere, & brachium sanctum eius saluauit ipsum. Beatus tamen Hieronymus ita vertit,vt habet nostra lectio Gallicana. De hoc quoque nonnihil dicemus in annotationibus ex Hebræo. ¶Versu tertio, In conspectu gentium reuelauit iustitiam suam. Potest intelligi iustitia,qua ipse Deus in se iustus est: quam in conspectu gentium reuelauit, quando principem tenebrarum iuste condemnauit,& sibi regnum resumpsit orbis terrarum. Iterum, suam iustitiam,qua in se iustus est,reuelauit in conspectu gentium,quando per Apostolicam prædicationem omnibus hominibus per vniuersum orbem eam fecit notam. Potest aliter intelligi iustitia

Roma. 3. Dei,non illa qua in se ipse iustus,sed illa qua homo coram Deo iustus est,de qua Paulus ait,Nunc autem iustitia Dei manifestata est,testificata à lege & Prophetis. Et iterum, Iustitia Dei per fidem Iesu Christi,in omnes,& super omnes, qui credunt in eum. Atque hanc iustitiam aduenies dominus per Apostolicam prædicationem reuelauit in conspectu omnium gentium, quando Apostolos suos fecit

Marc.16. prædicare ac dicere, Qui crediderit,& baptizatus fuerit, saluus erit. ¶Versu quarto, Recordatus est misericordiæ suæ,& veritatis suæ domui Israel. Quòd dominus dicitur recordari, manifestum est hoc ita dici secundum similitudinem humanæ recordationis:sicut per oppositum interdum dicitur obliuisci,quando ad modum obliuiscentis se habet. Cum enim promissa dissimulat,multumque tardat persoluere,iustitiæ & fidei suæ videtur oblitus:& cum misericordiam non exhibet, videtur oblitus misericordiæ. At verò vbi misereri cœperit,& promissis facere satis,dicimus eum recordari misericordiæ & veritatis,quomodo etiam in cantico virginis matris dicitur,Suscepit Israel puerum suum, recorda-

A tus misericordiæ suæ:vbi & recordatio veritatis innuitur,cum subsequenter adiungitur, Sicut loquutus est ad patres nostros,Abraham,& semini eius in sæcula. Et in suo cantico Zacharias,Deum parentem in filio suo salutem mundo,hoc agere dicit,ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & ad memorandum testamenti sui sancti, quod iurauit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis. Ita ergo recordatus est dominus in hac hora nouissima misericordiæ & veritatis suæ. Ille autem datiuus,domui Israel, secundum commodiorem constructionem iungatur cum verbo recordatus est, ad hunc sensum,Recordatus est misericordiæ suæ & veritatis suæ erga domũ Israel, siue (vt vertit Felix) pro domo Israel,id est,ad faciendum misericordiam & veritatem cum domo Israel. Posset etiam intelligi promissam domui Israel:sed absque aliqua subauditione, sensus prior apparet melior. ¶Versu nono,Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt. Aduerbium simul ab aliquibus iũgitur cum præcedentibus,hoc modo,Flumina plaudent manu simul:ac deinde,montes exultabunt. Nos in Elucidatione iunximus cum sequentibus,hoc modo distinguentes,Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt. Quam distinctionem etiam sequitur versio Felicis,Flumina plaudent palma,sicut montes exultent. Hebraica lectio ad vtranque connexionem est indifferens.

Lucæ.1. Ibidem.

XCVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

B *IN hoc etiam Psalmo,ut in præcedentibus,exhortatio ponitur ad reuerentiam Dei sedentis super Cherubim,& laudem magni nominis eius,cuius honor diligit iudicium,qui parat directiones populo suo,cuius etiam scabellum pedum ut sanctificatum ab eo qui illud calcat,dicitur adorandum. Versu autem sexto,patrum quorundam exempla proponit,nominatim mentionem faciens Moysi Aaron,& Samuel: qui quoniã dominum fideliter inuocabant,eiusq; præcepta diligenter obseruabant iccirco familiari Dei etiam alloquutione digni sunt habiti,fueruntq; exauditi in precibus suis,& iram potuerunt Dei aduersus populum suum irati mitigare,ut leui disciplina paterna peccatis populi tantum punitis,non penitus reprobarentur:quemadmodum alijs solet gentibus contingere,qui in suis admonitionibus impune permanere & pergere sinuuntur,iusto Dei iudicio,usque in diem extremæ ultionis. Vltimo autẽ uersu iterũ laudis replicat exhortationẽ.*

XCVIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Dominus regnauit, irascãtur populi:*

C ** qui sedes super Cherubim, moueatur terra*

DOminus Deus noster regnũ & imperiũ tenet:irascãtur,indignentur,& cõmoueantur vt voluerint incredulæ nationes,velint nolint,ferre debent eius imperium,& regem debent eum atque dominũ agnoscere,quantumuis reluctentur & contradicere videantur:* qui sedes super Cherubim, qui prędsides angelicis exercitibus, & cælestes illos spiritus habes velut sedem,super quam requieuerit gloriæ tuæ maiestas: qui etiam in veteri illa arca tabernaculi,super propiciatorium inter duo Cherubim locum visibilem tibi olim delegisti,ad signum eius sedis quam habes gloriosam inter cælestes exercitus in cælis: à facie tua commoueatur omnis terra,æquum est vt te omnes reuereantur & timeant qui terram inhabitant. 2 Dominus qui est in Sion,in populo fideli,ipsum agnoscite, qui in Ecclesia sancta inhabitat,ipse per omnia magnus est & excelsus super omnes populos,ita vt in omnibus gentibus nemo sit qui illi possit comparari,estque excelsior & sublimior omnibus, sicut rex omnibus est celsior in regno suo. 3 Quapropter tuo magno nomini, ô rex altissime,confiteri debent omnes populi tuo subiecti imperio:quoniam nomen tuũ sanctũ est atque modis omnibus venerabile, nomen est super omne nomen,in quo flecti debet omne genu cælestiũ, terre- Philip. 2.

2 *Dominus in Sion magnus & excelsus super oẽs populos.*

3 *Cõfiteantur nomini tuo magno, quoniã terribile & sanctum est:*

D ** & honor regis iudiciũ diligit.*

4 *Tu pasti directiones:* iudiciũ & iustitiã i Iacob tu fecisti.*

5 *Exaltate dominum Deũ nostrũ, & adorate scabellũ pedũ eius, quoniã sanctum est.*

striũ & infernorũ: quodque ab omni creatura debet immensis efferri præconiis, vtpote ab ortu solis vsque ad occasum laudabile & benedi- Psal.112.
ctũ in sæcula:* & honor regis nostri,regia dignitas,& imperatoria maiestas eius,qua præeminet omnibus, diligit iudiciũ, exposcit & exigit hoc à nobis,vt in iudicio & iustitia illi seruiamus, quomodo æquũ est. Vult enim tantus rex iusta & munda seruitia exhiberi sibi, & seruos iustos requirit,quomodo ipse iustus est,& omnia quæ facit,in vero facit iudicio. 4 Et quia diligis tu domine iudiciũ,iccirco parasti populo tuo directiones, dedisti seruis tuis præcepta atque mandata tua,quib° in iudicio atque iustitia dirigãtur:* tu fecisti in Iacob,ĩ populo tuo, iudiciũ & iustitiam,tuipse cũ eis iuste in omnibus egisti in iudicio & iustitia:& vt similiter agerent ipsi,tam erga te q̃ erga proximos, voluisti, atque mandasti. 5 Exaltate,ô populi omnes,& magnificate dominũ Deũ nostrũ,& procidite ante thronũ gratiæ eius,humiliantes vos coram scabello pedũ eius,quasi prostrati ante pedes eius:quoniam sanctũ & honorandũ est quicquid ad ipsum attinet, etiam si infimum fuerit, quemadmodum est pedum scabellũ. Tam enim sanctus est dominus, vt quicquid ad ipsum spectat,sanctũ sit,adorandumque & venerandũ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 Moyses & Aarõ in sacerdotibus eius:
** & Samuel inter eos*
1.Reg.3. *qui inuocãt nomẽ eius.*

7 Inuocabãt dominũ, et ipse exaudiebat eos
Exo.33. Num.12. ** & in columna nubis loquebatur ad eos.*
8 Custodiebant testi monia eius, & præceptum quod dedit illis.
Psal.17. Psal.144. *9 Domine Deus noster, tu exaudiebas eos*

** Deus tu propitius fuisti eis:*
Exod.32. Num.16. ** & vlciscens in omnes adinuẽtiones eorũ.*

10 Exaltate dominũ Deum nostrum, & adorate in mõte sancto eius:
** quoniam sanctus dominus Deus noster.*

etiam quod infimum reputatum fuerit: quemadmodum regis magnifici non solum corona, quam in capite gestat, honoratur non solum pallium quo est circumamictus, verumetiam calciamenta pedum eius, imò scabellum throni eius. 6 Moyses & Aaron erant de numero sacerdotũ eius: qui colebant eũ, erant specialiter Deo sacri: ille quidem à Deo specialiter consecratus, vt legislator fieret & ordinator atque ministerlegalis sacerdotii: hic verò vnct° à fratre suo Moyse: ex ore domini etiã visibiliter, & sacerdotalibus adornatus vestibus: * & Samuel propheta domini, erat de numero fidelium seruorum, qui cognoscunt per fidem & inuocant ex fide & conscientia bona nomen domini, Samuel fidelis minister fuit coram domino. 7 Isti patres nostri, egregia virtutũ exempla, inuocabant dominum, orantes tam pro se quàm pro commisso sibi populo: & dominus benignum se illis exhibuit, exaudiens orationes eorum & postulata concedens: * imò etiam familiarem suam societatem ad illos ostendit, loquens ad illos (Moysen & Aaron) de columna nubis, quæ apparebat super tabernaculum, sic illos suo speciali colloquio singulariter honorans, coram populo suo. 8 Ratio autem quare sic ipsi exaudiebantur orantes, & quare sic diuino honorarentur colloquio hæc erat, quia obedientes fuerunt præceptis dominicis. Custodiebant enim testimonia eius quibus contestatus fuerat populũ, id est, legem & omnia præcepta quę illis obseruanda tradidit. 9 Et quoniam sic obedientes & fideles fuerunt in adimpletione tuæ voluntatis, iccirco vicissim te illis benignum exhibuisti dominum, qui cum sancto sanctus es, & cum innocente innocens, & cum electo electus, qui voluntatem facis te timentium. Iccirco (inquam) tu domine Deus noster illos benignè exaudiebas in omnibus quæ à te postulabant, siue pro sua, siue pro populi sui salute: * ostendisti quoque te illis benignũ & propitiũ, dimittens propter illorũ precem peccata populi: siquando te offendisset populus, illis pro eo orantibus, tu flexus fuisti ad misericordiam, dimisistique illis peccatũ, quemadmodũ orante Moyse populus quem delere voluisti saluatus fuit, & Aaron offerente thus in thuribulo plagà incendii cessauit: * & in singulare beneficiũ, hoc eis contulisti, quòd populum eorum pro quo supplicabant, non permittebas diu impunè agere in peccatis, vt tãdem in die iudicii super eos adduceres condẽnationis sententiam, quomodo cum reprobis gentibus agis quæ te ignorant: sed in omnia opera eorum mala, quę ipsi secundum malitiam cordis sui adinuenerunt, vt te offenderent, te exhibuisti seuerum vltorem & vindicem, vt cogerentur vltionis tuę præsentia, quantocyus ab exco gitatis vel cœptis desistere. 10 Exaltate & magnificate dominũ Deũ nostrum, & adorate eum in monte sancto eius in quo habitat, in Ecclesia: siue hac militante, per fidem excelsa, & per spem atque charitatem firma & immobili: siue illa triumphanti, per apertam Dei visionem & perfectam fruitionem altissime sublimata, & immobiliter firmata: * quoniã dominus Deus noster sanct° est, & super omnes solus sanct°, ac summe metuẽdus: propter quod, omni laudis & honoris exaltatione semper est dignissimus, neque ꝓ dignitate satis vnquã potest exaltari.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XCVIII.

Psal.79. VErsu primo, Qui sedes super Cherubim, moueatur terra. Quomodo dicatur De° sedere super Cherubim, diximus in psalmo. 79. in versu illo, Qui sedes super Cherubim, manifestare coram Ephraim, Beniamin & Manasse. Quidam autem hoc loco pro secunda persona, ponunt tertiã, legentes, qui sedet: coniungentes istud, qui sedet, ad principium versus, hoc modo, Dominus qui sedet super Cherubim, regnauit, irascantur populi, moueatur terra. Alii repetunt verbũ regnauit, hoc modo, Dominus regnauit, irascantur populi: qui sedet super Cherubim regnauit, moueatur terra. Nos sub secunda persona absque repetitione ista coniunximus, ad hunc modum, Qui sedes super Cherubim, ô magne Deus, à facie tua moueatur terra. In Hebræo, similiter & in Græco, participium est, acsi dicatur iuxta Hebræum, sessor Cherubim, vel insidens Cherubim: aut iuxta Græcum, sedens super vel in Cherubim. ¶ Versu secundo, Dominus in Sion magnus, & excelsus super omnes populos. Duplici distinctione hoc legi potest. Primò, ad hunc sensum, Dominus qui est vel habitat, vel colitur in Sion, à populo suo fideli, ipse est magnus & excelsus super omnes populos: hoc est, Deus Israel, est rex magnus super omnem terram. Secundo ita distingui potest, Dominus est in Sion magnus, & excelsus est super omnes populos: vt dominus Deus dicatur magnus esse & laudabilis valde in suo populo, & nihilominus super omnes populos excelsus. In Sion enim magnus est, dum se glorioſe in suo populo magnificat, in mirabilibus quæ pro eo potenter & magnifice operatur. Excelsus verò est etiã
Psal.94. super omnes populos, quoniam in manu eius sunt omnes fines terræ, & ipse pleno imperio dominatur

omnium. ¶ Versu tertio. Et honor regis iudicium diligit. Istud iudicium quod diligit Deus, intellige re possumus in nobis ipsis, vel in Deo. Honor regis diligit in nobis iudicium, quia dignitas & maiestas Dei nostri exigit à nobis & in nobis seruis suis iudicium, videlicet vt in iudicio illi seruiamus. Iustum enim est, vt tam magnifici domini & tam summi regis ministri, in iustitia & iudicio satagant perficere suum ministerium. Vnde illud toties veteri illi populo in legislatione replicatum, Ego dominus. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Et in lege gratiæ, nouo populo nouus præceptor Christus dominus, Estote (inquit) misericordes, sicut & pater vester cælestis misericors est. Estote vos perfecti, sicut pater vester cælestis perfectus est. Iterum verò secundum hanc intelligentiam, iudicium accipi potest pro æquitate & rectitudine iustitiæ, vt iam expositum est: vel etiam pro iudicio quod discretionem solemus appellare. Exigit enim honor magnificentissimi & regis nostri, vt illi cum magno iudicio, cum magna discretione & attentione seruiamus, non quomodo vili alicui aut plebeio domino seruiri solet, sed cum magno timore & tremore, cum magna alacritate, diligentia, solicitudine, & reuerentia, tanquã illi qui est omnium rex supremus, & quo est nemo celsior: vt ob hoc merito summo cum honore illi debeat seruiri. In quem ferè sensum scribens Corinthiis Paulus, vult sanctissima mysteria corporis & sanguinis domini sumentes, cum iudicio manducare, dum ait, Quicunque manducauerit panem, vel biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini, non diiudicans corpus domini: quia scilicet non cum iudicio debito accedit ad sumenda tam sacrosancta mysteria, tam sacrum panem, tam sacrum vinum: panem non panem, sed corpus filii Dei: vinum non vinum, sed sanguinem vnigeniti patris. Ideirco enim non diiudicat sufficienter qui indigne accedit, quia absque debito iudicio, non discernens hunc panem tam sanctum à pane cibario & crasso, quem in publicis conuiuiis vulgo manducant homines: nec illum sanctissimum sanguinem aliter sumit, quàm vinum quod è penu depromitur. Atque ita sanè perquamplurimi inueniuntur, qui seruiunt quidem Deo, quantum exterius videri potest: sed absque debito iudicio, absque necessaria discretione. Non enim qua oportet reuerentia, non qua oportet alacritate & promptitudine bonæ voluntatis, non qua oportet integritate bonæ intentionis, non qua oportet sedulitate bonæ operationis: sed cum pigritia, torpore, fastidio, simulatione, tanquam si alicui temporali domino ad mercedem paueulam inseruirent: imò (quod nullis vnquam lachrymis satis defleri potest) multo etiam minori fidelitate & sedulitate, quàm huiusmodi mercenarii dominis, à quibus vili tantum sunt mercede conducti, nullo autem vinculo alio obligati. Veros autem Dei seruos oportet cum magno iudicio, suæ seruitutis obsequia præstare, vigilantissime scilicet discernentes & diiudicantes attentissime, quanto hic dominus omnibus temporalibus dominis supereminеat, quanto hic rex omnibus sit regibus terræ excelsior, quanto hic Deus super omnes deos sit in immensum eleuatus, quanto sit omnibus potentibus potentior, quanto omnibus terribilibus potestatibus terribilior, quanto denique amabilibus omnibus ipse in immensum amabilior: ne satis putent, vt plebeio alicui terreno, corruptibili vel temporali domino, ita huic cælesti immortali & æterno seruire. Omnino enim hoc iudicium requirit à nobis Dei honor & magnificentia, quomodo & sanctus homo Dei Moyses sibi commissum populum adhortabatur, dicens, Non est alia natio tã grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest nobis: sic videlicet ex honore regis, illos exhortando ad iudicium. Potest verò (vt ab initio annotationis cœpimus dicere) iudicium istud intelligi in ipsomet Deo, ad hunc sensum, Honor regis amat iudicium, maiestas Dei amat iustitiam, & omnia vult agere in iudicio, amplexatur iudicium, gaudet iustitia, nihil potest agere absque iudicio, siue contra iustitiam. ¶ Versu quarto, Tu parasti directiones. Psalterium Romanum habet pro directionibus, æquitatem, Tu parasti æquitatem. Idem autem per vtrunque intelligitur, videlicet mandata domini: quæ æquitas dicũtur, quoniã in æquitate & iustitia fundãtur, & quia nõ nisi quod æquũ & iustum est præscribunt. Propter quod, Psalmo. 118. dicitur, Omnia mandata tua æquitas. Et rursum, AEquitas testimonia tua in æternum. Directiones verò appellantur, quia hominem ad Deum dirigunt, & in agendis ducatum præstant, quemadmodum Psalmo suprà citato dicitur, Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Pro eodem etiam accipi potest iudicium & iustitia, in parte sequenti, cum dicitur, Iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti. Vel sic intellige, Præcepisti fieri iudicium & iustitiam in Iacob. Vel sic, Tu ipse fecisti in populo tuo iudicium & iustitiam. Sed priora videntur magis conuenientia, & melius cum præcedentibus cohærent. Quòd enim honor regis diligat iudicium, inde manifeste apparet, quòd ipse fundauerit æquitates, quòd legem dederit suo populo, & quòd præceperit fieri iudicium & iustitiam in populo suo. Nisi enim honor regis diligeret iudicium, non præcepisset iudicium & iustitiam fieri, neque legem tulisset, quæ monstrat quid iustum atque iniustum. ¶ Versu quinto, Et adorate scabellum pedum eius. Præter expositionem in Elucidatione positam, per scabellum pedum domini intelligi etiam potest arca fœderis. Quia enim super propiciatorium quod erat operculum arcæ, inter duo Cherubim, sedem habere & habitare dicebatur dominus, rectè proculdubio dici potest arca, scabellum pedũ eius. Erat enim quasi sub sede Dei. Atque hæc arca sancta erat, nimirum à Deo specialiter sanctificata, & adeò sancta, vt eam tangens Oza morte fuerit percussus. & qui eam nudam conspexissent, morte punirentur subitanea. Attamen cum ipsa adorari iubetur, non debet intelligi proprie dicta adoratio, quæ non nisi Deo debet attribui, vtpote enti primo & supremo domino: sed adoratio improprie debet accipi pro specialis honoris exhibitione, quomodo frequenter in sacris historiis inuenimus homines adorare seinuicem: quod non nisi eiusdam reuerentiæ magnæ significat exhibitionem. Quidam verò, adorate scabellum, accipiunt loco huius, adorate ad scabellum, vel ante scabellum, vel coram scabello eius, vt intelligatur adoratio proprie dicta ipsius Dei, non arcę tamen adoratio, sed Dei super aream sedentis: quẽadmodum nos Chri-

Deut.4.

Psal.118.

2.Reg.6. Nume.4

Universidad de Deusto
Biblioteca

stiani. Deum sub admirabili sacramento latentem adoramus, & ad locum vel ante locum, vel versus locum illum in quo sanctissima illa mysteria conseruantur, adorationis exhibemus reuerẽtiam: nõ ipsum tamen locum adorantes, id est ligna, lapides, aut claustra, sed ipsum quem illo in loco pro sua altissima bonitate credimus seruari. Secundum hanc verò intelligentiam, mystice per arcam accipere nobis licebit Ecclesiam sanctam militantem, quæ est velut scabellũ pedum domini: vt cælestis illa Ecclesia triũphans, hac ratione eius sedes potest appellari, quòd huic illa sit subiecta, quasi inferior superiori, quẽadmodum scabellum subiectum est sedi. Vel intelligi potest ipsa Christi humanitas, quæ est scabellum pedum inhabitantis diuinitatis: in qua videlicet inhabitat & requiescit diuinitas. Nos in Elucidatione nullum horum sequimur, sed secundum cõsiderationem similitudinis, dicimus significari maximam reuerentiam, vt summo domino exhibẽdam, cum præcipitur etiã scabellum pedum eius esse adorandũ & honorãdũ, quẽadmodũ satis dilucide illic ostẽdimus. ¶ Versu penultimo, Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum. Nos in Elucidatione ista ad populũ retulimus, cui illi præerant sacerdotes, de quibus prius factus est sermo: quẽadmodum & Chaldæa indicat Paraphrasis, cum ait, Deus, tu propitius fuisti populo, propter eos. Atque ita istud, Propitius fuisti eis, valet, Propitius fuisti populo propter illos. Nam de Moyse manifestum est, quomodo frequenter iram à populo auertit suis precibus, neque semel parcitum sit multitudini ipso deprecante pro illa. De Aaron autem Nu
Num. 16. meri. 16. legitur, quòd plagam incendii, incensi oblatione & precibus cessare fecerit. De Samuele ve-
Hiere. 15. ro, quòd ad Dei placandam iram multum potẽs fuerit, vel illud indicat, quod apud Hieremiam ex ore domini dicitur, Si steterint coram me Moyses & Samuel, non erit anima mea ad populum istũ. Quod autem sequitur, Et vlciscens in omnes adinuentiones eorum, similiter ad populum referimus, idque secundum duplicem intelligentiam. Quarum prior in Elucidatione exprimitur, quòd in magnum beneficium Deus populi peccantis peccata ad preces sanctorum tantum disciplina paterna puniuit, vt caue rent imposterum, & non impuniti peccarent licentius, ne ita in totum eos abiiceret. Altera verò est, secundum quam per adinuentiones istas populi intelligimus opera mala, quæ contra sanctos à Deo sibi præfectos, Moysen, Aaron, & Samuel, excogitauerunt, videlicet rebelliones & seditiones contra ipsos excitatas: quemadmodum Chore, Dathan, & Abyron seditiosi contra Moysen & Aaron, misere perdi
Num. 16 ti sunt, cum tabernaculis suis, viui absorpti à terra. Deinde ducenti & quinquagintaquinque offerentes
Ibidem. incensum, igne consumpti. Dehinc & illa. 14. milia, quæ contra Moysen & Aaron, propter prædictorũ mortem, seditionem excitauerant. Atque ita adinuentiones eorum intelliguntur adinuentiones contra illos, id est, mala consilia excogitata contra sanctos domini. Sicut enim fuit dominus populo propitius propter orationes sanctorum, ita & ira commouebatur aduersus illum, quando contra sanctos ipsius seditionibus atque murmurationibus insurgebant. Quidam tamen ista intelligunt de propiciatione & punitione propriorum peccatorum ipsius Moysi, Aaron, & Samuelis. Moyses enim peccauit ad aquas contradictionis, non sanctificando dominum coram filiis Israel. Aaron præter hoc, etiam in conflando vitulum. Samuelem verò dicunt peccasse in hoc, quòd non sufficienter filios peccantes corripuerit. Atque ira Dei significatur districtum iudicium, quo etiam sanctis suis ab vltione non pepercit, siquando aduersus ipsum deliquissent.

XCIX. PSALMI ARGVMENTVM.

Exhortatio est Psalmus iste, vniuersos terræ habitatores conuocans ad lætandum & exultandũ in cõfessione domini, qui est omnium creator unus & conditor, cuius misericordia nunquam deficiet, neque ueritas usque in consummationem sæculi.

XCIX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Iubilate Deo omnis terra, seruite domino in lætitia.

2 Introite i cõspectu eius in exultatione.
3 Scitote, quoniam dominus ipse est Deus:

** ipse fecit nos, & nõ ipsi nos.*

Vm iubilo cordis laudate dominũ vniuersi habitatores terræ, & seruite illi in cordis lætitia. Non exigit à seruis suis vt in tristitia aut seruili terrore sibi seruiãt, sed populũ amat qui nouit iubilationẽ, qui scit exultare semper in nomine eius, & alacrem de hilari corde præstare seruitutẽ. 2 Venite, accedite ad eũ in cordis deuotiõe, & ĩtrogre diamini ante cõspectũ eius: nõ quasi ante morosum & difficilẽ dominũ, trepidi & anxii serui in tristitia & seruili solicitudine, sed cũ exultatiõe liberæ cõscietiæ, tanquã filii ante patrẽ piissimũ, pastoremque benignissimũ. 3 Illud enim vobis sciendũ est, & etiã atque etiã profunda mente recogitandũ, quòd dominus, ad cuius cõfessionem nunc vos exhortor, ipse est solus verus Deus, & præter eum non est alius: ipse est, quo nihil est maius, nihil prius, nihil dignius potest cogitari: * ipse nos fecit de nihilo, vt essemus aliquid: & totum hoc esse quod in nobis est, & tã nobile esse, quo cæteris omnibus supereminemus corporeis creaturis, ipse donauit nobis: & nequaquam nosmetipsos fecimus, neque à nobisipsis habemus quicquam, sed ab illo vno omnia: propter quod, iustissimum est, vt illi à quo ita nos cuncta accepisse cognouimus, corde lætissimo iubilemus & seruiamus, quantũ va-

A *4 Populus eius, & oues pascuæ eius, introite portas eius in confessione:*

** atria eius in hymnis:*
** confitemini illi.*

5 Laudate nomẽ eius, quoniam suauis est dominus:
** in æternũ mia eius: * & usque in generatiõe & ge*
B *nerationem ueritas eius.*

luerimus. 4 Specialiter verò, ô vos omnes qui estis de populo eius, qui de numero estis electorũ eius, qui estis quasi oues pascuæ eius, quos ipse quasi pastor bonus, tam secundũ corpus in hoc corporeo mundo, quàm secundũ animã, in sancta Ecclesia pascit, & ab omni malo defendit: vos (inquam) peculiari exhortatione admoneo, vt portas eius ingrediamini, vt introeatis ante faciem eius in cõfessione laudis & gratiarum actionis: * vt atria eius ingrediamini cum hymnis, psalmis, & laudibus: domum cultus eius, vel sanctam Ecclesiam, vel materiale templum, sic introite cum hymnis & laudibus: * vos (inquam) date confessionem illi. 5 Et laudem dicite benedicto in sæcula nomini eius, quoniã ipse dominus erga seruos suos nõ est crudelis, nõ morosus, non difficilis, sed mitis, benignus, mansuetus, bonus, facilis, dulcis, & pius: * misericordia eius in sempiternum non deficiet, semper erit exposita petentibus eã vsque in consummationem sæculi: * itẽ & veritas siue fides eius atque iustitia, in omnes generatiões perdurabit, nõ poterit vnquã mentiri neque fallere: sed quęcũque pollicitus est, seruabit electis suis, donec perstabit sęculũ.

ANNOTATIONES IN PSALMVM XCIX.

VErsu quarto, Introite portas eius in cõfessiõe, atria eius in hymnis: confitemini illi. Debet versus iste ita distingui, vt in cõfessione iungatur cũ præcedenti verbo, hoc modo, Introite portas eius in confessione: deinde repetatur introite, ad regendũ accusatiuũ atria, adiuncto eo quod sequitur, in hymnis, hoc modo, Introite atria eius in hymnis: vt deinde diuisim sequatur, Cõfitemini illi: quod rectius in principium versus sequẽtis referretur, iuxta quod in Hebræo legitur. Sic enim clarius vertit Hieronymus, Ingredimini portas eius in gratiarum actione, atria eius in laude. Confitemini ei, benedicite nomini eius, quia bonus dominus. Eandem etiam distinctionẽ habet lectio Græca.

C. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste centesimus formam uidetur describere, & officium designare hominis iusti, maxime autẽ principis: quem licet quidam interpretentur singulariter de Christo domino, quòd uix alius inueniatur cui omnia hic posita perfecte conueniãt: melius tamen apparet ipsum i persona Dauid pronũciari de se omnia illa non ad iactantiam, sed ad laudem & gratiarum actionem recitantis: quod uidelicet in innocentia ambulauerit in medio domus suæ, quod malum non proposuit ante oculos, quòd odio habuerit impios, eorũmque fuerit consortia auersatus, fideles autem & iustos sibi adiunxerit & exaltauerit, superbis humiliatis, & peccatoribus punitione debita peremptis. Hæc enim sunt officia regis, neque regis solum, uerumetiam cuiuslibet patrisfamilias in sua domo, aut cuiuslibet præsidentis in ea communitate cui præsidet.

C

C. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Misericordiã & iudiciũ cantabo tibi domine.

2 Psallã & intelligã in uia immaculata:
D ** quãdo uenies ad me?*

3 Perambulabã in innocentia cordis mei in medio domus meæ.

4 Non proponebam ante oculos meos rem

E misericordia simul & iudicio atque iustitia cãtabo tibi domine: videlicet quòd misericors simul & iustus sis tu domine in cunctis operibus tuis: ita semper misericors, vt nihilominus iustus: ac rursum ita iustus, vt nihilominus misericors: ita super his duobus semper & vbique cõiunctis tibi cantabo. 2 Super his tibi psalmos dicam & canam, cantansque & psallens tibi, ego eruditus in via innocentiæ: discam, intelligam, & instructus à te sciam ambulare viã immaculatã mandatorũ tuorũ. Qui enim in viis immunditiæ psallunt, horum nõ est speciosa laus in conspectu tuo: * ô vtinã tu mihi cito adueuenias, ô si iam nunc ad me venias, vt ignorantem instruas & illumines in via mandatorum tuorum, vt tibi queam digne psallere. Hoc enim totum est quod cupio, te videlicet meis canticis inuitare, te ad me aduocare: nihil est quod æque atque tuũ aduẽtum desiderem. 3 Volo autem quod ex tuo munere in me est boni propositi, tibi ad gloriã, & proximis subditisque ad exemplũ, hoc cantico proponere, ex bonæ conscientiæ testimonio: vt exprimã qualis esse debeam, si in via immaculata psallere voluero. Ecce ego ex munere gratiæ tuæ studebam conuersari in medio familiæ meæ, cũ innocentia, iustitia, & simplicitate, quasi pater in medio filiorũ, quasi dominus in medio seruorũ, quasi pastor in medio ouiũ, singulos attendens & considerans, singulis prospiciens domesticis meis, singulisque superintendẽs, quantũ opus erat: vt sua quisque administratione iustè fungeretur, neque malum vllum notabile paterer in domo ac familia mea, pro quo nõ emendando gererem solicitudinẽ. 4 Caui mihi sedulo, ne rem iniustam siue vllam iniustitiam menti meæ proponerẽ, ad eam perficiendã opere, ne de vlla cogitarem perficienda (siue aduersus Deum, siue aduersus hominem) iniquitate aut iniustitia:

Universidad de Deusto
Biblioteca

*iniuſtam: * facientes prævaricatiões odiui.*

5 Non adhæſit mihi cor prauum:
** declinantẽ à me malignum non cognoſcebam.*

6 Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar.

7 Superbo oculo & inſatiabili corde, cum hoc non edebam.

8 Oculi mei ad fideles terræ, ut ſedeant mecum:

** ambulans in uia immaculata, hic mihi miniſtrabat.*
9 Nõ habitabit ĩ medio domus meæ qui facit ſuperbiam:
** qui loquitur iniqua, nõ direxit in cõſpectu oculorum meorum.*

10 In matutino ĩterfi ciebam omnes peccatores terræ:
** ut diſperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatẽ.*

* neque ſolũ ipſe non volui mala facere, verũetiam in aliis odiebã peccatum, vt tranſgreſſores legis Dei mei odio habui: non quidẽ ipſam illorũ perſonã, ſed præuaricantiũ vitia: ita vt quantũ in me eſſet, illis obſiſterem mala agentibus, & impedirẽ mala eorum propoſita, ne poſſent ea perficere, pro mea autẽ virili ad bonum inducerem. 5 Et quoniã ita iniquitatis aduerſariũ præſtiti, elõgati ſunt à me omnes qui prauo ſunt corde, non adhæſerunt, non aſſociati ſunt, non ſe cõiunxerunt mihi qui malæ ſunt voluntatis & prauo corde, amatores iniuſtitiæ: * malignos à me abſcedentes, meã vel ſocietatem vel ſeruitutem deſerentes, propter malitiam, quòd viderent ſe non poſſe apud me ſuã impietatẽ iuxta deſiderium perficere, qui ob hoc à me declinabant, recedebãt, ſiue meam amicitiam atque ſocietatem, ſiue meã ſeruitutem derelinquẽtes, hos ego nihili feci, quaſi nunquã cognouiſſem eos, ſic ab illis me alienaui, quantumuis alioqui illorum amicitia grata aut ſeruitus cõmoda fuiſſet: qui propter iniuſtitiæ amorem odiumque bonitatis, ita me deſerebãt, illos prorſus contempſi, & permiſi ſeparari à me pro ſuo placito, longè malẽs illos à me abſcedere, quicũque tandẽ aut quãticũque fuiſſent, quàm vt à me in ſua impietate fouerentur aut tolerarentur. 6 Si quem videbam ad detractiones pronum, qui promptus eſſet ad detrahendum ſecreto proximo ſuo, ad male loquendum in occulto de fratre, ad auferendum vel imminuendum bonũ nomen proximi, hunc ego redarguebam acriter, & ſeuere corripiebam, hunc ego toruo aſpectu atque etiã increpatoriis verbis cum authoritate compeſcui: non arridebam detrahenti, non diſſimulabam, nõ fouebam illum in detractionis malo, ſed contradicendo reſiſtebam, & ſeuere increpando compeſcebam. 7 Quos ego aduertebam eſſe ſuperba & elata mente, monſtrante ſeſe foris per oculos, mentis interiori elatione, & quos cõperiebam eſſe corde inſatiabili, ſiue diuitiis per auaritiam, ſiue honoribus per ambitionẽ, ab huiuſmodi me abſtraxi, cum his nõ duxi familiarem vitam, hos nolui habere familiares ſiue domeſticos, aut etiã cum his nulla volui familiari iungi ſocietate ſiue amicitia, vt vel cum illis inuitatus familiariter cõuiuarer, vel ipſi mecũ à me inuitati. 8 Sed ſi quẽ in terra, vbicũque tandẽ locorũ, aut quocunque tandẽ genere natũ, viderem fidelem, iuſtum & bonum, benè, iuſtè, ſimpliciter, & fideliter ex corde ſyncero commiſſa ſibi peragentem officia, in hoc fuit mihi beneplacitum, ad eiuſmodi homines oculũ & reſpectum habebam, vt tales exaltarem, & mecũ conſidere facerẽ, mecúmque demorari, & ad menſam meã vt domeſticos & amicos accumbere. * quos cõperiebam benè, iuſtè, & fideliter cõuerſari, huiuſmodi elegi ad miniſterũ meũ, huiuſmodi ego exaltaui ad officia regni, & domus meę talibus miniſtris committebam quæ vel in regno vel domo mea erant agenda, talibus credebã rerum omniũ agendarum adminiſtrationẽ. 9 Qui autẽ in factis ſuis ſuperbiã vllam aut dolũ oſtendunt, per ſuperbiam alios iniuſte calũniari, moleſtare aut opprimere volentes, eiuſmodi non habitabunt coram me in tota domo mea: quos tales eſſe cognouero, nequaquã illos intra domum meã recipiam, vt mihi in vllo ſeruiant miniſterio: atque etiamſi intra domum meã habitauerint, vbi tales deprehendero, expellam atque eiiciam eos, neque patiar tales impietatis amatores permanere ante oculos meos: * qui loquuntur iniqua, non proſperantur, non proſpere agunt apud me, nunquam illis bene erit, nunquam inueniẽt gratiam in oculis meis, vt eos eueham, foueam aut promoueam: non erit ad tales animus meus, ſed aduerſabor illis, & durum me illis oſtendam, donec ab impietate huiuſmodi deſinant. 10 In primo mane, admodum mature, quantum in me erat, ego omnes malefactores in terra mihi ſubiecta puniebam & auferebã de medio: mox vbi perſenſiſſem malum contagioſum alicubi exurgere, curaui, vt quãtocyus malũ illud ſupprimeretur vel auferretur, ipſos mali authores rigidè puniendo, aut etiam ſi malitia id exigeret, morte mulctando: * vt ſic diſperderem de populo domini, de Eccleſia fidelium omnes iniquitatis operarios, quantum mihi foret poſsibile: ne ſi impunitum aliquandiu malum permiſiſſem, in peius excreſceret, ſicque abundantia malitiæ inficeretur terra & ciuitas domini, ipſius cultui deputata & ſanctificata. Malum enim niſi quantocyus rigida punitione extinguatur, celeriter increſcit, & ſerpit latiſsime ab vno in plurimos: propter quod, eum qui populo domini præſidet, ſi Deo placere velit, huic rei vigilantiſsime neceſſe eſt intendere.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CENTESIMVM.

CVm pſalmum iſtum iuxta modum in Elucidatione expoſitum, ipſi Dauid applicamus, in ſeipſo iuſti viri & boni principis exemplum deſcribenti, non ſic iſta accipienda ſunt, quaſi omnia perfectè Dauidi conueniant, quaſi ſemper in innocentia perambulauerit in medio domus ſuæ, quaſi nũquam ante oculos propoſuerit rem malam, quaſi ſemper oculi eius fuerint ad fideles terræ. Profecto enim non ambulauit in medio domus ſuæ in innocentia, quando de feneſtra videns Bethſabee lauantem, concupiuit alienam in corde ſuo, & ad malam concupiſcentiam implendam nuncios miſit, opereque impleuit, quod male concupierat: profecto non erat hoc in innocentia cordis ambulare in medio domus ſuæ. Et neque hoc erat, non proponere ante oculos rem iniuſtam. Et cum adiiciens malum malo, Vriam fideliſsimum comprobatum, fecit dolo & fraude, traditis illi proditoriis literis, occumbere: nunquid tum erant oculi eius ad fideles terræ, vt ſederent cum eo, aut habitarent cum eo, & non magis contra fideliſsimum ſeruum, vt innocentem impiè ſine cauſa auferret de medio? Non ergo iſta ſic accipienda ſunt, quaſi per omnem vitam Dauid ea obſeruauerit, quaſi nunquam fuerit trãſgreſſor: ſed accipienda ſunt, vt ab eo pronunciata, cum in bono eſſet propoſito & bona conſcientia, quando nullius ſibi erat facinoris conſcius. Aut ſic accipitur totus Pſalmus, vt potius qualis eſſe debeat, ſeipſum Dauid admoneat, quàm quis ſit, aliis prædicet. ¶ Verſu primo, Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Cantare debemus Deo non miſericordiam ſolam, non iudicium ſolum: quoniam neque miſericors ſolum eſt, neque ſolum iuſtus dominus noſter, ſed miſericordiam ſimul & iudicium: quia ſimul miſericors & iuſtus eſt. Iuſtum eſt enim ſic illum cantari, vt eſt in ſemetipſo: propter quod, miſericordiam ſimul & iudicium (vt ſimul miſericors & iuſtus eſt) cantare illi debemus. Nam ſi ſolã cantemus miſericordiam, periculum eſt, ne nimium remiſſe, nimiúmque ſecure agamus, abſque timore & debita ſolicitudine. Solius enim miſericordiæ recordatio ad remiſsionem inuitat, & minus cautum ac timoratum reddit. Qui verò ſolum recogitant & cantant iudicium, his eſt ex altera parte graue periculum, ne vel deiiciantur animo, vel timore potius quàm amore agantur: dum in miſericordiam blandientem nunquam leuantes oculos, ſolius intuentur iudicii terrorem. Bene autem pſallunt, & bene ſibi conſulunt, qui neque miſericordiam obliuiſcuntur, neque iudicium, ſed adinuicem iſta ſapienter coniungunt. Qui enim ſic pſallunt, in via immaculata redduntur intelligentes, & inſtituuntur in via iuſtitiæ, vt habet verſus proxime ſequens. ¶ Verſu ſecundo, Quando venies ad me. Conuenientius eſt vt accipiatur hoc ſecundum modum optandi, vt ſit ſenſus, O quando venies ad me, ô vtinam quantocyus aduenias, vt in Elucidatione explicauimus. Poſſet tamen quando accipi temporaliter, Intelligam in via immaculata, tunc quando tu venies ad me ſcilicet, vt me in via immaculata & in lege tua inſtruas, quando ad me quaſi doctor ad diſcipulum aduenies. ¶ Verſu tertio, Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ. Diligenter notandum, quod dicitur, In medio domus meæ. Oportet nanque eum qui præſidet, ſiue regno, ſiue communitati, ſiue domui, aut cuilibet tandem congregationi, non in angulo aliquo domus deſidere, non in abdito cubilis ſemper latere concluſum, non in molli ſtrato otioſum ſtertere, non ad opiparam menſam in cœnaculo amœno accumbentem deliciari, cutemque ſic in deliciis curare: ſed in medio ſibi creditę domus perambulare, tanquam qui ſit rationem redditurus de omnibus quæ in domo illa ſibi credita agũtur. Propter quod, ab Apoſtolo dictum eſt, eum qui præeſt, præeſſe debere in ſolicitudine: & aptiſsimo vocabulo Eccleſiaſtici patres, eos qui dominico gregi præficiuntur, Epiſcopos duxerunt nominandos, videlicet vt ex ipſa ſui nominis appellatione incumbens, ſibi ſolicitudinis onus agnoſcerent, eúſque ſedulo admonerentur. Siquidem ἐπίσκοπος Græce, Latinis ſignificat ſuperintendentem vel ſupercontemplantem aut ſuperconſideratem: quod eius ſit intendere, & inuigilare gregi commiſſo, & diligenter conſiderare, ne quid ipſorum culpa alicubi depereat, quomodo paſtoris eſt officium, ſeruare oniculas ne pereant. Intendere autem debent tanto ſolicitius, quanto non corporum, ſed animarum poſiti ſunt cuſtodes. Vnde per eundem Apoſtolũ ſubiectis ouibus dicitur, Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim pernigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. Admodum autem pulchrè dicitur, Perambulabam in medio domus meæ. Eum enim qui præeſt, in medio domus oportet perambulare. Omnium enim gerat curam, neceſſe eſt: & diligenter perudendum eſt illi, ne vlſa vſquam ouis, vel ex hac parte, vel ex illa parte depereat. Propter quod, in medio illum oportet ambulare, vt æque propinquus, æque expoſitus ſit omnibus, vt ex æquo omnibus abſque perſonarum acceptione inuigilet: non ſolos curet diuites, non ſolum intendat iis qui ſunt in Eccleſia ſiue familia præcipui, ſed infimis etiam atque viliſsimis. AEque enim pauperis & diuitis, nobilis & ignobilis anima requiretur ab eo, cum in iudicium aduenerit iudex iuſtus, qui æquali potentia, ſapientia, & bonitate ſingulorum animas condidit, cui omnes æque ſunt magni precii, vtpote qui finxit ſigillatim corda filiorum hominum. Notandum etiam hoc, quòd paſtor in medio domus perambulare dicitur, aduerſarius autem per domus circuitum, quemadmodum Petrus Apoſtolus ait, Aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Et alibi, In circuitu impii ambulant. Diabolus ergo, & qui ex parte eius ſunt, in circuitu gregis circumambulant, vt nocent: bonus autem paſtor, in medio gregis & domus perambulat, vt ex omni parte circumeuntes aduerſarios repellat, & nullibi illis, quantum quidem in ipſo fuerit, nocendi concedat aditum. Atque vtinam hac noſtra tempeſtate, iſtud tam præclarum Prophetæ exemplum imitentur principes populorum, maxime autem Eccleſiarũ prælati. Vtinam magis aſſueſcerent ad perambulandum in medio domus ſuæ, vtinam à perequitandis campis, & ſyluis percurrendis prorſus abſtinerent, vtinam non in angulis, in cubilibus otioſi deſiderent, magis autem in debita ſolicitudine medium domus ſuæ, imò Dei (quemadmodum ex officio illis incumbit) peram-

2.Reg.11.

Roma.12

Hebr.13.

Pſal.32.

1.Petri.5.

Pſal.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bularent. Proculdubio non ita multæ passim animæ miserè deperirent, quot nunc cernimus ante oculos maximo perdi numero: dum ex omni parte circuiens hostis, ad nocendum semper vigilat: bona autem pars eorum, quorum erat lupis obsistere, somnum grauem in cubiliũ penetralibus dormiunt, nihil minus quàm de commissa sibi domo soliciti. ¶ Versu quarto, Non proponebam ante oculos meos rem iniustam, facientes præuaricationes odiui. Expostulat hoc perfecta iustitia, primum vt ante oculos tuos non proponas impium aut iniustum aliquid, vt nullam tibi impietatem proponas in animo ad implendum eam. Est enim hoc proponere ante oculos, rei intendere ad assequendum eam. Deinde, vt sicut iniquitatem in teipso odis, atque ideo ante oculos tuos non proponis: ita & in proximis habeas exosam, & operarios impietatis, vt huiusmodi sunt, persequaris, ad illos humiliandos, atque illorum conatus malos infringendos. Hinc in alio Psalmo noster Propheta loquitur, dicens, Nonne qui oderũt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Alibi verò etiam fleuisse se dicit, & vehementer admodum fuisse conturbatum, propter impiorum transgressiones. Sic enim Psalmo. 118. ait, Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierũt legem tuam. Mei oculi (inquit) exitus aquarum deduxerunt, quia illi impii non custodierũt legẽ tuam. Et iterum, Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Secundum eandem cõsiderationem iterum in alio Psalmo describens quisnam sit inhabitaturus tabernaculum domini, aut in monte sancto accepturus requiem, prius dicit, Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam: qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua: ac deinde subiungit, Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus. hoc est, qui pro nihilo reputat, qui penitus contemnit, & pessime odit malignos, conatúrque illos, quantum in se fuerit, humiliare, & conatibus eorum improbis obsistere. ¶ Versu quinto, Non adhæsit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoscebam. Ea est vis probitatis, vt fuget atque elonget à se omnem malignum. Quomodo enim luminis fulgentem claritatem tenebræ non ferunt, & ante illam hæ aufugiunt, item & cum tenebris omnes tenebrarum amatores, ita à facie virtutis siue probitatis omnis fugit improbitas: atque hinc fit, vt improbi vehementer exhorreant bonorum consortia, quemadmodum econtrario societatẽ cum sui similibus vehementer exquirunt. Ita cum is qui regno aut familiæ præsidet, bonus ac iustus fuerit, adiunguntur illi veri, boni, & recti corde: qui autem prauo sunt corde, fugiunt ab illius probitate, & declinant ab eo. Hinc in præsenti loco cum dixisset, Non proponebam ante oculos meos rem iniustam, facientes preuaricatiões odiui: mox subiungit, Non adhæsit mihi cor prauum. Quasi dicat, Quoniã virtutem sectatus sum, & odiui impietatem, tam in memetipso quàm in aliis proximis & subditis meis: idcirco non adhæserunt mihi homines prauo corde, non se adiunxerunt mihi. sed magis se elongauerunt à me. Iustus verò cum viderit ita à se elongari & declinari impios, nunquid dolet, nunquid illos ad se conatur allicere, nunquid blandimentis ad se inuitat declinantes? Nequaquam. Sic enim ait propheta, Declinãtem à me malignum non cognoscebam. Nam iustorum societatem sicut semper iustus optat, iuxta illud quod in alio Psalmo dicitur, Conuertantur mihi timentes te, & qui nouerunt testimonia tua: ita peccatorũ consortium vel amicitiam omnino nihili pendit, & à se propter impietatis amorem declinantes adeò reputat extraneos, vt nolit vel agnoscere. ¶ Versu vltimo, In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt dispergerem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Secundum mysticam intelligentiam exponitur hoc aliquando de terra cordis nostri, cuius terræ peccatores in matutino interficimus, quando in tranquillitate mentis positi (quod maxime est tẽpore matutino) omnes cogitationes & affectiões malas, quas inuenerimus in corde, studemus perimere & prorsus eiicere, vt mũdemus animas nostras (quæ sunt ciuitates Domini) ab omnibus huiusmodi operariis iniquitatis, id est, ab huiusmodi impietatibus, vel certè peccatorum initiis: quibus ad consummatam iniquitatem perducimur, si consenserimus, & non quantocyus interfecerimus, allidentes eas ad petram. Vel in matutino intelligitur, mane & mature, quamprimũ sensserimus cogitationes tales aut affectiones in nobis exurgere. Mature enim antequam increscant, mox debent supprimi & interfici. Quod autem in Elucidatione expositũ est, magis ad propositum Psalmi facit de peccatoribus puniendis, sicque supprimenda malitia.

Psal. 138.
Psal. 118.
Ibidem.
Psal. 14.
Psal. 118.

Argumentum In Psalmum CENTESIMVMPRIMVM.

Psalmus iste secundum Ecclesiasticam consuetudinẽ inter pœnitentiales Psalmos quinto loco ponitur: qui cum aliis eiusdem nominationis in hoc optime cõuenit, quòd à luctu & fletu magno initium sumit ex propriæ miseriæ cõsideratione: finitur autem in multo gaudio & consolatione, ex contẽplatione Diuinæ magnitudinis, bonitatis & æternitatis. Primum itaque, in afflictione & angustia multa constitutus postulat à Deo, suam orationem exaudiri, proponens sub similitudine fumi euanescentis, arefacti cremij, & fœni solis æstu percussi, uitæ huius corporalis uanitatem: se uerò, ob afflictionem & desolationem suam, cõparat pelicano solitudinis, nycticoraci in domicilio, & solitario passeri: his cõparationibus significare intendens, quomodo præ dolore societatem omnẽ cæterorum hominũ fugerit, propter quod etiam exprobrationes & conspirationes ab aduersarijs quos fugiebat perpetitur: iterũq; uersu decimo, sui doloris magnitudinẽ repetit, ob quem ipsum quoque cibũ & potum sibi dicit fuisse insipidũ, propter uehementem humiliationẽ & collisionem, qua se à Deo cognoscit percussum. Versu autẽ. 13. tristitia ista relinquens de sui doloris pondere trãsit ad latam considerationẽ diuinitatis: cuius primo stabilem æternitatẽ sibi proponit ob oculos, deinde compatientem misericordiã, qua in tempore gratiæ salutem est operatus generis humani, nouamq; fidelũ Ecclesiã per seruos suos Apostolos ædificauit, precibus supplicũ inflexus, & eorũ qui sub captiuitate grauissima tenebãtur lõgo gemitu tandẽ exoratus, propter laudẽ sui nominis. De quib⁹ cibus parti sub tẽpore præterito tẽpore futuro, promiscuè canit, quòd ad horũ tẽporũ Prophetiæ spiritus nõ attẽdat differẽtiã. Versibus autẽ. 24. & 25. desideriũ & oratio fidelium conuersorũ pro dierum suorũ plenitudine orantiũ interponitur, ut non ante tempus suæ perfectionis auferantur de medio. Atque hinc iterũ uersu. 26 totus in considerationẽ Diuinæ stabilitatis transiens, cælos (qui tamen uidentur inter res creatas magis stabiles) cõparatione facta ad Deum prorsus immutabilem ostendens admodũ esse mutabiles, utpote qui sunt immutãdi, aliquãdo & innouandi, cum Deus semper idem, idem ipse permaneat: semen tamen fidelium, id est, electos, uersu ultimo semper dicit coram Deo habitaturos, & in conspectu ipsius dirigendos.

CI. PSALMI ELVCIDATIO.

I *Domine exaudi orationem meam:*

C ** & clamor meus ad te ueniat.*

2 Nõ auertas faciem tuam à me:

** in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.*

3 In quacunque die ĩuocauero te, uelociter exaudi me.

D *4 Quia defecerũt sicut fumus dies mei:*

** & ossa mea sicut cremium aruerunt.*

5 Percussus sum ut fœnum,

DOmine Deꝰ meus, cuius misericordia semper miseris & afflictis est refugium, quęso, vt orationem meã istã qua nũc oro ante conspectũ tuũ, in amaritudine afflicti & contribulati spiritus, dignãter exaudias: * vtque meus iste clamor, quo ex cordis magno affectu ad te in oratione clamito, introgrediatur vsque ad sacrariũ exauditionis tuæ, ne frustra illũ ego emiserim, sed quæ postulo, impetrata referat. 2 Noli auertere à me afflicto benignũ aspectũ tuũ, noli abscõdere à me placidum vultum tuum, vt nolis ad orationem meam attendere: * magis autem in quacũque die tribulationem passus fuero, ac detribulatione ad te clamauero, promptũ te exhibeas ad orationem meam, & aures pias auditumque benignum accommodes meis precibus. 3 Quacunque (inquam) die, quocunque tempore, quacunque hora, contigerit me afflictũ & orantem ex cordis bono affectu te inuocare, quæso ne moreris respicere, ne differas exaudire: sed quantocyus orantem respicere, & subueni postulantis desiderio. Tam enim sum ex memetipso miser, vt longam moram non patiatur mea (quæ ferè ad extremum vsque gradum deuenit) miseria, vt sit vel in morula modica non modicum mihi periculum. 4 Ecce enim dies, anni & tempora mea consumpta sunt, præterierunt, transierunt, & euanuerunt ad modum fumi, qui subito euanescit atque resoluitur, nec vllam habet consistentiæ firmitatem: ita vt postquam euanuerit, nihil videatur illius superesse. Ita planè transierunt cuncti dies vitæ meæ, & iam nihil illorum sit pereſt, efficior quę ego consumptis illis, termino vitę huius in dies propinquior: * & ossa mea continuò arẽfiunt, exiccantur, suoque robore destituuntur, & omni exhauriuntur vigore, ad modum cremii quod in sartagine per subiecti ignis actionem torretur vehementissime, vt eliquetur ex eo omnis pinguedo. Ossa quidem corporis ita arescũt ob ni Prou. 17.
miam afflictionem tristitiæ, quoniam spiritus tristis exiccat ossa. Ossa quoque animæ meæ, id est, virtutes oẽs, atque potentiæ quæ in ea sunt aruerunt, languerũt, & penitus defecerũt præ inopia, velut facta impotentia atque inualida ad omne bonũ, & ad quęcunque aduersa sufferẽdũ imbecillia, dũ in tã longa afflictione, absque vlla cõsolatione permaneo, dumq; ipse ille vehemens ignis praui sensualis affectus, velut depascit, consumit, & in bono languere facit omnem animæ virtutem. 5 Quomodo gramẽ virẽs ab æstu solis percutitur, læditur, cogiturque

Universidad de Deusto
Biblioteca

* *& aruit cor meum:*

* *quia oblitus sum cõ*

Psal. 103. *edere panem meum.*

Ioan. 9.

6 *A uoce gemitꝰ mei adhæsit os meum carni meæ.*

7 *Similis factus sum pelicano solitudinis:*

* *factus sum sicut nycticorax in domicilio.*

8 *Vigilaui, et factus*

Psal. 54. Thre. 3. Esaię. 38. *sum sicut passer solitarius in tecto.*

9 *Tota die exprobrabant mihi inimici mei:*

* *& qui laudabãt me, aduersum me iurabãt.*

10 *Quia cinerem tanquam panem manducabam:*

areſcere, virore deperdito: ita ego percuſſum me ſentio, ſiue ab æſtu indignationis & iræ tuæ, quam ſentio deſuper, ſiue ab eſtu malæ concupiſcentiæ, quam ab infra crudeliter ſæuientẽ experior: * & arefactũ eſt cor meũ, ſpiritus meus omni virore atque vigore deſtituitur, vt nihil vltra videatur in me ſupereſſe vigoris ſiue virtutis, ad bene agendum: * quæ quidẽ debilitatio, & cordis arefactio, inde mihi etiã puueniebat, quòd præ nimio cordis dolore neglexi ſumere cibũ, per quẽ ex tua inſtitutione debet cõfirmari cor hominis. Dũ enim præ nimio dolore & triſtitia, immoderato ieiunio me exhaurio, propter cibi defectũ mẽbris cõtabeſcẽtibus, perit corporis vigor, ob continuã actionẽ naturalis caloris, qui corpori inſitus eſt, perpetuoque edit ſiue abſumit aliquid: vt ſi non cõtinuò per cibũ fiat deperditi reparatio, neceſſariũ ſit corporis vigorẽ deficere. Cibũ verò ſpiritus dũ obliuiſcor comedere, panẽ verbi Dei (quod eſt ſpiritus & vita, ĩ quo melius, quàm in corporali pane viuit homo) dũ neglexi comedere, deglutire, ruminare, atque intra ſpiritus intimũ traiicere, merito infirmatus eſt, merito exaruit intra me ſpiritus meus, videlicet neceſſario deſtitutus pabulo. Siquidẽ vt corporis vigor corporali pane ſuſtẽtatur atque fouetur, ita vigor ſpiritus pane indiget ſpirituali, neq; ſine eo poteſt anima ĩ ſuo robore firma cõſiſtere. 6 Propter vocẽ gemitus mei, propter dolorem nimiũ, quem ſuſpiriis, gemitibus, & fletibꝰ teſtabar, ita exiccata ſunt oſſa mea, vt omni carne conſumpta adhæſerint oſſa cuti: quemadmodũ illi qui multo tẽpore ei bum non ſumpſerunt, ſola oſſa habere videntur, cute & pelle obtecta. 7 Aſsimilatus ſum pelicano, ſolitudinariæ aui, quæ ſicut diligit ſolitudinem, & moratur in ſolitudine ſiue ĩ deſerto, ita & ego propter nimiũ animi mœrorem quo pœnitẽs angor, hominũ fugio conſortia publicũ fugio, & loca ſecreta quærito, amica mœroribus: * factus ſum quaſi corvus nocturnus, quaſi noctua, aut bubo habitans in ſecreto & tenebroſo aliquo angulo domicilii, qui lucẽ fugit atque conſpectũ hominum, noctibus autem vigilat, & grauiter cantat velut canticum lugubre. Sic enim & ego lucem & conſpectũ hominũ fugiens, per noctem vaco fletibus, & lugubres edo gemitus. 8 Ita vigilaui, in prolixam vſque nocteꝫ ſeruans vigilias, ablato præ nimio dolore ſomno ab oculis meis: & aſsimilatus ſum paſſeri ſolitario, habitanti in tecto ædificii, qui aliorũ fugiens cõſortiũ, continuo clamore, & eo quidẽ vnico atque inuariato, clamat fortiter, ſed tamen abſque omni modulationis dulcedine. Ita enim & ego elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine, expectans eũ qui ſaluum me faceret: ita ego ſedens ſolitarius, & leuans me ſupra me, vel conuertens me ad me, recogitaui omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, fortiq́ue & continuo clamore aſperũ pœnitentiæ cantum inclamaui coram te, nihil aliud clamans, quàm Peccaui, peccaui, iniuſte egi, iniquitatem feci, Deꝰ propicius eſto mihi peccatori: Miſerere mei Deus, miſerere mei: Parce domine, parce, dimitte, dimitte: reſpice, reſpice, atque his ſimilia aſpera cantica. 9 Super hæc autem mala quę ego abintus grauiſsima pertuli, acceſſerunt etiam ea quę extrinſecus ab aduerſariis meis ſuſcepi. Cum enim ſic in afflictione & luctu pœnitentiæ perſiſterem, aduerſarii mei ita me lugentem conſpicientes, iugiter ꝓbra & conuicia iactabant in me, & verbis in me ſcommata iacientes, & factis vt poterant turpiter mihi illudentes: * & qui prius, donec eſſem eis in peccato ſocius, me laudabant, mihi adulabantur, mihi applaudebãt, hi poſtquam ab ipſorũ coinquinatione & viis malis me ſubduxiſſem, iam coniurauerunt aduerſum me, vt omnibus modis quibus poſſent, mihi illuderẽt, mihiq́ue in propoſito pœnitentiæ obſiſterent. * Illi etiam qui mihi blandiebantur, amicitiam verbis ſimulabant, & confictis adulationibus exterius applaudere, ac amicitiam oſtẽdere videbãtur, aduerſum me coniurabant, in meum malum definito conſilio conueniebant, vt ſub ſpecie amicitiæ incautum in mortem traherent. 10 Ego autem in nimio dolore poſitus, panem & cibum (quem ad vitæ ſuſtentationem accepi) comedi quaſi cinerem, acſi cinis fuiſſet, abſque omni delectatione & refectione: ita inſipidus fuit mihi, propter animi dolorem, omnis cibus corporis, nec erat mihi inter panẽ & cinerẽ differentia: neque delectationis multo amplius ex panis eſu accepi, q̃ ſi pro pane ſumpſiſſem cinerẽ. * Aut cinerẽ manducabã tanquã panem, cinerẽ acſi panis fuiſſet comedi, panẽ ſimul comedi cũ cinere qui adhęſerat, non curãs quid ederem præ dolore, vt ſolent homines plurimum

A * *& poculum meum cum fletu miſcebam.*

11 *A facie iræ indignationis tuæ:*

* *quia eleuans alliſiſti me.*

12 *Dies mei ſicut umbra declinauerunt:*

B * *& ego ſicut fœnum arui.*

13 *Tu autem domine in æternum permanes:*

* *& memoriale tuum in generatione & generationem.*

14 *Tu exurgẽs domine miſereberis Sion:*

C

* *quia tempus miſerẽdi eius:*

* *quia uenit tempus.*

15 *Quoniã placuerũt ſeruis tuis lapides eius*

D * *& terræ eius miſerebuntur.*

16 *Et timebunt gentes nomen tuũ domine:*

* *& omnes reges terræ gloriam tuam.*

17 *Quia ædificauit dominus Sion:*

* *& uidebitur in gloria ſua.*

afflicti non curioſe perſpicere quid edant, aut quàm ſit mundum quod comedunt: * ſed neque potus ipſe vllam mihi attulit delectationẽ aut voluptatem: quoniã bibendo à lachrymis non abſtinui, ſed tã eas abũdanter effudi, vt ſimul cum potu qui erat in poculo, cõmixtę fuerint. In ſumma, tantus fuit mœror animi, tanta ſpiritus anguſtia, vt ne illa quidem, quæ ſummam hominibus ſolent adferre voluptatem, vllam mihi potuerint adferre conſolationẽ. 11 Omnem autem hanc afflictionem ego accepi à conſpectu iræ indignationis tuæ, eo quòd indignationem tuam aduerſum me oſtenderis, te mihi demonſtrare volueris offenſum: * quoniã tu vehementer me humiliaſti & afflixiſti, quaſi colliſione valida me allidẽs ad terrã: quemadmodũ ſolent homines, cũ fortiter quippiam voluerint collidere in terram, illud prius in altum eleuare, ac deinde toto conatu & pleno impetu ad terram proiicere: vt tanto ſit caſus & colliſio grauior, quanto eſt magis in altum facta eius quod proiicitur eleuatio. 12 Dies mei abſceſſerũt & tranſierũt ad modum vm* bræ, quæ nullã habet ſoliditatẽ ſubſiſtentiæ: & cõtinuo imminuti ſunt, breuioresq́ue facti, quãto longius in viuẽdo progredior: quemadmodũ vmbra continuò minor apparet, quanto magis ad ipſum corpus luminoſum vnde venit vmbra, acceditur: * & ego continuo defectu ſic ad mortem tendens, ad modum herbæ exarui, virore cõſumpto, & exhauſto vigore deficiens. 13 Tu verò domine, nequaquam noſtri ſimilis, nullum defectum pateris, vigore & fortitudine non imminueris, neque ad terminum durationis tuæ appropinquas: ſed in perpetua æternitate ſtabilis & immutabilis perſeueras, idemipſe nũc exiſtens qui eras ante mundi principium, & ante omne tẽpus, atque idem permãſurus in omnia poſt ventura ſæcula: * & tui memoria tecum permanet æterna, in omnes generationes poſt vẽturas celebris futura vt fuit in priorib⁹ generationibus. Indeficienti enim fortitudine tua & bonitate inexhauſta oſtendis in omnibus generationibus tam admirãda opera, vt nũquam poſsit tui memoria deficere de hominũ cordibus. 14 Tu domine qui in prioribus generationibus viſus es hominibus dormire, quaſi de ſomno exurgens, reſpiciens tandem aliquando ad Sion: & populi tui miſereberis, veniesq́ue in tempore conſtituto, vt ſaluum facias populũ tuũ à peccatis eorum, & in libertatem reſtituas: * veniet enim tempus gratiæ & miſerationis ab æterno definitum & præordinatũ, quo decreuiſti cum illo facere miſericordiam, tempus illud gratiæ & reconciliationis, tempus illud acceptabile & dies ſalutis aduenit: * illud (inquam) tempus aduenit, neque imperpetuũ durabit hoc tempus iræ, ſub quo fuerunt patres noſtri in præteritis generationibus. 15 Quoniam ſeruis tuis, quos mittes in tempore illo ad ædificandum Sion, ſanctã tuam Eccleſiam, cõplacebunt lapides eius, Apoſtoli atque Apoſtolici viri, fideles artifices & ſapientes architecti operis tui, diligent homines fidem ſuſcipientes tanquam lapides viuos: & quemadmodum artifex complacentiam & gratiam habet in lapidibus ad ædificium quod intendit cõ uenientibus, ita illi per quos tu Sion ædificare volueris, gratiam & cõplacentiã magnam habebũt in fidelibus hominibus, qui per fidem apti erunt, vt tanquam lapides viui coædificẽtur in habitaculum Dei, vt ſu perædificentur ſummo angulari lapidi: * & miſericordia cõmouebũtur ſuper terram, cinerem, & puluerem ipſius Sion, id eſt etiam ſuper infimos & viliſsimos peccatorum exiſtentium vt puluis terræ, qui credidẽrint prędicationi eorum: facientq́ue illos ex puluere mortuo fieri lapides viuos, ex peccatoribus iuſtos, ex infidelibus fideles, vt apti fiant ad ædificium Eccleſiæ domus Dei, & corporis Chriſti. 16 Et in tempore illo, cum tibi ita placuerit per abundantẽ tuam miſericordiam ædificare Eccleſiã, populi, tribus, & linguę ac nationes alienigenę, quæ prius te ignorauerant, agnoſcent te, & reuerebũtur, atque adorabũt inclytum nomen tuum: * & per vniuerſum orbem plurimi reges terrarum agnoſcentes magnificentiam gloriæ tuæ, venerabuntur te, & colent vt ſupremum dominum, agnoſcentes te regem eſſe regũ, & dominantiũ cunctorum dominum. 17 Quia dominus ipſe in tempore placiti ædificabit ſibi Eccleſiam ſuam ex lapidibus viuis, ex multitudine populorum fidelium: * & in ea ipſe apparebit in gloria ſua, manifeſtabitur palam omnibus in filio ſuo, quem mittet in carne factũ viſibilem. * In gloria quoque ſignorũ & prodigiorum admirabilium, quæ illo in tempore per ædificatores Sion glorioſe operabitur, agnoſcetur ipſe & ma-

Matth. 1. Eſai. 46. 2. Cor. 6.

Ephe. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 *Respexit in orationem humilium:*

* *& non sprevit precem eorum.*

19 *Scribãtur hæc in generatione altera:*

Ioan.3. * *& populus qui creabitur, laudabit dominum.*

20 *Quia prospexit*
Psal. 47. *de excelso sancto suo:*
* *dominus de cælo in terram aspexit.*

21 *Vt audiret gemitus compeditorum:*

* *ut solueret filios interemptorum.*

Ioan. 8. 22 *Vt annuncient in Sion nomen domini:*
* *& laudem eius in Hierusalem.*

23 *In conuenïẽdo populos in unũ & reges ut seruiant domino.*

24 *Respõdit ei ĩ uia uirtutis suæ:*
* *paucitatem dierum meorum nuncia mihi.*
25 *Ne reuoces me in dimidio dierũ meorũ:*

nifestabitur mundo,ostendetque suam fidelibus præsentiam. 18 Iccirco autem ædificabit Sion,& manifestabit gloriam suam in ea, quoniam misericordia commouebitur dominus,& ad miserendũ inflectetur precibus humilium miserorum & afflictorum,qui ad ipsum de sua miseria pro salute iugiter exclamant: * & nequaquam abiiciet aut repellet orationes eorum qui ad ipsum de tribulatione & afflictione clamauerint,in humilitate supplicantes. Vidẽs enim videbit afflictionem populi sui clamantis ad se de angustia,venietque vt saluet & liberet eũ ab inimicorum tyrannide. 19 Scribenda sunt hæc, & digna vtique quæ scribãtur in generationibus posteriorib⁹,vt omnis generatio quæ pòst ventura est vsque ad cõsummationem sæculi,misericordiam istam maximam non ignoret, neque obliuiscatur imperpetuum. * Maxime etiam hæc signanda & scribenda sunt pro generatione illa ventura,pro populo qui nascetur in plenitudine temporis, pro nouo illo populo, qui spirituali natiuitate ex aqua & spiritu sancto generabitur domino, in Ecclesia noua:* Et populus ille qui creabitur hæc legens & cognoscens collaudabit dominum:generationes pòst venturæ,quæ in posterioribus sæculis nascituræ sunt,agnoscentes hanc olim in temporis plenitudine exhibitam sibi misericordiam,cum gratiarum actione in cordis lætitia collaudabũt dominum,pro accepto verè summo beneficio. * Item & populus iste nouus,qui in noua Ecclesia generabitur domino,qui hanc(de qua nunc vt futura loquimur)misericordiam suscipiet in medio templi sui,ea susceptа,quàm maxime laudabit dominum, cũ viderint impleſſe omnia Deum quæ olim promiserat. 20 Videlicet hæc scribantur & signentur in generatione altera, quòd in temporis plenitudine Deus pater omnipotens de altissimo tabernaculo & sancto tẽplo ac throno suo,quod inhabitat gloriosus,benigno aspectu desuper respexit:* quòd dominus (inquã) ipse summus,de summo cælorum,vbi residet,in magnificentiæ gloriæ suæ oculos suæ misericordiæ benignumque aspectum suum dignatus sit inflectere ad hæc infima nostra,ad eos qui in terra ista habitant mortales & ignobiles. 21 Neque verò ad hoc aspexit in hęc infima nostra,vt veniret,& iudicaret,ac perderet mundum pro iniquitatibus,per suæ rigorem iustitiæ,sed ad miserendum potius miseris & afflictis,qui hîc super terram iacebant in captiuitate durissima,sub principe tenebrarũ, violentissimo & crudelissimo tyrãno,vinculis peccatorũ & mortis irretiti:qui vt gemere potuissent,certè liberare se non potuerunt:vt horum gemitum exaudiret, & gementes de tam dura captiuitate,sua misericordia faceret saluos,disruptis vinculis & tyranno deuicto:* atque vt filios hominum,qui omnes per illũ impium ab initio homicidã interfecti fuerãt,& morte damnati,à mortis ingo absolueret,& morti destinatos à morte faceret saluos. 22 Vt ipsi à vinculis peccati ac mortis & diaboli seruitute liberati, in sancta Ecclesia prædicarent cum gratiarum actione,& decantarent eũ laude nomen domini, annunciarent etiam & prædicarent aliis qui adhuc captiui detinerentur oblatam salutis gratiam:* vtque laudem eius annunciarent & proclamarent in Hierusalem ciuitate sancta, in Ecclesia,quæ est verę pacis locus & habitatio. Propter nanque suam gloriã & sui nominis laudem,ipse hanc fecit misericordiam cũ genere hominum. 23 Vt annunciarẽt(inquam)laudem domini in Sion, tunc cum in vnum conuenturi essent populi simul & reges,vt seruirent domino: in tempore scilicet gratiæ & die salutis, quando plurimi populi simul conuersi,& in vnitatem fidei congregati,vnà constituẽt cõponentque Ecclesiam,simul & reges ac duces populorum cum ipsis, vt in vnitate & concordia vno cultu omnes vni famulentur domino. 24 Et ipse populus fidelis, populus Sion & Hierusalem, respondit liberatori ac saluatori domino in via fortitudinis suæ,viam fidei ac mandatorũ eius fortiter perambulans,& percurrens alacriter:sic(inquam) respõdit, & sic illi loquutus est,dicens,* Nuncia mihi,indica mihi breuitatẽ temporis mei, fac me cognoscere quàm sit breuis & modica vitæ meæ duratio,vt tanto diligentius atque feruentius,dum tempus est,semper ad te festinẽ,neque cessem à cursu,donec ad te peruenia. 25 Ne tamen me ex hac vita reuoces,ne me auferas à vita in dimidio tẽporis mei, antequam constituta dies aduenias,sine implere me numerũ dierũ quos cõstituisti mihi,vt non ante tempus in ira tua subito me succidas,sine me ad iustam peruenire ætatem:id est,ad debitam virtutum perfectionem

A

* *in generatione & generationẽ anni tui.*

26 *Initio tu domine terram fundasti:* * *& opera manuum tuarũ sunt cæli.*

27 *Ipsi peribunt, tu autem permanes:*

B * *& omnes sicut uestimentum ueterascent.*

28 *Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur:* * *tu autẽ idem ipse es, & anni tui non deficient.*

C 29 *Filij seruorũ tuorum habitabunt:*

* *& semen eorum in sæculum dirigetur.*

attingere,& in virum perfectum excrescere,fierique consummatum in bono,vt dignè valeam tibi occurrere:& nõ donec puer adhuc sum,do nec adhuc in imperfectione viuo, ante tẽpus maturitatis,me succidas, sed facias pro tua voluntate in virtutibus consummatum,plenos habere dies,antequã hinc me auferas, aut migrare iubeas: * & merito quidem ego perfectionem durationis meæ postulo, tua enim duratio omnimodis integra & perfecta est absque omni defectu,in omnes generationes & priores & posteriores sese extendens, imò omnes generationes in immensum excedens, vt initium nullum habens ita nec finem. 26 Et tu quidem,domine,in principio temporis creasti terrã,eamque in sua firmitate fundasti & constituisti solidam:* & amplissimi illi cælorum orbes sunt opera manuum tuarum, opera potentiæ, sapientiæ atque virtutis tuæ, quæ tu potenter solo verbo creasti de nihilo. 27 Ipsi quidem à suo statu in quo nunc sunt recedẽt,neque in ea sem per dispositione in qua nunc cernuntur remanebunt: sed tu in æternũ permanes idem ipse,omnino inuariatus & prorsus immutabilis,vtpote qui nec acquirere aliquid possis in teipso,quod non habeas,aut eorum quæ habueris,quicquam deperdere:* & omnes illi veterascẽt,siue antiquabuntur ad modum vestimenti,quod cum per vetustatẽ ad extremum deuenerit statum suæ durationis,innouari debet. Sic enim & cæli,cũ ad finem vsque status huius deuenerint,in quo nunc sunt,immutabuntur ad nouitatem maioris gloriæ. 28 Et sicut mutari solet operimentũ aut indumentũ,assumendo nouũ pro veteri, ita mutabis illos & innouabis mutatione glorioſa:& ipsi immutabũtur,sic innouati, cũ liberabuntur à seruitute & vanitate, cui nunc propter hominem sunt subiecti:* at tu domine prorsus idem ipse semper inuariatus & immutabilis persistis,nullam omnino vel acquirendo vel deperdendo mutationem in teipso admittens:nec est apud te vlla transmutatio, aut vicissitudinis obumbratio:& tua duratio (quæ est æternitas) nũquã finem accipiet. Est enim æternitas duratio infinita,neque initiantem neque fi Iacob.1. nientem habens terminum. 29 Et licet tibi soli hæc æternitatis duratio à temetipso cõueniat,facies tamen ex bonitate tua etiam electos tuos huius tuæ durationis secundum partem aliquam participes. Nam filios seruorum tuorum,quos tibi per Euangeliũ genuerint sancti Apostoli tui & doctores,facies habitare atque permanere coram te in sempiternum: * & semen eorum,quod post se reliquerint,posteritas corũ, filii quos spirituali generatione in te per Euangeliũ genuerint,in sempiternum coram te dirigentur,vt non deficiant à conspectu tuo imperpetuum. Nam & in hac militante Ecclesia nunquã fidelibus aberis vsque in consummationem sæculi: & in ventura illa triumphãte societate beatorum,perpetuò inhabitabis in medio eorum, eruntque ipsi ante conspectum tuum in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CI.

D VErsu primo,Domine exaudi orationem meam. Hũc Psalmum, tametsi vnus quilibet fidelium in pœnitentia sua dolens,& in Dei misericordia respirans,ac seipsum consolans,in dono gratię eius aptè possit proferre:videtur tamen non minus congruum futurum,si in persona totius humani generis,vt in ea miseria positi,qua ante Christi erat aduentum,in illa tanta captiuitate & ariditate pronuncietur. Secundum quem modum,nonnulli ad populum illum veteris Synagogæ accommodare nituntur deprecationem,quæ in Psalmi principio ponitur:quod autem circa medium dicitur, de exhibita misericordia,benigno respectu Dei,ædificatione Sion,& alia quæ sequuntur,ad temporalem illam liberationem de Babylonica captiuitate,quæ ex Dei misericordia post exactum septuaginta annorum spatium afflicto populo,& de afflictione humiliter clamanti fuit concessa. Vnde illud quod dicitur,Venit tempus miserẽdi eius,qa venit temp⁹, de illo definito tempore septuaginta annorũ,quod fuerat per Hieremiam prædictum,exponunt. Quæ expositio,nostræ nihil præiudicat:cum illa temporalis liberatio de Babylonica captiuitate,signum & typus fuerit veræ liberationis per Christũ,in tempore gratiæ perfectæ,de qua Psalmum nos sumus interpretati. Siue autem vnum aliquem accipiamus in hoc Psalmo orantem,siue populum vniuersum gementem pro liberatione,rectè quadrat applicationi titulus,qui sic habet,Oratio pauperis,cum anxiatus fuerit,& coram domino effuderit precem suã. Nam sub huius pauperis nomine,indifferenter vel vnus quilibet spiritu tribulato & cõtrito corde, vel similiter affectus totus populus fidelis potest intelligi. ¶Versu quarto, Quia defecerunt sicut fumus dies mei. Generaliter id quidem de omnibus hac vita corporis viuentibus veritatem habet, omnium hominum qui viuunt super terram in hoc mortali corpore dies velut fumum deficere siue euanescere,quatenus vniuscuiusque vita celerrime aufugit,& quantocyus pertranſit,vt postquam transa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cti fuerint anni multi,sic videatur tota illa duratio præteriisse, acsi nihil fuerit. Vnde Psalmo. 89. mille anni dicuntur esse sicut dies hesterna quæ præteriit:& anni humanæ durationis, inibi computantur inter ea quæ pro nihilo habentur. Diligenter autem notandum,quòd non dicit, dies suos defeciſſe velut lignum quod igne consumitur,aut velut stipulam quæ subito ardore multo corripitur, sed fumo suæ vitæ durationem facit similem. Nam cum lignum aut stipula comburitur, aliquid videtur coram oculis relinqui,nempe cineres aut carbones. Similiter & cũ aliud quippiam solidum corrumpitur, remanere aliquid cernimus ante oculos,quod post corruptionem rei illius supereſt. Verum fumus nobis prorsus videtur euanescere,ac penitus in nihilum diffluere, quantum ad iudicium pertinet oculorum: nisi quòd ratio nos docet,non posse in nihilum quicquam secundum naturam resolui. Ac secundũ hoc totalis illa nostræ durationis deficientia, per comparationem fumi multo aptius,quàm per aliud quidlibet exprimitur. Quod autem iam dictum est,diebus malorum atque bonorum æque conuenit. Omnium enim dies,quasi fumus deficiunt & pertranseunt,& ad mortem æque sapiens & insipiens, iustus & impius,continuò tendũt. Speciali tamen modo de peccatorum diebus dicere possumus, quòd ipsorum dies quasi fumus deficiant,quomodo non deficiunt dies iustorum: videlicet quatenus impii tẽpus istud sibi à Deo benignissimo donatum ad bene operandum,male expendunt,seruientes vanitati in desideriis & malis concupiscentiis suis,neque donec lucri & negociationis tempus est,in Dei præceptis studeant se exercitare. Propter quod cũ nihil in diebus vitæ suæ lucrati fuerint, nisi perditionem & mortem,neque vllum fructum fecerint,recte speciali modo dicuntur illorum dies velut fumus defeciſſe:non solum quia ipsum illud tempus huius vitæ secundum suam substantiam & suũ esse pertransiit, verumetiam quia ex tempore illo nihil boni fructus impijs remansit. Iustorum autem dies,licet & ipsi secundum durationem transeant, tamen quodammodo in æternum permanent, nimirum secundum fructum æternum quem in vita labili bonis actionibus studuerunt apud Dei misericordiam promereri. Quomodo enim omnino tempus illud periisse dicemus,quod abscedens, tempus sine tempore, id est,æternitatem vitæ relinquit? Cum enim vitæ huius abscedentis terminus, initium præbeat alterius vitæ nunquam finiendæ,nequaquam dicere nobis licebit,quòd sicut fumus dies illi omnino deficiant. Secundum quam consideratione,etiam vulgo tempora illa,aut dies illos non dicimus periisse,quæ in bonis operationibus vtiliter & cum fructu expendimus. Quæ autem sine bono fructu, periisse nobis (& id quidem iustissime) fatemur. Non enim perditur tempus,non euanescit vt fumus,quod tam solida vitę beatę æternitate commutatur. Omnino autem periit tempus:quod cum euanuerit, terminúmque ceperit,nihil vltra vitæ relinquit,nisi perditionem & mortem æternam. Hinc & in alio Psalmo dicitur, Nouit dominus dies immaculatorum. Quæ autem nouit Deus, & quæ ipse ponit ante oculos suos,profectò non omnino euanuerunt vt fumus,cuius nulla est memoria cum disparuerit. Manifestum est itaque,locum propositum de dierum huius vitæ defectu,posse duobus modis intelligi, siue generaliter ad omnes bonos atque malos,siue specialiter ad malos:quomodo recte accipi potest,cum à pœnitente Psalmus pronunciatur,qui confitetur in vanitate se consumpsisse dies suos. ¶ Versu eodem, Ossa mea sicut cremiũ aruerunt. Pro cremio in Græco ponitur φρύγιον: pro aruerũt verò, συνεφρύγησαν. Significat autem phrygion,aliquid quod frigitur. Vnde ad verbum verti posset, Ossa mea quasi frixũ aliquid confrixa sunt. Secundum quem fere modum habet Psalterium Romanum, Ossa mea sicut in frixorio(id est,in patella frixoria)confrixa sunt. Nostra autem lectio, pulchre aptéque eandem exprimit sententiam,pro eo quod frigitur,ponens cremium. Nihil enim est quod sic igne solet frigi, vt cremium. Tam diu enim in frixorio torreri permittitur, donec vel minimum aliquid pinguedinis in eo fuerit reliquum. Quin & ferreo instrumento solet ad patellæ latera igne velut candentia fortiter comprimi,vt omnis ex eo per vim ignis extorqueatur pinguedo. Pulchre quoque eandem sententiam expressit Hieronymus, dicens, Ossa mea quasi frixa contabuerunt. Ossa autem ista, in Elucidatione indicauimus intelligi posse, vel corporis ossa, vel spiritus: & hanc confrixionem siue arefactionem, posse item de corporali vel spirituali defectu intelligi. Qui enim in multo dolore est positus, spiritu tristi(iuxta verbum Sapientis) exiccante ossa medullis consumptis, vehementer deficit, solitóque priuatur corporis robore. Frequenter etiam animæ ossa, id est, vires & potentiæ exhauriuntur, flaccescunt, deficiunt, ac velut eneruantur, fiuntque omnia torpida,& ad bonum pigra, cum nimia fuerit & nimium prolixa tribulatio. Tristitia enim per se vires animæ dissoluit, & torpidas facit, vt nihil boni agere libeat. Specialiter etiam confrixantur & exhauriuntur ossa animæ, quasi cremium, per feruentem malæ concupiscentiæ ignem: qui ignis vbi sæuire permittitur, mirum in modum cunctas exhaurit & eneruat animæ vires, vt ad omne bonum fiant impotentes. Vnde cum pœnitens hunc Psalmum pronunciat, recte de tali arefactione potest partem istam intelligere. ¶ Versu quinto, Percussus sum vt fœnum,& aruit cor meum. Sol dicitur percutere herbam, vel gramen, vel aliud quippiam, cum suo vehementi ardoris æstu flagrans, nocumentum infert virori illius: vt flaccescere, arescere, languere,vel exiccari ipsum faciat, eo quòd sui ardoris vehementia super ipsum ceciderit. AEstus autem iste vel ex dolore afflictionis intelligitur, qua Dei permissione affligi homo finitur,vel ex feruore (quem iam diximus) malæ concupiscentiæ. Ab vtroque enim æstu contingit percuti hominem vt arescat. In parte autem secunda,quod dicitur de pane quem oblitus est comedere, id similiter vt priora,vel de corporali,vel de spirituali pane,potest exponi, quemadmodum in Elucidatione indicauimus. Quomodo autem panis aliquis sit spiritualis, Saluator monstrat in Euangelio, cum tentatori respondens ait, Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Et iterum ad discipulos, Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me. Hunc autem obliuiscuntur manducare,qui mãdata & verba Dei negligũt meditari,atque intra cordis intima traicere,

Psal.36.
Prou.17.
Deut. 8.
Mat.4.
Lucæ. 4.
Ioan.4.
Ioan.6.

vt inde pascantur: quoniam spiritus & vita sunt. Cuiusmodi neglectores impossibile est non continuò in spiritu deficere. Vt enim in corpore est calor corporalis, qui continua sua actione aliquid deperdit humoris siue vigoris corporalis,nisi per alimentum prospiciatur, vt continua fiat deperditi reparatio:sic est in homine ignis concupiscentiæ carnalis,qui semper ad malum solicitans atque ab omni bono auocans,sic continuò velut hauriat animam suo vigore,quantum ad bonum virtutis, eamque in bono debilem & infirmam reddit,nisi per cõtinuam meditationem diuinorum eloquiorum & iugem ruminationem diuinæ legis, animæ prospiciatur aduersus illius mali æstus prauam actionem. Ac de pane isto spirituali manifeste exponit Paraphra. Chald. quæ hoc loco habet, Oblitus sum legem doctrinæ meæ. id est, legem quam sum edoctus, quam didici à Deo. ¶ Versu sexto, Adhæsit os meum carni meæ. Caro videtur pro cute posita. Vnde Threnorum quarto, vbi translatio nostra habet, Adhæsit cutis eorum ossibus,aruit & facta est quasi lignum, in Hebræo habetur vocabulum significans carnem,sed pro cute ponitur. Econtrario verò interdum cutis pro carne ponitur. Sunt enim hæc sibiinuicem proxima, vt facile accipi possit alterum pro altero. ¶ Versu septimo, Similis factus sum pelicano solitudinis. Per comparationem harum auium quæ hîc exprimuntur,præcipue suam querit exprimere desolationem. Pelicanus solitudinis siue deserti dicitur, quòd solitudinem siue desertum quærat,publicum fugiens, vt solent homines amaro & afflicto animo, quibus est grauis atque molestus omnis tumultus multitudinis. Nycticorax autem in domicilio, auem significat lucifugam & quærentem tenebras:quæ comparatio rectè etiam animo contribulato competit,quærenti tenebrarum latibula. Est autem nycticorax Græca vox secundum suam compositionem significans nocturnum coruum. Siquidem Græcis νὺξ significat noctem. κόραξ verò coruum. Vnde νυκτικόραξ, noctis coruum vel nocturnum coruum valet. Et putant quidam significari vespertilionem, quæ nocte volitat: sed melius noctuam intelligimus siue bubonem. Nam beatus Hieronymus, pro nycticorace in domicilio, vertit, bubonem solitudinum. Felix,nocticoracem vel bubonem deuastationum, vertit:id est, habitantem in loco deuastato,derelicto & solitario. Pro pelicano autẽ, priore loco quidam vertunt onocrotalum vel mouedulam. Hieronymus autem nobiscum vertit pelicanum. Perparum autem refert, quid legatur: quoniam non tam auium proprietates vllæ speciales quæruntur, quàm ipsa solitudinis desolatio. Et ipsi quoque Hebræi non consentiunt in huiusmodi auium cæterarumque specierum animalium nominationibus, plurimumque abinuicem in his dissentiunt. ¶ Versu nono, Qui laudabant me, aduersum me iurabant. Laudantes istos in Elucidatione exposuimus eos qui olim ante cõuersionem nos laudabant,cum essemus ipsis peccatorum socii:qui postmodum pœnitentiæ propositum sectari volentes persequuntur,ad pristinam vitam malam sua vexatione pertrahere molientes. Cui consonat,quod in tertio pœnitentiali Psalmo pluribus verbis dicitur, Amici mei & proximi mei, aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Et qui iuxta me erant, de longe steterunt,& vim faciebant qui quærebant animam meam. Secunda quoque interpretatione indicauimus significari eos, qui verbis simulatoriis & fictis adulantur,vt sub specie amicitię siue boni facilius noceant. Possumus tamen his tertiam adiicere intelligentiam,vt laudantes accipiamus per contrarium, pro deridentibus siue deludentibus. Solemus enim effictis laudibus deludere. Atque ita sensus erit, Deludentes vel deridentes me, aduersum me iurabant. Pro quo facit,quod vertit Felix, Deludentes me,vel dicentes me stultum, vel deridentes me,in me iurauerunt. Nec dissonat quod habet Chald. Paraph. Blasphemantes siue conuiciantes verbis,iurantesque in vanum. Ad quem etiam sensum reduci potest quod vertit Hieronymus, Exultantes per me iurabant. Exultant enim in illusione, qui deridet. ¶ Versu decimo, Quia cinerẽ tanquam panem manducabam. Potest hæc oratio accipi secundum transpositionem verborum, ad hunc sensum, Panem sicut cinerem comedi, secundum quem ferè modum apud Poetam dicitur, Perflauit fistula buccas,loco huius, Perflarunt buccæ fistulam. Atque ita significat dolens, panem sibi non magis quàm cinerem fuisse sapidum, & absque omni delectatione se cibum manducasse, æque acsi manducasset cinerem, in cuius esu manifestum est non esse voluptatem. Secundo accipitur hæc oratio secundum proprium situm partium, vt sit sensus, Comedi cinerem loco panis. Perinde mihi fuit,siue panem sine cinerem manducarem. Iuxta quam sententiam quidam ex Hebræo vertunt, Cinerem loco panis comedi, vel comedi cinerem simul cum pane, quasi non discernens inter panem & cinerem, nec curans à pane abstergere adhærentem, vel abscindere coctione adglutinatum cinerem. Atque ita vertit Felix, Quia cinerem vnà cum pane comedi. ¶ Versu vndecimo, Quia eleuans allisisti me. Hoc sermone significare videtur grauem collisionem, & vehementem contritionem. Quæ enim in altum eleuata in terram proiicimus,fortius alliduntur,& vehementius conteruntur. Iuxta quem modum, in Elucidatione nos sumus interpretati. Potest tamen etiam aliter intelligi, secundum quod in alio Psalmo dicitur, Exaltatus autẽ,humiliatus sum,& cõturbatus. Quosdam enim Deus post magnã exaltationem humiliat,quorum tanto est casus grauior, quanto erat gradus altior, ad quem fuerant sublimati. Quod de toto genere humano facile est intelligere. In sublimi siquidem nobilitatis gradu Deus hominem constituerat ab initio. vnde illum in lapsum miserandum permisit corruere. Specialiter etiam singularibus hominibus id frequenter accidit, vt post magnam exaltationem in graues tentationes permittantur ex Dei dispensatione incidere. De quare, præsentem versum non incongrue licebit accipere. ¶ Versu decimoquarto, Quia tempus miserendi eius, quia venit tempus. Tempus miserendi eius, valet,vt, vel quo miserearis eius. Vnde Hieronymus ex Hebræo sic vertit, Quia tempus est,vt miserearis eius. Secundo autem loco,cum iterum dicitur,quia venit tempus:in Hebræo alia dictio est,quàm in loco priore. Hîc enim simpliciter tempus ponitur. Dictio autem quæ secundo loco habetur, non significat simpliciter tempus, sed quasi tempus definitum, siue ex pacto atque con-

Psal.37.
Psal.87.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicto constitutum. Propter quod explicandum, beatus Hieronymus in sua versione & tempus & pactum constituit, hoc modo, Quoniam venit tempus, quoniam venit pactum: quod vno sermone dicere potuisset, Tempus pacti vel tempus condicti, siue tempus condictum & constitutum, videlicet ad miserendū: quod aliqui (vt iam antè diximus) exponunt de impletione. 70. annorum: nos verò de tem- E
Esa. 49. poris plenitudine, de tempore acceptabili, & die salutis, cuius meminit ex Esaia Propheta Paulus Apo-
2. Cor. 6. stolus capitulo sexto Epistolæ posterioris ad Corinthios. ¶ Versu. 15. Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius. Quomodo lapides, ex quibus Sion ædificata est, complacuerint seruis Dei architectis illis & ædificatoribus sanctis Apostolis, per quorum ministerium ædificata est, ex ipsorum scriptis, ge-
1. Cor. 4. stis & passionibus euidentissime cognoscimus. Quid enim aliud omnia Apostolorum scripta testan-
2. Cor. 12 tur, quàm immensum quendam summæ charitatis affectum, quo fideles suos, lapides Sion, diligebant: quos vt filios charissimos, affectu plusquam paterno siue materno complexabantur, vt cuperent & sua omnia impendere, & seipsos superimpendere pro animabus illorum? Quid aliud sibi volunt tanti illi labores, quos causa horum lapidum in vnum hoc ædificium pariter colligendorum, subierunt? Quid aliud denique insignes illi martyriorum agones, quibus tam viriliter pro nostræ salutaris fidei confirmatione decertarunt? Verè ergo placuerunt seruis tuis lapides Sion, id est, dilexerunt eos, & beneplacentes habuerunt. Terram autem in secunda parte versus accipe pro puluere. Nam ita sonat dictio Græca χνοῦν, hoc loco posita. Vertit etiam ita Hieronymus, & cæteri ex Hebræo interpretes, Pul- F
ueri eius miserebuntur. Per puluerem autem conuenienter intelligimus vilissimos filiorum hominum, qui erant velut conculcatio pedum, quibus etiam Deus in tempore gratiæ misericordiam cōtulit. Non enim tantum ad lapides vsque, non solum vsque ad eos, qui aliquid esse videbantur, verumetiam ad infimum vsque puluerem saluandum se humiliauit, qui nostrum puluerem in sese assumere est dignatus Iesus Christus dominus noster in sæcula benedictus. Amen. ¶ Versu. 19. Scribantur hæc in ge-
neratione altera, &c. Intelligi potest, in generationibus aliis posterioribus, vel specialiter de gene-
Psal. 21. ratione noua quæ erat ventura in tempore gratiæ, de qua dicitur Psal. 21. Annunciabitur domino generatio ventura. Pro quo etiam facit, quod in Hebræo habetur, generatio nouissima, quemadmodum legit Hieronymus ac cæteri ex Hebræo interpretes. Quanuis & hoc conuenienter sic posset intelligi, Scribentur hæc etiam in generatione vel pro generatione nouissima. id est, ita vt etiam vltima generatio cognoscat & intelligat: vt significetur, in æternum misericordiæ Dei non futuram obliuionem. Præpositio autem in, cum dicitur, In generatione altera, videtur posita loco pro, vel ad: vt sit sensus, Scribentur hæc pro generatione altera, vel ad generationem alteram: vel per datiuum, ipsi generationi alteræ. ¶ Versu. 21. Vt solueret filios interemptorum. Facilius est quod in Hebræo ponitur, Vt solueret filios mortis, hoc est, morti deuotos, destinatos siue addictos, cuiusmodi erant omnes filii homi- G
num. Iuxta quam sententiam habet Chald. Paraph. Vt solueret eos qui morti traditi siue addicti sunt. Et Felix, Appropinquantes morti, vel iudicatos ad mortem interpretatur. In quam fere sententiam etiam nostra lectio reduci potest, vt in Elucidatione monstrauimus. ¶ Versu. 23. In conuenīdo popu los in vnum & reges, vt seruiant domino. Clarius hoc ita legit Hieronymus, Cū cōgregati fuerīt popu li simul & regna, vt seruiant domino. Cum autem loco regum ponit regna, hoc ipso indicat, sub regibus debere populos simul quibus præsunt comprehendi. ¶ Versu. 24. Respondit ei in via virtutis suæ: Per virtutem, hoc loco non accipias bonitatem. Significat enim virtus hìc non aliud, q̄ robur aut fortitudinem, id quod tam ex Hebræo, q̄ ex Græco est euidens. Vnde non ad intentionem Psalmi loquuntur, qui viam virtutis suæ exponunt, viam bonitatis & æquitatis Dei: sed via fortitudinis debet intelligi. Sciendum tamen, q̄ hunc locum diuersi diuersimode exponunt. Alii enim pro suppositio verbi respondit, constituunt Deū, & eundem pro antecedente relatiui suæ assignāt, ad hunc sensum, Respondit Dominus populo suo in via fortitudinis suæ. Cuius lectionis potest hic accipi sensus, Cum congregarentur populi in vnum, & reges vt seruiant domino, non defuit suo populo Deus, sed ipse benefi cio gratiæ suæ illis respondit, illis satisfecit (vt ita loquamur) illorum bonam voluntatem & pium desi derium sua gratia adimplens: sic (inquam) eis respondit in via suæ fortitudinis, id est, iuxta viam suæ fortitudinis, iuxta quod potens est in auxiliando, & fortis vt auxilium præbeat populo suo. Quod autē H
deinde subsequitur, Paucitatem dierum meorum nuncia mihi, &c. Vox est populi alloquentis adiutorem dominū. In Elucidatione verò pro suppositio verbi respondit, accepimus populum, itemque pro antecedente relatiui suæ, ad hunc sensum, Populus domini, Sion & Hierusalem, respondit ei suo domino in via suæ fortitudinis: id est, alloquutus est dominum in via, per quam in fortitudine currebat post ipsum, dicens, Paucitatem dierum meorum, &c. Quam interpretationem in Elucidatiōe semel posita non replicamus. Hebraica tamen lectio cū neutra iam dictarum expositionum consentit, de quo videre poteris in annotationibus ex Hebræo. ¶ Versu. 25. Ne reuoces me in dimidio dierum meorum. Inuenimus in scripturis dierum plenitudinē, inuenimus & dimidium. Atque hæc non secundum
temporis mensuram simpliciter accipiuntur, sed potius secūdum perfectionē virtutum. Vnde de anno-
Sapiē. 4. rum plenitudine apud Sapientem ita legimus, Consummatus in breui, expleuit tempora multa. Et iterum, Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata. Cani enim sensus
hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Et hæc est illa ætatis perfectio, de qua Paulus apud
Ephe. 4. Ephesios loquitur, dicens, Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Nam in consummatione fidei atque virtutū, vult fideles fieri perfectos viros, & iustam quantitatem siue mensuram ætatis accipere, vt digni sint Christo, & in illo pleni inueniantur. Per oppositum verò, dimidium dierum tantum habent, qui nondum in Christo iustam & sufficientem perfectionem habent, qui consummati nōdum in Deo sunt, minus habentes q̄ habere oporteat, siue quàm

A requirat Deus. Hinc etiam pueros centum annorum nouit scriptura, qui nondū ad dimidium dierum peruenerunt, annum agentes centesimum, cū adhuc pueri nuncupentur. Et puer centum annorum (inquit Esaias) maledictus erit. Et in alio Psalmo scribitur, Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt Esa. 65.
dies suos. quod conuenienter ad propositam sententiam potest expoui. Et frequenter Paulus Aposto- Psal. 54.
lus pueros vocat, quanuis secundum ætatem viros, eos qui nondum in fide & virtutibus perfecti sunt. Merito ergo oramus, non auferri in dimidio dierum, sed magis petimus plenitudinem dierum donari nobis, id est consummati fieri in fide, virtutibus atque operibus bonis, antequā hinc auferamur: videlicet metuentes, ne illud audire nos contingat, quod in Apocalypsi cum increpatione dicitur, Non in- Apoca. 3.
uenio opera tua plena coram Deo, & ne cum fatuis virginibus in dimidio dierum subito præoccupati, tantum lampades inueniamur manibus tenere, destituti oleo. Quidam verò dimidium istud dierum accipiunt secundum literam, de medio tempore ætatis humanæ. Videtur enim tempus hoc, quo homo viuit in medio vitæ, esse minus ad mortem commodum: quoniam tunc solent vtplurimum homines esse minus boni. Optima verò mors est, quæ in optimo statu hominem inuenit. Vnde ad oculum cernimus, quosdam eorum qui in ætate puerili atque etiam in adolescentia, qualemcunque vitam duxerunt, fuerunt que studiosi vtcunque virtutum & bonarum actionum, vbi ad ætatem virilem peruenerint, ad
vitæ suæ dimidium, Deum derelinquere, & penitus se vel impudicitiæ tradere, vel auaritiæ mancipa-
B re, aut ambitioni inseruire, atque ita prorsus Deum negligere: vt multo huiusmodi melius fuisset in ætate minori tolli de medio, quàm in vitæ suæ dimidio. In senectute verò (quæ est dierum hominis vltimum) non raro fit, vt appropinquante fine, & deficiente corporis robore, plærique agant pœnitentiam vitæ prioris, passionibus quæ vigebant in ætate priori in vitæ dimidio, iam vel in totum cessantibus, vel vt minimum aliqua ex parte sedatis. Et castigantur tum ipsi de manu domini, variis morbis & miseriis, quibus ætaris prioris delicta purgantur, cum vt de manu domini, cum patientia & gratitudine fuerunt susceptā. Vnde multo est salubrior mors istorum, in dierum vltimo, quàm fuisset in dierum dimidio. Adde, quòd in pueritia siue adolescentia, priusquam rebus huius mundi impliciti sunt homines, & malitiam sæculi experti, parum sibi metuentes, propter qualemcunque innocentiam, & non ita multum vitæ huius rebus impliciti, facile se ad mortem domino vocante resignant, & liben-
ter pulsanti domino aperiunt ostium. Necdum enim penitus illis viget mundus, neque curis vxorum, filiorum, familię, aut aliarum similium rerum sunt impliciti, neque habent quæ illos multū remoretur. Senes quoque, corpore penitus deficiente, morte iam multo antè expectata, & ipsi plærunque facilius se dedunt in manus domini, & venienti occurrere solent, si est in illis quicquam veræ sapientiæ.
In medio autem dierum, quando maxime homini floret mundus, quando iam diuitias, honores, glo-
C riam incipit possidere, lætari in vxore & liberis, in familia, prædiis, aliisque huiusmodi, ô quàm ea amara mors eiusmodi hominibus, quàm reluctantes tu huiusmodi prosternis, siquando in illos venenato tuo telo desæuire te contigerit. Solent enim huiusmodi egerrime reddere animam, & vix inducī possunt, vt ad mortem se dignam Deo præparent, non credentes in medio suo robore, ita se posse morbo superari: & tam ardens est adhuc affectus erga eam in qua demorantur substantiam, vt non nisi maxima difficultate ab ea possint auelli. Propter quod, per Sapientem rectè dicitur, O mors, quàm amara est memoria tua homini habenti pacem in substantiis suis, viro quieto, & cuius viæ directę sunt Eccle. 41
in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum. Hac ergo consideratione, secundum formam præsentis versiculi, quidam sic merito existimant orandum, vt non reuocet nos Deus in dierum nostrorum dimidio. Altera autem sententia illa prior magis est spiritualis, & spiritualiter oranti magis congruit. Nō est enim hominis, Deo præscribere tempus, quando auferri velit de medio. Hoc tantum oret, vt mortem bonam consequatur: cæterum, quando, vbi, aut quomodo, in Dei manu relinquat, qui pro nostra vtilitate nouit cuncta sapienter administrare.

CII. PSALMI ARGVMENTVM.

D *Psalmus iste exhortationem continet ad laudem Dei, pro immensis & innumeris eius beneficijs, quæ misericorditer præstitit humano generi: peccata dimittens pœnitentibus, infirmitates sanans, à morte redimens, in misericordia coronans, desiderium adimplens bonis, iuuentutem renouans, misericordiā & iudicium faciens oppressis, legem directricem ferens populo, propter nimiam misericordiam non irascens imperpetuum, neque seuere agens cum suis, etiam peccantes electos non pro exigentia & condignitate demeriti puniens, sed paterna disciplina ad emendationem potius corripiens, propter misericordiam super omnes electos confirmatam, qua etiam longissime à pœnitentibus abijcit peccata, affectu plusquam paterno erga nos affectus, cognoscens quale simus figmentum, quodq; non aliud quàm puluis & terra simus, & durationis permodicæ, ad modum graminis uirentis, & floris exorientis, quorum est uiror & pulchritudo nimium instabilis. Atque hæc omnia usque ad uersum decimum sextum. Vbi deinde, Dei misericordiam simul & iustitiam, siue ueritatem prædicat erga omnes fideles seruos, qui soliciti sunt obseruare mandata domini. Versu autem decimonono, eius gloriosa in cælis sede & imperio uniuersali prædicatis, sequentibus deinde uersibus, angelicos exercitus ad collaudandum inuitat, simul & uniuersa opera altissimi, ut omnis creatura in laude uersetur creatoris.*

CII. PSALMI ELVCIDATIO.

I *Benedic anima mea domino:*

O Mea anima, creatura nobilis, & dignitate nimium excelsa, te hortor ad laudē domini Dei, qui in sua natura condidit omnia, ac te peculiariter rationalem esse fecit, vt illum posses agnoscere, agnitum laudare: insuper & imaginem suam in te impressit siue inspirauit, sui que fecit capacem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

* & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius.

Psal.112. 2 Benedic anima mea domino: * & noli obliuiſci omnes retributiones eius.

3 Qui propiciatur omnibus iniqtatibus tuis:

* qui sanat omnes infirmitates tuas.

Psal.9. 1.Cor.10. 4 Qui redemit de interitu uitam tuam:

* qui coronat te ĩ mĩa & miserationibus.

Psal.32. Psal.118. Psal.144 1.Corĩ.1. Iacobi.1. Lucæ.1. 5 Qui replet in bonis desiderium tuum:

* renouabitur ut aquilæ iuuentus tua.

6 Faciens misericordias dominus & iudicium omnibus ĩuriam patientibus.

7 Notas fecit uias suas Moysi: * filijs Israel uolũtates suas.

Psal.147 8 Miserator & misericors dominus:

* longanimis:

* & multum miſericors.

9 Non imperpetuum irascetur:

* neque in æternũ cõminabitur.

10 Non secundũ peccata nostra fecit nobis: neque secundũ iniquitates nostras retribuit nobis.

11 Quoniam secũdum altitudinem cæli à terra corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe.

12 Quantũ distat ortus ab occidente, lõge fecit à nobis iniquitates nostras.

13 Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se:

* quoniam ipse cognouit figmentũ nostrum.

vt eo tu in æternum perfruereris:* quæcunque intra me sunt, etiam intima mihi, omnia mẽbra, omnes vires, siue ex parte corporis, siue ex parte animæ mihi inexistẽtes, omnia hæc interiora mea, vos ego inuito & exhortor ad dandam laudem & cõfessionem sancto nomini eius, quod est benedictũ in omnia sæcula. 2 Iterum tibi dico, ô mea anima, rursum te exhortor creatura nobilis & excelsa, dominũ Deũ creatorẽ tuũ celebra, laude qua poteris, tam pro temetipsa. q̃ pro vniuersis mirabilibus operibus eius: * & caue diligẽtissime, ne ingrata inueniaris beneficentissimo creatori tuo, caue negligas vel obliuiscaris beneficia Dei tui, tanta & tam multa, quæ tibi præstitit, de nihilo te creando, sua imagine atque similitudine te insigniendo, cæteris omnibus secundum nobilitatem auferendo, & ad ventura inæstimabilia bona præparando: eauendũ vtique tibi est, ne post tanta accepta beneficia, ô anima mea, taceas à laude talis benefactoris tui, quasi vel non acceperis, vel non attendas beneficia eius. 3 Vt enim illa taceam maxima, quæ ad naturalem dignitatem & sublimitatem attinent, & illa quæ gratię sunt commemorẽ: ecce ipse est, qui solus dimittit tibi peccata, qui solus te potest saluam facere ab omnibus tuis iniquitatibus, quantumcunque magnis, quantumlibet multis, quocunque tandem modo, siue cogitatione, siue loquutiõe, siue opere patratis: qui tam potens est, vt possit te à peccatis emundare, & tam bonus atque misericors vt velit, quotiescunque ex vero corde iniquitatis tuæ egeris pœnitentiã: * ipse solus tuus est medicus, qui te potest & vult curare ab omnibus vulneribus, sanare ab omnibus ifirmitatibus, id est, ab omnibus defectibus atque miseriis facere liberã, & ĩ bona spiritus valitudine confirmare: quomodo medicus corporalis corpora lia sanat vulnera. 4 Ipse est qui tuam vitam redemit à morte, qui te à morte custodit vel liberat. qui etiam in grauissimis periculis te pręseruat ne absorbearis à morte: sicque à portis mortis te exaltat, faciens cũ tentatione prouentum, vt sustinere possis, atque etiã, si in mortẽ te contigerit incidisse, ipse est qui te potest de faucibus mortis eripere, mortis condemnationem auferre, & in spem vitæ æternæ restituere: sicque de ventre inferni reducere: quomodo genus humanum sub morte conclusum, saluauit à perditione interitus, & ad spem vitæ reparauit: * ipse est qui te coronat & circumcingit misericordia sua inexhausta, qua plena est terra, & indeficiẽtibus miserationibus, quæ sunt super omnia opera eius: qui ex omni parte abundãtissime tibi prouidet, & cumulatissime te adornat, ne quicquam tibi desit in vlla gratia, donec tandẽ omnis boni accumulatione perfecte te fœlicem reddat. 5 Ipse est qui tuum desiderium adimplet in omnibus verè bonis, qui solus potẽs est humanum adimplere desiderium, qui tibi dat petitiones cordis tui, qui tibi omnia quæ petieris, abundanter tribuit, & nõ improperat, esurientémque adimplet bonis: * per quem iuuentus tua renouatur ad modum renouenescentis aquilæ, qui te à corpore & defectu malæ senectutis spiritualis potest ad vigorem debitũ & fortitudinẽ bonã restaurare, sicque velut à senectute ad iuuentutem reparare, etiamsi ad maximã vsque senectutem deuenisses, cuiusmodi est aquilarum senectus. Et cum te à senectute ad iuuentutẽ reparauerit, erit ista tua iuuẽtus, quasi iuuẽtus aquilæ, viuacissima scilicet, & ad excelsa petendum cælestiaque contemplandum validissima: quomodo aquila in iuuentute sua viuacissima est, & ad volandum in excelsum prævalida, insuper & ad contuendum Solis rotam irreuerberatis oculis sufficiens. 6 Ipse est qui misericordiam & iudicium facit cum omnibus patientibus iniuriam, per misericordiã illis subueniendo, vel de tentatione & oppressione eripiat patiẽtes, vel in tentatione confirmet sua gratia: per iudicium verò, oppressos liberando, & opprimentes iusta vltione puniendo. 7 Ipse notas fecit Moysi patri nostro vias suas: præcepta, mandata, & iustificationes, in quibus ambulare & viuere voluit populum suum, Moysi ipse omnia reuelauit: * ac per hunc deinde omnes filios Israel cognoscere fecit voluntatem suam, cuncta videlicet quæ ab illis voluisset obseruari. Per hunc enim dominus legem dedit populo suo, qua significatur & exprimitur voluntas legem dantis: quod indubie magnum est beneficium, sic lege cælitus data est in densissimis huius mũdi tenebris Dei voluntatem reuelatus, tanquam si per tenebrosam viam in multo periculo ambulantibus, subito quis claritatem lucis attulerit. Neque taliter omni nationi fecit Dominus, neque iudicia sua omnibus sic manifestauit. 8 Ipse est cui proprium est misereri & parcere, semper misereri solitus omnibus misericordiã postulantibus, vt est natura clemens atque misericors, imò ipsa misericordia: * est longanimis & patiens, non statim vindictam inferens peccantibus, non continuò in peccatorẽ condẽnationis sententiã pronuncians, sed longanimitate sua & patientia inuitans peccatorẽ ad pœnitentiam, ita vt quodãmodo stet expectans, donec misereatur nostri: * & est in omnibus supra modũ misericors: prę omnibus quę in eo prędicantur, effulget & eminet misericordia, qua plena est terra, quę est super omnẽ carnem, quæ superexaltat iudiciũ, quæ est à progenie in progenies omnibus timentibus eum. 9 Et quia sic clemens est, & multum misericors, fieri non poterit, vt nihil nisi irascatur, & in finem penitus irascatur aduersus genus humanũ, ita vt nũquam se placari permittat: sed postquã aliquãdiu iratum se monstrauerit propter iustitiã, superuincet misericordia, & ea flectetur ad miserẽdũ atque parcendũ infirmo generi: * & licet aliquãdiu videatur cõminari, videatur dura loqui, minas intentare, ostentare terrores, vel in verbis increpatoriis per ora Prophetarum aut scripturæ sanctæ, vel etiã in plagis & afflictionibus tẽporalibus, non id tamen perpetuò durabit, sed opportuno tẽpore recordabitur misericordiæ suę, & vultũ benignũ demonstrabit pœnitẽti populo, & blandius cũ eo aget conuerso, cũ quo durius antè egerat, vt ad pœnitentiã adduceret delinquentes. 10 Et licet subinde ad correptionem delinquentiũ terribiles plagas immittat in populum suũ, semper tamen superuincit misericordia, in eo quod longe infra condignitatem sceleris punit peccatũ, neque secundũ proportionẽ ad patratam malitiam sufficienter dignã infert peccantibus pœnã, non satis pro demerito, puniendo delicta, si rigorem spectemus iustitiæ ac iusti iudicii eius. Nos enim quotidie offendimus in multis, & grauiter nimium subĩde offendimus: ipse tamẽ non statim, neque semper adhibet vltionem. Et cũ subĩde ad vindictam extẽdit manũ suã, non iuxta condignitatẽ demeriti, extremo rigore punit seruos delinquentes, sed paterna correptione siue disciplina vtiliter corripit: non vt dãnet, sed vt saluet electos: & vt non in æternum pereant, si impuniti permaneãt in impietatibus suis. 11 Nam secundũ altitudinẽ cæli à terra, quantũ altius est cælũ à terra, ita dominus corroborauit, confortauit, prævalere fecit, & superexaltauit suã misericordiã super omnes qui timent eũ: longe superat misericordia eiº omnẽ nostram malitiã, neque fieri potest vt aliquãdo exhauriatur vel destruatur Dei misericordia nostra quãtacũque & quãlibet multiplicata malitia: nõ potest esse tanta nostra iniquitas, cui non possit propiciari illius misericordia, si in vero corde egerimus pœnitentiam. 12 Ipse est qui à nobis pœnitentibus longissime profligauit & elongauit iniquitates nostras secundũ maximã distantiã, cuiusmodi est distãtia orientis ab occidẽte: hoc est, purissimos nos fecit à peccatis nostris, & plenissime abstulit, amouit, & separauit à nobis pœnitẽtibus peccata nostra, tanquam si nunquam fuissent in nobis, nec facile possint ipsa ad nos, aut nos ad ea redire: quẽadmodũ id quod in occidẽte est, lõgissime abest ab eo quod in oriente est situ, nec possunt ista facile adinuicẽ accidere. 13 Neque mirũ, si tam benigne nobis Deus noster misereatur, & iniquitates auferat. Est enim affectu verè paterno, imò pluſquam paterno, erga omnes metuentes eũ: & sic misereatur nostri, siquando contingat nos offendere, vt non statim proiiciat in mortẽ, quomodo pater misereatur filii errãtis, non statim illũ à se repellẽs, ac penitus abiiciens, vbi in aliquo offenderit, sed potius corripiens verbo ac verbere, vt ad bonã viam reducat errantẽ, omnique solicitudine laborans emendare illũ, vt non pereat: pœnitenti verò libentissime indulgens, & condonans omnia scelera, super perditi filii reditu festũ & gaudiũ magnum faciens, quoniã perierat ille, & inuentus est, mortuus fuerat & reuixit. * Quare autẽ ad miserẽdum humano generi sit Dei misericordia ita prompta, semperque parata, ratio est, quoniã ipse cognouit cõditionẽ figmenti nostri, ipse optime nouit, quàm vile figmentũ, q̃ pauperculæ creaturæ nos simus, qui de limo terræ sumus formati, & carne cõstamus, atque sanguine, in quibº ex vitiata natura corruptio praua pronitasque ad omne malũ inhabitat, ita vt sensus hominis & cũcta cogitatio humani cordis intẽta sint ad malũ omni tẽpore, ab adolescentia sua: cuius nostræ infirmitatis consideratio cõmouet illũ ad sic miseris miserendum, quomodo solent etiã homines illis facilius cõdonare, quos vident naturali inclinatione vehemẽtissime

Roma.2 Esaię.30 Psal.32. Psal.118. Iacobi.5. Lucæ.1. Iacobi.3. Lucæ.15. Gene.6. & 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 *Recordatus est, quontã puluis sumus:*
Gene.3. * *homo sicut fœnum dies eius:* * *tãquã flos*
Matt.6. Lucæ.12. *agri sic efflorebit.*

15 *Quoniã spũs ptrãsibit ĩ illo, & nõ sub-*
Psal.145. *sistet: & non cognoscet amplius locũ suũ.*

16 *Misericordia aũt Domini ab æterno & usque in æternum, super timentes eum.*
17 *Et iustitia illius in filios filiorum, his qui seruãt testamẽtũ eius.*
18 *Et memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea.*
19 *Dominus in cælo parauit sedem suam:*
* *& regnũ ipsius omnibus dominabitur.*

20 *Benedicite domino omnes angeli eius:*
Hebr.1. * *potentes uirtute:*
* *facientes uerbum illius, ad audiendam uocem sermonum eius.*
21 *Benedicite domino omnes uirtutes eius ministri eius, qui facitis uoluntatem eius.*
22 *Benedicite domino omnia opera eius,*

ad mala solicitari, & fortissime velut impelli ab inhabitãte prauo fomite. 14 Attédit & cõsiderat dominus, ꝙ puluis & terra simus. facti atque plasmati de luto & limo terræ, sicut de terra figulus fingit vas fictile, atque in terrã & cinerẽ iterũ redituri, cõmuni lege & necessitate omniũ filiorum Adam: * homo dies suos habet ad modũ fœni, hominis duratio ad modũ graminis est, homo in diebus suis & in duratione vitę suæ gramini assimilatur, quod hodie floret & cras ĩ clibanũ mittitur: quod mane pulchre viret, & vespere decidit exiccatum: * homo ipse sic floret & viret, quomodo flos agri, qui ad modicũ tẽpus admodum speciosus, lætus & festiuus apparet, sed nimiũ cito exiccatus aresćit, ac decidit, omni spoliatus ornatu. 15 Nam statim, vt flatus venti super illũ fortiter vtcunque vel paruo impetu flauerit, abripitur flatu venti, & non habet firmam consistentiã, non potest resistere aduersus venti flantis impetũ, sed ab eo prosternitur & deficit: & non amplius poterit cognosci, inueniri, aut demõstrari locus eius: sic est acsi nunquã fuisset, nusquam apparet illius vestigiũ. * Spiritus quoque humanus & rationalis anima pertranfit in homine, quatenus ad modicã durationem in corpore inhabitat, ipsumque viuificat, & nõ habet vllam firmã in eo subsistentiã siue durationem, cogiturque nimiũ cito emigrare, quantocyus exit à corpore spiritus, & reuertitur homo in terrã suam, & post modicũ nullum remanet defuncti vestigiũ, corpore abdito in terrã, & anima in occultum locum sub Dei manu recepta: efficiturque ita alienus à loco habitatiõis suæ, acsi nunquã ibi habuisset mãsionem: prorsus auferetur de terra viuẽtium, eritque mundo ipse incognitus, & ipsi vicissim erit incognitus mũdus. 16 At verò domini misericordia nunquam aresćit, nunquã defi cit, sed in æternũ stabilis permanet in omnia sæcula, nullo vnquã tẽpore absumenda aut exhaurienda, quàm in perpetuis æternitatibus superplenissime sentient electi eius, omnes qui nunc timent, adorãt, & colunt dominũ, quibus tã in vita ista corporis, quàm in vita illa æternitatis, misericordia eius nunquã deficiet. 17 Et iustitiã, fidem, atque veritatem suam ipse seruabit atque implebit erga filios filiorũ, erga vniuersum semen electorum suorum, erga omnes quicũque patrum fideliũ fideles se præstiterint imitatores, iis videlicet qui obseruant & diligenter custodiunt præcepta eius. 18 Quiquẽ non obliuiscuntur, non negligunt, non transgrediuntur præcepta domini, sed ea iugiter habent ante mẽtis oculos, cum bona voluntate adimplendi ea, qui in lege domini habent voluntatem, & in lege eius meditantur die ac nocte, vt ambulent in ea, perficiantque diligenter quæcũque illa facienda præceperit, & solicite caueant ac fugiant quæcunque vt fugienda prohibuerit. 19 Ipse autem hic dominus noster qui nobis misero puluери hic in terris degenti sic miseretur, ipse sibi magnifice thronum regium præparauit, sedem maiestatis & gloriosam habitationem sibi in excelso cælo cõstituit, vbi cum angelorũ milibus regnat in maiestate: * & ipsius regnũ latissime patet, ipsius imperium se spargit ac fundit longe ac late in omnes angulos orbis terrarũ, & in omnes partes mundi: omnia subiiciuntur eius ditioni, potestati, atque imperio, vt nihil vsquam locorũ sit quod non habeat ipse sibi subditum. 20 Vos verò, ô angelicæ mentes, nobilissimi spiritus, in quorum medio habitat excelsus noster dominus, vos maxime decet voce incessabili semper laudare dominũ, cui semper ministratis & assistitis: * vos qui estis virtute & fortitudine prævalidi, quorum est virtus nostræ imbecillitati incomparabilis, qui robore ac virtute humanum genus immẽso superatis interuallo, nimirum spiritus immateriales & incorporei, infirmum limum & fragile lutum: * vos qui estis exequutores voluntatis eius, administratorii spiritus, ministrantes ei in mille milibus, promptissime pergentes ad omnia ad quæ ille vos suo præcepto destinauerit, & omnia potẽtissime adimplentes, quæ implenda commiserit: sic vt in omnibus obedientes vos præstetis vòci sermonum eius, iussioni & imperio eius per omnia absque dilatione tædio, fastidio, contramurmuratione, parentes & satisfacientes. 21 Benedicite domino omnes cælestes exercitus, immensæ virtutis & fortitudinis, qui illi ministratis singuli in ordinibus vestris, & in omnibus eius adimplentis voluntatem, per omnia eius paretis imperio, summaque cum alacritate & ineffabili gaudio eius iussa perficere satagitis. 22 Benedicite & collaudate dominum simul omnia opera eius, in omni loco dominationis & imperii eius: opera omnia eius, vbicunque tandem consistant,

in omni loco dominationis eius:

* *benedic anima mea domino.*

quorumcunque in loco dominationis eius maneant, laudẽ cõfiteantur creatori, conseruatori, & gubernatori suo. Nihil enim est operum eius, quantumcunque hominibus æstimetur minimum, vbicunque tandem locorum delitescat, in quo non infinita reluceat eius potentia, sapientia, bonitas, atque omnimoda perfectio: & habet omnis creatura, siue in cælo, siue in terra, siue in mari existens, laudem copiosam, qua possit celebrare omnipotentem omnium conditorem Deum: * proinde etiam nunc, ô mea anima, te adhortor (quomodo in huius hymni faciebã initio) ad debitas domino laudes persoluẽdas: nõ desino monere te, & exhortari, vt à creatoris omnium laude nunquam cesses, sed quantum potes, quantum vales, illum exaltes, & magnifices in sæcula sęculorum.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CII.

VErsu tertio, Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Duæ istę partes in eandem possunt accipi sententiam, vt idem sit infirmitates sanare, quod propiciari iniquitatibus. Siquidem iniquitas, vere morbus est, languor est, infirmitas est animi, videlicet animum pessime disponens, & innoxia inordinatione constituens: quomodo morbus siue infirmitas corporalis corpus male disponit, iustum temperamentum (in quo consistit sanitas) dissoluens. Sed & alibi in scripturis peccata infirmitates appellantur, siue languores, vt in illo est Esaiæ de Christo vaticinantis, Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Quod licet ad beneficium corporalis sanationis populis exhibitum, Euangelista alicubi adducat, principali tamen intentione de spiritualium languorum ablatione videtur intelligendum. Possumus tamen aliter per infirmitates, accipere malas inclinationes & pronitates ad quælibet vitia. Tot enim morbis, tot languoribus, tot infirmitatibus laborat anima, quot est malis subdita inclinationibus, quot pronitatibus ad mala vitia versus interitum tendit. Nulla autem tanta est huiusmodi infirmitas, nullus adeò magnus talis languor, quem nõ sanet sua medicinali gratia dominus, optimus medicus, si humiliter & instanter (vt decet) ab ægrotantibus fuerit postulatus, quemadmodum in alio Psalmo audiuimus clamantem, Miserere mei domine, quoniam infirmus sum: sana me domine, quoniam conturbata sunt ossa mea, & anima mea turbata est valde. ¶ Versu quarto, Qui coronat te in misericordia & miserationibus. Coronare accipimus pro, ex omni parte circundare, vel vndique cumulare: vt non aliud sit coronari in misericordia & miserationibus, quàm Dei miserationibus omni ex parte circundari & cumulari, copiosisi meque impleri. Secundum quem fere modum, & in alio Psalmo dicitur, Domine, vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos: hoc est, benigna voluntate tua ex omni parte circundas, & circuncingis nos, quasi scuto. Si tamen coronare hìc accipiatur, vt significet retributionem vitæ æternæ donare pro bonis operibus, non erit incommoda sententia. Quicunque enim coronam illam beatæ retributionis suscipient de manu domini, nihil dubium est, quin à misericordia & miserationibus domini illam consequentur. Misericordiæ enim domini, quia non sumus consumpti, & miserationis altissimi est quicquid boni agimus. Nam sine illo misericorditer adiuuante, nihil possumus. Deus erga suos electos & nunc coronat in miserationibus, dum in eis suarum gratiarum dona accumulat, & in sæculo venturo coronabit in ornatu gloriæ. ¶ Versu quinto, Qui repler in bonis desiderium tuũ. Scilicet hoc est, quod in suo cantico Maria canit, esurientes à Deo impleri bonis. Nam esuries ista, desiderium est. Et quod aliquanto apertius apud Iacobũ dicitur, Qui dat omnibus affluenter, & non improperat: intelligens de esurientibus atque desiderantibus, id est de recte fideliterque postulantibus. Et notandum, quod nõ simpliciter dicitur, Qui replet in bonis vacuitatem tuam. Non enim omnes vacui implentur bonis. sunt enim vacui, qui se plenos putant: & quia vacuitatem suam ignorant, non desiderant: & hi iusto Dei iudicio relinquuntur inanes. De cuiusmodi in Apocalypsi ex ore domini dicitur, Dicis, quia dines sum, & nullius egeo, cum sis pauper, cęcus, nudus, miser & miserabilis. Audis verè vacuum, sed non desiderantem, & ideo inanem ac vacuum permanentem, non impleri bonis. Subdit autem ex eiusdem o- siderantem, & ideo inanem ac vacuum permanentem, non impleri bonis. Suadeo tibi (inquit dominus) à me emere aurum ignitum, probatum, vt locuples fias. Quid autem est hoc emere, nisi per desiderium quærere? Sic enim emitur à domino, quicquid emitur, absque argento & auro & omni commutatione, quemadmodum per Esaiam ex ore domini dicitur, Omnes sitientes, venite ad aquas: & qui non habetis argentũ, properate, emite, & comedite. Venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione, vinum & lac, id est, optima quæque, & maxime viræ spirituali necessaria, tantum desiderantes & postulantes accipite. Recte ergo dicitur Deus non quemlibet implere vacuitatem, sed desiderium tantum. Nam vbi vacuitas est absque desiderio, aut etiam cum fastidio & contemptu deficientis boni, ibique est, permanet vacuitas, quemadmodum ait Maria, diuites dimitti à Deo inanes. ¶ Versu eodem, Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. De hac renouatione iuuentæ aquilarum, diuersi diuersa tradunt. Quidam dicunt aquilam vbi senuerit pénis grauari, & oculorum aciem fieri obtusam, vt neque alta volatu petere queat, vt assolet, neque solare lumen ita ex directo aspicere. Quod vbi persentit, in illis, in quibus maxime solet prævalere, se iam deficere, fontem quærit, in quem trina immersione se immergens pristino dicitur vigori restitui, vt superuacaneis excidentibus plumis residuæ erigantur, & in iustam leuitatem reparentur, rédeatque oculis suus ad conspiciendum vigor, sicque iuuentutem recuperet. Qui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dam ſcribunt,aquilam quolibet decennio,donec ad centum annos perueniat, ignem petere elementarem,& hinc ſe in mare mergere,indeque nouas plumas illi ſuccreſcere, ac ita reiuueneſcere. Sed horũ neutrum multam habet probabilitatem. Veriſimilius autem eſt, & tam authoritati magis conſonum, quàm propoſito magis accommodum,quod ſcribit beatus pater Auguſtinus,aquilam, cum ad ſenectã deuenerit, roſtrum acquirere aduncatum,ſuperiori labio ſuperexcreſcente inferiori, ita vt hic vncus quo incuruatur roſtrum ſuperius ſuper inferius, non patiatur aquilam ſumere cibum, ſicque viribus neceſſario deficere:quæ vbi id perſentit,ſe videlicet propter aduncati roſtri impedimentum non poſſe cibum ſumere,cibique defectu,forti adhuc permanente interno vigore,deſtitui viribus,& ad defectionem tendere,ad petram aduolat,allidensque & atterens roſtrum aduncum ad petram, aufert impedimentum cibi ſumendi:impedimentoque ſublato cibum ſumit,& viribus reparatur, ac modo quodam reiuueneſcit:vbi verò roſtrum illud nequiuerit conterere, neceſſario deficere, non ex interno defectu, ſed ſubtractione cibi. Atque huic dicto ſatis conſentit quod Ariſtoteles & Plinius, hac certè in re fide digni authores,ſcribunt,aquilam eſſe admodum longæ vitæ,ipſamque non ſenio contabeſcere, aut ægritudine conſumi, ſed magis fame mori, cum propter aduncatum roſtrum non vltra valuerit cibum ſumere. Illud tamen de roſtri ad petram attritione,ex illorum nõ habetur authoritate. Verum id veriſimile eſt beatum Auguſtinum ex aliis habere dignis fide authoribus, quorum forſitan nobis ignoti ſunt libri. Et ſatis hoc eſt rationi conſonũ,& aſtipulatur natura, quæ omni ſolicitudine curat vitæ impedimenta amouere,vitæque terminum protelare. Neque multum id mirandum videtur, ſi auis illa roſtrum aduncum quo ſe aduertit impediri, dicatur ad petram allidere & conterere,quandoquidem animalia ægrotantia maiori miraculo videmus ad certæ ſpeciei herbas,medendi ſibi gratia, natura docente confugere. Hanc itaque narrationem,vt magis authoritate confirmatam,magisque rationi conſonã, inſequentes,oſtendamus,in quo ſit facienda præſens comparatio: quemadmodum videlicet reparatio hominis per gratiam fiat,ad modum reiuueneſcentis aquilæ. Sanè homo per ſpiritum rationalem qui in ipſo eſt(ratione intellectus & voluntatis)animal eſt omnibus animalibus ex ſuæ naturæ conditione viuacius,nimirum inter cætera omnia animalium genera ſolum immortale & incorruptibile, ſecundũ iam dictam ſuæ compoſitionis partem:& ad vitam æternam ab initio creatus eſt,non ad mortem. Attamen qui ex ſe immortalis eſt,& ad perpetuò viuendum conditus, à roſtro adũcato patitur periculum mortis. Eſt autem hoc aduncatum roſtrum, ratio ſiue voluntas ad prauam ſenſualitatem inclinata fomiti prauo(qui inferne habitat)condeſcendens,& peccato illi quod (iuxta Apoſtolum)in carne habitat,conſentiens. Ab hoc enim aduncato roſtro impeditur homo,ne cibum animæ ſumat, ad vitam veram neceſſarium,de quo cibo per Saluatorem dicitur,Meus cibus eſt,vt faciam voluntatẽ eius qui mi
fit me. Et iterum,Operamini nõ cibum qui perit,ſed qui permanet in vitam æternam. Ac rurſum,Nõ in ſolo pane viuit homo,ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Et alibi,Verba quę ego loquor vobis,ſpiritus & vita ſunt. Hunc panem non poteſt ſumere,qui roſtrum habet ſic(vt dictum eſt) adũcatum & incuruatum,atque ita continuo defectu in ſeipſo contabeſcens, neceſſario ad interitum tendit:quemadmodum pœnitentem in Pſalmo hunc proxime præcedenti,conquerentem audiuimus, his verbis,Percuſſus ſum vt fœnum,& aruit cor meum,quia oblitus ſum comedere panem meũ. Sed qui ſic male aduncatum forte ſemel acquiſierit roſtrum, ánnon habet vbi illud conterat? Habet certe petram,de qua ſecundum myſticam intelligentiam ſcriptum eſt, Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos(id eſt Babylonis)ad petram. Quæ verò hæc ſit petra,breui verbo nos docet Apoſtolus, dicens, Bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra,petra autem erat Chriſtus. Ad hunc ergo aduolare nos oportet ſi de male incuruato roſtro curari voluerimus,ad hunc allidere,ad hunc atterere. Roſtrũ enim contritum ipſe habet pro ſacrificio,quemadmodum in Pſalmo quinquageſimo dicitur, Sacrificium Deo,ſpiritus contribulatus:cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Hoc enim eſt roſtrum alliſum ad petram & contritum, quòd cor contritum & humiliatũ, ſiue contribulatus ſpiritus: quandoquidem contritio iſta per pœnitentiam eſt. Vbi autem ſic roſtrum incuruatum ad petram alliſum confregerimus,tum panem noſtrum quem obliti fueramus reſumemus,iterum gratia Dei & verbo eius paſcemur,exultabunt oſſa humiliata,reparabitur in nobis virtus ſpiritus, cor mundum in nobis creabitur,ſpiritus rectus innouabitur in viſceribus noſtris, & redibit ad nos lætitia ſalutaris Dei. Ad hunc ergo modum ſumi poteſt iſta comparatio. Beatus Auguſtinus ſimilitudinem accõmodat ad reſurrectionem futuram iuſtorum. Aduertendum tamen eſt,præſentem locum commode poſſe exponi abſque prędicta illa comparatione,vt dicamus non hîc indicari,quòd ſit iuuenta hominis renouanda ad eum modum quo renouatur iuuenta aquilæ: ſed hoc tantum,quòd iuuenta hominis ſit renouanda,vt talis fiat,qualis eſt iuuenta aquilæ. Atque ita ſenſus erit,Iuuentus tua per Deum renouabitur,vt fiat quaſi iuuentus aquilæ, ita reiuueneſcẽs per Deũ priſtino redditus vigori, vt videatur iuuentꝰ tua magis eſſe aquilæ iuuentus quàm hominis: videlicet vt ſicut aquila in iuuentute ſua nõdum ſenio prægrauata, altiſsima petit volando,& irreuerberatis oculis abſque nocumento ſolis rotam contuendo, ſic & tu in Dei gratia vigoratus & confirmatus,poſsis in altiſsima vſque cæli conſcendere tabernacula,ac in verum iuſtitiæ ſolem,in Dei claritatem,mentis aciem iugiter tenere defixam. Secundum quem ferè modum in alio ſcripturæ loco dicitur,Qui ſperant in domino,mutabunt fortitudinem, aſſument pennas vt aquilæ, volabunt,& non deficient. Non enim videtur hoc ſermone indicari, quòd ſperantes in domino aſſument pennas, ſicut aquila in ſenectute pennas renouat, aut pennas nouas ſibi aſſumit: ſed hoc tantum indicatur, quòd fortitudinem nouam à Deo induent, & nouo confirmabuntur robore, quodque pennæ illis dabuntur ſimiles pennis aquilarum: vt quomodo aquilæ ſuis valiſimis ſubnixæ pennis,etiam altiſsima loca petunt abſque fatigatione,quæ aliorum generum volucribus ſorent inacceſsibilia:ſic & ipſi in domino ſperantes,ad altiſsimum poſsint perfectionis gradum cõſcendere,& Deo proximi fieri per cordis puritatem, mentis contemplationem,& vitæ integritatem, quo nequaquam peruenire poſſunt qui in ſemetipſis,inque propriis ſuis viribus habent fiduciam. Hoc enim indicat quod ſequitur, Volabũt,& non deficient. ¶ Verſu nono, Neque ineternũ cõminabitur, Cõminabitur poſitũ eſt,pro,iraſcetur, vel indignabitur. Vnde Pſalteriũ Romanũ habet,Non in finem iraſcetur,neque inæternum indignabitur. Et Hieronymus ex Hebræo pro comminabitur,vertit, iraſcetur. Felix,Non inæternum ſeruabit odium. Omnia verò eandem habent ſententiam. ¶ Verſu vndecimo, Quoniam ſecundum altitudinem cæli à terra corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe. Aliquanto clarius ex Hebræo ſic vertit Hieronymus, Quantum enim excelſius eſt cælum terra, tantũ confirmata eſt miſericordia eius ſuper timentes eũ. ¶ Verſu decimotertio, Quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum. Recordatus eſt quoniam puluis ſumus,& cætera. Iccirco dicit noſtri Deum miſertum,quia cognouit figmentum noſtrum ſiue plaſmationem noſtram,vt vertit Hieronymus: hoc eſt,quid ſimus,& vnde formati,quàm viles ſcilicet,& modicæ ſubſiſtentiæ,ſecundũ corporis plaſmationem. Nemo enim melius nouit operis figmentum ſiue plaſmationem (videlicet vnde factum ſit opus,& quàm vile ſit vel nobile,quantique momenti,precii,vel durationis)quàm figulus ipſe qui finxit opus. Habet autem ſe erga Deum vniuerſum genus humanum, ſicut opus ad figulum & factorem ſuum,quemadmodum in Pſalmo dicitur,Manus tuæ fecerunt me,& plaſmauerunt me. Et in eandem ſententiam Iob ſanctus,Manus tuæ(inquit)fecerunt me,& plaſmauerunt me totum in circuitu. Ac deinde,Memento(quæſo)quòd ſicut lutum feceris me,& in puluerem reduces me. Nónne ſicut lac mulſiſti me,& ſicut caſeum me coagulaſti? Pelle & carne veſtiſti me,oſsibus & neruis compegiſti me. Tale videlicet eſt figmentum noſtrum,hæc noſtra eſt plaſmatio,quam attendens Deus noſtri miſeretur. Eſt enim inſita & ingenita magnificis animis erga miſeros quædam naturalis commiſeratio, quemadmodum erga ſuperbos quædam deteſtatio. Vnde & illud Poetæ, Parcere ſubiectis,& debellare ſuperbos. Deus ergo cum ſit ſuper omnes magnus dominus & magnificentiſsimus,ſummeque (vt ita dicã) magnanimus,tanto magis erga nos mouetur affectu miſericordiæ,quanto magis viles nos attendit, magiſque conſpicit humiles: modo tales apud noſmetipſos nos comprobet in corde, quales eſſe videt in corpore. Non tamen ſolum intelligendum eſt iſtud quod hîc dicitur, Deum cognoſcere figmentũ noſtrũ, de vilitate materiæ ex qua conditi ſumus,ſed magis etiam de prauitate fomitis,qui eſt in corrupta hac carne noſtra,& in miſerabili iſto puluere inhabitat,quemadmodum in Elucidatione apertius explicauimus. Nam id maxime Dei commouet erga nos miſericordiam, quòd nos videt ſic eſſe corruptos ac miſeros,talem in nobis habentes ab origine vitioſam corruptionem,quam ex ipſa natiuitatis atque cõceptionis origine à parentibus per traducem accipimus. Propter quod,lapſus aliquando in turpia facinora,ille cui incerta & occulta ſapientiæ ſuæ reuelauerat Deus,cum pœnitentiam agens,ſuæ impietatis poſtularet à Deo remiſsionem,ſui figmenti conditionem ſignanter Deo ponit ob oculos, dicens, Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum,& in peccatis concepit me mater mea: hac ratione facilius ſe putãs Deum poſſe ad miſericordiam flectere,ſi vitiatæ naturæ corruptionem (ex qua ad omne malum eſt homo facilis)illius conſiderationi obiiceret. Atque huic intelligentię de prauo fomite,manifeſtiſsime conſentit Chaldaica Paraphraſis,quæ pulchrè hoc loco ſic habet, Quoniam ipſe nouit fomitem prauum,qui peccatum ſuggerit: in memoriam venit coram eo, quòd ex puluere ſumus nos. Nec deſunt, qui pro figmento ex Hebræo vertunt fomitem. ¶ Verſu decimoquarto, Homo ſicut fœnũ dies eius,tanquam flos agri ſic efflorebit. Diuerſimode hic verſus diſtinguitur. Quod enim in medio ponitur,dies,ad priora referri poteſt,ad hunc modum:Homo ſicut fœnum dies eius:ac deinde,tanquam flos agri ſic efflorebit,quam diſtinctionem habet Elucidatio. Eſtque hæc loquutio penitus ſimilis illi,qua dicitur in Pſalmo decimo, Dominus in cælo ſedes eius: vbi ſicut nominatiuus dominus ponitur abſque rectore,ſic & in propoſito nominatiuus homo rectore caret, propter ſuperuenientem alium,nempe dies,qui ſe ſupponit verbo in oratione appoſito, ſicque priori nominatiuo ſuo aduentu quaſi ſurripit verbum regens. Secundum rectam autem Grammaticæ formam,aptius diceretur, Dies hominis ſunt ſicut fœnum,vel homo habet dies ſuos quaſi fœnum, ad modum fœni. Alii tamen iunguntcum ſequenti,ad hunc modum,Dies eius tanquam flos agri,ſic efflorebit. Verum hæc diſtinctio non eſt conueniens,quoniam ex Græca lectione manifeſte cognoſcimus nominatiuum dies eſſe numeri pluralis,non ſingularis. Sic enim Græca habet lectio: ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἐξανθήσει. ¶ Verſu.15. Quoniam ſpiritus pertranſibit in illo,& non ſubſiſtet. Quemadmodum ex Elucidatione liquet,indifferenter hoc poteſt intelligi,vel de flore,vel de homine. Conuenientius tamen videtur de flore accipiendum,in quem flando pertranſit ventus,flatuſque deiicitur,vt non appareat locus eius. Nam ſecundum hunc modum & apud Eſaiam dicitur, Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos agri. Exaruit fœnum,& cecidit flos, quia ſpiritus domini ſufflauit in illud.id eſt,ventus vrens(qui à domino egreditur atque emittitur)in vtrunque, id eſt, in fœnum atque in florem ſufflat, vt illud areſcat,hîc decidat. Cui expoſitiõi fauet quod habet Chaldaica Parap. Quia flatus ſiue ventus ſpirauit in eũ,& non ſubſtitit amplius. Nec male conſonat quod vertit Hieronymꝰ, Quoniam ſpiritus pertranſiet eum,& non ſubſiſtet. Si verò de homine intelligatur,ſpiritus iſte intelligi poterit anima hominis,quæ in corpore pertranſit,non habens hîc manentem ciuitatem, ſed futuram inquirens,& in corpore quaſi peregre agens, donec in eo eſt ſecundum hanc mortalitatis conditionem. Mox autem vbi pertranſierit anima,& abſceſſerit à corpore,nequit vltra homo ſubſiſtere, quoniam animam perdidit totius vitæ,& omnis vitalis operationis principium. Vel propius ad floris ſimi-

Roma.7.
Ioan.4.
Matt.4.
Deut.8.
Ioan.6.
Pſal.101.
Pſal.136.
1.Cor.10.
Pſal.50.
Ibidem.
Eſai.40.
Pſal.118.
Iob.10.
Pſal.50.
Ibidem.
Pſal.10.
Eſai.40.
Hebr.13.
2.Cor.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

litudinem,intelligi potest spiritus aut flatus indignationis Dei.Nam exardescens furor Dei,non incõ- E
uenienter per spiritum,flatum,aut ventum vrentem significatur.Atque ita aperta est hominis cum flo
re comparatio.Sicut enim flos vbi perflauerit,ipsum vrens ventus,consumptus deficit: ita homo cum
in ipsum pertransit flatus iræ atque vindictæ Dei,morte absumptus,non subsistit amplius. Hoc verò
non de illorum tantum morte intelligendũ venit,qui subita aliqua & insolita punitione propter enor-
mia facinora auferuntur de medio,sed generaliter de omnibus hominibus. Omnes enim ex sententia
iræ Dei absumimur per legem mortis,propter inobedientiam primi parentis, semel in ira Dei aduer-
sum omnes filios Adam prolatam,atque etiamnum super genus nostrum vniuersum permanentem ir-
Psal.89. reuocabilem,quemadmodum Psalmo.89.ex persona totius humani generis dicitur, Quia defecimus
in ira tua,& in furore tuo conturbati sumus. Et iterũ,Quia omnes dies nostri defecerunt, & in ira tua
defecimus.In eo autem quod sequitur,Et non cognoscet amplius locum suum, accipi potest pro sup-
posito indefinitum aliquid,ad hunc modum,Et non cognoscet quis amplius locum suum:id est,nemo
amplius cognoscet locum eius:hoc est,non vltra cognoscetur locus eius, non videbitur vllum vitæ ei⁹
Psal.36. vestigium,non erit eius vlla memoria,tanquam si nunquam fuisset:quemadmodum in alio Psalmo di-
citur,Transiui,& non erat peccator:quæsiui eum,& non est inuentus locus eius.Vel intellige,Non co
gnoscet homo ipse amplius locum suum,non erit vltra illi quicquam commercii cum iis quæ reliquit
in mundo:relinquet omnia aliis, & nihil ipse posthac cognoscet quid agatur de habitationibus & om F
ni gloria eius. ¶Versu decimonono,Regnum ipsius omnibus dominabitur.Potest omnibus accipi
substantiue,vt sit sensus,Regnum ipsius dominatur,aut super omnia, vel omnia subiecta sunt eius re-
gno,ditioni,& imperio.Vel adiectiue,intelligendo omnibus regnis:vt significetur ipsius regnũ esse su-
perius atque excelsius omnibus regnis,quoniam ipse est rex magnus super omnes deos, rex regum &
Psal. 94. dominus dominantium.Eandem ambiguitatem habet vtraque originalis lectio,& Græca,& Hebræa,
Apoc.19. item & Chaldaica. ¶Versu vltimo, Benedicite domino omnia opera eius,in omni loco dominatio-
nis eius,benedic anima mea domino. Quod hic in medio ponitur, in omni loco dominationis e-
ius, ambiguæ est constructionis. Vel enim cum præcedenti iungitur, hoc modo, Benedicite domi-
no omnia opera eius,in omni loco dominationis eius:vt deinde diuisim pro Psalmi conclusione consti
tuatur illud à quo sumpsit exordiũ,Benedic anima mea domino. Quam distinctionẽ nos in Elucida-
tione sequimur.Vel cum sequenti iungi potest,ad hũc modũ,In omni loco dominationis eius benedic
anima mea domino,vt moneatur anima laudare dominum in omni loco, quomodo ipse in omni loco
est dominus. Decens enim est,vt in omni loco benedicat anima nostra Deo,qui dominatur in omni lo
co:quemadmodum in omni tempore laudari idem ipse debet,quod sit omnium temporum dominus.
Vel laudare monetur anima dominũ in omni loco dominationis eius, quoniam in omnibus creaturis, G
quæcunque,vbicunque tandem locorũ reperiantur,siue in cælo sursum,siue in terra deorsum, siue in
latitudine & profunditate maris,debet celebrare dominũ,solũ in omnibus verè magnũ & admirabilẽ.

CIII. PSALMI ARGVMENTVM.

PVlcherrima in sequenti Psalmo ponitur consideratio Diuinæ prouidentiæ & sapientiæ, ex cõtempla
tiõe ordinationis & dispositionis prouidissimæ,qua mirabiliter omnia à Deo sunt cõdita, atque dispo
sita ab initio,atque etiamnum similiter gubernãtur.Et primum quidem Dei in semetipso magnitudinẽ
proponit,lucem eum dicens habitare inaccessibilem:deinde ad creaturam transit, ostendens, quomodo cæli
amplitudinem distenderit ad gloriam suam,quomodo nubibus & uentis utatur quasi pro uehiculo,quomodo
nobilissimos spiritus habeat pro ministris,quomodo terrã fundauerit immobilem,quam à principio aquis ope
ruit quasi uestimento:post uerò aliqua ex parte nudam fecit,cuius etiam partes quasdam eleuatiores in mon
tes posuit,quasdam demissiores in ualles:sic tamen & montium altitudini,& maris amplitudini terminos po
nens,ut terram in totum non obruãt:quomodo in conualibus ex radice montiũ fontes oriantur,è quibus de-
currentia flumina potant bestias agrorum atque syluarum,supernè uolucribus cæli dulciter cantillantibus:
quomodo desuper Deus pluuiam donat,qua etiam montes possint irrigari: quomodo Deus terram satiat,& H
abundantissime replet uarijs terræ nascentibus,quæ omnia ipse nasci facit:nidelicet herbam producens pro
cibo pecorum,panem,uinum & oleum pro necessitate & exhilaratione hominis,etiam arbores syluarũ at-
que camporum non negligens,quas pabulo conuenienti sustentat:quomodo in arboribus ex Dei ordinatione
aues sibi nidos struunt,quædam altius,quædam humilius:item diuersa loca quærunt diuersa animalia, ut eer
ui altitudines montium,herinacij angustias & cauernas petrarum:quomodo lunam in sua mutabilitate po-
suit Deus,in distinctionem temporum,sol quoque sui occasus habet tempus determinatũ, unde nox super ter
ram uenit,in qua fere omnes quæ uenatione uiuunt,ad uenationem discurrunt,sicuti rugientes leones, quæ
sole redeunte terris ad sua redeunt latibula,ut securè possit homo foris in agris ac syluis in operibus neces
sarijs diuersari.In mari quoque uasto & continentiæ amplissimæ miranda omnis generis animalia considerã
tur,quædam maiora,quædam minora,quædam maxima:in quo etiam dignum spectatu cernitur miraculum
nauigationis humanæ. Omnia autem hæc,siue quæ in aere,siue quæ in terris,siue quæ in mari uiuunt,ab uno
Deo omnium benignissimo prouisore necesse est ali & educari:qui ubi cibum præbet,manducant & uiuunt
ista:ubi autem ille manum subtrahit,coguntur ista deficere:qui pro uiuentium sustentamento quotannis ter-
ram perflat sua bonitate,& creantur terræ nascentia,innouaturq; facies terræ. Post quorum omnium pro-
fundam considerationem,signo terroris Diuini in terræ tremore,& mõtium fumatione interposito,Psalmi-
sta iactat,perpetuis laudibus se uelle tam magnificum semper dominum celebrare.

CIII. PSALMI ELVCIDATIO.

A 1 *Benedic anima mea domino, domine Deus meus magnificatus es uehementer.*

Auda dominum ô anima mea,in tota virtute qua potueris: vtique enim tu domine omni es laude & benedictiõe dign⁹,q magnificaris, & glorioſe exaltaris mirũ in modũ,ſuper magna & excelſa omnia:qui vt es ĩ temetipſo per omnia glorioſus, ita te magnũ valde demonſtras, in potenti rerũ omniũ creatione,earũdemque ſapientiſſima ſimul & benigniſſima diſpoſitione,gubernatione, & proui ſione. 2 Confeſsio & decor ſunt indumentũ tuũ,laus & pulchritudo ſunt tibi quaſi pro veſtimento,confeſsio & pulchritudo ſunt in cõſpectu tuo,his ex omni parte circũdaris,quõmodo circumamicitur homo veſtimento ſuo:quæcunque apud te ſunt digna cõfeſsione, decora ſunt,pulchra ſunt,magnifica ſunt:totus es laudabilis in præcellẽtiſsimo decore tuo: * amictus lumine quaſi veſtimẽto, lucẽ habitans inacceſsi- 1.Tim.6.
bilẽ,in claritate inæſtimabili fulgens in medio angelorũ tuorum:ita vt de tuæ lucis claritate,totã illam innumerabiliũ angelorũ multitudinem illumines & lætifices. 3 Qui totã cæleſtem machinã ita extendiſti in ampliſsima latitudine abſque vlla ruga,in ſumma vtique planicie & æqualitate,ad eũ modũ quo extendit homo pellem,tanta facilitate,tã mi nimo negocio totã illam machinam cæleſtiũ orbiũ ſic in ſua amplitudine diſtendens:extẽdis quoque eã velut cortinam aut operculũ quoddã ſuper vniuerſum orbem,quomodo artifex domũ tecto cooperit: * & ĩ ſuperioribus partibus cæleſtis machinę aquas cõſtituis:ſupra firmamẽ tũ poſuiſti cælũ aqueũ ſiue criſtallinũ, quod eſt quodãmodo aqueæ naturæ.Cælum enim firmamenti aqueo cælo operitur ac tegitur,vt ſphæra inferior ſuperiori:& has aquas ſupernas, firmamẽtum ab aquis quæ infernẽ ſunt diuidit. 4 Qui nubibus vteris pro vehiculo, conſcendis Gene.1.
ſuper nubes quaſi ſuper equos aut currus,videris nubibus vti pro curru ſiue pro equis,dũ appares in fragorem nubiũ,aduenies contra inimicos tuos,quemadmodũ aduenire ſolent reges huius mundi in equis & curribus:* tanta autem velocitate tu aduenis, vt videaris non equis vehi aut curribus, ſed magis pennis ſiue alis ventorum aduolare: tanta pernicitate,tanta celeritate aduenis vbi volueris, vt vento puteris vehi magis,quàm curru vel equis : & ſoles plerunque in magna tempeſtate venti apparere,vt ob hoc quaſi aduectus vento puteris. 5 Qui ſpiritus facis angelos tuos,nũcios tuos facis eſſe nobiliſsimos illos ſpiritus: non corporeos habes aut tardos nuncios,cuiuſmodi ſunt homines: ſed nobiliſsimas illas creaturas ſpiritualis naturæ, nobilitate homines multo ſublimiores,facis eſſe angelos & nuncios tuos,qui ſunt potentes virtute ad celerrime perficiendum verbum tuum,ad perficiendũ quęcunque tu iuſſeris : * & nobiliſsimos etiam cæleſtes ſpiritus eos,qui ſunt quaſi flamma & globus ignis,ſemper ardentes perfecto charitatis amore,tu facis eſſe tuos miniſtros:qui tanquam miniſtri coram domino aſiſtunt tibi omni tempore,cum omni laude & reuerentia.Milia milium Danie.7.
facis tibi miniſtrare.& decies centena milia tibi aſsiſtere:in quorum omnium medio tu glorioſiſsimus reſides,quaſi rex & triũphator glorioſus in maieſtate tua. 6 Qui fundaſti atque firmaſti, id eſt, firmiter &
immobiliter collocaſti globum terræ in ſua perpetua ſtabilitate, ſic vt non poſsit imperpetuum nutare, moueri vel inclinari, vt ſe vertat de parte vna in alteram,neque de loco poſsit in locum moueri, quomodo cætera omnia elementa,aqua,aer,& ignis mouentur continuò: qui ſic admirabili potentia & ſapientia in medio totius mundialis machinę cõ ſtituiſti ſuper aquas tantum pondus terrę,quaſi centrum immobile:ita vt iacens ſuper aquas elementũ maxime fluidum & inſtabile, nunquã tamen ſubſidat,neque ĩmergatur in aquas,neque ſe vertat aliquãdo de parte vna in alteram,quomodo aqua hac illacque fluit & refluit:idque ſic prouidiſsime diſpoſuiſti,vt eſſet terra apta habitationi hominũ,cæterorumque animalium. 7 Elementum aquæ maximæ quantitatis & profunditatis,ad modum abyſsi, eſt amictus terræ ſicut veſtimentum: terra cooperitur abyſſo aquarũ,ſicut homo operitur veſtimẽto:à principio qdẽ creationis,omnino per circuitũ aquis circũcincta,poſtmodũ verò iuſsione Dei in partibus aliquot diſcooperta,quomodo etiam veſtimentũ non totum operit corpus,ſed partes aliquot relinquit nudas: * & eſt quidẽ aquarũ,quę ſunt in abyſſo elemẽta,tanta copia,tanta abundantia, vt niſi diuina cohiberẽtur voluntate,facile omniũ montium

2 Confeſsionem & decorem induiſti:

** amictus lumine ſicut veſtimento.*

B *3 Extendens cælum ſicut pellem:*

** qui tegis aquis ſuperiora eius.*

4 Qui ponis nubem aſcenſum tuum:

C ** qui ambulas ſuper pennas uentorum.*

5 Qui facis angelos tuos ſpiritus:

** & miniſtros tuos ignem urentem.*

D *6 Qui fundaſti terrã ſuper ſtabilitatem ſuam,& nõ inclinabitur in ſæculum ſæculi.*

7 Abyſſus ſicut veſtimentũ amictus eius:

** ſuper montes ſtabũt aquæ.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gene. 7.

Genes. 1.

8 *Ab increpatione tua fugient:*

* *à uoce tonitrui tui formidabunt.*

9 *Ascendunt mõtes & descendũt campi:*

* *in locum quem fundasti eis.*

10 *Terminũ posuisti quẽ nõ trãsgredientur:*

* *neque conuertentur operire terram.*

11 *Qui emittis fontes in conuallibus:*

* *inter mediũ montiũ pertransibunt aquæ.*

12 *Potabũt omnes bestiæ agri:* * *expectabũt onagri in siti sua.*

13 *Super ea uolucres cæli habitabunt:*

* *de medio petrarum dabunt uoces.*

14 *Rigans mõtes de superioribus suis:*

* *de fructu operũ tuorũ satiabitur terra.*

superarent cacumina, facileque altissima terræ occuparent: quomodo olim in diluuio illo celeberrimo, tempore Noe, super omnium montiũ altitudinem aquæ fuerunt voluntate Dei eleuatę: neque etiã nũc vniuersa montium altitudo posset impedire, quin terra tota aquis esset ex omni parte operta, nisi esset voluntas tua, quę illas intra suos limites cõcluderet. 8 Verũ ab increpatione tua fugiunt aquæ, te ferìd iubente & præcipiente aquis, vt cõgregarentur in locum vnum, appareretque arida, statim dicto audiẽs creatura creatori obediuit, & cõgregatę sunt verbo Dei aquæ, quæ sub cælo erant in locum vnum: quæ aquarũ congregationes appellatæ sunt maria, quo in statu etiam nunc aquę permanent: * à voce seueræ & potentis iussionis tuæ, quæ est quasi vox tonitrui, vox fortis, præceptum validum (quod non potest non audiri, etiã ab omni creatura, quemadmodum non potest tonitruũ ab homine nõ audiri) aquæ quasi formidinem & timorem ostenderunt, dũ statim ad vocis illius prolationem naturalem situm relinquentes, in vnum locum segregatæ terram apparere fecerunt. 9 Spectabili quoque miraculo hoc ordinasti, vt terræ quædam partes eleuarentur in altum, secundum humanum iudicium vsque ad nubes & sydera: aliæ verò partes locum acciperent demissiorem, vt quędam partes eminerent, quædam essent demissiores: videlicet vt sic conuenientius producerentur omnia quæcunque ad hominũ vitã sunt opportuna vel necessaria, dum quædã fœlicius in montibus, alia commodius nascuntur in vallibus: illis solare lumen directius requirentibus, his reflexo lumine & moderatiori meli⁹ habentibus: * factæ sunt autem montiũ istę eleuationes, & cãporũ planicies ex imperio voluntatis tuæ, iuxta ordinationem sapientiæ tuæ, secundũ loca quæ definiuisti eis. 10 Posuisti terminũ vtrisque, & abyssо videlicet aquarũ & altitudini montium, quem non possint transgredi, certis illa limitibus conclusisti, per hoc quod ea cohibes & cõtines: * vt non possint reuerti & immittere se super terram, sicque eam cum inhabitantib⁹ omnibus opprimere. Nisi enim tua Diuina potentia & sapientia maria & montes contineres, impossibile esset ab impetu fluctuum intumescentis maris, & ab altitudine montium vsque ad sydera tendentium, non opprimi & operiri vniuersam terram. 11 Tu es qui in locis humilioribus ad montiũ radices mirabiliter facis scaturire fontes, qui suas venas habẽt ex mõtibus, meatusque mirabiles in locis subterraneis, per quos perpetuò defluentes & concurrẽtes aquęę guttulæ, in vnum confluunt, & fluxum indeficientẽ efficiunt, vt non cessent neque æstate neque hyeme: * atque ex his fontibus cõgregatę aquę, fluũt inter montes, è quib⁹ ortũ trahunt, exoriũturque flumina maiora siue minora, iuxta proportionem suæ originis, ad cõmoditatem hominum in ciuitatibus secundum ciuilem congregationem viuentium. 12 Ex his aquis refocillantur, potumque accipiunt omnes bestiæ agri & ferę deserti, ad has aquas naturæ ductu conueniũt sitientes bestiæ, causa sumendi potus: * syluestres asini in siti sua anhelabunt & festinabunt ad eiusmodi aquas, vt extinguant sitim qua cruciantur plurimum: cũ magna expectatione & anhelatione properabũt sitientes onagri, vt sitim sedent, seque refrigerent. 13 Super ista autem, nempe super fontes & fluuios istos, in arboribus iuxta positis, nidificant volucres cæli, habitationes suas illic constituunt iuxta aquarũ fluenta. & in altitudine montium, atque etiam super bestias agri & onagros & alia iumẽta, quæ infernè locum habent in terra, cum aues supernè in arboribus & rupib⁹ consideant: * de medio rupiũ atque frondium in quibus vel habitant vel resident, dulciter cantilant, voces edunt suauis melodiæ iuxta conditionem suæ naturæ, vnaquæque suam cantilenam fortiter canens, ad magnificam sui creatoris laudem: vt infernè dulci susurro currentibus vndis limpidissimis, supernè verò concentu suaui varii generis auiculis resonantibus, iucundissimum pertranseuntibus exhibeatur naturæ spectaculũ: quod in amorem tã sapientissimi gubernatoris, merito quemlibet debeat animaduertentẽ commouere. 14 Qui sicut valles humectas fontibus, ex montibus originẽ trahentibus, ita montes (vbi desunt fontes) rigas de superioribus tuis, id est, de locis nubium, quæ sunt mõtibus superiores, aquis videlicet pluuialibus quę descendũt de nubib⁹, vt primũ montes irrigent, ac deinde in valles defluentes eas adimpleãt copiosius, augmententque ex montibus effluentia flumina: * vniuersa quoque terra satiatur, & abũde spletur atq; adornatur de fructu operũ

A

15 *Producens fœnum iumentis, & herbã seruituti hominum.*

16 *Vt educas panem de terra:*

* *& uinum lætificet cor hominis.*

17 *Exhilaret faciem in oleo:*

B

* *& panis cor hominis confirmet.*

18 *Saturabũtur ligna campi:*

C

* *& Cedri Libani quas plantauit:*

* *illic passeres nidificabunt.*

19 *Erodij domus dux est eorum:*

D * *montes excelsi ceruis, petra refugiũ herinacijs.*

19 *Fecit lunam in tempora:*

* *sol cognouit occasum suum.*

20 *Posuisti tenebras, & facta est nox:*

tuorum, de fructibus omnis generis, quos tu facis de terra exurgere atque enasci. 15 Qui producis iumẽtis fœnum, qui facis terrã producere gramina virentia, ad esum iumentorum, & herbam virentem seruituti hominum, id est, iumentis quæ sunt subiecta seruituti hominũ, vt iumenta quæ ad inseruiendum à Deo subiecta sunt homini, inde pascantur, viuant atque corroborentur, vt sufficiant homini suũ exhibere ministerium. 16 Ita (inquam) satiabitur terra de fructu operum tuorum, vt quomodo iumẽtis è terra præbes herbam & gramina, sic hominibus de terra facias nasci frumentum & triticum, ex quibus panis conficitur & coquitur, optimum hominis sustentamentum: * & vinũ facias de terra nasci in vitibus, cuius sobrio ac moderato vsu exhilarentur corda hominum, & perfundantur honesta lætitia, aduersus deprimentem tristitiam, aut socordiam grauantem, augentémve timorem: dum eius singulari virtute reparãtur vitales spiritus, mẽbrisque innouatur vigor, & occulta quadã efficacia omnia in homine reddũtur viuaciora. 17 Super hæc quæ ad victum & potum faciunt, etiam oleum præbes quo exhilaret homo faciem suam, oleum præbes vnde vnguenta conficiantur, quibus inuncti homines secundum mediocrem vsum, ad membrorum lassorum defatigationem, & contra sudorum aliarúmque exhalationum fœtorem, exhilarãtur vultu, & recreãtur corpore toto: vt non solum de iis quæ ad vitæ sustentationem, verũetiam de iis quæ ad castam faciunt voluptatẽ, honestamque delectationem, abundè sit prouisum homini: * omnium tamen hoc est potissimum, & maxime spectandum beneficium, quòd frumentum ac triticum de terra nasci facis, vnde panis conficitur, quo sustentatur vita hominis, quo vigor corporis totius conseruatur, vt non depereat: quo cor confirmatur & alitur, vt sufficiat ad viuificationem corporis, quemadmodum illius defectu penitus collabitur vigor cordis, neque vltra vitam sufficit in membra cætera influere. 18 Neque verò solum ad bruta vsque enutrienda, neque ad solos enutriendos homines se extendit tua prouidentia, sed etiam vsque ad vegetabiles plantas tuo pabulo enutriendas. Nam & arbores quę in campis & syluis desertæ crescunt, à te abũdè enutriũtur, copioso è terra & pluuia præbito pabulo: quas arbores manifestũ est sic à te nutriri, cum nemo illuc conspiciatur hominũ ad eas enutriendas accedere, aut vel manum apponere: * atque illæ etiam altissimæ cedri, cuiusmodi sunt quæ crescunt in Libano, nisi à te saturantur, & abundè pascuntur, vt possint in tam altã excrescere staturam: quas sicut tu solus absque hominis manu plantasti, absque auxilio humano illic faciens per virtutem generatiuam pullulare nouas è veteribus: ita & solus eas nutris ac pascis tua latissima prouidentia: * atque illic in lignis camporum atque cedris aues nidos suos construunt, aliæ quidem in altioribus arboribus, aliæ in humilioribus, iuxta quod vnicuique natura indidit, & naturę author instituit. 19 Præ cæteris autẽ, nidus erodii dux est, ac velut princeps aliarum auium, eo quòd amplior & altior sit nidus eius nidis auium cęterarum: quoniã præ cæteris altius ædificat erodius siue ardea, in magna altitudine simul & in magna amplitudine, supra multas auium species, ponit nidum suũ: vt merito nidus eius dicatur præcellere vel anteire cæteras aues, nimirũ amplior & excelsior: * ordinata quoque sunt à Deo diuersis animalium speciebus diuersa confugia, in quibus saluẽtur à periculis: dum alia sua celeritate alta petendo se saluant à persequentibus, quemadmodum cerui cum persequutionẽ sentiũt, celeri cursu ad montes confugiunt: alia, intra loca arcta & inaccessibilia suam tutantur salutem vitamque custodiunt, quemadmodum herinacii siue hericii in angustis petrarum latibulis se occultent, quoties periculum metuũt quòd fuga celeri sibi nõ possint consulere. 19 Lunam insuper fecit Deus & posuit in cælo, vt sua mutabilitate & varietate tẽpora distingueret per menses, nouilunia atque plenilunia, ac festiuitatum celebrandarum tempora ex eius vicissitudine aduerterentur: * sol verò adeò determinate, adeò definite suum semper cursum retinet, mane oriẽs & ad vesperum occidens, vt quasi per intellectũ cognoscere videatur tẽpus occasus sui, nunc citius, nũc serius oriens & occidens mũdo, iuxta certissimam definitionem & legem sibi præstitutam, quam nunquam transgreditur. 20 Occidente autem sole, tu facis esse tenebras, quę sunt luminis super terram priuatio: ablato à terris sole, qui est luminis author, tunc nox venit terris (quando omnia in tenebris & in silentio degunt) ad quietem

Universidad de Deusto
Biblioteca

* *in ipsa pertrãsibũt omnes bestiæ syluæ.*

21 *Catuli leonum rugientes, ut rapiant:*
* *& quærant à Deo escam sibi.*

22 *Ortus est sol, & congregati sunt, & in cubiculis suis collocabuntur.*

23 *Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad uesperam.*

Gene.3. 24 *Quam magnificata sunt opera tua domine:* * *oĩa in sapiẽtia fecisti:* * *ĩpleta est terra possessione tua.*

25 *Hoc mare magnũ & spacioſũ manibus:*
* *illic reptilia quorũ non est numerus.*
26 *Animalia pusilla cum magnis:*
* *illic naues pertransibunt.*
27 *Draco iste quem formasti ad illudendũ ei:*

* *oĩa à te expectãt, ut des illis escã ĩ tẽpore.*

28 *Dante te illis, colligent:*

à te ordinata, vt per diem fatigata corpora, per noctis tempus requiem accipiant, & ad opera subsequuturæ diei reddantur alacriora: * in ipsa E
nocte pertransibunt omnes bestiæ syluæ, feræ bestiæ tum perambulãt syluas & agros, ad quærendum sibi victum. Est enim tempus noctis ad rapinam commodius, dum à longe nequit raptor videri. 21 Ac tunc quidem leones vt nacti commodissimum tempus ad venationem, procedunt vt prædam agant de animalibus, rugitũ emittentes, quo perterrefaciant in vicino existentia animalcula, quo sic facilius ea rapiãt timore obstupefacta, ne possint effugere: * vt sic quærant sibi escam à Deo, vt sic iuxta Dei ordinationem de esca commoda suæ naturæ sibi prouideant per venationem. Quomodo enim Deus iumentis naturã dedit vt pasci debeant herbis, sic leonibus naturam dedit vt nutriantur non graminibus aut pane, sed animaliũ cæterorum carnibus. Propter quod, vt illa priora herbam à Deo requirũt in cibum, sic ista per venationem carnes aliorum animalium. 22 Sole verò oriente, cum iam terris cœperit dies restitui, rapacia illa animalia, quę per noctem prædas agebãt, F
congregantur in antra sua, seque recipiunt in sua latibula, vt accubent atque quiescant, venatione & cursu nocturnis fatigata, prædamque cõdant & diuidant. 23 Et prouidè id quidem Deus ita disposuit, vt animalia huiusmodi rapacia, ex venatione viuentia, per noctem discursent gratia quæritãdi pabuli: vt posit absque timore homo per diẽ in agro operari, iuxta institutionem Dei, pro vitę necessariis: vt posit homo secure exire in agrum aut syluam causa operis necessarii, & ad exercẽdam operationem suam, videlicet ad agrum arandum, seminandum, metendũ, ad cædẽda ligna in syluis, aut alia huiusmodi: idque à mane ad vesperam. Sic enim voluit Deus, hominem in sudore vultus pane suo vesci, in operando terram. Qua in re impediretur plurimum, si per diem ferę huiusmodi discursarẽt ad venationem. 24 O magne Deus, q̃ magna sunt, quàm eximia omnia opera tua, ó vtinam pro dignitate ea contemplari aut enarrare sufficerẽ: * omnia fecisti in maxima sapientia in omnibus, etiam in iis quę vulgo non animaduertunt homines, & quę quasi quotidiana non attendunt neque considerant: relucet illa tua incomprehẽsibilis sapientia, qua cũcta ab initio condidisti & instituisti, atque G
etiamnum in eadem institutione custodis atque gubernas: * vniuersus orbis terrarum impletus est diuitiis tuis, vbique locorum inueniuntur creaturæ quas tu creasti & possides: quicquid vbique locorũ est, tuum est, quoniam tu creasti & possides omnia. 25 Neque verò terra sola plena est bonis tuis, verumetiam mare istud maximum & latissimũ ma
nibus, id est spacio, continentia atque comprehensione amplissimum: * in illo enim sunt natatilia absque numero, innumeræ in eo inueniuntur animalium species, absque comparatiõe multo plures & magis admirabiles, quàm super terram. 26 Illic sunt animalia quædam maiora, quædam minora, quædam admodum modicæ quantitatis, quædam mediocris, quædam permaximæ, quantæ nõ inuenitur vllum animal in terra: * illic nouum videtur miraculum de transfretatione per nauium vsum, quod sanè admodũ mirabile est, homines per fragilis ligni opus talem abyssum audere ingredi, & posse per eius mediũ, tantis vndarum tumultibus nihil obstantibus, cum salute transuehi. 27 Illic etiam dra- H
cones illi insignes sunt & cete grandia, supra quàm credi posit molis immensæ, quos formasti ad ludendum in eo, vt in illo amplissimo mari sese natando voluant atque reuoluant, velut ludendo: quomodo videntur in minoribus fluminibus parui piscículi iucũdo motu atque discursu ludere: * vt etiam in eo ludant & iucundentur, faciendo quicquid eis libitum fuerit, cum sint totius maris & omnium aliorum piscium domini, & propter nimiam fortitudinẽ nulla alia piscium species illis posit resistere, quin de eis agant vt voluerint, plane in mari regnãtes, & quæcunque voluerint agentes, ob præcellentem suam fortitudinem. * Sic omnia, tam quæ in aere volitant, quàm ea quæ super terrã gradiũtur, q̃ etiam quæ in aquis natant, à te expectant vt des illis cibum, iuxta naturæ suæ conueniẽtiam, in opportuno tempore: cum esurierĩt, omnia à te quærunt cibum, omnia ex tua prouidentia pendent & nutriuntur: tu es qui omnibus cibum debes præbere, & nemo alius. 28 Cum tu illis dederis cibum, ipsa colligẽt, accipientque vt mãducent: te producente de terra herbã, carpunt eam iumẽta atque manducant: te offerẽte prædam, leones rapiunt eam & comedunt: te educẽte de terra frumentum, triti-

A * *aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.*

29 *Auertente autem te faciem, turbabũtur:*
* *auferes spiritũ eorum & deficiẽt, & in puluerem suum reuertentur.*

B 30 *Emitte spiritũ tuũ & creabũtur:* * *& renouabis faciem terræ.*

31 *Sit gloria domini in sæculum:* * *lætabitur dominus in operibus suis.*
32 *Qui respicit terrã, & facit eam tremere:*

C

* *qui tangit montes, & fumigant.*
33 *Cãtabo domino in uita mea, psallã Deo meo quàm diu sum.*
34 *Iocundũ sit ei eloquium meum:*
* *ego uerò delectabor in domino.*

D 35 *Deficiãt peccatores à terra, & iniqui ita ut non sint:*
* *benedic anima mea domino.*

cum, & vinũ, accipiũt ea homines, & cibũ potúmque hinc sibi colligũt: neque potest vllum animalium sibiipsi de terra cibum educere, sed tantum à te eductum colligere: * cum tu aperueris manum tuam, cum liberalem manum tuam volueris extendere atque aperire, ad dandum liberaliter, tum videntur omnia bonitate adimpleri, tum quæ bona sunt & commoda siue salutaria accipiũt, nulliúsque necessariæ rei patiũtur defectum. 29 At verò vbi tu auerteris faciem tuam, vbi tu manum subtraxeris, vbi tu defieris illis dare, turbabuntur miserè, nõ habentes quò confugiant pabuli cõquirendi gratia, cum non nisi à te possint illud expectare, & necesse erit deficiente pabulo ea ĩfirmari atque deficere: * & præ defectu cibi viribus omnibus destituta cogentur exhalare animã, non poterit anima diutius seruari in corpore, quod cõtinua per cibum eget reparatione, sicque in terram cogentur, redire de qua formata fuerant: cum possibile non sit, vllum animalium absque conuenientis cibi sumptione vitã hanc viuere. Ita tibi pro nihilo fuerit, vniuersum genus super terram viuentium, sola cibi subtractione interimere. 30 Cum verò tibi placuerit super terram emittere spiritum bonę iussionis tuæ, cum bona voluntate tua terrã fœcundare & vegetare volueris, tum creabuntur in ea quæcunque erunt necessaria vel commoda: * & innouabitur nouitate terrænascentiũ tota superficies terræ, quemadmodum per tempus veris conspicimus, ex virtute operationis Diuinæ omnia reuirere, & terram quasi nouam faciem iuuentutis induere. 31 Sit stabilis, ac firma perfistat in æternum inæstimabilis ista gloria domini, quæ relucet in omnibus operibus eius: benedicta sit gloria eius in æternũ & vltra: * lætabitur dominus ipse in omnibus operibus suis, complacet sibi in iis quæ fecit bona, bona valde. Videt omnia quæ fecit, quoniam bona sunt valde, & oblectatur in operibus manuum suarũ: quẽadmodum Gene.1.
& omnis qui ex Deo est, in factura Dei debet oblectari. 32 Qui tam est terribilis ac metuendus, tamque summe potens & præualidus, vt so- Psal. 46.
lo suo aspectu toti terræ possit tremorem incutere: qui si toruo tantum & 95.
vultu in indignatione terram aspiciat, commouebitur & contremiscet ab iracundo aspectu eius, quomodo paterfamiliàs aliquis magnæ authoritatis in domo sua, aut rex terribilis in regno suo, solo aspectu toruo vultúque iracundo totam perterrefacit familiã, facitque pauere omnes & contremiscere: * qui in ostensionem terroris sui contingens montes præsentia sua, incẽdit eos, facitque ardere & flammas vomere, fumúmque grandem in fornacis modum exhalare terribili specie, vt suę potẽtiæ mortalibus ostentet terrorem. 33 Pro omnibus his tam admirabilibus, pro omni potentia, sapientia & bonitate, quæ in cunctis eius operibus conspicio, cantare volo laudem domino Deo meo, donec viuam: canam illi psalmos & laudum cantica, donec ero, & hic super terram in sæculo isto præsenti, pro mea virili, & in sæculo venturo gutture pleno Psal. 148
exultationibus Dei, & laude indeficienti, in omnia sæcula. 34 Opto & oro, domine, vt sit tibi eloquium laudationis meæ iucundum, quæso vt accepta fiat coram te laudatio mea: cantica laudis quæ ego tibi cano, desidero placita fieri ante conspectum tuum: * ego certe in te oblectabor perpetuò: mihi absit gloriari, gaudere, iucũdari, nisi in te, in quo tam copiosissimam inuenio oblectationis gaudiique purissimi & solidissimi materiam. 35 Peccatores à terra deficient, ita vt non sint, qui elongent se à te, teque relicto adhæreãt & inhæreãnt vanitatibus, peri- Psal. 72.
bũt, de terra auferentur, & in ignem coniicientur æternum: qui te abii- Matt. 25.
ciunt, erunt ignobiles & miseri, erúntque quasi non sint, mittendi scili- 1. Reg. 2.
cet in perditionem mortis æternæ: * tu vero ô anima mea, cui incerta & occulta sapientiæ Dei sunt reuelata, nequaquam horum efficiaris similis: sed in tota virtute tua, semper laudem da illi in cunctis operibus suis: per omnes creaturas tu discursa sollicite, cunctaque regerẽs in gloriam factoris, ita teipsum in eius nunc laude confirma, vt in vẽturo sæculo (quando impii in perditione vlulabunt) tu cum beatis in voce exultationis & confessionis viuas, & iucunderis coram eo in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CIII.

VErsu tertio, Extendens cęlum sicut pellem. Quæcunque in hoc Psalmo dicuntur, nos in Elucidatione non nisi ad literam, secundũ naturalẽ considerationẽ explicauimus. Patrum tamen diligentia, hæc omnia naturalia secundũ mysticos sensus pie fideliterque interpretatur, quorum in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

terpretationē quanquā non ponimus,nequaquam tamē dānamus. Nimiam prolixitatē pertimeſcimus, maxime quòd myſtica eiuſmodi, ſi cum breuitate perſtringatur,nullam vel perpaucam habeant gratiam. Quare potius nobis viſum fuit in totum ea omittere,& ad aliorum Cōmētarios remittere eos qui talia requiſierint,quàm vel obiter tranſcurrendo negotio non ſatisfacere,vel commentationes longas ſuper ſingulis texendo, nimia prolixitate lectori faſtidium ingerere. ¶ Verſu quarto, Qui ponis nubem aſcenſum tuum,qui ambulas ſuper pennas ventorum. Aſcenſum intellige vehiculum ſiue currum, quomodo habetur in Hebræo. Vtitur enim Deus quaſi pro curru nubibus,quando aduenit ad pugnandum contra impios, ſiue ad ſe manifeſtandum populo ſuo: quemadmodum in nube apparuit
Exod.14 coram filiis Iſrael,quando interfecit AEgyptios, ex qua nube eiaculabātur quaſi ex arce quadam fu-
Exod.19. mina & tonitrua.Iterum,in nube ignis apparuit in monte Sinai. Sic & alibi nubes apparuit ſuper ta-
Exod.33. bernaculum,& caligo impleuit templum domini, Salomone orante in eo. Sic & in alio Pſalmo dici-
3.Reg.8. tur, Poſuit tenebras latibulum ſuum, in circuitu eius tabernaculum eius, tenebroſa aqua in nubibus
Pſal.17. aeris. Alii tamen iſtum aſcenſum ſuper nubem ad literam intelligunt, de nube in qua ad cælum Chriſtus aſſumptus eſt. ¶ Verſu quinto, Qui facis angelos tuos ſpiritus,& miniſtros tuos ignem vrentem. Iſtud nos ordine conuerſo explanauimus,ad hunc ſenſum, Qui facis ſpiritus angelos tuos, & ignem vrentem miniſtros tuos: ad quem modum etiam in Elucidatione Apoſtolicarum Epiſtolarum, hoc ipſum ſumus interpretati, in capite primo Epiſtolæ ad Hebræos, vbi locum præſentem citat Paulus, ad monſtrandum Chriſti ſuper angelos præcellentiam. Atque ita loquutio ſimilis erit illi,qua antè di-
Pſal.44. ctum eſt,Virga directionis,virga regni tui:hoc eſt,virga regni tui,eſt virga directionis. Et in alio Pſal-
Pſal.101. mo, Cinerem tanquam panem manducabam, loco huius, Manducabam panem tanquam cinerem. Poteſt tamen intelligi ſecundum proprium ordinem & ſitum partium, hoc modo, Qui facis vt tui angeli ſint ſpiritus,qui hoc feciſti atque curaſti,vt pro angelis tuis haberes non carnem & ſanguinem, ſed ſpirituales creaturas: & vt miniſtros tuos habeas flammam vrentem, id eſt, non frigidos, non tepidos in ſeruitute,ſed perpetui amoris viuaciſsimo igne flagrantes: vel ignem vrentem, id eſt,fortiſsi-
4.Re.19. mos & validiſsimos ad perficiendum vltionem Dei,vt nemo poſsit reſiſtere: quemadmodum eſt ignis maxime in agendo violentus. Sic enim ignis vrens fuit ille angelus, qui in caſtris Sennacherib interfecit nocte vna centum octogintaquinque milia hominum, corpora omnia in cinerem redigens. Quidam verò,ſpiritus hîc intelligunt ventos & turbines,quibus Deus quaſi nunciis vti videtur, quū ante
Gene.19. ſe eiuſmodi præmittit ad prænunciandum aduentum ſuum: & flammam ignis ſiue ignem vrentem,
4.Reg.1. intelligunt ignem materialem, punientem malos, cuius ſubinde Deus legitur vſus miniſterio: velut cum de cælo ignem & ſulphur pluit, ad deletionem Sodomæ & Gomorrhę,item ſuper quinquagenarios venientes ad adducendum Heliam. Sed Pauli authoritas in capite primo Epiſtolæ ad Hebræos,
Hebr.1. manifeſtiſsime oſtendit, de angelicis ſpiritibus iſtud intelligendum: cum ex hoc loco oſtendere conetur, quanto ſit differentius nomen quod hæreditauit Chriſtus, præ nomine angelicorum ſpirituum. Quòd ſi locus iſte de flatibus ventorum intelligeretur,& de igne conſumente, quorſum illi propoſito conduceret? ¶ Verſu ſeptimo, Super montes ſtabunt aquæ. Alii hoc intelligunt de aquis pluuialibus, quæ cum pendeant in nubibus, ſuper montes quodammodo conſiſtunt. Sed mihi videtur, quod ſequitur de fuga ad increpationem domini,non ſatis conuenire cum illa expoſitione. Nos ad magnitudinem elementi aquæ iſtud retulimus,quod tantum eſt, vt poſsit vniuerſos etiam montes operire, niſi Diuina iuſsione & increpatione fugientes aquæ compulſæ fuiſſent terram aliqua ex parte nudam relinquere, pro terræ fructificatione & animantium inhabitatione. Rectè autem increpatio dicitur fuiſſe præceptum illud,quo coactę ſunt relinquere ſitum naturalem,ſecundum quem totam ambibant terram,& in vnum locum ſe congregare,vbi & continentur ſola iuſsione Dei, ne ſe penitus ſuper terram effundant,eamque opprimant. Videtur enim aquarum increpatio eſſe, quando cum imperio ſic iubentur quæ obtinent relinquere, & ab oppreſsione terræ recedere. De hac autem terræ diſcooperti-
one, quomodo facta ſit voce Dei,& quomodo vſque nunc conſeruetur, à propoſito pleniſsime tractauimus in libris de conſideratione rerum naturalium, libro ſeptimo,qui inſcribitur de cælo & mundo,capite tertio. Propter quod, pluribus de eadem re hoc in loco agere non curamus. Similiter & de montium altitudine,valliúmque humilitate in terra, ad quam vtilitatem à Deo facta ſit, eodem in libro ex intentione tractauimus, capite ſexto. ¶ Verſu duodecimo, Expectabunt onagri in ſiti ſua. Quidam ſecundum faciem iſtud accipientes, huius dicti cauſa putant onagros eſſe ſitis admodum patientes,atque ob hoc non ſtatim vbi ſitiunt pergere ad potum, quomodo cætera animalia: & hoc eſſe quod hîc dicitur, Expectare onagros in ſiti ſua. Alii dicunt, onagros vehementer eſſe ſitibundos, ſed tamen non libenter in aquam, vel pedes vel os intingere. Quæ ſi ita ſe habent, facile in lectione Latina intelligitur ſingularis natura onagrorum,qui ſitientes non ſtatim feſtinent ad potum, cum alia animalia contrarium faciant ſtatim ad potum recurrentes,vbi ſitierint. Huiuſmodi tamen incerta non eſt neceſſe commentari, pro expoſitione loci præſentis, maxime ſi originalem conſulamus Hebræam lectionem ex qua Hieronymus ſic vertit,Reficiet onager ſitim ſuam.& Felix, Extinguent vel frangent onagri ſitim ſuam. Quibus aptando noſtræ lectionis intelligentiam, dicimus onagros expectare in ſiti ſua:id eſt, cum ſitierint,feſtinare vel vehementer anhelare,& expectatione cruciari, donec illuc perueniant, vt ſitim ſedent. ¶ Verſu decimoquarto, Rigans montes de ſuperioribus ſuis. De ſuperioribus ſuis intellige,non de ſuperioribus montium,ſed de ſuperioribus ipſius rigantis Dei:hoc eſt, de excelſis,vel de ſublimibus Dei.id eſt, de nubibus. Vnde Felix vertit, Irrigans montes de excelſis,vel de nubibus ſuis,vel de æthere ſuo. Hieronymus per ſecundam perſonam, Qui irrigas montes de cœnaculis tuis.& Paraphraſis Chaldaica, Qui irrigas montes de domo theſauri excelſi tui. ¶ Verſu vige-

ſimoſexto. Hoc mare magnum & ſpacioſum manibus. Manus poſitæ ſunt pro continentia & amplitudine, qua mare velut amplexatur & continet quæcunque in ipſo ſunt. Vnde Chaldaica tranſlatio habet, ſpacioſum terminis. Intra nanque terminorum ſuorum amplitudinem, omnia illa continet. Alii vertunt,latum ſpaciis. ¶ Verſu vigeſimooctauo, Draco iſte quem formaſti ad illudendum ei. Deberet ſecundum ſententiam pars iſta coniungi cum præcedentibus,hoc modo, Illic reptilia,quorum non eſt numerus. Animalia puſilla cum magnis,Draco iſte quem formaſti ad illudendum ei: ac deinde ſeparatim eſt legendum,Omnia à te expectant,vt des illis eſcam in tempore, &c. Dracones autem iſti videntur eſſe cete grandia,de quibus fit ſermo in primo capite Geneſis. Nam ſingulare poſitum videtur pro Gene.1.
plurali. Circa illud autem quod dicitur, Quem formaſti ad illudendum ei,nota,dictum eſſe illudēdum ei,pro ludere in eo:quomodo dicimus inſidere equo,pro ſedere in equo: inſtare operi,pro ſtare ſiue pſiſtere cum diligentia in opere:relatiuum autem ei non refert draconem,ſed mare. Eſt enim ſenſus, Vt illuderet mari, ſiue vt luderet in mari. Quam ſententiam nos in Elucidatione prolixius explicauimus. Atque huic expoſitioni manifeſte conſonat quod vertit Felix, Leuiathan quem formaſti, vt rideat in ipſo,videlicet mari,id eſt,vt gaudeat in mari,quoniam (vt aiunt) dominus eſt aliorum piſcium. Et in eandem ſententiam alius quidam ſic vertit,Et certe illa quæ finxiſti,vt ibi luderent. Hieronymus verò ſic vertit, Leuiathan iſtum plaſmaſti, vt illuderet ei. Quod videtur in eandem ſententiam intelligendum. Cum enim dicit,vt illuderet ei,non videtur poſſe hoc commode aliter intelligi, quàm vt ipſe Leuiathan illuderet mari,hoc eſt,luderet in mari. Et in Hebræo expreſſe habetur,in eo. Vulgo tamen ita ſolet hic ſermo accipi,vt illudere ſignificet deludere vel decipere: ei verò putant referre ipſum draconem,húncque ſenſum accipiunt, Draco iſte quem formaſti vt illudatur ei, vel vt illudant ei, videlicet piſces minores alii. Quod intelligunt ,ratione magnæ molis ipſius. Cum enim cibi gratia piſces alios vorare voluerit,aufugiunt ab eo,& verſus littus natität,vbi viderint eſſe arenam & profunditatem minorem:quo cum ille cibi auidus cum impetu aquam ſecū adducens fugientes fuerit inſequutus,defluēte quantocyus aqua,ille ob corporis molem deſtitutus aquæ ſufficientia,nequit ſe mouere, ſicque ſua venatione deluditur & interdum in captiuitatem nautis venit. Atque ita dicunt factum eſſe hunc draconem,vt ſic illudatur ei,non quidem particula vt ſignificante finalem cauſam,ſed conſequutionē tantum. Ex eo nanque quod tanta mole ipſum Deus condidit,huic quodammodo illuſioni eundem ſubiecit,eo quòd corporis nimia moles huic illuſioni det occaſionem: quomodo homines nimia longitudine frequenter aliis fiunt in deriſum,dum ſua capita non rarò allidunt,vbi abſque nocumēto cęteri mediocris ſtaturæ pertranſeunt. Hoc modo exponunt,qui (ſicut dictum eſt) illuſionem intelligunt deceptionem vel deluſionem. Quanquam autem prior expoſitio magis vera videatur, magisque conſona literæ Hebraicæ,attamen hæc ſecunda rectè etiā poterit ex Hebræo accipi. In Hebræo enim ad verbum ſic habetur,Ad ridendum in ipſo.quod ſi intelligatur,Vt rideant de ipſo,vel in ipſo dracone, ſiue propter ipſum draconem,idem eſt ſenſus, acſi dicatur, ad deludendū eum,vel deridendum eum,ſiue ad illudendum ei,vt illuſio ſignificet deriſionem vel deluſionem. ¶ Verſu penultimo, Iucundum ſit ei eloquium meum. Hieronymus,Placeat ei eloquium meū. Felix, Dulceſcat,vel ſuaue ſit ei eloquium meū. Pſalterium Romanum,Suauis ſit ei laudatio mea.

CIIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Pſalmus iſte,quemadmodum & ſequentes duo,exhortatio eſt populi Dei ad laudem eius, & commemoratio beneficiorum olim exhibitorum patribus, tam Patriarchis illis primis Abraham, Iſaac & Iacob, quàm poſteris eorum in AEgypto oppreſis:pro quibus AEgyptus plagis terribilibus perenſſa fuit, ipſi verò in manu ualida liberati fuerunt,& introducti in terram patribus eorum repromiſſam. Pſalmus totus ſatis eſt facilis,& ex hiſtoria Geneſis atque Exodi eius cognoſcitur ſententia.

CIIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Cōfitemini domino,& inuocate nomē eius:* annunciate inter gentes opera eius.*

2 *Cantate ei, & pſallite ei,narrate omnia mirabilia eius.*

3 *Laudamini in noie ſancto eius: * lætetur cor quærentium dominum.*

4 *Quærite dominum,*

Onfeſsione laudis celebrate dominum,& ex corde bono cū fiducia inuocate nomen eius. Sitè enim maxime honorari putat, cū à fidelibus ſuis ſine hæſitatiōe inuocatur in die tribulatiōis:v opera ei° mirabilia & magna quæ fecit vobiſcum & cū patribus veſtris, narrate & prædicate omnibus populis,proclamate ea in aures omnium nationū. 2 Cantate illi laudem,& canticis pſalmorum laudate eum,enarrantes in pſalmis laudatoriis & gratulatoriis cāticis vniuerſa mirabilia eius, quorum ad vos peruenit memoria, quæ & cum patribus veſtris fecit in ſæculis præteritis,atque etiamnum erga vos non ceſſat operari. 3 Exultate laudando, & magnifice lætamini,lætādoque gloriamini in noſe ſancto ei°,ſancto gaudio & exultatiōe gloriamini i eo. Eſt enim eius in ſæcula benedictum nomē iuſtiſsima gaudii atque gloriatiōis materia,omnibus qui ipſum cognoſcūt & credūt in illud:* lætētur ſpiritus,& affectus boni omnium eorū qui requirunt dominū, agant in gaudio corda omniū credentiū in dominū, illíque fideliter ſeruientiū. 4 Quærite dominū ex toto corde veſtro,omni ſtudio cōtendite placere illi, gratamque præſtare ſeruitutē,& cōfortētur corda Pſal.49.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Galat. 6. *& confirmamini:*
Psal.26. ** quærite faciem eius semper.*
2.Cor.6. 1.Cor.10. Coloss.3. Hiere.29. *5 Memẽtote mirabilium eius quæ fecit pdigia eius, & iudicia oris eius.*
Malac.1. Roma.9. *6 Semẽ Abrahã serui eius, filij Iacob electi eius.*
*7 Ipse dominus deus noster: * in uniuersa terra iudicia eius.*

8 Memor fuit in sæculũ testamẽti sui, uerbi quod mãdauit ĩ mille generationes.
*9 Quod disposuit ad Abraham: * & iuramenti sui ad Isaac.*
10 Et statuit illud Iacob in præceptum:
** & Israel ĩ testamẽtum æternum.*
11 Dicens, Tibi dabo terrã Chanaã, funiculũ hæreditatis uestræ.

12 Cum essent numero breui, pauciſsimi & incolæ eius.

Hebre.11. *13 Et pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.*
Gen. 49 Gene 12. Gene.20 *14 Non reliquit hominem nocere eis:*
** & corripuit pro eis reges.*

uestra in eo:bonum faciẽtes ne deficite,ne flacceſcite, ſed uiriliter agite, E
& confortentur corda uestra, in fiducia omnipotentis Dei: * quærite
ſemper faciem eius,nunquã ab eo auertite oculos, ſed coram eo ſemper
ambulate,ei ſemper ſpiritu præſentes uos exhibere contendite, tametſi
corpore abſentes,vt placeatis in oculis eius: quicquid agitis, ſemper in
nomine eius facite,tanquam ipſo inſpectore,teſte, & iudice. 5 Ad me-
moriã reuocate, memoriq́ue mente & animo grato reuoluite mirabilia
illa opera quæ fecit in priſtinis generationibus,coram patribus uestris,
illa ſtupẽda atque inaudita prodigia,& iudicia illa terribilia qui per ſen
tentiã oris ſui ex iuſſione præcepti ſui exercuit pro populo ſuo aduer-
ſum inimicos. 6 Vos(inquam)horum mementote,qui eſtis uerum ſe-
men Abraham fidelis ſerui domini: uos iſta ad laudem commemorate,
qui ſecundum fidei imitationem potiuſquam ſecũdum carnis originem
illius eſtis uera progenies,quiq́ue eſtis ueri ſecũdum ſpiritum & repro-
miſsionem filii Iacob electi eius, quem ſingulari electione dominus di-
lexit & elegit,fratrem primogenitum Eſau odio habens & reprobans.
7 Ipſe eſt dominus Deus noſter uiuus & uerus, Deus patrũ noſtrorũ, F
Abraham,Iſaac,& Iacob,& præter eum non eſt alius: opera eius mira-
bilia & terribilia quæ fecit cõtra aduerſarios populi ſui,pro his iudicã-
do,palàm toti mundo ſunt exhibita:tam glorioſa fuerunt, vt eorum fa-
ma vniuerſum pertranſierit habitabilem orbem. * Eſt quoque iudex
& iudicia exercens ſuper vniuerſam terram,non ſolum in Iudæa,neque
ſolum in finibus eius habẽs imperium, ſed longè ac latè per vniuerſum
orbem terrarum. 8 Non eſt oblitus pacti ſui in æternum facti,quod fe
cit vt in æternum perduret & nunquam fiat irritum:recordatus eſt(in-
quam)verbi illius,promiſsi,teſtamenti,ſiue pacti, quod firmauit non ſo
lũ pro patriarchis illis primis patribus noſtris, neque pro proximis ge-
nerationibus per aliquot ſæcula de ipſis naſcituris, ſed prorſus pro om
nibus generationibus uſque ad conſummationem ſæculi:quod pactum
ſecundum ueritatem uoluit firmum habere robur,uſque dum hic mun
dus perſtabit in omnes generationes. 9 Quod teſtamentum diſpoſuit
primum omnium ipſi Abraham ſeruo ſuo, expreſſa pollicitatione ſua
promittens illi ſui ſeminis multiplicationem, & in terram promiſsionis G
introductionem: * memor fuit promiſsionis iuramento firmatæ,quam
ſicut fecerat primũ Abrahæ, ita fecit & filio Iſaac. 10 Et ſtatuit illud,
firmiterq́ue conſtituit ipſi Iacob pro æterno præcepto, tam ipſi Iacob
Patriarchæ,quàm toti populo, volẽs firmiſsime credi promiſsioni ſuæ:
* & eidem ipſi alio nomine dicto Iſrael, firmauit promiſsionem illam
in pactum æternum,tam ipſi patriarchæ,quàm omni ſemini eius,vt im
pleretur quidẽ illa promiſsio in ſemine corporali corporaliter, & ſpi-
rituali autem ſemine ſpiritualiter. 11 Dicens ad patres noſtros, Abra-
ham,Iſaac,& Iacob,Tibi & ſemini tuo poſt te, dabo terram Chanaan
in ſortem,diuiſionem,& portionẽ hæreditatis veſtræ: terram Chanaan
pinguiſsimam & optimam,lacte & melle manantẽ, vobis & ſemini ve-
ſtro dabo in hæreditariam poſſeſsionem:ſemini quidem corporali, ſuo
in tempore craſſam & corpoream hæreditatem: vero autem ſemini ſe-
cundum ſpiritum, hæreditatem illam preciosam,& omnibus verè bo-
nis fœcundiſsimam, terram viuentium. 12 Et quanquam in longum H
diſtulit dominus implere promiſsum ſuum,ſemper tamen ex quo elegit
patres noſtros,& teſtamentum illis diſpoſuit,ſingularem geſsit illorum
curam,& peculiari eos reſpectu fouit.Nam & in principio, cum eſſent
adhuc in modico numero,cum anguſta eſſet adhuc eorum familia,cum
eſſent pauciſsimi numero,& tantum vt aduenę incolerent terram pro-
miſsionis,tanquam peregrini & aduenæ in tabernaculis demorantes in
ea. 13 Et cum famis inedia compulſi, cum omni familia ſua & gregi-
bus tranſirent de gente vna ad aliam,& de populo ſiue regno altero ad
alterum,vt peregrinarentur illic vbi audirent annonam eſſe copioſio-
rem,veluti nũc peregrè deſcedentes in AEgyptum in regnum Pharao-
nis,nunc in Paleſtinam in regnum Abimeleeh. 14 Cum ita vt aduc-
næ & peregrini tranſirent de loco ad locum, ſemper illis ſua ſingula-
ri protectione & cuſtodia adfuit Deus, vt non permiſerit illos ab vllo
vnquam vim pati,aut nocumentum accipere, ſed protector illorum &
cuſtos fuit in omnib⁹ quocũque pergebãt: * quin & reges magnos pro
eis corripuit, & ram verbo increpationis quàm, pœna vltionis arguit,
propterea quòd ipſis feciſſent iniuriam. Quemadmodum Pharao rex

A

15 Nolite tangere christos meos:
** & ĩ Prophetis meis nolite malignari.*

16 Et uocauit famẽ super terram:
** & omne firmamentum panis contriuit.*

B

17 Misit ante eos uirum:
** in seruum uænundatus est Ioseph.*
18 Humiliauerũt in cõpedibus pedes eius:
** ferrũ pertransijt animam eius: * donec*
C *uenìret uerbum eius:*
*19 Eloquium domini inflãmauit eũ: * misit rex, & soluit eum:*
** princeps populorũ, & dimisit eum.*
20 Constituit eũ dominum domus suæ:
** & principem omnis possessionis suæ.*
D *21 Vt eruditet principes eius sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret.*
22 Et intrauit Israel in AEgyptum: & Iacob accola fuit in terra Cham.
23 Et auxit populum suum uehementer:
** & firmauit eum super inimicos eius.*

AEgypti,vbi Saram ſuſtuliſſet in domũ ſuã,flagellatus eſt à Deo pla-
gis maximis cum omni domo ſua,donec reſtituiſſet illi vxorem ſuam. Gene. 20
Atque iterũ Abimelech rex Geraræ, cũ tuliſſet Saram,apparuit ei do-
minus per ſomnium nocte,mortemque ei eſt cõminatus, niſi reſtituiſ-
ſet,quam tulerat viro ſuo. 15 Nolite(inquiebat dominus effectu huius
modi correptionum)contingere ſanctos & electos,quos ego mihi ſpe-
cialiter elegi,& vnctione mea ſanctificaui, ac ſanctificatione vnxi:nolí-
te eos aut eorum quicquam contingere,vt noceatis eis: * & contra ſan
ctos meos,contra prophetas iſtos meos, quibus ego manifeſto meip-
ſum,quibuſcum familiariter ego loquor & verſor,nolite mali quicquã
attentare.Alioqui morte moriemini, & ego pugnabo pro eis, ſi vel in
minimo quicquam eorum contigeritis. 16 Et poſt tempus aliquan-
tum iuſsit dominus famem magnam venire ſuper terram Chanaan,
& ſuper omnem terram, ſterilitatem magnam annorum ſeptem indu- Pſal. 103.
xit, ita vt vbique locorum maxima eſſet frumentorum inopia:* & de- Gene. 41.
ficere fecit omne firmamentum panis, omne frumentum ex quo con- & 42.
ficitur panis,confirmans cor hominis, abſumptum eſt, neque vſquam
potuit inueniri frumenti copia vel ſufficientia,niſi tantum in terra AE
gypti,vbi per ſingularem Dei prouidentiam abundantia frumẽtorum
fuerat conſeruata. 17 Et hic, ne paterentur defectum Iacob & do-
mus eius, mirabili diſpoſitione à Deo prouiſum eſt, dum ex eius diſ-
poſitione, antequam tempus hoc famis veniret, Ioſeph filius Iacob
in AEgyptum ductus eſt,qui poſtmodum & Iacob patrem cum fami
lia & totam terram cibaret ſua prouidentia: * Ioſeph filius minor & Gene. 37
vnicè dilectus patri Iacob,& fratribus ſuis,per odium & inuidiam ven Gene. 39
ditus eſt in ſeruum Iſmaelitis,ac deinde ab his Puthiphari AEgyptio.
18 Hic ab vxore domini ſui iniuſte accuſatus propter iuſtitiam, qua-
ſi qui voluiſſet heram opprimere, à domino ſuo in carcerem remiſſus
eſt, vinctusque & afflictus compedibus, vt ſolent vinciri malefacto-
res: * ferrei illi compedes dolore afflixerunt,& cruciauerunt animam
eius, in dolore & afflictione vixit poſitus in captiuitate, innocens in-
ter noxios:* vſquedum veniret verbum eius,& enarratio ſomnii, qua
prædixerat duobus concaptiuis quæ ipſis eſſent ventura, donec illa e-
narratio compleretur in opere, hacque occaſione tandem fuiſſet edu-
ctus de iniuſta captiuitate careeris. 19 Eloquium domini in eo vi-
guit,ſpiritus Prophetiæ ipſi à Deo datus fuit, per quem ſapientiſsime
potuit coniicere ſomnia, & futura occultaque cognoſcere: * Pharao Gene. 41.
rex AEgypti,audita à pincerna ſuo ſapientia eius,& diuinandi peritia,
miſit qui eum à captiuitate liberarent, & adornatũ decenti habitu co-
ram ſe adducerent, ad coniiciendum & enarrandum ſomnia, quæ vi-
derat, & diuinorum nemo poterat exponere: * miſit (inquam) prin-
ceps iſte magnus multorum populorum Pharao glorioſus, atque è ca-
ptiuitate eduxit Ioſeph, libertateque donauit. 20 Comprobata
in eo ſapientia Dei,quòd prudentiſsime ſimul & vtiliſsime expoſuiſſet
ſomnia,conſtituit eum Pharao diſpenſatorem & procuratorem dom⁹
regiæ illum ſibi faciens dignitate proximum, ita vt vno tantum regni
ſolio illum antecederet: * & principem illum fecit ſuper omnem poſ- Ibidem.
ſeſsionem ſuam, dans illi poteſtatem ſuper omnem terram AEgypti,
ita vt abſque eius imperio non moueretur manus in vniuerſa terra AE
gypti,& ad eius nutum agerentur omnia. 21 Vt per abundantem
ſapientiam Dei quæ in ipſo erat, principes & nobiles Pharaonis eru-
diret,ſicut & ipſe à Deo eruditus fuerat,& vt presbyteros, illos etiam
qui propter ſenium & ſapientiã magnæ authoritatis & exiſtimationis
erant in populo AEgypti,doceret prudentiam: vt ipſe totum regnum
in ſapientia inſtitueret, & ex eius coram toto populo ingreſſu atque
gubernatione diſcerent prudentiam. 22 Et factum eſt,vbi nun- Gene.45
ciantibus filiis audiſſet Iacob viuere adhuc filium ſuum,quem iam diu
mortuum,& à beſtia voratũ exiſtimauerat.ipſumque præeſſe toti ter-
ræ AEgypti,& peculiariter diſtributioni frumentorum, quorum erat
in terra vniuerſa maxima penuria,venit ad Ioſeph filium ſuum in AE-
gyptum,vt ibi ab eo paſceretur ipſe & omnis domus eius, fuitque ibi
accola & inhabitator cũ filiis ſuis,in terra AEgypti. 23 Fecitque ibi
creſcere populũ electum ſuũ,& multiplicari ſemẽ Iacob vehementiſsi-
me,vt qui in animab⁹ ſeptuaginta ingreſsi fuerant AEgyptũ,non poſt Gen.46.
ita multũ temporis in maximã multitudinem excreuiſſent: * fecitque

Q

Universidad de Deusto
Biblioteca

24 *Cõuertit cor eorum ut odirent populum eius:*

Exod.1. * *& dolum facerent in seruos eius.*

Ibidem. Ibidem.

25 *Misit Moysen seruum suum, Aaron quem elegit ipsum.*

Exod.4. Exod.7.

26 *Posuisti ĩ eis uerba signorũ suorum &*

Exod.10 *prodigiorũ ĩ terra Chã*

27 *Misit tenebras & obscurauit: * non exacerbauit sermones suos.*

Exod.7. 28 *Conuertit aquas*

eorũ in sanguinem, &

Exod.8. *occidit pisces eorum.*

29 *Et dedit terra eorũ ranas, in penetralibus regũ ipsorum.*

30 *Dixit, & uenit*

cœnomyia & cynifes,

Ibidem. *omnibus finibus eorũ.*

31 *Posuit pluuias eorũ grandinẽ, ignẽ cõburẽtẽ ĩ terra ipsorũ.*

32 *Et percussit uineas eorum, & ficulneas*

Exod.9. *eorum, & contriuit lignum finium eorum.*

Ibidem. 33 *Dixit, & uenit locusta & brucus, cuius non erat numerus.*

34 *Et comedit omne*

Exod.10 *fœnum in terra eorũ, & comedit omnem fructum terræ eorum.*

eum multiplicatione nimia ita fortem ac validum, vt sibi metuere inciperent AEgyptii, odientes eos propter odiũ atque inuidiã, vt iam hostibus suis inciperent fieri fortiores atque etiam formidabiles. 24 Et permisit dominus corda AEgyptiorũ conuerti in odium contra populum Israeliticum: post mortem Ioseph surrexit rex nouus & popul⁹ nouus, qui non cognouerũt Ioseph & quæ dominus per eũ AEgypto fecerat, qui odio moti sunt cõtra filios Israel, inuidentes & dolẽtes de multiplicatione eorũ: * egeruntque aduersum seruos Dei malicioſe, & nequiter cõpellẽtes illos proiicere in flumen filios suos, grauissimaque seruitute opprimentes, ita vt ad amaritudinem perducerent vitam eorum, in seruitute grauissima luti & lateris, & in flagellis quibus affligebantur ab exactoribus regis. 25 Vidensque tandem afflictionem populi sui Deus, & misereri volens iuxta promissum iam nimium fatigati populi, misit ad filios Israel & Pharaonem & seruos eius, Moysen famulũ suum, de stirpe Israelitica, adiungens ei & fratrem suum Aaron ipsum quem elegit, vt esset os & propheta fratris sui Moysi, vt loqueretur coram Pharaone, vtque postmodũ sacerdotio fungeretur ipse, & omnis posteritas eius. 26 Posuit in eis verba signorum suorum, dedit eis mandata de operandis supernaturali virtute mirabilibus signis, quę coram Pharaone & seruis eius ostenderent. & prodigiorũ stupendorũ qualia nunquam ab initio fuerant visa, vt ea exhiberent in terra Mezraim filii Cham in terra AEgyptiorum. 27 Percussit AEgyptũ horribili plaga tenebrarum densissimarum, quæ factæ fuerunt per vniuersam terram AEgypti, ita vt tribus diebus & noctibus nemo posset videre proximum suum, neque quisquam è loco se moueret, cum apud filios Israel esset lux clara: * & non irritauit, non irritos fecit dominus sermones suos: sicut prædixerat cõminando Pharaoni, per Moysen & Aaron, ita factum fuit. * Pharao etiam videns tantum miraculum, non exacerbauit verba sua, non amara, neque blasphema loquutus est: sed veniam quæsiuit, & accersito Moyse, à plaga petiit liberari. 28 Aquas eorum, virga percutiente Moyse, conuertit in sanguinẽ omnes videlicet fluuios, paludes, riuos & lacus aquarum commutando in sanguinẽ, ita vt non possent bibere AEgyptii aquam fluminis, quæ cõputruerat in sanguinem: & mortui sunt pisces qui erant in flumine, propter aquæ putrefactionem, quam ferre non potuerunt. 29 Ebulliuit insuper terra eorũ ranas, Moyse extendente manum super aquas AEgypti, ascenderunt ranæ in maxima abundantia, & operuerũt omnem terrã AEgypti, ingredientes etiã domũ Pharaonis & principum eius, & in cubiculũ lecti, & in domos, & ĩ furnos, & in reliquias ciborũ: nec quicquam erat ab harũ ranarũ vexatione liberum, vt nec penitissima cubilia sua rex atque principes eius potuerint seruare immunia, vt non omnia ranis implerentur. 30 Iterũ iussit venire muscam omnis generis, muscã grauissimã, omne genus muscarũ, ita vt implerentur muscis venenatis omnes AEgyptiorũ domus: percussoque terræ puluere, facti sunt cynifes tam in hominibus q̃ in numẽtis, in vniuersis terminis AEgypti, vt omnis puluis terræ AEgypti versus videretur in cynifes. 31 Super hæc, Pharaone indurante cor suum, nec volente acquiescere verbis Moysi & Aaron, & addidit dominus plagã aliam grãdinis permaximæ, quã sicut pluuiã copiosissimã misit super vniuersam AEgyptũ, super homines & super iumenta, & super omnẽ herbã agri, mittẽs simul ignẽ cõburentem & discurrentia fulgura, vt grando & ignis pariter mixta ferrentur super vniuersam terrã eorũ. 23 Et per grandinẽ hanc maximam, quanta nunquã antè fuerat, percussę sunt omnes vineę & fines eorũ, omnesque arbores quę erant in vniuersa terra AEgypti. Percussit enim cũcta quę fuerũt in agris, ab homine vsque ad iumẽtũ, cunctaque herbã agri percussit grando, & omne lignũ regionis confregit. 33 Cũque nec sic Pharao dimitteret populũ, sed augeret peccatum, & obduraret magis cor suũ, præcepit dominus vento vrenti, vt flaret tota die illa & nocte: qui mane facto leuauit & adduxit locustas cõmixtas cũ brucis, quę ascenderunt super vniuersam terrã AEgypti, in multitudine innumerabili, & operuerunt vniuersam superficiem terræ, vastantes omnia. 34 Per quas locustas & brucos innumerabiles comestum atque consumptũ est omne gramen & omne viride in terra AEgyptiorum: & quicquid fructuum erat in arboribus residuũ à grandine, per locustas deuastatũ est. Deuorata nãque est ab eis herba terræ,

A

35 *Et percussit omne primogenitum ĩ terra eorum, primitias omnis laboris eorum.*

36 *Et eduxit eos cum argento & auro:*

* *& nõ erat in tribubus eorum infirmus.*

37 *Lætata est AEgyptus in profectione*

B *eorũ: * quia incubuit timor eorũ super eos.*

38 *Expandit nubem in protectione eorum, & ignẽ ut luceret eis per noctem.*

C 39 *Petierũt, & uenit coturnix: * & pane cæli saturauit eos.*

40 *Dirupit petrã, et fluxerunt aquæ:*

* *& abierunt in sicco flumina.*

41 *Quoniam memor fuit uerbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum.*

D 42 *Et eduxit populũ suum in exultatione:*

* *& electos suos ĩ lætitia.*

43 *Et dedit illis regiones gentium:*

* *& labores populorum possederunt.*

44 *Vt custodiãt iustificationes eius, & legem eius requirant.*

& quicquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat. Nihil quoque virens relictũ est in lignis & herbis terræ, in cuncta AEgypto. 35 Nouissime verò omnium plaga grauissima dominus percussit AEgyptum, interficiens in terra eorum omne primogenitum, & primitias omnis doloris siue partus eorum: à primogenito Pharaonis qui in solio eius sedebat, vsque ad primogenitũ captiuæ quæ erat in carcere, & omne primogenitum iumentorum, vt nõ esset domus in qua non iaceret mortuus. 36 Et post hęc omnia ostenta atque prodigia in Pharaonẽ & seruos eius exhibita, eduxit dominus populum suum in manu valida & brachio extento, ditatos multis vasis aureis & argenteis & preciosis vestimentis, quæ ex domini præcepto, cõmodato acceperant ab AEgyptiis, vt spoliarent eos: * & non erat in omnibus tribubus eorum infirm⁹, omnes fortes ac robusti erant, atque gaudẽtes pro liberatione sua, domino eos confirmãte in bona sospitate, vt ad vnũ vsque omnes educeret. 37 Et factum est mirabiliter, vt AEgyptii qui prius nequaquã voluerant populum dimittere, iam etiam compellerent & rogarẽt eos, vt egrederentur: & lætati sunt, cum filios Israel viderent egredientes: * conspecta enim tam horrenda interfectione primogenitorũ suorum, timuerunt, ne & ipsi morte absumerẽtur, timebãtque vltra apud se detinere populum domini, imò vrgebant eos de terra sua exire velociter, dicentes, Omnes moriemur. 38 Cũ autem proficiscerẽtur filii Israel, expãdit dominus nubem super eos in protectionem, ipse eis comes & dux viæ fuit, per columnã nubis in die, & per noctem ĩ columna ignis. Dominus enim præcedebat eos ad ostendendam viam, per diem in columna nubis, & per noctẽ in colũna ignis, vt dux esset itineris vtroque tẽpore. In protectionẽ quoque specialiter nubes ista populo fuit, quãdo persequẽtibus AEgyptiis, angelus domini, q eos præcedebat, abiit post eos, simul & cum eo columna nubis priora dimittens, post tergũ stetit inter castra AEgyptiorũ & filios Israel, vt nõ possent AEgyptii ad filios Israel per totam noctem accedere: facta verò vigilia matutina, respiciens dominus super castra AEgyptiorum, per columnã ignis & nubis, interfecit exercitũ eorum. 39 Filiis autem Israel in deserto iam agentibus, cum petissent carnes à domino, data est eis coturnicum maxima abundantia, vt iuxta desideriũ suũ carnes manducarent, vel vsque ad nauseam: * pane non humana arte aut naturali virtute de terra formato, sed supernaturali dono desuper dato, pauit eos annos multos in deserto, absque suo labore omni & solicitudine. 40 Et cum sitirẽt ĩ deserto, aperuit dominus rupẽ pro eis, vt aquæ fluerent in abundãtia, quas biberet populus & omnia iumenta eorum: * eruperũt ex petra ad iussionem domini tantæ aquarum inundationes, vt in loco deserto, sicco, & arido facerent velut flumina, illic vbi antea non fuerant aquæ. 41 Ita magnifice, ita mirabiliter, & glorioſe semper & ĩ omnibus egit dominus cum populo suo, propter testamentũ quod pepigerat cum patribus eorum, Abraham, Isaac, & Iacob: quoniam secundũ electionem ei erant dilecti & charissimi, propter patres eorum, quoniã memor fuit promissi firmi sui, quod pollicitus fuerat Abrahã seruo suo: cui promisso vt satisfaceret, ita magnifice omnia hæc pro populo electo voluit agere. 42 Et glorioſe eduxit populum suũ de domo seruitutis, de fornace ferrea AEgypti, in magna exultatione: * suos electos eduxit in magna lætitia, quorum erat tãto ex liberatione maior lætitia & exultatio, quãto fuerat sub seruitutis põdere grauior afflictio. 43 Eductosque de terra captiuitatis filios Israel, introduxit in terram promissionis, in regiones alienigenarũ gentium, expellens ac delens pro eis gentes quæ inhabitauerãt terrã Chanaã, Amorrhæos, Chananæos, Euæos, Ethæos, Iebusæos, Gergezæos, & Pherezæos: vt filiis Israel traderet possidendas terras eorũ: * & possederunt filii Israel ex domini mandato labores populorum illorum, agros quos illi coluerant, & vineas quas illi plantauerant, vrbesque, & ciuitates quas illi ædificauerant. 44 Fecit autem hæc omnia Deus, ob gloriam sui magni nominis, vt tãtis beneficiis populũ sibi deuinciret, suaque obstringeret seruituti, vt tãtis affecti à Deo beneficiis, & completis promissionibus eorum patribus factis, ipsi filii custodirent præcepta atque cæremonias eius, & legẽ quã eis dedit in toto corde suo studerẽt perficere: sicque in obedientia legis & præceptorum cum gratitudine famularentur domino Deo suo.

Exod.12. Ibidem. Ibidem. Exod.13. Exod.16. Roma.11. Hiere.11. Num.16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANNOTATIONES IN PSALMVM CIIII.

PSalmo huic præmittitur tituli vice,nihil aliud q̃ Hallelu-ia, quod significat , laudate dominum: videlicet quoniam totus Psalmus ad confessionem & laudem exhortatur,& quæcunque propo
1.Petr.5. nit veterũ illorum facinorum olim per Deum pro electis suis patratorum,ob hoc cõmemorat, vt laudetur in eis Deus , qui semper tam prouidam curam & benignam custodiam suis impendit electis. ¶Versu tertio,Laudamini in nomine sancto eius.De verbo laudari,quomodo significet interdum gloriari,vel lætari quasi cum laude,diximus in Psalmũ.33.circa versum illum , In domino laudaPsal.33. bitur anima mea.Vnde hoc loco vertit Hieronymus,Exultate in nomine sancto eius.Felix,Laudamini vel laudate.Intelligi etiam potest,Complacete vobisipsis in nomine sancto eius,gaudium habete in vobis super nomine sancto eius:in eo gloriemini:videlicet quòd ipsius talis ac tanti Dei serui sitis , &
2.Cor.10 ipsius populus.Apostolus nanque ait,Qui gloriatur,in domino glorietur.Merito enim in hoc gloria-
Deut.4. ri possumus,quoniam(vt ait sanctus Moyses)non est alia natio tam grandis , quæ habeat deos appro-
Psal.85. pinquantes sibi,sicut Deus noster adest nobis:neque est Deo nostro similis in omnibus diis,neque est alius secundum opera eius. ¶Versu quinto,Prodigia & iudicia oris eius.Nos idem per prodigia & iudicia intelleximus,appellãtes illa mirabilia signa prodigia oris Dei, eo quòd ex iussione & præcepto Dei sic facta fuerint:iudicia verò,quatenus contra reprobos edita ex sententia oris domini.Possemus ta F men hæc non incommode distinguere,vt exhortatio fiat ad recordandum Dei prodigia,simul & præcepta quæ per os suum dedit, id est,legem quam tulit & dedit.Solent enim nõ rarò ista Dei præcepta appellari iudicia.Melior tamen videtur prior expositio,quoniam in versu septimo cum dicitur,In vniuersa terra iudicia eius:iterum de illis prodigiis videtur sermo fieri,non autem de præceptis legis,quæ peculiaris fuit populo Israelitico. ¶Versu decimooctauo,Donec veniret verbum eius. Nos in Elucidatione istud exposuimus de verbo Ioseph,eiusque coniecturæ impletione,post quam opportuno tẽ
Gen.41. pore recordatus pincerna sui coniectoris,curauit apud Pharaonem de iniusto carcere illum educi . Alii intelligunt,non verbum Ioseph,sed verbum domini,ad hunc sensum,Tandiu Ioseph in carcere mansit conclusus,donec veniret verbum domini,donec tempus veniret quod constitutum & definitum fuit à Deo,vt exaltaretur Ioseph humiliatus.Illud quoque quod sequitur , Eloquium domini inflammauit eum,quod nos exposuimus de verbo sapientiæ Dei,quo illum Deus induit & donauit, vt sapiẽter posset futura prouidere. Alii sic intelligunt.Verbum domini velut igne examinauit & probauit eum,volũtas domini quæ erat,vt sic Ioseph humiliaretur per patientiam,quasi igne examinauit eum , probauit eum,exercitauit & quasi repurgauit eum,vt ex bono fieret probatior , dignusque fieret fidelis & probatus iuuenis , ampliori prophetiæ munere:vt significetur illa captiuitas à Deo permissa,ad ipsius Io G
Roma.5. seph probationem,vt(iuxta beati Pauli sententiam)tribulatio patientiam operaretur,patientia probationẽ. ¶Versu vigesimoprimo,Vt erudiret principes eius sicut semetipsum. Illa oratio sicut semetipsum,facit nonnullã difficultatem.Nos in Elucidatione sum⁹ interpretati,sicut ipsemet edoctus fuit à Deo,quanuis secundum eum sensum non admodum propria sit per accusatiuum eloquutio,nisi sic intelligeretur:Sicut semetipsum cognouit à Deo eruditum.Posset verò etiam aliter intelligi:vt erudiret principes Pharaonis,eosque regeret,gubernaret, moderaretur,& instituerent , legibusque vinciret pro sua volũtate,quomodocunque voluisset:tanta vtique erga illos libertate potens vti,quãta erga semetipsum.Cui satis consonat quod ex Hebræo vertit Hieronymus, vt erudiret principes eius secundũ voluntatem suam.Loco illius nanque,quod nos habemus,sicut semetipsum,in Hebræo est,in anima sua, vel secundum animam suam,hoc est,iuxta suam voluntatem,aut suum desiderium. ¶Versu vigesimosexto,Et prodigiorum suorum in terra Cham.Quare AEgyptus terra Cham vocetur, diximus in Psalmum.77. ¶Versu vigesimoseptimo,Et non exacerbauit sermones suos . Lectio vulgata nostri Gallicani Psalterii hoc loco,neque cum Græco,neque cum Hebræo consonat,neque cũ psalterio Romano.Sic enĩ ĩ Greco legitur: ὅτι παρεπίκραναν τοὺς λόγους αὐτοῦ.Atque ita habet lectio Romana,Quoniam exacerbauerunt sermones eius:hoc est,quia verbo domini restiterunt & contradixerunt,nec fuerunt obedientes iis quæ per Moysen & Aaron dominus illis dixerat de populi dimissione.In Hebræo H
Exod.5. autem sic legitur,Hieronymo interprete,Et non fuerunt increduli verbis eius . Quod intelligi potest de populo ipso Israelitico,qui pro se tanta signa fieri videns,solosque AEgyptios talibus plagis grauari:se autem immunes viuere confisi sunt de verbis domini,quibus tamen ob amaritudinem animi prę
Exod.9. ægre voluerant acquiescere,dicentes Moysi,Fecisti fœtere odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius,& alia huiusmodi.Vel de Pharaone & AEgyptiis, qui manifeste comprobantes diuinam virtutẽ, non male loquuti sunt,neque blasphemauerunt,sed agnoscentes peccatum suum,Moyse & Aaron vocatis,petierunt à se illorum precibus reuelari manum domini.Nostra autem lectio vulgata , neque cũ hac lectione Hebraica,neque cum Græca videtur consentire.Habet tamen & ipsa commodam intelligentiam,quemadmodum duplici interpretatione in Elucidatione ostendimus. ¶Versu.29. Et dedit terra eorum ranas.Quod vulgo legitur in nostris codicibus,Et dedit , legendum videtur vno verbo,edidit.Neque enim in Hebræo,neque in Græco præponitur coniunctio , sed à verbo tali incipitur oratio,quod significat edidit,vel emisit,vel produxit.Vnde ex Hebræo Hieronymus vertit , ebulliuit pro edidit:Felix produxit.Quod autem quidam libri habent terram in accusatiuo,Et dedit terram eorum ranas,est etiam hoc deprauatum.Per nominatiuũ enim legendum est,quomodo Græca habẽt, & correctiores Latini codices,quomodo etiam ex Hebræo concorditer vertunt interpretes. De cynomyia autem in versu sequenti,an legendum sit cœnomyia per œ diphthongum , vt significet muscam omnis generis,an cynomyia per y,diximus in annotationibus Psalmi.77.vbi eadem dictio ponitur.

CV. PSALMI ARGVMENTVM.

A *IN hoc Psalmo,ut in præcedenti,commemoratio ponitur mirabilium Dei ueteri olim populo exhibitorũ, atque hinc ad laudem exhortatio. Est tamen in his Psalmis duobus notanda diuersitas,quòd præcedẽs non meminit malorum,quæ filij Israel egerunt contra dominum:sed tantum illa proponit stupẽda prodigia & admiranda beneficia,quæ pro illis,maxime contra inimicos & hostes eorum,fecisset dominus.In hoc autem Psalmo commemorantur potissimum mala filiorum Israel,quibus impie egerunt contra dominũ,& eorũ punitiones,quibus ob suas impietates à domino fuerunt affecti:quæ tamen ob hoc cõmemorãtur,ut manifestior fiat Dei erga populum suum inæstimabilis & inexhausta misericordia:qui toties grauissime delinquentibus semper misertus fuit,quotiescũque egissent pœnitentiã,recordatus misericordiæ suæ & ueritatis,quã promiserat patribus eorũ.Tãto enim spectabilior,& maiori digna laude relucet mia domini & ueritas eius,quãto frequẽtissime lapsis atque relapsis nũquã uiscera claudit,neq; promissiones implere desinit factas patribus.*

CV. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Cõfitemini domino quoniam bonus:*
* *quoniam in sæculum*
B *misericordia eius.*
2 *Quis loquetur potẽtias domini?* * *auditas faciet oẽs laudes eius?*

3 *Beati qui custodiũt iudicium, & faciũt iustitiam in omni tempore.*
4 *Memẽto nostri do*
C *mine in beneplacito populi tui:*
* *uisita nos in salutari nostro.*
5 *Ad uidendũ in bonitate electorũ tuorũ, ad lætãdum in lætitia gentis tuæ.*
* *ut laudẽris cum hæreditate tua.*
D 6 *Peccauim⁹ cũ patribus nostris,iniuste egimus, iniquitatẽ fecim⁹.*
7 *Patres nostri in AEgypto nõ intellexerunt mirabilia tua:*
* *non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.*
8 *Et irritauerũt ascẽdentes in mari,mari rubro.*

Onfessione laudis celebrate dominum omnes serui eius, quoniam vnus & solus ipse est vere bonus:& sicut solus
C per se vere bonus , ita solus vere laude dignus: * quoniã misericordia eius perdurat in sæculum , in æternum non deficiet,persentientque eam omnes generationes venturæ vsque in consummationẽ sæculi,quemadmodũ & persensit quæcunque præcesserunt ab initio. 2 Et quis eloqui ad plenũ valeret omnia illa opera admirandæ potentię atque fortitudinis domini?quis ea p dignitate posset explicare? * quis pro dignitate prædicare poterit omnes laudes ei⁹? quis illũ sicuti dignus est laudare sufficiet? Est enim ipse magnus valde,nimiumque laudabilis:opera verò illa potentiæ eius , & nimiũ multa sũt,vt nemo ea omnia possit enumerare,& nimiũ magna, Psal.94.
vt nec vnum pro dignitate quisquam hominum sufficiat explicare.
3 Illi beati sunt,illi sibi bene consulunt atque prospiciunt saluti suæ, illos Deus gratos habet,qui custodiunt iudicium,id est,qui faciunt iustitiam in omni tempore:qui ea quæ recta & iusta sunt,operantur omni tempore,qui nunquam quicquam iniustum aut impium agunt, contra Deum vel proximos suos.Qui enim huiusmodi fuerint,misericordiam Dei persentient. 4 Memento nostri in bonum domine,in bene placito erga populum tuum,in bona volũtate qua afficeris erga populum,secundum benignitatẽ quam exhibes & ostendis seruis tuis nomẽ tuũ timentibus: * visita nos in salute tua,adfer nobis salutẽ quã optamus de inimicis nostris,& de manu omniũ qui nos oderunt:visita nos, nõ quomodo iratus iudex reos visitat in tormẽtis & damnatione,sed vt pius pater filios benigna tua visitatione, libertatem adferẽdo captiuis, ægris medicinam,vitã mortuis. 5 Vt videamus in bonitate electorũ Lucæ.1.
tuorũ,vt experiamur bona dilectorũ seruorum tuorũ, bona illa æterna quæ promisisti & præparasti diligentibus te,quæ non vidit oculus, nõ audiuit auris,& quæ nõ ascẽderũt in cor hominis,vt pariter lætemur ĩ lætitia gentis tuæ,vt participes efficiamur lætitiæ populi tui, gaudii qđ præparasti electis tuis : * vt laudẽris à nobis pariter cũ hæreditate tua, Esai.64.
vt à nobis simul cum populo electorũ tuorũ,quẽ tibi in hæreditatẽ re- 1.Cor.2.
demisti,laudẽris,& glorificẽris imperpetuũ, cum nos bonorũ illorum, quæ præparasti te diligentib⁹,effeceris participes. 6 Et merito nos qdem tuam debemus implorare misericordiã.Nos enim parentum prę uaricatorum præuaricatores filii effecti,peccauimus,iniuste egimus,& iniquitatẽ cõmisimus aduersum te,sicut & patres nostri ĩ generationibus suis peccauerũt in omnẽ iustitiam tuã. 7 Iam inde ab initio,quãdo cœpisti liberare populũ tuũ de manu opprimentiũ, patres nostri in AEgypto agentes , nõ cognouerũt recta fidei scientia mirabilia opera tua,nõ ea cõsideraueruũt,nõ estimanerũt pro dignitate:* nõ fuerũt memores multarũ miserationũ,quas tu domine exhibueras patribus eorũ electis tuis,Abraham,Isaac,Iacob & Ioseph,quos semper misericorditer custodisti & protexisti mirabiliter:neque fuerũt memores multę & magnæ misericordiæ,quã fueras tu domine pollicitus facere cũ vniuerso semine illorũ,vt sic ex fide discerent in te habere fiduciã. 8 Imò iã coram eorũ oculis,insignibus prodigiis super vniuersam terrã AEgypti editis,non sunt edocti ad credendum & sperandũ in domino . Post nanque multa gloriosa ostẽta in Pharaonem & seruos eius exhibita,cũ eduxisset eos dominus in manu valida & brachio extento,ascendentes de AEgypto,eamque egressi,vsque ad locũ maris rubri , illic positi cũ vidissent venientes ad se persequendum AEgyptios, nõ habuerunt fi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 *Et ſaluauit eos ꝓpter nomẽ ſuũ, ut notã faceret potẽtiã ſuam.*

10 *Et ĩcrepuit mare rubrũ, & exiccatũ eſt: * & deduxit eos in abyſſis, ſicut ĩ deſerto.*

11 *Et ſaluauit eos de manu odiẽtium, & redemit eos de manu inimici.*

12 *Et operuit aqua tribulãtes eos, unus ex eis non remanſit.*

Exo.14. 13 *Et crediderũt uerbis eius, et laudauerũt laudem eius.*

Exod.15. 14 *Cito fecerũt, obliti ſunt operum eius. * & non ſuſtinuerunt conſilium eius.*

15 *Et cõcupierunt cõcupiſcẽtiã in deſerto, & tentauerunt Deum in inaquoſo.*

16 *Et dedit eis petitionẽ ipſorũ, & miſit ſaturitatẽ ĩ aĩas eorũ.*

17 *Et irritauerunt Moyſẽ in caſtris Aaron ſanctum domini.*

Num.16. 18 *Aperta eſt terra, & deglutiuit Dathã, & operuit ſuper congregationẽ Abyron.*

Ibidem. 19 *Et exarſit ignis in*
Ibidem. *ſynagoga eorum, flamma combuſſit peccatores.*

eluciam in auxilio domini, cuius potentiã tot tamque euidentiſsimis argumentis iam conſpexerãt: ſed quaſi diffidentes & deſperãtes murmurauerunt contra Moyſen, & dominum ad iracundiã prouocauerunt, in murmuratione & diffidentia ſua. 9 Attamẽ murmurantibus parcẽs, de manu perſequentiũ AEgyptiorũ ſaluos eos fecit, non illorũ aſpiciẽs demerita, ſed ob nominis ſui gloriã, vt in AEgyptiorum ſubmerſione glorificaret potentiam ſuam. Nã ſi illorũ reſpiciamus diffidentiã, merebantur ipſi magis diuino auxilio deſtitui, imò ſeuera vltione puniri: verum propter ſuam virtutem manifeſtandam, diſsimulãs Deus illorũ peccata, indignis ſalutem immeritam contulit. 10 Et increpauit dominus mare rubrũ, & ad increpationem eius exiccatum eſt ſuo præcepto, contra naturæ inſtituta alueũ maris rubri exiccauit, aquas ſtare faciens ab vtraque parte quaſi murum: * ſicque ſpectando miraculo trãſitũ fecit filiis Iſrael per locũ profundi maris, per alueũ profundiſsimũ quem replere ſolet copia aquarum multarum, vt abſque nocumẽto & periculo ſic tranſire poſſent per medium maris rubri, ſicut per viã deſerti ſiccatiſsimi. 11 Atque ita inaudito prodigio ſaluos eos fecit de poteſtate AEgyptiorũ, qui eos oderant, eosque ad interfectionẽ requirebant, & de manibus inimicorum nouo prodigio ita liberauit eos. Solꝰ enim ipſe pugnabat pro populo ſuo contra AEgyptios, filii autẽ Iſrael tantum ſtabant & videbant perdi hoſtes ſuos. 12 Et poſteaquã trãſiiſſent filii Iſrael, volentes eos ſequi AEgyptii, ad perſequendũ & comprehendendũ, iuſſu Dei redierunt aquæ in locũ ſuum, iterumque concluſæ ſunt, vt antẽ fuerãt: ſicque totus exercitus AEgyptiorũ perſequẽtiũ filios Iſrael, aquis rurſum ſe couiẽtibus obrutus & oppreſſus eſt, ita vt ex infinita multitudine non effugeret nec vnus, qui renũciare potuiſſet quod contigerat. 13 Tunc verò ad horam, cum ante oculos viderẽt pro ſe tantũ à Deo fieri prodigiũ, tamque nouo modo ſibi præſtitam ſalutẽ & inimicos perditos, crediderunt verbis domini, & bene fideles atque bene fidentes ſe tũ demonſtrauerunt: id quod oſtenderũt in eo quod cecinerũt pro gratiarum actione laudis canticum, dicentes, Cantemus domino: glorioſe enim honorificatus eſt, equũ & aſcenſorẽ proiecit in mare. 14 Sed non ad multũ tempus hæc fidei illorum perſtitit deuotio. Nam cito fecerunt, id eſt, accelerauerunt & properauerunt ad obliuiſcendum opera domini, non diu memores fuerunt illorũ quæ viderũt, nimiũ cito, nimium properè obliti ſunt operum illorum quæ pro ſe facta viderant: * vbi aduenit vllũ diſcrimen, nõ expectauerunt cum fiducia conſilium domini, non ſuſtinuerunt cũ patientia voluntatẽ Dei: ſed mox vbi non pro voto omnia ſuccederent, impatiẽtes facti murmurabant & clamitabant contra Moyſen & Aaron, tentãtes dominum. 15 Id ſatis oſtenderunt: quando contra dominũ murmurauerunt in deſerto, in concupiſcentia carniũ, quando recordati ciborum AEgypti, murmurabant propter defectum carniũ, cũ alioqui magnificè à Deo cęleſti pane paſcerentur, & abſque omni neceſsitate tẽtauerunt Deũ in ſolitudine, petentes dari ſibi carnes, vbi pabuli cæleſtis abunde multũ acciperent, quantum manducare poterant. 16 Et hic dominus iram differẽs, fecit eis iuxta quod petierãt, mittens eis carnes in abundantia, vt colligerent & manducarent quantũ voluiſſent, vſque ad nauſeã: & dedit illis, vt ſatiari poſſent carnibꝰ quas cõcupierãt. 17 Iterum alia murmuratione contra Moyſen in caſtris male loquuti ſunt, & cõtra Aaron, quã ſibi per Moyſen dominꝰ iã in ſacerdotẽ vnxerat, atque ſanctificauerat in ſuũ miniſteriũ: ſeditionẽ ſuſcitauerũt cõtra Moyſen & Aarõ, quaſi ipſi ſibi vſurparẽt dominiũ ĩ populũ domini. 18 In vltionẽ autẽ huius trãſgreſsionis, terra nouo miraculo aperta eſt, abſorbuitque Dathã huius ſeditionis præcipuũ authorẽ, itẽ & Abyron cõplicẽ cũ omnibus ſibi adhærentibus abſorbuit: & ſuper iſtos ſic abſorptor clauſit os ſuũ. Dirupta nãque fuit terra ſub pedibus eorũ, & aperiẽs os ſuũ deuorauit eos cũ tabernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtãtia ſua. Deſcenderuntque viui in infernũ, operti humo. 19 Inſuper & ignis à domino egreſſus exarſit in ſynagoga ĩpiorũ, in cõgregatione murmurãtiũ, percuſsitque ac vorauit flamma eius peccatores: primũ videlicet decentos illos & quinquaginta viros, proceres Synagogæ tenentes thuribula, & offerentes incenſum, conſentientes ſeditioni priorũ quos terra abſorbuerat: deinde alia quatuordecim milia & ſeptingentos è vulgo, murmurantes ob interfectionem priorũ, percuſsit Deus plaga incẽdii.

A 20 *Et fecerunt uitulum in Oreb:*

** & adorauerunt ſculptile.*

21 *Et mutauerũt gloriã ſuã, in ſimilitudinẽ uituli comedentis fœnum.*

22 *Obliti ſunt Deũ qui ſaluauit eos, qui fecit magnalia in AEgypto, mirabilia in terra Chã, terribilia in mari rubro.*

B 23 *Et dixit ut diſperderet eos: * ſi nõ Moyſes electus eius ſtetiſſet ĩ cõfractiõe ĩ cõſpectu eius.*

24 *Vt auerteret iram eius, ne diſperderet eos:*

** & pro nihilo habuerunt*

C *terrã deſiderabilẽ.*

25 *Non crediderũt uerbo eius, & murmurauerũt in tabernaculis ſuis:*

** non exaudierũt uocem domini.*

D 26 *Et leuauit manũ ſuã ſuper eos, ut proſterneret eos in deſerto.*

27 *Et ut deiiceret ſemẽ eorũ in natiõibus, & diſperderet eos ĩ regionibus.*

28 *Et initiati ſunt Beelphegor: * & comederũt ſacrificia mortuorum.*

20 Poſt hæc, malũ malo accumulãtes, iuxta montẽ Oreb, qui eſt Sinai, factĩ impatiẽtes moræ, quã Moyſes faciebat in mõte apud dominũ accipiẽs legẽ, extorſerũt ab Aaron, vt ſibi faceret vitulum quem pro Deo colerẽt, petẽtes ſibi deos fieri qui eos præcederent, perinde quaſi Deũ in ſe nondũ ſenſiſſent, quem tam multis, tamque euidentiſsimis indiciis iã in ſe inhabitare cõpererant: * factoque & cõflato vitulo aureo, adorauerũt illũ, feſtum & gaudium magnum fecerunt, choreasque duxerũt corã illo, dicentes, Iſti ſunt dii tui Iſrael, qui te eduxerũt de terra AEgypti. 21 Atque ita ſuã gloriã, Deum verum qui erat illorum honor & gloria, cõmutauerunt in ſimilitudinẽ vituli, quod animal eſt irrationale, mãducãs herbã terræ: cultũ ſoli Deo debitũ exhibuerũt imagini bruti animalis, in quo nõ eſt intellectus: talem videlicet vilem creaturã dixerunt eſſe Deum ſuũ. 22 Obliti ſunt illius tã potẽtiſsimi Dei, qui tãta eis oſtẽderat ſua magnalia, qui eos ĩ ſtupẽdis ſignis atque prodigiis ſaluauerat de manu AEgyptiorũ, qui tã mirabilia atque oĩbꝰ ſæculis inaudita pro ipſis egerat in terra AEgyptii, anteq̃ inde eos educeret, ac deinde horribilia ĩ mari rubro, quãdo ipſis ſtantibus & videntibus, omnẽ perſequutorũ exercitũ ad vltimũ vſque virum aquis oppreſsit. 23 Et dixit dominus ad Moyſen, tanta exacerbatus ingratitudine, ſe deleturũ populũ illũ, & penitus diſperditurũ: Moyſen verò facturum in gentẽ alterã maiorẽ & potentiorẽ, quàm erat populus ille: * verum Moyſes famulus domini pro cõmiſſo ſibi populo paterno affectu ſolicitus, oratione ſua ſe oppoſuit furori domini, vt irã eius cõfrigeret atque placaret, orãs pro populo, ac dicẽs, Dimitte eis hãc noxã, aut dele me de libro quẽ ſcripſiſti. 24 Ita Moyſes Deũ ſua oratiõe placauit, vt auerteret à populo indignationẽ domini, ne diſperderẽtur ſubito, & penitus delerẽtur: * ſed neque hic finẽ accepit malitia. Rurſum enim poſt miſſos exploratores ad terrã ꝓmiſsiõis, eorumque à terra illa reditũ, deſperarunt, cõtẽpſerunt, & pro nihilo habuerunt terrã illã promiſsionis lacte & melle manantẽ: ſic pro nihilo habuerunt, vt oblatam & promiſſam ſibi ex verbo domini, nequaquã vellẽt ingredi, cũ (iuxta pollicitationẽ domini) abſque ſuo periculo & labore potuiſſent eã accipere, quod certe eſt pro nihilo habere, nihilique ęſtimare, nolle videlicet rẽ ſic abſque labore ad poſsidẽdũ oblatã ſuſcipe, nolle ad poſſidendũ accedere. 25 Non crediderũt verbo domini, quo illis promiſerat & patribus eorũ, promiſsiõis terrã accipere: non ſunt confiſi de domino, quòd terrã illam eſſet ſibi daturus: factique increduli & diffidẽtes murmurauerũt in tabernaculis ſuis, moti voce exploratorũ, qui dixerũt, terrã eſſe plenã fortiſsimis inhabitatoribus, nec poſſe expugnari: ꝓpter quod, diffidẽs de auxilio & ꝓmiſſo domini populus incredulus, murmurauit cõtra dominũ, inſurrexitque aduerſum Moyſen & Aarõ, itẽ & cõtra Ioſue atque Caleb terrã cõmẽdantes, ita vt eos vellẽt opprimere lapidibus: * & in oĩbꝰ his nõ exaudierũt vocẽ domini, nõ crediderũt verbo Dei, quo illis promiſerat ſuo adiutorio in terrã introducere lacte & melle manantẽ: pluris æſtimauerũt verba exploratorũ, terræ detrahentiũ q̃ verbũ domini pollicentis eam. 26 Et eleuauit dominus ad vltionem brachiũ ſuũ, potentiam virtutis ſuæ eleuauit ſuper illos murmuratores in vltionẽ, vt cadauera omniũ eorũ qui huic murmurationi conſenſerant, in deſerto proſterneret: in vltionẽ huius murmuratiõis, per quadraginta annos dominus populũ circũduxit per deſertum, donec omnis illa generatio murmurãtiũ defeciſſet, eſſetque cõſumpta, iudicio domini, Ioſue tãtũ & Caleb exceptis, qui eo quòd bene loquuti fuiſſẽt de terra, ad quã cũ reliquis explorãdũ miſsi fuerãt, digni habiti ſunt ꝓmiſsiõis terrã ingredi & poſsidere. 27 Neque ſolũ ipſi patres murmurãtes in ſua meruerũt perſona puniri, verũetiã in poſteris: quos Deꝰ, propter vltionẽ ſceleris, permiſit deiici & humiliari in gẽtibꝰ, quos ꝓmiſit ſubĩde vinci ab alienigenis, atque ſub eis ĩterdũ ſeruire, quos Deꝰ ad vnũ oẽs à facie eorũ cõtriuiſſet atque ſubiugaſſet perfecta victoria, ſi nõ aliud promeruiſſet murmuratoria ſemp eorũ incredulitas. 28 Et poſt hæc initiati ſunt, cõſecrati ſunt, addicti ſunt idolo Moabitarũ, noĩe Beelphegor: adiunxerũt ſe illi, vt ipſum pro Deo gẽtilitu colerent, illique ſacrificarent, inuitati à filiabus Moab, adornatis iuxta conſilium maligni Balaam: * & inuitati ab iſtis, comederũt

Exod. 32

Exod. 23.

Num. 14

Num. 26

Universidad de Deusto
Biblioteca

29 *Et irritauerunt eũ in adinuẽtionibus suis:*
Num. 25 ** & multiplicata est in eis ruina.*
30 *Et stetit Phinees:*
Ibidem. ** & placauit, & cessauit quassatio.*
31 *Et reputatum est ei ad iustitiã, in generatiõe & generationem, usque in sempiternum.*
Ibidem.
Num. 20 32 *Et irritauerunt eũ ad aquas cõtradictionis: * & uexatus est Moyses propter eos, quia exacerbauerunt spiritum eius.*
Num. 16. 33 *Et distinxit in labijs suis:*
** non disperdiderunt gẽtes quas dixit dominus illis.*

34 *Et cõmixti sũt inter gẽtes: * & didicerũt opera eorũ, & seruierũt sculptilibus eorum: * & factum est illis in scandalum.*
Deute. 7.
Ibidem. 35 *Et immolauerũt filios suos & filias suas dæmonijs.*
36 *Et effuderũt sanguinẽ inocẽtẽ, sãguinẽ filiorũ suorũ & filiarũ suarũ, quas sacrifi-*

de sacrificiis idolorum, in quibus non est vita, & proinde neque verum Diuinitatis numen: manducauerunt de idolothytis, quod illis Diuina E
fuerat lege prohibitum. 29 Et irritauerunt dominum in adinuentionibus suis, in excogitatis nequissimis consiliis praui cordis sui, quibus egerunt contra dominum: * & facta est in eis grauis vltio, cæsis de populo vigintiquatuor milibus, & principibus populi suspendi iussis contra solem in patibulis. 30 Et stetit Phinees, filius Eleazari, filii Aaron, stetit viriliter, virum se præstitit in vltione huius impietatis: qui cernẽs vnum de principibus filiorũ Israel, videntibus fratribus suis, intrantem ad scortum Madianitidem, sequutus illum pugione perfodit ambos simul in locis genitalibus: * hocque facto ex zelo magno honoris Dei, placauit ille furorem domini: & cessauit plaga in populo, neque vltra plures voluit percuti dominus, cæsis vigintiquatuor milibus: adeò gratum fuit domino, quod ille in zelo Dei, ad vltionem impietatis, sic audacter peregerat. 31 Et reputatũ est hoc ipsi Phinei ad iustitiam, placuit domino opus hoc tanti feruoris, adeóque factum illud vitio non dedit authori, vt etiam ad iustitiam ei ascripserit, plurimumque inde commendarit, imò & pactum æterni sacerdotii illi statuerit in omnes generationes, vsque in sempiternum, iuxta verbum domini dicentis ad Moysen, F
Ecce do ei pacem fœderis mei, tam ipsi quàm semini eius, pactum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, & expiauit scelus filiorum Israel, auertit iram meam à filiis Israel, quia zelo meo commotus est contra eos, vt nõ ipse eos delerem in zelo meo. 32 Rursum cum venissent filii Israel in desertum Sin, & aquæ paterentur penuriam, in loco qui post ab euentu miraculoso nomen accepit aquarum contradictionis, ibi ad iracundiam (vt antè frequenter) iterum prouocauerunt dominũ: * & vexatus, plurimumque afflictus fuit Moyses propter eos, quoniam ipsi sua murmuratione toties repetita, & impatientia assidua, ad amaritudinem prouocauerunt spiritum eius. Siquidem egestatem aquæ patientes conuenerunt pariter, & in seditionem versi sunt contra Moysen & Aaron multaque illis probra dixerunt, & blasphemias contra dominum, quibus grauissime fuit conturbatus spiritus Moysi, ita vt
dimissa multitudine ad tabernaculum fœderis cõfugiens, pronus ibi in G
terram corrueret, prostratusque iacens oraret dominum. 33 Et propter hæc omnia toties repetita infidelitatis ac diffidẽtiæ murmura, propter omnes istas irritationes, quibus prouocauerunt dominum, ipse loquutus est per labia sua, protulit in hos vltricẽ sententiam: * quòd non essent disperdituri penitus, funditusque deleturi gentes illas, de quibus eis dominus loquutus fuerat, quasque ãte peccatũ penitus de terra delere promiserat: & penitus vtique deleuisset, ita vt nullã vnquam ex eis Israelitæ sensissent molestiam, sinõ eorum id culpa prohibuisset. Quia enim toties contra Deũ insurrexerunt adhuc in solitudine, voluit non statim ad introitum eorũ delere penitus omnes habitatores terrę illius, sed relinqui voluit ex eis multos, ad exercitium illorum, vt in eis proba ret Israelem, atque etiam erudiret & castigaret, siquando offenderent.
34 Et commixti sunt ipsi simul cum gentibus, pacta & amicitiam cum illis ineuntes, imò etiam matrimonia adinuicem celebrantes, contra domini præceptum, qui illos nolebat cum gentibus inire coniugia aut fœ H
dera: * & ex hac commixtione didicerunt opera gentilium, assimilati sunt gentibus in cultu & sacrificiis, vt adorarent idola fusilia atque sculptilia gentium illarum, quibus erant commixti: * & facta est illis commixtio hæc in scandalum & occasionem ruinæ, ista cõtra domini præceptum coniunctio cum alienigenis, occasio illis facta est idololatrandi, & recedendi à cultu domini. Nam & ob hoc illis præceperat dominus non inire huiusmodi coniunctiões, ne animi filiorum Israel per alienigenas vxores auerterentur ab eo, & inclinarentur ad cultum idolorum, quomodo per mulieres Moabitidas, illis antè euenerat. 35 Ac pòst, eo etiam deuenerũt, vt prorsus abominandos imitarentur ritus gentilium, ita vt crudelissimo sacrificio filios suos & filias suas immolarent idolis, & dæmoniis quæ colebantur in idolis: eo dementiæ processerunt, vt filios suos & filias domino sacratos, vt domino viuerent, ipsi interficerẽt dæmonibus. 36 Et hoc pacto effuderunt impii isti homicidæ sanguinem innoxium, interfectores contra naturam crudeles facti filiorũ suorum & filiarũ suarum, quos immolauerunt idolis terrę Chanaan, idolis gentium relictarũ in terra promissiõis: sicque eadẽ illa, ob quę dominus

A *cauerunt sculptilibus Chanaan.*
37 Et infecta est terra in sanguinibus & cõtaminata est in operibus eorum:
** & fornicati sunt in adinuentionibus suis.*
38 Et iratus est furore dominus in populũ
B *suũ, & abominatus est hæreditatem suam.*
*39 Et tradidit eos in manus gentium: * & dominati sunt eorum qui oderunt eos.*
*40 Et tribulauerunt eos inimici eorũ: * humiliati sunt sub manibus eorum: * & sæpe*
C *liberauit eos.*

*41 Ipsi autem exacerbauerũt eũ in consilio suo: * & hũtiliati sunt in iniquitatibus suis.*

42 Et uidit cum tribularentur, & audiuit orationem eorum.

D *43 Et memor fuit testamenti sui:*

** & pœnituit eũ secundum multitudinem misericordiæ suæ.*

44 Et dedit eos in misericordias, in con-

deleuerat populum, terræ abominanda facinora commiserunt, cõtra præceptum & voluntatem domini, multo grauius in eis offendẽtes dominum, post susceptam ab eo legẽ talia admittentes, quàm illi vnquam offenderant absque scripta lege peccantes. 37 Sicque factũ est, vt terra illa promissionis, propter quã sanctificandam voluerat dominus interficere omnes inhabitatores eius, rursum amplius pollueretur & contaminaretur in effusione sanguinis innoxii, inque huiusmodi operibus impiissimis, quæ gentili ritu perficiebãt: ita factum est, vt terra ista, pro cuius expiatione & sanctificatione dominus idololatrarum inhabitantium noxium sanguinem voluit effundi, semel mundata, iterum turpius coinquinaretur, effusione sanguinis innoxii: * fornicati sunt à Deo suo, in peruersis studiis suis, recesserunt à cultu domini Dei sui, cui se astrinxerant per legis susceptionẽ, & adiunxerunt se diis alienis, vt illos adorarent & colerent. 38 Propter hæc iratus est dominus cõtra populum suum ira graui, & quasi abominari visus est populum illum, quem antè vt hæreditatem suam sibi elegerat, & in peculium ex omnibus gẽtibus: indignatione grauissima fuit commotus & conturbatus contra populũ suum, ita fœdis idololatriæ ritibus contra tam districtissima præcepta se coinquinantem. 39 Hanc quoque irã magnam ostendit opere dominus, tradens eos in potestatem nationum idololatrarum quæ erant per circuitum, faciens nationes illas potestatem acquirere super filios Israel, & hos permittent illis venire in subiectionem: * & nationes per circuitum, quę crudeli semper odio oderãt filios Israel, ab initio ex quo interfectis habitatoribus ingressi sunt terram promissionis, acquisierũt dominationem in eos, seruitute graui eos opprimentes. 40 Et tribulationibus afflictionibusque grauibus afflixerunt eos inimici eorum, tyrannidem magnam exercentes in eos: * & humiliati afflictique sunt sub potestate & dominatione illorum, Deo hoc permittente & disponẽte, ad iustam punitionẽ peccatorũ, simul vt vexatione dante intellectum, agnoscerent suum scelus, & quàm impie suum reliquissent dominium, cui si obedienter permansissent, subditi in seruitutem non venissent hostibus, sed ipsi magis dominati fuissent eorum: * non sic tamen iratus fuit illis, vt in totum à se repelleret, & penitus obliuisceretur eorum, sed per multas vices misericordia motus liberauit eos de manu opprimentium, quotiescunque videlicet suæ impietatis agentes pœnitentiam, exclamassent ad dominum. 41 Ipsi verò, post liberationis acceptum beneficium, rursum ad ingeniũ redibant, iterum ad pristina mala reuersi sunt: sicut canis reuertitur ad vomitum, & sus lota ad volutabrum luti redit, ita ipsi non diu memores accepti beneficii, rursum se dederũt idololatriæ, aliisque malis pristinis, ob quæ antè traditi fuerant in captiuitatem: * & cum ipsi post liberationem iterarent priora mala, mox illis aduenit vltio Dei, qui eos iterum tradidit in captiuitatẽ & seruitutem hostibus per circuitũ, vt ab illis opprimerentur & affligerẽtur propter peccata sua. 42 Cumque tribularentur & affligerentur sub oppressione inimicorum, afflictique agnoscerent peccatũ suum, & agerent pœnitentiam de malo suo, aspexit dominus oculo misericordiæ suæ ad afflictionem eorum, & exaudiuit clamorem orationis, qua de tribulatione clamabant ad ipsum, confitentes peccata sua, Deique misericordiam in spiritu contribulato & contrito corde suppliciter inuocantes. 43 Et licet eorum iam toties repetita infidelitas, secundũ iustitię rigorem hoc promeruisset, vt non vltra eorum misereretur dominus, vt merito non exaudiret inuocãtes de afflictionibus: attamen voluit ipse magis aspicere ad testamentum & pactum quod pepigerat cum patribus eorũ, ad promissionem factam patribus: vt propter suam veritatem glorificandam, faceret cum illis misericordiam: * & propter multitudinem misericordiæ suæ pœnituit eũ mali quod super illos induxerat, propter inexhaustam suam misericordiam cogitauit de malo quod induxerat auferẽdo, deque illis liberandis è manu hostiũ: quẽadmodum homo pœnitens de dicto aut facto aliquo, super illius commutatione solet cogitare, & ad reuocationem cõmutationem que eius quod dixit aut fecit adhibere operam, vt si quidem nondum factum fuerit, prohibeat vt infectum maneat: si autem iam perfectum fuerit, vt in statum pristinũ, quãtum fieri possit, rem restituat. 44 Agens que pœnitentiam Deus de malo quod induxerat super populum suũ, fecit eos inuenire misericordiam coram illis qui eos sibi subiugauerant, vel vt penitus ab eorum li-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſpectu omnium qui ceperant eos.

45 Saluos fac nos domine Deus noſter:
** & congrega nos de nationibus.*

Lucæ.1. 2. Mac.1. *46 Vt confiteamur noĩ ſctõ tuo:* & gloriemur in laude tua.*

*47 Benedictus dominus Deus Iſrael à ſæculo & uſque ĩ ſæculum: * & dicet omnis populus, fiat fiat.*

berarentur ſeruitute, vel certe vt mitius ab illis tractarentur efficiendo: interdum quidem penitus eos liberauit de hoſtiũ manu, & viciſsim conſtituit hoſtium dominos, vt prius illis ipſi fuerant ſubiecti: interdum verò tantum hoſtium repreſsit tyrannidem, & ſeruitutem effecit tolerabiliorem, etiamſi non penitus eam auferret. 45 Et nunc domine Deus noſter, ſecundum magnam miſericordiam tuam, & ſecundum multitudinem miſerationum tuarum, nos ad te de tribulatione & afflictiõe hoſtili ex corde humiliato clamantes, ſaluos fac ab omnibus inimicis noſtris: * & congrega nos ex omnibus nationibus, in quas diſperſus eſt populus tuus: vt quos tu peccantes dediſti in captiuitatem atque diſperſionem, nunc pœnitentes reſtituas in libertatẽ, & in vnitatem colligas. 46 Vt in pace & ſecuritate, ab omni malo liberi, confiteamur ſancto nomini tuo: vt ſalutem conſequuti ab inimicis noſtris, in ſanctitate & iuſtitia ſeruiamus tibi, omnibus diebus noſtris, deque magnis periculis à te liberati, magnifice gratias agamus tibi: * & vt gloriemur atque exultemus in confeſsionibus laudis tuæ. 47 Sis tu domine benedictus, ſis laudatus, ſis honoratus & glorioſus, domine Deus Iſrael, Deus populi tui: laus tua in æternum perduret, & imperpetuum non deficiat: * & omnis populus tuus, conſideratione tantorum tuorum mirabilium incitatus, in laude cõſentiat, tuisque laudibus faueat, dicens: fiat fiat, ſit ſemper in omnibus benedictus Deus in omnia ſæcula. Amen.

E

F

ANNOTATIONES IN PSALMVM CV.

PRiori Pſalmo vnicum tantum Hallelu-ia præmittitur, huic verò præmittitur duplicatum iuxta communem diſtinctionem latinorum exemplarium: forſitan ob hoc, quòd in priori Pſalmo tantum fiebat commemoratio beneficiorum Dei, & ob hoc ſimplex laudatio. Hic verò & beneficiorum Dei fit commendatio, & præterea propriæ malitiæ aperta confeſsio: ſicque velut geminata ponitur Dei laudatio. Alii tamen duo iſta Hallelu-ia ab inuicem ſeparant, prius referentes in finem Pſalmi præcedentis, vt ſit eius concluſio in exhortatione diuinæ laudis, quale fuerat & principium. ¶ Verſu decimo, Et increpuit mare rubrum, & exiccatum eſt. Increpatio dicitur iuſsio Dei, illa qua præcepit aquis, quod contra ipſarum erat naturam. Increpando enim ſolemus prohibere homines ab iis, ad quę ex ſe proni ſunt ac faciles. Simili modo in Pſalmo.103. de aquis dicitur, Super montes ſtabunt aquæ. Ab increpatione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabunt. Secundum quam fere metaphoram in alio Pſalmo dicitur, Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ, & timuerunt, & turbatæ ſunt abyſsi. Timore enim maxime conſtringitur & compeſcitur homo, ab eo quod ex ſe eſt propenſus. ¶ Verſu decimoquarto, Cito fecerunt, obliti ſunt operum eius. In Græco, loco illius, cito fecerunt: vnicum eſt verbum ἔσπευσαν, quod verti poſſet, acceleraverunt, aut feſtinauerunt, vel properauerunt: in quem ſenſum videtur accipiendum, quod habet lectio vulgata, cito fecerunt, quemadmodum in Elucidatione explicauimus. Eſſet autem ſermo facilior, & non incompletior ſententia, ſi tantum aduerbium poneretur omiſſo verbo fecerunt, in hunc modum, Cito obliti ſunt operum eius, quomodo vertunt ex Hebræo Hieronymus & Felix, Cum feſtinatione obliti ſunt, vel acceleraverunt, obliti ſunt, &c. Et habet vulgata lectio eandem hanc ſententiam, ſi exponatur ad hunc modum, Cito fecerunt, vt obliuiſcerentur operum domini. id eſt, feſtinauerunt obliuiſci, quod eſt, non diu recordati ſunt. Poſſet tamen illud cito fecerunt vel acceleraverunt, referri ad ſubitaneam illam lætitiam & concentum quem fecerunt in ſubmerſione AEgyptiorum, pro ſua liberatione. Omnia enim ſua faciebant Iudæi quadam velocitate & quodam impetu, non mature perpendentes rei pondus: quemadmodum cum illis Moyſes loqueretur, tum clamabant ſubito, ſe velle obſeruare omnia, & obedientiam vociferabantur magnis clamoribus: ſed nihil eorum quæ loquebantur, ex ſtabili radice proueniebat, neque grauiter ſatis iſta agebant bona, quæ aliquando videbantur ſubita aliqua paſsione commoti agere. Huiuſmodi autem quæ ſic ſubito fiunt, cum impetu magis quàm cum iudicio, etiam ſi ſecundum ſpeciem bona ſint, nullam tamen habent firmitatem. Ad tempus enim credunt, & in tempore tentationis ſtatim recedunt. Poteſt etiam aliter iſta acceleratio in vitium referri, intelligendo accelerationem illam quæ apud Eſaiam prohibetur, Qui crediderit (inquit) non ſuſtinet. Oportet enim eum qui credit, ſuſtinere cum patientia, & expectare conſilium domini: quemadmodum Abraham poſt acceptam promiſsionem non feſtinauit, non accelerauit, non (vt iuxta modum noſtræ lectionis loquar) cito fecit, ſed longanimiter expectauit etiam contra ſpem in ſpem, credens. Increduli autem nolunt expectare conſilium domini, nolunt ſuſtinere, donec pro ſuo placito ipſe agat quæ ſibi bona videntur; ſed mox impleri volunt ſua deſideria, aut ſi non quantocyus ſatisfiat, murmurant. Cui ſententiæ conſonat quod dicitur in vltima parte verſus, Et non ſuſtinuerunt conſilium eius. ¶ Verſu. 26. Et leuauit manum ſuam ſuper eos, vt proſterneret eos. Manus leuationem, in Elucidatione expoſuimus extenſionem potentiæ Dei ad vindictam, ſumpta metaphora ex conſuetudine eorum qui graui verbere cedere volunt. Hi enim manum eleuant, vt fortiter feriant. Ita Deus ſuper populum manum ſuam leuauit, quando eam extendit ad feriendum valide, ad vniuerſos illos murmuratores proſternendos in ſolitudine, vt nec vnus quidem ex eis ingrederetur terram promiſsionis. Et ſecundum hanc ſignificationem, in alio Pſalmo populus afflictus dominum precatur, vltionem facere de aduerſariis, dicens,

Pſal.103.

Pſal.76.

Eſaię.38.

Roma. 4

Pſal. 137.

G

H

A Leua manus tuas in ſuperbias eorum in finem, quanta malignatus eſt inimicus in ſancto. Poteſt tamen & aliter iſta manus leuatio accipi, vt ſignificet formam iurandi. Solent enim qui iuramentum faciunt, in altum leuare manum iurantes. Vnde in Cantico Moyſi Dominus loquitur, dicens, Leuabo ad cælum manum meam, & dicam, Viuo ego in æternum. Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionem hoſtibus meis, &c. Vbi manifeſtum eſt, manus eleuationem ad formam iurandi pertinere. Et Geneſis.14. rogatus Abraham à rege Sodomorum, accipere omnia præter animas, reſpondit, Leuo manum meam ad Dominum Deum excelſum, poſſeſſorem cæli & terræ, &c. Secundum hanc ergo metaphoram, recte intelligimus dominum leuaſſe manum ſuam, vt eos proſterneret, id eſt, iuramento firmaſſe, quaſi irreuocabilem ſententiam & irreuocabile promiſſum, quòd eos omnes eſſet proſtraturus in deſerto. Atque huic ſententiæ manifeſte ſubſcribit Paraphraſis Chaldaica quæ ſic habet, Et leuauit manum ſuam, & iurauit in illos, quòd daret eos internicioni in deſerto. ¶ Verſu. 37. Et infecta eſt terra in ſanguinibus. Hoc loco quædam exemplaria Latina habent interfecta eſt: cui certe Græca lectio conſentit, habens ἐφονοκτόνθη, quod ſignificat interfecta eſt. Siquidem φόνος, à quo verbum illud deſcendit, ſignificat homicidium vel interfectionem. Significat autem hęc lectio, multos è terra innocentes eſſe interfectos in ſanguinibus, id eſt, in effuſionibus ſanguinis, vel in ſceleribus & impietatibus. Omnino tamen ſimplicior & verior videtur eſſe litera quæ habet infecta eſt,

B quam etiam lectionem antiqua & correctiora habent exẽplaria. Cui & Hebraica lectio manifeſte conſentit. Hieronymus enim vertit, Polluta eſt terra ſanguinibus. Fœlix ſimiliter, Polluta eſt, vel infecta.

Deut.32. Gene.14

CVI. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iſte totus in confeßione eſt miſericordiæ Dei, non quidem ſpecialiter de beneficijs exhibitis populo Iudaico, quales erant Pſalmi præcedentes: ſed de ijs quæ in totum contulit genus humanum. In quo frequenter admodum replicatur exhortatio ad confeßionem laudis, multiplexque deſcribitur humani generis miſeria: ut poſt morbum, congruo ordine, cueßigio ſubiungatur ratio medicinæ, & deinde medici ſanantis laudatio. Ex morbi enim qualitate & quantitate, ſanantis medici eſt commendatio. Ponitur autem in hoc Pſalmo totus pene proceſſus, quo cum genere humano egit Deus ab initio cõditionis & lapſus ſui, uſque ad conſummationem ſæculi. Nam in ipſo ſtatim initio, redemptos fideles exhortans ad laudem, humanæ miſeriæ calamitatem, qua ante Chriſti aduentum premebatur, commemorat, eamq; multis uerſibus deſcribit: ſubin de laudis exhortationem replicans, & auxilium atque liberationem Dei, donec tandẽ uerſu uigeſimo octauo faciat mentionem miſſi uerbi, per quod inſtaurata ſunt omnia: poſt quod deinde, ſtatim Eccleſiæ ſub apoſtolorum prædicatione depingit, quæ in grauium perſequutionum fuit tumultu, donec placuit Deo quietem reſtituere Eccleſiæ, magna exultatione fidelium. Deinde, à uerſu trigeſimotertio, mirabilem exprimit commutationem quæ facta eſt in populo Iudæorum & gentium, priore illo reprobato, poſteriore electo ad conſtitutionem Eccleſiæ nouæ: in qua gentes mirum in modũ Dei gratia fœcundate fructificant, tã merito quàm numero proficientes. Peſtis tamen magna in populo Eccleſiæ nouæ frequenter graſſatur, & multorum perditio, bonorum copiam uehementer imminuens, quæ à magiſtris errorum hæreticis ortũ trahit: qui ſtudio contentionis ipſi primum aberrantes, poſt ſua figmenta, alios deinde ſimpliciores poſt ſe trahũt in deuia & prava perditionis itinera: attamen pauperes & ſimplices electos ſuos ſemper Deus adiuuat, & cuſtodit ab impiorũ ſeductiõe: in quorũ cõſideratiõe, ſolidũ eſt pijs & ſapiẽtibus gaudiũ, quæ uerſibus eanũtur nouiſſimis.

C

CVI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Cõfitemini domĩo quoniã bonus, quoniã in ſæculũ miſericordia eius.*
2 *Dicant nunc qui redẽpti ſunt à domino:*
D ** quos redemit de manu inimici, de regionibus cõgregauit eos.*
3 *A ſolis ortu & occaſu, ab aquilone & mari.*
4 *Errauerunt in ſolitudine, in inaquoſo.*

CONfeſsione laudis, vt dignum eſt, celebrate dominum omnes ſerui eius, quoniam ipſe bonus eſt, atque ob hoc laude & celebratiõe dignus, quoniam in ſempiternum perdurat miſericordia eius. 2 Illi loquantur, illi dicant laudẽ & confiteantur domino, qui ab eo ſe redemptos cognoſcunt, qui experti ſunt beneficium redemptionis eius, ad eos maxime ſpectat non tacere laudes ſui redẽptoris: * illi quos de poteſtate liberauit inimicorum, à quibus opprimebantur ſeruitute graui, quoſque de diſperſione qua diſperſi erant in regionibus mortis, ſub vitiis atque peccatis variis degentes, longinqui à Deo, ſua bonitate cõgregare dignatus eſt, & in vnũ fecit habitare. 3 Quos vocauit ex omnibus mundi partibus, ab oriente, occidente, aquilone & meridie, ex oĩbus gentibus, tribubus, populis, & linguis: quos vndecũque collectos, in vnã congregauit Eccleſiã, tam diuerſarum nationum, diuerſorumque locorũ homines faciens habitare vnanimes in domo ſua, quę eſt eccleſia, & cũ magna iucunditate quaſi fratres habitare in vnũ. 4 Prius enim quàm dignaretur Deus ad humanũ genus miſericordiæ oculo reſpicere, poſt lapſum primi parẽtis, & ex eo inductam mũdo corruptionem, homines abſque lege ſcripta viuentes in hoc mundo, errabant, naturæ corruptę prauа inſequẽtes deſideria: ſicque mirũ in modum erroribus & peccatis inuoluebãtur in hoc mũdo, qui erat quaſi deſertũ & locus inuius, abſque vllius viæ indicio, dum lex oĩs ſcripta

Pſal.67. 1.Tim.3. Pſal.132.

Universidad de Deusto
Biblioteca

* *uiam ciuitatis habitaculi nō inuenerunt.*

Hebr.13. 5 *Esurientes & sitientes: anima eorum in ipsis defecit.*

Psal.4. 6 *Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur:*
* *& de necessitatibus eorum eripuit eos.*
7 *Et deduxit eos in uiam rectam:*

Gene.6. * *ut irent in ciuitatem habitationis.*

Psal.135. 8 *Confiteantur domino misericordiæ eius:*
* *& mirabilia eius filijs hominum.*
9 *Quia satiauit animā iānē, & animā esuriētem satiauit bonis.*
10 *Sedētes ī tenebris & umbra mortis:*
* *uinctos in mendicitate & ferro.*

Roma. 5. 11 *Quia exacerbauerunt eloquia Dei, & consilium altissimi irritauerunt.*

defuit,& lex naturæ ab initio hominum insculpta mēribus, nimiū erat ex corruptione naturæ obducta spinis & vepribus,id est,corruptis pas- E
sionibus & prauis inclinationibus:eratque etiam locus inaquosus, vbi erant omnia arida & sticuloſa,non erant sacramenta viuificantia, non erant fontes doctrinę veritatis,quibus potuissent irrigari:* atque in hac solitudine positi,non inuenerunt viam qua potuissent & debuissent recta pergere ad ciuitatem habitaculi, ad ciuitatem habitatiōis beatorū, quam beati inhabitant,& ad quam inhabitandam omnes creati sumus: in deserto isto positi,sequentes deuia vitiorū, quæ caro monstrat:aberrauerunt à via virtutis,per quam viam peruenīri debet ad illam manētem ciuitatem,quam futuram debemus inquirere:quoniam ad eā inhabitandam sumus conditi. 5 Positi verò sic in huius mundi deserto homines, in corruptione illa & miseria absque adiutorio, pessime habebant,egestatemque patiebantur omnis boni:fame & siti grauissima periclitabantur,ita vt deficeret in eis anima & vita: non vtique fame aut siti corporali panis aut potus huius corporei,sed fame verbi Dei,& siti gratię ei⁹,in quib⁹ viuit homo verius quàm in pane aut aqua corporea. F
6 In tanta autem egestate, & tam manifesto discrimine positi,nescientes quo confugerent pro auxilio ducatu luminis naturalis (quod super hominem signatum est)simul adiuti per illuminationē gratiæ Dei,conuerterunt se ad dominum in tribulatione sua,vt ab illo postularent auxilium,confidentes quòd is qui figmentum fecerat,posset iam deficienti quoque ne periret succurrere,lapsumque instaurare: * & de necessitatibus eorum,de omnibus miseriis,de periculis,de angustiis in quibus versabantur,ipse suo benigno respectu liberauit eos,ipse etiam tum ad se clamantes non despexit,sed supplicantibus sibi adfuit. 7 Et quanquam mūdus totus versaretur tum in ignorantię tenebris,esletque passim incognita via virtutis, hominibus per carnis desideria ad malum (quo proni feruntur ab infantia sua omni tempore)tendentibus,illis tamen qui ipsum inuocabant,doctorem & ductorem se exhibuit,interius illos sua gratia illuminans,nōnullos etiā exterius docens viam virtutis: * vt per eā recta pergerent ad illam manentē ciuitatē,ad quam posidēdam & inhabitandam sumus conditi,ad ciuitatem & patriā supernam, G
quæ sola homini immortali debet esse ciuitas & patria:cum sint omnes huius mundi habitationes corruptibiles, incorruptibili homini non aliud quàm tuguriola & casulæ peregrinationis absque fundamentis & firmitate habitationis. 8 Confiteantur proinde domino misericordiæ eius,quæ sunt multæ & magnæ nimis,ipsę dent confessionem domino, & celebretur dominus in eis, narrenturque ipsæ, prædicentur,& celebrentur ad gloriam eius: * & mirabilia eius quæ exhibuit filiis hominum,confiteantur domino, celebrentur & commemorētur ad gloriam domini,qui facit solus mirabilia. 9 Ipse enim animas hominum inanes & vacuas,omni bono copioſe adimpleuit, & animas esurientes copioſe bonis repleuit.Homines enim secūdum animam prorsus vacuos, originali iustitia priuatos,& omnis boni ex se egestate laborantes,omni virtutum ornatu destitutos,& veritatis salutari doctrina carētes,omnibus ad salutem necessariis copioſe donauit,modo suā egestatem voluissent agnoscere,ipsiusque auxilium tantum inuocare. 10 Satiauit dico illos qui sedebant in horridis tenebris,non vtique tenebris oculorum, H
sed tenebris mentium,lumine gratiæ priuati, obscuratum cor habētes, & sub vmbra mortis,positi sub damnatione mortis: * qui erant vincti, & iam in captiuitatem concluſi,libertate perdita,in magna egestate, & in durissimis compedibus captiuitate molestissima summe afflictiua & validissima,vt difficillimum foret captiuitatem illam tā tolerare quàm effugere:quemadmodum ii qui in egestate vincti sunt, difficilem habēt captiuitatem vt difficile sit eam tolerare,quoniam captiuitas cum egestate,duplex est miseria:& qui in ferro vincti sunt firmam habent, diutinamque captiuitatem,vt non possint facile effugere. 11 Omnis autem hæc miseria super homines ex inobedientia venit,quoniam præuaricati sunt præceptū Dei,& voluntatem altissimi transgressi sunt:quoniam in vno omnes peccauerunt,in cuius lumbis erant: qui dum præceptum Dei transgressus est, omnem hāc miseriam suæ toti posteritati sū perinduxit,spernensque cōsilium Dei(in quo si permansisset, mortem & omnem miseriam non vidisset) in omnia hæc mala nepotes vniuersos coniecit,in has tenebras,in hanc vmbram mortis, in hanc mendici-

A 12 *Et humiliatum est in laboribus cor eorū, & infirmati sunt:*

* *nec fuit qui adiuuaret.*

13 *Et clamauerūt ad dominū cum tribularētur:* & de necessitatibus eorū liberauit eos.*

14 *Et eduxit eos de*
B *tenebris et umbra mortis:* & uincula eorū disrupit.*

15 *Confiteantur domino misericordiæ ei⁹*
** & mirabilia eius filijs hominum.*

16 *Quia cōtriuit portas æreas, & uectes*
C *ferreos confregit.*

17 *Suscepit eos de uia iniquitatis eorum:*
** propter iniustitias eni suas humiliati sūt.*

18 *Omnem escā abo-*
D *minata est anima eorū:*
** & appropinquauerunt usque ad portas mortis.*

19 *Et clamauerūt ad dominū, cum tribularentur:* & de necessitatibus eorum liberauit eos.*

20 *Misit uerbū suū, & sanauit eos:& eripuit eos de interitionibus eorum.*

tatem & in hanc captiuitatem ferreā. 12 Et in peccati pœnam,ex Dei sententia,humiliata atque afflicta sunt corda hominū in laboribus multis & magnis,tam externis quàm internis,tam corporalibus quàm spiritualibus,dicente domino,In sudore vultus tui vesceris pane tuo, do- Gene.3.
nec reuertaris in terrā de qua sumptus es:& infirmati, humiliati atque depressi sunt valde in laboribus huiusmodi,grauiter sudauerunt & debilitati sunt in incūbentibus laboribus:* nec potuerūt in suis istis miseriis quenquam inuenire qui ferre auxilium, qui humanū genus ab ista miseria absolueret.Omnes enim totius humani generis, cōsimili erant subiecti miseriæ,neque propriā suam hominū potuit depellere miseriā: quanto minus auxiliū aliis ferre valuisset? 13 Positi verò in hac tribulatione,leuauerunt oculos ad dominum,adiutorem fortissimū, supplicibus vocibus ab eo postulātes auxilium: * de omnibus periculis,angustiis atque miseriis saluos fecit eos. 14 Eduxitque eos de tenebris ignorantiæ & malorum errorum,quibus erant obuoluti atque obtenebrati,& de vmbra mortis,quæ super illos incumbebat,salutari sua doctrina & gratia illuminans eos atque viuificans, sicque luminis & vitæ beneficio à tenebris & morte eos liberans:* & vincula illa infidelitatis, errorum atque vitiorum,quibus in carcere malæ conscientiæ sub expectatione certę damnationis seruabantur conclusi,comminuit,cōfregit, atque dissoluit:ex captiuis filius iræ (quales natura erant) faciens liberos filios Dei per gratiā. 15 Narrētur domino ad laudē & confessio- Ephe.2.
nem miserationes eius multæ & magnę,ex ipsis Dei miserationib⁹ detur ei laudis confessio:* & mirabilia eius quæ ostēdit erga filios hominum,confiteantur domino,recensēantur, & cōmemorentur ad laudem Dei,qui solus facit huiusmodi mirabilia. 16 Ipse enim populum suū de captiuitate pessima liberauit,vnde impossibile fuisset hominem sua virtute euadere:è carcere fortissimo, velut habente portas ferreas siue æneas,easque cōfirmatas ferreis vectib⁹,populum suum eduxit,portis illis contritis & vectibus confractis. Quemadmodū enim captiuus carcere portas æreas & ferreos vectes habente cōclusus,seipsum nō potest è tali captiuitate liberare,neque spem habet eiusmodi per se effugiendi ex hoc carcere:ita erat genus humanum absque Deo in captiuitate fortissima,quam per se nunquam potuisset effugere. Et quēadmodum si quis præpotens,tali munitissimo carcere concluſum sua virtute liberaret,contrita ferrea porta & vectibus ferreis,liberatori tali sic liberatus, maximam haberet gratiam,eiusque fortitudinem plurimum collaudaret:ita æquum est,vt genus humanum,portis æreis contritis,& commi nutis ferreis vectibus suo liberatori(qui hæc in magnifica virtute operatus est)permaximas agat gratias. 17 Suscepit populum suum de iniquitatibus eorum: per pœnitentiam redeuntes ab impietatibus,recepit in gratiam:non eos mundos inuenit,cum eos susciperet in gratiam,sed cum adhuc peccatores essemus & inimici,misertus est nostri Deus, vt Roma.5.
recordatus misericordiæ suæ,susciperet Israel puerum suum:* nam,p- Lucæ.1.
pter iniustitiam suam, propter transgressiones suas, & illam primam inobedientiam primi præuaricatoris, & alias insuper iniquitates,quas sibi quisque per propriam malitiam superiecit,humiliati fuerant, & in talem duram captiuitatem,in tam obfirmatum carcerem coniecti. Siquidem sola transgressio, in captiuitatem istam pessimam humanum genus induxerat. 18 Eo miseriæ tandem deuenerunt homines,vt omnis doctrina virtutis & veritatis,qua potuisset cor hominis confirmari, aut in vita sustentari,abominationi fieret: vt omnis cibus veritatis esset mortalibus insipidus,cum omnia plena essent doctrinis mēdacii & doctrinis dæmoniorum:* atque ita præ nimio defectu veri cibi in mūdo,totum ferè humanum genus proximū videbatur internicioni, nihil nisi mors videbatur imminere,filii mortis erāt vniuersi,& filii damnationis,nisi aduenisset Deus auxiliator. 19 Positi verò in tāta miseria, leuauerunt oculos ad dominū Deum patrum suorū, eumque supplicibus precibus inuocauerunt de tribulationib⁹ suis:* & de angustiis, miseriis, atque necessitatibus omnibus per eū sunt modo mirabili saluati.
20 Vidēs nanque Deus in tāta egestate atque miseria positū genus humanū,sicque omnia morti esse proxima,misericordia motus,vbi venit plenitudo tēporis,misit Deus pater filiū suū sibi cœternū & cœqualē Galat.4.
verbū suum,quod erat in principio apud patrē,vt per ipsum sanaret ge Ioan.1.
nus humanū,atque restitueret,quō p ipsum à principio oīa facta fuerāt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mat.1.
Mat.8.
Esai.55.

21 *Confiteantur do-*
Roma.8. *mino misericordiæ e-*
ius,& mirabilia eius
filijs hominum.
Psal. 49. 22 *Et sacrificent sa-*
*crificium laudis: * &*
annuncient opera eius
in exultatione.
23 *Qui descendũt ma-*
Psal.18. *re in nauibus faciẽtes*
Apo.17. *operationem in aquis*
Mat.28. *multis.*
24 *Ipsi uiderunt o-*
pera domini:

** & mirabilia eius in*
Marc.16. *profundo.*
25 *Dixit,et stetit spi-*
ritus procellæ:

** & exaltati sunt fu-*
ctus eius.
26 *Ascendũt usque*
ad cælos,& descẽdũt
usque ad abyssos:

** anima eorum in ma-*
2.Cor.1. *lis tabescebat.*

27 *Turbati sunt,&*
moti sunt sicut ebrius:

** & omnis sapientia*
eorum deuorata est.
28 *Et clamauerũt ad*
dominum cum tribula-
rentur:
** & de necessitatibus*
eorum eduxit eos.

Per hoc verbum suum,Deus pater mundũ iam nimium ægrotantẽ,ni E
miaq́ ægritudine ad mortem vsque deductum,sanauit: quoniãquidẽ
populum suum saluum fecit à peccatis eorum,languores eorũ ipse tu-
lit,& dolores portauit:sicq́ue vulnera curans,& medicinali sua gratia,
vnctioneq́ue olei sui saluberrima(id est,sancti spiritus dono) bonã va-
letudinem confirmans,eripuit eos ab omnibus malis,ab omnibus mor
tibus & mortalibus periculis,vt nihil iam damnatiõis sit iis qui sunt in
verbo Dei in Christo Iesu. 21 Merito proinde ad confessionem diui-
næ laudis narrari debent misericordiæ domini, & mirabilia eius pro fi
liis hominum exhibita,merito ad confessionem laudis narrentur domi
no. 22 Et pro gratiarũ actione liberati fideles,offerãt domino sacrifi
cium quod illi nouerint acceptissimum esse,id est,sacrificiũ laudis,quo
ipse potissimum honorificatur,magis q̃ immolatione hircorũ aut vitu
lorum:* & opera eius mirabilia,tantæ potentiæ,tantę benignitatis,tãtæ
miseratiõis,nequaquam sileant homines ea experti,sed cum gaudio
cordis & mentis tripudio,ea narrent ac recitent omnibus ad gloriam li
beratoris. 23 Specialiter verò illi qui post salutem sic per filium Dei F
omnibus in commune operatam,electi sunt ad prædicandã mundo sa-
lutem & gratiam istam,quibus miunctũ est à domino, mare istud ma-
gnum & spaciosum pernauigare,id est,mundũ vniuersum perambula-
re in omnẽ terram & in fines orbis terræ,prædicãdę salutis gratia exi-
re:qui missi sunt facere operationẽ in omnibus populis(qui sunt aquę
multæ)docere scilicet omnes gentes,prædicare eis & testificari de salu
te & præceptis Dei,eosq́ue baptizare in nomine patris & filii & spiri-
tus sancti,docentes eos seruare omnia quęcunque præcepisset medicus
ille,qui à Deo patre venerat mundo. 24 Qui sic(inquam)in mare i-
stud pernauigandum missi à Deo descenderũt,& quibus commissum
fuit sic operari operationes in aquis multis & populis,ipsi viderunt &
experti sunt mirabilia opera domini,quæ potentissime cum eis egit,&
per eos exercuit,in variis signis,prodigiis atque ostentis virtutis Dei:
quibus Deus cooperabatur,ipsis operantibus in aquis multis: * ipsi vi
derũt mirabilia quæ Deus fecit cum eis,& per eos,in profundo,id est, G
in mari quod pernauigabãt missi à Deo. 25 Voluntate,dispositione,
ac permissione Dei factum est,cum sancti Apostoli atque discipuli do-
mini in mare inciperent descendere, ad faciendã operationem in aquis
multis,vt mox spiritus tẽpestatis staret,exurgeret ventus turbinis,per-
sequutio & commotio tumultuosissima exoriretur,cõtra illos mare I-
gressos,& operationem suam operantes,id est,populis Euangeliũ salu
tis annunciantes:* & tumultus huius commotionis mirum in modum
cõtinuò auctus est,tumultuosa tempestas sæuę persequutionis facta est
pręualida. 26 In tanta autem commotione ipsi qui descenderunt in
mare ad faciendas ibi operationes in aquis multis, mirabiliter iactati
sunt,tentati atque probati, vt nũc viderentur vsque ad cælum eleuari,
nunc vsque in profundum demergi:quemadmodum ad oculum cernimus,naues in mari, dũ vehemens est tempestas,nunc velut ad sydera ia
ctari,nunc subito quasi in infernum collabi:ita illi in mari operãtes, in
mundo Euangelium salutis prędicantes,persequutione exorta,mirum
in modũ iactati sunt: * in tãtis malis agebant,adeò hac persequutione H
grauissima subinde defatigabãtur,vt videretur cõsumi vita eorũ, vt vi
derentur morti proximi,vt eos nõnunquã tęderet viuere, aut vt de vi-
ta penitus desperarent, in tantis periculis, imò tantis mortibus conti-
nuò agentes. 27 Præ nimia immanitate persequutionis, videbantur
veluti homines consternati animo & cõturbati,tanquam homines sine
mente apparebant,ad modum hominis ebrii,qui non est compos men
tis,neque apud se habet cõsiliũ:ita quantũ ex se,videbãtur penitus mẽ-
te & consilio carere,vt non viderent quid agerent in tantis malis: * &
omnis eorũ sapientia nihil potuit aduersus tanta mala, quasi cõsumpta
à nimiis malis,ita vt per suam prudentiã aut per suũ consiliũ non pos-
sent inuenire quid agerent. 28 Qui verò ex semetipsis non habebãt
cõsiliũ,neque ad suas faciendas operationes in tãta tempestate peritiã
atque sapientiã,in tribulatione positi,in tantis periculis,clamauerũt ad
dominũ,vt ipse pro suo beneplacito opus dirigeret,ad quod miserat il
los,vtque fluct⁹ tẽpestatis pro sua bona volũtate mitigaret:* & ipse la
borãtib⁹ nõ abfuit,subuenit periclitãtibus, deficiẽtib⁹ ex sese tulit sup
petias,liberauitq́ue eos de omnib⁹ eorũ angustiis,de tãtis periculis eos

A liberans,faciendo cũ tempestate tentationis prouentũ, vt possent naui 1.Cor.10
gantes & operantes in mari sustinere:& secũdum mensuram passionũ 2. Cor.1.
multiplicando in eis consolationes,denique patientiam in aduersis do-
nando,& in agendis omnibus spiritus sui prudentiã. 29 Quando au
tem voluit Deus,tempestatẽ illam omnẽ & persequutionẽ(quã in pri-
mordiis Ecclesiæ initio Euangelicæ prædicationis permiserat exurge-
re)ipse sedauit,& procellam siue tempestatem cõuertit in tranquillam
& quietã auram:* & fluctus maris siluerũt, persequutiones & commo
tiones cessauerunt,mala quæ contra prædicatores Euangelii sese extu-
lerãt,mitigata fuerũt atque sedata. 30 Et videntes Ecclesiæ,carũque
præsati redditam sibi pacem & quietem à persequutionib⁹,gauisi sunt
in domino,propterea q̃ in suo beneplacito cessare fecisset Deus tumul Psal.75.
tus illos & fluctus sęuarũ persequutionũ:* & in portũ optatum dedu-
xit illos,in requiem diu optatam, multisq́ue precibus postulatã, tandẽ
illos perduxit:desiderabilem & beneplacentẽ requiem tandem eis lar-
gitus est,non permittens fluctus maris sæuire imperpetuum. 31 Meri
tò proinde confiteantur domino,& ad laudem cõmemorentur misera-
tiones eius,& mirabilia illa quæ exhibuit filiis hominum. 32 Et exal
tent eum in congregatione sancta fidelis populi, populus omnis fidelis
beneficio ipsius liberatus à morte,& in pace iam confirmatus,in Eccle
sia sancta,dignis suum liberatorem & pacis largitorẽ efferat præconiis:
* etiam in cathedris seniorum laudetur:nõ solum à vulgo & humili po
pulo laudandus est,non tantum vulgares in celebrando dominũ decet
esse intentos,verumetiam qui in cathedris presbyterorũ residents ma-
iores in Ecclesia,qui præsunt dominico gregi, qui super cæteros emi-
nent,in suo veherando concessu debent exaltare dominũ, cuius ipsi vi-
cem gerunt,& cuius locum tenent in terris præfecti super populum do
mini. 33 Quam verò admirabilem cõmutationem fecit Deus in tem
poris plenitudine,post Euangelicæ statim prędicationis initiũ.Ad prę-
dicationem nanque Apostolorum,talem fecit Deus omnipotens in ter
ris commutationem,vt flumina fierent quasi desertum,vt locus ille qui
antè fuerat plenus aquarum abundantia,fieret quasi desertum aridum
& inaquosum:& illic vbi prius exibant aquæ in abundantia, defectus
aquæ veniret,& magna valde ariditas:hoc est,vt terra Iudęæ,quę prius
lege Dei,itemque eius scientia & cultu sola videbatur aquis irrigata,in
qua sola notus erat Deus,in quã fontes omnis boni emanabant ex be-
neficiis Dei, vt hæc Iudæa facta sit quasi solitudo, & quasi desertum
absque aqua:dũ repellentes Euangelicæ gratiæ prædicationem, eiq́ue
contradicentes,& ea se indignos facientes, iusto Dei iudicio bonis o-
mnibus sunt priuati,vt viuant nunc in maxima ariditate absque vera
scientia Dei & legis,id est,absque humore omnis gratiæ, vt summa iã
siti veri potus priuentur. 34 Terram istam, quæ olim admodum e-
rat fructifera,quæ olim in cultu Dei vberes fructus afferebat, in qua
sola agnoscebatur & colebatur Deus,conuertit in terram sterilẽ & in-
fœcundam,in terram salsuginosam,quasi esset sale vel salsugine persu-
sa,vt amplius fructum non posset producere:* idq́ue non propter Dei
mutabilitatem,quasi is absque horum demerito pro sua tantum muta
D bilitate sic voluisset eos relinquere. (Sine pœnitentia enim sunt dona Roma.11.
Dei atque vocatio eius)sed propter demeritum & malitiam eorum qui
habitabant in terra illa, propter Iudæorum nimiam impietatẽ atque
consummatam tandem malitiam: qui sicut à principio eductionis de
AEgypto semper fuerũt rebelles & murmuratores,ac post etiam Pro-
phetarum interfectores,ita tandem in temporis plenitudine Propheta- Matt.23.
rum dominum interfecerunt,& plerosque seruorũ eius, vt adimpleret Lucæ.11.
mensuram patrum suorum:& veritati Euangelicæ,quam Deus voluit
mundo prædicari,pertinacissime restiterunt,vt meritò super eos veni-
ret omnis sanguis interfectorum,& vltio de eis perfecta sumeretur, in
eorum reprobatione & totali abiectione. 35 Econtrario verò, loca
deserta & inaquosa,in quibus antè nulla fuerat aqua,commutauit De⁹
in stagna aquarum:maximam illic copiam præbuit aquarum,vbi prius
nullę fuerant, & terram quæ prius fuerat sine aqua,commutauit in fon
tes aquarum, dedit ibi scaturigines,vnde copiosę effluerent aquæ: hoc
est,gentilitatem siue populum gentiũ (qui prius quasi non gens & nõ
populus æstimatus,totus erat aridus & omni humore bono destitutus, Deut.32.
non habens scientiam Dei,neque legis, neque Prophetarũ, in summa Rom.10.

29 *Et statuit procel-*
lam eius in auram:

** & siluerunt fluctus*
eius.
30 *Et lætati sunt,qa*
siluerũt: & deduxit*
eos in portum uolunta
tis eorum.
31 *Confiteantur domi*
B *no misericordiæ eius,*
& mirabilia eius filijs
hominum.
32 *Et exaltent eum in*
Ecclesia plebis:
** & in cathedra seni-*
orum laudent eum.
33 *Posuit flumina in*
desertum,& exitus a-
C *quarum in sitim.*

34 *Terram fructife-*
ram in salsuginem:
** à malitia inhabitan-*
D *tium in ea.*

35 *Posuit desertum in*
stagna aquarũ,& ter-
ram sine aqua i exitus
aquarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

viuens ariditate)per Apostolicam prædicationem Deus abunde rigauit,scientia fidei donauit,spiritu sancto suo fœcundauit,& omnib⁹ bonis copiosè adimpleuit,ita vt nihil desit illis in vlla gratia. 36 Et collocauit illic Deus in populo gentiũ pauperes & famelicos,quos omnes ibi collocauit & congregauit,tanquam in ouili suo, vt illic esuriẽtes pasceret & impleret bonis,diuitibus illis & fastidiosis Iudæis in vacuitate sua relictis:* & congregati gentiũ populi in vna fide, in vna spe vocationis suę,in vna doctrina veritatis,in vno baptismo,in vno domino, in vno spiritu,constituerunt ciuitatem Dei,quæ est sancta Ecclesia, vt inhabitarent in ea,tanquam in domo domini Dei sui: quomodo olim populus ille Iudaicus Synagogam constituerat,ita hac abiecta, succedens in electione & vero cultu Dei gentium populus,nouam compo* suit Ecclesiam, quæ supra firmam petram fundata, & per architectos peritissimos constructa, voluntate Dei non deficiet vsque in consummationem sæculi. 37 Et qui hanc ciuitatem inhabitant,qui priores in eam fuerant ingressi, soliciti atque diligentes fuerunt de proximorum salute,in opere Dei se fideles ac strennuos exhibuerũt, nequaquã ociosi defecerunt,sed viriliter & fortiter egerunt, soliciti in vicinis locis & regionib⁹ seminare verbum Dei,aliasque particulares Ecclesias fundare,quasi vineas domini sabbaoth electas:alius seminabat,ali⁹ plãtabat,alius rigabat,alius quasi sapiẽs architectus fundabat: * neque frustrati sunt labore suo, non fuit absque fructu & vtilitate labor eorum. Deo enim incrementum dante,& interius efficaciter illis cooperante, fructum bonum protulerunt agri & vineæ, in quibus colendis laborẽ insumpserant,& fecerunt fructum natiuitatis,fructum bonum & naturalem:* Ipsi quoque singuli fideles inhabitantes Ecclesiam, corda sua cum magno studio præparantes,tales agros seminabant,& tales vineas plantabant,semen verbi Dei in illa studiose recondentes,vt mortuũ faceret fructum plurimum,virtutumque germina solicite inserẽtes,vt ĩde creſceret vinũ salutis:& fecerunt ipsi fructum bonũ,prouentus amplissimos, operum bonorum multam abundantiam, in fructum vitæ æternæ. 38 Adfuit illis desuper benedictio Dei, & beneuolentia gratiæ eius,per quam abundanter multiplicati sunt fideles & excreuerunt in magnũ numerũ multorũ miliũ,qui antè pauculi erãt, & in numero admodũ modico:* & iumenta inhabitantiũ Ecclesiam non minorauit,id est,fideles simplices, qui tanquã iumenta in sua simplicitate sub obedientia maiorũ viuũt,nõ paucos esse fecit, sed plurimos valde, in abundantia maxima. Copiosa enim Dei benedictio. Ecclesiã adimpleuit fidelibus:qui licet simplices sint,& non multũ alta eruditione,in recta tamẽ fide & bona obedientia Ecclesiæ subditi,sicut iumenta suis dominis,dirigũtur à præpositis in via salutis. 39 Veruntamen in posterioribus temporibus,& maxime circa tempora nouissima,magna illa simpliciũ fideliũ atque etiam fideliũ prepositorũ multitudo ad paucitatem redacta est:* insuper & à tranquillitate illa pacis, in qua viuũt homines,donec in simplicitate sua permanent,turbati sunt,& in vexationem cõscientiarũ inducti:* idque à tribulatione,angustia,& dolore malorum multorum,exurgentiũ temporis processu in Ecclesia. In nouissimis nanque temporibus, venientibus illusorib⁹ & falsis magistris plurimis,& Antichristis multis vnũ nouissimum præcurrentibus, per diuersa tempora multi seducti sunt,in maximo subinde numero:dũ iumenta illa absque debita discretione magistros mendacii insequentia, abduci se permiserũt ĩ vanos errores & prauas vanitates, multisque vicibus ex huiusmodi hæreticorum tumultibus atque schismatibus mira vexatio & persequutio,interdũ etiam exterior in corpore & corporalibus bonis,semper autem interior in conscientia, exorta est: & mala plurimis ex horũ nequitia,simplicibus in Ecclesia processerũt, quæ etiam plenius implebũtur in nouissima Antichristi persequutiõe, quãdo in errorem inducerentur(si fieri potest)etiam electi. 40 Contentio se effudit super principes,studiũ contentionis inuasit plerosque ex iis qui in Ecclesia,non vt iumenta, sed tanquam principes habebãtur, ingenio,scientia,eloquentia præcellẽtes:inuasit istorũ plerosque ex ambitiosa & superba mente procedens cõtentio,pro defensandis suis sententiis,cum animi elatione & pertinacia: confidentes in ingeniis suis, aut eruditione eloquẽtiáve sæculi,ausi sunt contentiones suscitare, schismata erigere,hæreses confingere,atque in his suis placitis defensandis

1.Cor.1. 36 *Et collocauit illic esurientes:*

Lucæ.1. Ephe.4. ** & constituerunt ciuitatẽ habitationis.*

Matt.16. Mat.28. 37 *Et seminauerunt agros & plantauerũt uineas.*

** & fecerunt fructũ*

1.Cor.3. *natiuitatis.*

38 *Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis: * & iumenta eorum non minorauit.*

39 *Et pauci facti sunt:*

** & uexati sunt,*

** à tribulatione ma-*

2.Tim.3. 2.Petr.2. 1.Ioan.1. *lorum & dolore.*

Mat.24. 40 *Effusa est contẽtio super principes.*

A ** & errare fecit eos in inuio, & non in uia.*

omne studiũ omnemque conatũ adhibere:* & hoc contẽtionis studiũ, quod omnes possidet hęreticos,errare facit plerosque maiorũ in inuio falsitatis & mendacii,& non in via veritatis, videlicet vt recta & regia via catholicæ veritatis relicta,sequãtur deuia & falsa,sectantes suorum ingeniorum adinuentiones & somnia,quæ ipsi nec de fidei regula,nec de scripturarũ authoritate sumpserũt:neque ipsi solũ authores hæresiarchæ abducti sunt in deuia,sed(quod magis dolendũ est)secũ iumentorum illorum simpliciũ plurimam multitudinem abduxerunt & abducunt in perditionis itinera. 41 Deus tamen (qui suorum semper pauperum & humilium curam gerit)auxilium præbet,& per gratiam suam asistit humilibus & pauperibus spiritu,qui non sibi videntur sapientes,non sunt prudẽtes apud semetipsos,qui in simplicitate sua fundatæ catholicæ fidei inhærent, & rectam fidei regulam ab illis primis operariis(qui primum operationẽ fecerũt in aquis multis,id est,à sanctis Apostolis Apostolicisque viris)traditam cũ humilitate tenent,nec sequuntur noua hominũ vanorum commenta,quantũuis loqui videãtur placentia:hos sanè pauperes & simplices adiuuat Deus & custodit, ne seducantur à magistris errorum:hos illuminat, vt lupos discernant à pastoribus:hos probare docet spiritus,vtrũ ex Deo sint:hos sibi seruat & custodit,vt non seducantur:quomodo etiam in illa nouissima & grauissima persequutiõe vltimi Antichristi,semper aliquot sibi est seruaturus electos:* & posuit familias horum pauperum,sicut oues,sicut gregem suũ faciet simplices istos:ita eos fundabit & custodiet,quomodo pastor gregem suum custodit,ita se erga generationes pauperũ habebit & geret,quomodo pastor erga oues suas. 42 Videbunt ista q sunt recto corde,considerabunt istam Dei erga suos electos firmatam bonitatem(qua semper cognoscit qui sunt eius,& facit vt ab iniquitate discedant)& lætabũtur in hac Dei inæstimabili bonitate & electorum salute:* & omnis impietas cõfundetur,aduersus electos & sanctos Dei nihil poterit omnis impietas,non poterunt aduersus bonos præualere portæ inferi:omnes hæreses,omnes impietates comprimentur,cõticescent & confundentur,& erunt quasi obturato ore, vt non possint persuadere malum electis Dei,& confundentur omnes errorum magistri,inuentores mendacii,omnes in nouissimo redarguentur,inuenienturque confusi. 43 Hæc autem quæ iam diximus, quisquis sapiens est,diligenter custodiet,solliciteque obseruabit:& omnis verè sapiens in istis meditabitur, tota mentis attentione considerabit misericordias domini,quas iam multa verborum replicatione cecinimus,neque tamẽ pro dignitate quicquam diximus. Abyssus nanque inexhausta est profunditas misericordiæ Dei,neque ab homine,quantumuis eam considerat diligenter aut contempletur,peruestigari potest.

** & posuit sicut oues familias.*

B

42 *Videbunt recti, & lætabuntur:*

** & omnis iniquitas oppilabit os suum.*

C

43 *Quis sapiẽs & custodiet hæc, & intelliget misericordias domini?*

ANNOTATIONES IN PSALMVM CVI.

D PSalmum istum quidam conantur literali intelligentia exponere de variis casibus qui obuenerũt olim veteri populo,quemadmodum Chaldæa Paraphrasis multa in hoc Psalmo de Sedechia & principibus eius loquitur,de Ezechia ægrotante & sanato,de Iona misso in mare,& tempestate sedata,& de caristia tempore Iohel,aliaque huiusmodi. Alii de iis intelligunt Psalmum,quę generaliter secundum corpus solent euenire mortalibus. Nam principium Psalmi, in quo mentio fit erroris & reductionis ab errore,exponunt de iis quos contingit à recti itineris tramite deuiare,in loca deserta & ĩuia:vbi periculis maximis,tum propter defectum cibi & potus,tum propter metum ferarũ sylueſtriũ & viam incognitam,expositi,clamant ad dominum,hunc vnicum reputantes suum fidele refugium: à quo & exaudiuntur,cum soleat ipse in rebus desperatis libenter inuocatus succurrere, & reducuntur ipso duce ad viam rectam,ad loca habitata & frequentata hominibus. Quod deinde,sequitur de esurientibus & siti deficientibus, vinctisque in mendicitate & ferro,exponunt de vinctis corporaliter,qui graui fame & siti in duro carcere affliguntur:qui licet ob suas impietates plærique sic puniantur,si tamen fideli corde dominum inuocauerint,non raro sentiunt liberationem, vt de tetro & tenebroso carcere educantur ad exoptatam lucem. Quæ etiam de mare ingredientibus dicuntur,exponunt de periculis eorum qui naufragium patiuntur,qui in rebus desperatis inuocantes cum fiducia dominum,non raro sentiunt Dei sibi adesse auxilium. Quod deinde à versu trigesimotertio dicitur, de commutatione deserti in stagna aquarum,& econtrario,exponunt de potenti commutatione qua Deus loca commutat pro suo placito,vt vbi nunc nulla est aqua,post annos aliquot aquarum fluat abundantia: & econtrario,vbi nunc est aquarum copia,ibi post ariditas maxima inueniatur. Ad hunc (inquam)modũ, alii, secundum literalem quandam & historialem intelligentiam, præsentem Psalmum totum tentant exponere. Nobis tamen magis videbatur conuenire,vt ad spiritum omnia illa referrentur. Et profecto vnicuique attentius consideranti,facilę liquebit, Psalmum istum spiritualem intellectum magis quàm

Universidad de Deusto
Biblioteca

historialem præ se ferre. Pro quo etiam facit (meo quidem iudicio) quòd toties replicatur exhortatio laudis, toties Dei inculcantur mirabilia, versu eiusmodi, Confiteantur domino misericordię eius, & mirabilia eius filiis hominum. Proinde nos in expositione, de errore spirituali, captiuitate spirituali, egestate, fame & siti spiritualibus, mari spirituali, tempestate spirituali, tranquillitate spirituali, commutatione spirituali, benedictione & fructificatione spirituali, totum Psalmi processum (quantū potuimus) rationabiliter & lucidè conati sumus interpretari. Nos tamen absque præiudicio ita nostra attulimus, vt neminem diuersa ponentem per nos velimus repudiari. ¶ Versu octauo, Confiteantur domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filiis hominum. Confiteantur, videtur accipi improprie, secundum significationem passiuam: vt tantundem valeat, quantum confessione commemorentur, vel laudando commemorentur. Beatus Hieronymus ex Hebræo vertens, verbum confiteantur, accipit in significatione actiua: sed accusatiuum adiungit, non nominatiuum, ad hunc modum, Confiteantur domino misericordiam eius, & mirabilia eius in filios hominum. Sic & Felix, Manifestent vel celebrent domino misericordiam eius, & mirabilia eius filiis hominum. Atque ita sensus idem est huius lectionis, accepto verbo in significatione actiua, qui est lectionis vulgatæ, accepto verbo in significatione passiua. Siue enim dicas, Confiteantur homines misericordias domini, & mirabilia eius: siue ita dicas, Confessione laudis celebrentur ab hominibus misericordiæ domini, & mirabilia eius, eadem proculdubio sententia est. In eo quoque quod sequitur, Et mirabilia eius filiis hominum. filiis hominum, casus est datiui, subaudiendo participium facta vel exhibita, vt sit sensus, Mirabilia exhibita vel facta filiis hominum. Cui consonat quod (vt iam auditum est) vertit Hieronymus, Mirabilia eius in filios hominum. ¶ Versu vigesimosexto, Ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsque ad abyssos. Intelligi possunt pro suppositio, ipsi qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis, vel etiam fluctus maris. Et eadem ferè est sententia, siue intelligas fluctus maris ascendere & descēdere, siue ipsos nauigantes. Nam fluctibus maris iactantur sursum ac deorsum qui nauigant. Nauem enim fluctus ꝓpellunt, & inflati ipsi nauem eleuant in aera: concidentes verò nauem quoque faciūt in ima concidere. Quomodo autem secundum mysticam intelligentiam Apostolis Dei operatoribus illud conueniat, Anima eorum in malis tabescebat: item & quod sequitur, Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, &
2.Cor.1. omnis sapientia eorum deuorata est, facile ex illo discimus verbo Apostoli Pauli (qui vnus fuit ex ipsis facientibus operationem in aquis multis, imò plus omnibus in aquis istis laborauit) quod in secunda Epistola suis scribit Corinthiis, Nolo (inquit) vos ignorare fratres, de tribulatione nostra quæ facta est in Asia, quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere, vel (vt ex Græco etiam verti potest) vt desperaremus de vita. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in Deo qui suscitat mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit & eruit. ¶ Versu vigesimonono, Et statuit procellam eius in auram. Clarius in eandem sententiam Hieronymus, Statuet turbinem in tranquillitatem. Item pro eo quod sequitur, Et deduxit eos in portum voluntatis eorum: sic habet, Et deducet eos ad portū quem voluerunt. Et loco eius quod versu trigesimonono habemus, Constituerunt illic ciuitatem habitationis, Hieronymus clarius dixit, Formabunt vrbem ad habitandum. Vrbs autem ista, nihil dubium quin illa sit ciuitas regis magni, ciuitas
Psal. 47. Dei nostri, quam alio in loco idem Psalmista cecinit, dicens, Magnus dominus & laudabilis nimis, in ciuitate Dei nostri in monte sancto eius, Fundatur exultatione vniuersæ terræ, mons Sion latera Aquilonis, ciuitas regis magni. Et in Psalmo alio, Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei.

CVII. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste contexitur ex Psalmo quinquagesimosexto & quinquagesimonono. Nam quinque priores uersus huius Psalmi, usque ad locū illum, Vt liberentur dilecti tui, habet finis Psalmi quinquagesimisexti, uix in ullo facta mutatione, nisi quòd illic gloria mea iūgitur cū sequēti, dicēdo, Exurge gloria mea, exurge Psalteriū & cithara, cū hic iungatur præcedenti, hoc modo, Cantabo, & psallā tibi in gloria mea: ac deinde diuisim legatur, Exurge Psalterium, &c. Et in uersu quarto, cum hic dicitur, Magna est super cælos, illic dicebatur, usque ad cælos. Versus autem reliqui, post quintum ad finem usque, omnes inueniuntur in Psalmo quinquagesimonono. Quæ omnia, quia semel exposita sunt, non iterum hic prolixius à nobis explicabuntur. Argumentum (quod est gratiarum actionis, pro uictorijs habitis) require ante Psalmum quinquagesimumnonum. Annotationes quoque suis locis, si libet, require: Elucidationem tamen non grauabimur iterare, quæ prius dicta sunt, etiam huc reuocantes, eo quòd Prophetam non piguit diuersis locis eadem canere.

CVII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Paratum cor meum Deus, paratū cor meū*

** cantabo, & psallam in gloria mea.*

DRo tuis erga me innumeris & inæstimabilibus beneficiis ô potētissime Deꝰ, paratū est cor meū, & modis omnibus iterum iterumque paratū, id est, quàm paratissimū, adte laudandū, te glorificandū, tibique vt dignū est per omnia & spiritu & corpore famulandum: * cantabo coram te, & psalmos dictabo atque cantabo tibi, in omni gloria mea: ita vt quicquid in me gloriæ fuerit, quicqd virtutis, quicquid vigoris, quicquid fortitudinis, ingenii, memoriæ, affectus, ceterarūque virium, omnis meus decor & gloria siue quæ in corpore, siue quę in anima mihi inexistit, totū velim in tuam laudē impēdere, vt in tota gloria

A 2 *Exurge glia mea, exurge psalteriū & cithara: * exurgā diluculo.*

3 *Cōfitebor tibi in populis domine, & psallam tibi in nationibus.*

4 *Quia magna est super cælos misericordia tua, & usque ad nubes ueritas tua.*

B 5 *Exaltare super cælos Deus: * & super omnem terram gloria tua: * ut liberentur dilecti tui.*

6 *Saluum fac dextera tua, & exaudi me:*

** Deus loquutus est in sancto suo.*

7 *Exultabo, & diuidā*

C *Sichimam: * & cōualem tabernaculorum ego dimetiar.*

8 *Meus est Galaad, & meus est Manasses, & Ephraim susceptio capitis mei.*

9 *Iuda rex meus,*

** Moab lebes spei meæ.*

D 10 *In Idumæā extēdā calciamentum meum:*

** mihi alienigenæ amici facti sunt.*

11 *Quis deducet me in ciuitatem munitam?*

** quis deducet me usq; in Idumæam?*

12 *Nōne tu Deꝰ? q re pulisti nos, et nō exibis deus ī uirtutibus nr̄is.*

13 *Da nobis auxiliū*

& virtute pro mea virili digne tibi psallā, tā magnificētissimo domino. 2 Et quo sit laus plenior, etiam instrumentis decantata musicis, accedite huc in manus meas psalterium & cithara, venite, vt in vobis psalmum canam altissimo domino: * & ego primo mane, admodum diluculo, exurgam de strato quietis meæ, vt in tempore illo quietissimo, simul & amœnissimo, diuinas laudes cum alacritate valeam decantare. 3 Celebrabo te, laudemque tibi dicam in gentibus, domine, & in omnibus per vniuersum orbem terrarum diffusis nationibus populorum, te laudabo in psalmis & canticis. 4 Iustum verò, ac rationabile est, vt tibi psallatur in omnibus gentibus, & nationibus, quoniam misericordia tua magnificata, glorificata, & exaltata est vsque ad cælos, imò & super cælorum altitudinem: & veritas tua vsque ad nubes magnificata est, hoc est, vtraque adeò sublimis, & excelsa est, vt à nobis comprehendi non valeat. Nemo enim sufficit comprehendere numerum & mensuram magnitudinis misericordiæ & veritatis tuæ. 5 Fac, ô potentissime Deus, vt super cælos cognoscatur maiestas tua, fac per ostensionem potentiæ tuæ cognoscere homines altitudinem gloriæ, & sublimitatem altissimæ maiestatis tuæ, quæ cælis est altior, & nec cælorum amplitudine, siue altitudine comprehenditur, sed in immensum superexcedit altius: * & super omnem terram fac cognosci celsitudinem gloriæ tuæ, vt in omnibus finibus orbis terrarum cognoscaris, & habearis is qui verè es, potentissimus Deus, ac dominus vniuersæ creaturæ: * ita (inquam) tu Deus potentissime exalteris, & glorificeris, vt electi tui, quos ad vitam ab æterno prædestinasti, liberentur, fiantque salui ab omni malo. In illorum nanque liberatione & saluatione, tuam simul misericordiam & veritatem singulariter glorificas. 6 Et quoniam hominis opus non est liberare & saluare, tua ad id peragendum opus est dextera, vt per tuam prævalidam omnipotentiam salutem consequantur electi tui, quam à seipsis, vel ab hominibus quibuscunque habere non possunt: & hac in re exaudi me, vt dextera tua salues electos, populumque tuum de hostium manu liberes: * sic enim tu Deus loquutus es in sanctuario tuo, ita definiuisti apud te in sancto & secreto habitaculo tuo. 7 Videlicet quòd ego Dauid, vt rex & princeps electi populi tui, lætabor in triumphis victoriæ, ex virtute dexteræ tuæ contra aduersarios populi tui, & diuidam terram Sichem, tanquam bello partam populo meo: * & vallem illam, quæ Sochot dicitur, id est, tabernaculorum, ego dimetiar, tanquam meo dominio & iuri subiectam. 8 Populus Galaadites mihi subiectus est, similiter & Manasse: populus autem Ephraim, præcipua & velut capitanea est fortitudo mea, & quasi robur ac virtus capitis, id est, principatus mei, vtpote aliis tribubus potentior, bellicosior, & numerosior. 9 Tribus Iudæ mihi regnum præstat, in qua & principium fuit regni mei: * populus Moabitarum est mihi velut olla & lebes oblectationis, vnde haurire possem delicias & oblectationem, eisque libere vti iuxta desiderium. 10 Super filios Edom extendam calciamentum meum, super illos calcabo, tanquam perfecta subiectione plenissime subiectos mihi: * Philisthiim, Amalechitæ, & alienigenæ per circuitum, facti sunt mihi tributarii, & subiecti ditioni meæ. 11 Et quis est, qui me perduxit vsque in ciuitates munitas, vt loca etiam munitissima obtinerem? * quis me deduxit in ciuitates Idumæorum, admodum robustas & populosas, vt eas cogerem sub imperium regni Dei? 12 Quis alius præter te domine? qui olim videbaris abiecisse nos, ac velut prorsus deseruisse absque auxilio, & non volebas cū exercitibus nostris ad pugnam egredi, nolebas pugnare cū exercitibus nostris, nolebas tua præsentia defendere populum tuum pugnantem: sed quasi à prælio absens permisisti vinci exercitus nostros ab aduersariis. Profectò tu qui olim ita repulisti populum tuum, & cum eis nolebas egredi ad pugnam, idem ipse nunc respexisti nos, & egressus nobiscum dedisti nobis præclaras victorias. 13 Tu itaque domine, semper præsta nobis de tribulatione auxilium: si insurrexerint aduersum nos aduersarii, & tribulatores populi tui, succurres tu nobis auxilio tuo: * verè enim vana est salus, quæ expectatur ab homine, & prorsus vanissimum est, auxilium & salutem expectare ab humana potentia, cum tu illam habeas in manu tua. 14 Ex nobis qui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

de tribulatione: * *quia uana salus hominis.*

14 *In Deo faciemus uirtutem:* *& *ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.*

dem prorsus imbecilles & impotentes simus magnum aliquid efficere: sed in tuæ virtutis fiducia & auxilio fortiter agere poterimus magnæ E virtutis opera, agemusque tua virtute confortati viriliter: * tu quoque facillime destrues, & absque omni labore siue molestia ad nihilum deduces, omnipotenti fortitudine tua, aduersarios nostros, quanticunque tandem siue numero, siue fortitudine extiterint, propter quod, in te semper fiducialiter perstare volumus, & tuo sancto cultui semper inhærere, neque abscedere abs te imperpetuum.

CVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iste uidetur maledictiones continere aduersum hostes prolatas. Personæ autem Christi applicari cum contra suos hostes & interfectores Iudæos, & singulariter etiam cõtra Iudam proditorem, qui illorum unus erat, uel ex hoc fit manifestum, quòd Petrus apostolus in primo capite Actuum apostolorum, de Iuda proditore uerba faciens, partem huius Psalmi in eo dicit fuisse impletam, illud uidelicet quod habet uersus septimus, Episcopatum eius accipiat alter. Quamuis ergo secundum substratum literæ sensum, possit accipi ut à Dauide contra suos hostes, Doeg Idumæum, & alios huius similes prolatus, qui ipsi innocenti apud Saulem detrahebant, & alioqui satis ad malum Dauidis propensum magis exasperabant, secundum tamen ueritatem & intellectum præcipuum, ipsius Christi est oratio, in qua patrem alloquens, & inuocans iudicem, hostium suorũ proposita malitia, & sua è regione innocentia, dignã deinde ultionẽ peruersorũ describit, tã in personis proprijs, quàm in relictis liberis, uxoribus & bonis eorum. Idq; facit multis uersibus, in quibus ea quæ impijs ueritatis contradictoribus uentura erant ex Dei iudicio, ut præuidebat, ita exprimit, & secundum diuinæ iustitiæ conformitatem eadem etiam precari uidetur. A uersu autem uigesimo ad finem usque suam paupertatem & afflictionem exponens, à Deo salutare postulat auxilium, in conclusione tandem liberatori promittens laudis cantica.

CVIII. PSALMI ELVCIDATIO.

Hebr. 4. 1 *Deus, laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est.*

Omine Deus pater meus, cui omnia nuda & aperta sunt omnia, qui omnia nosti ut in veritate se habẽt, tu ne tacueris laudem: quoniam ecce ora peccatorũ, & hominũ nequam contra me aperta sunt, ad blasphemiã atq; cõuicia, vt dum illi contra me blasphemantes impia falso loquuntur, tu econtrario meã laudẽ prædices, & prædicari facias, meamq; inno centiam manifestam facias, tuũ mihi impendendo auxiliũ: dũ illi impro G peria, conuicia, & blasphemias aduersum me effutiunt, tu ecõtrario me apud tuos prædices, meum nomen mundo clarifices, sicut ego te mundo clarificaui: qua etiã causa potissimum illi impii nunc aduersum me impudentia ora sua aperiũt. 2 Loquuti sunt aduersum me linguis mendacibus, atq; fraudulentis, mihi detrahẽtes, meq; calumniantes absque causa, propter suã peruersam nequitiã: & sermonibus odii ex omni parte me circũdederunt, odiosis verbis omni ex parte me aggressi sunt, verbis duris & grauibus, aut etiam verbis detractoriis & diffamatoriis, qui bus me conati sunt omnibus reddere odiosum: appellãtes me seductorẽ populi, vini potorem, voratorẽ, publicanorum amicum, sabbathi violatorẽ, Dei blasphematorẽ, aduersum principes seditiosum, cũ dęmonib⁹ pacta habẽtem, aliaq; huiusmodi: *absq; omni rationabili causa impugnauerũt me, omni qua valuerint virtute, mihi machinãtes mala, conciliũ faciẽtes, nunc quomodo mihi os obstruerent, & cõfusum me redderẽt, impositio silẽtio, quomodo aliquid ex ore meo raperẽt in calũniam, H nunc quomodo me perderent, aut dolo tenerẽt, & interficerẽt: atq; hæc omnia absq; vlla causa, absq; vllo meo merito, cũ nihil aduersus illos egerim, ob quod iuste talia aduersum me debuerint, aut potuerint machinari. 3 Imò verò, loco eius quod me diligere debebãt, ꝓ dilectione quam mihi debebant, vt benefactori, ipsi malum reddiderunt, & detraxerunt mihi: cum diligere me pro acceptis beneficiis debuissent, nõ solum non dilexerunt, verumetiam hostiliter mecum egerunt, contra me mala loquentes, mihique vbicunque poterant, tam in nomine, quàm in vita, aduersantes: * ego verò non sum commotus ad impatientiam, patienter tuli illorum improbitatem, non reddidi malum pro malo, non maledicebam maledicentibus: sed orabam ad te domine, commendans tibi causam animæ meæ, ad te in oratione leuaui spiritum meum, vt tibi vindictam committerem, & ipse non offenderem in te per impatientiam. * Orabam etiam pro illis mihi detrahentibus, & aduersantibus, vt ignosceres eis, & parceres, donec viderentur nescire quid facerent, donec non ex obstinatione eorum peruersitas cerneretur procedere, donec spes apparebat vlla conuersionis eorum. 4 Et ipsi omnis be

2 Loquuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odii
Ioan.7. Matt.11. Ioan.9. Luc.5. Luc.11. *circumdederunt me:*

* *& expugnauerunt me gratis.*

Luc.20. Ibidem. Matt.26. *3 Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi:*

* *ego autem orabam.*

4 Et posuerũt aduer

A *Sum me mala pro bonis:*

* *& odium pro dilectione mea.*

neficii immemores, prorsusque ingrati in omnibus, mea mansuetudine nihil emolliti, mea potentia nihil emendati, apponebant beneficiis maleficia, pro bonis rependebant mala: * & pro dilectione mea, qua ego illos dilexi, item & pro dilectione mei, qua me ipsi debuissent merito diligere, reddiderunt mihi odium: cum ego illos amarem, neque solũ lingua diligerem, sed opere & veritate dilectionem abunde ostenderem, eorum languidos curando, eósque veritatis Euangelicę doctrina pascen Matth.8. do, insuper & peccata tollendo, languores auferendo, & dolores portando, ac proinde meritò me prius amantem & benefacientem saltem redamare debuissent, ipsi non solum non amorem rependerunt, sed insu Hebr.12. per odium crudele, quod & opere testati sunt, grauissimam aduersum me contradictionem suscitantes, vsque ad ignominiæ opprobrium.

5 Cõstitue super eum peccatorem:

B

5 Et quoniam tanta est, tamque peruersa & obstinata illorũ impietas, iuste tu sancte pater, iudex animæ, & defensor causæ meæ, cui causam meam commendaui secũdum tuam iustitiam, rigidum, & seuerum in illos exercebis iudicium: quod sicut tu ex ordinatione tuæ iustitię illis superinducere decreuisti, ita ego meam voluntatem tuę cõformans, precor illis euenire, ad tuę iustitiæ glorificationem, & iustam tantæ impietatis vltionem. Itaque tu constitues super eum peccatorem, super populumillum impium, & omnes illos iniquos aduersarios meos, tu iudex iuste dominari facies impium: primum quidem, tradendo illum in ma- Iob.41. nus crudelis illius tyranni & exactoris diaboli, qui est rex super omnes Ioan.8. filios superbiæ, primus impietatis author, & pater mendacii, ex cuius parte sunt omnes qui imitantur illum: deinde etiam hominibus impiis, & crudelibus tyrannis eos subiiciendo, vt ab illis digna afflictione puniti, suæ perfidiæ debitas pœnas luant: * & diabolus ille malignus stabit à dextris illorum, semper illis aderit, & velut obseruabit, tanquam captiuos eos tenens laqueis suis, vt ad omne malum instiget suæ traditos 2.Tim.2. potestati, ac pòst in damnationem secum abducat æternam. 6 Cum iudicium fiet de eis, non inuenietur excusatio, non absoluentur liberi, sed condemnati exibunt, referent sententiam cõdemnationis, quia mortis damnatione sunt digni: * imò & oratio eorum reputabitur immunda & sordida, quasi peccatum: etiam cum ore videbuntur clamare, & in hypocrisi sua se orare se simulauerint, labiis tantum orantes, quasi sordida oratio eorũ repelletur, non erit exaudibilis: quia cor longe est à domino, quod impietate plenũ est: imò erit oratio illa execrabilis, quoniã cum irreuerentia & hypocrisi orantes quodammodo tentare Deum videntur. 7 Dies illorum pauci fient & modici, abbreuiabitur duratio vitæ eorum, morte præmatura & intempestiua morientur, sicut & ipsi innocenti mortem iniustam fore meditati: *& eorum episcopatum, eorum munus, quo à Deo honorati sunt atque sublimati, alii accipient: quẽadmodum pontificum & scribarum synagogæ dignitas, ad apostolos, eorumq; successores translata est: & impius ille traditor Iudas, dux omniũ interfectorũ innocẽtis domini sui, apostolatus munere priuatus est, laqueo sibi animam ante tẽpus extorquens, & in locũ eius suffectus est atque substitutus alius. Imò & totus ille Iudęorũ populus, qui prius Matt.27. omnibus populis speciali sua sanctificatione præeminebat, existens gẽs Actu.1. sancta, populus peculiaris ex omnibus gentibus, & regnum sacerdotale siue sacerdotium regale, perdidit omnem hanc præeminentiam, & suc- Exod.19 cessit illi populus alter ex gentibus, qui iam genus electum appellatur, gens sancta, populus peculiaris, & regale sacerdotiũ. 8 Fient filii eo- 1.Pet.2. rum orphani, & vxores eorũ fient viduæ. Ipsis enim hostium manu cadentibus, relinquentur eorum liberi absq; patre, & erunt orphani, vxor autem viro destituta erit vidua: quod certe non modica est morienti afflictio, videlicet præter omnem dolorem vulneris, relinquere matrem pauperem superstitẽ, multis onustam prolibus, & proles multas in paupertate superstites, vt nõ habeant vltra qui ipsis de vitę necessariis prospiciat. 9 Filii eorum nutantes & instabiles, de loco ad locum (iuxta morem nutantium) se transferent, vel ab hostibus transferẽtur de loco ad locum: & in tanta egestate atque penuria expulsi patriis sedibus vi- uent, vt mendicatim sibi victum cogantur quæritate: & eiicientur de patriis sedibus, de habitationibus quas inhabitauerant patres eorum: non permittentur inhabitare terrã quam patribus eorũ Deus singulari miraculo donauerat, sed dispergentur, & captiui ducẽtur in omnes gentes, & erunt exules per orbem vniuersum, seruiẽtes sub tributis, in seruitu- Luc.21.

* *& diabolus stet à dextris eius.*

6 Cũ iudicatur, exeat condemnatus:

C * *& oratio eius fiat in peccatum.*

7 Fiant dies eius pauci:

* *& episcopatum eius accipiat alter.*

D

8 Fiant filii eius orphani, & uxor eius uidua.

9 Nutantes transferãtur filii eius, & mendicent: * *& eiiciantur de habitationibus suis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 *Scrutetur fœnerator omnem substantiã eius:*
** & diripiant alieni labores eius.*

11 *Nõ sit illi adiutor:*
** nec sit qui misereatur pupillis eius.*

12 *Fiant nati eius in interitum:*
** in generatione una deleatur nomen eius.*

13 *In memoriã redeat* Matt.23. *iniquitas patrum eius in conspectu domini:*

** & peccatum matris eius non deleatur.*

Roma.11. 14 *Fiant cõtra dominum semper:*
** & dispereat de terra memoria eorum:*

** pro eo quod nõ est recordatus facere misericordiam.*

Iacobi.2. 15 *Et persequutus est hominem inopẽ & mẽdicum & compunctum* Esai.53. Psal.21. *corde, mortificare.* Esai.53.

Matt.27.

Esai. 53.

Ioan.19. 16 *Et dilexit maledictionem, & ueniet ei, et nolutt benedictionẽ & elongabitur ab eo.*

te & despectione maxima. 10 Scrutabuntur fœneratores omnẽ substantiam eorum, exactores quibus officiũ commissum fuerit spoliandi E
deuictas & bello captas ciuitates, penitus nihil relinquent, quin omnia prædentur & auferant: vt de patriis bonis, illis fugientibus, aut in captiuitatẽ vel dispersionẽ abeũtibus, nihil liceat secum auferre: * & alieni, id est, hostes prorsus extranei, imò aduersarii, diripient labores eorum: quæcunque illi collegerant & thesaurizauerant in vsus suorum filiorũ atque hæredum, non ad filios aut hæredes legitimos peruenient, sed rapientur ab hostibus, etiã vsque ad occultissima, & minima quæque oĩa prædaturis. 11 Non erit qui illis in tanta oppressione positis possit vllo, vel consilio vel auxilio, ferre suppetias: * neque solum ipsis non erit auxilium, sed neque filiis eorũ, quos orphanos relinquent, vllus contiget miserator, neque cum pupillis eorum quisquam aget misericorditer. Nam absque misericordia plerique cadent, interfecti hostium gladiis, alii patriis eiicientur habitationibus, & bonis omnibus spoliabuntur, quæ sibi thesaurizauerant patres eorũ, ducenturque sic nudi & miseri in omnes gentes captiui, in afflictione nimia. 12 Imò & in perdi- F
tionem dabuntur filii eorum, plurimorum filii simul cum parentibus, imò in oculis parentum interficientur ad maiorem parentum afflictionem: * neque pauci erunt, quorum progenies hostium gladio maxime infirmata ac pene extincta, licet ad modicũ post mortem parentũ subsistet, mox tamen vnica absumpta generatione deficiet. Nam quod pene extinctum est, si non reparetur, cito prorsus deficiet. 13 Ante oculos domini redibit ad considerationem iniquitas parentum eorum, vt adducatur super eos vltio grauissima, quasi pro omnium parentũ suorum delictis, vt inquiratur ab istis homicidis, qui adimpleuerunt mẽsuram patrum suorum, sanguis omnium iustorũ & prophetarũ, qui effusus est ab origine mundi, ita scilicet, vt grauissima de eis sumatur vltio: * & peccatum matris eorum non erit in obliuione, quantũ ad punitionem eorum, vt etiam pro illo adducatur super illos vltio: hoc est, vltione tam graui, tam manifesta, tã horribili videbũtur puniri, vt appareat Deum, quicquid vnquam peccati admisertt parentes, super hos eorũ posteros imposuisse, & ad horum punitionem, grauiorem reuocasse ad G
memoriã. 14 Derelicti quoque & reprobati à Deo, ita efficiẽtur obstinati in sua malitia, vt sint perpetuò contra dominum, nunquam redeant in gratiam, donec venerit consummatio sæculi, quando eorũ reliquiæ saluæ fient: * & prorsus de terra viuẽtiũ, de sancta Ecclesia & militante & triumphante, peribit eorũ memoria, erunt quasi incogniti & extranei à veris Ecclesiæ fidelibus, & erit execrabilis ac detestabilis eorum memoria, vsque dum venerit tempus constitutũ conuersionis eorũ, quo conuersi recipiantur in gratiam: * propterea quòd non cogitauerunt facere misericordiam, propterea quòd crudeliter nimium semper egit ista generatio, non solũ cum seruis Dei & prophetis, quos percusserunt & interfecerunt, verumetiam cũ Prophetarum domino, quẽ crucifixerunt. Propter quod merito iudiciũ illis fiet sine misericordia, qui non fecerunt misericordiã. 15 Et persequuti sunt filium hominis, pauperem, humilem, mansuetum & egenum, qui erat virorum nouissimus, imò vermis & non homo, hominem dolentem corde, virũ dolo- H
rum & scientem infirmitates, qui totam vitã in multa austeritate transegit atque doloribus multis: vt hunc (inquam) filiũ hominis sic pauperem & afflictum morti traderẽt. Non enim satis illis erat videre filium hominis miseris modis tractatum, flagellatum, spinis coronatum, veste regia & arundine illusum: nõ (inquam) satis illis erat videre innocẽtem filium hominis, quasi leprosum & quasi nouissimũ virorũ, absque decore & specie, vt merito debuissent intima illorum commoueri viscera super tanta innocentis miseria: verum insuper ad mortem illum poposcerunt, vocibus fortissimis inclamantes, Tolle, tolle, crucifige eum. Propter quod, non mirum si iusta Dei vltio non vna aliqua modica pœna contenta quiescat, sed punitione multiplici penitus eosvelit disperdere. Iustum est enim, vt pœna culpæ respondeat. 16 Dilexerunt maledictionem, quæsieruntque eã in praua sua nequitia, & inuenient eam: benedictionem verò odio habuerunt, atque à se abegerunt, & non veniet eis. Non est quod conquerantur impii isti, male & inique secum agi in his punitionibus. Accipiunt enim quod semper quæsierunt & dilexerunt, & eo priuãtur quod semper fugerũt. Omnibus nanq; cogitatio-

A

17 *Et induit maledictionẽ sicut uestimẽtũ:*
** & intrauit sicut aqua i interiora eius, et sicut oleũ i ossib⁹ eius*

18 *Fiat ei sicut uestimentum quo operitur:* B
& sicut zona qua semper præcingitur.

19 *Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud dominũ: * & qui loquuntur mala aduersus animam meam.*

20 *Et tu domine domine fac mecum ꝓpter* C
nomen tuum:
** quoniam suauis est misericordia tua.*

21 *Libera me, quia egenus & pauper ego sum: * & cor meũ conturbatum est intra me.*

22 *Sicut umbra cum declinat, ablatus sum:* D
** & excussus sicut locusta.*

23 *Genua mea infirmata sunt à ieiunio:*
** & caro mea immutata est propter oleũ.*

24 *Et ego factus sum opprobrium illis, uiderunt me, & mouerũt capita sua.*

25 *Adiuua me domine Deus meus:*

nibus cordis, sermonibus oris, & operibus manuum suarum impietate plenis, nihil aliud visi sunt quærere, quàm maledictionẽ mortis & perditionis æternæ: benedictionem autem & salutem visi sunt quàm maximè fugere, dum nihil ea dignum voluerunt operari: & quomodo quę- Roma.6.
fierũt perditionem, sic eueniet eis (Accipient enim mortem peccati stipendium) vt benedictionẽ à qua semper abhorrere visi sunt, à qua semper se elongauerunt, studio prauæ voluntatis, nequaquam percipiẽt filii maledictionis atque perditionis æternæ: quomodo econtrario, iustis ac timentibus benedictio, quã semper quæsierunt, veniet, & maledictio quam oderunt, elõgabitur ab eis. 17 Induentur impii isti maledictione sicut vestimẽto, ex omni parte illos circũdabit maledictio, operietq; perditio, quomodo vestimentum ex omni parte circundabit hominẽ: * imò in ipsos intrabit, quomodo aqua quæ bibitur intrat in interiora, hominis, imò vsque ad penitissima eorum penetrabit, ad modum olei, cuius virtus etiam vsque ad ossa penetrat, & intra ossa se porrigit. Est enim sicut oleum maxime penetratiuum, ita & impiorum maledictio. 18 Fiet (inquam) illis maledictio quasi vestimentum, quo operiuntur homines, vt sic penitus maledictione circundẽtur, & ad modum zonę, qua homo per medium sui per totum corpus cingitur, vt quomodo totũ corpus zona cingit & semper cingit, ita maledictio impios illos penitus circundet: hoc est, maledictio & perditio totos ipsos peruadat, tam secundum corpus quàm secundum animã, semelque correptos & peruasos imperpetuum affligat. 19 Hoc erit eorũ qui detrahunt mihi opus ante dominum, hæc punitio illis qui mihi aduersantur eueniet à domino: sic illis fiet, talis vltio exercebitur ex iusto iudicio Dei aduersum illos qui me gratis persequuti sunt: * & talis manet vltio eos qui mala loquuntur aduersus animam meam, qui insidiantur vitę meę, qui aduersum me conciliũ faciunt, & dolosis adinuentionib⁹ cogitãt quomodo me interficiant, & veritatem Euangelii opprimant. 20 Et tu pater, domine sancte, age mecũ benigne pro tua misericordia: propter gloriam nominis tui, misericorditer fac mecum, & cum omnibus meis fidelibus qui futuri sunt vsque in consummationem sęculi, in bona voluntate tua: * tua nanque misericordia suauis est, dulcis & benigna, ita expositi tua misericordia, vt cum me misero agas, non vt illi impii crudeliter, sed tanto magis misericorditer, quanto illi magis crudeliter. 21 Libera me domine, quoniam ego pauper & egenus sum, humilis & despectus, vir dolorum, in multis tribulationibus degens, opprobrium hominum, & abiectio plebis: * & præ nimia afflictionum miseria, cor Psal.21.
meum conturbatur intra me. 22 Ad nihilum deuenit vita mea, abstulerunt me de vita isti impii, & finem meum appropinquare fecerũt, ad eum modum quo vmbra continuò ad nihilum tendit, postquam declinat, quando iam est sol occasui proximus: * & quemadmodum locusta nusquam habet fixã sedem, sed vbicunque reperitur, abigitur, loco pellitur, & velut excutitur: ita de hoc mũdo ego sum excussus, nimiæ persequutionis tumultu siue impetu, nec permittunt inimici i hac vita me habere requiem. * Item quomodo locustæ tanquam noxię, corrodentes terrænascentia, abigũtur & excutiuntur, vbi earum fuerit copia, sic & ego ab inimicis meis, tanquam noxius & pestifer homo, tãquam seductor & corruptor hominum, tollor de medio. 23 Vixi inter eos in magna sobrietate & tenuitate, continuò ferè ieiunans, & frequenter ediam patiens: tam eram occupatus in iis quæ erant patris mei, in illis docendis atque erudiendis, vt ita nonnunquam præ viriũ defectu nutarent & vacillarent genua mea, nec valerẽ supra pedes firmus consistere: * & caro mea immutata est, facta velut marcida atque exustione consumpta, propter defectum olei: quoniã multo tempore absque vnctione fui, quicquid ad corporis curam attinebat negligẽs, propter orationis & prædicationis studium, ita vt propter cibi neglectum, viribꝰ destituerer interius, & ob neglectam vnctionem (qua pro carnis reparatione aduersum nimium calorem & exhalationũ fœtorem homines vti solent) visa fuerit caro mea velut arefacta, & mirum in modum immutata. 24 Et ego in omnibus quæ agebam, factus sum illis in derisum atque in opprobrium, & quasi ludum & iocum me sibi fecerunt: consiederauerunt me, & in derisionis signum mouerunt super me capita sua. 25 Verum contra horum prauam malitiam, præbe tu mihi auxilium, ô domine Deus meus: illis me irridentibus atque subsanantibus, tu me

Universidad de Deusto
Biblioteca

*saluum me fac secundum misericordiã tuã.

Hebr.10. 26 *Et scient quia manus tua hæc: * & tu domine feciſti eam.*

27 *Maledicent illi, & tu benedices:*

Hiere.25 Pſal.84. * *qui inſurgũt in me, confundantur, ſeruus autem tuus lætabitur.*

28 *Induantur qui detrahunt mihi pudore, & operiantur ſicut diploide confuſiõe ſua.*

29 *Confitebor domino nimis in ore meo:*

* *& in medio multorum laudabo eum.*

Ioan.8. 30 *Qui aſtitit à dextris pauperis:* * *ut ſaluam faceret à perſequentibus animã meã.*

adiuua miſericorditer: * de manu illorum perſequutorũ meorum ſalua me propter tuam miſericordiam, cuius eſt ſemper miſeris miſereri, afflictisque in opportunitate adferre auxiliũ. 26 Et fac illos experiri, ꝙ hæc vltio tua ſit, quòd punitio iſta quam in ſe perſentient, tua ſit, ꝙ à te procedat: talem ſentiant vindictam ab vltrice manu tua, vt cognoſcant diuinum ſibi ſuperueniſſe iudiciũ, vt cognoſcant in manus tuas ſe incidiſſe, in quas eſt horrendum incidere: * & quòd tu domine iſtã omnem punitionem, & omnia mala iſta in tua prqualida potentia feceris, induxerisque ſuper eos: ipſo vltiõis pondere cognoſcant, non humanum, ſed diuinum eſſe iudiciũ, quo obteruntur. 27 Maledicent quidem illi mihi ſeruo tuo, ſed maledictio eorum apud te cõuertetur in benedictionẽ: illi blaſphemabunt, mala imprecabuntur, mala loquẽtur contra ſeruum tuum, cogitabunt afflictionẽ & perditionem: & tu econtrario cogitabis ſuper ſeruo tuo cogitationes pacis & non afflictionis, ſalutis non perditionis: loqueris pacem erga ſeruum tuum, & bene itẽ facies illi in bona voluntate tua: * qui contra me hoſtiliter inſurgunt, vt aduerſentur mihi, vt me oppugnent, mihi noceant, tua benedictione mihi præbente auxilium, cõfundentur, cum nõ potuerint ſui cordis impia perficere deſideria, & ego ſeruus tuus cum mihi adhærentibus, in te lætabimur adiutore, & ſaluatore noſtro. 28 Qui detrahunt mihi, qui cõtra me loquuntur mala, ipſi induuntur cõfuſione & pudore, & operientur confeſsione ſua ſicut indumento: ſic eis adhæreat confuſio, ſic eos totos operiat, ſic penitus circumueſtiat, ſic eã vbique circunferãt, quomodo diplois ſiue veſtimentum adhæret corpori, & ipſum operit. 29 Ego verò illis datis in cõfuſionẽ & opprobrium ſempiternum, collaudabo dominum vehementer, & quàm magnificentiſsime potero, per os meum & labia mea, canendo illi cantica laudis & actionis gratiarũ: * & in medio multorum, corã multis fidelibus, in medio Eccleſiæ ſanctę, palam omnibus laudes canã tibi ego, & quicũque mihi adheſerint fideles mei. 30 Quoniam dominus Deus pater meus aſtitit mihi pauperi, cum in afflictione eſſem, à dextris, tanquam paratus ferre afflicto auxilium, tanquã intendens mihi, atque ſaluti meæ proſpiciẽs, non me reliquit ſolum, ſed mecum adfuit in tribulatione: * ad hoc (inquam) mihi à dextris ſic aſtitit, vt non ſineret animam meam venire hoſtibus in perditionẽ, vt nõ eam permitteret in mortem æternam dari, aut in inferno permanere, ſed de manibus perſequentium eam faceret ſaluam in vitam æternam, quemadmodum & omnes qui ex mea parte ſunt, ab omni malo ſaluos faciet in regnum ſuum cæleſte & vitam æternam.

E

F

G

H

ANNOTATIONES IN PSALMVM CVIII.

VErſu tertio, Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi. In Græco eſt ἀντὶ τῆς ἀγαπᾶν μέ, quod ad verbum ſonat, Pro diligere me: quod Latini interpretes recte expreſſerunt circumloquendo, Pro eo vt me diligerent, hoc eſt, loco eius quod me diligere debuerant: vt ſit ſenſus, Cum me debuiſſent diligere, detrahebant mihi. Veruntamen Græca illa lectio, Pro diligere me, poſſet etiam aliter intelligi, ad hunc ſenſum, Pro eo quod ego dilexi eos, detrahebant mihi: hoc eſt, pro dilectione qua ego illos dilexi, vel propterea quòd ego illos dilexi, & propter opera dilectionis quæ illis oſtendi, ipſi mihi reddiderunt mala, detrahentes mihi. Cui ſententiæ conſonat quod vertit Hieronymus, Pro eo quòd eos diligebam, aduerſabantur mihi. Alii ex Hebræo vertunt, Pro dilectione mea, quod vtranque ſententiam patitur. Poteſt enim hoc vel actiue vel paſsiue exponi, pro dilectione mea, videlicet qua ego diligo illos, vel pro dilectione qua ego diligi deberem ab illis, quemadmodum in verſu quarto, cum dicitur, Odium pro dilectione mea. ¶ Verſu eodem, Ego autem orabam. Exemplum hic accipe, quomodo nõ ſtatim ad blaſphemias cõuerti debeas, vbi hominum in quos beneficia collocaſti, ſenſeris ingratitudinẽ, quomodo non ſtatim furere & exclamare debeas, vbi malum acceperis pro bono, quèadmodũ plerique faciunt, nõ recte inſtituti in patientia & longanimitate Dei, qui ſolẽ ſuũ ſemper oriri facit ſuper bonos & malos, gratos & ingratos: magis verò ad Deum nos debemus conuertere, vbi hominum perſenſerimus ingratitudinem. Idque duplici ratione. Primum quidem, vt noſipſos conſolemur in domino, ne in impatientiam corruentes, meritum perdamus operis boni, quod proximo licet ingrato impendimus. Cogitare enim debemus, quòd ad domini gloriam, ex bono corde & ſyncera voluntate, hoc aut illud fecimus: tametſi ille cui factum eſt non eo animo id acceperit, tametſi pro bono malum reddat: atque ita, cum ab homine nullam viderimus redire gratiam, ad Deum tanto affectuoſius conuerſi, ipſum orabimus noſtra quæ ingratis impendimus aſpicere, acceptaque & grata habere, vt pro factis ipſe nobis retribuat, ob cuius honorem ea fecimus. Secũdo, pro illis ingratis ad Deum orabimus, vt beneficium beneficio cumulemus: quemadmodum in cruce Saluator faciebat, & Stephanus optimi magiſtri bonus diſcipulus, inter volitantes lapides. ¶ Verſu ſeptimo, Et epiſcopatum eius accipiat alter. Beatus Petrus Apoſtolus, in primo capite actuum Apoſtolicorum verba faciens coram fratribus, hanc partem peculiariter ad Iudam proditorem refert, cum ita ait, Viri fratres, oportet impleri ſcripturam, quam prædixit ſpiritus ſanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Ieſum, qui connumeratus erat nobis, & ſortitus erat ſortem miniſterii huius. Et poſt pauca, Scriptum eſt in libro Pſalmorum, Fiat commoratio eorum deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea: Et epiſcopatum eius accipiat alter. Et quidem de Iuda, quomodo præſens locus ſit impletus, notiſsimum eſt. Aduertendum tamen, quòd non omnino ſingulariter Pſalmus intelligatur de Iuda proditore & duce eorum qui comprehenderunt dominum, verumetiam de omnibus quorum conſilio & auxilio ille ſuam proditionem exercuit, & quorum conſenſu Chriſtus interfectus fuit. In hoc autem numero fuerunt primi, Scribæ, Phariſæi, & ſeniores populi, deinde & populus vniuerſus, qui coram Pilato clamauit, dicens, Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Propter quod, nos in Elucidatione oſtendimus, quomodo etiam de his præſens particula intelligatur, quomodo videlicet Scribarum & Phariſæorum epiſcopatum alii acceperunt, ſimiliter & epiſcopatum totius Iudaici populi populus alter. Cæterum, quòd ante hunc verſum ſeptimum in Pſalterio Romano ponitur verſus alius, qui nõ eſt in Hebræo, neque in Græco, neque in Pſalterio Gallicano, videlicet iſte, Fiat habitatio eius deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea, videtur hoc factum eſſe ex eo quod Beatus Petrus hos duos verſus in ſupracitato loco pariter iunctos adducit, vt videri poſsit, ex Pſalmo vno duos illos verſus fuiſſe à Petro citatos. Verum non ita res habet. Nam verſus ille, Fiat habitatio, &c. ex pſalmo ſexageſimooctauo, adducitur, qui ſicut & iſte, malas imprecationes videtur continere. ¶ Verſu nono, Nutantes transferantur filii eius. Clarius ex Hebræo legunt Hieronymus & Felix, Inſtabiles vagentur filii eius. Nutãtes enim, valet, inſtabiles. Qui enim nutant, firmi non ſunt, neque bene ſtabiles, dum hac & illac mouentur. ¶ Verſu decimo, Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius. Poteſt illud dupliciter intelligi. Primo, ſecundum violentiam, accipiendo fœneratorem pro exactore: quomodo fieri ſolet in ciuitatibus bello captis, & hoſtibus ſuperatis, vt ab iis qui rei illi præfecti ſunt, diligenter perquirantur omnia, & abripiantur, auehanturque ab hoſtibus. quam ſententiam nos in Elucidatione expreſsimus. Neque male conſonat quod vertit Hieronymus, Scrutetur exactor vniuerſa quæ habet: ſimiliter Felix, Perdat vel illaqueet exactor vniuerſa quæ habet: & Chaldaica Paraphraſis, Colligat fiſcus omnia quę ipſius ſunt. Conſonat & quod mox ſubditur, Et diripiant alieni labores eius. Poteſt etiam intelligi, ratione nimiæ indigentiæ & inopiæ, vt ſignificetur ſumma inopia, ita vt præ nimio defectu omnia quæcunque habuerint, veniant in manus & poteſtatem fœneratoris, accipiendo fœneratorem proprie pro vſurario, vel pro eo qui dat mutuum. Ita enim frequenter contingit, homines tantis obſtringi debitis, vt ſoluendo non ſint: ac tunc fœnerator ſiue creditor vniuerſa illorum bona (vt dicere ſolent) confiſcat & obſtringit, vt ex illis poſsit ſolutionem accipere debitorum. Atque ita, ſummæ egeſtatis & extremæ inopiæ eſt hæc imprecatio. ¶ Verſu decimotertio, In memoriam redeat iniquitas patrum in conſpectu domini. Quod hîc dicitur de rememorandis parentum iniquitatibus, in punitione filiorum, in eandem ſententiam videtur accipiendum eſſe, qua in Euangelio Saluator impiorum Iudæorum prædicens pœnam, dicit, ſanguinem omnium Prophetarum ab Abel vſque ad Zachariam requirendum eſſe ab illa generatione, Ita (inquit) dico vobis, requiretur à generatione hac. Cuius verbi ſententia talis eſſe videtur, Tam grauis vltio, & tam diuturna punitio Dei iudicio ventura eſt ſuper hanc generationem (quæ patrum menſuram impleuit, Prophetarum dominum Dei filium perſequendo & interficiendo, cum patres non niſi ſeruos Prophetas perſequuti fuerunt) vt videatur vltio fieri ſuper iſtos præ effuſione ſanguinis omnium prophetarum, qui fuerunt à principio interfecti: tam ipſi grauiter & ſeuere punientur, acſi pro omnibus illis patrum ſuorum peccatis punirentur. Atque in hunc modum conuenientius videtur, præſentem paſſum intelligi. Quanuis poſsit aliter exponi, dicẽdo, Quòd filii temporaliter puniuntur pro peccatis parentum. Sed quia peccatum eorum qui interfecerunt dominum, vt Iudæ proditoris, Scribarum & Phariſęorum, per ſe nimium graue fuit, & tam enorme, vt illius comparatione peccata patrum videri poſsint admodum modica, & ipſum eorum proprium peccatum omnem hanc punitionem abundè fuit promeritum, atque etiam longe maiora: iccirco nobis videtur conuenientius, iuxta priorẽ expoſitionẽ præſentẽ locũ enarrari, & non de punitione eorũ propter peccata parentum, quaſi propriũ eorũ peccatũ nõ ſatis dignũ fuerit tanta vltione, niſi adiungantur & aliena. ¶ Verſu decimoſexto, Et dilexit maledictionẽ, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Quomodo verum hoc eſt, impios diligere maledictionem & nolle benedictionem? cum videamus etiam peſſimos homines, ſi interrogentur, benedictionem malint an maledictionem, reſpondere, vtique benedictionem, non maledictionem. Sciendum ergo, quòd non ipſam maledictionem ſecundum propriam rationem, vel ſecundum conſiderationem maledictionis, diligunt impii neque amant, neque volunt, neque quærunt: ob hoc tamen dicuntur maledictionem diligere, quoniam ea diligunt & concupiſcunt, illis intendunt, & illa agunt, ad quæ per ſe conſequitur ex decreto iuſtitiæ Dei æterna maledictio: & econtrario benedictionem nolunt, auerſantur, & fugiunt, quatenus illa fugiunt & auerſantur, ex quibus ſecundum decretum Dei, conſequerentur benedictionem æternæ hæreditatis, id eſt, quatenus virtutes auerſantur, & ſequuntur vitia. Secundum quem modum, de iis qui faciles ſunt ad percutiendum gladio, ſiue ad dimicandum cum ſociis, cum fortè quempiam interfecerint, vel ipſi ab alio fuerint interfecti, dicere ſolent homines, inueniſſe eos tandem quod multo tempore quæſierant: & eum qui multum tempus vixit prodige, cum tandem ad paupertatem deuenerit, dicunt vulgo homines, inueniſſe quod queſiuit. ¶ Verſu decimonono, Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud dominum. Particula apud dominum, iungenda eſt, non cum verbo detrahũt, vt ſit ſenſus, Qui detrahunt mihi apud dominũ,

Act.1.

Ibidem.

Pſal.108.

Matt.27.

Mat.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed cum prioribus,ad hunc sensum,Hoc erit apud dominum,opus eorum qui mihi detrahunt. Notæ autem hic dicitur,opus eorum,pro punitione,retributione,vel mercede eorum. Non enim est sensus, qui prima facie se offert,Hoc est,vel erit opus,quod operantur illi qui mihi detrahũt, sed opus eorum passiue exponi debet pro opere quod eis fiet,vt sit sensus, Ita apud dominum vel à domino cum eis agetur,sic à domino fiet illis,sic tractabuntur,sic punientur à domino,qui mihi detrahunt. Quam sententiam clarius exprimit Hieronymus,his verbis,Hæc est retributio iis qui aduersantur mihi,à domino. ¶Versu vigesimotertio, Et caro mea immutata est propter oleum . Quidam hoc intelligunt, propter vsum olei esse immutatam carnem . Verum id non videtur originali lectioni Hebraicæ bene consonare,neque etiam rationi. Hieronymꝰ enim vertit,Caro mea immutata est absque oleo: hoc est, propter defectum olei.In quem sensum nos in Elucidatione sumus interpretati vulgatam lectionem, propter oleum exponentes,propter defectum olei. Quod licet improprie dictum videatur , tamen ad sententiam magis quadrat,quàm si exponamus,propter vsum olei. Nam olei vsu non immutatur caro in peius,sed magis in melius,sicut in alio Psalmo dicitur,Vt exhilaret faciem in oleo.Et Saluator in Euangelio,volens ieiunantes docere exteriorem lætitiam,vult caput iungi oleo,& lauari faciem. Vnde sicut apud nos,illota manere facie ad tristitiam spectat,sic apud veteres in terra promissionis,non vngi oleo vel vnguento,ad tristitiam & luctum pertinebat,quemadmodum ex multis veteris scripturæ locis est manifestum. ¶Versu vltimo , Qui astitit à dextris pauperis,vt saluam faceret à persequentibus animam meam.Esse à dextris,vel stare,siue astare à dextris, aliquando in bonam partem sumitur, veluti Psalmo decimoquinto,Prouidebam dominum in conspectu meo semper , quoniam à dextris est mihi,ne commouear.A dextris enim est Deus illi,cui semper in auxilium est paratus: in quem fere sensum & illud videtur accipiendum,quod dicitur in Psalmo.Dominus protectio tua super manum dexteram tuã.Aliquando autem stare à dextris accipitur in malã partẽ,velut in hoc ipso Psalmo, qui iam est in manibus,cum dicitur,Constitue super eum peccatorem, & diabolus stet à dextris eius . Sic autẽ ad dexteram stare in malum,est assistere ad tribulandum,ad vexandum, & quasi captiuum in potestate tenere,ac trahere,& agere quo voluerit ille qui sic ad dexteram astat,quemadmodum ex Elucidatione est manifestum.

Psal.103.
Mat.6.
Psal.15.
Psal.120.

CIX. PSALMI ARGVMENTVM.

PEculiari quadam illuminatione illustratus Psalmista,sequentem cecinit Psalmũ,Christi hominis exaltationem potissimum describens in patris dextera,ac super inimicos perfectam victoriã , cum pleno dominio:quod per resurrectionem quidem & ascensionem incœptum est, perfectúsque implebitur in cõsummatione sæculi,iuxta quod Apostolus Paulus capite decimoquinto prioris Epistolæ ad Corithios declarat. Christi quoque ortum,temporalem ex Iudæis secundum humanitatem,ex patris autem substãtia processionem æternam consequenter describit,& sempiternum à patre sibi datum sacerdotium. Ac deinde specialius atque distinctius victoriæ prius in generalitate prædictæ modum,& ipsius exaltationis causam manifestans,ita terminat Psalmum,uerbis quidem parcum,sed mysteriorum plenitudine copiosissimum.

CIX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Dixit dominus domino meo: sede à dextris meis.*

2 *Donec ponam inimicos tuos:*
* *scabellum pedum tuorum.*

3 *Virgã uirtutis tuæ emittet dominus ex Sion:*
* *dominare in medio inimicorum tuorum.*

4 *Tecũ principium,*

DEus pater omnipotens,omnium dominator, Christo filio suo,totiusq; humani generis saluatori iussit,morte deuicta & ope laboriosissimo redẽptionis humanæ,ad quod exierat consummato, in dextera sua cõsidere,atque in æqualitatẽ paternæ gloriæ conscendere:dans illi potestatem super omnia quæ in cælo & quæ in terra , iudicemque eũ constituens viuorũ & mortuorũ. 2 Quin & futurũ est,vt suo tempore pater filio subiiciat omnes aduersarios eiꝰ, & inuisibiles malignos spiritus.& homines infideles siue inobedientes, subiectione adeó plena atque perfecta:* quomodo scabellũ sub pedibus est eiꝰ cui supponitur, quod humillime vtique & vilissime cõstat sub alio prostratum atque subiectum esse,& in plena esse calcantis voluntate, vt pro suo libito illud voluere possit atque reuoluere. Et huiusmodi profecto erit post iudicium, dæmonum atque malorum hominum sub Christo misera,vilis,& plenissima subiectio:necessitatis,dico, non bonæ voluntatis. 3 Omnipotens pater ex Iudæorum populo suscitabit, surgereque faciet & nasci baculum,in quo tu Christe fili Dei saluator mũdi demonstraturus es & perfecturus fortitudinem tuam:hoc est , carnem te assumere faciet,atque humanitatẽ accipere,per quã velut instrumentum potentissimæ diuinitatis tuæ,fortissimum humanæ redemptionis opus perficies: * atque ita comparabis tibi dominium & principatum super omnes inimicos & aduersarios tuos per circuitum , & plenius atque perfectius es accepturus in nouissimo venturo examine. 4 Neque verò mirum id videri debet,quòd tantã per infirmum cor-

Mat.28.
Actu.10.

pus humanum assumptum feceris victoriam,quoniam secundum diuinitatem tuam coæternus es tuo principio,id est,tuo patri,à quo æterno coæternus procedis,& ipse semper est tecum,& tu semper cum illo & apud illum es:* in die æternitatis tuæ,duratione sempiterna,quæ nunquam defluit,nunquam labitur,nunquã deficit: * In hac(inquam)die tecum est pater tuus,& es tu cum patre tuo , non quemadmodũ inter homines ad tempus apparuisti in infirmitate & vilitate, sed in splendore & claritate paternæ gloriæ,qua splendent omnes sancti,patri tuo vt in duratione coæternus,ita in gloria coæqualis existens:* Neque id mirũ:quandoquidem ipsemet pater de te testificatur,quòd ab æterno ante omnem creaturam tam inuisibilem quàm visibilem,te genuerit,& gignat semper:ex vtero,id est,sua naturali fœcunditate,de propria substãtia atque essentia,sibique consubstantialẽ,ac proinde per omnia æqualem. 5 Omnipotens pater quasi iuramento confirmatum firmissime statuit & ordinauit,neque vnquam retractabit, te fore sacerdotẽ sacerdotio sempiterno,quòd nunquam mutabitur,siue per alterius superuenientis sacerdotii innouationem,siue per alterius sacerdotis hæreditariam,vel aliam quamlibet successionem:quemadmodum de veteris legis Aaronico sacerdotio factum constat:* sacerdotio(inquam)secundũ similitudinem Melchisedech, qui tui sempiterni sacerdotii typum gessit,panem offerens & vinũ,sine patre in scripturarum narratione inuẽtus ac sine matre,& prorsus absque genealogia,finem dierum ac principium non habens,secundum nomen rex pacis atque iustitiæ,non autẽ secundum similitudinem Aaron, qui corporales hostias legitur immolasse,cuiusque sacerdotii initium in scriptura aperte describitur, atque item hæreditaria filiorum successio. 6 En Deus pater omnipotẽs,to taque aded diuinitas,quę tibi Christo homini semp à dextris præsens astat in auxilium,quę solum te nunquam relinquit,ipsa per, instrumentum tuæ humanitatis,in tempore vltionis,quando iram suam aduersus oppressores & iniustos possessores generis humani voluit ostendere, quam vsque tunc videbatur propter patientiam & dissimulationẽ cõtinuisse.In die(inquam) suæ huius iræ,eos qui per tyrãnidem regnum huius mundi occupabant,ipse confregit,humiliauit, atque eorũ virtutem imminuit:quando huius mundi princeps & mundi rectores tenebrarum harum,per Christi mortem iudicati sunt,atque foras eiecti. 7 Tunc vtique iudicium fecit pro miseris misere oppressis gentiũ populis,eos de manu oppressorum per te Christum liberando : * eorum quoque ruinas & casus miserandos impleuit, quos olim ab angelorum bonorum consortio proiecit, nunc etiam à suo regno & principatu foras eiiciens,quos tandem quoque omnes est in abyssi profundũ demersurus:* Sed & plurimorum super terram commorantium infidelium atque peruersorum hominum,qui membra sunt & filii diaboli,commiuet capita,eosque morte feriet sempiterna.Siquidem cũ peruerso diabolo condemnabuntur,qui ex parte illius sunt,infideles atque peruersi homines , qui nunc assistunt contra dominum & Christum eius. 8 Quod si quis forte requirat , vnde Christo homini tanta prouenerit gloria ĩ patris dextera?Certe in via mortalitatis huius,inque hac peregrinatione,turbidissimas atque amarissimas gustauit , & abunde bibit sæculi huius passiones atque miserias : quoniam vsque ad mortem crucis humiliauit semetipsum : * Atque ob hoc exaltatum est caput eiꝰ super omnia quæ sunt in cęlo & in terris,hoc est,exaltatus est & sublimatus creaturis omnibꝰ altius,in dextera Dei,in gloria patris sui:quãdo datum est illi nomen à patre,quod est super omne nomen , ita vt in eius nomine omne flectatur genu,eique omnis lingua cõfiteatur,quòd sit in gloria Dei patris.Amen.

A

* *in die uirtutis tuæ,*
* *in splendoribus sanctorum,*

* *ex utero ante luciferum genui te.*

5 *Iurauit dominus,& non pœnitebit eum , tu es sacerdos in æternũ,*

B

* *secundum ordinem Melchisedech.*

6 *Dominus à dextris tuis confregit in die iræ suæ reges.*

C

7 *Iudicabit in nationibus,implebit ruinas:*
* *conquassabit capita in terra multorum.*

8 *De torrente in uia bibet:*

D

* *propterea exaltabit caput.*

Hebr.7.
Psal.15.
Ioan.8.
Philip.2.
Ibidem.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CIX.

PRæsentem Psalmum de Christo intelligendum,ipsemet in Euangelio testatur,cum Scribas atque Pharisæos tentans interrogat de Christo,cuius filius sit:vbi adducens hanc Psalmi authoritatem, Dauidem ita scribentem,Dixit dominus domino meo,sede à dextris meis,ait Christum appellare suum dominum.Quomodo(inquit)eum Dauid appellat dominum,si filius eius est?Ipsi quoque Scribæ & Pharisæi interrogati,dum silent,neque propositam quæstionem valent dissoluere , ostendunt similiter de Christo , se hunc Psalmum intelligere.Alioqui statim fuisset illis in promptu quod responderent dicendo,non loqui illic Dauidem de Christo,sed de alio aliquo.Insuper Paulus Apostolus primo capite epistolæ ad Hebræos,comparationem faciens Christi ad angelos,secũdum superexcellentiã,

Mat.22.
Ibidem.
Hebr.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

præsentem locum adducit, vt de Christo dictum. Ad quem (inquit) angelorum aliquando dictum est, Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedũ tuorum? Quasi dicat, Ad Christum legimus hoc dictum apud Psalmistam: ad angelos, aut angelorum aliquem non legimus. Quapropter, manifeste vani sunt, qui post tam euidentia testimonia subterfugere volentes, Psalmum hunc conantur interpretari de Dauide, quasi eum Dauid de se composuerit, vt de sui regni præcellentia, & spirituali sacerdotio, ac perfecta super inimicos victoria, proferendum & decantandum à suo populo. Horum (inquam) conatus manifeste vanus ostenditur, dũ & Christi & Apostoli testimonio, de Christo domino comprobatur Psalmum esse intelligendum. ¶ Versu primo, Sede à dextris meis. Non fecit pater considere filium à sinistris, ne significetur patre minor, qui est vnum cum patre: non rursum fecit illum sedere super caput, ne significetur superioritas filii: sed à dextris vt sederet dixit, ad significandum æqualitatem regni & imperii. Sed hìc forte obiicias, Si ad dexteram sedet filius, pater ergo ad sinistram residet, & significatur filio inferior. Dicendũ, quòd in diuinis, cũ more humano loquimur, ad significandum conceptam veritatem, quam non aliter nisi humano more eloqui sufficimus, oportet imperfectiones secludere, & tantum id quod perfectum est intelligere. Vnde licet in rebus humanis, qui alium ad dexteram collocat, ipse sedeat ad sinistram illius qui ei est ad dexteram: in diuina tamen sessione, dextera absque sinistra debet intelligi. Non enim ibi sinistra intelligitur, vbi non est inæqualitas. Nec ideo pater ad sinistram sedet filii, quia filium habet sibi ad dexteram residentem: sicut non est filio minor pater, quia coæqualem sibi habet filium. ¶ Versu secundo, Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Operæprecium est, aduertere vim & significationem particulæ donec, quam in vsu habet scripturarum. Plerisque enim in locis exceptionem & exclusionem non designat, quemadmodum ex vulgari vsu solet accipi, sed consequutionem & quasi expectationem alicuius quod futurum est. Vnde in proposito loco non volebat per exclusionem Propheta asserere, Christum sessurum in patris dextera, vsquedum ponantur inimici sub pedibus eius: quasi tunc à patris dextera illi foret emigrandum, vbi illud esset impletum quod prædicit futurum: interim verò donec illud impleatur inibi resideat: sed tantum significatur, Christo iam residente ad patris dexteram, hoc insuper expectari, hoc restare & superesse, implendumque adhuc & sequuturum, vt ita subigantur illi omnes inimici, quomodo scabellum subiicitur pedibus. Ita cum in Psalmo mox sequenti .111. de iusto dicitur, quòd non sit commouendus donec despiciat inimicos suos, non ita secundum exclusionem intelligit Propheta, quasi tunc sit iustus conturbandus, cum eo peruenerit vt inimicos despiciat, interim verò sine conturbatione existat (Est enim id prorsus absurdissimum) sed hoc tantum significare volebat, iustum nunquam commouendum, imò sequuturum adhuc & implendum aliquando, vt non solum non conturbetur ab inimicis, sed etiam pro nihilo eos despiciat. Item cũ Matthæi primo dicitur, Ioseph Mariã non cognouisse, donec ipsa peperit filium suum primogenitum, sensus non est per exclusionem accipiendus, quasi vsque ad tempus partus, Ioseph à Maria abstinuerit, post verò eam cognouerit (Est enim hoc sanæ fidei repugnans) sed mera significatur consequutio, acsi dicatur, Non cognouit eam Ioseph, & facti est, sequutum est deinde, & suo tempore impletum est, vt pareret filium suum. Huius particulæ ita semel latius explicatæ declaratio sufficiat & pro cæteris locis, vbi forte eandem in consimili acceptione poni contigerit. ¶ Versu eodem, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Nota differentem subiectionem inimicorum Christi, à subiectione amicorum & electorum eius. Erunt enim & amici siue electi Christi ei subiecti, & summe subiecti, subiectione perpetua: sed quomodo filii subiecti sunt patri, dulci, voluntaria & nobili subiectione, quomodo filii regis regi subiecti sunt, & quomodo primogenito in multis fratribus fratres cæteri non primogeniti, quomodo primo hæredi facti cohæredes, sicut naturali filio adoptione tantum facti filii. Nequaquam autem de his amicis Christi dicitur, quòd ponentur quasi scabellum sub pedibus eius. Nam longe aliter ipse de eis Christus loquitur, dum in sacra Apocalypsi sic ait, Qui vicerit, dabo illi sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius. Et iterum, Qui vicerit & custodierit vsque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à patre meo, & dabo illi stellam matutinam. Et in Euangelio suis fidelibus amicis magna disponit, dicens, Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis: Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno patris mei. Ista quę amicis Christi promittuntur quàm longe absunt ab eo quod nunc de inimicis dicitur, quòd sint ponendi quasi scabellum pedum eius: vt significetur horum extrema futura despectio, quomodo illorum erit summa exaltatio. ¶ Versu tertio, Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion. Per virgam virtutis in Elucidatione intelligimus corpus Christi, siue humanitatem assumptam, quæ fuit ei quasi baculus fortitudinis, in qua fortiter egit, & fortitudinem suam demonstrauit. Ita enim in generis humani salutatione & inimici contritione se habuit Christi humanitas, sicut se habet virga, baculus aut gladius, quo quis ad percutiendum vtitur. Quemadmodum enim virga, baculus, aut gladius per se non inimicum interficeret, neque innocentem liberaret nisi ipsum dextera fortis viri dirigat & impellat, nisi eo vt instrumento percutiens aut pugnans vtatur: sic corpº Christi assumptum, assumptaque humanitas, per se nunquam generis humani inimicum contriuisset, nunquam liberasset humanum genus, si non adiuncta fuisset virtus diuinitatis quæ per assumptam humanitatem, vt per instrumentum conueniens potenter fuisset operata. Quomodo autem Christi humanitas in opere humanæ redemptionis fuerit quasi instrumentum, ipsa autem virtus diuinitatis principale efficiens, apud sacros Theologos tertio sententiarum Theologicarum libro plenius tractatur. Potest tamen non minus commode, per virgam virtutis intelligi verbum fidei & prædicationis Euangelicæ: quod ideo Deus emisisse dicitur ex Sion,

Psal. 111.

Matt. 1.

Rom. 8.

Apoc. 1.
Ibidem.
Psal. 2.
Lucæ. 2.

quia ex Iudæa, in qua per seipsum Christus prædicauit, in omnes deinde fines orbis terrarum, per Apostolorum prædicationem, ipsum Deus fecit diuulgari, iuxta illud Esaiæ Prophetæ vaticinium, De Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Hoc autem verbum Euangelicæ prædicationis, vtique virga virtutis & fortitudinis est magnæ, qua percussi sunt principes tenebrarum, & infideles gentium populi salubriter sunt conuersi. De qua virga illud etiam potest intelligi quod de Christo apud Esaiam legitur, Percutiet terram virga oris sui: atque etiam illud quod in Psalmo secundo dicitur, Reges eos in virga ferrea, quemadmodum in annotatione huius versus latius & plenius declarauimº. Iterum, per hanc virgam virtutis accipere possumus ipsum Christi imperium siue regnum, quemadmodum dicitur in alio Psalmo, Virga directionis, virga regni tui. hoc est, sceptrum regni tui, est sceptrum rectitudinis, id est regnum & imperium tuum est in iustitia & rectitudine. Atque hæc etiam virga virtutis, hoc sceptrum virtutis: hoc regnum Christi forte & prævalidum emissum est ex Sion, quia in Iudæa cœpit Christiana fides, & regnum Ecclesiæ, atque à Iudæa in gente sese dilatauit. ¶ Cæterum, dominium illud in medio inimicorum (cuius in secunda parte fit mentio) intelligi potest in bonam partem vel in malam, id est, vel de dominatione qua gentibus factis per Apostolicam prædicationem fidelibus nunc dominatur per totam Ecclesiam, qui prius fuerant increduli & inimici Dei: vt qui prius ab ipso fuerant alieni & sine Deo, nunc in illorum medio habitet Deus, & inambulet inter illos, sitque illorum Deus, & ipsi populus eius. Vel de dominatione, qua omnibus generaliter dominatur, etiam iis qui sanctum nomen eius blasphemant, impugnant, & oppugnant. In medio autem inimicorum dominatio, significat dominationem omnium qui sunt in circuitu, ab omni parte, vbicunque locorum consistant, nullis exceptis. Quod enim in medio est, omnibus extremis æque est proximum. Si priori modo intelligas, inimicos accipe secundum præteritum tempus, videlicet qui aliquando inimici fuerunt. Si posteriori, secundum tempus præsens, qui adhuc inimici existunt. Nam & ii qui peruersa adhuc voluntate Christo sunt inimici, coguntur nihilominus velint nolint eius ditioni esse subiecti, nec est effugere eius dominium, in cuius ditione cuncta sunt posita, & cuius pedibus à patre subiecta sunt omnia. ¶ Versu quarto, Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum. Loco principii in Græco nomen ἀρχὴ, quod indifferenter significat principium vel principatum. Vnde quidam putant ex Græco vertendum fuisse, Tecum principatus in die virtutis tuæ, hanc assignantes intelligentiam, Tecum est principatus regnum & imperium in hoc tempore virtutis & gloriæ, in quo nunc post resurrectionem à mortuis regnas in splendoribus sanctorum, in gloria beatorum, tanquam primogenitus, post transactum in hoc mundo diem infirmitatis, tempus passionis & miseriæ, cui ad tempus voluisti te subdere causa salutis humanæ. Et hæc quidem lectio non incommodam habet sententiam. Veruntamen vtraque translatio Psalterii, tam Romana quàm Gallicana, non principatum habet, sed principium, quomodo nos in Elucidatione sumus interpretati, per principium intelligentes patrem, qui est principium filii, id est, à quo semper gignitur, semperque procedit filius, quemadmodum pater & filius indifferens sunt principium spiritus sancti. Hoc autem principium, cum Christo fuit, & est in die virtutis, per quam nos intelligimus durationem æternitatis: diem videlicet illam, quæ indicatur Psalmo secundo, cum ex ore patris dicitur, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Christus enim homo simul & Deus existens, non solum diem habuit infirmitatis durationem vitæ huius temporalis, verumetiam diem æternitatis, quæ est dies virtutis, non infirmitatis: illam quidem secundum humanitatem adhuc mortalem, hanc verò secundum diuinitatem immortalem. Est autem in hac die virtutis cum filio principium eius, id est, pater in sanctorum splendoribus: quia in æternitate simul viuunt in magnifico splendore & immensa gloria, vnde sanctis omnibus tam angelis quàm hominibus sua procedit gloria. Omnis enim gloria sanctorum, quædam est refulgentia & imago, quædam illius immensæ claritatis & gloriæ, qua in æternitate pater & filius gloriantur atque refulgent. Aut diem istam virtutis intelligere possumus tempus illud, in quo post passionem & resurrectionem iam regnat gloriosus. Nam hoc tempus rectè dies virtutis dicitur, quia (iuxta Apostolum) & si olim semel passus sit ex infirmitate, nunc tamen viuit & regnat ex virtute Dei, iudex constitutus viuorum & mortuorum, sedensque ad dexteram Dei. In hoc autem die, quomodo cum ipso sit principium in splendoribus sanctorum, per se quisque ex prædictis intelligit. Veruntamen præter prædictas expositiones, potest etiam aliter, & pene contrario modo dies ista virtutis intelligi, ipsum tempus passionis & mortis, quo agnus Dei tulit peccata mundi, quo moriens Christus operatus est salutem in medio terræ. Quæ sane dies, tametsi infirmitatis videretur & miseriæ, quantum ad humanum iudicium, ratione passionis & mortis, quam secundum humanitatem ille pro nobis ferebat, tanquam agnus immolatitius: vere tamen dies erat virtutis & fortitudinis, quando virtutem magnam fecit agnus, opus redemptionis humanæ, quod non nisi maximæ virtutis atque potentiæ erat: quando vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid: quando agnus qui occisus est redemit nos Deo in sanguine suo, ex omni tribu & lingua & populo & natione, & fecit nos Deo regnum & sacerdotes. Quis enim dubitet, diem hanc appellare diem virtutis, in qua tantæ fortitudinis opus peractum est? In hac autem die non abfuit CHRISTO principium suum, id est, pater, neque illum reliquit solum. Non enim humanitas diuinitate erat destituta, sed fuit cum illo & in illo principium, pater, vt per filium suum opus perficeret redemptionis humanæ. Non enim potuit coæternum sibi & coæqualem filium, quem gignit ex vtero ante Luciferum, in passionis tempore derelinquere, qui pauperibus est adiutor in opportunitatibus in tribulatione. Erat ergo cum Christo suum principium in die virtutis, & erat cum eo in splendoribus sanctorum: hoc est, vt sanctis suus compararetur splen-

Esaiæ. 2.
Esaiæ. 11.
Psal. 2.
Psal. 44.
Esaiæ. 52.
2. Cor. 6.
Psal. 8.
1. Cor. 15.
Psal. 2.
2. Co. 13.
Actu. 10.
Mar. 19.
Ioan. 1.
Psal. 73.
Apoc. 5.
Apoc. 1. & 5.
Ioan. 8.
Psal. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dor, vt electi suam acciperent gloriam, ad quam ab æterno fuerant prædestinati. Ita enim oportuit E
Lucç. 24 Christum pati, & sic introire in gloriam patris, sicque & electis suam gloriam communicare: & (vt
Heb. 2. Apostolus ait) authorem salutis sanctorum per passionem consummari decebat. ¶ Versu eo-
dem, Ex vtero ante Luciferum genui te. Hæc particula, vt ex ore patris ad filium pronunciata de-
bet accipi: potestque vel de generatione Christi æterna, secundum diuinitatem, vel de temporali
secundum humanitatem exponi. Verum in vtraque expositione, nonnihil prima fronte apparet diffi-
cultatis. Sic enim de æterna generatione exponas, quomodo ex vtero pater filium sic genuit, qui non
habet vterum, neque vllam habet coæternam coniugem, ex qua more generationis humanæ æter-
num filium æternaliter gigneret? Secundum generationem nanque æternam, Christus matrem ne-
scit, quomodo secundum temporalem natiuitatem patrem temporalem non habet. Quomodo ergo
dicere potest pater, quòd ex vtero ante Luciferum gignat filium, cum nec ex vtero proprio nec ex vte-
ro alieno? Si verò de natiuitate temporali exponas, quomodo hac generatione filium pater genuit ante
Galat. 4. Luciferum? Nónne (iuxta Apostolum) quãdo venit plenitudo temporis, tum misit suum filium Deus
in mundum, natum ex muliere, factum sub lege, & cætera? Quòd si in temporis plenitudine ex vte-
ro mulieris illum genuit, quomodo ante Luciferum id fecit? Ostendendum est ergo, quomodo vtrun-
que hoc incommodum debeat dissolui. Et quidem quod ad priorem expositionem attinet, omne in-
commodum euadis, si metaphoricè generationem ex vtero intelligas. Quomodo enim in scripturis F
Deo, manus, caput, pedes, aures, oculos, legimus attribui, cum ipse horum membrorum nullum
secundum veritatem habeat: sic & vterum in illo possumus designare, ratione naturalis suæ perfectis-
simæ fœcunditatis: qua tam est fœcundus, tamque efficacis in generando virtutis, vt absque coniu-
ge, de suaipsius substantia, possit gignere filium, non solum sibi secundum speciem similem, verum-
etiam sibi consubstantialem, vnius eiusdemque substantiæ, vt sint pater & filius vna substantia & es-
sentia vna. Nulla autem creatura, quantumuis præcellens, quantumuis nobilis, secundum genus suu
um, proprie dici potest genita ex vtero Dei. Omnia nanque creata fecit Deus quasi artifex, creator
& conditor, secundum beneplacitum voluntatis suæ, & iuxta ideas siue formas quæ sunt in mente di-
uina: non quasi pater genuit, naturali fœcunditate, sed sua substantia. Quantum verò ad secundam
expositionem, effugitur incommodum, secundum prædestinationem æternam sermonem intelligen-
do, vt sit sensus, Ante omnem creaturam, ante mundi constitutionem, ego proposui, præordina-
ui, prædestinaui, per solius spiritus sancti fœcundationem te ex vtero virgineo immaculato immacu-
Eccle. 24 latum gignere in temporis plenitudine, ad perficiendum opus redemptionis humanæ. Quemadmo-
dum cum Ecclesia, illa quæ apud Sapientem dicuntur de æterna sapientia, Ab initio & ante sæcula
creata sum. Ante omnes montes & colles ego parturiebar, & similia secundum piam deuotionem ac-
commodat Deiparæ Mariæ, manifestum est ea debere accipi secundum prædestinationem & præui- G
sionem Dei. Et illud quoque intelligendum, quòd per Luciferum æque intelligi possit siue spiritua-
lis siue corporalis creatura. Angelica enim natura rectè dicitur Lucifer, quatenus limpiditate natura-
lium donorum relucens, ex sua naturali conditione absque omni commixtione est tenebrarum & cor-
poreæ obscuritatis, & absque omni malitiæ caligine. Vnde & communiter sacri doctores illud Esaiæ,
Esa. 14. Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris: quod de rege Babylonis secundum literam
dicitur, exponunt de illo angelorum primo, qui se contra Deum erexit per superbiam. Quod si lu-
cifer materialis stella accipiatur, debet sub particulari stella tota multitudo stellarum intelligi: vt sit
sensus, Ante omnium stellarum conditionem, antequam stellæ essent creatæ, id est, antequam quic-
quam esset corporale creatum. ¶ Versu quinto, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem
Hebr. 7. Melchisedech. Hunc locum tractans Paulus Apostolus septimo capite Epistolæ ad Hebræos, multis
rationibus ostendit Melchisedech sacerdotem typum fuisse & figuram summi sacerdotis Christi. Et
primum quidem nominis interpretationem applicat Christo, quoniam Melchisedech secundum vim
Hebræi idiomatis significat regem iustitiæ. Appellatio quoque loci, in quo regnabat ille, Christo con-
uenit: quoniam rex erat Salem, id est, rex pacis. Insuper & hoc notat Apostol⁹, quòd ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ, H
id est, sine patre & sine matre fuerit, & omnino sine genealogia: quod non ita est intelligendum, quasi
ipse nullum habuerit patrem, aut nullam matrem, aut quasi nullam habuerit genealogiam: sed quia in
scripturis, neque patris, neque matris, neque genealogiæ eius vlla fit mentio. Atque in hoc rectè ille cũ
Christo conuenit, qui secundum generationem diuinam æternitatis est ἀμήτωρ, id est, sine matre: secun-
dum temporalem verò natiuitatem, ἀπάτωρ, id est, sine patre: quoniã ex immaculata virgine Maria, sine
Esai. 53. virili cooperatione, in terris fuit conceptus & natus. Genealogia quoque Christi secundum diuinitatẽ
nulla extitit, quoniam generationem eius quis enarrabit? neque etiã genealogiam secundum humanam
natiuitatem habet, talem qualem habent cæteri puri homines, ex vtroque parẽte. Ad hęc quòd neque
initiũ vitę, neque finis dierũ Melchisedech in scripturis legitur, significat Christi æternitatẽ, qui erat in
Ioan. 1. principio apud Deũ patrem. Decimas insuper accepit Melchisedech ab Abraham, qui omnium extitit
Gene. 14. pater Israelitarũ, ipsius etiam Leui & Aaron, qui tum adhuc in lumbis patris erant: & benedixit Abra
hæ Melchisedech, tanquam maior minori. In quo significatur, Christi sacerdotiũ vere præstantius esse
Aaronico: quandoquidem Melchisedech, vt typus Christi, benedixit Abrahæ omnium sacerdotum ve
teris legis progenitori, atque ab eo decimas accepit. Neque de Melchisedech legitur, quòd eo mortuo
successerit alius in locum eius, vt significetur sempiternum fore Christi sacerdotium, quod nullo alio
vnquam commutabitur. Hic enim sacerdos, eo quòd maneat inæternum, sempiternũ habet sacerdotiũ.
Hæc omnia Paulus Apostolus, loco suprà citato diligenter commemorat, declarans rectè in proposi-

A to psalmo appellatum esse Christum sacerdotem, secundum ordinem Melchisedech. Superaddunt po
steriores & aliam conuenientiam, quasi præcipuam, prædictisque omnibus maiorem, de oblatione pa-
nis & vini, dicentes in hoc vel maximè Melchisedech typum gessisse Christi domini, quòd panem &
vinum obtulit, in signum eius oblationis quam instituturus erat Christus, nempe corporis sui & san-
guinis, sub specie panis & vini: quam similitudinem respexisse videtur celebris ecclesiæ doctor, Tho-
mas Aquinas, in ecclesiastico officio, quod in honorem sanctissimi eucharistiæ sacramenti (iubente
Vrbano papa) composuit, cum in prima priorum vesperarum antiphona, ita canit: Sacerdos in æ-
ternum Christus dominus secundum ordinem Melchisedech, panem & vinum obtulit. Verùm hoc lo
co nouelli quidam nostræ tempestatis hæresum authores, siue fautores, admodum acriter insurgunt
aduersus piam prædictorum patrum sententiam, dicentes nusquam in scriptura inueniri, quòd Mel-
chisedech Deo obtulerit panem & vinum: sed hoc tantum, quòd Abrahæ & sociis redeuntibus de cæ-
de regum & fatigatis, protulerit panem & vinum, eisque benedixerit. Qua etiam ratione, sacrum ec-
clesiasticum canonem, quo in missarum celebratione ecclesia sacerdotes vti sanciuit, multis sæculis in
summa reuerentia habitum, impudenter quidam audent mordere, quòd in oratione post calicis ele-
uationem, sacrificii Melchisedech cum sacrificio Abel & Abrahæ faciat mentionem: in quo videtur
ad corporalem oblationem panis & vini respicere, sicut sacrificium corporale fuit quod obtulit Abel, Gene. 4.
B & quod obtulit Abraham, qui frequenter legitur ædificato altari obtulisse holocaustum domino, pa- Gene. 12.
ratus etiam immolare vnigenitum. Cum enim de oblatione Melchisedech prorsus nihil legatur in scri Gene. 22
ptura, putant illos qui canonem hunc composuerunt ecclesiasticos patres, ad hoc sacrificium panis
& vini respexisse, istamque intendisse oblationem, cum dicunt, Sacrificium quod tibi obtulit sum-
mus sacerdos tuus Melchisedech. Hæretici ergo qui dolent missam sacrificium appellari, & contra
ecclesiasticam determinationem contrarium astruere contendunt, ignorantiæ & inaduertentiæ præ-
dictos arguunt, quòd Melchisedech dicant obtulisse Deo panem & vinum, cum nihil aliud legatur
de eo, nisi quòd (vt dictum est) Abrahæ redeunti illa protulerit. Horum autem quæstioni, quod
quidem ad canonem attinet, duplici ratione nos satisfecimus in tractatu quem edidimus de expositio-
ne sacri canonis, circiter finem distinctionis tertiæ. Quod autem ad piam prædictorum patrum in
præsenti loco interpretationem pertinet, dicimus, nihil contra pietatem illos dicere, neque contra
sacram scripturam, qui Melchisedech obtulisse dicunt Deo panem & vinum. Nam licet in scriptura
non expresse dicatur, nisi quòd panem & vinum protulit Abrahæ, piè tamen creditur & absque omni
impietate sentitur, ipsum Melchisedech vt sacerdotem Dei excelsi, primum ea obtulisse domino, quæ
protulit voluitque proponere populo domini: quemadmodum & sacerdotes veteris legis prius ho-
C stiam offerebant domino, quàm de ea manducarent ipsi, aut manducandam darent populo: & nunc
in Christifidelium ecclesia, sanctissima mysteria dominici corporis & sanguinis, prius à sacerdote
offeruntur domino, quàm populo præbeantur sumenda: licet diuersum morem sequentes sui cordis
adinuentiones obseruent. Synagogæ satanæ, quæ se dicunt Christi esse, & non sunt: quoniam vni- Apoc. 1.
tatem Christianæ fidei disrumpunt. Quorum irrationabiles contra patrum orthodoxorum pietatem
latratus, quoniam à viris grauissimis editis iustis libris egregiè confutati sunt, nihil opus est nos pro
ea re prolixius agere, vt neque patitur ipsa rei magnitudo annotationum breuitate se pro dignitate
tractari. Illud certè negare non possunt, quin ex authoritate sacræ scripturæ hanc admittant compa-
rationem, Melchisedech in hoc typum gessisse Christi, quòd sicut ille Abrahæ redeunti à cæde tyran-
norum protulit panem & vinum, addens benedictionem: ita hic omnibus in fide & in ecclesia mi-
litantibus, ac contra tyrannum principem tenebrarum dimicantibus, quicunque in fide vicerint
mundum & malignum, profert præbetque sui corporis & sanguinis sub specie panis & vini sacra-
tissima mysteria, quibus confirmentur corda pugnantium, vt non deficiant: quibus lassi reficiuntur
& confirmantur in vita spiritus, vt non succumbant. Hanc profectò comparationem, velint nolint,
D coguntur illi admittere. ¶ Versu penultimo, Implebit ruinas. Nos in elucidatione intelligimus hanc
impletionem in malam partem, vt impletio ruinarum significet, ruinas futuras pleniores & perfectio-
res. Ruina enim grauis fuit dæmonum, quando corruerunt de summo cælorum, vel in tartara, vel in ca
liginosum hunc aerem. Ruina plenior fuit, quando per euangelicam prædicationem post mortem
Christi, etiam è sede regni, quo dominabantur super gentes, proiecti sunt, iudicatique principes mun-
di, & foras eiecti, quibus verbis apud Ioannem Christus vtitur. Et quidem grauis admodum fuit hæc Ioan. 12.
ruina superbis dæmonibus, qui ægerrimè tulerunt sibi auferri suum principatum, quo dominabantur & 16.
mundo fortes armati, custodientes atrium suum, grauiter acceperunt à superueniente fortiori vinci
se atque ligari, & omnia sua spoliari, diripi. Perfectissimè autem implebit Deus illorum ruinam, quan-
do in extremo iudicio, ad pronunciationem terribilis sententiæ eius, omnes in baratri profundum Luc. 11.
perpetuò illic permansuri proiicientur, absque spe redeundi in auras superas. Potest tamen ista ruina-
rum impletio, etiam in bonum accipi. Christo enim iudicante in nationibus, restituta sunt & erecta
quæ fuerant collapsa, quæ periere restaurata sunt. In secunda autem parte versus, cum dicitur, Con-
quassabit capita in terra multorum: conquassatio capitis intelligitur grauissima percussio diuinæ sen-
tentiæ, quæ super impios cadens desuper, à seueritate diuinæ iustitiæ, morte æterna eos afficiet: ad
eum modum, quo lapis grauis deorsum cadens super caput transeuntis, confracto & comminuto ca-
pite ipsum morte opprimit. Vnde patet, idem nunc per capitis conquassationem intelligi, quod su-
prà Psalmo tertio per confractionem dentium, & iuxta Hebræam literam per maxillæ percussionem,
significabatur, dicente propheta, Tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa, dentes peccato-
rum contriuisti: & iuxta Hebraicam veritatem, Tu percussisti omnium inimicorum meorum ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

illam,dentes peccatorum confregisti. ¶Versu vltimo, De torrente in via bibit. Nota duplicem tor-
Psal.35. rentem in scripturis. Est enim quidam torrens voluptatis, de quo in alio psalmo dicitur,Inebriabun- E
tur ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Longè verò diuersus est hic tor-
rens,quem bibiturus nunc prædicitur Christus dominus. Est enim torrens iste non voluptatis, sed a-
maritudinis:nequaquam limpidus, sed totus turbulentus. Cuiusmodi torrens in alio psalmo innuitur,
Psal.123. cum à fidelibus dicitur,Torrentem pertransiuit anima nostra,forsitan pertransisset anima nostra aquã
intolerabilem. Sic & duplex calix in scriptura legitur,quidam voluptatis, de quo in psalmo vigesimo-
Psalm.22 secundo,Et calix meus inebrians,quàm præclarus est:alius amaritudinis,de quo Saluator discipulos am
Matt.20. bitẽtes primatum interrogat,Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Nota insuper,quòd par
Marc.10. ticula,in via,iũgi potest cum verbo bibit,vt sit sensus,In via huius vitæ bibit Christus dominus de tor
rente. Atque hæc connexio conuenientior est,quam & solam in Elucidatione sequimur. Posset tamen
subtiliori consideratione etiam coniungi cum nomine torrentis,vt cõiunctim legatur, Bibet dominus
de torrente in via.id est,de torrente turbulento,pleno luto & sordibus,cuiusmodi sunt torrẽtes illi qui
impetu currunt in viis publicis, vbi plerunque plus est immunditiarum. ¶Versu eodem, Propterea
exaltabit caput. Intelligi potest, Deus pater exaltabit caput Christi, vel ipse Christus exaltabit caput
suum:ipse vt Deus,seipsum glorificabit vt hominem. Vel quasi absolutè accipi potest,exaltabit caput,
id est,caput ipsius exaltabitur. Per exaltationẽ autem capitis,in scripturis intelligitur exaltatio & glo-
Psal.3. rificatio post humiliationem. Vnde in psalmo tertio,ad patrem filius loquitur,dicens,Tu autem domi- F
ne susceptor meus es,gloria mea,& exaltans caput meum.id est,me glorificans & sublimans. Et iterum
Psal.26. in alio psalmo,In petra exaltauit me,& tunc exaltauit caput meum super inimicos meos. Sic & in Ec
Eccle.11. clesiastico scribitur, Sapientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatum considerabit illum
faciet. Et capitulo vltimo quarti libri Regum,de Euilmerodach rege Babylonis legimus,quòd in ini-
4.Re.25 tio regni sui subleuauit caput Ioachim regis Iuda de carcere:quando ei benigne loquutus est,& thro-
num eius posuit super thronos regum,qui cum eo erant in Babylone. Idem alibi per exaltationem cor
Psal.74. nu vel cornuum intelligitur,vt psalmo septuagesimoquarto,Exaltabuntur cornua iusti.

CX. PSALMI ARGVMENTVM.

*Psalmus iste qui sequitur,quemadmodum & præcedens, de beneficijs & admirandis operibus nouæ le-
gis tractat. In quo propheta ex alio cõfitetur domino, super magnis ipsius & electis operibus, & sem-
piterna iustitia:diuersa deinde nouæ legis beneficia per Christum fidelibus præstita enarrans, nempe,
sanctissimæ eucharistiæ institutionem,noui testamenti nunquam commutandi constabilitionem,& apostolicã
de opere redemptionis humanæ prædicationem,æternæ hæreditatis donationem,mandatorũ quæ seruis suis
iniunxit fidelem dispositionem in firmitate,æquitate & ueritate, salutis per Christum factæ à Deo missio- G
nem. Post quæ omnia,uersibus duobus nouissimis, sanctum domini timorem commendat,& bonũ intellectum
laudat eius qui facit opere quod intelligit. Peculiariter uerò aduertendum est, psalmum hunc unà cum eo
qui in ordine subsequitur,in Hebræo singulari quadam ratione esse dictatum, iuxta alphabeticas literas: ita
ut per singula hemistychia,id est,uersus dimidios,suo ordine præponantur singulæ literæ alphabeti Hebraï
ci:ita ut prior particula primi uersus habeat Aleph,posterior Beth, secundi uersus prior, Gimel,posterior
Daleth,atque ita in consequẽtibus usque in finem:ita ut ultima psalmi clausula, Laudatio eius manet in sæ-
culum sæculi,à Tau sumat initium. Similiter & in sequenti psalmo erit considerandũ. Verùm ista distinctio
in translationeneque apud Græcos,neque apud Latinos inuenitur, eo quòd commodè seruari non possit.*

CX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Confitebor tibi domine ì toto corde meo: in concilio iustorũ & congregatione.

*2 Magna opera domini: *exquisita in omnes uoluntates eius.*

Psal.113. Danie.4. Genes.1.

*3 Confessio & magnificẽtia opus eius: *& iustitia eius manet in sæculum sæculi.*

4 Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & misera-

T Ibi domine volo laudis & gratiarum actionis dare confes sionem,ex plena deuotione affectus mei, exque omnibus viribus animæ meæ:neque in occulto solum,quasi erubescens de tua confessione, sed palàm etiam in ecclesia san- H
cta,inque concilio & congregatione iustorum,ad aliorum ædificationem,& in tuum amorem prouocationem. 2 Et es tu sanè confessione dignus,quoniam magna sunt,stupenda & admiranda,quęcunque tu operaris,potentissime Deus: siue creationem rerum atq; gubernationem generaliter attendamus, siue humani generis peculiariter regenerationem:singularia vtique eximia,præclara,electa,& exquisita sunt, iuxta omnes voluntates tuas: quoniam omnia quæcunque voluisti,tu fecisti,in cælo & in terra:& sicut voluisti,ita fecisti,& propter tuam voluntatem,& secundum tuam voluntatem, facta sunt omnia bona valde. 3 Tuũ opus omne quod operaris,celebre est siue confitendum, & magnificum siue magnificandum: quodcunque tu facis,tale facis,vt confessione dignum inueniatur,& magnificentia plenum: *tua quoque iustitia,tua sanctitas,tua perfectio,tua veritas & fidelitas nunquam deficiet,sed permanebit tecum sempiterna. 4 Multa quidem sunt & stupenda beneficia tua,quæ olim exhibuisti, tam in rerum creatione & gubernatione,quàm ì mirabili Israelitici populi deductione: verùm omnia priora superat,quod sequitur. Tu enì domine q natura misericors es si-

A *tor dominus:*
** escam dedit timentibus se.*

5 Memor erit ìn sæculum testamenti sui:
**uirtutẽ operum suorum annunciabit populo suo.*

6 Vt det illis hæreditatem gentium:
B ** opera manuum eius ueritas & iudicium.*

7 Fidelia omnia mandata eius, & confirmata in sæculum sæculi:
**facta in ueritate & æquitate.*

8 Redemptionem misit dominus populo
C *suo:*mãdauit ìnæternum testamẽtum suum.*

*9 Sanctum & terribile nomẽ eius: *initium sapientiæ timor domini.*

10 Intellectus bonus omnibus facientibus
D *eũ:*laudatio eius manet in sæculum sæculi.*

ue benignus, & misereri semper solitus, omnium mirabilium tuorum velut memoriale nobis veniens in carne dedisti: *quando fidelibus tuis tuum ipsius corpus in escam & cibum spiritualem atque sacramentalem,itemque sanguinem in potum instituisti. Siquidem hanc escam reliquisti fidelibus in memoriam passionis,& cæterorũ omnium mirabilium,quæ in tua humanitate nobis exhibuisti:& in hoc cibo dum præsentem te corporaliter habent fideles, per dignam confessionem rememorantur vniuersa mirabilia tua. 5 Testamẽti quoque tui noui,quod nouæ ecclesiæ absedens disposuisti, & in tuo sanguine moriens confirmasti,memor eris in sempiternum:nunquã ipsum aboliturus,nunquam antiquaturus,sed ratum semper ac gratum habiturus: *vim etiam & efficaciam mirabilium operum tuorum,quæ pro generis humani redemptione visum tibi fuit operari, fecisti annunciari atque prædicari fidelibus tuis,quos in ecclesiam congregare voluisti, vt credentes fructum possent ex eis consequi salutis æternæ. 6 Ad hoc(inquam)annuncia- Gene.15.
ri fecisti,vt illis credentibus dares cælestis regni hæreditatem, omnibus Galat.3.
gentibus in Christo(iuxta promissiones Abrahæ factas) repromissam.
*Et sunt profectò omnia quæ tu in potentia, sapientia ac bonitate tua, veluti per manus tuas operaris,in veritate & iudicio dispositа,suntq; vera & iusta,nihil habentia vanitatis,nihil mendacii, nihilque iniquitatis prorsus aut iniustitiæ, quibus plena sunt opera filiorum hominum.
7 Mandata insuper & præcepta quæ nobis in testamẽto tuo nouo obseruanda tradidisti,omnia sunt fidelia valde,id est,firma atque stabilia, æqua,& obseruatu dignissima: * vtpote quæ sint confirmata in sempiternum,nunquam in consummationem vsque sæculi cõmutanda: quẽadmodum veteris testamenti erant multa suo tempore antiquanda: *dispositа quoque & ordinata in omnimoda veritate & æquitate, nihil vanum, nihil iniquum præcipientia aut suadentia, quod non rarò faciunt hominum siue stulta,siue impia mandata. Omnia siquidem mãdata tua Rom. 13.
ad dilectionem reducuntur, & est ipsa charitas omnium præceptorum 1.Tim. 1.
eius radix:qua nihil æquius,nihil iustius,imò nihil rectitudini & veritati æque consonum. 8 Saluationem ac liberationem dedisti Deus,atq; operatus es per mirabilia opera tua,humano generi fidelibus tuis: *mãdasti quoque in sempiternum vsque in consummationem sęculi, ab eis obseruari testamentum tuum nouum,quod disposuisti eis. 9 Nomen tuum gloriosum sanctum est,& omni tecurentia venerandum, hoc est, tu ipse iuxta nomen tuum(quoniam Deus, dominus ac redemptor verè nominaris,& es) omni honore es dignus: * ac proinde timor tuus,ô domine,principium quoddam est veræ sapientiæ,quę secundum Deum est,hoc est,spiritualis,cælestis,atque diuinę:adeò vt qui nondum timere te nouit, necdum initium habeat veræ sapientiæ, quantumuis hominibus sapere videatur. 10 Bene autem intelligit, & sapit vtiliter atque salubriter,quicunque opere adimplet, & facto demonstrat quod sapit, atque intelligit: *& talis viri laus solida permanebit apud dominum ac sempiterna:quemadmodum econtrario male intelligit,minimeque vtiliter aut salubriter sapit, qui ea quorum accepit intelligentiam, opere non demonstrat. Seruus enim intelligens voluntatem domini sui,& non Luc.12.
faciens,plagis vapulabit multis. Qui autem intelligit voluntatem domini,& fecerit eam,hic laudem habet ante illum.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CX.

VErsu primo, In concilio iustorum & congregatione. Quidam per f legunt, In consilio iustorum, hoc est, in secreto & cogitatione sanctorum. Sententiæ tamen magis conuenit concilium per c, pro cœtu & societate iustorum, quomodo nos in Elucidatione interpretati sumus. ¶Versu secundo, Exquisita in omnes voluntates eius, hoc est, eximia & singularia valde, electaque & exquisita,ad siue iuxta omnes voluntates eius. Eadem est sentẽtia, cum eo quod pòst in Psalmo 113. Psal.113.
dicitur, Deus autem noster in cælo,omnia quæcunque voluit fecit. Nihil enim quantumuis magnum, Gene. 18
est apud Deum difficile vel impossibile. ¶Versu tertio, Confessio & magnificentia opus eius. Nô- Luc.1.
uus est loquendi modus,tantundem valens, ac si dicas, Opus Dei est celebre & magnificum, vel confessione dignum & magnificentia plenum. Secundum eundem modum,versu sexto dicitur, Opera manuum eius,veritas & iudicium,hoc est,opera eius sunt vera & iusta, facta scilicet in veritate & iustitia, quia non agit Deus inique,neq; mẽdaciter. Ita in Psal.cẽtesimodecimooctauo,dicuntur omnia manda Psal.118.
ta Dei esse veritas,id est,vera,& in veritate dispositа. Ad eundem modum Sapiens asserit, quæcunque Eccle.1.
fiunt sub sole non esse nisi laborem & afflictionem spiritus, id est, laboriosa & affligentia spiritũ,aut
labore & afflictione spiritus plena. ¶Versu quarto, Memoriam fecit mirabilium suorum misericors &.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& miſerator dominus, eſcam dedit timentibus te. Ex traditione patrum conſueuerunt religioſi viri, poſt cœnam aut prandium peracta, in gratiarum actionem pro perceptis donis, hunc proferre verſiculum. Neque id quidem male. Quanuis enim paruulum valde videatur hoc beneficium corporalis paſtus, ſi conferatur cum ſpiritualibus beneficiis maximis, quibus nos Deus donauit: tale tamen eſt, quo merito debeat homo excitari ad commemorationem omnium Dei mirabilium. Sic enim ſolet gratus animus, quum beneficio aliquo paruulo actuali exhibitione afficitur, ab eo à quo aliàs plura & maiora ſe cognoſcit accepiſſe, in paruuli illius beneficii actuali ſuſceptione non ſolum præſens agnoſcere beneficiolum, verumetiam priorum illorum multo maiorum & plurium recordari. Nam gratus & fidelis animus, facile vel minimo beneficio ad ſuſceptorum antè beneficiorum rememorationem excitatur. Atque ita viri ſpirituales, ſoliciti ſemper quomodo grati eſſe valeant ſuo ſibi beneficentiſſimo domino, cum ſe corporali paſtu iam frugaliter ex Dei munere refectos attendunt, corporeisque viribus ſe ſentiunt confortatos, tranſeunt in commemorationem omnium beneficiorum Dei, quæ ab illo ſuſceperunt tam in ſemetipſis, quàm in toto humano genere. Veruntamen non eſt iſta de corporali cibo, præcipua huius loci intelligentia: ſed principaliter de illa ſpirituali eſca, quæ in ſacratiſſimo euchariſtię ſacramento, ex inſtitutione Dei ſumitur à fidelibus, à timentibus dominum. Ab his enim ſolis, digne, & vtiliter ſumitur. Nam qui manducat panem domini, vel calicem eius biberit indigne, iudicium vti-
1.Cor.11. que ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Qui autem dignè manducauerit ex hoc pa-
Ioan.6. ne, viuet in æternum. Hæc enim eſca illa eſt, de qua ipſemet dominus in euangelio ait, Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus: qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in
Ibidem. me manet, & ego in eo, & alia huiuſmodi multa. In huius autem eſcæ ſpiritualis perceptione, ſatis manifeſtum eſt, quomodo omnium mirabilium ſuorum miſericors & miſerator dominus memoriam fecerit, id eſt, quaſi mnemoſynon & memoriale reliquerit, in quo omnia ipſius mirabilia pro humani generis ſalute exhibita, reuocarentur ad memoriam à fidelibus, vſque in conſummationem ſæculi. Eſt enim hoc dominici corporis & ſanguinis ſacramentum, à CHRISTO in memoriam paſſionis & mor-
Luc.22. tis eius inſtitutum: quemadmodum ipſe dominus ait, Hoc facite in meam commemorationem. Et a-
1.Cor.11. pud Paulum apoſtolum: Hoc facite, quotieſcunque biberitis, in meam commemorationem. Specialiter verò in memoriam paſſionis & mortis CHRISTI, quemadmodum ſubſequenter apoſtolus ait, Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annunciabitis donec veniat. In commemoratione autem mortis CHRISTI, & natiuitas, & conuerſatio, & glorioſa reſurrectio, ac cæterorum omnium mirabilium quæ fecit ipſe nobiſcum & docuit, ſit rememoratio. Quam rem nos à propoſito plenius tractauimus, & dilucidius ex ipſa radice explanauimus, in præfatione præmiſſa tractatui, quem ferè ante triennium de myſteriorum miſſæ ac ſacri canonis expoſitione edidimus. Verſu eodem, Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator dominus. Cum in ſcripturis hæc duo iunguntur, miſericors & miſerator, id quod frequentiſsimum conſpicimus, licebit harum duarum vocum ſignificationem ita diſtinguere, vt prior ad naturam referatur & eſſentiam, altera ad miſerationum propenſionem ſiue effectus. Eſt enim Deus natura ſecundum ſuam eſſentiam miſericors, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere. Quanto enim quiſque magis eſt verè magnanimus, & magis bonus, eo ad miſeris miſerendum eſt proniori: iuxta illud, Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos. Vnde cum Deus natura ſua, & ſecundum ſubſtantiam atque eſſentiam ſuam ſit ſumme bonus, & veriſsime magnanimus, conſequitur item ſummè ipſum eſſe miſericordem. Miſerator verò eſt, quia ſemper miſereri ſolitus, & quia cõſueuit ſemper agnoſcentibus miſeriam
Pſal.50. & petentibus miſericordiam, eius effectum præſtare. Vnde Dauid Pſal.50. ſecundum multitudinẽ miſerationum orat deleri iniquitatem ſuam. Hęc autem miſerationum antiquarum & præſentium multitudo facit, vt Deum miſeratorem appellemus: vtpote qui miſereri ſciat ac ſoleat, & (vt humanum aliquid loquamur) habitũ habeat, atq; ſcientiam miſerendi, poſt tot miſerationum actus exhibitos. Solẽt enim apud Latinos nomina terminationis conſimilis in or, habitum ſignificare, ſiue conſuetudinem, ſiue ſcientiam: quemadmodum ędificator, piſtor, paſtor, atq; in aliis huiuſmodi. ¶ Verſu. 6. Vt det illis hęredi
H tatem gentium. Poſſemus hoc loco per gentes (quod deſpectum ſolet eſſe vocabulum) intelligere dæmonum peruerſas nationes: quemadmodum aliquando eoſdem etiam hominis vel viri nomine in ſcriptura accipimus. Ac tunc quidem erit ſententia, Deum voluiſſe dare ſuo populo hæreditatem cæleſtis regni, quæ illorum fuerat: hoc eſt, ad quam ipſi ab initio fuerant creati, & cuius futuri fuerant poſſeſſores æterni, ſi non per ſuperbiam ea ſeſe indignos præſtitiſſent. ¶ Verſu. 8. Mandauit in æternum teſtamentum ſuum. Aduerte quòd quemadmodum olim in veteri teſtamento erant promiſſa, præcepta, & ſacramenta: ita ſunt & in nouo, de quo hic pſalmus canit. Et de quolibet horum verum eſt quod dicitur, Deum mandaſſe inæternum teſtamentum ſuum. Nam quantum ad promiſsiones, quas habet teſtamentum nouum, mandauit eas expectari, & deſiderari à fidelibus ſuis: quantum ad præcepta quæ continet, mandauit ea obſeruari, ne non obſeruantes ſtatuta præcepta, perdant propoſita promiſſa: quantũ ad ſacramenta quæ in ipſo ordinata ſunt, in conſummationem vſque ſeculi ea frequentari mandauit, ne negligentes medicinam non conſequantur ſanitatem. ¶ Verſu. 9. Initium ſapientiæ timor domini. Nota eſt diſtinctio duplicis timoris, nempe ſeruilis & filialis. Horum vterque initium eſt ſapientiæ, verùm diuerſa conſideratione. Nam ſeruilis timor eſt initium extrinſecum, modo quodam ad veram ſapientiam diſponens & præparans, cum ea tamen ſimul non potens exiſtere: quoniam vt perfecta charitas, ita
1.Ioan.4 vera etiam ſapientia, timorem huiuſmodi pellit foras. Filialis verò timor initium eſt intrinſecum, eiuſque velut particula quædam, eo quòd filialem reuerentiam cæleſtis ſapientia non expellat, imò eã ſuadeat, efficiat, & conſeruet. Nõ poteſt enim eſſe in eo ſapientia vera, in quo nõ eſt ſanctus timor domini.

CXI. PSALMI ARGVMENTVM.

IN Pſalmo ſequenti, vir beatus deſcribitur, qui dominum timet, eiusq; mandata diligit: cuius ſemen ſpirituale, & beata generatio commendantur, gloria item & diuitiæ internæ, perfectaq; iuſtitia: quæ omnia, ab exortu ſunt luminis diuini in anima iuſti. Atque hæc primis. 4. uerſibus. Opera deinde uiri iuſti enarrantur, miſereri, commodare, & in iudicio cuncta diſponere: quæ lætam atque dulcem pariunt conſcientiam, & ab omni reddunt perturbatione atque timore ſecuram, propter cordis in Deo ſtabilitatem, & eam quam habet in domino ex bonæ conſcientiæ teſtimonio, confidentiam. Glorioſus denique uiri iuſti finis proponitur, fructúsque iuſtitiæ, ab inimicorũ metu atque inſultibus ſecuritas, pro miſericordiæ operibus ſempiterna eius apud Deũ memoria, & glorioſa exaltatio fœlicitatis æternæ. Quibus ex aduerſo opponitur impiorũ finalis miſeria, ira & inuidia contra iuſtorum gloriam, deſideriũ; illorum fruſtratio, perpetuò deploranda.

CXI. PSALMI ELVCIDATIO.

A **1** *Beatus uir qui timet dominum: * in mandatis eius uolet nimis.*

B **2** *Potens in terra erit ſemen eius:*

** generatio rectorum benedicetur.*

3 *Gloria & diuitiæ in domo eius:*

C ** iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi.*

4 *Exortum eſt in tenebris lumen rectis, miſericors & miſerator & iuſtus.*

5 *Iucundus homo qui miſeretur & commodat:*

** diſponit ſermones ſuos in iudicio:*

D ** quia in æternum non commouebitur.*

6 *In memoria æterna erit iuſtus: * ab auditione mala nõ timebit.*

7 *Paratũ cor eius ſperare in domino: confirmatum eſt cor eius: nõ commouebitur:*

** donec deſpiciat inimicos ſuos.*

V Erè beatus eſt vir ille, nunc quidem certa ſpe & expectatione, poſtmodũ verò reali atq; ſecura poſſeſsione, qui donec in hoc agit corpore, reuereatur, amatq; dominũ Deum ſuum: *qui totum ſuum deſiderium, omnemq; volũtatem applicat mandatis illius, ſemper ſolicitus ad obſeruandum
ea. 2 Talis ſiquidem viri ſemen atque poſteritas, vehementer multi- Eſaię.53.
plicabitur, etiam ſuper terram: quoniam partim verbis ędificatoriis, partim exemplis bonis, partim humilibus precibus, plurimos ſibi filios apud Deum cõparabit, Chriſto ſic eos gignens atque parturiens, etiamſi iuxta carnem videatur ſterilis: * ne quis huiuſmodi generationem pro nihilo pendat, ſciendum eſt, hanc ſpiritualem generationem, qua ſancti de Deo filios in ſpiritu generant, multò amplius quàm carnalem, Deo eſſe placitam, & à Deo accipere benedictionem ampliorem, nempe æternæ retributionis mercedem: quemadmodum econtrario, eorum qui in luxuria filios procreant ſecundum carnem, maledictionem accipere
æternæ cõdemnationis. 3 In huiuſmodi viri domo interna, quam inhabitat, hoc eſt, in eius ſpiritu & conſcientia, vera eſt gloria, magnus ornatus, & ſpiritualium affluentia bonorum: quemadmodũ in eorum domibus materialibus qui ſæculo diuites ſunt, externus plerunque relucet ornatus, & temporales abundant diuitiæ: *Iuſtitia quoque eius & ſanctitas, omnimoda vitæ perfectio, ipſumq; iuſtitiæ eius meritum, in ſempiternum permanebit ante dominum, & ante conſpectum eius ſemper
glorioſum faciet illum. 4 Si requiras timenti dominum, vnde tanta
gloria, en præclarum illud lumen, ſol iuſtitiæ, quod eſt dominus ipſe, na Luc.2.
tura miſericors exiſtens, & miſereri ſolitus, ac nihilominus iuſtus, exoritur iis qui recto ſunt corde in mentibus eorum, ex ſeſe alioqui tenebroſis: atque ex huius luminis eximio atque præclaro ſplendore, in conſcientiis illorum tantus fulget gloriæ interioris ornatus, tantæq; affluunt diuitiæ. 5 Benignus verò, ſuauis, & amabilis eſt, tam apud Deum, quàm apud proximos, homo ille, qui miſericordiæ vacat operibus: primum quidem ſuiipſius miſertus, deinde & aliorum: quique paratus eſt indigentibus commodare ſua, atque etiã largiri, vbi congruum viderit, vel neceſſarium, de iis quę accepit à domino paratus proximorum ſubleuare inopiam: *qui deinde ſermones ſuos vniuerſos, atq; operationes
omnes ita gubernat, ita diſpenſat, ita dirigit in iuſtitia & equitate, ſiue
ad examen atq; iudiciũ, vt nõ loquatur, aut agat, niſi quæ iuſta & ęqua
ſunt atque vtilia, & de quibus ſe putet coram iuſto iudice poſſe bonam
reddere rationem: * talis profectò in ſempiternum non conturbabitur
à ſententia æternæ damnationis, aut pœnis inferni, neque etiam in præſenti ſæculo conturbatione deiicietur. 6 Vir ille iuſtus, de quo ſuprà
diximus, in obliuionem non veniet apud Dominum, ſed in æterna erit
domini præſentia: * neque conturbabitur ab auditu ſiue rumore malo: quemadmodum impii mox conturbantur & anguſtiantur animo,
vbi aduerſum aliquid, ſiue rumorem quemlibet malum audierint, vtpote de peſte, de hoſtium aduentu, deque aliis imminẽtibus aduerſitatibus
corporalibus. 7 Idcirco autem commoueri & cõturbari neſcit, quoniam animũ habet exercitatum in domini confidentia, & in ſpe bona
conſtabilitum atque corroboratum, vt conturbari non poſsit deſperatione, aut timore deiiciente, neque in præſenti neque in futuro: *quin &
hoc futurum eſt, vt eos quos nunc obſeruare habet iuſtus, & à quibus
ſibi nunc cautè debet proſpicere, tandem omnino deſpiciat, cõtemnat,
prorſusq; nihilipendat, quando nocere vltra non poterũt. Veniet enim
poſt huius peregrinationis curſum, quando non erit vltra iuſtis formi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 Dispersit, dedit pauperibus:
** iustitia eius manet in sæculum sæculi:*

** cornu eius exaltabitur in gloria.*
*9 Peccator uidebit, & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet:*desiderium peccatorum peribit.*

danda siue astutia, siue malitia malignorum, quam nunc solicite timere, & cautè declinare debemus, si in iustitia perseuerare volumus. 8 Vir E
iustus non thesaurizat sibi thesauros in terris, sed ea quæ accepit à domino, misericordiæ operibus impendens, distrahit in subuentionem miserorum, eisque sua liberaliter elargitur: * atque huius iustitiæ virtutisque meritum permanebit in sempiternum ante dominum. Tametsi enim contingat dispergendo, & elargiendo cessare nonnunquam exterius miserendi opus, vtpote cum facultates non vltra suppetunt: meritum tamen virtutis, & operationum præcedentium semper iusto manet, dum pro eis æternam accipit à Deo bonã remunerationem: quemadmodum econtrario impiorum iniustitia semper apud dominum manet, ratione punitionis sempiternæ, etiamsi actiones ipsæ in sese transierint: *sublimabitur quoque potestas, & fortitudo viri iusti in magnifica gloria, quando ad dignitatem euectus fuerit gloriæ filiorum Dei.
9 Impii verò & inuidi, tam dæmones quàm homines, iustorum hanc exaltationem videntes, ira & inuidia cruciabuntur super fœlicitate alie-
na, qua seipsos fecerunt indignos, adeò vt dentibus prę iracundia frendeant, atque in sese propter inuidiam velut consumantur, liquefiant, a- F
rescant, atque tabefiant: *Impiorum tamen desiderium nequaquam implebitur, neque quoad seipsos, neque quoad iustos. Nam quantum ad se, optauerant semper in peccatis suis viuere, in quibus oblectabantur. Iustos verò, tam suasionibus, quàm exemplis pestiferis, ab æternis gaudiis desiderant auocare: sed videbunt in nouissimo, horum vtroque miserè se frustratos.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXI.

VErsu primo, Beatus vir qui timet dominum, in mandatis eius volet nimis. Nõ dicit beatum qui abundat auro, argẽto, precioſis lapidibus, qui præcellit ingenio, eruditione, arte, sciẽtia, qui præeminet potestate, authoritate, qui dignitate excellit: sed illum asserit beatus propheta beatum, qui timet dominum, haud dubium quin filiali & amicabili timore, quiq; sic timet dominum, vt in mandatis eius velit, cupiatque nimis: hoc est, vt ea vehementer amet, & cupidissime exquirat, totus illis implendis intendat, vt summum sit illi studium quæ Deus præcepit perficere, quæ prohibuit vitare, in omnibus cogitationibus, dictis ac factis semper cauens, nequando iniquum aliquid aut cogitet, aut con- G
cupiscat, aut dicat, aut faciat. Denique idem est quod hic nunc dicitur, In mandatis eius volet nimis,
Psalm.1. cum eo quod psalmo primo aliis verbis dicitur, In lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. ¶ Versu 2. Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur. Quidam istud ad literam interpretantur de posteritate carnali. Item quod in sequenti versu dicitur, Gloria & diuitiæ in domo eius, de gloria & diuitiis temporalibus exponunt. Ita enim quosdam patrum veteris testamenti (cuiusmodi erant Abraham, Isaac, & Iacob) legimus in sacris historiis, speciali priuilegio fuisse donatos copioso & benedicto semine, gloria quoque & diuitiis tẽporalibus adornatos. Verùm quia perpaucis iustis ista conueniunt, maximè in tempore hoc nouæ legis, & quoniam frequẽter admodum bonos parentes legimus non bonos habuisse liberos, imò insigniter malos, quod etiam hodie videmus in non paucis: quoniam etiam in lege veteri multi iusti in magna fuerunt egestate, atque penuria re-
1.Cor.4. rum temporalium, in noua autem lege, omnes sanctitate præcipui secundum sæculum pauperes fuerunt atque contempti, ita vt ille insignis Christi præco Paulus apostolus, se, suique similes, mundi purgamenta, & omnium peripsema appellaret, nouissimosque omnium tanquam morti destinatos: ad hęc
Matt.5. quoniam beati diuina voce nunc prædicantur pauperes, lugentes, esurientes: quoniam euangelico con-
Luc.10. silio suadetur nunc hominibus, temporalia vendere, & distribuere in vsus pauperum, atque in nuditate sequi Christum: ob horũ scilicet cõsiderationem nobis videbatur cõmodius, ac magis cõueniens, ista H
de seminis potentia & benedictione, itemque de gloria & diuitiis, interpretari spiritualiter, quemadmodum legis in elucidatione: vt per semen iusti intelligamus ipsos quos vel verbo sanæ doctrinæ, vel bonæ conuersationis exemplo, vel sanctæ orationis feruore, Deo genuerit: de quali semine loquebatur
1.Cor. 4. apostolus, cum diceret Corinthiis, In Christo Iesu, per euangelium ego vos genui. Et Galatis qui iam
Galat. 4. mortui perierant, Filioli mei (inquit) quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Posset tamen & aliter semen istud intelligi, operationes bonæ: quæ duplici ratione potens semen dici possunt. Primo, quia semen valde multiplicatum. Qui enim timorem domini habet, & in lege eius vult nimis,
Galat. 6. torus intentus est perficiendæ legi Dei, hic bonarum operationum cumulos proferet abundanter. Dum tempus enim habet (iuxta apostoli monitionem) bonum operabitur erga omnes, & bonum faciens non deficiet, sciens quòd suo tempore metet non deficiens. Secundo, potens est semen iusti, ra-
Psal. 125. tione validæ fructificationis, quoniam semen operationis bonæ, ex Dei gratia, fructum mirabilem & precioſum nimis proferet in tempore suo, vitæ æternæ. Vnde Psalmo 125. de iustis dicitur, Euntes, ibant, & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos, quod de operibus bonis manifestum est debere intelligi. Per rectorum autem generationem, secundum hunc intellectum accipietur fructificatio bonorũ operũ. Opera enim Deo placita quę operatur iustus ex gratia Dei, sunt eius semen, filii, & sancta generatio, quam ex bona voluntate, & Dei ti-

A more producit. Hæc autem rectorum generatio benedicitur, vel quando pro fructificatione bonorum operum Deus in præsenti sæculo addit gratiam gratiæ, vel quando in venturo sæculo operibus bonis bonam retribuit mercedem. ¶ Versu quarto, Exortum est in tenebris lumen rectis, misericors & miserator & iustus. Lumen istud est lux illa vera, de qua Ioannes scribit, quòd illuminet omnem ho- Ioan.1.
minem venientem in hunc mundum. Hoc lumen exoritur rectis, in tenebris, vel quia in hoc mundo (vbi omnia absque beneficio diuinæ illuminationis sunt plena tenebris ignorantiæ & cęcitate spirituali, vbi deest cognitio veritatis, & abundat nescientia boni) visitatione sua, iustitiæ studentes illuminat, vt ipsi videant quæ sint credenda, quæ speranda, & quæ agenda. Vel quia in cordibus hominum iustorum, ex sese non nisi ignorantia & cęcitate plenis, radiis illis suæ beatæ lucis irradiat, quemadmodum Paulus Apostolus ait, Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, 2. Co. 4.
ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Iesu. Omnes enim ex nobisipsis nil aliud quàm cæci sumus, quantumuis nobis videntes videamur, quemadmodum in sacra Apocalypsi spiritus Apoc.3.
quibusdam improperat, dicens, Dicis, quia diues sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. ¶ Versu quinto, Iucundus homo, qui miseretur & commodat. Iucundus hìc non proprie lætum significat, quomodo solet accipi. Nam in Hebræo est nomen tob, significans bonum: & in Græco χρηστὸς, quod significat benignum, dulcem vel suauem, quemadmodum alibi vertitur, Suauis dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius.
B Et rursum, Quia tu domine suauis & mitis. Iucundus ergo homo hic ponitur pro homine suaui, be- Psal.44.
nigno, amabili, quòmodo nos in Elucidatione expressimus. Verbum autem commodare, non hìc si- Psal.85.
gnificat commodum præstare, quemadmodum illi dicimur commodare, cui vllum præstamus commodum: sed accipitur pro dare commodato, siue mutuare, quod aliquando dicimus fœnerari, quando vsurę prauitatem à verbo secludimus. Id manifeste patet tam ex Hebræo quàm ex Græco. Nam ex Hebræo vertit Hieronymus: Bonus vir & clemens (supple erit) & fœnerans. Fœnerari autem in bonam
partem sonat, commodato dare vel mutare, quemadmodum Lucæ sexto capitulo, Peccatores peccato- Lucę.6.
ribus fœnerantur, id est, mutuo dant. Et iterum, Duo debitores erant cuidam fœneratori, vbi fœnera- Lucę.7.
tor pro creditore ponitur. In Græco verò est participium κιχρῶν, quod significat commodato dantem: quod vocabulum apud Septuaginta in eadem significatione ponitur, primo capitulo primi libri Regum, vbi de Samuele loquens mater eius, coram Heli, sic ait: κἀγὼ κιχρῶ αὐτὸν τῷ κυρίῳ πάσας τὰς ἡμέρας. hoc est, Et ego commodo vel commodato do eum domino omnibus diebus. In hoc autem quod dicit iustum commodato dare vel mutuare, intelligit etiam dare & distribuere pro loco & tempore, vbi necessitas se vel occasio obtulerit, & facultas adfuerit. ¶ Versu eodem, Disponet sermones suos in iu-
C dicio. Notum est, sermones non solum verba, sed etiam opera in scripturis significare. Vnde sensus est, Disponet res suas & sua omnia opera in iudicio. Quanquam potest & peculiariter de verbis quæ per os homo loquitur, intelligi. Nam qui non offendit in lingua, hic perfectus est vir, vt Iacobus san- Iacobi. 3.
ctus ait: & qui custodit os suum (iuxta Sapientis verbum) custodit animam suam. Dispositio autem Prou.21.
hæc in iudicio intelligitur dupliciter. Primo, disponere, secundum iudicium & æquitatem, secundum regulam præceptorum Dei, & dictamen rectæ rationis. Secundo, disponere ad iudicium, id est, sic agere & sic moderari, tanquam qui sis de singulis reddituru rationem. Cum enim (iuxta Sapientis ver- Eccle.12.
bum) omnia quæcũque faciunt homines, Deus sit adducturus in iudicium: & cum (iuxta domini indubitatum sermonem) de omni verbo otioso quodcunque loquuti fuerint homines, reddent rationem Matt.12.
in nouissimo die, proculdubio sapientis hominis & timentis Deum est, etiam nunc disponere sua omnia ad iudicium, omnia sic agere, quomodo apud iustum iudicem confidit se posse reddere rationem.
Hinc iterum per sapientem dicitur, In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum Eccle.7.
non peccabis. Sunt autem hęc quasi adinuicem subordinata. Nam qui omnia sua nunc disponit in æquitate, & curat omnia secundum regulam pęceptorum Dei, rectęque rationis dictamen peragere, consequens est, hunc disponere omnia ad venturum domini iudicium, quo iudicabitur in æquitate. Quàm
D verò pulchrè de huiusmodi homine, miserente, commodante, ac sermones suos in iudicio disponente subiungitur, quòd ipse in æternum non sit commouendus, quòd in memoria ęterna sit futurus, quòd ab auditu vel rumore malo non commouebitur, quòd paratum sit cor eius sperare in Domino, quòd confirmatum est cor eius, quòd non commouebitur, imò despiciet omnes inimicos suos. O quãta sunt hęc hominis iusti & misericordis commoda, quàm sunt hęc magna prędicamenta, quàm pretiosa nimium bona, nunquam commoueri, in æterna fore memoria, non timere ad auditione mala, paratum habere cor ad sperandum in domino, confirmrtum esse corde in domino, non vnquam commoueri, imò inimicos despicere. Quomodo autem (quęso te) posset conturbari homo misericors? quandoquidem Diuinę promissionis oraculo certus est, misericordiam consequuturos eos qui faciunt misericordiam. Mat.5.
Quomodo is qui omnia disponit in iudicio, posset conturbari? cum nihil habeat pro quo debeat conturbari, sciens iustum se habere iudicem, qui in iudicio & ęquitate iudicat. Quomodo non in ęterna Psal.7.
erit memoria iustus, cum eius iustitia sit permansura in sęculum sęculi? Nunquid poterit iustitia permanere, & perire memoria iusti, cuius ipsa est iustitia? Quomodo ab auditione mala posset timere, qui 2. Cor.1.
in bonę conscientię testimonio gloriatur, cuius mens secura quasi iuge conuiuium, exhilarat eum qui Prou. 15.
sibi nullius mali est conscius, ob quod debeat metuere? Nam si principes terreni (iuxta Pauli vocem) Roma.13
non sunt timori boni operis, sed mali, & si non nisi propter vindictam malorum portant ipsi gladium: multo magis ille qui est primus omnium princeps & iudex, non est metuendus, nisi iis qui sibi male
conscii sunt, neque ad bonorum punitionem, gladium portat. Quomodo insuper non paratum erit
cor eius sperare in domino, & confirmatum erit in illo cor eius, cum dicat Tobias, eleemosynam esse Tob.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiduciam magnam apud altissimum omnibus facientibus eam,quæ etiam ab omni peccato,& à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras ? Quomodo ergo commoueri poterit?quomodo non despiciet omnes inimicos suos?At verò contrà,ii qui non miserentur neque commodant,qui proximis misericordiam non exhibuerunt dum possent,meritò hi conturbabuntur timore horribili : quoniam quidem(Iacobo teste)iudicium sine misericordia fiet illis qui non fecerunt misericordiam . Hi in memoria æterna non erunt,quoniam proiicientur in terram obliuionis , & in generatione vna delebitur nomen eorum,pro eo quod non sunt recordati facere misericordiam : hi merito ab auditione mala timebunt , cum rumor malus siue pestilentiæ siue prælii siue alterius mali insonuerit , statim hi timore graui corripiuntur & conturbantur:tum quia perdere timent,quæ hîc cum amore possident, temporalia bona,tum quia inuenire formidant quæ odiunt & quæ commeruerunt mala æterna . Quare autem sic ab auditione mala timent?quia non est paratum cor eorum sperare in Domino,neque est in illo confirmatum cor eorum.Quomodo enim in illo sperarent quem ignorant , quem contemnunt atque repellunt?Inimicos autem suos ipsi nunquam despicient,sed magis suspicient:quando (iuxta Sapientis testimonium)dicent intra se,pœnitentiam agentes,Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum,& in similitudinem improperii.Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam , & finem illorum sine honore.Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei , & inter sanctos sors illorum est. Hic certè non inimicos suos despiciunt impii , verum seipsos despicientes , suspiciunt eos quos in vita habuerant inimicos. Vides hac comparatione , quàm sit diuersa sors immisericordium à misericordibus,iustorum ab impiis.Cæterum,de particula donec,quæ est in versu septimo,suprà iam dictum est, in versum secundum Psalmi 109. ¶ Versu octauo , Cornu eius exaltabitur in gloria . Per exaltare cornu,in scripturis significatur exaltatio & glorificatio . Vnde in alio loco Psalmista monet , iniquos non exaltare,neque in altum tollere cornu, id est,non seipsos superbe magnificare aut exaltare contra Deum:iustorum autem cornua dicit exaltanda. Exaltabuntur(inquit)cornua iusti.Et Anna Samuelis mater,cum iam esset fœcunditate sibi data cælitus,super æmulam suam magnificata , & prole glorificata,canebat,exaltatum esse cornu suum in Deo salutari suo.Quomodo enim vulgata loquendi consuetudine dicere solent homines,superbis deteri aut abradi aut confringi cornua, cum per confusionis ignominiam aut aduersitatem quamlibet grauem didicerint humiliari (secundum quem modum in Psalmo iam suprà citato dicuntur confringenda à Deo cornua peccatorum)sic per contrarium in bonum cornua iustorum bene dicuntur exaltari , quoniam à Deo ad magnificam gloriam ab humilitate sublimabuntur. De hac re nonnihil diximus in Psalmum 74. Ferè autem idem videtur esse hæc exaltatio cornu,quòd exaltatio capitis illa,de quo in vltimo versu Psalmi 109.fit mentio.

Psal. 74. Ibidem. 1.Reg.2.

CXII. PSALMI ARGVMENTVM.

SEruos ac pueros Dei,ad laudem sui domini monet hic Psalmus:cuius benedictum nomen semper est & ubique laudandum,eo quòd omnibus sit ipso sublimior,& nulla ei ualeat creatura,neque terrena neque cælestis,præ sublimitate suæ gloriæ,comparari. Attamen humilitatem semper diligit in omnibus,paupertes spiritu & humiles,tametsi uiles carne ac sordidos , in sublimitatem suæ gloriæ dignanter exaltans: qui de sua sterilitate dolentes & afflictos,donata eis fœcunditate,facit lætantes,& peculiariter eam,quæ olim sterilis erat,gentium nationem,in tempore gratiæ,fœcundam Ecclesiam pro suo placito constituit.

CXII. PSALMI ELVCIDATIO.

Philip. 2. **1** *Laudate pueri dominum:laudate nomen domini.*

Psal.144. **2** *Sit nomen domini benedictũ,ex hoc nunc & usque in sæculum.*

3 *A solis ortu usque ad occasum,laudabile nomen domini.*

4 *Excelsus sup oẽs gentes dominus, & super cælos gloria eius.*

SErui domini,laudem & cõfessionem date omnipotenti,laudem(inquam)date sancto nomini eiº, quod est super omne nomẽ.Hoc siquidem est tributum,hoc debitum, quod à suis seruis exposcit dominus,nempe laudis & gratiarum actionis sacrificium,quod nos illi iustum est , si fideles esse volumus,persoluere,potius quàm aurum, vel argentum,vel corporales quaslibet victimas. 2 Laudetur sanctum illud & tremendum domini nomẽ,sitque iuxta suũ nomen Dominus ipse benedictus , a modo & vsque in sempiternum: quoniam laudis eius non est finis,neque digne satis laudari poterit vnquam. 3 Et dignum vtique est sanctissimum illud atque glorioſissimum nomen domini , vt per vniuersum orbem terrarum , ab oriente vsque in occidentem,ab aquilone vsque ad septentrionem,laudetur & glorificetur pura fidei confessione,ab omnibus nationibus & populis, vbicunque terrarum habitantibus,siue in mari. * Et dignum est item, vt à mane , quo sol exoritur,vsque ad vesperum quo sol occidit , confessio detur nomini superbenedicto: imò vt nullo vnquam tempore ab eius laude & benedictione cessetur. 4 Est enim dominus natura sua & gloria magnus,eleuatus,glorioſus & excelsus, super omnes gentes,& super omnia quæ ipse creauit:ita vt etiam cælorum atque angelorum vincat gloriam , infinito interuallo post se relinquens omnia

A

*5 Quis sicut dominus Deus noster: * qui in altis habitat,& humilia respicit,in cælo & in terra?*

*6 Suscitãs à terra inopem: * & de stercore erigens pauperem.*

7 Vt collocet eum cum principibus , cum principibus populi sui.

B

8 Qui habitare facit sterilem in domo,matrem filiorum lætantem.

C

potentia & bonitate atque omnimoda perfectione , in immensum superans vniuersa adeò,vt nulla sit creatura tam excelsa,quæ creatori omnium dignè valeat conferri. 5 Neque enim alicubi siue in cælo siue in terra reperiri poterit,qui ex æquo cum domino Deo nostro possit conferri,ac velut ei coęqualis compararі:* qui cũ mansionem suam & habitationem regiam in altissimis habeat cælorũ,longe cælis omnibus altior,& super omnem in infinitum transcendens creaturam, dignatur nihilominus ipse in tam sublimi residens demittere sese ad ea quæ inferne geruntur,sua nihilominus prouidentia ad inferiora dignatur attendere,quæ aguntur siue in cælis siue in terris.Omnia enim eius subiiciuntur prouidentię,quãuis in immensum omnibus emineat superior. 6 Ipse humiles spiritu & sibiipsis præ humilitate dissidentes,neque nisi in Deo auxiliũ habẽtes erigit,suæ gratiæ auxilio,de puluere terrenarũ rerũ:* & spiritu pauperes eleuat atque extrahit de stercoribus mundanarũ cupiditatũ,quę velut stercora fœtẽt ante oculos domini:* & de vili isto atque stercoreo sordidæ carnis habitaculo , educendo exaltat. 7 Subleuat(inquã)& erigit pauperes dominus,non vt eos viles iterũ seruos faciat,aut laboribus subdat,sed ad magnificã nimis gloriã,nempe vt eis sedem & locum tribuat in mẽte sua, inter glorioſissimos illos cælestes principes,ciues angelicos,atque inter principes populi sui,patres præcellentes atque Patriarchas, Abraham, Isaac, Iacob, Samuel, Dauid,sanctosque Apostolos,& cæteros tam veteris quàm nouæ legis patres,qui sunt ante dominum: nimirũ vt cum his in regno Dei in vna mensa pariter accumbant,eademque fruantur gloria. 8 Ipse cum vult,eam quę prius vt sterilis & infœcunda erat despecta,fœcundam facit,& in domo in medio filiorum multorum,quasi familiæ matrem, facit habitare cum gaudio:lætantem videlicet super filiis diu concupitis, ac tandem Dei dono assequutis , quemadmodũ antè in sterilitate sua, solitaria ac desolata vixerat. * Qui etiam in temporis plenitudine gentilitatem quæ sterilis quondam fuerat,Deo non pariens liberos,iam fecit inhabitare sanctam Ecclesiam (quæ est domus eius) in magna fœcunditate,multorum filiorum matrem,quos Deo progignit.

Luce. 22.

Esa.49.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXII.

VErsu primo,Laudate pueri dominum.Pueri ponitur pro seruis,quomodo seruum in Euangelio appellat Centurio puerum.Vnde Hieronymus & Felix vertunt, Laudate serui Dominum. In secundo autem versu,cum dicitur,Ex hoc nunc & vsque in sæculum:ex hoc nũc, valet amodò vel ex nunc. Nã quod hoc interiicitur, fieri puto ad exprimendũ articulũ Græcũ, vel Græcè enim habetur ἀπὸ τοῦ νῦν, hoc est ab ipso nunc,vel ab hoc modò , accipiendo modò aduerbialiter : vel etiam causa explicandæ emphasis,quæ latet in articulo. ¶ Versu tertio,A solis ortu vsque ad occasum laudabile nomen domini.In Elucidatione indicauimus duplicem intelligentiam:priorem,de loco,vt significetur nomen domini esse laudandum in omnibus partibus orbis terrarum,quemadmodũ apud Prophetam alium dicitur:Ab ortu solis vsque ad occasum,magnum est nomen meum in gentibus. Posterior intelligentia est de tempore,vt significetur,à mane vsque ad vesperam esse laudandus Deus. Prior tamen intelligentia videtur magis conueniens:quoniam de omni tempore sermo factus est in versu statim præcedenti cum dicitur,Sit nomen domini benedictum,ex hoc nunc & vsque in sęculum: propterquod,conuenientius erit hoc versu loci generalitatem significari. ¶ Versu quinto , Quis sicut dominus Deus noster,qui in altis habitat,& humilia respicit in cælo & in terra? Quidam olim antiquorum, Dei nimiam excelsam habitationem considerantes,senserunt,Deum non ea quæ aguntur in terris attendere.Ex quorum persona,in libro Iob dicitur,Circa cardines cæli perambulat,nec nostra considerat.Veritas autem per fidem simul & per rationem monstrat contrarium , videlicet ob exaltatam habitationem & sedem Dei nihil ipsum minus quæ inferne aguntur attendere.Quod hic nunc significari videtur,cum dicitur,Humilia respicit.Humilia enim appellantur inferiora , quæ inferne aguntur circa creaturas.Et cum additur,Humilia in cælo & in terra,significatur,etiam quę in cælo sunt humilia esse Diuino prospectui:quandoquidem sedes altitudinis eius in infinitum transcendit,omnibus cęlestibus altior,licet secundum piam dignationem suam,in illis suam sedem beatis angelis atque hominibus demonstret.Atque ita hoc in loco exprimitur vniuersalitas prouidentiæ Dei, ad omnia sese extendentis,& quæ in terra.Potest tamen hic passus aliter exponi,ad hunc modum:Quanquam sic in sublimi sede gloriæ suæ super omnia eleuatus Deus resideat,semper tamen ad humilia attendit,id est, ad humiles respicit:& vbicunque humilem aliquem conspicit aut pauperem spiritu,super eum ponit boni sui fauoris oculos,videlicet vt eum in tempore visitationis (iuxta Apostoli Petri verbum) exaltet, & in tempore tribulationis adiuuet.Hic enim est Dei erga humiles respectus in bonum . Atque ita eadem ferè huius loci erit sententia,cum eo quod in Psalmo decimo scribitur, Dominus in templo sancto suo, dominus in cælo sedes eius . Oculi in pauperem eius respiciunt . quasi dicat , Quanquam in

Lucæ.7.

Malach.1.

Iob.22.

1.Petr.5.

Psal.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

templo sancto suo in cælo habeat sedem, in pauperes tamen spiritu semper benigno aspectu intendit, paternam illorum gerens curam. Atque huic expositioni satis consonant quæ subsequuntur, de exaltatione pauperum & inopum glorificatione, deque sterilis fœcundatione. Consonat etiam quod in alio psalmo similibus ferè verbis dicitur, Excelsus dominus & humilia respicit, & alta à longe cognoscit: vbi per vtrimæ huius particulæ additionem, manifestè indicatur, priorem de humilibus corde intelligendam. Sed videtur reclamare, quod dicitur: Humilia in cælo & in terra. Nam in cælo quomodo peculiariter humilia respicit, vbi nihil nisi suprema humilitas est, & summa erga Deum mentis & cordis subiectio, tam in angelis, quàm in beatis hominibus? Huic autem dupliciter respõderi potest. Vel enim ad angelos hoc dictum referri potest, qui ab initio per humilitatem abinuicem discreti fuerunt. Nam in principio conditionis angelicæ naturæ, eos qui per humilitatem gloriam dabant suo conditori, Deus ipse peculiariter respexit, vt eos confirmaret in gratia & gloria, faceretque sibi ministros & conuiuas perpetuos, in beatitudine æterna: econtrario autem illos superbos, qui per elationem intumuerunt cõtra ac supra creatorem, despexit & reprobatos abiecit, rudentibusque inferni de cælo detractos (vt sanctus Petrus ait) tradidit in tartarum cruciandos, ac reseruãdos in nouissimum iudicii magni diem. Deinde, etiam nũc in cælis, eo quisque hominum glorificatorum plenius Dei gloria satiatur, eo maior est vniuscuiusque fœlicitas, eo magis à Deo respicitur, diuinoque fauore repletur abundantius, quo magis, dum viueret in terris, se humilem erga Deum exhibuit: vt vel hac potissimum ratione, sanctorum patrum sententia, Deiparam virginem Mariam, omnibus cælestibus ciuibus vniuersisque angelorum ordinibus asserat celsiorem, & Dei filio proximam, quòd præ omnibus, dum in terris esset, infimè sese humiliasset. Denique in æternitate in cælesti beatitudine, ita perpetuò beatorum status habet, vt quanto Deo proximius quisque fuerit, & in regno illo sublimior, tanto verò cordis humilitas in eodem abũdantior effulgeat. Hoc enim veridica ratione persuasum merito sentimus, virginem benedictam Mariam, vt iuxta sanctorum patrum sententiam omnibus & angelis & hominibus in gloria præeminet, ac Deo accedit proxime, ita vt humilitate altissima, nunc & in perpetuum, infra omnes angelos & homines, ex corde profundissimo, esse & fore Diuinitati maxime subiectam. Cum enim vera humilitas oriatur ex cognitione Dei & suiipsius, duo autem hæc optime præstet illuminatio diuina. consequitur, eã quæ à diuino radio super omnes illuminatur, sicut omnibus clarius Deum cognoscit & semetipsam, ita omnibus præstantiorem & profundiorem habere humilitatem: quæ sic in perpetuum perdurabit, quomodo nunquam desinet, neque Dei celsitudinem, neque suiipsius in sese contueri vtilitatem. ¶ Versu sexto, Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem: vt collocet eum cum principibus &c. Nonnunquam istud videmus Dei ordinatione ad literam etiam temporaliter impleri, vt humiles & despecti euehantur ad sublimia: quemadmodum populus Israeliticus qui erat numero modicus & incognitus, postmodum factus est in cunctis populis gloriosus: & Saul cum esset paruus in oculis suis, de tribu & familia nõ maxima caput in Israel factus est. Dauiditem de gregibus ouium, & de post fœtantes (vt in alio Psalmo dicitur) ad regnum assumptus est Israeliticum. Sic & postmodum frequenter contigit, ad dignitates magnas & præfecturas, ob virtutem atque probitatem exaltari humiles. Ita quoque in spiritualibus, sancti Apostoli & eorum successores plærique, homines humiles & ex infima plebe, ad Ecclesiarum gubernacula, Diuina electione, sunt assumpti, principesque constituti super omnem terram. & quasi diu fortes terræ vehementer exaltati. Puto tamen principaliter hic Psalmistam loqui, de humilium exaltatione ad gloriam, quomodo in Elucidatione indicauimus. Ac iuxta hanc expositionem, licebit partes ambas accipere in eandem sententiam, vt idem sit suscitare de terra vel puluere, quod de stercore erigere, id est, de humilitate exaltare. Vel distincte interpretari possumus, vt de terra vel puluere sonet humilitatem naturæ siue materiæ. Nam (iuxta verbum Domini) puluis & cinis est homo, & in puluerem reuertetur: quod sequitur autem de stercore, sonat vilitatem & sordes vitiorum. Terra enim & puluis, licet vilis & despectus sit, non tamen fœtet neque sordet. Stercus autem, præter infimam vilitatem, abominandum quoque habet fœtorem. Atque ita homo ratione suę materiæ ex qua factus est, licet vilis sit & humilis, eo quòd puluis & cinis, tamen non est hac ratione sordidus neque fœtidus in naribus domini Sabbaoth: ratione autem vitii, nõ tantum amplius vilescit, verumetiam maxime sordet, fœtet, efficiturque execrabilis. Deus autem, sua immensa bonitate & inæstimabili misericordia, non solum de terra suscitabit, vel exaltabit inopem, non solum nos qui puluis & cinis sumus, exaltabit ad gloriam & immortalitatem: sed ad eandem sublimitatem euehet etiam fœdissimis inquinatos sordibus vitiorum, si modo in humilitate spiritu contribulato & corde contrito agant pœnitentiam. Quod autem sequitur, Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui, illi respõdet quod in Euãgelio ait dominus: Dico vobis quòd multi venient ab oriente & ab occidente, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob, in regno cælorum. ¶ Versu vltimo, Qui habitare facit sterilem in domo. Quod dicitur de sterili fœcundata, vt sit mater filiorum in gaudio, videm° ad ocularem experientiam frequenter humilibus accidere: quemadmodum Annæ Samuelis, & Elizabeth præcursoris matri. Secundum mysticam verò sublimiorem intelligentiam, gentium competit Ecclesiæ, quæ prius sterilis erat, Deo liberos non gignens, sed idolis ac dæmonibus: postmodum tamen ex Dei gratia fœcundata plurimis filiis, quasi magnæ familiæ mater, Christi domum nunc inhabitat, imò est ipsa domus Dei: quemadmodum multo antè prophetauit Esaias, cum in spiritu alloquens Ecclesiam gentium, dicebat, Lauda sterilis quæ non paris, decanta laudẽ, & hinni quæ non pariebas: quia multi filii desertæ magis, quàm eius quæ habebat virum, dicit Dominus, id est, multo plures erant filii Ecclesiæ gentium, quàm Synagogæ Iudæorum.

Psal. 137.
2. Pet. 2.
1. Reg. 15.
Psal. 77.
Psal. 44.
Psal. 46.
Gene. 3.
1. Reg. 1.
Lucæ. 1.
Esa. 54.

CXIII PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iste, cũ exultatiõe ueteris Israelitici populi beneficia, dignãter illi à domino exhibita, recẽsset. Et primũ quidẽ liberatio eius de seruitute AEgyptiaca proponitur, in qua mare rubrum duce Moyse diuisum cõstat: deinde introductio ĩ promissiõis terrã i qua Iordanis legitur fuisse siccatus, a-quis sese in modũ mõtiũ agglomerãtibus, & modo quodã per ineremẽtũ cõtinuũ subsiliẽtibus. Insuper, quod aquã de petra dedit sitiẽtibus, sub quibus particulatim enumeratis, cætera uenit ĩ generalitate intelligẽda. In quibus oĩbus, nõ suã populus domini gloriã quærit, sed domini Dei sui, quo sic ueritas & mĩa eius fiãt manifestæ, & blasphemãtiũ idololatrarũ ora obstruãtur. Vbi, occasiõe accepta, idolorũ graphice depingit ãlitatẽ: in quibus neque uita, neque sensus, neque motus ullus est, quẽadmodũ iuxta ueritatẽ, neque in illis qui ea colũt. Ex aduerso aũt, Dei ueri cultorũ describitur supernũ auxiliũ, protectio atque benedictio, sine personarum acceptione, indifferẽter omnium. Nouissime uero, super populum domini ponitur bona precatio: & reiectis à Dei laude mortuis atque damnatis, niuentium atque saluandorum perpetua asseritur esse laudatio.

CXIII. PSALMI ELVCIDATIO.

A

1 In exitu Israel de AEgypto, domus Iacob de populo barbaro.

B

*2 Facta est Iudæa sãctificatio eius: * Israel potestas eius.*

*3 Mare uidit & fugit: * Iordanis cõuersus est retrorsum.*

*4 Mõtes exultauerũt ut arietes: * & colles*

C

sicut agni ouium.

*5 Quid est tibi mare quod fugisti? * & tu Iordanis quia cõuersus es retrorsum?*

*6 Montes exultastis sicut arietes: * & colles sicut agni ouium?*

*7 A facie domini mota est terra: * à facie Dei Iacob.*

D

*8 Qui cõuertit petrã in stagna aquarũ: * & rupẽ in fõtes aquarũ.*

9 Non nobis domine, non nobis: sed nomini tuo da gloriam.

*10 Super misericordia tua & ueritate tua * nequãdo dicãt gẽtes ubi est Deus eorum?*

VM exiret populus Israeliticus de terra AEgypti, cũ egre derentur filii Israel, familia Iacob, de populo illo AEgyptiaco, populo linguæ peregrinæ, populo item scelerato & idololatra, crudeli atque immani, suos aduenas sæue nimis atque barbare, & prorsus inhumaniter tractante. 2 Tunc factus est populus Iudæ siue Israel sanctificatio domini Dei sui: * tunc factus est populus Israeliticus peculiare dominium, peculiaris hæreditas, peculiaris populus, & singularis possessio domini, præ cæteris gentibus. 3 Mare rubrum in exitu filiorum Israel de AEgypto, perinde quasi vidisset aut cognouisset domini voluntatem, & Israelitici populi per ipsum transituri aduentum, diuisum est in diuisiones, & solitum fluxum neglexit, steteruntque aquæ hinc & inde pro muro, vt transitum præberent fugienti Israeli: * similiter & Iordanis fluuius, cum post multos annos transituri essent de deserto in terram promissionis, duce Iosue, post mortem Moysi, siccatus est, iubente Domino, redeuntibus aquis ad locum originis suæ, neque solito fluxu fluentibus. 4 Intumuerunt fluere prohibitę aquæ, & accumulatæ sunt in molem vnam, ita vt procul in montium morem apparerent: visique sunt mõtes isti, per continuũ aquarũ aduentũ increscẽtes & intumescentes, velut subsilire atque exultare, ad eum modum quo saltare solẽt ludẽtes arietes: * & minores elcuatiões suo etiã modo subsilierũt, intumuerũntque, quasi agni gregis, saltũ arietũ suorũ ducum imitantes atque insequentes. 5 Sed dic, quæso te, ô mare, quid tibi causæ erat, aut hoc tibi vnde proueniebat, vt præter naturam siccum relinqueres, pedibúsque pertransibilem tuum alueum? * & tu dic, Iordanis, vnde hoc tibi, vt fluxum tuum solitum non prosequereris transeunte Israelitico populo? 6 Vos quoque ex intumescentibus aquis agglomerati montes, dicite quur in altum subsiliistis, velut exultantes, in morem arietum saltantium, & non magis plane iuxta vestræ naturæ conditionem, & morem solitum decurristis: * & minores aquarum elcuationes, quare item subsiliistis in modum agnellorum gregis? Proculdubio, non ex natura hoc erat, neque tibi, ô mare rubrum, neque tibi, ô Iordanis, neque ex humana vlla virtute, sed plane supernaturali ordine atque diuina virtute, vt iter fieret electo & sanctificato populo domini ad gloriam nominis eius. 7 Et quidem Deo nihil est vel impossibile, vel difficile, à cuius facie, voluntate & iussione commouetur etiam terra, & contremiscit: * à conspectu (inquam) præsentia & voluntate Domini Dei Israel. 8 Ipse enim est, qui de petra, in deserto, sitienti populo dedit aquas copiosissimas, ita vt in magnas congregationes staret aqua, biberétque populus & iumenta eorũ: * & de silice durissimo, percutiẽte Moyse virga, effluere fecit aquarum velut copiosissimos fontes ac fluuios. 9 Et quidem in omnibus his magnalibus, quæ tu pro nobis exhibuisti, nobis sufficiat misericordia ac gratia tua: tibi autem & glorioso nomini tuo sit honor & goria, in omnibus populis, qui te ista audierint pro tuis electis patrasse mirabilia: absit verò, vt nobis ipsis pro his demus gloriam, qui sumus vel minimo tuo beneficio ex nobis prorsus indigni. 10 Tui (inquam) nominis gloriam sic manifestam facias, pro declaranda misericordia tua erga seruos tuos, & veritate, in fideli adimpletione promissionum tuarum, quas fecisti patribus nostris & semini eorum: * vt non valeant iusta causa nobis obiicere gentes idololatræ, per exprobrationem dicentes: Quis est Deus Israel? aut

Exo. 14.
Gene. 8.
Luce. 1.
Num. 20

Universidad de Deusto
Biblioteca

11 *Deus aũt noſter in cælo:* * *omnia quæcũque uoluit fecit.*

12 *Simulacra gẽtium argẽtũ & aurũ:* * *opa manuum hominum.*

13 *Os habẽt, & nõ loquentur:* * *oculos habent, & non uidebũt.*

14 *Aures habent, & non audient:*
* *nares habent, & nõ odorabunt.*

15 *Manus habent, & non palpabunt:* * *pedes habent, & nõ ambulabunt.*
* *nõ clamabũt in gutture ſuo.*

16 *Similes illis fiant qui faciunt ea, & oẽs qui confidunt in eis.*

17 *Domꝰ Iſrael ſperauit ĩ domino:* * *adiutor eorũ, & protector eorum eſt.*

18 *Domus Aarõ ſperauit in domino:*
* *adiutor eorum, & protector eorum eſt.*

19 *Qui timent dominum, ſperauerunt ĩ domino:* * *adiutor eorũ & protector eorũ eſt.*

20 *Dominus memor*

vbi eſt? aut quid operatur in eis? vt habeamus quæ reſpondeamus idololatris iſtis exprobrantibus nobis, adducendo mirabilia quæ tu operatus es pro nobis, in terra atque in mari. 11 Si ita requiritis idololatræ gentes, vbinam ſit Deus noſter qui facit hæc mirabilia, ecce Deus noſter in cælorum ſublimi, velut in palatio gloriæ, inter angelicos cives inhabitat: * tam virtute potens, vt quæcunque voluerit ſine contradictione poſsit opere perficere, ſiue in cælo, ſiue in terra. 12 Gentium autem idola quæ colunt, quod ad materiam attinet, vel argentea ſunt, vel aurea, vel ænea, vel alterius cuiuſlibet craſſæ materiæ: * artificum manibus ſiue ſculpta, ſiue fuſa: & eo ſane viliora, q̃ non naturæ ſunt opera, ſed mera artis figmenta, ad naturalium rerum ſimilitudinem ſecundum externam apparentiam efficta: iuxta naturæ autem veritatem nequaquam aſsimulata. 13 Oris quidem habent figuram quandam & ſimilitudinem, ad modum oris exterius depictam & ſculptam, & quandam labiorum habent apparentiam: verum per illud apparens os ſuum nullam poſſunt vocem edere, ſimulacra muta ſunt, nihil interrogantibus loqui per os ſuum valentia: * ſic & oculos quoſdam videntur habere, per quos tamen videre nihil poſſunt, neque colorem vllum diſcernere, aut lumen cæli contueri. 14 Sic aurium habent ſibi per artis induſtriam effictam ſimilitudinem, artificialibus inſtrumentis ſic accurate elaboratã: verum non eſt auribus illis virtus audiendi quippiam, neque voces exaudire poſſunt, aut ſonos diſcernere: * inſuper & narium habent effictam ſimilitudinem, quibus tamen odorari nil valent, quibus odorem nullum poſſunt ſentire, neque gratum, neque ingratum. Atque ita manifeſtum eſt, omni ſenſu illos ſecundum veritatem carere, ac proinde minus quàm bruta eſſe, brutiſque longe inferiora, quæ his ſenſitiuis organis ad conuenientes ſibi naturales operationes vti poſſunt: cum hæc idola, illis, quæ videntur habere, organis ſenſuum prorſus ad nullum ſentiendi actum vti poſsint, non amplius quàm trunci rudes, in quibus talia nulla apparent organa. 15 Inſuper & manus habent ſimilitudinarias, ad ſimilitudinem hominũ digitalibus & articularibus diſtinctionibus ſubtiliter formatas: verum his ſuis manibus palpare nihil poſſunt, contrectare aut tangere, vt tangendo palpandoue diſcernant: * pedes item ſimili artificio formatos habent, & inſtrumenta ad ambulandum apta videntur habere: non tamen pedibus illis fictis valent vel ad paſſum vnum ambulare, aut vllo modo de loco ſe ad locum mouere, ſuntq̃ vt rudes & informes trunci æque immobiles: * Neque per fictum gutturis ſuum, quod habere videntur, vocem clamoris poſſunt edere, quicquid tandem illis contigerit: etiam ſi exurantur, etiam ſi omnibus preciosis monilibus ſpolientur, non valent exclamando incenſorem aut prædatorem prodere. 16 Qui idola ſibi faciunt ad colendum ea, ſimiles efficientur illis, & vniuerſi idolorum cultores, qui ſpem ſuam ponunt in eis quaſi in veris diis. Quemadmodum enim ſupradictum eſt, idolis, tametſi organa videantur ſenſum habere, nullam tamen ineſſe vitæ, ſenſus, aut motus operationem: ita qui idola colunt, vita prima (quæ Deus eſt) carentes, ſecundum veritatem neque vident mentis oculis, neque quæ Dei ſunt audiunt, neque guſtant bonum Dei verbum, neque palpant de verbo vitæ, neque Dei bonum odorem olfaciunt, neque operationem aliquam vitæ interioris demonſtrare poſſunt: ſed prorſus exiſtunt mortui & inſenſibiles, vt non aliud videantur quàm ligna & lapides, qui ligna & lapides adorant. 17 At verò Iſraelitica familia reputans idolorum vanitatem, Dominum elegit Deũ ſuum, & ſpem ſuam in eo conſtituit: * & ipſe viciſſim factus eſt eis adiutor atque protector, in omnibus neceſsitatibus eorum. 18 Peculiariter quoque Aaronica ſacerdotalis familia, ſpem ſuam fixit in Domino, pro eo quòd eam ſingulari ſacerdotii ſui honore decorauit, vt tanto illi hærerent fixius, quanto eos ſibi iunxiſſet viciniùs: * ipſe vero peculiaris adiutor atque protector factus eſt eis. 19 In vniuerſum denique omnes, quotquot ex corde diligunt, ac reuerentur dominum, ſpem ſuam habent repoſitam atque defixam in eo: * & ipſe neminem repellens, omnibus præbet gratiæ ſuæ, ad declinanda peccata, virtutesque ſectandas, auxilium: & aduerſum hoſtium inſultus protectionis ſuæ impendit beneficium, ita neminem ſua deſtituens gratia. 20 Non eſt oblitus dominus noſtri, neque obliuiſci potuit,

fuit noſtri: * *& benedixit nobis.*

21 *Benedixit domui Iſrael: benedixit domui Aaron.*

22 *Benedixit oĩbus qui timent dominum, puſillis cum maioribus.*

23 *Adijciat dominus ſuper uos: ſuper uos, & ſuper filios ueſtros.*

24 *Benedicti uos à domino: qui fecit cælum & terram.*

25 *Cælum cæli domino:* * *terram autem dedit filijs hominum.*

26 *Non mortui laudabunt te domine:* * *neque oẽs q deſcẽdũt ĩ infernũ.*

27 *Sed nos qui uiuimus, benedicimus domino: ex hoc nũc & uſq; ĩ ſæculũ.*

ſed memor fuit ſeruorum ſuorum in bonum, cogitauit de nobis ad vtilitatem noſtram: * & ſicut ſperauimus, ita benedictionem ſanctam ſuam nobis largitus eſt, & benefecit nobis. Omnibus nos bonis ſua benignitate adimplens. 21 Benedixit benedictione ſua ſancta in cæleſtibus donis populo Iſraelitico, quem ſanctificauit ſibi, peculiariter quoque Aaronicæ familiæ, quam fecit ſacerdotalem. 22 Neque his tamen ſolis, verum in vniuerſum omnibus qui eum reuerentur & colunt, ſine perſonarum acceptione, paruis æquè atque magnis, pauperibus atque diuitibus. In veritate enim perſonarum acceptio non eſt apud Deum, neque videt ipſe ea quæ foris patent, ſed intuetur cor: & quicunque eum honorificauerit, glorificabit illum, ſiue puſillus fuerit, ſiue magnus, diues aut pauper. 23 Adaugeat populum ſuum dominus, multiplicetque, & creſcere faciat, tam numero quàm profectu virtutum: eos dico qui nunc ſunt, & qui poſt vos venturi ſunt, poſteros veſtros. 24 Sitis benedicti à domino, & ipſe vobis benefaciat, qui creauit cælum & terrã, & omnia quæ in eis ſunt, ac proinde potens eſt quibus velit benedicere ſiue benefacere. 25 Supremum cælorum, id eſt, præclarum illud empyreum cælum, domino eſt deputatum in aulam regiam, & in palatium gloriæ ſuæ, vbi cum miniſtris ſuis ſecundum plenitudinem gloriæ ſuæ inhabitet: * terram verò dedit ipſe inhabitandam hominibus in ſtatu mortalitatis perdurantibus, donec poſt labores tempus adueniat tranſlationis eorum. 26 Eia dulcis domine, qui in peccatis mortui iacent deſperati, atque à te in ſempiternum proiecti, non ipſi laudem dabunt tibi: * neque quicunque in infernum ſunt demerſi, laudem dabunt tibi, ſed blaſphemabunt magis ſanctum nomen tuum. Atque ob hoc, in vita iſta corporis, donec tibi erit placitum, & potiſſimum animæ, cuſtodi nos, vt vel à nobis viuentibus laus detur tuo nomini, quod blaſphematur ab impiis coram te mortuis. 27 Nos enim qui in ſalutari tua gratia viuimus, laudem placitam damus tibi, quam vt modo in gratia canimus, ita ſperamus in ſempiternum nos cantaturos ante conſpectũ gloriæ tuæ ſempiternę, in quã iuxta pollicitationem introduces populum tuum, quem redemiſti propter gloriam magnifici nominis tui, quod eſt benedictum in ſæcula. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXIII.

VErſu primo: In exitu Iſrael de AEgypto, domus Iacob de populo barbaro. Iſrael & domus caſu datiuo debent accipi: quemadmodum Græca lectio monſtrat, & ſenſus ratio expoſcit. Populum autem barbarum intellige, ratione linguæ peregrinæ. Ille enim mihi eſt barbarus, qui in loquendo tali vtitur idiomate, quod ego non intelligo, quodque mihi eſt incognitum: quemadmodum ait Paulus apoſtolus capitulo decimoquarto epiſtolæ prioris ad Corinthios, *Si neſciero virtutem vocis, ero ei cui loquar barbarus*: & qui loquitur mihi, barbarus. AEgyptiorum autem idioma, diuerſum erat ab idiomate Iſraelitarum. Vnde in alio pſalmo dicitur de Ioſeph, vel genere Iſraelitarum: *Linguam quam non nouerat audiuit*. Quòd ſi quis interroget, quomodo filiis Iſrael tunc cum exirent de terra AEgypti potuerint ipſi AEgyptii eſſe populus barbarus, cum veriſimile ſit, in tanto tempore, quo in terra habitauerant, didiciſſe Iſraelitas linguam AEgyptiorum? Reſpondemus, fieri potuiſſe, cum in terra Geſſen habitauerint filii Iſrael, ſeparati ab AEgyptiis, vt vulgus Iſraelitarum linguam AEgyptiorum nunquam addidicerit, quod perparum haberent, aut omnino nihil cum AEgyptiis negocii. Aut ſi huc non libet recurrere, ideo dicas barbarum populum dici, quia à principio cum intraret Iſrael in AEgyptum, incognita & omnino peregrina erat illi lingua AEgyptiaca, etiam ſi poſt facta fuiſſet illi familiarior. Vel populum barbarum, intellige populum inhumanum & crudelem, non ſe erga populum domini ciuiliter, vt ejuſdem terræ incolas decebat, & præſtita eis per Ioſeph beneficia expoſcebant, gerentem, ſed quaſi erga aduerſiſsimos hoſtes, omnem crudelitatem (naturali quæ his debetur commiſeratione ſepoſita) in aduenas & peregrinos exercentem: quemadmodum nimis manifeſtè per plura capita monſtrat principium Exodi. ¶ Verſu ſecundo, Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius, Iſrael poteſtas eius. Iudæam in fœmineo genere, præter conſuetudinem ponit hîc pro tribu, ſub vna tamen tribu præcipua intelligendo populum vniuerſum: quemadmodum alibi ſub nomine Ephraim totum intelligit populum, vt pſalmo ſeptuageſimoſeptimo, *Filii Ephrem, ſiue Ephraim, intendentes*, & mittentes arcum, conuerſi ſunt in die belli. Intelligitur autem Iudæa, vel populus Iudaicus factus ſanctificatio domini, quia tunc in eo fuit dominus ſanctificatus, magnificatus, & glorificatus, in magnis videlicet prodigiis & oſtentis vſque tunc inauditis, quæ pro populo illo tum exhibebat palàm toto mundo. Vel quia tunc populum iſtum ſanctificauit, quia tunc ſanctum eſſe ſibi, & (ratione promiſsionis factæ patribus) electum, in oculis omnium demonſtrauit,

Ioan. 14.

Coloſſ. 3. Ephe. 6. Actu. 10. Ro. 2. 6. 1. Reg. 1. 1. Reg. 2.

1. Cor. 14

Pſal. 83.

Pſal. 77.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vtpote cuius gratia tam ſtupenda ederet portenta, vt etiam maris pro illorum trāſitu ſiccaret alueum. Factus eſt populus ille ſanctificatio domini, quia oſtenſus eſt populus ſanctus eſſe domini. Vel ideo factus eſt dominī ſanctificatio, quia ſanctificatus tunc quaſi denuo, ſiue de nouo fuit domino Deo ſuo. Vique tunc enim commixtus fuerat inter idololatras AEgyptios, & quaſi gens non ſancta, quaſi populus non electus habebatur, cum pro eo nihil ageret Deus, imò in oppreſsione multa relinqueret. Ve
2.Cor.6. rùm in illa mirabili eductione, quaſi peculiariter ſanctum & electum populum ſegregauit ſibi, vt ei beneficeret eximie, & ſpeciali ratione habitaret in medio eius, quaſi pater in medio familiæ ſuæ, quaſi rex in medio regni ſui. In ſecunda autem parte cum dicitur: Iſrael poteſtas eius, poteſtas accipitur pro dominio vel imperio: eſtque ſenſus, Iſrael factus eſt populus in quo peculiariter imperaret, dominaretur, & regnaret dominus: vt poteſtas Dei accipiatur, pro eo in quo poteſtatem ipſe exercet, & principatum tenet: quemadmodum regnum aliquando appellatur vniuerſus ipſe populus terræ, quibus rex imperat. Vnde paraphraſticè ſic verti poterat: Iſrael factus eſt in quo Deus principem ageret, aut teneret imperium. Quantum tamen ad priorem partem: Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius: quidam Hebræorum dicunt, viros tribus Iuda primos fuiſſe auſos in fiducia verbi domini deſcendere in maris alueum, atque ita ſpecialiter illam tribum dicunt hac in re factam eſſe ſanctificationem domini, quoniam ſanctificauerunt dominum, ſic fideliter agentes, & fratres ſuos tribus reliquas ad fiduciam ſuo exemplo inuitantes. Nec enim melius ſanctificatur à nobis Deus quàm obedientia verbi, & fiducia promiſsi eius. Verùm id quia certum non eſt, neque authoritate ſufficienti firmatum, præcedentia vt magis certa præferenda videntur: vt non de tribu vna, ſed de toto populo accipiatur intellectus. ¶ Verſu tertio, Mare vidit, & fugit, Iordanis conuerſus eſt retrorſum. Hic proſopopœia eſt. Fit enim ſermo de inanimatis atque inſenſibilibus, quaſi ſi ſenſum haberent, cum dicitur mare videre & fugere. Secūdum
Pſal.76. quem modum & alibi dicitur, Viderunt te aquæ, Deus, viderunt te aquę, & timuerunt, & turbatæ ſunt abyſsi. Cum verò dicitur mare vidiſſe, ſubaudi Deum, quemadmodum illo in loco dicitur, Viderunt te aquæ Deus, & timuerunt, vel populum domini, angelo ipſius & duce Moyſe comitatū. ¶ Verſu quarto, Montes exultauerunt vt arietes, & colles ſicut agni ouium. Diuerſimode hunc verſum diuerſi interpretantur. Quidam exponunt de deſcenſu domini ſuper montem Sinai, quando mons ille aduenięte domino contremiſcens, quaſi ſubſil re videbatur: quemadmodum cum fit terræmotus, videtur ad modum arietum & agnorum terra ſubſilire, ita vt ſimul cum ea etiā cuncta ſubſiliant, quę ſuper eam cōtinētur, etiam homines cubantes in lectulis ſuis, & vtenſilia quęcunque ſunt in domibus cōmoueantur pariter. Et huic expoſitioni rectè conſonat quod mox ſubiungitur, A facie domini mota eſt terra, à facie Dei Iacob. Verùm hoc ex aduerſo videtur obſiſtere, quòd plurali numero dicitur, Montes exultauerunt, & de collibus numero item plurali adiungitur. Mons autem Sinai, ſupra quem deſcendit dominus legem prolaturus, mons vnicus eſt. Verùm huic obiectioni facilè poteſt ſatisfieri, dicendo totum illum montem plures in ſe montes partiales continere & colles diuerſos, vt ferè ſolent magni montes eſſe diuiſi in montes plures partiales, & multas habere collium eleuationes: quæ omnia ſimul aduenięte domino commota fuere. Vel intelligantur cum Sinai, montes circumiacentes ſimul fuiſſe moti, & omnia montana in circuitu ſubſiliſſe in aduentum domini. Alii exponunt de ſcopulis torrentis Arnon, qui (vt aiunt) quaſi exultantes, & ſaliēntes demiſerunt ſe in torrentem, vt tranſiret Iſrael. Quod eliciunt ex eo
Num.21. quod Numeri vigeſimoprimo citatur ex libro bellorum domini, in hæc verba, Sicut fecit in mari rubro, ſic faciet in torrentibus Arnon. Scopuli torrentium inclinati ſunt, vt requieſcerent in Arnon, & recumberent in finibus Moabitarum. Alii de ſcopulis fluminis, quod tranſibant filii Iſrael, id eſt, eleuationibus quæ erant in Iordane exponunt: qui ſcopuli, deficiente aqua ex parte inferiori, apparere incipiebant, & continuò magis magisque ſeſe oſtentantes, velut ſubſilire videbantur. Alii ſecundum exceſſum quendam dictum accipiunt, propter miraculi iucunditatem. Tam enim erat ſtupendum miraculum illa Iordanis exſiccatio, & maris ſimiliter rubri, vt montes omnes in circuitu id proſpicientes (vt ita per proſopopœiam loquamur) meritò exultarent, & tripudiarent, partim ob tam noui miraculi iucunditatem, partim ob congratulationem populi domini. Alii myſticè intelligunt, per montes, ſublimiores in Iudaico populo: per colles, inferiores: qui omnes pariter conſpecto miraculo exultauerunt, chorosque eduxerunt. Nos in Elucidatione nihil horum poſuimus, ſed montes interpretati ſumus a-
Ioſue 3. quarum ſeſe agglomerantium cumulos, in modum montium eleuatos. Sic enim Ioſue tertio capite legimus, tranſeunte populo Domini per Iordanem, aquas ſuperiores quæ deſcendebant, ſtetiſſe in loco vno, & inſtar montis intumeſcentes apparuiſſe procul ab vrbe quę vocatur Edom, vſque ad locū Sarthan. Hos autem montes exultare dicimus, ratione continui augmenti, aduenientibus ex loco originis continuò aquis nouis maiorem eleuationem facientibus. Res autem quæ continuò eleuatur in altum, quaſi ſubſilire iudicatur. Ex omnibus his propoſitis eligat ſibi lector quodcunque maluerit.

¶ Verſu ſexto, Montes exultaſtis ſicut arietes. Debent hæc intra quæſtionem includi, & cum ſigno quæſitiuo in verſu priori poſito legi, ad hunc modum, Montes quare exultaſtis? Vel, Quid eſt vobis montes, quòd exultaſtis ſicut arietes, &c. Verſus autem ſequens, A facie domini, mota eſt terra, accipitur quaſi in reſponſionem, aut certè taciti reſponſi confirmationem. Interrogatio namque petit, vnde mari ſua fuga, Iordani ſua reuerſio, montibus ſua exultatio procederet. Hic autem, tacitam reſponſionem habes, horum omnium effectorem fuiſſe illum, cui nihil eſt difficile, qui etiam cum voluerit, terram facit contremiſcere, quod certè non niſi maximæ & diuinæ eſt potentiæ,
Pſal.103. cum ſit illa fundata ſuper ſtabilitatem ſuam, vt non inclinetur in ſæculum ſæculi: propter quod, etiam alterum ſubauditur miraculum eductionis aquarum de petra, vt ſic oſtendatur, ab eo fuiſſe illa præcedentia, cuius ſunt hæc ſubſequentia. Poteſt tamen illud de terræ motione à facie Dei, peculiariter

intelligi de aduentu domini ſuper montem Sinai, quando mons ille mouebatur. ¶ Verſu 8, Qui conuertit petram in ſtagna aquarum. Conuerſio illa petræ in ſtagna vel paludes aquarum, non ſic eſt accipienda, vt ſignificetur ipſam petræ ſubſtantiam verſam eſſe in ſubſtantiam aquæ: ſed improprie hoc dictum eſt, eo quòd diuina operatione ex petra & rupe duriſsima effluxerunt aquæ, vt ſtagna & paludes ex effluentis aquæ abundantia implerentur. In ſecunda tamen parte cōuerſio proprie poteſt accipi. Rupes enim conuerſa fuit in fontem aquarum, quia diuina virtute, rupes quæ prius aquam non habuerat nec dederat, iam aquarum fundebat abundantiam. ¶ Verſu 10, Nequando dicant gentes, vbi eſt Deus eorum? Dolet hoc maximè ſanctis, quòd Deum vident blaſphemari ab infidelibus: & ſpiritualibus viris multò magis graue eſt ſuſtinere infidelium in Deum blaſphemias, quàm proprias miſerias. Vnde & Moyſen legimus irato domino hac ratione occurrere ſolitum, vt cum propter peccatum vituli, popu- Exod.32
lum vellet vniuerſum delere. Sic enim ille talia proponenti domino reſpōdebat: Ne quæſo dicant AEgyptii, callidè eduxit eos, vt interficeret eos in montibus, & deleret è terra, quieſcat ira tua, & eſto placabilis ſuper nequitia populi tui. ¶ Verſu 13. & deinceps, Os habent, & non loquentur. Cum idola dicuntur habere os, nares, oculos, manus, pedes, guttur, & huiuſmodi, non ſunt hæc propriè accipienda, quomodo imago hominis non propriè homo dicitur, ſed cum diminuente particula pictus homo, vel quidam homo, id eſt, hominis viui ſimilitudo. Nam propriè os, nares, oculi, &c. non ſunt niſi membra illa, in quibus actu ineſt anima ſenſitiua, certaque diſpoſitio qualitatiua in talibus membris requiſita. Vnde in cadauere, vbi anima abſceſſerit, quomodo iam vltra homo non eſt, ita neque oculus, neque auris, neque manus, niſi (vt dictum eſt) improprie ſumatur appellatio huiuſmodi membrorum. Cauſa autem quare idola per huiuſmodi ſimilitudinaria membra non ſentiant manifeſta eſt, quia videlicet non ſunt informata anima ſenſitiua: quæ (vt Ariſtoteles ait) principium eſt, ſicut viuendi, ita & ſentiendi. Neque etiam in organis illis ſimilitudinariis ſunt potentiæ illæ naturales, mediantibus quibus anima operatur animali conuenientes operationes, vt in oculis non eſt potentia viſiua, in auribus nulla eſt potentia auditiua, in pedibus non eſt vis ambulatiua, atque ita in cæteris. Ad hoc autem vt membra exerceant ſuas operationes, oportet in eis eſſe conuenientes potentias naturales, mediantibus quibus, vt cauſis ſecundariis, anima operari habet animales operationes. Qua de re plene & à propoſito tractauimus in libris de conſideratione rerum naturalium, libro 8. ¶ Verſu 25, Cælum cęli domino. Quidā ita diſtinguunt: Cælum, domino cæli, vt genitiuus regatur à domino, non à nominatiuo cælum: vt ſignificetur, cælum eſſe deputatum illi, ad glorioſam inhabitationem, qui eſt cæli dominus. Nos in Elucidatione exponimus cælum cæli, quaſi per excellentiam dictum, pro ſummo cælorum: quemadmodum in alio pſalmo Pſal.67.
dicitur, Pſallite domino qui aſcendit ſuper cælum cæli, ad Orientem, id eſt, ſuper ſummum cælorum, ad patris dexteram.

CXIIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iſte forma eſt, qua ſe uir iuſtus atque fidelis in Dei amore exercitat: ex beneficijs diuinæ exauditionis ſibi in maximis periculis, & rebus alioqui deſperatis, frequenter exhibitis, ſeipſum excitando ad ſpem atque dilectionem conuertendam in dominum, qui & cuſtos eſt humilium, & requies eſt ac benefactor eorum, qui ſe conuertunt in illum: ad quem proinde noſter debet conatus dirigi, ut illi placeamus.

CXIIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Dilexi quoniã exaudiet dominus, uocẽ orationis meæ.

2 Quia inclinauit aurẽ ſuã mihi: & ĩ diebus meis inuocabo.

3 Circundederunt me dolores mortis: & pericula inferni inuenerunt me.

4 Tribulationẽ & dolorem inueni: & nomen domini inuocaui.

5 O domine libera animam meã: miſeri-

Dilexi dominum, eique præ omnibus per amorem inhærere elegi, quoniam ipſe eſt qui me exaudire poterit, & volet, quoties ad eum de quacunque neceſsitate in oratione clamauero. 2 Quoniam quidem benignum auditum ſuum clementer ad audiendum orationem meam demiſit, id eſt, me licet auditione indignum, dignanter tamen exaudiuit: * & idcirco omnibus diebus vitæ meæ, tam potentiſsimum ac benigniſsimum exauditorem volo ſemper inuocare, ad auxilium atque protectionem meam, neque ad aliud humanum volo reſpicere vanum auxilium. 3 Cum me circundarent vndiquaque tentationes validiſsimæ, vſque ad mortem affligentes pauperculum ſpiritum meum, & velut vſque ad mortem terrentes & conturbantes: * & cum me apprehendiſſent tanta tentationum atque perſequutionum pericula, quæ iam nunc videbantur in infernum, ac mortem deductura animam meam. 4 Denique, quoties afflictio quælibet & anxietas, ſiue corporalis, ſiue ſpiritualis, ab inimicis mihi exorta fuiſſet: * ego in omnibus te potentiſsimum atque clementiſsimum exauditorem meum, tuumque ſanctum nomen ſemper inuocaui, loquens, & clamans in hunc modum. 5 O domine, eſto liberator pauperculæ animæ meæ, eam de doloribus mortis, de periculis inferni, deque omni tribulatione & anguſtia, per tuam miſericordiam, ſaluans in regnum tuum cæleſte: * meritò verò ad te ſemper clamabimus, quia miſericors tu es domine ſimul & iuſtus: atque idcirco tu, Deus noſter ſemper miſereris, neque potes nō miſereri

Universidad de Deusto
Biblioteca

cors dominus, & iustus, & Deus noster miseretur.

*6 Custodiens paruulos dominus: * humiliatus sum, & liberauit me.*

*7 Conuertere anima mea in requiem tuam: * quia dominus benefecit tibi.*

*8 Quia eripuit animã meam de morte: * oculos meos à lachrymis: * pedes meos à lapsu.*

9 Placebo domino in regione uiuorum.

omnium te ex puro corde inuocantium. Facit enim misericordia tua, vt E
miseriis nostris flecti debeas: & veritas facit atque iustitia, vt quod toties nobis à te misericorditer promissum est, nemini omnino negare valeas. 6 Tu domine humilium, simplicium, atque pauperum spiritu es custos, protector, curator, pastor, superbos despicies ac reprobans: *quã ob rem & ego despiciens superbiam, sub potenti manu tua humiliaui animam meam, corde humili tuum nomen adorans & inuocans: & factus es etiam custos & liberator animæ meæ. 7 Amodo ergo, ô anima mea, ô spiritus meus, noli auerti à domino Deo tuo, neque post huius sæculi vanitates vltra abeas (eris enim inquieta, donec ista sectaris) sed abdicatis sæcularibus omnibus cupiditatibus, & carnalibus affectibus, totam conuerte teipsam, mente pariter atque affectu, in dominum Deum tuũ, in quo solo erit tibi, cum ad ipsum perueneris, vera requies: *& meritò sanè ad eum tum cognoscendum, tum amandum, debes conuerti: quoniam ipse est qui mãxima iuxta veritatem tibi contulit beneficia, tam in creatione, quàm in regeneratione, imò à quo omne bonum est tibi, & à quo expectas adhuc maxima. 8 Ipse (inquam) est, ô anima mea, qui te eripuit de interitu sempiterno, liberãs te à peccatis, per quę F
illuc fueras alioqui deducenda: *oculos meos seruauit à fletibus sempiternis, & lachrymis gehennæ incõsolabilibus: *gressus quoque præseruauit ne in foueam caderent infernalem, id est, cõuersationem vitę meæ ita direxit, vt per eam non fuerim deductus in infernum. 9 Volo ergo ex toto affectu cordis mei ad hoc conari, & studere sedulò, per adiutorium gratiæ tuæ, vt tibi valeam placere, & hic in terra viuentium, in numero fidelium seruorum tuorum, & in futura patria sine termino. Ita enim iustum est & æquissimum, vt tibi tam optimo tamque beneficentissimo domino, omni conatu placere studeamus, qui viuis & regnas in sæcula benedictus. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXIIII.

VErsu primo, Dilexi, quoniam exaudiet dominus vocem orationis meæ. Nouo modo poni hic in principio videtur verbum dilexi, absque accusatiuo significante ipsum in quo fertur dilectio. Nos in Elucidatione subaudimus dominum, ipsum qui mox in casu nominatiuo exprimitur, ad G
hunc sensum, Dilexi dominum, quoniam ipse exaudiet orationem meam. Vbi nota, quòd dilexi, accipi debet, vt valeat, affectum dilectionis & amoris dedi, vel collocaui, in hunc sensum, vt dicat fidelis: Affectum amoris mei iam dedi domino, iam in illum collocaui, siue defixi amorem meum, quoniam ipse est qui exaudiet vocem orationis meæ. Quomodo si dicat virgo de electo sponso suo, Dilexi hunc sponsum, id est amorem meum in hunc collocaui, quoniam ipse abundanter mihi præstabit quæcunque postulauero. Atque hanc sententiam ordine sermonis Hebraici aliquantulum immutato ex Hebræo quidam sic legit, Diligo dominum, quoniam exaudiet vocem deprecationum mearum. Alii verò nihil supplent: & totum hoc, quoniam exaudiet dominus, loco accusatiui accipiunt: dilexi autem accipiunt, pro desideraui, vel concupiui, ad hunc sensum, Dilexi, concupiui, desideraui, vel gratum habui, quòd dominus exaudiet vocem orationis meæ. Quasi dicat, Hoc mihi valde placet, hoc mihi valde optatum, desideratum, & gratum est, quòd exaudiet dominus orationem meam. Si verò exaudiet pro exaudiat acciperetur, hæc haberetur sententia: Concupiui quòd dominus exaudiat orationem meam: quomodo ad marginem vertit Felix, Desideraui, vel cõcupiui, quòd exaudiat dominus. ¶ Versu tertio, Circundederunt me dolores mortis, &c. Non videtur cõpleta esse sententia, nisi in fine versus sequẽtis, cum dicitur, Et nomen domini inuocaui, & quasi conditionalis aut temporalis secundũ sententiam videtur esse enunciatio, ad hunc sensum, Cum circundedissent me dolores mortis, & pericula inferni me inuenissent, cũ tribulationẽ & doloré inuenissem, ego nomen tuum inuocaui: ac deinde ponitur inuocandi modus cõueniens, cũ subditur versu 5, O domine, libera animam meam. ¶ Versu 5, O domine, libera animam meã, misericors dominus, & iustus, & Deus noster miseretur. Aptior videretur esse connexio, si principium huius versus cũ fine præcedentis iungeretur, ad hunc modũ, Et nomen domini inuocaui, ô domine libera animã meã: ac deinde diuisim, Misericors dominus & iustus, & Deus noster miseretur: cuiusmodi distinctionẽ Felix in sua versione sequitur, eademq; & in Hebræo & in Chaldæo inuenitur. ¶ Versu 6, Humiliatus sum, & liberauit me. Humiliatus in Elucidatione interpretamur de humilitate cordis. Nã de ea hîc conuenit facere sermonem, quoniam statim antecessit, Custodiẽs paruulos dominus. Alii, Humiliatus sum, exponunt, Afflictus sum, vel tribulatus sum. Quod tamen, si intelligatur non sola afflictio exterior, sed simul etiam afflictio spiritus, videlicet spiritus contribulatus, corq; contritum & humiliatum, penè in idem recidit. Propè enim est dominus iis qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit. Hieronymus vertit, Attenuatus sum. Felix adiicit, vel pauper factus sum. Quæ vtrunque patiuntur intellectum. ¶ Versu octauo, Quia eripuit animam meam de morte, &c. Mutatur persona de secunda in tertiam. In priore namque versu animam alloquebatur, dicens, Conuertere anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi, atque ita consequenter dicendum videretur, Quia eripuit te de morte, oculos à lachrymis, pedes à lapsu. Triplex autem hîc enumerat Psal.33.

magnum beneficium, quemadmodum tria opposita pessima sunt. Nam animæ nihil tam aduersum
A quàm mors, oculis nihil molestius fletu, & pedibus offensio siue lapsus nocet. Quod autem in sequenti vltimo versu dicitur, Placebo domino, intelligidebet, conabor placere, studebo vt placeam: cui respondet quod in Hebræo dicitur, Ambulabo coram domino in terris viuentium.

CXV. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iste apud Hebræos cum præcedenti connectitur: unumq; duo hi psalmum efficiũt. Quamobrem, psalmi præsentis sententia, rectè cum præcedentis materia potest connecti. Vir itaq; iustus, qui ex consideratione diuinorum beneficiorum paulo ante seipsum conuertere studebat ad Dei amorem, spem, atque confidentiam, benefico suo domino modis omnibus placere desiderans, atque hoc ipsum proponens, nũc in processu exercitationis suæ pergens, eousque deuenit, vt propter rectæ fidei confessionem, mortis quoque & persecutionum calicem gaudenti uelit animo, in qualemcunque gratiarum actionem suscipere: ore quoque & opere, non in occulto modo, uerùm etiam palàm, iuxta pia cordis uota, fideliter illi deseruire: quem & suum dominum secundum creationem agnoscit, & à mortis uinculis liberatorem. Hic itaque uir iustus, qui iam Deo suo uelle placere proposuit, sciens, quoniam sine fide impossibile est placere Deo, neque tamen Hebr. 11.
cordis fidem sufficere, sed oris etiam confessionem esse necessariam, simul & ad maiora animi promptitudinem ita loquitur in exercitatione sua. Rom. 10.

CXV. PSALMI ELVCIDATIO.

B *1 Credidi, propter quod locutus sum:*

** ego autem humiliatus sum nimis.*

2 Ego dixi in excessu meo: omnis homo mendax.

C *3 Quid retribuam domino, ꝓ omnibus quæ retribuit mihi?*

4 Calicem salutaris accipiam:
** & nomen domini inuocabo.*

5 Vota mea domino reddam, coram omni
D *populo eius:*
** pretiosa in conspectu domini, mors sanctorum eius.*

*6 O domine, quia ego seruus tuus: * ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.*

*7 Dirupisti uincula mea: * tibi sacrificabo hostiã laudis, & nomẽ domini inuocabo.*

PRopter fidem rectã qua in te credo, domine Deus, constanter quæ sunt veritatis, loqui nõ erubui, neque formidaui: ad tui nominis glorificationem, fidei sanctæ confirmationem, & proximorum ædificationem atq; corroborationem, audacter confessus, quod corde credidi. Siquidem vt corde creditur ad iustitiam, ita ore fit cõfessio ad salutem: * ego autem quæ sunt veritatis fidei constanter profitens, persecutionem & afflictionem grauem inueni, atque sustinui ab aduersariis veritatis, siue visibilibus, siue inuisibilibus: quẽadmodũ sem per qui piè viuere volunt, & pro veritate zelant, persecutiones sustinẽt. Rom. 10.
2 Ego autem in quodam stupore & consternatione positus in tantis 2. Tim. 3
malis, hoc sensi, & protuli apud me talem sententiam, quòd non sit veritas in hominibus: sed quantum ex sese vani sunt omnes filii hominum atque mendaces, non est qui ex se diligat veritatem, & pro ea zelet, non Psal. 61.
est vsque ad vnum, nisi à te desuper fuerit edoctus. Atq; idcirco consolabor memetipsum, etiamsi videam bonam partem hominũ veritati aduersari, neq; post plurimorum abire volo sententias, sed tuę magis fideli vnctioni, atq; doctrinę tuę illuminationi inhærere. 3 Dic verò mihi, ô anima mea, si quid habes quod domino Deo tuo possis offerre, ad qualemcunque retributionem, siue gratiarum actionem, pro vniuersis maximis illis corporalibus atq; spiritualibus beneficiis, quæ prior ipse mihi donauit immerito. 4 Sanè dignam retributionem, aut plenam compensationem minime inuenio, veruntamen ad qualemcunque gratiarum actionem, ecce calicem amaritudinum atque passionum, quem prior bibisti, domine, pro tuo amore acceptare atque bibere paratus sum: propter veritatis confessionem, etiam mortis amaritudinem libenti animo suscepturus: * idque faciam cum aperta confessione & inuocatione nominis tui: cuius gratia & saluberrimum est, & omnino gloriosissimum, passiones atque etiam mortem tolerare. 5 Cordis mei deuotionem ac pium propositum, & sancta pro tuo amore cõcepta frequenter desideria, ego persoluam, oreque & opere demonstrabo atque perficiam, vbicunque se obtulerit opportunitas: non in occulto solum, quasi de tuis erubescens operibus, sed palàm in conspectu fidelium tuorum ad tui nominis gloriam, & proximorum meorum ædificationem: * neque mihi formidandum est, mori pro tuo nomine: quoniam gloriosa mors est & magni precii, optimęque remunerationis, ante oculos patris tui, eorum qui pro tuo nomine & amore occumbunt: quemadmodum econtrario, mors peccatorum pessima est. 6 Eia obsecro, mi amabi- Psal. 33.
lis domine, quidni pro te moriar? quidni te ego & ore & opere cõfitear? cum sis tu meus verus ac solus, secundum corpus & animam, dominus, & ego tuum mancipium seruissimus: * neque solùm ego, sed & mater quæ me genuit, serua item est tibi: atque item pater, & auus, & progenitores mei vniuersi, serui tui erant, & tu es omnium dominus. 7 Insuper vincula & obligationes mortis atque damnationis æternæ, seruitutis diabolicæ, & tyrannidis peccati, tu per tuam misericordiam potenter dissoluisti, atq; tulisti ab anima mea: * atq; ob hoc, pro sacrificio tibi offerre volo, quod tibi noui super oĩa placitissimũ, nempe laudem & gra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.48. 8 *Vota meo domino reddam in conſpectu omnis populi eius:*in atrijs domus domini, in medio tui Hieruſalem.*

tiarum actionem pro acceptis beneficiis,ſimul ex corde fideli tui nominis quoque implorando auxilium,in omnibus periculis meis atque neceſsitatibus. Huiuſmodi enim ſacrificio à nobis tu vis honorari, magis quàm hircorum aut vitulorum ſanguine. 8 Inſuper pia affectus mei frequenter concepta deſideria,vbicũque occaſionem nactus fuero, tam ore quàm opere palàm curabo exhibere coram ſeruis tuis:* nunc quidem in latitudine iſta, atque in propatulo militantis huius eccleſiæ : ac deinde plenè perfectéque in medio beatiſimę illius ciuitatis triumphantis Hieruſalem,in medio ſanctorum tuorum,qui te ſine fine & termino laudant in ſęcula ſęculorum,Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXV.

VErſu primo,Credidi,propter quod loquutus ſum. Hìc credidi,ita exponendum eſt, quomodo in principio pſalmi præcedentis dilexi,vt ſit ſenſus,Fidem habeo firmatam,& fide certus factus ſum,de bonitate ſcilicet & veritate Dei . Citat autem hunc locum Paulus apoſtolus in epiſtola
2.Cor.4. 2.ad Corinth.cum ita ait,Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt, Credidi propter quod loquutus ſum,& nos credimus,propter quod & loquimur.Huic etiam conſonat quod ad Roma
Rom.10. nos ſcribit cap.10.Corde creditur ad iuſtitiam,ore autem confeſsio fit ad ſalutem . In eo autem quod ſequitur,Ego autem humiliatus ſum nimis,humiliatus videtur accipiendum pro afflictus, vt ſignificetur perſecutionum afflictio,quæ ſolet fidelibus accidere. Maximè autem hic pſalmus conuenit exercitationi martyrum eorum qui ſe ad paſsiones,aut etiam mortis martyrium pro veritate aut iuſtitia,ex fide & deuotione erga Deum voluerint exercitare: propter quod etiam ex inſtitutione eccleſiaſtica hic pſalmus in martyrum feſtis peculiariter canitur,itemque in feſtis apoſtolorum,quandoquidem ipſi vel primi ſunt inter martyres. ¶ Verſu.2.Ego dixi in exceſſu meo.Exceſſus iſte poteſt accipi pro quodam ſtupore & pauore,quo ſubitò corripitur homo, ex omni parte ſibi videns imminere perſequutionem. Vnde fit,vt in quandam admirationem magnam adducatur,& velut in quendam ſtuporem, præ admiratione . Cui fauet quod Hieronymus vertit , Ego autem dixi in ſtupore meo , omnis homo mendacium.Et Felix,In præcipitatione mea,vel in feſtinatione mea. Quidam Hebræi intelligunt,cum præceps fugerem,vel fugiendo feſtinarem,interpretantes de perſona Dauid: quòd cum feſtinanter fugeret à facie Saulis, proditus ab iis, à quibus non ſperabat, dixerit hanc ſententiam, Omnis homo mendax, volens nemini tutò fidendum,nuſquam eſſe(quod dici ſolet)tutam fidem in hominibus. Poteſt tamen exceſſus iſte, ſiue iſta ectaſis accipi pro raptu mentis, vt ſignificetur, tanta afflictione pro veritate humiliatum, in mentis eleuatione poſitum , ac diuinæ illuminationis radio peculiariter illuſtratum, hoc conſideraſſe , quòd ſit omnis homo ex ſeſe vanus ac mendax : in quam ectaſim , & ſingularem mentis eleuationem ſolet Deus ſuos electos in grauibus malis poſitos adducere, vt eos conſoletur, atque confirmet in aduerſitatibus.Quod autem hìc dicitur, Omnis homo mendax, non peculiariter intelligendum videtur de mendacio falſitatis , quod ab ore egreditur , verùm generalius de mendacio vnitatis,
Geneſ.6. & 8. quod eſt in omni vita & conuerſatione hominis. Eſt enim homo ſicut ad omnem falſitatem, ita ad o-
Rom.11. mnem prauitatem ex vitiatæ naturæ miſeria pronus,ab adoleſcentia : ex qua etiam radice procedit, vt certæ veritati pauciſsimi adhæreant:contra verò hæreſibus, erroribus,& impietatibus, quàm plurimi: virtutem item,& quæ virtutis ſunt , perquam pauciſsimi ſectentur , malitiam penè omnes. ¶ Verſu tertio , Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Retribuere non eodem modo, priore loco atque poſteriori accipitur . Nam priori loco propriè accipitur , pro reddere , quomodo ratione compoſitionis verbum illud ſonat,quaſi iterum dare,ſiue reddere:hoc eſt,pro prius dato dare. In poſteriori verò improprìè accipitur retribuere,non pro reddere,ſed vt valeat,ſimpliciter dare. Retribuere nanque propriè ſumptum,præſupponit donationem priorem eius cui fit retributio,ac proinde Deus nihil homini retribuit , quoniam prior illi homo donare non poteſt , quemadmodum apud Paulum dicitur, Quis prior dedit illi, & retribuetur ei ? Reſumit autem in hoc verſu animum fidelis, qui in priore verſu ſe dixit in quendam ſtuporem fuiſſe adductum , vt iam ſe confortans aduerſum omnia mala,ſibi ſuadeat nihil metuere,ſed magis in ſuis paſsionibus aliquam Deo retributionem & gratiarum actionem,pro beneficiis acceptis,inquirere:debetq; interrogatio iſta dirigi,vel ad ſemetipſum, vel ad ſuamipſius animam.Sonat autem, quid retribuã,ac ſi dicas, Quidnam poſsim retribuere ? éſtne
Matt.20. aliquid in quo poſsim qualemcunque facere retributionem domino,&c. ¶ Verſu quarto,Calicem ſa-
Matt.26. lutaris accipiam.Calicem illum intelligimus,de quo ſaluator ipſe ait in euangelio, Poteſtis bibere cali-
Ioan.18. cem quem ego bibiturus ſum?Et iterum, Si fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. Ac rurſum, Calicem
Philip.2. quem dedit mihi pater,non vis vt bibam illum? Hunc calicem prior accepit,& prior bibit,imò ad fæces vſque exhauſit , noſtri cauſa, noſter dominus , quando pro nobis factus eſt obediens patri vſque ad mortem,mortem autem crucis.Et nos eundem hunc calicem accipimus , quando tali nos obedientia Deo ſubiicimus, & ſic in medullatum holocauſtum Deo offerimus , vt de eius manu parati ſimus ſuſcipere , quicquid tandem illi placitum fuerit nobis immittere , pro eius amore quælibet ſuſtinere aduerſa, ferre etiam quantumuis grauia, etiam vſque ad mortis diſcrimina , atque adeò ipſam etiam mortem , quantumuis probroſam , quantumuis humano iudicio miſeram . Nec eſt in quo magis congruè Deo noſtro beneficentiſsimo poſsimus referre gratiam , ſi tamen vel hoc referre gratiam dici poteſt , & non magis perſoluere debitum . Eſt autem differentia , inter calicem accipe-

re,& calicem bibere.Omnes enim fideles Dei ſeruos iuſtum eſt hunc calicem accipere,ſiue leuare:hoc eſt,dignum eſt vt quilibet Chriſtianus talem animum offerat domino ſuo, prius ſui cauſa paſſo , qui ſit ad quælibet pro ipſius nomine perferenda paratus. Non omnibus autem datur martyrii gloria coronari; ſed quibus hoc ita conceditur ex Dei munere.Nam complures ſanctorum patrum legimus vehementer ſitiuiſſe , vt hunc aliquando calicem biberent:& ſumebant quidem illum quotidie in manibus, vt biberent, dum per quotidianas orationes ſuum ſpiritum Domino ad omnia offerebant paratiſsimum:quibus tamen non eſt conceſſum aliquãdo,vt eum biberent,martyrii gloriam conſequi non potuerunt,ſed in pace dormierunt,ſic volente domino . Et licet pene omnibus fidelibus calix iſte guſtari permittatur,non ſic tamen omnibus conceditur illum ebibere.Vix enim reperiuntur,qui pie vo- 2.Tim.3.
lunt viuere in Chriſto, quin aliquam ſuſtineant perſequutionem . Non omnibus tamen vſque ad ſanguinem datur reſiſtere, quemadmodum ſuis Hebræis iam bonorum direptionem paſsis ait Apoſtolus,Nondum vſque ad ſanguinem reſtitiſtis . Nouit enim Deus infirmos eſſe quoſdam , qui licet ſint Hebr.11.
robuſti ſatis vt guſtent , non tamen ſufficientes ſunt vt ebibant illum amarum calicem:qui tam eſt amarus carni, vt ſecũdum eam partem ipſe etiam Saluator , omnium atletarum robuſtiſsimus , ab eo abhorreret, cum in illa grauiſsima lucta patri diceret, Pater,ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. At- Matt.26.
que idcirco conſulens Deus plurimorum infirmitati,non omnibus præcipit calicem ebibere . Omnes Luc.14.
tamen vult illum accipere, dum ad turbas vniuerſas exclamans, ait , Si quis venit ad me , & non odit patrem ſuum, & matrem,& vxorem, & filios, & fratres , & ſorores , adhuc autem & animam ſuam , non poteſt meus eſſe diſcipulus . Et qui non baiulat crucem ſuam,& venit poſt me , non poteſt meus eſſe diſcipulus.Calix autem iſte,calix ſalutaris, vel ſalutis, vel ſaluationis appellatur . Chriſto quidem quoniam (vt ipſemet poſt reſurrectionem hæſitantibus ait diſcipulis) ſic oportebat Chriſtum pati , Luc.24.
& ita intrare in gloriam patris. Nobis verò, quoniam (vt ipſius ait Apoſtolus) per varias tribulatio- Actu.14.
nes nos oportet introire in regnum Dei . Quod autem in ſancto Miſſæ ſacrificio accipientes ſacerdotes bibendum ſacrum calicem,hos verſus proferant,dicentes,Quid retribuam domino , pro omnibus quæ retribuit mihi? ac deinde, Calicem ſalutaris accipiam , & nomen domini inuocabo : hoc non cogit de ſacro iſto calice nos intelligere præſentem Pſalmum . Nam id Eccleſiaſtico vſui frequens eſt, verbis illis quæ in ſcripturis inueniuntur , pro deuotione fidelium in ſenſum aliquem pium vti , qui tamen non eſt ex præcipua intentione loci vnde verba illa ſunt deſumpta . ¶ Verſu quinto , Preciоſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius . Quidam intelligunt , mortem ſanctorum eſſe preciоſam in conſpectu Domini,eo quòd non facile Deus ſuos permittit venire in mortem , ſecundum deſideria impiorum,ſed multa diligentia eos protegit,& in vita ſua protectione cuſtodit, donec ipſi fuerit placitum. Nos verò ideo preciоſam dicimus , quia magni valde precii eſt apud Deum , vt pro ea ſanctis reddat magnificam retributionem vitæ æternæ . Omnino enim preciоſa ſit in oculis Domini mors illa neceſſe eſt, quam ipſe tanta retributione coronat. Contra verò in Pſalmo. 33. de reproborũ Pſal.33.
morte ſcribitur, Mors peccatorum peſsima . In ſequenti autem verſu , pro ò domine , in Hebræo eſt anah,quod ſonat obſecro. Eſt enim ſermo blandientis, Obſecro Domine, quia ego ſeruus tuus , &c.
De eo autem quod hìc dicitur,Ego ſeruus tuus,& filius ancillæ tuæ , diximus in annotationibus Pſal- Pſal.85.
mi.85.in verſum illum,Saluum fac filium ancillæ tuæ.

CXVI. PSALMI ARGVMENTVM.

Illuminatus ſpiritu Propheta,de gentium ad fidem uocatione,deq; miſericordiæ patribus Iudæorũ promiſſæ in gentes dilatatione & communicatione,eoſdem in ſpiritu alacriter exhortatur ad laudem domini,qui miſericordiæ huius facere ipſos dignatus eſt particeps per gratiam ſuam, & ueritatem promiſſionum ſuarum ipſis æque atque Iudæis dignanter conſtabiliuit . Atque in hunc ſenſum beatiſsimus Apoſtolus Paulus,capite decimoquarto, Epiſtolæ ad Romanos,priorem pſalmi huius uerſum adducit.

CXVI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Laudate dominũ omnes gentes:*
* *laudate eum omnes populi.*
2 *Quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius:*
* *& ueritas domini manet in æternum.*

VOs omnes gentium nationes , quæ olim longè eratis à Deo,idolis atque dęmoniis ſeruientes,Deúmque verum ignorãtes,nunc laudem date & gloriam Deo Domino , in quẽ apoſtolica edocti prædicatione credidiſtis : * Neque ſolus de cætero Iudæorum populus Deum laudet , verum abſque diſcretione omnes populorum nationes , vbiuis terrarũ conſtituræ,pariter collaudate dominum Deum. 2 Iam enim in tempore iſto gratiæ, nobis omnibus credentibus impleta eſt, & opere exhibita miſericordia , patribus olim promiſſa, hoc eſt,generis humani per Chriſtum redemptio : eſtque miſericordia domini (à qua olim longe eramus, quando eramus natura filii iræ) iam ſuper nos credentes cor- Epheſ.2.
roborata atque ſtabilita,ita vt nunquam auferri poſsit à nobis credentibus in eum:* & veritas promiſsionum eius non fallet nos in ſempiternum , ſed quæ promiſit infallibili veritate cuſtodiet credentibus : quæ ſane duplex ratio , maximi gaudii cunctis credentibus debet eſſe materia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CXVII. PSALMI ARGVMENTVM.

E

Psalmus hic magna exultatione totus penè tripudiat, liberationem diuinam à maximis fortium aduersariorum periculis, cum liberatoris laude & gratiarum actione proponens. Potestq; commodius accipi, ut uox sit totius Ecclesiæ, sua pericula & exaduerso miraculosam liberationem enarrantis, aut etiam uiri cuiuslibet iusti: qui primum sibi peculiariter exhibita enarrat beneficia, deinde ad communẽ per Christum factam salutem transit, cum de angulari lapide canit, reprobato, sed facto in anguli caput. Ab eo enim loco manifestum est, ad communem salutem & cõmunia Ecclesiæ impensa beneficia, debere omnia referri. Est autem in hoc Psalmo peculiariter aduertendum, fieri aliquoties loquẽtis personæ mutationẽ. Cum enim ab initio loqui cœperit, siue Ecclesia, siue iustus quilibet, suam liberationẽ proponens, uersu tamen 19. Aperite mihi portas iustitiæ, uidetur sermo esse popularium atque inferiorum, sibi portas ad Deum per eos qui clauem habent aperiri poscentium: & qui est in ordine uigesimusquintus, Benediximus uobis de domo Domini, peculiariter maioribus uidetur & in Ecclesia præpositis, competere: quorum est ijs quibus præpositi sunt spiritualiter benedicere. Quemadmodum in sequenti Psalmi huius Elucidatione euadet manifestum.

CXVII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Cõfitemini domino quoniam bonus: * quoniã in sæculũ misericordia eius*

2 *Dicat nunc Israel, quoniã bonus, quoniã in sæculum misericordia eius.*

3 *Dicat nũc domus Aaron, quoniam in sæculum misericordia eius.*

4 *Dicãt nunc qui timent dominũ, quoniam in sæculum misericordia eius.*

5 *De tribulatiõe inuocaui dominũ: * & exaudiuit me î latitudĩe domĩ.*

6 *Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.*

7 *Dominus mihi adiutor, & ego despiciã omnes inimicos meos.*

8 *Bonum est cõfidere in domino, quàm confidere in homine.*

9 *Bonum est sperare in domino, quàm sperare in principibus.*

10 *Oẽs gẽtes circuierunt me: * & in noĩe domini, quia ultus sum in eos,*

D Ate confessionẽ & laudẽ domino quicunque percepistis beneficia eius, serui fideles, eáque in vobis experti estis confitentes, & super omnia immensam bonitatem eius: * quodque misericordia eius erga nos sit permansura in sempiternum, neque vnquam deficiet. F

2 Narret ista, confiteatur & prædicet omnis populus Israeliticus, q̃ bonus sit ipse, & quòd sit in sempiternum permãsura super nos misericordia eius. 3 Peculiatiter verò id confiteatur & prædicet familia Aaronica, quæ sacerdotii priuilegio singulariter domino est sanctificata, vt diuinis iugiter vacet laudibus atque sacrificiis.

4 Denique, sine exceptione omnes serui domini, qui colitis atque diligitis dominum, confiteamini atque narrate quòd ipse sit solus verè essentialiter atque perfectè bonus, imò ipsa infinita pfectaq̃ bonitas, quòd in sempiternum sit permãsura, neque finem aliquando habitura misericordia eius. Qui enim nũc domĩo Deo seruiũt, eius in se misericordiam ac bonitatem experientur in æternum.

5 Loquar ego sane, ad gloriam illius, quæ in memetipso expertus persensi. Constitutus in grauí afflictiõe, siue corporis siue spiritus, ex corde syncero clamaui ad dominum: * ipse clamantẽ me exaudiuit, deque angustia & tribulatione liberatum saluauit, & in libertatem cordisque latitudinem eduxit. 6 Ecce dominum ego elegi meum protectorem, adiutorem, atque defensorem, cuius auxilio fisus, nullam humanam potentiam, imò nullam omnino creatam virtutẽ atque potestatem pertimesco: cuius etiam auxilio fisus, pro nihilo pendo aduersariorũ meorũ omnium tã visibilium, quàm inuisibilium potentiam siue insultum. 7 Dominũ Deum meũ habeo fortissimum fidelissimumq̃ auxiliatorem, cuius fiduciæ innixus, nihili faciam omnem potentiam, ferociã atque insaniam inimicorũ meorum, ita vt propter impetũ persequutionis eorum nequaquam vltra velim anxie conturbari, aut deiici timore, quemadmodum ii faciunt, qui Dominum non ponũt adiutorem suũ, quos leuis quilibet rumusculus grauiter statim conturbat. 8 Præstantius longè est & vtilius, atque cõsultius, spem omnem atque confidentiã in domino Deo constituere, q̃ in vllo hominum, quantumuis potente, sapiente, aut glorioso. 9 Melius item est, spem ponere in domino, q̃ in sæculi principibus, id est, viris eximiis & quomodolibet iuxta sæculum præcellentibus, siue potentia, siue sapientia, siue authoritate, aliísve similibus modis. Siquidẽ nõ est alius æque atque Deus ad saluandum potens, neque alius est æque verax, cui sic tuto fidi posset: neque est alius æque bonus, & ad exauditionem semper paratus. Dæmones enim, nunquam nihil nisi fallere intendunt & perdere. Homines verò saluare non sufficiunt, neque etiam in iis ad quæ sufficiunt, parati semper poscentibus existunt: nõnunquam etiam quod promiserunt, propter infidelitatem, negligentes: quæ omnia à Deo quàm longissimè absunt. 10 Ex omni parte me circuierunt peruersi atque maligni, & dæmones, & homines infideles, variis me oppugnationibus laborantes opprimere, & iustitiam mihi auferre, diuersis modis atque consiliis me aggressi, nunc hac via, nunc alia: * sed benedictus sit dominus adiutor meus, quoniam triumphare me fecit super eos, & contra eos ex diuina protectione præualui, eosque ita deuici & superaui. 11 Circundantes, in magna multitudine & temporis longitudine obsederunt me, si quo modo vel numero vincerent, vel tædio pugnæ fatigarent: * & benedictum sit nomen domini, ad cuius inuocationem, superaui malitiam inimicorum meorum, neque præualuerunt mihi. G

A 11 *Circũdãtes circundederũt me: * & in nomine domini, quia ultus sum in eos.*

12 *Circũdederũt me sicut apes: * & exarserũt sicut ignis ĩ spinis: * & in nomine domini, quia ultus sũ i eos.*

13 *Impulsus euersus sum, ut caderem: * &*

B *dominus suscepit me.*

14 *Fortitudo mea, & laus mea dominus: * & factus est mihi in salutem.*

15 *Vox exultationis & salutis, in tabernaculis iustorum.*

C 16 *Dextera domini fecit uirtutẽ: * dextera domini exaltauit me: *dextera domini fecit uirtutem.*

17 *Nõ moriar, sed uiuã: * & narrabo opera domini.*

18 *Castigãs castigauit me dominus: * & morti nõ tradidit me.*

D 19 *Aperite mihi portas iustitiæ: * ĩgressus ĩ eas cõfitebor domĩo: * hæc porta domini, iusti intrabunt in eam.*

20 *Confitebor tibi, quoniam exaudisti me & factus es mihi in salutem.*

21 *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in ca*

11 Circundantes, in magna multitudine & temporis longitudine obsederunt me, si quo modo vel numero vincerent, vel tædio pugnæ fatigarent: * & benedictum sit nomen domini, ad cuius inuocationem, superaui malitiam inimicorum meorum, neque præualuerunt mihi.

12 Cum fremitu magno & stridore, præ iracundia, velut stridentes apes volitauerunt circum animam meam: * & ira atque furore exarserunt, cum magno stridore atque crepitu, quomodo solet stridere ignis spinas adurens: * sed benedictum sit atque laudatum nomen excellsum Domini, ad cuius inuocationem non præualuerunt mihi. Imò quemadmodum non perdurat ignis ille in spinis crepitans, ita horum furor exardescentium, Diuina protectione, facile & cito extinctus est: neque circunuolitantes illas licet furibundas apes, diuina protectio permisit aculeis peccatorum lædere animam meam, sed visitatione spiritus sui, quasi flagello, quantocyus abegit eas. 13 Siquando animũ vehementia aut diuturnitas, aut multitudo tentationum atque persequutionum impellere videbatur, & quodammodo à stabilitate euertere ad casum, ita vt aliquo modo acquiescere inciperet voluntas prauis impulsibus: * mox aderat dominus, supponens manum suam, atque ita me collapsurum, alioqui sustentans, ne laberer: protexitque me, ne nocumentum paterer ab hostibus. 14 Ob hoc confiteor, quòd Dominus ipse sit fortitudo & virtus mea, in quo possum quicquid possum, & sine quo nec minimum aliquid valeo: & ipse est laus mea, id est, quem laudare atque prædicare volo semper & debeo: * Ipse enim se mihi exhibuit, præstititque saluatorem animæ meæ. 15 Pro communi verò & vniuersali generis humani liberatione, resonet, audiaturque vox gaudii, vox cantici & tripudii, de salute per Dei filium communiter omnibus perfecta & oblata, in domibus & Ecclesiis fidelium: vt quibus vna est salus, eademque salutis vtilitas, communis sit etiam exultationis lætitia. 16 Gaudii verò nostri iusta hæc est ratio, quoniam diuina potentia per Christum brachium suum potenter admodum atque valide egit, magnæque potentiæ & virtutis opera exhibuit, pro nostra operanda salute: * omnipotens brachium Domini, à portis mortis nos exaltauit in vitam, à damnatione ad salutem: * brachium (inquam) omnipotentis Domini, non infirma manus nostra, pro nostra salute fortiter egit. 17 Redempti verò semel ita de morte, per Christi potentiam, absit, vt iterum cadamus in mortis captiuitatem, qui in Christum credimus: sed vita fidei viuemus, inque ea perstare volumus: * confitentes semper atque prædicantes mirabilia opera Domini, quæ nostri gratia dignanter exhibuit. 18 Atque etiamsi permittat nonnunquam dominus ad tempus nos tentationibus vexari, aut persequutionibus siue corporalibus siue spiritualibus affligi, hoc agit, vt nos quasi per disciplinam erudiat atque castiget: * non autem vt morti nos tradat iterum, à qua semel nos sua morte ipse liberauit. 19 VOX MINORVM in ecclesia, Aperite nobis, populo Domini, ô sancti Apostoli atque doctores, qui clauem à Deo accepistis scientiæ salutaris, aperite nobis portas iustitiæ, id est, fidei rectitudinem nobis prædicate, & Euangelium veritatem nobis facite manifestam, vt per eam ad iustitiam fidei (quæ coram Deo iustitia vera est) introire, ac verè iustificari ante Deum valeamus: * & cum in has portas introducti fuerimus, inque fidei rectitudine benè instructi, tunc confessionem veritatis persoluemus Domino, tunc illi de corde fideli gratas laudes personabimus: * siquidem fidei rectitudo, ipsa est porta, initium atque introitus, per quam accessum habemus ad Deum: & quotquot verè ante Deum iusti sunt, per hanc debent ad illum introire. 20 Confiteri volumus tibi nos fideles tui, qui tuæ saluationis beneficia persensimus, quòd exaudieris nos inuocantes, sisque nobis factus redemptor atque saluator.

Pſal. 3. Ioan. 5. Roma. 5. Luc. 23. Mat. 27. Ioan. 7.

21 Christus Dei filius in carne veniens à Synagogæ principibus, scribis atque senioribus (qui Synagogam ædificare debuerant) quasi peccator homo populique subuersor & seductor reputatus, condemnatus atque interfectus, Diuina tamen ordinatione & patris sui operatione factus est in ædificatione nouæ Ecclesiæ lapis summangularis, summitatem anguli continens, id est, duos parietes ad hoc ædifi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

put anguli.
22 *A domino factum est istud:* & est mirabile in oculis nostris.*
23 *Hæc est dies quã fecit dominus: exultemus & lætemur in ea.*

240 *domie saluũ fac, ô domine bene prospera-*
1. Tim. 3. *re:* benedictus qui uenit in nomine domini.*
25 *Benediximus uobis de domo domini:*

** Deus dominus:*
1. Cor. 3. ** illuxit nobis.*

26 *Constituite diẽ solennem in condẽsis, usque ad cornu altaris.*
27 *Deus meus es tu, & cõfitebor tibi, Deus meus es tu, & exaltabo te.*
28 *Cõfitebor tibi quoniã exaudisti me, & factus es mihi in salutem.*
29 *Confitemini domino quoniã bonus quoniam in sæculum misericordia eius.*

cium simul cõcurrentes, nempe populum Iudaicum & populum gentium, simul coaptans, & pariter continens, in vno ædificio. 22 Est autem opus istud communis vtriusque populi saluationis, ex diuinę bonitatis dispensatione atque ordinatione perfectum, vt Iudæorũ principibus Christum reprobantibus, gẽtium populus ad fidei vocationem, & Ecclesiæ nouæ ædificationem cõgregaretur: sicque nõ Iudęis solis, sed & gentibus salus fieret: * & est opus istud diuinę dispẽsationis verè mirandũ in consideratione mentis, omni vtique attentione & consideratione dignissimum. 23 In hoc igitur tempore gratię, quo nobis ex gentibus conuersis sol iustitiæ, depulsis errorũ paternorum tenebris, illuxit, salutemque operari dignatus est, exultemus ĩ gaudio spiritus, & lætemur in domino: quoniam hũc diem salutis, hoc gratiæ tempus, peculiariter nobis ad gaudium & lætitiã fecit atque sanctificauit altissimus. 24 Eia obsecro Domine, sic tu nostram operare salutem, eia obsecro dulcis domine, sic nobis fac nunc prospere cedere istam quam tu es operatus salutem, vt per fidem rectã & cõuersationem dignam, eius efficiamur participes: * sit benedictus Dei filius, Christus dominus, sit laudatus laude sempiterna, qui ad nos venit carne indutus, à Deo patre missus, ad humani generis operandam in carne salutẽ. 25 VOX MAIORVM in Ecclesia. Nos Apostoli, sacerdotes, põtifices atque doctores, quos sibi vicarios ad Euãgelicã predicationem & salutarem sacramentorum administrationẽ saluator dereliquit, quosque suæ domus dispensatores constituit, vobis minoribus (qui aperiri vobis paulo ante petebatis iustitiæ portas) bona precati sumus, de diuitiis Ecclesię sanctę, quę est domus Dei: & per sacræ catholicæ doctrinæ sacramẽtorumque legis Euãgelicæ (quæ sunt diuitiæ domus Dei) fidelẽ dispẽsationẽ, spiritualibus vos beneficiis atque benedictionibus, quantũ ex nostro potuimus ministerio, ŝpleuimus. * Imo verò Deus dominus, ipse per nostrũ ministeriũ benedixit vobis, cuius nos tantum ministri sumus, adiutores & cooperatores infirmi: * & ipse nobis apparuit carne visibilis, nosque per suam doctrinam & spiritus donationẽ illuminauit, deque necessariis omnib⁹ sufficienter edocuit. 26 In testimoniũ autem lætitiæ & spiritualis gaudii, pro exhibita per Christũ angularẽ lapidẽ salute, celebrabitis per singula annorũ curricula solennes atque festiuos aliquot dies, quibus exhibita rememoremini beneficia, eosque celebretis in magnis turmarũ aduẽtantiũ cõfrequẽtationibus, ad solennitatem confluentibus, quomodo ĩ maximis solet celebritatibus fieri: ita vt ad cornua vsque altaris (in quo offertur solenne sacrificiũ) plena sint omnia turmis ad festiuitatem confluentibus. * Atque etiam in condensis arborũ siue ramorũ, vsque ad altaris cornua, ramis atque arboribus, ĩ lętitię protestationem & solennitatis ornatum, ritè dispositis, quemadmodũ in gaudiosis solet solennitatibus obseruari. 27 Ecce tu es Deus noster omniumque fidelium, in quẽ credimus, quem solum adoramus & colimus: & iccirco te laudabimus, te celebrabimus: tu (inquam) Deus noster es, & nos te magnificabimus. 28 Celebrabo te Domine, & collaudabo donec viuã, eo quòd exaudieris me, fisque mihi, atque adeò vniuerso hominũ generi, factus saluator. 29 Confitẽtes Domino dicite, ꝙ ipse sit bonus, ꝙ sempiterna sit permansura super electos eius misericordia. Bonitas siquidem immensa Dei, & indeficiens eius misericordia, fidelib⁹ copiosissima & paratissima sunt materia laudis.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXVII.

VErsu primo, Confitemini Domino, quoniam bonus. Particula quoniam, accipi posset in hoc versu causaliter, vt sit sensus, Date confessionem & laudem domino, quoniam ipse est bonus. In sequenti tamen versu, cum dicitur, Dicat nunc Israel quoniam bonus, quoniam, non accipi potest causaliter, sed tantum pro ꝙ continuatiua particula, vt sit sensus, Israel hoc dicat, quòd Deus bonus sit, & quòd perdurabit in sæculum misericordia eius. Propter quod, videtur conuenientius, vt hoc modo etiam in primo versu ista particula accipiatur. Illud autem nunc, quod in secundo & tertio versibus ponitur, Dicat nunc Israel, dicant nunc qui timent dominum, quamuis posset accipi in significatione temporis, vt indicet tempus gratiæ, sitque sensus, Dicat in hoc tempore gratiæ, in hac die salutis, &c. melius tamen accipitur vt nullũ tempus importet, sed tantũ sit per modũ exhortationis adiũctum. Ita enim solemus exhortãtes dicere, Age, nunc virũ te præbe. Videamus iam quid hac in re valeas. Vel per modũ blandientis, vt nunc pro obsecro sit positũ, in hunc sensum, Dicat obsecro Israel, dicãt quęso timẽtes Dominũ, &c. ¶ Vers. 5. Exaudiuit me ĩ latitudĩe Domin⁹. Sicut is qui in afflictiõe est positus, dicitur in angusto esse vel in angustia (sunt enim tribulatio & angustia cõnexa adinuicem)

ita per contrarium is qui à tribulationibus liber agit, rectè dicitur esse in latitudine, vel ambulare in latitudine: & qui de tribulatione accipit requiem, rectè dicitur ab angustia eductus in latitudinem. Secundum quam significationem in alio Psalmo dicitur, Eduxit me in latitudinem, saluum me fecit, quoniam voluit me. Secundum idem potest etiam intelligi quod dicitur Psalmo. 118. Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisiui. Item & in Psalmo quarto quod dicitur, In tribulatione dilatasti mihi, exponi potest, in tribulatione dedisti mihi latitudinem: hoc est, de angustia inuocatus liberasti. Secundum eundem ergo modum, & hic dicitur de tribulatione inuocatus, in latitudine exaudisse inuocantem, quoniam exaudiendo ipsum inuocantem, de angustia ereptum, constituit in latitudine, atque exaudiendo dedit inuocanti latitudinem. Alii tamen in latitudine exaudire, intelligũt, multa & ampla benignitate exaudire. ¶ Versu. 6. &. 7. Non timebo quid faciat mihi homo. Et ego despiciam inimicos meos. Intellige, non timebo timore deiciente aut conturbante, non autem omnino non timebo, aut penitus despiciam. Donec enim agimus in hac corporis vita (quæ secundum beatum Iob, non nisi militia est vel tentatio) semper res salutaris & necessaria nobis est timor. Beatus enim homo qui semper est pauidus. Et qui sine timore est, nõ poterit iustificari. Neque poterit homo prorsus ita despicere inimicos, vt negligenter agat, vt non inuigilet super custodiam, sed quasi securus dormiat in vtranque aurem. Sic enim absque timore esse in hoc mundo, vbi aduersarius diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: sic inimicos despicere, cum adhuc sis nocumenti capax, nec omnino de finali victoria securus, res est maximi periculi. Nihil enim periculosius, quàm si inimicum sic contemnas, sic negligas, sic vilipendas, vt solicitus non sis ab illo tibi cauere. Vt enim hostis vel præpotens, si caueris, difficile tibi nocere valebit: ita neglectus vel minimus & impotentissimus, facilè magnum tibi malum adferet. ¶ Versu. 8. &. 9. Bonum est confidere in Domino, quàm cõfidere in homine. Positiuus hoc in loco pro comparatiuo positus videtur, bonum pro melius. Est enim sensus, Melius est confidere in Domino, quàm in homine. Sic & Paulus Apostolus, Volo quinque verba in sensu meo proferre, quàm decem milia verborum in lingua, id est, malo vel magis volo, &c. Sic & in Euangeliis dicitur, Bonum est tibi debilem aut claudum in vitam intrare, quàm duas manus, aut duos pedes habentem, mitti in gehennam, & alia huiusmodi, id est, magis bonum. Cæterum, quod ad sententiæ veritatem attinet, quare confidere in Domino præstet & in eo sperare, quàm in homine confidere, aut sperare in principibus, in manifesto est ratio: quoniam (vt in alio Psalmo dicitur) non est salus in filiis hominum. Domini vero est salus, & super populum eius (id est, credentes & fidentes ei) est benedictio ipsius. ¶ Versu decimo, vndecimo, duodecimo, Et in nomine Domini, quia vltus sum in eos. Nos in Elucidatione istud, in nomine domini, accipimus vt positum loco, benedictus Deus, vel benedictum sit nomen domini. Psalterium autem Romanum absque dictione quia, sic legit, Et in nomine domini vltus sum in eos, quomodo etiam habet Græca lectio. Atque hæc lectio sic potest exponi, In fiducia nominis domini, vel in virtute nominis domini, vltus sum in aduersarios meos. In Hebræo tamen iuxta modum nostræ lectionis interponitur quia, vel quoniam. Vnde Felix ex Hebræo sic vertit, In nomine domini, quoniam perimam illas, scilicet gentes. Aliqui putant subintelligendum verbum, ad complendum sententiam, hoc pacto, Et in nomine domini confido, quoniam perimam illos. Vnde Paraphrasis Chaldaica quibusdam additis, sic perficit sententiam, In nomine verbi Dei confisus sum, ideo abscindam vel perimam illas. Alii intelligunt verbum dicebam, vel dixi, ad huc sensum, Omnes gentes circuierunt me, & (dicebam) in nomine domini, quia vltus sum in eos, vbi in nomine domini, idem valere videtur, quod suprà diximus, videlicet benedictum nomen domini. ¶ Versu decimosexto, Dextera domini fecit virtutem, &c. Poterit hic versus continuari cum præcedenti, ita vt hic versus ipsa sit vox exultationis & salutis, quæ resonat in tabernaculis iustorum, ad hunc sensum, Vox exultationis & salutis resonat in tabernaculis iustorum, canticum iucunditatis de salute allata, quæ quidem vox, siue quod canticum, illud est quod proxime subsequitur, Dextera domini fecit virtutem, dextera domini exaltauit me, dextera domini fecit virtutẽ. Hæc enim vox, vtique vox exultationis est, quoniam digna quæ summa exultatione canatur à fidelibus, itẽ & vox salutis: quoniam illam præclaram canit salutem, à qua Iesus, id est, saluator, appellatus est is qui ad hoc natus est, vt opera diaboli aduersarii nostri dissolueret, ipsum verò suum populum saluum faceret à peccatis eorum. Potest etiam hic versus diuisim à præcedenti legi, vt causam indicet eius quod in priori significatur, & exultationis exprimat materiam, de qua in versu præcedẽti sit sermo. Causa enim quare in tabernaculis iustorum debeat resonare vox exultationis & salutis, ex eo est, quia dextera domini fecit virtutem, &c. Atque ita nos in Elucidatione duos hos versus coniunximus. Cæterum, per dexteram domini, vel generaliter intellige potentiam, siue robur Diuinitatis, per quam genus humanũ fortiter & valenter saluatum est, vel etiam singulariter ipsam filii personam: quoniam non est scripturis infrequens, per Dei dexteram siue brachium, filium significari, eo ꝙ per filium omnia faciat pater, quomodo homo per suam dexteram operatur opera quæ voluerit, quomodo in principio sui Euangelii Ioannes ait, Omnia per ipsum facta sunt. Et licet ab opere redemptionis humanæ nulla triũ personarum abfuerit. (Tota enim trinitas opus illud est operata) peculiariter tamen filio dicere possumus, quòd ipse vt dextera patris, fecerit virtutem. quodque nos exaltauit: quoniam ad hoc ipse peculiari modo missus fuit, vt in assumpta fragili humanitate opus illud perficeret. Iterum nota, quòd facere virtutem, iuxta modum scripturæ, positum est, pro fortiter agere: quemadmodum facere bonitatẽ, frequenter in scriptura vsurpatur pro facere bene, vt in alio Psalmo, Spera ĩ domino, & fac bonitatẽ. Et iterũ, Bonitatem fecisti cum seruo tuo. Sic facere iustitiã pro facere iuste. vt Psalmo. xiiii, Qui operatur iu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.118. ſtitiam. Et iterum, Feci iudicium & iuſtitiam. Repetitio autem illa quæ in hoc verſu canitur, admodum feſtiua eſt, & magnifici gaudii iucundum exprimit affectum. ¶ Verſu vigeſimo primo, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. Narratur vulgò, iſtud ſecundum hiſtoriam contigiſſe in ædificatione templi Salomonis, vt lapis quidam prius ad omnia æſtimatus inutilis, tandem ad conſummationem ædificii, duorumque angulorum concluſionem in vnum, admodũ iudicaretur accommodus. Verum id ex ſcripturis certam non habet authoritatem. Ad præſentem locum ſatis eſt, id aliquando vſuuenire ædificantibus, vt lapis qui antè nulli loco videtur idoneus, tandem ad ſummam eis proficiat vtilitatem: quemadmodum lapis angularis ædificio vel maxime præ omnibus eſt vtilis, quoniamquidem non locum ſolum implet ſuum, vt cæteri lapides, ſed pariter duos parietes coniungit & continet. Eſt autem caput anguli, ſummitas duorum parietum in vnum conuenientium. Nam vbi duo parietes conueniunt, illic angulus eſt. Et in horum angulorum ſummitate, locari ſolent lapides magni & graues, per quos duo parietes adinuicem iungantur & contineantur pariter. Hunc autem locum de Chriſto exponendum, ex Euangeliis manifeſte diſcimus: in quibus idem ipſe, vt de ſe dictum, & de ſe intelligendum, coram aduerſariis ſuis, Scribis atque Phariſæis, adducit, innuere volens & quid illi eſſent poſt modicum acturi, quando morte turpiſsima eum erant condemnaturi, & quid de ipſo poſt paſsionem ex Dei patris voluntate eſſet futurum, quando in ipſo conſtructa ſtaret Eccleſia fidelium. Citat quoque de Chriſto præſentem locum Petrus Apoſtolus, Actuum cap.
Actu.4. quarto, vbi in concilio Iudæorũ ſuper benefacto ſanati claudi, quaſi reus interrogatus, vnus pro omnibus conſtanter ita reſpondit, Notum ſit omnibus vobis, & omni plebi Iſrael, quia in nomine domini Ieſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitauit à mortuis, in hoc iſte aſtat coram vobis ſanus. Hic eſt lapis qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli: & nõ eſt in alio aliquo ſalus. Et rurſum idẽ Petrus in priore ſua epiſtola, cap. ſecũdo, ſuos fideles ita alloqui-
1.Petr.2. tur, Vobis igitur honor, credentibus: non credentibus autem, lapis quem reprobauerunt ædificantes,
Epheſ.2. hic factus eſt in caput anguli. Super hæc, beatus Paulus gentiũ Apoſt. eiuſdẽ huius lapidis ſummangularis meminit, cũ Epheſis ſcribens, ita ait, Iam non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed ciues ſanctorum & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu, in quo omnis ædificatio conſtructa, creſcit in templum ſanctũ, in domino. Qualiter autem lapis iſte factus ſit in caput anguli, paulo antè diligẽter exponit, cũ ait, Ipſe (nempe Chriſtus)
Ibidem. eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, & mediũ parietem maceriæ ſoluens, inimicitias in carne ſua, legem mandatorũ decretis euacuans, vt duos condat in ſemetipſo, in vno nouo homine faciẽs pacem, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in ſemetipſo. Quibus verbis illud ſignificatur, quomodo Chriſtus duos parietes, id eſt, duos populos: nẽpe Iudaicũ & gentilẽ, in vnũ coniunxit, ſicut lapis angularis duos parietes ex ſe diuerſos pariter iungit & cõtinet. ¶ Verſu. 23.
Eſa.49. Hęc eſt dies quam fecit dominus. Hæc eſt dies illa, de qua ſit ſermo apud Eſaiã, dicentẽ, In tẽpore acce
2.Cor.6. pto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Quod verbũ tractans Apoſt. 2. Corinth. 6. ita ſubiũgit, Ecce
Rom.13. nunc tẽpus acceptabile, ecce nũc dies ſalutis. De qua etiã die, Romanis ita ſcribit, Nox præceſsit, dies autem appropinquauit. Abiiciamus ergo opera tenebrarũ, & induamur arma lucis, ſic vt in die honeſtè ambulemus. Hanc autẽ diem ſpecialiter Deus fecit, quoniã tempus hoc gratiæ ſingulari beneficio nobis cõtulit, vt in eo gaudeamus & exultemus ſemper, quomõ nos monet ſanctus Apoſt. dicẽs, Gaudete
Philip.4. in domino ſemper, iterũ dico gaudete. Et Saluator in Euangelio, Gaudete & exultate, quia nomina ve
Luc.10. ſtra ſcripta ſunt in cęlis. ¶ Verſu. 24. O domine ſaluum fac, ô domine bene proſperare: benedictus, q venit in nomine domini. Continetur in hoc verſu illa feſtiua acclamatio Hebræorum puerorũ, qua ſuper aſinam ſedenti, ac Hieroſolymã ingredienti domino, Hebræorũ pueri acclamabant, dicentes, Hoſiah na, benedictus qui venit in nomine domini. Pro eo enim quòd nos habemus, ſaluũ fac, in Hebræo habẽtur hoſiah na (pro quo vulgo nos legimus Oſanna) quod ſignificat, ſalua obſecro. Nam hoſiah, ſignificat ſalua vel ſaluũ fac, & na, interiectio eſt blandientis. Quod autem quidam legunt, O domine, ſaluum me fac, male legitur. Neque enim lectio Hebręa illud pronomen habet, neque Græca, neque etiã Latina exemplaria Pſalterii Gallicani correctiora. Simpliciter verò legendũ eſt, O domine, ſaluũ fac: id eſt, ſalua nunc, ſalutem confer, perfice ſalutem humani generis, tandiu à patribus noſtris expectatam, libera populum tuum de captiuitate, & perfice opus ad quod miſſus es à patre. Eſt enim vox populi ſpiritu Chriſto acclamantis, vt opus perficiat redemptionis humanæ, ad quod à patre miſſus fuerat. Illud autem quod ſecundo loco dicitur, O domine bene proſperare: nos in Elucidatione expoſuimus ferè ſecundum actiuam & tranſitiuam ſignificationẽ, ad hunc ſenſum, Fac nos proſperari in ſalute per te collata, vel fac nobis proſperè cedere hanc ſalutẽ per te operatã ſiue operandã. Cui cõſentit quod ver-
Pſal.44. tit ad marginem Felix, Da proſperitatem. Poteſt tamen propriè accipi, in hunc ſenſum, Obſecro domine, proſperum habe ſucceſſum, & (quomodo in alio Pſalmo dicitur) Proſpere procede, in operatione huius ſalutis, nobis tantopere deſideratæ, & tam vehementi deſiderio expectatæ. In eo verò quod ſequitur, Benedictus &c. legendum eſt, Benedictus qui venit in nomine domini, in tempore præſenti: nõ qui venturus es, vt quidam habent codices. ¶ Verſu vigeſimoquinto, Benediximus vobis de domo domini. Videtur eſſe vox maiorum in Eccleſia ad minores, & prælatorum erga ſubiectos, quemadmodum illa ſuprapoſita, Aperite mihi portas iuſtitiæ, inferiorum iudicatur eſſe maiores alloquentium. In eo autem quod ſequitur, Deus dominus, & illuxit nobis, difficultas quædam ſententiæ eſt, propter orationis (vt videtur) imperfectionem. Nos in Elucidatione ex præcedenti parte verbum benedicendi replicauimus, ad hunc modum, Benediximus vobis de domo Domini, imò Deus Domi-

A nus vobis benedixit, qui & illuxit nobis. Poteſt etiam verbũ ſubſtantiuum ſubintelligi, hoc ſenſu, Deus eſt dominus, & illuxit nobis. Vel, Deus dominus, ſecundum conſtructionem ordinari poteſt poſt copulam, & hoc ſenſu, Et Deus illuxit nobis. ¶ Verſu vigeſimoſexto, Conſtituite diem ſolennem in condenſis. In condenſis, intelligitur dupliciter, vel in condenſis ramorum & frondium, quibus ſolent in ſolennitatibus præcipuis templa & loca ſacra decorari. Cui ſententiæ conſonat quod vertit Hieronymus, Frequentate ſolennitatem in frondoſis. Vel in condenſis, id eſt, in frequentibus turbis, in magna multitudine ad ſolennitates conuenientium. Cui conſentit lectio Romani pſalterii, quæ habet, In frequentationibus, quomodo etiam legit beatus Auguſtinus.

CXVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Pſalmus iſte qui ſequitur, iuxta numerum literarum alphabeti Hebraici (quæ ſunt duæ & viginti) in totidem diuiſiones ſecatur, quarum quælibet continet uerſus octo ab eadem litera in Hebræo incipientes. Vnde totus hic pſalmus octonarijs duobus & viginti diuiditur: eſtq; in omnibus eadem penè materia, nempe ſpiritualis meditatio & exercitatio, qua uir iuſtus qui ad perfectionem aſpirat, ſeſe exercitat, ſumq; affectum in Deo uariè formare ſtudet: nunc ad mandatorum Dei obſeruationem, nunc ad peccatorum deteſtationem, nunc ad perſecutionum atque periculorum ſuorum enarrationem, nunc ad auxilij implora-
B *tionem, nunc ad gratiæ & miſericordiæ ſupplicem poſtulationem, nunc ad ſuæ uoluntatis ac deſiderij pij commemorationem, nunc ſalubriter metuens, nunc fiduciam reſumens, nunc hoſtium ac perſequentium crudelitatem & impietatem deflens, nunc exaduerſo in domino confidenter animum erigens, nunc iuſtorũ beatitudinem, nunc impiorum infœlicitatem & uenturum ſuper eos iuſtum iudicium conſiderans: atque ita per cætera omnia in quibus ſe uir ſpiritualis exercitare debet ac ſolet, diſcurrẽs, formam nobis tradit optimæ & longè utiliſsimæ exercitationis. Cui poſsimum intentos eſſe conuenit eos, qui ad ſingularem Dei cultum præ cæteris peculiariter in ſortem domini ſunt aſſumpti. Ob quod eccleſiaſtica etiam inſtitutio, per ſingulos dies pſalmum hunc in officij diuini laudibus tradit iuxta ſuas diuiſiones decantandum. ¶ Aduertendum uerò eſt, in pſalmo iſto paſsim occurrere uocabula quædam idem penè ſignificantia, nempe lex, mandata, præceptа, teſtimonia, uia, ſemita, iuſtificationes, iudicia, iuſtitia, ſermones, eloquia. Siquidẽ hæc omnia legem domini ſignificant, Deique uoluntatem & beneplacitũ: in quibus comminationes quoque & promiſsiones, exhortationes item ad bonum, & uocationes à malis, concludi uidentur. Et quidem quare illa lex, mandata, præcepta, eloquia, ſermones, uerba dicantur, ſatis per ſe claret. Cæterum, iuſtificationes eadem dicuntur, quoniam obſeruantes iuſtos faciunt, & in eorum obſeruatione iuſtificantur homines. Via autem & ſemita ſunt, quoniam ipſa ſunt per quæ recta ad Deum tendere oportet, non declinando uel in dexteram uel in ſiniſtram. Teſtimonia ſunt, uel quatenus cum conteſtatione & comminatione inſtituta ſunt, uel quatenus teſti-*
C *monium perhibendo, monſtrant quid agendum, quid non agendum. Iudicia uerò & iuſtitia, quia in iudicio ſiue rectitudine atque iuſtitia diſpoſita ſunt, uel quia ſecundum ea quilibet iuſtificari debet, atque iudicari. Nonnunquam tamen in propria ac uulgata ſignificatione accipi poterit iuſtitia pro æquitate, & iudicium pro ordinatione ac diſpoſitione diuinæ uoluntatis.*

CXVIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Beati immaculati in uia: * qui ambulant in lege domini.*

2 *Beati qui ſcrutãtur teſtimonia eius: * in toto corde exquirunt eũ.*

D **3** *Non enim qui operãtur iniquitatem, in uijs eius ambulauerunt.*

4 *Tu mãdaſti mandata tua cuſtodiri nimis.*

5 *Vtinam dirigantur uiæ meæ, ad cuſtodiendas iuſtificatiões tuas.*

6 *Tũc nõ confundar, cum perſpexero in omnibus mandatis tuis.*

B Eati ſunt nunc ſecundum expectationem bonæ ſpei, & in futuro ſecundum poſſeſsionem rei, qui huius peregrinationis viam (per quam ad patriam pergunt) ſine macula peccati perambulare ſtudent, quique vitam hanc ſine crimine viuere ſatagunt: * qui nunc conuerſantur ac viuunt ſecundum legem omnipotentis, eam ponentes in omnibus regulam actionum ſuarum. 2 Beati ſunt (inquam) qui domini ſui legem diligenter perſcrutantur, attenteque & ſolicite conſiderant, ad obſeruandum eam, qui in lege domini & teſtimoniis eius meditantur die ac nocte: * qui ex pleno & vero affectu cordis deſiderant, Pſal.1.
atque conantur placere illi. 3 Qui enim inique adhuc agunt, homines peccatores, nequaquam dicendi ſunt aut exiſtimandi ambulare vias domini, hoc eſt, ſecundum eius præcepta viuere: ſed magis viam iniquitatis, itinera diaboli, mundi & carnis perambulare dicuntur, quorum deſideria perficiunt. 4 Sanè tu domine diſtrictè admodum præcepiſti nobis ſeruis tuis, præcepta tua obſeruari, atque diligentiſſime & ſolicitiſsime impleri: idque diſtrictè admodum exacturus es à nobis. 5 Proinde vehementer opto, domine Deus meus, ſimul & poſtulo, vt te rectore atque ductore, dirigantur actiones meæ in obſeruatione præceptorum tuorum: neque greſſus meos per deuia ſinas aberrare. 6 Scio quidem, donec diligenter reſpexero, attenteque conſiderauero ad omnia quæ à te ſunt præcepta, omnibus actionibus meis quaſi regulam ea applicando, nunquam mihi veram apud te confuſionem poſſe contingere: atque vnico hoc medio, confuſionem æternam ſpero me poſſe euadere, quam inuenient omnes qui ad mandata tua non reſpiciunt, aut etiam ſi ad aliqua, non ad omnia, quędam negligentes. Qui enim legem obſeruauerit, offenderit autem in vno, Iacobi 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Cõfitebor tibi in directione cordis: * ĩ eo quod didici iudicia iuſtitiæ tuæ
8 Iuſtificationes tuas cuſtodiam: * non me derelinquas uſquequaque.
I In quo corrigit adoleſcẽtior uiã ſuã? * in cuſtodiẽdo ſermones tuos.
2 In toto corde meo exquiſiui te: * ne repellas me à mandatis tuis.
3 In corde meo abſcõdi eloquia tua, ut nõ peccẽ tibi
4 Benedictus es domĩe: doce me iuſtificationes tuas.
5 In labijs meis, pronũcia ui omnia iudicia oris tui.
6 In uia teſtimoniorũ tuorum delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitijs.
7 In mãdatis tuis exercebor, & conſiderabo uias tuas.
8 In iuſtificationibus tuis meditabor: non obliuiſcar ſermones tuos.

I Retribue ſeruo tuo, uiui fica me, & cuſtodiam ſermones tuos.
2 Reuela oculos meos: * & conſiderabo mirabilia de lege tua.
3 Incola ego ſum in terra: * non abſcondas à me mandata tua.
4 Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore.
5 Increpaſti ſuperbos:

Eſaię.14.

factus eſt omnium reus. 7 Laudabo te domine in rectitudine cordis mei, cum rectum fuerit tecum cor meum & directus ad te ſpiritus meus: ⁎pro eo q̃ tua internavnctione inſtructus, didici legem, quam in iuſtitia tua dediſti nobis, eiuſque ex tua illuminatione accepi intelligentiam. 8 Tua prȩcepta, ex quibus nos decreuiſti domine iuſtificari, ego ex voluntatis meæ propoſito cuſtodire deſidero, & cũ tuo auxilio firmiter obſeruare propono: ⁎tu verò bonum hoc propoſitũ adiuua, vt in effectum deueniat: neque me auxilio gratiæ tuæ valde aut diu nimium deſtituas, ſic vt in lapſum veniam. Non eſt enim hoc tuum, potentiſsime Deus, vt eos qui bonæ ſunt voluntatis, in finem derelinquas.

ELVCIDATIO II. OCTONARII.

IS qui moribus adoleſcentulus eſt, in pueri morem cupiditatibus adhuc obſequens, in quo poterit conuerſationem ſuam illam minus probatam corrigere, & per quid poterit ad profectum ac perfectum peruenire? ⁎ad hanc rem indubie nihil poſſet eſſe magis opportunum, quàm legis diuinæ cuſtodia: cuius obſeruatione proficiunt, atque in viros perfectos euadere poſſunt, imperfecti. 2 Ex integro atque ſyncero cordis mei affectu quęſiui placere tibi: ⁎ne me permittas, quęſo te paſtor bone, errare atque diſcedere ab obſeruatione mandatorum tuorum. 3 In intimis cordis mei, quaſi theſaurum aliquem precioſum repoſui, atque portaui eloquia legis tuæ præcepta atque promiſſa tua, ea diligenter conſiderando, vt ſic à peccatis mihi cauerem, & tuam offenſam deuitarem. 4 Benedicendus tu es atque laudandus, ô domine: inſtrue me in præceptis tuis, docens me ea, & intelligere & amare, & opere adimplere. 5 Iudicia atque præcepta, quæ tu loquutus es, & per os tuum propoſuiſti nobis, digna mihi viſa ſunt, quæ ego per labia mea & os meum apertè narrarem, ad tuã gloriam, & proximorum cęterorum eruditionem, meique tædii cõſolationem. 6 Et in obſeruatione tuorum præceptorũ talem ego delectationem, voluptatem atque lętitiam perſenſi, qualẽ huius ſæculi homines & auari, ab omnibus ſuis diuitiis ſolent accipere: imò ampliorem multo, quàm illæ ſuis poſsint amatoribus præſtare. 7 Proinde exercitare meipſum volo atque propono, in obſeruatione & adimpletione præceptorum tuorum, tam corpore quàm ſpiritu: diligenter quoque attendere ad prȩcepta tua, ſecundum quæ tu mihi ambulandum præcepiſti. 8 Volo inſuper cũ ſolicitudine atque diligẽtia meditari in præceptis tuis, ſtudioſus adimplẽdi ea, neque in ſempiternũ vltra obliuiſci, ſeu tranſgredi prȩcepta tua. Eſt enim iuſtũ hoc, potẽtiſsime Deus, vt quę mihi tu obſeruãda tradidiſti, nũquã ea mihi patiar excidere, nunquã ea à mẽte abſcedant, nunquã ea præuaricando tranſgrediar.

ELVCIDATIO III. OCTONARII.

TV domine mihi ſeruire tibi cupienti benigne tribue, ac liberaliter dona quod poſtulo: vitam veram per ſalutarem gratiam ſpiritus tui, da in corde meo: & ego ſic in te viuificatus & confortatus, cuſtodiam præcepta tua. 2 Aperi domine, mentis meæ oculos, & illuminando da mihi intelligentiã: ⁎& conſiderabo ſic per te illuminatus miranda & magnifica in lege tua, quantum ad præcepta æquiſsima & ſuauiſsima, quantum ad propoſita obſeruantibus magnifica præmia, quantum ad commi nata præuaricantibus æterna ſuppliciа: quę omniа in tua lege cernunt, qui ex tuo munere illuminatos habent mentis oculos.
3 Ecce incola ſum ego & peregrinus hîc in terra inhabitans, in loco tenebroſo & vmbra mortis, vbi tenebris plena ſunt omnia: ⁎ quapropter te oro datorẽ luminũ, vt nõ patiaris mihi occultam fieri & à me abſcondi legem tuam, ſed eã mihi aperias faciasque manifeſtam. 4 Spiritus meus concupiſcendo deſiderauit, id eſt, vehementer atque ardẽter concupiuit legem tuam, eius obſeruationẽ ſuper omnia quæ in mundo ſunt exoptans: & tale profectũ deſiderium per omne tempus iugiter inhęſit animę meæ. 5 Ab initio tu in ſuperbos ſeſe contra te efferentes, tibique obedientiã negantes, ſeuerã ac metuendam protuliſti ſententiã: elatum Luciferũ vnà cum complicibus de cælo detrudẽs, prothoparentem

A ⁎ maledicti qui declinãt à mandatis tuis.
6 Aufer à me opprobrium & contemptum:
⁎ quia teſtimonia tua exquiſiui.
7 Etenim ſederunt principes, & aduerſum me loquebantur: ⁎ ſeruus autẽ tuus exercebatur in iuſtificationibus tuis.
B 8 Nã & teſtimonia tua meditatio mea eſt: ⁎ & conſilium meum iuſtificationes tuæ.
I Adhæſit pauimento anima mea:
⁎ uiuifica me ſecundum uerbum tuum.
2 Vias meas enunciaui,
C & exaudiſti me: ⁎ doce me iuſtificationes tuas.
3 Viam iuſtificationum tuarũ inſtrue me: ⁎ & exercebor in mirabilibus tuis.
4 Dormitauit aĩa mea præ tædio: ⁎ confirma me in uerbis tuis.
D 5 Viam iniquitatis amoue à me: ⁎ & de lege tua miſerere mei.
6 Viam ueritatis elegi:
⁎ iudicia tua non ſum oblitus.
7 Adhæſi teſtimonijs tuis domine, noli me confundere.
8 Viam mãdatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum.

inobedientiam è paradiſo eiiciens, ſuperbum Saulem regno priuãs, atque ita in cæteris ſcripturæ exemplis: ⁎ſunt proinde maledictioni, condemnationi, & ſempiternæ confuſioni obnoxii, qui perſuperbiam derelinquunt ac tranſgrediuntur præcepta tua. 6 Huiuſmodi autem maledictionis æternæ opprobrium, & cõtemptum hunc peſsimum, domine, tu longe fac à me, vt ſuper me nunquam confuſionem illam atque contemptum venire permittas: ⁎nam tuam legem, piiſsime Deus, cordis mei deſiderio ad cuſtodiẽdum exquiſiui. 7 Et quidem potentes tenebratum principes, ſiue eorũ miniſtri homines peruerſi, ſimul conſederunt velut concilium ineuntes, & contra me loquebantur, pariter tractantes: quemadmodum mihi valeant nocere, velut facta conſpiratione ad opprimendum innocentem: ⁎ego verò interim, vt pericula effugerem, & mala quæ illi machinabantur, exercitabam meipſum in tuis mãdatis, mẽte ea conſiderãdo, voluntatem in illis confirmando, & opere ea adimplendo. 8 Sunt enim præcepta tua mihi iugis meditatio, in quibus meditor atque oblector: ⁎& prȩcepta tua ex quibus procedit iuſtificatio, in omnibus ſemper agendis mihi ſunt à conſilio, & velut conſiliarii boni, qui mihi indicent quid agendum, quid fugiendum, quid præſtantius, quidque minus bonum. Tales enim habens conſiliarios, piiſsime domine, facilè euadam peruerſorum omnes machinationes iniquas.

2. Petr. 2. Geneſ. 3. 1. Reg. 15.

ELVCIDATIO IIII. OCTONARII.

ADglutinata eſt puluери in pauimẽto anima mea, ſiue propter humilitatem, dũ iaceo ante te, ex corde proſtratus atque humiliatus in terra, ſiue propter concupiſcentię pronitatẽ, quę animam nonnunquam ad corporis pertrahit malum affectum: ⁎tu verò me coram te humiliatum, ſiue terrę ſic aliqua ex parte adhærẽtem, ſalutari gratia tua interius viuifica, iuxtà verbum promiſsionis tuæ, quo ſemper laborantibus teque inuocantibus polliceris aſſiſtere. 2 Vitam meam & actiones meas non occultaui, non tacui ante te, ſed aperui tibi: & tu confitentem me exaudiſti, de prȩteritis quidẽ ignoſcere, de futuris autẽ prȩſeruare paratus: ⁎doce me præceptor bone intelligere: & viuendo obſeruare præcepta tua. 3 Inſtrue me, & fac intelligere præcepta tua, per quæ mihi eſt ambulandum, & in quibus conuerſandum atque viuendum: ⁎& ego cũ hæc mihi præſtiteris, cum me interno tuo magiſterio ſalubriter inſtruxeris, exercitabo meipſum in prȩceptis atque promiſsis tuis, quę ſtupenda ſunt atque miranda. 4 Si quando (vt ſolet) dormitare cœperit, flacceſcere atque tepeſcere voluntas bona, propter tædium, afflictionem atque laborem tentationis, ſiue nimis diuturnæ, ſiue nimium vehementis, ſiue nimium multiplicatæ: ⁎tu me, ô ſuſtentator optime, confirma quæſo, & corrobora in verbis tuis, & quæ in lege tua loquutus es, & quę interius in corde intra me es loquuturus. Nihil enim eſt, quod æque me poſsit atque tuus prȩualidus ſermo, in omni bono corroborare. 5 Longe ſemper fac à me vias malas, itinera hominum impiorum, & ne me patiaris in vitam atque actiones illorũ aliquando deuenire, vt ambulem cũ illis: ⁎ ſed miſericorditer fac mecum, quantũ ad legem tuã, vt ſemper in illa permaneã. 6 Ex bono voluntatis propoſito ego elegi viam rectitudinis atque iuſtitię, quę eſt lex tua: quę mihi eſt grata & placita, & per quã ambulare deſidero, magis quàm per itinera impiorum: ⁎tua præcepta ego nolo vnquam obliuiſci, neque tranſgredi vnquã: ac proinde in via hac quam elegi, tu me ſemper cuſtodi. 7 Ecce præceptis tuis per bonam voluntatem & bonum deſiderium adhæſi domine, & permanſi in eis: non me permittas, quæſo te, in confuſionem peccati, aut ęternę damnationis incidere: neque me fruſtrari patiaris ſpe mea, qua fido tibi. 8 Cum tu mihi, domine, per gratiam viſitationis tuę & infuſionem gratiarum, ſpiritum ſubinde ſoles implere, at tuo amore cor dilatare, currebam tum ego alacriter viam mandatorum tuorum, & ſecũdum ea cum gaudio & alacritate conuerſabar abſque faſtidio. Atque hoc eſt quod abs te domine peto ſemper, vt corde per ſpiritus tui gratiam dilatato, me facias mandatorum tuorum viam alacriter ſemper & libenter percurrere, nec vllis vel tentationibus vel moleſtiis me frangi patiaris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 *Legē pone mihi domine uiam iustificationum tuarum: * & exquiram eam semper.*
2 *Da mihi intellectū, * & scrutabor legem tuam, & custodiam illā in toto corde meo.*
3 *Deduc me domine in semitam mandatorum: *quia ipsam uolui.*
4 *Inclina cor meum in testimonia tua: * & non in auaritiam.*
5 *Auerte oculos, ne uideāt uanitatem: * in uia tua uiuifica me.*
6 *Statue seruo tuo eloquium tuum:*
** in timore tuo.*
Prou. 15. 7 *Amputa oppro-*
Eccl. 27. *brium meum quod suspicatus sum: * quia iudicia tua iocunda.*
8 *Ecce concupiui mādata tua: * in æquitate tua uiuifica me.*
1 *Et ueniat super me misericordia tua domine, salutare tuū, secundū eloquium tuum.*
2 *Et respondebo exprobrātibus mihi uerbum: * quia speraui in sermonibus tuis.*
3 *Et ne auferas de ore meo uerbū ueritatis usquequaq: * quia in iudicijs tuis supsperaui.*
4 *Et custodiā legem tuā semper: in sæculū & in sæculum sæculi.*
5 *Et ambulabā in latitudine: * quia mādata tua exquisiui.*
6 *Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum: * & non confundebar.*
7 *Et meditabar ī mādatis tuis quæ dilexi.*
8 *Et leuaui manus meas ad mādata tua, quæ dilexi: * & exercebor ī iustificationibus tuis.*

ELVCIDATIO V. OCTONARII.

VIam præceptorum tuorum, per quam ambulare debeo, pone mihi pro lege in corde meo, & describe eam mihi, statue, ac firma in intelligentia mentis meæ eam, tu me doce & instrue in ea: * & ego sic instructus atque institutus in via iustificationum tuarum, eam ex animo semper inquiram atque custodiam, in ea semper ambulare conabor omnibus diebus vitæ præsentis quibus peregrinabor super terram. 2 Tu me tuo interno magisterio fac intelligere legem sanctam tuam, quantum ad præcepta & promissa, cæteraque quæ in ea insunt: * & ego à te instructus apponam animum meum ad scrutādum & meditandum in ea, & syncero cordis affectu obseruare conabor eam.

3 Perduc me domine, & ambulare fac viam mandatorum tuorum, & in hac via esto mihi dux itineris ne ab ea deuiem: * quoniam ex affectu bono hanc viam, tanquam mihi super omnia impietatis itinera placitam, elegi & concupiui. 4 Tu domine, qui in manu tua habes corda filiorum hominum, & quocunque volueris inflectis ea, per flatum spiritus sancti tui inflecte cor meum ad amorem & obseruationem præceptorum tuorum: * nequaquam verò in amorem rerum quarumcunque temporalium, quæ ab obseruatione præceptorum tuorum solent homines abducere, quæ ego omnia pro nihilo reputo vt stercora.

5 Oculos quoque meos, tam exteriores corporis, quàm interiores mentis, operi, claude, & præserua, vt non videndo vllam hauriant vanitatem, ad inordinate concupiscendum eam, per quam commaculetur puritas cordis mei, atque item cæteros corporis sensus & animæ vires: * sed in obseruatione præceptorum tuorum salutari gratia tua interius me viuifica atque corrobora, vt nullo extrinsecus oblato valeam coinquinari. Qui enim interius gratia Dei viuificati sunt, nulla possunt extrinsecus oblata pollui vanitate, custoditi à morte, per eam quæ in eis inhabitat spiritus vitam. 6 Confirma, & velut firmiter statue mihi seruo tuo legem tuam, eam mihi in intimis cordis digito tuo insculpendo, meque in illa penitus confirmando: * idque per salutarem, ac sanctum timorem tuum, per quem declinat omnis homo à malo, & sine quo facile etiam iustus cadit à iustitia sua, & cito domus eius subuertitur. 7 Opprobrium verò illud & confusionem sempiternam peccati atque condemnationis, quod timui nonnunquam, ac formidaui, conscius fragilitatis meæ, quæso te, transire fac à me, & ne vnquam super me veniat tu præcaue, tuaque custodia à me auerte: * & tua enim præcepta fuerunt mihi grata ac placita, & obseruatione dulcia visa sunt mihi. 8 Tu nosti domine, & vides: quemadmodum ex desiderio concupiuerim obseruare præcepta tua: * proinde tu, propter iustitiam tuam, adiuuans imperfectum meum, vitam mihi dona spiritus mei, vt ex te valeam, quod me vtcunque desiderare cognouisti. Tu enim es, qui imperfectum nostrū adiuuas, & omne desiderium bonū adimples.

ELVCIDATIO VI. OCTONARII.

SVper me veniant, & in me demonstrentur effectus misericordiæ tuæ, misericordissime Deus, salus tua atque saluatio à te veniat mihi, secundum verbum promissi tui, quo misericordiam & salutem promisisti omnibus eam postulantibus. 2 Expertus autem misericordiam & salutem tuam, habebo sermonem legis tuę, quem respondeam tentatoribus atque persequutoribus meis, qui mihi indigna proponunt, ad res turpissimas & indignas me sollicitantes: id est, dæmonibus ac peruersis hominibus prauissima & indigna nobis suggerentibus, quod vir quilibet iustus pro exprobatione debet reputare: * respondebo autem illis, & eos refellam per sermonem legis tuæ, eo quòd spem magnam habeam in verbis legis tuæ, sciens ad refellendum malignorum suggestiones nihil æquè conducere. 3 Et ne permittas vnquam ab ore meo verbum rectum ac bonum legis tuæ prorsus excidere, ita vt eo abiecto in verbis mendacii & iniquitatis, cum peccatoribus incipiam oblectari: * quoniam in præceptis tuis spem meam omnem valde defixi atque constitui, & velut firmiter solideque collocaui. 4 Et ex bono proposito cordis mei volo semper obseruare legem tuam, omnibus diebus quibus vixero super terram, & in sempiternum vltra non transgredi. 5 Et cum me putarent sæculi homines ambulare in multa afflictione vias difficiles & angustas, in Dei seruitute, secundum veritatem magis ambulabam vias latas, in libertate & hilaritate spiritus: * eo quòd præcepta tua obseruare conabar, idque propter charitatem per spiritum sanctum in corde diffusam, quæ legis tuæ obseruatorum corda dilatat, sicque viam alioqui propter malitiam carnis angustam & difficilem, dilatat & facilem reddit. 6 Neque verò ipse tantum præcepta tua opere obseruare volui, sed confidenter etiam atque liberè, vbi occasio aderat, coram potentibus & magnis ausus fui ea proloqui, & palàm proponere, neque publicum erubescens, neque potentiam mundi pertimescens: & nequaquam in his erubui, quæ mihi etiam ad magnam gloriam deputaui. 7 Et solicitè mecum ipse ac diligenter cum gaudio & multa delectatione meditabar in præceptis tuis, tum ad rectè intelligendum, tum ad bene implendum ea quæ præ omnibus rebus temporariis dilexi. 8 Neque verò nuda illis ac sola animi meditatione inhæsi, verumetiam ad operandum & exercitandum in eis meipsum, manus extendi, & velut cum conatu magno eleuaui, ad implendum ea quæ vt mihi beneplacita dilexi & elegi: * & omnino cunctis diebus quibus viuam, exerceri volo in præceptis tuis, quæ sola me poterunt iustificare obseruantem ea. Rom. 5.

1 *Memor esto uerbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti.*
2 *Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum uiuificauit me.*
3 *Superbi inique agebant usquequaque: * à lege autem tua non declinaui.*
4 *Memor fui iudiciorū tuorū à sæculo domine: * & cōsolatus sū*
5 *Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquētibus legē tuam.*
6 *Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ.*
7 *Memor fui nocte nominis tui domine: * & custodiui legem tuam.*
8 *Hæc facta est mihi: * quia iustificationes tuas exquisiui.*

ELVCIDATIO VII. OCTONARII.

ESto in bonū memor, ô domine, sermonis atque promissionis tuæ, quantum ad me seruum tuum, quo sermone tu me sperare fecisti, atque confidere, nimirum vt iuxta promissum, misericordiam facias postulanti, tibique seruire cupienti. 2 Spes ista quam habeo in verbis promissionum tuarum, tota est consolatio mea, in afflictionibus atque persequutionibus meis quibuscunque obuenientibus: quoniam ex verbo tuo mihi vita procedit, cum verba quæ tu loqueris, spiritus sint & vita. 3 Superbi dæmones, homines que iniquitate potentes, & peruersi, aduersum me vehementer inique agebant, multis me afflitientes molestiis, & variis modis ad malum pertrahere cupientes: * ego autem à tua lege nolui discedere, sed in ea firmo & infracto animo perstiti, super te firmissimā petram fundatus. 4 In memoria habui, & mente consideraui iudicia tua, quibus ab initio iudicasti semper iuste & in æquitate summa, bonis bonam, malis malam retribuens mercedem: bonos de angustia & tentatione opportuno tempore liberans, malos autem in impietate sua morte condemnans: * & magnam atque multimodam in eis consolationem cōtra malignantium insultus mueni. 5 Pro impiis autem & peccatoribus, qui legem tuam tam multis & tam execrandis modis transgredi non verentur, horror magnus & terror, horripilatio quoque & penè defectio animæ inuadit me, quoties rei indignitatem attentus ipse cōsidero, quàm sine fræno, quàm pro nihilo, quàm variis modis, quàm indignè tua Deus præcepta æquissima præuaricentur. Exigit enim hoc tua vera iustitia, vt non sua tantum quis propria, sed etiam aliena doleat & defleat peccata. 6 Mihi verò, piissime Deus, ex munere gratiæ tuæ, quasi cantica & carmina facta sunt verba præceptorum atque promissorum tuorum, dum in hoc mundo peregrinus ago, ad eam quæ mihi promissa est patriam tendens. Quemadmodum enim iis qui secundum humanum morem peregrinationis viam ambulant, ad sui laboris depellendum fastidium, cantica solent per viam decantare, eaque siue carnalia, siue bellica, siue mūdana, iuxta viatoris affectum, ita mihi in hac peregrinatione ambulanti, ad exilii & laboris lenimentum, tui sermones sunt pro cātilena, in qua meipsum oblecto. 7 Etiam nocte, cum tranquilla sunt & pacata omnia, in mente habui te, domine, & sanctum nomen tuum, solicitus quomodo tibi placitam exhiberem seruitutem: * & solicitus fui custodire, tam in memoria quàm in operatione, semper legem sanctam tuam. 8 Hæc autem nominis tui iugis etiam per noctem memoria, siue legis diuinę perpetua custodia, inde mihi à te data est: * quoniam præcepta tua ex bono cordis proposito exquisiui, desiderium habens tam intelligendi, quàm obseruandi ea. Sic enim es tu benignus semper & misericors, vt iis qui bonæ sunt voluntatis, ad perficiendum libenter præbeas adiumentum. Ioan. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 *Portio mea domine, dixi, custodire legem tuam.*
2 *Deprecatus sum faciē tuam in toto corde meo: * miserere mei, secundū eloquiū tuū.*
3 *Cogitaui uias meas: * & cōuerti pedes meos in testimonia tua.*
4 *Paratus sum, & non sum turbatus: * ut custodiam mandata tua.*
5 *Funes peccatorum circumplexi sunt me: * & legem tuam non sum oblitus.*
6 *Media nocte surgebam: * ad confitendum tibi super iudicia iustificationis tuæ.*
7 *Particeps ego sū omniū timētiū te, & custodiētiū mādata tua.*
8 *Misericordia tua domine plena est terra: * iustificationes tuas doce me.*

ELVCIDATIO VIII. OCTONARII. E

PRæ magno desiderio legis diuinæ ego coram te in cordis mei electione optando, dixi, O domine, portio mea sit, & hæc pars ex tuo munere mihi contingat, vt custodiam semper atque obseruem legem tuam. Hæc enim est pars, portio, sors atqſe hæreditas, quam super omnia desiderare debet omnis fidelis seruus tuus. 2 Pro hac autem portione deprecatus sum te, & orauī ante cōspectum tuum ex syncero ac pleno affectu cordis mei: * quæso te, hac in re mecum facias misericordiam iuxta verbum promissionis tuę. Salutare est enim quod postulo, & salutaria postulantibus exaudītionem semper polliceris. 3 Vt autem ad tuæ legis custodiam peruenirem, quam peto super omnia, recogitaui ego omnes actiones vitæ meæ, & præteritas & præsentes: * & dispossui actiones meas secundum rectitudinem præceptorum tuorum, vt in illis ambularem & viuerem. 4 Et ecce sto vsque modo cōstans & perseuerans, paratus ad impletionem mandatorum cęlestium, animo infracto, firmo atque imperturbato, non pertimescens vllam aduersariā potestatem: * ad custodiendum & opere implendum præcepta tua. F

5 Peccatores & impii dæmones, atque homines maligni, colligati & coadunati in malitiæ suæ consensu, quasi catenæ & funes circunuoluerunt me, quærentes pertrahere animam meam in prædam suam & perditionem: congregationes & cateruæ impiorum circundederunt me ad deprædandum atque perdendum: * ego verò legem tuam non fui oblitus, neque transgressus, atque ita vniuersas eorum colligationes dissipaui: quoniam tuę legis custodia, funes omnes & colligationes impiorum quasi araneæ telam, dissipat atque disrumpit, vt eis innodari legis tuæ obseruator non queat. 6 Dilatatus amore præceptorum tuorum, frequenter etiam nocte media, quando pacata & quieta sunt omnia, exurgebam à strato requiei corporis mei: * ad hoc vt laudem dicerem tibi, secundum temporis opportunitatem, super iudiciis tuæ iustificationis siue iustitiæ, hoc est, super præceptis tuis æquissimis & suauissimis, in quibus nos iustificare decreuisti, aut super iudiciis tuis & ordinationibus dispositionibusque diuinæ voluntatis tuæ, quibus ab æterno secundum tuam iustitiam disposuisti de nobis, deque bonorum retributione, & malorum condemnatione. 7 Socius ego sum, & confrater, & in omnibus bonis comparticeps, cum omnibus te diligentibus, tibique seruientibus, & custodientibus mandata tua. Est enim inter omnes sanctos seruos tuos sancta quædam fraternitas, & vera societas, ac spiritualis comparticipatio, tam fidei quàm operum cæterorum, in quam societatem etiam me tibi seruire cupientem spero iam adscriptum esse, vt quasi vnus ex illorum numero habear ante conspectum tuum. 8 Potentissime Deus, vbique terrarum patent effectus misericordiæ tuę, nec est locus quisquam, vel in vltimis terræ finibus, in quo non parata sit clamantes exaudire misericordia tua: * hanc vnam mihi quoque misericordiam exhibe, vt me doceas & intelligere, & diligere, & opere adimplere sanctissima præcepta tua. Hæc enim est misericordia, quam præ omnibus mihi fieri exopto, & quàm possūm humillima supplicatione deposco. G H

1 *Bonitatē fecisti cum seruo tuo domine secūdum uerbum tuum.*
2 *Bonitatē, & disciplinam, & scientiā doce me: * quia mandatis tuis credidi.*
3 *Priusquā humiliarer ego deliqui: * propterea eloquiū tuū custodiui.*
4 *Bonus es tu: * & in bonitate tua doce me iustificationes tuas.*
5 *Multiplicata est super me iniquitas superborum * ego uerò in toto corde scrutabor mandata tua.*
6 *Coagulatum est sicut lac cor eorū: * ego verò legē tuam meditatus sum.*
7 *Bonum mihi, quia humiliasti me: * ut discam iustificationes tuas.*
8 *Bonū mihi lex oris tui sup milia auri & argēti.*
1 *Manus tuæ domine fecerunt me, et plasmauerūt me: * da mihi intellectum ut discam mandata tua.*
2 *Qui timent te, uidebūt me, & lætabūtur: * qa in uerba tua supersperaui.*
3 *Cognoui domine quia æquitas iudicia tua: * et ī ueritate tua humiliasti me*
4 *Fiat misericordia tua ut consoletur me secundū eloquium tuum seruo tuo.*
5 *Veniāt mihi miserationes tuæ, & uiuā: * quia lex tua meditatio mea est.*
6 *Cōfundātur superbi, * quia iniuste iniquitatem fecerunt in me: * ego autem exercebor ī mandatis tuis.*
7 *Conuertantur mihi timentes te, & qui nouerūt testimonia tua.*
8 *Fiat cor meū immaculatum in iustificationibus tuis: * ut non confundar.*

ELVCIDATIO NONI OCTONARII.

COnfiteor hoc tibi domine ad gratiarum actionem, quòd mihi seruo tuo bona multa supra meritum feceris, iuxta verba pollicitationis tuæ. 2 Sed perge obsecro, mihi benefacere, & doce me vt benignus sim atque suauis affectu, tibique & proximis omnibus quomodo oportet affectus: vt sim insuper intelligens & instructus in lege tua, & scientiam habeam agendorum omnium: * atque hæc meritò mihi præstari peto, quoniam mandatis tuis acquieui, adhæsi, cor apposui, eaque obseruanda libens acceptaui. 3 Priusquam tu me aduersitatibus, disciplina tua salutari humiliasses, ego tibi inobediens in peccatis viuebam. * Aut priusquam sub obedientia præceptorum tuorum humiliter meipsum subiicerem, & donec collo extento gradiebar, iugum tuum recipere recusans, tam diu mihi dominabatur iniquitas: * propterea nunc illam cupiens effugere atque relinquere, præceptorum tuorum obseruationi me submittere volui. 4 Tu domine bonus es, imò ipsa secundum tuam essentiam perfecta & infinita bonitas, à qua fluit omnis creata bonitas: * oro te, doce me, & intelligere & opere obseruare propter bonitatē tuā, præcepta tua, in quibus valeā iustificari. 5 Vehemēter aggrauata est, & multipliciter increuit cōtra me superborū dęmonū atque sęculi potentū iniquitas, dum me molestiis plurimis & grauibus persequutionib⁹ multipliciter diuexant: * ego verò vt ea quę mihi sunt ab illis euadam pericula, ex pleno cordis mei affectu meditari volo, & diligētissime considerare mandata tua. Neque enim aliud noui ad superāda cuncta superborū tentamēta, & euincendā omnem sæculi malitiā, efficacius remedium. 6 Impiorū illorum corda, propter frigus iniquitatis, qua pleni sunt, & corruptionē odii quo erga bonos pessime afficiūtur, cōdensata sunt, congelata, incaseata, cōstricta, coarctata ī modū lactis, quod per frigus & corruptionē coaguli condensatur: quemadmodū econtrario, iustorū corda, propter charitatis inexistentis feruorē dilatātur, & veluti rarescūt, eleuanturque & expanduntur ad amorē Dei & proximi: * Ego autē legem tuā sum diligēter meditatus, ne similis inuenirer illis, corde coagulato. Hāc enī cordis malā coagulationē, diuinę legis meditatio prohibet ac dissipat. 7 Bonū est mihi, ꝙ disciplina tua me afflixeris ad eruditionē, atque ita humiliaueris: * confert enim valde afflictio disciplinæ tuę ad custodiā præceptorū tuorū: cum non raro per disciplinā aduersitatis, ad obedientiā redeant, qui in prosperitate per inobedientiā à te recesserāt. 8 Melior mihi est intelligentia, custodia atque obseruatio legis, quam tu dedisti, & præcepisti nobis: q̄ possessiones omnium diuitiarum auri & argenti, & omniū quę mundus habet preciosa. Hæc enim saluare neminem possunt, illa potest & facit.

ELVCIDATIO DECIMI OCTONARII.

QVemadmodū artifex solet opus suū facere manibus, & secū dū artē illud iuxta formā quam velit fingere atque formare, ita tu per omnipotentiā, sapientiam atque bonitatē tuā, me secundū animam creasti, & de limo terræ secundū corpus finxisti: * Cū ergo tuū opus sim ego & factura tua, instrue etiā me, & doce intelligere atque perficere præcepta tua, quēadmodū iustū est facturā præcepto factoris obedire. 2 Qui te diligunt considerātes cōuersationē & vitā meā, secundū præcepta tua lętabuntur in gaudio spiritus, super profectu meo & bono spiritali, eo ꝙ charitas, proximorū bonis cōgaudere facit, quæ nō gaudet super iniquitate, cō gaudet aūt veritati: * cū viderint spe omni tuis verbis me inhęrere, & totū animū ad præceptorū obseruationē apposuisse. 3 Intellexi, domine, tuo magisterio, ꝙ æquissima sint atque rectissima præcepta tua, & dispositiones omnes sanctissimę volūtatis tuę, ꝙ æquissimę omnino sint atque iustissimę: * & tu me secundū iustitiā & æquitatē tuā, per correptionis disciplinā, afflixisti me, pro tuo beneplacito. 4 Fiat, obsecro, mihi ad cōsolationē misericordia tua, iuxta verbū promissionis tuę quod fecisti seruo tuo: vt quēadmodū per iustitiā humiliasti peccantē, ita per misericordiā exaduersō consoleris pœnitentē: ne forte nimia cōtingat afflictione spiritū deficere, aut tristitia absorberi. 5 Demōstrēt se mihi effectus misericordię tuę in peccatorū remissione & gratię tuę collatione, atque à periculis liberatione: atque ita ex munere gratię tuę viuet spirit⁹ me⁹: * quoniā legē tuā ego elegi, ac posui meditationē delectationēque meā, in cuius intelligētia, persecutatione & obseruatione meditari volo atque exercitare meipsum. 6 Superbi dęmones, eorūque ministri, homines peruersi, nō pręualeāt in superbia sua, in malo quod quęrūt mihi, sed suo proposito frustrati erubescāt: * eo ꝙ iniuste sine causa, & sine meo merito inique egerūt aduersum me machinātes mihi mala, cū ego illis nihil nocuerim, neque mali qcquā intulerim: * ego autē vt illorū euadā machinationes, exerceri interim volo in obseruatione præceptorum tuorū. 7 Nō curo si fugiāt atque auersentur me superbi isti legis tuæ trāsgressores: sed opto magis, vt ii qui te diligūt: & qui vere intelligūt, hoc est, obseruāt præcepta tua, sese mihi adiūgant, & me cōuertantur, meque non auersentur. Melior est enim societas viri vnius te diligentis, q̄ multorū miliū legē tuā pręuaricantiū. 8 Fac tu domine per sanctā tuā custodiā cor meum & spiritum permanere in tuis præceptis immaculatum, sic vt nullius vnquam transgressionis consensu commaculetur: * vt ante

Gene. 1.

1. Cor. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

conſpectum diuinę maieſtatis tuę nunquam confundar, neque in hac vita per lapſum mortalis peccati, neque in nouiſſimo cõfuſione ſempiterna, quam ſentient tunc omnes qui cor ſuum, dum viuerent, in Dei præceptis non ſtuduerunt cuſtodire immaculatum. E

ELVCIDATIO XI. OCTONARII.

ANima mea vehementi ac nimio deſiderio expectauit atque anhelauit, & prę expectatione nimis anxia veluti defecit, ad conſequẽdam ſalutem & ſaluationem tuam, à malis omnibus vehementer cupiẽs tuo dono fieri ſalua: * & in præceptis atque promiſsis tuis ſpem meam omnem põſui, eisque animum totum dedi. 2 Oculi interni animæ, atque etiam modo quodã per redũdantiam externi corporis, prę nimia anhelatione veluti defecerũt, intendentes in verbum promiſsionis tuæ & impletionem eius: * cum dicerem intra me, de mora nimia veluti cõquerendo, Quare domine tandiu differs me conſolari, & quando tandem implebis effectum promiſsi tui? 3 Ecce enim factus ſum ego, & æſtimatus ſum quaſi ſaccus coriaceus, pruina cõgelatus, corruptus atque corrugatus, & quaſi ſaccus fumo denigratus: ſic vilis, aſper & horridus (propter miſeriã peregrinationis meæ, & abſentiam conſolationis tuæ) apparens ſæculi hominibus: * præcepta autem tua non ſum oblitus, quantũuis fuerim ſecundũ hominis iudiciũ miſer atque contemptibilis. 4 Noli domine tardare nimiũ, neque nimis elongari, ſed quantocyus adueni, vt facias pro me iudiciũ, aduerſus eos qui me perſequuntur, me eripiendo de afflictionibus & perſequutionibus eorũ. 5 Impii dęmones & homines peruerſi, ſuggeſtionibus ſuis malignis, propoſuerũt mihi nugas & inanes fabulas, imõ deliramenta pura & meras inſanias, de ſęculi voluptatibus, atque id genus aliis: ſed quæ iſti mihi narrabant, nequaquã erant cõparãda iis quæ proponit lex tua. Nihil enim aliud ſunt illa niſi meræ nugæ, fabulæ vanæ, & veluti deliramẽta amentiũ: legis autẽ tuę eloquia, veritate, ęquitate, atque ſoliditate ſunt plena. 6 Quæcũque tu mãdaſti, in æquitate atque iuſtitia ſunt diſpoſita, vera ſunt, æqua ſunt, iuſtiſsima ſunt: * iniqui autem me tuis mãdatis obedire cupientẽ ſine cauſa affecerũt tentationib⁹ atque moleſtiis, & tu aduerſum illos eſto mihi adiutor, vt nõ pręualeãt. 7 Pene me conſumpſerãt ſuper terrã: & quantũ ad humanę virtutis reſiſtentiam, propter perſequutionis immanitatẽ, non multũ abeſſe videbar à la pſu: * ego tamen cæleſti tua gratia confortatus, nõ conſenſi tentamentis eorũ, neque dereliqui æquiſsima mandata tua. 8 Propter tuã, Deus miſericordiã & benignitatẽ redde cordi meo vigorẽ atque virtutẽ, vt quaſi reuiuiſcat anima, dona in me ſpiritum vitę, in quo confortatus polliceor, propono & ſpero cunctis diebus vitæ meæ obſeruare diligenter præcepta quæ tu propoſuiſti nobis. F G

ELVCIDATIO XII. OCTONARII.

ECce in cælis firmũ permanet & cuſtoditur diligẽtiſsime ſpectũ tuũ, ipſis cælorũ orbibus aſtriſq;, quę in eo ſunt ĩ ſuo curſu & actiõe tuũ verbũ ac iuſſum quod eis ab initio dediſti, nũquã prętereũtibus: ipſis quoq; cęli incolis, angelis ſanctis, & beatorũ ſpiritib⁹, tuũ pręceptũ nec in minimo vnquã tranſgrediẽtibus. H
2 Veritas quoq; tua, fides & iuſtitia permanet tecũ per oẽs generationes, & in omnib⁹ ſæculis ſempiterna exiſtẽs: * terra quoq; in ea ſtabilitate, ſuper quã ſemel à te fundata eſt, firma & ĩmota pſeuerat, vt nõ moueatur in ſęculũ. 3 Inſuper diſpoſitione diuinę volũtatis tuę, perſeuerãt in ſuo curſu dies, poſt noctẽ quotidianis regreſſionibus iuxta anni tẽpora redeũtes: * quoniã oĩa quę creata ſunt, tibi ſunt ſeruitute ſubiecta, & optimo iure tibi ſubiectiſsime famulãtia. Atq; ,,pinde iuſtũ omnino eſt, & rationi maxime cõſentaneũ, vt & nos humanũ gen⁹, multo nobiliori ſtatu abs te cõditi, debitũ tibi exhibeamus in omnibus ſemp famulatũ. 4 Niſi legẽ tuã domine poſuiſſem meditationẽ meã, niſi ad eã attẽdiſſem, verũſimile erat meã humiliationẽ & afflictionẽ, quã tu ad vtilitatẽ ſũp me venire permiſiſti, mihi ad perditionẽ fuiſſe vẽturã. Qui enim ad legẽ Dei nõ reſpiciũt, neque in ea ſe cõſolãtur, frequẽter in afflictionib⁹ effecti murmuratores, aut queruloſi, aut deſperati, corruũt in peradditionẽ: ſicque eis hoc cedit ex eorũ negligentia in detrimentũ, qđ ex meditatione diuinę legis accepta cõſolatione, cumulũ protuliſſet bonorũ meritorũ. 5 Proinde in ſempiternũ cũctis diebus vitę meæ obliuiſci nolo, aut ab animo eiicere præcepta tua, ſciens, ex illis vitã procedere animæ meę. 6 En tuus ſum ego, domine: creatione primũ, quia factura tua: deinde voluntaria donatione & liberali oblatione, quoniã ex bona voluntate tibi cupiens ſeruire: * atque ob hoc mihi intẽde, vt ſaluũ me facias, quoniã pręcepta tua ex cordis deſiderio exquiſiui, & obſeruare cõcupiui. 7 Impii dæmones atque peruerſi eorũ miniſtri, cũ deſiderio me expectauerũt ad perdendũ: diuq́ue ac multũ ſolicitantes ſuſtinuerũt, vt me vel tãdẽ in perditionẽ pertraherẽt: * ego autẽ per intelligentiã bonã & obſeruationẽ pręceptorũ tuorũ expectatione ſua fraudaui illos. 8 O omnis humanæ cõſummationis atque perfectionis cõſideraui finẽ, ad quẽ nimirũ omnis ſcientia humana, omne humanũ ſtudiũ, omnis conatus tendere debeat: * ipſe eſt obſeruatio mandati tui, quod omniũ actionũ humanarũ atque conatuũ debet eſſe finis ĩ hoc mũdo: quod ſanè mandatũ tuũ eſt admodũ latũ, eo q́p dilectio (de qua eſt primũ & magnũ mandatũ diuinũ) ſeſe extẽdat & ad Deũ & ad homines, & inter homines rurſum ad inimicos atque amicos, cõcives & peregrinos, notos & extraneos, & omnino erga oẽs: * Eſt etiam ſic latũ, vt nunquam in huius vitæ via penitus percurri poſsit, id eſt, omnino impleri, eo q́p diligendi nullus debet eſſe terminus, & ſemper maior poteſt haberi dilectio.

ELVCIDATIO XIII. OCTONARII.

VAlde ego ac multũ amaui atque cõcupiui obſeruare legem tuã, iugiter ego meditor, oblector, & exercitor ĩ illa. 2 Inſtruxiſti me, & intelligentẽ feciſti in præceptis tuis, amplius quàm aduerſarios meos, ſæculi ſapientes, q ſe ſapiẽtes iactãtes ſtulti facti ſunt: * propterea (inquã) hanc mihi præ illis intelligentiam amplioré dediſti in præceptis tuis, quoniã in æternũ ego elegi ea, et imperpetuũ obſeruando nunquã tranſgredi volo, ſicque eligendo ad perpetuã obſeruationẽ, quaſi ĩ ęternũ mea feci. 3 Tu mihi tuo interno magiſterio intelligentiã amplioré donaſti in lege tua, q́ ab omnibus potuerim exterius ſiue verbo ſiue ſcripto docẽtibus, conſequi: * propterea quòd in ea iugiter fuerim meditatus, eãque ſem per in mente portauerim. 4 Ex ſingulari quoque munere gratiæ tuæ, intelligẽtiã mihi legis tuæ amplioré dediſti: q́ plerique habeãt multorũ annorũ: * propterea quòd præcepta tua ex bono affectu cordis exquiſierim. Plus enĩ illuminatur homo ex iugi meditatiõe & deſiderio legis tuæ, quantũ ad ea q́ ſalutis ſunt, q́ exteriori quocũque magiſterio: & nõ raro illuc pertingit bona voluntas piaq́; affectio, quo cani & multorũ annorũ experientia nequeũt peruenire: & intrat illa plerũque, vbi foris hæc ſtare cõpellitur. 5 Cuſtodiui greſſus meos magna cũ diligẽtia, & velut in arctũ cõcluſi, cõſtrinxi atque cohibui, ne in vias peccatorũ & itinera impietatis declinarẽt ad hoc vt nõ trãſgrederer tua præcepta. Affectiones enim quib⁹ ſerũtur homines, cohibere oportet, & ſub diſtricta cuſtodia cõſtringere eũ, qui in obſeruatione velit permanere præceptorũ cæleſtium. 6 A præceptis tuis diligenter caui mihi, ne diſcederẽ: eo q́p tu qui es creator dominus atque ſaluator meus, legẽ hanc poſueris mihi, propter quod nequaquã dignũ eſt vt eã derelinquã. * et quia tu domine me inſtruxiſti in tua lege, eiusque mihi præſtitiſti intellectũ. 7 Suauiſsima omnino & delectabilia valde ſunt in faucib⁹ ſpiritalibus animæ meæ eloquia præceptorũ atque promiſſorũ tuorũ, cũ ea ſpiritaliter manduco, maſtico, rumino, atque interius deglutio: * dulciora certè ſunt animæ, q́ mel corporale ſit in ore ipſum manducãtis. Lõge enim antecellit ſpiritualis voluptas oẽs corporis delicias. 8 A mandatorũ tuorũ iugi meditatione, piaque affectiõe & ſtudioſa obſeruatione, accepi verã & rectã legis tuę intelligẽtiã: mãdata tua in quibus verſor iugiter, prudẽtẽ me faciũt & inſtructũ ĩ cognatione tui: * ,,ppter hoc deteſtatus ſum & execror oĩa itinera impietatis, omniaque viciorũ & peccatorũ genera, in q⁹ ambulãt impii peccatores. Quomõ enim qui tuã legẽ recte intellexerit, nõ deteſtabitur itinera ĩpietatis, q́ ex diametro nouit cũ illa pugnare?

1 *Defecit in ſalutare tuũ anima mea: * & in uerbũ tuum ſuperſperaui.*
2 *Defecerunt oculi mei in eloquium: * dicentes, quando conſolaberis me?*
3 *Quia factus ſum ſicut uter in pruina: * iuſtificationes tuas nõ ſum oblitus.*
4 *Quot ſunt dies ſerui tui, quãdo facies de perſequentibus me iudicium?*
5 *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non ut lex tua.*
6 *Omnia mandata tua ueritas: * iniqui perſequuti ſunt me, adiuua me.*
7 *Paulominus conſummauerunt me in terra: * ego autem non dereliqui mandata tua.*
8 *Secundũ miſericordiã tuã uiuifica me, & cuſtodiam teſtimonia oris tui.*

1 *In æternũ domine uerbũ tuũ permanet in cælo.*
Pſal. 133. 2 *In generatione & generationem ueritas tua: * fundaſti terram, & permanet.*
3 Ordinatione tua perſeuerat dies: * quoniam omnia ſeruiunt tibi.
4 *Niſi quòd lex tua meditatio mea eſt, tunc forte periſſem ĩ humilitate mea.*
5 *In æternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas, quia ĩ ipſis uiuificaſti me.*
6 *Tuus ſum ego: * ſaluũ me fac quoniã iuſtificationes tuas exquiſiui.*
7 *Me expectauerũt peccatores ut perderent me: * teſtimõia tua intellexi.*
8 *Omnis conſummationis uidi finem: * latum mandatum tuum nimis.*

1 *Quomodo dilexi legem tuam domine, tota die meditatio mea eſt.*
2 *Super inimicos meos prudentẽ me feciſti mandato tuo: * quia in æternum mihi eſt.*
3 *Super omnes docentes me intellexi: * quia teſtimonia tua meditatio mea eſt.*
4 *Super ſenes intellexi: * quia mandata tua q́ſiui.*
5 *Ab omni uia mala pbibui pedes meos, ut cuſtodiam uerba tua.*
6 *A iudicijs tuis nõ declinaui: * quia tu legem poſuiſti mihi.*
7 *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua: * ſuper mel ori meo.*
8 *A mandatis tuis intellexi: * propterea odiui omnem uiam iniquitatis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 *Lucerna pedibus meis uerbum tuum, & lumẽ semitis meis.*

Ioan.11.

2 *Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.*

3 *Humiliatus sũ usque quaque domine, uiuifica me secũdum uerbũ tuũ.*

4 *Voluntaria oris mei beneplacita fac domine* * *et iudicia tua doce me*

5 *Anima mea in manibus meis semper:* * *legẽ tuam non sum oblitus.*

6 *Posuerũt peccatores laqueũ mihi:* * *& de mãdatis tuis non erraui.*

7 *Hæreditate acquisiui testimonia tua inæternũ:* * *quia exultatio cordis mei sunt.*

8 *Inclinaui cor meum ad faciẽdas iustificationes tuas inæternum:*

Ioan.14. Gene.15. * *propter retributionẽ*

1 *Iniquos odio habui:* * *& legem tuã dilexi.*

2 *Adiutor & susceptor meus es tu:* * *& in uerbũ tuũ superſperaui*

3 *Declinate à me maligni:* * *& scrutabor mandata Dei mei.*

4 *Suscipe me secundũ eloquiũ tuum, & uiuam:* * *& non confundas me ab expectatione mea.*

ELVCIDATIO XIIII. OCTONARII.

LEx tua domine gressibus meis est, quasi lucens cãdela, & est quasi lumen uias atque actiones meas illuminans, iuxta quam in agẽdis omnibus sic me gero, sic viuo, vt sine offensione percurrã viam mandatorum tuorum, & ad optatum finem pertinguam. Qui enim in lumine ambulat, non offendit: quemadmodũ illi faciunt, quibus pro lucerna non est verbum tuum, qui in tenebris ambulant, nescientes omnino quo vadant. 2 Irreuocabiliter mecum proposui, & firmissime in animo statui, obseruare imperpetuum, & nunquã vltra transgredi præcepta tua, iustissima sane atque æquissima. 3 Videns autem infirmitatem & lubricitatem carnis meæ, simul & mundi fallaciam, & dæmonum machinamẽta (quæ omnia mea tam salutari proposito indesinenter quærunt auertere) afflictus sum valde, & profundissima humilitate subieci meipsum, & commẽdaui tibi, mihi ipsi diffidens in tantis difficultatibus: & iccirco tu, qui solus potestatem habes secundum verbum promissionis tuæ, vitam mihi veram spiritus largire & custodi, fortemque me fac & validum, vt quod ꝓpono, adimplere sufficiam. 4 Habe accepta, Deus piissime, & fac tibi sint grata ac placita, quæ ego ex hilari corde & animo liberali offero, etiã per os meum, laudis, confessionis, orationis, & gratiarum actionis munera ac sacrificia: * & instrue me in intelligentia atque obseruatione præceptorum tuorum. 5 Anima quam in me ad imaginem & similitudinem tuam creasti, preciosa est mihi, eiusque custodia super omnia (quasi thesauri præciosissimi) curæ & cordi est mihi: & iccirco portо eam semper in manibus meis, vt furto insidiantium qui illam mihi rapere quærunt, non eã perdam: * & legem tuam quæ est cordis mei custodia, non abieci de corde meo, per cuius attentionem custodia tuta ac firma adhibetur animæ. 6 Impii dæmones & peruersa eorum membra, homines maligni, insidias posuerunt animæ meæ, quærentes me occultis suis fraudibus ad peccatum pertrahere: * & ego rectum tenens iter præceptorum tuorum, non declinans ad dexteram neque ad sinistram, ita euasi laqueos eorum. Nõ enim possunt nisi secus viam laqueos suos extendere quos euadunt, qui non declinantes in partem alteram, recta gradiuntur, per viam mãdatorum tuorum. 7 Pro hæreditate ego habeo, & possessionem ac portionem meam hæreditariam elegi, obseruationem præceptorum tuorum, in qua semper permanere propono: * quoniam ipsa sunt in quibus gaudet & exultat spiritus meus: siue cum testimonio bonæ cõscientiæ ea se custodisse cognoscit, siue cum ex eorum iugi contemplatione cælesti suauitate se perfundi percipit. 8 Per gratiam tuam in me habitãtem, dedi animũ meum, & cor apposui, affectumque inclinaui, ad pficienda opera atque adimplenda præcepta tua in sempiternum, ita vt in finem vsque sine trãsgressione in eis cupiam ac velim perseuerare: * neque enim sine retributione id faciam, sed subsequetur mihi beata nimis retributio, quę es ipse tu domine Deus meus, qui vita es æterna, & merces ipsa magna nimis omnium tua nunc mandata in finem vsque custodientium.

ELVCIDATIO XV. OCTONARII.

INiquitatẽ & impietatẽ omnẽ odio habui, & peccatores ipsos quatenus eiusmodi detestatus fui: * legẽ autem tuam & obseruatores illius corde syncero dilexi. 2 Te dominum ego habeo in adiutorẽ meum atque defensorẽ, qui infirmitati meæ succurrendo præbes adiumentum, & ab inimicorum impetu atque molestiis defensionẽ: * & ego spem meã omnẽ & cor omne verbis præceptorũ atque ꝓmissorũ tuorũ apposui. 3 Discedite procul à me, & fugite partes aduersę, quæ malum quæritis animæ meæ: & omnes prauorũ hominũ atque dæmonũ suggestiones atque societates lõge fiãt à me. Frustra enim à me cõsensum expectatis in malitiã, quã modis omnibus detestor: * vt in trãquillitate & pace intẽdere valeam ꝑceptis altissimi domini mei. 4 Et quoniã à malignorũ societate meipsum ob tuũ amorẽ domine segregaui, tu me susципe in tuã custodiã, tutelam, defensionem, quasi pater pius, pastor bonus, defensor fidelis, sustentator firmus, ꝑceptor mãsuetus, iuxta eloquiũ ꝓmissionis tuæ, quo pollicitus es eos qui ad te cõfugiũt ad resocillationem suscipere: * neque me patiaris confusibiliter frustrari expectatione atque desiderio meo, quo te semp expe-

A 5 *Adiuua me, & salu⁹ ero:* * *& meditabor i iustificatiõib⁹ tuis sẽp*

6 *Spreuisti omnes discedẽtes à iustitijs tuis:* * *quia iniusta cogitatio eorum.*

7 *Prætaricantes reputaui omnes peccatores terræ:* * *ideo dilexi testimonia tua.*

B 8 *Confige timore tuo carnes meas:* * *à iudicijs enim tuis timui.*

1 *Feci iudiciũ et iustitiã* * *non tradas me calumniantibus me.*

2 *Suscipe seruum tuũ in bonum:* * *non calumnientur me superbi.*

C 3 *Oculi mei defecerunt in salutare tuum:*

* *& in eloquium iustitiæ tuæ.*

4 *Fac cũ seruo tuo secundum misericordiam tuam:* * *& iustificationes tuas doce me.*

5 *Seruus tuus sum ego:*

D * *da mihi intellectũ, ut sciam testimonia tua.*

6 *Tempus faciendi domine:* * *dissipauerunt legem tuam.*

7 *Ideo dilexi mãdata tua, super aurum & topazion.*

8 *Propterea ad omnia mandata tua dirigebar:* * *omnem uiam iniquam odio habui.*

ctaui atque desideraui. 5 Adiuua tu me domine, confirma atque sustenta in omni bono, qui ex meipso nimium sum fragilis & lubricus, atque ita ex tuo munere salutem consequar, quam ex mea propria virtute spes non erat consequendi: * & ego tuo adiutorio corroboratus, iugiter meditabor in intelligentia atque obseruatione mandatorum tuorum. 6 Scio domine, quòd spernas tu, & pro nihilo pendas, & quasi nihilum reputes omnes qui per transgressionem discedunt à præceptis tuis: * quoniam omnis cogitatio eorum, & omne cõsilium istud quo ea quæ tuæ legi contraria sunt cogitant & eligunt, iniqua & impia est, contra omnem prorsus æquitatem & naturæ & rationis: propter quod, meritò sunt ab omnibus spernẽdi. 7 Et ego quoque omnes super terram inhabitantes peccatores, vt prætaricatores tuæ legis æquissimæ, similiter reputaui pro nihilo: * atque ob hoc, ne illis forte similis inuenirer sperni atque abiici dignus, dilexi præcepta tua, & ad obseruandum ea conuersus sum. 8 Quoniam vero impedimẽtum mihi magnum præstat carnis lasciuia, oro te, vt sagittis sancti timoris tui salubriter eã transfigas atque persodias, vt tuo vulnere bene sauciata sibi intereat caro, & tibi viuat, vnà cum spiritu: quod fiet, si timore tuo sancto immisso i cor meũ carnis sic reprimatur lasciuia: * hoc autem peto, quoniã præcepta tua ego timui & transgredi sum veritus. Nihil enim æque formido, domine, atque tuam legẽ aliquando transgredi. * Timui quoque à iudiciis tuis illis, quibus tuæ legi inobedientes iudicasti ad sempiternam miseriam cõdemnare, & à te in perpetuum repellere, qua re mihi nihil potest formidabilius cogitari.

ELVCIDATIO XVI. OCTONARII.

CVm auxilio gratiæ tuę ego feci quod æquum est & iustum, tam quoad obseruationẽ legis tuæ, quàm in conuersatione ad proximos meos: * ꝓpter hoc, obsecro te, ne permittas mihi dominari & prçualere eos qui me persequuntur & affligunt, vt ipsi exultent de me mala voluntas eorum. 2 Quin potius tu me seruire tibi cupientem, in defensionem contra aduersarios meos susципe, ad bonum & ad salutem meam: * neque permittas superbos legis tuæ osores me affligere, opprimere, mihi vim inferre, sic vt prævaleant, aut dominentur mei. 3 Oculi mentis interiores, atque etiam exteriores corporis desiderio magno intenti fuerunt, & expectauerunt ad salutem tuam, illam super omnia desiderando & expectando: * & ad præcepta iustitiæ tuæ, propter solicitudinẽ ad obseruandum ea. 4 Exhibe te mihi, non seuerum modo iudicem, sed misericordem ac pium patrem: neque secundum districtionem iustitiæ tuæ agas mecum, sed secundum benignitatem misericordiæ tuæ: * & instrue me intelligentia atque obseruatione præceptorum tuorũ. 5 Ecce ego seruus tuus sum Domine, & creationis iure, & bonæ voluntatis proposito, tibi cupiẽs in veritate seruire: * tu me adiuua, vt possim quod desidero: & instrue me, vt discam & sciam quæ placita sint tibi, & mihi vt tibi placeam exequenda. 6 Tempus est nunc, vt faciam domine legem & voluntatem tuam: & tempus est nunc, vt tu facias mihi seruo tuo postulatam misericordiam: nunc (inquam) tempus est donec in via sumus & loco peregrinationis, donec per opera bona tibi placere valemus & iram tuam effugere, quandiu clausa non est vlli petenti misericordia tua. Veniet enim noctis tempus, in quo operari nemo poterit, & laborare non proderit, & in quo misericordia tua clausa atque obfirmata erit: * & eo magis nunc tempus est faciendi, ꝙ impii tanto numero, & tam grauiter transgredi non verẽtur præcepta tua, vt ob hoc magis promptus debere esse videaris erga eos qui tibi desiderant famulari. 7 Et quia tam paucos vidi præceptorum tuorũ obseruatores, tam raros preciosissimi huius thesauri amatores, iccirco illorum videns insaniam, & cæcitatem admirans, magis ego me dedi ad tam preciosissimæ rei amorem, dilexique præcepta tua amplius quàm aurum purissimum, & omnem lapidem preciosum, & amplius, quàm auarus quisquam illa amare posit. Superexcedit enim charitatis tuæ sancta dilectio omnem carnis aut mundi conspurcatum amorem. 8 Et vt dilectionem hanc meam opere demonstrarẽ, direxi, dedique me ad plenam omnium mandatorum tuorum obseruationẽ: * & omnia itinera impietatis, vitia & peccata per quæ ambulãt peruersi, ego

Ioan.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex animo sum detestatus, ita & vt mihiipsi diligenter ab illis caueré, & alios insuper quoad possem,congruis mediis vel educerem ex illis, vel ab illis præseruarem. Est enim hoc perfectum iniquitatis odium, quod tibi est in veritate placitum. B

ELVCIDATIO XVII. OCTONARII.

PRęcepta tua domine sunt stupenda,spectanda,omniq; cõsideratione & admiratione digna:tum quia æquissima atque iustissima,tum quia stabilia in æternũ,tum quia vniuersalia & omnibus ex æquo communia,tum quia leuia atque facilia,vt prorsus nemo sit hominũ qui iure conqueri possit,quòd ea nõ sit potens obseruare: & tamen cum tam sint leuia,ad tam glorioſissimam retributionem suos obseruatores perducant, in his certe mirabilia sunt: * atque iccirco dedit se cor meũ, ad meditandũ, intelligendum & custodiendum ea. 2 Cum tu in cordibus hominum humilium & simplicium, spiritus vnctione & interno tuo magisterio declaras & manifestas sermones tuos,tunc illuminantur ipsi & accipiunt intelligentiam, sicq; tuorũ præceptorũ declaratio paruulos illuminat,& ea facit intelligere, quæ superbis & in sua sapientia gloriantibus clausa manent & abscondita.Plerique enim superborum,qui se gloriãtur in lege tua instructos, verè tamen illuminati non sunt neque instructi ad intelligentiã, quia clausi sunt superbis sermones tui, nec declarationem & apertionem illam habent,quam tu das humilibus. 3 Præ nimio desiderio ego aperiens late os meum hausi flatum & spiritum, ad respirationem & magna edenda suspiria:quæ intus latentis vehementis desiderii essent indicia:quomodo solent qui ardenti desiderio ad rem quampiã aspirant:* valde enim magno teneor desiderio obseruationis præceptorum tuorũ. 4 Benigne & misericorditer respice in me:& fac mecũ misericordiam, iuxta quod dispositi & ordinasti facere cum iis qui te diligunt,& secundum morẽ ac consuetudinem qua cum illis agere soles.Spero enim aut certè opto,ex illorum numero me vnum esse. F

5 Actiones meas dispone tu domine,& dirige in rectitudine præceptorum tuorum:& non permittas vllum peccatum regnare aut dominari,siue in corpore,siue in animo meo, sed neque aliena cuiuspiam impietas tua permissione mihi dominetur,nullus in sua impietate mihi prævaleat. 6 Libera me à persequutionibus & molestiis hominũ iniquorum, vt ab eis mihi non proueniat impedimentum in seruitute tua,sed libere valeam custodire præcepta tua. 7 Faciem tuam fac illucescere super me seruire tibi cupientem, & lumine tuo salutari illustrans cor meum,vultum tuum siue temetipsum demonstra mihi: & doce me præcepta tua. 8 Effluxerunt ex oculis meis lachrymæ copioſę,quasi riuuli per genas decurrentes,propter amaritudinem & dolorem cordis mei: propterea quòd impii illi calumniatores & persequutores iustorum, transgressi sint legem tuam.Perfecta enim charitas,etiam aduersariorum peccata deplorat. G

ELVCIDATIO XVIII. OCTONARII.

NEque verò mirum,si præuaricationes impiorũ defleã. Scio enĩ quia non solum misericors es domine,in quo sibi male blãdiũtur peccatores,verũetiã iustus & verax: * & iudicia tua omnia rectissima sunt atque æquissima, neque tortum aut curuum quicquã est in eis. 2 Insuper valde & districte admodum præcepisti obseruari prȩcepta tua,quę sunt iustitia & veritas,id est,in iustitia & veritate dispositа:præcepta tua quæ non nisi iustitia & veritas sunt,id est, iustissima & fidelissima,tu mandasti custodiri valde. 3 Merito proinde zelus meus tum quo ad honorem tuũ,tum quo ad proximorũ omnium salutem,me fecit lugere atque plorare,& prę mœrore, tristitia atque indignatione veluti cõtabescere atque consumi:non vtique ꝓpter propria mea incõmoda,neque mala quę ab illis aduersariis meis fortè sustineo: sed quoniam ipsi non custodierunt prȩcepta tua,per quod primũ quidem tuũ sanctum nomen indigne blasphemant,deinde suas animas misere ipsi miserrimi perdunt. 4 Sunt enim prȩcepta tua examinata valde,& quasi igne ꝓbata vehementer, castissima atqueequissima,nihil habentia in iustitię aut impuritatis cuiuslibet admixtũ,propter quod magis deflendũ, peccatores ea sic transgredi: * & quia tam probata fuerũt tamq; examinata, dilexi ea ego seruus H

1 *Mirabilia testimõia tua:* ideo scrutata est ea, anima mea.*

2 *Declaratio sermonũ tuorũ illuminat, & intellectum dat paruulis.*

3 *Os meũ aperui,& attraxi spiritũ:* quia mãdata tua desiderabam.* Mat.11.

4 *Aspice in me,& miserere met,secundum iudicium diligentium nomen tuum.*

5 *Gressus meos dirige secũdum eloquium tuũ, & non dominetur mei omnis iniustitia.*

6 *Redime me à calumnijs hominum, ut custodiam mandata tua.*

7 *Faciẽ tuam illumina super seruũ tuũ & doce me iustificationes tuas.*

8 *Exitus aquarũ dedu xerũt oculi mei, quia nõ custodierunt legem tuã.*

1 *Iustus es domine:* & rectũ iudiciũ tuũ.*

2 *Mandasti iustitiam testimonia tua, & ueritatem tuam nimis.*

3 *Tabescere me fecit zelꝰ meꝰ:* qa oblitisunt uerba tua inimici mei.*

4 *Ignitũ eloquiũ tuũ uehementer:* & seruꝰ tuus dilexit illud.* Psalm. 11.

5 *Adolescentulus sum ego, & cõtẽptus: * iustificatiões tuas nõ sũ oblitus* A

6 *Iustitia tua,iustitia in æternũ:* & lex tua ueritas.*

7 *Tribulatio & ãgustia inuenerunt me:mãdata tua meditatio mea est.*

8 *Æquitas testimonia tua ínæternum: intellectũ da mihi,& uiuam.* B

1 *Clamaui in toto corde, exaudi me domine: iustificationes tuas requiram.*

2 *Clamaui ad te,saluũ me fac:* ut custodiam mandata tua.*

3 *Præueni in maturitate, & clamaui: quia in uerba tua superspe rani.* C

4 *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo: * ut meditarer eloquia tua.*

5 *Vocem meã audi secundum misericordiam tuam, & secundum iudicium tuum uiuifica me.*

6 *Appropiquauerũt pse quẽtes me iniqtati: * à lege autẽ tua lõge facti sũt.* D

7 *Propè es tu domine, et omnes uiæ tuæ ueritas.*

8 *Initio cognoui de testimonijs tuis: * quia in æternum fundasti ea.*

Vide humilitatem meã, & eripe me, quia legem tuam non sum oblitus.

2 *Iudica iudicinm meum, & redime me: propter* tuus,& cor meum apposui ad illorum custodiam. 5 Sum ego sanè modicus siue ætate, siue sapientia,siue meritis,siue hominũæstimatione,siue in oculis meis,siue ante conspectum tuum,& sum ex memetipso planè vilis & contemptibilis: * attamen tua præcepta, suauissime Deus,non abieci ab animo, & ne transgrederer ea cauti mihi solicitus. 6 Iustitia tua temporaria non est, neque durationis modicæ,cuiusmodi est non raro humana iustitia, sed æterna iustitia estdeficere nescia:*& lex tua omnino vera est,nihil neque falsum,neque vanum, neque iniquum continens. 7 Afflictio quæli bet & angustia,cum fortè alicunde obuenerint mihi, meditor ego & exercitor in præceptis tuis,ex quorum meditatione & obseruatione abunde mihi & patientia & consolatio procedit. Ob hoc etiam meditor in angustiis mandata tua, vt nõ aduersorum casuum impulsibus à recto dimouear. 8 Prȩcepta tua sunt dispositа in iustitia & æquitate,sempiterna: fac me ea vt oportet intelligere cum effectu operationis, & vera vita viuam in eis. Ex illorum nanque obseruatione vera vita viuit humanus spiritus.

ELVCIDATIO XIX. OCTONARII.

CLamaui ex pleno affectu, & syncera deuotione cordis mei,dicens:Exaudi me domine,& fac quod postulo:præcepta enim tua exquirere volo,& custodire propono. 2 Ex affectu cordis clamaui ad te,vt saluum me faceres ab iis qui me persequũtur, atque suis molestissimis tentationibus diuexant: * non vtique eo fine,vt ocio vacem, aut in inertiam resoluar, sed vt ab imminentibus periculis liberatus,securo & libero animo scrutari,& custodire valeam præcepta tua. 3 Matutino tempore diluculum anteuerti, clamans ad te in oratione mea: anticipauerunt vigilias oculi mei,summo mane primo diluculo obtuli me ad orationẽ ante conspectum tuum: quoniam in verbis tam præceptorum, quàm promissorum tuorum sustinui, & expectaui, spemq; meã omnem in eis collocaui. 4 Primo diluculo euigilauerunt ad te oculi mei,& Psal.76. solis ortum diligentia atque solicitudine præueni: *vt meditarer,atque recogitarem in tranquillitate,iuxta temporis opportunitatem, præcepta tua:de quibus tanto clarius tunc illuminantur homines, quanto à diei tumultibus & æstibus sunt liberiores, sensibusque somno recreatis meditationi aptiores, intellectu quoque & memoria,perturbationibus somno sedatis,limpidiores. 5 Exaudi orationem meam domine,qua sic diligenter & solicite te sum deprecatus,propter misericordiam tuam: & secũdum dispositionem,ac beneplacitum sanctissimæ voluntatis tuæ, vitam spiritus, pro qua te sum precatus,benigne concedas mihi. 6 Persecutores mei quærentes malum animæ meæ,proximos se fecerunt impietatibus sese applicuerunt,adiunxerunt,dederunt,& addixerunt iniustitię,& affectu cordis illi adglutinati sunt: * & quanto propinquiores facti sunt iniquitati,tanto à lege tua elongauerunt semetipsos, cum sint iniquitas & lex tua ex aduerso pugnantia. 7 Tu autem domine propè es in auxilium & protectionem omnibus te inuocantibus: & omnia præcepta tua per quæ nos vis ambulare,sunt æquissima, similiter & omnia iudicia tua,& dispositiones tuæ,quibus agis nobiscum,sunt item veritate & æquitate plena. 8 Iam olim ab initio, ac velut inter prima hoc ego intellexi de præceptis tuis,cũ ad eorum meditationem & obseruationem me dare cœpissem:*quòd in æternum ea firmaueris,nunquam cassanda, nũquam euacuanda, sed perpetuò stabilia permansura,adeò vt etiam cælo & terra transeuntibus,verba tua nunquam sint transitura. Hoc enim attendentibus, meditantibus, & obseruantibus facile monstrat summa illa æquitas atque iustitia,quæ in eis apertissime conspicitur.

ELVCIDATIO XX. OCTONARII.

ASpice benignus, & misericors in afflictionem, & humiliationem meam,qua me premunt aduersarii mei, afflictorum & humilium consolator domine: & libera me de aduersantibus mihi,quoniam legem tuam non abieci,neque sum transgressus: legem tuam in corde gesto absconditam,vt eam nõ aliquando transgrediar. 2 Iudica pro me iudiciũ cõtra aduersantes,& libera

Universidad de Deusto
Biblioteca

eloquium tuũ uiuifica me.
3 *Longe à peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt.*
4 *Misericordiæ tuæ multæ domine: secundum iudicium tuũ uiuifica me.*
5 *Multi qui persequuntur me & tribulãt: * à testimonijs tuis non declinaui.*
6 *Vidi præuaricãtes, et tabescebã: * quia eloquia tua non custodierunt.*
7 *Vide, quoniã mãdata* Galat.2. *tua dilexi, domine: in misericordia tua uiuificame*
8 *Principium uerborum tuorum ueritas: * in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ.*

1 *Principes persecuti sũt me gratis: * & à uerbis tuis formidauit cor meũ.*

Actu.5. 2 *Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa.*
3 *Iniquitatẽ odio habui, & abominatus sum: * legem autem tuam dilexi.*
4 *Septies in die laudem dixi tibi: * super iudicia* Ioan.14. *iustitiæ tuæ.*
5 *Pax multa diligẽtibus* Rom.8. *legem tuam: * & non est illis scandalum.*
6 *Expectabam salutare tuum domine: & mandata tua dilexi.*

me de iis quæ machinantur aduersum me: propter verbum firmissi E
mæ promissionis tuæ, da, & custodi vitam animæ meæ. 3 Peccatores à salute Dei elongati sunt sua praua voluntate, & non consequentur ipsi salutem: eo quòd non exquisierunt ad intelligentiam & custodiam præcepta tua: quia semetipsos oblata salute fecerunt indignos, per impiam transgressionem, nunquam ad illam valebunt pertingere. 4 Plurimæ sunt miserationes tuæ, quibus erga nos agis misericorditer: fac etiam hanc mihi misericordiam, vt secundum beneplacitum sanctissimæ voluntatis tuæ me viuifices.

5 Tametsi multi sint aduersarii mei qui me persequutionibus suis affligunt, & tentationibus atque vexationibus molestant: alii visibiliter, alii inuisibiliter, alii secundum corpus, alii secundum animam: * ego tamen immobilis perstiti in obseruatione præceptorum tuorum, hactenus tua me sustentante gratia, non me passus sum ab æquitate præceptorum tuorum dimoueri. 6 Considerabam peccatores transgredientes legem tuam, & zelo honoris tui atque F
salutis eorum indignabar, & affligebar intra me, ac præ tristitia & dolore veluti consumebar: * quia videbam eos negligere & prætergredi præcepta tua, sicque & tuum nomen inhonorare, & suas animas miserè perdere. 7 Attende domine, & considera ad retribuendum mihi, quòd præcepta tua ex animo dilexerim, atque exquisierim: secundum misericordiam tuam, misericordiarum pater (quæso te) facias me tibi viuere, vt mundo mortuus, tibi viuam: imò viuam, iam non ego, sed tu in me viuas. 8 Omnium præceptorum atque promissorum tuorum veritas æterna & immutabilis est principium: quoniam à prima illa & summa veritate æterna atque Dei iustitia originaliter & primitus procedunt omnia præcepta & promissa Dei: * & omnia iudicia iustitiæ tuæ, id est, præcepta quæ iustitia tua præstitit nobis, siue etiam dispositiones omnes iustæ diuinæ voluntatis tuæ, æternam habent stabilitatem: fundata ac stabilita in sempiternum in Dei iustitia & veritate, ex qua procedunt. Atque ob hoc, impossibile fuerit, verba Dei vel eius iudicia G
vnquam deficere.

ELVCIDATIO XXI. OCTONARII.

Otentes illi tenebrarum principes, & superbi sæculi, malum quæsierunt mihi sine causa, præter meum meritum, cum nihil ipse eis nocuerim, vel malefecerim, ob quod aduersum me debeant malignari: * cor autem meũ & spiritus meus timuit præcepta tua, eaque trãsgredi aut relinquere nõ audebat: etiamsi illi insanirẽt aduersum me, permanebã ego in timore sermonum tuorum, cogitãs oportere Deo magis, quàm principibus obedire. 2 Quomodo gaudere solent victores inuentis opimis spoliis, ita ego oblectari & iucundari volo in præceptis tuis, quæ velut thesaurus preciosissimus sunt mihi, quæ ego dilexi super aurum & topazion. 3 Iniquitatẽ omnẽ odiui ex affectu cordis mei: in meip so primùm, deinde & in cęteris, eãque modis omnibus semper dete H
status sum: * legem autem tuam & obseruationem eius exaduerso di lexi, & ipse obseruare eã cupiens, & obseruãtes omnes iusto prosequens amore. 4 Per diem congruis atque statutis horis septem vicibus, te peculiari laudis munere honorauí: * aut septies, id est, iugiter & incessanter cũctis diebus vitę meę conatus sum te collaudare: * de iudiciis iustitię tuę, siue de præceptis tuis equissimis, leuissimis, & fœcundissimis, siue pro dispositionibus atque ordinationibus diuinæ voluntatis tuæ, quibus mirabiliter & misericorditer agis nobiscũ. 5 Pacem cordis veram, quam mundus dare nõ potest, confert tuę legis dilectio siue obseruatio atque custodia: * & nõ est illis ruina aut lapsus, aut offensio, in via quam ambulant. Nã Deum & legem eius diligentibus, omnia cooperantur in bonum. Qui enim vera dilectione studiosè inhæret tuæ legis meditationi & obseruationi, facilè scandala omnia declinabit atque euadet, in quibus corruit illi qui non sunt fixi in amore legis tuę. 6 Desiderio magno desideraui salutem tuam domine, eamque expectaui solicitus: ad quam vt pertingerẽ, præceptis tuis per verã dilectionem & obser-

A 7 *Custodiuit anima mea testimonia tua, & dilexit ea uehementer.*
8 *Seruaui mãdata tua & testimonia tua: quia omnes uiæ meæ in conspectu tuo.*

1 *Appropinquet deprecatio mea in cõspectu tuo domine: iuxta* B *eloquium tuum da mihi intellectum.*
2 *Intret postulatio mea ĩ cõspectu tuo, secũdum eloquium tuum eripe me.*
3 *Eructabũt labia mea hymnum, cum docueris me iustificationes tuas.*
4 *Pronũciabit lĩgua* C *mea eloquiũ tuũ: * qa oĩa mãdata tua æqtas.*
5 *Fiat manus tua ut saluet me, quoniã mandata tua elegi.*
6 *Concupiui salutare tuum domine, & lex tua meditatio mea est.*
7 *Viuet anima mea,* D *& laudabit te: & iudicia tua adiuuabũt me.*
8 *Erraui sicut ouis quæ perijt: * quære seruum tuũ, quia mandata tua non sum oblitus.*

uationem inhæsi. 7 Solicita fuit anima mea, vt custodiret & impleret omnia præcepta tua, & ea corde syncero multum dilexit. 8 Studiosus fui ad obseruandum omnia præcepta atque mandata tua, quia omnes vias meas & actiones direxi ante conspectum tuum, & secundum placitum tuum diligenter studui conuersari: simul etiam quia omnes actiones meas, omnemque meam conuersationem scio tuis oculis patere: quemadmodum tuis oculis nuda & aperta sunt omnia. Hebr.4.

ELVCIDATIO XXII. OCTONARII.

E repellas domine orationem meam, qua deprecatus sum faciem tuam, pro spiritualium bonorum abundantia: sed admitte eam ante sacrarium exauditionis tuæ, & iuxta verbum promissi tui instrue me in præceptis tuis. 2 Fac vt præsententur tibi, & intromittantur postulationes meæ ante faciem tuam: domine ne repellas orationem suppliciter obsecrantis seruuli tui: quin potius secundum verbum promissionis tuæ, quam fecisti omnibus in te confidentibus, teque suppliciter inuocantibus, libera me de iis in quibus versor periculis, & malis imminentibus, quæ metuo. 3 Cum verò mihi contigerit tuo magisterio intelligentia & custodia præceptorum tuorum, tum ad gratiarum actionem & testimonium gratitudinis, ex pleno cordis affectu effundam tibi hymnum laudis, & cantabo etiam per os meum, & labia mea: cum tu mihi postulata concesseris, ex corde hilari & alacri animo depromam tibi cantica gratitudinis. 4 Pronunciabo quoque per os meum præcepta ac promissa tua, ad ædificationem proximorum meorum: neque tacebo ea, ex quibus mihi vitam sensi procedere: * pronunciabo vtique constanter, & confitebor fidenter, quoniam omnia præcepta tua sunt æquissima, & iniquitas nulla est in eis. 5 Fiat, sitque dextera tua siue potentia tua mihi ad salutem, quoniam præcepta tua ex bono cordis affectu & proposito elegi, vt obseruem & custodiam ea: ac proinde iustum est, vt mihi bona molienti, sed absque te nihil valenti, subsidio veniat potentissima manus tua, vt quod in me non valeo, in te perficiam.

6 Desideraui domine, & expetiui salutem tuam: & vt illa dignus fierem, posui præcepta tua meditationem atque exercitationem meam, vt ea intelligerem, & intellecta perficerem. 7 Viuit ex munere gratiæ spiritus meus, & viuens ipse laudem placitam dicet tibi. Non enim mortui laudabunt te domine, sed viuentes benedicent tibi: & tua præcepta ad vitam requirendam perducent me, cum obseruauero ea: quoniam qui fecerit ea, viuet in eis: suntque verba tua, spi- Leuit.18. Rom.10.
ritus & vita. 8 Erraui vniuersum genus humanum à prima illa & Ioan.6.
natiua in qua creatum erat rectitudine, quasi ouis perdita: & erraui peculiariter etiam ipse, multis modis & variis imperfectionibus, frequenter viam rectam derelinquens, tanquam ouis quæ sui pastoris oblita, per deuia aberrat: * tu require, pastor bone, me perditam ouem tuam: & quoties forsitan iniquitate dominante errare contigerit, ne derelinquas me in deuiis, sed per gratiam visitationis tuæ requiras, modis tibi placitis, siue per internam visitationem, siue per externam correptionem, siue aliter quomodocunque tibi id fuerit placitum: require (inquam) me seruum tuum, & ne deseras vnquam, quoniam in memoria habeo, neque abijcere volo, neque transgredi vnquam sanctissima & æquissima præcepta tua.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXVIII.

PRIMVM OCTONARIVM.

VErsu primo, Beati immaculati in via. Viam istam, possumus intelligere vitam præsentem. Donec enim in corpore mortis huius viuimus, quasi in via sumus: quoniam (vt Apostolus ait) donec sumus in hoc corpore, peregrinamur à domino: neque habemus hic manentem 2. Cor.5. Hebr.13.
ciuitatem, sed futuram inquirimus, & ad terminum festinamus, videlicet vt ad dominum præsentes efficiamur, illicque satiemur in aspectu gloriæ eius. Aut viam istam, intellige legem Dei, quæ est homini à Deo tãquam via bona & recta præstituta, vt ambulet in ea, neque declinet ad dexterã vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal. 5.

ad sinistram. Vtroque autem modo congrua est sententia. Beati enim sunt, qui in via hac mortalitatis positi, immaculatos se custodiunt: & beati sunt qui in lege domini immaculatos se seruant, absque trāsgressione. Via enim nonnunquam significat conuersationem, vt in versu primo sequentis octonarii. In quo corrigit adolescentior viam suam? id est, vitam vel conuersationem. Et alibi, Dirige in conspectu tuo viam meam. In plurali autem numero, viæ hominis dicuntur ipsius actiones: vt versu quinto, Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas. ¶ Versu secundo, Beati qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum. Vbique hoc pene obseruat propheta. In beati hominis descriptione non solam ponit scrutationem vel meditationem præceptorum Dei, sed adiicit quod necessarium est, etiam bonam voluntatem. Sic & in primo psalmo describens beatum hominem, non dicit solum, Qui in lege eius scrutabitur, aut meditabitur die ac nocte: sed premittit, In lege domini voluntas eius: ac deinde subiungit, Et in lege eius meditabitur. Sic & hoc in loco, cum dixisset, Beati qui scrutantur testimonia eius: statim adiungit, In toto corde exquirunt eum. Neque enim solum hoc sufficit scrutari. Sunt enim qui testimonia Dei & legem eius diligenter scrutantur, ac etiam perscrutantur: qui tamen à proposita beatitudine sunt alieni, quia non in toto corde, non in tota voluntate exquirunt eum, cuius scrutantur testimonia, sed seipsos magis exquirunt: quemadmodum in annotationibus psalmi primi latius diximus. Notandum etiam, quòd secundum rectum ordinem, pars secunda conuenientius præponeretur hoc modo, Beati qui in toto corde exquirunt eum, scrutantur testimonia eius. Prius enim est, Deum exquirere, & desiderare vt ei placeamus: atque hinc proficiscitur, vt ad id obtinendum diligenter scrutemur mandata ipsius, vt diligens mandatorum perscrutatio debeat proficisci à bono erga Deum affectu. ¶ Versu quarto, Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Aduerbium Nimis, quod pro Valde ex scripturarum consuetudine ponitur, indifferenter cōiungi potest, siue cum præterito Mandasti, siue cum infinitiuo Custodiri. Deus enim valde mandauit, id est, districtè admodum sub magnis testificationibus & comminationibus præcepit, sua mandata custodiri. Mādauit item ea valde & diligentissime custodiri, ita vt quisquis aliquid eorum quæ præcepit obseruari, transgressus fuerit, illi efficiatur ad pœnam ferendam obnoxius. Posterior autem hæc coniunctio videtur literę esse magis conueniens. ¶ Versu sexto, Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis. Attende quod dicitur, Cum perspexero in omnibus mandatis tuis. Neque enim sufficit, quibusdā mandatis Dei intendere, aliis neglectis, sed ad omnia simul oportet attendere eum qui ante Deum velit confusionem euadere, & spe salutis non frustrari. Videretur autem aptior esse oratio, si per accusatiuum diceretur, Dum respexero in vel ad omnia mandata tua: quemadmodum vertit Hieronymus. ¶ Versu octauo, Iustificationes tuas custodiam. Verbum Custodiam, futuri temporis est, & indicantis modi. Est enim Græcè φυλάξω futuri temporis indicatiui modi. Illud autem operæprecium fuerit semel admonere, pro huius psalmi vsu quotidiano, quòd quoties per vniuersum hunc psalmum de futuris loquimur, tales orationes accipi debeant & intelligi, non quasi indicare velimus per eas, quid omnino futurum sit, aut quid certo sit nobis euenturum, sed tantum nostrū bonæ voluntatis propositum. Exempli gratia, cum in sequentibus dicitur, Inæternum non obliuiscar iustificationes tuas. &, Custodiam legem tuam semper, non ita sermo iste accipiendus venit, quasi sic certo futurum pronunciemus, velut prophetantes de futuris contingentibus. Quis enim, quantumuis hodie iustus, nouit, quid illi crastina dies sit adductura? Sed propositum tantum indicamus voluntatis nostræ, & bonum desiderium, quod etiam speramus Dei gratia assistente, in effectum & impletionem operis sedulò nos perducturos. Sed & de iis quæ per præteritum tempus efferuntur in hoc psalmo, quisquam addubitare possit, quonam pacto intelligi debeant. Veluti cum dicitur, In toto corde meo exquisiui te, Iudicia tua non sum oblitus, A iudiciis tuis non declinaui, & id genus alia, quæ vix ab vllo hominum videntur cū veritate posse proferri. Quis enim audeat dicere, quòd iudicia Dei non vnquam fuerit oblitus? Quis non aliquando declinauit à iudiciis eius? Videntur autem hęc dici ab eo qui de peccatorum suorum remissione nihil hæsitans, testimonium habet bonæ conscientiæ, quòd dimissa sint ei peccata, quòd proiecerit ea omnia Deus post tergum suum: atque ita nec ipse vltra memor vult esse eorum: liceque sermo accipi debet secundum eum statum in quo se iam fidelis agnoscit, post liberationem à peccato. Ab iis autem qui non omnino bene sibi conscii sunt, cum ista proferuntur, debent eiusmodi cum formidine & dolore pœnitentiæ ista pronunciare, saltem optantes & desiderantes illam, quam per os suum efferūt perfectionem & integritatem in se aliquando inueniri, quam nunc ex testimonio non optimæ conscientię sibi sentiunt deesse. Ita fiet, vt non ad mendacium, neque ad vanitatem, neque ad hypocrisim hæc imputentur imperfectis, si ea sic in spiritu humiliato, & corde contrito pronunciauerint.

IN II. OCTONARIVM.

Iacobi 1.

Esai. 65.

VErsu primo, In quo corrigit adolescentior viam suam? Adolescentiorem, siue adolescentem, aut puerum hic vocat, eum qui adhuc ex ignorantia vel infirmitate, à concupiscentia propria abstractus & illectus, non ad integrum Dei mandata perficit, plus æquo indulgens carnis pravæ concupiscentiæ. Qui enim talis fuerit, etiam si ad annos octuaginta peruenerit, adolescens aut puer meretur appellari. Vnde apud Esaiam, puer aliquis centum annorum commemoratur. Pueri autem tales appellantur, si non ætate, certe moribus: quam distinctionem in libris Ethicorum posuit Aristoteles, pueros dicens ineptos auditores moralis disciplinæ, pueros scilicet moribus, non ætate. De huiusmodi ergo imperfectis & concupiscentiæ suæ nimium indulgentibus, quæritur, quo remedio potissimum ab illa possint infirmitate curari. Mox verò in eodem versu parata subiungitur responsio, In custodiendo sermones tuos. Neque enim efficacius potest illi morbo adhiberi remedium. Atque ita quidem in Elucidatione explanauimus hunc versum, vt pars posterior sit prioris responsio, & velut satisfactio quæstionis. Cui expositioni satis manifeste consentit Hieronymus, ita legens, In quo corrigit iuuenis semitam suam? cum custodierit verba tua. Alii tamen malunt totum versum legere per interrogationem, ad hunc sensum, In quo corrigit adolescens viam suam, vt custodiat sermones tuos? Atque ita hac interrogatione dicunt significari non aliud quàm difficultatem ad obseruandum præcepta Dei: quod melius tamen quadraret, si per futurum diceretur, In quo corriget adolescētior, quàm per tempus præsens. ¶ Versu secundo, Ne repellas me à mandatis tuis. Hieronymus ex Hebræo, Ne errare me facias à mandatis tuis: hoc est, ne errare me permittas, in quo explicatur quod habet nostra lectio, ne repellas.

IN III. OCTONARIVM.

VErsu primo, Retribue seruo tuo. Quod suprà diximus in versum tertium psalmi centesimidecimiquinti de verbo retribuere, id huic loco etiam deseruit rectius intelligendo, videlicet vt intelligatur dictum esse retribue, pro tribue, siue dona liberaliter. Ita enim diximus, retribuere aliquando significare non amplius quàm tribuere, quomodo retributiones aliquando vocantur ipsa etiam beneficia quæ dantur non in vicissitudinem aliorum præcedentium. Atque ad hunc modum vertit ex Hebræo Hieronymus, Tribue seruo tuo. Alii iuxta sententiam vertunt, Benefac seruo tuo. ¶ Versu tertio, Incola ego sum in terra. Incola hic, pro aduena vel peregrino accipitur. Vnde Hieronymus, Aduena ego sum in terra. Alii legūt peregrinum, alii inquilinum, id est, incolam vel aduenam. ¶ Versu 4, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas. Quidam ita intelligūt, Concupiuit desiderare iustificationes, vt minus sit quàm simpliciter desiderare iustificationes. Qui enim concupiscit desiderare Deum, vel quæ Dei sunt: nondum eò peruenit quò is qui iam desiderat: sicque adiecta particula, omni tempore: commoda erit sententia talis, Quanuis propter infirmitatem & fragilitatē carnis à bono abstrahentis, non semper actuali desiderio ferri queam ad tua præcepta: concupiscit hoc tamen spiritus meus, qui promptus est ad tuum seruitium, vt omni tempore queat desiderare præcepta tua. Nos tamen in Elucidatione duplicationem istam concupiuit desiderare, retulimus ad vehemētiam desiderii: tanquam si diceretur: Concupiscendo desiderauit, vel concupiuit desiderando. Atque huic sententiæ conformiter vertit Felix, Confracta vel contrita est anima mea præ desiderio erga iudicia tua, in omni tempore: hoc est, sic iugiter & vehementer spiritus meus intentus est desiderio iudiciorum tuorū, vt consumi videatur atque deficere, præ nimio desiderio. Matt. 26. ¶ Versu octauo, Consilium meum iustificationes tuæ. Præcepta Dei dicuntur viri iusti consilium, ad eum modum quo amicum aliquem prudentem in agendis rebus, appellamus omne nostrum consilium, id est, nostrum consultorem, absque cuius consilio nihil agimus: & cuius consilium semper in cunctis occurrentibus negotiis requirimus. Ita enim in omnibus occurrentibus negotiis semper nos decet ad diuina mandata attendere, & considerare, quid illa nobis consulant agendum vel non agendum.

IN IIII. OCTONARIVM.

VErsu primo, Adhæsit pauimento anima mea. Adhæsio ista animæ ad pauimentum siue ad puluerem, intelligi potest variis modis. In Elucidatione duplicem indicauimus intellectum. Priorem hunc, Præ humilitate ego adhæsi pauimento, iacui prostratus in terra, quomodo solent ii qui suam agnoscentes miseriam, cælestem deposcūt misericordiam. In hac autem sententia, adhæsio indicat continuitatem humiliationis: animæ autem adhęsio, significat non tantum corporalem atque externam fuisse humilitatem, sed etiam veram & internam. Posterior intellectus hic est, Anima mea & spiritus meus terreno pulueri adhæret plus iusto, agglutinatur affectus meus terræ, rebusque terrenis: promptus ad bona spiritus, caro in bono infirma, & fortis in malum, ad se secūdum partem aliquam inclinat & inflectit. Tu verò per tuam gratiam confirma mihi vitam in spiritu meo, ne deficiā. Potest & simpliciter ista adhęsio animę ad pauimentū intelligi, inhabitatio animę in corpore. Propter colligationē nanque animę cū corpore pro statu huius vitę, rectè quasi pauimento illi adhęrere dici potest. Ex hac autem adhæsione animæ, tam nobilis spiritus, cum corpore tam sordido pauimento, tam vili puluere, oritur animæ difficultas magna ad operādum bene: quemadmodum ipse ait Saluator, Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Matt. 26 Atque ob hoc, rectè postulat qui sibi à carne fragili metuit, Viuifica me secundū verbum tuum. Iterum ista adhęsio animę ad pauimētum, intelligi potest prostratio, vt cōquerendo dicat vir boni desiderii, vexatione se iam quasi prostratum in terram, & velut iacentem in puluere, & quantum in sese desperantem de superandis tantis malis: propter quod, ad Deum leuans oculos, petit viuificari ab eo qui semper manet inuictus, imò semper inuincibilis. ¶ Versu 2, Vias meas enunciaui, & exaudisti me. Hic iam in se fatetur impletum, quod in psalmo alio tanquā consiliarius bonus bene monet dicens, Reuela domino viam tuam, & spera in eo, & ipse facier. Id nūc se expertum in semetipso confitetur, dicens domino, Vias meas enunciaui, & exaudisti me. Pro Enūciaui autem, beatus Hieronymus legit Exposui. Psal. 36. ¶ Versu 3, Viam iustificationum tuarum instrue me. Pro Instrue, Hieronymus vertit, Fac me intelligere. Psalterium Romanū habet, Insinua mihi. ¶ Versu quarto, Dormitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis. Sicut corpus aliquando deficere & collabi incipit, ita vt pedes ipsum corpus non rectè ferre valeant, neque debite incedere, cui debilitato non est medicina præsentior, quàm panis confirmans cor hominis, & vires reparans: ita cum aliquando contingit flaccescere, ac velut senescere spiritus internum robur, præsentius remedium adferri non po- Psal. 103.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hebr. 4. teſt,quàm ſermo Dei ille viuus & efficax, in quo vt procedente ex ore Dei, ſecundum ſpiritum fœ-
Deut.8. liciſſime viuit & nutritur homo. Verba autem iſta Dei accipimus, & quæ exterius loquitur in ſeri- E
Matt.4. pturis ſanctis, & quæ interius in nobiſipſis per ſuam inſpirationem dulciter infundit. Illud tamen, in verbis tuis,poteſt accipi in aliam ſententiam,vt valeat, ſecundum,aut iuxta verba tua: in quam ſententiam vertit Hieronymus, Seruā me iuxta eloquium tuum. Similiter & Felix, Confirma me iuxta verbum tuum. ¶ Verſu quinto, Et de lege tua miſerere mei. Nouè hoc dictum eſt, Miſerere mei de lege tua,in hunc ſenſum,Miſerere mei quātum ad legem tuam,vel per legem tuam:hoc eſt,ſic mei miſerere,vt ex tua miſericordia mihi illa poſsit contingere,vt illam & illius intellectum atque obſeruationem mihi ex tua miſericordia acquiram. In quam ſententiam aliquantulum à litera Hebraica abſcedens Hieronymus,vertit,Legem tuam dona mihi:cum ad verbum ex Hebræo legendum ſit,Lege tua, vel de lege tua miſerere mei, aut gratioſus eſto mihi. Verti etiam poſſet, Lege tua gratioſe dignare me. ¶ Verſu octauo, Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Interdum iuſti viam mandatorum Dei currunt, interdum eunt ac vadunt, interdum vix ſerpunt ac repunt. Currunt quidem,dum in magna alacritate,corde in ſpiritus ſancti gratia dilatato,quę Dei ſunt,& facillime
Eſai.40. & libentiſsime perficiunt. De his currentibus,etiam apud Eſaiam ſcribitur,in hæc verba, Qui autem ſperant in domino,mutabunt fortitudinem,aſſument pennas ſicut aquilæ,current,& non laborabunt.
Pſal.125. De ambulantibus autem in via mandatorum,in alio pſalmo legimus, Euntes ibant,& flebant,mitten- F
Pſal.84. tes ſemina ſua. Et iterum, Benedictionem dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Nonnunquam verò ſerpere tantum videntur aut repere, quando ad tempus præſentia confortantis & accedentis gratiæ ſpiritualis deſtituti, ſibimetipſis relicti, ægrè admodum & multa difficultate quæ Dei ſunt peragunt. Qui verò in via mandatorum Dei nullo horum modorum progrediuntur, vt neque currant, neque ambulent, neque vel repant, ſed pertæſi laboris declinant ab ea, vel retrogrediuntur, in morem canci, ad ea quæ ſemel reliquerunt vana ſæculi deſideria, aut priſtinas concupiſcentias carnis corde reuertentes, it à via Dei in vias diaboli, mundi, & carnis delectant: quod à iuſtis omnibus debet abeſſe. Nemo tamen conturbari debet, ſi non ſemper viam ſe videat poſſe percurrere. Nam currere viam,non datur,niſi cum à Deo cor nobilis dilatatur: quæ ſanè cordis dilatatio non eſt in hac via conſtitutis certa hæreditas, ſed Dei eſt ſingularis viſitatio, qua dignatur ipſe hominem quando & quantum voluerit. Si currere tibi non datur, ſolicitus eſto quomodo vel ambules: ſi nec ambulare ſufficis, vt minimum repas: tantum ne declina à via recta, viam mandatorum Dei non deſeras, quantumuis etiam paululum tibi promouere videaris, quantacunque tibi in ambulando, ſiue rependo oboriatur difficultas. Ita commutatis vicibus, nunc currendo,nunc ambulando, nunc rependo, tandem ad optatum pertingemus noſtri curſus terminum, ad beatam Dei noſtri viſionem, vbi corde ſemper dilatatiſsimo,non iam repemus vltra, non ambulabimus, non G
curremus:imò non volabimus,ſed perpetuo in aſpectu gloriæ eius, in perpetuis æternitatibus requieſcemus,in domino Deo noſtro.

IN V. OCTONARIVM.

VErſu primo,Legem pone mihi domine viam iuſtificationum tuarum. Nota,quòd in pſalmis vbicunque inuenies Legem pone,in Græco vnica dictio eſt νομοθέτησον, quæ ſecundum rationem ſuæ compoſitionis ſignificat legem pone: in Hebræo autem ponitur imperatiuum verbi horah, quod ſignificat docere,inſtruere, aut oſtendere, quomodo præceptor oſtendit diſcipulo. Vnde vbicunque nos habemus iuxta vulgatam lectionē Legem ponere,beatus Hieronymus ex Hebręo ver-
Pſal.24. tit docere,vel oſtendere. Vt in pſalmo vigeſimoquarto,Legem dabit delinquentibus in via. Hieron-
Pſal.26. mus vertit, Docebit peccatores in via. Et in eodem pſalmo, Legem ſtatuit ei in via quam elegit. Hieronymus vertit, Docebit eum, &c. Iterum pſalmo vigeſimoſexto, Legem pone mihi domine in via tua: vertit ille,Oſtende mihi domine viam tuam. Ita & in propoſito,loco huius,Legem pone mihi domine viam mandatorum tuorum: vertit ille, Oſtende mihi domine viam præceptorum. Vnde non poteſt facilius exponi legem ponere, quàm per docere vel inſtruere. Quod ergo hic dicitur, Legem H
pone mihi domine viam iuſtificationum tuarum, tantundem valet ac ſi dicas, Viam iuſtificationum tuarum doce me,vel oſtende mihi,vt legem ponere idem ſit quod pro lege ponere,& tanquam legem oſtendere. Ex quo deinde fit manifeſtum, relatiuum, eam referre non legem, ſed viam: id quod in Græco atque Hebræo euidenter cognoſcitur, tametſi in Latino indifferens videatur. ¶ Verſu tertio, Deduc me in ſemita mandatorum tuorum. Quidam per accuſatiuum legunt, in ſemitam: ſed melius per ablatiuum legitur, in ſemita, quomodo habent correctiora exemplaria Gallicani pſalterii: cui etiam conſonat Græca lectio: ὁδήγησόν με ἐν τῇ τρίβῳ &c. id eſt, Deduc me,vel, Dux eſto mihi in via, vel per viam mandatorum tuorum. Atque ita etiam per ablatiuum legit Hieronymus. Non habet tamen incommodam ſententiam,ſi per accuſatiuum legatur,in ſemitam. A Deo nanque poſtulare debemus,vt in ſemitam mandatorum ſuorum nos inducat, & conſtituat in ea pedes noſtros, vtque nos in viam inductos,in via etiam deducat,ſeque ducem præbeat in via iam ambulantibus. ¶ Verſu 5, Auerte oculos meos,ne videant vanitatem. Quomodo hîc poſtulat auerti ſibi oculos ne vanitatem videat,cum
Eccleſ. 1. omnia quę ſunt ſub ſole(iuxta ſapientis Eccleſiaſtici verbū) vanitas ſint,& vanitas vanitatum? An erui ſibi petit oculos?an ſibi donari cæcitatem, vt omnino nihil eorum quę ſunt ſub ſole videat? Ita profectò qui ad perfectionem aſpirat, vt facit qui in hoc pſalmo loquitur, penitus auerti ſibi poſtulat oculos,ne omne quod vanitas eſt videat:non quidem vt ſimpliciter non cernat oculis carnis, ſed ne ſic videat,vt inordinato aliquo amore illis turpiter adhęreat. Eſt enim quoddā videre male concupiſcendo,

A quemadmodum Saluator ait in Euangelio, Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, mœchatus eſt iam in corde ſuo. Sic qui rem proximi videt ad concupiſcendum,delinquit in eo quod viderit vanitatem. Ita qui rem quamcunque temporalem,caducam & tranſitoriam videt, ad illi inordinato amore adhærendum,delinquit ī eo:vt merito poſtulare debeat homo,auerti ſibi oculos ab omni creatura quę vanitas eſt,multo verò magis ab omni impietate,quę minus quàm vanitas eſt,nempe inſania & nihilū, ne horum quicquam male videat. Quod autem hic de oculis poſtulat,idem & de membris aliis eſt intelligendum. Sub vno enim ſenſu quo magis ſolet homo periclitari,comprehendit & cæteros. Sicut enim per vnumquenque exteriorum ſenſuum ad animam intus poteſt mors ingredi,iuxta illud, Mors Hiere.9.
intrauit per feneſtras noſtras: ita neceſſarium eſt pro ſingulis orare dominum,vt claudātur ab eo,& auertantur à noxiis. Auertit autem Deus oculos ne videant vanitatem,ſimiliter aures,ne vanitatem audiant:non quidem prohibendo ne obiectum viſui oblatum non naturaliter percipiatur ab oculo, aut ſonus vocis oblatus auribus non percipiatur ab auditu, ſed per gratiam ſuam ipſum videntem vel audientem præſeruando,vt ex viſis vel auditis in conſenſum vel amorem prauum non veniat. Atque ob hoc,vbi poſtulaſſet auerti oculos ſibi ne videret vanitatem,abſque mora ſubiungere voluit, In via tua viuifica me. ¶ Verſu ſeptimo,Amputa opprobrium meum quod ſuſpicatus ſum. Clarius & ſententiæ in Elucidatione explanatæ conuenientius legit Hieronymus,Auerte opprobrium meum quod reueritus ſum. Et Felix,Fac tranſire opprobrium meum quod timui. Significatur opprobrium non tem
porale,ſed magis ſpirituale. Opprobrium enim verum homo iuſtus reputat venire in conſenſum pec-
B cati,ab hoſte tentante ſuperari,mortis reum & gehennæ filium conſtitui:ſuper omnia autem,ab optimo patre Deo ſe elongari atque reprobari. Et hoc eſt opprobrium verum quod metuit iuſtus, quo ́dque à ſe amputari,à ſe auerti, & longe à ſe fieri precatur,de quo etiam in Octonario tertio orabat, dicens, Aufer à me opprobrium & contemptum,quia teſtimonia tua exquiſiui. Cæterum, opprobrium hominum,qui perfectioni intēdit, non admodum metuit,imò improperium expectat cor eorū & miſeriam,dum paratos ſe offerunt ad perferenda pro iuſtitiæ amore quæuis opprobria, quemadmodum Pſal.167.
de Apoſtolis legimus,quòd ibant gaudentes à conſpectu concilii,quoniam digni habiti fuerāt pro no- Actu.5.
mine Ieſu contumeliam pati. Et Paulus gloriari ſe dicebat in tribulationibus. Atque alibi Iacobus fra Roma.5.
tres monet,debere eos omne gaudium exiſtimare,cum in varias incidiſſent tentationes. Iacobi.1.

IN VI. OCTONARIVM.

C

VErſu ſecundo. Et reſpondebo exprobrantibus mihi verbum. Exprobrantes in Elucidatione ſpiritualiter ſumus interpretati aduerſarios,nobis indigna & turpia proponētes. Quomodo enim grauiter exprobrat nobili principi, qui illi proponit vile ſcortum,ſuadēs accipere illud in coniugem:ita vere exprobrant nobis aduerſarii noſtri,dæmon,caro,mundus,cum nobis proponunt impietatem & carnalia deſideria. Quid enim ſordidius,quid vilius poſsit proponi rationali animæ, tam nobili creaturæ,de excelſo cælo prognatæ,quàm vt ſeſe ſubdat rebus tranſitoriis & momentaneis,aut cō cupiſcentiæ ſeruiat,ipſa tam nobilis Dei propago,viliſsimæ meretriculæ? Huiuſmodi ergo exprobrantibus reſpondere poteſt verbum,qui ſperat in verbis Domini:quomodo Saluator noſter Chriſtus Dominus,ad eruditionem noſtram,exprobranti ſibi maligno ſpiritui, & indigna proponenti,nempe quæ
carnis & ſęculi erant,reſpondit verbum efficax,dicens,Vade Satana: Non in ſolo pane viuit homo: & Mat.4.
alia quæ Matthæus & Lucas pulchrè deſcribunt. Poterit etiam exprobratio iſta aliter intelligi, ſecun- Luc.4.
dum id quod in alio Pſalmo dicitur, Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mi- Pſal.41.
hi quotidie,vbi eſt Deus tuus? Et iterum, Dum confringuntur oſſa mea,exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei,dum dicunt mihi per ſingulos dies,vbi eſt Deus tuus? ¶ Verſu quinto, Et ambulabam in latitudine,quia mandata tua exquiſiui. Profectò verbum verum eſt, in latitudine ambulare eos qui mandata Dei exquirunt. Eſt enim(vt in alio Octonario dicitur)mandatum Dei latum ni-
mis:& in conſcientiæ magna libertate atque iucunditate ambulant,quicunque in Dei ſeruitute præce- 2.Tim.2.
Đ ptis eius incumbunt. Impii verò,qui obediunt concupiſcentiis prauæ carnis ſuæ, qui captiui tenentur diaboli laqueis,& ducuntur ſiue aguntur ad eius voluntatem,ipſi ſunt qui ambulant in anguſtia & arctitudine,iuxta quod in alio Pſalmo ſcribitur, Contritio & infœlicitas in viis impiorum. Et in perſona Pſal.13.
reproborum dicitur in libro Sapientiæ, Laſſati ſumus in via iniquitatis,ambulauimus vias difficiles. Sapien.5.
Quod autem Saluator in Euangelio dicit,anguſtam eſſe portam,& arctam viam quæ ducit ad vitam: Matt.7.
contra verò latam eſſe & ſpaciоſam viam atque portam,per quam intratur in perditionem:ob hoc di- Luc.13.
citur,quia perpauci ſunt qui viam vitæ perambulant, & per portam vitæ ingrediuntur: plurimi verò vias mortis percurrunt,& ingrediuntur portas dānationis. Quod ſi via vitæ anguſta propter difficultatem dicatur,intelligi debet illa difficultas ex parte malitiæ carnis. Gratia verò ſpiritus ſancti, anguſtiam aufert,& viam dilatat,atque amœnam reddit,quæ carni videtur horrida. ¶ Verſu vltimo, Et leuaui manus meas ad mandata tua,quæ dilexi. Poſtquam in prioribus verſibus dixerat, Loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu regum:ac deinde,Et meditabar in mandatis tuis,ad complementum perfectionis adiicere curauit hoc nouiſsimum,Et leuaui manus meas ad mandata tua quæ dilexi. Inueniuntur enim nonnulli,forſitan & non pauci,qui de teſtimoniis Domini nunquam ferè non loquuntur, etiam coram regibus & populis,& non confunduntur:imò hoc ipſo ſibi gloriam aucupantur, non raro & auaritiæ quæſtum:item & meditantur ſubinde in mandatis Domini, quomodo illa eloquantur: ſed vſque ad nouiſsimum hoc non perueniunt,vt manus leuent ad mandata, quæ dilexerunt ad prædicandum,aliisque proponendum. Attamen niſi & hoc adſit præcedentibus,non eſt perfecta Chriſtiani

Universidad de Deusto
Biblioteca

hominis gloria. Non enim in sermone (vt Apostolus ait) est regnum Dei, sed in virtute. Leuare autem manus ad mandata Dei, vel simpliciter accipe, pro extendere manus, & opere perficere: vel, si velis, peculiarem accipe emphasim in eo quòd non simpliciter dicit, Extendi manus meas, sed leuaui. Qui enim manus leuat, cum conatu aliquo, ad id quod modo quodam supra ipsum est, manus porrigit in altum. Atque ita mandata Dei quia modo quodam supra hominem sunt, ita vt ab homine ob carnis grauedinem sine difficultate nequeant impleri, rectè dum ad impletionem mandatorum conamur, quasi leuare manus ad mandata dicimur. E

IN VII. OCTONARIVM.

VErsu primo, Memor esto verbi tui, seruo tuo. Clarior fiet oratio, si pro datiuo illo seruo tuo, ponatur accusatiuus cum præpositione conuenienti, hoc modo, Memor esto verbi tui erga seruum tuum, vt scilicet illi impleas verbum tuum. Vel sic intellige, Memor esto verbi tui, ad seruum tuum, id est quod loquutus es seruo tuo, interna scilicet loquutione, vel etiam in scripturis sanctis de auxilio & consolatione gratiæ tuæ. ¶ Versu secundo, Hæc me consolata est in humilitate mea. Humilitas (vt frequenter aliàs) pro afflictione accipitur. Vnde ex Hebræo vertunt Hieronymus & Felix, Hęc est consolatio mea in afflictione mea. ¶ Versu quarto, Memor fui iudiciorum tuorum à sęculo domine. Quanquam in hoc Psalmo frequenter admodum iudicia accipimus pro præceptis, hoc tamen in loco, propter additionem illius partis, à sæculo, magis conueniens videtur intelligere de iudiciis illis quæ à sęculo Deus exercuit, in bonorum saluatione, & condemnatione prauorum. ¶ Versu quinto, Defectio tenuit me. Pro defectione in Gręco est ἀθυμία, quod significat defectionem cordis, vel destitutionem animi, quemadmodum habet Romanum Psalterium. Defectio animi tenuit me, &c. Ex Hebręo autem Hieronymus legit, Horror obtinuit me. Similiter Felix, Horror vel timor vel combustio apprehendit me, ab impiis, &c. id est, pro impiis, vel propter impios. In versu autem sequenti, vbi nos habemus, Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ, Hieronymus vertit, Carmina erant mihi præcepta tua, & Felix, Cantica mihi erant statuta tua. ¶ Versu octauo, Hęc facta est mihi. Hęc referre potest siue demonstrare legem, Ipsa lex facta est mihi, contigit mihi, sum ego assequutus illam, quia iustificationes tuas exquisiui. Illis enim cõtingit assequi legem Dei, qui in toto corde prȩcepta eius exquirunt. Vel potest referre siue demonstrare ipsam memoriam siue recordationem nominis Domini per noctem, de qua fit sermo in versu prȩcedenti. Nam & hęc ex eo homini contingit, quòd solicitus est in toto corde adimplere mandata. Beatus Hieronymus vertit per genus neutrum, dicens, Hoc factũ est mihi, id est, quòd memor fui nocte, & quòd custodiui legem Dei. Atque ita etiam potest accipi in lectione vulgata genus fœmininum pro neutro, hęc scilicet pro hoc, quemadmodum alibi, Vnam petii à domino: loco huius, Vnum petii à domino. F

Psal. 26. G

IN VIII. OCTONARIVM.

VErsu primo, Portio mea domine, dixi, custodire legem tuam. Potest hoc per optatis siue deprecantis modum legi, ad hunc sensum, Portio mea, ô domine, hęc sit, vt custodire valeam legẽ tuã: tu hoc mihi in partem meam dona, vt custodiam illam: vnam hanc peto à te domine, hanc requiro, vt in tua semper obedientia permaneam: hæc est portio quam abs te in hac vita postulo. Vel per modum indicandi, vt significet bonum cordis propositum, ad hunc sensum, Ego dixi, ó domine, portio mea hæc est, vel erit: hoc in portionem vel partem meam reputo, custodire legem tuam. Habeant alii alias partes: hæc vna est, quam ego elegi, & in qua est mihi beneplacitum. ¶ Versu quinto, Funes peccatorum circumplexi sunt me. Peccatorum in tertia declinatione accipiendum est, non in secunda, id quod tam ex Græco quàm ex Hebræo est euidens. Nam ī Hebræo est dictio reschaim in Grȩco ἁμαρτωλῶν, quorum vtrunque significat peccatores vel impios. Dicuntur autem funes impiorum, ipsę congregationes, societates & colligationes eorum. Vnde ex Hebræo pro funibus peccatorum, quidam societates vel congregationes impiorum legunt. ¶ Versu sexto, Media nocte surgebam ad confitẽdum tibi. Præter intelligentiam in Elucidatione positam, potest versus iste secundum mysticum sensum etiam ad hunc modum intelligi. In mediis tribulationibus atque aduersitatibus, non destiti à laude tua & gratiarum actione, sed exurgebam constanti & forti animo, nõ fractus neque deiectus aduersis, ad confitendum tibi super æquissimis iudiciis tuis. ¶ Versu vltimo, Misericordia Domini plena est terra. Quòd terra plena dicitur esse misericordia domini, potest ad vniuersitatem creaturæ corporalis referri. Vbique enim terrarum atque locorum relucet Dei immensa bonitas atque lætissima misericordia, etiam in illis creaturis quæ rationis sunt expertes: vel ad ipsos terræ inhabitatores, creaturas rationales qbus in omni loco prõpta est Dei misericordia, vbicũque terrarũ siue locorũ fuerint ĩuocata. H

IN IX. OCTONARIVM.

VErsu secundo, Bonitatem & disciplinam & scientiam doce me. In Græco est χρηστότητα, primo loco, quòd significat benignitatem vel suauitatem: propter quod, bonitatem istam interpretati sumus affectum benignum & suauem, erga Deum & proximum quo iustum esse decet. Simpliciter tamen bonitas pro bono potest accipi, vt sit sensus, Doce me bonũ. ¶ Versu septimo, Bonum mihi, quia humiliasti me. Humiliatio ista, significat afflictionem. Valde enim vtile est sanctis, subinde à Deo humiliari, & aduersis casibus quasi disciplina paterna corripi, quemadmodum pulchrè & prolixè declarat Apostolus, cap. 11. Epistolæ ad Hebræos, adeò vt dicat adulterinos ac nothos & nõ filios esse eos, qui extra disciplinam sunt. Huic autem expositioni consonat aperte versio Hieronymi, Bonum mihi, quia afflictus sum.

IN X. OCTONARIVM.

A VErsu primo, Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. Manus Dei intellige metaphorice, si velis, ad modum artificis opus suum facientis manibus: vel interpretare potentiam, sapientiã & bonitatem, quæ etiam digiti aliquando appellantur, quemadmodum diximus in Annotationibus Psalmi octaui, in versum illum, Videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum. Inter duo autem illa verba fecerunt & plasmauerunt, talis potest assignari distinctio, vt prius ad animæ creationem, posterius ad corporis formationem referatur, quemadmodum in Elucidatione indicauimus. Vnde secundũ animam, quæ penitus de nouo creatur, potius Deus facit hominem vel creat, q̃ plasmat. Secundum corpus verò, quod de limo à Deo formatur, non de nihilo creatur, rectius dixerimus Deum plasmare q̃ facere hominem. Nam plasmare significat fingere siue formare, ad eum modum quo figulus de luto fingit opus. Pulchrè autem volens postulare Dei instructionem, præmittit, opus illius se esse, vt quasi debitam sibi significet exauditionem. Iustum enim est, vt opifex suum opus quod formauit exornet ornatu congruo, atque custodiat. ¶ Versu secundo, Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur. Potest hoc intelligi tam de angelis, q̃ de hominibus iustis. Nam angeli sicut gaudent super vno peccatore agente pœnitentiam, ita proculdubio gaudent in bono & salute iustorum: homines quoque iusti de ꝓximorum bono gaudent propter charitatem, quæ facit bonum vnius esse alterius, atque omnia cõmunia quæ ad salutẽ spectant: quæ non æmulatur, non inuidet, non gaudet super iniquitate (vt Apost. ait) sed congaudet veritati, gaudere etiam facit cum gaudentibus. ¶ Versu quarto, Fiat misericordia tua vt consoletur me. Clarius ita dici potest, Sit misericordia tua mihi ad consolationem, accipiam meã cõsolationem ex tua misericordia, tua misericordia mihi consolationem præstet. In quam sententiam legit Felix, Sit, obsecro, misericordia tua ad consolandum me. vel, Sit nunc misericordia tua vt cõsoletur me. Hieronymus, Sit obsecro misericordia tua in consolatione mea. In secũda autem parte, cũ dicitur, Secundum eloquium tuum seruo tuo: subaudiri oportet quod loquutus es, ad hunc sensum, Secundũ verbum tuum quod loquutus es seruo tuo: quod paucis verbis clarius expressit Hieronymus, Sicut loquutus es seruo tuo. ¶ Versu. 7. Conuertantur mihi timentes te. Conuertantur mihi, positum est ꝓ, conuertantur ad me, quomodo habet Psalterium Romanum, & Hieronymus, Reuertantur ad me. B Luc. 15. 1. Cor. 15. Rom. 11. C

IN XI. OCTONARIVM.

V Ersu secundo, Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes, quando consolaberis me? Noua quidam modo hîc dicitur, oculi dicentes, cum oculi nihil loqui possint aut dicere: sed hæc est accipiẽda sententia, Defecerunt oculi mei in eloquium tuũ, me dicente, quando, &c. Vel sic, Dixique, quando &c. ¶ Versu. 4. Quot sunt dies serui tui, quando facies de persequentibus me iudiciũ? Hic versus potest accipi vt vnicam continens interrogationẽ, in hunc sensum, Quot dies sunt, quibus expectare debebit seruus tuus, antequã facies iudicium, &c. vel sic, Quantũ tempus expectare debet seruus tuus, priusquam facies ei iudicium contra persequentes? Atque ita dies serui dicuntur, dies expectationis ante liberationem. Potest verò totus versus æque conuenienter diuidi in duas partes, in hũc modũ, Quot sunt dies serui tui, quibus scilicet in ista permanebit afflictione, desolatione, & expectatione? & Quando facies de persequentibus me iudicium? ¶ Versu sexto, Omnia mandata tua veritas. Veritas sunt mandata Dei, id est, vera & maxime iusta: quomodo alibi Psalmo. 110, dicitur, opus Dei esse confessio & magnificentia, id est, confitendum & magnificum: atque iterum, Opera manuum eius dicitur esse veritas & iudicium, id est, vera & iusta. In sequenti autem versu, Paulominus consummauerunt, idem valet quod, ferè consumpserunt, vel ferè ad nihilum redegerunt. Psal. 110.

IN XII. OCTONARIVM.

V Ersu primo, In æternum domine, verbum tuum permanet in cælo. Potest intelligi hoc, vel de ipsis cælestibus corporibus, de quibus in alio loco dicitur, Statuit ea in sęculũ & in sæculum sæculi, præceptum posuit, & non præteribit. Legem enim sibi à Deo præscriptam ab initio, obseruatione inuiolabili custodiunt. Vel de angelis, qui in cælo semper Dei voluntatem absque trãsgressione custodiunt: propter quod, noster nos Saluator ita docuit orare, ac dicere, Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra. Primæ intelligentiæ satis fauet lectio Hebraica, in versu tertio. Nam in loco eius quod nos habemus, Ordinatione tua perseuerat dies, in Hebræo est, Iudiciis tuis permanserunt vel steterunt hodie, hoc est, permanserunt & perstant vsque hodie tuis ordinationibus, vt indicetur, cælos, Dei veritatem, & terram, Diuina ordinatione perstitisse ab initio. ¶ Versu quarto, Nisi quòd lex tua meditatio mea est. Clarius absque quòd efferretur, hoc modo, Nisi lex tua fuisset meditatio mea, tunc forte perissem in humilitate mea. Quemadmodũ id quod in alio Psalmo dicitur, Nisi quia Dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea: clarius sic diceretur, Nisi dominus adiuuisset me, &c. similiter & illud quod in Psalmo. 123. Nisi quia dominus erat in nobis, cum exurgerent homines in nos, fortè viuos deglutissent nos. Quantum verò ad sententiam huius versus, diligenter nota, optimam esse consolationem in aduersis, meditationem Diuinæ legis: cui quisquis assueuerit, nihil adeò potest obuenire durum siue toleratu difficile, quod non sic theologice philosophando æquanimiter ferat. Humilitas autem hoc in loco, quomodo aliàs admodum frequenter, pro afflictione sumitur. Vnde Hieronymus vertit, Fortè periissem in pressura mea. & Felix, In afflictione mea. ¶ Versu vltimo, Omnis consummationis vidi finẽ latum mandatũ tuum nimis. Hunc versum in Elucidatione nos sumus interpretati secundũ connexionẽ partis posterioris cũ priore ad hunc modũ, Vidi finem omnis cõsummationis, nempe mandatũ tuũ latũ nimis, vel, qui finis est mandatũ tuũ, &c. Potest tamẽ & intelligi, secũdũ diuisionẽ partiũ, ad hunc sensum, Omnis cõsummationis, omnis rei finitę & cõsummatæ siue creatę, vidi finẽ, sed tuum mandatum est nimis latum, finem eius nequeo comprehendere. Atque ita con- D Psal. 148. Mat. 6. Psal. 93. Psal. 123.

Universidad de Deusto
Biblioteca

summatio accipietur pro ipsa re consummata,vel pro re creata. Quidam intelligunt infinitiuum verbi substantiui,ad hunc modum,Omnis consummationis vidi esse finem. B

IN XIII. OCTONARIVM.

Versu primo,Quomodo dilexi legem tuam domine:hoc est,quantum dilexi, siue quàm dilexi, v vt habet Hieronymus. Explicat homo iustus nimium vehemens suum desiderium,ad obseruationem Diuinæ legis. ¶Versu secundo,Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo. Istud mandato tuo,est casus ablatiui. Est enim sensus,Fecisti me prudentem mandato tuo,subaudiendo in:hoc est,instruxisti me mandato tuo,vel docuisti me mandatum tuum. In Græco est per accusatiuum σοφισας με την ἐντολήν σου. hoc est, Sapientem me fecisti in mandato tuo. Posset tamen accusatiuus ille resolui per præpositionem per, ad hunc sensum, Fecisti me super omnes inimicos prudentẽ, per mandatum tuum,quemadmodũ in hoc eodem Octonario versum vltimum exponit Elucidatio,A mandatis tuis intellexi. Neque huic intelligentiæ vllo pacto lectio Hebraica repugnat. Secundã autem partem,Quia in æternum mihi est,Hieronymus complet,adiiciendo suppositum, Quia in sempiternum hoc est mihi. ¶Versu.6.Quia tu legem posuisti mihi. In Elucidatione, duplicem indicauimus intelligentiã. Priorem sumendo ponere legẽ,vt apud Latinos verba sonant,pro constituere legem:posteriorem, accipiendo ponere legem pro docere vel erudire, quemadmodum diximus inversum primum.5.Octonarii,Legem pone mihi domine viam iustificationum tuarum. Atque huic magis consonat quod ex Hebræo vertit Hieronymus,Quia tu illuminasti me:&Felix,Quia tu docuisti me. F

IN XIIII. OCTONARIVM.

Versu secundo,Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Significatur hoc versu firmatio iu- v sti secundum propositum bonum,in seruitute Dei & obseruatione mandatorum eius. Firmum enim illud decretum quo proponit homo,nullo obstante impedimento,in Dei semper mãdatis
Psal.88. permanere,quoddam iurare est,quemadmodum in alio Psalmo dicitur,Iurauit dominus Dauid veritatem,cum tamen de iuramento expresso nihil alicubi legamus: sed firmum decretum & promissum, appellat iuramentum. Vnde potest coniunctio,&,accipi vt expositoria,vt quod sequitur, statim exponat quid velit quod antecedit,iuraui. ¶Versu quarto, Voluntaria oris mei beneplacita fac domine.
Psal.103. Fac beneplacita,id est,complaceant tibi,sint tibi iucunda,quemadmodum alibi dicitur, Iucundum sit ei eloquium meum. Voluntaria autem oris,vocat laudes spontaneas, & sacrificia laudis ex corde grato
Psal.65. deprompta:quemadmodum in alio Psalmo dicitur,Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini
Psal.27. tuo domine. Et rursum,Ex voluntate mea confitebor illi. Hæc ergo vltranea ex bono corde gratitudinis cantica,vocat oris voluntaria. Signanter autem oris voluntaria petit fieri beneplacita,quoniam illa G
Psal.42. potissimum Deo nouit esse accepta,quemadmodum in alio Psalmo dicitur,Immola Deo sacrificiũ laudis,& redde altissimo vota tua. At iterum,Sacrificium laudis honorificabit me. Bonorum autem no-
Psal.15. strorum quia Deus non indiget, & holocaustis non delectatur, iccirco de voluntariis oris potius q̃ de
Psal.50. voluntariis manus postulat. Apostolus autem Paulus,ista oris voluntaria,in Epistola quam scripsit He
Hebr.13. bræis,appellat fructum labiorum confitentium nomini domini. Apud Prophetam verò etiam vituli
Osee.14. appellantur labiorum dicentem domino,Omnem aufer impietatem,& omne accipe bonum, & vitulos labiorum nostrorum sacrificabimus. ¶Versu quinto,Anima mea in manibus meis semper. Per animam habere in manibus,Elucidatio intelligit animam diligenter custodire,ne perdatur,aut ne furto auferatur. Nihil enim certius custodimus,quàm quod in manus tenemus conclusum. Potest tamen aliter exponi,in hunc sensum,Anima mea iugiter versatur in periculis. Ponere enim animam in manibus,est periculo & discrimini vitam exponere. Nã quod in manu quis tenet, facilè eo priuatur, si for-
Iudic.12. tior superueniat, qui illud de manu extorqueat. Sic in libro Iudicũ loquitur Iepte,coram filiis Ephraim,Posui(inquiens)animam meam in manibus meis,transiuique ad filios Ammon,& tradidit illos dominus in manibus meis. Cui sententiæ aperte consentit quod habet Paraphrasis Chaldaica,In perielitatione fuit anima mea,acsi fuisset in extremitate manus semper. Aut significatur versari in afflictioni- H
Iob.13. bus & continua miseria,quemadmodum sanctus Iob ait,Quare lacero carnes meas dentibus meis, & porto animam meam in manibus meis? Etiam si occiderit me,in ipso sperabo. Quibus verbis procul dubio suam designat afflictionem. Atque ita in proposito commodè posset intelligi, Ago quidem ego nunc iugiter in periculis & afflictionibus malis,attamen legem tuam non transgredior, non me pericu-
Rom.8. la,non afflictiones à tua lege poterunt diuellere:quemadmodum insignis ille dicebat Apostolus, Certus sum,quia neque mors,neque vita,&c. separare nos poterit à Charitate Dei. Iterũ, Animam meam derelinqui in manibus meis,significare potest quasi animæ destitutionem,& derelictionem à Dei auxilio. Quasi nanque in manibus meis relinquitur anima mea,quando diuinum ei videtur subtractum vel elongatum adiutorium. Ac secundum hunc sensum,indicat homo iustus,etiam tunc cum à Deo videtur vtcunque destitutus & sibi derelictus,nolle se Dei mandata relinquere aut transgredi. Rursum, in hoc versu intelligi potest libertas humani arbitrii, ad hunc sensum, Semper quidem est anima mea in manibus meis,semper in potestate mea est anima mea:tu libertatẽ mihi donasti,vt agere possim quod voluero,siue bonum siue malum,animam meam possum si volo proiicere,perdere,ac in manus hostium tradere. Attamen legem tuam non sum oblitus,hac libertate abuti non volui, in animæ meæ pernicicm,vt malum operando eam perderem. ¶Versu septimo, Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum. Quod in Latino habetur per duas dictiones,hæreditate acquisiui, Græce vno verbo dicitur ἐκληρονόμησα,quod valet,hæreditaui,id est,hæreditate acquisiui,vel hæreditate possedi,aut pro hæ-

reditate elegi:quòd vltimum proposito melius conueniret, ad hũc sensum, Egò elegi proportione & A hæreditate mea,non aurum,argentum,aut sæculi pompas,sed tua testimonia,in quibus exultat cor meum,sicut in omnibus diuitiis,magis quàm in auro & topazio. Hieronymus sic legit,Hæreditas testimonia tua in æternum,hoc est,testimonia tua sunt hæreditas mea in æternum. ¶Versu octauo, Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem. Dixit dominus
Gene.15. ad Abraham,Noli timere Abraham, Ego protector tuus,& merces tua magna nimis. Et in Euange-
Ioan.14. lio discipulis loquitur,dicens,Ego sum via,veritas,& vita:vita autem proculdubio æterna,quę est æter na sanctorum retributio. Secundum quam cõsiderationem, rectè vir iustus dicit se inclinasse cor suum ad iustificationes Dei faciendas,propter illam mercedem,propter illam retributionem, id est,propter ipsum Deum,vt illum mereatur aliquando consequi in præmium, illique perpetua beatitudine copulari. Si verò retributionem consideremus vt bonum & commodum ipsius hominis, ita Propter non debet significare causam finalem præcipuam,quasi velit indicare iustus, se mercenario amore diligere dominum,qui propter semetipsum potissimum est diligendus. Debet autem præpositio propter,accipi tantum vt denotet finem minus principalem siue occasionalem,& finẽ potius quendam ex fine præcipuo consequentem,quàm ex agentis intentione spectatum. Iustus enim in omni operatione sua bona, præcipua intentione Deum spectat,quem propter se diligit, cui propter semetipsum placere desiderat & conatur. Merces verò & retributio fœlicitatis æternæ, ex Dei bonitate consequitur,& contingit
B omnibus qui Deum sibi fide & bonis actionibus demeruerint. Nos istud in Elucidatione expressimus,ita dicentes,Neque id sine retributione:loco eius quod est in textu, Propter retributionem.

IN XV. OCTONARIVM.

Versu quarto,Suscipe me secundum eloquiũ tuum. Potest hìc accipi suscipe,pro defende vel sus- v tenta:quemadmodum solet frequenter accipi susceptor,pro defensore vel sustentatore. Cui cõsonat quod vertit Hieronymus,Confirma me secundum verbum tuum. Felix similiter,Confirma vel sustenta me. ¶Versu septimo,Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ. Videtur mihi Propheta hoc loco indicare velle vtilitatem peccatoris, secundum quam pro nihilo venit æstimandus:vt hic sit ordo,Omnes peccatores terræ ego reputaui præuaricantes. id est vt mendaces,vt infideles transgressores pro nihilo computaui. Neque male huic consonat quod ex Hebræo legit Hieronymus,Velut scoriam computasti omnes peccatores terræ,vbi ad Deum sermo dirigitur,id est,tanquam
C nihilum,& rem nullius precii reputasti omnes peccatores terrę.

IN XVI. OCTONARIVM.

Versu sexto,Tempus faciendi,domine. Gerundium illud faciendi,duplicem facit sententiam, se- v cundum quod duobus modis potest resolui. Primum quidem, ad hunc modum,Tempus est vt ego faciam,supple legem tuam. Nam alii eam dissipant & præuaricantur. Et vtique iam tempus est,quo iusti faciant legem Dei. Nunc enim si præcepta Dei custodiant, beatam retributionem vitæ æternæ proculdubio consequentur de manu domini. Altera intelligentia hæc est,Tempus est vt facias tu domine,id est,vt impleas quæ postulo,vt me adiuues,vt mihi facias misericordiam, vt mihi des intellectum,& cætera quæ in versibus præcedentibus sunt postulata. Atque hunc posteriorem sensum manifeste sequitur versio Hieronymi,quæ sic habet,Tempus est vt facias domine. Priori vero magis consonat quod habet Paraphrasis Chaldaica,Tempus est faciendi voluntatem Dei.

IN XVII. OCTONARIVM.

Versu tertio,Os meum aperui,& attraxi spiritum. Spiritus capitur pro vitali aura,siue flatu cor- v poreo,qui attrahitur respirando. Vnde Hieronymus vertit,Os meũ aperui & respiraui. Quod autem in sequenti versu dicitur, Secundum iudicium diligentium nomen tuum, potest exponi dupliciter: Vel secundum iudicium quo iudicas de diligentibus nomen tuum,id est,secundum eũ mo-
D dum quo ex iudicio tuo agis cum seruis tuis qui te diligunt. Aliter ad hunc modum, Aspice in me, & miserere mei,secundũ quod iudicant & volunt illi qui diligunt nomen tuum. hoc est,secundum quod bonum iudicabunt,& bonum videbitur illis qui zelant tuam gloriam, non secundum iudicium & voluntatem illorum qui suam quærunt gloriam,qui meam perditionem magis optant quàm salutem. ¶Versu octauo,Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Exitus,id est, emanationes vel riuos siue fluenta lachrymarum. Vnde Hieronymus,Riui aquarum fluebant de oculis meis. & Felix,Riui aquarum emanauerunt ab oculis meis. Vel sic,Riuos aquarum produxerunt oculi mei. In secunda autem parte, cum dicitur,Quia non custodierunt legem tuam,suppositum non exprimitur,sed debet intelligi, peccatores. Oculi enim viri iusti deducunt lachrymas,propter transgressiones impiorũ: quomodo de Sa-
1.Reg.15. muele legimus,quòd lugebat Saul. Ille enim exitus deducebat aquarum, eo quòd hic non custodisset
1.Cor.13. legem domini. Charitas enim(vt ait Apostolus)non gaudet super iniquitate,sed defiet magis:quemadmodum super veritate non dolet, sed congaudet eidem: & quomodo falsa iustitia habet seueritatem condemnationis,ita vera iustitia benignitatem habet compassionis.

IN XVIII. OCTONARIVM.

Versu secundo,Mandasti iustitiam testimonia tua & veritatem tuam,nimis. Orationem istam ad v hunc modum construe,vt accusatiuus ille,testimonia tua, cum aliis duobus, iustitiam & veritatem,coniungatur per appositionem,hoc ordine,Tu mandasti nimis testimonia tua,iustitiam & veritatem: hoc est, quæ testimonia sunt iustitia & veritas. Vel Mandasti nimis iustitiam & veritatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuam,testimonia tua.hoc est,quæ iustitia & veritas est testimonia tua. Quam constructionem aliquanto etiam commodius suscipiet oratio,si pronomen,tuam,secundo loco omittatur, quod neque in Hebræo,neque in Græco legitur . Quod autem in versu sequenti subiungitur , Tabescere me fecit zelus meus,quia obliti sunt verba tua inimici mei,illi consonat quod supra dictum est , Exitus aquarum deduxerunt oculi mei,quia non custodierunt legem tuam. Et iterum in alio Psalmo,Nónne qui oderunt te domine oderam:& super inimicos tuos tabescebam ? Perfecto odio oderam illos , inimici facti sunt mihi. ¶Versu quarto,Ignitum eloquium tuum vehementer:id est,igne examinatum vel probatū. Græce enim est πεπυρωμένον,quod alibi vertitur,igne examinatū, vt Psalmo. 11. Eloquia domini casta, argentum igne examinatum:vbi eadem dictio ponitur. Et in Psalmo.16. Igne me examinasti, verbum correspondens ponitur. Atque in hunc sensum vertit Hieronymus,Probatus sermo tuus nimis. & Felix,Examinatum eloquium tuum nimis. In versu autem sequenti , pro adolescentulo Hieronymus & Felix vertunt paruulum,quod in idem recidit. Vtrunque enim,humilitatem significat.

Psal.138.
Psal.11.
Psal.16.

B

IN XIX. OCTONARIVM.

VErsu tertio,Præueni in maturitate.Felix,Præueni crepusculum,id est,primum mane anteuerti. Hieronymus à verbis aliquantulum recedens,sententiam ita expressit,Surgebam adhuc in tenebris. ¶Versu septimo,Omnes viæ tuæ veritas. Melius est,vt viæ Dei intelligātur præcepta. Vnde ex Hebræo Hieronymus & Felix vertunt,Omnia mandata tua veritas, & similiter habet Psalterium Romanum. Versum autem sequentem,Initio cognoui de testimoniis tuis,quia in æternum fundasti ea. Clarius aliquāto legit ex Hebræo Hieronymus,A principio noui de testimoniis tuis,quòd in æternum fundaueris ea. Valet autem illud à principio,acsi dicas,Primum omnium, ante omnia , vel in primis hoc cognoui,quasi maxime obuium,& cognitu facillimum.

F

IN XX. OCTONARIVM.

VErsu primo,Vide humilitatem meam.Humilitatem pro afflictione accipit versio Hieronymi, quæ pro humilitate habet afflictionem.In sequenti autem versu,quod nostra lectio habet,Iudica iudicium meum,clarius vertit idem,Iudica causam meam . Hoc enim est iudicare iudicium, causam absoluere. ¶Versu octauo,Principium verborum tuorum veritas.In Hebræo est,caput verborum tuorum:& eadem est sententia,quandoquidem pro principio caput ponimus,quemadmodum à capite ad calcem vsque dicimus,id est à principio ad finem vsque.Et apud Sapientem dicitur, Adolescens si interrogatus fueris,habeat caput responsum tuum. id est principium tibi congruum & ordinatum sermonis tui constitue,vt non præcipites sermonem, quasi temulentus vel temerarius , nescies vnde sumas exordium,sed quicquid in buccam venerit,absque præuia meditatiõe proferens.Intelligitur autem hæc oratio,Principium siue caput verborum tuorum veritas,variis modis. In Elucidatione ita sumus interpretati,Omnium verborum Dei,veritas prima est principium,est origo & fons , quoniam à veritate Dei procedunt cuncti sermones eius:estque ipsa increata veritas , omnium sermonum Dei caput,atque fontale principium.Alii sic interpretantur,A capite & initio rerum,vsque in sæculū, omnia dicta,facta & iussa tua sunt veritas.Alii sic,Caput statim & initium omnium verborum tuorū, dictorum atque factorum,veritas atque iustitia est.

Ecclesi.32.

G

IN XXI. OCTONARIVM.

VErsu quarto,Septies in die laudem dixi tibi.Septenarius in scriptura ponitur pro pleno numero,vt quod septies factum dicitur,perfecte & integre factum significetur . Veluti cum in Psalmo alio dicitur,Eloquia domini eloquia casta,argentum igne examinatum,probatū terræ,purgatum septuplum,siue septem vicibus:id est,plenè & perfecte purgatum,quantum purgari potest. Et rursum,Redde vicinis nostris septuplum,in sinu eorum:id est,perfectam illis da retributionem, & suis demeritis bene cõdignam.Ita & hic septies dicere laudē,significat perfectam,integram, & continuam siue perpetuam laudem dicere,vel laudem multiplicem & copiosam.Iudicia autem iustitiæ, indifferenter accipi possunt,vel præcepta ipsa quæ iniustitia disposuit,vel dispositiones diuinæ voluntatis,secundū quas iuste operatur omnia.Vtraque enim sunt cõpiosa laudis materia. ¶Versu quinto,Pax multa diligentibus legem tuam,& non est illis scandalum . Quomodo pax multa sit iis qui diligunt Deū, & legem eius(Non est enim amor alterius sine altero)& quomodo nullum sit illis scandalum,in Euangelica parabola dominus declarat,dicēs,Omnis qui audit verba mea & facit,assimilabitur viro sapiēti, qui ædificauit domum suam supra petram,& descendit pluuia,& venerunt flumina,& flauerunt venti, & irruerunt in domum illam,& non cecidit.Fundata enim erat supra petram . Hoc scilicet est , pacem multam & securitatem habere diligentes legem domini,& nullum esse illis scandalum , ex nulla parte esse illis ruinam,quantæcunque tandem commotiones exurrexerint.Facit enim amor legis Dei, hominem in bono fixum:& sic humanum spiritum Deo adglutinat,vt nulla vi possit ab illo diuelli.Propter quod clamabat sanctus Apostolus,Quis nos separabit à charitate Christi?tribulatio?an angustia?an fames?an nuditas,&c.ac deinde,Certus sum enim,quia neque mors,neque vita,&c.poterit nos separare à charitate Dei,quæ est in Christo Iesu domino nostro.

Psal.11.
Psal.78.
Mat.7.
Roma.8.

H

IN XXII. OCTONARIVM.

VErsu tertio,Eructabunt labia mea hymnum: id est,loquentur labia mea laudem , vel effundent siue effluent laudem. Quod autem sequitur,Cum docueris me iustificatiões tuas,potest accipi

A secundum eausalitatem,vt sit sensus,Quia tu docuisti me mandata tua . In quam sententiam habet lectio Hieronymi,Fundent labia mea hymnum, docebis enim me præcepta tua. ¶Versu quinto,Fiat manus tua,vt saluet me.Clarius id legit Hieronymus,secundum eandem sententiam,Sit manus tua auxiliatrix mea.& Felix,Sit vel fiat manus tua vt auxilietur mihi. ¶Versu 7,Iudicia tua adiuuabunt me. Verum hoc est,siue de præceptis intelligas,vt exponit Elucidatio,siue de dispositionibus diuinę voluntatis.Iudiciorum enim Dei attenta consideratio confortat & consolationem prębet iustis. Oblectat enim pios animos consideratio illius summæ & admirabilis æquitatis , quam in cunctis Dei præceptis aduertunt.In sequenti autem vltimo versu,ouem quæ periit,intellige ouem perditam,quomodo vertunt Hieronymus ac Felix.

CXIX. PSALMI ARGVMENTVM.

IN hoc psalmo uir iustus peruersorum suggestiones formidās,à domino(à quo & aliàs se meminit exauditum)poscit auxilium: & interrogatus quid sibi in remedium dari postulet, sagittas poscit atque carbones uastatorios,quibus contra linguas iniquas & dolosas sese possit defendere,& ea quæ forsitan ab illis superseminari contigerit malarum cogitationum atque affectionum zizania,carbonum igne adurere atque deuastando consumere. Post quod, suam prolixam peregrinationem & longum deflet incolatum in medio prauorum: qui pacis uerę osores,iustum etiam ea quæ pacis sunt quærentem,multipliciter sine causa oppugnant.

B

CXIX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Ad dominū cum tribularer clamaui: *& exaudiuit me.*
2 *Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa.*
3 *Quid detur tibi,aut quid apponatur tibi, ad linguam dolosam?*
4 *Sagittæ potētis acutæ:*

** cum carbonibus desolatorijs.*
5 *Heu mihi,quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cũ habitantibus Cedar:*
** multum incola fuit anima mea.*
6 *Cum his qui oderũt pacem eram pacificus:*
**cũ loquebar illis,impugnabant me gratis.*

C

D

POsitus in afflictionibus & persecutionib⁹,siue corporalibus siue spiritualibus, ex corde inuocaui dominum in auxiliatorem meum:*& ipse non despexit ad se clamantem, sed pro sua benignitate salubriter magis exaudiuit. 2 Confisus verò in solita tua misericordia,quam frequenter fui expertus,etiam nunc ad te clamo,domine,deprecans vt pauperculam meam animam non patiaris seduci , aut in consensum pertrahi malitię,ab iis qui praua & iniqua,aut etiam fraudulenta in dolo mihi loquuntur,proponunt,suadent,& suggerunt: hoc est, ab impiis dæmonibus & peruersis hominibus, qui meam animam suis dolosis linguis conantur perimere. VOX INTERROGANTIS. 3 Quid verò est,ô homo,ô anima meticulosa,quod tibi dari posit,aut quid tibi dari optas? & quid est quod tibi exhiberi aut præstari posit, veluti in præseruationem contra dolosas malignorū suggestiones? VOX RESPONDENTIS. 4 Opportunū remedium mihi videntur diuini sermonis eloquia,siue per internam inspirationem efficaciter immissa,siue per scripturas sanctas, aut homines diuinos per adhortationem, seu commonitionem externam fideliter propositaquæ sunt veluti sagittæ viri potentis nimium acutæ,penetrantes intima cordiū(est enim sermo Dei viuus & efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti) quibus anima salubriter transfixa consentire nō potest iniquis suggestionibus, & quas iaculādo in hostes facili opera eos valemus perimere, deque eis victoriam reportare:*quæ diuini sermonis eloquia etiam sunt velut carbones igniti,facile deuastare,exurere,&cõsumere potentes de cordibus fidelium spinas omnes & tribulos,& omne lolium malarum suggestionum atque prauarum affectionum, quas eis terra ipsorum germinauerit,siue quas illi suggesserint atque immiserint. 5 Afflictio & dolor est mihi,quòd peregrinatio ista vitæ meæ super terram nimium sit prolongata atque protracta, propter desiderium eius patriæ,quā expecto post finem huius miseriæ:habitatio mea in hoc mūdo,in medio peccatorum est,qui sunt habitatores Cedar,id est,viuētes in nigredine, obscuritate, & tenebris infidelitatis,ac peccatorum cæterorū: *atque inter hos multum ac diu perdurauit vita mea,visa est animæ meæ admodum prolixa hæc peregrinatio. 6 In medio eorum qui veræ pacis(quam sola parit iustitia)se monstrabant osores,quique malitiis, iniustitiis & contentionibus oblectabantur,ego studebam pacificum exhibere meipsum,cum omnibus hominibus (quantum quidem in me erat) pacem habere cupiens:*& cum illis loquerer quę pacis & iustitiæ erāt,pro bono malum reddentes,mihi loquebantur male,& pugnam,contumelias ac persecutiones parabant mihi,sine causa iusta,absque vllo meo merito.

Rom.1.
Psal. 44.
Hebr. 4.
Rom. 12.

V Ersu tertio & quarto,Quid detur tibi,aut quid apponatur tibi,ad linguam dolosam?Sagittæ potentis acutæ,cum carbonibus desolatoriis.Duo isti versus à diuersis diuersimode exponuntur. Quidam enim in bonum intelligunt,vt versus tertius sit verbum interrogātis, vtpote vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dei ad hominem,vel hominis ad suam ipsius animam: versus autem quartus sit responsio de tribulatione clamantis ad Deum,pro auxilio. Iuxta quem modum, nos in Elucidatione præsentem locum enarrauimus:per sagittas potentis,intelligentes eloquia Dei,de quibus & in alio psalmo dicitur, Sagittæ tuæ acutæ,populi sub te cadent in corda inimicorum regis: quæ eadem similiter appellari indicauimus carbones desolatorios,quòd (iuxta alium prophetam)verba Dei sint quasi ignis,quibus nimirum absumuntur mala omnia,purganturque & perficiuntur corda filiorum hominum: quemadmodum ignis metalla purgat,& omnem scoriam omnemque rubiginem absumit. Poterimus tamen non parum commodè per carbones desolatorios intelligere honesta sanctorum exempla, quibus veluti ignitis carbonibus,sanctæ æmulationis feruor in proximis ea considerantibus succenditur,vt absumatur à corde omnis vitiorum rubigo. Atque ita in hoc vno versu,duplex contra linguas dolosas postulatur remedium, nempè diuinorum eloquiorum ignitæ sagittæ, & bonorũ honesta exempla zelo sancto seruentia: quibus duobus nihil inueniri potest efficacius contra linguas dolosas,ad effugiendas scilicet atque depellendas cunctas prauorum malas suggestiones, aut retundendas doctrinas pestiferas. Alii verò duos istos versus in malum exponunt, vt versus tertius sit vox hominis per querimoniam seipsum vel suam animam alloquentis in hunc sensum,O anima mea,quid tibi dari possit,vel opponi, ad linguam dolosam? quid adhuc mali posset superaddi? quid tibi ad hanc pestem aliud mali posset adiici? quasi dicat,Nihil magis pestiferum,nihil magis noxium tibi,ò anima mea, possit occurrere. Nam lingua dolosa siue (vt in Hebræo est)lingua fraudis & mendacii,pessimum malum est. Ac iuxta hunc sensum,versus qui eueſtigio subiungitur de lingua fraudis vel lingua dolosa, debet secundum consequentiam intelligi, in hunc modum,Lingua illa dolosa est sicut sagittæ potentis acutę,& sicut carbones desolatorii. Nã quomodo sagittæ acutæ eum à potente & valido homine iaciũtur,infiguntur profundissime, & ad intima vsque penetrãt: sic lingua dolosa sæuit valde,& lædit vsque ad intima hominem,cui infixa fuerit: id est, cui prævaluerit. Ac rursum,quomodo carbones vehementer accensi,intimeque igniti,fortiter adurunt vel leuiter contingentes: sic lingua dolosa facile magnum gignit incendiũ in iis quos sua prauitate contigerit. Quibus non male consonat,quod de lingua praua sanctus Iacobus pulchrè scribit in epistola sua canonica: Lingua(inquit)modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis, quàm magnam syluam incendit. Et lingua ignis est, vniuersalitas iniquitatis. Lingua cõstituitur in mẽbris nostris, quæ maculat totum corpus,& inflammat rotam natiuitatis nostræ,inflammata à gehenna. Omnis enim natura bestiarum & volucrum,& serpentum,& cæterorum,domantur,& domita sunt,à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest: inquietatum malum,plena mortifero veneno. Hæc de mala lingua sanctus Iacobus apostolus. ¶ Versu penultimo, Hei mihi,quia incolatus meus prolongatus est. Circa id quod ait vir iustus suum incolatum esse prolongatum,& multum incolam fuisse animam eius, aduerte, quòd dies huius vitæ,quibus viuimus super terram, tametsi breues sint iuxta veritatem,& numero pauciſsimi: iis tamen qui suam hoc in mundo peregrinationem intelligunt,longi ac multi nimis videntur,propter tædium præsentis malitiæ, & desiderium patriæ cælestis, ad quam pergere se cognoscunt. Quemadmodum enim peruersis,omnis duratio vitæ humanæ,quantumuis sit diuturna,nimium breuis æstimatur, propterea quòd in malitia & deliciis huius sæculi oblectantur & gloriantur,spemque omnem in hoc mundo habent repositam: ita iis quibus præsentia vilescunt,& æterna sunt in desiderio,omnis duratio vitæ huius prolixa reputatur.

Psal. 44.

Hier. 23.

Iacobi 3.

CXX. PSALMI ARGVMENTVM.

QVi in priori psalmo iniquæ timebat labia,suumq; deflebat incolatum, nunc ad Deum cæli oculos leuat,pro cælesti impetrando auxilio: mòxque à uersu tertio se in spiritu conuertens ad eum qui huiusmodi fuerit,securitatem diuinæ promittit custodiæ,quæ & in die & in nocte,ingrediens & egrediens,erit ab omni malo præseruatus quisquis ad Deũ plena fiducia leuat oculos. Aut possunt omnia quæ post secundum uersum sequuntur usque in finem,accipi tanquam dicta à spiritu sancto,ut postquam de sua spe homo loqui cœperit duobus uersibus,mox responsionem audiat spiritus sancti interius loquentis, tutámque custodiam & firmam in omnibus protectionem in se sperantibus pollicentis,aut etiam pro eisdem postulantis. Siquidem spiritus sanctus in fidelium suorum cordibus non solum quæ uentura sunt annunciat,sed etiam pro sanctis postulat secundum Deum,& gemitibus inenarrabilibus interpellat pro eis. Vel intelligatur iustus ipse ut sibi ipsi loquens,bonáque & prædicens & imprecans. Est enim hoc in psalmis non infrequens, ut homo uel suam animam uel seipsum alloquatur. Ad animam quidem psalmo sexagesimoprimo, Veruntamen Deo subiecta esto anima mea. Et alibi,Quare tristis es anima mea? Spera in Deo,&c. Ac rursum,Conuertere anima in requiem tuam. Ad seipsum uerò psalmo centesimodecimoquinto, Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Et iterum,Expecta dominum,uiriliter age,&c.

Ioan.16.

Roma.8.

CXX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Leuaui oculos meos in montes:*

** unde ueniet auxilium mihi.*

VIm me in peregrinatione hac, in medio generationis prauæ adhuc positum, peruersorum hominum presserit malitia, hæc mihi est vnica consolatio, attollere ad cælum oculos mentis meæ,illúcque ad montes æternos (in quibus diuina inhabitat maiestas) spem omnem & orationem dirigere: * inde enim scio mihi certissimum atque secu-

A **2** *Auxilium meum à domino, qui fecit cælum & terram.*

3 *Non det in cõmotionem pedem tuum: *neque dormiet qui custodit te.*

4 *Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.*

B **5** *Dominus custodit te, *dominus protectio tua super manũ dexteram tuam.*

6 *Per diem sol non uret te, neque luna per noctem.*

7 *Dominus custodit te ab omni malo: * custodiat animã tuam dominus.*

C **8** *Dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum, ex hoc nunc & usque in sæculum.*

rum dari posse auxilium: quemadmodum & dandum spero,& aliunde venire non posse credo. 2 Auxilium meum omne quod expecto, ab illo expecto,& ab illo venturum spero potentissimo domino,qui cęlum & terram solo verbo cõdidit,& quæ in eis sunt vniuersa. propter quod, nihil dubito,quin & mihi possit,ac etiam velit postulanti,libens præbere gratiæ suæ auxilium. 3 Et tu quisquis es,qui sic in plena fiducia cę lestis auxilii ad dominum leuas oculos,cõfidito,atque securus esto. Nõ enim patietur ipse in quo habes fiduciam, commoueri aut labi gressus tuos in mortem aut mortale peccatum, sic vt ab eo iterum non resurgas: *& is qui te in suam custodiam suscepit,in quo cõfidis omnipotens Deus,non erit in tui custodia negligens, ad modum hominum dormitantium,sicque suam custodiam nõ debitè obseruantium. 4 Nequaquam enim ad modum pigrorum hominum aut fatigatorum ipse dormitabit,neque vel leuissimo ad tempus occupabitur somno,ipse qui est custos populi sui, omnium qui viri sunt Israelitæ, veríque fideles; sed omnis inertię somni aut fatigationis expers,in tua custodia peruigil semper & attentus: propter quod,formidare non debes de eius custodia.

5 Quòd si de potentia quæris tui, en dominus est cæli & terræ,creator potentissimus,qui te custodit: *ipse tibi pugnanti contra aduersarios est veluti scutum,protectio atque obumbratio,super dexteram manum tuam, sic te sua protectione custodiens, vt nocumentum ab hoste accipere non queas. 6 Ita autem diligens & assiduus erit custos tui, vt neque per diem te permissurus sit à solis æstu exuri, neque per noctem à lunæ algoribus affligi: itavt nec in prosperitatis tempore,in quo vt in die serena videntur omnia, tibi nocere valeant hominum laus & honorificentia,cæteraque huiusmodi,neque item in aduersitatis tempore (quando vt in nocte luna dominãte,tristia ac nubila sunt omnia) paupertas,egestas,afflictio,contemptus,cõuicia,cæteraque huiusmodi,quę in aduersis obuenire solent. 7 Quid multis est opus? Dominus ipse te custodiet in vniuersum ab omnibus malis,sicque præseruabit, vt nihil tibi verè malum contingat: *spiritum tuum & vitam animæ tuæ ipse diligentissime fidelissimeque, vt rem preciosissimam, & sibi multo charissimam,custodiet: vt eam & à peccatorum morbis, & in sempiternum à morte damnationis saluet in vitam æternam. 8 Precor magnum & omnipotentem dominum,vt omnes quicunque sunt veri fideles sperantes in eum, quasi pater & pastor custodire ac præseruare dignetur ab omnibus verè noxiis,introcũtes & exeũtes: hoc est,in omnibus actionibus siue interioribus siue exterioribus quocunque se verterint,à modo vsque in sempiternum, ita vt diuina eos protegente gratia, nihil eis mali contingat in perpetuum, sicque tandem ad plenitudinem pertingat bonorum omnium in gloria cælesti. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXX.

D V Ersu primo,Leuaui oculos meos in montes. Per montes rectè etiam intelligi possent sancti angeli,cæterique beati spiritus,qui sunt in conspectu Dei,ad quos tanquam ad aduocatos quosdam generis humani amantissimos, pro patrocinio recurrunt qui Deum quærunt protectorem: non quasi per seipsi salutem dare aut auxilium possent (siquidem domini est salus, & sine eo nemo quicquam potest efficere) sed vt illorum precibus commendati,& adiuti suffragiis,facilius diuinam valeamus protectionem impetrare: atque hoc modo in illis expectamus venturum auxilium. Cęterum is à quo,vt primario authore & datore, munus cælestis auxilii debet expectari, Deus est cæli & terræ creator omniporens. Propter quod non in illis montibus quieſcit, sed quàtocyus subiungit,dicens,Auxilium meum à domino,qui fecit cælum & terram. Sic in psalmo cęteſimouigeſimoquarto, postquam de montibus dixisset,Montes in circuitu eius,eueſtigio annectit,Et dominus in circuitu populi sui. Psal.3. Ioan.15.

¶ Versu tertio & vltimo,Non det in commotionem pedem tuum. Quæ hîc per modum precandi dicuntur aut optandi,quantum ex Hebręi sermonis virtute, possent similiter vt alia inibi posita verba in futuro tempore indicantis modi legi,Non dabit neque dormitabit,dominus custodiet. Et plenius est, quantum ad sententiam,vt quæcunque à versu tertio in finem vsque dicuntur, sit accipiantur, vt simul & precando & prænunciando dicta. Nam sancti spiritus aut etiam viri iusti per spiritum bona precatio,parum abest à prænunciatione: & sic precari, penè prædicere est, propter rectitudinem diuinæ exauditionis,in iis quæ secundum Deum à spiritu postulantur. ¶ Versu sexto, Neque luna per noctem. Non debet repeti Vret ex præcedenti particula. Luna enim neminem vrit: sed intelligi debet Percutiet, affliget,aut nocebit,aut simile quippiam. Felix in sua versione pro Vret ponit Percutiet,quod verbum vtrique parti conuenit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CXXI. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iste uiri iusti ad cælestem Hierusalem exprimit desideriũ, cuius uel solo auditu priusquam quid sit detur percipere, fidelis animus lætatur, piæ affectionis pedibus subinde illuc ascendẽs, quo secundum carnis corpulentiam nondum datur mortali pertingere. Ad Hierusalem uerò se conuertens, Versu tertio modum ædificationis eius, & ineffabilem illam quæ inter beatissimos ciues est mutuam cõmunionem describit: suæ spei deinde rationem reddens, propter eos qui iam illuc priores in testificationem subsecuturorũ sunt ingressi, quorum nonnullos (nempe apostolos) etiam iudiciariæ sedis gloria est dignatus, super domum Dauid iudices eos constituens. Post hæc, uersu sexto, & septimo, ponitur eius qui adhuc peregrinatur supplicatio ad cælestis patriæ ciues, ut quæ uerè sunt bona, & quæ ad pacem faciunt, à Deo postulent pro sanctis. Cui humili supplicationi uersibus duobus nouissimis benigna adhibetur responsio, à cæli ciuibus, ad ea quæ bona sunt pro militantibus postulanda sese iusta ratione paratos asserentibus.

CXXI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi:*

* *in domum domini ibimus.*

2 *Stantes erant pedes nostri:*

1.Cor.13. * *in atrijs tuis Hierusalem.* Psal.145.

3 *Hierusalem quæ ædificatur ut ciuitas:*

1.Cor.3. * *cuius participatio eius in idipsum.*

4 *Illuc enim ascenderunt tribus tribus domini:*

Apoc.7. * *testimonium Israel*

* *ad confitendum nomini domini.*

Apoc. 4. 5 *Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid.*

Audio magno gauisus est spiritus meus, propter gaudiosissima illa nũcia, quæ mihi partim exteriori Christi, apostolorum, aliorumque fidelium veritatis prædicatorum magisterio sunt annunciata, partim interna spiritus vnctione facta sunt credibilia: *nimirũ quòd in domum domini, in supernam illam ac multo beatissimam Hierusalem (à qua multis annorum sęculis exultauit, propter pręuaricationem, genus nostrũ) aperta per Christũ porta, simus ingressuri, quicunque credituri sumus in nomine eius, beatissimisque angelicis spiritibus illic cõiungẽdi. Nũquid nõ hęc iustissima nobis esse debet lętitię causa? 2 Præ nimio desiderio quo à te ferimur, ô pręcellentissima domus domini, etiã nũc, donec hîc in terra quasi in exilio & peregrinatione cõsistimus, leuamus nonnunquam in cælestes mansiones vires spiritus nostri: & licet carne in terra positi, mente tamen & affectu voluntatis terras relinquimus, subinde & in cælos ascẽdimus: *sicque velut in atria tua, inque anteriora tua pertingimus, ô ciuitas sancta Hierusalem, veluti per rimulas quasdam, & per ænigmata contemplantes ea quæ geruntur in te: sed in interiora inque cubilia ipsa (in quibus exultant sancti ciues tui, qui iam intra te recepti sunt) nequaquam adhuc peruenire possumus. Imò neque in ipsis tuis atriis sedere nobis aut habitare permittit carnis nostræ fragilitas, sed tantum stare & permanere aliquantulum, veluti mox aliò auocandis siue potius abstrahendis. 3 Hierusalem illa quam loquor, ad quam suspiro, ipsa est illa superna beatorum omnium mansio, quæ in modum ciuitatis in cælis construitur ex viuis lapidibus, optime politis, & prorsus immaculatis, qui sibi per spiritum sanctum coædificãtur, & conglutinantur, connexione indissolubili, & semper duratura, cuius ædificii architectus est Deus, ministri verò operis & coadiutores, sancti angeli, apostoli, prophetæ, atque doctores, & alii in hominibus præcipui, quos Deo complacuit sibi assumere in adiutores operis sui: *huius autem ciuitatis maxima omnino est & ineffabilis vnitas, quoniã est ipsius participatio siue communio simul cum seipsa: hoc est, ipsa coniuncta est sibiipsi simul: quoniam in ea ciues omnes omnibus, & singuli singulis, ineffabili charitatis compagine coniuncti sunt pariter atque conglutinati inuicem. 4 Si quis verò me roget, vnde spem istam conceperim ingrediendi in beatissimam illam domum Dei, ecce iam illuc ingressi sunt priores, iamque illuc ascenderit (vt credimus diuinis edocti oraculis) plurimi, quos dinumerare nemo possit, ex omnibus tribubus, ex omnibus gentibus, linguis & populis, statęs ante thronum Dei: *qui sunt Israeli (id est, fidelium populo qui adhuc per fidem Deũ hic speculatur) in testimonium, quòd etiam ipsi per fidem in qua sunt, & fidelem Dei seruitutem, qua nunc ei placere curant, illuc sint secuturi & peruenturi, quo iam priores illi accepta à laboribus requie sunt introducti: *ascenderunt (inquam) ad dandam gloriam & honorem & benedictionem omnipotenti Deo, in sæcula sæculorũ: quod illorum erit opus idem & sempiternum, à quo nõ habebunt requiem neque nocte neque die, sine fatigatione semper collaudantes dominum. 5 Et (quod amplius est, firmioremque fidem electis faciat) sunt iã in ciuitate illa ex fratribus generis nostri, ex hominibus constituti iudices, ad iudicandũ domum Dauid: hoc est, duodecim tribus Israel: quibus iam iudiciariæ sedes positę atque paratę sunt, in quibus ipsi tanquam senicres & præfecti populi domini cum ipso domino venturi sunt ad iudicium: hoc est, quib⁹ data est à primo iudice Christo domino potestas iudiciaria & authoritas assessoria, vt in die regenerationis, cum eo veniant cui dedit pater iudicium facere, sedeantque super thronos suos iudicãtes duodecim tribus Israel, tanquam primi iudicis assessores, & approbatores sententiæ illius. Quòd si ex hominibus, illuc assumpti sunt etiã in iudices, qui hîc perfecerunt voluntatem domini, & perseuerantes sese exhibuerunt in tentationibus: neque regnum modo æternum, sed insuper etiam potestatem hanc tam singularem accipere meruerunt: quomodo non speremus etiam nos illuc vel vt ouiculæ simplices ingredi, facientes voluntatẽ illius? VOX MILITANTIVM AD CIVES CAELESTIS HIERVSALEM. 6 O vos modo ciues cælestis Hierusalem, qui beatissimam illam mansionem inhabitatis, rogate, petite, & postulate nobis in corpore isto adhuc militãtibus, atque peregrinantibus, qui adhuc in mille periculis versamus, postulate (inquam) nobis ab illo cuius vultui præsentes iam astatis, cuius societate atque cõspectu familiarissime perfruimini, ea quæ ad verã cordis nostri pacem faciũt: id est, salutarem gratiam Dei, & spiritualia bona, per quæ sola pax vera est in cordibus fidelium: *& veniat adiutorio intercessionis vestræ à domino omnium verè bonorum fœcunditas, vbertas, & abundantia, in iis qui te vero amore diligunt, te verè desiderant, ad te ex animo suspirãt: id est, qui dignos se exhibere studeant, vt tuis ordinibus aliquãdo inserantur. 7 Veniat pax nobis in hoc turbulẽto sęculo adhuc militantibus, qui sumus virtus tua, siue exercitus tuus, ad te spectans, & tibi pertinens: veniat (inquam) in nobis exercitu tuo vestris orationibus à Deo nostro pax vera: quandoquidem pacem hanc quam petimus, mundus dare non potest: propter quod, à superna virtute (quæ etiam vos in pace firmat) illam expectare habemus necessarium: *& abundantia bonorum omnium spiritualiũmque charismatum veniat (obsecro) in iis qui se velut propugnacula exhibent militantis ecclesiæ & exercitus duces. Tales enim à quibus inferiorum aliorum magna ex parte bonum depẽdet, sicuti præ cæteris fortitudine opus habent ad rectam domus Dei defensionem, ita pro eis specialiter etiam postulamus, vt repleãtur omnibus spiritalibus virtutibus, vt suo exercitui, id est, commisso sibi populo propugnando, gubernandoque sufficiant. CIVIVM SVPERNORVM RESPONSIO. 8 Propterea quòd fratres nostri, ac proximi sitis vos, licet in corpore militantes, qui eandem quam nos iam peregimus militiam adhuc militatis, ad eandem quoque in qua nos viuimus vitam & gloriam prædestinati, omnino libentissimo animo loqui volumus semper bona pro vobis apud dominum Deum nostrum, postulãdo vt impleat de vobis bonam voluntatem suam, adimpleatque prędestinationem vestram: & hoc ipsum agimus semper, & iam agebamus, eramusque facturi, etiamsi nõ ita humiliter nos fuissetis deprecati. 9 Propter domum Dei, & ciuitatem istam, in qua nos iam ædificati sumus, & in quam vos quoque coædificandi estis, complendam atque perficiendam, quam scimus ex electis ecclesiæ militantis compleri debere, promptissimi atque ardentissimi sumus, ad postulandum vobis à domino quęcunque verè bona sunt, & salutaria: vt hac ratione citius perficiatur nostrę ciuitatis consummatio, quam ipsi quoque summè desideramus.

6 Rogate quæ ad pacem sunt, Hierusalẽ:

* *& abundantia diligentibus te.*

7 Fiat pax in uirtute tua:

* *& abundãtia in turribus tuis.*

8 Propter fratres meos, & proximos meos, loquebar pacem de te.

9 Propter domum domini Dei nostri, quæsiui bona tibi.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXI.

VErsu 3, Cuius participatio eius in idipsum. In idipsum accipiatur, vt valeat Simul, aut Pariter: quoniam dictio Hebręa quę hic ponitur, Ita significat: quomodo etiam psalmo 4. dicitur, In pace in idipsum id est, Simul vel Pariter. Pro intellectu autem eius quod dicitur, participationem ciuitatis Hierusalem esse in idipsum, non diuersitatem inter ædificationem ædificiorum corporalium & huius spiritualis ædificationis. In ædificiis enim corporalibus, hic lapis cum illo proximo sibi contiguo lapide tantum coniunctus est, non autem cum cæteris, licet in eodem ędificio simul cõpactis. Longè verò aliter est in ædificio illo cælesti, vbi ineffabili modo singuli singulis proximi sunt, singuli cohærent, atque conglutinati sunt singulis, qui in eodem ædificio sunt coædificati, & habent singuli cũ omnibus ineffabilem & incomprehensibilem communionem atque participationem, idque per vnum illud summe bonum, cum quo singuli perfectè sunt vnum, & in quo ratione consequenti omnes sunt vnum. Est etiam communio & societas ciuiũ cęlestium adinuicem, quatenus in vno omnes cõueniunt, quatenus vnũ, idem, indiuisum & inuariatũ est bonum omniũ, quod simul omnes possident, quo simul omnes fruuntur, vna est beatitudo omnium, vna æternitas, vnum regnũ, vnus panis, vnus rex, vnum cõuiuium, vna satietas, vna ebrietas, vna omnis boni plenitudo: & omnino omnia ibi sunt vnũ, vbi vnum est quod sufficit omnibus, cũ hîc inter mortales (vbi nihil est quod omnib⁹ sufficiat) diuisa sint omnia. ¶ Versu 4, Illuc enim ascenderunt tribus, &c. Israel datiui casus est, quemadmodum monstrat litera Lamed in Hebræo adiuncta, quæ solet esse nota casus datiui, valetque oratio, ac si dicas, Testimonium

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipſi Iſraeli. Et debet illud iuxta ſuprapoſitam enarrationem accipi, quaſi per parentheſim interiectum, hoc modo: Illuc aſcenderunt tribus tribus domini (teſtimonium Iſrael) ad confitendum nomini domini: eſſetque oratio clarior, mutato ordine verborum, Illuc aſcenderunt ad confitendum nomini domini tribus tribus domini, teſtimonium Iſrael. Quod autem dicitur per repetitionem, tribus tribus domini, videtur ſolito ſcripturarum more vniuerſalitatē indicare: quaſi dicatur, omnes tribus, ſiue ex omnibus tribubus aliqui: quemadmodum generatio & generatio, progenies & progenies, pro omni generatione, & omni progenie: & ſæculum ſæculi, pro omnibus ſæculis, in ſcripturis ſolent accipi. Quanuis poſſet & aliter iſtud intelligi, vt cauſa diſtinctionis electorum à reprobis, poſt primum tribus, iterum adiiciatur cum determinatione, tribus domini: ad hunc modum, Illuc enim aſcenderunt tribus, non quælibet tamen tribus, ſed tribus domini, qui ſunt electi Dei. ¶ Verſu 5, Quia illic ſederunt ſedes in iudicio. Quòd ſedes ſedere dicantur, mirum forſitan videbitur. Quomodo enim ſedent ſedes? Soluitur autem duplici via hoc incommodum. Primum quidem, ſi verbum Sederunt accipiamus improprie: vt valeat, Ad ſedendum conſtitutæ vel poſitæ ſunt, ſituatæ ſunt: aut (vt barbare ita rem exprimamus) ſedes ſedeatæ ſunt. Aliter ſederūt ſedes, quoniam ipſi apoſtoli, qui ſedent ſuper ſedes duodecim, ſecundū eam quam acceperunt ſpecialem à Chriſto authoritatem, ipſi ſimul etiam ſedes ſunt, in quibus nimirumſe-
Pſal. 99. cundum gloriam ſuam ipſe reſidebit, quando ad iudicium veniet glorioſus: quomodo ſuper cherubin ſedere dicitur, & inter ordines angelorum throni diſtinguuntur. ¶ Verſu 8. & 9, Propter fratres meos & proximos meos, loquebar pacem de te. Propter domū domini Dei noſtri, quæſiui bona tibi. Vulgo hos verſus ſic accipiunt, vt continuent ſermonem ciues militantis eccleſiæ, quibus verſus duo præcedentes conueniunt. Nos autem in Elucidatione exponimus, vt reſpōſionem ſupernę Hieruſalem, ad deprecationem duobus prioribus verſibus à militantibus propoſitam. Cui noſtræ ſententiæ non parum fauere videbitur originalis lectio Hebræa, ſi eam diligētius penitiusque introſpexerimus. Primum enim, quæ vulgata lectio habet per tempus præteritum, illa habet per futurum & verba illa Hebręa: ſignanter in fœmineo ponuntur genere, adiecta & particula blandientis, ſermonemque facientis dulceſcere: ad hunc modum, Propter fratres meos, & amicos, vel ſocios meos, loquebar nunc pacem de te, vel precabor certe ſiue vtique pacem tibi, ſiue pro te. Propter domum domini Dei noſtri quæram vel precabor bona tibi. Quòd autem verba illa (quemadmodum Hebręum inſpicientibus eſt manifeſtiſsimū) adiecta in fine he litera, in genere fœmineo ſignanter ponuntur, anſam nobis præbēt & audaciam, vt
Galat. 4. præter aliorum interpretationes, hos duos verſus, tanquam ab ipſa ciuitate Hieruſalem pronunciatos,
Apoc. 21. accipiamus, & exponamus: vt ſub genere fœmineo, illam quę ſurſum eſt Hieruſalem matrem noſtram, ſponſam agni, accipiamus, ſuis filiis adhuc in militia & antemurali degentibus, ſuauis eloquii blanditiis acclamantem, eorumque præmiſſæ orationi dulciter reſpondentem.

CXXII. PSALMI ARGVMENTVM.

Poſitus in affliction atque perſecutione implorum ſeruus fidelis, ad dominum leuat oculos, cuius ſe ſeruum agnoſcit, adq; illius adiutricem & liberatricem manum aſpicit, & ab eo miſericordiam inſtanter poſtulat, ut de iniquis manibus diuitum atque ſuperborum ſæculi (qui amaritudine replent animam eius) Dei iudicio liberetur.

CXXII. PSALMI ELVCIDATIO.

I *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis.*
2 *Ecce ſicut oculi ſeruorum, in manibus dominorū ſuorum.*
3 *Sicut oculi ācillæ ī manibus domīæ ſuæ, ita oculi noſtri ad dominū deū noſtrū, donec miſereaturnrī.*
4 *Miſerere noſtri domine, miſerere noſtri:*
** quia multum repleti ſumus deſpectione.*
5 *Quia multū repleta eſt anima noſtra: * opprobrium abundātibus, & deſpectio ſuperbis.*

A D te, domine Deus omnipotēs, cælorum inhabitator, leuaui oculos cordis, atque etiā corporis mei, tanquā ad eū in quo ſpes mea omnis poſita eſt, & à quo expecto auxiliū, ſimul atque protectionem, & omne omnino bonum, tam corporis quàm animæ meę. 2 Ecce quemadmodum oculi temporalium ſeruorū ſemper ad manus dominorū ſuorū reſpiciunt. 3 Et quemadmodū oculi ſeruarum ad manus reſpiciunt dominarū ſuarū, ad eūdem modum & nos ſerui tui oculis noſtris ad tuas manus ſemper aſpicimus, vt H miſericordiam tuam conſequamur, nēpe vt tu pro nobis facias contra opprimentes iudicium: & quęcunque nobis ſalutaria cognoueris, dones liberaliter: quemadmodū ſeruos ſuos defendere ſolēt ab iniuriātibus domini, & in neceſſariis omnibus ſuſtentare. 4 Miſericordiam tuam Deus monſtra nobis: iterū clamo (quo amplius tibi affectū animi mei geminato clamore teſter) fac miſericorditer nobiſcū Deus: * vehementer enim nobis opus eſt miſericordia, qui valde oppleti ſumus, & quaſi plus q̄ ferre cōmodè poſſimus, grauati ſumus deſpectione, iniuria, & opprobrio, quod ab inimicis & oppreſſoribus noſtris, tā dæmonibus inuiſibilibus, q̄ aliis viſibilibus hoſtibus patimur. 5 Verè plurimū grauati ſumus deſpectione, oppreſsione, & perſecutione inimicorū noſtrorū, ita vt penetrauerint modo quodā in interiora, vſque ad cordis dolorē, & vſq; ad animā noſtrā: * diuitibus huius ſęculi (qui tēporalibus abūdāt bonis) fuimus opprobriū atque irriſio, & ſuperbis huius ſęculi fuimus ludibrio, nosq; ſibi veluti ludū faciūt, dū, p ſuo libito ſine miſericordia noſtra tractāt modis indignis, tuū timorē nō habētes ante oculos.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXII.

A Erſu. 2. & 3. Ecce ſicut oculi ſeruorum, &c. Pro intellectu comparationis illius, quæ eſt temporalium ſeruorum ad temporales dominos, & ſeruorum Dei ad ipſum cæleſtem dominum, notata, ꝙ triplici ratione ſumi poteſt hæc ſimilitudo comparationis. Quemadmodum enim ſerui, ſi quam patiantur iniuriam aut oppreſsionem, non ſeipſos vindicare debent, neque ſeipſos liberare ſufficiunt de opprimentium poteſtate, ſed vindictam dominis ſuis committūt, eamque à manibus dominorum expectant, vt pro eis faciant iudicium, eosque liberent de manibus affligentium: ita & nos cum affligimur, & iniuſte premimur, domino Deo noſtro (cuius eſt vltio) committimus iudiciū, & ad manus Deut. 32.
eius reſpiciunt oculi noſtri, vt noſtri miſertus nos liberet, faciatque pro nobis ipſe, nō ipſi pro nobis iu- Rom. 12.
dicium. Rurſum, quemadmodum ſerui à liberalitate dominorum petunt & expectant quæcunque eis ſunt neceſſaria, ita & nos ad liberalem Dei noſtri manum ſemper reſpicimus, quacunque re nos indigere contigerit, ſcientes, quoniam inde omne datum optimum & donum perfectū deſcendere debeat. Iacobi. 1.
Denique, quando propter delictum à domino ſeruus flagris cæditur, quemadmodū inter verbera ad manus dominorū cædentiū ſerui reſpiciunt, expectantes nimirum vt à verbere ceſſet manus ferientis: ita quū noſtris exigentibus culpis iuſte à Deo, ſiue in ſpiritu, ſiue ſecundū corpus affligi permittimur, ad vllius vltrices manus, quibus nos puniri attendimus, mentis oculis aſpicimus, placationē diuinæ iræ
B expetentes, & expectantes vt ceſſet plaga, deſinatque à nobis vltrix manus eius. ¶ Notandū inſuper, ꝙ diſtincte dicuntur oculi ſeruorū eſſe in manibus dominorū ſuorū, & oculi ancillæ ſiue ſeruæ in manibus dominæ ſuæ, propterea quòd vbi ordinata eſt familia & recte diſpoſita, quemadmodū ſuper ſeruos immediatū habet herus dominiū, & eorū gerit curā immediatā vir ſuper viros: ita hera ſuper ancillas ſiue ſeruas immediatum habet dominiū, & immediatā gerit earū curā, nimirū fœmina ſuper fœminas. Vbi autē id non ſeruatur, confuſus eſt ordo familiæ. ¶ Sed & illud non indignum eſt notatu, quemadmodū oculi ſeruorū in manibus dominorum dicantur, quia videlicet manus eorum aſpiciunt, ſuntque ad illas intenti, iuxta eum loquendi modum quo ſapiens quidam vtitur dicens, Oculi ſtultorū in finibus terræ: quo verbo ſignificat, oculos ſtultorum quaſi inſtabiles & vagabundos quoquouerſum aſpicere, ad omnia attendere, & nihil non perluſtratum relinquere. Quod autem in verſu ſequenti, anima repleta dicitur deſpectione & contemptu improborum, ſignificat grauiſsima opprobria quibus ab impiis afficiuntur ſanctī: quomodo alibi volens grauiſsimam ſignificare tribulationem exclamat, Saluū Pſal. 78.
me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam.

CXXIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Ox eſt totius eccleſiæ, totius populi fidelis, Dei benignitati atque cuſtodiæ ſuam ſalutem omnē aſcri-
C v *bentis, proq; ſua liberatione ſaluatorem dominum ex affectu collaudantis. Poteſt etiam unus quilibet de fidelium populo congrue eandem hanc uocem ſibi aſſumere, agnoſcens ſpecialem erga ſe Dei liberationem de periculis eiuſmodi, quæ ſua uirtute non exiſtimat ſe potuiſſe effugere.*

CXXIII. PSALMI ELVCIDATIO.

I *Niſi quia dominus erat ī nobis, dicat nūc Iſrael: * niſi quia dominus erat in nobis.*
2 *Cum exurgerēt homines in nos, forte uiuos deglutiſſent nos.*

D

3 *Cum traſceretur furor eorum in nos, forſitan aqua abſorbuiſſet nos.*
4 *Torrentem pertrā ſiuit anima noſtra:*
** forſitan pertranſiſſet anima noſtra aquā intolerabilem.*

NIſi fuiſſet nobiſcum dominus Deus noſter, & niſi in medio noſtrū ipſe adfuiſſet quaſi adiutor: iure optimo fideiter hoc agnoſcere, ac profiteri ingenue poteſt & debet populus omnis fidelis, & vnuſquiſque ex numero ſeruorū Dei: * niſi (inquam) dominus ī adiutorium adfuiſſet nobis ſeruis ſuis.
2 In die perſequutionis aut tentationis, quando inſurrexiſſent in nos dæmones aut homines maligni, ad tentandum nos ſiue perſequendum, ſatis veriſimile eſt, aut potius vix dubitandum, illos facile nobis fuiſſe præualituros, & quaſi pro nihilo nos aſſumpturos: quomodo ſolent maiora animalia fera, animalcula minora etiam viuentia, quaſi pro nihilo deglutire. Non enim eſt poteſtas ſuper terram quæ comparetur violentiæ dæmonis, qui Iob. 41.
tam in ſe q̄ in peruerſis hominibus ſemper infeſtus eſt ſeruis Dei, qui Luc. 22.
etiam primos illos & electiſsimos apoſtolos expetiuit vt cribraret ſicut triticum. 3 In die belli & tentationis, quando iram furoris ſui demonſtrabant aduerſum nos, omnibus modis nocere nobis cupiētes, ſatis eſt veriſimile, imò vix dubitandū, ab immanitate perſequutionis & grauitate tribulationis, quam ſuper nos accumulabāt, nos fuiſſe obruēdos & demergendos in conſenſum peccatorū & profundum inferni, quomodo ſolent ab inundantium aquarum magnitudine homines abſorberi.
4 Nunc quidem Dei gratia & auxilio ſancta eccleſia cum ſuis mēbris perſequutionem grauiſsimam, in magni torrētis modum, cum impetu maximo, & per vniuerſum orbem rapidiſsime ſæuientē, euaſit, nō ſubmerſa impetu neque obruta fluctib⁹: * verū niſi dominus fuiſſet cū ea, indubie experta fuiſſet aquam impertranſibilē, nec vnquā tam ſæuiſsimas perſequutiones ſalua potuiſſet euadere. Ita & nos ſinguli, qui ſum⁹ eccleſiæ membra, frequenter nos validas tentationes meminimus effugiſſe, & euaſiſſe liberos, quas ſine Dei auxilio ſpeciali ſcimus plane fuiſſe nobis, vel difficillimum, vel omnino impoſsibile, vt effugeremus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 *Benedictus dominꝰ qui nõ dedit nos in captionẽ dentibus eorũ.*
6 *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium.*
Psal.115. 1.Ioan. 3.
7 *Laqueus contritus est: * & nos liberati sumus.*

8 *Adiutoriũ nostrũ in nomine domini:*
* *qui fecit cælum & terram.*

5 Sit proinde laudatus dominus Deus liberationis nostræ author, qui B
non permisit nos venire in prædam, qui non est passus capi nos ab aduersariis nostris, eosque nobis prævalere malitiosa & inuida potentia sua, qua nos cupiebãt discerpere, dilacerare, & ad mortẽ vsque nos perdere. 6 Quemadmodum passer aut auis quælibet quæ rete effugit aucupis, euolat libera: ita nos de laqueis & insidiis dæmonum (qui ad modum venatorum longo & maximo labore ad mortem persequuti sunt animas nostras) Dei gratia liberi euasimus, salui futuri, (quemad* modum in spe filiorum Dei confidimus) in vitã æternam. 7 Laqueus mortis, in quo per peccata tenebamur impliciti atque captiui, per Christum dominum contritus atque confractus est, suntque peccatorũ vincula per eundem disrupta: * & nos quicunque in Christum liberatoré credimus, saluati ac liberati sumus de nexibus mortis, à morte translati ad vitam: & quum nobis frequenter insidias ponunt, ac laqueos tendũt tentatores maligni, conterit Deus laqueos illos, nosque liberat, vt non illaqueemur, neque implicemur in eis, dum per gratiam suam illos nobis latentes demonstrat, sicque suo ducatu pedes nostros dirigit, vt nõ F
inuoluamur in eis. 8 Proinde quemadmodum hactenus omne auxiliũ expectauimus nõ à nobisipsis, non in potentia, sapientia, aut virtute nostra, sed à Deo omnipotente, ita etiam amodo omne adiutorium nostrum in illo constituere, ab illo volumus expectare: * qui est omnipotens, cæli, terræ & omnium quæ in eis sunt creator, solus ad præbendũ adiutorium miseris, & potentissimus & benignissimus.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXIII.

Ersu primo, Nisi quia dominus erat in nobis, dicat nunc Israel, nisi quia dominus erat in nobis.
v Magnam gratiam habet illa repetitio verbi in quo pondus est, eius videlicet, Nisi quia dominꝰ erat in nobis, & illa interpositio exhortationis, dicat nunc Israel: quemadmodum & in alio Psal
Psal.128. mo dicitur, Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, dicat nunc Israel, sæpe expugnauerunt me, à iuuentute mea &c. Illud autem nunc, tempus non significat: sed interiectio quædam est: sermoni dans aliquam plenitudinis emphasim, in hunc sensum, Dicat certè hoc Israel, vel merito vtique hoc fateatur G
Israel, quòd nisi dominus fuisset in nobis &c. Enunciatio autem illa, Nisi quia dominus erat in nobis, secundum figuram est græcanici sermonis. Sic enim in Græco legitur εἰ μὴ ὅτι κύριος ἦν ἐν ἡμῖν. Secundum proprietatem autem sermonis Hebræi, oratio hæc ita efferretur, Nisi dominus qui erat in nobis, vel nisi dominus qui fuit nobis, siue pro nobis. Secundum verò formam latinæ eloquutionis, ita clarius dicitur, Nisi dominus fuisset in nobis (quomodo in sua versione legit Hieronymus, item & Felix) forma sermonis Hebraica commutata ad formam linguæ latinæ. Formam autem illam Græci sermonis, & aliis aliquot psalmorum locis inuenimus: vt psalmo nonagesimotertio, Nisi quia dominus adiuuit me,
Psal.93. paulominus habitasset in inferno anima mea, & psal.118. Nisi quòd lex tua meditatio mea est, tunc forPsal.118. te perissem in humilitate mea. Quæ iuxta formam sermonis latini clarius ita efferrentur, Nisi dominꝰ adiuuisset me, &, Nisi lex tua meditatio mea esset, vel fuisset &c. ¶ Versu secundo, Forte viuos deglutissent nos. Cum forte audis, non ita accipias, quasi cum dubitatione fidelis proferat quod dicit de sua liberatione. Nequaquam enim dubitando, sed vt certissima constanter pronunciando, loqui illa debemus. Habet enim gratiam oratio, & aliquid singularis emphasis, cum sermonis vtimur modestia, animo tamen veritatem rei certam tenemus atque indubitatam: quemadmodum econtrario, turpe est & hominis parum pudentis, constanter sine formidine pronunciare, in re quam vel ignores vel non satis scias. Simili loquendi modo, in alio psalmo dicitur, ex ore domini: Israel si in viis meis ambulasset, H
pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem. ¶ Versu secundo, tertio, & quarto, Cum exurgerent homines in nos, forte viuos deglutissent nos. Verissimum est quod dicitur, sine peculiari Dei auxilio fidelibus futuram fuisse intolerabilem persequutionem, & quasi nimiis aquarum inundantium fluctibus, ecclesiam obruendam. Nunquam enim sancta ecclesia in tantis persecutionum fluctibus, quas partim à sæculi potentibus, partim à mundi sapientibus, partim ab hæresiarchis, partim ab aeris potestatibus, & in primordiis sustinuit nimium graues, & in nouissimo sentiet grauissimas, stabilis perstare potuisset aut poterit, nisi specialissimo Dei protecta auxilio: neque item serui Dei in suis tentationibus, quæ subinde videntur intolerabiles, perstare possent, nisi superno fulti auxilio.

CXXIIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Deut.32. TRactat psalmus iste de stabilitate & securitate eorum qui cõfidunt in domino, qui ueluti in medio mõtium securi positi, Deum insuper habent ex omni parte custodem atque protectorem, qui uirgam impietatis super suam sortem, id est, super seruos suos (Pars enim domini populus eius) requiescere non patitur, sed benefacit eisdem, & cum impios in peccata declinantes in iudicium adducat condemnationis, pacem ex opposito donat omnibus qui recto sunt corde.

CXXIIII. PSALMI ELVCIDATIO.

A
1 *Qui confidunt in domino, sicut mons Siõ, non commouebitur in æternum, qui habitat i Hierusalem.*
2 *Montes in circuitu eius: * & dominus in circuitu populi sui, & hoc nunc & usque in*
B *sæculum.*
3 *Quia non relinquet dominus uirgam peccatorum super sortem iustorum:*
* *ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.*
4 *Benefac domine bonis & rectis corde.*
C

5 *Declinantes autem in obligationes, adducet dominus cum operantibus iniquitatem.*
* *pax super Israel.*

QVi spem suam omnem atque fiduciam in domino Deo cõstituunt, qui nunc mente atque affectu sursum habitãt in superna Hierusalẽ, qui cõtemptis temporariis quæ videntur, ad ea quæ nõ videntur æterna aspiciunt: huiusmodi ad modũ montis Siõ (qui immobilis est, & cõturbari nescit) non cõmouebuntur, neque perturbationem vllã sentient mala in eo in quo fixerunt spei suæ fiduciam. 2 Erunt huiusmodi quasi mõtibus circuncincti ex omni parte securi, quomodo secura est ciuitas in medio montiũ posita: * & dominus Deus ipse potenter ac diligenter custodit per circuitũ ex omni parte seruos suos, ita vt ex nulla parte quicquam eis possit obuenire mali, neque in vita ista præsenti malum vllum peccati, neque in futuro mortis aut damnationis æternæ. 3 Et quidem licet in præsenti. forsitan virga paterna & disciplina emendationis suos dominus subinde corripiat, nequaquam tamen faciet vel patietur venire ac permanere super populum iustorũ, super seruos suos, virgam punitionis hominũ impiorum: qua nimirum impios est non ad emẽdationem, sed ad condemnationẽ, in die vltionis percussurus. Neque etiam permissurus est dominus, vt impii potestatem obtineant super viros iustitiæ, neque illos patietur his prævalere: & q̃q̃ ad tempus aliquantum subinde videantur impii prævalere bonis, non diu tamen hæc durabit eorum potestas: * vt non æmulentur iusti peccatorũ impietates, neque vlli se malo operi more peccatorum dedãt. Si enim eadem esset ventura indignationis & cõdemnationis virga super iustos & iniustos, nõ videretur, quorsum iusto prodesset sua iustitia: & si dominus impios virga potestatis suæ prævalere sineret bonis, non esset qui eos à malo seruare posset. 4 Tu autẽ ô domine (qui discernis inter iustos ac iniustos, redditurus & iustis secundũ iustitiam, & iniustis secundũ iniustitiam suã) benefac semper iustis tuis, & benigne age cũ iis qui erga te recto sunt corde, quorũ corda nulla peccati curuitate aut tortuositate à tuorũ præceptorum dissentiunt rectitudine, eisque præsta liberaliter beneficia & benedictiones tuas: nũc quidẽ spiritalis gratiæ, post verò æternę gloriæ. 5 Eos autem qui de relicta rectitudine, se dant curuitatibus atque tortuositatibus iniquitatum, per quas (cum sint stipendia peccati mors) ad Roma.6.
mortem sese obligant, seque ipsos veluti morti adiudicant: hos dominꝰ in venturo examine cõstituet ad sinistram cũ hœdis, cum operariis ini- Matt. 25.
quitatis, diabolo & angelis eius, cæterisque iam olim in hoc iudiciũ præscriptis ministris eius, similem cũ his super eos perpetuæ damnationis Galat.9.
sententiã prolaturus, in ignem æternum pariter eos iussurus discedere: * Super vniuersam autem sortem iustorum, super populum fidelem & super Israel Dei, pax & misericordia eius requiesceet sempiterna, ad quã nos tua ineffabili pietate Iesu bone perducere digneris, qui cum tuo patre & spiritu sancto viuis in omnia sæcula benedictus. Amen.

D ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXIIII.

VErsu primo, Qui confidunt in domino sicut mons Sion, non commouebitur in æternum, qui habitat in Hierusalem. Incommodum esse videtur orationis & nonnulla sententiæ difficultas, propter numeri diuersitatem, qui à plurali mox transit ad singularem. Pro huius ergo difficultatis expeditione, notandum est triplicem versus propositi dari posse connexionem & intelligentiam, iuxta diuersam partium adinuicem combinationem vel distinctionem. Prima est, partem extremam copulando cum prima, ad eum modum quo in Elucidatione explicatum conspicitur, vt sit sensus, Qui confidunt in domino qui habitat in Hierusalem, non commouebitur in æternum, sicut mons Sion, qui firmus & stabilis moueri non potest. Neque verò nouum est in scripturis, subitam fieri numeri mutationem, quemadmodum etiam personæ aut generis non raro solet fieri subita commutatio. Altera est, particulam vltimam, qui habitat, adiungendo ad id quod vicinius præcedit secundum ordinem literæ, id est, ad montem Sion, vt sit sensus: Eos qui in domino confidunt nõ esse commouendos in æternum, sicut mons Sion qui in Hierusalem habitat (id est, situs, firmatus siue stabilitus est) commoueri non potest. Potest tertio versus iste ita distingui, Qui confidunt in domino, sicut mons Sion, supplendo erunt: vel simile aliquod verbum, quod sententiam compleat. Ac deinde, Non commouebitur in æternum, qui habitat in Hierusalem. Supplero enim verbo facilis erit intelligentia, eos qui confidunt in domino esse sicut montem Sion: & oratio quæ sequitur, Non commouebitur in æternum qui habitat in Hierusalem, quædam est expositio & declaratio partis mox præcuntis. Pene enim idem indicant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Versu secundo, Montes in circuitu eius. Montes illi qui in circuitu iustorum sunt, commode referri B
possunt ad angelicam custodiam, qua nos muniri & ab aduersariis, quasi montibus per circuitum ad-
Psal.33. iacentibus, tutari, docet catholicæ fidei rectum dogma. Vnde in alio psalmo dicitur, Immittet angelus
Heb.1. domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos: vel in Hebræo est castrametatur aut moratur per cir-
cuitum, scilicet ad defendendum ab hostib⁹. Et quia parum forsitan videri posset angelorum (qui sunt
administratorii tantum spiritus) custodia, nisi adesset & dominus, iccirco additur, Et dominus in circu-
itu populi sui. Qu:madmodum supra psal.120. cum dixisset, Leuaui oculos meos in montes: mox ad-
iecit, Auxilium meum à domino. ¶ Versu vltimo, Declinantes autem in obligationes. In nonnullis
exemplaribus vetustioribus repertum est haberi, pro obligation⁹, obliquationes: quod proposito lo-
co recte admodum conuenit, iuxta quod in Elucidatione est manifestum. Neque dissonat quod ex He
bræo legitur, prauitates, vt vertit Hieronymus, aut peruersa vt Felix. Alii autē obliquitates vel tortuo-
sitates vertunt, quæ omnia pro obliquationibus faciunt. Habet nihilominus vocabulum obligationes
rectam & commodam intelligentiam. Nam præter eam quæ in Elucidatione mōstrata est, possunt o-
bligationes accipi pro peccatis, quibus anima obuoluitur, obligatur, innodatur & vincitur, vt eædem
Psal.115. hic dicantur obligationes, quæ supradicta sunt vincula, psalmo.115. Dirupisti vincula mea.

CXXV. PSALMI ARGVMENTVM. F

Psalmus iste de liberatione tractat quæ per Christum uenit humano generi, ob quam à captiuitate miseranda diaboli, peccati & mortis, liberati fideles exultant in spiritu, & diuinū sua exultatione (licet inuidentibus & mirantibus inimicis) profitentur beneficium: poscentes uersu. 5. uiuifico spiritus sancti flatu de captiuitate ad libertatem reduci eos qui adhuc per infidelitatem in captiuitate, sua propria uoluntate detinētur. Deinde uersu, 6. usque in finem, de passionibus huius tēporis, quæ pro iustitia ijs qui pie uolunt uiuere in fidei ueritate obueniunt, sese consolantur, spe æternæ retributionis attendētes, quòd unus-
Galat.6. *quisque quæ seminauerit hæc & metet: & quoniam (iuxta domini promissum) beati erunt ac consalandi in*
Matt.5. *uenturo retributionis tempore, qui nunc in luctu & patientia perseuerauerint.*

CXXV. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *In conuertendo dominus captiuitatē Siō:*
** facti sumus sicut cōsolati.*
2 *Tunc repletum est gaudio os nostrū, et lingua nostra exultatiōe.*
3 *Tunc dicēt inter gētes:* magnificauit dominus facere cum eis.*
4 *Magnificauit dominus facere nobiscū:*
Rom.6. ** facti sumus lætātes.*
Rom.5. 5 *Conuertere domine captiuitatem nostram:*

** sicut torrens in austro,*

6 *Qui seminant in lachrymis, in exultatiōe metent.*

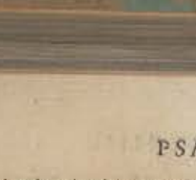

Vm conuerteret atque auferret misericordiarū pa
ter, & Deus totius consolationis captiuitatem po-
puli sui, sub qua ante Christi aduentū, vniuersum
premebatur genue humanum: * tunc quicunque ī G
Christum credimus, quicunque sumus de populo
eius, summam accepimus consolationem, & facti
fuimus ex hoc gaudio spiritali vere gaudentes.
2 Tantū autem fuit ex hoc nostrum gaudium, vt
ipsum corde celare totum non potuerimus, sed plena facta sint ex abū-
dantia cordis etiam ora nostra gaudiosis canticis: & linguis nostris lau
des confessionis atque exultationis cecinimus liberatori nostro. 3 Tūc
inuidi dæmones tantam Dei dignationem admirantes, & præ inuidia
dolentes, inter sese musitantes, item & infideles idololatrę admirantes
dixerunt ad inuicem: * Ecce quàm magnifice fecit cum electis suis, cū
genere hominum Deus omnipotens, quos tam dignāter, tam mirifice,
à captiuitate & grauissima & maxime diuturna tandem absoluit.
4 Et vere ita est vt vos, licet per inuidiam, asseritis: & hoc ipsum quod
vos dolentes fateri debetis, nos quoque gaudentes agnoscimus. Vere e-
nim magnifice valde, & supra quàm dicere sufficiamus magnifice, egit
nobiscum dominus Deus noster: * & in hoc liberati à peccato, serui au H
tem facti Deo, exultamus atque gloriamur in spe gloriæ, & in libertate
filiorum Dei. 5 Tu domine, qui de captiuitate misera genus humanū
fecisti liberum, perge quæso cœptum opus implere: & captiuitatem hu
mani generis conuerte, id est, eos qui adhuc in sua captiuitate detinen-
tur, propter infidelitatem, aut cætera peccata, in quibus per suę proprię
voluntatis prauitatem adhuc permanent sub seruitute pristina mortis,
peccati, atque diaboli: hos tu dignanter conuerte, & reduc eos de om-
nibus finibus orbis terrarum, ad libertatem quam parasti atque dona-
sti omnibus credentibus sancto nomini tuo: * conuerte (inquam) vt ad
te vndiquaque confluant, quasi aqua inundans: quemadmodum torrē*
rapidus, qui ardente sole siccatus fluere cessat, flante australi vento, qui
humectus est, & pluuias adducens, iterum suum fluxum atque rapidum
cursum resumit, confluente ex omni parte aquarum copia. Et quemo*
do torrentes per austrum tepidum ventum niuibus calore solutis au-
gentur & fluunt fortius. 6 Neque verō gaudium liberationis no-
strę de captiuitate misera prohibere debent, aut vllo modo etiam per-

turbare passiones huius temporis, momentaneæ & leues, quas in via
iustitiæ sustinent qui pie volunt viuere: quandoquidem certissimum
est, eos qui nunc luctu in pœnitentiæ opera Deo digna studiose ope-
rantur, in tempore retributionis suorum operum mercedem beatis-
simam cum inæstimabili gaudio recepturos. Sic enim promisit veritas, Matt. 5.
consolationem & mercedem copiosam accepturos, forcēque beatos, eos
qui nunc lugent, atque in lachrymis seminant. 7 Eunt quidem nunc
per viam huius vitæ, per viam arctam mandatorum Dei ambulant, at-
que procedunt de virtute in virtutem, tanquam flentes, lugentes, misē-
ri atque despecti, quantum attinet ad corporis speciem: operantes quæ
bona sunt & recta, & persequutiones atque miserias vitæ præsentis li-
benter sustinentes, quæ illis sunt veluti semina, ex quibus expectant in
suo tempore fructum retributionis æternæ. 8 Cum autem ii qui nūc
arctam viam ambulant redeuntes à peregrinatione & à via vitæ præsen
tis, ad patriam reuersi fuerint, ad quam suspirauerant, ad quam perge-
bant, tunc apparebunt intus ac foris pleni exultatione & gaudio: * ha- Rom. 6.
bituri finem suę iustitiæ (in qua seminauerunt) vitam æternam, repor- 1.Petr.1.
tantes fructum fidei ac patientiæ suæ salutem animarum suarum: sicut
qui lætantur in messe, cum de suis laboribus quos in seminando impen
derunt, plenas tenent frugibus atque segetibus manus suas.

A

7 Euntes ibāt & flebant, mittentes semina sua.

8 Venientes autē uenient cum exultatione:
** portantes manipulos suos.*
B

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXV.

POsset psalmi istius intelligentia non inepte referri ad illam perfectam lætitiam, quæ ciuium cæ-
lestium est, cum post transitum huius vitæ (quæ comparatione futuræ captiuitas quædam est &
exilium) ad perfectam libertatem peruenerint. Donec enim corpori huic mortali præsentes peregrina- 2.Cor. 5.
mur adhuc à domino, de perfecta libertate nondum gloriari possumus. Cum verò captiuitas ista au-
feretur penitus, tunc dabitur nobis plena consolatio, tunc exultabunt sancti in gloria, tunc replebūtur Psal.149.
laudibus fauces nostræ, tunc qui in malitiis suis damnati sunt, cum viderint insperatam bonorum glo-
riam, turbati timore horribili dicent intra se, Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter Sapien.5.
sanctos sors illorum est: & nos lætabimur in magnifica salute domini Dei nostri. Iuxta hanc autem in-
telligentiam, oratio quæ fit, ver. 5. filiorum est captiuitatis qui in Ecclesia hac degūt militante, petentiū
à sua captiuitate conuerti in patriam, per flatū viuifici spiritus, ad modum torrentis qui flatu australis
C venti colligitur. Neque refert iuxta hanc intelligentiam, siue in hoc psalmo loqui faciamus eos qui iam
in ecclesia triumphante gloriantur, siue eos qui adhuc in captiuitate suspirant ad libertatem. Hoc tan-
tum obseruandum est, si triumphantibus aptetur, vt oratio illa versusquinti. tametsi fiat à triumphan-
tibus, pro militantibus tamen fieri intelligatur, ab illis postulantibus impleri numerum fratrum suo-
rum. Si verò militanti applicetur Ecclesiæ, hoc est aduertendum, vt quæ initio Psalmi præterito tem-
pore dicuntur, per futurum intelligantur, iuxta modum scripturis nequaquam insolitum. ¶ Versu
6. Mittentes semina sua. Per seminare, intelligitur operari: & semina mittere, est opera facere, suntque
ipsa opera semina, ex quibus modo in carne (dum tempus est) operatis, fructus expectatur vitę æternę.
Sic enim & Paulus loquitur Galatis scribens, Quæ, inquit, seminauerit homo, hæc & metet. Quoniā
qui seminat in carne sua, de carne metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet Ibidem.
vitam æternam. Et veluti declarans quid per seminare intelligat, statim subiungit, Bonum autē facien- Galat. 6.
tes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. Ad intelligendū autem clarius ea quæ
hic de seminantibus in iustitia dicuntur, consideranda est conditio seminantiū corporale semen. Quē-
admodum enim agricola quando seminat, nullam prætendit lætitiam dum à terra adeò nihil recipit, vt
etiam semina bona in terram mittat corrumpenda, intus tamen gaudet & consolatus est animo spe vē
turæ messis, precio sum fructum terræ patienter expectans: ita fideles qui pie viuere volunt, non præten Iacobi. 6.
D dunt in hoc tempore foris signa vlla lætitię, sed tristes videntur, afflicti, egentes, angustiati: dum mem- Hebr. 11.
bra ac corpora sua mortificare super terram, dum veterem hominem cū actibus suis deponere, & car- Colo. 3.
nem cum vitiis & concupiscentiis crucifigere sollicite studeant, dum aduersus mundum ac mundi prin- Ephe. 4.
cipem viriliter pugnant, dum arctam vitæ viam perseueranter retinere satagunt: verū intus, animo sem Galat. 5.
per sunt gaudentes, propter spem beatæ remunerationis.

CXXVI. PSALMI ARGVMENTVM.

Videtur psalmus iste ad præcedentē pene cōtinuari. Quemadmodū enim ille de fideliū liberatione & captiuitatis dissolutione loquitur: ita hic de ædificatione domus Dei, quæ est ecclesia, & ex fidelibus cōponitur per Christum liberatis. Ac primū quidē ædificij huius Deū asserit primariū esse authorem & architectū, imò & custodem atque conseruatorē, sine quo nihil in hac re facit humana omnis potētia siue industria: surgere tamē uersu. 3. monet eos qui adhuc in captiuitate residēt, & in luce miserationū Dei sese à peccatis erigere: deinde, quàm magnificet Deus electos, ex quibus domū suā componit, ex uenturo retributionis tēpore patefacit: quando manifestè in hæreditatē domini cernentur ascripti, & fructui uentris Christo, ueluti in mercedem assignati: qui postquam semel diuinitus fuerint liberati, sic amodo sunt in manu Dei, quomodo in manu robustorū sagittæ, ex quibus quisquis institutionem bonā susceperit, suā omnem uoluntatē illis conformando, confusionem non inueniet in nouissimo die, quando in porta exhibebitur iudicij ante tribunal Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CXXVI. PSALMI ELVCIDATIO.

1.Tim.3. 1 *Nisi dominus ædificauerit domum, in uanum laborauerunt qui ædificant eam.*

Vemadmodum captiuitatem illam miserandam generis humani præter Deum auferre nemo potuit, ita quoque ædificium ecclesiæ sanctæ (quæ est domus Dei, & ex fidelibus liberatis componitur) sine Deo suscitari aut fieri non poterit, adeò vt nisi dominus ipse domum hanc ædificare voluerit, frustra laborent, quicunque sine eo quamlibet magnum conatum ad eius ædificationem adhibuerint: & quantumuis magnum insumpserint laborẽ, non efficiẽt quicquam absque Dei (qui in hoc opere architectus esse debet) voluntate & auxilio: quanquam vt cooperatores & adiutores Dei, nõnihil possint in hac re homines, ad peccatorum conuersionem verbo & opere plurimum laborantes, & scientia Dei ad alios erudiendum præualentes, alius plantando, alius rigando, modo adsit eorum operi Deus architectus, qui incrementum præbeat: qui operatur in nobis tam velle quàm perficere, pro sua bona voluntate. 2 Deinde vt etiam extructa fuerit sancta Dei ecclesia in modum ciuitatis firmæ, in qua singulæ ecclesiæ domus sunt atque familię, cuius ciuitatis singuli fideles qui de captiuitate exierunt, ciues sunt & domestici: vt (inquam) si extructa fuerit ista ciuitas, non poterit tamẽ absque Deo custodiri, atque in sua dispositione recte consistere, adeò vt nisi ille ad custodiam eius vulgauerit, fueritque ad eam intentus in omni bono promouendam & à malo custodiendam, frustra sit conatus omnis ac diligentia hominis cuiuscunque, qui illam suis viribus, potentia, sapientia, aut industria humana custodire conatus fuerit: quanquam vt cooperatores & ministri Dei, nõnihil neque parum hac in re possunt homines, in quibus est zelus domus Dei, quos super muros & super speculam ipsæ custodes posuit vineæ, & speculatores domus ac ciuitatis suæ. 3 Atque etiam si mane primo diluculo exurgatis, quomodo solent qui ad rem quamlibet perficiendam sunt ardentissimi, summamque diligentiam & conatum extremum adhibeatis, nihil proficietis, nihil efficietis, vanus erit labor vester: si absque Deo rem attentatis, si in vobis hac in re fiditis, si antequã lux diuinæ gratiæ atque visitationis exurgat, rẽ efficere conamini: * vos tamen ô captiuitatis filii, qui de captiuitate cupientes effugere, peccata vestra recogitatis in amaritudine pœnitentiæ, licque panem vestrum in salutari dolore manducatis, nolite quasi re desperata permanere iacentes supini in miseriis vestris, sed ad lucem miserationis ac visitationis Dei expergiscimini: euigilate & exurgite, postquã diu iam satis, & heu nimium diu, sedistis, imò iacuistis, & sorduistis in peccatis vestris, neque apponatis amplius in illis permanere. Tametsi enim ex vobis tanquam ex vobis sufficientes non sitis ad exurgendum absque Deo, sine quo nihil potestis facere: sufficientia tamen virtutis ex ipso est, in quo vos confortante, poteritis omnia. 4 Neque verò mirum videri debet, si dictũ est à domino & ædificari & custodiri debere domum ac ciuitatem suam, & sine eo nihil fieri posse quod ad salutem pertineat electorum suorum. Ecce enim cum dominus ipse electis & prædestinatis seruis suis requiem dederit beatitudinis æternę, eosque in cubiculum suum introduxerit: * tunc apparebit, & tunc videbitur hęreditas eius & tota possessio, in qua inhabitabit & gloriabitur, nempe electi fideles quos in filios Deus adoptauit, & quibus per gratiã suam potestatem dedit filios Dei fieri, ac conformes imaginis filii sui primogeniti. Hæc enim erit hęreditas, in qua inhabitabit & gloriabitur Deus, non fertiles campi, non densę syluę, non prata virentia, non mõtes aurei, sed filii gratię & glorię, quos habebit sibi in hęreditatem prȩclaram & preciosam: * qui sane filii erunt merces & prȩmium Christi, qui fructus est virginalis vteri, in ventre virginis absque virili semine sola sancti spiritus operatione conceptus atque formatus. Cum ergo electos suos tanti faciat Deus, vt eos pro hęreditate sua reputet, & mercedem Christi sui, mirúmne id est si hominis sola virtus ad huius domus Dei ædificationem, ad electorum salutẽ promouendã, per se nisi Deo principaliter operante nihil possit? Non enim patitur neque vult suã sibi domũ, hęreditatẽ & mercedẽ, ab alienis tantũ parari, sed ipse sibi eã vult & ędificare & custodire. 5 Imò verò quo magis pateat quàm charos ac preciosos habeat suos electos Deus, illud dico, quoniã sicut in manu hominis validi ac robusti sunt sagittę, q̃ donec ab eo tenẽtur, difficile illi extorquẽtur è manib⁹, cũ verò aduersum inimicũ iaciũtur, potẽtes valde & efficaces sunt ad vulneran-

2.Cor.3. Philip.2. ** sita filij excussorum.*

Ioan.15. 2.Cor.3. Philip.4. 4 *Cum dederit dilectis suis somnum:*

** ecce hæreditas domini filij:*

Ioan.1. Rom.8.

** merces fructus uentris.*

5 *Sicut sagittæ in manu potentis,*

** surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris.*

Esa.62. Hiere.6. Ezech.3.

3 *Vanum est uobis ante lucem surgere:*

dum: *ita sunt in manibus Dei, filii illi & electi, qui excussi sunt, siue de numero excussorum, à captiuitate per ipsum potenter liberati: neque ipsi tantum primi illi apostoli atque discipuli, quos per se veritas ipsa excussit, verumetiam illorum filii, quos per euangelium genuerunt, omnes qui per verbum eorum crediderunt veritati. 6 Et beatus erit qui desiderium & cor suum omne impleuerit talium doctrinis, monitis atque exemplis, qui secundum salutarem doctrinam ipsorum & vitæ ac conuersationis exempla, sic ex ipsis omnem voluntatis suæ affectum formare studuerint, vt ea ament quę illi amanda verbo & exemplo docuerũt, nempe cælestia: econtrario autem fugiant, contemnant quæ illi fugienda atque spernenda monstrarũt, nempe hæc transitoria: virtutes sectentur, detestentur vitia, quemadmodum priores illi docuerunt: *qui enim tales sese præstiterint, non erunt confusi in nouissimo die, quando exhibebuntur ante Christi tribunal: quando de omnibus cogitationibus, affectionibus, operibus, imò & verbis accusantibus inimicis, erit iusto iudici reddenda ratio palam omnibus. Qui enim illis sese per omnia diligenter (quantum fragilitas humana patitur) conformauerit, habebit quod inimicis accusantibus & expostulantibus exactoribus, coram iudice iusto respondeat, neque suscipiet confusionem in sententia damnationis, sed gloriam magis accipiet æternæ saluationis. Ad quam nos ædificator ecclesiæ sanctæ, fidelium iustificator & custos, Christe Iesu perducere digneris, qui cum patre & spiritu sancto in æternitate regnas benedictus. Amen.

** non confundetur cũ loquetur inimicis suis in portis.*

6 *Beatus uir qui impleuit desiderium suum ex ipsis:*

1.Cor.4.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXVI.

VErsu quarto, Merces fructus ventris. Fructus vẽtris dicitur Christus dominus: quemadmodum propheta fructum terræ eum appellat, Et erit (inquiens) fructus terræ sublimis. Et in psalmo dicitur, Etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum, quod de fœcunditate virginis matris piè suprà diximus intelligendum. Et notãdum, quòd huius fructus virginei vteri merces ac præmium sunt filii adoptionis, quoniam à patre ei dati sunt in portionem, hæreditatem, & possessionem, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus, pro quibus ipse, & ventris fructus, & hostia placationis, & mediator reconciliationis fieri voluit. Quòd enim verbũ caro factum est, quòd incarnatum vsque ad mortem voluit humiliari, quòd sepeliri, quòd resurgere: denique quæcunque pro nostra liberatione fecit, aut pertulit, omnia propter electos, vt ipsi liberationem & salutem consequantur. Estque tantorum laborum præmium & merces, & electorum salus. Quanquam enim suæ humilitatis passionibus, Christus vt homo promeruerit suæ humanitatis exaltationem & glorificationem, sicque modo quodam etiam hæc glorificatio & exaltatio merces videri possit & præmium fructus illius: illud tamen ex sacris scripturis constat, non ad hoc principaliter descendisse de cælis verbum patris, vt gloriam sibi compararet aut acquireret (satis enim illi erat bene, imò optime, cũ ab æterno Deus esset altissimus, etiamsi homo non esset temporaliter exaltatus) sed principaliter atque primario nostri gratia, id est, propter electos, descendit, & factus est vteri fructus inter homines homo, vt fieret ipse primogenitus in multis fratribus. Itaque præcipuum præmium merces primaria, quam ille veniebat quærere, fideles erant quibus potestatem comparauit, & dedit filios Dei fieri, per assumptionem humanæ naturæ in vtero virginis. Vnde in psalmo 2. à patre ad filium dictum legimus, Postula à me, & dabo tibi gentes in hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Offert enim pater filio in præmium & mercedem, quod illum nouit præ omnibus quærere & quæsisse, nimirũ hæreditatem & possessionem filiorum gratię. Quidam autem hanc assignant intelligentiam, ecce hæreditas domini sunt filii, filii scilicet adoptionis sunt hæreditas Christi: & merces ac præmiũ domini sunt, fructus ventris, id est illi qui ex vtero gignitur ecclesiæ, filii regenerationis & gratię, qui de vtero ecclesiæ ex aqua & spiritu sancto fuerint regenerati. Eritque tũ nomen fructus, casus nominatiui, & idem sibi volent ambæ illæ partes, hæreditas domini sunt filii, & merces domini sunt fructus ventris: vt qui in priori parte appellantur hęreditas, in posteriori dicantur merces: & qui in priori filii, in posteriori dicatur fructus ventris. Posset tamen iuxta hanc constructionem alia dari intelligentia, vt non eundem duæ partes istæ haberent sensum, in hunc modum: Ecce hæreditas domini sunt filii, & vicissim merces vel præmiũ, & hæreditas illorũ filiorum est fructus ventris, id est, Christus dominus: hoc est, Christus dominus pro hæreditate & præmio habebit filios gratiæ, & vicissim ipsi filii gratiæ pro hæreditate sua & præmio habebunt Christum dominum. Atque in hunc sensum respicere videtur celebris ecclesiæ doctor Thomas Aquinas, in antiphona illa quæ huic psalmo in vesperis altissimi sacræ eucharistiæ sacramenti præcinitur, in hunc modum, Fructus ventris virginalis, est hæreditas sanctorum adimplens bonorum desiderium. Atque harum quidem sententiarum vtraque ex Hebræo recte potest accipi, cum in Hebræo fructus possit accipi in quolibet casu, eo quòd nullum sit adiectum signum ad certum casum determinans. Græca tamen lectio neutram prædictarum intelligentiarum patitur, quæ sic habet: δοὺ ὁ κλῆρος κοιλία κυρίου υἱοὶ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρός: vbi manifestum est, tum ex articulo addito, tum ex ipsa terminatione fructus esse casus genitiui, & regi à nomine merces: vt sit sensus, merces eius qui est fru-

Esai.4. Psal.83. Rom.8. Ioan.1. Philip.2. Rom.8. Ioan.1. Psal.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctus ventris. Propter quod, illa sententia quæ in Elucidatione explicatur, magis videtur conueniens.
¶ Versu penultimo, Ita filii excussorum. Cum dicitur, filii excussorum, genitiuus excussorum passiue E
capitur, pro iis qui excusi sunt ac liberati de iugo miseræ seruitutis. Et potest accipi oratio hęc impro
prie, in eo sensu, ac si dicatur: Filii de numero excussorum: vel secundum proprietatem sermonis dican
tur filii excussorum, ii qui secundum fidem per euangelium geniti sunt ab illis primis filiis libertatis,
sanctis apostolis atque discipulis domini. Omnes enim hi sic in manibus Dei sunt, quomodo in manu
potentis sagittæ: primum quidem, quia eos quos Deus liberauit, ac iustificauit, nemo potest condem-
Rom.8. nare, vt sanctus apostolus ait: & nemo poterit electos rapere de manu pastoris, quomodo ipse ait in e-
Ioan.10. uangelio. Item & cum illos emiserit in virtute spiritus, quasi sagittas suas, ad depugnandum per verita
tis prædicationem aduersarias potestates & inimicos veritatis infideles, & peccatores salubriter vulne-
randos, ac perimendos compunctione pœnitentiæ, vim & efficaciam magnam habebunt in virtute spi-
ritus, ad perficiendum omnia ad quæ missi fuerint: quemadmodum in primis fidei prædicatoribus san-
ctis apostolis manifeste patuit, & quotidiana mõstrat experiẽtia in amicis Dei, quos ipse destinat qua-
si sagittas ad peccatorum conuersionem, & in virtute spiritus facit viriliter cõtra diabolum & omnem
falsitatem atque vanitatem operari. Poterunt etiam aliter sancti apostoli noui filii, intelligi filii excusso
Actu.13. rum: id est, eorum qui à Deo excusi siue abiecti sunt, vtpote secundum carnem existentes filii Iudæo-
rum, quorum gentem pro maxima parte sub tempore gratiæ velut excusit Deus, quando illis sese in-
dignos facientibus ad gentes conuerti iussit apostolos: quemadmodum in Actis testatur Paulus apo- F
stolus. ¶ Versu vltimo, Non confundetur, cum loqueretur inimicis suis in porta. Per id quod dicitur
loqui inimicis in porta, intelligi rectissime videtur examen iudicii, quod in porta antiquitus solebat fie
Psal.68. ri palam omnibus: quemadmodum etiamnum cõsuetudo est quibusdam. Vnde in alio psalmo dicitur,
Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta, & in me psallebant qui bibebant vinum: per quos,
Ruth 4. iudices populi & potentes ac diuites intelligi videtur. Idipsum ex libri Ruth quarto capite satis fit ma
nifestum. Non est autem sic accipiẽdum, quòd dicimur loquuturi inimicis nostris, quasi in Dei iudicio
prolixis contentionibus aut altercationibus cum inimicis nostris simus acturi causam nostram, ad eum
modum quo iudicia exercentur humana: sed more hominum dictum illud accipi debet, ad significan-
dum exactionem & expostulationem inimicorum, qui nostram damnationem requirent. Posset tamen
& ad exitum à corpore referri. Tunc enim quodãmodo inimicis nostris in porta loquemur, quando in
egressu de corpore mortis huius, iudici Christo præsentati, accusantibus inimicis, nostraque mala pro-
ponentibus, respondere debebimus, & rationem pro omnibus ante iustum iudicem reddere.

CXXVII. PSALMI ARGVMENTVM.

Describitur beatus qui nunc timet dominum, eiusq; mandata custodit, eo quòd pro operibus quæ in cor G
pore est operatus, bonæ retributionis accipiet mercedem: qui etiam si secundum carnem sterilis vide-
atur, secundum spiritum tamen uxorem quam sibi elegit cælestem, sapientiam habet fœcundissimam,
ex qua proles accipit & multas & laudabiles, optimas, ac Deo placitas actiones: quæ illi omni ex cæleſ-
procedunt benedictione. Tandem uerò ad illos se in spiritu conuertens propheta, aut uir quilibet iustus, cæ-
lestem eis benedictionem precatur à domino, bona uidelicet cælestis Hierusalem, filiorum filios & pacem e-
lectorum Dei: quæ quisquis acceperit, non deerit illi omne bonum.

CXXVII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Beati omnes qui timent dominum, qui ambulant in uijs eius.

2 Labores manuũ tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.

Prou.31.

3 Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tuæ.

1.Cor.3. Galat.6.

4 Filij tui sicut nouellæ oliuarum, in cir-

BEatus est nunc expectatione certa, pòst quoque item beatus futurus possessione secura, qui timet, reueretur, diligitque dominũ Deũ suũ, qui in viis mandatorũ eius studiosè conuersatur: diligenter at tẽdens, vt ab iis quę illi displicuerint, abstineat: quę verò placita esse illi nouit, sedulò perficiat. 2 Gau de, & lętare in spiritu quisquis talem te (perhiben te testimonium tibi conscientia tua in spiritu san- H
cto) agnoscis. Verè enim etiam nunc beatus ac fœlix es firmissima expe-
ctatione, & bona accipies reali fruitione, in retributione ęternitatis: quia
dabitur tibi de fructu manuum tuarum, comedesque de operibus quæ
operatæ sunt manus tuæ: hoc est, pro operibus tuis quæ in timore do-
mini in carne ex operatus, merces tibi dabitur æternæ retributionis, in
qua satietas est omnium bonorum. Vnusquisque enim mercedem acci-
piet secundum suum laborem. 3 Neque verò in futuro tantum sęculo
futurus es beatus, aut bona percipies, verũetiam aliqua ex parte in prę-
senti tempore. Cęlestis enim sapientia, quam tibi in vxorem adamasti,
atque desponsasti, nequaquam erit sterilis tibi & infœcũda, sed fructum
operum bonorum copiosissimum proferet tibi, ad modum vitis fœ-
cundæ, quæ per latera domus latè expansa, botros profert & plurimos
& pinguissimos. Sic enim per omnem modum, qui cælestem sibi sapien
tiam desponsarunt, & cum illa conuiuunt assiduè, optimarum operatio-
num pinguissimos botros copiosè progignunt ex ea. 4 Cogitatio-
nes quoque & affectiones piæ, quas tibi quasi filios quosdam pariet v-
xor tua, sic erũt quasi per circuitum, & ex omni parte, in secura cõscien

A *cuitu mensæ tuæ.*

5 Ecce sic benedicetur homo qui timet dominum.

6 Benedicat tibi dominus ex Sion: & uideas bona Hierusalem, o-
B *mnibus diebus uitæ tuæ.*

7 Et uideas filios filiorum tuorum:
**pacem super Israel.*

tia tua salubriter lætante, & quasi iugiter cõsuuante, sicuti nouellę plan
tationes oliuarum plenæ virore atque pinguedine, fragrantia sui odoris
totam conscientiæ tuæ domum replentes, Deumque & angelos lætifi-
cantes. *Insuper filii quos tu & verbo & exemplo Deo gignes, sicut ger
mina oliuarum erunt circum te, tanquam à te saluaris doctrinę pingue
dinem sumentes, & quasi pabulum spiritale à te accipientes, quomodo
solent de mensa paretum sumere cibum filii. 5 Ecce ad eum modum
quo suprà iam descripsimus, replebuntur benedictionibus, quicunque
sancto timore reuerentur, ac diligunt dominum Deum suum, eiusque
mandata sollicite custodiunt, talibus bonis, tali gloria, tali ornatu orna-
buntur ex benedictione & beneficio altissimi. 6 Ego quoque in spi-
ritu super huiusmodi gaudens atque exultãs, tibi quisquis es qui times
dominũ, fœlicia prosperaque omnia ex cordis desiderio exopto, & Deũ
precor, cuius est benedictio super populum suum, vt de ciuitate sua san- Psal.3.
cta, de cęlesti Sion, in qua inhabitat, vbi eũ contemplantur beati omnes
facie ad faciem, benedicat tibi benedictione sua sancta, in cælestibus do
nis suis, detque tibi, posteaquam tempus hinc emigrandi aduenerit, vi-
dere in teipso, recipere atque experiri vsque in æternum sine fine bonũ
illud vnicum & summum (in quo sunt simul omnia) ciuitatis supernæ
Hierusalem, quod nec oculus vidit, neque auris audiuit, neque in cor ho Esai.64.
minis ascendit. 7 Fœcundet te quoque Deus spiritali sua fœcundita- 1.Cor.2.
te in omnibus virtutibus, ita vt de virtute semper in virtutem profici-
ens, & ex vna in alteram semper procedens, sic quasi filios accipias filio-
rum tuorum. *Rursum ita quoque te fœcundet virtutibus, vt in longas
ac multas generationes permaneant tibi filii, quos Deo, siue verbo do-
ctrinæ, siue exemplo vitę genuisti: quemadmodum solet virorum iusto-
rum semen spiritale in multas generationes permanere, impiorum car-
nali pereunte semine: *det quoque tibi videre pacem veram super om-
nem populum fidelem, & super omnes electos: pacem (inquam) Dei su-
per Israel, vt vnà cum electis omnibus pace fruaris sempiterna. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXVII.

C
V Ersu tertio, Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. Per vxorem istam intelligi
etiam potest conuenienter affectus sensitiuus, qui in carne inhabitat, quem solemus nominare
sensualitatem. Quemadmodum enim vxor ex Dei institutione subiecta est dominio viri, di-
cente domino, Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui: ita hæc sensualitas, rationis debet impe- Gene.3.
rio regi. Et quemadmodum vxor si rectè regatur à viro, fructum plurimum & commodum parit in fa
milia: contrà verò si indomita fuerit, & in malis vir ei nimium indulgere cœperit, mala plurima & da-
mna committit in familia rebusque domesticis etiam ea quæ viri diligentia atque industria forte lucra
ta fuerit, non raro male absumens atque dilapidans. Ita affectum sensitiuum istum quisquis bene secun
dum rationis imperium gubernauerit, & quisquis rectè illum sub habenis rectæ rationis continuerit,
quasi sub viri potestate, fructum plurimum ex eo percipiet, & opera plurima bona proferre poterit, v-
bi ad virturem assuefactus fuerit. Cõtrà verò, si permittatur super rationem præualere, & quasi super-
crescere super eam, spinas & tribulos & mala plurima proferet, & suffocabit etiam atque absumet, si
quæ bona ratio atque voluntas videantur nonnunquam operari: dum bona desideria ac sancta propo-
sita, sua lasciuia opprimit atque disperdit, vt in effectum non perueniant. Et huic vxori rectè compara-
tio vitis applicatur. Vitis enim non nisi maximo labore, diligentia atque impensa adhibitis, fructificare
D potest, neque quisquam ex ea fructum percipit otiosus. Ita sanè & sensualitas, nisi diligentissime cola-
tur, & plurimum fodiatur, euulsis sedulò malarum passionũ radicibus, & bonis insitis surculis, per con
tinuam ad virtutes assuefactionem, fructum bonæ operationis proferre poterit nunquam. Ac iuxta hãc
intelligentiam, per filios conuenienter intelligi possent omnes vires aliæ corporales, quæ omnes (sola
sensualitate bene recta & exculta) facile pinguescunt, & virent in operibus bonis. Quidam verò omnia
ista, de filiis & vxore & manducatione laboris manuum, exponunt de temporalibus diuitiis, vxore &
liberis: verùm quoniã (vt suprà in Annotationibus psalmi centesimiundecimi diximus) perpaucis Deũ
timentibus ista sic competunt: quemadmodum neque Christo, neque apostolis, neque plurimis post ip
sos sanctissimis viris, commodius nobis videtur secundum spiritualem intelligentiam ista spiritualiter
dicta intelligere, ita vt generaliter piis omnibus Deum timentibus conueniant.

CXXVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Narrat in spiritu Letitia uir iustus, quemadmodum frequentissimis insultibus aduersariorũ suorum op-
pugnatus, ab initio conuersionis suæ ad Deum, nõdum tamen succubuerit, tametsi grauia multa ab im-
portunitate & seuitia aduersantium perpessum se fateatur. Quorum deinde pœnam, cõfusionem &
reprobationem æternam, siue prædicendo iuxta conformitatem diuinæ iustitiæ optat, siue optando prænun-
tiat, fectorum fœno eos comparans à quibus (cum sint maledictionis filij) longe est omnis benedictio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CXXVIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Sæpe expugnauerũt me à iuuentute mea:*

2. Tim. 3 **dicat nunc Israel.*

2 *Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea: *etenim non potuerunt mihi.*

Psal. 118. 3 *Supra dorsum meũ fabricauerũt peccatores: *prolongauerunt iniquitatem suam.*

Psal. 7. 4 *Dominus iustus cõcidet ceruices peccatorum: *confundantur, & cõuertantur retrorsum omnes qui oderũt Sion.*

5 *Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquã euellatur exaruit.*

6 *De quo non implebit manum suam qui metet, & sinum suum q manipulos colliget.*

Matt. 13. & 24. 7 *Et non dixerũt qui prætereibant, benedictio domini super uos.*

* *benediximus uobis in nomine domini.*

TEmpore quo vetustate deposita, renouata est mihi iuuentus mea, ex quo abdicatis vitiis seruire cœpi domino Deo meo, frequenter admodum insultum in me fecerunt, meque oppugnauerunt dæmones atque maligni eorum ministri, cupientes à rectitudine animum meum depellere, castrumque animæ meæ deuincire: *merito hoc ipsum dicere debet, & fideliter fateri, omnis qui Deo credens, piè in ipso viuere studuerit. Neque enim mihi secundum personam hoc est peculiare, sed omnibus qui piè viuere volunt commune, vt persecutionem multiplicem patiantur. 2 Ego tamen de meipso singulariter loquens, hoc fateor, & dico libere, quòd à tempore iuuentutis meæ frequenter admodum me oppugnauerunt, & expugnare conati sunt persequutores mei: *veruntamen diuina assistente gratia, hactenus aduersus me non potuerunt, hactenus mihi non præualuerunt, neque potestatem plenam adhuc super me obtinuerunt, sic vt eorum potestatem non potuissem euadere, sed perstо (gratia Deo) etiamnum in bona voluntate, paratus & non turbatus, vt custodiam mandata Dei mei. 3 Multa quidem (fateor) & grauia & molesta, ab illorum importunitate & crudelitate perpessus sum, ita vt quasi supra dorsum meum fabricauerint, grauissimis me affligentes molestiis: *multiplicauerunt aduersus me omnem malitiam suam, omnem suam quam poterant prauitatem aduersus me machinantes, & nihil eorum in quibus nocere potuissent omittentes.

4 Verum dominus Deus, qui est iustus iudex, & vltor pauperum seruorum suorum, ipse pro me retribuet eis, ipse faciet vindictam interfecturus eos gladio oris sui, & sententia condemnationis æternæ, ad eum modum quo materiali gladio solent incidi ceruices, & amputari capita maleficorum: *cõfusio sempiterna & erubescentia horribilis apprehendet in nouissimo omnes qui odio habent populum domini, ecclesiam sanctam, bonos atque fideles Dei seruos: tu quoque Deus in machinationibus quas contra tuum populum meditantur, fac nos præualere eos nobis: sed confundantur, & à cœpto turpiter desistere cogantur, tanquam non potentes, te prohibente, quæ cogitabant perficere. 5 Similes erunt huiusmodi fœno quod super tecta domorum crescit, quod in alto quidem consistit, sed radicem ac stabilitatem non habet, neque vllius est pretii, quodque in se quantocyus arescit, pòst computrescit & perit, nullo euellente. Sic enim dæmones & homines mundi huius, in alto quidem positi videntur, dum principari in mundo, & potestatem sæculi obtinere videtur: verùm nulla est in eis stabilitas, sed à virore suo quantocyus transibunt, tabescentes in malitia sua, & computrescentes in corruptione mortis æternæ. 6 De quo fœno in tecto enascẽte, nemo messorum ad demetendum implet manum suam, neque illi qui à messoribus præcisa in manipulos colligunt, sinum sui aut brachia sua implebunt fœno isto: tanti enim non est, neque quisquam tanti facit fœnum hoc, vt demetendi illius gratia velit supra domorum tecta ascendere: quemadmodum demetitur quod in pratis super terram exoritur: & omnino nulli est vsui, sed prorsus derelinquitur, arescitque & computrescit in semetipso. Et sic sanè dæmones ac cæteri reprobi, prorsus à Deo sunt derelicti, qui in consummatione sæculi, quando exibunt messores angeli, non colligabuntur cum iustis in manipulos, vt inferantur in horreum vitæ æternæ: sed magis separabuntur de medio iustorum, & alligabuntur in fasciculos, vt in ignem vorandi proiiciantur: quomodo ea quæ nulli bono vsui vltra esse possunt, in ignem solent proiici. 7 Et quemadmodum fœno illi tectorum, eo quòd nullius sit vtilitatis, nemo prætereuntium benedicit aut bene precatur, ad eum modum quo solent bonis segetibus & virentibus pascuis pertranseuntes bene precari: ita super impios istos derelictos & reprobatos à Deo, nulla veniet benedictio, nulla precatio bona. Neque dicetur vel ab angelis sanctis, vel à iustis hominibus super eos, Benedicat aut benefaciat vobis Deus: *neque dicetur eis, Benediximus vobis, aut bona precati sumus à domino Deo nostro, quoniam cõdemnati sunt, & ab omni bono reprobati, obdurati in malitia: neque benedictionis capaces esse valent, filii existentes maledictionis, quos possidet æterna maledictio.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXVIII.

VErsu primo, Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, &c. Similis hîc est in sermone alacritas, eademque locutionis festiuitas, qualis in psalmo 123. cum dicitur, Nisi quia dominus erat in nobis, dicat nunc Israel, nisi quia dominus erat in nobis, &c. Expugnauerunt autem nota accipi improprie, pro Oppugnauerunt, vel impugnauerunt, siue tribulauerũt: vel loco huius, expugnare conati sunt. Nã proprie loquendo, non expugnatur nisi quòd oppugnando deuincitur. Vnde si proprie acciperetur Expugnare, non sibi constarent partes duæ vnius versus, cum in altera parte dicatur, Etenim non potuerunt mihi: id est, mihi potuerunt aduersum me, non mihi potuerrnt prævalere, non me valuerunt expugnare. Quanquam secundum aliquam considerationem, commoda adhuc posset accipi sententia, si hoc dicamus fidelem sermone isto velle indicare, quòd cum sæpius fuerit ab adolescẽtia sua expugnatus atque deiectus, sæpiusq; inimicorũ tentationibus succubuerit, semper tamen à peccato resurrexerit, vt inimici plena potestate sibi hactenus non prævaluerint, cum per pœnitentiam resurgendo à malo potestas effugiatur diaboli. Cæterum, iuuentutem istam intelligere possumus temporalem vel spiritualem: & vtroque modo bona est sententia. Item & de inimicis corporalibus vel spiritualibus poterimus intelligere psalmũ. Nos tamen maluimus de spirituali iuuentute & inimicis spiritualibus interpretari. ¶ Versu tertio, Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam. Per istud fabricare supra dorsum, quod prouerbialiter dictum est, intellige grauem & longam vexationem atque afflictionem, qua iis qui piè volunt viuere secundum Deum, iugiter molesti sunt impii. Dorsum enim est, quo feruntur onera: & cum alicui administratio rei cuiuslibet difficilis iniungitur, dicimus prouerbiali sermone, illius dorso vel humeris esse iniectum graue onus: & eum qui ampla est sustinentia siue magna patientia, vt facile possit ferre obtrectationes, siue alias iniurias, aut contumelias, huiusmodi homines latum habere dorsum dicimus. Tunc ergo supra dorsum iusti impius quasi fabricar, quando magna illum vexatione affligit, & quasi portanda multa imponit, quando illum facit portare grauia, & quæ sunt portatu difficilia. Quantumcunque autem fabricauerint peccatores super dorsum iusti, non succumbet iustus: quoniam non patitur Deus amplius dorso eius imponi, quàm ipse valeat ferre. Fidelis enim est Deus (vt sanctus ait apostolus) qui non patietur tentari vos supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere, & ipse est qui dorsum nostrum ita corroborat, secundum suum beneplacitum, vt nullo pondere deprimi possit, vtsub nullo subsidamus onere. Non enim solum fidelis est vt patiatur nobis imponi onus supra quàm possumus: verumetiam oneratos & laborantes sub onere paratus est reficere: quemadmodum in euangelio aperta voce clamat, dicens, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. 1.Cor.10. Matt.11.

¶ Versu quarto, Dominus iustus concidet ceruices peccatorum. Idem hîc intelligitur per ceruicum concisionem, quod in alio psalmo per capitis confractionem: cum dicitur, Veruntamen Deus confringet capita inimicorum suorum, verticem capilli perambulantium in delictis suis. Et in alio psalmo per confractionem cornuum, cum dicitur, Omnia cornua peccatorum confringam. Alibi quoque per dentium confractionem & maxillæ percussionem: vt psalmo tertio, Tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa (pro quo in Hebræo est, Tu percussisti omnium inimicorum meorum maxillam) dentes peccatorum contriuisti. Et alibi, Dominus confringet dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum eõ fringet dominus. Quòd autem omnia ista significent grauem persecutionem, qua Deus in sententia sua feriet impios, suis in locis manifestatũ est. ¶ Versu septimo, Et non dixerunt qui prætereibant, benedictio domini super vos, benediximus vobis in nomine domini. Quidam intelligunt, Non dixerunt prætereuntes ad messores qui tentauerint colligere fœnum illud tectorum, & laborem in illo impendere, vt illis frustra & in re inutili laborantibus prętereuntes non dicant, Benedictio domini super vos: quòmodo scilicet vulgo solent homines transeuntes per viam bene precari iis, qui in agris metendo laborant, dicendo, Prosit, benedicat vobis Deus, aut dominus vobiscum, quomodo suis messoribus dicebat Booz. Nobis in Elucidatione fuit visum conuenientius, vt benedictionem illam prætereuntium intelligamus referri ad ipsas fruges quæ in agris sunt. Ita enim solent homines, cum per viam transeunt, & agrum bona segete adornatum conspiciunt, bene precari agro illi, & segeti quæ in eo est. Psal. 67. Psal. 74. Psal. 3. Psal. 57. Ruth 2.

CXXIX. PSALMI ARGVMENTVM.

DE profundis peccatorum, tentationum, atque periculorum, siue de intimis cordis clamat qui opem agit, ad dominum, petens exaudiri in oratione sua, & iniquitates suas, ne fortè obsint exauditioni, refugiens obseruari. Deinde uersu quarto, in Dei propitiatione & in obedientia legis Dei spem erigit, & animam suam rectè sperare facit: uniuersum insuper populum Dei ad eãdem spem fiducialiter inuitans, eo quòd domini sit misericordia, & salus, & liberatio ab iniquitatibus.

CXXIX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *De profundis clamaui ad te domine: *domine exaudi uocẽ meã.*

2 *Fiãt aures tuæ intẽdentes, in uocem de-*

DE profundis clamaui ad te domine: *domine exaudi uocem meam. 2 Fiant aures tuæ intendentes in uocem deprecationis meæ. 3 Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? 4 Quia apud te propitiatio est: & propter legem tuam sustinui te domine. Sustinuit anima mea in uerbo eius: 5 sperauit anima mea in domino. A custodia matutina usque ad noctem, a custodia matutina usque ad noctem sperauit Israel in domino. 6 Quia apud dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. 7 Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.

CXXIX. PSALMI ELVCIDATIO.

DE profundis clamaui ad te domine: *domine exaudi uocem meam. 2 Fiant aures tuæ intendentes in uocem deprecationis meæ. 3 Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? 4 Quia apud te propitiatio est: & propter legem tuam sustinui te domine. Sustinuit anima mea in uerbo eius: 5 sperauit anima mea in domino. A custodia matutina usque ad noctem, a custodia matutina usque ad noctem sperauit Israel in domino. 6 Quia apud dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. 7 Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.

Lamaui domine ad te de profundis tentationum, de profundis periculorum, quibus penè immersus fuit spiritus meus, de profundis etiam cordis mei & intimis præcordiis meis, de corde contrito & spiritu humiliato: * tu verò me clamantem ne despicias, sed clamantis vocem exaudi. 2 Ne auertas ab oratione mea aures tuas, sed benignus auditus tuus ad exauditionem sit intentus voci meę, qua

Universidad de Deusto
Biblioteca

precationis meæ.

3 Si iniquitates obseruaueris domine:

Prou. 24 Iacobi 3.

Genes. 6. & 8.

** domine quis sustinebit?*

Psal. 142.

4 Quia apud te propitiatio est:

** propter legem tuam sustinui te domine.*

5 Sustinuit anima mea in uerbo eius:

Psal. 144 Ioan. 14.

** sperauit anima mea in domino.*

6 A custodia matutina usque ad noctem, speret Israel in domino.

Sapiē. 11.

Psal. 76.

*7 Quia apud dominū misericordia: * & copiosa apud eum redemptio.*

Matt. 1.

8 Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus eius.

oro ante conspectum tuum. 3 Neque verò in memoriam reuoces peccata mea præterita, vt propterea clamātem despicias, atque etiam si adhuc maculę quędam leuiorum peccatorum in me resideant, non ob hoc statim (quæso) repellas orationem meam. Nam si tu iniquitates hominum obseruare velles, vel antiqua semel remissa (quod frequenter faciunt homines) in memoriam reuocando, vt propterea reconciliatis minus esses ad exauditionem facilis, vel quotidiana delicta & lapsus (quibus in die septies cadit iustus, & per quæ in multis offendimus omnes) secundum seuerum rigorem & rigidam districtionem iustitiæ tuæ expendere atque diiudicare: si (inquam) ita tu nostras iniquitates districte attenderes atque obseruares: *quis esset inter mortales (qui ab infantia sua ad malum proni sunt omni tempore) qui ferre posset tuam hanc districtionem, tuam hanc iustitiæ seueritatem sustinere? Quis stare posset coram te, aut quis iustificari posset in cōspectu tuo hic viuens super terram? aut quis iam confideret orationem suam apud te posse exaudiri? quandoquidem penè omnes & præteritorum grauium peccatorum, & plurimorum insuper lapsuum quotidianorum, sibi sunt conscii. 4 Absit verò, piissime Deus, vt ita obserues iniquitates nostras, quoniam tecum est propitiatio, & proprium est tibi misereri, propitiari ac parcere: propter quod misericorditer magis agere debes nobiscum, neque districte sic omnia exigere, vt dissimules peccata hominum propter pœnitentiam: *& propter legem sanctam tuam, quam obseruandam præcepisti nobis, ego pro mea paruitate cum adiutorio gratiæ tuæ perseueraui in te, neque à te per transgressionem volui abscedere, teque in obedientia legis tuæ perseuerando sustinui, propter quod te mihi (quæso) exhibeas benignum. 5 Anima mea & spiritus meus fiducialiter sustinuit atque expectauit longanimiter in verbis promissionum tuarum, quibus misericordiam pollicitus es postulantibus: *anima mea fiduciā & spem securam habuit in domino Deo suo, qui cum sit fidelis in omnibus verbis, & iustus in omnibus viis suis, imò ipsa veritas atque iustitia, neque fallere neque frustrare potest rectè in se sperantes. 6 Et quidem fiducialiter sine hæsitatione atque omni metu spem coniiciamus in dominum Deum, quicūque verè fideles & de populo Dei esse volumus: idque iugiter & per omne tempus, à vigilia matutina vsque ad profundam noctem, id est, ab ætate prima vsque in vltimam, omnibus diebus vitæ nostræ: aut tam in aduersis quàm prosperis. Semper enim ipse adest in se sperantibus, & nullo vnquam tempore eos est relicturus. 7 Sperent dico, fideles omnes fidenter, quoniā cū domino est misericordia, éstque ipsius misereri omnium quæ fecit: neque obliuiscetur aliquando misereri, neque prorsus continebit in ira miserationes suas: *& copiosa, plena, multiplex, ac liberalis redemptio atque saluatio est apud illum, redemptio (inquam) siue saluatio à morte, à peccatis, ab aduersariis, à tentationibus, à periculis, à malis plurimis, quibus subditum est genus humanum vniuersum. 8 Et ipse redimet seruos suos in se credentes, ab omnibus eorum iniquitatibus, saluumque faciet populum suum à peccatis eorum: à præteritis quidem & præsentibus, per remissionem eos expurgando: à futuris verò ac possibilibus, per præseruationem custodiendo. Nemo enim peccata potēs est dimittere, nisi tu solus, Deus piissime: à quo & nos miseri qui in profundis iacemus malarū concupiscentiarum nostrarum, fidenter speramus, & profunda humilitate supplicamus, gratis liberari, propter gloriam nominis tui, quod est benedictum in sæcula. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXIX.

HOc psalmo ex ecclesiastica institutione & consuetudine, pro defunctis orantes vti solemus: propterea quòd in eo multa fiat mentio, & frequens replicatio misericordiæ Dei, cui maxime cupimus illos esse commendatos, vtpote ea maxime indigentes, si adhuc à Dei conspectu demorantur illos è corpore egressos in corpore commissa delicta. Nam (vt sanctorum definiuit authoritas) in locis purgatoriis detinentur, quos sic in carne commissa, ac non penitus expiata delicta demorantur ab ingressu beatæ requiei, vt ibi secundum Dei iustitiam, per afflictiuam punitionem, omnis abstergatur scoria, omne debitum ad nouissimum vsque quadrantem persoluatur, priusquam illuc ingredi possint, quò nihil potest intrare coinquinatum, vt ait in sacra sua Apocalypsi dilectus domini discipulus. Et quoniam illi tali in statu positi, id est, extra tempus vitæ præsentis in hoc sæculo, iam non vllis operibus valent sese redimere, quonium merendi spatium illis iam expirauit, & tempus operandi pertransiit, vnica spes est, & pro illis Dei misericordiam nos qui adhuc in corpore agimus,

Apoc. 21.

A suppliciter inuocemus, videlicet vt ipsa liberaliter debitum velit relaxare, pro quo detinentur & remorantur à gloria. Non sic tamen peculiaris oratio defunctorum est hic Psalmus, quin optime etiam viuo cuilibet in tribulationibus posito, atque in Dei misericordia respiranti, cōueniat, vt in illo ad Deū clamet. ¶ Versu primo, De profundis clamaui. Intelligi potest, de profundis tentationum siue tribulationum, id est quasi de imo tribulationum quibus obruor & quib⁹ infigor, quemadmodum alibi dicitur, Infixus sum in limo profundi. Et iterum, Veni in altitudinem, id est profunditatem maris, & tēpestas demersit me. Vel de profundis cordis, id est, ex imo cordis, ex spiritu contribulato & corde contrito. Sunt enim quidam clamantes, sed non nisi de superficie oris exterius, videlicet de quibus ait per Prophetam dominus, Populus hic labiis me honorat, cor autem meum longe est à me. Rectè autem clamant, qui de profundo clamant, id est, ex corde fideli & recto spiritu. De cuiusmodi sic clamantibus in alio Psalmo dicitur ex ore domini, Clamauit ad me, & ego exaudiam eum. Quomodo autem in sequēti versu aures Deo attribuantur secundum similitudinem hominis, non est difficile cuiquam intelligere: præsertim cum eiusmodi passim in scripturis occurrant, vt Deo os, manus, pedes, nares, oculos, aures, aliaque huiusmodi attribuamus, quum ille nihil horum vere habeat. ¶ Versu septimo, Quia apud dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Apud dominum esse misericordiam, est ipsum esse misericordem, ipsius esse misericordiam, imò ipsummet esse misericordiam & misericordiæ

B fontem, quomodo in alio Psalmo dicitur, Apud te est fons vitæ. id est, tu ipse es fons vitæ. Si verò misericordia pro miseratione, id est, pro exhibitione misericordiæ acciperetur, posset illud quod dicitur, esse misericordiam apud dominum, aliter intelligi, quatenus promptus semper & paratus est dominus ad miserationem, quemadmodum in versu quarto dicitur esse apud Deum propitiatio, eo quòd sit pronus & propinquus semper ad propitiandum pœnitentibus. Apud nos enim esse dicimus, quæ vicina & quasi ad manum siue in promptu sunt nobis. Notandum quoque, quòd in versibus quinto, sexto, & septimo, alia posset sumi distinctio versuum, quàm vulgata habeat lectio, in hunc modum, Sustinuit anima mea in verbo eius. sperauit anima mea in domino, à custodia matutina vsque ad noctem. Speret Israel in domino, quia apud dominum misericordia & copiosa apud eum redemptio. Quam distinctionem, in Hebræa etiam lectione videmus obseruari. Nostra tamen distinctio commodum similiter sensum habet.

Psal. 68. Esaię. 29. Matt. 15. Psal. 90. Psal. 35.

CXXX. PSALMI ARGVMENTVM.

C IN bonæ conscientiæ testimonio humilitatem suam vir iustus commendat domino, superbiam animi, extollētiam oculorum, omnemq; ambitionem ab se abnegans, atque etiam cū mala quadam precatione detestās, ablactato autem puero sese comparans, ac deinde ad sperandum in domino fideles omnes uersu unico nouissimo exhortans, cuius se in humilitate persensisse nouit beneficia.

CXXX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Domine non est exaltatū cor meū, neque elati sunt oculi mei.

2 Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me.

D

3 Si nō humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam.

4 Sicut ablactatus est super matre sua.

DOmine De⁹, tu vides humilitatē cordis mei, quoniam nō est eleuatus neque inflatus intra me spiritus meus, neque oculorū elatione superbiā vllam aut ambitionem cordis demonstraui, neque altus fui in oculis meis, vt mihiipsi plus æquo placerē, de me amplius quàm in me erat sentirē, altaque saperem: sed humilis ac paruulus fui in oculis meis, propter considerationem potissimum magnitudinis tuæ & vilitatis meæ. 2 Neque meipsum extendi ad ea quæ merant maiora, neque attentaui similia, quasi plus sapere volens quàm oporteret, neque mirabilia quæ supra meam erāt facultatem sectatus fui, aut tentaui, aut etiam ea iactaui, mihique ipsi ascripsi, quemadmodum faciunt illi qui extra suam regulam in aliorum laboribus vel bonis, aut in iis etiam quæ non habent gloriari solent: sed timens semper in mea paruitate permansi, non alta sapiens, sed humilibus consentiens: non in alio, nisi tantum in domino gloriam habens. 3 Si non humiliter sentiebam, ô Deus de meipso, sed magis exaltaui animam meam, ac superbiui in corde meo, non tibi sed mihiipsi dans gloriam, cum econtrario non nobis debeatur, sed tibi: si videbar mihi esse aliqd, cū nihil sim: si aliter quàm in te gloriabar, si non ad mensuram sapiebā: si (inquam) talem me vides, aut talē agnoscis, certè dignus fuero, qui à te puniar & priuer omni bono, qui cum superbis abs te despiciar atque repellar. Versū tu, qui omnia nosti, qui probas corda & renes, lōgè aliter (vti confido testimonium mihi perhibente cōscientia mea) rem habere vides, humilitatémque meam benignè (vt spero) respicis. 4 Ecce enim domine, quemadmodum filius qui matris lacte primum, ac deinde alimento extraneo, matris tamen semper cura est educatus in iustam ætatem atque staturam, erga matrem suam est, & quomodo se habet erga matrem omne corporis robur illi acceptum referens, ingenueque agnoscens, hanc ipsam in quam perductus est ætatem, staturam atque fortitudinē, à ma-

Rom. 12. 2. Co. 10. Rom. 12. Psal. 13. Galat. 6. Actu. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

* *ita retributio in anima mea.*

Iacobi.1.

tre sese accepisse, cuius labore, sollicitudine & inumeris molestiis se nouit educatum: * ita erga te ô Deus, in anima mea est retributio gratiarum actionis, ita spiritus meus omne bonũ nõ corporis modo, sed quicquid etiam in ipso est, tibi vni refert acceptum: agnoscens omne bonũ & omne datum optimum desursum à te patre luminum descẽdere, qui cum des omnibus omnia, nihil à quoquam recipis ipse. Et quemadmodum ingratissimus foret, qui matris obliuisceretur, cui⁹ lacte est alitus: ita ingratissima foret anima mea, & omni punitione dignissima, si te negligens (à quo se nouit omnia accepisse) in se gloriam conuerteret tibi debitam. 5 Et quoniam hanc in meipso Dei misericordiam sum expertus, ad eandem ego omnibus expositam misericordiam, proximos quoque meos adducere cupiẽs, hortor ac moneo fideles omnes, & qui de populo Dei esse desiderant, vt cum humilitate spem suam omnẽ ponant in domino, amodo vsque in sempiternũ: omnem sollicitudinẽ suã proiicientes in eum, quoniam ipsi est cura de omnibus filiis suis, neque vnquam derelinquere potest in se sperantes: quemadmodum nõ potest obliuisci nutrix paruulum suũ alumnum, neque mater filium vteri sui.

5 Speret Israel in domino, ex hoc nunc & usque in sæculum.

1.Petr.5.
Psal.9.
Esai.49.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXX.

VErsu 3. & 4. Si non humiliter sentiebam &c. Sicut ablactatus est, &c. In intelligentia manifestè patet, quẽadmodũ diuisim hi duo versus intelligi atque exponi valeant, vt sit in priori versu sermo deficiens, ad quem complendũ oporteat nonnihil subaudiri. Sic enim solet in scripturis frequentius vsitari coniunctio si, vt sit nota & signũ iurandi, aliquando quidem iuramento completo, aliquando iuramento incompleto, veluti cum dicitur in Psalmo octuagesimooctauo, Semel iuraui in sancto meo si Dauid mentiar. Et iterum in alio Psalmo, Quibus iuraui in ira mea, si introibunt in requiẽ meam. Illud enim absque negatione sic dictũ, ratione eius quod subauditur, secundũ virtutẽ tantundẽ est acsi diceretur, Nequaquam ingressuri sunt in requiem meam. Et in Psalmo proxime subsequuturo, cum dicitur, per similem loquutionis modum, Si introiero, si ascẽdero, si dedero somnum oculis meis, &c. tantundem est, ac si dicas, Nequaquam introibo, nequaquam ascendam, non dabo somnum oculis meis, donec & cætera. Vbi notandum est, quòd sicut enunciationes istæ quæ sine negatiõe fiunt ratione supplementi, valent vehementem negationem: ita econtrario, cum per negationem fiunt, vehementem valent affirmationem. Quemadmodum cum dicitur in Psalmo 136. Si non proposuero Hierusalem in principio lætitiæ meæ, perinde est acsi dicas, Proponam vtique Hierusalem in principio lætitiæ meæ. Qua de re latius plenisque tractatum inuenies in Annotationibus Psalmi. 88. Atque ita sanè in proposita loquutione, cum partim negatione sermo fiat, dicendo, Si non humiliter sentiebam: partim affirmatione, dicẽdo, Sed exaltaui animam meam: oportet totum hoc pronunciatum ratione supplemẽti modo contrario exponi. Valet enim acsi dicatur, Vtique te teste Deus humiliter ego sentiebam coram te, & animam meam nequaquam exaltaui. Alii malunt duos hos versus, quos nostra Elucidatio diuisim exponit, in vnam sententiam componere. Atque id quidem rursum dupliciter, Primo, per modũ imprecationis, ad hunc sensum, Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam, fiat retributio & vindicta tua aduersum me in animam meam, vt subtrahatur mihi consolatio gratiæ tuæ qua pascor, lactor, & nutrior, ad modum pueruli qui à lacte materno ante tempus auellitur. Vel per modum simplicis enunciationis, ad hunc sensum, Siquando forte humanum aliquid passus incipiebam humilitatem deserere, & exaltari cœpit intra me anima mea, tu vicissim, vt me mihi ostenderes, quum sine te nihil essem, quàm miser & miserabilis subtrahebas mihi lac tuæ visitationis & consolationis, ficque fiebat retributio à te in anima mea, & iusta vindicta, quemadmodum cum puerulus à lacte matris auellitur, vt consolatiõis lacte ita subtracto, cogerer de meipso desperãs, ad te rursum per fletus & gemitus cõuerti.

Psal.88.
Psal.94.
Psal.136.

CXXXI. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmum istum, qui de ædificanda habitatione domino, dèque promissionibus Dauidis & electione sanctæ Ecclesiæ loquitur, quidam authorum malunt in totum mystico sensu ad Christum referre: etiam id quod in principio eius dicitur de uoto Dauid, ad Christum dicentes pertinere, quatenus ipse Deo patri suo requiem parare uoluit in populo fidelium, cuius gratia in mundũ uenit: similiter quoque & illud, Surge domine in requiem tuam, de requie in Ecclesia sancta accipiunt: per arcam sanctificationis Christi corp⁹ benedictum intelligentes. Cui sanè interpretationi, cum pia sit, fidelis, & bene mystica, nequaquam uolumus obsistere. Veruntamen, si primum sensum qui literæ est quærimus, omnino apparet, initium Psalmi ad Dauid regem temporalem pertinere: & ea quæ sequuntur, de loco domini, de tabernaculo, de arca sanctificatiõis, & quod postulatur Deus in requiẽ præparatam surgere, cum arca sanctificationis suæ, respicere templum à Salomone Dauidis filio ædificatũ, ut in eo poneretur arca fœderis domini. Sic & illud, Nõ auertas faciẽ Christi tui, quod alij exponũt de non differẽdo Messiæ aduẽtu, ad Salomonẽ filiũ, iuxta literæ intelligẽtiã spectat: ut eius deuotionem, & ex deuotione domum ædificatam non despiciat, sed suscipiat Deus. Atque id quidem dubitare nemo poterit, qui finem sexti capitis secundi Libri Paralipomenon diligenter inspexerit, ubi posita in templo arca domini, uerba penè eadem quæ hoc loco habentur à Salomone prolata legimus, cum de tẽplo illo & arca materiali ipse uerba faceret. Quanquam & hoc uerum est, spiritum sanctum per omnia illa quæ tum agebantur temporaliter præsignare uoluisse ea quæ per Christũ uerum Salomonem & uerum Dauidis semen, erant futura in Ecclesiæ nouæ ædificatione, propter quod, absurdum non fuerit, ea quæ illic

A *de templo materiali & arca dicuntur, hoc loco secundum mysticam intelligẽtiam ad templum Dei spiritale (quod est ecclesia) referri. Veruntamen circa finem Psalmi, ubi promissio narratur Dauidi facta, nihil dubiũ est, ad Christum ut uerum eius semẽ (in quo illi promissio facta fuerat) principaliter omnia referri, & de Ecclesia quam ipse erat ædificaturus, in qua se pater dicit requieturum, & mansionem fixisse. Quanuis & hæc modo quodam aptari possint ipsi Salomoni secundũ temporalẽ prosperitatẽ & abũdantiã, quæ ipso regnãte fuit in populo. Huius autẽ Psalmi quis author sit, uidetur dubium. Forsitan enim Salomois uidebitur esse oratio, siue cum ponenda esset, siue cum iam posita esset ab eo arca domini in templo per se ædificato: in qua ipse cum uniuerso suo coadunato populo, merita Dauid serui Dei commemorant, eiusque bonum desiderium erga ædificationem domus Dei, ob cuius merita petunt, ut aperiantur oculi eius ad locum illum habitationis eius, ubi etiam promissiones allegant Dauidi factas de semine eius in throno post ipsum stabiliendo: ac tandem uersu decimoquinto, Deus introducitur loquens, qui respiciens præparatam requiem, acceptat eãdem, & sibi dicit beneplacitam, eámque omnibus bonis & salute uera implere pollicetur: in ultimis duobus uersibus, signanter Messiæ sui aduentum promittens, & præcursoris anteceßionem, Christi quoque gloriã & inimicorum eius confusionem prædicens. Salomonis uerò hunc esse Psalmum, per orationis modum ita compositum, suadere uidentur uerba illa quæ in loco supra citato libri Paralipomenon, à Salomone dicta legimus, eadem penè quæ hoc in loco habentur. Quanquam fieri potest, neque prorsus uero est dissimile, hanc orandi*

B *formam per modum Psalmi ab ipso Dauid fuisse compositam, & filio traditam, ut introductione arcæ templum solenniter decãtaretur ab omni Ecclesia congregata, aut à filio singulariter proferretur corã domino. Quemadmodum enim legimus, impensas omnes diligentissime illum multo ante præparasse, & filio reliquisse, insuper & descriptionem omnium diligentissime eidem tradidisse, sicut à domino ei fuerat demõstratum, iuxta quod ad filium suum capite uigesimooctauo primi Libri Paralipomenon eum dixisse legimus, Omnia (inquit) uenerunt scripta manu Domini ad me, ut intelligerẽ uniuersa opera exemplaris: ita absurdum non uidebitur, si dicamus etiam Psalmum & orationem hanc illius templi futuri dedicationi siue arcæ in eo introductioni conuenientem, à domino eidem fuisse demonstratum: quem compositum filio suo, in consummatione templi ab ipso proferendum, & à sacerdotibus decantandum tradidisset.*

CXXXI. PSALMI ELVCIDATIO.

C

1 *Memento domine Dauid: * & omnis mansuetudinis eius.*

2 *Sicut iurauit domino, uotum uouit Deo Iacob.*

3 *Si introiero in tabernaculũ domus meæ si ascendero in lectum strati mei.*

4 *Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationẽ*

D

5 *Et requiẽ tẽporibus meis, donec inueniam locũ domino, tabernaculum Deo Iacob.*

6 *Ecce audiuimus eã in Ephrata: * inuenimus eam in campis syluæ.*

7 *Introibimus in tabernaculũ eius: * ado-*

MEmor esto domine serui tui Dauid, qui vir erat secundũ cor tuũ, & qui rectũ fecit corã te ĩ toto corde suo: * & memor esto omnis mãsuetudinis illi⁹, patientiæ, & longanimitatis, quam ĩ persequutionibus & plurimis & grauissimis semper exhibuit atque mõstrauit. 2 Memor esto (inquã) voti illi⁹ ac sancti propositi, quo priusquam per Prophetã Nathan super hac re tuã didicisset voluntatẽ, desiderauit domũ ædificare magno nomini tuo, quemadmodũ & perfectu rus fuerat, nisi tuo oraculo fuisset prohibitus. Cũ enim vidisset iam sibi firmatũ à Domino regnũ, dolens arcã domini nõ habere fixum requiei locũ, firmo cordis sui proposito decernens illi ædificare templũ, ita modo quodã iuramentũ fecit domino, & vorũ vouit, firmũ suũ propositũ offerẽs Deo patrũ suorũ, Abrahã, Isaac & Iacob, siue Deo vero populi Israelitici, iurãs ac vouẽs in hunc modum. 3 Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si cũ quiete cordis mei introiero in palatiũ domus meæ, quã mihi ædificauit dominus: & si cũ plena quiete in lectũ siue stratũ me cõposuero. 4 Si somnũ quietũ & liberũ permisero venire in oculos meos, & palpebras meas permisero claudi quieta dormitatione. 5 Et si reclinauero ad somnũ capiendũ caput meũ, ita vt requies somni ascendat per tempora mea: si (inquã) huiusmodi quietẽ ac requiem plenam mihi dedero, vsquequo locum aptũ inueniam cultui domini Dei mei, ad ędificandũ domũ ac templũ, vbi adoretur atque inuocetur nomen Dei Iacob. Tu enim nosti domine, quemadmodum ipse seruus tuus, cum accepisset auxilio protectionis tuæ requiem ab omnibus persequutoribus suis & inimicis per circuitum, cogitauerit corde fideli & proposito firmo se non habiturum requiẽ, neque cessaturũ, donec templũ ædificasset nomini tuo: quod licet illi prohiberetur tuo oraculo, non tamẽ destitit quæcũque necessaria & opportuna erant, ad ędificationẽ hanc præparare, trades insuper filio omniũ quæ erãt ædificanda descriptionẽ, quẽadmodum ei à domino fuerant demonstrata. 6 Ecce spiritu reuelante, ipso Dauid ex domini indicio declarante, audiuimus locum ipsum siue domum quietis electã esse à domino, & designatam in tribu Beniamin, vbi sita est Euphrata, in mõte Hierusalẽ, quem locum decripsit Dauid, vt ibi ædificaretur domus domini: * accepimus atque didicimus domum habitationis Dei fore in cãpis sylueſtribus, id est in loco memoroso, in planitie sylueſtri mõtis, arboribus cõsita, nempe in monte Moria. 7 Introibimus in domum domini cum gaudio, postquã ipsa quã Dauid ædificare cupiebat, fuerit per filium consummata: * adorantes in-

2.Reg.7.
1.Para.17

1.Para.22 & 28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rabimus i loco ubi ſte terunt pedes eius.

8 *Surge domine in requiem tuã: * tu & arca ſanctificationis tuæ*

9 *Sacerdotes tui ĩduantur iuſtitiam: * & ſancti tui exultent.*

10 *Propter Dauid ſeruũ tuũ: * non auertas faciẽ chriſti tui.*

11 *Iurauit dominus Dauid ueritatẽ: * & non fruſtrabitur eum. * de fructu uentris tui ponã ſuper ſedẽ tuam.*

1.Para.22 12 *Si cuſtodierint filij tui teſtamentũ meũ: * & teſtimonia mea hæc quæ docebo eos.*

Ibidem. 13 *Et filij eorũ uſque in ſæculum ſedebũt ſuper ſedem tuam.*

14 *Quoniã elegit dominus Siõ: * elegit eã*

Mat.28. *in habitationem ſibi.*

15 *Hæc requies mea in ſæculum ſæculi:*

1.Cor.6. Leui.26. ** hic habitabo:*

** quoniã elegi eam.*

16 *Viduam eius benedicens benedicam:*

** pauperes eius ſaturabo panibus.*

curuabimus nos ante arcã Dei, ſupra quam inter duo Cherubim eſt ſedes Dei, & ipſum arcæ operculum quodammodo ſcabellũ eſt pedum B
Dei, ſuper ipſum iuxta humanã conceptionem ſedentis. 8 Nũc prępa rata à ſemine Dauidis domo nomini tuo, orat te omnis multitudo tui populi à maximo vſquead minimum ad deducendã arcã tuam congregata, vt venire tibi placeat & acceptare locum præparatum: * ſurgat quoque & veniat nobiſcũ, & deduci ſe patiatur arca quam ſanctificaſti tibi, & in qua ſanctificaris, atque honoraris, & ſuper quã reſides ac prę ſentem te exhibes populo tuo: ſurge, & veni in locum requiei tibi prę * paratum. & arca tua quæ hactenus fuit in tabernaculis, fixum non ha * bens habitationis locum, ipſa iam in templo præparato ſtabilẽ accipiat manſionem. 9 Sacerdotes tui, vt dignè tibi valeant miniſtrare, per te conſummatione induantur omnium virtutum, & perfecta adornentur iuſtitia: * & populus tuus omnis, qui eſt multitudo ſanctorum, corde fi deli tibi adhærens, vera exultatione ſemper in te lætetur, vt in domino Deo ſuo. 10 Propter Dauid ſeruum tuum, qui vir fuit ſecundũ cor F
tuum, quærens quod bonum eſt in conſpectu tuo: propter deuotionẽ cordis eius & bonũ deſiderium, quod erga huius tẽpli habebat ædificationẽ: propter quoque factam illi promiſſionẽ: * ne repellas, ne abiicias, neque cõfundas faciem Salomonis chriſti tui, regis tui, qui ex tuo imperio vnus è fratribus ſuis vnctus fuit in regem populi tui. Eius faciem non confundas, ſed veni benigne, & oculos benigni aſpectus tui cõuerte in locum iſtum, quem ex patris ſui imperio ac deſcriptione parauit ti bi: quoniã ipſi Dauid promiſiſti habitare in loco iſto, quẽ ædificaturus eſſet filius eius. 11 Tu enim domine pollicitus es patri meo Dauidi, & tanquam iuramento firmiſsime promiſiſti rem veram, quam etiam ſuo tempore veriſsime implere cogitaſti: & ab ea veritate quam promiſiſti nunquã auerteris, neque fiet aliquãdo vt obliuiſcaris ſiue omittas eam: neque ab ipſo etiã Dauid ſic vnquam auerteris, vt promiſſum illi nõ im pleas: * Iuramentum autem & promiſſum quod feciſti ipſi Dauid, tale erat, Filium qui de lumbis tuis egredietur, faciam regnare poſt te in regno tuo omnibus diebus vitæ ſuæ. qui vir quietiſsimus erit, & ædifica- G
bit mihi domũ. 12 Quòd ſi obſeruauerint filii tui præcepta mea, ambulando coram me in corde perfecto, ſicut tu ambulaſti: * & ſi iudicia mea atque ceremonias quæ eos docui & docebo, cuſtodire voluerint, non recedentes poſt deos alienos, neque tranſgredientes præcepta atque iudicia mea. 13 Si (inquam) hæc ita obſeruauerint, polliceor tibi, quòd etiam filii filiorum tuorũ, donec ſic in iuſtitia perſtiterint, in ſempiternum ſedebunt in throno regni domini, ſuper Iſrael: neque deficiet vir ex ſemine tuo, qui ſedeat ſuper ſedem tuam. Si autem dereliquerint dominum Deum ſuum, proiiciam eos, vt non regnent in ſempiternum in regno meo. 14 Et quidem elegit dominus ciuitatẽ ſanctam Sion, locum Hieruſalem Eccleſiæ ſanctæ typum atque figuram: * Deſidera * uit eam, & habere voluit inhabitationem ſuam, complacuitque ipſi habitare & ſtabilem manſionem accipere in ea, dum in illa quidem materiali Hieruſalem, templi locum deſignauit: in hac autem ſancta Eccleſia permanere decreuit vnà cum ſuis fidelibus, vſque in conſummationem ſæculi. 15 VOX DEI PATRIS, De ædificio & electione ſanctæ Eccleſiæ. Hæc Sion, hæc ſancta ciuitas, Eccleſia ſancta, locus eſt H
quem mihi ad quietem & iocundam habitationem elegi, in quo coletur & inuocabitur nomen meum: * in hac ciuitate ego habitabo, in medio fidelium, permanſurus in ea vſque ad ſæculi conſummationem, tanquam paterfamilias in domo ſua: & ambulabo inter illos, tanquam in medio filiorum meorum, ad illis protectionem, liberationem, & opportuna omnia impendenda beneficia: * idque faciam propter bonam voluntatem meam, quoniam complacuit mihi in ea, & quoniam ſic placitum fuit ante me. 16 Ego autem in ciuitate hac inhabitans, viduas quæ in ea veræ viduæ fuerint (omnem animam dico non fidentem in humano vllo auxilio, neque in ſeipſa, ſed ſpem omnem conſtituentem in domino Deo ſuo, cuius ſolius caſtas optat nuptias) copioſe benedicam, & multiplicibus atque fœcundiſsimis implebo ſpiritualibus benedictionibus: * eos quoque qui in ea pauperes ſpiritu ſunt & humiles corde, ego non ſinam deficere omni bono, ſed copioſe ad ſatietatem vſque implebo ſpiritali pane verbi Dei, & fortitudinis gratiæ ſpiritus ſancti: vt corrobborentur, oblectentur, & impin-

A 17 *Sacerdotes eius induam ſalutari.*
** & ſancti eius exultatione exultabunt.*
18 *Illic pducã cornu Dauid:*

** parauit lucernam Chriſto meo.*

B

19 *Inimicos eius induam confuſione.*

** ſuper ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea.*

guentur in ipſis corda eorum, & creſcant cõualeſcantque robore ſpiritali in viros perfectos. 17 Sacerdotes quoque meos fideles, quibus cor di fuerit commiſſum ſibi miniſterium rectè adminiſtrare, omnibus adornabo virtutibus: & veſtimento ſalutis (quod eſt perfecta iuſtitia) induam eos, vt dignè queant aſsiſtere conſpectui meo: * & fideles omnes faciam ſpiritali gaudio lætari, meumque nomen in gaudio & exultatione collaudare. 18 Illic in populo meo oriri atque exurgere faciam ipſi Dauid, in plenitudine temporis, naſcique iubebo de ſemine eius cornu potentiæ & magnæ fortitudinis, Chriſtum ſaluatorem. Hoc cornu ſalutis erigam, ſublimiterque ac mirabiliter ſupra humanæ naturæ virtutem naſci faciam in domo Dauid pueri mei, in ſancta fidelium Eccleſia, ad ſalutem faciendam populo Dauid, populo electorum meorum, Lucę. 1.
ab inimicis eorum, & de manu omniũ qui oderunt eos, & ad implendas patrum promiſsiones: * huic autem cornu, huic Meſsiæ meo, quem decreui opportuno tempore mittere in mundum, ego lucentem cãdelam præordinaui, & in mentis prædeſtinatione iam quaſi paraui, quam mittam ante illum: præcurſorem videlicet Ioannem, qui erit lucerna ardẽs, Ioan. 5.
& lucens, teſtimonium perhibiturus Chriſto meo. Hunc enim hominẽ Ioan. 1.
mittam ego, qui veniet in teſtimoniũ, vt teſtimoniũ perhibeat de Chriſto: vt ſciatur ipſe atque cognoſcatur, ex illius teſtimonio, eſſe verus ſaluator mundi. 19 Et ſunt quidem futuri plurimi, qui Meſsiam meũ venientem nolent recipere, neque agnoſcere ſaluatorem: qui etiam conſilia & conſpirationes facient aduerſus eum. Verum omnes eius aduerſarios, qui eum non receperint, neque crediderint in nomine eius, interficiam eos, & operiam cõfuſione ſempiternæ damnationis: * ſuper ipſum Eſaię. 61.
verò Meſsiam meum electum meum quem elegi, ponam non ad menſũ Ioan. 3.
ram ſpiritũ meum, & florere faciam, glorioſamque oſtendam in eo ſanctificationem meam, & ſanctificabo in eo ac demõſtrabo gloriam meã: aduerſarios omnes condemnando, ipſum verò cũ ſuis omnibus in dexteram meam ſublimando.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXXI.

C

VErſu 6. ac deinceps, Ecce audiuimus eam in Ephrata, &c. Cum Dauid figura fuerit Chriſti, & ædificatio templi ipſi quidem prohibita, ſed per filiũ eius Salomonẽ ex Dei mandato cõpleta, figura fuerit ædificationis Eccleſiæ ſanctæ, quæ in plenitudine temporis erat perficienda, nõ per alium quàm per Chriſtum de ſemine eius naſciturũ, qui verus Salomon, id eſt, verè rex pacificus, amabilis domino patri, rex potentiſsimus atque glorioſiſsimus fuit in Iſrael, in populo filiorum Dei. Rurſum, cum promiſsiones Dauidi factæ de ſemine ſuo in æternũ regnaturo, potiſsimum & principaliter ad Chriſtum referantur, quãuis etiã ad literam & ſecundum hiſtoriam impletæ ſint in Salomone temporaliter. Hinc fit, vt quæcunque dicuntur in hoc Pſalmo de domo, habitatione & requie Dei, ſiue de ædificatione ipſius, ſicut iuxta hiſtoriã Salomonis tẽplo aptantur, ipſique Salomoni: ita ſecundũ myſticã intelligentiã aptari poſſunt ædificationi domus Dei, quæ eſt Eccleſia & Chriſto domino: vt ſecũ- 1.Tim.3.
dũ hanc intelligentiã Pſalmus iſte vox ſit populi fidelis, petẽtis Deo acceptã fieri Eccleſiã nouam, quã ipſi ædificauit filius eius. Neque difficile eſt ei qui illuminatos habet mentis oculos, conſequenti 1 ſalmi huius ad Chriſtum referre, quod nos prolixitatis nimiæ vitandæ gratia, per ſingula explanare omittimus. Sed & ſi quid deſideretur ex Elucidatiõe Pſalmi 88. facilè & copioſe ſuppleri poteſt. ¶ Verſu 12. & 13. Promiſsio hæc facta Dauidi de ſemine eius in ſempiternũ regnaturo, tametſi eos qui de lũ-
D bis Dauid ſecundũ carnem orti ſint, prima facie reſpicere videatur, iuxta tamen veritatẽ poriſsimũ ſpectat ad Chriſtũ, qui ex ſemine Dauid erat naſciturus, futurus rex pacificus, amabilis, filius altiſsimi, & omnino quietiſsimus, accepturus ſedem Dauid patris ſui & regnũ æternum ſuper populum Dei, cuius erat regnum Dauid temporale ſignũ tantum atque figura, qui etiam domũ ædificauit domino, Eccleſiam ſanctã vtramque, & militantẽ, & triũphantẽ: in qua diuinitas inhabitat. Reſpicit inſuper & Chri- Lucę. 3.
ſtifideles omnes. Non enim ſolus ipſe Chriſtus regnabit, verumetiam per eũ reges cõſtituentur, quicũque in Dei præceptis fideles ſeſe exhibuerint, & regnabunt cũ Chriſto in ſæcula ſæculorũ. Promiſsio Apoc.1.
autem iſta in Pſalmo ad hoc adducitur, vt inclinetur Deus ad perficiendum promiſſum ſuum vt confirmaretur videlicet regnum Dauid, & intenti ſemper eſſent oculi domini in locum habitationis ſuæ, Apoc.22.
quod nos ſpirituali poſtulatione æque ad Eccleſiam, & ad filios Dauid ſecundum ſpiritum poſſumus aptare. ¶ Verſu penultimo, Illuc producam cornu Dauid. Nota, quòd Chriſtus rectè dicitur cornu, quoniam ſicut animalia cornibus ſe ſolent ab aduerſantibus defendere, atque vindictam facere, inimica lædere, atque etiam perimere: prius autem quàm excreuerint cornua, nec lædere valent, neque ſeſe defendere: ita cum in Eccleſia ſancta de ſemine Dauid hu- Chriſtum ſuum Deus fecit exurgere, quem per ſublimitatem omnis plenitudinis veluti in capite conſtituit totius Eccleſiæ (qui ſolet eſſe locus ipſius cornu) tunc iudicium factum eſt populi domini: & hoc cornu peremptus eſt antiquus ille humani generis hoſtis, qui donec cornu hoc mirabiliter enatum apparuiſſet, libere dominabatur, nec erat qui contra eum poſſet vltionis exercere iudicium, aut foras eum proiicere à ſuo tyrannico domi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

natu: iugumque captiuitatis miseræ excutere potuisset à domo Dei: ne ipse quidem (quanquam robustissimus) Dauid, neque ante eum, vel post eum aliorum quisquam. Secundum hunc modum apud Lucam canit Zacharias, de cornu hoc iamiam enasciturо: Erexit (inquit) Deus Israel cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui, Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos, & cætera quæ inibi sequuntur. Neque ignoramus, per cornu in scriptura frequenter fortitudinem vel potentiam regni significari, iuxta quem modum etiam hoc in loco plures expositores intelligunt, producendum regnum potens & præualidum in Hierusalem vel in Ecclesia: nobis tamē videtur quod iam dictum est mysterio veritatis admodum recte competere, & nihil irrationabile continere. Neque enim est necesse, vt idem sermo per omnem scripturam consimilem accipiat interpretationem. ¶ Versu eodem, Parauі lucernam Christo meo. Quod dicitur de lucerna ad Ioannem præcursorem relatum, per omnia cō sonat Euangelicis testimoniis. Sed dubitare quis possit, cum Christus ipse lux vera sit illuminans omnem hominem venientem in mundum: quid est, quod illi lucerna paratur? Nunquid lucerna eget sol, vt videatur? Aduertendum proinde est, quòd tametsi lux fuerit Christus dominus, quia tamen venturus erat carnis testa obuolutus, nimirum ex semine Dauid secundum carnem: iccirco lucernā illi præordinauit Deus pater, quæ illum monstraret ignorantiæ hominum: quomodo candela ardens & lucens solet ea quæ latent & occulta sunt facere manifesta. Et quomodo post rem demonstratam atque inuentam, non vltrà vsus est candelæ, sed extinguitur: ita postquam Christus hominibus Ioannis indicio factus est manifestus, quasi extincta est lucerna, claususque est Ioannes in carcerem, & occisus, vt impleretur illud quod dixerat, Illum oportet crescere, me autem minui. Quasi dicat, Lucere me quidem oportebit, donec ille cuius gratia veni ad perhibendum ipsi testimonium, per meum indicium & testimonium, fuerit factus manifestus. Illo autem manifestato & cognito, me oportebit extingui: illum verò gloria crescere, & magnalibus virtutum claresсere atque effulgere, ad demōstrationē diuinitatis suę.

Luc. 1.

Ioan. 1.

Ioan. 3.

CXXXII. PSALMI ARGVMENTVM.

Describitur Laus atque utilitas fraternæ charitatis, oleoq; odorifero sanctæ unctionis comparatur, quo capita ungebantur summorum sacerdotum, similiter & vori impinguanti, quo montes Hermō & Siō desuper impinguantur: per quam insuper Deus benedictionem & uitam donat illis, per quos eam inuenerit bene unitos.

CXXXII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Ecce quàm bonū & quàm iocundum, habitare fratres in unum.*

2 *Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam barbā Aaron, quod descendit in oram uestimenti eius.*

3 *Sicut ros Hermon qui descendit in montē Sion.*

1. Cor. 13.

4 *Quoniam illic mandauit dominus benedictionem:*

* *uitam usque in sæculum.*

Matt. 18.

QVàm preciosa, & multo optima atque amœnissima res est, fraterna charitas, & proximorū dilectio qua fideles pariter habitāt in vna Ecclesia sancta, per illā quasi per glutinū adinuicē compaginati, et quasi perfectionis vinculo simul in vna spe vocationis, in vno domino, in eadē fide, & in eadē sententia coniuncti, ac dulciter colligati. Et ex aduerso, quàm praua res est, & quàm in iucunda atque detestabilis, eos q vnanimes in pace viuere deberēt in domo Dei, Christi fideles, abinuicem dissidere animis & odiosis vacare dissensionibus.

2 Verè res optima est illa vnanimitas fraternę charitatis, & multo iucū dissima, quēadmodū sacerdotalis vnctiōis oleū illud optimū & optime odoriferū quo caput Aaron, id est summi sacerdotis vngitur, quod deinde de capite per genas, aut tēpora descendit, vsque in barbam eiusdē sacerdotis summi, ac deinde vsque ad summitatē vestimēti eius de barba, ita vt summa vestis eius ora perfundatur eodem sic gratissimum odorē de sese diffundēs, & bona fragrantia sui odoris præsentes omnes oblectās atque reficiens. 3 Est insuper res fœcundissima, & ad fructū faciē dum bonorum operum opportunissima, sicuti ros qui descēdens in mō tem Hermon, de cælo fœcunditatem eidem donat maximā: & sicut ros montis Sion, qui super ipsum de cælo datur, vt inde fœcunditatē accipiat ad fructum proferendū. Sic enim in quibus est charitas illa fraterna, fœcundati sunt optima hac pinguedine, ad fructificandum in omni opere bono. Siquidem charitas patiens est, benigna est, facit non æmulari, non quærere quæ nostra sunt, sed quæ Dei sunt, & quæ etiā aliorū: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, & omnia omnino bona operatur in nobis. 4 Vere dico, bonum esse & iucundum sic habitare fratres in vnum, quoniam dominus Deus (qui in fidelium suorum eor cordia maxime oblectatur) ipse illic, id est in vnanimi fratrum cohabitatione, vbicunque conspexerit in vera charitate fideles suos cohabitare, dare disposuit, & super illos venire præcepit rorem benedictionis suæ sanctæ, per quam fœcundabuntur ad omne opus bonum: * & vitam dabit eisdem, nunc quidem in gratia, ac pōst in gloria perfecta. Vbicūque enim duo vel tres fuerint cōgregati in nomine eius, illic ipse adest in medio eorū. Cōtra verò, vbi odiū est & dissensio, mādauit Deus illic maledictionem, vt steriles sint ab omni opere verè bono (siquidem

absque charitate ad salutem nihil prosunt omnia) simul & mortem sempiternam: quoniam omnis qui fratrem suum odit, manet in morte. 1. Ioan. 3.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXXII.

VErsu secundo, Sicut vnguentum in capite. De oleo hoc effuso vel superlito super caput summi sacerdotis, hic loquitur ad eum modum quo in cæteris liquoribus capiti superfusis fieri conspicimus: quomodo cum aqua quælibet preciosa super capita effunditur discumbentium, solent guttulę à capite in barbam, ac deinde à barba atque etiam à genis descendere in summam oram vestimentorum. Estque in hoc propositi vnguenti comparatio, quòd sicut vnguentum illud de se gratissimum fundit odorem, sic & charitatis fraternæ illa vnanimitas, odorem fragrantissimum effundit in naribus domini: estque gratissima Deo & sanctis angelis, ac iustis omnibus plurimū amabilis: quēad modum econtrario, illa animorum dissensio, & fraternum oleum, in modum stercoris fœtidissimi, suo fœtore est tam Deo, quàm angelis & bonis omnibus abominabile. Spiritualiter verò per istud vnguentum siue oleum optimum (vt in Hebræo legitur) intelligitur gratia euangelicæ doctrinæ, quæ optimi existens odoris, à capite Christo defluit in barbam Aaron: id est, eiusdem summi sacerdotis: hoc est, in primos apostolos & apostolicos viros, qui capiti Christo fuerunt adiuncti, quique illi adhæserunt, vt barba capiti: à quibus deinde hoc oleum ad oram vsque vestimenti defluxit, id est, ad infimos & nouissimos in ecclesia, quæ est quasi vestimentum Christi, cuius infimi in ecclesia sunt velut ora infima. Verùm prior sententia videtur esse de intentione prophetæ. ¶ Versu tertio, Quod descendit in oram &c. Initium huius versus ad finem præcedentis secundum sententiam venit ad iungendum. In sequenti autem particula, cum dicitur, Sicut ros Hermon, qui descendit in mōtem Sion: attende diligenter, ne sensum accipias qui prima facie se offert, quasi idem ros sit qui descendat in montem Hermon, & in montem Sion, imò ad hunc per illum, eo quòd dicitur, ros Hermon, qui descendit in montem Sion. Non enim ita esse potest, cum mons Hermon & mons Sion abinuicem sint disiūcti, vt non possit fieri descensus ab altero in alterum. Atque ob hoc, relatiuum qui non refert secundum numerum, sed secundum speciem, vt sit sententia psalmistæ, Sicut ros qui descendit in montem Hermon, & sicut ros qui descendit in montem Sion: hoc est, qualis etiam descendit in montem Sion. Vterque enim montium istorum rore cæli impinguatus, proferret fructum copiosum. Est autem Hermon, mons situs trans Iordanem, vbi dominabatur Og, quemadmodum legimus Iosue duodecimo. Per Sion autem montem, intelligit montana Iudææ.

CXXXIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Prophetа in spiritu, siue spiritus per prophetam seruos Dei, peculiarius autem quorum est uersari in domo domini, ad laudem inuitat, atque etiam in noctibus manus ad illum fideliter leuare: inuitati uerò ad benedicendum, qui acquieuerint exhortationi, accipiunt benedictionem.

CXXXIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Ecce nunc benedicite domino, omnes serui domini.*

2 *Qui statis in domo domini in atrijs domus Dei nostri.*

3 *In noctibus extollite manus uestras in sancta, * & benedicite domino.*

4 *Benedicat te dominus ex Sion: * qui fecit cælum & terram.*

COnsiderans, quoniam magnus dominus est, & laudabilis nimis, hortor, ac moneo vos, quicūque seruі estis domini Dei, quicunque in illum creditis, & seruire atque obsequium impendere eidem desideratis, vt illi incessanter laudibus, atque gratiarū actione benedicere studeatis. Hoc enim est sacrificium, quo honorificatur ipse à seruis suis: & ipsum est, quod sibi immolari postulat. 2 Peculiariter verò vos moneo, ô sacerdotes Dei & ministri templi, qui in sacrario operamini, & quorum est diuinis insistere ministeriis, qui in domo domini permanetis, & habitatis in atriis eius, quibus cura commissa est vigilandi in domo domini. Vos enim tanto specialius decet laudare dominum, quanto illi estis cæteris peculiarius addicti, per commissa vobis ministeria. 3 Etiam in noctibus leuate manus vestras ad sancta ad sanctuarium eius, ad cælos, ad sanctum templum eius: * & laudes dicite domino, qui habitat in cælo, in templo sancto suo. Dico non per diem solum, verumetiam per noctem, quando tranquilla & pacata magis sunt omnia, quàm in diei tumultibus. Item & in nocte aduersitatis, cum serenitatem fugauerit obscuritas tribulationum, æquè atque in die siue in prosperitatis tempore, manus vestras ad Deum leuare, ab illo poscentes auxilium: & in omnibus semper illi benedicite, qui cuncta pro suorum vtilitate nouit dispensare. 4 Et quicunque sanctam hanc exhortationem susceperint, benedicat atque benefaciat illis dominus Deus de cælo sancto suo, implens eos cælestibus donis & bonis: * ipse (inquam) qui est cæli & terræ, & omnium quæ in eis sunt potentissimus creator, ac prouinde ad benefaciendm præ omnibus potentissimus æquè atque benignissimus, cum omnia hæc propter suam bonitatem poterit ipse creauerit ex nihilo.

Psal. 47.

Psal. 49.

Psal. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CXXXIIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus iste exhortatio est seruorum Dei ad laudem eius, propter magnitudinem potentiæ & bonitatis eius, qua antecellit Deus uerus omnes deos. Et primum quidem monstratur hæc præcellentia potentiæ ex operibus quæ fiunt in uniuerso mundo generaliter, in nubium uidelicet congregatione, in fulguris atque uentorum productione. Deinde à uersu octauo specialiter ex magnalibus illis quæ pro populo Israelitico, tum in AEgypto, tum in terra Chanaan, in ueteribus sacris historijs legitur operatus. Post quæ, uersu 15. idolorum uanitatem & impotentiam monstrans, in exhortatione diuinæ laudis (ubi cœperat) concludit.

CXXXIIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Laudate nomen domini: laudate serui dominum.*

2 *Qui statis in domo domini, in atrijs domus Dei nostri.*

3 *Laudate dominum, quia bonus dominus:*

**psallite nomini eius, quoniam suaue est.*

4 *Quoniam Iacob elegit sibi dominus:*

** Israel in possessionem sibi.*

5 *Quia ego cognoui, quòd magnus est dominus:* Psa.144 ** & Deus noster præ omnibus dijs.*

6 *Omnia quæcunque uoluit dominus fecit:* Lucæ 1. Gene.8. Hester 13 ** in cælo & in terra, in mari, & omnibus abyssis.*

7 *Educens nubes ab extremo terræ:* Hier.10. ** fulgur in pluuiam fecit.*

8 *Qui producit uentos de thesauris suis: * qui percussit primogenita AEgypti ab homine usque ad pecus.*

CELebrate laudibus benedictum, & nunquam satis laudabile nomen domini: quicunque illi seruitutis obsequia præstare vultis, laudibus efferte eũ quantum potestis. 2 Peculiariter verò vos decet laudatio, ô sacerdotes & ministri templi domini, qui versamini ad perficiendum vestra ministeria in domo domini, & in atriis eius: qui diuinis obsequiis estis præ cæteris specialib⁹ deputati. * Vniuersi quoque qui per fidem statis in ecclesia sancta, quæ est domus Dei, & qui in eius amplitudine demoramini, laudate dominum Deum vestrũ cui creditis. 3 Et est sanè vt laudetis dominum æquissimum omnino atque iustissimum: quoniam ipse solus verè essentia sua bonus est, imò purissima immensaq́ue bonitas: à qua bonitatem suam participare debet quicquid in creatis bonum dicitur. Est ergo dominus, quomodo solus summe perfecte atque essentialiter bonus, ita solus summe laudandus: * psalmos & iucunda lætitiæ cantica canite nomini eius, quoniam verè suaue est, & omnino iucundissimum. Semper enim iucunda est memoria nominis eorum, qui boni sunt & benefici. Vnde cum dominus noster & summe bonus sit, & summe beneficus omnibus seruis suis, debet indubie suauissima quoque esse memoria nominis eius. 4 Si requiritis, in quo bonitatem hanc ostendit, ecce in hoc eius apparet erga seruos suos bonitas atque suauitas, quòd ipse cum sit glorioſissimus, at potentissimus æternitatis dominus, nullius egens ministerio, neque bonorum nostrorum indigens: propter tamen bonitatem suam in nos effundendam & gloriam cõmunicandam, elegit populũ fidelium: * & hos qui credũt nomini eius, ipse in peculiarem hæreditatem sibi assumpsit, vt in eis inhabitet, eosq́ue custodiat, & ditet in omnibus bonis. 5 Et quidem per fidem certissimo certius ego noui, & sciunt mecum quicunque fidem rectam habent, quòd dominus noster verè & simpliciter infiniteq́ue magnus sit: ita vt magnitudinis eius non sit finis, cum sit infinitus & immensus in maiestate sua: * & Deus noster ipse magnus est super omnes, vel qui dicuntur, vel qui ęstimãtur dii, in cęlo & in terra: & ita in immensum omnes antecellit, vt nulla parte cum illo valeant comparari. 6 Si requiritur in quo demonstret ipse magnitudinem suam, opus consideremus magnificentiæ eius. Tanta est enim eius potentia, vt quæcunque velit fieri, mox fiant ita vt voluit. Neque mora est inter eius velle & fieri, neque est apud eum impossibile omne verbum, imò nec difficile quicquam. Sunt enim in eius ditione cuncta posita, & nõ est qui possit eius resistere voluntati: * neque verò hanc potestatis plenitudinem in cælis tantum habet, verumetiam in terris, in mari, imò & in profundissimis profunditatibus atque voraginibus abditissimis, ita vt omnino nullus locus subtractus sit eius imperio, in quo non possit quicquid voluerit. Vnde cum omnes, siue qui ęstimantur, siue qui nominantur dii, alicubi horum locorum consistere debeant, si in rerum natura existant, cõstat, omnes sub Dei nostri ditione atque imperio, vt creaturas sub creatore ac domino contineri. 7 Ipse est qui leuat sua virtute in aera, & ascendere facit à summitate terræ, atque etiam ab vltimo terræ, à mari oceano (quod est terræ terminus) exhalationes atque vapores, ex quibus in aeris regione nubes generantur, vt inde consequenti ordine, pluuia, ros, grando, nix, atque cętera generentur: * ipse est & qui fulgura quodammodo resoluit in pluuiam, post fulgura subsequi faciens pluuiam, & fulgura per pluuiam quodammodo sedari. Solent enim post fulgura venire pluuiæ abundantiores: & his aduenientibus, illa cessare, atque ita fulgura in pluuias finiri, siue terminari. 8 Ipse est qui ventos suscitat, eosq́ue cum voluerit, facit procedere de occultis terræ visceribus, de locis nobis prorsus incognitis, vt nesciamus vnde veniant, aut quo vadant, quasi de occultis cellariis: * ipse est qui in vltionem rebellionis regis Pharaonis, qua filios Israel nolebat dimittere, iuxta verbum domini, vna nocte interfecit omnia primogenita AEgyptiorum, tam in hominibus quàm in pecoribus. 9 Multa quoque ante hanc potissimã plagam, alia priora mirabilia signa atque portenta, tam in iis quę ad naturam attinent, quàm in iis quæ extra naturam sunt, exhibuit in medio AEgypti, quæ viderunt atque senserunt omnes AEgyptii, Pharao rex & omnes ei subditi, cum filii Israel in terra sua nihil malorum horum persentirent, illisq́ue multipliciter afflictis, hi nihil eiusmodi experirentur. 10 Ipse est qui volens populum suum iam tra ductum per mare rubrum atque per desertum, introducere in terram promissionis, quam promiserat patribus eorum, interfecit pro eis populos terram illam inhabitantes: qui & numero erant plurimi, & robore, armis, diuitiis, atque munitionibus potentissimi, nempe Chananæos, eueos, Iebuzeos, Gergezæos, ac cæteros: * reges eorum potentissimos ipse tradidit in manus illorum, & interfecit pro illis. 11 Nominatim Seon regem Amorrhæorum, qui postulatus transitum concedere filiis Israel pacificum, non solum non concessit, verumetiam exercitu magno occurrit eis in prælium: quem tradidit dominus in manu Iosue serui sui, percussusque est ab eo in ore gladii, & inhabitata sunt omnia loca eius à populo domini. * Deinde etiam regem Basan, potentem valde, nomine Og: qui & ipse cum omni populo suo filiis Israel occurrit in prælium, & traditus est à domino in manus Iosue, factumq́ue est illi sicut priori factum fuerat: * multos insuper reges alios terræ Chanaan cum populo & ciuitatibus suis, regem Hierico, regem Hai, & alios reges v. regem Hierusalem, regem Hebron, regem Hierimoth, regem Lachis, & regem Eglon, cum exercitibus suis: quos conturbauit dominus à facie Israel, contriuitq́ue plaga magna, super quos etiã lapides magnos grandinis misit dominus de cælo, & propter quos solem stare fecit ad orationem Iosue, aliosq́ue reges plures omnes qui inhabitabant in terra Chanaan, cum exercitibus eorum, quorum omnium domino pro ipsis pugnante, facti sunt filii Israel victores. 12 Horum autẽ omniũ terrã ac possessionem, illis propter peccata sua iam vsque ad plenũ consummata interfectis, atque euulsis de terra sua, dedit in possessionem atque hæreditatem populo suo Israel, iuxta quod promiserat patribus eorum. 13 Maxime deorum Deus, tu in æternum permanes, & gloriosum nomẽ tuũ tecum permanet ĩ æternum, quod in obliuionem nunquam venire poterit seruis tuis: * memoriam sempiternam fecisti nomini gloriæ tuæ, dum talia tamq́ue præclara edidisti pro seruis tuis signa atque prodigia, neque in vllis vnquam generationibus auferetur memoria magnificæ omnipotentiæ tuæ. 14 Quoniam tu domine, sicut olim fecisti cum filiis Israel, pro quibus iuxta promissum in terram illam introducẽdis interfecisti impios terræ inhabitatores, ita semper iudicium facies pro populo tuo, & pro omnibus qui in te fideliter credunt, eorum aduersarios pro eis expugnando: * & erga seruos tuos te exhibebis deprecabilem atque placabilem, teq́ue ab eis deprecari, placari, atque exorari facile sustinebis, etiam siquando in vllo offenderint: tametsi aduersum peccatores illos obstinatos, ita seuerum te & implacabiliter furibundum exhibueris. * Insuper etiam in seruis tuis consolaberis, atque oblectaberis, efficierisq́ue erga illos placabilis, posteaquam ad tempus tuam indignationem ostenderis, tametsi istos obstinatos & consummatos peccatores ita fueris abominatus. 15 Hactenus quidem opera potentiæ & virtutis Dei narrauimus: quibus patet quàm sit ipse magnus, quàm potẽs, quàm bonus erga seruos suos, atque proinde q̃ sit verè ab omnibus laudãdus. Nunc verò gentiũ deos, libet quid sint aut quanti expendere, vt videamus verũ esse, ꝙ magnus sit Deus noster præ omnibus diis. Sunt autẽ simulachra quę gẽtes colunt in deos suos, vel argẽtea, vel aurea, vel ærea: neque secundũ materiã, ex qua constãt, aliud sunt q̃ argentũ, vel aurum, vel similis alia quæ libet preciosa materia, nulla anima viuificante animata: * suntq́ue operà facta per manus artificum, qui ea vel opere sculptili, vel fusili effigiant, siue efformant, & multo labore atque impensis in eam figuram, pulchritudinem atque nitorẽ, in quibus conspiciuntur, perducunt. 16 Videntur quidem secundum externam apparentiã ratione figuræ, habere os, quemadmodum ea quæ viuunt: verùm suo hoc ore quod videntur habere, non valent sermonem edere: * oculos videntur habere propter effigiatam similitudinem, verùm per hos oculos videre nihil poterunt.

A 9 *Et misit signa & prodigia in medio tui AEgypte in Pharaonem, & in omnes seruos eius.* Exo.8.9. & 10.

10 *Qui percussit gentes multas:*

** & occidit reges fortes.*

11 *Seon regem Amorrhæorum:* Num.21. Iosue 6. & 7.

B ** & Og regẽ Basan,* Ibid.10.

** & omnia regna Chanaan.*

12 *Et dedit terrã eorum hæreditatem,* C *hæreditatem Israel populo suo.*

13 *Domine nomen tuum in æternum:*

** domine memoriale tuum in generatione et generationem.*

14 *Quia iudicabit dominus populum suum:*

D ** & in seruis suis deprecabitur.*

15 *Simulachra gentiũ argentum & aurum:*

** opera manuum hominum.*

16 *Os habent, & non loquentur:*

** oculos habent, & non uidebunt.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 *Aures habent, & nõ audient: * neque enim est spiritus in ore ipsorum.*
18 *Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.*

19 *Domus Israel benedicite domino: * domus Aaron benedicite domino.*
20 *Domus Leui benedicite domino:*
** qui timetis dominum benedicite domino.*
21 *Benedictus dominus ex Sion, qui habitat in Hierusalem.*

17 Aures item habere videntur, neque tamen per eos audire valent:*neque id sanè mirum,quandoquidẽ ne respirare quidem possunt:quæ res indicio est,spiritum vitæ in eis nullum esse,qui tamen necessario ad loquendum,audiendũ, videndumque,cæterosque sensuales actus perficiendos est necessarius, tanquam eorum omnium efficiens principale. 18 Qui ea sibi fieri iubent ad colendum, & omnes qui fiduciam suam ponunt in eis,quasi in veris diis,ipsi similes fient illis,nempe sine sensu & ratione homines: qui veritatẽ Dei commutant in mendacium,& gloriam creatoris tribuunt creaturę, operibus hominum sese submittentes, qui eos iuuare non possunt, & quibus ipsi potius benefacere possunt,quàm ab eis accipere quic quam beneficii: quæ omnia,nemo nisi irrationabilis & lapidei cordis,ac sine ratione bestia,admittere poterit. 19 Cũ itaque nullam hi falsi dii potentiam habeant,ne ad actus quidem vitales corporis, qui omnibus tamen conueniunt animalibus,quomodo nõ sine comparatione infinito maior est Deus verus quem colimus? Proinde huic nostro domino vero Deo benedicant omnis populus Israel, omnes qui credunt in eum:*specialiter tamen Aaronica familia benedicat dominum,quę singulari electione sacerdotio summo donata est. 20 Leuitarum etiam vniuersa familia,pro sua singulari electione, ad ministeria diuersa domus domini deputata, benedicat domino:*denique in vniuersum omnes qui diligitis dominũ,benedicite illi vnusquisque in eo gradu in quo à domino positus est.
21 Sit semper laudatus dominus Deus verus, qui est Deus Sion, Deus cæli,Deus populi sui,Deus ecclesię sanctę,qui in Hierusalem inhabitat in medio populi sui. Atque ô vtinam sic digne nunc tuas laudes inchoare valeamus,potentissime Deus,vt in æternis canticis te olim cum sanctis tuis omnibus collaudare mereamur. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXXIIII.

V Esu septimo,Educens nubes ab extremo terræ.Potest istud intelligi dupliciter.Vel de mari, quod est quasi terminus terræ,vt quidam exponunt, eo quòd illinc copiosius extrahantur vapores.Vel de superficie terræ,cui consonat quod habet versio Hieronymi: Leuans nubes de summitatibus terræ.Quidam ab extremo terræ accipiunt, loco huius,ab extrema terra: id est,à terra, quæ est nouissimum & vltimum locum habens inter elementa.A tota enim terra exhalationes & vapores eleuantur.Atque ita verti potest ex Hebræo,Subleuans nubes ab extrema vel infima terra. Quod etiam sequitur in eodem versu,Fulgura in pluuiã fecit,variis modis exponitur. In Elucidatione sic exponitur, Fulgura fecit in pluuias desinere,& quasi post fulgura pluuias dare consueuit:præmittens videlicet terrorem fulgurum,vt postmodum sequeretur pluuialis fœcunditas. Atque huic intelligentiæ satis fauet in Græco atque Latino casus accusatiuus : & in Hebraico articulus Lamed præpositus pluuiæ,vt videatur significari,ipsi pluuiæ,vel ad pluuiam,vel pro pluuia : vt dicamus, Fulgura ipsi pluuiæ fecit,vel ad pluuiam,vel pro pluuia,videlicet vt post fulguris terrorem subsequatur fœcũditas pluuię. Potest etiam sic intelligi,Fulgura simul cum pluuia fecit, vt proponatur quoddã miraculũ, in eo quòd hæc duo(quæ videntur naturæ contrariæ)nempe pluuia & fulgura,simul fieri cernentur.Et hanc sententiam velle videtur versio Felicis,quæ per ablatiuum habet,Fulgura in pluuia fecit. ¶Versu decimo quarto,Et in seruis suis deprecabitur.Hoc loco Deprecabitur accipi debet secundum significationem passiuam,licet verbum sit deponens,& secundum Latinæ linguę vsum significet magis actiue.Valet autem Deprecabitur,idem quòd Exorabitur,vel Placabitur, aut Deprecabilẽ se reddet, propitium atque exorabilem. Vnde Hieronymus,Et in seruos suos erit placabilis. Simile quid suprà dictum est in psalmo 77.cum dicitur,Virgines eorum non sunt lamentatæ:vbi lamentor diximus poni in significatione passiua cum ex vsu Latini sermonis significet magis actiue, nec sit nisi deponens verbum. Psalterium autem Romanum,pro Deprecabitur: quod prouenit ex ambiguitate & æquiuocatione verbi Græci, quod hic ponitur παρακληθήσεται,quod significat & consolari, & deprecari (vt suprà acceptum est)in significatione passiua. ¶Versu decimosexto,Aures habent,& non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum. Pulchrè hîc redditur causa, quare idola gentium illo suo ore quod videntur habere,non possint loqui,& quare suis illis quos videntur habere oculis non videant,denique cur & cæteris suis illis effictis membris non valeant vti ad vitales operationes: videlicet quoniam non est spiritus in ore ipsorum,quoniam non est in eis flatus inspirationis vel respirationis:quę res indicio est,spiritum vitę non esse in eis,neque vllam animam viuificantem. De vita loquimur animi . Cum ergo omnis operatio vitalis,primario à spiritu vitæ,id est,ab anima inhabitante corpus, debeat procedere,impossibile est illa, in quibus non est anima viuificans,vitalem operationem vllam posse exercere. Qua de re etiam suprà diximus,in annotationibus psalmi centesimidecimitertii, vbi iidem hi versus positi sunt, quos hîc habemus præ manibus.

Psal.77.

CXXXV. PSALMI ARGVMENTVM.

Argumentum psalmi huius penè idem est quòd mox præcedentis. Est enim exhortatio fidelium ad Dei laudem ex magnitudine eius:quæ primum ex operibus creationis,deinde ex mirabilibus pro Israelitico populo specialiter exhibitis consideratur.

CXXXV. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Confitemini domino quoniam bonus:*
** quoniam in sæculum misericordia eius.*

2 *Confitemini Deo deorum.*

3 *Confitemini domino dominorum.*

4 *Qui facit mirabilia magna solus.*

5 *Qui fecit cælos in intellectu.*

6 *Qui firmauit terrã super aquas.*

7 *Qui fecit luminaria magna.*

8 *Solem in potestatem diei.*

9 *Lunam & stellas in potestatem noctis.*

10 *Qui percussit AEgyptum cum primogenitis eorum.*

11 *Qui eduxit Israel de medio eorum.*

12 *In manu potenti, & brachio excelso.*

13 *Qui diuisit mare rubrum in diuisiones.*

LAudem dicite,& confessionem date domino Deo omnes serui eius,quoniam solus ipse verè substantia sua est bonus,ac proinde solus laudabilis:*neque solum in seipso bonus est, verumetiam maxime beneficus, ita vt in sempiternum perduratura sit super seruos ipsius misericordia eius: atque ob hoc etiam maxime est dignum, vt laudibus illum celebremus,cuius sempiterna gaudemus misericordia. 2 Laudes dicite Deo vno viuo & vero,qui est super omnes deos, sine vlla comparatione omnibus in immensum excellior. 3 Laudes dicite ipsi,qui est rex regum,& dominus dominantiũ, super omnes qui domini nominantur,aut etiam quadam participatione existunt. Cæteri enim dii sunt aut domini, vel nominatione sola, vel etiam participatione.Deus autem noster non sic,sed verè ei competit,vt omnium creatori atque possessori,super omnia imperium, neque ab alio quoquam regni sui accipit potestatem.Atque ob hęc solus ipse super omnes est laudibus celebrandus. 4 Ipse est qui solus per virtutem propriam omnipotentiæ suæ,potestatem habet operandi mirabilia quęcũque,& quomodocunque placitum fuerit ei.Nam & si alius quilibet,siue angelus,siue homo,siue dæmon, videatur miranda facere, cõstat id nõ esse à propria virtute,sed quatenus vt hoc possint, virtutem acceperũt à domino Deo nostro. 5 Si audire gestis,quę fecerit mirabilia:ecce cęlos in principio creauit,in sapientia sua corpora amplissima,solidissima,nobilissima,indissolubilia,& imperpetuum duratura. 6 Ipse elementum terræ stabiliuit & firmiter statuit super aquas, vt quasi in aqua requiẽ haberet,nec subsideret,haberetque stabilitatem,nec inclinaretur in sæculum sæculi.Ipse enim est qui à principio terræ elementum in aquis posuit,& super aquas firmatum(vt nõ inclinetur,commoueatur, aut subsidat)in sui loci stabilitate custodit. 7 Ipse quarto die distinctionis rerum post lucem creatam,post firmamento diuisas aquas ab aquis,post terram discoopertam, & fœcunditate fructificationis donatam, fecit in cælo duo luminaria, præ cæteris (quantum ad humani visus iudicium magna)nempe solem & lunam, quæ humano sensui, propter maiorem propinquitatem & vicinitatem, maiora videntur aliis luminaribus, id est,stellis quæ sunt in firmamento: quæ etiam luminaria ob hoc dicuntur magna, quòd lumen maius præbeant super terram, quàm ea quæ sunt in firmamento, etiam si quantitate, multà horum illis sint maiora. 8 Inter hæc duo luminaria, quæ fecit ad lucendum in firmamento & illuminandum terram, vnum fecit maius in quantitate molis & virtute lucis, nempe solem, vt præesset, potestatemque ac dominium haberet per diem super terram, eam tunc suis radiis illuminando atque visitando. 9 Alterum verò fecit luminare, & quantitate molis & virtute illuminationis minus,nempe lunam,atque etiam alias infiniti numeri stellas plurimas in firmamento fixas, nonnullas autem sed pauciissimas in orbibus inferioribus errantes.Atque hęc luminaria ob hoc fecit, vt simul cum luna præessent nocti, potestatemque ac dominium haberent super terram,ad eam illuminandũ per noctem,in solis absentia. 10 Ipse est qui plagis maximis AEgyptum percussit atque afflixit, inter quas illa erat præcipua, quòd vna nocte omnia eorum primogenita per manũ angeli transeũtis interfecit,tã in hominibus,quàm in iumentis. 11 Ipse eduxit populum Israel de medio AEgyptiorum, inter quos habitabat sub seruitute durissima. 12 Idque fecit Deus per manum omnipotentis virtutis suæ,in magnifica & gloriosa fortitudine. Postquã enim plagã hanc nouissimã in primogenitis conspexerũt AEgyptii timore perterriti, compulerunt exire à se filios Israel, quos prius rogati,atque etiam in Dei mandato iussi demittere noluerant. Et ipse eos egredientes sua potentia seruauit vt nemo AEgyptiorũ quicquã illis auderet inferre nocuméti. 13 Ipse est qui ad populi sui clamorem & orationem Moysi serui sui,mare rubrum diuisit in duas partes,ita vt

Psal.103. Gene.1. Exod.12. Exod.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 *Et eduxit Israel per medium eius.*

15 *Et excussit Pharaonẽ & uirtutem eius in mari rubro.*

16 *Qui transduxit populum per desertum.*

17 *Qui percussit reges magnos.*

18 *Et occidit reges fortes*

19 *Seon regem Amorrhæorum.*

Num.21.

20 *Et Og regem Basan.*

Ibidem. Iosue 6. & 8.

21 *Et dedit terram eorũ hæreditatem.*

22 *Hæreditatem Israel seruo suo.*

23 *Quia in humilitate nostra memor fuit nostri.*

24 *Et redemit nos ab inimicis nostris.*

25 *Qui dat escã oĩ carni.*

26 *Cõfitemini Deo cæli.*

27 *Confitemini domino dominorũ, quoniã in æternum misericordia eius.*

aquæ quasi murus starent ex vtraque parte, cũ persequeretur Pharao cum exercitu suo filios Israel. 14 Ipse transire fecit populum B
Israel per medium sicci maris, aquis sese pro muro, hinc inde præbentibus. 15 Pharaonem verò cum omni exercitu suo, ingressos post filios Israel, per eandem viam transire volentes, ipse violenter oppressit in mari rubro, dum per columnam ignis & nubis interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas curruum, itavt ferrentur in profundum: fugere autem volentes, mari redeunte in locum suum, & aquis illis occurrentibus, demersit in profundum. 16 Ipse dein de populum ita mirabiliter saluatum ab AEgyptiis, transduxit per desertum quadraginta annis, multa eis ibi beneficia prius inaudita præstans. 17 Post annos autem quadraginta, vt in promissam terram eos introduceret, deuicit, expugnauit, & interfecit pro eis reges magnos, qui terram illam filiis Israel promissam possidebant.
18 Et occidit, pro eis pugnando sua diuina virtute, reges virtute atque diuitiis admodum fortes, quibus nunquàm potuissent virtute humana filii Israel præualere: ipsos tamen interfecit, data eis de cælo victoria, & eorũ munitiones ac regna occupauit. 19 Ex horum numero erat Seon ille rex Amorrhæorum, qui filiis Israel humiliter petentibus, contumaciter negauit transitum: quem tradidit Deus in manus populi sui. 20 Item & Og regem Basan, qui & ipse occurrebat populo domini in prelium, factumque est illi à domino sicut priori: sed & alios plurimos trans Iordanem tradidit dominus in manus filiorum Israel. 21 Et tradidit terram illorũ quos interfecerat propter peccata eorum, in hæreditariam possessionem aliis melioribus quibus volebat. 22 Tradidit (inquam) populo quem elegerat sibi in peculium, populo Israel, in possessionem & hæreditatem. 23 Fecit autem hæc omnia pro populo suo tam magnifica & stupenda, eo quòd viderat afflictionẽ & tribulationem, qua humiliabantur & opprimebantur ab AEgyptiis seruitute intolerabili: & clamorem eorum qui de angustia operis clamabant ad dominũ, ipse attendit, memorque fuit populi sui, & promissionũ quas fecerat patribus eorum. 24 Et propter hoc apposuit cor G
suum vt liberaret populum suum ab inimicis & oppressoribus eorum. 25 Neque verò soli populo Israel exhibet beneficentiam suã, verumetiam erga omnes omnino quicunque viuũt super terram, dans omnibus escam & pabulum, vnicuique iuxta conditionem & proprietatem naturæ suæ, in qua condita sunt ab initio. 26 Concludens resumo quam ab initio proposui exhortationem, vt confessione laudis Deum verum qui in cælo habitat, non in manufactis celebretis. 27 Celebretis (inquam) dominum omnium dominantium, & regem regum: quoniam in sempiternum permanebit super omnes seruos eius misericordia ipsius, & vsque in cõsummationem seculorũ quisquis quæsierit in omni progenie, inueniet eã.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXXV.

V Ersu 5, Qui fecit cælos in intellectu. Græcè est τῷ συνέσει, id est, in intellectu, quod valet, in sapientia: quemadmodum in psalmo 46. psallere συνετῶς, vertitur, psallere sapienter, quod verti H
potuisset, Psallite intelligibiliter, vel cum intellectu: quemadmodum & hîc, pro eo quod nos habemus, Qui fecit cælos in intellectu. Clarius dici potuisset, Qui cælos fecit sapienter. Atque ita Hieronymus vertit, Qui fecit cælos in sapientia. Felix, In intelligentia, siue prudentia. ¶ Versu 7, Qui fecit luminaria magna. Luminaria ista duo, quorum in duobus sequentibus versibus fit mentio, nempe sol & luna, peculiariter magna hîc appellantur, sicut & in principio libri Geneseos. Quod non ita est accipiendum, quasi secundũ molis quantitatem omnibus stellis quæ sunt in firmamento sint sol & luna maiores. Nã de luna ex astronomorũ demonstratione constat eã esse quantitatẽ multo minorẽ omnibus, etiam minimis stellis quæ videri possunt in firmamento. Minima enim stellarũ visibiliũ firmamenti, vt Alphraganus astronomus asserit, tota terra est maior. Luna verò minor est terra, ac proinde omnibus stellis quæ in firmamento videri possunt quantũuis minimis. Imò verò stellas esse tradunt astronomi in firmamento tam miræ magnitudinis, vt totam terræ quantitatem quælibet earũ contineat centies & septies, alias quæ eam contineat nonagies, alias septuagies & bis, alias quinquagies & quater, alias trigesies & quinquies, alias decies & octies: quemadmodũ suo loco ostendimus in 7. libro de consideratione rerum naturalium, cui titulus est De cælo & mundo. Quomodo ergo, si de quantitate molis sermonem faciamus, luna ipsa (quæ tota terra est minor) verè dici poterit luminare maius, comparatione ad eiusmodi stellas firmamenti tanto terra maiores? Sed & sol secundum molem licet luna sit longe

Psal.46.

Gene.1.

A amplior, tamen multis stellis firmamenti est minor. Oportet ergo hanc peculiarem appellationem qua nuncupantur sol & luna, duo magna luminaria, accipi secundum præcellentiam luminis, & excellentiã ministerii, quo suæ lucis beneficio eximie inseruiunt mortalibus, præ omnibus aliis luminaribus lucem abundantiorem terris infundendo, & operationes exercendo magis validas, magisque manifestas. Quæ enim stella firmamenti sic sentitur in terris, secundum operationem sui effectus, vt eius aduentu omnia vireant, eius absceſſu omnia flaccescant & emoriantur? Quæ stella vel maxima firmamenti, ita manifeste totum hominis corpus disponit, vt ipsas quoque medullas sua varietate augeat & minuat? Attamen istas solis & lunæ esse operationes, manifestissima certissimaque experientia cognoscimus. Et notandum, quòd non dicuntur hæc duo sol & luna peculiariter magna corpora, aut magna astra, sed tantum magna luminaria, videlicet vt indicetur illuminationis super terram præcellentia. Denique, magna singulariter dici possunt secundum æstimationem mortalium. Secundum nanque humanum iudicium, euidentissimum est, lunam & solem iudicari maiores omnibus stellis quæ sunt in firmamento. Quod autem in versibus duobus sequentibus dicitur, solẽ esse factũ in potestatem diei, siue (vt Felix vertit) ī dominium diei, & lunã in potestatem vel dominium noctis, cum stellis, illud est quod in primo capite Genesis, in horum luminarium creatione die quarto, sic dicitur, Fecitque Deus duo luminaria magna, lu- Gene.1.
B minare maius vt præesset diei, & luminare minus vt præesset nocti & stellis. Et posuit eas in firmamento cæli, vt lucerent super terram, & præessent diei ac nocti, & diuiderent lucem ac tenebras.

CXXXVI. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iste populi ueteris est Iudæorum suam deflentis captiuitatem. Et primum quidẽ sui cordis amaritudinem testantur, dum terræ suæ sanctæ à qua translati sunt recordantur. propter quod organa suspendunt, signa nulla exhibere uolentes ullius lætitiæ, neque cantica iucũditatis canere, in terra captiuitatis, etiam si ad hoc ab ijs qui illos in captiuitatem ducebant, inuitarentur: præcipue ob recordationem ciuitatis sanctæ illius Hierusalem cuius se memoriam atque desiderium protestantur nunquam imperpetuũ uelle è corde abijcere, adeò ut etiam mala sibijpsis imprecentur, si id unquam contingat. Deinde uers. 9 per mõdum imprecandi pœnam prædicit Idumæorum, qui in destructione Hierusalem Chaldæis admixti, crudelissimos sese hostes exhibuerunt Iudæis, ad omnimodam & perfectam destructionem usque ad fundamenta, illos suis exhortationibus animando. Nouissimis uerò, duobus uersibus, Babyloniorum pœnam, ex diuinæ iustitiæ sententia eis uenturam, prænunciat.

CXXXVI. PSALMI ELVCIDATIO.

C 1 *Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus:*
** dum recordaremur tui Sion.*

VM abduceremur captiui in Babylonẽ à terra patrum nostrorum, in itinere adhuc constituti trãsmigratiõis, resedimus atque demorati sumus iuxta fluenta Babylonis, vbi ad demorandum locus aptior videbatur: illicque sedẽtes, atque demorãtes, lugubres fletus edidimus: * cũ nobis in mentẽ veniret desolatio ciuitatis sanctæ Hierusalẽ, & terræ illius sanctæ miseranda dissipatio, & quomodo templũ quod in eo erat solenne domino, igne combustũ sit, & vasa sancta prophanata, aliaque indigna plurima in loco sancto cõmissa: simul 2.Par.16.
etiam dolẽtes nos à loco illo sancto, quem sibi dominus sic elegerat, per transmigrationem hanc & captiuitatem elongari. Quis enim ista cõsiderans, lachrymas valeat continere? 2 Ingressi in Babylonicã terrã, &
D 2 *In salicibus in medio eius, suspendimus organa nostra.*
iam velut in medio eius positi, videntes, q̃ esset locus hic à terra nostra alienus, instrumẽta lætitiæ quæ attuleramus nobiscũ, in quibus cantare eramus soliti, suspẽdimus ad salices, quarũ erat iuxta fluẽta vbi demorabamur magnus numerus: vtpote quibus non libẽret instrumentis vti lętitiæ, sed potius flere & eiulare in tristitia pro misera translatione & captiuitate nostra. 3 Et quidẽ (quod nostrũ dolorem etiã augmentabat) ii qui nobis prẽfecti erant in hac translatione, quos rex Babyloniorũ ad nos transferẽdos constituerat, postulauerũt à nobis verba canticorũ, & cantica lętitiæ nos hortabantur canere. 4 Et qui nos de natali sancto loco nostro abduxerunt captiuos, in terram ignotam, alienã, & idololatria contaminatã, postulauerunt nos, & exigere videbantur à nobis: * di
3 Quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos, uerba cantionum.
centes, vt cantica aliqua lætitiæ caneremus de iis quæ canere solebam⁹ in instrumentis nostris musicis, cum essemus ĩ terra nostra Hierusalem. Atque hæc dicebãt, vel per irrisionẽ, ad nostri doloris aggrauationẽ vel per cõpassionẽ, ad tristitiæ qua nos oppressos conspiciebãt lenimentũ.
*4 Et qui abduxerunt nos: * hymnum cantate nobis de cãticis Siõ.*
5 Nos verò, vtpote homines amaro animo, & quibus nõ libebat signa vlla ostendere lætitiæ, respondebimus illi dicentes, Quonã modo cãtare poterimus cãtica domino cõsecrata, cãtica diuino cultui deputata in
5 Quomodo cantabimus canticum domini ĩ terra aliena?
terra hac aliena atque prophana, ĩ qua omnis viget idololatria, vbi prorsus ignoratur Dei reuerẽtia? 6 O Hierusalẽ ciuitas sancta, ô terra Deo
6 Si oblitus fuero tui
sacrata, quomodo signa poterim⁹ ostẽdere vlla lętitię, donec desolatio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hierusalē, obliuioni detur dextera mea.

7 Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui.

8 Si non proposuero Hierusalem in principio lætitiæ meæ.

9 Memor esto domine filiorum Edom in die Hierusalem.

10 Qui dicunt, exinanite exinanite usque ad fundamentum in ea.

*11 Filia Babylonis misera: * beatus qui retribuet tibi retributionem tuam quam retribuisti nobis.*

12 Beatus, qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram.

Esaię. 13.

nis illius quæ in te facta est nobis hæret memoria? Ecce enī firmissimo B
proposito illud statuo, nunquam tui memoriam de corde deponere, sed
quantumuis diu hæc nostra protrahatur captiuitas, tuam desolationem
deflebo, & ad reparationē reditumque suspirabo, adeò vt fidenter au-
deam mihiipsi etiam comminari ac dicere: si vnquam in loco isto capti
uitatis positus, memoria atque desideriū tui ô Hierusalem è corde abi-
ecero, oblectatus in terra ista aliena, aut in Babylonicis siue diuitiis, si-
ue deliciis, in vltionem hæc mihi pœna cueniat, vt non vltra memor sis
dexteræ meę, non mihi veniat à te vllum auxilium, sed derelinquar à te,
atque proiiciar. 7 Arescat quoque in me omnis vigor meus, & inte-
rius humore omni atque virtute destituar, ita vt præ siccitate lingua ve-
luti adhæreat gutturi. Hæc (inquam) mihi faciat Deus & hæc addat, si
tui memoriam abiecero de corde meo. 8 Si non te, ô ciuitas sancta, ca
put semper & principium lætitiæ meæ, omnibus desiderabilibus & de
lectabilibus quæ mihi obuenire possint præposuero, si non te semper
in animo præ omnibus gestauero, si non tuum bonum & tuam restitu-
tionem omnib⁹ semper antepositero, quæcunque mihi possent læta aut F
prospera obtingere, si non in omni lætitia quæ mihi quomodocunque
contigerit, tui primum memor existam. Et omnino nunquam in terra
hac captiuitatis constitutus ita me vlla sinam capi aut detineri oblecta-
tione, vt prorsus tui fiam immemor. Ita mihi cordi est, quæ in te facta
est desolatio, & ita mihi in desiderio est, tua quam spero futuram ali-
quando reparatio. 9 Domine Deus, tu vides, quanta in nos mala ex-
ercuerunt inimici nostri Babylonii, quibus iuncti fuerunt ii qui terræ
nostræ erant vicini Idumęi, qui se illis cōmiscuerunt, vt nos iuxta quod
semper optauerant, nacta opportunitate, per exercitus potētioris virtu-
tem destruerent. Horum, tu domine, Idumæorum malitiam attende &
ad vltionem memor esto malitiæ & crudelitatis quam exercuerunt in
nos in die visitationis, & in tempore destructionis ciuitatis tuæ sanctæ
Hierusalem. 10 Qui Chaldæos, licet ex seipsis nimiū crudeles, adhor-
tantes ad maiorem crudelitatem, dicebant, Euacuate, & ad fundamenta
vsque prorsus demoliamini, cuncta destruite ignique absumite, prorsus
nihil relinquentes, neque lapidem in fundamento, neque vllum omnino G
vestigium: ita vt in sempiternum vltra non valeat reædificari neque vl-
tra sit memoria eius super terram. Hui⁹ crudelitatis tu domine memor
eris, vt eis iuxta malitiam suam reddas vindictam: cum debuissent iure
fraternitatis nobis ipsi potius ī protectionem atque auxilium extitisse,
aut vt minimum compassionis nobis affectum exhibuisse. 11 Populus
autem Babylonicus, gens Chaldæa, qui desolatiōis factæ in ciuitate tua
pręcipui authores & crudelissimi exequutores fuerūt, ipsi erunt miseri,
& ex decreto iustitiæ tuæ sentient miseriam in die, cum retribueris eis
pro sua malitia: & beatum nos prædicabimus populum illum, qui ex
decreto diuinæ sententię retribuet illis iuxta meritum digna præmia, ita
in illos agēs crudeliter, vt sine misericordia ipsi crudelissime egerūt ad-
uersus locum sanctum tuum. 12 Beatos illos prædicabimus, & laudib⁹
magnis celebrabimus illos diuinæ iustitiæ ministros, qui ex sententia iu
stitiæ Dei eādem ostendent in vos crudelitatis sæuitiā, quam monstra-
stis & exercuistis aduersum nos, ita vt etiam paruulis vestris infantibus
atque lactentibus non parcant, sed crudeliter eos apprehēdāt, allidántque H
sine misericordia ad petras, & sagittis perimant: quomodo paruu-
los nostros petris illisos, & sagittis perfossos, nephandissime interemi-
stis. Sic enim à domino decretum & statutum est, vt iuxta omnem ma-
litiam, quam in nos exercuistis, ô crudeles Babylonii, suo tempore red-
datur in caput vestrum.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXXVI.

MAnifestum per se est, hunc Psalmum ad literam conuenire filiis Israel in transmigratione Baby-
lonica deflentibus suæ captiuitatis miseriam & loci sancti desolationem, suis autē hostibus pœ-
nam & vltionem vel prædicentibus vel imprecantibus. Secundum autem mysticam intelligen
tiam, facile aptare poterimus Psalmum istum populo fidelium, in hoc mundo tanquam in exilio degen
ti, vbi longe sumus ab illa terra sancta, à loco illo paradysi, vbi erat summa quies atque tranquillitas,
vbi erat perpetuum sabbathum in perfecta innocentia: cum nūc in medio Babyloniorum, id est, in ma
xima confusione, in perturbatissimo hoc mundo, vitam ducamus in medio deriſorum & iniquorum,
2.Petr.2. qui de die in diem (vt de Loth ait sanctus Petrus) affligunt animas iustorum. Ipsi vero sancti ingiter
memores sui exilii, & agnoscentes transmigrationis locum, sciētes vnde abducti sunt, atque in patriam

suam tandem aliquando reditum sperantes, organa suspendunt in salicibus, omnia huius mūdi gaudia, A
delicias omnes & voluptates abiiciunt & abiurant, semper ad patriam illam vnde abducti sunt aspiran-
tes, in omnibus quæcunque in terra captiuitatis blandiuntur renuentes consolari, atque in sola spe sui
ad patriam reditus oblectari proponentes. Vltio autem illa quæ in fine Psalmi ponitur, significat gra-
uissimam illam desolationem & damnationem, quam iusto Dei iudicio experientur vniuersi impu, &
dæmones peruersi, & illis adhærentes maligni homines, qui in hoc mundo iustorum fuerunt irrisores,
quique filiorum Dei in hoc exilio, quantum potuerunt, captiuitatem aggrauare non desierunt.
¶ Versu primo, Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus. Potest ista sessio super flumina ī-
telligi, in via, cum essent adhuc in trāsmigratione. Solent enim magni exercitus libenter iuxta loca, vbi
sunt aquæ, figere tentoria, ob vsum aquæ in cūctis necessarium: quemadmodum in primo libro Esdræ 1.Esdr.8.
legimus, quòd Esdra ipso cum magna populi multitudine ascendente de captiuitate Babylonica, con-
gregatus sit omnis populus ad flumen qui decurrit ad Ahaua, ibique māsit tribus dieb⁹. Vel intelligi
potest sessio ista, de habitatione in terra Babylonis, quam plurima irrigabant flumina, vti Strabo re-
fert libro decimosexto, quorum maxima erant Tygris & Euphrates. Nam & vulgo sic dicimus, ciui-
tatem illam esse sitam super hoc aut illud flumen, id est, iuxta flumen, videlicet vt ex eo ciuitas ipsa sua
commoda in rebus necessariis accipiat. Quod autem dicit populus, in versu secundo, in salicibus se sus-
B pendisse organa, indicat magnam ibi fuisse salicum copiam, quæ iuxta flumina solent in locis humilio-
ribus libenter nasci, quemadmodum econtrario myricæ in locis arentibus. ¶ Versu tertio, Quia il
lic interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum. Intelligi potest quod hic dicitur
de Babyloniis postulantibus cantica à filiis Israel, tripliciter. Primo, vt ironice accipiamus hoc illos di-
xisse, deridendo populum Domini: quasi dicant, Cantate nunc cantica quæ canere soletis, quare non
canitis? quare non gaudetis? quemadmodum per ironiam subinde afflictis loqui solent illudentes alii,
qui malis afflictorum congratulantur, maxime illis qui prius in excedenti erant gaudio, antequam su-
bita illa occurreret tribulatio. Atque huic intellectui consonat quod vertit Felix, Quia illic interroga-
uerunt nos qui captiuos duxerunt nos, verba cantici: & deridentes nos. lætitiam (supple interrogauerūt
nos, dicendo) Cantate nobis de cantico Sion. Neque dissonat quod habet Paraphrasis Chaldaica, Ibi
interrogauerunt nos Babylonii qui captiuos abduxerunt nos, vt diceremus verba cantilenarum: & ra-
ptores nostri lætitia affecti dicebant, Psallite nobis cantica quæ dicebatis in Sion. Secundo accipi po-
test hæc postulatio vt seria, & non ironica, vt videlicet exegerint Babylonii serio ab ipsis, cantare car-
mina consueta laudis Dei ad eorum irrisionem, vel ob nimiam superbiam ad suam ostentationem Dan. 5.
quemadmodum rex Balthasar, ex ingenti superbia & nimio cordis fastu, sacra vasa iam temulētus ius-
C sit ad mensas suas adferri, vt biberent ex eis ipse & optimates eius, laudantes deos suos aureos & ar-
genteos, quasi dignum se iudicans qui iisdem vteretur vasis cum domino Deo Israel, in quib⁹ ille olim
acceperat ministerium. Ita intelligi potest, Babylonios ob superbiam voluisse coram se decantari illa
carmina, & suas aures iisdem oblectari, quibus solent in terra Israel soli cantare domino. Tertio, potest
accipi hæc postulatio, vt ex compassione prolata. Quanquam enim Babylonii, in ipsa ciuitatis destru-
ctione & inuasione crudelissime egissent: fieri tamen potuit, vt post vltionem consummatam, & iam o-
mnia demolita, ad qualemcunque mansuetudinem eorum animi flecterentur erga eos qui relicti erant
superstites, quemadmodum ferè solent post omnia vastata & impetum expugnationis transactum, a-
nimi victorum erga reliquias deuictorum mollescere. Atque ita fieri potuit, vt Babylonii illi, quibus e-
rant admixti filii Israel, videntes magnam tristitiam quam fletibus & querimoniis grauiter protesta-
bantur, misericordia commouerentur super illorum desolatione, ac proinde hortarentur illos ad sese
consolandum patriis canticis, quibus populum Israel cognouerant plurimum assuefactum, videlicet
potestatem illis concedentes (ad consolandum animi mœrorem) canendi cantica domini. Est autem
primus horum modorum communior, & magis verisimilis. ¶ Versu quinto, Quomodo cantabi-
mus canticum domini in terra aliena? Terram alienam intellige, non solum populo domini alienam &
peregrinam siue incognitam, sed alienam etiam à Deo, vtpote in qua non agnoscebatur, neque coleba-
D tur Deus. ¶ Versu nono, Memor esto domine filiorum Edom, in die Hierusalem. Oratio est eclyp-
tica, id est, defectum patiens, cuiusmodi esse solent orationes imprecatoriæ: vt ipsa etiam loquendi for
ma, animi indignatio & rei indignitas, pro qua fit imprecatio, ostendantur. Completur autem versus,
hoc modo, Memor esto domine filiorum Edom, secundum ea quæ fecerunt contra populum tuum in
die Hierusalem, vel quanta aut qualia fecerunt aduersum nos in die Hierusalem. Diem autem Hieru-
salem, vocat tempus vastationis & desolationis ipsius quo modo loquendi etiam in vulgato sermone
subinde vtimur, dicētes, Hodie dies mea est, cras forsitā tua, volētes indicare, vt mihi hodie est afflictio,
infirmitas, aut quodlibet malū, ita tibi cras forsitan euentura similia: quemadmodum de morte apud
Sapientem breui verbo dicitur, Mihi heri, tibi hodie. Sic in Psalmo trigesimosexto, de die impii dici- Eccle. 38
tur, Dominus autem irridebit eum (impium) quoniam prospicit quòd veniet dies eius, nempe impii, Psal. 36.
id est, dies quo pœnas dabit, & subibit æterna supplicia. Quo etiam modo videtur intelligendum,
quod Hieremias dicit, Diem hominis non desideraui, tu scis: hoc est, ego nemini malum optaui, aut Hiere. 17.
malum quæsiui, sed in vera charitate omnibus bene volui. De Idumæis autem pœna quæ hic præ-
dicitur, eandem latius atque apertius apud Prophetam Abdiam explicatur, cum ad Edom ita vatici- Abdias.
natur, Propter interfectionem, & propter iniquitatem in fratrem tuum Iacob, operiet te confusio,
& peribit in æternum. In die cum stares aduersus eum, quando capiebant alieni exercitum eius, &
extranei ingrediebantur portas eius, & super Hierusalem mittebant sortem, tu quoque eras quasi

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnus ex eis. Ac post pauca, Sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam conuertet in caput tuum.

E ¶ Versu vndecimo, Filia Babylonis misera. Possumus accipere constructionem transitiuam, pro non transeunte, vt filia Babylonis dictum sit, pro filia Babylon. Sic enim solent ciuitates in scripturis appellari filiæ, quemadmodum alibi, Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit, & cætera. Possumus autem secundum constructionem transitiuam proprie accipere filiam Babylonis, pro gente & populo qui est in ipsa. Est enim ciuitas, principium & quædam mater omnium qui in ea nati sunt: quomodo dicimus filios Hierusalem, filios Ecclesiæ, id est, natos in Hierusalem, renatos in Ecclesia, atque ita in cæteris. Cum autem in eodem versu subnectitur, Beatus qui retribuet tibi retributionem quam retribuisti no bis, non idem valet, beatus, quod in principio libri Psalmorum, cum dicitur, Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum: aut in Psalmo 111. Beatus vir qui timet dominum, atque in aliis consimilibus locis. Non enim fit hîc de tali beatitudine mentio, neque talis beatitudo promittitur iis qui interfecturi erant Babylonios, eorumque pueros allisuri ad petram. Sonat ergo hîc, beatus, laudabilis & prædicandus. Hunc enim sensum volunt, Populus ille qui tibi retribuet, & cætera. hac in re benefaciet, rem bonam & laude dignam (nimirum Diuinæ iustitiæ exequutionem) faciet, laudemque & commendationem ex ipso facto commerebitur. Et hoc quidem ita verum est, si rem ipsam, ipsumque factum in semetipso consideres. Bonum enim est & dignum laude iustitiam exequi, & Diuinę voluntatis peragere sententiam. ¶ Versu vltimo, Beatus, qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram. Vulgo hîc legunt per pronomen tertiæ personæ, Beatus, qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram, quod etiam mystice exponunt, illum verè beatum prædicantes secundum Deum, qui cogitationes & affectiones

F

1.Cor. 1. prauas, antequam ad perfectum consensum perueniant, supprimit & allidit ad Christum, quem petram esse interpretatur sanctus Apostolus. Verum hæc sententia, licet admodum arrideat, cum versiculus iste per se fuerit enarratus, vbi tamen ad præcedentia & cum toto decursu Psalmi confertur, vel modica est, vel nulla cohærentia. Neque legendum est per tertiam personam, suos, sed per secundam, paruulos tuos. Dirigitur enim sermo ad ipsam Babylonem, quomodo & in versu præcedenti. Atque ita per secundæ personæ pronomen manifestissime fit sermo in Hebræo, Chaldæo, & Græco, item & antiquioribus atque correctioribus Latinis exemplaribus, tam Gallicani quàm Romani Psaltorii. Quod si quis mordicus velit tenere pronomen suos, accipiat improprie pro eorum, nempe Babyloniorum: & eandem habebit sententiam. Hanc autem pœnam quam hîc Babyloniis imprecatur populus domini, la-

Esaiç. 13. tius prænunciatam legimus per prophetam Esaiam, capite decimotertio, in hæc verba, Omnis qui inuentus fuerit, occidetur: & omnis qui superuenerit, cadet in gladio. Infantes eorum allidentur in oculis eorum, diripientur domus eorum, & vxores eorum violabuntur. Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint, sed sagittis paruulos interficient, & lactentibus vteri nõ miserebuntur, & super filios non parcet oculus eorum.

G

CXXXVII. PSALMI ARGVMENTVM.

Confitetur fidelis domino in conspectu angelorum sanctorum, super misericordia & ueritate, & exaltatione nominis eius, atque etiam promptissima Dei benignitate, quæ petentibus semper augmentat fortitudinem. Cui etiam uersu quinto, optat ab omnibus regibus & regnis terræ confessionem & laudem propter magnitudinem gloriæ eius: quæ in hoc peculiariter est spectabilis, quòd ipse excelsus, humiles tamẽ diligit, & excelsos corde superbos odit. Propter quod, corde humili in domino fidens, etiam inter medias tribulationes nihil metuit, securus in Dei protectione & custodia, qui opera manuum suarum non despicit.

CXXXVII. PSALMI ELVCIDATIO.

I Cõfitebor tibi domine in toto corde meo: quoniam audisti omnia uerba oris mei.
*2 In cõspectu angelorũ psallã tibi: * adorabo ad templũ sanctũ tuum, * & cõfitebor noi tuo.*
*3 Sup misericordia tua & ueritate tua: * quoniã magnificasti super omne, nomẽ sanctũ tuũ.*
4 In quacũque die in-

H

Confessione laudis celebrabo te domine ex pleno affectu cordis mei, mente pura & voluntate bona: quoniam secundum benignitatem tuam, misericorditer exaudisti omnia verba deprecationis meæ, quibus oraui ante conspectum tuũ. 2 In spiritu quoque mentis meæ eleuatus ad te, tanquam in medio angelorum tuorum constitutus, psalmum laudis tibi cantabo: * adorabo ad thronum sublimis gloriæ tuæ, ad sanctam cælestem habitationem tuam, in qua vt in templo tuo sancto glorioſus inhabitas: * atque illic spiritus mentis constitutus, quasi ante præsentiam maiestatis tuæ, confessionem laudis cantabo tibi, tametsi carne adhuc positus in terris. 3 Quanquam autem infinita mihi sit confessionis materia, de duobus tamen potissimum confitebor tibi, nempe super misericordia atque veritate siue fidelitate tua, quas in omnibus operibus tuis coniunctas inuenio, & in iis quę erga humanum genus agis operibus præcipue lucere conspicio: * quoniam super omne quod est in cælo & in terra, tu superextulisti magnificentiam sancti nominis tui: & tuam sanctam maiestatem demonstrasti super omnia glorioſam, atque præcellentem. 4 Tu verò, domine, secundum hanc miſe-

A *uocauero te, exaudi me * multiplicabis in anima mea uirtutem.*
*5 Cõfitebuntur tibi domine omnes reges terræ: * quia audierunt omnia uerba oris tui.*

*6 Et cantẽt in uijs domini: * quoniã magna est gloria domini.*
B *7 Quoniam excelsus dominus, & humilia respicit: * & alta à lõge cognoscit.*
*8 Si ambulauero in medio tribulationis, uiuificabis me: * &*
C *super iram inimicorũ meorum extendisti manum tuam: * & saluũ me fecit dextera tua.*
*9 Dominus retribuet pro me: * domine misericordia tua in sæculum: * opera manuũ tuarum ne despicias.*

ricordiam tuã atque veritatẽ, in quocunque tempore te corde fideli invocauero, exaudies me: * & augebis in spiritu meo fortitudinem, & virtute interna me confortabis, ita vt à te nunquam discessurus sim vacuus, sed aliquid semper spiritualis gratiæ atque fortitudinis internæ adiicies mihi, quotiescunque ad te effudero orationem meam: vt sic de virtute semper in virtutem progrediar. 5 Et non solum dignum est vt ego tibi homo pauper & modicus confitear, verumetiam tanquam dignum & iustum opto, peto, & futurum spero, vt confiteantur tibi omnes reges orbis terrarum, cum regnis ac populis sibi subiectis, ita vt tibi famuletur totus orbis: * quoniam iam in omnes fines orbis terræ annũciata sunt atque audita, ex Apostolica prædicatione, omnia verba sancti Euangelii, præcepta atque promissa omnia quæcunque per os tuum præcepisti aut docuisti: vnde factum est, vt in omnibus partibus orbis terræ plurimi ex populis, multi etiam reges ac principes se submiserint confessioni Christianæ fidei. 6 Et quanquam apud homines magni æstimatur dignitas regia, iustum tamen est, vt superiorem agnoscẽtes dominum in cælis, in canticis laudis & gratiarum actionis, etiam reges ipsi & principes terrarum, vnà cum subiectis sibi populis, in viis præceptorum tuorum ambulantes, confiteantur tibi: * quòd magna sit super omnem gloriam terrenam, gloria magnificentiæ tuæ. Iustum enim est, vt se humilient huius mundi principes ante conspectum tuum, qui es rex regum & dominus dominantium. 7 Et in hoc quidem Apo.19. peculiariter valde miranda est & magnificanda gloria tua, quòd cum ipse excelsus sis, super omnes altissimus, & in omnibus præcellentissimus, semper tamen ad humiles respicis & attendis, vt eos exaltes: * superbos verò & eos qui seipsos exaltant, tu despicis, contemnis, & tanquam elongatos à conspectu tuo pro nihilo reputas. 8 Et ego si humiliatus fuero, teque humiliter inuocauero, confido quòd etiam si inter grauissimas ex omni parte tribulationes & tentationes versatus fuero, tu me sis liberaturus, & in vita spiritus seruaturus, atque etiam corroboraturus: * imò contra iram, inuidiam, & malitiam eorum qui me persequuti fuerint, demonstrabis potentiam virtutis tuæ, eorum videlicet malitiam tua potentia prohibendo & superando: * & dextera Deut.32. omnipotentiæ tuæ saluabit me ab insania & furore inimicorum meo- Rom.12. rum. 9 Insuper tu domine retribues etiam, & vindictam facies in illos pro me. Tua enim est vltio, & tu retribues impiis iuxta malitiam suam: * O domine, misericordia tua sempiterna est, quam ab initio cognouimus semper erga seruos tuos fidelem extitisse, neque dubitamus in finem vsque imperpetuum permansuram: * propter quam misericordiam, te precor piissime Deus, vt nos qui sumus opera atque figmenta manuum tuarum, quos formasti atque finxisti ad imaginem & similitudinem tuam, in potentia, sapientia, & bonitate tua nunquam abiicias aut negligas: neque vnquam nos in perditionem venire permittas, propter gloriam nominis tui, quod est benedictum in sæcula. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXXVII.

D VErsu secundo, In conspectu angelorum psallam tibi. Hinc manifeste cognoscito, etiam spiritum habere pedes suos, quibus proficisci possit cum voluerit, vel vsque ad angelicorum agminum consortia, corporis pedibus interim super terram suam perstantibus. Nisi fortè magis velimus alas dare spiritui, quibus volet, quàm pedes quibus ambulet vel currat. Sic enim ille eximius Theologus Boetius alas maluit quàm pedes dare humano spiritui, cum de se ita caneret, Sunt etenim pennæ volucres mihi, Quę celsa conscendant poli: Quas sibi cum velox mens induit, Terras perosas despicit: Aeris immensi superat globum, Nubesque post tergum videt: Quique motu agili calet ætheris, Trãscendit ignis verticem, Donec in astriferas surgat domos, &c. His erga siue pedibus, siue alis, cõfidit vir sanctus, & proponit in cõspectũ angelorum ascendere, an potius subuolare, illicque Deo psallere, & adorare ad templum sanctum eius. Sine his enim nunquam ad tantæ posset celsitudinis sublimitatem conscendere. Tunc verò in conspectu angelorũ Deo psallimus, quãdo mente & affectu Deo præsentes nos facimus, & quasi in circuitu throni eius nosipsos constituimus. Vel dum in profundissima cordis humilitate, cum summa reuerentia coram Deo procidimus, vt in medio angelicorum agminum gloriosissime regnante, quando sic coram throno gloriæ eius procidimus: attendentes quanta reuerentia illi ministrent milia milium, & assistant decies centena milia. Potest etiam illud, In conspectu angelorum, aliter exponi, vt significetur, quasi sub illorum patrocinio. Quomodo enim is qui præ humilitate nimia erubescit coram rege magno solus loqui, fidentius loqui audebit, si assistant quos sperat causæ suæ habiturum se patronos: ita & nos meritis nimium exigui in conspectu angelorum psallere & orare debemus, vt vel per illos nostræ laudes Deo præsentatæ fiant acceptæ, & exaudiantur orationes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Versu tertio, Magnificasti super omne, nomen sanctum tuum. Ne putes omne nomen, esse oratione adiectiui & substantiui: sed diuisim lege, & omne numeri singularis intellige positum pro plurali, omnia, in hunc sensum, Magnificasti super omnia nomen sanctum tuum. Quàm verò dulce est, quod in versu sequenti vir sanctus, quotiescunque ad dominum clamat, non solum exaudiri, verumetiam adiici sibi virtutem, & multiplicari semper fortitudinem, confidenter pronunciat, de Dei bonitate & fide nihil hæsitans. Cui non male consonat, quod alio in loco dicitur, Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum, &c. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem. Illi enim quorum auxilium à Deo est, & qui ascensiones in corde suo disponunt, ipsi sunt & qui clamando inuocant dominum: atque hi exaudiuntur à domino, & ex benedictione eius pergunt de fortitudine in fortitudinem, multiplicaturque virtus in animabus eorum. Psal. 83.

¶ Versu sexto, Et cantent in viis domini, quoniam magna est gloria domini. Cantent quidem, sed nõ in viis domini, qui (iuxta Apostolum) ore quidem Deum laudant, aut Deum se nosse confitentur, sed factis negant, qui labiis Deum honorant, corde autem & moribus elongantur ab eo. In viis autem domini cantare monemur, vt Dei præcepta custodientes laudemus. Qui enim cantant & non in viis domini, peccatores, horum (teste Sapiente) non est laus speciosa. Rectos verò (vt noster ait Psalmista) decet laudatio. In secunda autem parte dictio quoniam, accipi potest vt dicat causalitatem, in hunc sensum, Cantent fideles reges in viis domini, propterea quòd gloria domini magna est. Magnitudo nanque gloriæ Dei, ratio est, quare laudandus sit, & nos illi in viis ipsius cantare debeamus. Vel accipi potest pro quòd, vt significetur quid debeat cantari, i hũc sensum, Fideles in viis domini hoc cantẽt, quòd magna sit gloria eius: id est, de hoc eum canticis laudent, quòd sit magnus & gloriosus super omnes. Titum. 1. Esaię. 29. Mat. 15. Eccle. 15. Psal. 32.

CXXXVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

In hoc Psalmo multiplex ponitur consideratio Diuinæ magnificentiæ, ex qua consurgitur ad laudẽ Dei. Et primum quidem ipsius omniscientia proponitur, quæ se etiam usque ad singulas humanas actiones, cogitationes, atque loquationes, ad prætevita insuper & futura extendit: ita ut futurorũ etiam priusquã sint habeat præscientiam: propter quod, mirabilis est & supra imbecillem humani ingenij captum, Dei omniscientia. Deinde uersu sexto, ad Dei omnipræsentiã (ut ita rei exprimendæ gratia loquamur) trãsit, ostendẽs per inductionem, nusquam locorum posse quenquam effugere præsentiam domini, qui est & in cælo & in terra, & in nouissimis maris. Versu autem decimo, soluitur erronea persuasio, qua se quidam putãt tenebris à Dei conspectu atque præsentia occultari: & declaratur, quemadmodum Deus perinde die ac nocte, in luce & in tenebris, omnia habeat præsentia, & patentia suo conspectui: neque adiuuetur luce diei, neque impediatur tenebris noctium: cuius adiungitur causa, quoniam omnibus ipse est præsentissimus semper & intimus, ita ut intima nostra possideat, habeatque in sua potestate, quos à matris utero formare cœpit. Propter quod, ex mirabilium operum contemplatione, in spiritu consurgit ad laudem & confessionem eius, cuius oculis etiam ossa nostra, quamuis pelle & carne occultata, nuda tamen sunt & aperta: qui etiam substantiam corporis nostri cognoscebat adhuc in terræ uisceribus dispersam, priusquam in corporis copaginationem uniretur: qui deinde corpus ipsum nostrum in matris utero uidit imperfectum, nondum membris omnib⁹ absolutum, neque rationali anima adhuc formatum: in cuius præscientiæ libro uniuersi scripti seruantur, etiam illi qui in posteruenturis diebus formandi sunt, nondum in rerũ natura subsistentes. Atque hæc quidem, usque ad uersum decimumsextum. Ad hoc autem, consequenti ordine, relicta contemplatione operũ creationis & mirabiliũ prædictorum, transit ad considerationem Diuinæ bonitatis atque dignationis, quam erga electos suos demõstrat, quos honore maximo honorificauit, & principatu sempiterno dotauit: neque eos paucos, sed in multitudine innumerabili, multos nalde, quos nemo dinumerare possit hominum: ad quorum societatem aspirans, se dicit exurgere & erigere spem atque conatum, & eum Deo intra illorum numerũ uelle semper permanere. Peccatores autem & uiros sanguinum sciens esse sub odio illius, & ab illo esse mortis sententia interficiendos, etiam ipse à se abigit uir iustus: propterea quòd uana sentiant esse spem electorum, cælestes mansiones (quas expectant fideles) commẽtitias & uanas existimãtes, promissis Dei credere recusantes. Atque hos, quatenus Deo sunt inimici, etiam ipse inimicos habet, & odio perfecto exosos. Vltimis tandem duobus uersibus se ad Deum post omnia conuertens, ipsum interrogat suæ conscientiæ testem & iudicẽ: & bene confidens de cordis sui rectitudine, probari ipsum petit à Deo, atque ita in æternæ uitæ uia eũdem habere ductorem, ne usquã fortè aberret.

CXXXVIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Domine probasti me, & cognouisti me:*

* *tu cognouisti sessionem meam & resurrectionem meam.*

MAgna est & mirabilis, domine, latitudo scientiæ tuæ, qua omnia nosti, etiam particulares quasque actiones hominum. Ecce enim domine, tu me totum intus & in cute perscrutaris, inuestigas, atque perquiris, & quasi probatum diligenter atque peruestigatum optime nouisti: * siue sedeam, siue surgam, siue stem, siue iaceam, & omnino quicquid egero, tu exacte nouisti singula: & nihil te potest latere eorum quæ ago. * Denique, siue sedeam in quiete contẽplationis & meditationis legis tuæ, siue exurgam à quiete contemplationis, ad negotia quælibet aut labores actionis, tu omnia attendis, & nosti vniuersa quæcunque ago, tu habes explorata.

A 2 *Intellexisti cogitationes meas de longe:*
* *semitam meã & funiculum meum inuestigasti.*

3 *Et omnes vias meas prævidisti:*

B * *quia non est sermo in lingua mea.*

4 *Ecce domine, tu cognouisti omnia nouissima & antiqua:*

* *tu formasti me:*

C * *& posuisti super me manum tuam.*

5 *Mirabilis facta est scientia tua ex me:*
* *confortata est, & non potero ad eam.*

D 6 *Quo ibo à spiritu tuo? aut quò à facie tua fugiam?*

7 *Si ascendero in cælum, tu illic es:*

* *si descendero ad infernum ades.*

8 *Si sumpsero pẽnas*

2 Neque verò solas actiones externas, verumetiam cogitationes quæ mihi sunt intimæ, tu cognoscis à longe, hoc est, prius etiam quàm intra me sint per tuam præscientiam: * aut de longinquo, cum tu in cælo habites, nos hîc in terra versemur, neque obstat tibi spatii intermedii vel maxima distantia, vt confundantur qui te putant, quòd circa cardines cæli perambules, nostra ob hoc nihil considerare: * viam vitæ meæ, quam ambulo, & conuersationem meam, simul & funiculum viæ meæ, id est, intentionem mearum omnium actionum, tu optime habes cognita. Tu enim nosti viam bonam, an malam ambulem coram te: & singularum actionum intentionem tu iudicas. 3 Neque verò tunc vias meas & actiones scire incipis, cum me vides in eis ambulare, quasi ex mea actione tu haurias tuam scientiam, quemadmodum homines faciunt, qui per sensus exteriores cognitionem hauriunt eorum quę intellectu cognoscunt: sed ab æterno secundum æternam tuam præscientiam prænouisti omnes vias vitę meæ, quas in hoc mundo eram peram bulaturus: * & omnino nullus est sermo in ore meo, quem tu non noueris, etiam priusquam edatur per os meum, & donec sub lingua mea adhuc volutatur nondum expressurus. * Neque sermo vllus est in lingua mea, quo tibi aliquid valeam patefacere, quod non antè in cogitatione mentis meæ æquè clarissime conspexisses: neque sermone vti debeo per linguam meam, ad tibi rem quamlibet insinuandam, sed sola tibi cogitatio sufficit, vt tibi sola cogitatio hominis loquitur. 4 Et quid multis est opus? Ecce enim in vniuersum omnia, & quę vltima sunt in nouissimis ventura temporibus, & quę antiqua sunt, quæ olim præcesserunt in prioribus generationib⁹, sicut præsentia æquè omnia nouisti. Tua enim scientia & præterita, & præsentia, & futura, æquè complectitur, ratione æternitatis tuę, in qua pręteritum & futurum non sunt, sed totum pręsens est: in qua tibi sunt præsentia, quę hominibus in tempore isto viuentibus, aut pręterita sunt, aut futura: * neque verò tãtum spectanda occurrit mirabilis latitudo cognitionis tuę, verumetiam ineffabilis potentia virtutis. Tu enim creasti me, & secundum animam tuæ imagini me assimilans, & secundum corpus de limo terræ me fingens: * neque post quam creasti me, statim abstraxisti manum tuam à me, neque mox cessauit erga me operatio virtutis tuæ: sed manum potentiæ tuæ, sicut adhibuisti mihi, cum me creares, ita eandem super me confirmasti: vt quem creasti, quandiu tibi fuerit placitum conserues. Non enim es tu, domine vt corporales sunt artifices, qui postquam opus quodliber perfecerint, conseruare ipsum opus non habent: manum abstrahũt, & permanet nihilominus opus quod effectum est. Omnia siquidem quæ à te creata sunt, perpetua egent manutentione, & sustentatione tua: ita vt si semel manus tuæ tentionem subtraxeris creaturis, vniuersæ simul collabantur in nihilum. 5 Verè mirabilis facta est tua scientia atque sapientia à me, extra me, supra me, mihi nimium videtur mirabilis, extra captum meum est, supra intelligentiam meam: * valde confortata est, valde robusta, valde valida est, nimiumque exaltata, & non potero prævalere vt comprehendam eam: nimis excelsa est, & eleuata lõgè supra vim ingenii mei, vt nequaquam spes sit mihi posse eam vt est comprehendere. Excedit enim miranda tua sapientia, quam in rerum tam creatione, quàm sustentatione monstras, omnem humani ingenii facultatem: neque ad eius sublimitatẽ pertingere valet nostra crasities. 6 Et quemadmodum in omni scientia tua atque omnipotentia, sic & in omni præsentia tua spectandus es atque mirabilis, quòd videlicet in omnibus locis vnus ipse præsens adsis. Neque enim vllus est locus in cælo sursum, aut in terra deorsum, ad quem possit homo accedere, ad absẽdendum se à te, domine, qui spiritus es, & non caro: neque est quo possit homo confugere, ad occultandum se à conspectu præsentiæ tuæ, id quod per singula inducendo facile fit manifestum. 7 Si enim etiam vsque ad cæli altitudinem quis conscenderit, putans illic se à te occultare, errat graviter ille. Te enim illic maxime præsentem inueniet, quandoquidem cælum tibi sedes est, & mansio habitationis tuæ, cælumque & terram adimples: * si verò in oppositam partem absçedens, etiam vsque ad profunda inferni descenderit, sperans vel ibi non adfuturum dominum, errat iterum. Tu enim illic ades secundum potentiam & seueritatem tuæ iustitiæ, quasi iudex & vltor in loco carceris, ad perpetuam impiorũ cui illic vincti detinentur, vltionem. 8 Quòd si illi possibile foret etiam Iob 22. Ioan. 4. Esai. 66. Hier. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

meas diluculo, & habitauero in extremis maris.

9 *Etenim illuc manus tua deducet me:*

Hier.23. Hebr. 4. 1.Ioan.1. **& tenebit me dextera tua.*

10 *Et dixi, forsitan tenebræ conculcabunt me:*

** & non illuminatio mea in delicijs meis.*

11 *Quia tenebræ non obscurabuntur à te:*
** et nox sicut dies illuminabitur:*
** sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.*

12 *Quia tu possedisti renes meos:*

** suscepisti me de utero matris meæ.*

13 *Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es:*
** mirabilia opera tua, & anima mea cognoscet nimis.*

14 *Non est occultatum os meum à te quod fecisti in occulto:*
** & substantia mea in inferioribus terræ.*

15 *Imperfectum meum uiderunt oculi tui:*

alas sibi assumere primo diluculo,& celerrimo volatu peruolare vastissima maria,ita vt perueniat vsque ad longissime distantes partes maris. E

9 Ne sic quidem euaserit ille præsentiam tuam. Siquidem illuc eum deducere debebit manus tua omnipotẽs,neq; sine tuo ducatu illuc pertingere poterit:& eris ei quasi dux per omnem viã, neque vnquã vsquã vel ad momentum aberis ab eo: * & dextera omnipotentiæ tuæ inueniet illum, tenebit quasi apprehensum, aut tenebit ne cadat in profundum & pereat. Patet ergo,quemadmodũ nec in cælo sursum, nec in inferno deorsum,nec in vltimis maris, ac proinde nec in alio quolibet loco possit esse absconsio à præsentia vultus tui: quandoquidem cælum & terrã tu imples,suntque omnia nuda & aperta oculis tuis. 10 Quòd si quis dixerit,& reputauerit secum in corde suo,lux est Deus,& in luce videt omnia. Forsitan verò fieri potest, vt tenebræ occultent hominem,à cognitione & præsentia Dei,& quasi absondant,conculcent,atque supprimant,ita vt non videat existentes in tenebris per noctem,vel etiam per diem in locis obscuris:quemadmodũ homines etiam quę ante oculos sunt,non possunt videre,quando lumen abest. Forsitan ita & F
cum Deo res habet.*Sed hoc omnino vanissimum est. Nam quantum ad oculos diuinæ cognitionis, etiam nox me illuminat, & lumen super me præbet Deo,æquè atque dies,ad me cõtuendum: si me abscondero ad perfruendũ deliciis meis, ad explendas conceptas voluptates & peccandum liberius. Solent enim homines suas concupiscentias explere eupientes,fugere lucem,& tenebras exquirere, perinde quasi ita tuos oculos possint effugere. Verùm falluntur miseri,nescientes,quoniam æquè die & nocte illuminata sunt omnia tibi ad perspiciendum. 11 Quia tenebræ quas homines reputant tenebras & obscuritates, apud te non sunt tenebræ,nec obscuritates reputantur à te,siue ante te,ita vt valeãt quicquam omnino coram te obscurare,aut occultare quod non videas:
*nox quoque(quæ maximè hominibus obscura videtur)ante te reputatur quasi illuminata, ita vt nõ minus per noctem cuncta videas,quàm per diem:neque minus tibi pateant omnia in dẽsissimis tenebris,quàm in clarissima luce:*sicut tenebræ ipsius noctis,sic lumen ipsius diei ante te:& sunt coram te lux diei & tenebræ noctis æquales,propterea quòd G
sicut illa non indiges, ita his non impediris. Neque enim lux corporalis diei quicquam te adiuuat, vt videas etiam corporalia:neque tenebræ corporeæ vllum tibi ne videas præstant impedimentum: ita fit,vt ante te lux & tenebræ sint æquales. 12 Neque verò mirum, si mihi tu vbique præsens adsis,& semper me atque mea omnia cognoscas:quando quidem in intimis meis tu inhabitas, & intimus es mihi, ita vt etiã renes qui intra me sunt occultissimi & bene absconditi, possideas,eos in tua plenissima habens potestate:*suscepisti quoque me faciendum & perficiendum ex vtero matris meæ,in quo me primum plasmare cœpisti,omnibus membris necessariis componens: vt deinde post egressum ex materno vtero, temporis processu, iniustam quantitatis & roboris perfectionem adduceres: * suscepisti etiam me à matris vtero,in tuam protectionem,curam atque custodiam. 13 Confessione laudis prædicabo te,domine,pro eo quòd mirabiliter valde magnificatus sis,mirabilemque te demonstraueris in omnibus operibus tuis: potissimũ autem H
in mirabili creatione figmenti nostri: *verè miranda sunt atque stupenda opera tua,omnia quæ facis: & ita sunt miranda, vt anima mea nunquam satis valeat illis cognoscendis intendere, nunquam ea sufficienter possit contemplari: & quantumuis contempletur spiritus meus,quantumuis consideret, non satiabitur præ admiratione. Neque enim inter omnes tuas creaturas est vel vna,quam dignè homo admirari,vel sufficienter & plenè (quantum ad potentiam, sapientiam atque bonitatem infinitam,quæ in eis lucet ex tui participatione)possit contemplari.
14 Non sunt occultata à te ossa mea,quæ tamen fecisti in occulto,pelle & carne vestita: neque per hanc operationem absconditi possunt à conspectu tuo:*& substantia mea,siue materia de qua eram secundum corpus formandus,nonerat occultata à te,cũ adhuc esset in visceribus terræ, priusquam in materiam disponeretur corporis mei, aut priusquam in eam anima esset introducta. 15 Informe meum,meam informitatẽ, id est,me adhuc informem & imperfectũ in matris vtero viderunt oculi tui: priusquam formam vltimã & perfectionem corporis acciperem, cum adhuc rudis, & impolita massa essem in matris vtero, sine forma

A ** & in libro tuo omnes scribentur:*

** dies formabuntur, & nemo in eis.*

16 *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus:*

B

** nimis confortatus est principatus eorum.*

17 *Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur:*

** exurrexi, & adhuc* C *sum tecum.*

18 *Si occideris Deus peccatores:*

** uiri sanguinum de-* D *clinate à me.*

19 *Quia dicitis in cogitatione:*
** accipiant in uanitate ciuitates suas.*

20 *Nónne qui o derũt*

naturæ humanæ, priusquam forma vltima perficeretur ante rationalis animæ infusionem: * & omnes omnino quotquot creati sunt,vel creabũtur boni atque mali,in libro præscientiæ tuæ erunt scripti,& in mente tua quasi in libro seruabitur omnium memoria,illi etiã qui nondum perfecti sunt,adhuc informes,imò prorsus adhuc in nihilo delitescẽtes:
*adhuc tempora decurrent,& formabuntur in eis multi, etiã adhuc generabuntur homines, & non est iam vnus, neque subsistit adhuc vnus ex illis omnibus,qui in diebus illis venturis generabũtur:& tamen iam scripti sunt vniuersi in libro præscientiæ tuæ, & non est vnus ex omnibus illis tibi incognitus,non minus quàm si in diebus præteritis iã prẽfuissent. 16 Et hactenus quidem magnificentiam maiestatis tuæ in teipso atque in tuis mirabilibus operibus consideraui vt potui. Libet nunc ad tuam gloriam etiam illud attendere,qualem te erga tuos seruos exhibeas. Et mihi quidem hæc considerare volenti, videntur tui electi quos tu amicos habes, & nominas, à te honore permaximo plurimum honorificati:pro quibus talia ac tam stupenda peregisti mirabilia, proprium filium tuum carne vestitum pro eorum salute tradendo in mortem,spiritum paraclitũ illis mittendo,& vitę ęternę promissa magna & preciosa donando:quę sanè omnia propter electos facta,maximę erga illos dignationis sunt indicia: *eorũ quoque imperiũ & regnũ quod dispositi illis, valde confortatum, corroboratum, atque confirmatũ est. Regnum enim quod dispositi eis,sempiternum est: & regnabunt tecum amici tui in sæcula sęculorũ. Regnum quoque eorum valde confortatum est,dũ ipsi ex paucissimis facti sunt plurimi,& in maximũ excreuerunt numerum,adeò vt iam dilatasse se videatur principatus & dominiũ amicorũ Dei in omnes fines orbis terrarũ. 17 Si enim velim eos dinumerare, & cœpero numerum cõsiderare electorum tuorũ,inuenio esse innumerabiles,quemadmodũ sunt arenę in littore maris: nimirum ex omnibus gentibus,tribubus,linguis,populis & nationibus collectos, Apoc.7.
turbam magnam nimis,quam præ multitudine nemo dinumerare possit, tametsi tibi sit cognitus tuorum electorum numerus: *& ego quoque cupiens & sperans in horum numerum computari,& ascribi catalogo amicorum tuorum spe cõcepta ex tanto electorũ numero & multitudine tam innumerabili, simul & accenso desiderio ex tanto amicorum tuorum honore, à peccatis meis in quibus iacere cœperam erexi me,sicque exurrexi:& adhuc tecum permaneo,adhuc(vt confido,testimoniũ mihi perhibente conscientia)in conspectu tuo inter amicos tuos perssto,persistamque tuæ gratiæ auxilio,dum viuam,& imperpetuum tecum eligo permanere,ita vt nulla me possit quantũuis abundans malitia à te abstrahere. 18 Atque ita quidem honorificati sunt apud te sancti & electi tui. Cęterum,quantũ ad homines reprobos longe aliud cõsidero,quos nos saluationis honor,sed potiꝰ mortis ęternę manet decretum. Et quidẽ si tu domine decreuisti,imò quia omninò decreuisti,& firmiter statuisti illos damnationis gladio ferire, quia tu eos in mortem æternam daturus es præcipites:idcirco neque ego eos vllo dignabor honore,quemadmodum electos tuos,neque cõmunicare cum eis volo,aut quicquam habere commercii:*sed aduersum ipsos qui sunt viri sanguinum,homines iniusti,peccatis dediti,& effusionis innoxii sanguinis cupidi,exclamabo vt fugiant atque discedant à me in hoc tẽpore: quemadmodum tu illos in nouissimo die iubebis à te discedere: iubebo (inquam)declinare à me,exibóque & separabo me de medio eorũ,ne com- 2.Cor.6.
municem cum operibus eorum tenebrosis & infructuosis, ne particeps Ephe.5.
factus immunditiæ,inuoluar in peccatis ipsorum. 19 Occidet autem vos Deus,ô peccatores impii,& ego vos à me abigo, quoniã falsis persuasionibus dicitis in cogitationibus cordis vestri, quasi ad irrisionem electorum Dei: * nos mundo hoc & iis quæ in eo sunt perfruamur pro libito. Istis autem relinquimus ciuitates & mansiones cælestes,eas quas sibi imaginãtur atque pollicentur. Accipiant illas,& regnent in eis,quas ipsi se consecuturos sperant. Accipiãt eas(dicitis)in vanitate,quasi non vera,sed vana sit spes electorum Dei. Hęc enim dicũt apud se impii homines carnales,cogitationes non rectè existimantes falsam & vanam esse expectationem iustorũ:suas autem voluptates,quibus in sæculo perfruuntur, veras ac summas esse delicias: atque ita ob hanc falsam persuasionem, increduli & inobedientes, ab eo quidem interficientur,omnibus autem iustis debent esse abominabiles. 20 Teipsum interro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Actu.1. *te domine oderam?*

* *& super inimicos tuos tabescebam?*

21 *Perfecto odio oderã illos, inimici facti sunt mihi.*

22 *Proba me Deus, & scito cor meum: *interroga me, & cognosce semitas meas.*

23 *Et uide si uia iniquitatis in me est: *& deduc me in uia æterna.*

go Deus,qui corda omnium nosti,tuipse iudex esto,an nõ mihi facti sunt abominabiles,& summo odio detestabiles peccatores obstinati, qui te habent odio,tibi increduli atque rebelles mandatis tuis? *& an non summa indignatione & ira aduersum inimicos nominis tui affectus fui,ita vt præ ira & indignatione veluti cõsumerer,atque tabefierem in memetipso,ad eum modum quo solent grauí qualibet indignatione affecti deficere, deperire, ac veluti resolui per indignationis feruorem? 21 Domine,tu vides, quemadmodum odio consummato & integro ex toto cordis affectu illos habuerim exosos,& quemadmodum eos vt maxime inimicos habuerim:non quidem eorum substantiam quam creasti,odiendo,sed malitiam, & obstinatam nequitiã, secundũ quam inimici tui existunt. 22 Quæ loquor,domine Deus, coram te,& secundum te,ex syncritate, & in veritate cordis mei loquor, non aliud corde tenens, quàm verbis exprimam. *Tu inuestiga,& examina me,& considera intentionem cordis,vt scias cor meum: tu cognosce, & attende ad vias meas,quas ambulare studeo coram te, iuxta gratiam tuam, in corde recto & bona voluntate. 23 Et attende domine,num in me vlla iniquitas inhabitet, aut si via illa quam ambulo iniqua sit, si vlla actio siue operatio quam ago sit praua: *& ab omni via iniqua elongatum,quæso,deducas in via æternitatis, in via præceptorum tuorum,quæ ad æternitatem perducit.In hac enim via vitę æternæ te peto ducem habere & directorem, Deus piissime, vt à te Deo creatore & saluatore meo nõ aberrem in sempiternũ. Amen.

E

F

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXXVIII.

VErsu primo,Domine probasti me,& cognouisti me.Totum hunc psalmum, vt à Christo prolatum,conantur Latini commentatores exponere.Vnde in sancto die Paschæ pro introitu ad missam vsus ecclesiasticus accipit illud quod est in huius psalmi versu decimoseptimo, Exurrexi, vel(vt habet lectio psalterii Romani)resurrexi,& adhuc sum tecum:pro versu autem ad introitum accipit initium huius psalmi,Domine probasti me,& cognouisti me,tu cognouisti sessionem meam & resurrectionem meam:videlicet intelligendo per sessionem ipsam passionis humilitatem, aut in sepulchro quietem: resurrectionem autem,à morte & sepulchro. Cui interpretationi vt non obsistimus,ita in Elucidatione nostra non accedimus, sed generali applicatione psalmum totum, Dei omni scientiæ, omni præsentiæ, atque omnipotentiæ applicamus, considerantes in eo mirabilem Dei erga vniuersa scientiam,præsentiam, & prouidentiam. Iam enim suprà diximus in Annotationibus psalmi centesimidecimiquinti non esse necessarium,siquando versiculo aliquo ecclesiastica consuetudo vtatur ad talem aut talem sensum,vt hoc cogamur ad eum sensum psalmum totum pertrahere. Illã enim dedimus libertatem ecclesiastico vsui,vt ex scripturis particulas accommodatas sibi possit assumere,suóque proposito applicare, etiam si principalis scripturæ talis intentio illuc non tendat. Nos ergo diligentissime expensa tota psalmi consequentia,quæ nobis videbantur magis consentanea,magisque germanam intelligentiam tangentia diximus,nemini præiudicantes,qui aliter quomodocunque (modo fideliter) enarrarit. Et haud scio, num in vniuerso libro psalmorum alius sit huic similis, qui tam in Hebræo quàm in Græco, Latino, ita variæ est intelligentiæ, cuiusque partes tam variis modis possunt & transferri & exponi,quemadmodum partim in his præcipuis,partim in alteris posterius annexis patebit annotationibus.Quid autem nos per sessionem & resurrectionem intelligamus,gemina interpretatione aperuit Elucidatio,quarum prior est,Tu me cognouisti,siue sedentem in quiete,siue exurgentem ad opus:siue ociosus degam,siue operis aliquid agam,vbique & semper me conspicis:nimirum vbique & semper præsens. Posterior intelligentia, per sessionem intelligit contemplationem in quiete, quam præbet sessio, iuxta illud Hieremiæ, Bonum est homini cum portauerit iugum tuum domine, ab adolescentia sua. Sedebit solitarius,& leuabit se supra se. Post resurrectionem verò à contemplatione quieta exitus ad laboriosam & distrahentem exteriorem actionem. Cui posteriori intelligentiæ consonat quod habet Paraphrasis Chaldaica,Coram te nota est sessio mea, ad studendum legi: & resurrectio mea, ad eundem in prælium. ¶ Versu secundo, Intellexisti cogitationes meas de longe. Longinquitas ista (vt in Elucidatione indicatur) accipi potest vel secundum temporis distantiam, quoniam multo ante quàm cogitationes sint in homine,Deus eas cognoscit, atque ita ideo quasi à longe videt, dum id quod longe abest, quod adhuc in longinquo est,cognoscit. Vel secundum distantiam localem, quoniam excelsus dominus, & in altis habitans, ista quæ hîc infernè cogitamus, non ignorat. In secunda autem parte, cum dicitur, Semitam meam & funiculum meum inuestigasti,nos per semitam intelligimus rationem viuendi atque conuersandi: per funiculum autem,intentionem,eo quòd sicut per funiculum siue perpendiculum solent ædificantes in rectitudine ędificium disponere,atque etiam in mensurandis terris per funiculum æqualitas & proportio sortium acquiritur:ita per intentionem tota vita hominis,vel in rectitudine, vel in curuitate disponitur, ipsumque totum corpus omnium actionum & totius conuersationis, ex ea accipit suam rectitudinem, si ipsa recta fuerit: quemadmodum apud Lucam pulchrè Saluator loquitur, dicens, Lucerna corporis tui est oculus tuus.Si oculus tuus lucidus fuerit,totum corpus tuum lucidũ erit, &c. quem passum,non male sancti

G

H

Thre.3.

Luc.11. Matt.6.

A doctores de intentione bona omnia rectificante exponunt. Vnde breui, sed erudito verbo dixit quidam, Intentio operi tuo nomen imponit. Ob hanc scilicet causam, nos funiculum sumus interpretati intentionem.Aliter verò hæreditatem intelligimus,quemadmodum & alibi dicitur,Pars autem domini populus eius.funiculus hæreditatis eius.Et iterum,Funes ceciderunt mihi in præclaris,eo quòd per funiculos fiat diuisio.Secundum hunc ergo modum,ita intellige quod hîc dicitur, Tu inuestigasti ambulationẽ meã per viam,cũ foris essem in negotiis:& quierem meam,cum essem in funiculo meo,siue in hæreditate & habitatione mea:hoc est, siue foris peregrinabar, & domo aberam peregre profectus ad negotia, siue in habitatione sortis meæ & hæreditatis vbique me considerabas, & mea omnia peruesligabas.Cui expositioni satis aptè consentit quod ex Hebræo pro funiculo Hieronymus ac Felix vertunt, Accubitum vel accubationem,vt significetur quies in loco & sorte hæreditatis. Item & quod Chald habet paraphrasis,Sed & quando ambulauero in via,aut quando accubuero ad studendum legi,&c. ¶ Versu tertio, Quia non est sermo in lingua mea. In Latina lectione videtur hæc pars esse incõplera,quam in Elucidatione duabus rationibus compleuimus, nonnulla subaudientes.Posset tamen absque subauditione aliqua perfecta haberi sententia,si finem istum tertii versus connecteremus principio versus quarti sequentis,in hunc modum,Non est sermo in lingua mea,& ecce domine tu cognouisti omnia nouissima & antiqua:hoc est, etiamsi tibi nihil indicemus per linguam & os nostrum, attamen omnia tu habes cognita,& quæ olim præcesserunt,& quæ fient in futuris temporibus. ¶ Versu quarto,Tu formasti me,& posuisti super me manum tuam. In libris de consideratione rerum naturalium ostendimus,inter efficientes causas,quasdam esse sui effectus causas tantum secundum fieri,sine quibus videlicet effectus non posset produci:attamen cum semel productus fuerit, nihil vltrà indiget eadem causa ad sui permanentiam: neque opus habet causa quicquam agere ad illius sic producti effectus conseruationem: quemadmodum videlicet artifex statuam facit aut domum. opereque absoluto manet domus,mortuo artifice qui fabricauit illam.Sic patre (qui est causa filii vt fiat) mortuo,nihilominus is quem genuit filius in robore permanet.Sunt proinde causę istę suorum effectuum tantum secundum fieri,non etiam secundum esse.Sunt verò causæ aliæ quæ non solum causa sunt vt res fiant,verumetiam vt sint:ita vt non solum non fieri possit effectus absque causæ efficiẽtia,sed neque possit absque eius causalitate vllo modo subsistere,quo modo corpus lucidum causa est sui luminis, eo quòd lumen à luce dependeat:neque omnino posset vel ad momẽtum lumen subtracta luce permanere:quemadmodum ex ipso momento quo solare corpus auferretur vel lux eius, necessarium foret simul omne lumen quod est ab eo deficere. Hoc modo etiam cælestia corpora dicunt in omnibus his inferioribus habere causalitatem vel efficientiam. Super omnia verò Deus optimus maximus,super omnia benedictus,causa talis est,à qua omnes omnino effectus secundum suum esse dependent, vt sicut absque eius efficientia nihil potest fieri,ita nec permanere iam productum,neque vel ad momentum subsistere,nisi continuò sua infinita virtute ipse adesset,qui illud velut manuteneret. Atque hanc manutentionem, siue sustentationem indicat Elucidatio intelligendam,cum non contentus psalmista dixisset,Tu formasti me: adiecit quantocyus.Et posuisti super me manum tuam,ab eo videlicet momento quo me sustentare & manutenere cœpisti.Quemadmodum enim cum opus aliquod primum efficimus, dicimur admoliri manum operi,vel manum applicare ad opus: ita per manus positionem super ipsum opus, rectè accipimus ipsam sustentationem atque conseruationem. Alii verò hęc duo,formasti me,& posuisti manum super me,pro eodem accipiunt,vt ponere Deum super nos manum,sit idem quod formare,nempe manum ad nostrum opificium applicare. Potest etiã in hac manus superpositione intelligi singularis protectio,cura atque defensio qua nos Deus ab infantia mirabiliter curat, protegit, & defendit, quasi iugiter super nos extento brachio eius. Alii intelligũt de afflictione & correptione: Tu formasti me,& formatum multis miseriis afflixisti, aggrauasti vltricem & verberatricem manum tuam super me. In quem sensum,scripturę dicunt manum domini aggrauari super eum,aduersus quem disciplina seuerior missa fuerit: quẽadmodũ in psalmo trigesimoprimo ex persona pœnitentis dicitur, Aggrauata est super me manus tua,conuersus sum in ærumna mea,&c. Sic interdum leuare manum dicitur Deus,quando ad grauem vltionem se parat:vt psalmo cẽtesimoquinto,Et leuauit manum suam super eos,vt prosterneret eos in deserto.Et alibi,Leua manus tuas in superbias eorum in finem. Atque huic expositioni fauet,quod Felix ait,hoc in loco ex Hebræo verti posse,Posuisti super me plagam tuam.Et Chaldæa paraphrasis,Concitasti super me percussionem manuum tuarum. ¶ Versu quinto, Mirabilis facta est scientia tua ex me. Particulam illam, ex me, nos accipimus in Elucidatione, loco à me, vel supra me, vel vltra me, vel extra me: cui non malè consonat versio Hieronymi, Super me est scientia, & excelsior est, non potero ad eam. Potest tamen particula Ex, accipi proprie, vel loco De, in hunc sensum,Scientia tua ex me,de me,quam videlicet ostendis in me,vel erga me,vel circa me, est mirabilis,& ita excelsa,vt ego non possim eam comprehendere. Atque ita sanè res habet. Dei enim scientia, vel sapientia, vel illa solum quam circa hominem monstrat, & quæ de homine est, tam est mirabilis, tam est excelsa, vt non possimus nosipsi comprehendere, quomodo tam sapienter, tam mirabiliter, nos formare, & nobiscum agere possit. ¶ Versu decimo, Et dixi, forsitan tenebræ conculcabunt me.In psalmis hoc consuetum est,cum quippiam proponitur per modum obiectionis,præmittere particulã talem,& dixi.Quemadmodũ in psalmo septuagesimosecundo,Et dixi,ego sine causa iustificaui cor meum,& laui inter innocentes manus meas,&c. Et iterum in eodem psalmo,Et dixerunt (impii) si est Deus,& si est scientia in excelso. Rursum in alio psalmo, Et dicet homo,si vtique est fructus iusto? Sic enim per interrogationẽ conuenienter hoc legi potest,vt suo loco declarauimus. Ita ergo & hoc in

B

C

D

Deut.32. Psal.15.

Psal.31.

Psal.73.

Psal.72. Ibidem. Psal.57.

Universidad de Deusto
Biblioteca

loco quod sequitur pòst,& dixi,nempe: Forsitan tenebræ conculcabunt me,per modum obiectionis, siue dubitationis, dubiæque propositionis considerandum offertur, & discutiendum atque dissoluendum proponitur. Quod verò mox subsequitur, Et nox illuminatio mea,propositi est determinatio secundum partem negatiuam,ostendens,nequaquam tenebras,posse hominem conculcare,siue obtegere,ne à Deo conspiciatur. In hunc enim sensum accipi debet Conculcare,hoc in loco,pro Operire,siue Occultare,eo quòd ab oculis quodammodo subtrahitur quod in terra pedibus calcatur. Vnde Hieronymus clarius vertit,Forsitan tenebræ operient me. Similiter Felix,Operient vel obtenebrabunt. E

In eo autem quod sequitur ad dissolutionem propositi,Et nox illuminatio mea in deliciis meis,coniunctionem ET pro ETIAM accipe,vt hunc faciat sensum,Nequaquam fieri potest,vt tenebræ operiant & abscondant me,imò etiam nox ipsa illuminatio mea est,vt tam in nocte,quàm in die me Deus videat:hoc est,apud'te nox quoque lucida est:vel(vt Hieronymus vertit) Nox quoque lux erit circa me. Quod autem in Græcis & Latinis codicibus habetur, In deliciis meis,non habetur in Hebræo. Habet autem duplicem intellectum. Priorem in Elucidatione expressimus. Alter est,Nox quoque erit illuminatio mea ad meum gaudium,ad meum commodum,ad meas delicias. Vir enim iustus adeò non cupit posse latere Deum,vt etiam in magnum gaudium hoc sibi reputet, quòd semper & vbique, etiam in densissimis tenebris,etiam in tenebrosissimis locis, pateat oculis Dei benignissimi curatoris & protectoris sui. Est ergo etiam nox circa me lucida in deliciis meis,ad meas delicias,ad meum gaudium. Atque hæc sententia posset vtcunque accipi ex Hebræo. Verti enim potest,Nox erit lux vel lucida,vel illuminata pro me. Quod simpliciter quidem intelligitur,pro me cognoscendo aut videndo: id est,vt me Deus videat etiam in nocte. Veruntamen potest etiam aliter exponi pro me, in meum commodum,ad meum gaudium,quod est,in deliciis meis. ¶ Versu vndecimo, Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur:sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Partes prima & vltima, in nostra lectione atque etiam in Græco, difficilem habent intelligentiam. Eandem autem sententiam ex Hebræo clarius ita vertit Hieronymus,Nec tenebræ habent tenebras apud te,& nox quasi dies lucet: similes sunt tenebræ & lux. In eandem quoque sententiam,nec minus clare Felix,Etiam tenebræ non habent tenebras apud te,& nox sicut dies illuminabitur:similes sunt tenebræ luci. Ex quibus disce in nostra lectione quod dicitur, tenebras non obscurari à Deo, idem esse, quòd tenebras apud Deum non reputari tenebras,vel non esse obscuras. Nam hoc est quod Hieronymus dicit,tenebras non habere tenebras apud Deum. Disce item,in vltima parte cum dicitur,Sicut tenebræ eius,ita & lumen eius,pronomina illa, eius & eius,non idem referre:sed primum relatiuum noctem refert,secundū diem:ad hunc sensum,Sicut tenebræ noctis,sic lumen diei,intellige:& econtrario,sicut lumen diei,ita tenebræ noctis. Quare clarius sic dici posset,Sicut tenebræ illius, ita & lumen huius:hoc est,diei lux & noctis tenebræ, æquales & similes sunt apud Deum,vt æquè in nocte tenebrosa videat omnia atque in clara die, dum neque diei corporale lumen quicquam Deo confert,vt videat,aut melius videat,exactiúsve rem perspiciat. Vt autem intelligas, quomodo Deus omnia tam in luce,quàm in tenebris videat,& nihil illi possit esse occultū, nec in densissimis tenebris,quod hoc psalmo frequenter inculcatur, finge tibi oculum aliquem,qui ex semetipso lucem habet, indeficientem, in qua videat quicquid voluerit, qui item omnium rerum species habeat sibi congenitas, talis oculus neque lumine extrinseco indigebit, vt rem quamlibet videat, eo quòd ipse lucem habeat sibi intrinsecam,in qua possit omnia contueri,neque vllis tenebris extrinsecis impediri poterit à rebus visibilibus percipiendis. Atque à tali oculo nulla res poterit abscondi, cuius in se habeat congenitam similitudinem,quin semper eum videat, & quasi præsentem habeat atque intueatur. Ita diuinam mentem nos intelligimus,velut mentalem quendam & spiritualem oculū: id est, intellectum purum,qui in semetipso lucem habeat intrinsecam, imò qui est ipsemet lux vera & incomprehensibilis,& tenebræ in eo non sunt vllæ, in qua luce illuminantur illi omnia, vt nihil apud illum possit latere quasi occultatū in tenebris:propter quod,tenebris extrinsecis nec adiuuatur, nec impeditur. Iterū,quia in ipso sunt omnia,& vt in radice,omnia quę fuerunt,sunt,erūt vel esse possunt,cōprehenduntur: & quia in sua essentia,vt in quodam speculo & quadam similitudine, siue imagine omnes creaturas cognoscit,fieri non potest,vt quicquam ei abscondatur,& occultetur,quòd nō,quantūuis intra intima terrę defossum viscera,præsenti oculo intueatur. Eandem hanc rem pulchrè & plene quantum potuimus,à proposito tractauimus in libris de consideratione rerum naturalium, cap. 22. libri II. ¶ Versu duodecimo,Suscepisti me de vtero matris meæ. Magis obuius videtur hic sensus: Suscepisti me defendendum & educandum ex vtero matris meæ: id est, fuisti mihi semper adiutor & auxiliator: quem sensum bceuibus in Elucidatione loco posteriori tantum indicauimus. Verùm ipsa originalis Hebræa lectio suadet aliter intelligendum,Suscepisti me formandum & fingendum de vtero matris meæ: hoc est,incœpisti me facere & formare in vtero matris. Sic enim ex Hebræo vertit Hieronymus,Orsúsque es me in vtero matris meæ. Similiter Felix,Orditus es me in vtero matris meæ. Vulgò autem dicere solemus,cum artifex quispiam opus aliquod incœperit, quod multum tempus ad perfectionem requirat,suscepisse illum hoc opus:& si hodie incœperit opus,dicitur illud suscepisse hodie,videlicet suo tempore perficiendum. Iustum enim est,vt quod cœpit artifex,perficiat. Ita intelligimus Deum nos suscepisse de materno vtero,quoniam iam tum formare nos cœpit,neque subtrahet manum, donec opus perfecerit quod cœpit in vtero. Neque enim diei vnius opus est homo,sed opus est multi tēporis. Pulchrè quoque huic expositioni consonat quod in Chald. Para. dicitur, Fundasti mihi,vel fundamentum posuisti,siue iecisti mihi,in ventre matris meæ. ¶ Versu decimoquarto,Non est occultatum os meum

F

G

H

Ioan.1. Rom.11.

A à te. Caue,os hîc accipias pro ore. Nam os quod genitiuum ossis format,debes accipere: quod beatus pater Augustinus quo facilius intelligeretur,dicebat ossum meum,loco os meum,melius dicens vt reprehendant Grammatici, quàm non intelligant populi. Id tam ex Hebræo quàm ex Græco est euidentissimum. Vnde ad discretionem,Hieronymus per numerum pluralem vertit, Non sunt occultata à te ossa mea. Ossa autem signanter dicit non esse occultata Deo, vt significet, etiam illa quæ intima sunt,esse Deo aperta & nuda, posteaquam ossa & pelle & carne diligenter tecta,non sunt illi abscondita. ¶ Versu decimoquinto, Imperfectum meum viderunt oculi tui. Imperfectum meum dicitur,pro imperfectum me:quemadmodum frequenter dicimus Aspice paupertatem meam,vide afflictionem meam: id est,vide me pauperem,me afflictum,& cætera. Imperfectio autem ista intelligitur, secundum formationem corporis, quod in principio admodum rude est & inabsolutum in matris vtero,& temporis successu paulatim perficitur. Vnde Hieronymus vertit,Informem adhuc me viderunt oculi tui:& Felix, Informe meum vel imperfectum meum,id est, corpus meum nondum formatum nec organizatum,maceriam rudem & incultam atque indigestam. Illud autem quod sequitur, Dies formabuntur,& nemo in eis:sic intellige,Dies formabuntur,& decurrent adhuc tempora,& nemo in illis venturis diebus formabitur vel erit,qui non sit scriptus in libro tuo. Vel sic, Adhuc formabuntur dies,& nemo illorum qui in diebus venturis nascituri sunt,in illis adhuc est diebus:quoniam videlicet
B nondum sunt dies illi,& ob hoc nondum sunt illis qui tunc nascituri sunt:subaudi, & omnes illi tamē in libro tuo etiam descripti sunt. Vel sic,Nemo in eis,id est,ex eis qui in diebus formandis sunt nascituri,est adhuc in rerum natura:vel nemo ex eis est quem non habeas scriptum in libro tuo. In Græco autem sic legitur, ἡμέρας πλασθήσονται, καὶ οὐδὲ εἷς αὐτοῖς, vbi dies in genitiuo casu ponitur, vel in accusatiuo plurali,videturque sic vertenda hæc lectio,Per dies formabuntur,scilicet homines pòst nascituri, & nemo in eis:hoc est,Adhuc per singulos dies noui homines formādi sunt, & ex eis nemo est qui nō scriptus contineatur in libro tuo. Atque eundem sensum habebit nostra lectio,si dies accipiatur vt accusatiuus pluralis numeri,rectus à subintellecta præpositione per,hoc modo,Per dies formabuntur,& cætera. Alii,nemo accipiunt improprie,vt valeat nullus vel nulla,quemadmodum in Græco sonat οὐδείς, id est,nec vnus:sicque intelligunt. Dies formabuntur,& non est iam vnus ex illis venturis diebus:subaudi,& tamen iam omnes illi,simul & omnes qui in eis nascentur,& quæcunque in eis fient,tuo iam libro sunt inscripta. Et ad hanc intelligentiā satis accedit quod vertit Hieronymus, Dies formati sunt, & non est vna in eis. ¶ Versu decimosexto, Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. Mihi honorificati,intellige meo iudicio,secundum meam existimationem,vt sit sensus, Mihi considerāti videntur amici tui valde honorificati,& magnificati à te. Vel sic intellige, A me valde honorificati sunt,& magni admodum reputati,ego illos maximi feci,& in magno honore habui: quemadmo-
C dum de viro iusto in alio psalmo dicitur,Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, timentes autem dominum glorificat. Est enim hoc pii hominis,quos Deus amat magnificare, & qui Deum habent odio,vicissimque odiuntur à Deo,habere contemptos. ¶ Versu decimoseptimo,Dinumerabo eos,& super arenam multiplicabuntur. Id nos,partibus ambabus simul iunctis,ita in Elucidatione exponimus,Si dinumerare eos voluero,inuenio multos sicut arenam. Alii diuisim legunt, prius referentes ad initium Ecclesiæ nouæ,quando admodum pauci numero erant fideles veri, posterius ad profectum eiusdem,quando iam mirum in modum creuit fidelium numerus, per vniuersum orbem illaro Euangelio. Atque ad hunc sensum, præsentem locum ita exponunt, Prius quidem illi amici tui admodum erant pauci ita vt facillime potuissent dinumerari,ac nullo negocio cogi in certum aliquem numerum,quemadmodum videlicet in actis Apostolicis,eos qui simul in Hierusalem erant congregati fideles,Ecclesiæ nouæ initium;legimus certo comprehensos numero,atque ante spiritus sancti missionem ferè etiam nominatim designatos. Verum postmodum spiritu sancto demisso de cælo, & beatis Apostolis in omnem terram exeuntibus,tanta facta est credentium multitudo, vt quasi arena maris fierēt innumerabiles. Pars illa autem quę sequitur,Exurrexi,& adhuc sum tecum, multipliciter exponitur. Quidam de Christo peculiariter intelligunt,Surrexi,ô pater,à mortuis ego filius tuus,& adhuc
D tecum sum,permaneo viuus in sæcula sæculorum, nunquam vltra post mortem vna morte mea deiectam moriturus. Hac autem occasione dicunt resurrectionis Christi fieri mentionem, quoniam mox sermo præcesserat de multiplicatione fidelium, quæ tum primum facta est, cum à mortuis surrexisset Christus dominus ad patris gloriam. Ita enim definitum fuerat, vt non prius in gentibus prædicaretur Euangelium,vnde illa innumerabilis arena confluxit in Ecclesiam, sed tantum intra fines Iudææ (quemadmodum indicabat Chananææ mulierculæ Saluator dicens,Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel:& cum discipulos vetuit non abire in viam gentium,neque in ciuitates Samaritanorum introire)donec exaltatus à terra,iuxta quod ipse prædixerat,omnia ad se attraheret, & donec semen cadens in terram bene mortuum, fructum proferret plurimum. Verum quia in toto hoc Psalmo singularem nusquam fecimus Christi mentionem in Elucidatione, neque hîc voluimus Christi peculiariter meminisse,vt esset Psalmi connexio commodior. Exponit autem sic Elucidatio,Exurrexi à peccatis,tantum videns tuorum amicorum honorem, tantam gloriam, & tantam multitudinem, videlicet allectus illorum gloria,confortatus illorum copioso numero,vt spem haberem posse me fieri sicut vnum ex illis. Sic enim & ille prodigus filius perditionis,cum exurgere,& ad patrem vnde fugerat reuerti proponeret,apud sese dicebat, Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autē fame hîc pereo? Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei, Pater peccaui,& cætera. fac me sicut vnum ex mercenariis tuis. Cum ait, Quanti mercenarii,vides ipsum multitudinis seruorum

Psal.14.

Actu.2.
Actu.1

Apoc.1.
Rom.6.

Mat.15.

Matt.10.
Ioan.12.
Ibidem.

Luc.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

patris mentionem facere. Cum addit, abundant panibus, recordatur, quàm illis bene sit, quàm beate, qui in patris domo versantur. Atque harum rerum duarum consideratione seipsum confirmat, & erigit animum, vt in sancta concepta fiducia dicat, Surgam & ibo. Nouissime verò cum ait, Fac me sicut vnum ex mercenarijs tuis: quid hoc aliud est, quàm, vt ego semper sim tecum? Ecquis tandem tam obstinati cordis fuerit, quis tam in vitijs profunde immersus, qui harum duarum rerum consideratione non exurgat per spem veniæ, & sese erigat à sua prauitate, in qua iacuerat? Vbi nanque mentis consideratione perpenderis, quàm multi sint in sancta Ecclesia adoptione filiorum Dei donati: si
Apoc.7. turbam illam magnam attendas, quam in sacra Apocalypsi dilectus domini discipulus se vidisse testatur, ex omnibus gentibus, tribubus, linguis, populis, & omni natione, stantes ante thronum in conspectu Dei & agni, & palmas habentes in manibus, quomodo non & tu vnus miser & pauperculus sperabis posse te in eadem societate loculum vel nouissimum obtinere, si in corde contrito & spiritu humiliato postulaueris? Rursum, si consideres, ad quantam dignitatem electi sint illi amici Dei, in quàm
Apoc.5. sublimi gloria & plenissima fœlicitate positi, quemadmodum in eadem Apocalypsi vigintiquatuor seniores, omnium (vt arbitror) fidelium nomine canunt, Redemisti nos domine Deus noster in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & re-
1.Ioan.3. gnabimus super terram: si præterea attendas quod aiunt sancti Apostoli domini, Ioannes & Paulus:
Coloss.3. ille quidem, Charissimi, nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Hic vero, Cum Christus apparuerit
Ioan.12. vita vestra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. Sed quid discipulos nominamus? Ipse magister
Luce.22. omnium ait, Vbi ego sum, illic erit & minister meus. Et iterum, Dispono vobis, sicut disposuit mihi
Ioan.17. pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam, in regno patris mei. Iterum ad patrem, Et ego claritatem quam tu dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Hæc (inquam) omnia quæ ad honorem & gloriam pertinent amicorum Dei, quisquis attenta mente consideraverit, quomodo fieri poterit, vt non accensus tantorum propositione bonorum, vt non tantis támque amplissimis spebus prouocatus, erigat sese, atque exurgat è luto in quo iacuerat, vt non vltra
2.Co.5. velit peregrinari à patre tam benefico, sed amodo eum esse, & perpetuo cum eo permanere, vt cum Apostolo, siue absens, siue præsens corpore, semper contendat placere Deo? In hoc autem sensu, posset dictio, adhuc, accipi, p semper, vt sit sensus, Exurrexi, & vsq; vel semper sum tecũ: id est, perpetuo tecũ eligo permanere, & nunquam à te separari, quantacunque malitia occurrerit. Quidam sic intelligunt, Exurrexi summo mane, vt dinumerarem electos tuos, & adhuc sto coram te ad dinumerandum & considerandum, & nequaquam possum comprehendere tuorum amicorum numerum, tam sunt in superexcedenti numero. Atque ita nihil hic nisi nimia electorum multiplicatio innuitur. Verum omnibus mature pensatis, & excussa diligenter psalmi consequentia, arbitror, inter cætera non pessimum esse quod in Elucidatione exprimimus, & in hac iam annotatione latius declarauimus. Attamen in tam variis enarrationibus, nostrum non est, cuiquam quid teneat præscribere. ¶ Versu decimonono, Quia dicitis in cogitatione, accipiant in vanitate ciuitates suas. Præter intelligentiam positam in Elucidatione, potest altera assignari. Vos impij dicitis in cogitatione vestra, quòd peccatores in vanitate sua, in peccatis suis viuentes, accipient ciuitates suas, id est, mansiones cælestes, dicitis & persuadetis vobis, eandem retributionem cælestium habitationum venturam illis qui viuunt in vanitatibus, atque illis qui conuersantur & viuunt in veritate: atque ob hoc, dum non metuitis æterna supplicia, nec dissimilem metuitis retributionem, agitis quæcunque vultis. Quidam putant legendum per pronomen secundæ personæ, pro suas, tuas, quomodo habent Græcæ atque Hebraicę lectiones. Siue autẽ legamus suas, siue tuas, eadem facile accipietur sententia. In expositionibus autem prædictis, semper illud, Accipiant & cætera. iunximus cum verbo dicitis, in hunc sensum, Dicitis in cogitatione hoc quod sequitur, Accipiant & cætera. Verum poterunt hæc etiam ab inuicem diuidi & disiungi secundum sententiam, si tantum subaudiatur accusatiuus mala, in hunc sensum, Ideo vos viri sanguinum declinate à me, quia dicitis mala in cogitationibus vestris: id est, cogitatis abominanda & non nominanda. Ac deinde, Ipsi hi impij, ô domine, tuas ciuitates accipient inuanum: id est ipsi sublimabuntur & præficientur populis & exaltabuntur (vt non raro fieri solet) accipientque populorum, ciuitatum, aut regionum regimen, sed inuanum, id est frustra & ad nullam vtilitatem. Quomodo enim vtiliter præesse possent populis & ciuitatum regimini, qui ipsi pleni sunt impietatibus, & nihil nisi talia cogitant? Quomodo aliis poterit vtiliter præesse, & pro salute ac vera vtilitate alios regere, qui sibiipsi nescit dominari, imò cui dominatur iniquitas & impietas? Et si quidem temporale administrant dominium, tyranni sunt & oppressores bonorum. Si verò ad spiritualem prouehuntur dignitatem, hoc sunt, quod asinus ad liram, imò
Ioan.10. fures sunt & latrones, qui plerunque non intrant per ostium, sed ascendunt aliunde: & ad hoc ascendunt, vt furentur, mactent & perdant. Ergo ciuitates tuas, ô Deus, inuanum accipient: & suas ciuitates quas ipsi occupauerint, vel in quas sublimati fuerint, accipient in vanitate. i. absque vtilitate. Non enim prodesse quærunt, sed tantum præesse. Huic autem sensui melius conuenit futurum indicatiui, accipient, quàm optatiui, accipiant. Hebraica autem lectio, hoc loco multum diuersa est quemadmodum suo loco fiet manifestum. ¶ Versu vigesimoprimo, Perfecto odio oderam illos. Quidam subtiliter interpretantur, odium perfectum esse quo sic mali odiuntur, vt tantum odiatur vitium, ametur autem persona. Non erit autem odium perfectum, si simul cum vitio odio habeatur & persona. Est enim hoc odium malum, & vere charitati contrarium. Hæc autem sententia licet pia sit, & certam habeat veritatem, non videtur tamen hoc modo in præsenti loco accipi perfectum odium, sed pro odio cõsumma-

to & odio vehementi aduersus impietatem. Sunt enim quidam, qui vtcunque odio habent malum, sed non quantum oportet, non sicut oportet: non est consummatum, non perfectum, non integrum odium. Habeo (exempli causa) filium quem videbo male agere: displicet quidem mihi malitia, & molestum est mihi malum quod agit filius: non adeò tamen malitiæ illius indignor, non tantum est odium mali eius, vt illum velim arguere, & quomodo istum est corripere, profecto non est hoc perfectum odium, non est odium integrum siue consummatum. Atque hoc odio imperfecto multi homines vitia odiunt, in quibus tamen & ipsi permanent, & alios quos possunt & deberent eripere, permanere dimittunt. Perfectum autem odium mali est, quo sic homo auersatur malitiam & execratur, vt eam pro sua virili à se, quam longissime propellat, & in alios destruere conetur, vt pro sua facultate, verbo, exemplo, authoritate, potestate auferat malum de medio populi sui, ac primum omnium à seipso, & obsistat malo vbicunque potuerit, quemadmodum in alio psalmo propheta & rex noster ait, Non proponebam ante oculos meos rem iniustam, facientes præuaricationes odiui. Non adhęsit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoscebam. Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar. Superbo oculo & insatiabili corde, cum hoc non edebam. Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam, qui loquitur iniqua non direxit in conspectu oculorum meorum. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Hoc videlicet
B est perfectum iniquitatis odium, quod omnium maxime in principe debet relucere, & in omni eo qui præpositus est populo domini. Psa.100.

CXXXIX. PSALMI ARGVMENTVM.

IN psalmo isto. 229. nir iustus à Deo poscit salutem & auxilium contra malitiam & insidias multiplices, paratos q; laqueos aduersantium: post quæ usque ad uersum septimum enarrata, in dominum sicum iactat fiduciam, quam & aliàs nonnunquam experius est propugnatorem. simul postulans, neque futuro unquam tempore tradi in manus inimicorum. Post hæc autem à uersu decimo ad finem usque, impiorum pœnam describit atque uindictam Dei, quam pro suis pauperibus aduersus impios est demonstraturus, quando iustos recipiet in habitationem suam, ante conspectum uultus sui, in confessione sempiterna.

CXXXIX. PSALMI ELVCIDATIO.

C **1** *Eripe me domine ab homine malo, à uiro iniquo eripe me.*

OMine Deꝰ spes mea vnica atque refugium tutissimum, in omnibus aduersitatibꝰ meis te precor vt me eripias ab hominibus peruersis, qui mala mihi meditantur, vtque me illęsum tu custodias ab iniquis & impijs tã dæmonibus quàm hominibus, ita vt nõ patiaris aliquando illos mihi prævalere. 2 Ipsi enim aduersus seruos tuos mala cogitãt animo, & corde versant semper, quomodo seruis tuis valeãt inferre mala: * iugiter quasi tota die meditantur atque parãt pugnam aduersus seruos tuos, perpetuo eos circumeuntes, oppugnantes, debellantes, vt vel tandem aliquando deuorent, expugnent, sine deuincant. 3 Linguas suas acutas reddunt, & subtilibus verbis adornant ad fraudem, deceptionem atque oppressionem bonorum, vt noceant sicut serpentes iniecto veneno: * pestiferos sermones, ad modum veneni efficacissimi maxime noxios sub labiis suis gestant, & in ore paratos habent, vt opportuno tempore virus illud suum effundant, idque siue per dogmata praua mendacii, siue per suasiones malas veritatis atque peccati. Duplex enim hoc est virus, quod impij dæmones eorumque ministri bonis semper ad nocendum quærunt infundere. 4 Custodi me, domine, & per protectionis tuæ gratiam me serua, ne veniam in manus impiorum in potestatem, ditionem atque subiectionem inimicorum animæ meæ: * vt mihi non prævaleant homines impij, neque etiam dæmones, tuã supplex imploro liberationem atque custodiam. 5 Valde enim magna & multum pertimescenda est istorum peruersitas. Cogitauerunt nãque & firmo proposito decreuerunt, quantum quidem in ipsis foret, conari ad infringendum gressum meum quo ambulo in via tua, méque, in lege tua gradiẽtem in terram prosternere: quemadmodum solent per insidias nonnunquam homines inter ambulandum prosterni, sicque pedibus calcari: * atque hoc vt perficerent impij, per occultas tentationum suarum versutias, insidias posuerunt mihi, & quasi laqueum absconderunt, quo me sperabant in captiuitatem sibi attrahere. 6 Et quemadmodum solent nonnunquam homines in obscuris tenebris funem extẽdere, de parte vna in alteram quasi pro laqueo, vt in fune hærens viator cadat, qui transire existimabat: ita

D *2 Qui cogitauerũt iniquitates in corde:*
** tota die constituebãt prælia.*
3 Acuerũt linguas suas sicut serpentes:
** uenenum aspidum sub labijs eorum.*
4 Custodi me domine de manu peccatoris:
** ab hominibus iniquis eripe me.*
5 Qui cogitauerũt supplantare gressus meos:
** absconderunt superbi laqueum mihi.*
6 Et funes extenderũt in laqueum:

Universidad de Deusto
Biblioteca

* iuxta iter scandalũ posuerunt mihi.

mihi occultas insidias studiosissime tetenderunt: * posuerunt mihi offendicula iuxta viam præceptorum tuorum, quam ambulabam, ita B
vt si paululum declinauero, vel ad dexteram, vel ad sinistram, mox in terram prosternar à rectitudine & statu bono animi, in profunditatem vitiorum casurus. Nonnunquam etiam nobis iuxta iter rectum scandala ponunt, dum mala quasi bona sub aliqua virtutis specie suadẽt atque proponunt. Atque iterum, dum ex vere bonis actionibus, occasionem sibi sumere conantur, nos in lapsum præcipitandi, vtpote cum ex operibus iustitiæ nos quęrunt ad vanam gloriam impellere. 7 Ego autem attendens istorum tantam malitiam, tamque callidas insidias, mi hiipsi plane diffidens, ad te ô domine recurrebam, dicebamque tibi in oratione mea: Ecce Deus meus tu es, creator meus & saluator meus:
* exaudi orationem serui tui, tantam malitiam & tales insidias non iniuria metuentis, teque pro liberatione sollicite deprecantis. 8 Tu vero, ô domine, domine (inquam) qui es fortitudo & robur omne saluationis meæ, per quem, & in quo possum omnia, & sine quo valeo nihil:
* tu (inquam) aduocatus & inuocatus non defuisti seruo tuo, sed ad protectionem aduenisti mihi in tempore pugnæ: cum me oppugnarent hostes mei, tu mihi fuisti quasi galea, caput operiens, & quasi vmbraculũ atque clypeus super caput meum, ita vt tua protectione munitus, hostium impugnationes saluus euaserim, & ab eorum ignitis iaculis illæsus: quam absque tua protectione, facillimo negotio confodissent vsque ad mortem. Obumbrasti etiam, ac veluti in vmbra luminis apparuisti super caput meum, quasi propugnator, pro me debellaturus atque fugaturus aduersarios meos. 9 Hoc ipsum autem protectionis atque propugnationis tuæ beneficium, vt in præteritis sensi periculis, ita in posterum oro mihi semper adesse. Neque patiaris vnquam tradi me, aut quomodocunque venire ipsis peccatoribus in subiectionem & potestatem præter & contra desiderium meum ac voluntatem bonam, qua semper cupio tibi adhærere, & ab illis prorsus esse alienissimus: * consilia fecerunt & firmo cordis proposito statuerunt mihi, nocere: atque ob hoc precor, vt nunquam me derelinquat protectio gratiæ tuæ: ne te absente ego (qui sine te nihil possum) deuincar, & ipsi glorientur, exultent, & extollantur de casu meo, quasi victores capta præda, & sicut auceps in laqueum tractis auibus. 10 Neque verò sine vltione euadent aduersarii iustorum. Nam caput ac summa circuitus eorũ, nempe labor labiorum ipsorum, operiet eos confusione in die nouissimo. Siquidem deceptorii eorum sermones quos ad decipiendum bonos, elaboratos reddiderunt, & modis omnibus quibus poterant vt efficaces essent ad male suadendum adornauerunt, erunt impiis causa damnationis & confusionis in die nouissimo. Atque hi eloborati cõptique ac molliti sermones, caput sunt, summa atque præcipuũ, quo impii bonos circumeunt atque circundant, vt per eos decipiant, & in peccatũ trahant. 11 Super eos proferetur à iusto iudice sententia gehennę & ignis æterni: & quemadmodũ cũ desuper cadunt carbones igniti, sic inflammabũtur & ardebũt succẽsi igne gehennę quasi caminus ignis flagrãtis:
* proiicies eos à facie tua, à cõspectu presentię tuę eos iubebis discedere in ignem ęternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius: * perfectam infœlicitatem sentient & omnimodã miseriam, quę eis erit intolerabilis, H
in qua præ acerbitate pœnarum perdurare non poterunt, & quam nisi summa miseria portare non valebunt: ferent tamen diuina cogente sententia, velint nolint, ita vt quęrant mortẽ & nõ inueniant, dicãtque mõtibus, cadite super nos, & collib⁹ operite nos: & nõ obtinebũt. 12 Homines qui linguis suis male vtuntur ad proximorũ deceptionẽ, & seductionem simpliciũ, ad loquenda mẽdacia, ad seminandos errores, ad pierandũ, ad tractãda de proximis mala, atque ita in aliis quæ per linguã committi possunt malis, huiusmodi non erũt firmi, stabiles, recti, aut solidati nõ prosperabuntur, neque hîc in terra inter iustos, neque in terra viuẽtium in numero beatorum:
* homines iniustos mala apprehendent in tempore mortis cũ interierint, mala pœnę sentiẽt æternæ in interitu sempiterno. 13 Fide teneo indubitatũ, & firmissime credo, q̃ facturus sit dominus iudiciũ pro pauperibus aduersus opprimẽtes eos: * & vindictã atque vltionẽ retribuet illis, q̃ núc premũt inopes, tãetsi in hoc tẽpore dissimulet Deus, & illi videantur euadere ipuniti. 14 At verò iusti & pii serui tui collaudabũt nomẽ tuũ, cũ viderint tuã erga se miseri-

* Philip.4. Ioan.15. 8 Domine domine uirtus salutis meæ:
* obũbrasti super caput meum in die belli.

9 Non tradas me domine à desiderio meo peccatori:
* cogitauerunt cõtra me, ne derelinquas me:
* ne forte exaltentur.

10 Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos.

* Mat.25. 11 Cadent super eos carbones:
* in ignẽ dejcies eos:
* in miserijs non subsistent.

Apoc.9. Luce.23. 12 Vir linguosus nõ dirigetur in terra:
* uirum iniustum mala capient in interitu.

13 Cognouit quia faciet dominus iudicium inopis:
* & uindictam pauperum.

14 Verũtamen iusti

A confitebuntur nomini tuo:
* & habitabunt recti cum uultu tuo.

cordiam, & contra aduersarios iustitiam: laudabuntque te vltorem & vindicem suum in sæcula sæculorum:
* & qui recto sunt corde, bona & pura voluntate, nulli vitiorum cuiuitati aut tortuositati subiecti, ipsi tecum habitabunt, eruntque tecum in mensa tua, sicut filii coram patre suo per omnia sæcula. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXXXIX.

VErsu primo, Eripe me domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me. Attende, q̃ nonnunquã in psalmis etiam dæmon sub hominis aut viri nomine accipitur, potissimum cum in malum fit sermo. Vnde potest hic psalmus contra dæmones dirigi, & (vt videtur) conuenientius quàm cõtra homines malos tantum, tametsi in principio statim de homine dicat malo & viro iniquo. Est enim conuenientia diabolo cum homine in eo quod est præcipuum hominis, nempe in parte rationali & spiritu, tametsi corpus non circunferat. Similitudo quoque est in turpitudine peccati & consensu prauitatis: estque dæmon caput impiorum hominum, & ipsi membra eius. ¶ Versu sexto, Iuxta iter scandalum posuerunt mihi. Iuxta iter dicitur scandalum poni. Non enim in via recta præceptorũ Dei scãdalum esse potest, quoniam pax multa est diligentibus legem ipsius, & non est illis scandalum. Tamet- Psal.118.
B si enim ex operibus omnino bonis nonnunquam exoriri contingat, quasi per occasionem, alterius generis vllum vitium (quemadmodum ex operibus præclaris occasionem contingit præstari vanæ gloriæ) nunquam tamen in viã recta scandalum esse potest, sed iuxta viam sunt scandala posita: quia dõnec in via iustitiæ quis permanet, offendere non potest. Si verò vel paululũ cœperit deflectere, timendũ est lapsus periculum. ¶ Versu. 10. Caput circuitus eorum, labor &c. Huius versus multiplex dari possit & intelligentia & partium ordinatio. Secundum autem modum qui in Elucidatione indicatur, accipiantur illi duo nominatiui, caput & labor, vt appositorie sibinuicem coniuncti, ad hunc modum, Caput circuitus eorum, qui est labor laborum ipsorum, operiet eos. Hæc enim constructio, & facilis est, & rectam facilemque habet intelligentiam. Constructio quidem ex Græco sermone accipitur, vbi caput in nominatiuo casu, & circuitus in genitiuo ponitur, ad hunc modum ἡ κεφαλὴ τῶν κυκλώματος, & cætera: hoc est, Caput circuitus vel circuitiõis ipsorum. Sententia autẽ apta est, accipiendo caput pro summa vel præcipuo, talis: Summa & ipsum præcipuum circuitionis eorum, id est quo impii circueũt pios, nempe labor laborum ipsorum operiet eos, & in confusionem mittet præcipites. Non enim aliud possunt dæmones neque ministri eorum, nisi sermonibus atque suggestionibus mala suadere, & artificiosis suis suasionibus, atque miro modo elaboratis mala proponere: & hoc ipsum caput est atque præcipuum, quo circundare, tentare, vexare possunt bonos. Non possunt autem hic bonos circuire, vt vlla
C violentia eorum corda ac voluntatem in peccata queant pertrahere. Vnde fit, vt cum per arbitrii sui libertatem, iusti gratia Dei confortati, illorum elaboratos & mollificatos sermones reiecerint, in veritate solidati, confusio illos operiat & ignominia. ¶ Versu. 11. Damnati in miseriis non subsistent. Nõ ita hoc accipiatur, quasi secundum suam substantiam impii perituri sint, & imperpetuum substantialiter victuri (Viuent enim semper, & semper mortem ferent, iuxta id quod in alio Psalmo de impio dicitur, Et laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem) sed iuxta communem loquendi modum accipi debet, vt significetur importabilitas tantum & infinita magnitudo miseriæ eorum. Sic enim etiam vulgo dicere solent homines, se non posse perdurare, vel subsistere in iis quæ nimium eis videtur dura, & ad tolerandum grauia, quęque sine vehemẽtissimo dolore & magno incommodo ferre non possunt: & non rarò dicunt ferre se aliqua, aut in eis perdurare, aut subsistere non posse, quæ velint nolint ferre coguntur: quo loquendi modo vtitur sanctus Petrus, cum angelos malos dicit non portare aduersum se execrabile iudicium. 2.Petr.2.

CXL. PSALMI ARGVMENTVM.

D CLamat in hoc Psalmo pro suis membris Ecclesia militans, congregatio iustorum, orationem suam gratam fieri & exauditionem exoptans: specialiter uero contra linguæ lapsum, & potissimũ contra excusatorios sermones, ad peccatorum defensionem, quibus uti solent peccatores in suis malitijs perseuerare uolentes, à quibus alienos esse oportet qui sunt de congregatione sanctorum & ecclesia Dei. Hos enim decet ad correptionem susceipiendum esse paratos, si quãdo in ulla re peccauerint, & excusationes nõ prætendere: peccatorũ autem adulationes detestari, ne per eas in malitijs foueantur, cõtra quas oratione iugiter debẽt fideles militare. Atque hoc quidem usque ad medium uersus septimi. Post hoc uero iudiciũ, quod à Christo factum est contra principes errorũ, malignas uidelicet potestates, tyrãnos mundi sapiẽtes & hæresiarchas describitur: quib⁹ iudicio Dei absorptis, auditus præbetur uerbis ueraciũ atque fideliũ, quæ sancti apostoli prædicauerunt, & quotidie prædicant in ecclesia sancta ministri fideles: ex qua uerborum ueritatis prædicatione, tametsi persequutio immanissima exorta fuerit in primitiua Ecclesia, sitq; etiam pòst exoritura, ita usque ad ossa dissipentur confessores ueritatis: quia tamen semper in domino Deo spes eorum erit ab omnibus malis, quod ad animam attinet, salui euadent electi Dei. Quod ipsum uersu penultimo iterũ sollicita deprecatur Ecclesia, ne in laqueos mortis cadãt eius filij. & ut Dei protectione custodiãtur à scandalis perpietate seruatis, donec de sæculi huius malitia in uitam transeant sempiternam. Aduertendum tamen, psalmũ hunc etiam cuilibet fideli (qui membrum est Ecclesiæ) rectè conuenire: quemadmodum fere ubique, quod Ecclesiæ conuenit, ut corpori, fidelibus aptari potest ut corporis illius membris. Videntur tamen octauus & nonus uersus ipsi magis fidelium congregationi, quàm uni cuilibet illius congregationis particulæ competere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 *Domine clamaui ad te, exaudi me:* * *intende uoci meæ, cum clamauero ad te.*

2 *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo:*
* *eleuatio manuũ mearum sacrificium uespertinum.*

3 *Pone domine custodiam ori meo:*

* *& ostium circũstantiæ labijs meis.*

4 *Non declines cor meũ in uerba malitiæ:*
* *ad excusandas excusationes in peccatis.*

5 *Cũ hominibus operantibus iniquitatem:*
* *& nõ communicabo cum electis eorum.*

6 *Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me:*

* *oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.*

7 *Quoniam adhuc, & oratio mea in beneplacitis eorum.*

8 *Absorpti sunt iũcti petræ iudices eorum:*

1.Co.1.

Ioan.21.

CXL. PSALMI ELVCIDATIO.

DOmine Deus meus, ecce in oratione ego clamorẽ & desideriũ bonũ cordis mei leuaui ad te, tibi nerui, tibi obtuli orationẽ meam, tu me clamantem benigne exaudi: * ne auertaris, sed attendas ad vocem orationis meæ, cũ ad te orauero, vt impleas præstesque misericorditer quæ postulo. 2 Non inueniat obstaculũ aliquod oratio mea in ascensu suo, quemadmodũ oratio impiorum, quam iniquitatis nubes deorsum pellit, nec sursum sinit scãdere: sed dirigatur via recta vsque ante conspectum tuũ, pertingatque ad sacrariũ exauditionis tuę grata tibi & accepta, ad eum modum quod thus aut aliud quodlibet suffimentũ igni impositum solet fumum sursum recta mittere absque obstaculo, simul cum bona fragrantia, & odore grato in naribus olfacientium: * cum in oratione manus meas ad te leuauero, sit tibi deuotio cordis mei oblatio grata & accepta, quemadmodum sacrificium vespertinum, quod ex legis statuto offerebatur per singulos dies, ad honorem nominis tui, in signum eius hostiæ quæ in plenitudine temporis pro omnium salute erat immolanda. 3 Et quoniam facillime in lingua video labi homines, & raros admodum esse qui in lingua non offendant: iccirco peculiariter hoc abs te postulo, vt os meum tua custodia ita obseruet, ne quid per os meum loquar, siue mendaciũ, siue vanum, siue ociosum, quod non deceat: * sicque labiis meis ostiũ ponas quod ipsa circũsistet & custodiat per circuitũ, vt nihil per ipsa possit egredi, quod præstitisset nõ egressum fuisse, hoc est, dona mihi gratiã tuã ad obseruãdũ refrenandũ atque edomandũ linguam, vt ea nõ peccẽ. 4 Nos sinas cor meũ sese dare ad ferẽdos sermones malos, siue ad veritatis blasphemiã, siue ad proximorũ seductionem aut deceptionẽ: * potissimũ autẽ patiaris inclinari, aut eousque moueri cor meũ, vt excusatiões quærat in peccatis cõmissis, quibus ea defendere siue excusare laboret: sed magis cor pœnitens & spiritum contritum da mihi, ad confitendum tibi iniustitiã meam, prõ peccati remissione consequenda. 5 Non loquar (inquam) ego verba malitiæ, neque excusationes quæram in peccatis, iuxta quod faciunt homines illi qui ex affectu prauo & voluntate peruersa sunt operarii iniquitatis: * & non communicem, non fiam particeps eorum quæ ipsi electa reputant, & in quibus ipsi suas constituunt delicias. Nõ enim peto huius sæculi voluptatibus & deliciis frui quibus fruuntur ipsi: in quarum rerum perfruitione (vtpote in conuiuiis & comporationibus) solet multipliciter labi hominis lingua: sed malo in silentio vti iis etiam quæ illi vilissima reputant, vtpote panis buccella tantum, aut esca qualibet mediocri. 6 Si quando me contigerit per fragilitatem & infirmitatem in vllo deficere, paratus sum correptionem (vel tuam, domine, vel hominis iusti timentis te) suscipere, & misericorditer atque humaniter, salubriterque monentem, vel etiam acriter obiurgantem patienter audire: sciens, quoniam correptio hæc tametsi seueritatem prætẽdat, est tamen misericordiæ & benignitatis, ad emendationem peccati mei: * adulatorum autem blanditiæ, quibus demulcent peccãtium corda, eosque in malis fouẽt atque enutriũt, non oblectent animũ meũ, neque foueant me in peccatis meis. Melius enim est, lixiuio corripiẽtis caput ablui & mundari, quàm oleo adulantiũ, vt fiat immundius obliniri atque impinguari. 7 Neque mirum, si ab illorum malitiis cupio mundus inueniri: quandoquidem adhuc futurum est, vt oratio mea dirigatur contra illorum malitias in quibus cõplacent sibi & oblectantur, cõtra hæc orationẽ fundere nõ cessabo, donec viuã: primũ quidẽ, vt ab illis semper ego mundus seruer & incõtaminatus. Deinde, vt ii etiam qui in illis adhuc agũt aliquando auertantur ab eiusmodi, relictisque vitiis & concupiscẽtiis, discant odio iam habere, quæ antè habuerãt beneplacita, & in quibus antè fuerãt oblectati. 8 Principes malorũ, qui velut capita erant & duces inter eos errorum atque vitiorum, vias aliis demõstrãtes, & in illis homines dirigẽtes, hi petrę Christo applicati, perierũt, absorpti sunt atque vorati à facie præsentiæ eius, postquã aduenisset in mũdũ ad faciẽdũ iudiciũ eius. Nã & dęmones, q erãt velut mũdi rectores, firmissimę illi petrę Christo iũcti, deuicti sunt, iudicati, forasque missi in abyssum. Iudices etiam & principes terræ, item & mundi sapientes, qui populo duces erant (illi quidem per vim, isti per apparentẽ sapientiã) omnis erroris, Christo iũcti, ad Christum comparati, absorpti

A

* *audient uerba mea:*

* *quoniam potuerunt.*

9 *Sicut crassitudo terræ erupta est super terram, dissipata sunt ossa nostra secus infernum.*

B

10 *Quia ad te domine oculi mei, in te speraui, nõ auferas animam meam.*

C

11 *Custodi me à laqueo quem statuerunt mihi:*

* *& à scandalis operantium iniquitatem.*

12 *Cadent in retiaculo eius peccatores:*

* *singulariter sum ego donec transeam.*

D

videntur: quando eorum & potentiam & sapientiam omnem ipse dissipauit, virtus & sapientia patris. * Sunt quoque contriti, & perierunt, attriti ad Christum durissimam petram, quem debellare tentabant. * Sunt insuper in abyssum damnationis missi iudices illi terrarum, postquam exhibiti sunt, & applicati ante tribunal summi iudicis Christi: * hoc autem contra principes magistrosque errorum facto iudicio, populi qui illorum detinebantur erroribus, pœnitentiam agentes audierunt atque etiam audient verba veritatis, quæ ego fidelis ecclesia loquar illis: obedientes sese præstabunt doctrinæ meæ, suscipientque gaudentes doctrinam veritatis: * neque id sanè mirum, quandoquidem verba prædicationis & doctrinæ, quæ ego ex Dei doctrinatione doceo, & trado, potentia admodum sunt & valida, eloquia casta sunt & examinata, potentia sicut ignis, & quasi malleus conterens petram: suntque decora admodum, iucunda & amabilia, fide & omni acceptatione dignissima. 9 In annunciando autem hęc veritatis & sanctę fidei verba, grauissima nobis tribulatio atque persequutio exurrexit in primordiis nascentis ecclesiæ, & exurget crudelior in nouissimis temporibus Antichristi, ita vt nõ solum nos interficerent, verumetiam in ossa quantum possent desæuirent, ea dissipando in cinerem adurendo & dispergendo, iuxta infernum siue foueam sepulchri: nolentes propter sæuitiam, vel ossibus fidelium in sepulchris requiem dare, cadauera nostra feris & bestiis exponendo, & ossa tanquam sepultura indigna per superficiem terræ in locis abominabilibus dispergendo, ad eum modum quo terræ crasitudines: id est, crassę glebę terræ (agricola terram aratro scindente) erumpunt per scissionem aratri, & magna violentia à loco suo, in quo compactæ iacebant, disperguntur super superficiem terræ.

Psal.27. Hier.23.

10 Veruntamen licet grauissima & fuerit in initio ecclesiæ, & erit in fine persequutio nostra: quia tamen semper respiciunt oculi nostri ad te domine saluator & liberator fidelium tuorum, quia in te sperant serui tui, & tuo innituntur auxilio: idcirco tu perire non sines animas nostras: sed conseruabis semper tibi tuos electos, quos nullis persequutionibus patieris à veritate excidere, in quorum corpora tametsi patiaris impios peruersam exercere potestatem, animas tamen eorum auferri, aut perdi non sines. 11 Verũtamen quia video excrescere & abũdare in terris, impiorũ malitiam, clamare adhuc cogor infirmis membris meis, ac dicere, Custodi eos domine, & præserua semper ab insidiis tentationum malarum, quas ponunt & occultant aduersarii bonorum seruis tuis: * & ab offendiculis quæ præbent bonis operarii iniquitatis, illos conserua, vt nunquam in laqueum incidant, neque impingentes aut offendentes cadant in peccatum. 12 In rete & laqueum eius, nempe diaboli & impiorum seductorum, qui sunt ex parte eius, in laqueum & in vincula mortis æternæ, cadent ii qui in peccatis suis permanent obstinati, & moriuntur in eis: huiusmodi sunt, quos ipse cum sibi adhærentibus capiunt, quos laqueo suo in damnationem abducũt. * ego verò congregatio iustorũ & nos serui atque electi tui, velut separatim atque singulariter subsistimus per tuæ electionis gratiam, ab illis merito separati, & quasi in partem sepositi, vt in nullo communicantes eorum infidelitati, aut infructuosis operibus tenebrarum, ita nec damnationi pœnarum, donec tandem post hanc exactam malitiam, transitus nobis præstetur ex præsentis sæculi malis, ad requiem sempiternam, quam in te præstolamur. Amen.

Ephes.5.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXL.

VErsu secundo, Dirigatur oratio mea, &c. Quemadmodum (teste Sapiente) oratio humiliantis se nubes penetrat, & ad Deum pro exauditione transcendit: ita impiorum oratio est execrabilis, & obstaculum habẽs repellitur, ne ad exauditionem ante Deum introgrediatur. Bonorum autem oratio recta sursum scandit, in modum thuris cremati estque Deo gratissima. Oratio autem impiorum ad modũ nebulę dispergitur, & in naribus Dei fœtida est atque abominabilis. Ob hoc petit fidelis orationem suam dirigi in conspectu Dei sicut incẽsum. ¶ Versu tertio, Pone domine custodiam ori meo. Quomodo in domum cui nulla est custodia adhibita, quæ porta aut ostio non est concluſa, sine delectu quilibet ingreditur atque egreditur, facillimeque ventus quilibet introgreditur & efflat: ita stulti & peruersi, quibus non est linguæ custodia, neque ostium labia circunstans, sine delectu atque indicio proferunt quicquid in buccam venerit, & quicquid libuerit. Et quomodo ciuitatem aut

Eccle.35

Luc.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

domum,quæ custodia adhibita seruatur,ostio quoque & porta concluditur, nisi cum discretione & iu E
dicio egredi vel introire nemo potest:ita per os bonorum non egrediuntur,nisi quę secũdum iudicium
& rationis examen,vera,bona,atque vtilia probata fuerint.Vnde & vulgo dici solent homines,Ori fre
num imponere,aut seram adhibere,quum non nisi probos & bene meditatos sermones loqui propo-
nunt,neque sine delectu inutilia quælibet indiscriminatim profundere. ¶Versu quarto, Non decli
net cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis . Admodum necessaria est hæc
oratio,omnibus qui cupiunt in æternum non proiici, non derelinqui in perpetuum à domino . Nam
peccare humanum est,& à peccato potes resurgere,si lapsus fueris,modo humiliter tuum peccatum a-
Psal.131. gnoscas,& confitearis,iuxta quod in alio psalmo dicitur,Dixi, cõfitebor aduersum me iniustitiam me-
am domino,& tu remisisti impietatem peccati mei.Hinc in alio iterum psalmo cum de grauibus fœdi
adulterii,& impii homicidii sceleribus veniam quæreret olim propheta domini,tunc factus seruus dia
Psal.50. boli precando remissionem confitetur culpam,dicens,Amplius laua me ab iniquitate mea,& à pecca-
to meo munda me: Quoniam iniquitatem meam agnosco, & peccatum meum contra me est semper.
Tibi soli peccaui,& malum coram te feci, vt iustificeris, &c. Sic veniente ad ipsum propheta domini
2.Reg.12 Nathan,de perpetrata impietate redargutus,non quæsiuit excusationes in peccatis,sed ingenue reatum
confessus est,dicens,Peccaui domino.Quam ob causam,diuinæ consolationis verbum meruit audire,
Ibidem. dicente Nathan, Dominus quoque transtulit à te peccatum tuum, non morieris . Illi autem qui post F
commissum peccatum excusationes quærunt sui peccati,qui redarguuntur,vel interius obmurmuran-
te conscientia,domino in ea loquente,vel exterius bonorum verborum, siue exemplorum exhortatio-
nibus,non solum non agnoscunt iniquitatem,non solum non dicunt,Peccaui domino,sed aliquod insu
per suo peccato pallium quærunt, quo operiant, quo tegant, quo excusent commissam iniquitatem:
quomodo remissionem huiusmodi promerebuntur accipere?Sic sanè primus ille parens noster Adam,
malum exemplum reliquit posteris,simul & coniunx eius:quod nimium libenter imitantur filii Adam,
quicũque ex tali patre & tali matre sunt progeniti.Sic enim in Geneſis exordio legimus,post Dei pre-
ceptum serpentis seductione præuaricatum, domino requirente Adam, & interrogante, quamobrem
præceptum fuisset transgressus:respondisse illum,non verbum humilis confessionis,sed vanæ excusa-
Gene.3. tionis. Mulier(inquit)quam dedisti mihi sociam,dedit mihi de ligno,& comedi.Item & coniunx inter-
rogata,cur id feciſſet,verbum vanæ excusationis respondit,dicens,Serpens decepit me,& comedi.Nus
quam hîc audis vocem filii Isai,nusquam audis, Peccaui domino, sed excusationes tantum in peccatis,
Illa decepit me, ille decepit me . Propter quod non meruerunt ipsi parentes primi à domino audire,
quod filius Isai à propheta domini Nathan audiuit, videlicet vt transferretur peccatum eorum , sed
quantocyus in eos vltionis sententia prolata est. Huius exempli mali primum imitatorem legimus, il- G
lum primum homicidam Cain,qui post patratum crudele fratricidium, domino misericorditer requi-
Genes.4. renti,Vbi est Abel frater tuus?non respondit,Peccaui domino,sed fronte superba & ceruice elata excu
sationem quæsiuit:Nunquid(inquiens)custos fratris mei sum ego? Quam ob causam,cuestigio diuinæ
vltionis sententia aduersus illum prolata est.Vix autem alium inuenimus tam pertinacem excusatorem,
vt illum prius humilem,pòst nimium superbum Saulem. Sic enim vbi præter suum officium holocau-
1.Reg.13 sta obtulisset,atque ob hoc à Samuele fuisset correptus,prolixam excusationem proponens, etiam ne-
cessitatem prætendit,dicens,Necessitate compulsus,obtuli holocaustum domino. Nónne violenta est
1.Reg.15. excusatio,quæ necessitatem prætendit(vt dici solet)lege carentem?Ita in captione Amalech,quem pe-
nitus deleri mandauerat dominus,cum aduersum domini mandatum optimis quibusque seruatis à Sa
muele fuisset admonitus,interrogante,quænam esset vox gregum sequentium,&c.ille superba excusa
tione respondit,De Amalech adduxerunt ea.Pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis,vt
immolarentur domino Deo tuo,reliqua verò occidimus.Vide(quæso te)superbam excusationem. Pri-
mum,non ait,De Amalech adduxi ea,Peperci melioribus,vt immolarem,&c.sed à se peccatum abiicit
in populum,dicens persona tertia,adduxerunt,pepercit populus. Deinde etiã laudem excusatio ista vi-
detur postulare pro reprehensione,cum pietatem prætendit,dicens,Vt immolarentur domino. Et cum
Ibidem. iterum à Samuele acrius obiurgaretur dicente, Quare ergo non audisti vocem domini , sed versus ad H
prædam es,& fecisti malũ in oculis domini?Ille perfricta fronte excusationem excusationi adiecit, Imò
(inquiens)audiui vocem domini,& ambulaui in via per quam misit me dominus, & adduxi Agar re-
gem Amalech viuum.Tulit autem de præda populus oues,& boues primitias eorum quæ cęsa sunt,vt
immolet domino Deo suo in Galgalis. Nunquid hic audit,peccaui domino? Se enim dicit obedisse do
mino,& per viam bonam ambulasse:populo verò imponit,quòd adducta sit pręda,& hoc ipsum quan-
tum valet excusans,quòd ad immolandũ essent adducta. ¶Versu 5,Et non cõmunicabo cũ electis eo-
rum.Potest accipi,electis,in genere masculino:vt sit sensus, Nõ habebo societatem, neque cum iis qui
inter operarios iniquitatis sunt primi.Melius tamen accipitur in genere neutro, quomodo in Elucida-
tione à nobis expositum est, cui consonat quod ex Hebræo vertit Hieronymus , Neque comedere in
deliciis eorum.Et Felix,Ne comedam ex iocundis eorum. ¶Versu septimo,Quoniam adhuc & ora-
tio mea in beneplacitis eorum . Beneplacita impiorum, quid melius intelligimus , quàm vitia atque
peccata , in quibus illi eligunt permanere & requiescere? Est ergo sensus , Adhuc oratio mea est,& e-
rit in eorum malitiis: vel potius in malitias , contra vitia & peccata eorum: siue pro malitiis eorum,
videlicet vt ipsi ab illis conuertantur , donec tempus est , & ego illis nunquam coinquiner . Atque
huic expositioni consonat,quod ex Hebræo vertit Hieronymus, Quia adhuc oratio mea pro malitiis
eorum:item & quod Chald.habet paraphrasis,Adhuc oratio mea ordinata est contra malitias eorum.

Alii sic intelligunt, Ego orabo pro eis, dum ipsi manebunt in suis vitiis,quæ sunt eis beneplacita . Cui
A sensui videtur fauere quod vertit Felix,Adhuc oratio mea inter mala eorum. ¶Versu eodem,Absor-
pti sunt iuncti petræ iudices eorum.Clarior esset intelligentia, si ab hac parte, versus nonus inchoare-
tur, vt simul cum principio versus sequentis componeret versum octauum:ac deinde secunda pars ver
sus octaui cum principio noni componeret versum nonum , ad eum modum quo nos in Elucidatione
distinximus : vt aliqua fieret per talem distinctionem commodiorem alleuiatio difficultatis, quæ est in
his verbis non modica.Huius autem versus intelligentiam prolixe indicauimus in Elucidatione,per iti
dices intelligendo principes & capita errantium: id est,duces,magistros,& quomodocunque authores
errorum,non obedientes veritati,sed potius repugnantes ei,& contradicentes. Hi enim impiorũ prin-
cipes iuncti petræ CHRISTO,absorpti sunt,cõsumpti sunt,iudicium suum acceperunt: & illis inter-
fectis,Dei iudicio,audierunt simplices prius seducti per principes illos,verba Dei, quoniam potuerũt
supple,verba Dei,id est,potentia & prævalida fuerunt. Sic enim in præsenti loco, potuerũt, accipi de-
bet , vt valeat potentia fuerunt , prævalida fuerunt . Ex Hebræo Hieronymus legit , Audient verba
mea, quoniam decora sunt. Felix,Iocunda: alii, Suauia, vel dulcia. Quidam Hebræorum expositores
interpretantur hunc locum de peccato Moysi & Aaron iuxta petram . Ipsi enim iuncti petræ , id est,
prope petram,vel iuxta petram positi,sublati sunt, & absorpti sunt, quatenus hoc ibi promeruerunt,
B vt morte interirent vterque ante ingressum terræ promissionis : ac deinde audierunt verba domini,
quoniam potentia fuerunt ad educendum aquam de petra . Verùm huic sensui non bene consonant
neque præcedentia,neque sequentia . Neque satis videtur, quorsum huc pertineat eius rei facere men-
tionem, maxime cum mox subdatur, Sicut crassitudo terræ, &c. Quod non videtur vllo modo cum
præcedentibus cohærere. ¶Versu nono , Sicut crassitudo terræ erupta est super terram , dissipata
sunt ossa nostra secus infernum. Hunc versum clarius aliquanto sic legit ex Hebræo Hieronymus,Si-
cut agricola cum scindit terram,sic dissipata sunt ossa nostra in ore inferni. & Felix,Velut scindens &
findens terram,dispersa sunt ossa nostra secus foueam, vel in ore inferni. Quod in Elucidatione satis
lucide expositum est.Illud autem secus infernum,exponi potest,iuxta sepulchrum: quoniam videlicet
iuxta sepulchri foueam,interfectorum martyrum cadauera proiiciebantur, & ossa dispergebantur in-
humata iacentia.Pro quo facit quod vertit Felix,Secus foueam. Solet enim nonnunquam per foueam
intelligi sepulchrum.Vel intellige:Sic dissipata sunt ossa nostra,vires nostræ ita confractæ sunt,in tan-
ta nos adduxerũt discrimina,vt visi nobis fuerimus esse in portis inferni,& inferno iam proximi:quèad
modum de homine proximo morituro dicimus, quòd est prope sepulchrum, vel prope infernum,aut
quòd alterum pedem habeat in sepulchro , vel in cymba Charontis. ¶Versu vltimo,Cadent in re-
C tiaculo eius peccatores.Quanquam nihil præcesserit secundum numerum singularem,quòd videatur e-
ius posse referre, eo quòd præcedentia omnia per numerum pluralem sint dicta, potest tamen referre
ipsum caput impiorum diabolum,aut simul totum corpus diaboli.Ipsum enim se seducit,& in laqueos
trahit,dum seducti mali seducunt alios,quemadmodum Paulus dicit,errantes & in errorem mittentes, 2. Tim.3
quomodo per contrarium corpus CHRISTI se à laqueis studet eximere, dum qui audit (iuxta Apoc.22.
illud Apocalypsis) dicit,Veni,& vnusquisque per Deũ liberatus, rationem salutis habet proximorum
suorum.Vel singulare accipe pro plurali,in retiaculo eius,id est,eorum,quemadmodum in Græco ha-
betur ἀυτῶν. Intelligi etiam potest,in retiaculo impietatis,cuius in fine versus præcedentis fit mentio.
Illud quoque,in retiaculo,diuersum sensum patitur. Nam si ablatiuus pro accusatiuo ponitur,in retia-
culo,pro in retiaculum,quomodo habet lectio Romana:sensus est,In rete diaboli vel impiorum,vel im-
pietatis cadent peccatores.Si verò,in retiaculo valeat,per retiaculum,sensus est,Per retiaculum cadent
in mortem,& præcipites corruent in infernum . Quomodo autem iustorum congregatio singulariter
sit,donec transeat id quod in fine psalmi dicitur,docet nos Christus dominus huius beatæ societatis ea
put & princeps,cum suis ait apostolis, Non vos me elegistis, sed ego vos elegi,& posui vos,vt eatis,& Ioan.15.
fructum afferatis,& fructus vester maneat. Et infrà,Si de mundo fuissetis,mundus quod suum erat di-
ligeret:quia verò de mundo non estis,sed ego elegi vos de mundo,propterea odit vos mundus. Ac rur Ioan.17.
sum ad patrem loquens,ait,Ego pro eis rogo,non pro mundo rogo,sed pro his quos dedisti mihi,quia
D tui sunt.Ego dedi eis sermonem tuum,& mundus eos odio habuit,quia non sunt de mundo,sicut & e-
go non sum de mundo.Vides,quomodo sunt singulariter sancti,donec transeant. Transitus autem hîc
idem est,de quo apud Ioannem scribitur: Ante diem festum paschæ, sciens Iesus quia venit hora eius, Ioan.13.
vt transeat ex hoc mundo ad patrem,&c.transitus videlicet per corporis mortem, à vita temporali ad
æternam,ab exilio ad patriam,à valle lachrymarum ad paradisum æterni gaudii, à corruptione ad in-
corruptionem,à mortalitate ad immortalitatem, denique à morte ad vitam sempiternam. De particu-
la quoque Donec,hîc notanda sunt quæ diximus in versum secundum psalmi centesimi & noni.Nam
post hunc transitum,tunc vel maxime singulariter erunt iusti, tanquam oues separatæ ab hœdis, sicut Matt.25.
dilecti pueri in cubili parentis segregati à maleficis vinctis in sempiterno carcere, denique sicut per-
petuò beati à perpetuò miseriis . Atque ita quidem in persona totius ecclesiæ , siue totius congrega-
tionis iustorum , exponitur hæc particula : quemadmodum in psalmo illa videtur loqui . Si autem in
hoc versiculo accipere voluerimus ipsum caput nostrum , in sua tantum persona loquens , & oratio-
nem corporis finiens,admodum suauem habebit hæc clausula intelligentiam, nimirum hanc,O cæle-
stis pater,ego filius tuus,totius caput ecclesiæ(quæ hactenus ad te clamauit)sum quasi singularis,qua-
si solitarius,& vnicus tuus filius,donec ex hoc mundo ad te transeam,donec ad te redeam, vnde egres-
sus fueram . Tunc enim nequaquam singularis ero , non amplius solitarius , non vltrà vnicus filius Psal.140
Ephes.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuus: sed ascendens in altum, captiuam ducam captiuitatem, multos filios tibi adducam in salutem & gloriam: eroque extunc quasi primogenitus in multis fratribus, qui antè fueram quasi solitarius. E

Heb.2. Rom.8.

CXLI. PSALMI ARGVMENTVM.

EX titulo palàm est, Dauid prophetam psalmum istum, post consummatam Saulis aduersus se iram, in spelunca cecinisse suam miseriam & animi angustiam, partim ex grauissima aduersantium persecutione, partim ex amicorum omnium atque notorum derelictione, domino commendando, atque ab eo (postquam humanitus nullum erat) supernum poscendo auxilium. Veruntamen quia Dauid figura erat Christi, totus iste psalmus commodè admodũ Christo domino peculiariter aptari potest. Ipse enim in grauissima persecutione ludæorũ positus, ita ut omnibus amicis, notis, apostolis, atque discipulis derelinqueretur, ad patrem clamauit, ab ipso salutem deposcens, in cuius etiam manus spiritum suum moriens commendauit, à quo orauit de carcere inferni saluari, & à corpore mortis expediri, ad satisfaciendum expectationi iustorum, qui ante eius resurrectionem in suam quam expectabant retributionem pertingere, absque illo non poterant. Iterum autem, sicut psalmus iste Christo domino peculiariter aptari potest, ita cuilibet fideli (qui membrum est eius) formam præbet ad Deum orandi in afflictionibus & persecutionibus, cum humanum sibi uel deesse, uel sufficiens non adesse conspexerit auxilium. Nos Elucidationem ita moderati sumus, ut facile, siue Christo capiti, siue fidelibus membris eius, ab attento animo æque ualeat aptari. F

CXLI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Voce mea ad dominũ clamaui, uoce mea ad dominum deprecatus sum.

*2 Effundo in cõspectu eius orationẽ meã: * et tribulationẽ meam ante ipsum pronuncio.*

3 In deficiendo ex me spiritũ meum: & tu cognouisti semitas meas.

4 In uia hac qua ambulabam, abscondérũt laqueum mihi.

*5 Cõsiderabã ad dexterã & uidebã: *nõ erat q cognosceret me.*

*6 Periit fuga à me: * & non est qui requirat animam meam.*

*7 Clamaui ad te domine: * dixi: tu es spes mea: * portio mea in terra uiuentium.*

*8 Intende ad deprecationẽ meã: * quia humiliatus sum nimis.*

*9 Libera me à persequẽtibus me: * quia cõfortati sunt super me.*

VOcem orationis meæ ad dominum leuaui, & ex cordis affectu ad illum direxi clamorem deprecationis meæ, qui sol⁹ ab omni malo & periculo me posset saluum facere. 2 Ante conspectum eius penitus mihiipsi diffidens effundo, veluti ex pleno affectu cum syncera fiducia orationem meam: *tribulationem omnem quam patior, siue corporis, siue animi, manifestam facio ante præsentiam illius, & illi angustias meas omnes propono, vtpote quem scio mihi de tribulatione & posse & velle dare auxilium. 3 Cum deficeret in me spiritus meus, & præ nimia angustia vix vltrà intra me posset contineri, cogereturque velut excedere è corpore, ego semper ad te clamabam, & tribulationem omnem tibi aperiebam: neque enim alius est cui rectius G
mea omnia possim, aut debeam committere, quandoquidem tu cognouisti omnes vias meas, quibus ambulaui coram te corde perfecto & bona voluntate, & omnis ratio vitę meæ nulli melius est quàm tibi cognita. 4 Iuxta viam istam veritatis atque iustitię per quam ambulaui, insidias posuerunt mihi aduersarii mei, cupientes me in mortem siue animæ siue corporis præcipitare, propter iustitiam quam tenui, ad mortem vsque me persequentes. 5 Istis autem sic insidiãtibus, aspiciebam ex omni parte, si ex hominibus nullum mihi adueniret adiutorium: & attendebam si nemo adesset à dextris, paratus ferre auxilium mihi, inimicorum insidiis circundato, & diligenter attendebam, ad modum eius qui ardenter expectat liberatorem: *verum neminem omnino conspexi, neminem inueni, ex omnibus notis, cognatis & amicis, qui me agnosceret: sic vt pro mea liberatione quicquam auderet agere, aut ferre tribulato auxilium: imò qui erant noti & proximi mei, sibi timentes, fugerũt à me, reliquerunt me, atque etiam abnegauerunt. 6 Quòd si meipsum fuga saluare voluissem, non erat quo, aut ad quem confugerem, vbi H
ab hostibus meis saluari possem: *omnes me reliquerunt, neque est ex notis & amicis quisquam, qui animam meã requirat ad saluandũ eam, cui cordi sit saluare vitam meam: sed in manibus hostium absque vlla requisitione me dimiserunt, neque pro mea innocẽtia propter timorem humanum, vel loqui vel agere sunt ausi. 7 Cum ergo viderem apud homines nusquam mihi esse auxiliũ, nullam esse spem liberationis meæ ab hominibus, leuaui ad te domine vocem meam deprecatoriam: *tibique dixi in confessione orationis meę, Spes mea in te omnis est, vtpote quem scio & potentissimũ vt valeas, & optimum vt velis salutẽ dare animę meę: *tu quoque pars es & hęreditas mea omnis, quam expecto possidere, & qua spero frui in cęlesti illa patria semper ac beate viuentiũ. 8 Proinde, obsecro te, ô spes & hęreditas mea, vt intentũ te exhibeas ad orationem meam, qua te deprecor pro salute mea, exaudiasque deprecantem: *quoniam afflixerunt & angustiauerunt me valde inimici mei, ita vt ex mea virtute, nisi tu adiuues, nõ videã quomodo illorum manus effugiã. 9 Tu me libera, qui solus potes, ab iis qui me ad mortem vsque insanabili odio persequuntur: *iam enim tempus est vt fe-

A
10 Educ de custodia animam meam, ad confitendum nomini tuo:

** me expectant iusti, donec retribuas mihi.*

stines, quoniam valde inualuerunt in me, & sæuierunt contra me, & penè prævaluisse videntur mihi: libera (inquam) vt in manibus illorum non pereat anima mea, sed in manibus tuis custodita saluetur. 10 Educ domine, ad laudem & confessionem nominis tui, animam meam de custodia & obsidione qua me obsident inimici mei, perdere quærentes eam, vt saluam educas liberatione tua. *Item & de custodia siue carcere inferni & mortis libera animã meam, ne per fraudes atque insidias aduersantium vnquam illuc ingrediar. *Insuper & de custodia carnis huius mortalis, in qua vt in carcere multis pleno miseriis spiritus inhabitat, educas illum, cum tibi placitũ fuerit. Inquieta est enim anima mea, donec veniat ad te: *me expectant iusti omnes, qui priores ad te ingressi sunt, cum expectatione & desiderio multo, donec à te accipiam retributionem fœlicitatis meæ, vehementer cupientes impleri numerum fratrum suorum, facturi festũ magnum & gaudium super saluatione mea, qui gaudium habent etiam super peccatore pœnitentiam agente. Luc.15.

B ANNOTATIONES IN PSALMVM CXLI.

VErsu primo, Voce mea ad dominum clamaui. Præmittitur huic psalmo titulus, Intellectus Dauid, cum esset in spelunca, oratio. Qui titulus indicat extremam illam angustiam in qua erat Dauid, cum cogeretur in speluncis sese occultare, occasionem dedisse Dauidi, hunc psalmum per orationis modum componendi. Non tamen ob hoc necesse est, totum psalmum principaliter de illa angustia temporali profugi Dauidis exponi: quemadmodum post psalmi tertii annotationes diximus: sed verisimile est, præcipuam intelligentiam Christo accommodandam esse, vt de suæ passionis angustia ad patrem pro liberatione & resuscitatione clamanti. Tituli enim huiusmodi, non tam materiam, quàm occasionem psalmi, plerunque exprimunt: quemadmodum illo in loco plenius prolixiúsque per plura exempla deduximus. Optime itaque hic psalmus conueniet Christo domino, de extrema illa angustia, in qua erat, cum iam esset traditus in manus hostium, cum illum vituli multi circunde Psal.121.
dissent, & tauri pingues obsedissent, ad patrem, totam suæ salutis ancoram, exclamantem, illique suum spiritum lamentabiliter commendãtem. Quomodo autem in psalmo tertio diximus, quòd secundum literam ad temporalem angustiam Dauidis in illa persecutione (cuius fit mentio in titulo) positi, posset etiam referri, sic & de hoc dicendum erit. Magis tamen vtiliter ad vnumquenque iustum passionibus
C Christi configuratum, in grauibus angustiis positum, secundum spiritualem expositionem accommodabitur. Et præcipue ex hoc mundo abscedentibus in Dei gratia conueniet: quemadmodum sanctum hominem Dei, beatum Franciscum, in suprema vitæ hora, iamiam Deo redditurum omnibus virtutibus bene fragrantem spiritum legimus, totum eum à capite ad calcem vsque perlegisse, atque ita in voce vltima dicentem: Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo, me expectant iusti donec retribuas mihi, beatam animam in patris sinum exhalasse. Applicando itaque psalmum hunc Christo, principium in cruce pendenti rectè competit. Illic enim voce sua ad dominum clamauit, voce sua ad patrem deprecatus est, effudit in conspectu eius orationem suam, & tribulationem suam annuntiauit, deficiente ex eo spiritu suo: quando (vt ex euangeliis discimus) in cruce pẽdens exclamauit: Deus Matt.27.
meus, Deus meus, quare me dereliquisti? Quando tandem cum clamore valido exclamans, Pater, in manus tuas commendo spiritum meum: beatam posuit animam, quando (vt apostolus ait) preces supplicationesque ad eum qui posset se saluum facere à morte cum clamore valido & lachrymis obtulit. At Ibidem. Hebr.5.
que ita defectio illa spiritus ex ipso (de qua in versu tertio) intelligitur emigratio animæ à corpore. Defecit enim in mortis articulo ex eo spiritus eius. Verùm si ad vnum quemlibet de angustia corporali, aut spirituali clamantem referamus intelligentiam, per defectionem illam, non aliud quàm grauis angustia & nimia anxietas accipietur. Iuxta enim vulgatam loquendi consuetudinem, dicimus, in nobis
D vel ex nobis deficere spiritum, aut à nobis abscedere, nos spiritu priuari, siue destitui, cum in rem arduam, perplexam, aut penè desperatam inciderimus, vnde spes nobis non videatur emergendi. Atque in hanc sententiam vertit Hieronymus, Quum anxius fuerit in me spiritus meus: & Felix, Dum mœrore operietur in me spiritus meus, vel dum anxietate inuoluetur. ¶Versu quinto. Respiciebam ad dexteram, & videbam. Ex scripturarum consuetudine, à dextris esse dicimus, quasi ad auxilium paratum assistere: vt psalmo decimoquinto, Prouidebam dominũ in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear. Et psalmo centesimooctauo, Qui astitit à dextris pauperis, vt saluam face Psal.15.
ret à persequentibus animam meam. Cum ergo hic dicit in angustia positus, se respexisse ad dexteram, Psal.108.
significat ad auxilium se respexisse, an nullus ferret suppetias, nemo subueniret iniuste oppresso innocenti, an non alicunde veniret sic vallato subsidium. Et quod iterum addit, & videbam, significat diligenter, & quasi cum obseruatione attendebam: quemadmodum solent in graui metu positi attentissima obseruatione ad auxilium aspicere, an non alicunde quicquam adueniat. Quo tamen loquendi modo, non intelligamus Christum anxie quæsisse auxilium. An enim putamus, quia non poterat ille rogare patrem, & dedisset ei plus quàm duodecim legiones angelorum, siue in præsidium, siue in subsidium? Matt. 26
Non ergo ista dicit, quasi anxie quærens auxilium, & inuenire non potens, sed ad significandum hoc loquendi modo suam extremam derelictionem & destitutionẽ: quãdo relicto eo (vt scriptũ est in euangeliis) omnes fugerunt, & nemo pro illo iam tradito, vel verbo vel opere quicquam auderet agere. Quidam sic exponunt, Considerabam ad dexteram, & videbam, supplentes, ad sinistram, id est, ad omnem Ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

partem direxi aciem oculorũ meorũ,& nulla ex parte apparuit qui cognosceret me. Verum quod prio ri loco diximus, videtur potius. Quod autem in versu sequenti dicitur, Periit fuga à me, tantundem va let atque, Non patebat mihi effugium, nõ erat quò fugerem, nullus erat relictus effugiendi locus, dum ita eram vndiquaque circuncinctus hostibus, omni ex parte tentus atque vallatus angustiis, vt nescirem quid me verterem. A Christo verò peculiariter fuga in passione periit, non quia non potuisset effugere, Luc.22. sed quia iam hora venerat & potestas tenebrarum, quando à patre decretum fuerat, vt non effugeret: & quomodo decretum fuit, ita & ille adimplere cuncta voluit: quemadmodum in alio psalmo dicitur, Psal.87. Traditus sum, & non egrediebar, videlicet quoniam nolebam egredi, eo quòd patris esset voluntas, vt impleretur eorum, qui me obsederunt, malitia. Requirere quoque animam longe aliter hic accipitur, quàm in aliquot scripturæ locis significat quærere animam. Animam enim quærere, plerunque signifi Exod.4. cat quærere ad perditionem, vel ad interitum: velut Exodi quarto, Mortui sunt omnes qui quærebant 1.Reg.20 animam Moysi: id est, qui quærebant interficere. Et 1. Regum 20. cõqueritur Saul de filio suo Ionatha, Psal.39. quòd quærat patris animam. Et in psalmo 39, Confundantur, & reuereantur omnes, qui quærunt ani- Psal.62. mam meam, vt auferant eam. Et iterum, Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam. Et apud Mat- Matt.2. thæum angelus Ioseph alloquitur, dicens, Vade in terram Israel: defuncti sunt qui quærebant animam pueri. Requirere autem animam, hoc loco per contrarium intelligitur, ad seruãdum, quomodo dicitur pastor ouem perditam quærere siue requirere, vt perditam inuenìat, ac seruet ne pereat. ¶ Versu decimo, Educ de custodia animam meam. Cum versum istum vt à Christo prolatum accipimus, intelligere licet custodiam siue carcerem mortalis corporis, vel custodiam siue obsidionem inimicorum persequentium: vel custodiam siue carcerem inferni aut lymbi. Primo modo hic est sensus, Educ pater cæle stis animam meam de corpore isto pleno doloribus, & agoniæ grauissimæ finem impone, iube exire Psal.15. spiritum meum, & in manus tuas euolare. Secundo modo hic est sensus, Libera domine animam meam de ista obsidione, qua obsidẽt me diligẽtissime hostes mei, vt nõ in illorũ manibus me derelinquas, tãquam vnum è mortuis ceciderunt gladio: sed tertia die resuscitatum, fac illorum manus euadere. Tertio modo hanc habes sententiam: Libera domine animã meam de custodia lymbi, vbi tanquam in carcere vincti custodiũtur, & à gloria detinentur electi: non derelinquas animã meã in inferno, sed visitatis captiuis, fac etiã in corpus redire, & ad te vnà cũ illo assumi in gloriã. Illud quoque quod adiũgitur, Ad confitendum nomini tuo, expone, vel vt ego liberatus confitear nomini tuo, vel vt iusti de mea libe ratione confiteantur tuo nomini. Quanquam in idem hæc duo conueniunt, quoniã quidem confessio fidelium eadem & Christi est: atque econtrario, quę Christi, & membrorũ eius. Vltima quoque clausit la psalmi, Me expectant iusti, donec retribuas mihi: de Christo sic exponitur, O pater, festina me educe re de corpore mortis, de obsidione inimicorum, de custodia inferni. Nam iusti omnes meam prœstolan Heb.2. tur liberationem & salutem, vtpote non potentes sine me consummari, me præstolantur, vt authorem & causam salutis suæ, absque quo diu expectatam & multum desideratam salutem non possint conse qui, & per quem sciant se illã accepturos, simulque mecũ in beatã requiẽ ingressuros ante conspectum tuum. Me expectant, donec mihi retribuas, quoniam sciunt non prius se accepturos suam retributio- Rom.9. nem, nisi vbi ego meam accepero. Ego nanque vt primogenitus in multis fratribus, vt primogenitus Apoc.1. mortuorum, & primitiæ dormentium, primam debeo beatæ remunerationis hæreditatem accipere: ac 1.Cor.15. deinde per me vt primogenitum & consubstantialem, illi vt adoptiui, suam singuli sunt accepturi gloriam. Si verò ad fidelem quenque psalmus applicitur, habes in Elucidatione multiplicem intelligentiam.

CXLII. PSALMI ARGVMENTVM.

Psal.93. 2.Cor.1.

QVod hactenus in psalmis illis, qui pœnitentiales nominantur, notauimus, idẽ in hoc quoque eius appellationis secundũ ordinem nouissimo, quàm apertissime cernitur. A luctu enim graui incipit, & in seruo gaudio finit, ut in illo manifestè uidere liceat, quod in alio psalmo legimus: Quoniam secundum multitudinem dolorum, consolationes Dei lætificant animas iustorũ: & quod Paulus apostolus ait, Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis, sic & per Christum abundat consolatio nostra. Itaque pressus grauissima mole tentationum seruus Dei, qui cupit retinere iustitiam, ad dominum clamat pro exauditione: quam ut impetret, suæ iustitiæ parum fidens, districtum iustitiæ iudicium non audet suscipere, conscius infirmitatis & miseriæ suæ, sed misericordiam magis exoptat: quam ut obtineat, mala quæ ab inimicis patitur, sollicite diligenterq; commemorat, & insolitæ miserationis pristinorum temporum opera mentis oculis intendit. Ex quorum consideratione, uersu sexto, spem erigens, concepta fiducia, manus fidenter expandit, & celerem postulat succursum, iamiam deficiens, priusquam in perditionem descendat per peccati consensum: uocem miserationis diuinæ audiri intra se deposcit, uiam quoque uitæ sibi monstrari, & in omnibus quæ sunt salutaria spiritu ductore regi atque deduci. In cuius auxilio plenissimè fidens, uersibus duobus ultimis quasi securus de victoria & salute, omnes inimicos suos fugandos atque etiam perdendos audacter denuntiat.

CXLII. PSALMI ELVCIDATIO.

I *Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationẽ meam: * in ueritate tua exaudi mẽ, in tua iustitia.*

OMine Deus, orationem quam fundo ante conspectum tuum benignus exaudi, & aures tuas (vt humanum aliquid loquar) fac intẽdas deprecationi meę, benignumque illi auditum prębe: * secundum veritatem promissionum tuarum, secundum æquitatem iustitię tuę, exaudi me, tibi corde humili supplicãtem. Exigit enim hoc tua veritas & iustitię æquitas, vt iuxta ꝓmissum pœnitẽti peccatori misericordiã nõ deneges. Ne-

A *2 Et non intres in iudicium cum seruo tuo: * quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens.*

3 Quia persequutus est inimicus aĩam meã, humiliauit in terra uitã meã.

B *4 Collocauit me in obscuris sicut mortuos sæculi: * & anxiatus est sup me spiritus meus, in me turbatũ est cor meũ.*

*5 Memor fui dierũ antiquorum, meditatus in omnibus operibus tuis: * in factis manuum tuarum meditabar.*

C *6 Expãdi manus meas ad te: * anima mea sicut terra sine aqua tibi.*

*7 Velociter exaudi me domine: * defecit spiritus meus.*

*8 Non auertas faciem tuam à me: * & similis ero descendentibus in*

D *lacum.*

*9 Auditã fac mihi mane misericordiam tuam: * quia in te speraui.*

*10 Notã fac mihi uiã in qua ambulem: * quia ad te leuaui animam meam.*

*11 Eripe me de inimicis meis: * domine ad te cõfugi: * doce me facere uoluntatem tuam:*

que enim iustitiæ est, neque veritatis tuæ, promissum denegare postulanti humiliter. 2 Neque verò me, Deus piissime, adducere velis in districtum tuum iudicium, vt secundum districtionem seuerę iustitiæ tuæ mihi retribuas, sed ad thronum misericordiæ tuæ confugio, & misericorditer mecum agi cupio: * Nam secundum districtionem & seueritatem iustitiæ tuæ, sepolita misericordia, vix quisquam viuentium super terram, iustus per omnia ante cõspectum tuum comperietur, qui non vlla vnquam macula peccati vel fuerit vel sit coinquinatus. Neque quisquam soli iustitiæ, non præsupposita misericordia, innitens, se poterit iustum comprobare ante districtum eiusmodi iudiciũ eius. Quanto minus ego peccator miserabilis, qui multorũ malorum mihi sum conscius, tui audebo iudicii districtionem prouocare, vel expectare? 3 Ecce enim persequuti sunt me ad mortẽ aduersarii, & perdere quęsierũt animã meam, eã in mortẽ præcipitare quærẽtes: & reuera vitã animæ meæ valde afflixerunt, depresserũt, & contriuerunt vsque ad terrã, in interitũ penè & infernũ. 4 Constituerũt me & habitare fecerũt in obscuritatibus, tenebris & horroribꝰ internis, tentationũ multitudine & grauitate cõscientiã velut obtenebrantes, & spiritus lumẽ obnubilãtes, ad eũ modũ quo peccatores huius mũdi, qui in perfectis & perpetuis degũt obscuritatibus. * Vel sicut eos qui olim mortui sunt qui iam in tenebris degũt: * vel sicut eos qui in hoc mundo morti addicti sunt, quos tenebrosi seruant carceres: * spiritus autem meus intra me factus est timore anxius, sibi metuens, ne fortè obscuritatibus eiusmodi inuolutus pereat in mortem, & huiusmodi metu turbata sit intra me anima mea. 5 Cũ verò ita me conturbarent cogitationes meæ, nõ desperabã tamen, sed in memoriã reduxi sæcula præterita quæ ab initio mũdi fluxerũt, & cõsideraui diligenter ad omnia opera tua, quæ fecisti in tẽporibus & generationibꝰ præteritis, quomodo semper humilibus & pœnitẽtibus propitius miserator, impiis verò seuerus vltor extiteris: * & in iis quæ fecerunt manus tuæ, quæ tu fecisti in omnipotentia tua, diligentẽ apposui considerationẽ. 6 Ex his verò spe misericordiæ tuæ & liberationis meæ concepta, expandere cœpi fiducialiter brachia ad te Deum meum, qui me possis à morte & ab omni malo facere saluum: * anima mea tibi est, ad te sitit, te desiderat, & modo quodam præ ariditate tibi est aperta, aquis gratiæ & consolationis tuæ percupiẽs humectari atque refocillari: quomodo terra arida & sicca, non habens aquę humorem, præ siti & ariditate fissa, aperitur sitiẽque & anhelat ad pluuię irrigationem, vt potetur & humectetur ab ea. 7 Festina domine ad seruum tuum, ne tardas amplius: sed exaudi me quantocyus, & velociter præsta auxiliũ: * iam enim in proximo est vt deficiat spiritus meus, lõga & graui nimiũ inimicorũ prauitate confractus, nisi præsentissimũ adsit tuum mihi auxilium: nec video quemadmodum ex meipso vltrà valeam tantæ malitiæ resistere, cum penè nihil remanserit in me viriũ. 8 Nequaquam vltrà differas ad me conuertere benignum aspectum tuum, neque exaudire distuleris orationem meam: * alioqui etiam si vel modicum adhuc auerteris aspectum tuum, iam similis ero iis qui in lacum mortis & inferni demersi sunt, & vnus ero de numero illorum, eritque cum illis portio & mansio mea. 9 Mane diluculo, in serenitate & tranquillitate interiori, per tuum aduentum in animã mea immissa, te post noctem tribulationis exoriente ad visitationem & cõsolationẽ in spiritu meo: atque etiã matutino tẽpore, cũ ad te attẽtius orauero, tũc quæso fac me audire vocẽ miserationis, fac vt à me audiatur vox tuæ consolationis, fac vt sentiam intra me dulcorẽ aduenientis misericordię tuę: * Ecce enim spem meam omnem & fiduciã plenam in te reposui. 10 Demonstra mihi viam bonam, per quam ambulare debeam corã te, vt placeã tibi, & instrue me, ac dirige per viã præceptorum tuorum: * quoniã ad te Deus leuaui paupercũlã & cę cutientem animam meam, vt à te lumen accipiat & eruditionẽ atque ducatum bonũ. 11 Libera me domine ab aduersariis & persequutoribus meis, qui malum quęrũt animæ meæ, vt non pręualeãt mihi: * tu es ô domine tutissimum meum refugiũ, ad quem ĩ omnibus obuenientibus mihi periculis fiducialiter confugio, tanquam ad patrem dominum & patronũ meũ, & à quo securitatẽ semper expecto: * ꝓinde tu me doce interno tuo magisterio, & spiritus tui illuminatione

Universidad de Deusto
Biblioteca

*quia Deus meus es tu.

12 *Spiritus tuus bonus deducet me ī terrā rectā*
propter nomen tuum domine uiuificabis me, in æquitate tua.

13 *Educes de tribulatione animā meā: * et ī misericordia disperdes omnes inimicos meos.*

14 *Et perdes omnes qui tribulant animā meam: * quoniam seruus tuus ego sum.*

salutari, obseruare præcepta tua, & in omnibus tuæ sanctissimæ voluntati fieri obedientem: * tu enim es dominus meus & Deus meus, cui me parere in omnibus æquissimum est, quique solus me potes de omnibus quæ veritati sunt edocere. 12 Sanctus tuus spiritus, qui est ipsa essentialis bonitas, à quo omnis bonitas in omnibus per communicationem procedit ac deriuatur, ipse mihi dux erit (vti postulo & confido) præstabitque ducatum, lumine gratiæ suæ & directione sua sancta, per viam rectam & bonam, per viam præceptorum tuorum: * propter gloriam magni nominis tui, & propter temetipsum, non propter mea Deus merita, viuifico spiritu tuo vitam dabis animæ meæ, & in ea vita in finem vsque seruabis, propter iustitiam & fidelitatem tuam. 13 Liberam ac saluam facies animam meam de omnibus tribulationibus & angustiis suis, quibus premitur ab aduersantibus: * & propter misericordiam tuam, cum tibi placuerit oculis tuæ misericordiæ meam afflictionem respicere, disperdes, dissipabis, fugabisque omnes qui mihi quærebant mala. 14 Et in perditionem atque damnationem mittes, per seueram vltionem iustitiæ tuæ, omnes qui tunc tribulant & affligunt spiritum meum: * quoniam seruus tuus ego sum, bona voluntate tibi desiderans seruire: & tu vicissim meus es dominus, qui me seruum tuum & nunc in hoc tempore consolationibus destitui non patieris, & in venturo sæculo vnà cum omnibus sanctis tuis plena satietate lætificabis in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXLII.

VErsu quarto, Sicut mortuos sæculi. Per mortuos sæculi possunt intelligi peccatores huius mundi, iuxta quod in Elucidatione expresimus. Aut intelligi possunt mortui à sæculo, qui olim in præteritis generationibus quasi à sæculo & mundi initio sunt mortui, quorum non est vlla amplius memoria. Et huic sensui consonat beati Hieronymi ex Hebræo versio, quæ habet: mortuos antiquos, id est, olim mortuos. Aut per sæculum intelligatur infœlix illud damnatorum habitaculum, locus inferni, in quo omnes qui mortui sunt, ad vitam non resurgent amplius. Vel mortuos sæculi accipe eos qui secundum iudicium huius mundi condemnati in obscuris locis seruantur ad mortem. ¶ Versu octauo, Et assimilabor descendentibus in lacum. Noua videtur eloquutio, & noua admodum coniunctionis copulatiuæ acceptio, cum ita dicitur, Non auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum. Ad intelligentiam enim & sermonis claritatem aptius dicendum videretur, Alioquin similis ero: aut ita, Si enim auertas adhuc faciem tuam à me, similis ero descendentibus in lacum. Et ad hanc sententiam accipi debet proposita enunciatio. Similis acceptio cōiunctionis, & inuenitur Psalmo. 27. cum versu primo dicitur, Ad te domine clamabo, Deus meus ne sileas à me, nequādo taceas à me, & assimilabor descendentibus in lacū. Aliquando verò eadem coniūctio pro causali ponitur, vt Psalmo 59. Da nobis auxilium de tribulatione. & vana salus hominis, hoc est, quia vana salus hominis. quo ferè modo etiam hîc potest accipi, in hunc sensum, Non auertas, &c. nam si adhuc auerteris, assimilabor ego, vel sine te ego assimilabor, &c. ¶ Versu nono, Auditam fac mihi mane misericordiam tuam. id est, fac vt à me audiatur, fac me audire, fac me percipere ac persentire intra me misericordiam tuā. Et potest auditus accipi specialiter, sed spiritualiter, vt postulet homo afflictus vocem Diuinæ consolationis & miserationis Dei interius loquentis, auribus spiritualibus exaudire: iuxta illud, Audiam quid loquatur in me dominus Deus, quoniā loquetur pacem in plebem suam. Postulat enim vt dicatur sibi à domino, Dimissa sunt tibi peccata tua, Vade in pace, Fides tua te saluam fecit, Dimissus es ab infirmitate tua, Fiat tibi sicut petisti, & alia huiusmodi Diuinæ consolationis verba: quæ sicut olim in carne loquutus legitur Christus dominus, peccatorum dimissor, & infirmitatum curator, ita etiam nunc in cordibus pœnitentium & humilium loquitur per singulos dies. Aut generaliter accipi poterit audire, pro percipere vel cognoscere vel intelligere, quemadmodum frequenter, & videre solet accipi: sicque postulat afflictus, cognoscere, sentire, experiri, & percipere Dei misericordiam, quam omnibus rebus anteponit. ¶ Versu. 12. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Per terram rectam facilliori intelligentia accipe viam rectam & bonam, eo quòd super terram sit via quam caleat & ambulat homo. Vnde Psalterium Romanum pro terra recta habet viam rectam. Tametsi posset & ad Ecclesiā sanctam, potissimùm triumphantem, congrue referri: quæ terra est, propter æternitatis stabilitatem. recta verò propter perfectam iustitiam, quoniam nihil est in ea coinquinatum, curuum aut tortuosum, sed omnia in rectitudine sunt stabilita.

Psal. 53.

Apoc. 21.

CXLIII. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmum hunc Dauid composuisse uidetur, recogitans plurimas sibi à domino Deo cōcessas uictorias. Et licet ex titulo uteunque uideri possit, compositum esse ante tēpus regni ipsius Dauid, eo quòd inscriptionem habeat aduersus Goliath, magis tamen apparet ex Psalmi uerbis, tempore regni fuisse decātatū, in rememorationem priorum uictoriarum: inter quas quia omnium prima, atque adeò præcipua fuisset gigantis illius Goliath prostratio, iccirco non immerito titulum ab ipso sortitur particularem, cum tamen simul cō

A *tra omnes aduersarios dirigatur. Itaque statim in ipso Psalmi initio, Diuino muneri nō sibiipsi asscribit omnē victoriam, eumq; susceptorem, protectorem & saluatorem agnoscit, per quem populos sibi agnoscāt factos esse, fierique & permanere subiectos. Vbi obiter Dei magnificentiam considerans, & hominis nilitatem, admiratur tantam Dei erga genus humanum dignationem: moxq; relicta admiratione, uersu sexto, orationem dirigit cōtra aduersarios suos, & de manibus alienigenarum & hominum peccatorum postulat liberari, qui ad agendum malè exercitam habent dexteram. progratiarum actione canticum nouū liberatori promittēs. Postq; uersu 13. hominum peccatorum in hoc mundo prosperitatem, in quæ plarunque florere consueuerunt enarrat: primum in prolis fœcunditate, deinde in diuitiarum copia & multitudine gregum, in omnimoda trāquillitate & securitate, in qua degere uidentur huius sæculi potentes, in quibus mundus fœlicitatem sitā male iudicat: contra quos ultimo Psalmi hæmistichio sententiam fidelissimam omnino atque uerissimam pronunciat, in Deo solo astruens sitam esse ueræ beatitudinis fœlicitatem.*

CXLIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Benedictus dominus Deus meus, qui docet*
B *manus meas ad prælium & digitos meos ad bellum.*

2 *Misericordia mea & refugium meum:*
susceptor meus & liberator meus.
3 *Protector meus & ī ipso sperauī: * q subdit*
C *populum meū sub me.*
4 *Domine qd est homo quia innotuisti ei?*
aut filius hominis, quia reputas eum?
5 *Homo uanitati similis factus est:*
dies eius sicut umbra prætereunt.
D 6 *Domine inclina cælos tuos & descende,*
tange montes & fumigabunt.
7 *Fulgura coruscationem, & dissipabis eos: * emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.*
8 *Emitte manum tuam de alto:*

SIt benedictus, sit laudatus & glorificatus dominus Deus meus, qui me docet pugnare & prœliari aduersum hostes meos, qui mihi manus roborat & digitos aptat ad dimicādum aduersum illos, ad resistendum iis qui me quærunt interficere, dans mihi virtutem & agilitatem vt me defendere valeam ab inimicis meis, eosque in fugam vertere. Quo enim modo doceri solent tyrūculi ad præliandum corporaliter, quomodo videlicet manibus gladium siue hastam gestare, eisque vti debeant, quomodo item digitos debeant versare, agiliterque mouere, iuxta ictum aduersarii ferientis, sic per omnia exactissime & solicitè Deus suos pugnatores instituit, vt prælia domini, aduersus tam visibiles quàm inuisibiles hostes, valeant præliari.

2 Ipse est à quo omnis mihi procedit miseratio, ipse meum est tutissimum refugium, ad quem in omnibus mihi obuenientibus periculis confugio, in quo vt in arce munitissima securus semper existo: * ipse est defensor meus, qui me suscepit in defensionem contra omnes me oppugnantes, & liberator meus, de omnibus periculis saluum me facturus in vitam æternam. 3 Protector meus est, & in ipso salutis meæ summam spemque omnem constituo: * ipse est qui sua diuina mihi assistenti virtute, populos subiicit ditioni meæ, cuius virtute barbaras subigo nationes per circuitum. 4 Considerans verò tam beneficam erga nos homines magnificētiam tuā, obstupesco Deus, & admirans optimo iure clamito, Magne Deus, quæ est humana natura, & quid in vniuerso hominū genere est, ob quod tam peculiari & familiari dignatione teipsum sic nobis exhibes? cur tā familiariter manifestas homini teipsum, & tantis illi beneficiis innotescere tibi complacuit? * & quid sumus nos filii hominum homines de hominibus, de mortalibus mortales geniti, caro de carne, puluis de puluere, q tā singulari dignatione tua tanti nos facias, tāque dignanter teipsum exhibeas nobis mortalibus? 5 Ecce enim homo vanitati subiectus est atque assimilatus, & quasi vanitas quædam est omnis homo super terram viuens: qui ad modicū quidem apparet, mox autē abscedit, & in puluerem redit, quasi flos agri, perinde acti nō fuerit: * dies tēporis & anni durationis vitæ ipsius breues sunt, & pauci admodum, & cito nimis pertranseunt: ad cuius modum quo vmbra pertransit, nullam habens durationis subsistentriā, quę postquam ablata fuerit, sic est quasi nunquam fuerit. 6 Sed desino mirari, & admirationis huius abyssum relinquens, ad solitum tuum deposcendum auxiliū animi intentionem conuerto. Tu domine qui cęli es īhabitator, solita tua miseratione descende de sublimi solio, vt venias mihi in auxilium, & modo quodā cælos tuos sic inclina, vt ad me descendas, in terris aduersum inimicos dimicantē, mecumque prælieris contra illos: * & veni in terrore tuo contra inimicos meos, montes contingens in ira tua, ad ostēsionē terribilis præsentiæ tuæ: & mōtes ipsi, te iubēte, ad manifestandū præsentiā iræ tuæ, velut ignes ardētes fumum dabūt: * Item superbos sæculi principes, qui se veluti montes eleuant super populum tange per vltionē iustitiæ tuæ: & ipsi præ ira, furore & insania, veluti fumum spirabunt, & quasi ignem vomant. 7 Fulmina fulmina tua, id est, fulminando emitte fulmina siue fulgura tua, ad ostensionem terribilis præsentiæ tuæ: & ipsi cum conspexerint te pro me desuper pugnantē, in fugam vertentur cōfusi, & huc illucque diffugient: * cum fulmina illa tua quasi sagittas terribiliter emiseris, cōturbabūtur vehemētissime, & dissoluentur corda eorum præ timore. 8 Extende manum tuā de excelso cælorū habitaculo in quo inhabitas, & brachium omni-

Psal. 38.

Psal. 102.

Universidad de Deusto
Biblioteca

** eripe me & libera me de aquis multis,*
** & de manu filiorum alienorum.*

9 *Quorum os locutũ est uanitatem:*
** & dextera eorum dextera iniquitatis.*
10 *Deus canticũ nouum cantabo tibi:*
** & in psalterio decachordo psallam tibi.*
11 *Qui das salutẽ regibus:* & qui redemisti Dauid seruũ tuũ de gladio maligno.*
12 *Eripe me, & erue me de manu filiorũ alienorũ, quorũ os locutum est uanitatem, & dextera eorum, dextera iniquitatis.*
13 *Quorum filij sicut nouellæ plantationes ĩ iuuentute sua.*
14 *Filiæ eorum compositæ: * circũornatæ ut similitudo tẽpli.*
15 *Promptuaria eorũ plena: * eructantia ex hoc in illud.*
16 *Oues eorũ fœtosæ abundantes in gressibus suis: * boues eorũ crassæ.*
17 *Non est ruina maceriæ, neque trãsitus:*

** neque clamor in plateis eorum.*

potẽtiæ tuę fac manifestũ in terra: * eripe me de populis multis & multitudine aduersantium, qui in modum aquarum magnarum & vehemẽtium me quærunt opprimere & suffocare animam meam: * aut de multis & magnis periculis, in qbus infixus sum, & penè immersus: * de manu (inquam) & potestate alienigenarum, hominum idololatrarum, qui te non nouerunt, & nomen tuum inuocare nescierunt, non tui, sed idolorum cultores: propter quod filii sunt alieni. De manu etiam prauorum dæmonũ & aliorum peruersorum, qui omnes à te sunt alieni, me libera, vt non mihi vnquam prævaleant. 9 Qui alieni filii per os suum loquuntur quę falsa sunt, quæ vana, quæ inutilia, quæ noxia, quę veritatis & virtutis sunt loqui nescientes: * & dextera eorum non nisi ad iniquitatem potens est, & malitiam omnimodam perpetrandã. Sunt enim viri fortes atque potentes ad faciendum male, impotentes autem ad bene agendum: & in summa, quicquid meditantur, siue ore, siue opere, ac multo magis etiam cogitatione, vanitas est atque malitia: propter quod eripi postulo de manibus illorum. 10 Et cum tu mihi liberationem iuxta votum præstiteris, ego tibi pro gratiarum actione, in cordis mei lætitia, canticum nouitatis & iucunditatis decantabo: * & psalmos canã tibi in psalterio decem chordarum, instrumento ad laudem & gratiarũ actionẽ accommodatissimo. 11 Siquidem tu es cuius munere & auxilio victoria & salus contingit non solum in infimæ sortis hominibus, verumetiam potentissimis principibus terræ & regibus, magis quàm ex armorum potentia. In manibus enim tuis salus est atque victoria, & cui volueris das ea: * tu es qui me Dauid seruum tuum redemisti de omnibus periculis, angustiis & necessitatibus meis, & in hanc vsque horam saluum custodisti, specialiter ab illo pessimo & omnibus agminibus Israel formidabili gladio Goliæ atque etiam Saulis mihi diu molestissimo. 12 Et quomodo hactenus semper me custodisti, ita precor vt perpetuus fias mihi protector, vt de potestate hominum prauorum qui à te sunt alieni, semper me saluum facias, neque illos vnquam dominari mihi aut prævalere permittas: qui filii alieni nisi vana, falsa & praua loquuntur, estque eorum dextera ad omne malum facilis & valida, sicut ad omne bonum tarda & impotens: potentes sunt ad male faciendum, bene autem facere nesciunt. 13 Qui filii alieni, homines mũdani & peccatores, in omni temporali prosperitate abundantes atque florentes, filios habent pulchros atque decoros, in adolescentia sua crescentes, & augmentum tam quantitatis quàm roboris continuum sumentes, ad modum nouellarum plantationum, tenellos atque delicatos, & omnibus deliciis copiosè pastos atque impinguatos. 14 Filias habent multo ornatu & habitu decenter compositas & coaptatas, corporisque proceritate & coloris viuacitate atque omni externa pulchritudine veluti pictas, ita vt statuæ magis artificiosissime pictæ, quàm homines naturaliter progenitæ videri possint: * & super hæc, variis monilibus, torquibus, annulis, zonis, aliisque preciosis eiusmodi ornamentis ita sunt circumpositę, ita sunt circundatæ, illis hincinde ex omni parte dependentibus, vt quasi templa videre te putes, aut in templis statuas, quę solent ad hunc modum preciosis donariis, & exquisita arte fabrefactis, plurimum adornari. 15 Neque verò prole tantum sunt fœcundi, verũetiam diuitiis & omnibus temporariis rebus abundantes, areas, cellaria, penaria, & repositoria omnia, omnibus rebus necessariis plena habentes: * tam vtique copiosè, vt diuersorum generum & cibos & potus & alia humanis vsibus necessaria, abunde & diuiter valeant submnistrare, vt quasi de genere vno in aliud genus, de vna specie in aliam, præ nimia plenitudine eructent effundantque largiter. 16 Oues suas habent admodum fœcundas, abundantes in partubus suis, & in multo numero parientes agniculos, vnde augmẽtãtur greges illorum: * boues habent pinguissimos, & velut pinguedine onustos, siue ad faciẽdum opera crassos, fortes, atque robustos. 17 Et cum tanta ipsi vbique commoda percipiant, nihil vel minimum damni patiũtur, neque quicquam sentiunt aduersum, ita vt neque maceria illis corruat, neque quisquam illis vel maceriam circum agros aut vineas diruat, ad faciendum sibi trã situm per agros aut vineas eorum, eo ꝙ reuereantur omnes potentiã & diuitias illorum, propter quod nec in minimo quisquam illis nocere audet: * neque vlla vox mali rumoris aut vllius tumultus auditur ĩ plateis eorũ, aut circum locũ habitationis eorũ: sed in summa degũt tranquilli-

A 18 *Beatum dixerunt populũ cui hæc sunt: * beatus populus, cuius dominus Deus eius.*

tate, securitate & gloria: neque quisquã vel hiscere præsumit aduersum illos, neque nisi prospera audiunt & læta. 18 Huiusmodi populũ cui hæc adsunt temporaria, dicunt sæculi homines (in quibus non est scientia Dei) beatum, & in his ipsi beatitudinem summamque fœlicitatem constituunt, errantes, & in errorem mittentes: * verum nequaquam ita res habet, neque hac in parte ego cum illis sentio: verum iuxta meã sententiam & secundum veritatem, beatus est populus ille, qui est cultor domini Dei sui, & cuius vicissim protector atque saluator est dominꝰ, qui ipsum agnoscit & habet Deum suum, qui illum colit & qui illum habet adiutorem ac protectorem suum. 1.Tim.3.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXLIII.

VErsu tertio, Qui subdit populum meum sub me. Quidam libri habent subdis, sed commodior est persona tertia, & magis cum præcedentibus conuenit, atque ita habent exemplaria emẽdatiora, Qui subdit populum meum sub me. Ideo autem Dauid asserit dominum sibi subdere populum suum, quia ex ipsius voluntate, electione & virtute, regnum obtinuerat super Israel & Iuda, &
B super plurimas per circuitum nationes. Generaliter etiã intelligi potest hoc de omnibus regibus, quatenus per ipsum (vt à Sapiente dicitur) reges regnant, quatenus ipse rex primus est à quo omne regnũ & omnis potestas, quemadmodum Paulus ait, Non est potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt à Deo, ordinatæ sunt. Itaque sic generaliter loquendo, verum est, Deum omnem populum suo principi subdere. Est tamen indubitatum, speciale aliquid voluisse Dauidem. Agnoscens enim paruitatem suam & progeniem humilem, agnoscebat impossibile hoc esse, vt sua aut suorum virtute ad tam gloriosum regii culminis fastigium cõscendisset, nisi singulari Dei electione atque promotione eò fuisset subuectꝰ, quomodo secundi libri Regum capite septimo, post susceptum regnum stabile, legimus eum in cordis humilitate protestantem, quando post auditos sermones Nathan, ingressus est, & sedit coram domino, dixitque, Quis ego sum domine Deꝰ, & quæ domus mea, quia adduxisti me hucusque? Sed & hoc parum visum est in cõspectu tuo, domine Deus, nisi loquereris etiam de domo serui tui in longinquum. Si cui verò hunc Psalmum spiritualiter pronunciare coram Deo libuerit, pro victoriis sibi frequenter de immani Goliath (id est, aduersario diabolo, mundo etiam & propria carne) reportatis ex Dei auxilio, poterit ille per populum hunc intelligere cogitationes omnes & affectiones, & vniuersas operationes, quæ multæ valde sunt in homine, & sunt quasi populus, & quoddam vulgus ex sese tumultuosum
C atque seditiosum, plenumque murmure & rebellione: quem sanè populum, nisi auxilietur gratia Dei, nunquam tibi subdere poteris. Nam hic erat populus ille quem etiam vas electionis expauescebat, cũ velut territus nimio eius impetu, exclamaret, Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? quasi dicat, O me miserum, & quantum ex me infœlicem, nisi aduersus seditiosam turbam quæ intra meam hanc carnem inhabitat, contingat mihi auxilium. Cum verò euestigio subiungit, Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum, quid hoc est aliud, quàm, tu meum populum subdes sub me, tuæ gratiæ auxilio tumultuosam hanc turbam compescere & subigere valebo? Impii verò qui Dei nesciunt auxilium, vel qui in suis propriis fidunt viribus, hunc populum nunquam sibi habebunt subditum. Est enim hoc inter iustos & impios discrimen, quòd boni hunc populum sibi habent subiectum, quòd suis dominantur passionibus, & affectibus prauis imperant, eos sub rationis constringentes imperio: in malis verò econtrario, populus iste dominatur, sibique sceptrum vsurpat, rectam Dei institutionem & naturæ ordinem peruertens. ¶ Versu quinto, Homo vanitati similis factus est. In alio Psalmo dicitur, non solum quòd vanitati sit assimilatus, verum quòd ipsa sit vanitas, imò vanitas vniuersa. Veruntamen (inquit) vniuersa vanitas, omnis homo viuens: quod quomodo intelligendum sit, suo loco plenius declaratum est De inclinatione autem cælorum, quæ in sexto versu ponitur, mentio etiam fit Psalmo. 17. vbi hoc vt præteritum enunciatur, quod hìc per modum deprecatorium po-
D stulatur. Inclinauit (inquit) cælos, & descendit, & caligo sub pedibus eius. Rursum de montium contactu & fumigatione, Psalmo. 103. dicitur, Qui respicit terram, & facit eam tremere, qui tangit montes & fumigant. Quæ iterum sequuntur, versibus septimo & octauo, per modum deprecatorium, eadem Psalmo supracitato. 17. per modum indicatiuum vt præterita enunciantur, his verbis, Misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multiplicauit & conturbauit eos. Misit de summo & accepit me, & assumpsit me de aquis multis, & eripuit me de inimicis meis fortissimis, & cætera. ¶ Versu nono, Dextera eorum, dextera iniquitatis. Per dexteram, solet in scripturis non raro significari virtus siue potentia ad agendum vel operandum aliquid. Vnde in Psalmis frequenter dextera domini & brachium domini, pro virtute Dei ponitur, vt, Dextera domini fecit virtutem, dextera domini exaltauit me. Et iterũ, Non enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me, sed dextera tua & brachium tuum. Ac rursum, In brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos. Sic & impiorum dextera vel brachium intelligitur ipsa eorum potestas, potentia & virtus, siue per se, siue per suos, quod voluerint operandi. Vnde in Psalmo nono, orat iustus conteri brachium peccatoris & maligni. Habent ergo & impii dexteram, non sunt absque brachio impii, & non raro prævalidum videtur brachium illorum: sed dextera iniquitatis est, non dextera iustitiæ, quoniam totam suam potestatem atque fortitudinem impendunt iniustitiæ. Iustorum autem dextera est, dextera æquitatis & iustitiæ, quoniam in ea iustitiæ seruiunt, ad defensionem bonorum, vindictam autem malorum. ¶ Versu duodecimo & decimotertio, De gladio maligno eripe me, Et erue me de manu filiorum alienorum, & cætera. Secundum hanc distinctionem

Roma.7.
Prou.8.
Rom.13.
Psal.38.
Psal.17.
Ibidem.
Psal.117.
Psal.43.
Psal.9.
Rom.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vulgo legimus iuxta vsum Gallicani Psalterii, vt particula illa Eripe me, iungatur cum præcedenti, De gladio maligno. Verum multo videretur distinctio aptior, si in caput versus sequentis seiungeretur: illud autem De gladio maligno, connecteretur statim præcedentibus, hoc modo, Qui das salutem regibus, qui redemisti Dauid seruum tuum de gladio maligno: ac deinde diuisim, Eripe me, & erue me de manu filiorum alienorum, & cætera. quam distinctionem habet Psalterium Romanum, habent item manifestissime Græca, Hebræa, atque Chaldæa exemplaria. Insuper & sensus est multo conuenientior. Illum autem gladium malignum, cuius specialiter facit mētionem, intellige gladium Saulis, qui illi insigniter fuit molestus, & nimium diu: vel gladium Goliæ, qui terribilis fuerat omnibus agminibus Israel. Cui manifeste fauet quod habet Paraphrasis Chaldaica, Liberasti Dauid seruum tuum à gladio prauo Goliæ. Propter quod nos in Elucidatione distinctionem Psalterii Romani sequuti sumus, maxime cum non in vocabulo vllo, sed in sola distinctione sit differentia. Neque raro hoc occurrit, vt finis versus præcedentis debeat referri ad caput sequentis. ¶ Versu decimotertio, Quorum filii sicut nouellæ plantationes. Nos hæc & quæ sequūtur omnia, exponimus de temporali fœlicitate & abundantia impiorum, qua illos suo occulto iudicio Deus patitur in hoc mundo gloriari, quibus non est spes futuræ salutis. Alii tamen sanctis & iustis malunt applicare, eo quòd non pauci iustorum non solum in spiritualibus, verumetiam in temporalibus acceperint rerum omnium abundantiam, quemadmodum Abraham, Isaac & Iacob, & horum complures. similes: neque pauci eiusmodi inueniuntur, etiam sub tempore nouæ legis, qui in iustitia perseuerantes, multis etiam temporalibus bonis à Deo donantur. Prior autem expositio, quam in Elucidatione ponimus, aptius quadrat Græcæ lectioni, & nostræ vulgatæ Latinæ, eo quòd vbique sub tertia persona sermo fiat, quorum filii, oues eorum, filiæ eorum, promptuaria eorum, in plateis eorum, & postremo, beatum dixerunt populum: qui sanè loquendi modus, satis indicat, non ad iustos qui loquuntur, sed ad impios de quibus iustus loquitur, pertinere hæc omnia, vsque ad vltimam Psalmi clausulam, Beatus populus, & cætera. quæ est vox iusti contradicentis impiorum sententiæ. Sic econtrario lectio Hebræa magis fauere videtur posteriori expositioni, vt omnia ad personam referantur iustorum, eo quòd in Hebræo omnia dicātur sub prima persona, hoc modo. Filii nostri, filiæ nostræ, oues nostræ. In vltimo autem versu non est verbum tertiæ personæ dixerunt, sed tantū legitur, Beatus populus cui sic est, vel beatus populus cuius talia sunt, vt deinde quod sequitur, Beatus populus cuius est dominus Deus eius, non sit contradictio, sed quasi prioris complementum. Non enim qui hæc habet, ideo beatus est, quia hæc habet, sed quia est dominus Deus eius, in hoc est ipsius solida fœlicitas. Et quidem manifestum est, secundum sententiam beati Hieronymi in sua versione ex Hebræo, totam hanc Psalmi partem ad iustorum fœlicitatem referri. Sic enim hunc versum cum præcedentibus continuat, Libera me, & erue me de manu filiorum alienorum, &c. vt sint filii nostri quasi plantatio crescens in adolescentia sua, Filiæ nostræ, &c. Similiter intelligere Chaldæum Paraphrasten, ex adiectis aliquot verbis sit manifestum. Sic enim habet, Quòd filii nostri sint sicut plātationes dactylorum in doctrina legis nutriti à iuuentute sua, filiæ nostræ splendidæ & acceptæ facerodotibus, qui ministrant in medio templi: quod de filiis alienis nequaquam potest intelligi. Hoc tamen sciendum est, quòd nostra lectio & interpretatio conuenienter ex Hebræo accipi potest, neque obstabit quod ita dicitur, filii nostri, filiæ nostræ, &c. si tantum accipiamus versus omnes vsque ad vltimum, tanquam verba prolata ab ipsis impiis. Nam in versu præcedenti præmissum est, Quorum os loquutum est vanitatem, vt si quæras, quam vanitatem? habeas hîc ad oculum vanissimum sermonem, esse de temporali sua fœlicitate iactantium, quo quid vanius potest dici? Tam enim vanum est, in huiusmodi gloriari, ac semetipsum iactitare, quàm est illorum duratio momentanea & minime stabilis. Et hac consideratione arbitror eos, qui ex Hebræo in Græcam versionem fecerunt, vbique commutasse personā, pro prima ponendo tertiam, vt ambiguitatem tollerent, & manifestum facerent, de temporali prosperitate impiorum, non autem iustorum, debere omnia intelligi. ¶ Versu decimosexto, Oues eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis. Egressus nos sumus interpretati partus, vt oues esse abundantes in suis egressibus, sit, eas fœcundas esse partubus, vt scilicet vno quolibet partu multos effundant fœtus, quo sic crescant greges. Nam hac via maxime fit speciei multiplicatio. Quidam autem putant legendum, In gressibus suis, quod si exponatur in itineribus, satis rectè consentit Hebræo, quod habet, in compitis vel in vicis nostris. Similiter & Romanæ lectioni, quæ habet in itineribus, Græcæ autem lectioni non quadrat, quæ habet ἐν ἐξόδοις, quod manifestè sonat, in exitibus vel egressibus eorum. Eandem tamen sententiam cum Hebræo habebis, si egressus accipias pro gressibus vel itineribus, eritque sensus, Cum gradientur oues per iter, erunt numero plurimæ.

CXLIIII. PSALMI ARGVMENTVM.

Psalmus qui sequitur, forma est fidelibus aptissima, qua se in Dei laudes excitare, & in eis sese exercitare ualeant. In quo multiplex Diuinæ laudis materia exprimitur, nempe magnitudo eius immensa, infinita potentia, magnifica gloria, sanctitas gloriosa, opera mirabilia, suauitas atque bonitas inæstimabilis, quam eructant qui eam percipiunt, longanimitas & misericordia, quæ generalis est super uniuersa opera eius, magnificentia & æternitas regni eius, dominationis perpetua stabilitas, ueritas quoque Dei in promissis, sanctitas in omnibus operibus, miseratio in erectione collapsorum & peccatorum iustificatione, liberalis omnium uiuentium educatio, facilitas exauditionis bonorum, saluatio iustorum, & impiorum perditio. Pro quibus omnibus, concludens laudem illi pollicetur sempiternam, & ad eandem omnem carnem exhortatur: hoc ipso patenter indicans, laudis illius posse quidem facile reperiri introitum, finem uero nequaquam.

A 1 *Exaltabo te Deus meus rex: * & benedicã nomini tuo in sæculũ & ī sæculũ sæculi.*
2 Per singulos dies benedicam tibi:
** & laudabo nomen tuum in sæculum, & in sæculum sæculi.*
3 Magnus dominus,
B *& laudabilis nimis:*
** & magnitudinis eius non est finis.*
*4 Generatio & generatio laudabit opera tua: * & potentiam tuam pronunciabunt.*
*5 Magnificẽtiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur: * & mirabi-*
C *lia tua narrabunt.*
6 Et uirtutẽ terribiliũ tuorũ dicẽt, & magnitudinem tuã narrabũt.
*7 Memoriã abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt: * & iustitia tua exultabunt.*
*8 Miserator & misericors dominus: * patiens, & multum misericors.*
D *9 Suauis dominus uniuersis: * & miserationes eius super omnia opera eius.*
*10 Cõfiteãtur tibi domine omnia opera tua: * & sancti tui benedicant tibi.*
11 Gloriam regni tui

GLorificare te volo, & magnificè prædicare, ô Deus creator meus, qui es etiam rex & possessor meus: * & nomen tuum glorioſum laudare, prædicare, atque benedicere volo in sempiternum. 2 Nolo vllo vnquam tempore cessare, neque aliquando fatigari, sed per dies singulos recès semper inuenitivo lo in tuis laudibus, per singulos dies statutis horis tibi laudes canam, neque prædicabo vt potero: * & benedictũ nomen tuũ laudibus efferam in sempiternũ, donec ab huius vitæ imperfecta laudatione, ad perfectissimam illam transferar venturi sæculi, vbi non erit à tua laude vlla requies, nulla cessatio, neque per diē, neque per noctem. 3 Et est mihi quidem te laudare volenti laudis copiosissima materia. Nam magnus omnino super ōmnes tu es dominè, tam secundum substantiæ naturam, quàm secundum præcellentiam mirabilium operum tuorum: & iuxta tuæ magnitudinis præcellentiam, es super omnes etiam laudandus: * & magnitudo tua finem non habet neque mensuram, infinita est, immensa est, inæstimabilis. & imperuestigabilis. 4 Generatio præcedens, & generatio subsequens: id est, in omnibus generationibus serui & fideles tui, laudibus celebrābūt & prædicabunt magnifica atque miranda opera tua: * & gloriosam potentiam virtutis tuæ, quam monstras in illis, enarrabunt atque prædicabunt.

5 Magnificam illam gloriam tuæ sanctitatis, tuæ iustitiæ & omnimodæ perfectionis (qua in teipso sanctus es, simul etiam sanctificās omnia) fideli confessione apertè confitebūtur: * & mirabilia quæ tu facis nequaquam tacebunt, sed per os suum eloquentur ea, & prædicabunt palam omnibus. 6 Fortitudinem mirabilium atque stupendorum operum tuorum proloquentur, & tuam illam infinitam magnitudinem enunciabunt: ibi quidem ad laudem & gratiarum actionem, posteris verò & filiis suis ad eruditionem & fidelem institutionem, sibiinuicem quoque ad mutuam exhortationem & consolationem. 7 Ipsi tanquam pleni & velut satiati tuæ summæ bonitatis copiosissimis beneficiis, eloquentur quam senserunt abundantiam bonitatis atque suauitatis tuæ, quam sensisse se meminerunt, quamque in se sunt optime experti, quo sic & tibi dignas gratiarum actiones persoluant, & item proximos ad eiusdem desiderium accendant: * & in iustitia, veritate atque fidelitate tua, quam præstas seruis tuis, magnifice lætabuntur, & exultabunt, non frustrati spe & expectatione sua. 8 Si requiris, quæ sit hęc abundantia bonitatis eius, quæque hæc sit erga seruos eius fidelitas, ecce dominus ipse est misericors natura, & misereri sciens, semperque misericordiam præstare solitus ab initio: * longanimis & patiens, non statim ostendens iram, neque exercens vindictam, sed patienter expectans peccatores, vt conuertantur ad pœnitentiam: & sicut ad iram longus ac tardus est: ita est conuerso multum misericors, ad miserendum semper promptissimus, quacunque hora conuerterit se quis ab iniustitia sua, quantumuis etiam fuerit illa magna. 9 Nequaquam morosus, durus, intractabilis, aut difficilis est dominus, sed benignus est, bonus, dulcis, mitis, atque suauis, neque id quidem cum personarum acceptione, quibusdam tantum, aliis autem non, sed sine discretione aut personæ respectu, omnino erga omnes requirunt bonitatem eius: * & misericordia eius non particularis est, vt ad pauculos aliquot tantum se extendat, sed effunditur tanquam generalissima & vniuersalissima super omnia opera quæ fecit ipse. Est enim terra plena misericordia eius, & miseretur omnium quæ fecit, est- Sapiē. 11. que misericordia eius super omnem carnem. Omnis siquidem opera Eccle. 18. quæ fecit Deus, miserationes Dei suscipiunt, & veluti in se persentiunt. Psal. 32.

10 Proinde, cum nulla creatura expers sit miserationis tuæ, iustum est, vt tibi dent laudis confessionem omnia opera tua: id quod faciunt, dum in suæ naturæ subsistentia, tuam infinitam potentiam, sapientiam atque bonitatem demonstrant: * peculiariter verò sancti & fideles tui, quos per fidem & spiritum tuum sanctificasti, debent laudem tibi & confessionem, vtpote qui non per substantiam suæ naturæ, verumetiam intellectu & affectu te laudare debēt, atque etiam ore & opere siue vita confiteri. 11 Gloriam & magnificentiam regni, dominii atque potestatis tuæ proloquentur, qua nimirum tam gloriosè regnas super omnia quæ in cælo sunt, & in terris potestatem obtinēs æternam, non vtique ab aliquo communicatam siue acceptam, sed à temetipso eam habens æterna-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apoc.19. *dicent:* ✻ *& potentiam tuam loquentur.*
12 *Vt notã faciãt filijs hoim potẽtiã tuã, & gloriam magnificentiæ regni tui.*
13 *Regnũ tuũ regnũ omnium sæculorum:* ✻ *& dominatio tua in omni generatione & generationem.*
14 *Fidelis dominus ĩ omnibus uerbis suis:* ✻ *sanctus in omnibus operibus suis.*
15 *Alleuat dominus omnes qui corruunt:* ✻ *& erigit oẽs elisos.*
16 *Oculi omniũ in te sperãt domine:* ✻ *& tu das escam illorum in tempore opportuno.*
17 *Aperis tu manum tuã:* ✻ *& imples omne animal benedictione.*
18 *Iustus dominus in oĩbus uijs suis, & sanctus ĩ oĩbus opib⁹ suis*
19 *Propè est dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in ueritate.*
20 *Volũtatẽ timẽtiũ se faciet:* ✻ *& deprecationẽ eorum exaudiet:* ✻ *& saluos faciet eos.*
21 *Custodit dominus omnes diligentes se:* ✻ *& omnes peccatores disperdet.*
22 *Laudationẽ domini loquetur os meum:* ✻ *& benedicat omnis*

liter,rex regum existens,& dominus dominantium:✻& potentiam virtutis tuę admirabilẽ,cui nemo potest resistere,pronũciabũt. 12 Idque E
facient ad instructionem & eruditionem posteriorum suorum, vt gene rationibus posterioribus sua confessione faciant notam potentiam tuam,& magnificam illam gloriam regni tui: quemadmodum & ipsis est à te,siue à suis maioribus,manifestata. 13 Magne Deus,de tuo regno quid dicam? Ecce enim regnum est nequaquam horariũ aut temporarium,sed sempiternum,ac per omnia semper sæcula æternaliter duraturum,neque temporis plenitudine aliquando defecturum, vel etiam imminuendum:✻& potentatus dominationis tuæ,qua dominaris super omnia, in omnibus generationibus sine fine perdurat in sempiternum: quæ omnia longè sunt à regnis huius sęculi,quę temporaria sunt,neque perdurant nisi ad dies vel annos modicos,& subinde vel deserũtur omnino,vel transferuntur atque mutantur. Regnum autem tuum,semper stabile manet,& indeficiẽs. 14 Fidelis ac verax est Deus in omnibus verbis suis,nihil promittens quod non fidelissime adimpleat in tempo re suo,neque falsum quicquam aut vanum loquens,quòd à veritate alie F
num:✻& sanctus est,immaculatus atque irreprehensibilis, in omnibus operibus, ita vt de omnibus operibus quæcunque operatus est ab initio,nemo iure illum possit arguere,aut vel in vno reprehendere,dicens, cur hoc ita fecisti?aut illud quamobrem sic non fecisti? 15 Ipse est qui peccatores in peccata collapsos, quantum quidem ex se est,vniuersos,à suo lapsu facit resurgere:✻& omnes qui collidendo se ad offendiculum quodlibet, vulnerati sunt, aut offendendo incuruati, siue collapsi sunt, ipse erigit,inque sospitatem animæ & rectum statum restituit. Sic(inquam)omnes erigit,&omnes alleuat lapsos,vt quisquis resurrexerit,nõ nisi per eũ resurgat,& nemo omnino resurgere valeat,nisi eo subleuante. Atque etiam simpliciter omnes(quantum quidem ex se est)ipse alleuat, gratiam eis per quam resurgere valeant, & adminicula sufficientia præbens, quanquam iacentiũ pertinacia plurimos in peccatis detineat. 16 Est insuper tam copiosa & vniuersalis misericordia atque bonitas tua, vt omnia animalia & viuentia ex ea pendeant. Siquidem omnium G
oculi ad te respiciunt,tibi sunt intenti,tanquã pastori & nutritori suo,à te expectantes atque expetentes pabulum nutritionis suæ:✻& tu non finis ea frustrari spe & expectatione sua, sed pabulum conueniens præbes illis,cuique iuxta conditionem naturæ quam dedisti ei:cum opportunum fuerit,cum esurierint,& nutritione indiguerint. 17 Ostendis tu liberalitatem tuam,& donas liberaliter,benigne ac diuiter,quæ sunt illis necessaria:✻&reples omnia animalia beneficiis tuis,iuxta desiderium reficis abundanter,& pascis diuiter, liberaliterque satias ea. Neque solum hæc vera sunt de corporis pabulo,verumetiam de nutrimento animę,quod item à te expectant & expetunt omnes serui tui,& te aperien te manũ tuam, de tua liberalitate recipiunt. 18 In omnibus actionibus & iudiciis suis, quibus agit, disponit, & operatur omnia, iustus est & rectus dominus,neque quicquam est iniquitatis in eo: & est sanctus atque irreprehensibilis in omnibus quæ fuerit operatus. 19 Propè est in auxilium & defensionem, & ad omnimodis benefaciendum,omnibus qui ipsum vt verum Deum & dominum inuocant,absque simu- H
latione in veritate, vt oportet, de corde puro & conscientia non ficta, quicunque non labiis tantum,sed ex cordis affectu serio illum inuocãt. 20 Estque eius tanta benignitas atque facilitas, vt paratus sit perficere ea quæ volunt & petunt serui eius,quæ ipsis proficua & salutaria noue rit:✻& exaudiet orationem,implebitque petitionem eorum,quamcunque postulauerint in nomine ipsius:✻& ab omni malo saluos faciet,liberabitque eos,& in salutem ac requiem æternam perducet in regnum suum cæleste. 21 Custos est dominus,seruator,protector atque defensor omnium se ex corde vero diligentium, suaque mandata obseruantium:✻peccatores autem,qui sunt osores nominis eius,& sanctæ voluntatis præuaricatores,mittet in perditionem æternam. 22 Cum itaque tot modis magnus & laudabilis comperiatur dominusDeus noster,concludens, in eo quòd cœpi perseuero proposito, nempe quòd laudem domini Dei mei loquar ego iugiter per os meum,neque quisquam vnquam hanc mihi laudem auferet de ore meo in sempiternum:✻& hoc ipsum opto,vt omne quod viuit,aut spiritum vitæ habet super terram, item sancto eius nomini confiteatur,& benedicat in æternum.Ita enim

A *caro nomini sancto eius in sæculum & in sæculum sæculi.*

æquum est & iustum,optime Deus, vt creatura omnis,potissimum autem ea in qua vitæ rationalis spiritum posuisti, quã ad imaginem tuam creasti, tibi confiteatur laude perenni & confessione sempiterna, in sæcula sæculorum.Amen.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXLIIII.

HIc psalmus,quomodo & 33. per alphabeticas literas est compositus, ita vt singuli versus in Hebræo secundum ordinem literarum Hebraicarum à singulis literis incipiãt, primus videlicet ab Aleph,secundus à Beth,atque ita deinceps,excepta sola litera Nun,quæ in Hebraico nullum habet versum quem inchoet. ¶Versu 4, Generatio & generatio laudabit opera tua. Iam sæpe diximus, hac repletione dictionis eiusdem,significari vniuersalitatem,vel collectionem vniuersalitatis:vt sit sensus,Omnis generatio laudabit opera tua.Sic & sæculum sæculi,pro æternitate (in qua omnium sæculorum duratio vnita colligitur)in scripturis ponitur,vel in plurali,sæcula sęculorum.Sic apud Ezechielem dicitur,Homo homo ex filiis Israel,&c.id est,quicunque ex filiis Israel. Ita qualis qualis,significat Ezec.14.
qualiscunque:quantus quantus,valet quantuscunque:quisquis sonat quicunque.Sic frequenter,à pro-
B genie in progeniem,à generatione in generationem, significat in omnes generationes, per omnes progenies:sic dicimus,de domo in domum: id est,per omnes domos. Quidam verò exponunt,generatio, vel populus veteris testamenti,& generatio seu populus noui testamenti,laudabũt opera tua. Sed melius accipitur vniuersalitas,vt significetur per omnes generationes laudandus Deus.In sequenti autem versu,cum dicitur:Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur, in eo quòd tria illa sic simul iungit,dicendo,Magnificentiam gloriæ sanctitatis,cum duo abunde potuissent sufficere:dicendo,Magnificentiam sanctitatis,vel gloriam sanctitatis,non aliud quàm magna quædam exaggeratio ostenditur,& singularis emphasis maiestatis Dei,quam cupit & conatur,prout valet vtcunque exprimere. Esset autem oratio clarior,si vnum trium illorum abstractorum verteretur in concretum,hoc pacto, Magnificam gloriam sanctitatis tuæ loquentur,vel glorioſam magnificentiam sanctitatis tuæ:quomodo beatus Hieronymus in sua versione ex Hebræo versum septimum aliquanto reddidit clariorem, per cõmutationem vnius abstracti in concretum.Nam vbi nos legimus, Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt: ipse vertit,Memoriam multæ bonitatis tuæ loquentur. Sententia tamen eadem est. ¶Versu septimo,Memoriam abundantiæ suauitatis tuę eructabũt.Suauitas hîc non accipiatur,vt ad gustum referenda,sed pro benignitate sumitur.Nam in Græco est χρηστότης, quod significat benignitatem. Sic & in versu nono,cum dicitur,Suauis dominus vniuersis. χρηστὸς est Græcè: id est,benignus. Qua de re
C admonuimus etiam in annotationibus psalmi 33.vbi dicitur:Gustate & videte,quoniam suauis est do- Psal.33.
minus. Quod autem sequitur, Et in iustitia tua exultabunt, eandem videtur habere sententiam,ac si per præpositionem diceretur,Et in iustitia tua exultabunt:vel de iustitia,aut pro iustitia tua. Cui consonat quod vertit Hieronymus,Et iustitias tuas laudabunt.In eandem quoque sententiam Felix,Et in stitiam tuam cantabunt.Vel sic,Et in iustitia tua exultabunt.Potest etiam aliter intelligi,Per iustitiam tuam exultabunt: id est,cum à te fuerint iustificati,exultabunt per tuam iustitiam, qua scilicet tu illos iustificasti à peccatis eorum.De iis autem quæ dicuntur inversu sequẽti,Deo attributis,videlicet quomodo miserator sit,quomodo misericors, & quomodo longanimis, in aliis pluribus psalmis iam antè prolixius ostensum est,specialiter etiam in psalmo 102.cum dicitur,Miserator & misericors dominus, Psal.102.
longanimis,& multum misericors,non in perpetuum irascetur,&c.Et in psalmo 110. vbi dicitur,Me- Psal.110.
moriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator dominus. ¶Versu nono,Miserationes eius super omnia opera eius.Quidam istud interpretantur, Miserationes Dei superexcedunt omnia opera eius,quoniam videlicet super omnia opera eius emineant operationes misericordiæ:quomodo apud Ia Iacobi 2.
cobum dicitur,Superexaltat autem misericordia iudicium: & secundum id quod misereri peculiariter Deo quasi proprium quoddam solet attribui:iuxta quod oratione publica legitur in ecclesia,Deus cui proprium est misereri semper & parcere,&c.Quæ quidem expositio licet admodum piam habeat sen-
D tentiam,non videtur tamen proposito conuenire.Nam,super,hîc non significat excellẽtiam vel supergressum.Quod enim hîc dicitur,Miserationes eius super omnia opera eius, non aliud significat,quàm ad omnia Dei opera miserationes eius pertingere.In quam sententiam vertit Hieronymus,Misericordiæ eius in vniuersa opera eius:vbi manifestũ est nullam indicari comparationem.Idipsum & ex Græca & ex Hebræa lectione facile cognoscitur. ¶Versu decimoquarto,Fidelis dominus in omnibus verbis suis, &c. Versus iste hoc loco in Hebræo non habetur,sed in sequentibus ponitur totus post versum decimumseptimum,excepto quòd illic Iustus ponitur loco Fidelis.Quid autem in versu decimo septimo sit aperire manum,diximus in psalmo centesimotertio,vbi eadem ponitur sententia, Omnia à Psal.103.
te expectant,vt des illis cibum in tempore. Dante te illis colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.

CXLV. PSALMI ARGVMENTVM.

QVi nunc sequuntur psalmi ad finem usque libri,numero sex,& titulum eundẽ habent,& materiã prẽnè eandem.Omnibus enim his titulus Halleluia præfigitur,quod sonat,Laudate Deum:& est laus Dei, omniũ una eadẽmque materia,tametsi diuersis rationibus & considerationibus sumpta.In hoc autem præsenti psalmo,seipsum fidelis ad laudem Dei excitat,& sperandum in eo,quòd unum sit in principibus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut in quibuscunque filijs hominum salutis spem ponere, quā uelint nolint, aduenientemortis tempore, hinc emigrare debent, resoluique in terræ puluerem, unde formati sunt. In Deo autem spem ponere, multis rationibus & considerationibus beatum prædicat atque securum: tum quòd potētissimus sit, nimirum creator cæli stilū atque terrestrium, tum quòd fidelis sit in obseruatione uerborum suorum, tum quòd erga afflictos atque miseros plurimū sit misericors, iudex oppressorum, pastor esurientium, compeditorum liberator, illuminator cæcorum, collapsorū erector, & amator iustorum, aduenarum quoque, pupillorū, & uiduarum custos, atque defensor, quem in æternum super populum electorum prædicat regnaturum.

CXLV. PSALMI ELVCIDATIO.

Auda dominum Deum tuum anima mea, quæ tanta ab illo percepisti, & in creatione, & in redemptione, beneficia, & cui parata sunt ab illo bona inuisibilia & ingestimabilia: *vtique laudare ego volo dominū meū donec viuam, psalmos illi & laudes canam, donec subsistitero in vita corporis, benedicā dominū in omni tempore, etitque semper laus eius in ore meo. 2 Nolite, ô filii hominū, spem, fiduciamque vestrā ponere in prēcellentibus sęculi huius, qui excellunt siue potentia, siue prudentia, siue nobilitate mundana: *neque vniuersaliter in quocūque filiorū hominū, à quibus vobis nō potest vera prouenire salus, neque potestatē habent vos, imò neque seipsos saluādi: sed spē vestrā ponite in Deo viuo, cuius est saluare, & perdere. 3 Nequaquā (dico) salus esse potest in filiis hominū. Emigrabit enim aduenientemortis tēpore spiritus eorum de tabernaculo corporis, & reuertētur ipsi in terrā matrem suā, de qua sumpti sunt: quoniā puluis sunt, & in puluerē reuertentur, per corporis dissolutionē & incinerationem: *& tūc quidem, sic aduenientemortis tempore peribunt, & in nihilum redigentur omnia consilia, proposita, & cogitationes eorū, ita vt prēditi morte nō valeant quæ cogitauerant perficere. Ac proinde vanissimum est in eiusmodi spem ponere, quos certū est morti esse subiectos, per quam omnis eorum quæ videbatur potētia peribit. 4 At verò ille vir beatus est, qui dominū Deū Israel, Deum vium & verū, ponit & habet adiutorē suum: *qui spem suam omnem atque fiduciam cōstituit in domino Deo suo, qui creauit de nihilo cęlum terrā & maria, & omnia quę in eis sunt cęlestia atque terrestria: per quā rerum omnium creationem, nota fit omnipotentia eius, cui soli potestas competit verā salutem donandi. 5 In hoc (inquam) qui sperat beatus est, qui, præter quòd est omnipotens & saluare potens est, etiam fidelissimus in omnibus verbis suis, custodiens veritatē promissionū suarum, & fidem seruās in sempiternū, ita vt mentiri aliquādo nō possit, neque fallere: *qui insuper, secundū suam iustitiā, iudicium facit pro iis qui opprimuntur, & iniuriam patiuntur ab oppressoribus, facturus pro illis vindictam in iudicio: *qui etiam cibum dat cōgruentem omnibus esurientibus, tam quoad corpus corporalem, quàm quoad animam spiritualem. 6 Ipse est qui potestatem habet vinctos soluendi, & cęcos illuminandi: idque frequenter facit etiam quoad corpus, eos qui corporeis cō pedibus vincti sunt à captiuitate liberando, cęcisque oculis visum restituendo: quantum verò ad spiritum & animam, per singulos dies, dū eis qui peccatorum vinculis iacent irretiti, impotentes ad omne opus bonum, vincula disrumpit captiuitatis ipsorum, & eos qui mētis oculos habent excæcatos, spiritualis lucis beneficio, per spiritum sanctum illuminādo sanat. 7 Dominus erigit, & subleuat eos qui elisi & collapsi sunt siue confracti, & eos qui iam ad casum erant incuruati, suppositione manus suę sustentat: *dominus diligit eos qui odientes malum, diligunt & sequuntur iustitiam. 8 Dominus custos est, tutor, patronus, atque defensor aduenarum & peregrinorū, qui in terra aliena inter exteros commorantes absque amicorū sunt patrocinio: *orphanos quoque & pupillos absque parētibus, & virorū suorū solatio orbatas verè viduas, in suā tutelā, protectionē atque defensionē susceipit, tanquā pater orphanorū, iudex viduarū, & pupillorū adiutor, eò quòd soleāt huiusmodi plus cæteris humano esse destituti patrocinio: *itinera autē & actiones impiorū disperdet, dum pro eis perditionis ęternę & damnationis præmia factoribus retribuet. 9 Noli timere Sion, populefidelis, populus domini, qui fide cognoscis dominum Deum tuum, sed fidenter spera in illo. Siquidem idē ipse Deus tuus regnabit in æternitate, in omnibus generationibus. Potestas enim tua, Deus, potestas est ętena, & regnū tuum regnū est omniū sęculorū, insuper dominatio & potestatus tuus, atque imperiū in omnibus generationibus perstabit in sęcula sęculorum. Amen.

1 *Lauda aīa mea dominum: *laudabo dominū in uita mea, psallā deo meo quādiu fuero*

Psal.33. 2 *Nolite confidere in principibus: *in filijs hominum, in quibus nō est salus.*

Genes.3. 3 *Exibit spiritus eius, & reuertetur in terrā suam: *in illa die pertbunt omnes cogitationes eorum.*

4 *Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius: * spes eius in domino Deo ipsius, qui fecit cælū & terrā, mare et*

Psal.144. *omnia quæ in eis sunt.*

Titum.1. 5 *Qui custodit ueritatē in sæculū: *facit iudiciū iniuriam patiētibus: *dat escam esurientibus.*

6 *Dominus soluit cōpeditos, dominus illuminat cæcos.*

7 *Dominus erigit elisos: *dominus diligit iustos.*

8 *Dominus custodit*

Psal.9. *aduenas: * pupillū & uiduā suscipiet: * & uiā peccatorū dispdet.*

9 *Regnabit dominus in sæcula Deus tuus*

Danie.4. *Sion, in generatione*

& 7. *& generationem.*

Psal.144

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXLV.

A Versu secundo & tertio, Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus. Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam, in illa die, &c. Vide hic propheta quod monet, quàm pulchre demonstret, & quàm efficaciter persuadeat. Nam vbi proposuisset, Nolite confidere in principibus, in causam huius admonitionis euestigio subiungit, In filiis hominum, vbi statim mortalitas & corruptibilitas eorum, ac minimè stabilis vita insinuatur: ac deinde adiungit, In quibus non est salus, vt ostendat vanum omnino esse à tali sperare salutem, in cuius potestate non est saluatio. Vanum est enim sperare quippiam ab aliquo, quod in ipsius facultate non est. Causa verò ob quam non possit esse salus in filiis hominum, dehinc exprimitur, cum subiungitur: Exibit spiritus eius, nempe filii hominis, & reuertetur in terram suam, & tunc peribunt omnes eius cogitationes: tāquam si dicat, Etiā si te princeps aliquis saluare decreuisset, & saluādū susceipisset, etiā si ad id optima fuerit voluntate, poterit tamen subitò illum nihil cogitantem mors abripere, sicque spes tua quę tibi videbatur amplissima, tota collabitur in cinerem (quod dici solet) & pro spe tibi succedet desperatio: dum ille in quo spem omnem constitueras, morte absumitur, ne tuum possit complere desiderium. Aptissime ergo ostendit, nullam esse spem certam in hominibus. Propter quod, apud prophetam Hieremiam male- Hier.17.
B dictioni subiicitur huiusmodi, qui Deo relicto confidit in homine: Maledictus homo (inquit) qui confidit in homine, & carnem ponit brachium suum, & à domino recedit cor eius. Erit enim quasi myrice in deserto, & non videbit cum venerit bonum, sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis & inhabitabili. Contrà verò, benedictio subiungitur illorum qui fiduciam habent in domino: Benedictus Ibidem.
vir (inquit) qui confidit in domino, & erit dominus fiducia eius. Et erit tanquam lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas, & non timebit cum venerit æstus. Et erit folium eius viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum.
¶ Versu eodem, In quibus non est salus: hoc est, in quibus non est facultas siue potestas saluandi, neque semetipsos, neque alios, in quorum potestate non est vt salutem conferant. Hieronymus ex Hebræo in hanc ferè sententiam vertit, In filio hominis, cui non est salus: id est, qui non habet vt possit saluare. Vel, in quibus, accipe, pro, à quibus: vt sit sensus, A quibus non potest salus procedere. In eo quoque quod sequenti versu dicitur, Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam, singulare positū est pro plurali, eius pro eorum. Non enim de aliquo in particulari fit sermo, sed generaliter de quolibet filiorū hominum. Suppositum quoque verbi Reuertetur, non est spiritus eius, sed ipse filius hominis. Non est enim sensus, Exibit spiritus filii hominis, vel principis, & ipse spiritus reuertetur in terrā suā, quasi signi
C ficetur spiritus humanus simul interire cum corpore, & in terram dissipari, quum id sanctæ nostræ fidei, neque nostræ solum fidei, verumetiam saniorum philosophorum sententiæ sit contrarium. Sed hic sensus accipiēdus est, Emigrabit spiritus filii hominis, & ipse filius hominis reuertetur in terram suam, nimirum secundum corpus. Quæ autem sit ista reuersio hominis in terram, & quare dicatur non simpliciter in terram, sed in terram suam, vtrunque nobis in illa sententia domini indicatur, quam protulit super Adam, dicens, In sudore vultus tui vescēris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua sumptus Gene.3.
es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Sic & in alio psalmo dicitur, Auferes spiritum eorū, & defi- Psal.103.
cient, & in puluerem suum reuertentur. Profecto enim noster puluis est, nostra terra est, quoniā de puluere & terra formati sumus: quomodo aurum ipsius est ex eo compositæ aureæ statuæ, tanquam eius pars atque materia. Quòd si altiori consideratione, In terram suam, accipere vellemus loco huius, in locum suum: id est, in locum sibi deputatum, sibi competentem, sibi assignatum à Deo, posset absque vllo fidei periculo, etiam Spiritus pro suppositio verbi Reuertetur subiici, in hunc sensum, Exibit spiritus hominis, & reuertetur spiritus ipse in locum quem illi Deus assignauerit, quemque ille dum viueret actionibus bonis vel malis sibi velut præparauit: in loca occulta, vel ad æternā gaudia, vel ad sempiterna supplicia, &c. Illud tamen quod prius diximus, atque item in Elucidatione explanauimus, non dubium est in præsenti loco psalmistam voluisse: præcipue, quòd in Hebræo habeatur, non aretz (quod plerunque pro terra ponitur, vt etiam superna patria terra viuentium appellatur) sed adamah, quod significat
D humum, à qua primus homo Adam dicitur, sicut Latinis ab humo denominatur homo, quasi factus ex humo. Vnde beatus Hieronymus vertit, Reuertitur in humum suam. ¶ Versu quarto, Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius. Felix aliquanto clarius sic vertit, Beatus ille in cuius auxilio est Deus Iacob, vel cuius auxilium in Deo Iacob. In iis autem quæ sequuntur per plures versus, vsque ad finem, ratio ostenditur: ob quam beatus asseritur, cuius est spes in domino, quemadmodum in versu secundo & tertio ratio data fuit, ob quā vanū est sperare in principibus, aut filius hominū. Quare autem bonum beatumque sit, fiduciam habere in domino, ratio assignatur multiplex. Et primū quidem eius summa potentia, quæ innuitur hoc ipso versu, quum dicitur, Qui fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt. Deinde firmissima & indubitata Dei fides, quam tangit subiungens, Qui custodit veritatem in sæculum. Post hæc eius vindex iustititia contra bonorum oppressores, quam proponit, dicens, Facit iudicium iniuriam patiētibus. Denique eius erga miseros & egenos omnes inexhausta miseratio, quam prolixe declarat, cum præcedentibus adiungit, Dat escam esurientibus. Dominus soluit compeditos, dominus illuminat cæcos, &c. ad versum vsque penultimum. Postremò indeficientia regni eius, quam versu vltimo pulchrè exprimit, dicens, Regnabit dominus in sæcula, Deus, &c. Illa autem quæ dicuntur de esurientium pastu, cæcorum illuminatione, & alia huiusmodi, partim quidem temporaliter, potissimum verò spiritualiter debent exponi, quomodo in Elucidatione satis apertè monstrauimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CXLVI. PSALMI ARGVMENTVM.

Quemadmodum in psalmo mox præcedente, atque etiam qui illũ antecedebat. 144. ita & in hoc, exhortatio ponitur laudis diuinæ, multiplici laudis materia ad id adducta & commemorata, quemadmodum ipse per se psalmi processus facile quemlibet docet inspicientem. Neque opus est alio peculiari argumento aut epitomate.

CXLVI. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Laudate dominum: quoniã bonus est psalmus: * Deo nostro sit iocunda decoraq; laudatio.*

2 *Aedificans Hierusalem dominus: * dispersiones Israelis cõgregabit.*

Matt.9. Luc.5. Esai.53. 3 *Qui sanat contritos corde: * & alligat cõtritiones eorum.*

4 *Qui numerat multitudinem stellarum: * & omnibus eis nomina uocat.*

5 *Magnus dominus noster, & magna uirtus eius: * & sapiẽtiæ eius non est numerus.*

1.Petr.5. 6 *Suscipiens mansuetos dominus: * humiliãs autem peccatores usque ad terram.*

7 *Præcinite domino ĩ confessione: * psallite Deo nostro ĩ cithara.*

8 *Qui operit cælum nubibus: & parat terræ pluuiam.*

9 *Qui producit in mõtibus fœnum: * & herbam seruituti hominũ.*

10 *Qui dat iumentis escam ipsorum: * & pullis coruorum inuocantibus eum.*

Celebrate laudibus dominũ fideles serui eius, quoniam bonum est psallere illi & laudem dare: * sit Deo nostro ex nobis seruis suis iocunda laudatio, sit illi placita, sit illi speciosa, grata & accepta laus quam illi optamus canere. 2 Ipse est dominus qui ciuitatem pacis ecclesiam sũ sanctam, veram Hierusalem, ex sibi credentibus ædificat, quasi ex viuis lapidibus: * atque ad hoc extruendum ædificium, congregat electos suos à quatuor ventis terræ, dispersos per vniuersum orbem, ex omnibus finibus orbis terræ, ex omnibus gentibus, linguis, & populis, in vnam fidem, vnam spem, vnum baptisma, vnum spiritum, atque in eandem ecclesiam sanctam, inque perfectam & omnimodam vnitatem salutis. Quos enim peccati author diabolus, sua prauitate & fraude dispersit, ipse author iustitiæ colligit, & congregat in vnum, ad ædificium sanctum suum. 3 Ipse pœnitentes & vera cordis contritione humiliatos sanat, tanquam medicus bonus, qui venit sanare male habentes, & peccatores vocare ad pœnitentiam: sanat certè, languores peccatorum tollendo, & dolores mali reatus nostri in seipsum assumendo: * dolores quoque, vulnera, & infirmitates eorum diligenter curat, ad eũ modum quo medicus peritus iuxtà ac diligens, loca vulnerum atque infirmitatum solet alligare, & fouere emplastris, donec quę erant infirma, ad firmitatem & sanitatem perducat. 4 Ipsius scientia tanta est, vt vniuersitatem stellarũ firmamenti (quę sunt hominibus innumerabiles) habeat veluti numeratam, in cognitione sua omnem earũ numerũ in sua sciẽtia descriptum habens, exactissimeque etiam singulas pernoscens: * & ita pernoscẽs, vt singulas vocet propriis suis nominibus, sciatque distincte vocare singulas, vnamquanque iuxta conditionem naturę suę. Ad quod profectò non solũ necesse est illum stellarum definitum numerũ habere cognitũ, verũetiam sigillatim singularũ stellarum naturam atque ꝓprietates habere perspectas. 5 Sed quid vnũ vel alterum ex infinitis Dei mirabilibus proponimus? Ecce simpliciter in omnib⁹, & per omnia magnus est dominus Deus noster, & omnino maxima est virtus omnipotentię eius: * sapiẽtię quoque eius nõ est finis, sed est vt virtus potentiæ, ita & sapientię eius nobilitas infinita atque immẽsa. 6 Ipse est susceptor, defensor atque patronus mansuetorũ, qui humiles suscipit ad exaltationẽ, vt eos exaltet in tẽpore visitationis: * superbos autẽ peccatores, qui se modo exaltant in inobediẽtia mandatorũ Dei, ipse deprimet, & humiliabit confusione maxima, & prorsus in terrã prosternet omnem altitudinem eorũ. 7 Præcinite serui Dei qui ista cognoscitis, ac veluti contendentes ad laudem Dei, aliosque ad eandẽ inuitantes, cantica confessionis & laudis priores incipite, vt vos audientes æmulentur cæteri: * psalmos & laudes Deo nostro canite, etiam citharis aliisque musicis instrumentis adhibitis. 8 Ipse est cuius potentia nubes generãtur, quę in altum subuectæ, cælestem machinam sua densitate & caliginosa obscuritate obuoluunt quodammodo & obscurant, vt nequeat videri: * cælum quoque aereum partem aeris inferiorem operiunt, dum superlatæ in mediam superiorẽ aeris portionem, illam inferiorẽ veluti obducunt: * & ipse idem est qui terris, per nubiũ condensationẽ, & ad naturã aquę dispositionẽ, parat, atque per earundẽ resolutionẽ donat pluuiam, quando, & vbi voluerit. 9 Ipse est qui in mõtibus facit germinare herbam, vbi nulla adest cultoris hominis industria, labor, vel diligentia: * & terras facit gramina herbãque ꝓgignere, in pabulũ iumentorũ cęterorũq; animaliũ, quę homini subseruunt, quęque hominibus sunt in vsum, siue quo ad cibum, vt vaccæ, oues, boues, & alia huiusmodi, siue quo ad ministeriũ, aut alium quemlibet vsum, vt equi, cameli, atque id genus alia. 10 Ipse est qui in vniuersum omnibus iumẽtis cibũ dat conuenientem naturæ ipsorum: * peculiari quoque miraculo, etiã pullis coruorum escã prębet, ad se præ esurie clamãtibus, quos antequã plumescãt atque nigrescant, à parẽtibus derelictos sine pastu ipse pascit, absque vlla alterius pabuli per quancunque creaturã administratione: hoc ipso patenter indicans, orphanorum omnium & derelictorum peculiarem se gerere curam. 11 Cum verò sit ipse Deus noster potentissimus atque fortissimus, non est tamen ei beneplacitum, neque complacentiam aut oblectationem habet in fortitudine corporali, etiam si quis equi fortitudinem habeat: neque etiam ĩ equorum gloriatur fortitudine, quemadmodum solent homines bellici atque mundani: * neque iterum in fortitudine viri oblectatur, si cõspexerit quempiam crassis atque robustis tibiis, validum ad luctam siue ad pugnam, in quo solent homines mundi huius gloriari: in his (inquã) atque huiusmodi non est beneplacitum Deo, neque ista sunt quæ attendit in hominibus, aut propter quæ homines diligat. 12 In quo ergo beneplacitum est altissimo? Vtique complacentiam & oblectationem habet in eis, ac super eos ponit benigni aspectus sui oculos, qui reuerentur atque diligunt eum, obseruantes studiosè mandata ipsius: * & in eis qui spem suam ponunt, & gloriantur non in fortitudine corporali, neque item in alia qualibet re temporali, sed in altissima & immensa misericordia eius. Nõ ergo glorietur fortis in fortitudine sua, neque potens in potentia sua, neque quomodolibet aliter præcellens in præcellentia sua: sed in hoc glorietur, scire, nosse, atque timere te, Deus piissime, & in tua suauissima misericordia sperare, quę est super omnes electos tuos æterna, non auferenda in sæcula sæculorum. Amen.

A *II Non in fortitudine equi uoluntatem habebit: * nec in tibijs uiri beneplacitũ erit ei.*

*12 Beneplacitũ est domino super timẽtes eũ: * & in eis qui sperant sup misericordia eius.* B

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXLVI.

VErsu primo, Laudate dominum, quoniam bonus est psalmus, Deo nostro sit iucũda decoraque laudatio. Posteriorem partem ita sumus interpretati, Nostra sit Deo nostro iucunda & decora, vt speciosam, gratam, & suauem optemus fieri laudem illi quem celebramus laudib⁹: quomodo in alio Psalmo dicitur, Iocundum sit ei eloquium meum, ego verò delectabor in domino. Aliter etiam Psal. 103. accipi potest, vt exhortatio sit ad digne apteque Deum collaudandum, in hunc sensum, Laudate dominum, quoniam bonũ est illi psallere, neque verò quelibet illi laus sufficit, sed talis sit nostra laudatio quę sit iucunda & decora, quæ sit speciosa & grata, vt placeat Deo. Insuper datiuus ille Deo nostro, qui secundum vulgatam constructionem coniungitur sequentibus, potest & præcedentibus annecti, hoc modo, Laudate dominum, quoniam bonus est Psalmus Deo nostro. id est quoniam bonum est psallere & Psal. 91. confiteri domino, quomodo in alio Psalmo scribitur: ac deinde, Sit iucunda decoraque nostra laudatio. Et est hæc distinctio magis consona Hebræo, quàm prior: quemadmodum priori, magis Græca fauet lectio. Sic enim Græcæ est ἡ ἀινεσις ἡμῶν ἐυσχημων, hoc est, dulcescat laudatio. ¶ Versu secundo, AEdificans Hierusalem dominus, dispersiones Israelis congregabit. Possunt duæ istæ partes separatim legi, vt in priori intelligatur verbum substantiuum, hoc sensu, Dominus erit ædificans Hierusalem, & ipse dispersiones Israelis congregabit: vel coniunctim, vt totum illud ædificãs dominus, sit suppositum verbi congregabit, hoc sensu, Dominus qui ædificabit Hierusalem, congregabit dispersiones Israelis: vel dominus cum ædificauerit eam, & cætera. De hac autem dispersionis congregatione, spiritualiter ad ædificium spirituale sanctæ Ecclesiæ nouæ relata, pulchre Ioannes meminit Euangelista, vbi in concilio Iudæorum, Cayphæ Pontificis consilium simul atque Prophetiam describit, capite sui Euangelii vndecimo, cuius hæc sunt verba, Vnus autem ex eis Cayphas nomine, cum esset pontifex anni illius, dixit eis, Vos nescitis quicquam, nec cogitatis, quia expedit vt vnus homo moriatur pro populo, Ioan.11. & non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, prophetauit, quia Iesus moriturus erat pro gente: & non tantum pro gente, sed vt filios Dei qui erant dispersi, congregaret in vnum. Hæc ille. Quam dispersionem, quis dubitet spiritualem debere intelligi, ex diuersis vitiis & erroribus, in vnam fidem vnamque sanctam Ecclesiam, non autem temporalem? Vnde signanter dicit, vt filios Dei qui erant dispersi, congregaret in vnum, non autem vt filios Israel. Alioqui si de temporali congregatione loquamur, videtur mors Christi potius dispersionem fecisse filiorum Israel secundum carnem (intelligendo per occasionem) quandoquidem propter eius interfectionem & Lucę.21. suam infidelitatem, contriti sunt & dispersi in omnes gentes, vsque in præsentem diem, quomodo apud Lucam de eis futurum prædicitur. Et ipsemet in Euangelio dominus confitetur, quòd venit facere separationem secundum corpus: Veni (inquit) separare filium aduersus patrem suum, & filiam aduersus Matt.10. matrem suam, & nurum aduersus socrum suam, & cætera. & inimici hominis domestici eius. ¶ Versu quarto, Et omnibus eis nomina vocat. hoc est, singulas stellas vocat suis propriis nominibus, vel singulis indit siue imponit ꝓpria nomina. In quo indicatur magna & valde exacta Dei cognitio, qua pernoscit distincte singula. Eius enim qui nomen potest rei indere, est rem prius cognoscere: & quanto vniuscuiusque rei naturam melius cognoueris, tanto eidem nomen aptius potius poteris indere. Cum enim nomina debeant rei conuenire, vt congrua sit appellatio, omnino necesse est eum qui nomen imponit, vt conuenienter imponat, rem ipsam cognoscere. Veluti (exempli gratia) cum Adam adductam ad se vxorem vocaret issach, quod Latine Hieronymus viraginem vertit: quomodo id conuenienter fecisset, nisi cognouisset quòd esset de viro sumpta? Et cum Adam singula animantia appellaret suis nominibus, ita vt quodcunque appellasset ea Adam, hoc esset vniuscuiusque nomen (quo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo in Geneſis ſcribitur hiſtoria) indubie ſignificatur, ſingulorum animalium à Deo illi fuiſſe datam ſcientiam,& ſingulorum naturas atque conditiones ipſum cognouiſſe. Alioqui,nõ ad illum ea adduxiſſet dominus, vt videret quid vocaret ea. Ita ergo in propoſito loco, cum dominum Propheta dicit ſtellas numerare, & inſuper ſingulas ſuis propriis nominare nominibus, ſignificat nõ ſolum numerum ſtellarum non latere Deum, verumetiam ſingularum naturam & conditionem exactiſſime illum pernoſcere. A qua perfecta ſcientia,quantum nos abſimus,imò quantum abſint vniuerſi Aſtro-
Gene. 15. nomi,vel illud nos docet verbum domini ad Abraham,Numera(inquit)ſtellas, ſi potes, quaſi ſignificare velit,nihil minus eſſe homini poſsibile,quàm ſtellarum vniuerſitatem numero certo in ſua cognitione comprehendere:quanto minus ergo ſingulis vocare nomina,id eſt,ſingulis nomina imponere,vel ſingulas ſuis appellare nominibus? Quidam verò myſtice hîc per ſtellas intelligunt electos, fide lucentes in Eccleſia,ad modum ſtellarum in firmamento. Et in hoc dicitur Deus multitudinem ſtellarum numeraſſe,& ſingulis vocare nomina,ſignificatur, Deum cognoſcere, & definitum atque deſcriptum in ſuæ prædeſtinationis libro tenere,electorum ſuorum numerum,& ſingulos eorum ſibi eſſe optime
2.Tim.2. cognitos,iuxta illud Apoſtoli,Cognouit dominus, qui ſunt eius. Quod ſi quis roget, cui propoſito verſus iſte deſeruiat,maxime ſi ad literam de ſtellis corporalibus exponamus, quod facit Elucidatio. Dicimus,quoniam in præcedentibus dixerat diſperſiones Iſraelis à Deo congregandas in ædificationem Hieruſalem,& ſanandos infirmos,curandosque vulneribus ſaucios, ne cui iſta magnum aliquid F
& quaſi impoſsibile Deo videantur,ſic diſperſa poſſe colligere ex omnibus gentibus, & in vnum congregare,aut ſic infirmis ſingulis adhibere curam,adducit exemplum de ſtellis corporalibus, quæ cum plurimæ ſint,& per firmamenti immenſam latitudinem abinuicem quàm maximo ſpatio diſtantes, ſic tamen ſingulæ ſubſunt exactiſsimæ Diuinæ cognitioni. Si verò myſtice exponas, continuatio manifeſta eſt. In verſu autem ſequenti,cum dicitur,ſapientiæ Dei non eſſe numerum,attende numernm poni pro menſura vel fine,vt ſignificetur,non eſſe menſuram definitam,vel non eſſe finem magnitudinis eius. Et verſu ſexto, quòd dicitur humilians peccatores vſque ad terram, accipe vt ſecundum figuram dictum,pro humiliatione maxima & depreſsione infima. Qui enim ad terram vſque deprimitur, non poteſt vilior fieri atque humiliari magis. ¶ Verſu ſeptimo, Præcinite domino in confeſsione. In Græco eſt verbum ἐξομολογεῖσθαι, quod ſignificat incipite. Eſt enim ſenſus, Incipite domino in confeſsione, inchoare pſalmos & cantica confeſsionis Diuinæ, vt excitetis proximos, qui proſequantur vnà vobiſcum cœpta cantare carmina. In Hebræo autem ſimpliciter eſt,canite. ¶ Verſu decimo, Qui dat iumentis eſcam ipſorum,& pullis coruorum inuocantibus eum. Ferunt pullos coruorum iam editos, vbi à parentibus conſpiciuntur,non eſſe ſimiles in plumis atris,vel(iuxta quorũdam ſententiam)quòd implumes ſint,vel(vt alii volunt)quòd plumulas ipſas quas habent, albas vel ſubalbas habeant, tanquam degeneres & parentum diſsimiles, ab eis relinqui in nido abſque pabulo, donec ſuo tempore G
plumis enaſcentibus,& paternum colorem referentibus, parentum ad ſe reuocent naturale ſtudium. Interim verò,dum ſic à parentibus relinquuntur, Deus illos ſua bonitate ſuſtentat: quanquam de ſtentationis modo eſt nonnulla diuerſitas. Quidam dicunt rore cæleſti eos paſci:alii,vermiculis in nido enaſcentibus,Dei prouidentia. Alii,abſque omni cibo Diuina bonitate tãtiſper illos dicunt ſuſtentari. In hoc autem coruorum ſic derelictorum paſtu,euidentiſsime Deus monſtrat,quàm ſemper adſit rebus deſperatis,& iis qui relicti ſunt ab hominibus. Quod etiam conſiderans alio in loco noſter Pſal
Pſal.26. miſta,dicebat domino, Pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem aſſumpſit me. Nam ſi ita coruorum pullis ſuccurrit derelictis, quanto magis filiis hominum, cum in eandem venerint derelictionem? Nam & ipſe nos dominus in Euangelicis exhortationibus iubet volatilia cæli reſpicere,atque ex iis quæ circa illa agere conſpiciũtur benigniſsima Dei prouidẽtia,ſpem noſtram firmare:
Matt.6. Reſpicite (inquit)volatilia cæli,& cætera. ac deinde,Nónne vos magis pluris eſtis illis? De hoc autem
Iob.38. paſtu coruorum ex Dei prouidentia,manifeſte Dominus loquitur ad Iob dicens, Quis præparat coruo eſcam ſuam,quando pulli clamant ad Deum, vagantes,eo quòd non habeant cibos? In his tamen verbis,nihil de illa pullorum derelictione indicatur,ſed tantum dicitur,clamantibus pullis, Deum ꝓuidere cibum parentibus,quem videlicet adferant ſuis pullis præ fame clamantibus. Vnde & in propoſito loco,ſi cui non placerent illa de pullorum coruinorum derelictione, puto illum poſſe locũ præ- H
ſentem commode exponere,abſque mentione rei illius, in hunc ſenſum, vt dicatur Deus pullis coruorum è nido ad ipſum clamãtibus,atque præ fame crocitãtibus,prouidere de neceſſario victu, idque per parentes,quibus Deus donat,vt inueniant quæ in paſtum afferant pullorum. Verùm ſi ita dixeris, quæſtio tibi reſtabit,quamobrem magis de pullis coruorum dicatur, quòd eis cibum præbeat Deus, quàm de pullis aliarum auium,cum ſit hoc commune omni ſpeciei volatilium,imò non tantum volatilium,ſed etiam greſsibilium ſuper terram, & in aquis natalitium? Cui quæſtioni reſponderi poterit, ideo ſpecialiter de coruis dictum eſſe,quia carniuoræ aues ſunt,inſuper & multi cibi, ob vehementem calorem quo abundant:propter quod,difficilius videtur & maioris miraculi,illos ſufficiẽter paſci vnà cum ſuis pullis,quàm alia volatilia,quæ ferè quibuſlibet oblatis veſcuntur, & pauco ſuſtentantur nutrimento,ac proinde non ita multo negotio & ſe & ſuam nidularem familiam ſuſtentant. Vel forſitan ob contemptum ſingulariter dici potuit de coruis, quoniam vulgò hæ aues triſte aliquid referunt, & quaſi infernale quiddam repræſentant,tum ipſo colore aterrimo, tum crocitatione perquam inamœna,tum voracitate humanæ carnis,quibus omnibus,aliqua ex parte,cum odioſiſsimo nobis inimico diabolo,auium hoc genus videtur conuenire:propterea quòd hæ aues hominibus in deliciis non ſunt,vt aliæ plurimæ,neque multum hominum aſpectibus ſeſe offerunt. Atque ita quaſi per deſpectum accipi poſſet,quod hîc dicitur in hunc ſenſum, Qui dat eſcam omni carni,etiam pullis coruorum ad eum cla-

A mantibus,etiam aues illas quæ nobis quaſi execrabiles ſunt,ſua vniuerſali ac generaliſsima benignitate paſtu congruo ſuſtentans. Verum nos iſta tantum propoſuimus:elige tibi lector quicquid malueris. Illud tantum aduerte, quòd coruorum hæc inuocatio, non aliud intelligitur quàm clamor. Dum enim præ defectu ſibi è nido aues clamant,quaſi Deum nutritorem inuocant:quemadmodum cum in ſtabulis conſiſtens iumentum,& pabulo carens,clamorem emittit ſuæ naturæ congruum,vtpote ouis balarum,bos mugitum,equus hinnitum, hoc ſuo clamore teſtantur iumenta indigentiam, & quaſi dominos ſuos inuocant,vt pabulum vel potum præbeant. Vnde in Hebræo hoc loco habetur,Pullis coruorum qui clamant.

CXLVII. PSALMI ARGVMENTVM.

Conſiderans Pſalmiſta,quæ & quanta vtriuſque Eccleſiæ oues à Deo percipiant beneficia, ad laudẽ benefactoris ſui in ſpiritu exhortatur vtranque: & primum quidem illam ſupernam triumphantẽ,cuius feræ ſunt uectibus obfirmatæ,in qua eſt plena benedictio omnis boni,quæ pace eſt per Deum circummurata,& pinguedine ſatiatur Diuinitatis eius. Poſt hoc uerò, de ea quæ adhuc militat loquitur:cui Deus uerbum ſuum miſit ſaluatorem, atque per eum,uerbum fidei,& prædicationis Euangelicæ,quo uelociter orbem uniuerſum percurrente,ſpirituali generatione plurimos ſibi regeneranit, & tetra infidelitatis atque utiorum nigredine pulſa,uirtutum & ueritatis candore dealbauit,quaſi niuem & lanam:caliginoſos ſpiritus, qui uelut nebulæ hærent in aere,fugere cogens,longéque abſcedere de cordibus credentiũ: eos autem qui corde obdurato noluerunt obedire ueritati,in damnationem proiecit & pœnas intolerabiles. in qua etiam Eccleſia,ut nemo prorſus deſperet,quotidie Deus per operationem uerbi ſui gelida peccatorum corda liquefacit,emollitque ad compunctionem & pœnitentiam,& flatu ſpiritus ſui quæ prius arida ſu erant peccatorum corda,ſuæ ſalutaris gratiæ imbribus perfundit. Noniſsime autem,legis Euangelicæ beneficium magnificans,& uelut peculiare beneficium plurimum efferens, utpote cuius indigentiam omnes patiantur qui extra Eccleſiam ſunt,ita terminat Pſalmum exhortationis.

CXLVII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Lauda Hieruſalem dominũ :* lauda Deũ tuum Sion.*

C

2 Quoniam cõfortauit ſeras portarum tuarum:

** benedixit filijs tuis in te.*

3 Qui poſuit fines tuos pacem:

D ** & adipe frumenti ſatiat te.*

4 Qui emittit eloquium ſuum terræ:

** uelociter currit ſermo eius.*

5 Qui dat niuem ſicut lanam:

VRbs beata Hieruſalem, ô ciuitas pacis ſuperna, quę in pace æterna triumphas ſecura,tu lauda dominum Deum tuum:* ſed & tu ô militans iuſtorũ Eccleſia,quæ per fidem adhuc ambulas,& ſpe- 1.Co.13.
cularis in ænigmate, nõdum per ſpeciem facie ad faciem,laudare etiam debes dominum Deum tuum. 2 Et eſt profecto cauſa iuſtiſsima, cur vtraque hæc Eccleſia,tam triumphans illa, quàm hæc militans,laudare debeat dominum. Et primum quidem, quãtum ad te, ô cęleſtis Hieruſalẽ,propterea quòd ipſe dominus portas tuas non ſolũ ſeris clauſit,verũetiã feras ipſas portarũ cõfirmauerit, vectibuſq; corroborauerit, vt ſit firmiſsima clauſura atque cuſtodia tua,ita vt nullũ poſ
ſit ad te accedere malũ,nullum poſsit flagellum in te introire,atque etiã Pſal.90.
vt nemo omnium qui intra ſe ſunt vnquam ab illa, quam intus poſsider,fœlicitate poſsit eiici,vel exire,vel excidere,vel exerrare:* filios quoque qui in te ſunt,id eſt,ciues & incolas tuos, idem ipſe Deus benedictionibus ęternę beatitudinis copioſe impleuit. 3 Ipſe tibi fines poſuit, & terminos tuos conſtituit in pace,perfectamque & imperturbabilem pacem tibi pro muro dedit,& pace te quaſi per circuitum circundedit, ac veluti circummurauit,vt nihil ad te valeat accedere quod poſsit tuã quietem conturbare:* &,quod omnibus maius eſt, aſpectu diuinitatis ſuæ (quę eſt tanquam adeps & pinguedo frumenti, cibus delicatiſsimꝰ & preciоſiſsimus) ipſe te ſatiat,& omnes qui in te ſunt ciues tuos: dum ſuam diuinitatem vobis dat videre facie ad faciem, ſicque ſatiamini, apparente vobis gloria ipſius. 4 Et tu quoque,ô Sion militans, tametſi 1.Cor.13.
hęc nondum in te preſentias,neque adhuc tanta acceperis, habes tamẽ Pſal.36.
in quibus,& pro quibus iuſtum eſt te laudare dominum Deum tuum: qui verbum ſuum, filium ſuum vnigenitum emiſit è ſinu ſuo in mun- Ioan.1.
dum,ad ſalutem Eccleſię ſuę,atque per hunc verbum prędicationis Euãgelicæ,verbum ſalutaris fidei,à Iudęa(vbi per ſe Dei filius ipſe prędicauit)emiſit,per Apoſtolos cęteroſque fidei prędicatores, in omnem terram,& in omnes fines orbis terrarum:* & verbum hoc eius, vtpote magnę efficacię & virtutis,velociter cucurrit,celerrimeque peruolauit: dũ ipſo cooperante,& ſermonẽ illorũ confirmante, breuiſsimo tempo- Matt.28.
ris ſpatio in omnem terram exiuit ſonus prędicationis eorum, & verba Pſal.18.
eorum in fines orbis terrę peruenerunt. 5 Currente autem ſic verbo ſanctę prędicationis,ipſe nouam regeneratorum,& ad modum niuis candidatorum fidelium multitudinem dat,& naſci facit, in candore ac

Universidad de Deusto
Biblioteca

* *nebulam ſicut cinerẽ ſpargit.*

6 Mittit criſtallum ſuam ſicut buccellas:

* *ante faciem frigoris eius quis ſuſtinebit?*
7 Emittet uerbũ ſuũ, & liquefaciet ea:

Hiere.23. * *flabit ſpiritus eius,*
Ioan.4. *& fluent aquæ.*

8 Qui annunciat uerbum ſuum Iacob:
* *iuſtitias & iudicia ſua Iſrael.*
9 Nõ fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis.

munditia præcellenti, in omnibus virtutibus & gratiis, vt ſint quaſi lana albiſſima atque mundiſſima: * caliginoſas autem & tetras aereas poteſtates, quæ ſunt quaſi nebula atra per malitiam, caliginoſa per ignorantiam, & ſterilis per defectum omnis bonæ operationis, has ipſe per virtutem prædicationis Euangelicæ ſpargit, diſsipat, diſſicit, fugat, & expellit, quemadmodum cinis & puluis aridus flante vento diſsipatur atque diſpergitur, non valens ſubſiſtere, & quemadmodum nebula ſolaribus radiis diſsipatur, adueniente ſole in virtute ſua. 6 Homines quoque obſtinatos & induratos in ſua malitia, qui ſunt quaſi cryſtallus & glacies induratiſſima, vltra nõ liquefactibilis, homines corde incredulo & inobedientes (qui per verbum Euangelicæ prædicationis non voluerunt emolliri, neque reſolui ad pœnitentiam) hos ipſe à facie ſua in tenebras exteriores proiiciet, cum diabolo & angelis eius, dabitque eis velut in cibum, vt ſint partes & portio vulpium, quemadmodum proiici ſolet in buccella panis ante cõſpectum canum in eſcam: * Quis verò hanc iram eius non timebit? Aut quis ſtare poterit ante conſpectum indignationis eius? Quis ferre poterit hanc iram intolerabilem? F

7 Attamen cum emiſerit ipſe verbum ſuum, ſiue per internam inſpirationem, in cordibus hominum loquendo interius, ſiue etiam per exteriorem prædicationem ſonando exterius, liquefaciet & reſoluet ad pœnitentiã corda multorũ, quę glaciata, cõgelata, aut aliquouſque indurata eſſe cœperãt, & aliqua ex parte cryſtallus erant: & flante, operante, atque inſpirãte in eis ſpiritu domini, veluti aquę reſoluẽtur per pœnitẽtiam, quẽadmodũ cum glacies diſſoluitur à facie caloris liquefacientis, atq; reſoluẽtis. Potens eſt enim verbũ Dei quaſi ignis, & quaſi malleus conterens petram, etiam frigidiſſima nonnunquam, & quæ videbantur obdurata corda in quibus nihil erat diuini amoris, ad veritatem & pœnitentiam conuertens: * flat quoque in Eccleſia ſpiritus ille ſanctus, à patre atque filio miſſus, per influxum & elargitionem donorum ſuorũ in cordibus fidelium: & quocunque peruenerit benignus flatus eius, fluunt, copioſeque ſcaturiũt in eis aquæ viuæ, ſalientes in vitam ęternam, aquas lachrymarum excutiens de ſaxoſis cordibus pœnitentium, aquas autem gratiarum in cordibus ſcaturire faciens proficientium. 8 Ipſe eſt dominus Deus qui verbum fidei & ſalutaris Euangelicæ doctrinæ, verba quoque mandatorum ſuorum annuntiari facit populo fidelium Eccleſiæ ſuæ ſanctę: * populo ſuo Iſraeli, id eſt fidelibus ſuis, annunciari facit omnes voluntates, præcepta atque iudicia ſua, quæ obſeruari vult ab ipſis, & ſecundum quæ iudicium faciet in die retributionis.

9 Neque verò paruum eſt hoc beneficium, tametſi forſitan inadvertentibus & ingratis hoc ita videatur, ſed peculiare & grande eſt donum. Non enim ſic fecit omnibus nationibus gentium & cæterorum populorum, qui adhuc in infidelitate perſeuerant, quemadmodum nobis fecit fidelibus ſuis, qui intra Eccleſiã ſanctã ſumus: & iudicia, præcepta, ac voluntates ſuas nõ fecit omnib⁹ manifeſta, ſicuti fecit nobis. Sunt enim plurimi extra Eccleſiam populi, apud quos magna eſt fames verbi Dei, quo nos, qui intra illam permanemus copioſe, refici mur & ſatiamur.

G

H

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXLVII.

VErſu primo, Lauda Hieruſalem dominum, lauda Deum tuũ Sion. Nos in Elucidatione partem priorem retulimus ad Eccleſiam triumphantem, poſteriorem ad militantem. Item verſus duos proxime ſequentes, Quoniam confortauit, &c. Qui poſuit, &c. accommodauimus triumphanti Eccleſiæ: quæ verò deinde ſequuntur militanti. Quæ diſtinctio ſatis manifeſte in Elucidatione monſtratur, vt hic iterum replicare non ſit opus. Poſſent tamen omnia iſta commode intelligi de ſola militante Eccleſia, quæ Hieruſalem appellatur, ratione veræ pacis, quam Chriſtus donat eius ciuibus: illius
Ioan.14. (inquam) pacis, de qua Saluator abſcedens aiebat diſcipulis, Pacem meam relinquo vobis, pacem meã do vobis: Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Appellatur & Sion, ratione contẽplationis, in qua
Matt.16. ſunt per fidem incolæ eius. Huius autem Eccleſiæ ſeras portarum confirmaſſe dicimus Chriſtum, eo quòd illam ſic valide muniuit contra omnes aduerſarias poteſtates, vt nec portæ Iferi poſsint pręualere aduerſus illam, neque vlla omnino inimici quantumlibet ſæuientis potentia vel aſtutia eam valeat expugnare. Porro, quomodo filiis qui in ea ſunt benedixerit dominus, nemo ignorat eorum, qui, vt veri
1.Cor.1. Eccleſiæ filii & ciues, non numero tantum nominis, verumetiam virtute & merito bonæ conuerſationis, eam inhabitant: cum (iuxta Apoſtoli verbum) diuites fiunt per Deum, in omni bono, ita vt nihil eis
Pſal.38. deſit in vlla gratia, & (quomodo alibi noſter Pſalmiſta ait) accepta à legiſlatore benedictione, eunt de virtute in virtutem, vt videant Deum deorum in Sion. Fines quoque militantis Eccleſię Deus poſuit,

A pacem. id eſt, pacem circummuniuit & circundedit per circuitum quaſi inexpugnabilem, dum (vt ſuprà diximus) ipſam ſecuram conſtituit, & firmam reddidit in pace firma, quam mundus vt non potuit dare, ita neque auferre, & quam euertere item non valeat omnis virtus inimicorum. Adipe quoque Ioan.14.
frumenti ciues Eccleſiæ ſatiat Chriſtus, quando de pinguedine ſpiritualium gratiarum eius (quam ab
eius plenitudine credentes accipiunt) abunde reficimur, paſcimur, oblectamur & corroboramur, vt Ioan.1.
creſcamus in viros perfectos, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: vtque alacres ſimus, & poten- Ephe.4.
tes ad currendum in fortitudine viam mandatorum domini. Nam hæc pinguedo gratiæ ſpiritalis, re- Pſal.108.
ctè adeps frumenti poteſt nuncupari, frumenti ſcilicet quod eſt Chriſtus, quemadmodum ipſe ſe in Euangelio appellat, dicens, Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum Ioan.12.
manet, proculdubio ſeſe deſignare volens morte afficiendum, atque intra terræ viſcera ad tempus condendum, donec reſurgens à mortuis fructum faceret centuplum. Huius ergo frumenti adeps eſt, quicquid ab eius plenitudine in membra eius, in Eccleſiæ ciues manat. Aut per adipem frumenti, accipe illum delicatiſsimum atque pinguiſsimum panem ſancti corporis domini, quo ſatiantur, quo paſcuntur, & copioſe quaſi eximiis deliciis reficiuntur omnes fidelium animæ, quæ ipſum digne & cum iudicio manducauerint, de quo etiam illud intelligi poteſt quod in alio pſalmo ſcribitur, Et cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos. Satiare autem in hac expoſitione accipi Pſal.89.
B debebit, non ſecundum plenitudinem ſuæ ſignificationis, iuxta quam dicitur in alio Pſalmo, Satiabor, cum apparuerit gloria tua, ſed vt ſignificet ſufficientem, imò copioſam & delicatam refectio- Pſal.16.
nem. Nam prior illa ſatietas à peregrinantibus nobis longe eſt, tametſi poſterior iiſdem nequaquam denegetur. ¶Verſu ſecundo, Quoniam confortauit ſeras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. Vigilanter attende, quòd non ſimpliciter Propheta hic dicit, Deum confortaſſe aut ſeris clauſiſſe portas Hieruſalem, verum quòd ſeras portarum eius confortauerit. Plus enim hoc videtur, etiam ſeras portarum confortaſſe, quàm tantum portas confortaſſe, vel ſeris clauſiſſe. Nam ita ſolent ciuitatum portæ, contra hoſtium ingreſſum vel inſultum, duplici claudi & obfirmari munimine. Primum enim, ſeris maximis & fortiſsimis concluduntur, deinde vectes adhibentur ferrei, aut ligneę trabes magnæ, ferramentis craſsis quaſi circulis fabrorum artificio obligatæ & corroboratæ, quibus ea clauſura quæ ſerarum eſt, veluti confirmatur, confortatur, & ſecura redditur, ne vlli forſitan impetui vel concuſsioni hoſtili poſsint ſeræ non confirmatę cedere: quomodo & priuatarum domorum plærarumque non tantum oſtia ſeris ſimplicibus clauduntur, ſed inſuper & peſſulo ſeralis illa clauſura velut firmatur. Videtur autem mihi ſecundum hanc conſiderationem dixiſſe Propheta, non ſimpliciter, Clauſit portas, ſed confortauit ſeras portarum tuarum, volens nimirum fortiſsimam & pe-
C nitus infrangibilem clauſuram ſecuritatemque maximam atque inexpugnabilem huiuſmodi verbis ſignificare. Nam ſi de illa loquamur ſecuritate cæleſtis Hieruſalem, certum eſt, nullis vnquam verbis ſatis illam poſſe explicare. Si verò de hac terreſtri loquamur Hieruſalem, ipſa tametſi non eadem qua illa prior perfecta gaudeat ſecuritate, vt prorſus malum nullum, nedum ſuperans, ſed nec tentans aut vexans ad eam poſsit accedere: ex ipſis tamen domini verbis, tantam cognoſcimus eſſe etiam huius ſecuritatem, vt nulla poſsit hoſtili oppugnatione, ab ipſis quidem inferi portis, deuinci aut expu-
gnari, quomodo in Euangelio ait Saluator, Et portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam. Quod Matt.16.
ſi quæras, quis hanc præſtet ſerarum confortationem, id eſt ſummam ſecuritatem & firmam cuſtodiam? Ipſe videlicet eſt, qui in Euangelio loquitur, dicens, Ego vobiſcum ſum vſque in conſum- Matt.28.
mationem ſæculi. & de quo in alio Pſalmo dicitur, Deus in medio eius non commouebitur, adiuua- Pſal.45.
bit eam Deus. & cætera. quaſi dicat, Ideò non commouebitur illa ciuitas, quoniam dominum habet in ſui meditullio, qui ciuitatem ſuam nunquam patietur expugnari, qui ſemper illi laboranti aderit, feretque ſuppetias in ea pugnantibus, ne prorſus ſuccumbant. Rurſum attende, quòd tota hæc confortatio domino aſcribitur. Non enim dicitur ſimpliciter, Quoniam confortatæ ſunt ſeræ portarum tuarum, ſed dominus id feciſſe memoratur: Quoniam (inquit) confortauit, nimirum ipſe Deus tuus, ſeras portarum tuarum. Videlicet quia (vt in alio Pſalmo ſcribitur) Niſi dominus cuſtodierit ciuitatem,
D fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. Poſtremo & hoc aduertendum eſt, quòd ciuitatis huius plenam beati- Pſal.126.
tudinem volens deſcribere, duo hæc ſimul iungit, nempe quòd ſeras portarum eius Deus confirmauerit, & filiis eius benedixerit. Nam tunc ciuitas aliqua rectè valet, cum talis eſt portarum atque murorum fortitudo, vt ſit tuta ab hoſtibus: & inſuper abundantia eſt eorum quæ ad vitam agendam fuerint neceſſaria. Nam alterum ſine altero nequaquam ſufficit. Si enim ciuitas quælibet, vel validiſsimas portas, aut quàm maxime confortatas portarum ſeras habuerit, ſi intus defectum patiatur panis, aquę, ſalis, aut aliarum rerum quæ ſunt ad vſum humanum neceſſariæ, non ex ſola portarum fortitudine erit bene tali ciuitati. Rurſum, non ſatis fuerit ciuitati, abunde habere omnia eiuſmodi quę humanis apta ſunt vſibus, neque hoc vnicum ab hoſtium expugnatione illos poterit ſecuros facere, ſi portas habuerint nimium infirmas, aut imbecilles muros, vt facile queant hoſtes irrumpere. Neutro (inquam) horum modorum ciuitati bene poteſt eſſe proſpectum. Nam illic penuria ac fames hoſti portas aperire compellit: hic, portarum infirmitas hoſti irrumpenti & inſultanti quantocyus cedens, præbet aditum. Verum vbi hæc ſimul duo eadem ciuitas habuerint: nempe vt portarum ſeras habeat confortatas, contra hoſtium inſultum, & rerum omnium neceſſariarũ intra ſe abundantiam, vt non cogantur qui intus exiſtunt, ſeſe dedere in manus hoſtium, ibi ſcilicet omnia ſecura ſunt, ibi in tuto degunt ciues. Atque hoc pacto, in præſenti nunc loco Propheta perfectam volens ciuitatis ſupernæ ſecuritatem deſignare, in priori parte primum inſinuat, cum ait, Confortauit ſeras portarum tuarum: in altera autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

posterius,cum subiungit, Benedixit filiis tuis in te. Siquidem benedictio hæc, omnis boni à Deo liberalis donatio & prouisio est. Videntur autem quæ in hoc versiculo obscurius dicta sunt,eadem proxime sequenti clarius exponi. Cum enim subiungitur, Qui posuit fines tuos pacem, videtur hoc priorem partem iam dicti versus declarare, velut exprimendo quid voluerit per confortationem ſerarum intelligi. Et cum deinde adiicitur, Et adipe frumenti satiat te: proculdubio illa aperte exprimitur benedictio, cuius in præcedenti versu mentionem fecerat. Ciuium enim supernorum hæc est benedictio, Diuinitatis adipe satiari. ¶ Versu tertio, Et adipe frumenti satiat te. Iam suprà in annotatione prima ostendimus, quomodo adeps frumenti, & ista ex adipe satietas intelligi debeant, si militanti applicemus Ecclesiæ. Verũ si triumphanti (vt in Elucidatione) voluerimus accommodare, ponderandum hoc nobis & expendendum videbitur, quod non simpliciter Psalmista dixerit, Et frumento satiat te, sed plus dixit, frumenti adipe. Nam sicut in tritico est separare adipem siue medullam
Ioan.12. quæ in ipso est, ab ea quæ remanet grossiori magisque crassa substantia: ita in Christo homine, qui seipsum grano frumenti in sancto Euangelio comparat, duplicem consideramus naturam, Diuinam scilicet atq; humanã. Illa, velut adeps delicatissimus est, & medulla pinguissima: Hæc autẽ, licet crassior sit, & minus ex se digna, tamen simul est cum illo adipe in eodem frumento coniuncta. Non solum autem tritici adeps, verumetiam reliqua eius substantia esui apta est, & pabulum congruum. Et licet sit ille regum cibus, iste tamen posterior inferioribus etiam bonus est. Ita & nos in proposito loco, duplex consideramus pabulum. Nam adipe Diuinitatis medulla illa delicatissima, iam satiantur
Apoc.1. qui sunt in conspectu regis Christi nostri, ipsi simul cum eo reges & sacerdotes in sæcula sæculorum:
1.Cor.13. hac(inquam) satiantur, quoniam eam vident facie ad faciem, & in ea oblectantur plenissime ad omnem sufficientiam & abundantiam, suprà quàm dici, imò vel cogitari potest. Nos verò interim hîc super terram adhuc peregrini, adhuc miseri, adhuc exules, illo nondum adipe satiamur: attamen ne deficiamus in via, miseretur nobis frumentum nostrum, & quasi de crassiori substantia nos pascit, de sua humanitate, dum nobis de sua plenitudine communicat, quantum ipse voluerit, & nobis necesse fuerit spiritualis gratiæ, & dum suo nos benedicto corpore pascit. Non omnino tamen deest nobis peregrinantibus ille adeps, illa medulla: sed latet nos, & occultatur adhuc, neque nobis nisi crasius illud corporaliter proponitur. Atque ita sanè dicere possumus, quòd de frumenti adipe, peculiariter beatos in gloria Dei satiat. ¶ Versu quinto, Qui dat niuem sicut lanam, nebulam sicut cinerem spargit. Mittit crystallum suam sicut buccellas. In his verbis, effectus describitur virtutis verbi Dei & Euangelicæ doctrinæ, cuius in versu statim præmisso fiebat mentio. Tria enim hæc potissimum operata est Euangelii per orbem prædicatio, videlicet niuis sicut lanæ apparatum, nebulæ dispersionem vt cineris, & crystalli in modum buccellarum proiectionem. Euangelio nanque rutilante, niuem dedit Deus quasi lanam, id est electos suos fideles, candidissimos reddidit, vt fierent quasi lana naturali colore albissima, etiam ii qui antè per peccata fuerant nigerrimi, aut velut coccinum siue ver-
Esai.1. miculus maxime rubri, quemadmodum per Prophetam dicitur, Si fuerint peccata vestra quasi coccinum, velut nix dealbabuntur: & si fuerint rubra sicut vermiculus, velut lana alba erunt. Et in Psalmo quinquagesimo, Lauabis me, & super niuem dealbabor. Potest verò in niue non solum candor, sed & alia ratio considerari, ob quam electi comparentur niui. Nix enim dum cadit, flocci videntur diuisi innumerabiles, qui tamen mox vbi ceciderint, pariter coadunantur, & quasi vnam efficiunt telam, adeò vt nemo artifex tam apte possit filum filo iungere texendo, quàm flocci niuei sibiinuicem coniunguntur. Atque ita fideles in Ecclesia, ad Euangelicam prædicationem, tametsi ex diuersis gentibus, tribubus, populis, linguis, & statibus congregentur, in summa tamen vnitate, in vna fide, vna spe, vna charitate, & omnimoda vnitate, per Deum vniuntur. Nebulam verò per Euangelium dispersit Deus vt cinerem, qui ante faciem venti nequit consistere, sed rapitur & dissipatur: id est, aereas po-
Psal.67. testates fugauit de cordibus credentium, fecitque euanescere, vt non possent in suis habitaculis quæ obsederant consistere, quemadmodum in alio Psalmo dicitur, Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum à facie eius. Sicut deficit fumus, deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei. Tertius autẽ effectus, qui ex Euangelii prædicatione scribitur consequutus, crystalli est in modum buccellarum proiectio, id est hominum prauorum, & in suæ infidelitatis ac aliorum vitiorum frigiditate permanere eligentium reprobatio. Vbi nota, non de qualibet glacie dici generaliter, Mittet glaciem sicut buccellas, sed tantum de crystallo. Omnes enim peccatores
Psal. 118. qui extra Dei charitatem sunt, verè glacies dici possunt, videlicet quoniam niuium frigus illorum cor obsedit, & congelari facit, atque concrescere iuxta illud, Coagulatum est sicut lac cor eorum: sunt que
Hebr. 12. ante Deum qualibet glacie frigidiores, à quorum cordibus abest amor Diuinus, qui ignis consumens & liquefaciens est, vt cordis congelationem non patiatur. Quilibet enim peccator, glacies est: & quo quisque ab amore Dei magis est elongatus, eo magis glacies dici debet. Verum non item omnis peccator crystallus est. Crystallus enim siue crystallum, est res induratissima, & ita concreta atque congelata, vt nec igne adhibito admittat dissolutionem, cum glacies igne adhibito facilè se patiatur resolui. Ita sanè peccatores illi, qui audito verbo veritatis, per pœnitentiam ad Deum emolliti sunt, velut igne Diuino liquefacti, glacies coram Deo quidem fuerant, sed non crystallus, atque ideo non sunt proiecti quasi buccellæ siue fragmenta panis, iccirco non sunt facti reprobi. Qui verò audito verbo veritatis, non solum emolliti sunt vt agerent pœnitentiam, sed magis etiam indurati sunt & deteriores facti: hi non glacies tantum, sed crystallus indissolubilis reputantur, indissolubilis dico, ratione obstinatæ prauitatis, nũ ob verbi Diuini impotentiã: atq; ideo sicut buccellæ, sicut panis fragmẽta, fuere proiecti.

A Quibus autem pronunciantur, in Elucidatione manifestatur apertius. Veruntamen dissimulandum non est, quod Græce κρύσταλλος etiam glaciem significat: quemadmodum psalmo proxime sequenti, Ignis, grando, nix, glacies, &c. neque hoc loco aliud quàm glaciem vertunt Hieronymus ac Felix. Atque ita si nos quoque crystallum hîc sumamus pro glacie, necesse erit nos istam glaciei proiectionem intelligere de glacie, in modum crystalli indurata: non indiscriminatim de qualibet glacie. Nam (vt suprà ostensum est) non indifferenter quamlibet glaciem Deus vt buccellam proiicit, sed illam tantum quæ vt crystallus est indurata, vt nolit verbo Dei liquefieri. ¶ Versu eodem, Ante faciem frigoris eius quis sustinebit? Per frigus istud domini, nos intelligimus iram domini, qua ab obstinatis hominibus manet auersus. Vbi notandum, quòd ira domini aliquando per calorem significatur, aliquando per frigus. Per calorem significatur psalmo decimooctauo, quum dicitur, Non est qui se abscondat à calore eius. Sic Psal.88.
ira Dei dicitur subinde exardescere velut ignis: quemadmodum in psalmo alio, Vsquequo exardescet Psal.17.
velut ignis ira tua? Ac rursum, Ignis à facie eius exarsit. Contrariis ergo similitudinibus, ad Dei ira exprimitur secundum diuersas considerationes: quomodo item Christus dominus noster nunc leo, nunc agnus figuratur. Ira ergo Dei, quatenus grauem vindictam, & seueram vltionem excitans, quasi ad perditionem & consumptionem exigens impios, igni assimilatur, & feruori semper consumere, semper ignire desideranti, & semper vt voret gliscenti. Eadem verò Dei ira, frigus dicitur: quatenus per iracun-
B diam, Deus ab obstinatis, sui salutaris caloris subtrahit beneficium, & dulces sui luminis radios ab eis abscondit, quos super iustos ac pœnitentes benigne effundit ad salutem animarum ipsorum. Quemad modum videlicet solem corporalem imaginari possumus duabus rationibus irascentẽ. Si enim in quen quam tam impetuose, tamque nimium violenter iaciat suos flagrantes radios, vt illum incendat atque consumat, huic quasi per calorem irasci illum intelligimus. Contrà verò si terræ alicui prorsus suos neget radios, ita vt omnino nolit vel luminis vel ardoris sui beneficium illi communicare, & reliquas terræ partes illuminans, atque calore temperato fœcundans, hanc solam terræ portionem nolit suis radiis contingere, huic dicemus illum suo frigore irasci: quemadmodum videlicet in tempore passionis domini dicere possumus, terræ iratum fuisse suis tenebris solem, quando noluit super terram suum lumen effundere. Ad hunc sanè modum, dominus Deus noster, quatenus erga impios in tempore vltionis ad iudicium & perditionem per suam iustitiam seruet, quasi ignis glisCens ad inflammationem circumpositæ materiæ, eatenus eius ira caloris seruori assimilatur: propter quod, etiam alibi Deus noster ignis con Hebr.12.
sumens esse dicitur. Quatenus verò ab iisdem illis, omnis luminis & omnis spiritualis boni oblectationem abstrahit, quatenus illis non suo benigno aspectu illucescit, quasi frigore suo illos affligit, quibus ita suum gratum calorem & vultum benignum abscondit. Pulchrè verò secundum ordinem, duplicem
C hanc iram inuenimus descripsisse Moysen in suo cantico: prius quidem de ira frigoris, post de ira caloris loquentem. Sic enim habet, Vidit dominus, & ad iracundiam concitatus est, quia prouocauerunt eum filii sui & filiæ. Et ait, Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo nouissima eorum. Generatio enim peruersa est, & infideles filii. En habes frigoris iram: cum ait, Abscondam faciem meam, &c. Deut.32.
Hoc enim facit ira frigoris. Post pauca deinde subiungitur, Ignis succensus est in furore meo, & arde- 2.Petr.2.
bit vsque ad inferni nouissima, deuorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet. Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis. Consumentur fame, & deuorabunt eos aues morsu amarissimo. Dentes bestiarum immittam in eos, &c. Foris vastabit eos gladius, &c. Et dixi, Vbinam sunt, &c. Hæc omnia quis non videt ad exardescentem ignis iracundiam pertinere? Admodum autem pulchra videtur respondentia duarum istarum partium adinuicem, vt cum in priori parte dixisset de proiiciendo crystallo, quod vtique frigidum est, opponat exaduerso diuinæ iustitiæ frigus vlciscens & puniens illud crystalli impium frigus: id est obstinatorum hominum impietatem & impœnitentiam. Tanquam si dicat propheta, Elegunt impii nunc quidem crystallũ esse, & suum frigus eligunt, inque eo permanere volunt, & non se patiuntur emolliri diuini verbi ardore: sed huic illorum frigori continget frigus aliud intolerabile, quòd crystallus illa ferre non potens, quòd crystallus illa nequaquam amabit: ad significandum, quòd frigori humanæ obstinationis, frigus ex aduerso opponetur diuinæ vltionis. A facie autem frigoris illius nemo poterit sustinere, vel quia nemo
D poterit illud subterfugere, aut quia nemo poterit resistere, aut quia definitam ex ira Dei vltionem nemo poterit ferre, quomodo Petrus apostolus dicit angelos malos, licet virtute hominibus potentiores, non ferre tamen aduersum se execrabile Dei iudicium. ¶ Versu septimo, Emittet verbum suum, & liquefaciet ea. Difficultas est, in relatione huius pronominis EA. Non enim videtur aliquid apparè præmissum, quod referat. In Elucidatione indicamus relationem secundum intellectum magis, quàm secundum vocem: hoc modo, Emittet verbum suum, & liquefaciet ea: nempe corda glaciata, quæ sunt vt glacies, vel aliquo modo vt crystallus. Non debet tamen fieri relatio pro iisdem secundum numerum, qui significantur in versu illo præcedenti. Nam iidem illi proiecti sicut buccellæ, non hîc dicuntur liquefieri, sed illi qui fuerunt quidem aliquando crystallus vel glacies, at non ità obdurati in suo frigore, quin se igne verbi Dei emolliri sustinuerint: quales videlicet glacies illi erant: de quibus ait apostolus, Scitis, quoniam cum gentes essetis, ad simulachra muta prout du 1.Cor.12.
cebamini euntes, &c. Et alibi, Neque fornicarii, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque mol- 1.Cor.6.
les, &c. regnum Dei possidebunt. Et hæc aliquando quidem fuistis, sed sancti estis, sed iustificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Posset tamen relatiuum istud referre simul etiam niuem: ad hũc sensum, Emittet Deus verbũ suum, & liquefaciet ea: nempe & niuem & glaciem. Sanctos enim, etiam eos qui iam nihil obdurati sunt, sed iam olim emolliti, adhuc tamen liquefacit Deus: vt magis ament, vt magis molleſcant, magisque caleſcant in amore Dei: iuxta illud Apocalypsis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apoc.22. Qui ſanctus eſt,ſanctificetur adhuc. Vnde ſponſa in Canticis,licet iam prius liquefacta,tamen quaſi no
Cant.5. uo modo ſe fatetur liquefactam,ſtatim vt ſponſum audiuit loquentem, Anima mea(inquit)liquefacta E
eſt,ſtatim vt dilectus locutus eſt. Eos verò qui adhuc glacies ſunt,reſoluit & liquefacit,cõuerſione pœ-
nitentiæ. De aquis autem illis,quæ fluunt ad flatum emiſſi ſpiritus,nota, quòd non eædem ſemper a-
quæ ſunt,quas excutit emiſſus ſpiritus. Nam vbi ſuper glaciem cadit,primum aquas proginit amaritu-
Luc.7. dinis,id eſt,lachrymas pœnitentiæ. cuius egregium exemplum præbuit illa peccatrix fœmina,quę ver-
bo domini externi,ſimul & ſpiritu eiuſdem interius tacta, accurrens ingreſſa eſt domum conuiuii, il-
licq; largiter aquas per oculos euomuit,vt lachrymis ſuis ſcribatur rigaſſe pedes eius,cui⁹ verbo & ſpi
ritu tacta fuerat. In ſanctis verò,qui iam olim glacies eſſe deſierunt,aquę fluunt dulces ſpiritualium gra
Ioan.7. tiarum: de quibus Saluator ait in euangelio, Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre
eius fluent aquæ viuæ. Ac rurſum,Aqua quam ego dabo,fiet in eo fons aquæ viuæ ſalientis in vitam æ-
ternam. Sciendum tamen eſt,quoſdam penitus literæ inhærentes,& prędicta de Hieruſalē & Sion tem
poraliter intelligẽtes de priſtina fœlicitate reſtituenda poſt Babylonicam captiuitatem,omnia iſta quæ
hactenus congruis myſticis intelligentiis expoſuimus,temporaliter & corporaliter intelligere, in hunc
modum,O Hieruſalem,lauda dominum Deum tuũ,qui te aliquando eſt reędificaturus,& reſtituturus
in ſtatum priſtinum,vt habeas portas confortatas,& omnium rerum in te abundantiam,vt habere om
nia ſoles ante deſolationem tuam. Quæ verò deinde ſequuntur de niue,glacie,& liquefactione,ita ex-
ponunt: Neque verò eſt quòd deſperes,ô Hieruſalem, de tua rædificatione, ſed crede verbo domini, F
qui potens eſt,vbi voluerit,omnia commutare,vel ſolo verbo quod currit velociſsime : id eſt,quanto-
cyus adimpletur,& cui parent omnia:id quod euidentiſsime oſtendit,dum ſubitò niuem ad modum la
næ candidiſsimam,ſuper terram facit deſcẽdere,& vbi voluerit,nebulam,ſiue pruinam mittit: rurſũm-
que glaciem,ſiue grandinem ad modum fragmentorum panis,cuius glaciei, vel grandinis frigus foret
hominibus intolerabile,quoniam eſt vehementiſsimum: ſtatim quoque vbi iuſſerit Deus,ſolo eius ver
bo iſta(nempe nix,pruina,grando,& glacies)diſſoluuntur in aquam : & flante ſpiritu,ſiue vento cali-
do,iſta conuertuntur in aquas,vt fluant quæ prius erant conſtricta,& velut ſolida: vt videlicet hoc ex-
emplo ſuum populum animet,atque in ſpe confirmet,quaſi hoc indicare volens,ſi tantam Deus poſsit
ſolo ſuo verbo mutationem efficere in eiuſmodi creaturis,poſſe etiam & Hieruſalem,quanquam nunc
deſolatam,ſuo tempore,vbi iuberet,in priſtinum ſtatum reſtituere. Quæ expoſitio,vt ſufficiat pro lite
ræ rudi intelligentia,& admodum facilis ſit,nos tamen eam non vt præcipuam ſequimur: quoniam al-
tiora in his omnibus & penitiora arbitrati ſumus latere myſteria, quæ pro noſtro modulo, ſecundum
Dei gratiam,vt potuimus,elucidare conati ſumus. ¶ Verſu penultimo,& vltimo, Qui annunciat ver-
bum ſuum Iacob,&c. Non fecit taliter omni nationi &c. Videntur hi duo verſus ad literam facere men
tionem de veteri populo Iſraelito,cui Deus pro ſpeciali beneficio, & quaſi ſingulari quadam prærogą G
tiua,dedit Moſaicam legem, quam aliis non dedit populorum nationibus. Nos tamen in Elucidatione
iſta ſpiritualiter ad verum Iſraelis ſemen ſecundum ſpiritum, id eſt,ad fidelem in eccleſia populum ac-
cõmodauimus,de noua euangelica lege exponentes: per nationes verò, quibus nõ ſimiliter fecit Deus,
Rom.2. vniuerſos accipientes incredulos,qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati.

CXLVIII. PSALMI ARGVMENTVM.

PSalmus iſte,omnium creaturarum inuitatio eſt atque exhortatio,ad laudem Dei, qui creauit omnia. Et primum quidem,ordine congruo cæleſtes creaturæ inuitãtur ad laudem, nempe ſpiritus angelici & cæleſtes omnes exercitus,ſol quoque,luna & ſtellæ,quæ ſolo uerbo creata atque ſtabilita ſunt,ut in æternum perſeuerent,& ſuis arctata legibus,quas inuiolabiliter obſeruare debent. Deinde,quæ in inferiori hoo mundo cernuntur,ad laudem item aduocantur: primum omnium dracones,quos ſiue terreſtres,ſiue marinos poſsimus accipere,qui in abyſsis gignuntur & habitant,quos ueriſimile eſt propter nimiam corporis immanitatem,ac etiam ſuper alia animalia terrorem & poteſtatem,priori loco nuncupari. Poſt hos aduocantur ea,quæ in ſuperiori uel media aeris regione generari, atque ex ea conſpiciuntur deſcendere, nempe ignis, H qui ab exhalationibus inflãmatis in aere gigni conſpicitur,grando,nix,glacies,& ſpiritus tempeſtatis: quæ omnia,diuino uerbo obediunt. Montes deinde & colles,& ligna tam fructifera, quàm alijs apta uſibus aduocantur,beſtiæ quoque & ſerpentes & uolucres,ac poſtremo omnium genus humanum uniuerſum,nullum omnino neque ſtatum,neque ætatem,neque ſexum excipiendo,propter celſitudinem Dei,cuius confeſsio nimium ſublimis,cælum & terram ſuperexcedit: qui præter omnia magnificentiſsima creationis ſuæ opera,etiam glorificatione populi ſui,hymnos & laudes ab omnibus fidelibus ſeruis promeretur ac poſtulat.

CXLVIII. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Laudate dominũ de cælis: *laudate eum in excelſis.*

2 *Laudate eum omnes angeli eius : *laudate eũ omnes uirtutes eius.*

Laudate dominum creaturæ omnes, tam cæleſtes, quàm terreſtres : & primum quidem, vos quæ de cælis ſiue cæleſtes eſtis,laudate cæli dominum: *laudate ipſum vos ô ſublimes creaturæ, quarum eſt in excelſis manſio,quibus pro ſua dignitate deputatus eſt locus ſupremus in altiſsimis. 2 Imprimis autem vos,ô angelici ſpiritus, laudate dominum Deum veſtrum,qui vos tam nobiles ſpiritus fecit, tamque magnifice glorificauit: *laudate eũ vniuerſi cæleſtes exercitus,qui eſtis in circuitu eius,

A 3 *Laudate eum ſol & luna: *laudate eum omnes ſtellæ & lumen.*

4 *Laudate eũ cæli cælorum, & aquæ quæ ſuper cælos ſũt: * laudent nomen domini.*

5 *Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt.*

B 6 *Statuit ea in ſæculũ & in ſæculum ſæculi: *præceptum poſuit, * & non præteribit.*

7 *Laudate dominum de terra: *dracones, et omnes abyſſi.*

8 *Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarũ: * quæ faciunt*

C *uerbum eius.*

9 *Montes, & omnes colles: *ligna fructifera, & omnes cedri.*

10 *Beſtiæ & uniuerſa pecora, ſerpentes, & uolucres pennatæ.*

11 *Reges terræ, & omnes populi, principes, & oẽs iudices terræ.*

12 *Iuuenes, & uirgi-*

D *nes, ſenes cum iunioribus laudẽt nomẽ domini: * quia exaltatũ eſt nomen eius ſolius.*

13 *Confeſsio eius ſuper cælum & terram: * & exaltauit cornu populi ſui.*

14 *Hymnus omnibus ſanctis eius, filijs Iſ-*

miniſtrantes in millibus millium,& in decies centenis millibus aſsiſtentes ei omni tempore. 3 Laudate illum ſol & luna, duo luminaria magna,& præ cęteris inſignia,facta à Deo vt præſitis diei ac nocti,illumi- Gene.1.
netisque terram,& in diſtinctionem ſitis temporum: *laudate etiam illum vos ſtellæ omnes, quas ad illuminationẽ noctis creauit altiſsimus, Danie.7.
& lumen omne quod ſiue à ſole,ſiue à luna,ſiue à ſtellis eſt,laudet pari
ter increatum illum patrem luminum,& lumen increatum, à quo creatum lumen omne procedit. 4 Omnes quoque cæli,ipſum præcipue
ſummum empyreum cælum, quod alios omnes tegens,atque in ſe concludens,eſt veluti cęlorum cęlum,laudem date Deo qui vos mira claritate adornat: cęlũ quoque cryſtallinũ,ſiue aqueũ, quod eſt ſuper firmamentũ,naturam quandam & conditionem aquę participans: * hęc (inquam)ſuperna omnia laudent nomen domini, qui cuncta ea incorrupti
bilia condidit,ac perpetuò ſtabilia. 5 Idcirco autem vos,ô nobiles & pręcellentes creaturæ,laudem Deo debetis,quoniam ſolo verbo vos ab
illo factæ eſtis,& ſola voluntatis eius iuſsione creatæ eſtis,abſque vllius
laboris moleſtia,abſque vllius alterius cooperãtis adminiculo. 6 Statuit quoque vos,firmauit,atque ſtabiliuit in ſtabilitate eſſentiæ veſtræ,
vt perpetuò maneatis,atque in ſempiternũ in veſtra eſſentia perſiſtatis,
nũquam interitura: *præceptũ quoque poſuit vobis,quomodo,& quouſque moueri, & in omnibus quid,quando, & qualiter agere debeatis,
quomodo in terras influere,quibus temporibus vbi apparere,quando
terras relinquere,quando eaſdem reuiſere,& ita in cæteris omnibus leges & regulas motuum,atque operationum veſtrarũ omniũ ab illo acce
piſtis conditore veſtro: *& pręcepta illa atque ſtatuta Dei nunquam fient per vos irrita,nunq; vos ea tranſgrediemini,neque aliud quàm quod
vobis pręſtitutum eſt facietis. 7 Vos quoque terreſtres creaturæ,quæ
ſub cælis eſtis in elementari mundo,laudate eũdem dominum,qui ſicut
cęleſtium,ita etiam veſter eſt dominus: *vos in primis dracones,ſiue in
terris venenoſa animalia,ſiue in mari cete grãdia,quæ eſtis animalia ma
gnitudine & mole, ſingulariter eximia atque inſignia : omnes quoque
profunditates immenſę,ſiue terrarum,ſiue marium,in quibus dracones
iſti ſiue maris naſcũtur,ſiue inhabitant. 8 Ignis etiam & grando,nix,
& glacies,& ſpiritus turbinis,ac vẽti tempeſtuoſi,etiam vos laudate do
minum: *quę nullam habentes ſtabilitatem ſubſiſtentiæ veſtræ,obedi
tis verbo & iuſsioni eius,ita vt cum ille iuſſerit,mox exurgatis,vel ceſ-
ſetis,ſiue ad cõſolationem & liberationem iuſtorũ,ſiue ad pœnam & vl
tionem malorũ, ſiue ad aliam quamlibet diuinę voluntatis adimpletionem. 9 Montes etiam maiores, & monticuli minores, qui aſcenditis Pſal.103.
in locum præfinitum,qui terminos cuſtoditis quos ille poſuit vobis,vt
non conuertamini operire terram: *ad hęc ligna omnia & arbores quæ
naſcimini è terra,& fructum fertis humanis potiſsimum vſibus accommodum, cedri quoque proceritate nobiles, & ad ædificia conſtruenda
humanis vſibus plurimum conducentes. 10 Beſtiæ item irrationales
& pecora vniuerſa,cuiuſcunque ſint generis, cuiuſcunque tandem naturæ,ſerpentes etiam qui repunt ſuper terram, & aues quæ pennas habent ad volandum in aere. 11 Poſtremo vos,ô rationales homines,cu
iuſcunque tandem ſtatus,conditionis,ętatis,vel ſexus fueritis,ſiue reges
qui dominamini in orbe terrarum, ſiue ſubiecti illis populi,ſiue princi-
pes atque iudices ſuper terram. 12 Adoleſcentuli,ſiue adoleſcentulæ,
ſenes atque iuuenes,pariter omnes laudem & confeſsionem dent nomi
ni domini,neq; vllus omnino hominũ à laude ceſſet creatoris: *quia no
men eius ſolius verè eſt excelſum & magnificatũ,& ſolus ipſe iuxta ſuã
celſitudinẽ eſt omni laude digniſsimus. 13 Confeſsio & laus eius altior
eſt cęlo & terra,neque cęlo vel terra cõprehendi poteſt,neque vſquã illi,ſiue hîc,ſiue illic,digna & ſufficiens poteſt dari laudis cõfeſsio: *& ip
ſe exaltare decreuit fortitudinem,poteſtatẽ,& gloriã populi ſui,magnificare ſalutem electorũ ſuorum,eos à captiuitate diaboli liberãdo,& in
libertatem verã,atque in adoptionẽ filiorũ Dei ſublimãdo: quod ſuper
alia omnia creationis opera,fidelibus maior adhuc debet eſſe laudis materia. 14 Hymnus,laus,& benedictio pertinet & cõpetit omnibus credentibus in eũ,vero ſecundũ ſpiritũ Iſraeli populo,qui per fidem & rectum cultum illi appropinquare ſtudet, illiusque & dici & eſſe populus conatur. Decet enim ſanctos & electos Dei ſeruos,laudibus & hymnis illũ celebrare,qui in omnibus, tam quæ ad creationẽ, quàm quæ ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

rael, populo appropin quanti sibi.

recreationem spectant, vsqueadeò seſe exhibuit glorioſe mirabilem, & mirabiliter glorioſum, qui in trinitate ſumme vnus, & in vnitate verè trinus regnat in perpetuis æternitatibus ſæculorum. Amen. E

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXLVIII.

VErſu 1, Laudate dominum de cælis. Ita accipienda eſt hęc oratio, ac ſi diceretur, Laudate domi nũ vos qui eſtis de cælis. i. ciues cęleſtes: ac deinde Laudate eum in excelſis. i. qui eſtis in altis, qui in ſupernis moramini. Similiter in verſu 7, cum dicitur, Laudate dominum de terra, ſenſus eſt, Laudate dominum vos creaturæ terreſtres, ſiue quæ eſtis de terra. Hunc ſenſum manifeſte indicat Chaldaica paraph. quæ in primo verſu ſic habet, Laudate Deum creaturæ ſanctæ de cælis, laudate eum angeli excelſi. Poſſet tamen etiam aliter noſtra lectio exponi, Laudate dominum de cælis, & de iis quæ conſiderantur, geruntur in illis, laudate eum in, vel de ſublimibus illis, de iis quæ in ſublimibus agũtur, vel habitant in eis. Omnino tamen prior expoſitio huic poſteriori præferenda videtur. In ſecundo autem verſu, virtutes debere accipi pro exercitibus, ex iis quæ iam ſæpius in præcedentibus dicta ſunt, præſupponimus manifeſtum. ¶ Verſu 4, Laudate eum cæli cælorum, & aquæ quæ ſuper cælos ſunt, laudent nomen domini. In hoc verſu duplex poteſt accipi conſtructio. Prior eſt, vt nominatiuus ille, aquæ quæ ſuper cælos ſunt, ſupponatur verbo Laudent: ad hunc ſenſum, Laudate dominum cæli cælorum: ac deinde, Et aquæ quæ ſuper cælos ſunt laudent nomen domini, eius videlicet qui eas ſic mirabiliter ſuper firmamentum in maxima perſpicuitate & limpiditate condidit & continet. Altera eſt conſtructio, ſecundũ quam nominatiuus ille, aquæ quæ ſuper cælos ſunt, coniungitur verbo ſecundæ perſonæ, in principio verſus poſito, laudate: finis autem verſus, ad omnia præcedentia refertur: hoc ſenſu, Cæli cælorũ, & aquæ quæ ſuper cælos ſunt, laudate dominũ: omnia (inquam) iam enarrata laudent nomen domini, quoniam &c. Atque hanc diſtinctionem, vt magis veram in elucidatione ſequimur, quã in Græco licet aptiſsime videre, vbi non ſecũdũ numerũ pluralem dicitur, Aquæ quæ ſuper cælos ſunt, ſed per numerum ſingularem, τὰ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, hoc eſt, ipſa aqua quæ ſuper cælos eſt: verbũ autem ſequitur in numero plurali, αἰνεσάτωσαν, id eſt, laudent: vt manifeſtum ſit illum nominatiuum qui eſt numeri ſingularis, non poſſe ſupponi huic verbo numeri pluralis. Quare cõformiter etiam in lectioue Latina præſtat diſtinctionem poſteriorem eligere. Inſuper & Hebræa lectio eidem diſtinctioni manifeſte conſentit, in qua totum illud, Laudent nomen domini, penitus ſeparatur à præcedentibus, in caput noni verſus, hoc modo, Laudate eum cæli cælorum, & aquæ quæ ſuper cælos ſunt. Laudent nomen domini, quia ipſe mandauit, & creata ſunt. Nam quod in noſtris & Græcis codicibus adiicitur, Quia ipſe dixit, & facta ſunt, Hebræa omnino non habent, ſed illud tantum quod ſequitur, Ipſe mandauit & creata ſunt. Cæterum, de aquis illis quæ ſuper firmamentũ ſunt, quid ſint, & quare ita appellentur, & quo loco conſiſtant, cuiuſve ſint naturæ, plenius ſuo loco ex intentione tractauimus in libris de conſideratione rerum naturalium, cap. 12. libri 7. cui titulus eſt De cælo & mundo. ¶ Verſu ſexto, Præceptum poſuit, & non præteribit. Quidam putant, ſingularem numerum poſitum pro plurali, præteribit, pro præteribunt: vt ſit ſenſus, Poſuit Deus illis cæleſtibus corporibus præceptum, & ipſa non præteribunt: hoc eſt, non tranſgredientur illud. Poteſt tamen non minus recte accipi in numero ſingulari, maxime cum & in Græco & in Hebræo ſingulare habeatur, iuxta ſenſum in elucidatione expoſitum, vt ſuppoſitum verbi præteribit, ſit præceptum: hoc modo, Præceptum non præteribit. i. non fiet irritum, non erit inane, ſed implebitur & obſeruabitur diligentiſsime. Secundum quem mundum Saluator in euangelio loquitur, dicens, Iota vnum, aut apex vnus non præteribit à lege, donec omnia fiant. Et iterum, Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt, videlicet ſignificare volens, omnia pleniſsime implenda. ¶ Verſu 7, Laudate dominum de terra, dracones & omnes abyſsi. Illud de terra (vt ſuprà ad monitum eſt) valet, vos qui de terra eſtis: vbi etiam generaliter accipi debet, de terra, pro omnibus quæcunque in hoc mundo inferiori exiſtunt infra regionem cæleſtem. Nam hoc verſu, ab illis quę in ſuperiori cęleſti habitant regione delabitur, deſcenditque ad ea quę in elementari iſta & inferiori regione videntur, vt ſic ordinato progreſſu per omnem tranſeat creaturam, nihilque relinquat quod non in laudem proponat, atque etiam excitet ſui conditoris. Dracones autẽ hîc intelligẽ, immanis quantitatis, ſiue terreſtria, ſiue aquatilia animalia. Nam cete grãdia, etiam dracones appellantur, quemadmodũ in pſal. 103, Draco iſte quem formaſti ad illudendũ ei. Et annotat in hũc locũ B. Hieronymus, legi hîc poſſe, Cete & omnes abyſsi, eademque animalia hîc dracones appellari, quæ in principio Geneſis cete nominantur: vbi dicitur, Fecit Deus cete grandia. Quare manifeſte vanum eſt, quòd quidam dicunt legendum tracones per t, non per d, dicentes tracones eſſe ſubterraneos meatus occultos. Nam & ex Græco & ex Hebræo manifeſtum eſt, dracones per d legendum, non per t. In ſequenti quoque verſu, attende, vt ſpiritum procellarum non intelligas tempeſtatem maris, ſed flatum turbinis, id eſt, ventum turbidum. Vnde Hieronymus ex Hebręo, pro ſpiritu procellarum legit, Ventus turbo. Felix ſimiliter, Ventus turbinis. ¶ Verſu penultimo, Et exaltauit cornu populi ſui. Diximus in annotatione vltima Pſalmi 111. per exaltationem cornu intelligi ſublimationẽ alicuius, & magnificationem dignitatis atque gloriæ eius: quemadmodum illo in loco dicitur de viro iuſto, Cornu eius exaltabitur in gloria: & quomodo Anna Samuelis mater, accepta fœcunditate, per quam ſuper æmulam fuit exaltata, canit ſutum cornu eſſe exaltatum in Deo. Ita ſanè Deus cornu populi ſui exaltabit, ita omnes ſuos electos magnificè exaltabit: iuxta quod Paulus ait, Quos iuſtificauit, hos & magnificauit. Rurſum ad memoriam reuoca, quod in pſalmum diximus 131. in declaratione verſus penultimi, Illic producam cornu Dauid, &c. Per cornu videlicet intelligi illo in loco CHRISTVM dominum, per quem eccleſia contra inimicum diabolum prævaluit, ſicut per cornu ani malia ſeſe defendunt ab impetentium feritate. Iuxta

Matth. 5. & 24.

1. Reg. 2.

Rom. 8.

quam acceptionem, in præſenti loco non incommodè per cornu intelligere poterimus Chriſtum dominum, vt poſt omnem in creaturis enarratam Dei magnificẽtiam, illud quod omnium maximum eſt, & priora omnia in immenſum ſuperat, in admiratione ſubiũgat de Meſsiæ noſtri exaltatione. Ad quod reſpexiſſe videtur in ſuo cantico Zacharias, cum ita canit, Benedictus dominus Deus Iſrael, quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ, Et erexit cornu ſalutis nobis in domo Dauid pueri ſui. Cornu enim iſtud appellat cornu ſalutis, vtpote per quod ſalus tũ erat facienda, eſtque iam facta humano generi. Eſtque hoc cornu populi Dei, quaſi pro populi liberatione productum atque erectum, nimirum vt per illud ſaluentur electi. ¶ Verſu vltimo, Hymnus omnibus ſanctis eius. Intelligendum eſt verbum ſubſtantiuum, vel modi indicatiui: hoc ſenſu, Hymnus eſt omnibus ſanctis eius: id eſt, fideles habent laudem quam illi offerant, quaque illum celebrent. Vel per modum imperatiuum, vt ſecundum exhortationem accipiatur ſenſus, Hymnus vel laus ſit omnibus ſanctis eius, &c. fideles illi canant ac dent gloriam. Vel ſic intellige, Hymnus debet eſſe, vel conuenit omnibus ſanctis eius, ſecundum eum ſenſum quo dicitur in alio pſalmo, Rectos decet laudatio: id eſt, ipſi ſunt qui poſſunt laudare & debẽt: poſſunt quidem, quia eſt ſpecioſa laus in ore rectorum: debent verò, quia ab eiuſmodi Deus requirit laudem. Nam peccatori (vt in alio loco ſcribitur) dixit Deus, Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Tu verò odiſti diſciplinam &c. Econtrario verò iuſto dicitur, Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſsimo vota tua. A B

Luc. 1.

Pſal. 32.

Pſal. 49.

Ibidem.

CXLIX. PSALMI ARGVMENTVM.

QVomodo in pſalmo præcedenti poſita fuit exhortatio totius creaturæ, tam rationalis quàm irrationalis, ad laudem creatoris: ita in hoc præſenti ſpecialis ponitur inuitatio eccleſiæ huius militantis, ad lætandum in domino Deo ſuo, illique laudem & confeſsionem debitam perſoluẽdum, propter beneplacitum ipſius in ſuis fidelibus, & propter mirificam ac glorioſam electorum exaltationem, ad quam illos perducturus eſt in regno uenturi ſæculi, qui nunc in militante eccleſia fidelem ipſi ſeruiunt ſeruitutem. Vbi, occaſione oblata, magnificentiam gloriæ & exaltationis illius uęturæ, latè & pulchrè deſcribit, potiſsimum autem glorioſam illam exaltationem & lætitiam ineffabilem, quã ex diuinitatis conſpectu in cæleſtibus manſionibus ſunt conſequuturi, & poteſtatem authoritatemque iudiciariam, quam à Chriſto domino primario iudice ſancti ſunt accepturi, ad faciendum ſimul cum Chriſto iudicium, aduerſum omnes tam inuiſibiles quàm uiſibiles ueritatis aduerſarios, etiamſi reges illi, aut quantumuis nobiles extiterint. Placet enim Deo, huiuſce modi glorioſa poteſtate ſuos electos glorificare.

CXLIX. PSALMI ELVCIDATIO.

1 Cãtate domino cãticum nouum: * laus eius in eccleſia ſanctorum.
2 Lætetur Iſrael in eo qui fecit eum: * & filiæ Sion exultent in rege ſuo.
3 Laudẽt nomẽ eius in choro: * in tympano et pſalterio pſallant ei.
4 Quia beneplacitum eſt domino in populo ſuo: * & exaltabit mãſuetos in ſalutem.
5 Exultabũt ſancti in gloria: * lætabuntur in cubilibus ſuis.
6 Exultationes Dei in gutture eorum: * & gladij ancipites in manibus eorum.

C D

CAntate, ô fideles omnes, domino Deo veſtro canticũ nouitatis, incũditatis atque lętitię: * vera enim, ſumma atque gratiſsima laus eius eſt in congregatione fideliũ, in populo electorum ſuorum: & à vobis quicũque de eccleſia ſanctorũ eſtis, laus illi debetur, hancque ſolam ſibi gratam & acceptam habet, quę à iuſtorũ cõgregatione perſoluitur, nõ eã quę eſt à ſynagoga ſatanæ. 2 Lætetur populus fidelis gaudio ſpirituali, in Deo factore, creatore, & ſaluatore ſuo, qui ipſum fecit: primũ quidem ſecundum naturam creando, deinde ſecũdum adoptionem regenerando: * fideles quoque & deuotæ animæ, quæ ſunt filiæ matris Sion, matris ſanctæ eccleſiæ, ipſæ exultent, & magnifice gloriantur in Deo, qui regnat in eis, nũc quidem per ſuã bonam gratiam, in futuro autem per plenam gloriam. 3 In teſtimoniũ autem perfectæ lætitię, chorũ facite, & cõgregamini pariter in laudẽ nominis eius, vt vno corde & ore collaudetis dominũ: * adhibẽtes etiam exteriora muſica inſtrumenta, tympana, & pſalteria, in quib⁹ pſallatis ei. 4 Si cauſam forte requiritis, qui ad cantandũ exhortamini, huius lætitię & exultationis cauſa certe iuſtiſsima eſt, eo ꝙ beneplacitũ ſit domino, & cõplacentiam bonamque volũtatem & oblectationẽ habeat dominus in populo ſuo, in ſeruis ſuis, in iis qui diligunt eum, obſeruantque præcepta ipſius: * & ipſe ad declarationem beneplaciti & dilectionis ſuæ, exaltare decreuit humiles atque manſuetos populi ſui in magnificam ſalutem, imò iam exaltauit, data illis poteſtate, vt filii Dei mereantur & nominari, & eſſe, qui credunt in nomine ipſius. 5 In illa autem ſalute, cũ ad illam perducti fuerint, ibi ſancti illi cæleſtes ciues exultatione inenarrabili oblectabuntur in gloria ſempiterna: * lætitia inenarrabili, incõtaminata, incorrupta, immarceſsibili & ſempiterna gaudebunt in cęleſtibus manſionibus (quę multæ ſunt in domo patris) in cubilib⁹ illis, vbi ſomno ſuauiſsimo & quiete ſempiterna potiũtur omnes beati. 6 Cantica exultationis & magnificę laudis diuinę erunt in ore ipſorum, qualia in hoc tempore, in his antris exilii, inque his ignorantiæ latibulis, meditari nõ poteſt noſtri ingenii paruitas, & hebetudo intellectus: * dabitur quoque eis poteſtas iudiciaria, ad faciẽdũ iudiciũ vnà cũ domino, ſuper duodecim tribus Iſrael, & ad iudicandũ ſuper omnes impios, qui noluerũt obedire veritati:

Ioan. 1. 1. Ioan. 3. 1. Petr. 1. Ioan. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Ad faciendam uin dictam in nationibus:

Roma.2. ** increpationes in populis.*

8 Ad alligandos reges eorum in compedibus:

** & nobiles eorum in*

1.Cor. 6. *manicis ferreis.*

9 Vt faciant in eis iudicium conscriptum:

**gloria hæc est omnibus*

Apoca.2. & 1. Matt.28. *sanctis eius.*

quos, vt Christi coassessores & astipulatores, sententia damnationis quasi gladio ferient vtrinque scindente, nimirũ corpus & animam in perditionem mittente. 7 Accipient(dico)potestatem hanc, vt faciant vindictam & iudicium in incredulis nationibus, quę veritati noluerunt obedire, obedierunt autem iniquitati: ℣ vtque in populos eiusmodi incredulos exerceant sententiã increpationis & condemnationis, vnà cum Christo venturo iudice. 8 Vt reges illorum incredulorum, nempe principes tenebrarũ, rectores mundi huius, atque etiã alios tyrãnos ministros illorũ alligent cõpedibus sempiternę cõdemnationis: ℣ & nobiles atque inclytos eorum, tyrannos, reges, duces atque præfectos terrarum alligẽt vinculis ferreis, vinculis indissolubilibus mortis ęternę, quę in æternum solui non valeant, & quibus eis in sempiternum manus erunt colligatæ, id est, potestas omnis erit ablata, qua pollere in mundo videbantur. Manifestum est enim, quoniã sancti etiam angelos malos iudicabunt, & ꝙ in eis, & per eos iudicabitur mũdus. 9 Data est autem sanctis & fidelibus iudiciaria hęc potestas, ad hoc vt in prauos dæmones atque incredulos homines exerceant simul cũ Christo, ad maiorem damnandorum confusionem, iudiciũ illud cõdemnationis, quod est in libro diuinę prę-
scientiæ descriptũ, ad quod conformiter ipsi ferent iudicium, vt assessores & approbatores latę per illũ sententię, cui se in iudicando sancti omnes conformabunt: ℣ est autem hæc glorioſa potestas danda, & data omnibus fidelibus seruis eius, qui nunc illi fideliter seruierint. Qui enim vicerit, & custodierit vsque in finem opera tua, magnificentissime Deus, dabitur illi potestas super gentes, & reget eas in virga ferrea, quomodo & ipse filius tuus Christꝰ Iesus à te accepit, tanq̃ primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ omniũ in cęlo & in terra potestatem, qui tecum & cũ spiritu sancto vnus Deus regnat per æterna sęcula. Amen.

B

F

ANNOTATIONES IN PSALMVM CXLIX.

Pſal.32. Pſal.148 Matt.21. Eſai.62. Ioan.12. Matt.3. Luc.3. Matth.1.

VErſu 1, Laus eius in ecclesia sanctorũ. Duobus modis hoc exponitur, vel (vt in elucidatione indicatum est) laus Dei vera & accepta est in congregatione iustorũ, à sanctis & fidelibꝰ vult Deus laudari: quomodo in alio psalmo dicitur, Rectos decet laudatio. & psalmo proxime pręcedenti, G
Hymnus omnibus sanctis eius. Vel sic intellige, Pręcipua laudis materia est in vel de ecclesia fideliũ. id est, de iis quę fecit in ecclesia sancta, quæ nimirũ in ea, & ꝑ ea vel iã operatus est, vel adhuc operari decreuit in futuris generationibus vsque ad consummationẽ sęculi. Neque enim tantã prębet diuinę laudis materiam, cęli & terrę, & omniũ quę sunt in eis potentissima creatio, quantam benignissima & suauissima erga humani generis reparationem curatio, & erga electorum salutem dulcissima prædestinatio, eorumque in venturo sęculo post paululum reuelanda glorificatio. Ac de his prolixe simul atque dilucide hic psalmus tractat, cum dicit, beneplacitum esse domino in populo suo, mãsuetos exaltandos in salutem, sanctos exaltaturos in gloria, & gladios habituros in manibus, ad faciendũ iudicium, & cætera quæ sequuntur ad finẽ vsque psalmi. ¶ Versu 2, Et filię Sion exultent in rege suo. In Greco est hiloi. i. filii, genere masc. non filę: similiter in Hebręo per genus masculinũ habetur, filii Sion, quomodo vertit etiam Hieronymus. Dicunt quoque ita habere psalteriũ Romanũ. Verum sententia eadem est, siue filii Sion, siue filię Sion legamus. Intelliguntur enim ciues & inhabitatores ecclesię, siue qui in ea sunt geniti. Alibi verò iidem filię Iudæ appellantur, vt psal. 47, Lętetur mons Sion, & exultent filię Iudę ꝑpter iudicia tua domine. Interdum etiam singulari numero totus populus qui in ecclesia est, filia Sion appellatur: vt apud prophetam, Dicite filię Sion, ecce rex tuus venit tibi &c. Et iterum, Noli timere filia Sion. Quemadmodum per contrarium, totus populus Babylonis appellatur filia Babylonis: cum in psalmo 136. dicitur, Filia Babylonis misera. In numero autem plurali, filii huius mundi vel huius sęculi nominantur, qui ad sæculum istud mundi huius pertinent. ¶ Versu 4, Quia beneplacitum est domino in populo suo. O vox nimiũ suauis, dulcior faucibus nostris super mel & fauũ, super mel dulcis gutturi nostro, aurib⁹ nostris amabilior & desiderabilior omnibus quę audiri possint. Ecce enim hęc ipsa vox de nobis in psalmo nũc sonat in ore prophetę, quã in sancto Euãgelio, pater in cęlis de nube super filiũ ꝑtulit dicẽs, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi cõplacui, vel in quo mihi est cõplacitũ. In quo, inquit ille de nube resonãs, mihi cõplacui. In quo mihi est beneplacitũ. Et nũc, quid de nobis hic ꝑpheta loquitur? Beneplacitũ (inquit) est domino in populo suo. Ergo nõ in solo illo filio, qui per coessẽ descẽsum naturalis & consubstãtialis fuit demõstratus, Deo patri est beneplacitũ, verũetiã in nobis, in omni populo suo. Sed vigilanter attendendũ est, ꝙ non dicitur, Beneplacitũ est domino in omni populo, sed cum restrictione loquendo in populo suo, tantum ait Deo esse beneplacitum. Atque ita consimili observatione, etiam angelum Matthæus in suo euangelio refert loquentem, cum nomen dulcissimum Iesu patri Ioseph exponens, diceret, Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Populum (inquit) non quemlibet, sed populum suum. Qui autem sint de populo eius, statim inueniemus, si ad partem subsequentem procedamus. Subiungitur enim, Et exaltauit mansuetos in salutem. Sunt ergo mansueti populus eius, in quo est ei beneplacitum. Et si requiras, quosnam verè debeamus appellare mansuetos, audi quod per prophetam dicit dominus,

H

A Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritu & trementem sermones meos? Hi enim sunt, quos hîc mansuetos dicimus: hi sunt qui de populo domini computantur suo tempore exaltãdi in salutem. Cęterum, exacerbatores illi eloquiorum Dei, qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, qui verba Dei non cum debita reuerentia & obedientia suscipiũt in corde bono, sub odio Dei sunt, nunquam exaltandi in salutem, sed reprobandi suo tempore in damnationem: quę distinctio pulchrè etiam in alio loco à Propheta indicata est, his verbis, Suscipiens mansuetos dominus, humiliãs autem peccatores vsque ad terram. Cęterum quod in quibusdam codicibus per tempus prętęritum legitur, exaltauit, melius legitur per futurũ, exaltabit, quomodo in Græco ὑψώσει, item & ī Hebręo, & quomodo habent emendatiores Latini codices. ¶ Versu. 5. Exultabunt sancti in gloria, &c. Omnia ista ad finem vsque Psalmi, nos de gloria & exaltatione sanctorum in futuro sæculo, in Elucidatione sumus interpretati: quam interpretationem ipsa Psalmi verba, si diligenter consideręntur, manifeste monstrabũt. Possunt tamen fidelibus in militante Ecclesia non omnino male accommodari, qui etiam in hoc mundo exaltantur in salutem, quando Dei gratia à diaboli potestate eximũtur, & salui fiunt à peccatis suis, quomodo in Psal. 26. glorians dicit victor, In petra exaltauit me, & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos. Exultant iidem nunc in gloria & honore, quo affecti sunt à Deo, in gloria adoptionis filiorum Dei: quemadmodum Apostolus ait, Gloriamur in spe filiorum Dei. Insuper lætantur in cubi- Rom.5.
B libus suis. i. in cordibus & conscientiis suis, dum testimonium perhibet in cordibꝰ eorum spiritus Dei, Rom.8.
ꝙ filii sint altissimi, & gloria eorum est testimonium conscientiæ ipsorũ. Ita dum gloriantur in sua cõ- 2.Co.1.
scientia, quasi in cubilibus lętantur. Est enim vnicuique pro cubili, sua tuta conscientia, in qua molliter requieſcit, bonum est testimonium quasi pro lectulo habens. Qua etiam ratione apud Sapientem dicitur, Secura mens, quasi iuge conuiuium. Quomodo autem exultationes Dei sint in gutture sanctorũ, Prou.15.
hîc etiam in peregrinatione degentiũ, manifeste indicat, qui dicit, Cantabiles mihi erant, vel (vt in He- Psal. 118.
bręo legitur) Cantica mihi erant iustificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ. Et alius quidam, Vi- Esai.38.
uens viuẽs ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie: pater filiis notam faciet veritatem tuam. Domine saluum me fac, & Psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostrę in domo domini. Gladios autem ancipites in manibus fidelium, appellabimus eadem illa veritatis ac Euangelicæ doctrinę eloquia, Psal.119.
quę alibi sagittæ acutę appellantur, & sagitę potentis acutę. Sed & Paulus aperte verbũ Dei gladiũ ap Psal. 44.
pellat cũ Ephesiis scribit, Accipite gladium spiritꝰ, quod est verbũ Dei. Ac rursum Hebræis, Viuus est Ephe.6.
sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. pertingens ad diuisionẽ animæ ac spiritus, Hebr. 4.
&c. Hos gladios ancipites habent in manibus sancti, vt in eis pugnent ac dimicent cõtra omnes aduersarios, quemadmodũ materialem gladium in manibus tenens, hoc facit, vt defendat se, atque etiã impu-
C gnet & feriat hostes. Tenẽt (inquam) hos gladios sancti in manibus, ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis, Ad alligandos reges eorũ in compedibus, & nobiles eorũ in manicis ferreis. hoc est, ad subigendas sibi incredulas nationes, ad expugnandas & deuincendas aereas potestates, potentes quoque & sapientes sæculi superandos, & populos ad veritatem fidei de manibus eorum eripiendos. Quod in alio Psalmo per comparationem sagittarum ita dicitur, Sagittæ tuæ acutæ, popu- Psal. 44.
li sub te cadent, in corda inimicorum regis. Et Paulus Apostolus, de hac sanctorum victoria aperte scri- 2.Co.10.
bit, cum ait, Arma militiæ nostrę non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionũ, cõ-
filia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redi-
gentes omnem intellectum in obsequium Christi, & in promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam. Hoc autem est iudicium conscriptum, hæc vltio est, quam ab æterno proposuit facere per filium suum atque eius discipulos Deus, contra principem mundi huius: hæc est illa vltio, de qua trina repli-
catione gloriatur Ecclesia, cum ait, Omnes gentes circuierunt me, & in nomine domini, quia vltus sum Psal.117.
in eos. Circundantes circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine domini, quia vltus sum ī eos. Hoc illud est iudicium, de quo alibi dicitur, Iudicabit dominus populũ suũ, Psal. 132.
& in seruis consolabitur siue deprecabitur. Et in Euangelio dominus, Nunc iudicium est mundi. Iam Deut.32.
princeps huius eiicietur foras. Est postremo hæc omniũ sanctorum cõmunis gloria, quòd absque hu- Ioan.12.
D mana potentia, absque humana sapientia, sola Dei virtute, ita potentes sint ad perdendum sapientiam sapientum, & reprobandum prudentium prudentiam: atque ad deuinciendum & subigẽdum omnem mundi potentiam: & talia profecto sunt hæc omnia, pro quibus merito debeat cantari canticum nouũ, 1.Cor.1.
in quibus lætari debeant verus Israel & filii Siõ quomodo in alio Psalmo dicitur, Lætetur mons Sion, Esa.29.
& exultent filiæ Iudæ propter iudicia tua domine. Digna profecto sunt, ob quæ debeamus illi in cho- Psal.47.
ris, tympanis atque psalteriis canere, quomodo nos iste modo Psalmus exhortatur, Sũt sane indicia patentissima certissimaque testimonia, quòd beneplacitum sit domino in populo suo: hi effectus sunt magnificæ exultationis, qua suos electos etiam in præsenti sæculo Deus exaltat, faciens illos mundum vincere, & semper in omni loco triumphare in Christo Iesu filio suo. Hæc autem expositio, nequaquam il- 2. Cor.2.
li præiudicat quam nos in Elucidatione de gloria & fœlicitate superna dedimus, imò potius ordinatur vna ad alteram: quemadmodum illa quæ in hoc tempore est electorum exaltatio, illius post vẽturæ glorificationis quoddam est prænuncium. Cæterum, quòd quidam hæc de temporali fœlicitate conantur exponere Iudęorum, post captiuitatem Babylonicam pristinam gloriam aliqua ex parte recuperantiũ, intelligentes gladios materiales, & temporales victorias atque vltiones, & iudicium conscriptum intel- Deut.32.
ligentes iudicium quod in libro Moysi promissum fuit filiis Israel à suis iniquitatibus ad Deum se con-
uertentibus, quo videlicet promissa illis erat vltio de inimicis, si ab iniquitatibus se conuerterent ad ser-
uiendum domino, quemadmodum econtrario à Deo recedentibus promissa fuerat captiuitas & subiectio: hęc (inquam) expositio, vt nimium Iudaica & crassa, nobis digna visa nõ est, quam ꝑsequeremur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CL. PSALMI ARGVMENTVM.

Vasi in ebrietate spiritus raptus Propheta, considerans nullum esse laudis Diuinæ modum neque terminum, ipsum in sanctis & in firmamento fortitudinis in medio angelicorum exercituum glorioſe residentem & inhabitantē iubet, adhibitis omnis generis musicis instrumentis, pro posibilitate modi humani, quibuscūque fieri posit medijs collaudari, ut quod agnoscit, neque corde, neque ore plene impleri possit, ad id etiam exteriora corporis membra, quantum possint, adiuuent.

CL. PSALMI ELVCIDATIO.

1 *Laudate dominum in sanctis eius:*

** laudate eum in firmamento uirtutis eius.*

2 *Laudate eum in uirtutibus eius: * laudate eū ſecūdū multitudinem magnitudinis eius.*

3 *Laudate eum in ſono tubæ, laudate eū ī pſalterio & cithara.*

4 *Laudate eum in tympano & choro, laudate eū ī chordis & organo.*

5 *Laudate eum in cymbalis beneſonātibus, laudate eum in cymbalis iubilationis:*

** omnis ſpiritus laudet dominum.*

LAudate dominum in ſanctis eius, in quibus tam mirabilem ſe ac glorioſum in potentia, ſapientia & bonitate demonſtrauit, dum ipſos ad ſuā imaginem creauit, vt diuinæ capaces eſſent naturæ, dum illos à peccatis ſaluauit, dum à morte redemit, dum ex filiis iræ filios Dei cōſtituit, nunc eos gratia iuſtificans, ſalute autem æterna eos glorificare in ſæculo venturo diſponens: * laudate quoque eum in firmamento fortitudinis ſuæ, in cæleſti palatio, mantione fortiſsima, & firmiſsimo habitaculo ſuo, in quo cū ſanctis omnibus ſine fine regnat & gloriatur. 2 Laudate eum in potentatibus, fortitudinibus ſiue potentiis ac virtutib⁹ eius, id eſt, in ſua maxima & infinita omnipotentia, cui ſubeſt cū voluerit poſſe, & cui pœnitus nihil impoſsibile eſt, imò neque difficile: * laudate eū iuxta magnitudinem immenſæ omnipotentiæ & infinitę virtutis eius, hoc eſt, laudate quantum poteſtis, & quantum prævalebitis, quia propter immenſam gloriam eius digne ſatis nunquā laudari poterit. 3 Et quia neque corde neque ore ad laudandū ſufficitis, vt etiam manus & mēbra cætera atteſtari valeant perfectæ laudis (ad quan nō ſufficitis) deſideriū & bonam voluntatē, adhibete, & aſſumite etiā exteriora quælibet inſtrumēta muſicæ harmoniæ, in quibus laudes illi decantetis, videlicet in tubarū clāgoribus perſonātes, & buccinis concrepantes, in pſalteriis quoque & citharis ſuauem edentes melodiam. 4 Adhibete tympana, & perſonate in eis, choros facientes, ad pariter collaudandum dominum: in inſtrumentis quoque chordarū, & in organis laudes illi decantate. 5 Collaudate eū in cymbalis bene reſonantib⁹, laudate eum in cymbalis dulci ſono bene tinnientibus, & hoc ſuaui tinnitu veluti iubilātibus: * Quid plura ego dicam? Quam inuitabo vltra creaturā? quem adhuc laudis modum exprimā? Ecce per ſingula percurrens deficio, nec inuenio quid vltra cōmemorem. Generali proinde exhortatione concludens, omne quod ſpiritum habet vitę, & omne quod ſubſiſtit creatū ab ipſo, inuito in laudem eius, quem pro ſuæ magnitudinis præcellentia conſtat digne ſatis nunquam laudari, neque glorificari poſſe, qui eſt ſolus ſup omnes laude ſempiterna laudabilis Deus trinus & vnus in omnia ſæcula benedictus. Amen.

Sapiē.12. Luce.1. Gene.18.

ANNOTATIONES IN PSALMVM CL.

PSalmorum liber, conuenientiſsimum maximeque decentem finem accipit hoc vltimo Pſalmo, vtique deuotionis iubilo pleniſsimo. Cum enim totus Pſalmorum liber hoc præcipue ſpectet, vt ad laudem Dei homines adhortetur, partim ex iis quæ in ipſo ſunt perfectionibus, partim ex conſideratione mirabilium eius operum, & prouidiſsima benigniſsimaque eius erga humanum genus diſpenſatione, quo ad electorum ſalutem cuncta diſponit diſpoſuitque ab initio, decens fuit, vt tali aliquo Pſalmo clauderetur liber, qui nihil eſſet niſi laudis excitatio: cuiuſmodi proculdubio hic eſt, ſi eſt vllus. Nihil enim aliud eſſe videtur quàm purum halleluia, id eſt, mera laudis exhortatio: cum nihil aliud proponat, quam hallelu, hallelu, id eſt, laudate, laudate. Eſt autem in hoc Pſalmo quaſi defectio laudantis, cum præ magnitudine, tam multis, tamque frequentibus & feruentibus exhortationibus propoſitis, veluti fatigatus iam deficit inuitator, & quaſi deficiens laudi imponit terminum: cum poſt toties repetitum, & in prioribus duobus Pſalmis, & in hoc nouiſsimo, laudate, cātate, talem ponit totius ſuæ exhortationis clauſulā: Omnis ſpiritus laudet dominū. hoc eſt, omne quod ſpirat, omne quod vitā habet, laudet dominum: ſub hoc quod particulariter dictum videtur, intelligendo vniuerſaliter, omne quod vitam & eſſe habet. Nam Deo viuunt omnia, in quo (vt ait Ioannes) vita erat quicquid factum eſt. Cæterum, quantum ad inſtrumenta quæ hīc plura explicantur, in quibus iubemur laudare dominum, nota quòd ea omnia ſecundum myſticas intelligentias moraliter exponi poſſunt, quemadmodum ante nos plures qui in Pſalmis laborarunt, diligenter explicarunt, apud quos facile erit iſta requirentibus inuenire. Nos tamen nihil illorum attigimus, neque arbitramur Prophetam illa principaliter ſpectaſſe, tametſi pie & deuote contemplantibus ita expoſita ſint: ſed ex ſpiritus ebrietate & plenitudine deuotionis, ex nimia inflammatione cordis geſtientis magnifice celebrare dominum, putamus

Ioan. 1.

A omnia hæc muſica inſtrumēta hīc nominari: vt hoc modo ſignificaretur, dignus eſſe Deus noſter qui in omnibus muſicis inſtrumentis, quibuſcunque modis fieri poſsit, collaudetur & celebretur, quemadmodum in Pſal.148. à rationali creatura omnis inuitabatur ad Dei laudem, etiam irrationalis, etiā inſenſibilis, etiam inanimata creatura, vt ſic tali inuitatiōe proteſtaretur laudās, ſolum ſe nō ſufficere ad digne laudandum tam laudabilem dominū. Qui enim auxiliū poſtulat ad rem aliquā perficiendā, hoc ipſo monſtrat ſe non eſſe per ſe ſolum ſufficientem ad rem eiuſmodi, vt dignū eſt, peragendam. Alioqui, quid opus fuerit alienum inuocare auxilium, ſi tu ſolus tuo ſufficis, quod quæris, trāſigendo negotio? ¶ Verſu primo, Laudate dominū in ſanctis eius. In Græco atque in Latino, ambiguū eſt genus, vt intelligi poſsit, in hominibus vel angelis ſanctis, genere maſculino: vel in ſanctis, genere neutro .i. in cæleſtibus, quomodo in Pſal.133. dicitur, In noctibus extollite manus veſtras in ſancta. id eſt, ad cælos, qui (ratione inhabitantium ſanctificatorum) peculiariter aliquando ſancta appellantur, quomodo etiam Paulus Apoſtolus Chriſtū dicit per proprium ſanguinem ſemel introiſſe in ſancta, æterna redemptiōe inuenta, proculdubio cælos ſignificare volens & manſionem beatorum, quæ ſunt vera ſancta. Similis ambiguitas eſt in verſu vltimo Pſalmi. 67. Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, &c. Nos in Elucidatione expoſuimus per genus maſculinum, in hominibus ſanctis ſiue fidelibus eius, quomodo etiā beatus pater Auguſtinus interpretatur, vt quomodo etiam alterū illum locum Pſalmi. 67. ſumus loco ſuo interpretati. Quod autem in ſecunda parte dicitur, In firmamento virtutis eius, nos expoſuimus de cæleſti habitaculo, accipientes videlicet firmamentum virtutis, pro cæleſti habitaculo, quod Paulus appellat tabernaculum non manu factum. id eſt, non huius creationis .i. quod non eſt factum manu vel ſapientia hominum artificum, ſed potentia virtutis Dei propter quod, ſpecialiter firmamentum appellatur virtutis eius. Atque huic interpretationi bene conuenit quod Felix vertit, In firmamēto fortitudinis eius: item quod alii vertunt, In expanſo virtutis vel fortitudinis eius. hoc eſt, in cælo quod ſecundum virtutem ſuam expandit ſibi, quomodo dicimus tendere tabernaculum. Vel intelligi poſſet firmamentum virtutis Dei, eo quòd ibi ſpecialiter reluceat Dei potentia, nimirum circundati illic miniſtris mille milibus, qui miniſtrant ei, & decies centenis milibus qui ei aſsiſtunt. Alii verò ſic intelligunt, In firmamento virtutis eius. id eſt, in virtute eius, quæ eſt firmiſsima & potentiſsima, vt firmamentum accipiatur quaſi pro firmitate vel fortitudine vel ſtabilitate, quomodo in alio Pſalmo diximus, Non eſt firmamētum in plaga eorum. id eſt, non fortitudo, non eſt duratio & ſtabilitas in plaga impiorum, vt ſit ſenſus, Non eſt impii in hoc ſæculo grauis plaga, aut diu durans, aut multum grauans afflictio, quemadmodū ſuo loco expoſitum eſt. Atque huic expoſitioni non omnino diſſonat quod vertit ex Hebræo Hieronymus, Laudate eum in fortitudine potentiæ eius: & quod dixit Felix verti poſſe, In extenſione virtutis eius: vel (vt alii) In extenſa aut forti virtute eius. ¶ Verſu ſecundo, Laudate eum in virtutibus eius.

B

C Ne mireris, ſi virtutes (quod hactenus ferè vbique interpretati ſumus exercitus) iam aliter interpretemur, nempe fortitudines. Nam in aliis locis, vbicunque virtutes interpretati ſumus exercitus, vt Domine Deus virtutum (quod frequenter in Pſalmis ponitur) Non egredieris Deus in virtutibus noſtris, ac in aliis huiuſmodi locis: vbicunque (inquam) ſic ſumus interpretati, ſi Hebrǽam lectionem inſpicias, inuenies haberi illic ſebaoth, quod ſignificat exercitus, in numero plurali. Item ſi Græca inſpicias, inuenies δυνάμεων, quod frequentiſsime pro exercitibus ponitur, eo quòd in exercitu ſit virtꝰ belli. Hoc autem loco, neque Hebræa habent ſebaoth, neque Græca dynameon, ſed in Hebræo eſt geburoth, numero plurali, quod robora, fortitudines, virtutes, vires, potentias, vel potētatus ſignificat. In Græco autem eſt δυναστείαις, quod potentatus ſignificat, vel prævalentes fortitudines. Quæ ambæ dictiones, tam Græca quàm Hebræa, ponuntur eodem in pſalmo. 91. vbi nos habemus, Si autem in potentatibus octoginta anni, quod illic diximus ab aliis legi, In robuſticitatibus, vel in prævalentibus fortitudinibus. Hoc ergo conſilio cognoſcito, nos hīc virtutes diuerſo modo quàm hactenus expoſuiſſe. Vnde & Hieronymus ex Hebræo hīc vertit, In fortitudinibus, non (vt ſolet) in exercitibus. Et Felix multiplicē ponit verſionem, In virtutibus, potentiis, fortitudinibus, poteſtatibus, potentatibus. ¶ Verſu vltimo, Laudate eum in cymbalis iubilationis. Tinnitus hīc vocatur iubilatio, quemadmodum exprimit lectio

D pſalterii Romani, quod hoc loco habet, In cymbalis bene tinnientibus. Vnde capite decimotertio Epiſtolæ prioris ad Corinthios, vbi nos habemus, Factus ſum velut æs ſonans aut cymbalum tinniens, in Græco eſt ἠχῶν ἠχεῖον, id eſt, iubilans, quemadmodum ἀλαλάζων, iubilationem ſignificat. Vnde ſicut illic rectè verſum eſt, cymbalum tinniens pro iubilans: ita hīc pro cymbalis iubilationis, legi rectè poterat, cymbalis tinnitus vel tinnientibus. i. bene ſonoris. Quod autem ſequitur, Omnis ſpiritus laudet dominum, non ſoliū huius Pſalmi, ſed totius libri Pſalmorum eſt egregia & congrua clauſula. Et poſt omnia ſubiungitur, halleluia, quod caput eſt & finis totius libri Pſalmorum, qui ſemper & vbique nō aliud clamat quàm halleluia, nihil nobis aliud loquitur, quàm laudate Deum. Quæ exhortatio vtinam ſic modo capiat in cordibus noſtris, vtinam ſic tota poſsideat noſtra pectora, vtinam tam lingua quàm vita ita ſeſe nunc exerat, vt cum beatis ſupernis ciuibus perpetuum illud & indeficiens halleluia olim cantare mereamur in conſpectu Dei & agni, qui cum ſuo conſubſtantiali patre & ſpiritu ſancto viuit ac regnat in omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Pſal.58. Pſal.79. Pſal.59.

FINIT EXPLANATIO LIBRI PSALMORVM.

DEO LAVS ET GLORIA.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Elucidatio in Cantica ferialia

QVAE EX CONSVETVDINE ECCLESIASTICA per ferias decantantur in horis canonicis.

ARGVMENTVM IN CANTICVM Esaiæ, cuius initium est, Confitebor tibi domine.

CAnticum istud scribit Esaias capite suæ Prophetiæ duodecimo. In quo Propheta loquēs sub persona totius Ecclesiæ Christi, gratias agit de salute per Christum in plenitudine temporis allata, & ablata ira, quæ ab exordio, propter primam præuaricationem, usque ad tempus illud gratiæ humanum genus præcesserat: ac deinde fœlicitatem temporis huius quod est sub noua lege commemorat, & fideles omnes horum beneficiorum factos participes ad laudem Dei & prædicationem mirabilium eius inuitat.

ELVCIDATIO IN CANTICVM ESAIAE.

1 *Confitebor tibi domine, quoniam iratus*
Psal.84. *es mihi: conuersus est furor tuus & cōsolatus es me.*

CONfessione laudis celebrabo, domine Deus me⁹, quoniam cū in prioribus ætatibus à tempore primæ transgressionis mihi fueris iratus, iam tamē in temporis plenitudine cessauit illa iracundia tua, auertisti ab ira indignatiōis tuę, factus placatus humano generi: & qui olim auersus à nobis fuisti ꝓ iracundiam, iam tandem cōuersus es ad nos vultu placido per misericordiam: & in hac tua conuersione refecisti nos consolatione optima, prius quasi desolatos & desperatos. 2 Ecce tu es ipse Deus saluator meus, tibi sic placuit, quando venit plenitudo temporis, mittere in mundum filium tuum, ad saluandū populum suum à peccatis eorum: tibi placuit per filium tuum operari salutem in medio terræ: * atque ob hoc bene fidenter agam, viuam absque timore, nec vltra timebo quid faciat mihi homo, & ego despiciam omnes inimicos meos. Scio enim neminem posse condēnare, quos De⁹ iustificauerit, neque vllā potestatem nocere posse ei quem dominus saluare voluerit. Quare in Dei electione & gratia firmam habens fiduciam, nolo conturbari, nolo vltra metuere. 3 Quid enim timeam? qui dominum Deum potentissimum habeo meam fortitudinem, & meam laudem vel gloriam: qui nō in propria mea virtute, nō in propriis viribus confido aut glorior, cum sciam me ex memetipso vel nihil esse, vel minus nihilo: sed dominus Deus ipse est fortitudo & virtus mea, in qua confido & glorior, sine quo vt nihil possum, ita in eo & per eū possum omnia: * & ipse factus est mihi saluator, ipse placatus humano generi factus mundi saluator, genus humanum à captiuitate peccati, in qua detinebatur, & debito mortis quo obstringebatur, redimens ac faciens saluum. 4 In illo tempore acceptabili, in temporis plenitudine, vos qui intra Ecclesiam eritis fideles, crediturí in nomine eius, abundanter accipietis aquas cęlestis gratiæ & spiritualium charismatum, de plenitudine Christi saluatoris, quasi de fontibus plenissimis: accipietis de plenitudine eius qui plenus est gratiæ & veritatis, habens nō ad mensurā spiritū: & sic accipietis, vt tamen illius plenitudini nihil decedat: quēadmodum cum ex fontibus aquam hauris, quantūcunque hauseris, ob cōtinuā scaturiginem, non deficit, neque diminuitur fontis aqua: * & in illa die salutis ac gratię, in illo tempore acceptabili, dicetis vos fideles quicunque estis crediturí in nomine eius, & hæc multo maxima beneficia in Ecclesia susceptura: dicetis (inquam) vobis inuicē, ad exhortandum pro gratitudine. 5 Cōfitemini domino ex corde fideli & animo grato, qui tāta vobis cōtulit bona, quę nō fecit omni natiōi, neque generationibus pristinis: & cōfitētes ad gratiarū actionē, simul etiā inuocate nomē ei⁹ fiducialiter, eū inuocate paratū adhuc maiora vobis conferre. Omnis enim quicūque inuocauerit nomē domini, saluus erit. * Et quo salus hæc omnibus allata magis diuulgetur & agnoscatur, vos qui iam Deo credidistis, & agnoscitis hāc salutē, studete eā annūciare populis & gētibus, prædicantes mirabiles cogitationes & mirabilia consilia eius quæ cogitauit super genus humanū, & quibus perfecit salutem nostram: * & hoc ad memoriā reuocate, hoc recogitate, ac rememorādo prędicatę, ꝙ⁹ no-

Galat.4. Matt.1. Psal.73. Psal.117. Rom.8. 2 *Ecce Deus saluator meus:* * *fiducialiter agam, & non timebo.*

3 *Quia fortitudo mea & laus mea dominus:*

Ioan.15. Philip.4. * *& factus est mihi ī salutem.*

4 *Haurietis aquas ī gaudio de fontibus saluatoris:*

Ioan.1.

Ioan.3. * *& dicetis ī illa die.*

5 *Confitemini domino inuocate nomen eius.*

Ioel.2. Rom.8. * *notas facite in populis adinuentiones eius:* * *mementote, quoniam est nomen eius.*

6 *Cantate domino, quoniam magnifice fecit:* * *annunciate hoc in uniuersa terra.*

7 *Exulta & lauda habitatio Sion:* * *quia magnus in medio tui sanctus Israel.*

men eius qui hanc salutē est operatus, excelsum est & sublime super omne nomen. Saluatorem enim nostrum Deus exaltauit, dans illi nomen super omne nomen, vt in nomine eius omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum. 6 Gaudentes cantate domino, quòd magnifice admodum fecerit, quòd suam magnificentiam mirabiliter demonstrauerit pro reparādo & saluando populo suo, vt eos à morte restitueret vitæ, ab ira ad gratiam, à captiuitate ad libertatē, à damnatione ad gloriam: * hoc opus tam admirabilis potentiæ, sapientiæ & bonitatis: hoc (inquam) opus redemptionis humanæ ne tacueritis, qui agnoscitis, sed proclamate & annūciate in omnem terram & fines orbis terrarum. 7 Exulta, & lauda, ô beate populus qui habitas in Sion: gaudete & exultate quicunque intra sanctam Ecclesiam inhabitatis, credentes ī nomine saluatoris vestri: * & merito vos quidem gaudere debetis & exultare, propter illum qui habitat in medio vestri, videlicet quoniā magnus est ille sanctus Israel, dominus Deus verus saluator vester: qui habitat in medio vestri, tanquam protector, defensor, propugnator, pastor & rector in medio populi sui, sicut pater in medio familię & filiorū suorum, qui pollicitus est, vbicunque duo aut tres fuerint congregati in nomine suo, ibi se futurum in eorum medio, qui insuper pollicitus est vobiscum esse ac permanere vsque in consummationem sæculi.

Philip. 2. Matt. 18. Matt. 28.

ANNOTATIONES IN PRAECEDENS CANTICVM.

VErsu primo, Confitebor tibi domine, quoniam iratus es mihi, cōuersus est furor tuus. Sic intellige, acsi coniunctim hæ partes proferrentur, vt confessio non ad partem illam referatur, quoniam iratus es mihi: sed ad totum hoc, quoniam iratus es mihi, conuersus est furor tuus, ad hūc sensum, Cōfitebor tibi, quoniam cum iratus olim fueris mihi, iam conuersus est tamen furor tuus, atque cessauit, & es me consolatus: quo ferè loquendi modo, Paulus Romanis ait, Gratias ago Deo, ꝙ fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinę in qua traditi estis. hoc est, Gratias ago Deo, quòd cum olim fueritis serui peccati, nunc facti sitis obedientes, &c. Secundum sententiā verò pulchre ista reconciliatio & conuersio irę Dei apud Psalmistam exprimitur, cum in Psalmo octuagesimoquarto sic loquitur, Benedixisti domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob. Remisisti iniquitatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum. Mitigasti omnem iram tuam, auertisti ab ira indignationis tuæ. ¶ Versu tertio, Quia fortitudo mea & laus mea dominus. Laudem, potes intelligere gloriam. Dominus enim, laus & gloria nostra est, in quo solo gloriari & laudari siue lætari debemus, quomodo in psalmo dicitur, In domino laudabitur vel gloriabitur anima mea. Potest tamen aliter intelligi dominus esse laus suorum fidelium. id est, laudis obiectum siue materia, quatenus videlicet ipse est quem pro suis maximis beneficiis & admirabilibus operibus laudare debēt fideles. Vel laus est dominus suorum, quatenus ipse ratio est vnde sui laudentur. Laudabilis enim populus & beatus, cuius est dominus Deus. Quemadmodum enim Salomonem gloriosum præ regibus aliis, rectè dicimus fuisse laudem & gloriam sui regni atque sui populi, sic Christum multo magis dicere possumus laudem populi sui. ¶ Versu quarto, Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Per fontes istos saluatoris, pie quidā intelligunt sacramenta Ecclesiæ à Christo institutа: ex quibus hauriuntur aquę, quatenus ex Christi institutione per ea purgantur peccata, & confertur gratia. Pie item quidā fontes istos intelligunt vulnera Saluatoris, ex quibus aquas haurimus in gaudio, quoniam ex eius passione tota nobis nostra salus processit.

Psal.33.

ARGVMENTVM IN CANTICVM Ezechiæ, cuius initium, Ego dixi in dimidio dierum meorum.

CApite 38. Esaiæ legimus, post superbum & blasphemum Sennacherib percussum per angelū domini occisis in castris eius centum octoginta quinque milibus virorum, ægrotasse Ezechiam usque ad mortem, adq; ipsum ægrotantem missum fuisse Esaiam Prophetam, qui illi diceret, Dispone domui tuæ, quia mori eris tu, & non viues: sed cum ille conuersa ad parietem facie orasset dominum, fletuq; magno fleuisset, sententiam illam fuisse reuocatam & retractatam, ut diceret illi dominus per eundem Prophetam qui prius mortem sibi denunciauerat. Hæc dicit dominus Deus Dauid patris tui, Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. Ecce ego adijciam super dies tuos 15. annos, &c. dans ei signum retrocessionis umbræ solaris in horologio Achaz. Pro hoc ergo sanationis suæ beneficio, quod subsequitur canticū Ezechiæ cecinit, quēadmodum titulus indicat his uerbis, Scriptura Ezechiæ regis Iuda, cum ægrotasset, & cōualuisset de infirmitate sua. In hoc ergo cantico rememorat amaritudinem & tristitiam illam in qua fuit, cum audisset nuncium mortis suæ, in ætate adhuc florenti) & uelut in dimidio dierum: quoniam (ut tradunt in hac re fide digni authores) annum agebat 39. cū de Sennacherib à Deo acciperet uictoriā, quam subsequuta est ista infirmitas. Multum etiam deflet, quòd absque semine esset discessurus, & quòd in eo generatio Dauid esset accepturа finem deplorat, dicens, Generatio mea ablata est, &c. Dicunt enim, tunc temporis nondum illum genuisse liberos. Reliqua insuper omnia ad finem usque per querimoniam proponuntur. Sic enim loquitur, secūdum cum effectum, quo tum erat, cum esset in angustia antequam ex conualescētia erat ex Dei uoce instructus: & ma

Universidad de Deusto
Biblioteca

xime morbi sui grauitatem exaggerat, quo Dei beneficium amplius extollat: pro quo, coneludens pollicetur illi ad gratiarum actionem, sempiternæ laudis cantica. Est autem per se euidens ac manifestissimum, secundum literam totum hoc canticum exponendum esse de Ezechia & eius infirmitate atque cõualescentia, neque in Elucidatione aliam ponemus intelligentiam. Veruntamen secundum mysticum sensum, poterit etiã accommodari illi qui similiter in spiritu fuerit affectus, ut Deo gratias agere uelit pro liberatione à morbo animi, uel recogitare statum ægrotantis animæ per Deum iam sanatæ: quomodo Ezechias hic de corporali infirmitate sanatus, suam curationem ad gratiarum actionem commemorat. Vel etiam ad totum genus humanum per Christum sanatum, secundum mysticum sensum potest accommodari.

ELVCIDATIO CANTICI EZECHIAE.

Esai. 38. **1** *Ego dixi:*

* *in dimidio dierum meorum uadam ad portas inferi.*

POsitus in infirmitate, vbi audissem per Esaiã Prophetam ex ore domini nunciũ mortis meę, illo dicente: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & nõ viues cum magno dolore cordis & fletu vocis, dixi ego, velut corã Deo proponendo querimoniã: * ecce in medio dierum meorum secũdum huius decreti nunciũ cogor è viuis abscedere, iam in ætate florida ante senectutẽ, adhuc robore fortis, vegetus, atque robustus, præmatura morte cogor occumbere & abire è terra ista viuentium ad portas inferni. id est, ad loca mortuorum: secundum corpus quidem ad sepulchrum, secundum animam verò ad lymbum patrum maiorum meorum, qui ante me illuc descenderunt.

2 Quæsiui residuum annorum meorum:

* *dixi, non uidebo dominum Deum in terra uiuentium.*

3 Non aspiciam hominem ultra:

* *& habitatorẽ quietis.*

2 Quamobrem conuertens caput ad parietem lectuli, fletu magno postulaui, & requisiui à domino Deo meo residuum annorum meorum: postulaui vt misereretur mei, adhuc ĩ ætate florida vigẽtis, quasi in medio vitę meę robore consistentis: & petii residuũ annorum mihi ex Dei misericordia adiici, petii mihi adiici saltem annos aliquot vitæ meę, & prolongari terminũ: * Et dixi, conquerendo atque lamentando, Si morte iamiam cogar abscedere è terra viuentiũ, ergo non vltra dabitur mihi hîc super terram videre dominum, non vltra potero ascendere in domum domini, vt ibi eum videam, siue visitẽ, & adorem. 3 Neque amodo aspiciam hominem vllum in hoc mundo, postquã morte (iuxta hoc quod audiui nuncium) absumptus fuero, nõ vltra erit cum hominibus super terram conuersatio mea, neque videbo ego illos, neque illi me, neque sciam omnino quid illi agant in terris: * neque videbo populum meum post Sennacherib percussum & contritum paci restitutũ, in sua pace & quiete habitãtem, populum iam secure inhabitaturum terram, absque inimicorum timore, non dabitur mihi, quod tamen vehemẽter optarem si mihi posset contingere. 4 Et quod me omnium maxime cruciat, ecce generatio mea cessauit & ablata est: si moriar, penitus moriar, quoniam semen nondum fuscitaui, neque relinquam similem mei, qui possit mihi in regno succedere: ita ablata est mea generatio, quoniã prolem nõ habeo: * & quomodo tabernaculum pastorũ, vbi voluerint migrare, voluitur in vnum & complicatur, quo portetur commodius, nec vltra extenditur vt antè: ita mea generatio conuoluta videtur, à me incipiendo finitur series lineæ regiæ & regiigeneris: à me, si iam moriar absque liberis, quasi tabernaculum pastorum conuoluetur generatio, quoniam in me finietur, & non extendetur amplius. Atque ita, quomodo fieri poterit, vt iuxtà promissionem factam Dauidi, non deficiat de semine eius qui regnet super domũ Iacob? quomodo Messias ille desideratus cunctis gẽtibus de Dauid nascetur, si ego absque liberis iam nũc morte absumar? 5 En vita mea in medio suo validissimo cursu subito per infirmitatẽ hanc abrũpitur & pręciditur, vt nõ vltra decurrat vel progrediatur longius: quomodo subinde texens rũpit filũ & frãgit in cursu medio, vel quomodo ille cũ voluerit subito vno impetu filum rumpit & frãgit: * vix mihi videbar adhuc incœpisse viuere, & iã ego succidor, iam finitur mihi cursus vitæ meæ. Nam in infantia vix homo viuit vt homo, dum rationis vsum nõ habet: in pueritia quoq; & adolescẽtia, vix vt homo viuit, dũ nõ est sui iuris, neque ad suũ arbitriũ permittitur viuere, & dum in multa viuit afflictione & insipiẽtia, propter iuuentutẽ & inexperiẽtiã. Mox autem vbi florere incipio in ætate perfectiori, præmatura morte hinc abripior, vix dũ in flore viuere exorsus: * absumes me, & morte finies, de mane vsque ad vesperã expectãtẽ & prestolantẽ, quomodo solent ægri de mane expectare vesperã, & vespere expectare mane, quasi sperantes temporis mutatione aliquod sui morbi leuamentum. 6 Ita expectabam vsque mane, si aliquid sentirem leuaminis, quod subinde solet ægrotis tempore matutino contingere: * verum morbus iste qui me ex Dei iudicio corripuit, totum me depascit, consumit, & deuorat, vsque ad ossa nihil mihi relinquit fortitudinis, omnibusque exhaurit viribus: idque in admodum modico tempore magno impetu, & multa violentia: quemadmodum leo deuorat prædam suam quam rapuerit, aut quæ illi tradita fuerit, absque mora magna violentia. 7 Ita me finies de mane ad vesperã vsque expectantẽ, & præstolantem: si sic pergas, & nisi alleuies à me manũ tuam, ita me absumes expectantẽ, id quod ex continuo defectu, & destitutione manifeste percipio, dum me sentio de die in diem, de hora in horam, magis magisque destitui viribus: & quo diutius præstolor, eo vicinius ad finem tendere: * propter quod ego ad te clamaui cum magno fletu & gemitu, sicut pullus hirundinis cum magno, quantum potest, vocis stridore clamitat: & meditatus sum, & excitatus loquendo & gemendo, sicut colũba: id est, ex amaro animo, & ardenti affectu ad te clamaui, in bona fiducia, quem vnum sciebam mihi posse ferre auxiliũ, & præterea neminem. 8 Oculi quoque corporis mei præ nimia & continua suspectione ad cęlum attenuati & debilitati sunt, continuò suspicientes, & sursum dirigentes aspectum. Facit enim debilitari & attenuari oculos illa continua defixio visus in rem vnã, maxime cũ in superna leuantur, & defiguntur in ea quæ sursum sunt, vt eleuari eos oporteat. 9 O domine (dicebam ego) vides tu, quomodo ego vim & violentiam magnam patior à morbo isto, qui me sic absque cessatione consumit, & penitus deuorat, vt nihil relinquat in me virium: * tu pro me responde, pro me loquere, pro me age contra hunc tam rabidum leonem. Non enim ego video remedium, neque puto quẽquam esse hominũ vel medicorum, qui possit me salvum facere, nisi tu solus: qui percutis, & sanas, occidis, & viuificas. * Sed quid dicam ego? Quorsum istam domino Deo propono querimoniam? Aut quid ipse mihi respõdebit? Quid ab illo expecto responsi, lutum à figulo, à creatore creatura, cum ipsius sit omne quod patior, cũ ipse omnia hæc fecerit, cum ex ipsius iudicio, voluntate & dispositione, in hoc vitæ discrimen venerim? Non igitur quasi omnino cõtendens, aut quasi murmurans, ista quæ dixi propono, cũ sciam te quæcunque facis in iusto iudicio facere, & non obligari ad respondendum mihi, sed posse te facere quod volueris. Attamen in misericordia cõfidiens postulo, & mea querimonia non murmurationis aut contentionis est, sed humilis deprecationis. 10 Et quo ad me exaudiendũ fias promptior, ecce volo ante oculos tuos rememorari omnia tempora pręterita vitæ meæ, quibus vixi super terrã, idque in amaritudine & dolore cordis mei: pro omnibus quibus te offendi malis, ne forte in me sint delicta iuuentutis aut ignorantiæ, propter quæ indignus inueniar tua exauditione, ecce volo tibi rememorari omnia tempora mea cum amaritudine pœnitentiæ. * Item rememorabor coram te totum tempus præteritum vitæ meæ, cũ dolore cordis mei totum tibi proponã ante oculos, vt consideres quàm breue fuerit vniuersum tempus vitæ meæ, & quàm plenũ miseriis, & quàm in illo omni tempore vitę meæ studuerim coram te ambulare perfectus, vt vel sic te inflectã ad adiiciendũ tam modico æuo meo, vel pauculos annos. 11 O domine (dicebã ego in hac amaritudine positus) hęccine est vita hominis, sicine viuit homo, ad tẽpus tam modicũ? nõ aliud est hominis vita, quàm talis quidã velut vmbrę horarius, imò penè momentaneus transitus? & est vita spiritus mei in talibus? vita mea an cõsistit in tam modica & breui duratione, & tã modica voluptate, tantis cõmixta malis, tam plena ærumnis? talis est vita hominis super terrã? quam vulgo æstimant homines magnũ quid esse, non attendentes ad breuitatem durationis, & finis velocitatem. * O domine, tu me in tuo iudicio corripuisti, & erudis morbo isto grauissimo: sed cum volueris, iterum me viuificabis in tuo beneplacito, poteris me sanare qui percussisti: & hoc vt facias peto, propter misericordiam tuam: * ecce enim iam quando pacem ex tuo munere nactus fueram, post victoriam de blasphemo Sennacherib, quãdo sperabam viuere in pace cum populo meo, venit mihi repente dolor alius maximus, & amarissima amaritudo, ex morbo isto qui iam quærit extorquere è corpore animam meam. Propter quod, te precor, vt iã salutem mihi dedisti ab illo hoste, ita & ab hoc morbo gemi-

4 Generatio mea ablata est:

* *& conuoluta est à me, quasi tabernaculũ pastorum.*

5 Præcisa est uelut à texente uita mea:

* *dum adhuc ordirer, succidit me:*

* *de mane usque ad uesperam finies me.*

A *6 Sperabam usque ad mane: * quasi leo sic cõtriuit omnia ossa mea.*

7 De mane usque ad uesperam finies me:

* *sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor ut columba.*

B *8 Attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelso.*

9 Domine uim patior:

* *responde pro me:*

* *quid dicã, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerim?*

C

10 Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine ãiæ meæ.

D

11 Domine si sic uiuitur, & in talibus uita spiritus mei:

* *corripies me, & uiuificabis me:*

* *ecce in pace amaritudo mea amarissima.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 *Tu autem eruisti animam meam, ut non periret:*
** proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.*
13 *Quia non infernus confitebitur tibi, neq; mors laudabit te:* * *nō expectabunt qui descēdunt in lacum ueritatem tuam.*
14 *Viuens uiuens ipse cōfitebitur tibi, sicut & ego hodie:*
** pater filijs notam faciet ueritatem tuam.*
15 *Domine saluum me fac,* * *& psalmos nostros cantabimus cunctis diebus uitæ nostræ in domo domini.*

nata tua misericordia sanes. 12 Tu autem domine, qui semper ad miserendum es pronus, atque ad exaudiendum facilis, exaudisti orationem meam, & eruisti animam meam à perditione, seruasti à morte vitā meā: & quomodo à morte spirituali me preseruasti, ita etiam à morte temporali, cum alioqui secundum naturę cursum aduersus hoc malum nullum esset remedium: * omnia peccata mea proiecisti post tergum tuum, dimisisti mihi omnia peccata mea, quæ in annis præteritis commisi: omnia delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas non attendisti, neque re memoratus fuisti, vt propterea non exaudires deprecantem: & omnino non attendisti ad illa vniuersa, quomodo non attendit homo, neque respicit ad ea quæ post tergum sunt. 13 Quoniam illi qui in inferno sunt, non dabunt tibi confessionem laudis, & mortui qui in damnatione sunt, non vllas tibi laudes dabunt, quoniam in inferno & morte non audietur vox laudis, vbi non est nisi fletus & stridor dentium: propter quod, complacuit tibi dimittere peccata mea, & ea post tergum proiicere, quoniam mauis, vt inter viuentes & iustos te collaudem, quàm inter damnatos & mortuos perpetuò à tua laude sileam: * qui descendunt in lacum profundum inferni & damnationis æternæ, ipsi non expectabunt veritatem & fidem tuam, nihil vltrà præstolabūtur à te, non vllam habebūt spem salutis: quoniam in inferno nulla est redemptio. 14 Sed is qui viuit non solum corporis vita, verumetiam vita spiritus, talis confessionem laudis dabit tibi, domine Deus, eiusmodi te laudabit, vt laudari dignus es: quemadmodum & ego hodie, adhuc viuens in corpore & anima, te pro omnibus acceptis beneficiis laudo, & sicut te laudant iusti omnes quicunque super terram: * imò parentes docebunt filios suos veritatem tuam, docebunt patres suos filios, quàm sis tu verax & fidelis in omnibus verbis & operibus tuis: erunt soliciti parentes, etiam suos posteros in Dei cognitione instituere, vt discant & ipsi laudare dominum, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius. 15 O domine, concludens propono postulationem meam, postulās saluus fieri, & secundum corpus ab infirmitate hac humana opera & arte incurabili, & secundum animam ab omni peccati periculo: * & nos in gratiarum actionem, tum pro hoc beneficio, tum pro omnibus aliis, cantabimus cantica laudis, in domo tua, in templo sancto tuo, & in sancto populo tuo, cunctis diebus quibus viuemus super terram, perpetuum exhibebimus tibi famulatum, & in sempiternum seruiemus tibi.

ARGVMENTVM IN CANTICVM
Annæ matris Samuelis.

1.Reg.1. ANna Samuelis mater, cum diu fuisset sterilis, atque ob sterilitatem uehementer illi fuisset molesta æmula Fenenna, & ipsa uxor existens Helchanæ, ita ut etiam exprobraret illi, quòd dominus concluſisset uuluam eius, contristata super sterilitatis opprobrio, & impudenti exprobratione æmulæ, coram domino in Silo in amaritudine animi sui effundens orationem, uotúmque faciens, à domino exaudita est, concepitque & peperit filium Samuelem: quem (iuxta promissum) ubi fuisset ablactatus, obtulit domino: ac deinde concepit & peperit tres filios & filias: ut non solum esset ab ea ablatum sterilitatis opprobrium, id quod unica prole sufficienter poterat fieri, uerumetiam fœcunditatis gaudium illi daretur multiplicatum pro afflictione quam tulerat. Videns itaque Anna, fecisse secum dominum misericordiam, in data sibi fœcunditate, cecinit domino gratulatorium hoc canticum: in quo sibi factam à Deo misericordiam gaudiosè commemorat, & pro ablato opprobrio gloriatur in Deo, ac gratias agit, Deo soli opus illud asscribens, cuius sanctitatem & fortitudinem prædicat, in quo solo dicit gloriandum, cum ipse solus omnia possit pro suo arbitrio commutare: ut fortes reddat infirmos, atque econtrario infirmos fortes: uictos uictores, atque econtrario uictores uictos: pauperes diuites, atque econtrario, humiles excelsos: atque econtrario, steriles fœcundat: atque econtrario, & ita in cæteris eiusmodi, in quibus magnifice Dei omnipotentia commonstratur eadem illa qua terræ fundamenta posuit. Nouissimè uerò singularem Dei erga electos curam describit, & cōtra impios iram, cum eum dicit seruare pedes sanctorum, & impios in tenebris concludi, ut ibi confusi conticescant, & formidini eum fore impijs, quando super illos de cælis tonabit in terrore suo. Vltimo tandem uersu Christi aduentum apertè satis designans, ipsi dicit à patre dandum imperium, ut pro sanctis suis faciat iustum iudicium. Quanquam autem singuli pene uersus mystice exponi possint, referendo omnia ad ecclesiam gentium, cuius Anna typum gesserit, ut Fenenna ueteris synagogæ nos tamen in Elucidatione simpliciter canticum istud ad literam, Annæ gratulationi, & gratiarum actioni accommodamus. Erit enim perquam facile hunc intellectum capientibus, ecclesiæ gentium omnia suo modo applicare.

ANNOTATIONES IN CANTICVM ANNAE.

A
1 *Exultauit cor meū ī domino:* * *& exaltatū est cor meum in Deo meo.*
2 *Dilatatū est os meū super inimicos meos:*
* *quia lætata sum in salutari tuo.*
3 *Non est sanctus ut*
B *est dominus:*
* *neque enim est alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster.*
4 *Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes.*
C
5 *Recedant uetera de ore uestro:*
* *quia Deus scientiarum dominus:*
* *& ipsi præparātur cogitationes.*
6 *Arcus fortium superatus est:*
D * *& infirmi accincti sūt robore.*
7 *Repleti prius pro panibus se locauerūt:*
* *& famelici saturati sunt.*
8 *Donec sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata est.*

OR meum & spiritus meus prę gaudio gestiuit, & exultauit in domino, qui fecit mihi magna secundū magnam misericordiam suam: * & cornu meum sublimatum est in Deo meo: exaltata sum ego, & magnificata vehementer atque glorificata, & sic exaltata sunt cornua mea per Deum authorem salutis meæ, qui mihi exaltauit cornua, sicut econtrario hostium meorum cornua confregit.

2 Tanta autem bona conferendo, Deus mihi quasi os aperuit, & late aperuit, ad gloriandum super & contra inimicos meos, vt audacter loqui iam possim, & gloriari contra eos qui me prius deridebant, atque etiam super illos, & præ illis: * quoniam lætificauerit me salutare domini Dei mei, quoniam Deus saluator meus tali me affecit lætitia, vt meritò possim super meos inimicos confusos lætari & gloriari. 3 In veritate hoc sentio, & prædico, quod & expertus loquor, neminem esse vel in cælo vel in terra, vel vbicunque tandem locorum, qui sit comparandus domino Deo nostro in sanctitate, qui sic vt dominus noster sit fidelis & sanctus in omnibus verbis & operibus suis, qui sic firmus & verax, certus & fidelis sit in cunctis promissis suis, & in adiuuando semper omnes in se sperantes: * nam præter te, domine Deus, alius non est ita sanctus & fidelis, & non est quisquam ita fortis & potens, sicut dominus Deus noster: cuius fortitudo omnem excellit fortitudinem, cui vni subest cum voluerit posse, qui omnia quæcunque voluit fecit in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis, denique cui nihil est neque impossibile, neque difficile. 4 Ac proinde caueant sibi homines, ne multa garriant, & superbe loquantur in elatione cordis sui, gloriando vane in iis quæ sibi Deus dederit, in despectum & cōtemptum proximorum: caueant à multiplicatione verborum iactantiæ, quibus eloquantur superba atque tumentia, inaniter gloriando propter ea quæ à Deo fortè donari sibi contigerit. Nam superbam hanc gloriationem meritò debet compescere consideratio fortitudinis & omnipotentia Dei, cui facile est donare ei qui non habet id propter quod despicitur, vel auferre ei qui habet id in quo extollitur. 5 Vetera illa vanæ gloriationis & superbiæ verba recedāt de ore vestro, ô illusores & contemptores mei: qui me olim quasi sterilem spernebatis, & tāquam infœcundæ insultabatis, cessate à verbis superbię & tumētis gloriationis: * quoniam Deus est dominus scientiarum, qui omnia nouit, quem nihil later, cuius oculis nuda & aperta sunt omnia: * & ipsi præparantur cogitationes, hoc est, ab eo præparantur cogitationes, ipse præparat cogitationes, ipse se parat ad agendum quæcunque cogitauerit: non aspicit quid nos iactemus gloriando, sed quæ sibi videntur bona facit, & frequenter longe alia quām hominis cogitatio comprehendat. Insuper & cogitationes nostrę omnes illi prępārātur, cogitationes hominū omnes coram eo sunt, ipsique denudatæ, vt nulla illū possit latere. 6 Facit ipse, cum sibi visum fuerit, commutationes admodum mirabiles, efficiens non rarò, vt fortes confidentes in arcubus, sagittis, hastis, & armis bellicis, superentur: ita vt illis nihil prodesse possint arma bellica, in quibus confidebant, & tumebant, quasi inuicti & insuperabiles: * contrà verò illi qui imbecilles viribus & impotentes virtute reputabantur, vt induantur fortitudine, fortes fiant, Dei auxilio confortati in prælio, vt etiam aduersarios suos prius sibi formidabiles, & se prius multo fortiores, possint superare. 7 Item facit non rarò, vt illi qui antè saturi erant, pleni & abundantes omnibus bonis, postmodum ad summam deueniant egestatem, adeò vt cogantur seipsos locare, & suam operam quasi vendere pro necessario simplici pabulo, vt ad mercedem seruire cogantur, ad acquirendum victui necessaria: * illi verò qui prius multum indigentes fuerant, etiam rerum necessariarum, victus scilicet & vestitus penuriam magnam patientes, postmodum admirabili commutatione acquisierunt eorum, quibus antè indiguerant, abundantiam, & saturati sunt bonis. 8 Denique & hoc non rarò contingit, vt illa quæ prius vt sterilis & infœcunda despiciebatur, tandem ex Dei munere fiat admodum fœcunda, & pariat plurimos filios, vbi illa quæ prius multis prolibus ornata erat, & admodum fœcūda, humiliatur, vel

Psal.144. Sapiē.12. Psal.113. Gene.18. Luc.1. Hebr.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 Dominus mortificat & uiuificat:
** deducit ad inferos & reducit.*

Pſal.146. Luc.1. **10** *Dominus pauperem facit, & ditat: * humiliat, & ſubleuat.*

11 *Suſcitat de puluere egenum, & de ſtercore eleuat pauperem:*

** ut ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat.*

Pſal. 105 **12** *Domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem.*

13 *Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit:*

** & impij in tenebris conticeſcent:*

Matt.25. ** quia non in fortitudine ſua roborabitur uir.*

14 *Dominum formidabũt aduerſarij eius, & ſuper ipſos in cælis tonabit.*

Ibidem. **15** *Dominus iudicabit fines terræ:*

parere deſinens, vulua propter ſuperbiã clauſa à dõmino, vel morte pereuntibus prolibus, vt relinquatur mater orbata filiis. 9 Dominus eſt qui occidit cũ voluerit, & cum voluerit, reſuſcitat ad vitam: qui poteſtatẽ habet ſuper omnes vitæ ac mortis, vt viuentes poſsit morti tradere, & mortuos reuocare ad vitã: ⁎deducit ad inferos vſque homines, & reducit: vſque ad portas mortis, in diſcrimina vitę maxima adducit homines, vt iã in portis, & ſub vmbra mortis ſibi videãtur degere, vt ſibi videãtur morti & infernalibus clauſtris proximi: atque iterũ cũ voluerit, educit hominẽ de periculis etiã maximis eũ liberando, ac reſtituendo ad vitam. 10 Dominus quos vult facit pauperes, etiã ſi antè fuerunt diuites: & cum vult diuites facit eos qui fuerãt pauperes, multos facit à paupertate peruenire ad amplas diuitias: ⁎ p ſuo quoque placito homines exaltat & humiliat, quemadmodum ſuperbos & peccatores humiliat vſque ad terram, eosque deponit de ſedibus, & in locũ eorum exaltat humiles: facitque nõ raro viles & infimę ſortis homines ad ampliſsimas fortunas cõſcendere: quemadmodũ Dauidem paſtorem de gregibus ouiũ aſſumpſit ad auguſtiſsimi regni faſtigium, & ſuperbum Saulem inimicũ eius penitus humiliauit, vt nõ relinqueretur de ſemine eius qui regnaret pro eo. 11 Suſcitat, erigit, & eleuat pauperẽ de puluere. i. de vilitate maxima, in qua iacet quaſi ſordidus & ignobilis, exaltat eũ: & pauperem illum in humilitate ſua quaſi in ſtercore ſordentem, & deſpectũ ab omnibus, ipſe cum voluerit magnifice exaltat, & in ſummũ prouehit altitudinis gradum: ⁎ita vt ſedeat etiam eũ principibus, cum iis qui nobilitate & dignitate habentur præcellentes, atque ita ſolium glorioſum obtineat & thronum magnificũ dignitatis ſuę, ex ignobili puluere ad ſublime ſoliumque ęuectus, & ab infima ſorte ſublimatus ad celſitudinem maximam: quomodo etiam humanũ genus ſecũdum corpus penitus vile & ignobile, ad tantam ſubleuat dignitatem, nũc quidẽ in gratia, ac põſt in gloria ſuperna, vt nobiliſsimis illis angelicis principibus coęquetur. 12 Neque verò mirum cuiquam videri debet, ſi tam admirãdis cõmutationibus pro ſuo beneplacito cuncta poſsit agere Deus, ſi tam potenter ſimul ac mirabiliter poſsit omnia cõmutare. Ipſe enim eſt, qui in omnipotentia ſua creauit terram: & ſuper ſtabilitatem ſuam fundauit eã, quaſi ſuper cardines ſuos eam appendens: & ipſius ſunt cardines ſiue baſes aut fundamenta terrę, & in ſua manu ea habet, quod proculdubio nõ niſi eius eſt qui omnia poteſt, & multo videtur maius, q̃ fortes infirmare, aut debiles cõfirmare, pauperem ditare, aut diuitem pauperem facere, ſterilem facere fœcũdam, aut fœcũdã ſterilem, aliaque huiuſmodi. 13 Dominus ſemper obſeruabit greſſus fideliũ ſeruorum ſuorum, & eorũ pedes cuſtodiet, vt non declinent in vias malas: aut ſi declinauerint, vt quantocyus reuertãtur à malitia, neque ſtent in ea, nec ſinet offendi ad lapidem ſcandali pedes eorũ: ⁎impii verò qui non ſtuduerunt eſſe de numero ſeruorũ eius, in tenebris ęternis, in damnatione inferni permanebũt, in ſilentio perpetuo, in ſumma triſtitia, ęrumna atque miſeria: vbi erit taciturnitas, & ſilentiũ à laude Dei & omni verbo bono, neque audietur vlla vox lętitię, ſed tantũ fletus & ſtridor dentiũ, & heu atque væ ſempiterna: ⁎non enim cõfirmabitur homo, aut corroborabitur, ſiue pręualebit in fortitudine ſua, vt ſperet ſe poſſe Deo reſiſtere, aut manus eius atque iudiciũ effugere. 14 Atque ob hoc etiam formidabunt dominũ in ſua potentia prævalentem omnibus, cuncti aduerſarii eius: & aduerſum illos de cælis adueniens tonabit, to nitru terribile emittet aduerſum inimicos ſuos, quo oẽs eos vehementiſsime perterre faciet. Cũ enim venerit dominus in maieſtate ſua, & apparuerit in prævalenti fortitudine ſua, tunc præmiſſo ſonitu terribilis tubæ formidabũt omnes impii aduerſarii eius, & ille proferet de ſupernis aduenięs in modũ terribilis tonitrui horribilem ſententiam aduerſum iſtos damnationis æternæ, dicturus: Diſcedite à me maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. 15 Et ſi requiras, quiſnam iſte ſit, qui hęc tanta ſit facturus, ecce dominus Deus oĩpotens ipſe iudicabit fines terræ, ipſe dominabitur ſuper vniverſos habitatores terræ, ab Oriente

⁎ & dabit imperium regi ſuo: ⁎ & ſublimabit cornu Chriſti ſui.

vſque ad Occidentem, & à Septentrione vſque ad Meridiem, ſuper omnes imperabit & dominabitur, principemque aget & iudicem, & ſuo tempore de omnibus faciet nouiſsimum vnius examinis iudicium: ⁎atque hoc imperium, hoc dominium, Deus pater omnipotens dabit Chriſto filio ſuo, qui in temporis plenitudine naſcetur inter homines: ⁎ & Meſsiam ſiue Chriſtum ſuum, illum quem naſci faciet in plenitudine temporis, ipſe exaltabit, magnificabit, & glorificabit: exaltabit caput ſiue cornu eius, ipſumque ſuper omnia excelſum ponet præ regibus terræ, ita vt nominetur, & ſit princeps regum terræ, rex regum, & dominus dominantium: quum, data illi fuerit omnis poteſtas à patre in cælo & in terra, acceperitque poteſtatem iudicium facere, conſtitutus iudex viuorum atque mortuorum. Pſal.71. Apoc.1. & 19. Matt.18. Ioan.6. Actu.10.

ARGVMENTVM IN CANTICVM
filiorum Iſrael, cuius initium, Cantemus domino, &c.

Poſteaquam ſtupendo miraculo filij Iſrael, diuiſo mari rubro, & alueo ſiccato, aquis ex utraque parte quaſi pro muro ſtantibus, tranſiiſſent ſalui per medium ſiccati maris, AEgyptij verò & ipſi ingreſſi ad perſequẽdum Iſraelem, aquis redeuntibus, & diſſolutis fluctibus, fuiſſent ſubmerſi, pro gratiarum actione compoſuit Moyſes canticum iſtud, cuius ſubſequitur explanatio, quod ſimul cum filijs Iſrael cecinit, vt habet Exodi hiſtoria: Tunc (inquit) cecinit Moyſes & filij iſrael carmen hoc domino: & dixerunt, Cantemus domino, &c. In hoc itaque cantico gratulatorio, primum in Deo præmittens exultationem, enarrat miraculoſam & uerè admirabilem ſui populi liberationem, atque ex aduerſo perſecutorum condemnationem. Poſt quæ enarrata, tranſit deinde prophetico ſpiritu ad illa commemoranda, quæ adhuc reſtabant poſt annos plures exhibenda prodigia: ſic tamen enuncians futura, quaſi præterita, & adhuc patranda, quaſi iam completa: uidelicet de introductione in terram promiſſionis, & introductionem illam præcedentibus glorioſis uictorijs. Exod.13.

ELVCIDATIO IN CANTICVM FILIORVM ISRAEL.

1 *Cantemus domino, glorioſe enim honorificatus eſt:*
** equum & aſcenſorẽ deiecit in mare.*
2 *Fortitudo mea, & laus mea dominus:*

** & factus eſt mihi in ſalutem.*
3 *Iſte Deus meus, & glorificabo eum:*
** Deus patris mei, & exaltabo eum.*
4 *Dominus quaſi uir pugnator:*

** omnipotens nomen eius:*
** currus Pharaonis et exercitum eius protecit in mare.*

Cantemus domino cantica laudis, & carmen gratiarum actionis, quoniam fecit nobiſcum magnificè, & glorioſe admodum magnificatus eſt, in patenti exhibitione prævalidæ omnipotentiæ ſuæ, faciens pro nobis contra inimicos noſtros victoriã: ⁎ nam equos ſimul & eos qui ſuper equos atque currus aſcenderant AEgyptios ad perſequendum nos, ipſe excuſſos è curribꝰ, & de equis proſtratos, proiecit & demerſit in mare. 2 Omnem hanc victoriam cũ laude & cantico aſcribo ego domino Deo noſtro, qui eſt fortitudo mea illa tota, per quam tam præclara mihi cõtigit de inimicis victoria, quam meis propriis viribus ſpes nunquam fuiſſet conſequendi: & ipſe eſt laus mea, ipſe meum cãticum, mea gloria, quem ſolum vt ſaluatorem meum ſempiternis celebrabo canticis: ⁎ nimirum ipſe factus eſt mihi ad ſalutem, exhibuit ſe mihi ſaluatorem, per quem ſum liberatus de poteſtate inimicorum. 3 Iſte eſt Deus meus vivus & verus, & extra eum alius nemo, quem vnum colere & adorare volo, quem ſolum pro Deo, vt eſt, propono agnoſcere, & illi vni, vt dignum eſt, dabo honorem & gloriam diuinitati debitam, ipſum ſolum adorabo, ipſum inuocabo: ⁎ neque verò Deus recens eſt iſte meus ſaluator, ſed eſt ipſe idem Deus quem coluerunt patres mei, Abraham, Iſaac, Iacob, ac cæteri, quique etiam illis fuit ſemper protector & ſaluator, & eum magnificabo quantum potero in laudibus & canticis. 4 Hic dominus quaſi vir pugnator pro me liberando apparuit, tanquam homo pugnator demonſtratus fuit hoſtibus meis, mittens de nubibus fulgura & tonitrua quaſi ſagittas in AEgyptios, & rotas curruũ eorum ſubuertens, vt ferrentur in profundum: ad eum modum quo pugnatores viri è fortaliciis in hoſtes eiaculantur iacula ſua, & quomodo in prælio currus ſolent deſtruere, atque ſubuertere, vt excutiantur pugnantes in curribus, ita vt ipſi AEgyptii perſentientes manũ pugnantis domini adinuicem dicerẽt, Fugiamus Iſraelem, quia dominus pugnat pro eis: ⁎ ſi requiras, quis iſte ſit pugnator tam validus, & quod nomẽ eius, ecce nomẽ eius eſt dominꝰ oĩpotẽs: hoc eſt illi nomẽ peculiare, quo ab omnibꝰ ſecernitur. Nemo enim aliꝰ præter hũc vnũ eſt, aut verè dici poteſt oĩpotẽs. ⁎ currus Pharaonis regis AEgypti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Electi principes eius submersi sunt in mari rubro, abyssi operuerũt eos, descẽderũt in profundũ quasi lapis.

*6 Dextera tua domine magnificata est i fortitudine: * dextera tua domine percussit inimicum, & in multitudine gloriæ tuæ deposuisti aduersarios meos.*

*7 Misisti iram tuam quæ deuorauit eos sicut stipulam: * in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ.*

8 Stetit unda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari.

9 Dixit inimicus, psequar & comprehendã: diuidam spolia, & implebitur anima mea.

10 Euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

*11 Flauit spiritꝰ tuus, & operuit eos mare: * submersi sunt quasi plumbum in aquis uehementibus.*

*12 Quis similis tui in fortibus domine? * quis similis tui magnificus in sanctitate? * terribilis atque laudabilis faciens mirabilia.*

Psal.75.

13 Extendisti manum tuã, & deuorabit eos terra:

& vniuersum exercitum eius ipse coniecit in mare, & demersit in eo.

E

5 Nobiles principes eius, qui illum vt suum regem fuerant comitati, submersi sunt in mari rubro: aquarum abyssi & immensæ moles, inuoluerunt, operuerunt, & absorbuerunt eos: demersi sunt in profundum aquarum, absque impedimento, & subito ex vltione domini, cui nihil potest resistere: ad eum modum quo lapis absque mora in profundum subsidit suo pondere, quum fuerit in aquas iniectus. 6 Omnipotens brachium tuum, Deus potentissime, glorificatum est in fortitudine: in hac tam potentivltione, manifestam fecisti, & supra modum magnificasti fortitudinem omnipotentis brachii tui: * omnipotens brachium tuum ita percussit inimicos meos, & in maxima gloria tua humiliasti aduersarios meos AEgyptios, qui persequebantur populum tuum, quem de AEgypto eduxeras: in ista AEgyptiorum humiliatione & contritione maximam tuæ fortitudini comparasti gloriam.

7 Misisti iram indignationis tuæ, quæ deuorauit eos, & penitus consumpsit: extendisti, & exercere voluisti vltionem tuam contra eos, quæ eos absumpsit, & penitus ad nihilum redegit absque vlla difficultate, ad eum modum quo stipula sicca consumitur à facie flammæ vorantis: * & in indignatione furoris tui, quo aduersus illorum indignabaris superbiam, congregatæ sunt aquæ: & relinquentes naturalem fluxibilitatis suæ conditionem, ex vtraque parte collectæ sunt in cumulos, vt fieret populo tuo iter per siccum alueum, quem paulo ante occupauerant aquæ. 8 Ad imperium iussionis tuæ steterunt aquæ, prius fluentes, & totum occupantes alueum, steterunt quasi pro muro à dextris & à sinistris: aquarum cumuli maximi, qui sunt velut abyssi, agglomerabantur, & coniungebantur in vnum in medio mari, vt iter præberent populo per medium transeundi in sicco alueo, sicque populus tuus saluaretur de manu persequentium. 9 Videns autem inimicus Pharao cum populo suo, quòd transiret populus tuus per siccum mare, hortati sunt se mutuò, vt sequerentur transeuntem, intrarentque & ipsi siccatum alueum, sic putantes facile posse se comprehendere quos quærebant: dixeruntque se inuicem exhortantes, & iam quasi certam victoriam reputantes, Persequemur illos transeuntes per medium maris, & facile prævalebimus in fortitudine nostra, vt comprehendamus eos: quibus comprehensis, auferemus spolia eorum, & quæcunque illi attulerunt secum ex AEgypto, nos recuperabimus nobis, referemusque in AEgyptum vniuersa, & saturabitur desiderium nostrum, tam in punitione filiorum Israel fugitiuorum nostrorum, quàm in spoliorum diuisionibus. 10 Insuper velut ante bellum adornantes victoriam, dixerunt adinuicem: Vbi illos comprehenderimus, non parcemus animabus illorum, neque iterum reducemus in AEgyptum, vnde fugerũt viuos, sed euaginatis gladiis, feriemus illos: manus nostræ in gladio interficient eos, neque erit qui illos possit liberare de manibus nostris. 11 Illis verò sic cogitantibus, & præsumptione nimia post populum tuum ad persequẽdum in mare ingressis, tu domine flare fecisti spiritum tuum, tu domine propugnator populi tui, misisti spiritum iræ & indignationis, quo dissipatæ sunt omnes cogitationes illorum, quo factum est, vt redeuntibus aquis in statum pristinũ post tergũ populi qui iam transierat, iterumque se coniungentibus, & ad locum suum quem ad tempus dereliquerant reuertentibus, illi omnes operirentur aquis maris: * submersique sunt, & absorpti aquis illis vehementibus, in aquis nimiis, & admodum tumultuãtibus, subitò & quasi in momento, in ictu oculi: quemadmodum plumbũ suo pondere, statim vbi in aquas fuerit iniectũ, absque mora subsidit, neque quiescit, donec ad profundũ vsque perueniat. 12 O domine, quis poterit assignari similis tui, siue æqualis tibi, ex vniuerso numero eorum, qui fortes existimantur, siue in diis, siue in hominibus? * Quis sicut tu magnificus est in sanctitate? Quis assignari poterit tam gloriose sanctus & fortis? * meritò terribilis omnibus impiis etiam regibus terræ, vtpote qui habeas potestatem auferendi spiritum, etiam principum & regum terræ, & ecõtrario amabilis, atque laudabilis piis omnibus, quibus tam benignum & fidelissimum te exhibes defensorem, quippe qui facis aduersum impios pro bonis mirabilia signa atque prodigia: quemadmodum pro nobis fecisti aduersum AEgyptios. 13 Extendisti ad vindictam vltricem manum tuam, ad percutiendũ persecutores populi

G

H

A ** dux fuisti in misericordia tua populo quẽ redemisti.*

14 Et portasti eum in fortitudine tua:

** ad habitaculum sanctum tuum.*

15 Ascenderũt populi, & irati sunt:

B ** dolores obtinuerũt habitatores Philisthiim*

*16 Tunc conturbati sunt principes Edom: * robustos Moab obtinuit tremor:*

** obriguerunt omnes habitatores Chanan.*

C

17 Irruat super eos formido & pauor in magnitudine brachij tui.

18 Fiant immobiles quasi lapis, donec pertranseat populus tuus domine, donec pertrãseat populus tuus iste

D *quem possedisti.*

*19 Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ: * firmißimo habitaculo tuo quod operatus es domine.*

20 Sanctuarium tuũ domine, quod firmauerunt manus tuæ.

21 Dominus regnabit inæternũ, & ultra.

tui: & ex vltione tua absorbuit eos mare, & perierunt, tanquam si viuẽtes subito fuissent absorpti à terra: * Neque verò hoc satis tibi visum fuit, liberasse videlicet populum tuum de manu AEgyptiorum, ac per mare rubrum saluos transuexisse, sed insuper iam traducto & liberato populo, te ducem præbuisti in superabundanti & inexhausta misericordia tua, quæ nunquam finem habet miserendi. 14 Et deduxisti eum, ac velut in manibus portasti, absque offensione & periculo, ad eum modum quo gestat mater in vlnis filium, necessaria omnia abunde suppeditans, & mala cuncta depellens, per fortitudinem omnipotentiæ tuæ, quæ potest omnia, & aduersus quam nihil potest aliud: * vsque in habitaculum sanctum tuum, vsque in terram promissionis, quam peculiariter elegisti, & peculiari electione velut sanctificasti ac mancipasti tibi, vt tu habites in ea, vnà cum populo tuo quem in tuum elegisti peculium. 15 Audientes verò nationes populorum quæ erant vel circiter locum transitus nostri, vel in terra illa promissionis, ad quam pergebamus, ascenderunt & exurrexerunt ac præparauerunt se aduersum populum tuum in prælium, & vehementer indignati sunt aduersum nos: * dolores inuidiæ, & indignationes malæ occupauerunt inhabitantes Palestinam, locaque terræ promissionis finitima ægre hoc acceperunt de nobis, quod ascendere tentaremus ad occupandum terram nobis promissam. 16 Tunc principes Edom cõturbati sunt, Num.20
nolentes neque audentes nobis licet postulantibus, & conditiones pacis offerentibus præbere transitum: * robustos quoque & principes Num.21.
Moab, vbi audissent quæ facta fuerant Amorrhæo & Chananæo, obtinuit magnus timor & tremor, adeò vt ipse rex eorum Balach plurimum suo regno metuens, multis precibus & pollicitationibus quæreret à Balaam propheta maledici populo tuo, dicens maioribus natu Madian, Ita delebit hic populus vniuersos qui in nostris finibus com- Ibidem.
morãtur, quomodo solet bos herbas vsque ad radices carpere: * habitatores autem terræ Chanaan, auditis iis quæ fecerat dominus pro nobis contra AEgyptios, & quæ facta fuerant trans Iordanem Amorrhæo, Chananæo, Basan & Moab, prorsus obstupuerunt, & obrigueruntque, tanquam destituti viribus, præ terrore nimio. Irruit enim in eos Iosue.2.
terror noster, & elanguerunt, pertimueruntque, & elanguit cor eorũ, nec remansit in eis spiritus ad introitum nostrum. 17 Ita domine, te sic operante, irruat in eos formido & pauor, timor, & tremor apprehendat eos, propter magnitudinem, celsitudinem, & fortitudinem omnipotentis dexteræ tuæ, ita consternati, & animo reddantur destituti, propter magnitudinem præclarissimorum operum tuorum, quæ tu pro nobis operaris in fortitudine tua. 18 Obrigescant (inquam) & timore obstupescant, vt fiant immobiles ad modum lapidis, vt quomodo lapis immobilis iacet, nec se potest mouere: sic & illi non se possint ad nos inuadendum mouere, aut nobis quomodocunque obsistere, do nec populus tuus, ô potẽtissime Deus: populus (inquam) tuus iste (qui sumus nos) quem in peculium & singularem possessionem elegisti tibi ex omnibus gentibus, transierit ad terram quam pollicitus es patribus nostris possidendam. 19 Tu domine, in virtute omnipotẽtiæ tuę, expulsis & eiectis ante faciem eorum impiis inhabitatoribus, introduces eos, atque erradicatis illis malis & infidelibus incolis, quorum erant iam consummatæ iniquitates, in locum horũ plantabis eum, & firmiter habitare facies in illo monte hæreditatis tuæ, in locis illis montosis, in terra promissionis, quam elegisti tibi vt habitares in ea, vnà cum peculiariter electo populo tuo, tanquam in hæreditate & possessione tua: * in illa firmissima & stabili habitatione tua, quam tu præparasti tibi, domine, & quam tibi comparasti in fortitudine tua, vt habitaret in ea populus tuus, tuque in medio populi tui. Neque enim in gladio nostro Psal.43.
possidebimus terram illam, sed brachium tuũ & dextera tua illam nobis comparabit. 20 In illud (inquam) sanctuarium induces populum tuum, in illum locũ tibi singulari electione sanctificatum, quem ad hoc firmauerunt & parauerunt manus tuæ, vt expulsis illis alienigenis idololatrarũ nationibus, populus sanctus tuus habitaret in eo, simul & tu in medio eius, quasi in sanctuario tuo. 21 Hic item dominus Deus omnipotẽs, qui omnia ista pro nobis mirabilia operatus est, non habet regnũ simile regnis terrenis, qđ aliquando possit deficere, aut superari, aut transferri, sed regnum habet inæternum, stabile, quod imperpetuũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.144
Danie.7.

22 Ingressus est enî eques Pharao cum curribus & equitibus eius in mare: & reduxit super eos dominus aquas maris.

23 Filij autem Israel ambulauerunt per siccum in medio eius.

2.Petr.2.

non posit deficere, aut in alium transferri. Regnum enim ipsius, regnum est omnium sęculorum: & regnum ipsius omnib⁹ dominabitur, & potestas eius potestas æterna est, quæ nunquã auferetur ab eo. Propter quod nemini mirũ videri debet, si tanta pro suo populo ille posit, aut potuerit. 22 Concludens verò canticum in gaudio, peculiariter illud placet repetere, quod nobis est impręsentiarũ causa nostri gaudii, videlicet ꝙ ingresso Pharaone equite (quo esset ad persequendũ paratior, & expeditior ad comprehendendũ quos quærebat filios Israel) simul cum comitatu vniuersorum curruũ & equitum suorum in mediũ maris, dum insequerentur præeuntem Israelem, dominus illum cum vniuerso comitatu suo fluctibus maris absorpsit, reducens super eos aquas, quæ donec Israel transiret, stabant agglomeratæ quasi pro muro ex vtraque parte, vt inuoluerentur aquarum sibi occurrentium fluctibus, ita vt nec vnus effugeret ex omnibus. 23 Populus autem domini, filii Israel, maximo miraculo transierunt salui per medium maris rubri, per siccum alueum, aqua sese ad vtrãque partem continente, donec ille trãsisset, neque submersus est vel vnus ex omnibus filiis Israel. Tãtam in hoc die, tamque manifestam posuit distinctionẽ dominus inter populum suum & persequutores ipsius: quod & semper facturum illũ non dubitamus vsque in consummationem sæculi, qui nouit semper quomodo pios à tẽtatione ac persequutione impiorum eripiat, impios autem condemnet: propter quod, iustum est à populo suo dari illi sempiternam laudem & benedictionem, in sæcula sæculorum. Amen.

ARGVMENTVM IN CANTICVM Abacuc, cuius initium, Domine audiui.

CAnticum Abacuc, cuius initium, Domine audiui auditum tuũ, & timui, tantæ est difficultatis, ut ab Hebræorum magistris inter quatuor difficillima scripturarum loca censeatur: propter quod aliqui Iudæo rum titulũ cantico præmissum, pro ignorãtijs uel pro ignorationibus, sic intelligunt, quia canticũ istud talia proponat quæ ignorentur & non capiantur à quouis, donec uidelicet ille ueniat Meßias, in cuius tempore ea dicunt reseranda atque complenda. Quam tituli explanationem, nos quoque rectam arbitramur. Id circo enim pro ignorationibus canticum istud inscribi putamus, quia de illis tractat, & illa proponit sub diuersis similitudinum & figuratiuarum ac prouerbialium loquutionũ inuolucris, quæ uulgo ignorantur, quæque tum adhuc latebant occulta, neque cognoscebantur nisi ab ijs quos Deus speciali illuminatione de ijsdẽ instruxisset, ut Dauid, Esaiam, ac cæteros, quibus incerta & occulta sapientiæ suæ Deus antequam fierẽt uoluit manifesta facere. Et uere dicunt Iudæi, non posse canticum istud intelligi, neque sensum uerborum eius capi, donec ueniat Meßias, qui eius sensum aperiat. Profecto enim impossibile foret, sensum eorum quæ hic dicuntur, comprehendere, nisi in se omnia implendo Christus dominus noster ea explicasset, nisi ipse qui habet clauem Dauid & omnis prophetiæ, clausa aperuisset, nisi signacula ille agnus in sanguine suo occisus cõfregisset, & aperuisset signatum Prophetiæ librum. Illud tamen uanissimum est, quòd adhuc Iudæi de huius cantici intellectu diffidunt, donec adueniat meßias alius quem ipsi somniant. Iam enim clauem habemus, in qua aperire & possumus & audemus quod clausum fuerat. Non ultra clauem expectamus aliam: & quantumuis ipsi expectent, non aliam accipient: quam quia respuunt, & quia uti ea ad scripturarum apertionem nolũt, merito foris stare adhuc eis obfirmato ostio compelluntur. Nos uerè (ut iam diximus) clauem habentes huius diligentissime signati cantici, pro nostra uirili illud explanabimus de admirabilibus operibus, quæ in generis humani saluatione, & ecclesiæ gentium ædificatione, in temporis plenitudine, Deus pater per filium suũ uoluit operari. Post nanque præmissam stuporis admirationem prophetа diuino collustratus radio, statim in initio cantici Christi in mundum aduẽtum, & incarnationem ac natiuitatem describit, ipsius deinde in cruce uictoriam, de morte atque diabolo, mundi reparationem, ecclesiæ gentium ædificationem, & conuersionem populorum gẽtilium, licet æthiopibus, dæmonibus, & illorum ministris Madianiti (.i. persequutoribus fidei) inuidentibus & repugnantibus. Post hoc, Dei erga gentes propitiationem describit, amotam, dicens, à flumine iram, per apostolorum prædicationem, quos equos Dei & quadrigas appellat: quam uelut arcum fœderis dicit in ecclesia positam, ad implendum promissiones patrum. Secularis quoque sapientiæ confutationem & destructionẽ describit, scindendos dicens terræ fluuios, licet contra luctantibus sublimibus sæculi, qui persequutionis gurgitem suscitarunt ecclesiæ, abyssо inferorum contraclamante, & sæculi potestatibus arma contramouentibus: aduersum quos tamen omnes præualuit uerbum Dei, & tam Christi gloria, quàm ecclesiæ splẽdor opprimi non potuit: sed uerbum Dei potentia signorum confirmatũ præualuit omnibus, Deo cooperante suis prædicatoribus, illorumq; sermonem signis sequentibus (ut ait Marcus) confirmãte, ipse uerò princeps mundi percussus fuit & maledictus, unà cum omnibus sibi adhærentibus, populumq; Dei oppugnantibus. Post quæ omnia, à magnitudine eorum quæ audierat propheta, se dicens conturbatum & stupefactũ, pleno cordis uoto optat populo illi beato, generationi uenturæ cõiungi, per quos tanta Deus erat operaturus mirabilia, libenti animo se paratum offerens ad quantacunque perferenda huius mundi mala, ita ut etiam usque ad ossa eius ingrediatur putredo, tantum ut requiem cum illo populo Dei expedito posit acci

Apoc.3.
Apoc.5.

Marc.16.

A *pere, quam præuidebat per Christi uictoriam fidelibus tam fore gloriosam atque perfectam: ubi per occasionem impiorum in futuro sæculo egestatem & tribulationem, ac omnis boni egestatem, per defectũ fructuũ uineæ, ficus, oliuæ, & agrorum describit: se uerò una cum populo domini semper ait in domino gauisurum, & ad excelsa ex Dei uictoria deducendum, cum gaudio & psalmorum canticis.*

ELVCIDATIO CANTICI ABACVC.

1 Domine audiui auditionem tuam:

** & timui.*

2 Domine opus tuum in medio annorum uiuifica illud.

B

3 In medio annorum notum facies:

** cũ iratus fueris misericordiæ recordaberis.*

4 Deus ab austro ueniet:

C

** & sanctus de monte Pharan.*

5 Operuit cælos gloria eius:

** & laudis eius plena est terra.*

D

6 Splendor eius ut lux erit:

** cornua in manibus eius.*

7 Ibi abscondita est fortitudo eius:

DOmine auribus internis cordis mei & interiori spiritus auditu percepi verbum tuum, quod in me loqui, & quod à me audiri voluisti secretum tuũ: intellexi, te mihi reuelante, arcanum cõsilii tui admirabilis, quod cogitasti facere in tempore suo: * & ab auditione eiusmodi tam admirabilis consilii stupefactus extimui, & præ admiratione nimia quasi in ecstasim raptus obstupui. 2 O domine, opus illud tuum, de quo mihi aurem reuelasti, tu viuificabis in medio annorum, in temporis plenitudine, ante mũdi consummationem, quasi in annorum sæculi medio opus illud adimplebis, perficies, & quasi viuere facies: nõ frustrabitur effectu suo verbum illud quod audiui ex te, non permanebit mortuum, tametsi adhuc in longinquum sit differẽda eius adimpletio: sed quando venerit plenitudo temporis ad hoc definiti, ante finem mundi, viuificabitur opus illud, & sicut multo antè prædictum fuerat, verè exhibebitur. 3 In plenitudine temporis opus illud manifestum facies, & reali exhibitione monstrabis in oculis omnium: * non enim imperpetuum durabit ira tua, qua offensus es propter præuaricationem primi parentis humano generi: sed postquam tẽpus iręfinitum fuerit in plenitudine temporis, in tempore acceptabili, & die salutis, obliuiscеris iræ tuæ, desines irasci: & memor eris misericordiæ, conuerteris ad miserendum humano generi, vt ipsum tibi recõcilies, quando pro eius reconciliatione admirabile tuum illud consiliũ perficies. 4 Veniet nanque in temporis plenitudine ad homines Deꝰ, vt inter homines homo factus viuat, & cum hominibus conuersetur, veniet Dei filiꝰ verus Deus ab austro, siue à meridie. id est è sinu patris sui, vbi nunquam nisi meridies est, apud quẽ perpetua & perfecta claritas est, quasi splendor solis in meridie, vbi tenebræ non sunt vllę: * & ipse sanctus sanctorum veniet de monte Pharan. id est, de monte sublimi, excelso & glorioso: hoc est, à celsitudine maiestatis paternæ qui est quasi mons excelsus & glorioſus altior omnibus. Vel de monte condenso & vmbroso, de patris gloria, qui lucem habitat inaccessibilem, quem nemo hominum vidit vnquam, neque videre potest, sic vt viuat. Ita (inquam) Dei filius exibit à patre, & veniet in mundum, ad operandum opus redemptionis humanæ. 5 Ipso autem adueniente, operuit cælos gloria eius: ipso nato, manifestata est in supernis gloria eius. angelis in cælo cum magna claritate apparentibus, gloriamque Deo in altissimis concinnẽtibus, stella insuper noua ad ortus, ipsius manifestationem exteris in cælo gentibus reuelata, quæ nati regis testaretur maiestatem: * & laudis eius plena est vniuersa terra, cum pòst manifestatum celebrarunt laudibus vniuersi populi habitantes in terra. 6 Effulsit in mundo hoc pleno caligine errorum atque vitiorum, sicut lux in tenebris lucet: erat lux vera quæ illuminaret omnem hominem venientem in hunc mundum: sicut lucerna accensa & super candelabrum posita illuminat omnes qui in domo sunt, ita splendore doctrinæ conuersationis, atque miraculorum illuminauit mundum: * & (quod præ omnibus maxime est admirandum) post peractum doctrinæ & vitæ suæ cursum, fuerunt in manibus eius cornua crucis, affixæ sunt manus eius cornibus crucis: post peracta omnia, morte turpissima condemnatus fuit, & in cruce extensus, fueruntque affixæ cruci, & in eius cornibus siue lateribus fuerunt extensæ manus eius, tantam causa nostri ille subiit humilitatem, talem sustinuit aduersus semetipsum pro nobis cõtradictionem, vt perficeret opus redemptionis nostræ, nosque suo redimeret suo precioso sanguine, quem sic in cruce pendens effudit in redemptionis & salutis nostræ precium. 7 Ibi fuit absconditа, tecta, & occultata fortitudo eius, cum ita in cruce humiliatus pendebat, sublatum fuit in humilitate iudicium eius, non se tunc manifestauit illa diuinitatis fortitudo, quæ tamen ei semper cum patre

Lucę.2.
Matt.2.
Ioan..1
Hebr.12.
Esai.53.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est coæqualis & coæterna, sed quasi infirmus homo apparebat, in nullo ostendens potentiam diuinitatis suæ, permittēs compleri & consum- B
mari in se omnia quæcunque secundū consilium diuinæ voluntatis & prophetarū vaticinia erant implenda. Et fuit quidem ipsa diuinitatis fortitudo in hac humilitate dupliciter abscōdita: videlicet & in seipsa, dum se monstrabat in aliquo, sed pro libito siuit inimicos agere quæcunque voluissent: & in hominibus aliis, qui propter nimiam humilitatem scandalū passi, credere recusauerunt diuinitatis in eo virtutē, ita vt etiā scandalū & stultitia fiat verbum crucis. Attamen vere etiam illic in cruce pendenti fortitudo diuina fuit, quæ illum nunquam dereliquit: propter quod, credentibus verbum illud crucis fuit Dei virtus & sapientia: * & quidem tanta fuit eius illic, licet abscondita fortitudo, vt ante faciem suam cogeret mortem abscedere. In crucis nāque triūphalibus cornibus extēsus agnus Dei, fecit victoriā, & summę fortitudinis opus: quoniam sua morte nostram superauit mortē. Occisus enim tulit peccata mundi, & redemit nos à morte ad vitam, in sanguine suo, & p
mortem in corpore suo reconciliauit Deo: sicque ante faciē eius in cru E
cis cornibus appensi, mors ausugit, & longe profligata est. 8 Simul & ipse author mortis, homicida primus, diabolus, serpens antiquus, qui per serpentem decepit, & morti tradidit hominem. per illum crucis cornibus appensum deuictus ac superatus est, nec potuit coram eo consistere princeps huius mundi, diabolus, condemnatus est per eū: atque proiectus foras: * resurgens verò post paululum, & morte deuicta rediens ad vitam, accepta iam à patre potestate omnium, acceptis gentibus in hęreditatem & in possessionem terminis terrę, ipse tanquā orbis dominus stetit, & mensus est terram: quomodo nobilis rex, vindicato de manu tyranni regno aut ciuitate, cū diruta ac dissipata per iniustum possessorem reparare voluerit, & restaurare quæ ille demolitus fuerat, aut noua erigere ædificia, stat in terra eiusmodi, & considerat ac metitur locum ædificiorum suorum. Ita post resurrectionem suam dominus vindicato sibi regno mundi huius, & pulso foras tyranno diabo
lo (qui omnia demolitus fuerat per idololatriam & enormia facinora, G
in quibus seruire fecerat gentes) cogitauit de restauratione & reparatione dissipati orbis, & noui ædificii erectione. id est, ædificatione ecclesiæ sanctæ ex gentibus. 9 Aspexit oculo benigno misericordiæ suæ gentium populos, quos inuenit prostratos & iacentes in imis sordibus, aspiciensque misertus est miseriæ illorum, & corda illorum indurata vt lapis, sua gratia emolliuit atque dissoluit per pœnitentiam, dans eis pro corde lapideo cor carneū, spiritū contribulatū & cor cōtritū, p corde indomito & efferato vitiis: * imò & montes sæculi contriti sunt in misericordi aspectu illius, nō pauci potentū atque sapientū sæculi p pœnitentiam cōtriti sunt, egerūtque de malis suis pœnitentiam, à vanitatibus auersii ad Deum viuum sese cōuertentes. 10 Colles mūdi illi, qui in sęculo altitudine quacunque prefulgebant, siue potētia, siue sapientia, siue honoribus, siue diuitiis, ex omnibus non pauci incuruati & humiliati sunt, colla sua cum humilitate submiserunt veritati: * ab itineribus æternitatis siue diuinitatis eius, quando ille secūdum diuinitatem suā (secundū quam æternus est) in ecclesiā & corda hominū aduenerit. Illo enim aduenięte. mōtes & colles humiliātur, & maximi & H
mediocriter excelsi, omnes illi se subdūt, cum nemo illi possit resistere. 11 Cū verò sic dissoluerētur gētes ex aspectu Dei, atque etiā mōtes & colles humiliarētur sub manu domini, vidi tētoria AEthiopū propter iniquitatē & inuidiā malitiosę cōturbata, habitationes impiorū dęmonum (qui per malitiā consummatā sunt quouis AEthiope, imò quouis carbone nigriores) vidi cōturbatas & fremētes præ dolore inuidiæ, indignantes se superari, regno priuari, & auferri sibi prędam: * simul etiā cum his AEthiopibus cōturbabuntur tabernacula Madianitarū. id est persequutorum populi domini, quales olim fuerunt Madianitæ, tempore Gedeonis, qui grauissime opprimebant Israelem. 12 Sed nunquid tu domine aduersus flumina, aduersus aquas multas (q̄ sunt populi gētiū) irā tuam seruabis? nunquid in tēpore illo, quando opus tuum (cuius ego auditum audiui) facies, aduersus flumina populorū multorū p
seuerabit furor tuus, aut indignatio tua? nūquid etiam tūc aduersus mare permanebit obfirmata? id est, aduersus mūdum ac genus humanum vniuersum, quomodo olim fuit cōtra eos ira, indignatio & furor tuus.

1. Cor. 1. Ibidem.

Ioan. 1. Ephe. 2. * *ante faciē eius ibit mors.*

Ioan. 8.

8 *Egredietur diabolus ante pedes eius:*

Ioan. 16. Matt. 28. Psal. 2. * *stetit & mensus est terram.*

9 *Aspexit & dissoluit gentes:*

* *& contriti sunt mōtes sæculi.*

10 *Incuruati sunt colles mundi:*

* *ab itineribus æternitatis eius.*

11 *Pro iniquitate uidi tentoria Aethiopiæ*

* *turbabuntur pelles terræ Madian.*

Iudic. 6. 12 *Nunquid in fluminibus iratus es domine? aut in fluminibus furor tuus, uel in mari indignatio tua?*

A 13 *Qui ascēdes super equos tuos:*

* *& quadrigæ tuæ saluatio.*

B 14 *Suscitans suscita bis arcum tuum:*

* *iuramenta tribubus quæ locutus es.*

C 15 *Fluuios scindes terræ:*

* *uiderunt te, & doluerunt montes:*

* *gurges aquarum transijt.*

D 16 *Dedit abyssus uocem suam:*

* *altitudo manus suas leuauit.*

An permanebit ira tua aduersum populos perpetua? an non vel tunc finietur, vt illis fluminibus & mari fias placabilis? 13 Non poterit fieri, Deus, vt etiam tunc perseueret indignatio tua, quoniam quidem illo in tempore tu ascendes super equos tuos, super equos candidos & veloces sanctos Apostolos tuos, per quos veheris super omnia flumina, Psal. 18. qui te prædicabunt per vniuersum orbem terrarum: quando in omnē terram exibit sonus prædicationis eorum, & in fines orbis terræ verba eorum: ita te quasi sessorem, illi quasi equi candidi & veloces portabunt super mare præsentis sæculi, & super vniuersa flumina gentium: quod nequaquam fieret, si adhuc esset in fluminibus aut mari indignatio tua, si non iam velles illis te exhibere placabilem: * & ipse tuę quadrigæ, quibus sic veheris, non aliud quàm saluatio sunt: quocunque tu per quadrigas tuas siue currus eiusmodi (quos iā equos appellauimus) adueheris, præstas salutem omnibus, vbique credentes saluos faciens à peccatis eorum, dansque eis potestatem filios Dei fieri. Quomodo ergo adhuc in fluminibus aut in mari poterit perstare indignatio tua? Quomodo non eris placatus gētibus & vniuerso humano generi, qui tantam omnibus prestabis gratiam? 14 Itaque irasci desines, atque etiam propitiationis signū pones in terra hominibus. Quomodo enim olim post illud celebre diluuiū, quo in ira tua periit mundus pene vniuersus, arcum posuisti nubibus, in signum fœderis, quòd non vltra aquis diluuii esses perditurus sęculum: ita & in hoc tēpore gratię susci-
tās suscitabis, & firmiter statues signū fœderis atque recōciliatiōis sempiternæ inter te & genus humanum, quod signum arcus ille erit. Euangelicę prędicationis & verbi tui sancti, quod quādiu permanebit in fidelibus (permanebit autem vsque in cōsummationem sęculi) tādiu placatus permanebis erga electos tuos, & nūquam in ira tua repelles eos, vt perdas vniuersam carnem: sed propter arcum tuum hunc in Ecclesia, propter sanctum verbum tuum, semper tibi seruabis electos vsque in consummationem sęculi: * & suscitabis, præstabis, atque implebis iuramenta siue promissa populis, quæ locutus es ad patres eorum: illa quæ iurasti atque promisisti Abrahæ de seminis sui multiplicatione ad modum stellarum cęli, item & de benedictione omnium gentium in semine eius, hæc suscitabis tum in illo tempore acceptabili, & adimplebis sicut fuisti pollicitus. 15 Et scindes tunc quidem ac diuides fluuios terræ vt fiant pertransibiles electis tuis, & absorbeantur in illis, omnem sæculi sapientiam, omnem scientiam mundanam atque terrenam, siue animalem siue diabolicam, tu exhauries & superabis tua cęlesti sapientia, vt nihil sit ab ea periculi fidelibus tuis: quod tum facies, quando tuis illis equis & quadrigis dabis os & sapientiā, cui non possint resistere omnes eorum aduersarii, quando perdes sapientiam sapi- Luc. 25.
entum, & prudentiam prudentum reprobabis, stultamque facies hu- 1. Co. 1.
ius mundi sapientiam: * viderunt te sic fluuios scindentem montes superbi sæculi, gloriantes in animali sapientia & prudentia sua, viderunt suam doctrinam euacuari, suamque sapientiam vt stultam reprobari: & dolore inuidiæ vehementer afflicti sunt, ita vt striderent dentibus aduersum prædicatores tuos, & quærerēt vel dētibus eos discerpere, si possent: * atque hinc grauis persequutio exorta est seruis tuis, multę tribulatiōes & mala plurima venerūt super prędicatōres tuos, ita vt quasi gurges & impetus magnus aquarū super illos trāsierit: qui tamē gurges non super illos mānsit, neque eo fuerūt absorpti, sed absque nocumē to transiit per Dei adiutoriū, in quo torrentē persequutionis pertrāsiit Ecclesia, quā alioqui forsitan habuisset intolerabilē, & cuius aquis faci Psal. 123.
le fuisset absorpta. 16 Suscitata est seruis tuis persequutio grauissima tum à dæmonibus, tum ab hominibus in sublimi positis. Nam abyssus & dæmones inferni contraclamauerunt & restiterunt per sua vasa iniquitatis, quantū potuerunt, veritati: item & prauitas cordis atque ingenii humani, quod in malo quasi abyssus est, prauum & inscrutabile, & quod in malis adinuentionibus atque mendaciis nunquam penitus exhauriri potest: * quibus adiūcta est altitudo & potētia sęculi huius, q̄ manus suas leuauit contra sanctos tuos, vt veritatem opprimeret, quādo in primordiis nascentis ecclesiæ tuæ, pene omnes potentes & sublimes sæculi principes potentiam suam & virtutem oppositerunt veritati, minis, tormentis, & grauissimis persequutionibus, hoc agentes, vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 *Sol & luna ſteterũt in habitaculo ſuo:*
Ioan. 1.

** in luce ſagittarum tuarum ibunt:*

** in ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ.*

18 *In fremitu conculcabis terram:*
** & in furore obſtupefacies gentes:*
Pſal. 29.

19 *Egreſſus es in ſalutem populi tui:*
Pſal. 10.

** in ſalutem cũ Chriſto tuo.*

20 *Percuſſiſti caput de domo impij:*

** denudaſti fundamẽtum eius uſque ad collum.*

21 *Maledixiſti ſceptris eius:*
** capiti bellatorum eius:*

Dei verbũ ſileret,& maneret in ſuo vigore ſapientia hominum. Ita illis B
vocem dantibus,& quaſi per rationem ſęculari ſapientia pugnãtibus,
hi manus leuãr,& violẽtia agũt,ſicque perſequutio facta eſt ſeruis tuis
grauiſſima. 17 Sed nunquid hanc ob cauſam tu implere deſiiſti quæ
voluiſti,in ædificatione Eccleſię gentium & conuerſione populorum?
Nequaquam. Sol enim & luna moti nõ ſunt, ſed firmi permanſerũt in
habitaculo ſuo: Chriſtus dominus, verus ſol iuſtitiæ, lux vera, & luna
eccleſia,ab illi⁹ luminis participatiõe illuminata, nõ ſunt priuati ſuo lu
mine,quantũuis illi cõtra niſi fuiſſent, ſed firmi & ſtabiles permãſerũt
in loco ſuo,neque de ſplendore ſuo quicquam perdiderunt: * Nam in
ſplendore ſagittarum tuarum ibunt,tam prędicatores Apoſtoli, quàm
auditores populi:ambulabũt & pergent in ſaluationem, non obſtante
perſequutionum gurgite,in ſplendore & luce verborum tuorum,quæ
ſunt quaſi lucidæ ſagittæ,illuminantes oculos hominum,vt videãt quo
pergendum ſit:& nihilominus corda transfigentes,vt nõ poſsint ambu
lare niſi vt ipſę ambulandũ monſtrauerint:* ſimul & in ſplẽdore coruſ F
cantis haſtæ tuæ. id eſt,in potentia faciẽdi miracula,quę quaſi haſta eſt
coruſcans,ſic valida & efficax,vt vel inuitum modo quodam cogere vi
deatur ad credendum veritati,tam potentibus ſignis confirmatæ. Illis
nanque ſagittis lucentibus,& hac fulgurãte haſta armati prædicatores
veritatis,equi tui & quadrigæ, conſtanter & intrepide ibunt & pera-
grabunt terram:& in iiſdem ambulabunt ad ſalutem homines,qui præ
dicatione illorum crediderint. 18 Ita in his ſagittis acutis & ful-
gurante haſta conculcabis,peſſundabis,ac penitus ſuperabis terram in
fremitu ſuo,corda terrena quantumuis frementia:* & gentium popu-
los in ſuo furore licet reluctantes,obſtupefacies:quanuis videantur fu-
rere & inſanire aduerſum te, attamen per tam potentia iacula tua,&
per haſtam illam prævalidam (quæ erunt teſtimonia nimis credibilia).
in ſtuporem conuertes eos:& plurimos quidem ſalubriter conculcabis
& obſtupefacies,alios verò in damnationem, qui tam patenti veritati
recuſauerint acquieſcere. 19 Neque verò mirum,ſi in tempore illo
acceptabili tanta venerit ſalus in terra,talis facta ſit conuerſio populo- G
rum. Tũe enim ibi,Deus pater omnipotens, egredi placuit ad ſalutem
populi:tunc venit tempus miſerendi, impletum eſt tempus quo exire
voluiſti per operationem ſalutis,ad populum tuum,ad operandum illi
ſalutem:* egreſſus es(inquam)tu pater in populi tui ſalutem, nõ ſolus,
ſed vnà cum Chriſto filio tuo, per quem tibi placuit humani generis
operari ſalutem. Neque tu ſolus adueniſti nobis ſaluator, neque ſolus
tuus filius:ſed veniſti tu cum filio,& tecum venit tuus filius,neque du-
bium quin & ſpiritus ſanctus (qui non poteſt non adeſſe vbi pater eſt
& filius)quo ſic noſtra redemptio totius opus eſſe monſtraretur beatę
Trinitatis. 20 In ſaluando populum tuum,percuſiſti,vulneraſti,
& ſuperaſti eum qui eſt caput de domo impii, principem domus im-
pietatis. hoc eſt,principem huius mundi diabolũ,qui eſt caput domus
impii ſiue impietatis. id eſt caput & princeps impiæ Babylonis,quę ex
omnibus impiis cõſtat in hoc mundo. Ipſe enim primus homicida fuit
ab initio, mendax & pater mendacii, omnisque peccati principium:
hoc caput tu percuſiſti, contriuiſti, condemnaſti, ac ſuperaſti in for-
titudine diuinitatis tuæ:* & confuſione permaxima affeciſti, totam H
eius turpitudinem & impudicitiam atque ſimulatam nequitiam, ſi-
mul & ipſius ignominioſam deiectionem, & contemptibilem concul-
cationem manifeſtando & reuelando omnibus, tanquam ſi aliquem
multum leproſum,aut aliàs ſordidum,veſtibus ſpolies,eũque denudes
à fundamento vſque ad collum. id eſt, à parte infima vſque ad ſupre-
mam,quomodo per talem veſtimentorum ablationẽ ſiue denudationẽ
totalẽ, vehementiſsima confuſione ſordidus ille perfunditur, reuelata
omni turpitudine ſua. 21 Maledixiſti tu domine regno, imperio
& poteſtati eius,deſtruxiſti eius regnum & imperium, & poteſtatẽ im
minuiſti:ſicque velut ſceptra eius,quibus ſub tempore iræ dominaba-
tur in mundo, confregiſti:* maledixiſti quoque capitibus & ducibus
bellatorum eius,maledixiſti principibus ſæculi,qui ſe exhibuerunt ca-
pita & duces pugnantium pro diaboli regno,qui pro veteri idololatria
ac priſtinis malis & antiquo diaboli regno confirmando, tota ſua vir-
tute agebãt,& his maledixiſti,& hos humiliaſti atq; depoſuiſti de ſedi-

A ** uenientibus ut turbo ad diſpergendum me.*

22 Exultatio eorum ſicut eius qui deuorat pauperẽ in abſcondito.

23 Viam feciſti in mari B equis tuis, in luto aquarũ multarum.

24 Audiui,& conturbatus eſt uenter meus, à uoce contremuerunt labia mea.

25 Ingrediatur putredo C in oſſibus meis: & ſubter me ſcateat.

26 Vt requieſcam in die tribulationis,
** & aſcendã ad populum accinctum noſtrum.*

D

27 Ficus enim non florebit, & non erit germen in uineis.

28 Mentietur opus oliuæ, & arua non afferent cibum.

29 Abſcindetur de ouili pecus: & non erit armentum in præſepibus.

bus:*inſuper & omnib⁹ illis exercitibus ac populis maledixiſti,qui
ad modum turbinis magna violentia venerunt contra ſanctam ec-
cleſiam,contra populum tuum electum, ad oppugnandum,diſper-
gendum, atque delendum eum de terra, & his maledixiſti, & hos
humiliaſti,virtutemque eorum comminuiſti,& confregiſti,vt præ-
ualere non potuerint. 22 Exultatio eorum qui veniebant ad diſ
pergendum me, magna erat, veniebant contra me in magna petu-
lantia & exultatione,quaſi certam habentes victoriam, ſicut eſt ex-
ultatio latronis aut prædonis qui pauperem in abſcondito deuorat,
ſpoliat,prædatur,aut etiam interficit in occulto: & cum prævalue-
rit, facit ei quicquid libuerit, & omne ſuum adimplet de eo deſide-
rium:quoniam in occulto exiſtens,vbi prævaluerit,neminem habet
qui ferat oppreſſo auxilium, aut qui illum ab eo quodcunque vo-
luerit impediat. Ita & de eccleſia tua ſperabant principes mundi &
exercitus,facilem reportare triumphum,& agere quicquid eis fuiſ-
ſet collibitum. 23 Tu autem domine per mare ſæculi huius,li-
cet tam multis perſecutionum fluctibus æſtuans & intumeſcens,fe-
ciſti viam equis tuis:tua virtute prędicatores verbi tui mare totum
iſtud pertranſierũt, in omnibus finibus eius facientes operationem
ſuã:ſic illos veloces,ſic expeditos,ſic agiles feciſti in tui ſpiritus vir-
tute, deduxiſti per medium lutum & cœnum aquarum multarum,
per malitiam omniũ populorum,ita vt nuſquam infixi hęſerint,ſed
omnibus ſuperatis malis, contemptis minis & tormentis vniuerſis,
abierunt quocunque miſsi fuerant. 24 Omnia hæc tam miran-
da,tam ſtupẽda,tam humano iudicio incredibilia, te interius in me
loquente,& aurem mihi reuelante audiui, & plurimum conturbata
eſt anima mea, mens mea præ admiratione nimia,velut in ecſtaſim
rapitur: à voce iſta ſermonis tui,quam te interius loquente audiui,
contremuerunt labia mea præ nimio pauore & ſtupore,quem intra
me gignit tantę dignationis admiratio. 25 Ego autem,tantis his
auditis à te, quæ pro hominũ ſalute in temporis plenitudine ope-
rari decreuiſti, toto cordis deſiderio populo illi qui hæc præſentiet
adnumerari exopto. Et quanquã ſimul audierim illos multa aduer-
ſa paſſuros ab oppugnantemalitia,non ob hoc illorũ ſortẽ auerſor,
ſed etiam ad maiora(ſi fieri poteſt)paratũ offero,ita vt etiam com-
putreſcant oſſa mea & tabeſcãt præ afflictione & temporalibus ma
lis,& caro mea ita cõputreſcat,vt ſubter me putredo ſcateat:libens
ter ſummam huius mũdi afflictionem & deſpectionem ſubirevolo.
26 Vt vnà cũ illis ſernis Dei requiem poſtmodũ accipere merear
in illa ſalute,quam audiui in tempore malo, in die afflictionis & mi
ſeriç,in tempore quando impiis(qui nunc florent, & gaudent)erit
peſsimè,quando illi in pœnis degent æternis:*& vt aſcendere poſ-
ſim ad populũ iſtũ noſtrũ accinctũ,ad illũ expeditũ & fortem popu
lũ domini,de quo iam auditu percepi,ad illos equos accinctos,para
tos atque expeditos ad opera domini:vt ad hũc populũ valeã aſcen
dere,& vnà cũ illis in eandem ſalutem merear ſuſcipi. Prorſus nihil
æſtimo,quicquid potuerit in hoc mũdo afflictionis & deſpectionis
contingere,modo ad illum accinctum populum, & ſimul cũ illo ad
eandem fœlicitatem mihi detur cõſcendere:libenter illis cupio par-
ticeps fieri in tribulationibus & laboribus,vt & ad eãdem mihi de-
tur pertingere requiem. 27 Nam quantũ ad impios,illo in tempo
re requiei ſanctorum,verè dies tribulationis erit,verè tempus ſum-
mæ miſeriæ, vbi erit egeſtas maxima, & omnis boni defectus. Illic
enim non erũt florentes ficus,neque germinantes vineæ vnde hau-
rire poſſent quibus paſcantur,vt ſolent cum in mũdo eſſent floren-
tes in deliciis. 28 Opus oliuę illic mentietur:hoc eſt,illic deficiet:
quoniam non erit ibi oliua, quæ eis fructum præbeat: & nulli erũt
agri,nulli campi qui producãt cibum. 29 Auferetur pecus omne
de ouili,non habebunt ouilia ouibus plena, neque armenta boum,
aliorumque maiorum animalium ad præſepia,quæ poſsint mactare
cum voluerint,eo modo quo ſolent facere,cũ in hoc mũdo viuerẽt.
Tunc enim omnis abundantia malorũ,qua floruerant,penitus defi
ciet: vt qui in hoc mundo omnibus abundant, nempe ficubus,oli-
uis, & vineis, vnde fructus accipiebant ad delicias, greges quoque

Universidad de Deusto
Biblioteca

30 *Ego autem in domino gaudebo:*

* *& exultabo in Deo Ie ſu meo.*

Ioan.15. Philip.4. 31 *Deus dominus fortitudo mea:*

* *& ponet pedes meos quaſi ceruorum.*

32 *Et ſuper excelſa mea deducet me victor in pſalmis canentem.*

& armenta,& cuncta in abundantia,iam prorſus omnibus ſint nudi & egeni,omnib⁹ relictis in ſeculo. Atque hinc admirabilis valde fiet commutatio, vt qui in vita præſenti ſatiari ſolebant, tunc eſuriant:qui inebriari,ſitiant: qui lætari & cõſolari,lugeant,& affligantur in ſæcula. 30 Ego verò ab his toto corde me ſeparans,& elongans, & populo illi accincto ſeruis fidelibus Dei mei me adnumerans,& voto cordis aſſocians, non accipiam conſolationem,non delectationem aliam,quàm in domino Deo meo,qui pro hominum ſalute tam magnifica cogitauit conſilia: * & magnifice gloriabor,atque exultabo in Deo Ieſu, id eſt (iuxta nominis interpretationem)ſaluatore meo:lætabor in patre,& exultabo in filio,per quẽ illa omnia tam magnifica nobis perficientur in tempore ſuo, ſimul & in ſpiritu ſancto,qui non poteſt non adeſſe,vbi adſunt pater & filius. 31 Dominus Deus meus trinus & vnus, pater mittens,filius miſſus,ſpiritus ſanctus vtrũque coniungens,& ab vtroque procedens,ipſe eſt fortitudo,& virtus mea,ſine quo nihil poſſum,& in quo poſſum omnia: * & ipſe præparabit pedes meos,vt ſint quaſi pedes ceruorum:faciet me quoque accinctum eſſe,expeditum,atque velocem ad impletionem mandatorum ſuorum,vt poſsim huius mundi ima tranſcendere:id eſt,proſpera & aduerſa deſpicere,atque in altitudinem montium expeditus currere,ad cæleſtia feſtinare atque euolare,quomodo cerui altitudines montium ſua celeritate petunt. 32 Et ipſe qui prior fecit victoriam,qui vt mihi vincendi daret fiduciam, prior vincere voluit mundum, diabolum, & mortem, ipſe me quoque deducet ſuper excelſa mea, ad illa excelſa & alta cæleſtis manſionis tabernacula, ad quæ contendo,ad que ſuſpiro,vt ſit etiam nunc in corpore mihi viuenti in cælis converſatio, ac poſt in vita futura firma habitatio:ita(inquam) victor me deducet ſibi in pſalmis canentem,laudum cantica ſibi perſoluentem,pro tam magnificis mihi, & vniuerſo humano generi exhibitis,& præparatis bonis,quibus perfruemur in ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNOTATIONES IN CANTICVM ABACVC.

CAnticum iſtud,ob ſuam nimiam difficultatem (de qua in argumento diximus) admodum variis modis à diuerſis interpretibus exponitur: potiſsimum ob hoc, quòd penè omnia in hoc cantico parabolicis & ſimilitudinariis eloquutionibus dicantur, in quibus ſolet varia eſſe ſignificatio. Nos in Elucidatione vnicum ſenſum explanare contenti fuimus, expoſitionum multitudinem,effugiendæ perplexitatis cauſa deuitantes: quum etiam abſque ſenſuum plurium confuſione, præ nimia difficultate vix capi poſsit ſimplex eius intelligentia. Hoc admonitum voluimus lectorem, ne fortè quum apud alios longè alios ſenſus in quibuſdam compererit, noſtra protinus quaſi inania faſtidiat,quę nos poſt diligentem & non oſcitanter adhibitam conſiderationem,vt magis conſentanea toti proceſſui cantici,pro noſtro modulo diximus. Expoſitionem tituli,qui eſt,Oratio Abacuc prophetę pro ignorationibus,in argumento poſuimus ex noſtra ſententia, ignorationes accipientes pro occultis & latentibus myſteriis quæ ignorantur,& occulta latent. Quòd alii tamen interpretantur,pro ignorantiis diuinorũ iudiciorum,vel pro peccatis ex ignorantia. Interpretes autem ſeptuaginta,loco huius,pro ignorationibus,ponunt cum cantico,ſignanter dicentes hanc eſſe orationem cum cantico:quoniam videlicet orando hic propheta canit,& canendo orat:dũ quæ audit venire precatur,& quæ ventura præuidet gloriando canit. ¶ Verſu 1,Domine audiui auditum tuum. Auditũ Dei intellige id quod loquitur Deus. Nam quod Deus loquitur, quatenus à Deo dicitur,verbum,aut ſermo,aut eloquium Deus appellatur:ac rurſum idem ipſum auditus dicitur,quatenus auditur ab homine. Eodem hoc vocabulo in eandem ſignificationem vſus eſt Eſaias,cap.53.dicens,Domine,quis credidit auditui noſtro?id eſt,iis quę nos à te audiuimus,quæ tu loquutus es nobis? Quod autem in altero verſu ſequitur, Viuifica illud,nos expoſuimus per futurum indicatiui. Frequenter enim ſolet imperatiuus pro indicatiuo poni. Poteſt tamen & per deprecationem accipi non minus conuenienter,vt poſtulet impleri propheta quod futurum audit. Medium quoque annorum in eodem verſu non accipiendum eſt ſecundum exactam ſupputationem Arithmeticam. Non enim opus incarnationis Chriſti,& redemptionis humanæ viuificatum aut notificatum eſt ſic in medio annorum ſęculi,quaſi tantum temporis poſt ſit relinquendũ,quantum antè præceſſerat. Venit enim Chriſtus in ætate vltima,& velut circũ conſummationem ſęculi: propter quod Ioannes ait,Filioli,iam nouiſsima hora eſt. Et Paulus apoſtolus ait, In quo fines ſæculorum deuenerunt. Et Eſaias nouiſsima appellauit tẽpora,dicẽs,Erit in nouiſsimis diebus prępraratus mõs domus domini, &c. Sed medium iſtud annorum generaliter intellige tempus quod poſt initium, & ante finem interiacet:vt ſit ſenſus, ante temporis conſummationem. Quidam admodum ſubtiliter iſtud medium annorum exponunt,non de medio annorum ſæculi,ſed de medio annorum vitæ hominis, quo viuere poteſt homo,ſecundum conſuetum naturæ curſum in bona qualicunque valetudine. Hoc enim tempus in

1.Ioan.1. 1.Cor.10 Eſaiæ.2.

pſalmis aſsignatur anni ſeptuaginta, cum dicitur, Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni. Pſal.91.
A Si autem ſeptuaginta diuidas in duas partes æquales, tempus medium habes annos triginta quinque. Chriſtus autem dominus ſalutem humani generis in cruce operatus anno ætatis ſuæ triceſimotertio, qui numerus admodum parum diſtat à triceſimoquinto. Vnde opus illud humanæ ſalutis rectè in medio annorum vitæ hominis dici poteſt viuificatum & notum factum. Alii annos iſtos duos accipiunt duo teſtamenta,annum ſcilicet ſeruitutis,& annum libertatis,qui etiam apud Eſaiam annus domini acceptus appellatur. Quaſi autem in horum annorum medio perfecit Deus opus redemptionis noſtræ, Pſal.41. quia conſummato veteri, & nondum manifeſtato nouo, paſſus eſt. Nam poſt paſsionem cœpit annus Luc.4. acceptus notus fieri,& prædicari in gentibus. Neque tacendum quòd hoc loco ſeptuaginta interpretes habent, In medio duorum animalium cognoſceris. Quod admodum diuerſimode exponitur. Intelligi enim poteſt,cognoſcendum Chriſtum in medio duorum latronum cruci appenſum:quod ſatis impletum conſtat,quando ſignis admirabilibus in cruce pendens clarificatus fuit:ita vt diceret Centurio, Matt.28. Luc.25. Verè filius Dei erat iſte,& reuertentes percuterẽt pectora ſua. Cui etiã conſonat quod ante ſuã paſsionem ipſe prædixerat, Quum exaltaueritis filium hominis,tunc cognoſcetis,quia ego ſum. Alii duo teſtamenta intelligunt,quaſi viuentia quædam animalia & vitam ſpirantia. Alii duo Cherubim in quorum medio Deus ſedem habere videbatur ſuper veterem arcam. Alii in medio duorum populorum,à
B quorum vtroque poſt peractam ſalutem Chriſtus eſt agnitus in vna eccleſia. Quidam ex noſtris ſimplici pietate intelligunt de animalibus quæ credunt fuiſſe in eodem hoſpitio,vbi natus eſt Chriſtus dominus. Nam quòd præſepe ibi fuerit vbi Chriſtus naſci voluit, apertè exprimit euangeliſta Lucas,quum Luc.2. ait,Maria peperit filium ſuum primogenitum,& pannis eum inuoluit,& reclinauit in præſepio. Quòd autem ibi animalia tum adfuerint,& ſi nõ apertè exprimat ſcriptura,pié tamen credi poteſt. Vbi enim præſepia ſunt, ſolent illic iumenta ſtabulari,& maxime in noctibus,vt inter iumenta in humilitate maxima credatur fuiſſe natus dominus noſter. Atque in hanc ſententiam pietas quorũdam etiam illud accommodat quòd Eſaiæ primo capite dicitur, Cognouit bos poſſeſſorem ſuum,& aſinus præſepe domini ſui. Quam ſententiam in celebri illo & tritiſsimo Chriſtianis cantico,cuius initium,Puer nobis naſcitur: ſequitur pietas deuota laudantium,quum ita canit, In præſepi ponitur ſub fœno aſinorum,Cognouerunt dominum Chriſtum regem cælorum,quod indubitatum eſt de agnitione iumentorum intelligi. Pro quo etiam facit ſolenne illud reſponſorium, quod ſecundum eccleſiaſticum vſum (qui non eſt leuiter contemnendus)quarto loco in nocte natalis dominici canitur,his verbis,O magnum myſterium & admirabile ſacramentum,vt animalia viderent dominum natum,iacentem in præſepio: beata virgo,cuius viſcera meruerunt portare dominum Chriſtum,&c. ¶ Verſu quarto, Deus ab Auſtro veniet,& ſanctus de monte Pharan. Ab Auſtro, ſiue à Meridie, nos interpretati ſumus, à patre, vel è ſi-
C nu patris: vbi nimirum perpetuò non aliud quàm meridies eſt, claritas ſemper plena, abſque omni tenebrarum obſcuritate, ſicut in meridie, ſole lucẽte in virtute ſua. Idem quoque per ſecundam partem intelligimus, vbi dicitur, Et ſanctus de monte Pharan. Siquidem Pharan apud Hebræos (vt ait ſanctus Pagninus, vir in Hebraicis literis nõ mediocriter eruditus) ſignificat gloriam, vel gloriationem, vel gloriоſum. Mons ergo Pharan, dicitur mons gloriæ, vel mons glorioſus. In quo rectè Dei patris glorioſam altitudinem intelligimus, vt ſignificetur ab illa altitudine ſumma paterni ſinus aduenturus Dei filius. Cui etiam aſtipulatur, quod ſeptuaginta interpretes pro monte Pharan verterunt, montem condenſum & vmbroſum. Maieſtas enim & altitudo patris, mons condenſus & vmbroſus recte dicitur, propter occultationem ſuam: quoniam Deum (vt in Ioanne dicitur) nemo vidit vnquam, & lucem habitat inacceſsibilem. Propter quod, etiam alibi dicitur dominus habitare in caligine. Et alibi, Nubes & caligo in circuitu eius. In prima autem parte, quidam per auſtrum intelligunt ſpiritum ſanctum. Auſter enim eſt vel meridies, calidus eſt. Et ſpiritus ſanctus calor vel ignis appellatur, ſicut & amor. Vnde & in linguis igneis apoſtolis apparuit, & datus fuit. Et de eo Chriſtus dominus ait in euangelio, Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accẽdatur? Peculiari verò modo ſic ab auſtro Dei filius venire dicitur: quoniam ex maximo amore & charitate ſumma erga nos acceſsit ad nos, vt nos faceret ſaluos ab omni malo, in vitam æternam: quemadmodum ſanctus ait apoſtolus, Chriſtus dilexit nos, & tradi-
D dit ſemetipſum pro nobis. Et dilectus domini diſcipulus in ſacræ Apocalypſis exordio, Qui (inquit) dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Apertiſsime quoque ipſe dominus in euangẽlio de patris dilectione teſtatur, dicens, Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipſo non pereat, ſed habeat vitam æternam. Quidam in hoc aduentu Chriſti ab auſtro, intelligunt natiuitatem eius in Bethleem, quam dicunt ſitam eſſe ad meridiem. ¶ Verſu ſexto, Cornua in manibus eius. Cornua iſta (iuxta ſanctorum patrum rationabilem æquè, ac piam interpretationem) expoſuimus cornua crucis. Sed quare cornua iſta dicuntur fore in manibus Chriſti, & nõ magis e contrario manus ipſæ in cornibus crucis? Nam ita magis videbatur dicendum. Qui ſimpliciter intelligere voluerit, dicet, per trãſpoſitionem dictum eſſe vnum pro altero, Cornua in manibus eius: pro, Manus eius in cornibus: quemadmodum apud poetam, Perflauit fiſtula buccas: loco huius, Perflarunt buccæ ſtipulam. Et in pſalmo centeſimodecimo, Cinerem tanquam panem manducabam: quidam loco huius accipiunt, Panem tanquam cinerem manducabam. Altiori tamen conſideratione poterit attribui myſterio, quòd cornua ſignanter dicantur eſſe in manibus Chriſti, ad ſignificãdum videlicet quòd non violenter teneretur in cruce, quaſi non poſſet ipſe, ſi vellet, ſe liberare, manus detrahere, & claues quibus affixæ erant manus depellere, ſed ex amore & voluntate ſua. Verius enim ipſe ſe in crucis cornibus tenebat, aut ipſa tenebat crucis cornua, quàm cornua crucis illum tenuerint. Quomodo enim ait, Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterũ ſumendi eam: & nemo tollit eam à me, ſed Ioan.1. 3.Reg.8. 2.Para.6 Pſal.96. Actu.1. Luc.12. Epheſ.5. Apoc.1. Ioan.13. Ioan.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ego pono eam à meipso: ita proculdubio potestatem habebat tenendi in cornibus crucis manus suas, & potestatem habebat,si voluisset,iterum resumendi eas: & nemo quasi per vim expandit illas in cornibus crucis,sed ipse eas posuit,& dedit,vt affigerentur illis.Possunt etiam per cornua in manibus,intelligi illi cornuti & rudes claui,quibus beatæ manus in crucis arbore confossæ & confixæ fuerunt. Rursum ad similitudinem arcus poterimus accipere sermonem. Habet enim arcus duo cornua, id est,duo latera.Atque hoc modo quòd dicitur,Cornua in manibus eius,significat Christum accepisse arcum in manu sua,ad sagittas videlicet suas iaciendum,& fugandum diabolum. Vnde & subiungitur,Ante faciem eius ibit mors.Egredietur diabolus ante pedes eius,quasi non ferens arcum illum potentis,sagittas tam acutas iaculantis. Atque ita ferè per totum hoc canticum, singuli versus variis possent modis exponi:& possent singulorum ferè versuum diuersæ assignari intelligentiæ. Nos tamen,ne nimiũ prolixi efficiamur, aut magno aceruo interpretationum rem amplius inuoluamus, iis quæ in Elucidatione diximus contenti,de huius cantici verbis plura non adiicimus.

ARGVMENTVM IN CANTICVM
Moysi,cuius initium,Audite cæli.

MOyse iam appropinquante morte, prænoscens dominus præuaricationes filiorum Israel, quibus eum ad iracundiam erãt prouocaturi,post introductionem in terram promissionis: quo modo uidelicet ad idololatriam,atque alia turpissima facinora,Deo cæli abiecto, & lege eius prorsus contempta,defle ctarent,iussit Moysi describere canticum istud,cuius initium,Audite cæli,& c.ut esset posteris canticum istud in testimonium,in quo uniuersa mala quæ illis propter transgressionem ex Dei iustitia erant superuenturæ, apertissime pariter atque seuerissime proponeret,quo magis forẽt inexcusabiles. Ac primum quidem in hoc cantico cælum & terram in testimonium legislator aduocat, contestaturus duræ ceruicis populum. Deinde magnificentiam & perfectionem in omnibus & operibus & uerbis ante omnia proponit,ob quæ uel maxime debet esse mortalibus uenerandus,statim ad increpationem peruersæ generationis uerba conuertens,quòd creatorem & patrem omnium Deum derelinquerent, à quo præter illud creationis & generationis beneficium omnibus gentibus commune,tam speciali electione fuerant electi in peculium siue in populum peculiarem præ omnibus gentibus,& pro quibus tam multa stupenda signa atque prodigia fuissent edita,ex omnipotentia domini in eductione de AEgypto,& deductione per desertum,atque introductione in terram lacte & melle manantem:id est,omnium bonorum quæ ad agendam uitam sunt opportuna, abundantia affluentẽ, post quæ omnia suscepta beneficia,dissoluti præ delicijs ingrati filij Israel,dereliquerunt dominum,& conuersi sunt ad idolorum culturam atque sacrificia,quibus rebus grauissime ad iracundiam prouocarunt dominum:propter quod,ultionem eis grauissimam cum magna seueritate denunciat uniuersorum malorum,adeò ut etiam penitus gentem illam tam ingratam & perfidam uoluisset delere,si non propter superbiam inimicorum,iactantiamque & exprobrationem id facere omisisset. Atque hæc plusquam dimidium cantici occupant. Post quæ,mentem saniorem & prouidentiam uenturorum malorum optans insipienti populo, iterum malitiam eius describens,uineam de Sodoma & Gomorrha cum appellat: & abominationes eorum,uuas fellis,botros;q; amarissimos:fel item draconum,& uenenum aspidum,illorum doctrinã pessimam.Pro quibus omnibus,sub persona domini (qui subitò introducitur loquẽs,ac dicens,Nonne hæc cõdita sunt apud me, & c. Mea est ultio,& c.)pœnam comminatur condignam aducturam in proximo. Erga tamen populum suum & seruos suos prophetã dominum semper suam misericordiam seruaturum promittit, quantumuis erga impios seuerum se ultorem ostendat.Iterúmque ingrato populo exprobratur super falsis dijs quos coluerunt, quòd auxilium in angustia positis præbere non possint suis cultoribus: ex aduerso autem domini loquentis subitò persona adiungitur.Vide,quòd ego sum solus,& c.ubi suam tremendam & terribilem illam iudiciariam potestatem,multa uerborum magnificẽtia exprimit usque ad uersus duos nouissimos: qui,exhortatio sunt prophetæ ad populum gentium,quem in spiritu præuidebat in temporis plenitudine Deo adiungendum.

ELVCIDATIO IN CANTICVM MOYSI.

1 *Audite cæli quæ loquar:audiat terra uerba oris mei.*

2 *Concrescat ut pluuia doctrina mea:*

* *fluat ut ros eloquiũ meum.*

COntestaturus ego hodie populum duræ ceruicis, & serió vẽtura omnia ex Dei præcepto illi denunciaturus,inuoco vos, ô cælum & terra,ad audiendum hæc verba quæ ex præcepto domini loquar per os meum,vt sitis mihi in testimoniũ contestationis huius,quam facturus sum audientibus. 2 Doctrina hęc quã loquar per os meũ, audientibus vobis & vniuerso populo isto, coalescat, & concrescat ad modum pluuiæ: quomodo pluuia ex concretione & coagulatione tenuis nubis concrescit, coagulatur, & condensatur, vt non amplius hæreat suspensa in aere, sed pondere suo cadat in terram: ita hæc mea verba quæ loquar, cupio suo pondere super corda audientium cadere, non quasi leuia auolare in auras,aut ventis dissipari: quod contingit nubibus quæ non concrescunt, non congelantur in pluuiam: * verbum contestationis meæ fluat ad modum roris, sic dulciter labatur super audientium corda, & fructum faciat in eis,quomodo ros super terram cadens,eam fœcũdam ac frugiferam reddit.

A 3 *Quasi imber super herbã, & quasi stillæ super gramina:*
* *quia nomen domini inuocabo.*
5 *Date magnificentiam Deo nostro:*

* *Dei perfecta sunt opera:*
B * *& omnes uiæ eius iudicia.*
6 Deus fidelis,& absque ulla iniquitate,iustus & rectus.

* *peccauerunt ei, & non filij eius in sordibus.*
7 Generatio praua atque peruersa, hæccine reddis domino,popule stulte & insipiens?

8 Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit,& creauit te?*

9 Memento dierũ antiquorum: cogita generationes singulas.
D *10 Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi:*

11 Quando diuidebat altissimus gẽtes, quã-

3 Quemadmodum imber cadens super herbas,& pluuiales guttulæ super gramina,vigere simul & virere faciunt humectata, sic verbum istud contestationis meæ opto in audientium cordibus humorem bonum mittere, & fructum fidelis ac mansueti cordis facere. * Dignum est enim, vt non sine fructu vacuũ egrediatur verbum istud meum,quodloquar in nomine domini,quoniam iam in exordio sermonis mei nomen inuocabo domini,ex cuius loquor imperio.Non enim à meipso quæ locuturus sum loquar, sed domini erit verbum, cuius tantum ego ministrum me offero. 5 Ante omnia verò,ô populе domini, filii Israel,vos hortor ac moneo, Deo nostro,vni, viuo, ac vero (cui non est similis in diis, & præter quem non est alius) dare gloriam, magnificentiam &honorem,sicuti dignus est,omnem gloriam,omnem honorem,& omnem benedictionem accipere. * Dei enim nostri omnia opera perfecta & integra sunt,ita vt nihil in omnibus operibꝰ eius quisquam reprehendere possit, aut ostendere quicquam aliter factum esse, quàm fieri debuerit,aut non ita ab eo factum,vt debuit fieri: * & omnes actiones eius,quibus agit cum humano genere,sunt iustissimę,& in iudicio dispositæ secundum plenissimam æquitatem. 6 Deus ipse noster verax & fidelis est, qui mentiri non nouit, neque fallere, & absque omni iniquitate,perfectè iustus & rectus est: fidelis est in omnibus verbis suis,& sanctus in omnibus operibus suis: omnia quæcunque facit,in vero facit iudicio,suntque opera manuum eius veritas & iudiciũ, vt falsitatis nihil,nihil iniquitatis in eo possit inueniri:propter quod,ex ipsius parte nõ est quod nos queramur de tam perfectissimo, tam fidelissimo,tam iustissimo,tam rectissimo domino Deo nostro,neque in eo nos desiderare quicquam possumus. * veruntamen aduersus hunc talem ac tantum dominum peccauerunt transgressores impii, in sordibus peccatorum suorum: qui cum filii Dei & populus ipsius nominari velint,verè tamen appellationem hanc non merentur propter inobedientiam peccati, sed potius non filii, & non populus eius merentur appellari. 7 O praua atque peruersa generatio, ô populе stulte & insipiens,populе durę ceruicis,semper diffidens,semper obmurmurans creatori suo,hæccine mala sunt quæ tu reddis domino Deo tuo?murmuratio,tentatio,blasphemia,diffidentia,cultus idolorum, & alia huiusmodi peccata pessima, in quibus dominum Deum vestrum offendistis multipliciter, istáne sunt quæ domino Deo vestro tam eximio, tam perfecto,tam iusto, tam fideli, pro gratiarum actione persoluitis? istine sunt fructus,ô vinea amara,quos satori & cultori vestro profertis? 8 Nonne dominus Deus vester,in quem peccastis, ipse est verus ac primus pater vestrũm omnium,qui vos in possessionem elegit,atque peculium ex omnibus gẽtibus,& cuius vos possessio estis,subiectique eius dominio? * qui etiam sua omnipotentia, sapientia, & bonitate vos plasmauit,tam secundum corpus,quàm secũdum animam: & creauit de nihilo, vt esse-tis aliquid,& non solum aliquid in rerum natura,verumetiam creaturæ rationales. Huic ergo electori, possessori, factori, & creatori vestro, ô praua generatio,rependitis? 9 Super hæc quæ vobis, ô Israel, eum cæteris gentibus sunt communia, reuoca in memoriam dies antiquos, tempora præterita:& quæ in eis gesta legũtur pro patribus vestris,ante mentis oculos ponite, & reuoluite singulas generationes & sæcula, & quæ per diuersas generationes, atque diuersa sæcula pro patribus vestris magnificè à Deo gesta leguntur. 10 Vos posteri qui post generationes multas venturi estis,quos necdum etiam natos,& adhuc absentes alloquor non minus,quàm præsentes, qui ipsi forsitan non vidistis mirabilia quæ fecit pro populo suo Deus, discite à parentibus vestris,interrogate patres vestros,& ipsi vos docebunt mirabilia illa quæ tam peculiari miraculo pro populo suo fecit:maiores & seniores interrogate, & ipsi vobis hæc indicabunt, vel quæ suis oculis ipsimet viderunt,vel auditu fide digno à suis maioribus acceperunt.Ipsi vobis indicabunt,quanta,quàm magnifica ostenderit dominus populo suo, vt sic discatis,quanto debito obstringamini domino Deo vestro, præ omnibus gentibus,& quàm debeatis illius esse seruituti addicti,qui tam magnificè egit vobiscum,& cũ patribus vestris. 11 Cum ipse altissimus post diluuiũ gentes diuideret,& filios Adam iam rursum per Noe mul-

Universidad de Deusto
Biblioteca

do separabit filios Adã.

12 *Constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel.*

13 *Pars autem domini populus eius: * Iacob funiculus hæreditatis eius.*

14 *Inuenit eum in terra deserta, in loco horroris & uastæ solitudinis.*

15 *Circunduxit eum,*

** & docuit,*

** & custodiuit quasi pupillam oculi sui.*

16 *Sicut aquila prouocãs ad uolandum pullos suos, & super eos uolitans.*

17 *Expandit alas suas: & assumpsit eum, atque portauit in humeris suis.*

18 *Dominus solus dux eius fuit:*

** & nõ erat cum eo Deus alienus.*

19 *Constituit eum super*

tiplicatos separaret, cum in ædificatione turris Babel confunderet linguas ædificantium, vt non audiret vnusquisque vocem proximi sui, sicque eos diuideret ex eo loco in vniuersam terram, & super faciem cunctarum regionum terræ: aliis ad Orientem, aliis ad Occidentem, aliis ad Meridiem, aliis ad Septentrionem, diuersa loca occupantibus. 12 In hac (inquam) diuisione hominum, populos admodum multos constituit, atque separauit, & in eodem pene numero, in quo postmodum filii Israel descenderunt in AEgyptum. Nam sicut Iacob descendente in AEgyptum, omnes animæ domus eius fuerunt septuaginta, ita in hac diuisione terræ, secundum eundem ferè numerum diuisæ sunt gentes. 13 Et quum in tanto numero diuisæ essent gentes abinuicem, non elegit tamen dominus vllam ex illis gentibus: sed populum suum, filios Israel, nondum natos, pòst autem nascituros, in partem sibi separauit.

* Populus Iacob factus est funiculus hæreditatis: id est, sors & portio hæreditaria eius: solum populum Israel ex tot gentibus & linguis voluit eligere sibi in populum, & in peculium ex omnibus: quæ peculiaris Dei electio, haud dubie maximæ fuit dignationis, & digna, quæ à posteris cum summa cordis gratitudine recogitetur attentius. 14 Populus autem iste Israel non erat ab exordio, quum primum diuiderentur gentes, sed nouus & recens populus est multo pòst genitus, quem dominus post eductionem de terra seruitutis, de AEgypto, inuenit in terra deserta, in loco horrido, & in vasta solitudine: quem post liberationem de seruitute AEgypti, quodammodo inuenit quasi nouum populum, eo quòd tunc inciperet se ostendere illius populi singulariter dominum, liberatorem, & custodem, illicque in loco deserto cœpit eius gerere curam, illumque in suam curam tanquam filiũ suscipere. 15 Neque defuit paterno officio suo dominus erga populum suum, sed diligenter circunduxit eum, præcedẽs in columna nubis per diem, & in columna ignis per noctem: ad demonstrandum iter ignotum populis, quò deberent pergere, ad locum sibi promissum: * eundemque per Moysem docuit, & lege æquissima instituit, vt scirent, quomodo Deum suum colerent: quidque agere, aut omittere deberent, quod maximum fuit diuinæ bonitatis beneficium: * insuper & custodiuit, ac protexit illum summa diligentia atque sollicitudine, defenditque ab omnibus hostibus, & quibuslibet noxiis ad eum modum quo in corpore humano, oculi pupilla naturali sollicitudine custoditur diligentissime. 16 Quo modo aquila se habet erga pullos suos, prouocando eos ad volatum, & ad hoc super eos iterum atque iterum volitans, vt hoc pacto quasi doceat, & moneat volare pullos, quum iam ad volandum sufficere cœperint: ita dominus se habebat erga populum suum filios Israel, omni studio velut laborans ad leuandum illos de terra & peccatis suis, vt murmurationem, infidelitatem, tentationem, ac concupiscentias suas desererent, fidem verò & obedientiam discerent. 17 Quomodo aquila, donec adhuc impotentes sunt ad volandum pulli, expansis alis suis, portat illos quò voluerit, cum sedes fuerit mutanda, fuerítque migrandum: sic dominus omnipotens, hunc populum affectu paterno complexans, quasi in expansis alis suæ misericordiæ gestauit, quum eum de se impotentem AEgyptiacam seruitutem euadere mirabiliter eduxit, atque emigrare fecit: assumpsitque eum quasi in humeros suos, atque ita eduxit eum, qui ex semetipso nunquam à ferrea illa captiuitate potuisset effugere. 18 Quum autem migraret populus iste, & exiret de AEgypto, dominus omnipotens, Deus cæli, solus fuit dux eius, non habuerunt alium liberatorem, alium propugnatorem, alium ducem, quàm dominum Deum suum, qui per manum Moysi serui sui educebat illos in fortitudine brachii sui, ac postmodum eductis ducatum & defensionẽ præstitit: * solus (inquam) Deus verus erat cũ eo, ad protectionem atque ducatũ, & non erat cum eo vllus Deus alienus, præter dominum Deum cæli fortissimum: propter quod ipsi soli debetur pro tanto beneficio gloria & gratiarum actio. 19 Neque verò solum de terra seruitutis eduxit eum, sed eductũ, suo tempo-

A *excelsam terram ut cõederet fructus agrorũ.*
20 *Vt sugeret mel de petra, oleumq; de saxo durissimo.*
21 *Butyrum de armento, & lac de ouibus, cũ adipe agnorum & arietum filiorum Basan.*
22 *Et hircos cũ medulla tritici: * & sanguinẽ uuæ biberent meracissimum.*
B 23 *Incrassatus est dilectus & recalcitrauit:*

** incrassatus, impinguatus, dilatatus.*
24 *Dereliquit Deum*
C *factorẽ suũ: * et recessit â Deo salutari suo.*

25 *Prouocauerũt eũ in dijs alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitauerunt.*
25 *Immolauerunt dæmonijs & non Deo:*
D ** dijs quos ignorabãt.*

26 *Noui recentésque uenerunt, quos nõ colue runt patres eorum.*
27 *Deũ qui te genuit dereliquisti, & oblitus es domini creatoris tui.*
28 *Vidit dominus, & ad iracundiam concitatus est: * quia prouocauerũt eũ filij sui et filiæ*

re posuit & habitare fecit in montanis, in locis sublimibus terræ promissionis, in terra alta & maxime fertili, vt ad abundantiam frueretur delitiis & fertilitate agrorum, quæ est illic maxima, adeò vt iure dicatur melle & lacte manare. 20 Vt sugeret & comederet mellis dulcedinem, cuius est ibi multa copia, quod in illa terra sponte producunt apes in petrosis locis, ob nimiam terræ dulcedinem: simul & oleum pingue, quod manat de saxis durissimis, in locis saxosis, vbi oliuæ abundant, & fructificando præbent oleum, pro terræ dignitate præstantissimum. 21 Vt de armento & gregibus vaccarum butyrum acciperent pinguissimum, simul & lac de ouibus, vnà cum adipe agnorum & arietum talium, quales nutriunt filii Basan. id est, posidentes & nutrientes in terra sua agnos & arietes tantæ pinguedinis, quantæ sunt in terra filiorum Basan, vbi sunt arietes & agni delicatissimi, propter vberrima quæ habent pascua.
22 Hircos quoque & triticum plenum medulla siue adipe, triticum delicatissimum. hoc est, vt abundanter & copiosè acciperent omnia quæ ad esum spectant, tam in carnibus, quàm in pane, & in aliis quæ esui solent accommodari: * pro potu vero acciperent ex fœcunditate terræ sanguinem vuæ meracissimum. id est, liquorem vini fortissimi & preciosissimi, quod colorem referat sanguinem, in testimonium suæ præcellentiæ. 23 His autem omnibus ex Dei dono acceptis beneficiis, populus iste sic à Deo dilectus, cui tanta dilectionis indicia monstrauerat, non motus est ad seruiendum suo benefactori, vel ad gratias reddendum illi pro tantis vltro & gratias collatis beneficiis, sed impinguatus atque incrassatus ex vsu temporalium donorum, murmurauit & rebellauit contra dominum, diuersis modis & pluribus vicibus tentando, murmurando, in idololatriam declinando, Deum verum relinquendo, alienos adorando: * ita est incrassatus, impinguatus, & dilatatus populus iste secundum corpus: sederunt vt comederent & biberent, ac post surrexerunt ludere, & Deos alienos colere. Exo. 32. 24 Post omnia Dei precepta beneficia, dereliquerunt dominum Deum factorem & creatorem suum, solum vnum viuum & verum Deum, qui illos & secundum corpus & secundum animam fecit, & condidit: * & recesserunt à Deo salutari suo, qui solus illis salutem præstiterat de manibus omnium inimicorum & qui solus illos saluare potens erat, aduersus omnes Deos gẽtium & nationes terrarum, quantumlibet fortissimas. 25 Irritauerunt eum per adorationem deorum alienorum, & in abominationibus quas fecerunt, insequentes exemplum idololatrarum, prouocauerunt eum ad iracundiam, dominum Deum suum per idololatriam, offenderunt grauissime, & per abominanda sacrificia, quę illis idolis faciebant contra præcepta domini, secundum consuetudinem nationum infidelium, quæ erant in circuitu. 25 Fecerunt enim sacrificia & oblationes idolis, & in ipsis demoniis: contempto & relicto domino Deo, vno, viuo, & vero, & præelegerunt seruire ac sacrificia facere diis falsis (quæ dæmonia sunt, & non dii veri) potius q̃ domino Deo suo: * dii (inquam) falsis & vanis, quos patres ipsorum ignorauerant, quibus non seruierant patres eorum, imò quos ipsimet ignorabant, quorum potentiam nunquam ipsi fuerant experti, quos nunquam vlla viderant edidisse mirabilia, quemadmodum dominum Deum Israel cognouerant, ex signis & prodigiis potentiam diuinam certissime attestantibus. 26 Nouos & recentes deos introduxerunt sibi ad colendum, quos patres eorum non coluerant, contra Dei imperium: qui præceptum illis dederat, vt non esset inter eos Deus recens, neque alienus, sed vnum adorarent dominum Deum suum. Psal. 70. 27 Ita, ô generatio praua atque peruersa, per idololatriã dereliquisti cultũ domini Dei tui, qui te & secundũ corpus & secundũ animã formauit de nihilo: & oblita es eius q te creauit, à quo habes hoc ipsum quod es, & cuius est munus quicquid habes boni: huius oblita es, hîc contemnis & abiicis, quoniam ab eius cultu recedis, & præcepta eius transgrederis. 28 Considerauit dominus hanc pessimã infidelitatẽ & ingratitudinẽ populi sui, cui tãta dilectionis indicia iã mõstrauerat, & iratus est vehementissime. * Nam ad iracundiam eũ prouocauerunt filii & filiæ, illi qui nomen gerebant filiorum & filiarũ, quos ipse

Universidad de Deusto
Biblioteca

29 *Et ait: abscondam faciem meam ab eis, et cõsiderabo nouissima eorum.*

30 *Generatio enî perversa est, & infideles filij.*

31 *Ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, & irritauerunt in uanitatibus suis.*

32 *Et ego prouocabo eos in eo qui nõ est populus, & in gente stulta irritabo illos.*

33 *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni nouissima.*

34 *Deuorabit terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.*

35 *Congregabo super eos mala: & sagittas meas complebo in eis.*

36 *Consumẽtur fame: * & deuorabũt eos aues morsu amarissimo.*

Matt.23. 37 *Dentes bestiarum immittam in eos: * cum furore trahentium super terram atque serpentium.*

38 *Foris uastabit eos gladius, & intus pauor: * iuuenem simul ac uirginem, lactentem cum homine sene.*

habebat tanquam filios & filias, & quos vicissim decebat erga Deum se exhibere vt filios & filias: quod ab his (inquam) prouocaretur, à quibus decebat, vel maxime paternum honorem accipere, hinc vehementissime ad iracundiam concitatus est. 29 Iratus autem dominus, ita apud sese loquutus est, ad exercendam vltionem pro transgressione impietatis: Abscondam à transgressoribus istis faciem meam, non me illis præsentem demonstrabo in protectione & custodia, quomodo olim feci, donec mihi essent obedientes: subtraham aliquantulum fauoris mei præsentiam, & quasi absens considerabo, quid tandem illis euenturum sit, posteaquam à me derelicti fuerint: videbo ad quantam miseriam & quantam humilitatem deuenturi sint, vbi ego abscondero ab eis faciem meam, vt vel hoc modo discant, quantum accipiant ex mea præsentia atque fauore beneficium, ficque vel vexatione dante intellectum, cognoscant quid egerint. 30 Et profectò digni sunt quibus hæc faciam, quoniam populus prauus & peruersus sunt isti, & filii rebelles, infideles atque ingrati: non sic erga me fideliter officium seruant filiorum, quomodo erga illos ego exhibeo patris officium, & paternum monstro affectum. 31 Ipsi me ad iracundiam prouocauerunt, atque offenderunt, in cultu idoli, vel dæmonis, qui non est, neque dici meretur Deus: & ad iracundiam me prouocauerunt in abominationibus suis, in idolorum cultibus, & sacrificiis suis vanissimis, quæ secundum ritum nationum contra legem meam faciunt 32 Et ego vicissim, vt pœna respondeat culpæ, eos ad iracundiam prouocabo (hoc est, puniam, voluntati eorum faciendo contraria) in eo qui non est populus: hoc est, per gentes vilissimas, & nullius quasi reputationis, quas ipsi vix populi, aut gentis nomine olim dignati fuerant appellare: puniam eos, populos scilicet prius ab eis contemptos, & despectui habitos, illis præponendo. 33 Ignis vltionis meæ exardescit, & iam succensus est in iracundia furoris mei: & non cessabit ardere hic furor iræ meæ, donec ad nouissimum illos perducat in ignem inferni: in iracundia mea incipiam eos punire nunc in hoc sæculo, donec postmodum in ignem eos coniiciam sempiternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.

34 Ignis iste furoris mei absumet terram cum germine suo, terram præuaricatorum, & omnes qui sunt in ea consumet: qui ignis, montium etiam fundamenta comburet: id est, quantumuis sublimes, potentes, & glorioſos consumet, & penitus quasi vsque ad fundamenta comburet. 35 Ego dominus, adducam ex diuersis mundi partibus, & congregabo super eos mala plurima, & plagis diuersis affligam illos, tanquam si è pharetra mea semel vniuersas meas sagittas in illos plenè effunderem: neque erit vlla plaga, qua non feriam illos, vt non videatur restare modus alius quo puniam illos. 36 Nam primum pridem famem maximam, defectumque & penuriam cibariorum immittam super illos, quæ plaga proculdubio est non minima:
* insuper & gentem velocem atque rapacem à longè adducam contra eos, qui in modum auium rapacium deuorabunt eos amarissimo morsu: id est, interficient crudeliter, & absque vlla misericordia.

37 Immittam in eos dentes bestiarum, homines crudeles, immanes, irrationabiles, & immisericordes, in similitudinem bestiarum adducam eis, qui sua sæuitia, & miseranda crudelitate illos perdent, ad eum modum quo crudeles bestiæ solent dentibus suis dilaniare & perdere: * etiam aduersum eos mittam furibundas & insania exagitatas venenatas bestias repentes, atque serpentes super terram: hoc est, gentes pessimas crudelitate & malitia plenas, non aliud quærentes, quàm suæ malitiæ virus effundere, atque effusione veneni perdere.
* Nonnunquam etiam corporales bestias illis immittam, simul & serpentes diuersi generis, qui rebelles crearuras rationales puniant.

38 Non erit eis requies, neque in ciuitate, neque extra ciuitatem, neque in domo, neque extra domum. Nam foris, id est, extra domum, ciuitatem vel regionem, interficientur gladio, vbicunque fuerint reperti ab hostibus suis: intus autem, id est, in ciuitate, vel in latibulis, aut domibus suis, pauor mortis, & timor hostium excruciabit eos:
* ita (inquam) omnes in vniuersum gladius & pauor vastabunt, cuiuscunque conditionis, ætatis, aut sexus fuerint, tam adolescentulos, quàm

39 *Et dixi: ubinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.*

40 *Sed propter irã inimicorum distuli: * ne forte superbirẽt hostes eorum.*

41 *Et dicerẽt, manus nostra excelsa: * & non dominus fecit hæc omnia.*

42 *Gens absque consilio est, & sine prudentia:*

* *utinam saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent.*

43 *Quomodo persequebatur unus mille, & duo fugarent decẽ milia?*

44 *Nónne ideo, quia Deus suus uendidit eos, & dominus conclusit illos?*

45 *Nõ enî est Deus noster ut dij eorum:*

* *& inimici nostri sunt iudices.*

46 *De uinea Sodomorum uinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ.*

adolescentulas, tam infantes adhuc lactentes, quàm homines senes atque decrepitos. Non enim vlli ætati, neque vlli sexui parcet hostium crudelitas. 39 Et dixi ad modum hominis plurimum iracundia exardescentis, vbinam sunt præuaricatores isti? digni profecto sunt, si rigorem persequar meæ iustitiæ, quos funditus deleam, ita vt pereat de terra memoria eorum: digni sunt ob suam nimiam ingratitudinem, qui ita pœnitus deleantur de terra, vt nec memoria relinquatur eorum super terram in hominibus, quique fiant quasi nunquam fuerint. 40 Licet autem hoc illorum ingrata infidelitas merito exposceret, nolui tamen quantocyus id perficere: sed completionem huius punitionis distuli propter superbam iracundiam, vel iracundam superbiam inimicorum: * videlicet ne hostes illorum superbirent etiam contra me, sibi ascribendo victoriam, atque de triumpho sibi plaudendo, non meum agnoscendo iudicium. 41 Ne in superbia gloriantes dicerent adinuicem, Ecce manus nostra excelsa & glorioſa est in fortitudine, brachium nostrum prepotens est atque prænalidum, in quo nos omnem hanc peregimus victoriam de populo Iudaico:
* & non fecit ista omnia Dominus, sed nosipsi propriis viribus nostris in multitudine exercitus & fortitudine armorum cuncta peregimus. Ob hanc videlicet causam, ne occasionem præberem sic superbe gloriandi aduersariis, ac simul etiam meum nomen blasphemandi distuli, ne penitus delerem populum meum, licet ex se optime hoc suis malis commeritum. 42 Gens stulta est populus iste meus, absque consilio & absque prudentia, non secundum rectę rationis iudicium vitam instituens, neque cum prudentia debita quid agat considerans, populus absque sano iudicio est, non attendunt quid æquum ac rectum, quid decens atque conueniens, denique quid sibi vtile aut expediens: sed inconsulte & imprudenter nimis, ea eligunt & agunt, quæ sibi & summe inutilia sunt, & maxime noxia:
* vtinam saperent, non sapientia carnis, quæ mors est & inimica Deo, Rom.8.
sed sapientia spiritus, sapientia vera, quæ desuper est: vtinam intelligerent atque cognoscerent suorum peccatorũ magnitudinem & multitudinem, legem ita & omnia quæ illis tradita sunt, ad obseruandum ea: ac cum iudicio nouissima prospicerent, tam præmia quàm tormenta æterna haberent ante mentis oculos. 43 Si vel hoc attenderent & intelligerent, quomodo vnus ex hostibus persequebatur mille eorum, & duo ex hostibus fugabant decem milia ipsorum. id est, pauciſsimi numero hostes maximum exercitum deuicerint: cuius rei vel solius consideratio, merito admonere illos debuisset, quòd ob sua peccata omnia illa mala paterentur. 44 Quam enim aliam ob causam ita in captiuitatem venerunt, & subiectionem hostibus suis, nisi quia dominus Deus eorum ob peccata sua tradidit eos, & quasi vendidit in potestatem ac subiectionem hostibus? quia dominus voluit eos in captiuitatem & seruitutem concludere? 45 Nam Deus noster non est sicut dii gentium infidelium, qui de suis cultoribus non faciunt vltionem, neque puniunt eos, si quando offenderint: quoniam potestatem non habent se vlciscendi, aut vindictam vllam faciendi: sed Deus noster populum suum quantocyus arguit & corripit variis plagis, vbi declinare cœperit, nimirum iustus ipse, & potestatem habens exercendi iudicium in populum suum, vbi transgressus fuerit præceptum suum: * cuius rei testes & iudices siue comprobatores sunt etiam inimici & aduersarii nostri, infideles principes & populi: qui subinde manum Dei & potestatem eius in seipsis grauissime experti sunt, quemadmodum videlicet Pharao cum sibi subditis, & alii reges atque populi horum consimiles plurimi, iudicium Dei & potestatem eius in semetipsis euidentissime experti. 46 Ratio autem quare dominus ita illos de populo suo voluit tantis affligere malis, insignis & nimia ipsorum malitia fuit. Nam vinea eorum fuit de vinea Sodomorum, & de locis Gomorrhæ. id est, assimilati sunt vel æquati in peccatis populo Sodomorum & Gomorrhæorum, qui erant peccatores nimis coram domino, & homines pessimi: & cum illos Deus plantauerit vt vineam Soreth, vineam electam, de stirpe Patriarcharum, ipsi propter malitiam suam commutati sunt in vineam pessimam, tanquã si de Sodomitis & Gomorrhæis nati essent, Esai.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

47 *Vua eorum uua fellis:*
* *& botrus amarissimus.*
Esai.5.
48 *Fel draconũ uinum eorum, & uenenũ aspidum insanabile.*
49 *Nónne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?*
Apoc.20
1.Co.4.
50 *Mea est ultio:*
Psal.61.
Psal.74.
* *& ego retribuã eis in tempore:* * *ut labatur pes eorum.*
51 *Iuxtà est dies perditionis, & adesse festinant tempora.*
Psal.91.
52 *Iudicabit dominus populum suum: & in seruis suis miserebitur*
53 *Videbit quòd infirmata sit manus:*
* *et clausi quoque defecerunt, residuiq; consumpti sunt.*
Esai.1.
54 *Et dicẽt, ubi sunt dij eorũ, in quibus habebant fiduciam?*
55 *De quorum uictimis comedebãt adipes:*
* *& bibebant uinum libaminum.*
56 *Surgant & opitu*

non de sanctis patriarchis. 47 Vuæ, quas vinea ista producit, amarissimæ sunt ad modum fellis, & botros producũt amarissimos id est, fructum malum faciunt & opera pessima, qualia faciebant peccatores Sodomitæ coram domino:* nõ vuas dulces aut botros suaues, quales pferebant quondam patres eorum. Ita vinea ista alienata à prima radice sua, conuersa est in amaritudinem: quæ expectata est vt faceret vuas, & fecit labruscas: quę expectata est vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: iustitiam, & ecce clamor. 48 Vinum insuper eorum, id est, doctrina qua alios vidẽtur potare, doctrina pessima est, sicut vinum draconum: non solum pessimos ipsi faciunt fructus, sed insuper & alios docent similia: & est vinum hoc eorum sicut venenum aspidum, quod est insanabile, quo videlicet perdunt animas proximorũ, vt sanari nõ possint, & morte perimunt, vnde nunquam saluabuntur. 49 Hæc omnia an putatis me latere, & non cognoscere ea quæ vos agitis aut dicitis? An non hæc omnia diligẽtissime apud me seruãtur cognita, quasi in libro meo descripta, & in occulto cognitionis meę, quasi in thesauris meis conseruata, concluſa & obsignata? quę licet nunc, vt clausa seruentur abscondita, tamen suo tempore reuelabuntur: quando veniet iudicii tempus, quando libri aperientur, qui iam sunt clausi, & iudicabũtur mortui secundum ea quę in libris scripta sunt, quando illuminabuntur abscondita tenebrarum, & manifestabuntur consilia cordium, quando cuncta quę fecerunt homines, adducentur in iudicium. 50 Vtique sunt hæc mihi non incognita, & in cognitione mea omnia ista seruantur. Ad me nanque spectat iudicium & vltionem facere pro peccatis & omnibus quę inique gesserint homines: ego potestatem habeo faciendi iudiciũ, & exercendi vindictam in omnes peruersos:* & ego retribuam vnicui que secundum opera sua. cum tempus aduenerit faciendi iudicium: cũ accepero tempus, ego iustitias iudicabo:* & quidem in impios illos & infructuosos homines talem exercebo vltionem, vt non valeãt stare in iudicio cum bonis, sed labantur pedes eorum, & cadant in profundum inferni, quo illos iubebo vnà cum apostaticis spiritibus discedere, in ignẽ ęternũ. 51 Et ne quis sibi blãdiatur de morę lõgitudine & nimia iudicii huius distantia, scitote, quòd dies ista perditionis & dãnationis impiorum propè est in ianuis, nec longe adhuc distat, sed quantocyus aderit, citius quàm quisquam credat aut existimet: & tẽpus illud ad iudicium definitum, adesse properat, accedit, imò accurrit, imò aduolat, & plusquam aduolat celerrime, vt longè abesse non possit. Mille enim anni ante oculos domini sũt, quasi dies hesterna quę pręteriit, & omne tempus celeriter finem habebit. 52 Veruntamen populum suum dominus iudicabit, & faciet pro eo iudicium, atque erga suos se exhibebit propitiũ ac misericordẽ: quanquã erga infideles seruos & peruersos tã seuerũ se vltorem monstrabit, semper tamen erga populũ suũ fidelem & obedientem, erga seruos bonæ voluntatis, paternũ seruabit affectũ, faciętque pro illis iudicium defendendo illos, & vindicando ab omnibus aduersariis, & misericordiam suam eis ostendet. Illis etiã qui prius rebelles & inobedientes fuerant domino Deo suo, si cõuerti velint ex corde ad dominũ, & rursum serui eius fieri ac populus eius, faciet De⁹ pro eis iudiciũ contra opprimentes aduersarios, & misericordiã ostendet illis. 53 Videbit enim dominus, & attendet miseriam illorum, quomodo videlicet omnis eorum virtus & potestas ad nihilum redacta sit, vt vltra non valeant suis hostibus quicquam resistere:* & quod illi quoque qui in carcere & captiuitate erant concluſi iam defecerũt, præ miseria & afflictione, & quòd reliquiæ penè in totum consumptæ sint, quòd vix pauculæ reliquiæ relictæ sint, adeò vt nisi dominus exercituum relinquat illis semen, fiant sicut Sodoma & similes Gomorrhę, vt pereat vniuersa eorum posteritas. 54 Et cum in hac miseria pro suarum iniquitatum demeritis fuerint constituti, dicent insultantes aduersarii, vel sic dicetur & exprobrabitur impiis à bonis, si qui inuẽti fuerint: Vbi nunc sunt dii eorũ quos coluerũt, & in quibus habebãt fiduciam? 55 Quibus sacrificia faciebant & oblationes, neglectis sacrificiis Dei viui, & de quorũ victimis illis oblatis ipsi comedebãt pinguia quęque & delicatiora, & adipes q ĩ sacrificiis Dei viui ipsi cremabãtur:* & in quorũ deorũ sacrificiis bibebãt vinũ quod libauerãt & obtulerant illis. 56 Exurgãt nũc dii illi in auxiliũ vobis, & opẽ ferãt positis

lentur uobis, & in necessitate uos protegant.
57 *Videte quòd ego sum solus, & non sit alius Deus præter me.*
58 *Ego occidam, & ego uiuere faciam:*
* *percutiam, & ego sanabo:* * *& non est qui de manu mea possit eruere.*
59 *Leuabo ad cælum manum meam, & dicam, uiuo ego in æternum.*
60 *Si acuero ut fulgur gladium meum:*
* *& arripuerit iudiciũ manus mea.*
61 *Reddam ultionem hostibus meis:* * *& ijs qui oderũt me retribuã.*
62 *Inebriabo sagittas meas in sãguine, & gladius meus deuorabit carnes.*
63 *De cruore occisorum, & de captiuitate nudati inimicorum capitis.*
64 *Laudate gentes populum eius:*

in tanta miseria, & vel in tanta necessitate iam protegant cultores suos: si potestatem habent, si quod habentur, sunt. id est, dii veri, si saluare possunt sibi sacrificantes, quare nunc silent? quare suos cultores nõ defendunt? non ferunt suppetias seruis suis, tanta calamitate oppressis? 57 Attẽdite, & videte, quòd solus sim ego Deus viuus & verus, & quòd præter me non sit alius quisquam verus Deus, qui potestatem habeat Diuinam, cum alii omnes dii gentium nec minimũ quod possint: quod maxime tamen posse debere videntur, si dii veri sunt, vt habentur. Ad Deum nanque spectat, suos posse cultores defendere, & in aduersarios vindictam facere: quod cum eorum qui dii habentur nemo possit, ego autem possim, & cum voluero faciam, videre & cognoscere merito debetis, quòd ego sim solus, & non sit alius præter me Deus verus. 58 Ego nanque potestatem habeo vitæ ac mortis, vita & mors sunt in manibus meis: potestatem habeo afficiendi morte, vel temporali vel æterna, quos voluero, & potestatẽ habeo viuificandi quos voluero. id est, ad vitam perducendi, qui prius in vita non fuerant, vel etiam ad vitam resuscitandi, qui mortui fuerunt:* possum percutere atque vulnerare plagis & verberibus pro meo placito, sicut mihi expediens visum fuerit, & iterum sanare percussos ac de malis liberare, cum egerint pœnitentiam:* & omnino non est quisquam qui possit de manu mea eruere cum quem voluero occidere aut percutere, qui mihi possit resistere, aut me impedire, in iis quæ ego voluero agere: omnia quæcunque voluero, & sicut voluero facio, nec est qui obstare possit aut impedire, quominus ego exerceam mea iudicia pro mea sententia: superiorem alium non agnosco iudicem, potentiorem non scio dominum, cuius iudicio aut potestate suspẽdi vel impediri possit exequutio decreti mei. 59 Quomodo solent homines iurantes leuare manum in cælum, ita ego dominus leuo manum meam ad cælum. id est, iuramento loquor & affirmo, dicens, Viuo ego in æternum, & per meam vitam, per memetipsum (qui in æternum viuo, & vita æterna sum) iuro, & tanquam firmissimum ac prorsus indubitatum hoc pronuncio. 60 Si acuero, aptauero, & parauero ad vltionem gladium meum vindicem, sicut fulgur, vt sit quasi fulgur maximè penetrans: si romphæam meam vltricem ego parauero ad celerem & terribilem vltionem, quam iandiu vibraui & ostentaui ad terrorem delinquentium, cum tandem suo tẽpore eam cœpero exequutionem exercere:* & cum vltrix manus mea conuersa fuerit ad faciendum iudicium, cum iustitia mea conuertetur ad iudicium, & potentia mea exequutionem facere voluerit iustitiæ, quæ hominibus in longinquum differri videtur. 61 Tunc manifestum fiet, quomodo vltionem reddam, & vindictam exercebo in aduersarios meos, qui mihi infideles & inobedientes semper se præstiterunt, nec me coluerunt, neque mihi seruierunt vt iustum erat:* & iis qui me oderunt atque contempserunt, sequentes deos alienos, contra præcepta mea, tum ego retribuam condigna sceleribus præmia, nempe pro admissis sceleribus æterna supplicia. 62 Tum ego meipsum ostendam in similitudinem crudelis pugnatoris, cuius sagittæ copiosæ perfunduntur & rubricantur sanguine interfectorum ab ipso, & cuius gladius plurimorum corpora trucidat, sicque carnes veluti deuorat: interficiam tum ego plurimos, & damnatione consumã æterna. 63 Inebriabo (inquam) sagittas meas, & gladium meum commaculabo de sanguine eorum quos interfecero: & singulariter de captiuitate nudati capitis inimicorum. id est, de iis quos nudato capite captiuos abduxerunt, & à me elongauerũt inimici mei: de iis qui se captiuos teneri permiserunt dæmonũ laqueis & vinculis, vt me relicto, illorum insequerentur voluntatem, & de illis qui se à me abduci atque alienari per idololatriam & abominationes suas permiserũt, captiuitate vtique fœdissima, vilissima & miserabili: quemadmodum cũ in bello victi, capite nudato in confusionis signum aguntur vincti ante victores gloriantes: de hac (inquã) captiuitate nudati capitis quam tenuerunt inimici diaboli, inebriabo sagittas meas & gladium meum, illos videlicet interficiendo & perdendo condemnationis sententia. 64 Vos autem, ô populi gentium, ô nationes, quæ olim quasi reprobæ habebamini, alienæ à testamento & promissionibus Dei, vos laudate, glorificate, & magnificate populum domini, beatum dicite po-

2.Tim.2.
Ephe.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulum cuius est dominus Deus eius:vos hoc magni æstimate, quòd vetus ille populus visus est parui admodum facere,videlicet populum aliquem esse populum domini,& dominum esse Deum eius:nolite facere sicut populus iste ingratus,cui in hoc cantico exprobraui, qui ,p nihilo ducentes hoc,videlicet populum esse domini, maluerunt fieri populus deorum alienorum:sed agnoscite, laudabilem esse populum, & beatam gentem,cuius est dominus Deus eius,& cuius Deus Iacob adiutor est:* iccirco(inquam) populum eius laudate,& hoc magnificate,esse populum domini,quoniam ipse defensor est & vltor populi sui,facietque vindictam de aduersariis seruorum suorũ: & aduersum illos se opponet,qui quæsierint opprimere seruos suos,eorumque effundere sanguinem:& si effuderint,si occiderint,nequaquam tantam impietatem ipse patietur inultam. 65 Et vindictam faciet in hostes populi sui atque seruorum suorum, quod non possunt facere dii alii,nisi hic solus viuus & verus Deus,& omnipotens dominus:* terræ autem populi sui erit semper propitius,à populo suo, (quicunque tandem fuerit,siue Iudæorum siue gentium)qui illum coluerit, nunquam auferet misericordiam suam:sed permansurus est cum eis vsque ad sæculi consummationem, semper curam habiturus de custodia & salute seruorum suorum:vt de eo aut eius fide nemo hæsitare debeat, sed hoc tantum omnes curare,vt ei debitam præstent fidem & obedientiam,caueant autẽ ab omni malitia & inobedientia,ob quæ in hoc cantico ex Dei præcepto,præuaricatoribus Iudæis dira sum comminatus, præstituris autem obedientiam gentibus bona denunciaui ex ore domini. Amen.

Psal. 32. Psa. 143. Psa. 147. * *quia sanguinem seruorum suorum ulciscetur.*

65 *Et uindictam retribuet in hostes eorum:*
* *& propitius erit terræ populi sui.*

B F

ARGVMENTVM IN CANTICVM trium puerorum Hebræorum, cuius initium, Benedicite omnia opera domini.

Deut.3.

EX *historia libri Danielis cognoscimus,quòd tribus uiris illis captiuitatis filijs Hebræis Ananiæ,Azariæ, & Mizaeli(quos,mutatis nominibus,Nabugodonosor rex Babylonis appellauerat Sidrac, Misac, & Abdenago) acciderit in Babylone, quomodo uidelicet contempto regis præcepto de adoranda aurea statua, ex sententia furibundi principis,in ignis ardentis fornacem fuerint coniecti:sed Dei gratia (ob cuius fidem regi restiterant) liberati,salui exierunt,& absque omni nocumento,ita ut nec pilus de capite eorum ignis uirtute deperijsset.Insuper & tantam illis Deus contulit gratiam,ut ignis ardore uerso in teporem voris,in medio camini,tanquam in templo Dei,canticũ iucunditatis suo liberatori canerent,omnẽ creaturã ad Dei laudẽ inuitãtes,à supremis angelicis spiritibus & cælestibus corporibus,per media quæ in aere desuper gignũtur,ad inferiora descẽdẽtes,quæ in terra,& quæ in aquis ac super terrã habitãt, donec tandẽ ad hominẽ tanquam ad ultimũ omnium corporaliũ finem,deueniãt:ubi peculiariter populum domini electũ & sanctos eius, ac nominatim seipsos ad laudẽ adhortantur eius,qui sua benignißima miseratione & potentißima uirtute erga ipsos signa innouabat antiqua.Hoc autem canticum,licet apud Danielem ita legamus descriptum,ut per singulos uersus replicetur,Laudate & superexaltate eũ in sæcula:uel, laudet & superexaltet eum in sæcula.Ecclesiastica tamen consuetudo, secundum quam in officio laudũ matutinalium hoc cantico utimur,nõ per singula id replicat,nisi in principio,& ubi terra inuitatur sub persona tertia,similiter,& Israel,ac tandem uersu ultimo,ubi nominatim seipsos ad laudem inuitant,dicentes, Benedicite Anania, &c. In reliquis autẽ duo simul diuersa connectimus.Quem etiã modũ nos in Elucidatione, & locato ex aduerso cantici textu seruauimus.Et quoniam frequẽs admodum,imò quotidianus ferme huius cantici est usus Ecclesiasticis uiris,iccireo prolixiorem aliquanto in singulis facimus moram,quid in unaquaque creatura pro laudis materia posit assignari,paucis indicantes:quorum etiam pleraq; multo plenius in libris de consideratione rerum naturalium,ad Dei gloriam hoc ipso anno per nos editis,suis locis tractauimus.* G H

ELVCIDATIO IN CANTICVM TRIVM puerorum Hebræorum.

1 *Benedicite omnia opera domini domino:*

OPera omnia quæcunque fecit Deus,iuxta magnificentiam suam.siue in cælo sursum,siue in terra deorsum, atque in profundis terrarum & marium, benedicite & laudate iuxta modum naturæ vestræ dominum Deum creatorem vestrum, eiusque magnificentiam & gloriam iuxta conditionem vestræ naturæ testemini, ac velut proclamate, qui vos secundum summã potentiam sapientiam & bonitatem suã creauit,& quidẽ omnia valde bona,vt merito ab omnib⁹ suis creaturis debeat laudari: * laudate (inquam)creaturæ omnes,& quantum potestis exaltate, atque iterũ exaltate eum in sęcula,laude sempiterna collaudate illũ,vt dignus est,

* *laudate & superexaltate eum in sæcula.*

A 2 *Benedicite angeli domini domino:*

* Ipsum quoque qui est in sæcula benedictus Deus æternus, laudate: & quantum valetis,supereleuate super omnia. 2 In primis autem vos, ô nobiles spiritus,angelicæ creaturæ,laudate dominum Deum,non solum secundum naturæ vestræ subsistentiam, verũetiam per intellectum & affectum,quibus duabus nobilissimis potentiis estis prędita:illius agnoscentes beneficia,& pro viribus gratias agentes, laudesque referentes illi,qui vos tam nobiles fecit esse creaturas,vt primi sitis dignitate in ordine omnium creaturarum:qui etiam vos à lapsu sua gratia præseruauit,cum rudentibus inferni de cęlo detraherentur apostatici spiritus,& ipsi eiusdem vobiscum naturæ, ne simili auersione ab eo separaremini: ac pòst ita in gratia & gloria visionis suę firmauit,vt imperpetuũ amodo separari ab eo,aut ab eius fœlicitate vlla ratione excidere non valeatis:* secundo autem loco,& inter creaturas inanimatas loco primo, vos ô cælestia corpora,laudate dominũ: vos,ô cæli omnes,quos Deus mole amplissimos,& secundum naturam incorruptibiles, itemque impassibiles fecit,nobilissimisque corporeis qualitatibus perfecit in vestra nobilitate,qua cæteras oẽs inanimatas præcellitis creaturas, laudate Deũ, à quo procedit quicquid est in vobis excellentiæ & præcellentiæ. 2.Petr.2.

* *benedicite cæli domino.*

B

3 *Benedicite aquæ omnes, quæ super cælos sunt domino:*
* *benedicite omnes uirtutes domini domino.*

3 Specialiter verò aquæ quæ super cælos sunt, cælum aqueum,siue crystallinum,quod super firmamentum est, ac cælos aliorũ planetarum à Deo conditum,ac singularibus qualitatibus aliorum astrorum qualitates contemperandas,prouidè à Deo formatum, lauda dominum,qui te ita super firmamentum constituit,eoque diuisum esse voluit ab aquis quæ sunt sub firmamento:* & vos,ô cælestes spiritus,motores horũ cælestium orbium, quorum ministerio & virtute vtitur naturæ gubernator Deus,ad cælorum continuum & regularem motum,laudate dominum Deum vestrum,ex cuius iussu hoc fungimini ministerio, siue officio,tantam vtilitatem ex Dei præcepto præstantes hominibus,atque adeò vniuersis viuentibus & creaturis inferioribus,quæ absque cælorum motu nequirent cõsistere. * Item & virtutes omnes cælestibus corporibus à Deo inditę,& influentiæ variæ,quibus influunt cęli in omnia inferiora,laudate dominum à quo proceditis. 4 Singularem etiam laudem Deo adferte vos,ô duo magna luminaria,quę præ cæteris luminaribus in cælis creauit,luce & efficacia virtutis insignia: vos(dico)sol & luna:sol quidem vt positus à Deo in potestatem atque dominium diei: cuius tanta est super hęc inferiora virtus, vt ipsius accessu atque recessu res inferiores generentur,& corrumpãtur eius aduentu omnia,reuiuescant atque refloreant, eius abscessu omnia cõtristentur,& emoriantur: qui totum terræ hemisphęrium, cui apparuerit,mirabiliter suo fulgore collustrat,hac in re patentissimam diuinitatis gerens imaginem,& referens similitudinem:luna verò,vt facta in potestatem atque dominiũ nocãtis,quę similiter sua admirabili, & tamen ordinatissima mutatione,diuersimode illuminata,nunc secundũ partem superiorem,nunc secũdum inferiorem,nunc secundum latus vnũ,nunc secundum latus alterum,ac iuxta varios ad astra cætera respectus,mirabiles operatur in his inferioribus effectuum diuersitates: cuius etiam tractu maria crescunt,ac decrescunt,itemque fluunt ac refluũt, ossium quoque medullæ augentur, ac minuuntur secundum plenilunium & nouilunium, & omnino multa est eius in his inferioribus efficacia: * stellę quoque,& omnia astra cæli, domino benedicite,qui vos præ cæteris cælorum partibus speciali luce donauit, vt cælum vestro pulcherrimo fulgore, quasi variis depictum flosculis,adornetis: vt terrã per noctem illuminetis,& effectus quos nouit Deus singulares,in inferioribus operemini: ipsum laudate dominũ Deum vestrum,qui vobis hanc donauit claritatem atque virtutem,qui vos fecit & magnitudine mirabiles,& multitudine innumerabiles,adeò vt solus ipse vestri nouerit multitudinem, sicut & singulas potest vocare nominatim: magnitudine verò inæstimabiles & immensurabiles, vt vix credere possint homines,quantæ sitis magnitudinis,cum tamen vix aliud quàm puncta humanis oculis videamini. 5 Post hæc autem cælestia, impassibilia & incorruptibilia corpora ad inferiora transeuntes, quæ in supernis generãtur,ad Dei laudem suo ordine inuitare volumus, priusquam ad infima descendamus. Itaque vos,ô imber,siue pluuia,& ros (quæ ex vaporibus sursum virtute astrorum eleuatis generamini in regione aeris, ac deinde super terram ad eam fœcundandam ex Dei institutione descenditis)dominum Deum vestrũ laudate,qui vos pro sua

C 4 *Benedicite sol & luna domino:*

Gen.1.

Psal. 135.

D * *benedicite stellæ cæli domino.*

Ibidem.

5 *Benedicite imber & ros domino:*

Psal.146.

Universidad de Deusto
Biblioteca

* *benedicite omnis spiritus Dei domino.*

Psal.134.

6 Benedicite ignis & æstus domino.

Hebr.12.

* *benedicite frigus et æstus domino.*

* *benedicite gelu & frigus domino.*

Sapiē.8.

7 Benedicite rores & pruina domino:

* *benedicite gelu & frigus domino.*

8 Benedicite glacies & niues domino:

* *benedicite nocles & dies domino.*

9 Benedicite lux & tenebræ domino:

* *benedicite fulgura & nubes domino.*

Psal.133.

10 Benedicat terra dominum, laudet, & superexaltet eum in sæcula.

Psal.135.

Psal.105.

voluntate,vbi voluerit,oriri facit ad vtilitatem terrænascentium: * omnes quoque venti & flatus, in quacunque sitis diuersitate, è quacunque proficiscamini regione, cuiuscunque sitis qualitatis, laudate dominum Deum qui vos producit quasi de thesauris suis, vt vix percipi possit,vnde veniatis,aut quò proficiscamini,qui vos de visceribus terræ educit,& per aerem circum terras modis variis moueri iubet. 6 Lauda dominum,ó ignis, creatura pulchra, candida, rubicunda, lucens & flagrans,miri quoque in agendo roboris, & ad assimilandum tibi quicquid inuaseris potentissima, multum item valens ad immunda purgandum,mala consumendum,& species diuersas separandum: in quibus omnibus admodum pulchre cum tuo creatore conuenis,qui & ipse ignis consumens est,purgans atque perficiens.Item & æstus,siue ardor,& calor,qui semper igni es coniunctus,lauda dominum: per cuius ministerium,agunt ignis & sol,cuius virtute fiunt miranda: * insuper frigus siue hyems,quod est frigoris tempus,& æstas,laudate dominum: qui mirabili & terris vtilissima commoditate disposuit, vt vobisinuicem succedatis ordine cōgruo,vt neque semper frigus sit,neque semper æstas, sed per quatuor anni partes,qualitatib⁹ diuisis, in vere calor sit remissus ad initia frugum:in æstate,calor intensus ad decoctionem fructuum terræ: in autumno,frigus remissius,ne subitaneo nimio frigore radices terræ nascentium,& semina absumantur & pereant:in hyeme verò,frigus intensius,vt missa in terram semina,cū fuerint bene congelata atque mortificata,postmodum vere redeunte, fructum multum afferant,atque vt arboribus ipsis & cæteris fructiferis calore interno ad radices confluente,ob circunstans intensum frigus quasi vires reparentur,ad iterū frondes,flores,& fructus emittendos suo tempore.Siquidem viuentibus omnibus,non multo minus necessarium est frigus hyemis, q̄ calor æstatis.Propter quod hęc omnia sic prouide disposita à Deo,summā illi canunt gloriam,qui disponit omnia suauiter. 7 Benedicite domino rores & pruina,quę ex nube aquea nō multū eleuata generamini, quasi in aeris regione infima,ita vt si in aqueas guttulas illa vertatur,sit ros:si verò congelatio fiat ante cōuersionem,habeatur pruina:quę magis fit in tempore frigidiore,quemadmodum ros in suaui & temperato veris noctur no frigore: *benedicite domino etiam gelu,per quod mirabili modo aqua ex se alioqui fluida,stringitur & compingitur,vt nō dilabantur abmuicem partes,manēte tamen eadem aquæ specie:& frigus,quo talis fit congelatio. 8 Benedicite insuper glacies, siue grandines,& niues domino: quæ in supernis locis aeris generamini, ex vaporibus aqueis sursum eleuatis atque condensatis in nubem: quæ si post conuersionem in aquam,ob nimium frigus superueniens, per guttas aqueas congelatur, grando habetur: si verò ante conuersionem nubis in aquam,nubes ipsa ob frigus nimium congelatur: nix descendit,quæ sua albedine maxima nimii frigoris euidens perhibet testimonium: quæ quia aqua non fuit, nisi secundum præparationem materiæ, idcirco difficilius dissoluitur, aut in aquam resoluitur,quàm grando:quæ aqua fuit,& tantum aqueæ guttulæ sunt gelu constrictæ:*noctes quoque & dies benedicite domino,quę vobisinuicem ex Dei ordinatione quotidie succeditis,vt post diem(quam solis super nostrum hemisphærium efficit præsentia) succedat nox,quam facit solis absentia:quæ diuersitas sic à Deo prouide ordinata est,propter vtilitatem fructuum,& maxime propter quietem animalium,vt per noctis tempus quiescendo vires reparent diurnis operationibus defatigatas. 9 Benedicite domino lux & tenebræ,quæ sunt luminis priuatio:quarum illa diem facit,istæ noctem,vtraque mortalibus apta,quoniam in luce illuminantur & viuificantur omnia,per tenebras autem subdulci & necessario continentur silentio:*benedicite etiam domino fulgura, quæ mirabiliter apparetis ad terrorem hominum,generata exvehementi concussione,vel impetuosa disruptione nubium,quibus subinde Deus ad vltionem vtitur impiorum, siue ad terrorem eorum.Item & nubes omnes,quas ab extremo terræ,siue à terræ superficie Deus educit,vt ex ipsis prædicta omnia, nempe pluuia, imber,ros, pruina, grando, & nix gignantur. 10 Iam verò à supernis descendēres in infima,te imprimis,ô terra(quæ es firmata à Deo super aquas, & fundata,vt non mouearis in sæculum)ad laudem tui creatoris hortamur,vt eum laudes,& efferas laude sempiterna, qui te ita creauit,& solidā tibi stabilitatem loci dedit,ac veluti totius mūdialis machinæ centrum, immobilem constituit, vniq̄ ex elementis omnibus requiem à motu dedit,quum agitentur,& fluant cætera elementa, ignis,aer, & aqua,nec vnquam habeant à motu requiem: tu autem sola immota persistis,& immobilis solius Dei beneficio.Te etiam in principio aquis circūdatam tertio die aquis nudauit ex magna parte,vt apta fieres habitationi animalium,& fœcunditatem dedit tibi mirabilem,atque ornatum varium,vt germinares herbam virentem,& ligna pomifera diuersorum generum produceres: in quibus omnibus multa tibi est diuinæ laudis materia. 11 Montes & colles,eleuationes in terra tam maiores quàm minores, benedicite domino, qui ita ad terrænascentium commoditatem,quasdam terræ partes voluit esse eleuatiores præ cæteris,quas magis ex directo radiorum solarium aspectus cōtingeret:subtus autem valles locauit,& loca demissiora cōstituit,ad quæ velut ex obliquo à montibus, radiorum solarium ictus deflecteret: vt illic quidem commodiorem habeant locum terrænascentia illa quæ fortem requirunt solis contactum,& calorem ardentem,quemadmodum vineæ & huiusmodi: hic verò locum acciperent sibi magis commodum,illa quæ minorem exposcunt calorem,nec ferunt intensum,cuiusmodi sunt triticum,ordeum,& similia: * denique in vniuersum omnia quæ germinant in terra, omnes herbæ virentes,& ligna pomifera,aut alia quæcunque de terræ fœcunditate nascentia,laudem date domino creatori vestro: qui suæ iussionis verbo, quædam quidem vltro, alia verò cultura & diligentia adhibita: & de iacto in terram semine,aut plantato ramusculo, hæc omnia de indita terræ fœcunditate facit procedere. 12 Benedicite domino fontes aquarum,qui modo mirabili de terræ visceribus absque cessatione,tam per diem quàm per noctem, aquas copiosę præbetis, multis modis humano aptas vsui,idq̄ue per annos plurimos & multa sæcula,absque vllo vnquam defectu aquarum,adeò vt æstimare non sufficiat humanum ingenium,vnde tam indeficiens aquarū copia queat procedere,& quomodo non vel tandem exhauriamini post tantam euomitam aquarum abundantiam: *benedicite domino cōgregationes aquarum quæ appellauit Deus maria,quę creata estis ab initio:quando iussit Deus,vt congregarentur aquæ in locum vnum,vt appareret arida. Item & flumina aquarum,cōgregationes minores,quæ ex fontibus vel vno vel pluribus habetis vestri fluxus exordium,quorū quædam magna sunt valde,profunda,& lata,alia mediocria,alia minima,iuxta fontium à quibus oriuntur magnitudinem,vel multitudinem:quę flumina percurrentia terram, regionem à regione diuidunt,& per ciuitates ac pagos transeuntia,maximo sunt hominibus & iumētis solatio,vtpote sine quib⁹ penitus perdurare non posiit hominū cohabitatio:per quæ etiam ratibus nauigantes homines,adinuicem mercibus communicant,& quasi mutuum defectum regiones diuersę supplent: vt quod huic deest loco,illi per fluminum ministerium abunde suppleatur. 13 Laudate dominum cete grandia,natatilia molis immensæ,quæ à principio fecit Deus,vt inhabitarēt abyssos marium:simul & omnia quæ in aquis natant,pisces maiores atque minores,quorū sunt plurimæ in aquis species,adeò vt certo numero comprehendi nequaquam possint,multo etiam minus quàm species illæ animalium quæ reperiuntur in terra: *benedicite dominum omnes aues quæ volatis in aere, maiores atque minores, vnaquæque in specie, atque natura sua plumis & pennis à Deo donatæ,quibus celerrime moueamini per aera,siue sursum,siue deorsum, siue dextrorsum, siue sinistrorsum,quocunque visum fuerit:celeritate volatus in aere longè excedentes pisces in aquis natantes, & animalia super terrā gradientia,quēadmodum & habitationis locum sortiti estis sublimiorem illis. 14 Insuper bestiæ omnes tam syluestres quàm domesticę, tam cicures quàm indomitę,laudate dominū,qui vestram speciem creauit sexta die distinctionis rerum,post formatos pisces &volatilia:die sexto dixit vt produceret terra animam viuentem in genere suo, iumenta, & reptilia,& bestias terræ secūdum species suas:*omnium autem nouissime ad laudem creatoris inuitamus filios hominū:id est,speciem humanam vniuersam. Siquidem homo opus nouissimum Dei fuit,quem post omnia consummata voluit Deus formare ad indicandum ipsum esse aliorum omnium corporalium prius cōditorum finem,propter quem facta essent omnia. Quem etiam omnibus aliis corporalibus prius cōditis multo nobiliorem & digniorem fecit,ad imaginē & similitudinem suam formās eum

11 *Benedicite montes & colles domino:*

* *benedicite uniuersa germinantia in terra domino.*

12 *Benedicite fontes domino:*

* *benedicite maria & flumina domino.*

13 *Benedicite cete, & omnia quæ mouentur in aquis domino:*

* *benedicite omnes uo lucres cæli domino.*

14 *Benedicite omnes bestiæ & pecora domino.*

* *benedicite filij hominum domino.*

Genes.1.

Ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.8. Gene.1.

15 *Benedicat Israel dominum: laudet, & superexaltet eũ in sæcula.*

16 *Benedicite sacerdotes domini domino:*

Hebr.5.

* *benedicite serui domini domino.*

Ioan.4. Prou.23. Matt.15. Esaiæ.29

17 *Benedicite spiritus & animæ iustorum domino:*

Eccle.15. Psal.32.

* *benedicite sancti & humiles corde domino.*

18 *Benedicite Ananiæ, Azariæ, Mizaël domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.*

duabus potentiis nobilissimis, intellectu & voluntate, illum cunctis corporalibus præferens, & ex hac parte, quantum ad spiritum, penè coæquans angelis: cui etiam omnia subiecit sub pedibus, vt terram sibi subiiceret, & præesset piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis quæ mouentur super terram. Quas ob causas hominem ita constat plus cæteris omnibus Deo esse deuinctum ad laudem illi & benedictionem iugiter persoluendum, non solum vt cæteræ creaturæ secundum suæ naturæ essentiam, verumetiam modo peculiari, secundum intellectum & voluntatem. 15 Peculiari tamen modo inuitandi veniunt ad Dei laudem illi qui sunt de populo domini, verus Israel secũdum spiritum, populus fidelis agnoscens dominum Deum suum, eique obediens, qui dominum Deum suum laudare debet, & quantum potest laudare, laude sempiterna: à quo tanta susceperunt maximæ charitatis beneficia, propter quos à peccatis, damnatione mortis, & iugo diaboli redimendos, caro fieri, & in cruce morte turpissima voluit mori, vt sua passione auferret peccata mundi, & sua morte nostram mortem destrueret, vitámque resurgendo repararet. 16 Inter eos verò qui sunt de populo fidelium & electorum, laudibus domini insistere debent peculiarius sacerdotes ipsius, quos sibi elegit & assumpsit ex hominibus, ad offerendum dona & sacrificia pro peccatis populi, & peragẽdum in templo Dei omnia quę ad ipsius cultum spectant legitimum: hos decet pro omnibus vacare sanctis Dei laudibus: * & omnes qui seruitio Dei specialius addicti sunt ad peragendum quæ ad illius cultum immediatius spectant, curate recte vestro fungi officio, cum timore & tremore persoluite vestra ministeria, vnusquisque in gradu & ordine suo. 17 Spiritus, siue animæ hominum iustorum benedicite domino, qui spiritus est, & non caro, & ab iis qui adorant eum vult in spiritu & veritate adorari, quippe super omnia sibi cor præberi postulat, & de corde puro, ac conscientia non ficta gaudent laudari: pro minimo, imò pro nihilo reputans, labiis honorari, vbi cor defuerit. * Denique in vniuersum omnes sancti, & humiles corde, laudibus celebrate dominum. A talibus enim, id est, rectis & humilibus, laudari postulat, & taliũ laudes habet acceptas. Nam peccatoris laudes non postulat, quoniam non est speciosa laus in ore peccatoris. Rectos autem decet laudatio. 18 Postremo omnium, nos ipsos quoque huius cantici authores, nominatim ad Dei laudem adhortemur, ne postquam vniuersum creaturarũ ordinem ad Dei laudes excitauerimus, soli ipsi tam pulchro desimus certamini. Nos itaque Hebræi iussu regis in fornacem missi, ob contemptam idololatriam, Dei autem gratia ob fidem ei seruatam in medio ignis, quasi in medio roris cum quarto quasi Dei filio, in consolatione residentes, quibus nomina sunt, Ananias, Azarias, & Mizael, benedicamus domino Deo nostro, qui non derelinquit sperantes in se: sed in nobis ostendit admirabilem, tum potentiam, tũ misericordiam suam, qui nobis tam potenter innouauit sua mirabilia, quæ olim faciebat pro patribus nostris: nos ipsum laudemus, & superefferamus præconiis, quantum possumus, in omnia sæcula: quomodo dignus est omnem accipere gloriam, honorem, & benedictionem in sęcula sæculorum. Amen.

DEO VNI ET TRINO, PATRI INGENITO, filio unigenito, & spiritui sancto paracleto, pro laboris huius consummatione, sit laus, honor, & gratiarum actio in omnia sæcula. Amen.

ANNOTATIONES

EX HEBRAEO ATQVE CHALDAEO IN OMNES PSALMOS, QVIBVS QVID in unoquoque psalmo distet originalis lectio Hebræa à nostra uulgata Latina, demonstratur. Diuersorum quoque ex Hebræo interpretum, uariæ uersiones explanantur. Per fratrem Franciscum Titelmanum Hasselensem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

FRATER FRANCISCVS TITELMANNUS Christiano lectori gratiam & pacem.

NEmo, cũ in sequẽtibus multũ subinde diuersam inuenerit Hebraicã lectionẽ à nostra uulgata Latina, cõturbari debet uel offendi, sic ut de lectione nostra uulgata sinistrè iudicet, aut quasi suspectã, & nõ uerã aspernetur. Non prauæ enim temeritatis, neque uulgatæ foret audaciæ, ea quæ tantis retroactis sæculis à maioribus nostris, tã Græcis quàm Latinis, habita fuere in summa authoritate, tã leui ratione contẽnere aut uilipendere. Primũ enim illud cõsiderandũ est, bonã partẽ istarũ, quæ uidentur, aduersitatẽ magis in uerbis esse, quàm in sententijs. Nã sic nõ raro, illic etiã ubi prima facie nihil uidetur esse cõuenientiæ, post introspectã penitus utrãq; lectionẽ, & alterã cũ altera diligentius collatã, ut sentẽtia prorsus eadẽ inuenitur: & quæ obiter tantũ consyderata plurimũ uidebantur disidentia, post exactiorẽ pensiculationẽ eadẽ in bonã cõcordiã minimo negotio reducantur. Neque minus rarũ est, Hebraicã dictionẽ polysemã, id est, uariæ significatiõis (quã uulgo æquiuocã appellãt) occurrere. Vnde fit, dũ nostra iterpretatio significationẽ unã, alia aliã præelegit, ut trãslationũ uarietas oriatur. Norũt qui Hebræas literas uel à limine salutarũt, & Hebraica Biblia uel à longe inspexerũt, quàm frequẽter in sermone Hebræo id usu ueniat, sic diuersas ex æquiuocatione uerborũ sentẽtias educere. Denique etiãsi talis alicubi occurrat locus, in quo lectionẽ uulgatã, neque secundũ æquiuocationẽ possis ex Hebræo elicere, neq; in eãdẽ cũ Hebraica lectione sentẽtiã reducere, ne sic quidẽ uultũ debes auertere, si non spiritũ Dei uelis despicere: qui quã ob causam tales diuersitates Ecclesiæ uel admiserit, solus ipse nouit, cui nemo est à cõsilijs. Hoc tantũ breui uerbo accipe, sanctos Apostolos iuxta nostræ uulgatæ lectionis sententiã aliquoties ex Psalmis loca citare, quæ in Hebræo secus haberi est manifestũ. Duo tãtũ ipræsentiarũ ex multis exẽpla proferimus. Paulus Apost. cap. 10. Epistolæ quã scripsit Romanis, ex Psal. 18. hoc citat testimoniũ: In omnẽ terrã exiuit sonus eorũ, et ĩ fines orbis terræ uerba eorũ. Nõ sic autẽ ĩ Hebræo legitur. Nã p sono, dictio Kau ponitur, quã Hebræi dicũt significare cursũ, uel lineã, uel regulã, uel directionẽ, uel ppẽdiculũ, uel architectoniã, aliaq; huiusmodi: de quo uide in sequẽtibus suo loco. Paulus tamẽ manifestissie sonũ adducit omnibus exẽplaribus cõcorditer attestãtibus, Latinis atq; Græcis. Græce enĩ φθογγὸς legitur, qđ indubie sonũ significat. Alterũ exẽplũ habes cap. 10. Epistolæ ad Hebræos, ubi ex Psal. 39. Paulus hoc citat testimoniũ, In capite libri scriptũ est de me, &c. Hebraica autẽ lectio p capite uolumẽ habet: In uolumine (inquit) libri scriptũ est de me, quomõ ex Hebræo cõcorditer oẽs uertũt interpretes. Nemini uerò est dubiũ, ãplius aliquid esse in capite libri, quàm in uolumine libri. Itẽ qđ ex eodẽ Psalmo citat Paulus: Corpus autem aptasti mihi, nõ sic in Hebræo legitur: sed, Aures fodisti mihi, uel pforasti. Superhis te paucis, benigne lector, uolui præmonitũ, antequã ĩ syluã ingredi faterer subsequentẽ, ne nostra diligentia tibi nõ iusta fieret occasio contemnendi quæ summa ueneratione prosequitur Ecclesia, & spũs Dei. Bene uale Philochriste lector, & nostros labores sanctis tuis precibus adiuua & consolare.

ANNOTATIONES EX HEBRÆO IN psalmum primum.

VErsu primo, Et in cathedra pestilentiæ non sedit. Pro cathedra pestilentiæ, ex Hebræo vertitur cathedra derisorum: quod secundum rem non ita multum dissonat à communi lectione. Qui enim prauos se doctores exhibent: quid aliud quàm illudunt, derident, atque misere decipiunt sibi credentes? quibus veritatem & viam rectam pollicentur, cum nihil præstent minus. Possent tamen derisores intelligi, etiam quantum ad Deum. Vere enim illusores sunt maiestatis Dei, & irrisores gratiæ eius, quicunque eius mandata transgrediuntur. Specialiter autem hypocritæ, cuiusmodi erant scribę & pharisæi, & cuiusmodi sunt etiam nunc falsi Christiani: qui cum ore confitẽtur se nosse Deũ, factis negant, manifeste se irrisores Dei commonstrant. Beatus autem est, qui in huiusmodi irrisorum cathedra non consederit. ¶ Ver. 5. Sed tanquam puluis. Vocabulum Hebraicum quod pro puluere ponitur, ait Felix non proprie puluerem significare, sed leuissimum illud purgamentum, quod, dum triticum ventilatur, in altum à vento eleuatur & circũuoluitur, aut paleam minutissimam. Quidam vertũt quisquilias, alii glumã. Conuenientia omnium est in re minutissima, leuissima & vilissima, quę sit nullo ponderis. Huiusmodi enim sunt impii. Et quantum abest leuis puluisculus, vel quisquilię, vel gluma ab arbore, tantum impii distant à iustis. Cæterum, illud à facie terræ, hebræa non habent, sed tantum, quę proiicit ventus. i. quem agitat aut propellit ventus, quemadmodum Felicis habet translatio. ¶ Ver. 6. Neque peccatores in concilio iustorum. Ex Hebræo fit manifestum concilium hoc in loco non debere scribi per s, sed per c: licet superius versu 1. econtrario debuerat scribi per s, non per c. In Hebræo enim habetur pro concilio, dictio adah, quæ significat congregationem, cœtum sine cõcionem, hoc est concilium. Vnde beatus Hieronymus & Felix, pro concilio verterunt congregationem. עדה

IN PSALMVM SECVNDVM.

VEr. 3. Proiiciamus à nobis iugum ipsorum. Pro iugo vertit beatus Hieronymus laqueos, alii funes. Felix tamen nobiscum iugum seruat, nec vertit aliud. Sententia autem in his eadem inueniri potest: siue versum istum (iuxta supra posita in annotationibus principalibus Psalmi) tanquã à fidelibus dictum accipiamus, qui laqueos & funes eadem nunc appellant, quæ in priori parte vincula, nimirum erroneas sententias & iniqua iudicia, quibus sunt impliciti increduli, quos & Apostolus ait captiuos teneri diaboli laqueis ad ipsius voluntatem. Hos enim laqueos à se proiicere volunt boni ac fideles, vt non similiter ab illo tyranno male captiui teneantur. Siue ex persona infidelium ista accipiantur dicta, qui sanctissimas Christifidelium leges, præcepta & consilia, vincula & laqueos appellãt: quemadmodum & hodie Antichristi nostri (qui multi sunt valde) impudenter asseuerant. Hos autem (vt ipsi vocant) laqueos siue funes, increduli per rebellionem scinuicem adhortantur abiicere. ¶ Versu. 6. Ego autem constitutus sum rex. In Hebræo non per verbum passiuum fit sermo, sed per verbũ actiuum, hoc modo, iuxta Hieronymi translationem, Ego autem vnxi regem meum super Sion montem sanctum meum. Atque ita videtur vox patris esse de filio loquentis. Nos autem per passiuum habemus, quasi vocem de seipso loquentis filii: Ego (inquit) constitutus sum rex ab eo super Sion. Neque est in re vlla diuersitas. ¶ Versu nono. Reges eos in virga ferrea. Verbum Græcũ pœmanis ποιμανεῖς, pascere potius quàm regere significat, & (vt plenius exprimatur) pastoraliter regere: quemadmodum & beatus Hilarius in hunc locum diligenter annotauit: quod verbum & aliàs nonnunquam, cum de Christo in modum pastoris in bonam partem fit sermo, solet vsurpari: velut ibi, Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Vnde regimen iustud, de quo nostra lectio loquitur, accipiendum est ad eum modum quo pastor regit oues, in bonum, quod est pascere. Atque ita etiam ex Hebræo vertit beatus Hieronymus, Pasces eos in virga ferrea. Et iuxta hanc lectionem, oportet primam partem versus de bonis intelligi, secundam de malis: debebitque relatiuum eos priori loco positum, ad alios referri, quàm in secundo: sicuti in Elucidatione manifestum est videre. Nisi etiam secundam partem quis malit iuxta sensum in annotatione demonstratum in bonum intelligere. Alii autem pro reges vertunt conteres. Iuxta quam lectionem, eadem vtriusque partis sententia foret: esset̃que secunda, tantum maior expressio prioris. ¶ Versu. 12. Apprehendite disciplinam. Vbi nostra lectio habet, Apprehendite disciplinam. Hebræa lectio admodum fœcunda est, & modis variis reddi potest. Hieronymus enim vertit, Adorate pure. Felix vertit, Osculamini filium, vel amplexamini filium, vel adorate filium. Verti etiam posset, Osculamini disciplinam, vel mũditiam, siue amplexamini, apprehendite, suscipite illam, aut etiã armamini ea. Omnium autem horum, neque incommoda neque iucunda neque difficilis intelligentia est. Debemus enim filium patris osculari, & amplexari. id est cum honore debito suscipere, non vt insideles abiicere: debemus insuper disciplinam salutaris fidei eius, & mundiciam vitæ ac conuersationis bonæ, quam ipse nos docuit, osculari, amplexari, apprehendere, eamq̃ non relinquere. Atque hic ipse modus est, quo pure adoramus filium, & quo eum osculari vel amplexari possumus. Demum, per hæc omnia recte venturam iram effugimus. Vnde fit, vt singula hæc & sententiam commodam habeant, & loco non inepte quadrent. Qui autem osculamini filium vertunt, vel adorate filium, dicunt, quod hic dicitur de filio osculando, vel adorando, opponi illi quod superius dictum fuerat, aduersus Christum eius, quemadmodũ id quod præcedenti statim versu dictum fuit, Seruite domino, &c. opponitur parti priori, scilicet aduersus dominũ: vt sicut vtrique infideles sese opposuerũt persequendo, ita vtrique reconciliarẽtur humiliando. ¶ Versu vltimo, Cũ exarserit in breui. Particula kimeat, quæ in Hebræo habetur, ambigua est, & diuersimode reddi potest. Vel enim ad tempus refertur, vt significet post paulu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lum,quomodo vertit beatus Hieronymus. Alii eam ad iræ quantitatẽ referunt, vertuntque ceu paululum,aut certè modicum,dicentes,Cum exarserit paulum,vel certe minimum ira eius. Prior tamen sententia videtur plenior.

IN PSALMVM TERTIVM.

Sela quid significet. DIcendum est hoc loco aliquid de dictione quadam obscura,quæ in plerisque Psalmis inuenitur posita:non tanquam vllius versus particula,sed post finem versus præcedentis ante alterius inchoationem. Hæc autem dictio apud Hebræos est Sela, pro qua Græci ponunt diaplasma , pro qua nonnulli latinorum ponunt,semper. De vi autem huius particulæ, multa diuersitas est . Quidam enim dicunt eam significare semper vel in æternum vel in sæculum: alii verè siue veritas : alii profectò vel certe. Alii nihil eam dicunt significare,sed tantum esse anhelantis ac optantis quadam anxietate & nimio affectu rei euentum. Alii dicunt esse signum admirantis dictæ rei nouitatem vel magnitudinem. Alii signum esse dicunt magni & rari alicuius affectus. Alii putant significari vocis mutationem atque eleuationem. Alii signum esse dicunt discontinuationis psallendi ,vt scilicet vbicunque hoc signum inuenitur,aliqua fiat mora,prius quàm progressius fiat ad sequentia. Atque hoc magis verisimiliter apparet significari per dictionem diaplasma,quam huius loco 70 interpretes posuerunt. Quemadmodum enim symplasma significat continuationem concentus versuum,ita per oppositum,diaplasma, diuisionem quandam,& discontinuationem per moram innuit. Huic etiam satis consentit Rabbi Dauid sententia,qui eleuationem vocis dicit significari. Forsitan enim ad vocis commutationem , ista diuisio & mora innuebatur. Expensis autem omnibus,& locis in quibus huiusmodi particula maxime solet constitui,diligenter consideratis,arbitramur satis rectam esse illorum sententiam, qui asserunt prædictam particulam esse signum diuisionis siue pausationis,inter versum decantatum atque decantandum: primum quidem propter admirationem eius quod dictum præcesserit:deinde,ad inueniendum eius sententiæ quæ subsequitur ab ea quæ præcesserit magnam diuersitatem:propter quam diuersitatem,verisimile est,vt(secundum aliam sententiam)ad huius signi conspectum, cantores vocem mutare atque eleuare sint soliti. Atque ita fieri potest,vt plures predictarum significationum in vnum cõglobatæ,totalem & plenam eius particulæ vim exprimant. Illud tamen considerandum est, plerunque vbi istud sela interponitur,inter illud quod præcedit,& quod sequitur,magnam esse differentiam,nec posse(vt ait beatus Augustinus)ea in vnum sensum coniungi,sed plenam sensus diuisionem semper efficit. Declarem⁹ exemplo Psalmi propositi,quod dicimus. In duobus primis versibus , clamat quasi tribulatus , contra hostium multitudinem & exprobrationes iniquas,quid multiplicati sunt,&c. multi insurgunt, &c. dicunt animæ meæ,&c. post hoc autem,sela ponitur,quasi indicans terminatam querimoniam, & aliud aliquid longe diuersum subsequuturum. Itaque post sela,totus tranquillus, festiuiorem & iucundiorem vocem resumit,dicens, Tu autem domine susceptor meus es, gloria mea, &c. Voce mea ad dominum clamaui,& exaudiuit me de monte sancto suo. Ecce,nulla hic,vt prius,auditur querimonia . Hic verò rursum sela constituitur: quoniam id quod sequitur,nouum aliquod mysterium (nempe dormitionis & resurrectionis)proponit. Propter quod,iterum concentus interrumpitur , & ad nouam rem canendam vox reparatur. Ista & in Psalmo sequẽti, duobus primis versibus de clamore suo ad Deum loquitur pro misericordia,mox verò sela interiicitur,quasi finiens deprecationem:statim verò post sela , non vltra deprecatio vt antè ponitur, sed grauis querimonia & expostulatio proponitur aduersum peccatores,& bona ad ipsos eruditio. Ita & in aliis perseipsum diligens lector expendat. ¶Versu tertio,Tu autem domine susceptor meus es. Pro susceptore (quod defensorem in præsenti loco , & pene vbique
מגן significat)in Hebræo ponitur dictio magen,quæ significat clypeum aut scutum. Vnde beatus Hieronymus vertit,Tu autem domine,clypeus circa me:alius,scutum pro me . Constat autem,siue circa me dicatur,siue pro me,siue super me,eandem pene esse sententiam. Quid autem est clypeus pro me, aut scutum circa me,siue super me,nisi defensor aut susceptor meus? Neque enim aliud quàm defendit clypeus. Itaque sententia in idem reuertitur . Et hoc compluribus in locis sic obseruatum agnosce, quòd vbi in Hebræo Deus asseritur scutum aut clypeus noster,plerunque ab interpretibus Græcis positum fuerit ἀντιλήπτωρ vel ὑπερασπιστης:hoc est,susceptor vel defensor,aut simile aliquid:quemadmodum ,p petra pene vbique posuerunt firmamentum aut fortitudinem. Sicut enim clypeus defensionem,sic petra firmitatem habet & stabilitatem.

IN PSALMVM QVARTVM.

VErsu primo,In tribulatione dilatasti mihi. Tametsi vulgata Græca habeant per accusatiuum,dilatasti me,quemadmodum etiam Romana habet editio : nostra tamen lectio quæ datiuum habet,magis respondet Hebræo. Nam pronomen Li apud Hebræos,manifestum est esse casus da
לי tiui. Vnde beatus Hieronymus & cæteri omnes,quotquot ex Hebræo translationes fecerunt , datiuo verterunt,iuxta modum nostræ lectionis. Quapropter,nõ facilè id per temeritatem debet immutari. ¶Ver. 3. Filii hominum,vsquequo graui corde? Hebræa lectio longe secus habet,quàm Græca aut Latina. Hieronymi enim versio sic habet,Filii viri,vsquequo inclyti mei ignominiosè diligitis vanitatem, quærentes mendacium? Est enim hæc vox Dei , hominibus suę originis nobilitatem proponẽtis,& cõ querentis,siue expostulantis de sua conculcatione,tanquam si dicat,O vos filii viri,de rationali creatura nobilissima progeniti inclytę & sublimes creaturæ meæ,quos ego tam sublimi gradu creaui & condidi:quousque vestræ dignitatis immemores,ad vestram propriam ignominiam & vilipensionem diligitis ea quæ longe infra vos sunt,rebus vanis & fallacibus inhærentes ? Felicis autem versio sic habet,

A Filii viri vsquequo gloria mea opprobrio. supple erit aut fiet,à vobis? hoc est,quandiu gloriam meam vertetis in opprobrium & ignominiam, pro me scilicet(qui solus sum amãdus & colendus) vanitatem diligentes & mendacia? Quam sententiam qui,dam adiecto verbo expresit aliquanto clarius,hoc pacto,Filii viri,vsquequo gloriam meam vertetis in ignominiam? Sententia autem pene eadem est,quam sæpius in Elucidatione & annotationibus prioribus prolixius expresimus. Filios autem viri,intelligit aliqui filios Abrahæ,vel Israelis . Nam quod ponitur hoc in loco Hebræum Isch , virum nobilem & איש quasi vel cælestem significat. Nos tamen paulo antè aliam intelligentiam indicauimus,huic non præiudicantes. ¶Versu quarto,Et scitote quia mirificauit dominus sanctum suum . Pro eo quod nos habemus mirificauit,in Hebræo habetur Hiphlach:quod diuersimode transferunt . Nam Felix testatur re הפלה & verti posse mirificauit,nostro more,vel etiam mirabilem reddidit,quomodo vertit & Hieronym⁹: ipse tamen in textu pro mirificauit,legit,segregauit. Quæ licet secundum vocem differre videantur,secundum rem tamen coincidunt. Quid enim aliud sibi vult, segregauit dominus pater sanctum suum, nisi quòd cum eo mirifice egit,quodque non cęterorum more cum illo egerit,sed nouo quodam & eximio modo,non dans ei spiritum ad mensuram,quemadmodum cæteris,sed gratiæ & veritatis plenitudinem,de qua omnes acciperent? Hoc autem dum nulli aliorum præstat sanctificatorum ad mensu- Ioan.3.
ram: nónne rectè illum dicitur segregare aut separare, tanquam primo genitum & naturalem ab ado- Ioan.1.
B ptitiis? Et hoc rursum,nónne est mirificare,& mirabilem reddere præ cæteris ? Quemadmodum (exempli gratia)cum de Abraham legimus,quòd filiis concubinatum dedit munera, Isaac autem vt vnigenito filio primariæ coniugis, totam dispositi hæreditatem : nónne hac ratione recte dicitur & separasse filium suum Isaac,siue segregasse nimirum à filiis concubinarum , similiter & mirificasse,siue mi- Gene.25.
rabilem reddidisse præ cæteris:vtpote quem in solidum instituerit bonorum omnium hæredem , aliis tantum accipientibus sua munera,viuente patre Abraham,& præterea aliud nihil expectantibus. Sed & iuxta aliam considerationem aperte attestatur Paulus in Epistola ad Hebræos, quòd Christus pon Hebr.7.
tifex noster segregatus sit à peccatoribus,semper assistens vultui patris . Cæterum, pro sancto in Hebræo vox est Chasid,quam ait Felix significare sanctum vel misericordem,vel gratia plenum:quæ o- חסיד
mnia quàm rectè conueniant Christo domino,nemo ignorat fidelium . Quomodo enim non sanctus 1.Cor.1.
sit & misericors,quem Paulus testatur factum esse nobis à patre iustitiam & sanctificationem , & re- Ioan. 1.
demptionem ? De plenitudine autem gratiæ testatur dilectus discipulus , quòd vidimus eum plenum
gratia & veritate. Et alter ille,eiusdem nominis seu diuersi officii, Baptista, amicus sponsi huius quòd Ioan.3.
non ad mensuram illi pater dederit spiritum,perhibuit testimonium. ¶Versu quinto,Irascimini,& nolite peccare. Priorem partem huius versus per omnia nobiscum vertit ex Hebræo sacer Hieronymus.
C Alii tamen ex Hebræo alium sensum eliciunt . Nam Felix vertit , Contremiscite , & nolite peccare: quod ad eandem sententiam,quam supra posuimus in Elucidatione , facile est reducere . Debemus e- Psal.110.
nim,si ad hunc sanctum admirabilem conuerti voluerimus,irasci pristinis vanitatibus,& contremiscere pro eis atque pauere & timere salubriter: quoniam initium sapientiæ timor domini . Et beatus ho- Eccle.1. Prou.28.
mo,qui semper est pauidus. Neque qui sine timore est,poterit iustificari. Ea verò quæ sequuntur , videntur ex Hebræo habere diuersam sententiam. Hieronymi lectio sic habet , Loquimini in cordibus
vestris super cubilia vestra,& tacete. Cuius sensus est,Agite pœnitentiam in cordibus vestris,in spiritu contribulato & corde contrito,recogitantes in amaritudine peccata vestra , & in silentio præstolantes
salutare domini , donec ipse vos consoletur gratia remissionis & visitationis suæ . Bonum est enim Thren. 3.
cum silentio præstolari salutare domini . Et per se ipse docuit Christus , clauso cubiculo orare patrem Matth.6.
in abscondito , & dicere , Pater , dimitte nobis debita nostra , &c. ¶Versu septimo , Signatum est Luc.11.
super nos lumen vultus tui domine . Ex Hebræo vertunt, Leua super nos, vel eleua , vel exalta , vel magnifica super nos lumen vultus tui , pro indicatiuo scilicet modo imperatiuum siue deprecatiuum
ponentes . Vult autem ista deprecatio hanc sententiam . Dicunt quidem mali & increduli , qui excusationes quærunt in peccatis,Quis ostendit nobis bona? Verum tu domine es , qui nobis bona de-
monstras . Tu tantum leua & exalta super nos , imprime in apicem spiritus nostri lumen salutaris
D gratiæ tuæ , & dabitur lætitia in corde nostro , & docebimur , erimusque instructi in omni veritate. Quomodo autem eleuatio luminis diuini vultus super nos & signatio,in idem possint conuenire, non
vsque adeò difficile est considerare, si attendamus tantum ad denarium ,super quem imago per ictum desuper imprimitur . Quemadmodum enim non potest denarius accipere regis imaginem , nisi desuper imprimatur ictu mallei : sic nunquam hominis spiritus signari poterit diuino lumine , nisi desuper suo radio nobis sui imprimat similitudinem . Alii autem vertunt , Erige super nos vexillum luminis tui . Sed neque hoc proposito incommodum est . Quemadmodum enim ad signum exaltatum
sese gubernant milites,sciuntque quid agendum aut quando cessandum:ita lumen vultus diuini quod in nobis fulget desuper,dux nobis est itineris & actionum nostrarum , per omnia nobis demonstrans,
quid agere, quidue fugere debeamus. Et in huius vexilli erectione est lætitia cordibus fidelium , qui amant signa magni regis sui . Qui autem tardi sunt & pigri milites , non aspiciunt ad vexillum illud:
& ideo in mortem miserunt , dum vitam male quærunt , quemadmodum qui in prælio extra vexilla aberrant . ¶Versu nono,In pace in idipsum dormiam. Particula in idipsum, idem valet , quod pariter vel simul , quemadmodum ex Hebræo vertit Hieronymus,ac cæteri interpretes. Similiter & aliis
in locis accipi debet , vbi eam poni contigerit : vt Psal. 120 . Cuius participatio eius in idipsum . Et Psal. 120.
Psal . 33 . Exaltemus nomen eius in idipsum . ¶Versu vltimo , Singulariter in spe constituisti me . Psal.33.
Hieronymi versio sic habet , Singulariter securum habitare fecisti me . Felicis autem translatio ha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bet, Singulariter vel specialiter tuto facies me habitare vel sedere. Coincidunt autem hæc cum nostra lectione, secundum sententiam. Nam singulariter in spe constituere, idem est quod specialiter securum facere, & singulariter tutum constituere. Neque aliud est, facere singulariter securum habitare, aut specialiter tutò sedere. Securitatem enim quietis, vtrunque designat. Potest autem illud, singulariter, referri vel ad spem & securitatem hominis iusti, iuxta expositionem supra positam, vel ad ipsum dominum constituentem, vt sit sensus, Tu domine singulariter constituisti me securum. id est, tu solummodo, tu solus, in spe & securitate posuisti me, siue habitare fecisti me. Atque ita sonat lectio quam in textu ponit Felix, Quoniam tu domine solus in spe locabis me. Cui accedit quod alius vertit, Tu domine solummodo confidenter habitare facies me. E

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

HAbet Psalmus iste quartus titulum, qualem hactenus tres præcedentes non habuerunt. In quo difficultas quædam sese offert, hoc in loco explicanda, pro vniuerso libro Psalmorum. Similis enim titulus fere ante omnes Psalmos præmittitur. Titulus ergo Psalmi præsentis talis est, In finem, Psalmus cantici Dauid. Difficultas autem quam diximus, in illa particula latet, in finem: quam quidam Latinorum interpretum absque magna difficultate referunt ad Christum dominum, quoniam (iuxta Apostoli sententiam) finis legis est Christus, ad iustitiam omni credenti. Ipse autem est, ad quem Rom.10. F vniuersa hæc laus Psalmorum referri debet, & ad cuius laudem decantata atque conscripta est. Non est enim Psalmus qui non vel ipsius Diuinitatem prædicet, vel de mysteriis assumptæ humanitatis, secundum spiritus illuminationem, prophetet. Recte ergo titulus iste in finem, pene omnibus Psalmis præmittitur: quoniam ad Christum quæcunque in eis decantata sunt, spectare dinoscuntur, & in Christi laudem, & amorem dirigunt fideliter modulantes. Sciendum tamen est, quòd dictio lamnasseach quæ loco illius, in finem, in Hebræo ponitur, non finem videtur vllo modo significare, neque in finem: quam beatus Hieronymus vbique in Psalmis vertit victori, accipiens literam lamed præpositam, vt sit signum datiui casus. Felix etiam in contextu vbique Vincenti vertit, in annotatione tamen marginali ponit, danti æternitatem, vel effundenti sanguinem, asserens fuisse congruum, vt Dauid qui in Psalmis & diuinitatem Christi canere volebat, secundum quam æternus creditur: & humanitatem, secúdum quam passionem erat susceptorus & sanguinem effusurus, talem præponeret dictionem, quæ vtrunque significaret, existimans datiuos illos sic positos esse, vt significent, in laudem vincentis siue superantis, aut effundẽtis sanguinem, siue cruentantis, siue sanguinolẽti, aut dantis æternitatem. Sunt autem hæc meo quidem iudicio, ex fideli illius pectore pie dicta, ac diligenti meditatione contemplationeque vtiliter admodum inuenta, & digna quæ piis mentibus cum suauitate ruminentur. Neque penitus dissonat hæc expositio, ab ea quam superius posuimus, de titulo Psalmorum Græco atque Latino, In finem. Victor enim iste & cruentans aut sanguinem effundens aut sanguinolentus, item & ipse æternitatem dans: quis alius est nisi Christus dominus, quem Latini expositores (iuxta Pauli sententiã) finem interpretantur? Sunt tamen qui dictionẽ supradictam aliter intelligunt, videlicet vt litera Lamed prępositа non sit articulus datiui casus, sed valeat potius ad vel in, sicque dictionem illam totã lamnasseach, interpretantur ad victoriam. Quam sententiam ponit beatus Hieronymus in prologo primi libri commentariorum in Danielem, dicens id quod à 70 interpretibus versum est, In finem, potius significare, pro victoria. Atque ad hunc modum, in expositione titulorum, ex Rabbi Salomone adducit vir in scripturis sacris non vulgariter eruditus neque mediocriter bene de eis meritus Nicolaus à lyra, qui ex eiusdem sententia dicit, per hunc titulum significari conatum illum quo sese cantores in cantando cum iubilo superare ac vincere conabantur, omnes sic ex animo psallentes, vt quasi pro victoria viderentur contendere. Quemadmodum cum in honesto aliquo exercitio plures simul & diligentissime & summa sedulitate singuli laborant, dicuntur ad victoriam agere, & quasi pro victoria siue palma certare. Atque id dici solet, etiam si nequaquam seinuicem superare aut vincere intendant, sic in eadem re diligenter laborantes. Sicque Psalmis hunc titulum non male pręponi dicunt, qui istam sententiam sequuntur: ad indicandum, quanto affectu debeant Dei laudes canere serui eius, secundũ extremũ videlicet conatum & summam diligentiam. Vigilanter enim & omni attentione psallendum est tam summo tamque altissimo domino. Huic etiam intelligentię suprà nominatus author Nicolaus accõmodat non H
male titulum nostrum vulgatum, in finem: quoniam videlicet secundum summã diligentiam & extremum conatum quasi secundum vltimum virtutis in psallendo laborabant: quemadmodum ii qui pro victoria contendunt, etiam finem & vltimum virtutis solent adhibere ad id in quo consistit victoria iu
1.Cor.9. xta illud quod Paulus ait, Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet vt corruptibilem acci
2.timo.2 piat coronam. Nam (vt in alio loco dicit) qui certat in agone, non coronabitur, nisi legitime certauerit. Atque hęc quidem quantum ad hanc particulam videbantur posse sufficere. Non videtur tamen prætereunda hoc loco Ioannis Reuchlinii, viri in Hebręis literis doctissimi, super propositа dictione sentẽtia. Is enim in expositione quam super pœnitentiales Psalmos edidit, lamnasseach dicit significare, ad inuitatorium. Vocem enim exhortantis & excitantis ad exercitium aliquod, quę facit facere opus & officium institutum, dicit appellare menasseach, sicque adiecta litera lamed, fit, ad inuitatorium. Quomodo autem omnes psalmi recte dicantur cani ad inuitatorium vel ad inuitationem, nemini difficile est intelligere, propter exhortationem ad laudem Dei, & omnis virtutis amorem, vitiorumque detestationem. Idem quoque libro de rudimentis Hebraicis, verbum nasseach dicit significare idem quod instigare, נצח
2.Par.2. coegit, sollicitauit, vrgebat: allegans quod scribitur 2. Paral. 2. Præpositosque eorum tria milia. id est,

A prouocatores, sollicitatores, & operarum hortatores. Et Esdræ tertio, Vt instarent super eos qui faciebant opus. Et rursum, Vt vrgerent super opus domini. Atque hinc accipi potest, vel illa superior sentẽtia, ad inuitatorium, vel ad inuitationem, prouocationem, excitationem, siue exhortationem, vt videlicet litera mem adiecta suprapositæ radici, nomen efficiat: lamed verò pro ad positum accipiatur. Aut secundum aliam intelligentiam exponi poterit, ipsi prępositо vel prouocatori, in instrumentis musicis vel in carminibus: id est, cantorum magistro siue præfecto: quomodo nonnulli recte putant verti posse. Chaldaica autem translatio pro hac particula lamnasseach, quam suprà diximus, tã varie ab Hebræis reddi, ponit tantum, in laudem: quod sicut nullam prædictarum sententiarum plene comprehendit, ita nullam excludit, estque modo quodam generalis & vniuersalis ad omnes quæ suprapositæ sunt. Intelligi autem potest, in laudem ipsis cantoribus: quoniam psalmi illis facti sunt, vt per eos laudent, & canEsdræ.3. tent ad victoriam. Aut in laudem ipsi victori, vel effundenti sanguinem, vel danti æternitatem, &c. Verum hæc de particula proposita dicta sint satis. ¶ Nunc autem ad alteram particulã exponendã transeamus, dicamusque quid sibi velit, quòd non simpliciter in hoc titulo dicitur: in finẽ, psalmus Dauid: sed cum adiectione, psalmus cantici Dauid. Dicunt autem Latini interpretes, specialem aliquã lætitiam commemorari in psalmis talibus, qui huiusmodi titulo prænotantur: propter quam sit eximie gaudendum atque lætandum: quemadmodũ hìc in fine psalmi expressa fit mentio de illo iucundo & gaudioso lumine, quod super nos signatum, dat in cordibus nostris lætitiam, deque fœcunditate frumenti, vini, B & olei, & spe dulciter in Christo cubantium. Quidam autem libri habent: In finẽ, in carminibus, psalmus Dauid: atque ita habet lectio Græca, in hymnis, siue in carminibus. In Hebræo autem habetur binginoth, quod beatus Hieronymus vertit, in canticis. Felix autem putat verti posse, in choris, vel in נינות canticis simul cum instrumentis musicis: vt innuat titulus debere nos lætari (vt ipse ait) & choros ducere, laudesque proferre in honorem ipsius redemptoris nostri, qui nos redemit suo sanguine. Sed & ipsa vocis origo recte huic sententiæ consentit. Nam (teste Ioanne Reuchlinio, in libro de rudimentis Hebraicis) neggam verbum, significat, lusit instrumentis musicis: quemadmodum organista, vel citha- בנ
rœdus, siue musicus quilibet manualis. Atque hinc ait titulum præsentis quarti psalmi habere inscriptionem. Quomodo autẽ in musicis instrumentis Deo cantari instituerit rex & propheta Dauid, pulcherrime atque plenissime descriptum inuenies cap. 15. primi libri Paralip. Verum de his hactenus.

IN PSALMVM V.

VErsu nono, Mane astabo tibi & videbo. Vertit ex Hebræo sacer Hieronymus, Mane prępara-
V bor ad te, & contemplabor. Felix autem vertit actiuo genere: Mane præparabo tibi, vel ordinabo ad te, supplens, orationem: vt sit sensus, Mane prępara bo tibi, vel ordinabo ad te oratio-
nem, & speculabor, siue contemplabor. Hæc autem manifeste sibiinuicem & lectioni Latinæ vulgatæ, quantum ad sententiam, consentiunt. Quid enim aliud est astare domino, quàm diuino conspectui nos C ipsos per orationem & meditationem facere præsentes? Neque enim corporis pedibus, sed cordis affectibus Deo assistimus, cum post tenebras noctium (id est obscuritates vitiorum, aut turbam malarum passionum) mane nobis fuerit exortum: id est, claritas & tranquillitas pectoris. ¶ Versu 8, Adorabo ad templum sanctum tuum. Beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, Adorabo in templo sancto tuo: quomodo etiam Felix asserit recte verti posse. Ipse tamen in textu ponit iuxta modum lectionis nostræ, Adorabo ad templum. Potest autem inter hæc duo, nonnulla assignari diuersitas: quoniam etiam absentes in spiritu possumus ad templum Dei adorare, loquendo de corporali siue manufacto Dei templo: quemadmodũ de Daniele legimus, quòd in terra captiuitatis positus, apertis fenestris cœnaculi sui con Danie.6.
tra Hierusalem: hoc est, versus Hierusalem (vbi patribus locus fuerat adorationis) genua flectebat, & adorabat, confitens domino. Atque ita & nos matutino tempore, cum intra cubile recluſi consistimus, adorare possumus in spiritu. ad templum etiam materiale domino dedicatũ, licet corpore simus absentes. In templo autem non adorat, nisi qui in templo præsens existit. Verisimilius tamen est, Dauidẽ hìc principaliter sermonem facere de templo spirituali: id est, de præsentia diuinæ maiestatis. Illud quoque aduertendum est, quòd pro verbo adoro Hebræi ponunt sachach, quod secundũ proprietatem significare dicunt incuruationem, siue genuflexionem: ac deinde, quoniam adorantes Deum nosipsos incur- שחח
uamus ad summæ humilitatis protestationẽ: aut genua flectimus, velut ex consequenti significare adorationem. Vnde & in aliis compluribus scripturæ locis, genuflexionem inuenimus pro adoratione po- D
sitam. Veluti cum dicit apud prophetam dominus, Viuo ego, quia mihi flectetur omne genu. Et cum Esaię.45
apostolus ait, Vt in nomine Iesu omne genu flectatur. In his nanque adoratio significatur. ¶ Versu 9, Rom.15.
Dirige in conspectu tuo viam meam. In Hebræo videtur contrario modo haberi, Dirige in conspectu Philip. 2.
meo viam tuam: hoc est (vt habet versio beati Hieronymi) dirige ante faciem meam viam tuam, vel coram me. Quanquã autem hæc videantur verbis differre, sententia tamen prorsus vna est. Via enim nostra in conspectu Dei dirigitur, quando vitã nostrã cælesti gratia sic ducimus, vt placeat Deo. Et hoc ipsum (licet aliquanto obscurius) significat etiã illud alterũ quod ex Hebræo vertitur. Via enim Dei, id est, obseruantia præceptorũ & mandatorum eius, nobis est ante oculos, quando in eã iugiter diuina gratia adiuti intendimus, in lege domini voluntatem & mentem habentes, atque ita secundũ eã cælesti ducatu dirigimur, vt ab ea non aberremus. ¶ Versu 11, Linguis suis dolose agebant. Pro eo quod nos habemus, dolose agebant, iuxta Hebræum habetur, lenificant, vel leuificant, vel leuigant: hoc est, blandiũtur, & dulcia loquuntur, sermonesque mollificant, nimirũ ad facilius decipiendũ innoxias animas. Neque multũ secundũ sententiã ab his distat, lingua dolose agere. ¶ Versu 13, Habitabis in eis. Beatus Hieronymus vertit, Proteges eos. Alii vertunt, Obumbrabis eos. Sed neque hic sensus diuersus est. Siquidem Deus habitat in nobis ad protectionẽ, & in nobis habitando nos protegit, atque obumbrat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

PSalmi iam explanati titulus est, In finem, pro ea quæ hæreditatem consequitur, psalmus Dauid. Quod Latini expositores ad ecclesiam populumque fidelium referunt. Est enim psalmus iste oratio fidelis populi, siue totius ecclesiæ contra impiorum malitiam, suam innocentiam protestantis coram domino. Ipsa autem ecclesia est, quæ per Christum hæreditatem consequitur, hæreditatem scilicet vitæ æternæ, regnique cælestis, de qua etiam in fine huius psalmi fit mentio. Per ipsum nanque (facti ipsius cohæredes) hæredes facti sumus Dei, secundum spem vitæ æternæ. In Hebræo autem habetur, albanechiloth: quod beatus Hieronymus vertit, Super hæreditatibus: potestque exponi secundum eandem ferè sententiam, qua titulus Latinus iam expositus est: id est, pro populis, siue ecclesiis fidelibus, quæ sunt hæreditates Dei. Aut pro hæreditatibus, plurali numero dictum est: quoniam in psalmo hoc mentio fit & de hæreditate Dei, quæ est populus fidelis sese præparans, & astans in conspectu domini, & de hæreditate ipsius populi, quæ econtrario est ipse Deus: qui (vt in fine dicitur) inhabitabit, & quasi scuto bona voluntate sua coronabit illos. Alii hancchiloth putãt esse nomen instrumenti musici, in quo videlicet psalmus præsens erat decantandus. Interpretari tamen recte hæreditates (vt diximus ex Hieronymi sententia) est manifestum ex radice Hebræa machal, quæ significat hæreditauit. Felix autem multiplicem ponit versionem, dicens præter prædicta verti etiam posse, pro infirmitatibus, vel vulneribus, aut pro cõgregationibus, vel societatibus, aut iuxta torrentes, vel super torrentes: simul ostendens quomodo singula hæc non male proposito respondeant, & Christo valeant aptari, cui psalmum tribuit: quæ apud illum licet requirere, nos (vitandæ nimiæ prolixitatis gratia) pertransimus.

Rom. 8.

מחל

IN PSALMVM VI.

VErsu secundo, Quoniam infirmus sum. Infirmũ intellige, non male habentem, vel languidum: id est, languoribus aut morbo laborantem, sed debilem, aut imbecillem: quomodo ex Hebræo vertunt Latini interpretes. Proponitur enim fragilitas & imbecillitas generis humani, de qua in elucidatione simul & annotatione præmissa latius est dictum. Vbi autem nos habemus, Conturbata sunt ossa mea, & anima mea turbata est, quomodo etiã legit Hieronymus: alii vertunt, Obstupuerunt ossa mea: Et anima mea stupefacta est nimis: quod clarius aliquanto languorem exprimit, à quo desiderat peccator curari. Per peccatũ enim in homine vires omnes obstupescunt, & stupefiunt, velut ad bonum inhabiles, & ad virtutẽ rigidæ atque inflexibiles: anima verò quasi iudicio & sensu priuatur: quẽadmodum cum homo obstupescit, aut attonitus consistit præ stupore, quasi in extasi positus, non est tum compos iudicii, & penè extra semetipsum fit. Atque ita reuera cum iis agitur qui peccato se subdunt. Statim enim incipit anima hominis peccatoris rectum iudicium & sensum perdere, similiter & vires omnes obrigescunt, & quasi inflexibiles ad bonum fiunt. Quemadmodum (exempli gratia) Dauid ipse qui ante peccatum animam habebat & ossa vnacissima, vt etiam minima quæque perciperet, vbi vni se peccato subdidit, cum Bethsabee delinquens, obstupefacta est statim anima eius, & ossa eius obrigauerunt, ita vt iam pòst, cum etiam ad inebriationem Vriæ laboraret, imò & occisionem meditaretur, atque perficeret, nihil persentiret in anima, nihil in ossibus cõmoueretur. Tã enim obstupuerant omnia, donec veniente Nathan propheta domini, restitutus est sanitati per amaram pœnitentiam.

2. Reg. 11

2. Reg. 12.

¶ Versu tertio, Sed tu domine vsquequo? Complet hanc sententiã Chaldæa paraphrasis, dicens, Et tu domine, vsquequo dabis dilationem mihi? Quod elucidationi satis apte respondet. Est enim sensus, Vsquequo differes misereri, vsquequo prolongabis auxilium, & longe facies misericordiam tuã? Alii sic complent sententiam: Domine vsquequo conteres me? In Hebræo tamen, vt in vulgata lectione, incõpleta sententia est. ¶ Versu quarto, Conuertere domine. Pro Conuertere, interpretes omnes vertunt, Reuertere, & eadem est sententia. Dei enim reuersio, conuersio est. Cum ei ad peccatorẽ benigno suo aspectu & vultu propitio conuertitur, donans peccati remissionem, & gratiæ auxiliũ, tunc ad illum & reuertitur: quemadmodum econtrario, cum ab homine propter cõmissum peccatum, vultum suum benignũ subtrahens auertitur, tunc abscedit ab illo. ¶ Versu sexto, Laborani in gemitu meo. Laborare in hoc versu significat afflictionem, quomodo & aliàs nonnunquã solet accipi. Vnde Felix vertit, Afflictus sum in suspirio meo. Cæterum, quod hîc dicitur, Lauabo per singulas noctes lectum meum: beatus Hieronymus vertit, Natare faciam lectum, præ abundantia videlicet lachrymarum, ita vt lauari possit in lachrymis. Dicitur autem hoc iuxta vsitatam loquendi consuetudinem per quendam excessum. ¶ Versu 7, Inueteraui inter omnes inimicos meos. Inueteraui exponitur, consenui, siue nimium demoratus sum, vt plangat pœnitens nimium suam inter inimicos demorationem: quemadmodum in alio psalmo ait, Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Aut potius accipiatur Inueteraui, pro Consumptus sum, aut defeci, siue ad nihilum redactus sum. Quod enim antiquatur, & senescit, prope interitum est. Atque huic sententiæ respondet apertius Hieronymi versio ex Hebræo, quæ habet, Consumptus sum ab vniuersis hostibus meis. Accipitur autem interdum hæc dictio inueterascere, siue veterascere, pro consumi, siue deficere. Veluti psal. 48, Et auxilium eorũ veterascet in inferno à gloria eorum: id est, consumetur, peribit, deficiet. ¶ Versu vltimo, Erubescant valde velociter. Valde velociter, in Hebræo sonat subito, repente, in instanti, siue in puncto. Nam impiis (iuxta verbum Sapientis) repentinus superueniet interitus.

Psal. 119.

Hebr. 8.

Psal. 48.

Prou. 29.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

SExtus psalmus talem habet titulum, In finem in carminibus. Psalmus Dauid, pro octaua. Ex Hebræo autem beatus Hieronymus vertit, Victori in canticis, super octaua, atque ita vertit & Felix,

super octaua. Omnia autem quæ ad hunc titulum spectant, iam suprà exposita sunt, excepta particula illa, pro octaua, siue super octaua. Hanc autem Latini expositores nostri ad diem iudicii referunt, quæ, quoniam post septem dies, per quos omne tempus voluitur (id est, post tempus præsens) sequitur, bene quasi octaua dies potest nuncupari. Recte autem pro octaua secundũ hunc sensum inscribitur præsens psalmus, quoniam pro iudicii illius magni terrore à pœnitente canitur, vt scilicet iram diei illius effugiat. Vnde mox incipit, Domine, ne in furore tuo arguas me: ac deinde, Miserere mei dicens subsequenter, etiam ossa & animam esse conturbata, propter octauam illam, id est, iudicii diem. Potest & per octauam significari subsecutura beata æternitas, quę post euolutum septem dierum spatium (id est, post transactum vitæ præsentis tempus) quasi octaua subsequitur. Erit enim dies illa quasi perpetua quædã octaua, postquam dies isti septem qui nunc voluuntur, suum decursum compleuerint. Pro hac autem octaua consequenda gemit nunc peccator, & agit pœnitentiam. Aduertendum tamen est, vocem Hebræam quæ hoc in loco ponitur seminith, teste Felice, varie admodum exponi. Quidam enim dicunt esse nomen instrumenti cuiusdam musici octo chordas habentis, quod octochordium dicitur, in quo huiusmodi psalmus canendus erat. Cui aperte consonat Chaldæa translatio, habens, In laudem, laudatorio citharaque octo fidium. Atque huiusmodi instrumentum conuenienter etiam intelligi potest in titulo Latino, per octauam. Potest enim ab octo chordis instrumentum eiusmodi recte dici octaua. Vnde Paralipo. 15. vbi habemus iuxta versionem Hieronymi de cantoribus, quod in citharis pro octaua canebant epinicion: in Hebræo, loco dictionis octaua, habetur idem vocabulum quod hîc ponitur, seminith. Ex quo loco recte etiam satis colligi potest, instrumentum istud quod seminith appellatur ab octo chordis, aptum fuisse ad decantandum triumphalia carmina. Pro epinicio enim quod vertit Hieronymus, in Hebræo ponitur lenaseach: quod (teste Ioanne Reuchlinio, libro de rudimentis Hebraicis) Græce dicitur epinicion, Latine autem triumphale carmen. In citharis ergo pro octaua, id est, super octauam canebãt epinicion, siue carmen triumphale. Sed hîc exclamet forsitan aliquis, & velut rem absurdam audiens dicat, Quomodo huic psalmo instrumentum tale præmittitur, in quo epinicion canatur, siue triumphale carmen, cum luctum magis & horrorem proponat, furorem scilicet Dei, miseriam propriam, ossium & animæ conturbationem, gemitus, fletum, & alia huiusmodi? Hæc autem triũphali carmini non videntur competere. Sed aduertendum est, à fine magis fieri debere denominationem. Psalmus enim qui inchoatur in magna amaritudine confessionis & pœnitentiæ, vide quanto gaudio, imò quanto exultationis tripudio terminetur: ita vt inimicis etiam insultet, in fiducia remissionis peccatorum, & exauditione lachrymarum suarum. Nimirũ hæc est vera victoria quæ vincit mundum, fides nostra: per quam peccatorum nostrorum consequimur remissionem, & perfectã de inimicis quinos in peccata pertraxerunt, victoriam. Clamor quoque, gemitus, fletus, lachrymæ, animæ & ossium conturbatio (quæ in hoc psalmo describuntur) ipsa sunt arma, quibus veram consequimur victoriam, & glorioſum reportamus de pessimo hoste triumphum. Quur non ergo super octauam istud canatur triumphale canticum? Ponit insuper Felix alias quasdam aliorum sententias de prædicto nomine: sed quæ potiora sunt, iam latius explicata sufficiant.

1. Ioan. 5.

IN PSALMVM VII.

VErsu nono, Si reddidi retribuentibus mihi mala. Hunc versum ex Hebræo vertunt in hunc modũ, Si reddidi habenti pacẽ mecũ malũ, & oppressi tribulantes me sine causa, vel spoliaui inimicos meos gratis. Cui etiã consentit Chaldaica translatio, Si reddidi patrono pacis meæ malũ, & strinxi eũ qui me angebat frustra. Hęc autẽ secundũ sententiã aliquanto minus habent, q̃ nostra lectio. Maius enim & perfectius est quod in nostra proponitur, nõ reddidisse malũ retribuentibus sibi, id est, iis qui sibi malum fecerant, non reddidisse malum pro malo, quàm quod illorũ versio habet, non reddidisse malũ pacifice secũ conuersantibus, aut non oppressisse inimicos sine causa. Hoc enim & Ethnici plerique faciunt, vt iis qui secũ pacifice conuersantur, non inferant nocumentũ, neque sine causa etiam noceant inimicis. ¶ Versu 7, Et exurge domine Deus in præcepto quod mandasti. Hieronymi versio sic habet, Consurge ad me iudicio quod mandasti. Felix autẽ vertit, Exurge ad me, iudiciũ præcepisti: vel, Excita pro me iudiciũ, quod præcepisti. Consonat quoque prædictis translatio Chaldaica, Accelera mihi iudicium quod mandasti. Horũ autem eadẽ intelligentia est, Fac pro me iustitiã & iudiciũ, qui iudicium & iustitiã præcepisti. Omnia autem hæc apte admodũ & aperte consonant intelligentiæ, quã in elucidatione explicauimus, de faciendo iudicio quod præcepit Deus: videlicet vt ipse qui suis iudicibus super terrã, atque etiã vniuersis præcepit facere iudiciũ & iustitiã, ad iudiciũ consurgat, causamque sibi cõmendatam iudicet. ¶ Versu nono, Et secundum innocentiam meã super me. Huius versus partem secundã aliquanto clarius vertit beatus Hieronymus: hoc modo, Et secundum simplicitatẽ meam quæ est in me. Eadem autem est sententia, quæ suprà exposita est. ¶ Versu decimo, Consumetur nequitia peccatorum. Quod passiue habemus, Consumetur nequitia peccatorũ, recte habemus: atque ita etiam beatus Hieronymus vertit. Posset tamen secundũ actiuũ genus verti: hoc modo, Consumet malum impios. id est, perdet impios malitia eorũ. Potest insuper per modum optantis accipi, in hunc sensum, Finiatur obsecro tandem malitia impiorũ, tua nimirũ potentia compressa, & dirigas iustum. Cui sententiæ aperte consentit translatio Chald. sic habens, Destruatur nunc malitia impiorum, & confirmentur iusti. ¶ Versu 11, Iustum adiutorium meum à domino. Primam dictionem huius versus (nempe, iustum) Hebraica lectio iungit cum fine versus præcedentis: ad hunc modũ, Scrutans corda & renes Deus iustus: ac deinde, Adiutoriũ meũ à domino. Vtraque autẽ connexio bonam habet intelligentiam. Pro adiutorio autem vocabulũ quod in Hebræo ponitur, clypeũ vel scutum significat. Atque ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex Hebræo Hieronymus vertit, Clypeus meus in Deo. Felix autem habet, Scutum meum super Deo: & alius, Clypeus meus est Deus. Quæ omnia manifestum est non aliud significare, nisi quòd nostra lectio apertius indicat, auxilium iusti à Deo, & in Deo esse, ac Deum se habere auxiliatorem. ¶ Versu duodecimo, Nunquid irascetur per singulos dies? Hieronymi versio habet affirmatiue, absque quæstione: Comminans tota die. Quòd diuersam quidem, sed non aduersam habet nostræ lectioni sententiam. Nam licet Deus non irascatur per singulos dies, id est, iram suam non ostendat, neque exerceat, comminatur tamen iugiter peccatoribus, per inferendam certissimò vindictam, nisi fuerint conuersi. Alii verò ex Hebræo interpretes vertunt, Irascitur tota die, vel omni die, vel per singulos dies. Et licet hic iam aperta videatur contradictio aduersus lectionem veterem, eo quòd hæc indicet Deum nõ irasci per singulos dies, illa autem dicat irasci eum iugiter omni die, siue tota die, docuit tamen Hieronymi versio, quomodo hanc apparentem dissonantiam oporteat dissoluere. Irasci enim, aliter atque aliter accipitur. Nam comminando continuò irascitur, vltionem exercendo non semper. ¶ Versu 14, Sagittas suas ardentibus effecit. Hieronymus vertit, Sagittas suas ad comburendum operatus est. Neque magna est sententiæ diuersitas, si nostra lectio iuxta sententiam in elucidatione posita intelligatur. Nam cum dicitur Deus sagittas suas operari, aptare seu fabricare rebus ardentibus, siue ignitis, non ad aliud intelligatur hoc facere, nisi ad comburendum & incendendum igne æterno eos, in quos fuerit huiusmodi sagittas iaculatus: quemadmodum milites cum sagittas, quas in ciuitates iacere volunt, rebus aptant ardentibus, ad comburendum indubie id faciunt. Alii autem vertendum putant: Sagittas suas persequentibus operatus est: aut (quod dilucidius est) in persecutores fabricatus est. Quibus cõsonat Chaldaica Paraphrasis, Sagittas suas persecutoribus iustorum operabitur.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

2.Re.16. HAbet psalmus iste septimus titulum aliquanto prolixiorem, hunc videlicet, psalmus Dauid, quem cantauit domino pro verbis Cus filii Iemini. Hunc autem titulum variis modis exponunt. Pro cuius intelligentia aduertendum est, non debere scribi Chusi per duas syllabas, vt vulgo Latini codices habent, vt sit nomen amici & consiliarii Dauid eius qui Absaloni se iunxit ad dissipandum consilium Achitophel, de quo etiam nonnulli titulum præsentem intelligunt, quod nequaquam videtur conueniens: sed monosyllaba dictio poni debet trium literarum, Cus videlicet: quæ apud Hebræos appellatus est, & significat AEthiopem. Per hunc autem AEthiopem, quidam intelligunt populum Iudæorum Christi persecuturem, fœdum scilicet illud & execrandum impiorum cõsilium, quod fremuit
Psal.2. aduersus dominum, & aduersus Christum eius: qui propter nigrorem vesaniæ, inuidiæ, atque malitiæ suæ, recte AEthiopis nomine significantur. Erant enim secundum nigrorem illum, quouis AEthiope nigriores. Filii autem Iemini erant hic Iudæorum populus: id est, filii dexteræ, quoniam secundum carnem filii promissionis, filii electi patriarcharum: cæteræ verò nationes quasi sinistræ filii reputabantur,
Ephes.2. qui (vt apostolus ait) sine Deo erant, promissionis spem non habentes, & alieni à testamento Dei. Et qui hoc modo titulum intelligunt, ad Christum psalmum totum accommodant, dicentes eum esse orationem Christi contra persecutores suos impios, in qua suam innocentiam proponens illorum malitiam
1.Reg.15. condemnari optat à patre. Alii verò AEthiopem istum Saulem intelligunt, odio, inuidia, crudelitate, & multiplici malitia valde denigratum. Nam & inobediens fuit voci domini in reseruatione Amalech: & excusationes in peccatis adiiciens, cum redargueretur à Samuele, proiici meruit, ita vt ab eo recedere
1.Reg.16. deret dominus, & apprehenderet eum spiritus malus. Deinde, capitali odio contra Dauid innocentem pessime affectus fuit, ita vt illum obstinatissimo corde, quem innoxium sciebat, ad mortem inquireret:
1.Reg.22 qui sacerdotes domini præter omnem causam interfecit, atque circiter vitæ suæ finem de domino pror
1.Reg.28 sus diffidens, etiam phytonissam consuluit. Mirum profectò, nigror tantus tanquam multiplex si non AEthiopem faciat. Hic autem filius Iemini erat, quia de stirpe Beniamin. Vnde & Felix pro filio Iemini, vertit, stirps Beniamin. Est enim frequẽs in scripturis, filios Iemini dici eos qui de tribu Beniamin.
1.Reg.22 Sic enim Dauid maledicentem sibi Semæi, vocabat filium Iemini. Quantomagis (inquit) hic filius Iemini maledicet mihi? Et Saul suæ stirpis homines alloquens, dicebat, Audite me filii Iemini. Huic autem expositioni de rege Saul aperte subscribit Paraph. Chal. quæ habet in titulo, Pro interitu Saul filii Cis de tribu Beniamin. Secundum hanc autem sententiam, psalmus iste protestatio est ipsius Dauid de sua innocentia coram Deo iudice, & iniquitati aduersantium propositio ad impetrandum à Deo iudicium, & expurgatio de falsa accusatione, qua illum apud Saulem accusabant nonnulli, quasi regi insi
1.Re.24. diantem: quemadmodum ipse Dauid in historia Regum indicat, cum ad Saulem clamat, Quare audis verba hominum dicẽtium, Dauid quærit malum aduersum te? Imò & Saul ipse, vt suorum animos aduersum Dauid concitaret ardentius, falsò criminabatur illum, quasi suo regno insidiantem. Sic enim il
1.Reg.22 lum legimus apud suos seruos, in testimonium praui sui doloris, ita concionantem: Audite me (inquit) filii Iemini, nunquid omnibus vobis dabit filius Isai agros & vineas, & vniuersos vos faciet tribunos & centuriones, quoniam coniurastis omnes aduersum me, & non est qui mihi renunciet: maxime cum & filius meus fœdus inierit cum filio Isai? Non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annunciet mihi, eo quòd suscitauerit filius meus seruum meum aduersum me, insidiantem mihi vsque hodie. Ecce quàm grauem impius concionator, plenus fraude & dolo, aduersus eum quem optime sciebat innocentem, proponit querelam. Secundum hanc quoque intelligentiam, apte admodum
1.Reg.26 correspondent versibus aliquot huius psalmi, quæ Dauid pro sua innocentia loquitur apud Saulem, postea quàm hastam abstulisset & scyphum, qui erat ad caput eius. Quam ob causam (inquit) dominus meus persequitur seruum suum? Quid feci, aut quod malum est in manu mea? Nũc ergo audi, oro,

A domine mi rex, verba serui tui. Si dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium. Si autem filii hominum, maledicti sunt in conspectu domini, quia eiecerunt me hodie, vt non habitem in hæreditate domini, &c. Ac post pauca concludens, Dominus (inquit) retribuet vnicuique secundũ iustitiam suam, & fidem. Tradidit enim te dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in Christum domini. Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis domini, & liberet me de omni angustia. Quàm pulchre autem ista cum huius psalmi dictis consentiant, conferens quilibet facile aduertit. Puto ergo satis consentaneam esse vero hanc suprapositam tituli intelligentiam, & arbitror Saulis, ac suorum nimiam malitiam ipsi Dauidi occasionem præstitisse huic psalmo conficiendo. Quomodo tamen in psalmo tertio, in annotationibus principalibus diximus, ita & hic diximus, quòd vilius vel ad Christum, vel ad fidelem vnumquenque contra hostium malitiam Deo se commendare volentem, potest accommodari. Alii verò per AEthiopem istum intelligũt maledicum illum Semæi, qui (vt historia libri Regum indicat) de progenie Saulis erat: id est, de stirpe 2.Reg.16
Beniamin, atque ita filius Iemini, qui contra Dauid fugientem in persecutione filii ex aduerso clamitans, pulueremque spargens, & lapides iactitans, ipsum appellabat virum sanguinum, & virum Belial, raptoremque regni Saulis, improperans quòd redditurus esset dominus sanguinem domus Saul super caput ipsius. Atque ita hunc psalmum dicunt fecisse Dauid in protestationem suæ innocentiæ, quòd
B scilicet à crimine illo immunis esset, quod illi impie obiectabat ille maledicus. Iuxta quam expositionem, cum dicitur, Si feci istud: intelligendum foret, istud quod hic mihi improperat, de effusione sanguinis domus Saul: & si est iniquitas, talis scilicet vel ista quę mihi improperatur, in manibus meis. Hęc autem sententia quanquam nonnullis præ cæteris arrideat, mihi certe multum probari nõ potest: præcipue quum legamus Dauidem tanta humilitate & patientia tam suauiter toleraſſe, atque etiam bono corde accepisse istas Semæi contumelias. Dimittite eum (inquit) vt maledicat mihi. Dominus præce- Ibidem.
pit ei, vt malediceret mihi. Vnde non arbitror, illum tam prolixum psalmum, & tam vehementem (vt finis atque processus sonant) pro hac iniuria tam patienter accepta composuisse. Neque verisimile est, conuitia hominis illius nihili adeò magni fuisse ab illo reputata, vt pro illorum expurgatione psalmum talem æderet: potissimum quum manifestissime constaret à vero longissime abesse, quæ ille obiectabat de effusione sanguinis domus Saul. Neque enim ipse Saulem, neque quenquam de domo Saulis interfecerat, neque regnum vlla violentia à Saule rapuerat: sed diuina dispositione, & concordi totius Israelitici populi electione, ad ipsum regni fastigiũ peruenit. Saul autem & filios eius in bello à Philisthæis occisos, nemini non constabat. Hæc quum nulli non essent nota, quorsum pro horum conuitiorum expurgatione, psalmo opus fuerat: nos proinde (quod nostrum tenue iudicium attinet) priores duas sen-
C tentias huic tertiæ longè arbitramur præferendas. ¶ Post hæc verò aduertendum est, in Hebræo primam dictionem huius tituli esse sigaion: quæ non significat psalmum, vt nos habemus, psalmus Dauid, sed ignorationem: quemadmodum Hieronymus ex Hebræo vertit: similiter quoque Symmachus, & Aquila, teste Ioanne Reuchlino. Quod secundum eam sententiam accipi potest, quoniam in sui excusationem fecit hunc psalmum Dauid, protestans nescire se quicquam omnino, quo Saulis iram fuisset promeritus, & se omnino nullius rei esse sibi conscium, propter quod ille iuste tantam concitaret persecutionem, & plane non agnoscere, neque scire in sese quæ illi falsò in odium Dauidis contra ipsum obiectabant. Alii verò dicunt dictionem illam Hebraicam significare exercitationem, aut angorem, aut sollicitudinem, quidam etiam interpretationem, cui translatio Chaldaica consentit, quæ habet in titulo: Interpretatio cõfessionis, qua laudẽ cecinit coram Deo, dixitq; canticũ pro interitu Saul filii Cis de tribu Beniamin. Hæc autem omnia non est difficile ad aliquam congruam intelligentiam adducere, iis quibus in huiusmodi latius meditari fuerit collibitum. Nonnulli verò asserunt, sigaion significare musicum instrumentum, verum id perparum videtur habere certæ authoritatis.

IN PSALMVM VIII.

D VErsu primo, Quàm admirabile est nomen tuum. Beatus Hieronymus vertit, Quàm grande est nomen tuum. Felix autem, nostro more, Quàm admirabile & terribile. Chaldaica translatio duo coniungens: Quàm forte (inquit) & laudabile est nomen tuum. Omnia autem hęc in idem recidunt. ¶ Versu secundo, Quoniam eleuata est magnificentia tua. Hieronymi versio habet, Qui posuisti gloriam tuam super cælos. Quæ lectio vtrunque sententiam in elucidatione propositam rectè patitur, & eam videlicet quæ de celsitudine loquitur diuinæ laudis, & eam quæ de Christi super cælos exaltatione. Nam de secundo sensu clarum est, tunc Deum patrem suam gloriam super cælos posuisse, quando suum filium exaltauit super omnes cælorum ordines in æqualitatem suæ dexteræ. Iuxta priorem autem sententiam, posuit Deus super cælos gloriam suam, quando adeò suam gloriam magnificauit, sicque eam exaltauit, vt longe omnibus esset cælis superior, vt nullo modo à cælis valeat comprehendi. Altior enim est cælis. Propter quod alio in loco dicitur, Excelsus super omnes gentes dominus, & super cælos gloria eius. Atque huic posteriori sensui consonat Felicis versio, Qui eleuasti laudem tuam, vel quoniam eleuata est celebratio tua super cælos. Consonat & lectio paraphrasis Chaldaicæ, Qui constituisti laudem tuam altissimam plusquam cælos. Pumen tuũ in vniuersa terra, quæ dedit confessionem tuam super cælos. Quod adimpletũ dicit, in conuersione omnium gentium ad Christũ. Tunc enim vniuersa terra dedit confessionem & laudem Christo Deo, sedenti super cælos, ad patris dexteram, & admirabile adorabile habuit benedictum nomen eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Versu tertio, Perfecisti laudem. Beatus Hieronymus nobiscum vertit, Perfecisti laudem. Cæteri ex Hebræo interpretes vertunt, Fundasti fortitudinem vel virtutem. Vnde colligitur eandem esse vtriusque lectionis sententiam: Fundauit enim Deus (id est, firmauit, & corroborauit) suam fortitudinem, eamque firmam, ac solidam demonstrauit, ac proinde perfectam, & perfecte laudabilem fecit, dum ex ore infantium & lactentium suam gloriam magnificauit. In secũda autem parte, quum in psalterio Romano habetur, Vt destruas inimicum & defensorem: necesse est vt accipiatur Defensor pro Vltore, sique (vt ita dicam) vindicatore: quemadmodum iuxta vulgatam lectionem Latinam capite duodecimo
Rom. 12. epistolæ beati Pauli apostoli ad Romanos legimus, Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date
Deut. 32. locum iræ: vbi Defendentes, significat Vlciscentes, aut Vindicantes: quomodo & in eo quod sequitur ex Moysis cantico, Mihi vindictam. Tertullianus antiquus author quodam loco adducit, Mihi defensam, & ego retribuam. Vnde patet, apud antiquos solere Defensam dici, pro Vltione, vel vindicta, & Defendere, pro Vleisci, ac proinde Defensorem, pro Vltore: de qua re nonnihil diximus in nostris Collationibus super epistolam beati Pauli ad Romanos. Debere autem hoc loco Defensorem non aliter accipi, quàm prædictum est, tam Græca quàm Hebræa demonstrant. In Græco enim ὑπερασπιστὴς ponitur, quod manifeste vltorem significat. Ex Hebræo quoque concorditer omnes interpretes Vltorem vertunt. ¶ Versu sexto, Minuisti eum paulominus ab angelis. Ab angelis, quantum ex Hebræo originali, recte verti posset, A Deo, quomodo vertit beatus Hieronymus: Minues eum (inquit) paulominº à Deo. Nam in Hebræo Elohim ponitur, quod nomen in scripturis Deus verti solet: quemadmodum primo capite libri Geneseos quotiescunque dicitur, Dixit Deus, vidit Deus, aut huiusmodi, semper vocabulum istud Elohim positum est. Huius autem lectionis sententia est, Christum Dei filium (qui secundum diuinitatem, quatenus verbum patris, coæternus ei erat, & coæqualis) factum esse in
Ioan. 14. sua humanatione, secundum assumptam formam serui, patre suo minorem: quemadmodum & de se ipse testatur, dicens, Pater maior me est. Insuper & si iuxta posteriorem in elucidatione positam expositionem ad totum genus humanum accommodaretur ista pars psalmi, aptam nihilominus habebit intelligentiam: hanc videlicet, Humanum genus in tanta sublimitate, dignitate, atque nobilitate condidisti, vt non ita multum absit à similitudine diuina: fecistique hominem non vsqueadeo tibi dissimilem, dum inspirans ei rationalem animam, ad imaginem & similitudinem tuam creasti illum. Hac enim parte, valde diuinæ nobilitati appropinquamus. Vnde etiam habemus, vt Dei capaces simus, & deiformes effici valeamus. Et quanquam reuera maxima adhuc distantia interfit inter diuinam & humanam conditionem, dicitur tamen homo paululum à Deo minutus, secundum comparationem loquendo, & relationem ad cæteras omnes corporeas creaturas: quarum nulla sic per similitudinem imaginis appropinquat Deo, vt humana natura. Recte itaque ex Hebræo vertit beatus Hieronymus, A Deo: & quod vertit, sanam habet intelligentiam. Verũtamen septuaginta interpretes Elohim hoc loco verterunt angelos, dicentes, Minuisti eum paulominus ab angelis: quomodo etiam in epistola Pauli ad Hebræos, capite secundo, locum istum adductum habemus, tam in Græcis quàm Latinis codicibus. Quamobrem non satis circunspecte quidam agere videntur, qui hanc lectionem nostram vulgatam prorsus è libris delendam putant, dicentes omnia tam Græca quàm Latina hoc loco castigari debere, vt loco, Ab angelis, ponatur, A Deo. Neque solum hunc locum in psalmis, sed illum etiam in epistola ad Hebræos quem suprà citauimus, similiter commutari volunt, ob hoc videlicet quod in Hebræo Elohim habeatur, quod significat Deum. Primum enim illud aduertendum est, si omnia quæ in psalmis inueniuntur apud septuaginta interpretes dissonantia ab Hebræo, debeant secũdum Hebraicam scripturam immutari, pene vniuersam illorum interpretationem necessariò debere confundi: similiter & vniuersis prophetarum libris, cum plurima ipsi consilio & speciali diuini spiritus inspiratione (vt piè, religioseque, & vere creditur) immutauerint: de qua re Augustinus in libris De ciuitate Dei, atque De doctrina Christiana multa disserit: quædam etiam hoc multo vetustior Irenæus, in libris quos contra hæreticorum errores conscripsit: nos quoque pro nostro modulo paucula quædam diximus in præfatione Collationũ, quas pro veteris ecclesiasticæ Latinę interpretationis noui testamenti defensione, ferè ante biennio edidimus: propter quod, impręsentiarũ ista non repetimus. Addo & illud, si ea quę in Euangeliis atque apostolicis literis citantur ex septuaginta interpretibus, debeant corrigi ad Hebręam literam: quemadmodũ isti hoc loco fieri postulant, pleraque etiam in sacris Euangeliis esse immutanda, similiter in ipsis apostolorũ literis. Plerũque enim illi veteris testamenti authoritates ex septuaginta interpretibus adducũt. Oportebit itaque (secundũ istorũ sententiam) & hęc obelo confodi, & iuxta Hebræam cũcta restiEsaię. 11. tui. Quemadmodũ (exempli gratia) illud quod in cap. 13. epistolę ad Romanos ex Esaia secũdũ septuaginta interpretes adducitur: Erit radix Iesse, & qui exurget regere gentes, in eum gentes sperabunt, dicent obelo transfigendũ, & eliminandum de libris omnibus, tam Gręcis quàm Latinis. Nam ex Hebræo aliter vertit Hieronymus his verbis, In illa die radix Iesse qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, &c. Hæc autem si quis attentet, non solum (vt in epistola ad Hebræos) interpretem arguit Paulinæ epistolæ, qui eam ex Hebræo vertit in Græcum, verum ipsas etiam Pauli manu scriptas epistolas, cogetur suis articulis emendare: siue (vt verius dicam) temerare, atque commaculare. Itaque, etiam si constaret, Hebraice Elohim non significare nisi Deum, neque aliquando pro angelis posse accipi: non tamen statim vnius hominis iudicio deberet psalterium, neque Pauli ad Hebręos epistola Gręco sermone scripta emendari, neque è libris sanctorum interpretationes huic literę respondentes, eliminari, & eradicari. Super hęc autem & illud aduertendum est, vulgatam istam lectionem quæ Ab angelis habet, nequaquam Hebræo aduersari. Nam Elohim etiam angelos potest significare. Vn-

de Chaldaica translatio habet, Minuisti eum minimo ab angelis, gloria & splendore coronasti eum. Felix quoque ordinis eremitarum sancti Augustini, tametsi in contextu ponat à Deo, ad marginem tamẽ ponit, ab angelis. Sanctes verò Pagninus Prędicatorii ordinis, vir non mediocriter in literis & linguis sacris eruditus, non aliud vertit, quàm quod nos habemus, ab angelis. Nunquam autem isti ex Hebręo interpretes, Elohim vertissent angelos, nisi vocẽ id recte significare iudicassent. Sed & Reuchlinius ille citra controuersiam hebraicæ literaturæ peritissimus, in rudimentis Hebraicis, authoritatem inducit Moysis A Egyptii, in libro perplexorum dicentis, prædictum nomen Elohim conuenire Deo, angelis & hominibus admiratione dignis. Ipse verò super hæc inueniri ait, pro idolis & iudicibus, quod etiam exemplis confirmat. Cæterum quod ad sententiam pertinet, in Elucidatione atque respondentibus annotationibus, arbitramur satis dilucide monstratum, conuenientissimam esse vulgatæ lectionis intelligentiam, eamque multiplicem. Sed & sanctorũ authoritates euidentissime hoc ipsum confirmant. Sententiam enim de Deo impiam, nunquam tulissent piissimi illorum animi. ¶ Versu eodem. Et cõstituisti eum super opera. Cõstituisti, hoc in loco non significat simpliciter posuisti aut collocasti, videlicet secundũ eminentiam & excellentiã: sed valet præposuisti, vel præfecisti, quasi habentẽ potestatem. Vnde beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, Dabis ei potestatem super opera. Felix habet, Constituisti eum dominatorem: alii, dominari eum fecisti: quę omnia, illam quam diximus sonant intelligentiam.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

PSalmus octauus, Præter particulas suprà expositas, habet in titulo dictionem quandam hactenus nusquam repertam, neque explicatam. Inscribitur enim pro torcularibus, quomodo etiam beatus Hieronymus ex Hebræo vertit. Manifestum autem est, debere nos hæc torcularia secũdum mysticum aliquem sensum accipere. Intelligunt enim nonnulli Latinorum doctores per torcularia ista, Christi Ecclesias: inter quos ille est eximius doctorum sanctus pater Augustinus, in huius tituli explanatione rationes plures adducens, quibus Ecclesiæ dici debeant torcularia. Illa autem pręcipua est, qua sic dicit Ecclesiam torcular esse, quomodo & areæ assimilatur, iuxta verbum Ioannis Baptistę, dicentis de domino, quòd permundabit aream suam: videlicet quòd in ea hoc tempore boni cum malis sint cõmixti. Quemadmodum enim in area non solum est triticum, sed sunt insuper tegumenta siue folliculi in quibus nascitur & crescit triticum, sunt etiam sustentamenta & defensoria inter quæ proficit, custoditur & augmentatur, & sine quibus nunquam triticum bonum nascitur: ita in torcularibus non solus est vuę sanguis (vt ita dicam) neque solum vinum, sed insuper vinacia sunt atque folliculi, in quibus gignitur & coquitur: sunt & lapilluli, qui interius implent & distendunt vinaciorum vteros. Atque ita applicando similitudinem, dicimus etiam in sancta Ecclesia malos esse cum bonis commixtos, imò bonos per malos quodammodo sustentari atque etiam confirmari, & proficere in bonum. Discernit tamẽ nunc Deus in torcularibus vinacia atque lapillos à sanguine vuarum siue à vino: futurumque aliquando est, vt vina colligat in cellaria sua, vinacia verò proiiciat ante canes & porcos, vt impleantur de eis ventres ipsorum: quomodo de area dicitur: quòd cum eam dominus permundare volet, triticum angeli collecturi sunt in horreum, paleas autem coniicient in ignem inextinguibilem. Super hæc verò quæ Luce. 3.
pater Augustinus pulchrius & latius declarat, adiiciendum merito existimamus, torcularia in scripturis diuersam habere significationem. Quodam enim in loco interrogantibus angelis illum qui de Edõ veniebat, tinctis vestibus, de Bozra, quare rubrum esset vestimentũ eius: respondisse eum legimus, quo- Esaię. 63.
niam torcular calcasset. Hoc autem torcular, sancti patres ad passionem Christi pertinere veridica expositione interpretati sunt. Videndum autem, ne forte istud sit torcular, pro quo hic psalmus inscribitur. De passione siquidem domini præsentem Psalmum loqui, Apostolus scribens Hebræis euidenter declarat: atque idipsum monstrat aperte præmissa Elucidatio. Neque est quòd pluralis numerus quenquam moueat. Non enim simplex erat torcular, quod calcauit noster sponsus sanguinum. id est, non vnica erat passio, sed abundantiam passionum atque tormentorũ multiplicium, tam interius quàm exterius, pro nobis subiit agnus victor, cui Psalmus inscribitur. Denique sub torculari domini licebit & seruorum torcularia comprehendere. Calcarunt enim singuli martyres suum torcular. Imò (generaliori 1. Tim. 3.
quodam loquẽdi modo) omnes qui pie volunt viuere (dum secundum Apostoli sententiam) persequutionem perferre debent, suum habent singulii torcular. Legimus insuper in libro qui Ecclesiasticus inscribitur, de alio quodã torculari, quod impletur à sapientia. Sic enim illius operis authorem inibi audiuimus loquentem, In benedictione Dei & ipse speraui, & quasi qui vindemiat repleui torcular. Ac Eccle. 33.
deinde, Respicite, quoniam non mihi soli laboraui, sed & omnibus exquirentibus disciplinam. Quid verò per torcular impletum ad modum vindemiantis intelligimus, nisi cor vitali sapientia repletum, & ita repletum, vt non sibi soli sufficiat, sed vniuersis inde bibere volentibus? Atque hoc modo videamus, ne forte corda infantium horum & lactentium, de quibus in Psalmo fit mentio, per quos laus Dei perfecta est, similiter ex aduerso & inimicorum confusio, ne horum (inquam) corda sint ista torcularia repleta ad modum eius qui vindemiat. Vere enim quod sequitur, ipsis optimo iure proclamare licet: Videre, quia non nobis solis laborauimus, sed & omnibus qui exquirunt disciplinam. Quomodo enim ex torcularibus vinum omne procedit quo potatur mundus & oblectatur, sic ex horum infantium & lactentium pectore, Ecclesia vniuersa suauiter potata est, & mirabiliter viuificata. Et ex his torcula ribus propinat sapientia iis quos inuitauerit vinum, quod se illis dicit miscuisse: quemadmodum & Prouer. 9
ex his horreis panem suum depromit inuitatis. Panis enim verbi Dei, & vinum sanctæ sapientiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

omne quod in Ecclesia est, ex his horreis & torcularibus (id est de plenitudine & diuitiis spiritualibus Apostolicorum pectorum) depromptum est, atque propinatum Ecclesiæ. Ecce verò, quomodo iterum in infantes & lactentes istos prolapsi sumus, à quibus & in alteris annotationibus vix tandem E
Matt. 21. Apoc. 19. auelli potuimus. Possemus verò & de torculari illo nonnihil adiucere, quod in vinea sua extruxisse legitur dominus vineæ, qui illam agricolis locauit. Cæterum, torcular illud de quo in Apocalypsi legimus, lacus videlicet ille magnus iræ Dei, in quem coniiciuntur botri vineæ terræ, qui extra ciuitatem calcatur, ita vt sanguis exeat vsque ad frenos equorum, item & illa torcularia de quibus in Iob dicitur,
Iob. 24. calcatis torcularibus sitiunt, proposito videntur nulla ratione posse conuenire. Insuper & illud aduertendum est, quòd dictio Hebræa quæ hoc loco ponitur Gittith, ab aliis asseritur fuisse instrumentum quoddam artis musicæ, quod ex Gath Philisthinorũ ciuitate fuerat allatum, forsan & inibi repertum. Cui sententiæ Paraphrasis Chalda. aperte consentit, quæ sic habet, In laudem cithara allata de vrbe Gath. Felix autem putat gentilem populum hac dictione significari, dicens eam esse patronymicam, à Gath ciuitate deriuatam, tanquam si dicamus efficto vocabulo populum Gathicum. Vult autem per hoc significari populum gentium, sicut & per Philisthiim in scripturis, compluribus in locis, gentilitas significatur. Dicit itaque sensum tituli esse, Pro populo gentium, videlicet quia gentilitatis ad fidem Christi conuersionem per spiritum sanctum præuidens Propheta, in huius Psalmi verba erupisset. Hactenus de Psalmi titulo. F

IN PSALMVM NONVM.

VErsu quinto, Increpasti gentes, & periit impius. Chalda. Paraphra. hoc in loco sic habet, Increpuisti populum Palestinorum, perdidisti Goliam impium. Vnde patet, quòd in titulo præmittit, pro morte viri qui egressus est de castris. De Golia Philisthæo authorem huius trãslationis intellexisse, de quo in expositione tituli plura inuenies. Nos autem Goliam diabolum vel Antichristũ, & Philisthæos impios idololatras interpretati sumus. Alioqui, quid nobis cũ Golia aut Philisthæis illis, qui in baratrum iam olim absorpti sunt? ¶ Versu sexto, Ex Hebræo vertit beatus Hieronymus, Inimici completæ sunt solitudines in finem. Quod intelligi potest de populis gentium, qui erant deserta & solicitudines inhabitatę à draconibus & serpentibus, cum idola colerent. Hæc autem deserta completa sunt, finita sunt. id est, solitudines diaboli esse desierunt. Sunt enim in aduentu Christi facta habitacula ipsius & Dei. Et sic idem vult hæc particula, quod statim sequens, Destruxisti ciuitates eorum, in quibus scilicet habitauerant, dum populos gentium ipse in possessionem ad inhabitandum occupasti. In sequenti autem versu, ex Hebræo vertunt concorditer omnes, Periit memoria eorum cum ipsis, neque fit de sono vel sonitu vlla mentio. ¶ Versu nono, Et factus est dominus refu- G
Psal. 66. gium pauperi. Pro refugio, priore loco, & adiutore secundo loco, in Hebræo eadem dictio est misgab, quod beatus Hieronymus vtrobique vertit eleuationem. Erit dominus (inquit) eleuatio oppresso, eleuatio opportuna in angustia. Felix priori loco munimentum, secundo protectionem transtulit. Conueniunt autem hæc omnia in idem. Pauperibus enim dominus refugium est, ad quem securum possint & debeant habere recursum: est eis adiutor, in auxilium paratus: est exaltatio & eleuatio, quoniam de põdere tribulationum & oppressione eos subleuat & exaltat, per liberationem, facitque vt non succumbant, sed victores magis euadant: est munimentum, est protectio atque defensio eorum: est insuper &
Phil. 4. fortitudo eorum, in quo gloriantur sese omnia posse, & omnia facile perferre atque superare. ¶ Versu. 17. Cognoscetur dominus iudicia faciens. Hunc versum aliquando secus vertunt ex Hebræo interpretes. Hieronymi versio sic habet, Agnitus est dominus, iudicium faciens. Felix vertit, Notus dominus, iudicium fecit. Quod de diabolo & eius cultoribus, impietatis contra Deum & Christum promotoribus, recte intelligitur. Iam enim experti iudicium domini, agnouerunt illum quem prius contẽpserant, & agnoscere recusabant. Aut accipiatur tempus præteritum pro futuro secundum expositionem quæ in Elucidatione posita est. Sequentem autem partem vertunt, In opere manuũ suarũ corruit vel illaqueatus est impius, quod nostrã lectionẽ clarius explicat. In fine autẽ huius versus, particula ḥdam in Hebræo ponitur, scilicet Higaion, quasi separatim, absque cõnexione cũ vlla vel præcedẽti, vel sequenti dictione: neque tamen sensum vllum per se potest completum efficere. Pro qua dictione, in
H translatione beati Hieronymi omnino nihil versum inuenitur. Felix autem dicit eam significare canticum, vel meditationem, vel loquutionem. Ita autem exponit hanc particulam, vt ad statim præcedentẽ vltionem impiorum referatur, vt sit sensus, Cantabunt siue exaltabunt iusti, supple, de hac vltione. Aut meditatio vel loquutio id est, vnusquisque meditabitur & loquetur de hac vltione. Sanctes Pagninus paraphrastice ita legit, Meditatio in sæculum, est salus hæc. Et Chaldai. Paraphra. Gaudebunt iusti in
Psal. 66. æternum. ¶ Versu vigesimoprimo, Constitue domine legislatorem super eos. Beatus Hieronymus vertit pro legislatorem, timorem, hoc modo, Pone domine timorem eis. Cui consentit translatio Chal. Incute domine timorem eis. Iuxta quam lectionem petitur, vt super gentes veniat timor domini, nimirum vt cognoscant & metuant eum omnes fines terræ: quanuis posset & in malam partem interpretari. Recte tamen nostra lectio habet legislatorem. id est, rectorem, doctorem, præceptorem. Vox enim Hebræa vtranque habet significationem, vnico tantum puncto variata. Nam si morah legatur, significat timorem vel terrorem. Si verò moreh per segol legatur, doctorem & præceptorem significat. Felix
Matt. 11. autem vertit in contextu, Pone domine iugum ipsis. Quod recte de iugo illo accipi potest, de quo Saluator in Euangelio ait, Iugum meum suaue est. iugum scilicet fidei & legis Euangelicæ, per quod humiliratem discunt homines qui ipsum suspiciunt, & suæ vtilitatis memores libenter se Deo subiiciunt. Vn

A de & Saluatorem audimus in Euangelio clamantem, Tollite iugum meũ super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Ad idem referri potest timor ille, si tamen sanctus, castus, atque Euangelicus timor intelligatur. Itaque hæc diuersitas potest in vnitatem facile reduci. ¶ Versu. 26. Pro inquitatę sunt, Beatus Hieronymus vertit, parturiunt. Parturiunt (inquit) viæ eius in omni tempore. Potest autem parturitio ista intelligi (secundum quod in Psalmo septimo dictum fuit) de impio parturiẽte iniustitiam. Semper enim parturiunt ipsi & meditantur, quomodo innocentes opprimant. Vnde Felix vertit, Dolore afficient viæ eius, iustum videlicet, cõtra quẽ in omnibus viis suis meditatur impius. Alii vertunt, Prosperabuntur viæ eius in omni tempore. ¶ Versu. 27. Auferuntur iudicia tua à facie eius. Ex Hebræo vertit Felix, Excelse iudicia tua à cõspectu eius, vel excelsa iudicia tua, quod clarius ali quando verti posset, In altitudine sunt iudicia tua coram eo. Clarissime verò reddidit Hieronymus, Longe sunt iudicia tua à facie eius. Omnisi autem horum, simul & nostræ vulgatæ lectionis, vnã eademque sententia est, Quod enim excelse vel in altitudine supra nos est, id à conspectu nostro elongatum est, & à facie nostra ablatũ vel absconditũ, vt non videamus. Atque ita sunt Dei iudicia in altitudine posita, & ablata siue remota à facie impiorũ. Nesciunt enim videre aut cõsiderare illa. ¶ Versu. 32. & 33. Insidiatur vt rapiat pauperẽ. Iuxta distinctionẽ quæ in Hebræo est, vltima particula prioris versus igitur cũ principio posterioris ad hunc modũ, Insidiatur vt rapiat pauperẽ, rapere pauperẽ, dũ attrahit eũ in
B rete suum, aut in laqueum suum. Quod autem sequitur, humiliabit eum, inclinabit se & cadet, &c. admodum diuersimode diuersi transferunt. Beatus nanque Hieronymus sic legit, Et confractum scilicet pauperem subiiciet, & irruet viribus valenter: quod per omnia apte respondet illi sententiæ, quam in Elucidatione expresimus. Felicis autem versio sic habet, Subsidebit, humiliabitur, & cadet in fortitudine eius exercitus contritorum. Cuius lectionis sententia est, impios interdum abscondere se, & occultare fraudulentiam, vt deinde in tota fortitudine irruãt, quasi ex improuiso: quẽadmodũ aucupes subsident & inflectunt sese, vt non videantur à multitudine auium, quas cupiunt in rete suum attrahere, sicque ex improuiso omnes illaqueent. Potest etiam intelligi secundum hoc quod frequenter tam diabolus quàm ministri eius infirmitatem simulant, vt magis sæuiant: quomodo in vita magni Antonii legimus, spiritum malignum in specie nigri pueruli sese pedibus viri sancti prostrauisse, quasi victum sese confitendo, vt eum sic vel in gloriam eleuaret, vel in securitatem adductum facilius post deciperet. Huic sententiæ consonat, quod vertit Felix, contritum humilemque se ostenderet, &c. & quod habet Chald. Para. Simulat ęgritudinem & debilitatem, caditque in fortitudine insidiarum eius pauper.

DE TITVLO PSALMI PRAECEDENTIS.

C PSalmo 9. Titulus præmittitur, iuxta vulgatam lectionem, Pro occultis filii. Quod sancti doctores referunt ad Christi aduentum in carnem: qui vere occultus erat, quoniam sub forma serui Dominus apparebat, & sub humanitate diuinitas latebat abscondita. Et de hoc aduentu fit in hoc Psalmo mentio, quando de generis humani de liberatione inimici destructione, & gentiũ conuersione, prolixa narratione multa describuntur. Item & de iudicio discretionis, quo nunc electos Deus à reprobis separat secundum meritum, illis gratiam misericorditer largiens, hos iusto suo iudicio in odio & reprobatione derelinquens. Est autem & hoc iudicium admodum occultum. hinc enim Apostolus præ admiratione exclamabat, dicens, O altitudo diuitiarum sapientię & scientiæ Dei, quàm incomprehensi- Roma. 6.
bilia sunt iudicia eius. Sed & secundus Christi aduentus & extremum iudicium, de quibus in hoc Psalmo fit mentio, tametsi tunc cum fient, manifesta erunt omnibus, nunc tamen occulta sunt & abscondita. Propter quod, pro his omnibus occultis filii Dei Christi domini, recte dixerimus cantari hunc Psalmum, & intitulari pro occultis. Ex Hebręo tamen aliter vertunt interpretes. Nam Hieronymus vertit, super morte filii: quomodo etiam Symmachum ait ex Hebræo transtulisse. Verũ super hoc titulo quæstio exoritur, quare super morte filii hic Psalmus inscribatur, cum de morte filii nulla hîc fiat mẽtio, sed potius de victoria Christi, in dæmonis humiliatione & gentium conuersione, maxime vsque ad versum. 22. à quo loco secundum Hebræorum distinctionem Psalmus alius inchoatur. Potest autem hæc
D difficultas facile solui, dicendo, ob hoc intitulari Psalmũ pro morte filii, quoniam omnis illa de diabolo victoria & humani generis liberatio, gentiumque ad fidem conuersio, & à portis mortis extractio, p filii mortem perfecta fuerunt. Moriens enim filius agnus Dei, fecit omnem illam victoriam. Ait beatus Hieronymus septuaginta interpretes Christi mortem & resurrectionẽ (quæ ignota prius mundo fuit) per verbum ascensionis celare voluisse, ne à gẽtibus illo tempore facile hoc mysterium nosceretur. Et secundũ hanc sententiam occulte idem indicatur per abscondita filii, quod per filii mortem. Aliivertũt, Pro iuuentute filii, quomodo beatus Hieronymus testatur vertisse Aquilem interpretem. Atque ita p filium pulchre intelligitur populus fidelium, in tempore gratiæ, quasi in iuuentute sua florens primitiis spiritus, & gratiæ, doctrinę, atque miraculorum splendens. Vel per iuuentutem filii intelligatur resurgentis & victoris Christi glorificatio. Alii rursum vertunt, pro iuuentute: sed particulam sequentem laben, dicunt significare candidam vel splendidam, vertuntque, pro iuuentute splendida, vel Psalmus iuuentutis splendidæ: quoniam videlicet de splẽdore & pulchritudine nascentis ac proficientis Ecclesiæ, Psalmus potissimum loquitur, similiter & de Christi post resurrectionem triumpho & gloria, quæ ali quo modo potest iuuentus splendida appellari. Rursum alii vertunt quidem cum Hieronymo & Symmacho, pro morte vel super morte, sed sequentem in Hebræo dictionẽ laben, accipiunt pro insipiente, per transpositionem literarum, putantes laben dictum esse pro nabal, quod stultum sonat vel insipientem, iuxta quod exponit Abigail loquens de viro suo coram Dauid pro salute domus suæ, ac dicẽs, Ne 1. Reg. 15.
ponat oro dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal, quoniam secundum nomẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

suum stultus est,& stultitia est cum eo. Iuxta hanc itaque intelligentiam vertunt,super morte insipientis. Quod potest intelligi de destructione hostium Christi, vtpote vel diaboli,qui insipientissimum se- E
se demonstrauit,atque etiamnum monstrare non desinit, cũ se Deo & Christo opposuit, & vsque modo repugnare non cessat. Huius enim interitus & mors, initio statim Psalmi describitur. Aut de populo Iudæorum,nimis insipienter missum sibi saluatorem respuente & oppugnante:qui Ecclesia gentiũ surgente,excæcati sunt,atque ita vere mortui. Item & de omnibus impiis,quorum interitus & mors p Christi iudicium in præsenti Psalmo describitur. Specialiter quoque ad illum verissimum Nabal,& sat perbe nimium stultum Antichristũ aptari potest titulus,de quo pars psalmi posterior specialius loquitur. Licet enim Psalmum hunc videantur Hebræi distinguere,quia tamen non præmittitur sequenti vlus titulus,quasi sub isto simul in vnũ comprehenditur,iuxta multorũ sententiam. Nonnulli verò, etiã ad literam putant hunc Psalmum à Dauid pro morte insipientis Nabal fuisse compositum,cum audita
1.Reg.15. morte illius dixisset(vt Regum narrat historia)Benedictus dominus qui vindicauit causam opprobrii mei de Nabal,& seruum suum custodiuit à malo,& malitiam Nabal reddidit dominus in caput eius. Alii,Goliath Philisthæum intelligunt:verum hæc postrema minus apparent probabilia. Quę prius dicta sunt,plus videntur habere authoritatis atque dignitatis,quantum ad sententiæ pondus attinet.

IN PSALMVM DECIMVM.

VErsu secundo. Ex Hebræo vertunt in secunda parte versus, Posuerunt vel præparauerunt sagitF
tas suas super neruum:pro eo quod nos habemus,Parauerunt sagittas suas in pharetra. In illo, apertius denotatur malorum cupidus ad nocendum animus. In hoc autem, occultum insidiarum,& fraudulentia nocere cupientium apertius insinuatur:quomodo in annotationibus alteris,latius explicauimus. Sententia autem in idem reuertitur. ¶Versu tertio,Quoniam quæ perfecisti destruxerunt. Dictionem hasathoth variis modis transferunt interpretes. Septuaginta enim verterunt, quæ tu fecisti vel perfecisti.i.perfecta. Beatus Hieronymus vertit,leges. Quoniam leges(inquit)dissipatę sunt. Felix vertit,fundamenta. Quoniã fundamenta(inquit)Chal.transl.similiter habet,Si fundamenta subuertentur,iustus quare operatus est bonum? Alii vertunt retia, quomodo & Felix testatur recte transferri posse. Videretur autem generalius vertere,& minus sententiam stringere,qui verteret,quæ posita sunt. Hic enim & leges, & fundamenta & retia manifeste comprehenduntur. Hæc enim omnia poni dicuntur. Sed & ea quæ perficiuntur ab aliquo,& in sua perfectione stabiliuntur, recte poni dicimus. Prædictorum verò expositionem per singula non prosequimur,contenti ea quam in Elucidatione, ac post eã in annotatione expressimus. Ex his enim difficile non erit versiones alias intelligere. ¶Ver.
5. Oculi eius in pauperem respiciunt. In Hebræo non additur in pauperem,sed simpliciter habetur, O
culi eius vident vel respiciunt:ad significandum videlicet,diuinis conspectibus patere vniuersa, neque G
omnino quicquam esse quod illum licet in altissimis residentem,possit latere. Loco autem verbi interrogant,Hieronymus similiter & alii interpretes constituunt verbum probant: quod secundum eandẽ intelligentiam accipiendum est,secundum quam suprà exposuimus interrogant. ¶Versu. 6,Qui autẽ diligit iniquitatem,odit animam suam. Huius versus secundam partem aliter ex Hebræo vertit, quàm habeat vulgata lectio,in hunc videlicet modum,Diligentem iniquitatem odit animam eius: vt eius referatur ad dominum,sicque sensus, Animã Dei odio habere eos qui diligunt iniquitatem. Cuius dicti sententia clarissima est,si tantum intelligatur,quomodo in scripturis attribuatur anima Deo:qui tamẽ sicut non corpus,ita nec animam habet. ¶Ver. vlti. AEquitatem vidit vultus eius. Secundam hãc partem versus,diuersimode ex Hebræo transferunt. Hieronymus enim vertit, Rectum videbũt facies eorum,hoc est,vultus eorum quos Deus dilexit,videre debent,probare,atque sectari quod rectũ & bonum est. Atque in eandem ferè sententiam vertit Felix ad marginem,Rectè aspicient facies illorũ. Alii vertunt,Rectum videbit facies eius. Quod si secundum genus neutrum intelligatur, idem est cum vulgata nostra lectione. Similiter & illud quod Felix in contextu vertit,Rectũ aspicient vultus eius. Erit enim sententia,Dei vultum aspicere quod rectum est.hoc est,æquitatem. Si verò secundum genus masculinum, sententia est,Deum aspicere rectos & simplices. Rursum verò ab his omnibus diuersam sententiam habet Chal.Paraphra.in hunc modum,Recti videbunt iocunditatem facierum eius.

IN PSALMVM XI.

VErsu quarto,Labia nostra à nobis sunt. Ex Hebræo vertunt concorditer interpretes,Labia noH
stra nobiscum sunt. Iuxta quem modum habet etiam Psalteriũ Augustini,pro,à nobis,ponens, apud nos,quod est nobiscum. Puto autem illud nobiscũ accipi debere,vel vt idem sit quod à nobis:quoniam videlicet ex naturali generatione linguam vt cætera membra,accipiũt homines:vel vt sonet,in potestate nostra:quasi dicant impii,Linguam nostram in potestate nostra habemus,quur non loquamur quodcunque visum fuerit? Pro magnificabimus autem,vertunt ex Hebræo roborabimus: quã eandem ferè habet sententiam. Nam & vulgo robustam aut fortem linguam habere dicũtur,aut in lingua robusti esse ac fortes,qui linguam habent magniloquam atque superba iactantem. ¶Versu quin-
Matth.9. to,Propter miseriam inopum? Pro miseria ex Hebræo concorditer vertunt vastitatem. Quod Euangelico sermoni satis apte respondet,cum Saluator turbas aspiciens,describitur earum miserias, quoniam
Ibidem. erant iacentes,vexati & desolati,tanquam oues non habentes pastorem,ac proinde(quod necessario cõ sequitur)luporum morsibus patentes. Propter hanc ergo vastitatem & miseriam, pollicetur nunc exurgere dominus:quemadmodũ & illo in loco misericordia motus est vt mitteret operarios in messem suã, mitteretque discipulos ad prædicãdum regnum Dei. ¶Versu. 6. Ponam in salutari, fiducialiter agam in eo. Quantum ad secundam partẽ attinet,aliter ex Hebræo vertunt interpretes,sed variant inter sese

A plurimum. Beatus enim Hieronymus omnium facillime vertit,iuxta sententiam ferè nostræ lectionis, Ponam in salutari auxilium eorum. Felix in contextu vertit,Ponam in salute,loquetur prò ipso. Cuius sententia est,Ponam pauperem & inopem in salute.id est,saluum faciam illum,& pro ipso loquar, pro ipso agam:ero illi aduocatus,patronus,& liberator. Ad marginem autem ponit,illaqueabit:quod exponit, Eripiã ipsum iustum ab illo qui posuit laqueum illi. Sanctes Pagninus paraphrastice vertit, in hũc modum,Ponam eum in salute,ab eo qui deridendo sufflat in eum:hoc est, saluabo eum de manu oppri mentis,qui ipsum habuit pro nihilo,atque contempsit. Aliud ex Hebræo vertit,Ponam in salutem,flatus erunt:vt prius ad pauperes referatur liberandos, posterius verò ad malos & dæmones opprimẽtes, qui ante faciem Dei exurgentis erunt quasi flatus,& sicut fumus deficienti. Chaldaica Paraphrasis diuersam adhuc à prædictis habet sententiam: Statuam(inquit)redemptionem populo meo,impiis verò testificabitur malitia. Cuius sensus esse videtur,quòd impius prædicabitur & manifestabitur per Christum saluatorem sua malitia. Quod bene quidem in Christi persona impletum agnoscimus, quem propter increpationem malitiæ peccatorum,crucis mortem per inuidiam sustinuisse credimus. Deinde, per eius spiritum post ascensionem demissum, per vniuersum orbem cognoscimus latius pleniusque perfectum:quoniam ipse est,qui per Apostolos cæterosque fideles(iuxta Christi promissum) mũdum Ioan. 16.
arguit de peccato:quique vsque hodie non desinit testificari impiis malitiam suam. ¶Versu septi-
B mo,Argentum igne examinatum,probatum terræ, purgatum septuplum. Hunc versum ex Hebræo diuersimode transferunt interpretes. Beatus enim Hieronymus ita legit,Eloquia domini,eloquia munda,argentum igne probatum,separatum à terra,colatum septupliciter. Quæ lectio non discordat à nostra,nisi quòd probatum terræ clarius vertit,separatum à terra,cum eadem sit sententia. Felix loco illius, Argentum igne examinatum,probatum terræ, vertit argentum conflatum vel examinatum à domino terræ:quod non habet difficilem intelligentiam,quandoquidem omnem mundiciam quæ in eloquiis domini est id est,omnem veritatem, fidelitatem, vtilitatem, & quicquid in eis boni est,manifestum est à domino terræ(qui est Deus)& non aliunde procedere. id est, non ab humana sapientia aut eloquentia,sed ex virtute Dei. Chaldæa autem Paraphrasis loco prædictæ particulæ ponit vas alchimicum siue infusorium: quoniam in huiusmodi vasis purgatur argentum. De qua re in prioribus annotationibus nonnihil dictum meminimus. ¶Versu penultimo, Tu domine seruabis nos. Quod nos habemus sub prima persona,seruabis nos:vertit beat⁹ Hieronymus tertia persona, genere neutro, dicens,Tu domine custodies ea: videturque referri debere sententia ad eloquia,vt sit sensus, Tu seruabis eloquia tua,tu adimplebis promissa tua:& verba quæ procedunt de ore tuo,nõ facies irrita. Alii vertunt genere masculino,Tu domine seruabis eos,iustos scilicet,quomodo expresse etiã habet Chal-
C dæa translatio,Tu conseruabis iustos,custodies eos,& cætera. quæ lectio nostræ concordat. ¶Versu vltimo,In circuitu impii ambulant:secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum. Hũc versum quantum ad partem secundam,longe aliter ex Hebræo vertunt interpretes, quàm habeat vulgata nostra lectio septuaginta interpretum. Sed neque ipsi inter sese consentiunt,qui ex Hebræo versiones fecerunt. Beatus enim Hieronymus sic habet,In circuitu impii ambulant, cum exaltati fuerint vilissimi filiorum hominum. Cuius lectionis poterit valde conueniens assignari sententia, secundum expositionem in annotationibus præcipuis monstratam, de exclusione à regno superno, vt per vilissimos filiorum hominum intelligantur pauperes & inopes, de quibus in superioribus verbibus dictum fuit: qui sane in hoc mundo ab hominibus huius sæculi despiciuntur, contemnuntur, & quasi vilissimi filiorum hominum reputantur:quemadmodum ipse de sese testatur Apostolus quodam loco,sic di- 1. Cor. 4.
ceus, Puto quòd Deus nos Apostolos quasi nouissimos ostendit, tanquam morti destinatos. Et iterum, Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus,omniũ peripsema vsque adhuc. Et in libro Sa- Sapien. 5.
pientiæ dicunt de iustis impii, Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum,& in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Hi itaque vilissimi ac despectissimi filiorum hominum,cum fuerint per Dei misericordiam exaltati,computatique fuerint inter filios Dei, & sortem inter sanctos acceperint, ambulabunt impii in circuitu. id Matt. 25.
D est, foris stare compellentur, clausa ianua, pueris in cubili existentibus: & veluti plorantes atque e- Luce. 11.
iulantes ambulabunt per circuitum ciuitatis, à qua se exclusos conspexerint. Potest tamen & aliter hæc lectio intelligi, de exaltatione temporali quæ in hoc mundo est, ad hunc sensum: Cum in hoc mundo exaltati fuerint, & in potestate siue authoritate eleuati (quod non raro fieri videmus) homines impii, nequissimi atque vilissimi, qui non sunt digni vt ferantur à terra,suntque velut fex & sordes terræ: tunc in circuitu eorum ambulant impii adulatores & ministri eorum, & adglomerantur in circuitu eorum peruersi in magna multitudine, adhærentes eis, ad consummationem malitiæ suæ. Videtur autem prior sententia magis conueniens. Chaldaica Paraphrasis hoc loco sic habet, Circuneuntes impii ambulant,tanquam sanguisuga quæ sugit sanguinem filiorum hominum. Quæ lectio aperte fauet expositioni superius positæ in prioribus annotationibus, de cupiditate nocendi impiorum contra bonos: neque difficilem habet intelligentiam. Felix vertit,Cum exalabuntur opprobria filiis Adam, vel, cum exaltabitur vilipendia filiis Adam. Rursum aliter Sanctes illud,Cum exaltati fuerint, iungit cum præcedentibus, ad hunc modum, In circuitu impii ambulant, cum exaltati fuerint: ac deinde subiungit,Vilitas est filiis hominum. Iterum alius vertit, Cum exaltati fuerint epulones aut comessatores filiis hominum. Nos verò singulorum prosequi expositiones omittimus, ne supra modum efficiamur prolixi:maxime cum in prioribus annotationibus, atque etiam nunc in his ipsis,abunde multiplex huius loci assignata sit intelligentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

DE titulo huius Psalmi,qui inscribitur pro octaua,iam superius copiosè dictum est post annotationes Psalmi sexti,qui eandem tituli habebat inscriptionem. Tantum hoc loco videtur indicandum,quomodo huic Psalmo talis conueniat titulus. Dicendum ergo,quòd si octauam intelligimus iudicii diem,non male hic Psalmus pro octaua inscribitur, qui contra peccatorum abundantiam profertur, postulans saluationẽ misericordiæ à terrore illius diei, impiis autem perditionem quæ tum futura est prænuncians,cum ait,Disperdat dominus,&c. Si verò octauam pro requie æterna accipim⁹, nec sic Psalmo titulus male conuenit,quoniam statim in principio ad illam aspirat, clamans, Saluũ me fac:in medio quoque Saluator promittitur,& in fine electorum ad illam multiplicatio. Rursum, si pro instrumẽto musico octo chordarum accipimus octauam,dixerimusque (vt superius dixisse nos meminimus)epinicia esse.id est,læta victoriæ cantica quæ in eo cantantur,non multum aberrabimus à veritate. Tametsi enim Psalmi principium sit gementis hominis,medium tamen magnæ victoriæ per Christum saluatorem depromit mysterium:& finis glorioſum narrat electorum fœlicitatis ęternę triũphũ.

IN PSALMVM XII.

VErsu primo, Vsquequo domine obliuiscris me in finem? Obliuiscris legendum est penultima longa. Est enim temporis futuri. Quemadmodum ex Græco atque Hebræo est manifestum. Vtrobique enim futurum tempus aperte conspicitur. Obliuisci autem in finem,est omnino derelinqui:quomodo illorũ obliuiscimur,quorum vltra non recordamur. Atque in hanc sententiam clare vertit ex Hebræo Hierony. Vsquequo domine obliuiscris mei penitus? Alii vertunt,semper, vel in sæculum,vel in æternum. Omnia autem eandem sententiam habent. In secunda tamen parte tempore præsenti est legendũ,Vsquequo auertis faciem tuam?quoniam ita habet Græca lectio,tametsi Hebræa etiam hoc in loco habeat futurum. ¶Versu. 2. Dolorem in corde meo per diem. Pro dolore vertit Felix anxietatẽ,&eadem sententia est. Dolor enim cordis,quem sibi inesse confitetur,gemens in hoc Psalmo,non aliud quàm anxietatem & angustiam animi tribulati,propter persequutionis grauitatem & lapsus periculum,maxime autem ob diuinæ consolationis absentiam significat. ¶Versu quarto,Obdormiam in morte. In Hebræo sonat,ac si dicas,Dormiã mortem. hoc est, dormitionem mortis, quod est dormire morte,siue obdormire in morte. ¶Versu quinto,Si motus fuero,intelligi potest,si lapsus fuero,si cecidero,aut si declinauero,quemadmodum habet chaldæa Paraph. Si declinauero à semitis tuis. Aut si mutauero,hoc est,ad casum fuero inclinatus,vel si cadere cœpero,aut etiã si hęsitauero,aut cespitauero à via iustitię. Tam enim cupidi sunt inimici perditionis nostræ, vt non solum gaudeant,cum
Luc.15. nos viderint iam prolapsos,& extra viam positos, verumetiã cum ad casum tantum declinantes aut lapsui propinquos conspexerint. Quemadmodum econtrario gaudium est angelis Dei cæterisque fidelibus saluris proximorum percupidis, non solum cum peccatorem vident resurrexisse ad pœnitentiam, sed mox etiam vbi illum viderint propositum concepisse resurgendi,agendique pœnitentiam. ¶Versu sexto. Et psallam nomini domini altissimi. Hæc particula in Hebræo nõ habetur. Et pro eo quod habemus,qui bona tribuit mihi,nõ habetur nisi,qui retribuit super me,vel qui reddidit mihi. Quod manifestum est debere accipi secundum sententiã nostræ lectionis,qui bona retribuit vel dedit mihi. Vnde Chald. Paraphra:habet, Laudes dicam coram Deo,quoniam mecum benigne egit.

IN PSALMVM XIII.

VErsu secundo,Corrupti sunt & abominabiles facti sunt. In Hebræo habentur verba actiua,tanquam si dicas,Corruperunt,abominabile fecerunt:sic in priori parte subaudiri oportet accusatiuum,semetipsos,vel viam suam,vel studia sua. Hieronymus nobiscum vertit,per verba passiua, Corrupti sunt,& abominabiles facti sunt:sed pro eo quod sequitur,in studiis suis,vertit studiosè:quod secundum eandem sententiam potest accipi. ¶Versu tertio,Si est intelligens aut requirens Deum. loco illius,requirens Deum, Chald. Paraph. habet,quærens eruditionem à conspectu Dei. Secundum quem intellectum,requirere Deum,est illum vt præceptorem requirere & illuminatorem in via iustitiæ. Videtur tamen prima facie conuenientius, vt intelligatur quærere Deum, qui illi cupit & studet placere. Alterum autem in altero includitur. ¶Versu quarto,Simul inutiles facti sunt. Beatus Hieronymus vertit ex Hebræo,Simul conglutinati sunt. Quod intelligendum puto de consensu & societate malorum in sua prauitate. Adhærent nanque fortiter sibiinuicem, per malam viscositatem iniquitatis, quæ eos veluti in vnum compingit & continet. Alii vertunt nobiscum, abominabiles sunt, aut corrupti sunt, siue computruerunt, vel fœtuerunt. Sunt autem hæc adinuicem ferè coniuncta, neque est inter ea secundum rem multa distantia. Re enim corrupta, consequitur, eam ad nihilum vltra esse vtilem, non aliquo iam conducere, neque vllam amodo habere gratiam: sed ipsa fit ad omnia
Matt.5. inutilis, ac proinde despecta, odiosa, contempta & abominabilis:quemadmodum de sale ait dominus, quod cum infatuatum fuerit vel euanuerit, (hoc est, corruptum fuerit, suaque virtute priuatum) ad nihilum vltra valeat, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Carnes quoque mox vt corrumpuntur, abominabiles fieri incipiunt,tam quo ad esum,quàm quo ad olfactum, & prorsus fiũt inutiles. Atque ita per omnia impii declinantes à iustitia, quasi sale sapientiæ priuati, mox inutiles fiunt & abominabiles, & fœtent in naribus domini Sabbaoth atque sanctorum eius. ¶Versu quinto,sexto,& septimo,Sepulchrum patens,&c. Versus hi tres in Hebræo non habentur, hoc sane in loco:in aliis tamen Psalmis, partim eos licebit diuersis in locis inuenire. Quinti enim versus pars,prior videlicet,Sepulchrum patens est guttur eorum,linguis suis dolosè agebant: psalmo quinto continetur.

A Quæ sequitur autem,Venenum aspidum sub labiis eorum. Psal.139. Illud autẽ quod proxime sequitur,initium versus sexti, Quorum os maledictione & amaritudine plenum est. In psal.9. habes. Reliqua autem quæ sequuntur,finis scilicet versus sexti,& principium septimi (id est, totum hoc, Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt)non videntur vsquam,nisi forte secundum sententiam in psalmis haberi. Apud Esaiam autem inueniuntur libri eius cap.59. Sciendum tamen est,quòd Paulus apostolus 3.cap. epistolæ ad Romanos,omnes hos versus tanquam ex contextu psalmi recitat,& adducit in testimonium. Quapropter mirum valde est in nullis non solum Hebraicis neque Chaldaicis, sed neque in Græcis exemplaribus, tres istos versus inueniri. Satis enim apparet in Græcis codicibus iuxta septuaginta interpretes partem istam olim fuisse habitam ex allegatione Pauli,qui in citando plerũque solet illorum translationem adducere. Quam suspicionem siue opinionem etiam confirmat Augustinus Iustinianus episcopus Nebiensis,vir in diuersis linguis apprime eruditus,ex vtraque Arabica interpretatione, Syra videlicet & AEgyptia,in quibus ista dicit haberi,quæ Hebræa & Græca modo non habent: quas interpretationes,Syram videlicet & AEgyptiam,non dubitat ipse ex Græco esse desumptas:simul etiam adducens quod modo diximus,ex allegatione Pauli in epistola ad Romanos. ¶Versu octauo,Qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Ex Hebræo vertit Felix,Comedentes populum meum, comederunt panem: quod ipse tantundem valere ait,ac si dicatur,Comedentes populum meum,ac si comedissent vel
B comederent panem. Admodum autem recte hæc consonant cum sententia, quam suprà in Elucidatione expresimus. In sequenti autem versu ex Hebræo non habetur,Vbi non erat timor:sed tantum,Illic timuerunt timore. Quod nonnulli ad statim sequens referunt,dicentes impios illic timere,inde timorẽ concipere,quòd dominus in generatione iustorum habitet,tanquam eorũ protector & vindex. In Græco tamen habetur,iuxta quod nos in Latinis habemus exemplaribus. Et forsitan interpretes subaudiendum istud existimarunt,quod adiecerunt. Neque multum dissimilis est lectioni nostræ paraphrasis Chald. quæ & ipsa supra Hebraicam literam nonnulla verba adiicit,habetque in hunc modum,Ibi timuerunt timore mendacium,quod non decebat timere.

IN PSALMVM XIIII.

VErsu secundo,Qui ingreditur sine macula. Quod nos habemus,sine macula,ex Hebræo vertunt aliqui,Qui ambulat perfecte,vel in perfectione:quod cum nostra lectione coincidit. Sine macula enim ambulat qui perfecte ambulat:& econtrario. Beatus autẽ Hieronymus,item & Felix nostro more vertunt,Sine macula. ¶Versu tertio,Qui non egit dolum in lingua sua. In Hebræo habetur vocabulũ Ragal: quod significat ãnotare,deferre,accusare,diffamare,detrahere,vt ait Ioannes Reuchlinius in rudimentis Hebraicis: addens præsentem locum psalmi rectius transferri po-
C tuisse,Qui non detulit super lingua sua. Felix vertit,Qui nõ detraxit,detulit,vel susurrauit lingua sua. Beatus autem Hieronymus diuersum ab his omnibus videtur reddidisse: dicens,Qui non est facilis in lingua sua. Quod tamen secundũ sententiam cum prædictis conueniet, si intelligamus,facilis ad delationem,detractionem,aut accusationem. Cui etiam consonat quod habet paraphrasis Chaldaica, Non facile detrahit lingua sua. ¶Versu quinto,Qui iurat proximo suo,& non decipit. Initium huius versus multo aliter in Hebræo habetur,quàm vulgata habeat lectio. Sic enim vertit facer Hieronymus,Iurat vt se affligat,& non mutat. Felix similiter,Iurauit affligere, vel vt contereret,aut humiliaret (supplendo seipsum vel corpus suum)& non mutabit. Atque ita habet etiam Chald translatio. Intelligitur autem hæc lectio de firmitate propositi,voti,& iuramẽti boni: cuiusmodi est semetipsum affligere per pœnitentiam atque opera virtutis,quæ circa difficilia sunt, & secundũ sensum affligunt homines. Regnum enim cælorum vim patitur,& violenti rapiunt illud. Et(iuxta Saluatoris verbum) odio habere Matt.11.
oportet etiam animam nostram,si ipsum sequi volumus:quod profecto absque suiipsius afflictione ne- Luc.9.
quit fieri. Et quia minimum est proponere,vouere,iurare,nisi impleatur promissio,idcireo dicitur,Iurauit affligere,& non mutat.

IN PSALMVM XV.

D Ersu 1,Bonorũ meorum non indiges. Ex Hebręo istud ambigue vertitur. Quidã enim iuxta
V sententiam prędictę lectionis vertũt,Bonitas mea nõ est super te,vel pro te,vel ad te:hoc est, bonũ meũ non cõfert tibi,neque tu indiges bonorũ meorũ,intelligẽdo per contrariũ:sed tua bonitas pro me est,& confert mihi,& ego tuis egeo. Alii autem vertũt,Bonũ meũ nõ est nisi à te: aut, Bene mihi non est sine te,vt habet Hieronymus. Cui lectioni cõsentit quod habet Chal. paraph. Bonũ meũ nõ procedit nisi à te. ¶Versu 2,Sanctis qui sunt in terra eius mirificauit omnes volũtates meas in eis. Hebraica lectio ad verbũ sic habet,Sãctis qui sunt in terra,& admirabilibus vel magnificis vel fortibus,omnis volũtas mea in eis:quod clarius dici posset,hoc modo,In sanctis qui in terra sunt,& admirabilibus vel fortib⁹ est omnis volũtas mea. Intelligũtur autẽ hìc admirabiles, siue magnifici & fortes, iidem qui & sancti. Et recte quidẽ Christus patrẽ suũ orans pro salute membrorũ,allegat omne beneplacitũ suũ esse in sanctis & admirabilibus vel fortibus fidelibus suis. Molles enim & vitiis subiectos, qui se fortes in bello,& in pugna contra antiquũ serpentẽ nõ exhibẽt,habet exosos:neque est ipsi⁹ bona voluntas in illis. Cui consonat quod in oratione deuotissima post cœnã vltimã ad patrem loquitur, dicens,Non pro mundo rogo,sed pro iis quos dedisti mihi. Neque tamen pro illis tantũ pauculis,sed Ioan.17.
& pro omnibus qui credituri sunt per verbũ eorũ. Hi enim sunt fortes isti siue admirabiles,in quibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibi iam dicit filius Dei beneplacitum. Possunt verò præsentis Hebraicæ lectionis plures aliæ assignari E
expositiones atque connexiones, quas consulto prętereundas existimamus, ne nimia multitudine lectoris animus obruatur potius, quàm ædificetur. ¶ Versu tertio, Multiplicatæ sunt infirmitates eorũ. Pro infirmitatibus, ex Hebræo quidam vertunt, idola: ex quibus est beatus Hieronymus. Alii autem iuxta communem lectionem, dolores vertunt. Quæ diuersitas ex æquiuocatione procedit dictionis Hebraicæ. Nam azab Hebræa dictio, per z daggessatum, significat idolũ vel sculptile. Significat etiam ęrumnas, dolores, labores: vt Genesis 3, Multiplicabo ęrumnas tuas. Sequentem autem particulam, Postea
Gene. 3. accelerauerunt, ex Hebræo vertunt aliqui, post alterum accelerauerunt: quod exponunt post alterum deum: id est, post deos alienos. Secũdum quam sententiam paraphrastice vertit Sanctes Pagninus, Multiplicentur dolores eorum qui alteri Deo donauerunt: hoc est, qui sese dederunt ad seruiendum alteri Deo. Atque hoc pacto de reprobatione infidelium pars ista foret intelligenda. ¶ Versu quarto, Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus. Hebraica lectio habet, Non libabo libamina eorum de sanguine: quod exponunt aliqui, Non libabo libamina illorum, quorum libamina est sanguis: hoc est, nolo particeps fieri operum illorum, neque cum eis conuersari. Alii, Non ordinabo posthac sacrificium de sanguine pecorum immolatitiorum, vt scilicet exigam ab iis qui conuersi fuerint oblationem F
sanguinis animalium. Quæ posterior expositio nostræ expositioni in Elucidatione positę satis rectè consentit. ¶ Versu septimo, Qui tribuit mihi intellectum. Pro, Dedit mihi intellectũ, in Hebræo habetur, Consuluit mihi, vel consilium dedit mihi. Pene autem in idem potest reduci sententia. Cum enim Deus interna sua illuminatione hominem erudiens, facit eum præeligere hæreditatem cælestem, atque Deum ipsum, cæteris omnibus quæcunque in mundo sunt desiderabilibus, nihil dubiũ, quin simul & intellectum illi dat, vt cognoscat hanc esse hæreditatem optimam & longe præstantissimã, atque etiam consilium vt hanc omnibus præeligat, & præ omnibus requirat. Pro Increpuerunt autem, alii vertunt, Castigauerunt, alii Erudierunt: quæ facile ad sententiam superius expositam valent applicari.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

Habet psalmus iste titulum specialem antehac nusquam expositũ, qui iuxta vulgatã lectionem
H talis est: Tituli inscriptio ipsi Dauid. Quod facile exponitur, dicendo, huius psalmi titulum inscribi Dauidiid est, Christo, qui est verus Dauid, vt aliàs frequenter diximus: quoniam videlicet ad ipsum spectant, quæ in hoc psalmo tractantur. In Hebręo autem maior est difficultas propter nimiam ambiguitatem vocabuli Michtam, quod varie admodũ reddunt interpretes. Beatus autem Hieronymus vertit, Humilis & simplicis Dauid, sequutus Aquilam & Symmachũ. Est autem simplex iste
Matt. 11. & humilis Dauid, cuius auditur vox in Euangelio, aã humilitatem & mansuetudinem omnes inuitans, G
Matt. 5. Discite (inquit) à me, quia mitis sum & humilis corde. Et iterum, Beati pauperes spiritu. &, Beati mites, quoniam ipsorum est regnum cælorum, & ipsi possidebunt terram. Alii dicunt Michtam, significare aureum insigne, regiæ nobilitatis indicium, vel signũ militaris dignitatis. Quod recte etiam ad Christum accommodatur, quoniam in hoc psalmo de victoria, decore, & gloria resurrectionis eius fit mentio, per quam de diabolo & morte victor triumphauit. Alii plagam integram vel perfectam dicunt significare: quod etiam Christo accommodant, in quo plaga perfecta fuit, quam præter meritum & culpam pro salute generis nostri maximam & crudelissimam sustinuit. Alii instrumenti musici asserũt esse nomen, in quo psalmus iste erat decantandus. Nos lectori iudicium liberum liberamque electionem relinquimus, vt sectetur quod maluerit.

IN PSALMVM XVI.

Ersu quarto & quinto, Igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas, Vt non lo-
V quatur os meum opera hominum, &c. Longe secus habent Hebræa hoc loco, quàm vulgata lectio. Sic enim vertit Hieronymus, Conflasti me, & non inuenisti cogitationes meas transire os meum. Ac deinde, In opere hominum propter verba labiorum tuorum ego obseruaui vias latronis. Cuius lectionis hæc est sententia, Conflasti me: id est, igne examinasti, & diligenter probasti, H
atque examinasti: & non inuenisti quòd transierint cogitationes malæ per os meũ, quòd murmuratio aut impatientia (quæ sese cogitationibus meis iniecerunt, vel in cogitationibus occurrerunt) transierint per os meum, vt scilicet consensum præbuerim malis occurrentibus cogitationibus, aut sug-
Iob. 2. gestionibus prauis: sed compescui labia mea & os meum: quomodo de sancto Iob dicitur, quòd in omnibus afflictionibus non peccauit labiis suis, nec stultum aliquid contra Deum loquutus est. Non
Psal. 4. enim cauere potest homo, ne cogitationes malæ exurgant in corde: est tamen eius abiicere male suggesta, vt non de illis tractet, loquatur, aut consulat perficiendis. Vnde & in alio psalmo dicitur, Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimi: quod suo loco in eandem sententiam à nobis suprà expositum est. Quod sequitur autem, In opere hominum, propter verba labiorum tuorum, ego obseruaui vias latronis: hanc habet sententiam, In operibus hominum, in actionibus atque negotiis omnibus, quibus occupabar, & quibus occupari solent homines propter ver-
Ioan. 8. bum labiorum tuorum, propter præcepta atque mandata tua, ego obseruaui vias latronis, diaboli, qui homicida & latro est ab initio, qui nõ aliud quærit quàm nos occultè in mortẽ mittere præcipites. Valde autẽ oportet huius latronis vias obseruare, quoniam occultæ sunt valde, & vix, nisi à diligentissimo contuentibus, præceptibiles. Et in omni opere hominum quo nos occupari contigerit, semper necesse est nos huius latronis esse memores, eiusque semper vias obseruare: quoniã ipse vt noceat, nusquã non adest, nusquam non se ingerit, vt nostras actiones vel aliqua ex parte commaculet. Hoc enim est sum-

A mum & vnicum illius latronis peruersi studium efficere, vt nihil eorum quæ nos agimus placeat Deo. Pro latrone, vertunt alii, dissipatorem: quod æquè diabolo conuenit, & secundum eandem penè rationem quæ iam expositа est: quoniam hominis bona omnia dissipare, & disperdere laborat, iuxta quod in alio psalmo dicitur, Quæ tu perfecisti, destruxerunt. ¶ Versu nono, A resistentibus dex- Psal. 10.
teræ tuæ custodi me. Principium huius versus in Hebræo continuatur cum statim præcedenti, ad hunc modum, Mirifica misericordias tuas qui saluos facis sperantes in te, à resistentibus dexteræ tuæ: vt prępositio a, iungatur ad saluos facis: ac deinde diuisim legatur, Custodi me vt pupillam oculi, &c. Illud autem, A resistentibus dexteræ tuæ, ex Hebræo vertitur, Ab insurgentibus in dexteram tuam, vel, Ab insurgentibus in dextera tua. Ac iuxta hanc duplicem versionem, duplex item assignari potest intelligentia. Secundum priorem, cum legitur casu accusatiuo, insurgentibus in dexteram tuam, idem valet quòd resistentibus dexteræ tuæ, vel oppugnantibus dexteram tuam. Secũdum casum verò ablatiuum, potest particula illa, In dextera tua, coniungi verbo saluos facies, ad hunc sensum, Qui in dextera tua, siue per dexteram tuam saluos facis sperantes in te, ab insurgentibus: id est, ab hostibus & impugnantibus. Cui sententiæ suffragatur paraphrasis Chaldaica, quæ sic habet, Redemptor confidentium, vlciscere illos qui insurgunt in eos, manu dextera tua. Beatus autem Hieronymus, iuxta modum nostræ
B lectionis, legit, A resistentibus dexteræ tuæ: tametsi (vt iam prædictum est) cum præcedentibus particulam istam coniungat. In sequenti autem parte, pro pupilla oculi, vertit Hieronymus, pupillam intus in oculo: alius, pupillam filiam oculi: alius, nigrum pupillæ oculi. Chaldaica translatio, pupillam dicit orbiculatam, quæ est in medio oculi. Quæ omnia ad maiorem teneritudinem spectant, & sententiam in Elucidatione atque annexis annotationibus expositam satis adiuuant. ¶ Versu vndecimo, Inimici mei animam meam circundederunt. Principium huius versus ex Hebræo sic ad verbum conuerti posset, Inimici mei, in animam vel ad animam, vel propter animam circũdederunt me: hoc est, Circundederunt me obsidendo & circumeundo propter animam meam. Quòd enim nos circũeunt quasi leones rugientes, inimici diaboli, non propter rapiendas diuitias aut temporalia bona faciunt, sed propter animam, vt eam rapiant, mactent, & perdant. Ferè autem eandem sententiam hęc lectio exprimit, quam suprà exposuimus. Quæ autem sequuntur diuersimode, à diuersis interpretibus vertuntur, atque exponuntur. Beatus enim Hieronymus sic vertit, Adipe suo concluserunt, & ore suo locuti sunt superbe. Cuius lectionis cõmoda facile dabitur intelligentia, si per adipem intelligamus potentiam & astutiam, vel etiam diuitias, si de temporalibus inimicis loquamur. Sic enim adipe diuitiarum, aut potentię, astutiæque suæ, animas pauperum concludunt, & obsident per circuitum impii, vt eos perdant. Aut simpliciter intellige, Adipem suum concluserunt: id est, omnes suas diuitias, omnem suam potentiam in vnum collegerunt, pariterque coniunxerunt, vt facilius nocerent. Sanctes Pagninus ad complendam
C sententiam adiicit aliquid, hoc modo paraphrastice vertens, Adipe suo concluserunt corpus suum: ac deinde, Oreisuo loquuti sunt superbe. Felix verò secundum aliam connexionem legit in hunc modum, Adipe eorum clauserunt os suum, loquuti sunt cum superbia. Cui etiam consentire videtur Chaldaica paraphrasis, quæ habet, Diuitiæ eorum multæ, adipe eorum aperit os eorum, loquuntur arroganter. Prior autem lectio magis probanda videtur, vtpote commodiorem habens intelligentiam: quæ nostræ etiam lectioni vulgatæ accedit vicinius. ¶ Versu decimotertio, Susceperunt me sicut leo paratus ad 1. Petr. 5.
prædam. Hebręa lectio habet, Similitudo eius sicut leonis, &c. Per quod significatur quòd dicit Petrus apostolus aduersarium nostrum tanquam leonem rugientem ad nos perdendos circuire. Verti etiã posset, Imaginatio eius quasi leonis desiderantis vel anhelantis vel parati ad prædam. Quomodo enim leo cum ad prædã anhelat, imaginatur, phantasiatur, atque cogitat de ea: sic faciunt & rapaces isti aduersarii. ¶ Versu decimoquarto, Ab inimicis manus tuæ. Hebraica lectio istud separat in caput versus sequentis. Sic enim habet, Eripe animam meam ab impio, framea tua: ac deinde sequitur, A viris manus tuæ, &c. Quod autem secundum hanc lectionem dicitur ab impio, framea tua, primo hanc habet intelligentiam: Ab impio, qui est gladius tuus. Est enim peccator iustum persequens quasi gladius & flagellum Dei, in quo suos dominus exercitat. Atque in hunc sensum vertit Hieronymus, dicens, Ab impio, qui est gladius tuus. Posset quoque ablatiuus ille (framea tua) iungi verbo Eripe: sicque sensus erit, Gladio tuo eripe animam meam ab impio: id est, tua iusta vltione, tua seuera vindicta. Chaldaica paraphrasis aliquid supplendum putat, & diuersam à prædictis facit sententiam. Sic enim habet, Erue ani-
D mam meam ab impio, qui meretur interfici gladio tuo. ¶ Versu decimoquinto, Domine à paucis de terra diuide eos in vita eorum. Hic versus adeò difficilis est intelligentiæ in Hebraica lectione, & tam incertę sententiæ, vt nec vnus interpretũ eũ alio consentiat. Beatus Hieronymus ita vertit, A viris manus tuæ, domine, qui mortui sunt in profundo, quorum pars in vita: hoc est, ab hominibus malis super quos est manus tua, & vltrix vindicta, qui in profundo peccatorum & concupiscentiarum mortui sunt coram te, qui portionem fœlicitatis suæ habent in vita ista præsenti: quemadmodũ epulo ille euangeli- Luc. 16.
cus bona receperat in vita sua. Alii vertũt, A viris qui sunt manus tua, vel flagellum tuum: ac deinde, A viris ex tempore vel de sæculo: hoc est, ab hominibus huius mũdi, vel ab hominibus modicæ subsistentiæ, quorum potestas non diu durabit. Chaldaica paraphrasis in bonam partem sonat, Et iustorũ (inquit) qui deuouerunt animas suas propter te in mortem, de terra, pars eorum in vita æterna. Cuius lectionis sententia est, Eos qui propter Deũ animas suas tradiderũt in mortem corporalem, habere portionem suam & mercedem, vitam æternam. Similiter & quod sequitur ad fœlicitatem iustorũ refert, cum subiungit, Thesaurus tuus bonus adimplebit thecas eorum: quoniã corda eorum & nunc implet ad sufficientiã gratia spiritus, & post implebit plenissime gloria superna. ¶ Versu vltimo, Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo. Hũc versum ita ex Hebræo transfert Hieronymus, Ego in iustitia

Universidad de Deusto
Biblioteca

videbo faciem tuam:implebor cum euigilauero,similitudine tua. Cuius lectionis sententia est, Ego in iustitia perueniam ad aspectum vultus tui,& tunc implebor,atque perfecte satiabor plenitudine fœlicitatis æternæ,quod corpus & animam,cum à mortuis resurgam in similitudine tua: id est,assimilatus tibi per corporis & animæ glorificationem. Erimus enim(vt Ioannes ait)similes illi: &(iuxta Pauli sermonem)apparebimus & nos cum illo in gloria. Quam sententiam plurium & potiorum interpretum firmat authoritas. Vnde Augustinus Iustinianus circa huius versiculi pertractionem,ita ait, Satiabor, non in hoc sæculo sicut impii,quorum pars est in hac vita,sed in sæculo futuro. inque æterna vita, vbi euigilauero à somno mortis, videboque similitudinem tuam, imò gloriam tuam, imò teipsum, qui es tota gloria mea. Chaldaica paraphrasis sic habet, Ego autem in veritate videbo iucunditatem faciei tuæ,satiabor in tempore quo euigilauero à gloria similitudinis tuæ:vbi videtur illud,à gloria similitudinis tuę,coniungi verbo,satiabor:ad hunc sensum,In tempore quo euigilauero,cum surrexero à somno mortis,tunc satiabor à gloria similitudinis tuæ,à gloria quæ me faciet similem tibi. Alii autem vertunt,Satiabor,dum surrexerit similitudo tua:quod secundum prędictum sensum intelligi potest,Dum surrexerit mihi,cum mihi venerit similitudo tua. Alius vertit,Cũ expergefacta fuerit imago tua: quod iterum ad eandem sententiam potest accommodari: dicendo,Cum ego qui sum imago tua,qui sum factus ad imaginem & similitudinem tuam,fuero expergefactus in nouissimo die. Atque ita ex his omnibus videmus in hac lectione Hebraica non solum mentionem fieri de gloria animæ(vt in vulgata lectione Græcorum atque Latinorum)sed etiam de corporis resuscitatione.

E

F

1.Ioan.3. Colos.3.

IN PSALMVM XVII.

V Ersu primo, Diligam te domine. Ait Felix verti posse hoc loco, Quæro misericordiam à te: siue,Ambio miserationes tuas. Rectius tamen habet diligam,quomodo vertit Hieronymus, atque ipse etiam Felix in contextu. ¶ Versu quarto,Laudans inuocabo dominum. Hunc versum varie ex Hebræo licet vertere. Vel iuxta modum nostræ lectionis, Laudans inuocabo dominum: vel per passiuum hoc modo, Laudatum inuocabo dominum: quemadmodum vertit Hieronymus. Quod eandem habet cum priore lectione intelligentiam:hoc est,inuocabo dominum cum laude. Cui videtur consonare quod habet Chaldaica paraphrasis, Dixit Dauid, inter laudandum, ego orabo coram Deo. Verti etiam posset,Laudatus inuocabo dominum: hoc est (vt Felix ait) Cum meruero laudem,inuocabo dominum. ¶ Versu duodecimo,Et ascendit super Cherubin. Felix vertit, Equitauit super Cherub,& volauit: quod expositioni in Elucidatione positæ satis respondet. ¶ Versu decimonono,Assumpsit me de aquis multis. Aquas multas intelligimus multos populos persequentes,vel multas tribulationes obuenientes: quam duplicem expositionem in Elucidatione indicauimus. Priori tamen de multitudine populorum persequentium fauet Chaldaica paraphrasis,habens in hunc modum,Direxit me,& eripuit me de populis plurimis. In sequenti autem versu, loco illius, Quoniam confortati sunt super me: clarius vertit Hieronymus, Quoniam robustiores me erant. Felix autem, Multiplicati sunt,vel præualuerunt super me. ¶ Versu vigesimosecundo,Saluum me fecit,quoniam voluit me. Hãc partem ita vertit Hieronymus,Liberauit me,quoniam placuit ei. Felix,Quoniam dilexit me,vel quoniam complacuit sibi in me. Chaldaica translatio, Quoniam voluntas eius fuit in me. Quæ omnia, cum nostra lectione consentiunt,eandẽque explanant. ¶ Versu decimoquarto, Nec impiè gessi à Deo meo. Intelligi potest,à Deo,aduersus Deum:vel non recessi impie agendo à Deo meo. ¶ Versu vigesimooctauo,Cum sancto sanctus eris. Ita quidem recte ex Hebræo transfertur. Potest tamen verti,Cũ misericorde misericors eris: quemadmodum secunda pars, Cum innocente innocens eris: verti potest, Cum perfecto perfectus eris. Sic in versu sequenti,priori loco verti posset, Cum fideli vel simplici,fidelis & simplex eris:vel,Cum mundo mundus eris. Quæ omnia similem habent intelligentiam. Pro illo autem verbo,peruerteris, aliqui vertunt, Peruersus eris, quomodo etiam psalterium habet quo vtitur Augustinus. Alii, Peruersus videberis, vel iudicaberis. Verti etiam posset, Peruerse ages: quemadmodum in priore versu, loco illius, Cum viro innocente innocens eris. Hieronymus vertit, Cum viro innocente innocenter ages. In Græco autem habetur μετὰ τῆς σκριβλοδιαστρέψεως:hoc est,Cum eo qui est prauus, astutus, siue peruersus, tu peruertes: id est, praue siue duriter ages, vel peruersus eris, aut durus, contrarius, & repugnans illi. ¶ Versu trigesimoprimo, Illumina tenebras meas. Intelligi potest, Illuminando fuga & expelle tenebras quæ sunt in me: aut illumina tenebras meas: id est, tenebrosa cordis mei: & siquæ adhuc latent in occulto in tenebris, ea detege lumine tuo, vt sim coram te omnino perfectus. ¶ Versu trigesimosecundo, Quoniam in te eripiar à tentatione. Hieronymi versio habet, In te enim curram accinctus: hoc est, Fiducialiter & alacriter aggrediar etiam grauia,omni abiecto torpore,præparatus ad impletionem voluntatis tuæ. Felix vertit,In te conteram militum cuneum:vel,In te perrumpam,vel percurram per militum cuneum:id est,absque nocumento transibo. In sequenti autem parte,pro Transgredi murum,vertit Hieronymus ac cæteri,Transiliam murum:quod maiorem explicat vehementiam. ¶ Versu trigesimosexto, Qui perfecit pedes meos,tanquam ceruorum. Beatus Hieronymus ita vertit,Coæquans pedes meos certis:hoc est æquales faciens in velocitate pedes meos cum pedibus ceruorum, vt curram scilicet velocissime in via Dei. Felix habet,Posuit pedes meos tanquam ceruorũ. Chaldaica translatio habet, Pones pedes meos agiles,tanquam ceruorum. Quæ omnia,lectionem nostram clariorem reddunt,& eandem sententiam retinent. ¶ Versu trigesimonono, Disciplina tua ipsa me docebit. Huius loco in Hebræo sic habetur, Mansuetudo tua multiplicauit me,vel mansuetudine tua multiplicasti me: hoc est,cõfortauit vel auxit

G

H

A fortitudine,vt sufficerem expugnandis meis hostibus. Vel,Mansuetudo tua,siue humiliatio tua multiplicabit me:id est,quum me humilias,magnum me facis & exaltas. Prior autem particula: Disciplina tua correxit me in finem,omnino in Hebræo non habetur,neque in psalterio Romano:habent tamen eam septuaginta interpretes. ¶ Versu quadragesimo,Non sunt infirmata vestigia mea. Clarius ex Hebræo vertit Hieronymus, Non deficient tali mei. Felix,Non sunt lapsi malleoli vel tali mei. ¶ Versu quadragesimosecundo,Confringam illos,nec poterunt stare. Hieronymus ex Hebræo,Cædam illos, & non poterunt surgere. Felix,Vulnerabo,percutiam,confringam eos,& non poterunt surgere.

¶ Versu quadragesimoquarto,Inimicos meos dedisti mihi dorsum. Expositioni de fuga,quam in Elucidatione posuimus,consonat Chaldaica paraphrasis,habens in hunc modum,Patronos inimicitię męę fecisti vertere terga in conspectu meo. Beatus autem Hieronymus vertit, Inimicorum meorum dedisti mihi dorsum. Quod vel ad fugam modo prædicto,vel ad percussionem, vulnerationem,& interfectionem pertinet hostium. ¶ Versu quadragesimosexto, Vt lutum platearũ delebo eos. Hieronymus ex Hebræo,Vt lutum platearum proiiciam eos:quod Felix interpretatur,Sicut lutum platearum euacuabo illos, scilicet vt fieri solet de luto platearum, cum extra viam eiicitur, & in cumulos congregatur:quasi dicat,Cadauera mortuorum se in cumulos congesturum ex victoria virtutis Dei. Chaldaica autem translatio,quæ habet,Vt lutum platearum conculcabo eos,nostræ expositioni in Elucidatione positæ manifeste respondet. ¶ Versu quadragesimo,Filii alieni mentiti sunt mihi,&c. Felix ita vertit, Filii alienigenæ mentientur mihi. Quod sic exponit,Negabunt mihi veritatem, & non audebunt eam in præsentia mea confiteri,dicentque præ timore, non fuisse se aduersum me. Quod autem sequitur, sic vertit,Filii alienigenæ inueterascent(id est,deficient)& timebunt, ex penetralibus suis, vel ex clausuris suis:id est,ex locis occultis in quibus se occultauerunt,& absconderunt præ timore. Beatus autem Hieronymus pro vltima hac particula vertit,Deficient,& contrahentur in angustiis suis. ¶ Versu vltimo,Magnificans salutes regis eius. Beatus Hieronymus aptius secundum Grammaticam connexionẽ vertit cum datiuo, Magnificanti salutes regis sui,& facienti misericordiam Christo suo,&c. Est enim sensus,Confitebor tibi magnificanti:id est,qui magnificas.

B

IN PSALMVM XVIII.

V Ersu primo,Cæli enarrant gloriam Dei. Chaldaica paraphrasis sic habet,Qui suspiciunt cęlos,enarrant gloriam Dei:& opera manuum eius annunciant,qui suspiciunt in aera. Quę lectio,manifeste de corporalibus cælis videtur intelligenda. Neque omnino dissonat à vulgata lectione,si de cælis corporalibus intelligatur:quoniam non alia ratione dicuntur cæli enarrare gloriam Dei,nisi quia in se monstrant Dei gloriam,ita vt rationalis creatura illam valeat in his contemplari,& ex eis magnificare. Sequentem autem versiculum, eadem paraphrasis sic habet, Dies diei apponit, & manifestat verbum,& nox nocti nunciat scientiam. Hoc est,quo quis diutius fixiusque contemplatur, & suspicit magnificentiam creaturarum Dei,eo amplius proficit in cognitione & laude Dei creatoris. ¶ Versu tertio,Non sunt loquelæ neque sermones. Hunc versum varie admodum transferunt interpretes. Hieronymi lectio sic habet,Non est sermo,& non sunt verba quibus non audiatur vox eorum. Quod intelligendo de apostolis iuxta sententiam in Elucidatione suprà expositam, accipi poterit in hunc sensum,In omni genere sermonum,& idiomatum,siue linguarum auditus est sermo prædicationis apostolorum,vt quibus accipiatur, pro in quibus. Vel aliter,Non sunt homines vllius loquelæ,vel cuiuscunque sermonis,à quibus non fuerint voces apostolorum auditæ,vt quibus valeat,à quibus. Felix autem in contextu sic habet,Non sunt loquelæ,& non sunt sermones,vt non audiatur vox eorum. Vel aliter,ad hunc modum,Absque sermone,& absque verbis,etiam si non audiatur vox eorũ. Quæ lectio videtur intelligenda de cęlis corporalibus:qui cum sermonẽ non edant,neque loquelã habeant, nec omnino audiri possit vox eorum,annunciant tamen gloriam Dei, vt in Annotationibus prioribus declaratum fuit. Huic etiam consonat quod vertit Sanctes Pagninus, Non est sermo,& nõ sunt verba, non auditur vox eorum. ¶ Versu quarto,In omnem terram exiuit sonus eorum. Septuaginta interpretes hoc loco sonum posuerunt,quomodo etiam apostolus 10.cap.epistolę ad Romanos citat in testimonium,& Hieronymus vertit ex Hebręo. Alii tamen interpretes,pro sono,vertunt,lineam vel regulam. Quod intelligi potest de regula vel linea prędicationis apostolicæ,siue euangelica doctrina,quæ per apostolorum prædicationem in totum orbem extensa est:vel de linea cursus siue motus cælestiũ corporũ,quę vniuersam terram circuierunt,atque perambulãt. Ioannes Reuchlinius in libro de rudimentis Hebraicis explicans significationem dictionis Kau,quę hoc in loco ponitur,dicit eã significare regulã, normam,lineam,directorium,vel perpendiculũ:& quia per illa mensurarum directoria ędificatur,ideir co tale vocabulum ad ędificationem aut architectonicam ait transsumi. Vnde hoc in loco rectius dicit transferendum,In omnem terram exiuit norma, directio, regula, ædificatio, & architectonia eorum. Quod aptissime sanctis apostolis euangelicæ doctrinæ annunciatoribus conuenit. Ipsi enim tanquam architecti,& pręcipui operatores ędificii noui (id est,ecclesię nouę ędificandę) sunt egressi per vniuersum orbem cum suo perpendiculo,atque norma ędificationis directoria: quæ erat verbum euangelicæ veritatis,quod à Christo acceperant. Vnde ex his quidam dicebat,Vt sapiens architectus fundamẽtum posui. Et iterum,Dei adiutores sumus. De illis autem qui in hac fide instruebantur,& in ędificiũ eccle siæ coædificabantur,dicebat,quòd structura essent & ædificatio Dei. Quanquam autem secundum vocem prima facie plurimum interesse videatur,inter sonum,& regulam,siue lineã:secundum hãc tamen intelligentiam res eadem est. Ipse enim sonus siue vox doctrinæ euangelicæ est regula ista, quam cir-

C

D

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunferebant architecti apostoli. Felix putat verti posse, In omnem terram exiuit cursus eorum : quod tam de cælorum circa terram raptu , quàm de velocissima apostolorum prædicatione potest intelligi. E
Chaldaica autem paraphrasis habet, In omnem terram extensi sunt effectus eorum. Potestque & hoc æquè ad vtrunque prædictorum sensuum accommodari. ¶ Versu quinto, In sole posuit tabernaculum suum. Secus in Hebræo legitur, Soli posuit tabernaculum vel tentorium in eis : quomodo beatus Hieronymus, ac cæteri ex Hebræo interpretes concorditer omnes vertunt. Quam lectionem accommodando apostolis, dicimus, Deum patrem tabernaculum posuisse, & mansionem fecisse Christo filio suo (qui est verus sol iustitiæ) in sanctis apostolis, vt per eos ad omnes partes terræ veheretur, ad illuminandum vniuersam terram. Et ex eis, quasi de tabernaculo suo, debellaret, eiiceretque mundi principem de populis orbis terrarum : quomodo soli corporali Deus tentorium & locum posuit in medio cælorum, in medio firmamenti, quo vehitur ad illuminandũ mundũ. Est enim sol quasi rex in medio aliorum planetarum locum habens, & quasi regnum inter illos tenens in magnifica gloria splendoris sui: quemadmodum latè & plenè demonstrauimus , in libris quos De consideratione rerum naturalium edidimus, capite vigesimosecundo libri septimi. ¶ Versu eodem, Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Quæ in hoc versu atque in sequentibus dicuntur, in Elucidatione & in Annotationi- F
bus prioribus ostendimus, quomodo Christo per omnia aptissime conueniant. Possent tamen apte etiam ad corporalem solem referri. Nam hanc processionem in modum sponsi, intelligere possumus in ipso solis ortu, quando ab occasu rediens, suũ iubar terris gloriose refundit, & totus festiuus redit mortalibus. Quam expositionem Chaldaica paraphrasis aperte indicat, his verbis : Ipse in mane tanquam sponsus procedens de thalamo suo pulcherrime, & dum diuiditur dies, lætatur vt gigas, & obseruat ad currendam in fortitudine viam occasus vespertini. Ab extremitatibus cælorum egressus eius, & fortitudo eius super latera eorũ: & non est qui se abscondat à feruore eius. Quam etiã expositionem plenius & pulchrius tractatam inuenies capite vigesimotertio libri septimi iam antè citati, vbi totus hic passus à proposito de sole corporali exponitur. ¶ Versu octauo, Lex domini immaculata, conuertens animas. Felix dicit, pro conuertens, verti posse, quietans: vt sit sensus, Lex domini quietat animas. Illis enim solis est vera quies & pax, qui obseruatores sunt legis Dei, & in ea iugiter meditantur. Beatus tamen Hieronymus, ac cæteri ex Hebræo interpretes, nobiscum vertunt, Conuertens animas vel animam : quod ipse quoque Felix ponit in contextu versionis suæ. Pro dictione autem (paruulis) quæ in secunda parte versus ponitur, in Hebræo habetur Peti, quod significat hominem simplicem, flexibilẽ, persuasibilem, siue puerilem. Huiusmodi enim hominibus lex domini præstat sapientiam: illis verò qui superbi sunt, immites, rigidi, duræ ceruicis, inflexibiles, & impersuasibiles, non præstat lex Dei sapientiam : verbum Ioan.8
enim Dei (vt Saluator aiebat) non capit in illis. Et in maliuolam animam non intrat sapientia. Superbis Sapien.1. G
etiam Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. ¶ Versu nono, Præceptum domini lucidum. Pro Lu 1.Petr.5.
cido (quod etiam Hieronymus habet) alii interpretes vertunt, in mundum vel purum . Neque multa differentia est. Solemus enim quod mundum omnino, ac purum est, lucidum dicere. Quod enim sordibus obductum est, non rectè lucidũ esse potest. ¶ Versu decimo, Iudicia domini vera . Ex Hebræo, Iudicia domini veritas. Quod autem sequitur, Iustificata in semetipsa, in Hebræo habetur, Iustificata sunt pariter vel simul. Cuius sensus potest accipi, In totũ ac prorsus iustificata sunt, ita vt nihil sit commixtum iniustitiæ, nihilque desit veritatis. ¶ Versu vndecimo, Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum. Multum, hoc loco non est aduerbium, vt determinet adiectiuum pretiosum, quasi dicatur, multum vel valde pretiosum: sed est nomen adiectiuum, determinans totum hoc lapidem pretiosum, secundum hanc constructionem super aurum & multum lapidem pretiosum . Quæ loquutio similis est illi, qua dicere solemus, Multum aurum, vel multum frumentum : debere autem ita accipi multum nominaliter, manifeste demonstrat lectio Hebræa, quæ pro multum habet nomen rab: similiter & Græca, quæ habet πολὺν, quod etiam nomen est, non aduerbium. In secunda autem parte versus in Hebræo non simpliciter super fauum habetur, sed cum additione excellentiæ super fauum redundantem (vt vertit Hieronymus) id est, copiosum & delicatum. Pro quo Felix vertit, Succum fauorum. Sanctes verò paraphrastice sic legit, Dulciora melle & fauo, placentis melle confectis. Chaldaica autem H
translatio habet, Super pinguedinem lactis. ¶ Versu duodecimo, Etenim seruus tuus custodit ea. Beatus Hieronymus vertit, docebit ea. Sanctes, illustrabitur in eis. Felix, cautus fuit in ipsis, prouidus fuit, & circunspectus in illis, scilicet obseruandis. Cui cõsentit quod habet translatio Chaldaica, Equidem seruus tuus est diligens in eis. Quod autem sequitur, In custodiendis illis retributio multa: hunc habet sensum, In custodiendo illa, est multa merces: hoc est, dum illa custodiuntur, vel per hoc quod illa custodiunt, & obseruant serui Dei, est eis multus fructus, multum lucrũ, multa merces : & (vt Felix ait) præmium multum & magnum. Nimirum ad vitam ingredientur, qui seruant Dei mandata. ¶ Versu decimotertio, Delicta quis intelligit. Beatus Hieronymus vertit, errores, pro delictis. Neque multa est inter hæc diuersitas, si errores accipiãtur pro peccatis leuibus, quę velut per surreptionem aut errorem quasi inaduertenter committũtur. Eiusmodi enim peccata minora, quæ etiam iustis per surreptionem, & velut ignoranter contingunt, per delicta in Elucidatione indicauimus intelligi : eademque sunt illa occulta, à quibus postulat mundari.

IN PSALMVM XIX.

VErsu tertio, Holocaustum tuum pingue fiat . Partem istam ex Hebræo duobus modis transferunt. Quidam enim dicunt, Holocaustũ tuũ impinguescere faciat, vel pinguefaciat: id est (iuxta

A sententiam in elucidatione expressam) tãquam pingue reputet Deus, habeatque valde acceptum . Atque huic lectioni confert Beati Hieronymi versio. Aliter vertunt, holocaustum tuũ incineret, vel in cinerem conuertat: quod secundum sententiam eum priore lectione idem valet. id est, gratum habeat & acceptũ. In scripturis enim legimus, Deum gratas sibi hostias igne de cælo demisso solere absumere: quemadmodum de oblatione Abel in lib. Geneseos legimus, item & de oblatione Manus in lib. Iudicũ, Gene.4.
& in libris Regnorũ, holocausto Heliæ. ¶ Ver.5. Et in nomine Dei nostri magnificabimur. Hieronymus ex Hebræo, In nomine Dei nostri ducemus chorus. Felix, Erigemus vexillũ vel cantabimus. id est, 3.Reg.19
triumphabimus, & triumphalia carmina decantabimus, à quo non omnino dissonat magnificabimur. Ioannnes Reuchlinus in dictione degel, huius loci faciens mentionem, putat magis proprie transferri posse, In nomine Dei nostri insignes & notabiles siue nobiles erimus. Et neque ab hoc dissonat lectio nostra vulgata. Indubie enim magnificantur, qui nobiles fiunt & insignes præ cæteris. Et plane attentius consideranti facile patebit, hęc omnia quanuis secundum vocem videantur prima facie admodum diuersa, re tamen in verbo magnificabimur conuenire. Qui enim triumphãt de inimicis in nomine domini, nónne magnificantur? Sic & qui propter triumphum cantant, atque choreas ducunt , vexilla explicant, vt solet in victoriis fieri: nónne vehementer magnificantur ? nónne notabiles fiunt & insignes? ¶ Ver.8. Nos autem in nomine domini Dei nostri inuocabimus. Ex Hebræo vertunt interpretes : In
B nomine domini Dei nostri recordabimur, vel memorabimur: quod clarius dici posset, nomen Dei nostri recordabimur vel memorabimur: & hoc ad inuocandum in præliis & periculis , plus confidentes in inuocatione diuini nominis, quàm in virtute armorum. Felix, recordabimur exponit clamabimus, vt faciunt existentes in bello. quomodo de exercitu fortissimi illius Iudæ Machabęi legimus, quòd tubis 1.Mach.3
clangebant inuocantes Deum cæli, à quo sperabant salutem: & paucos illos cum Gedeone glorioso fa & 4.
ctos victores, clamasse legimus, Gladius domini & Gedeonis. In priore autem parte, cum dicitur, Hi in Iud.7.
curribus, & hi in equis , oratio est defectum patiens: ad quam implendam , subaudiri oportet verbum confidunt, vel veniunt aduersum nos, vel simile aliquid. ¶ Versu. 9. Ipsi obligati sunt , & ceciderunt. Ex Hebręo vertit Hieronymus ac cæteri interpretes, Incuruati sunt, & ceciderunt, quod clariorem habet sententiam quàm vulgata lectio. In secunda autem parte, pro erecti sumus: Felix vertit, Exaltati vel corroborati sumus: alii, Validiores facti sumus. ¶ Ver. vlt. Domine saluũ fac regem. In Hebræo alia distinctio est. Sic enim distinguunt, Domine salua vel salutem fac: ac deinde, Rex exaudies nos, vel exaudias nos in die quæ inuocabimus: quod apertius habet Chald. Para in hũc modum, Verbum Dei redime nos, rex fortis accipe orationem nostram in die inuocationis nostræ. Atque ita verbum hoc ad regem Christum dirigitur. Quod videtur quidem prima facie non satis apte consonare nostræ expositioni, quam in elucidatione posuimus de rege temporali: attamen profundius considerantibus nullum videri
C debet inconueniens, si hoc vltimo versu transitus fiat ad regem Deum, cuius rex temporalis (pro quo in psalmo oratur) vices tantum gerit, vt verius administrator sit regni vice Dei, quàm rex ipse dicendo. Nequaquã tamen repugnamus illis, qui totũ hũc psalmũ regi messię Christo domino applicare malũt.

IN PSALMVM XX.

VErsu tertio, Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. Pro benedictionibus *dulcedinis* ex Hebræo vertunt, benedictionibus bonitatis vel boni. id est, bonis benedictionibus, vel benedictionibus gratiæ. In secundam autem partẽ, vertunt coronam de obrizo. id est, auro pretioso & præstantissimo, hoc est, coronam auream, vel coronam auri pretiosi. ¶ Versu quarto, Vitam petiit à te, & tribuisti ei, longitudinem dierum. Vulgo ita hanc sententiam distingunt, vt post tribuisti ei , fiat distinctio, eiusque quod sequitur velut quædam separatio, ad hunc modum, Vitam petiit à te, & tribuisti ei, ac deinde longitudinem dierum in sæculum & in sæculum sæculi . Secundum quam distinctionem sensus est, Petiit à te vitam, & vitam tribuisti ei: dedisti (inquam) ei longitudinem dierum in sæculum sæculi. id est, vitam æternam. Facilior tamen esset sententia, si sic fieret diuisio, vt accusatiuus vitam nõ nisi à petiit regeretur: alter autem ille longitudinem, à verbo tribuisti, hoc modo, Vitam petiit à te, & tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum & in sæculum sęculi. Iuxta quam constructionem, omnes
D ex Hebręo habent interpretes. ¶ Versu sexto, Lętificabis eum in gaudio cum vultu tuo. Hieronymus vertit, apud vultum tuum. Alii vertunt, ab aspectu tuo: quã sententiam in elucidatione positam clarius exprimunt. ¶ Versu septimo, In misericordia altissimi non commouebitur. Beatus Hieronymus vertit: Non deripietur. Felix autem nobiscum, Non commouebitur. Et facile est , hæc in eundem sensum reducere. ¶ Versu octauo, Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis. Hieronymus actiue vertit. Inueniet manus tua omnes inimicos tuos. Quod cum nostra lectione idem valet, si tantum illud inueniatur inimicis, intelligatur (vt debet) ab inimicis. Sanctes Pagninus hoc loco vertit: Sufficiet manus tua omnibus inimicis tuis, dextera tua sufficiet odio habentibus te . Cuius lectionis sensus est : Potens vltio Dei satis valida & fortis erit ad punitionem omnium inimicorum . Pœna enim intolerabilis vindicta Dei omnes eos afficiet. Chald. translatio sic habet: Apprehendet ictus manus tuæ cũctos patronos inimicitiæ tuæ, & punitio dextere tuæ inueniet omnes qui te oderunt . Quæ lectio nostra paraphrastice explanat. ¶ Versu nono, Pones eos vt clibanum ignis, in tempore vultus tui. Hieronymus nobiscum vertit, in tempore vultus tui. Felix autem vertit, In tempore iræ tuæ. Quæ res testimonio est illi , quod in Elucidatione indicatum est, tempus vultus hoc loco pro tempore iracundiæ positum esse. In eo autem quod sequitur , Dominus in ira sua conturbabit eos . Hieronymus vertit , præcipitabit : quod recte ad submersionem in infernum potest referri. Trãslatio autem Chald habet, Deus igni inflammabit eos, & consumet eos incendio gehennæ. ¶ Versu penultimo, Quoniam pones eos dorsum. Beatus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hieronymus hanc partem vertit iuxta modum noſtræ lectionis,Pones eos humerum,ſcilicet non mutans niſi dorſum pro humero.Felix autem vertit,Sepones eos,aut pones eos partē vel dorſum: hoc eſt E
(vt ipſe interpretatur)ſeparabis eos à iuſtis.Ex qua interpretatione monſtratur, noſtræ vulgatæ lectionis poſſe,præter eam quæ in elucidatione à nobis expoſita eſt, aliam dari intelligentiam,hanc videlicet,Tu illos inimicos tuos proiicies quaſi poſt tergum tuum, vt non videant faciem tuam inæternum, neque lætentur in aſpectu vultus tui.Nam iuſti & beati quaſi ante faciem Dei ſunt, & lætantur cū vultu vel ante vultum.id eſt,in aſpectu vultᵘ eius: quod quis impiis imperpetuum non dabitur, recte illos dicimus in dorſum ablegari,vel dorſum poni:ſicque poni in dorſum vel ī partem,& ſeponi,atque poſt tergum proiici,idem valent. ¶Verſu eodem,In reliquiis tuis præparabis vultum eorum.Hanc partem longe ſecus vertunt ex Hebræo interpretes.Hieronymus ſic habet, Funes tuos firmabis contra facies eorum.Quod poteſt intelligi de funibus vel laqueis damnationis impiorum, qui ſic firmati ſunt contra facies eorum,vt nulla ei ſit ſpes illos effugiendi.Felix vertit aliter, Cū neruis tuis diriges contra vultus eorum,ſubintelligendo ſagittas,quod adiicit Sanctes in ſua verſione. Atque ita ſenſus eſt pene idē qui antè,Tu diriges in neruis tuis, vel cum neruis tuis. (id eſt,in arcu tuo)ſagittas contra facies illorū: hoc eſt,ſagittas vltrices ſententiæ tuæ,quibus anima in mortem mittitur, diriges,& (vt ita dicam) ſa-
Matt. 25. gittabis,atque fulminabis cōtra eos exaduerſo,cum videlicet dices, Diſcedite à me maledicti in ignem æternum. Hæ autem lectiones,quanquam verbis multum differant à noſtra vulgata Latina lectione, ſecundum rem tamen manifeſte coincidunt:quoniam & ipſa de damnatione impiorum loquitur.

IN PSALMVM XXI. F

Matt.27. VErſu primo,Deus Deus meus reſpice in me.Illud reſpice in me,non habetur in Hebræo,neque Chriſtus in cruce illud proferebat:ſed tantum,Deus Deus meus, quare me dereliquiſti, vt fit manifeſtum ex ſacris euangeliis.In eo autem quod ſequitur,pro verbis delictorum, ex Hebræo vertunt concorditer interpretes, verba rugitus, Longe à ſalute mea verba rugitus mei. Cuius ſenſus eſt,Quantumuis clamem & rugiam,non liberor,non ſaluor,ſed maneo derelictus.Aliqui,verba lamentationis vel eiulatus vertunt:& hoc eandem habet ſententiam. ¶Verſu ſecundo,Et non ad inſipientiam mihi.Secus habetur in Hebræo,Et non eſt ſilentium mihi.id eſt, non ceſſo clamare, non deſino orare,ſecundum infirmam humanitatem (quæ continuo horret paſsionem) vt auferatur à me calix.
¶Verſu ſexto,Ego autem ſum vermis,& non homo.Pro homine in Hebræo nō habetur enos, quod hominem vilem ſignificat,& miſeriis ſubiectum:ſed ish,quod ſignificat virum egregium, præcipuum, atque nobilem,quemadmodum Adam hominem plebeium. Vnde Felix & Sanctes transferunt, Ego ſum vermis,& non vir. Chald.autem Paraphra. manifeſte hanc emphaſim exprimit, dicens, Et ego vermis,& debilis,& nequaquam fortis.In ſequenti autem parte, pro opprobrio hominum, ponitur, portans vituperia hominum. ¶Verſu ſeptimo,Loquuti ſunt labiis. Huius loco beatus Hieronymus G
vertit Dimittunt labium. Felix,Aperient labia,aperient cum labio,vel erumpent in ſermone. Chald. translatio, Garriunt malum labiis ſuis. ¶Verſu nono, Quoniam tu es qui extraxiſti me de ventre. Hieronymus aliter vertit,Tu autem domine propugnator meus ex vtero.Cui ſententiæ facile conformabimus lectionem vulgatam,ſi extractionem intellexerimus de periculis liberationem. Felix tamen nobiſcum vertit,Quoniam tu extrahens me de ventre.Vnde recte admodum quadrare videtur illa intelligentia,quam de Chriſti ex materno vtero proceſsione in elucidatione poſuimus. Quod autem ſequitur, Spes mea ab vberibus matris meæ: alii malunt vertere, Spes mea vel fiducia mea ſuper vber vel vbera matris meæ:quod eandem habet cum noſtra lectione ſententiam,videlicet quòd Deus pater ſpes Chriſti fuerit iam tunc,cū ſuper vbera matris quieſceret,cū ex illis lactis pabulum exugeret. Vltima autem particula,In te proiectus ſum ex vtero,præter ſenſum in elucidatione expreſſum, duplicem adhuc recipit intelligentiam.Prior hæc eſt, Ex vtero proiectus ſum in te, ſiue ſuper te:quaſi dicat,Tu me ex vtero matris procedentem ſuſcepiſti,ſuper te cadebam,& tu me ſuſcepiſti in manibus tuis:quoniam videlicet tui ſolius cura ſaluabar cum naſcerer, & fuiſti mihi quaſi pro obſtetrice. Poſterior eſt, Tu me eduxiſti de vtero in tua virtute,& per te egreſſus ſum,proceſsique de vtero,miro modo, clauſis videlicet virginalibus, ſaluis. Quod enim ſic ex vtero proiectus ſum ſiue egreſſus,non humanæ erat infirmitatis,ſed diuinæ virtutis. Priori intelligentiæ conſonant interpretes, qui vertunt, Super te proiectus ſum ex vulua.Poſteriori magis fauet Chald.Paraphraſis:ſic habens, In roboratione tua leuaui me à viſceribus ventris matris meę. ¶Verſu decimoquarto,Diſperſa ſunt omnia oſſa mea. Hiero- H
nymus ex Hebræo,Separata ſunt omnia oſſa mea.id eſt,abinuicem diuiſa,præ defectu videlicet vigoris vix cohærentia adinuicem, vel diſtracta abinuicem,& è ſuis locis mota præ acerbitate tormentorum.
¶Verſu decimoquinto,In medio ventris mei. Ex Hebræo vertit Felix,In medio inteſtinorum meorū. hoc eſt,in medio interiorum meorum,quę in elucidatione per ventrem diximus intelligi. ¶Verſu decimooctauo,Foderunt manus meas & pedes meos.Hieronymus vertit,Fixerunt,quod idem vult cum foderunt. Cęteri quoque interpretes ex Hebræo ſimiliter vertunt.Magna tamen de hoc loco apud Hebræos diſputatio eſt,quam videre poteris apud Felicem in annotationibus Pſalmi præſentis,ſimiliter & in Auguſtino Genuenſi,qui hunc locum prolixius & exactius tractant,& aduerſus Iudęorum calumnias defendunt. ¶Verſu vigeſimoquinto, Quoniam non ſpreuit neque deſpexit deprecationem pauperis.Pro deprecatione,Hieronymus vertit modeſtiam.Felix humilitatem,afflictionemvel orationem. ¶Verſu vigeſimoſeptimo,Apud te laus mea.Felix vertit, Ex te vel de te laus mea, in Eccleſia multa: quod faciliorem habet intelligentiam.

DE TITVLO PSALMI PRAECEDENTIS. A

TItulus huius pſalmi,iuxta vulgatam lectionem eſt,In finem,pro ſuſceptione vel aſſumptione matutina,pſalmus Dauid.Conuenientiſsime autem per hanc ſuſceptionem vel aſſumptionem matutinam accipimus reſuſcitationē Ieſu Chriſti, quę primo mane ante diluculum facta eſt:de qua manifeſtum eſt pſalmum,poſt paſsionis deſcriptionem terminatam,facere mentionem. Intelligitur autem aſſumptio iſta ſiue ſuſceptio,vel vt patris ad filium:quoniam videlicet in reſurrectione pater filium ſuſcepit & aſſumpſit de morte ad vitam,vel ipſius filii ad corpus & animam:quæ quidem ſecundum aliquem loquendi modum dicere poſſumus ab eo velut depoſita,quando illa permiſit ad tempus ſeparari,volens eſſe pro viuificando homine homo mortuus. Aſſumpſit autem ſiue ſuſcepit & animā & corpus,quando ea iterum couniuit, vt fieret iam iterum homo viuus, qui paulo antè fuerat mortuus. In Apoc.1.
Hebræo autem,pro ſuſceptione ponitur dictio aieleth,quæ à diuerſis diuerſimode exponitur. Quidā enim interpretantur ceruum vel ceruam.Vnde beatus Hieronymus vertit,Pro ceruo matutino.Felix, pro cerua auroræ,vel cerua matutina.Quod facile,iuxta ſententiam ſuprà expoſitam,accommodari poterit reſurrectioni:quoniam primo mane ante auroram vel in aurora, Chriſtus tanquam ceruus ſumma alacritate exiliit à morte,in qua ad tempus modicum, donec voluiſſet, fuerat detentus. Poterit & B
propter paſsionem,ceruus matutinus vel cerua auroræ Chriſtus dominus appellari: quoniam primo mane à pontificibus,principibus & vniuerſo populo,tanquam à rabidiſsimis canibus agitatus fuit, & quæſitus ad mortem,cum à concilio ad Pilatum,à Pilato ad Herodem,rurſumque ab Herode ad Pila- Lucę. 23.
tum,ac deinde vſque in Caluariæ locum,eundem fœuiſsime pertrahendo,ad mortem agitarent.Alii verò Hebræorum,ſtellam matutinam vertunt:quod etiam Chriſto recte competit,vel quia ab æterno de patre vt lumen de luce procedit,vel quia in mundum aduenienſ ſolem nobis ſuæ diuinitatis aduexit ſiue annunciauit:quemadmodum ſtella maturina (quam venerem vocant)ſolis eſt nuncia,& auroræ vectrix:vel etiam quia in reſurrectione quaſi ſtella lucis plena,poſt tenebras mortis apparuit.Chald.Paraphra.habet,Pro fortitudine ſiue virtute ſacrificii iugisque immolationis.Et hoc in Chriſtū recte quadrat,quæ in conſummatione temporum ſemel factus hoſtia pro peccatis(iuxta verbum Pauli)conſum Hebr. 10
mauit in ſempiternum ſanctificatos:eſt ipſe ſemel oblatus,quaſi iugis hoſtia & iuge ſacrificium in conſpectu Dei.Diuinare autem prorſus videntur, qui inſtrumētum muſicum ſignificari dicunt.Fidelibus & piis mentibus ea magis hoc loco acceptanda erunt, quæ Chriſto meſsiæ,vel ſecundum paſsionem, vel ſecundum reſurrectionem conuenunt:maxime cū & ab euangeliſtis,atque adeò ex ipſis pſalmi verbis certiſsimum habeamus teſtimonium debere hunc pſalmum non niſi de Chriſto intelligi: quicquid tandem rabido ore latrent inſani atque amentes Iudæi,ſemel abiecta veritate ad omnia figmenta prom
C ptiſsimi,atque in abſurdis ſenſibus(ſi ita dicere liceat)fœliciſsimi.

IN PSALMVM XXII.

VErſu primo,In loco paſcuæ ibi me collocauit.Hieronymus ex Hebræo,In paſcuis herbarū acclinauit me.id eſt,conſtituit me,quieſcere fecit me. Felix vertit,in habitaculis germinis, vel in pulchris amœnis:alius,in ſpecioſis germinibus vel virentibus herbis: quæ omnia recte ad amœnitatem & virorem paſcuæ eccleſiæ accommodari ſpiritualiter poſſunt,ſicuti in elucidatione monſtrauimus.Eſt enim eccleſia veluti virentiſsima atque floridiſsima paſcua,omnibus habitantibus in ea.
¶Verſu ſecundo,Super aquas refectionis educauit me.Felix, Iuxta aquas placidas vel aquas requiei (id eſt vbi libenter requieſcunt homines)enutriet vel ſuſtentabit me,vel deducet me. Sunt enim aquæ iſtæ quietis & refectionis,aquæ quas ſcaturire facit in nobis ſpiritus Ieſu,qui (iuxta prophetam) vena eſt aquarum viuentium,veræ aquæ refectionis,verę aquæ placidæ,verę aquæ requiei: tum quia libentiſsime illic ſolent ſancti requieſcere,in dulciſsimo decurſu aquarum iſtarum oblectationem habentes maximam:tum quia quietiſsimas faciunt animas electorum.In his enim aquis, nec alibi requiem inue-
D nire poſſumus animabus noſtris. ¶Verſu eodem,Animam meam conuertit. Hieronymus, Animam meam refecit.Felix, Animam meam reſtituit,reſocillauit,quietauit: & illius eſſe dicit, qui laborauit in agonia,qui in priſtinum ſtatum reſtituitur.Recte tamen etiam vulgata lectio habet conuertit vel reduxit,ſicut paſtor reducit ouiculā,& ab errore conuertit. ¶Verſu quinto,Virga tua & baculus tuus.Felix pro baculo ponit pedum.id eſt baculum paſtoralem,quo in viam diriguntur oues errātes:per quod ſignificatur diſciplina domini,vt in elucidatione expreſsimus.à qua non ſolum non abhorrent electæ oues domini,verum etiam diligunt eam plurimum,& conſolationem accipiunt in ea: quemadmodum oues bonæ à pedo ſui paſtoris nequaquam abhorrent,ſed conſolantur magis in præſentia ſui paſtoris, cum illum viderint pedo innixum,ſuæ cuſtodiæ intendere,paſcunturque ſub pedo quietius, vtpote à luporum morſibus ſecuræ. Chald.translatio per virgam intelligit diſciplinam & caſtigationem domini,& per pedum legem Dei,per quam dirigitur homo in bono,vt oues in via recte per pedum dirigūtur.Sic enim habet,Caſtigationes tuæ rectę, & lex tua, ipſæ me conſolatæ ſunt. ¶Verſu penultimo, Miſericordia tua ſubſequetur me.Hebræa lectio ſic habet,Bonitas & miſericordia ſequentur me, vel benignitas & miſericordia ſubſequentur me.

IN PSALMVM XXIII.

ERſu ſecundo,Super flumina præparauit eum.Ex Hebræo vertit Hieronymus,ſtabiliuit.Felix
v ſimiliter aut direxit,ſiue præparauit:quę ſecundum eandem ſententiam debent accipi. ¶Verſu quarto,Qui non accepit in vano animā ſuā.Hieronymus ex Hebræo, Qui nō exaltauit fruſtra animā ſuā.id eſt,qui non per ſuperbiam ſeipſum vane erexit,qui non ſuperbe de ſe ſenſit,præter ratio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem,cum nihil habeat de quo se debeat exaltare. Felix in contextu vertit,vt nostra habet lectio, Qui non accepit in vano animam suam. Ad marginem autem ponit, Qui non iurauit in vano animam suam:quam lectionem clarius explanat lectio Chald.translationis,Qui non iurauit super falso ad damnationem animæ suę. ¶Versu quinto,Et misericordiam à Deo salutari suo.In Hebręo manifestum est non haberi misericordiam hoc loco,sed iustitiam.Sensus tamẽ non omnino diuersus est à lectione vulgata.Qui enim à Deo accipit iustitiam,per quam solam illi potest placere,nihil dubium,quin hoc ipso ab eodem recipiat misericordiam. ¶Versu septimo,Attollite portas principes vestras.Ex Hebræo longe secus vertunt hunc versum interpretes,quàm habeat vulgata lectio. Non enim faciunt vllam principum mentionem,sed tantum ad ipsas portas dirigunt sermonem:hoc modo, Attollite portæ capita vestra:sicque id quod sequitur,Et eleuamini portę æternitatis,vel portæ perpetuæ. Expositio est præcedentis particulæ.In eleuatione enim spiritus,portas cælestis regni alloquitur propheta sanctus,vt sese erigant & eleuent,vt sua capita sustollant,vt sese aperiant in latum & altum venienti in propria victori domino.Chald.Paraphra.hoc loco sic habet,Leuate portę domus sanctitatis capita vestra,& eleuamini excelsa ęternitatis,vel portę seculi siue perpetuæ.Erigite portę paradisi, horti deliciarum, capita vestra,& eleuentur excelsa vel portæ æternitatis, vel erigantur gradus æternitatis, & ingrediatur rex gloriæ. Cæterum,huius psalmi cum duobus præcedentibus rectam & ordinatam consequutionẽ pulchre declarat Felix,dicẽs,post passionem & resurrectionem capitis, psalmo vigesimoprimo expressam, ac deinde psalmo.22.ecclesiæ corporis eius & fidelium membrorum gaudium atque bonum statum expolita nunc demum in hoc.23. psalmo,de Christi dominio, & victorioso ad cælos ingressu, ordine congruo fieri sermonem.

B

F

IN PSALMVM XXIIII.

PSalmus iste 24.in Hebræo,secundum alphabeticas literas(sicut & alii plures)est compositus,ita vt per ordinem,versus singuli in capite habeant alphabeticam literam, consequenti ordine alteram alteri succedentem. ¶Versu quinto,Te sustinui tota die. Hieronymus pro sustinui,vertit expectaui:quo verbo apertius explicatur,quod per verbum sustinui significetur.Sustinere enim domi num , est cum patientia expectare. ¶Versu nono, Dulcis & rectus dominus . In Hebræo priori loco habetur dictio tof,significans bonum.Vndeiex Hebręo vertunt interpretes,Bonus& rectus dominus. Et in Græco χρηστὸς Christos ponitur,id est benignus,bonus . Propter quod in eandẽ significationẽ accipi oportet nomen duleis,quod habet vulgata lectio. In secunda autem parte pro legem dabit,vertunt,docebit vel instruet peccatores in via. Et eadem est(sed apertior)cum lectione vulgata sententia. Sic versu 13 .quod dicitur,Legem statuit ei in quam elegit:clarius verti posset,Docebit eũ vel instruet eum inuia quam elegit. Item psal.118.quod obscure dicitur,Legem pone mihi domine viam iustificationum tuarum:clare verti posset ex Hebræo,Doce me domine,vel fac me intelligere viam iustificationum tuarum:vel instrue me in via. ¶Versu decimoquarto,Anima eius in bonis demorabitur. Chal. Paraphra.bona venturi seculi exponit,dicens , Anima eius in bonis mundi vel sæculi venturi demorabitur,& filii eius hęreditabunt terram.Huic vtcunque consonat quod Felix vertit,Anima eius in bono dormiet.Bonum autem in quo sancti dormiunt,bonum summum & sempiternum est. Beati enim qui in domino moriuntur. ¶Versu decimosexto,Firmamentum est dominus timentibus eum.Ex Hebræo vertit Hieronymus,ac cæteri interpretes pro firmamento secretum,hoc modo,Secretum domini,timentibus eum.Cuius lectionis sensus apertus est,secreta domini fieri palam timẽtibus dominum, iuxta quod in alio psalmo dicitur,Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.Et iuxta hunc sensum habet Chald.Paraphra. Secretum domini manifestum est his qui timent eũ. quod autem sequitur,Et testamentum ipsius,vt manifestetur illis:sic vertit Hieronymus , Pactum suũ ostendet illis.id est,docebit illos testamentum suum, intelligere faciet eos præcepta & promissa sua. ¶Versu decimooctauo,De necessitatibus meis erue me.Necessitates videntur pro angustiis accipiendæ.Vnde Hieronymus ac cæteri hoc loco vertunt,De angustiis meis educ me. Quod & in aliis locis, vbi eadem vox ponitur considerari debebit. ¶Versu decimonono ,Et dimitte vniuersa delicta mea. Ex Hebręo,Porta omnia peccata mea : quod secundum rem idem est , neque est nostra lectio vulgata aliud quàm huius expositio.Portare enim Deum peccata nostra , est auferre à nobis . id est dimittere. Sic & in versu 12,quod vulgata lectio habet,Propiciaberis peccato meo,ex Hebræo vertit Felix , tolles vel accipies vel portabis peccatum meum.id est,parces peccato meo,& dimittes mihi peccatum. ¶Versu vigesimosexto,Odio iniquo oderunt me.Odium iniquitatis vertit Felix.Chald.trãslatio dicit odium rapinę,alius transfert odium iniuriosum.Potest intelligi odium crudele & impium quo iniusti persequuntur bonos vsque ad rapinam,iniuriam & mortem . Vel accipiatur iniquum odium , illud pro quo iustam causam non habent odientis , quasi odium irrationabile & iniustum . Qui enim erga nocentem(qui prior malum intulit)odium gerit , secundum aliquem modum æquo odio illum habet exosum,à quo malum prior accepit.Prorsus verò iniquum est , & nihil habet vel apparentis æquitatis aut rationis,aduersus innocentem qui tibi nil vnquam nocuit,graue gestare odium.Vtranque hanc expositionem,breuiter in elucidatione attigimus. ¶Versu vigesimosecundo , Innocentes & recti adhæserunt mihi.Aliter habetur in Hebręo,quàm habeat nostra lectio.Sic enim illa habet,Innocentia & æquitas custodient me,vel simplicitas & rectitudo,& cætera.Quæ sentẽtia perfectam veritatem habet. Saluantur enim electi in innocentia & iustitia sua,quemadmodum damnantur impii in suis iniquitatibus & iniustitiis.

G

H

IN PSALMVM XXV.

A

VErsu secundo,Vre renes meos & cor meum.Felix vertit,Examina renes meos.Alius,Funde renes meos.Alius,Purifica renes meos.Beatus Hieronymus nostram lectionem nihil mutat , sed vre nobiscum vertit.Sciendum autem est pro horum concordia & huius vstionis intelligentia, quòd vocabulum Hebraicum hoc loco positum tzaraph , significat sublimare vel purgare metalla : à quo verbo deriuatum nomen verbale, ponitur psal.17. Eloquia domini igne examinata, quod Hebraice(secundum Ioannem Reuchlinium)sic ad verbum esset transferendum:Sermo domini purgatus& excoctus scilicet,sicut metallarius aurum excoquit,& in sublime educit , purgando . Ait quoque idem Reuchlinius,omnia deriuata ab hoc verbo significare probationem,expurgationem,& soliditatem atque firmitudinem.Ex quo patet,præsentis versiculi hunc esse sensum,Proba me domine , & tanquam metallarius in camino me pone,vt probes,vt examines,vt purges,probatumque,& solidum,atque firmum facias per patientiam:excoque renes meos & cor meum,vt absumatur omne quod impurum est, & alienæ(id est vitioſę)commixtionis. ¶Versu tertio,Complacui in veritate tua.In Hebręo habetur, Ambulaui in veritate tua:quod tamen in eandem sententiam cum nostra lectione satis cõuenit. Quod enim vir iustus dicit sibi esse complacitum in veritate Dei,id indubie intelligitur,ad ambulandũ in ea.

B ¶Versu quarto,Et cum iniqua gerentibus non introibo.Hieronymus vertit , Cum superbis . Felix, Cum versutis vel cum occultis:hoc est,cum iis qui aliud habent in corde,& aliud in ore . Vel cum occultis.id est,cum iis qui in occulto se abscondunt , vel parant insidias , vt aliquid mali faciant,vel alicui noceant.Et hunc posteriorem sensum indicat Chald. Paraphra. quæ sic habet , Cum occultantibus se vt noceant,non introibo.Manifestum est autem, quomodo ista lectionem nostram vulgatam non nisi explicent,& plenius exprimant. ¶Versu sexto,Laui inter innocentes manus meas.In Hebræo , Lauabo in innocentia manus meas.id est,non ero impius cum impiis, non polluar illorum consortio atque commercio. ¶Versu septimo,Vt audiam vocem laudis . In Hebræo , Vt audire faciam in voce laudis vel confessionis:quod beatus Hieronymus paraphrastice secundum aliquem modum clarius vertit,dicens,Vt clara voce prædicem laudem , & narrem omnia mirabilia tua . Qui enim prædicat clara voce Dei laudes,indubie audiri facit eas. ¶Versu octauo,Domine dilexi decorem domus tuæ.In Hebræo non habetur decorem,sed habitaculum vel habitatio,ad hunc sensum,Dilexi habitaculum vel habitationem domus tuæ.id est,in qua tu vt in domo inhabitas. ¶Versu nono,Ne perdas cum impiis.Hieronymus,Ne auferas cum impiis animam meam:quod potest secundum sensum eundem accipi, quem habet vulgata nostra lectio.Felix autem vertit,Ne claudas,vel ne congreges aut coniungas cum peccatoribus animam meam,in eandem scilicet retributionem damnationis æternæ. ¶Versu vltimo , Pes enim meus stetit in directo.In directo,clarius diceretur,in rectitudine,vt vertit Felix:vel in recto(vt ha

C bet Hieronymus)pro rectitudine:vel via recta,vt habet psalterium Romanum. In secunda autem parte,loco in ecclesiis,habet Chald.Paraphrasis,in congregationibus iustorum.

IN PSALMVM XXVI.

VErsu quarto,Ipsi infirmati sunt & ceciderunt.Hieronymus ex Hebræo, Ipsi impegerunt & ceciderunt.Felix,cornerunt & ceciderunt. ¶Versu octauo, Et visitem templum eius . Hieronymus,Et attendam templum eius.Felix,vt explorem vel diluculo surgam , & quæram templum eius.In contextu tamen nobiscum vertit, vt visitem . Et poterunt hæc facile in eandem reduci sententiam.Qui enim mane surgit ad explorandum & videndum agrum,hortum,aut vineam,recte hunc dicimus illa visitare.Et potest in hoc dulce admodum accipi mysterium . Qui enim toto corde cælestia amant,& desiderant supernam patriam inhabitare in æternitate,hi nunc donec in hac vita agunt , visitant quotidie templum domini,& explorant attenduntque & respiciunt in illam quam expectant hæreditatem:quomodo ii qui villas aut possessiones habent valde charas, etiam si non in illis inhabitant, frequenter tamen respiciunt ad illas,easque visitant & explorant,& oblectantur sic in visitatione atque aspectu illarum.Iuxta quem modum omnino decens est,vt nos modo elongati à patria nostra,toto de-

D siderio interim ad illam anhelemus, adque eam visitandam , perlustrandam,ac diligenter perspicien-dam,mane diluculo consurgamus , ne aliquando sanctum ipsius desiderium in nobis incipiat refrigescere. ¶Versu decimoquarto,Non declines in ira à seruo tuo . Ita quidem nobiscum vertit Hieronymus,nullo variato.Felix tamen aliter vertit,Ne expellas in ira seruum tuum, aut ne declines in ira seruum tuum.hoc est,ne sic irascaris aduersum me,vt ob hoc me asperneris,abiicias , aut repellas à te . id est,à te aberrare sinas.Verti etiam potest,Ne declines in iram seruum tuum : hoc est, Ne sinas me seruum tuum venire in iram tuam,vt fiam sub ira tua.Verti etiam posset , Non declines in ira ad seruum tuum:hoc est,Ne venias ad seruum tuum in iracundia,in iudicium & vltionem, quomodo venturus es impiis. Omnia autem hæc in vnum sensum primarium reducere , per seipsum intelligens lector facile poterit. ¶Versu decimosexto,Dominus autem assumpsit me.Hieronymus,Dominus autem collegit me.id est,congregauit me:quomodo ea quæ dissipata & derelicta sunt colligi & congregari solent , vt foueantur & nõ pereant. ¶Versu decimoseptimo,Legem pone mihi domine.Rursum occurrit quod in psalmo.24.de verbo legem ponere annotauimus . Nam & hic ex Hebræo rectius ac clarius verteretur,Doce me,vel ostende mihi domine viam tuam,vt ex Hebræo vertunt Hieronymus ac cæteri interpretes. ¶Versu decimo octauo,Ne tradideris me in animas tribulantium me. Anima pro volũtate

Universidad de Deusto
Biblioteca

ponitur. Vnde quidam ex Hebræo interpretes vertunt, Ne tradideris me voluntati vel in voluntatem tribulantium me. In altera autem parte, quod noſtra lectio habet, Mentita eſt iniquitas ſibi, id ex Hebræo aliter vertunt interpretes. Hieronymus ſic habet, Surrexerunt contra me teſtes falſi, & apertum mendacium: vbi ad complendam intelligentiam videtur aliquid eſſe ſubintelligendum, videlicet loquuti ſunt. Vel ſic intellige, Apertum mendacium fuit teſtimonium illorum. Felix ſimpliciter vertit inſurrexerunt in me teſtes falſitatis, & loquens iniquitatem, vel efflans ſiue effundens vel proponens iniquitatem. id eſt, malum & iniquum mendacium. E

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

NOtandum, quòd in Hebræo nullus inuenitur titulus ſpecialis huic pſalmo præmiſſus, ſed tantum habet nude prænotatum Dauidis nomen. In Græcis tamen codicibus, ſimiliter & in Latinis ti-
1.Reg.16 tulus ſpecialis præmittitur pſalmo, in hunc modum, pſalmus Dauid, priuſquam liniretur. Pro cuius intellectu notandum eſt, Dauidis triplicem in ſcriptura inueniri vnctionem. Primum enin vnctus
2.Reg.2. fuit à Samuele in medio fratrum, in domo patris ſui in Bethleē. Deinde, Saule mortuo, in ciuitate Hebron: à viris Iuda vnctus fuit, vt regnaret ſuper domum Iuda. Tertia autem vnctio eius fuit, mortuo Iſ-
2.Reg.5. boſeth filio Saul, quando à ſenioribus Iſrael vnctus fuit, vt regnaret ſuper Iſraelem. Ex his ergo vnctionibus tribus, vna potiſsimum accipienda eſt, de qua ſermo fieri intelligatur in præſenti titulo. Commodiſsimum autem videtur, vt accipiatur media illa vnctio, dicaturque Dauid ipſe ante hanc vnctionem mediam, per pſalmi præſentis exercitium, cor ſuum in domino Deo ſuo exercitaſſe, & ſanctam vnctionem ita ſeſe paratum reddidiſſe. Ante primam ſiquidem vnctionem, quoniam necdum expertus fuerat vllum hoſtium inſultum, neque à parentibus fuerat adhuc derelictus, iccirco non videtur pſalmꝰ tunc pronunciatus ab vngendo Dauide: niſi quis forte dicat per ſpiritum illum præuidiſſe quæ ſibi erant euentura, & futura prophetico more, quaſi præterita prænarraſſe. In ſecunda autem vnctione, nemo ignorat illum optime & frequentiſsime expertum hoſtium ſæuiſsimos inſultus, & grauiſsimam illam ac nimium diuturnam Saulis perſequutionem, à quibus tamen omnibus quia ſe nō ſolum liberatum cognoſcit, ſed etiam ad regni ſublime faſtigium contritis hoſtibus pertigiſſe, merito fidentiſsime in hoc pſalmo, loquitur ſperans, qualem hactenus ſenſit talem ſemper ſe habiturum dominum, protectorem ſcilicet & in omnibus liberatorem. Ab hac autem ſecunda vnctione vſque ad tertiam, nullam legimus peculiarem perſequutionem aut oppugnationem concitatam aduerſum Dauid ab vllis aduerſariis, quos dicere poſsit corruiſſe & cecidiſſe, & contra quos ita ardēter hic loquatur. Commodius ergo videtur, vt ante ſecundam linitionem Pſalmus compoſitus & decantatus accipiatur, velut in præparamentum ſanctæ regiæ vnctionis. F

IN PSALMVM XVII.

VErſu primo, Deus ne ſileas à me. Hunc verſum in noſtra vulgara lectione ſatis obſcurū, ex Hebræo clarius vertit Hieronymus, hoc pacto, Ne obſurdeſcas mihi: ne forte tacente te mihi comparer iis qui deſcendunt in lacum. Quæ lectio eandem omnino ſententiā lucidioribꝰ verbis exprimit, quàm continet lectio vulgata, & quàm in elucidatione explicauimus. ¶ Verſu ſecundo, Ad tēplum ſanctum tuum. In Hebræo habetur nomen debir, quod ſignificat adytum, ſiue locum ſecretiorē templi, vnde videlicet dantur oracula & reſponſa. Vnde beatus Hieronymus vertit, Ad oraculum ſanctum tuum. Felix, Ad abditū ſiue locum ſecretum templi. ¶ Verſu decimo, Et refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor ei. Secus habetur in Hebræo, Exultauit vel gauiſum eſt vel iocundatū eſt cor meum, & in cantico meo confitebor illi. Quæ lectio apertam habet ſententiam. Lectio autem vulgata hāc veluti includit. Ex magno enim cordis gaudio, & magna hilaritate animi procedit refloreſcētia, & (vt ita dicā) reuigoratio carnis. Qui autem ex cordis gaudio, ſic in alacritate, cantico Deum celebrat, nónne recte dicitur ex voluntate confiteri domino? ¶ Verſu vltimo, Et rege eos. Iterum hic regere accipiendum eſt (vt ſuprà admonuimus pſalmo 2. & 22.) pro paſtoraliter regere, ſiue paſcere. Nā idem & in Græco & in Hebræo vocabulum hoc loco ponitur, quod in locis iſtis prius annotatis. G

IN PSALMVM XXVIII.

VErſu primo, Afferte domino filii Dei, afferte domino filios arietum. Notandum, quòd loco harum duarum partium, in Hebræo non niſi vna pars verſus ponitur, quam propter ſui ambiguitatem 70. interpretes recte duabus partibus expreſſerunt. Beatꝰ enim Hieronymus ex Hebræo tantum vertit, Afferte domino filios arietum: Felix autem & alii nonnulli vertunt, Afferte domino filii Dei, vel filii deorum, vel potentum, vel principum. Quæ diuerſitas ex æquiuocatione vocabuli elim, procedit. Interpretes ergo 70 vtranque ſignificationem complecti volētes, duabus partibus explicare ſunt conati, quòd vnica plene fieri non potuit. Quid autem per filios dei intelligatur, & per filios arietum, ex elucidatione eſt manifeſtum. Illud tamen ſpecialiter aduertēdum eſt, priorem partem, Afferte domino filii Dei, quantum ex ſeſe, orationem eſſe defectiuā, & compleri debere per ea quæ ſequuntur, in quibus quæ debeāt afferri domino, indicatur. Chald. Paraph. habet, Afferte domino laudes, choros
Iob.1. angelorū. Vnde patet, illam per filios Dei intelligere angelicos ſpiritus, qui etiam in libro Iob filii Dei appellantur, vbi inter filios Dei Satan adfuiſſe memoratur. ¶ Ver. 6. Et cōminuet eas tāquam vitulū libani. Ex Hebræo vertit Felix, Saltare fecit vel exilire fecit eos tanquā vitulū. Hoc eſt (iuxta ſententiā in Elucidatione indicatā) fecit eos quos cōuertit ſaltare (vt ſolet dici) ad ſuū placitum, vertit & cōuer- H

tit vt voluit, & agitauit quocūque libuit: quemadmodum tener vitulus facile regitur, & agitatur quocunque quis voluerit. Quòd ſi per nominatiuum caſum verterimus hoc modo, Comminuet eas quaſi vitulus libani, quomodo habet verſio Hieronymi, habebimus etiam ſic aptiſsimam ſententiam. Chriſtus enim dominus non quaſi leo in mundo pugnans ferociter, ſed tanquam agnus manſuetus, & tan- Eſaię. 53
quam vitulus delicatus oblatitius vicit patienter: ſicque vt vitulus ſibi ſubingatiit electos. Occiſus enim & immolatus fecit victoriam, & redemit populum ſuum. Recte ergo tanquam vitulus libani, tanquam delicatiſsima immolatitia hoſtia comminuit cedros. ¶ Verſu ſeptimo, Vox domini concutientis deſertum, & commonebit dominus deſertum Cades. Hieronymus, Vox domini parturire faciēs deſertum, & parturire faciet dominus deſertum Cades. Quod ad eandem ſententiam poteſt accommodari, quam in Elucidatione aſsignauimus lectioni noſtræ vulgatæ. Quum enim Deus ad pœnitentiam conuertit populos ſiue Gentium ſiue Iudæorum, quaſi parturire fecit eos. Sunt enim pœnitentes parturientibus ſimiles, & dolor pœnitentium dolori aſsimilatur parturiētium: quemadmodum plenius declaratum eſt à nobis in annotationibus principalibus pſalmi quadrageſimiſexti circa verſiculum illum, Ibi dolores vt parturientis. Alii vertunt, Dolore afficiet deſertum: quod vel ſecundum prædictum ſenſum intelligatur de dolore pœnitentiæ: vel ad dolorem inuidiæ dæmonum atque malorum (qui à Deo deſerti ſunt) poteſt in malum referri. ¶ Verſu octauo, Vox domini præparantis ceruos. In Hebræo habetur
B dictio cholel, id eſt, obſtetricans vel præparans partum. Iuxta quam ſignificationem vertit Hieronymus, Vox domini obſtetricans ceruis. Significat tamen ſuprà poſita dictio Hebraica facere, formare, parare, creare. Vnde lectio noſtra iuxta hanc intelligentiam exponi poteſt, Vox domini formauit, parauit, fecit ceruos vel ceruas, perfectos fecit viros euangelicos qui alta conſcenderent, & contra diabolum pugnarent, iuxta ſententiam in Elucidatione explanatam. Vel ſecundum primam ſignificationem exponatur, Vox domini præparans ceruas, ſupple ad partum, quod eſt obſtetricans. Atque ita fœmineum genus magis conuenit, quod etiam habent plerique ex Hebræo interpretes. Ceruæ autē iſtæ quas præparat ad partum vox domini ſunt ſancti apoſtoli & Chriſti diſcipuli, quos verbum Dei ad partū præparat filiorum multorum, quoſcunque per euangelium Chriſto gignunt. Ex quibus vnam aliquam ceruam inſignem, multorum ceruorum progenitricem, audiuimus in parturiendo clamantem, Filioli mei Galat.4.
quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. Et ad eos quos iam verbo Dei obſtetrican- 1.Cor.4.
te progenuerat: In Chriſto Ieſu (inquit) per euangelium ego vos genui. Non enim ceruæ iſtæ ſibi valent obſtetricari: parere non valent, niſi obſtetricante illis voce domini. Hæc enim eſt quæ de illorum vtero fœtus educit, quæ parere illos facit partum ſalutarem, filios Dei & regni. ¶ Verſu eodem, Et reuelabit condenſa. Hieronymus, Reuelabit ſaltus. Felix, Detexit vel denudauit ſyluas. Syluæ enim condenſa dicuntur propter frondium, foliorum, & ramorum denſitatem. Vnde in alio pſalmo, Conſtituite Pſal.117.
diem ſolennem in condenſis: vbi Hieronymus vertit, In frondoſis: ſecundum quem modum & hic di-
C ci poſſet, Reuelabit dominus frondoſa: id eſt, occulta & obtecta obuolutione figurarum & ænigmatum, iuxta ſententiam in Elucidatione expoſitam. ¶ Verſu vltimo, Dominus diluuium inhabitare facit. Hieronymus: Dominus diluuium inhabitat. Quod intelligi poteſt de multitudine copioſa fidelium populorum, quam Deus in eccleſia ſua inhabitat. Aquæ enim multæ, populi multi in eccleſia, quaſi diluuium faciunt & ſunt, in quo diluuio inhabitat Chriſtus, & ſedet, vt rex ſuper illos in æternum. Alii Apoc.17
vertunt, Dominus ad diluuium ſedit, vel in diluuio ſedit. Pro qua lectione conueniens foret per diluuium intelligere generale & vniuerſale iudicium domini. Tunc enim pariter in vnum congregabuntur omnes in vniuerſum populi, ex omnibus mundi partibus terraque & mari, qui fuerunt ab initio vſque in conſummationem ſæculi, multitudo proculdubio multō maxima, & innumerabilis nimis: qui omnes ad vnum illud tribunal pariter confluant, quod in medio poſitum erit, in quo reſidebit is cuius poteſtas facere iudicium, Chriſtus Ieſus, dominus & iudex noſter. 2.Cor.5. Ioan.5.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

IC pſalmus in Hebræo nullum habet peculiarem titulum, niſi tantum iuxta communem prē-
H notationem: Pſalmus Dauid. Græci tamen codices, & Latini omnes adiectum habent, in conſummatione tabernaculi. De tabernaculo autem iſto legimus capite decimoquinto pri-
D mi libri Paralipomenon, vbi Dauid ædificaſſe narratur locum arcæ domini, eique tetendiſſe tabernaculum, & præparaſſe manſionem, vbi & conſtituta eſt à leuitis & ſacerdotibus: quemadmodum proxime ſequenti capite monſtratur. Nemo verò exiſtimet, quoniam hîc de tabernaculi conſummatione fit mentio, idcirco totum pſalmum debere huic tabernaculo accommodari, & non ad illa nouæ legis myſteria, de quibus interpretatur Elucidatio. Quid enim vanius poſſet excogitari, quàm tanta tamque ſplendidiſsima myſteria quæ pſalmus hic continet, ſolius tituli gratia opprimi, & velut ſepeliri? Præſertim cum nec ſecundum literam quicquam ex omnibus quæ hîc dicuntur, valeat ad hoc Dauidis tabernaculum applicari, niſi forte hoc tantum quòd initio ad efferendum hoſtias homines prouocantur. Cęterum, illa omnia de voce domini tam magnifica, nihil ad rem illam attinere videntur. Tituli ergo huius inſcriptio, non niſi occaſionem vel tempus compoſitionis pſalmi huius determinare videtur, vt accipiamus Dauidem in tabernaculi prædicti conſummatione ſpiritus radio illuſtratum, deque mirabilibus iſtis myſteriis venturi tabernaculi (cuius illud erat quædam figura) magnifice edoctum, ſibi manifeſtata conſpexerat. Et ſanè videtur id conueniens admodum eſſe, vt eo tempore quo conſummauit rex tabernaculum arcæ domini in figuram ædificationis eccleſiæ nouæ, quam ædificaturus erat 1.Par.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

patri suo Christus dominus in hoc mundo,idem ipse propheta de iis quæ in hoc præfigurato ædificio futura erant illuminaretur,& psalmũ caneret. Consummatio autem ista accipiatur,vel quando perfecte E
præparatus fuit locus in quo debebat arca requiescere, vel post introductionem & constitutionem arcæ in loco præparato : vt tunc consummatum accipiatur tabernaculum, quando arcam in se tenebat, cui fuerat præparatũ . Quasi enim imperfecta est adhuc habitatio, quando ab eo cui præparatur,nondum inhabitatur.

IN PSALMVM XXIX.

V Ersu primo, Quoniam suscepisti me. Beatus Hieronymus vertit, Saluasti : alii, Eleuasti, exaltasti, extraxisti:id est liberasti. ¶ Versu tertio, Saluasti me à descendentibus in lacum. Hieronymus, Viuificasti me, ne descenderem in lacum : hoc est, viuificando me præseruasti, ne cum illis venirem qui prolapsi sunt in puteum inferni. ¶ Versu quinto, Quoniam ira in indignatione eius. Secus in Hebræo legitur, Ad momentum est ira eius, vt vertit Hieronymus: vel, Instans est ira eius, aut momentum est in ira eius:hoc'est, breuissime irascitur, non diu irascitur, si conuerti volumus, facillime
Ezech.18 placatur. Quacunque enim hora conuersus fuerit peccator & ingemuerit, agens pœnitentiam, auertensque se ab impietate sua, omnium peccatorum eius nequaquam vltra recordabitur dominus . Tam breuis, tam ad momentum est ira eius. Nequaquam enim est Deus vt morosi homines, qui semel offen F
si, vix precibus vllis vel obsequiis valent placari. Atque ad hanc sententiam accedit, licet obscurius, vulgata nostra lectio quæ habet, Ira in indignatione eius. Significatur enim hoc sermone iram Dei non esse permanentem, sed transitoriam: quemadmodum verbum quod in indignatione subito commoti homines dicunt, facile reuocant atque retractant. Sic & Deus quia facile iram retractat, & vltionem reuocat, quam ex iusta indignatione decreuerat vel intulerat, quasi in indignatione tantum videtur habere iram: iuxta quod in Elucidatione plenius expressum meminimus. Chald.paraph. hoc loco sic habet, Vna hora indignatio eius, vita æterna bona voluntas eius: hoc est, indignatio & ira eius non diu durat, nõ
Ezech.18 ex beneplacito Dei est. Mallet enim (vt ita loquar) nunquam indignari, nunquam irasci, qui non cupit
1.Tim.2. mortem peccatoris, sed omnes cupit fieri saluos, & ad veritatis agnitionem peruenire : tamen cogitur subinde irasci & indignari, nostris culpis id exigentibus. Vitam autem non vult ad horam, non ad momentum nobis bene vult: sed æterna bona voluntate semper optat nobis bonum, & peccatori etiam vt conuertatur & viuat. ¶ Versu sexto, Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Præter intelligentiam quæ in Elucidatione ponitur valde literalem, potest etiam hæc assignari : Donec in tentationibus agimus & afflictionibus, demoratur in nobis tristitia, grauamur tristitia, desolati ad tempus, & destituti præsentia consolatoris nostri. Verum vbi consolatio spiritus redierit, vbi hic illuxerit, tum redibit lætitia, laus & gratiarum actio. Aut intelligatur vespere, in tentationibus & afflictionibus
Danie.3. debere nos memorari iniquitates nostras, & eas in amaritudine recogitare, quibus afflictionem promeruimus : quemadmodum faciebat in captiuitate Daniel, orans pro populo suo, ac dicens, Peccauimus, iniquè egimus in omnem iustitiam tuam, &c. Mane verò redeunte consolatione, debere nos Deo laudes & gratiarum actiones offerre in lætitia. Cui expositioni satis consonat quod habet Chaldaica paraphrasis, Ad vesperum iubet immorari fletum, & mane iubet persistere in laude. Adde & alteram expositionem, quòd secundùm temporis opportunitatem magis accommodum est vespertinum tempus ad deflendum peccata, quàm tempus matutinum: econtrario autem, tempus matutinum ad laudandum in lætitia magis conuenit propter sensuum omnium viuacitatem , & reparationem virium somno perfectam, id quod experientia facile quisque in sua exercitatione poterit deprehendere. ¶ Versu septimo, Ego autem dixi in abundantia mea. Hieronymus vertit nobiscum, In abundantia . Alii autem aliqui interpretes vertunt, In prosperitate, fœlicitate, vel quiete mea. Chald.translatio, Cum sederem in fiducia: quæ omnia idem volunt. ¶ Versu octauo, Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutẽ. Hieronymus ex Hebræo, Statuisti monti meo fortitudinem: hoc est, fecisti monti meo perstare & permanere suam fortitudinem, vel posuisti in monte meo fortitudinem. Spiritualiter autem (iuxta psalmi in Elucidatione expositam intelligentiam) per montem hunc cui præstat & firmat Deus suam virtutẽ, conueniens fuerit intelligere cumulum fœlicitatis & illius abundantiæ , de qua in priori versu habitus H
fuerat sermo. Atque ita sensus idẽ est quo in Elucidatione exponitur vulgata lectio . Aut mons iste intelligatur fiducia animi, vel animus ipse in spe & fiducia Dei confirmatus. Cui præstat & firmat Deus fortitudinem, quoniam si modicum auerterit ipse faciem suam, statim homo conturbatur, quantumuis antè videbatur firmatus atque stabilitus.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

P Salmo huic in omnibus exemplaribus', etiam in Hebræis , titulus peculiaris præfigitur, talis: Psalmus cantici, in dedicatione domus Dauid. Quæ dedicatio cum ad literam nusquam inueniatur in vlla sacra historia, videtur secundum mysticam intelligentiam requirenda. Vnde qui de Christi passione & resurrectione psalmũ exponunt, dedicationem istam domus Dauid ad gloriam resurrectionis Christi domini referunt, dicentes , tunc dedicationem domus Dauid celebratam fuisse, quando Christi caro à mortuis in gaudio fuit resuscitata, sicque in templum animę fuit quasi post destructionem reædificata. Alii, qui totum psalmum etiam cuilibet iusto applicant, sic affecto vt psalmus indicat, dedicationi domus Dauid eum dicunt inscribi: quia tunc maxime est proferẽdus, cũ Deus animam per gratiã inhabitare sentitur, & quia de huiusmodi inhabitatione Dei in anima potissimũ loquitur: & quia de innouatione hominis per gaudiũ spiritus post lamenta facit mentionẽ. Vnde in conclu-

A sione dicitur, Concidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia, vt cantet tibi gloria mea: quòd animam quasi de nouo Deo dedicatam sonare videtur.

IN PSALMVM XXX.

V Ersu secundo, Accelera vt eruas me. Hieronymus & Felix clarius, Velociter libera vel eripe me. ¶ Versu tertio, Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugii. In Hebræo, Esto mihi in lapidem fortissimum, & in domum munitam, vt habet Hieronymus: vel in lapidẽ fortitudinis, & in domum propugnaculi: vt habet Felix. Ac deinde in versu mox sequenti, Quoniam petra mea & munitio mea vel munimentum meum tu es. ¶ Versu nono, Saluasti de necessitatibus animam meam. Hieronymus, Cognouisti tribulationes animæ meæ. Felix, Cognouisti in tribulationibus animam meam. Et hęc eandem habent cum vulgata lectione sententiã. Cognoscere enim dicitur Deus tribulationes animæ, vel cognoscere eam in tribulationibus, quando ad angustias animæ patientis sic aspicit & attendit, vt eam ab illis expediat. ¶ Versu decimotertio, Infirmata est in paupertate virtus mea. In Hebræo, pro paupertate, habetur iniquitas. Sic enim vertit Hieronymus: Infirmata est iniquitate fortitudo mea. Et Felix, Infirmata est propter delictum meum fortitudo mea: vel, Corruit in delicto meo virtus mea. Quod de virtute spiritus omnino videtur intelligendum. Per peccatum enim ipsa
B debilitatur & infirmatur : quoniam peccatum dispositionem aliquam relinquat necesse est ad male agendum: & quanto quisque ad male agendum fortius dispositus est, eo ad bonum inuenitur infirmior. ¶ Versu decimoquarto , Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium vicinis meis valdè . In Elucidatione præpositionem Super , interpretati sumus Propter , quomodo ex Hebræo vertunt quidam, Propter omnes hostes meos fui opprobrium. Felix vertit, Ab omnibus tribulantibus me : quod ad eandem sententiam facillime accommodatur. Beatus autẽ Hieronymus vertit, Apud omnes hostes meos factus sum opprobrium, & vicinis meis nimis: hoc est, omnibus inimicis meis factus sum opprobrium, etiam vicinis meis valde. ¶ Versu decimosexto, In eo dum conuenirent simul aduersum me. Clarius sic ex Hebræo transferetur, Cum conuenirent simul, vel cum inirent concilium pariter aduersum me, accipere animam meam cogitauerunt, vel potius impie cogitauerũt. ¶ Versu decimooctauo, In manibus tuis sortes meæ. In Hebræo habetur, In manu tua tempora mea : quomodo habet & Romanum psalterium. Sententia autem eadem potest accipi: Ecce enim in manu Dei tempora nostra aduersitatis, prosperitatis, afflictionis & consolationis, vitæ & mortis, nihil aliud est quàm sortes nostras esse in ipsius manibus, idemque orationis sensus rectè accipitur. Chaldaica paraphrasis habet, In manibus tuis dies redemptionis meæ. ¶ Versu vigesimo, Illustra faciem tuam super seruum tuum. Illustra valet, illumina, vel lucere fac, vel ostende cum illuminatione siue irradiatione. Chald.paraph. habet, Lucere faciocunditatem faciei tuæ super seruum tuum. ¶ Versu vigesimosecundo, Qui loquuntur aduer
C sus iustum iniquitatem. Beatus Hieronymus vertit, Quę loquuntur aduersus iustum vetera: id est, diu excogitata mendacia , & iniquitatem multũ elaboratam, diuque in corde velut parturiendo gestatam. Vel vetera, id est, corrupta & putrida, malaque & sordida: hoc est impia. Alii vertunt, grauia vel dura, iniqua, superba, vel opprobria. ¶ Versu 24, Perfecisti eis qui sperant in te. Perfecisti id est, operatus es sperantibus in te, vt habet Hieronymus. Vel operatus es pro sperantibus in te. Cæterũ, illud quod sequitur, In conspectu filiorũ hominum, in Elucidatione coniunximus cum particula subaudienda : hoc modo, Quam reddes eis in conspectu filiorum hominũ. Cui astipulatur Chaldaica paraphrasis sic habens, Operatus es sperantibus in te, vt reddas eis præmium bonum in conspectu filiorum hominum. ¶ Versu 30, Veritatem requiret dominus. Hieronymus, Fideles seruat dominus. Quod cũ lectione cõmuni facile concordari potest, si intelligamus Deum requirere fideles ad saluandum eos, quomodo requirit pastor oues, ne pereant, & saluator eos quos saluare velit. Hoc enim modo requirere veritatem vel fidelitatem, idem censebitur quòd custodire vel saluare fideles, & facientes veritatem.

IN PSALMVM XXXI.

V Ersu quarto , Conuersus sum in ærumna mea , dum configitur spina . Hæc lectio quam habeat intelligentiam , ex Elucidatione patuit . In Hebræo autem secus habetur . Sic enim vertit Hieronymus , Versatus sum in miseria mea , cum exardesceret messis iugiter . Quod
D ita potest intelligi , Tribulatus & afflictus sum in miseria mea, cum viderem iugiter peccata mea matureſcere, & appropinquante æstu diuini iudicii, quasi ad propinquam retributionem parari . Quo enim diutius peccator quilibet in peccatis absque pœnitentia & confessione dissimulando perseuerat, eo ad retributionem punitionis magis magisque appropinquat , & velut exardescit, coquitur, & matureſcit continuò messis eius, ita vt iudicio per singulos dies fiat propinquior. Aliter vertunt Felix atque alii nonnulli interpretes: Immutatus est humor meus in siccitates æstatis: vel, Versus est viror meus in siccitate æstatis: hoc est, Quicquid ante peccatum in me fuerat viroris & humoris , ex gratia Dei, velut exiccatum est, quomodo æstate nimio æstu solet exiccari terra . Vel sic , Conuersa est siue euersa pinguedo mea, siue humidum meum in siccitatibus: id est (iuxta Felicis interpretationem) factus sum macilentus & exiccatus, ac si positus fuisse ad radiũ solis in ęstate. Atque ita ad corporis afflictionẽ hæc lectio secundum literam referetur, vel etiam ad animam secundum spiritualem intelligentiam. ¶ Versu 9, Tu es refugium meum à tribulatione quę circundedit me: exultatio mea, erue me à circundantibus me. Hunc versum ita transfert Hieronymus, Tu es protectio mea, ab hoste custodies me, laus mea, saluans circũdabis me. Quæ lectio ex seipsa claram habet intelligentiam. Alii partem illã posteriorem, exultatio mea, &c. aliter vertunt : Canticis liberati circundabis me : hoc est, cum circundabis me ad pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rectionem & liberationem,accipies à me cantica liberationis,quæ pro gratiarum actione tibi decantabo liberatus. ¶Versu decimo,Firmabo super te oculos meos.Beatus Hieronymus,Cogitabo de te oculo meo.Felix,Innuam super te oculo meo. Sanctes, Consulam tibi oculo meo . Prouenit autem ista diuersitas ex ambiguitate vocabuli Hebraici iaatz,cuius hic futurum ponitur,quod(teste Reuchlinio) significat decreuit,cogitauit,consultatione concluſit,ſtatuit. Eſt autem ſenſus prædictarum verſionum ferè idem:nempe hic,Ego dominus habebo(vt dici ſolet)oculum & reſpectum ad te, conuertam oculos & aſpectum meum ad te,vt te dirigam in via quam ambulare debes: vt ſi forte errare volueris à rectitudine,ego tibi indicē atque monſtrem errorem:& ſi forte ignorare contigerit quò pergere & quid agere debeas,ego tibi indicem quid placitum ſit mihi. Et loquitur Deus ſecundum conſuetudinē hominum,qui ambulantium per ignota itinera greſſus oculo & aſpectu proſequuntur,vt de recto honóque itinere admoneant,& ab errore deuiorum viæ ignaros cuſtodiant. Aut ſecundum modum quo parentes præeuntibus in via filiis,qui viam tamen ignorant,continuò oculos habent ad viam filiorum,vt illis iter rectum demonſtrent.Hæc autem intelligentia etiam in Elucidatione comprehenditur,tametſi pleniorem illa aſsignet interpretationem.Noſtræ autem lectioni & expoſitioni videtur apertius conſonare quod habet Chaldaica paraph.Ponam vel firmabo ſuper te in bonum oculos meos.

DE TITVLO PRÆCEDENTIS PSALMI.

IN titulo huius pſalmi vna dictio præponitur, quę hactenus nuſquam occurrit,videlicet Maſcil,pro qua ſeptuaginta interpretes in Græco verterunt συνεσις, quod Latine intellectus dicitur.Beatus Hieronymus eruditionem transfert,quòd ferè idem valet.In Chal.tranſlatione habetur intellectus,vel eruditio bona. Cur autem huic pſalmo titulus præmittatur bonæ eruditionis,vel boni intellectus,facile percipiemus,ſiquid nos hic pſalmus doceat,attendimus. Docet autem nos intelligere quomodo peccati remiſsionem aſſequi debeamus: & in hoc nos erudit , atque prudentes facit, quomodo vera pœnitentia ad Deum conuerti,eiusque iram effugere valeamus,& in peccatis commiſſis nequaquam permanere. Quis autem dubitet optimam hāc eſſe eruditionem & intellectum preciosum vtiliſsimamque prudentiam? Docet enim ſalubriter lugere, quo nihil eſt in hac vita homini magis vtile,vel magis neceſſarium. Beati enim qui lugent,quoniam ipſi conſolabuntur.

IN PSALMVM XXXII.

ERſu primo,Rectos decet laudatio.Felix,Rectis decoravel formoſa eſt laus:hoc eſt,rectos decet: quemadmodum illud quod apud Sapientem ponitur,Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris:tantundem valet,atque,Non decet peccatorem,Dei laudatio. ¶Verſu tertio,Bene pſallite ei in uociferatione.Hieronymus,Diligenter pſallite in iubilo. Felix, Bene pſallite cum iubilatione: vel,Facite bonam melodiam & tripudium cum iubilatione,vel muſicis inſtrumentis bene canite cum iubilatione. ¶Verſu quinto, Diligit miſericordiam & iudicium.In Hebræo non habetur miſericordiam,ſed tzedaka,id eſt,iuſtitiam:coniungendo iuſtitiam cum iudicio,vt frequenter in ſcripturis fieri ſolet. ¶Verſu ſexto,Spiritu oris eius,omnis virtus eorum.Hieronymus,Omnis ornatus eorū.quod cum lectione vulgata habet eandē interpretationē.Vnde & Felix non aliud quàm virtutē vertit.Alii autem aliqui interpretes vertunt , Omnis exercitus eorum . Cuius lectionis ſenſus eſt , Non ſolum cælos maximos orbes in ſua amplitudine à Deo fuiſſe ſolo verbo creatos,verum etiam cæleſtes exercitus,& immenſum illorum ſpirituum numerum, qui in eis eſt, ſimul ab initio in ſua multitudine fuiſſe ſpiritu oris Dei in ſui generis nobilitate conditos. Atque in hanc ſententiam conuenienter interpretari poſſet etiam communis lectio,per virtutem intelligendo exercitum : quemadmodum frequenter & aliàs fieri ſolet.In Hebræo enim hoc loco habetur tzebaam, quod ſonat exercitum,vel militiam,vel virtutem eorum. ¶Verſu ſeptimo,Congregans ſicut in vtre aquas maris.Felix, Congregans ſicut cumulum,aut velut in cumulo aquas maris. ¶Verſu nono,Quoniam ipſe dixit,& facta ſunt.In Hebræo ſingulari numero habetur,Quoniam ipſe mandauit,& factus eſt: ipſo præcipiente,ſtetit : totus videlicet orbis, & vniuerſa mundi machina ad imperium domini eſſe accepit,& in ſua ſubſiſtentia conſtitit. ¶Verſu decimo,Dominus diſsipat conſilia gentium.Hieronymus,Dominus diſſoluit conſilium gentium,irritas fecit cogitationes populorum. Felix,Amouit vel prohibuit cogitationes populorum. Eadem eſt horum cum noſtra lectione ſententia. ¶Verſu decimoquarto , De præparato habitaculo ſuo reſpexit.Hieronymus,De firmiſsimo ſolio ſuo proſpexit vniuerſos habitatores terræ.Felix,De habitaculo ſeſsionis vel habitationis ſuæ proſpexit omnibus habitatoribus terræ,vel prouidit : quod ipſe interpretatur,Prouidentiam habuit de eis. Vel ſimpliciter,Reſpexit omnes habitatores terræ.

¶Verſu decimoquinto, Qui finxit ſigillatim corda eorum.Hoc loco videtur prima facie aliquam onare contrarietatem litera Hebræa,atque lectio ſeptuaginta interpretum vulgata.Hæc enim habet κατα μονας: id eſt, ſingulatim vel ſingulariter. In Hebræo autem iachad ponitur : id eſt,ſimul ſiue pariter. Vnde Beatus Hieronymus, ac cæteri ex Hebræo interpretes vertunt , Qui fingit pariter cor eorum. Videtur autē contrarietas aliqua eſſe inter eum qui dicit, Deū finxiſſe ſigillatim vel ſingulariter corda filiorū hominū,& eum qui diceret,Deum pariter finxiſſe corda eorum. Sed aduertendū eſt,quòd Hebraicæ literæ ſenſus nequaquam vult Deum pariter,id eſt ſimul tempore,feciſſe corda filiorum hominum:ſic quaſi iuxta hęreticorū quorundā errorē omnes animas à principio Deus creaſſet: quēadmodum vniuerſam angelorū multitudinē ſimul tēpore creauit. Id enim prorſus impiū & catholicę doctrinæ eſt aduerſum.Neque omnino litera Hebręa hunc ſenſum patitur,quoniam non plurali numero dicitur, Qui finxit pariter corda eorum:ſed numero ſingulari, Qui finxit pariter cor eorū.Vnde nequa-

quam poteſt ille ſenſus accipi de concreatione animarum hominum, id quod attendenti proprietatem & vim elocutionis vnicuique facile poteſt fieri manifeſtum. Et forſitan ſpeciali conſilio ac ſpiritus ſancti inſtinctu,ſeptuaginta interpretes prauam intelligentiam ac ſenſum peruerſum amouere volentes,lectionem poſuerunt:quæ illi falſæ ſententiæ videretur non ſolum non fauere,ſed etiam aduerſari,dicentes, Qui finxit ſigillatim corda filiorum hominum. Quę lectio pulchre intelligi poteſt ad firmationem catholici dogmatis,quòd ſingulas hominum vitas & animas(quæ per corda ſignificantur) Deus creauerit ſigillatim vel ſingulariter ſiue ſeparatim:tunc videlicet vnamquanque de nouo creans in illo ipſo momento,quo in corpus proprium eam infundit. Quę intelligentia manifeſte aduerſatur erroneo dogmati,cuius ferunt Auerroim vel authorem,vel aſſertorem extitiſſe . In litera autem Hebraica illud iachad,id eſt,pariter,vel ſimul, ſecundum virtutem valere videtur,etiam,vt ſit ſenſus: Qui finxit etiam cor eorum,& intelligit omnia opera eorum . Nam in tali ſignificatione ſolet nonnunquam pariter vel ſimul vſurpari:velut cum dicimus,Deus de nihilo creauit nos, & pariter nos ad imaginem ſuam fecit, ſimulque capaces eſſe fecit ſuæ gloriæ : tantundem eſt ac ſi dicatur, Qui etiam nos ad imaginem ſuam creauit,atque etiam capaces fecit ſuæ gloriæ. Et iuxta hunc ſenſum apta valde habebitur connexio,cū eo quod præcedit atque ſubſequitur,in hunc modum,Dominus de ſuo habitaculo proſpexit ſuper omnes inhabitantes terram,qui etiam fecit corda eorum, & intelligit omnia opera eorum . Quaſi dicat propheta,Non mirum ſi ſuper filios hominum proſpiciat Deus,ſi ipſius erga illos prouidentia extenditur:quandoquidem etiam intima illorum formauit,& vitam,atque adeò vitæ totius principiū(quod in corde eſt) inſpirauit in eis,ac proinde omnia eorum cognoſcit opera.Poſſet etiam illud(pariter) aliter intelligi,Qui format pariter,ſupple cum corpore,cor eorum:id eſt,ſimul cum corporis plaſmatione animam creat & infundit vniendo corpori:quod etiam errori ſuprà citato manifeſte aduerſatur.Atque huic ſenſui videtur vtcunque accedere Chaldaica paraphraſis habens in hunc modum, Creans vel formans eos, vnit corda eorum,& veſtigat omnia opera eorum. ¶Verſu decimoſeptimo,In abundantia autem virtutis ſuæ non ſaluabitur.In Hebræo per actiuum genus habetur,In abundantia vel multitudine roboris ſui aut fortitudinis ſuæ non ſaluabit,vel non liberabit . Quod eandem facit cum noſtra lectione ſententiam,ſi intelligatur,Nō ſaluabit ſeſe equus,neque ſeſſorem ſuum. Nam & noſtram lectionem quæ paſsiuum habet , in Elucidatione ſic ambigue interpretari ſumus, Non ſaluabitur neque equus ipſe,neque ſeſſor illius. ¶Verſu decimonono, Et alat eos in fame. In Hebræo, Et viuificet eos in fame,quod in idem redit.Qui enim alit alioqui moriturum, quaſi viuificat, dum vitam ſuſtentando,vitam quaſi præbet.

IN PSALMVM XXXIII.

PSalmus iſte per alphabeti Hebraici literas(vt ſuprà diximus de pſalmo 24) procedit,ſingulis verſibus ſingulas literas ſecundum ordinem alphabeticum in capite præferentibus. ¶Verſu ſecundo, In domino laudabitur anima mea. De verbo Laudabitur, diximus in principalibus annotationibus,quod pro Gloriabitur ponatur . Vnde Felix vtrunque vertit, quaſi ſub indifferentia conſtituens, laudabitur vel gloriabitur.Sanctes vertit,In domino laudabit ſe anima mea, quòd eſt gloriari. Qui enim gloriatur,quaſi ſecundum modum aliquem ſe laudat,vel ſibi complacet in illo in quo gloriatur. Denique etiam vulgò cum gloriari volunt homines,ita ſolent dicere,Laudabo me,quod hoc illúdve egerim,aut quòd illi rei non conſenſerim:id eſt,glorior & gaudeo. ¶Verſu 5,Accedite ad eum,& illuminamini.Hieronymus,Reſpicite ad eum , & cōfluite: id eſt,leuate oculos veſtros ad eum,& cumulatim vniuerſi ad eū accurrite,& vultus veſtri non confundentur.Felix,Reſpexerunt ad eum,& cucurrerunt, ſiue confluxerunt,aut reſpexerunt in eum,& illuminati fuerunt,& vultus eorum non confundentur. ¶Verſu ſeptimo,Immittit angelus domini in circuitu timentium eum.Hieronymus,Circundat angelus domini in gyro timentes eū,& eruet eos.Felix,Moratur,vel quieſcit, vel caſtrametatur angelus domini per circuitum timentium eum. Quæ verſiones ſententiam vulgatæ lectionis quæ in Elucidatione priori loco exponitur,clarius exprimunt. ¶Verſu nono,Non eſt inopia timentibus eum . Non eſt inopia,id eſt,non eſt deficientia vel defectus,quod clarius exprimitur in pſalterio Romano,Nihil deeſt timentibus eum. ¶Verſu decimo,Diuites eguerunt & eſurierunt. In Hebræo habetur,Leones vel catuli leonū ſiue leunculi depauperati ſunt,vel inopes facti ſunt,& eſurierunt:id eſt,egeſtatem paſsi ſunt. Nimirum diuites huius ſæculi,qui per fas & nefas congregant,& fraudant, Deum non habentes præ oculis,rectè ob ſuam rapacitatem leones vel leonum catuli appellantur.In ſecūda autem parte,cum dicitur , Inquirentes autem dominum non minuentur omni bono : impropriè admodum videtur accipi verbum Minuentur,pro Deficient,vt habet pſalterium Romanum, Vel defectum patientur, vel indigebunt.Vnde Hieronymus vertit,Quærentibus autem dominum non deerit omne bonum. ¶Verſu 16,Vultus autem domini ſuper facientes mala . Beatus Hieronymus nobiſcum vertit,Vultus domini. Felix autem vertit ſub indifferentia,Vultus vel iræ domini.Nam(vt ſuprà diximus in annotationibus pſalmi 20)vultus domini aliquando pro iracundia accipitur, propterea quòd in vultu ira ſoleat relucere,dum toruo & ſeuero vultu aſpicimus eos quibus iraſcimur.¶Verſu 21,Mors peccatorum peſsima. Hieronymus,Interficiet impium malitia,& odientes iuſtū culpabuntur. Hoc eſt, peribit impius, & morte æterna punietur propter malitiam: & odientes iuſtum, culpabiles inuenientur, & rei peccati in iuſtos.Vel culpabuntur,id eſt,accuſabuntur atque condemnabuntur. Vnde Felix vertit, Odientes iuſtum deſolabuntur,vel deſtruentur. ¶Verſu vltimo, Et non delinquent omnes qui ſperant in eo. Hieronymus iuxta ſententiam noſtræ lectionis vertit,Non peccabunt omnes ſperantes in eo.Felix autem vertit,Non deſolabuntur,vel non pœnitebit ſperantes in eo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI. E

HVic psalmo præmittitur titulus historicus,in hunc modum,Dauid, cum immutauit vultũ suum vel os suum coram Abimelech, & dimisit eum, vel eiecit eum, & abiit.In quo titulo difficultas est;eriam secũdum historiam propter nomen Abimelech. Si enim pro Abimelech diceretur Achis;facilis esset intelligentia ex historia primi libri Regum.In cuius capite 21.describitur,quomodo à
1.Re.21. facie Saulis fugiens Dauid,postquam ab Abimelech panes propositionis accepisset, & Golię gladium ad regem Geth Achis nomine,confugit,sperans ibi se saluandum à facie Saulis.Verum cum fama nominis Dauid illic quoque vulgaretur, dicentibus ministris Achis, Nónne iste est Dauid rex terræ,cui cantabant in choro,Percussit Saul mille, & Dauid decem millia? Territus Dauid, furere se simulauit, & vultum atque os immutauit coram rege Achis,collabi se sinens inter manus eorum,& in ostium portæ impingens,perque barbam saliuã emittens,adeò vt obiurgans rex Achis seruos suos,diceret, Quare adduxistis ad me hommem istum insanum,vt fureret me præsente?Ac deinceps,Dimittite illũ hinc, ne ingrediatur domum meam.Cui sanè historiæ per omnia titulus optime quadrat,qui de immutatione vultus Dauid,& de eiectione siue expulsione,atque abitu siue euasione eiusdẽ expressam facit men F
tionem. At si ita diceretur,Dauid post euasionem,primum quidem de manu Saul,deinde de manu Achis regis Geth, psalmum istum composuisse in gratiarum actionem , non pro hac solum liberatione, sed in generali pro omnibus beneficiis Dei,quæ simul memori mente & animo grato recogitabat: ita tamen vt ista particularis liberatio occasionem præstiterit generalis gratiarum actionis. Verum obstare videtur huic dictio quod dicitur,coram Abimelech, non coram Achis. Quod inc̃modum Iudeorum quidam Rabbini soluere conantur, dicentes eundem esse, qui & proprio nomine Achis nominabatur,& à communi regni sui appellatione Abimelech : quo nomine regis Palæstinorum appellabantur antiquitus:quemadmodum reges AEgypti Pharaonis nomine solebant appellari, sicut ex sacris literis facile potest cõprobari. Beatus Augustinus prolixa interpretatione mystice hæc exponit ad Christi passionem,& per resurrectionem ab omni periculo euasionem, ea referens, vt sit Christi ad patrem pro se & omnibus membris,proque sua & omnium liberatione,gratiarum actio. Qui de his plura cognoscere desiderat,apud patrem sanctum Augustinum in tituli expositione abunde multa inueniet.

IN PSALMVM XXXIII.

Versu primo,Iudica domine nocentes me.Hieronymus, Iudica domine aduersarios meos.Fe- G
V lix Contendè cum contendentibus mecum:id est,contra illos litiga,vel pugna,vel dimica qui mihi oppugnant,vel contra me dimicant mihi nocere cupientes. ¶Versu tertio. Effunde framean,& conclude aduersus eos qui persequuntur me. Hieronymus, Euagina gladium, & præoccupa ex aduerso persequentes me:hoc est,euaginato gladio occurre persequutoribus meis in prælium , exurge in occursum illis,& irrue in illos, vt eos tua potentia expugnes. ¶Versu octauo, Superuacue exprobrauerunt animam meam.Secus habetur in Hebræo.Sine causa fecerunt foueam, vel foderunt foueam animæ meæ:id est,sine causa & meo merito posuerunt mihi insidias. Atque ita prior pars versus,nempe,Gratis absconderunt mihi interitum laquei sui,eadem est cum posteriori iam explicata.
¶Versu nono,Veniat illi laqueus quem ignorat.Pro laqueo,Hieronymus vertit calamitatem, alii contritionem vel desolationem:Felix,strepitum,tumultum vel deuastationem.Sententia autem in his omnibus manifeste eadem est. ¶Versu duodecimo, Eripiens inopem de manu fortiorum eius. Accommodatius ad Grammaticam congruitatem diceretur,De manu fortiorum eo. Vnde Felix vertit, Eripiens inopem à fortiori illo. ¶Versu decimoquarto, Retribuebant mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ.Felix hanc particulam,sterilitatem animæ meæ sic interpretatur, Quod faciunt mihi,malum pro bono reddentes, est vt mors animæ meæ, & quasi eam sterilem faciunt, & reddunt eam semimortuam, & eam in illa ponunt anxietate , in qua mulier solet esse post partum. Quæ expositio satis H
cum Elucidatione nostra concordat. Posset etiam sic exponi,Retribuebant mihi malũ pro bono, per quod sterilem fecerunt animam meam:id est,vitam meam quia sua ingratitudine fecerunt vt illis nihil profuerit vita mea quã pro eis expãdi,& erogaui frustra:quę expositio satis apte quadrabit,cũ ad Christum psalmus applicabitur. ¶Versu 15,Ego autem cũ mihi molesti essent,induebar cilicio. Hieronymus,Ego autem cum infirmarer ab eis,induebar cilicio: id est,cum tribularer,affligerer,molestarer ab eis:quod cũ nostra lectione idẽ valet. Aliter vertit Felix,Ego autem,cũ ipsi infirmarentur,indumentũ
Rom.2. meũ saccus vel ciliciũ:hoc est,non reddidi malũ illis pro malo, sed cũ ipsi infirmarentur, aduersa paterentur,tristarentur,ego condolebam illis,non gaudebam super malo afflictionis illorũ,sed afflixi meip sum iciunio & oratione,lugens cum lugentibus,secundum charitatis fraternę expostulationem.Verum quia oratio mea locum non inueniebat,nec effectum in eis ad me rediit,& in meam vtilitatem est conuersa. ¶Versu 17, Quasi proximum & quasi fratrem nostrum, sic complacebam.Lectio nostra Latina hoc loco non facilem habet intelligentiam , & videtur in sermone esse incommodum . Facile autem vtrique mederi posset, si tantum adiiceretur præpositio ΑΝ, hoc modo, Quasi ad proximum,& quasi ad fratrem nostrum sic complacebam . Aut si casus accusatiuus mutaretur in datiuum, hoc modo, Quasi proximo , & quasi frarri nostro sic complacebam . Atque ita per casum datiuum habet lectio Græca, ὡς ἑταίρῳ καὶ ἀδελφῷ. Iuxta priorem modum cum præpositione vertit Hieronymus, Quasi ad amicum & quasi ad fratrem meum sic ambulabam.Posset etiam verti per nominati-

A tum,hoc modo,Quasi amicus,quasi frater,sic placide comersabar erga illos , sic æquum & placidum illis me in conuersatione exhibui. ¶Versu eodẽ,Quasi lugens & contristatus,sic humiliabar . Hieronymus,Quasi lugens mater,tristis incuruabar.id est,sic humiliabar,& tristitia grauabar pro malo inimicorum meorum,sicut mater tristatur,dolet,&luget super mortuo vel infirmo filio suo. Aliter Felix, Sicut lugens matrem,nigerrimus humiliatus sum.id est,tanquam lugens matrem nigris indutus lugubribus vestibus,sic humiliaui me , afflixi atque contristaui pro inimicis meis. ¶Versu decimooctauo, Et aduersum me lætati sunt.Hieronymus,In infirmitate mea lætabantur.Felix,Cum ego autem attritus essem vel confractus, vel claudicarem,lætati sunt.Alii,In claudicatione mea lætati sunt . Quæ omnia eandem habent sententiam,hanc videlicet,Cum ego infirmarer vel deficerem viribus,siue claudicarem,atque vel modicum vacillare siue deficere inciperem,inimici mei lætabantur in malo meo.Quod autem sequitur,Congregata sunt super me flagella:beatus Hieronymus vertit,Collecti sunt aduersum me percutientes:quę lectio nostrę vulgatæ est quædam explanatio.Felix claudos vertit.Cõgregati sunt (inquit)aduersum me claudi.id est,homines abiecti,vt ipse interpretatur. ¶Versu decimonono,Dissipati sunt, nec compuncti,tentauerunt me,subsannauerunt me subsannatione.Ex Hebræo,Sciderunt & non tacuerunt,insimulatione verborum fictorum.Hoc est,lacerauerunt me iniuriis & maledicentiis,& non prohibuerunt linguas suas ab huiusmodi verbis ad derisionem fictis & compositis,mihi illudẽtes.
¶Versu vigesimotertio, Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur,& in iracundia terræ loquen-
B tes dolos cogitabant.Hieronymus ex Hebræo,Non enim pacem loquuntur,sed in rapina terræ verba fraudulenta concinnant:quod sensum habet apertum,Non loquuntur,quæ pacis sunt,sed vt male rapiant,dolos componunt.Alii vertunt,Non enim pacem loquuntur, & super humiles vel mansuetos terræ verba fraudulenta cogitant,vel componunt, vel concinant. ¶Versu vltimo,Et lingua mea meditabitur iustitiam tuã.Pro meditabitur in Hebræo habetur futurum verbi hagag,quod (vt Ioãnes Reuchlinius testatur) significat meditatus est, dissertauit, disputauit, ratiocinatus est, loquutus est , sonos seu verba composuit . Vnde hoc loco transferri potest , Lingua mea tota die loquetur vel sonabit vel modulabitur vel dissertabit iustitiam tuam.

IN PSALMVM XXXV.

Versu primo,Dixit iniustus,vt delinquat in semetipso.Hieronymus, Dixit scelus impii in medio
V cordis eius,non esse timorem Dei ante oculos eius.Cuius sensus est,Iniquitas & peccatum impii hoc ipsi persuadent,vt cogitet in corde suo & existimet,non debere se timorem Dei ante oculos habere . Quod translatio Chald.clarius sic exprimit , Dixit scelus siue iniquitas impio in medio cordis eius ne ponat timorem Dei ante oculos suos.Vbi per scelus intelligi potest,vel peccatum,& iniquitas ipsa,quæ peccatorem excæcat,& facit non timere neque attendere hominum iudicia , & velut
C persuadet cordi peccatoris,Dei timorem abiicere:vel diabolus scelestus& author peccati. Nam & ipse hoc maxime cordibus hominum persuadere conatur,vt Deum nõ habeant præ oculis , quo sibi seruiant liberis. ¶Versu secundo,Vt inueniatur iniquitas eius ad odium.Ad odium , beatus Hieronymus vertit,ad odiendum.Quod potest exponi passiue,vt odio habeatur,scilicet à Deo,quomodo nos in Elucidatione explicauimus:vel actiue,ad habendum odio,subaudiendo bonum. Quod etiam apte quadrabit proposito Psalmi,quoniam ad consummatam impietatem hoc pertinet, sic in iniquitate defigi, & illi adhærere vt virtus habeatur odio. Nam qui ex infirmitate qualibet peccant aut fragilitate humana,& si ad tempus passioni subiecti præeligant iniquitatem, non inuenitur tamen eorum iniquitas ad odium boni. Diligunt enim bonum,& amant eos qui bene agunt, licet propter fragilitatem & passionem præeligant malum. ¶Versu tertio,Noluit intelligere vt bene ageret.Hieronymus,Cessauit cogitare benefacere . hoc est , eousque in impietate sua progressus est impius, vt non vltra cogitet de faciendo bene,sed absque freno iam in omne malum habeat præceps. Quod à nostra lectione nõ dissonat, Noluit intelligere vt benefaceret.id est,noluit cognoscere,noluit cogitare,quomodo benefaceret , vel de faciendo bene:quod clare habet Chald.Paraphra.Abscidit intellectum à bene operando. ¶Versu vndecimo,Prætende misericordiam tuam scientibus te.Dictio quæ in Hebræo habetur loco prætẽde,
D à verbo masach venit,quod significat duxit,traxit, extendit,vel tetendit. Vnde hoc loco Hieronymus vertit , Attrahe misericordiam tuam scientibus te . hoc est , trahe misericordiam tuam ad scientes te, vel duc misericordiam tuam ad credentes tibi,siue extẽde misericordiam tuam ad sciẽtes te,aut impartire misericordiam tuam fidelibus tuis.Et idem sibi vult verbum prætende, quod habet nostra lectio.

IN PSALMVM XXXVI.

Versu primo,Noli æmulari in malignantibus.Hieronymus,Noli contendere cum malignis. Fe-
V lix similiter:vel noli commiscerì velut in contentionem cum eis, quod facile ad sententiam nostræ lectionis applicatur,hoc modo,Noli zelo cõmoueri intra te super malignantibus,nõ te moueat impiorum prosperitas,ita vt cum eis velis ob hoc in contentionem miscerì,vt cum eis tu velis cõtendere. Verti etiam potest,Ne inuideas malignantibus,neque ira commouearis contra illos . Chald. Paraphra.alteram sententiam explicat,dicens,Ne æmuleris malignos,ne similis fias illis, & non æmuleris facientes iniquitatem.Hãc autem vtranque intelligentiam, in Elucidatione clare satis indicauimus.
¶Versu secundo,Quoniam tanquam fœnum velociter arescent . Ex Hebræo , Tanquam gramen,vel fœnum velociter succidentur vel conterentur,& sicut olus viride marcescent,vel sicut viror herbę aut germinis deficient. ¶Versu tertio,Inhabita terram,& pascẽris in diuitiis eius. In Hebræo non habetur,in diuitus eius,sed pascere fide,vel veritate.Ponitur enim nomen æmunah, significans veritatẽ vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

fidem. Recte autem secundum sententiam huius lectionis iubemur sperãtes in domino pasci veritate. Veritas enim & fides promissioni Dei, nos debet in bono nutrire, sustinere, educare, & ad incremen- E
tum iustum perducere. Ad illam enim intendentes, confortamur, consolamur, cõfirmamur in ea, & ad virtutis exercitia alacres atque potentes reddimur: quemadmodum solet confortare cibus edentes. Si enim vulgato sermone dicuntur homines quidam spe ali & viuere, maxime autem amantes (de quibus tritum prouerbium est, Spes alit amantes) cum tamen huius mundi spes frequenter nimium sperantes confundat & fallat: quanto magis optimo iure dicere poterimus, de sancta spe quæ in Deum est (quæ
Roma. 5. iuxta Apostolum non confundit, vtpote illius inixa veritati, qui mentiri nequit) quòd alere atque pa scere sufficiat amantes atque fideliter sperantes. Potest etiam intelligi de fide quæ in nobis est, quod ipsa nos debeat pascere: quoniam per dilectionem debet fides operari virtutis opera, quæ pabulum &
Galat. 5. cibus sunt animæ. Fides enim quæ sine operibus est, mortua cum sit, nescit pascere se habentes, neque
Iaco. 2. vitam dare, quæ vitam non habet. Eadem quoque intelligentia de veritate commode assignari potest, tam de veritate fidei, quàm vitæ. Potest etiam aliter intelligi, Pascere in fide, ad hunc sensum, Interim donec gustare non datur illam perfectam satietatem, quæ exhibenda est in patria, in fide pascere, in fi-
2. Cor. 4. de oblectare, per eam & in ea contemnendo quæ videntur temporalia: ea autem quæ non videntur æterna, tota mente contemplando, & iam nunc per fidem vera charitate perfectam, in cælis habendo cõ
Philp. 3. uersationem. Ex Chald. Paraphra. vertit Augustinus Genuensis, Negocioſus esto in fide, quod illi con
Matt. 6. sonat verbo Euangelico, Negociamini, dum venio. hoc est, Cura, donec tempus est operandi, diues fi-
eri in operibus bonis, quemadmodum Apostolus ait: & thezaurisare thesaurum bonum atque indefi-
1. Tim. 6. cientem in cælis iuxta sermonem domini. Adiuro te hoc loco, Christiane lector, considereS, & ipse tecũ F
expendas, quàm ampla atque augusta sit scripturarum sanctarum maiestas, & quàm abũdans nimium fœcunditas, quæ in vnico verbulo tam multiplicem complectitur intelligentiam, & singulas pio animo ad ruminandum suauissimas. O vere fœlices nimium, sua si bona norunt agricolæ sancti, quibus in hoc agro dominico concessum est atque complacitum, ingenii sui vires expendere. Illud quoque aduerte, priusquam hunc dimittaris lector, quòd istæ ex Hebræo versiones iam adductæ & expositæ facile possunt cum lectione vulgata concordari, si pronomen eius, cum dicitur, pasceris in diuitiis eius, referat do minum, vt sit sensus, Paſceris in diuitiis domini. Fides enim recta, & opera quæ per dilectionem operatur, sunt vere diuitiæ domini, quibus scilicet efficimur in Deo diuites. Imò & si referat terram, modo terra illa spiritualiter inrelligatur terra cordis (vt in annotationibus principalibus prolixè deducitur) facile erit inuenire concordiam. Verè enim diuitiæ cordis nostri sunt, fides & opera Deo digna, quæ il la operatur. ¶ Versu quarto, Delectare in domino. Delectare, id est, diuitias tuas siue delectationem tuam accipe, habe, pone in domino, quomodo vertit Felix. ¶ Versu quinto, Reuela domino viam tuã.
1. Petr. 5. Hieronymus, Volue super dominum curam tuam. id est (iuxta Petri verbum) omnem solicitudinem proiice in ipsum: quæ sententia secundum rem cum nostra lectione satis conuenit. Qui enim domino sua omnia reuelant, ad hoc faciunt, vt ipsi totum committant quod sibi incumbit. Siquidem ad hoc G
manifestamus nostras miserias, ad hoc communicamus consilia, vt subleuemur, vt iuuemur in eo quod per nosipsos non possumus. Felix vertit, Circunuolue secus dominum viam tuam. hoc est, quicquid agas, quocunque ambules, semper cum Deo permane, & ab eo ne discede, semper illi adhæreas optimo adiutori in omnibus. Quandiu enim in conspectu illius ambulas, & iuxta illum circunuoluis viam tuam, securus eris: quemadmodum pulli ab accipitre securi sunt, donec circunuoluũt secus matrem viam suam. Quòd si longius abscedant, in itinere suo inuenient periculum. ¶ Versu sexto, Subditus esto domino, & ora eum. Pro subditus esto, in Hebræo habetur imperatiuus verbi damam, quod significat quieuit, siluit, expectauit. Vnde ex Hebræo vertendum esset, Quiesce domino, vel tace domino, quomodo vertit Hieronymus. Tacet autem domino, vel silet, vel quiescit, qui non murmurat de iudiciis domini, æquanimiter fert quicquid Deo permittente conspicit euenire, prosperitatem scilicet malorum. suam afflictionem, atque similia, & in nullo obmurmurat. Quid verò aliud est in proposito loco, subditum esse domino? Patet ergo, quomodo hoc quod nostra lectio habet, cum prædictis conueniat. Pro altera autem parte, Et ora eum, vertunt, Et expecta illum vel parare illi: quod quomodo recti- H
us quàm oratione perficitur? Vndenam dissonat quod habet nostra lectio, Et ora eum. ¶ Versu decimo, Quæres locum eius, & nõ inuenies. Hieronymus, Cogitabis de loco eius, & non subsistet. hoc est, considerabis, & videbis ad locum in quo prius peccator erat, ad statum in quo florebat: & non inueni- H
es eum in eo statu & loco in quo paulo ante videras. Vnde Felix vertit, Considerabis locum eius (id est intellectum & considerationem adhibebis) & nõ adest. Verti etiam posset, Tu ędificaberis super locum eius. & nõ erit, supple, ipse impius. Quod in Dauide impletum cognoscimus. Saul enim interfectus est, & ipse successit in regnum illius. ¶ Versu duodecimo, Obseruat peccator iustum. Dictio Hebraica za mam, quæ hoc loco habetur, significat, præsumpsit, statuit, cogitauit. Atque ideo verti posset hoc loco, Præsumpsit impius contra iustum, vel statuit aut decreuit peccator, intellige: malas suas cogitationes contra iustum, aut cogitat contra iustum, vel de iusto, vt vertit Hieronymus. Felix vertit, Iniquam cogitationem cogitat impius aduersus iustum. Alii, malitioſe vel doloſe cogitat, quod est, præsumit. ¶ Ver su decimoquinto, Vt trucident rectos corde. In Hebræo habetur, Vt trucident vel interficiant rectos via, vel in via, quod secundum rem idem est cum eo quod habet lectio vulgata. Qui enim recti sunt corde, iidem sunt & recti via, vel in via sua. ¶ Versu vigesimoprimo, Inimici verò domini, mox vt ho- I
norificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient. Hieronymus, Inimici domini gloriantes vt monocerotes, consumentur sicut fumus consumitur. Quod apertam habet intelligentiam, si tantum intelligatur gloriari vt monocerotes, idem esse quod gloriari in fortitudine & poten-

A tia sua, tanquam si monocerotes essent: quomodo solemus dicere, fortes gloriari tanquam leones. hoc est, quasi de leonino robore. Felix ita vertit, Inimici domini velut adeps agnorum, vel, sicut preciosum agnorum defecerunt, in fumo defecerunt. id est, sicut adeps agnorum nullam habens resistentiam, ab igne consumitur, & in fumum resoluitur: sic inimici domini igne gehennæ cremabuntur. Aut accipiatur hic sensus, Inimici domini qui sunt tenerrimi & delicatissimi & pinguissimi sicut preciosum agnorum, vel sicut adeps agnorum, ipsi deficient subito, & igne peribunt æterno. ¶ Versu vigesimotertio, Quia benedicentes ei hæreditabunt terram. Hieronymus ac cæteri ex Hebræo interpreres vertũt per participia significationis passiuæ, in hunc modum, Benedicti eius, vel benedicti ab eo, hæreditabũt terram: maledicti autem eius, vel maledicti ab eo, peribunt. ¶ Versu vigesimoquinto, Cum ecciderit, non collidetur. Felix exponit, Cum cœperit cadere, non erit penitus proiectus: quem sensum in Elucidatione indicauimus. Quod autem sequitur, Quia dominus supponit manum suam: in Hebræo habetur, Dominus sustentat vel sustinet manum eius, scilicet viri iusti. hoc est, ne cadat, vel irreparabiliter cadat, apprehendit illum manu, atque ita tenet: quemadmodum tenere solent matres filiorum manus, vt etiam si palpitare cœperint illorũ crura debilia, materna sustentatione à casu præseruentur, aut certè priusquam se allidant, mox eleuent eos manu quem tenent. Et hoc manifestum est quomodo cum vulgata lectione in eundem sensum possit reuocari. ¶ Versu vigesimosexto, Non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. De hac posteriori parte in prioribus annotationibus quæstio
B mota est, quomodo veritatem habeat quod dicit Psalmista, nunquam vidisse se semen iusti quærens panem, cum multi conspiciantur hostiatim quæritare victum & viuere mendicato. Cui quæstioni responsio adhibita est, explicando, quid intelligi debeat quærere panem, iuxta sententiam literæ presentis. Faciliori tamen modo etiam alia via posset quæstioni fieri satis, repetendo vocabulum, derelictum, ad semen quærens panem, hoc modo, Non vidi iustum derelictum, nec etiam semen eius quærens panem vidi derelictum. hoc est, iustum derelictum non vidi, & filios iusti, etiam si ad tantam egestatem deuenissent, vt cogerentur mendicato quærere panem, nunquam vidi derelictos, quin illis (quanquam in verecundia & sobrietate, sufficienter tamen) præbuerit dominus quæ victui sunt necessaria. Quæ sententia quanquam non se offert prima facie, quia tamen & facilis est, & absque omni incommodo, nec Græcę nec Hebręæ lectioni repugnans aut dissonans, nequaquam venit aspernanda. ¶ Versu vigesimoseptimo, Tota die miseretur & commodat. Caue ne commodare hîc intelligas, commodo esse, vel commodum facere, siue prodesse, quomodo per contrarium dicunt incommodare, obesse, & dãnum facere. Non enim hoc sonat originalis lectio, neque Hebræa, neque Greca: Græce enim habetur verbum δανίζει quod manifeste significat mutuo dare vel accomoda dare, quod significat hoc loco cõmodare: cuius verbi actiui passiuũ ponitur versu huius Psalmi. 22. Mutuabitur peccator. Græce enim est δανιεῖται, id est, mutuum accipiet. ¶ Versu trigesimo secundo, Os iusti meditabitur sapientiam.
C Eiusdem verbi futurũ est hîc, de quo diximus in annotatione vltima ex Hebręo, in Psal. 34. in expositione versus vltimi, Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam. Vnde posset & hoc loco verti, Os iusti loquetur, sonabit, dissertabit, modulabitur, vel pronunciabit sapientiam. ¶ Versu trigesimotertio, Et non supplantabuntur gressus eius. Hieronymus, Non deficient gressus eius: Felix, Non commouebuntur gressus eius, vel nõ labetur aliquis gressuũ eius, vel non mutabunt, aut aberrabunt gressus eius, aut non claudicabunt. ¶ Versu trigesimoquinto, Et non damnabit cum, cum iudicabitur illi. In Elucidatione ita exposuimus, vt cum priore loco referat iustum: iudicatio autem, illi, posteriori loco referat impium, ad hunc sensum, Dominus non condemnabit iustum, cum iudicabitur impio, siue contra impium. hoc est, cum impius iudicabitur, non simul condemnabit Deus iustum cum impio. Posset tamen ex Hebraica lectione vtraque relatio ad vnum referri, ad hunc sensum, Deus non condemnabit iustum, cum iudicabitur ipsi iusto. hoc est, cum viri iusti fiet iudicium, ipse non condemnabitur iudicio Dei. Atque in hanc sententiam accepisse videtur Hieronymus. Cuius versio sic habet, Nec condẽnabit eum (scilicet iustum) cum iudicabitur. Felix adiicit relatiuum, dicens: cum iudicabitur ipse, scilicet iustus. Tanquam si dicat Propheta, Iustus, quanquam nunc ante tempus iudicetur ab impiis & irrideatur, in die tamen iudicii, quando verum fiet iudicium, non cõdemnabitur à Deo, nec irridebitur, sed in iustitia sua saluabitur. ¶ Versu trigesimoseptimo, Vidi impium superexaltatum & eleuatum,
D sicut cedros libani. Hieronymus, Vidi impium robustum & fortissimum, sicut indigenam virentem. Felix, Vidi impium robustum & integrum, aut recetem, fortem siue extendentem radices, sicut laurus viridis, vel sicut arbor vegeta. Dicit quoque Felix, vocabulum ezrach, cuius loco nos cedrum habemꝰ, significare apud Hebræos virum qui auita nobilitate floret, & in bono nomine viresci: quam significationem respiciebat facer Hieronymus, cum in versione diceret, indigenam virentem. Chald. translatio habet, Vidi impium fortem & validum, sicut arborem transplantatam & abundantem folijs: & trãsiit de mundo, & ecce non erat. Manifestum est autem, omnia hęc florem & apparentem gloriam prosperitatis impiorum significare. ¶ Versu trigesimonono, Quoniam sunt reliquię homini pacifico. Hieronymus, Ad extremum erit viro pax. id est, homini qui nunc in simplicitate & æquitate viuit, tãtsi nunc sit tribulatio & ingis afflictio, erit tamen pax & bonum illi in nouissimo. Pro malis enim quæ in præsenti vita accepit, bona tunc commutato ordine (iuxta patris Abrahæ vocem) recipiet. Alii sic le- Lucę. 16.
gunt, Merces vnicuique pax. Cuius sensus est, vnicuique viro nunc custodienti innocentiam & obseruanti æquitatem erit pax æterna, pax vera, in mercedem & beatam retributionem. Huic lectioni consonat, quod ex Chald. Paraphra. vertit Augustinus Genuensis, Finis hominis, pax. ¶ Versu quadragesimo, Iniusti autem disperibunt, simul reliquiæ impiorum interibunt. In Elucidatione & contextu ita distinximus præsentem versum, vt aduerbium simul ad posteriora adiunxerimus. Alii tamen malũt

Universidad de Deusto
Biblioteca

in præcedentem partem referre.hoc modo,Iniusti autem disperibunt simul:ac deinde,reliquiæ impiorum interibunt. Quæ lectio facilem habet sensum,omnes impios simul vnius ictu sententiæ, in æternã perditionem deturbandos.Atque huic posteriori lectioni magis fauent tum Græca tum Hebræa exẽplaria,atque etiam nonnulla vetusta Latina. ¶Versu eodem,Reliquiæ impiorum interibunt. Clarius dici posset,Reliquię impiorum, vel nouissimum seu merces impiorum,perditio & interitus.Felix,Nouissimum impiorum peremptum est.hoc est,Impiis nihil est relictum bonæ mercedis.

IN PSALMVM XXXVII.

VErsu secundo,Confirmasti super me manum tuam.Hieronymus,Tetigit me manus tua.Felix, Depressa est super me manus tua:vel,Depressisti super me manum tuam. ¶Versu septimo, Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus.Beatus Hieronymus vertit,Lumbi mei impleti sunt ignominia.Felix,Ilia mea repleta sunt combustione.Aut legi potest pro illusione,vilitas,contemptus aut immunditia.Habent autem hæc eandem sententiam cum vulgata lectione. Malę enim concupiscentiæ æstus,de quibus hoc loco manifeste videtur fieri mentio,rectè illusiones dicuntur & ignominia,combustio & ardor.Vnde Apostolus Paulus talem indicare volebat combustionem , cum diceret, 1.Cor.7. Melius est nubere,quàm vri.Quantam quoque habeant vilitatem,despectum & immunditiam,quilibet naturæ honestate docetur. ¶Versu octauo,Afflictus sum,& humiliatus sum nimis. Hieronymus, Euigilaui,& afflictus sum nimis: Felix, Collisus sum & contritus sum vehementer.Aut,dissolutus,relaxatus,mutatus sum,& confractus vsque nimis.hoc est,prorsus impotens factus sum ad bonum,quasi confractis & dissolutis omnibus viribus. Pro gemitu quoque cordis idem Felix palpitationem vel stre pitum vertit. ¶Versu decimo,Cor meum cõturbatum est in me.Hieronymus, Cor meum fluctuabat:Felix,Cor meum circuiuit,vel in orbem iuit.Hoc est,sic conturbatum est,vt videretur palpitare, & quasi præ anxietate sese voluere atque gyrare: quemadmodum euenire solet iis qui vehemẽter anxii sunt animo. ¶Versu vndecimo,Amici mei & proximi mei aduersum me , & cætera . Hieronymus, Chari mei & amici mei,quasi contra lepram meam steterunt.Felix, Ex aduerso plagæ meæ steterunt. hoc est,contra vulnus & morbum meum steterunt, vt magis ipsum augerent quàm lenirent vel minuerent,& ad deterius potius adducerẽt,quàm in vllo dolori proficerent.Posito nanque in doloribus pœnitentiæ,omnis amicorum & proximorum consolatio,maxime quæ secundum carnem proponitur,oneri potius est quàm consolationi,& dolorem pœnitentis aggrauat magis quàm lenit. ¶Versu decimonono,Cogitabo pro peccato meo.In Hebræo habetur futurum verbi daag,quod significat solicitus fuit,timuit,formidauit.Vnde hoc loco verti posset,Solicitus ero pro peccato meo (vt vertit Hieronymus)aut anxius ero, vel timebo, vel formidabo. Atque ita etiam accipi debet in nostra lectione verbum cogitabo,videlicet cum solicitudine & anxietate,quemadmodũ solent variis cogitationibus solicitari,qui sunt in timore positi.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

TItulus huius Psalmi iuxta Hebræum est,Psalmus Dauid,in commemoratione. Nam quod additur in Latinis atque Græcis exemplaribus,sabbathi,id in Hebræo nõ habetur,sed tantum in cõmemoratione,vel ad reminiscendum, vel ad commemorationem . Quod facilem intelligentiam habet de recordatione peccatorum,quoniam in hoc Psalmo potissimum fit mẽtio de peccatorum rememoratione,confessione, & exaggeratione,ad consequendam veniam peccatorum . Aut in commemoratione propriæ fragilitatis , infirmitatis atque miseriæ , quæ in nobis est ex nobisipsis , maxime dum à Deo derelinqui videmur.Et de hac fit in Psalmo prolixa mentio.Si autem iuxta vulgatos codices adiiciamus,in cõmemoratione sabbathi,significatur , Psalmũ cõuenire peccatori,de sabbatho subsequuturo vitæ & requiei æternæ solicito,& ipsam perdere formidanti, ac proinde pœnitentiam agenti. Vnde mox in principio Psalmi clamat,Domine,ne in furore tuo arguas me,&c.

IN PSALMVM XXXVIII.

VErsu secundo,Posui ori meo custodiam.Felix pro custodia vertit clausuram, capistrũ vel fiscellam:quæ idem sonant,& idem volunt,quod custodia . Beatus Hieronymus quid illud clausũ siue capistrum sit,quo os claudi debeat,in sua versione demonstrat,cum ait, Custodiam os meum silentio . Nimirum silentium, oris capistrum, clausura & custodia est. ¶Versu sexto, Vt sciam quid desit mihi.Felix,Cognoscam quàm breuis temporis ego:vel,Quanti temporis ego.id est, quanto tempore viuam,vel quando deficiam.Iuxta quem modum habet Chald.Paraphra . Vt sciam quando deficiam à sæculo. ¶Versu septimo,Ecce mensurabiles posuisti dies meos.Hieronymus vertit:Breues posuisti.Felix,Ad mensuram pugillorum posuisti,vel pugillos dedisti.id est, (vt ipse ait) iuxta minimam mensuram pugillorum.Sanctes dicit,Vt mensuram quatuor digitorum. Quæ omnia breuitatem nimiam sonant vitæ præsentis,& cum lectione nostra facile intelliguntur coincidere . Dum enim mensurabiles dies ait positos vitæ,significat eos valde breues esse & paucos, vt facile minimo negocio queant numerari vel mensurari.Psalterum Romanum habet,Veteres posuisti dies meos ; quod etiam cum prędictis coincidit:quoniam quod antiquatur,veterascit atque senescit,propè interitum est:& quę Hebr.8. vetera sunt,non longam possunt obtinere durationem. Quod autem sequitur, Et substantia mea tanquam nihilum ante te. Ex Hebręo vertitur,Vita mea,vel tempus meum,vel ęuum meum, quasi nõ sit, 2.Pet.3. in conspectu tuo.Nam(vt Petrus Apostolus ait)ante dominum dies vnus,sicut mille anni:& mille an- Psal.89. ni,sicut dies vnus.Et Psalmista confitetur domino,quoniam mille anni ante oculos tuos sicut dies hesterna quę præterit:quanto magis anni pauculi,vel 10,vel 20,vel 40,vel 60,aut potentatibus 80,aut

amplius aliquantulum, & hoc ipsum tamen labor & dolor . Vt merito dici posset,quòd tẽpus vitæ hominis,quasi nihilum sit ante oculos Dei,cuius est æterni duratio. ¶Versu octauo, Veruntamen vniuersa vanitas,omnis homo viuens . De hoc versu latius tractatum est in annotationibus huius Psalmi principalibus.Adiiciendum tamen videtur,quòd hoc loco habet Chald.Paraphra.in hunc modum,Omnia nihil reputantur , verum omnes iusti surgent ad vitam ętternam : quod facilem quidem habet & pulchram intelligentiam,sed à vulgata lectione & iis quæ circa eam exponendo dicta sunt, prorsus extraneam. ¶Versu nono, Veruntamen in imagine pertransit homo. Psalterium Romanum habet , In imagine Dei.Verum huius genitiui adiectio tam ex Hebræis , quàm ex Græcis & Latinis correctioribus codicibus probatur superflua.Neque satis loco conuenit, de imagine Dei facere mentionem . De particula autem illa Veruntamen,aduerte,quòd non aduersatiue accipiẽda est, sed potius expletiue vel assertiue,vt significet,Et quidem,vel & certe. Vnde Felix vertit,Certè:Hieronymus, tantum:Tantum (inquit)in imagine ambulat homo. ¶Versu vndecimo,Opprobrium insipienti dedisti me. Ex Hebræo deprecatiue vertunt,Opprobrium insipientis vel stulti ne ponas me.hoc est,non sinas illos mihi dominari,vel(vt postulare solet)gaudere super me. ¶Versu decimoquarto,Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius.Hieronymus,Posuisti quasi tineam desiderabilia eius.hoc est, Omnia in quibus oblectatur diues in hoc sæculo,tu facis quasi tineam,fœtida & corruptioni obnoxia,vel à tineis corrodi facis.Felix vertit ferè similiter cum Hieronymo:Tabescere fecisti velut tineam,precioſum eius.Aut liquefacere fecisti,vel putrescere fecisti desideratum ab eo, sicut araneam . ¶Versu vltimo , Remitte mihi vt refrigerer.Hieronymus,Parce mihi vt rideam,antequam vadam,& non subsistam. Felix, Declina à me,& corroborabor:vel relaxate à me, & confortabor,& consolidabor,antequã vadam & non ero.Quæ omnia,non nisi explanant vulgatæ lectionis sententiam.

DE TITVLO PSALMI PRAECEDENTIS.

TItulus Psalmi est,Pro Idithum,canticum Dauid. Quod intelligitur de Idithum cantore , cuius vocibus hic Psalmus traditus fuit decantandus.De hoc enim Idithum legimus,primi libri Paralipomenon 16.capite,quòd rex Dauid,vbi arcam domini intulisset in domum suam, ipsum simul cum Hemam constituerit ad confitendum domino,quoniam in sęculum misericordia eius,vtque tuba canentes & cymbala quatientes,& in aliis quoque musicorum instrumentis dulci modulatione sonantes,laudem concinerent.Et nomine verò Idithum,quod interpretatur,transiliens,mystica accipitur intelligentia:secundum quam, hic Psalmus pro transcendente inscribitur , quia mundum & omnia quæ transitoria sunt contemnendo transeuntur,& superfilientem ad æterna depingit:qui huius vitæ labilis & caducæ pertęsus dissolui cupit, & esse cum Christo,& in solo domino (contemptis omnibus & reputatis pro nihilo,quasi vanissimis)ponit expectationem suam. 1.Par.16. Philp.1.

IN PSALMVM XXXIX.

VErsu sexto,Beatus vir,cuius est nomen domini spes eius: & non respexit in vanitates & insanias falsas.Hieronymus,Beatus vir,qui posuit dominum confidentiam suam,& non est auersus ad superbias pompasque mendacii.Qua lectione velut exponitur,quid in nostra lectione per vanitates & insanias falsas intelligatur.Felix vertit, Et non respexit ad arrogantes vel superbos & diuertentes vel circumeuntes mendacia.id est,non adhæsit nec assimulauit se superbis,& iis qui operantur vel loquuntur mendacium.vel circumeuntes mendaciumid est,defendentes aut fouentes falsitatem & errores malos. ¶Versu septimo & octauo, Cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi. Annunciaui & loquutus sum,multiplicati sunt super numerum.Longe aliter vertunt ex Hebræo interpretes . Hieronymus sic habet,Multa fecisti tu domine Deus meus mirabilia tua & cogitationes tuas pro nobis.Nõ inuenio ordinem coram te:si narrare voluero,& numerare,plura sunt quàm vt narrari queãt.Cuius lectionis sensus est,Multa fecisti mirabilia,domine,& specialiter cogitatiões tuas mirabiles & occulta cõsilia tua,quæ pro nobis cogitasti,& pro nobis operari voluisti.|Sunt autem opera tua & cõsilia ista tua tam multa,vt non possim ordine debito cuncta recensere,neque inuenire numerum,ita vt nesciam vnde potissimum queam incipere sermonem,neque sufficiam enarrandis omnibus,tam sunt multa,tã varia,tam magna.Felix eandem inducit sententiã, quam supra Hieronymus,sed multo obscurius & intricatius. ¶Versu nono,Aures autem perfecisti mihi.In Hebræo ponitur verbum,carach,quod primo significat fodit,incidit,aperuit:iuxta quam significationem,Beatus Hieronymus ex Hebræo vertit, Aures fodisti mihi.Significat etiam prædictum verbum,ordinauit,disposuit, parauit vel apparauit : iuxta quam significationem habet communis lectio,Aures perfecisti mihi.id est ,aptasti & parasti,interiores videlicet animi,per quas audiam quid in me loquaris,vt fiam tibi obediens . Vnde Chald. Paraphrasis sic habet,Aures autem ad auscultanda præcepta tua formasti mihi . Et secundum hanc expositionem idem videtur esse'aurium perfosio,quod aurium perfectio.Spiritualiter enim aures apertas habent,vel incisas,vel perfossas,qui Diuinæ voci eas habent semper patentes , vt possit ipsa intus introire ad intima humani cordis:quemadmodum econtrario,clausas aures intelligimus habere spiritualiter,eos quorum auditus non est apertus ad suscipiendum interius Dei sermones.Vnde & incircuncisæ apud Hieremiam dicuntur aures obstinatorum in præuaricatione sua, quasi non incisæ, vel non perfossæ, vel non apertæ,ad suscipiendum sermones Dei.Notandum autem,quòd septuaginta interpretes hoc loco habent,Corpus aptasti vel perfecisti mihi. Iuxta quam lectionem etiam Paulus Apostolus decimo capite Epistolæ ad Hebræos adducit hanc partem Psalmi in testimonium.Cuius lectionis expositionẽ simul cũ nostra atque Hebręa in Elucidatione pariter implicauimus,& quasi in vnam cõpegimus sententiã. Hiere. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Versu vndecimo,In capite libri scriptum est de me,&c. Hæc atque præcedentia in Elucidatione atque annotationibus principalibus suprà exposuimus in persona Christi,propter authoritatẽ beati Pauli Apostoli:qui in Epistola ad Hebræos,hæc vt vocem Christi in mundum ingredientis,adducit. Verũtamen iuxta Hebraicam lectionem,Pauli Apostoli authoritate seclusa,facile totam lectionem cuilibet iusto liceret accommodare, hoc modo,Tu domine non exigis à me victimas & oblationes corporales pro expiatione peccatorum,sed obedientiam requisisti,& obedire me fecisti voci tuæ:& ego meipsum obtuli promptũ ad perficienda mãdata tua, dicens, Ecce adsum.In volumine enim libri tui in scriptura sancta,aut in prædestinatione tua scriptũ est super me:vel de me,hoc mihi iniungitur,hoc à me exigitur,vt faciam voluntatem tuam,non autem vt victimas feriã,aut holocausta corporalia. Atque ita cõsequenter cætera omnia satis quadrant. Sed & Chald.Paraphr.nihil omnino hoc loco de Messia videtur indicare.Neque iuxta hanc expositionem tantam facere oporteret difficultatem de commutatione modi loquendi,quantam indicauimus in argumento atque in annotationibus.Secundum tamen Apostolicam authoritatem,omnino cogimur,hanc scripturam Christi personæ accõmodare,vt ex superioribus euidens est ac manifestum.Notandum quoque,quòd in Hebræo non habetur, In capite libri, sed in volumine libri:quod facilius est accommodari cuilibet iusto,quàm prior lectio quę habet,In capite libri. E

IN PSALMVM XL.

Ersu nono,Verbum iniquum constituerunt aduersum me.Hieronymus,Verbum diaboli insundebant sibi. hoc est,proposuerũt in animo,&firmauerũt in proposito cordis sui cõsilia pessima quorum diabolus in ipsis author extitit. ¶Versu decimo,Qui edebat panes meos,magnificauit super me supplantationem.Hieronymus ex Hebræo vertit,Qui manducabat panem meum, leuauit contra me plantam vel calcaneum,quomodo etiam apud Ioannem ex ore Saluatoris adducitur. Felix tamen & cæteri magis vertunt,iuxta modum nostræ lectionis, Magnificauit super me supplantationem,vel magnificauit aduersum me calcem siue calcaneum.Est autem horum eadem sententia,Iudã proditorem fraudem magnam & dolum nimis insignem perpetrasse contra dominum suum,à quo nutriebatur,& nimis indigne illum optime meritum conculcasse , atque velut pedis calcaneo protriuisse. F

Ioan.13.

IN PSALMVM XLI.

Ersu primo,Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum . Felix, Quemadmodum ceruus vociferat super inundationibus aquarum,sic anima mea vociferat ad te Deus. Quod sic exponit, Sicut ceruus præ desiderio clamat ad vel propter inundationes atque torrentes aquarum , vt eos scilicet inueniat,& eis refocilletur:ita anima mea,ô Deꝰ,præ desiderio ad te clamitat.Aliter vertit Beatus Hieronymus, Sicut areola præparata est ad irrigationes aquarum,sic anima mea præparata est ad te Deus. ¶Versu octauo,Memor ero tui de terra Iordanis & Hermoniim, â monte modico . Hunc versum quidam ita exponunt,Memor ero mirabilium,quæ tu fecisti circa Iordanem fluuiũ,& in monte Hermoniim.Quod autem sequitur,A monte modico,Beatus Hieronymus vertit, A mõte minimo. Alii autem vocabulum Hebraicum tenent non versum,dicentes à monte Mizhar, quasi nomen sit proprium,non appellatiuũ. ¶Versu nono,Abyssus abyssum inuocat.Clarius verti posset, Abyssus ad abyssum clamat. id est , alta aliam vocat , iuxta expositionem in Elucidatione & annotationibus latius expressam. G

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

Psalmus iste,primus est inter eos qui inscribuntur filiis Core.Nam plures ex Psalmis hac inscriptione constat prænotari,de qua inscriptione sancti patres,maxime autem inter hos pater Augustinus, mysticas plures & pulchras ediderunt sententias,ex ipsa nominis Core interpretatione,quod caluitium vel caluariam sonat:vt spiritualiter illi intelligantur filii Core,qui filii sunt illius qui in caluariæ loco voluit crucifigi , illi videlicet qui Christo domino fide & charitate firmiter adhærentes,cuncta huius mundi despiciunt,& toto affectu ad cælestia anhelant:qui non nisi in caluaria, non nisi in cruce domini gloriari volunt,terrenam omnem consolationem , propter passionis dominicæ memoriam penitus respuentes.Et quidem facile hoc fuerit aduertere,attente considerantibus,quod fere Psalmi qui prædictam habent inscriptionem exprimant,vel magnum vitæ præsentis fastidium, vel ardens futuræ desiderium.Secundum literalem autem expositionẽ,dicere licebit,Psalmos quosdam filiis Core inscribi:quoniam ipsis canendi dabantur,& ad ipsorum spectabat officium, Psalmos istos peculiariter(qui sic prænotati sunt)Domino in musicis instrumentis decantare. H

IN PSALMVM XLII.

Ersu tertio,Ipsa me deduxerunt,& adduxerunt in montem sanctum tuũ, & in tabernacula tua. Hieronymus per futurum vertit,Ipsa ducent me , & introducent in montem sanctum tuum,& in tabernaculũ tuum.De quo in prioribus annotationibus diximus. ¶Versu quarto,Ad Deum,qui lætificat iuuentutem meam.In Hebræo habetur,Ad Deum lętitię & exultationis meæ. Id est, qui me facit gaudere,lætari,& exultare in spiritu meo.

IN PSALMVM XLIII.

Ersu sexto , Qui mandas salutes Iacob . In Hebræo per imperatiuum modum dicitur , Manda salutes Iacob : vel , præcipe pro salutibus Iacob , vt vertit Hieronymus . hoc est , præcipe vt saluatio fiat populo tuo . Te enim iubente veniet salus . In versu autem sequenti , vbi nostra

A lectio habet,Ventilabimus cornu : psalterium Romanum non habet cornu,neque etiam versio Hieronymi ex Hebræo,sed tantum,ventilabimus.Vocabulum tamen nagach,significat cornu petiit,vel cornibus percussit,aut offendit,aut insultauit,impegit,inuasit:significatque proprie impulsum &insultum animalium,qualem videlicet animalia cornibus faciunt. Vnde patet Hebraicæ vocis emphasim hac circunlocutione, ventilabimus cornu,non male neque infœliciter explicatam.In secũda autem parte pro, spernemus,Hieronymus vertit,conculcabimus:Felix,ad nihilũ deducemus. ¶Versu decimo,In Deo laudabimur tota die.Hieronymus ex Hebræo,In domino gaudebimus tota die. Vnde patet, quòd suprà psalmo 33. de verbo laudari diximus,verum esse nimirum laudari interdum pro gloriari, gaudere, & lætari accipiendum. ¶Versu vndecimo,Et non egredieris Deus in virtutibus nostris. Virtutes pro exercitibus accipi debẽt:quomodo & alibi,Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.Vnde Hieronymus, Felix,ac cæteri hoc loco vertunt,in exercitibus. ¶Versu duodecimo, Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros. Hieronymus,Vertisti terga nostra hosti. Felix, Conuertisti nos retrorsum à tribulantẽ:id est,fecisti nos fugere à facie inimicorum nostrorum : vel, fecisti nos posteriores inimicis nostris, quibus olim eramus priores. ¶Versu decimotertio,Dedisti nos tanquam oues escarum.Hieronymus, Dedisti nos quasi gregem ad vorandum.Felix,Dedisti nos sicut oues in cibo,videlicet vt nos deuorent inimici nostri pro libito. ¶Versu decimonono,Et inique non egimus in testamento tuo.Ex Hebræo, Non mentiti sumus,vel non falsi fuimus,vel non fecimus falsitatem in testamẽto siue pacto: hoc est(vt clarius habet nostra lectio)non egimus inique contra testamentum tuum. ¶Versu 21,Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis.Hieronymus,Deiecisti nos in loco draconum.Felix, Contriuisti nos in loco draconis:hoc est,in loco captiuitatis,in medio infidelium & peruersorum idololatrarum,aliisque viciis deditorũ,in loco in quo regnat draco ille serpens antiquus diabolus. ¶Versu vltimo,Redime nos propter nomen tuum.In Hebræo habetur,propter misericordiam tuam. B Apoc.20

IN PSALMVM XLIIII.

Ersu primo,Eructauit cor meum verbum bonum.In Hebræo ponitur verbum rachas,quod rectius quidem transferri non potuit,quàm in verbum Eructauit.Attamen emphasim habet peculiarem,quæ Latino verbo non satis exprimitur.Nam(vt Felix ait)proprie significat cordis locutionem,cum nondum ad os peruenit,& quærit illam cor emittere,& circunuoluitur,& mouetur huc atque illuc,& volutatur quærens eam mittere ad os,& præ lætitia quandoque nequit:vt videntur facere vermiculi,cum aufertur operimentum eorum quo fuerunt operti,siue terra,siue aliud quodlibet in quo prius fuerant inclusi.Iuxta quam emphasim dicit diuinus psaltes sese hoc verbum bonum diu animo volutasse,& gestiisse effari,antequam proferre posset,& penitus emittere in aures sponsi. V

¶Versu tertio, Speciosus forma præ filiis hominum. Hieronymus, Decore pulchrior es filiis hominum.Felix,Speciosus forma,vel maxima pulchritudine præ filiis Adam. Chaldaica paraphrasis habet, Pulchritudo tua,rex Messia,superabũdat à filiis hominum, vel maior est quàm sit filiorum hominum. Quæ omnia sententiam nostræ lectionis tantum explanant. ¶Versu eodem,Diffusa est gratia in labiis tuis.Præter sententiam in Elucidatione ꝓpositam,potest etiam hæc assignari: Gratia noui testamenti, euangelii pacis & doctrinæ veritatis est diffusa & data in labiis tuis , nimirum à Deo patre per spiritum sanctum,cuius benedictionem non ad mensuram accepisti. Siquidem ad euangelizandum euangelium pacis missus est Christus dominus . Chaldaica translatio habet , Diffusus est vel datus est spiritus prophetiæ in labiis tuis.Quæ lectio non male ad iam dictam quadrat sententiam. ¶Versu 5,Specie tua & pulchritudine tua intende, prospere,procede, & regna. Hieronymus, Gloria tua & decore tuo prospere ascende:hoc est,prospere procede,vel fœliciter progredere,in opere scilicet ad quod te mittet pater tuus.Chal.autem paraph.pulchre de Messia sic habet,Cinge ensem tuũ super latus tuum,ô fortis,quo interficias reges & potestates splẽdore tuo & gloria tua.Gloria autem tua multiplicabit filios, sicque prosperabis,vt equites super thronos regios vel super equos regni,propter causam vel negocium fidei,& veritatis,& mansuetudinis,& iustitiæ:& docebit te Deus operari timenda vel terribilia manu dextera tua:vel docebit te dominus vt terrorem inferas cum manu dextera tua. Quæ valde dulcia sunt ad ruminandum pio ergaChristum verum nostrum Messiam affectui,& ex Elucidationis verbis atque annotationibus annexis,intellectu sunt facilia. ¶Versu 11,Astitit regina à dextris tuis,in vestitu deaurato circundata varietate.Hieronymus,Stetit cõiunx in dextera tua,in diademate aureo.Nam pro toto hoc,In vestitu deaurato,circundata varietate,non vertit nisi,in diademate aureo.Alii vertũt,cum massa auri ophir, vel cum insignibus aureis. ¶Versu 13,Ipse est dominus Deus tuus, & adorabunt eum. Hieronymus habet per imperatiuum,Et adora eum. Vel per futurumverti potest,hoc modo,Et adorabis eum,tu scilicet quæ placere cupis sponso tuo. C D Ioan.3.

DE TITVLO PSAL. PRAECED.

Psalmus hic titulum habet admodum singularem , In finem , pro iis qui commutabuntur filiis Core,ad intellectum, canticum pro dilecto . In quo titulo, per eos qui commutabuntur, intelligi videntur populi gentium,qui ante Christi sponsi aduentum idololatriæ fuerant dediti , & prorsus viciis omnibus miserè subiecti . Christi autem aduentu facti sunt synceri cultores vnius Dei,omnibusque virtutibus studiosissime addicti,vt meritò iam tũ futura prophetico spiritu contemplans psalmista,illos diceret commutandos,quorũ tam mirabilis futura erat ad veritatem Christi conuersio.Pro his autem rectè psalmus præsens inscribitur,quoniam de eis sic cõmutandis potissimum lo- P

Universidad de Deusto
Biblioteca

quitur,cum eos dicit sagittis transfigendos,subque sagittante casuros,item post regem vt virgines adducendos in templum,hisque similia. Cæterum,canticum dicitur pro dilecto: quoniam sponsi dilectissimi iucundo gaudio,gloriam & triumphum amabilem decantat. Ex Hebræo autem vertunt aliter titulum interpretes,pro iis qui commutabuntur,ponentes(lilia) titulum psalmo præfigentes,super lilia, vel pro liliis. Quæ tamen lilia,facili intelligentia commode possunt intelligi iidem ipsi fideles,qui iuxta vulgatam lectionem appellantur commutandi, propter eandorē scilicet spiritalis gratiæ, & virtutis interiorem ornatum. Vnde & in Cantico canticorum de dilecto dicitur,quòd pascatur inter lilia. Alii autem vocabulum Hebraicum,quod hîc ponitur sosannim, dicunt significare genus musici instrumenti, in quo psalmus cantari debebat. Alii pro septuaginta iudicibus spiritu plenis à Moyse ordinatis accipiunt:quos lilia appellant,propter candorem spiritualis gratiæ,& æquitatis iudicii Dei. Ac de his quidem manifeste interpretatur Chald.paraph.quæ habet in hunc modum,In laudem,pro sedentibus iudicibus ordinatis à Moyse, dicta spiritu prophetico per manum filiorum Core, intelligentia bona,& laudatoria confessio. Secundum hanc autem intelligentiam arbitror ob hoc fieri in titulo horum iudicum mentionem,quoniam dicitur in fine psalmi, Pro patribus nati sunt filii constituendi principes super omnem terram. Nam septuaginta illi à Moyse ordinati iudices,typus erant & figura eorū qui post in ecclesia pro Christo & loco eius futuri erant vsque in consummationem sæculi iudices & doctores. Quemadmodum enim illi spiritus,qui in Moyse erat consequuti participium,facti sunt in eius adiutorium in iudicando,dirigendo,& erudiendo populum:ita sancti apostoli,atque discipuli domini,& post hos etiam hodie in ecclesia viri apostolici atque diuini, spiritum Iesu qui in cælos ascendit participantes,præsunt populo Dei,docendo,dirigendo,erudiendo,iudicando. Atque hi sunt qui pro patribus illis primis iudicibus filii atque posteri ordinati sunt,ac principes constituti super vniuersam terrā. Cæterum,quod iuxta vulgatam lectionem in fine tituli dicitur,canticum pro dilecto, id ex Hebræo vertit Hieronymus,canticum amantissimum:alii canticum amorum vel dilectionum:quoniam videlicet amabilissima & deliciosissima canit sponsi ac sponsæ,regis atque reginæ connubia,& castissimos dulci modulatione exprimit amores, quibus ad inuicem & sponso sponsa, & sponsæ sponsus, mirabiliter cohærent.

Cant. 2.

E

F

G

H

IN PSALMVM XLV.

V Ersu primo,Adiutor in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis. Hieronymus ex Hebræo, Auxilium in tribulationibus inuentus es validum. Felix in eandem sententiam,Auxilium in tribulationibus inuentus est valde,vel inueniemus nimis. ¶Versu 4,Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Hoc loco de conuersione gentium in ecclesia loquens Chaldaica paraph. pulchre sic habet, Populi velut flumina & scaturigines eorum,vel tanquam impetus eorum venient, & lætificabunt ciuitatem Dei,& orabunt in domo sanctitatis Dei,in tabernaculo altissimi. Ex qua lectione patet,præter expositiones suprà assignatas,posse per hunc impetum fluminis intelligi copiosum concursum populorum ex gentilitate ad Christianismum sese conuertentium,atque ad ecclesiæ vnitatem confugientium. ¶Versu 5,Adiuuabit eam Deus mane diluculo. Hieronymus,Auxiliabitur ipsi Deus in ipso ortu matutino:quod idem valet cum lectione nostra,mane diluculo. Felix in eandem sententiam vertit,In prospectu auroræ,vel iuxta prospectum matutinum. Psalterium autem Romanū hoc loco habet,Adiuabit eam Deus vultu suo:quod videtur quidem secundum verborū faciem,diuersum esse ab eo quod habent Hebraicę & vulgatę lectiones,secundum rem tamen in idem facile reducitur. Cum enim Deus opportuno tempore post noctem aduersitatis & tenebras tentationum, benigno consolationis fauore illucescit,velut requiescere aliquantulum iubens afflictam ecclesiam,tum quasi mane diluculo,vel quasi in ortu matutino,siue in prospectu auroræ,adiuuat eandem. Neque dubium, quin tunc etiam recte dicatur,idque secundum eandem penè sententiam suo vultu vel suo respectu Deus adiuuare ecclesiam sanctam ciuitatem suam. ¶Versu 8,Quæ posuit prodigia super terram. Hieronymus,Venite,& videte opera domini,quantas posuerit solitudines in terra. Felix vertit,desolationes. Intelliguntur autem istæ desolationes,euersiones idolorum,& idololatriæ destructiones:quando videlicet è populis gentium idolorum cultus profligatus est,& veri Dei cultus pro nequissima impietate introductus. Atque hæ ipsæ desolationes siue solitudines, rectè possunt accipi prodigia illa, ad quæ contemplanda nos propheticus spiritus adhortatur. Nam & Felix testatur verti posse mirabilia,pro desolationibus. Chald. translatio habet,Videte opera Dei,qui posuit desolationem in impios terræ: quod de contritione principum & potentum recte intelligitur. ¶Versu penultimo,Vacate,& videte. Hieronymus,Cessate,& cognoscite quoniam ego sum Deus. Felix, Supersedete, vel deponite, scilicet idololatriam, & cessate ab operibus malis, vel relaxate. Chald. paraphrasis habet,Discedite,vel cessate à bello, quo scilicet vos infideles contra Deum pugnatis.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

P Salmus iste ex tituli præmissione filiis Core inscribitur,pro arcanis,id est,pro occultis: quoniā videlicet de mysterio ecclesię,eiusque post grauissimas persecutiones liberationis mirabili consilio tractat. Valde enim occultum Dei consilium est, magnum est arcanum, quod sic potentissimus dominus in primordiis ecclesiæ nascentis, permiserit grauissimis eam tribulationibus obrui, & tamen opportuno tempore ita mirifice contritis hostibus, eandem in pace constituerit. In Hebræo autē habetur,pro arcanis dictio halamoth,quā beatus Hieronymus interpretatur iuuentutes, scribens psalmum, pro iuuentutibus. Quod recte prædictæ sententiæ conuenit, quoniam de primordiis & initiis afflictæ nascentis ecclesiæ commemorat,eiusque iucunda & tempestiua liberatione. Felix vertit,pro occultis: quod lectioni vulgatæ suprà positæ consonat: vel,pro iuuentute. quod cum Hieronymo facit: vel,pro iuuenculis siue virginibus: hoc est,pro fidelibus cordibus tenere Deum spōsum diligentibus, illique indiuulse adhærentibus, quibus ipse opportuno tempore liberationis suæ impendit beneficium. Alii halamoth,nomen asserunt esse musici instrumenti. Translatio autem Chald. titulum præsentem multis verbis protrahit,dicēs,Ad laudandum per manus filiorum Core, per spiritum propheticum,in die quando absconditus fuit pater eorum ab eis,& illi liberati sunt,& dixerunt canticum. Si mysticam intelligentiam vt oportet requiramus,omnino dulce mysterium inueniemus in hac absconsione patris Core,& filiorum eius liberatione. Filii nanque Core spirituales nos sumus fideles omnes qui in Christum dominum in Caluariæ monte crucifixum, credidimus, iuxta quod in expositione tituli psalmi præcedentis latius declarauimus. Ipse enim Christus dominus, pater noster est Core. Hic autem pater noster in tempore tribulationis & angustiæ quasi absconditus est à nobis. Reputatur enim occultare sese,dum laborantibus filiis differt succurrere. Attamen opportuno tempore,mane diluculo,liberati,manifestante sese patre nostro & apparente in adiutorium,tunc laudem hanc in gaudio cordis nostri,atque in gratitudine spiritus decantamus. Fuit etiam absconditus Christus pater noster, quando in cruce passus,& in terræ visceribus est sepultus. Nos quoque tūc liberati sumus de potestate diaboli,& canimus canticum gratiarum actionis.

IN PSALMVM XLVI.

V Ersu quarto,Elegit nobis hæreditatem suam. Clarius iuxta sententiā Elucidationis habet Romanum psalterium,Elegit nos in hæreditatem sibi. Ex Hebræo autem vertunt, Elegit nobis hæreditatem nostram. Vbi si intelligatur verbum Dare,erit sensus,Elegit nobis,vel disposuit nobis,ex bona videlicet voluntate sua,dare hæreditatem nostram:sua bona voluntate elegit,nos facere hæredes suos,& filii sui cohæredes. Atque ad hanc sententiam satis accedit quod habet Chald.paraph. Elegit nos ad hæreditandum,vel vt hæreditaremus hæreditatem nostram. ¶Versu vltimo,Dii fortes terræ,&c. Hieronymus,Dii scuta terræ vehementer eleuati sunt. Quod in nullo à nostra lectione discordat,nisi quòd pro fortibus scuta vertit:quanquam & hoc secundum rem idem est. Dicuntur enim scuta terræ sancti apostoli,quoniam terrę protectores & fortes propugnatores sese exhibuerunt ad introducendam veritatem,& expellendam falsitatem.

Rom.8.

IN PSALMVM XLVII.

V Ersu secundo,Fundatur exultatione vniuersæ terrę,mons Sion,latera Aquilonis,ciuitas regis magni. Hieronymus,Specioso germine,gaudio vniuersæ terræ, monte Sion,lateribus Aquilonis, ciuitatula regis magni:hoc est,pulchra iocunditate,& magna amœnitate totius terræ, in monte Sion & lateribus Aquilonis,quæ sunt,vel ex quibus est ciuitas regis magni, iuxta intelligentiam in Elucidatione expositam. Felix vertit per nominatiuum,Formosa nympha, vel pulchra sponsa, pro specioso germine. Deus in domibus eius cognoscetur,cum suscipiet eam. Vocabulum Hebraicum aremon,quod pro domibus hîc ponitur,proprie significat palatia magna & munita. Vnde beatus Hieronymus,ac cæteri vertunt,In palatiis eius,quod recte ad ecclesiarum dignitatem atque augustam maiestatem pertinet,quæ optimo iure palatia valent propter illum qui in ipsis à Deo est, decorem & protectionem,nuncupari. Quod autem sequitur: Cū suscipiet eam,beatus Hieronymus vertit,in auxiliando. Deus enim in ecclesiis agnitus est,cum in die salutis misertus est populi sui, & eor apposuit,vt auxiliū aduersus hostis tyrannidem præberet eis. ¶Versu sexto,In spiritu vehementi conteres naues Tharsis. Hieronymus interpretatur,In vento vrednis. Felix,Cum vento Noto,aut cum spiritu vehementi, vel Australi:alii,cum vento Orientali. Chald. translatio habet,In vento Noto valido,qui egreditur à conspectu Dei. Omnia autem hæc recte ad spiritum sanctum possumus referre, qui ventus validus est, & ventus vredinis:quoniā ignis consumens est atque etiā Orietalis,vtpote ab illo fluens & flans,cuius est oriens nomen eius. ¶Versu 8, Suscepimus Deus misericordiam tuam. Hieronymus,Aestimauimus Deus misericordiam tuam:id est,reputauimus,& magnificauimus,cum omni veneratione & cultu honoris debiti suscepimus,in medio templi tui. Felix vertit,expectauimus. ¶Versu 11,Circundate Sion,& complectimini eam. Hieronymus,Circundate Sion,& circuite eā:numerate turres eius. Atque in eundem modum vertit etiam Felix. Quæ lectio admonet nos decorem ciuitatis ecclesiæ sanctæ diligenter considerare:quemadmodum solet ciuitas ab iis qui decorem eius contemplari volunt,circuiri,& numerari solent turres atque propugnacula eius. ¶Versu vltimo,Ipse reget nos in sæcula. In Hebræo habetur alemuth,quod vertit Hieronymus,In morte. Ipse (inquit) erit dux noster in morte. Sanctes, Ducet nos vsque ad mortem. Felix,Ipse diriget nos per iuuentutem,vel in iuuenili ærate,aut pedetentim,vt pueri diriguntur à matribus,vel iuxta mortem. Alii autem rectius versum putant à septuaginta interpretibus,in sæcula,vel æternaliter. Alii rursum vertunt: Deducet nos in suauitate,vel suauiter.

Hebr.12. Zach.6.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

H Vic psalmo in Hebræo præmittitur titulus,Canticum psalmi,vel canticum psalmus: hoc est, canticum quod est psalmus, quoniam videlicet in ipso mirabilis lætitia concinitur, vt meritò canticum psalmi potuerit inscribi. Cæterum, quod addunt Græci atque Latini codices,pro secunda sabbathi,id in Hebræo prorsus non inuenitur,neque aliud quicquā eius loco. Exponit

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamen beatus Augustinus hanc secundam sabbathi, secundam diem post sabbathum, vel à sabbatho, quæ est dies secunda inter dies distinctionis rerum. Siquidem prima sabbathi, id est, prima post sabbathum, quæ apud nos dies dominica dicitur, fiebat lux, & diuisa est à tenebris. Sequenti autem die, hoc est, secunda post sabbathum vel à sabbatho, factum est firmamentum: quo diuisæ sunt aquæ ab aquis. Notum autem est per firmamentum interdum ecclesiam significari: potissimum autem ipsos ecclesiæ primates atque principes: quemadmodum psalmo 18, Opera manuum eius annunciat firmamentum. Quod ergo hic psalmus secundam sabbathi in vulgato titulo præfert ad hūc intellectū secundum mysticam intelligentiam, conuenienter accipiendum videtur, quoniam de spirituali firmamento, id est, de ecclesiæ fundatione, atque etiam primoribus eius, manifestū sermonem facit. Potest etiam mystice ædificatio ecclesiæ ad secundam diem sabbathi referri, comparatione facta ad priorem Diem: quoniam sicut firmamentum factum est secunda die, postquam in prima facta fuerat lux, ita post Christi resurrectionem (quæ in prima post sabbathum die, id est, die dominica facta est) ædificata est ecclesia, atque ita quasi secunda die sabbathi, quia post primam diem sabbathi, id est, post dominicam resurrectionem.

Gene.1. Psal.18.

E

F

G

H

IN PSALMVM XLVIII.

V Ersu primo, Omnes qui habitatis orbem. Felix vertit, Omnes inhabitantes tempus, vel sæculum, in quo scilicet tempus consummatur & circuuoluitur. Ait enim significari vocabulo Hebraico tēpus breue cito deficiens. Alii vertunt, habitatores terræ vel orbis. Hieronymus, habitatores Occidentis. Vna omnium sententia est, admonere vniuersos vbicūque locorū, ab Oriente vsque in Occidentem, quicunque tēporis angustia constringuntur, & in tempore sunt ac degunt, attendere ad ea quæ sunt narranda, tanquam ad verè vtilia ex æquo vniuersis. ¶ Versu secundo, Quique terrigenæ & filii hominum. Ex Hebræo ad verbum sic habetur. Etiam filii Adam, etiam filii ish: id est, viri nobilis & præcipui. Hæc enim differentia est inter Adam & ish, quòd Adam significet hominē plebeiū vnum aliquem è vulgo, ish verò hominem patritium & nobilem, vt ait Ioannes Reuchlinius in rudimentis Hebraicis, vbi propositū psalmi locum recte sic putat vertendū, Tam filii plebei, quàm filii patricii vel nobilis: id est, tā nobiles quàm ignobiles. ¶ Versu 12, Homo cum in honore esset, non intellexit. Hieronymus, Homo in honore non cōmorabitur, assimilatus est iumētis, & exæquatus est. Quibus verbis significatur, homines huius mūdi non diu in honore & gloria permānsuros, sed breui in cinerem & puluerem redigendos: sicque, quod ad corpus attinet iumentis necessariò assimilari, & exæquari per huiusmodi corporis dissolutionem & incinerationem. Atque huic sententiæ satis fauet versio Felicis, quæ sic habet, Homo in magnificentia non dormiet, aut in honore non morabitur, sine non permanebit, similis factus est quadrupedibus vel iumentis, quæ exterminata fuerūt. Cæterū Chaldaica paraph. magis fauet sententiæ, quam in Elucidatione expressimus, de hominis per peccatum abiectione, & vsque ad brutalem vilitatem deiectione. Sic enim habet, Homo peccator in honore non commorabitur cum iustis, assimilatus est bestiæ mutæ. ¶ Versu 15, Et auxilium eorum veterascet in inferno à gloria ex habitaculo suo emigrauerint. ex habitaculo corporis sui vel terrenæ mansionis. figura eorum in inferno consumetur, non vltra apparebūt in illa specie & pulchritudine, in qua hic mundus illos ostentabat conspiciendos. Felix sic reddidit, Fortitudine eorū consumet fouea pro habitaculo suo: id est, infernus eorum robur & omnem gloriam consumet, pro eo quòd imperpetuū futura sit habitatio eorum. ¶ Versu 19, Quia anima eius in vita ipsius benedicetur. Beatus Hieronymus actiuo genere vertit, benedicet. Animæ suæ (inquit) in vita sua benedicet: hoc est, Benedicet, & placentia loquetur animæ suæ, ad delicias illam inuitans, more stulti illius diuitis: Comede, bibe, epulare anima mea, habes multa bona reposita in annos plurimos, & cætera quæ Saluatoris parabola in euangelio Lucæ commemorat. ¶ Versu eodem, Confitebitur tibi, cum benefeceris ei. Hieronymus, Laudabunt te, cum benefeceris tibi, quomodo vertit etiam Felix. Huius autem lectionis sententia ad hominem malū (de quo suprà mentio facta est) referri debet: vt dicatur impio, Laudabunt te adulatores tui, & beatū te prædicabunt homines seculi cum tu tibiipsi benefeceris, cum tibi huius mundi bona curaueris, cum te feceris affluentem diuitiis, atque deliciis diffluentem.

Luc.16.

IN PSALMVM XLIX.

V Ersu secundo Ex Sion species decoris eius. Hieronymus, De Sion perfecto decore Deus apparuit. Felix, Ex Sion perfectæ pulchritudinis Deus splendide apparuit: quæ secundum nostram in Elucidatione interpretationem, facile est primo Christi in mundum aduentui accommodare. Tunc enim in perfecto decore apparuit, plenus gratia & veritate, & præ filiis hominum forma speciosus. ¶ Versu sexto, Qui ordinant testamentum eius super sacrificia. Hieronymus, Qui feriunt pactum meum in sacrificio. Quod sic potest intelligi, Qui obseruant, vel custodiunt testamentum meum in sacrificiis suis: qui videlicet non sat agere se putant, si corporalia mihi sacrificia offerant, hircos & boues, verum insuper soliciti sunt ferire pactum meum, obseruare, & ratum facere, obseruandoque velut confirmare testamentum meum. Quod à lectione vulgata, iuxta datā expositionem, non omnino dissonat. ¶ Versu vndecimo, Iumenta in montibus & boues. Hieronymus vertit, Pecudes in montibus milium. Felix, Quadrupedes in montibus mille. Significat multitudinem infinitam, & vniuersitatem bestiarum in sua esse possessione, & suæ ditioni subiectam. ¶ Versu duodecimo, Pulchritudo agri mecū est. Hieronymus pro pulchritudine agri, vertit, Vniuersitatē agri: hoc est, quicquid in cāpo pulchrū est, & omne speciosum in mea potestate est. Felix vertit, Feræ campi mecū sunt.

Ioan.1. Psal. 44.

A Dictio enim Hebraica hoc loco posita ziz, æquinoca est, & à diuersis interpretibus Hebraici idiomatis peritis, admodum diuersimode redditur. Quidam enim amœnitatem vertunt, alii pinguedinem, alii multitudinem, alii omnimodum, alii speciem vel speciositatem, alii vniuersitatem. Scribūt quoque Hebræorum Rabbim, hanc dictionem genus esse ad omnia animalia, fera & agrestia. Valde autem nouum est quod hoc loco ex Chal. paraphrasi vertit Augustinus Genuensis, in hunc modum, Gallus syluester, cuius pedes quiescunt in terra. & cuius caput attingit cælum, cantat coram me. ¶ Versu vigesimoprimo & vigesimosecundo, Hæc fecisti, & tacui: existimasti inique, quòd ero tui similis. Hieronymus, Hęc fecisti, & tacui: existimasti me futurum similem tui. Arguā te, & proponam te ante oculos tuos. Quod manifestius sententiam continet in Elucidatione expositam. Libet quoque adiungere, quæ pulchre habet hoc loco paraphrasis Chaldaica, in hūc modum, Has operationes malas operatus es. Ego verò expectaui conuersionem tuam: existimasti permansurum te in æternum pacificum, dixisti in corde tuo, ero fortis sicut tu, arguam te in hoc mundo, & ordinabo gehennam in mundo futuro coram te. Quæ verba admodum fidelem habent sententiam, si modo illud recte intelligatur, quomodo in hoc mundo arguuntur impii, iuxta illud videlicet quod in euangelio dicitur, Qui non credit, iam iudicatus est: & quod Paulus ait, de iis qui proprio suo iudicio sunt condemnati. ¶ Versu vltimo, Sacrificium laudis honorificauit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. Hieronymus, Qui immolat confessionem, glorificat me: & qui ordinat viam (hoc est, Qui vitam suam & conuersionem recte debiteque instituit & ducit, vel qui viam præceptorum Dei ante oculos suos constituit) ostendam ei salutare Dei. Similiter & Felix vertit, nisi quòd in secunda parte dicit, Qui posuerit iter, ostēdam ei, &c. quod eandem necesse est efficere sententiam. Dignum quoque notatu est quod hoc in loco habet Chaldaica paraphrasis de concupiscentiæ malæ refrenatione, hoc modo, Domanti fomitem prauum, veluti sacrificium laudis imputabitur ei: & honoranti me & obseruanti (scilicet ad declinandum) semitas prauas, ostendam ei salutem Dei, vel respicere faciam illum in redemptione Dei. Ex quo loco, simul & aliis aliquot, colligimus, authorem huius Chaldaicæ translationis, per sacrificium iustitiæ, in psalmis nonnunquam intelligere mactationem propriæ carnis: id est, concupiscentiæ malæ domationem atque subiugationem. Sic enim in psalmo quarto, loco eius quod habemus, Sacrificate sacrificium iustitiæ, eadem hæc paraphrasis de concupiscentia domanda manifestè loquitur, dicens, Domate concupiscentiam vestram, & reputabitur vobis sicut sacrificia iustitiæ, & sperate in Deo. Quæ consideratio admodum pietati & Christianæ doctrinę consona videtur, si rem ipsam profundius penitiusque introspexerimus. Quid enim iustius, æquiusque aut rationabilius, quid Deo mortificare & iugulare rectius poterimus, quàm id quod Deus maxime exigit vt mactetur, atque perdatur: hoc est, carnem propriam, imò animam propriam, quàm odire, quàm abnegare, quàm perdere, toties euangelica voce iubemur? Quomodo autem carnem perdemus, quomodo animam odiemus, nisi secundum prauam quæ in ipsa est vitiosa origine insita concupiscentiam, & fomitem prauam semper ad mala procliuem? Multò profecto iustius est sic nosipsos abnegando, & corpora nostra mortificando, concupiscētiamque domando, rationalem atque viuentem Deo offerre hostiam, quàm mutorum animantium & irrationabilium pecorum sanguinem fundere, quo non oblectatur Deus.

B

C

D

Matt.10. & 16. Luc.9. Marc.8. Rom.2.

IN PSALMVM L.

V Ersu primo, Secundum magnam misericordiam tuam. In Hebræo tantum habetur, Secūdum misericordiam tuam, sine adiectiuo magnam. Et in versu sequenti, plurali numero dicitur, Dele iniquitates meas, vel transgressiones meas. Pro verbo autē Miserere, in Hebræo habetur imperatiuum verbi chanan: quod significat misertus est, vel per gratiam donauit, aut etiam gratificauit, siue gratiam fecit. Vnde hoc loco dici potest, Miserere mei: vel, Dona mihi per gratiam, peccatū: aut, Gratiam fac mihi, scilicet in peccati dimissione. ¶ Versu 4, Peccatum meum contra me est semper. Beatus Hieronymus nobiscum vertit, contra me: alii verò, coram me, vel in conspectu meo, aut exaduerso mihi. Et est eadem omnium sententia, peccatum scilicet ante oculos esse pœnitentis ad iugē displicentiam atque iustum pœnitentiæ dolorem. ¶ Versu 5, Tibi soli peccaui. Pulchra emphasi hæc sententia in Hebraica lectione exprimitur, tanquam si dicamus per replicationem pronominis, Tibi soli tibi peccaui, & illud malum in oculis tuis feci. Quod autem in secunda parte versus dicitur, Vt vincas cū iudicaris: id ex Hebræo verti potest, Vt purifices te, vel mundū ostendas, cū fueris iudicatus: quod idē est cū nostra lectione. Vincit enī Deus iniuste calūniantes & male ipsum iudicantes, quando per misericordiæ exhibitionem re ipsa monstrat & comprobat, non ita esse vt illi calumniantur, & nequiter confingunt. Potest quoque tota ista secūda pars versus etiam sic verti: Vt tu iustifices te, vel iustificeris, cum fueris locutus: & purifices te, vel mūdum facias, cum iudicabis. Quæ lectio huiusmodi sensum habet, Coram te solo peccaui, & in tua potestate prorsus est dimittere peccatum meum: propterea, tu cum loquutus fueris verbum gratiæ & remissionis, vt mihi dones veniā peccati, iustus eris, & mundus apparebis, quoniam tibi licet hac in re agere pro tuo libito, cum tibi soli peccauerim: & tu mundus ac purus comprobaberis, cum iudicabis, de iniquitatis scilicet meę remissione, vel cum iudicaberis tanquam nimium seuerus & crudelis scelerum detentor, iuxta modum in Elucidatione expositum. Verti etiam potest, Propterea mundabis me, cum loquutus fueris, & purificabis me, cum iudicabis. Quod apertam habet intelligentiam: quia peccaui tibi soli, idcirco tu vel solo verbo me potes mūdare iudicio tuo. ¶ Versu 6, Ecce enim in iniquitatib⁹ cōceptus sum, & in peccatis cōcepit me mater mea. Hieronymus, Ecce enim in iniquitate cōceptus sum, & in peccato peperit me mater mea. Felix, Ecce enim in iniquitate genitus

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum, & in peccato concepit me, vel fouit seu calefecit me mater mea. Quæ versiones astipulantur iis quæ in principalibus annotationibus diximus de peccato originali præsentem versum intelligendum, B
non de peccato actualis parentum libidinis. Simul etiam notandum, quòd singularis numerus hic, non pluralis ponitur. ¶ Versu 7, Ecce enim veritatem dilexisti. Hieronymus ferè nobiscum vertit, Ecce enim veritatem diligis, absconditum & arcanum sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Alii autem aliter vertunt, Ecce enim veritatem diligis, in intimis vel absconditis vel in renibus: hoc est, requiris veritatem non solum exterius secundum simulationem operis, sed in intimis etiam cordis: id est, intentiones & affectus rectitudinem, non solum operis bonitatem. Deinde adiungunt, Et in occulto notam facies mihi sapientiam, vel docebis me sapientiam. Nam vt suam sapientiam Deus homini notam faciat, cordis
Matt. 5. requiret munditiam & rectitudinem, sine qua nequit videri Deus. ¶ Versu octauo, Asperges me domine hyssopo. Pulchrè hoc loco habet Chald. paraph. Infunde super me sicut sacerdos infundit super mundum aquam asperfionis, cum hyssopo & cineribus vaccę, & mundus ero. Quæ lectio pulchre consonat intelligentiæ, quam in Elucidatione exposuimus, simul & iis quæ in annotatione adiunximus.
¶ Versu nono, Exultabunt ossa humiliata. Ex Hebræo, Exultabunt ossa quæ contriuisti, vel confregisti. id est, humiliari, confringi, & conteri per peccatum permisisti. ¶ Versu 11, Et spiritũ rectum innoua in visceribus meis. Hieronymus, Spiritum stabilem vertit. Nostra translatio tamen bene habet, rectum. Vtrunque enim Hebræa vox significat, & æquali sententiæ congruitate spiritus sanctus & rectus & stabilis dicitur, quoniã scilicet homine rectũ ac stabilẽ facit. ¶ Versu 13, Spiritu principali confirma me. F
In Elucidatione atque annotationibus prioribus interpretati sumus spiritum sanctum, spiritum principalem, iuxta vulgatam literam: aut spiritum potentem, iuxta versionem Hieronymi: aut spiritum munificum vel liberalem, iuxta aliorum interpretationes: & quomodo hæc omnia huic sancto spiritui diuino conueniant, ibi monstrauimus. Posset nihilominus recte etiã de spiritu humano intelligi, vt postulet penitus, qui collapsus fuerat nimium turpiter, iam amodo in spiritu principali confirmari: hoc est, in spiritu potenti & valido, qui sufficiat resistendis malis concupiscentię motibus, & prauis occasionibus peccatorum, vt non vltra succumbat passionibus, neque seducatur persuasionibus carnis, sed potenter & valide resistat tentamentis, & expugnari se non patiatur. Talem enim sic robustum spiritũ, sic validum, sic Dei gratia stabilitum in bono, apte potentem spiritum vel principalem vel regium, nominare poterimus. Videtur tamen alia expositio potior & principalior. Quidam pro, spiritu principali, dicunt, spiritum voluntarium, vel spiritum voluntatis, aut spiritum libertatis. Chald. paraph. habet, spiritũ propheticum. Et hæc facile ad prædicta possunt accõmodari. ¶ Versu 17, Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem vtique. In Hebræo obscurius habetur, Quoniam non diligis sacrificium, & dabo: hoc est, Si voluisses, dedissem, sed non concupiscis, non requiris. Quod clarius expressit versio Hieronymi, Non enim vis vt victimam feriam, nec holocaustum tibi placet. G

IN PSALMVM LI.

V Ersu primo, Quid gloriaris in malitia, qui potẽs es in iniquitate? Ex Hebræo vertit aliter Hieronymus, ac cæteri interpretes, Quid gloriaris in malitia, potens misericordia Dei tota die? Cui consonat & Chald. paraph. quæ sic habet, Quid laudaris lingua iniquitatis, qui potẽs es vt damnes sanguinem iustum? misericordia Dei adest tota die. Cuius lectionis sensus est, Tu qui in malitia potens es, qui ad perpetrandam iniquitatem potentiam habes, quid gloriaris, quid te ipsum iactas, quid tibi places in malis quæ cõmittis? Cur non magis teipsum desles atque deploras tua facinora pessima? Ecce misericordia Dei semper & vbique præsens adest, nunquã deficit, nemini vllo tempore elau-
Rom. 2. ditur, quæ te etiam requirit & expectat, longanimiter differendo vindictam, vt benignitate inuitet ad pœnitentiam, aut certe contempta in maiorẽ te & intolerabiliorem abripiat punitionem. ¶ Versu 4, Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa pro verbis præcipitationis. Hieronymus vertit, Verba ad deuorandum. Felix, Verba depressionis. Eadem autem sunt, verba præcipitationis, & verba ad deuorandũ, siue verba depressionis aut oppressionis, verba scilicet fraudulentiæ, quibus opprimuntur, præcipitantur, deuorantur, atque perduntur pauperes & innoxii. ¶ Versu 7, Et prævaluit in vanitate sua. Felix, Corroboratus est, vel prævaluit in prauitate sua, vel in corruptela sua. Hieronymus, Con- H
fortatus est in insidiis suis. Quibus lectionibus idem significatur, nimirum impios homines conquirere sibi fortitudinem per insidias atque malitiam suam, hisque mediis super iustum acquirere dominium. In quam sententiam facillime nostra quoque vulgata lectio vocabitur, si tantum per vanitatem intelligamus iniquitatem. In Elucidatione diuitias & sæculi potentiam interpretati sumus: cui etiam consentit quod habet Chald. paraph. Fortis factus est in pecunia sua. ¶ Versu octauo, Ego autem sicut oliua
Psal. 1. fructifera. Alii vertunt oliuam viridem, alii virentem, alii frondosam. Nostra autẽ translatio pleniorem facit sententiam, cum dicit, fructiferam oliuam. Iusti nanque non solum non defluunt folia, sed & fructum facit in tempore suo: & omne quod fecerit, prosperabitur.

IN PSALMVM LII.

A Nnotationes in psalmum hunc quinquagesimum secundum, require in Annotationibus psalmi decimitertii. Eosdem enim versus hic atque ille cõplectuntur, versu septimo excepto, qui est, Quoniam Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Circa quem aduerte ex Hebræo variis modis illum transferri posse. Hieronymus vertit, Deus dispersit ossa circundantium te: confunderis, quoniã Deus proiecit eos. Cuius lectionis sensus

A est (ad impium in potentia gloriantem sermonem dirigendo) Deus confringet potentiam & virtutem eorum in quibus habes fiduciam, qui te circundant vt ministri tui, tanquam exercitus in circuitu ducis sui, in quibus confidis te omnia posse. horum ossa Deus confringet, horum robur auferet: & tu confunderis, cum te videris destitutum auxilio eorum, & nihil posse ab illis adiuuari, quoniam Deus percussit & abiecit illos. Atque in hanc sententiam facile reduci potest quod habet Chald. Paraph. Deus dispergedet robur exercituum peccatorum: erubuerunt, quoniam verbum Dei abiecit eos. Sunt qui vertũt, Deus dissipauit ossa dedicationis, exponentes corpora luxui & libidini dedita. huiusmodi enim Deus dissipat, & in perditionem mittit æternam. Alii vertunt, Deus dissipauit ossa hostium tuorum, vel ossa castrametantium aduersum te. Atque ita ad virum iustum sermo dirigitur, cui promittitur inimicorũ persequentium confusio.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

HVic Psalmo in vulgatis codicibus præponitur titulus, Pro amalech. Verum id mendose ita legi videtur. Rectius enim legendum, mahalath, quemadmodum habetur in Hebræo atque etiam in Græcis codicibus μαελὰθ. Significat autẽ hęc dictio mahalath, vel instrumẽti musici genus, in quo Psalmus iste decantandus erat, quomodo Hieronymus ex Hebræo vertit, Victori per chorum: vel hæreditatem, vt vertit Felix, Vincenti super hæreditatem: quoniam videlicet aduersum illos canitur, qui domini hæreditatem opprimunt & deuorant. Cui expositioni non male consonat titulus quem præ-
B mittit Psalmo Pa. Chal. dicens, In laudem pro punitione impiorum qui perturbant hæreditatem domini, vel qui blasphemant nomen domini, intellectus bonus per manum Dauidis. Si tamen quis contenderet pro Amalech legendum, facilis esset intelligentia contra impios qui molestatores sunt populi Dei, cuiusmodi se Amalechitæ mõstrauerant erga filios Israel: propter quod à domino etiã iusti sunt deleri. Exod. 17.

IN PSALMVM LIII.

VErsu quinto, Auerte mala inimicis meis. Hieronymus, Redde malũ insidiatoribus meis: de quo in aliis annotationibus diximus. ¶ Versu vltimo, Et super inimicos meos despexit oculus meus. Hieronymus ex Hebręo, Et in inimicos meos vidit oculus meus. Felix exponit, Vidit oculus meus vltionem in inimicis meis, vel in inimicos meos. Cui consonat quod habet Chald. paraph. In patronis inimicitiæ meæ vidit oculus meus vltionem. In textu tamen nobiscum vertit Felix, In inimicos meos despexit oculus meus. hoc est, super illos contemptibiliter aspexit, vel torue aspexit, quasi auersando & contemnendo. Et reuertitur in idem sententia.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

C TItulus Psalmi quinquagesimitertii talis est, In finem in carminibus, intellectus Dauid, cũ venissent Ziphei, & nuntiassent Sauli, nónne ecce Dauid absconditus est apud nos? Ex quo titulo manifestum est, Psalmum cui præfixus legitur à Dauid sancto fuisse compositum, pro illa maxima angustia in quam Zipheis commonstrantibus, Saulis persequutione fuerat perductus: cum ita à viris Saul in modum coronæ circuncingeretur, vt desperaret vllo pacto se posse euadere. Historia nota est ex ca-
1. Reg. 23 pitulo 23. primi libri Regũ. Pro hac ergo maxima & periculosissima persequutione, apparet hunc Psalmum fuisse compositum à Dauid, vel post euasionem periculi, præteritum quasi præsens in spiritu cõtemplante, & eo ipso ardore salutem postulante, quo in periculo adhuc positus postulauerat, vel etiam in persecutione liberationem futuram prænoscente ex Dei fiducia. Nam principium Psalmi periculum sonat, finis verò euasionem manifeste pronuntiat. Potest nihilominus & Christo domino peculiariter accommodari aduersum persequutores suos, & generaliter iusto cuilibet in tribulatione posito, aut de tribulatione Dei auxilio liberato.

IN PSALMVM LIIII.

VErsu duodecimo, Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi. In Hebræo sic habetur, Non enim inimicus meus exprobrauit mihi, vt sustineam. Neque is qui me oderat, super me magnificatus est, vt abscondar ab illo. Quæ lectio eandem habet cum nostra sententiam. Clarior au-
D tem est nostra lectio, quoniam secundum communem in huiusmodi re loquendi consuetudinem aptata est. ¶ Versu 19. Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus. Hieronymus per omnia nobiscum vertit ex Hebræo. Felix verò aliter vertit in hunc modum, Tu autem vir secundum ordinem meum. id est, iuxta dignitatem meam. id est habitus in honore vt ego: pro quo translatio Chald. dicit, Homo similis mihi. id est, par vel similis in dignitate. Potest etiam illud, homo secũdum ordinem meum intelligi, homo eiusdem instituti & ordinis, homo consentaneus & eiusdem animi: sicque idem erit quod nostra habet lectio, vnanimis. Pro duce autem, aliqui doctorem vertunt vel præceptorem. Vnde Chald. translatio habet, qui me docuisti, & intelligere fecisti sapientiam. Sensus penè idem est, siue ducem siue doctorem dicamus: quem ego tanti æstimaui, vt quasi ducem, consiliarium, ac præceptorem meum venerarer. ¶ Versu decimoquinto, Qui simul mecum dulces capiebas cibos. Secus habetur in Hebræo, Qui simul habuimus dulce secretum, vt vertit Hieronymus. hoc est, dulce erat nobis secreta adinuicem communicare. Felix vertit, Qui simul dulce inibamus vel eliciebamus consilium. Et in eandem redit sententiam. Significat enim singularem quandam familiaritatem, quam cum illo habuerat qui nunc inimicitias ostendit. Pro eo autem quod sequitur, In domo Dei ambulauimus, cum cõsensu, Hieronymus vertit, cum terrore: alii cateruatim. id est, cum magna frequentia & multitudine populi, & cum multo strepitu, quomodo solent magnates incedere locis publicis, stipati magna multitu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dine ministrorum aut militum, maxime vbi magnates plures sibi inuicem fuerint sociati. Atque hi ipsi dum sic in multitudine & turba ambulant, quasi cum terrore potentiæ suæ incedunt. ¶Versu 21. Exaudiet Deus & humiliabit illos, qui est ante sæcula. In Hebræo habetur, qui habitat ab initio, subaudiendo cælos. Vnde Chald. Paraph. habet. Habitator cælorum ab initio, vel qui præsidet cęlis ab initio, tanquam videlicet dominus & iudex: propter quem sensum explicandum, Beatus Hieronymus vertit, Qui est index ab initio. ¶Versu 22. Extendit manum suam in retribuendo. Hebraica lectio etiam hanc partem ad impium refert, dicens, Extendit manum suam ad pacificos suos, vel misit manum suã in viros pacis suæ. Significat autem hæc lectio, impios etiam contra amicos & homines secum pacem habentes manum ad nocendum extendere. ¶Versu 23. Contaminauerunt testamentum eius, diuisi sunt ab ira vultus eius. Hieronymus, Contaminabit pactum suum nitidius butyro os eius, appropinquat autem cor illius. Cuius lectionis sensus est, Impius pactũ & fœdus suum commaculat, dum ipsum facit transgressione irritum: verba oris eius mollia, lenia & dulcia fuerunt quasi butyrum in ore, cor autem eius ad nocendum appropinquat, & bellum cogitat. Vnde alii vertere malunt, Bellum autem cor eius: vel, Pugnat autem cor illius. Interim enim dum os fauorem simulat cor cogitat bellum. id est, meditatur malum. In eandem quoque sententiam vertit Chald. translatio, Molliora quàm pinguedo casei verba oris eius. ¶Versu 25. Iacta super dominum curam tuam. Hieronymus pro cura transfert charitatem, Proiice super dominum (inquit) charitatem tuam. Verum Hieronymianæ versioni non assentitur Ioannes Reuchlinius, dicens potius legendum onus siue pondus, quemadmodum Felix ac cæteri ex Hebræo interpretes verterunt. Vel secundum alios Hebræos traditum siue datum tuum, omne videlicet quod dederit tibi Deus, vsque in præsentem diem. Sicque sensus erit, Proiice in dominum omne datum tuum, & illi ascribe, illique refer acceptum omne quod datum est tibi desuper, omne quod accepisti vsque in hanc diem. Prior tamen lectio melior videtur, Iacta super dominum pondus tuum vel onus tuum. Neque dissonat hæc lectio multum à vulgata, quoniam cura nostra põdus nostrum est & onus. Monet autem ĩ hoc versu Psalmista, illud nos facere, ad quod Christus dominus ore proprio, cum in carne nobiscum degeret, cunctos inuitauit, dicens, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Quorsum enim vocat laborantes sub pondere, nisi ad hoc vt onus super ipsum proiiciant, sicque refocillationem inueniant, & leuius ferant?

Matt. 11.

IN PSALMVM LV.

VErsu tertio, Ab altitudine diei timebo? ego verò in te sperabo. Non sic habetur in Hebræo, Diuersimode tamen vertunt interpretes. Hieronymi versio sic habet, Altissime, quacunque die territus fuero, ego in te confidam. Cui consentit quod habet Chald. Paraph. Deus altissime, cuius sedes est in excelso, in die qua timuero, ego in te confidam. Alii verò initium huius versus cum fine præcedentis iungunt, & longe aliam faciunt sententiam, hoc pacto, Multi bellantes aduersum me excelse, vt dictio excelse sit vel nomen vocatiui casus, ô excelse, ô altissime, vel aduerbium valens idem quod superbe aut arroganter aut etiam de excelso vel desuper, vt fortiores & superiores potentia. Deinde legunt diuisim, Die qua timebo, ego in te sperabo. ¶Versu quarto, In Deo laudabo sermones meos. In Hebræo non habetur pronomen meos, neque numerus pluralis: sed tantum, In Deo laudabo verbum eius. Quæ lectio aliam exposcere videtur expositionem, ab ea quam in Elucidatione dedimus lectioni vulgatæ. Poterit autem sic intelligi, Laudabo verbum Dei in Deo. id est, per Deum, & ex virtute Dei me confortantis, ego prædicabo & honorabo verbum Dei, quod impii conculcant, opprimunt & inhonorant. Alii sic, Verbum eius, scilicet Dei, laudabo in Deo. id est, cum laude memorabor & recogitabo, vt verbum Dei ad consolandum & corroborandum spiritum. Felix verò putat verbum accipi pro re. Vnde dicit sic verti posse, In Deo laudabo rem suam. id est, omne quod fecerit Deus, ego in ipso laudabo: & versu vndecimo, In Deo laudabo verbum. id est rem siue omne quod acciderit, vt ipse interpretatur. ¶Versu quinto, Tota die verba mea execrabantur. Hieronymus, Tota die sermonibus me affligebant. Felix tamen nobiscum vertit, Tota die verba mea execrabantur. Alii moleste vel egre ferebant: quoniam videlicet impii mendaces, verba veritatis (cuiusmodi iustus loquitur) æquo animo nequeunt ferre. ¶Versu septimo, Pro nihilo saluos facies illos. Hieronymus, Quia nullus est salvus in eis. Quod in eandem sententiam coincidit cum nostra lectione, quam in Elucidatione expressimus. Felix vertit, Propter iniquitatem liberatio illis, quod exponit, pro iniquitate liberabuntur. Videturque ad existimationem impiorum esse referendum, qui sperant per suam iniquitatem se posse effugere. Poterit & secundum ironiam, satis commodam hæc lectio habere intelligentiam. ¶Versu octauo, Deus vitam meam annunciaui tibi. Hieronymus, Secretiora mea dinumerasti: hoc est, mea omnia secretissima & occulta optime nosti. Quod autem sequitur, Posuisti lachrymas meas in cõspectu tuo, sicut & in promissione tua, ita vertunt ex Hebræo, Pone lachrymas meas in vtre tuo, vtique & in numero tuo, vel in libro tuo, vel in rationibus tuis. Petit enim fletum suum reponi in memoria Dei, vt pro eo consolationem accipiat in tempore opportuno, iuxta illud, Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. ¶Versu vndecimo, In Deo laudabo verbum, in domino laudabo sermonem. Chald. Paraph. priorem partem videtur referre ad laudes iustitiæ Dei, posteriorem ad laudes misericordiæ. Sic enim habet, In proprietate iudicii Dei laudabo in verbo eius, in proprietate misericordię Dei laudabo in verbo eius. Nihil tamen opus est hæc ita diuisim exponere, sed accipi potest hæc replicatio ad expressionem vehementiæ.

Matt. 5.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

HIe Psalmus, iuxta Græcam atque Latinam inscriptionem talem habet titulum, In finem pro populo qui à sanctis longe factus est, Dauid, in tituli inscriptione, cum tenuerunt eum allophyli in Geth. In Hebręo autem secus habetur, Victori super columbam mutam, vel pro columba muta, eò quod procul abierit Dauid humilis & simplex, cum tenuerunt eum allophyli in Geth. Ex quibus titulis apparet, hunc Psalmum à Dauid fuisse compositum, post insaniam illam simulatam coram rege Achis, & euasionem ipsius: quando videlicet coactus fuit propter rabiem persecutionis Saulis & complicum eius, fugere extra hæreditatem domini, terram Israel, & tanquam columba muta morari in solitudine atque in desertis & latibulis petrisque & speluncis latitare, in modum columbæ mutæ. Compositum autem hunc Psalmum non contra Philisthæos de Geth. quanquam illi per occasionem in titulo memorantur qui illum absque nocumento dimiserunt: sed contra illos potius de populo Israel. id est, Saulem & complices eius, per quos in tantam angustiam adigebatur, vt apud alienigenas & idololatras cogeretur saluandæ sibi vitæ gratia confugere, ac ne ibi quidem commoda requie inuenta, in modum columbæ petere solitudinem. Qui etiam recte intelligi possunt populus ille, qui à sanctis longe factus est, de quo in titulo vulgatæ lectionis fit mentio. Siquidem in hac innocentis fœuissima persecutione nimium longe facti sunt à sanctis & iustis Saul ac complices eius: dum viri sanguinum, sua voluntate, & impii homicidę fieri voluerunt. Nonnulli verò hæc omnia quę de Dauid, deque Philisthæis dicuntur, secundum mysticas intelligentias declarant, quas apud alios promptum erit inuenire. Nos, prolixitatis vitandæ gratia, simul & quia non vsque adeò multum fructus in his repositum iudicamus, ea huic loco inserere noluimus.

IN PSALMVM LVI.

VErsu tertio, Clamabo ad Deum altissimum, Deum qui benefecit mihi. Hieronymus vertit, Deum vltorem meum. Felix, Ad Deum retribuentem super me, vel ad Deũ qui perfecit super me, quod scilicet promisit. Vel ad Deum qui fecit mihi consummationem. id est, perfecte impleuit omnia bona quæ pollicitus fuerat. Secundum quam expositionem prædicta lectio satis cum nostra vulgata concordat. Valde autem nouum videtur, quod hoc loco habet Chald. Paraph. Ad Deum qui præcepit araneæ, vt perficeret in ore speluncæ telam in defensionem meam. Quod prima quidem facie videtur ridiculum aliquid sonare. Si tamen ad titulum Psalmi respiciamus (qui indicat ipsum decantatũ pro liberatione de manu Saulis in spelunca, in qua abscidit oram chlamydis, per quam eum ad lachrymas emolliuit, atque à se absque nocumento fecit abscedere) videtur hoc indicari quòd nulla vi aut violentia armorũ Saul ita in manus Dauidis traditus fuerit in spelunca, sed quòd ita Dei solius permissione in eam intrauerit, propria voluntate, purgandi ventris causa, quemadmodum in telam araneę per se animalcula inuolitant, atque sese ipsa inuoluunt in eis. ¶Versu quinto, Eripuit animam meam de medio catulorum leonum, dormiui conturbatus. quod de hostium feritate facilem habet intelligentiam. Alii autem vertunt, In medio inflammantium vel carbonum ardentiũ. ¶Versu vndecimo, Exurge gloria mea. Hanc gloriam aliqui interpretantur carmen vel Psalmum iucundum. Alii linguã intelligunt, vt inuitetur primum lingua ad canendum, ac deinde, instrumenta musica inanimata. In Elucidatione autem aliam dedimus intelligentiam.

DE TITVLO PSALMI PRAECEDENTIS.

TItulus Psalmi, iuxta vulgatam lectionem Græcorum pariter atque Latinorum, talis est, In finem ne disperdas, Dauid in tituli inscriptione, cum fugeret à facie Saul in spelũca. Pro cuius tituli intellectu reuocãda est in memoriam historia quæ describitur primi libri Regum capite 24. quomodo videlicet Saul casu ingrediens in speluncam, in cuius interiore parte latitabat Dauid cum sexcentis viris, ita traditus fuerit in manus Dauid, vt minimo negotio & nullo periculo eũ potuisset occidere, nisi sua maxima bonitate Christo domino maluisset parcere, quàm leonino hosti vicem repẽdere. Nam & chlamydis oram latenter Sauli præscidit, neque quicquam tamen nocuit, etiãsi ad id serui plurimum adhortarentur. Egresso autem Saule de spelunca, clamauit post tergum eius, voce flebili suam protestans coram iudice Deo innocentiam, simul & abscissam chlamydis oram, quam manu tenebat in cordis syncerissimi validum testimonium, ostentans quibus rebus etiam lachrymas excusit hosti pertinacissimo, eundemque à persecutione in propria compulit redire. Post hanc ergo tam victoriosissimam summæ pietatis & fidelitatis liberationem, Psalmum istum plenum gaudio & cordis iubilo Dauid videtur cecinisse, in commemorationem tam admirabilis à Deo sibi præstiti beneficii. Quod autem in hoc Psalmo atque aliis quibusdam proposuit pro tituli inscriptione, Ne disperdas, fecisse videtur, ad postulandum (huius misericordiæ & fidelitatis, quam Sauli monstrauit, intuitu) vt quemadmodum ipse interficere noluit hostem, ne traditum quidem in manus suas, ita nec ipsum Deus pateretur hostili manu interfici: vt quomodo ipse misericorditer pepercerat hosti, & à cęde manum cohibuerat: sic & ipsi parceret iustus dominus, & de manu hostium saluum custodiret. Nomen autem Dauid, quod in titulo sequitur, post Ne disperdas, casu datiuo accipiendum videtur, ad hunc sensum. Ipsi Dauid ĩ inscriptione tituli. id quod ĩ Græco sermone euidentius monstrat articulus casus datiui. Chal. Paraphra. sic habet, In finem, pro molestia, tempore quo dixit Dauid, Non me disperdas per manum Dauidis humilis & simplicis, dum fugeret à facie Saulis in speluncã. Quod satis testatur illud, Ne disperdas, ad personam Dauidis debere referri. Alii suspicantur ideo præpositum in titulo, Ne disperdas: quoniam cum serui Dauid se offerrent ad interficiendum Saulem in spelunca, dixisset Dauid, Ne dis-

Universidad de Deusto
Biblioteca

perdas,ſcilicet Saulem vel Chriſtum domini.Latini autem interpretes, ſecundum myſticas intelligentias hæc omnia malunt ad Chriſtum accommodare,quas in aliorum libris promptum erit inuenire requirentibus. E

IN PSALMVM LVII.

Erſu primo,Si vere vtique iuſtitiam loquimini, recte iudicate filii hominũ. Hieronymi verſio, quantum ad hunc verſiculum nihil à noſtra lectione variat. Poteſt tamẽ ex Hebræo etiam hæc accipi lectio,Num verè,ô concilium,vel ô cõgregatio,quod iuſtum eſt loquimini? recta iudicatis filiis hominũ?aut recta iudicatis mortalibus?vt intelligatur reſponſio negatiua, ac deinde ſubnectatur:vos potius iniquitatem operamini,&c.Secundum hanc autem lectionem, recte hic ſermo ad cõfeſſum iudicum impiorum vel congregationem conſilii iniqui proferretur, vtpote contra impium illud Phariſæorum conſilium,à quo dominus innocens turpiter condemnatus eſt, vel contra conſiliarios & aſſeſſores Saulis,qui contra iuſtum agnum Dauid cum lupo Saule vlulantes, loquebantur iniuſtitiam & iniquitatem. ¶Verſu ſeptimo,Intendit arcum ſuum donec infirmentur.Id ita nobiſcum vertit Hieronymus,niſi quod pro infirmentur,clarius ad noſtram expoſitionem habet conterantur.Conſentit etiam cum noſtra ac Hieronymi lectione,quod habet Chald.Para.Tetendit in eo ſagittas mortiferas,& ipſi abſcindentur vel conterentur.Felix tamen aliter vertit, Dirigent ſagittas ſuas, aeſi confringerentur:vel ſic,Intendant ſagittas ſuas,aeſi incenderentur:hoc eſt(vt ipſe exponit)nullum damnum faciant, ſed in itinere frangantur.Quod clarius ſic poſſet exprimi,Habeant ſe, vt cui tenſo arcu ſagittæ diſſiliunt,aut diffringũtur,aut incenduntur.Et ſecundum hanc lectionem manifeſtum eſt poſtulari hoc verſu prohibitionem & deſtructionem poteſtatis impiorum. ¶Verſu 8,Sicut cæra quæ fluit auferẽtur. Hieronymus,Sicut vermis tabefactus pertranſeant. Alii,Sicut limax tabefactus aut liqueſcens pereant aut diffluant.Quæ ſecundum rem idem cum noſtra lectione volunt. Secũda autem pars huius verſus, Super cecidit ignis,& non viderunt ſolem,omnino videtur in Hebræo aliam habere ſententiam.Sic enim vertit Hieronymus,Quaſi abortiuum mulieris,quod non vidit ſolem.Felix,Velut abortiuum, velut talpa,quæ non viderunt ſolem.Quo ſermone ſignificatur,impios perdendos eſſe ſubito, quaſi nũquam fuerint:quemadmodum abortiuum quod in vtero matris corrumpitur & tabeſcit, prius quàm fuerit eductum in lucem. ¶Verſu 9,Priuſquam intelligerent ſpinæ veſtræ rhamnum.Hoc loco Pſalterium Romanum velut contrario modo habet ad lectionem noſtri Gallicani.Sic enim habet, Prius q̃ producat ſpinas veſter rhamn⁹.Prouenit autem hæc diuerſitas ex ambiguitate Græcę lectionis,quę ꝓpter duos accuſatiuos ſimul poſitos,eſt anceps ad vtranque prædictarum verſionum. Sic enim Græce legitur πρὶ τῦ συνῆκαι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν τὸ βάμνον,quod ad verbum Græco more loquẽdi ſic verti poteſt, Ante intelligere ſpinas veſtras rhamnũ. vbi ſi accuſatiuus ſpinas accipiatur vt ſuppoſitus infinitiuo ſi telligere, rhamnũ autem vt accuſatiuus à poſteriori parte ex vi tranſitionis rectus,habetur ſenſus noſtræ lectionis,priuſquam ſpinæ veſtræ intelligant rhamnũ. Si verò contrario modo accipiatur conſtructio,& pronomen ad rhamnum iungatur,habetur lectio altera,Priusquàm ſpinas intelligat veſter rhãnus,vel potius veſtra rhamnus.Beatus Hieronymus noſtræ lectioni Gallicanæ magis accedit,imò eam illucidat,ita vertens ex Hebræo,Antequam creſcant ſpinæ veſtræ in rhamnum, quomodo habet nullo variato etiam Felicis verſio.Poteſt nihilominus etiam Romanæ lectionis dari intelligentia, eadem fere quæ lectionis alterius,antequam veſtra rhamnus producat ſpinas.i.antequam malitia veſtra poſsit fieri conſummata ad nocendum iuxta veſtrum deſiderium, antequam ad perfectum nocendi ſtatũ poſsitis peruenire,antequam ſpinas veſtra dura iniquitas poſsit acquirere ad pungendum, ad nocendum pro voto,Deus vos in ira ſubito abſorbebit,quaſi viuentes.Nonnulli verò verſum prædictum aliter exponunt de pœna intolerabili & duriſsima gehẽnæ,ſed probatiorum interpretum expoſitiones nobiſcũ faciũt,ſimiliter & Chal.Para.quæ ſic habet,Prius quàm impii teneri durescant,ſicut ſpinę,donec ſunt ſicut herba(id eſt parum adhuc potentes)tempeſtate & turbine deſtruet eos. G

IN PSALMVM LVIII.

Erſu 3.& 4.Irruerunt in me fortes.Neque iniquitas mea,neque peccatum meum domine, ſine iniquitate cucurri & direxi.Hieronymus,Congregati ſunt aduerſum me fortiſsimi, abſque iniquitate mea,& abſque peccato meo,domine.Nõ egi inique,& illi currunt & præparãtur.Qua lectione ſatis per ſe manifeſta,proteſtatur is qui pſalmũ profert ſuã innocentiã, quod nulla ſcilicet iniquitate hoc apud aduerſarios meruerit,vt perſecutionem illi excitarent. ¶Verſu 5,Exurge in occurſum meum,& vide.Clarius eandem ſententiam habet Hieronymus,Surge exaduerſo pro me,& reſpice. ¶Verſu 8,Ecce loquentur in ore ſuo,& gladius in labiis eorum,quoniam quis audiuit? Ad perficiendã ſententiam videtur aliquid ſubintelligendũ, ad vltimam particulam,hoc modo,Quoniã(dicẽt) quis audiuit, vel quis audiet?Vnde Chal.trãſ.habet,Ecce loquentur ore ſuo verba acuta ſicut gladius: labiis ſuis dicent,fortificabimur: quoniã quis ille qui audiet & puniet?Beat⁹ verò Hiero.modicũ abſcedens à litera,loco illius,quoniam quis audiuit,clarius vertit,quaſi nemo audiat. ¶Verſu.11.& 12.Ne occidas eos,nequando obliuiſcantur populi mei.Diſperge illos,&c.Iſta nonnulli ſic intelligunt: Nõ ſi hito mox interficias inimicos meos,nequando populus meus obliuiſcatur,huius ſcilicet vltionis,ne ſtatim huius vindictæ memoria populo excidat,ſi ſubito fiat:ſed tamen diſperge,& vagos fac eos ac profugos,& ita lento ac longo ſupplicio eos affligе,vt Dei iuſtitiam in ſeſe multis ſęculis oſtentent,& admoneatur populus Dei vltionis impiorũ.Qui intellectus, in Iudæis incredulis rectè admodũ cõpletus agnoſcitur,qui etiã hodie in ſua miſera captiuitate per orbẽ diſperſi,Diuinæ iuſtitiæ nobis in ſeſe contuendã ſeueritatẽ repreſentãt.Secũdũ expoſitionẽ autẽ,quã in Elucidatione dedimus,verbũ obliuiſcãtur ſatis improprie videtur accipiendũ,pro veniant in obliuionẽ, vel obliuioſe aut negligenter agant. H

A ¶Verſu 14,Et de execratione & mendacio annunciabuntur in conſummatione,& non erunt. Hieronymus,Maledictionem & mendacium narrantes conſume,in furore conſume,vt non ſubſiſtant. Quæ lectio per ſe claram habet intelligentiam. Alii verò illud, de execratione & mendacio, ad finem verſus præcedentis adiungunt,hoc modo,Comprehendantur vel capiantur in ſuperbia ſua,& de execratione & mendacio narrabunt.hoc eſt,quicquid loquentur,nonniſi abominatio aut mendacium erit.Ac deinde ſubiungunt:Conſume furore,vt non ſint.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

Titulus Pſalmi eſt,In finem,Ne diſperdas,Dauid,in tituli inſcriptione,quando miſit Saul & cuſtodiuit domum eius,vt interficeret eum.Hiſtoria notiſsima eſt,prolixa narratione primo libro Regum deſcripta.Indicat autem præmiſſus hic titulus,pro maxima illa anguſtia in qua tũc erat, ſigue potius pro liberatione ab ea,Dauidem compoſuiſſe Pſalmum,aduerſus tam crudelium inimicorum rabiem.Secundum myſticam verò intelligentiam,licebit non incommode per hanc domus Dauidis cuſtodiã accipere obſidionem ſepulchri,qua cupiebant Iudæi opprimere gloriam nominis Chriſti, ne videlicet gloria nominis Chriſti vllo pacto per diſcipulorum mendaciũ (vt ipſi Phariſæi Pilato dicebãt) poſſet promoueri.Valde autem conueniet hæc myſtica intelligentia,ſi (vt annotationibus principalibus admonuimus)in perſona Chriſti Iudæorum punitionem prædicentis,Pſalmus exponatur. 1.Reg.19. Matt.27.

B IN PSALMVM LIX.

Verſu tertio,Potaſti nos vino compunctionis.In Hebræo pro compunctione eſt vocabulũ deriuatum à raal,quod variis modis redditur.Reuchlinius dicit proprietatem ſignificationis vocis huius eſſe fremere ſeu tremere: atque ita verteretur vino fremitus vel tremoris, quod idem eſt cum vino compunctionis,iuxta expoſitionem à nobis aſsignatam.Beatus Hieronymus ex Hebręo vertit, vino conſopiente. id eſt vino ſoporis, quod ſcilicet ſoporem inducit. id eſt grauitatem,& quod obnubilat iudicium animi:quemadmodum facere ſolet excedẽs triſtitia.Felix vertit,vinum anxificum, vel mœſtitiæ & anxietatis. ¶Verſu 4,Dediſti metuẽtibus te ſignificationem.Beatus Hieronymus omnino nobiſcum vertit,niſi quod pro ſignificatione ponit ſignum.Alii autem pro ſigno vexillum vertunt,longe alia ſententia quàm ſuprà expreſsimus.Sic enim ſęgunt, Suſtuliſti vel leuaſti timentibus te vexillum vt vincant vel exaltentur vel ſuperent propter veritatem.Qua lectione ſignificatur,Deũ populo quondam afflicto iam animum reddidiſſe, & certũ victoriæ indicium præſtitiſſe propter veritatẽ promiſsionis ſuæ.Felix dicit etiã ſic poſſe verti,Dediſti populo tuo tentationem, vt tentarentur,vel vt ſignificarentur à facie veritatis. ¶Verſu 8, Iuda rex meus. Dictio quæ in Hebræo pro rege ponitur, deſcendit à verbo chalkad,quod ſignificat decreuit,præcepit,ſtatuit,tulit leges.Vnde nomen illud de-

C riuatum ſignificat eũ cuius eſt præcipere,diſcernere,& legem ferre:vertiturque interdum princeps aut dux,interdum legifer aut præceptor,maxime in canonibus.Vnde Beatus Hieronymus ex Hebręo vertit,Iudas legiſer meus,quod forte exponi poſſet de conſiliariis & ſapientibus præcipuis, quos Dauid à Iuda habebat,cui primũ præfuerat.Cui vtcunque conſonat quod habet Chal.Par. A domo autẽ Iudę, ſcribæ domus doctrinæ meæ.Alii verò iuxta modum noſtræ lectionis verumtamen rege vel ducẽ vel principem,iuxta ſententiã ſuprà in Elucidatione expoſitã. ¶Verſu eodẽ.Moab olla ſpei meæ. Hieronymus, Moab olla lauacri mei:Felix,Olla ablutionis meę:quod ita poteſt intelligi.Moab ita mihi ſubiecta eſt, ranquam olla ſeu lebes in qua lauem pedes meos aut manus, vt vtar ſcilicet ea quomodocunque mihi libuerit.Vel ideo olla lauacri dicitur,quoniam tam abundanter Moabitarũ ſanguinẽ fuderit ad plenã ſubiectionem,vt quaſi pedes ſuos lauerit in eorũ ſanguine. Cui expoſitioni non diſſonat, quod habet Par.Chal.Dum conculcarentur Moabitæ,fœdati ſunt pedes mei in ſanguine procerũ eius,ſicut in olla lotionis. ¶Verſu 9,In Idumæam extendam calciamentũ meũ.Hieronymus, Super Idumæã incedam calciamento meo,mihi Paleſtina fœderata eſt.Quæ lectio cum noſtra vulgata conſentit.Verti etiã poteſt,In Idumæam proiiciam calciamentum meum.Quod etiam vilitatẽ ſubiectionis deſignat,vt prius olla lauacri.Chald.transla.habet, Super collum occipitii proceres Idumæorum conculcauerunt calcei mei. ¶Verſu 12,Quia vana ſalus hominis.Clarius eãdem ſententiam habet Hieronymus, Vana eſt e-

D nim ſalus ab homine.Et in verſu ſequenti,conculcabit habet,pro ad nihilum deducet,quæ idẽ valent.

IN PSALMVM LX.

Verſu 4,Protegar in velamento alarũ tuarũ Hieronymus vertit,Sperabo in protectione alarum tuarum,ſimiliter & Felix. Neque ita multũ hæc abſunt abinuicem. Qui enim confidit & ſperat in velamento alarum Dei,hic & protectionem ſentiet. ¶Verſu 6,Annos eius vſque in diem generationis & generationis.Nonnulla difficultas eſt in hac lectione vulgata,eò quòd dicuntur anni regis Meſsiæ eſſe vſque in diem generationis & generationis.Clarius autem ex Hebræo ſecundum ſententiam eandem id vertit Hieronymus,dicens,Annos eius donec eſt generatio & generatio. Ex quo videtur dies accipi pro duratione,ad hunc ſenſum,Annos eius vſque ad durationem generationis & generationis.id eſt, donec perſtabit generatio & generatio, quod eſt in omnes generationes in æternum. Chal.autem Paraphra. hanc geminationem ad diuerſa refert,priorem quidem generationem ad ſæculum præſens,in quo regnabit rex Meſsias ſecundum tempus:poſteriorem verò ad ſæculum futurum,in quo regnabit ſecundũ æternitatẽ.Sic enim habet,Anni eius ſicut mundi huius, & ſicut mũdi venturi. ¶Verſu 7,Permanet inęternũ in conſpectu Dei.Hieronymus,Sedebit ſemper ante faciem Dei,quod ad iudiciariam apertius ſpectat poteſtatem,& ſeſsionem in dextera patris euidẽtius exprimit. Alii ver-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunt,habitabit,vel commorabitur.neque diuersa ex his sententia redditur.Quod autem sequitur,Misericordiam & veritatem eius quis requiret,id admodum varie transfertur ex Hebræo. Hieronymi enim versio sic habet,Misericordia & veritas seruabunt eũ.Quod potest intelligi de misericordia & veritate patris,quæ Messiam nostrum seruarunt ab omni malo. atque à morte in vitam redire fecerunt. Quoniam enim Deus pater misericors fuit & verax,iccirco saluabit Christum suum,nec in morte manere permisit eum qui mortem non commeruit.Atque huic interpretationi consentit Para. Chal.quæ sic habet,Bonitas & veritas quas præparauit author sæculi,seruabunt eum.Similiter & versio Felicis, Misericordia & veritas à domino custodient illum.Alii autem vertunt,Præpara vel ostende misericordiam & veritatem,quibus custodias eum,estque eadem cum priore lectione sententia. E

IN PSALMVM LXI.

Psal.36. V Ersu primo,Nónne Deo subiecta erit anima mea?Hieronymus, Attamen apud Deum silebit anima mea.Felix, Certe ad Deum respicit anima mea, vel ad Deum silet vel silentio expectat, quomodo etiam illud quod suprà habitum est Psalmo 36,Subditus esto domino,& ora eum.In Hebræo haberi diximus,Tace domino,vel in silentio respice dominum,vel expecta dominum. Sententia autem vtriusque lectionis fere eadem est. ¶Versu 2,Non mouebor amplius.In Hebræo,loco dictionis amplius,habetur rabbah.id est,multum siue valde , quemadmodum vertit Felix : sicque sensus erit,Non commouebor valde,aut non labar grauiter,non plurimum mouebor.Iustus enim tametsi po- F
Prou.24. nat Deum suam fortitudinem,suum robur,suum salutare,contingit nihilominus vt septies in die cadat: verum quia resurgit fortius,dicit se quidem non multum,non grauiter,non valde commoueri aut labi. Non asserit tamen,simpliciter se nullo modo labi aut moueri. Ad hunc autem sensum facile potest exponi etiam lectio vulgata,si tantum amplius accipiamus pro multum : quemadmodum supra
Psal.50. Psal.50. Amplius laua me.id est multum vel plurimum,vel etiam atque etiam.Vnde & in Græco eadem dictio τὸ πλεῖον hoc in loco ponitur quæ in superius designato loco posita inuenitur . Posset verò & hæc ex Hebræo accipi sententia,Non mouebor multa,scilicet tribulatione.Cui fauet quod habet Para.Chal. Non mouebor in die tribulationis magnæ. ¶Versu 3,Interficitis vniuersi vos , tanquam parieti inclinato & maceriæ depulsæ.Beatus Hieronymus casu nominandi transtulit,dicens, Interficitis omnes, tanquam paries inclinatus & maceria corruens.Cuius sensus est, Interficere laboratis & opprimere bonos,& magno impetu & vi multa , quemadmodum cũ paries iam inclinatus aut maceria dissipata corruit super quempiam.Ad quem sensum facile exponi posset etiam lectio vulgata , si tantum dativus ,p ablatiuo absolute posito secundum impropriam loquutionem acciperetur,ad hunc sensum , Irruitis in hominem & interficitis vniuersi vos,tanquam pariete inclinato & depulsa maceria.hoc est,tanquam si paries inclinetur & depellatur maceria . Alii vertunt per genus passiuum , Interficiemini vniuersi vos tanquam paries inclinatus & maceria corruens.Atque ita exprimitur impetus & terror perditionis im- G
piorum qui super innoxios irruunt:cuius admodũ festiua loquutio dum fere similis exprimitur modus punitionis eum ratione peccati.Primum enim proponens iniquitatem,dicit per increpationem,Vsquequo irruitis in hominem simplicem & innocentem?Deinde,punitio euestigio subnectitur,Occidemini vniuersi qui nunc alios quæritis opprimere,& corruetis, quemadmodũ paries inclinatus & maceria depulsa proxima est casui,& maximo impetu atque terrore cassura est,vbi ceciderit. ¶Versu 4,Veruntamen pretium meum cogitauerunt repellere.Hieronymus,Partem enim eius cogitauerunt expellere,quod bene ad pretium.honorem & dignitatem propositæ in cælestibus retributionis referetur:de qua in Elucidatione dedimus expositionem.Et in eandem fere sententiã sonat,quod vertit Felix,Certe propter exaltationem eius inierunt consilium,vt expellant,vel propter exaltationem eius ad hunc sensum:quia timent ipsum exaltari,& ad propositam altitudinis dignitatem peruenire , ideo cogitauerũt quomodo valerent expellere.hoc est,propter impediendam exaltationem viri iusti ipsi fuerunt sollicitι.Posset & ad Deum referri,hoc sensu,Exaltationem eius,scilicet Dei,cõsultant deiicere.hoc est,quos Deus vult exaltare & glorificare,ipsi quærunt opprimere,quos ille decreuit exaltare, de iis deiiciendis isti consultant.Quod autem sequitur,Cucurri in siti,longe aliter vertunt ex Hebræo interpretes. Hieronymus enim habet , Placuerunt sibi in mendacio. Felix,Affectabunt mendacium, vel optabunt,vel H
complacebunt in mendacio.Quod nonnulli sic intelligunt , Cupiunt quòd non assequentur,videlicet quod iam antecesserit,vt exaltationem iustorum impediant . Nequaquam enim impedire poterunt à salute, quos Deus ad illam præordinauit. ¶Versu octauo,Non emigrabo .Beatus Hieronymus vertit,Non timebo.Alii autem interpretes vicinã nostræ accedunt lectioni,dicentes, Non elabar,vel non mouebor . ¶Versu decimo , Sperate in eo omnis congregatio populi . Ex Hebræo , Sperate in eo omni tempore,ó populi,effundite coram illo corda vestra. ¶Versu nono,Veruntamen vani filii hominum,mendaces filii hominum in stateris, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum.Hieronymus,Veruntamen vanitas filii Adam,mendacium filii viri,in stateris dolosis,fraudulenter agunt simul . Quod facilem habet intelligentiam. Alii hanc accipiunt ex Hebraica lectione sententiam:filii hominum , vanitas sunt & mendacium:si simul ponatur in trutina vel statera,erunt leuiores nihilo & vanitate,id est, vanitas ponderabit deorsum & ipsi ascendent pariter sursum.hoc est,maior est vanitas filiorum hominũ,q̃ vt possit ponderari. Quã sententiã habet Felicis ista versio,In stateris,vt ascendat ipsi magis vanitate simul.quod sic exponit,Si ponantur simul filii hominum in altero latere stateræ,& vanitates in altero latere,ipsi homines simul ascendentmagis vanitate, minus põderabũt q̃ vanitas, leuiores inueniẽtur vanitate:hoc est infinita & quasi non ponderabilis est eorũ vanitas , & sunt velut ipsa vanitate vaniores. ¶Expositionem tituli qui est,pro Idithum , habes post annotationes in Psalmum xxxviii.

A IN PSALMVM LXII.

Ersu 1,Ad te de luce vigilo.Ex Hebræo ad verbum verti potest,Ad te manicabo: quo verbo vsus est interpres Latinus in illo euangelii,Et omnis populus manicabat ad eum. Iuxta quod Luc.21.
V habent vulgatiores codices.Interpretes autem ferè omnes ex Hebræo per circũlocutionẽ verunt.Hieronymus quidem,Ad te de luce consurgam. Felix,In aurora vel diluculo quæram te, vel surgam ad visitandum te.Alii,Diluculo adero tibi,vel mane suspiro ad te, vel præueniam mane coram te. ¶Versu 2,Quàm multipliciter tibi caro mea.In Hebræo non habetur,quàm multipliciter,sed loco eius habetur,cõcupiuit,seu desiderauit te caro mea,quomodo vertit Hieronymus,ac cæteri interpretes. ¶Versu 9,Ipsi verò inuanum quæsierunt animam meam. Hieronymus,Ipsi verò interficere quærunt animam meam.Alii ad perdendum,ad deuastandum,in siue cum strepitu. Chald.paraph. Ipsi verò ad sepulturam quæsierunt animam meam.

DE TITVLO PRÆCEDENTIS PSALMI.

N vulgatis codicibus Latinorum titulus præmittitur , Psalmus Dauid , cum esset in deserto
I Idumææ : quod aliqui Latinorum interpretum secundum mysticam intelligentiam interpretantur desertum mundi huius.In Hebraico tamen habetur,In deserto Iudææ:item & in codicibus Græcis.Similiter habet Chal.paraph. Psalmus Dauid, in tempore quo erat in deserto,in finibus
B tribus Iudę.Quę lectio secundum literam,& historię fidem verior videtur.Nusquam enim in historiis scripturę legimus,Dauidem alicubi versatum in desertis Idumææ,vt ibi psalmos potuerit canere:in desertis autem Iudææ illum fuisse versatum manifestum est ex libris Regnorum:in quibus quoniam multo satis tempore vagabundus versabatur,hac illacque fugam securiorem petens, psalmum canendi indubie sufficientem habuit opportunitatem.Et forte desertum istud zipherat: quod erat in tribu Iudæ, vbi diu in locis abditis & tutissimis latuisse Dauidem cũ suis militibus,ex cap. 23. primi libri Regum est manifestum.

IN PSALMVM LXIII.

Ersu 3,Intenderunt arcum,rem amaram.Hieronymus, Tetenderunt sagittam suam, verbum
V amarissimum quod clariori sermone sic explicari potest:Ceu tenso arcu,pro sagittis,verba amara & noxia eiaculantur.Chal.paraph.sic habet: Tetenderunt arcus suos,vnxerunt sagittas suas veneno mortifero & amaro. ¶Versu 5,Narrauerunt vt absconderent laqueos: dixerũt,quis videbit eos?Beatus Hieronymus vertit,Quis videbit nos? vt ad ipsos refertur ponentes laqueos. Alii verò ex Hebræo interpretes iuxta modum nostræ lectionis habent,Quis videbit eos?nempe laqueos.
¶Versu 6.& 7,Defecerunt scrutantes scrutinio:Accedet homo ad cor altum,&exaltabitur Deus.Ex Hebraico textu alia accipitur sententia, quàm ex lectione vulgata. Sic enim habet, Perfecerunt scru-
C tinium scrutatum,vel inuestigationem peruestigatam,intimo viri & corde profundo.Quę lectio indicat prauos homines attentissimo consilio & profundissima peruestigatione occupari ad nocẽdum bonis. ¶Versu 7,Sagittę paruulorum factæ sunt plagę eorum.Aliter ex Hebræo sic legitur iuxta versionem Hieronymi,Sagittabit eos Deus iaculo repentino , inferetur plagę eorum. confident in semetipsos linguis suis.Quæ lectione non aliud significatur,quàm subitus & inexpectatus impiorum interitus,cuius se reos per suam impietatem fecerunt.

IN PSALMVM LXIIII.

Ersu 1,Te decet hymnus Deus in Sion.Beatus Hieronymus sic vertit : Tibi silentium,laus,
V Deus in Sion.Quę lectio Dei laudem significat inexplicabilem,& optimum modum ipsum laudandi esse in silentio,dum eius magnitudinem considerantes,silendo confitemur nihil nos posse dignum dicere laudi eius.Nunquam enim rectius laudamus, q̃ quando præ stupore magnitudinis eius silere cogimur:hoc tantum confitentes,quod nos eius magnitudo nimium ineffabilis & incomprehensibilis silere compellat. Nihil est enim in Deo, quod cuiuscunque valeat hominis lingua explicare.Potest & aliter intelligi prędicta lectio, hoc modo, Laudes tuę quibus à nobis laudaris in hymnis
D & psalmis,sunt quasi silentium,quoniam nihil valent eorum quę in te sunt ad plenũ explicare. Quantacũque enim de Deo dixerimus,nihil dicimus:dũ eorũ nihil ad plenũ explicare sufficimus. Atque hũc sensum innuere videtur Chal.parap.habens in hunc modũ,Coram te reputatur sicut silentiũ laus,De⁹ in Sion.Attamen Felix in sua versione nostrę lectionis textũ seruat,dicens,Te decet laus,Deus in Sion: ad marginẽ annotans,verti posset,Tibi silet laus,vel tibi formosa laus,vel te expectat laus,Deus in Siõ. Illud autem quod in fine versus habet lectio vulgata,tam Latina q̃ Græca,In Hierusalẽ,non habẽt exemplaria Hebręa neque Chaldęa. ¶Versu 5,Replebimur in bonis domus tuę.Vox est iustorũ ad beatitudinem cęlestis patrię aspirantiũ:quemadmodũ indicat Chal.paraph.ad initiũ huius versus præmittens,dicent verò iusti:Saturabimur bonitate domus tuę,&c. Quę autem sequũtur in hoc versu atque sequenti,diuersi diuersimode connectũt.Nobis tamen non libet singula persequi. ¶Versu 7,Qui conturbas profundum maris,sonũ fluctuũ eius.In Hebræo contraria potius sententia habetur,Qui compescis sonitum maris,fremitum fluctuũ vel vndarum eius, & multitudinem populorum. Ac deinde sequitur: Et timebũt qui habitant in extremis,à signis tuis.Neque difficilis intelligentia est. ¶Versu 11. & 12,Riuos eius inebria,multiplica genimina eius,in stillicidiis eius lętabitur germinans.Benedices coronę anni benignitatis tuę,& campi tui replebuntur vbertate. Beati Hieronymi versio ex Hebræo sic habet,Sulcos eius inebria, multiplica fruges eius, pluuiis irriga eam, & germini eius benedic. Voluetur annus in bonitate tua,& vestigia tua rotabũt pinguedine.Cuius lectionis ex Elucidatione & prio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ribus annotationibus,quantum ad primum versum facilis est intellectus. Secundus autem hunc habet sensum,Annus totus,tempus omne gratiæ,voluetur in benignitate tua,ita vt omni tẽpore semper adsis E
paratus præstare benignitatem gratiæ tuæ:& quocunque profectus fueris, quocunque perueneris visitatione tua,ibi guttas cadere facies salutaris gratiæ. Felix autem loco illius, Multiplica genimina eius, vertit,A Equa cumulos eius:hoc est,comprime glebas eius:id est,superbos & eleuatos humilia,vt capaces fiant gratiæ tuæ. ¶Versu vltimo,Induti sunt arietes ouium.Verbum istud ex Hebræo admodum diuersimode transferunt.Beatus nanque Hieronymus sic vertit:Vestientur agnis greges:hoc est,greges ecclesiarum ornabuntur ouibus,& simplicibus fidelibus,Deo in simplicitate fideliter famulantibus.Felix sic legit: Vestient planicies pecora, vbi pecora videtur esse nominatiui casus, & suppositum verbi: planicies autem,accusatiuus rectus à parte posteriori, vt significetur, pecora vestire planicies vel cãpos præ multitudine. Qua re non aliud significatur,quàm fideliũ in ecclesiis maxima copia. Atque in hũc fermè sensum alius vertit:Plana obtegentur gregibus:alius,Induentur campi ouibus.Chaldaica autem translatio diuersam ab his ponit sententiã,dicens,Ascendent arietes super pecora.Qua lectione significari potest mystica intelligentia fœcunditas magna præpositorum & doctorum in tempore gratiæ:qui quoties charitate vrgente, semen verbi Dei & sanctæ fidei doctrinam conantur in animas hominum infundere,toties quasi super pecora arietes ascendunt,vt generent.

IN PSALMVM LXV. F

VErsu primo,Date gloriam laudi eius.Ita quidem nobiscum vertit Hieronymus. Felix autem habet:Ponite gloriam laudem eius.Quod ita potest intelligi: Laudem Dei constituite,& reputate gloriam vestram, in laude Dei gloriemini. Verè enim nihil homini gloriosius, quàm Deum laudare factorem & saluatorem suum. ¶Versu 4,Terribilis in consiliis super filios hominum. Hieronymus,Terribilia consilia super filiis hominum.Felix,Terribilis opere vel studio super filios Adam.Eadem est cum vulgata lectione harum sententia. ¶Versu 6,Qui dominatur in virtute sua inæternum.Beatus Hieronymus habet,Qui dominatur in fortitudine sua sæculo:similiter Felix,Qui dominatur in potentia sua sæculo: id est,Qui orbis & mundi totius imperium tenet in fortitudine potentiæ suæ.Similiter habet Chal.translatio,Super orbem vel sæculum.Et per omnia consentit textus Greus,qui sic habet ad verbum reddendo,Lętabimur in ipso dominante in potentatu suo sæculi vel sæculo. Felix tamen ait recte etiã ex Hebræo verti posse quod habet nostra lectio vulgata,Qui dominatur in virtute sua in sęculum,vel inęternũ. In secũda autẽ parte,Qui exasperant,non exaltentur in semetipsis:vocabulum Hebręum quod ponitur hoc loco illius,qui exasperant, à verbo sorar descendit,significatque peruersos,abalienatos,declinantes,peruerse incedentes,inobedientes,rebelles,contumaces,proteruos,incredulos,contemnentes,recedentes,& huiusmodi: quę omnia proposito non male conueniũt. G
huiusmodi enim manifestum est esse qui Deum exasperant,& ad iracundiam prouocant per transgressionem mandatorum ipsius. ¶Versu 10,Introduxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro.Pro(laqueo)beatus Hieronymus vertit,obsidionem:& pro tribulationibus,stridorem.Introduxisti nos(inquit)in obsidionem,posuisti stridorem in dorso nostro. Alii pro tribulationibus, catenam vertunt:alii molestiam vel angustiam. Vnde Felix,Posuisti angustiam vel gemitũ vel stridorem vel tribulationem in lumbis nostris.Quod autem sequitur,Imposuisti homines super capita nostra: alii vertunt,Insidere fecisti homines capiti nostro:vel,Equitare fecisti homines super capita nostra. In quo significatur populus domini vilissima seruitute se fuisse subiectum inimicis, ita vt quasi iumenta venissent in abusum hostibus.In versu autem sequenti,cum dicitur, Eduxisti nos in refrigerium: Felix pro refrigerio,vertit,abundantiam,significari putans terram spaciosam & latam,nempe terram promissionis,ad quam post multas tribulationes peruenerunt filii Israel,aut terram inimicorum fertilem,admodumque fœcundam,sub quibus antè seruierant.Nos verò terram viuentium intelligere possumus, aut abundantiam diuinæ consolationis,de qua nos apostolus instruit,dicens,Sicut abũdant passiones Christi in nobis,ita & per Christum abundat consolatio nostra.

IN PSALMVM LXVI. H

VErsu primo,Deus misereatur nostri.Verbum Hebraicum iechanenu,sonat misereatur nobis, vel per gratiam donet nobis,vel etiam gratiam donet nobis.Vnde intelligi potest in emphasi dictionis huius,& peccatorũ remissio,& gratię spiritualis collatio. Quod autẽ in nostris codicibus,item & in Græcis habetur secundo repetitum in fine versus, Et misereatur nostri,id Hebræa non habent. Ipsa autem adiectione nihil nisi affectus magnitudo declaratur, ob quam solemus ea quæ cordi nobis sunt sæpius inculcare. ¶Versu secundo,Vt cognoscamus in terra viam tuam,in omnibus gentibus salutare tuum.Hieronymus,Vt nota fiat in terra via tua,in vniuersis gentibus salus tua. Eadẽ est cum nostra lectione,sed aliquanto clarior intelligentia. ¶Versu quarto,Et gentes in terra dirigis.Hieronymi versio habet,Gentium quæ in terra sunt ductor es sempiternus. Quod tamen in Hebræo expresse non ponitur,sed tantum selah in fine versus adiungitur, quod ille cum contextu versus copulãs, vertit,ductor vel director sempiternus,quoniam selah putat valere semper. Qui autem iuxta aliã sententiam selah, aliud velle dicunt,nec poni ad significandum ęternitatem,nihil aliud vertent quàm quod habet lectio vulgata,Gentes in terra dirigis,vel gentium in terra eris director siue ductor,ac deinde selah adiiciunt separatim.

IN PSALMVM LXVII.

A

VErsu quarto,Iter facite ei qui ascendit super occasum.Hieronymus ex Hebræo vertit,Prępa-
V rate viam ascendenti per deserta. Quod intelligi potest de ascensu ad cælos per aerem & orbes cælestes,in quibus non est habitator vt super terram. Aut mysticè intelligitur de aduentu Christi ad conscientias hominum à mundi tumultibus se custodientium in silentio & quiete animi.Felix autem vocabulum Hebraicum reliquit,ficque vertit, Præparate semitam insidenti haraboth: dicens per haraboth intelligi supremum cælum,à suauitate sic dictum.Cui sententiæ videtur consonare Chaldaica paraphrasis,Extollite sedentem super sedem gloriæ in haraboth,siue supremo cælo.Concordat & Reuchlinius in libro de rudimentis Hebraicis,ita hũc versum iuxta Hebræos exponens,Qui vehitur in amœnis iocundisque beatorum cælis.Alii dicunt apud Hebræos cælum nonum appellari haraboth(quod interpretatur deserta)eo quòd stellis,omnino careat,cæteris octo inferioribus cęlis stellas omnes complectentibus.Septem enim cæli inferiores planetas septem in se ferunt: octauũ autem tenet stellas omnes fixas,quod est firmamentum.Itaque nonum desertum & stellis vacuum dicunt. ¶Versu sexto, Qui habitare facit vnius moris in domo. Ex Hebræo Hieronymus vertit solitarios, alii vnicos: id est,derelictos,non habentes à quibus colligantur aut foueantur, cuiusmodi sunt orphani & pupilli. Hos enim in domo habitare facit,id est,ad se colligit, & tanquam filios suæ familiæ facit, ac familiares
B habet.Felix aliter intelligit:Qui habitare facit vnicos domum: id est,ex vnicis personis faciat magnam familiam,nimirum sanctam ecclesiam. Atque huc tendere videtur quod habet Chaldaica paraphrasis, Deus qui combinat combinationes singulorum ad filum combinationis,vna fides & vna charitas est.Alii vertunt:Qui vnicis restituit domum:hoc est,Qui carentibus liberis restituit suam familiam: quemadmodũ Abraham penè de posteritate sua desperantem fœcundauit,atque ad maximam familiam restituit. ¶Versu 7, Similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.Huius loco ex Hebræo vertit Hieronymus, Increduli autem habitauerũt in siccitatibus: id est,in egestate & afflictionibus,non habentes spiritualem consolationem:aut,aquis gratiæ & veritatis carebunt. ¶Versu 10,Pluuiam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ,& infirmata est:tuverò perfecisti eam.Hieronymus,Pluuiam voluntariam eleuasti Deus, hęreditatem tuam laborantem tu confortasti:quod non difficilem habet neque diuersam à vulgata lectione intelligentiam. ¶Versu 13, Rex virtutum dilecti dilecti, & speciei domus diuidere spolia. Ex Hebræo Hieronymus vertit,Reges exercituum fœderabuntur fœderabuntur,& pulchritudo domus diuidet spolia.Quod sic potest intelligi,Reges potentes prædicatione apostolica conuersi,submittent se fidei catholicæ,& cum ecclesia velut fœdus inibunt,præsidentesque ac præpositi in ecclesia (qui sunt pulchritudo,species, & decor domus Dei)diuident spolia,læti triumphabunt,quomodo apud Esaiam de iisdem scribitur, Lætabuntur Esaię.9.
C coram te,sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores capta præda,quando diuidunt spolia. Alii pro,fœderabuntur fœderabuntur,vertere malunt,fugient fugient,aut profligabuntur profligabuntur. ¶Versu 14,Si dormiatis inter medios cleros,pennæ columbæ deargentatæ,& posteriora dorsi eius in pallore auri.Hieronymus,Si dormieritis inter medios terminos,pennæ colnmbę deargentatę,& posteriora dorsi eius in virore auri.Quod in eandem sententiam facile possumus reducere,in quam superius vulgatam lectionem sumus interpretati, hoc modo, Si ecclesiarum prælati inter medios terminos dormiatis:id est,non secure in conclauibus desides,pigri,ac resupini,sed in ipsis terminis:hoc est,si in custodia gregis commissi peruigiles extiteritis,colũbam habebitis formosam,&c. Oportet enim eos qui speculatores constituti sunt domus Israel, non in intimis conclauib⁹ pigros & ocioſos ſtertere,aut in vtranque aurem securos dormire, quasi altissima pax sit, & nusquam hostiũ aliquid timere debeant per circuitũ:sed inter medios terminos super speculam necesse est cubent,ita vt ad quantũuis leuem rumusculũ hostiũ possint excitari,moxque tuba canere, & hostile periculũ populo significare. Id vbi agunt,quibus populi cura commissa est,ibi formosa est colũba, ecclesia talibus gaudens rectoribus.Vbi verò quasi in altissima pace securi rectores stertũt,in mediis ciuitatib⁹, gulæ & luxuriæ vacantes in cœnaculis & cubilibus, nihil mirũ, si denigrata appareat colũba, quæ tam infidelissimos habet custodes.
D Ad eandem quoque sententiam adduci potest quod Felix vertit,Si dormiatis inter chytropodes,vel focos,vel vncinos,vbi ponuntur ollæ ad ignem. Solent enim qui in foco dormiunt inter instrumenta illa ferrea,super quæ locantur cacabi & ollę æneę,facillime ad quemlibet rumusculũ excitari: & plerunque ibi se locant qui non totam noctem edormire,sed ad mediũ noctis ad opus necessariũ volunt exurgere. Significatur ergo etiam hac dormitione in foco inter chytropodes, vigilantia & cura præpositorũ ecclesiæ.Dicuntur autem Græco vocabulo χυτρόποδες chytropodes,vel ferramenta pedata super quæ ollæ constituuntur,vel(iuxta quorundam sententiam)ipsæ etiam ollæ pedes tales habentes.Dictio composita est à χύτρον chytron,quod significat ollam,& πῶς pus,pedem.Alii sic intelligunt: Si sederitis inter ollas:hoc est,ita atri fueritis,& commaculati,siue etiam miseri & deturpati afflictione nimia,vel viciorum immanitate, quemadmodum ollæ in foco, nunc in tempore euangelicæ gratiæ,eritis sicut columba pulchra, quæ habet pennas deargentatas, & dorsum in similitudinem fului auri: id est, vetera transierunt,facta sunt noua omnia. ¶Versu 16,Mons coagulatus,mons pinguis: vt quid suspiciamini montes coagulatos?Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo.Hieronymus,Mons excelsus mons pinguis: quare contenditis montes excelsi aduersus montem quem dilexit Deus, vt habitaret in eo?Hoc est,Vos congregationes impię infideliũ,synagogę satanę, quare vos opponitis ecclesiæ sanctæ, ipsius fidem respuendo,ipsam etiam persequendo:quum Deus ipsam ita dilexerit,vt habitationem voluerit in ea constituere? Felix vertit, Vt quid montes altissimi insidiose intuemini, vel inuidiose aspi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

citis,montem illum quem dilexit Deus. Et eadē ſententia eſt. ¶Verſu decimooctauo,Currus Dei de-
cē milibus multiplex,milia lætantiū. Hieronymus, Currus Dei,innumerabilia milia abundantiū. Felix, E
Currus Dei,cētena milia,duo milia angelorū. Alii,Currus Dei,binæ myriades,miliū replicationis:hoc
eſt,bis decem milia milium replicata. Alii,myriadum milia:id eſt,milia decem milium. Alii,Equitatus
Dei,binæ myriades (vna autē myrias decem milia continet) multa milia angelorum. In omnibus au-
tem his,nihil indicatur quòd innumerabilis eſt exercitus angelorum Deo miniſtrantium. ¶Verſu vi-
geſimoprimo, Proſperum iter faciet nobis Deus ſalutariū noſtrorū. Hieronymus,Portabit nos Deus
ſalutis noſtræ. Quod intelligi poteſt, ſicut mater portat filium & cuſtodit portando, ne quid patiatur
nocumenti. In quo ſignificatur maxima Dei erga electos benignitas & ſollicitudo. Felix, Aggrauabit
nos Deus ſalute noſtra:id eſt,pro onere nobis imponet ſalutem noſtram. Verè dulce onus quo nos o-
Matt.11. nerat. Verè onus leue quod imponit humeris noſtris. Meritò enim dulceſcere nobis debet etiā ſi quid
amari contingat imponi ferendum,quando cogitamus ad noſtram ſalutem id fieri. Alii clarius vertunt,
Augeat nobis beneficia ſua,vel cumulabit nobis beneficia ſua,aut ſalutes ſuas. ¶Verſu vigeſimonono,
& 30, Ibi Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu, principes Iuda duces eorum. Hieronymus, Ibi
Beniamin paruulus continens eos,principes Iuda in purpura ſua. Felix,Ibi Beniamin paruulus domi-
natur illis, principes Iuda in phrygianicis ſuis. Quæ verſiones ambæ eandem complectuntur ſenten-
tiam,quoniam Paulus apoſtolus de Beniamin paruula tribu(nimirum quæ extincta fermè fuerat pro-
Iudi. 20. pter vxorem Leui turpi libidine à Galaonitis oppreſſam & interfectam) præcipuus fuit princeps & F
& 21. fundator,itemque & conſeruator eccleſiarum,quæ in gentibus Deo fuerunt ædificatæ:vt vbi de gen-
tium conuerſione fit mentio,rectè primus locus detur Beniamin,quòd dominetur illis,ſiue quòd con-
tineat illos. Per id verò quod ſequitur,Principes Iuda in purpura ſua,aut in phrygianicis ſuis (quæ idē
volunt)ſignificatur cæterorum apoſtolorum qui de tribu Iuda potiſsimum electi fuerunt, dignitas ſa-
cerdotalis & apoſtolica,omni ornatu & honore digniſsima. ¶Verſu trigeſimoprimo,Manda Deus vir
tuti tuæ. Ex Hebræo,Præcepit Deus de fortitudine tua,vel mandauit Deus virtutem tuam. Vbi ad po
pulum Dei ſermo dirigitur. Omnis enim fortitudo & virtus quæ facta eſt in te, ô plebs domini, eam
præcepit fieri Deus in vobis. Vel,Præcepit tibi Deus,ô populе Chriſtiane,vt fortiter agas,à firmitate
fidei nullis tentationibus te ſuſtinens amoueri, ſed fortis ſis in bello, vt pugnes cum antiquo ſerpente,
& cum omnibus qui te impugnabunt. ¶Verſu trigeſimotertio,Vt excludant eos qui probati ſunt ar-
gento. Beatus Hieronymus vertit,Congregatio fortium in vaccis populorum calcitrantium contra ro-
tas argenteas. Quod rectè de rebellione contra apoſtolicam prædicationem poteſt intelligi. Sunt enim
apoſtoli quaſi rotæ argenteæ. Rotæ quatenus velociter diſcurrentes ſuper terram vehentes ſedentem in
curru dominum:id eſt,gloriam eius vbique prædicantes. Argenteæ verò,quoniam optimè ſonoræ per
probatiſsima veritatis eloquia quæ prædicabant. Calcitrantes ergo contra rotas argenteas qui ſunt,ni-
ſi repugnantes apoſtolorum ſermonibus? Atque hos omnes,ſiue maiores fuerint,ſiue minores,orant fi- G
deles increpari,atque comprimi,vt non præualeant. Felix ita vertit, Diſsipa feram arundinis congrega-
tionem robuſtorum in vitulis populorum, opsantem numerationes argenti, aut fragmenta argenti.
Quod exponi poteſt de auaritia principum ſæculi,à quibus primitiua eccleſia ſuſtinuit grauem perſe-
cutionem. Legimus enim ſæculares principes,alioſque illis adiunctos per Chriſtianorū perſecutionem
frequenter conſuluiſſe ſuæ auaritiæ. Vnde de Iuliano illo impio apoſtata legimus,quòd Chriſtianorum
patrimonia rapiebat Chriſtianitatis prætextu, ſacrilegamque ſuam auaritiam euangelii teſtimonio co-
Luc.14. lorabat, dicens, Chriſtus veſter dicit in euangelio, Qui non renunciauerit omnibus quæ poſsidet,non
Hebr.10. poteſt meus eſſe diſcipulus. Idipſum Paulus apoſtolus de Hebræis ſcribit, quòd in Iudæa pro Chriſti
1.Theſ.2. nomine rapinam bonorum ſuorum paſsi fuerint cum gaudio: idē de Theſſalonicenſibus quoque com-
memorans,quòd eadem paſsi fuiſſent à ſuis conciuibus,qualia Iudæi à ſuis contribulibus paſsi fuerant.
Idē pluribus in locis teſtantur eccleſiaſticæ hiſtoriæ. ¶Verſu trigeſimoquarto,AEthiopia præueniet
manus eius Deo. Hieronymus, AEthiopia feſtinet dare manus Deo. Felix, AEthiopia faciet currere
manus ſuas ad Deum:hoc eſt,celeriter manus ſuas Deo protendet, vt vertit alius. Chaldaica tranſla-
tio totū hunc verſum ſic habet,Venient principes de AEgypto ad conuerſionem filii AEthiopū, cur-
rent extendere manus ſuas in oratione ante Deū. Quæ omnia lectionem noſtram &expoſitionē ſuprà H
poſitam rectè confirmant atque elucidāt. ¶Verſu 36,Pſallite Deo qui aſcēdit ſuper cęlū cęli ad orien-
tē. Hiero. vertit,Qui aſcēdit ſuper cælū cæli,à principio. i. qui ſedet in cælis cælorū ab initio:quomodo
vertit Felix. Alii vertunt ad ſententiam noſtræ lectionis,Aſcendenti ſuper cælos cælorū Orientis,ſiue ad
Orientem. Alii ſic,Qui ſedet ſuper cælos,cælos ſempiternos: id eſt,cælos qui ab initio facti iidē pmanent.
¶Verſu 37,Ecce dabit voci ſuæ vocē virtutis. Quidam hoc ſecundū naturam intelligūt de terri
bili ſono tonitrui,quæ dicitur vox Dei,& vox virtutis ſuę,vox fortis, ita vt procul audiatur ab homi-
nibus. Alii intelligunt de voce euāgelicæ prædicationis,quę vox Dei eſt,quoniam non ipſi à ſe loquun
tur quæ prædicant, ſed ex ſpiritu Dei qui loquitur in eis, iuxta Saluatoris verbum. Huic autem voci
prædicationis dat Deus vt ſit vox virtutis & fortitudinis, quoniam efficaciam addit, vt vim habeat
ad operandum in cordibus audientium: quemadmodum ſuprà dictum eſt in expoſitione verſus illius,
Dominus dabit verbum euangelizantibus, virtute multa. Nobis conuenientius videbatur, vt de vl-
tima voce quam expectamus in die iudicii audiendam, præſens ſermo intelligeretur: vt poſt initium,
ac proceſſum eccleſiæ pulchrum deſcriptum, hic etiam finis omnium, ac retributio commemore-
tur. ¶Verſu vltimo, Mirabilis Deus in ſanctis ſuis. Hieronymus, ac cæteri omnes ex Hebræo in-
terpretes concorditer vertunt, De ſanctuario ſuo,aut in ſanctuariis ſiue ſacrariis ſuis. Ac iuxta hanc ſen
tentiā poterit in vulgata lectione Latina accipi ablatiu⁹,ſanctis,vt ſit generis neutri. Sic enim ſancta,p

ſanctuariis dicere ſolemus:quemadmodum ſancta dicuntur & ſancta ſanctorum. Imò etiam ſi accipia-
A mus in genere maſculino,ſanctos,ſecundum rem poſſumus inuenire concordiam. Nam ſancti Dei ho-
mines ſunt velut ſanctuarium Dei,in quibus ipſe libenter ſecundum gratiā & gloriam ſuam inhabitat.

IN PSALMVM LXVIII.

Verſu 1.2.3.& 4. Notanda eſt hoc loco Paraph. Chal. exponens ſimilitudinem comparationis,
V quę in annotationib⁹ prioribus dicta eſt innui in his verſibus. Sic autē habet,Salua me Deus
quoniam irruit cohors peccatorum vt inferat tribulationem mihi, ſicut aquę quæ intrant vſ-
que ad animam. Demerſus ſum in captiuitatē,tanq̄ in lutum profunditatis,& non eſt mihi locus vt con
ſiſtam. Applicui in validam multitudinem cohortis peccatorum,& rex impius captiuū tenet me. Fati-
gatus ſum à clamoribus,ſiccatum eſt guttur meū, conſumpti ſunt oculi mei ab expectatione Dei mei.
¶Verſu 13,Et operui in ieiunio animā meā. Hieronymus,Et fleui in ieiunio animā meā:hoc eſt,cōtri-
ſtaui,& afflixi flendo ſimul & ieiunando animam meam. Felix habet,Et fleui,dū eſſet in ieiunio anima
mea. ¶Verſu 15,In me pſallebant qui bibebant vinum. Felix,Cantica fui bibentium ſiceram:id eſt,vi-
num aut potum quemlibet inebriatum: hoc eſt,de me cantabant,& mea opprobria ſuarū cantionum
faciebant materiā,meamque irriſionem ipſi inter pocula faciebant eſſe ſua gaudia. Paraph. Chal. habet,
Cantilena fui eorum qui vadunt ad bibendū ſiceram in domo cauponaria ipſorū. ¶Verſu 16,Ego ve-
B rò orationem meā ad te domine,tēpus beneplaciti Deus. Hieronymus,Mea autē oratio ad te domine,
tempus recōciliationis eſt Deus. Felix,Ego autē orationē meā ad te domine tēpore beneplaciti Deus:
id eſt,cum tēpus eſſet beneplaciti. ¶Verſu 18,Nequevrgeat ſuper me puteus os ſuū. Hieronymus pro
vrgeat,poſuit coronet. Non coronet(inquit) ſuper me puteus os ſuū: id eſt,non per circuitū cōcludat.
Felix clarius vertit,Non claudat, vel non obſtruat ſuper me puteus os ſuū. Tranſlatio autem Chal. pu-
teum hunc accipit gehennā,dicens,Non operiat aduerſùm me gehenna os ſuū. ¶Ver. 24, Impropе-
rium expectauit cor meū & miſeriā. Hieronymus,Opprobrio contritū eſt cor meū,& deſperatus ſum.
Felix,Opprobrium cōtriuit cor meū,& afflictus ſum. ¶Ver. 36,Et placebit Deo ſuper vitulū nouel-
lum,cornua producētem & vngulas. Felix,Et placebit domino ſuper bouem & vitulum,cornua ,pdu
centem,& producentem vngulas. Hieronymi tamen verſio,vitulū nouellū habet, quemadmodū habet
vetus noſtra Latina lectio. Mirum verò quid ſibi velit Chald. paraph. quæ hoc loco habet,Placebit co-
ram Deo magis q̄ bos pinguis & electus quē offerebat Adā primus, cuius cornua præcedebant fiſsio-
nē vngularū. ¶Expoſitionē tituli,qui iuxta Græcos atque Latinos codices eſt,In finem,pro iis qui cō-
mutabuntur,ſecundū Hebræos: pro liliis,vel ſuper liliis vel lilia,require poſt annotationes pſalmi 44.

IN PSALMVM LXIX.

Erſu 1,Deus in adiutorium meum intende,domine ad adiuuandū me feſtina. In Hebræo non
C V niſi vnum habetur verbum,hoc modo,Deus vt liberes me,domine vt auxilieris mihi,feſtina.
¶Verſu 4,Auertantur ſtatim erubeſcentes,qui dicunt mihi euge euge. Hieronymus,Reuer
tantur ad veſtigium confuſionis ſuæ,qui dicūt vah vah: hoc eſt,Veniant & pertingant ad confuſionem
ſuam,qui contra me malum loquuti ſunt.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

Titulus pſalmi eſt,In finem Dauid in rememoratione,eo q̄ ſaluum fecit eum dominus. In Hebræo
eſt,Ad recordandum. Quo ſignificatur hunc pſalmū Deo ſuggerere de liberatione & ſa
lute præſtanda,& quaſi Deum præſtandæ ſalutis cōmonefacere,ac velut in memoriam reuocare:
quod ipſum etiam vulgata lectione indicatur,cum dicitur,In finem,Dauid in rememoratione:hoc eſt,
ad rememorationem vel recordationem. Quod autem adiicitur in Latinis codicibus,Eo quòd ſaluum
fecit eum Deus,in Hebræo omnino non habetur. In Græco ſic habetur,ὑπὲρ τοῦ σῶσαι μὲ κύριον: hoc eſt,vt
Deus faciat ſaluū. Atque ita non niſi exponitur hac adiectione,quid ſibi velit quod præmittitur,Dauid
ad recordandum. Ad hoc enim ſui petit dominum recordari,vt ſaluus fiat,& liberetur ab aduerſariis.

IN PSALMVM LXX.

Erſu tertio,Eſto mihi in Deū protectorem,& in locum munitum. Hieronymus ex Hebræo,
V Eſto mihi robuſtū habitaculū,vt ingrediar iugiter:præcepiſti,vt ſaluares me. Similiter vertit
D Felix,niſi quòd pro robuſto habitaculo,ponit, rupem fortitudinis. Poſtulat hac oratione iu-
ſtus Deum ſe habere vt locum munitum,ſibi ſemper parentem ad ingreſſum,ad quem tutò poſsit in o-
mnibus periculis confugere. ¶Verſu ſeptimo,In te confirmatus ſum ex vtero. Hieronymus,A te ſuſ-
tentatus ſum ex vtero. Felix, Super te innixus vel ſuſtentatus ſum ex vtero. Nam vocabulum Hebrai-
cum ſamach,ſignificat apodiauit,vel innixus eſt. Siue autem dicas,Super te confirmatus ſum, ſiue ſu-
per te innixus ſum,vel apodiaui vel ſuſtentatus ſum,eadem habetur ſententia. Quod autem ſequitur:
De ventre matris meæ tu es protector meus. Felix ita vertit,De inteſtinis matris meæ tu extrahēs me:
id eſt(quod pſal.21.ponitur)qui extraxiſti me de ventre matris meę. ¶Verſu nono,Repleatur os meū
laude,vt cātem gloriam tuam,tota die magnitudinē tuam. In Hebræo tantū legitur, Impleatur os meū
laude tua,tota die magnitudine tua,vel pulchritudine tua,vel gloria tua. ¶Ver. 15,Ego autem ſemper
ſperabo,& adiiciam ſuper omnē laudem tuam. In Hebræo,pro ſperabo,habetur expectabo. Vnde bea
tus Hieronymus ex Hebræo vertit, Ego autem iugiter expectabo. Sententia autem in idem recidit,
quoniam is qui ſperat auxilium,expectat illud ab eo in quo ſperat. ¶Verſu decimoſeptimo,Quoniam
non cognoui literaturam. Tametſi nobiſcū beatus Hieronymus verterit literaturas,cæteri tamē ex He
bræo interpretes longè aliter vertunt. Nam Felix(quem alii recentiores ſequūtur) hanc partem coniū-
gendo præcedentibus in verſu priori,ita vertit,Os meum annunciabit iuſtitiam tuam,tota die laudem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuam,certe non cognoui numerum: vel,Quoniam non cognoui numerationes vel narrationes.Quod sic exponunt,Certe non cognoui numerum laudis tuæ,vel nō possum enumerare siue enarrare laudem E
tuam: maior est enim quàm vt humano ingenio comprehendi, aut humana enarratione possit enumerari.Et est sanè hæc versio Hebraicæ deriuationi satis conueniens : quoniam vocabulū Hebraicum sephoroth,hoc loco pro literaturis positum, à verbo saphar descendit, quod absque hæsitatione significat numerauit,vel censuit.Vnde videtur deriuatum illud nomen pluralis numeri aptissimè numerationes verti posse. Sciendum tamen est,quòd neque Gallicana lectio (quæ habet literaturas) ab Hebræo omnino dissonat,neque Romana,quæ habet negociationes.De priore,primū quidem Hieronymi docet authoritas,qui non aliud quàm literaturas vertit.Deinde & Ioannes Reuchlinius hoc ipsum confirmat,manifeste asserens dictionem hoc in loco positam significare scripturam vel literaturam,quemadmodum ad oculum videre poteris in eius dictionario,in explicationeverbi suprà positi saphar,cuius significationem admodum prolixa deductione manifestat.Porrò de negociationibus quis non videt maximam esse conuenientiam numerationibus cum negociationibus? Nónne omnis penè negociatorum res in numerando,supputando, rationesque conscribendo consistit? Quælibet ergo prædictarum lectionum iure toleranda videtur,etiam si originalem respiciamus Hebræorum linguam. ¶Versu 20.& 21,Donec annunciem brachium tuum generationi omni quæ ventura est. Potētiam tuam & iustitiam tuam Deus,vsque in altissima quæ fecisti magnalia, Deus quis similis tibi? Hieronymus ex Hebræo, Donec annunciem brachium tuum generato (scilicet præsenti) cunctisque qui venturi sunt fortitudines tuas. Et iustitiam tuam Deus vsque in excelsum(subaudi annūciem,prædicem,vel efferam)ac deinde,quanta fecisti magnalia Deus, quis similis tibi? In eandem sententiam vertunt item alii ex Hebræo interpretes. F

IN PSALMVM LXXI.

VErsu primo,Deus iudicium tuum regi da,& iustitiam tuam filio regis.Chaldaica paraphrasis sic habet,Deus,itinera rigoris tui, vel sententiam iudiciorum tuorum, regi Messiæ da,& iustitiā tuā filio regis.Ex quo primū patet secundum hanc paraphrasim,de Messia psalmū principaliter intelligi.Deinde,quòd iudicium dare intelligat,dare executionem iudicii,& commissionē exequendæ iustitiæ:quomodo nos etiam in Elucidatione sumus interpretati.Nam quidam aliter accipiūt, Da iudicium(id est æquitatem ipsam)regi Messiæ & membris eius,vt videlicet sint æqui & iusti.Sed prior intelligentia videtur commodior & plenior,totique huic de Messia prophetiæ quadrantior.Postremo indicatur illud,filius regis,referri posse ad regem Dauid,quod nos de patre rege æterno sumus interpretati. Messias nanque,& regis æterni Dei patris,& regis temporalis Dauidis verus secundū humanitatem filius fuit: quemadmodum initio sui euangelii Matthæus testatur, & Paulus initio epistolæ ad Romanos asserit,ex semine Dauid eum factum esse secundum carnem. ¶Versu 3,Suscipiant montes pacem populo.Hieronymus pro,suscipiant, vertit,assument: neque diuersa est sententia.Assumpserunt enim apostoli pacis euangelium populis prædicandum.Felix vertit,Extollant montes pacem populo. Eademque rursum sententia est,Eleuabunt euangelium pacis super populū:hoc est,prædicabunt. ¶Versu quinto,Et permanebit cum sole & ante lunam. Ex Hebræo, Timebunt te cum sole & ante lunam,vel in conspectu lunæ:hoc est,Timebunt te,adorabunt te,& seruient tibi fideles tui,quandiu erit sol,& quandiu durabit luna,videlicet vsque ad consummationem sæculi & inæternum.Beatus Hieronymus vertit,Timebunt te quandiu erit sol,& vltra lunam,in generatione generationum.In quo illud videri possit absurdum quod dicitur,vltra lunam:nisi sic intelligatur, quomodo in annotationibus principalibus diximus,de illo quod post iuxta vulgatam lectionem sequitur,Donec auferatur luna.Felix autem vertit,In conspectu lunæ,vel dum perseuerabit luna,vel ante lunam.Chaldaica autem paraphrasis sic habet,Timebunt à te cum ortu solis,orabunt coram te à lumine lunæ,generationes generationum : hoc est,primo mane exoriente sole, & vesperi prodente sese lumine lunæ, tibi seruient fideles tui:id est,mane & vespere,siue iugiter. ¶Versu 6,Descēdit sicut pluuia in vellus.Hunc versum ex Hebræo variè interpretes transferunt.Quidam enim pro vellere ponunt herbam detōsam vel resecatam. Vnde Felix ad hunc modum vertit,Descendet sicut pluuia super herbam resecatam,vel super tonsum: H
id est,super gramen incisum:quod si non habuerit pluuiam,postquam resecatum fuerit,arescet . Atque ita intelligunt non de descensu Christi in vterum virgineum , sed de spirituali descensu per gratiam in corda fidelium, per quem descensum iustitiam facit & pacem illic exoriri atque foueri . Quomodo enim pluuia descendit super herbam resecatam , vt iterum floreat pratum suo virore spoliatum , ita super genus humanum iam semel resecatum,& omni ornatu spoliatum, ac per primi parentis peccatum velut detonsum,venire necesse fuit desuper gratiam Christi domini, vt iterum fructum bonum proferat semel resecata,imò frequenter resecata & detonsa terra cordis nostri. Atque huic satis aperte consonat Chaldaica paraphrasis quæ hoc loco sic habet, Descendet velut pluuia voluntaria atque desiderata, vel pluuia beneplaciti super herbam quæ incisa est, vel corrosa à locusta . Ac iuxta hanc expositionem id quod subiungitur , Et sicut stillicidia stillantia super terram secundum rem cum priore parte idem sonat . Attamen beatus Hieronymus , nobiscum in versione sua ponit vellus , & post illum alii nonnulli ex Hebræo interpretes. ¶Versu septimo, Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis.In Hebræo sic habetur,Florebit vel germinabit in diebus eius iustus, & multitudo pacis: hoc est, florebunt , & germinabunt ipso regnante iusti plurimi , & germinabit pax copiosa. ¶Versu nono, Coram illo procident AEthiopes . In Hebræo est dictio Ziim , quæ à diuersis diuersimode vertitur. Beatus Hieronymus nobiscum vertit, AEthiopes.Felix dicit verti posse,nautas,vel habitātes solitudi-

Matt.1. Rom.1. G

A nem.Alii vertunt accolas deserti, vel solitudinarios , vt significetur populos remotissimos,& longe ab hominibus distantes,hominibusque incognitos , ad Christum conuertendos. ¶Versu decimo,Reges Arabum & Saba dona adducent.Hieronymus, Reges Arabiæ & Saba tributum conferent. Felix, Donum vel tributum vel præmium adducent.Alius vertit honorarium munus,scilicet quod ad honorem offertur. ¶Versu decimotertio,Parcet inopi & inopi. Felix , Miserebitur super mendicū & inopem.Nam parcet,positum est,pro miserebitur,vel gratiose seu misericorditer aget . ¶Versu decimoquarto,Et honorabile nomen eorum coram illo.In Hebræo non habetur nomen,sed sanguis,quēadmodum Hieronymus ac cæteri qui ex Hebræo versiones fecerunt,concorditer omnes transferunt. Et honorabilis(inquiunt) vel preciosus erit sanguis eorum coram oculis ipsius . Quo verbo significatur,mortem sanctorum pro Christi nomine & sanctissima fide occumbentium , fore Christo domino gratissimam,& sacrificium omnibus modis acceptissimum, hoc enim est sanguinem eorum fore precioſum in oculis Dei,effusionem sanguinis & vitæ pro Christo oblationem,maximi precii ducendam, & in maximum meritum ipsis reputandam coram oculis Dei.Atque hoc ipsum est, quod in alio quoque Psalmo legitur,Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Quod licet de omnibus generali intellectu verum sit in sanctitate vitam finientibus, peculiarius tamen & excellentius de iis qui pro Christi nomine,martyrii supplicio,sanguinem fundunt. ¶Versu 16,Erit firmamētum in terra,in summis montium.Hoc loco pro firmamento, in Hebræo ponitur pissath bar , quod apud interpretes tam Hebræos q̄ Latinos,diuersimode redditur.Septuaginta enim transtulerunt στέγμα quod Latine sonat B firmamentum,vt habet vulgata Latina lectio.Nam quod arbitrati sunt quidam scriptorū vitio firmamentum scriptum esse pro frumento,non habet verisimilitudinem,quoniam in Græco(vnde nostra Latina lectio versa est)manifeste non aliud quàm firmamentum habetur,de quorum tamen concordantia in principalibus annotationibus nonnihil diximus. Beatus autem Hieronymus ex Hebræo vertit memorabile triticum.Ioannes Reuchlinius in libro de rudimētis hebraicis,dicit hebraicam dictionem significare placentam vel placentulam frumēti,quod Rabbi Dauid kimhi exponit,particulam vel massam frumenti.Idem dicit Paulus Burgensis episcopus,natiuitate Iudæus, regeneratione Christifidelis: addens,in translatione Chaldaica quæ targim dicitur,sic haberi,Erit placenta tritici,in capitibus sacer quam prophetia altissimi sacramenti,& sacratissimi sacrificii altaris , in quo sub specie placentulæ frumenti,sub specie modicæ massæ triticeæ,ac panis modici,in modum albæ placentulæ cocti,præsens nobis adest Christus dominus,verus Messias.Et recte quidem(iuxta Hieronymi versionem) memorabile triticum dicitur hic panis viuus,quoniam omni tritico nobilius & preciosius,panis vitam mundo pstans,& à morte æterna præseruans,verum manna de cælo descendens,quod qui manducat,viuit in æternum,vel quia in immolatione huius tritici,memoria recolitur rei omnium preciosissimæ, & beneficii perpetua rememoratione dignissimi,nempe passionis & mortis Christi. hoc (inquit)ipse dominus in cœna nouissima)facite in meam commemorationē.Et Paulus Apostolus, Quotiescunque enim mā ducabitis panem hunc,vel calicem bibetis,mortem domini annunciabitis,donec veniat.Hæc autē placentula frumenti,siue hoc memorabile triticum,est in vertice siue in capite montium.id est,Apostolorum primorū sacerdotum,atque eorum qui in illorum locum successerūt,quibus huius placentulę oblatio & consecratio,secundum ritu traditum sibi potestatem & authoritatem legitime competit.In capite ergo montium prędicitur futura hęc placentula,quoniam super venerandum sacerdotum nouę legis verticem, & super ipsorum capita , consecrata hostia erat eleuanda , in ostensionem omni populo, adorandi gratia.simul & rememorandi vnicam illam semel consummatam oblationem , quando nuda ante oculos omnium in conspectu patris,media inter cælum & terram exaltata fuit in ligno, tanquam vniuersalis omnium hostia,quę nunc sub tegumento placentulę modicę eandem sese pręsentem exhibet.Ne verò ab aduersariis veritatis,ista in fauorem tantum nostræ fidei, præter omnem rationē & probabilitatem confingere existimemur,sciendum est magistros hebræorum complures totum hunc Psalmum de temporibus Messiæ determinasse intelligendum,atque etiam specialiter de hoc versu qui nobis in manibus est,asserunt ipsum respicere fœlicitatem temporum regis Messię.Vnde Rabbi Salomō Christianæ fidei aduersissimus(vt ita loquar)Iudęus, suo autem Iudaico errori studiosissimus patro- D nus,negare nec potest nec audet,Rabinos priores hunc Psalmum notum,& prępcipue hunc versum,de Messia exposuisse , tametsi ipse patribus cæcis nepos cæcior , ad alium sensum eadem detorserit', nimirum splendente sole cæcior factus , quàm illi fuerant ante solis exortum . Sic autem in huius versus pertractione ait,Pissarh bar(quod supra diximus verti placentam frumenti)loquutio est abundantiam significans & multiplicationem.Magistri verò nostri exposuerunt sermonem esse placentularum in diebus Messiæ,totumque Psalmum exposuerunt de diebus Messiæ:quemadmodum & in midras Tehilim(id est,expositione Psalmorum)est manifestum,vbi principium huius Psalmi,Deus iudicium tuum regi da,ad regem Messiam dicitur pertinere,vt etiam supra manifeste ostendimus ex trāslatione Chaldaica. Idipsum quoque Rabbi Mosse hardassam testatur in commentariis exponens illud quod in libro Geneſis habet prophetia Iacob, Non auferetur sceptrū de Iuda,vbi huius Psalmi versum nonum, Gene.49 & vndecimum,videlicet,Coram eo procident æthiopes,& inimici eius terram lingent. Et adorabunt eum omnes reges ,omnes gentes seruient ei,manifeste asserit ad Messiam pertinere , cui omnes gentes (vt ipse ait)aggregabuntur,vt regnet super illos regno iustitiæ & pacis,quemadmodum iam citatis versibus ait prophetice prędictum.Idem Rabbi mosse hardassan,in commentariis, non solum testatur exponendum hunc versum pręsentem de Messię temporibus,verumetiam de sacerdotio Messię,id quod nostro proposito multum conducit. Neque indiligenter sunt attendenda eius verba quę subsequūtur.

Matt.1. Rom.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal. 110. Zach. 9. Gene. 14.

Dictum est Psalmo 110,(est enim Hebræorũ ista computatio)Iurauit dominus,& non pœnitebit eũ, tu es sacerdos in æternũ secundũ ordinem Melchisedec. Et quis est iste?Iste erit rex iustus & saluator, rex Messias, sicut dictum est Zachariæ 9,Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator. Et quid docet vel monstrat,dicendo,protulit panem & vinũ. Quasi dicat, Erit placentula tritici in terra . Et hoc ipsum est quod scriptum est,Et ipse sacerdos erat Dei altissimi. Hæc ille. In quibus verbis circiter finem,manifeste indicat,se istam placentulam tritici referre ad oblationem sacerdotalem , dicitque hoc quod in Psalmo isto dicitur, Erit placenta frumẽti in terra,illud ipsum esse quod de Melchisedec dicitur,quòd erat sacerdos Dei altissimi. Atque ita profecto res habet,nostra enim hæc (de qua sumus interpretati) placentula tritici,res ipsa est quam præsignabat panis & vini per sacerdotem Melchisedec oblatio. Vnde hæc duo(oblatio videlicet panis Melchisedec in diebus Abrahæ , & placentula tritici in vertice sacerdotum,in diebus Messiæ)sic idem sunt,quomodo signum & res,figura & figuratum,vmbra & veritas:quoniam videlicet hæc præstat quod illa promittebat,exhibet hæc quod illa præsignabat. Manifestum itaque fit,si nos Christiani hunc passim de sanctissimo Eucharistiæ sacramento exponamus,nõ solum non sine conuenientia,sed nec absque Hebræorum authoritate id facere. Alii autẽ quidam Hebræorum,exponunt versum istum de temporibus Messiæ:sed intelligentiam torquent ad fœlicitatem temporalem(vt omnia peruertere,& ad carnem trahere solent Iudæi carnales & excæcati) dicentes in tempore Messiæ tantam fore multiplicationem atque abundantiã tritici vltro germinantis,& sese cõfricantis absque hominum labore,etiam in summis montium , vt possint absque labore inde homines sumere plenis manibus,quantum velint. De qua re ab illorum Rabbinis ita quodam loco scriptum inuenimus , Dixit Deus sanctus & benedictus . Faciam ego conuerti vos in mansuetudinem spiritus in mundo isto. Et non erit tum Deus alienus. Quia non erunt in vobis filii hominum exercentes negotiationem aliquam,vel vllam solitudinis occupationem , sicut dictum est Psalmo 73. Erit pissath bar in terra,in capite montium. Erit pissath bar (inquit) quia frumenta producent in diebus Messiæ placentas,sicut est plenitudo palmæ istius. id est,tam magnas quàm possit quis palma comprehendere . Sequitur,Turgescent sicut libani fructus eius,quoniam frumenta se inuicem confricabunt , & deiicient similam suam in terram,& tu veniens accipies inde plenitudinem palmæ istius , quantum refectio tua opus habebit,vel quantum opus tibi erit pro refectione tua. Verum cum ista ex fidei certitudine Christiani omnes cognoscant vanissima esse,ac plusquam ridicula,expectare scilicet tantam ac talem temporalem fœlicitatem tempore Messiæ,nónne præstat vt de spirituali & vera fœlicitate temporum gratiæ (quę sunt tempora veri nostri Messiæ)exponamus?eatenus quidem Hebręorum authoritatem insequẽtes,quatenus de Messia dicunt intelligi debere : quatenus verò ad venturam temporalem fœlicitatem referũt, modo prædicto , nequaquam eos imitantes . Verba enim promissionum Dei per Prophetas prænunciatarum,spiritus sunt & vita,neque carnaliter debet sermo Dei (qui spiritus est)intelligi . Ad prædictorum autem confirmationem facit non modicum , quod in Commentariis Iudæorum habetur super verbo illo Ecclesiastæ,Quid est quod fuit?ipsum quod erit.vbi sic legitur, Rabbi Barachias dixit in nomine Rabbi Isaac,Quemadmodum fuit redemptor primus,sic erit redemptor vltimus. Sicut enim redemptor primus fecit descendere manna, ita redemptor vltimus erit placenta frumenti in terra. Quibus verbis significatur,hoc ipsum in tempore gratiæ præstiturum in veritate Christum hominem , quod ante nondum humanatus in deserto sub lege præstitit in typo , dando manna corporeum : nimirum quòd sicut Deus nondum humanatus dedit manna corporale & figurale,sic idem homo factus daret manna spirituale verum, fieretque ipse in placentam frumenti , in sacrificio & sacramento Eucharistiæ. Sed & Rabbi Ionathan referunt versiculum præsentem sic exposuisse,Videat qui habet oculos,quod sicut dictum est,ipse est Messias de quo loquitur totus Psalmus. Cum ergo ait, Erit placenta frumenti in terra in capite montium,vult dicere, quòd placenta panis fiet sacrificium in capitibus sacerdotum . Quid verò apertius possit pro nostra dici sententia ? Targum quoque Chaldaicæ translationis Ionathæ filii Vzielis sic exposuit,Erit sacrificium panis in terra,in capite montium . Targum verò Rabbi Akilas habet. Erit panis substantificus in terra,in capite montium. Quæ omnia bene nostro proposito conueniunt. Postremò nec illud silentio prętereundum, quod Felix ex Iudæo nostris temporibus Christianus factus,monachus ex familia Eremitanorum diui Augustini,homo maxima Hebraicarum literarum peritia,nec minori erga Christianam fidem pietate,fideliter annotauit super versu proposito,ita scribens,Hoc tantum dixisse velim , quod non modicum nostrę confert fidei, quoniam vbi nos posuimus in textu , Erit multiplicatio frumenti , quidam Hebręorum exposuit sic, Erit deprecatio & complacentia frumenti in terra. Vbi ostendit maximum sacramentum, quippe frumento. id est sacrificio panis,quicunque deprecaturus est Deum,vel Deo placere optauerit , panis sacrificio perficiet. Secundum quem sensum ideo complacentia erit frumenti huius in terra,quoniam in hoc frumento,in hoc pane,Deo patri(vt ipsemet testimonium de nube dedit)erit beneplacitum. Cõpluribus ergo testimonis abundè declarauimus,quomodo propositus locus omnino conuenienter exponi possit de sanctissimo Eucharistię sacramento. Neque conueniens est , Christianum in huius passus expositione vel ad temporalem Salomonis fœlicitatem recurrere,cum Rabbi Salomone perfido & iuratissimo Christianę fidei hoste iudaisando(potissimum cum suprà,ratione & authoritate monstratum sit,non posse Psalmum totum Salomoni aptari) vel ad Messię adhuc venturi prosperitatem temporalem confugiendo , turpissimis vanissimisque fabulis delirare: quemadmodum suprà vanissimas horum fabulas & nugas ostendimus. Prestat Christianos Christi accipere mysteria , potissimum cum & inimici nostri perhibeant veritati testimonium,etiam si nesciant ipsi quid loquantur . Nobis enim loquuti sunt , vt intelligamus , ipsi non nisi per vmbram quandam intelligentes quę loquebantur

Matt. 3.

nobis. Nisi forte & illorum aliqui diuino meruerint radio illustrari , vt talia dicerent . Neque est quod contra prædictam expositionem nobis quisquam obiiciat,veteres Christianorum doctores istam intelligentiam nusquam indicasse. Nam sic obiicientibus respondemus, non ita plenè à primis illis patribus exhauriri potuisse omnia,vt posteris nihil facerent reliquum. Imò neque in consummationem vsque sęculi,exhausta erunt quæ in abysso latent scripturæ omnia. Ita enim dispensauit sua summa prouidentia sapientissimus dominus,vt in cunctis generationibus profectum accipiat Ecclesia, & posteriores cõtinuo illuminationes nouas suscipiant in quibusdam quæ priores non aduerterant . Licet itaque primi Christianorum doctores supradictam expositionem non posuerint,non ob hoc reiicienda debet iudicari. Habet enim Ecclesia dogmata plura,temporum successu determinatione spiritualis luminis perueſtigata,quæ priscorum libri vel omnino non continent,vel certè tractatu admodum sobrio, aut sub perplexa dubitatione . Fuerunt tamen ab annis multis Christianorum Magistri atque doctores nonnulli,iique non incogniti nominis,siue eruditionem variam spectemus , siue vitæ sanctimoniam , qui prædictam sententiam suis scriptis firmarunt. Inter quos est Nicolaus à Lyra,vir de sacris literis optime meritus,& in antiquorum Hebręorum scriptis non modicum versatus,neque Hebraicæ literaturæ ignarus. Deinde Paulus Burgensis Episcopus,& ex Hebraismo ad Christianismum conuersus,populo Christiano egregius non aduena siue proselytus,sed domesticus & conciuis,sanctæque fidei Christianæ fidelis alumnus:quem virum loco quodam citans doctus ille Capnion,venerabilem Magistrum appellat,sacrarumque literarum sua sentẽtia expositorem literatissimum,doctissimumque doctorem. quæ sanè nomenclatura à tanto viro illi tributa non est parui reputanda. Post hunc est Iacobus Perezius,à valentia,Christopolitanus Episcopus,in Rabbinorum scriptis versatissimus,qui locum præsentem iuxta prædictam sententiam admodum diligenter enarrat. Felix quoque,quem paulo antè commemorauimus,quàm apertè eandem sententiam ponat nemo dubitat,cui non deest mens sana. Præter hos omnes,doctor insignis Ioannes Eckius nostra ætate vir doctissimus,& de fide Christiana (quam aduersus impiorum Hæresiarcharum dogmata acutissime simul & validissime defendit)optimè meritus, libri primi de sacrificio Missæ capite sexto locum præsentem magna diligentia pertractat, ex antiquorum testimoniis simul & ratione ostendens, in præsenti Psalmo prophetiam haberi de sanctissimo isto fidei Christianæ sacramento. Neque prætereundus est Iacobus Faber Stapulensis, qui tã in expositione continua (quam vocat) huius versus, quàm in subiunctis annotationibus apertè hanc sententiam ponit,multumque commendat. Sed iam finem accipiat solito prolixior linguæ peregrinæ,sed non mysterii peregrini,annotatio. Te verò,quisquis huic annotationi nostræ lector obtigeris,obtestor, ne nostram prolixitatem indigne feras. Si enim pius es,& fidei orthodoxæ firmitate gloriaris,nec te vrit siue affligit mysteriorum Christianæ fidei commendatio, non te patitur aduersus laborem pium & fidele studium tua conscientia indignari . Sed iam ad eam quæ sequitur annotationem,absque fastidio transi

Psal. 2.

conuiua:forsitan & illic pręparatum reperies dulce ferculum,quod tibi erit admodum sapidum , si Iesum amas dulcissimum æternumque patris filium . ¶Versu decimoseptimo, Ante solem permanet nomen eius. Libet hoc loco annotationem Pauli hebræi Burgensis Episcopi (cuius suprà honorificam mentionem fecimus)propriis ipsius verbis subscribere. Verba eius hæc sunt : In hoc loco vbi dicitur, Permanet nomen eius,hebraica veritas habet,ynon,quæ dictio non est eiusdem significationis cum permanet,sed significat filiationem. Vnde Rabbi Abenhazra in suo glosario hoc loco sic dicit,Hæc dictio ynõ,est verbum passiuum,quod deriuatur ab hoc nomine nin,quod proprie significat filiũ. Et sic sensus est,quod ante solem filiabitur nomen eius,ac si dicat,quod ab æterno iste rex est filius. Vnde ex isto loco,ex necessitate literæ Hebraicæ potest sumi efficax argumentum ad hoc quod in Diuinis est dare filium,seu filiationem ab æterno. Hæc Paulus. Idem quoque in scrutinio scripturarum, distinctionis octauę capitè decimo(vt citat Reuchlinius)nomen suprapositum nin affirmat significare filium,& prętereà nullam habere significationem in scriptura sacra. Confirmat hęc doctissimus Capnion ex authoritate Chaldęorum,Onkeli & Ionathę,quibus plurimam fidem & authoritatem tribuunt Hebræi,simul etiam adducens sententiam Rabbi Dauid kimhi,cuius in libro de radicibus hęc sunt verba: Et ab eo venit passiuum ynon, Psalmo septuagesimosecundo,Ante solem permanet nomen eius, quod secundum Abraham Aben ezra nobis ita licet exponere,Ante omne tempus filiabitur Messias. Hęc ille. Sẽsus ergo huius lectionis est,Ante omne tempus filius erat,vel genitus erat Messias,vt filius ab æterno à patre procedens. Filiari nanque est gigni,vt filius gignitur à patre. Vnde quidam vertunt,Filius nomen eius. Atque ita hic locus rectè consonat illi quod est in Psalmo secundo , Dominus dixit ad me , filius meus est tu,ego hodie genui te. Quod verò alii quidam transferre conantur , nepotabitur pro filiabitur,vt sit sensus;Nomen eius per nepotes deducetur quandiu sol perseuerabit,& celebre erit apud posteros dicentes,nomen suprapositum nin (vnde verbum passiuum ynon deriuatum est)significare nepotem,ac proinde verbum passiuum ab eo deductũ debere idem valere quod nepotari,id non approbant neque Paulus Episcopus Burgensis,neque Capnion,neque Rabbi Dauid kimhi,neque (quorũ est grauissima apud Hebræos authoritas) Ionathas & Onkelus Chaldęi. Videtur autem figmentum esse Rabbi Salomonis,obstinatissimi Iudęi,cuius hoc fuit summum studium,ea quę Christianos in suę fidei commendationem cognouit assumere,quanta potuit diligentia impie subuertere: id quod in pluribus manifestissimum est, iis qui eius in scripturam sacram expositiones vel legerunt vel audierunt: quemadmodum vel ex annotatione hac præcedente facile quiuis potest aduertere, dum ea quę à veteribus hebręorum de Messia exposita fuerunt in fauorem Christianæ fidei,ab eo peruertuntur ad temporalem regni Salomonis fœlicitatem. Quem Christianorum perfidum hostem non absque Christia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

riæ reipublicæ detrimento,quoſdam Chriſtianorum video nimium inſequentes.Et male metuo,ne res E
iſta(quod Deus auertat) tandem & illis & reipublicæ Chriſtianæ male cedat. Non tamen negamus,
poſſe hunc paſſum & aliter ex Hebræo interpretari.Nam Beatus Hieronymus vertit,Vltra ſolem per-
ſeuerabit nomen eius.Felix ſimiliter,Ante ſolem perſeuerabit vel perpetuabit nomen eius:adiiciens,vel
filiabitur vel filiabit. Chald.translatio, Anteeſſe ſolis præparatum fuit nomen eius. ¶Verſu deci-
mooctauo,Et benedicentur in ipſo omnes tribus terræ.Iudaizantes ac de Salomone exponentes,ita co
nantur hanc partem illi attribuere,quoniam omnes alteri voluerint benedicere,dicent, Faciat tibi do-
minus,ſicut in diebus Salomonis.Verum iſtis,ſi Iudæi ſunt,manifeſte reclamat Chald.Paraphra. quæ
ſic habet,Et benedicentur in merito eius omnes populi,quod longe alium requirit ſenſum, nec de Sa-
lomone poteſt intelligi.Si verò Chriſtiani ſunt,Paulum Apoſtolum audiant, qui hanc benedictionem
Abrahæ promiſſam,ac gentibus communicandam in ſemine ſuo(quod eſt Chriſtus) late & apertiſſi-
Galat.3. me explicat in Epiſtola quam Galatis ſcripſit. Quod poſt finem Pſalmi adiicitur, Defecerunt lau-
des Dauid filii Ieſſe,non vt initium vel titulus Pſalmi ſequentis accipi debet, ſed ad præcedentem adiũ
gi,ſicque exponi,vt ſupra in annotationibus principalibus intelligendum diximus. Eſt autem & hoc
aduertendum, ex hoc loco argumentum ſumi poſſe, quo monſtrentur Pſalmi etiam illi quibus aliena
præmittuntur nomina,ipſius eſſe Dauidis:quemadmodum huic Pſalmo præmittitur Salomoni, iuxta
Hebræos:& tamen verba hæc teſtantur ſatis euidenter, Pſalmum iſtum à Dauid eſſe compoſitũ,quod F
etiam aſtruit Hieronymus & probatiſsimi Hebræorum.Vnde fieri poteſt, vt & in aliis Pſalmis, etiam
vbi alterius nomen præmittitur,Dauid tamen fuiſſe author credatur. Verum hac de re diſputare non
eſt præſentis loci.Hoc tantum propter loci opportunitatem,obiter indicaſſe ſufficiat.

IN PSALMVM LXXII.

VErſu primo,Quàm bonus Iſrael Deus.Ex Hebræo,Attamen bonus eſt Deus, quomodo ver-
tit Hieronymus,vbi ex ipſa hac prima aduerſante particula ſignificatur, Prophetam poſt mul-
tas cogitationes in hunc Pſalmum prorupiſſe,vt ipſo ſtatim Pſalmi huius initio cogitationibus
murmuratoriis & argumentationibus quæ poſt exprimuntur,reſpondeat aduerſus illas immobilem &
firmam concluſionem conſtituens,in vehementi aſſertione,dicens,Attamen bonus eſt Deus.Alii,Cer-
te,profecto,vtique bonus eſt Deus. ¶Verſu quarto,Quia non eſt reſpectus morti eorum.Vertit qui-
dem iuxta ſententiã noſtræ lectionis Hieronymus aliquanto clarius, Quòd non recogitauerint de mor
te ſua.Alii verò ſic vertunt, Quoniam non ſunt ligamina in morte eorum, vel non ſunt colligationes
morti eorum.quod tamen in eandem pene ſententiam cum vulgata lectione poteſt exponi:non vrgen-
tur ad mortem,non accelerat ad eos mors,ſed quaſi fugit ab eis, permittens eos in longam ætatem vi- G
uere:quemadmodum peruerſiſsimos multos videmus à Deo in longam ætatem tolerare. Pro eo autẽ
quod ſequitur,Et firmamentum in plaga eorum.Hieronymus vertit, Et firma ſunt veſtibula eorum,
quod intelligitur de ſtabili & ſtabili proſperitate domus illorum.quaſi dicat,In domibus illorum ſunt
cuncta proſpera atque ſtabilia,in ſucceſſu bono & proſpero.Felix autem habet,Quippe fortis,robu-
ſtus,ſupple eſt ipſe impius:propter quod, mortem non recogitat, quaſi victurus perpetuo. ¶Verſu
ſexto,Ideo tenuit eos ſuperbia,operti ſunt iniquitate & impietate ſua. Hieronymus,Ideo nutriti ſunt
ad ſuperbiam,circundederunt iniquitatem ſibi.Per hoc enim quod cum hominibus nec labores nec fla
gella ſuſtinent impii(vt habet verſus præcedens)quaſi fouentur & nutriuntur ad ſuperbiam,& aggre-
gant impietatem ſibi quaſi veſtimentum.Felix ſic vertit, Propterea oneravit eos ſuperbia, vel circun-
dedit ſiue circuncinxit vt torques,inuoluet natos iniquitas ipſorum,vel operiet ipſis fundamentum ini
quitas.hoc eſt,violentia ſua veſtient & ornabunt verendas partes corporis.Per quod ſignificatur, im-
pios præ nimia malitia totam ſuam carnem turpiſsime commaculaturos.Aut ſecundum prouerbialem
loquendi conſuetudinem dictum hoc in contemptum accipiatur,quomodo dicere ſolemus, hic omne
patrimonium impendit in nates ſuas,de eo qui omnia in carnis nimium cultum inſumit. Ita iſti de iis
quæ per violentiam rapiunt,non aliud quàm ſuam carnem curant & ornant. Quem ſenſum Chalda.
translatio videtur innuere,cum ait, Coronam imponent capiti ſuo de rapina ſua. ¶Verſu ſeptimo, H
Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum.Ex Hebræo, Egreſſus eſt præ pinguedine oculus eorum (quo
ſignificatur nimia corporis cura)transgreſsi ſunt cogitationes vel affectiones cordis.id eſt, plus acqui-
ſierunt quàm cogitabant vel deſiderabant.id eſt,abundantiſsime omnia. ¶Verſu decimo, Propter-
ea conuertetur populus meus hic.Partem iſtam ita ex Hebræo vertit Hieronymus,vt habet noſtra le-
ctio.Felix autem diuerſo modo vertit,Conuertetur populus meus concuſſus.hoc eſt,motus tentatione
prædicta.Vel ſic,Propterea faciet conuertere populum ſuum huc & illuc,ſubaudi Deus.id eſt,cum vi-
derint iuſti malos in proſperitate,vacillabunt atque nutabunt,quaſi dubitantes,& apud ſeſe deliberan
tes,num viam Dei velint proſequi in qua ambulare cœperunt,an iter arripere impiorũ, quemadmodũ
in Elucidatione expoſuimus.Secundã autem partẽ,Et dies pleni inuenientur in eis: varie transferunt.
Beatus Hieronymus ad hunc modũ,Et quis plenus inuenietur in eis? Quod poteſt referri ad conſide-
rationem bonorum,ſuper proſperitate impiorum.Tametſi enim prima facie mirum in modum proſpe
rari & abundare videantur:ſi quis tamen piorum tentatione prædicta æmulationis malę vexatus ſeſe
conuertat ad preſsius rem contuendam,videbit profecto,neminem impiorum eſſe,cui ſua proſperitas
per omnia ſufficiat,non illos tã plenos fœlicitate cõperiet,q̃ prima facie exiſtimãtur.Quò enim plura
habẽt,eo ſibi plura deeſſe exiſtimant,id quod p fas & nefas perpetuo coacernãtes euidẽter demõſtrãt.

A ¶Verſu decimoquarto,Et caſtigatio mea in matutinis. Quidam in matutinis vel in matutino intelli-
gunt,à pueritia,ab ætate prima.Alii propterea dictum putant,quia ſinguli pene exortus ſolis aliquam
nouam ſolent adferre moleſtiam.Succedit enim moleſtia moleſtię,& pius noua quotidie accedit vexa-
tio.Nos in Elucidatione & in annotationibus principalibus, quod nobis videbatur vero ſimilius,ex-
planauimus. ¶Verſu decimooctauo,Veruntamen propter dolos poſuiſti eis,deieciſti eos dum alleua-
rentur.Hieronymus,Veruntamen in lubrico poſuiſti eos,deieciſti eos ad interitũ. Qua lectione ſigni-
ficatur proſperitatem qua florere videntur impii,ſtabilitatem non habere,neque ſoliditatem, ſed bre-
ui illos collapſuros de ſtatu eiuſmodi.Qui enim in lubrico conſiſtit,in ſua ſtatione neque fixus, neque
ſtabilis eſt,ſed caſui proximus,vbi vllum fuerit paſſus impulſum,mox collapſurus in terram. ¶Verſu
vigeſimo,Velut ſomnum ſurgentium,domine, in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges.
Aduertendum eſt diligenter quod hoc loco habet Chald. Parap. de corporum reſuſcitatione euidens
teſtimonium.Sic enim habet,Sic ſomnium hominis ebrii euigilantis,Deus in die iudicii magni ſurge-
te eos faciet à domo ſepulchri, & fremens imaginem eorum ſpernet. Senſus difficultatem non habet.
¶Verſu vigeſimoſexto,Perdidiſti omnes qui fornicantur abs te.Chalda. translatio pulchre explicat,
quid ſit fornicari à Deo.Sic enim habet,Perdidiſti omnem apoſtatãtem à timore tuo. In verſu autem
vltimo non habent hebræa finem illum Pſalmi,In portis filiæ Sion:ſed tantum, Vt annunciem omnes
prædicationes tuas,vel(vt Hieronymus vertit)omnes annunciationes tuas, quod intelligi poteſt de o-
B peribus Dei annunciatione ſiue laude dignis,vel de omnib⁹ quæ Deus voluerit annunciari,vel ad quæ
annuncianda miſerit.Vnde Felix ſub diſiunctione vertit,Vt enarrem omnes miſsiones vel operationes
tuas.Chald.autem Paraphra.habet,Vt enarrem iuſtis omnibus prçcepta miſsionum tuarum,vel etiam
prçcepta Apoſtolorum tuorum.

IN PSALMVM LXXIII.

VErſu tertio,Leua manus tuas in ſuperbias eorum in finem.Felix, Exalta percuſsiones vel con-
cuſsiones tuas,ad ruinas in æternum.Quod ſic interpretatur,Exalta manum tuam, vt maiorẽ
inferat percuſsionem,vt ruant in æternum,hoſtes ſcilicet & perſequutores ſanctorum. Conſen
tit huic quod habet Para.Chal.Leua conculcationes tuas ad humiliandas nationes imperpetuum. Be-
atus autem Hieronymus habet,Sublimitas pedum tuorum diſsipata eſt vſque ad finem.Quod intelli-
gi poteſt de gloria ſanctorum & fidelium conculcata & depreſſa vſque ad infimum. ¶Verſu decimo,
Et nos non cognoſcet amplius.Hieronymus,Et non eſt nobiſcum qui ſciat vſquequo.hoc eſt, non ha
bemus Prophetam aliquem nobiſcum,qui à te edoctus de futuris dicere nobis poſsit,quàm diu hęc ca
lamitas atque miſeria in qua nunc viuimus permanſura ſit ſuper nos,aut quando ab ea ſimus liberan-
di. ¶Verſu duodecimo, Vt quid auertis manum tuam,& dexteram tuam de medio ſinu tuo in finem?
C Hieronymus,Quare conuertis manum,& dexteram tuam,in medio ſinu tuo conſumens? Quod intel-
ligendum videtur ſecundum id quod vulgo dicere ſolemus,id quod in vſum non extenditur, corrum-
pi atque conſumi prę vſus defectu.Et marceſſere dicimus hominem ignauia, qui nõ in aliqua honeſta
operatione ſeſe exercitat.Ita Deum alloquens Propheta interrogat,quare manum conuertat in ſinum,
vt ibi marceſcat & conſumatur velut otioſa:& quare non magis eam exerat atque extendat in vltionẽ
inimicorum,ad glorificationem ſui nominis? ¶Verſu 14,Tu confirmaſti in virtute tua mare. Ex He-
bræo Hieronymus ac Felix vertunt,Diſsipaſti,pro confirmaſti. Verũ ſententia in idem recidit. Nã
cum faceret Deus mare rubrum populo Israelitico peruium,effecerat illud, quia latus maris vtrun
que ſolidum fecit,vt fluere non poſſet,donec illi tranſiiſſent quos ipſe tranſire voluit. Diſsipauit autẽ,
quia magna potentia diuiſit,ità vt ſiccaretur profundum eius,& illi tranſirent. ¶Verſu 17,Tu fabri-
catus es auroram & ſolem.In Hebræo habetur,Tu ordinaſti luminare vel luminaria,& ſolẽ. Per quod
ſignificatur,Deum omniũ luminarium & magnorum & paruorum eſſe principium. Specialiter verò
ſolem nominat,ob excellentiam luminaris potentiſsimi:quem etiam ob ſui luminis maieſtatem & vir-
tutis eminentiam.Sapiens nominat vas admirabile,opus excelſi. ¶Verſu 21,Repleti ſunt qui obſcura-
ti ſunt terrę,domibus iniquitatum.Hieronymus,Repletę ſunt tenebris terrę,habitationes iniquę ſub-
rutę.hoc eſt,terræ repletę ſunt tenebris,totus mundus, omnes gentes ſunt plenę tenebris ignorantiæ:
D & habitationes iniquæ, ſynagogæ Satanæ ſubuerſæ ſunt impiis erroribus & doctrinis dæmoniorum.
Alii ſic vertunt,Repleuerunt obſcuritates terræ habitacula iniquitatis,quod eandem fere habet ſenten
tiam.Chal.autem translatio ſic habet,Reſpice ad pactum quod pepigiſti patribus noſtris,quoniam cõ
ſummati ſunt filii eorum:obſcuritas autem diſperſa eſt ſuper terram,& dolus & rapina.

IN PSALMVM LXXIIII.

VErſu 1.& 2.Et inuocabimus nomen tuum,Narrabimus mirabilia tua.Hieronymus, verſus pri-
oris finem cum principio ſequentis coniungens,ita vertit,Et iuxta nomen tuum narrabunt mi-
rabilia tua,ac deinde ſubiungit verſum incipiẽs nouũ,Cum accepero tempus, ego recta iudica-
bo.Senſus autem lectionis illius facilis eſt,Prædicabunt mirabilia opera tua iuxta nomen tuum, iuxta
magnificentiã & gloriã nominis tui,quod in alio Pſalmo dicitur,Sicut nomen tuũ,ita & laus tua in fi- Pſal.47.
nes terræ.Felix autem vertit,Et propinquum nomen tuum:ac deinde diuiſim, Narrauerunt mirabilia
tua.Eſt autẽ nomen Dei propinquũ confitentibus & inuocantibus,quoniã(vt in alio loco dicitur),p- Pſal.148.
pe eſt dominus omnibus inuocantibus eũ in veritate,& iuxta eſt dominus iis qui tribulato ſunt corde. Pſal. 33.
¶Verſu 2,Cum accepero tempus,ego iuſtitias iudicabo.Felix vertit,Cum accepero ſolẽnitatẽ. quod
exponit tempus ſcilicet in quo congregantur homines ad ſolennitatem. Quod intelligitur de tempo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matt. 25. Apoc. 1. re illo iudicii,quando apparebit Christus cum maxima gloria in milibus angelorum & electorum suorum,in gloria patris sui in nubibus,ita vt videat eum admirabilem omnis oculus:ad quam sane solennitatem omnes omnino homines,qui ab initio fuerunt vsque ad eos qui in nouissimo temporis momẽto inueniendi sunt,necesse erit conuenire,vt prorsus tot milium nemo abesse possit, omnium eorum qui vitæ rationalis vnquam fuerunt participes. ¶Qua solennitate quæ maior possit contingere? Alii exponunt,Cum accepero cœtum vel tempus congregandi meos subditos. Et hoc prædicto sensui optime congruit. Alii,Cum accepero tempus definitum ad celebranda mea comitiaria iudicia (quomodo habent reges & principes sæculi definita tempora celebrandis comitiis & exercendis generalibus iudiciis deputata)tum ego iudicabo,non vt plerique principum sæculi iniquitatem,sed iustitiam & æquitatem. Et hoc iterum optime ad prædictum sensum quadrat. Beatus autem Hieronymus simpliciter tẽpus vertit. ¶Versu quarto,Dixi iniquis,nolite inique agere. In Hebræo nomen iniquis & verbũ inique agere ab vna radice sunt halal,quod significat insaniuit,vel inique egit. Vnde Beatus Hieronymus præsentem locũ vertit fere iuxta id quod habet vulgata lectio, Dixi inique agẽtibus,nolite inique agere. Alii verò transferunt,Dixi stolidis,nolite stolide agere. Felix,Dixi insipientibus,nolite insanire. Alii, Dixi insanientibus vel insanis,nolite insanire. Omnia autem hæc in eundem sensum recidunt. Manifestũ est enim omnes impios stultos esse,stolidos & insipientes:omnes autem stultos(iuxta Ciceronis paradoxũ)consequens est insanire. ¶Versu 5,Nolite extollere in altũ cornu vestrũ,nolite loqui aduersus Deũ iniquitatẽ. In Hebræo sic legitur,Nolite extollere in altum cornu vestrũ, loquentes in ceruice veteri. Quod sic intelligitur,Nolite loqui contra Deũ,iuxta veterẽ & antiquã superbiã siue pertinaciam & rebellionẽ. Per ceruicem enim elatio & pertinacia designatur. Vnde vetus ceruix est, vet⁹ & antiqua superbia. Est ergo sensus,Nolite loqui superba & blasphema vt olim:nolite loqui in veteri superbia,cõtra Deũ. Huic etiam facile aptatur quod vertit Felix,Ne loquamini cum ceruice elatũ. i. ne loquamini sermonẽ elatũ in superbia & pertinacia. vel,Ne loquamini superbum vetus. i. iuxta veterẽ superbiam, sed humiliter discite loqui,& pœnitẽtiã agere de præterita superbia & ceruice veteri. Nec dissonat qđ habet Para. Chal. Ne extollatis in excelsum gloriam vestram,vel cornu vestrum, vos loquentes in fortitudine vel contentione & in opprobrio. Qui enim sic loquuntur,ceruice eos non carere dicimus. Cõsentit insuper quod vertunt quidam,Ne loquamini collo duro, vel ne loquamini præfracte & pertinaciter. Potest verò admodum apte vetus ista ceruix Iudaico populo applicari. De horũ enim veteri cerPsal. 94. nice Moysi loquens testatur dominus,quòd dura,rebellis & inobediens fuerit. Video(inquit)quoniam populus iste duræ ceruicis est. Hos ergo monet,ne iuxta veterem suam pertinaciã & incredulitatẽ, pExod. 32. gant murmurare aut tentare dominũ:quẽadmodũ in alio Psalmo dicitur,Hodie si vocẽ eius audieritis, nolite obdurare corda vestra,sicut in exacerbatione secundũ diem tentationis in deserto,vbi tẽtauerũt me patres vestri. ¶Versu 7,Calix in manu domini vini meri plenus mixto. Hiero. Calix in manu domini,vino meraco(.i.fortissimo & durissimo ad potandũ)vsque ad plenũ mixtus. In Hebræo autẽ pro Deut. 32. vino meraco ponitur vinũ chamar,quod iuxta quosdã significat vinũ merũ. i. excellentissimũ & fortissiEsaiæ. 27. mum,quemadmodũ etiã habetur Deut. 32,Vt sanguinẽ vuæ biberẽt meracissimũ. Et Esaię 27,In die illa vinea meri. Rabbi Dauid kimhi intelligit vinũ rubeũ,putans ita dictũ, quod rubeũ in terra Israel præstantius sit,vt sic per translationẽ intelligeretur vis & efficacia Diuine vltionis. Alii autem malunt vertere vinum lutosum & turbidũ,maxime quod de fœcibus mox subiiciatur. Alii,vinũ effernescens,ad significandũ feruorẽ indignationis Dei. Felix habet,Calix in manu domini,& vino rubefactus est,plenus est mixtione. Omnia nõ aliud q̃ fortitudinẽ iræ Dei designant. ¶Versu 8,Et inclinauit ex hoc in hoc. Verũtamen fœx eius non est exinanita, bibẽt omnes peccatores terræ. Hiero. Et propinabit ex eo (calice)Veruntamen fœces eius epotabunt bibentes omnes impii terræ. Felix,Et redũdare fecit ex hoc, vel,& diffluere fecit vndique(quoniã scilicet abundanter ad plurimos deriuata est ex hoc calice vltio Dei)quippe fœces eius sugẽt,bibẽt omnes impii. Chal. transla. Fœces autẽ & spumã sugẽt, & epotabũt omnes impii terræ. Quę omnia in eundem sensum coincidũt, vtpote designantia amaritudinem vltionis Dei. ¶Versu vlti. Et omnia cornua peccatorũ confringam,& exaltabuntur cornua iusti. Pulchre hunc versum exponit Para. Chald. habens in hunc modum,Et omnem fortitudinem celsitudinis impiorum confringam,euellam eos à fortitudine eorum,& exaltabuntur fortitudines excelsæ iustorum.

Ersu 3, Ibi confregit potentias, arcum,scutum,gladiũ,& bellum. Hieronymus, Ibi confringet
v. volatilia arcus,scutũ & gladiũ & bellũ,vertitque ad eundem modum & Felix. Intelligunt autẽ per volatilia arcus,non aliud quàm sagittas,quæ ex arcu velut euolant, dum iaciuntur impetu, & magna celeritate eiaculantur. ¶Versu quarto,Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis. Hieronymus, Lumen tu es magnifice à montibus captiuitatis. Potest autem hoc secundum eundem sensum exponi,quem suprà in Elucidatione atque annexis annotationibus assignauimus lectioni vulgatę, videlicet de sanctis Apostolis, qui recte captiuitatis montes dici possunt, vel quoniam captiuo generi
Luc. 1. humanò destinati, ad illuminandos eos qui in tenebris & in vmbra mortis captiui tenebantur sub mortis imperio:vel quoniam & ipsi de filiis erant captiuitatis huius,per quos Deus lumine suo libertatem nobis magnifice voluit cõcedere. Neque enim angelos misit ad illuminationẽ mundi in tẽpore gratiæ,q̃ visibiliter mundũ illuminarẽt:sed fragiles & viles homines filios captiuitatis,vt tanto magnificentior esset victoria de principe tenebrarũ,tenebris è mundo fugatis. Posset etiam præpositio, a, accipi, vt significet comparationem & excellentiam,sicque sensus erit,Lumen tu es magnifice præ montibus captiuitatis,vel plusquam montes captiuitatis. Atque ita per montes captiuitatis intelligi poterunt, omnes præeminẽtes scientia & sapiẽtia huius sęculi. Hi enim propter sublimitatem suæ scientię atq; sapiẽ-

A tes montes sunt,sed montes sunt captiuitatis: neque comparari valẽt secundum luminis sui claritatem, vnico illi monti æternitatis Christo domino, cuius sapientiæ collatus omnis humanæ sapientiæ fastus, non nisi obscuritas est & meræ tenebræ. Vtrique autem expositioni recte consonat quod mox subditur in versione Hieronymi,Spoliati sunt superbi corde. Christi enim lumine mundo coruscante,omnis sapientia mundi obscurata est,iuxta illud prophetæ,Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. ¶Versu quinto,Nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Hieronymus,Non inuenerunt omnes viri exercitus manus suas. Et pro eo quod pòst sequitur,Ab increpatione tua Deus Iacob,dormitauerunt qui ascenderunt equos:idem sic vertit,Ab increpatione tu Deus Iacob consopitus est currus & equus. Est autem hæc sententia,Aduersarii veritatis, & euangelii persecutores,tua diuina virtute impediti,non potuerunt quicquam efficere manibus suis. Hoc enim est non inuenire manus,nihil manibus posse efficere, manus non inuenire potentes ad perficiendum cordis desiderium. Ab increpatione insuper & imperio diuinæ iussionis,nihil potuerũt in curribus & equis suis, factique sunt absque virtute equi & currus,& nihil potuerunt efficere. Consentiunt versioni Hieronymi iam explanatæ cæteri ex Hebræo interpretes. ¶Versu decimo,Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi,& reliquię cogitationis diem festum agent tibi. Hieronymus,Quia ira hominis confitebitur tibi,reliquiis iræ accingeris. Quod non ita est intelligendum, quasi ipsa hominis indignatio per se laudem adferat Deo:sed quòd per occasionem ira malorum veritati resistentium, & fidelem populum
B totis viribus impugnantium(de quibus in prioribus versibus mentio facta est) Dei potentiam reddat celebrem,& faciat gloriosam:quemadmodum Paulus apostolus cap. 9. epistolæ ad Romanos, de vasis Roma. 9. iræ dicit,quòd in multa patientia sustineantur à Deo,apta in interitum, vt notã faciat in eis potentiam & iram suam. Reliquis autem siue residuo iræ impiorum accingitur Deus, quando propter reatum impietatis illorum,contra veritatem insanientium ad vltionem condignam se parat. Alii verò aliis modis & vertunt & interpretantur. Nobis impræsentiarum sufficit Hieronymi versionem explanasse. Ad prędictum autem sensum posset vtcunque etiam vulgata nostra lectio reduci,si cogitationem intelligamus malam machinationem hominum impiorum contra Deum & populum eius ac veritatem, astute impięque cogitantium. ¶Versu vltimo,Terribili & ei qui aufert spiritum principum. In Hebræo verbũ ponitur batzar,quod significat vindemiare. Dicitur enim Deus vindemiare spiritus principum: quoniam sicut homines racemos vindemiantes colligunt, hinc & illinc legendo, absque vlla laboris molestia: ita Deus quos vult nulla difficultate in mortem colligit, & de vita auferens, quasi de vite botros decerpit. De qua vindemiatione in Apocalypsi,angelorum voce ad dominum habentem in manu falcem acutam,clamatur,Mitte falcem tuam acutam in terram,& vindemia botros vineæ terræ,quoniam mutatæ sunt viæ eius.

C Ersu secundo,Manibus meis nocte contra eum,& non sum deceptus. Hieronymus sic habet,
V Manus mea nocte extenditur,& non quiescit: id est, non cessò etiam per noctem te deprecari. Quo significatur infatigabilis & assidua viri iusti oratio. Felix autem sic vertit, Vulnus meum per noctem defluxit,& nõ resedit vel cessauit. In quo proponit tribulationem suam afflictionẽ,com paratque eam plagæ aut vulneri continuo saniem stillanti per diem & noctem. ¶Versu 3, Memor fui Dei,& delectatus sum. Hieronymus,Recordans Dei,conturbabar. Quod intelligi potest ob peccatorum recordationem. Quoties enim in afflictione positi Dei habemus memoriã,meritò conturbari nos conuenit propter nostra peccata quibus Deum offendimus, & tribulationes multo maiores promeriti sumus. Felix,Memor ero Dei,& vociferabor. In eo autem quod sequitur,Defecit spiritus meus:verbũ Hebraicum quod ponitur pro defecit,significat summã cõmotionem & exagitationem, velut cũ quis anxietate obuoluitur,& totus operitur angustia. Vnde Felix vertit,Anxietate inuoluetur,vel operietur spiritus meus:alii,torquebitur,vel extasim patietur spiritus mę⁹. Beatus autem Hieronymus nobiscum habet,Defecit spiritus meus. ¶Versu 4,Anticipauerunt vigilias oculi mei. Hieronymus,Prohibebam suspectum oculorum meorum:id est,non audebam leuare ad te oculos meos, vel ad te suspicere oculis meis:quemadmodum de euangelico publicano legimus, q̃ nolebat nec oculos ad cælum leuare. Felix,
D Tenuisti palpebras vel custodias oculorum meorum:hoc est,non permisisti oculos meos deficere, aut somno claudi, sed vigiles eos custodisti in oratione & meditatione. Pro eo autem quod sequitur,turbatus sum,Hieronymus reddidit,stupebam:Felix,confractus sum,quod exponit,deliquiũ animi passus sum. ¶Versu 6,Et scopebam spiritũ meũ. Beatus quidem Hieronymus non aliud vertit quàm habet lectio vulgata. Felix tamen conuersam ponit sententiam,dicens,Perseuerabitur spiritus meus. Quod si ad ipsummet spiritum referatur,vt sit sensus,Perseuerabitur sese spiritus meus. sensus coincidit cum iis quæ dicta sunt in principalibus annotationibus de spiritu scobendo,fodiẽdo, ventilando, vexando,atque emundando. Si verò ad Dei iudicia,quomodo alii exponunt,sensus habetur diuersus, cui magis fauet quod habet paraph. Chal. Inuestigabit mirabilia scientia cordis mei. ¶Versu 7,Aut non apponet vt complacitior sit adhuc? Clarius ex Hebræo sic vertit Hieronymus, Aut non repropiciabitur vltra? Felix,Et non addet vt bonæ voluntatis sit vltra: hoc est,non vltra beneuolentiam suam exhibebit? ¶Versu 10,Et dixi,nunc cœpi,hęc mutatio dexterę excelsi. Hieronymus,Et dixi,imbecillitas mea est, hæc commutatio dexteræ excelsi. Cuius lectionis sensus est,Non est aliud quàm infirmitas nimium es infirma & pusillanimis,ô anima mea,nõ satis fidis,neque satis fixã & fortẽ te monstras in domino Deo tuo,dum ita querularis. tales enim mutationes sunt dexteræ excelsi. Dei excelsi dextera est,quæ potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

mutare pro suo placito vt voluerit,& in illo oportet te habere fiduciam,in illo corroborari,in quo po- E
Psal.4. teris omnia.Est enim ex infirmitate & pusillanimitate ac defectu fiducię in Deum,quòd plerique adeò
sunt perplexi,vel nimium anxii,vel pro præteritis quæ recogitant malis,vel de præsentibus quæ perfe-
runt,vel de futuris quæ metuunt.Oportet enim attendere,quòd omnis bona cõmutatio ad potentiam
Iob.17. altissimi spectat,& quòd in illo fidentes omnia possint.In ipso enim sanctus Iob sperabat post tenebras
lucem.Felix verò pro imbecillitate,vertit expectationem,hoc modo, Et dixi, expectatio mea est,mu-
tationes dexteræ excelsi.Cuius sensus est, Dixi in corde meo, meum est expectare & præstolari domi-
Esaię. 30 num(In silẽtio enim & spe iuxta prophetam,erit nostra fortitudo) quoniam mutationes sunt in manu
Dei,potens est altissimus commutationem facere cum voluerit:& qui nunc affligor,si patienter expe-
ctauero,potens est Deus efficere,vt pro afflictione recipiam consolationem.Cætera satis consentiunt.

IN PSALMVM LXXVII.

Versu decimosexto,Statuit aquas quasi in vtre.Hieronymus,Stare fecit aquas quasi aceruum.
V Eadem est cum vulgata lectione sententia.Item & in eo quòd versu priori,pro cãpo Taneos,
vertit,regionem Taneos.Et versu decimooctauo quod nos habemus,Adaquauit eos velut in
abysso multa:ipse clarius reddidit,Potum dedit quasi de abyssis magnis.Nam adaquare positũ est pro F
potum dare,sumpta similitudine ex gregibus pecorum,quæ dicuntur adaquari. ¶Versu 20,Panem
angelorum manducauit homo. In Hebræo habetur,panem albirim, quod beatus Hieronymus & alii
plures vertunt,panem fortium vel robustorũ:quia scilicet tali pane fortes & robusti reddebantur.Non
enim minus quàm panis terrenus,verum amplius etiam confirmabat corda sumentiũ.Aut forte ,ppter
significationem panis viui illius,tempore gratiæ mundo descensuri desuper (cuius non dubiũ est man-
na corporeum fuisse figuram)panis robustorum aut fortium dictus intelligatur:quoniam is cuius typũ
Psal.103. gerebat,panis viuus de cælo mittendus confortaturus erat corda sumentium in vitam æternam : iuxta
Ioan.6. quod apud Ioannem Saluator testatur, dicens, Qui manducat hunc panem, viuet inæternum. Et qui
manducat me,& ipse viuet propter me.Alii verò dicunt significari nubes,vertuntque panem nubium,
eo quòd desuper descendebat de loco nubium.Alii angelorum, rationibus quas in Elucidatione atque
prioribus annotationibus assignauimus.Felix in sua versione prædicta omnia complectitur,dicens,Pa-
nem robustorum,vel regum,vel angelorum,vel nubium comedit vir. In secunda autem parte cum di-
citur , Cibaria misit eis in abundantia . Græce est ἐπισιτισμὸν , numeri singularis : pro quo psalterium
Romanum habet frumentationem , quod intelligi debet prouisionem vel commeatum frumenti : id
est,panis.Nam frumentationem intelligi oportet,panis prouisionem.Possetque apte sic verti per nume
rum singularem,Commeatum misit eis in abundantia.Cuj etiam consonat quod ex Hebræo vertit Fe G
lix,Cibum viaticum misit eis ad saturitatem.Cibus enim viaticus,commeatus est, & econtrario. Hie-
ronymus verò nobiscum cibaria vertit.Neque est in his vlla sensus diuersitas. ¶Versu 30,Transtulit
Austrum de cælo.Pro Austro,in Hebræo ponitur קדים,quod significat ventos Orientales,à qedem,
quod significat Orientem . Vnde ex Hebræo beatus Hieronymus & Felix vertunt, Eurum siue ven-
tum Orientalem.Diuersam tamen assignant huius versus sententiam.Nã Hieronymus sic habet,Abs-
tulit Eurum de cælis,& induxit in fortitudine sua Aphricum:qua lectione manifeste significatur venti
Orientalis qui flauerat ablatio,prohibitio atque cessatio,ac pro eo exuscitatio vẽti alterius,nẽpe Aphri
ci. Atque huic sententiæ consentit quod vertũt alii,Vertit Eurũ in cęlis,& induxit Aphricũ.Dicitur e-
nim verti ventus,quando mutatur.Alii verò sic putant vertendũ,Suscitauit,vel progredi fecit,aut sur-
gere fecit Eurum in cælis:iuxta quem sensum habet psalterium Romanum,Excitauit Austrum de cæ-
so.Et huic sententiæ posset etiam vulgata litera Gallicani psalterii facile applicari,intelligendo,transtu
lit de cælo,fecit flare & exurgere desuper. Verum non videtur hæc sententia satis cum sequenti conso-
nare,quoniã ibi de alterius venti introductione fit mentio.Sed & in Græco ἄνεμος ponitur,quod signi-
ficat abstulit,non excitauit,vel progredi fecit. ¶Versu 35,Et electos Israel impediuit.Ex Hebræo ver
tit Hieronymus,Et electos Israel incuruauit:alii,humiliauit:hoc est,per mortem interfecit.Aut etiã eos
qui residui fuerant ad humilitatem & pœnitentiam conuertit, & electos etiam ac nobiles ad mansuetu H
dinem,& timorem conuertit . Posset insuper ex Græco (quod habet συνεκόπασαν) verti compediuit,
quasi pedes stringendo & prohibendo,ne in promissionis terram possent ascendere, per mortis scilicet
interfectionem . Significatur autem hoc versu , quòd non secundum personarum acceptionem Deus
exercebat iudicium,faciens primos esse in pœna qui authores ac primi fuerant in culpa . Verisimile e-
nim est,pingues,electos,& delicatiores(vtpote magis assuetos diuersorum ferculorum omnigenis de-
liciis)murmurationis fuisse præcipuos authores, eosque ad se promiscuum vulgus in murmurationem
attraxisse. ¶Versu trigesimoseptimo,Et defecerũt in vanitate dies eorum,& anni eorum cum festina-
tione.Ex Hebræo sic vertendum,Consumpsit in vanitate dies eorum & annos eorum. Ipse scilicet do
minus,propter vanitatem,& infidelitatẽ consumpsit dies eorum & annos celeriter , quia intra annos
quadraginta totum illum exercitum murmurantium pro introitu terrę promissionis,prostrauit in de-
serto,solis Iosue & Cales seruatis ad ingressum terrę.Felix autem pro eo quod habemus cũ festinatio-
ne, vertit, in horrore. Et quidem valde horrendum fuit, tantum exercitum ita breui tempore proster-
ni omnes in deserto,vt iuxta verbũ domini,nec vnus præter duos illos ingrederetur in terram promis-
sam.Hieronymus tamen secundum sententiam nostrę lectionis vertit,velociter. ¶Versu 40,Et dilexe
runt eum in ore suo.In Hebręo est,lactauerunt,vt vertit Hieronymus: vel adulati sunt ei,vt Felix: siue

A persuaserũt illi cum ōre ipsorum, id est, ore simulabant & blandiebantur,promittentes mirabilia,cum
non rectum esset cor eorum. ¶Versu quadragesimosecũdo,Ipse autem est misericors,&c. Ante hunc
versum Hebræorum libri diuisionem faciunt, interponuntque dictionem significantem hìc esse totius
libri psalmorum dimidium.Computarunt enim(nescio diligentia nimia,an superstitione dicam)versus
omnes totius libri psalmorum,ac iuxta suam computationem dimidium hìc esse inuenerunt : cuius ta-
men neque Hieronymus neque Felix in suis versibus vllam faciunt mentionem , neque talem possunt
diuisionem. ¶Versu quadragesimosexto, Et sanctum Israel exacerbauerunt. Hieronymus habet con-
citauerunt.Felix vero,Sanctum Israel circunscripserunt,quod exponit dicens: id est,potentiam eius li-
mitauerunt,vel signauerunt,tentando scilicet & diffidendo de eius omnipotẽtia,vt cum versibus prio-
ribus dicerent,Quia percussit petram,& fluxerunt aquæ. Nunquid & panem poterit dare,aut parare
mensam in deserto? ¶Versu quadragesimonono, Et conuertit in sanguinem flumina eorum, & im-
bres eorum ne biberent . Vbi nos imbres habemus , psalterium Romanum habet , aquas pluuiales,
quæ in idem redeunt: quoniam imbrem nos per aquas stagnales & pluuiales debemus exponere . Ve-
rum huic lectioni videtur non admodum fauere quod dicunt, in AEgypto aut vix,aut modicissime fie
ri pluuiam,terram autem Nili inundatione(quæ illi pluuiæ vice est) irrigari, propter quod,non appa-
ret satis verisimile fuisse ibi aquarum pluuialium congregationes . Hanc autem difficultatem Hebræa
lectio non habet , quæ pro imbribus habet riuos , quemadmodum Hieronymus & cæteri omnes ex
B Hebræo verterunt. AEgyptus nanque(vt Strabo refert libro decimoquarto)fossis Nili riuos excipien
tibus vndique interfecta est,vt vbique sit nauigabilis.Omnes autem istos fluuios & reuos,maiores pa-
riter & minores,conuertit Deus in sanguinem. Erit autem omnis difficultas à vulgata lectione ablata,
si dicamus , improprie imbres poni pro paruis aquarum congregationibus. Nam parui riuuli,compa
ratione ad Nili magnitudinẽ non nisi imbres cõputãtur. ¶Versu quinquagesimoprimo,Et dedit ęru-
gini fructus eorum.Nicolaus Perottus in commentariis linguæ Latinæ(quos Cornucopiæ appellauit)
dicit pro ærugine hoc loco poni debere rubiginem. Hanc enim dicit in segetibus inueniri, non autem
æruginem. Põnit autẽ inter duo hæc differentiam,quòd rubigo sit quæ in metallis situ contrahitur,a-
rida & rubra,paulatim absumens metallum,qualem videmus in ferro:atque hanc Græcis dicit à calo-
re rubeo ἐρεύθω appellari,quæ dictio in Greco presenti in loco habetur.AEruginem verò dicit esse eam
quæ in metallis contrahitur ex humore non rubea & sicca , sed humida & viridi . Dicit autem corru-
ptionem quæ segetes occupat,appellari rubiginem,quòd sicut illa ferrum atque alia metalla consumit,
sic ista segetes exurit vel consumit.Vnde & Robigus Deus dictus fuit,cui fiebat sacrificium ne rubigo
segetes occuparet:& Robigalia huiusmodi sacrificia fuerunt appellata. Sunt tamen qui inter prædicta
non ponant differentiam,idem intelligentes rubiginem & æruginem.In Hebræo autem nec ærugo ha
betur nec rubigo,sed brucus,quomodo beatus Hieronymus vertit,Dedit bruco germen eorum.
¶Versu quinquagesimoseptimo,Et perduxit eos tanquã gregem in deserto.Hieron.Minauit eos tan
C quam gregem in deserto:hoc est,per desertum,quod pulchre curam Dei erga populum suũ,secundum
pastoris similitudinem explicat . ¶Versu 59 , Et deduxit eos in montem sanctificationis . In
Hebræo habetur, Adduxit eos ad terminum sanctificatum suum, vel ad terminos sanctificationis aut
sanctitatis suæ.Nec tamen secundum rem differt à priore lectione sententia. ¶Versu sexagesimonono,
Virgines eorum non sunt lamentatæ. Quoniam non est lamentis vtendum, vt verbũ Lamentari in pas-
siua accipiant significatione,beatus Hieronymus per actiuũ fecit eloquutionẽ,hoc modo,Virgines eo-
rum nemo luxit. Aliter tamen vertit Felix, Virgines eorũ non nupserunt, ad significandũ quòd omnis
tum aberat lætitia,ob nimiam tristitiam occupantem omnium animos. Adiicit in margine, Virgines
eorum non sunt laudatæ.quod intelligendum est, non sunt laudatæ epithalamiis, vel canticis nuptiali-
bus:quod idem est ac si dicamus,non nupserunt: hoc est,non est audita in eis vox sponsi & sponsæ . In
eo quoque quod sequitur in versu proximo, Viduæ eorum(nempe sacerdotum) non plorabantur . In 1.Reg. 4
Hebræo actiue habetur,Viduæ eorum non fleuerunt,vel plorauerunt, intelligendo maritos.Et (vt in
Chaldaica paraphrasi dicitur) non licuit viduis plangere eos, nimirum maritos, vel quia & ipsæ morte
perierunt:quemadmodum de vxore Phinees legimus primo libro Regum, quum audisset mortem vi- 1.Reg. 5.
ri partu animã exhalante,vel quia nimio timore pro sese ipsæ grauabantur. ¶Versu septuagesimose-
cundo,Et percussit inimicos suos in posteriora.Hieronymus vertit,Percussit inimicos suos retrorsum:
D similiter & Felix.Quod intelligi potest in posterioribus partibus, vbi Philistheos legimus percussos:
vel generaliter, vt significentur dominio priuati quo dominati fuerant super populum Dei,& iisdem
subditi facti,quibus antè dominabantur:vt facti sint in caudam qui antè fuerant in caput,contraria sor
te , in contrarium Dei vltrice manu commutata . Verti etiam potest, Percussit inimicos eorum poste-
rius,vel postea:vt sit sensus,Postquam inimicis eorum vsus fuisset ad populi sui punitionem,quasi vir-
ga peracta correctione populi sui,illos qui prius alios crudeliter percusserant,posterius percussit: quẽ-
admodum solet virga cum detrita fuerit castigationis vsu,in ignem proiici . Et sic ferè feciſſe legimus
dominum in sanctis historiis,quòd eos quibus ad corteptionem suorum vsus fuit, postmodum & ipse
grauiter afflixerit: eo quòd non Deo,sed sibi asscriberent victoriam, & quia nimium crudeli animo ac
superbe nimium egissent negocium. ¶Versu septuagesimoquinto,Et ædificauit sicut vnicornium san
ctificium suum.Hunc passum diuersi diuersimode transferunt.Felix quidem sic vertit,AEdificauit san
ctuarium eius,velut excelsa,id est,velut cælos vel palatia superba & magnifica.Ad quem sensum etiam
reduci posset lectio vulgata,AEdificauit sicut vnicorniũ sanctificiũ : id est,sanctuariũ suũ ædificauit in
magna gloria & dignitate, tanquam ædificiũ vnicorniũ : quomodo scilicet illi glorioſas sibi mansiones
præ cæteris animalibus construũt,vt sunt potentissima & glorioſa animalia.Beatus autẽ Hieronymus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

iuxta ſententiam veteris lectionis vertit, AEdificauit in ſimilitudinem monocerotis ſanctuarium ſuum. Nam quod Græce μονόκερως, Latine vnicornis dicitur. Chal. etiam paraph. ſic habet, AEdificauit ſicut cornu naris cornis vel rhinocerotis ſanctuarium ſuum: hoc eſt, excellenter. E

IN PSALMVM LXXVIII.

V Erſu primo, Poſuerunt Hieruſalem in pomorum cuſtodiam. Ex Hebræo vertunt Hieronymus ac Felix, In aceruos lapidum. Poteſt etiam verti, in deſolationem, vel in deſerta. In vtroque verò idem ſignificatur, nempe deſtructio & diſſipatio ciuitatis Hieruſalem. Quãdo enim ciuitatis muri infringuntur, & domus ac turres diruũtur, manifeſtum eſt ciuitatem in lapidum aceruos redigi: ac tunc etiam in ſolitudinem ponitur, quoniam interfectis habitatoribus, habitationes diſſipantur. Cæterum, de redacta Hieruſalem in aceruos lapidum ſub illuſtri Antiocho, manifeſtũ teſtimonium
1. Mach. 1. præbet hiſtoria Machabæorum, quando præfectus tributorum ab Antiocho miſſus, doloſe in ciuitatem Hieruſalem irruit, & percuſsit eam plaga magna, perdiditque populum multum, & ciuitate ſpoliata eandem igni ſuccẽdit, domosque eius deſtruxit, & muros per circuitum demolitus eſt. ¶ Verſu 22, Poſside filios mortificatorum. In Græco eſt τεθνατομένων, id eſt, morte affectorum, quod in vulgata editione dicitur mortificatorum, in pſalterio autem Romano, morte punitorum. In Hebræo verò aliter habetur. Pro filiis enim morte affectorum vel mortificatorum, habetur, filii mortis. Nec poſside habetur, ſed dimitte, vel relinque, vel diſſolue, ad hunc modum, Relinque, vel diſſolue, vel dimitte filios mortis: hoc eſt, eos qui morti addicti ſunt, & mortem adhuc expectant in captiuitate poſiti, qui nondũ gladio hoſtili perempti ſunt, ſed quotidie expectant periculum mortis: hos (inquam) tu dimitte, diſſolue, faceque liberos à periculo, ſerua eos tua gratia, ne hoſtili manu cadant, quemadmodum cæteri qui iam occubuerũt. Aut relinque eiuſmodi, id eſt, fac ſupereſſe, vt vel reliquiæ ſaluentur populi tui, & nõ prorſus deleantur ſimul. Filii autem mortis, iuxta proprietatem ſcripturarum appellantur, qui morti addicti atque deputati ſunt, & quibus in proximo mors imminet. F

IN PSALMVM LXXIX.

V Erſu 5, Domine Deus virtutum, quouſque iraſceris ſuper orationem ſerui tui? In Hebræo habetur, Vſquequo fumabis, quod eſt, iraſceris. Dicitur enim fumare, vehementer iraſci & indi-
Pſal. 17. gnari, ita vt fumus de ardente vultu videatur aſcendere, quemadmodum in alio pſalmo dicitur, Aſcendit fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarſit. ¶ Verſu 6, Cibabis nos pane lachrymarũ, potum dabis nobis in lachrymis in menſura. Beatus Hieronymus, pro pane lachrymarũ, vertit panem flebilem, Cibaſti nos (inquit) pane flebili. Loco eius autem quod ſequitur, In lachrymis, in menſura, vertit, In lachrymis tripliciter. Quod exponunt aliqui, abũdanter & copioſe, quoniam trina menſura perfectionem indicat. Vnde Felix in contextu vertit, In maxima menſura. Alii exponunt tribus vicibus G
(quemadmodum ad marginem ponit Felix) id eſt, mane, veſpere & meridie, hoc eſt, ſemper & continuo. Alii dicunt vocabulum Hebraicum hîc poſitum ſalis, ſignificare capacem menſuram, & ſignificari in propoſito ſermone magnam abundantiam. Felix putat etiam verti poſſe, Fecisti nos bibere lachrymas catenarum, vel lachrymas in catenis: hoc eſt, in captiuitatis miſeria. ¶ Verſu 11, Et arbuſta eius cedros Dei. Ex Hebræo ſic verti poteſt, Rami eius cedri Dei, ſupple ſunt: vt ſignificetur, genitos de illo populo fuiſſe eleuatos altiſsime in modum cedrorum quæ ſunt altiſsimæ arbores. ¶ Verſu 19, Et nomen tuum inuocabimus. Hieronymus, Et nomine tuo inuocabimur. hoc eſt, vocabimur populus tuus, & peculium tuum. Felix, Et in nomine tuo clamabimus: id eſt, tuum nomen inclamabimus in prælio:
Iudi. 7. quemadmodum Gedeon clamabat, Gladius domini & Gedeonis, vel in nominis tui inuocatione clamabimus, ad te ſolum ſpem noſtram & vocem leuantes. Cæterum, de huius pſalmi titulo, qui eſt, In finem, pro iis qui commutabuntur, ſiue pro liliis, iam ſæpe dictum eſt. Quod autem additur in quibuſdam codicibus, pro Aſſyriis, id Hebræa non habent, & videtur adiectum, eo quòd contra inimicos dirigatur ſermo.

IN PSALMVM LXXX. H

V Erſu 3, Buccinate in neomenia, tuba in inſigni die ſolẽnitatis veſtræ. Quod hęc buccinatio in tuba ad nouã lunã. i. initiũ menſis Septembris pertineat, iuxta quod in Elucidatione expoſitum eſt, manifeſte indicat paraph. Chal. ſic habens, Clangite per lunã Septẽbris cornu. Quod autẽ ſequitur, In inſigni die ſolennitatis veſtræ, id tãetſi Hierony. ferè iuxta modũ noſtræ lectionis verterit, In medio die ſolennitatis veſtræ: & Felix, In ſolẽnitate, in die feſtiuitatis noſtræ, poteſt tamen & aliter verti, In operimento feſtiuitatis noſtræ, quod exponũt de feſto tabernaculorũ, quãdo in tabernaculis
Nu. 29. habitabant cooperti, in memoriã habitationis deſerti. Alii rurſum malunt vertere, In definito tempore ſacrificii noſtri. Nã prima dies Septẽbris feſtũ tubarũ erat tempus deſtinatũ ſpeciali ſacrificio. Nam in lege definitum erat, quid in illo die, & quomodo deberet offerri. ¶ Verſu 5, Teſtimonium in Ioſeph poſuit illud, cum exiret de terra AEgypti. Chal. paraph. hîc intelligit perſonã Ioſeph. Sic enim habet, Teſtimoniũ ſuper domũ Ioſeph poſuit, qui non attigit vxorẽ domini ſui: in illo die egreſſus eſt de domo careeris, & dominatus eſt ſuper regionem AEgypti, labiũ quod neſciebat didicit & audiuit. Quam etiam ſententiam non omnino male pateretur lectio Hebręa, ſi pro eo quod nos habemus, Cum exiret de terra AEgypti, verteretur, Cum exiret ſuper terram AEgypti, videlicet tãquam princeps & dominus. Verũtamen tota ipſa textus connexio huic ſententię videtur reclamare, quemadmodum & in aliis

annotationibus tetigimus, & plane nobiſcum beatus Hieronymus vertit, Cum exiret de terra AEgy-
A pti, quod non ad Ioſeph ſecundum propriam ipſius perſonam poteſt accommodari. Neque ipſi Ioſeph aliquando hoc teſtimonium poſitum eſt, aut præceptum datum, de feſtis huiuſmodi celebrandis.
¶ Verſu 10, Et Iſrael non intendit mihi. Hieronymus, Et Iſrael non credidit mihi: Felix, Et Iſrael noluit me, vel non deſiderauit me: id eſt, auerſatus eſt me, & abiecit per incredulitatem & inobedientiam. ¶ Verſu 12, Si populus meus audiſſet me, &c. In Hebræo ponitur particula optatiua, hoc modo, Vtinã populus meus audiſſet me. Iſrael ſi in viis meis ambulaſſet. Illud autem quod poſt ſequitur, Inimici domini mentiti ſunt ei, & erit tempus eorum in ſæcula. Aliqui cum præcedentibus continuant ad hũc ſenſum, Si populus audiſſet me, inimici domini mentiti fuiſſent ei (hoc eſt, coacti fuiſſent ſeruiliter ſupplicare, & plura ad euaſionem ſupplicĩter promittere, quàm potuiſſent præſtare, quemadmodum facere ſolent ſeruiliter ſupplices) & fuiſſet tempus eorum in ſæcula: hoc eſt, ipſi inæternum floruiſſent, atque vixiſſent in omni proſperitate, & poſtremo in vita ſempiterna. Quidam autem verſum vltimum ſimiliter coniungunt hoc ſenſu, Et cibaſſet illos dominus ex adipe frumenti, & de petra ſaturaſſet eos melle. Verum quod noſtra lectio habet, videtur veriſimilius per modum indicatiuum in duobus verſibus nouiſsimis, quem etiam beatus Hieronymus in ſua ex Hebræo verſione ſeruat.

IN PSALMVM LXXXI.

B Erſu 1, Deus ſtetit in ſynagoga deorum. In Hebræo ſecundo loco habetur numero ſingulari
V el, quod eſt Deus. Vnde Hieronymus ſic vertit, Deus ſtetit in cœtu Dei. Quod poteſt intelligi, Deum ſtare in congregatione iudicis, qui vocatur Deus. Iudicem enim circunſtat turba quærentium & expectantium iudicium. In horum autem medio ſtetit Deus, tanquam iudex primus atque præcipuus, attendens quale iudicium iudicet is qui eius vicem gerit in terris. Atque ad hanc ſententiam vertit Felix, Deus aſtat in congregatione iudicis. Quod autem ſequitur, In medio autem deos diiudicat, hunc habet ſenſum, In medio deorũ vel iudicum, Deus iudicem agit. Eſt autem ipſe iudicum iudex, quomodo regum rex, & dominantium dominus. ¶ Verſu 3, Humilem & pauperem iuſtificate. Apoc. 9.
Iuſtificate poſitum eſt improprie, pro iuſte facite. Eſt enim ſenſus, Iuſte facite, vel facite iuſtitiam humili & pauperi, quemadmodum vertit beatus Hieronymus, Egeno & inopi iuſte facite. ¶ Verſu 7, Vos autem ſicut homines moriemini. In Hebræo habetur keadam: quòd ſi vertatur, valet, ſicut homo vel ſicut homines: ſi verò non vertatur, ſonat, ſicut Adam, quemadmodum non verſum reliquit Hieronymus, Ergo ſicut Adam moriemini: hoc eſt, ſicut Adam primus pater veſter mortuus eſt, ſic omnes vos poſteri eius, quantũcunque fitis eleuati potentia, dignitate, & gloria, omnes moriemini. Eſt enim hæc lex communis ſuper omnes filios Adam. Felix vtroque modo vertit, ſicut homines, vel ſicut Adam. Eſſet autem ſermo plenior & ſonantior, ſi pro, autem, poneretur, tamẽ, aut veruntamen, hoc modo, Vos
C tamen ſicut homines moriemini: id eſt, quanquam dii eſtis, attamen moriemini. Atque ita vertit Felix, Veruntamen ſicut Adam vel ſicut homines moriemini: & Chald. tranſlatio, Attamen in veritate ſicut filii hominum, vel ſicut homines moriemini.

IN PSALMVM LXXXII.

V Erſu primo, Deus, quis ſimilis erit tibi? ne taceas. In Hebræo non eſt totum hoc, quis ſimilis erit tibi, ſed ita iuxta verſionem Hieronymi legitur, Deus ne taceas, ne ſileas, & non quieſcas Deus. Felix ferè ſimiliter, Ne taceas tibi, ne ſileas, vel non ſilentium, ſupple tibi ſit, & nõ quieſcas Deus. ¶ Verſu 3, Et cogitauerunt aduerſus ſanctos tuos. In Hebræo habetur, Inierunt conſilium aduerſus arcanum tuum, vt vertit Hieronymus, vel contra abſconditos tuos, vel ſuper arcana tua, quomodo legit Felix. Intelligimus autem per abſconditos Dei, ſanctos eius, quos ipſe ſub alis protectionis ſuæ abſcondite ſeruat, ne fiant in direptionem gentibus. Si autem neutro genere legamus, cõtra abſcondita vel arcana tua, intelligere poſſumus ſacra vaſa templi, & alia quæ in tabernaculo ſiue in templo cuſtodiebantur occulta, nec vulgi aſpectibus erant expoſita. Hæc autem maxime idololatræ quærebant
D prophanare: quomodo frequenter legimus, ꝙ ſancta vaſa abſtulerint vel cõfregerint, vel in prophanos ſuos vſus aptauerint, & ſancta omnia conculcauerint. Si verò numero ſingulari, contra arcanum vel abſconditum legamus, intelligere poſſumus ipſam domini hæreditatem velut occultatam ſub eius protectione & abſconditam. Aut occultũ Dei conſilium, aduerſus quod impii machinantur, cupientes ipſius cultum ſubuertere. Generi neutro ac numero plurali fauet quod habet paraph. Chal. Conſilium fecerunt ſuper abſcondita in theſauris tuis. ¶ Verſu 7, Facti ſunt in adiutorium filiis Loth. In Hebræo eſt, Facti ſunt brachium filiorum Loth. In Græco ὑπελήφθησαν, hoc eſt, in ſuſceptionem, quomodo habet lectio Romani pſalterii. Eſt autem ſententia eadem, Quid enim eſt aliud brachium alicuius fieri, aut fieri alicui in ſuſceptionem & defenſionem, quàm in adiutorium illi fieri? ¶ Verſu vndecimo, Omnes principes eorum qui dixerunt, hæreditate poſſideamus nobis ſanctuarium Dei. Principium huius verſus Hebræi iungunt cum fine præcedentis, ad hunc ſenſum, Pone principes eorum ſicut Oreb & Zeb & Zebee & Salmana, omnes principes eorum: hoc eſt, qui fuerunt omnes principes Madianitarum: ac deinde ſubiiciunt, Qui dixerunt, hæreditate poſſideamus, &c. quod referunt ad caput verſus præcedentis, Pone principes eorum (ſcilicet aduerſariorum noſtrorum) qui dixerunt, &c. Vel etiam ad finem verſus ſequentis, ad hunc ſenſum, Ita pone principes hoſtium noſtrorum, vt olim poſuiſti Oreb & Zeb & Zebee & Salmana, qui omnes fuerũt principes eorum, qui præſumpſerant dominari in populo

Universidad de Deusto
Biblioteca

domini,vbi Deus tantum dominari debebat,non alienigena. ¶Versu 14,Et in ira tua turbabis eos.In Hebræo habetur,In turbine tuo,pro,in ira tua.Nec tamen est diuersa sentẽtia. Siquidem ira Dei propter suam vehementiam suumque terrorem,rectè turbini comparatur,& secundum metaphoram turbo appellatur:quomodo apud Abacuc de ira persequentium dicitur: Venientibus vt turbo ad dispergendum me. E

IN PSALMVM LXXXIII.

V Ersu secundo, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Hieronymus, Laudabunt Deum viuentem.Felix tamen nobiscum vertit,Exultabunt in Deum viuentem.Sententia verò eadem est.¶Versu 3,Et turtur nidum,vbi reponat pullos suos.Pro turture,Hieronymus generale nomen auis constituit.Alii verò,hirundinem magis dicunt significari.Iuxta generalem nostram expositionem in Elucidatione adiunctisque annotationibus positam nihil refert,quę auiũ species exprimantur.¶Versu 5,In sæcula sæculorum laudabunt te.Loco illius, in sæcula sæculorum,beatus Hieronymus & Felix vertunt,adhuc adhuc,pro quo alii ex Hebræo vertunt,perpetuò.Id enim manifestum est velle propositum sermonem.Nam adhuc adhuc laudare,nihil est aliud quàm perpetuò laudare.¶Versu 6.& 7,Beatus vir cuius est auxilium abs.te,ascensiones in corde suo disposuit,in valle lachrymarum,in loco quem posuit.Etenim benedictionem dabit legislator.Hunc locum multo secus ex Hebræo transferunt.Hieronymi quidem lectio sic habet, Beatus homo,cuius in te est fortitudo,semitæ in corde eius:transeuntes per vallem fletus,fontem ponent eam,benedictione quoque amicietur doctor.Consonat quoque huic per omnia Felicis versio in contextu.Et quidem id quod priore loco dicitur,Beatus homo cuius fortitudo abs te est,semitæ in corde eius,eandem ferè habet cum nostra vulgata lectione sententiam:si tantum de semitis mãdatorum Dei dictum accipiatur.Quòd autem sequitur, Transeuntes per vallem fletus,fontem ponent eam,ita potest intelligi, Qui in Deo spem habentes,semitas bonas,& vias domini in corde sibi constituerunt ad perambulandum eas, ipsi transeũtes per vallem istam ploratus & miseriæ,præ nimio desiderio cælestis patriæ, lachrymis implebunt eam, vt quasi fons plenus aquarum videatur ista vallis.Atque ita profectò quasi fons aquarum calidarum plenus appareret vallis ista fletus,vallis miseriæ,si dignis deploraretur fletibus,si lachrymis pro merito congruentibus rigarent eam omnes transeuntes. Quod autem sequitur, Benedictione quoque amicietur vel inducetur doctor,intelligi potest de mercedis benedictione,qua in futuro ornabitur,qui iam in valle miseriæ alios instruxerit ad iustitiam,iuxta quod per Danielem dicitur, Qui autem docti fuerint,fulgebũt quasi splendor firmamenti:& qui ad iustitiam erudierunt multos,quasi stellæ in perpetuas æternitates. Alii verò huius loco sic vertunt,Etiam cisternæ implebuntur pluuiis, vel pluuiæ implebunt cisternas. Quod rectè de cisternis cordium fidelium accipimus,quæ pluuiis diuinę consolationis implentur,si in præsenti vita,vt oportet,luxerint pro desiderio cælestis patriæ,si transeuntes per vallem fletus,fontem eam posuerint.Beati enim(inquit Saluator noster)qui lugent,quoniam ipsi consolabuntur.Econtrario verò,qui per vallem hanc fletus transeuntes,non eam fontem ponunt lachrymarum,qui nunc noluerũt lugere,facientes sibi de loco fletus locum risus,de loco exilii locum patriæ,horum cisternę erunt vacuę omni pluuia,horum corda siti peribunt,& ariditate spiritualis gratię deficient. Quidam verò Hebræorum expositores,omnia ista quæ secundum spiritualem sensum pulcherrima sunt,ad literam trahentes, exponunt ea de corporali ascensu Iudæorum ad tabernaculũ domini,ad festa domini celebranda:quorum nimium steriles expositiones non solum non insequi,sed nec commemorare libet.¶Versu 11,Elegi abiectus esse in domo Dei mei,magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.Ita quidem nobiscum vertit Hieronymus,nisi quòd pro, tabernaculis peccatorum,vertit, tabernacula impietatis, quod in idem redit.Illud tamen,abiectum esse,in Hebræo ampliorem habet emphasim.Sonat enim Hebraica lectio ac si dicas,Malui ad limen desidere domus Dei,vel elegi ad limen habitare,aut volo potius manere apud ianuam domus Dei,quàm intra domos huius mundi:vbi omnia sunt impietate plena. Vnde quidam sic exponunt, Mallem esse vilis ostiarius, aut abiectus ianitor, ac seruire in domo Dei, quàm, &c.Nam apud homines vile satis est seruire ad modum ianitoris officium , quod non nisi senibus , & ad alia inutilibus solet committi.Significat autem hac figura loquendi,malle se minimum esse, & omnium infimum in regno cælorum,quàm omnium maximum & glorioſissimum in hoc sæculo.Cui non male consonat quod Saluator post summam commendationẽ Ioannis Baptistæ adiicit,dicens,Qui autẽ minor est in regno cęlorum,hic maior est illo.¶Versu 12,Quia misericordiam & veritatem diligit Deus.In Hebræo aliter legitur,Quia sol & scutum dominus. Est autem dominus sol,quatenus sua potentissima virtute terram cordis nostri fœcundat, nosque calescere facit amore diuino, item & nostras vires omnes reparat, facitque nos reiuuenescere: quemadmodum sol iste corporeus terram suis radiis fœcundam facit,& rebus omnibus calorem atque vigorem præbet.Quomodo autem ipse scutum nostrum dicatur,omnibus per se notissimum expositione non indiget.

Dani. 12.

Matt.5.

Lucę.7.

IN PSALMVM LXXXIIII.

V Ersu primo,Benedixisti domine terram tuam.Hieronymus ita vertit, Placatus es domine terræ tuæ : Felix , Dilexisti aut voluisti domine terram tuam , vel complacuit tibi domine terra tua . Ad verbum autem ex Hebræo verti posset,Voluntas tua domine terræ tuæ,id est,beneplacitum tuum ad terram tuam.Quæ omnia ad eandem ferè sententiam pertinent,ad quam vulgata lectio.Hoc ipso tamen quòd terram Deus dilexit,& in terra sibi cõplacuit,abstulit ab eis maledictionem, & contulit benedictionem pro maledictione.In Græcis autem exemplaribus,quę nũc sunt in manibus, pro benedixisti habetur εὐδόκησας, quòd proprie significat complacuisti,vel beneplacitũ habuisti,vt sit

A sensus:Beneplacitam habuisti domine terram tuam . id est,complacuit tibi in ea . Nunquam autem vox illa Græca significare inuenitur benedictionem . vnde videntur interpretes qui ex Græco in latinum fecerunt versionem,legisse δυμώσας pro εὐδόκησας , quorum prius significat benedixisti . Non est enim inter duo illa verba diuersitas , nisi duarum literarum : vt hac occasione facile poterit alterum scribi pro altero. ¶Versu tertio , Mitigasti omnem iram tuam . Hieronymus pro mitigasti vertit continuisti . Felix similiter , vel congregasti siue collegisti , videlicet vt non se vltra extenderet,neque vltra desæuiret . Sicut enim effundi dicitur ira Dei , cum ad vltionem emittitur : iuxta illud , Effunde iram tuam, & cætera.ita congregari vel colligi vel contineri dicitur per oppositum , quando iam cessare iubetur , vltione perfecta . Quod autem in secunda parte dicitur , Auertisti ab ira indignationis tuæ,aptius & clarius diceretur genere passiuo (quemadmodum vertit Hieronymus)conuersus es vel auersus es ab ira . Est tamen eadem in nostra lectione sententia , intelligendo accusatiuum: hoc modo , Auertisti te ab ira. ¶Versu quarto, Et super sanctos suos,& in eos qui conuertuntur ad cor . Hic versus in Hebræo cum præcedente vnum efficit , & aliam habet quàm in vulgata lectione sententiam . Sic enim Hieronymo interprete legimus , Audiam quid loquatur dominus Deus ,quoniam loquetur pacem ad populum suum & ad sanctos suos , vt non conuertantur ad stultitiam , atque ad eundem modum vertit Felix . Nec aliter habet Chaldaica Paraphra. Ad intelligentiam autem huius lectionis , considerare oportet differentiam Synagogæ à populo nouæ Ecclesiæ,de quo reuelata ore hic prophetat Psalmista . Nam vetus ille populus , quantiscunque acceptis promissionibus & beneficiis terrenis , per duram suam ceruicem , semper conuertebatur ad insipientiam , ad tentandum dominum , ad idola colendum , atque ad alia huiusmodi , quæ veræ sunt insipientiæ . Ad populum autem nouum in sancta Ecclesia & ad sanctos qui in ea per spiritum nouum regenerantur , loquitur Deus pacem , vt dato eis (iuxta Prophetam) corde carneo pro dura ceruice , non vltra conuertantur ad insipientiam , non redeant ad pristinæ infidelitatis priorumque peccatorum miseriam. Verti etiam potest ex Hebræo ,per coniunctionem copulatiuam, Et non conuertentur ad stultitiam.

B

Psal.34.

Ezech.11.

IN PSALMVM LXXXV.

Ersu decimo,Deduc me domine in via tua , & ingrediar in veritate tua . In Hebręo habetur,

v Doce me domine viam tuam . Pro eo autem quod sequitur , Lætetur cor meum , vt timeat nomen tuum:In Hebræo legitur,Vni cor meum,vel vnitum fac cor meum, vt timeat nomen tuum . Petit autem cor suum homo spiritualis vniri,vt non distrahatur variis cogitationibus & solicitudinibus , neque turbetur erga plurima, sed totum in sese colligatur, vt vni (quod est necessarium) totum posit intendere . Vnitati enim huic distractio opponitur , quam Saluator non vno in loco reprobat . ¶Versu decimotertio, Synagoga potentium quæsierunt animam meam. Pro synagoga potentium , Hieronymus vertit , cœtus robustorum : vertit item Felix , vel concilium malignantium, quæ nostram lectionem non variant, sed elucidant.

C

Luc.10.

IN PSALMVM LXXXVI.

Ersu secundo , Glorioſa dicta sunt de te , ciuitas Dei . Hieronymus loco de te , vertit , in te.

v Quod vel secundum eandem accipi potest sententiam, vt in te,valeat super te , vel dete. Aut secundum aliam sententiam ita potest intelligi , Glorioſa , magnifica,& valde sublimia sunt prædicata in te , ô ciuitas Dei , vt sic indicetur diuinorum eloquiorum, excellentia , quæ fluunt in Ecclesia de ore Apostolorum sanctorum. Vere enim glorioſa , vere magnifica & eximia valde sunt, quæ in hac ciuitate Dei viuentis per spiritum sanctum dicuntur & prædicantur . Felix tamen non aliud vertit , quàm quod nostra habet lectio . Cui etiam subscribit Paraph. Chald. sic habens, Verba glorioſa vel honorifica dicta sunt super te , vel de te , ciuitas Dei. ¶Versu tertio , Memor ero Raab & Babylonis scientium me . Beatus Hieronymus vertit , Commemorabor superbiæ & Babylonis , scientium me . hoc est , memor ero illorum qui prius in superbia infidelitatis & confusione vitiorum vixerunt,eorum qui me voluerint agnoscere, & per pœnitentiam ad agnitionem veritatis (vanitate abiecta) conuerti.Felix ita legit, Memor ero Raab & Babylonis, erga cognoscentes me.hoc est,apud cognoscentes me. Quam lectionem suprà exposuimus in annotationibus principalibus, declarantes lectionem Græcam,quæ legit casu datiuo,cognoscentibus me.Dicit etiam sic verti posse , Faciam reminiſci Raab & Babylonis cognoscentes me.hoc est , faciam meos fideles agnoscere peccatores & gentiles , vt scilicet etiam eos secum ad fidem adducant, & sibi adiungant. Et vtique sanctos Apostolos fecit Deus reminiſci Raab & Babylonis , quando eos misit in mundum vniuersum,docere omnes gentes, & baptizare in nomine patris & spiritus sancti: quando Iudæis in incredulitate permanentibus,ad gentes fecit conuerti prædicatores veritatis,& in cunctas longe nationes misit,qui veritatem annunciarent salutis. ¶Versu quarto,Ecce alienigenæ & Tyrus & populus AEthiopum, hi fuerunt illic. Pro nouissimo illo, Hi fuerunt illic . in Hebræo legitur numero singulari: Hic natus ibi. Quod aliqui intelligunt secundum eundem fere sensum quem nos in Elucidatione explanauimus:Hic populus omnis gentiũ iam enumeratarum natus est in Ecclesia per spiritualem regenerationem.Alii verò de Christo intelligunt,vt hoc homestichio velut causa explicetur,

D

Matt.28.

Act.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per quam in Ecclesia populi omnes sunt regenerandi. Christi enim secundum carnem natiuitas, B
eiusque in mundum aduentus, tantam secum nobis desuper aduexit gratiam. Simul enim cum eo
pax vera descendit, & salus animarum nostrarum. Atque ita est, vel demonstratio tantum ad intellectum, vel Deum & dominum refert, cuius est vt fundatoris in præcedentibus versibus facta mentio. Versu quinto, Nunquid Sion dicet homo, & homo natus est in ea. Huic nostræ vulgatæ lectioni neque Græca quæ nunc habemus consonant, neque Hebraica. In Græco enim legitur, μήτι ἐρεῖ Σιὼν hoc est, mater Sion, dicet homo: quemadmodum habet Psalterium Romanum, & quomodo beatus pater Augustinus interpretatur. Quod quidam ita intelligunt, Homo aut vir quidam dicet, mater Sion, appellabit Sion matrem suam: qui nimirum homo natus est in ea, secundum temporalem natiuitatem, & nihilominus idem ipse altissimus existens, secundum æternam diuinitatem, fundator est matris suæ. Neque est sensus diuersus ab illo quem in Elucidatione explanauimus, excepto tantum principio de matre Sion. Origo autem harum lectionum diuersarum, videtur ex Græcis prouenisse codicibus. Non magna enim dissimilitudo est inter μήτι quod significat nunquid, & μητὴρ quod significat matrem: vt verisimile sit codicibus Græcis abinuicem in duabus hisce dictionibus variantibus, talem euenisse diuersam lectionem. In Hebræo verò, Hieronymo interprete, sic legimus, Ad Sion autem dicetur vir, & vir natus est in ea, & ipse fundauit eam excelsus, vertitque omnino ad eundem modum Felix. Nam Sion in datiuo casu ponitur, quemadmodum articulus Lamed præpositus indicat: propter quod, ad Sion clarius vertitur. Ad Sion ergo dicetur, vir & F
vir, aut homo & homo natus est in ea. Cui lectioni hanc assignant intelligentiam. Ad Sion multorum filiorum matrem fœcundissimam, quasi congratulando & congaudendo dicetur, ecce hic & ille & ille nati sunt in ea: ecce quantorum ipsa est mater filiorum, vide quàm est prole fœcunda, ille & ille & ille & ille (sic demonstrando vniuersitatem regeneratorum in Ecclesia) nati sunt in ea, per regenerationem scilicet ex aqua & spiritu sancto. Aut iuxta Hebraici idiomatis proprietatem accipiatur vt dictum vniuersaliter, homo & homo natus est in ea. id est, quilibet natus spirituali natiuitate & regeneratus, in ea nasci debet: quoniam oportet omnem eum qui per natiuitatem spiritualem vult fieri filius Dei, in hac Ecclesia regenerari: quandoquidem extra hanc Ecclesiam non est
Ioã. 1 & 3 salus, & quicunque nasci vult generatione quæ ex Deo est (de qua Ioannes Apostolus tam in suo
1. Ioan. 5. Euangelio quàm in Epistolis subinde loquitur) hanc agnoscat matrem necesse est. Atque ita, talis
Ioan. 1. fere sermo hic est, qualis est ille de Christo in Euangelio Ioannis, Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quoniam videlicet quicunque illuminatur, per eum illuminatur. Quod autem repetitio talis, homo & homo, aut vir & vir, vniuersalitatem interdum significet, manifestum est Hebraicæ linguæ proprietates callentibus. Imò & apud Ezechielem ita translatum legi-
Ezec. 14. mus, Homo homo de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in corde suo, & cætera. Et post
pauca, Homo homo de domo Israel, & de proselytis, quicunque aduena fuerit in Israel, si alienatus fuerit à me, & cætera. id est, omnis homo quicunque tandem fuerit. Nunc verò & illud ostendamus (iuxta quod in annotationibus præcipuis promisimus) quomodo possit hæc sententia Hebraicæ lectionis, etiam in vulgata nostra inuenirt
ne mutata, ita distinguamus. Nunquid Sion dicet, homo & homo natus est in ea, & cætera. Debebit autem nunquid capi pro nónne, & verbo dicet per intellectum subiici debebit conueniens suppositum: hoc modo, Nónne dicet vnusquisque ipsi Sion, homo & homo natus est in ea? vt intelligatur responsio. Certe dicet vnusquisque ipsi Sion. hoc est, dicetur ad Sion, ab iis qui eius fœcunditatem considerant, quòd homo & homo in ea natus est, quòd hic & ille, vel quòd omnis qui nascitur secundum spiritum, in ea nasci debet, iuxta sensum prius datum. ¶ Versu sexto, Dominus narrabit in scripturis populorum, & principum horum qui fuerunt in ea. Longe secus habet lectio Hebræa. Beatus quidem Hieronymus sic vertit, Dominus numerauit scribens populos, ipse natus est in ea. Et Felix, Dominus numerabit, cum scribet populos, hic natus est ibi. Quod à diuersis diuersimode exponitur. Potest enim intelligi de scriptura quæ est in libro vitæ, & de numeratione qua suos electos Deus numerat, sicut pastor suas numerat oues. Dominus enim numerat populos ascribendo: qui scribendo eos in libro vitæ, & ad vitam prædestinando, certum habet eo- H
rum numerum, non aliter quàm ex scriptura libri in quo singulos habet descriptos suos discipulos præceptor, nouit suorum discipulorum numerum. Cognouit enim dominus (iuxta verbum Apo-
2. Cor. 2. stoli) qui sunt eius. Et ipse bonus pastor, iuxta suum ipsius testimonium oues suas cognoscit, sicque
Ioan. 10. descriptas & numeratas habet, vt eas vocet nominatim, & illæ sequantur vocatæ. De hac autem scriptura & alibi in Euangelio loquitur Saluator, dicens suis discipulis, Gaudete & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cælis. Atque ad hunc sensum exponi satis commode posset etiam nostra vulgata lectio, si tantum narrare accipiamus pro recensere vel recitare atque numerare: Scriptu-
Lucę. 10. ras autem intelligamus, non sacra biblia aut sanctas alias scripturas quibus instruimur, sed inscriptiones siue descriptiones, quibus Deus suos electos describit siue inscribit in libro vitæ. Deus enim recensebit & numerabit suos electos, in inscriptionibus populorum. Scribendo enim eos in libro vitæ nominatim, sic eos numerabit, narrabit vel recensebit. Inscriptio verò principum qui sunt in ea, illorum est in libro vitæ inscriptio, qui bene præsunt in Ecclesia. Vt enim duplici honore dignos dicit
1. Tim. 5. Apostolus presbyteros, qui bene præsunt Ecclesiæ, quique præsunt in sollicitudine, ita non est dubium quin speciali modo à Deo numerentur & describantur in libro vitæ & remunerationis, vt suo tempore tanto copiosiorem accipiant mercedis expectatæ retributionem, quanto prius maiori

A solicitudinis labore fuerunt afflicti. In Hebræo tamen nulla fit mentio principum. Nam loco huius, Et principum horum qui fuerunt in ea, repetitur hemistichium illud quod versu quarto explicauimus, videlicet, Hic natus est ibi. Hoc enim tanquam insigne aliquid, & diligentissime notandum iam denuo in Hebræo repetitur, quod hic quoque sicut illic de Christo conuenientissime intelligitur, neque minus commode hîc ponitur, neque ob aliam causam, quàm supra dixerimus poni: videlicet ad designandum per quem hæc fieret electorum numeratio atque descriptio in libro vitæ, & quis tantę sit salutis causa, aut boni tanti origo. Inde enim totum hoc nobis procedit, quòd nos Deus numerat vt suas oues, quòd nos pater in libro vitę describit, quòd nos prædestinauit ad salutem æternam: hæc (inquam) Ioan. 1.
omnia inde nobis sunt, quoniam hic noster Christus natus est ibi, quia verbum caro factum est, quia Deus homo fieri dignatus est, per quem accipiunt potestatem filios Dei fieri, omnes qui credunt in nomine ipsius. Plures loci præsentis expositiones non ponimus, ne nimia multitudine res alioqui per se satis inuolutas, maioribus implicemus difficultatibus. ¶ Versu vltimo, Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Et hic versus ab Hebræo discrepat, imò ipsi ex hebræo interpretes admodum varie eundem transferunt. Hieronymus sic vertit, Et cantabunt quasi in choris, omnes fortes mei in te. Quа
lectione significatur, fideles omnes in Ecclesia magno exultare gaudio, quemadmodum solent qui in choris cantent, item & gratias magnas in congregationibus sanctorum Deo agere, per quem tanta se bona sempiterna cognoscunt suscepisse. Felix multiplicem ponit versionem: Et cantores (inquit) sicut
B choraules, omnes contemplationes meæ in te. vel aliter, Et cantores sicut ducentes chorum, omnes fontes mei in te. Nam vocabulum Hebraicum quod hîc ponitur, dicunt significare scaturigines, aut etiam interdum modulationes è pectoris alacritate velut scaturientes. Quidam etiam cogitationes aut contemplationes aut aspectus. Illud tamen quod supra adduximus ex Hieronymo: omnes fortes mei in te, videtur esse deprauatum, ac pro fortibus debere legi fontes: quomodo econtrario in psalmo quadragesimoprimo annotauimus deprauatam esse lectionem communem qua legimus, Ad Deum fontem viuum, cum legendum potius videatur tam ex Græco quàm ex Hebræo, fortem, viuum. Potest autem vltimum illud huius psalmi, Omnes fontes mei in te accipi, vel vt vox ipsius Psalmistæ tali iocunda conclusione psalmum finientis, vt dicat omnes scaturigines cordis sui, omnes affectiones & contemplationes atque laudationes quæ in modum fontis scatent de corde, velle se Deum regerere, tam humano generi beneficum, illumque semper velle aspicere ac contemplari, atque in illum velle semper toto conatu animi tendere. Vel ad hunc accipiatur sensum, Omnis boni origo mihi est à te, tu es omnis putei
bonitatis & gratiæ meæ, in te est fons vitæ (quomodo alibi dicitur Deus esse vena aquarũ viuentium) Hiere. 17.
& quicquid ad me boni venit, à te mihi venit, tu es mihi fons omnis boni, neq; nisi à te vllũ mihi bonũ
scaturire potest. Omne enim datũ optimũ & omne donum perfectũ, desursum est, descendens à patre Iacobi. 1.
luminum. Potest etiam accipi, vt vox domini ad ecclesiam, vt ipse concludens, polliceatur fontes suos
C omnes se positurum in ecclesia. id est omnem abundantiam spiritualium bonorum liberaliter largitérque effusurum, vt (iuxta propheticum illud) haurire possint aquas in gaudio, de fontibus Saluatoris. Esaię. 12.

Versu secundo, Inclina aurem tuam ad precem meam. Hieronymus pro prece vertit laudationẽ.
v Qui enim in oratione Deum inuocat, simul & illius solet laudes proponere quem orat. Felix vertit, clamorem. Alii, canticum putant significari. ¶ Versu tertio, Et vita mea inferno appropinquauit. Hieronymus, Vita mea ad infernum descendit. Verti potest, Anima mea sepulchrum cõtigit, estque horum eadem sententia. ¶ Versu quarto, Factus sum sicut homo sine adiutorio. In Hebræo est, sicut homo non fortis, vel non potens, non validus. Vnde Hieronymus vertit, quasi homo inualidus. Et Felix, Sicut vir cui non est fortitudo. ¶ Versu quinto, Sicut vulnerati dormientes in sepulchris. In Hebræo est, Sicut interfecti vel occisi. In altera autem parte, Et ipsi de manu tua repulsi sunt. Loco verbi repulsi sunt, in Hebræo ponitur passiuum verbi gazar, secũdum cuius multiplicem significationem varie præsens locus transferri potest. Significat enim verbum istud aliquando excidit
D vel abscidit. Secundum quam significationem beatus Hieronymus vertit, Et ipsi à manu tua abscisi sunt. id est, abiecti & despecti, factique abominabiles: in quem sensum nos etiam in elucidatione vulgatam lectionem sumus interpretati. Significat etiam verbum prædictum interdum, per sententiam aliquid definire vel statuere & disponere. Iuxta quam significationem Felix dicit verti hîc posse, Et ipsi de manu tua sententiati sunt. id est, definitiuam (vt loqui solemus) sententiam acceperunt de manu tua. In præcipua tamen versione, hoc ipsum ponit quod Hieronymum diximus reddidisse. Paraphra. Chald. sic habet, Et ipsi à facie diuinitatis tuæ separati sunt. ¶ Versu sexto, Posuerunt me in lacu inferiori. In Hebræo habetur per secundam personam, Posuisti me, & cætera. vt dirigatur sermo ad Deum, quomodo in sequentibus, Elongasti à me, & cætera. Deo enim ascribit omnem quam patitur afflictionem, quod tanquam ab illo, cuncta suscipiat de manu domini. Loco illius autem quod habet nostra lectio, In vmbra mortis: in Hebræo est, in profunditatibus. ¶ Versu octauo & nono, Longe fecisti notos meos à me, posuerunt me abominationem sibi: Traditus sum, & non egrediebar. Ita vertit ex Hebræo Beatus Hieronymus, Longe fecisti notos meos à me, posuisti me abominationem ipsis, clausum & non prodeuntem. Quo significari videtur, tanta illum qui loquitur confusione repletum esse, vt clausus domi, non ausus fuerit prodire in publicum. Felix aliter vertit, Posuisti me abominatio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem ipsis,in carcere inclusus sum,& non egrediar. Qua lectione significat is qui loquitur, non videre se tantorum malorum exitum. ¶Versu vndecimo,Aut medici suscitabunt,& confitebuntur tibi?Hęc pars diuersimode transfertur. Dictio enim rephaim hoc loco posita,descendens à verbo raphaa(quod significat,sanauit vel medicauit)quandoque significat medicos,quandoque gigantes,quandoque mortuos.Primum sequuta est nostra translatio:secundum,Hieronymo ex Hebręo sic vertente, Aut gigantes resurgent,& confitebuntur tibi.Tertium in sua versione præcipua sequitur Felix, sic reddens, An mortui surgent,& cætera.Chalda. translatio magis videtur fauere versioni Felicis, quæ mortuos vertit.Sic enim habet:Fortasis corpora quæ consumpta sunt in puluere,resurgent, & confitebuntur tibi. ¶Versu decimosexto,Pauper sum ego,& in laboribus à iuuentute mea. Beatus Hieronymus secundum sententiam nostræ lectionis vertit,Pauper ego & erumnosus ab adolescentia mea.Felix verò longe aliter,Pauper sum ego & expirans præ excussione: vel sic, Periens & pene mortuus à stupefactione.hoc est,ita horrendis malis concutior & affligor, vt videar morti proximus & pene expirare, præ concussione & stupefactione nimia.Illud quoque quod sequitur, Exaltatus autem humiliatus sum & conturbatus,aliter vertunt ex Hebræo interpretes.Hieronymus quidem ad hunc modum,Portaui furorem tuum,& conturbatus sum.Felix,Tuli terrores tuos,dubitabo,scilicet,ne forte deficiam: vel affixus,supple est, timor tui super me. ¶Versu vltimo, Et notos meos à miseria. Hieronymus, Notos meos abstulisti.Et secundum eandem sententiam vertit Felix:Notos meos obscurans.id est, occultans & abscondens à me, vel quodammodo confusos faciens & ignobiles præ mea nimia miseria. Est enim hominibus quædam confusio & opprobrium, cum quis ex eorum amicis & notis, vehementer magna afficitur ignominia.

B

F

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

HVius Psalmi est specialis titulus, iuxta vulgatam lectionem sic habens, Canticum Psalmi, filiis Core,in finem pro maeleth ad respondendum, intellectus Eman Israelitæ. De maeleth dicunt aliqui, quòd sit genus instrumenti musici,in quo Psalmus iste lugubris debebat decantari. Alii verò in linguam Latinam id vertentes, dicunt pro infirmitate vel super afflictione. Quod quam ob causam Psalmo præmittatur, nullam omnino habet difficultatem. Totus enim Psalmus afflictionem clamat atque desolationis miseriam.Ad respondendum verò ideo videri potest adiectum,quoniam clamans postulat sibi Diuinę exauditionis præberi responsum.Quod autem primo filii Core præmittuntur casu datiuo,ac posteriori loco Eman ponitur casu genitiuo, iuxta sententiam quorundam ad hoc ponitur ista distinctio,vt filii Core tanquam cantores assignentur,ad quorum ordinem spectabat huius
1. Para. 6. Psalmi decantatio:ipse verò Eman tanquam cantores assignentur,ad quorum ordinem spectabat huius
3. Reg. 4. Paralipomenon tradit historia, quòd præcipuus cantorum princeps à Dauid fuerit constitutus, vnà cum fratre suo Asaph stante à dextris ipsius. Volens quoque scriptura sacra libri regum, Salomonis magnificare sapientiam ad omnem laudem,hoc illi asscribit,quòd sapientior erat cunctis hominibus,sapientior etiam Ethan Ezrahita,& Eman,& Chalcol,& darda,filiis Maol.Vnde patet, Eman cum aliis illis tribus fuisse summa prędituos sapientia,cū vt insignissime sapientes nominatim isti recenseantur præ omnibus. Vnde argumentantur quidam, verisimile esse quòd secundum hanc suam sapientiam Psalmos aliquot composuerint,maxime si quibus alicuius illorum nomen inueniatur prænotatum.Alii verò non nisi cantoris officium illis tribuunt,quantumuis in titulo eorum præmittantur nomina: & si plures videantur præmitti(quemadmodum hic primo loco filii Core, deinde Eman) distinctionem ponunt secundum quòd huic vt præcipuo cantorum principi, illis verò vt subditis cantoribus, idem carmen ascribitur.Soli autem Dauidi seruant authoris honorem,etiamsi ipsius non fuerit nomen prænotatum.Quorum quid verius sit iudicare,ad nostrum haudquaquam spectat officium. Ex Hebræo autem hunc titulum ita vertit Felix,Canticum Psalmi filiorum Core,vincenti super infirmitatem, vel propter afflictionem ad humiliandum,eruditiuum Eman Esrahitæ.Cuius facile patet ex dictis intelligentia.Hieronymus autem loco illius,pro Maeleth ad respondendum,vertit,per chorum ad præcinendum:quoniam videlicet per cantorum chorum hic esset Psalmus concinendus.

G

H

IN PSALMVM LXXXVIII.

Ersu tertio, Quia dixisti, in æternum misericordia ædificabitur in cælis, præparabitur
v veritas tua in eis. In Hebræo habetur per primam personam, Quia dixi, pro, dixisti. Quod autem sequitur, varie transferunt interpretes. Hieronymus ita legit, Quia dixi, sempiterna misericordia ædificabitur, cælos fundabis, & veritas tua in eis. Atque ita est sensus,Ego apud memetipsum ita cogitaui, inæternum misericordia ædificabitur. id est, præparabitur, vel inæternum stabilietur:tu creabis cælos, & erit in eis coram te veritas tua. Quod etiam de cælis spiritualibus, de sanctis Apostolis, posset commode intelligi: in quibus Deus suam veritatem posuit toti orbi terrarum prædicandam. Alii verò ita vertunt, Quoniam dixi, mundus misericordia ædificabitur, cælos fundabis,& veritas tua in eis. Qua lectione significatur, mundum (qui olim perditus fuerat per primi parentis prævaricationem) Dei misericordia in temporis plenitudine restauran-

A dum, quomodo Beatus Paulus ait, Dixit per Christum esse instaurata quæ in cælo & in terra. Quod autem sequitur,Cælos fundabis,& cætera.eodem modo quo suprà exponitur. ¶Versu octauo,Deus qui glorificatur in concilio sanctorum tuorum.Dictio hebraica hic posita sod, solet significare secretum siue arcanum, iuxta quam significationem Hieronymus transtulit, Deus inclytus in arcano sanctorum nimio. Item Felix, Deus robustus in arcano sanctorum valde,vel terribilis in secreto sanctorum. hoc est, Deus fortis & strennuus in occulto concilio suo, quod de sanctis & electis ab æterno ordinauit, suo tempore perficiat.Et in hoc ipso secreto concilio & arcano, quod de sanctis Deus disposuit, maxime ipse glorificatur.Et ad hunc modum etiam exponi posset commodissime lectio nostra vulgata, si consilium legemus per s. Quia verò in concilio secretum tractatur, & concluditur, putant quidam, dictionem hebræam suprapositam recte etiam pro ipso consilio vsurpari, atque ita vertunt, In consilio sanctorum.Iuxta quam sententiam nos in Elucidatione præsentem locum enarrauimus. ¶Versu
B 11, Tu humiliasti sicut vulneratum superbum.In Hebræo idem hic vocabulum habetur Raab,de quo diximus in principalibus annotationibus Psalmi octuagesimisexti circa versum illum,Memor ero Rahab & Babylonis.Propter quod,existimant quidam & hic AEgyptum significari, putantque transferendum, Tu humiliasti sicut vulneratum AEgyptum.Potest autem intelligi,vel de Pharaone AEgyptiorum capite cum suo populo,vel de lucifero cum sua cohorte apostaticorum spirituum. ¶Versu trigesimotertio,Neque nocebo in veritate mea.Hieronymus,Nec mentiar in veritate mea.In eundem sensum Felix,Neque falsam reddam vel falsificabo veritatem meam. ¶Versu trigesimoquinto,Semel iuraui in sancto meo,si Dauid mentiar.Pro in sancto,Felix vertit,in sanctitate: atque ita nos exposuimus.Chalda.verò Paraphra.habet, In nomine sancto meo, quod commode etiam potest in communi lectione intelligi. Illud autem, si Dauid mentiar,secundum defectum absque perfectione ponitur,ad exprimendam vehementiam: quomodo in alio Psalmo, Si introibunt in requiem meam. Intelligitur autem vehementissima abnegatio, Nequaquam mentiar Dauidi,nequaquam introibunt in requiem meam. ¶Versu trigesimosexto,Et sicut luna perfecta inæternum. In Elucidatione throni regium Christi domini comparauimus lunæ inæternum in eadem perstanti plenitudine, cuiusmodi nequaquam est luna secundum eum statum in quo nunc est miræ subiecta mutabilitati: sed talis erit,cum post iudicium cursu ministerii terminato,in sua plenitudine perpetuò (iuxta sanctorum patrum traditionem)creditur perduratura.Atque hæc quidem commodior videtur nostræ lectionis vulgatæ intelligentia. Ex Hebræo tamen potest accipi etiam litera ex comparatione ad mutabilitatem
C Psal. 44.
Hiere. 29
Iunæ in eo statu in quo nunc cernitur.Sic autem ex Hebræo vertit Hieronymus, Sicut luna stabilietur in sempiternum:item & Felix, vel dirigetur. Iuxta quam versionem sensus iste erit, Sicut luna, quauis nunc obscura appareat,nunc pro parte dimidia,nunc tota illuminata,semper tamen stabilitur & conseruatur in sua mutabilitate, & nequaquam deficit: ita etiam thronus tuus sedes tua in qua sedes, nempe sancta Ecclesia, quauis varietate multa, nunc penitus videatur claritate luminis carens, ac velut fidei virtutisque fulgore priuata,nunc candida & refulgens,velut in plenilunio, nunc subobscura satis,tamen candida, nunc quasi penitus obscurata, nimiis errorum & persequntionum nubibus obnoluta,iuxta varios status in ecclesia: semper tamen ipsa à Deo dirigetur & stabilietur,vt imperpetuum penitus non deficiat. ¶Versu eodem, Et testis in cælo fidelis. Id aliqui legunt & exponunt diuisim à præcedentibus, ad hunc sensum, Et horum omnium prædictorum Deus est in cælo fidelis testis,quomodo nos in Elucidatione exposuimus. Vt enim Deus idem ipse index & testis apud Prophetam alium dicitur,ita hic idem ipse qui promittit se fidelem testem asserit. Alii verò continue legunt,cum eo quod præcedit de luna, ad hunc sensum, Thronus tuus dirigetur vel stabilietur vt luna, quæ in cælis est testis fidelis,vel certus iudex temporum: quoniam videlicet secundum eam, anni distinctiones supputantur.Cui sententiæ fauet Paraphra. Chalda. sic habens, Sicut luna firmata ad signum æternum,& testimonium in cælo fidele. ¶Versu trigesimoseptimo, Distuliasti Christum tuum. Ex Hebræo Hieronymus, Iratus es aduersus Christum tuum.hoc est,nec propter Christum tuum feciti misericordiam: videris iam aduersus illum iratus, dum quondam illi promissa nunc videris in totum neglexisse.Idem sibi vult distuliasti. id est, elongasti à te,& quasi abiecisti, non aspicis ad ea
D quæ olim promisisti. Plerunque enim quòd promissa non seruamus illi cui promisimus, ex ira est qua erga illum concitamur.Facit enim nos ira bonarum promissionum immemores. Itaque manifestum est,de Deo humano more fieri sermonem. ¶Versu trigesimooctauo,Prophanasti in terra sanctuarium eius.Ex Hebræo quidam vertunt diadema pro sanctuario, vt Hieronymus & Felix: quod intelligendum videtur de gloria & corona regni. Alii verò sanctuarium transferunt, vel sanctificationem. ¶Versu quadragesimoquarto, Minorasti dies temporis eius. Hieronymus, Abbreuiasti dies adolescentiæ eius,item vertit & Felix. hoc est, florem status fœlicioris cito transire fecisti.Quod si ad totum populum referatur, significat statum fœlicitatis illius in quo sub Dauid in principio huius sipra descriptæ electionis fuerat populus, non diu durasse, & citò nimium transiisse: item in Ecclesia, decorem illum qui erat in primordio,cum essent adhuc in ea primitiæ spiritus, non diu perstitisse,sed nimium citò transisse. Si verò ad singulos quoslibet referatur intelligentia, significabitur præ nimia miseria ante tempus consenescentia, quæ solet multum miseris aduenire: quomodo de seipso in libro de consolatu philosophico canit, in multa afflictione agens Boetius ille his verbis, Intempestiui funduntur vertice cani. ¶Versu penultimo, Exprobrauerunt commutationem Christi tui. Pro commutatione in hebraico habetur dictio significans vestigia vel plantas. Quod aliqui exponunt de

Universidad de Deusto
Biblioteca

mora Christi,quasi exprobrantibus inimicis, quòd tardet Christus,&moram faciat à saluando suum populum,neque tempestiue occurrat, cum suos destitutos auxilio permittit in manibus hostium. Iuxta quam sententiam, quidam sic vertit, Opprobria quibus affecerunt Christum tuum, propterea quòd moram faciat. Eandem sententiam exprimit Chalda.Paraphra. quæ sic habet, Exprobrauerunt tarditatem vestigiorum pedum Messiæ tui. Alii intelligunt, exprobrari vestigia Christi, quando ab infidelibus irridentur fideles super imitatione Christi: dum ob hoc quòd eius insequantur vestigia, quasi stulti reputantur. Alii per vestigia siue plantas Christi accipiunt sanctos eius infirmos & humiles, quibus exprobrant increduli. Verum iuxta hunc sensum,melius conueniret vestigiis,casu datiuo,quàm vestigia. Alii tempus vltimum intelligunt aduentus Christi, de quo infideles obiiciunt & subsannant fideles,quòd in eo videantur derelicti.

IN PSALMVM LXXXIX.

Ersu tertio,Ne auertas hominem in humilitatem:& dixisti, conuertimini filii hominum. Secus legitur in Hebræo.Sic enim vertit Hieronymus,Conuertens hominem vsque ad contritionem, & dicens,conuertimini filii Adam.hoc est, qui hominem reuerti facis,reducisque illuc vnde exiit.id est,ad terram vnde sumptus est,& ad puluerem de quo formatus est.nec cessas, donec eum morte consumpseris,& dixisti,conuertimini.id est,reuertimini filii Adam.scilicet, ad puluerem de quo suscitati estis.Quam sententiam satis dilucide exprimit Parapha.Chaldaica sic habens, Conuertens hominem de peccato ipsius vsque ad mortem, & dicens, reuertimini filii hominis. ¶Versu quarto, Quæ pro nihilo habentur eorum anni erunt.Hieronymus,Percutiente te eos, vt somnium erunt. hoc est,Cum tu eos morte percusseris, erunt quasi somnium quod aufugit ab expergefacto, & euanescent quasi fumus qui resoluitur in aerem.Felix,Rapuisti eos vt impetus aquarum,somnus sunt. hoc est, cũ subito in eos irruis tua indignatione,ad modum impetus aquarum,euanescent quasi somnus, nec permanebunt ante faciem tuam,quemadmodum somnium hominis dormientis.Chalda.Paraphra.hoc loco sic habet,Et si non conuertantur,induces in eos mortem, tanquam dormientes erunt. ¶Versu octauo,Sæculum nostrum illuminatione vultus tui.Pro sæculo nostro, ex Hebræo Hieronymus vertit negligentias nostras.Felix occulta nostra,vel iuuentutem nostram: quod exponit, peccata iuuentutis nostræ.id est,ætatis præteritæ,pro quibus alibi orat dicens, Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris.Iuxta quam sententiam legit Chalda.Para.iniquitates iuuentutis nostræ. ¶Versu nono & decimo,In ira tua defecimus:Anni nostri sicut aranea meditabuntur. In Hebræo nulla fit aranææ mentio,sed ita legitur interprete Hieronymo,In furore tuo consumpsimus annos nostros,quasi sermonem loquens:quod sic intelligendum videtur,Nos annos nostros consumpsimus,sicut loquens consumit sermonem.Cum enim sermonem loquens protulerit,iam prorsus nihil illi de hoc quod protulit remansit,& volat(iuxta Poetam) irreuocabile verbum. Ita postquam vitæ tempus transegimus, nihil iam totius illius durationis superest,neque expectatur eius reditus,transiitque penitus irreuocabile. AEque enim est impossibile, elapsa pristina vitæ tempora reducere, atque sermonem semel ab ore egressum reuocare. In eandem sententiam vertit Felix, nisi quod participium illud nouissimum loquens non adiicit,vt nec in Hebræo habetur, quod à Hieronymo, ad sententiam clariorem, creditur esse adiectum. Sic autem ille vertit,Consumpsimus annos nostros,sicut loquutionem. Verti etiam potest,sicut cogitationem. Nam vtrunque dictio hegeth significat loquutionem,videlicet & meditationem.Chalda.Paraphra.pro vna hac dictione vertit,tanquam vapor oris nostri in hyeme, qui videlicet mox densatur,resoluiturque,& congelatur circa faciem. ¶Versu decimo,Si autem in potentatibus octoginta anni. Varie id ex Hebræo transfertur. Hieronymus vertit,Si autem multum, octoginta anni: quod est acsi dicamus, vt summum vel maximum dies vitæ nostræ sunt anni octoginta. Ita dicit Felix verti posse,Si ad plus octoginta anni. Aliter vertitur, in validissimis vel in potentatibus, siue (vt Felix efficto ait vocabulo) in robusticitatibus.hoc est,si admodum valuerimus & robusti fuerimus. ¶Versu eodem, Et amplius eorum, labor & dolor. Quod in Hebræo ponitur loco huius amplius eorum, videlicet rahebbam. Hieronymus, iuxta nostram sententiam vertit, quod amplius eorum. id est, quod supereſt. Felix vertit superbia eorum: quod tamen videtur secundum priorem sententiam exponendum, pro eo quod supergreditur aut superexcedit terminum illum, aut quod supereſt vitæ vltra terminum præpositum. Sic & intelligi potest quod vertunt quidam, excellentia eorum vel excedentia eorum, pro duratione illa quæ vltra hunc terminum protenditur. Secundum quam etiam intelligentiam exponit Chalda.Paraphra.quæ legit, multiplicationem eorum. Quid autem est annorum multiplicatio, nisi residuum vitæ quod post annos illos definitos ducitur? Quidam tamen intelligunt & exponunt, præcipuum eorum quod referri potest vel ad numerum, vel ad fortitudinis præcellentiam. Sunt enim qui accipiunt secundum numerum, vt sit sensus: bona & potissima pars horum annorum vitæ humanæ, transiguntur in labore & dolore. Quam sententiam in annotationibus principalibus diximus Romanum Psalterium continere, in quo sic legitur, Et plurimum eorum, labor & dolor. Alii verò respiciunt non numerum, sed fortitudinem, & exponunt potiorem melioremque humanæ vitæ partem, intelligentes adolescentiam vel iuuentutem, quæ plurimo labore & dolore affligitur, maxime in iis quæ secundum spiritum viuere satagunt, propter carnis vigorem & sensualis affectus nimiam feritatem, quæ ætate illa adhuc indomita & ferociens, tanquam lasciuiens vitula, plurimum negocii facessit spiritui meliora molienti. ¶Versu duodecimo, Quoniam superuenit mansuetudo, & corripiemur. Hieronymus, Quoniam transimus citò,

& auolauimus.Felix in eandem ferè sententiam,Quoniam diclinauit celeriter (supple tempus vitæ nostræ) & volauimus.Chald.paraph. Quoniam transeunt velociter(anni nostri) & volant in puluerem. ¶Versu decimotertio,Quis nouit potestatem iræ tuæ,& præ timore tuo iram tuam dinumerare? Aliter ex Hebræo Hieronymus, Quis nouit vim iræ tuæ, & secundum timorem tuum indignationem tuam?Quod ita potest intelligi: Quis nouit indignationem tuam, secundum timorem quo tu ob eam timẽdus es?hoc est,Quis ita cognoscit indignationem tuam,vt te sic timeat,quomodo dignum est tam terribilem metuere dominum? Vel sic, Quis nouit indignationem tuam, quæ est secundum timorem tuum?Quod aliqui ita exponunt,Quia secundum timorem malæ conscientiæ procedit indignatio eius.Nam & in aduentu iudicis, qui maxime erunt peccatis præ omnibus fœdati, maximus quoque illos inuadet horror, quando omnia in luce clarescent ex testimonio denudatæ conscientiæ. Illos autem quibus nullius erit peccati conscientia, nullus etiam timor premet indignationis Dei:& ita per omnia indignatio Dei secundum timorem ipsius tum erit quod nunc homines animales atque carnales nequeunt intelligere. Potest etiam exponi de timore sancto & bono in præsenti vita, & de indignatione Dei quæ videtur in afflictione præsenti, id est, in correptione & afflictione huius vitæ. Nam vt quisque magis habet timorem Dei, ita magis videtur erga eum indignatio Dei quantum ad disciplinam præsentis temporis.Qui enim pie volunt viuere in Christo,persecutionem patiuntur. Et qui extra disciplinam sunt(vt idem ait)adulteri & non filii sunt.Quin & ipse Dei filius in quo fuit maximus timor (id est reuerentia patris) maximam sensit erga se patris indignationem, ab eo traditus in mortem probrosissimam. Denique quantum ad afflictionem exteriorem, quæ est ex consideratione & formidine indignationis iudicii Dei, constat, magis timoratos ab hac consideratione affligi: dum continuò diem illum vltimum ante oculos habentes,student carnem suam crucifigere cum vitiis & concupiscentiis, verentur sollicitissime omnia opera sua, & custodiunt vias suas ne offendant, quod indubie multi est laboris.Habet etiam hoc loco dignam sententiam Chal.paraphrasis,sed quæ neque in communi lectione Latina,neque etiam in Hebræa inuenitur.Sic autem habet,Quis est ille qui sciat conuertere fortitudinem iræ tuæ Deus? tantum iusti qui timent te,sedant furorem tuum. ¶Versu decimoquarto, Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia. Hoc loco pro eruditis, in exemplaribus Græcis qui vulgo sunt in manibus,habemus πεπεδημένους,quod significat vinctos vel compeditos.Vnde quidam Latini legunt, Et compeditos vel vinctos corde in sapientia. Nostri autem interpretes qui ex Græco in Latinum fecerunt versionem, legisse videntur πεπαιδευμένους, quod sonat eruditos,vel instructos. Et verisimile est propter similitudinem literarum factam esse mutationem. Sciendum tamen est,quòd in sententia nulla est diuersitas,licet prima facie secũdum vocem magna appareat.Nam idem est,corde fieri eruditum in sapientia,& corde fieri vinctum vel compeditũ in sapientia. Qui enim Dei correptione intellectum dante vexatione eruditur corde ad sapientiam, hos recte etiam dixerimus tali disciplina & afflictione velut vinciri corde, vel compediri corde in sapientia, quatenus videlicet in chamo & freno constringuntur,vt ad Deum approximent,& velut suauibus quibusdam,ac salutaribus vinculis & compedibus irretiuntur,implicanturque ad salutem.Non enim solus diabolus compedes & vincula habet.Habet & Christus suos compedes,habet sua vincula,habet chamum & frena,habet stimulos,aliaque huiusmodi,quibus velut compellat ad salutem introire,etiam illos qui sua videntur repugnare saluti. Alioqui, quomodo Paulus diceret captiuari intellectum in obsequium Christi, si nulla essent talia vincula,quibus captiuari & ligari posset? Ex Hebræo autem versum istum sic legit Hieronymus,Vt numerentur dies nostri, sic offende, & veniemus corde sapienti. Felix, Vt numeremus dies nostros,sic notum fac, & adducemus cor sapientiæ. Quod hunc habet intellectum, Ita tu domine tua eruditione indica nobis vitæ nostræ breuitatem, doce nos mensurare & computare breues annos nostros,vt ex hac consideratione pertingamus ad cor rectum,ad mentem sapientem,sibi ab ira per pœnitentiam & vitam bonam prospicientem.Nam consideratio breuitatis vitæ humanę,mirum in modum homines cautos ac prouidos facit,vt à malo declinent,& operẽtur bonum. ¶Versu 16,Repleti sumus mane misericordia tua.In Hebræo per deprecationem legitur,Imple nos mane misericordia tua, vel matutina misericordia tua,& laudabimus,& lætabimur cũctis diebus nostris:atque in versu sequenti,Lætifica nos,&c. ¶Versu decimooctauo,Respice in seruos tuos,& in opera tua, & dirige filios eorum.Hieronymus,Appareat apud seruos tuos opus tuum,& gloria tua super filios eorum: hoc est,effulgeat operatio misericordiæ tuæ erga seruos tuos,& tuam potentiam glorifica in cunctis posteris nostris:hoc est,semper glorificare & sanctificare in electis tuis,& qui nunc sunt,& qui pòst futuri sunt vsque ad consummationem sæculi.In sequenti autem versu ferè secundum sententiam nostræ vulgatæ lectionis sic legitur in Hebræo,Et sit decor vel suauitas, siue dulcedo, aut serenitas & clementia domini Dei nostri super nos,& opus manuum nostrarum fac stabile super nos,& opus manuum confirma,vel dirige vel dispone.

Gene.3.

Pſal.24.

Galat.5.

Iob.9.

Hebr.11.

2.Tim.3.

Eſaiæ.28

Pſal.31.

2.Co.10

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

QVoniam in titulo huius psalmi dicitur, Oratio Moysi hominis Dei, quidam sentiunt hunc psalmum ab ipso Moyse duce, populi notissimo, fuisse compositum: imo & sequentes psalmos decem, quibus alterius authoris nomen non præmittitur. Quam sententiam, quantum ad psalmum præsentem, manifeste approbat Paraphrastes Chaldæus, ita ponens in titulo, Oratio qua orauit Moyses propheta Dei, quando peccauerunt filii Israel in deserto, Respondit, & sic dixit:ac deinde subsequitur Psalmus. Et apud Hebræos firmissimũ est, quandocunque dicitur Moyses

Universidad de Deusto
Biblioteca

vir Dei (vt hìc in titulo legitur) non alium intelligi quàm illum ducem & legislatorem, cui propter E
excellentiam hoc nomen attribuunt, vt non liceat cuiquam de alio Moyse suspicari, quem assignet psal
mi authorem. Alii verò dicunt hunc psalmum non ideo prænotatum habere in titulo Moysen, quòd
ipse sit eius author, sed quia talia ferè in hoc psalmo describuntur, qualia dixit Moyses, & orauit coram
domino, cum pro populo (qui irâ Dei suis peccatis prouocauerat) faceret deprecationem ne in totum
absumeretur, iuxta comminationem domini. Verum de his certi nihil determinari potest: quamobrem
nec curiosius ea ducimus perueſtiganda.

IN PSALMVM XC.

VErsu primo, Qui habitat in adiutorio altissimi. Hieronymus, Qui habitat in absondito ex-
celsi, in vmbraculo domini commorabitur. Quod in eandem sententiam interpretari potest,
in quam supra vulgatam lectionem sumus interpretati. In absondito enim vel abdito vel se-
creto altissimi habitare, non est aliud quàm in spe auxilii eius totos nos intra ipsum concludere, inque
eo velut in foraminibus petræ firmissimæ, & in cauerna dulcis maceriæ nidum componere: id est, sta-
bilem eligere mansionem. Et iterû, In vmbraculo vel vmbra domini: idẽ est, quòd in eius protectione.
¶ Versu 4, Et à verbo aspero. Hieronymus, de morte insidiarum: id est, de morte quâ mihi machinan
tur aduersarii venatores per insidias. Non enim ad aliud insidiantur, & in venatione occupantur, nisi vt F
morte interficiât, quẽadmodû latius diximus in annotationibꝰ præcipuis. Felix vertit, A peste prauita-
tum vel confractionum: id est, à corruptione iniquitatis & malitiæ, per quam confringitur virtus hu-
mani spiritus, & omnis vigor exhauritur. Versioni Hieronymi satis accedit Chal. parap. quæ sic habet,
Liberabit te de laqueo, & de morte, & de insidiis. ¶ Versu 5, Scuto circundabit te veritas eius. Hiero-
nymus, Scutum & protectio veritas eius: hoc est, fides siue fidelitas eius tibi erit pro scuto & protectio-
ne. Alii vertunt, Scutum & parma, vel hasta & parma veritas eius: vt significetur in scuto protectionis
securitas à malo: hasta verò aut parma, ipsa etiam ad inuadendum & impugnandum inimicos fortitu-
do. Per veritatem nanque Dei possumus non solum à nobis malum depellere, verum etiam hostes in-
uadere & humiliare. Propter quod Paulus huius pugnæ miles expertissimus, & hostium istorum no-
strorum vigilantissimus explorator, docet nos, non modo scutum habere in quo omnia tela nequissimi
Ephes. 6. ignea valeamus extinguere, sed gladium insuper spiritus assumere, quod est verbum Dei: nihil dubium,
quin ad nostrorum hostium impugnationem, vt etiã aduersum illos dimicare valeamus, & aperte pro-
dire in aciem, in confidentia veritatis Dei, & non solum quasi timidi scuto nos defensare. ¶ Versu 6,
Ab incursu & dæmonio meridiano. Pro incursu, habet editio Romana, ruinam: A ruina (inquit) & dæ-
monio meridiano. Quæ duæ lectiones in vnam sententiam facile possunt reduci, si ruina intelligatur il- G
la, qua dæmonium meridianum aperto marte in hostem irruit, toto virtutis impetu, quantum præua-
let. Hæc enim ruina incursus est. Vnde pro eodem dicimus, in exercitum aut ciuitatem irruere, vel face-
re incursum. Hieronymus verò totum hoc, Ab incursu & dæmonio meridiano, ita vertit, A morsu insi
diantis meridie. Felix aliter, Ab ægritudine repentina, deuastante in meridie. Alii, Ab exterminio vel
exterminatore vastante meridie. Chal. para. habet, A [illegible] meridie. Secûdum
aliquos verò nomina Hebraica in his locis posita, videlicet deber & reteb, sunt nomina dæmonũ, quo-
rum prius valet pestem. Vnde pro negocio, pestem legunt Hebræi: posterius autem significat ægritudi-
nem subitaneam, quæ velociter incidit, & ab incidendo sic dicitur: propter quod alii exterminatorem,
vel exterminium transferunt. ¶ Versu 10, Et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Pro fla-
gello vertit Hieronymus lepram. Felix nobiscum flagellum, aut vulnus, aut plagam. Omnia eandem ha
bent sententiam, videlicet nullum malum posse speranti in Deo accidere. ¶ Versu 11, Quoniam angelis
suis mandauit de te. Hieronymus per omnia nobiscum vertit: Felix ad hunc modum, Quoniam ange-
los suos præcipiet adesse tibi, vel angelis suis mandauit tibi: id est, in fauorem tui, vt custodiant, &c. Il-
lud etiam quod sequitur, In manibus portabunt te, verti potest, Super palmas leuabunt, vel portabunt
te: & quod mox sequitur, Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. verti potest, Ne forte offendat ad
lapidem, vel impingat lapidi pes tuus. Est & hoc animaduersione dignum, quòd per lapidem Chal. pa- H
raph. intelligit prauam cupiditatem siue concupiscentiam, quem alibi fomitem prauum nuncupat. Sic
enim habet, Ne forte impingant, vel offendant ad prauam cupiditatem vel concupiscentiam (quæ est
similis lapidi) pedes tui: id est, ne à tua praua concupiscentia vllum patiaris scandalum. ¶ Versu 13, Su
per aspidem & basiliscum ambulabis, &c. Felix, Super leonem & aspidem iter facies, conculcabis catu-
lum leonis & draconem: id est, quicquid vel aperte vel occulte vel magna potentia vel per insidias no-
cet, vt suprà exposuimus. Hieronymi lectio à nostra vulgata nihil differt. ¶ Versu 14, Quoniam in me
sperauit. Hieronymus, Quoniam mihi adhæsit. Felix, Quoniam me, vel in me concupiuit: hoc est, vehe
menter amauit, vt mihi per spem firmiter adhæsit. Dictio enim Hebraica chasack, significat non sim-
pliciter amare, sed vehementer & intense diligere, velut cum totali affectus intentione. ¶ Versu vltimo,
Et ostendam illi salutare meum. Ostendam, videtur positum pro exhibebo: vt sit sensus, Exhibebo vel
præstabo illi, siue experiri & possidere faciam illum salutem meam: hoc est, vitam & beatitudinem æ-
ternam.

IN PSALMVM XCI.

VErsu 3, In decachordo psalterio, cum cantico, in cithara. In Hebræo fit diuisio inter decachor
dum & psalterium, & sic legitur, Super decachordo, super psalterio, super higaion cum ci-
thara, vel in cithara: vel sic, ad decachordum, ad psalterium siue nablum, ad higaion, in citha-
ra. Ex quo patet, quòd iuxta Hebraicam lectionem non sit legendum coniunctim, psalterium deca-

A chordum, neque idem valere quod psalterium decem chordarum. In Græco tamen, vnde nostra lectio
manat, iunguntur hæc adinuicem absque coniunctione media, vel vllius particulæ interpositione. Ideó-
que nos interpretati sumus, psalterium decem chordarum: id est, instrumentum psalterii decem fides
vel chordas habens tensas. Sic enim nostra lectio aperte legit psalmo 32. cum versu secundo dicitur, In
psalterio decem chordarum psallite illi. Quantum tamen ad locum præsentem possit facile distinctio
fieri ea quæ est in Hebræo, si diuisim legantur psalterium & decachordum, hoc modo, In psalterio, de- Psal. 32.
cachordo, in cantico cum cithara. Higaion autem, pro quo nos habemus canticum, aliqui canticũ ver-
tunt, alii instrumentum musicum esse opinantur, eo quòd in Hebræo eadem præmittatur præpositio,
quæ prioribus instrumentis: dicendo, super decachordo, super psalterio, super higaion. Verum id perpa
rum refert, maxime cum nec ipsi Hebræi in huiusmodi aliquid habeant certi. ¶ Versu 13, Plan-
tati in domo domini. Ex Hebræo Hieronymus vertit non simpliciter plantati, sed transplantati. Quod
iucunda consideratione eo potest referri, quòd natura filii iræ & mortis sumus, per gratiam autem effi Ephes. 2.
cimur filii adoptionis. Atque ita dum in sancta ecclesia per Deum iustificati plantamur, recte dicimur
transplantati, quasi de regione mortis ad regionem vitę, de carcere diaboli ad domum & tabernaculum
Dei viui. De quo dilectus domini discipulus: Nos scimus (inquit) quoniam translati sumus de morte ad 1. Ioan. 3.
vitam. Hæc enim est illa transplantatio. ¶ Versu 14, Adhuc multiplicabuntur in senecta vberi, & bene-
patientes erunt, vt annuncient. Dictionem significantem vbertatem, lectio Hebraica iũgit cum sequen
B ti, non cum senecta hoc modo, iuxta translationem Hieronymi, Adhuc fructificabunt in senectute, pin-
gues & frondentes erunt, vel (iuxta Felicis versionem) pingues & virides erunt. Alii vertunt, succosi, vel
succulenti & viuidi: significatur pulcherrimus viror, & plenissimus vigor animæ iustorum in corpore
deficienti.

DE TITVLO PSAL. PRAECED.

HAbet psalmus iste talem titulum, Psalmus cantici, in die sabbathi. Quid sibi velit, Psalmus can
tici, post annotationes psalmi 4. in expositione tituli diximus. In die autem sabbathi adiicitur
secundum aliquos, quoniam illa die debeat decantari. Estque admodum aptus diei sabbathi,
quoniam adhortatur ad laudem Dei solennem, & considerationem operum Dei mirabilium, quibus
maxime oportet sabbatho intendere: quoniam ad hoc sabbathi quies est instituta à Deo & sanctifica-
ta, vt ab omni externo opere tum feriantes, attentius recogitaremus miranda Dei erga nos beneficia,
& quæ iam collata accepimus, & quæ adhuc ab illo spe firma vsque in senectutem vltimam expecta-
mus. Quod autem quidam Hebræorum dicunt, hunc psalmum dixisse primum hominem in die sabba
thi, diem plasmationis ipsius statim subsequenti, id nullam habet solidam authoritatem. Gene. 2.

C

IN PSALMVM XCII.

VErsu primo, Dominus regnauit, decorem indutus est. Hieronymus, Gloria indutus est. Felix,
Magnificentiam induit. Eadem est sententia. Decorem enim interpretati sumus, gloriam &
magnificentiam resurrectionis. ¶ Versu 2, A sæculo tu es: hoc est, ab æterno. vt vertit Hiero-
nymus ac Felix. ¶ Versu quinto & sexto, A vocibus aquarum multarum. Mirabiles elationes maris. In
lectione Hebraica, finis versus quinti principium est versus sexti, ad hunc modum, A vocibus aquarum
multarum, mirabiles vel terribiles elationes maris. Quod exponi potest secundum eam sententiam quã
diximus, sæculi potentes & sapientes confidentes in populorum multitudine, non in veritate mirabili-
ter se opposuisse verbo euangelii. Quidam ex Hebræo sic legunt, A vel præ vocibus aquarum multa-
rum, terribiliumque elationum maris, terribilis est in altis dominus: vt significetur magis omnibus esse
terribilis dominus, sicut dicitur in alio psalmo, Quoniam dominus excelsus, terribilis, rex magnus su- Psal. 46.
per omnem terram. Alii totum quod hìc de fluminum & maris elenatione dicitur, in bonam partem
interpretantur, & ad laudem Dei referunt. Vnde Chaldaica paraphrasis sic habet, Leuauerunt flumi-
na laudem coram Deo, eleuauerunt flumina vocem suam in cantico, recipient flumina præmium lau-
dum suarum. A vocibus aquarum multarum, à laudibus fluctuum maris magni laudata est in cælis Dei
D celsitudo.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

PSalmus iste nullum habet in Hebræo titulum: in Græcis tamen & Latinis exemplaribus no-
stris prolixum & nouum inuenimus, in hunc modum, Laus cantici Dauid, in die ante sabba-
thum, quando fundata est terra, vt habet lectio Romana, vel quando inhabitata, vt habet Gal
licana. In quo titulo secũdum mysticum sensum, per diem ante sabbathũ, intelligi dicunt ætatem istam
nouissimam, & tempus hoc gratiæ in quo nunc viuimus vsque ad consummationem sæculi, quando
veniet octaua illa ætas nunquam finienda, sabbathismus ille sempiternus, populo Dei, de quo Paulus a-
postolus loquitur in epistola ad Hebræos. In hoc enim pro sabbatho, vt est in Græco, id est, die ante sab Hebr. 4.
bathum, hoc est in nouissima hac ætate, terra fundata est, ecclesia ædificata: & eadem ista inhabitari cœ
pta est à populo fidelium. De hac autem terræ fundatione, siue ecclesiæ ædificatione, iuxta expositio-
nem in Elucidatione positam, totus iste psalmus facit mentionem: propter quod, meritò in titulo dici-
tur, Laus cantici Dauid in, pro sabbatho, quando inhabitata est terra. De hoc enim die salutis & gratię
in quo nunc viuimus, quique præcedit sabbathum requietionis nouissimum, potissimum loquitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN PSALMVM XCIII.

E

VErsu primo, Deus vltionum libere egit. Hieronymus, Deus vltionum ostendere. Felix, Deus vltionum splendide appare, vel splendide apparuit. Quod vltimum facile cum nostra vulgata lectione concordat. Ferè enim idem sunt, splendide apparere, & libere agere. Quotiescunque enim Deus libere & confidenter agit in impiorum punitione, proculdubio splẽdide apparet, splendide se manifestat, dum suam vltionem pulchre & palàm exhibet ante oculos. Videlicet cum mundum
Genes. 7. & 19. diluuio perdidit, cum Sodomam & Gomorrham igne & sulphure absumpsit, cũ Pharaonem & omnem
Exod. 14 AEgyptum manu valida contriuit, cum Sennacherib exercitum centum octoginta milia homi-
Esaiæ. 37 num in cineres consumpsit, nónne in his omnibus simul & libere egit, & splendide apparuit? Quòd si per imperatiuum modum legatur, intelligitur fieri deprecatio pro ostensione vltionis diuinæ.

¶ Versu quarto, Effabuntur, & loquentur iniquitatem. Hieronymus, Fluent loquentes antiquum. Felix, Effluent vel effabuntur, loquẽtur elatum, vetus, antiquum, superbum. Vocabulum enim quod priori loco ponitur pro effabuntur, magnam habet emphasim, significans ebullire, & abundanter eiicere, notatque oris impiorum temeritatem & improbitatem, qua audent absque metu, absque obseruatione oris temere quicquid in os venerit effutire. Loco autem iniquitatis habetur dictio athalz, & significat vetus, durum, superbum, elatum. Propter quod verti posset, Loquentur inueteratam superbiam, vel F
inueteratam malitiam. ¶ Versu decimo, Qui corripit gentes, non arguet? In Græco est παιδεύων, quod significat vel castigationem, vel ipsam eruditionem & institutionem. Deus enim & disciplina gentes instituit, docens omnes quæ recta sunt: & nihilominus disciplina sua castigat, vleiscens pro commissis impietatibus. Hieronymus vertit, qui erudit. Chaldaica translatio consentit, dum loco huius, qui erudit, ponit, Qui dedit legem populo suo. Sic enim habet, An possibile est, quòd ille qui dedit legem populo suo, cum peccauerint, non arguet eos? Felix autem vertit, qui castigat. ¶ Versu duodecimo, Beatus homo quem tu erudieris domine. Eruditio ista potest etiam castigatio intelligi. Vnde Felix vertit, Beatus quem tu erudieris vel castigaueris domine. Verè enim fœlix est, qui Dei castigatione eruditur,
Hebr. 11. & disciplina patris sui exercetur. Non enim est filius (vt ait Apostolus) quem non castigat pater: & qui
Psal. 17. extra disciplinam sunt, adulteri sunt & non legitimi filii. Hinc & alibi dicitur, Et disciplina tua correxit me in finem, & disciplina tua ipsa me docebit. ¶ Versu decimoquinto, Quoadusque iustitia conuertatur in iudicium? Ex Hebræo sic legitur, Quoniam ad iustitiam reuertetur iudicium. Quod exponi potest diuersis modis, in Elucidatione atque annotationibus principalibus expositis. Primum quidem, de iustitia Dei, hoc modo, Iudicium quod nunc videtur à Dei iustitia abesse, aliquando reuertetur ad iustitiam, videlicet vt iudicium exerceatur secundum eam, & non erit perpetuo iustitia Dei absque iudicio otiosa, sed prodibit tandem vltionis iudicium, & vindictæ exercitium. De iustitia autem sanctorum G
sic expone, Futurum est aliquando, vt iustitia bonorum quæ nunc contemnitur & despicitur, adducatur in iudicium coram tribunali domini: & tunc apparebit pretium eius, tunc erit digna virtutis æstimatio, quæ nunc donec absque iudicio latet, nullius æstimatur pretii. Vel sic expone de iudicio generaliter: Futurum est aliquando, vt iudicium reuertatur ad iustitiã, vt non amplius iudicetur iniuste, quemadmodum fit inter homines, sed vt iudicetur iuste: & tunc erit bonis bona mercesquum captum fuerit
1. Cor. 3. iuste iudicari: id est, in nouissimo die. Nunc enim plerũque iudicium abest à iustitia, & iudicium huius
1. Cor. 4. temporis vanum est. Sed in die illo reuertetur ad iudicium iustitia, & incipiet iuste iudicari: quando dies ille domini declarabit vniuscuiusque opus quale sit, quando illuminabit Deus abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Posset verò versus iste clarius secundum hanc lectionem sic verti, Adhuc erit iudicium coniunctum cum iustitia. ¶ Versu eodem, Et qui iuxta illam, omnes qui recto sunt corde. Hieronymus, Et sequẽtur illud (repete iudicium) omnes recti corde: hoc est, iudicium Dei approbabunt, tanquam assessores omnes sancti. Vel sic, Iudicium coniunctum iustitiæ, sine iustum iudicium, sequuntur omnes recti corde: quemadmodum omnes
Psal. 57. impii malum sequuntur iudicium, coniunctum cum iniustitia. Vnde alibi monet psalmista, Recte iudicate filii hominum. Alii vertunt, Post ipsum (dominum) omnes recti corde, vel ipsum dominum sequen H
tur omnes recti corde. Quod sic potest exponi, Quando iudicium fuerit incursum ad iustitiam, tunc post ipsum dominum iuste iudicantem sequentur omnes sancti, quoniam omnes illum in gloriam supernam commutabuntur à iudicio reuerentem, impiis in ignem æternum longe protrusis à facie Dei. Quam sententiam satis aperte innuit quod hoc loco habet Chaldaica paraphrasis, Post cum redimentur omnes recti corde. Videtur enim redemptio illa loqui de salute sanctorum. ¶ Versu decimonono, Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Ex Hebræo Hieronymus, In multitudine cogitationum mearum quæ sunt in me intrinsecus, consolationes tuæ delectabunt animam meam. Felix, In multitudine, vel iuxta multitudinem cogitationum mearum, in intimo meo, consolationes tuæ delectabunt animam meam. Quas cogitationes, conuenientius intelligimus cogitationes perturbantes & perterrefacientes conscientiam, cuiusmodi sunt cogitationes pusillanimitatis, aut desperationis, aut consimiles, propter quas homo velut hor
2. Cor. 7. rore concutitur, & grauiter affligitur, quales & Paulus apostolus experiebatur, quum diceret, Foris
2. Cor. 1. pugnæ, intus timores. Et iterum, Supra modum grauati fuimus supra virtutem, ita vt tęderet nos etiam viuere. Sed ipsi responsum mortis habuimus in nobismetipsis, &c. Quidam vertunt, Secũdum ęstum, vel pro æstu multarum cogitationum intra me, recreauerunt consolationes tuæ animam meam.

A ¶ Versu 21, Captabunt in animam iusti. In Hebræo est, copulabuntur, vt habet Hieronymus, vel congregabuntur quasi cuneis militum, vt ait Felix, vel conglobabuntur quasi cuneis militum, vt ait Felix, vel conglobabuntur siue agglomerabuntur aduersus animam iusti.

IN PSALMVM XCIIII.

VErsu primo, Iubilemus Deo salutari nostro. Hieronymus, Iubilemus petrę Iesu nostro: id est, salutari vel saluatori nostro. Ipse enim dominus est petra nostra: id est, firmamentum nostrum & fortitudo: & est nostrum salutare, siue salus nostra, aut saluator. Felix sic vertit, Iubilemus rupi salutis nostræ: id est, firmissimæ petræ, in qua salui consistimus, & in bono immobiles. Alii vertunt, Iubilemus forti saluti nostræ, vel forti saluatori nostro. Alii, Propugnatori salutis nostræ. Quæ in idem conueniunt. ¶ Versu quarto, Quia in manu eius sunt omnes fines terræ. Hieronymus, In cuius manu fundamenta terræ. In quo significatur plenissimum dominium, quo dominatur terræ dominus, & perfecta possessio, vt possit eam concutere, conturbare, destruere, aut continere pro suo placito. Qui enim fundamenta habet ædificii in manu sua, in huius arbitrio est ipsum vel conseruare, vel commouere, vel penitus in ruinam dare, atque ex imo subuertere. Felix autem pro fundamentis habet explorationes. Alii vertũt penetralia terræ: id est, intima terræ, & quæ sunt in ea abditissima. Omnia enim sunt
B domini, quæ etiam intima creauit terræ viscera. Atque ita pulchre istud cum sequenti consentit, vt canat propheta ea etiam quæ hominibus prorsus necessaria sunt & incognita loca, cuiusmodi sunt montium celsitudines, & terrę penetralia, esse in manu & subiectione domini. Quod autem in secunda partium ipse conspicit. Quo verbo indicatur, Deo esse cognita etiam illa quæ sunt in altissimis mũtibus. Verum hæc lectio neque in Hebraico neque in Græco inuenitur. Sic enim habet vtraque lectio, vt nos secundum consuetudinem psalterii Gallicani legimus, Altitudines montium ipsius sunt. ¶ Versu sexto, Venite, adoremus, & procidamus ante Deum, ploremus coram Domino. In Hebręo non est ploremus. Sic enim legitur, Venite, adoremus, & procidamus, vel curuemur, vel flectamus genua ante faciem domini factoris vel fictoris nostri. ¶ Versu octauo, Hodie si vocem eius audieritis. Hoc principium versus quidam Hebræi iungunt cum præcedentibus, cum verbis illis, venite, adoremus, & procidamus ante Deum factorem nostrum, si modo hodie vocem eius audire volueritis: ac deinde legunt separatim, Nolite obdurare corda vestra, &c. Verum ita non distinguit in sua versione Hieronymus, neque videtur distinctio illa approbanda. Maxime cum beatus Paulus in epistola ad Hebræos hũc locum frequenter replicans, manifeste nostram connexionem approbet, & eam solam ponat, semper ita iungens, Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. ¶ Versu nono, Sicut in irritatione secundum
C diem tentationis. Pro irritatione & tentatione, in Hebraico est meriba & massa, quæ aliqui putant esse nomina propria locorum, in quibus filii Israel tentauerunt dominum. Magis tamen videtur accipienda vt nomina appellatiua significantia contradictionem vel irritationem & tentationem, quomodo vertit etiam ex Hebræo Hieronymus, Sicut in contradictione, sicut in die tentationis, in deserto. ¶ Versu decimo, Probauerunt & viderunt opera mea. In Hebræo est, Probauerunt me, & viderũt opus meum.

IN PSALMVM XCVI.

VErsu octauo, Adorate dominum in atrio sancto eius. Hieronymus, Adorate dominum in decore sanctuarii. Quod exponi potest secundum interpretationem lectionis vulgatæ, Adorate dominum in decore ecclesiæ habitantem, vel adorate dominum in decoro & magnifico sanctuario. Intelligi etiam potest, Adorate dominum in fide, spe, & charitate, virtutumque ornatu. Hic est enim decor sanctuarii interioris domini Dei nostri, id est ornatus humani spiritus, quem inhabitat Deus vt templum. ¶ Versu 16, Etenim correxit orbem terræ, qui non commouebitur. Hieronymus, Siquidem appendit orbem immobilem: id est, firmauit, atque præparauit orbem qui non mouebitur, quod secundum sententiam cum lectione vulgata coincidit: quemadmodum & illud quod vertit Felix,
D Etiam firmatus est orbis terrę, non elabitur. In sequenti autem versu loco commoueatur. Hieronymus vertit, tonet mare. Felix, tumultuetur, aut intonet mare. Alii, resonet vel perstrepat mare. Omnia nostrę expositioni consentiunt.

DE TITVLO PRAECEDENTIS PSALMI.

VIc psalmo in Hebræo nullus præponitur titulus. In lectione tamen vulgata, atque etiam in
H Græca sic legimus, Canticum Dauid, quando domus ædificabatur post captiuitatem. Qui titulus, si secundum mysticam intelligentiam exponatur, manifeste consonat iis quę in hoc psalmo decantantur de ecclesiæ sanctæ per Christum ædificatione, & mundi correctione siue restauratione per Christi aduentum & prædicationem gloriæ eius. Dum enim mũdus post lõgam captiuitatem tandem est libertati restitutus, & à captiuitate absolutus, à iugo mortis & seruitute diaboli, quasi post captiuitatem domus Dei ædificata fuit.

IN PSALMVM XCVI.

VErsu quinto, Montes sicut cera fluxerunt à facie domini, à facie domini omnis terra. Ex Hebræo sic vertit Hieronymus, Montes sicut cera tabefacti sunt à facie domini, à facie dominato-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis omnis terræ:similiter & Felix,A facie domini vniuersæ terræ. Atque ita etiam legitur in Græcis co
dicibus ἀπὸ προσώπου κυρίου πάσης τῆς γῆς:vbi articulus manifeste indicat casum genitiuum:hoc est,A fa E
cie domini omnis vel totius ipsius terræ. Vnde potest oriri suspicio, factam esse immutationem vnius li
teræ a in æ,in vulgatis Latinis codicibus,vt pro terræ,scriptum sit terra. Habet tamen nominatiuus e-
tiam commodum & facilem sensum,vt ex Elucidatione patet. ¶Versu septimo,Et qui gloriantur in
simulachris suis. In Hebræo idem est vocabulum,quod versu 5.psalmi præcedentis,vbi nostra habet le
ctio,Omnes dii gentium dæmonia. Idem(inquam) vocabulum Hebraicum est elilum,quod aliqui ver
tunt sculptilia,sed significare videtur vanitates,vel nihil. Vnde Felix vertit,Qui gloriantur in idolis,vel
in vanitatibus,vel in nihilo. Per cõtemptum enim,idola vanitates & nihil appellat. ¶Versu 8,Adorate
eum omnes angeli eius. In Hebræo est,Adorate eum omnes dii:hoc est,quicquid magnificum est,quic
quid gloriosum,agnoscat superiorem dominum,eumque adoret,vt dictum est.

DE TITVLO PSAL. PRAECED.

IN Hebræo nullus est titulus,sed in Græcis & Latinis codicibus sic legitur,Psalmus ipsi Da-
I uid,vel huic Dauid,quando terra eius restituta est vel restaurata. Qui titulus secundum my-
sticam intelligentiam non male conuenit materiæ psalmi præsentis,qui est de restitutione to F
tius terræ,facta Christo domino post resurrectionem. Quasi enim perdiderat terram, & ei velut per-
ierat,dum sub manum inimici & sub tyrãnidem diaboli fuit tradita propter primi hominis peccatum.
Quasi verò restituta fuit Christo & instaurata, quando morte deuicta fuit redempta, & per euangelii
prædicationem ad Christum primum & verum dominum fuit conuersa. Perfectissime autem terra re-
staurabitur & restituetur ipsi Christo in nouissimo iudicio, quando omnia perfecte subiicientur sub
1.Cor.15. pedibus eius. Nunc enim (vt ait apostolus) necdum videmus omnia subiecta sub pedibus eius,tunc au-
Psal.8. rem fient ei omnia subiecta.

IN PSALMVM XCVII.

VErsu secũdo,Saluauit sibi dextera eius. Quomodo in annotationibus principalibus diximus,
putant istud vertendum aliqui per accusatiunm:Saluauit eũ dextera eius:hoc est,ipsum Chri
stum dominum saluauit sua diuinitas. Alii vertunt,Saluauit sibi dexterã suam, & brachiũ san
ctum suum:ad hunc sensum,Deus pater saluum fecit à morte(per resuscitationem) filium suum,qui est
ipsius dextera & brachium. Frequens enim est,vt in scripturis filius dextera patris aut brachium nomi
netur: quemadmodum in cantico virginis matris dicitur, Fecit potentiam in brachio suo, quod aliqui
Psal. 117. non male intelligunt,in Christo filio. Et quod in psalmo 117. dicitur,Dextera domini fecit virtutem, G
dextera domini exaltauit me. Dextera domini fecit virtutem, potest de filio intelligi, per quem pater
operatus est mundi salutem. Verisimilius tamen videtur quod dicunt alii, ex more Hebraici sermonis
casu datiuo esse vertendum,vt habet nostra lectio, & quomodo beatus Hieronymus vertit in psalterio
quod transtulit ex Hebraica veritate. Neque hoc solum in loco,verum etiam in aliis aliquot consimili-
Esaię.59. & 69. bus sacræ scripturæ locis. Veluti Esaię 59,Et saluabit sibi brachium suum,& iustitia eius ipsa confir-
mauit eum. Et iterum,Circunspexi,& non erat auxiliator:quæsiui,& non fuit qui adiuuaret. Et salua-
uit mihi brachium meum,& indignatio mea auxiliata est mihi. In his(inquã) locis,quomodo nõ transl
tulit Hieronymus,Saluabit ipsum brachium suum,vel saluabit me brachium meum: sed ipsi & mihi,
casu datiuo,ita nos putamus etiam in præsenti loco dicendum(vt nostra habet lectio) Saluauit sibi dex
tera eius. Potest autem hæc locutio accipi,vt sit proprietas Hebræi idiomatis, vel ad eum modum quo
suprà exposuimus in Elucidatione & annotationibus principalibus, vel vt significetur exceptio, vt sit
sensus,Saluauit sola dextera eius,salutem fecit sola eius dextera: quemadmodum in illis aliis locis apud
Esaiam,Saluabit mihi brachium meum,sensus accipi potest,Solum brachium meum faciet salutem:&
in altero loco,Solum brachium meum fecit salutem.

IN PSALMVM XCVIII. H

VErsu tertio,Honor regis iudicium diligit. Hieronymus pro honore,vertit, imperium. Impe-
rium(inquit)regis iudicium diligit. Alii vertunt,fortitudinem. Facile autem ista possunt ex-
poni secundum ea quę diximus in Elucidatione & annotationibus principalibus. ¶Versu 5,
Adorate scabellum pedum eius,quoniam sanctum est. Ex Hebræo verti potest indifferenter,vel per ge
nus neutrum,Quoniam sanctum est,videlicet scabellum,quomodo habet lectio Latina:vel,Quoniam
sanctus est, genere masculino, vt sit sensus, Adorate scabellum pedum domini, eo quòd ipse dominus
sit sanctus. Atque ita vertit Hieronymus. Felix verò sequitur genus neutrum. Pro eo autẽ quod in He-
bræo,& in nostra lectione habetur,Adorate scabellum pedum eius:habet paraph. Chald. Adorate do-
mum sanctuarii eius, quod illi fauet expositioni quæ per scabellum pedum intelligit arcam domini, vt
diximus in annotationibus prioribus.

IN PSALMVM XCIX.

VErsu tertio, Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Hieronymus ita vertit, Ipse fecit nos, & ipsius su-
mus. Populus eius, & grex pascuæ eius. Alii ex Hebræo vertunt, Ipse fecit nos, & non nos, in-

telligendo ipsi,iuxta sententiam nostræ lectionis. Felix & in textu ponit,Et non nos: ad marginem ve- A
rò,Et ipsius nos,admonens,quòd dictio ipsius scribitur, dictio autem non legitur. Id enim subinde in
hebraica lectione vsuuenit, vt aliud scribatur,& aliud legatur. ¶Quod autem huic Psalmo præ-
mittitur pro titulo,Psalmus in confessione,nullam habet difficultatem. Manifestum enim est,ob hoc
in confessione præmitti,quoniam non aliud quàm ad confessionem adhortatur.

IN PSALMVM C.

VErsu secundo,Psallam & intelligam in via immaculata. Hieronymus, Psallam & erudiar in via
perfecta,quod pro nostra facit interpretatione in Elucidatione posita. ¶Versu quarto,Non
proponebam ante oculos meos rem iniustam. In Hebræo est verbum belial,pro re iniusta, ea-
demque sententia est. In iis autem quæ sequuntur,Facientes præuaricationes audiui, non adhæsit mi-
hi cor prauum,declinantem à me malignum non cognoscebam. aliam distinctionem habet lectio he-
braica. Sic enim vertit Hieronymus,Facientem declinationes odiui,nec adhæsit mihi. Cor prauum re-
cedet à me,malum nesciam. ¶Versu sexto,Hunc persequebar. In Hebrẽo est,Hunc interficiam,vel
hunc ad internitionem perducam. hoc est,grauiter illum redarguam,confundam & puniam, nec ferre
potero. ¶Versu septimo,Superbo oculo & insatiabili corde,cum hoc non edebam. Cor insatiabile
intelligi potest de corde auaro vel ambitioso. Vtrunque enim est insatiabile: illud quidem diuitiis: hoc B
autem honoribus. Et ad vtrunque est lectio hebræa indifferens,quæ habet, latum vel vastum vel am-
plum corde. Sunt autem lato corde vel amplo corde tam auari quàm ambitiosi. Hieronymus tamen
vertit,elatum corde,ad ambitionem referens. Pro eo autem quod sequitur,Cũ hoc non edebam: In He-
bræo est,Cum hoc esse non potero,vt vertit Hieronymus: vel hunc non patiar,vt habet Felix. In He-
bræo enim est oratio defectiua,non potero: vbi supplendum videtur ferre,aut sustinere, aut esse eũ eo,
aut simile aliquid. ¶Versu nono,Non habitabit in medio domus meæ,qui facit superbiam. Pro su-
perbia,in Hebrẽo est dolus vel fraus. Pro eo autem quod sequitur in parte secunda,non direxit: Hiero
nymus habet,non placebit: Felix,non dirigetur, non stabilietur. Alii, non prosperabitur, non habebit
prosperum successum. Omnia fere in idem recidunt,& sententiam in Elucidatione positam declarant.
¶Versu vltimo,In matutino interficiã omnes peccatores terræ. Si in persona Christi hic Psalmus ex-
poneret ur,posset ista peccatorũ interfectio intelligi damnatio impiorum: & tempus hoc matutinum,
dies iudicii,quando illucescet dominus & illuminabit abscondita tenebrarum,vt fiant manifesta consi- 1.Cor.4.
lia cordium. Tunc enim colliget & separabit Christus dominus de regno suo omnia scandala, & om-
nes qui ea operati sunt,proiiciet in ignem damnationis æternæ. Cui expositioni satis fauet quod habet Matt.13.
Chalda. Paraphra. Mundo venturo qui assimilatur luci matutinæ, perdam omnes peccatores terræ, vt
C disperdam de Hierusalem ciuitate Dei omnes operarios iniquitatis.

IN PSALMVM CI.

VErsu quarto,Ossa mea sicut cremium aruerunt. Felix,Ossa mea sicut torris vel stipes, vel focus,
adusta sunt: quod eandem habet cum nostra lectione sententiam. Vicimus tamen Hieronymus
vertit,Ossa mea quasi confixa contabuerunt. ¶Versu octauo, Vigilaui & factus sum sicut
passer solitarius in tecto. Verbum hebraicum sakad, significat nõ simpliciter vigilare,sed vigilare cum
obseruatione & expectatione aut cum exercitatione. Vnde verti posset,Expectando vigilaui, aut vigil
expectaui,aut vigilando exercitatus sum,siue vigil perseueraui. Pro passere autem Hieronymus nomẽ
generis ponit,vertens autem solitariam super tectum,pro passere solitario in tecto. Felix tamen & alii,
nomen speciei iuxta nostram lectionem retinent. ¶Versu decimotertio,Et memoriale tuum in ge-
neratione & generationem. Felix vertit,Memoria tui,quod clarius est. Hieronymus autem,memorabi-
le, quod forte de nomine domini,vel de operibus memorabilibus & æterna commemoratione dignis
intelligitur. ¶Versu vigesimoquarto,Respondit ei in via virtutis suæ. Secus legitur in Hebrẽo, Af-
flixit siue humiliauit in via virtutem aut fortitudinem meam,abbreuiauit dies meos. Quam lectionẽ
D variis exponunt modis. Quidam sic intelligunt, Afflixit dominus virtutem & fortitudinem meam, in
via vitæ huius,per diuersorum malorum immissionem,breuiauit æruminarum & miserarum multitu-
dine dies vitę meę. Chalda. Paraphra. sic habet,Afflicta est à via laboriosa(ipsa est via captiuitatis) vir-
tus mea. breuiati sunt dies mei. Secundum quam sententiam, in via pro à via videretur accipiendum.
Quidam subtilius interpretantur,per viam intelligentes hunc cursum Ecclesiæ, tempore medio inter
primordia nascentis Ecclesiæ & finem nouissimum. In hac enim via,in hoc tempore medio, quo ver-
sus finem sæculi properatur, Ecclesiæ fortitudo affligitur per varias hæreses & schismata multa, Anti-
christis multis exurgentibus, qui fidei fortitudinem mirum in modum affligunt & imminuunt, donec
in tempore nouissimæ persequutionis ad summum excrescat malitia. Sed propter electos (iuxta ver-
bum Saluatoris) dies illi afflictionis breuiabuntur. Alii verò sic exponunt, Non est passus Deus me Matt.24.
progredi in peccatis meis,via mala quam ambulaui,per praua & deuia itinera, sed impediuit me affli- Mar.13.
ctionibus & flagellis suis,& dies meos malos abbreuiauit siue abscidit,neque permisit suũ cursum per-
ficere. ¶Versu vigesimoseptimo,Ipsi peribunt,tu autem permanes. Perire istud communiter intel-
ligitur ratione mutationis,quę fiet in cælestibus. Posset tamen sic intelligi,Peribunt quantum est ex se.
id est ex se corruptibiles sunt & perirent, nisi tu eos in æternum conseruares. In secunda autem parte,
Et omnes sicut vestimentum veterascent. Quidam intelligunt, omnes homines vel omnes creaturæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum quam sententiam habet Psalterium Romanum, Et omnia sicut vestimẽtum veterascent. Ex Hebræo autem manifestum est debere intelligi de cælis, de quibus facta fuerat mentio in præcedentibus. Vnde Felix sic reddidit, Et omnes ipsi sicut pannus veterascent vel consumentur. ¶ Versu vltimo, Semen eorum in sæculum dirigetur. In Hebræo est, Semen eorum ante faciem tuam perseuerabit, vel in conspectu tuo confirmabitur, aut dirigetur coram te. Et eadem est cum nostra lectione sententia. Intelligimus enim hanc directionem seminis, non aliter quàm in conspectu Dei.

E

IN PSALMVM CII.

V Ersu primo, Et omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Romanum Psalterium habet omnia interiora mea quomodo legit & Felix. Hieronymus autem vertit, omnia viscera mea. Eadẽ in omnibus sententia est. Significantur enim quęcunque intra hominem sunt, & membra & vires, siue corporis siue animæ. ¶ Versu quarto, Qui redimit de interitu vitam tuam. Pro interitu in Hebræo est dictio Sachath, significans vel corruptionem vel foueam. Vnde Hieronymus vertit, de corruptione. Felix, de fouea, vel (vt simul ambo exprimat) de fouea corruptionis. Chalda. autem Paraphr. ponit gehinam, quod nos gehennam dicimus. Omnia in idem redeunt. Significatur redemptio de inferno, perditione, corruptione & morte æterna. ¶ Versu quinto, Qui replet in bonis desiderium tuũ. Pro desiderio, in Hebræo est adi, per ain in principio: quod variam habet significationem & interpretationem. Significat enim interdum ornamentum, aliquando maxillam siue os. Primam significationẽ sequutus Hieronymus, ita vertit, Qui replet bonis ornamentum tuum. Per ornamentum autem intelligi potest anima & spiritus, qui in homine est summum ipsius ornamentum, cuius nobilitate ornatur homo atque honoratur super omnia viuentia. De quo ornamento potest etiam illud intelligi, quod in octauo Psalmo scribitur, Gloria & honore coronasti eum, si de toto humano genere passus ille exponatur, vti suo loco ostendimus. Et hic est honor, de quo iterum dicitur, Homo cum in honore esset, non intellexit. Hoc autem ornamentum Deus bonis implet, cum animam ex se egenam, omnibus adimplet spiritualibus charismatibus. Alii respicientes alteram significationem, vertunt: Qui replet bonis os tuum, vel maxillas tuas, vel buccas tuas. Quæ loquutio figurata videtur, significans abundantem impletionem largæ petitionis, secundum quod in psalmo alio dicitur, Dilata os tuum, & implebo illud. Siquidem per oris apertionem vel dilationem, intelligimus desiderii postulationem: per oris autẽ impletionẽ, significatur desiderii adimpletio. Ac secundum hunc intellectum, nostra vulgata lectio Latina hebraicã explicat. ¶ Versu nono, Non imperpetuum irascetur, neque in æternum comminabitur. Hieronymus, Non in sempiternum iudicabit, neque in æternum irascetur. Felix, Non in æternum cõtendet, neque in æternum seruabit odium. ¶ Versu decimoquinto, Et non cognoscet amplius locum suum. In Hebræo aliter legitur: Et non cognoscet eum locus eius, quemadmodum concorditer omnes ex Hebræo vertunt interpretes. Quod si de flore exponatur, sensum hunc habet: Vbi ceciderit flos, non eum cognoscit vltrà locus in quo stetit, locus in quo prius nutriebatur & florebat, iam non vltra illi vigorẽ aut alimentum præbet, nullumque tenet floris qui pridem in eo stetit vestigium, sic quasi nunquam florem illum gestauerit. Si de homine intelligas, fere similiter exponi debet: locus quem prius inhabitare solebat homo dum viueret, post mortem illum vltra non cognoscit nactus alium dominum, alium hæredem, alium inhabitatorem: nullum tenet mortui vestigium, ac si nunquam illum possessorem habuisset aut dominum.

A
Psal. 8.
Psal. 48.
Psal. 80.
G

IN PSALMVM CIII.

V Ersu tertio, Extendens cælum sicut pellem. Pro pelle, Felix vertit cortinam. Cælum autem Deus extendisse dicitur, quasi cortinam, intra quam habitet & sedeat occultatus. Hieronymus verò nobiscum pellem vertit, & potest intelligi, sicut tentorium & habitationem suam. Tentoria enim ex pellibus solent fieri. ¶ Versu septimo, Abyssus sicut vestimentum amictus eius. Clarius ex Hebræo sicut vertunt Hieronymus ac Felix, Abysso quasi vestimento operuisti eã, quam sententiã habet aliquanto obscurius nostra lectio, hoc ordine: Abyssus aquæ est amictus terræ, quasi vestimentum. hoc est, aqua terram amicit & circundat in modum vestimenti. ¶ Versu decimo, Terminum posuisti quem non transgradientur. Non ad montes solum hoc refertur, sed maxime ad aquas, quemadmodum aperte monstrat Chalda. Paraphra. quæ sic habet, Terminum posuisti fluctibus maris, quem non transgrediuntur. ¶ Versu decimotertio, De medio petrarum dabunt voces. In Hebræo est, De medio frondium, ramorum, vel nemorum. ¶ Versu decimoseptimo, Vt exhilaret faciem in oleo. Hieronymus nobiscum vertit, Ad exhilarandam faciem oleo: Felix, Vt illustret faciem oleo. id est, quasi splendere faciat ex vnctione olei. Potest tamen & aliter verti, continuando istud cum præcedentibus ad hũc modum, Vinum lætificabit cor hominis, vt faciem splendescere faciat super oleum. id est, Non solum ex vino cor hominis lætificabitur, verum etiam facies ipsa grato perfundetur colore, & nitebit ad modum olei. Vel sic, Vt splendescere faciat vultum præ oleo, siue præ pinguedine. Quibus enim vsus est vini continuus & moderatus, pinguiusculi fiunt, & bene curata cute. Sed prior sententia videtur cõuenientior, qua indicatur, Deum etiam quæ ad honestam faciunt voluptatem donare hominibus. Nam quòd oleo & vnguentis inungi ad honestam refocillationem pertineat, vel ex eo patet, quòd Saluator vngi pedes suos in domo Simonis permisit vnguento, item super caput suum effracto alabastro preciosum vnguentum nardi spicati passus est effundi, imò factum suscepit & commendauit. ¶ Versu decimooctauo, Saturabuntur ligna campi. Hebræum habet, Ligna domini. Dicuntur autem ligna domini, illa quæ absque hominis manu in syluis & campis nascuntur, quemadmodum indicat Paraph. Chal. Saturabuntur (inquiens) arbores quas creauit Deus, cedri Libani quas plantauit. Vel ligna domini dicuntur arbores altissimæ, quemadmodum in alio Psalmo, cum dicitur, Iustitia tua sicut montes Dei, quidam intelligunt montes altissimos, vt per excellentiam dicantur esse Dei, quæ sunt excellentissima, vt in eis specialis reluceat operatio virtutis Dei. Secundum quod etiam in alio Psalmo de cedris Dei potest intelligi cum dicitur, Operuit montes vmbra eius, & arbusta eius cedros Dei. ¶ Versu decimonono, Erodii domus dux est eorum. In Hebręo secus legitur. Hieronymus enim ita vertit, Miluo abies domus eius, hoc est miluus in abiete habitationem suam ponit: Felix, Ciconię abietes domus eius. hoc est, Ciconiæ habitant in abietibus. Significatur aues istæ in excelsis arboribus, cuiusmodi sunt abietes, ponere nidum suum. In quam etiam sententiam satis conuenit lectio Latina, cuius sensus est, Domus vel nidus vel habitatio erodii (quem interpretantur ciconiam, vel ardeam) est dux passerum ac aliarum multarum auium. id est, præcedit & antecellit nidificando in altis, plusquam multarum aliarum specierum volucres. In Græco enim loco huius dux est, verbum ponitur ἡγεῖται, quod sonat ac si dicas, præcedit vel antecellit: vt sit sensus, domus erodii præcellit, & quasi principem ac ducem agit super passeres & alias aues. vel erodius suo nido ducem agit, & velut gloriatur atque superbit singularis altitudinis excellentia. Psalterium autem Romanum, pro erodio habet fulicam. Verum id minus conueniens esse videtur, eo quòd fulica videtur esse auis marina, circa littora nidificans. In sequenti autem parte, cũ dicitur, Petra refugium erinaciis, vertunt aliqui pro erinaciis lepores, vel cuniculos. Sunt enim & ipsa animalcula timida intra terram suum habentia latibulum. ¶ Versu vigesimo, Effecit lunam in tempora. Felix vertit, propter tempora, vel per tempora. id est, vt distinguantur tempora, præsertim illa in quibus conueniunt homines ad solennitatem. Nam festorum tempora, maxime secundum lunam distinguntur. ¶ Versu vigesimoquinto, Quàm magnificata sunt opera tua domine. In Hebræo est rabbu, quod sonat multa vel multiplicata, Vnde Hieronymus vertit, Quàm multa sunt opera tua: & Felix, quàm multiplicata. Potest tamen rectè illa dictio significans multitudinem, ad præstantiam referri, vt sit sensus, Quàm præstantia, quàm eximia, quàm magna sunt opera tua domine, vt habet nostra lectio. Præstantia nanque, ex virtutis multiplicatione est.

B
F
H

Psal. 35.
Psal. 79.

IN PSALMVM CIIII.

V Ersu quarto, Quærite dominum & confirmamini. In Hebræo est, Quærite dominum, & virtutem vel fortitudinem eius. hoc est, quærite ab eo confortari & confirmari virtute superna. In quam sententiam facilè reduci potest lectio nostra vulgata, si ita exponatur, Quærite dominũ, & in eo confirmari siue corroborari studete ac postulate. Iuxta quem modum alibi dicitur, Delectare in domino. id est, conare vel delectationem habeas in domino, postula vt tibi det in se delectari. ¶ Versu duodecimo, Cum essent numero breui, paucissimi & incolæ eius. Clarius hanc sententiam habet versio Hieronymi, Cum essent viri pauci, modici, & incolæ in ea. Et Felix, Dum essent viri illi numeri perquam minimi & aduenę in ea. ¶ Versu decimosexto, Et omne firmamentum panis contriuit. Nos in Elucidatione firmamentum panis exposuimus panem confirmantem cor hominis, quo confirmat & sustentatur vita eius. In eandem sententiam accipi potest quod ex Hebræo vertunt, virgam panis, vel baculum aut sustentamentum vel gubernaculum panis. Pane enim homo velut baculo aut virga sustentatur, eiusquevita gubernatur & regitur, vt sine eo non possit degere. Sic & in Esaia dicitur, robur panis. Secundum literam verò accipere licebit stipulas frumenti, tritici, & omnium leguminum, ex quibus quomodocunque panis confici potest. Panis enim, virga, siue baculus, siue sustentamentum, est stipula, quatenus frumentum fert in sui summitate, vnde panis conficitur: verum prior expositio magis probanda videtur. ¶ Versu decimooctauo, Ferrum pertransiit animam eius Hieronymus, In ferrum venit anima eius. Felix in eandem sententiam, In ferrum ingressa est anima eius. hoc est, vita eius siue corpus eius, aut viuens ipse in ferrum venit compedibus vinctus, vt fieri solet in carceratis. Quod autem sequitur, Donec veniret verbum eius, in Hebræo nouum versum incipit, cum eo coniunctum quod sequitur, hoc modo, Vsque ad tempus donec veniret sermo eius, eloquium domini probauit vel examinauit eum. Quod hanc habet sententiam, Donec impleretur sermo propheriæ eius, quo ventura prædixerat concaptiuis suis pistorum & pincernarum magistris, probatus interim fuit à domino in afflictione carceris. Quam sententiam pulchrè nostra etiam vulgata lectio recipit, si tantum qualis dicta est, fiat distinctio. Nam inflammauit, loco probauit vel igne examinauit, rectè accipitur, quemadmodum alibi, Eloquia domini argentũ igne examinatum. Et iterum, Igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. ¶ Versu vigesimoprimo, Vt erudiret principes eius sicut semetipsum. Hieronymus, Vt erudiret principes eius secundum voluntatem suam. De quo in annotationibus principalibus diximus. Alii autem sic vertunt, Vt vinciret principes eius secundum voluntatem suam. Quod aliqui exponunt de potestate plena, quam Habuit Ioseph etiam principes Pharaonis vinciendi, quomodo prius ipse vinctus fuerat à suo domino. Potest tamen illud vinciri intelligi, de vinciendo ciuiliter, legaliterque ligando. Legibus enim & statutis æquis vinciuntur homines, ac velut ligantur salubriter. Habuit autem Ioseph authoritatem & potestatem leges condendi super vniuersam AEgyptum, & præcipiendi omnibus etiam primis Pharaonis principibus pro suo placito. Sic enim illi regni gubernacula committens dixerat Pharao, Absque tuo imperio non mouebit quisquam manum aut pedem, in omni terra AEgypti. Quòd si hoc modo intelligamus vincire principes secundum suam voluntatem, idem erit quòd erudire secundum suam voluntatem. Erudit enim legislator, quos æquis le-

A
C
D
Psal. 11.
Psal. 16.
Gene. 42

Universidad de Deusto
Biblioteca

gibus vincit. Chaldaica Paraphra. ferè ad sensum nostræ lectionis habet, Vt erudiret principes eius sicut animam suam, & senes eius prudentiam doceret. ¶ Versu trigesimoquinto, Primitias omnis laboris eorum. Hieronymus vertit, Primitias omnis partus eorũ. Propter quod, nos in Elucidatione versum istum de labore partus sumus interpretati. Idem intelligentes per primitias laboris siue partus in hac parte secunda, quod in parte priori per primogenita. Alii vertunt primitias omnium virtutum, vel omnium fortitudinum, vel laborum. id est, primitias de omni virtute eorum, intelligentes de virtute generandi. Huius autem virtutis primitias constat esse primogenita.

E

IN PSALMVM CV.

Ersu quarto & quinto, Memento nostri domine, in beneplacito populi tui, &c. In Hebræo est
v secundum numerum singularem, Memento mei domine, & in sequenti versu, visita me in salutari tuo. Illud autem in beneplacito populi tui, Hieronymus vertit in propiciatione populi tui. Felix, in bona voluntate erga populum tuum. Et illud, ad videndum in bonitate electorum tuorũ. Hieronymus clarius habet, Vt videam bona electorum tuorum. Et quod in fine habetur versus 5, Et laderis cum hæreditate tua, in Hebræo habetur per primam personam, Et exultem cum hęreditate tua, vt vertit Hieronymus, & Felix, Vt laudem cum hæreditate tua, vel vt lauder. ¶ Versu octauo, Et irritauerunt ascendentes in mari, mari rubro. Hieronymus, Et ad iracundiam prouocauerunt super mare rubrum. id est, iuxta mare rubrum irritauerunt dominum. Quod autem nos habemus, ascendentes, situm loci respicit: quoniam egredientibus AEgyptum, versus terram Chanaam, aut versus desertum, incumbit ascendere ob situm loci, quia in humiliori loco sita est AEgyptus. ¶ Versu decimosexto, Et misit saturitatem in animas eorũ. Hieronymus pro saturitate, hoc in loco vertit tenuitatẽ: Felix, maciẽ. Atque ita videtur, quantum ad vocem, contrarietas: dum nostra lectio saturitatem legit, Hebraica maciem vel tenuitatem. Quis enim nõ iudicat, tenuitatẽ & saturitatem esse contraria? Sciendum tamen, quòd nulla est secundum veritatem contrarietas, tametsi diuersa habeatur sententia. Nam macies ista videtur pro corruptione, peste & consumptione hoc in loco accipienda, ad significandum quòd non illis in bonum cesserit adimpletio concupiscentiæ eorum, quòd non inde multum fuerint impinguati, quoniam quidem post paululum crudeli Dei vltione, bona murmuratorum illorum pars perdita est, & extrema macie consumpta. ¶ Versu vigesimotertio, Et dixit vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius. Hieronymus, Dixit ergo vt contereret eos, ni si Moyses electus eius stetisset medius contra faciem illius. Felix autem nostram lectionem non mutat legens vt nos habemus, In confractione in conspectu eius. Clarior tamen est lectio Hieronymi, exprimens quidnam per istam confractionem intelligatur. Chald. autem translatio etiam modum exponit, quo in confractione stetit Moyses, Nisi (inquit) Moyses electus eius surrexisset, & institisset orare in cõ spectu eius. Pro confractione autem verti potest ex Hebræo, diuulsio vel diuisio. Atque ita intelligitur ista diuisio siue diuulsio ex similitudine hominũ duorũ contra seinuicẽ concitatorũ, quorũ alter alterũ penitus conficeret, nisi per sequestrem aliquem & mediatorem, ab inuicem diuellerentur. Ita sanè ardens erat dominus contra populum iracundia, vt nisi per sequestrem & medium intercessorem Moysen fuisset facta diuulsio, si permissa fuisset indignatio Dei aduenire in suo furore contra populum, prorsus eos absumpsisset. Confractio autem intelligitur ipsius furoris sedatio. Dicitur enim ira frangi cum
Prou. 15. sedatur: quemadmodum apud Sapientem, responsio mollis dicitur frangere iram. id est, sedare. ¶ Versu trigesimo, Et stetit Phinees, & placauit, & cessauit quassatio. Hieronymꝰ, Stetit autẽ Phinees, & diiudicauit, & retenta percussio. Quid autem sibi velit illud diiudicauit, indicat Felix, qui eius loco vertit,
Num. 25. exequutus est iustitiam, interficiendo videlicet principem illum Israelitam, coeuntem cum scorto Madianitide. Quod autem sequitur, Et cessauit quassatio, ita vertit, Et cessauit vel prohibita est pestis. Idẽ enim est, quod cõmunis lectio vocat quassationem. Hieronymus persecutsionem, & Felix pestem appel
Ibidem. lat, grauis scilicet illa internitio, quæ ex præcepto irati domini cœperat exerceri, cęsis de populo viginti quatuor milibus. ¶ Versu 32, Et vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbauerunt spiritũ eius. Istud nos in Elucidatione simpliciter de afflictione exponimus, qua vexatus fuit Moyses, quando iterũ iam murmurantes audiuit propter aquę penuriam, post toties iam conspecta & susceptа Dei beneficia. potest tamen exponi de vexatione, afflictione siue punitione illa, qua à domino fuit Moyses punitus, simul cũ Aaron fratre suo, videlicet vt non introducerent populũ in terrã promissionis. Sic enim legimꝰ illo in loco dicentem dominũ ad Moysen & Aaron, Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me co
Num. 20 ram filiis Israel, non introducetis hos populos in terrã quam dabo eis. Vides vexationem, vides afflictionem & pœnam, qua afflictus est Moyses, propter murmurationem populi. Ita sanè propter murmurationem populi, quoniã in hoc discrimen, in hanc vltionem illum adduxit, indigna nimium populi obstinati murmuratio. Atque hoc est quod sequitur, Quia exacerbauerunt spiritũ eius. Admodũ verò apte hæc sententia quadrat illi quod vertit Felix, Et malũ fuit ipsi Moysi, vel, mălum intulit Moysi, propter illos. hoc est, ipse etiam Moyses ex illorum iniqua murmuratione, in discrimẽ venit & vltionẽ domini. Illud quoque quod in versu sequenti ponitur, Et distinxit in labiis suis, nos ad sententiã domini retulimus, propter istam & alias murmurationes definiẽtes, se non deleturũ omnes inimicos præuaricatorũ, vt relinqueret in quibus eũ probaret & exerceret. Potest tamen ad istam iam suprapositã domini cõtra Moysen sententiã referri, conformiter ad sensum prioris versus iã antè expositũ. Atque ita sensus erit. Et distinxit dominus in labiis suis. id est, definiuit, & sententiã apertã protulit per labia sua cõtra Moysen, ad aquas contradictionis, de non intranda promissionis terra. Sunt qui partem istam sic ex Hebræo

G

A vertunt vt in ea significetur peccatum Moysi, propter quod ipsi malum fuit, & propter quod à Deo prædicta sententia punitus est. Sic autem vertunt, Et inconsiderate loquutus est labiis suis, vel per petram loquutus est ore suo: videlicet significare volentes causam punitionis Moysi & Aaron, quæ fuit, eo quòd coram populo verbis dubitationem quandam indicantibus vsi fuissent ad petram & tali verborum forma, quæ potius ad dubitationem populum adducere, quàm ad spem confortare potuisset. Sic enim tenens virgam manu Moyses, populo congregato ad petram, dixit, Audite rebelles & increduli: Num de petra hac vobis aquam poterimus eiicere? In quibus verbis, nonnullam inueniri dubitationem, & forsitan ex nonnulla dubitatione ea fuisse profecta, satis indicat euentus subsequens. Siquidem bis percussa silice aquæ emanauerunt, vt quod primo ictu non effluxerint, dubitationi videatur ascribendum, vel illi qua Moyses nimium commotus vtcunque vacillauit, vel certe illi quæ in verbis eiusmodi indicabatur, etiamsi non fuisset in animo. Num. 20

IN PSALMVM CVI.

Ersu tertio, Ab aquilone & mari. Mare pro meridie positum est, eo quod mare situm sit ad me-
v ridiem. Vnde Felix vertit, Ab aquilone & meridie. Chalda. Paraphra. habet, De mari, regione austri. id est, de mari ad meridiem sito. De quo & alibi diximus, in versum illum Aquilonem & ma Psal. 88.
B re tu creasti. id est, aquilonem & meridiem. ¶ Versu decimoseptimo, Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniustitias enim suas humiliati sunt. In Hebręo sic legitur, Stulti vel insipientes propter viam sceleris eorum, & à delictis suis afflicti fuerunt. ¶ Versu vigesimotertio, Qui descendunt mare in nauibus. Aliqui putant præpositionem in, rectius iungendam cum nomine mare, hoc modo, Qui descendunt in mare nauibus. Attamen & Græca & Hebræa lectiones iungunt præpositionem cum posteriori, vt sit sensus, Qui descendendo ingrediuntur mare, in nauibus. Intelligitur autem istud ab aliquibus etiam secundum literalem historiam, de primis Christi Apostolis, qui nautæ fuerunt & piscatores, suam operationem, nempe piscationis, exercẽtes in aquis. Hi enim piscatores & nautæ mirabilia experti sunt, in commisso sibi huius maris, præsentis sæculi, regimine, &c. ¶ Versu trigesimosecundo, Et exaltent eum in Ecclesia plebis, & in cathedra seniorum laudent eum. Chalda. Paraphra. Et exaltẽt eum in congregatione populi filiorum Israel, in ordine sapientium laudent eum. Significatur (quemadmodum in nostra lectione) laudandus Deus tam à vulgo quàm à primatibus & moderatoribus populi. ¶ Versu quadragesimo, Effusa est contentio super principes. In Hebræo est despectio vel contemptus, pro contentione: & sonat idem dictio Græca ἐξουθένωσις, quæ in hoc loco ponitur. Vnde si fides suffragaretur Latinorum exemplariorũ, suspicari quis posset, scriptum fuisse contemptionẽ, ac mutatum esse in contentionem. Sententia tamen facile concordatur, si ita exponamus, vt in Elucidatione
C dictum est, de studio contentionis hæreticorum. Super principes enim quando effunditur despectio & contemptus, vt incipiunt quæ veritatis sunt contemnere, & despicere quæ à sanctis Apostolis Apostolicisque viris & ecclesiæ determinatione, ab orthodoxis patribus sancita fuere, dum hæc contemnere, ac pro nihilo pendere incipiunt, inde scilicet exoritur ambitiosa & impia contentio, contra veritatis regulam & Ecclesiasticæ vnitatis dogmata: tum & ipsi sequuntur deuia, relicta via regia, & in eadem alios quoque conantur pertrahere. Beatus Hieronymus vertit per accusatiuum, Effundet despectionem super principes, quod intelligendum est effundi permittet, quomodo apud Paulum, Tradidit illos Deꝰ Roma. 1.
in passiones ignominiæ. id est, venire permisit.

IN PSALMVM CVII.

Ersu primo, Deus laudem meam ne tacueris. Hieronymus, Deus laudabilis mihi, ne taceas: hoc
v est, Tu Deus, qui es mihi laudabilis, quem ego laudo & magnifico, ne sileas, ne dissimules malitiam inimicorum meorum, sed oppone te illi. In eandem sententiam vertit Felix, Deus laudis meæ ne taceas. Alii, Deus gloriationis meæ, vel de quo glorior, ne taceas. ¶ Versu tertio, Ego autẽ orabam. In Hebręo est, Ego autem orationẽ, supple fundebam. Alii vertunt, Ego autem oratio. id est, vir orationis eram vel eram orans. ¶ Versu septimo, Et episcopatum eius accipiat alter. Beatus Hie
D ronymus nobiscum vertit, episcopatum. Felix dominium, præposituram vel episcopatum. Quidam, munus vel officium. Quæ omnia, fere in idem recidunt. Inter Hebræos autem quidam interpretantur opes, quidam vxorem, quidam animam. Chaldaica translatio sic habet, Numerum annorum eius hæreditet vel hæreditate acquirat alius. Verum hæc non consonant illi sententiæ quam Beatus Petrus in Actu. 1.
Apostolicis actibus de Iuda proponit. De episcopatu enim & præpositura Apostolatus illic loquitur, non de vxore, de diuitiis, numero annorum, aut huiusmodi. ¶ Versu vigesimotertio, Et caro mea immutata est, propter oleum. Istud ex Hebręo quidam sic vertunt. Et caro mea macilẽta facta est absque pinguedine, vel caro mea macuit à pinguedine. id est, absque pinguedine, vel exaruit quòd omnem pinguedinem perdidit, vt sola pellis ossa circumuestiat. ¶ Versu vigesimooctauo, Operiantur sicut diploide confusione sua. Hieronymus pro diploide ponit vestimentum, Felix, pallium. ¶ Versu vltimo, Vt saluam faceret à persequentibus animam meam. In Hebræo est, à iudicibus, vt vertit Hieronymus: vel à iudicantibus, vt vertit Felix. hoc est, à potentibus & potestate pollentibus, qui me persequuntur, & iniusto moliuntur iudicio condemnare: quomodo Christum, Scribæ, Pharisæi iniquissimi iudices nequiter conabantur perdere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN PSALMVM CVIII.

Psal. 44. Psal. 40. Roma. 12 Luce. 1. Psal. 18. Esaię. 40

E

V Ersu quarto, Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum. Longe aliter hoc legitur in Hebræo. Hieronymus ita vertit, Populi tui duces spontanei erunt, in die fortitudinis tuæ, in montibus sanctis. Quod hanc potest accipere intelligentiam, Sancti apostoli & Ecclesiarum præpositi, quos tu (iuxta alterius Psalmi sententiam) constitues principes super omnem terram, & sicut deos fortes terræ vehementer eleuabis, erunt spontanei, vltronei & bene voluntarii ac prompti, ad peragenda tua negocia, ad implendum diligentissime quæcunque tu per illos fieri iusseris. Vbi? In montibus sanctis, in sanctis Ecclesiis, quas illis committes tradesque instruendas, fundandas, & gubernandas. Felix vertit aliter, Populus tuus cum oblationibus, in die virtutis tuæ, in decoribus sanctitatis. hoc est, In tempore regni tui, veniet ad te populus qui in te credet, cum oblationibus in deuotione cordis sui, ad te honorandum: idque facient in decoribus sanctitatis, quoniam studebunt corpora sua offerre hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, & animas suas studebunt in sanctitate atque iustitia offerre domino. Potest etiam sic verti, Populus tuus ipsi erunt tibi oblationes spontaneæ, vel liberales & munificæ. ¶ Versu eodem, Ex vtero ante luciferum genui te. Et hãc partem longe aliter nos legimus, iuxta interpretationem septuaginta, ex Græco, quàm habeatur in Hebræo. Hieronymus sic habet, Quasi de vulua orietur tibi ros adolescentiæ tuæ. Atque in eandem sententiam vertit Felix, tantum pro futuro præteritum ponens, Ex vtero ortus est tibi ros generationis tuæ. Pro eodem enim videntur accipi, ros adolescentiæ & ros generationis. Est autem hic sensus, Ros generationis tuæ, fœcunditas ex qua tu natus es secundum humanam naturam & homo factus, & tota ipsa efficacia virtutis, vnde corpus formatum est quod assumpsisti in humanatione tua, omnis (inquam) ros ille, non ex viri lumbis processit, sed ex vtero tibi ortus est, in virgineo vtero tota illa virtus, vniuersa illa fœcunditas inuenta est, ex spiritu sancto, qui illum sic irrorauit, cælestique ac miraculoso rore rigauit, vt in ipso generareris absque virili commercio. Vel per rorem intellige ipsam totam materiam compositionis corporis humani, vnde componitur corpus. In generatione enim cæterorum hominum, semen paternum cum menstruo matris commixtum, facit compositionem corporis. In Christi autem conceptione, spermatis virilis nequaquam adfuit commixtio: sed de purissimis virginis Mariæ sanguinibus, virtute spiritus sancti, formatum fuit illud benedictum corpus filii Dei, quod vniretur verbo in vnitatem suppositi. Nicolaus à Lyra ita ex Hebræo legit, de matrice auroræ, vel de vtero auroræ, tibi ros adolescentiæ tuæ, appellans auroram beatam virginem, & corpus Christi cælitus formatum appellans rorem, vt significetur Christus secundum humanam natiuitatem de virgineo vtero natus, è quo quando impletum est tempus Mariæ vt pareret, egressus est tanquam sponsus de thalamo suo, sicut sol post auroram statim apparet, & mundo se manifestat. Sunt & aliæ aliorum interpretationes, quas sciens prætereo, ob prolixitatem atque confusionem deuitandam. ¶ Versu septimo, G Implebit ruinas. Hieronymus vertit pro ruinis valles, cui versioni etiam assentitur Felix. Impletio autem vallium potest intelligi secundum Esaię vaticinium, Omnis vallis implebitur vel exaltabitur. Nam & quod mox sequitur in Psalmo, Conquassabit capita in terra multorum, [illegible] quod sequitur in illo Esaiæ vaticinio, Et omnis mons & collis humiliabitur. Nam illi quorum hic dicuntur capita conquassanda superbi, montes erant sæculi. Alii, pro ruinis vertunt cadauera, ad hunc modum, Congregauit cadauera, vel impleuit cadaueribus. In quo designatus grauissima cædes & vltio præualida, quam exercebit Deus aduersum inimicos suos: quasi dicatur, implebit omnia cadaueribus. ¶ Versu eodem, Cõquassabit capita in terra multorum. Hieronymus, Percutiet caput in terra ampla: Felix, Percutiet caput super terram multam: hoc est, principem, supple qui erat super terram multam. Quod intelligi potest de diabolo, qui erat princeps huius mundi, qui est terra multa & ampla.

IN PSALMVM CIX.

V Ersu primo, In concilio iustorum & congregatione. Hieronymus nobiscum vertit, in concilio iustorum. Felix autem vertit, in secreto rectorum: quod licet magis videatur prima facie fauere consilio per s. quod nos in Elucidatione non sequimur, & in annotationibus prioribus minus probauimus, tamen potest etiam congrue concilio applicari, eo quòd soleant concilia in secreto congregari & celebrari. ¶ Versu secundo, Exquisita in omnes voluntates eius. Hieronymus, H Magna opera domini, exquirenda in cunctis voluntatibus suis. hoc est, diligenter consideranda & contemplanda in omnibus quæ ipse voluerit. Videnvenim pii opera Dei magna in omnibus quæ ille operari voluerit. Felix aliter vertit, Magna opera domini, exquisita ab omnibus cupientibus ea. id est, quæ exquiruntur siue diligenter considerantur ab omnibus piis, quibus beneplacitum fuerit vel qui delectantur in operibus domini sui. Alii sic vertunt, Exquirenda ab omnibus voluntatibus vel desideriis eorum, vt significetur, opera domini magna debere toto corde exquiri, & considerari cum summo desiderio à iustis. Nam, eorum, in hoc versione videtur iustos siue rectos, quorum in præcedenti versu fit mentio. Et hæc eadem sententia accipi posset ex versione supradicta Hieronymi, si tantum suis acciperetur pro eorum. Alii rursum sic vertunt, Et eximia sunt opera domini: peruestigata ad cuncta beneplacita illorum, supple sunt vel sufficiunt. hoc est, In quibus, qui ea diligenter peruestigauerint & considerauerint, inueniunt quæcunque cupiunt. ¶ Versu quarto, Escam dedit timentibus se. Dictio Hebraica quæ hìc pro esca ponitur tereph, in sacris literis subinde significat prædam vel rapinam. Vnde quidam Hebræorum vertunt, Rapinam vel prædam dedit timentibus se,

A exponentes de præda quam ex iussione domini abstulerunt à filiis Israel, quando acceperunt ab eis accommodato vasa aurea atque argẽtea, & omnem supellectilem, de quo in Exodo plenius scribitur, quibus omnibus AEgyptios spoliauerunt, cum exirent de terra. Verum hæc expositio nimiũ Iudaica est, non ad aliud (vt arbitror) conficta, nisi in odium sanctissimæ eucharistiæ: videlicet ne hic passus (quomodo à fidelibus solet) exponatur de illa viuifica esca dominici sacramenti, quomodo iam antè in annotationibus ex Hebræo psal. 71. in versum 16. ostendimus, recentiores Iudæos multa vana comminisci, & quantum valent tergiuersari, contra tamen seniorum authoritatem, ne locum illum iuxta Hebraicam veritatem pro sacra eucharistia admodũ facientem, de eadẽ cogantur interpretari. Licet autem verum sit dictionem illam Hebraicam tereph, significare prædam, non ita tamen hoc loco videtur vertenda. Nam significat & cibum vel escam, quomodo vertit Hieronymus & Felix in contextu. Veruntamen etiamsi prædam quis legat, poterit & hoc conuenienter de esca corporis Christi intelligi. Quis enim ignorat innocentem illum agnum prædam esse factum leonum crudelium, qui ipsum diu fuerant persequuti, qui super illum (vt in alio psalmo scribitur) aperuerant os suum sicut leo rapiens & rugiens? De quorum ore suam animam ibidem orat liberari, posteaquam in prædã venisset caro. Salua me (inquit) ex ore leonis, &c. Et bene quidem prædam factum semetipsum dedit, quia in passionis articulo, quum iamiam esset comprehendus in cœna nouissima, seipsum nobis manducandum præbuit: vt si cui peniitus libeat prædam accipere, hanc prædam agni magis quàm illam diuitiarum AEgypti intelligat. Exod. 12. Psal. 21.

B ¶ Versu vltimo, Intellectus bonus omnibus facientibus eum. Hieronymus, Doctrina bona omnibus qui faciunt eam: hoc est, vtilis est doctrina sapientiæ iis qui viuunt secundum eam. Felix relatiuum ponit in genere neutro, hoc modo, Intellectus bonus omnibus facientibus ea, supplens præcepta vel mandata, de quibus mentio facta est in prioribus. Ex lectione autem Græca manifestum est, debere legi, Intellectus bonus omnibus facientibus eum. Nam sicut intellectus apud Græcos per fœmininum genus dicitur, ita & relatiuum ponitur eiusdem generis. Ita enim habent Græca, συνίεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν. In eo autem quod sequitur, Laudatio eius manet in sæculum sæculi, quidam relatiuum singularis numeri accipiunt pro plurali, vt eius positum sit pro eorum, sitque sensus, Laudem eorum qui faciunt ea quæ intelligunt, Deique præcepta adimplent, durare imperpetuum ante dominum, quomodo nos in Elucidatione explanauimus. Alii referri putant dominum, cui à principio psalmi data est confessio: vt sit sensus, Laus domini perseuerat inæternum, semper est ipse laudandus, & nunquam satis laudabilis. Et hęc ambiguitas, sicut in Latino, ita est eadem in Græco atque in Hebræo, vt liceat siue sic siue aliter intelligere.

IN PSALMVM CXI.

C V Ersu 3, Gloria & diuitię in domo eius. Hieronymus pro gloria vertit substãtiam. Felix vbertatem vel copiam. In idem redit sententia. Nam substantiam hominis diuitis, qua plenus est dominus, & copiam omnium bonorum, vocamus illius gloriam. ¶ Versu 5, Disponet sermones suos in iudicio. Hieronymus vertit, dispensabit. Felix item, dispensabit, vel gubernabit. Disponere enim hìc valet gubernare, moderari, instituere, & dispensare. ¶ Versu 7, Donec despiciat inimicos suos. Hieronymus, Donec aspiciat in hostibus suis: id est, donec aspiciat de hostibus suis debitam punitionem & malum exitum. Et idem penè vult lectio nostra vulgata. Vnde Felix nobiscum vertit, Donec despiciat tribulantes eum. Sententiam clarius exprimit Paraphrasis Chal. sic habens, Donec videat redemptionem à tribulationibus suis.

IN PSALMVM CXII.

V Ersu primo, Laudate pueri dominum. Hieronymus, Laudate serui dominum. Alii per genitiuum vertunt, Laudate serui domini, laudate nomen domini, vt in priori parte nõ sit plena sententia, regaturque vltimus ille accusatiuus, nomen domini, ab vtroque verbo laudate. ¶ Versu 5, Quis sicut dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra? Hieronymus paululum discedens à nostræ lectionis versione, nihil autem à sententia, sic legit, Qui in excelsis habitans humilia respicit, &c. Felix autem sic vertit, Quis sicut dominus Deus noster, qui se excelsis habitans humilia respicit, &c. Chal. paraphr. sic habet, Quis altat, vt habitet vel sedeat: qui se humiliat vt respiciat in cælo & in terra? Chal. paraphr. sic habet, Quis sicut ipse Deus Deus noster, qui exaltat habitationem suam ad sedendum: demittit oculos suos ad vi-

D dendum in cælis & in terra? Sensus est, Quis similis est Deo nostro, qui in sublimi residet, qui in excelso collocatum habet thronum gloriæ suæ, cuius maiestas est super nos nimium exaltata: & tamen se demittit, seque inclinat, & velut incuruat, vt prospiciat, & prouideat super omnia quę aguntur vel sunt in cælis & in terris.

IN PSALMVM CXIII.

V Ersu secundo, Facta est Iudæa sanctificatio eius. Ex Hebræo verti potest, Iudas, in masculino genere, vel Iudæa genere fœmininо. Secundam autem partem: Israel potestas eius, vertit Felix numero plurali, Israel potestates vel dominatores eius. Quod ita potest exponi, Israel factus est ita potẽs ac validus ex Dei auxilio, post eductionem de AEgypto, vt potestatem & dominationem acquisierit in omnibus gentibus per circuitum. Hieronymus verò non aliud vertit, quàm quod nostra habet vulgata lectio. ¶ Versu quarto, Montes exultauerunt. Pro exultauerũt, Hieronymus vertit subsilierunt, & subsultauerunt: eademque sententia est. ¶ Versu decimo, Super misericordia tua & veritate tua. Ex Hebræo Hieronymus ac Felix vertunt, Propter misericordiam tuam & veritatem tuam. ¶ Versu 25, Cælum cæli domino. Quidam ex Hebræo vertunt in eodem casu, Cæli cæli domino, vt replicatio habeat emphasim, ad declarandam magnificentiam habitationis domini. In Græco autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

est casus diuersitas ὁ ἀφραντὸς πᾶ οὐρανῶ, id est, cælum cæli, quomodo habet nostra lectio. Atque ita etiam vertit Hieronymus, Cælum cælorum domino. Felix in textu ponit casu diuerso, Cælum cæli domino, ad marginem verò ponit in eodem casu, Cæli cæli domini, subaudiens sunt. ¶ Versu 26, Neque omnes qui descendunt in infernum. In Hebræo est, Qui descendunt silentium, vel in silentium: hoc est, in lo-
Esaiæ.26. cum vbi est perpetuum silentium illud malum, quod per prophetam prohibetur, dicentem, Ne dederis silentium illi: silentium videlicet & cessatio à laude Dei, & omni sermone bono. Hic autē locus quis est nisi infernus? Nusquam enim penitus siletur à Dei laudibus nisi in inferno. Nā in cælo requiem non
Esaiæ.6. habent beati illi ciues die ac nocte, inclamantes illud nobile trisʃhagion, Sanctus, Sanctus, Sanctus do-
Apoca.4. minus Deus noster omnipotens, qui erat, qui est, & qui venturus est. In terris quoque, & si non omnes, neque semper diuinis laudibus vacent homines, non tamen siletur perpetuò, sed ab electis suis semper
Psal.6. laudatur. In inferno autem prorsus silet laudis diuinæ confessio, vbi nihil nisi fletus auditur & stridor
Matt.8. dentium, vbi væ væ væ carmen est perpetuum, vt canere aliud non libeat, neque liceat in odio Dei ob-
Luc.13. firmatis. ¶ Versu vltimo, Sed nos qui viuimus benedicimus domino. Illud, Qui viuimus, in Hebræo non habetur. Sic enim legitur, Sed nos benedicimus domino. Recte autem adiectum est ad exprimendam sententiam. Nos enim viuentes, debet intelligi. Aduertendum quoque est hūc psalmum 13. quem nos vt vnicum legimus, ab Hebræis diuidi, à quibusdam tantum in duos psalmos: quorum primus 8. versus priores complectitur: secundus autem à versu 9, Non nobis domine, sumit exordiū, & in finem vsque perdurat. Alii distingunt in tres, quorum tertium sumit initium à versu 20, Dominus memor fuit nostri, vsque ad finem. Prior tamen distinctio in duos tantum psalmos, Hebrēis communior est.

IN PSALMVM CXIIII.

V Ersu primo, Quoniam exaudiet dominus vocem orationis meæ. In Hebræo est, vocē meam, deprecationes meas, quæ oratio vt appositoria conuenienter accipitur. ¶ Versu 3, Circundederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me. Hieronymus vertit, funes mortis. Felix vertit dolores, vel funes, siue laqueos. Pro periculis autē inferni, Hieronymus habet munitiones inferni. Felix, angustias inferni vel foueæ. Sententiæ in nullo est diuersitas. ¶ Versu 5, O domine, libera animam meam. Pro ô, est in Hebræo ana, quod significat obsecro, quomodo vertit Hieronymus & cæteri, Obsecro domine, libera animam meam. ¶ Versu 6, Custodiens paruulos dominus. In Hebræo pro paruulis est dictio petaim, quæ significat simplices & persuasibiles, qui non sunt sapientes in oculis suis, non proprio innituntur consilio, sed humiliter Deo commendant animas suas, omnem cu-
1.Petr.4. ram & solicitudinem proiicientes in eum: sunt́que isti iidem πέταοι, id est paruuli, quibus in Euangelio
Matt.11. testatur dominus arcana sapientiæ Dei esse reuelata.

IN PSALMVM CXV.

V Ersu 1, Ego autem humiliatus sum nimis. Hieronymus, Ego afflictus sum nimis. ¶ Versu 3, Pro omnibus quæ retribuit mihi. Ad verbum ex Hebræo sic verti potest, Cūctæ retributiones eius super me: quasi dicat, Obruor quasi immensis & innumeris in me beneficiis. Si verò tantum (pro) intelligatur, eadem est sententia quam habet nostra lectio, pro omnibus retributionibus eius super me. ¶ Versu 4, Calicem salutaris accipiam. Paraph. Chald. sic habet, Calicem redemptionis accipiam mundo venturo: hoc est, in sæculo futuro accipiam calicem salutis, & bibam, satiabor, & inebriabor de tuo calice, quo tum me potabis: id est, calice fœlicitatis æternæ. Atque ita calix ille idem hic
Psal.22. foret, de quo in Psalmo 22, Et calix meus inebrians, quàm præclarus est.

IN PSALMVM CXVI.

V Ersu 6, Dominus mihi adiutor. In Hebræo ad verbum est, Dominus mihi: hoc est, dominus pro me est, vel meus est, vel mihi supple adiutor est, siue adest. ¶ Versu 11, Circundantes circundederunt me. Hieronymus, Circundederunt me, & obsederunt me. Felix, Circuierunt me etiam circundederunt me: hoc est, ex omni parte circumcinxerunt & obsederunt. ¶ Versu 12, Et exarserunt sicut ignis in spinis. In Hebræo est, Extinctæ sunt sicut ignis in spinis. Quod à nostra lectione vulgata non multum dissonat, quoniam mox vt in spinis exarserit ignis, extinguetur. Nam licet multo stridore subito in spinis ignis sæuire videatur, quantocius tamen desinit, tum quia succo & humore plenæ spinæ nimium obsistunt igni, tum quia in spinis non multum est lignorum, vt diu illis flamma fouerī non valeat. ¶ Versu 13, Impulsus euersus sum, vt caderem: & dominus suscepit me. Hieronymus ad sententiam nostræ lectionis vertit, Impulsus pellebar vt caderem, & dominus sustentauit me. Felix verò sic vertit, Impellens impulit me vt caderem, & dominus adiuuit me, vbi suppositum verbi, impulit, intelligi debet aduersarius. Alii sub secunda persona ita vertunt, Impellendo impulisti me vt caderē, vt dirigatur sermo ad cuneum aduersariorū, de quibus prius sermo est habitus. Pulchre verò hoc loco habet Paraph. Chal. Impulsione impulit me peccatum meum vt caderem, & verbum Dei sustētauit me: vbi quis ille inimicus sit impellēs, de quo in lectione Hebraica sermo habetur, aperte exprimitur. Verè enim peccato maior inimicus non est homini. ¶ Versu 14, Fortitudo mea, & laus mea, dominus. Hieronymus pro laude laudationem vertit: Felix canticum. Laus enim siue laudatio aut canticum iusti est Deus, quia ipse est quem iustus semper laudat & canit, & in quo vno gloriatur. ¶ Versu 16, Dextera domini exaltauit me. In Hebræo est, Dextera domini excelsa est, vel exaltata est, videlicet exaltando & liberando me. Nam faciendo virtutem, siue agendo fortiter, exaltatur Dei dextera. ¶ Versu 24, O do-

mine saluum me fac, ô domine bene prosperare. Ex Hebræo ad verbum sic foret transferendum, Obsecro domine, salua obsecro, obsecro domine, prosperare obsecro. Vel sic, Obsecro domine, salua nunc: obsecro domine, prosperare nunc, vt dictio Hebraica ana vertatur per obsecro, & dictio na per nunc. ¶ Versu 26, Constitue diem solennem in condensis, vsque ad cornu altaris. Beatus Hieronymus iuxta nostram sententiam vertit, tantum loco illius (in condensis) vertens, in frondosis, quæ idem sunt, quemadmodum in prioribus annotationibus diximus. Alii sic vertunt, Vincite agnum, vel ligate hostiam funibus ad cornua altaris: id est, hostias offerte in gratiarum actionem. Solent enim offerendæ hostiæ ad cornu altaris (vt aiunt) ligari. Qua sententia, nihil aliud quàm verarum hostiarum de corde puro & bona voluntate exigitur oblatio.

ANNOTATIONES EX HEBRAEO IN PSALMVM CXVIII.

PRIMVM OCTONARIVM.

V Ersu 3, Non enim qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulauerunt. Hieronymus in eandem sententiam cum nostra lectione sic vertit, Nec enim qui operātur iniquitatem in viis eius ambulauerunt. Felix autē sic vertit, Non enim qui operantur iniquitatē, in viis eius ambulauerunt. Cuius lectionis sensus est, Illi qui ambulant in lege domini, & qui scrutantur testimonia eius, &c. non operantur iniquitatem, sed declinant à malo, & ambulant in viis eius, facientes bonum. ¶ Versu 5, Ad custodiendas iustificationes tuas. Hieronymus pro iustificationibus vertit præcepta, Ad custodien da (inquit) præcepta tua: quemadmodum & in versu octauo, Iustificationes tuas custodiam, Felix autē, statuta reddidit. ¶ Versu 7, Confitebor tibi in directione cordis, in eo quòd didici iudicia iustitiæ tuæ. Clarius id vertit Hieronymus, Cum didicero iudicia iustitiæ tuæ: similiter & Felix.

IN II. OCTONARIVM.

V Ersu primo, In quo corrigit adolescentior. Verbum zachach, cuius hîc futurum ponitur, in Hebræo significat purgare, mundare, purificare, emendare, corrigere, aut mundum apparere. ¶ Versu 6, Sicut in omnibus diuitiis. Felix, Sicut in omni copia diuitiarum. Chald. parahrasis habet, Sicut de suprema omnium fortuna: id est, sicut de eo quod in hac vita summe potest hominibus esse iucundum. ¶ Versu 7, In mādatis tuis exercebor, &c. Pro exercebor, vertit Hieronymus meditabor. Felix ponit vtrunque. In versu autem sequenti, cum dicitur, In iustificationibus tuis meditabor: pro verbo meditabor, in Hebræo est delectabor, vt vertunt Hieronymus & Felix.

IN III. OCTONARIVM.

V Ersu primo, Viuifica me, & custodiam sermones tuos. In Hebræo est, Viuam, & custodiam verba tua. Sententia eadem est. Cum enim postulando siue optando dicit Deo, viuam, idem est ac si dicat, Viuifica me, aut vitam da mihi. ¶ Versu 5, Increpasti superbos, maledicti qui declinant à mandatis tuis. Quidam ex Hebræo sic vertunt, Increpasti superbos maledictos qui declinant à mandatis tuis. Hieronymus verò & Felix nostro more legunt atque distinguūt. ¶ Versu vltimo, Nam & testimonia tua meditatio mea est, Et consilium meum iustificationes tuæ. Hieronymus, Sed & testimonia tua voluntas mea, quasi viri amicissimi: hoc est, præcepta tua adeò mihi chara sunt, adeò accepta & grata, sic mihi est in eis beneplacitum, sic mea voluntas illis afficitur, quomodo afficior mihi amicissimis sociis. Significatur summi amoris affectus erga præcepta Dei. Felix aliter vertit, Etiam testimonia tua delectationes meæ, viri consilii mei. Quæ lectio nostræ vulgatæ satis pulchre concordat, iuxta expositionem nostram in Elucidatione atque annotationibus principalibus positam. Debēt enim nobis Dei præcepta à consiliis esse, debent nobis consultatores esse & consiliarii.

IN IIII. OCTONARIVM.

V Ersu 4, Dormitauit anima mea præ tædio. Pro dormitauit, in Hebræo est verbum dalaph: quo beatus Hieronymus vertit, distillauit. Sic enim hoc loco legit, Distillauit anima mea præ stultitia: id est, anima mea quasi stillatim defluxit, & continua imminutione deperiit præ insipientia vanarum cogitationum & affectionum à carne, diabolo & mundo in me exorientium. Vel distillauit, accipi posset pro stillatione lachrymarum per oculos: id est, pro lachrymauit. Felix vertit, Liquefacta est, vel lachrymauit, vel distillauit anima mea præ anxietate. Alii vertunt, Agonizauit anima mea, vel in agonia fuit præ dolore. ¶ Versu 5, Viam iniquitatis amoue à me. Pro via iniquitatis, in Hebræo est, viam falsitatis vel mendacii: vt via falsitatis quam hîc à se petit declinari & amoueri, ex directo opponatur viæ veritatis, de qua in sequenti fit sermo. ¶ Versu 6, Iudicia tua non sum oblitus. Hieronymus, Iudicia tua proponebam, videlicet ante oculos. Felix, Iudicia tua feci, vel proposui, vel posui. ¶ Versu 8, Viam mandatorum tuorum cucurri. Hieronymus, Viam mandatorum tuorum curram: quoniam dilatasti cor meum. Felix, Viam mandatorum tuorum percurram, vel per viam mandatorum tuorū curram, cum dilatabis cor meum.

IN V. OCTONARIVM.

V Ersu primo, Et custodiam eam semper. Pro semper in Hebræo ponitur dictio ekeb, quæ varie redditur. Hieronymus vertit, Custodiam eam per vestigium, hoc est, diligenter ambulabo in illa iustificationum tuarum via, ad eum modum, quo homines viam ignorantes & metuētes alicubi aberrare à recto tramite boni itineris, sequūtur viā etiā per vestigia, diligenter cōsideran-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes, vbi maxime trita sit, quo securius ambulent. Felix vertit, vsque in calcem. Quod exponi potest dupliciter: primò vsque in calcem siue finem vitæ, quod cum nostra lectione concordat, quæ legit semper. E
Secundò, vsque ad vltimum, vel vsque ad nouissimum, ita scilicet vt nihil velit omittere, ne vltimũ quidem vel minimum mandatum ex omnibus quæ lex Dei præcipit. Atque ita sensus idem erit, ac si dicamus, Custodiam mandata tua vsque ad vnguem: id est, exacte & perfecte. Verti etiam potest, propter præmium: quomodo Felix ponit ad marginem, vt significetur, vel propter præmii propositi magnitudinem, omnino se custoditurum mandata domini. Omnium autem horũ diuersitas ex vna radice procedit. Verbum enim akab, significat supplantauit, vnde deriuatum superius nomen, proprie significat calcem vel plantam: & quia calx, siue planta pedis est nouissimum corporis, inde transumitur ad significandum terminum siue finem. Et quia finis operis est ipsa merces, vel præmium quod pro labore persoluitur, idcirco etiam præmium significat. Ex hac autem diuersitate procedit, vt variis modis intelligi possit, vel vsque in finem temporis, quod est semper: vel vsque ad calcem, quod perfecte: vel propter præmium, siue ad retributionem, quomodo etiam post dicetur in octonario 14. circa versum illum, Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem. ¶ Versu 4, Et non in auaritiam. In Hebræo est batza, quod aliqui vertũt auaritiam, alii pecuniam, vel lucrum. Sententia est eadem. Sub particulari tamen expresso, intelligendum venit in genere omne temporale præmium, etiam honor, fama, aut gloria. ¶ Versu 6, Statue seruo tuo eloquium tuum, in timore tuo. Lectio Hebraica hoc loco ambigua est, & variis modis verti potest. Hieronymus sic vertit, Suscita seruo F
tuo eloquium tuum in timorem tuũ: hoc est, Pone mihi ante oculos legem tuam, vt te quomodo oportet timeam, siue ad timendum te. Salutarem enim Dei timorem gignit in nobis, si posuerit Deus ante nostros oculos verbum suum. Felicis versio sic habet, Statue, confirma, vel fac surgere seruo tuo eloquium tuum, quod in timore tuo, vel qui in timore tuo. Si per genus neutrum legatur primo modo, duplicem habet intellectum, vel hunc, quod eloquium tuum est his qui in timore tuo sunt: hoc est, quod illis est qui habent sanctum timorem tuum. Vel sic, Quod videlicet statui eloquium tuum, fiet in timore tuo: id est, per timorẽ tuũ, iuxta sententiam quam in Elucidatione posuimus. Si autem per genus masculinum legamus, Qui in timore tuo, sensus est, Statue domine seruo tuo verbũ tuum, qui seruus tuus est in timore tuo: id est, qui timet te & reueretur, tibique cupit debitam semper præstare obedientiam.

IN VI. OCTONARIVM.

V Versu primo, Et veniat super me misericordia tua. In Hebræo est secundum numerum pluralẽ, Et veniant mihi misericordiæ tuæ, vel miserationes tuæ. Felix, Accedãt ad me misericordię tuæ. Pro salutari autem tam Hieronymus quàm Felix vertunt salutem. ¶ Versu 3, Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque. Pro vsquequaque Hieronymus ponit, vsque nimis: Felix, nimium, vel vsque nimis. Alii dicunt, vsque ad nimietatem: alii, penitus vel in totum. Alii vertunt, Ne G
auferas de ore meo verbum veritatis vnquam. ¶ Versu 7, Et meditabar in mandatis tuis. Pro meditabar est in Hebræo delectabar, quod nos in Elucidatione expressimus, dicentes, cum gaudio & multa delectatione meditabar. In sequenti quoque versu, vbi nos habemus, Et exercebor in iustificationibus tuis, in Hebræo est loquar.

IN VII. OCTONARIVM.

V Versu tertio, Superbi inique agebant vsquequaque. In Hebræo est, Superbi illuserunt, vel irriserunt me nimium, siue vsque nimis. In Græco verò est παρανόμως, quod significat, præter legem agebant. Est autem omnium sententia ferè eadem. Manifestum nanque est, eum qui irridet alterum, inique & praue agere in illum.

IN VIII. OCTONARIVM.

V Versu 1, Portio mea domine, dixi custodire legem tuã. Posset ex Hebræo sic verti, Portio mea, Deus: dixi, vt custodiam legem tuam, ad hũc sensum, Portio mea dominus est, proposui apud me, & firmo decreto statui, vt eius legem custodiam. Atque ita diuisim hic versus legitur. Hie
ronymus tamen & Felix, iuxta modum nostræ lectionis, per vocandi casum legunt, Portio mea vel pars H
mea domine, &c. ¶ Versu 4, Paratus sum, & non sum turbatus. Secus in Hebræo habetur, Festinaui, & non neglexi custodire mandata tua, vt vertit Hieronymus. Vel sic, Festinaui, & non tardaui, siue distuli custodire, &c. quomodo habet versio Felicis. ¶ Versu 5, Funes peccatorum circumplexi sunt me. Hieronymus in eandem sententiam habet, Funes impiorum implicauerunt me. Felix, Congregationes impiorum depredatę sunt me. Chald. paraph. Cohors vel caterua impiorum congregata est contra me. Eadem ferè est sententia.

IN IX. OCTONARIVM.

V Versu primo, Bonitatem fecisti cum seruo tuo domine. Hieronymus, Benefecisti seruo tuo. Felix, Bonum operatus es cum seruo tuo. Sententiam nostræ lectionis ista explanant, quoniam facere bonitatem, non aliud est quàm facere bene, aut operari bonum. ¶ Versu secundo, Bonitatem & disciplinam, & scientiam doce me. Felix legit vt nos legimus. Hieronymus verò diuersum reddidit, dicens, Bonum sermonem, & scientiam doce me. Alii vertunt, Bonum iudicium & scientiam, vel bonam ordinationem & scientiam doce me. ¶ Versu tertio, Priusquam humiliarer, ego deliqui. Ita hic sensus varie redditur. Hieronymus vertit, Antequam audirem, ego ignorauì: nunc autẽ eloquium tuũ custodiui. Quod ita intelligitur, Antequã auditũ accõmodarem legi sanctæ tuæ, antequã in

A humilitate cordis audirem quid in me loqueretur dominus, & attenderem præceptis eius, ego eram ignorans, nesciebam quid agendum, quid omittendum. Ioannes verò Reuchlinius in libro de rudimentis Hebraicis, versionem nostram vulgatam præfert huic versioni Hieronymi. Felix quoque in textu nostram lectionem ponit, exponens eam in hunc sensum, Antequam essem humilis, & addiscerem præcepta tua, ego errauì. Dicit etiam sic verti posse, Antequam responderem, ego erraui: quod exponit, Antequam exercerem meipsum in respondendo his quæ obiecta fuerunt mihi: vel, Antequam exercerem meipsum in addiscendo ea quæ opportuna erant mihi. Vel, Antequam clamarem ad te, scilicet vt mihi porrigeres auxilium, ego erraui. Alii autem vertunt simplicius, & concorditer ad nostram lectionem. Antequam affligerer, ego errabam. Prouenit autem hæc diuersitas ex ambigua significatione verbi anah, siue inneh, quæ dictio sub iisdem radicibus, solis punctis variatis, significat respondere, loqui, vocem exaltare velut cãtando, humiliari, affligere, laborare. ¶ Versu 4, Bonus es tu, & in bonitate tua doce me iustificationes tuas. Secus est in Hebræo, Bonus es tu, & beneficus vel benefactor, vel benefaciens, doce me, &c. Et pro eo quod in versu sequenti iuxta vulgatam lectionem habetur, Multiplicata est super me iniquitas superborum, Hieronymus sic transtulit, Applicabant mihi mendacium superbi. Felix similiter, Applicauerunt mihi mendacium superbi, vel coniunxerunt super me mendaciũ: quod clarius dici potest, Commentati sunt vel confinxerunt contra me mendacium, vel imposuerunt mendacium & falsitatem. A qua sententia non omnino dissonat lectio vulgata. Quando enim impii contra iu-
B stos falsitates & mendacia confingunt, proculdubio iniquitas impiorum super eos multiplicatur.
¶ Versu 5, Coagulatum est sicut lac cor eorum. Ex Hebræo, Incrassatum est, impinguatum est, vel hebetauit sicut adeps cor eorum: quod ad temporalem prosperitatem referri potest, in qua impinguati impii, prorsus ad ea quæ Dei sunt fiunt inepti, cor molle sed incrassatũ habentes in modum adipis. Chal. paraph. hìc fomitis meminit, sic habens, Incrassatus est sicut adeps fomes cordis eorum.

IN X. OCTONARIVM.

V Versu 3, Et in veritate tua humiliasti me. Hieronymus, Et verè afflixisti me. Felix, Et in veritate humiliasti me: quod eandem habet sententiam. Verti etiam potest, Et fide humiliasti me, quod intelligi potest, vel de fide siue fidelitate ipsius Dei, quoniam ex sua fidelitate qua erga nostram salutem fidelissimus est Deus, nos humiliat. Vel de fide quę est in iusto. Per fidem enim quam donat Deus in corde hominis, verè humiliatur homo, vt se agnoscat, quàm sit ex seipso nihil, & si quid est minus nihilo, & Deus, quàm fœliciter sibi sit vnus omnia, & plusquam omnia. ¶ Versu 6, Confundantur superbi, quia iniustè iniquitatem fecerunt in me. Hieronymus, Quoniam inique contriuerunt me. Felix, Quoniam falsò offenderunt vel læserunt me.

C IN XI. OCTONARIVM.

V Versu primo, Defecit in salutare tuum anima mea. Felix, Cõcupiuit salutem tuam anima mea. Vel, Præ desiderio defecit in salutem tuam anima mea. Et similiter in sequenti versu dicendũ, Defecerunt oculi mei. Potest enim verti, Concupierũt oculi mei eloquium tuum, vel, Præ desiderii vehementia. Besiderio defecerũt ad eloquium tuũ: vbi aliquanto apertius exprimitur hoc desiderii vehementia. Beatus autem Hieronymus in secundo versu legit, Consumpti sunt oculi mei in verbum tuum. Quod occultius eandem habet sententiam. ¶ Versu 3, Factus sum sicut vter in pruina. Felix vertit, sicut vter in fumo: cui consonat paraphr. Chal. quæ habet, Sicut vter suspensus ad fumum, vel qui pependit in fumo. Hieronymus nobiscum legit vtrem in pruina. Sententia verò est eadem. ¶ Versu 5, Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua. In Hebræo sic habetur, Foderũt mihi superbi foueas, quæ non erant iuxta legem tuam. Quod in eandem cum nostra lectione sententiam facile reducitur. Dum enim impii suggerũt iusto sęculi vanitates & mala desideria, quæ sunt contraria diuinæ voluntati, quid sunt fabulationes illæ nisi foueæ? & tales fabulationes narrare, quid est nisi foueas fodere? quæ nõ sunt secundum legem Dei cum sint ei contrariæ. ¶ Versu 6, Iniqui persequuti sunt me, adiuua me. Ex He-
D braeo legendum per aduerbium, Inique vel falsò vel mendaciter persequuti sunt me. Atque ita habet etiam lectio Greca ἀδίκως, id est, iniuste.

IN XII. OCTONARIVM.

V Versu 3, Ordinatione tua perseuerat dies. Hieronymus, Iudicio tuo stant vsque hodie, videlicet cælum, veritas tua, & terra quam fundasti. ¶ Versu 4, Nisi quòd lex tua meditatio mea est. In Hebræo, pro meditatione est delectatio, Nisi quòd lex tua delectatio mea. Significat cõtra afflictiones occurrentes fuisse se consolatum oblectatione legis diuinæ.

IN XIII. OCTONARIVM.

V Versu primo, Tota die meditatio mea est. Hieronymus nobiscum legit, meditationem. Felix, p meditatione vertit loquutionem, alii commentationem: vt significetur iustus adeò sibi cordi esse, atque adeò se diligere legem Dei, vt iugiter de ea etiam loquatur & commentetur, quo & ipse discat & alios doceat. ¶ Versu 5, Ab omni via mala prohibui pedes meos. Felix vertit cohibui, vel in carcerem conclusi. Oportet enim pedes & affectus nostros per disciplinã rigide cohibendo, quasi in carcerem concludere, & vincire compedibus, ne ferantur ad illicita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN XIIII. OCTONARIVM.

E V Ersu secundo, Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Hieronymus, Iuraui, & perseue-
rabo. Felix nobiscum, Iuraui, & statuam vel statui. Sententia est eadem. In sequẽti autem ver-
su, Humiliatus sum vsquequaque domine. Hieronymus habet, Afflictus sum vsque nimis do
mine. ¶ Versu 8, Propter retributionem. Ex Hebræo vertit Hieronymus, Propter æternam retribu-
tionem, particulam scilicet inęternum coniungens cum sequẽtibus, quam nostra lectio habet cum prę-
cedenti coniunctam: quod à nostra lectione secundum sententiam non dissonat, quam manifestum est
non de temporali, sed de æterna retributione esse intelligendam. Felix autem particulam (inæternum)
iungit cum pręcedẽtibus, vt habet nostra lectio, sed pro retributione calcem vertit, hoc pacto, Inclina-
ui cor meum ad facienda statuta tua inęternum, vsque in calcem. Quod potest intelligi vsque ad finẽ:
vel (vt quidam dicunt) vsque ad vnguem: id est, perfecte & integre, absque omni offensione. Ipse tamen
Felix exponit ferè in eandem sententiam quam habet nostra lectio, ita dicens, vsque in calcem, vel calca-
neum: id est, iuxta vestigium vel præmium: id est, quoniam præmium est facientibus ea. Ponitur autem
hîc in Hebræo dictio ekeb, de qua suprà diximus in versum primum quinti octonarii, vnde potest con-
siderari diuersitatis harum versionum origo & ratio.

IN XV. OCTONARIVM.

F V Ersu primo, Iniquos odio habui. Pro iniquis, Hieronymus legit tumultuosos: Felix, iniquos,
vel cogitantes cogitationes prauas. Alii, praua consilia, vel prauas cogitationes. ¶ Versu 2,
Adiutor & susceptor meus es tu. Hieronymus, Protectio mea & scutum meum tu es. Felix,
Latibulum & scutum meum tu es. Eadem est cum nostra lectione sententia. ¶ Versu 6, Spreuisti om-
nes discedentes à iustitiis tuis, quia iniusta cogitatio eorum. Hieronymus, Abiecisti omnes qui auersan-
tur præcepta tua, quia mendax cogitatio eorum. Felix, Calcasti, vel conculcasti omnes delinquentes vel
aberrantes à statutis tuis, quia falsitas cogitatio eorum. ¶ Versu 7, Præuaricantes reputaui omnes pec-
catores terræ. Hieronymus, Quasi scoriam computasti omnes impios terræ. Felix, Quasi scoriam dele-
sti omnes impios terræ. Quidam vertunt, Quasi rubiginem existimasti omnes impios terræ. Senten-
tia in omnibus eadem est, de re nihili, abstergenda, separanda, exurendaque in igne æterno. Quomo-
do scoria per ignem separatur ab auro, & abiicitur, & rubigo abstergitur, atque etiam igne absumitur.
¶ Versu 8, Confige timore tuo carnes meas. Hieronymus, Horripilauit à timore caro mea: hoc est (vt
Felix ait) exhorruit, vel consternata est præ timore tui caro mea. Est enim horripilare, vehementer ex-
horrere & consternari, ita vt quasi pili capitis erigantur in rectum.

IN XVI. OCTONARIVM.

G V Ersu secundo, Suscipe seruum tuum in bonum. Hieronymus, Spõde pro seruo tuo in bono.
Vertit similiter Felix in textu, ad marginem adiiciens, Fac suauem & dulcem seruum tuum
in bono, siue dulcescat seruus tuus in bono: id est, fac habeat seruus tuus cõplacentiam & be-
neplacitum in bono, fac in bono oblectetur: id est, fac seruum tuum ad bonum facilem, & quæ sunt vir
tutis operari cum dulcedine & gaudio. Potest etiam sic verti, Dulcescat seruus tuus in bonum: hoc est,
dulcem & suauem te præbe seruo tuo, vt impetrata omnia referat pro quibus te orat. ¶ Versu 6, Tem
pus faciendi domine. Hieronymus vertit, Tempus est vt facias domine. Quod potest intelligi vel in bo
num, vt sit sensus, Tempus est vt facias domine quæ postulo, quæ pręcedentibus versibus cõmemora-
ta sunt. Iam enim est mihi opportunum tuum auxilium, donec tempus est operandi in hac corporis vi-
ta. Vel in malum, hoc sensu, Tempus est vt tu facias, supple iudicium in impios, quoniam ipsi dissipaue-
runt legem tuam. Felix per casum datiuum vertit, domino, Tempus faciendi domino. Verum id multi-
pliciter exponit. Primo sic, Tempus vt puniat (supple impios) domino: hoc est, tempus est domino fa-
ciendi punitionem impiorum: qui sensus vltimo loco iam explicatus est. Vel sic, Tempore faciendi: id
est, tempore vt faciant: in tempore quo facere deberent domino: id est, voluntatem domini, ipsi eã dis-
sipant: hoc est, In hoc tempore quando deberent facere voluntatem Dei, ipsi non obseruauerunt, sed
dissipauerunt legem tuam. Vel sic, Tempus vt faciam domino: id est, vt seruiam domino, & seruem H
præcepta eius: nam alii dissipauerunt legem tuam.

IN XVII. OCTONARIVM.

V Ersu primo, Ideo scrutata est ea anima mea. In Hebræo est, Custodiuit vel obseruauit ea ani
ma mea. Sententia eadem erit in nostra lectione, si intelligatur, scrutata est ad obseruandum.
¶ Versu 2, Declaratio sermonum tuorum illuminat. Hieronymus, Ostium sermonum tuo-
rum illuminat. Felix, Principium verborum tuorum, aut ostium vel initium. Quod quidam ita expo-
nunt, Solum principium verborum tuorum illuminat paruulos. Mox vbi ingressus fueris in sermones
Dei, eosque vel à limine (quod aiunt) salutaueris, senties illuminationẽ si in humilitate accesseris. Quan
to magis cũ in ipsa fueris introgressus penetralia? Alii sic intelligunt, Ostium vel apertura verborum
tuorum illuminat: hoc est, illi quibus ostium verborum tuorum fuerit reseratum, quibus contigerit a-
pertio verborum tuorum, illuminationem accipiẽt: cuiusmodi sunt paruuli, quibus ostium reseratur, &
quibus aperiuntur verba Dei vt ea capiant. Iuxta illud Saluatoris verbum in euangelio, Confiteor tibi
pater domine cęli & terræ, quia abscondisti hęc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.
¶ Versu 5, Gressus meos dirige secundum eloquium tuum. Hieronymus, Gressus meos firma in ser-
mone tuo: & Felix, Plantas meas confirma in eloquio tuo. Eadem est cum nostra lectione sententia.

IN XVIII. OCTONARIVM.

A V Ersu 2, Mandasti iustitiam testimonia tua, & veritatem tuam nimis. Ex Hebræo variè hic uer-
sus redditur. Hieronymi versio sic habet, Præcepisti iustitiam testimonii tui, & veritatem nimis.
Et est sensus, Valde præcepisti iustitiam & veritatem testimonii tui. hoc est, præceptum tuum
iustum & verax. Quæ sententia eadem est ei, quam suprà vulgatæ lectioni assignauimus. Felix in textu
legit, vt habet nostra vulgata lectio. Ad marginem verò ita reddit, Præcepisti iustitia tua testimonia tua
& veritate nimis. Cuius lectionis hunc sensum assignat, Mandasti per iustitiam & per veritatẽ testimo-
nia tua, vel per viam iustitiæ & veritatis. hoc est, præcepta tua mandasti secundũ iustitiã & veritatem.

IN XIX. OCTONARIVM.

V Ersu 1, Et à verbis tuis formidauit cor meum. Clarius per accusatiuum vertit Hieronymus, Ver
ba autem tua timuit cor meum. Felix autem iuxta modum nostræ lectionis, Et à verbo tuo ex-
pauit cor meum. In sequẽti autem versu 3, cum dicitur, Iniquitatem odio habui, pro iniquitate,
in Hebræo est mendacium vel falsitas, quomodo vertunt Hieronymus ac Felix. ¶ Versu sexto, Et
mandata tua dilexi. In Hebræo est, Mandata tua feci. id est opere compleui & obseruaui ea.

IN PSALMVM CXIX.

B V Ersu tertio, Quid detur tibi aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Ita quidem nobiscũ
legit Hieronymus. Felix verò aliter vertit per verba actiua, ad hunc modum, Quid dabit tibi
aut quid addet tibi lingua fraudis? Quod ita potest exponi, vt sit expostulatio per amaram inter-
rogationem, cum eo qui habet linguam fraudulentam & iniqua labia, in hunc sensum, Quid conferet
tibi, aut quid apponet tibi lingua fraudis, in quo tibi ꝓderit? quid tibi cõmodi ex lingua tua fraudulẽta
reportabis? Plane nihil. Est enim non aliud q̃ sagittę potentis acutę, & sicut carbones vastatorii. id est,
pestiferũ & mortale malũ est sicut sagittę acutę à robusto homine emissę lędentes vehementissime, &
sicut igniti carbones validissime aduretes. ¶ Ver. 4, Cũ carbonibus desolatoriis. Pro carbonibus de-
solatoriis, in Hebræo dicitur carbonibus iuniperorũ vel genistarũ. Dicunt autẽ huiusmodi carbones in
niperorũ vel genistarũ, & vehemẽter vrere, & calorẽ igneũ diutius conseruare. ¶ Ver. 5, Heu mihi, qa
incolatus meus prolongatus est. Hieronymus in eandem sententiam vertit, Hei mihi, quia peregrinatio
mea prolõgata est. Felix similiter in eãdem sententiã ad margine sic vertit, Vę mihi quia incola fui diu-
tius, vel incola fui protracte. id est, longuo tempore. Quod autem sequitur, Habitaui cũ habitantibus
Cedar, Hieronymus vertit, Habitaui cum tabernaculis Cedar. Felix, Cũ tentoriis Scytharum. Alii, cũ
tabernaculis Arabũ. Significãtur barbari idololatrę, õnis humanitatis & pacis ignari. Cedar enim filli⁹ Gene. 25,
fuit Ismahelis, q fuit homo ferus & barbarus. In quo significari potest gemitus hominis iusti qui affli-
C gitur hîc inter malos habitans & barbaros homines Deum non timentes, cuiusmodi illi erant populi.
Illud quoque quod pòst sequitur, Multum incola fuit anima mea, lectio Hebræa separat in principium
versus sequentis, ad hunc modum, Multum incola fuit anima mea cum his qui oderunt pacem. Ac de-
inde, pro versu vltimo sic legunt, vt ad verbum transferamus, Ego pax, & dum ego loquebar, ipsi ad
bellum. Quod ita intelligitur: Ego pax, supple eram: id est, eram vir pacificus, quærens pacem: quem-
admodum psalmo 108. vbi vulgata lectio Latina habet, Ego autem orabam, in Hebræo est, Ego autẽ Psal. 108.
oratio, supple eram: id est, vir orationis, vel orationi intentus. Sequitur, Et dũ ego loquebar, supple quæ
pacis erant, illi ad bellum se parabant, illi me oppugnabant, quantumuis blãdam erga illos instituerem
conuersationem meam, nolebant emolliri ad mansuetudinem. Hieronymus sententiam magis quàm ver
ba sequutus, hunc versum ita reddidit, Ego pacifica loquebar, & illi bellantia.

DE TITVLO PSALMI PRAECEDENTIS.

H Vic psalmo & in Hebræo, & in Græco, & in Latino præmittitur pro titulo, Canticum gra-
duum, similiter & singulis 14. psalmorum huic proxime sequentium. Propter quod, vulgò o-
mnes hi 15. psalmi, canticum graduum solent appellari. Quare autem hi psalmi canticum gra
duum specialiter appellentur, varias assignant rationes. Quidam dicunt ideo sic dicta, quòd in ascensu
D graduum ad templum domini decantabantur in instrumentis musicis, vbi sacerdos in sancta ingressu-
rus esset ritu solenni. Vnde in vltimo psalmo canitur, Ecce nunc benedicite domino, omnes serui domi
ni. Qui statis in domo domini, in atriis domus Dei nostri. Verum id ex nulla scripturæ historia haberi
potest. Alii mystice putant istos psalmos cantica graduum appellari, eo quòd singuli quasi gradus qui-
dam videantur, quibus in Deum conscendatur. In singulis enim exercitatio quædam continetur, qua
mens & affectus ad Deum sese eleuent. Chald. paraph. mystice indicat intelligendum, cum ita ait. Can
ticum quod dictum est pro ascensionibus abyssi: id est, pro ascensionibus ab abysso, à morte & dam-
natione: id est, pro salute & redemptione per Deum collata ab inferis. Non multum autem refert, siue
dicamus pro ascensu ab inferis, siue pro ascensu ad cælos: quoniamquidem ab inferis ascensus, est etiam
ascensus ad superos. Quanto enim ex abysso subleuaris, tanto in altum ad cælum extolleris.

IN PSALMVM CXX.

V Ersu 1, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Ita quidem nobiscum ver-
tunt Hieronymus & Felix. Veruntamen ex Hebræo legi etiam potest, Leuaui oculos meos in
montibus, vnde veniet mihi auxilium. Atque ita erit sensus, Quasi in altitudine montium po
situs in hoc mundi deserto, attollo oculos huc illucque respiciens, vt videam vnde possit venire mihi
auxilium. Post quod apte mox subiungitur, Auxiliũ meum à domino. ¶ Versu 5, Dominus protectio

Universidad de Deusto
Biblioteca

tua ſuper manum dexteram tuam. In Hebræo eſt, Dominus vmbra tua ſuper manum dexteram tuam. id eſt dominus erit tua obumbratio, vel obumbrabit tibi deſuper, quemadmodum in alio Pſalmo dicitur, Domine domine, virtus ſalutis meæ, obumbraſti ſuper caput meum in die belli. Eſt autem ſententia eadem, ſiue vmbram ſiue protectionem dixeris. Poſſet verò ſecundum myſticam ſententiam, protectio iſta iuſti ſuper manum dexteram, ſignificare cuſtodiam eius, propter obſeruationem præceptorum Dei. In quem ſenſum reſpicere videtur quod habet hoc loco Chald. Paraphra. Deus obumbrabit tibi propter chartulam præceptorum, quæ cõfirmata eſt ad manum dexteram tuam, in ingreſſu tuo. Quid enim aliud eſt, membranam vel chartulam præceptorum Dei eſſe confirmatam ad manum dexteram, quàm Dei præcepta viriliter ſeduloque perficere & adimplere? Eſt etiam digna notatu pro ſequẽtibus verſibus, eadem Paraph. Loco eius enim quod in verſu 6. dicitur, Per diem ſol non vret te, neque luna per noctem, ſic habet, In die quando dominatur ſol, non nocebunt tibi diurni, neque nocturni, quando dominatur luna in nocte. Et pro eo quod in verſu 8. dicitur, Dominus cuſtodiat introitum tuũ & exitum tuum: ſic illa legit, Deus cuſtodiat exitum tuum ad negociationem, & introitum ad ſtudia legis. id eſt, tam exterioribus ſecundum corporis neceſsitatem deditum, quàm ad interiora conuerſum, ſemper dominus cuſtodiet.

Pſal. 139. E

IN PSALMVM CXXI.

Verſu primo, Lætatus ſum in iis quæ dicta ſunt mihi. Hieronymus, Lætatus ſum, eo quòd dixerunt mihi, in domum domini ibimus. Ad verbum autem ex Hebræo ſic legitur, Lætatus ſum in dicentibus mihi, in domum domini ibimus. Vnde patet vulgatæ lectionis hunc ſenſum debere accipi, Lætatus ſum in iis quæ dicta ſunt mihi, nempe quòd in domum domini ibimus, vt illud, In domum domini ibimus, ſit lætitiæ materia. In verſu autem ſequenti, pro atriis in Hebræo ponuntur portæ: & eadem eſt ſententia. ¶ Verſu tertio, Hieruſalem quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipſum. Hieronymus, Cuius participatio eius ſimul. Felix, Quæ coniuncta eſt ipſi ſimul. id eſt, ſibiipſi. Alii, Quæ conſociata eſt vel coniuncta eſt ſibi pariter. Quæ omnia pro iis faciunt quæ in Elucidatione atque annotationibus præcipuis diximus. ¶ Verſu ſexto, Rogate quæ ad pacem ſunt Hieruſalem. In Græco ad Hieruſalem additur articulus τὴν, caſus accuſatiui, qui hunc indicat ſenſum, Rogate ipſam Hieruſalem, ſupernam ciuitatem, quæ ad pacem ſunt. Atque ita non deprecatio eſt quæ dirigatur ad ciuitatem ſupernam, ſed exhortatio mutua ciuium militantis Eccleſiæ, ad poſtulandũ à ſupna ciuitate quæ pacis ſunt. Non conſonat tamen hic modus illi quod proxime ſequitur, Et abundantia diligentibus te. Hic enim iã deprecatio, nõ exhortatio eſt. Propter quod in Elucidatione & annotationibus prioribus, alium ſenſum indicauimus, in quo Hieruſalem ſit caſus vocatiui, vt ſit hic ſermo non exhortatio mutua militantium, ſed eorum deprecatio ad ipſam ſupernam ciuitatem Hieruſalem directa. Maxime cum in Hebræo originali nullus articulus habeatur, neque vllum ſignum denotans caſum accuſatiuum, ſed abſolute ponitur Hieruſalem, abſque vllius articuli vel ſigni præpoſitione. Quod autem in altera parte dicitur, Et abundantia diligentibus te, Hieronymus vertit, Sit bene iis qui diligunt te. Felix, Proſperabunturvel abundabunt diligentes [illegible] à noſtra lectione ſententiæ diuerſitas. ¶ Verſu ſeptimo, Fiat pax in virtute tua. Videtur prima facie hæc dari poſſe commoda intelligẽtia, Ora ô cæleſtis Hieruſalem, & tua oratione cura, vt in hac militante Eccleſia fiat nobis pax in virtute tua. id eſt, in virtute Dei, à qua tu habes tuam pacem ſolidiſsimam: vt ſicut in te eſt pax omnino firma & penitus imperturbabilis, ex virtute Dei te inhabitantis, ſic & nobis ex eadem quæ in te pacem donat virtute, pax vera deſcendat. Verum huic ſenſui videtur obſiſtere originalis Hebræa lectio. Nam Hieronymus vertit, In muris tuis. Felix, in antemurali vel exercitu tuo. Vnde apparet, virtutem hîc accipiendam pro exercitu ſiue fortalitio, cuiuſmodi ſunt muri & antemurale: quomodo accipi ſolet virtus, cum dicitur, dominus virtutum, pro domino exercituum: & quomodo nonnunquam ipſum populum ciuitatis atque etiam fortalitia ipſius dicimus fortitudinẽ ſiue virtutem. Per hunc autem exercitum ſiue antemurale aut muros ſupernæ Hieruſalem, rectè intelligimus populum militantis Eccleſiæ. Exercitus enim ſumus ſupernæ ciuitatis omnes qui ad illam ſpectamus, tãetſi adhuc in militia hîc iam degamus. Antemurale verò eſt hæc Eccleſia reſpectu ſupernæ triumphantis, eo quòd de hac fiat ad illam tranſitus, & hîc pugna geritur, cum ibi ſit à pugna requies: quemadmodum circa mœnia & in antemurali pugna geritur aduerſum hoſtes, intus verò belli tumultus non auditur, ſed ſunt quieta omnia. Cæterum pro turribus, in parte ſecunda, alii vertunt palatia, alii regias aulas, alii ſimpliciter ædes. Nos in Elucidatione turres iſtas ſiue palatia, expoſuimus præcipuos in Eccleſia, vt rectores atque præpoſitos. Poſſemus tamen intelligere particulares Eccleſias, quemadmodum illic, Deus in domibus eius cognoſcetur, vbi in Hebræo idem vocabulum quod hîc ponitur.

G

Pſal. 47.

H

IN PSALMVM CXXII.

Verſu 2, & 3, Ecce ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ. In Hebræo eſt, ad manum dominorum ſuorum, ad manum dominarum ſuarum. Quod clarius ſententiam in Elucidatione atque præcipuis annotationibus expoſitam, proponit. Et niſi adderetur poſtmodum, donec miſereatur noſtri, videretur hæc poſſe dari intelligentia, Sicut ſeruus oculos habet ad manum domini, vt quàm primum vel digitum vnum mouerit aut manum extenderit, ſtatim adſit, pareatque indicantis imperio, ſic & nos ſemper oculos habemus ad te, ad omnia quæ tu præceperis paratiſsimi ſeduloque intenti. Verum quia ſtatim additur, Donec miſereatur noſtri, & quia finis Pſalmi magnam proponit tribulationem, magis videtur literæ conſonum, vt intelligamus de expectatione qua ſerui à domino malis eximi & bonis dona-

A ri expectant atque exoptant; ad eum modum quo nos ſuprà interpretati ſumus. ¶ Ver. 5, Quia multum repleta eſt anima noſtra opprobrium abundantibus & deſpectio ſuperbis. Duas has partes ex Hebræo interpretes vulgò connectunt, opprobriumque & deſpectionem in ablatiuo ponunt, ad hunc modum, Multum repleta eſt vel ſaturata eſt anima noſtra opprobrio abundantium ſiue locupletum, & deſpectione ſuperborum. id eſt, opprobrio & contemptu, quibus à diuitibus afficimur. Poteſt tamẽ recte etiam noſtra vulgata lectio ex Hebræo accipi, quemadmodum & Felix teſtatur. Ait enim ſic poſſe transferri, Opprobrium abundantibus, ſupple fuimus, & deſpectio ſuperbis vel magnificis.

IN PSALMVM CXXIII.

Verſu 3, & 4, Forſitan aqua abſorbuiſſet nos, Torrentẽ pertranſiuit anima noſtra, forſitan pertranſiſſet anima noſtra aquam intollerabilem. Totum hoc ex Hebræo ita vertit Hieronymus, Forſitan aquę circundediſſent nos, torrens tranſiſſet ſuper animam noſtram, forſitan tranſiſſent ſuper animam noſtram aquæ ſuperbię. Et in eandem ſententiam Felix, Tunc aquæ inundaſſent nos, torrens tranſiſſet ſuper animam noſtram, tunc tranſiſſent ſuper animam noſtram aquæ elatæ. Quę lectio ex Elucidatione eſt intellectu facilis. ¶ Verſu 5, Qui non dedit nos in captionem dentibus eorũ. Pro captione, Hieronymus & Felix prędam vertunt: & in verſu ſequenti, pro paſſere Hieronymus ponit genus, dicendo, ſicut auis. Felix verò ſpeciem ſeruat, vt habet noſtra lectio.

B C D

IN PSALMVM CXXIIII.

Verſu 1. & 2, Qui confidunt in domino, ſicut mons Sion, non commouebitur in ęternum, qui habitat in Hieruſalem, Montes in circuitu eius. In Hebræo alia diſtinctio eſt quàm in lectione vulgata. Hieronymus ita vertit, Qui confidunt in domino quaſi mons Sion, immobilis, in ęternum habitabilis, ſubaudi, erunt: ac deinde, Hieruſalẽ, montes in circuitu eius. Cuius lectionis ſenſus eſt, Qui confidunt in domino erunt ſicut mons Sion, qui eſt ſtabilis & immobilis, nec potens à ſuo loco dimoueri, quique in ęternum perſtat & habitatur, nec labitur vnquam aut diffluit. Ac deinde, Hieruſalem ciuitas ſancta (in qua mons Sion ſitus eſt) montes habet in circuitu ſuo, munita eſt montibus per circuitum adiacentibus. Neque tantum corporalem habet montium circuniacentium munitionem, ſed inſuper aliam meliorem, eo quòd dominum habeat in circuitu ſuo. Poteſt verò ex Hebræo etiam ſic verti, Qui confidunt in domino, ſicut mons Sion non commouebitur, in ęternum habitabit: vt more Hebraico poſitus dicatur ſingularis numerus pro plurali in parte poſteriori, ſicque hic ſenſus, Qui confidunt in domino, ad ſimilitudinem montis Sion non cõmouebuntur, & habitabunt vel perſtabunt immobiles in ęternum, quomodo ſcilicet mons Sion nunquam commouetur, & perpetuò manet habitabilis. ¶ Verſu tertio, Quia non relinquet dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorũ. Hebilis. ¶ Verſu tertio, Quia non relinquet dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum. Hęc autem virga impietatis, vel ronymus, Quia nõ requieſcet virga impietatis ſuper ſortem iuſtorum. Hęc autem virga impietatis, vel pro ſceptro iniquitatis accipitur. id eſt pro impiorum poteſtate atque dominio, vel pro punitione impiorum, ſiue potius gladio aut rhomphęa quę illis manet in iudicio: quę gemina expoſitio in Elucidatione indicatur. ¶ Verſu quarto, Benefac domine bonis & rectis corde. In Græco hîc eſt ἀγάθυνον, quod ſonat benignare (vt ita dicam⁹) ſiue benignus eſto, aut bonum ſiue benignum te prębe, benigne age: de quo verbo diximus in annotationibus Pſalmi 50. Illic enim verſu penultimo idem verbum in Græco ponitur, vertiturque illo in loco, benigne fac. Sic enim legimus, Benigne fac domine in bona'vo luntate tua Sion, vt ędificentur muri Hieruſalem. id eſt, benignum te prębe Sion, & cum ea age placide atque ſuauiter.

IN PSALMVM CXXV.

Verſu primo, In conuertendo dominus captiuitatem Syon. Clarius & ad formam Latini ſermonis aptius vertit Hieronymus, Cum conuerteret dominus captiuitatem Sion. Seruauit autem interpres Latinus formam Græci ſermonis, quemadmodum alibi, In conueniendo populos in vnum. Et iterum, In conuertendo inimicum meum retrorſum. Aptius tamen per accuſatiuum ſermo Pſal. 101. fieret, hoc modo, In conuertendo dominum captiuitatem Sion. In ſecunda autem parte, vbi habet noſtra lectio, quaſi conſolati, in Hebręo eſt, Facti ſumus ſicut ſomniantes. Quod exprimit magnitudinem Pſal. 9. repentini gaudii & inſperatę lętitię. Ita enim ſolent eſſe affecti quibus ſubita aliqua contingit & inſperata lętitia magna, quemadmodum afficiuntur ſomniantes, vt neſciant an verè res ita ſe habeat: quomodo de Petro legimus, vbi à captiuitate eſſet per angelum liberatus, quòd exiſtimabat ſomnium eſſe id quod fiebat per angelum. Felix autem vertit, ſicut ſomniantes vel corroborati, quod proxime ad noſtram lectionem accedit. Neque ab hoc poſtremo diſſonat quod habet Paraphra. Chalda. Erimus veſtram lectionem accedit. Neque ab hoc poſtremo diſſonat quod habet Paraphra. Chalda. Erimus veluti infirmi, qui conualuerunt. In ſequenti autem verſu, pro Gaudio in Hebręo eſt riſus, quod in idem redit. ¶ Verſu quinto, Conuerte domine captiuitatem noſtram, ſicut torrens in auſtro. Hieronymo nobiſcum vertit, ſicut riuus in auſtro. Felix verò aliter reddidit, Conuerte vel ſeda domine captiuitatem noſtrã, ſicut torrentes in auſtro, vel ſicut inundationes aquarum in meridie, vel in ſiccitate. Quod alium videtur expoſcere ſenſum ab eo quem ſuprà dedimus, & quem plures ſequuntur, ac ferè diuerſum, nempe iſtum: Seda domine, & ceſſare fac noſtram captiuitatem, qua nunc premimur, ſicut conuertuntur vel ſedantur torrentes à meridie, quando ſol vrit terram & aquas exiccat, plurimumque aquarum ſuo exceſsiuo calore deuorat, vt vel ſiccentur aquę torrentium vel certe minuantur, ne ita rapide currant, impediti ſiccitate quę eſt à nimio ſolis æſtu. Alii verò ſic vertunt, Cõuerte Deus captiuitatem noſtram, ſicut riuuli in arido vel ſicut torrentes in regione meridiei. id eſt in loco ſicco & arido. Aſſignantque hanc intelligentiam, Conuertere captiuitatem noſtram, quod ſi feceris, ita nouam & iucundam rem nobis facies, ac ſi in locis inaquoſis & omnino ſiccis dares torrentes & alueos aquarum. Cui intelligentię non omnino diſſonat quod habet Chalda. Paraphra. Conuerte domine captiuitatem no-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtram,ſicut conuertitur terra quando abundant fluenta aquarum tempore ſiccitatis. id eſt, quomodo bene immutatur terra, vbi poſt multam ſiccitatem aquis fuerit irrigata. ¶Verſu ſeptimo & octauo, Euntes ibant & flebant,&c. Duos hos verſus pariter iungit Hieronymus in hunc modum,Qui ambulans ibat & flebat portans ad ſeminandum ſementem , veniens veniet in exultatione portans manipulos ſuos. Sententia tamen eſt eadem.Illud verò quod Hieronymus vertit , portans ad ſeminandum ſementē.Felix aliter reddidit,Portans pretioſum ſemen,vel portās protracte ſiue de longe ſemen. Quomodo autem iuxta hanc verſionem,ſit viri iuſti ſemen pretioſum,manifeſtum eſt ex fructu quem profert fœcundiſsimum, item & quomodo de longe ſemen hoc portat. Multum enim diſtat fructus à ſemine,& longa animi expectatione opus eſt,poſt ſemen miſſum in terram , antequam conſequatur fructus eius. Alii rurſum vertunt vas ſeminis,ad hunc modum,Portantes vas ſeminis , quomodo videlicet ſolent ii qui ſeminant.

IN PSALMVM CXXVI.

v Erſu tertio & quarto,Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere,ſurgite poſtquam ſederitis, qui māducatis panem doloris.Cum dederit dilectis ſuis ſomnum. Felix ex Hebræo , Vanum eſt vobis diluculo præuenientibus ſurgere,retardantibus ſedere,comedentibus panem dolorū : ſic dabit dilectis ſuis ſomnium.Cuius lectionis hic eſt ſenſus, Vanum eſt vobis , quod mane ante lucem ſurgitis ad opus,item & quod veſpere diu reſidetis ad opus,& in profundam vſque noctem operis gratia vigilatis,ſicque panē in dolore & labore multo comeditis : totum hoc nihil poterit prodeſſe vobis, niſi adſit dominus:quantumcunque ſecundum veſtram poſsibilitatem fueritis diligentes,etiamſi ſummo mane ante lucem,quando adhuc in ſtratis molliter homines cubant,exurgatis , etiamſi ad profundam vſque noctem tarderis,ſedere in continuo opere , inſuper & ſi in maxima penuria cibi ac potus viuatis, nunquam rem facietis,nihil proficietis,non poteritis diteſcere,niſi adſit cooperator dominus, qui vobis collaboret:hoc eſt (vt paucis dicamus) quantumcunque impenderitis laboris & ſolicitudinis, abſque Deo nihil efficietis. Quod verò de hinc ſequitur, Sic dabit, vel certe dabit dilectis ſuis ſomnum, ſic intellige,Ita dominus dilectis ſuis vult dare dulcem quietem & bonam requiem,vult eos quodammodo dormientes eſſe.id eſt,ſecuros in bona confidentia,& non tanta anxietate ſolicitos. Quaſi enim ſomno ſe dat homo,quando curam omnem & ſolicitudinem(iuxta Petri conſilium) proiicit in Deum, cui nouit eſſe de ſe curam permaximam,quando (iuxta Pſalmiſtæ vocem)reuelans domino viam ſuam ſperat in eo,vt ipſe faciat:atque hoc facto in ſecuritate ſe conſtituit,ſciens quod fidelis ſit cui ſuum cōmendauit negotium,quòd non dormitabit neque dormiet,quin ſuæ commiſſum fidei cuſtodiat atque perficiat. Alii prædictam ex Hebræo lectionem intelligunt de malis,in hunc modum,Fruſtrà vos peruerſi mane ſurgitis ad perpetrandam impietatem,& veſpere in eadem demoramini,vſque ad profundā noctem,deuorantes panem & ſubſtantiam hominum pauperum & dolentium pro oppreſsione. Certe quicquid vos egeritis,tamen ſuo tempore dabit Deus ſuis electis requiem,à laboribus & moleſtiis omnibus:quemadmodum in ſancta Apocalypſi legimus,A modo iam dicit ſpiritus,vt requieſcant à laboribus ſuis. Cui intelligentiæ conſonat quod habet Parap. Chal.Propterea in vanum laboratis vos qui præuenitis mane perpetraturi rapinam,& vos qui tardatis [illegible] tis cibos miſerorum,qui laborauerunt in illis , conuenienter autem vel opportune dabit Deus dilectis ſuis ſomnum. ¶Verſu quinto,Ita filii excuſſorum.Hieronymus vertit,Filii iuuentutis . Felix , filii adoleſcentiarum.Per hos autem filios iuuentutis cōuenienter intelligimus ſanctos Apoſtolos, alioſque diſcipulos domini:quos quia in initio naſcentis Eccleſiæ ſibi Chriſtus genuit , & primitiis ſui ſpiritus regeneravit,recte iuuentutis filii appellantur,vel filii adoleſcentiæ.Teſtatur tamen Felix recte verti poſſe(vt habet noſtra lectio)filii excuſſorum. ¶Verſu vltimo, Beatus vir,qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis.In Hebræo , pro deſiderio ponitur pharetra:qui impleuit pharetrā ſuam.Implet autem ex ipſis filiis excuſſorum vel filiis iuuentutis pharetram , qui implet mentem & affectum ex illorum ſaluberrimis doctrinis,qui pectus ſuum implet illorum inſtitutione & monitis. Quod autem in noſtra lectione ſubſequitur in numero ſingulari,Non confundetur,cū loquetur inimicis ſuis in porta,id in Hebræo ſimul & in Græco per numerum pluralem effertur,hoc modo,Non confundentur cum loquentur inimicis ſuis in porta,intelligendo non confundentur neque ipſi filii excuſſorum ſiue iuuētutis, neque qui ex eis impleuerint ſuum deſiderium vel pharetram.Neque enim primi illi filii , neque illorum fideles mutatores confundentur coram inimicis,ſed illi quidē vt bene præeuntes,hi verò vt bene ſubſequentes,pariter in vitam introibunt.

1.Pet.5. Pſal.36. 1.Co.10 Pſal.120. Apoc.14.

IN PSALMVM CXXVII.

v Erſu ſecundo,Beatus es,& bene tibi erit. Chal.Parap.Prius refert ad beatitudinem ſpei in via vitæ huius,quæ eſt in gratia Dei & pacata conſcientia:poſterius autē,ad beatitudinem cęleſtis patriæ.Sic enim habet , Laborem manuum tuarum quia comediſti , bonum tibi vel beatus tu in mundo iſto,& bonum tibi vel beatus tu in mundo venturo.Hieronymus ſic vertit, Labores manuum tuarum cum comederis,beatus tu,& bene tibi erit.Quod ita intelligitur,cum eo peruenieris vt pro operibus detur tibi congrua merces,qua ſaturaberis,beatus eris,& tunc bene tibi erit,licet nunc ſecundum exteriorem afflictionem tibi videatur eſſe male. ¶Verſu tertio , Vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.Hieronymus vertit vitam fructiferam pro abundanti : & pro lateribus vertit, in penetralibus.Quę in eandem concurrunt ſententiam:quemadmodum & quod in ſequenti verſu, pro nouellis vertit germina,vbi in Græco eſt, ὡραιότητα,quod ſonat nouiter plantata ſiue nouellas plātationes.

IN PSALMVM CXXVIII.

A Erſu tertio,Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem ſuam.

v Hieronymus,Supra ceruicem meam arabant arantes,prolongauerunt ſulcum ſuum. Et in eandem ſententiam Felix,ſupra dorſum meum arauerunt arantes,protraxerunt ſulcum ſuum.Quæ lectio cum noſtra vulgata eandem habet ſententiam.Nam arare ſupra dorſum vel ceruicem iuſti,& ſulcum ad modum arantium ibi prolongare atque protrahere,quid aliud eſt, quàm graui & longua tributatione iuſtum affligere ? Atque hoc ipſum in lectione vulgata indicatur in fabricatione impiorum ſupra dorſum iuſti,& in prolongatione iniquitatis impiorum ſuper dorſum illius. ¶Verſu quarto,Dominus iuſtus concidet ceruices peccatorum.In Hebræo eſt auoth. id eſt,vincula,vel funes, vel perplexitates ſiue intricationes.Vnde Hieronymus vertit,Dominus iuſtus concidet laqueos impiorū, & Felix.Iugum vel funes impiorū. In quo ſignificatur iuſtum ab omnibus perplexitatibus atque difficultatibus,quibus inuolutus fuerit ab impiis,per Deum liberandum,& iugum illorum conterendum:quēadmodum per Eſaiam dicitur,Iugum enim oneris eus & ſceptrum exactoris eius, ſuperaſti. ¶Verſu quinto,Sicut fœnum tectorum,quod prius quàm euellatur exaruit. Hieronymus, Quod ſtatim vt viruerit areſcet,ante videlicet quàm euellatur,quod in eandē prorſus cum lectione vulgata ſententiam recidit.Felix verò etiam ad verbum nobiſcum vertit,Quod prius quàm euellatur,exaruit.Vel ſic, quod prius quàm egrediatur exaruit.hoc eſt,mox vbi exortum fuerit,incipit areſcere nullam habet ſubſiſtētiam in ſuo virore,quia humorem non habet neque terram commodam.Chald.Parap.videtur reſpicere ad ſitum loci eo quòd in eminenti loco ſitum hoc fœnum quod in tectis naſcitur, facile ſtatim vento lædatur,& ideo non ſubſiſtit. Sic enim habet , Fiant ſicut fœnum tectorum quod antequam floreſcat, irruit ventus notus,ſpiratque in illud,& ſiccatur.Ita plane in impios antequam ad perfectum & optatū florem perueniant,exurgit ventus notus,videlicet vel peſtis vel morbus,vel plaga alia , aut vt minimū graue ſenium,qui illos cogit deficere.Quod autem in ſequenti verſu dicitur,manipulos colligens , vaſet colligens in manipulos,de meſſa videlicet in brachia ſua colligens,ad faciendum & colligendū manipulos.Vnde in Hebræo eſt verbale,ſignificās aeſi dicam°,manipulator,ſicut meſſorē dicim° à metēdo.

B

IN PSALMVM CXXIX.

Erſu 4.5.& 6,Quia apud te propitiatio eſt, & propter legem tuam ſuſtinui te domine . Suſtinuit anima mea in verbo eius,ſperauit anima mea in domino.A cuſtodia matutina vſque ad noctem,ſperet Iſrael in domino. Ex Hebræo Hieronymus ſic vertit , Quia tecum eſt propitiatio, cum terribilis ſis.Suſtinui dominum,ſuſtinuit anima mea & verbum eius expectaui.Anima mea ad dominum(ſupple expectat)à vigilia matutina vſque ad vigiliam matutinam : Expectet Iſrael dominum, quia apud dominum miſericordia,&c.Cuius lectionis breuiter hanc accipe ſententiam , Quanquam ſis terribilis & metuendus,propter tuam iuſtitiam,attamen quia ſimul & miſericors es, quia etiam tecum eſt propitiatio, iccirco in patientia expectaui dominum,& in verbo promiſsionis eius ſperauit expectauit anima mea ad dominum , & perſeueranter in ſpe eius permanſit à vigilia matutina vſque ad vigiliam matutinam ſubſequentem.id eſt per diem & noctem iugiter.Felix vero aliter vertit, Quia apud te propitiatio ſiue venia eſt,vt timearis.id eſt , vt te timeant ſancto timore teque reuereantur vt pium patrem fideles tui pii filii.Alii exponunt,vt timearis:& colaris . Nam timere Hebræi pro colere vſurpant,vt Pſalmo,vbi noſtra lectio habet,Et permanebit cum ſole & ante lunam , in Hebræo eſt,Timebunt te cum ſole & vltra lunam hoc eſt,colent te fideles tui,quandiu ſol perſtabit . Atque ita ſenſus eſt,Apud te eſt indulgentia, propter quod coléris ex animo à fidelibus , vt Deus & pater pius. Nam ſi ſic iniquitates obſeruaret Deus,vt non eſſet ſimul apud eum indulgentia, nemo illum ex bono animo coleret,vt patrem,ſed potius quaſi tyrannum omnes ſeruiliter tantum metuerent. Nunc autem ipſius miſericordia nos prouocat, vt ipſum ex toto cordis affectu colamus tanquam patrem piiſsimum.Deinde,verſum ſextum vertit Felix in hūc modum,Anima mea in domino (ſupple ſperauit) vel ad dominū(ſupple clamauit vel expectauit)ſupra obſeruantes mane,obſeruātes mane.id eſt diligentius quàm ii qui ſummo mane cum omni ſolicitudine & vigilantia quippiam obſeruant:vbi replicatio ſupra obſeruantes mane obſeruantes mane,vel vehementiam indicat , vt indicetur ſupra obſeruantes valde mane:vel ſignificat vniuerſalitatem,ſuper quoſcunque obſeruantes mane.

C

D

Pſal. 147.

IN PSALMVM CXXX.

Erſu tertio & quarto,Si non humiliter ſentiebam,ſed exaltaui animam meam, Sicut ablactatus

v eſt ſuper me matre ſua,ita retributio in anima mea. Hieronymus , Si non propoſui & ſilere feci animam meam:Sicut ablactatus à matre ſua,ita ablectetur à me anima mea.Quæ lectio illam potius videtur ſpectare intelligentiam quæ in annotatione poſita eſt , vt in ſecundo verſu ſit imprecatio, qua ſibiipſi proferens Pſalmum imprecatur,vt ſi non cum humilitate ſuam animam poſuerit , & ſilere fecerit ab omni iactantia:fiat ſicut ablactatus à matre,vt ſic fiat ipſius anima ablactata . id eſt, Diuinæ conſolationis lacte priuata.Poteſt tamen ex Hebræo etiam ſic legi:Si non poſui & ſilere feci vel humiliaui animam meam:ac deinde diuiſim,Sicut eſt ablactatus matri ſuæ,vel erga matrem ſuam , verè inſtar ablactati habet mihi anima mea.In qua lectione pulchre ſenſus qui in Elucidatione poſitus eſt exprimitur.Chaldaica Paraphra.nullam ponit imprecationem:verum ſimpliciter ita habet, Si non poſui manum ad os,& tacere feci animam meam donec audiret verba legis,ſicut lactentem animam meam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN PSALMVM. CXXXI.

Versu primo, Et omnis mansuetudinis eius. Pro mansuetudine Hieronymus vertit afflictionem.
v Et omnis (inquit) afflictionis eius. Felix legit, Omnis afflictionis eius, vel humilitatis, vel mansuetudinis. Sententia in idem redit, quandoquidem mansuetudo consistit in æquanimi tolerantia passionum & afflictionum obuenientium. ¶ Versu secundo, Sicut iurauit domino. Hieronymus, Qui iurauit domino, quod clariorem habet intelligentiam. Et in versu quinto, quod nostra lectio habet, Et requiem temporibus meis, Hebræa non habent. ¶ Versu sexto, Ecce audiuimus ea in Effrata. Hieronymus legit per genus masculinii, Ecce audiuimus illum, nempe locu dominu: quo modo, quidã etiam nostram lectionem corrigi volunt. In Græco tamen est genus fœmineum αὐτὴν. id est, eam. Potestque fieri relatio ad intellectum, eam habitationem, vel requiem, vel domum domini. Pro campis autem syluæ, Hieronymus vertit, In regione saltus: Felix nobiscu tenet, in campis syluæ, Eadem enim sententia est. Chalda. Paraphra. rem explicat his verbis, Inuenimus eam in campis syluæ. Libani, loco vbi adorauerunt patres mundi: hoc est, in loco olim deserto, in monte Moria, vbi patribus aliquando fuit locus
Gene.22. orationis & sacrificii. Adorauit enim illic Abraham, & magnum illud cunctisque sæculis memorabile
2.Re.24. summæ obedientiæ sacrificium vnigeniti sui, quousque permissus fuit, perfecit: adorauit illic post etiam Dauid, vbi cessasset à plaga angelus, obtulitque sacrificium. ¶ Versu septimo, Adorabimus in loco
B vbi steterunt pedes eius. Hieronymus, Adorabimus scabellum pedum eius. id est, aream domini, quæ fuit quasi scabellum pedum eius, de quo diximus in annotationibus Psalmi 98. in versum illum, Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. ¶ Versu vndecimo, Iurauit dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum. Hieronymus, Et non reuertetur ab ea, scilicet veritate. id est, non retractabit eam, non infringet, non omittet quin perficiat. In eandem sententiam Felix, Nõ auertetur ab ea, vel non conuertetur aut reuertetur, quæ omnia idem volunt. Atque eadem esset in vulgata lectione sententia, si tantum in genere fœmineo poneretur relatiuum, pro eum, legendo eam, hoc modo, iurauit dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eam. id est, veritatem iuramento firmatam non faciet irritam & vanam, sed implebit eam. Atque hoc modo per genus fœmineum habet Græca lectio ὃν ἀθετήσει ἐν αὐτῇ. hoc est, & non reprobabit vel abiiciet vel frustrabitur eam. Veruntamen lectio habens masculinum genus, commodam habet & ipsa intelligentiam, vt in Elucidatione monstratum est. ¶ Versu decimosexto, Viduam eius benedicens benedicam. Ex Hebræo vertit Hieronymus venationem. Felix vertit, victum eius vel cibum viaticum eius benedicens benedicam. Alii vertunt, annonam. Quæ omnia facilè in eandem possunt reduci sententiam. Nam per venationem quid intelligitur, item & per cibum viaticum siue annonã, nisi cibus ille delicatus quo in sancta Ecclesia pascimur, videlicet panis vebi Dei, de quo sua benedictione tam nos copiose reficit, tam pascit abundanter in plenitudine benedictionis? Græci autem codices quidam habent χήραν, quod significat viduam: plures & vulgatiores θήραν, G
quod significat venationem. Putant autem quidam Latinos interpretes ignorantia lapsos, vt θήραν, verterint viduam. Verum id nimiæ ignorantiæ & stoliditatis fuerit incusare homines eruditos & benemeritos, præcipue ex leui tantum suspitione. Magis autem Græcorum exemplarium diuersitati imputandum est, quod viduam transtulerint, quàm illorum ignorantiæ. Quis enim vel tenuiter doctus, ignoret hanc inter χήραν & θήραν, differentiam? Latina verò exemplaria omnia constanter habent viduam, vtrunque videlicet Psalterium Romanum & Gallicanum, ipsa etiam lectio quam sequitur beatus pater Augustinus. Nam viduam prolixa expositione interpretatur. ¶ Versu penultimo, Illic producam cornu Dauid. Vulgò nostri codices habent illuc, sed conuenientius videtur, si illic legatur. Nam quid sibi vult, illuc producam vel illuc nasci faciam? Videtur ergo potius legendum, Illic producam, in quam sententiam vertit Hieronymus, Ibi oriri faciam cornu Dauid, & Felix, Illic germinare faciam vel florescere cornu Dauid. Aduerbium quoque in Græco positum ἐκεῖ, rectè illic vertitur. ¶ Versu vltimo, Su-
Apo.19. per ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. Hieronymus vertit, Super ipsum autem florebit diade-
Apoc.1. ma eius. id est, glorificabitur ipse vt rex regum & dominus dominantium, tanquam princeps regum
Philp.1. terræ, videlicet quando dabitur ei nomen quod est super omne nomen, &c.

IN PSALMVM CXXXII.

H

Versu primo, Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Hieronymus, Ec
v ce quàm iucundum & quàm decorum, habitare fratres vnà. Felix, habitare fratres etiam simul, vel in vnũ. hoc est, cohabitare fratres & vnanimes. Chalda. Paraphra. sic habet, Ecce quàm bonum & q̃ iucundum, habitare Sion & Hierusalem sicut duo in vnũ. Quod mystice posset intelligi, de vnione & communione Ecclesiarum militantis atque triumphantis. Sunt enim hæ quasi duo, & tamẽ mirabili societate couiuntur, ¶ Versu secundo, Sicut vnguentum in capite. In Hebræo est, sicut oleum illud bonum, quasi oleum insigne. Vnde vertunt Hieronymus & Felix, Sicut vnguentum optimum, vel sicut oleum optimum. ¶ Versu tertio, Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion. In Hebræo est numerus pluralis, super montes Sion, vt vertit Felix. Vel super montana Sion, vt habet Hieronymus. Vnde putant hic significari, non singulariter illum montem qui erat in Hierusalem, sed
Deut.6. vniuersa montana Iudææ. id est, terram promissionis, quæ in scripturis non semel dicitur manare lacte
Num.14. & melle: vt meritò credendum sit, rorem illum de quo hic dicitur, pinguissimum atque fœcundissimũ extitisse.

IN PSALMVM CXXXIII.

A Versu 2, Qui statis in domo domini, in atriis domus Dei nostri. Illud in atriis domus Dei nostri
v non est in Hebræo. Quod autem sequitur principium versus tertii, In noctibus, iungunt ad finem versus præcedentis: hoc modo, Qui statis in domo domini in noctibus. Ac deinde, Tollite & leuate manus vestras ad sanctum, vt vertit Hieronymus, vel ad sanctitatem, vt habet Felix. Chalda. Paraphra. hoc loco sic habet, Qui statis super custodia domus sanctuarii Dei, & laudatis in nocte, Leuate manus vestras sacerdotes super ambonem sanctum, & benedicite Deo.

IN PSALMVM CXXXIIII.

Versu tertio, Psallite nomini eius, quoniã suaue. Potest intelligi, quoniam suaue est nomen domi-
v ni, eo quòd sola domini memoria abunde reficit & iucundari facit cor hominis. Vel quoniã suaue & iucundum est, psallere nomini domini. Simile occurrit & in Psalmo 53. cum dicitur, Con- Psal.53.
fitebor nomini tuo domine, quoniam bonum est. Potest enim intelligi, Quoniam bonum est nomen tuum, vel quoniam bonum est confiteri illi, quomodo alibi dicitur, Bonum est cõfiteri domino, & psal Psal.91.
lere nomini tuo altissime. Quod autẽ in hoc loco per genus masculinum habet lectio Romana, Quoniam suauis est, nempe dominus, id non respondet lectioni Græce, quæ per neutrum genus habet καλόν, id est bonum vel suaue. Et ex Hebræo Felix vertit suaue vel iucundum: Hieronymus decens. ¶ Versu
B quarto, Israel in possessionem sibi. Hieronymus, Israel in peculium suum. Felix, In peculium vel in the sanctum suum, vel in proprietatem suam. Populum enim suum Deus quasi suum thesaurum reputat. Vnde illud est quod supra dictum fuit in Psalmum 126, Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæ- Psal.126.
reditas domini, filii merces fructus ventris. Et in Psalmum 2, Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. ¶ Versu octauo, Qui producit ventos de thesauris Psal.2.
suis. Producit accipe non vt valeat progignit, sed pro educit. Vnde in Græco est ἐξάγων, quod manifeste significat educens, & ex Hebræo Hieronymus vertit, educens. Et apud Hieremiã cap.10. similiter legi- Hiere.10.
mus, Fulgura in pluuiam facit, & educit ventum de thesauris suis. Felix dicit etiam sic verti posse, Inueniens ventum in cellariis suis, quod eandem habet sententiam. ¶ Versu sexto, Et misit signa & prodigia. Quomodo suprà diximus in versum 24 Psalmi 104, Edidit terra eorum ranas, in quibusdã libris deprauate legi, & dedit pro edidit, cum & Hebraica & Græca lectio non & dedit habeat, sed edidit: ita in propositio loco, videtur loco eius quod vulgo nostri codices habent, & misit legi debere emisit. Nam in Græco est ἐξαπέστειλε, quod manifeste sonat emisit, vel edidit. Item ex Hebræo Hieronymus, vertit emisit, non & misit. Felix simpliciter misit, absque coniunctione quæ in Hebræo non ponitur. Nihil tamen variatur in sententia, siue legas & misit, siue emisit. ¶ Versu decimoquarto, Et in seruis suis deprecabitur. Hieronymus, Et in seruos suos erit placabilis. Felix, In seruis suis consolabitur vel pœni-
C tebit eum: hoc est (vt loqui consueuit scriptura) pœnitentiam aget de malo quod in eos venire permiserat vel decreuerat, secundum ordinationem suæ sententiæ. Chalda. Paraphra. sententiam pulchre explicat, dicens, Et super vel ad seruos suos conuertetur in miserationibus suis.

IN PSALMVM CXXXV.

VErsu decimoquinto, Et excussit Pharaonem & virtutem eius in mari rubro. Potest illa excussio intelligi ex curribus in quibus vehebat Pharao cum suis principibus, ad persequendum Israelem. Nam ita legimus, Pharaonem de populi dimissione pœnitentem statim iunxisse currum. Exod.14.
Hieronymus verò pro excussit habet conuoluit: Et conuoluit Pharaonem & exercitum eius in mari rubro. Felix verò concussit vel excussit. ¶ Versu decimooctauo, Et occidit reges fortes. Hieronymus, Et occidit reges magnificos: Felix reges admirabiles vel terribiles. ¶ Versu vigesimoquinto, Qui dat escã omni carni. Pro esca in Hebræo est Iechem, quod significat panem. Vnde Hieronymus vertit, Qui dat panem omni creaturæ vel carni. Constat autem panem pro esca generaliter accipi, quomodo & aliàs frequenter in scriptura accipi solet.

IN PSALMVM CXXXVI.

Versu secundo, In salicibus, & cætera. Hieronymus super salices: Felix super salices, vel in desertis,
v aut in salicibus. Pro organis autem vertunt citharas. ¶ Versu quarto, Et qui abduxerunt nos, hymnum cantate nobis de canticis Sion. Admodũ varie hic versus ex Hebræo vertitur Hiero-
D nymi versio sic habet, Et qui affligebant nos læti canite nobis de canticis Sion, nominatiuum læti iungens cum verbo canite. Quæ lectio hunc sensum habet, Qui nos affligebant præpositi nobis, interrogauerunt nos, & dixerunt nobis, quasi illudentes, Canite læti, vel in lætitia canite nobis de canticis Siõ. Felix sic vertit, Et deridentes nos, lætitiam (supple interrogabant nos, vel postulabant à nobis) cantate nobis de cantico Sion. Ad marginem verò sic legit, Et pro vlulatu nostro. id est, lamentationib⁹ nostris lætitiam, supple interrogabant vel poscebant à nobis. Vel sic, Inimici nostri, qui scilicet deludebãt nos, lætitiam supple interrogabant nos. id est, sermonem vel carmen lætitiæ postulabant. Vel sic, Suspensis nostris. id est, instrumentis nostris musicis quæ suspensa erant, interrogabant sermonem lætitiæ. Chaldaica Paraphra. clare hanc lectionem ita explicat, Et qui rapuerunt nos, affecti lætitia dicebant, Psallite nobis cantica quæ dicebatis in Sion. ¶ Versu sexto, Obliuioni detur dextera mea. Quidam vertunt, obliuiscatur dextera mea, subaudientes artis suæ. id est, dextera mea destituatur arte defendendi, non possit vltra protegere aut defendere me, si non, & cætera. Atque huic versioni satis cõsonat lectio Psalterii Romani, quæ habet, Obliuiscatur me dextera mea. Verum nostræ versioni fauet quod Hieronymus vertit, In obliuione sit dextera mea. Felix item legit nobiscum, obliuioni detur. Intelligitur autem istum obliuioni dari à Deo, videlicet vt non vltra Deus recordetur adiutorium præbere dexteræ: hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

est,vt non amplius sit auxilio. Solet enim Dei protectio per assistentiam dexteræ significari, vt Psalmo
Psal. 120. 120,Dominus custodit te, dominus protectio tua,super manum dexteram tuam. ¶Versu octauo, E
Si non proposuero Hierusalem,in principio lætitiæ meæ. Ita per omnia nobiscum legit Hieronymus.
Felix autem sic habet,Si non extulero Hierusalem,super caput lætitiæ meæ, quod eandem habet cum
nostra lectione sententiam: hoc est, si non Hierusalem omni lætitiæ meæ præposuero. id est, si non
Hierusalem præposuero omnibus gaudiis & deliciis,quæ mihi possent in Babylone contingere, vel si
non luctum pro ciuitate Hierusalem præposuero omni gaudio & omni lætitiæ, quæ mihi possit con-
tingere,& si nõ illa semper ob oculos versabitur,videlicet vt quandocunque lætitiæ vlla occasio se ob-
tulerit,prius luctum mihi excitet memoria. Hierusalem,adeò miserè destituæ,quam lætari incipiã, quo
videlicet tali modo temperata lætitia,modum nõ excedat neque alia sit quàm exulem & captiuum de-
ceat. Quam rem nos quoque in desiderio patriæ cælestis imitari non foret inutile, videlicet vt in qua-
libet occasione lætitiæ occurrente, prius nostræ captiuitatis in qua nunc degimus miseriam ponamus
ob oculos,quàm lætitiæ dedamus nosmetipsos:vt hoc modo admixtione doloris velut misceatur ac te-
peretur nostrum gaudium,ne fiat gaudium effusum,& crassius quàm exulem & captiuitatis filium de-
ceat. ¶Versu decimo,Exinanite,exinanite vsque ad fundamentum in ea. Hieronymus Euacuate vs-
que ad fundamentum eius. Felix,Exinanite,exinanite,exinanite,vel euacuate euacuate, vel deuastate, deuastate,
vsque ad fundamentum in ea. Omnia enim hæc idem sunt. In eo verò quod sequitur, Filia Babylonis F
misera,Hieronymus pro misera ponit deuastata,sub audiendo erit vel fiet. Felix,misera, deuastata vel
depopulata. Quidam Babylonem ponunt casu vocatiuo, & vastationis,vel miseriæ casu genitiuo, ad
hunc modum, O Babylon, filia vastationis vel desolationis secundum eum modum loquendi quo in
scripturis dicuntur filii mortis vel damnationis,qui morti addicti vel destinati sunt.

IN PSALMVM CXXXVII.

Versu primo, Quoniam audisti omnia verba oris mei. Totum hoc in Hebræo prorsus non legi-
v tur,sed principium versus sequentis cum initio Psalmi continuatur, ad hunc modum, Confite-
bor tibi domine in toto corde meo, in conspectu angelorum vel deorum vel iudicum aut ma-
gnatum,psallam tibi. In Græco habetur quidem hæc oratio, sed non in eodem loco quo in nostris co-
dicibus ponitur. Habent enim Græci libri hunc ordinem,Confitebor tibi domine in toto corde, & in
conspectu angelorum psallam tibi: Quoniam audisti omnia verba oris mei, adorabo ad templum san-
ctum tuum,&c. ¶Versu tertio,quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum. In vulgata
Psal.18. hac lectione videtur singularis numerus positus pro plurali,omne pro omnia,in hunc sensum, Magnifi
casti nomen sanctum tuũ super omnia,iuxta quod dicitur in Psalmo octauo, Domine dominus noster,
quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. In Hebræo autem habetur, Magnificasti super o-
mne nomen tuum eloquium tuum,quomodo vertunt Hieronymus ac Felix. Quod ita potest intelligi,
Magnificasti verbum tuum Euangelicæ prædicationis & extulisti super omne nomen tuum, quoniam G
videlicet ante illud verbum mundo missum,vocabaris tantũ Deus Israel,Deus Abraham, Deus Isaac,
Deus Iacob,defensor & pastor Israel. Verum [illegible] non in Iudæa tantum voluisti latere,sed
per vniuersum orbem terrarum fecisti diuulgari. Chalda. Paraphra. habet,Magnificasti super omne no
men tuum verba laudis tuæ. id est, verba tuæ laudis nullis tuis nominibus valent comprehendi,nullum
tibi nomen est quo tua laus atque celsitudo penitus explicari possit. Quidam putant in hac oratione es
se hyperbaton,sicque in Hebræo eam esse iungendam,Magnificasti nomen tuum,super vel propter o-
mne verbum tuum. hoc est,nomen tuum vehementer magnificasti & laude dignum commendasti, ex
eo quod quicquid vnquam promisisti,fideliter adimpleas. Atque ita dicit Felix verti posse, Magnifica-
sti super omne eloquium tuum nomen tuum,modo super loco propter accipiatur. ¶Versu vltimo,
Dominus retribuet pro me. In Hebræo,Dominus operabitur pro me,vt vertit Hieronymus: vel do-
minus perficiet,finiet vel consummabit pro me,vt Felix. In vltima autem parte,Opera manuum tuarũ
ne despicias,Hieronymus habet,Ne dimittas. id est,ne patiaris perdi,ne perire sinas. Felix,Ne dimittas
vel ne relaxes. id est,ne dissoluas,aut diffluere sinas.

IN PSALMVM CXXXVIII.

Versu secundo, Intellexisti cogitationes meas de longe. Hieronymus, Intellexisti malum meum
v de longe,quod potest intelligi actiue,malum quod feci,vel passiue, quod pertuli. Felix in textu H
nobiscum legit,cogitationem. Verum ad marginem ponit multiplicem versionem. Vel sic,Intel-
lexisti malum meum, actiue vel passiue. Aliter, Intellexisti vt consociares me. id est coniungeres me:
vel intellexisti socium meum, vel amicum meum: hoc est, non me solum cognouisti, verum etiam
quicquid ad me attinet & quicquid mihi est coniunctum, aut tu nosti cum quibus sit vita mea & cum
qualibus conuersatio mea. Vel sic, Amicum meum & socium meum tu à longe optime nosti,cum nul-
lam videaris cum illo familiarem conuersationem ducere, longe etiam melius me, qui tamen illi per-
petuo conuiuio familiariter, & illo sum assiduus, ac iam fere modium salis (quod dici solet) cum eo
absumpsi:etiam post tam longam tanque familiarem conuersationem, tu illum nostri melius ac magis
intime quàm ego illum nouerim, & melius cognoscis quo erga me sit animo, cum ego id certo non
sciam & falli possim, quantumuis exterioribus indiciis amicitiam erga me testetur. Nemo enim filiũ
est, qui omnino certum & exploratum habeat patris animum atque econtrario: neque vllius ma-
tus suæ coniugis habet certum animum,cum subinde auditum sit,& à parentibus filios,& à filiis parẽ
tes,ab vxoribus maritos,à maritis vxores,variis modis fuisse interfectos. ¶Versu eodem,Semitã meã
& funiculum meum inuestigasti. Hieronymus,Semitam meam & accubitionem meam euẽtilasti Felix,

A Semitam meam & accubitum meum circundedisti. De quibus diximus in annotationibus principali-
bus. Felix verò dicit etiam sic verti posse, Semitam meam & quadratum meum,vel quadrum vel qua-
drangulum meum euentilasti vel dispersisti. Quod ego quidem puto(iuxta sententiam Elucidationis)
apte posse exponi de hominis intentione,intelligendo per quadratum gnomonem,vel instrumenũ quo
examinantur lapides,an recte quadrati sint, quomodo per funiculũ muri & parietes in ædificio,an absq;
que curuitate surgant. Hominis autem intentio eadem ratione & funiculus & gnomo vel quadratum,
id est instrumentum ad quadrandum potest appellari. Ipse verò sic exponit, Semitam quam feci per o-
mnes quatuor partes mundi,vel omnes quatuor partes mei,inuestigasti. ¶Versu tertio, Quia non est
sermo in lingua mea. In Græcis exemplaribus nunc legimus pro sermone δόλος,quomodo etiam habet
lectio Romani Psalterii, Non est dolus in lingua mea. Verum id ex corruptione videtur esse, videlicet
pro λόγος deprauate scriptum δόλος:id est,pro sermone dolus. Id ex Hebræo fit euidens. Cæterũ ex He
braica lectione hæc pars tertii versus continuanda erit cum principio quarti versus sequentis, in hunc
modum, Quia nõ est eloquium in lingua mea,ecce domine nosti omnia. Sic enim vertit Hieronymus.
Neque minus clare Felix, Quoniam non est sermo in lingua mea,ecce domine tu cognouisti totum ip
sum:quod sic exponit, Nondum fuit sermo in lingua mea, & tu domine cognouisti totũ ipsum sermo-
nem:vel sic,Non est sermo in lingua mea,quem tu non cognoueris. Vel sic,Quanuis non est sermo in
B lingua mea,attamen tu cognouisti omnia quæ cogito,omnes cogitationes cordis mei. Cui consonat Pa
raph. Chald. quæ sic habet,Et cum non est verbum in lingua mea,ecce Deus tu nosti cogitationes cor
dis mei omnes. Deinde pro eo quod nos habemus, Nouissima & antiqua tu formasti me, ex Hebræo
longe à vulgata lectione diuersa sententia legimus,Retro & ante formasti me:id est,posteriora & ante-
riora mea:hoc est,totum me,quantus quãtus sum. Ita enim vulgo vbi significare volumus nos rem ex-
acte perspexisse & probe cognoscere,dicimus nos rem eiusmodi ante & retro perspexisse:id est,quæcun
que sunt in re eiusmodi. ¶Versu 8,Si sumpsero pennas meas diluculo &c. Felix,Assumam pennas au
roræ. Quod simpliciter intelligi potest, Si assumpsero pennas ad volandũ admodum diluculo in auro-
ra,iuxta sententiam vulgatæ lectionis. Aliqui comparationem putant fieri à sole in aurora,qui mox vbi
oriri cœperit,iactu celerrimo radios longissimos proiicit versus Occidentem,supra mare,quod ad Oc-
cidentem est, quoniam illic mare dicitur occidere, propter quod etiam Poetæ cũ occasum solis volunt
significare,ipsum se condere dicunt in Oceano. Vult ergo significare Propheta, Si ita celeriter possem
auolare,quomodo celerrime sol in aurora oriens spargit versus Occidentem longissimos radios,sicque
in vltimis maris,in vltimo Occidentis facerem mihi habitationem,etiam illic te inuenirem, & tu me il
lic regeres atque custodires. ¶Versu nono, Etenim illuc manus tua deducet me. Potest intelligi illuc,ad
illum locum,ad hoc extremum maris deducet me manus tua, sine cuius ductu impossibile me foret il-
luc pertingere. Vel sic,Manus tua illuc me deducet, illuc mihi dux erit & conseruatrix: vt quod sequi-
C tur,Et tenebit me dextera tua,præcedens explicet. Cui consonat quod vertit Felix,Etiam illuc manus
tua diriget me,vel manu tua diriges me. ¶Versu decimotertio,Confitebor tibi,quoniam terribiliter
magnificatus es. Hieronymus,Confitebor tibi,quoniam terribiliter magnificasti me. Felix,Confitebor
tibi,quoniam terribiliter & mirifice formatus sum: vel ita, Quoniã terribilibus segregatus sum: id est,
terribilibus operationibus segregatus sum,& formatus sum à te,vel occulte [illegible] te. In eo au-
tem quod sequitur,Mirabilia opera tua, & anima mea [illegible] nimis, quidam vltimo loco positum
adverbium nimis,iungunt cum nomine mirabilia,ad hunc modum, Opera tua sunt nimis mirabilia,&
anima mea cognoscet,vel contemplabitur ea. Cuius simile diximus in versum primum Psalmi quadra-
gesimiquinti, Deus refugium nostrum & virtus,adiutor in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis. Psal.45.
Diximus enim,nimis,construi cum adiutor,hoc sensu,valde adiutor:id est,adiutor potens ac validus.
¶Versu decimoquarto,Non est occultatum os meum à te,quod fecisti in occulto. Hieronymus,Non
sunt operta ossa mea à te,quibus factus sum in occulto:id est,quibus formatus sum in abscondito ma-
terni vteri,vel in occulto,in operimento carnis & pellis. Felix,Non est occultatum os meum à te,quo-
niam factus sum in occulto:hoc est,quanuis in occulto factus sum in secreto materni vteri,attamen ossa
mea non sunt tibi incognita. Quidam os pro fortitudine accipiunt,quæ est in ossibus maxima, in hũc
sensum,Non erat tibi occultata fortitudo mea,cũ essem in abscondito:quasi dicat,tu nosti,quàm fue-
rim nullius virtutis,cũ in vtero materno tuis manibus primũ formari inciperẽ. ¶Versu eodẽ,Et sub-
D stantia mea in inferioribus terræ. Dictio quę hic in Hebræo ponitur pro substãtia à verbo rakã descen
dit,quod(teste Reuchlinio)significat acu pinxit,imaginibus intexuit,polymitauit,& (si dicere liceret)
texipinxit. hinc illud quod Hieronymus hoc loco vertit, Imaginatus sum in nouissimis terræ,idẽ putat
esse,q; contextus sum in inferioribus terræ. i. in matrice. Valet enim imaginatus sum acsi dicã,secũdũ va
rias imagines & varios colores pulchra diuersitate artificiose factus sum,quomodo pannus lineus pul-
chre solet acu pingi,aut quomodo aulea atque tapeta(quę vocant)diuersarũ imaginũ & diuersorũ co-
lorum varietate solent artificiose contexi. Significatur hoc loquendi schemate, inexplicabile imõ incõ-
prehensibile artificiũ,quo hoīs corpus tã pulchra varietate,tam mirabiliter componitur ex tam diuer-
sarum rationum membris:quemadmodũ vestis phrygianica ex nimiũ diuersis coloribus aptissime ta-
men distributis artificiose contexitur. Hinc quidã verterunt, Ingeniosissime contextus sum:alii,acu pi-
ctus sum:alii,phrygianicis imaginibus formatus sum vel contextus. Ad idẽ hoc verbũ spectat dictio il-
la quæ in Psal. est 44. pro varietatibus cum dicitur de sponsa,q; sit circumamicta varietatibus,de quo Psal. 44.
suo loco dictum inuenies. ¶Ver. 15, Imperfectum meũ viderũt oculi tui. In Hebræo est galmi,quod si-
gnificat rudẽ fœtũ meũ, quod vulgo solent naturales embrionẽ appellare, cũ videlicet nondũ fœtus in
materno vtero oĩbus suis mẽbris,& forma vltima fuerit absolutus,sed impolitus adhuc est tẽporis suę

Universidad de Deusto
Biblioteca

cessu per virtutem generatiuam perficiendus. De hoc dictum est plenius in annotationibus priori bus. Quod autem sequitur, Et in libro tuo omnes scribentur, Felix vertit per genus neutrum, hoc modo, Et in libro tuo omnia illa scribentur, quod exponunt de membris corporis, hoc modo. Omnia illa membra corporis in libro tuo scribentur, omnia illa mẽbra quibus informe illud corpus perfieris, scribentur in libro tuo, ita vt (iuxta domini verbum) etiam capilli capitis omnes numerentur, nec posit vel vnus ex eis perire. Atque in hunc sensum quod continuò sequitur, Dies formabuntur, & nemo in eis, ita vertit Pote. Per dies formabuntur, & nullum ex eis: hoc est, formabuntur membra illa temporis successu, & non erat vnum ex eis tunc temporis cum adhuc essem informis massa in matris vtero. Iuxta quam sẽtentiam, quidam Paraphrastes sic vertit, Cum informis essem fœtus, videbas me: cuncta membra, quæ per dies formata sunt, velut in libro habebas descripta, cum adhuc ne vnum quidem extaret. Hieronymus verò, quantum ad partem priorem vertit vt habet nostra lectio, In libro tuo omnes scribentur. Quod autem sequitur, Dies formabuntur, & nemo in eis, ita reddidit, Dies formati sunt, & nõ est vna in eis. Cuius lectionis sententia in annotationibus prioribus assignata est. Alii verò sic exponunt, Dies formabuntur, & dabuntur nobis, quibus viuemus super terram, & non vna in eis supple assignata est ad nostrum arbitrium, sed statuta vitæ periodus à Deo peragi debet, & non potest præteriri.

Luc.12.

¶ Versu decimosexto, Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, &c. Hieronymus, Mihi autem quàm honorabiles facti sunt amici tui Deus, quàm fortes pauperes eorum: hoc est, Quàm sunt validi, constantes, & robusti, ad perferẽdum omnia, verum illi pauperes spiritu inter amicos Dei. Quàm F

Philip.4. enim fortis erat ille ex amicis Dei pauper, qui cum nihil haberet, confidenter iactabat omnia se possidere, & multos locupletare, qui cum in penuria viueret, clamabat omnia se habere, & abundare, omnia

Roma.5. quoque posse in eo qui ipsum confortabat, qui etiam in tribulationibus gaudebat, & pro infirmitati-

2.Cor.12 bus suis libẽter gloriabatur: qui clamabat, neque morte, neque vita, neque vlla omnino creatura se pos-

Rom.8. se separari à charitate Dei. & alia huiusmodi permulta magnæ fortitudinis testimonia. Quantum verò ad priorem partem, potest ex Hebræo etiam sic verti, Mihi autem quàm fuerunt precioſæ cogitationes tuæ Deus. Nam dictio Hebraica hîc posita reim, ambigua est, ad significandum cogitationes vel amicos: propter quod, in versu secundo præsentis Psalmi, vbi eadem dictio ponitur, diximus verti posse, Intellexisti cogitationem meam, vel amicum meum. Huius autem lectionis sensus erit, O Deus, cogitationes tuæ istæ quibus tu sic cogitas, & sic agis cum genere hominum, quàm sunt precioſæ, quàm sunt stupendæ, quantisque laudibus dignæ celebrari? Priori tamen versioni aperte fauet Chaldaica Paraphrasis, quæ sic habet, Mihi autem quàm honorabiles sunt qui amãt te iusti, Deus: & quàm validi sunt principes eorum? Et quod sequitur, aliter quoque quàm Hieronymus vertit, legi potest. Nam Felicis versio sic habet, Quàm multiplicati sunt principes eorum, nempe amicorum Dei: vel, Quàm confortati sunt: id est, quàm fortes facti sunt. Vel sic, Quàm corroborata sunt capita eorum. Quæ lectio se-

Psal.44. cundum sententiam satis cum Hieronymiana conuenit. Nam principes isti multiplicati, vel capita con G

Psal.40. fortata amicorum Dei, sunt fortes illi pauperes quos constituit Deus super omnem terram, & quos tan quam fortes Deos vehementer eleuauit, vt in aliis Psalmis scribitur. Quidam vertunt summas pro principibus vel capitibus, in hunc modum, Quàm præualuerunt, vel quàm ingentes factæ sunt summæ rum, nempe cogitationum, vt (quomodo sequitur) dinumerare non possint. Aut, Quàm multę summę eorum, nempe amicorũ Dei. i. quantæ *multitudines* eorũ, vt dinumerare non possint. Nam lectio Hebraica ambigua est, licetque vertere per genus masculinũ siue fœmineũ, vti videbitur cõmodius. Quidam partẽ posteriorẽ sic vertunt, Quàm difficilis est cõputatio earũ cogitationũ, vel eorũ amicorũ ob nimiã multitudinẽ. Diuersitas omnis ex hoc procedit, quòd dictio Hebraica hoc in loco posita rosſ. p aleph in medio, plura significat. Proprie enim caput significat, transumptiue cacumen cuiuslibet rei, principẽ, vel summũ, vel primũ & supremũ. Inde summi principes & capitanei denominantur. Inuenitur etiam

Exod.30 & summã significare, vt Exodi 30, Cũ acceperis summã filiorũ Israel. Atque ex hac vocis ambiguitate procedit translationũ suprà posita diuersitas. ¶ Versu 17, Exurrexi, & adhuc sum tecũ. De resurrectione futura post mortẽ hoc exponit Para. Chal. quę sic habet, Resurgã in mundo venturo, & adhuc sum tecũ. ¶ Versu 19, Quia dicitis ĩ cogitatione, accipiẽt in vanitate ciuitates suas. Lõge aliter est in Hebræo. Hieronymus quidem sic vertit, Quia contradicent tibi scelerate, eleuati sunt frustrà aduersarii tui, hoc est, inimici tui in scelere & impietate sua contradicent, repugnabuntque tibi, & erunt inobedientes: ipsi frustrà eleuati sunt, absque vtilitate prepositi sunt aliis: quod tamen non rarò contingere solet, vt mali H præsint bonis. Secundum quam expositionem hæc lectio facile poterit cũ nostra vulgata concordari, id quod conferenti facile fiet manifestũ. Potest & aliter intelligi hæc Hieronymi versio: frustrà & vanè contra te eleuati sunt per superbiam vt tibi cõtradicant, cũ nullã habeant causam sese contra te eleuandi, imò omnem potius causam habeant sese humiliandi sub manu tua, tibique humiliter obediẽdi. Vel

Luc.12. frustrà eleuati sunt contra te & amicos tuos, quia præualere nõ poterunt, neque tibi, neque tuis amicis: quoniam postquam corpus occiderint, non habent quid faciant. Ponit Felix & alias plures versiones, in textu tamen non ponens nisi quod vertit Hieronymus. Quantum autem ad secundam partem, dicit recte verti posse vt habet nostra lectio, Accipient inuanum ciuitates tuas. ¶ Versu vltimo, Et vide, si via iniquitatis in me est. Hieronymus pro via iniquitatis vertit viã doli, Felix viam afflictionis vel contristationis vel contristantem: id est, efficientem dolorem vel afflictionem. Hæc autem est via impietatis, quæ perducit ad dolorem æternũ. Verti etiam potest, via rebellionis vel inobediẽtię. Nomen enim quod in Hebræo ponitur, venit à verbo atzab, quod significat sollicitauit, contendit, contristauit, afflixit, irritauit, rebellauit, ad iracundiam prouocauit, perturbauit, ærumnis affecit. Vnde nomen hoc loco positum, significat contentionem, contristationem, afflictionem, rebellionem, irritationem, per

A turbationem, & huiusmodi. Quod autem in secunda parte dicitur, Deduc me in via ęterna, Hieronymus ita legit nobiscũ. Felix verò, Deduc me per viam sæculi, quod potest intelligi per viam huius mundi, vel sic per viam rectorum: id est, iustorum qui sunt in hoc mundo: quemadmodum habet Paraphrasis Chal. In via rectorum mundi. Potest & sic verti, Deduc me per viam in æternum. Quidam hanc orationem accipiunt per modum sibi imprecantis malum, vt deduci in viam sæculi vel mundi sit interfici, & ire viam mundi sit mori: quemadmodũ ire viam vniuersæ carnis, appellamus mori. Et iuxta hanc expositionem sic intelligunt. Vide, si in me est via iniquitatis, quod si inueneris, interfice me. Non enim sum mihi doli conscius. Verum huic sensui obsistit addita coniunctio (&) ante deduc, quæ imprecationem talem non bene patitur.

IN PSALMVM CXXXIX.

V Ersu 5, Qui cogitauerũt supplantare gressus meos. Felix ait verti posse, Qui cogitauerũt propellere plantas meas: quod eundẽ sensum habet, cogitauerunt impellere pedes meos vel planitas meas ad lapsum. ¶ Versu 6, Iuxta iter scandalum posuerunt mihi. Hieronymus, Iuxta semitam offendiculum posuerunt mihi. Felix, Iuxta semitam tendiculas vel offendicula posuerunt mihi. Sensum eundem cum nostra lectione explicant. ¶ Versu 8, Obumbrasti super caput meum in die belli. Clarius Hieronymus, Protexisti caput meum in die belli. Verti etiam potest ad verbum, in die armoB rum: hoc est, in die quando erant sumendaarma, quod proculdubio est in die belli & oppugnationis: cum videlicet te oppugnauerint tui aduersarii. Hoc autem tempus belli, quanquam generaliter loquendo totum sit tempus vitæ huius (iuxta dictum beati Iob, Militia est vita hominis super terram) speciaIob.7. liter tamen quædam sunt belli tempora, quando plus solito diuina permissione oppugnamur: quo tempore solet nobis Deus super caput obumbrare, qui est adiutor in opportunitatibus. ¶ Versu 9, Ne tra Psal.9. das me domine à desiderio meo peccatori, cogitauerunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltentur. In Elucidatione indicauimus, hîc poni loco contra vel præter, vt sit sensus, præter & contra desiderium meũ. Totũ autem hũc versum sic vertit Hieronymus, Ne des domine desideria impii scelera eius ne effundantur, & eleuentur. Cuius lectionis hic est sensus, Non concedas, non sinas impleri desideria impiorum, videlicet scelera eorũ, & impias cogitationes, quas cogitauerant contra bonos, ne ipsi effundantur lætitia, & exaltentur atque glorientur, si eos prævalere contigerit. Felix aliquanto clarius sic vertit, Ne perficias domine desideria impii cogitationem eius ne consummes, exaltabuntur: id est, alioquin exaltabuntur, si tu illorũ desideria & cogitationes consummares ipsi eleuarentur superbe. Dicit etiam sic posse verti, Capistrum eius (impii) ne abstrahas, auferas vel educas. Quod secundum similitudinem bestiarum debet intelligi, quorũ ora, ne noceant, obstruuntur capistris. Nam ita etiam dominus Deus, dum impios dęmones & homines coercet, ne omnem malitiam quam vellent exercere possint in pios,

C quasi capistro os illis obstruit, obuoluit, atque concludit vt mordere: id est, nocere non valeant. Iustus ergo feritatem impiorũ, si relaxarentur, metuens, hoc ab eo postulat, vt non abstrahat Deus capistrum impii, sed capistratum illum relinquat, vt non possit prævalere. ¶ Versu 10, Caput circuitus eorum, labor labiorũ ipsorũ operiet eos. Hieronymus, Amaritudo coniuiiorũ, labor labiorũ eorum operiet eos. Quod ita potest exponi, Praua doctrina & dogmatũ peruersorũ adinuentio, quam bonis impii proponunt, quasi conuiuia splendida, sed quouis felle & absinthio amariora, nempe labor labiorũ ipsorũ, videlicet dogmata peruersa, in quibus disseminandis laborant, & quæ per labia sua proloquũtur, operiet eos confusione æterna. Felix aliter vertit, Principem circundantiũ me, afflictio labiorũ eius operiet illũ: id est, eũ qui est caput & princeps, & quasi dux inimicorũ meorũ, hunc vnà cũ suis opprimet labor labiorum ipsius, hic ex verbis suis dolosis dãnationẽ recipiet. Ad quam sententiã reduci posset lectio nostra vulgata, si caput acciperemus in casu accusatiuo, pro principe vel præcipuo, ipsum verò circuitum pro multitudine impiorũ circũdantiũ. Esset enim hic sensus, Ipsum qui est caput & princeps inter eos qui nunc ad nocendũ me circuiunt, hunc vnà cum suis operiet labor labiorum ipsorũ. ¶ Versu 11, Cadent super eos carbones, in ignẽ deicies eos, in miseriis non subsistẽt. Quidã aliter hunc versum distinguunt, hoc modo, Cadent super eos carbones in ignitid est, carbones ignis vel igniti, deicies eos in miseriis: ac deinde, non subsistent: id est, non stabunt cum beatis, non resurgent ad gloriã, sed tollentur ne videant gloriã Dei, & piicientur in tenebras exteriores. Vtraque distinctio bonã habet intelligentiam.

D Hieronymus verò ex Hebræo sic vertit, Cadent super eos carbones ignis, deicies eos in foueas, vt non consurgant: id est, vt nunq̃ inde queant exurgere, vt nunq̃ possint inde emergere. Chal. autẽ Paraph. nostram lectionem pulchre explicat, his verbis, Cadent super illos carbones de cælo, in ignẽ & in gehennam præcipitabis eos, & in foueas illaqueationis, vt non resurgant ad vitam æternam. ¶ Versu 12, Virum iniustũ mala capient in interitu. In Græco est verbum θηρεύσει, quod significat venari: ppter quod, hic est sensus, Virum iniquum mala venabuntur, vel quasi venatione capient in interitu, vel mala venationem instituent contra impium, aut sicut venando persequentur impium ad interitum, videlicet eum iugiter insequendo & impellendo, donec detrudant in interitum ignis æterni. Et eadem hæc sententia in Hebræo indicatur. Vnde Chal. Paraph. hanc venationem sic exprimit, Virum prauum & malignum venabitur angelus mortis, & detrudet in gehennam.

IN PSALMVM CXL.

V Ersu 2, Dirigatur oratio mea, &c. Pulchre hũc locũ explanat lectio Chaldęæ Para. Dirigatur domĩe oratio mea sicut suffimẽtũ aromaticũ corã te, eleuatio manuũ mearũ in oratione sicut mun° suaue vel oblatio suauis, quę offertur ĩ vespere. ¶ Ver. 3, Pone domĩe custodiã ori meo, & ostiũ circunstantiæ labiis meis. Felix, Pone domine custodiã ori meo, custodiã super ostiũ labiorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

meorum:quod eandem habet cum noſtra lectione ſententiam. Id enim eſt poni labiis oſtiũ circunſtantię,quòd poni cuſtodiam ſuper oſtium labiorum. Vtrunque nõ aliud ſignificat quàm linguę refrenationem,& labiorum cuſtodiam,vt nihil eloquatur lingua,nihil egrediatur labia,quod non deceat egredi per os iuſti. Verti etiam poteſt,Pone cuſtodiam ſuper eleuationem labiorũ meorum, quod ſimpliciter in ſententiam iam expoſitam poteſt accipi,Pone cuſtodiam ſuper apertione labiorum:vel vt ſignificetur cuſtodia ſuper exaltatione labiorum:hoc eſt,pręſeruatio à verbis ſuperbię. Tunc enim modo quodam eleuantur labia cum ſuperba loquuntur. Beatus autem Hieronymus neque oſtium vertit neque eleuationem,ſed paupertatem. Serua(inquit)paupertatem labiorum meorum: hoc eſt, cuſtodi labia mea in paucitate & raritate ſermonis,vt non ſint ad effutiendum quælibet nimiũ facilia. Nam in multiloquio
Iacobi.1. (vt ſapiens ait)non deeſt peccatum. Et Iacobus apoſtolus docet,tardos debere nos eſſe ad loquendum, ſicut & ad iraſcendum. Prouenit autem diuerſitas iſta ex æquiuocatione nominis Hebraici dal,quod ſi accipiatur pro deleh per ſex pũcta,vt per apocopẽ vltima abſumpta litera, & punctis ſex in vnũ patha cõmutatis,ſignificat oſtium,vt vertit Felix. Si autem dal accipiatur vt deſcendens à verbo dalah,quod ſignificat eleuauit,ſuſtulit,eleuationem ſignificat. Significat eadem dictio dal,hominem pauperem,miſerum,inopem,tenuem,& quaſi exhauſtum:quam ſignificationem inſequutus eſt Hieronymus. ¶Ver. 4,Non declines cor meum in verba malitię,ad excuſandas excuſationes in peccatis, Cũ hominibus operantibus iniquitatem,& non cõmunicabo cum electis eorum. Hieronymus,Non declines cor meum in verbum malum,voluere cogitationes impias cũ viris operãtibus,neque comedere in deliciis eorum. Quæ lectio per ſe facilem habet intelligentiam. Comedere autem in deliciis impiorũ,intelligimus frui eiſdem quibus impii voluptatibus. ¶Verſu 6,Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Hieronymus pro oleo peccatoris,vertit oleum amaritudinis. Oleum(inquit)amaritudinis non impinguet caput meum. Idem autem eſt quod ille oleum amaritudinis, & noſtra lectio oleũ peccatoris appellat. Blanda enim adulatio,qua peccatores ſolẽt(potiſsimum principibus atque magnatibus)adblandiri, verè amaritudinis oleum eſt,quouis felle amarius,& quouis peius toxico,quo ſubuertuntur corda hominum. Felix autem totum hunc verſum lõge aliter vertit,in hunc modum, Percutiet me iuſtus miſericordia,& redarguet me,oleum capitis non prohibebit caput meum. Quod ſic intelligitur,Si me percuſſerit iuſtus, erit hoc mihi benignitas,erit beneficium, erit miſericordia talis percuſsio qua verberat charitas:& ſi me redarguerit,erit hoc mihi oleum capitis,quaſi oleum boni odoris ſuper caput:ita ſcilicet me refocillabit,& vires mihi reſtaurabit,atque ideo caput meum nõ prohibebit tale oleum,ob hoc quia tam vtile eſt corripi à iuſto,nolo fugere correptionem iuſtorum,nolo caput ſubtrahere,ſed libenter volo ſuſcipere. Pro oleo autem capitis,verti poteſt oleum primum,præcipuũ, excellens,vel eximiũ: & ſignificabitur correptio viri iuſti eſſe quaſi vnguentum precioſiſsimum. Cauſa autem huius diuerſitatis,vt Hieronymus vertat oleum amaritudinis,Felix oleum capitis:alii,oleum primum, ex æquiuocatione eſt dictionis Hebraicæ roſſ,per aleph in medio. Significat enim caput,vnde tranſumitur ad ſignificandum primum,ſummum,præcipuum,eximium. Eſt & aliud eius ſignificatum,fel,amaritudo,toxicum,quam ſequitur Hieronymus. Idem & in Pſalmi præcedentis verſu 10. vſuuenit, vbi nos habemus caput circuitus,nam Felix principem vel præcipuum [illegible] oſtendimus. Pro illo quoque, Non *impinguet* caput meum, quod habet cum noſtra lectione Hieronymus:& quod Felix vertit,Non prohibebit caput meum:verti etiam poteſt, Nõ franget vel conteret caput meum:eſtque ſenſus,Oleum illud corruptionis iuſti non mihi caput conteret,non malum erit mihi aut inſalubre,imò potius confortabit,& reparabit mihi vires. ¶Verſu 7,Abſorpti ſunt iuncti petræ iudices eorum. Id ex Hebræo vertit ferè iuxta modum noſtræ lectionis Hieronymus, Sublati ſunt iuxta petram iudices eorum. Felix autem in textu ſic habet, Diſtrahantur ſuper acumina lapidum iudices eorum. Quibus verbis quidam per figuram dicunt optari,vt principes errorũ ſuper loca ſaxoſa diſtrahantur,& quaſi ſcindantur acuris petris:id eſt,crudeli ſupplicio intereant,vt illis iuſto ſupplicio peremptis,ſimpliciores quos illi in ſeductione tenebant,verba veritatis audiant,quæ ſunt potentia. Quã ſententiam clarius alii ſic exprimunt,Præcipitẽtur in locis petræ,vel in locis ſaxoſis:id eſt,in rupibus principes eorum. ¶Verſu vltimo,Cadent in retiaculo eius peccatores:ſingulariter ſum ego,donec tranſeã. Secus in Hebræo legitur. Nam Hieronymus ſic vertit,Incident in rete eius (nempe diaboli,qui eſt malorum caput:vel in rete impietatis)impii ſimul:id eſt,impiorum vniuerſitas,vt nec vnus rete illud mortis effugiat:ac deinde ſeparatim adiicit, Ego autem tranſibo:id eſt,ego euadã rete illud impiorũ,tranſ-
Pſal.123. ibo de vita hac mortali ad vitam nunquam intermorituram:quemadmodum in alio Pſalmo dicitur,Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium: Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Felix aliquanto obſcurius,ſed in eandem penitus ſententiam,ſic legit,Cadent in retia eius impii ſimul, donec ego tranſeam. Vel ſic, Ego inæternum tranſibo, vel ego donec tranſeam. Quidam verò dictionem iachad(quæ ſignificat ſimul)iungunt cum ſequentibus,& alteram dictionẽ ad per am,quæ ſignificat vſque:vel donec,accipiunt pro ſemper:quemadmodum nõ eſt inconſuetum vſque pro ſemper accipere,vertuntque in hunc modum,Cadent in rete eius peccatores:ac deinde, Simul ego vſque tranſibo:id eſt,perpetuò effugiam illa ſcilicet peccatorum retia. Chal. Paraph. ſic habet,Singularis ſum ego donec tempus tranſeat.

IN PSALMVM CXLI.

¶Verſu 5,Conſiderabam ad dexterã,& videbã,& non erat qui cognoſceret me. Hiero. & Felix p imperatiuũ verſũ,hoc modo,Reſpice ad dexterã,& vide,quia nõ ſit qui cognoſcat me. Vbi domino,ponit ſuã derelictionẽ:quaſi dicat,En tu vides,qp prẽter te nemo adſit mihi in auxiliũ,neq; (vt in ſequen-

A ti verſu dicitur)patet mihi fuga,vt fugiendo me ſaluẽ: ꝓpter quod,ad te ſolũ me potentẽ liberare clamo pro auxilio. ¶Verſu 10,Educ de cuſtodia animam meam. Quod in Hebræo ponitur vocabulum pro cuſtodia,deſcendit à verbo ſagar, quod ſignificat clauſit. Vnde nomen illud clauſuram ſignificat, vel carcerem aut locũ cuſtodiæ,in quo quis concluditur quaſi in carcere. Vnde Hieronymus vertit,De carcere:& Felix,De carcere vel de clauſo. Vltima autem particula,Me expectant iuſti,donec retribuas mihi,varie tranſfertur. Hie.ſic vertit,In me coronabuntur iuſti,cũ retribueris mihi. Quod facilem habet intelligentiam eũ de Chriſto exponitur. In Chriſto enim tanq̃ in authore,& primaria cauſa ſalutis omnium,iuſti coronati ſunt,ſuam acceperunt gloriam & claritatem:per illius paſsionem mortem & reſurrectionem conſecuti ſunt & ipſi coronam ſuæ gloriæ,quam prẽſtolabantur, ad quam ſine eo pertingere non poterant,donec ſuam retributionem ipſe accepiſſet:id eſt,donec poſt paſsionem reſurrexiſſet à mortuis,intraſſetque in patris gloriam. Si verò ad vnum quemlibet iuſtũ referatur,ita debebit intelligi, Quum retribueris mihi:id eſt,cum benefeceris mihi,me videlicet educendo de carcere angustiæ, tunc in me coronabuntur iuſti:id eſt,in modum coronæ congregabuntur circum me, quaſi congratulantes mihi,& exultantes de mea liberatione, quemadmodum fieri ſolet erga eiuſmodi qui de magnis euaſerunt periculis. Quam ſententiam apertius habet verſio Felicis,Me circundabunt iuſti,cum retribueris mihi,vel in me facient coronas iuſti:quod alii vertunt,Circũcingent me iuſti,eo quòd beneficeris mihi. Conſentit & quod habet Paraph. Chal. Ob gratiã mei facient tibi coronam laudis iuſti,quo-
B niam reddes retributionem bonam ſuper me.

IN PSALMVM CXLII.

V Erſu 4,Anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus. Hiero. Anxius fuit in me ſpiritus meus,in medio mei ſollicitum fuit cor meũ. Felix,Mœrore affectus eſt in me ſpiritus meus, vel inuolutus eſt, ſiue opertus eſt anxietate:ac deinde,Intra me deſolatũ vel obſtupefactũ eſt cor meũ. Idẽ hęc oſa ſonant quòd vulgata noſtra lectio. Videtur autẽ illud quod habet noſtra lectio,ſuper me,accipiendum pro,in me:quanq̃ & aliter accipi poteſt,vt valeat, de me, vel pro me: vt ſit ſenſus,Anxius fuit de me,vel pro me ſpiritus meus,videlicet ne ab inimicis comprehenderer,& in mortẽ abducerer. ¶Verſ. 6,Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. In Græco eſt γῆ ἄνυδρος. i. terra inaquoſa,vt verti ſolet. Intelligitur terra ſiticuloſa,deſtituta humore. Vnde Hiero. Anima mea ſicut terra ſitiens ad te. Alii,terram tortam terra ſiticuloſa,deſtituta humore. Vnde Hiero. Anima mea ſicut terra ſitiens ad te. Alii,terram tortuoſam,ſiccam vel laſſam,nimia ſcilicet deſtitutione humectantis aquę,legũt. Omnia in eundẽ ſenſum concurrũt. ¶Verſu 11,Domine ad te confugi. Loco verbi confugi,in Hebræo ponitur kiſſah per ſameh daggeſſatum,quod ſignificat occultauit,cęlauit,abſcondit,operuit,texit,& ſimilia. Hieron. vertit,Domine à te protectus ſum. Felix,ad te abſcondi vel cęlaui:id eſt,te poſui pro operimento meo,vel pro redemptione mea,vel ad clamaui in occulto,vel in te,ſiue apud te cęlaui vel abſcondi,ſupple omnia mea. Alii vertunt,ad te vel apud te latui,apud te me abſcondi. Alii,ad te occultę confugi. Chal. Paraph. habet,Ver-
C bum tuum cõſtitui redemptionem meam. Hæc ferè omnia noſtra lectio maiori claritate complectitur, dicens,Domine ad te confugi,vt ſcilicet apud te abſconderer ab hoſtibus meis.

IN PSALMVM CXLIII.

V Erſu 3,Qui ſubdit populũ meũ ſub me. Hiero. Qui ſubiecit *populos mihi*: Felix,Qui protegit populũ meum ſub me: vel,Qui *dilatat, amplat*,vel qui extendit populos ſub me,vel qui cõprimit populos ſub ipſo. ¶Verſu 4,Domine,quid eſt homo quia innotuiſti ei? Hiero. Domine,quid eſt homo quia agnoſcis eum? Similiter vertit Felix,& eadem pene ſententia eſt. ¶Verſu 7, Fulgura coruſcationem. Hiero. Mica fulmen: Felix,Emitte fulgur:alii,Fulminatione fulmina,vel eiacula fulmina. ¶Verſu 14. Filię eorum compoſitę,circũornatę vt ſimilitudo templi. Hiero. Filiæ noſtræ quaſi anguli ornati ad ſimilitudinem templi. Felix,Filiæ noſtræ velut anguli teſſellati, aut ſecti,vel dolati ad ſimilitudinem templi. Quod ſic exponit,Sicut anguli qui videntur ita bene compoſiti & ornati,vt præ magnitudine ſectionis & ornamenti aliquid pulcherrimum oſtendere videantur, admodum circũornatæ ſunt. Clarius verti poſſet,Sicut anguli ædium admodum expoliti. In angulis enim ſumma cura proſpicitur,vt bona ſit compoſitio,& nullus appareat hiatus,neque ſit deformis coniunctio. ¶Verſu 15,Promptuaria eorum plena,eructantia ex hoc in illud. Hieronymus,Prõptuaria noſtra ple-
D na,& ſuperfundentia ex hoc in illud. Felix,Anguli noſtri(id eſt anguli domus noſtræ vel promptuaria) pleni,ſupereffundentes de ſpecie in ſpeciem id eſt,adeò ſunt abundantes, vt copioſe præbeant,& quaſi effundant diuerſas ſpecies ciborum atque omnium rerum neceſſarium. Vel ſic, Supereffundẽtes de tempore in tempus: id eſt,cum nouæ fruges ſuperuenerint plenę erunt domus, ſiue cellaria frugibus anni præteriti. ¶Verſu decimoſexto,Oues eorũ fœtoſæ abundantes in egreſsibus ſuis. Hieronymus,Pecora noſtra in milibus,& innumerabilia in compitis noſtris. Felix,Oues noſtrę milia producentes,& centenaria milia generantes in vicis noſtris. Ex Hebræo ad verbũ ſic poſſet trãsferri,Pecora noſtra millificantia & myriadificantia:id eſt,facientia milia & myriades ſiue centũ milia. Pulchre autẽ iſtud noſtra tranſlatio ſimpliciter explicat,dicens,Oues eorũ fœtoſę. In eo autem quod ſequitur,Boues eorum craſſę,poteſt craſsities intelligi pinguedo. Vnde Hieronym° vertit,Tauri noſtri pingues,vel groſsities membrorum ad declarationem roboris. In quam ſententiam vertit Felix,Boues noſtri fortes,portantes onus. ¶Verſu 17,Non eſt ruina macerię neque trãſitus. Hieronymus,Nõ eſt interruptio,& nõ eſt egreſſus, & non eſt vlulatus in plateis noſtris. Cuius poteſt eſſe ſenſus,Nihil confringitur nobis,nihil egreditur, nihil fugit,nihil deperit nobis,ſed permanẽt ſalua & illęſa omnia noſtra. Felix autem ſic habet,Nõ eſt confractio,& non eſt faciens abortiuum:id eſt,nihil nobis confringitur,neque abortiuos fœtus pariunt pecora noſtra. Alii,interruptionẽ illam vel confractionem intelligunt hoſtium impetuoſam atque vio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lentam interruptionem, siue perruptionem per muros, & per egressum intelligunt emigrationẽ vel abductionem in captiuitatem: quasi dicant, Nos securè agimus, non lacessimur ab hostibus, non perrumpunt in fines nostros, neque captiuus vllus abducitur, in medio terræ habitamus pacifici, nemo nobis nocere tentat, adeò vt nec clamor vllus tumultuosus aut seditiosus audiatur in plateis nostris. E

IN PSALMVM CXLIIII.

¶ Versu 3, Et magnitudinis eius non est finis. Notandum ꝙ dictio quę in Hebræo ponitur ꝙ fine, fit à verbo chakar, quod significat probauit, expertus est, perquisiuit, inuestigauit, explorauit. Vnde hoc loco verti potest, Magnitudinis eius non est exploratio, perquisitio, inuestigatio, probatio, vel inuentio, vt vertit Hieronymus. Quid autem aliud est, Magnitudinis eius nõ est finis: ¶ Versu 4, Generatio & generatio laudabit opera tua. Hieronymus, Generatio ad generationem laudabit opera tua. Felix, Generatio generationi laudabit, &c. Hoc est, vna alteri laudando prędicabit, sicque in omnibus generationibus laudabuntur opera tua, qui est sensus nostræ lectionis. ¶ Versu 15, Alleuat dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos. Hieronymus, Sustentat dominus omnes corruentes, & erigit omnes incentes. Similiter ferè vertit Felix, & est eadem cum nostra lectione sententia. ¶ Versu 17, Imples omne animal benedictione. Hieronymus, Imples omne animal refectione. Quod enim nostra lectio benedictionem, ipse ex Hebræo refectionem appellat. Nomina quidem diuersa, res autem eadem est. Nostra enim refectio, Dei benedictio vel bonitas est: id est, ex Dei benedictione & liberali bonitate procedens. F Felix dicit verti etiam posse, Imples omne animal benigna voluntate, quod idem est cũ eo quod in Psal. 103. dicitur, Omnia implebuntur bonitate. Nã refectio corporis nostri ex Dei bona voluntate (vt iam dictum est) procedit. Potest enim cum vult claudere manum, & auertere facilè, ita vt cibi defectu pereant viuentia. Quidam etiam sic vertunt, Satias vel imples omnium animalium voluntatem. Vel, Satias omnia animalia iuxta desiderium: hoc est, Vnicuique secundum quod desiderat, pabulum conueniens & sufficiens præbes.

Psal.103.

IN PSALMVM CXLV.

¶ Versu 2, In filiis hominum, in quibus non est salus. In Hebræo est numerus singularis, In filio hominis, cui non est salus, vel quoniam non est ipsi salus, vel cuius non est salus: hoc est, cui non conuenit vel cuius non est, ad quem non spectat, saluare: quemadmodum Psalmo 3. dicitur, Domini est salus, vel domino est salus: hoc est, Dei est saluare, salutem præstare Deo competit. Totus quoque versus sequens tertius per numerum singularem in Hebræo legitur, hoc modo, Exibit spiritus eius, & reuertetur in humum suam, in illa die peribunt cogitationes eius. ¶ Versu 7, Dominus erigit elisos. Hieronymus vertit allisos. Felix, collapsos vel recuruos vel collisos.

Psal.3.

IN PSALMVM CXLVI.

¶ Versu 1, Laudate dominum, quoniam bonus est psalmus, Deo nostro sit iucunda decoraque laudatio. Secus aliquanto in Hebræo legitur. Hieronymus sic vertit, Laudate dominum, quoniam bonũ est canticum Dei nostri, quoniam decorũ est, pulchra laudatio. Felix, Laudate dominum, quoniam bonum est psallere Deo nostro, quoniam iucundum, decora est laus, aut formosa siue decens. ¶ Versu 2, Dispersiones Israelis congregabit. Hieronymus vertit [illegible]. Item Felix similiter: sed quemadmodum est, exules, & à propria patria extorres, à patriis translatos sedibus in captiuitatem, qui iidem in lectione vulgata vocantur dispersio Israelis: id est dispersi ex Israel. ¶ Versu 3, Et alligat contritiones eorum. Ita nobiscum vertit Hieronymus. Felix autem, Et lenit dolores illorum, vel emplastris illinit aut obligat (vt solent facere chirurgi) vulnera eorũ. ¶ Versu 4, Omnibus eis nomina vocat. Hieronymus, Omnes nomine suo vocat. In eandem sententiam Felix, Omnes illas nominibus vocabit. Sententia cum nostra lectione satis rectè conuenit, & quod habet nostra lectio non minus commode ex Hebræo verti poterat. G

IN PSALMVM CXLVII.

¶ Nota, ꝙ Psalmus iste apud Hebræos absque diuisione continue annectitur præcedenti, vt ex duobus fiat vnus, atque ita diuersitas numeri, quo à psalmo nono Hebræi in sua computatione semper vnitate vna antecedebant Græcos atque Latinos, tam hic terminatur, vt subsequuturus proxime psalmus tã Hebræis quàm Latinis sit futurus in ordine centesimus quadragesimusoctauus. ¶ Versu secundo, Quoniam confortauit seras portarum tuarum. Hieronymus pro seris vectes legit, similiter Felix. Sententia eadem est, ciuitatem Dei bene munitam atque firmatam esse, vt non possit hostis irrumpere. In eo quoque quod sequitur, Benedixit filiis tuis in te, Hieronymꝰ vertit, in medio tui, & Felix, in meditullio tui aut in medio tui, vel in visceribus tuis. Omnia idem sonant. Et in versu sequenti, pro plurali in Hebræo est singulare, hoc modo, Qui posuit terminum tuum pacem: id est, Qui terminum tuum vel fines tuos pace donat, vel in pace circundat. In quintó autem versu, pro nebula pruina ponitur, inter quę non ita multa est diuersitas: quoniam ferè nebula frigida & humida in pruinã resoluitur, quemadmodum nubes aquosa in pluuiam. ¶ Versu 6, Mittit crystallũ suam sicut buccellas. Felix, sicut fragmenta. Et in eo quod sequitur, ante faciem frigoris eius quis sustinebit? Hieronymus vertit, stabit: Felix, permanebit. In versu autem septimo, vbi nos habemus, Emittet verbũ suum & liquefaciet ea, &c. Hieronymus in eandem vertit sententiam, Mittet verbum suum, & soluet illa, spirabit spiritu suo, & fluent aquæ. Et penitus eandem lectionem seruat Felix. Alii verò ita legunt, Mittet verbum suum, & sanabit eos, videlicet à nimio & intolerabili frigore infirmatos: quemadmodum & in alio psalmo dicitur, Misit verbum suum, & sanauit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum: ac deinde, Quiescere faciet vel sedere faciet spiritum suum, & fluent aquæ: hoc est, spiritum suum faciet permanentem accipere habitationem in electis, & fluent aquæ, &c. H

Psal.106.

IN PSALMVM CXLVIII.

A V Versu 3, Laudate eum omnes stellę, & lumen. In Hebræo nõ interponitur cõiunctio &, sed absque cõiunctione dicitur, Omnes stellę luminis: hoc est, omnes stellę luminosæ, vel lucentes in firmamento. ¶ Versu 5, Quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt. Prior pars illa, Ipse dixit, & facta sunt, hoc loco non habetur in Hebræo. Videri potest in codicibus Græcis atque Latinis ex psalmo 32. huc adducta, vbi ambę hę partes secundũ eundem hunc ordinem in eodem versu iunguntur. ¶ Versu 8, Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum. Pro glacie in Hebræo est vapor, aut exhalatio, aut fumus. Dictio nanque in Hebræo posita, venit à verbo keter, quod significat suffumigauit, vel euaporauit, vel exhalauit. Vnde dictio illa vaporẽ vel potius exhalationem siccam videtur significare. ¶ Versu 13, Confessio eius super cælum & terram. Hieronymus, Gloria eius in cælo & in terra: id est, magnificentia eius vbique relucet, videlicet tam in cęlo quàm in terra. Felix verò ad sententiam nostræ lectionis vertit, Confessio, decor, laus, vel celebratio eius super cælum & terram.

IN PSALMVM CXLIX.

V Versu 3, Laudent nomen eius in choro. Dictio Hebraica machol, per heth in medio, ambiguæ significationis est. Plerunque enim chorũ significat, vt habet nostra lectio: & quomodo tã hic quàm in sequenti psalmo vertunt Hieronymus & Felix. Interdum tamen & tibiam inuenitur significare, vnde verti hoc loco etiam posset, Laudent nomen eius in tibia. Neque hoc proposito male B conueniret, quandoquidem & alia post adiiciuntur instrumenta musica, cum subiungitur, In tympano & psalterio psallant ei. Pro psalterio autem, Hieronymus & Felix citharam vertunt. ¶ Versu 4, Quia beneplacitum est domino in populo suo. Hieronymus, Quia complacet sibi dominus populo suo. Felix, Quia diligit dominus populum suum, vel quoniam vult dominus populum suũ. Pro eo autẽ quod sequitur, Et exaltabit mansuetos in salutem. Hieronymus vertit, Exaltabit mansuetos in Iesu, quod intelligi potest in salutari, vel in saluatore Christo. Per illum nanque erit omnis nostra exaltatio. Felix autem vertit, Glorificabit mansuetos in salute, vel pulchros reddet, aut coronabit in salutem. Omnia eandem habent cum nostra lectione sententiam. ¶ Versu 6, Exultationes Dei in gutture eorum. Videtur hoc loco non esse legendũ, vt vulgò legitur per u, sed per a, exaltationes, id quod tam ex Hebræo quàm ex Græco fit manifestum. Nam in Græco est ὑψώσεις, quod citra controuersiam significat exaltationes, non exultationes. Nomen quoque Hebraicum à verborum descendit, quod est extulit vel exeitauit. Quare exaltationes ex Hebræo verti debet. Significantur autem per exaltationes, laudes, quoniam qui laudat, exaltat: & qui exaltat verbis, laudat. Vnde Felix vertit exaltationes vel laudes. Vnde est manifestum secundum sententiam parum referre, siue legamus exultationes siue exaltationes, quoniam laudes illæ vel exaltationes sanctorum, nihil aliud q̃ exultationes sunt. Consimilem annotationem posuimus in psalmum 65. cum dicitur, Ad ipsum ore meo clamaui, & exaltaui sub lingua mea: pro quo vulgo non bene legitur exultaui per u, cum sit exaltaui, vt in annotationibus psalmi illius inuenies declaratum.

C ¶ Versu vltimo, Vt faciant in eis iudicium conscriptum. Chal. paraph. habet, Vt faciãt in eis iudicium quod scriptum est in lege. Quod videtur literalem illam sonare intelligentiam, quæ à nobis vltimo loco in principalibus annotationibus tantum est indicata, non approbata.

IN PSALMVM CL.

V Versu primo, Laudate dominum in sanctis eius. Hieronymus, Laudate dominum in sancto eiº. Nam in Hebraico singularis numerus ponitur. Quòd si accipiatur secundum genus masculinum, intelligitur in Christo, qui est sanctus sanctorum, spiritu accepto non ad mensuram, sanctificatus non ad mensuram. Si verò secundum genus neutrum accipias, intelligi potest, in sanctuario, vel in loco sancto suo. i. in cęlo. Vel in sancto, ꝙ in sanctitate, quomodo vertit Felix, Laudate dominum in sanctitate eius. Simile quid diximus in psal. 59. vbi dicitur, Deus loquutus est in sancto suo, quod exponi potest, in sancto filio suo, aut propheta, vel in sanctuario suo, vel in sanctitate sua. ¶ Versu 3, Laudate eum in sono tubæ. Hieronymus, in clangore buccinę: item & Felix, vel in pulsatione cornu. In sequenti autem versu, vbi dicitur, In tympano & choro: verti etiam potest ex Hebræo (vt in annotationibus psalmi prędcedentis diximus) in tympano & tibia. Pro eo autem quod nos legimus, In chordis, in Hebræo est dictio minimis, qua Felix dicit significari musicum instrumentum nobis incognitũ. Signi- D ficat autem dictio illa Hebraica idem ꝙ genera. Vnde opinantur quidã fuisse aliquod instrumentum in quo plura genera musicorum instrumentorum simul resonabant, quemadmodum nunc in organis nostris plura musicorum instrumentorum genera audiuntur. ¶ Versu vlt. Laudate eum in cymbalis bene sonantibus. In Græco est vna dictio ἐν χείλεσι. i. sonoris, benesonantibus i. quę sunt boni soni, quod vnica dictione Latinè dicimus sonorum, ita vt longe posit audiri, atque ita vertit Felix, In cymbalis sonoris, adiiciens etiam verti posse, in cymbalis auditus, eo ꝙ tam magnum sonum faciant, vt audiantur à lõginquo. Vltimam autem clausulam Hieronymus sic vertit, Omne quod spirat, laudet dominum. Felix, Omnis animalis laudet dominum. i. omne quod animã aut vitam aut esse habet, laudet dominum. Ita enim potentissime, sapientissime, optime Deus, decet laudẽ tibi dari ab omni creatura quæcunque subsistit, quæcunque à tuo plenissimo essentiæ fonte, tanquam guttula minutissima defluxit. Præ omnibus verò & super omnes, debitores sumus nos rationales creaturæ tuæ, in quibus super creata omnia magnificasti vehementer sanctam misericordiam tuam. Quam etiam supplices oramus ita nostra formare corda, ita nostras animas dirigere, vt in tuo semper beneplacito viuẽtes, vita, lingua, & animo, secundum laudem perfectam te laudemus, ex hoc nunc & vsque in æterna sęcula. Amen.

PARISIIS
EXCVDEBAT IOANNES MAHEV,
M. D. XLV.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mihi autem nimis honorati sunt
amici tui Deus.

Juan Antonio Sanxedo
hixo de el M.r Fran.co Antonio
Xuarez mi Suegro V.e Y.s
En 4.bre 8 de 1680
Canicos

Estando en dho de Cangas en Asturias
Religioso de Nuestro S.r profeso Cap.n de Carcamanes
Convento de S.n Bernardino de
Leon y lo firme en Castellanos
A Miguel Fernandez

Universidad de Deusto
Biblioteca